Titulli i origjinalit:
تيسير العلي القدير لاختصار تفسير ابن كثير
“Tejsir El Aliji El kadir Lihtisar tefsir Ibn Kethir”

Përkthimi i tiullit të origjinalit:
“Lehtësimi i Të lartësuarit të Plotpushtetshëm
në shkurtimin e tefsirit të Ibn Kethirit”

Autori:
Muhamed Nesib Er-rifai

Përktheu nga arabishtja:
Uthman Agolli

Redaktoi:
Ilir Haxhiaj

Korrektimi dhe arti grafik:
Silvana Halimi

Botoi:
“El huda”

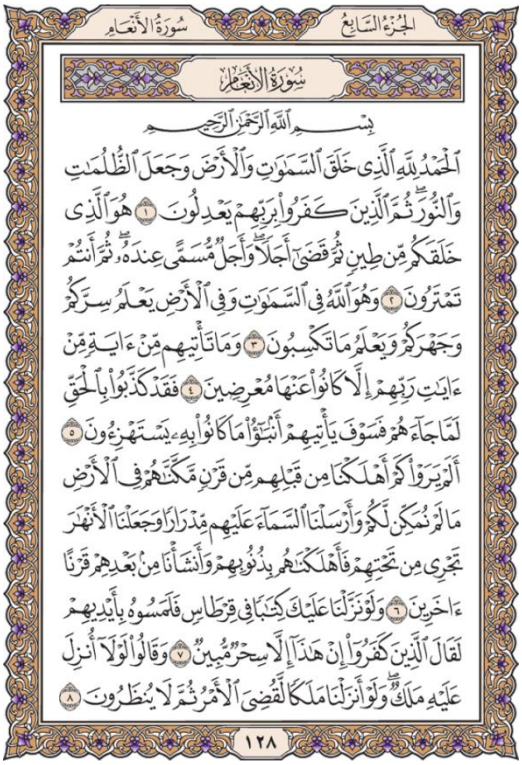

Surja 6: El en'am *(mekase)* **165 ajete**

Surja En'am është sure mekase dhe ka 165 ajete. Ajo ka zbritur në Mekë, përveç ajeteve të saj me numër 20, 23, 91, 93, 114, 141,151, 152 dhe 153, që kanë zbritur në Medinë. Surja En'am ka zbritur pas sures Hixhër në Mekë. Aufi sjell dëshminë nga Ibn Abasi, i cili ka thënë se kjo sure ka zbritur në Mekë. Ndërsa Taberaniu përcjell se Ibn Abasi ka thënë: "Surja En'am ka zbritur në Mekë e gjitha brenda një nate. Në atë moment, një mijë melekë bënin *tesbih* me zë të lartë rreth e rrotull saj." Hakimi sjell në *Mustedrak* hadithin nga Xhabiri, i cili ka thënë: 1094. "Kur zbriti surja En'am, Profeti ﷺ bëri *tesbih* për Allahun, dhe pastaj tha: "Zbritja e kësaj sureje u shoqërua nga shumë melekë, të cilët mbuluan gjithë horizontin." Hakimi thotë që ky është një hadith *sahih,* sipas kushteve të Muslimit. Edhe Ibn Merdeuejhi përcjell nga Enes Ibn Maliku se Profeti i Allahut ka thënë: 1095. "Kur zbriti surja En'am, bashkë me të ishin një grup i madh melekësh, të cilët kishin mbuluar gjithë hapësirën mes dy maleve. Prej tyre dëgjohej një zë i fortë me *tesbih* dhe toka dridhej nën këmbët e tyre, kurse Profeti i Allahut thoshte: "*Subĥânallah el Adhim, Subĥânallah el Adhim!*"

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!
Ajetet 1 - 3

1. Të gjitha lavdërimet i qofshin vetëm Allahut, që krijoi qiejt dhe Tokën dhe bëri errësirat dhe dritën. Megjithatë, mohuesit sajojnë zota të tjerë si të barabartë me Zotin e tyre.

2. Është Ai që ju krijoi nga balta, pastaj caktoi një afat për ju dhe një afat tjetër *(përfundimtar)* **që e di Ai. Por sërish ju dyshoni!**

3. Ai është Allahu *(i vetmi i adhuruar)* **në qiej dhe në Tokë. Ai i di të gjitha fshehtësitë tuaja dhe ato që i shfaqni haptazi; Ai di gjithçka që ju veproni.**

Shpjegimi i ajeteve

- Të gjitha lavdërimet i qofshin vetëm Allahut, që krijoi qiejt dhe Tokën dhe bëri errësirat dhe dritën. - Allahu i Lartësuar e përlëvdon Veten e Tij të nderuar për krijimin e qiejve dhe të Tokës dhe për faktin se i bëri ato "vend të qëndrueshëm" për robërit e Tij. Gjithashtu, Ai lavdëron Veten, sepse vendosi në këtë gjithësi dritën dhe errësirat për të qenë në dobi të robërve të Tij gjatë natës dhe ditës. Po të vërejmë me kujdes, fjala 'errësirat' (*dhulumât*) vjen në numrin shumës, ndërsa fjala "dritë" (*nur*) është në numrin njëjës. Kjo është bërë për të treguar nderim dhe për të nxjerrë në pah rëndësinë e dritës, sikurse thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "A nuk po shohin ata *(mohuesit e Zotiti)* se çdo gjë që e krijoi Allahu, e sjell hijen e vet djathtas dhe majtas, duke i bërë sexhde Allahut dhe duke qenë e përulur?" [En nahl 48]. Në këtë ajet, fjala "djathtas" (*jemin*) vjen në numrin njëjës, ndërsa fjala "majtas" (*shemâil*) është në numrin shumës. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Megjithatë, mohuesit sajojnë zota të tjerë si të barabartë me Zotin e tyre. - Me gjithë këto krijesa madhështore, që Allahu i

Lartësuar ka krijuar dhe që tregojnë për madhështinë e Tij, disa prej robërve të Tij e mohojnë dhe i bëjnë Atij shok, duke trilluar se Ai ka bir dhe bashkëshorte! I lartësuar qoftë Allahu Krenar dhe i Madhëruar, nga të gjitha shpifjet e të paditurve!

- Është Ai që ju krijoi nga balta.. - Bëhet fjalë për krijimin e babait të njerëzimit, Ademit (a.s).

- pastaj caktoi një afat për ju dhe një afat tjetër *(përfundimtar)*, **që e di** *(vetëm)* **Ai. -** Sehl Ibn Xhubejri përcjell shpjegimin e Ibn Abasit për këtë ajet: "...caktoi një afat për ju", domethënë, "Ai përcaktoi vdekjen." Ndërsa në lidhje me fjalën e Allahut: "dhe një afat tjetër *(përfundimtar)*, që e di Ai", ka thënë: "Domethënë, caktoi afatin dhe kohën e ahiretit, kur do të ndodhë Kijameti." Allahut i Lartësuar thotë: "që e di *(vetëm*) Ai": Pra, askush, përveç Allahut, nuk e di afatin përfundimtar. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Të pyesin ty rreth Orës *(së Kjametit)* - kur do të ndodhë? Thuaj: "Atë e di vetëm Zoti im. Askush, veç Tij, nuk mund ta zbulojë kur do të ndodhë. Kjo barrë është shumë e rëndë për gjithçka në qiej dhe në tokë. Ajo ka për të ardhur veçse befas. Ata të pyesin ty, sikur ti të kishe zbuluar dijen rreth saj. Thuaj: "Për të di vetëm Allahu", por shumica e njerëzve nuk e dinë." [El ea'raf 187]. Ose kur thotë: "Të pyesin Ty për Kijametin: "Kur do të ndodhë ai?". Po, ku je në gjendje ti, që t'ua tregosh atë? Vetëm Zoti yt e ka dijen për të." [Naziat 42 - 44]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Por sërish ju dyshoni! - Sidiju dhe të tjerë shpjegojnë: "Domethënë, keni dyshime rreth çështjes së Kijametit."

- Ai është Allahu *(i vetmi i adhuruar)* **në qiej dhe në Tokë. -** *Mufesirët* kanë dhënë mendime të ndryshme rreth këtij ajeti, por që të gjithë janë unanimisht dakord për pasaktësinë e mendimit të *xhehmive* të parë, të cilët thoshin se Allahu është në çdo vend (me Qenien e Tij) dhe pretendojnë se ky ajet tregon pikërisht për këtë kuptim. I lartësuar qoftë Allahu nga shpifjet dhe trillimet e të paditurve! Kuptimi i saktë i ajetit është se Ai është i Adhuruari në qiej dhe në Tokë, që do të thotë se Atë e adhurojnë, e njësojnë dhe ia njohin meritën e adhurimit gjithçka që është në qiej dhe gjithçka që është në Tokë. Të gjithë i drejtohen Atij me emrin Allah dhe vetëm Atij ia drejtojnë duatë, me shpresë dhe me frikë, përveç xhindëve dhe njerëzve mohues. Kështu, ky ajet, - sipas këtij kuptimi, - i ngjan ajetit tjetër: "Ai është i vetmi Zot *(që e meriton të adhurohet)* në qiell dhe i vetmi Zot *(që e meriton të adhurohet)* në Tokë. Ai është i Urti e i Gjithëdituri." [Zuhruf 84]. Domethënë, Ai është i Adhuruari i gjithë atyre që janë në qiell dhe i gjithë atyre që janë në Tokë.[1]

- Ai i di të gjitha fshehtësitë tuaja dhe ato që i shfaqni haptazi; Ai di gjithçka që ju veproni. - Pra, të gjitha veprat tuaja, si të mirat, edhe të këqijat.

Ajetet 4 - 6

4. Sa herë që u vjen ndonjë nga shenjat e Zotit të tyre, ata i kthejnë shpinën.

5. Ata e mohojnë të vërtetën kur u vjen, por shpejt do ta shohin atë që e përqeshnin.

6. A nuk shohin ata se sa breza para tyre i shkatërruam, atyre që Ne u mundësuam në Tokë çfarë nuk ju kemi mundësuar juve? Ne u lëshonim atyre shi të bollshëm nga qielli dhe patëm bërë që ndër ta të rridhnin lumenj, por për shkak të gjynaheve të tyre, i shkatërruam dhe sollëm popuj të tjerë.

Shpjegimi i ajeteve

- Sa herë që u vjen ndonjë nga shenjat e Zotit të tyre, ata i kthejnë shpinën. - Allahu i Lartësuar na tregon për idhujtarët, të cilët, me inat, armiqësi dhe mendjemadhësi, mohojnë shpalljet dhe besimin e vërtetë. Sa herë që atyre u paraqiten mrekulli nga Zoti dhe fakte të pakundështueshme, që tregojnë për njëshmërinë e Allahut, për vërtetësinë e shpalljeve dhe besnikërinë e profetëve, ata i kthejnë shpinën, madje i shpërfillin dhe nuk u kushtojnë asnjë lloj rëndësie.

Allahu i Lartësuar thotë:

- Ata e mohojnë të vërtetën kur u vjen, por shpejt do ta shohin atë që e përqeshnin. - Ky është një kërcënim dhe paralajmërim i frikshëm për mohimin e së vërtetës nga ana e tyre, i cili tregon se ai ndëshkim do t'u vijë patjetër. Ata, pa asnjë dyshim, do ta përjetojnë ndëshkimin që meritojnë, për shkak të këtij mohimi. Ata kanë për ta shijuar dhimbjen dhe dënimin e Allahut për këtë refuzim të besimit të vërtetë. Më pas, Allahu i Lartësuar i paralajmëron, i këshillon dhe u tërheq vëmendjen se edhe ata do t'i kapë ndëshkimi në dynja, ashtu sikurse u ndëshkuan brezat e mëparshëm. Ai u kujton edhe faktin se ata ishin popuj me të fortë, më të pasur, me më shumë pasardhës dhe me sundim më të gjerë në tokë:

- A nuk shohin ata se sa breza para tyre i shkatërruam, atyre që Ne u mundësuam në Tokë çfarë nuk ju kemi mundësuar juve? - Allahu i Lartësuar thotë më pas:

- Ne u lëshonim atyre shi të bollshëm nga qielli dhe patëm bërë që ndër ta të rridhnin lumenj, - Ne u dhamë shi nga qielli me mbushulli, madje i hapëm edhe burimet e tokës, që ata të merrnin dhe të shijonin të mirat e kësaj bote. Por të gjitha këto ishin një afrim gradualisht drejt ndëshkimit për ta, pa e hetuar dhe pa e kuptuar, prandaj thotë i Madhëruari më pas:

- "... për shkak të gjynaheve të tyre, i shkatërruam dhe sollëm popuj të tjerë. - Sollëm një brez tjetër, për t'i vënë në provë në këtë jetë. Megjithatë, edhe ata vepruan njëlloj si punët e brezave të shkuar, prandaj ata u ndëshkuan ashtu si të mëparshmit. Prandaj, bëni kujdes, që të mos ndëshkoheni dhe ju si ata që ishin para jush, dhe dijeni se ju nuk jeni më të vlefshëm dhe më të rëndësishëm tek Allahu, sesa popujt e tjerë. Gjithashtu, kuptojeni se Profeti që u dërgua ndër ju është më i dashuri, më i vyeri e më i zgjedhuri tek Zoti, prandaj ju e meritoni edhe më shumë ndëshkimin, nëse e refuzoni dhe e mohoni atë. Kështu, ju do të meritoni ndëshkimin e Allahut, dhe jo butësinë dhe bamirësinë e Tij.

Ajetet 7 - 11

7. Edhe sikur të të zbrisnim një libër të shkruar në letër, e ata ta preknin atë me duart e tyre, mohuesit sërish do të thoshin: "Kjo nuk është gjë tjetër, por veçse një magji e qartë".

8. Ata thonë: "Përse të mos zbresë së bashku me atë një melek?" Nëse Ne do të zbrisnim një melek, çështja do të merrte fund dhe atyre nuk do t'u jepej afat.

9. Sikur atë ta bënim melek, përsëri do ta sillnim te ju në formë njeriu, e kështu do t'ua ngatërronim atyre atë, që ata ia ngatërruan vetes së vet.

10. Janë përqeshur shumë të dërguar të tjerë para teje. Por mbi ata që përqeshën *(profetët)* **u bë realitet ai** *(dënimi i Zotit)* **me të cilin talleshin.**

11. Thuaju: "Ecni nëpër tokë e shihni se si qe përfundimi i atyre që mohuan të vërtetën!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar na tregon se idhujtarët janë të mbushur me kryeneçësi, inat dhe e refuzojnë me arrogancë të vërtetën. Ata përpiqen me çdo mënyrë për ta rrëzuar atë. Allahu i Lartësuar thotë:

- Edhe sikur të të zbrisnim një libër të shkruar në letër, e ata ta preknin atë me duart e tyre, mohuesit sërish do të thoshin: "Kjo nuk është gjë tjetër, por veçse një magji e qartë". - Edhe sikur ta shihnin me sy dhe ta dëshmonin me shqisat e tyre zbritjen e Librit të Allahut, madje dhe ta preknin dhe me dorë, përsëri do ta mohonin atë. Allahu i Lartësuar thotë: "... mohuesit sërish do të thoshin: "Kjo nuk është gjë tjetër, por veçse një magji e qartë". Pra, do ta refuzonin përsëri dhe do të gjenin arsye për të mos e pranuar Shpalljen. Nuk është çudi që ata të veprojnë kështu, sepse Allahu i Madhëruar na tregon se ata edhe çështjet e prekshme me shqisat e tyre do t'i refuzonin dhe nuk do t'i pranonin. Sikurse thotë i lartësuari: "Edhe sikur Ne t'u hapnim atyre një derë në qiell, që ata të ngjiteshin

vazhdimisht lart, Ata do të thoshin: "Neve na kanë qenë bllokuar sytë, madje kemi qenë të magjepsur."." [El hixhr 14, 15]. Dhe thotë gjithashtu: "Edhe sikur të shihnin ndonjë send duke rënë nga qielli, ata do të thoshin: "Është veç një grumbull resh."" [Tur 44]. Kështu, Allahu i Madhëruar thotë:

- Ata thonë: "Përse të mos zbresë së bashku me atë një melek?" Nëse Ne do të zbrisnim një melek, çështja do të merrte fund dhe atyre nuk do t'u jepej afat. - Edhe sikur t'u zbriste një melek, si paralajmërues dhe udhërrëfyesi i tyre drejt të vërtetës: " ... çështja do të merrte fund dhe atyre nuk do t'u jepej afat." Pra, ata do të vazhdonin që të mohonin të vërtetën që Zoti do t'u sillte përmes tyre, dhe atëherë do t'u zbriste ndëshkimi në mënyrë të pakthyeshme. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Ata që nuk shpresojnë takimin me Ne, thanë: "Përse të mos na dërgohen melekë *(si profetë në vend të njerëzve)*, ose përse të mos e shohim Zotin tonë?" Vërtet, ata e tejçmuan shumë lart veten e tyre dhe e tejkaluan me arrogancën e tyre të madhe. Ditën kur të shohin melekët *(kur t'u meret shpirti, ose në varr, ose në ringjallje)*, nuk do të ketë gëzim për keqbërësit. Ata *(melekët)* do t'u thonë: "Ju është ndaluar gjithçka e mirë." [Furkan 21, 22]. Ndërsa këtu Allahu i Lartësuar thotë:

- Sikur atë ta bënim melek, përsëri do ta sillnim te ju në formë njeriu, e kështu do t'ua ngatërronim atyre atë, që ata ia ngatërruan vetes së vet. - Dahaku përcjell shpjegimin nga Ibn Abasi: "Nëse atyre do t'u vinte një melek, ai do t'u vinte veçse në formën dhe pamjen e një burri-njeri, sepse ata nuk kanë mundësi dhe nuk e përballojnë dot shikimin e melekëve, që janë krijuar nga drita. Allahu i Madhëruar thotë: "...e kështu do t'ua ngatërronim atyre atë, që ata ia ngatërruan vetes së vet." Kështu, nëse meleku do të vinte në formën e një burri-njeri, atyre do t'u ngatërrohej përsëri çështja, ashtu sikurse ata vetë ia ngatërruan dhe komplikuan vetes së tyre dhe sërish nuk

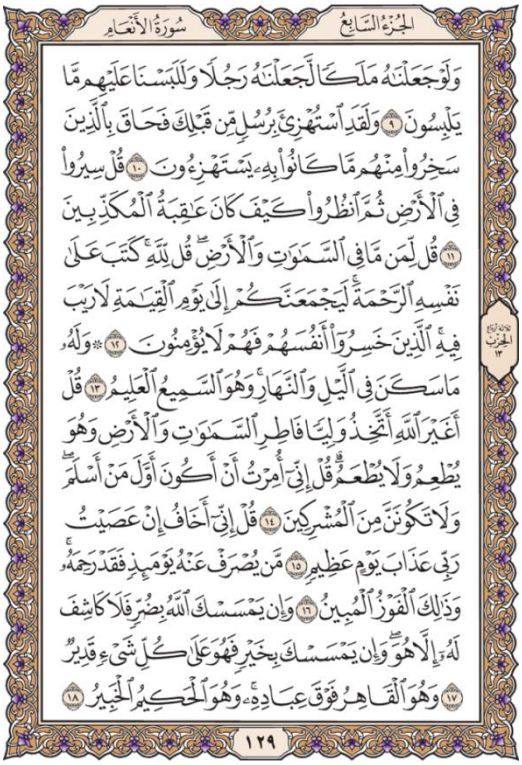
الجزء السابع سورة الأنعام
وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا
يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ
سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ قُلْ سِيرُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ ٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ
﴿١١﴾ قُل لِّمَن مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُل لِّلَّهِ ۚ كَتَبَ عَلَىٰ
نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا رَيْبَ
فِيهِ ۚ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ ۞ وَلَهُۥ
مَا سَكَنَ فِى ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣﴾ قُلْ
أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَهُوَ
يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ۗ قُلْ إِنِّىٓ أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ ۖ
وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٤﴾ قُلْ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ
رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ ۚ
وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ
لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ
﴿١٧﴾ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٨﴾
١٢٩

do ta pranonin Shpalljen e Zotit. Sikurse ka thënë i lavdëruari: "Thuaj: "Sikur të kishte në Tokë melekë që ecin qetë *(si njerëzit)*, Ne do t'u çonim atyre nga qielli melekët si profetë." [El isra 95]. Por, nga mëshira e Allahut të Lartësuar me krijesat e Tij, është edhe fakti se Ai u dërgon njerëzve profetë nga lloji i tyre, që ata të ftojnë dhe këshillojnë njëri-tjetrin dhe në mënyrë që secili prej tyre të ketë mundësinë të përfitojë duke pyetur e duke kërkuar shpjegime nga njëri-tjetri. Allahu i Lartësuar thotë: "Është e vërtetë se Allahu u ka falur besimtarëve një mirësi të madhe, kur ndër ta dhe nga mesi i tyre, dërgoi një Profet, që t'u lexonte ajetet e *(shpalljes së)* Tij, që t'i dëlirësonte dhe që t'u mësonte Librin dhe Urtësinë, kurse më parë ata ishin krejtësisht të humbur." [Al Imran 164]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Janë përqeshur shumë të dërguar të tjerë para teje. Por mbi ata që përqeshën *(profetët)* **u bë realitet ai** *(dënimi i Zotit)* **me të cilin talleshin.** - Ky është një ngushëllim për Profetin ﷺ i cili përballej

me refuzimin me forcë nga ana e popullit të tij të Shpalljes që solli prej Zotit. Gjithashtu, ky është edhe një premtim dhe lajm i mirë për të dhe për besimtarët, se Allahu i Madhëruar do t'u dhurojë atyre triumfin dhe suksesin në të dyja jetët. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Thuaju: "Ecni nëpër tokë e shihni se si qe përfundimi i atyre që mohuan të vërtetën!" - Meditoni për atë që ndodhi me brezat e shkuar, të cilët i konsideruan profetët e tyre si mashtrues! Shikoni ndëshkimet që ata përjetuan në të dyja jetët. Meditoni se si Allahu i Madhëruar i shpëtoi profetët dhe robërit e Tij besimtarë, që e adhuronin Atë.

Ajetet 12 - 16

12. Thuaj: "Kujt i përket gjithçka që gjendet në qiej dhe në Tokë?" Thuaj: "Vetëm Allahut.". Ai ia ka bërë detyrim Vetes mëshirën. Ai, patjetër do t'ju tubojë Ditën e Gjykimit, për të cilën nuk ka dyshim. Ata që e kanë humbur vetveten, kurrë nuk kanë për të besuar.

13. Vetëm e Tij është gjithçka që pushon, natën e ditën. Ai dëgjon dhe di gjithçka.

14. Thuaj: "A të pranoj mbrojtës tjetër veç Allahut, Krijuesit të qiejve dhe të Tokës, i Cili ushqen të tjerët dhe Vetë nuk ushqehet?" Thuaj: "Jo. Unë jam i urdhëruar të jem i pari që i dorëzohet *(dhe i bindet)* **Allahut. Pra, mos u bëni kurrsesi nga idhujtarët!"**

15. Thuaj: "Vërtet, unë i frikësohem dënimit të Ditës së Madhe, nëse nuk i bindem Zotit tim."

16. Atë që shpëtohet nga dënimi i asaj Dite, vërtet Allahu e ka mëshiruar. Ky është shpëtimi i vërtetë.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "Kujt i përket gjithçka që gjendet në qiej dhe në Tokë?" Thuaj: "Vetëm Allahut.". Ai ia ka bërë detyrim Vetes mëshirën. - Allahu i Lartësuar na njofton se Ai është Sunduesi, Pronari, Mbretëruesi i qiejve dhe i Tokës dhe i gjithçkaje mes tyre. Ai ia ka bërë detyrë mëshirën Vetes së Tij të dëlirë. Në dy *Sahih*-ët është hadithi që vjen përmes El Ameshit nga Ebu Hurejra, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1096. "Kur Allahu i Lartësuar krijoi krijesat, shkroi në një libër tek Ai sipër Arshit: Mëshira Ime e tejkalon zemërimin Tim."

- Ai, patjetër do t'ju tubojë Ditën e Gjykimit, për të cilën nuk ka dyshim. - Allahu i Lartësuar betohet në Veten e Tij të dëlirë, se ka për t'i tubuar robërit e Tij Ditën e Kijametit, e cila është dita për të cilën besimtarët nuk dyshojnë aspak. Ndërsa ata të cilët refuzojnë të besojnë, ata janë vazhdimisht në dyshim dhe të pasigurt për këtë ditë. Në *Xhamiu*-n e Tirmidhiut vjen hadithi: 1097. "Çdo profeti i është dhënë *ĥaudi* i tij, dhe unë shpresoj që të jem profeti me më shumë ndjekës dhe vizitorë në *ĥaudin* e tij."

- Ata që e kanë humbur vetveten, kurrë nuk kanë për besuar. - Ata nuk kanë për të besuar për vërtetësinë e Ditës së Kijametit. Ata nuk e pranojnë si të vërtetë Ditën e Premtuar dhe nuk i druhen tmerrit të asaj dite.

- Vetëm e Tij është gjithçka që pushon, natën e ditën. - Çdo gjë në gjithësi është krijesë dhe rob i Tij. Gjithçka është e nënshtruar dhe nën pushtetin, administrimin dhe sundimin e Tij. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij.

- Ai dëgjon dhe di gjithçka. - Allahu është dëgjuesi i të gjitha fjalëve të robërve të Tij. Ai është edhe i Gjithëdituri. Ai di gjithçka për lëvizjet e tyre, madje edhe për ato që mbahen të fshehta dhe ata nuk i shfaqin. Më pas, Allahu i Lartësuar i drejtohet robit dhe adhuruesit të Tij të dashur, profetit Muhamed ﷺ, të cilin Ai e dërgoi me teuhidin madhështor dhe me Sheriatin e drejtë dhe të mrekullueshëm. Ai u urdhëroa që t'i ftonte njerëzit në rrugën e Allahut, e cila është e vetmja rrugë e drejtë. Allahu i Lavdëruar i drejtohet atij dhe i thotë:

- Thuaj: "A të pranoj mbrojtës tjetër veç Allahut, Krijuesit të qiejve dhe të Tokës ... - Kjo i ngjan fjalës së Allahut kur thotë: "Thuaj: "O ju të paditur! Mos vallë po më

ftoni të adhuroj dikë tjetër veç Allahut?"" [Zumer 64]. Kurrë nuk kam për të bërë mik të dashur dhe kujdestar, të cilit t'ia besoj çështjet e mia, përveçse Allahut, i Cili është i vetëm dhe i pashoq. Ai është Krijuesi i qiejve dhe i Tokës, është Shpikësi i tyre pa asnjë shembull të mëparshëm.

- i Cili ushqen të tjerët dhe Vetë nuk ushqehet?" - Allahu i Madhëruar nuk ha dhe nuk ka nevojë që të hajë. Ai kujdeset për furnizimin e të gjitha krijesave dhe nuk ka nevojë për asgjë prej tyre. Sikurse thotë i lavdëruari: "Unë nuk i krijova xhindët dhe njerëzit për gjë tjetër, por veç që të më adhurojnë. Unë nuk kërkoj prej tyre ndonjë furnizim e as kërkoj që të më ushqejnë. Allahu, Ai është Furnizuesi i madh e Fuqiploti." [El dharijat 56 - 58].

- Thuaj: "Jo. Unë jam i urdhëruar të jem i pari që i dorëzohet *(dhe i bindet)* **Allahut. Pra mos u bëni kurrsesi nga idhujtarët!"** - Unë jam i pari i këtij umeti që jam urdhëruar t'i dorëzohem Allahut tërësisht me adhurim dhe që të jetoj sipas ligjit të Tij.

- Thuaj: "Vërtet, unë i frikësohem Dënimit të Ditës së Madhe, nëse nuk i bindem Zotit tim." - Këtu flitet për Ditën e Kijametit. Ai i cili ruhet nga ndëshkimi i Allahut atë ditë, ai është i shpëtuari dhe atë Allahu e ka mëshiruar.

- Atë që shpëtohet nga dënimi i asaj Dite, vërtet Allahu e ka mëshiruar. Ky është shpëtimi i vërtetë. - *El feuzu* quhet arritja e çdo gjëje që ke dëshiruar dhe shpëtimi nga çdo humbje, ndaj së cilës je ruajtur. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Çdo njeri do ta shijojë vdekjen. Pastaj, shpërblimet tuaja do t'ju jepen të plota veçse Ditën e Kijametit. Kush i shpëton Zjarrit e futet në Xhenet, ai vërtet (*fâze feuzen*) ka fituar. Jeta e kësaj bote nuk është gjë tjetër, veçse një përjetim mashtrues." [Al Imran 185].

Ajetet 17 - 21

17. Nëse Allahu të godet me ndonjë të keqe, askush veç Tij nuk mund ta largojë, e nëse Ai të dhuron ndonjë të

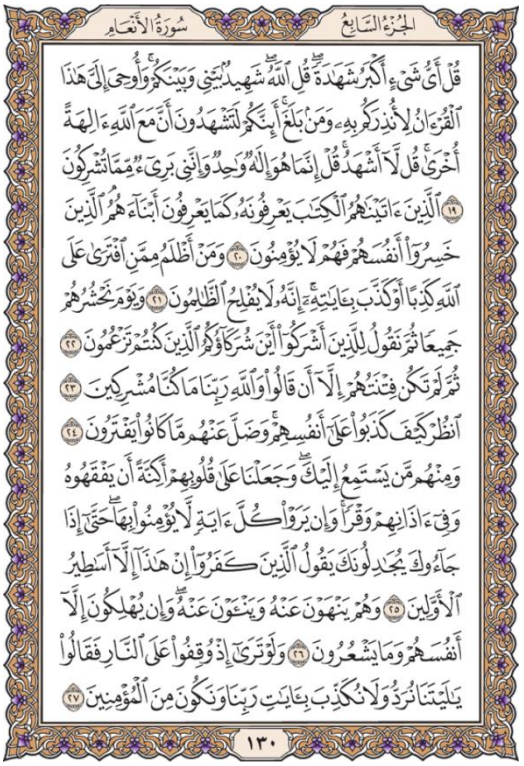
الجزء السابع سورة الأنعام

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَٰدَةً ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ شَهِيدٌۢ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ وَأُوحِىَ إِلَىَّ هَٰذَا
ٱلْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً
أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّآ أَشْهَدُ ۚ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَإِنَّنِى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ
﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمُ ۘ ٱلَّذِينَ
خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى
ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢١﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ
جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ أَيْنَ شُرَكَآؤُكُمُ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾
ثُمَّ لَمْ تَكُن فِتْنَتُهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ وَٱللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾
ٱنظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ ۚ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾
وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ ۖ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ
وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۖ وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا
جَآءُوكَ يُجَٰدِلُونَكَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ
ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ ۖ وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّآ
أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ فَقَالُوا۟
يَٰلَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾
١٣٠

mirë, pa dyshim që Ai është i Plotfuqishëm për gjithçka.

18. Ai është Sunduesi sipër robërve të Tij. Ai është i Urti, i Gjithëdituri.

19. Thuaj: "Kush është Ai që e ka dëshminë më të fortë?" Thuaj: "Allahu është dëshmues mes meje dhe jush. Mua më është shpallur ky Kur'an, që me të t'ju tërheq vërejtjen juve dhe atij që i komunikohet. Vallë, ju po dëshmoni se veç Allahut, ka edhe zota të tjerë?!" Thuaj: "Jo. Unë nuk dëshmoj."! Ai është vetëm Një Zot, dhe unë distancohem nga gjithçka që ju adhuroni *(përveç Tij)***!"**

20. Ata të cilëve Ne u dhamë Librin, e njohin atë *(Muhamedin)* **siç njohin bijtë e tyre. Këta janë ata të cilët kanë shkatërruar vetveten, prandaj nuk besojnë.**

21. Kush është më mizor se sa ai që shpif gënjeshtra kundër Allahut apo që i mohon shpalljet e Tij? Keqbërësit kurrë nuk gjejnë shpëtim.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar tregon se Ai është Sunduesi dhe Pronari i dëmit dhe dobisë. Ai është i vetmi që administron dhe rregullon çështjet e krijesave të Tij, ashtu si Ai dëshiron. Askush nuk mund të kontestojë dhe rrëzojë poshtë gjykimin e Tij; askush nuk mund të refuzojë dhe t'i shmanget gjykimit të Tij.

- Nëse Allahu të godet me ndonjë të keqe, askush veç Tij nuk mund ta largojë, e nëse Ai të dhuron ndonjë të mirë, pa dyshim që Ai është i Plotfuqishëm për gjithçka." - Kjo ngjan me ajetin tjetër të Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Atë që Allahu ua dhuron njerëzve nga mëshira e Tij, askush nuk mund ta pengojë e atë *(mirësi)* që Ai e ndal, askush përveç Tij nuk mund ta japë; Ai është Ngadhënjimtari, i Gjithëdituri." [Fatir 2]. Sipas një hadithi të saktë, Profeti i Allahut thoshte gjithmonë: 1098. "*All-llahum-me lâ mânia limâ ea'tajt, ue lâ mu'tije limâ menea'te, ue lâ jenfeu dhel xhed-di minkel xhed-du*." (O Allah! Askush nuk mund ta pengojë atë që Ti e jep, askush nuk mund të japë diçka që ti e pengon dhe askujt nuk i hyn në punë pozita e vet, sepse e gjithë pozita (e pushteti) është në dorën Tënde!)

- Ai është Sunduesi sipër robërve të Tij. Ai është i Urti, i Gjithëdituri. - Allahu është Ai, të Cilit i janë nënshtruar qafat dhe kokat e të gjithëve. Fytyrat dhe shikimet e tyre janë të përulura para Tij. Të gjitha krijesat i janë nënshtruar ligjit dhe vullnetit të Allahut. Të gjithë janë të varfër e nevojtarë përpara Tij dhe janë të nënshtruar nën pushtetin dhe gjykimin e Tij. Allahu është i Urtë në të gjitha veprat e Tij. Ai është i Gjithëditur për atë që meriton të mirën ose të keqen dhe çdo gjë e vendos në vendin e vet. Allahu u jep dhe privon veçse atyre që e meritojnë dhe sipas urtësisë së Tij.

- Thuaj: "Kush është Ai që e ka dëshminë më të fortë?" - Cili është Ai që ka dëshminë më madhështore?

- Thuaj: "Allahu është dëshmues mes meje dhe jush. - Ai është i Gjithëdituri dhe e di mirë atë të cilën unë e kam sjellë ndër ju. Pastaj i Madhëruari thotë:

- Mua më është shpallur ky Kur'an, që me të t'ju tërheq vërejtjen juve dhe atij që i komunikohet. - Kur'ani është qortuesi, paralajmëruesi, këshilluesi i çdokujt tek i cili mbërrin. Kështu çdo kujt që i ka mbërritur ky Kur'an është njëlloj sikur të ketë parë me sy Profetin e Allahut dhe ai ti ketë folur drejtpërdrejtë. Allahu i lavdëruar ka thënë: "... Ndërsa për grupimet që e mohojnë atë, Zjarri është vendi i premtuar. Prandaj ti kurrsesi mos dysho në të! Ai është e vërteta e sigurt prej Zotit tënd, e megjithatë, shumë prej njerëzve nuk besojnë." [Hud 17] Abdurrezaku transmeton nga Meamer i cili përcjell nga Katadja se Profeti i Allahut ﷺ ka thënë: 1099. "Transmetoni prej Allahut! Atij që i ka mbërritur një ajet nga libri i Allahut, atij i ka mbërritur çështja e Allahut dhe urdhëri i Allahut."

- Vallë, ju po dëshmoni se veç Allahut, ka edhe zota të tjerë?!" Thuaj: "Jo. Unë nuk dëshmoj."! Ai është vetëm Një Zot, dhe unë distancohem nga gjithçka që ju adhuroni *(përveç Tij)***!"** - Kjo i ngjan fjalës së Allahut kur thotë: "... Nëse duan të bëjnë dëshmi të rreme, ti mos dëshmo bashkë me ta! ..." [En'am 150]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Ata të cilëve Ne u dhamë Librin, e njohin atë *(Muhamedin)* **siç njohin bijtë e tyre.** - Allahu i Lartësuar flet për *ehlu kitab*-ët, që e njihnin mirë mirë atë që solli Zoti. Ata e njihnin ashtu siç njihnin fëmijët e vet, sepse të gjithë profetët kishin paralajmëruar për ardhjen e Muhamedit ﷺ, duke sjellë përshkrimin e tij, vendin ku ai do të lindte dhe ku do të emigronte. Ata kishin përshkruar edhe cilësitë e umetit të tij, prandaj pas këtij ajeti, Allahu i Lartësuar thotë:

- Këta janë ata të cilët kanë shkatërruar vetveten, prandaj nuk besojnë. - Ata nuk e besojnë atë, i cili ishte përmbushja e profecive të të gjithë lajmëtarëve të mëparshëm të Zotit.

- Kush është më mizor se sa ai që shpif gënjeshtra kundër Allahut apo që i mohon shpalljet e Tij? - Nuk ka më të padrejtë se një njeri, i cili trillon dhe shpif kundër Allahut, kur thotë se Allahu i Madhëruar e ka dërguar atë si profet, ndërkohë që Allahu nuk e ka dërguar. Gjithashtu, nuk ka më të padrejtë edhe se ata të cilët i konsiderojnë gënjeshtra shpalljet dhe argumentet e Allahut. I Madhëruari thotë:

- Keqbërësit kurrë nuk gjejnë shpëtim. - Si, për shembull, ai që gënjen duke thënë se është profet, pasi ai, në këtë mënyrë, trillon kundër Allahut. Po ashtu edhe ata të cilët refuzojnë shpalljet e vërteta të Allahut, që Ai i ka dërguar me profetët e Tij. Të gjitha këto kategori nuk kanë për të shpëtuar kurrë.

Ajetet 22 - 26

22. Një ditë, Ne do t'i tubojmë të gjithë dhe do t'u themi idhujtarëve: "Ku janë idhujt tuaj, që pretendonit se ishin ortakë të Allahut?"

23. Atëherë, atyre s'u mbetet përgjigje tjetër, përveçse të thonë: "Betohemi në Allahun, Zotin tonë se ne nuk ishim idhujtarë!"

24. Shih se si gënjejnë kundër vetes dhe se si iu humbasin idhujt që vetë i trillonin!

25. Ka prej tyre që mëtojnë se të dëgjojnë, por Ne kemi hedhur mbulesë mbi zemrat e tyre, që të mos e kuptojnë atë dhe veshët ua kemi bërë të shurdhët. Edhe sikur të shihnin të gjitha Shenjat, ata nuk do të besonin. Kur vijnë tek ti që të polemizojnë, mohuesit thonë: "Kjo nuk është gjë tjetër, vetëm se përrallë e vjetër!"

26. Ata i ndalojnë të tjerët nga ai *(Muhamedi)* **dhe vetë largohen prej atij. Por me këtë, ata shkatërrojnë veç veten e tyre dhe nuk e kuptojnë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Një ditë, Ne do t'i tubojmë të gjithë dhe do t'u themi idhujtarëve: "Ku janë idhujt tuaj, që pretendonit se ishin ortakë të Allahut?" - Allahu i Lartësuar na njofton se, Ditën e Tubimit, Ai ka për t'i pyetur idhujtarët rreth putave dhe idhujve të tyre: "Ku janë idhujt tuaj, që pretendonit se ishin ortakë të Allahut?" Kjo i ngjan ajetit tjetër, kur Allahu thotë: "Ditën kur Ai do t'i thërrasë ata, do t'u thotë: "Ku janë ortakët, të cilët m'i shoqëronit?" [Kasas 74].

- Atëherë, atyre s'u mbetet përgjigje tjetër, përveçse të thonë: "Betohemi në Allahun, Zotin tonë se ne nuk ishim idhujtarë!" - Ata nuk do të kenë argument që ta paraqesin përpara Allahut të Lartësuar për të justifikuar idhujtarinë e tyre. Ibn Xheriri thotë që, mendimi më i saktë është se, në momentin kur Allahu t'i sprovojë, ata nuk do të gjejnë fjalë të tjera për të treguar keqardhjen ose që të justifikohen për idhujtarinë e tyre, përveçse të thonë: "Betohemi në Allahun, Zotin tonë, se ne nuk ishim idhujtarë!"

- Shih se si gënjejnë kundër vetes dhe se si iu humbasin idhujt që vetë i trillonin! - Kjo i ngjan fjalës së Allahut, në një ajet tjetër, kur thotë: "Ata do të thonë: "Na kanë humbur sysh! Jo, ne nuk kemi adhuruar asgjë më parë *(që meriton të adhurohet)*." Ja, kështu i çon Allahu në humbje jobesimtarët." [Gafir 74].

- Ka prej tyre që mëtojnë se të dëgjojnë, por Ne kemi hedhur mbulesë mbi zemrat e tyre, që të mos e kuptojnë atë dhe veshët ua kemi bërë të shurdhët. Edhe sikur të shihnin të gjitha Shenjat, ata nuk do të besonin. - Ata vijnë që të dëgjojnë leximin tënd të Kur'anit, por ai nuk u vlen aspak atyre, sepse Allahu u ka vendosur mbi zemra mbulesë, që ata të mos e kuptojnë Kur'anin, ndërsa veshët ua ka shurdhuar, në mënyrë të tillë që dëgjimi i tyre të mos jetë dobiprurës për ta. Gjithashtu, çfarëdo që të shikojnë prej ajeteve, shenjave dhe argumenteve të qarta, përsëri ata nuk kanë për t'i besuar. Kështu, ata nuk gëzojnë as aftësi për të kuptuar të vërtetën dhe fjalën e Zotit dhe as nuk heshtin, për të dëgjuar në mënyrë të tillë që iu sjell dobi. Kjo ngjan me ajetin tjetër:

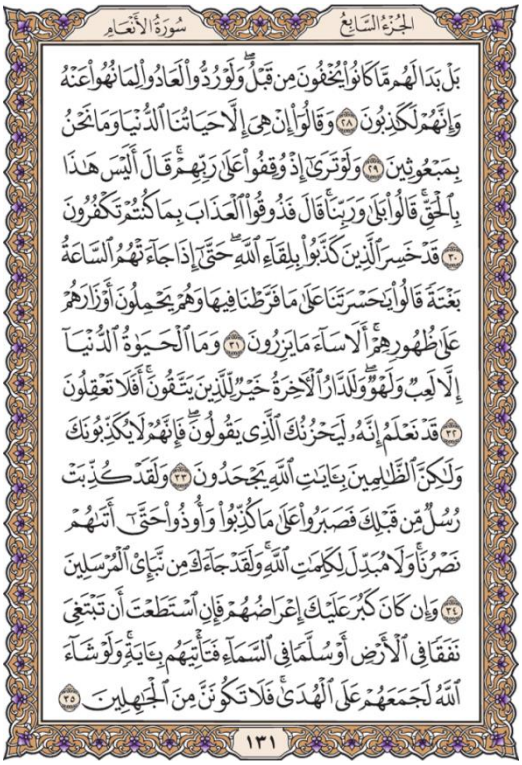
الجزء السابع سورة الأنعام
بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ
وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ
بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا
بِالْحَقِّ ۚ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ
﴿٣٠﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ
بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ
عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ ۚ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ
﴿٣٢﴾ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ
وَلَٰكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ
رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ
نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ۚ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِن نَّبَإِي الْمُرْسَلِينَ
﴿٣٤﴾ وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِيَ
نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ ۚ وَلَوْ شَاءَ
اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ ۚ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾
١٣١

"Nëse Allahu do të kishte parë tek ata ndonjë të mirë, do t'i kishte bërë, vërtet të dëgjonin. Por edhe sikur t'i bënte të dëgjonin, ata do të sprapseshin dhe do të kundërshtonin." [Enfal 23].

- Kur vijnë tek ti që të polemizojnë, mohuesit thonë: "Kjo nuk është gjë tjetër, vetëm se përrallë e vjetër!" - Kur vijnë tek ti, ata polemizojnë dhe të kundërshtojnë ty, duke hedhur poshtë të vërtetën dhe duke u përpjekur ta refuzojnë atë përmes të kotës. Ata thonë: "Kjo nuk është gjë tjetër, vetëm se përrallë e vjetër!" Pra, ata shpifin dhe trillojnë se Kur'ani është marrë nga librat e gojëdhënat të parëve.

- Ata i ndalojnë të tjerët nga ai *(Muhamedi)* **dhe vetë largohen prej atij.** - Ata i privojnë dhe ndalojnë njerëzit nga pasimi i të vërtetës, nga pranimi i profetësisë së Muhamedit dhe nënshtrimi ndaj Kur'anit. Nga ana tjetër: "...dhe vetë largohen prej atij." Pra, edhe vetë largohen prej së vërtetës. Kështu, ata bëjnë dy vepra të shëmtuara: as vetë nuk përfitojnë nga e vërteta dhe as të tjerët nuk i lejojnë që të përfitojnë nga ajo, por i pengojnë me çdo mënyrë.

- Por me këtë, ata shkatërrojnë veç veten e tyre dhe nuk e kuptojnë. - Ata nuk shkatërrojnë me këtë vepër asnjë, përveç vetes. Pasojat e kësaj vepre të keqe kthehen dhe godasin vetëm ata, por ata as nuk e ndiejnë diçka të tillë.

Ajetet 27 - 30

27. Eh, sikur t'i shihje ata, kur të ndalen përpara Zjarrit! Ata do të thonë: "Ah, sikur të ktheheshim *(në dynja)*! **Atëherë nuk do t'i mohonim argumentet e Zotit tonë, por do të bëheshim besimtarë."**

28. Megjithatë, atyre u del në shesh ajo që më parë e mbanin fshehur. Por, edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u ishte ndaluar. Me të vërtetë, ata janë gënjeshtarë.

29. Ata thonë: "Veç jetës sonë në këtë botë, nuk ka gjë tjetër dhe kurrë nuk do të rigjallemi."

30. Eh, sikur t'i shihje ata kur të qëndrojnë para Zotit të tyre! Atyre do t'u thuhet: "A nuk është kjo *(ringjallje)* **e vërteta?" Ata do të thonë: "Po, për Zotin tonë!" Ai do t'u thotë: "Shijojeni atëherë dënimin, për shkak se ju e mohonit besimin** *(e drejtë)***!"**

Shpjegimi i ajeteve

- Eh, sikur t'i shihje ata, kur të ndalen përpara Zjarrit! - Allahu i Lartësuar na tregon rreth gjendjes së mohuesve, kur ata të përballen me Ditën e Kijametit, kur të shohin zjarrin dhe të dëshmojnë me sytë, shqisat dhe me gjithë qenien e tyre ndëshkimet dhe tmerret e saj, me prangat dhe vuajtjet që i presin. Në këtë kohë ata do të thonë:

- Ata do të thonë: "Ah, sikur të ktheheshim *(në dynja)*! **Atëherë nuk do t'i mohonim argumentet e Zotit tonë, por do të bëheshim besimtarë."** - Ata do të dëshirojnë shumë që të ktheheshin sërish në dynja, që të bënin vepra të mira dhe të mos refuzonin ajetet dhe shpalljet e Zotit të tyre, por përkundrazi, t'i besonin ato dhe t'i nënshtroheshin fesë së Tij. Por Allahu i

Madhëruar i përgënjeshtron ata dhe fjalët që ata thonë:

- Megjithatë, atyre u del në shesh ajo që më parë e mbanin fshehur. - Tashmë u del në shesh mohimi dhe refuzimi i të vërtetës, që ata e fshihnin në shpirt në të shkuarën. Kështu, ata nuk e kërkojnë kthimin në dynja ngaqë dëshirojnë besimin tek Allahu, por e kërkojnë këtë thjesht nga frika e ndëshkimit, që e shikojnë me sy, të cilin e meritojnë pikërisht për mohimin dhe refuzimin e të vërtetës. Ata kërkojnë kthimin në dynja thjesht për të shpëtuar nga ajo që shohin në Xhehenem.

- Por edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u ishte ndaluar. Me të vërtetë, ata janë gënjeshtarë. - Ata janë mashtrues e gënjeshtarë kur kërkojnë kthimin në dynja, që të besojnë dhe t'i nënshtrohen Allahut. I Lartësuari tregon se, edhe nëse do të ktheheshin në këtë dynja, ata përsëri do t'i ktheheshin mohimit dhe kundërshtimit të rrugës së Tij. Allahu i Lartësuar thotë: "Por edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u ishte ndaluar." Ata do t'i ktheheshin përsëri fjalës së tyre, siç thotë Allahu:

- Ata thonë: "Veç jetës sonë në këtë botë, nuk ka gjë tjetër dhe kurrë nuk do të rigjallemi." - Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Eh, sikur t'i shihje ata kur të qëndrojnë para Zotit të tyre! - Ata do të nxirren dhe do të qëndrojnë përpara Zotit të tyre.

- Atyre do t'u thuhet: "A nuk është kjo *(ringjallje)* **e vërteta?" Ata do të thonë: "Po, për Zotin tonë!"** - Allahu do t'u thotë: A nuk është kjo ditë e premtuar diçka e vërtetë? Sigurisht, kjo është e vërtetë dhe nuk është kotësi, ashtu siç ju hamendësonit.

- Ai do t'u thotë: "Shijojeni atëherë dënimin, për shkak se ju e mohonit besimin *(e drejtë)***!"** - Për shkak se ju i konsideruat shpalljet e Zotit mashtrim, ndërsa Ditën e Kijametit dhe kërcënimin për ringjalljen dhe llogarinë para Zotit e konsideronit gënjeshtër, atëherë shijojeni sot këtë ndëshkim dhe realitetin e tij!

Ajetet 31 - 32

31. Të humbur janë vërtet ata që e mohojnë takimin me Allahun. Kur Ora *(e Kijametit)* **t'u vijë befas, ata do të thonë: "Ah, të mjerët ne, për ato që i shpërfillëm!" Dhe në shpinë do të bartin gjynahet e veta. Sa e shëmtuar është ajo barrë që do të bartin!**

32. Jeta e kësaj bote nuk është gjë tjetër veçse lojë e dëfrim. Nuk ka dyshim se bota tjetër është më e mira për të devotshmit. A nuk logjikoni?

Shpjegimi i ajeteve

- Të humbur janë vërtet ata që e mohojnë takimin me Allahun. - Allahu i Lartësuar tregon për humbjen e madhe dhe dëshpërimin e atyre që nuk e besojnë ditën e takimit me Të, ditën e ringjalljes dhe të llogarisë me drejtësi. Ai na tregon për dëshpërimin e madh që do t'i pushtojë ata kur të përballen me Orën e Kijametit, për pendimin dhe keqardhjen e thellë të tyre për çdo vepër dhe adhurim që kanë lënë pas dore dhe nuk e kanë kryer, si edhe për çdo vepër të shëmtuar të ndaluar nga Zoti, që ata e kanë kryer.

- Kur Ora *(e Kijametit)* **t'u vijë befas, ata do të thonë: "Ah, të mjerët ne, për ato që i shpërfillëm!"** - Për shkak të lëshimeve të tyre në këtë jetë dhe për punët e këqija, që e zemërojnë Allahun e Lartësuar.

- Dhe në shpinë do të bartin gjynahet e veta. Sa e shëmtuar është ajo barrë që do të bartin! - Ata do të jenë të ngarkuar me këto punë të këqija. Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin nga Ebu Merzuku, i cili thotë: "Kur mohuesi dhe keqbërësi të dalë nga varri, do të përballet me dikë që ka pamjen më të shëmtuar dhe erën më të keqe. Atëherë, ai do ta pyesë: "Kush je ti?" Ai do t'i thotë: "A nuk më njeh mua?!" - "Jo, për Zotin! Allahu ta ka bërë shumë të shëmtuar fytyrën dhe shumë të keqe erën tënde!" Atëherë, ai do t'i thotë: "Unë jam puna jote e keqe! Ja, kështu ishe ti në dynja, punëkeq! E keqe ishte edhe era e veprave të tua. Gjatë gjithë kohës ke qëndruar mbi shpinën time në dynja. Atëherë, tani unë do të qëndroj

mbi shpinën tënde!" Kjo është pikërisht fjala e Allahut të Lartësuar kur thotë: **"**Dhe në shpinë do të bartin gjynahet e veta. Sa e shëmtuar është ajo barrë që do të bartin!" Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Jeta e kësaj bote nuk është gjë tjetër veçse lojë e dëfrim. - Domethënë, jeta e kësaj bote është kryesisht e tillë, siç e përshkruan Allahu i Lartësuar, i Cili thotë në vijim.

- Nuk ka dyshim se bota tjetër është më e mira për të devotshmit. A nuk logjikoni?

Ajetet 33 - 36

33. Ne dimë se ty të brengos ajo që ata të thonë. Ata, në të vërtetë, nuk të mohojnë ty, por ata keqbërës mohojnë me forcë Argumentet e Allahut.

34. Edhe para teje janë mohuar shumë të dërguar, por ata duruan mohimin dhe mundimet, derisa u erdhi ndihma Jonë. Askush nuk mund t'i ndryshojë fjalët e Allahut. Tashmë, ty të kanë ardhur disa nga ngjarjet e të dërguarve.

35. Nëse refuzimi i tyre të është bërë brengë e madhe, kërko atëherë, nëse ke mundësi, ndonjë tunel në tokë ose shkallë në qiell, që t'u sjellësh atyre ndonjë argument. Po të kishte dashur Allahu, do t'i kishte bashkuar në rrugë të drejtë. Prandaj, mos u bëj si injorantët!

36. Vetëm ata që dëgjojnë, i përgjigjen ftesës. Allahu do t'i ringjallë të vdekurit dhe të gjithë do të kthehen tek Ai.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar në këto ajete e ngushëllon Profetin e Tij të dashur për faktin që populli i tij e kundërshtoi me forcë, madje e konsideroi dhe si gënjeshtar. Ai i thotë:

- Ne dimë se ty të brengos ajo që ata të thonë. - Ne e dimë shumë mirë se ata të quajtën gënjeshtar, e dimë shumë mirë trishtimin që të ka pushtuar zemrën dhe keqardhjen e madhe që ndien për ta dhe mosbesimin e tyre. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Allahu e lë në humbje atë që dëshiron dhe e udhëzon atë që dëshiron, prandaj ti mos u dëshpëro për ta! Allahu e di mirë atë që bëjnë ata." [Fatir 8]. Ose kur thotë: "Mos vallë do ta shkatërrosh veten *(o Muhamed)* pse ata nuk bëhen besimtarë?" [Shuara 3], ose: "Mos vallë do të shkatërrosh veten nga pikëllimi, nëse ata nuk besojnë në këtë Fjalë *(Kur'an)*?" [El kehf 6].

- Ata, në të vërtetë, nuk të mohojnë ty, por ata keqbërës mohojnë me forcë argumentet e Allahut. - Ata nuk është se të akuzojnë ty për mashtrim dhe besojnë se ti je mashtrues, por ata thjesht tregojnë kokëfortësi dhe e refuzojnë me forcë të vërtetën, duke mos e pranuar në zemrat e tyre. Sufjan el Theuriu përcjell nga Aliu se Ebu Xhehli i tha njëherë Profetit ﷺ: "Ne e dimë që nuk je gënjeshtar, por ne e quajmë gënjeshtër (e rrefuzojmë ta pranojmë) atë që ti sjell nga Zoti." Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Ata, në të vërtetë, nuk të mohojnë ty, por ata keqbërës mohojnë me forcë argumentet e Allahut." Ibn Xheriri transmeton përmes rrugës së Esbatit nga Sediu, i cili tregon dhe thotë: "Kur ndodhi ngjarja e Bedrit, në një moment, El Ahnesu u veçua me Ebu Xhehlin dhe i tha: "O Ebu Hakem, më fol për Muhamedin: a është i sinqertë në ato që thotë apo është mashtrues? Këtu nuk ka asnjë kurejsh, përveç meje dhe teje, që të dëgjojë bisedën tonë." - "I mjeri ti! - tha Ebu Xhehli - Për Zotin, Muhamedi është i sinqertë në fjalë dhe nuk është mbajtur mend ndonjëherë që Muhamedi të ketë gënjyer, kurrën e kurrës! Nëse fisi i Kusajit (fisi i Profetit) merr në dorë flamurin, dhënien e ujit haxhinjve, përkujdesjen për Qaben dhe profetësinë, atëherë çfarë u mbetet fiseve të tjera kurejshe?!" Ja, për këtë flet ajeti i Allahut: "Ata, në të vërtetë, nuk të mohojnë ty, por ata keqbërës mohojnë me forcë argumentet e Allahut."

- Edhe para teje janë mohuar shumë të dërguar, por ata duruan mohimin dhe mundimet, derisa u erdhi ndihma Jonë. - Edhe ky ajet është një ngushëllim për Profetin, që ai të qetësohet dhe të gjejë prehje me shembullin e profetëve të shkuar,

që të kuptojë dhe të bëjë durim ndaj mohimit që populli i tij po i bënte Shpalljes së Zotit. Gjithashtu, ky është një urdhër nga Allahu i Lartësuar, që Profeti të jetë i durueshëm, ashtu sikurse ishin profetët më të zgjedhur të Zotit. Ky ishte edhe një premtim, që Allahu i Lartësuar i jepte Profetit të Tij, se Ai do ta ndihmonte, do t'i dhuronte fitoren, edhe pse ata e konsideronin mashtrues dhe e mundonin. Allahu u dhuroi profetëve fitoren që në këtë jetë, ashtu sikurse do t'u japë shpëtimin, mirësinë dhe lartësimin edhe në ahiret. Allahu i Lartësuar thotë:

- Askush nuk mund t'i ndryshojë fjalët e Allahut. - Nuk ka ndryshues dhe tjetërsues të fjalëve të Allahut dhe vendimit të Tij, në lidhje me triumfin e besimtarëve të Tij të sinqertë në dynja dhe në ahiret, sikurse thuhet në ajetin tjetër: "Tashmë, Fjala Jonë u është dhënë më parë robërve tanë të dërguar, se ata, pa dyshim do të ndihmohen *(nga Ne)* dhe se Forcat Tona - ato me siguri do të jenë ngadhënjimtare." [Safat 171 - 173]. Ose: "Allahu e ka shkruar: "Unë dhe të dërguarit e Mi patjetër do të ngadhënjejmë." Allahu është i Fuqishëm e Ngadhënjimtar." [Muxhadele 21].

- Tashmë, ty të kanë ardhur disa nga ngjarjet e të dërguarve. - Ty të kanë ardhur rrëfime për të dërguarit, se si ata u ndihmuan nga Allahu i Lartësuar, edhe pse popujt e tyre i konsideruan mashtrues dhe trillues. Ata janë shembulli më i mirë për t'u ndjekur.

- Nëse refuzimi i tyre të është bërë brengë e madhe, kërko atëherë, nëse ke mundësi, ndonjë tunel në tokë ose shkallë në qiell, që t'u sjellësh atyre ndonjë argument. - Nëse ndien trishtim për kundërshtimin e tyre, atëherë: "... kërko, nëse ke mundësi, ndonjë tunel në tokë ose shkallë në qiell, që t'u sjellësh atyre ndonjë argument." Ibn Abasi shpjegon: "Kërko *en-nefek* - e cila është një rrugë (ose tunel), - përmes së cilës mund të sjellësh ndonjë shenjë dhe mrekulli nga thellësitë e tokës. Ose vendos ndonjë shkallë në qiell, që të ngjitesh lart dhe t'u sjellësh ndonjë shenjë e argument. Pra, nëse mundesh, bëje këtë punë." Kuptimi është: "Ti nuk mund t'u sjellësh atyre ndonjë argument më të mirë sesa ai që Allahu i Lartësuar solli për ta. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Po të kishte dashur Allahu, do t'i kishte bashkuar në rrugë të drejtë. Prandaj, mos u bëj si injorantët! - Sikurse thotë i lartësuari: "Sikur të kishte dashur Zoti yt, do të besonin ata që janë në Tokë që të gjithë. Vallë, ti do t'i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë? Asnjë njeri nuk mund të besojë, përveçse me lejen e Allahut. Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* do të godasë ata që nuk mendojnë." [Junus 99, 100]. Ali ibn Ebi Talhate transmeton shpjegimin e ibn Abasit për këtë ajet, i cili thotë: "Profeti i Allahut përpiqej shumë që të gjithë njerëzit të besonin dhe ta pasonin rrugën e tij dhe në udhëzimin që ai solli prej Zotit. Por Allahu i madhëruar e njoftoi se nuk ka për të të besuar askush, përveç atyre që Allahu i Lartësuar e di për imanin e tyre, ndaj i përgjedh dhe i udhëzon e shpëton nga mohimi dhe refuzimi i të vërtetës. Këtyre u vjen kjo mirësi nga Allahu i Lartësuar dhe u ka paraprirë lumturia në atë që quhet "*Edh-Dhikrul Euel*", pra, libri ku Allahu i Lartësuar shkroi të gjitha gjërat, pra, Libri Mëmë."

- Vetëm ata që dëgjojnë, i përgjigjen ftesës. - Domethënë, ata që i përgjigjen ftesës, o Muhamed, janë ata që e dëgjojnë fjalën tënde me kujdes, meditojnë dhe e kuptojnë mirë atë. Ata dëgjojnë me kujdes, duke dashur të gjejnë dritën dhe udhëzimin. Allahu i Lartësuar thotë: "… Ky *(Libër)* është veçse një Mesazh dhe një Kur'an i qartë. Për të paralajmëruar këdo që është i gjallë dhe që të përmbushet fjala e Tij për jobesimtarët." [Ja Sin 70].

- Allahu do t'i ringjallë të vdekurit dhe të gjithë do të kthehen tek Ai. - Me këtë ka për qëllim mohuesit, të cilët e mbulojnë dhe e fshehin të vërtetën, sepse ata kanë zemra të vdekura. Kjo është arsyeja që ata përgjasohen me të vdekurit. Ky është një

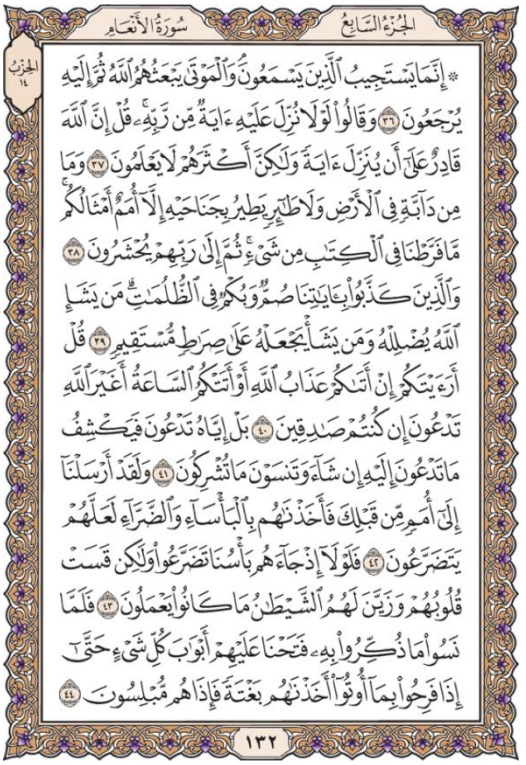
الجزء السابع سورة الأنعام
الحزب ١٤
* إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ وَٱلْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ
يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ
قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يُنَزِّلَ ءَايَةً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ وَمَا
مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم ۚ
مَّا فَرَّطْنَا فِى ٱلْكِتَٰبِ مِن شَىْءٍ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾
وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ ۗ مَن يَشَإِ
ٱللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ قُلْ
أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ أَغَيْرَ ٱللَّهِ
تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٠﴾ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ
مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَآءَ وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ
إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَٰهُم بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ
يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾ فَلَوْلَآ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا۟ وَلَٰكِن قَسَتْ
قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ فَلَمَّا
نَسُوا۟ مَا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ ۖ حَتَّىٰٓ
إِذَا فَرِحُوا۟ بِمَآ أُوتُوٓا۟ أَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾
١٣٢

qortim i rëndë për ta, poshtërim dhe përçmim i tyre nga Allahu i Lartësuar.

Ajetet 37 - 39

37. Ata thonë: "Përse nuk i zbret atij ndonjë mrekulli nga Zoti i tij?" Thuaju: "S'ka dyshim se Allahu ka fuqi të zbresë një mrekulli, por shumica e tyre nuk e dinë këtë.

38. Të gjitha kafshët në Tokë dhe të gjithë shpendët, që fluturojnë me dy krahë, të gjithë janë të ndarë në bashkësi, ashtu sikurse edhe ju. Asgjë nuk kemi lënë pa përmendur në Libër. Në fund, te Zoti i tyre do të tubohen të gjithë.

39. Ata që mohojnë shpalljet Tona janë shurdhë e memecë, të përhumbur në errësira. Allahu e lë në humbje atë që Ai dëshiron dhe vë në rrugë të drejtë atë që Ai dëshiron.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar tregon rreth idhujtarëve dhe fjalëve të tyre:

- Ata thonë: "Përse nuk i zbret atij ndonjë mrekulli nga Zoti i tij?" - Ata kërkojnë t'u zbritet ndonjë shenjë e mrekulli nga ato që ata propozojnë, sipas tekave dhe mendjeve të tyre të devijuara. Por në këtë mënyrë, ata thjesht kërkojnë të refuzojnë të vërtetën dhe Shpalljen, që zbriti nga Zoti dhe jo se kërkojnë fakte për vërtetësinë e saj. Sikurse thotë i madhëruari: "Ata thanë: "Ne nuk do të të besojmë ty, derisa të na nxjerrësh burime prej tokës; ose të kesh kopshte me hurma e me rrush, e të bësh që mes e tyre të rrjedhin vazhdimisht lumenj; ose, ashtu sikurse mëton ti *(se do të na dënojë Zoti)*, le të bjerë mbi ne qielli copa-copa; ose derisa të na sjellësh Allahun dhe melekët pranë nesh *(t'i shohim haptazi)*; ose të kesh një shtëpi prej ari, ose të ngjitesh lart në qiell. Madje, edhe sikur të ngjitesh lart në qiell, ne nuk do të të besojmë, derisa të na sjellësh një libër që ta lexojmë." Thuaj: "I Madhëruar qoftë Allahu!" A mos jam unë tjetër, përveçse një njeri profet?" [Isra 90 - 93].

- Thuaju: "S'ka dyshim se Allahu ka fuqi të zbresë një mrekulli, por shumica e tyre nuk e dinë këtë." - Allahu i Lartësuar është i plotpushtetshëm për diçka të tillë, por urtësia e Tij çmoi që Ai të mos i zbriste shenjat që ata kërkonin, sipas tekave të tyre të prishura, pasi nëse do t'i zbriste ato shenja që ata kërkonin dhe ata nuk do të besonin, atëherë ndëshkimi do të vinte i menjëhershëm dhe do t'i përfshinte të gjithë. Kjo i ngjan ajetit tjetër: "Ne nuk na pengon asgjë që t'ju sjellim Shenja, por popujt e parë i përgënjeshtruan ato. Ne i dhamë Themudit devenë si një Shenjë të qartë, por ata e mohuan atë. Shenjat Ne i dërgojmë si paralajmërim *(për t'u larguar nga e keqja)*." [El isra 59]. Ose: "Mos, vallë, do ta shkatërrosh veten *(o Muhamed)* pse ata nuk bëhen besimtarë? Sikur të donim Ne, do të zbrisnim mbi ata një shenjë *(mrekulli)* nga qielli dhe qafat e tyre do të përuleshin para saj." [Shuara 3, 4].

- Të gjitha kafshët në Tokë dhe të gjithë shpendët, që fluturojnë me dy krahë, të gjithë janë të ndarë në bashkësi, ashtu sikurse edhe ju. - Katadja shpjegon: "Zogjtë janë popull më vete, njerëzit janë

popull më vete dhe xhindët janë popull më vete." Ndërsa Sidiu shpjegon: "Kjo do të thotë që të gjitha këto janë krijesa (në bashkësi), ashtu si njeriu.

- Asgjë nuk kemi lënë pa përmendur në Libër. - Allahu i Lartësuar di gjendjen e çdo krijese, tokësore apo ujore. Ai nuk harron asnjë dhe ta lërë pa e furnizuar me mjete jetese, pa administruar dhe rregulluar çështjet e tij, të çfarëdo lloji qofshin ato çështje. Sikurse thotë i lavdëruari: "Nuk ka asnjë gjallesë në Tokë që të mos ushqehet nga Allahu. Ai e di vendbanimin dhe vendprehjen e tyre. Gjithçka gjendet në një Libër të qartë *(Leuhi mahfudh)*." [Hud 6]. Allahu i Madhëruar i ka shkruar të gjitha këto në një libër, që ndodhet tek Ai, madje edhe emrat, numrin e tyre, vendin ku ato ndodhen etj. Madje, të gjitha lëvizjet dhe momentet kur qëndron në qetësi çdo krijesë janë të numëruara dhe përcaktuara. Allahu i madhëruar thotë: "Sa e sa gjallesa nuk kanë mundësi ta gjejnë riskun. Dhe është Allahu Ai që i ushqen edhe ato edhe ju. Sepse Ai Dëgjon dhe Di gjithçka." [El ankebut 60].

- Në fund, te Zoti i tyre do të tubohen të gjithë. - Tek Ai do të ringjalleni Ditën e Kijametit. Në një ajet tjetër, Allahu i Madhëruar thotë se ajo është dita: "...kur devetë e shtrenjta të braktisen dhe egërsirat të tubohen; ...." [Tekuir 4, 5]. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Dherri: 1100. "Profeti i Allahut pa njëherë dy dele, që po shpoheshin me brirë me njëra-tjetrën, dhe tha: "O Ebu Dherr, a e di se për çfarë ato po shpohen me njëra tjetrën?" - "Jo, nuk e di!" - tha Ebu Dherri. Atëherë Profeti ﷺ tha: " Por Allahu e di mirë dhe Allahu ka për t'i gjykuar ato (në Ditën e Gjykimit)."

- Ata që mohojnë shpalljet Tona janë shurdhë e memecë, të përhumbur në errësira. - Domethënë, ata janë si shurdhë e memecë, në aspektin e njohurive të pakta që kanë dhe të paaftësisë për të kuptuar dhe meditуar rreth të vërtetës. Ata janë si një i shurdhër, që nuk dëgjon aspak, ose si një memec, i cili nuk mund të flasë. Përveç kësaj, ata janë në errësira, në të cilat nuk kanë mundësi që të shohin dhe të gjejnë rrugën ku të ecin. Si mund të udhëzohet dikush që është i ngjashëm me këtë dhe si mundet që të dalë nga errësirat, në të cilat ndodhet?! Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Të shurdhër, memecë dhe të verbër, dhe kurrë nuk mund të kthehen *(në rrugë)*." [Bekare 15]. Ose: "Dhe *(gjendja e tyre)* është si errësirat në një det të thellë, të cilin e mbulojnë dallgët mbi dallgë dhe mbi ato janë retë e zeza - Errësira të thella njëra përmbi tjetrën, sa që njeriu nuk mund ta shohë as dorën e vet. Atij të cilit Allahu nuk i jep dritë, nuk ka për të pasur dritë." [Nur 40]. Prandaj në këtë ajet i madhëruari tha:

- Allahu e lë në humbje atë që Ai dëshiron dhe vë në rrugë të drejtë atë që Ai dëshiron. - Është Vetë Allahu i Lartësuar që vendos dhe përcakton se kush do të udhëzohet, sipas urtësisë, diturisë dhe drejtësisë së Tij.

Ajetet 40 - 45

40. Thuaju: "Nëse ju vjen dënimi i Allahut ose ju vjen Ora *(e Kijametit)***, vallë, a do të thërrisnit për ndihmë dikë tjetër veç Allahut? Përgjigjuni, nëse jeni të sinqertë!**

41. Përkundrazi! Vetëm Atij do t'i luteshit dhe, po të donte, Ai do t'jua largonte atë për të cilën i luteni e ju do t'i harronit ata *(zota të remë)* **që ia shoqëronit."**

42. Ne kemi çuar të dërguar në shumë popuj para teje. Ne i dënuam ata popuj me skamje e mjerim, që të mësonin të përuleshin.

43. Përse, atëherë nuk mësuan të përuleshin pasi u erdhi dënimi Ynë? Sepse zemrat e tyre ishin të ngurta dhe Shejtani ua hijeshoi atë që bënin.

44. Por meqë ata i shpërfillën porositë, Ne u hapëm të gjitha dyert *(e kënaqësive)* **dhe, kur ata po gëzonin për ato që iu ishin dhënë, i ndëshkuam në befasi, e ata mbetën të pashpresë.**

45. Kështu u zhduk mbeturina e fundit e keqbërësve. Të gjitha lavdërimet i qofshin Zotit të botëve!

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaju: "Nëse ju vjen dënimi i Allahut ose ju vjen Ora *(e Kijametit),* **vallë, a do të thërrisnit për ndihmë dikë tjetër veç Allahut? -** Allahu i Lartësuar na njofton se Ai vepron gjithçka që dëshiron dhe vetëm Ai është administruesi, rregulluesi dhe Ai që vepron në krijesat e Tij ashtu si Ai dëshiron dhe vendos. Askush nuk mund të hedhë poshtë dhe kontestojë gjykimin dhe vendimin e Tij. Askush nuk mund të devijojë dhe t'i shmanget gjykimit që Ai ka vendosur për krijesat. Allahu është i vetëm dhe i pashoq në gjithçka që vendos dhe vepron me krijesat e Tij. Ai është i vetmi që mund t'iu përgjigjet lutjeve të atij që Ai dëshiron, sepse Ai e ka pushtetin për t'ia plotësuar. Allahu i Lartësuar thotë: "Nëse ju vjen dënimi i Allahut ose ju vjen Ora *(e Kijametit)*, vallë, a do të thërrisnit për ndihmë dikë tjetër veç Allahut?" Pra, në të gjitha rastet, qoftë kur vjen ndëshkimi, qoftë kur të vijë Dita e Gjykimit, ju kurrsesi nuk do t'i luteshit dikujt tjetër, sepse ju e dini mirë se askush nuk ka mundësi që ta largojë ndëshkimin dhe t'ju shpëtojë atë ditë, përveç Allahut".

- Përgjigjuni, nëse jeni të sinqertë! - Nëse jeni të vërtetë, të sigurt dhe të qetë në përzgjedhjen tuaj të zotave të tjerë, përgjigjuni kësaj pyetjeje: "Nëse ju vjen dënimi i Allahut ose ju vjen Ora *(e Kijametit)*, vallë, a do të thërrisnit për ndihmë dikë tjetër veç Allahut?" Përgjigjja sigurisht do të jetë:

- Përkundrazi! Vetëm Atij do t'i luteshit dhe, po të donte, Ai do t'jua largonte atë për të cilën i luteni e ju do t'i harronit ata *(zota të remë)* **që ia shoqëronit." -** Në raste domosdoshmërie, frike dhe vështirësie, ju nuk i luteni askujt tjetër veç Allahut, madje i harroni të gjitha putat. Kjo i ngjan ajetit tjetër kuranor: "Kur gjendeni në rrezik në mes të detit, harrohen ata të cilëve ju u luteni zakonisht, përveç Atij *(Allahut)*. Por pasi Ai ju shpëton e ju nxjerr në tokë, ju sërish i ktheni shpinën. Njeriu është mohues i madh." [El isra 67] Ose: "... Kur ata hipin në anije, i luten sinqerisht Allahut. Por, kur Ai i nxjerr ata në tokë *(shëndoshë e mirë)*, ata përsëri i bëjnë shok Atij!" [Ankebut 65]**.** Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Ne kemi çuar të dërguar në shumë popuj para teje. Ne i dënuam ata popuj me skamje e mjerim, që të mësonin të përuleshin. - Ne i ndëshkuam me varfëri dhe mjerim, si edhe me sëmundje, vuajtje dhe dhimbje të shumta. Allahu i sprovoi ata me një qëllim dhe urtësi të caktuar: "... që të mësonin të përuleshin." Pra, që t'i luten Allahut me përunjësi, me përgjërim, frikërespekt dhe duke e madhëruar Atë.

- Përse, atëherë nuk mësuan të përuleshin pasi u erdhi dënimi Ynë? - Përse nuk u nënshtruan, që të luten me përunjësi dhe përgjërim, kur Ne i sprovuam?

- Sepse zemrat e tyre ishin të ngurta dhe Shejtani ua hijeshoi atë që bënin. - Ato as nuk u zbutën dhe as nuk u mbushën me frikërespekt dhe madhërim për Allahun. Shejtani i mallkuar ua zbukuroi në zemrat e tyre idhujtarinë dhe të gjitha llojet e poshtërsive dhe gjynaheve, kur ata iu kthyen shpinën paralajmërimeve dhe këshillimeve, madje i lanë në harresë ato me vetëdije, siç thotë Allahu:

- Por meqë ata i shpërfillën porositë, Ne u hapëm të gjitha dyert *(e kënaqësive)* **dhe, kur ata po gëzonin për ato që iu ishin dhënë, i ndëshkuam në befasi, e ata mbetën të pashpresë. -** U hapëm portat e rizkut, duke u dhënë mundësinë që të zgjidhnin prej mirësive dhe stolive të kësaj bote çfarë të dëshironin. Por, sigurisht, ky ishte një gradualitet drejt shkatërrimit. Zoti na ruajtë nga kurthet dhe nga të tilla gjendje! Kështu, Allahu i Lartësuar po i çonte ata gradualisht drejt ndëshkimit dhe dëshpërimit, siç thotë në një ajet tjetër: "Të mos mendojnë jobesimtarët se afatin që Ne u kemi dhënë të jetojnë është në dobi të tyre! Ne i lëmë të jetojnë veç që të shtojnë

edhe më shumë gjynahet e tyre. Ata i pret një dënim poshtërues." [Al Imran 178]. Kur ata po gëzonin për pasurinë, fëmijët dhe mjetet e bollshme të jetesës, që Ne u kishim dhënë: "... i ndëshkuam në befasi, e ata mbetën të pashpresë." Domethënë, u goditën me ndëshkim të befasishëm. Kështu, për ata nuk ka shpresë që t'u jepet nga Zoti ndonjë e mirë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ukbe Ibn Amiri, se Profeti ﷺ ka thënë: 1101. "Nëse sheh që Allahu i jep dikujt nga mirësitë e kësaj bote sa të dëshirojë, edhe pse ai është gjynahqar i madh dhe i pabindur ndaj Allahut të Lartësuar, le ta dijë se kjo është për atë njeri rënie shkallë-shkallë drejt ndëshkimit!" Pastaj Profeti ﷺ lexoi këtë ajet: "Por meqë ata i shpërfillën porositë, Ne u hapëm të gjitha dyert *(e kënaqësive)* dhe, kur ata po gëzonin për ato që iu ishin dhënë, i ndëshkuam në befasi, e ata mbetën të pashpresë."

- Kështu u zhduk mbeturina e fundit e keqbërësve. Të gjitha lavdërimet i qofshin Zotit të botëve!

Ajetet 46 - 49

46. Thuaj: "Mendoni sikur Allahu t'ja merrte të dëgjuarit e shikimin dhe t'ja mbyllte zemrat, atëherë cili zot tjetër, veç Allahut, do t'ja jepte ato?" Shih se si ua sqarojmë Ne shenjat, por ata sërish nuk ua vënë veshin.

47. Thuaj: "Mendoni sikur dënimi i Allahut t'ju vinte befas ose hapur, vallë, a do të shkatërrohej tjetërkush, veç njerëzve të padrejtë?"

48. Ne i kemi sjellë të dërguarit veçse si përgëzues dhe qortues. Ata që besojnë dhe i përmirësojnë veprat e tyre, nuk kanë për të pasur frikë e as brenga.

49. Kurse ata që i mohojnë shenjat Tona do t'i përfshijë dënimi, sepse ata kalojnë kufijtë.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "Mendoni sikur Allahu t'ja merrte të dëgjuarit e shikimin dhe t'ja mbyllte zemrat, atëherë cili zot tjetër, veç Allahut, do t'ja jepte ato?" - Allahu i

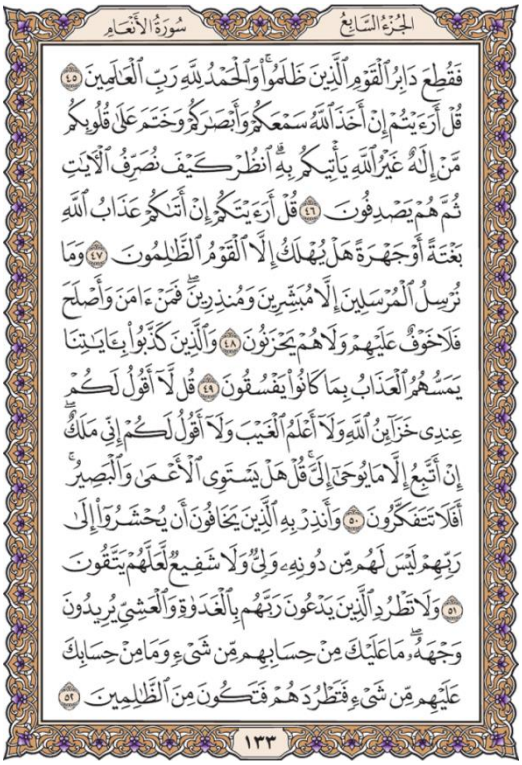
الجزء السابع سورة الأنعام

فَقُطِعَ دَابِرُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ۚ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٥﴾
قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَٰرَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم
مَّنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ
ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ
بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا
نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۖ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا
يَمَسُّهُمُ ٱلْعَذَابُ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾ قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمْ
عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ إِنِّى مَلَكٌ
إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ۚ
أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓا۟ إِلَىٰ
رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ
﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ يُرِيدُونَ
وَجْهَهُۥ ۖ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
عَلَيْهِم مِّن شَىْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٢﴾

١٣٣

Lartësuar i thotë Profetit të Tij: "Thuaju, o Profet, këtyre të cilët e konsiderojnë gënjeshtër Shpalljen që Zoti të dha ty: "Mendoni sikur Allahu t'ja merrte të dëgjuarit e shikimin...". Pra, bëhet fjalë për privimin nga këto dy mirësi të Allahut. Më pas thotë: "... dhe t'ja mbyllte zemrat ...". Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "O ju që keni besuar! Përgjigjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij, kur Ai ju fton tek ajo që ju jep jetë dhe dijeni se Allahu ndërhyn ndërmjet njeriut dhe zemrës së tij, dhe se është Ai tek i cili ju do të tuboheni *(të gjithë)*." [Enfal 34]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: " ... atëherë, cili zot tjetër, veç Allahut, do t'ja jepte ato?" Pra, kush tjetër mund t'ua kthejë këto mirësi, domethënë, mirësinë e shikimit dhe të dëgjimit, si edhe të menduarit dhe të logjikuarit me zemër? Nëse Allahu jua largon ato, pra, askush tjetër nuk mund t'ja kthejë, që të përfitoni prej tyre.

- Shih se si ua sqarojmë Ne shenjat, por ata sërish nuk ua vënë veshin. - Shih se si i qartësojmë dhe shtjellojmë argumentet. Në

këtë ajet tregohet qartë se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, veç Allahut të Lartësuar. Çdo gjë tjetër që adhurohet është e kotë dhe devijim nga rruga e Allahut. Megjithatë, ata përsëri i kthejnë shpinën të vërtetës dhe, përveç kësaj, i pengojnë edhe njerëzit e tjerë nga e vërteta.

- Thuaj: "Mendoni sikur dënimi i Allahut t'ju vinte befas ose hapur, vallë, a do të shkatërrohej tjetërkush, veç njerëzve të padrejtë?" - Nëse ju vjen ndëshkimi i Allahut papritmas dhe pa e ndier fare, apo nëse ju vjen atëherë kur ju e prisni, a shkatërrohet tjetërkush veç popullit zullumqar? Ata që shkatërroj janë pikërisht zullumqarët, të cilët i bëjnë padrejtësi vetes së tyre me shirkun ndaj Allahut. Ndërsa të shpëtuarit janë ata të cilët e adhurojnë Allahun si një të vetëm e pa ortak. Për ta nuk ka frikë e as brenga. Sikurse thotë i lavdëruari: "Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me padrejtësi - atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë." [El en'am 82].

- Ne i kemi sjellë të dërguarit veçse si përgëzues dhe qortues. - I kemi sjellë si përgëzues për besimtarët, për të mirat që ka premtuar Allahu i Madhëruar; i kemi sjellë edhe si qortues dhe paralajmërues për mohuesit, idhujtarët dhe gjynahqarët, për zemërimin e Allahut dhe për ndëshkimet e shumta që Ai sjell.

- Ata që besojnë dhe i përmirësojnë veprat e tyre, nuk kanë për të pasur frikë e as brenga. - Për ata njerëz që besojnë me zemër shpalljet e Zotit dhe përmirësojnë veprat e tyre, duke i pasuar korrektësisht dhe me sinqeritet këto shpallje, nuk ka frikë për atë që i pret në të ardhmen dhe as nuk ka pse të trishtohen për atë që u ikën nga kjo botë. Allahu i Lartësuar ka për të qenë kujdestari dhe mbrojtësi i asaj që ata lënë pas. Më pas, Allahu i Lartësuar thotë:

- Kurse ata që i mohojnë shenjat Tona do t'i përfshijë dënimi, sepse ata kalojnë kufijtë. - Ata ka për t'i përfshirë ndëshkimi i Allahut, për shkak të mohimit të shpalljeve që profetët sollën nga Zoti dhe për shkak se ata e teprojnë, duke shpërfillur urdhëresat dhe duke bërë harame.

Ajetet 50 - 54

50. Thuaju: "Unë nuk ju them se kam në zotërim thesaret e Allahut, as nuk mëtoj se i di fshehtësitë, e as nuk ju them se jam melek. Unë ndjek vetëm atë që më shpallet." Thuaju: "A është njëlloj i verbri me atë që sheh? A nuk mendoni?"

51. Paralajmëroji nëpërmjet tij *(Kur'anit)* **ata që i frikësohen llogarisë para Zotit të tyre, me qëllim që të ruhen, sepse, veç Tij, ata nuk do të kenë asnjë mbrojtës apo ndërmjetës.**

52. Mos i largo ata që e adhurojnë Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje, me sinqeritet ndaj Tij. Ti nuk mban përgjegjësi për asnjë nga veprat e tyre, ashtu si edhe ata nuk mbajnë përgjegjësi për veprat e tua. Nëse i largon ata, bëhesh si të padrejtët.

53. Kështu i sprovojmë Ne disa me disa të tjerë, derisa të thonë: "Vallë, këta janë ata që përzgjodhi Allahu mes nesh dhe u dhuroi mirësi?" Po a nuk është Allahu më i Dituri, për ata që janë mirënjohës?!

54. Kur të vijnë tek ti ata që i besojnë ajetet Tona, thuaju: "*Selamun alejkum*! Zoti juaj ia bëri detyrë Vetes së Vet mëshirën. Nëse ndonjëri prej jush bën ndonjë të keqe pa e ditur, e pastaj pendohet dhe përmirësohet, s'ka dyshim se Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij dhe i thotë:

- Thuaju: "Unë nuk ju them se kam në zotërim thesaret e Allahut, as nuk mëtoj se i di fshehtësitë, e as nuk ju them se jam melek. - Unë di prej "të fshehtës" veçse atë që ma ka mësuar Allahu, duke ma treguar ose mundësuar për ta parë atë. Unë nuk pretendoj që jam melek. Unë jam thjesht një njeri, si të gjithë njerëzit e tjerë, që Allahu më privilegjoi duke më dhuruar Shpalljen.

- Unë ndjek vetëm atë që më shpallet. - Unë kurrë nuk e tejkaloj atë që më shpallet nga Zoti im.

- Thuaju: "A është njëlloj i verbri me atë që sheh? - A janë njëlloj ata të cilët ndjekin me sinqeritet të vërtetën dhe e zbatojnë atë me korrektësi, me ata të cilët janë devijuar dhe larguar prej saj?

- A nuk mendoni?" - Kjo i ngjan ajetit tjetër të Allahut, kur thotë: "Atëherë a është i njëjtë ai që e di se ajo që t'u shpall nga Zoti yt është e vërtetë, me atë që është i verbër? Vetëm njerëzit e mençur e kuptojnë *(qortimin)*." [Ra'd 19]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Paralajmëroji nëpërmjet tij *(Kur'anit)* **ata që i frikësohen llogarisë para Zotit të tyre, me qëllim që të ruhen, sepse, veç Tij, ata nuk do të kenë asnjë mbrojtës apo ndërmjetës. -** Tërhiqu vëmendjen, o Muhamed, dhe paralajmëroji nëpërmjet këtij Kur'ani ata të cilët i frikësohen llogarisë para Zotit të tyre, sepse e dinë se do të ringjallen tek Zoti i tyre, në Ditën e Kijametit; ata që Zoti i përshkruan dhe thotë: "Ata që i ruajnë lidhjet që Allahu ka urdhëruar të ruhen, i frikësohen Zotit të tyre dhe i druhen gjykimit të rëndë;..." [Ra'd 21]. Atë ditë nuk do të ketë ndonjë të afërm, që të kujdeset për ta dhe as ndërmjetësues, për t'i shpëtuar nga ndëshkimi i Allahut. Më pas thotë: "... me qëllim që të ruhen ...", domethënë, me shpresë që ata të bëhen të devotshëm dhe të bëjnë ato vepra, përmes të cilave Allahu i Madhëruar do t'i shpëtojë Ditën e Kijametit prej ndëshkimit dhe do t'ua shumëfishojë shpërblimin, nga bujaria e Tij. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Mos i largo ata që e adhurojnë Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje, me sinqeritet ndaj Tij! - Kurrsesi mos i largo këta nga vetja jote, nga mexhliset e tua, përkundrazi, qëndro vazhdimisht me ta dhe konsideroji si njerëzit më të afërt dhe më të dashur për ty. Sikurse thotë io lartësuari: "Bëj durim e qëndro vetëm me ata që e lusin Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje e që kanë për qëllim kënaqësinë e Tij dhe mos i hiq sytë prej tyre e të kërkosh stolitë e kësaj bote! Mos iu bind atij që ia kemi shkujdesur zemrën prej përmendjes Sonë dhe i është dhënë epshit të vet, sepse puna e tij ka mbaruar!" [El kehf 28]. Duke i përshkruar këta njerëz të zgjedhur, Allahu i Madhëruar thotë: "... që e adhurojnë Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje ...". Pra, këta janë ata të cilët e adhurojnë Allahun e Lartësuar dhe i luten me përulësi në këto dy kohë të rëndësishme. Seid ibn el Musejibi dhe të tjerë shpjegojnë se qëllimi këtu është për faljen e namazeve *farze*. Pra, bëhet fjalë për ata të cilët e kujtojnë Zotin dhe e adhurojnë atë përmes namazeve farze të detyrueshme. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Zoti juaj ka thënë: "M'u lutni Mua, që Unë t'ju përgjigjem! …". [Gafir 60]. Pra, m'u lutni, që t'jua pranoj lutjet dhe adhurimet tuaja! Vëreni me kujdes në fjalën e Allahut të Lartësuar kur thotë: "... me sinqeritet ndaj Tij." Pra, punojnë dhe të gjitha veprat e tyre ata i bëjnë veçse për hir të kënaqësisë së Allahut të Lartësuar dhe fytyrës së Tij të bekuar. Ata janë të sinqertë në çdo adhurim që i përkushtojnë Allahut të Lavdëruar dhe janë të përkushtuar, të bindur dhe të nënshtruar në adhurimin ndaj Tij.

- Ti nuk mban përgjegjësi për asnjë nga veprat e tyre, ashtu si edhe ata nuk mbajnë përgjegjësi për veprat e tua. - Kjo i ngjan fjalës së Nuhut (a.s.), kur u ktheu përgjigje atyre të cilët i thanë: "E si të të besojmë ty, kur ty të pasojnë më të ulëtit?" Atëherë Nuhu u tha: "Unë nuk e di se çfarë kanë bërë ata *(që ju i quani të ulët)".* Përgjegjësia e tyre është vetëm para Zotit tim, nëse kuptoni *(këto që po ju them).* Unë nuk kam për t'i përzënë kurrë ata që besojnë." [Shuara 111 - 114]. Kuptimi është: Llogaria e tyre është tek Allahu i Lartësuar, pra, është Allahu që i llogarit veprat e tyre. Nuk e kam unë detyrë llogaritjen e veprave të tyre, ashtu sikurse nuk është detyrë e tyre të llogarisin veprat e mia.

- Nëse i largon ata, bëhesh si të padrejtët. - Nëse i dëbon këta njerëz, që kanë këto cilësi, atëherë do të bëheshe i padrejtë. Sufjan el Theuriu sjell rrëfimin nga Mikdam Ibn Shurejmi, i cili transmeton nga i ati, se

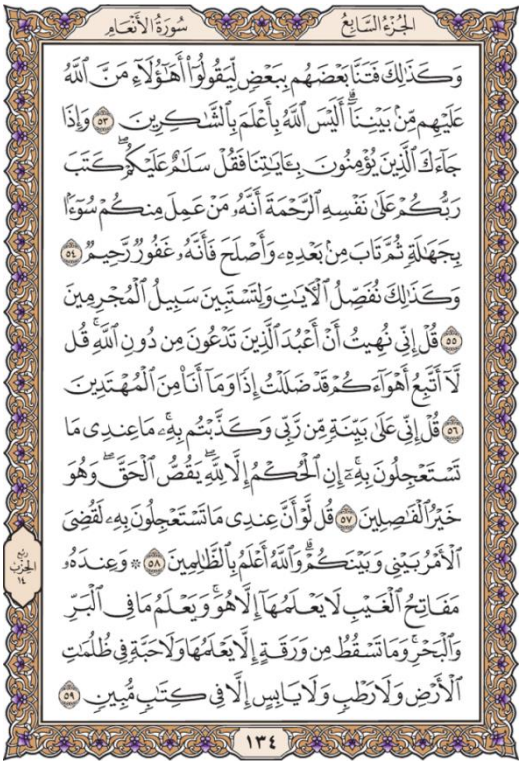

Sadi ka thënë 1102. “Ky ajet ka zbritur dhe flet për gjashtë shokë të Profetit, mes të cilëve edhe Ibn Mesudi, i cili tregon: “Ne bënim çmos dhe shtyheshim me njëri-tjetrin, që të rrinim sa më afër Profetit dhe të dëgjonim fjalët e tij. Duke parë këtë, kurejshët thanë: “Ti i mban afër e pranë teje këta dhe i preferon më shumë sesa ne?!” Atëherë zbriti ajeti ku Allahu i Lartësuar thotë: “Mos i largo ata që e adhurojnë Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje, me sinqeritet ndaj Tij!” Këtë rrëfim e sjell Hakimi në *Mustedrak*-un e tij përmes rrugës së Sufjanit, duke thënë që ky hadith është sipas kushteve të Buhariut dhe Muslimit. Gjithashtu, këtë hadith e ka përnxjerrë Ibn Hibani në *Sahih*-un e tij, përmes rrugës së Mikdam Ibn Shurejhut, përafërsisht si ky tekst që sollëm.

- Kështu i sprovojmë Ne disa me disa të tjerë, derisa të thonë: “Vallë, këta janë ata që përzgjodhi Allahu mes nesh dhe u dhuroi mirësi?” - Në fakt, ata e thanë këtë fjalë, sepse shumica e atyre që e ndoqën Profetin në fillim të Islamit, ishin njerëzit e dobët dhe skllevërit, ndërsa nga paria e pasuan shumë pak. Kjo i ngjan fjalës së popullit të Nuhut, kur i thanë atij: “Ne po shohim se nuk po të pason askush tjetër përveç të pavlerëve, që të ndjekin pa u menduar fare. Ne nuk shohim as që të jeni më të mirë se ne. Madje, ne mendojmë se ju jeni gënjeshtarë!” [Hud 27]. Gjithashtu, është transmetuar se kur Herakli, mbreti i romakëve, e pyeti Ebu Sufjanin rreth Profetit, ndër të tjera i tha: “A e pasojnë njerëzit e parisë apo njerëzit e dobët dhe të varfër?” Ebu Sufjani u përgjigj duke i thënë: “Njerëzit e varfër dhe të dobët.” Ebu Sufjani tha: “Pikërisht ata janë pasuesit e profetëve.” I rëndësishëm për t’u kuptuar është fakti se idhujtarët kurejshë talleshin me ata që kishin besuan në Profetin ﷺ të cilët kryesisht ishin njerëz të dobët e të rëndomtë. Madje, përveç talljes, ata edhe torturonin kë të mundnin. Pastaj thoshin: “Vallë, këta janë ata që përzgjodhi Allahu dhe u dhuroi mirësi?!” Pra, këta janë ata që Allahu i ka zgjedhur nga mesi ynë, për të pasuar të vërtetën që pretendojnë?! Sipas logjikës së tyre, nuk mund të ndodhte që Allahu t’i zgjidhte këta njerëz të dobët dhe të rëndomtë dhe të privonte parinë dhe të pasurit. Sipas tyre, nëse do të ishte e mirë feja që kishin pranuar ata njerëz, atëherë Allahu i Madhëruar nuk do të kishte udhëzuar tek ajo të rëndomtit dhe të dobëtit, por njerëzit e ngritur dhe të pasur. Allahu i lartësuar ka thënë: “Jobesimtarët thonë për besimtarët: “Sikur të ishte besimi *(ne Muhamedin)* ndonjë gjë e mirë, ata *(besimtarët)* nuk do ta besonin para nesh.”...” [El ahkaf 11]. Dhe ka thënë gjithashtu: “Kur u lexohen ajetet tona të qarta, jobesimtarët u thonë atyre që kanë besuar: “Cili nga dy grupet ka pozitë më të lartë dhe rreth më të mirë?”” [Merjem 73]. Duke iu dhënë përgjigje atyre i lartësuari tha: “Por, sa e sa breza kemi shkatërruar para tyre, të cilët qenë edhe më të pasur dhe më të pashëm.” [Merjem 74]. Ndërsa në këtë sure duke iu dhënë përgjigje atyre që thanë: “...Vallë, këta janë ata që përzgjodhi

Allahu mes nesh dhe u dhuroi mirësi?"", Allahu i Madhëruar thotë:

- Po a nuk është Allahu më i Dituri, për ata që janë mirënjohës? - Allahu është më i ditur rreth mirënjohësve. Ai është i gjithëditur për fjalët, veprat dhe për atë që ata kanë në zemrat e tyre. Për këtë arsye, Ai i udhëzoi në rrugën e paqes dhe shpëtimit, i nxori prej errësirave në dritë, me lejen e Tij, dhe i udhëzoi në rrugën e drejtë. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "E ata, të cilët luftuan për lartësimin e Fjalës Tonë, Ne do t'i drejtojmë patjetër në rrugët Tona, sepse, sigurisht Allahu është me bamirësit." [Ankebut 69]. Në një hadith të saktë thuhet: 1103. "Allahu i Madhëruar nuk shikon as pamjet dhe as ngjyrën tuaj, por Allahu sheh zemrat dhe punët tuaja." Ibn Xheriri përcjell nga Ikrime tefsirin e ajetit kuranor**:** "Paralajmëroji nëpërmjet tij *(Kur'anit)* ata që i frikësohen llogarisë para Zotit të tyre...", duke thënë: "Një grup nga paria e kurejshëve erdhën tek Ebu Talibi dhe i thanë: "Nëse djali i vëllait tënd, Muhamedi, do t'i dëbonte skllevërit dhe shërbëtorët tanë nga mexhlisi i tij, mbase në zemrat tona do të ishte më i pranueshëm dhe ky do të ishte një shkak më shumë për ta pasuar atë dhe për ta besuar si profet." Ai vazhdon dhe tregon: "Në fakt, skllevërit për të cilët aludonin kurejshët ishin: Bilali, Amar Ibn Jasir, Salimi ish skllavi i Ebu Hudhejfes, Sabiha, ish skllavi i Usejdit. Ndërsa shërbëtorët, për të cilët ata aludonin se nuk duhet të ishin në mexhlisin e Profeti, ishin Abdullah Ibn Mesudi, Mikdad Ibn Amri, Mesud Ibn Kareji, Uakid Ibn Abdullah el Handhalij, Amër Ibn Abd Amri, Dhush-Shimalejni, Mirthed Ibn Ebu Mirthedi, Ebu Mirthed el Galeui, i cili ishte aleat me Hamza Ibn Abdul Mutalibin dhe të tjerë si ta. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Kur të vijnë tek ti ata që i besojnë ajetet Tona, thuaju: "Selamun alejkum! - Respektoji ata, duke ua kthyer selamin dhe duke i përgëzuar me mëshirën e gjerë dhe gjithëpërfshirëse të Allahut.

- Zoti juaj ia bëri detyrë Vetes së Vet Mëshirën. - Allahu ia bëri detyrë Vetes së Tij të Madhëruar, si bamirësi dhe bujari nga ana e Tij për besimtarët.

- Nëse ndonjëri prej jush bën ndonjë të keqe pa e ditur, e pastaj pendohet dhe përmirësohet, s'ka dyshim se Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë. - Disa selefë kanë thënë: "Çdokush që bën poshtërsi dhe gjynah ndaj Allahut është injorant." Më pas, Allahu thotë: "... e pastaj pendohet dhe përmirësohet, s'ka dyshim se Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë." Pra, nëse largohet prej gjynaheve, duke vendosur që të mos u kthehet kurrë atyre, dhe pas kësaj bën punë të mira në vazhdimësi, atëherë Allahu premton se do të jetë Falës i madh dhe Mëshirëplotë me të. Për shpjegimin e fjalës së Allahut: "Mëshira ime ka përfshirë gjithçka", do të vijnë shumë hadithe. Le të përmendim këtu një hdith, që përshtatet me këtë ajet. Profeti ﷺ i ka thënë Muadh Ibn Xhebelit: 1104. "A e di se cila është e drejta e Allahut mbi robërit e Tij? Që ta adhurojnë Atë dhe mos i bëjnë shok Atij." Pastaj tha: A e di cila është e drejta e robërve tek Allahu? E drejta e tyre është që Ai të mos i ndëshkojë ata, nëse ata e bëjnë këtë (pra, nëse e adhurojnë si një të vetëm)." Në këtë formë e ka sjellë imam Ahmedi.

Ajetet 55 - 59

55. Kështu i sqarojmë Ne argumentet, në mënyrë që të dalë në shesh rruga e keqbërësve.

56. Thuaj: "Unë jam ndaluar të adhuroj ata që ju i adhuroni krahas Allahut!" Thuaj: "Unë nuk i ndjek dëshirat tuaja, sepse atëherë do të isha i humbur e jo prej të udhëzuarve!"

57. Thuaj: "Unë kam argument të qartë nga Zoti im, ndërsa ju e mohoni atë. Ai që ju e kërkoni me ngut, nuk është në dorën time. Gjykimi për gjithçka i takon vetëm Allahut: Ai shpall të vërtetën dhe Ai është më i miri i gjykuesve."

58. Thuaj: "Sikur të ishte në dorën time ajo për të cilën nguteni, çështja mes meje

dhe jush do të kishte përfunduar. Allahu është i Gjithëditur për keqbërësit."

59. Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë.

Shpjegimi i ajeteve

Edhe më përpara, - thotë i Madhëruari - Ne i kemi sqaruar dhe shtjelluar argumentet, për t'jua qartësuar plotësisht udhën e drejtë që duhet të ndiqni. Gjithashtu, jua kemi bërë të qartë se sa e keqe është rruga e inatit dhe polemikës, me qëllimin thjesht për të refuzuar të vërtetën. Po kështu, edhe në këto ajete, Ne shtjellojmë çdo çështje, për të cilën kanë nevojë të përgjegjshmit.

- Kështu i sqarojmë Ne argumentet, në mënyrë që të dalë në shesh rruga e keqbërësve. - Kështu do të dalë në pah rruga e keqbërësve, që mohojnë e u kundërvihen të dërguarve të Zotit.

- Thuaj: "Unë jam ndaluar të adhuroj ata që ju i adhuroni krahas Allahut!" Thuaj: "Unë nuk i ndjek dëshirat tuaja, sepse atëherë do të isha i humbur e jo prej të udhëzuarve!" - Zoti im më ka ndaluar që unë të adhuroj idhujt, që ju i adhuroni. Ai më ndaloi që të ndjek rrugën që keni ndjekur ju, sepse rruga juaj është e ndërtuar mbi pasimin e verbër të epshit dhe të dëshirave të shfrenuara. Ndjekja e një rruge të tillë, pa dyshim që të çon në humbje, sepse nuk është e ndërtuar mbi bazën e argumenteve nga Zoti. Nëse do të ndiqja këtë rrugë, atëherë do të isha i humbur dhe braktisës i udhës së Zotit tim.[2]

- Thuaj: "Unë kam Argument të qartë nga Zoti im, ndërsa ju e mohoni atë. - Unë jam shumë i qartë me Sheriatin, që Zoti ma shpalli, ndërsa ju e quani gënjeshtër të vërtetën e sigurt. Epo, dijeni se:

- Ai që ju e kërkoni me ngut, nuk është në dorën time. - Ndëshkimi, që ju e kërkoni t'ju përshpejtohet, nuk është në dorën time, sepse

- Gjykimi për gjithçka i takon vetëm Allahut: - Është Ai që e vendos a do t'jua përshpejtojë atë që e kërkoni, apo do t'jua vonojë, dhe këtë e bën sipas urtësisë së Tij absolute. I Madhëruari thotë:

- Ai shpall të vërtetën dhe Ai është më i miri i gjykuesve." - Ai është më i Miri që i ndan çështjet dhe më i miri Gjykatës i robërve.

- Thuaj: "Sikur të ishte në dorën time ajo për të cilën nguteni, çështja mes meje dhe jush do të kishte përfunduar. Allahu është i Gjithëditur për keqbërësit." - Nëse do të ishte në dorën time kjo çështje, unë do t'jua jepja menjëherë atë ndëshkim që e meritoni. Dikush mund të pyesë dhe të thotë: "Në dy *Sahih*-ët është hadithi që tregon se Aishja i tha njëherë Profetit ﷺ: 1105. "O i Dërguari i Allahut, a ke patur ditë më të vështirë e më të dhimbshme, se dita e Uhudit?" Ai tha: "Unë kam vuajtur shumë nga populli yt, por më e dhimbshmja që kam përjetuar ka qenë ajo që ndodhi në Akabe, ditën kur unë ftova Ibn Abd Jalejl Ibn Abdu Kilalin të besonte. Ai e refuzoi ftesën time dhe unë u largova shumë i trishtuar, trishtim që dukej edhe në fytyrën time. U përmenda nga kjo dhimbje veçse kur isha në Karn el Theâlib. Kur ngrita kokën lart, pashë një re, që më bënte hije dhe në të cilën vërejta Xhibrilin (a.s.). Ai më foli për së largu dhe më tha: "Allahu i dëgjoi fjalët e popullit tënd kundër teje dhe refuzimin që ata i bënë ftesës tënde. Ai tani të dërgoi Melekun e Maleve, të cilin mund ta urdhërosh për çfarë të duash, në lidhje me ta!" Pastaj më foli për së largu Meleku i Maleve. Ai më përshëndeti me selam dhe më tha: "O Muhamed! Allahu i dëgjoi fjalët e popullit tënd kundër teje dhe refuzimin që ata i bënë ftesës tënde. Ai më dërgoi mua dhe ti tani mund të më urdhërosh për çfarë të duash në lidhje me ta! Nëse ti dëshiron, unë i përplas dy malet mbi ta." Atëherë, - thotë Aishja - Profeti i Allahut i tha: "Përkundrazi, unë shpresoj që Allahu të nxjerrë nga shpinat e tyre njerëz, që do ta adhurojnë Atë dhe të mos i shoqërojnë asgjë

Atij në adhurim." Ky është versioni i Muslimit. Atëherë, pyetja që shtrohet është: "Si mund të harmonizojmë këtë hadith me ajetin në fjalë, ku thuhet: "Thuaj: "Sikur të ishte në dorën time ajo për të cilën nguteni, çështja mes meje dhe jush do të kishte përfunduar." Sipas hadithit, Profetit ﷺ iu mundësua që ta lëshonte dënimin mbi ta, por ai nuk e pranoi. Me dhembshuri, ai kërkoi afatizimin e tyre, duke shpresuar se Allahu do të sillte prej tyre pasardhës, që do ta adhuronin Atë si një e të vetëm, pa i bërë shirk. Përgjigjja, - dhe Allahu e di më mirë - është si vijon: Ajeti flet për lëshimin e një dënimi, që ata e kërkonin në moment. Domethënë, nëse ata do t'i kërkonin Profetit që t'ua sillte ndëshkimin në atë moment, ai do t'ua jepte. Ndërsa hadithi nuk flet për këtë rast. Në hadith nuk tregohet se ata i kërkuan që t'ua përshpejtonte ndëshkimin. Aty thjesht përmendet se ishte Meleku i Maleve që i propozoi atij t'i përplaste dy malet mbi popullin që refuzoi ftesën e tij. Ato janë dy male, njëri në jug e tjetri në veri të Mekës. Për këtë arsye, Profeti ﷺ kërkoi me butësi afatizimin e tyre.

- Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. - Buhari sjell hadithin nga Abdullah Ibn Umeri, se Profeti ﷺ ka thënë: 1106. "Çelësat e fshehtësive janë pesë, dhe ato nuk i di askush, veç Allahut: "Vetëm Allahu e di se kur do të ndodhë Kijameti; është Ai që e lëshon shiun; Ai e di se ç'ka në barkun e nënës; askush nuk e di se çfarë do të fitojë nesër dhe askush nuk e di se në ç'vend do të vdesë. Allahu është i Gjithëdituri, që e di mirë çdo fshehtësi. [Lukman 34.]

- Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. - Dituria e Bamirësit Bujar është gjithëpërfshirëse. Ditурisë së Tij nuk i fshihet asnjë thërrmijë, as në qiell dhe as në tokë. Allahu i Lartësuar thotë**:**

- As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. - Allahu i di imtësisht të gjitha lëvizjet e krijesave të Tij, madje edhe të sendeve. Atëherë, si mendon se është dituria e Tij rreth kafshëve dhe gjallesave dhe sidomos

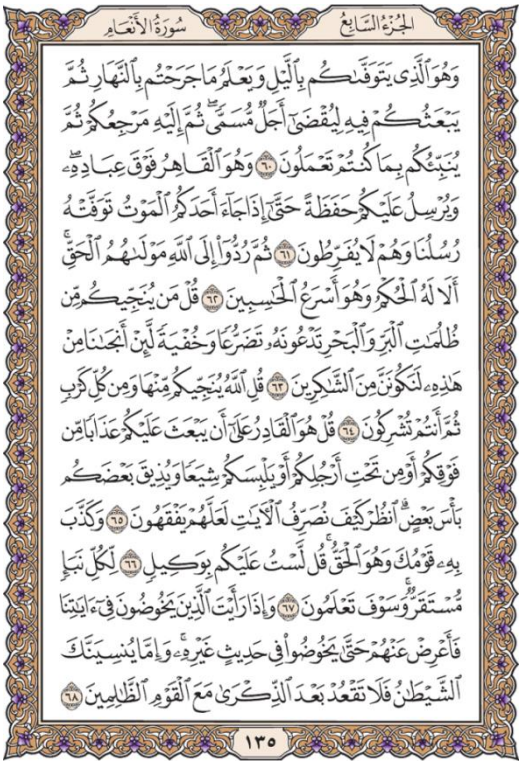
الجزء السابع سورة الأنعام

وَهُوَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِٱلنَّهَارِ ثُمَّ
يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰٓ أَجَلٌ مُّسَمًّى ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ
يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ
وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ
رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ
أَلَا لَهُ ٱلْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ ٱلْحَٰسِبِينَ ﴿٦٢﴾ قُلْ مَن يُنَجِّيكُم مِّن
ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ تَدْعُونَهُۥ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنجَىٰنَا مِنْ
هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا وَمِن كُلِّ كَرْبٍ
ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ ٱلْقَادِرُ عَلَىٰٓ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن
فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُم
بَأْسَ بَعْضٍ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ وَكَذَّبَ
بِهِۦ قَوْمُكَ وَهُوَ ٱلْحَقُّ ۚ قُل لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ لِّكُلِّ نَبَإٍ
مُّسْتَقَرٌّ ۚ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا
فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ
ٱلشَّيْطَٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ ٱلذِّكْرَىٰ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٨﴾

١٣٥

të atyre që janë të përgjegjshëm ligjërisht, xhindëve dhe njerëzve? Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Allahu e di shikimin e hedhur fshehtas dhe për gjithçka që fshehin zemrat *(e njerëzve)*." [Gafir 19].

- Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë. - Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili ka thënë: "Allahu i Lartësuar krijoi *el nûn*-in - që është boja e shkrimit (ose kallamari) - dhe pllakatat e shkrimit. Ai shkroi në to të gjitha çështjet e dynjasë, deri në ditën kur ajo do të përfundojë. Ai shkroi, gjithashtu, çfarë krijesash do të krijonte, rrizkun që ato do të merrnin, hallall apo haram qoftë, si edhe veprat e mira e të këqija që ata do të bënin." Më pas, ai (Ibn Abasi) lexoi këtë ajet: "As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij."

Ajetet 60 - 62

60. Është Ai që jua merr shpirtrat natën *(në gjumë)* **dhe që e di mirë atë që keni bërë ditën. Më pas, Ai jua kthen ato, për të vazhduar** *(jetën)* **deri në afatin e caktuar. Në fund, tek Ai do të ktheheni,**

dhe do t'ju tregojë të vërtetën e asaj që keni bërë.

61. Ai është Sunduesi mbi robërit e Vet. Ai ve roja për ju. Më në fund, kur ndonjërit prej jush i vjen vdekja, të dërguarit Tanë ia marrin shpirtin, dhe ata kurrë nuk bëjnë lëshime.

62. Pastaj të gjithë do të kthehen tek Allahu, te Sunduesi i tyre i vërtetë. Vetëm Atij i takon sundimi, dhe Ai është më i shpejti në llogari.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton se Ai i merr shpirtrat e robërve të Tij gjatë natës, në atë që quhet "vdekja e vogël", pra, në gjumë. Po me këtë kuptim vjen edhe fjala e Allahut për Isain (a.s.), kur thotë: "*(Kujto kur)* Allahu tha: "O Isa! Unë do të të marr ty [3] e do të të ngre pranë Meje." [Al Imran 55]. Ndërsa në suren Zumer, Allahu i Madhëruar thotë: "Allahu i merr shpirtrat kur është çasti i vdekjes së *(trupave të)* tyre dhe atij që është në gjumë e nuk ka vdekur. Atë që i është caktuar vdekja e mban *(nuk e kthen)*, ndërsa tjetrin *(që nuk i është caktuar vdekja)* e lëshon *(të kthehet)*, deri në afatin e caktuar. Vërtet, në këto çështje ka argumente për njerëz që mendojnë." [Zumer 42]. Siç shihet, këtu janë përmendur të dyja llojet e ngritjes së shpirtit, ajo gjatë vdekjes së vogël dhe ajo gjatë vdekjes së madhe. Edhe në këtë kontekst, Allahu i Madhëruar i ka përmendur të dyja llojet.

- Është Ai që jua merr shpirtrat natën *(në gjumë)* **dhe që e di mirë atë që keni bërë ditën.** - Vërej me kujdes fjalinë: "...dhe që e di mirë atë që keni bërë ditën.". Kjo është një fjali e ndërmjetme, në mes të një konteksti që flet për dy llojet e vdekjes dhe marrjes së shpirtit, e cila tregon se Ai i ka përfshirë me diturinë e Tij të gjitha krijesat, në të gjitha gjendjet dhe kohët, qoftë natën apo ditën, qoftë kur janë në lëvizje e aktivitet, qoftë kur janë në qetësi e prehje. I Madhëruari thotë në një ajet tjetër: "Për Atë është njëlloj nëse dikush e fsheh fjalën, apo e shpreh atë haptazi, nëse vepron fshehtas natën, apo vepron haptazi ditën." [Rad 10]. Ose: "Gjumin jua bëmë për pushim. Natën jua bëmë mbulesë dhe ditën gjallërim *(për të punuar)*.". [Nebe 9-11]. Ndërsa këtu thotë: "Është Ai që jua merr shpirtrat natën *(në gjumë)* dhe që e di mirë atë që keni bërë ditën.".

- Më pas, Ai jua kthen ato... - Domethënë, jua kthen shpirtin gjatë ditës. Ibn Merdeuejhi sjell me senedin e tij hadithin nga Dahhaku, se Ibn Abasi përcjell nga Profeti i Allahut thënien: 1107. "Për çdo njeri, Allahu ka vendosur një melek, i cili ia merr shpirtin dhe ia kthen atë. Nëse Allahu (gjatë gjumit) jep lejë që t'ia mbajë shpirtin, ai e mban. Në të kundërt, ai e lëshon atë, që të kthehet." Për këtë flet ajeti i Allahut: "Është Ai që jua merr shpirtrat natën *(në gjumë) ...".*

- për të vazhduar *(jetën)* **deri në afatin e caktuar.** - Domethënë, deri në afatin e caktuar për çdo njeri.

- Në fund, tek Ai do të ktheheni.. - Pas vdekjes, të gjithë tek Ai do të ktheheni, në Ditën e Gjykimit.

- dhe do t'ju tregojë të vërtetën e asaj që keni bërë. - Ai do t'ju njoftojë hollësisht për gjithçka që keni bërë dhe do t'ju shpërblejë për gjithçka që keni kryer e fituar me veprat tuaja, të mira apo të këqija.

- Ai është Sunduesi mbi robërit e Vet.[4] - Ai ka nënshtruar dhe përulur gjithçka. Çdo gjë është e nënshtruar përpara madhështisë, krenarisë dhe madhërisë së Allahut.

- Ai vendos roja për ju. - Allahu vendos roja prej melekëve, që ruajnë trupin e njeriut, siç thuhet në një ajet tjetër: "Për çdo njeri, ka mbikëqyrës para dhe prapa tij, të cilët, me urdhrin e Allahut, e ruajnë atë." [Ra'd 11]. Gjithashtu, Ai vendos ruajtës prej melekëve, që të regjistrojnë dhe ruajnë punët e robit, siç ka thënë Allahu i Madhëruar: "Pa dyshim, mbi ju qëndrojnë rojet. Ata janë shkrues të ndershëm. Ata dinë gjithçka që bëni ju." [Infitar 10 - 12]. Dhe thotë i lartësuari: "Dy melekë qëndrojnë pranë tij, në të djathtë dhe në të majtë. Njeriu nuk thotë ndonjë fjalë pa

pasur pranë një regjistrues të gatshëm." [Kaf 17, 18].

- Më në fund, kur ndonjërit prej jush i vjen vdekja, të dërguarit Tanë ia marrin shpirtin, dhe ata kurrë nuk bëjnë lëshime." - Kur të vijë koha e vdekjes dhe të jetë plotësuar afati i jetesës së njeriut, "... të dërguarit Tanë ia marrin shpirtin, ...", domethënë, melekët që janë ngarkuar me këtë detyrë. Meleku i Vdekjes ka melekë të tjerë ndihmës, që e nxjerrin shpirtin nga trupi, dhe kur shpirti arrin në grykë, atëherë atë e merr Meleku i Vdekjes. Më pas, i Madhëruari thotë: "...ata kurrë nuk bëjnë lëshime", në lidhje me ruajtjen e këtij shpirti dhe vendosjen e tij atje ku dëshiron dhe urdhëron Allahu i Lartësuar. Nëse njeriu ka qenë bamirës, ai vendoset në *Illijjin*, e nëse është keqbërës, ai do të vendoset në *Sixhin*, - Allahu na ruajtë nga ky ndëshkim!

- Pastaj të gjithë do të kthehen tek Allahu, te Sunduesi i tyre i vërtetë. - Allahu është Sunduesi i vërtetë i melekëve. Ndërsa fragmenti: "Pastaj të gjithë do të kthehen tek Allahu ..." u referohet të gjitha krijesave që do të ekzistojnë deri në Ditën e Kijametit. Ai do t'i tubojë ata të gjithë e do t'i gjykojë me drejtësinë e Tij. I Madhëruari thotë në një ajet jetër: "Thuaju: "Të jeni të sigurt se, edhe të parët edhe të fundmit, Keni për t'u tubuar në një ditë të caktuar." [Uakia 49, 50]. Gjithashtu thotë: "Një Ditë Ne do t'i shkulim malet dhe do ta shohësh Tokën të sheshtë *(e të shkretë)* dhe Ne do t'i tubojmë të gjithë, pa lënë askënd pas. Ata do të sillen të gjithë para Zotit tënd të rreshtuar *(e do t'u thuhet)*: "Tashmë keni ardhur para Nesh ashtu, siç ju patëm krijuar herën e parë. Por ju *(o mohues)* mendonit se Ne nuk do të caktonim për ju një Ditë takimi *(për gjykim)*.". Kur Libri *(i veprave)* do t'u vihet përpara, ti do t'i shohësh gjynahqarët të frikësuar nga shënimet në të, që do të thonë: "Të mjerët ne! Çfarë është ky libër, që nuk ka lënë asnjë vepër - të madhe apo të vogël - pa e shënuar." Aty do të gjejnë të shënuar gjithçka që kanë bërë. Zoti yt nuk i bën padrejtësi askujt." [El kehf 47 - 49]. I Madhëruari thotë këtu:

- Vetëm Atij i takon sundimi, dhe Ai është më i shpejti në llogari.

Ajetet 63 - 65

63. Thuaj: "Kush ju shpëton prej errësirave të tokës e të detit, kur ju i luteni Atij përulësisht e fshehtas: "Sikur të na shpëtojë prej kësaj, ne do të jemi mirënjohës?!"

64. Thuaj: "Është Allahu Ai që ju shpëton prej këtyre dhe prej çdo brenge tjetër. Megjithatë, ju adhuroni zota të rremë!"

65. Thuaj: "Ai është i Plotfuqishëm t'ju sjellë një dënim prej së larti ose prej së poshtmi, nën këmbët tuaja, ose t'ju ndajë në grupe e të luftoni njëri-tjetrin." Shih se si i sqarojmë Ne argumentet, në mënyrë që ata të kuptojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "Kush ju shpëton prej errësirave të tokës e të detit, kur ju i luteni Atij përulësisht e fshehtas: "Sikur të na shpëtojë prej kësaj, ne do të jemi mirënjohës!" - Allahu i Madhëruar u kujton njerëzve bamirësinë e Tij të madhe me ta, kur Ai i shpëton në çaste vështirësie, kur janë në rrezik për jetën, në det qoftë, apo në tokë. Ai u gjendet pranë kur ata janë të dëshpëruar në hapësirat e gjera të shkretëtirave ose kur janë mes valëve të frikshme të detit dhe furtunës. Në ato momente, ata i luten veçse Allahut si Një dhe i Vetëm, siç thotë Allahu i Madhëruar: "Kur gjendeni në rrezik në mes të detit, harrohen ata të cilëve ju u luteni zakonisht, përveç Atij *(Allahut)*. Por pasi Ai ju shpëton e ju nxjerr në tokë, ju sërish i ktheni shpinën. Njeriu është mohues i madh." [Isra 67]. Ndërsa këtu Allahu i Madhëruar thotë: Thuaj: "Kush ju shpëton prej errësirave të tokës e të detit, kur ju i luteni Atij përulësisht e fshehtas: "Sikur të na shpëtojë prej kësaj, ne do të jemi mirënjohës!"

- Thuaj: "Është Allahu Ai që ju shpëton prej këtyre dhe prej çdo brenge tjetër. Megjithatë, ju adhuroni zota të rremë! -

Pasi ju ka shpëtuar Ai dhe jeni në kohë mirësie e bollëku, ju iu luteni përsëri zotave të tjerë.

- Thuaj: "Ai është i Plotfuqishëm t'ju sjellë një dënim ... - Edhe pasi ju shpëton, Ai është i Plotpushtetshëm që të dërgojë dënim mbi ju. Ai thotë se këtë dënim mund t'jua lëshojë:

- prej së larti ose prej së poshtmi, nën këmbët tuaja, ose t'ju ndajë në grupe e të luftoni njëri-tjetrin." - Muxhahidi ka thënë: "Ky është për umetin e Muhamedit. Allahu i ka falur dhe kursyer ata nga gjithëpërfshirja me ndëshkim." Ka hadithe të shumta në lidhje me këtë çështje. Le të sjellim disa prej tyre. (Allahut i mbështetemi dhe vetëm Atij i kërkojmë ndihmën!) Buhariu, në tefsirin e këtij ajeti, sjell hadithin nga Xhabir Ibn Abdilahi, që thotë: 1108. "Kur zbriti fjala e Allahut: "Thuaj: "Ai është i Plotfuqishëm t'ju sjellë një dënim prej së larti ...", Profeti tha: "Kërkoj mbrojtje me Fytyrën Tënde (të nderuar e Bujare)!" Kur zbriti fjala e Tij: "...ose prej së poshtmi, nën këmbët tuaja...", Profeti tha: "Kërkoj mbrojtje me Fytyrën Tënde (të nderuar e bujare)!" Kur zbriti fjala e Tij: "...ose t'ju ndajë në grupe e të luftoni njëri-tjetrin.", Profeti tha: "Kjo është më e lehtë! (ose: "më e thjeshtë)." Po kështu e sjell edhe Nesaiu nga Kutejbe. Hadithi vjen edhe nga Ibn Hibani në *Sahih*-un e tij dhe Ebu Bekër Ibn Merdeuejhi. Kurse Imam Ahmedi sjell hadithin nga Sad Ibn Ebu Uekkasi, i cili ka thënë: 1109. "Ne po kalonim nga xhamia e Benu Muauijes, kur Profeti ﷺ hyri në të e fali dy rekatë namaz. Edhe ne u falëm bashkë me të. Ai iu lut Zotit gjatë, pastaj tha: "I kërkova Zotit tim tri gjëra: Iu luta që të mos e shkatërrojë umetin tim me përmbytje gjithëpërfshirëse, dhe ma pranoi lutjen. Iu luta që të mos e shkatërrojë umetin tim me thatësirë gjithëpërfshirëse, dhe ma pranoi lutjen. Iu luta që të mos lejojë urrejtjen e agresionin mes tyre (e të luftojnë njëri-tjetrin), por nuk ma pranoi këtë lutje." Këtë hadith e ka përnxjerrë veçse Muslimi, përmes rrugës së Uthman Ibn Hakimit. Ibn Merdeuejhi sjell hadithin nga Ibn Abasi, që ka thënë: 1110. "Kur zbriti ajeti: "Thuaj: "Ai është i Plotfuqishëm t'ju sjellë një dënim prej së larti, ose prej së poshtmi, nën këmbët tuaja, ose t'ju ndajë në grupe e të luftoni njëri-tjetrin", Profeti, - tregon Ibn Abasi, - u ngrit, mori abdes, dhe pastaj tha: "O Allah! Mos dërgo mbi popullin tim dënim prej së larti, ose prej së poshtmi, nën këmbët e tyre, dhe mos i ndaj në grupe e mos i bëj të luftojnë njëri-tjetrin!" Ibn Abasi thotë: "Atëherë, atij i erdhi Xhibrili dhe tha: "O Muhamed! Allahu e ruajti umetin tënd nga dënimi prej së larti ose prej së poshtmi, nën këmbët e tyre!" Ibn Merdeuejhi sjell hadithin nga Ibn Abasi, se: 1111. "Profeti i Allahut ka thënë: "Unë e luta Allahun që ta ruajë umetin tim nga katër gjëra. Ai pranoi ta ruajë nga dy, por nuk pranoi ta ruajë nga dy të tjera. Iu luta Atij që ta ruajë nga dënimi prej së larti me gurë dhe së poshtmi me përmbytje. Iu luta, gjithashtu, që të mos i ndajë në grupe dhe mos i bëjë të luftojnë njëri-tjetrin!". Ai m'u përgjigj që të mos i dënojë prej së larti me gurë dhe prej së poshtmi me përmbytje, por nuk pranoi që t'i ruajë nga përçarja e vrasja mes tyre." Sufjan el Theuriu sjell me senedin e tij hadithin nga Ubej Ibn Keabi, i cili ka thënë: "Në këtë umet do të ndodhin katër gjëra; dy prej tyre janë shfaqur tashmë dhe kanë mbetur pa shfaqur edhe dy të tjera. "Thuaj: "Ai është i Plotfuqishëm t'ju sjellë një dënim prej së larti, - Profeti ﷺ tha: "Domethënë, dënim me gurë nga qielli", - ose prej së poshtmi, nën këmbët tuaja..." - këtu tha: "*El hasfu* është shembja dhe hapja e tokës." Këtë mendim e kë përzgjedhur Ibn Xheriri, që argumenton për saktësinë e tij me fjalën e Allahut, kur thotë: "A u siguruat ju prej Atij që është në qiell, që të mos ju përpijë toka kur të dridhet?! Apo u siguruat prej Atij që është në qiell, që të mos lëshojë kundër jush ndonjë stuhi me rrebesh gurësh?! Ju do ta kuptoni se si është ndëshkimi Im!" [Mulk 16, 17]. Në një hadith tjetër thuhet: 1112. "Në këtë umet do

të ndodhin dënime me gurë nga sipër, dënime me shembje e hapje të tokës nga poshtë dhe dënime me shndërrim të njerëzve në majmunë dhe në derra." Kjo është përmendur mes argumenteve që flasin për shenjat e Kijametit dhe do të sillet hollësisht në vendin e vet, në dashtë Allahu. Allahu i Madhëruar thotë: "...ose t'ju ndajë në grupe...". Kuptimi: ose t'ju ndajë në fraksione e grupacione me kundërshtime të ashpra me njëra-tjetrën, sikurse ka ardhur në hadithin me versione e rrugë të shumta transmetimi nga Profeti: 1113. "...ky umet do të përçahet në 73 grupe. Të gjitha janë në Zjarr, përveç njërit grup..." [5] Ndërsa për fjalën e Allahut: "... e të luftoni njëri-tjetrin", Ibn Abasi ka thënë si shpjegim: "Domethënë, t'ju bëjë të sundoni mbi njëri tjetrin dhe të ushtroni dhunë e vrasje." Në vijim, i Madhëruari thotë:

- Shih se si i sqarojmë Ne argumentet ... - I shtjellojmë e qartësojmë ato herë pas here, në mënyrë të kuptueshme.

- në mënyrë që ata të kuptojnë... - Në mënyrë që të arrijnë të kuptojnë Shpalljen, argumentet dhe faktet e Allahut.

Ajetet 66 - 69

66. Populli yt e mohoi këtë *(Kur'an)***, ndonëse ai është vetë e vërteta. Thuaj: "Unë nuk jam mbikëqyrësi juaj".**

67. Çdo mesazh ka afatin e vet *(të plotësimit),* **dhe ju do ta kuptoni më vonë.**

68. Kur i sheh ata që nënçmojnë ajetet Tona, largohu prej tyre, derisa të kalojnë në bisedë tjetër! Nëse shejtani të bën të harrosh, atëherë, kur të kujtohesh, mos rri më me njerëz të padrejtë!

69. Ata që janë të devotshëm ndaj Allahut nuk kanë kurrfarë përgjegjësie për veprat e mohuesve, por le t'i paralajmërojnë që ata të ruhen *(nga ndëshkimi i Zotit).*

Shpjegimi i ajeteve

- Populli yt e mohoi këtë *(Kur'an)***, ndonëse ai është vetë e vërteta.** - Populli yt, - domethënë, kurejshët - e mohuan Kur'anin. Allahu thotë për Kur'anin: "... ai është vetë e vërteta". Pra, ai është e vërteta, prandaj çdo gjë kundër tij është kotësi dhe devijim nga rruga e Zotit.

- Thuaj: "Unë nuk jam mbikëqyrësi juaj". - Unë nuk jam roja juaj. Detyra ime është thjesht kumtimi i qartë i Shpalljes së Zotit, ndërsa detyra juaj është të më bindeni dhe të pasoni rrugën time. Ai që bindet do të jetë i lumtur, ndërsa ai që më kundërshton do të jetë i dëshpëruar.

- Çdo mesazh ka afatin e vet *(të plotësimit).* - Çdo lajm ka afatin e vet të realizimit e përmbushjes, qoftë edhe pas njëfarë kohe, sikurse ka thënë i Madhëruari: "Ky *(Kur'ani)* nuk është tjetër veç një Mesazh për Botët. Dhe ju do ta shihni shumë shpejt gjithë të vërtetën e tij." [Sad 88]. Dhe thotë: "... Asnjë i dërguar nuk solli argument, përveçse me lejen e Allahut. Çdo kohë ka Librin e vet *(ku përcaktohet caku i saj).*" [Ra'd 38]. Ky është një paralajmërim dhe kërcënim i sigurt, që do të përmbushet pa asnjë dyshim, prandaj i Madhëruari thotë:

- dhe ju do ta kuptoni më vonë. - Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Kur i sheh ata që nënçmojnë ajetet Tona ... - Domethënë, duke u tallur me to dhe duke i quajtur ato gënjeshtra,

- largohu prej tyre, derisa të kalojnë në bisedë tjetër! - Pra, derisa të kalojnë në bisedë tjetër, që nuk ka lidhje me mohimin e Shpalljes së Zotit dhe talljes me të.

- Nëse shejtani të bën të harrosh, atëherë, kur të kujtohesh, mos rri më me njerëz të padrejtë!" - Kjo është një këshillë për gjithë pjestarët e këtij umeti, që të mos ulen kurrë me mohuesit e mesazheve të Zotit, të cilët i shtrembërojnë, i nxjerrin ato nga konteksti i tyre dhe kuptimi i saktë, që është dashur me to. Edhe nëse ulesh me ata nga harresa, "...atëherë, kur të kujtohesh, mos rri më me njerëz të padrejtë!" Në një hadith thuhet: 1114. "Umetit tim i janë falur ato gjynahe që i bën gabimisht, nga harresa dhe ato që i bën i detyruar, nën kërcënim." Por nëse ulesh me të tillë njerëz, atëherë është njëlloj si t'i kesh miratuar veprimet e tyre.

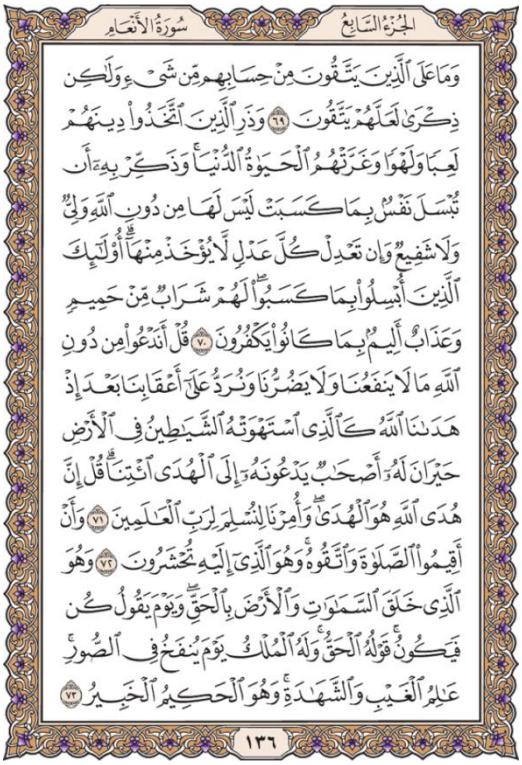
الجزء السابع سورة الأنعام
وَمَا عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَلَٰكِن
ذِكْرَىٰ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ
لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ وَذَكِّرْ بِهِۦٓ أَن
تُبْسَلَ نَفْسٌۢ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِىٌّ
وَلَا شَفِيعٌ ۖ وَإِن تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَآ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ
ٱلَّذِينَ أُبْسِلُوا۟ بِمَا كَسَبُوا۟ ۖ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ
وَعَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾ قُلْ أَنَدْعُوا۟ مِن دُونِ
ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِنَا بَعْدَ إِذْ
هَدَىٰنَا ٱللَّهُ كَٱلَّذِى ٱسْتَهْوَتْهُ ٱلشَّيَٰطِينُ فِى ٱلْأَرْضِ
حَيْرَانَ لَهُۥٓ أَصْحَٰبٌ يَدْعُونَهُۥٓ إِلَى ٱلْهُدَى ٱئْتِنَا ۗ قُلْ إِنَّ
هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۖ وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَنْ
أَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّقُوهُ ۚ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ
ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۖ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن
فَيَكُونُ ۚ قَوْلُهُ ٱلْحَقُّ ۚ وَلَهُ ٱلْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ۚ
عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾
١٣٦

- Ata që janë të devotshëm ndaj Allahut nuk kanë kurrfarë përgjegjësie për veprat e mohuesve, - nëse distancohen nga zullumqarët dhe nuk qëndrojnë në mexhlisin e tyre, këta nuk kanë asnjë gjunah për ato padrejtësi e gjunahe që bëjnë të tjerët.

- por le t'i paralajmërojnë që ata të ruhen *(nga ndëshkimi i Zotit)*. - Le të jetë ky largim prej tyre si një paralajmërim e këshillë për ata, që bëjnë trillime e tallen me ajetet e Allahut dhe që shtrembërojnë mesazhet e Tij, që, kur të shohin distancimin e besimtarëve prej tyre, të mos guxojnë më të tallen e të bëjnë të njëjtin gabim.

Ajeti 70

70. Largohuni prej atyre që e marrin fenë e vet si lojë e dëfrim, të mashtruar nga jeta e kësaj bote! Ti këshillo me këtë *(Kur'an),* **që njeriu të mos bjerë viktimë e pashpresë e asaj që ka vepruar. Ata nuk do të kenë ndihmëtar përveç Allahut dhe as ndërmjetësues. Edhe sikur të japin çdo lloj shpagimi, ai nuk do t'u pranohet. Këta janë ata që ranë viktima të pashpresa të veprave që punuan. Ata do të kenë si pije *ĥamim** *(ujë të nxehtë)* **dhe dënim të dhimbshëm, për shkak të mosbesimit.**

Shpjegimi i ajetit

- Largohuni prej atyre që e marrin fenë e vet si lojë e dëfrim, të mashtruar nga jeta e kësaj bote! - Distancohu prej tyre dhe prit pak, sepse shumë shpejt ata do të flaken në një ndëshkim të ashpër.

- Ti këshillo me këtë *(Kur'an)*.. **-** Këshilloji njerëzit me Kur'an dhe paralajmëroji për dënimin e Ditës së Kijametit.

- që njeriu të mos bjerë viktimë e pashpresë e asaj që ka vepruar. - Këshilloji, në mënyrë që të mos shkojnë me këmbët e veta drejt shkatërrimit dhe ta privojnë veten nga çdo mirësi dhe nga kuptimi i të drejtës e mirësisë aq të kërkuar, për shkak të veprave të tyre. Sikurse ka thënë Allahu i lartësuar: "Çdo njeri është peng i veprave të veta, përveç të djathtëve, ..." [El mudethir 38, 39].

- Ata nuk do të kenë ndihmëtar përveç Allahut dhe as ndërmjetësues. - Nuk do të gjejnë asnjë dashamirës e të afërm, që të kujdeset për ta, dhe as ndërmjetësues, për t'i shpëtuar nga dënimi e vuajtja, sikurse thotë i Madhëruari: "...para se të vijë një ditë, kur nuk do të ketë më as tregti, as miqësi dhe as ndërmjetësim. Jobesimtarët - ata janë keqbërës." [Bekare 254].

- Edhe sikur të japin çdo lloj shpagimi, ai nuk do t'u pranohet. - Edhe sikur të japin çdo çmim, ai nuk ka për t'iu pranuar, sikurse thotë i Madhëruari në ajetin tjetër: "Asnjërit prej atyre, që nuk besojnë dhe që vdesin si jobesimtarë, nuk do t'i pranohet për kompensim qoftë edhe sa e tërë faqja e dheut me flori. Ata i pret një dënim i dhembshëm dhe për ta nuk ka ndihmëtarë." [Al imran 91]. Ndërsa në këtë ajet tha:

- Këta janë ata që ranë viktima të pashpresa të veprave që punuan. Ata do të kenë si pije *ĥamim *(ujë të nxehtë)* **dhe dënim të dhimbshëm, për shkak të mosbesimit.**

Ajetet 71 - 73

71. Thuaj: "A të adhurojmë veç Allahut diçka që nuk na sjell as dobi, as dëm dhe të bëjmë prapa, pasi Allahu na udhëzoi?! Atëherë do të bëheshim si ai, të cilin shejtanët e kanë humbur në tokë, duke e lënë të hutuar." Ai ka shokë, që e thërrasin në rrugë të drejtë: "Eja te ne!" Thuaj: "I vetmi udhëzim është udhëzimi i Allahut dhe ne jemi urdhëruar që t'i dorëzohemi vetëm Zotit të botëve!"

72. Përkryejeni namazin dhe kijeni frikë Allahun! Allahu është Ai, tek i Cili do të tuboheni.

73. Është Ai që i krijoi qiejt dhe Tokën me një qëllim të madh. Frikësojuni ditës kur Ai do të thotë: "Bëhu!" dhe ajo bëhet. Fjala e Tij është e vërtetë dhe vetëm Atij i takon sundimi ditën kur do t'i fryhet Surit. Ai e di edhe të fshehtën edhe të dukshmen dhe Ai është i Urti, që çdo gjë e di me hollësi.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "A të adhurojmë veç Allahut diçka që nuk na sjell as dobi, as dëm dhe të bëjmë prapa, pasi Allahu na udhëzoi?! - Seddiju shpjegon: "Idhujtarët u thanë muslimanëve: "Ndiqni rrugën tonë dhe braktiseni rrugën e fenë e Muhamedit!" Atëherë, Allahu zbriti fjalën e Tij: "Thuaj: "A të adhurojmë veç Allahut, diçka që nuk na sjell as dobi, as dëm dhe të kthehemi në mosbesim, pasi Allahu na udhëzoi?!".

- Atëherë do të bëheshim si ai, të cilin shejtanët e kanë humbur në tokë, duke e lënë të hutuar." Ai ka shokë, që e thërrasin në rrugë të drejtë: "Eja te ne!" - Kështu ne do të ishim njëlloj si ai që shejtanët e kanë përhumbur në tokë. Nëse do të mohonit pasi keni besuar, do të ishit si një njeri, që ka dalë së bashku me një grup për udhëtim, dhe humb rrugën. Këtë njeri, shejtani i mallkuar e ka devijuar larg nga udha e drejtë, duke e lënë të hutuar, madje ai refuzon edhe thirrjet e shokëve të vet. Ata e thërrasin që të shkojë me ta e të rigjejë rrugën e drejtë, por ai refuzon që të përgjigjet. Kështu është edhe ai që refuzon t'i përgjigjet Muhamedit, pasi e ka njohur njëherë rrugën e tij. Muhamedi është ai që fton në rrugën e drejtë dhe ajo rrugë është feja islame. Ky është shpjegimi që sjell Ibn Xheriri. Ndërsa Katadja shpjegon: "të cilin shejtanët e kanë humbur në tokë ...", domethënë që ata e kanë lënë të hutuar e të përhumbur, për shkak të veprave dhe vendimeve të tij të gabuara." Allahu thotë: "... duke e lënë të hutuar.". Muxhahidi shpjegon: "Ai është një njeri i hutuar, që shokët e vet e thërrasin drejt rrugës së drejtë. Ky është shembulli i atij që humbet rrugën, pasi ka qenë njëherë në atë rrugë. Ky njeri, të cilin shejtanët e kanë humbur në tokë, në një gjendje hutie, injorance dhe larg nga rruga e drejtë, ka shokë që janë në rrugë të drejtë dhe e thërrasin që të shkojë me ta. Ai e refuzon thirrjen e tyre, madje as ua hedh shikimin. Nëse Zoti do të dëshironte, Ai do ta kthente atë në rrugën e drejtë, prandaj Allahu i Madhëruar thotë:

- Thuaj: "I vetmi udhëzim është udhëzimi i Allahut - I Madhëruari thotë në ajet tjetër: "... atë që Allahu e udhëzon, askush nuk mund ta humbë. A nuk është Allahu Ngadhënjimtari, që ndëshkon me drejtësi?" [Zumer 37]. Gjithashtu thotë: "Edhe nëse ti *(o Muhammed)* përpiqesh për t'i vënë në rrugë të drejtë ata, *(dije se)* Allahu nuk e udhëzon atë që e ka humbur dhe për ata nuk ka asnjë ndihmëtar." [Nahl 37].

- dhe ne jemi urdhëruar që t'i dorëzohemi vetëm Zotit të botëve!" - Jemi urdhëruar që t'ia përkushtojmë me sinqeritet të gjitha adhurimet Atij, si Një i Vetëm e i Pashoq.

- Përkryejeni namazin dhe kijeni frikë Allahun! - Jemi urdhëruar, gjithashtu, që të përkryejmë namazin, t'i druhemi Zotit e të jemi të devotshëm ndaj Tij në të gjitha gjendjet.

- Allahu është Ai, tek i Cili do të tuboheni. - Do të tuboheni në Ditën e Gjykimit**.**

- Është Ai që i krijoi qiejt dhe Tokën me një qëllim të madh. - I krijoi me drejtësinë

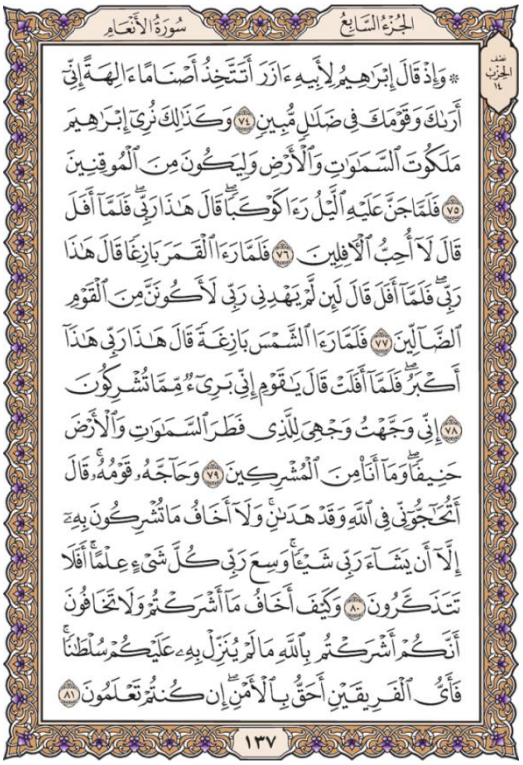
الجزء السابع سورة الأنعام
* وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً إِنِّيٓ
أَرَىٰكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿٧٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُرِيٓ إِبْرَٰهِيمَ
مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ ٱلْمُوقِنِينَ
﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ ٱلَّيْلُ رَءَا كَوْكَبًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّآ أَفَلَ
قَالَ لَآ أُحِبُّ ٱلْآفِلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَٰذَا
رَبِّي فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلْقَوْمِ
ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّي هَٰذَآ
أَكْبَرُ فَلَمَّآ أَفَلَتْ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُشْرِكُونَ
﴿٧٨﴾ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
حَنِيفٗا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾ وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ قَالَ
أَتُحَٰٓجُّوٓنِّي فِي ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنِۚ وَلَآ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ
إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّي شَيْـٔٗاۗ وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًاۗ أَفَلَا
تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ
أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنٗاۚ
فَأَيُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾
١٣٧

më të madhe. Allahu është Krijuesi, Pronari e Sunduesi i tyre, është Administruesi e Rregulluesi i çështjeve të tyre dhe i çdo gjëje që gjendet në to.

- Frikësojuni ditës kur Ai do të thotë: "Bëhu!" dhe ajo bëhet. - Ditën e Kiametit, Ai do t'i thotë që të ndodhë, dhe ajo do të ndodhë. Pas urdhrit të Tij, ajo do të ndodhë aq shpejt, sa një pulitje sysh, madje edhe më shpejt.

- Fjala e Tij është e vërtetë dhe vetëm Atij i takon sundimi ditën kur do t'i fryhet Surit. - Suri është Briri, në të cilin do të fryjë Israfili. Janë të shumta dëshmitë e sjella nga Profeti, që ka thënë: 1115. "Me të vërtetë, Israfili e ka vendosur Surin në gojën e tij, e ka ngritur ballin lart e pret urdhrin për t'i fryrë Surit." Këtë variant e ka sjellë Muslimi në *Sahih*-un e tij. Ndërsa Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Amri, i cili ka thënë: 1116. "Një nomad tha: "O i Dërguari i Allahut! Çfarë është Suri?" - "Është një bri, në të cilin do të fryhet *(Ditën e Kijametit)*" - tha Profeti ﷺ.

- Ai e di edhe të fshehtën edhe të dukshmen dhe Ai është i Urti, që çdo gjë e di me hollësi.

Ajetet 74 - 79

74. Kujtoni kur Ibrahimi i tha babait të vet, Azerit: "Vallë, statujat po adhuron si zota?! Unë po shoh që ti dhe populli yt jeni në humbje të sigurt."

75. Kështu i mundësuam Ibrahimit të shihte mbretëritë e qiejve e të Tokës, për t'u bërë edhe më i bindur.

76. Kur atë e mbuloi nata, ai pa një yll dhe tha: "Ky është Zoti im.". Por, kur ai u zhduk, tha: "Unë nuk i dua ata që humbin.".

77. Kur e pa Hënën duke dalë tha: "Ky është Zoti im! Por, kur ajo perëndoi, tha: "Nëse Zoti im nuk më udhëzon, unë do të jem prej njerëzve të humbur."

78. Kur e pa Diellin duke dalë, tha: "Ky është Zoti im. Ky është më i madh!" Por kur ai perëndoi, tha: "O populli im, unë distancohem nga idhujtaria juaj."

79. Unë i përkushtohem vetëm Atij që krijoi qiejt e Tokën, me besim të drejtë. Unë nuk jam prej idhujtarëve."

Shpjegimi i ajeteve

Rreth emrit të babait të Ibrahimit janë dhënë mendime të ndryshme, a është Azer apo Târih? Ibn Xheriri është i mendimit se emri i tij ishte Azer, pastaj për të justifikuar edhe mendimin tjetër, ka thënë se ka mundësi që ai të jetë thirrur me dy emra, e njëri prej tyre mund të ketë qenë llagap, siç ndodh me shumë njerëz. Ky mendim i sjellë nga Ibn Xheriri është i fortë dhe i pranueshëm si arsyetim, por Allahu e di më mirë. Në këtë ajet tregohet këshilla që Ibrahimi i drejton të atit për t'u larguar nga adhurimi i idhujve e putave. Ai e këshilloi dhe paralajmëroi të atin që të hiqte dorë nga idhujtaria, por ai e refuzoi këtë këshillë. Allahu i Madhëruar thotë:

- Kujtoni kur Ibrahimi i tha babait të vet, Azerit: "Vallë, statujat po adhuron si zota?! Unë po shoh që ti dhe populli yt jeni në humbje të sigurt." - Adhurimi i këtyre idhujve si zot, që bën ti dhe ata që

ndjekin rrugën tënde, është një padrejtësi e madhe dhe humbje e sigurt. Ata që bëjnë të tilla padrejtësi janë të humbur dhe nuk e dinë ku ecin e çfarë rruge janë duke ndjekur. Ata janë të çoroditur e të zhytur në pasiguri e padituri të thellë. I Madhëruari thotë: "*(Kujto)* Kur ai i tha të atit: "O babai im! Përse adhuron atë që as nuk dëgjon, as nuk sheh dhe nga i cili nuk ke asnjë dobi?! O babai im! Mua më është dhënë një dituri, që nuk të është dhënë ty. Prandaj më ndiq se unë të udhëzoj në rrugë të drejtë! O babai im! Mos adhuro shejtanin, sepse shejtani është kundër të Gjithëmëshirshmit! O babai im! Unë kam frikë se do të të godasë ndonjë dënim prej të Gjithëmëshirshmit e kështu do të bëhesh mik me shejtanin." Ai *(babai)* tha: "Ti po urren zotat e mi, o Ibrahim? Nëse nuk ndalesh do të të vras me gurë. Tani largohu prej meje për një kohë të gjatë!" Ai *(Ibrahimi)* tha: "Paqja qoftë mbi ty! Unë do t'i lutem Zotit tim të të falë ty. Ai *(Allahu)* kujdeset gjithmonë për mua. Unë po largohem prej jush dhe prej asaj që ju adhuroni përveç Allahut dhe shpresoj se me lutjet drejtuar Zotit tim nuk do të jem i humbur." [Merjem 42 - 48]. Kështu, Ibrahimi vazhdoi të lutej për të atin, sa ishte gjallë. Megjithatë, kur ai vdiq në shirk dhe Ibrahimi u sigurua për diçka të tillë, atëherë ai hoqi dorë nga kërkimi i faljes për të dhe u distancua prej tij, sikurse thotë Allahu i Madhëruar: "Edhe lutja e Ibrahimit për babain e vet u bë veçse për shkak të një premtimi, që ai kishte bërë më parë. Por kur iu bë e qartë se ai ishte armik i Allahut, ai u largua prej tij. Me të vërtetë, Ibrahimi ishte shumë i ndjeshëm dhe i butë." [Teube 114]. Ebu Hurejra r.a. tregon se i Dërguari i Allahut a.s. ka thënë: "Ditën e Ringjalljes Ibrahimi do të takojë babain e tij, Azerin, fytyra e të cilit do të jetë e nxirë dhe e mbuluar me pluhur. Profeti Ibrahim do t'i thotë atij: "A nuk të thashë që të mos më kundërshtoje (e të më dëgjoje mua)?" Babai do t'i përgjigjet: "Sot nuk do të të kundërshtoj (e do të të bindem)." Ibrahimi do të thotë: "O Zot! Më ke premtuar se nuk do të më turpërosh (e nuk do të më hidhërosh) në Ditën e Ringjalljes, por çfarë turpi do të jetë më i madh për mua sesa të mallkosh e të ma poshtërosh babanë?!" Atëherë Allahu i Lartësuar do t'i thotë: "Unë e kam bërë haram (të ndaluar) Xhenetin për femohuesit." Pastaj Ibrahimit do t'i thuhet: "O Ibrahim! Çfarë ke nën këmbë?" Ai do të ulë kokën dhe do të shohë një si hienë të përgjakur, e cila do të tërhiqet për këmbësh e do të hidhet në Zjarr." Transmeton Buhariu. Në vijim, Allahu i Lartësuar tha:

- Kështu i mundësuam Ibrahimit të shihte mbretëritë e qiejve e të Tokës, për t'u bërë edhe më i bindur. - Duke i mundësuar të shihte krijimin madhështor të Allahut, Ibrahimit do t'i bëhej tërësisht i qartë fakti se Allahu është një dhe i vetëm në krijimin dhe sundimin e gjithësisë, si dhe në meritën e adhurimit. Përmes këtij krijimi madhështor, ai do të shihte qartë argumentin që tregon se Allahu është i vetmi Krijues, Sundues e Mbretërues në këtë gjithësi dhe është i vetmi që meriton adhurimin e krijesave. Allahu i Lartësuar thotë: "... për t'u bërë edhe më i bindur." Kuptimi: Ne ia mundësuam të shihte me sytë e vet këto prova madhështore, në mënyrë që ai të ishte tërësisht i sigurt në diturinë dhe në imanin e tij. Siguria dhe bindja shtohen në varësi të fakteve të vëzhguara. Allahu i lartësuar thotë: "Asnjë njeri nuk mund të besojë, përveçse me lejen e Allahut. Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* do të godasë ata që nuk mendojnë. Thuaj: "Vështroni me vëmendje atë që ndodhet në qiej dhe në Tokë! Por, as argumentet dhe as qortimet nuk u bëjnë dobi atyre që nuk besojnë." [Junus 101], dhe thotë: "A nuk shohin ata në mbretërinë e qiejve dhe të tokës dhe në gjithçka që ka krijuar Allahu? Afati i tyre mundet tashmë të jetë drejt fundit. Atëherë, cilit Mesazh pas këtij, do t'i besojnë?" [El ea'raf 185], e thotë gjithashtu: "A nuk shohin ata çfarë ka para dhe pas tyre në qiell dhe në tokë? Nëse do të dëshironim, Ne do t'ua shembnim tokën nën këmbë ose do të bënim që të

binin copa *(dënimi)* nga qielli mbi ta. Me të vërtetë, në këtë ka argument për çdo rob që kthehet *(tek Allahu)* i penduar e i bindur." [Sebe' 9]. Në vijim, i Lartësuari thotë:

- Kur atë e mbuloi nata, ai pa një yll dhe tha: "Ky është Zoti im.". Por, kur ai u zhduk, tha: "Unë nuk i dua ata që humbin."." - Katade shpjegon: "Ai e dinte se Zoti i Vërtetë është i përjetshëm e kurrë nuk zhduket.

- Kur e pa Hënën duke dalë tha: "Ky është Zoti im! Por, kur ajo perëndoi, tha: "Nëse Zoti im nuk më udhëzon, unë do të jem prej njerëzve të humbur." Kur e pa Diellin duke dalë, tha: "Ky është Zoti im. Ky është më i madh!" Por kur ai perëndoi, tha: "O populli im, unë distancohem nga idhujtaria juaj." - Unë i përkushtohem me adhurime vetëm Atij që i krijoi dhe shpiku qiejt e tokën, pa asnjë shembull të mëparshëm. Unë jam besimdrejtë (*hanifen*), i distancuar nga idhujtaria e i përkushtuar vetëm në njësimin e Zotit. Dijetarët e tefsirit kanë dhënë opinione të ndryshme për çështjen se a ishte Ibrahimi vërtet në dyshim dhe i pasigurt gjatë kësaj polemike me popullin e vet apo ai thjesht po diskutonte me ta duke përdorur mënyrën e tyre të të arsyetuarit dhe logjikuarit? E vërteta është se Ibrahimi ishte duke folur me ta sipas logjikës së tyre, për t'ua bërë sa më të qartë gabimin dhe kotësinë e adhurimeve të tyre kushtuar idhujve e trupave qiellorë. Që në fillim të polemikave të tij me ta, ai i shpjegoi të atit kotësinë e idhujtarisë dhe gabimin e tyre të madh në këtë drejtim, pra, në adhurimin e idhujve tokësorë, që u kishin dhënë forma të melekëve të qiellit, siç pretendonin, që të ndërmjetësonin për ta tek Zoti për shtimin e rizkut, mbështetjen e fitoren kundër armiqve etj. Ndërsa në këto ajete ai u shpjegon atyre kotësinë e adhurimit të kostilacioneve, të yjeve, hënës e planeteve. Ata adhuronin 7 planetet, [6] Diellin dhe Hënën. Sigurisht që, më i zgjedhuri mes trupave qiellorë që ata adhuronin ishte Dielli, si më i shndritshmi dhe i dobishmi, dhe pastaj vinte Hëna dhe Afërdita (*Zuhra*). Në fillim, Ibrahimi u shpjegoi se Afërdita nuk meriton të bëhet si zot e të adhurohet, sepse edhe ajo vetë është e urdhëruar dhe e nënshtruar të lëvizë sipas një rregulli, që është vendosur nga dikush tjetër dhe nga i cili ai nuk mund të devijojë as majtas e as djathtas. Ajo nuk e ka në dorë as veten e vet. Ajo është thjesht një trup i shndritshëm, që e ka krijuar Zoti, për urtësi të shumta e madhështore, që Ai i di. Po kështu janë edhe Dielli edhe Hëna. Kështu, Ibrahimi po kalonte nga një trup qiellor, - të cilin ata e adhuronin, - në një trup tjetër, për t'i bërë të mendonin për kotësinë e adhurimit të tyre. Pasi u vërtetua kotësia e adhurimit të këtyre trupave, që janë më të shndritshëm e të dukshëm se të tjerët, - nga ato që sheh syri i njeriut, - atëherë ai do të dëshmonte me bindje e siguri të plotë: "O populli im, unë distancohem nga idhujtaria juaj!" Pra, unë kurrë nuk kam për t'i adhuruar ata dhe t'u përulem atyre. Nëse vërtet mendoni se ata janë zota, atëherë mblidhuni së bashku me ta, të gjithë kundra meje, dhe mos më lini afat aspak.

- Unë i përkushtohem vetëm Atij që krijoi qiejt e Tokën, me besim të drejtë. Unë nuk jam prej idhujtarëve." - Unë adhuroj veçse Krijuesin dhe Shpikësin e të gjitha këtyre gjërave, i Cili kujdeset për to, administron çdo çështje të tyre dhe ka përcaktuar gjithçka që ndodh në to, me pushtetin e Tij. Në dorën e Tij është pushteti, sundimi e mbretërimi mbi gjithçka. Ai është Krijuesi, Zotëruesi e Pronari i gjithçkaje dhe i vetmi që meriton adhurimin, sikurse thuhet në Kur'an: "Vërtet, Zoti juaj është Allahu, i Cili krijoi qiejt dhe Tokën për gjashtë ditë, pastaj qëndroi mbi Fron. Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë sërish. Edhe Dielli, Hëna dhe yjet i janë nënshtruar sundimit të Tij. Vetëm Atij i takon Krijimi dhe Sundimi. I Madhëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve!" [El ea'raf 54]. E si mund të mendohet që Ibrahimi ka qenë në këtë bisedë i pasigurt dhe i pavendosur në

besimin e tij, kur Allahu ka thënë për të: "Ne ia dhamë Ibrahimit udhëzimin e tij më herët dhe dinim gjithçka për të. Kur ai i tha babait dhe popullit të vet: "Ç'janë këto statuja që adhuroni?"Ata i thanë: "Kështu pamë të parët tanë, që i adhuronin ato.". Atëherë, ai u tha: "Ju dhe të parët tuaj keni qenë të humbur...." [Enbija 51]. Gjithashtu: "Vërtet, Ibrahimi ishte shembull i së mirës, adhurues i Allahut, besimtar i drejtë *(monoteist)* dhe nuk ka qenë kurrë nga idhujtarët. Ai ishte mirënjohës për të mirat e Tij *(e Allahut)*. Allahu e dalloi atë *(si profet)* dhe e udhëzoi në Rrugën e Drejtë. Ne e bekuam atë me shumë të mira në këtë botë dhe në Botën Tjetër ai është me më të mirët. Prandaj, Ne të shpallëm ty "Ndiqe fenë e drejtë të Ibrahimit! Ai nuk ka qenë kurrë prej idhujtarëve." [Nahl 120 - 123]. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra se Profeti ka thënë: 1117. "Çdo njeri lind në natyrshmëri të pastër (islame)." Ndërsa në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Ijad Ibn Hamadi, se Profeti ka thënë: 1118. "Allahu ka thënë: "Unë i krijova robërit e Mi *hunefâe* (besimdrejtë e larg nga idhujtaria). ..." Nëse krijesat janë të tilla, atëherë si mund të mendohet për Ibrahimin (të dashurin e afërt të Allahut) diçka e tillë, kur vetë Allahu na njofton se e bëri atë të përkushtuar ndaj Tij dhe e përshkroi si *hanifen*, duke pohuar se ai nuk ka qenë kurrë idhujtar?! Ibrahimi ishte njeriu më i dëlirë dhe më afër natyrshmërisë së pastër e logjikës së drejtë, pas Profetit tonë, dhe për këtë nuk ka asnjë mëdyshje. Ndër argumentet që tregojnë se ai thjesht ishte duke polemizuar me popullin e vet për të hedhur poshtë arsyetimin e tyre, e jo se ishte në dyshim në vetetn e vet, është edhe ajeti vijues, ku Allahu i Madhëruar thotë:

Ajetet 80 - 83

80. Kur populli i tij polemizoi me të, ai tha: "Polemizoni me mua rreth Allahut, pasi Ai më udhëzoi?!" Unë nuk u frikësohem idhujve tuaj, por vetëm Zotit tim, nëse ai dëshiron diçka. Zoti im ka përfshirë me dijen e Tij çdo gjë. A nuk mendoni?

81. E si t'u frikësohem unë idhujve tuaj, kur ju nuk frikësoheni për atë që adhuroni veç Allahut, pa pasur kurrfarë argumenti?! Cilës palë i takon të jetë e sigurt, nëse vërtet e dini?"

82. Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me padrejtësi - atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë.

83. Këto janë Shenjat Tona, të cilat ia dhamë Ibrahimit *(si argument)* **kundër popullit të tij. Ne ngremë në gradë të lartë atë që duam. Pa dyshim, Zoti yt është i Urtë e i Gjithëditur.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton rreth të dashurit të tij të zgjedhur, Ibrahimit, dhe polemikës që ai bëri me popullin e vet. Kur ai deklaroi para tyre teuhidin e pastër dhe ata e kundërshtuan dhe polemizuan me të, me dyshime e hamendësime pa bazë, ai u tha:

- Kur populli i tij polemizoi me të, ai tha: "Polemizoni me mua rreth Allahut, pasi Ai më udhëzoi?!" - Si mund të polemizoni me mua me kotësira, në lidhje me çështjen e besimit në Zot, dhe të mohoni faktin se Ai është një dhe i vetëm?! Ai më ka udhëzuar dhe më ka dhënë argumente të qarta rreth të vërtetës. Unë jam i qartë rreth së vërtetës së pamohueshme, atëherë si t'ju përgjigjem për atë që kërkoni dhe si mund të pranoj fjalët dhe besimet e kota, me dyshime tuaja boshe?

- Unë nuk u frikësohem idhujve tuaj, por vetëm Zotit tim, nëse ai dëshiron diçka. - Këta idhuj që ju i adhuroni nuk kanë asnjë forcë e pushtet në dorë dhe nuk mund të sjellin asnjë dëm e dobi, prandaj unë nuk i kam frikë ato. Nëse ata kanë ndonjë farë fuqie e ndikimi, atëherë mblidhuni të gjithë e më sulmoni, pa u vonuar aspak! Atëherë, fakti që nuk keni asnjë fuqi kundër meje tregon për kotësinë e besimit dhe të madhërimit që u bëni atyre. Pastaj tha: "por vetëm Zotit tim, nëse ai dëshiron diçka."

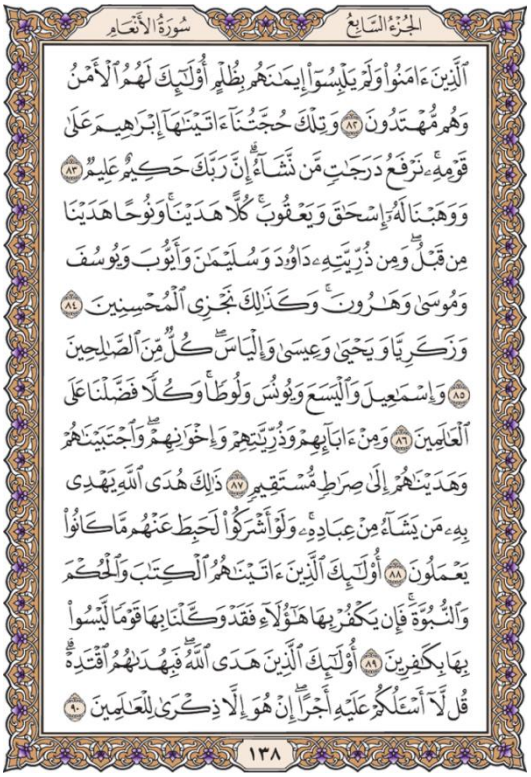
الجزء السابع سورة الأنعام

ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ
وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيْنَٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ عَلَىٰ
قَوْمِهِۦ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾
وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۖ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَنُوحًا هَدَيْنَا
مِن قَبْلُ ۖ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ
وَمُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾
وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿٨٥﴾ وَإِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى
ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ ءَابَآئِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ وَإِخْوَٰنِهِمْ ۖ وَٱجْتَبَيْنَٰهُمْ
وَهَدَيْنَٰهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى
بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَلَوْ أَشْرَكُوا۟ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ
وَٱلنُّبُوَّةَ ۚ فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَٰٓؤُلَآءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا۟
بِهَا بِكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقْتَدِهْ ۗ
قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٠﴾

١٣٨

Domethënë, Allahu është i Vetmi që ka në dorë dëmin dhe dobinë.

- Zoti im ka përfshirë me dijen e Tij çdo gjë. - Dituria e Tij ka përfshirë gjithçka dhe Atij nuk mund t'i fshihet asgjë.

- A nuk mendoni? - A nuk po mendoni për atë që ju qartësova me argumente, që të kuptoni kotësinë e adhurimit që u përkushtoni këtyre idhujve?! Kjo është mëse e mjaftueshme, që të hiqni dorë nga adhurimi i tyre. Kjo mënyrë argumentimi e përdorur nga Ibrahimi është e ngjashme me arguentimin e Hud ﷺ: "Ata thanë: "O Hud, ti nuk na solle ndonjë argument të qartë dhe ne nuk i braktisim zotat tanë për fjalën tënde dhe as nuk do të të besojmë ty. Ne themi se ndonjë prej idhujve tanë të ka goditur me ndonjë të keqe!" Ai tha: "Unë kam dëshmitar Allahun, por dëshmoni edhe ju që unë distancohem nga idhujt që ju adhuroni veç Tij. Mblidhuni të gjithë me komplote kundër meje e mos më jepni asnjë afat! Unë i jam mbështetur Allahut, Zotit tim dhe Zotit tuaj. Nuk ka asnjë gjallesë, që Ai të mos e ketë nën sundim. Vërtet Zoti im është në një udhë të Drejtë.**""** [Hud 53 - 55].

- E si t'u frikësohem unë idhujve tuaj, kur ju nuk frikësoheni për atë që adhuroni veç Allahut, pa pasur kurrfarë argumenti?! - Ju nuk keni asnjë argument në rrugën që ndiqni dhe e meritoni të jeni të frikësuar e të pasigurt. Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Ata pasojnë idhuj, të cilët u përcaktojnë atyre një fe që nuk e ka lejuar Allahu. ..." [Shura 21]. Ose: "Ata *(idhujt)* nuk janë gjë tjetër, vetëm se emra, që ju dhe prindërit tuaj i caktuat. Allahu nuk zbriti për ta ndonjë fakt. Por ata ndjekin vetëm hamendësimet dhe dëshirat e veta, megjithëse prej Zotit të tyre u ka ardhur udhëzimi i qartë." [Nexhm 23].

- Cilës palë i takon të jetë e sigurt, nëse vërtet e dini?" - Cili nga dy grupet është më i merituesshëm të jetë i sigurt dhe i ruajtur nga dënimi i Zotit? Mos vallë, janë ata që adhurojnë pa asnjë argument diçka që nuk sjell as dëm e as dobi?! Apo janë ata që adhurojnë Atë, që ka në dorë të Tij të gjithë dëmin e dobinë?! Vetë Allahu i Madhëruar i dha përgjigje kësaj pyetjeje, duke thënë:

- Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me padrejtësi - atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë. - Ata që ia përkushtuan të gjitha adhurimet vetëm Allahut të Madhëruar me sinqeritet të plotë, vetëm për të fituar kënaqësinë e Tij, pikërisht dhe vetëm këta janë ata që do të jenë të sigurt në Ditën e Kijametit, ata që gjetën dritën e udhëzimit të vërtetë e të drejtë në dynja dhe në ahiret. Imam Buhari sjell hadithin nga Abdullahi,[7] i cili ka thënë: 1119. "Kur zbriti ajeti "Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me padrejtësi - atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë.", sahabët thanë: "E cili nga ne nuk i ka bërë padrejtësi vetvetes? Atëherë zbriti ajeti: "... sepse idhujtaria është, vërtet padrejtësia më e madhe!" Lukman 13. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullahi (Ibn Mesudi), i cili ka thënë: 1120. "Kur zbriti ajeti "Atyre që besuan dhe besimin e

tyre nuk e ngatërruan me padrejtësi - atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë.", njerëzit u rënduan nga kjo dhe thanë: "O i Dërguari i Allahut! E cili nga ne nuk i ka bërë padrejtësi vetvetes?!" Atëherë, ai tha: "Nuk është ajo që mendoni ju! A nuk e keni dëgjuar fjalën e atij robit të mirë: "Lukmani, duke e këshilluar, i tha të birit: "O biri im! Mos i bëj shok Allahut, sepse idhujtaria është, vërtet padrejtësia më e madhe!" [Lukman 13]. Pra, bëhet fjalë për shirkun." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Xherir Ibn Abdilahi, i cili rrëfen: 1121. "Kishim dalë së bashku me Profetin e Allahut. Kur ishim larguar nga Medina, pamë një burrë, që ishte drejtuar drejt nesh. Ai mbërriti tek ne, na dha selam dhe ne ia kthyem selamin. Profeti e pyeti: "Nga po vjen?" Ai tha: "Nga familja ime, nga fëmijët dhe farefisi im." Profeti ﷺ e pyeti sërish: "Për ku je drejtuar?" Ai tha: "Dëshiroj të takoj Profetin e Allahut." Atëherë, Profeti i tha: "Tashmë e ke gjetur atë!" Më pas, personi tha: "O i Dërguari i Allahut, më mëso çfarë është imani!" Profeti ﷺ tha: "Të dëshmosh se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë përveç Allahut dhe se Muhamedi është i dërguari i Allahut, të falësh (me përpikmëri) namazin, të japësh zekatin, të agjërosh Ramazanin dhe të kryesh haxhin në këtë shtëpi (Qabe)." Ai tha: "E pranova dhe e pohova këtë!" Ndërkohë këmba e devesë së tij ranë një vrimë dhe u rrëzua. Ai u rrëzua në kokë dhe vdiq. Profeti tha: "Ma afroni atë burrë!" Tek ai shkuan Amar Ibn Jasiri dhe Hudhejfe Ibn Jemani dhe u munduan ta ngrejnë ulur. Ata thanë:" O i Dërguari i Allahut, ky burrë ka vdekur! Atëherë, Profeti e hoqi shikimin nga ata të dy. Më pas, u tha atyre: "A nuk e patë se si e hoqa shikim nga ai burrë? Unë pashë melekët, që shtrydhnin në gojën e tij fruta prej Xenetit dhe e kuptova që ai vdiq i uritur." Pastaj Profeti a.s. tha: "Ky është nga ata për të cilët Allahu thotë: "Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me padrejtësi - atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë.". Pastaj tha: "Kujdesuni për vëllanë tuaj!" Atëherë ne e afruam pranë ujit e lamë xhenazen e tij, e parfumosëm e veshëm me qefin dhe e vendosëm në varr. Profeti u afrua dhe po qëndronte përbri varrit dhe tha: "Hapeni *lahdin* anash (varrit) e jo në mes të tij. Lahdi (xhepi anash varrit) është për ne ndërsa shk-ku (xhepi në mes të varrit) është për të tjerët." Ibn Merdeuejhi transmeton nga Abdullah Ibn Sehberate se "I Dërguari i Allahut ka thënë: 1122. "Ai i cili, kur i jepen të mira, tregon mirënjohje, kur sprovohet (e privohet nga mirësitë), bën durim; kur bën padrejtësi, kërkon falje, kur i bëhet padrejtësi, di të falë..., pastaj Profeti heshti. Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut! Çfarë shpërblimi ka ky njeri?" Profeti ﷺ tha: "...atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë."

- Këto janë Shenjat Tona, të cilat ia dhamë Ibrahimit *(si argument)* **kundër popullit të tij. -** Ky ishte argumenti, që ai ia paraqiti popullit të vet. E ka fjalën për atë që thuhet në ajetin tjetër: "E si t'u frikësohem unë idhujve tuaj, kur ju nuk frikësoheni për atë që adhuroni veç Allahut, pa pasur kurrfarë argumenti?! Cilës palë i takon të jetë e sigurt, nëse vërtet e dini?" Vërtet, Allahu i Madhëruar e vërtetoi fjalën e Tij dhe e përgëzoi se do t'i dhurojë atij siguri dhe paqe të plotë dhe do ta bëjë të udhëzuar në rrugën e drejtë, prandaj i Madhëruari thotë: "Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me padrejtësi - atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë." Pastaj pas të gjithë kësaj tha: **"**Këto janë shenjat Tona, të cilat ia dhamë Ibrahimit *(si argument)* kundër popullit të tij.".

- Ne ngremë në gradë të lartë atë që duam. - Ky ajet është lexuar në këtë mënyrë, që përemri "atë" të jetë në rasën kallëzore. Por është lexuar edhe në këtë formë: "Ne ia ngrejmë gradat atij që dëshirojmë." Pra, përemri "atij" është në rasën dhanore. Që të dyja kanë kuptim të përafërt.

- Pa dyshim, Zoti yt është i Urtë e i Gjithëditur. - Allahu është i Urtë në fjalët dhe veprat e Tij. Ai është i githëditur për atë që e udhëzon në rrugën e drejtë dhe për atë që e lë në humbje.

Ajetet 84 - 90

84. Ne i falëm atij Is'hakun dhe Jakubin dhe secilin prej tyre e udhëzuam. Para tij patëm udhëzuar edhe Nuhun. Edhe nga pasardhësit e tij udhëzuam Daudin, Sulejmanin, Ejubin, Jusufin, Musain dhe Harunin. Kështu i shpërblejmë bamirësit.

85. Edhe Zekerijan, Jahjanë, Isanë dhe Ilijasin. Të gjithë ishin prej të mirëve *(të devotshëm)*.

86. Edhe Ismailin, Eljesanë, Junusin dhe Lutin. Të gjithë këta i veçuam mbi njerëzit e tjerë.

87. Edhe shumë prej prindërve, pasardhësve dhe vëllezërve të tyre i zgjodhëm dhe i udhëzuam në Rrugën e Drejtë.

88. Ky është Udhëzimi i Allahut. Ai udhëzon kë të dojë nga robërit e Tij. Nëse do të bënin idhujtari, atëherë do të asgjësohej çdo vepër e tyre.

89. Këta janë ata të cilëve Ne u dhamë Librin, urtësinë e Profetësinë. E nëse këta *(populli yt)* **refuzojnë, Ne e kemi siguruar atë me një popull që nuk e refuzon.**

90. Këta ishin ata të cilët Allahu i udhëzoi në rrugë të drejtë, prandaj me udhëzimin e tyre udhëhiqu. Thuaj: "Unë nuk kërkoj për këtë asnjë shpërblim prej jush. Ky është veçse një mesazh për mbarë njerëzimin."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar na njofton se ai i dhuroi Ibrahimit Is'hakun, edhe pse ai tashmë ishte në moshë shumë të thyer, ashtu si edhe gruaja e tij Sara. Ata nuk prisnin të kishin fëmijë. Melekët e Zotit, gjatë rrugëtimit të tyre për në popullin e Lutit, fillimisht shkuan vizitë tek ata (Ibrahimi dhe Sara) dhe i përgëzuan se Allahu do t'u dhuronte Is'hakun. Sara u habit nga një sihariq i tillë dhe e çuditur tha: "E mjera unë! E si mund të lind fëmijë, kur unë jam moshë e madhe e burri im është plak?! Kjo vërtet, do të ishte shumë çudi! Ata i thanë: "Mos po çuditesh me caktimin e Allahut?!" Mëshira dhe bekimet e Allahut qofshin për ju, o familja e kësaj shtëpie! Vërtet, Ai është i Lavdëruar dhe i Madhërishëm."." [Hud 72, 73]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Madhëruar thotë:

- Ne i falëm atij Is'hakun dhe Jakubin dhe secilin prej tyre e udhëzuam. - Ky ishte një përgëzim se Is'haku do të kishte pasardhës të mirë dhe të udhëzuar në rrugën e drejtë. I Madhëruari thotë në një ajet tjetër: "Ne i dhamë atij lajmin e mirë për lindjen e Is'hakut - profet e një prej njerëzve punëmirë." [Safat 112]. Ky ishte një sihariq më i madh, për mirësinë që do t'u dhurohej nga Allahu i Madhëruar. Në një ajet tjetër, Allahu i Madhëruar thotë: "E shoqja, që rrinte në këmbë, qeshi. Ne e përgëzuam atë me Is'hakun, e pas Is'hakut, me Jakubin." [Hud 71]. Ky ajet jep edhe një përgëzim tjetër: Is'hakut do t'i lindë një djalë, që do të quhej Jakub dhe që do të lindte gjatë kohës kur ata (Ibrahimi dhe Sara) të ishin ende gjallë, dhe kështu, sytë dhe zemrat e tyre do të gjenin kënaqësi dhe prehje me të, ashtu siç do të gjenin më atin e tij Is'hakun. Dhe ashtu ndodhi. Lajmi i mirë u përmbush: atij iu dha Is'haku, dhe pas tij Jakubi. Ky ishte shpërblimi i Allahut për Ibrahimin, i cili sakrifikoi kur u distancua nga populli i vet dhe idhujtaria e tyre. Ai emigroi nga ai vend për hir të Allahut që të mund ta adhuronte Atë si një e të vetëm. Ai u largua për të jetuar i vetmuar nga populli e fisi i vet dhe Allahu ia zëvendësoi me fëmijë e pasardhës të mirë, që ta pasonin në fenë dhe besimin e tij të pastër, sikurse ka thënë i Madhëruari: "Unë po largohem prej jush dhe prej asaj që ju adhuroni përveç Allahut dhe shpresoj se me lutjet drejtuar Zotit tim nuk do të jem i humbur." Pasi u largua prej tyre dhe prej asaj që ata adhuronin përveç Allahut, Ne i dhuruam atij Is'hakun dhe Jakubin dhe që të dy i bëmë profetë. Dhe të gjithë atyre u dhamë *(të mira)* nga Mëshira

Jonë dhe i bëmë që të kujtohen gjithmonë për mirë *(ndër njerëz)*." [Merjem 49].

- Para tij patëm udhëzuar edhe Nuhun. - Të dy këta profetë kanë një veçori shumë të rëndësishme. Për sa i përket Nuhut, kur Allahu i Madhëruar përmbyti banorët e Tokës dhe shpëtoi vetëm ata që besuan së bashku me Nuhun, bëri që të gjithë banorët e mëvonshëm të vinin nga pasardhësit e Nuhut. Kështu, të gjithë njerëzit pas Nuhut janë nga pasardhësit e tij. Ndërsa për Ibrahimin, mund të themi se të gjithë profetët që u dërguan më pas janë nga pasardhësit e tij, sikurse ka thënë i Madhëruari: "Ne i dhuruam Ibrahimit Is'hakun dhe Jakubin dhe ndër pasardhësit e tij i zgjodhëm profetët dhe shpallëm Librat e Shenjtë. ..." [Ankebut 27]. Gjithashtu: "Ne i zgjodhëm Nuhun dhe Ibrahimin si të dërguar dhe mes pasardhësve të tyre vendosëm profetësinë dhe Librin ..." [Hadid 26]. Më pas i Lartësuari tha:

- Edhe nga pasardhësit e tij udhëzuam Daudin, Sulejmanin, Ejubin, Jusufin, Musain dhe Harunin. Kështu i shpërblejmë bamirësit. Edhe Zekerijan, Jahjanë, Isanë dhe Ilijasin. Të gjithë ishin prej të mirëve *(të devotshëm)*. **Edhe Ismailin, Eljesanë, Junusin dhe Lutin. Të gjithë këta i veçuam mbi njerëzit e tjerë. -** Kush është pasur për qëllim me fjalën e tij: "... nga pasardhësit e tij ...". Pra për kë bën fjalë përemri "e tij"? A bën fjalë për Ibrahimin apo për Nuhun? Disa janë të mendimit se bën fjalë për Nuhun, sepse ai është përmendur më afër në këtë kontekst dhe kjo kuptohet dukshëm nga ajeti. Ky është mendimi i Ibn Xheririt. Por edhe mendimi se bën fjalë për Ibrahimin është i mirë, sepse konteksti i këtyre ajeteve flet për Ibrahimin dhe mirësitë që Allahu i dhuroi atij. Megjithatë, ky mendim mund të kontestohet me faktin se mes pasardhësve të Ibrahimit në ajet është përmendur Luti, i cili nuk është nga pasardhësit e tij të drejtpërdrejtë, por ishte djali i vëllait të tij, Harun Ibn Azerit. Këtij kontestimi mund t'i përgjigjemi duke thënë se ai është përmendur në formë përafruese *(tagliben)* mes pasardhësve, sepse edhe ai ishte nga të afërmit dhe nga fisi i Ibrahimit. Po kështu është përmendur edhe në fjalën e Allahut të Madhëruar: "A ishit ju të pranishëm, kur Jakubi, para se të vdiste, u tha bijve të vet: "Çfarë do të adhuroni pas meje?" Ata thanë: "Do të adhurojmë Zotin tënd dhe Zotin e etërve të tu - të Ibrahimit, të Ismailit dhe të Is'hakut - që është Një Zot i Vetëm. Vetëm Atij i nënshtrohemi." [Bekare 133]. Ismaili ishte xhaxhai i Jakubit e jo babai i tij, e megjithatë, ai e quajti dhe e numëroi atë prej etërve të tij (*âbâihi*), sepse edhe ai ishte prej të afërmve të tij. Nëse shohim në ajet dhe të mendojmë me kujdes pse Isai, biri i Merjemes, është përmendur si një prej pasardhësve të Ibrahimit ose Nuhut, do të përftojmë një dobi tjetër. Kështu, edhe pasardhësit e femrës konsiderohen si pasardhës të të parëve të kësaj femre, sepse përkatësia e Isait si pasardhës i Ibrahimit, vjen nga ana e nënës së tij, pasi ai nuk kishte baba biologjik. Në *Sahih*-un e Buhariut vjen hadithi i saktë se Profeti i Allahut, duke folur për Hasan Ibn Ibn Aliun, tha: 1123. "Ky biri im është një zotëri i vërtetë. Allahu ka për të pajtuar nëpërmjet tij mes dy grupeve të mëdha muslimanësh." Kështu, Profeti ﷺ e quajti djalin e vajzës së tij, Fatimes: "biri im", gjë që tregon se pasardhës konsiderohen jo vetëm bijtë e lindur nga fëmijët meshkujt, por edhe nga vajzat.

- Edhe shumë prej prindërve, pasardhësve dhe vëllezërve të tyre i zgjodhëm dhe i udhëzuam në Rrugën e Drejtë. - Allahu i Madhëruar përmend rrënjët, degët e tyre dhe ata që erdhën pas tyre. Domethënë, zgjedhja dhe udhëzimi i përfshiu të gjithë ata. Në fund, Allahu i Madhëruar e përforcon këtë mesazh: "... i zgjodhëm dhe i udhëzuam në rrugën e dejtë.".

- Ky është Udhëzimi i Allahut. Ai udhëzon kë të dojë nga robërit e Tij. - E gjitha kjo iu dha dhe iu mundësua atyre me

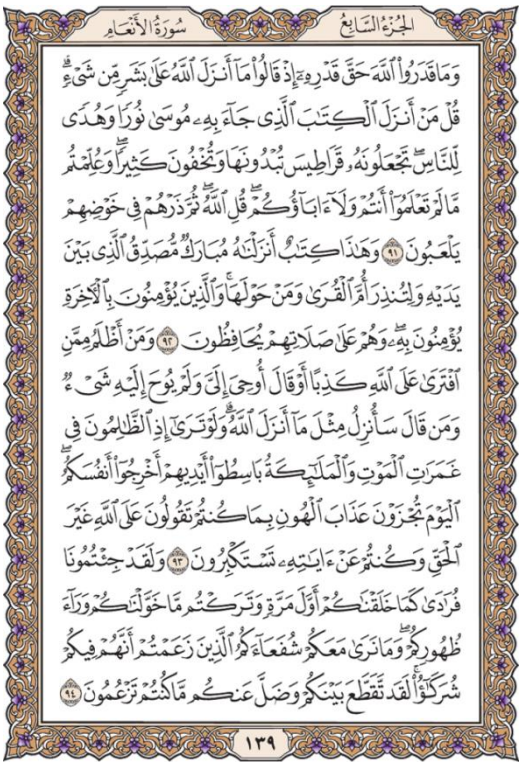
الجزء السابع سورة الأنعام
وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ إِذْ قَالُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍ ۗ
قُلْ مَنْ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِى جَآءَ بِهِۦ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى
لِّلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُۥ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا ۚ وَعُلِّمْتُم
مَّا لَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنتُمْ وَلَآ ءَابَآؤُكُمْ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِى خَوْضِهِمْ
يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ ٱلَّذِى بَيْنَ
يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا ۗ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ
يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ
ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِىَ إِلَىَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَىْءٌ
وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِى
غَمَرَٰتِ ٱلْمَوْتِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا۟ أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوٓا۟ أَنفُسَكُمُ ۖ
ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيْرَ
ٱلْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ ءَايَٰتِهِۦ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا
فُرَٰدَىٰ كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُم مَّا خَوَّلْنَٰكُمْ وَرَآءَ
ظُهُورِكُمْ ۖ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ
شُرَكَٰٓؤُا۟ ۚ لَقَد تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنكُم مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾
١٣٩

suksesin dhe udhëzimin e Allahut. Ishte Ai që ua priu mbarë për të fituar këtë mirësi.

- Nëse do të bënin idhujtari, atëherë do të asgjësohej çdo vepër e tyre. - Ky është një kërcënim i fortë për rrezikshmërinë e idhujtarisë, për dëmin e saj të madh dhe dënimin e saj të ashpër. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Ty, dhe atyre *(që u dërguan)* para teje, të është shpallur se: "Nëse do t'i bëje shok Allahut, veprat e tua do të asgjësoheshin dhe ti do të ishe prej të humburve. Prandaj, vetëm Allahun adhuroje dhe ji mirënjohës!"" [Zumer 65, 66]. Nuk ka dyshim se profetët e Zotit kurrë nuk do të binin në idhujtari. Kjo është sjellë thjesht si supozim. Të supozuarit e diçkaje nuk do të thotë se ajo egziston apo ndodh në të vërtetë. [8] Kjo është thënë për të treguar për rrezikshmërinë e idhujtarisë dhe kërcënimin e sigurt në lidhje me të.

- Këta janë ata të cilëve Ne u dhamë Librin, urtësinë e Profetësinë. - Kjo ishte një mirësi, që Allahu i Madhëruar ua dhuroi me bujarinë e Tij, që të shërbente si mëshirë për robërit dhe si tregues i kujdesit dhe i butësisë së pashembullt të Allahut për krijesat e Tij.

- E nëse këta *(populli yt)* **refuzojnë, Ne e kemi siguruar atë me një popull që nuk e refuzon.** - Nëse banorët e Mekës e refuzojnë Librin, urtësinë e profetësinë, e po kështu edhe banorët e tjerë të Tokës, - qofshin arabë, të huaj, popuj që kanë pasur libër hyjonor e ata që janë jo të tillë, - Ne e kemi siguruar atë me një popull tjetër, që nuk e refuzon. Këta janë muhaxhirët, ensarët dhe ata që pasuan rrugën e tyre deri në Ditën e Gjykimit. Ata kurrë nuk e refuzojnë Shpalljen dhe urtësitë që Zoti solli përmes profetëve, por besojnë çdo gërmë e ligj. Ata nuk hedhin poshtë asnjë gërmë të Shpalljes. Allahu na bëftë prej tyre me bujarinë e mirësinë e Tij! Në vijim, Allahu i Lavdëruar i drejtohet adhuruesit e Profetit të Tij të dashur, Muhamedit:

- Këta ishin ata të cilët Allahu i udhëzoi në rrugë të drejtë, prandaj me udhëzimin e tyre udhëhiqu. - Kështu, profetët e përmendur dhe ata që i pasuan, qofshin paraardhësit ose pasardhësit e vëllezërit e tyre, pikërisht ata dhe vetëm ata janë të udhëzuarit në rrugën e drejtë. Rrugën e tyre ndiq! Ky është një urdhër që i drejtohet Profetit të Zotit, por konsiderohet edhe si urdhër për umetin e tij. Kështu, umeti duhet t'i bindet dhe ta pasojë Profetin në çdo urdhër të Zotit dhe në Sheriatin e Tij.

- Thuaj: "Unë nuk kërkoj për këtë asnjë shpërblim prej jush. - pra në lidhje me kumtimin e këtij Kur'ani ndër ju unë nuk ju kërkoj asnjë shpërblim e nder. Unë nuk pres dhe nuk dua agjë prej jush.

- Ky është veçse një mesazh për mbarë njerëzimin." - Nëpërmjet këtij Kur'ani ata kujtohen e nxiten për çdo punë e udhëzim të mirë. Përmes tij ata gjejnë rrugën e dritës që i shpëton nga verbëria, i drejton nga shfrenimi e mosbindja në rrugën e maturise e bindjes ndaj Allahut, nga mohimi i Zotit në imanin e pastër, të sinqertë e korrekt.

Ajetet 91 - 92

91. Ata nuk e madhëruan Allahun, ashtu si e meriton, kur thanë: "Allahu nuk i

shpalli gjë askujt!" Thuaj: "Kush e zbriti Librin, me të cilin erdhi Musai - një dritë e udhërrëfyes për njeriun? Por ju e keni bërë atë të shpërndarë në fletë *(të veçanta),* **duke shfaqur disa prej tyre, por duke fshehur një pjesë të madhe të tyre. Juve ju mësua ajo që nuk e dinit - as ju e as prindërit tuaj. Thuaj: "Allahu". Pastaj, lëri ata të zhyten në kotësinë e tyre.**

92. Edhe ky është një libër që e zbritëm Ne. Ai është i begatshëm dhe vërtetues i shpalljeve të mëparshme. Ne e shpallëm për të paralajmëruar "Nënën e Qyteteve" *(Mekën)* **dhe gjithçka përreth saj. Ata që besojnë në ahiretin, besojnë edhe në atë** *(Librë)* **dhe janë të rregullt me namazin e tyre.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ata nuk e madhëruan Allahun, ashtu si e meriton, kur thanë: "Allahu nuk i shpalli gjë askujt!" - Ata nuk e madhëruan Allahun ashtu si i takon Madhërisë së Tij, kur i konsideruan profetët si gënjeshtarë dhe refuzuan shpalljet që ata sollën prej Tij. Këtu bëhet fjalë për kurejshët, të cilët e mohuan Muhamedin si Profet të Zotit, me arsyetimin bosh se ai na qenkësh prej njerëzve, sikurse thotë i Madhëruari: "Vallë, pse është çudi për njerëzit, që Ne i shpallëm një burri nga mesi i tyre: "Tërhiqu vërejtjen njerëzve dhe përgëzoji ata që besojnë se ata do të kenë shpërblime të mëdha *(premtim i sigurt)* nga Zoti i tyre!". Ata që nuk besojnë, thonë: "Ky është vërtet një magjistar i madh!". [Junus 2] Ai thotë gjithashtu: "Njerëzit nuk i pengoi asgjë që të besojnë, kur u erdhi shpallja, por ata thoshin: "A thua Allahu e dërgoi njeriun si profet?!" Thuaj: "Sikur të kishte në Tokë melekë që ecin qetë *(si njerëzit)*, Ne do t'u çonim atyre nga qielli melekët si profetë."" [El isra 94, 95] Ndërsa këtu thotë: "Ata nuk e madhëruan Allahun, ashtu si e meriton, kur thanë: "Allahu nuk i shpalli gjë askujt!".

- Thuaj: "Kush e zbriti Librin, me të cilin erdhi Musai - një dritë e udhërrëfyes për njeriun? - Thuaju, o Muhamed, këtyre njerëzve që mohojnë se Allahu mund t'i zbresë shpallje një njeriu, këtë fakt të rëndësishëm dhe të pakundërshtueshëm: Kush e zbriti Librin, me të cilin erdhi Musai - një dritë e udhërrëfyes për njeriun? Nëpërmjet këtij fakti të pranuar e të njohur nga të gjithë, argumento për vërtetësinë që Allahu i dha Shpalljen Muhamedit. Dihet nga të gjithë dhe është fakt i pranuar që Teurati është shpallja që Allahu ia zbriti Musait, birit të Imranit, për të qenë dritë dhe udhëzim për njerëzit, nëpërmjet të cilit ata të gjenin dritën për zgjidhjen e çdo çështjeje e konflikti mes tyre. Ai ishte udhërrëfyes, për të shpëtuar nga errësira e dyshimeve dhe devijimit. Allahu i Lartësuar thotë:

- Por ju e keni bërë atë të shpërndarë në fletë *(të veçanta),* **duke shfaqur disa prej tyre, por duke fshehur një pjesë të madhe të tyre. -** Ju e shndërruat atë në copëza fletoreje, të shkëputura nga Shpallja, duke i tjetërsuar, e keqinterpretuar sipas dëshirës e interesit tuaj, dhe pastaj thoni se ato janë nga Allahu, por ato, në fakt, nuk janë nga Allahu. Sikurse thotë i lartësuari: "Atëherë, mjerë për ata që, me duart e veta e shkruajnë librin, e pastaj thonë: "Ky është prej Allahut", për të arritur ndonjë fitim të paktë. Mjerë për ata, për çka shkruajnë me duart e tyre! Mjerë për ata, për çka fitojnë!" [El bekare 79]. Dhe thotë: "Me të vërtetë, një grup prej tyre e shtrembërojnë Librin me gjuhën e tyre, që ju të mendoni se ato *(fjalë)* janë prej Librit, por ato nuk janë prej Librit. Ata thonë: "Këto *(fjalë)* janë prej Allahut". Por ato nuk janë prej Allahut. Ata thonë gënjeshtra për Allahun, duke e ditur." [Al Imran 78].

- Juve ju mësua ajo që nuk e dinit - as ju e as prindërit tuaj. - Katade ka thënë që kjo u drejtohej idhujtarëve arabë. [9] Kështu, kuptimi është: Kush e zbriti Kur'anin, nëpërmjet të cilit Allahu ju mësoi shumë ndodhi të së shkuarës dhe ngjarje që do të vijnë në të ardhmen, të cilat nuk i dinit ju e as etërit tuaj të parë?!

- Thuaj: "Allahu". - Ibn Abasi thotë që kuptimi është: "Thuaj: Allahu e zbriti." Disa

nga të mëvonshmit thonë se Profeti u urdhërua që, në përgjigje të kësaj pyetjeje, t'u drejtohej idhujtarëve dhe t'u thosshte vetëm fjalën "Allahu", e asnjë fjalë tjetër. Por kjo është e gabuar, sepse në gjuhën arabe, vetëm një fjalë, "Allahu", nuk jep një fjali të kuptueshme, prandaj duhet me patjetër të shoqërohet nga një fjalë tjetër e nënkuptuar, në mënyrë që fjalia të jetë e rregullt. Atëherë, kuptimi është sikurse e ka përmendur Ibn Abasi.[10]

- Pastaj, lëri ata të zhyten në kotësinë e tyre. - Lëri ata të luajnë e dëfrejnë në kotësinë dhe injorancën e tyre, derisa t'u vijë nga Allahu "e sigurta" (pra, vdekja). Atëherë do ta shohin, a do të jenë ata të fituarit, apo besimtarët, adhuruesit e sinqertë të Allahut.

- Edhe ky është një libër që e zbritëm Ne. Ai është i begatshëm dhe vërtetues i shpalljeve të mëparshme. Ne e shpallëm për të paralajmëruar Nënën e Qyteteve *(Mekën)* **dhe gjithçka përreth saj.** - Kur'ani është një libër, që e zbriti Allahu, me qëllim që, nëpërmjet tij, të paralajmërosh Mekën, - nënën e gjithë vendeve - dhe ata që janë rreth saj, pra, arabët dhe të gjithë popujt e botës. Allahu i Madhëruar thotë: "Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. ..." [El ea'raf 158], dhe thotë: "... Mua më është shpallur ky Kur'an, që me të t'ju tërheq vërejtjen juve dhe atij që i komunikohet..." [El en'am 19], dhe thotë: "...Ndërsa për grupimet që e mohojnë atë, Zjarri është vendi i premtuar. ..." [Hud 17], dhe thotë: "I madhëruar qoftë Ai, që ia zbriti Dalluesin (*Kur'anin)* robit të vet *(Muhamedit),* që të jetë paralajmërues për të gjithë botën!" [Furkan 1]. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se Profeti i Allahut ka thënë: 1124. "Më janë dhënë 5 gjëra, që nuk i janë dhënë asnjë profeti përpara meje: Jam ndihmuar e më është dhënë fitorja, përmes tmerrit që pushton zemrat e armiqve të mi që një muaj larg. E gjithë toka është bërë për mua vendfalje dhe pastrim. Më është lejuar plaçka e luftës. Më është dhënë e drejta për ndërmjetësimin e madh (Ditën e Gjykimit). Çdo profet dërgohej në popullin e tij në mënyrë të veçantë, ndërsa unë jam dërguar për të gjithë njerëzimin mbarë."

- Ata që besojnë në ahiretin, besojnë edhe në atë *(Libër)* - Kuptimi: O Muhamed, çdokush që beson tek ahireti, patjetër që do ta besojë edhe këtë libër, pra, Kur'anin madhështor. Të tillë njerëz i karakterizon diçka e rëndësishme:

- dhe janë të rregullt me namazin e tyre. - Ata janë të kujdesshëm në kryerjen e detyrimit që u ka lënë Allahu, domethënë, të namazit në kohën e vet.

Ajetet 93 - 94

93. E kush është gjynahqar më i madh sesa ai që trillon gënjeshtra ndaj Zotit, ose thotë: "Mua më vjen Shpallje", ndërkohë që nuk i shpallet asgjë, ose që thotë: "Unë mund të zbuloj diçka të ngjashme me atë që ka zbritur Allahu"?! Eh, sikur t'i shihje keqbërësit kur janë në agoni të vdekjes, ndërsa melekët kanë shtrirë duart e veta e u thonë: "Jepeni shpirtin! Tani do të vuani dënimin poshtërues sepse ju thoshit të pavërteta për Allahun dhe ndaj shenjave të Tij tregoheshit kryeneçë.

94. Tashmë ju na vini të vetmuar, ashtu si ju krijuam së pari, duke lënë pas vetes gjithçka që ju patëm dhënë. Nuk po shohim të jenë me ju ndërmjetësit tuaj, për të cilët mëtonit se ishin ortakët e Allahut. Pa dyshim, sot është këputur çdo lidhje mes jush dhe ka humbur gjithçka që ju shpresonit."

Shpjegimi i ajeteve

- E kush është gjynahqar më i madh sesa ai që trillon gënjeshtra ndaj Zotit... - Nuk ka më të padrejtë e keqbërës se dikush që trillon gënjeshtra ndaj Zotit, duke shpifur se Ai ka partnerë ose bir, ose pretendon se është Allahu Ai që e ka dërguar atë me shpallje, e në të vërtetë nuk është ashtu:

- ose thotë: "Mua më vjen Shpallje", ndërkohë që nuk i shpallet asgjë, - Ikrime dhe dhe Katade kanë thënë se ky ajet zbriti

për Musejleme Mashtruesin, që pretendoi se ishte profet i Allahut.

- ose që thotë: "Unë mund të zbuloj diçka të ngjashme me atë që ka zbritur Allahu"?! - Pra, i kundërvihet asaj që Allahu u shpalli profetëve. Allahu i Madhëruar thotë: "Kur u lexohen atyre ajetet Tona, ata thonë: "Ne kemi dëgjuar si këto. Po të donim, edhe ne mund të thoshim fjalë të tilla. ...". El enfal 31.

- Eh, sikur t'i shihje keqbërësit kur janë në agoni të vdekjes, ndërsa melekët kanë shtrirë duart e veta e u thonë: "Jepeni shpirtin! - Gjatë agonisë së vdekjes, melekët i godasin keqbërësit, që t'ua shkulin shpirtin prej trupit. Sikurse thotë i madhëruari: "Eh, sikur të shihje kur melekët ua marrin shpirtin mohuesve, si i godasin në fytyrë dhe në shpinë *(duke u thënë)*: "Shijoni dënimin e Zjarrit përvëlues!"Kjo vjen për shkak të veprave që keni bërë me duart tuaja. Allahu nuk është asnjëherë i padrejtë me robërit e Vet." [El enfal 50, 51]. Mohuesi i Zotit shikon me sytë e tij tmerr të papërshkrueshëm, kur i vjen vdekja. Melekët i paraqesin atij ndëshkimin, vuajtjet, tmerrin, prangat, zjarrin dhe zemërimin e Ndëshkuesit Krenar e Ngadhënjimtar, prandaj shpirti i tij nuk pranon të dalë nga trupi dhe shpërndahet thellë në të. Për këtë arsye, melekët e godasin fort, që t'ia shkulin shpirtin. Ata thonë:

- "Jepeni shpirtin! Tani do të vuani dënimin poshtërues sepse ju thoshit të pavërteta për Allahun dhe ndaj shenjave të Tij tregoheshit kryeneçë." - Sot është dita kur do të vuani poshtërimin më të madh, për shkak të shpifjeve që trilluat kundër Zotit, si edhe për shkak të mendjemadhësisë e mosnënshtrimit ndaj shpalljeve, që Ai solli përmes profetëve të Tij.

- Tashmë ju na vini të vetmuar, ashtu si ju krijuam së pari - Kjo do t'u thuhet atyre në Ditën e Premtuar, kur të kthehen tek Zoti. Kuptimi: Ashtu siç e filluam krijimin tuaj, do t'ju kthejmë sërish, edhe pse ju nuk e pranoni ringjalljen. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Ata do të sillen të gjithë para Zotit tënd të rreshtuar *(e do t'u thuhet)*: "Tashmë keni ardhur para Nesh ashtu, siç ju patëm krijuar herën e parë. Por ju *(o mohues)* mendonit se Ne nuk do të caktonim për ju një Ditë takimi *(për gjykim)*."." [El kehf 48].

- duke lënë pas vetes gjithçka që ju patëm dhënë. - Gjithçka që zotëronit në dynja, tashmë e keni lënë pas shpine. Sipas një hadithi të saktë, Profeti i Allahut ka thënë: 1125. "Biri i Ademit thotë: "Pasuria ime, pasuria ime!" Po, a ke tjetër pasuri, përveç asaj që e hëngre dhe shkoi, ose e veshe dhe e vjetërove, ose e dhe sadaka dhe mbeti për ty?! Gjithçka tjetër do të ikë, kurse ti do të largohesh e do t'ua lësh njerëzve."

- Nuk po shohim të jenë me ju ndërmjetësit tuaj, për të cilët mëtonit se ishin ortakët e Allahut. - Ky është një poshtërim i tyre e qortim për idhujt, që ata i kishin në dynja si zota, të cilëve u mbështeteshin e shpresonin se mund të ndihmoheshin nga ata gjatë jetës dhe pas vdekjes së tyre. Por në Ditën e Kijametit, ata do të humbasin çdo lidhje, që mund t'u sjellë ndonjë dobi dhe nuk do t'u vlejë aspak ajo që trillonin. Atë ditë, Allahu do të flasë para gjithë krijesave: "Atyre do t'u thuhet: "Ku janë ata *(zotat)* që ju i adhuronit, veç Allahut? A mund t'ju ndihmojnë ata ju ose a mund të ndihmojnë veten e vet? Pastaj ata do të hidhen në të *(në Xhehenem)* njëri mbi tjetrin - ata *(idhujt)* dhe adhuruesit e tyre, dhe e tërë ushtria e Iblisit *(shejtanit)*, të gjithë së bashku. Aty brenda *(në Xhehenem)*, ata do të grinden mes tyre, e do të thonë: "Betohemi në Allah! Ne, me të vërtetë kemi qenë krejtësisht të humbur, kur ju barazuam me Zotin e botëve! Dhe nuk na mashtroi nga e vërteta askush tjetër, përveç të ligjve. Tani, për ne nuk ka asnjë ndërmjetësues për tek Allahu dhe as edhe një mik të vetëm të sinqertë. Ah, sikur të mund të ktheheshim *(në Dynja)* edhe një herë, ne do të

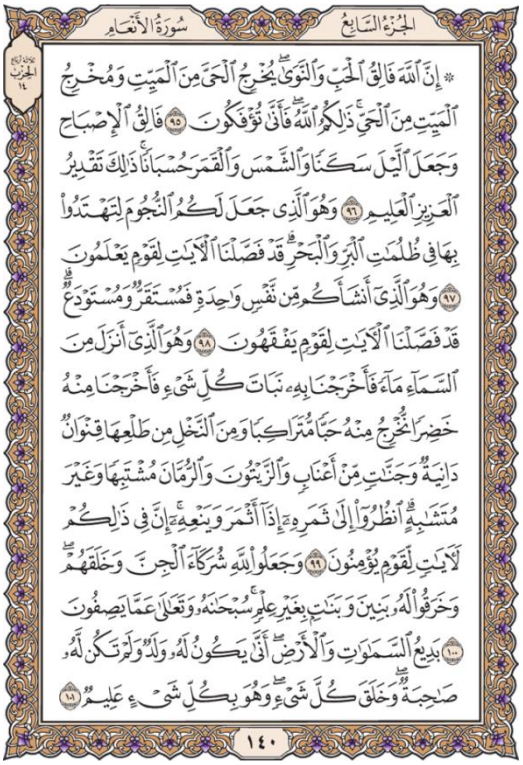
الجزء السابع سورة الأنعام
الحزب ١٤
* إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلْحَبِّ وَٱلنَّوَىٰ ۖ يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ
ٱلْمَيِّتِ مِنَ ٱلْحَىِّ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ ٱلْإِصْبَاحِ
وَجَعَلَ ٱلَّيْلَ سَكَنًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ حُسْبَانًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ
ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلنُّجُومَ لِتَهْتَدُوا۟
بِهَا فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ
﴿٩٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ ۗ
قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ
ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ
خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا وَمِنَ ٱلنَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ
دَانِيَةٌ وَجَنَّٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ
مُتَشَٰبِهٍ ۗ ٱنظُرُوٓا۟ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ وَيَنْعِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكُمْ
لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ٱلْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ ۖ
وَخَرَقُوا۟ لَهُۥ بَنِينَ وَبَنَٰتٍۭ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ
﴿١٠٠﴾ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ
صَٰحِبَةٌ ۖ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾
١٤٠

bëheshim, vërtet nga ata që besuan!" [Shuara 93 - 102]. Ndërsa këtu thotë: "Nuk po shohim të jenë me ju ndërmjetësit tuaj...". Pastaj i Madhëruari thotë:

- Pa dyshim, sot është këputur çdo lidhje mes jush dhe ka humbur gjithçka që ju shpresonit." - Çdo lidhje e juaja dhe çdo idhull ku shpresonit, tashmë ka humbur dhe nuk ju vlen aspak. I Madhëruari thotë në një ajet tjetër: "Atë ditë, paria do të distancohet prej pasuesve të saj, të gjithë do ta shohin dënimin dhe lidhjet mes tyre do të këputen. Atëherë, pasuesit do të thonë: "Ah, sikur të na lejohej një kthim *(në dynja)* dhe t'i braktisnim, siç na braktisën ata tani!" Kështu, Allahu do t'ua tregojë veprat e tyre si dëshpërim për ta dhe ata kurrë nuk kanë për të dalë prej Zjarrit." [El bekare 166, 167]. dhe thotë: "Pastaj kur t'i fryhet Surit *(herën e dytë)*, atë Ditë nuk do të ketë më lidhje familjare mes tyre e as që do të pyesin më për njëri-tjetrin." [El mu'minun 101] dhe thotë: "Dhe Ai *(Ibrahimi)* tha: "Përveç Allahut, ju adhuroni idhujt, vetëm për të kënaqur njëri-tjetrin në jetën e kësaj bote. Por, në Ditën e Kijametit ju do ta mohoni dhe do ta mallkoni njëri-tjetrin. Fundi juaj do të jetë zjarri dhe për ju nuk do të ketë asnjë ndihmëtar."." [El ankebut 25] dhe thotë: "Atyre do t'u thuhet: "Lutjuni zotave tuaj!". Ata do t'u luten atyre, por ata nuk do t'u përgjigjen dhe do të shohin dënimin. Ah, sa do të dëshirojnë të kishin qenë në rrugën e drejtë!" [Kasas 64]. dhe thotë: "Një ditë, Ne do t'i tubojmë të gjithë dhe do t'u themi idhujtarëve: "Ku janë idhujt tuaj, që pretendonit se ishin ortakë të Allahut?" Atëherë, atyre s'u mbetet përgjigje tjetër, përveçse të thonë: "Betohemi në Allahun, Zotin tonë se ne nuk ishim idhujtarë!" Shih se si gënjejnë kundër vetes dhe se si iu humbasin idhujt që vetë i trillonin!" [El en'am 22 - 24]. Ajetet në lidhje me këtë janë të shumta.

Ajetet 95 - 97

95. Është Allahu Ai që e bën farën dhe bërthamën ***(e hurmës)*** **të mbijë. Ai nxjerr të gjallin nga i vdekuri dhe të vdekurin nga i gjalli. Ky është Allahu. Atëherë si i largoheni së vërtetës?!**

96. Ai është Krijuesi i dritës së mëngjesit. Natën e bëri për qetësi, kurse Diellin dhe Hënën për llogaritjen e kohës. Ky është caktim i Ngadhënjimtarit, të Gjithëditur.

97. Është Ai që i bëri yjet ***(të shndritshme)*** **për ju që të orientoheni nëpërmjet tyre, nëpër errësirat e tokës dhe të detit. Vërtet, Ne i kemi shpjeguar me hollësi Shenjat Tona për njerëzit që dinë të mendojnë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Është Allahu Ai që e bën farën dhe bërthamën ***(e hurmës)*** **të mbijë. -** Allahu i Lartësuar na njofton se, është Ai që e bën farën që të çahet në tokë dhe që të dalë sythi, dhe kështu të lulëzojë e të dalin fruta nga të gjitha llojet dhe ngjyrat, pamjet e shijet. Të gjitha dalin nga një farë e vogël.

- Ai nxjerr të gjallin nga i vdekuri dhe të vdekurin nga i gjalli. - Kjo shpjegohet me fjalinë e mëparshme: "Është Allahu Ai që e bën farën dhe bërthamën *(e hurmës)* të mbijë...". Domethënë, nga një farë, që ngjan

si diçka e ngurtë dhe e vdekur, Ai nxjerr një bimë ose një pemë, që rritet e sjell plot dobi e begati. Thuhet, gjithashtu, se kuptimi është që: nga veza e ngurtë, Ai nxjerr një zog që jeton, dhe anasjelltas. Një shpjegim tjetër është: "Ai nxjerr një fëmijë të mirë nga një njeri i keq, dhe anasjelltas. Të gjitha këto janë shpjegime të pranueshme.

- Ky është Allahu. - Pra, vepruesi i gjithë kësaj është veçse Allahu, Një i Vetëm dhe i Pashoq.

- **Atëherë si i largoheni së vërtetës?! –** Si mundeni të largoheni të vërtetës dhe të preferoni e përqafoni kotësinë?! Si mundeni të adhuroni diçka tjetër, përveç Allahut?!

- Ai është Krijuesi i dritës së mëngjesit. Natën e bëri për qetësi... - E bëri natën të errët, që krijesat të pushojnë në qetësi, sikurse thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Betohem për natën, që me errësirë mbulon gjithësinë, për ditën, kur ajo shkëlqen dhe për Atë që krijoi mashkullin e femrën. Vërtet, veprat tuaja janë të ndryshme." [Shems 1 - 4]. [11]

- kurse Diellin dhe Hënën për llogaritjen e kohës. - Ato lëvizin sipas një rregulli e ligji të përcaktuar mirë, të cilin askush nuk mund ta tjetërsojë. Secili prej tyre ka orbitën e rrugën e vet gjatë verës dhe gjatë dimrit, gjë kjo e cila sjell edhe ndryshimin e natës dhe të ditës në gjatësinë e shkurtësinë e tyre, sikurse thotë i Madhëruari: **"**Është Ai që Diellin e bëri shndritës, ndërsa Hënën e bëri të shkëlqejë dhe i përcaktoi fazat e saj, që ju të dini numrin e viteve dhe të bëni përllogaritje *(të kohës)*. Allahu e krijoi këtë veçse me të vërtetën e madhe. Ai i sqaron Argumentet për një popull të ditur. Me të vërtetë, në ndërrimin e natës me ditën dhe në atë që krijoi Allahu në qiej e në Tokë, ka fakte për njerëzit që i frikësohen *(Allahut).***"** [Junus 5, 6], dhe thotë: "Argument për ata është edhe nata, prej së cilës tërheqim ditën dhe ata zhyten në errësirë. Edhe Dielli udhëton për në kufirin e vet *(përfundimtar).* Ky është përcaktimi i Ngadhënjimtarit, i të Gjithëditurit. Edhe Hënës ia kemi caktuar fazat e saj, derisa të kthehet në formën e harkut *(hurmës së tharë)*. As dielli nuk mund ta arrijë hënën, e as nata nuk mund ta kalojë ditën. Secili *(trup qiellor)* noton në orbitën e vet." Ja Sin 40], dhe thotë: "... Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë sërish. Edhe Dielli, Hëna dhe yjet i janë nënshtruar sundimit të Tij. Vetëm Atij i takon Krijimi dhe Sundimi. I madhëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve!" [Ea'raf 54].

- Ky është caktim i Ngadhënjimtarit, të Gjithëditur. - Të gjitha këto përcaktime e ligje preçize janë vendosur nga Ai, që është *El Aziz*, i Cili nuk mund të mposhtet dhe t'i kundërshtohet vullneti i Tij. Ai është i Gjithëdituri, që përfshin në dijen e Tij gjithçka dhe asaj diturie nuk mund t'i fshihet asnjë thërrmijë në qiell e as në tokë. Janë të shumta rastet në Kur'an ku Allahu i Madhëruar, pasi flet për krijimin e Tij madhështor, për yjet, Diellin, Hënën, në përfundim përmend faktin se Ai është *El Aziz* dhe *El Alim*, si për shembull: "Ai krijoi shtatë qiej brenda dy Ditëve, duke i caktuar secilit qiell detyrën dhe urdhrin e tij. Dhe Ne e zbukuruam Qiellin më të afërt me drita dhe e bëmë të mbrojtur. I tillë është Krijimi *(e përcaktimi)* i të Plotfuqishmit *(El Aziz)* të Gjithëditur *(El Alim)*." [Fussilet 12], e në vende të tjera.

- Është Ai që i bëri yjet *(të shndritshme)* **për ju që të orientoheni nëpërmjet tyre, nëpër errësirat e tokës dhe të detit.** - Disa nga selefët kanë thënë: "Çdokush që beson se yjet mund të shërbejnë për diçka tjetër veç këtyre tri gjërave, ka thënë gënjeshtra për Allahun. Allahu i bëri yjet zbukurim për qiellin, gjuajtës të shejtanëve, dhe orientues gjatë natës, në udhëtimet tokësore dhe detare.

- Vërtet, Ne i kemi shpjeguar me hollësi Shenjat Tona për njerëzit që dinë të mendojnë. - Allahu i Madhëruar i ka bërë tërësisht të qarta e të kuptueshme argumentet e Tij, por këtë arrijnë ta shohin e kuptojnë veçse ata që logjikojnë me drejtësi, e njohin të vërtetën dhe e respektojnë atë,

duke e ndjekur e duke iu larguar të kotës e devijimeve.

Ajetet 98 - 99

98. Është Ai që ju krijoi prej një njeriu të vetëm. Në të *(Tokë)* do të jetoni dhe nën të do të prisni *(ringjalljen)*. Ne ua shpjegojmë shenjat Tona njerëzve që kuptojnë.

99. Është Ai që e lëshon ujin nga qielli dhe me të nxjerr bimësi të të gjitha llojeve. Prej tyre Ne nxjerrim gjelbrim dhe drithëra me kokrra të dendura në kallinj. Nga palma e hurmës dhe sythat e tyre dalin kalaveshë hurmash që varen poshtë. Ne nxjerrim edhe kopshte me hardhi, ullinj e shegë, të ngjashme e jo të ngjashme. Vështroni frutat e tyre, kur formohen e piqen! Në të gjitha këto ka Shenja për njerëzit që besojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- Është Ai që ju krijoi prej një njeriu të vetëm. - Është për qëllim Ademi (a.s.), sikurse thuhet në ajetin tjetër: "O njerëz! Kijeni frikë Zotin tuaj, i Cili ju krijoi prej një njeriu të vetëm, ndërsa prej tij krijoi bashkëshorten, e prej atyre të dyve përhapi shumë burra e gra." [Nisa 1].

- Në të *(Tokë)* do të jetoni dhe nën të do të prisni *(ringjalljen)*. - Ibn Mesudi, Ibn Abasi dhe një grup tabiinësh janë të mendimit se ky ajet ka këtë kuptim: "*Fe mustekarrun ue musteudea*.", domethënë: "Në barkun e nënave ishte vendkrijimi juaj, kurse në shpinën e etërve ishte ruajtja e vendqëndrimi juaj (ndër shekuj).

- Ne ua shpjegojmë shenjat Tona njerëzve që kuptojnë. - Domethënë, njerëzve që përpiqen të kuptojnë drejt fjalën e Allahut.

- Është Ai që e lëshon ujin nga qielli - Ai e lëshon atë me masë të caktuar dhe e bën të begatshëm, furnizim për robërit, ringjallje e ndihmë për krijesat. Shiu është mëshirë nga Allahu i Lartësuar.

- dhe me të nxjerr bimësi të të gjitha llojeve. - Siç thotë i Madhëruari në ajetin tjetër: "A nuk e dinë jobesimtarët se qiejt e Toka ishin bashkë *(si një e tërë)*, pastaj Ne i ndamë dhe ujin e bëmë bazë të jetës së çdo gjallese? Atëherë a nuk do të besojnë?". [El enbija 30.]

- Prej tyre Ne nxjerrim gjelbrim - Nëpërmjet tij, Allahu i Madhëruar nxjerr bimët e gjelbra, prej të cilave nxjerr kokrrat dhe frutat, siç thuhet më pas:

- dhe drithëra me kokrra të dendura në kallinj. - Me kokrra të rreshtuara në kallinj.

- Nga palma e hurmës dhe sythat e tyre dalin kalaveshë hurmash që varen poshtë. - Kalaveshat e hurmave, që zgjaten deri afër tokës dhe mund të merren me lehtësi.

- Ne nxjerrim edhe kopshte me hardhi... - Këto dy pemë janë më të njohurat e më të dobishme për banorët e Hixhazit, madje, mund të thuhet se janë frutat më të mira të kësaj bote.

- ullinj e shegë, të ngjashme e jo të ngjashme. - Në gjethet dhe formën e tyre, ato janë të ngjashme me njëra-tjetrën, por në shije dhe pamjen e frutave të tyre janë të ndryshme.

- Vështroni frutat e tyre, kur formohen e piqen! - Meditoni në këtë, për të parë pushtetin e fuqinë e Krijuesit në krijimin e tyre dhe sjelljen në ekzistencë nga hiçi. Mendoni se si nga druri i thatë i hardhisë, dalin verigat e rrushit, me kokrra të lëngshme e të shijshme. Vështroni edhe në bimët e tjera, që Allahu i krijoi, se si bëjnë fruta plot lëng e mirësi, që janë me ngjyra, forma, shije e aroma të llojllojshme: "Në Tokë ka hapësira që qëndrojnë pranë njëra-tjetrës, ka vreshta dhe fusha të mbjella, ka palma që janë me shumë degë, por edhe pa të tilla. Të gjitha ujiten me të njëjtin ujë, por Ne i kemi bërë me shije të veçanta e të dallueshme nga njëra-tjetra. Vërtet, në të gjitha këto ka argumente për njerëzit që kuptojnë." [Rad 4].

- Në të gjitha këto ka Shenja për njerëzit që besojnë. - Në të gjitha këto, o njerëz, ka argumente treguese për pushtetin absolut të Krijuesit, për urtësinë dhe mëshirën e Tij. Por për kë janë të kuptueshme dhe të dobishme këto argumente? Allahu i

Madhëruar thotë: "... për njerëzit që besojnë." Pra, për njerëz që besojnë fjalën e Allahut dhe pranojnë e pasojnë profetët e Tij.

Ajeti 100

100. Ata i shoqërojnë Allahut ortakë prej xhindeve, kur në të vërtetë, Allahu i ka krijuar ata dhe pa pasur aspak dituri, ata shpifin se Ai ka djem e vajza. I pastër *(nga çdo mangësi)* **dhe i Lartësuar është Ai nga përshkrimet e tyre.**

Shpjegimi i ajetit

- Ata i shoqërojnë Allahut ortakë prej xhindeve, kur në të vërtetë, Allahu i ka krijuar ata - Ky është një kundërshtim i idhujtarëve, që adhurojnë idhuj e gjëra të paqena. Ata i shoqërojnë ortak Zotit në adhurimet përkushtuar Atij. Disa prej tyre adhurojnë xhindët, duke pretenduar se janë ortakë me Allahun në meritën e adhurimeve. I lartësuar e i madhëruar qoftë Allahu nga shpifjet e idhujtarëve e të mohuesve të besimit të pastër. Dikush mund të pyesë: Përse thoni se ata adhuronin xhindët, ndërkohë që ata adhuronin putat e idhujt e dukshëm? Përgjigjja është: Ata i adhuronin putat, si nënshtrim ndaj urdhrit të xhindëve për t'i adhuruar ato, sikurse thotë i Madhëruari: "Ata *(idhujtarët)* lusin vetëm idhuj femërorë, dhe i drejtohen vetëm Shejtanit plot sherr." [Nisa 117]. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar na ka njoftuar se melekët në Ditën e Kiametit do të thonë: "Një Ditë, Ai do ti tubojë të gjithë dhe do t'u thotë melekëve: "Ju ishit ata që këta njerëz ju adhuronin?" Ata do të *(melekët)* thonë: "I Madhëruar qofsh Ti! Ti je Zoti ynë, dhe ne distancohemi prej tyre. Jo. Por ata adhuronin xhindet dhe shumica e tyre besonin në to". Kështu, atë ditë ata nuk do të kenë asgjë në dorë t'i bëjnë dobi e as dëm njëri-tjetrit. Dhe keqbërësve do t'u themi: "Shijojeni dënimin e zjarrit - atë që e quanit gënjeshtër!". [Es-sebe'e 41.] Këtu i Lartësuari thotë: "Ata i shoqërojnë Allahut ortakë prej xhindëve, kur në të vërtetë, Allahu i ka krijuar ata...". Ai është Krijuesi i xhindëve dhe i gjithçkaje tjetër. Allahu është i vetëm dhe i pashoq në këtë vepër, atëherë si mundet të adhurojnë dikë tjetër veç Tij?! Kështu, kuptimi i ajetit është: Allahu është i vetmi në pushtetin për të krijuar dhe, si i tillë, Ai është i vetmi që meriton adhurimin e krijesave.

- dhe pa pasur aspak dituri, ata shpifin se Ai ka djem e vajza. - Allahu i Lavdëruar na tregon për devijimin dhe humbjen e atyre që pretendojnë se Ai ka bir, siç vepruan jehudët me Uzejrin dhe të krishterët me Isain (a.s.). Ndërsa idhujtarët arabë besonin se melekët ishin vajzat e Zotit. I lartësuar e i madhëruar qoftë Allahu nga trillimet e të padituve dhe të padrejtëve! Në të gjitha këto fjalë, ata veçse shpifin dhe hamendësojnë, pa asnjë argument nga Zoti. Ata thjesht thonë gënjeshtra të urryera. Duke komentuar fjalën e Allahut: "Ata i shoqërojnë Allahut ortakë prej xhindëve," Ibn Xheriri thotë: "Ata i konsideruan xhindët si partnerë të Allahut në meritën e adhurimit, ndërkohë që Ai është i vetëm e i pashoq në pushtetin për të krijuar. Ai nuk ka nevojë për ndihmës. Ata shpifin se Ai ka djem e vajza, nga padituria e thellë rreth Allahut e madhështisë së Tij. I dëlirë dhe i madhëruar është Allahu! Nuk i takon madhështisë së Tij që të ketë bij e bija, as partnere e bashkëshorte dhe as partnerë e ndihmës në pushtetin e Tij absolut!

- I pastër *(nga çdo mangësi)* **dhe i Lartësuar është Ai nga përshkrimet e tyre. -** Allahu është i Pastër, i Dëlirë, i Lartësuar dhe larg çdo mangësie, që i përshkruajnë të padituri dhe të humburit.

Ajeti 101

101. Është Ai që krijoi qiejt dhe Tokën. E si do të ketë Ai fëmijë, kur nuk ka bashkëshorte? Ai ka krijuar çdo gjë dhe ka dije të plotë për gjithçka.

Shpjegimi i ajetit

- Është Ai që krijoi qiejt dhe Tokën. - *El Bediu* është Ai që i krijoi gjithçka, pa asnjë shembull të mëparshëm.

- E si do të ketë Ai fëmijë, kur nuk ka bashkëshorte? - Fëmija mund të lindet nga dy individë të ngjashëm, të përshtatshëm e

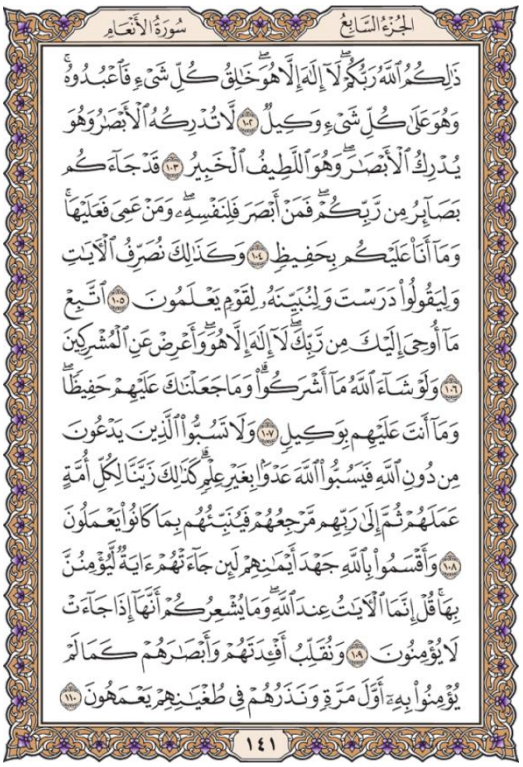
الجزء السابع سورة الأنعام
ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ فَٱعْبُدُوهُ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٢﴾ لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ وَهُوَ يُدْرِكُ ٱلْأَبْصَٰرَ ۖ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾ قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ عَمِىَ فَعَلَيْهَا ۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿١٠٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ وَلِيَقُولُوا۟ دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُۥ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾ ٱتَّبِعْ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٦﴾ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكُوا۟ ۖ وَمَا جَعَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٧﴾ وَلَا تَسُبُّوا۟ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَسُبُّوا۟ ٱللَّهَ عَدْوًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ۖ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا ٱلْءَايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَآ إِذَا جَآءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْـِٔدَتَهُمْ وَأَبْصَٰرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾
١٤١

të përafërt me njëri-tjetrin. Por asgjë në gjithësi nuk mund të jetë e përafërt ose e ngjashme me Allahun. Ai është Krijuesi i gjithçkaje; çdo gjë është krijesë e Tij, prandaj nuk mund as të mendohet që Allahu të ketë grua e fëmijë. Allahu i lartësuar ka thënë: "Ata thanë: "I Gjithëmëshirshmi ka bir!". Vërtet, ju keni thënë një fjalë shumë të shëmtuar. Qiejt janë gati të copëtohen, toka është gati të çahet dhe malet janë gati të shemben e të thërmohen nga ajo *(shpifje)*, që trilluan se i Gjithëmëshirshmi ka bir. Të Gjithëmëshirshmit nuk i shkon të ketë fëmijë. Çdo qenie në qiej e në Tokë ka për t'iu paraqitur Të Gjithëmëshirshmit si rob. Me diturinë e vet, Ai i ka përfshirë të gjitha dhe i ka numëruar *(e shënuar)* të gjitha në mënyrë të saktë. Në Ditën e Kijametit çdokush do t'i paraqitet Atij i vetmuar." [Merjem 88 - 95].

- Ai ka krijuar çdo gjë dhe ka dije të plotë për gjithçka. - Allahu është Krijuesi dhe i Gjithëdituri. Atëherë, si mundet dikush të mendojë e të besojë se Ai ka grua e fëmijë nga krijesat e Tij, që të jenë të përshtatshëm e të ngjashëm me Të? Ai është i pashembullt dhe nuk ka të ngjashëm me të. I lartësuar e i pastër është Allahu nga shpifjet e trillimet e të padrejtëve dhe të humburve!

Ajetet 102 - 103

102. Ky është Allahu, Zoti juaj. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, përveç Tij. Ai është Krijuesi i çdo gjëje, prandaj vetëm Atë adhuroni! Ai përkujdeset për gjithçka.

103. Asnjë shikim nuk mund ta përfshijë Atë. Por është Ai që i përfshin të gjitha shikimet. Ai është Mëshirëmadh *(i Butë)* **dhe di hollësisht gjithçka.**

Shpjegimi i ajeteve

Në ajetet e mësipërme, Allahu i Madhëruar përmendi se Ai është Krijuesi i gjithçkaje dhe nuk i shkon Madhërisë e Lartësisë së Tij që të ketë fëmijë, grua e partner. Në këto ajete i Madhëruari thotë:

- Ky është Allahu, Zoti juaj. - Ky është Zoti juaj, që ka cilësitë që u paraqitën më lart. Ai është i vetmi që ka emra e cilësi absolute.

- Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, përveç Tij. Ai është Krijuesi i çdo gjëje, prandaj vetëm Atë adhuroni! - Vetëm Krijuesi i gjithësisë i meriton të gjitha adhurimet tuaja si Një, i Vetëm dhe i Pashoq.

- Ai përkujdeset për gjithçka. - Ai është Ruajtësi dhe Mbikëqyrësi i gjithçkaje. Ai i rregullon e administron çdo çështje të krijesave, i furnizon dhe kujdeset për ta natë e ditë.

- Asnjë shikim nuk mund ta përfshijë Atë. - Askush nuk mund ta shohë Zotin në këtë jetë, por në ahiret besimtarët do ta shohin Atë, sikurse kanë ardhur argumentet *muteuatira*, nga Profeti i Allahut, përmes rrugësh të shumta të sigurta e të sakta, që gjenden në librat *Sihah*, *Mesanid* dhe *Sunen*. Kështu, nga Aishja transmetohet të ketë thënë: "Çdokush që pretendon se Muhamedi e pa Zotin e Tij, ka thënë një gënjeshtër të madhe për Zotin, sepse Allahu i Lartësuar ka thënë: "Asnjë shikim nuk

mund ta përfshijë Atë.". Megjithatë, Ibn Abasi ka pasur një mendim ndryshe. Transmetohet prej tij të ketë thënë se Profeti e ka parë Zotin, pa e përcaktuar se si apo ku e ka parë. Gjithashtu, po prej tij është përcjellë se Profeti ﷺ e ka parë Allahun me zemrën e tij, dy herë. Kjo çështje do të shtjellohet hollësisht në tefsirin e fillimit të sures Nexhm, në dashtë Allahu.[12] Besimtarët do ta shohin Allahun në ahiret, dhe kjo është një çështje e pranuar gjerësisht dhe e bazuar në argumente të shumta. Këtë e mohojnë *mu'tezilitë*, të cilët e mohojnë mundësinë e shikimit të Zotit në dynja dhe në ahiret, për shkak të injorancës së tyre rreth asaj çfarë tregon Kur'ani dhe Suneti rreth kësaj çështjeje dhe keqinterpretimit të argumenteve. Prej ajeteve kuranore mund të përmendim: "Atë ditë do të ketë fytyra të ndritura, që Zotin e tyre do të shikojnë." [Kijame 22, 23]. Duke folur për mohuesit, Allahu i Lartësuar ka thënë: "...Atë ditë ata do të pengohen ta shohin Zotin e tyre.". [Mutaffifin 15]. Imam Shafiiu ka thënë për këtë ajet të fundit: "Kjo tregon se besimtarët nuk do të privohen nga shikimi i Allahut atë ditë." Ndërsa nga Suneti vijnë hadithe *muteuatira*, që vijnë nga sahabë të ndryshëm, si Ebu Seidi, Ebu Hurejra, Enesi, Xhurejxhi, Suhejbi, Bilali etj., që përcjellin se Profeti ka thënë: 1126. "Besimtarët do ta shohin Allahun në jetën e ahiretit në Arasat *(vendin e tubimit)* dhe në kopshtet e Xhenetit." Allahu na bëftë prej tyre, me bujarinë, mirësinë e mëshirën e Tij! Amin! Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi i Ebi Musa el Eshariut, se Profeti ka thënë: 1127. **"**Allahu nuk fle dhe nuk i takon Atij që të flejë. Ai e vendos drejtësinë dhe Ai e heq atë. Veprat e ditës ngrihen tek Ai përpara veprave të natës dhe veprat e natës përpara veprave të ditës. Mbulesa e Tij është dritë (*en-nûru*) - ose zjarr (*en-naru*). Nëse do ta hiqte atë (mbulesën), rrezatimi i fytyrës së Tij do të përvëlonte çdo krijesë që do të kapte shikimi i Tij." Nuk ka kundërshti mes pohimit se Allahu do të shihet nga krijesa dhe pohimit se Atë nuk e përfshijnë shikimet, sepse thjesht "shikimi" është ndryshe nga gjithëpërfshirja me shikim. Ajeti mëton se Allahun nuk mund ta përfshijnë shikimet e krijesave. Fjala e përdorur është *el idraku*, që tregon gjithëpërfshirje me konceptim dhe shikim, por Allahun nuk mund ta konceptojë askush në tërësinë e Tij, edhe pse Vetë Ai na ka njoftuar se besimtarët do ta shohin Atë. Po kështu, edhe kur sheh hënën, ne nuk mund të themi se e përfshin tërësisht atë, përbërjen apo të gjitha aspektet e saj. Gjithsesi, Allahut i takon shembulli më i lartë e me Të asgjë nuk mund të krahasohet. Në këtë jetë, askush nuk mund ta shohë Zotin. Allahu i Lartësuar thotë: "Kur Musai erdhi në kohën e caktuar dhe Zoti i foli atij, ai tha: "Zoti im! Më mundëso të të shoh!" Ai i tha: "Ti nuk mund të më shohësh Mua. Por shiko atë mal! Nëse ai mbetet në vendin e vet, atëherë, ti do të më shohësh Mua". Por kur Zoti i tij iu shfaq malit, e thërrmoi dhe e bëri pluhur atë dhe Musait i ra të fikët. Kur erdhi në vete, tha: "I lavdëruar qofsh, o Zoti im! Pendohem para Teje! Unë jam i pari ndër ata që besojnë!". El ea'raf 143. Ndërsa në ahiret kjo do të mundësohet për besimtarët. Allahu do t'u shfaqet besimtarëve ashtu si Ai të dëshirojë. Ndërsa përfshirja e Tij me shikim dhe konceptimi i tërësishëm (*el idrak*) është i pamundur për krijesat. Allahu është i Madhërishëm dhe i Lartësuar, që të mund ta përfshijë kush me shikimin e tij. Allahu i Lartësuar thotë:

- Por është Ai që i përfshin të gjitha shikimet. - Ai i përfshin tërësisht krijesat me shikimin e Tij, sepse është Ai që i ka krijuar dhe Atij nuk mund t'i fshihet asgjë e tyre. Allahu i Lartësuar thotë:

- Ai është Mëshirëmadh *(i Butë)* **dhe di hollësisht gjithçka.** - Ebu el Alije ka thënë: "*El Latif* ka të bëjë me diturinë rreth krijesave, pra, atyre që shohin e hedhin shikimin, ndërsa *El Habir* ka të bëjë me diturinë rreth vendit ku hidhet shikimi." Ai është i gjithëditur rreth çdo shikuesi dhe rreth gjithçkaje që Ai sheh. Allahu është më i ditur. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të

Madhëruar: "O biri im *(thotë Lukmani)*! *(Ditën e Gjykimit)* Allahu ka për ta sjellë *(prej veprave të robit)* edhe një thërrmijë të vogël sa një fare sinapi edhe në qoftë ajo e fshehur nën një rrasë guri, ose *(diku)* në qiej ose në tokë. Vërtet, Allahu është shumë i Mëshirshëm dhe i Gjithëditur." [Lukman 16].

Ajetet 104 - 105

104. Tashmë ju kanë ardhur prova të qarta nga Zoti i juaj. Kush i sheh, ai e ka për veten e vet; e kush mbyll sytë, ai i bën dëm vetes. Unë nuk jam mbikëqyrësi juaj!

105. Kështu, Ne ta kemi shtjelluar në imtësi Shpalljen, aq sa ata të thonë "Ti i ke mësuar këto *(nga të tjerë)*" **dhe që t'ua bëjmë të qarta njerëzve të ditur.**

Shpjegimi i ajeteve

- Tashmë ju kanë ardhur prova të qarta nga Zoti i juaj. - *El besâir* janë argumentet e faktet e qarta, që përmban Kur'ani dhe Suneti i Profetit.

- Kush i sheh, ai e ka për veten e vet... - Kjo i ngjan fjalës së Allahut, që thotë: "Thuaj: "O njerëz! Tashmë ju erdhi e vërteta nga Zoti juaj. Kush merr rrugën e drejtë, e ka vetëm për veten e vet; ndërsa kush ndjek devijimin, e ka humbur vetveten. Unë nuk jam roja juaj." [Junus 108].

- e kush mbyll sytë, ai i bën dëm vetes. - Çdokush që e shpërfill udhëzimin e Zotit i bën dëm vetvetes, siç thotë i Madhëruari në një ajet tjetër: "...Vërtet, nuk verbohen sytë, por verbohen zemrat në kraharor**.**" [Haxh 46].

- Unë nuk jam mbikëqyrësi juaj! - Domethënë, nuk jam ruajtësi juaj dhe vëzhguesi i veprave tuaja. Unë jam thjesht një kumtues i qartë i mesazhit të Zotit tim.

- Kështu, Ne ta kemi shtjelluar në imtësi Shpalljen... - Ne ua kemi qartësuar ajetet Tona në këtë Shpallje, duke e bërë të kuptueshëm tërësisht teuhidin.

- ... aq sa ata të thonë "Ti i ke mësuar këto *(nga të tjerë)*" **-** Ata shpifin dhe thonë se i ke mësuar këto nga ithtarët e Librit ose i ke lexuar nga librat e tyre. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi, Muxhahidi, Seid Ibn Xhubejri etj. Kjo i ngjan ajetit tjetër, që tregon për mohimin e idhujtarëve: "Ata që nuk besojnë, thonë: "Ky *(Kur'ani)* është veçse një gënjeshtër, që ai *(Muhamedi)* e trilloi dhe për këtë e kanë ndihmuar edhe njerëz të tjerë.". Në të vërtetë janë ata që bënë një padrejtësi të madhe dhe një shpifje *(të ulët)*. Ata thonë *(për Kur'anin)*: "Këto janë legjenda të popujve të lashtë, të cilat ai *(Muhamedi)* kërkoi që t'i shkruhen dhe i lexohen atij mëngjes e mbrëmje". Thuaj: "Kur'ani është zbritur nga Ai, që e di të fshehtën në qiej e në tokë. Ai është Falës i Madh e Mëshirëplotë."." [Furkan 4 - 6]. Gjithashtu i lartësuari na tregon për fjalët e udhëheqësit të tyre dhe mashtruesit të keq: "Ai mendonte dhe gjykonte. Qoftë i shkatërruar! Po si gjykonte?! Prapë qoftë i shkatërruar! E si gjykonte?! Ai thellohej e thellohej në mendime, pastaj vrenjtej dhe vrazhdësohej. Por në fund, ktheu shpinën dhe tregoi mendjemadhësi. Ai tha: "Ky *(Kur'an)* nuk është gjë tjetër, veçse një magji, që përcillet prej të tjerëve. Ky*(Kur'an)* nuk është gjë tjetër, veçse "fjalë njerëzish""!" [Mudethir 18 - 25].

- dhe që t'ua bëjmë të qarta njerëzve të ditur. - Këta njerëz e kuptojnë që kjo është e vërteta dhe e pasojnë atë. Ata e dallojnë të kotën dhe trillimet dhe largohen prej saj. I Lartësuari thotë: "... Me atë *(shembull)* Ai bën që shumë të humbin, e shumë i udhëzon në rrugën e drejtë. Por, në të vertetë, Ai nuk humb askënd tjetër, përveç atyre që braktisin rrugën e Tij; ata që e thyejnë besën e dhënë Allahut, pasi ajo është lidhur, që e shkëpusin atë *(lidhje)* që Allahu ka urdhëruar të jetë e vazhdueshme, dhe në tokë mbjellin shkatërrimin. Pikërisht ata janë të humburit *(që humbën gjithçka)***.**" [El bekare 26, 27], dhe thotë: "Për ta bërë atë *(ngatërresën)* që hedh shejtani si sprovë për ata në zemrat e të cilëve kanë sëmundje *(munafikët)* dhe për ata që i kanë zemrat e ngurta. Vërtet, njerëzit e padrejtë janë në një përçarje të madhe. Dhe ata, të cilëve u është

dhënë dije, të mësojnë se ai *(Kur'ani)* është e vërteta e sigurt prej Zotit tënd dhe kështu të besojnë në të dhe zemrat e tyre të mund t'i nështrohen Atij. Allahu është Udhëzuesi i atyre që besojnë *(në rrugën e drejtë).*" [El haxh 53, 54], dhe thotë: "Ne bëmë mbikëqyrës të Zjarrit veç engjëj, numrin e të cilëve e bëmë veçse si sprovë për ata që nuk besojnë, që të binden ata që u është dhënë Libri, që besimtarëve t'u shtohet edhe më shumë besimi, që ata të cilëve u është dhënë Libri dhe besimtarët të mos kenë asnjë dyshim, ndërsa ata të cilët në zemrat e tyre kanë sëmundje dhe jobesimtarët të thonë: "Çfarë deshi Allahu me këtë shembull?" Ja, kështu Allahu e lë të humbur atë që Ai do dhe e udhëzon atë që do. Ushtritë e Zotit tënd nuk i di askush veç Tij. Ky *(lajm)* është veçse një kujtim për njerëzit." El mudethir 31], dhe thotë: "Ne të shpallëm Kur'anin, që është shërim dhe mëshirë për besimtarët, kurse jobesimtarëve u shton veçse dëshpërim." [El isra 82]. dhe thotë: "... Thuaju: "Ai, për besimtarët, është udhëzim e shërim. Ndërsa ata që nuk besojnë, i kanë veshët të shurdhuar, dhe për ta ai është verbëri. ..." [Fusilet 44]. Ajetet me këtë kuptim janë të shumta. Ato tregojnë se Allahu i Madhëruar e zbriti këtë Kur'an për të qenë udhëzim për të devotshmit. Nëpërmjet këtij Kur'ani, Ai udhëzon kë dëshiron dhe e lë në humbje atë që Ai dëshiron. Rreth mënyrës së leximit të këtij ajeti janë dhënë mendime të ndryshme: a lexohet "*dâreste*" apo "*dereste*"? Në fakt, të dyja kuptimet janë të përafërta. Ibn Merdeuejhi transmeton nga Ubej Ibn Keabi, i cili ka thënë: 1128. "Profeti i Allahut ma lexoi mua këtë ajet kështu: "*Ue li jekûlû dereste*, pra: "... aq sa ata të thonë "Ti i ke mësuar këto *(nga të tjerë)*". Domethënë, pa zanore pas bashkëtingëllores "s" dhe me zanoren "e" pas bashkëtingëllores "t", pra: "*dereste*". Pastaj thotë: "Ky është me një *isnad* të saktë, sipas kushteve të Buhariut dhe Muslimit, por ata nuk e kanë sjellë në *Sahih*-un e tyre."

Ajetet 106 - 107

106. Prandaj, ti pasoje atë që të shpallet nga Zoti yt - Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë përveç Tij dhe distancohu prej idhujtarëve!

107. Sikur të donte Allahu, ata nuk do të ishin idhujtarë. Por Ne nuk të bëmë Mbikëqyrës të tyre dhe ti nuk je përgjegjës për ta.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar u drejtohet Profetit të Tij dhe atyre që pasojnë rrugën e tij:

- Prandaj, ti pasoje atë që të shpallet nga Zoti yt - Mëso dhe jetoje jetën sipas saj, duke bërë vepra të mira, sepse ajo është e vërteta, që nuk ka asnjë dyshim.

- Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë përveç Tij dhe distancohu prej idhujtarëve! - Ji tolerant dhe falës kundrejt mundimit që ata të japin, derisa Allahu të sjellë vendimin e Tij, për çlirimin dhe fitoren mbi ta. Dije mirë se, mosudhëzimi i tyre është prej urtësisë absolute të Allahut. Nëse do të dëshironte Ai, do t'i kishte udhëzuar që të gjithë, por Ai është i Drejti, i Urti, i Gjithëdituri: [13]

- Sikur të donte Allahu, ata nuk do të ishin idhujtarë. - Allahu ka urtësi në gjithçka që dëshiron [14] të jetë e të ekzistojë. Ai zgjedh e vendos çfarë të dëshirojë me urtësinë e Tij dhe Ai nuk pyetet për atë që bën, por krijesat do të pyeten.[15]

- Por Ne nuk të bëmë mbikëqyrës të tyre - Ti nuk je ai që regjistron e ruan veprat dhe fjalët e tyre.

- dhe ti nuk je përgjegjës për ta. - Nuk je ti përgjegjës për rizkun dhe për punët e tyre. Ti ke detyrë veçse kumtimin e qartë të mesazhit të Zotit ndër ta: "Nëse ata refuzojnë, dije *(o Muhamed)* se Ne nuk të kemi dërguar ty si përgjegjës të tyre. Ti ke për detyrë vetëm kumtimin *(e shpalljes)*. ..." [Shura 48]. "Ti këshillo, sepse je veçse një përkujtues dhe nuk je kontrollues i tyre." [Gashije 21, 22].

Ajeti 108

108. Mos ua shani ata *(idhujt),* **të cilëve ata iu luten krahas Allahut, sepse nga armiqësia dhe padituria e tyre, ata mund**

të shajnë Allahun. Kështu ia kemi zbukuruar Ne çdo populli veprimet e veta. Në fund kthimin e kanë te Zoti i tyre dhe atëherë do t'i shpërblejë për çdo gjë që kanë bërë.

Shpjegimi i ajetit

- Mos ua shani ata *(idhujt),* **të cilëve ata iu luten krahas Allahut, sepse nga armiqësia dhe padituria e tyre, ata mund të shajnë Allahun.** - Allahu i Lartësuar ndalon Profetin e Tij dhe besimtarët, që t'u shajnë idhujt idhujtarëve, edhe pse në një vepër të tillë mund të ketë dobi, por dëmi që kjo sjell është me e madhe se dobia e saj, pasi kështu idhujtarët do të fillojnë të shajnë të Adhuruarin e besimtarëve, pra, Allahun e Lavdëruar e Ngadhënjimtar, Atë që është i vetmi i Adhuruar me meritë ne qiej dhe në tokë. Kështu tregon Ibn Abasi për shpjegimin e këtij ajeti: "Ata thanë: "O Muhamed! Ose do të rreshtësh se fyeri e nënçmuar idhujt tanë, ose në të kundërt do të fyejmë e përflasim Zotin tënd!" Atëherë, Allahu i Madhëruar i ndaloi nga sharja e idhujve dhe putave të tyre. Kështu, në këtë rast kemi të bëjmë me lënien e një vepre të dobishme, për të evituar një dëm më të madh. Për këtë rregull flet edhe një hadith i saktë nga Profeti i Allahut, që ka thënë: 1129. "Është i mallkuar ai që shan dy prindërit e tij." - "Po kush është ai që shan prindërit e tij, o i Dërguari i Allahut?!" - e pyetën njerëzit të habitur. Profeti ﷺ tha: "Kur dikush ia shan të atin dikujt, edhe ai ia shan të atin atij. Ose kur ia shan nënën dikujt, edhe ai ia shan nënën atij."

- Kështu ia kemi zbukuruar Ne çdo populli veprimet e veta. - Ashtu siç ua zbukuruam këtyre njerëzve dashurinë për idhujt, përkushtimin dhe mbrojtjen e tyre, ashtu edhe çdo populli të hershëm ua zbukuruam rrugën e humbjes dhe gjendjen në të cilën jetuan. Allahut i takon urtësia e plotë e absolute në gjithçka që ka vendosur të jetë dhe që e ka dëshiruar të ekzistojë! Argumenti i Tij është i pathyeshëm.

- Në fund kthimin e kanë te Zoti i tyre dhe atëherë do t'i shpërblejë për çdo gjë që kanë bërë. - Tek Allahu do të jetë kthimi dhe tubimi i të gjithëve! Ky është premtim, që nuk ka për t'u shkelur e ndryshuar! Ajo do të jetë dita kur Ai do t'i shpërblejë plotësisht për veprat e tyre. Nëse kanë bërë punë të mira, do të shpërblehen me të mira, e nëse kanë bërë ligësi, do të ndëshkohen me drejtësinë e Tij.

Ajetet 109 - 110

109. Ata betohen fuqishëm në Allahun se, nëse u vjen ndonjë Shenjë *(e veçantë),* **do ta besojnë. Thuaju: "Të gjitha shenjat janë në dorën e Allahut". Por ku mund ta dini ju se edhe sikur t'u vijnë shenjat** *(e veçanta),* **ata përsëri nuk do të besojnë.**

110. Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* **për herë të parë, dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ata betohen fuqishëm në Allahun se, nëse u vjen ndonjë shenjë *(e veçantë),* **do ta besojnë.** - Allahu i Lartësuar na tregon se idhujtarët u betuan fort se, nëse do t'u jepej ndonjë mrekulli, ata do të besonin në vërtetësinë e Shpalljes dhe në besnikërinë e Muhamedit si Profeti i Allahut.

- Thuaju: "Të gjitha shenjat janë në dorën e Allahut". - Thuaju, o Muhamed, këtyre idhujtarëve, - që të kërkojnë mrekulli jo për të gjetur të vërtetën dhe sigurinë rreth saj, por veç për të mohuar dhe për të mos iu nënshtruar të vërtetës, nga inati dhe urrejtja për të, - se Ai që ka në dorë dërgimin ose jo të shenjave dhe mrekullive është vetëm Allahu i Lavdëruar. Nëse Ai dëshiron, jua sjell ato, e nëse jo, ju lë të vazhdoni në rrugën e kokëfortësinë tuaj. Le të sjellim këtu një hadith *mursel,* i cili ka edhe dëshmues e hadithe të tjera, që e mbështesin. Ibn Xheriri sjell hadithin nga Muhamed Ibn Keab el Kuradhi, i cili ka thënë: 1130. "Kurejshët i folën njëherë Profetit të Allahut dhe i thanë: "O Muhamed! Ti na thua se Allahu i dha Musait shkopin, me të cilin, kur godiste gurin, prej tij shpërthenin dymbëdhjetë

burime, kurse Isai ngjallte të vdekurit dhe Themudit iu dha si mrekulli një deve. Na sill, atëherë, edhe ti një mrekulli, që të të besojmë e pranojmë (si Profet)!" Profeti ﷺ tha: "Çfarë shenje kërkoni prej meje?" - Ata thanë: "A e kthen kodrën Safa në flori?" - "Po nëse jua bëj, - tha Profeti ﷺ -, a do të më pranoni?" - "Po, - thanë ata. - Nëse e bën, do të të besojmë dhe pasojmë të gjithë së bashku." Atëherë Profeti i Allahut u ngrit dhe filloi të lutej. Kështu, i shkon Xhibrili dhe i thotë: "Kjo është në dëshirën tënde. Nëse dëshiron, kodra Safa do të kthehet në flori. Por nëse u jepet kjo shenjë dhe sërish nuk besojnë, ata do të ndëshkohen menjëherë. Ose, nëse dëshiron, lëri të vazhdojnë ashtu, në mënyrë që të mund të pendohet ai që dëshiron të pendohet." Profeti i Allahut iu përgjigj: "Do të pres që të pendohet ai që dëshiron të pendohet." Atëherë Allahu i Lavdëruar zbriti ajetin: "Ata betohen fuqishëm në Allahun se, nëse u vjen ndonjë shenjë *(e veçantë)*, do ta besojnë. Thuaju: "Të gjitha Shenjat janë në dorën e Allahut". Por ku mund ta dini ju se edhe sikur t'u vijnë Shenjat *(e veçanta)*, ata përsëri nuk do të besojnë. Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* për herë të parë, dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre. Edhe sikur t'u dërgonim melekët, t'i bënim të vdekurit t'u flisnin atyre dhe t'i tubonim të gjitha gjërat para tyre, ata përsëri nuk do të besonin, nëse Allahu nuk do të donte. Por shumica e tyre nuk e dinë *(të vërtetën)*."

- Por ku mund ta dini ju se edhe sikur t'u vijnë Shenjat *(e veçanta)*, **ata përsëri nuk do të besojnë."** - Ku mund ta dini ju, o besimtarë, - që synoni dhe këmbëngulni në udhëzimin e idhujtarëve, - mbase mrekullitë mund t'u jepen dhe ata përsëri të mos besojnë! Këtë shpjegim ka përzgjedhur Ibn Xheriri, i cili ka sjellë argumente të shumta nga poezitë dhe krijimtaria e arabëve, për të treguar kuptimin korrekt të ajetit dhe analizën e saktë të tij nga ana gjuhësore. Kështu, kuptimi i saktë i: "*en-nehâ idhâ xhâet*" është: "edhe sikur t'u vijnë shenjat ..." Pra, nyjëza "*en-ne*" vjen në gjuhën arabe me kuptimin "*leal-le*", pra, "ndoshta" ose "edhe sikur". Megjithatë, Allahu është më i ditur.

- Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* **për herë të parë** ... - Ibn Abasi shpjegon: "Kur idhujtarët e refuzuan atë që shpalli Allahu, zemrat e tyre nuk patën më forcë të qëndrojnë në ndonjë besim dhe refuzuan gjithçka që u ofrohej." [16]

- dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre. - Kështu ata do të lihen të braktisur, që të përhumben në padrejtësitë dhe errësirat e kufrit të tyre, të pasigurt dhe të mbushur me dyshime e frikë.

Ajeti 111

111. Edhe sikur t'u dërgonim melekët, t'i bënim të vdekurit t'u flisnin atyre dhe t'i tubonim të gjitha gjërat para tyre, ata përsëri nuk do të besonin, nëse Allahu nuk do të donte. Por shumica e tyre nuk e dinë *(të vërtetën)*.

Shpjegimi i ajetit

- Edhe sikur t'u dërgonim melekët ... - Këtyre njerëzve që u betuan se, nëse do t'u vinin mrekulli, do të besonin, edhe sikur t'ua sillnim melekët e ata t'i njoftonin për vërtetësinë e këtyre shpalljeve të Zotit dhe besnikërinë e profetëve të Zotit, ata nuk do të besonin sërish. Ata i kërkuan Allahut që t'u sillte melekë, madje i kërkuan edhe që ta shihnin haptazi vetë Atë, sikurse thotë i Madhëruari: "... *(nuk do të të besojmë)* derisa të na sjellësh Allahun dhe melekët pranë nesh *(t'i shohim haptazi)*" [Isra 92], dhe thotë: "Ata që nuk shpresojnë takimin me Ne, thanë: "Përse të mos na dërgohen melekë *(si profetë në vend të njerëzve)*, ose përse të mos e shohim Zotin tonë?" Vërtet, ata e tejçmuan shumë lart veten e tyre dhe e tejkaluan me arrogancën e tyre të madhe. Ditën kur të shohin melekët *(kur t'u meret shpirti, ose në varr, ose në ringjallje)*, nuk do të ketë gëzim për keqbërësit. Ata

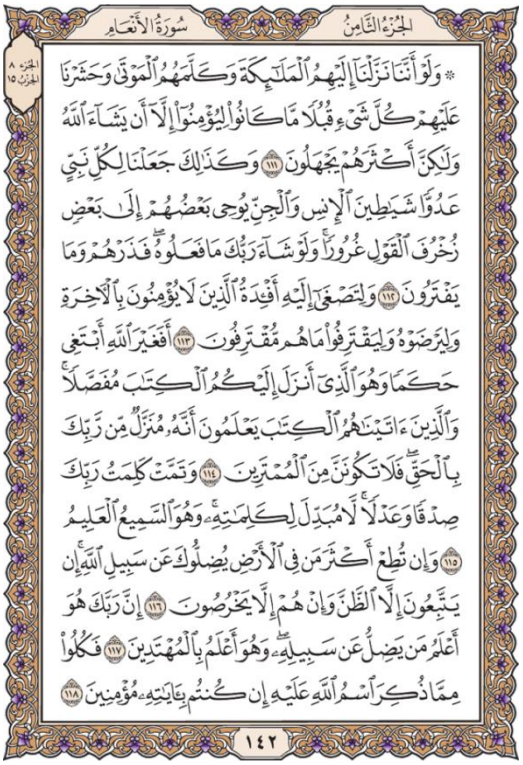
الجزء الثامن سورة الأنعام
الجزء ٨ الحزب ١٥
* وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا
عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَّا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ
عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ
زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا ۚ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا
يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾ وَلِتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُم مُّقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾ أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِي
حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا ۚ
وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ
بِالْحَقِّ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ
صِدْقًا وَعَدْلًا ۚ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
﴿١١٥﴾ وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِن
يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
أَعْلَمُ مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾ فَكُلُوا
مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كُنتُم بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾
١٤٢

(melekët) do t'u thonë: "Ju është ndaluar gjithçka e mirë.'" [El furkan 21, 22].

- t'i bënim të vdekurit t'u flisnin atyre - Edhe sikur të vdekurit të ngriheshin e t'u flisnn për vërtetësinë e Shpalljes së sjellë nga profetët.

- dhe t'i tubonim të gjitha gjërat para tyre ... - Domethënë, edhe sikur para tyre të tuboheshin të gjithë popujt njëri pas tjetrit, e të dëshmonin për vërtetësinë e shpalljeve e besnikërinë e profetëve. Pra, në të gjitha këto raste:

- ata përsëri nuk do të besonin, nëse Allahu nuk do të donte. Por shumica e tyre nuk e dinë *(të vërtetën)*. **-** Kështu, udhëzimi në besimin e drejtë është në dorë të Allahut e jo në dorën e tyre. Allahu udhëzon kë të dojë dhe e lë në humbje kë të dëshirojë. Ky ajet është si fjala e Allahut të Madhëruar: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97].

Ajetet 112 - 113

112. Çdo profeti Ne i bëmë armiq prej shejtanëve njerëz dhe xhindë, që frymëzojnë njëri-tjetrin me fjalë të bukura e mashtrime. Sikur të donte Zoti yt, ata nuk do të vepronin ashtu, por ti lëri ata dhe trillimet e tyre.

113. Le të anojnë andej *(në mashtrim)* **zemrat e atyre që nuk besojnë në botën e ardhshme dhe le të kënaqen me të** *(mosbesimin)* **e të ngarkohen me ato** *(gjynahe)* **që janë duke u ngarkuar.**

Shpjegimi i ajeteve

- Çdo profeti Ne i bëmë armiq prej shejtanëve njerëz dhe xhindë ... - Pra, ashtu siç kemi bërë që të kesh armiq, o Muhamed, që të kundërvihen, të luftojnë e të refuzojnë me inatin e arrogancën e tyre, dije se edhe profetët që ishin para teje patën armiq e kundërshtarë, prandaj mos u trishto për diçka të tillë. Bëj durim, ashtu si ata! I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Edhe para teje janë mohuar shumë të dërguar, por ata duruan mohimin dhe mundimet, derisa u erdhi ndihma Jonë..." [En'am 34]. Uereka Ibn Neufeli i tha njëherë: Profetit: "Çdokush që ka ardhur me diçka të ngjashme me këtë që ti solle nga Zoti, është luftuar e munduar nga njerëzit." Allahu i Lartësuar thotë: "...armiq prej shejtanëve njerëz dhe xhindë.". Kundër profetëve të Zotit vihen veçse shejtanët prej njerëzve dhe xhindëve, - Allahu i mallkoftë dhe i shëmtoftë! Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Dheri, që rrëfen: 1131. "Shkova njëherë tek Profeti në xhami dhe u ula pranë tij. Ai më tha: "O Ebu Dher, a fale namaz?" - "Jo", - i thashë. - "Ngrihu dhe falu!" më tha. Atëherë u ngrita dhe u fala dhe pastaj u ula. Profeti më tha: "O Ebu Dher, kërkoji mbrojtje Zotit të të ruajë nga sherri i shejtanëve njerëz dhe xhindë." - "Pse - e pyeta unë - edhe prej njerëzve ka shejtanë?!" - "Po." - u përgjigj ai." Kështu, edhe mes njerëzve ka shejtanë. *Shejtan* quhet çdo rebel i pabindur dhe i keq prej njerëzve, xhindëve apo kafshëve. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Ebu Dheri se Profeti i Allahut ka thënë: 1132. "Qeni i zi

është shejtan." Allahu është më i ditur, por kuptimi është se qeni i zi është shejtan prej llojit të qenve. Ibn Xhurejxhi ka thënë: "Muxhahidi, në tefsirin e këtij ajeti, ka thënë: "Mohuesit e Zotit nga mesi i xhindëve janë shejtanë dhe ata frymëzojnë shejtanët-njerëz, - pra, mohuesit e Zotit prej njerëzve, - duke u folur e i mashtruar ata me fjalë të bukura."

- që frymëzojnë njëri-tjetrin me fjalë të bukura e mashtrime. - Ata joshin e mashtrojnë njëri-tjetrin me fjalë të bukura e mashtrime. Me të tilla fjalë mashtrohen injorantët dhe mëndjelehtët.

- Sikur të donte Zoti yt, ata nuk do të vepronin ashtu... - Gjithçka ndodh me caktimin dhe vendimin e Allahut, me dëshirën dhe lejimin e Tij (*keunij*) dhe Ai vendosi që, për çdo profet të ketë armiq e kundërshtarë prej shejtanëve njerëz e xhindë.

- por ti lëri ata dhe trillimet e tyre. - Lëri ata, mashtrimet e tyre, si dhe mundimet që të sjellin, dhe mbështetju Allahut kundër armiqësisë që ata tregojnë ndaj teje, sepse Allahu është i mjaftueshëm për ty dhe ka për të ndihmuar të triumfosh.

- Le të anojnë andej *(në mashtrim)* **zemrat e atyre që nuk besojnë në botën e ardhshme dhe le të kënaqen me të** *(mosbesimin)* **e të ngarkohen me ato** *(gjynahe)* **që janë duke u ngarkuar. -** Në të tilla mashtrime e fjalë të bukura anojnë veçse zemrat, mendjet dhe dëgjimi i atyre që nuk besojnë ahiretin. Ata i dëshirojnë të tilla fjalë e premtime boshe. Allahu i Lartësuar thotë: "... le të kënaqen me të *(mosbesimin)* e të ngarkohen me ato *(gjynahe)* që janë duke u ngarkuar." Ibn Abasi shpjegon: "Pra, le të vazhdojnë të fitojnë atë që janë duke fituar me duart e tyre." Ndërsa Suddiu dhe Ibn Zejdi e interpretojnë: "Le të bëjnë atë që janë duke bërë.".

Ajetet 114 - 115

114. Vallë, a të kërkoj gjykatës tjetër veç Allahut, kur është Ai që jua zbriti Librin qartësues? Ata të cilëve u kemi dhënë Libër, e dinë mirë se ai *(Kur'ani)* **është zbritur prej Zotit tënd me të vërtetën. Prandaj mos u bëj prej atyre që dyshojnë!**

115. Fjala e Zotit tënd është plot vërtetësi dhe plot drejtësi. Askush nuk mund t'i ndryshojë Fjalët e Tij. Ai është Gjithëdëgjues e Gjithëshikues.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e porosit Profetin e Tij që t'u thotë idhujtarëve:

- Vallë, a të kërkoj gjykatës tjetër veç Allahut, kur është Ai që jua zbriti Librin qartësues? - Si mund të kërkoj tjetër gjykues përveç Allahut, që të gjykojë mes meje dhe jush, kur Ai e ka zbritur gjykimin e drejtë e të qartë për gjithçka?!

- Ata të cilëve u kemi dhënë Libër, e dinë mirë se ai *(Kur'ani)* **është zbritur prej Zotit tënd me të vërtetën. -** Judejtë dhe të krishterët e dinë mirë këtë fakt, prej profecive e lajmeve të mira të sjella nga profetët e mëparshëm rreth teje.

- Prandaj mos u bëj prej atyre që dyshojnë! - I Madhëruari thotë në një ajet tjetër: "Nëse je në dyshim për këtë që të shpallëm, atëherë pyeti ata që kanë lexuar Librin para teje. Pa dyshim, ty të ka ardhur e Vërteta nga Zoti yt, prandaj mos u bëj prej atyre që dyshojnë!" [Junus 94]. Kjo është një fjali kushtore dhe dihet mirë se jo patjetër duhet plotësuar kushti i paraqitur. Kështu, nuk mund të ketë pasiguri e dyshim në zemrën e Profetit, sikurse ka thënë vetë Profeti 1133. "Unë nuk kam asnjë dyshim dhe nuk pyes." Në vijim, i Lartësuari thotë:

- Fjala e Zotit tënd është plot vërtetësi dhe plot drejtësi. - Katadja shpjegon ajetin: "Ato janë plot vërtetësi në gjithçka që na kanë rrëfyer dhe janë plot drejtësi në gjithçka që kanë gjykuar." Zoti thotë vetëm të vërtetën në çdo gjë që na ka njoftuar. Ai gjykon veçse me drejtësi dhe urdhëron veçse për mirësi. E gjithë drejtësia e mirësia gjendet tek ajo që Ai ka urdhëruar dhe ligjëruar. Çdo gjë tjetër është kotësi e padrejtësi. Çdo gjë, nga e cila Allahu na ka ndaluar, është e keqe dhe e padrejtë, pasi Ai

ndalon veçse nga gjërat e këqija dhe të dëmshme, sikurse thotë Allahu duke përshkruar Profetin e Tij: "... që i urdhëron ata për të mirë dhe i ndalon nga e keqja, ..." [El ea'raf 157].

- Askush nuk mund t'i ndryshojë Fjalët e Tij. - Askush nuk mund të kontestojë e refuzojë urdhrat dhe vendimet e të Madhërishmit në dynja dhe në ahiret.

- Ai është Gjithëdëgjues e Gjithëshikues. - Allahu i dëgjon të gjitha fjalët e robërve të Tij dhe është i gjithëditur për lëvizjet dhe moslëvizjet e tyre. Ai ka për të shpërblyer secilin për veprat e veta.

Ajetet 116 - 117

116. Në qoftë se u bindesh shumicës në tokë, ata do të të devijojnë nga rruga e Allahut. Ata ndjekin veçse supozime dhe nuk bëjnë gjë tjetër, por veçse gënjejnë.

117. Zoti yt e di më së miri se kush është larguar nga rruga e Tij dhe Ai e di më së miri se cilët janë të udhëzuarit.

Shpjegimi i ajeteve

- Në qoftë se u bindesh shumicës në tokë, ata do të të devijojnë nga rruga e Allahut. - Allahu i Lavdëruar flet për gjendjen e shumicës së banorëve të Tokës, domethënë për bijtë e Ademit, duke thënë se ata janë në humbje.[17] Në një ajet tjetër, i Madhëruari thotë: "Edhe para këtyre (popullit tënd) shumë nga popujt e lashtë shkuan në humbje." [Safat 71].

- Ata ndjekin veçse supozime dhe nuk bëjnë gjë tjetër, por veçse gënjejnë. - Ata janë të zhytur në humbjen e tyre dhe nuk kanë siguri në atë që ndjekin, por thjesht pasojnë hamendësime e supozime të gënjeshtërta. Të gjitha këto ndodhin me lejen e caktimin e Allahut të Madhëruar dhe të Urtë, i Cili thotë:

- Zoti yt e di më së miri se kush është larguar nga rruga e Tij - Për këtë arsye, Ai ia lehtëson atë rrugë që vetë robi e ka zgjedhur.

- dhe Ai e di më së miri se cilët janë të udhëzuarit. - Prandaj ua lehtëson punëmirëve të bindur rrugën e drejtë. Gjithësecilit do t'i lehtësohet të marrë atë drejtim për të cilin është krijuar.

Ajetet 118 - 119

118. Hani vetëm atë mish gjatë therjes së të cilit është përmendur emri i Allahut, nëse vërtet jeni besimtarë të shpalljeve të Tij.

119. E përse të mos e hani atë mish që është therur duke u përmendur emri i Allahut, kur Ai tashmë jua ka shpjeguar plotësisht atë që është e ndaluar për ju, përveçse kur jeni të detyruar *(nga nevoja)***?! Vërtet, të shumtë janë ata që, me dëshirat e tyre të shfrenuara, i devijojnë të tjerët nga e vërteta, duke mos pasur aspak dituri. Pa dyshim, Zoti yt i di më së miri ata që i shkelin kufijtë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Hani vetëm atë mish gjatë therjes së të cilit është përmendur emri i Allahut, nëse vërtet jeni besimtarë të shpalljeve të Tij. - Allahu i Lartësuar i njofton besimtarët se, nga kafshët e therura, Ai ka bërë të lejuar të hahen veçse ato që theren duke përmendur emrin e Tij. Kjo tregon se nuk lejohen të hahen ato kafshë që theren pa përmendur emrin e Allahut. Mohuesit kurejshë e hanin mishin e kafshëve të ngordhura dhe të atyre që thereshin në emër të idhujve. Në vijim, Allahu i Lartësuar i nxit besimtarët që të hanë veçse atë mish që është therur duke përmendur emrin e Tij:

- E përse të mos e hani atë mish që është therur duke u përmendur emri i Allahut, kur Ai tashmë jua ka shpjeguar plotësisht atë që është e ndaluar për ju ... - Çdo gjë që Allahu jua ka bërë haram, jua ka qartësuar dhe shtjelluar plotësisht.

- përveçse kur jeni të detyruar *(nga nevoja)***?!** - Ju duhet të largoheni gjithmonë nga harami, që ju është sqaruar plotësisht, përveçse në rastet kur keni nevojë të domosdoshme. Në të tilla raste e keni të lejuar që ta hani çfarë të gjeni. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon për injorancën e idhujtarëve dhe logjikën e tyre të prishur, në lidhje me lejimin e ngrënies së kafshëve

të ngordhura dhe atyre që theren jo në emër të Allahut. I Madhëruari thotë:

- Vërtet, të shumtë janë ata që, me dëshirat e tyre të shfrenuara, i devijojnë të tjerët nga e vërteta, duke mos pasur aspak dituri. Pa dyshim, Zoti yt i di më së miri ata që i shkelin kufijtë. - Allahu i Madhëruar i di mirë ata që i kalojnë kufijtë, që gënjejnë e trillojnë për Të gjëra të paqena e të pavërteta.

Ajeti 120

120. Largohuni nga të gjitha gjynahet, si të haptat, ashtu edhe të fshehtat! Ata që bëjnë gjynahe do të ndëshkohen për atë që kanë bërë.

Shpjegimi i ajetit

- Largohuni nga të gjitha gjynahet, si të haptat, ashtu edhe të fshehtat! - Muxhahidi shpjegon: "Largohuni nga poshtërsitë e gjynahet, si nga ato që bëhen fshehtas, ashtu edhe nga ato që bëhen haptas." Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Thuaj: "Gjërat që ka ndaluar Zoti janë veprat e turpshme, qofshin ato të hapura ose të fshehta, gjynahet, shkelja e kufijve *(të Tij)* dhe padrejtësitë; t'i bësh shokë Allahut, pa pasur asnjë argument të shpallur dhe të thuash për Allahun gjëra për të cilat s'ke asnjë dijeni."!" [El ea'raf 33.]

- Ata që bëjnë gjynahe do të ndëshkohen për atë që kanë bërë. - Si për ato që janë të dukshme, ashtu edhe për ato që bëhen fshehtas, Ai ka për t'ju dhënë atë që meritoni. Ibn Ebu Hatimi përcjell rrëfimin nga Neuas Ibn Semani: 1134. **"**E pyeta njëherë Profetin e Allahut rreth gjynaheve dhe më tha: "Gjynahu është ai që ka zënë vend në gjoksin tënd dhe e urren që njerëzit ta shohin atë."

Ajeti 121

121. Dhe mos hani nga mishi që është therur pa përmendur emrin e Allahut! Me të vërtetë, ky është gjynah! Por shejtanët i nxisin ***(e inspirojnë)*** **miqtë e tyre që të polemizojnë me ju. Nëse ju u bindeni atyre, atëherë do të jeni si ata.**

Shpjegimi i ajetit

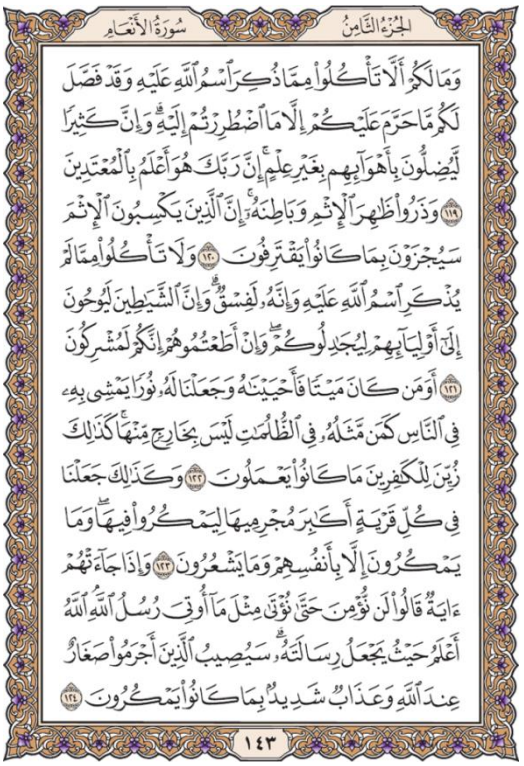
الجزء الثامن سورة الأنعام

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ
لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا
لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ
﴿١١٩﴾ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ
سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ
يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ ۗ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ
إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ
﴿١٢١﴾ أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ
فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا ۚ كَذَٰلِكَ
زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا
فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا ۖ وَمَا
يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا جَاءَتْهُمْ
آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ ۘ اللَّهُ
أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ۗ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ
عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

١٤٣

- Dhe mos hani nga mishi që është therur pa përmendur emrin e Allahut! - Me këtë ajet argumentohen atë që thonë se mishi nuk lejohet të hahet nëse gjatë therjes së tij nuk është përmendur emri i Allahut (*bismil-lah*), edhe nëse ai që e ther atë është musliman. Imamët kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje më këtë çështje.

- Së pari, është mendimi i medhhebit të Imam Malikut dhe Imam Ahmedit. Sipas tyre, një kafshë e therur në këtë mënyrë është e palejueshme që të hahet, pavarësisht nëse nuk është thënë "Bismilah" me qëllim ose nga harresa. Ky është sjellë edhe si mendim i Ibn Umerit dhe disa tabiinëve. Në fakt, ky është njëri nga mendimet e transmetuara nga Imam Maliku dhe Imam Ahmedi. Këtë mendim e ka përzgjedhur edhe Ebu Theuri, sipas Daud Dhahiriut. Këta e mbështesin mendimin e tyre pikërisht me këtë ajet dhe me ajetin e gjuetisë, ku Allahu i Lartësuar thotë: "... Hani, pra, atë që ato e gjahtojnë për ju dhe përmendeni emrin e Allahut!" [Maide 2]. Po në këtë ajet, Allahu i Madhëruar e përforcon

këtë ndalesë, duke thënë: "Me të vërtetë, ky është gjynah! ..." Në ajet, përemri "ky" i referohet ngrënies së mishit që është therur pa përmendur emrin e Allahut, ndonëse disa të tjerë thonë se ai i referohet mishit që therret duke përmendur emrin e dikujt tjetër, veç Allahut. Gjithashtu, këta argumentohen edhe me hadithet që urdhërojnë për të përmendur emrin e Allahut gjatë gjuetisë dhe gjatë therrjes së kafshës, siç janë hadithet e sjella nga Adij Ibn Hatimi dhe Ebu Thealebe: 1135. "...Kur e lëshon qenin tënd të ushtruar dhe përmend emrin e Allahut (thua *bismilah*), nëse ai e zë prenë për ty, mund të hash prej saj!"..." Po ashtu, hadithi i Rafi Ibn Hadixhit: "Çdo gjë së cilës i është derdhur gjaku dhe për të cilën është përmendur emri i Allahut, hajeni!" Të dy hadithet gjenden në dy *Sahih*-ët. Po kështu, është hadithi i Ibn Mesudit: 1136. "...Profeti u thotë xhindëve: "Juve ju takon çdo kockë në të cilën është përmendur emri i Allahut.". Ky hadith gjendet te Muslimi. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

- Mendimi i dytë është i Imam Shafiiut. Ai nuk e konsideron si kusht thënien "Bismilah", por thjesht të pëlqyeshme dhe, si e tillë, nëse nuk veprohet me qëllim ose nga harresa, nuk cenon asgjë. Ky është qëndrimi i imam Shafiut dhe i të gjithë nxënësve të tij. Ky vjen edhe si njëri nga mendimet e Imam Ahmedit dhe Imam Malikut. Imam Shafiiu mëton se ajeti në fjalë, në të cilin mbështetet pala tjetër, ka për qëllim ato kafshë që janë therur për hir të idhujve, sikurse është thënë në tjetër ajet: "...dhe mishit që theret me emrin e dikujt tjetër veç Allahut, që është shkelje e kufijve të Tij." [En'am 145]. Edhe ky arsyetim është i bukur dhe i fortë. Këtë mendim ai e mbështet edhe me hadithin e Aishes: "O i Dërguari i Allahut! Disa njerëz që sapo kanë pranuar Islamin, na sjellin mish për të ngrënë, por ne nuk e dimë a është përmendur në të (gjatë therjes) emri i Allahut apo jo ..." Ai thotë: "Thoni ju '*Bismilah'* dhe hajeni!". Kështu, nëse thënia "*Bismilah*" do të ishte kusht i domosdoshëm, Profeti nuk do ta lehtësonte dhe nuk do ta justifikonte mospërdorimin e saj. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

- Nëse nuk thua "Bismilah" nga harresa, nuk ka gjë, por nëse e lë me qëllim, atëherë ai mish është haram. Ky është mendimi më i përhapur në medhhebin e Imam Malikut dhe Imam Ahmedit. Ai është, gjithashtu, mendimi i Ebu Hanifes dhe nxënësve të tij. Ky mendim transmetohet edhe si mendimi i Aliut, Ibn Abasit dhe i disa tabiinëve. Imam Ebu Hasen el Mergajani, në librin e tij "*El Hidajeh*", tregon se ka konsensus mes dijetarëve për faktin që, nëse nuk thuhet me qëllim "Bismilah", kjo e bën haram mishin. Imam Ebu Xhafer Ibn Xheriri (Allahu e mëshiroftë!) ka thënë: "Ai që e bën haram mishin që nuk është therur me "Bismilah" nga harresa, ka shkelur çdo argument dhe ka kundërshtuar hadithe të sakta nga Profeti, si për shembull, hadithin që e sjell Bejhakiu nga Ibn Abasi se Profeti i Allahut ka thënë: 1137. "Muslimanit, nëse e ka harruar "*Bismilah*-in" gjatë therjes, i mjafton që të kujtojë emrin e Allahut (para ngrënies) dhe le të hajë!" Por kjo njihet si fjalë e Ibn Abasit e jo si fjalë e Profetit ﷺ. Kështu e kanë gjykuar Bejhakiu dhe hafizë të tjerë të hadithit. Ibn Xheriri ka sjellë për të mbështetur saktësinë e këtij mendimi edhe hadithin që është tek Ibn Maxhe, përmes rrugësh të ndryshme, nga Ibn Abasi, Ebu Hurejra, Ebu Dheri, Ukbe Ibn Amiri dhe Abdullah Ibn Amri, se Profeti ka thënë: 1138. "Allahu i Lartësuar ia ka falur umetit tim ato gjëra që i bën gabimisht, ato gjëra që i bën nga harresa dhe ato që i bën nën kërcënim." Këtë çështje e kam shtjelluar në një punim të veçantë, ku kam përmendur mendimet e imamëve, argumentet dhe analizën e tyre, aspektin argumentues etj. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Ibn Xheriri ka thënë se imamët kanë dhënë mendime të ndryshme për këtë ajet: a është një ajet i anuluar apo jo. Pjesa dërrmuese e tyre janë të mendimit se asnjë pjesë e këtij ajeti nuk është anuluar. Ky është mendimi i Muxhahidit dhe shumicës së dijetarëve. Nga

Hasen el Basriu dhe Ikrime është përcjellë se kanë thënë: "Allahu i Lartësuar thotë: "Hani vetëm atë mish gjatë therjes së të cilit është përmendur emri i Allahut, nëse vërtet jeni besimtarë të shpalljeve të Tij." Ai thotë, gjithashtu: "Dhe mos hani nga mishi që është therur pa përmendur emrin e Allahut! Me të vërtetë, ky është gjynah!" Por Ai veçoi një kategori, duke thënë: "... Edhe ushqimet e ithtarëve të Librit janë të lejuara për ju, ashtu si edhe ushqimet tuaja janë të lejuara për ta..." [Maide 5]. Po kështu është përcjellë edhe prej Mekhulit. Më pas, Ibn Xheriri thotë: "Në fakt, nuk ka asnjë përplasje mes gjykimit se mishi i therur nga ithtarët e Librit është hallall dhe faktit se ai që theret pa përmendur emrin e Allahut është haram (sepse edhe ithtarët e Librit e permendin Allahun)" Kjo që thotë Ibn Xheriri është e saktë dhe shumë e logjikshme. Në fakt, tek brezat e parë, me fjalën *nes'h*, - që të mëvonshmit kuptojnë abrogimin - , ishte për qëllim *el tahsis,* pra, specifikimi i një gjykimi të caktuar, dhe jo anulimi i tij. Megjithatë, Allahu e di më mirë.

- Por shejtanët i nxisin *(e inspirojnë)* **miqtë e tyre që të polemizojnë me ju. -** Ibn Ebu Hatimi sjell rrëfimin nga Ebu Zemili: "Unë isha ulur pranë Ibn Abasit, - gjatë haxhit të Muhtar Ibn Ubejdit - kur erdhi një burrë dhe e pyeti: "O Ibn Abas! Ebu Is'haku pretendoi se sot natën atij i kishte ardhur shpallje (*vahj*)" Ibn Abasi tha: "Të vërtetën ka thënë!". Unë - tregon Ebu Zemili - shtanga dhe thashë: "Çfarë po thotë kështu Ibn Abasi?!" Atëherë, Ibn Abasi tha: "Janë dy lloje shpalljesh: shpallje nga Allahu dhe "shpallje" nga shejtani. Shpallja e Allahut iu zbrit Muhamedit, ndërsa shpallja e shejtanit u zbret miqve të tij!" Pastaj lexoi: "Por shejtanët i nxisin *(e inspirojnë)* miqtë e tyre që të polemizojnë me ju." Taberaniu përcjell se Ibn Abasi ka thënë: "Kur zbriti fjala e Allahut: "Dhe mos hani nga mishi që është therur pa përmendur emrin e Allahut! Me të vërtetë, ky është gjynah!", persianët dërguan fjalë tek kurejshët, që ta kundërshtonin Muhamedin dhe t'i thoshin: "Vallë, ajo që e ther ti me thikë është hallall, kurse ajo që e ther Allahu me thikë floriri (domethënë, kafsha e ngordhur) qenka haram?!" Atëherë zbriti ky ajet: "Por shejtanët i nxisin *(e inspirojnë)* miqtë e tyre që të polemizojnë me ju." Domethënë, shejtanët nga Persia inspirojnë miqtë e tyre prej kurejshve që të plolemizojnë me ju. Ebu Daudi sjell sërish shpjegimin e Ibn Abasit për këtë ajet: "Ata thoshin: "Si, vallë, atë që e therr Allahu (domethënë, kafshën që ngordh) nuk e hani, kurse atë që e therni vetë, e hani?!" Atëherë, Allahu i Madhëruar zbriti ajetin: "Dhe mos hani nga mishi që është therur pa përmendur emrin e Allahut!..." Hadithin e sjell Ibn Maxheh dhe Ibn Ebu Hatimi, nga Amr Ibn Abdilahi, ky nga Uekiu, e ky nga Israili. Ky është një *isnad sahih*. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Nëse ju u bindeni atyre, atëherë do të jeni si ata. - Kështu, nëse ju devijoni nga urdhëresat e Allahut dhe zbatimi i Sheriatit të Tij, për të pasuar fjalën e tjetërkujt, duke preferuar ata kundrejt ligjit të Tij, pikërisht kjo është idhujtari. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Ata i konsideruan priftërinjtë, oshënarët dhe Mesihun - birin e Merjemes, si zota veç Allahut, ndërkohë që ishin urdhëruar të adhuronin veç Allahun. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. I lartësuar është Ai mbi gjithçka që ia shoqërojnë!" [Teube 31]. Në tefsirin e këtij ajeti, Tirmidhiu sjell një hadith nga Adij Ibn Hatimi, që tha: 1139. "O i Dërguari i Allahut! Po ata nuk i adhuronin priftërinjtë dhe ruhbanët e tyre." Profeti ia ktheu: "Po, i adhuronin. Ata ua bënin hallall haramin dhe ua bënin haram atë që Zoti e kishte bërë hallall, ndërsa ata (njerëzit) u bindeshin dhe i pasonin në këto. Pikërisht ky ishte adhurimi për priftërinjtë dhe murgjit e tyre."

Ajeti 122

122. Vallë, a është njëlloj ai që ishte i vdekur, por që Ne e ngjallëm e i dhamë dritë, me të cilën ecën mes njerëzve me atë që ka mbetur në thellësitë e errësirave

nga të cilat nuk mund të dalë asnjëherë? Kështu, mohuesve u duken të mira veprimet e tyre.

Shpjegimi i ajetit

- Vallë, a është njëlloj ai që ishte i vdekur, por që Ne e ngjallëm e i dhamë dritë, me të cilën ecën mes njerëzve - Ky është një shembull që Allahu e jep për besimtarin, i cili para se të besonte, ishte i vdekur, i harruar në humbje, i zhytur në rrugën e shkatërrimit, dyshimit dhe pasigurisë. Më pas, Allahu e ngjalli atë, duke i dhënë jetë zemrës së tij nëpërmjet imanit që i dhuroi, e udhëzoi në rrugë të drejtë dhe ia mundësoi që të pasonte profetët e Tij. Ai thotë: "... i dhamë dritë, me të cilën ecën mes njerëzve." Përmes kësaj drite, ai udhëzohet për ndërtimin e sjelljes së tij dhe çdo çështje të jetës. Drita është Kur'ani ose Islami, të dyja shpjegimet janë të sakta.

- me atë që ka mbetur në thellësitë e errësirave nga të cilat nuk mund të dalë asnjëherë? - A është njëlloj një fatlum i tillë, me dikë që është i zhytur mes errësirave të paditurisë e gjynaheve të llojllojshme?! Ky njeri nuk ka asnjë rrugëdalje për të shpëtuar nga këto errësira. Kjo ngjan me fjalën e Allahut të Madhëruar në një ajet tjetër: "Allahu është Mbrojtësi *(i dashur)* i atyre që besojnë dhe i nxjerr ata prej errësirave në dritë. Për ata që nuk besojnë kujdestarë janë shejtanët, të cilët i nxjerrin ata prej drite për t'i futur në errësira. Këta janë banorë të Zjarrit, ku do të qëndrojnë përjetësisht." [Bekare 257]. Ose: "A është më i udhëzuar ai që ecën i përmbysur me fytyrë për tokë, apo ai që ecën me ekuilibër të plotë në Rrugën e Drejtë? Thuaj: "Është Ai që ju krijoi, që ju dhuroi të dëgjuarit, shikimin dhe aftësinë e të menduarit, por shumë pak mirënjohje po tregoni ndaj Tij.""[Mulk 22] , Ose: "Këta dy grupe *(njerëzish)* mund të krahasohen me të verbrin dhe shurdhin përkundër atyre që shohin e dëgjojnë. A janë njëlloj këta? A nuk po kujtoheni?!" [Hud 24], Ose: "I verbri dhe ai që sheh nuk janë njëlloj. Dhe as errësirat dhe drita. Dhe as hija *(e freskët)* dhe nxehtësia. Dhe nuk janë njëlloj të gjallët dhe të vdekurit. Allahu bën të dëgjojë atë që Ai do, kurse ti nuk mund ta bësh të dëgjojë atë që është në varr." [Fatir 19 - 22]. Ajete të tilla janë të shumta. Edhe në këtë ajet janë përmendur drita dhe errësirat, ashtu si në fillim të sures, ku Allahu thotë: "Të gjitha lavdërimet i qofshin vetëm Allahut, që krijoi qiejt dhe Tokën dhe bëri errësirat dhe dritën..." [En'am 1]. Është Allahu Ai që udhëzon e jep dritën, me urtësinë e Tij. Siç shihet, këtu nuk është pasur për qëllim ndonjë person i veçantë prej besimtarëve apo mohuesve të besimit, sikurse thonë disa. Përkundrazi, ky është një ajet gjithëpërfshirës, që bën fjalë për çdo besimtar dhe mohues në përgjithësi.

- Kështu, mohuesve u duken të mira veprimet e tyre. - Allahu i Lartësuar e përcaktoi me kaderin e Tij, që atyre t'u duket e bukur dhe e dashur rruga e humbjes.[18] Kjo ndodh me urtësinë absolute të Allahut të Madhëruar. Ai është i vetmi Zot që meriton adhurimin, i vetëm e i pashoq në çdo aspekt.

Ajetet 123 - 124

123. Kështu, në çdo qytet Ne kemi bërë që krerët e kriminelëve të ngrenë kurthe *(kundër të vërtetës)*. **Por, me kurthet e tyre, ata godasin veç vetveten, por nuk e ndiejnë.**

124. Kur u vjen ndonjë shenjë *(nga Allahu)*, **ata thonë: "Nuk kemi për të besuar, derisa neve të na jepet diçka e ngjashme me atë që u është dhënë të dërguarve të Allahut." Por Allahu e di më së miri se kujt ia dhuron Shpalljen e Vet. Keqbërësit do t'i godasë poshtërimi para Allahut dhe dënimi i fortë, për të gjitha kurthet e tyre.**

Shpjegimi i ajeteve

- Kështu, në çdo qytet Ne kemi bërë që krerët e kriminelëve të ngrenë kurthe *(kundër të vërtetës)*. **-** Kështu ka ndodhur në çdo kohë e me të gjithë profetët e tjerë të Zotit. Mohuesit dhe paria idhujtare e Mekës, që ftonin njerëzit në mosbesim dhe

idhujtari, pikërisht ata të kundërvihen ty, o Muhamed, të luftojnë e shprehin armiqësinë e urrejtjen ndaj teje. Por është rregull i pandryshueshëm i Zotit se, gjithmonë, përfundimi i mirë dhe triumfi u takon profetëve e palës së Tij. Medito me kujdes në fjalën e Allahut *"(emernâ)* Ne kemi bërë ..." Kuptimi: Ne i urdhërojmë ata për t'iu bindur urdhëresave e shpalljeve, kurse ata kundërshtojnë e refuzojnë të binden, prandaj meritojnë ndëshkimin e shkatërrimin. I Lartësuari thotë një ajet tjetër: "Ja kështu, Ne lejuam që, çdo profet të ketë një armik prej keqbërësve. Por majfton që Zoti yt të jetë Udhërrëfyesi dhe Ndihmëtari yt." [El furkan 31], dhe thotë: "Kur duam ta shkatërrojmë ndonjë vend *(popull)*, i urdhërojmë pasanikët e atij vendi *(për të pasuar rrugën e drejtë)*; por ata kundërshtojnë; atëherë, dënimi kundër tyre bëhet i merituar dhe Ne i shkatërrojmë ata krejtësisht." [Isra 16]. Ndërsa Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin e Ibn Abasit: *"(emernâ)* Ne kemi bërë ...", domethënë, ua kemi bërë të mundur *(në kader)* më të këqijve të atij vendi që të kenë pushtetin e sundimin dhe, kur ata kalojnë kufijtë dhe nuk i binden Zotit, Ai i shkatërron me ndëshkim." Kjo i ngjan fjalës së Allahut të madhëruar kur thotë: "Sa herë që Ne kemi dërguar Profet në ndonjë vend, pasanikët e tij thoshin: "Ne nuk i besojmë asaj me të cilën jeni dërguar.". Ata thoshin: "Ne kemi më shumë pasuri e fëmijë *(se sa ju)* dhe kurrë nuk kemi për t'u ndëshkuar."." [Sebe' 34, 35], ose: "Ne nuk kemi dërguar para teje profet në ndonjë vendbanim, që paria e shfrenuar e tij të mos i ketë thënë: "Ne i kemi gjetur të parët tanë në këtë fé, prandaj do t'i ndjekim gjurmët e tyre me këmbëngulje". Ai *(Profeti)* u thoshte: "Vallë, edhe pse ju kam sjellë një udhëzim më të mirë nga ai që ju keni gjetur tek të parët tuaj?" Ata thoshin: "Ne e mohojmë atë gjë, për të cilën ju jeni dërguar.". Atëherë, Ne i goditëm me ndëshkime. Shih tani se si qe përfundimi i mohuesve!" [Zuhruf 23]. Mendo pak në fjalën e Allahu të Lartësuar kur thotë: "... të ngrenë kurthe *(kundër të vërtetës)*." Kurthet që janë pasur për qëllim këtu janë pikërisht ftesa e njerëzve në rrugët e idhujtarisë, mohimit të Zotit si dhe nxitja drejt shfrenimit dhe humbjes, përmes fjalëve e veprave të zbukuruara e mashtruese, sikurse na njofton Allahu i lartësuar reth popullit të Nuhut: "Nuhu tha: "O Zoti im! Ata nuk m'u bindën mua, por shkuan pas atyre, të cilëve pasuria dhe fëmijët e tyre u shtuan veçse dëshpërim, dhe të cilët u kurdisën kurthe shumë të mëdha. Ata u thanë: "Kurrë mos i braktisni zotat tuaj! Mos e braktisni Ueddën, as Suvânë, as Jeguthën, Jeûkën dhe Nesrën!". Ata zhytën në humbje shumë pasues të tyre. Prandaj, të padrejtëve Ti shtoju veçse humbje!"" Nuh 21 - 24], dhe thotë: "... Eh sikur veç t'i shihje keqbërësit kur të ndalen para Zotit të tyre dhe t'i kthejnë fjalën *(fajsuese)* njëri-tjerit! Ata që patën qenë të dobët *(e të përbuzur)* do t'u thonë kryeneçëve: "Sikur të mos ishit ju, ne do të kishim qenë me siguri besimtarë!" Dhe kryeneçët do t'u thonë atyre që patën qenë të dobët *(e të përbuzur)*: "Pse, ne ju penguam nga udhëzimi i drejtë pasi ju pati ardhur? Jo, por ju ishit keqbërës *(dhe rrefuzuat të besoni)*." Ata që patën qenë të dobët *(e të përbuzur)* do t'u thonë kryeneçëve: "Jo, qe dredhia juaj natë e ditë. Ja, ju na urdhëronit të mohonim *(besimin e drejtë në)* Allahun dhe t'i bënim shokë Atij. ..." [Sebe' 31 - 33]. [19]

- Por, me kurthet e tyre, ata godasin veç vetveten, por nuk e ndiejnë. - Frytet e intrigave të tyre kundra të vërtetës dhe për devijimin e njerëzve nga rruga e Zotit, përsëri do të godasin e rëndojnë mbi vetë ata së pari, sikurse thotë i Madhëruari: "Ata kanë për t'i bartur të plota gjynahet e veta në Ditën e Gjykimit e do të bartin edhe një pjesë të gjynaheve të atyre që i devijuan *(nga e Vërteta)* pa kurrfarë diturie. Sa e keqe është ajo që do të bartin!" [Nahl 25].

- Kur u vjen ndonjë shenjë *(nga Allahu)***, ata thonë: "Nuk kemi për të besuar, derisa neve të na jepet diçka e ngjashme me atë që u është dhënë të dërguarve të**

Allahut." - Kur u vjen argument i prerë e fakte të pakundërshtueshme, ata thotë: "Nuk kemi për të besuar, derisa neve të na jepet diçka e ngjashme me atë që u është dhënë të dërguarve të Allahut." Kështu, ata kërkojnë që t'u jepet shpallje, ashtu si iu dha të dërguarve, siç shpjegon Allahu i Madhëruar kur tregon për ta në një ajet tjetër: "Ata që nuk shpresojnë takimin me Ne, thanë: "Përse të mos na dërgohen melekë *(si profetë në vend të njerëzve)*, ose përse të mos e shohim Zotin tonë?" Vërtet, ata e tejçmuan shumë lart veten e tyre dhe e tejkaluan me arrogancën e tyre të madhe." [Furkan 21].

- Por Allahu e di më së miri se kujt ia dhuron Shpalljen e Vet. - Ai e vendos Shpalljen e Tij ku të dëshirojë dhe ia dhuron kujt të dëshirojë prej robërve të Tij, që Ai i ka bërë të merituesheëm e të përshtatshëm për një mision të tillë. I Madhëruari thotë: "Pastaj *(mohuesit kurejshë)* thanë: "Përse të mos i zbriste ky Kur'an një njeriu të madh *(me famë)* në këto dy qytete *(Mekë dhe Taif)*?!" Mos vallë janë ata që përcaktojnë mëshirën e Zotit tënd?!..." [Zuhruf 31, 32]. Kështu, ata kërkonin e pyesnin përse të mos i shpallej Kur'ani ndonjë njeriu të rëndësishëm dhe të madh në sytë e tyre, qoftë ai nga prijësit e Mekës ose Taifit. Me këtë, ata tregonin se për mendimin e tyre, Muhamedi ishte i parëndësishëm dhe jo i përshtatshëm për Shpalljen. Sikurse na tregon Zoti në një ajet tjetër: "E kur të shohin ty ata që nuk besojnë, të marrin me tallje. "Ky është *(thonë ata)* ai që përgojon zotat tuaj?" Dhe ata blasfemojnë kur përmendet i Gjithmëshirëshmi *(Rrahmani)***.**" [Enbija 36], ose: "E kur të shohin ty, të marin vetëm për tallje: "A ky është ai që Allahu e dërgoi si profet?"" [Furkan 41]. Sigurisht, këtë e bënin të nxitur nga smira, mendjemadhësia, armiqësia kundër tij dhe urrejtja, sepse në veten e tyre ishin të bindur për fisnikërinë, prejardhjen e nderuar, mirësinë e besnikërinë e tij. Ai ishte rritur në më të mirën shtëpi të kurejshëve, madje përpara Shpalljes, ata e thërrisnin *Emin*, domethënë, Besniku ose i Sinqerti. Madje, në atë kohë, edhe një nga krerët e idhujtarëve dhe mohuesve, Ebu Sufjani, kur u pyet nga mbreti i romakëve, Herakli, rreth prejardhjes së Muhamedit tha: "Ai është me prejardhje të mirë mes nesh." - "A e keni akuzuar ndonjëherë për mashtrim e gënjeshtër, para se të thoshte atë që thotë (pra, që është profet)?" - "Jo", - tha Ebu Sufjani." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Uathile Ibn Eska, se Profeti i Allahut ka thënë: 1140. "Allahu Krenar dhe i Lartësuar zgjodhi nga bijtë e Kenanes, kurejshët. Nga kurejshët zgjodhi bijtë e Hashimit, ndërsa mua më zgjodhi nga bijtë e Hashimit.". Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu el Husejni, i cili tregon: "Një burrë po vështronte Ibn Abasin, kur po hynte në portën e xhamisë. Atij i pëlqeu pamja fisnike e tij dhe tha: "Kush është ky?" - "Ky është Ibn Abasi, djali i xhaxhait të Profetit të Allahut." Atëherë ai tha: "Allahu e di më së miri se kujt ia dhuron Shpalljen e Vet."

- Keqbërësit do t'i godasë poshtërimi para Allahut - Ky është një paralajmërim dhe kërcënim i ashpër për të gjithë ata që nuk pasojnë profetët e Allahut dhe nuk nënshtrohen ta adhurojnë e të jetojnë sipas shpalljeve të Tij. Në Ditën e Kijametit, ata do të vuajnë poshtërimin para Allahut dhe nënçmimin e përjetshëm. Ky është një shpërblim i merituar, sipas llojit të veprave. Duke qenë se në këtë jetë tregojnë mendjemadhësi dhe e refuzojnë me forcë të vërtetën, atëherë në Ditën e Kijametit do të ndëshkohen me poshtërim e nënçmim të përjetshëm. I Lartësuari thotë: "Zoti juaj ka thënë: "M'u lutni Mua, që Unë t'ju përgjigjem! Por ata që, nga mendjemadhësia, i shmangen adhurimit Tim, do të hyjnë në Xhehenem të poshtëruar"." [Gafir 60]. Kështu, ata do të jenë përjetësisht të poshtëruar, të dënuar e të braktisur në Xhehenem.

- dhe dënimi i fortë, për të gjitha kurthet e tyre. - Duke qenë se kurthet, intrigat dhe armiqësia e tyre bëheshin fshehtas, me hile e mashtrime, ata merituan ndëshkimin e

fortë në Ditën e Kijametit, si shpagim për padrejtësitë e tyre. I Madhëruari thotë: "S'ka dyshim se Ai është i Plotfuqishëm për ta rikthyer atë në jetë, Ditën kur të zbulohen të fshehtat, kur ai nuk do të ketë as forcë e as ndihmëtarë." [Tarik 8 - 10]. Atë ditë do të dalin në shesh të fshehtat dhe do të zbulohet çdo gjë e mbajtur brenda zemrave. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se Profeti i Allahut ka thënë: 1141. "Në Ditën e Kijametit, çdo tradhtari do t'i lidhet një flamur dhe do të thuhet: 'Kjo është tradhtia e filanit, të birit të filanit." Urtësia e këtij dënimi qëndron në faktin që, duke qenë se në dynja intrigat e tradhtitë bëheshin fshehtazi nga njerëzit, në Ditën e Kijametit ato do të shfaqen haptazi, si poshtërim përpara njerëzve për vepruesin e tyre. [20]

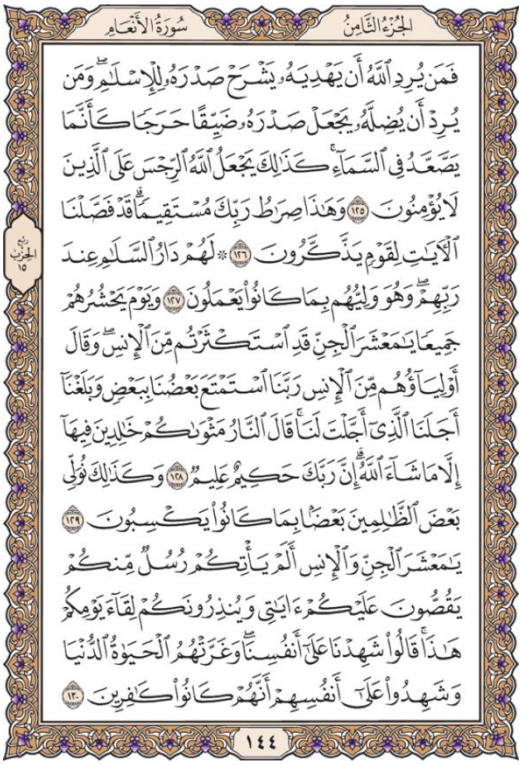
الجزء الثامن سورة الأنعام
فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهۡدِيَهُۥ يَشۡرَحۡ صَدۡرَهُۥ لِلۡإِسۡلَٰمِۖ وَمَن
يُرِدۡ أَن يُضِلَّهُۥ يَجۡعَلۡ صَدۡرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا
يَصَّعَّدُ فِي ٱلسَّمَآءِۚ كَذَٰلِكَ يَجۡعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجۡسَ عَلَى ٱلَّذِينَ
لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ وَهَٰذَا صِرَٰطُ رَبِّكَ مُسۡتَقِيمٗاۗ قَدۡ فَصَّلۡنَا
ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ لَهُمۡ دَارُ ٱلسَّلَٰمِ عِندَ
رَبِّهِمۡۖ وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿١٢٧﴾ وَيَوۡمَ يَحۡشُرُهُمۡ
جَمِيعٗا يَٰمَعۡشَرَ ٱلۡجِنِّ قَدِ ٱسۡتَكۡثَرۡتُم مِّنَ ٱلۡإِنسِۖ وَقَالَ
أَوۡلِيَآؤُهُم مِّنَ ٱلۡإِنسِ رَبَّنَا ٱسۡتَمۡتَعَ بَعۡضُنَا بِبَعۡضٖ وَبَلَغۡنَآ
أَجَلَنَا ٱلَّذِيٓ أَجَّلۡتَ لَنَاۚ قَالَ ٱلنَّارُ مَثۡوَىٰكُمۡ خَٰلِدِينَ فِيهَآ
إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٞ ﴿١٢٨﴾ وَكَذَٰلِكَ نُوَلِّي
بَعۡضَ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعۡضَۢا بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ﴿١٢٩﴾
يَٰمَعۡشَرَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ رُسُلٞ مِّنكُمۡ
يَقُصُّونَ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِي وَيُنذِرُونَكُمۡ لِقَآءَ يَوۡمِكُمۡ
هَٰذَاۚ قَالُواْ شَهِدۡنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَاۖ وَغَرَّتۡهُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا
وَشَهِدُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰفِرِينَ ﴿١٣٠﴾
الجزء ١٥
١٤٤

Ajeti 125

125. Atë që Allahu dëshiron ta udhëzojë, ia zgjeron gjoksin për Islamin. Ndërsa atë që dëshiron ta lërë të humbur, ia bën gjoksin të ngushtë e të rënduar, si të ishte duke u ngjitur në qiell. Kështu e zbret Allahu dënimin mbi ata që nuk besojnë.

Shpjegimi i ajetit

- Atë që Allahu dëshiron ta udhëzojë, ia zgjeron gjoksin për Islamin. - Domethënë, ia lehtëson atij pranimin e kësaj feje, e bën aktiv në zbatimin e saj dhe ia bën të dashur.[21] Këto janë shenja shumë të mira, nëse gjenden te dikush, sikurse ka thënë Allahu i Madhëruar: "Ai të cilit Allahu ia ka zgjeruar gjoksin për besimin islam është në një dritë të sigurt prej Zotit të vet. Mjerë ata që, nga zemërngurtësia e tyre, nuk e përmendin Allahun! Ata janë në një humbje të qartë." [Zumer 22]. Ose: "...por është Allahu Ai që jua bën të dashur besimin dhe jua zbukuron atë në zemrat tuaja, ndërsa mosbesimin, shfrenimin dhe kundërshtimin, jua bën që t'i urreni. Këta dhe vetëm këta janë të udhëzuarit *(në Rrugën e Drejtë).*" [Huxhurat 7]. Në tefsirin e këtij ajeti, Ibn Abasi ka thënë: "Atë që Allahu dëshiron ta udhëzojë, ia zgjeron gjoksin për Islamin", pra, ia zgjeron zemrën për të pranuar teuhidin dhe imanin." Po kështu e ka shpjeguar edhe Ebu Maliku e të tjerë, dhe ky është kuptimi i qartë e i drejtpërdrejtë i ajetit. Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ibn Mesudi se Profeti i Allahut ka thënë: 1142. "Atë që Allahu dëshiron ta udhëzojë, ia zgjeron gjoksin për Islamin." Njerëzit e pyetën: "O i Dërguari i Allahut, si ia zgjeron gjoksin?" Profeti ﷺ u përgjigj: "I hyn dritë në gjoks dhe ai zgjerohet." - "A ka ndonjë shenjë për këtë, o i Dërguari i Allahut?" - e pyetën sërish. Profeti ﷺ tha: "Tërheqja nga vendi i mashtrimit (dynjaja), përkushtimi ndaj botës së përjetshme dhe përgatitja për vdekjen, përpara se ajo të vijë." Ky hadith provohet nga hadithe të tjera *mursele* dhe *muttasile*, që mbështesin njëri-tjetrin. Allahu është më i ditur.

- Ndërsa atë që dëshiron ta lërë të humbur, ia bën gjoksin të ngushtë e të rënduar - Seddiju ka thënë: "Është ai kraharor që nuk hapet për të pranuar udhëzimin e drejtë. Asgjë prej imanit të saktë e të vërtetë nuk hyn dhe nuk ndikon në të.

- si të ishte duke u ngjitur në qiell. - Kuptimi: E vërteta nuk gjen shteg për të hyrë në të, përveçse me vështirësi shumë të madhe, siç është e vështirë ngjitja në qiell. Kjo ndodh për shkak të ngushtisë së gjoksit dhe mospranimit të së vërtetës brenda tij**.**

- Kështu e zbret Allahu dënimin mbi ata që nuk besojnë. - Ashtu siç ia ngushton gjoksin këtyre njerëzve, që ata e kanë të vështirë pastaj për të pranuar Islamin, po ashtu Ai i lë dorë të lirë shejtanit mbi të tillë lloje njerëzish, që e refuzojnë imanin në Allahun dhe profetët e Tij. Kështu, shejtani i mallkuar i devijon, i mashtron ata dhe i pengon vazhdimisht nga rruga e Allahut. [22]

Ajetet 126 - 127

126. Kjo është rruga e Zotit tënd, e drejtë *(dhe e qartë)*. **Ne i shpjeguam qartë argumentet për ata që përfitojnë** *(nga qortimi)*.

127. Për ta është përgatitur Vendi i Paqes pranë Zotit të tyre. Ai është i Miku i tyre, për ato vepra që ata bënë.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi përmendi rrugën e të humburve dhe të larguarve nga udhëzimi i Tij i drejtë, Allahu i Lavdëruar vijon të na përmendë mirësinë dhe vlerën e madhe të Shpalljes dhe udhëzimit, me të cilin e dërgoi Profetin e Tij të dashur. Ai i dhuroi atij fenë e drejtë dhe udhëzimin e qartë. Allahu i Lartësuar thotë:

- Kjo është rruga e Zotit tënd, e drejtë *(dhe e qartë)*. - Kjo fe që e ligjëruam për ty, o Muhamed, përmes Kur'anit të madhërishëm, ajo është rruga e drejtë. Ky Kur'an është litari i fortë i Allahut, është rruga e drejtë dhe Libri plot mësime e urtësi.

- Ne i shpjeguam qartë argumentet për ata që përfitojnë *(nga qortimi)*. - Ne i kemi bërë të qarta argumentet e Shpalljes për ata që dinë të kuptojnë mesazhet e Zotit dhe Profetit dhe i respektojnë e dëgjojnë me kujdes ato. Për këta vjen ky premtim i bukur:

- Për ta është përgatitur Vendi i Paqes pranë Zotit të tyre. - Ky është Xheneti, ku do të hyjnë Ditën e Kijametit. Allahu e përshkruan Xhenetin si "Vendi i Paqes", sepse e paqtë dhe e pastër është rruga e drejtë që ata ndjekin në jetën e dynjasë. Ajo është rruga e profetëve dhe ata ruhen nga çdo devijim e shtrembërim, prandaj futen në Vendin e Paqes.

- Ai është i Miku i tyre, për ato vepra që ata bënë. - Allahu është Ruajtësi, Mbrojtësi, Mbështetësi dhe Ai që do t'u dhurojë fitoren, pikërisht për veprat e mira që ata kanë bërë. Ky është shpërblimi për veprat e mira. Allahu i ndihmon e i udhëzon besimtarët vepërmirë dhe, me bujarinë e mirësinë e Tij, i shpërblen me Xhenetin e përjetësisë.

Ajeti 128

128. Një ditë, Ai do t'i tubojë të gjithë *(dhe do t'u thotë)*: **"O grumbull i xhindëve! Shumë keni marrë** *(e devijuar)* **nga njerëzit!" Ndërsa njerëzit që ishin miq të tyre do të thonë: "Zoti ynë! Ne përfituam nga njëri-tjetri por ne e arritëm afatin tonë, të cilin Ti na e kishe caktuar." Allahu do të thotë: "Zjarri është vendi juaj i banimit. Ju do të jeni përjetësisht në të, përveç nëse dëshiron Allahu." Vërtet, Zoti yt është i Urtë e i Gjithëditur.**

Shpjegimi i ajetit

Lajmëroji ata, o Muhamed, ndër të tjera, edhe për Ditën e Tubimit, që të përgatiten për të. Ajo është dita kur Ai do t'i tubojë të gjithë, xhindët dhe njerëzit, të cilët i bënë miq shejtanët dhe i adhuruan në jetën e kësaj bote. Ata u kërkojnë mbështetje xhindëve dhe u bindeshin urdhrave të tyre. Ata frymëzojnë njëri-tjetrin me fjalë të bukura e mashtrime. Allahu i Lartësuar thotë:

- Një ditë Ai do t'i tubojë të gjithë *(dhe do t'u thotë)*: **"O grumbull i xhindëve! Shumë keni marrë** *(e devijuar)* **nga njerëzit!"** - Janë të shumtë njerëzit që ju i çuat në humbje! I Lartësuari thotë: "A nuk ju pata paralajmëruar ju, o bijtë e Ademit, që të mos e adhuronit shejtanin, sepse ai ishte armiku juaj i hapur; dhe që Të më adhuronit vetëm Mua sepse kjo ishte rruga e

drejtë? Por ai çoi në humbje shumë prej jush. A nuk e kuptonit atëherë?!" [Ja Sin 60 - 63]. Ibn Xhurejxhi ka thënë: "Në kohën e injorancës, kur dikush futej në një vend, thoshte: "I kërkoj mbrojtje zotërisë (xhind) të kësaj lugine, që të më ruajë nga mendjelehtët e popullit të tij!" Kështu përfitonin njerëzit prej xhindëve.

- Ndërsa njerëzit që ishin miq të tyre do të thonë: "Zoti ynë! Ne përfituam nga njëri-tjetri por ne e arritëm afatin tonë, të cilin Ti na e kishe caktuar." - Në tefsirin e këtij ajeti, Haseni ka thënë: "Përfitimi i tyre prej njëri-tjetrit ka qenë vetëm i tillë që kur xhindët i urdhëronin për diçka, njerëzit u bindeshin dhe punonin." Ndërsa në lidhje me përfitimin e xhindëve prej njerëzve, është përmendur se xhindët kënaqeshin kur njerëzit i madhëronin ata dhe u kërkonin ndihmë e mbrojtje. Kur njerëzit u kërkonin ndihmë e mbrojtje xhindëve, ata krenoheshin dhe thoshin: "Ne i kemi sunduar njerëzit dhe xhindët."

- "...por ne e arritëm afatin tonë, të cilin Ti na e kishe caktuar." - Seddiju shpjegon që është fjala për vdekjen.

- Allahu do të thotë: "Zjarri është vendi juaj i banimit. - Ai do të jetë vendi i qëndrimit tuaj. Si ju, edhe ata, madje të gjithë miqtë e mbështetësit tuaj do të qëndroni në këtë vend dënimi.

- Ju do të jeni përjetësisht në të ... - Qëndrimi juaj në Xhehenem është i përjetshëm.

- "... përveç nëse dëshiron Allahu." - Në lidhje me këtë përjashtim janë dhënë mendime të ndryshme, por mendimi më i saktë është ai që vjen nga Ibn Ebu Hatimi, që përcjell nga Ibn Abasi dhe Haseni: "Ky përjashtim ka të bëjë me gjynahqarët të cilët nuk e shkelin njëshmërinë e Zotit, pra, nuk bëjnë shirk. Këtë kategori gjynahqarësh, Allahu i Lartësuar ka për t'i nxjerrë prej zjarrit përmes ndërmjetësuesve të ndryshëm, nga melekët, profetët dhe besimtarët e mirë. Madje ndërmjetësimi do të shpëtojë e nxjerrë prej zjarrit edhe ata njerëz që kanë bërë gjynahet e mëdha (përveç shirkut). Dhe në fund, pasi kanë përfunduar ndërmjetësimet, vjen mëshira e Allahut, më Mëshiruesit të mëshiruesve, i Cili do të nxjerrë prej zjarrit edhe ata që nuk kanë bërë asnjë të mirë, por veçse kanë thënë në një moment: "*Lâ ilâhe il-l'Allâh*", sikurse dëshmojnë hadithe të sakta e të shumta nga Profeti i Allahut. Me këtë përmbajtje janë hadithet e sjella nga Enesi, Xhabiri, Ebu Seidi, Ebu Hurejra e sahabë të tjerë. Pas kësaj, në zjarr mbeten vetëm ata që e meritojnë përjetësinë në Xhehenem dhe kurrë nuk kanë për të dalë prej tij. Ky është mendimi i shumë dijetarëve në të shkuarën dhe në të tashmen." [23] Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Vërtet, Zoti yt është i Urtë e i Gjithëditur. - Ibn Abasi ka thënë që ky është një ajet, i cili na mëson që askush të mos gjykojë e të dëshmojë për ndonjë që është prej banorëve të Xhenetit apo të Zjarrit. Kjo është në dorë të Allahut dhe vetëm Ai e di, e askush tjetër.

Ajeti 129

129. Kështu, Ne i bëjmë keqbërësit shtypës të njëri-tjetrit, për shkak të veprimeve të tyre.

Shpjegimi i ajetit

Hafidh Ibn Asakiri sjell nga Ibn Mesudi një hadith *merfu'* (pra, që ia atribuon Profetit): 1143. "Ai që i bëhet krah një zullumqari, Allahu ka për t'ia vënë mbi krye (si dënim)." Në fakt, ky është një hadith *garib*.

Në lidhje me tefsirin e këtij ajeti, Seidi përcjell thënien e Katades: "Allahu i bën njerëzit mbështetës e miq të njëri-tjetrit, sipas punëve të tyre. Kështu, besimtari është mik e mbështetës i besimtarit, kudo e kurdoherë. Ndërsa mohuesi është mik dhe mbështetës i mohuesit, kudo e kurdoherë. Imani nuk është me të ëndërruar e me fjalë të zbukuruara." Këtë mendim e ka përzgjedhur Ibn Xheriri. Disa poetë kanë thënë: "Mbi dorën e Allahut, dorë tjetër s'mund të jetë. / Çdo dhunues, një shtypës më të keq do të ketë."

- Kështu, Ne i bëjmë keqbërësit shtypës të njëri-tjetrit, për shkak të veprimeve të

tyre. - Kuptimi: Ashtu siç kemi vërsulur shejtanë prej xhindëve kundër njerëzve zullumqarë, për t'i zhytur në humbje e devijim, po ashtu do të ndodhë edhe me njerëzit keqbërës: Ne i bëjmë ata shtypës të njëri-tjetrit, duke u shkatërruar me njëri tjetrin, si shpagim i merituar për padrejtësitë dhe teprimet e tyre.

Ajeti 130

130. "O grumbull i xhindëve dhe i njerëzve! A nuk ju erdhën nga mesi juaj të dërguar, që t'ju tregonin argumentet e Mia dhe t'ju paralajmëronin për takimin e kësaj dite?" Ata do të thonë: "Po, dëshmojmë kundër vetes sonë.". Ata i mashtroi jeta e kësaj bote. Prandaj do të dëshmojnë kundër vetvetes, se vërtet ishin mohues.

Shpjegimi i ajetit

- "O grumbull i xhindëve dhe i njerëzve! A nuk ju erdhën nga mesi juaj të dërguar, që t'ju tregonin Argumentet e Mia dhe t'ju paralajmëronin për takimin e kësaj dite?" - Edhe këto janë fjalë dëshpëruese, me të cilat Allahu i Lartësuar i bën të vuajnë xhindët dhe njerëzit mosbesimtarë në Ditën e Kijametit. Ai e di mirë që profetët ua qartësuan atyre shpalljet, dhe kjo është një pyetje që i dihet përgjigjja. Ai thotë: "O grumbull i xhindëve dhe i njerëzve! A nuk ju erdhën nga mesi juaj të dërguar...", domethënë, 'nga mesi juaj, o grupi i njerëzve dhe xhindëve', por profetët kanë qenë vetëm prej njerëzve, jo prej xhindëve". Kështu kanë thënë Muxhahidi, shumë selefë të tjerë, si edhe dijetarë të mëvonshëm. Për këtë çështje, Ibn Abasi ka thënë: "Profetët janë zgjedhur prej njerëzve, ndërsa mes xhindëve ka pasur paralajmërues e këshillues." Ibn Xheriri sjell mendimin e Dahak Ibn Muzahimit, që pretendon se edhe mes xhindëve ka pasur profetë, duke u argumentuar me këtë ajet. Por ky argumentim duhet rishikuar, sepse ai vërtet e përmban këtë mundësi, por nuk është i qartë e i prerë se mes xhindëve ka pasur profetë. Argument që profetët janë dërguar veçse nga mesi i njerëzve është fjala e Allahut të lartësuar: "Ne të dërguam ty *(o Muhamed)* me Shpallje, ashtu siç dërguam me Shpallje Nuhun dhe profetët pas tij; siç dërguam me shpallje edhe Ibrahimin, Ismailin, Is'hakun, Jakubin dhe pasardhësit e tij, Isain, Ejubin, Junusin, Harunin, Sulejmanin. Edhe Davudit i dhamë Zeburin. *(Ne dërguam)* Profetë për të cilët të kemi treguar më parë dhe profetë për të cilët nuk të kemi treguar. Ndërsa Musait, Allahu i foli me fjalë. Profetë që të ishin përgëzues dhe paralajmërues, në mënyrë që njerëzit të mos kishin justifikim para Allahut, pas ardhjes së të dërguarve. Allahu është Ngadhënjimtar dhe i Urtë." [Nisa 163 - 165]. Gjithashtu Allahu i madhëruar thotë në lidhje me profetët e dërguar pas Ibrahimit, thotë: "Dhe Ne i dhuruam Ibrahimit Is'hakun dhe Jakubin dhe ndër pasardhësit e tij i zgjodhëm Profetët dhe shpallëm Librat e Shenjtë." [Ankebut 27]. Kështu të gjithë profetët që erdhën pas Ibrahimit ishin prej pasardhësve të tij. Askush prej njerëzve nuk ka thënë se profetët, në të shkuarën, janë zgjedhur prej xhindeve dhe vetëm pas Ibrahimit u kufizua tek njerëzit. Gjithashtu Allahu i madhëruar ka thënë: "Ne edhe para teje çuam të dërguar, por edhe ata ishin njerëz që hanin ushqim dhe ecnin nëpër tregje. ..." [Furkan 20], dhe thotë: "Ne dërguam para teje si të dërguar vetëm se burra nga banorët e qyteteve, të cilët i pajisëm me shpallje. ..." [Jusuf 109]. Dihet mirë se xhindet janë pasues të njerëzve në këtë çështje. Prandaj Allahu i lartësuar na njoftoi rreth tyre dhe tha: "Kujto, kur drejtuam disa xhinde tek t'i, që të dëgjonin Kur'anin. Kur u afruan *(të dëgjojnë)* thanë: "Heshtni!" Në përfundim, ata u kthyen te populli i vet si këshillues. Ata thanë: "O populli ynë! Ne dëgjuam një Libër të shpallur pas Musait, që vërteton Shpalljet para tij, që udhëzon tek e Vërteta dhe tregon rrugën e drejtë! O populli ynë! Përgjigjjuni thirrësit të Allahut dhe besojini atij! Allahu ju fal gjynahet dhe ju shpëton prej ndëshkimit të dhembshëm. Ata, që nuk i përgjigjen thirrësit në rrugën e Allahut,

nuk kanë për t'i shpëtuar dënimit në Tokë dhe askush nuk mund t'u mbrojë nga ndëshkimi i Tij. Këta janë në humbje të sigurt."" [Ahkaf 29 - 32]. Ndërsa në këtë ajet Allahu i Lavdëruar thotë: "A nuk ju erdhën nga mesi juaj të dërguar, që t'ju tregonin argumentet e Mia dhe t'ju paralajmëronin për takimin e kësaj dite?" Atëherë, ata do të përgjigjen:

- Ata do të thonë: "Po, dëshmojmë kundër vetes sonë.". - Ne dëshmojmë se të dërguarit e Tu e kumtuan me besnikëri Shpalljen Tënde. Ata na paralajmëruan për ditën e tubimit dhe llogarisë dhe se kjo është një ditë që do të vijë patjetër, që askush nuk mund t'i shmanget.

- Ata i mashtroi jeta e kësaj bote. - Ata i kaluan kufijtë e Zotit në jetën e kësaj bote dhe i konsideruan gënjeshtra profetët dhe shpalljet e Zotit, duke mos besuar as mrekullitë e tyre. Të gjitha këto i bënë, sepse ata u mashtruan nga stolitë e kësaj dynjaje dhe shfrenimi në përmbushjen e dëshirave të tyre pa kontroll.

- Prandaj do të dëshmojnë kundër vetvetes, se vërtet ishin mohues. - Ditën e Kijametit, ata do të dëshmojnë kundër vetes dhe do ta pohojnë faktin se Profetët erdhën me të vërtetën e sigurt nga Zoti dhe sa ata i mohuan padrejtësisht.

Ajetet 131 - 132

131. Kështu *(janë dërguar Profetë)*, **sepse Zoti yt kurrë nuk e shkatërron asnjë vend për padrejtësitë e tyre, nëse banorët e tij nuk janë paralajmëruar.**

132. Por secili do të ketë shkallë sipas veprave të veta. Zoti yt nuk është i pavëmendshëm ndaj veprimeve të tyre.

Shpjegimi i ajeteve

- Kështu *(janë dërguar Profetë)*, **sepse Zoti yt kurrë nuk e shkatërron asnjë vend për padrejtësitë e tyre, nëse banorët e tij nuk janë paralajmëruar.** - Allahu i Madhëruar i dërgoi profetët, në mënyrë që asnjë zullumqar të mos ketë justifikim pas dërgimit të tyre e pas shtjellimit të së vërtetës. Allahu nuk ka për të ndëshkuar asnjë popull, pa i dërguar atyre paralajmërues dhe pa i ftuar në rrugën e drejtë. Tek të gjithë popujt që Zoti ndëshkoi, kishte dërguar profetë në fillim, dhe pas mohimit e refuzimit të tyre, Ai i ndëshkoi. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ne të dërguam ty me të vërtetën, si përgëzues e qortues. Dhe në çdo popull Ne kemi dërguar qortues." [Fatir 24.] dhe thotë: "Ne çuam në çdo popull të dërguar që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun, e largojuni shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!"..." [Nahl 36], dhe thotë: "Kush ndjek udhëzimin në rrugën e drejtë ka udhëzuar vetveten dhe kush devijon ka devijuar veçse veten e vet. Askush nuk do ta bartë barrën e tjetrit. Ne nuk kemi dënuar askënd para dërgimit të Profetëve." [Isra 15], dhe thotë: "Nga zemërimi që ka, ai *(Xhehenemi)* gati sa nuk shpërthen! Sa herë që ndonjë turmë do të hidhet në të, roja do t'i pyesë: "A s'ju erdhi ndonjë paralajmërues?" Ata thonë: "Po, na erdhën paralajmërues (nga Zoti), por ne i mohuam e thamë: "Allahu nuk ka shpallur asgjë, ndërsa ju nuk jeni gjë tjetër, por veçse njerëz në një humbje të madhe."" [Mulk 8, 9]. Ajetet me këtë kuptim janë të shumta. Kështu çdo popull që bënte padrejtësi, duke nisur nga idhujtaria e gjithçka tjetër poshtë saj, Allahu nuk nxitohej që t'i ndëshkonte, por u dërgonte profetë, që t'i ftonin ata në rrugën e drejtë dhe t'u qartësonin kufijtë e Tij. Ata, gjithashtu, i kërcënonin dhe paralajmëronin për ndëshkimin e Allahut, për ditën e tubimit para Tij, për llogaritjen e drejtë të veprave të tyre. Kështu, Allahu kurrsesi nuk i ka ndëshkuar popujt pa i paralajmëruar më parë, në mënyrë që ata të mos thonë se nuk kishin patur paralajmërues për ndëshkimin, e premtues për shpërblimin.

- Por secili do të ketë shkallë sipas veprave të veta. - Pra, çdo njeri e xhind do të ketë gradën e vet, që do ta fitojë me punët e veta, të mira apo të këqija qofshin. Si të bindurit, edhe të pabindurit do të marrin shpërblimin e merituar nga Allahu i Lartësuar. Kështu e ka shpjeguar Ibn Xheriri. Megjithatë, ka mundësi që ky ajet

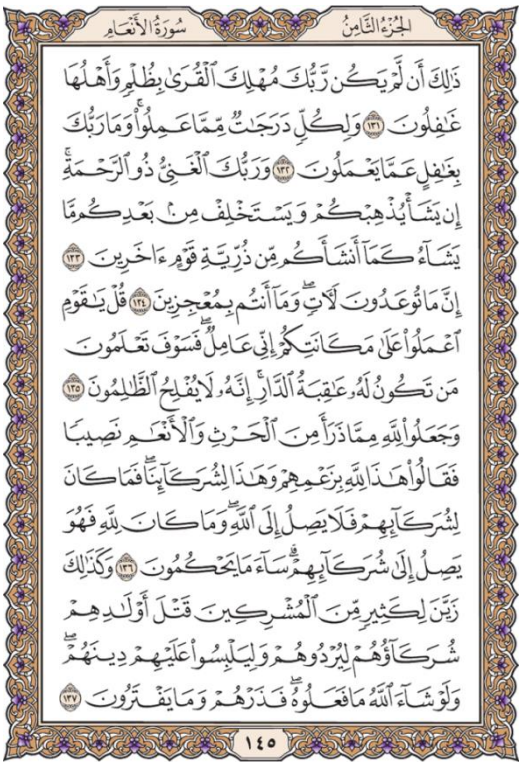

të ketë lidhje me mohuesit prej xhindëve dhe njerëzve. Kështu, si xhindët edhe njerëzit mohues të Zotit do të kenë vendin e tyre në Zjarr, sipas veprave që kryejnë në këtë botë. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Melekët do t'u thonë: "Hyni në Zjarr, mes popujve që shkuan para jush - xhinde dhe njerëz." Sa herë që një popull hyn aty, mallkon atë të mëparshmin. Dhe, kur të gjithë të tubohen në të, grupi i fundit thotë për grupin e parë: "Zoti ynë, janë këta që na çuan ne në humbje, prandaj shumëfishoja atyre dënimin me zjarr!" Ai do të thotë: "Për secilin nga ju dënimi është i shumëfishuar, por ju nuk e dini."." [El ea'raf 38].

- Zoti yt nuk është i pavëmendshëm ndaj veprimeve të tyre. - Ibn Xheriri shpjegon: "Ai i di mirë veprat e tyre dhe i ka ruajtuar ato, që secili të marrë atë që meriton Ditën e Tubimit dhe Llogarisë para Tij.

Ajetet 133 - 135

133. Zoti yt është i Pasuri, Zotëruesi i Mëshirës. Po të dëshironte, Ai mund t'ju shkatërronte ju dhe të sillte në vendin tuaj që të donte, ashtu sikurse ju solli ju nga pasardhësit e popujve të tjerë.

134. Ajo që ju është premtuar patjetër do të vijë, e ju nuk mund ta pengoni atë.

135. Thuaj: "O populli im! Vazhdoni në ato që jeni duke bërë, e unë do të vazhdoj në atë që jam duke bërë, por më vonë do ta mësoni se kujt do t'i takojë e ardhmja e lavdishme." Sigurisht që keqbërësit nuk kanë për të gjetur shpëtim.

Shpjegimi i ajeteve

- Zoti yt është i Pasuri, Zotëruesi i Mëshirës. - Ai është i Pasuri, që nuk ka nevojë për asgjë, kur çdo gjë ka nevojë për Të. Megjithëse Ai nuk ka nevojë për asgjë dhe çdo gjë ka nevojë për Të, Allahu është i mëshirshëm me ta.

- Po të dëshironte, Ai mund t'ju shkatërronte ju - Domethënë, nëse ju kundërshtoni porositë e urdhëresat e Tij.

- dhe të sillte në vendin tuaj që të donte... - Mund të sjellë të tjerë**,** që të jenë të bindur e të nënshtruar në adhurimin e Tij,

- ashtu sikurse ju solli ju nga pasardhësit e popujve të tjerë. - Ashtu siç shkatërroi popujt e shkuar dhe solli të tjerë pas tyre, po ashtu mund t'ju zhdukë ju e të sjellë të tjerë pas jush. Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "Nëse Ai dëshiron, ju zhduk ju, o njerëz, e sjell të tjerë. Ai është fuqiplotë ta bëjë këtë." [Nisa 133], dhe thotë: "O njerëz! Ju keni nevojë për Allahun, kurse Allahu është i Pasur dhe i Lavdëruar. Nëse do të dëshironte Ai mund t'ju zhdukte e të sillte krijesa të tjera. Dhe kjo nuk është aspak e vështirë për Allahun." [Fatir 15 - 17], dhe thotë: "... Allahu është i Pasuri, ndërsa ju jeni të varfërit. Nëse ju i ktheni shpinën, Ai do t'ju zëvendësojë me një popull tjetër, që nuk do të jetë si ju." [Muhamed 38].

- Ajo që ju është premtuar patjetër do të vijë, e ju nuk mund ta pengoni atë. - Ai është i plotpushtetshëm që t'ju rikthejë në jetë, pasi jeni bërë dhé e pluhur. Asgjë nuk është e pamundur për Allahun. Për tefsirin e këtij ajeti, Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Seid el Hudriu, se Profeti ka thënë: 1144. "O bijtë e Ademit! Nëse jeni të

logjikshëm e të mençur, llogariteni veten prej të vdekurve. Betohem për Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im! Ajo që ju është premtuar, patjetër do të vijë, e ju nuk mund ta pengoni atë!"

- Thuaj: "O populli im! Vazhdoni në ato që jeni duke bërë, e unë do të vazhdoj në atë që jam duke bërë, por më vonë do ta mësoni se kujt do t'i takojë e ardhmja e lavdishme." - Ky është një paralajmërim dhe kërcënim i ashpër. Domethënë, nëse jeni të sigurt në rrugën që keni marrë, atëherë vazhdoni në të, sepse unë do të vazhdoj në rrugën që më ka treguar Zoti. Por më vonë, do ta mësoni se kujt do t'i takojë e ardhmja e lavdishme!

- Sigurisht që keqbërësit nuk kanë për të gjetur shpëtim. - Allahu i Lavdëruar e përmbushi premtimin që i dha robit dhe profetit të Tij të dashur. Ai bëri të triumfonte dhe t'i kontrollonte të gjithë kundërshtarët që kishte. Profeti ﷺ çliroi Mekën dhe më pas i gjithë Gadishulli Arabik, Jemeni dhe Bahrejni, ranë nën sundimin e tij, që kur ai ishte gjallë. Më vonë, në kohën e kalifëve që erdhën pas tij (Allahu qoftë i kënaqur me të gjithë ata!), u çliruan edhe shumë vende të tjera. Allahu i Lartësuar thotë: "Allahu e ka shkruar: "Unë dhe të dërguarit e Mi patjetër do të ngadhënjejmë!" Allahu është i Fuqishëm e Ngadhënjimtar." [Muxhadile 21], dhe thotë: "Mohuesit u thoshin të dërguarve të tyre: "Ne do t'ju dëbojmë nga vendi ynë, ose ju do të ktheheni në fenë tonë." Atëherë, Zoti shpalli: "Ne do t'i shkatërrojmë keqbërësit... Dhe do t'ju vendosim të banoni në atë tokë pas tyre. Kjo është për ata që i frikësohen qëndrimit para Meje dhe i frikësohen dënimit Tim." Ata kërkuan ndihmë dhe çdo kryelartë e inatçor përfundoi në shkatërrim." [Ibrahim 13 - 15], dhe thotë djithashtu: "Allahu u ka premtuar atyre që besuan dhe bënë vepra të mira se do t'i bëjë sundues në tokë, ashtu si i pati bërë sundues ata *(besimtarë të mirë)* që ishin para tyre. Ai do ta forcojë fenë - atë që Ai e ka zgjedhur për ta dhe në vend të frikës do t'u dhurojë siguri dhe paqe. Ata më adhurojnë vetëm Mua e nuk më shoqërojnë askënd e asgjë. Por, kushdo që mohon pas kësaj, - ata janë të prishur *(që kalojnë çdo kufi)*. Atëherë, faleni rregullisht namazin, jepeni zekatin dhe bindjuni të Dërguarit, që të mëshiroheni!' [Nur 55, 56]. Kështu veproi Zoti me këtë umet të lavdishëm, dhe vetëm Atij i qofshin lavdërimet e mirënjohja, në fillim e në mbarim, haptazi e fshehtazi. [24]

Ajeti 136

136. Nga të lashtat e nga kafshët shtëpiake që Ai ka krijuar, ata e ndanin një pjesë për Allahun dhe thoshin: "Kjo është për Allahun, ndërsa kjo është për idhujt tanë". Por ajo që ishte për idhujt, nuk duhet të shkonte për Allahun, ndërsa ajo që veçohej për Allahun, mund të shkonte për idhujt e tyre! Sa i shëmtuar *(dhe i padrejtë)* **ishte gjykimi i tyre!**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Madhëruar qorton idhujtarët, të cilët shpikën besime të pavërteta, sollën idhujtari, mohim e mosmirënjohje ndaj Zotit të vërtetë. Ata trilluan se Allahu ka pjesë prej krijesave të Tij, që - sipas tyre - i ka fëmijë, ndërkohë që Ai është Krijuesi i gjithçkaje dhe është i dëlirë e i lartësuar nga këto trillime.

- Nga të lashtat e nga kafshët shtëpiake që Ai ka krijuar, ata e ndanin një pjesë për Allahun dhe thoshin: "Kjo është për Allahun, ndërsa kjo është për idhujt tanë". Por, ajo që ishte për idhujt, nuk duhet të shkonte për Allahun, ndërsa ajo që veçohej për Allahun, mund të shkonte për idhujt e tyre! - Ibn Ali Ibn Ebu Talha dhe El Aufi sjellin tefsirin e këtij ajeti nga Ibn Abasi (shkurtimisht): "Prej mirësive që u dhuronte Allahu i Lartësuar, ata veçonin një pjesë për Allahun dhe një pjesë për idhujt e tyre. Pjesën e veçuar për idhujt e ruanin me kujdes dhe nuk guxonin ta cenonin, por nëse cenohej diçka nga "pjesa e Allahut" (siç pretendonin), nuk e kthenin në vend, por e kalonin nga pjesa kushtuar idhujve. Për shembull, nëse ndodhte që uji i lëshuar për të vaditur "pjesën e idhujve"

kalonte e vadiste "pjesën e Allahut", ata ia kalonin atë prodhim "pjesës së idhujve". Nëse përziheshin prodhimet që i kishin caktuar për Allahun me ato që i kishin përcaktuar për idhujt, ata ua kalonin të gjitha prodhimet idhujve, duke thënë: "Këta janë të varfër e kanë nevojë për to!" Nëse ndodhte që uji i lëshuar për të vaditur "pjesën e Allahut" kalonte e vadiste pjesën që ia kishin kushtuar idhujve, ata përsëri ia linin atë prodhim "pjesës së idhujve". Një pjesë të pasurisë së tyre, - që e quanin *Behira, Saiba, Uesila* ose *Ham*, - ata e konsideronin të shenjtë dhe të ndaluar të përdorej për gjë tjetër, pasi e veçonin për idhujt. Ata pretendonin se e "shenjtëronin" atë pasuri për hir të Allahut dhe në shenjë afrimi tek Ai. Por Allahu i Lartësuar thotë:

- Sa i shëmtuar *(dhe i padrejtë)* **ishte gjykimi i tyre!** - Është shumë e keqe ajo ndarje që bënin ata. Ata gabuan që në fillim, kur bënin ndarje të tilla, ndërkohë që Allahu është Zotëruesi, Pronari dhe Krijuesi i gjithçkaje. Pastaj gabuan edhe në mënyrën e ndarjes, duke bërë një ndarje të padrejtë, por që përsëri nuk i përmbaheshin, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Ata shpifin se Allahu ka *(si fëmijë)* vajzat! I pastër qoftë Ai nga përshkrimet e tyre! Ndërsa për veten e tyre zgjedhin çfarë ua ka ënda *(djemtë)*. Kur ndonjëri prej tyre përgëzohet se i ka lindur vajzë, fytyra i nxihet dhe ai mbushet plot dëshpërim." [Nahl 57, 58]. "A mendoni se meshkujt janë tuajt e të Atij femrat? Atëherë kjo është një ndarje vërtetë e padrejtë." [Nexhm 21, 22].

Ajeti 137

137. Shumicës së idhujtarëve, idhujt ua hijeshuan vrasjen e fëmijëve të tyre, për t'i devijuar *(nga e vërteta)* **dhe për t'ua ngatërruar besimin** *(e drejtë)*. **Po të dëshironte Allahu, ata nuk do ta bënin atë, prandaj lëri ata dhe trillimet e tyre.**

Shpjegimi i ajetit

- Shumicës së idhujtarëve, idhujt ua hijeshuan vrasjen e fëmijëve të tyre, - Allahu na tregoi se shejtanët e mallkuar ua zbukuruan idhujtarëve që: "Nga të lashtat e nga kafshët shtëpiake që Ai ka krijuar, ata e ndanin një pjesë për Allahun dhe thoshin: "Kjo është për Allahun, ndërsa kjo është për idhujt tanë". Në këtë ajet, Ai na tregon se shejtanët ua zbukuruan idhujtarëve edhe vrasjen e fëmijëve të tyre nga frika e varfërisë, si edhe vrasjen e vajzave e varrosjen e tyre të gjalla, nga frika e turpit ndër njerëz. Allahu i Lartësuar thotë:

- për t'i devijuar *(nga e vërteta)* - Shejtanët i urdhëronin e nxisnin për varrosjen e vajzave të gjalla, dhe kështu të devijonin tërësisht nga rruga e Allahut e të shkatërronin vetveten. Allahu i Lartësuar thotë: "Kur ndonjëri prej tyre përgëzohet se i ka lindur vajzë, fytyra i nxihet dhe ai mbushet plot dëshpërim. Fshihet prej njerëzve për shkak të së keqes që ja njoftuan. A ta mbajë atë, ashtu i turpëruar, apo ta mbulojë atë *(të gjallë)* në dhe? Sa i keq është gjykimi i tyre!" [Nahl 58, 59], dhe thotë: "... kur, vajzat e varrosura për së gjalli, të pyeten për çfarë gjynahu ato janë mbytur" [Tekuir 8, 9].

- "... **dhe për t'ua ngatërruar besimin** *(e drejtë)*." - Për të mos e njohur e gjetur fenë e vërtetë.

- Po të dëshironte Allahu, ata nuk do ta bënin atë ... - E gjitha kjo, pa dyshim, ndodhi me lejen e Allahut dhe dëshirën e Tij *keunije* [25], pra, me caktimin dhe urtësinë e Tij absolute në çdo gjë që Ai përcakton të ekzistojë.

- prandaj lëri ata dhe trillimet e tyre. - Lëri e distancohu nga ata dhe veprat e tyre! Allahu do të gjykojë mes jush në Ditën e Kijametit, ose në këtë dynja, duke të dhënë pushtet mbi ta, ose në të dyja jetët.

Ajeti 138

138. Ata thoshin: "Këto e këto kafshë dhe këto e këto bimë janë të ndaluara, e nuk mund të ushqehemi me to, përveçse ata të cilëve ne ua lejojmë; këto kafshë janë të ndaluara për ngarkesë; këto janë kafshë që nuk theren me emrin e Allahut." Të gjitha këto ishin shpifje ndaj Tij, prandaj Ai do t'i ndëshkojë për shpifjet e tyre.

Shpjegimi i ajetit

- Ata thoshin: "Këto e këto kafshë dhe këto e këto bimë janë të ndaluara ... - Ali Ibn Ebu Talha sjell shpjegimin nga Ibn Abasi për fjalën "*hixhrun*" (janë të ndaluara): "Ata veçonin për idhujt një pjesë të pasurisë së tyre. Një nga këto pjesë për idhujt quhej *Vesila*. Gjithashtu, ata ia ndalonin vetes disa prej kafshëve dhe nuk përfitonin prej shërbimeve të tyre." Ndërsa Katadja e shpjegon kështu: "Ato janë ndaluar nga shejtanët, si ndëshkim e dënim për ta, dhe nuk janë ndaluar nga Allahu i Lartësuar." Ndërsa Ibn Zejd Ibn Eslemi ka thënë që: "janë të ndaluara" domethënë, ata ia ndaluan vetes, duke i veçuar për idhujt e tyre.

- e nuk mund të ushqehemi me to, përveçse ata të cilëve ne ua lejojmë... - Seddiju komenton: "Ato janë haram dhe nuk lejohet të hahen veçse nga ata që ne ua lejojmë. Ky ajet është i ngjashëm me fjalën e Allahu të Madhëruar: "Thuaj: "A e shihni atë që Allahu e ka zbritur për ju si furnizim, ndërsa ju e konsideroni një pjesë të tij të ndaluar e një pjesë të lejuar?" Thuaj: "Vallë, Allahu ju dha leje për këtë apo ju shpifni rreth Allahut!?"" [Junus 59], ose: "Allahu nuk i veçoi *(si bagëti të shenjta)* as Behirën, as Saibën, as Vesilën dhe as Hamën, por ata që nuk besojnë trillojnë gënjeshtra për Allahun, dhe shumica e tyre nuk e kuptojnë." [Maide 103].[26] Këto janë kafshët, që ata i kishin ndaluar të përdoreshin për ngarkesë, siç thotë i Madhëruari në këtë ajet.

- këto kafshë janë të ndaluara për ngarkesë... - Mes deveve të tyre, ata kishin përcaktuar një pjesë tjetër, për të cilat thoshin:

- këto janë kafshë që nuk theren me emrin e Allahut. - Ata nuk e përmendnin emrin e Allahut as kur i thernin, as kur i përdornin për ngarkesë, as kur milnin qumështin e tyre, as kur u hipnin për të udhëtuar, apo kur ato lindnin apo bënin ndonjë punë. Allahu i Lartësuar thotë:

- Të gjitha këto ishin shpifje ndaj Tij... - Domethënë, ato ishin trillime e shpifje të

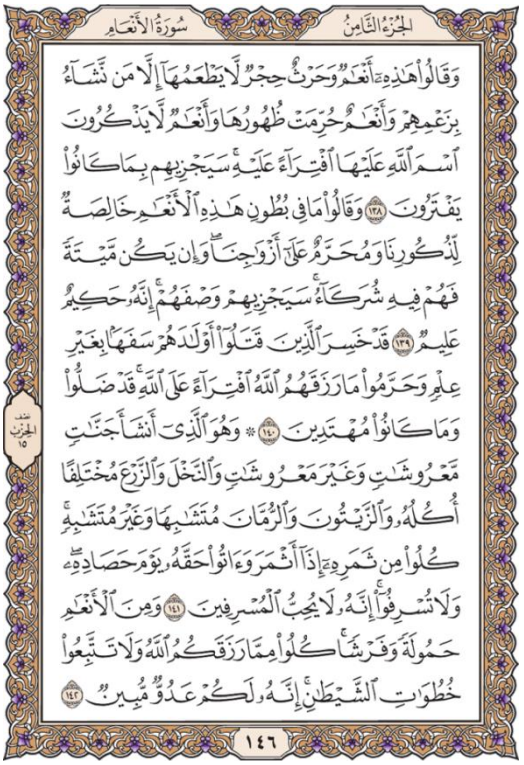
الجزء الثامن سورة الأنعام
وَقَالُوا۟ هَٰذِهِۦٓ أَنْعَٰمٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَّا يَطْعَمُهَآ إِلَّا مَن نَّشَآءُ
بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَٰمٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَٰمٌ لَّا يَذْكُرُونَ
ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا ٱفْتِرَآءً عَلَيْهِ ۚ سَيَجْزِيهِم بِمَا كَانُوا۟
يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ وَقَالُوا۟ مَا فِى بُطُونِ هَٰذِهِ ٱلْأَنْعَٰمِ خَالِصَةٌ
لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِنَا ۖ وَإِن يَكُن مَّيْتَةً
فَهُمْ فِيهِ شُرَكَآءُ ۚ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ
عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ قَتَلُوٓا۟ أَوْلَٰدَهُمْ سَفَهًۢا بِغَيْرِ
عِلْمٍ وَحَرَّمُوا۟ مَا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ ٱفْتِرَآءً عَلَى ٱللَّهِ ۚ قَدْ ضَلُّوا۟
وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ جَنَّٰتٍ
مَّعْرُوشَٰتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَٰتٍ وَٱلنَّخْلَ وَٱلزَّرْعَ مُخْتَلِفًا
أُكُلُهُۥ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُتَشَٰبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ ۚ
كُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ وَءَاتُوا۟ حَقَّهُۥ يَوْمَ حَصَادِهِۦ ۖ
وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾ وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ
حَمُولَةً وَفَرْشًا ۚ كُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا۟
خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٤٢﴾
الحزب ١٥
١٤٦

tyre dhe nuk ishin aspak ligje të vendosura nga Ai dhe as pjesë e Sheriatit të tij. Allahu kurrsesi nuk i lejoi ata për të tilla kotësi.

- prandaj Ai do t'i ndëshkojë për shpifjet e tyre. - Allahu do t'i ndëshkojë për trillimet dhe faktin se ia atribuan Atij këto ligje të kota.

Ajeti 139

139. Ata thoshin:"Ajo që gjendet në barkun e këtyre bagëtive, u përket vetëm meshkujve tanë, kurse për gratë tona janë të ndaluara". Por, nëse lindnin të ngordhura, ata të gjithë *(burra e gra)* **kishin pjesë në të. Ai do t'i ndëshkojë ata për këtë lloj gjykimi. Ai është i Urtë e i Gjithëditur.**

Shpjegimi i ajetit

- Ata thoshin: "Ajo që gjendet në barkun e këtyre bagëtive, u përket vetëm meshkujve tanë, kurse për gratë tona janë të ndaluara." Por, nëse lindnin të ngordhura, ata të gjithë *(burra e gra)* **kishin pjesë në të".** - Ibn Abasi interpreton fjalët e tyre: "Qumështi i këtyre bagëtive është haram për femrat dhe hallall për

meshkujt. Gjithashtu, nëse delja lindte një qengj mashkull, ata e thernin, dhe kjo (mishi i qengjit) lejohej vetëm për meshkujt, jo për femrat. Nëse ishte femër, atëherë nuk therej. Ndërsa nëse lindte i ngordhur, atëherë lejohej të hahej edhe nga femrat, edhe nga meshkujt. Allahu i Lartësuar i ndaloi këto kotësira."

- Ai do t'i ndëshkojë ata për këtë lloj gjykimi. - Ai do t'i ndëshkojë për mashtrimet e trillimet e tyre të pabaza. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Mos thoni me gjuhët tuaja mashtruese "Kjo është hallall e kjo është haram" e të shpifni gënjeshtra kundër Allahut! Vërtet, ata që shpifin gënjeshtra kundër Allahut, nuk kanë shpëtim! Ata do të kenë një përjetim të vogël *(në këtë jetë),* por do të kenë një dënim të dhembshëm." [Nahl 116, 117].

- Ai është i Urtë e i Gjithëditur. - Allahu është *Hakim* - i Urtë në fjalët, në veprat, në Sheriatin dhe në *kaderin* e Tij. Ai është *Alim* - i Gjithëditur rreth veprave të robërve të Tij, të mira apo të këqija qofshin. Ai do t'i shpërblejë ata me më të plotin dhe më të drejtin shpërblim.

Ajeti 140

140. Kanë humbur ata që i vrasin fëmijët e tyre nga marrëzia e padituria dhe, duke trilluar kundër Allahut, kanë bërë të ndaluar ushqimin që Allahu ua ka dhënë. Ata i janë shmangur rrugës së drejtë dhe nuk janë të udhëzuar.

Shpjegimi i ajetit

Kanë humbur thellë, në dynja dhe në ahiret, ata që kryejnë këto vepra. Në këtë botë, ata humbin fëmijët e tyre duke i vrarë ata, ngushtojnë mjetet e fitimit e tyre, duke ia bërë vetes haram nga mendja e vet e pa asnjë lloj argumenti. Ndërsa në ahiret, ata do të hidhen në më të keqin ndëshkim e vuajtje, për shkak të gënjeshtrave që trillojnë për Allahun, siç thotë Ai: "Thuaj: "Ata që trillojnë gënjeshtra për Allahun, nuk kanë për të gjetur shpëtim." Ata do të përjetojnë një kënaqësi të paktë në jetën e kësaj bote dhe pastaj vetëm tek Ne është kthimi i tyre. Ne do t'u japim të shijojnë dënimin më të ashpër, për shkak se nuk besojnë." [Junus 69, 70]. Hafidh Ebu Bekër Ibn Merdeuejhi sjell tefsirin e Ibn Abasit për këtë ajet, i cili thotë: "Nëse dëshiron të lexosh për injorancën e arabëve (para Islamit), lexo ajetet mbi 130 të sures En'am: "Kanë humbur ata që i vrasin fëmijët e tyre nga marrëzia e padituria dhe, duke trilluar kundër Allahut, kanë bërë të ndaluar ushqimin që Allahu ua ka dhënë. ..." Kështu e ka shënuar Buhari.

Ajetet 141 - 142

141. Është Ai që krijoi kopshte me pjergulla e pa pjergulla, hurma dhe drithëra të ndryshme, ullinj dhe shegë, të ngjashme e jo të ngjashme. Hani nga frutat e tyre kur të piqen, ndërsa ditën e vjeljes së frutave, jepni pjesën që është e detyrueshme! Por mos shpërdoroni, se Ai nuk i do shpërdoruesit!

142. Nga kafshët, disa janë për ngarkesë dhe disa për mish. Hani nga ato që ju ka dhuruar Allahu e mos ndiqni hapat e Shejtanit, sepse ai është armiku juaj i betuar!

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar njofton se Ai është Krijuesi i gjithçkaje: i të mbjellave, frutave drithërave dhe bagëtive, që idhujtarët - me mendjet e tyre të prishura - i veçonin si haram e hallall, çfarë u shkonte pas dëshirës. Allahu i Lartësuar thotë:

- Është Ai që krijoi kopshte me pjergulla e pa pjergulla... - Ali Ibn Ebu Talha transmeton se Ibn Abasi shpjegon që: "*mea'rushat*" (me pjergulla) do të thotë: "të kapura e fiksuara lart nga toka". Ndërsa Atau përcjell se Ibn Abasi ka thënë që: "*mea'rûshât*" janë kopshte që rriten të vendosur lart nga toka, në pjergulla; ndërsa "*gajra mea'rûshât*" janë ato që rriten jo në pjergulla, por në tokë.

- hurma dhe drithëra të ndryshme, ullinj dhe shegë, të ngjashme e jo të ngjashme. - Ibn Xhurajxhi shpjegon: "Të ngjashme në pamje, por jo të ngjashme në shije".

- Hani nga frutat e tyre kur të piqen, - pra hani nga hurmat e njoma rutab dhe nga rrushi, ditën e pjekjes së tyre.

- ndërsa ditën e vjeljes së frutave, jepni pjesën që është e detyrueshme! - Ibn Xheriri ka thënë për këtë ajet: "Disa janë të mendimit se bëhet fjalë për zekatin e detyrueshëm të kësaj pasurie. Kështu është transmetuar nga Enes Ibn Maliku dhe Ibn Abasi, - Allahu qoftë i kënaqur me ta! Imam Ahmedi përcjell Xhabir Ibn Abdilahi, që ka thënë: 1145. "Profeti urdhëroi që në çdo *xhadh* të jepeshin 10 *uisk* (njësi matëse) me hurma të thata, e të vendoseshin në një *kinuin* (enë) në xhami, në shërbim të nevojtarëve." Ky është një *isnad* i mirë dhe i fortë. Hasen el Basriu ka thënë: "Kjo është sadakaja që jepet për frutat dhe drithërat." Ndërsa të tjerë kanë thënë që këtu bëhet fjalë për të gjitha sadakatë, përveç zekatit të detyrueshëm. Gjithashtu, Ibn Merdeuejhi përcjell prej Abdilah Ibn Mubarekut, ky nga Abdil Melik Ibn Ebu Selmani, e ky nga Ata Ibn Ebu Rabah, i cili, duke komentuar këtë ajet ka thënë: "Kjo u jepet atyre që janë të pranishëm ditën e vjeljes. Jepet nga prodhimi aq sa të vijë më lehtë për pronarin, por ky nuk është zekati (i detyrueshëm)." Të këtij mendimi janë edhe një grup i madh tabiinësh e dijetarë të tjerë pas tyre. Ndërsa disa të tjerë janë të mendimit se kjo praktikë ishte fillimisht e detyrueshme, derisa më vonë u anulua me ligjërimin e zekatit, sipas të cilit, për prodhimet e tokës duhet të jepet zekat një e dhjeta (nëse vaditet nga shiu), ose një e njëzeta (nëse e vadit vetë) e prodhimeve të saj." Ibn Xheriri e sjell këtë si mendim të Ibn Abasit, Muhamed Ibn Hanefijes, Ibrahim Nehaiut, Hasenit dhe El Suddijut. Ibn Xheriri, gjithashtu, e ka përzgjedhur si mendimin më të saktë. Megjithatë, konsiderata se kemi të bëjmë me abrogim (*nes'h*) duhet analizuar me kujdes dhe kërkon argument të posaçëm. Deri atëherë, mund të themi se kjo praktikë ishte e detyrueshme në fillim dhe e tillë mbeti, vetëm se u përcaktua masa e detyrueshme. Është thënë se kjo ndodhi në vitin e 8-të të hixhretit.[27] Allahu i Lartësuar i qortoi rëndë ata që i shmangeshin pastrimit të pasurisë së tyre, duke mos u dhënë zekat e sadaka të varfërve e nevojtarëve, siç foli për pronarët e kopshtit, ku thotë: "Ne i sprovuam ata, siç sprovuam pronarët e kopshtit, kur u betuan se do ta vilnin atë herët në agim, por pa thënë: "Në dashtë Allahu!" Atëherë, atë *(kopshtin)* e goditi një ndëshkim nga Zoti yt, kur ata ishin në gjumë, dhe u gdhi i nxirosur si nata e errët. Ata thirrën njëri-tjetrin në mëngjes: "Ngrihuni e shkoni herët te prodhimet tuaja, nëse doni t'i vilni!" Ata u nisën, duke pëshpëritur mes njëri-tjetrit: "Sot, nuk do të lejojmë asnjë të varfër të afrohet atje." U nisën herët dhe plot gëzim për planet e tyre, të sigurt për prodhimin e madh që i priste. Por, kur vajtën dhe panë vendin, thanë: "Oh, paskemi gabuar drejtim!" "Jo, kemi humbur atë që kishim." Më i urti prej tyre tha: "A nuk ju thashë përse nuk e përmendni Zotin?" Atëherë, ata thanë: "I pastër nga çdo e metë është Zoti ynë. Pa dyshim, ne u treguam të padrejtë". Dhe më pas iu kthyen njëri-tjetrit me qortime, duke thënë: "Të mjerët ne, që tejkaluam kufijtë! Shpresojmë që Zoti ynë të na e zëvendësojë këtë fatkeqësi me diçka më të mirë se ajo që na humbi! Ne e mbajmë shpresën vetëm te Zoti ynë!" [Kalem 17 - 32].

- Por mos shpërdoroni, se Ai nuk i do shpërdoruesit! - Për tefsirin e këtij ajeti janë dhënë mendime të ndryshme, por Ibn Xheriri ka përzgjedhur mendimin e Atait, i cili thotë se Allahu na ka ndaluar nga teprimi në çdo çështje. Nuk ka dyshim se ky është një shpjegim i saktë, por po të shohim kontekstin, kuptimi më i drejtpërdrejtë e më i qartë i ajetit është se bëhet fjalë për teprimin në ushqim. Allahu i Lartësuar thotë: "Hani nga frutat e tyre kur të piqen, ndërsa ditën e vjeljes së frutave, jepni pjesën që është e detyrueshme! Por mos shpërdoroni, se Ai nuk i do shpërdoruesit!" Pra, mos e teproni në ngrënie, sepse kjo e dëmton trupin dhe mendjen e njeriut, sikurse thotë i Lartësuari në një ajet tjetër:

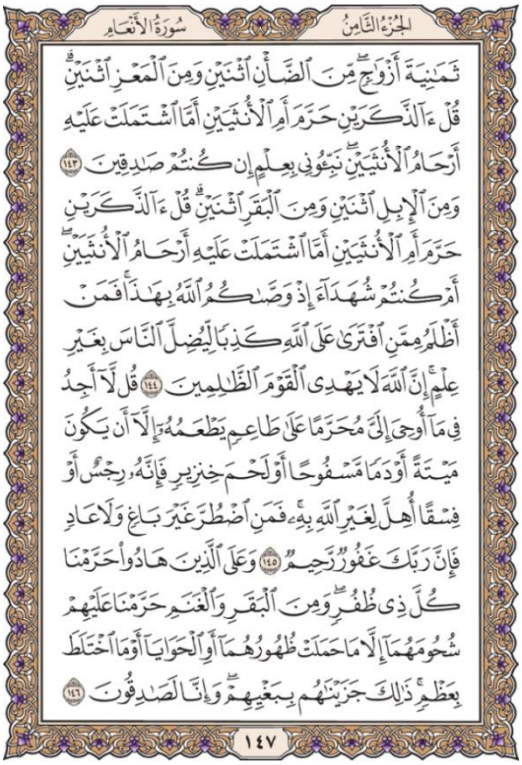
الجزء الثامن سورة الأنعام
ثمانية أزواج من الضأن اثنين ومن المعز اثنين قل ءالذكرين حرم أم الأنثيين أما اشتملت عليه
أرحام الأنثيين نبئوني بعلم إن كنتم صادقين ﴿١٤٣﴾ ومن الإبل اثنين ومن البقر اثنين قل ءالذكرين
حرم أم الأنثيين أما اشتملت عليه أرحام الأنثيين أم
أم كنتم شهداء إذ وصىكم الله بهذا فمن
أظلم ممن افترى على الله كذبا ليضل الناس بغير
علم إن الله لا يهدي القوم الظلمين ﴿١٤٤﴾ قل لا أجد
في ما أوحي إلي محرما على طاعم يطعمه إلا أن يكون
ميتة أو دما مسفوحا أو لحم خنزير فإنه رجس أو
فسقا أهل لغير الله به فمن اضطر غير باغ ولا عاد
فإن ربك غفور رحيم ﴿١٤٥﴾ وعلى الذين هادوا حرمنا
كل ذي ظفر ومن البقر والغنم حرمنا عليهم
شحومهما إلا ما حملت ظهورهما أو الحوايا أو ما اختلط
بعظم ذلك جزيناهم ببغيهم وإنا لصادقون ﴿١٤٦﴾
١٤٧

"O bijtë e Ademit! Vishuni bukur për çdo namaz, hani e pini dhe mos e teproni, sepse Allahu nuk i do ata që e teprojnë!" [El ea'raf 31]. Në *Sahih*-un e Buhariut është një hadith në formën *mual-lak*, që thotë: 1146. "Hani, pini e vishuni, pa e tepruar e pa mendjemadhësi." Edhe ky urdhër në këtë ajet është për të njëjtën çështje, megjithëse Allahu e di më mirë.

- Nga kafshët, disa janë për ngarkesë dhe disa për mish. - Edhe nga kafshët, Allahu i Madhëruar bëri që disa lloje të tyre t'ju shërbejnë për transport e disa për mish. Abdurahman Ibn Zejd Ibn Eslemi shpjegon se: "*El hamuletu* janë kafshët bartëse, ndërsa *el fersha* janë ato që përdoren për mish dhe për qumësht. Kështu, delen që nuk përdoret për ngarkesë, e përdorim për mishin dhe qumështin e saj, madje pasi e therim, edhe për lëkurën dhe leshin e saj, që shfrytëzohen për shtroja (*fersha*), veshje e mbulesa." Ky është një mendim i saktë, për të cilin dëshmon edhe fjala e Allahut: "A nuk e shohin ata se jemi Ne që kemi krijuar për ta kafshë që ata i kanë nën zotërimin e tyre? Dhe jemi Ne që ua nështruam ato për t'i përdorur. Disa i mbajnë si kafshë barre dhe disa i mbajnë për ushqim. Ata kanë prej tyre edhe dobi të tjera dhe pije të këndshme *(qumësht).* A nuk do të jenë mirënjohës?" [Ja Sin 71 - 73]. Gjithashtu: "Allahu i bëri shtëpitë tuaja vendbanim të qetë dhe nga lëkurët e kafshëve ju mundësoi të keni tenda që lehtësisht i bartni me vete gjatë udhëtimeve dhe *(kur qëndroni)* në vendin tuaj. Ndërsa nga leshi ose gëzofi i tyre, ju bëni veshje, që t'i shfrytëzoni për një kohë të caktuar." [Nahl 80].

- Hani nga ato që ju ka dhuruar Allahu - Hani nga frutat, drithërat e kafshët e lejuara, që Allahu i krijoi për ju. Ai i krijoi ato për të qenë furnizim për ju.

- e mos ndiqni hapat e Shejtanit ... - Mos ndiqni rrugën dhe urdhërat e tij, ashtu siç bënë idhujtarët, të cilët bënë haram frutat e kafshët që Zoti i kishte bërë të lejuara e furnizim për ju, duke gënjyer në emër të Tij!

- sepse ai është armiku juaj i betuar! - Në një ajet tjetër, Allahu i Lavdëruar thotë: "Shejtani është armiku juaj, prandaj edhe ju konsiderojeni si armik! Ai i fton ithtarët e vet, për t'i bërë banorë të Zjarrit." [Fatir 6]. Vëreni se si, duke përshkruar armiqësinë e shejtanit, Allahu i Lartësuar thotë: "... armiku juaj i betuar." Pra, ai është nga ata që e shfaqin haptazi armiqësinë e tyre, siç thuhet në ajetin tjetër: "O bijtë e Ademit! Kurrsesi të mos ju mashtrojë Shejtani, sikurse bëri me prindërit tuaj që i nxori nga Xheneti, duke i zhveshur për t'u nxjerrë në shesh lakuriqësinë. Ai dhe skota e tij ju sheh juve, ndërsa ju nuk mund t'i shihni ata. Ne i kemi bërë shejtanët miq *(vetëm)* të atyre që nuk besojnë." [Ea'raf 27], dhe thotë: "Kur u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!", ata ranë në sexhde, përveç Iblisit. Ai qe një nga xhindët dhe nuk e respektoi urdhrin e Zotit të vet.". "Vallë, a në vend Tim, do ta konsideroni si mik atë dhe pasardhesit e tij, ndërsa ata janë armiqtë tuaj?! Sa këmbim i shëmtuar dhe i padrejtë është ky!" [Kehf 50].

Ajetet 143 - 144

143. Janë tetë krerë bagëtish: dy krerë dhensh *(femër e mashkull)* **dhe dy krerë dhish** *(femër e mashkull)*. **Thuaj: "A janë ndaluar meshkujt apo femrat e këtyre, apo ajo që mbajnë në bark femrat?" Më tregoni, pra, me dije të saktë, nëse ato që thoni janë të vërteta!**

144. Edhe nga devetë janë dy krerë *(femër e mashkull)* **dhe nga lopët dy krerë** *(femër e mashkull)*. **Thuaj: "A janë ndaluar meshkujt apo femrat, apo ajo që mbajnë në bark femrat?" Mos, vallë, ishit dëshmitarë kur Allahu vendosi këto rregulla?" E kush është më i padrejtë se ai që trillon gënjeshtra ndaj Allahut për t'i devijuar njerëzit nga padija e tyre? Pa dyshim, Allahu nuk i udhëzon keqbërësit.**

Shpjegimi i ajeteve

Kjo tregon për injorancën e thellë të arabëve para Islamit. Kjo shfaqet qartë në praktikën e shenjtërimit të disa kafshëve e prodhimeve të tokës, duke ia bërë vetes haram dhe duke i emërtuar me emra të tillë si: Behira, Saiba, Uesila, Hama etj. Kështu, Allahu i Lartësuar ua qartësoi se Ai krijoi kopshte me pjergulla e pa pjergulla, hurma dhe drithëra të ndryshme, ullinj dhe shegë, të ngjashme e jo të ngjashme; gjithashtu, krijoi disa kafshë për ngarkesë e disa për mish.

- Janë tetë krerë bagëtish: dy krerë dhensh *(femër e mashkull)* **dhe dy krerë dhish** *(femër e mashkull)*. **Thuaj: "A janë ndaluar meshkujt apo femrat e këtyre, apo ajo që mbajnë në bark femrat?" Më tregoni, pra, me dije të saktë, nëse ato që thoni janë të vërteta! Edhe nga devetë janë dy krerë** *(femër e mashkull)* **dhe nga lopët dy krerë** *(femër e mashkull)*. - Ai ua qartësoi njerëzve llojet e bagëtive të imëta: delet e dhitë, meshkuj e femra, dhe bagëtitë e trasha: devetë e lopët, meshkuj e femra. Ai na tregoi se prej këtyre kafshëve nuk është asnjë haram. Edhe të lindurat prej tyre janë të gjitha hallall; të gjitha janë krijuar në shërbim të bijve të Ademit, si ushqim, si kafshë shpine, si stoli, e për çdo shërbim tjetër, që mund të përftohet prej tyre.

- Thuaj: "A janë ndaluar meshkujt apo femrat, apo ajo që mbajnë në bark femrat?" - Asnjë nga këto nuk është bërë haram. Edhe ajo që gjendet brenda barkut të tyre është e lejuar, qoftë mashkull apo femër. Atëherë, kush e bëri haram njërin dhe lejoi tjetrin?! Allahu i Lartësuar thotë: "Më tregoni, pra, me dije të saktë, nëse ato që thoni janë të vërteta!" Domethënë, të gjitha janë hallall dhe ju nuk keni asnjë dituri për atë që trilloni.

- Mos, vallë, ishit dëshmitarë kur Allahu vendosi këto rregulla?" - Ky është një poshtërim i tyre, për shpifjet që bënin për Allahun e Madhëruar, për ato ndalesa të shpikura nga ata, që Ai kurrë nuk i ligjëroi. I Lartësuari thotë:

- E kush është më i padrejtë se ai që trillon gënjeshtra ndaj Allahut për t'i devijuar njerëzit nga padija e tyre? - Domethënë, nuk ka më të padrejtë se ky njeri.

- Pa dyshim, Allahu nuk i udhëzon keqbërësit. - I pari për të cilin bën fjalë ky ajet është pa dyshim Amër Ibn Luhaj Ibn Kamate, i cili ishte i pari që ndryshoi fenë e profetëve (ndër arabë) dhe i pari që trilloi Saibën, Uesilën dhe Hamën, sikurse vjen në *Sahih*.

Ajeti 145

145. Thuaj: "Në Shpalljen që më është dhënë nuk gjej ushqime të ndaluara, veç mishit të ngordhur, gjakut që derdhet vrullshëm dhe mishit të derrit, sepse janë të ndyrë, dhe mishit që theret me emrin e dikujt tjetër veç Allahut, që është shkelje e kufijve të Tij. E për atë që është i detyruar të hajë nga këto, por duke mos pasur për qëllim shijimin dhe duke mos e tepruar, Zoti yt është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajetit

- Thuaj: "Në Shpalljen që më është dhënë nuk gjej ushqime të ndaluara, veç mishit të ngordhur, gjakut që derdhet vrullshëm dhe mishit të derrit, sepse janë të ndyrë,

dhe mishit që theret me emrin e dikujt tjetër veç Allahut, që është shkelje e kufijve të Tij. - Allahu i Lavdëruar e urdhëron robin dhe Profetin e Tij të dashur: "Thuaju, o Muhamed, këtyre të cilët bënë haram rizkun që Zoti u dhuroi, duke trilluar gënjeshtra për Atë: "Në Shpalljen që më është dhënë nuk gjej ushqime të ndaluara, veç ...". Domethënë, nuk ka haram tjetër, përveç këtyre që përmenden në ajet. Atëherë, mund të themi se dispozitat për ndalesat në ushqime, - që janë zbritur pas këtij ajeti në suren Maide dhe të transmetuara nëpër hadithe, - e kanë rrëzuar këtë dispozitë, të përftuar nga kuptimi i këtij ajeti.[28] Disa e konsiderojnë zëvendësimin e dispozitës së përftuar nga ky ajet me ajetet e sures Maide si një abrogim (*nes'h*). Por shumica e dijetarëve të mëvonshëm nuk e konsiderojnë abrogim, sepse të ndaluarat e përmendura aty mbeten po të ndaluara, por e konsiderojnë si një reduktim të gjykimit fillestar për lejueshmërinë e gjërave në origjinë, duke përjashtuar kështu prej tij edhe disa raste të tjera. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Allahu i Lartësuar thotë: "gjakut që derdhet vrullshëm". Domethënë, ai gjak që del furishëm nga kafsha gjatë therjes. Katade ka thënë: "Në lidhje me gjakun, është bërë haram ai që derdhet furishëm (gjatë therjes), ndërsa gjaku i mbetur (pas therjes së rregullt) brenda mishit, nuk është i ndaluar." Ibn Merdeuejhi sjell thënien e Ibn Abasit: "Në kohën e injorancës (para Islamit), njerëzit nuk hanin disa gjëra, pasi i konsideronin si të neveritshme. Kur Allahu dërgoi Profetin dhe shpalli Librin e Tij, Ai e qartësoi haramin dhe hallallin. Atëherë, ajo që Ai e konsideron hallall, ajo është hallall dhe atë që Ai e konsideron haram, ajo është haram. Ndërsa gjërat për të cilat Ai nuk ka folur janë pjesë e tolerimit e faljes." Imam Ahmedi sjell sërish nga Ibn Abasi hadithin: 1147. "Seudas, bijës së Zumates, i ngordhi një dele, prandaj ajo i tha Profetit: "Ajo delja ngordhi!" Profeti ﷺ e pyeti: "Pse nuk ia more lëkurën e saj?" Ajo tha: "A mund ta marr lëkurën e një deleje të ngordhur?!" Profeti iu përgjigj: "Allahu thotë: "Thuaj: "Në Shpalljen që më është dhënë nuk gjej ushqime të ndaluara, veç mishit të ngordhur, gjakut që derdhet vrullshëm dhe mishit të derrit,...". Kështu që, ju nuk do ta hani atë, prandaj thajeni lëkurën e saj e përdoreni!" Kështu, ajo e dha delen që ta rripnin dhe t'ia thanin lëkurën. Madje, me atë lëkurë bëri një calik, që e përdori derisa u gris." Hadithin e sjellin Buhariu dhe Nesaiu. Seid Ibn Mensuri përcjell nga Numejle el Fezzari, që tregon: 1148. "Njëherë, isha tek Ibn Umeri, kur dikush e pyeti rreth ngrënies së mishit të iriqit. Ai i lexoi atij fjalën e Allahut "Në Shpalljen që më është dhënë nuk gjej ushqime të ndaluara, veç mishit të ngordhur, gjakut që derdhet vrullshëm dhe mishit të derrit,...", por një burrë, që ishte pranë tij, tha: "E kam dëgjuar Ebu Hurejrën të thotë se kjo pyetje iu bë Profetit dhe ai tha: "Ai është pisllëk nga gjërat e pista!" Atëherë Ibn Umeri tha: "Nëse Profeti ka thënë kështu, atëherë kështu është." [Ebu Daudi]. Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe mishit që theret me emrin e dikujt tjetër veç Allahut..." Flitet për ato kafshë që theren duke përmendur emrin e dikujt tjetër veç Allahut, si idhujt, putat etj., siç vepronin idhujtarët në kohën e injorancës. Kurtubiu përcjell prej Aishes (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se, kur ajo u pyet rreth kafshëve që therin të huajt për festat e tyre, kur ata ua dhurojnë muslimanëve, ajo tha: "Mos hani nga ato që theren për ato ditë *(feste për ta)*, por mund të hani prej pemëve të tyre!"

- E për atë që është i detyruar të hajë nga këto, por duke mos pasur për qëllim shijimin dhe duke mos e tepruar, Zoti yt është Falës i Madh e Mëshirëplotë. - Tefsiri i këtyre ajeteve është bërë në suren Bekare. [29] Ky ajet është sjellë për të hedhur poshte trillimet e idhujtarëve në bërjen haram të gjërave që Allahu i ka lejuar për robërit e Tij. Me çfarë argumenti e bëjnë haram atë që Allahu e ka lejuar?! Allahu e urdhëroi Profetin e Tij që t'u kumtojë

njerëzve se çfarë është bërë e ndaluar, siç është ky ajet, i cili mëton, gjithashtu, se gjërat e tjera, që Allahu nuk i ka përmendur, janë pjesë e faljes dhe të tolerimit të Tij. Duhet thënë se, të ndaluara janë edhe ato gjëra që janë përcjellë si të tilla nga Profeti, si mishi i gomarit të butë, mishi i kafshëve mishngrënëse (me dhëmbë shqyes) dhe mishi i çdo shpendi me kthetra (shqyes) e mishngrënës, siç thotë mendimi më i njohur dhe i përhapur mes dijetarëve.

Ajeti 146

146. Judejve u ndaluam çdo kafshë njëthundrake. Për sa u përket lopëve dhe deleve, u ndaluam dhjamin e tyre, veç atij në shpinën dhe në zorrët e tyre dhe atij të përzier me kockat. Këtë e vendosëm si ndëshkim ndaj shkeljeve të tyre dhe Ne themi vetëm të vërtetën *(dhe drejtësinë)***.**

Shpjegimi i ajetit

- Judejve u ndaluam çdo kafshë njëthundrake. - Ibn Xheriri shpjegon se Allahu i Lartësuar na njofton se Ai ua bëri haram jehudëve çdo kafshë njëthundrake, pra, kafshët dhe shpendët që nuk i kanë të ndara thundrat dhe gishtat e këmbëve të tyre, siç janë deveja, struci, pata, rosa. Ibn Xhurejxhi transmeton shpjegimin nga Muxhahidi: "Flitet për çdo kafshë njëthundrake dhe shpendë me gishta të ngjitur të këmbëve, si struci, deveja dhe *shekashik*-ët. Unë e pyeta Ebu Kasim Ibn Ebu Bezzeten: "Çfarë janë '*shekashik'*?" Ai tha: Çdo kafshë që i ka thundrat jo të çara (pra, njëthundrake). Ndërsa ato kafshë që i kanë të ndara gishtat e këmbëve, u lejoheshin. Kështu, jehudët i kishin të lejuara t'i hanin kafshët dhe shpendët që i kanë këmbët të ndara në thundra e gishta. Ata nuk lejoheshin të hanin as gomarin e egër."

- Për sa u përket lopëve dhe deleve, u ndaluam dhjamin e tyre... - El Seddiju ka thënë: "Flitet për dhjamin mbi stomakun dhe zorrët e kafshës, si edhe për dhjamin e veshkave.

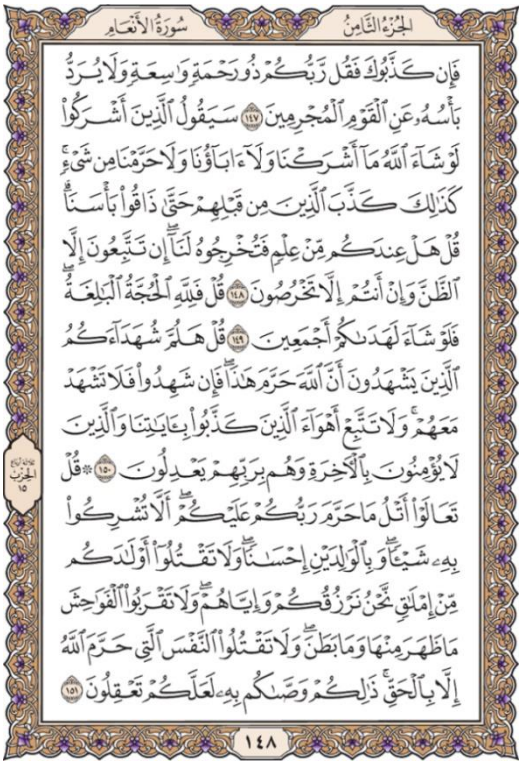
الجزء الثامن سورة الأنعام
فَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ
بَأْسُهُۥ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾ سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟
لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَىْءٍ
كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا۟ بَأْسَنَا
قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَآ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا
ٱلظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ
فَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ
ٱلَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا ۖ فَإِن شَهِدُوا۟ فَلَا تَشْهَدْ
مَعَهُمْ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱلَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾ قُلْ
تَعَالَوْا۟ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا۟
بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُم
مِّنْ إِمْلَٰقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلْفَوَٰحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ
إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾
١٤٨

- veç atij në shpinën dhe në zorrët e tyre - Domethënë, dhjami i pjesës së brendshme të brinjëve e shpinës së kafshës, si dhe dhjami i përzier me zorrët e kafshës.

- dhe atij të përzier me kockat. - Pra, dhjami në këmbët, brinjët, kokën dhe sytë e kafshës ishte i lejuar.

- Këtë e vendosëm si ndëshkim ndaj shkeljeve të tyre - Këto ndalesa kishin karakter ndëshkues, për shkak të shkeljes nga ana e tyre të kufijve të Zotit dhe moszbatimit të urdhëresave të Tij, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Për shkak të padrejtësisë së hebrejve dhe për shkak se ata penguan shumë nga rruga e Allahut, Ne ua bëmë haram disa të mira, që më parë ishin të lejuara. Edhe për shkak të përfitimit nga kamata, ndërkohë që e kishin të ndaluar atë, si dhe për shkak të ngrënies së pasurisë së njerëzve në mënyrë të padrejtë. Ne kemi përgatitur dënim të dhembshëm për ata prej tyre që nuk besuan." [Nisa 160, 161].

- dhe Ne themi vetëm të vërtetën *(dhe drejtësinë)***.** - Ne jemi të drejtë në ndëshkimin që u dhamë atyre. Imam

Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili rrëfen: 1149. "Profeti i Allahut ishte njëherë ulur në xhami, në drejtim të Hixhrit. Ai ngriti shikimin drejt qiellit dhe buzëqeshi, pastaj tha: "Allahu i mallkoi jehudët, të cilët, kur iu bë haram dhjami, ata e shisnin dhe kështu hanin çmimin fituar prej asaj shijeje. Kur Allahu ia bën haram një populli ngrënien e diçkaje, Ai ia ka bërë haram edhe çmimin apo fitimin prej saj."

Ajeti 147

147. Në qoftë se ata të quajnë gënjeshtar, thuaju: "Me të vërtetë, Zoti juaj e ka mëshirën të gjerë, por dënimi i Tij kurrë nuk do të sprapset nga një popull keqbërës!"

Shpjegimi i ajetit

- Në qoftë se ata të quajnë gënjeshtar, thuaju: "Me të vërtetë, Zoti juaj e ka mëshirën të gjerë. - Nëse idhujtarët, jehudët e ata që u ngjajnë atyre, të kundërshtojnë e të quajnë gënjeshtar, atëherë thuaju: "Me të vërtetë, Zoti juaj e ka mëshirën të gjerë.". Ky është një inkurajim për ta, që të kërkojnë mëshirën e Zotit, e cila është e gjerë, duke pasuar rrugën e Profetit të Tij, vulës së të gjithë profetëve.

- por dënimi i Tij kurrë nuk do të sprapset nga një popull keqbërës!" - Ndërsa ky është një kërcënim e paralajmërim, që të heqin dorë nga kundërshtimi i Profetit. Allahu i Lartësuar përmend thuajse gjithmonë bashkë inkurajimin dhe kërcënimin, nxitjen e shpresës dhe nxitjen e frikës, siç ndodh edhe në fund të kësaj sureje: "Allahu është ndëshkues i shpejtë, por Ai është edhe Falës i Madh e Mëshirëplotë.". Ose: "... Me të vërtetë, Zoti yt e ka faljen të madhe për njerëzit, me gjithë padrejtësitë e tyre, por të jeni të bindur se Zoti yt është edhe ndëshkues i rreptë." [Ra'd 6], ose "Thuaju robve të Mi se vërtet, Unë jam Falësi i Madh e Mëshirëplotë. Por edhe dënimi Im është Dënim i dhembshëm." [Hixhr 49, 50], ose: "Shpallja e këtij Libri është prej Allahut, Ngadhënjimtarit, të Gjithëditurit, Falësit të gjynahit dhe Pranuesit të pendimit, që ndëshkon ashpër, por është dhe Bamirës i madh. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij dhe tek Ai do të kthehen të gjithë!" [Gafir 2, 3], ose : "Është e vërtetë se ndëshkimi i Zotit tënd është i fortë. Në të vërtetë, është Ai që krijon nga e para dhe rikrijon. Ai është Falësi, i Dashuri." [Buruxh 12 - 14]. Ajete të tilla janë të shumta.

Ajetet 148 - 150

148. Idhujtarët do të thonë: "Sikur të kishte dashur Allahu, nuk do të ishim idhujtarë as ne e as prindërit tanë, e as nuk do të kishim bërë harame." Kështu kanë gënjyer edhe ata që ishin para tyre, derisa përjetuan dënimin tonë të ashpër. Thuaju: "A keni ndonjë dije *(të sigurt)* **për të na paraqitur? Ju mbështeteni vetëm në hamendje. Ju, në të vërtetë, vetëm se gënjeni!".**

149. Thuaj: "Allahu zotëron argumentin më të plotë dhe, sikur të kishte dashur, Ai do t'ju kishte udhëzuar të gjithëve."

150. Thuaj: "Sillni dëshmitarë që të dëshmojnë se Allahu ka ndaluar këtë e atë!" Nëse duan të bëjnë dëshmi të rreme, ti mos dëshmo bashkë me ta! Kurrë mos shko pas dëshirave të atyre që argumentet Tona i konsiderojnë si gënjeshtra, nuk besojnë jetën e përtejme dhe sajojnë zota të tjerë si të barabartë me Zotin e tyre!

Shpjegimi i ajeteve

Këtu kemi të bëjmë me një polemikë dhe disa dyshime e arsyetime boshe, në të cilat kapen idhujtarët për të justifikuar mosbesimin dhe ligjet që i trilluan vetë rreth bërjes haram të disa mirësive të Allahut.

- Idhujtarët do të thonë: "Sikur të kishte dashur Allahu, nuk do të ishim idhujtarë as ne e as prindërit tanë, e as nuk do të kishim bërë harame." - Sipas kësaj logjike, Allahu e di mirë idhujtarinë e tyre dhe ndalesat që ata përcaktuan në emër të Tij dhe Ai është i plotpushtetshëm që t'i udhëzojë ata në *iman* dhe t'i ndalojë nga *kufri* e padrejtësitë, por meqë Ai nuk e bën këtë, kjo do të thotë - sipas tyre - se vetë Ai

e pëlqente këtë gjë. Sipas një ajeti tjetër, ata thoshin: "Sikur të kishte dashur Allahu, nuk do të ishim idhujtarë as ne e as prindërit tanë, e as nuk do të kishim bërë harame.". ose sikur tregon Allahu për ta në një ajet tjetër: "Ata thonë: "Sikur të kishte dashur Rahmani, ne nuk do t'i adhuronim ata!" Por ata nuk kanë ndonjë provë për këtë. Ata, në të vërtetë, vetëm gënjejnë. A mos u kemi dhënë ndonjë libër para këtij, të cilit ata i përmbahen? Jo. Por ata thonë: "Ne i kemi gjetur të parët tanë në këtë fe, prandaj do t'i ndjekim gjurmët e tyre me këmbëngulje."." [Zuhruf 30]. Në vijim i Lartësuari thotë:

- Kështu kanë gënjyer edhe ata që ishin para tyre, derisa përjetuan dënimin tonë të ashpër. - Me të tilla arsyetime, humbën dhe u shkatërruan popuj të mëparshëm, sepse ato janë arsyetime boshe e të pavlera. Nëse do të ishin të sakta e të pranueshme si arsyetime, Allahu nuk do t'i godiste me ndëshkime të dhimbshme e as nuk do të zbriste shkatërrimin e zemërimin e Tij mbi ta.

- Thuaju: "A keni ndonjë dije *(të sigurt)* **për të na paraqitur?** - A keni ndonjë dijeni, që pretendoni se Allahu është i kënaqur me këtë që ju veproni?

- Ju mbështeteni vetëm në hamendje. - Ato janë thjesht hamendësime të pabaza. Hamendësimi, në këtë rast, nënkupton besimin e gabuar të tyre.

- Ju, në të vërtetë, vetëm se gënjeni! - Këto pretendime janë thjesht gënjeshtra për Allahun. Ali Ibn Ebu Talha tregon se Ibn Abasi, duke shpjeguar fjalën e Allahut: "Sikur të kishte dashur Allahu, nuk do të ishim idhujtarë...", përmendi ajetin tjetër, që thotë: "Kështu kanë gënjyer edhe ata që ishin para tyre". Më pas, tha: "Nëse do të dëshironte Allahu, ata nuk do të bënin idhujtari." Ata thoshin: "Adhurimi që u përkushtojmë zotave na afron më shumë tek Allahu." Por Allahu i njoftoi se kjo vepër nuk i afronte aspak tek Ai. Kur ata thanë: "Sikur të kishte dashur Allahu, nuk do të ishim idhujtarë ...", Allahu u tha se, po të dëshironte, Ai mund t'i bënte të gjithë bashkë që të kishin një besim të vetëm, të drejtë e të saktë.

- Thuaj: "Allahu zotëron argumentin më të plotë - Ai ka urtësinë absolute dhe argumentin më të plotë, qoftë në udhëzimin e atyre që Ai udhëzoi, qoftë në lënien në humbje të atyre që humbën e mbetën në errësirë.

- dhe, sikur të kishte dashur, Ai do t'ju kishte udhëzuar të gjithëve." - Gjithçka ndodhi me pushtetin, dëshirën dhe përzgjedhjen e Allahut të Urtë dhe të Gjithëdijshëm. Megjithëkëtë, Ai i do besimtarët dhe i urren mohuesit, sikurse ka thënë në një ajet tjetër: "Sikur të kishte dashur Zoti yt, do të besonin ata që janë në Tokë që të gjithë. Vallë, ti do t'i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë? Asnjë njeri nuk mund të besojë, përveçse me lejen e Allahut. Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* do të godasë ata që nuk mendojnë." [Junus 99], ose: "Sikur të dëshironte Zoti yt, do ta bënte njerëzinë të një feje, por ata do të jenë vazhdimisht duke kundërshtuar, përveç atyre të cilët i ka mëshiruar Zoti yt. Për këtë edhe i krijoi ata. Vendimi i Zotit tënd do të përmbushet: "Unë do ta mbush Xhehenemin me xhinde dhe njerëz bashkë."" Hud 118, 119].

- Thuaj: "Sillni dëshmitarë që të dëshmojnë se Allahu ka ndaluar këtë e atë!" - Sillini dëshmitarët tuaj, të cilët dëshmojnë se gënjeshtrat që ju shpikët për Allahun janë të vërteta!

- Nëse duan të bëjnë dëshmi të rreme, ti mos dëshmo bashkë me ta! - Sepse edhe nëse ata dëshmojnë për të tilla gënjeshtra, ajo është një dëshmi e rreme dhe e pabazë.

- Kurrë mos shko pas dëshirave të atyre që argumentet Tona i konsiderojnë si gënjeshtra, nuk besojnë jetën e përtejme dhe sajojnë zota të tjerë si të barabartë me Zotin e tyre! - Domethënë, i bëjnë Zotit shirk, duke pranuar se ka të barabartë me Të.

Ajeti 151

151. "Thuaju: "Ejani t'ju kumtoj ato që vërtet jua ka ndaluar Zoti juaj: Të mos

adhuroni *(asnjë e)* **asgjë tjetër përveç Tij; të silleni mirë me prindërit; të mos i vrisni fëmijët tuaj për shkak të varfërisë, sepse Ne ju furnizojmë ju dhe ata; të mos u afroheni gjynaheve - të hapura apo të fshehta qofshin; dhe të mos vrisni atë që Allahu e ka ndaluar të vritet, veçse kur e do drejtësia. Këto janë porositë e Tij, që ju të mendoni thellë.**

Shpjegimi i ajetit

Daud el Eudi përcjell nga Ibn Mesudi thënien: 1150. "Kush dëshiron që të shohë porosinë e Profetit të Allahut të vulosur nga vetë ai, le të lexojë këto ajete: "Thuaju: "Ejani t'ju kumtoj ato që vërtet jua ka ndaluar Zoti juaj: Të mos adhuroni *(asnjë e)* asgjë tjetër përveç Tij; të silleni mirë me prindërit; të mos i vrisni fëmijët tuaj për shkak të varfërisë, sepse Ne ju furnizojmë ju dhe ata; të mos u afroheni gjynaheve - të hapura apo të fshehta qofshin; dhe të mos vrisni atë që Allahu e ka ndaluar të vritet, veçse kur e do drejtësia. Këto janë porositë e Tij, që ju të mendoni thellë. Mos iu afroni pasurisë së jetimit, veçse në mënyrën më të mirë, derisa ai të arrijë pjekurinë! Masni dhe peshoni me drejtësi! Ne nuk ngarkojmë asnjë njeri përtej mundësive të veta. Kur të flisni, duhet të jeni të drejtë, edhe kur çështja është për të afërmit tuaj. Plotësojini zotimet që i bëni Allahut! Këto janë porositë e Tij, me qëllim që ju të kujtoni. Kjo është rruga Ime e drejtë. Prandaj përmbajuni asaj e mos ndiqni rrugë të tjera, të cilat ju largojnë nga rruga e Tij. Këto janë porositë e Tij për ju, në mënyrë që ju të jeni të devotshëm." Hakimi sjell në *Mustedrak*-un e tij rrëfimin e Jezid Ibn Harunit, që përcjell nga Ubadetu Ibn Samiti, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1151. "Kush nga ju do të më japë besën për këto të trija!" Pastaj Profeti i Allahut lexoi: "Thuaju: "Ejani t'ju kumtoj ato që vërtet jua ka ndaluar Zoti juaj..." deri në fund. Më pas tha: "Ai që i përmbush këto, e ka shpërblimin tek Allahu. Ai që cënon diçka prej tyre dhe Allahu e dënon për to që në këtë dynja, ai është ndëshkimi për to. Ndërsa atë që e vonon për në ahiret, ai është në dorë të Allahut, nëse do e ndëshkon e nëse do e fal." Hakimi shton se ky është një *isnad* i saktë sipas kushteve të Buhariut dhe Muslimit, edhe pse nuk e kanë nxjerrë në *Sahih*-un e tyre. Megjithatë, ata të dy kanë rënë dakord për saktësinë e hadithit të Zuhriut, që përcjell nga Ebu Idrisi, e ky nga Ubadetu: 1152. "Më jepni besën që nuk do t'i shoqëroni asgjë Allahut në adhurimin përkushtuar ndaj Tij...", e deri në fund. Në fakt, Sufjan Ibn Husejni i ka transmetuar të dy hadithet, prandaj nuk është e udhës që për njërin hadith të konsiderohet si transmetues që ka gabime e ngatërresa e për tjetrin jo, ndërkohë që i ka sjellë së bashku. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur.

- Thuaju: "Ejani t'ju kumtoj ato që vërtet jua ka ndaluar Zoti juaj ..." - Në këto ajete, Allahu e urdhëron Profetin e Tij që t'u drejtohet këtyre idhujtarëve, të cilët adhuronin idhuj përveç Allahut, bënin haram mirësitë që Allahu u dhuroi njerëzve, vrisnin fëmijët e tyre, dhe të gjitha këto i bënin duke u prirë nga hamendësitë e kota dhe frymëzimi i shejtanit të mallkuar: Thuaju atyre: "Ejani t'ju kumtoj ato që vërtet jua ka ndaluar Zoti juaj...". Pra, ejani e dëgjoni me kujdes për çfarë ju ndalon Zoti juaj:

- Të mos adhuroni *(asnjë e)* **asgjë tjetër përveç Tij...** - Ai ju porosit që të mos adhuroni dikë tjetër veç Tij. Kjo është një porosi që përmban në vetvete ndalesën nga idhujtaria. E thënë ndryshe, është një ndalesë e sjellë në formë porosie. Prandaj në fund të ajetit thuhet: "Këto janë porositë e Tij, që ju të mendoni thellë." Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi i Ebu Dherit, që tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1153. "Më erdhi Xhibrili dhe më përgëzoi se çdokush nga umeti im që vdes dhe nuk ka adhuruar *(asnjë e)* asgjë tjetër përveç Allahut, ka për të hyrë në Xhenet. Unë i thashë: "Edhe nëse bën *zina* dhe vjedh?" Ai tha: "Edhe nëse bën zina dhe vjedh!" I thashë përsëri: "Edhe nëse bën zina dhe vjedh?" - "Edhe nëse bën zina dhe vjedh." I thashë përsëri: "Edhe

nëse bën zina dhe vjedh?" - "Edhe nëse bën zina dhe vjedh dhe pi pije dehëse."." Në një transmetim tjetër thuhet se ishte Ebu Dheri ai që ia drejtoi këto pyetje Profetit dhe ai iu përgjigj.[30] Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi i Ibn Mesudit, ku thuhet: 1154. "Ai që vdes dhe nuk ka adhuruar *(asnjë e)* asgjë tjetër përveç Allahut, ka për të hyrë në Xhenet." Ibn Merdeuejhi përcjell hadithin e Ubadete dhe Ebu Dardae: 1155. "Të mos adhuroni *(asnjë e)* asgjë tjetër përveç Allahut edhe nëse priteni në copa, ose gozhdoheni, ose digjeni me zjarr."

- të silleni mirë me prindërit ... - Allahu ju porosit dhe ju urdhëron që të jeni bamirës me prindërit tuaj. Allahu i Lartësuar e përmend bashkë urdhrin për bindje ndaj Tij dhe bamirësinë ndaj prindërve në shumë ajete, si për shembull: "Dhe Ne e kemi urdhëruar njeriun që të jetë bamirës ndaj prindërve të tij. Nëna e vet e barti atë mund pas mundi dhe pas dy vjetësh ia ndau gjirin. *(E porositëm)* "Të jesh mirënjohës ndaj Meje dhe ndaj dy prindërve tu. Vetëm tek Unë është kthimi juaj. E nëse ata të dy të shtyjnë që ti të më bësh Mua shok *(në adhurimin për mua)*, për çka ti nuk ke kurrfarë dijeje, atëherë mos iu bind atyre, por në çështjet e jetës së kësaj bote të sillesh mirë me ta. Pasoje *(me përkushtim)* rrugën e atij që është kthyer *(i penduar e i nënshtruar)* drejt Meje. Në fund, ju tek Unë do të ktheheni të gjithë dhe Unë do t'jua tregoj atë që keni bërë." Lukman 14, 15. Kështu, Ai urdhëron për bamirësi ndaj tyre, edhe nëse janë idhujtarë, dhe ajetet që flasin për këtë çështje janë të shumta. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ibn Mesudi, që ka thënë: 1156. "E kam pyetur Profetin: "O i Dërguari i Allahut! Cila është vepra më e mirë?" - "Namazi në kohën e vet" - "Po pastaj?" - "Xhihadi në rrugën e Allahut"." - "Po pas saj? - "Bamirësia ndaj prindërve." Ibn Mesudi vazhdon: "Këto më tregoi Profeti i Allahut. Nëse do ta pyesja për më shumë, do më tregonte më shumë...".

- të mos i vrisni fëmijët tuaj për shkak të varfërisë, sepse Ne ju furnizojmë ju dhe ata ... - Pasi porositi për bamirësi ndaj prindërve e paraardhësve, Allahu i Lartësuar urdhëron edhe për bamirësi ndaj fëmijëve e pasardhësve. Ai thotë: "mos i vrisni fëmijët tuaj për shkak të varfërisë...". Bëhet fjalë për varfërinë egzistuese. Pra, të mos ju shtyjë frika nga varfëria në të cilën ndodheni, që të bëni këtë krim të shëmtuar. Ndërsa në suren Isra tha: "Mos i vrisni fëmijët tuaj nga frika e varfërisë," [Isra 31], pra nga frika se pasi ato t'ju lindin, ju do të varfëroheni për këtë shkak. Prandaj, po ta vëresh me kujdes, i lartësuari tha: "... se Ne ua sigurojmë furnizimin atyre dhe juve!". Kështu, Ai përmendi fillimisht faktin se është Ai që e ka siguruar rizkun e fëmijëve, e kështu lindja e fëmijës nuk është shkak për varfërim (përkundrazi, rizku i fëmijës bëhet shkak që të shtohet edhe rizkut i prindit), pastaj përmendi faktin se Ai e ka siguruar edhe rizkun e prindërve. Kështu, rizku i tyre nuk pakësohet me lindjen e fëmijës. Ndërsa në këtë sure i madhëruari tha: "... Ne ju furnizojmë ju dhe ata". Pra, Ai përmendi fillimisht rizkun e prindërve, si më i rëndësishmi për t'u përmendur në këtë kontekst, pastaj përmendi edhe rizkun e fëmijëve. Pra, është Allahu që ju furizon ju dhe fëmijët tuaj. Kështu, vrasja e fëmijës nuk do t'jua lehtësojë varfërinë në të cilën ndodheni, sepse si rizku juaj ashtu edhe ai i fëmijës tuaj është në dorë të Allahut.

- të mos u afroheni gjynaheve - të hapura apo të fshehta qofshin ... - Në një ajet tjetër, i Madhëruari thotë: "Thuaj: "Gjërat që ka ndaluar Zoti janë veprat e turpshme, qofshin ato të hapura ose të fshehta, gjynahet, shkelja e kufijve *(të Tij)* dhe padrejtësitë; t'i bësh shokë Allahut, pa pasur asnjë argument të shpallur dhe të thuash për Allahun gjëra për të cilat s'ke asnjë dijeni." [El ea'raf 33]. Tefsiri i këtij ajeti u përmend më parë, e pikërisht në fjalën e Allahut: "Largohuni nga të gjitha gjynahet, si të haptat, ashtu edhe të fshehtat..." [31] Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi prej Ibn Mesudit, se Profeti i Allahut ka thënë: 1257. "Askush nuk është më xheloz se Allahu. Për këtë

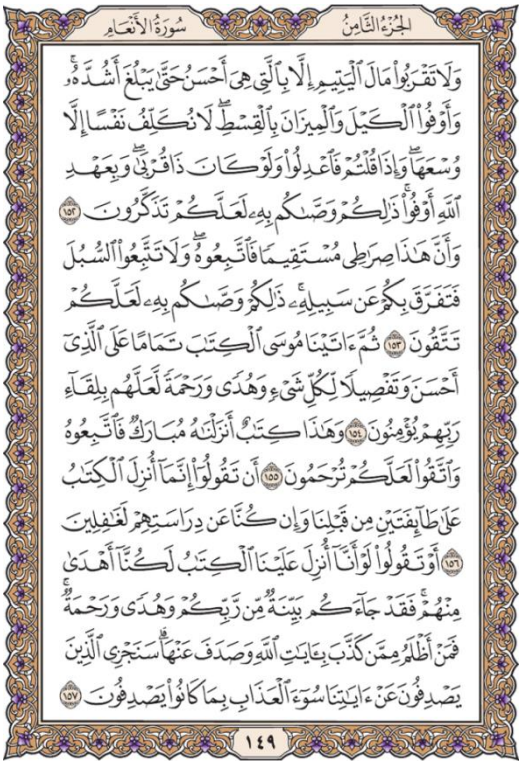
الجزء الثامن سورة الأنعام
وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۚ
وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ ۖ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا
وُسْعَهَا ۖ وَإِذَا قُلْتُمْ فَٱعْدِلُوا۟ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ وَبِعَهْدِ
ٱللَّهِ أَوْفُوا۟ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾
وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِى مُسْتَقِيمًا فَٱتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلسُّبُلَ
فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ
تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ تَمَامًا عَلَى ٱلَّذِىٓ
أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُم بِلِقَآءِ
رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ فَٱتَّبِعُوهُ
وَٱتَّقُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ أَن تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أُنزِلَ ٱلْكِتَٰبُ
عَلَىٰ طَآئِفَتَيْنِ مِن قَبْلِنَا وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمْ لَغَٰفِلِينَ
﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا۟ لَوْ أَنَّآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْكِتَٰبُ لَكُنَّآ أَهْدَىٰ
مِنْهُمْ ۚ فَقَدْ جَآءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ
فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا ۗ سَنَجْزِى ٱلَّذِينَ
يَصْدِفُونَ عَنْ ءَايَٰتِنَا سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾
١٤٩

arsye, Ai i ndaloi gjynahet, të hapura apo të fshehura qofshin."

- dhe të mos vrisni atë që Allahu e ka ndaluar të vritet, veçse kur e do drejtësia. - Krimi i vrasjes bën pjesë në gjynahet që Allahu i Madhëruar i ndaloi kur tha: "...të mos u afroheni gjynaheve - të hapura apo të fshehta qofshin", por Allahu i Lavdëruar e përmend këtu krimin e vrasjes në mënyrë të veçantë, për ta përforcuar edhe më shumë ndalesën për të. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi prej Ibn Mesudit, se Profeti i Allahut ka thënë: 1158. "Nuk lejohet të derdhet gjaku i një muslimani, i cili dëshmon se nuk ka të adhuruar me meritë veç Allahut dhe se unë jam Profeti i Allahut, përveçse në tri raste: jeta me jetën (pra, nëse vret njeri të pafajshëm, atëherë vritet); ai që bën imoralitet duke qenë i martuar; dhe ai që e braktis fenë e tij dhe largohet duke përçarë bashkësinë muslimane." Po kështu është transmetuar edhe kërcënimi e ndalesa e fortë për vrasjen e *muâhid*-it, pra, të atij me të cilin është lidhur marrëveshje paqeje apo armëpushimi. Buhariu përcjell nga Abdullah Ibn Amri një hadith *merfu'* nga Profeti i Allahut, që ka thënë: 1159. "Ai që vret një *muâhid*, nuk ka për ta ndjerë aromën e Xhenetit, edhe pse aroma e tij ndihet që dyzet vjet larg."

- Këto janë porositë e Tij, që ju të mendoni thellë. - Këto janë disa nga porositë e Tij, që ju të logjikoni e të mësoni rreth tyre.

Ajeti 152

152. Mos iu afroni pasurisë së jetimit, veçse në mënyrën më të mirë, derisa ai të arrijë pjekurinë! Masni dhe peshoni me drejtësi! Ne nuk ngarkojmë asnjë njeri përtej mundësive të veta. Kur të flisni, duhet të jeni të drejtë, edhe kur çështja është për të afërmit tuaj. Plotësojini zotimet që i bëni Allahut! Këto janë porositë e Tij, me qëllim që ju të kujtoni.

Shpjegimi i ajetit

- Mos iu afroni pasurisë së jetimit, veçse në mënyrën më të mirë, derisa ai të arrijë pjekurinë! - Kur zbriti ky ajet dhe ajeti tjetër: "Ata që e hanë pa të drejtë pasurinë e jetimëve, në të vërtetë hanë atë që ua mbush barkun me Zjarr. Ata do të hidhen në Zjarrin e ndezur fort." [Nisa 10], të gjithë ata që kishin jetimë në kujdestari, filluan të veçonin ushqimin e jetimëve më vete e të mos e përzienin me ushqimin e tyre. Ata e hiqnin mënjanë për jetimët, derisa ata ta hanin, përndryshe e linin fare të prishej. Kjo filloi të bëhej shqetësim për ta, prandaj ia përmendën Profetit të Allahut. Atëherë, zbriti ajeti: "Të pyesin ty për jetimët. Thuaju: Bamirësia ndaj tyre është punë e mirë. Nëse jetoni bashkë me ata *(dijeni se)* janë vëllezërit tuaj." Allahu di ta dallojë keqbërsin nga bamirësi. Sikur të kishte dashur, Allahu do t'ju kishte vënë në vështirësi. Vërtet, Allahu është Krenar e i Urtë." [Bekare 220]. Atëherë, filluan që t'i përzienin ushqimin e pijen e jetimëve me ushqimin e pijen e tyre. Kështu e ka transmetuar Ebu Daudi nga Ibn Abasi. Allahu i Lartësuar thotë: "... derisa ai të arrijë pjekurinë!" Domethënë, derisa të arrijë moshën e pubertetit. [32]

- Masni dhe peshoni me drejtësi! - Allahu i Lavdëruar urdhëron për drejtësi e barazi, qoftë kur marrim hakun tonë, qoftë kur kërkohet të përmbushim hakun e të tjerëve. Ai e ka ndaluar padrejtësinë në këtë drejtim kur thotë: "Mjerë për ata që masin e peshojnë mangut; ata që kur blejnë nga të tjerët e marrin masën e plotë, por kur u shesin të tjerëve, e masin dhe e peshojnë mangut. A nuk mendojnë ata se kanë për t'u ringjallur një ditë të madhe, ditën kur njerëzit do të ngrihen për të dalë para Zotit të botëve?!" [Mutafifin 1 - 6]. Allahu i Lartësuar e ka shkatërruar një popull që hante e vidhte në peshë dhe masë.

- Ne nuk ngarkojmë asnjë njeri përtej mundësive të veta. - Nëse dikush përpiqet maksimalisht për të përmbushur drejtësinë, qoftë për veten e vet, qoftë për të tjerët, dhe gabon në diçka, atëherë nuk ka gjynah, sepse ai është përpjekur aq sa ka mundësi.

- Kur të flisni, duhet të jeni të drejtë, edhe kur çështja është për të afërmit tuaj. - Kjo i ngjan fjalës së Allahu të Lartësuar: "O ju që keni besuar! Bëhuni plotësisht të vendosur për hir të Allahut, duke dëshmuar të drejtën dhe të mos ju shtyjë urrejtja ndaj të tjerëve e t'i shmangeni drejtësisë! Jini të drejtë, sepse kjo është më afër devotshmërisë dhe kijeni frikë Allahun! Padyshim, Allahu e di me hollësi gjithçka që bëni ju." [Maide 8]. Ose: "O ju që keni besuar! Të jeni përherë dëshmues të së drejtës për hir të Allahut, edhe nëse kjo është kundër vetes suaj, kundër prindërve tuaj ose kundër të afërmve tuaj, qoftë ai *(për të cilin dëshmohet)* pasanik ose varfanjak, sepse Allahu është më i ditur rreth tyre. Mos ndiqni emocionet e t'i shmangeni drejtësisë! Nëse shtrëmbëroni faktet ose tërhiqeni *(nga drejtësia), (dijeni se)* Allahu e Di mirë gjithçka që bëni ju." [Nisa 135]. Allahu urdhëron për të qenë të drejtë në çdo fjalë dhe punë. Ai urdhëron të mbajnmë drejtësinë me këdo, i afërm apo i largët qoftë ai. Ne duhet të mbajmë dhe mbështesim drejtësinë në çdo kohë dhe gjendje. Pastaj i Lavdëruari thotë:

- Plotësojini zotimet që i bëni Allahut! - Ibn Xheriri shpjegon: "Këtu duket sikur thotë: "Përmbushini porositë, me të cilat ju ngarkoi Allahu." Përmbushje e porosive do të thotë të zbatosh urdhrat e Zotit me bindje e nënshtrim, si edhe të largohesh nga ndalesat; do të thotë, gjithashtu, që të punosh sipas Librit të Tij dhe Sunetit të Profetit të Tij. Kjo është përmbushja e porosive të Zotit."

- Këto janë porositë e Tij, me qëllim që ju të kujtoni. - Këto janë porosi që Ai i theksoi për ju, që të merrni mësim dhe të largoheni nga devijimi dhe humbja, ku ishit më parë.

Ajeti 153

153. Kjo është rruga Ime e drejtë. Prandaj përmbajuni asaj e mos ndiqni rrugë të tjera, të cilat ju largojnë nga rruga e Tij. Këto janë porositë e Tij për ju, në mënyrë që ju të jeni të devotshëm."

Shpjegimi i ajetit

- Kjo është rruga Ime e drejtë. Prandaj përmbajuni asaj e mos ndiqni rrugë të tjera, të cilat ju largojnë nga rruga e Tij. - Ali Ibn Ebu Talha përcjell nga Ibn Abasi, që, për shpjegimin e këtij ajeti, ka thënë: "Allahu i Lartësuar i urdhëroi muslimanët për të forcuar e konsoliduar bashkësinë e për unifikimin e radhëve të tyre, si edhe i ndaloi nga kundërshtimi e përçarja. Ai i njoftoi se popujt para tyre u shkatërruan për shkak të polemikave shterpë e vetëpëlqimit, si edhe prej përçarjes në çështjet e fesë së Zotit e çështje të tjera. Kështu e ka shpjeguar edhe Muxhahidi me të tjerë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi, i cili rrëfen: 1160. "Profeti i Allahut vizatoi njëherë një vijë të drejtë në tokë dhe tha: "Kjo është rruga e drejtë e Allahut." Pastaj vizatoi disa vija nga e majta dhe e djathta e saj dhe tha: "Këto janë shtigje (devijimi), ku në krye të secilit qëndron një shejtan, që thërret për në atë drejtim." Pastaj lexoi: "Kjo është rruga Ime e drejtë. Prandaj përmbajuni asaj e mos

ndiqni rrugë të tjera, të cilat ju largojnë nga rruga e Tij.” Kështu e ka sjellë Hakimi, duke thënë që ky është hadith i saktë, por Buhariu dhe Muslimi nuk e kanë përnxjerrë në *Sahih*-ët e tyre. Kurse Ibn Merdeuejhi sjell hadithin nga Ibn Umeri, se ai e ka pyetur Abdullah Ibn Mesudin rreth kuptimit të termit “rruga e drejtë”, dhe ai i është përgjigjur: “Muhamedi na la në këtë dynja dhe fundi i rrugës së tij është në Xhenet.” Vëreni me kujdes kur Allahu thotë: “Kjo është rruga Ime e drejtë. Prandaj përmbajuni asaj e mos ndiqni rrugë të tjera...”. Allahu e sjell në numrin njëjës “rrugën e drejtë”, sepse ajo është vërtet vetëm një rrugë. Ndërsa rrugët e humbjes i sjell në shumës, sepse ato janë të shumta e përçarëse, siç thotë në ajetin tjetër: “Allahu është Mbrojtësi *(i dashur)* i atyre që besojnë dhe i nxjerr ata prej errësirave në dritë. Për ata që nuk besojnë kujdestarë janë shejtanët, të cilët i nxjerrin ata prej drite për t'i futur në errësira. Këta janë banorë të Zjarrit, ku do të qëndrojnë përjetësisht.” [Bekare 257]. Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Ubadetu Ibn Samit, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1161. “Kush nga ju do të më japë besën për këto tri ajete!” Pastaj Profeti i Allahut lexoi: “Thuaju: “Ejani t’ju kumtoj ato që vërtet jua ka ndaluar Zoti juaj..””. deri në fund të tri ajeteve, dhe pastaj tha: “Ai që i përmbush ato, e merr shpërblimin nga Allahu. Ai që cenon diçka prej tyre dhe Allahu e dënon për to që në këtë dynja, ta dijë se ky është ndëshkimi për to. Ndërsa kur i shtyhet për në ahiret, atëherë ai është në dorë të Allahut: nëse Ai do, e ndëshkon, e nëse do, e fal!”

Ajetet 154 - 155

154. Pastaj Ne i dhamë Musait Librin si plotësim *(të mirësive Tona)* **për ata që ishin vepërmirë e të bindur. Ai shpjegonte gjithçka me hollësi dhe ishte udhërrëfyes e mëshirë, që ata të besonin se do të takoheshin me Zotin e tyre.**

155. Me të vërtetë, edhe ky është një Libër të cilin Ne e zbritëm si bekim. Përmbajuni mësimeve të tij dhe të jini të devotshëm që të mëshiroheni.

Shpjegimi i ajeteve

- Pastaj Ne i dhamë Musait Librin si plotësim *(të mirësive Tona)* **për ata që ishin vepërmirë e të bindur. -** Fjala ‘*thumme’* (*pastaj*) këtu është përdorur për të treguar renditjen e historisë së treguar, jo renditjen kohore, siç është përdorur edhe në poezinë e njohur: "Thuaj atij që udhëheq, pastaj edhe i ati ishte udhëheqës, Pastaj edhe para kësaj udhëhiqte gjyshi i tij." Kështu, në ajetet më sipër, Allahu i Lartësuar thotë për Kur'anin: “Kjo është rruga Ime e drejtë. Prandaj përmbajuni asaj e mos ndiqni rrugë të tjera, të cilat ju largojnë nga rruga e Tij.”. Në vijim, ai vijon të lëvdojë Teuratin dhe Profetin, të cilit iu zbrit ky libër, duke thënë: “Pastaj Ne i dhamë Musait librin...”. Allahu i Lartësuar e përmend Teuratin së bashku Kur'anin në shumë ajete, si për shembull: “Para Kur'anit është shpallur Libri i Musait, si udhërrëfyes dhe mëshirë. Kur'ani është një Libër që e vërteton atë *(Teuratin)* dhe është shpallur në gjuhën arabe, për t’u tërhequr vërejtjen atyre që bëjnë gjynahe dhe si lajm i mirë për vepërmirët.” [Ahkaf 12]. Në këtë ajet, i Lartësuari thotë: “...si plotësim *(të mirësive Tona)* për ata që ishin vepërmirë e të bindur.” Domethënë, atyre që ishin vepërmirë, u dhamë Librin, që e zbritëm të plotë, si ligj përfshirës të gjithçkaje për të cilën robërit kanë nevojë. Këtë ua dhuruam si shpërblim për bamirësinë e tyre dhe përkushtimin në përmbushjen e porosive e urdhëresave Tona. Kjo i ngjan fjalës së Allahut: “A nuk është shpërblimi i veprës së mirë veçse e mira?!” [Rahman 60]. Ai ka thënë gjithashtu: “Dhe kujtoni kur Allahu e sprovoi Ibrahimin me disa urdhërime, dhe ai i përmbushi ato! Ai *(Allahu)* tha: “Unë po të bëj ty imam të njerëzimit”. Ai tha: “Edhe prej pasardhësve të mi *(bëj të tillë)*!” Tha *(Allahu)*: “Premtimin Tim nuk mund ta gëzojnë të padrejtët.”” [Bekare 124], “Ne nxorrëm ndër ta prijës që me urdhrin Tonë udhëzojnë njerëzit *(në udhën e drejtë)*. Ja

kështu ndodhi, sepse ata ishin durimtarë dhe kishin dituri të madhe *(e të sigurt)* për argumentet Tona." [Sexhde 24]. Allahu e përshkruan Shpalljen e Tij duke thënë:

- Ai shpjegonte gjithçka me hollësi dhe ishte udhërrëfyes e mëshirë, që ata të besonin se do të takoheshin me Zotin e tyre. - Kjo është një lëvdatë për Librin, që Allahu ia shpalli atij. Më pas, i Lartësuari thotë:

- Me të vërtetë, edhe ky është një Libër të cilin Ne e zbritëm si bekim. Përmbajuni mësimeve të tij dhe të jini të devotshëm që të mëshiroheni." - Kjo është një ftesë për pasimin e Kur'anit. Allahu i Lavdëruar i nxit robërit e Tij që të meditojnë me kujdes në Librin e Tij, të punojnë e jetojnë sipas Tij dhe të ftojnë njerëzit në dritën e tij. I Lavdëruari e përshkruan atë si '*mubarek'*, domethënë, të bekuar e plot mirësi, për ata që e pasojnë dritën e tij, e punojnë e jetojnë sipas tij. Ai do t'u sjellë begati e mirësi të shumta në dynja dhe në ahiret. Ai është litari i fortë i Allahut të Lavdëruar.

Ajetet 156 - 157

156. Që të mos thoni: "Libri iu zbrit vetëm dy popujve para nesh, kurse ne nuk dinim gjë për librat *(qiellorë)* **dhe mësimet e tyre."**

157. Dhe që të mos thoni: "Sikur Libri të na kishte zbritur neve, do ta kishim ndjekur udhëzimin e tij edhe më mirë se ata. Tani që ju erdhi nga Zoti juaj një argument i qartë dhe një udhëzim e mëshirë, kush është më keqbërës se ai që i mohon argumentet e Allahut dhe ua kthen shpinën atyre? Ne do t'i godasim me ndëshkimin më të rëndë ata, që ua kthejnë shpinën Argumenteve Tona dhe që pengojnë *(njerëzit)* **nga rruga e drejtë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Që të mos thoni: "Libri iu zbrit vetëm dy popujve para nesh, kurse ne nuk dinim gjë për librat *(qiellorë)* **dhe mësimet e tyre."** - Ibn Xheriri, duke shpjeguar ajetin, thotë: "Domethënë, e zbritëm Librin, që ju të mos nxirrni të tilla arsyetime boshe e të kota, siç thuhet në ajetin tjetër: "Dhe kur t'i godasë ndonjë e keqe e papritur, të cilën e kanë merituar vetë, të mos thonë: "O Zoti ynë! Përse nuk na dërgove ndonjë profet, që të pasonim argumentet e Tua e të bëheshim besimtarë?" [El kasas 47]. Allahu i Lartësuar thotë: "Libri iu zbrit vetëm dy popujve para nesh...". Sipas Ibn Abasit e disa të tjerëve, këtu janë për qëllim jehudët dhe krishterët. Më pas thuhet: "kurse ne nuk dinim gjë për librat *(qiellorë)* dhe mësimet e tyre." Domethënë, do të justifikoheshin se nuk kuptonin gjë nga shpalljet e shkuara, pasi ato ishin në gjuhë tjetër, që nuk e kuptonin. Përveç kësaj, do të thoshin se ata nuk dinin dhe ishin të pavëmendshëm ndaj këtyre librave.

- Dhe që të mos thoni: "Sikur Libri të na kishte zbritur neve, do ta kishim ndjekur udhëzimin e tij edhe më mirë se ata. - Kjo i ngjan ajetit tjetër: "Ata u betuan me betimin më të fortë në Allahun se, nëse do t'u vinte ndonjë Profet, ata do të ishin më të udhëzuar *(më besimtarë)* se çdo popull tjetër *(jehudët e krishterët)*. Por, kur atyre u erdhi Profeti, kjo u shtoi veçse largimin *(nga e Vërteta)*" [Fatir 42]. Por, ky justifikim do të hidhet poshtë me zbritjen e Kur'anit. Tashmë nuk mund të thoni: "Sikur Libri të na kishte zbritur neve, do ta kishim ndjekur udhëzimin e tij edhe më mirë se ata", sepse:

- Tani që ju erdhi nga Zoti juaj një argument i qartë dhe një udhëzim e mëshirë... - Ja, ku ju zbriti ky Kur'an madhështor nga Allahu, përmes profetit Muhamed dhe në gjuhën e pastër arabe. Në të shtjellohet hallalli dhe harami. Ai është udhëzim i plotë dhe i qartë për zemrat. Ai është mëshirë e dhuruar nga Allahu për robërit, që ndjekin dritën dhe punojnë e jetojnë sipas tij.

- ... kush është më keqbërës se ai që i mohon argumentet e Allahut dhe ua kthen shpinën atyre? - Fjala "*sadefe anhâ*" ka kuptimin "pengon e devijon prej tyre" Kështu kuptimi i ajetit do të ishte: "... kush është më keqbërës se ai që i mohon

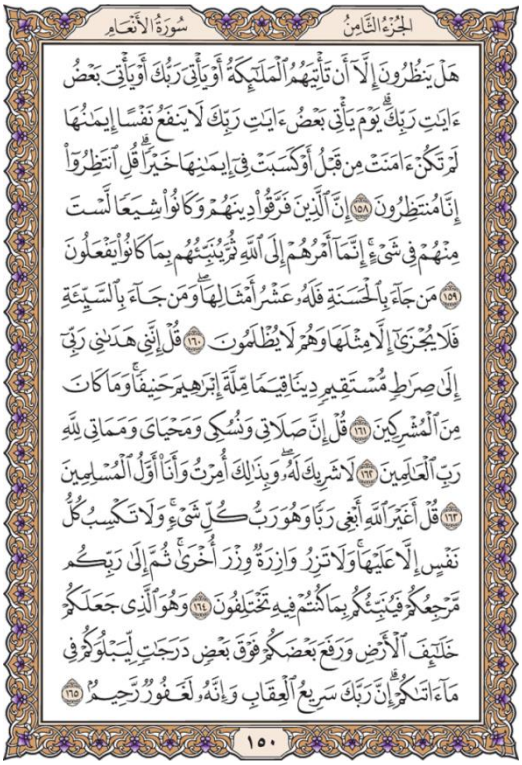
الجزء الثامن سورة الأنعام
هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِىَ بَعْضُ
ءَايَٰتِ رَبِّكَ ۗ يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَٰنُهَا
لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِىٓ إِيمَٰنِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ ٱنتَظِرُوٓا۟
إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا لَّسْتَ
مِنْهُمْ فِى شَىْءٍ ۚ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ
﴿١٥٩﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ
فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ إِنَّنِى هَدَىٰنِى رَبِّىٓ
إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ
مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلَّهِ
رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ
﴿١٦٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍ ۚ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ
نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم
مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ
خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِى
مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾
١٥٠

argumentet e Allahut dhe devijon *(edhe të tjerët)* prej tyre?" Këta nuk përfitojnë nga Shpallja, me të cilën erdhi Profeti i Allahut dhe nuk u nënshtruan, që të pasojnë dhe të jetojnë sipas saj. Ata i pengojnë edhe të tjerët që të pranojnë Shpalljen e Allahut, duke i devijuar. Kështu e ka shpjeguar imam Seddiju. Ibn Kethiri shpjegon: "Kjo është ashtu siç thotë Allahu i Lartësuar në fillim të kësaj sureje: "... Ata i ndalojnë të tjerët nga ai *(Muhamedi)* dhe vetë largohen prej atij. Por me këtë, ata shkatërrojnë veç veten e tyre dhe nuk e kuptojnë.", ose në një ajet tjetër: "Atyre, që nuk besuan dhe penguan nga rruga e Allahut, do t'u shtojmë dënim mbi dënim, për shkak se bënin shkatërrime." [Nahl 88]. Ndërsa Ibnu Abasi, Muxhahidi dhe Katade janë të mendimit se Fjala "*sadefe anhâ*" ka kuptimin "ua kthen shpinën atyre". Kështu kuptimi i ajetit do të ishte: "... kush është më keqbërës se ai që i mohon argumentet e Allahut dhe ua kthen shpinën atyre?" Kështu, këta as nuk besuan me zemrat e tyre dhe as nuk u nënshtruan të punojnë e jetojnë sipas këtij besimi, por i kthyen shpinën të jetuarit sipas tij. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të madhëruar: "Por ai *(mosbesimtari)* nuk beson dhe as nuk fal namaz, por vetëm mohon dhe kthen shpinën, " [Kijame 31, 32], e shumë ajete të tjera, të cilat tregojnë se mohuesit e mohuan besimin e vërtetë me zemrat e tyre dhe nuk u nënshtruan të punojnë e jetojnë sipas tij. Por, (thotë imam Ibnu Kethiri) mendimi i sudijut këtu është më i dukshëm. Allahu është më i ditur.

- Ne do t'i godasim me ndëshkimin më të rëndë ata, që ua kthejnë shpinën argumenteve Tona dhe që pengojnë *(njerëzit)* **nga rruga e drejtë.** - Ky është ndëshkimi i merituar për ata që ua kthejnë shpinën argumenteve të Allahut dhe pengojnë njerëzit nga imani i vertetë dhe korrekt.

Ajeti 158

158. Vallë, a mos po presin tani t'u vijnë melekët ose Vetë Zoti yt ose të vijnë disa nga Shenjat e Zotit tënd?! Ditën kur të vijnë shenja të caktuara të Zotit tënd, askujt nuk do t'i vlejë besimi, nëse nuk ka besuar më parë ose nëse nuk ka bërë asnjë të mirë prej besimit të tij. Thuaj: "Prisni, sepse edhe ne jemi duke pritur!

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Madhëruar i kërcënon dhe paralajmëron mohuesit e Tij dhe të Profetit të Tij, si dhe ata të cilët pengojnë nga rruga e drejtë:

- Vallë, a mos po presin tani t'u vijnë melekët ose Vetë Zoti yt - Kjo do të ndodhë në Ditën e Kijametit.

- ose të vijnë disa nga Shenjat e Zotit tënd?! Ditën kur të vijnë shenja të caktuara të Zotit tënd, askujt nuk do t'i vlejë besimi, nëse nuk ka besuar më parë ose nëse nuk ka bërë asnjë të mirë prej besimit të tij. - Kjo do të ndodhë përpara Ditës së Kijametit, kur njerëzit të shohin disa nga shenjat para Kijametit. Buhariu, në tefsirin e këtij ajeti, përcjell nga Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: 1162. "Nuk ka për të ndodhur Kijameti derisa të lindë dielli nga perëndimi. Kur njerëzit ta

shohin këtë, do të besojnë të gjithë." Kjo është koha për të cilën Allahu thotë: "... askujt nuk do t'i vlejë besimi, nëse nuk ka besuar më parë ose nëse nuk ka bërë asnjë të mirë prej besimit të tij." Ibn Xheriri përcjell nga Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: 1163. "Tre, janë shenjat që, nëse dalin "...askujt nuk do t'i vlejë besimi, nëse nuk ka besuar më parë ose nëse nuk ka bërë asnjë të mirë prej besimit të tij." Ato janë: lindja e diellit nga përëndimi, Dexhali dhe *Dabbetul Erdi* (Kafsha e Tokës)." Hadithi vjen nga Ahmedi dhe Muslimi. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Dher Xhundub Ibn Xhenadehi, që rrëfen: "Profeti i Allahut më tha njëherë: 1164. "A e di ku shkon dielli kur perëndon?" - "Nuk e di." - Ai shkon nën Arsh dhe bie në sexhde për Allahun, pastaj ngrihet dhe atëherë i thuhet: "Shko!" O Ebu Dher! Pritet një ditë që atij t'i thuhet: "Kthehu andej nga erdhe (nga perëndimi)!" Kjo është ajo koha, për të cilën Allahu thotë: "...askujt nuk do t'i vlejë besimi, nëse nuk ka besuar më parë ose nëse nuk ka bërë asnjë të mirë prej besimit të tij." Imam Ahmedi përcjell nga Hudhejfe Ibn Usejd el Gifari rrëfimin: 1265. "Profeti i Allahut doli nga një dhomë dhe na gjeti duke kujtuar Orën e Kijametit. Profeti i Allahut tha: "Nuk ka për të ndodhur Kijameti, derisa të shihni dhjetë shenja: Lindja e diellit nga perëndimi, tymi, Kafsha e Tokës, dalja e jexhuxhëve dhe mexhuxhëve, dalja e Isait, birit të Merjemes, dalja e Dexhalit, tre shembje të mëdha të Tokës, një shembje në lindje, një shembje në perëndim dhe një shembje në Gadishullin Arabik, zjarri që do të dalë nga pusi i Adenit, i cili do t'i drejtojë e tubojë njerëzit. Gjatë natës, ai qëndron kur prehen njerëzit (për gjumë), edhe gjatë ditës ai qëndron në drekë, kur njerëzit pushojnë (për gjumë)." Kështu e ka sjellë Muslimi dhe autorët e katër *Sunen*-eve. Theuriu përcjell këtë rrëfim nga Hudhejfe Ibn Jemani: 1166. "E pyeta njëherë Profetin e Allahut dhe i thashë: "O i Dërguari i Allahut! Si do të ndodhë shenja e lindjes së diellit nga perëndimi?" Ai tha: "Ajo natë do të zgjatë sa dy net bashkë. Ata që faleshin në të përmenden dhe punojnë njëlloj siç vepronin në netët para kësaj. Yjet nuk shihen, janë fshehur nga vendi i tyre. Pastaj ata bien përsëri në gjumë, pastaj ngrihen për t'u falur. Pastaj bien përsëri për të fjetur. Pastaj ngrihen dhe nuk mund të shtrihen më dhe nata u duket shumë e gjatë. Atëherë njerëzit brofin dhe agimi ende nuk duket. Ndërkohë që ata presin diellin të lindë nga lindja, ai lind nga perëndimi. Kur njerëzit e shohin, besojnë të gjithë, por imani i tyre (në atë kohë) nuk u vlen aspak." Këtë e përcjell Ibn Merdeveijhi, por ky hadith në këtë formë nuk është sjellë në asnjërin prej gjashtë librave.[33] Megjithatë, Allahu është më i ditur. Kështu, kuptimi i fjalës së Allahut: "...askujt nuk do t'i vlejë besimi, nëse nuk ka besuar më parë ose nëse nuk ka bërë asnjë të mirë prej besimit të tij" është: "... nëse mohuesi i Zotit deklaron besimin e tij atë ditë, ky besim nuk do t'i vlejë aspak dhe nuk do të pranohet prej tij. Ndërsa ata që janë besimtarë përpara kësaj ndodhie, duke qenë vepërmirë dhe rregullues, ata do të jenë në një mirësi shumë të madhe. Kush pendohet atë ditë, ky pendim nuk ka për t'iu pranuar, sikurse tregojnë hadithet e shumta, ndër të cilat edhe ato që u përmendën. Pikërisht këtë kuptim përcjell fjala e Allahut, kur thotë: "...ose nëse nuk ka bërë asnjë të mirë prej besimit të tij." Pra, askujt nuk ka për t'iu pranuar ndonjë punë e mirë, nëse nuk ka bërë më parë të tilla.

- **Thuaj: "Prisni, sepse edhe ne jemi duke pritur!** - Ky është një kërcënim i ashpër dhe i frikshëm për mohuesit e besimit të vërtetë dhe një paralajmërim i pakthyeshëm për të gjithë ata që gjithmonë e shtyjnë për më vonë pendimin dhe besimin. Le t'i frikësohen asaj dite, kur nuk do t'u vlejë aspak imani i tyre. Kjo është dita kur dielli të lindë nga perëndimi. Ajo është dita kur tashmë Kijameti është shumë afër dhe janë shfaqur shenjat e tij, sikurse thotë i Lavdëruari: "Vallë, a po presin ata gjë tjetër veç Kijametit, i cili do t'u vijë befas,

ndërkohë që parashenjat e tij tashmë kanë ardhur?! E si presin t'u bëjnë dobi këshillat kur Kijameti të ketë ardhur?!" [Muhamed 18], dhe thotë: "Dhe kur e panë Dënimin Tonë, thanë: "Ne i besojmë Allahut, që është Një dhe i mohojmë ata që i adhuronim veç Tij". Por besimi i tyre pasi panë dënimin Tonë, nuk u bëri dobi. I tillë është ligji i Allahut që ka vepruar ndaj robve të Tij. Dhe kështu u shkatërruan mohuesit e Allahut."" [Gafir 84, 85].

Ajeti 159

159. Vërtet për ata që e përçanë fenë e tyre dhe u ndanë në grupe, ti nuk ke asnjë përgjegjësi. Çështja e tyre është vetëm tek Allahu. Ai do t'ua tregojë të vërtetën se çfarë kanë bërë.

Shpjegimi i ajetit

- Vërtet për ata që e përçanë fenë e tyre dhe u ndanë në grupe, ti nuk ke asnjë përgjegjësi. - Ky është një ajet i përgjithshëm, që përfshin të gjitha kategoritë e atyre që u larguan nga feja e Allahut dhe iu kundërvunë asaj. Allahu i Lavdëruar e dërgoi Profetin e Tij me udhëzimin e qartë dhe me fenë e vërtetë, për ta bërë atë të epërme, mbi të gjitha fetë dhe besimet e tjera. Ligji i Tij është i qartë dhe një e vërtetë e vetme, në të cilin nuk ka vend për kundërshtime e përçarje. Çdokush që largohet prej tij dhe ndahet në grupacione e fraksione, ashtu siç vepruan pasuesit e feve, rrymave e besimeve të shkuara, që pasuan epshin e tyre e devijuan nga e vërteta, le ta dijë se Allahu e ka distancuar Profetin e Tij nga rrugët e tyre të humbjes. Ky ajet i ngjan fjalës së Allahut: "Ai ka caktuar për ju si fe, atë me të cilën urdhëroi Nuhun, atë që ta shpalli ty, si dhe atë me të cilën e patëm urdhëruar Ibrahimin, Musain dhe Isain. *(Porosia ishte)* Nënshtrohuni në fenë e drejtë dhe mos u përçani në të! Për idhujtarët është e rëndë ajo në të cilën ju i ftoni. Allahu përzgjedh për këtë *(fe)* atë që Ai do dhe e udhëzon në të atë që i kthehet Atij. Ata u përçanë mes njëri-tjetrit vetëm pasi u erdhi e Vërteta, për shkak të zilisë mes tyre. Sikur të mos ishte vendimi i hershëm i Zotit tënd për t'i lënë deri në një afat të caktuar, çështja e tyre do të kishte përfunduar. Nuk ka dyshim se ata, që e kanë trashëguar deri tani Librin, kanë dyshime të thella për të." [Shura 13, 14]. Në një hadith është thënë: 1167. "Profetët janë vëllezër me nëna të ndryshme. Nënat e tyre janë të ndryshme, por feja e tyre është një." Kjo është rruga e drejtë (*Siratul mustekim*). Ajo është pasimi i urdhëresave të profetëve për ta adhuruar Allahun si një, të vetëm e të pashoq dhe për t'iu përmbajtur shpalljeve e ligjeve, që Zoti ligjëroi përmes profetëve. Çdo profet i ri zëvendëson ligjin e profetit paraardhës dhe është detyrë pasimi i tij. Çdokush që i kundërvihet këtij rregulli ndjek rrugët e humbjes dhe paditurinë, ndjek dëshirat e shfrenuara dhe hamendësime të pabaza. Të gjithë profetët distancohen nga rrugë të tilla humbjeje e devijimi, sikurse thotë i Lavdëruari: "Vërtet, për ata që e përçanë fenë e tyre dhe u ndanë në grupe, ti nuk ke asnjë përgjegjësi.".

- Çështja e tyre është vetëm tek Allahu. Ai do t'ua tregojë të vërtetën se çfarë kanë bërë. - Kjo i ngjan ajetit tjetër të Allahut të Madhëruar: "Ditën e Kijametit, Allahu do të bëjë dallimin midis atyre që besuan *(në Kur'an)* dhe atyre që ishin jehudij, sabejë, të krishterë, mexhusë dhe idhujtarë. Allahu di dhe sheh gjithçka." [Haxh 17]. Në ajetin në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon për butësinë e mëshirën e Tij të madhe në Ditën e Gjykimit. Ai thotë:

Ajeti 160

160. Kush bën një të mirë, ai do të shpërblehet dhjetëfish, e kush bën një të keqe, ai do të ndëshkohet vetëm për të. Askujt nuk do t'i bëhet asnjë padrejtësi.

Shpjegimi i ajetit

- Kush bën një të mirë, ai do të shpërblehet dhjetëfish... - Ky ajet është një shtjellim i mëtejshëm i një ajeti tjetër, ku Allahu thotë: "Kush ka bërë mirë, atij do t'i takojë një shpërblim edhe më i mirë se ajo që bëri dhe ata do të jenë të sigurt *(e të ruajtur)* prej tmerrit të asaj dite." [Neml 89].

Ka edhe hadithe që përputhen me mesazhin e këtij ajeti. Imam Ahmed Ibn Hanbeli (Allahu e mëshiroftë!) përcjell nga Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) se Profeti i Allahut, duke transmetuar nga Zoti i tij, ka thënë: 1168. "Zoti juaj Krenar dhe i Lartësuar është Mëshirëplotë (*Rahim*). Çdokush që tenton të veprojë një vepër të mirë, por nuk arrin ta kryejë atë, atij i shkruhet një e mirë. Nëse arrin ta kryejë atë, atij i shkruhen 10 të mira, 700 të mira e shumëfish më tepër. Çdokush që tenton të veprojë një vepër të keqe, por nuk e kryen atë, atij i shkruhet një e mirë. Nëse e kryen atë, atij i shkruhet një e keqe, ose Allahu Krenar dhe i Lartësuar e fshin fare atë. Tek Allahu shkatërrohet veçse i shkatërruari." Hadithi gjendet te Buhariu, Muslimi dhe Nesaiu.

- e kush bën një të keqe, ai do të ndëshkohet vetëm për të. Askujt nuk do t'i bëhet asnjë padrejtësi. - Mësoje se për atë që nuk e kryen një të keqe ka tri situata:

1. Nëse e lë veprën e keqe për hir të Allahut, ai shpërblehet për këtë, duke iu shkruar si një vepër e mirë. Kjo konsiderohet vepër e mirë e shprehur edhe me nijet, edhe me vepër. Për këtë arsye, - ashtu siç ka ardhur në një nga versionet e sakta të hadithit, - atij i shënohet si një vepër të mirë, sepse "... ai e la atë vepër të keqe për hir të shpërblimit Tim."
2. Nëse e lë veprën e keqe nga harresa ose angazhimi me diçka tjetër, ky njeri nuk merr as shpërblim, as ndëshkim. Ai nuk merr shpërblim, sepse nuk e lë veprën për hir të Zotit. Kështu, atij i mungon nijeti i mirë për këtë lënie. Gjithashtu, nuk merr ndëshkim, sepse nuk e ka bërë veprën e keqe.
3. Ai që e lë veprën e keqe nga përtacia ose dembelizmi, pasi i ka bërë shkaqet dhe i merr masat për ta kryer atë, ky konsiderohet njëlloj si ai që e ka kryer veprën, siç vjen e sqaruar në hadithin e saktë nga Profeti: 1169. "Nëse dy muslimanë përballen me shpata me njëri tjetrin, si vrasësi edhe i vrari janë në Zjarr." Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut: Mirë vrasësi, po i vrari përse është në Zjarr?" Ai tha: "Sepse edhe ai është përpjekur ta vrasë shokun e vet." Hafidh Ebu Kasim el Taberaniu përcjell nga Ebu Malik el Eshariu, se Profeti i Allahut ka thënë: 1270. "Namazi i ditës së xhuma sjell falje për periudhën mes saj dhe xhumasë pasuese, plus tri ditë. Kështu ndodh, sepse Allahu ka thënë: "Kush bën një të mirë, ai do të shpërblehet dhjetëfish." Transmetohet nga Abdullah ibnu Amr që ka thënë: "Më ka thënë Profeti ﷺ: "Agjëro prej çdo muaji tre ditë sepse çdo e mirë shpërblehet me dhjetë fish dhe kjo është sikur të agjërosh gjithë kohën. Mutefekun alejh. [34] Hadithet dhe fjalët e selefëve për këtë çështje janë të shumta, por edhe kaq sa përmendëm mjafton për të nxjerrë shumë mësime. Vetëm tek Allahu e kemi besimin e sigurinë.

Ajetet 161 - 163

161. Thuaj: "Vërtet Zoti im më udhëzoi në një rrugë që është e drejtë - në fenë e vërtetë. Ajo është rruga e Ibrahimit, që ishte larg besimeve të kota dhe nuk ishte idhujtar.

162. Thuaj: "Namazi im, kurbani im, jeta ime dhe vdekja ime janë të gjitha për Allahun, Zotin e botëve.

163. Ai është i Pashoq. Për këto jam urdhëruar dhe unë jam i pari i atyre që i nënshtrohen Atij!"

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "Vërtet Zoti im më udhëzoi në një rrugë që është e drejtë - në fenë e vërtetë. - Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij që të njoftojë njerëzit për mirësinë e madhe që Ai i dhuroi duke e vënë në rrugën e drejtë, në të cilën nuk ka devijime e shtrembërime. Allahu e quajti atë "*dinen kijemen*" - fe e vërtetë, që është e qëndrueshme, e pandryshueshme. Pastaj thotë:

- Ajo është rruga e Ibrahimit, që ishte larg besimeve të kota dhe nuk ishte idhujtar. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Prej fesë së Ibrahimit largohet veç ai që e nënçmon vetveten. Ne, e dalluam atë në

këtë botë dhe në botën tjetër, ai do të jetë ndër të mirët. Kur Zoti i tij i tha: "Përulu!", ai *(Ibrahimi)* tha: "Iu përula Zotit të gjithësisë.". Kjo ishte porosia që Ibrahimi ua la bijve të tij. Kështu bëri edhe Jakubi: "O bijtë e mi, Allahu jua ka zgjedhur fenë, prandaj mos vdisni ndryshe, por vetëm duke qenë muslimanë të nënshtruar ndaj Tij!"". [Bekare 130 - 132]. Ose: "Luftoni me një luftë të denjë për hir të Allahut! Ai ju zgjodhi ju dhe nuk ju obligoi me ndonjë vështirësi në fé, në fenë e babait tuaj, Ibrahimit. Ai ju quajti myslimanë edhe më parë *(në Shkrimet e Shenjta)*, edhe në këtë *(Kur'an)*, që i Dërguari të jetë dëshmitar mbi ju dhe që ju të jeni dëshmitarë mbi njerëzit. Pra faleni rregullisht namazin, jepeni zekatin dhe mbështetjuni Allahut se Ai është Mbrojtësi juaj - më i Madhi Mrojtës dhe më i Miri Ndihmëtar." [Haxh 78], ose: "Vërtet, Ibrahimi ishte shembull i së mirës, adhurues i Allahut, besimtar i drejtë *(monoteist)* dhe nuk ka qenë kurrë nga idhujtarët. Ai ishte mirënjohës për të mirat e Tij *(e Allahut)*. Allahu e dalloi atë *(si profet)* dhe e udhëzoi në Rrugën e Drejtë. Ne e bekuam atë me shumë të mira në këtë botë dhe në Botën Tjetër ai është me më të mirët. Prandaj, Ne të shpallëm ty "Ndiqe fenë e drejtë të Ibrahimit! Ai nuk ka qenë kurrë prej idhujtarëve." [Nahl 120 - 123]. Fakti që Profeti u urdhërua që të ndiqte fenë dhe besimin e drejtë të Ibrahimit nuk do të thotë se Ibrahimi ishte më i plotë e më i kompletuar në zbatimin e kësaj feje të drejtë sesa Muhamedi. Nuk ka dyshim se Muhamedi ﷺ e përkreu adhurimin për Zotin e Tij dhe u përkushtua në zbatimin e fesë së drejtë. Gjithashtu, Muhamedit iu dha feja e drejtë në formën më të përkryer se çdokujt tjetër para tij. Ai ishte vula e të gjithë të dërguarve të Zotit, zotëria i të gjithë bijve të Ademit. Ai do të jetë në gradën më të lartë në ahiret, në atë që quhet "*Mekamul Mahmud",* grada e lavdërimit dhe e lavdisë, të cilën do ta dëshironin të gjitha krijesat, mes të cilëve edhe Ibrahimi (a.s.). Ibn Merdeuejhi përcjell nga Ibn Ebziju, e ky nga i ati, i cili ka thënë: "Profeti i Allahut, kur agonte dita, thoshte: 1171. "Aŝbaĥnâ alâ fiṫratil islâm [35], ue kelimetil iḫlâŝ, ue dîni nebij-jinâ Muĥam-medin ŝal-lall-llâhu alejhi ue sel-lem, ue mil-leti ebînâ Ibrâhîme ĥanîfen muslimen, ue mâ kâne minel mushrikîn / Aguam në besimin islam, me fjalën e sinqeritetit (shehadeti), në fenë e Profetit tonë Muhamed ﷺ dhe në besimin e atit tonë Ibrahimit, i cili ishte *hanifen* (besimdrejtë) dhe nuk ishte prej idhujtarëve." [36]

- Thuaj: "Namazi im, kurbani im, jeta ime dhe vdekja ime janë të gjitha për Allahun, Zotin e botëve. - Allahu i Lavdëruar e urdhëron Profetin e Tij që t'u drejtohet idhujtarëve dhe t'i njoftojë ata se ai e kundërshton besimin dhe fenë e tyre të kotë, sipas së cilës ata adhuronin idhujt dhe thernin bagëtitë duke përmendur emrin e dikujt tjetër veç Allahut. Namazi i Profetit ishte vetëm për Allahun, edhe kurbanet bëhen veçse duke përmendur emrin e Allahut, që është një i vetëm dhe i pashoq.

- Ai është i Pashoq. Për këto jam urdhëruar dhe unë jam i pari i atyre që i nënshtrohen Atij!" - Katadja shpjegon: "Unë jam i pari musliman i dorëzuar ndaj Zotit nga ky umet." Ky është një kuptim i saktë, sepse të gjithë profetët e Zotit që u dërguan përpara tij ftonin në Islam, në dorëzimin e plotë vetëm ndaj Allahut. Në themel të fesë së tyre ka qenë adhurimi i Allahut, si një i vetëm dhe i pashoq, sikurse ka thënë i Lartësuari: "Ne nuk dërguam asnjë të dërguar para teje e të mos i kemi shpallur atij se: Nuk ka zot tjetër *(që meriton adhurimin)* përveç Meje, prandaj vetëm Mua më adhuroni!"" [Enbija 25], Allahu i lartësuar na njofton se Nuhu (a.s.) i tha popullit të vet: "Por, nëse ju ktheni shpinën, *(dijeni se)* unë nuk kërkoj asnjë shpërblim prej jush. Shpërblimi im është vetëm prej Allahut. Unë jam urdhëruar të jem musliman."" [Junus 72]. I madhëruari thotë: "Prej fesë së Ibrahimit largohet veç ai që e nënçmon vetveten. Ne, e dalluam atë në këtë botë dhe në botën tjetër, ai do të jetë

ndër të mirët. Kur Zoti i tij i tha: "Përulu!", ai *(Ibrahimi)* tha: "Iu përula Zotit të gjithësisë.". Kjo ishte porosia që Ibrahimi ua la bijve të tij. Kështu bëri edhe Jakubi: "O bijtë e mi, Allahu jua ka zgjedhur fenë, prandaj mos vdisni ndryshe, por vetëm duke qenë muslimanë të nënshtruar ndaj Tij!"" [Bekare 130 - 132]. Jusufi (a.s.) u lut dhe tha: "O Zoti im! Ti më dhurove mua pushtet të madh dhe më mësove shpjegimin e ëndrrave. O Krijues i qiejve dhe i tokës! Ti je Mbrojtësi im në dynja e në ahiret. Më bëj të vdes si musliman dhe më bashko me të mirët!"" [Jusuf 101]. Musai i tha popullit të vet: "Musai tha: "O populli im! Nëse vërtet besoni në Allahun, vetëm tek Ai mbështetuni, nëse jeni muslimanë!" Ata u përgjigjën: "Allahut i mbështetemi. O Zoti ynë! Mos na sprovo me popullin keqbërës dhe, me mëshirën Tënde, na shpëto nga ata që të mohojnë Ty!"" Junus 84 - 86]. Allahu i madhëruar thotë gjithashtu: "..." [Maide 44] dhe thotë: "Kujto se si, kur i frymëzova dishepujt të besonin tek Unë dhe tek i Dërguari Im, ata thanë: "Ne besuam, prandaj dëshmo se ne jemi muslimanë!"." [Maide 111]. Kështu, Allahu i Lartësuar na njofton se të gjithë profetët e Tij i dërgoi me besimin islam, edhe pse secilit i dha sheriat të posaçëm. Sa herë vinte Profet i ri, sheriati i tij anulonte sheriatin paraardhës (pjesërisht ose tërësisht). Ndërsa me dërgimin e Muhamedit ﷺ, Sheriati që ai solli ishte anuluesi i gjithë ligjeve të shkuara dhe kurrë nuk do të anulohet deri në Ditën e Gjykimit. Besimi dhe Sheriati që solli Muhamedi ka për të qenë i ndihmuar nga Allahu; mësimet e tij do të shpërndahen nëpër botë e do të vazhdojnë të ndriçojnë deri kur të vijë Ora e Kijametit. Profeti ﷺ ka thënë: "Profetët janë vëllezër nga nëna të ndryshme. Nënat e tyre janë të ndryshme, por feja e tyre është një." Kështu, feja e besimi i tyre është i njëjtë e synon adhurimin e Allahut si një dhe i vetëm, edhe pse sheriatet e tyre janë të ndryshme. Imam Ahmedi sjell një hadith nga Aliu, - Allahu qoftë i kënaqur prej tij! -, i cili ka thënë: "Profeti i Allahut, pasi bënte tekbirin, hapte namzin duke thënë: *Uexh-xhehtu uexhhî lil-ledhî fetaras-semâuâti uel erda hanîfen ue mâ ene minel mushrikîne. In-ne ŝalâtî ue nusukî ue mahjâje ue memâtî lil-lâhi Rab-bil âlemin, lâ sherîke leh, ue bi dhâlike umirtu ue ene minel muslimîne. All-llâhum-me entel Meliku lâ ilâhe il-lâ Ente. Ente Rab-bî ue ene abduk. Ðhalemtu nefsî uea'teraftu bi dhenbî fagfir lî dhunûbî xhemîahâ in-nehû lâ jagfirudh-dhnûbe il-lâ ente! Ihdini li aĥsenil aħlak, lâ jedi li aĥsenihâ il-lâ ente, ueŝrif an-ni sej-jiehâ lâ jeŝrif an-ni sej-jiehâ il-lâ ente! Leb-bejke ue sea'dejke uel ħajru kul-luhû bi jedejke uesh-sher-ru lejse ilejke. Ene bike ue ilejke, tebârakte ue teâlejte. Estagfiruke ue etûbu ilejke"* / "Kam kthyer fytyrën drejt Krijuesit të qiejve dhe të tokës, (hanifen) i dëlirë nga idhujtaria, e unë nuk jam prej idhujtarëve! Vërtet, namazi im, kurbani im, jeta ime dhe vdekja ime janë për Allahun, Zotin e Botëve, i Cili nuk ka shok. Me këtë jam urdhëruar dhe unë jam prej muslimanëve. O Allah, Ti je Sunduesi! Askush nuk meriton të adhurohet përveç Teje! Ti je Zoti im dhe unë jam robi Yt! Unë i kam bërë dëm vetes dhe i kam pranuar gjynahet e mia. Prandaj, m'i fal të gjitha gjynahet e mia, sepse askush tjetër nuk i fal gjynahet veç Teje! Më udhëzo në sjelljen më të mirë, në të cilin nuk mund të udhëzojë askush veç Teje, dhe më ruaj nga sjellja e keqe, nga e cila nuk mund të më ruajë askush veç Teje! Vazhdimisht kam për të respektuar urdhërat e Tu dhe pareshtur do të përkrah e do të pasoj fenë Tënde! E gjithë e mira është në duart e Tua, dhe e keqja nuk mund të të atribuohet Ty! [37] Unë të mbështetem vetëm Ty, të përkas vetëm Ty dhe vetëm Ti më jep mbarësi! Ti je i Bekuar dhe i Lartësuar! Kërkoj faljen Tënde dhe pendohem para Teje! E transmeton Muslimi në sahihun e tij.

Ajeti 164

164. Thuaj: "A të kërkoj tjetër zot veç Allahut, kur Ai është Zoti i gjithçkaje?! Secilit i rëndon e keqja e vet dhe askush nuk do ta mbartë barrën e tjetrit. Kthimi

juaj është te Zoti juaj. Ai do t'jua tregojë të vërtetën e asaj për të cilën kundërshtoheshit."

Shpjegimi i ajetit

- Thuaj: "A të kërkoj tjetër zot veç Allahut, kur Ai është Zoti i gjithçkaje?! - Në këtë ajet kemi një urdhër për sinqeritet të plotë në mbështetjen tek Allahu, ndërkohë që ajeti para këtij ishte urdhër për sinqeritet në adhurimet përkushtuar Allahut. Kështu, Allahu e urdhëron Profetin e Tij: "Thuaju, o Muhamed, këtyre idhujtarëve: "A të kërkoj tjetër zot veç Allahut, të cilit t'i mbështetem e t'ia besoj çështjet e mia?" Pastaj thotë: "... kur Ai është Zoti i gjithçkaje?" Pra, unë i mbështetem vetëm Atij dhe vetëm Atij i kthehem, sepse Ai është Zoti e Pronari i gjithçkaje. Në dorën e Tij është krijimi dhe çdo vendim e çështje. Urdhri për sinqeritet në përkushtimin e adhurimit dhe në mbështetjen tek Allahu është përsëritur shumë në Kur'an. Sinqeriteti në adhurim dhe mbështetja e plotë tek Allahu janë dy çështje që vijnë të shoqëruara me njëra-tjetrën në shumë ajete në Kur'an, si për shembull: "Vetëm ty të adhurojmë dhe vetëm tek Ti ndihmë kërkojmë." [Fatiha 5]. Ose: "... Atëherë vetëm Atë adhuroje dhe vetëm tek Ai kërko mbështetje!" [Hud 123]. Ose: "Thuaj: "Ai është i Gjithmëshirshmi. Atij i kemi besuar dhe vetëm tek Ai jemi mbështetur...." [Mulk 29], ose: "Ai është Zoti i lindjes dhe i perëndimit. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Prandaj, vetëm Atë zgjidh për mbështetje!" [Muzemil 9].

- Secilit i rëndon e keqja e vet dhe askush nuk do ta mbartë barrën e tjetrit. - Çdokush do të gjykohet e shpërblehet për veprat e veta. Nëse ka vepruar mirë do të shpërblehet me mirësi, e nëse ka bërë keq, të keqen do të marrë si shpagim. Askush nuk do të mbartë barrën e gjynaheve të kryera nga dikush tjetër. Kjo është drejtësia e Allahut të Lartësuar, sikurse thuhet në ajetin tjetër: "Çdo njeri është peng i veprave të veta." [Mudethir 38]. Çdokush është peng i veprave të veta të këqija. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar ka thënë: "Askush nuk do të ngarkohet me barrën *(gjynahet)* e tjetrit. Edhe nëse i rënduari me gjynahe thërret ndonjë për t'ia bartur ato, askush nuk do të mund t'ia bartë ato, edhe nëse është nga të afërmit e tij. Ti mund t'u tërheqësh vërejtjen veçse atyre që e kanë frikë Zotin e tyre në fshehtësi dhe e falin rregullisht namazin. Dhe kush e pastron veten, e ka për të mirën e vet dhe tek Allahu do të kthehen të gjithë." [Fatir 18]. Dhe ka thënë: "Por kush bën vepra të mira dhe është besimtar, ai nuk i frikësohet ndonjë padrejtësie e as ndonjë cenimi *(në shpërblim)*." [Ta Ha 112] Dijetarët e tefsirit kanë thënë: "Pra, nuk do ti bëhet padrejtësi dhe ti ngarkohen gjynahet e tjetërkujt dhe nuk do ti pakësohen mirësitë e tij." Allahu i lartësuar ka thënë gjithashtu: "Çdo njeri është peng i veprave të veta. Përveç të djathtëve, ..." [Mudethir 38, 39]. Kuptimi është: "çdo rob është peng i të këqiave që ka vepruar vetë, përveç atyre që do e marrin librin nga e djathta. Miërsia e punëve të mira të këtyre njerëzve mund t'u bëjë dobi edhe pasardhësve të tyre, sikuse thotë i lartësuari: "Besimtarët e vërtetë do t'i bashkojmë me ata pasardhës të tyre që i pasojnë në besim, duke mos u pakësuar asgjë nga veprat e veta. Çdokush është peng i punës së vet." [Tur 21] Pra do t'i ngremë edhe pasardhësit e tyre në gradën e lartë në xhenet edhe pse nuk kanë vepruar të njëjtat punë, përveç faktit se kishin të njëjtin themel të besimit në një Zot. Allahu i lavdëruar tha: "... duke mos u pakësuar asgjë nga veprat e veta. ...". Pra atyre besimtarëve të zgjedheur që merituan ato grada të larta në xhenet, nuk do t'u pakësohet aspak shpërblimi e mirësitë, nga ngritja e pasardhësve që ishin në grada më të ulëta në gradën e tyre. Është bujaria dhe mirësia e pakufishme e Zotit që e bëri të mundur bashkimin e tyre nga bekimi që sollën punët e mira të paraardhësve. Pastaj i lartësuari tha: "Çdokush është peng i punës së vet." Pra i veprave të këqia që ka bërë.

- Kthimi juaj është te Zoti juaj. Ai do t'jua tregojë të vërtetën e asaj për të cilën

kundërshtoheshit.” - Punoni sipas rrugës që keni zgjedhur për veten tuaj, sepse edhe ne po punojmë sipas rrugës që na ka udhëzuar Zoti. Por dijeni se veprat tuaja dhe tonat do t’i paraqiten Zotit dhe Ai do të na tregojë të vërtetën e asaj për të cilën kundërshtoheshim në jetën e dynjasë. I Lartësuari thotë: “Thuaj: “Ju nuk do të gjykoheni për gjynahet tona, e as ne nuk do të gjykohemi për atë që bëni ju.”! Thuaj: “Zoti ynë do të na tubojë ne dhe ju e pastaj do të gjykojë me drejtësi mes nesh *(e jush)*. Ai është Gjykatësi i drejtë e i Gjithëditur.” [Sebe 25, 26]

Ajeti 165

165. Është Ai që ju ka bërë zëvendësues *(të njëri tjetrit)* **në Tokë. Ai i ka ngritur disa nga ju në një shkallë më lart se të tjerët, për t’ju sprovuar në atë që ju ka dhënë. Allahu është ndëshkues i shpejtë por Ai është edhe Falës i Madh e Mëshirëplotë.**

Shpjegimi i ajetit

- Është Ai që ju ka bërë zëvendësues *(të njëri tjetrit)* **në Tokë. -** Ai ju vendosi ta banoni e ta populloni tokën brez pas brezi; çdo brez i ri zëvendëson brezin e vjetër, duke jetuar e sunduar në tokë. Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: “Po të donim, Ne mund të bënim melekë në vendin tuaj, që *(jeħlufûn)* t’ju zëvendësonin në tokë.” [Zuhruf 60], dhe thotë: “Është Allahu Ai që i përgjigjet nevojtarit kur ai i lutet, dhe Ai që ia largon të keqen dhe ju bën ju *(ħalâife)* sundues në tokë.” [Neml 62], “Kur Zoti yt u tha melekëve: "Unë po vendos në tokë një *(ħalife)* mëkëmbës.",”. [38], dhe thotë: “... Ai tha: “Mundet që Allahu ta shkatërrojë armikun tuaj dhe t’ju bëjë ta *(jesteħlifekum)* zëvendësoni në këtë vend e pastaj do t’ju vështrojë se si do të veproni”.” [Ea’raf 129]. Në vijim, i Madhëruari thotë:

- Ai i ka ngritur disa nga ju në një shkallë më lart se të tjerët, për t’ju sprovuar në atë që ju ka dhënë. - Allahu i Lartësuar ka vendosur që mes robërve të ketë dallime dhe të jenë të ndryshëm në rizkun, moralin dhe cilësitë që gëzojnë, në pamjet e ngjyrat e tyre. Këtë Ai e bëri për urtësi të shumta, sikurse ka thënë në një ajet tjetër: “Mos, vallë, janë ata që përcaktojnë mëshirën e Zotit tënd?! Ne kemi përcaktuar për ta se si do të jetojnë në këtë botë. Ne i kemi ngritur disa më lart se të tjerët, që të përfitojnë me shërbimet ndaj njëri-tjetrit. Mëshira e Zotit tënd është shumë më e vlefshme sesa çfarë grumbullojnë ata.” [Zuhruf 32]. Dhe thotë: “Shiko se si i kemi dalluar Ne disa mbi disa të tjerë! Por, në Jetën Tjetër ka grada më të larta dhe dallimi në të është më i madh.” [Isra 21]. Ndërsa në këtë ajet Allahu i Lavdëruar thotë: “... për t’ju sprovuar në atë që ju ka dhënë.” Domethënë, urtësia e kësaj është që t’ju sprovojë në lidhje me atë që ju ka dhënë dhe mirësitë me të cilat ju ka begatuar. Kështu, Ai e sprovon të pasurin me pasurinë që i ka dhënë dhe ka për ta marrë në pyetje, a është treguar mirënjohës për ato apo jo. Po kështu, Ai e sprovon të varfrin me varfërinë e tij dhe do ta pyesë për durimin. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi i Ebu Nedrates, i cili përcjell nga Ebu Seid Hudriu (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1172. “Kjo dynja është e ëmbël dhe e zbukuruar. Allahu ju ka vendosur në të dhe e sheh çdo gjë që veproni. Prandaj kini frikë dhe ruajuni *(sprovës së)* dynjasë dhe ruajuni *(sprovës së)* grave! Sprova e parë që goditi bijtë e Izraelit ishte sprova e grave.”

- Allahu është ndëshkues i shpejtë por Ai është edhe Falës i Madh e Mëshirëplotë. - Ky është kërcënim, por edhe inkurajim. Allahu na njofton se llogaria dhe ndëshkimi i Tij është i shpejtë për të gjithë ata të cilët nuk i binden dhe kundërshtojnë profetët e Tij. Por, nga ana tjetër, Ai është edhe Falës i Madh e Mëshirëplotë, për atë që i bindet dhe përkushtohet Atij, duke e marrë si të vetmin Zot, të Cilit i mbështetet dhe ia beson çështjet e veta dhe beson e pason profetët e Tij. Këta i besojnë të gjitha lajmet që profetët sollën nga Allahu dhe përpiqen të zbatojnë çdo urdhëresë e ligj që ata sjellin nga Allahu. Në shumë ajete, Allahu i

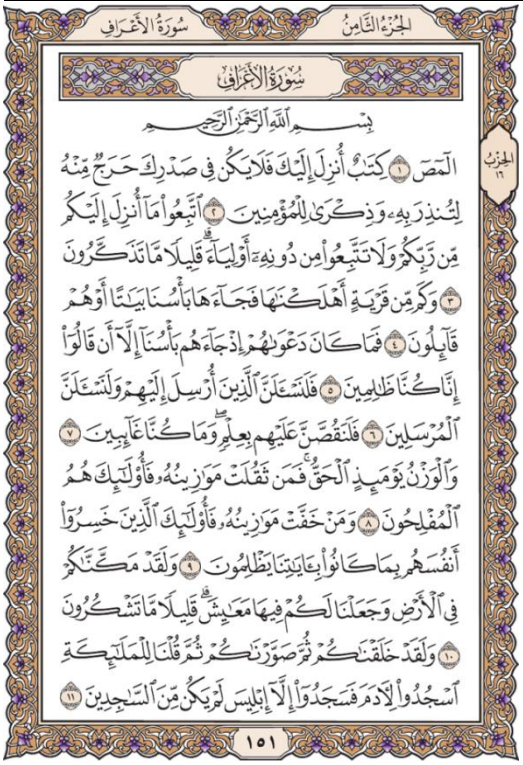
الجزء الثامن سورة الأعراف
سورة الأعراف
بسم الله الرحمن الرحيم
الجزء ١٦
الٓمٓصٓ ﴿١﴾ كِتَٰبٌ أُنزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُن فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ
لِتُنذِرَ بِهِۦ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم
مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ
﴿٣﴾ وَكَم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَا فَجَآءَهَا بَأْسُنَا بَيَٰتًا أَوْهُمْ
قَآئِلُونَ ﴿٤﴾ فَمَا كَانَ دَعْوَىٰهُمْ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَآ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟
إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٥﴾ فَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ
ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم بِعِلْمٍ ۖ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ﴿٧﴾
وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ ۚ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟
أَنفُسَهُم بِمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّٰكُمْ
فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَٰيِشَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ
﴿١٠﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ
ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿١١﴾
١٥١

Lavdëruar dhe i Urtë përmend bashkë dy cilësitë e Tij, mëshirën dhe ndëshkimin, si për shembull: "... Me të vërtetë, Zoti yt e ka faljen të madhe për njerëzit, me gjithë padrejtësitë e tyre, por të jeni të bindur se Zoti yt është edhe ndëshkues i rreptë." [Rad 6]. Ose: "Thuaju robërve të Mi se vërtet, Unë jam Falësi i Madh e Mëshirëplotë. Por edhe dënimi Im është dënim i dhembshëm." [Hixhr 49, 50]. Po kështu janë edhe shumë ajete të tjera, në të cilat Allahu nxit, por edhe kërcënon e paralajmëron robërit e Tij. E lusim Allahun të na bëjë prej atyre që u nënshtrohen e zbatojnë me sinqeritet urdhëresat e u largohen me drojë ndalesave të Tij, që i besojnë kumtet e Tij! Ai dëgjon çdo lutje dhe është më i Miri që u përgjigjet atyre! Muslimi sjell në *Sahih*-un e tij hadithin nga Ebu Hurejra, i cili thotë: "E kam dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 1173. "Allahu e ka ndarë mëshirën në 100 pjesë. Ai ka mbajtur 99 pjesë të mëshirës dhe vetëm një pjesë të saj e ka zbritur në tokë dhe, përmes asaj mëshire, krijesat mëshirojnë njëra-tjetrën. Edhe kafsha e ngre me kujdes thundrën e saj, për të ruajtur të voglin e saj, që të mos e lëndojë atë."

Këtu përfundon shkurtimi i tefsirit të sures En'am. Vetëm Allahut i takon lavdërimi e mirënjohja!

Surja 7: El ea'raf *(mekase)* **206 ajete**

Kjo është një sure mekase, përveç ajeteve 163 - 170, të cilat janë medinase.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 3

1. Elif, Lam, Mim, Sad.
2. Ky Libër të është shpallur që ti të mos ndiesh aspak ngushtim në gjoks prej tij. Ai të është shpallur që nëpërmjet tij të paralajmërosh dhe të kujtosh besimtarët.
3. Ndiqni atë që ju është zbritur nga Zoti juaj dhe mos ndiqni mbrojtës të tjerë veç Tij! Shumë pak po kujtoni.

Shpjegimi i ajeteve

- Elif, Lam, Mim, Sad. - Në fillim të sures Bekare kemi folur gjerësisht për mendimet e ndryshme të dijetarëve rreth shpjegimit të këtyre gërmave të përmendura në fillim të disa sureve të Kur'anit.

- Ky Libër të është shpallur që ti të mos ndiesh aspak ngushtim në gjoks prej tij! - Ky Kur'an të është shpallur prej Zotit tënd, prandaj mos u ndiej i rënduar në shpirt, kur ua kumton atë njerëzve dhe kur i paralajmëron ata që të besojnë në të. Prej teje kërkohet durim, ashtu siç thotë i Madhëruari: "Prandaj, ti bëhu i durueshëm, ashtu sikurse duruan të dërguarit e vendosur ..." [Ahkaf 35]. "Bëj durim dhe durimi yt të jetë vetëm për hir të Allahut! ..." [Nahl 127]

- Ai të është shpallur që nëpërmjet tij të paralajmërosh dhe të kujtosh besimtarët. - Kur'ani u zbrit që, nëpërmjet tij, të paralajmërosh mohuesit, por edhe të shërbejë si përkujtim e mësim për besimtarët. Më pas, Allahu i Lavdëruar, duke iu drejtuar gjithë botës, thotë:

- Ndiqni atë që ju është zbritur nga Zoti juaj - Ndiqni gjurmët e Profetit që nuk dinte të shkruante e të lexonte, i cili ju solli Librin, që ia shpalli Ai që është Zoti i gjithçkaje, sunduesi mbi gjithçka.

- dhe mos ndiqni mbrojtës të tjerë veç Tij! - Kurrë mos devijoni e të largoheni nga ajo që ju mëson Kur'ani, për të ndjekur rrugët e devijimit dhe humbjes! Vetëm gjykimit të kësaj Shpalljeje përmbajuni!

- Shumë pak po kujtoni. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti." [Jusuf 103], ose: "Në qoftë se u bindesh shumicës në tokë, ata do të të devijojnë nga rruga e Allahut. Ata ndjekin veçse supozime dhe nuk bëjnë gjë tjetër, por veçse gënjejnë. Zoti yt e di më së miri se kush është larguar nga rruga e Tij dhe Ai e di më së miri se cilët janë të udhëzuarit." [En'am 116, 117], ose: "Shumica e tyre e besojnë Allahun veçse duke bërë idhujtari." [Jusuf 106].

Ajetet 4 - 7

4. Sa e sa qytete kemi shkatërruar Ne *(për gjynahet e tyre)***! Dënimi Ynë u erdhi atyre natën ose kur ishin duke pushuar** *(në drekë)*.

5. Kur u erdhi dënimi Ynë, thirrja e tyre e vetme qe: "Ne ishim, vërtet keqbërës."

6. Ne patjetër që do t'i marrim në pyetje ata tek të cilët u dërguan profetët, e patjetër që do t'i marrim në pyetje edhe profetët.

7. Ne do t'ua tregojmë atyre me dituri të plotë atë që kanë bërë, sepse Ne nuk kemi munguar kurrë.

Shpjegimi i ajeteve

- Sa e sa qytete kemi shkatërruar Ne *(për gjynahet e tyre)*! - Ata u shkatërruan, për shkak të kundërshtimit të profetëve. Kështu, ata merituan poshtërimin në dynja dhe ndëshkimin në ahiret, siç thotë i Lartësuari: "Janë përqeshur shumë të dërguar të tjerë para teje. Por mbi ata që përqeshën *(profetët)* u bë realitet ai *(dënimi i Zotit)* me të cilin talleshin.", [En'am 10], dhe thotë: "Sa e sa fshatra keqbërësish kemi goditur, që janë rrënuar tërësisht. Puset janë braktisur e pallatet e larta janë shkretuar." [Haxh 45], dhe thotë: "Dhe sa e sa popuj kemi ndëshkuar më parë, të cilët u shkatërruan në jetën e tyre *(me padrejtësi e gjynahe)*? Dhe ja, tani ato vendbanime shumë pak janë banuar nga njerëz të tjerë. Dhe jemi Ne që trashëgojmë gjithçka." [Kasas 58].

- Dënimi Ynë u erdhi atyre natën ose kur ishin duke pushuar *(në drekë)*. - Këto janë kohë kur njeriu është jo vigjilent ose i zhytur në dëfrime. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "A ndihen të sigurt banorët e vendeve nga ndëshkimi Ynë, që mund të vijë natën, kur ata janë në gjumë? A ndihen të sigurt banorët e vendeve nga ndëshkimi Ynë që mund të vijë ditën për diell, kur janë duke dëfryer? A ndihen të sigurt ata nga ndëshkimi i Allahut? Askush nuk ndihet i sigurt nga ndëshkimi i Allahut, veç njerëzve të humbur." [El ea'raf 97 - 99]. Dhe thotë: "Mos vallë janë të sigurt ata që përgatitën kurthe se Allahu nuk do t'ua shembë tokën nën këmbë e nuk do t'u vijë dënimi andej nga nuk e mendojnë, ose se nuk t'i rrëmbejë ata *(me ndëshkimin e Tij)* gjatë udhëtimeve të tyre, e ata nuk do të mund t'i shpëtojnë; ose se nuk t'i rrëmbejë ata *(me ndëshkimin e Tij)* edhe kur të jenë të mbushur me frikë? Por, nuk ka dyshim se Zoti juaj është i Butë e Mëshirëplotë." [Nahl 45 - 47]

- Kur u erdhi dënimi Ynë, thirrja e tyre e vetme qe: "Ne ishim, vërtet keqbërës.". - Kur dënimi i goditi në befasi, ata i pranuan gjynahet e tyre, që ishin mëse të merituara. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Sa e sa popuj që ishin keqbërës, Ne i shkatërruam, e në vend të tyre sollëm popuj të tjerë. Ata kur e vinin re fuqinë e dënimit tonë, iknin me të shpejtë. Mos ikni, po kthehuni në pasuritë dhe në banesat tuaja, se ndoshta do të mund të merreni vesh! Ata thonin: "O të mjerët ne, që ishim zullumqarë!" Shkatërrimi i tyre vazhdoi, derisa i bëmë trupa të rrëzuar e të ftohur." [Enbija 11 - 15]. Ibn Xheriri, në shpjegimin e këtij ajeti thotë: "Argumenti është shumë i qartë në transmetimet e sakta që vijnë nga Profeti i Allahut, i cili ka thënë: 1174. "Asnjë popull nuk shkatërrohet, derisa të bjerë çdo justifikim për veten e tyre." Domethënë, çdo popull keqbërës është ndëshkuar e shkatërruar veçse pasi është paralajmëruar e

i janë sjellë faktet, duke mos u lënë asnjë justifikim para Zotit.

- Ne patjetër që do t'i marrim në pyetje ata tek të cilët u dërguan profetët, e patjetër që do t'i marrim në pyetje edhe profetët." - Kjo i ngjan fjalës së Allahut "Atë ditë, Ai *(Allahu)* do t'u thërrasë atyre e do t'u thotë: "Ç'përgjigje u keni dhënë të dërguarve të Mi?" [Kasas 65]. Ose: "Një ditë, Allahu do t'i mbledhë profetët dhe do t'i pyesë: "Cila qe përgjigjja që morët *(nga njerëzit)*?" Ata do të thonë: "Ne nuk kemi dijeni; vetëm Ti i di të gjitha të fshehtat." [Maide 109]. Kështu, Allahu i Lavdëruar do t'i pyesë popujt në lidhje me profetët që u dërguan ndër ta, për bindjen ndaj tyre dhe për zbatimin e shpalljeve që Ai solli përmes tyre. Por Ai do të pyesë edhe profetët, në lidhje me kumtimin e shpalljeve të Tij. Ibn Merdeuejhi sjell hadithin nga Ibn Umeri, se Profeti i Allahut ka thënë: 1175. "Të gjithë ju jeni barinj dhe çdokush do të pyetet për tufën e vet. Kështu, udhëheqësi do të pyetet për popullin e vet, burri do të pyetet për familjen e vet, gruaja do të pyetet për shtëpinë e burrit të saj, skllavi do të pyetet për pasurinë e zotërisë së tij..."

- Ne do t'ua tregojmë atyre me dituri të plotë atë që kanë bërë ... - Qoftë popujve, qoftë profetëve që u dërguan ndër ta, Ne do t'ua tregojmë atë që ka ndodhur mes tyre, sepse Allahu është i gjithëditur për atë që ata e shfaqin haptazi dhe për atë që e mbajnë fshehur. Atë ditë do të hapet libri, i cili do të flasë për gjithçka që kanë bërë.

- Sepse Ne nuk kemi munguar kurrë. - Allahu i Lartësuar është Dëshmues i gjithçkaje. Ai kurrë nuk mungon apo të jetë i paditur për diçka. Ai e di edhe për vështrimin që hidhet fshehtazi dhe për atë që fshihet brenda kraharorit. Ai ka thënë: "Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë." [En'am 59]

Ajetet 8 - 9

8. Peshorja atë ditë do të jetë shumë e saktë. Ata që kanë peshore të rëndë *(nga veprat e mira)* **- ata janë të shpëtuarit.**

9. Ata që kanë peshore të lehtë, e kanë humbur vetveten, për shkak të refuzimit të argumenteve Tona.

Shpjegimi i ajeteve

- Peshorja atë ditë do të jetë shumë e saktë. - Peshorja e veprave të robërve është shumë e saktë. Askujt nuk do t'i bëhet asnjë padrejtësi, siç thotë i Lartësuari: "Ditën e Gjykimit, Ne do të vëmë peshore të sakta, prandaj askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi. Edhe sikur të jetë diçka që peshon sa një kokërr meli, Ne do ta sjellim atë aty *(në peshore)*. Mjaftojmë Ne si llogaritës të drejtë *(të veprave)***.**" [Enbija 47]. Ose: "Ai që do ta ketë të rëndë peshën e veprave të tij *(të mira)*, do të bëjë një jetë të kënaqshme. Ndërsa ai që do ta ketë të lehtë peshën e veprave të tij *(të mira)*, do të qëndrojë përgjithmonë në Humnerë *(Hauijeh)*. E ku mund ta dish ti se ç'është Humnera *(Hauijeh)*? Ajo është një zjarr i furishëm." El kariah 6 - 11] ose: "Pastaj kur t'i fryhet Surit *(herën e dytë)*, atë Ditë nuk do të ketë më lidhje familjare mes tyre e as që do të pyesin më për njëri-tjetrin. Atëherë, ata të cilëve u rëndojnë peshojat *(e veprave të mira)* - ata janë të shpëtuarit. Ndërsa, ata peshojat e të cilëve janë të lehta - ata e kanë humbur vetveten dhe janë në Xhehenem përgjithmonë. Zjarri do t'ua djegë atyre fytyrat dhe ata do të duken *(të shëmtuar)* pa buzë e me dhëmbë jashtë." [Mu'minun 101 - 103].

- Ata që kanë peshore të rëndë *(nga veprat e mira)* **- ata janë të shpëtuarit. Ata që kanë peshore të lehtë, e kanë humbur vetveten, për shkak të refuzimit të argumenteve Tona.** - Ato që do të vihen në peshore në Ditën e Kijametit thuhet se do të jenë veprat e njeriut. Edhe pse ato nuk janë diçka materiale, që të kenë trup të peshueshëm, Allahu i Lartësuar do t'i shndërrojë ato në trupa atë ditë. Begauiu ka thënë se nga Ibn Abasi përcillet se surja

Bekare dhe Al Imran: 1176. "...do të vijnë Ditën e Kijametit si dy re, - ose si dy tenda (*gajajetan*), - që të bëjnë hije, ose si dy grupe zogjsh krahëhapur, për të mbrojtur lexuesit e tyre në Ditën e Kijametit!" Po kështu përmendet edhe në hadithin e Bera Ibn Azibit, ku flitet për ndëshkimin e varrit: 1177. "... Besimtarit i afrohet një djalosh me pamje të bukur dhe me aromë të këndshme, të cilin ai e pyet: "Kush je ti?" Ai përgjigjet: "Unë jam vepra jote e mirë.". Po këtu përmendet e kundërta për mohuesin dhe munafikun. Disa janë të mendimit se ato që peshohen në Ditën e Gjykimit janë librat e veprave, sikurse vjen në të ashtuquajturin *hadithul bitaka*.[39] Të tjerë janë të mendimit se do të peshohet vetë njeriu që ka bërë veprat, të mira apo të këqija, siç përmendet në hadithin që flet për vlerat e Abdullah Ibn Mesudit, ku Profeti i Allahut thotë: 1178. "A po çuditeni me dy kërcinjtë e hollë të tij (Abdullahit)?! Betohem në Atë në dorën e të cilit është shpirti im, se ata janë në peshore më të rëndë se mali i Uhudit." [40] Në fakt, të gjitha këto mendime janë të sakta, sepse herë peshohen veprat, herë librat ku janë shënuar veprat dhe herë të tjera vetë autori i tyre. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajeti 10

10. Ne ju vendosëm në tokë dhe ju mundësuam gjithçka për jetën në të. Sa pak po falënderoni!

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar kujton bamirësinë dhe bujarinë e Tij të madhe, me mundësitë që u ka krijuar njerëzve në Tokë, ku Ai ka vendosur çdo gjë të nevojshme për jetën e tyre. Megjithatë, shumica e njerëzve nuk janë mirënjohës për to. Allahu i Madhëruar thotë në një ajet tjetër: "Ai ju jep nga gjithçka që kërkoni. Edhe në qoftë se përpiqeni t'i numëroni të mirat e Allahut, nuk do të mund të arrini t'i numëroni ato. Vërtet, njeriu është i padrejtë dhe shumë mosmirënjohës." [Ibrahim 34].

Ajeti 11

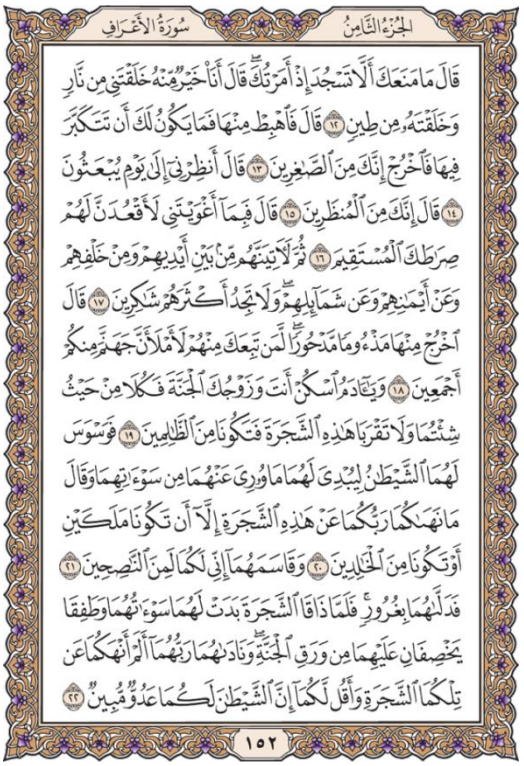
الجزء الثامن سورة الأعراف

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ۖ قَالَ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ
وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ﴿١٢﴾ قَالَ فَٱهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ
فِيهَا فَٱخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴿١٣﴾ قَالَ أَنظِرْنِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ
﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فَبِمَآ أَغْوَيْتَنِى لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ
صِرَٰطَكَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَءَاتِيَنَّهُم مِّنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ
وَعَنْ أَيْمَٰنِهِمْ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ ۖ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَٰكِرِينَ ﴿١٧﴾ قَالَ
ٱخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُومًا مَّدْحُورًا ۖ لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾ وَيَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ
شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ فَوَسْوَسَ
لَهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ لِيُبْدِىَ لَهُمَا مَا وُۥرِىَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَٰتِهِمَا ۚ وَقَالَ
مَا نَهَىٰكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ
أَوْ تَكُونَا مِنَ ٱلْخَٰلِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَآ إِنِّى لَكُمَا لَمِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢١﴾
فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٍ ۚ فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا
يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ ۖ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن
تِلْكُمَا ٱلشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَآ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾

١٥٢

11. Ne ju krijuam, ju dhamë formën tuaj, e pastaj u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!". Ata ranë në sexhde, përveç Iblisit. Ai nuk qe prej atyre që bënë sexhde.

Shpjegimi i ajetit

Në këtë kontekst, Allahu i Lartësuar i kujton njerëzimit vlerën e lartë dhe rëndësinë e babait të tyre të parë, Ademit. Ai u kujton, gjithashtu, armiqësinë e ashpër të armikut të tyre të përbetuar, Iblisit. Ai u tregon se Iblisi i mallkuar është i mbushur me smirë, urrejtje dhe armiqësi kundër tyre dhe babait të parë të tyre, në mënyrë që ata të kenë kujdes, të ruhen dhe ta kundërshtojnë ftesën e tij. Allahu i Lartësuar thotë: "Ne ju krijuam, ju dhamë formën tuaj, e pastaj u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!". Kështu, kur Allahu i Lartësuar e krijoi Ademin (a.s) me dorën e Tij, prej një balte të ngjitshme dhe e formësoi atë si një njeri të plotë, e pasi fryu në të shpirtin (të krijuar) prej Tij, Ai i urdhëroi melekët që të binin në sexhde për të, për të madhëruar dhe respektuar urdhrin

e Allahut të Lartësuar. Të gjithë ata e dëgjuan dhe iu bindën urdhrit të Allahut, përveç Iblisit, i cili nuk ishte mes atyre që bënë sexhde. Le të vërejmë me kujdes se si Allahu i Lartësuar thotë: "Ne ju krijuam, ju dhamë formën tuaj..." Qëllimi këtu është për krijimin e Ademit, edhe pse vjen në numrin shumës, sepse ai është babai i të gjithë njerëzimit. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Ne i nënshtruam retë *(gjatë udhëtimit tuaj në shkretëtirë)*, me qëllim që t'ju bënin hije, dhe nga qielli ju zbritëm *menna (rrëshirë e ëmbël)* dhe shkurtëza..." [Bekare 57]. Në fakt, kjo fjalë u drejtohej bijve të Izraelit, të cilët ishin në kohën e Profetit, ﷺ por për qëllim ishin paraardhësit e tyre, që jetuan në kohën e Musait (a.s). Kështu, duke qenë se kjo ishte një mirësi për paraardhësit e tyre, vlen të konsiderohet si mirësi edhe për pasardhësit e tyre.

Ajeti 12

12. Allahu tha: "Çfarë të pengoi ty të bëje sexhde, kur Unë të urdhërova?" Ai *(Iblisi)* **tha: "Unë jam më i mirë se ai. Mua më krijove nga zjarri, kurse atë e krijove nga balta."**

Shpjegimi i ajetit

- "**Allahu tha: "Çfarë të pengoi ty të bëje sexhde, kur Unë të urdhërova?"** - Allahu i Madhëruar i tha Iblisit: "Çfarë të detyroi ty që të mos biesh në sexhde, kur Unë të urdhërova që ta bëje?" Iblisi i mallkuar u përgjigj:

- Ai *(Iblisi)* **tha: "Unë jam më i mirë se ai. Mua më krijove nga zjarri, kurse atë e krijove nga balta!"** - I mallkuari bëri një arsyetim, që ishte më i rëndë se gjynahu që kreu. Kuptimi i fjalës së tij ishte: "Unë jam më i mirë se ai. Atëherë, si më urdhëron mua që të përulem në sexhde për të?!" Në vijim, shejtani i mallkuar tregon arsyen se përse pandehte se ishte më i mirë se Ademi (a.s). Sipas tij, ai vetë ishte krijuar nga zjarri, dhe zjarri është më i mirë sesa balta, nga e cila u krijua Ademi. Kështu, i mallkuari e bazoi arsyetimin e tij në lëndën bazë të krijimit dhe nuk e vështroi aspak vlerësimin dhe nderimin e madh që Allahu i kishte bërë Ademit, duke e krijuar me duart e Tij dhe duke fryrë në të shpirt (të krijuar) prej Tij. Me fjalë të tjera, shejtani i mallkuar gjykoi duke u bazuar në një analogji të pasaktë. Por edhe në këtë gjykim, ai ishte i gabuar në pohimin se zjarri është më i vlefshëm dhe më i çmuar sesa dhéu. Përkundrazi, dheu - nga i cili u krijua Ademi - i ka dhënë njeriut një natyrë të qëndrueshme, të butë, solide, të paluhatshme dhe i mundëson maturi. Dheu, gjithashtu, është vendi ideal për bimësinë dhe ofron jetë, zhvillim, shtim dhe përmirësim. Nga ana tjetër, zjarri është i lehtë, i paqëndrueshëm, i keq dhe shkatërrues; ai sjell djegje, përvëlim, çrregullim, nxitim, paqëndrueshmëri. Kështu, natyra e tij prej zjarri e tradhtoi Iblisin, ndërsa natyra e dheut, nga i cili u krijua Ademi (a.s), e ndihmoi atë të kthehej tek Zoti, të pendohej me përunjësi para Tij, t'i dorëzohej urdhrit të Allahut të Lartësuar, të pranonte gabimin dhe të kërkonte faljen e Allahut. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Aishja, se Profeti i Allahut ka thënë: 1179 "Melekët u krijuan nga drita, Iblisi u krijua nga gjuhët e flakës, ndërsa Ademi u krijua nga ajo që ju është përshkruar." Ibn Xheriri përcjell nga El Haseni, i cili duke shpjeguar fjalën e Allahut të Lartësuar: "Ai *(Iblisi)* tha: "Unë jam më i mirë se ai. Mua më krijove nga zjarri, kurse atë e krijove nga balta!", ka thënë: "Iblisi gjykoi duke u bazuar në analogji (*kijas*). Ai është i i pari që përdori gjykimin me bazë analogjinë." [41] *Isnadi* është i saktë. Ibn Xheriri përcjell se Ibn Sirini ka thënë: "I pari që përdori *kijasin* është Iblisi. Dielli dhe Hëna u adhuruan pikërisht për shkak të gjykimit të bazuar në *kijas* (të gabuar)". Edhe ky rrëfim është sjellë me *isnad* të saktë.

Ajetet 13 - 15

13. Allahu tha: "Zbrit prej andej *(Xhenetit)*! **Nuk të takon të bësh kryelartësi në të! Shporru e qofsh i poshtëruar!".**

14. Ai *(Iblisi)* **tha: "Më jep afat deri ditën kur ata të ringjallen!"**

15. Allahu tha: "Je prej të afatizuarve."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar iu drejtua Iblisit të mallkuar dhe i tha: "Zbrit nga ajo gradë, në të cilën ishe mes melekëve!" Ai e meritonte këtë dëbim, sepse kryeneçësia ndaj zbatimit të urdhëresave të Tij bie ndesh me gradat e larta. Ato grada arrihen veçse përmes bindjes së sinqertë e përkushtimit për të fituar kënaqësinë e Allahut. Kështu, dënimi i Iblisit ishte dëbimi nga Xheneti, i poshtëruar dhe i nënçmuar; një dënim tërësisht i merituar, për shkak të mendjemadhësisë së tij. Ai u ndëshkua duke u privuar nga ajo që kishte për qëllim. Kjo tregon drejtësinë e plotë e absolute të Allahut të Lartësuar. Por shejtani i mallkuar kërkoi shtyrje të vdekjes së tij deri në Ditën e Kijametit dhe Allahu i Lartësuar ia pranoi kërkesën e tij. Allahu është i Urtë dhe i Gjithëditur.

Ajetet 16 - 17

16. Ai *(Iblisi)* **tha: "Për shkak se më humbe mua, unë do t'u zë pusi atyre në rrugën Tënde të drejtë!**

17. Pastaj, do t'u dal atyre nga para e nga prapa, nga e djathta dhe nga e majta. Pastaj, shumicën e tyre nuk do t'i gjesh më mirënjohës."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton se, kur Ai e afatizoi Iblisin, ky i fundit, pasi u sigurua për këtë afatizim, filloi të shfrynte inatin, rebelizmin, urrejtjen dhe armiqësinë e tij, duke thënë:

- Ai *(Iblisi)* **tha: "Për shkak se më humbe mua, unë do t'u zë pusi atyre në rrugën Tënde të drejtë!** - Kuptimi: Betohem pikërisht në faktin se më humbe mua, se unë do t'u zë pusi robërve të Tu, pasardhësve të këtij (Ademit), për shkak të të cilit më dëbove mua! *Siratul mustekim* është çdo rrugë që të çon në kënaqësinë e Allahut, si Islami, dorëzimi i plotë ndaj Allahut, hixhreti për hir të Tij, xhihadi në rrugën e Tij dhe të gjitha punët e mira që kryhen në bindje ndaj Tij, të cilat Allahu i do dhe është i kënaqur me vepruesit e tyre.

- Pastaj, do t'u dal atyre nga para e nga prapa, nga e djathta dhe nga e majta. - Shejtani do t'u vijë atyre nga çdo drejtim e aspekt, me qëllimin që t'ua trondisë këmbët dhe t'i dobësojë në përmbushjen e bindjes ndaj Zotit. Ai do t'i shtyjë në rrugë të ndryshme devijimi e humbjesh, derisa të bëjnë poshtërsi e të mos i binden Allahut të Lartësuar.[42] Disa kanë thënë se kuptimi i fjalëve: "do t'u dal atyre nga para..." dhe: "nga e djathta..." është: Do t'u shkoj atyre andej nga e presin dhe arrijnë ta shohin. Ndërsa me fjalët: "nga prapa dhe "nga e majta" kuptohet: "Do t'u shkoj atyre andej nga nuk e presin dhe as e shohin." Ndërsa Ibn Xheriri ka përzgjedhur si mendimin më të saktë se këtu janë për qëllim të gjitha rrugët e hajrit dhe të sherrit. Kështu, në lidhje me rrugët e hajrit, ai ka për t'i penguar dhe devijuar me çdo mënyrë e mundësi që ka. Ndërsa në lidhje me rrugët e sherrit, ai ka për t'i shtyrë e për t'i zhytur në to, duke ua zbukuruar atyre. Nga Ibn Abasi transmetohet të ketë thënë për këtë ajet: "Shejtani nuk tha se do t'u vijë nga sipër, sepse nga sipër zbret mëshira e Allahut."

- Pastaj, shumicën e tyre nuk do t'i gjesh më mirënjohës." - Nuk do të jenë njësues të Zotit, që e adhurojnë atë si një e të vetëm. Kjo që tha i mallkuari tregon thjesht dëshirën e tij dhe atë që ai mendonte të arrinte dhe, vërtet, arriti shumë prej kësaj. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Në të vërtetë, shejtani e realizoi mendimin e vet në lidhje me ta dhe ata e pasuan atë, përveç një pakicë besimtarësh. Ai *(Iblisi)* nuk kishte asnjë pushtet mbi ta por, Ne dëshiruam që të dallohet ai që beson në botën tjetër, prej atij që ka dyshim për të. E Zoti yt është Mbikëqyrës mbi gjithçka." [Sebe' 20, 21.] Kjo vjen qartë në hadithin që na mëson mënyrën e mbrojtjes nga shejtani i mallkuar dhe ruajtjes prej sherrit të tij, duke përmendur të gjitha drejtimet. Hafidh Ibn Merdeuejhi sjell nga Ibn Abasi një hadith *merfu* (që i atribuohet Profetit):

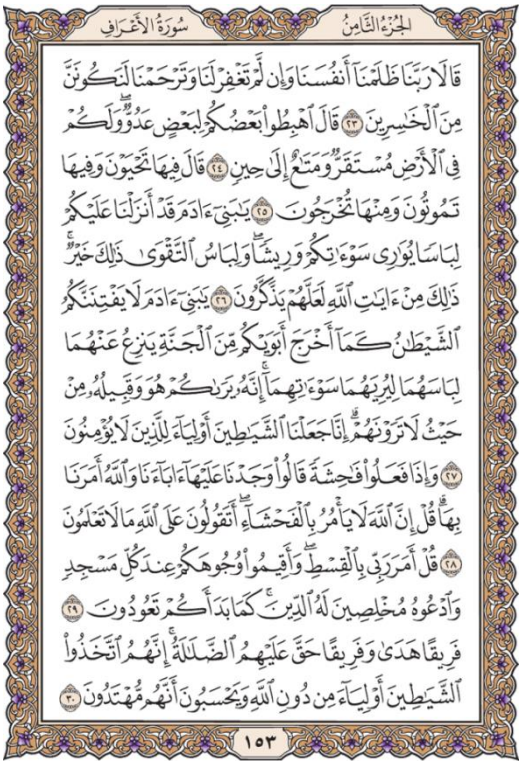
الجزء الثامن سورة الأعراف
قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ
مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ
فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا
تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾ يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ
لِبَاسًا يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا ۖ وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ۚ
ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾ يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ
الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا
لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا ۗ إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ
حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ۗ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
﴿٢٧﴾ وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا
بِهَا ۗ قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ ۖ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ
﴿٢٨﴾ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ ۖ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ
وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾
فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ ۚ إِنَّهُمُ اتَّخَذُوا
الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾
١٥٣

1180. “All-llâhum-me in-nî es’elukel afue uel âfijete fî dînî ue dunjâje, ue ehlî ue mâlî! All-llâhum-me ustur aurâtî ue âmin reu’âtî, uehfidhnî min bejni jedej-je ue min halfî, ue an jemînî ue an shimâlî, ue min feukî! Ue eûdhu bikell-llâhum-me en ugtâle min tahtî!”. (O Allah! Të lutem të më falësh dhe të më ruash nga të këqijat e të metat në fenë time, në jetën time të këtushme, në familjen dhe në pasurinë time! O Allah! M’i masko (mbulo) të metat dhe më qetëso nga gjërat frikësuese! O Allah! Më ruaj nga para dhe nga prapa, nga e djathta dhe nga e majta, si dhe nga lart! Mbrohem me Ty o Zoti im, që të mos më përpijë toka nga poshtë!)" [43] Ndërsa Uekiu ka thënë që me fjalën “nga poshtë” është për qëllim shembja e tokës.[44]

Ajeti 18

18. Allahu tha: “Dil prej andej i përbuzur e i dëbuar! Me këdo që të pason e vjen pas teje - Xhehenemin kam për të mbushur me ju të gjithë.”

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar e përforcon më shumë mallkimin ndaj Iblisit për dëbim nga qielli e për të mos qenë mes melekëve. I Lartësuari thotë:

- Allahu tha: “Dil prej andej i përbuzur e i dëbuar! - Domethënë, i përçmuar, i poshtëruar e i larguar nga çdo e mirë; i mallkuar e i urryer. Në vijim, i Lavdëruari thotë:

- “Me këdo që të pason e vjen pas teje - Xhehenemin kam për të mbushur me ju të gjithë.” - Kjo i ngjan fjalës së Allahu të Lartësuar e Krenar, në ajetin: “Zoti tha: “Ik! Kushdo që të vjen pas, xhehennemi do të jetë shpërblimi juaj - një shpërblim i plotë.”. Mashtroje me zërin tënd kë të mundesh prej tyre dhe mblidhe gjithë kalorësinë e këmbësorinë tënde kundër tyre! Merr pjesën tënde në pasurinë dhe në fëmijët e tyre dhe mbushi me premtimet e tua *(boshe)*! Por shejtani nuk u premton gjë tjetër, përveç mashtrimit. Në të vërtetë, ti nuk ke kurrfarë fuqie mbi robërit e Mi. Mjafton që Zoti është mbrojtësi i tyre.” [Isra 63 - 65].

Ajetet 19 - 21

19. “O Adem, ti dhe bashkëshortja jote zini vend në Xhenet, hani nga të doni, por mos iu afroni kësaj peme e të bëheni të padrejtë!”

20. Shejtani i joshi ata të dy, për t’u zbuluar pjesët e turpshme të atyre, të cilat i kishin të mbuluara *(më parë)*, **dhe tha: “Zoti juaj jua ndaloi atë pemë veçse që të mos bëheni melekë ose** *(njerëz)* **të përjetshëm.”**

21. Dhe iu betua atyre, duke u thënë: “Unë jam këshillues i sinqertë për ju.”

Shpjegimi i ajeteve

- “O Adem, ti dhe bashkëshortja jote zini vend në Xhenet, hani nga të doni, por mos iu afroni kësaj peme e të bëheni të padrejtë!” - Allahu i Lavdëruar e lejoi Ademin dhe gruan e tij, Havanë që të shëtisnin lirshëm në Xhenet dhe të hanin prej çdo fruti që gjendej në të, përveç një peme. Për këtë kemi folur gjerësisht në tefsirin e sures Bekare. Atëherë, shejtani i mallkuar u mbush me smirë për ta, prandaj filloi të thurte plane e intriga, vesvese e mashtrime, në mënyrë që t’ua hiqte

mirësinë dhe rrobën e bukur, me të cilën ishin veshur e stolisur. Allahu i Lartësuar tregon:

- Shejtani i joshi ata të dy, për t'u zbuluar pjesët e turpshme të atyre, të cilat i kishin të mbuluara *(më parë),* **dhe tha: "Zoti juaj jua ndaloi atë pemë veçse që të mos bëheni melekë ose** *(njerëz)* **të përjetshëm."** - Duke i mashtruar e shpifur, filloi t'u fliste e t'i bindte se Allahu i ndaloi nga ajo pemë veçse për të mos lejuar që ata të bëheshin melekë dhe për të mos lejuar që ata të bëheshin të përjetshëm. Ai arriti që t'i mashtronte, duke u thënë se: "nëse ju të dy do të hani tani nga ky frut, do të arrini atë që ju thashë." Për të qenë më bindës:

- ... iu betua atyre, duke u thënë: "Unë jam këshillues i sinqertë për ju." - Ai u betua në Allah, duke thënë: "Unë kam qenë para jush këtu dhe di më shumë rreth këtij vendi." Kështu arriti t'i mashtronte. Në fakt, është e mundur që edhe besimtari të mashtrohet e bjerë pre e intrigave, sidomos kur ato bëhen përmes betimit në Zot. Kjo është arsyeja që disa dijetarë kanë thënë: "Nëse dikush na ka mashtruar, ia ka dalë sepse është betuar në Allah ose duke na kërkuar për hir të Tij."

Ajetet 22 - 23

22. Kështu, me anë të mashtrimit, ai i mposhti ata. Kur e shijuan pemën, atyre iu zbuluan vendet e turpshme dhe filluan t'i mbulonin me gjethet e Xhenetit. Zoti i tyre i thirri: "A nuk jua pata bërë të ndaluar atë pemë?! A nuk ju pata thënë se Shejtani është armiku juaj i hapur?!"

23. Ata të dy thanë: "Zoti ynë, ne i bëmë dëm vetes sonë. Nëse Ti nuk na fal dhe nuk na mëshiron, ne me siguri do të jemi të humbur!"

Shpjegimi i ajeteve

- Kështu, me anë të mashtrimit, ai i mposhti ata. Kur e shijuan pemën, atyre iu zbuluan vendet e turpshme dhe filluan t'i mbulonin me gjethet e Xhenetit. Zoti i tyre i thirri: "A nuk jua pata bërë të ndaluar atë pemë?! A nuk ju pata thënë se Shejtani është armiku juaj i hapur?!" - Seid Ibn Ebu Arubete përcjell rrëfimin e Keab el Ahbarit, që përshkruan: "Ademi ishte një burrë shumë i madh dhe i gjatë, si një palmë e lartë. Flokët i kishte të dendur. Kur bëri atë gabim, atij iu zbulua *aureti*, që më parë nuk e shihte. Atëherë, filloi të vraponte e të fshihej në Xhenet. Në këtë kohë, flokët iu ngatërruan në një prej pemëve të Xhenetit. Ai tha: "Më lësho!" Ajo ia ktheu: "Jo, nuk të lëshoj!" Atëherë, e thirri Zoti i tij dhe i tha: "O Adem! Prej meje kërkon të fshihesh?" - "O Zoti im, - tha Ademi, - më erdhi turp prej Teje!" Kështu, pas gabimit, "...atyre iu zbuluan vendet e turpshme dhe filluan t'i mbulonin me gjethet e Xhenetit." Nga Ibn Abasi transmetohet të ketë thënë se ato ishin gjethe fiku, të bashkuara me njëra-tjetrën, për të mbuluar *auretin*. Thuhet, gjithashtu, se më parë ishte një dritë, e cila e mbulonte *auretin* e secilit nga tjetri, por kur hëngrën prej pemës, aureti u shfaq dhe ata filluan ta mbulonin me gjethet e Xhenetit. Abdurrezaku transmeton nga Katadja, i cili rrëfen: "Ademi tha: "O Zot! Nëse unë pendohem dhe të kërkoj falje, a do të më falësh?" Allahu tha: "Po, dhe do të të fus në Xhenet." Ndërsa Iblisi nuk i kërkoi falje (dhe as Xhenetin), por i kërkoi afatizim. Kështu Allahu i dha secilit atë që kërkoi.

- Ata të dy thanë: "Zoti ynë, ne i bëmë dëm vetes sonë. Nëse Ti nuk na fal dhe nuk na mëshiron, ne me siguri do të jemi të humbur!" Dahak Ibn Muzahimi, duke folur rreth këtij ajeti, ka thënë: "Këto ishin fjalët që Allahu ia mësoi Ademit, për të kërkuar falje." [45]

Ajetet 24 - 25

24. Allahu tha: "Uluni poshtë! Ju do të jeni armiq të njëri-tjetrit. Në tokë do ta keni vendbanimin dhe do të gjeni mjetet e jetesës deri në një afat të caktuar."

25. Allahu tha: "Aty do të jetoni, aty do të vdisni dhe prej saj do të nxirreni *(në fund).*

Shpjegimi i ajeteve

- Allahu tha: "Uluni poshtë! Ju do të jeni armiq të njëri-tjetrit. - Këto fjalë iu

drejtuan Ademit, Havasë dhe Iblisit. Mufesirët kanë mendime të ndryshme rreth vendeve ku u zbritën secili prej tyre, por të gjitha rrëfimet e sjella janë prej izraeljateve, dhe Allahu e di më mirë saktësinë ose jo të tyre. Sidoqoftë, nëse do të kishte ndonjë dobi të madhe në përmendjen e kësaj çështjeje, vetë Allahu i Lavdëruar dhe Profeti i Tij do të na kishte treguar.

- Në tokë do ta keni vendbanimin dhe do të gjeni mjetet e jetesës deri në një afat të caktuar. - Koha e jetës dhe qëndrimit tuaj në tokë është shkruar në Librin e Parë; ajo është e përcaktuar dhe e vendosur. Ibn Abasi ka thënë që: fjala "*mustekarrun*" - që është përkthyer "vendbanimin", - tregon vendqëndrimin mbi tokë dhe atë nën tokë (pas vdekjes). Kështu e transmeton prej tij Ebu Hatimi. Në vijim, i Lartësuari thotë:

- "Aty do të jetoni, aty do të vdisni dhe prej saj do të nxirreni *(në fund)*. - Ky ngjan me ajetin tjetër, ku Allahu i Madhëruar thotë: "Prej asaj *(tokës)* ju krijuam, në të do t'ju kthejmë përsëri, e prej saj do t'ju nxjerrim edhe një herë tjetër." [Ta Ha 55].

Ajeti 26

26. O bijtë e Ademit, Ne ju kemi dhënë veshje, si mbuluese për vendet tuaja të turpshme si edhe për zbukurim. Por veshja e devotshmërisë - ajo është më e mira. Këto janë disa nga shenjat e Allahut, me qëllim që ata të kujtojnë *(mirësitë e Zotit)*.

Shpjegimi i ajetit

- O bijtë e Ademit, Ne ju kemi dhënë veshje, si mbuluese për vendet tuaja të turpshme si edhe për zbukurim. - Allahu i Lavdëruar u tregon njerëzve për mirësinë e Tij me rrobat, që ata i përdorin për të mbuluar vendet e turpshme dhe si zbukuruese. Kështu, fjala '*libas'* tregon rrobat që mbulojnë trupin dhe *auretin* e njeriut, ndërsa fjala "*el rîsh*" tregon ato veshjet, me të cilat njeriu stoliset së jashtmi. Me fjalë të tjera, *libas* janë rrobat e domosdoshme, ndërsa *el rish* janë rrobat e zbukurimit. Kështu, Allahu i Lartësuar ua lehtësoi njerëzve këto mirësi, duke u falur atyre jo vetëm aq sa u nevojitet, por edhe më tepër. Imam Ahmedi sjell rrëfimin se Aliu (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!): 1181. "...bleu një robë (*kamis*) prej një djaloshi të ri dhe i pagoi atij 30 dirhemë. Ai e veshi dhe pa që ajo i arrinte diku në mes të kërcijve. Duke e veshur, ai tha: "*El hamdu lil-lâhil-ledhi razekani miner-rijâshi mâ etexhem-melu bihi fin-nâs ue u'uâri bihi aurati*!" (I Lavdëruar qoftë Allahu, që ma mundësoi këtë *el rijâsh,* që të zbukurohem dhe të mbuloj trupin (e auretin) tim!) Dikush e pyeti: "A i ke dëgjuar nga Profeti i Allahut këto fjalë apo i thua nga vetja?" - "E kam dëgjuar Profetin e Allahut, që thoshte gjatë veshjes së rrobave të tij: "*El hamdu lil-lâhil-ledhi razekani miner-rijâshi mâ etexhem-melu bihi fin-nâs ue u'uâri bihi aurati!*", - tha Aliu.

- Por veshja e devotshmërisë - ajo është më e mira. - *Mufesirët* kanë dhënë mendime të ndryshme rreth kësaj fjale. Kështu, Ikrima ka komentuar: "Është thënë se kjo është rroba që do ta veshin të devotshmit në Ditën e Kijametit." Prej tij e ka sjellë Ibn Ebu Hatimi. Thuhet, gjithashtu, se është rroba e imanit, ose rroba e veprave të mira, ashtu siç thuhet që është buzëqeshja dhe pamja miqësore e shprehur me fytyrë. Të gjitha këto janë të ngjashme e të përafërta në kuptim.

- Këto janë disa nga shenjat e Allahut, me qëllim që ata të kujtojnë *(mirësitë e Zotit)*.

Ajeti 27

27. O bijtë e Ademit! Kurrsesi të mos ju mashtrojë Shejtani, sikurse bëri me prindërit tuaj që i nxori nga Xheneti, duke i zhveshur për t'u nxjerrë në shesh lakuriqësinë. Ai dhe skota e tij ju sheh juve, ndërsa ju nuk mund t'i shihni ata. Ne i kemi bërë shejtanët miq *(vetëm)* **të atyre që nuk besojnë.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar i paralajmëron bijtë e Ademit që të ruhen nga Iblisi dhe lloji i tij.[46] Ai u tregon atyre armiqësinë dhe urrejtjen e

vjetër të tij kundër Ademit, babait të njerëzimit. Shejtani i mallkuar ishte ai që, përmes mashtrimit e cytjes, u bë shkak për nxjerrjen e Ademit dhe Havasë nga Xheneti, i cili është vendi i mirësive e lumturisë, në dynja, që është vendi i mundimeve dhe sprovave. Ai u bë shkak që të zbulohej *aureti* i tyre, ndërkohë që më parë ishte i mbuluar. Kjo ndodhi veçse për shkak të kësaj armiqësie dhe urrejtjeje të madhe. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar këshillon për të qenë të kujdesëshëm dhe për të mos e bërë mik të mallkuarin. Kjo i ngjan fjalës së Tij në ajetin tjetër: "Kur u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!", ata ranë në sexhde, përveç Iblisit. Ai qe një nga xhindët dhe nuk e respektoi urdhrin e Zotit të vet.". "Vallë, a në vend Tim, do ta konsideroni si mik atë dhe pasardhësit e tij, kur ata janë armiqtë tuaj?! Sa këmbim i shëmtuar dhe i padrejtë është ky!" [Kehf 50].

Ajetet 28 - 30

28. Kur ata bëjnë diçka të shëmtuar, thonë: "Kështu i gjetëm prindërit tanë." dhe "Allahu na urdhëroi për këtë." Thuaj: "Jo. Allahu nuk urdhëron kurrë për turpësi. A po thoni për Allahun gjëra që nuk i dini?!"

29. Thuaj: "Zoti im ka urdhëruar drejtësi. Kthehuni tërësisht drejt Zotit në çdo xhami dhe lutjuni Atij, duke qenë të sinqertë në adhurimin e Tij. Ashtu sikurse e nisi krijimin tuaj herën e parë, ashtu do të ktheheni sërish tek Ai."

30. Një pjesë Ai e udhëzoi në rrugë të drejtë, ndërsa pjesa tjetër e meritoi të jetë e humbur. Në të vërtetë, ata kanë zgjedhur për miq shejtanët në vend të Allahut dhe mendojnë se janë të udhëzuar në rrugë të drejtë.

Shpjegimi i ajeteve

Përveç kurejshëve, arabët e tjerë e bënin tavafin rreth Qabes lakuriq dhe justifikoheshin duke thënë se tavafi nuk duhej bërë me rrobat me të cilat kishin bërë gjynahe. Ndërsa kurejshët thoshin: "Ne jemi *el hums*", që do të thotë: "Ne jemi të afërtit e Allahut, banorë të vendit të Tij, ose familja e Shtëpisë së Tij". Për këtë arsye, sipas tyre, u lejohej të bënin tavaf me rrobat veshur. Të tjerët kishin dy mundësi për të bërë tavaf të veshur: ose t'ia merrnin rrobat hua ndonjë kurejshi, ose të blinin rrobë të re, të cilën, pasi të përfundonin tavafin, duhet ta hidhnin dhe askush nuk mund ta përvetësonte më atë rrobë. Kush nuk kishte këto dy mundësi, i duhej të bënte tavaf lakuriq. Edhe gratë ishin të detyruara të zbatonin këtë rregull dhe ndodhte shpesh që shumë prej tyre detyroheshin ta bënin tavafin natën, në errësirë. Këto ishin rite të shpikura dhe të trashëguara brez pas brezi nga të parët e tyre, të cilët këta i pasonin verbërisht, duke menduar se ishin ligje nga Zoti. Allahu i Madhëruar thotë:

- Kur ata bëjnë diçka të shëmtuar, thonë: "Kështu i gjetëm prindërit tanë." dhe "Allahu na urdhëroi për këtë." - Por Allahu i Lartësuar ua hodhi poshtë të tilla marrëzi e kotësira, duke thënë

- Thuaj: "Jo. Allahu nuk urdhëron kurrë për turpësi." - Thuaju, o Muhamed, atyre që thonë të tilla marrëzi e pretendime: "Jo! Allahu nuk urdhëron kurrë për turpe!" E si mund të sajoni për Allahun të tilla gjëra të neveritshme?

- A po thoni për Allahun gjëra që nuk i dini?!" - Ju po i atribuoni Allahut gjëra të kota, pa pasur asnjë argument për saktësinë e tyre.

- Thuaj: "Zoti im ka urdhëruar drejtësi. Kthehuni tërësisht drejt Zotit në çdo xhami dhe lutjuni Atij, duke qenë të sinqertë në adhurimin e Tij. - Ai ka urdhëruar për drejtësi e përqendrim në rrugën e drejtë. Na ka urdhëruar, gjithashtu, për të qenë të sinqertë e të paluhatshëm në rrugën e drejtë të adhurimit të Tij, ashtu siç Ai ka porositur përmes shpalljeve e profetëve. Porosia e përhershme e Zotit ka qenë pasimi i profetëve në çdo gjë që ata sollën nga Zoti i tyre dhe nënshtrimi për të punuar e jetuar sipas ligjeve të Tij. Të gjitha këto duhet të bëhen me sinqeritet të plotë vetëm për Allahun. Asnjë punë e adhurim nuk pranohet, përveç atyre që kryhen sipas

Sheriatit të Zotit dhe me sinqeritet vetëm për të kënaqur Zotin. Vetëm me këto dy kushte është e pranueshme një vepër nga Zoti.

- Ashtu sikurse e nisi krijimin tuaj herën e parë, ashtu do të ktheheni sërish tek Ai." - Dijetarët e tefsirit kanë dhënë mendime të ndryshme me qëllimin që është pasur rreth fillimit të krijimit dhe përsëritjes së tij. Disa kanë thënë që kuptimi është: ashtu sikurse e nisi krijimin tuaj herën e parë, ashtu do t'ju rikrijojë edhe një herë tjetër ditën kur të ktheheni tek Ai. Këtë mendim e ka mbështetur dhe pranuar si të saktë Ebu Xhafer Ibn Xherir el Taberiu. Ai e mbështet këtë mendim edhe me hadithin që e transmeton Sufjan el Theuri, i cili e sjell me senedin e tij deri tek Ibn Abasi, që ka thënë: 1182. "Një ditë, Profeti i Allahut po na këshillonte dhe, ndër të tjera, tha: "O njerëz! Ju do të tuboheni tek Allahu këmbëzbathur, lakuriq dhe të pabërë synet." Pastaj lexoi fjalën e Allahut: "Ashtu sikurse e nisi krijimin tuaj herën e parë, ashtu do të ktheheni sërish tek Ai." Ky hadith është përmendur në dy *Sahih*-ët. Ndërsa nga Muxhahidi përcillet se, për shpjegimin e fjalës së Allahut: "...ashtu do të ktheheni sërish tek Ai", ka thënë: "Pra, ju ringjall pasi të vdisni." Ali Ibn Ebu Talha transmeton se Ibn Abasi, për shpjegimin e këtij ajeti, ka thënë: "Allahu i Madhëruar e filloi krijimin e bijve të Ademit duke bërë disa prej tyre besimtarë dhe të tjerë mohues, siç thotë i Lartësuari: "Është Ai që ju krijoi dhe prej jush ka mohues, ka edhe besimtarë. Allahu e sheh gjithçka që punoni ju." [Tegabun 2]. Pastaj, - shton Ibn Abasi - Ai do t'i rikthejë dhe ringjallë në Ditën e Gjykimit, ashtu sikurse e filloi krijimin e tyre, kur disa ishin besimtarë dhe të tjerë mohues." Ky mendin (thotë Ibn Kethiri) mbështetet edhe nga hadithi i Ibn Mesudit, i cili vjen në *Sahih*-un e Buhariut: 1183. "Betohem për Atë, që nuk ka të adhuruar me meritë veç Tij! Një njeri do të bëjë vepra të banorëve të Xhenetit, derisa mes tij dhe Xhenetit të jetë veçse një llërë (ose një pëllëmbë) larg. Por atë e paraprin Libri (caktimi) i Zotit dhe atëherë ai bën ndonjë vepër prej banorëve të Zjarrit, dhe hyn në të. Gjithashtu, një njeri do të bëjë vepra të banorëve të Zjarrit, derisa mes tij dhe Zjarrit të jetë veçse një llërë (ose një pëllëmbë) larg. Por atë e paraprin Libri (caktimi) i Zotit dhe atëherë ai bën ndonjë vepër prej banorëve të Xhenetit, dhe hyn në të." Ebu Kasim el Begaviu sjell hadithin nga Sehl Ibn Sadi se Profeti i Allahut ka thënë: 1184. "Një njeri do të bëjë vepra të banorëve të Xhenetit, siç u duket njerëzve, por ai është prej banorëve të Zjarrit. Një njeri do të bëjë vepra të banorëve të Zjarrit, siç u duket njerëzve, por ai është prej banorëve të Xhenetit. Veprat vlerësohen sipas fundit të tyre." Kjo është një pjesë nga hadithi që gjendet te Buhariu. Muslimi sjell një hadith nga Eameshi me senedin e tij deri tek Xhabiri, se Profeti ﷺ ka thënë: 1185. "Çdo rob do të rigjallet në gjendjen në të cilën ka vdekur." Po të vërejmë me kujdes, thënia e Ibn Abasit na tregon se Allahu i krijoi njerëzit dhe prej tyre ka të tillë që bëhen besimtarë dhe të tjerë që bëhen mohues. Por në një ajet Allahu i Lartësuar thotë: "Përkushtohu me gjithë qenien tënde në fenë e drejtë monoteiste, natyrën e pastër fillestare, në të cilën Allahu i krijoi njerëzit. Askush nuk mund ta tjetërsojë atë që ka krijuar Allahu. Ajo është feja e drejtë, por shumë nga njerëzit nuk e kuptojnë." [Rum 30]. Ky ajet na tregon qartë se Allahu i Madhëruar i ka krijuar njerëzit me natyrë të pastër, që të synojnë ta njohin Atë si një të vetëm dhe të pashoq në meritën e adhurimit. Duke harmonizuar dy tekstet, mund të themi: Po, Allahu i krijoi njerëzit të tillë në natyrën e tyre, ashtu siç tregon ajeti. Ndërsa hadithi bën fjalë për diçka tjetër. Ai na tregon se prej njerëzve do të ketë të tillë që do ta kundërshtojnë natyrën e tyre e do të zgjedhin mohimin, ashtu si do të ketë të tjerë, të cilët do të pranojnë besimin e drejtë, të ndihmuar dhe nga natyra e tyre e pastër. Allahu i Lartësuar e rrënjosi thellë në natyrën e tyre besimin monoteist, madje

u mori dhe premtimin që ata do ta besojnë Atë si një të vetëm. I Lartësuari e përcaktoi dhe e vendosi në *kaderin* e Tij (me diturinë, urtësinë dhe pushtetin e Tij) që prej tyre të ketë besimtarë, por të ketë edhe mohues; të ketë fatlumë, por edhe të dëshpëruar. Me fjalë të tjera, duke qenë se Ai i dinte mirë ata që do të zgjidhnin lumturinë dhe ata që do të zgjidhnin dëshpërimin dhe dënimin, Ai e përcaktoi këtë në *kaderin* e Tij dhe e shkroi për secilin prej tyre atë që ata e zgjodhën vetë. [47] Allahu i Lartësuar thotë: "Është Ai që ju krijoi dhe prej jush ka mohues, ka edhe besimtarë. Allahu e sheh gjithçka që punoni ju." [Tegabun 2]. (Në një hadith thuhet: 1186. "Të gjithë njerëzit punojnë, por ka prej tyre që e blejnë dhe e çlirojnë veten e tyre, ashtu siç ka të tjerë që marrin arratinë.") [48]

- Një pjesë Ai e udhëzoi në rrugë të drejtë, ndërsa pjesa tjetër e meritoi të jetë e humbur. - Pastaj, për të shpjeguar se çfarë e shkaktoi këtë humbje dhe devijim të tyre, Allahu i Madhëruar thotë:

- Në të vërtetë, ata kanë zgjedhur për miq shejtanët në vend të Allahut dhe mendojnë se janë të udhëzuar në rrugë të drejtë.

Ajeti 31

31. O bijtë e Ademit! Vishuni bukur për çdo namaz, hani e pini dhe mos e teproni, sepse Allahu nuk i do ata që e teprojnë!

Shpjegimi i ajetit

Ky ajet i nderuar është një ndalim për atë që bënin idhujtarët, të cilët bënin tavaf lakuriq, burrat ditën e gratë natën. Allahu i Lartësuar thotë:

- O bijtë e Ademit! Vishuni bukur për çdo namaz - *El zinetu* është *el-libâs*, pra, rroba që mbulon *auretin*. Çdo rrobë tjetër mbi këtë është zbukurim. Kështu, Allahu urdhëron na porosit që të vishemi bukur për çdo namaz. Nga ky ajet dhe hadithet që vijnë në të njëjtin kontekst, tregojnë se është e pëlqyeshme zbukurimi e veshja bukur për çdo namaz, e sidomos për namazin e xhumasë dhe të Bajramit. Parfumosja dhe përdorimi i misvakut për pastrimin e

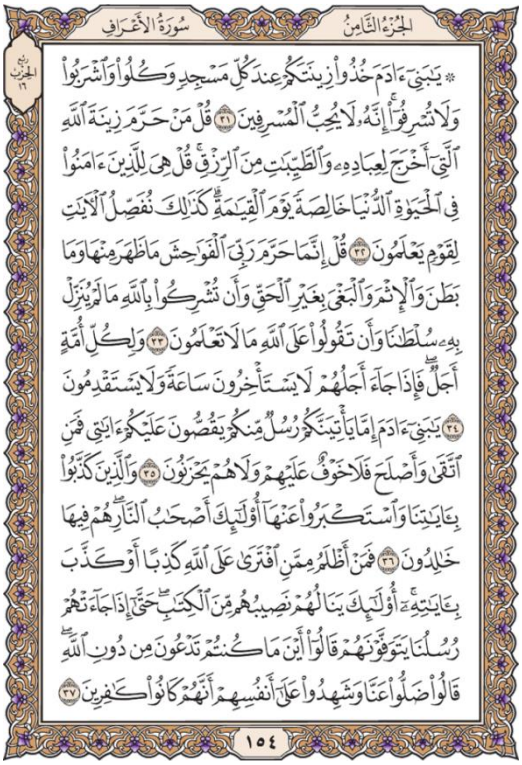
الجزء الثامن سورة الأعراف الحزب ١٩

* يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ
وَلَا تُسۡرِفُوٓاْۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ٣١ قُلۡ مَنۡ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ
ٱلَّتِيٓ أَخۡرَجَ لِعِبَادِهِۦ وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزۡقِۚ قُلۡ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ
فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا خَالِصَةٗ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ
لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ٣٢ قُلۡ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلۡفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنۡهَا وَمَا
بَطَنَ وَٱلۡإِثۡمَ وَٱلۡبَغۡيَ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَأَن تُشۡرِكُواْ بِٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ
بِهِۦ سُلۡطَٰنٗا وَأَن تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ٣٣ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ
أَجَلٞۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمۡ لَا يَسۡتَأۡخِرُونَ سَاعَةٗ وَلَا يَسۡتَقۡدِمُونَ
٣٤ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ إِمَّا يَأۡتِيَنَّكُمۡ رُسُلٞ مِّنكُمۡ يَقُصُّونَ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِي فَمَنِ
ٱتَّقَىٰ وَأَصۡلَحَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٣٥ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ
بِـَٔايَٰتِنَا وَٱسۡتَكۡبَرُواْ عَنۡهَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا
خَٰلِدُونَ ٣٦ فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ كَذَّبَ
بِـَٔايَٰتِهِۦٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ يَنَالُهُمۡ نَصِيبُهُم مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتۡهُمۡ
رُسُلُنَا يَتَوَفَّوۡنَهُمۡ قَالُوٓاْ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ
قَالُواْ ضَلُّواْ عَنَّا وَشَهِدُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰفِرِينَ ٣٧

١٥٤

dhëmbëve është, gjithashtu, pjesë e zbukurimit të porositur. Ndër rrobat më të mira janë ato me ngjyrë të bardhë, sikurse tregon hadithi *merfu*, që Imam Ahmedi sjell nga Ibn Abasi, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1187. "Vishni rroba të bardha, se ato janë më të mirat! Me to qefinosini edhe të vdekurit tuaj." Gjithashtu: "*Kuhl*-i më i mirë për ju është *ithmid*-i, sepse ai mpreh shikimin dhe ndihmon në rritjen e qerpikëve.". Ky hadith është me *isnad* të mirë, sipas kushteve të Muslimit. Ai gjendet tek Ebu Daudi, Tirmidhiu dhe Ibn Maxhe. Tirmidhiu ka thënë se ky është një hadith *hasen sahih*.

- hani e pini dhe mos e teproni, sepse Allahu nuk i do ata që e teprojnë! - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Umer Ibn Shuajbi, i cili transmeton nga babai, e ky nga gjyshi i vet, se Profeti i Allahut ka thënë: 1188. "Hani, pini, vishni e jepni sadaka, pa lëvdata e pa e tepruar. Allahu dëshiron të shohë te robi i Tij frytet e mirësive që i ka dhënë." Sërish Imam Ahmedi sjell hadithin nga Mikdam Ibn

Mead Jekrib el Kindi, i cili tregon: "E kam dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 1189. "Njeriu nuk mbush enë më të keqe sesa barku i tij. I mjaftojnë birit të Ademit disa kafshata për të mbajtur veten. Nëse patjetër duhet të hajë (më shumë), le të lërë një të tretën e barkut për ushqimin, një të tretën për pijen dhe një të tretën për frymëmarrjen." [49] Hadithi vjen nga Nesaiu dhe Tirmidhiu, i cili thotë se ky është një hadith *hasen sahih*. Ata të cilët bënin tavaf rreth Qabes lakuriq, ia bënin haram vetes dhjamin përgjatë gjithë sezonit të vizitës së Qabes. Atëherë, Allahu shpalli: "hani e pini dhe mos e teproni...". Pra, mos e teproni duke i bërë haram vetes ato që nuk janë të tilla. Kështu e ka shpjeguar El Suddiju. Pastaj i Lartësuari thotë: "... Allahu nuk i do ata që e teprojnë!". Allahu ka thënë gjithashtu: "... dhe mos i kaloni kufijtë, se Allahu nuk i do ata që i kalojnë kufijtë.". [El maide 87]. Kështu, Allahu na urdhëron të ruajmë kufijtë e Tij, qoftë në drejtim të hallallit, qoftë në drejtim të haramit. Kjo do të thotë që nuk duhet të bëjmë hallall atë që Ai e ka bërë haram dhe nuk duhet të bëjmë haram atë që Ai e ka bërë hallall. Allahu kënaqet që ne ta konsiderojmë hallallin hallall dhe haramin ta konsiderojmë haram. Pikërisht kjo është drejtësia, për të cilën na ka urdhëruar.

Ajeti 32

32. Thuaj: "Kush i ka ndaluar dhuratat e bukura të Allahut dhe gjërat e pastra, që Ai i ka krijuar si furnizim?" Thuaj: "Ato janë në këtë botë për besimtarët dhe të posaçme vetëm për ta Ditën e Kijametit." Kështu ua sqarojmë Ne argumentet atyre që kuptojnë.

Shpjegimi i ajetit

Thuaju, o Muhamed, atyre idhujtarëve, të cilët bëjnë gjëra të ndaluara thjesht me hamendësimet e tyre të shtrembëruara dhe të pabaza: "Kush i ka ndaluar dhuratat e bukura të Allahut dhe gjërat e pastra, që Ai i ka krijuar si furnizim *(për njerëzit)*?" Këto mirësi janë krijuar për t'u shërbyer në mënyrë të posaçme atyre që besojnë dhe adhurojnë Allahun, edhe pse nga këto mirësi përfitojnë edhe mohuesit e Zotit në këtë jetë. Megjithatë, në Ditën e Gjykimit, ato mirësi do të jenë vetëm për besimtarët dhe asnjë mohues i Zotit nuk do të mund t'i shijojë. Xheneti është haram për qafirët. Ebu Kasim el Taberaniu përcjell se Ibn Abasi ka thënë: "Kjo zbriti për ata që bënin tavaf lakuriq rreth Qabes, duke fërshëllyer dhe duartrokitur. Ajeti urdhëron që ata të vishen."

Ajeti 33

33. Thuaj: "Gjërat që ka ndaluar Zoti janë veprat e turpshme, qofshin ato të hapura ose të fshehta, gjynahet, shkelja e kufijve *(të Tij)* dhe padrejtësitë; t'i bësh shokë Allahut, pa pasur asnjë argument të shpallur dhe të thuash gjëra për Allahun për të cilat s'ke asnjë dijeni."

Shpjegimi i ajetit

- Thuaj: "Gjërat që ka ndaluar Zoti janë veprat e turpshme, qofshin ato të hapura ose të fshehta ..." - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullahi (Ibn Mesudi), se Profeti i Allahut ka thënë: 1190. "Askush nuk është më xheloz sesa Allahu. Për këtë arsye, Ai i ka ndaluar poshtërsitë, si ato që shfaqen, edhe ato të fshehtat. Askush nuk e dëshiron dhe kënaqet me lavdërimin më shumë sesa Allahu, prandaj Ai e ka lavdëruar Veten e Vet. Askush nuk pranon justifikimin dhe ndjesën më shumë se Allahu, prandaj i dërgoi profetët si përgëzues dhe paralajmërues." Këtë hadith e kanë përnxjerrë Buhariu dhe Muslimi në *Sahih*-ët e tyre. Për sa i përket fjalës së Tij: "veprat e turpshme, qofshin ato të hapura ose të fshehta...", kjo është shpjeguar në suren En'am.

- gjynahet, shkelja e kufijve *(të Tij)* dhe padrejtësitë - Gjynahet (*el ithm*) janë ato gabime që robi i bën në veten e vet. Ndërsa shkelja e kufijve dhe padrejtësitë (*el bag'ju*) është dëmtimi i të tjerëve e padrejtësia ndaj tyre.

- t'i bësh shokë Allahut, pa pasur asnjë argument të shpallur - Domethënë, të

adhurosh dikë apo diçka tjetër përveç Allahut.

- dhe të thuash gjëra për Allahun për të cilat s'ke asnjë dijeni. - Domethënë, trillimet e gënjeshtrat e pabaza kundër Zotit dhe pretendimet e besimet e kota se Ai ka bir, e besime të ngjashme, për të cilat njerëzit nuk kanë asnjë dituri e fakt ku mbështeten. Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Largohuni nga ndyrësia e idhujve dhe largohuni nga shpifjet!" [Haxh 30].

Ajetet 34 - 36

34. Për çdo popull është caktuar një afat. Kur t'u vijë afati i tyre, ata nuk do mund ta shtyjnë atë për asnjë moment e as ta shpejtojnë.

35. O bijtë e Ademit! Nga mesi juaj gjithmonë do t'ju vijnë të dërguar që t'ju kumtojnë Shpalljet e Mia. Kush bëhet i devotshëm dhe përmirësohet, nuk do të ketë frikë dhe as nuk do të brengoset.

36. Ndërsa ata që i konsiderojnë si gënjeshtra shpalljet Tona dhe me mendjemadhësi largohen prej tyre, ata janë banorë të Zjarrit, ku do të qëndrojnë përgjithmonë.

Shpjegimi i ajeteve

Çdo popull e brez ka një afat të caktuar. Kur të përmbushet afati i tyre, atëherë ata nuk do mund ta shtyjnë atë për asnjë moment e as ta shpejtojnë. Në vijim, Allahu i Lartësuar paralajmëroi popujt se Ai do të dërgonte ndër ta profetët e Tij, që t'u kumtojnë shpalljet e Tij. Më pas, Ai përgëzon besimtarët vepërmirë dhe kërcënon mohuesit e pabindur, duke thënë: "Kush bëhet i devotshëm dhe përmirësohet", duke hequr dorë nga haramet dhe duke kryer me përpikmëri urdhëresat e Allahut, "...nuk do të ketë frikë dhe as nuk do të brengoset.". Ndërsa duke përshkruar mohuesit dhe të pabindurit, i Lartësuari thotë: "... ata që i konsiderojnë si gënjeshtra Shpalljet Tona dhe me mendjemadhësi largohen prej tyre ...", këta e kanë mohuar me zemrën e tyre besimin e drejtë, duke e quajtur mashtrim e trillim dhe nuk nënshtrohen që të punojnë sipas këtij besimi, por tregohen mendjemëdhenj e kryeneçë. Për këta, i Lavdëruari thotë: "... ata janë banorë të Zjarrit, ku do të qëndrojnë përgjithmonë.".

Ajeti 37

37. E kush është më i padrejtë se ai që trillon gënjeshtra kundër Allahut, ose që i mohon shpalljet e Tij? Atyre do t'u jepet *(prej dynjasë)* **pjesa që u është përcaktuar** *(nga Zoti)*. **Kur të dërguarit** *(melekët)* **Tanë të shkojnë për t'u marrë shpirtin, do t'u thonë: "Ku janë ata që u luteshit përveç Zotit?" Ata do të thonë: "Kanë humbur prej nesh". Kështu, ata do të dëshmojnë kundër vetes se e kanë mohuar Allahun.**

Shpjegimi i ajetit

- E kush është më i padrejtë se ai që trillon gënjeshtra kundër Allahut, ose që i mohon shpalljet e Tij? - Nuk ka njeri më të padrejtë e keqbërës, sesa ai që trillon gënjeshtra për Allahun ose i konsideron shpalljet e Tij si gënjeshtra e të pabesueshme. Për këta, i Lartësuari thotë:

- Atyre do t'u jepet *(prej dynjasë)* **pjesa që u është përcaktuar** *(nga Zoti)*. **-** El Aufiu përcjell komentin e Ibn Abasit, që ka thënë: "Pra, ata do t'i godasë ajo që Zoti ka përcaktuar për ta, dhe ajo që është përcaktuar për ata që mohojnë shpalljet e Allahut është nxirosja e fytyrës". Muxhahidi shpjegon: "Atyre do t'u mundësohet e jepet e mira dhe e keqja që u është premtuar (pra, që u është përcaktuar). Po kështu kanë thënë edhe Katadja dhe Dahaku. Këtë mendim e ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri. Ndërsa Muhamed Ibn Keab el Kuradhi, duke shpjeguar ajetin, ka thënë: "Domethënë, do t'u mundësohet të punojnë, të marrin rizkun e vet dhe ta jetojnë kohën e jetës së vet të plotë (sipas përcaktimit të Allahut)." Ky shpjegim është i fortë dhe i kënaqshëm nga kuptimi që përcjell. Madje, edhe konteksti i ajeteve e mbështet dhe përforcon si mendim, sepse më pas Allahu i Lavdëruar thotë:

- Kur të dërguarit *(melekët)* **Tanë të shkojnë për t'u marrë shpirtin, do t'u thonë: "Ku janë ata që u luteshit përveç**

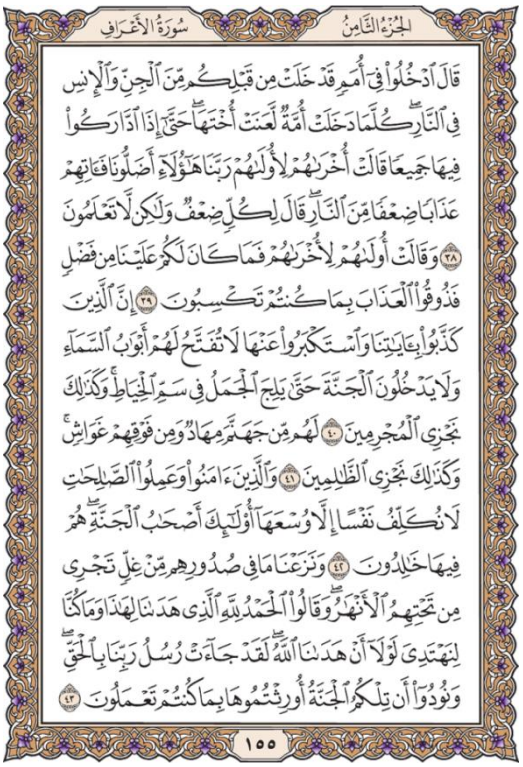
الجزء الثامن سورة الأعراف
قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ
فِي النَّارِ ۖ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا ۖ حَتَّىٰ إِذَا ادَّارَكُوا
فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَاهُمْ رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ
عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ ۖ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ
٣٨ وَقَالَتْ أُولَاهُمْ لِأُخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ٣٩ إِنَّ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ
وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ ۚ وَكَذَٰلِكَ
نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ ٤٠ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ۚ
وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ٤١ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۖ هُمْ
فِيهَا خَالِدُونَ ٤٢ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ تَجْرِي
مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ ۖ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا
لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ۖ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ۖ
وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ٤٣
١٥٥

Zotit?" - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Thuaj: "Ata që trillojnë gënjeshtra për Allahun, nuk kanë për të gjetur shpëtim."Ata do të përjetojnë një kënaqësi të paktë në jetën e kësaj bote dhe pastaj vetëm tek Ne është kthimi i tyre. Ne do t'u japim të shijojnë dënimin më të ashpër, për shkak se nuk besojnë." [Junus 69, 70], ose: "Por ti *(o Muhamed)* mos u brengos për ndonjë që nuk beson! Tek Ne do të kthehen të gjithë dhe Ne do t'ua tregojmë gjithçka që ata kanë bërë. Allahu e Di mirë atë që fshihet në zemra. Ne do t'i lëmë ata të kënaqen për pak *(në këtë botë)* dhe pastaj do t'i ndëshkojmë ata me një dënim të tmershëm." [Lukman 23, 24], ose "Vërtet, ata që shpifin gënjeshtra kundër Allahut, nuk kanë shpëtim. Ata do të kenë një përjetim të vogël *(në këtë jetë)*, por do të kenë një dënim të dhembshëm." [Nahl 116, 117]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lavdëruar na njofton se në momentin e vdekjes së këtyre idhujtarëve, melekët i tmerrojnë ata me fjalë të tilla, që ua shtojnë edhe më shumë dëshpërimin e dhimbjen. Ata u thonë: "Ku janë ata që u luteshit përveç Zotit? Thirrini ata, që t'ju ndihmojnë tani, në këto momente!" Por ata do të thonë:

- Ata do të thonë: "Kanë humbur prej nesh". - Tashmë ata na kanë braktisur dhe ne nuk shpresojmë asnjë ndihmë prej tyre.

- Kështu, ata do të dëshmojnë kundër vetes se e kanë mohuar Allahun.

Ajetet 38 - 39

38. Melekët do t'u thonë: "Hyni në Zjarr, mes popujve që shkuan para jush - xhindë dhe njerëz." Sa herë që një popull hyn aty, mallkon atë të mëparshmin. Dhe, kur të gjithë të tubohen në të, grupi i fundit thotë për grupin e parë: "Zoti ynë, janë këta që na çuan ne në humbje, prandaj shumëfishoja atyre dënimin me zjarr!" Ai do të thotë: "Për secilin nga ju dënimi është i shumëfishuar, por ju nuk e dini.".

39. Pastaj i pari do t'i thotë të fundit: "Ju nuk jeni më të mirë se ne; prandaj shijojeni dënimin, për gjithçka që bëtë!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se çfarë do t'u thuhet këtyre idhujtarëve, trillues gënjeshtrash kundër Tij, mohues të shpalljeve e refuzues të profetëve të Tij:

- Melekët do t'u thonë: "Hyni në Zjarr, mes popujve që shkuan para jush - xhindë dhe njerëz." - Kuptimi: Hyni atje, bashkë me ata mohues të së vërtetës që janë të ngjashëm me ju.

- Sa herë që një popull hyn aty, mallkon atë të mëparshmin. - Kjo është, siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "Dhe Ai *(Ibrahimi)* tha: "Përveç Allahut, ju adhuroni idhujt, vetëm për të kënaqur njëri-tjetrin në jetën e kësaj bote. Por, në Ditën e Kijametit, ju do ta mohoni dhe do ta mallkoni njëri-tjetrin. Fundi juaj do të jetë zjarri dhe për ju nuk do të ketë asnjë ndihmëtar."." [Ankebut 25], ose: "Atë ditë, paria do të distancohet prej pasuesve të saj, të gjithë do ta shohin dënimin dhe lidhjet mes tyre do të këputen. Atëherë, pasuesit do të thonë: "Ah, sikur të na lejohej një kthim *(në dynja)* dhe t'i braktisnim, siç na braktisën ata tani!"

Kështu, Allahu do t'ua tregojë veprat e tyre si dëshpërim për ta dhe ata kurrë nuk kanë për të dalë prej Zjarrit." [Bekare 166, 167].

- Dhe, kur të gjithë të tubohen në të, grupi i fundit thotë për grupin e parë: "Zoti ynë, janë këta që na çuan ne në humbje, prandaj shumëfishoja atyre dënimin me zjarr!" - Kur të gjithë të tubohen në të, grupi i fundit, - pra ndjekësit, pasuesit, pasardhësit, - do të thonë për grupin e parë, pra, për krerët dhe paraardhësit e tyre: "Zoti ynë, janë këta që na çuan ne në humbje, prandaj shumëfishoja atyre dënimin me zjarr!". Ata do të mallkojnë kështu, sepse të parët janë shkaktarët e devijimit dhe humbjes. Pasardhësit do t'i ankohen Allahut për padrejtësinë e të parëve dhe udhëheqësve të tyre në rrugën e humbjes dhe do të kërkojnë që Ai t'ua shumëfishojë ndëshkimin atyre keqbërësve të padrejtë, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Allahu i ka mallkuar jobesimtarët dhe për ta ka përgatitur një zjarr të ndezur fort. Aty do të mbesin përgjithmonë dhe nuk do të gjejnë asnjë që t'i mbrojë a t'i ndihmojë. Ditën kur fytyrat e tyre të përmbysen në Zjarr ata do të thonë: "Të mjerët ne! Ah sikur t'i ishim nënshtruar Allahut dhe t'i ishim bindur të Dërguarit!" Gjithashtu, do të thonë: "O Zoti ynë! Ne iu bindëm udhëheqësve dhe të parëve tanë dhe ata na humbën nga rruga *(e drejtë)*. O Zoti ynë! Jepu atyre dënim të dyfishtë dhe mallkoji ata me mallkim shumë të madh! " [Ahzab 64 - 68]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Ai do të thotë: "Për secilin nga ju dënimi është i shumëfishuar, por ju nuk e dini.". - Tashmë e kemi bërë këtë dhe çdokujt i kemi dhënë dënimin e merituar, sipas punës së vet. Po kështu, i Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Atyre, që nuk besuan dhe penguan nga rruga e Allahut, do t'u shtojmë dënim mbi dënim për shkak se bënin shkatërrime." [Nahl 88], dhe thotë: "Ata që nuk besojnë u thonë atyre që besojnë: "Ejani në rrugën *(fenë)* tonë, se gjynahet tuaja do t'i bartim ne!" Por ata kurrë nuk do të bartin asgjë nga mëkatet e tyre. Në të vërtetë, ata janë gënjeshtarë. Ata do të bartin veç barrën e vet, e bashkë me atë të vetën edhe barrë të tjera dhe Ditën e Kijametit do të japin llogari për atë që kanë trilluar.". [Ankebut 13]. dhe thotë: "Ata kanë për t'i bartur të plota gjynahet e veta në Ditën e Gjykimit e do të bartin edhe një pjesë të gjynaheve të atyre që i devijuan *(nga e Vërteta)* pa kurrfarë diturie. Sa e keqe është ajo që do të bartin!" [Nahl 25].

- Pastaj i pari do t'i thotë të fundit: "Ju nuk jeni më të mirë se ne; - Paria do të thotë për ndjekësit e tyre: "Ju nuk jeni më të mirë se ne...". Pra, edhe ju zgjodhët devijimin dhe rrugën e humbjes, ashtu si edhe ne. Çdokush e zgjodhi vetë rrugën që ndoqi, prandaj secili do të shijojë dënimin për veprimet e veta.

- prandaj shijojeni dënimin, për gjithçka që bëtë!" - Kjo është gjendja e tyre dhe i ngjan asaj që ka përshkruar Allahu i madhëruar kur flet për kohën e tubimit të tyre në ditën e gjykimit. Ai ka thënë: "Dhe ata që nuk besojnë thonë: "Ne nuk kemi për të besuar as në këtë Kur'an dhe as në ndonjë *(Libër)* që ka ardhur para tij." Eh sikur veç t'i shihje keqbërësit kur të ndalen para Zotit të tyre dhe t'i kthejnë fjalën *(fajsuese)* njëri-tjerit! Ata që patën qenë të dobët *(e të përbuzur)* do t'u thonë kryeneçëve: "Sikur të mos ishit ju, ne do të kishim qenë me siguri besimtarë!" Dhe kryeneçët do t'u thonë atyre që patën qenë të dobët *(e të përbuzur)*: "Pse, ne ju penguam nga udhëzimi i drejtë pasi ju pati ardhur? Jo, por ju ishit keqbërës *(dhe rrefuzuat të besoni)*." Ata që patën qenë të dobët *(e të përbuzur)* do t'u thonë kryeneçëve: "Jo, qe dredhia juaj natë e ditë. Ja, ju na urdhëronit të mohonim *(besimin e drejtë në)* Allahun dhe t'i bënim shokë Atij. Kur ta shohin dënimin ata do ta fshehin *(për pak)* dëshpërimin e vet. Ne do të vëmë pranga në qafat e atyre që nuk besuan. Ata do të dënohen veçse për atë *(të keqe)* që kanë bërë." [Sebe' 31 - 33].

Ajetet 40 - 41

40. Nuk ka dyshim se atyre që mohojnë argumentet Tona dhe tregohen kryeneçë ndaj tyre, nuk u hapen dyert e qiellit dhe nuk do të hyjnë në Xhenet derisa deveja të futet në vrimën e gjilpërës. Kështu i shpërblejmë Ne keqbërësit.

41. Për ata është përgatitur Xhehenemi, si shtrat nga poshtë dhe si mbulesë nga lart. Kështu i shpërblejmë Ne të padrejtët.

Shpjegimi i ajeteve

- Nuk ka dyshim se atyre që mohojnë argumentet Tona dhe tregohen kryeneçë ndaj tyre, nuk u hapen dyert e qiellit - Thuhet se kuptimi është që atyre nuk u pranohet asnjë punë e mirë, që t'u ngrihet tek Allahu, ashtu si nuk u shkon lart asnjë dua. Po ashtu, thuhet që kuptimi është se shpirtrave të tyre nuk u hapen dyert e qiellit, për t'u ngjitur lart. Këtë mendim e mbështet hadithi që Ibn Xheriri e sjell nga Bera Ibn Azibi ku Profeti përmendi momentin kur keqbërësit i merret shpirti dhe ngrihet në qiell. Në të ndër të tjera thuhet: 1191. "Kur atë e ngrenë në qiell, sa herë që kalon pranë ndonjë grupi melekësh, ata thonë: "Çfarë është ky shpirt i keq?!" Thuhet: "Është filani...", duke e quajtur me emrat më të shëmtuar me të cilët thirrej në dynja, derisa mbërrijnë në portat e qiellit (të parë). Ata kërkojnë që t'u hapen portat, që ai të kalojë, por nuk i hapen." Pastaj Profeti lexoi: "Nuk ka dyshim se atyre që mohojnë argumentet Tona dhe tregohen kryeneçë ndaj tyre, nuk u hapen dyert e qiellit." Në këtë formë e ka sjellë Ibn Xheriri. Kjo është një pjesë nga hadithi i gjatë, të cilin e sjellin Ebu Daudi, Nesaiu dhe Ibn Maxhe, përmes rrugës së Minhal Ibn Amrit. Ndërsa Ibn Xhurejxhi, duke folur për kuptimin e ajetit, ka thënë: "Nuk u hapen dyert e qiellit as punëve të tyre dhe as shpirtrave të tyre", duke bashkuar kështu dy mendimet e sjella për këtë ajet. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

- dhe nuk do të hyjnë në Xhenet derisa deveja të futet në vrimën e gjilpërës. Kështu i shpërblejmë Ne keqbërësit." - Shumica e kanë lexuar kështu fjalën "*el xhemelu*" (deveja), duke shpjeguar se bëhet fjalë për devenë mashkull. Ibn Mesudi ka thënë që *el xhemelu* është mashkulli i devesë. Po kështu kanë thënë Ebu Alije, Hasan el Basriu, Dahaku etj. Kanë thënë, gjithashtu, që fjala lexohet: "*el xhummelu*", që do të thotë: "litar ose konop i trashë".

- Për ata është përgatitur Xhehenemi, si shtrat nga poshtë dhe si mbulesë nga lart. Kështu i shpërblejmë Ne të padrejtët. - Zjarri ka për të qenë shtrojë nga poshtë dhe mbulesë nga sipër për ta. Kështu e ka shpjeguar Muhamed Ibn Keab el Kuradhi e të tjerë.

Ajetet 42 - 43

42. Kurse ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, - dhe Ne nuk detyrojmë njeri përtej mundësive, - ata janë banorë të Xhenetit, ku do të jenë përgjithmonë.

43. Ne do t'ua heqim urrejtjen *(dhe armiqësinë)* **nga zemrat, ndërsa poshtë tyre do të rrjedhin lumenj. Ata do të thonë: "I Lavdëruar qoftë Allahu, i Cili na udhëzoi për këtë** *(lumturi)*. **Ne kurrë nuk do të dinim ta gjenim udhëzimin, sikur të mos na drejtonte Allahu. Vërtet, të dërguarit e Zotit na e sollën të vërtetën!" Dhe ata do të dëgjojnë thirrjen: "Ky është Xheneti, të cilin e trashëgoni si shpërblim të veprave tuaja** *(të devotshme)*".

Shpjegimi i ajeteve

Pasi përmendi gjendjen e të dëshpëruarve dhe të dënuarve, Allahu i Lartësuar flet për gjendjen e fatlumëve. Ai thotë:

- Kurse ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira... - Ata kanë besim të sinqertë dhe të saktë në zemrat e tyre, kurse gjymtyrët e tyre nënshtrohen të bëjnë vepra të mira. Më pas, i Lartësuari thekson se imani dhe puna sipas tij është diçka e thjeshtë dhe lehtësisht e arritshme. Ai thotë:

- dhe Ne nuk detyrojmë njeri përtej mundësive, - ata janë banorë të Xhenetit, ku do të jenë përgjithmonë. - Domethënë, kjo është brenda mundësive të çdo njeriu.

- Ne do t'ua heqim urrejtjen *(dhe armiqësinë)* **nga zemrat...** - Kuptimi: Ua kemi pastruar zemrat nga smira dhe urrejtja. Në *Sahih*-un e Buhariut është hadithi i Katades, që vjen me senedin e tij nga Ebu Seid el Hudriu, se Profeti i Allahut ka thënë: 1192. "Kur besimtarët të shpëtojnë nga Zjarri, do të tubohen në një hapësirë mes Xhenetit dhe Zjarrit. Atje do të mbahet llogaria për çdo çështje të pazgjidhur mes tyre në dynja. Pasi të pastrohen e çlirohen nga çdo padrejtësi, u jepet leje për të hyrë në Xhenet. Betohem në Atë në dorën e të Cilit është shpirti im! Çdokush nga ata e di mirë vendin e tij në Xhenet, më mirë sesa njohin vendin (shtëpinë) e tyre në këtë dynja."

- ndërsa poshtë tyre do të rrjedhin lumenj. Ata do të thonë: "I lavdëruar qoftë Allahu, i Cili na udhëzoi për këtë *(lumturi)*. **Ne kurrë nuk do të dinim ta gjenim udhëzimin, sikur të mos na drejtonte Allahu. Vërtet, të dërguarit e Zotit na e sollën të vërtetën!"** - Nesaiu dhe Ibn Merdeuejhi sjellin një hadith nga Ebu Bekër Ibn Abasi, me senedin e tij nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1193. "Çdo banor i Xhenetit ka për ta parë vendin e vet në Zarr dhe do të thotë: 'Sikur të mos më udhëzonte Zoti, ky do të ishte vendi im!' Kjo do të ngjallë tek ai mirënjohje të thellë për Zotin. Çdo banor i Zjarrit ka për ta parë vendin e vet në Xhenet dhe do të thotë: 'Sikur të më udhëzonte Zoti, ky do të ishte vendi im!' Dhe kjo do të sjellë tek ai dëshpërim të thellë." Kështu, kur (xhenetlinjve) u jepen në Xhenet vendet e banorëve të Zjarrit, atyre u thuhet:

- Dhe ata do të dëgjojnë thirrjen: "Ky është Xheneti, të cilin e trashëgoni si shpërblim të veprave tuaja *(të devotshme)*". - Kuptimi: Për shkak të veprave tuaja, ju përfshiu mëshira e Allahut dhe vetëm me mëshirën e Tij hytë në Xhenet! Ndërsa me punët tuaja, ju merituat gradat e ndryshme në Xhenet. Ky është kuptimi i saktë i ajetit, duke u bazuar në hadithin e saktë, që vjen në dy *Sahih*-ët, ku

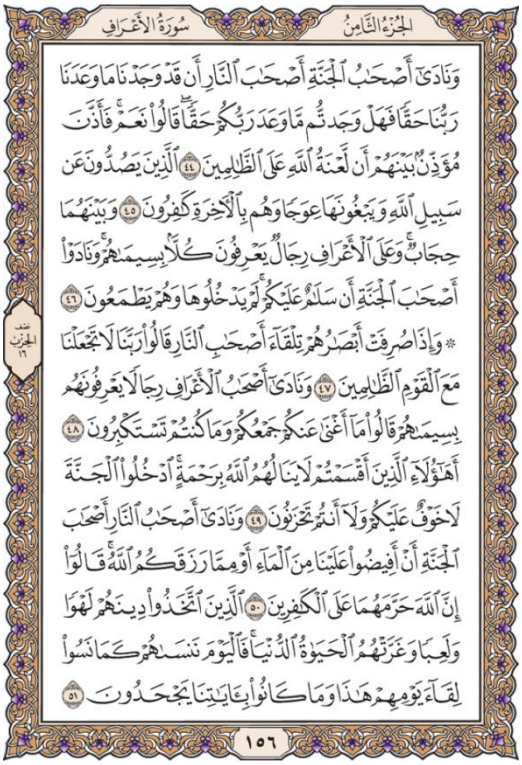
الجزء الثامن سورة الأعراف
وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ أَصۡحَٰبَ ٱلنَّارِ أَن قَدۡ وَجَدۡنَا مَا وَعَدَنَا
رَبُّنَا حَقّٗا فَهَلۡ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمۡ حَقّٗاۖ قَالُواْ نَعَمۡۚ فَأَذَّنَ
مُؤَذِّنُۢ بَيۡنَهُمۡ أَن لَّعۡنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ٤٤ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن
سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبۡغُونَهَا عِوَجٗا وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ كَٰفِرُونَ ٤٥ وَبَيۡنَهُمَا
حِجَابٞۚ وَعَلَى ٱلۡأَعۡرَافِ رِجَالٞ يَعۡرِفُونَ كُلَّۢا بِسِيمَىٰهُمۡۚ وَنَادَوۡاْ
أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ أَن سَلَٰمٌ عَلَيۡكُمۡۖ لَمۡ يَدۡخُلُوهَا وَهُمۡ يَطۡمَعُونَ ٤٦
وَإِذَا صُرِفَتۡ أَبۡصَٰرُهُمۡ تِلۡقَآءَ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِ قَالُواْ رَبَّنَا لَا تَجۡعَلۡنَا
مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ٤٧ وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأَعۡرَافِ رِجَالٗا يَعۡرِفُونَهُم
بِسِيمَىٰهُمۡ قَالُواْ مَآ أَغۡنَىٰ عَنكُمۡ جَمۡعُكُمۡ وَمَا كُنتُمۡ تَسۡتَكۡبِرُونَ ٤٨
أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقۡسَمۡتُمۡ لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحۡمَةٍۚ ٱدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ
لَا خَوۡفٌ عَلَيۡكُمۡ وَلَآ أَنتُمۡ تَحۡزَنُونَ ٤٩ وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصۡحَٰبَ
ٱلۡجَنَّةِ أَنۡ أَفِيضُواْ عَلَيۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ أَوۡ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُۚ قَالُوٓاْ
إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ٥٠ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ دِينَهُمۡ لَهۡوٗا
وَلَعِبٗا وَغَرَّتۡهُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَاۚ فَٱلۡيَوۡمَ نَنسَىٰهُمۡ كَمَا نَسُواْ
لِقَآءَ يَوۡمِهِمۡ هَٰذَا وَمَا كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يَجۡحَدُونَ ٥١
الحزب ١٦
١٥٦

Profeti i Allahut thotë: 1194. "Dijeni se askush prej jush nuk do të hyjë në Xhenet me punën e tij." - "As ti, o i Dërguari i Allahut?" - e pyetën. "As unë, - tha ai, - vetëm nëse Allahu më përfshin me mëshirën dhe mirësinë e tij."

Ajetet 44 - 45

44. Banorët e Xhenetit do t'u thërrasin banorëve të Zjarrit e do t'u thonë: "Ne e gjetëm të vërtetë atë që na kishte premtuar Zoti ynë. Po ju, a e gjetët të vërtetë atë që ju kishte premtuar Zoti juaj?" Ata do të thonë: "Po". Atëherë, një thirrës do të shpallë mes tyre: "Mallkimi i Allahut qoftë mbi zullumqarët!"

45. Të cilët i penguan njerëzit nga rruga e Allahut, që kërkuan shtrembërimin e saj dhe mohuan botën tjetër."

Shpjegimi i ajeteve

Kur banorët e Zjarrit të kenë zënë vend në Zjarr, në gradat përkatëse, atyre u vijnë fjalë dëshpëruese dhe torturuese:

- Banorët e Xhenetit do t'u thërrasin banorëve të Zjarrit e do t'u thonë: "Ne e

gjetëm të vërtetë atë që na kishte premtuar Zoti ynë. Po ju, a e gjetët të vërtetë atë që ju kishte premtuar Zoti juaj?" Ata do të thonë: "Po". - Po kështu, Allahu i Lavdëruar na njofton në suren Safat rreth një besimtari, që kishte një shoqërues prej mohuesve, të cilin e shikon në mes të Xhehenemit. Allahu i Lartësuar thotë: "Ata *(besimtarët)* qëndrojnë përballë njëri-tjetrit e bisedojnë. Njëri prej tyre *(do të nisë bisedën e)* do të thotë: "Unë kam pasur një shok *(që nuk më ndahej)*. Ai më thoshte: "Çfarë! Ti je prej atyre që besojnë se kur të kemi vdekur e të jemi bërë pluhur dhe eshtra, do të marrim shpërblime e dënime *(sipas veprave)*?" Ai *(besimtari)* thotë: "A do të donit të shikojmë jashtë *(të dënuarit)*?" Ai shikon dhe e vëren atë *(shokun që nuk i ndahej)* në mes të Zjarrit dhe thotë: "Betohem në Allahun! Për pak më rrëzove edhe mua *(në Zjarr)*. Sikur të mos kishte qenë mirësia e Zotit tim, unë do të kisha qenë bashkë me ata që janë atje *(në zjarr)*. Ne nuk do të vdesim më, përveç vdekjes sonë të parë. Gjithashtu, ne nuk kemi për t'u dënuar." .." [Safat 50 - 59]. Kështu, besimtari tashmë ia hedh poshtë atë fjalë, që mohuesi thoshte në dynja: "... Ne nuk do të vdesim më, përveç vdekjes sonë të parë. Gjithashtu, ne nuk kemi për t'u dënuar ..." , duke ia shtuar atij edhe më shumë dhimbjen dhe dëshpërimin. Në të njëjtën kohë, ai ia kujton edhe këtë ndëshkim, që është duke vuajtur. Po të njëjtat fjalë dëshpëruese dhe torturuese, ata të mjerë i dëgjojnë edhe prej melekëve, të cilët u thonë: "Ky është zjarri, që ju e mohonit! Mos është kjo ndonjë magji, apo ju nuk shihni?! Digjuni në të! E duroni apo nuk e duroni, njësoj është për ju. Ky është i vetmi "shpërblim" për atë që e merituat me veprat tuaja." [Tur 14 - 16]. Në të njëjtën mënyrë dhe me të njëjtat fjalë torturuese dhe dëshpëruese iu drejtua Profeti i Allahut idhujtarëve të vrarë në betejën e Bedrit. Pasi u groposën të gjithë, Profeti iu drejtua me këto fjalë: 1195. "O Ebu Xhehl Ibn Hisham, O Utbe Ibn Rabia, o Shejbe Ibn Rabia, - dhe thirri emrat e të gjithë krerëve të tyre. Pastaj tha: "A e gjetët të vërtetë atë që jua kishte premtuar Zoti juaj?! Unë e gjeta të vërtetë atë që ma kishte premtuar Zoti im!". Umeri tha: "O i Dërguari i Allahut! Ti po u flet atyre që tashmë janë kufoma?!" Ai tha: "Betohem në Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im! Ju nuk e dëgjoni fjalën time më mirë seç e dëgjojnë ata, veçse ata nuk mund të përgjigjen!"

- Atëherë, një thirrës do të shpallë mes tyre: "Mallkimi i Allahut qoftë mbi zullumqarët!" - Kështu, një thirrës do të thotë dhe do të japë mallkimin për këta të padrejtë. Në vijim, Allahu i Lartësuar i përshkruan ata, duke thënë:

- Të cilët i penguan njerëzit nga rruga e Allahut, që kërkuan shtrembërimin e saj dhe mohuan botën tjetër. - Ata pengojnë njerëzit nga rruga dhe ligji Allahut, duke synuar shtrembërimin e fesë së Tij. Përveç kësaj, ata e mohojnë ahiretin, pra, e konsiderojnë atë si një trillim dhe mashtrim. Ata refuzojnë ta pranojnë ringjalljen dhe llogarinë me drejtësi para Zotit, prandaj dhe nuk shqetësohen për veprat edhe fjalët e këqija të tyre. Njerëzit më të poshtër, të cilët thonë fjalët më të këqija dhe bëjnë veprat më të ulëta, janë pikërisht këta të cilët nuk besojnë Ditën e Llogarisë dhe as ndëshkimin e Zotit.

Ajetet 46 - 47

46. Mes tyre *(dy grupeve)* **do të jetë një mur ndarës, mbi të cilin do të qëndrojnë burra që e njohin secilin grup sipas shenjave të tyre. Ata do t'u thërrasin banorëve të Xhenetit: "Selami qoftë me ju!". Ata nuk do të kenë hyrë në të, por do të shpresojnë.**

47. Kur shikimi i tyre të shkojë nga ata të Xhehenemit, do të thonë: "Zoti ynë, mos na bashko me keqbërësit!"

Shpjegimi i ajeteve

- Mes tyre *(dy grupeve)* **do të jetë një mur ndarës, mbi të cilin do të qëndrojnë burra që e njohin secilin grup sipas shenjave të tyre.** - Në ajete e mësipërme, Allahu i Lartësuar na tregoi fjalët mes

banorëve të Xhenetit dhe banorëve të Zjarrit. Në ajetet vijuese, Ai na tregon se mes Xhenetit dhe Zjarrit ndodhet një mur ndarës, i cili i pengon banorët e Zjarrit që të shkojnë në Xhenet. Allahu i Lartësuar thotë: "Mes tyre *(dy grupeve)* do të jetë një mur ndarës..." Ky mur quhet El ea'râf, sepse ata që qëndrojnë mbi të i njohin njerëzit e Xhenetit dhe te Xhehenemit nga shenjat e tyre. Në këtë vend qëndrojnë ata njerëz të cilët i kanë të barabarta të mirat dhe të këqijat e tyre. Kështu janë shprehur tekstualisht Hudhejfja, Ibn Abasi, Ibn Mesudi dhe shumë nga dijetarët e hershëm dhe të mëvonshëm, - Allahu i mëshiroftë të gjithë! Ibn Xheriri transmeton nga Junus Ibn Is'haku, se Shabiju i ka thënë se, njëherë atë e ftoi Abdul Hamid Ibn Abdurrahmani. Tek ai ishte për vizitë edhe Ebu Senad Abdullah Ibn Dhekuani, një nga miqtë e kurejshëve. "Kur ata të dy përmendën diçka të pasaktë rreth banorëve të Ea'rafit unë, - thotë Shabiu - u thashë: A dëshironi t'ju tregoj se çfarë ka thënë Hudhejfja në lidhje me ta?" - Po - thanë ata. - Hudhejfja, duke folur për banorët e El ea'râf-it, ka thënë: "Ata janë një popull që, për shkak të veprave të mira të tyre, kanë shpëtuar nga Zjarri dhe për shkak të gjynaheve të tyre, nuk lejohen të hyjnë në Xhenet." Allahu i Lartësuar thotë: "Kur shikimi i tyre të shkojë nga ata të Xhehenemit, do të thonë: "Zoti ynë, mos na bashko me keqbërësit!". Ndërkohë që ata qëndrojnë mbi të, Zoti i vështron dhe u thotë: "Shkoni dhe hyni në Xhenet, se unë tashmë jua kam falur gjynahet." Ibn Mubareku përcjell se Ibn Mesudi ka thënë: "Peshorja e veprave anon qoftë edhe me peshën e një thërrmije të vogël." Ibn Mesudi ka thënë, gjithashtu: "Kur njeriu bën një punë të mirë, atij i shkruhen 10 të tilla, ndërsa kur bën një punë të keqe, atij i shkruhet veçse një e keqe. I shkatërruar është ai të cilin e mposhtin të këqijat, që llogariten një me një, kundrejt të mirave, që llogariten një me dhjetë!" Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "...e njohin secilin grup sipas shenjave të tyre." Ali Ibn Ebu Talha përcjell se Ibn Abasi ka thënë: "Ata i njohin banorët e Xhenetit nga bardhësia dhe shkëlqimi i fytyrave të tyre, ndërsa banorët e Zjarrit nga nxirja e fytyrave të tyre." Po kështu e ka transmetuar edhe Dahaku prej Ibn Abasit.

- Ata do t'u thërrasin banorëve të Xhenetit: "Selami qoftë mbi ju!". Ata nuk do të kenë hyrë në të, por do të shpresojnë. - Kur ata shohin nga banorët e Xhenetit, u thërrasin duke u thënë: "*Selamun alejkum*!" Ata nuk kanë hyrë në Xhenet, por shpresojnë të hynë në të. El Haseni ka thënë: "Allahu i Lartësuar e vendosi këtë shpresë në zemrat e tyre veçse për shkak të mirësisë së Tij, që dëshiron t'ua dhurojë atyre me bujarinë e Tij." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Kur shikimi i tyre do të shkojë nga ata të Xhehenemit, do të thonë: "Zoti ynë, mos na bashko me keqbërësit!" - Ibn Abasi ka thënë: "Banorët e Ea'rafit, kur vështrojnë drejt banorëve të Zjarrit, - dhe i njohin mirë ata nga cilësitë e tyre dhe pamja - fillojnë të luten dhe thonë: "Zoti ynë, mos na bashko me keqbërësit!". Ndërsa Ibn Mesudi ka thënë: "Kur banorët e Ea'rafit vështrojnë drejt banorëve të Zjarrit dhe shohin secilin në nivelin e vet të ndëshkimit, i kërkojnë mbrojtje dhe strehim Allahut që t'i mbrojë nga ato skuta të errëta të ndëshkimit dhe thonë: "Zoti ynë, mos na bashko me keqbërësit!"."

Ajetet 48 - 49

48. Këta të murit do t'u thërrasin pastaj disa burrave të tjerë, që do t'i njohin nga shenjat e tyre, dhe t'u thonë: "Sa ju vlejti ajo që grumbullonit dhe mendjemadhësia që tregonit?

49. A nuk janë këta, njerëzit për të cilët ju betoheshit se mëshira e Allahut nuk kishte për t'i përfshirë kurrë?". Hyni në Xhenet, se për ju nuk do të ketë as frikë e as brenga!"

Shpjegimi i ajeteve

- Këta të murit do t'u thërrasin pastaj disa burrave të tjerë, që do t'i njohin nga

shenjat e tyre, dhe t'u thonë: "Sa ju vlejti ajo që grumbullonit dhe mendjemadhësia që tregonit? - Allahu i Lartësuar na tregon për fjalët torturuese që banorët e Ea'rafit u drejtojnë banorëve të Zjarrit. Siç e thamë më lart, banorët e Ea'rafit janë njerëzit të cilët i kanë të barabarta të mirat dhe të këqijat e tyre. Kështu, ata u drejtohen me këto fjalë banorëve të Zjarrit, - mes të cilëve janë paria e kurejshëve dhe e idhujtarëve, - duke u thënë: "Sa ju vlejti ajo që grumbullonit dhe mendjemadhësia që tregonit?" Domethënë, nuk ju vleu aspak numri juaj i madh dhe kryelartësia, për t'ju shpëtuar nga ndëshkimi i Allahut, të cilin tashmë po e vuani të dëshpëruar.

- A nuk janë këta, njerëzit për të cilët ju betoheshit se mëshira e Allahut nuk kishte për t'i përfshirë kurrë? - Allahu u drejtohet pasanikëve kryeneçë, që nuk kanë besuar dhe u thotë: "A nuk janë këta, - pra, banorët e Ea'rafit - njerëzit për të cilët ju betoheshit se mëshira e Allahut nuk kishte për t'i përfshirë kurrë?" Pastaj Allahu i Lartësuar u drejtohet banorëve të Ea'râf-it dhe u thotë:

- Hyni në Xhenet, se për ju nuk do të ketë as frikë e as brenga! - Në këtë mënyrë, Ai i poshtëron dhe ua shton dëshpërimin banorëve të Zjarrit. Hudhejfja (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) përmend përpjekjet e banorëve të Ea'râf-it, për të kërkuar ndërmjetësimin tek Allahu, duke i folur Ademit, Ibrahimit, Musait dhe Isait, por askush nuk mund të ndërmjetësojë. Pastaj ata i kërkojnë Muhamedit që të ndërmjetësojë për ta. Muhamedi ﷺ na ka treguar për këtë moment: 1196. "Atëherë, ata vijnë tek unë dhe unë, duke goditur me dy duart e mia gjoksin, them: "Unë jam për këtë!". Domethënë, ai ndërmjetëson për ta. Kështu ka ardhur (shkurtimisht) në hadithin e Hudhejfes. Pastaj, - sipas këtij hadithi, - Profeti tha: "Unë, së bashku me ta (banorët e Ea'râf-it), afrohem në Xhenet dhe kërkoj që të hapen dyert, dhe ato hapen." Profeti shkon me ta në një lumë, i cili quhet "Lumi i Jetës". Dy brigjet e tij janë prej floriri, të stolisur me diamante; dheu i tij është misk, ndërsa guralecët janë prej smeraldi. Ata lahen në të dhe marrin ngjyrën, pamjen dhe aromën e banorëve të Xhenetit. Ata duken tani si yje të shndritshëm. Por në gjokset e tyre mbetet një shenjë e bardhë, nga e cila njihen si "Nevojtarët e Xhenetit".

Ajetet 50 - 51

50. Banorët e Zjarrit do t'u thërrasin banorëve të Xhenetit: "Na jepni ndopak ujë ose diçka nga ato që ju ka dhënë Allahu!" Ata do të përgjigjen: "Allahu i ka ndaluar këto gjëra për jobesimtarët!"

51. Këta janë ata që fenë e tyre e merrnin si tallje e lojë dhe që u mashtruan nga jeta e dynjasë. Atë ditë Ne do t'i harrojmë ata, siç e harruan ata takimin e kësaj dite dhe për shkak se kundërshtuan shenjat Tona!"

Shpjegimi i ajeteve

- Banorët e Zjarrit do t'u thërrasin banorëve të Xhenetit: "Na jepni ndopak ujë ose diçka nga ato që ju ka dhënë Allahu!" - Allahu i Lavdëruar na tregon për poshtërimin e banorëve të Zjarrit dhe për lutjet që ata u drejtojnë banorëve të Xhenetit, për t'u falur sado pak prej pijes dhe ushqimit të tyre. Por ata nuk përfitojnë asgjë nga këto lutje. Allahu i Lavdëruar thotë:

- Ata do të përgjigjen: "Allahu i ka ndaluar këto gjëra për jobesimtarët!" - Ibn Ebu Hatimi tregon se, njëherë, Ibn Abasi u pyet se cila është sadakaja më e mirë, dhe ai rrëfeu se Profeti i Allahut ka thënë: 1197. "Sadakaja më e mirë është uji. A nuk ke dëgjuar për banorët e Zjarrit, të cilët, kur i kërkojnë ndihmë banorëve të Xhenetit, thonë: "Na jepni ndopak ujë ose diçka nga ato që ju ka dhënë Allahu!"?

- Këta janë ata që fenë e tyre e merrnin si tallje e lojë dhe që u mashtruan nga jeta e dynjasë. - Allahu i Lartësuar përshkruan mohuesit dhe sjelljen e tyre në këtë jetë. Ata e marrin fenë për tallje e lojë dhe mahniten nga bukuritë mashtruese të kësaj bote. Për këtë arsye, ata i shpërfillin urdhëresat e

Zotit dhe nuk punojnë aspak për ahiretin e tyre.

- Atë ditë Ne do t'i harrojmë ata, siç e harruan ata takimin e kësaj dite dhe për shkak se kundërshtuan shenjat Tona!"- Allahu i Lartësuar është i Gjithëditur dhe kurrë nuk harron, sikurse thotë në një ajet tjetër: "Zoti im nuk gabon e nuk harron asnjëherë"." [Ta Ha 52]. Por, në këtë ajet, Ai na tregon se do t'i trajtojë ata si të ishin të harruar, duke i shpërblyer kështu me të njëjtën mënyrë për harresën e tyre dhe shpërfilljen e Ditës së Gjykimit dhe Llogarisë, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "… Ata e kanë harruar Allahun, prandaj Ai i ka harruar ata. ..." [Teube 67]. Ose: "Atyre *(që nuk besojnë)* do t'u thuhet: "Sot po ju lëmë të harruar, ashtu sikurse ju e harruat takimin e kësaj Dite. Vendi juaj është Zjarri dhe nuk ka se kush t'ju shpëtojë. Kjo, për shkak se ju u tallët me shpalljet e Allahut dhe u mashtruat me jetën e kësaj bote." Atë ditë nuk do të nxirren prej tij e as nuk do t'u jepet mundësi që të kthehen *(në dynja)***.**" [Xhathije 34, 35]. Kështu Ai i lë ata në harresë, duke mos i përfshirë në mëshirën e Tij, sepse ata e kanë harruar takimin e kësaj dite dhe përgatitjen për të. Në një hadith të saktë thuhet: 1198. "Allahu i Lartësuar i thotë njeriut Ditën e Gjykimit: "...A nuk të mundësova të martohesh dhe a nuk të begatova e nderova?! A nuk të mundësova të pasuroheshe me kuaj e deve? A nuk të mundësova të sundosh dhe të zotërosh?" Robi do të përgjigjet: "Po" Allahu do të thotë: "A e mendove se do të më takosh një ditë?" - "Jo." Atëherë, Allahu do të thotë: "Sot ty do të të lë në harresë, ashtu siç më harrove Mua."

Ajetet 52 - 53

52. Ne u sollëm atyre një libër, të cilin ua shtjelluam hollësisht me dituri, për të qenë udhërrëfyes e mëshirë për të gjithë ata që besojnë.

53. Mos vallë, ata po presin realizimin e tij *(premtimit të Zotit)*? **Ditën kur ai të realizohet, ata që e kishin harruar do të**

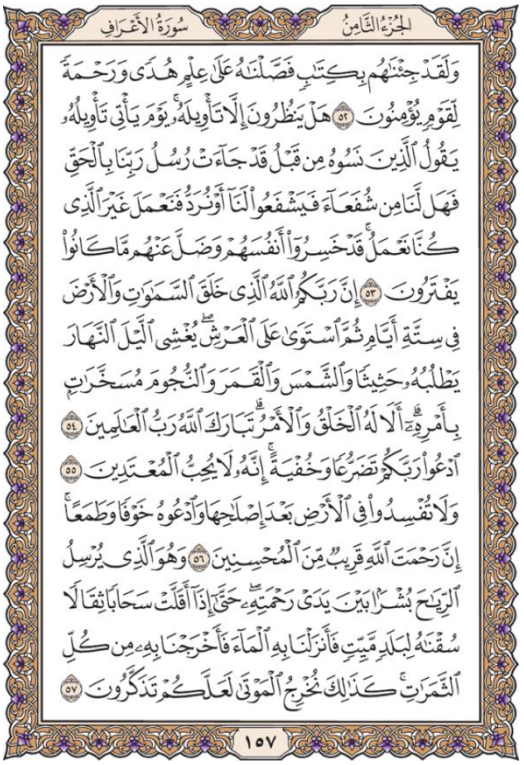
الجزء الثامن سورة الأعراف

وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ فَصَّلْنَٰهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً
لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ ۚ يَوْمَ يَأْتِى تَأْوِيلُهُۥ
يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ
فَهَل لَّنَا مِن شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوا۟ لَنَآ أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ ٱلَّذِى
كُنَّا نَعْمَلُ ۚ قَدْ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟
يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ
يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ
بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾
ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾
وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا وَٱدْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۚ
إِنَّ رَحْمَتَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُرْسِلُ
ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا
سُقْنَٰهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ مِن كُلِّ
ٱلثَّمَرَٰتِ ۚ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

١٥٧

thonë: "Po, të dërguarit e Zotit tonë na kanë sjellë të vërtetën! A ka ndonjë, që të ndërmjetësojë për ne? A mund të kthehemi e të veprojmë ndryshe nga ç'kemi bërë?" Në të vërtetë, ata kanë humbur vetveten dhe iluzionet *(idhujt)* **e tyre nuk do t'u sjellin asnjë dobi.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ne u sollëm atyre një libër, të cilin ua shtjelluam hollësisht me dituri, për të qenë udhërrëfyes e mëshirë për të gjithë ata që besojnë. - Allahu i Lavdëruar na ka njoftuar se, përmes dërgimit të profetëve dhe shpalljes së librave, Ai nuk i ka lënë asnjë justifikim idhujtarëve e mohuesve të fesë. Edhe ky libër madhështor, që solli Profeti, është shtjelluar tërësisht me dituri nga Allahu i Lavdëruar, sikurse thotë Ai në ajetin tjetër: "*Elif, Lam, Ra*. Libër, ajetet e të cilit u zbritën plot urtësi dhe pastaj u shtjelluan nga ana e Atij që është i Urtë e i Gjithëditur." [Hud 1]. Ndërsa në këtë ajet, i Lartësuari thotë "Ne u sollëm atyre një libër, të cilin ua shtjelluam hollësisht me dituri...". Domethënë, ashtu si zbritja, edhe

shtjellimi i këtij libri u bë nga Allahu i Madhëruar, me diturinë e Tij. Ai ka thënë gjithashtu: "Profetë që të ishin përgëzues dhe paralajmërues, në mënyrë që njerëzit të mos kishin justifikim para Allahut, pas ardhjes së të dërguarve. Allahu është Ngadhënjimtar dhe i Urtë. Por Allahu dëshmon se atë *(shpallje)* që ta zbriti ty, ta zbriti nga dija e Vet; edhe melekët dëshmojnë. Por mjafton që Allahu është dëshmues." [Nisa 166]. Kështu, askush nga mohuesit të mos kenë asnjë justifikim para Zotit, pas dërgimit të profetëve. Prandaj i Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Kush ndjek udhëzimin në rrugën e drejtë, ka udhëzuar vetveten dhe kush devijon, ka devijuar veçse veten e vet. Askush nuk do ta bartë barrën e tjetrit. Ne nuk kemi dënuar askënd para dërgimit të profetëve." [Isra 15]. Për këtë arsye, njeriu nuk duhet të vonojë t'i përgjigjet ftesës së Allahut. E çfarë presin këta mohues, që të pranojnë udhëzimin e Zotit? Allahu thotë:

- Mos, vallë, ata po presin realizimin e tij *(premtimit të Zotit)*? - Mos, vallë, po presin që të përmbushet e të bëhet realitet dënimi i Zotit? Mos po presin që ta shohin me sy Xhenetin dhe Zjarrin?! El Rabiu e ka komentuar kështu: "Do të vazhdojnë të përmbushen e bëhen realitet shumë nga shenjat e Zotit, derisa banorët e Xhenetit të hyjnë në Xhenet dhe banorët e Zjarrit të hyjnë në Zjarr. Ajo është dita kur do të përmbushet e realizohet tërësisht çdo premtim e paralajmërim i Zotit."

- Ditën kur ai të realizohet, ata që e kishin harruar do të thonë: "Po, të dërguarit e Zotit tonë na kanë sjellë të vërtetën!" - Bëhet fjalë për Ditën e Kijametit, atëherë kur çdo paralajmërim e fjalë e Zotit të bëhet realitet, që dëshmohet nga të gjithë. Atë ditë, ata të cilët e kanë lënë në harresë dhe e kanë shpërfillur përgatitjen për këtë ditë, do të thonë: "Po, të dërguarit e Zotit tonë na kanë sjellë të vërtetën! Domethënë, tashmë nuk kemi asnjë justifikim para Zotit!"

- A ka ndonjë, që të ndërmjetësojë për ne? - A ka ndonjë, që të ndërmjetësojë e të na shpëtojë nga ky tmerr?

- A mund të kthehemi e të veprojmë ndryshe nga ç'kemi bërë?" - Ata kërkojnë të rikthehen në këtë jetë, që të mund të shprehin pendimin e të bëjnë vepra të mira, sikurse thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Ata i ndalojnë të tjerët nga ai *(Muhamedi)* dhe vetë largohen prej atij. Por me këtë, ata shkatërrojnë veç veten e tyre dhe nuk e kuptojnë. Eh, sikur t'i shihje ata, kur të ndalen përpara Zjarrit! Ata do të thonë: "Ah, sikur të ktheheshim *(në dynja)*! Atëherë nuk do t'i mohonim argumentet e Zotit tonë, por do të bëheshim besimtarë." Por atyre u del në shesh ajo që më parë e mbanin fshehur. Megjithatë, edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u ishte ndaluar. Në të vërtetë, ata janë gënjeshtarë." [En'am 27, 28]. Ndërsa këtu Allahu i Lartësuar thotë:

- Në të vërtetë, ata kanë humbur vetveten dhe iluzionet *(idhujt)* **e tyre nuk do t'u sjellin asnjë dobi.** - Siç kuptohet, tashmë atyre nuk i ndihmon asnjë që ata e adhuronin në dynja. Askush nuk mund të ndërmjetësojë për ta, as t'i ndihmojnë e as t'i shpëtojnë nga ai ndëshkim, ku do të përfundojnë.

Ajeti 54

54. Vërtet, Zoti juaj është Allahu, i Cili krijoi qiejt dhe Tokën për gjashtë ditë, pastaj qëndroi mbi Fron. Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë sërish. Edhe Dielli, Hëna dhe yjet i janë nënshtruar sundimit të Tij. Vetëm Atij i takon krijimi dhe sundimi. I madhëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve!

Shpjegimi i ajetit

- Vërtet, Zoti juaj është Allahu, i Cili krijoi qiejt dhe Tokën për gjashtë ditë, pastaj qëndroi mbi Fron. - Allahu i Lartësuar na njofton se Ai është Krijuesi i botës, i qiejve, i Tokës dhe gjithçka mes tyre e në to. Ai i krijoi këto në gjashtë ditë, sikurse është pohuar kjo edhe në shumë ajete të tjera. Gjashtë ditët, në të cilat

Allahu krijoi botën, janë e diela, e hëna, e marta, e mërkura, e enjtja dhe e xhumaja. Në këtë ditë përfundoi i gjithë krijimi dhe u krijua Ademi. Disa dijetarë kanë thënë se këto ditë ishin si ditët e zakonshme, që njohim ne, siç kuptohet nga ajetet në pamje të parë, kurse disa të tjerë kanë thënë se një nga ato ditë ishte sa një mijë vjet, sikurse ka pohuar Muxhahidi dhe Imam Ahmed Ibn Hambeli. Po këtë mendim ka pasur edhe Ibn Abasi, sipas transmetimit që Dahhaku sjell prej tij. Për sa i përket të shtunës, këtë ditë nuk u krijua gjë. Ajo është dita e shtatë dhe u quajt *es-sebtu*, që do të thotë *el kat'u*, pra, ndërprerje. Allahu i Lavdëruar tregon për Veten e Tij, duke thënë: "pastaj qëndroi mbi Fron.". Në lidhje me këtë çështje, - domethënë, për lartësimin (*el istiuâu*) e qëndrimin e Allahut mbi Fron, - janë dhënë interpretime të ndryshme. Ne do të ndjekim medhhebin e selefëve të mirë dhe imamëve të drejtë e të mëdhenj të Islamit, në të shkuarën dhe në të tashmen. Ata i kalojnë të tilla pohime kuranore ashtu siç janë sjellë, me kuptimin e tyre të drejtpërdrejtë, pa bërë asnjë shembëllim apo krahasim të tyre me krijesat, por edhe pa i mohuar ato pohime. Nuk pranohet asnjë shpjegim i atyre që e krahasojnë dhe shëmbëllejnë Allahun me krijesat, pasi siç ka thënë i Lavdëruari: "... Nuk ka të ngjashëm me Të. Ai është Gjithëdëgjuesi, Gjithëshikuesi." [Shura 11]. Kjo çështje shpjegohet ashtu siç kanë thënë imamët e mëdhenj, mes të cilëve edhe Nuajmi, shejhu i imam Buhariut, i cili ka thënë: "Ai që e përngjason Allahun me krijesat ka bërë kufër. Edhe ai që mohon ato që Allahu ka pohuar për Veten e Vet ka mohuar." Në pohimet e Allahut për Veten e Tij dhe në pohimet e Profetit për Të, nuk ka vend për përngjasime e shembëllime. Është detyra jonë që të gjitha këto pohime, që janë sjellë në ajete të qarta dhe në hadithe të sakta, t'i pranojmë dhe pohojmë ashtu siç i shkon madhështisë absolute të Allahut të Lavdëruar, duke mohuar çdo mangësi për Të, në çdo aspekt. Kjo është rruga e drejtë dhe e saktë. [50]

- Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë sërish. - Ai e largon errësirën e natës me dritën e ditës dhe e largon dritën e ditës me errësirën e natës. Secila kërkon të zërë vendin e tjetrës me të shpejtë e pa u vonuar aspak. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "As dielli nuk mund ta arrijë hënën, e as nata nuk mund ta kalojë ditën. Secili (trup qiellor) noton në orbitën e vet." [Ja Sin 40]. Domethënë, duke mos lejuar asnjë vonesë mes tyre. Ndërsa këtu thotë: "që me të shpejtë e kërkon atë sërish".

- Edhe Dielli, Hëna dhe yjet i janë nënshtruar sundimit të Tij. - Gjithçka është nën pushtetin dhe urdhrin e Tij, e nënshtruar dhe e bindur për të zbatuar vullnetin e Tij.

- Vetëm Atij i takon krijimi dhe sundimi. - Allahu është i vetmi, në dorën e të Cilit është sundimi e pushteti për të vepruar në krijimin e Tij.

- I madhëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve! - Nga Ebu Darda përcillet kjo dua, e cila është sjellë edhe si një hadith *merfu*, pra, që i atribuohet Profetit, ku thuhet: 1199. "O Allah, Ty të takon i gjithë mbretërimi e pushteti! Ty të takon i gjithi *hamdi*! Tek Ty kthehen të gjitha çështjet! Ty të lutem, të më japësh të gjitha mirësitë dhe Ty të kërkoj mbrojtje nga të gjitha të këqijat."

Ajetet 55 - 56

55. Luteni Zotin tuaj me përulësi dhe fshehtaz! Ai nuk i do ata që e teprojnë.

56. Mos shkaktoni trazira në tokë, pasi është vendosur rregulli në të! Gjithashtu, lutjuni Atij me drojë dhe me shpresë *(në zemër)***! Mëshira e Allahut është gjithmonë pranë vepërmirëve.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i udhëzon robërit e Tij që të bëjnë dua, sepse nga kjo varet rregullimi i gjendjes së tyre qoftë në lidhje me çështjet e dynjasë, qoftë në lidhje me çështjet e ahiretit. I Lavdëruari thotë:

- Luteni Zotin tuaj me përulësi dhe fshehtaz! - Me përgjërim e përulësi, duke i

shprehur nevojën e varfërinë, me një zë të ulët e me zemër të mbushur me frikë-respekt e madhërim për Të, siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "Zotin tënd përmende në vetvete, me përulësi e me frikërespekt, jo me zë të lartë, në mëngjes e në mbrëmje dhe mos u bëj i shkujdesur!" [El ea'raf 205]. Në dy *Sahih*-ët është rrëfimi i Ebu Musa Eshariut, që tregon: "Në fillim, njerëzit e ngrinin zërin kur bënin *tekbire*. Atëherë, Profeti u afrua dhe na tha: 1200. "O njerëz! Mbajeni veten! Ju nuk po i drejtoheni dikujt që nuk dëgjon apo që është larg! Ju po i luteni Atij që dëgjon dhe sheh gjithçka!" Ibn Xheriri ka thënë se: "*Tedarruan*" ka kuptimin "me përgjërim, përulësi e të gatshëm për t'iu nënshtruar e bindur urdhëresave të Tij." Ndërsa fjala "*ħufjeten*" ka kuptimin "Me zemër të mbushur me frikë, respekt e madhërim për Allahun, me siguri të plotë rreth njëshmërisë së Tij në zotërim dhe meritën e adhurimit. Kështu, - vazhdon Ibn Xheriri - i Lartësuari na udhëzon që të tilla të jenë lutjet drejtuar Atij. Ato duhet të bëhen me një afërsi mes robit dhe Allahut e larg shtirjes e dukjes në sytë e krijesave. El Haseni ka thënë: "Allahu na tregon për një rob të mirë, me të cilin Ai është i kënaqur: "*(Kujto)* Kur ai iu lut Zotit të vet me një zë të ulët..." [Merjem 3]. Ibn Xhurejxhi ka thënë që është e urryer ngritja e zërit gjatë duasë. Ne jemi urdhëruar të lutemi me përgjërim e përulësi." Në vijim, i Lartësuari thotë:

- Ai nuk i do ata që e teprojnë. - Ibn Abasi ka thënë: "Allahu nuk i do ata që e teprojnë qoftë në lidhje me lutjet, qoftë me çdo çështje tjetër." Ahmedi përcjell nga njëri prej të afërmve (*meula*) të Sadit, se Sadi ka thënë: "...unë e dëgjova Profetin e Allahut të thotë: 1201. "Do të vijnë njerëz, që do ta teprojnë në lutje." Sipas një versioni tjetër, ai tha: "...të cilët e teprojnë në rregullat e pastrimit dhe në lutje." Pastaj lexoi ajetin: "Luteni Zotin tuaj me përulësi dhe fshehtas!" Në fakt, - vijoi ai, - të mjafton të thuash: "*Allâhumme inni es'eluke el Xhennete ue mâ karrabe ilejhâ min kaulin eu amel. Ue eûdhu bike minen-nâri ue mâ karrabe ilejhâ min kaulin eu amel!*" (O Zoti im! Të lutem të më falësh Xhenetin dhe të më udhëzosh në çdo fjalë e vepër që të afron në të! Të kërkoj, gjithashtu, të më ruash nga Zjarri dhe të më largosh nga çdo fjalë e vepër që të afron në të!). Hadithin e sjell Ebu Daudi.

- Mos shkaktoni trazira në tokë, pasi është vendosur rregulli në të ... - Allahu i Lavdëruar na ndalon nga shkatërrimi në botë dhe prishja e saj, pasi ajo është rregulluar. Sa i keq është shkatërrimi i saj, pas rregullimit! Nëse çështjet shkojnë në fillim mirë, dhe pastaj çrregullohen e përhapet shkatërrimi, është shumë e dëmshme dhe e dhimbshme për popujt, prandaj Allahu i Lavdëruar e ndalon shkatërrimin dhe urdhëron për ta adhuruar Atë, për t'iu lutur me përgjërim, përulësi dhe përkushtim.

- Gjithashtu, lutjuni Atij me drojë dhe me shpresë *(në zemër)!* - Lutjuni, duke iu frikësuar Allahut dhe ndëshkimit të Tij dhe duke shpresuar shpërblimin e bujarinë e Tij.[51] Më pas, Allahu i Lartësuar thotë:

- Mëshira e Allahut është gjithmonë pranë vepërmirëve. - Mëshira e Allahut është pranë vepërmirëve, të cilët ndjekin me korrektësi e me sinqeritet porositë e Tij dhe i largohen me frikërespekt ndalesave të Tij. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Ai tha: "Me ndëshkimin Tim godas atë që Unë dëshiroj, ndërsa mëshira Ime ka përfshirë gjithçka. Atë *(mëshirë)* e kam caktuar për ata që janë të devotshëm, e japin zekatin dhe për ata që besojnë në argumentet Tona, për ata që pranojnë të Dërguarin, Profetin "ummij" që nuk shkruan e nuk lexon, ..." [Ea'raf 156, 157]. Fjala "mëshira e Allahut" është në gjininë femërore, por në ajet Allahu thotë se ajo është "*karibun*" (pranë), duke përdorur kështu një term në gjininë mashkullore (në arabisht), e nuk thotë "*karibetun*", në gjininë femërore. Janë dhënë mendime të ndryshme për këtë, por mendimi më i saktë është se, së bashku me mëshirën, është

pasur për qëllim edhe shpërblimi. Kështu, ajeti merr këtë kuptim: "Mëshira dhe shpërblimi i Allahut është gjithmonë *(karibun)* pranë vepërmirëve.[52] Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 57 - 58

57. Është Ai që i lëshon erërat si përgëzim para mëshirës së Tij. Kur erërat bartin re të mëdha, Ne i sjellim ato mbi një tokë të vdekur dhe atje e zbresim shiun, nëpërmjet të cilit bëjmë që të dalin nga të gjitha prodhimet. Kështu do t'i nxjerrim të vdekurit; kësisoj ju mund të kujtoni.

58. Toka e mirë i jep prodhimet e saj me lejen e Zotit, ndërsa toka e keqe mezi jep diçka. Kështu i shpjegojmë Ne argumentet Tona për ata që janë mirënjohës.

Shpjegimi i ajeteve

Në ajetet e mësipërme, Allahu i Lavdëruar tregoi se Ai është Krijuesi i qiejve dhe Tokës, Ai që rregullon e kujdeset për çështjet e krijesave dhe na udhëzoi gjithashtu që t'i lutemi dhe drejtohemi vetëm Atij, se Ai është i Plotpushtetshëm për gjithçka. Ndërsa në këto ajete, Ai vijon që të na tregojë se Ai është Furnizuesi dhe Dhuruesi i të gjitha mirësive dhe se Ai do t'i rikthejë në jetë të vdekurit Ditën e Kijametit. Allahu Krenar dhe i Plotpushtetshëm thotë:

- Është Ai që i lëshon erërat si përgëzim para mëshirës së Tij. - Kjo i ngjan ajetit të Allahut: "Nga argumentet e Tij janë edhe erërat, që Ai i dërgon si përgëzim *(para shiut)*, që ju të mund të përfitoni mirësi *(të shumta)* nga mëshira e Tij; që anijet të lundrojnë me vullnetin e Tij në kërkim të mirësive të Tij dhe që të jeni mirënjohës." [Rum 46]. Allahu thotë se i dërgon ato si përgëzim "para mëshirës së Tij", domethënë, para shiut. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Është Ai që, pasi ata i kanë humbur shpresat, u lëshon shiun dhe shpërndan mëshirën e Vet. Ai është Mbikëqyrësi, i Lavdëruari." [Shura 38]. Dhe thotë gjithashtu: "Është Allahu Ai që i

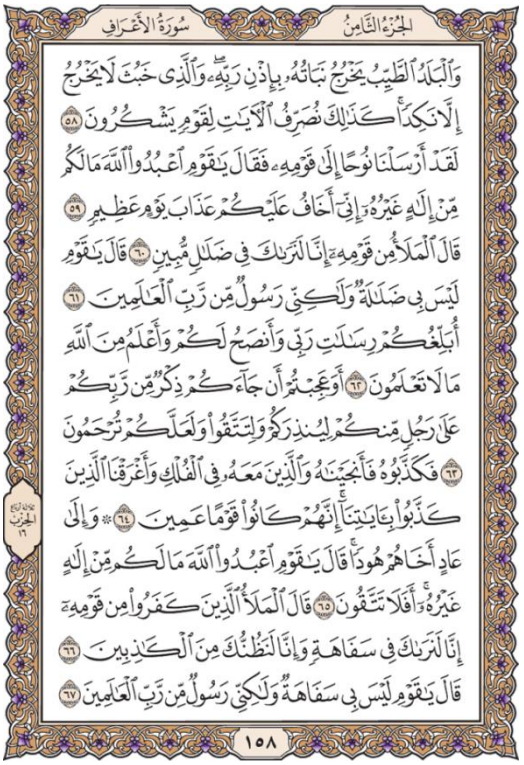
الجزء الثامن سورة الأعراف
وَٱلْبَلَدُ ٱلطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُۥ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ وَٱلَّذِى خَبُثَ لَا يَخْرُجُ
إِلَّا نَكِدًا ۚ كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾
لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم
مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾
قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ
لَيْسَ بِى ضَلَٰلَةٌ وَلَٰكِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦١﴾
أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَأَنصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ
مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ
عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا۟ وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ
﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَنجَيْنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ
كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾ ۞ وَإِلَىٰ
عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ
غَيْرُهُۥٓ ۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦٓ
إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِى سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ
﴿٦٦﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لَيْسَ بِى سَفَاهَةٌ وَلَٰكِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٧﴾
١٥٨

dërgon erërat për të ngritur rete. Pastaj i shpërndan nëpër qiell si të dojë dhe i ndan në pjesë dhe ja, nga mesi i tyre filljonë të dalin pikat e shiut. Ai ia zbret atë kujt të dojë prej robve të vet, dhe ja, ata gëzohen, edhe pse para se t'u zbriste (shiu), ata ishin shpresëhumbur. Shikoji o njeri gjurmët e mëshirës së Allahut se si Ai e ngjall tokën pasi është shkretuar! Kështu do t'i ngjallë Ai të vdekurit dhe Ai ka Fuqi për gjithçka." [Rum 50].

- Kur erërat bartin re të mëdha... - Erërat bartin re të rënda, nga uji që gjendet në to, dhe qëndrojnë afër tokës të përhapura.

- Ne i sjellim ato mbi një tokë të vdekur - Mbi një tokë të tharë e pa bimësi në të, siç thuhet në ajetin tjetër: "Argument për ata është toka e vdekur, kur Ne i japim jetë dhe bëhen drithërat, nga të cilat ju hani." [Ja Sin 33].

- dhe atje e zbresim shiun, nëpërmjet të cilit bëjmë që të dalin nga të gjitha prodhimet. Kështu do t'i nxjerrim të vdekurit; kësisoj ju mund të kujtoni. - Ashtu siç e ringjallim këtë tokë të tharë e të

vdekur, ashtu do t'i ringjallim njerëzit, pasi të jenë bërë pluhur. Ditën e Kijametit, Allahu i Lartësuar do të lëshojë shi në tokë për dyzet ditë rresht dhe atëherë trupat do të riformohen e mbijnë në varret e tyre, ashtu siç mbin bima në tokë. Ky fakt ka ardhur shpesh në Kur'an. Allahu sjell si shembull për Ditën e Ringjalljes pikërisht ringjalljen e tokës pas zhuritjes së saj, prandaj thotë: "...kësisoj ju mund të kujtoni.".

- Toka e mirë i jep prodhimet e saj me lejen e Zotit... - Kështu, toka e mirë dhe pjellore i nxjerr prodhimet e saj shpejt, të shëndetshme e të bollshme.

- ndërsa toka e keqe mezi jep diçka. - Muxhahidi dhe të tjerë shpjegojnë: "Domethënë, si tokat ranore e të kripura, që japin shumë pak prodhim me vështirësi të mëdha." Përcillet se Ibn Abasi ka thënë thënë se: "Allahu e jep këtë shembull për të krahasuar besimtarin me jobesimtarin."

- Kështu i shpjegojmë Ne argumentet Tona për ata që janë mirënjohës. - Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Musa Eshariu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Profeti i Allahut ka thënë: "Shembulli i asaj që Allahu më shpalli mua dhe i udhëzimit dhe diturisë me të cilën ai më dërgoi, është shiu që bie në tokë. Një lloj toke e pranon ujin dhe në të mbijnë bimë. Një lloj tjetër toke është ranishte, që e mban ujin e nëpërmjet këtij uji, Allahu u sjell dobi njerëzve, pinë prej tij, pinë kafshët e tyre dhe ujiten të mbjellat. Një lloj tjetër toke është shkëmbore, që as nuk e mban ujin e as nuk mbin gjë. I tillë është personi që mëson e përfiton nga feja e Allahut. Allahu i jep dobi atij nëpërmjet diturisë, me të cilën më dërgoi mua dhe e bën atë të dobishëm edhe për të tjerët. Kështu, ai e merr diturinë dhe ua mëson edhe të tjerëve. Nga ana tjetër, është shembulli i atij i cili nuk ngre kokë (me këtë mirësi) dhe nuk e pranon udhëzimin e Allahut, me të cilin Ai më dërgoi mua ndër njerëz."

Ajetet 59 - 62

59. Ne e dërguam Nuhun te populli i vet dhe ai u tha: "O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër veç Tij, *(që meriton të adhurohet)*. **Unë kam frikë për ju dënimin e një dite të madhe."**

60. Paria e popullit i tha: "Ne po të shohim se ti je krejt i përhumbur."

61. Ai u tha: "O populli im! Unë nuk jam aspak i përhumbur por jam një i dërguar prej Zotit të botëve!

62. Unë po ju kumtoj juve Shpalljen e Zotit tim, po ju këshilloj dhe di nga Zoti im diçka që ju nuk e dini."

Shpjegimi i ajeteve

- Ne e dërguam Nuhun te populli i vet dhe ai u tha: "O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër veç Tij *(që meriton të adhurohet)*. **Unë kam frikë për ju dënimin e një dite të madhe."** - Nuk ka pasur profet që të jetë munduar më shumë nga populli i tij sesa Nuhu, përveç ndonjë profeti, që populli i vet e ka vrarë. Mes Ademit dhe Nuhut ishin dhjetë shekuj (breza), të cilët ishin të gjithë në Islam. Por më pas, kur disa njerëz të devotshëm dhe të mirë vdiqën, populli u ndërtoi tempuj mbi varre, duke vendosur portretet e atyre njerëzve në to, për të kujtuar fetarinë dhe përkushtimin e tyre dhe, në këtë mënyrë, t'i kishin si shembuj e nxitje për të qenë sa më të devotshëm. Pasi kaloi një kohë e gjatë, ata i kthyen pikturat në skulptura dhe, më vonë, filluan t'i adhuronin skulpturat, që kishin emrat e njerëzve të mirë, si Uedda, Suaa, Jegutha, Jeuka dhe Nesra. Pasi shirku ndër ta u thellua, Allahu i Lavdëruar dërgoi Profetin e Tij, Nuhun (a.s.), i cili i urdhëroi ata që ta adhuronin Allahun si një të vetëm e të pashoq. Ai u tha: "O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër veç Tij, *(që meriton të adhurohet)*. Unë kam frikë për ju dënimin e një dite të madhe." Domethënë, kam frikë për ju ndëshkimin e Ditës së Kijametit, nëse e takoni Zotin duke qenë idhujtarë.

- Paria e popullit i tha: "Ne po të shohim se ti je krejt i përhumbur." - Këto ishin fjalët e parisë dhe e më të mëdhenjve mes tyre. Ata i thanë: "Ne po shohim se ti je krejt i humbur, që na fton të braktisim

traditën e parëve tanë dhe adhurimin e putave!" E tillë është gjendja e të prishurve e të humburve: ata i shohin besimtarët si të humbur, siç thotë Allahu i Lartësuar në ajetin tjetër: "Vërtet, keqbërësit talleshin me besimtarët, dhe kur kalonin pranë tyre, ata ia bënin me sy njëri-tjetrit. Kur ktheheshin në familjet e veta, ata ishin të kënaqur. Kur i shihnin, thoshin: "Me të vërtetë, këta janë të humbur!". [Mutaffifin 29 - 32], ose: "Jobesimtarët thonë për besimtarët: "Sikur të ishte besimi *(ne Muhamedin)* ndonjë gjë e mirë, ata *(besimtarët)* nuk do ta besonin para nesh." Ata *(mosbesimtarët)* nuk e pranuan udhëzimin *(e Kur'anit)*, prandaj thonë: "Ai *(Kur'ani)* është një mashtrim i vjetër!"." [Ahkaf 11].

- Ai u tha: "O populli im! Unë nuk jam aspak i përhumbur por jam një i dërguar prej Zotit të botëve! - Unë nuk jam i humbur, por jam i Dërguari i Atij që është Zoti, Pronari dhe Sunduesi i gjithçkaje që ekziston!

- Unë po ju kumtoj juve Shpalljen e Zotit tim ... - Ky është misioni, të cilin ma ka ngarkuar Zoti im!

- po ju këshilloj dhe di nga Zoti im diçka që ju nuk e dini." - Të tillë janë profetët e Allahut. Ata janë në gradën më të lartë të elokuencës dhe oratorisë, e kumtojnë qartësisht mesazhin e Zotit, këshillues të sinqertë dhe të ditur rreth Allahut. Askush nga krijesat nuk mund të krahasohet me ta në këto aspekte, sikurse vjen në hadith të saktë në *Sahih*-un e Muslimit: 1202. "Profeti u tha shokëve të tij Ditën e Arafatit, atëherë kur ishin më të shumtë në numër se kurrë më parë: "O njerëz! Ju do të pyeteni rreth meje *(A e kreva misionin tim ndër ju?)*. Çfarë do të thoni atë ditë?" Ata thanë: "Ne dëshmojmë se ti e kumtove tërësisht Shpalljen, e kreve misionin tënd dhe na këshillove!" Atëherë, Profeti ngriti gishtin drejt qiellit dhe pastaj e drejtoi mbi ta, duke thënë: "O Allah! A e kumtova tërësisht *(mesazhin Tënd)*?"

Ajetet 63 - 64

63. Vallë, po habiteni që udhëzimi i Zotit tuaj ju ka ardhur përmes një njeriu prej jush, për t'ju paralajmëruar që të ruheni dhe me shpresë që të mëshiroheni?"

64. Ata e kundërshtuan Nuhun, por Ne i shpëtuam atë dhe të gjithë ata që ishin me të në anije. Ndërsa ata që i mohuan Shenjat Tona i fundosëm. Ata qenë vërtet, një popull i verbër.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se Nuhu i tha popullit të vet:

- Vallë, po habiteni që udhëzimi i Zotit tuaj ju ka ardhur përmes një njeriu prej jush, për t'ju paralajmëruar që të ruheni dhe me shpresë që të mëshiroheni?" - Nuk keni pse habiteni që Allahu po ia jep Shpalljen njërit nga mesi juaj, si mëshirë e bamirësi për ju. Allahu më dërgoi që t'ju paralajmëroj që të ruheni nga zemërimi i Tij dhe të mos i bëni shok Atij. Nëse e bëni këtë, ju mund të shpresoni të mëshiroheni.

- Ata e kundërshtuan Nuhun ... - Ata vazhduan me këmbëngulje e kokëfortësi që ta mohonin e refuzonin ftesën e tij, dhe kështu atë e ndoqën veçse një numër shumë i vogël besimtarësh.

- por Ne i shpëtuam atë dhe të gjithë ata që ishin me të në anije. - Sikurse ka thënë i lartësuari në një ajet tjetër: "Ne i shpëtuam atë dhe të tjerët që ishin në Anije së bashku me të, dhe Ne e bëmë *(Anijen)* Argument për tërë botën." [Ankebut 15].

- Ndërsa ata që i mohuan Shenjat Tona i fundosëm. - Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "Ata u thanë: "Kurrë mos i braktisni zotat tuaj! Mos e braktisni Ueddën, as Suvânë, as Jeguthën, Jeukën dhe Nesrën!". Ata zhytën në humbje shumë pasues të tyre. Prandaj, të padrejtëve Ti shtoju veçse humbje!" Për shkak të gjynaheve të tyre, ata u përmbytën dhe u hodhën në zjarr. Ata nuk gjetën ndihmëtarë, që t'i shpëtonin prej Allahut." [Nuh 23 - 25].

- Ata qenë vërtet, një popull i verbër. - Ishin të verbër për të parë të vërtetën; ata as nuk mund ta shihnin atë dhe as nuk mund të

udhëzoheshin drejt saj. Në këtë histori, Allahu i Lavdëruar na tregon se Ai u hakmor për të dashurit e Tij kundër armiqve të tyre dhe shpëtoi Profetin e Tij dhe besimtarët, siç thotë në një ajet tjetër: "Ne patjetër do t'i ndihmojmë të dërguarit Tanë dhe ata që besuan edhe në jetën e kësaj bote, edhe ditën kur të paraqiten dëshmitë. Atë Ditë, keqbërësve nuk do t'u bëjnë dobi shfajësimet. Ata i pret Mallkimi dhe një vendbanim i keq." [Gafir 51, 52.] Ky është ligji e premtimi i Allahut për robërit e Tij besimtarë, në dynja dhe në ahiret. Përfundimi i mirë iu takon të devotshmëve. Ibn Uehbi citon Ibn Abasin, që ka thënë se: "Bashkë me Nuhun, në anijen e shpëtimit ishin 80 burra."

Ajetet 65 - 69

65. Edhe tek Adët dërguam vëllanë e tyre, Hudin. Ai tha: "O populli im! Adhurojeni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër veç Tij, *(që meriton të adhurohet)*. **A nuk e keni frikë** *(Allahun)***?"**

66. Paria e jobesimtarëve nga mesi i popullit të tij thanë: "Ne po të shohim se ti je një mendjelehtë. Madje ne mendojmë se ti je një gënjeshtar."

67. Ai tha: "O populli im! Unë nuk jam mendjelehtë, por jam i dërguar prej Zotit të botëve".

68. "Unë po ju kumtoj shpalljet e Zotit tim dhe jam këshillues i sinqertë për ju.

69. "Vallë, po habiteni që udhëzimi nga Zoti juaj ju erdhi përmes një njeriu prej jush, si paralajmërim? Kujtoni se si Ai ju bëri sundues pas popullit të Nuhut dhe jua shtoi fuqinë fizike! Kujtoni të mirat e Allahut, që të gjeni shpëtim!"

Shpjegimi i ajeteve

Edhe tek Adët dërguam vëllanë e tyre, Hudin. - Ashtu siç dërguam tek populli i Nuhut një profet nga mesi i tyre, Nuhun, po kështu edhe nga mesi i popullit të Adit dërguam vëllanë e tyre, Hudin. Këta janë të ashtuquajturit Adët e parë, të cilët i ka përmendur Allahu i Lartësuar. Ata janë pasardhës të Adit, birit të Iremit, të cilët strehoheshin nëpër ndërtesa me shtylla të larta, siç ka thënë i Lartësuari: "A e di ti se ç'bëri Zoti yt me Adin banorët e Iremit, me ndërtesa të larta? Si ata nuk është krijuar askush në Tokë." [Fexhr 6 - 8]. Domethënë, ata ishin shumë të fuqishëm dhe të ashpër. Sikurse i përshkruan i madhëruari kur thotë: "Sa i përket popullit Ad, ata u treguan arrogantë në tokë kundër të vërtetës dhe thanë: "Kush është më i fortë se ne?" A nuk e dinin ata se Allahu, i Cili i krijoi, është më i fortë se ata?! Por ata vazhduan t'i rrefuzonin shenjat Tona." [Fussilet 15]. Vendbanimet e tyre ishin në Jemen, në Ahkaf, pra, në malet ranore. Muhamed Ibn Is'haku sjell rrëfimin nga Ebu Tufejl Amr Ibn Uathile, që tregon se e ka dëgjuar Aliun t'i thotë një burri nga Hadrameuti: "A ke parë ndonjë dunë të kuqe (rëre) të përzier me baltë të kuqe, me bimë të shumta *erâku* dhe *sidri*, në drejtim të këtij e atij vendi nga toka e Hadrameutit?" - "Po, o Udhëheqësi i besimtarëve! - tha ai. - Betohem në Allah, se ti e përshkrove si dikush që e ka parë me sytë e vet!" - "Jo, - tha Aliu - nuk e kam parë, por më kanë treguar për të." - "Si është puna e atij vendi, o Udhëheqësi i besimtarëve?" - "Atje, tha Aliu, - është varri i Hudit a.s." Kështu e ka transmetuar Ibn Xheriri. Nga kjo kuptohet se vendbanimet e tyre kanë qenë në Jemen, sepse Hudi a.s. është varrosur në atë vend.

- Ai tha: "O populli im! Adhurojeni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër veç Tij, *(që meriton të adhurohet)*. **A nuk e keni frikë** *(Allahun)*?" - Kjo ishte ftesa e të gjithë profetëve të Zotit drejtuar popujve të tyre.

- Paria e jobesimtarëve nga mesi i popullit të tij thanë: "Ne po të shohim se ti je një mendjelehtë. Madje ne mendojmë se ti je një gënjeshtar." - Kjo ishte përgjigjja e parisë dhe krerëve të tyre. Ti je në humbje, sepse po na urdhëron që të braktisim adhurimin e idhujve tanë dhe të përkushtohemi në adhurimin e një Zoti të vetëm e pa ortak. Po të njëjtin arsyetim paraqitën edhe idhujtarët kurejshë kundër ftesës së Profetit të Allahut, kur ai i ftoi në

adhurimin e Allahut si një të vetëm. Ata thanë: "Ata u habitën që nga gjiri i tyre u erdhi një paralajmërues. Jobesimtarët thonë: "Ky është magjistar e mashtrues.". A po i zëvendëson zotat me një Zot të vetëm?! Kjo është vërtet, shumë e çuditshme." [Sad 5].

- Ai tha: "O populli im! Unë nuk jam mendjelehtë, por jam i dërguar prej Zotit të botëve". - Çështja nuk qëndron ashtu siç thoni, por unë jam dërguar me të vërtetën nga Allahu, që është Krijuesi i gjithçkaje.

- "Unë po ju kumtoj shpalljet e Zotit tim dhe jam këshillues i sinqertë për ju. - Kumtimi i qartë, këshillimi i sinqertë dhe mbajtja e amanetit janë cilësi të profetëve.

- "Vallë, po habiteni që udhëzimi nga Zoti juaj ju erdhi përmes një njeriu prej jush, si paralajmërim? - Mos u çudisni aspak që ndër ju u dërgua një profet nga mesi juaj, që t'ju kujtojë për mirësitë e shumta të Allahut dhe për ditën e takimit me të. Përkundrazi, lavdërojeni Allahun e tregoni mirënjohje për to!

- Kujtoni se si Ai ju bëri sundues pas popullit të Nuhut dhe jua shtoi fuqinë fizike! - Kujtoni mirësinë e Allahut për ju, kur ju bëri ndër ata besimtarë të pakët, ndërkohë që Ai e shkatërroi tokën dhe banorët e saj, që iu kundërvunë Nuhut. Nuhu u lut kundër tyre me atë duanë e njohur, së cilës Allahu iu përgjigj, duke shkatërruar kështu çdo mohues në faqen e dheut. Një ndër mirësitë ishte: "...jua shtoi fuqinë fizike!". Domethënë, Allahu i bëri me trupa më të mëdhenj, më të gjatë e më të fuqishëm se njerëzit e tjerë. I Lartësuari thotë për Talutin në mënyrë të ngjashme: "Ai tha: "Atë e zgjodhi Allahu si mbretin tuaj, duke e pajisur me dituri të gjerë e me fuqi trupore. ..." [Bekare 247].

- Kujtoni të mirat e Allahut, që të gjeni shpëtim!" - Kujtojini mirësitë e dhuratat e Allahut, që të hyni në Xhenet, me mirësinë dhe bujarinë e Tij.

Ajetet 70 - 72

70. Ata thanë: "Paske ardhur që të adhurojmë vetëm Allahun e ta braktisim atë që adhuronin prindërit tanë?! Bëje

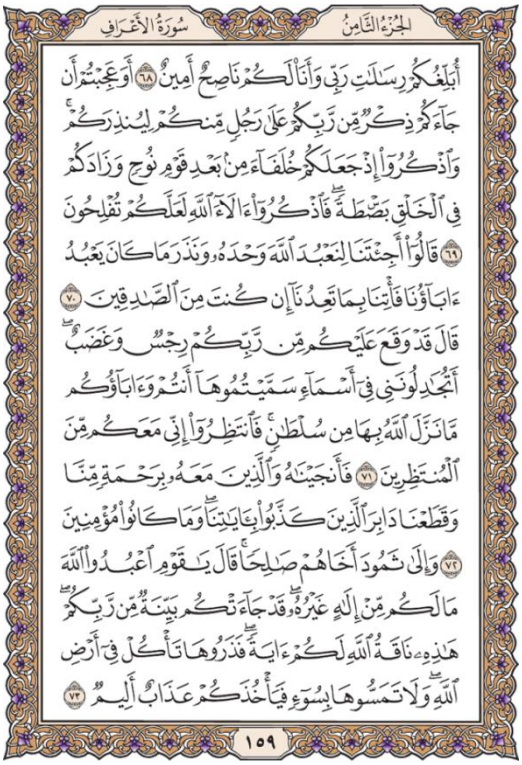
الجزء الثامن سورة الأعراف
أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَأَنَا۠ لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ أَوَعَجِبْتُمْ أَن
جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ ۚ
وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ
فِى ٱلْخَلْقِ بَصْۜطَةً ۖ فَٱذْكُرُوٓا۟ ءَالَآءَ ٱللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
﴿٦٩﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ ٱللَّهَ وَحْدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ
ءَابَآؤُنَا ۖ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧٠﴾
قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ ۖ
أَتُجَٰدِلُونَنِى فِىٓ أَسْمَآءٍ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم
مَّا نَزَّلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ
ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا
وَقَطَعْنَا دَابِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ وَمَا كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ
﴿٧٢﴾ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ
مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ
هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً ۖ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِىٓ أَرْضِ
ٱللَّهِ ۖ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾
١٥٩

realitet kërcënimin tënd, nëse thua të vërtetën!".

71. Ai tha: "Mbi ju tashmë ka rënë dënimi dhe zemërimi i Zotit tuaj. A polemizoni me mua për disa emra, që vetë ju dhe prindërit tuaj i keni vënë e për të cilët Allahu nuk ka shpallur asnjë fakt? Prisni, atëherë se edhe unë jam duke pritur bashkë me ju!".

72. Me mëshirën Tonë, Ne i shpëtuam Hudin dhe të gjithë besimtarët që ishin me të, dhe ua premë rrënjët atyre që kundërshtuan argumentet Tona dhe nuk ishin besimtarë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për rebelimin, kundërvënien dhe inatin e tyre kundër Hudit (a.s.).

- Ata thanë: "Paske ardhur që të adhurojmë vetëm Allahun e ta braktisim atë që adhuronin prindërit tanë?! Bëje realitet kërcënimin tënd, nëse thua të vërtetën!". - Kjo i ngjan fjalës së idhujtarëve kurejshë: "Kujto si thanë ata: "O Allah! Nëse ky *(Kur'an)* është vërtet prej

Teje, lësho mbi ne rrebesh gurrësh nga qielli, ose na jep ndonjë dënim të rëndë!”.” [Enfal 32]. Ibn Is'haku dhe të tjerë kanë përmendur se populli i Hudit (a.s.) adhuronin idhujt. Një prej atyre idhujve quhej Samid, një tjetër që quhet Samud e një tjetër që quhej El Huna.

- Ai tha: “Mbi ju tashmë ka rënë dënimi dhe zemërimi i Zotit tuaj. - Me këto fjalë, ju merituat zemërimin e ndëshkimin nga Zoti juaj.

- A polemizoni me mua për disa emra, që vetë ju dhe prindërit tuaj i keni vënë e për të cilët Allahu nuk ka shpallur asnjë fakt? - Vallë, po polemizoni me mua rreth këtyre idhujve, që ju vetë dhe prindërit tuaj i emërtuat dhe i konsideruat si zota që duhen adhuruar, ndërkohë që ata nuk mund të sjellin as dëm e as dobi dhe kur Allahu nuk ju ka dhënë ndonjë argument për adhurimin e tyre?!

- **Prisni, atëherë se edhe unë jam duke pritur bashkë me ju!”.** - Ky është një paralajmërim dhe kërcënim i frikshëm dhe i pakthyeshëm, që Profeti i drejton popullit të tij. I Lartësuari thotë më pas se ai kërcënim u përmbush:

- Me mëshirën Tonë, Ne i shpëtuam Hudin dhe të gjithë besimtarët që ishin me të, dhe ua premë rrënjët atyre që kundërshtuan argumentet Tona dhe nuk ishin besimtarë. - Allahu i Lavdëruar na ka treguar mënyrën se si u shkatërruan ata, në vende të tjera në Kur'an. Ai na ka treguar se dërgoi mbi ta një furtunë shkatërruese: “*(Kujto)* Edhe Adin, kur Ne lëshuam kundër tyre furtunën shkatërrimtare, që nuk la gjë pa e shndërruar në mbeturinë.” [Dharijat 41 - 43]. Gjithashtu: “Ndërsa Adi u shkatërrua me një stuhi të fuqishme e të zhurmshme, që Ai e lëshoi kundër tyre shtatë net e tetë ditë rresht. Sikur t’i shihje njerëzit që shembeshin përdhe, si të ishin trungje hurmash të zgavruara! A e gjen ndonjë që ka mbetur prej tyre?” [Hakka 6 - 8]. Kështu, kur ata u rebeluan dhe u treguan tiranë e kryeneçë, Allahu i Lavdëruar u lëshoi një erë shkatërrimtare, me zhurmë tmerruese. Aq e furishme ishte ajo, saqë e merrte secilin prej tyre, e ngrinte lart në qiell, dhe pastaj e përplaste me forcë me kokë në tokë, duke ia thyer kafkën e duke ia ndarë skeletin nga trupi. Për këtë arsye, i Lartësuari thotë: “Sikur t’i shihje njerëzit që shembeshin përdhe, si të ishin trungje hurmash të zgavruara!”. Muhamed Ibn Is’haku ka thënë: “Ata jetonin në Jemen, diku mes Umanit dhe Hadrameutit. Ata ishin përhapur shumë, duke nënshtruar banorët e saj, falë fuqisë të madhe që u kishte dhënë Zoti. Me gjithë këtë forcë që u kishte falur Zoti, ata përsëri adhuronin putat, prandaj Allahu i Lavdëruar u dërgoi atyre Hudin (a.s.). Ai ishte nga një fis i zgjedhur dhe ndër më të respektuarit ndër ta. Ai i urdhëroi që ta njësonin Allahun e Lavdëruar dhe të mos adhuronin asnjë e asgjë tjetër veç Tij; i urdhëroi gjithashtu që të hiqnin dorë nga padrejtësia ndaj njerëzve. Por ata e konsideruan atë si një gënjeshtar e trillues, e refuzuan me forcë dhe thanë: “Kush është më i fortë se ne?” I Lartësuari tregon në një ajet tjetër: “Sa i përket popullit Ad, ata u treguan arrogantë në tokë kundër të vërtetës dhe thanë: “Kush është më i fortë se ne?” A nuk e dinin ata se Allahu, i Cili i krijoi, është më i fortë se ata?! Por ata vazhduan t'i refuzonin shenjat Tona.” [Fusilet 15]. Të pakët ishin ata që e pasuan Hudin me iman të pastër, madje edhe ata e fshihnin imanin e tyre. Shumica e refuzuan me forcë ftesën e Profetit të Zotit dhe i kaluan kufijtë në tokë me arrogancën e tyre, duke përhapur e shtuar shkatërrimin dhe tiraninë. Hudi (a.s.) u tha: “A po ndërtonin në çdo kodër përmendore sa për lojë?! A po ndërtoni pallate të fortifikuara, me shpresë se do të jetoni përgjithmonë?! Ndërsa kur ndëshkoni, ju ndëshkoni mizorisht. Atëherë, kijeni frikë Allahun dhe m'u bindni mua! “ [Shuara 128 - 131]. Por ata ia kthyen: “O Hud, ti nuk na solle ndonjë argument të qartë dhe ne nuk i braktisim zotat tanë për fjalën tënde dhe as nuk do të të besojmë ty. Ne themi se ndonjë prej idhujve tanë të ka goditur me ndonjë të

keqe!" Ai tha: "Unë kam dëshmitar Allahun, por dëshmoni edhe ju që unë distancohem nga idhujt që ju adhuroni veç Tij. Mblidhuni të gjithë me komplote kundër meje e mos më jepni asnjë afat! Unë i jam mbështetur Allahut, Zotit tim dhe Zotit tuaj. Nuk ka asnjë gjallesë, që Ai të mos e ketë nën sundim. Vërtet Zoti im është i Drejtë." [Hud 53 - 56]. Era e furishme, që Allahu dërgoi mbi ta, ishte e shoqëruar me zjarr. Ajo vazhdoi shtatë net e tetë ditë rresht, pa ndërprerë. Askush prej tyre nuk mbeti gjallë. Gjatë kësaj kohe, Hudi së bashku me besimtarët që e pasuan atë, ishin veçuar në një zonë, ku u vinte veç një fllad i lehtë, që ua përkëdhelte lëkurën e u sillte kënaqësi në shpirt, ndërkohë që mohuesit vuanin tmerrin e asaj furtune, që mbushi horizontin me gurë shkatërrues të gjithçkaje. Allahu i Lavdëruar thotë: "Kur erdhi caktimi Ynë, atëherë, me mëshirën Tonë, Ne i shpëtuam Hudin, e së bashku me të, edhe ata që kishin besuar. Ne i shpëtuam ata prej një ndëshkimi të ashpër." [Hud 58].

Ajetet 73 - 78

73. Te populli i Themudit dërguam vëllanë e tyre, Salihun. Ai u tha: "O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër veç Tij, *(që meriton të adhurohet)*. **Tani ju ka ardhur argument i qartë nga Zoti juaj. Kjo deve është Shenjë për ju. Lëreni atë të lirë të kullotë në tokën e Allahut dhe kini kujdes të mos e lëndoni aspak, sepse pastaj do të pësoni një dënim të dhembshëm".**

74. "Dhe kujtoni kur Ai ju bëri sundues pas Adëve dhe ju dha vendbanime në tokë! Nëpër rrafshina ju ndërtuat kështjella, kurse nëpër male gdhendët shtëpi. Kujtoni të mirat e Allahut e mos u bëni shkatërrimtarë në tokë!".

75. Krerët arrogantë të popullit u thanë atyre që i konsideronin më të dobët e që kishin besuar: "A e dini vërtet se Salihu është i dërguar i Zotit të tij?" Ata thanë: "Po, ne besojmë në mesazhin e tij".

76. Kryeneçët thanë: "Ne nuk e besojmë atë që besoni ju".

77. Pastaj e therën devenë, duke shkelur me arrogancë urdhrin e Zotit të tyre dhe thanë: "O Salih! Hajde e bëji realitet kërcënimet e tua, nëse je vërtet i dërguar *(i Allahut)!".*

78. Kështu tërmeti i përfshiu papritur dhe në mëngjes u gdhinë në shtëpitë e tyre kufoma.

Shpjegimi i ajeteve

Dijetarët e tefsirit dhe të gjeneaologjisë thonë se Themudi ishte biri i Athirit, birit të Iremit, ky i biri i Samit, e ky i biri i Nuhit. Ai ishte vëllai i Xhedisit, birit të Athirit. Po kështu edhe fisi i Tasimit. Të gjithë këta ishin fise nga arabët e hershëm (*arab el âribe*), përpara kohës së Ibrahimit. Themudi ishte një popull, që erdhi pas Adëve. Vendbanimi i tyre është i njohur, diku mes Hixhazit dhe Shamit, duke u shtrirë deri në Uâdil Kurâ e rreth e rrotull saj. Profeti i Allahut kaloi nëpër vendbanimet e tyre gjatë rrugës për në Tebuk, në vitin e nëntë pas hixhretit. Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Ibn Amiri, i cili ka thënë: 1203. "Gjatë rrugës për në Tebuk, Profeti qëndroi së bashku me njerëzit në zonën e El Hixhrit, pranë vendbanimeve të Themudit. Njerëzit morën ujë nga puset, në të cilat pinte populli i Themudit, zunë brumë me atë ujë dhe vendosën kazanët për të gatuar. Profeti i Allahut i urdhëroi që t'i derdhnin ato kazane, si edhe që brumin e zënë me atë ujë t'ua hidhnin si ushqim deveve. Pastaj i urdhëroi të lëviznin nga ai vend dhe të vendoseshin pranë pusit nga i cili pinte deveja e Salihut. Ai i ndaloi që të futeshin në vendbanimet e pupullit të ndëshkuar nga Allahu, duke u thënë: "Unë kam frikë se do t'ju godasë ajo gjë që i goditi ata, prandaj mos hyni në ato vendbanime!" Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Umeri, se Profeti i Allahut ka thënë: 1204. "Mos hyni në vendbanimet e të ndëshkuarve! Nëse nuk qani kur hyni në to, atëherë mos hyni në to, që të mos ju godasë ajo që i goditi ata!" Ky hadith është sjellë në dy *Sahih*-ët, me versione të ndryshme.

- Te populli i Themudit dërguam vëllanë e tyre, Salihun. - Ky është Profeti, të cilin Ne e dërguam tek populli i Themudit.

- Ai u tha: "O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër veç Tij, *(që meriton të adhurohet)*. - Kjo ka qenë ftesa e të gjithë profetëve të Allahut. Ata ftuan në adhurimin e Allahut si një të vetëm e të pashoq, siç ka thënë i Lavdëruari: "Ne nuk dërguam asnjë të dërguar para teje e të mos i kemi shpallur atij se: Nuk ka zot tjetër *(që meriton adhurimin)* përveç Meje, prandaj vetëm Mua më adhuroni!". [Enbija 25], ose: "Ne çuam në çdo popull të dërguar që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun, e largojuni *(tagutit)* shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!"..." [Nahl 36].

- Tani ju ka ardhur argument i qartë nga Zoti juaj. Kjo deve është Shenjë për ju. Lëreni atë të lirë të kullotë në tokën e Allahut dhe kini kujdes të mos e lëndoni aspak, sepse pastaj do të pësoni një dënim të dhembshëm". - Tashmë ju kanë ardhur fakte e argumente të pakundërshtueshme nga Allahu, që tregojnë për vërtetësinë e mesazhit që ju solla nga Ai. Në fakt, ishte vetë populli i Salihut që kërkoi atë mrekulli. Ishin ata që i kërkuan Salihut të nxirrte nga një shkëmb, - të cilin e caktuan po ata, - një deve barrsë, madje gati për të lindur. Salihu, nga ana e tij, u kërkoi që t'i premtonin se do ta besonin dhe pasonin atë. Pas kësaj, Profeti Salih iu lut Allahut të Lartësuar dhe Krenar që t'ia jepte këtë mrekulli. Atëherë, shkëmbi lëvizi u ça dhe prej tij doli një deve barrsë dhe pa të meta. Brenda barkut të saj dallohej barra, që lëvizte dhe gati për të lindur, pikërisht ashtu siç e kishin kërkuar. Atëherë, i pari i tyre Xhundeu Ibn Amri, dhe ata që ishin me të e besuan Salihun. Edhe pjesa tjetër e fisnikëve të Themudit dëshironin që të pranonin besimin, por ata i pengoi Dheuab Ibn Amër Ibn Lebidi, El Hababu, i cili ishte kujdestari i idhujve të tyre, dhe Rabab Ibn Sar Ibn Xhelhes. Xhundeu Ibn Amri kishte një djalë xhaxhai, që quhej Shihab Ibn Halife Ibn Muhalat Ibn Lebid Ibn Hiras, një ndër fisnikët e njohur të Themudit dhe nga më të respektuarit e tyre, i cili shprehu dëshirën që të pranonte besimin. Por grupi i refuzuesve e penguan dhe ai iu bind atyre. Deveja, bashkë me të voglin e saj, qëndruan mes tyre për njëfarë kohe. Pusi i ujit ishte një ditë i gjithi për të dhe ditën tjetër ishte për njerëzit. Megjithatë, ditën kur nuk merrnin ujë nga pusi, njerëzit pinin nga qumështi i saj, duke mbushur sa të dëshironin prej enëve të tyre, siç tregon Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ne do t'u dërgojmë devenë si sprovë, por ti vetëm vështroji me durim! Lajmëroi ata se uji është i ndarë për ta veç e veç, e secili do të paraqitet për të pirë sipas rregullit." [Kamer 28, 29]. Gjithashtu: "Ai tha: "Ja, kjo është një deve. Ajo do të pijë *(ujë)* në një ditë të caktuar, kurse ju në një ditë tjetër. Dhe mos e prekni për ta dëmtuar, se do t'ju godasë dënimi i Ditës së Madhe!" [Shuara 155, 156]. Deveja kulloste në një luginë. Kur shkonte për të kullotur, futej në një shteg, ndërsa kur kthehej, kalonte në një shteg tjetër më të gjerë, që të mund ta nxinte, sepse pinte aq shumë ujë, saqë edhe trupi i zmadhohej. Siç thuhet, ajo kishte një trup shumë të madh dhe një pamje të mrekullueshme. Kur kalonte pranë bagëtive të tjera, ato largoheshin prej saj. Megjithatë, pas njëfarë kohe, kur mosbesimi dhe rrefuzimi ndaj Salihut u shtua në zemrat e tyre, ata vendosën ta vrisnin devenë, në mënyrë që ta shfrytëzonin ujin e pusit çdo ditë për veten e vet.

- Pastaj e therën devenë, duke shkelur me arrogancë urdhrin e Zotit të tyre dhe thanë: "O Salih! Hajde e bëji realitet kërcënimet e tua, nëse je vërtet i dërguar *(i Allahut)!".* - Është treguar se ata ranë dakord që të gjithë për vrasjen e saj. Katadja rrëfen: "Më është treguar se ai që e vrau devenë i vizitoi të gjithë dhe mori miratimin e tyre për vrasjen e saj, madje edhe nga gratë, edhe nga fëmijët në shtëpitë e tyre." Kjo është pikërisht ajo që kuptohet drejtëpërdrejt nga ajeti, ku Allahu i Lartësuar thotë: "Por ata nuk e besuan dhe e

therën atë. Atëherë, Zoti i tyre ua rreshtoi ndëshkimet, për shkak të gjynahut të tyre dhe i rrafshoi." [Shems 14]. Domethënë, ky krim iu njoh të gjithë fisit, gjë kjo që tregon se të gjithë e miratuan dhe ranë dakord për këtë krim. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur. Pasi e bënë këtë krim, duke therur devenë, lajmi i shkoi Salihut (a.s), i cili i gjeti ata të tubuar në një vend bashku. Kur pa që kishin therur devenë, qau dhe tha: "Kënaquni në shtëpitë tuaja për tri ditë *(para dënimit tuaj)*! Ky është një kërcënim i vërtetë e jo gënjeshtër!" [Hud 65]. Ata e vranë devenë ditën e mërkurë. Në mbrëmjen e asaj dite, një grup prej 9 vetash u betuan dhe vendosën për të vrarë Salihun. Allahu i Lartësuar thotë: "Në qytet ishin nëntë veta që bënin shkatërrime në tokë dhe nuk donin të përmirësonin. Ata thanë: "Të betohemi në Allahun, se do ta vrasim atë dhe familjen e tij gjatë natës, dhe pastaj do t'u themi të afërmve të tij: "Ne nuk morëm pjesë në vrasjen e familjes së tij dhe ne po themi të vërtetën." Ata përgatitën një kurth, por edhe Ne u bëmë një kurth dhe ata nuk e dinin." [Neml 49 - 51]. Pasi vendosën dhe bënë përgatitjet për të zbatuar këtë plan, ata u nisën natën, për të vrarë Profetin e Allahut. Por e gjithë krenaria dhe ngadhënjimi i takojnë Allahut dhe është Ai që i bën profetët e Tij të ngadhënjejnë mbi çdo armik. Kështu, Allahu i Lartësuar dërgoi mbi ta një rrebesh gurësh dhe i shtypi, duke i bërë ta vuanin ndëshkimin përpara popullit të tyre. Kur agoi dita e enjte, e cila ishte dita e parë pas kërcënimit që u drejtoi Profeti, fytyrat e tyre u zverdhën, siç i pati kërcënuar Salihu (a.s). Me agimin e ditës së xhuma, dita e dytë e kërcënimit, fytyrat e tyre u skuqën. Ndërsa kur agoi dita e shtunë, - pra, dita e tretë, - fytyrat e tyre ishin nxirë. Tashmë ishin duke pritur agimin e ditës së katërt, pra, ditën e diel. Ata ishin bërë gati dhe po prisnin zemërimin dhe ndëshkimin e Allahut, që na ruajtë nga ky ndëshkim! Ata ishin thellësisht të dëshpëruar, sepse nuk e dinin se ç'do bëhej me ta dhe as mënyrën se si do t'u vinte

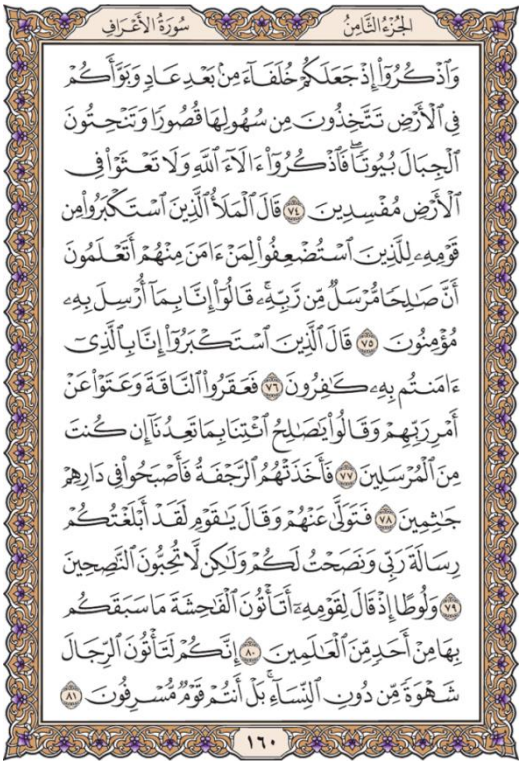
الجزء الثامن سورة الأعراف
وَاذْكُرُوٓا۟ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ
فِى ٱلْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ
ٱلْجِبَالَ بُيُوتًا ۖ فَٱذْكُرُوٓا۟ ءَالَآءَ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى
ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن
قَوْمِهِۦ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ
أَنَّ صَٰلِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قَالُوٓا۟ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلَ بِهِۦ
مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا بِٱلَّذِىٓ
ءَامَنتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٧٦﴾ فَعَقَرُوا۟ ٱلنَّاقَةَ وَعَتَوْا۟ عَنْ
أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ ٱئْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ
مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧٧﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ
جَٰثِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ
رِسَالَةَ رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَٰكِن لَّا تُحِبُّونَ ٱلنَّٰصِحِينَ
﴿٧٩﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم
بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ
شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾
١٦٠

ndëshkimi. E kështu, ende pa lindur dielli, atyre u erdhi një britmë e fortë nga qielli dhe një tronditje e fuqishme nga poshtë, nga tmerri i të cilës u dolën shpirtrat dhe dhanë frymën të gjithë në një çast të vetëm. Allahu i Lartësuar tregon:

- Kështu tërmeti i përfshiu papritur dhe në mëngjes u gdhinë në shtëpitë e tyre kufoma. - U gdhinë të shtrirë, të vdekur dhe të ftohur. Askush nuk shpëtoi prej tyre, as i madh, as i vogël, as mashkull e as femër. Thuhet se vetëm një grua, e cila nuk mund të ecte me këmbët e saj, - quhej Kilbete Ibn Selek, por e thërrisnin El Dheria, - ishte një mohuese dhe armike e ashpër dhe e përbetuar e Salihut. Kur pa ndëshkimin, i erdhën këmbët dhe ajo u ngrit e vrapoi me një shpejtësi të paparë, derisa arriti në një pupull tjetër. Atje u tregoi atyre se çfarë kishte parë dhe çfarë kishte ndodhur me popullin e saj. Pastaj u kërkoi ujë për të pirë dhe pasi piu, vdiq. Thuhet, gjithashtu, se një burrë, që quhej Ebu Ragal, ishte brenda zonës së Haremit [53] në kohën kur populli i tij mori ndëshkimin, prandaj ai nuk u prek

në atë moment. Megjithatë, ditën kur doli jashtë zonës të Haremit, atij i erdhi një gur nga qielli dhe e vrau. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur!

Ajeti 79

79. Ai *(Salihu)* **u ktheu shpinën atyre dhe u tha: "O populli im! Unë jua kumtova mesazhin e Zotit tim, ju këshillova sa munda, por ju nuk i përfillët këshilluesit!".**

Shpjegimi i ajetit

Kur Allahu i Lartësuar i shkatërroi ata për shkak të rebelimit kundër Tij, kundërvënies ndaj besimit dhe Profetit të Tij, Salihu iu drejtua atyre dhe u tha:

- Ai *(Salihu)* **u ktheu shpinën atyre dhe u tha: "O populli im! Unë jua kumtova mesazhin e Zotit tim, ju këshillova sa munda, por ju nuk i përfillët këshilluesit!"** - Kuptimi: Edhe pse ju këshillova, ju nuk përfituat nga këshilla dhe e vërteta që ju kumtova, sepse ju nuk e doni të vërtetën dhe nuk e dëgjoni këshilluesin që ju dërgoi Allahu. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se: 1205. "Profeti i Allahut, pasi fitoi luftën e Bedrit, qëndroi në atë vend tri ditë. Pastaj urdhëroi që të përgatitej kafsha e tij dhe, nga fundi i natës, hipi mbi kafshë dhe shkoi në El Kalib, ku kishin groposur krerët e Kurejshëve, të vrarë në betejën e Bedrit. Profeti iu drejtua me këto fjalë: "O Ebu Xhehl Ibn Hisham, o Utbe Ibn Rabia, o Shejbe Ibn Rabia..." - dhe i thirri emrat e të gjithë krerëve të tyre. Pastaj tha: "A e gjetët të vërtetë atë që jua kishte premtuar Zoti juaj! Unë e gjeta të vërtetë atë që ma kishte premtuar Zoti im.". Umeri tha: "O i Dërguari i Allahut! Ti po u flet atyre, që tashmë janë kufoma?! Ai tha: "Betohem për Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im! Ju nuk i dëgjoni fjalët e mia më mirë se ç'i dëgjojnë ata, veçse ata nuk mund të përgjigjen!" [54] Në historinë e Profetit ﷺ tregohet se ai u tha atyre: 1206. "Sa fis dhe popull i keq ishit për Profetin tuaj! Më mohuat, kur njerëzit më besuan! Më dëbuat, kur më pranuan njerëzit e tjerë! Luftuat kundër meje, kur m'u bënë krahë njerëzit e tjerë! Sa popull dhe fis i keq ishit për Profetin tuaj!" Po kështu i tha edhe Salihu (a.s) popullit të tij, siç u përmend më sipër.

Ajetet 80 - 82

80. Kujto kur Luti i tha popullit të vet: "Ç'është kjo punë e fëlliqur që po bëni, që asnjë popull në botë nuk e ka bërë para jush?"

81. Ju, të shtyrë nga epshi, josheni nga burrat e largoheni nga gratë. Ju jeni vërtet njerëz që keni kaluar çdo kufi!"

82. Por përgjigjja e popullit të tij qe vetëm kjo: "Dëbojini ata nga vendi! Ata janë njerëz që ruhen shumë."

Shpjegimi i ajeteve

- Kujto kur Luti i tha popullit të vet: "Ç'është kjo punë e fëlliqur që po bëni, që asnjë popull në botë nuk e ka bërë para jush?" - Luti është biri i Haranit, birit të Azerit, babait të Ibrahimit. Kështu, Luti është djali i vëllait të Ibrahimit. Luti e besoi Ibrahimin si Profet të Allahut dhe që të dy emigruan në tokën e Shamit.[55] Allahu i Lartësuar e dërgoi Lutin si profet në popullin e Sodomës dhe rrethinave, për t'i ftuar në besimin e drejtë. Ai i urdhëroi për të bërë mirë dhe i paralajmëroi për të hequr dorë nga poshtërsitë që kryenin. Ata kryenin një paturpësi të paparë e dëgjuar më parë në botë, as nga njerëzit, as nga kush tjetër. Burrat josheshin e shkonin me burrat, e jo me gratë, prandaj Luti (a.s.) u tha: "Ç'është kjo vepër e fëlliqur që po bëni, që asnjë popull në botë nuk e ka bërë para jush?!"

- Ju, të shtyrë nga epshi, josheni nga burrat e largoheni nga gratë. - Ju largoheni grave, që Allahu i krijoi për ju, dhe shkoni me burat! Pa dyshim, ky ishte një shfrenim i paparë e i padëgjuar. Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "Ata kishin kohë që bënin vepra të turpshme. Atëherë, ai tha: "O populli im! Ja ku janë bijat e mia *(gratë tuaja)*. Ato janë më të pastra për ju *(për martesë)*." [Hud 78]. Kështu, ai i udhëzoi tek diçka mëse e natyrshme dhe e pastër, domethënë, tek gratë, që Allahu i krijoi të pastra, për këtë kënaqësi. Por ata u arsyetuan duke thënë se nuk ndienin gjë për

to: "Ata thanë: "Ti e di mirë se ne nuk kemi asnjë nevojë për bijat e tua *(gratë tona)*. Ti, me siguri, e di shumë mirë se çfarë duam ne!" Domethënë, - thoshin ata, - ti e di mirë që ne nuk kemi asnjë ndjenjë për gratë dhe e di shumë mirë se dëshirojmë meshkujt.

- Ju jeni vërtet njerëz që keni kaluar çdo kufi!" - Dijetarët e tefsirit kanë përmendur se gjendja kishte arritur në atë pikë, saqë meshkujt shkonin me meshkujt dhe femrat shkonin me femrat.

- Por përgjigjja e popullit të tij qe vetëm kjo: "Dëbojini ata nga vendi! Ata janë njerëz që ruhen shumë." - Kjo ishte përgjigjja e tyre për ftesën dhe paralajmërimet e Lutit. Ata vendosën që t'i dëbonin nga vendi Lutin e besimtarët e tjerë. Allahu i Lavdëruar e nxori Lutin nga mesi i atij populli të prishur e të shfrenuar, të cilit i dha një dënim të dhembshëm, plot me përçmim e poshtërim. Mendo pak me kujdes në fjalët e tyre kur, duke treguar shkakun përse donin t'i dëbonin Lutin dhe besimtarët, thanë: "Ata janë njerëz që ruhen shumë.". Katadja shpjegon: "Ata quajtën mangësi e turp diçka që nuk ishte as mangësi e as turp." Ndërsa Muxhahidi shpjegon se kuptimi është: "Ata janë njerëz që ruhen dhe nuk iu afrohen marrëdhënieve anale me meshkujt e me femrat."

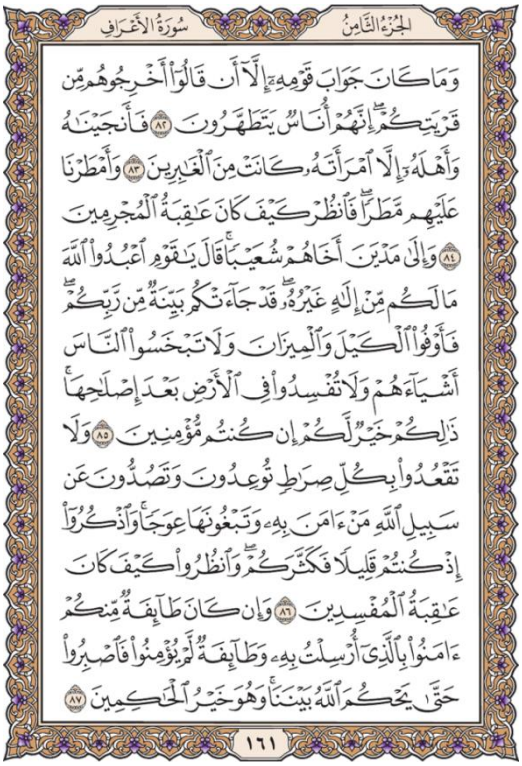
الجزء الثامن سورة الأعراف
وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوهُم مِّن
قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ
وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَمْطَرْنَا
عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ
﴿٨٤﴾ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ
مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ
فَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ
أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا ۚ
ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَلَا
تَقْعُدُوا۟ بِكُلِّ صِرَٰطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن
سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِهِۦ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ وَٱذْكُرُوٓا۟
إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ ۖ وَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ
عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِن كَانَ طَآئِفَةٌ مِّنكُمْ
ءَامَنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُرْسِلْتُ بِهِۦ وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ فَٱصْبِرُوا۟
حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ بَيْنَنَا ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٨٧﴾
١٦١

Ajetet 83 - 84

83. Por Ne e shpëtuam atë dhe familjen e tij, veç së shoqes. Ajo qe nga ata që mbeti prapa.

84. Ne lëshuam mbi ata një rrebesh gurësh. Atëherë, shih si qe fundi i keqbërësve!

Shpjegimi i ajeteve

- Por Ne e shpëtuam atë dhe familjen e tij ... - Askush nuk e besoi, përveç familjes së tij, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Ne i larguam të gjithë besimtarët që ishin në atë vend, ndonëse aty gjetëm veçse një shtëpi *(të vetme)* muslimanësh." [Dharijat 35, 36].

- veç së shoqes. Ajo qe nga ata që mbeti prapa. - Ajo ishte në fenë e popullit të saj dhe i mbështeste ata. Gjithashtu, ajo u tregonte atyre për miqtë që vinin në shtëpinë e Lutit, përmes shenjave që kishin vendosur me njëri-tjetrin. Kjo qe arsyeja që, kur Allahu i Lartësuar e urdhëroi Lutin që të largohej nga ai vend natën, e porositi që të mos e njoftonte të shoqen dhe të mos e nxirrte nga ai vend. Këtu Allahu i Lartësuar thotë: **"**Ajo qe nga ata që mbeti prapa", pra, nga ata që u shkatërruan, sepse ata që mbetën mbrapa u shkatërruan dhe nuk mbeti gjallë askush prej tyre.

- Ne lëshuam mbi ata një rrebesh gurësh. - Kjo është shpjeguar më hollësisht në fjalën e Allahut, kur thotë: "Kur erdhi caktimi Ynë, Ne e kthyem çdo gjë përmbys dhe lëshuam mbi ta një rrebesh të pandërprerë gurësh balte të forcuar, të shenjuar nga Zoti yt. Një dënim i tillë nuk është larg për të padrejtët." [Hud 82, 83]. Ndërsa këtu i Lartësuari thotë:

- Atëherë, shih si qe fundi i keqbërësve! - Shiko, o Muhamed, se si është fundi i atyre që guxojnë të bëjnë poshtërsi, që Allahu i ka ndaluar dhe që refuzojnë besimin dhe rrugën e profetëve të Tij. Janë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me dënimin

e atyre që bëjnë të njëjtën poshtërsi si ajo e popullit të Lutit. Mendimi më i saktë është ajo që kuptohet nga fjala e Profetit ﷺ: 1207. "Ata që i kapni duke bërë poshtërsinë e popullit të Lutit, vritini, si pasivin edhe aktivin!" Ndërsa për sa u përket marrëdhënieve anale burrë-grua, ato janë quajtur "homoseksualitet i vogël", një vepër e ndaluar unanimisht nga dijetarët. Në lidhje me këtë çështje kanë ardhur shumë hadithe, siç kemi folur gjerësisht në suren Bekare.[56]

Ajeti 85

85. Edhe në Medjen dërguam vëllanë e tyre, Shuajbin. Ai u tha: "O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër veç Tij, *(që meriton të adhurohet)*. **Tani ju ka ardhur Shenjë e qartë nga Zoti juaj. Matni dhe peshoni me saktësi! Mos i nënçmoni pasuritë e njerëzve dhe mos shkaktoni çrregullime në tokë pas rregullimit të saj! Këto janë më të dobishme për ju, nëse jeni besimtarë.".**

Shpjegimi i ajeteve

- Edhe në Medjen dërguam vëllanë e tyre, Shuajbin. - Medjen quhej populli dhe vendi ku ata jetonin. Ai është një vend afër Meanit, në drejtim të Hixhazit. Kur tregon historinë e Musait, i Lartësuari thotë: "Kur u drejtua për nga Medjeni, tha: "Shpresoj që Zoti im do të më udhëzojë në rrugën e drejtë.". Kur arriti në burimet e Medjenit, gjeti një grumbull njerëzish, që po u jepnin ujë bagëtive." [Kasas 23]. Ata janë të ashtuquajturit populli i Ejkes, siç do ta përmendim më pas, në dashtë Allahu! Vetëm Allahut i mbështetemi!

- Ai u tha: "O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër veç Tij, *(që meriton të adhurohet)*. - Kjo është ftesa e të gjithë profetëve drejtuar popujve të tyre; teuhid i pastër nga çdo formë shirku.

- Tani ju ka ardhur Shenjë e qartë nga Zoti juaj. - Shenjë e cila tregon për vërtetësinë e asaj që po ju sjell prej Tij dhe tregon vërtetësinë time si Profet i dërguar nga Zoti. Ai vijoi t'i këshillonte e paralajmëronte, që të hiqnin dorë nga padrejtësitë e shëmtuara që bënin:

- Matni dhe peshoni me saktësi! Mos i nënçmoni pasuritë e njerëzve dhe mos shkaktoni çrregullime në tokë pas rregullimit të saj! Këto janë më të dobishme për ju, nëse jeni besimtarë. - Kështu, ai i këshilloi që të masnin e peshonin me saktësi dhe të mos vidhnin në peshë, duke bërë hile. I Lavdëruari thotë: "Mjerë për ata që masin e peshojnë mangut, Ata që kur blejnë nga të tjerët e marrin masën e plotë, Por kur u shesin të tjerëve, e masin dhe e peshojnë mangut. A nuk mendojnë ata se kanë për t'u ringjallur në një ditë të madhe, ditën kur njerëzit do të ngrihen për të dalë para Zotit të botëve?!" [Mutaffifin 1 - 6]. Ky është një kërcënim i frikshëm dhe paralajmërim i pakthyeshëm. E lusim Allahun të na ruajë nga ndëshkimi dhe zemërimi i Tij! Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon rreth Shuajbit, i cili njihet edhe si 'Hatibi i profetëve', për oratorinë e tij të lartë.

Ajetet 86 - 87

86. "Mos zini pusi në rrugë, mos kërcënoni dhe mos i pengoni nga udha e Allahut njerëzit që besojnë në Të, duke ua paraqitur si udhë të gabuar! Kujtoni sa pak keni qenë dhe se si Ai ju shumoi! Shihni si ka qenë fundi i atyre që përhapnin shkatërrimin!".

87. "Disa prej jush besojnë në mesazhin që përcjell unë e disa të tjerë nuk besojnë, prandaj duroni derisa Allahu të na gjykojë! Ai është Gjykuesi më i mirë".

Shpjegimi i ajeteve

- "Mos zini pusi në rrugë, mos kërcënoni dhe mos i pengoni nga udha e Allahut njerëzit që besojnë në Të... - Shuajbi i këshillonte që të mos u zinin pusi njerëzve, për t'u grabitur pasurinë e duke i kërcënuar me jetën e tyre. Gjithashtu, i këshillonte që të mos pengonin njerëzit nga rruga e Allahut dhe besimi i pastër:

- "...**duke ua paraqitur si udhë të gabuar**!" - Ju dëshironi që rruga e Allahut të jetë e shtrembër, ashtu siç i përshtatet egos dhe dëshirave tuaja.

- Kujtoni sa pak keni qenë dhe se si Ai ju shumoi! - Kujtoni kohën kur ishit të pakët në numër, të nënçmuar e të pafuqishëm, kurse Allahu ju shumoi në numër dhe ju dha krenari në tokë. Kujtojini këto mirësi, të cilat vetëm Allahu jua mundësoi dhe lehtësoi.

- Shihni si ka qenë fundi i atyre që përhapnin shkatërrimin!". - Kujtoni gjithmonë se si ishte përfundimi i popujve të pabindur e të padrejtë, që morën guximin të mohonin besimin e pastër, të bënin poshtërsi e të mos i bindeshin Allahut.

- "Disa prej jush besojnë në mesazhin që përcjell unë e disa të tjerë nuk besojnë, prandaj duroni derisa Allahu të na gjykojë! - Ju keni qëndrime të ndryshme në lidhje me mesazhin që unë ju solla. Atëherë, bëni durim, derisa Allahu të bëjë ndarjen mes nesh.

- Ai është Gjykuesi më i mirë". - Pjesë e gjykimit të tij të mirë është edhe fakti se përfundimi i mirë gjithmonë do t'u takojë të devotshmëve e të bindurve ndaj Allahut, ndërsa ndëshkimi do të jetë i pashmangshëm për mohuesit.

Ajetet 88 - 89

88. Paria arrogante e popullit të tij tha: "O Shuajb! Kthehuni në fenë tonë! Ndryshe, do t'ju dëbojmë nga qyteti - ty dhe ata që të besojnë ty". Ai tha: "Edhe pse e urrejmë atë?

89. Nëse do të ktheheshim në fenë tuaj, pasi Allahu na shpëtoi prej saj, atëherë vërtet do të shpifnim gjeshtra kundër Allahut. Ne nuk mund të kthehemi kurrë në të, nëse nuk dëshiron Allahu, Zoti ynë. Zoti ynë ka përfshirë me diturinë e Vet gjithçka. Ne i mbështetemi vetëm Allahut. Zoti ynë! Na gjyko ne dhe popullin tonë me gjykimin Tënd të drejtë, sepse Ti je Gjykatësi më i mirë!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lavdëruar na tregon për kërcënimin që mohuesit i drejtuan Shuajbit dhe atyre që e besuan dhe pasuan rrugën e tij:

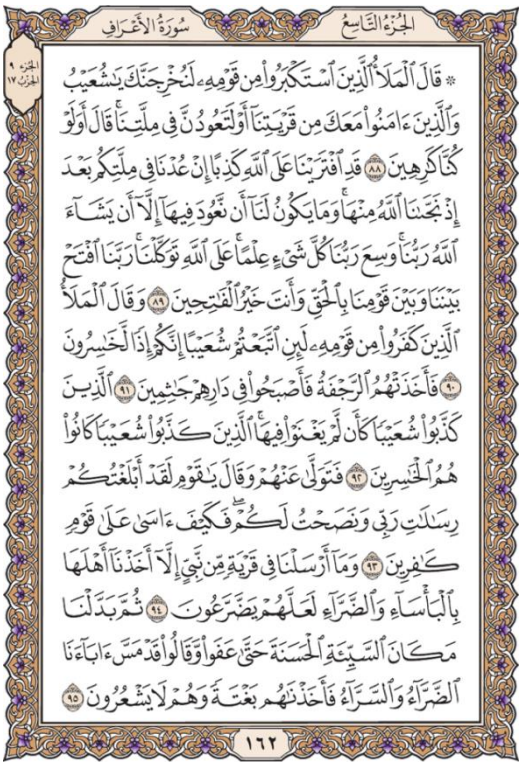
الجزء التاسع سورة الأعراف
الجزء ٩ الحزب ١٧
* قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَنُخْرِجَنَّكَ يَٰشُعَيْبُ
وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ
كُنَّا كَٰرِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدِ ٱفْتَرَيْنَا عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِى مِلَّتِكُم بَعْدَ
إِذْ نَجَّىٰنَا ٱللَّهُ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّعُودَ فِيهَآ إِلَّآ أَن يَشَآءَ
ٱللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۗ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا ٱفْتَحْ
بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِٱلْحَقِّ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْفَٰتِحِينَ ﴿٨٩﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَئِنِ ٱتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ
﴿٩٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٩١﴾ ٱلَّذِينَ
كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا ۚ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا كَانُوا۟
هُمُ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٢﴾ فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ
رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۖ فَكَيْفَ ءَاسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ
كَٰفِرِينَ ﴿٩٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّبِىٍّ إِلَّآ أَخَذْنَآ أَهْلَهَا
بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا
مَكَانَ ٱلسَّيِّئَةِ ٱلْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوا۟ وَّقَالُوا۟ قَدْ مَسَّ ءَابَآءَنَا
ٱلضَّرَّآءُ وَٱلسَّرَّآءُ فَأَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾
١٦٢

- Paria arrogante e popullit të tij tha: "O Shuajb! Kthehuni në fenë tonë! Ndryshe, do t'ju dëbojmë nga qyteti - ty dhe ata që të besojnë ty". - Por Shuajbi u tha:

- "Edhe pse e urrejmë atë? - Domethënë, si mund të pranojmë diçka që e urrejmë?! Nëse do të bënim diçka të tillë, kjo do të ishte një humbje e sigurt dhe e qartë.

- Nëse do të ktheheshim në fenë tuaj, pasi Allahu na shpëtoi prej saj, atëherë vërtet do të shpifnim gënjeshtra kundër Allahut. - Nëse ne do të binim sërish në idhujtari, pasi Zoti na ruajti e shpëtoi njëherë nga ajo, kjo do të ishte një shpifje e shëmtuar dhe e dënueshme nga Zoti. Me këto fjalë, ai u tregonte se kjo vepër ishte shumë e urryer dhe as që mendohej se mund të kryhej prej besimtarëve.

- Ne nuk mund të kthehemi kurrë në të, nëse nuk dëshiron Allahu, Zoti ynë. Zoti ynë ka përfshirë me diturinë e Vet gjithçka. - Kjo është një edukatë e lartë me Allahun, duke dëshmuar se Ai që vendos për gjithçka është vetëm Zoti, e askush tjetër. Ajo që zbatohet është dëshira e Tij

dhe ajo që do të përmbushet është vendimi e caktimi i Tij.[57]

- Ne i mbështetemi vetëm Allahut. - I mbështetemi për të gjitha çështjet, si për ato që duhet t'i kryejmë, ashtu edhe ato që nuk duhet t'i kryejmë, madje as t'u afrohemi.

- Zoti ynë! Na gjyko ne dhe popullin tonë me gjykimin Tënd të drejtë... - Na ndihmo dhe na jep fitoren kundër tyre! Ai tha: "...me gjykimin Tënd të drejtë". Kuptimi është: Ne kërkojmë që të lëshosh ndëshkimin kundër armiqve tanë, sipas gjykimit Tënd të drejtë, sepse ata janë armiqtë e të vërtetës dhe të Tu!

- sepse Ti je Gjykatësi më i mirë!" - Ti je më i miri që gjykon me drejtësi dhe gjykimet e Tua nuk i bëjnë padrejtësi askujt!

Ajetet 90 - 92

90. Krerët mohues të popullit të tij thanë: "Nëse shkoni pas Shuajbit, atëherë do të humbni me siguri".

91. Ata i përfshiu një tërmet i fortë dhe aguan në shtëpitë e tyre si kufoma të gjunjëzuara.

92. Kundërshtarët e Shuajbit u bënë sikur të mos kishin qenë kurrë më parë. Ata që e mohuan Shuajbin - ata ishin të humburit.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për mohimin e fortë dhe rebelimin e tyre ndaj të vërtetës. Kështu, ata u betuan dhe thanë:

- Krerët mohues të popullit të tij thanë: "Nëse shkoni pas Shuajbit, atëherë do të humbni me siguri". - Për këtë refuzim të ftesës së Tij, Allahu i Lavdëruar i dënoi. Ai thotë:

- Ata i përfshiu një tërmet i fortë dhe aguan në shtëpitë e tyre si kufoma të gjunjëzuara. - Ky ishte një dënim i merituar, pikërisht sipas llojit të padrejtësisë që kryen. Kur ata kërcënuan Shuajbin dhe besimtarët se do t'i dëbonin nga vendi i tyre, Allahu i Lartësuar tha: "Kur erdhi urdhri Ynë, Ne, me mëshirën Tonë, e shpëtuam Shuajbin dhe, bashkë me të, i shpëtuam edhe ata që besuan. Ndërsa zullumqarët i kapi britma *(e tmerrshme)* dhe u gdhinë në vendbanimet e tyre si kufoma të gjunjëzuara, si të mos kishin ekzistuar fare aty. Qoftë i larguar *(nga mëshira e Zotit)* Medjeni, siç u largua Themudi!" [Hud 94]. Ata talleshin me Shuajbin, duke thënë: "O Shuajb! Vallë, namazi yt po të thotë të na urdhërosh që ta braktisim atë që kanë adhuruar prindërit tanë dhe të mos veprojmë me pasurinë tonë si të duam vetë? Ti na qenke ai i buti e i mençuri?!". [Hud 87]. Kështu, atyre u erdhi britma e tmerrshme. Ndërsa në suren Shuara, Allahu i Lartësuar thotë: "Por ata e mohuan atë. Atëherë, ata i goditi dënimi i "Ditës së Hijes" *(së reve plot ndëshkim)*. Vërtet, ai ishte dënimi i një dite të madhe." [Shuara 189]. Ky ishte një ndëshkim i merituar për ta, pikërisht ashtu siç e kërkuan me kryeneçësi. Allahu i Lartësuar na tregon për fjalët e tyre: "Nëse je nga të vërtetët, atëherë bëj që të bjerë mbi ne një copë nga qielli!". [Shuara 187]. Kështu, mbi ta u dërguan të gjitha këto dënime, sipas padrejtësive që bënë. Mbi ta goditi dënimi i "Ditës së Hijes". Ajo ishte një re e mbushur me ndëshkim, që gjuante me zjarr e flakë, që përpinin gjithçka. Pastaj u erdhi britma e tmerrshme nga qielli dhe tronditja e fortë nga toka, e cila bëri që t'u dilnin shpirtrat dhe trupat të shembeshin poshtë, të ftohtë e pa jetë.

- Kundërshtarët e Shuajbit u bënë sikur të mos kishin qenë kurrë më parë. - Pas këtij ndëshkimi, ata u bënë si të mos kishin ekzistuar kurrë në atë vend, nga i cili donin të dëbonin Shuajbin dhe besimtarët.

- Ata që e mohuan Shuajbin - ata ishin të humburit. - Ky qe përfundimi, për shkak të atyre fjalëve që i drejtuan Shuajbit dhe besimtarëve, të cilat shprehnin rrefuzimin e besimit dhe mos nënshtrimin ndaj Zotit.

Ajeti 93

93. Ai *(Shuajbi)* u ktheu shpinën e tha: "O populli im! Unë jua kumtova qartë Shpalljen e Zotit tim e ju këshillova. Prandaj pse të më vijë keq për një popull mohues?"

Shpjegimi i ajetit

- Ai *(Shuajbi)* **u ktheu shpinën e tha: "O populli im! Unë jua kumtova qartë Shpalljen e Zotit tim e ju këshillova. -** Pas ndëshkimit të tyre, Shuajbi u ktheu shpinën dhe u tha: "O populli im! Unë jua kumtova qartë Shpalljen e Zotit tim e ju këshillova!" Domethënë, unë e kreva detyrën që m'u ngarkua nga Zoti: kumtimin e Shpaljes. Tashmë nuk ka asnjë arsye përse të më vijë keq për ju.

- Prandaj pse të më vijë keq për një popull mohues?" - Kjo është ajo që ju e meritoni për kufrin tuaj.

Ajetet 94 - 95

94. Sa herë që kemi dërguar profet në ndonjë popull, Ne i kemi sprovuar ata me vuajtje e fatkeqësi, me qëllim që të përuleshin.

95. Pastaj ua kemi zëvendësuar vuajtjen me mirësi derisa shumoheshin e begatoheshin e thoshin: "Edhe etërit tanë kanë vuajtur e kanë qenë në skamje *(kështu e ka jeta)***". Atëherë i dënonim në befasi, pa u kuptuar fare nga ata.**

Shpjegimi i ajeteve

- Sa herë që kemi dërguar profet në ndonjë popull, Ne i kemi sprovuar ata me vuajtje e fatkeqësi, me qëllim që të përuleshin. - Allahu i Lavdëruar na tregon për mënyrën se si i ka sprovuar popujt, në të cilët dërgoi profetë. *El be'sâu* quhen sëmundjet që prekin trupin. Ndërsa fatkeqësitë *El dar-râu* janë varfëria dhe nevojat e mëdha në jetën e tyre. Ai na tregon, gjithashtu, se këtë e bëri me një qëllim: "...që të përuleshin.". Ai i sprovoi me vështirësi e bela, që ata të ktheheshin tek Ai të penduar e të nënshtruar. Por kur ata nuk u nënshtruan dhe nuk u kthyen nga rruga e humbjes e mosbesimit, Ai u zbriti një sprovë të një lloji tjetër. Ai thotë:

- Pastaj ua kemi zëvendësuar vuajtjen me mirësi - Me qëllim që të tregonin mirënjohje për Zotin. Por ata nuk e bënë këtë.

- derisa shumoheshin e begatoheshin e thoshin: "Edhe etërit tanë kanë vuajtur e kanë qenë në skamje *(kështu e ka jeta)***". -** Domethënë, si belatë me sëmundje, uri e varfëri, ashtu edhe kohët e mira të begatisë janë pjesë e jetës që, ashtu si prindërit tanë të parë, na godasin edhe ne. Kështu, ata as që e mendonin se kjo ishte sprovë nga Zoti për ta, në të dyja rastet. Ndryshe veprojnë besimtarët. Ata e falënderojnë e i tregohen mirënjohës Allahut, kur Ai u dhuron mirësi, ndërsa tregojnë durim kur sprovohen dhe kënaqen me caktimin e Tij, siç thuhet në hadithin që vjen në dy *Sahih*-ët, ku Profeti ka thënë: 1208. "Çudi me çështjen e besimtarit! Çdo gjë që Allahu i cakton, është mirësi për të. Nëse e godet një fatkeqësi, ai bën durim, dhe kjo është mirësi për të. Nëse i vjen një e mirë, ai tregon mirënjohje, dhe kjo është mirësi për të.". Kështu, besimtari është i vëmendshëm për sprovat që Allahu i sjell në jetën e tij dhe tregon kujdes që të qëndrojë brenda kufijve të Tij. Në një hadith thuhet: 1209. "Besimtarin do të vazhdojnë ta godasin sprovat, derisa të dalë i pastër nga gjynahet e tij. Ndërsa munafiku është si gomari, që nuk e di as ku e lidh pronari i vet dhe as ku ia lëshon frerët." Menjëherë pas këtij përshkrimi për ta, Allahu i Lavdëruar thotë:

- Atëherë i dënonim në befasi, pa u kuptuar fare nga ata." - Pas këtyre mënyrave të sprovimit, atyre u vinte dënimi befas e pa paralajmërim. Në një hadith thuhet: 1210. "Vdekja e papritur është mëshirë për besimtarin dhe dëshpërim për qafirin.".

Ajetet 96 - 99

96. Sikur popujt e vendeve të kishin besuar *(në Allahun)* **dhe të ishin të devotshëm, Ne do t'ua kishim hapur të gjitha llojet e begative nga qielli e nga toka! Por ata mohuan** *(të vërtetën)*, **prandaj Ne i dënuam me shkatërrim, siç e merituan.**

97. A ndihen të sigurt banorët e vendeve nga ndëshkimi Ynë që mund të vijë natën, kur ata janë në gjumë?

98. A ndihen të sigurt banorët e vendeve nga ndëshkimi Ynë që mund të vijë ditën për diell, kur janë duke dëfryer?

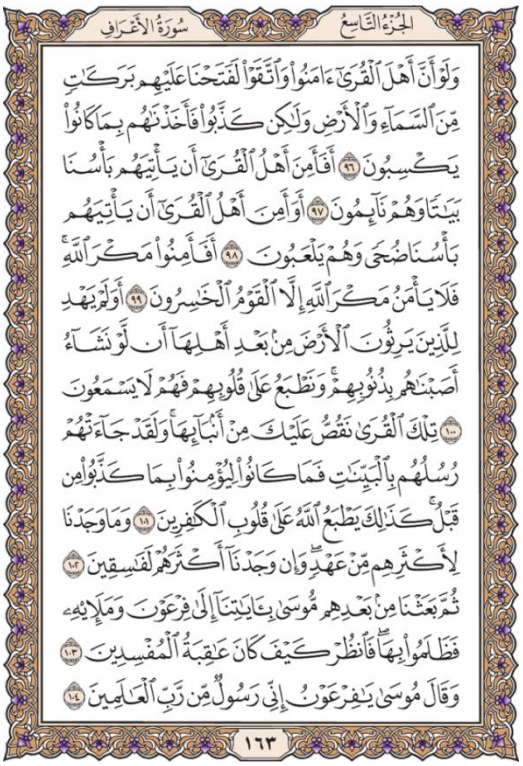
الجزء التاسع سورة الأعراف

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْقُرَىٰٓ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَٰتٍ
مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا۟ فَأَخَذْنَٰهُم بِمَا كَانُوا۟
يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا
بَيَٰتًا وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم
بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا۟ مَكْرَ ٱللَّهِ
فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ
لِلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ أَهْلِهَآ أَن لَّوْ نَشَآءُ
أَصَبْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ ۚ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ
﴿١٠٠﴾ تِلْكَ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآئِهَا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ
رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟ مِن
قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا
لِأَكْثَرِهِم مِّنْ عَهْدٍ ۖ وَإِن وَجَدْنَآ أَكْثَرَهُمْ لَفَٰسِقِينَ ﴿١٠٢﴾
ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ
فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾
وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰفِرْعَوْنُ إِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾
١٦٣

99. A ndihen të sigurt ata nga ndëshkimi i Allahut? Askush nuk ndihet i sigurt nga ndëshkimi i Allahut, veç njerëzve të humbur.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se sa i pakët ishte imani i banorëve të vendeve, ku u dërguan profetë. Sikurse ka thënë në në ajet tjetër: "Përse nuk pati ndonjë vend, banorët e të cilit të besonin dhe t'u bënte dobi besimi i tyre, përveç popullit të Junusit? Kur ata besuan, Ne ua larguam dënimin poshtërues në jetën e kësaj bote dhe i lejuam të jetojnë deri në një afat të caktuar." [Junus 98]. Pra asnjë popull nuk kanë besuar të gjithë bashkë, përveç popullit të Junusit. Ata besuan pasi panë ndëshkimin që po afrohej të godiste mbi ta. Allahu i lartësuar thotë: "Pastaj, Ne e dërguam atë *(me detyrë)* te njëqind mijë e më shumë *(njerëz)* dhe ata i besuan. Ne i lamë të jetonin për një kohë." [Safat 147, 148]. Allahu i madhhuar ka thënë gjithashtu: "Sa herë që Ne kemi dërguar Profet në ndonjë vend, pasanikët e tij thoshin: "Ne nuk i besojmë asaj me të cilën jeni dërguar**."**." [Sebe' 34]. Ndërsa në këtë ajet Ai thotë:

- Sikur popujt e vendeve të kishin besuar *(në Allahun)* **dhe të ishin të devotshëm, Ne do t'ua kishim hapur të gjitha llojet e begative nga qielli e nga toka! -** Ky do të ishte shpërbimi për ta, nëse zemrat e tyre do t'i besonin me siguri të plotë shpalljet që u sollën profetët e Zotit dhe nëse do të pajiseshin me devotshmëri, duke përmbushur urdhëresat e Zotit dhe duke iu larguar ndalesave të Tij. Atëherë, Allahu do t'ua lëshonte ujin e begatshëm nga sipër dhe do t'i begatonte në prodhimet e tokës së tyre.

- Por ata mohuan *(të vërtetën)*, **prandaj Ne i dënuam me shkatërrim, siç e merituan. -** Ata i refuzuan profetët dhe i mohuan shpalljet e Allahut, prandaj Ai i ndëshkoi për ato gjynahe dhe poshtërsi që kryen. Në vijim, Allahu i Lartësuar, duke paralajmëruar e kërcënuar ata që kundërshtojnë urdhëresat e Tij dhe kryejnë haramet e Tij, thotë:

- A ndihen të sigurt banorët e vendeve nga ndëshkimi Ynë që mund të vijë natën, kur ata janë në gjumë? - Vallë, janë të sigurt e të paprekshën mohuesit e besimit të pastër nga ndëshkimi Ynë, që mund t'i godasë natën, kur janë në gjumë?!

- A ndihen të sigurt banorët e vendeve nga ndëshkimi Ynë që mund të vijë ditën për diell, kur janë duke dëfryer? - Apo ndihen të sigurt, kur janë të angazhuar me gjëra të tjera dhe të pavëmendshëm për ndëshkimin Tim?!

- A ndihen të sigurt ata nga ndëshkimi i Allahut? - E si mund të ndihen të sigurt nga ndëshkimi, zemërimi e pushteti absolut i Allahut për t'i përfshirë në ndëshkim natën ose ditën?!

- Askush nuk ndihet i sigurt nga ndëshkimi i Allahut, veç njerëzve të humbur. - Hasen el Basriu ka thënë: "Besimtari bën vepra të mira në bindje ndaj Allahut e, megjithatë, zemra e tij është e mbushur me frikë, drojë dhe ka shumë

kujdes. Ndërsa i keqi bën poshtërsi e gjynahe dhe ndihet i sigurt (i paprekshëm)."

Ajeti 100

100. A nuk është e qartë për ata që trashëguan tokën e banorëve të saj të hershëm se, nëse dëshirojmë, Ne mund t'i dënojmë për gjynahet e tyre dhe t'ua vulosim zemrat, që ata të mos dëgjojnë?

Shpjegimi i ajetit

- A nuk është e qartë për ata që trashëguan tokën e banorëve të saj të hershëm se, nëse dëshirojmë, Ne mund t'i dënojmë për gjynahet e tyre dhe t'ua vulosim zemrat, që ata të mos dëgjojnë? - Ibn Xheriri ka shpjeguar kështu: "A nuk kanë mësuar banorët e këtyre vendeve, pas shkatërrimit të popujve të mëparshëm, të cilët u dënuan për shkak të mosbindjes ndaj Zotit dhe shpërfilljes së besimit?! Le ta dinë, atëherë, se: "...nëse dëshirojmë, Ne mund t'i dënojmë për gjynahet e tyre", ashtu siç vepruam me ata që ishin para tyre. Përveç kësaj: "...dhe t'ua vulosim zemrat, që ata të mos dëgjojnë", domethënë, që të mos dëgjojnë asnjë kështillë e paralajmërim. Kjo ngjan me ajetin tjetër, kur i Lartësuari thotë: "A nuk është paralajmërim për ata *(që të kujtojnë)* se sa e sa breza para tyre i kemi shkatërruar, nëpër vendbanimet e të cilëve *(tani)* janë duke ecur? Sigurisht, në këtë ka Argumente për ata që kanë arsye të shëndoshë." [Ta Ha 128], ose: "A nuk marrin mësim ata *(mohuesit e profetëve)* nga gjithë ato breza që kemi shkatërruar para tyre, nëpër vendbanimet e të cilëve shpesh kalojnë? Me të vërtetë në ato *(vende të shkretuara)* ka argumenta të shumta. A nuk po dëgjojnë me vëmendje?!" [Sexhde 26], ose: "... Po, a nuk e kishit zakon të betoheshit më parë se nuk kishit për t'u larguar kurrë *(nga mirësitë e kësaj dynjaje)*? Ju banuat në vendbanimet e atyre që shkatërruan vetveten dhe e mësuat qartë se si vepruam me ta. Ne ju sollëm shembuj të qartë." [Ibrahim 44, 45], ose: "Sa e sa breza kemi shkatërruar Ne para tyre! Vallë, a po vëren ndonjë prej tyre dhe a po dëgjon ndonjë pëshpërimë *(nga ata)*?" [Merjem 98]. A mund të shohësh apo dëgjosh ndonjë prej tyre? ose: "A nuk shohin ata se sa breza para tyre i shkatërruam, atyre që Ne u mundësuam në Tokë çfarë nuk ju kemi mundësuar juve? Ne u lëshonim atyre shi të bollshëm nga qielli dhe patëm bërë që ndër ta të rridhnin lumenj, por për shkak të gjynaheve të tyre, i shkatërruam dhe sollëm popuj të tjerë." [En'am 6], ose: "... Kështu i ndëshkojmë Ne popujt keqbërës. Ne u patëm mundësuar atyre gjëra që nuk jua mundësuam juve. Ne u dhamë atyre dëgjim, shikim dhe zemër, por as dëgjimi, as shikimi e as zemrat e tyre nuk u bënë dobi, sepse ata i rrefuzonin ajetet e *(Shpalljeve të)* Allahut. Ata i përfshiu dënimi me të cilin talleshin. Edhe më parë Ne kemi shkatërruar vendbanimet përreth jush dhe ua kemi shpjeguar Shpalljet Tona që ata të mund të ktheheshin *(në rrugën e drejtë)***.**" [Ahkaf 26, 27], ose: "Edhe të parët e tyre i patën mohuar Shpalljet Tona. Këta *(të sotmit)* nuk kanë arritur as një të dhjetën e asaj që Ne ua patëm dhënë atyre, e megjithatë i përgënjeshtruan të dërguarit e Mi. A e dini se si ishte dënimi Im!" [Sebe' 45], ose: "Edhe ata që ishin më parë mohuan, por si ishte dënimi Im?" [El mulk 18], ose: "Sa e sa fshatra keqbërësish kemi goditur, që janë rrënuar tërësisht. Puset janë braktisur e pallatet e larta janë shkretuar. A nuk udhëtojnë ata nëpër tokë, që zemrat e tyre të mund të mësojnë urtësinë dhe veshët e tyre të mund të dëgjojnë *(të mirën)*?! Vërtet, nuk verbohen sytë, por verbohen zemrat në kraharor." [Haxh 45, 46], ose: "Janë përqeshur shumë të dërguar të tjerë para teje. Por mbi ata që përqeshën *(profetët)* u bë realitet ai *(dënimi i Zotit)* me të cilin talleshin. Thuaju: "Ecni nëpër tokë e shihni se si qe përfundimi i atyre që mohuan të vërtetën!"" [En'am 10, 11]. Ajetet me këtë kuptim janë të shumta. Ato tregojnë se Allahu i ka ndëshkuar gjithmonë armiqtë e besimit dhe i ka bekuar me mirësi besimtarët e nënshtruar të Tij.

Ajetet 101 - 102

101. Këto janë ato vendbanime, për të cilat Ne të kemi treguar ty disa ngjarje. Atyre u erdhën të dërguarit me argumente të qarta, por ata nuk donin t'i besonin asaj që më parë e kishin mohuar. Kështu i vulos Allahu zemrat e atyre që nuk besojnë.

102. Shumicën e tyre nuk i gjetëm besnikë ndaj premtimit. Shumicën e tyre i gjetëm të pabindur.

Shpjegimi i ajeteve

Në ajetet e mësipërme, Allahu i Lavdëruar i tregoi Profetit se çfarë kishte ndodhur me profetët Nuh, Hud, Salih, Lut dhe Shuajb, se si ishin kundërshtuar nga popujt e tyre. Ata i mohuan profetët, edhe pse përmes tyre Allahu ua kishte qartësuar plotësisht argumentet e Tij, me qëllim që ata të pranonin besimin e drejtë. Për këtë arsye, Ai i ndëshkoi mohuesit e besimit dhe i shpëtoi besimtarët, duke ua shtuar të mirat.

- Këto janë ato vendbanime, për të cilat Ne të kemi treguar ty disa ngjarje. Atyre u erdhën të dërguarit me argumente të qarta, por ata nuk donin t'i besonin asaj që më parë e kishin mohuar. - Profetët sollën fakte e mrekulli të mjaftueshme për të treguar besnikërinë e tyre dhe vërtetësinë e shpalljeve nga Zoti, siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "Kush ndjek udhëzimin në rrugën e drejtë, ka udhëzuar vetveten dhe kush devijon, ka devijuar veçse veten e vet. Askush nuk do ta bartë barrën e tjetrit. Ne nuk kemi dënuar asnjë para dërgimit të profetëve." [Isra 15]. Ose: "Këto që të rrëfyem janë disa nga historitë e atyre vendeve. Disa prej tyre ekzistojnë ende e disa janë shkatërruar. Ne nuk u bëmë atyre asnjë padrejtësi; por ishin ata që i bënë padrejtësi vetes...." [Hud 100, 101]. Vërej me kujdes në fjalën e Allahut kur thotë: "... por ata nuk donin t'i besonin asaj që më parë e kishin mohuar." Kështu atyre nuk do t'u mundësohej të besonin në atë që sollën të dërguarit e Zotit, për shkak të përgënjeshtrimit dhe rrefuzimit me forcë nga ana e tyre të së vërtetës kur i'u ofrua për herë të parë. Kështu e ka shpjeguar ibnu Atije, - Allahu e mëshiroftë! - , dhe ky është një shpjegim i mirë. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* për herë të parë, dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre. Edhe sikur t'u dërgonim melekët, t'i bënim të vdekurit t'u flisnin atyre dhe t'i tubonim të gjitha gjërat para tyre, ata përsëri nuk do të besonin, nëse Allahu nuk do të donte. Por shumica e tyre nuk e dinë *(të vërtetën)*." [En'am 110, 111]. Prandaj i lartësuari tha në këtë ajet:

- Kështu i vulos Allahu zemrat e atyre që nuk besojnë. - Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Shumicën e tyre nuk i gjetëm besnikë ndaj premtimit. Shumicën e tyre i gjetëm të pabindur. - Shumica e popujve të shkuar nuk e mbanin premtimin. Madje, shumica e tyre ishin "*fasikinë*", domethënë, larg nga bindja ndaj Allahut dhe përmbushja e porosive të Tij, si dhe mospërfillës ndaj zotimit që kishin dhënë. Ata e kishin prishur dhe tjetërsuar natyrshmërinë e pastër, në të cilën Allahu i ka krijuar njerëzit. Që kur ishin në shpinën e atit të tyre të parë, Allahu i Lartësuar kishte marrë prej tyre zotimin se do ta njihnin dhe adhuronin Atë si Zotin e tyre, si të vetmin të Adhuruar me meritë. Ata e bënë këtë zotim dhe dëshmuan për të. Megjithatë, ata e hodhën pas shpine këtë zotim, duke adhuruar idhuj dhe zota, për të cilët nuk kishin asnjë argument dhe fakt nga Zoti. Ata nuk kishin as agumente logjike dhe as argumente sheriatike nga shpalljet e Zotit. Madje, edhe natyra e pastër dhe e papërlyer është kundër idhujtarisë. Më pas, gjatë gjithë historisë njerëzore, të gjithë profetët e nderuar, pa përjashtim, e ndaluan rreptësisht idhujtarinë. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen një hadith *kudsij*, se Allahu i Lartësuar ka thënë: 1211. "Unë i krijova robërit e Mi si besimdrejtë (*hunefae*). Por shejtanët i devijuan ata nga feja e tyre dhe bënë haram ato gjëra që Unë i kisha bërë të lejuara." Ndërsa dy *Sahih*-ët vjen hadithi

tjetër: 1212. "Çdo fëmijë lind në natyrshmërinë e pastër, pastaj prindërit e tij e kthejnë atë në hebre, të krishterë apo *mexhus*." Allahu i lartësuar ka thënë: "Ne nuk dërguam asnjë të dërguar para teje e të mos i kemi shpallur atij se: Nuk ka zot tjetër *(që meriton adhurimin)* përveç Meje, prandaj vetëm Mua më adhuroni!"" [Enbija 25], "Pyeti ata që i dërguam para teje: A kemi lejuar që, në vend të Allahut, të adhurohen zota të tjerë?" [Zuhruf 45]. "Ne çuam në çdo popull të dërguar që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun, e largojuni *(tagutit)* shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!"..." [Nahl 36]. Ajetet për këtë çështje janë të shumta.

Ajeti 103

103. Pastaj, pas tyre, ne dërguam Musain te Faraoni dhe rrethi i tij me shenjat Tona, por edhe ata i refuzuan ato padrejtësisht. Shiko, atëherë si qe fundi i shkatërrimtarëve!

Shpjegimi i ajetit

- Pastaj, pas tyre, ne dërguam Musain te Faraoni dhe rrethi i tij me shenjat Tona... - Domethënë, pas profetëve Nuh, Hud, Salih, Lut dhe Shuajb (paqja dhe begatitë e Allahut qofshin me ta dhe me të gjithë profetët e Tij!), dërguam Musain me shenjat Tona, pra, me argumente dhe fakte të qarta dhe bindëse. Ne e dërguam atë tek Faraoni dhe rrethi i Tij. Faraoni ishte mbreti i Egjiptit në kohën e Musait.

- por edhe ata i refuzuan ato padrejtësisht. - Ata i refuzuan shenjat dhe argumentet e Zotit me arrogancë, inat dhe padrejtësisht. Sikurse na njofton i madhëruari kur thotë: "Dhe, kur u erdhën Argumentet Tona të qarta, ata thanë: "Kjo është, pa dyshim magji." Ata i mohuan ato në mënyrë të padrejtë e me mendjemadhësi edhe pse shpirtrat e tyre ishin të bindur për to *(se ishin nga Zoti)*. Dhe shikoje se si qe fundi i shkatërrimtarëve!" [Neml 13, 14].

- Shiko, atëherë si qe fundi i shkatërrimtarëve! - Shiko, o Muhamed, se çfarë bëmë Ne me ta, duke i përmbytur që të gjithë, madje mu para syve të Musait dhe popullit të Tij. Ky lloj ndëshkimi ishte i dhimbshëm për Faraonin dhe ndjekësit e tij, por përgëzim dhe kënaqësi e madhe për Musain dhe ata që e besuan atë.

Ajetet 104 - 106

104. Musai tha: 'O Faraon, unë jam i dërguar nga i Zoti i botëve!

105. Është detyrë për mua që të flas veçse të vërtetën për Allahun. Tani kam ardhur tek ju nga Zoti juaj me argument të qartë. Prandaj lëri bijtë e Izraelit të vijnë me mua!"

106. Ai *(Faraoni)* **tha: "Nëse, vërtet ke ardhur me ndonjë shenjë, na e trego, nëse je i sinqertë në ato që thua!".**

Shpjegimi i ajeteve

- Musai tha: 'O Faraon, unë jam i dërguar nga i Zoti i botëve! - Allahu i Lartësuar na tregon rreth polemikës që Musai pati me Faraonin dhe se si Musai e mbërtheu atë me argumente. Ai na tregon se Musai shfaqi mrekulli të shumta përpara Faraonit dhe njerëzve të tij.

- Është detyrë për mua që të flas veçse të vërtetën për Allahun. - Është detyrë e imja, që unë të flas në lidhje me Allahun veçse për gjëra të vërteta dhe të drejta, sepse unë kam dituri dhe siguri të plotë për madhështinë dhe lartësinë e Tij.

- Tani kam ardhur tek ju nga Zoti juaj me argument të qartë. - Vij me një argument të prerë dhe të pakundërshtueshëm, që ma ka dhuruar Allahu dhe që tregon për besnikërinë time ndaj Tij dhe për vërtetësinë e mesazhit që sjell nga Ai.

- Prandaj lëri bijtë e Izraelit të vijnë me mua!" - Çliroji ata nga skllavëria dhe shtypja dhe lëri të lirë që të adhurojnë Zotin e tyre dhe tëndin, njëkohësisht! Hebrenjtë u quajtën "bijtë e Izraelit", sepse ata ishin pasardhës të profetit të nderuar Izrael, domethënë, të Jakubit, birit të Is'hakut, që ishte biri i Ibrahimit, të dashurit të Allahut të Gjithëshirshëm.

- Ai *(Faraoni)* **tha: "Nëse, vërtet ke ardhur me ndonjë shenjë, na e trego, nëse je i sinqertë në ato që thua!".** - Kuptimi:

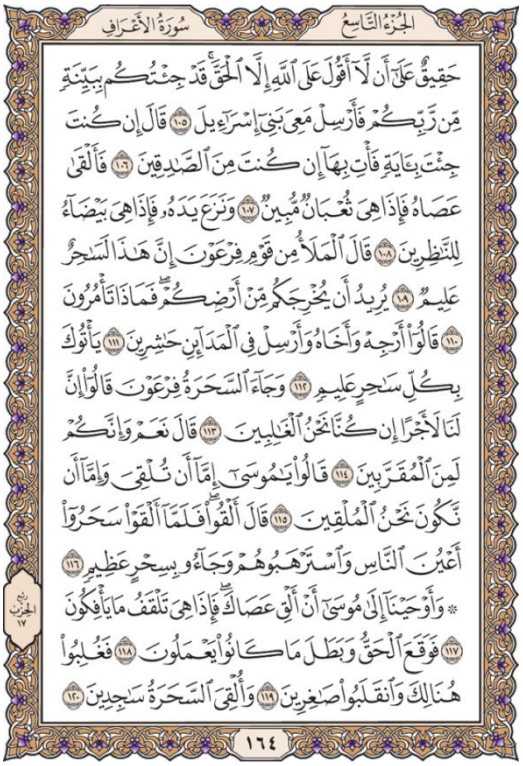
الجزء التاسع سورة الأعراف
حقيق على أن لا أقول على الله إلا الحق قد جئتكم ببينة
من ربكم فأرسل معي بني إسرائيل ﴿١٠٥﴾ قال إن كنت
جئت بآية فأت بها إن كنت من الصادقين ﴿١٠٦﴾ فألقى
عصاه فإذا هي ثعبان مبين ﴿١٠٧﴾ ونزع يده فإذا هي بيضاء
للناظرين ﴿١٠٨﴾ قال الملأ من قوم فرعون إن هذا لساحر
عليم ﴿١٠٩﴾ يريد أن يخرجكم من أرضكم فماذا تأمرون
﴿١١٠﴾ قالوا أرجه وأخاه وأرسل في المدائن حاشرين ﴿١١١﴾ يأتوك
بكل ساحر عليم ﴿١١٢﴾ وجاء السحرة فرعون قالوا إن
لنا لأجرا إن كنا نحن الغالبين ﴿١١٣﴾ قال نعم وإنكم
لمن المقربين ﴿١١٤﴾ قالوا يا موسى إما أن تلقي وإما أن
نكون نحن الملقين ﴿١١٥﴾ قال ألقوا فلما ألقوا سحروا
أعين الناس واسترهبوهم وجاءو بسحر عظيم ﴿١١٦﴾
* وأوحينا إلى موسى أن ألق عصاك فإذا هي تلقف ما يأفكون
﴿١١٧﴾ فوقع الحق وبطل ما كانوا يعملون ﴿١١٨﴾ فغلبوا
هنالك وانقلبوا صاغرين ﴿١١٩﴾ وألقي السحرة سجدين ﴿١٢٠﴾
الجزء ١٩
١٦٤

Unë nuk kam për të besuar dhe as për të dhënë atë që kërkon! Nëse je i vërtetë në atë që pretendon, atëherë na sill prova, që t'i shohim dhe të të besojmë.

Ajetet 107 - 110

107. Ai *(Musai)* **e hodhi shkopin e vet, dhe ja, ai u bë gjarpër i vërtetë** *(që mund ta shihnin të gjithë).*

108. Pastaj nxori dorën e tij, dhe ja, ajo ishte e bardhë për të gjithë shikuesit.

109. Paria e popullit të Faraonit tha: "Ky qenka, vërtet një magjistar i fortë.

110. Qëllimi i tij është që t'ju dëbojë nga vendi juaj. Atëherë, çfarë na këshilloni?"

Shpjegimi i ajeteve

- Ai *(Musai)* **e hodhi shkopin e vet, dhe ja, ai u bë gjarpër i vërtetë** *(që mund ta shihnin të gjithë).* - El Suddiju shpjegon: "*El thu'bân* quhet gjarpri mashkull. Ai kishte hapur gojën dhe kishte vendosur nofullën e poshtme në tokë, ndërsa nofulla e sipërme ishte mbi murin rrethues të kështjellës. Pastaj ai u kthye drejt Faraonit. Kur ai e pa, u tmerrua, aq sa u ndot në rrobat e veta, gjë që nuk i kishte ndodhur kurrë më parë. Ai bërtiti i tmerruar: "O Musa, largoje këtë, dhe unë do të të besoj ty, madje do t'i lejoj bijtë e Izraelit që të vijnë me ty!" Kur Musai e mori në dorë, ai u kthye në shkop. Nga Ibn Abasi dhe Ikrima është përcjellë, gjithashtu, një shpjegim i ngjashëm.

- Pastaj nxori dorën e tij, dhe ja, ajo ishte e bardhë për të gjithë shikuesit. - Kur nxori dorën nga gjoksi, ajo shkëlqente e bardhë, pa asnjë cen. Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "Fute dorën në gjoksin tënd e ajo do të dalë e bardhë pa ndonjë të metë, Këto janë dy nga nëntë shenjat për te Faraoni dhe populli i tij, sepse ata janë vërtet një popull keqbërës!" [Neml 12]. Ibn Abasi shpjegon e thotë: "Dora dilte *(e bardhë por)* pa ndonjë sëmundje, si lebroza etj. Kur e fuste përsëri në gjoks, ajo kthehej në ngjyrën e saj të parë."

- Paria e popullit të Faraonit tha: "Ky qenka vërtet një magjistar i fortë!" - Pasi Faraonit iu largua frika dhe u kthye në fron, njerëzit e tij thanë këto fjalë, duke miratuar pikërisht fjalët që ai kishte thënë më parë. Pastaj filluan të mendonin se si ta shuanin ndikimin e Musait.

- Qëllimi i tij është që t'ju dëbojë nga vendi juaj. Atëherë, çfarë na këshilloni?" - Ata kishin frikë se njerëzit do të jepeshin pas tij, për shkak të "magjisë" së tij, dhe kjo mund të sillte rrëzimin e pushtetit të tyre dhe, më keq akoma, dëbimin e tyre nga ai vend. Në fakt, ndodhi pikërisht ajo që i druheshin, siç tregon Allahu i Lartësuar: "... Ndërsa Faraonit, Hamanit dhe ushtrisë së atyre të dyve t'ua tregonim atë nga e cila druheshin." [Kasas 6].

Ajetet 111 - 112

111. Ata thanë: "Ndali *(për pak)* **atë dhe të vëllanë e tij dhe dërgo nëpër qytete lajmëtarë,**

112. që të sjellin para teje të gjithë magjistarët *(tanë)* **më të zotë."**

Shpjegimi i ajeteve

- Ata thanë: "Ndali *(për pak)* **atë dhe të vëllanë e tij dhe dërgo nëpër qytete lajmëtarë ...** - Ibn Abasi shpjegon: "Lëri ata

për ca kohë dhe dërgo njerëz në të gjitha qytetet e tua, që të mbledhin të gjithë magjistarët e atyre vendeve." Magjia ishte shumë e përhapur në atë kohë. Ata mendonin se ajo që bëri Musai ishte magji, njëlloj si ato që bënin magjistarët e tyre. Për këtë arsye, ata i mblodhën të gjithë magjistarët, që të rrëzonin pretendimin e Musait nëpërmjet diçkaje të ngjashme, sipas mendimit të tyre. Allahu i Lartësuar tregon: "Faraoni tha: "O Musa! Mos vallë, na ke ardhur që me magjinë tënde të na nxjerrësh prej tokës sonë *(prej Egjiptit)*? Por, Ne do të të sjellim ty një magji të ngjashme. Cakto midis nesh e teje një kohë dhe vend të përshtatshëm takimi, që nuk do ta thyenim as ne e as ti!". Musai tha: "Koha e caktuar le të jetë Dita e Festës, që njerëzit të tubohen paradite.". Kështu, Faraoni u kthye, tuboi magjistarët e vet dhe doli në kohën *(dhe vendin)* e caktuar." [Ta Ha 57 - 60].

Ajetet 113 - 114

113. Magjistarët erdhën te Faraoni e thanë: "A do të kemi shpërblimin *(e duhur)*, **në qoftë se dalim fitues?"**

114. Ai u tha: "Po, madje *(edhe më shumë)* **ju do të jeni nga më të afërmit e mi".**

Shpjegimi i ajeteve

- Magjistarët erdhën te Faraoni e thanë: "A do të kemi shpërblimin *(e duhur)*, **në qoftë se dalim fitues?"** - Allahu i Lavdëruar na tregon se magjistarët i kërkuan Faraonit që, nëse triumfonin në përballjen me Musain, ai t'i shpërblente me pasuri të madhe. Atëherë, Faraoni u premtoi:

- Ai u tha: "Po, madje *(edhe më shumë)* **ju do të jeni nga më të afërmit e mi".** - Ai u premtoi se ata do të ishin këshilltarët e tij më të afërt. Kështu, pasi morën premtimin nga Faraoni, - Allahu e mallkoftë! - ata filluan të përgatiteshin për ditën e sfidës.

Ajetet 115 - 116

115. Ata thanë: "O Musa! Të hedhësh ti *(i pari)* **apo të hedhim ne** *(të parët)***?"**

116. Ai tha: "Hidhni ju *(në fillim)***!" Me hedhjen e tyre, njerëzit u magjepsën nga sytë dhe u frikësuan, sepse ishte vërtet magji e madhe.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ata thanë: "O Musa! Të hedhësh ti *(i pari)* **apo të hedhim ne** *(të parët)***?"** - Ishin magjistarët që e filluan këtë sfidë, pasi Musai u tha:

- Ai tha: "Hidhni ju *(në fillim)*!" - Domethënë, hidhni ju të parët, në mënyrë që njerëzit të shohin se çfarë bëni ju dhe të thellohen në të. Më pas, kur t'u paraqitet e vërteta, ata do të shohin qartë triumfin e saj, pas pritjes dhe dëshirës së madhe për ta parë atë. Kështu e vërteta do të zërë vend mirë në zemrat e tyre. Dhe, vërtet, ashtu ndodhi. Allahu i Lartësuar tregon:

- Me hedhjen e tyre, njerëzit u magjepsën nga sytë dhe u frikësuan, sepse ishte, vërtet magji e madhe. - Ata magjepsën sytë e njerëzve, duke i bërë të shihnin vegime, si të ishin të vërteta. I Lartësuari tregon në një ajet tjetër: "Musai tha: "Hidhni ju!" Nga magjia e tyre, atij iu duk se litarët dhe shkopinjtë *(e magjistarëve)* po lëviznin *(si gjarpërinj)*. Kështu, Musai ndjeu në vetvete njëfarë frike. Ne i thamë atij: "Mos ki frikë, sepse është e sigurt se ti do të jesh triumfues! Tani hidhe atë që e ke në dorën tënde të djathtë *(shkopin)*, që t'i gëlltisë menjëherë ato që bënë ata! Ajo që bënë ata nuk është asgjë tjetër, përveçse mashtrim magjistari dhe magjistari kurrë nuk fiton, kudo qoftë." [Ta Ha 66 - 68]. Kështu, kur ata hodhën litarët dhe shkopinjtë e tyre, ata dukeshin si gjarpërinj të mëdhenj sa malet dhe mbushën luginën duke hipur mbi njëri-tjetrin. Në fakt, ata magjepsën shikimet e Musait dhe Faraonit dhe, më pas, të të gjithë njerëzve që shihnin, siç thotë i Lartësuari: "... sepse ishte vërtet magji e madhe."

Ajetet 117 - 122

117. Atëherë, Ne i thamë Musait: "Hidh ti tani shkopin tënd!" Dhe ja: ai filloi të gëlltiste në çast të gjitha gënjeshtrat e tyre.

118. Kështu doli e vërteta në shesh dhe u asgjësua vepra e tyre.

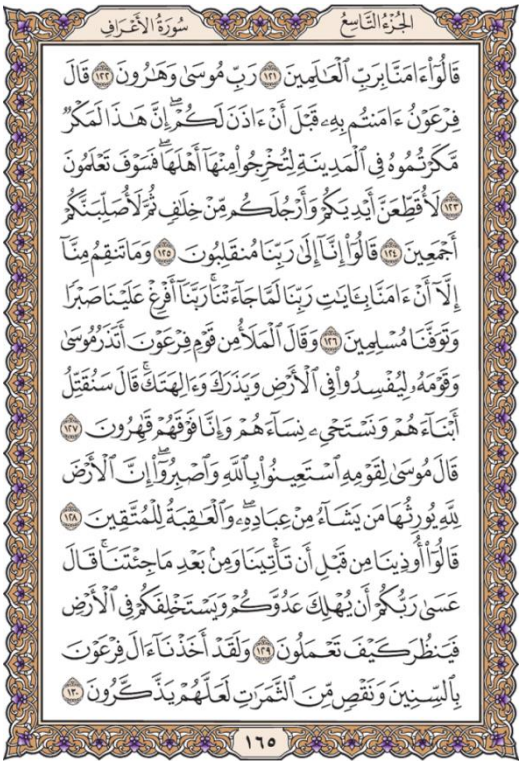
الجزء التاسع سورة الأعراف
قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٢٢ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ١٢٣ قَالَ
فِرۡعَوۡنُ ءَامَنتُم بِهِۦ قَبۡلَ أَنۡ ءَاذَنَ لَكُمۡۖ إِنَّ هَٰذَا لَمَكۡرٞ
مَّكَرۡتُمُوهُ فِي ٱلۡمَدِينَةِ لِتُخۡرِجُواْ مِنۡهَآ أَهۡلَهَاۖ فَسَوۡفَ تَعۡلَمُونَ
١٢٣ لَأُقَطِّعَنَّ أَيۡدِيَكُمۡ وَأَرۡجُلَكُم مِّنۡ خِلَٰفٖ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمۡ
أَجۡمَعِينَ ١٢٤ قَالُوٓاْ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ١٢٥ وَمَا تَنقِمُ مِنَّآ
إِلَّآ أَنۡ ءَامَنَّا بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا لَمَّا جَآءَتۡنَاۚ رَبَّنَآ أَفۡرِغۡ عَلَيۡنَا صَبۡرٗا
وَتَوَفَّنَا مُسۡلِمِينَ ١٢٦ وَقَالَ ٱلۡمَلَأُ مِن قَوۡمِ فِرۡعَوۡنَ أَتَذَرُ مُوسَىٰ
وَقَوۡمَهُۥ لِيُفۡسِدُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَۚ قَالَ سَنُقَتِّلُ
أَبۡنَآءَهُمۡ وَنَسۡتَحۡيِۦ نِسَآءَهُمۡ وَإِنَّا فَوۡقَهُمۡ قَٰهِرُونَ ١٢٧
قَالَ مُوسَىٰ لِقَوۡمِهِ ٱسۡتَعِينُواْ بِٱللَّهِ وَٱصۡبِرُوٓاْۖ إِنَّ ٱلۡأَرۡضَ
لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦۖ وَٱلۡعَٰقِبَةُ لِلۡمُتَّقِينَ ١٢٨
قَالُوٓاْ أُوذِينَا مِن قَبۡلِ أَن تَأۡتِيَنَا وَمِنۢ بَعۡدِ مَا جِئۡتَنَاۚ قَالَ
عَسَىٰ رَبُّكُمۡ أَن يُهۡلِكَ عَدُوَّكُمۡ وَيَسۡتَخۡلِفَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ
فَيَنظُرَ كَيۡفَ تَعۡمَلُونَ ١٢٩ وَلَقَدۡ أَخَذۡنَآ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ
بِٱلسِّنِينَ وَنَقۡصٖ مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمۡ يَذَّكَّرُونَ ١٣٠
١٦٥

119. Në këtë mënyrë, ata *(Faraoni me parinë)* **u thyen dhe u larguan të poshtëruar.**

120. Ndërsa magjistarët ranë në sexhde

121. dhe thanë: "Ne besojmë në Zotin e gjithësisë,

122. Zotin e Musait dhe të Harunit!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i shpalli robit e profetit të Tij të dashur, Musait (a.s.) që të hidhte shkopin e tij:

- Atëherë, Ne i thamë Musait: "Hidh ti tani shkopin tënd!" Dhe ja: ai filloi të gëlltiste në çast të gjitha gënjeshtrat e tyre." - Ai filloi të gëlltiste të gjitha ato objekte që ata kishin hedhur dhe që kishin magjepsur sytë e njerëzve që të dukeshin si gjarpërinj të mëdhenj, por që, në fakt, ishte e pavërtetë. Ibn Abasi shpjegon: "Atëherë, ai (shkopi i Musait i shndëruar në gjarpër të vërtetë) filloi të gëlltiste litarët dhe shkopinjtë e tyre. Kur magjistarët e panë këtë pamje reale, e kuptuan më mirë se çdokush tjetër se ajo nuk ishte një magji, por ishte një shenjë nga qielli, prandaj ranë menjëherë në sexhde, duke thënë: "Ne besojmë në Zotin e gjithësisë, Zotin e Musait dhe të Harunit!". Pa e ngritur kokën nga sexhdja, ata panë Xhenetin dhe Zjarrin, si edhe shpërblimin e banorëve të Xhenetit dhe ndëshkimin e banorëve të Zjarrit."

Ajetet 123 - 126

123. Faraoni tha: "Guxuat ta besoni Atë pa lejen time?! Kjo është veç një dredhi, që ju e keni përgatitur, me qëllim që të largoni banorët prej qytetit. Por shpejt keni për ta parë *(ç'do t'ju gjejë)*.

124. Unë kam për t'jua prerë duar e këmbë këmbyerazi, e pastaj do t'ju gozhdoj të gjithëve!"

125. Ata thanë: "Por nuk ka dyshim se ne do të kthehemi te Zoti ynë!

126. Ti po hakmerresh ndaj nesh vetëm pse besuam në shenjat e Zotit tonë, kur na erdhën para syve. Zoti ynë! Na jep durim dhe na i merr shpirtrat si muslimanë!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se si i kërcënoi Faraoni (Allahu e mallkoftë!) magjistarët, pasi ata besuan Musain (a.s.). Faraoni filloi të manipulonte mendjet e njerëzve me intrigat dhe mashtrimet e tij:

- Faraoni tha: "Guxuat ta besoni Atë pa lejen time?! Kjo është veç një dredhi, që ju e keni përgatitur, me qëllim që të largoni banorët prej qytetit. - Kështu, ai po ua paraqiste njerëzve këtë triumf të Musait, si një shfaqje të gënjeshtërt, që magjistarët në bashkëpunim e marrëveshje me Musain, e kishin kurdisur përpara sfidës së asaj dite. I Lartësuari tregon në një ajet tjetër: "Faraoni tha: "A i besuat atij para se unë t'ju jap leje?! Ai *(Musai)* është prijësi juaj, ai që jua mësoi magjinë!" [Ta Ha 71]. Faraoni e dinte mirë - dhe çdo njeri i logjikshëm - e kuptonte se kjo ishte një shpifje, sepse Musai nuk njihte asnjë nga ata magjistarë dhe nuk ishte takuar me asnjë prej tyre. Faraoni e dinte mirë këtë fakt, por e tha këtë për të manipuluar dhe mashtruar popullin dhe të padituri, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Ai *(Faraoni)* e

përçmoi popullin e vet *(i mori për mendjelehtë)*, kurse ata e dëgjuan. Ata ishin një popull i shkatërruar." [Zuhruf 54]. Ata ishin popull mendjelehtë e të humbur. Ata njerëz që e besuan Faraonin, kur u tha: "Unë jam Zoti juaj më i lartë!", pa dyshim që ishin më injorantët e më të përçmuarit, që mund të ekzistojnë. Allahu i Lartësuar tregon arsyetimin shterpë të Faraonit, i cili tha: "Kjo është veç një dredhi, që ju e keni përgatitur, me qëllim që të largoni banorët prej qytetit." Domethënë, qëllimi juaj është që të dëboni parinë e qytetit, dhe kështu pushteti të kalojë në dorën tuaj dhe të Musait.

- Por shpejt keni për ta parë *(ç'do t'ju gjejë)*. - Pastaj e shtjelloi këtë kërcënim më hollësisht:

- Unë kam për t'jua prerë duar e këmbë këmbyerazi - Do t'ju pres dorën e djathtë dhe këmbën e majtë, ose anasjelltas.

- e pastaj do t'ju gozhdoj të gjithëve. - Në një ajet tjetër, kjo është shpjeguar: "... Unë do t'jua pres duart e këmbët këmbyerazi e do t'ju mbërthej në trungjet e palmave." [Ta Ha 71]. Ibn Abasi ka thënë se Faraoni ishte i pari që ka mbërthyer njerëz në shtylla dhe u ka prerë duar e këmbë këmbyerazi.

- Ata thanë: "Po, nuk ka dyshim se ne do të kthehemi te Zoti ynë. - Tashmë jemi të bindur se vetëm tek Zoti e kemi kthimin dhe se ndëshkimi i Tij është më i dhembshëm se ndëshkimi yt. Për këtë arsye, ne do të durojmë dënimin tënd, për të shpëtuar nga dënimi i Zotit! Kështu, ata u lutën, duke thënë: "Zoti ynë! Na jep durim dhe na i merr shpirtrat si muslimanë!" Domethënë, na dhuro shumë durim, që të jemi të qëndrueshëm në fenë Tënde dhe na bëj që të vdesim si pasues të Profetit tënd, Musait!" Allahu i Lartësuar na tregon se ata iu drejtuan Faraonit: "Ata thanë: "Ne kurrë nuk do të të japim përparësi ty ndaj argumenteve të qarta, që na erdhën dhe ndaj Atij që na krijoi. Prandaj, gjyko për ne si të duash! Ti mund të gjykosh *(dhe të dënosh)* vetëm në jetën e kësaj bote." Ne besuam në Zotin tonë. Ai na i faltë gabimet tona dhe magjitë që ti na detyrove *(t'i bënim)*. Allahu është më i Miri dhe i Përjetshmi. Atë që do të dalë para Zotit të vet si keqbërës, e pret Xhehenemi, ku as nuk do të vdesë dhe as nuk do të jetojë! Ndërsa ata që do të dalin para Tij si besimtarë dhe kanë bërë vepra të mira, i presin grada të larta. Ato janë Xhenetet e Adnit, nëpër të cilët rrjedhin lumenj e ku do të jenë përjetë. Ky është shpërblimi i atyre që janë pastruar *(nga mosbesimi)*." [Ta Ha 72 - 76]. Ndërsa këtu i Lartësuari thotë:

- Ti po hakmerresh ndaj nesh vetëm pse besuam në shenjat e Zotit tonë, kur na erdhën para syve. Zoti ynë! Na jep durim dhe na i merr shpirtrat si muslimanë!" - Në fillim të ditës, ata ishin magjistarë, ndërsa në fund të ditës u bënë dëshmorë të zgjedhur e të lëvduar, që do të kujtohen gjithmonë.

Ajetet 127 - 129

127. Paria e popullit të Faraonit tha: "A do t'i lejosh Musain dhe njerëzit e tij që të sjellin shkatërrim në tokë dhe të të braktisin ty e zotat e tu?" Ai tha: "Do t'ua mbysim djemtë, ndërsa femrat do t'i lëmë të gjalla. Kështu do të vazhdojmë të jemi sundues të tyre".

128. Musai i tha popullit të vet: "Kërkojini ndihmë Allahut dhe bëni durim! S'ka dyshim se toka është e Allahut, që ua lë në trashëgim atyre robërve të Vet, që Ai dëshiron. Përfundimi i lumtur u takon të devotshmëve."

129. Ata thanë: "Ne kemi qenë të shtypur edhe para se të na vije ti edhe pasi erdhe ti". Ai tha: "Mundet që Allahu ta shkatërrojë armikun tuaj dhe t'ju bëjë ta zëvendësoni në këtë vend e pastaj do t'ju vështrojë se si do të veproni".

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lavdëruar na tregon për armiqësinë dhe mundimet që i dhanë Musait Faraoni dhe paria rreth tij. Ai thotë:

- Paria e popullit të Faraonit tha: "A do t'i lejosh Musain dhe njerëzit e tij që të sjellin shkatërrim në tokë dhe të të

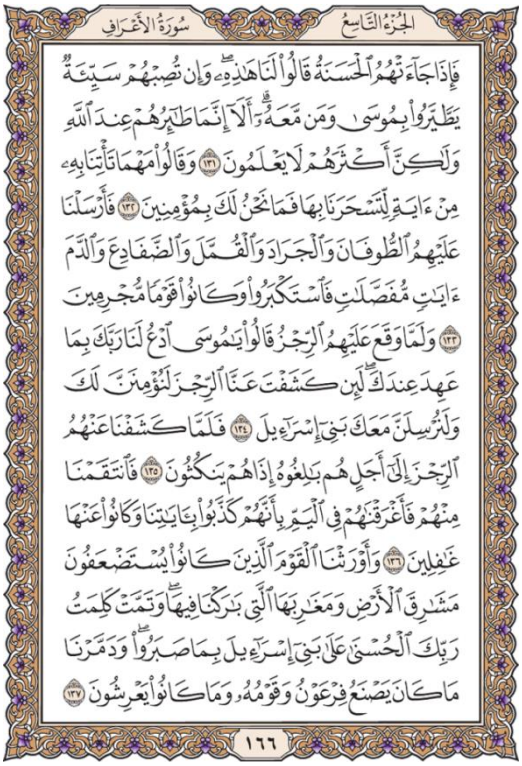
الجزء التاسع سورة الأعراف
فَإِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلْحَسَنَةُ قَالُوا۟ لَنَا هَٰذِهِۦ ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
يَطَّيَّرُوا۟ بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ ۗ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمْ عِندَ ٱللَّهِ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُوا۟ مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِۦ
مِنْ ءَايَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا
عَلَيْهِمُ ٱلطُّوفَانَ وَٱلْجَرَادَ وَٱلْقُمَّلَ وَٱلضَّفَادِعَ وَٱلدَّمَ
ءَايَٰتٍ مُّفَصَّلَٰتٍ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ
﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ ٱلرِّجْزُ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا
عَهِدَ عِندَكَ ۖ لَئِن كَشَفْتَ عَنَّا ٱلرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ
وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ
ٱلرِّجْزَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ هُم بَٰلِغُوهُ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿١٣٥﴾ فَٱنتَقَمْنَا
مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ عَنْهَا
غَٰفِلِينَ ﴿١٣٦﴾ وَأَوْرَثْنَا ٱلْقَوْمَ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ يُسْتَضْعَفُونَ
مَشَٰرِقَ ٱلْأَرْضِ وَمَغَٰرِبَهَا ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا ۖ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ
رَبِّكَ ٱلْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ بِمَا صَبَرُوا۟ ۖ وَدَمَّرْنَا
مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُۥ وَمَا كَانُوا۟ يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾
١٦٦

braktisin ty e zotat e tu?" - A do t'i lejosh, o Faraon, që ata të prishin dhe vënë kundër teje popullin e masën e gjerë? A do t'i lejosh që ai t'i ftojë ata që të adhurojnë Allahun e të braktisin adhurimin tënd? Ata thanë: "... A do t'i lejosh… të të braktisin ty e zotat e tu?" El Suddiju ka thënë që: "*zotat e tij*", - sipas Ibn Abasit - ishin lopët. Nëse shihnin ndonjë lopë të bukur, ai i urdhëronte që ta adhuronin. Kjo qe arsyeja që edhe Samiriju u solli atyre një viç që nxirrte zë, për ta adhuruar si zot. Kështu, kuptimi i ajetit është: A do ta lejosh atë dhe pasuesit e tij, që të shkatërrojnë popullin tënd dhe t'i nxjerrin ata kundra teje, duke braktisur adhurimin tënd dhe të zotave të tu? Atëherë, Faraoni iu dha përgjigjen:

- Ai tha: "Do t'ua mbysim djemtë, ndërsa femrat do t'i lëmë të gjalla. Kështu do të vazhdojmë të jemi sundues të tyre". - "Do t'ua vrasim fëmijët meshkuj dhe do të lëmë gjallë femrat!" Dhe kështu veproi ai me popullin e Musait, që përpara se të lindte Musai, nga frika e Shpëtimtarit, që bijtë e Izraelit prisnin prej kohësh. Por Allahu kishte vendosur të kundërtën e asaj që synonte Faraoni. Po kështu, edhe kur u dënua Faraoni, ndodhi e kundërta e asaj që ai synonte me bijtë e Izraelit. Ai kishte qëllim poshtërimin e shtypjen e tyre, ndërsa Allahu i Lartësuar solli të kundërtën, duke nderuar bijtë e Izraelit dhe duke e poshtëruar Faraonin, bashkë me ushtrinë e tij. Kur Faraoni vendosi që të ndëshkonte bijtë e Izraelit, Musai kështilloi popullin e vet.

- Musai i tha popullit të vet: "Kërkojini ndihmë Allahut dhe bëni durim! - Pastaj i përgëzoi se ato vende do t'u jepeshin një ditë atyre. Ai tha:

- S'ka dyshim se toka është e Allahut, që ua lë në trashëgim atyre robërve të Vet, që Ai dëshiron. Përfundimi i lumtur u takon të devotshmëve.". - Por populli i Musait, duke u ankuar për vuajtjet e tyre, thanë:

- Ata thanë: "Ne kemi qenë të shtypur edhe para se të na vije ti edhe pasi erdhe ti". - Ne kemi vuajtur dhe hequr të tilla tortura, para se të vije ti, o Musa, dhe pasi erdhe ti. Por Musai u tha se gjendja mund të ndryshonte:

- Ai tha: "Mundet që Allahu ta shkatërrojë armikun tuaj dhe t'ju bëjë ta zëvendësoni në këtë vend e pastaj do t'ju vështrojë se si do të veproni". - Kështu, Musai po i parapërgatiste që, kur të vinte mirësia nga Zoti e të shpëtonin nga fatkeqësia e vuajtjet, ata të ishin mirënjohës.

Ajetet 130 - 131

130. Ne e goditëm popullin e Faraonit me vite *(thatësire e)* **zie dhe me pakësim prodhimesh, që ata të mund të reflektonin.**

131. Kur vinin kohë të mira, ata thoshin: "Kjo është, thjesht merita jonë". E, kur i godiste ndonjë e keqe, atë e konsideronin si ogur të zi që shkaktohej nga prania e Musait dhe e atyre që ishin me të. Në fakt, fatkeqësitë u vinin nga Allahu *(për gjynahet e tyre)*, **por shumica e tyre nuk e dinin.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ne e goditëm popullin e Faraonit me vite *(thatësire e)* **zie -** Me vite urie, për shkak të mungesës ose pakësimit të të mbjellave.

- dhe me pakësim prodhimesh, që ata të mund të reflektonin. - Kështu, palmat jepnin veçse nga një kokërr hurmë (arabie).

- Kur vinin kohë të mira, ata thoshin: "Kjo është, thjesht merita jonë". - Kur kishin bollëk, ata thoshin se ato të mira u vinin sepse i meritonin.

- E, kur i godiste ndonjë e keqe, atë e konsideronin si ogur të zi që shkaktohej nga prania e Musait dhe e atyre që ishin me të. - Kur kishte thatësirë e varfëri, e konsideronin si ters, që shkaktohej nga mesazhi dhe besimi që përhapte Musai.

- Në fakt, fatkeqësitë u vinin nga Allahu *(për gjynahet e tyre)*, **por shumica e tyre nuk e dinin. -** Çdo fatkeqësi është në dorë të Allahut dhe vjen vetëm prej Tij, me caktimin e Tij të urtë.

Ajetet 132 - 135

132. Ata i thoshin *(Musait)*: **"Me çfarëdo argumenti magjepsës që të na vish, ne nuk do të të besojmë.".**

133. Atëherë Ne lëshuam kundër tyre *(mjerime)*: **përmbytje, karkalecë, parazitë, bretkosa dhe gjak, shenja të qarta njëra pas tjetrës. Por ata u treguan arrogantë, sepse ishin njerëz keqbërës.**

134. Sa herë që binte ndëshkimi mbi ta, ata thoshin: "O Musa! Lutju Zotit tënd për ne, sipas premtimit që të ka dhënë! Nëse na e largon ndëshkimin, ne do të të besojmë ty dhe do t'i dërgojmë bijtë e Izraelit me ty."

135. Por sa herë që Ne ua largonim ndëshkimin, për t'u lënë një afat të caktuar, ata e thyenin premtimin.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për rebelimin e popullit të Faraonit, arrogancën e tyre, inatin që shprehnin kundër të vërtetës dhe këmbënguljen në mbrojtjen e të kotës.

- Ata i thoshin *(Musait)***: "Me çfarëdo argumenti magjepsës që të na vish, ne nuk do të të besojmë.". -** Çfarëdo shenje e mrekullie të na sjellësh, çfarëdo argumenti e fakti të na paraqesësh, ne nuk kemi për të të besuar e as për ta pranuar. Ne nuk kemi për ta besuar kurrë atë që ke sjellë.

- Atëherë Ne lëshuam kundër tyre *(mjerime)*: **përmbytje ... -** Allahu dërgoi reshje të shumta, që shkatërruan çdo të mbjellë të tyre.

- Karkalecë ... - Karkalecët njihen se çfarë janë. Madje, ata janë të ngrënshëm, sipas një hadithi në dy *Sahih*-ët, ku Ebu Jafuri rrëfen: "E pyeta njëherë Abdullah Ibn Ebi Eufan rreth karkalecëve, dhe më tha: 1213. "Kam qenë i pranishëm me Profetin e Allahut në shtatë udhëtime lufte, dhe gjatë tyre hanim karkalecë." Shafiu, Ahmedi dhe Ibn Maxhe sjellin hadithin e Abdurahman Ibn Zejd Ibn Eslemit, që përcjell nga i ati, e ky nga Ibn Umeri, se Profeti i Allahut ka thënë: 1214. "Na janë lejuar dy lloj gjakrash dhe dy lloj të ngordhurash, përkatësisht: peshqit dhe karkalecat, mëlçia dhe shpretka." Ibn Maxhe sjell hadithin nga Enesi dhe Xhabiri, se kur Profeti i Allahut lutej kundër karkalecave, thoshte: 1215. "*Allâhumme ehlik kibârahu, uektul sigârahu, ue efsid bejdahu, uekta' dâbirahu, ue ħudh bi efuâhihi an meâshinâ ue erzâkinâ! In-neke semiud-duâi.*" (O Zot, shkatërroji të mëdhenjtë e tyre, vriti të vegjëlit e tyre, prishi vezët e tyre, pengoje dëmin e tyre dhe largoji gojët e tyre nga të mbjellat dhe rizku ynë! Ti je Dëgjues i lutjes!)" Xhabiri i tha: "O i Dërguari i Allahut! A po lutesh kundër një prej ushtrive të Allahut, që Allahu ta pengojë dëmin e tyre?" Ai tha: "Ato janë teshtima e Hutit *(peshk i madh)* në det!" Karkalecët janë një nga ushtritë e Allahut, të cilët Ai i dërgoi si ndëshkim mbi popullin e Faraonit. Përveç pemëve e të mbjellave të tyre, ata hëngrën deri edhe gozhdët prej hekuri në dyert e tyre, aq sa iu shembën edhe shtëpitë.

- parazitë... - Allahu i Lartësuar u dërgoi edhe morra. Ibn Is'hak Ibn Jesari (Allahu e mëshiroftë!) në një nga hadithet e tij, ndër të tjera, përmend: "..Mua më kanë treguar se Musai (a.s) u urdhërua që të shkonte drejt

një dune rëre dhe ta godiste atë me shkopin e tij. Kështu, ai shkoi tek ajo dunë e madhe dhe e goditi me shkop. Prej saj shpërthyen morrat, aq sa mbushën shtëpitë dhe ushqimet e tyre. Ata nuk i linin të qetë as të flinin apo të pushonin pak.

- bretkosa - Allahu u dërgoi edhe bretkosa. Shtëpitë, enët dhe ushqimet e tyre u mbushën me bretkosa. Kur zbulonin ndonjë rrobë apo ushqim, e gjenin plot me bretkosa. Madje, edhe kur dikush tentonte të hapte gojën dhe të fliste, bretkosa i hidhej në gojë.

- dhe gjak ... - Allahu i Lartësuar i sprovoi me shndërimin e ujit në gjak. Të gjitha puset dhe ujërat që përdorte populli i Faraonit u kthyen në gjak. Sa herë që kërkonin që të merrnin ujë nga ndonjë pus, lumë e përrua, ose edhe kur merrnin ujë nga ndonjë enë, ai shndërrohej në gjak.

- shenja të qarta njëra pas tjetrës. - Domethënë, Allahu i Madhëruar ua dërgoi të gjitha këto shenja të dukshme, që ata të bindeshin për vërtetësinë e Musait dhe të mesazhit të tij. Por, megjithatë, ata nuk e besuan.

- Por ata u treguan arrogantë, sepse ishin njerëz keqbërës. - Sa herë që atyre u vinte një nga këto shenja, ata nxitonin tek Musai për t'i thënë:

- Sa herë që binte ndëshkimi mbi ta, ata thoshin: "O Musa! Lutju Zotit tënd për ne, sipas premtimit që të ka dhënë! Nëse na e largon ndëshkimin, ne do të të besojmë ty dhe do t'i dërgojmë bijtë e Izraelit me ty." - Atëherë, Musai e luste Zotin e tij, dhe Ai ua largonte atë sprovë. Megjithatë, edhe pas largimit të sprovës, ata nuk i përmbaheshin premtimit, nuk e pranonin besimin dhe as nuk i lejonin bijtë e Izraelit që të largoheshin.

- Por sa herë që Ne ua largonim ndëshkimin, për t'u lënë një afat të caktuar, ata e thyenin premtimin. - Ata vazhduan të këmbëngulnin në kufrin dhe inatin e tyre. Për këtë arsye, ata e bënë hak dhe e merituan zemërimin dhe ndëshkimin e Allahut të Lartësuar. Kështu, Allahu i Madhëruar u hakmor për bijtë e Izraelit kundër Faraonit, duke i mbytur të gjithë ata, dhe ua la besimtarëve pasuritë e tyre në trashëgim. Ai ua la tokën në trashëgim besimtarëve të sinqertë, të cilët bënë durim, ndërsa mbi mohuesit e besimit, që iu kundërvunë të vërtetës, Ai lëshoi ndëshkimin dhe shfarosjen.

Ajetet 136 - 137

136. Kështu, Ne i ndëshkuam ata dhe i fundosëm në det, ngaqë ata i konsideruan gënjeshtra argumentet Tona dhe u treguan mospërfillës ndaj tyre.

137. Ndërsa popullit të përvuajtur i lamë në trashëgim viset lindore dhe perëndimore të tokës ku zbritëm bekimet Tona. Kështu u plotësua premtimi i mirë i Zotit ndaj bijve të Izraelit, për durimin që ata treguan. Ne e rrënuam çfarë kishte bërë Faraoni dhe populli i tij dhe kullat që kishin ndërtuar.

Shpjegimi i ajeteve

- Kështu, Ne i ndëshkuam ata dhe i fundosëm në det, ngaqë ata i konsideruan gënjeshtra argumentet Tona dhe u treguan mospërfillës ndaj tyre. - Në këto ajete, Allahu i Lartësuar na tregon se, me gjithë ato shenja madhështore dhe ndëshkime, me të cilët Ai i sprovoi dhe të cilët vinin njëri pas tjetrit, ata vazhdonin si kryeneçë në rebelimin dhe tiraninë e tyre. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar i mbyti në det, dhe pikërisht në detin që Musai e ndau me shkopin e tij në shtigje, për të kaluar bijtë e Izraelit. Kur Faraoni pa bijtë e Izraelit që u futën në shtigjet e hapura, ai i ndoqi ata nga pas, së bashku me ushtrinë e tij. Por pasi bijtë e Izraelit dolën të gjithë nga ana tjetër, deti u mbyll mbi Faraonin dhe ushtrinë e tij, duke i mbytur të tërë, nga i pari, deri tek i fundit. Ky ndëshkim u erdhi për shkak të refuzimit të shenjave të Allahut. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon se atij populli të përvuajtur, Ai ua la në trashëgim viset lindore dhe perëndimore, të cilat Ai i bekoi.

- Ndërsa popullit të përvuajtur i lamë në trashëgim viset lindore dhe perëndimore

të tokës ku zbritëm bekimet Tona. - Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ne donim t'i lartësonim ata që u shtypën në tokë, t'i bënim udhëheqës dhe trashëgimtarë dhe t'u jepnim atyre pushtet në tokë; ndërsa Faraonit, Hamanit dhe ushtrisë së atyre të dyve t'u tregonim atë nga e cila druheshin." [Kasas 5 - 6]. Dhe thotë gjithashtu: "Sa e sa kopshte e burime lanë pas *(Faraoni e pasuesit e tij)*! Sa ara të mbjella e vende të bukura! Sa begati e stoli, me të cilat argëtoheshin! Të gjitha ato Ne ua lamë trashëgim një populli tjetër." [Duħan 25 - 28]. Hasen el Basriu, duke shpjeguar fjalën e Allahut: "... i lamë në trashëgim viset lindore dhe perëndimore të tokës, ku zbritëm bekimet Tona", ka thënë që këtu flitet për viset e Shamit.

- Kështu u plotësua premtimi i mirë i Zotit ndaj bijve të Izraelit, për durimin që ata treguan. - Muxhahidi dhe Ibn Xheriri, duke shpjeguar këtë ajet, kanë thënë: "Ky ajet i referohet fjalës së Allahut: "Ne donim t'i lartësonim ata që u shtypën në tokë, t'i bënim udhëheqës dhe trashëgimtarë dhe t'u jepnim atyre pushtet në tokë; ndërsa Faraonit, Hamanit dhe ushtrisë së atyre të dyve t'u tregonim atë nga e cila druheshin." [Kasas 5 - 6].

- Ne e rrënuam çfarë kishte bërë Faraoni dhe populli i tij dhe kullat që kishin ndërtuar. - Ne shkatërruam gjithçka që Faraoni dhe populli i tij kishin ngritur: ndërtesat e larta, tokat dhe të mbjellat e tyre. Kështu e kanë shpjeguar Ibn Abasi dhe Muxhahidi fjalën "*jea'rishun*" (kishin ndërtuar).

Ajetet 138 - 139

138. Bijtë e Izraelit i kaluam përtej detit. Atje hasën në një popull, që ishte i përkushtuar në adhurimin e idhujve. Ata i thanë: "O Musa! Na bëj edhe neve një zot, si zotat që kanë ata!". Ai u tha: "Ju qenkeni, vërtet njerëz të paditur!"

139. Ky popull po shkatërrohet me atë *(idhujtarinë)* **që po bën dhe veprat e tyre janë të kota** *(pa vlerë)*."

Shpjegimi i ajeteve

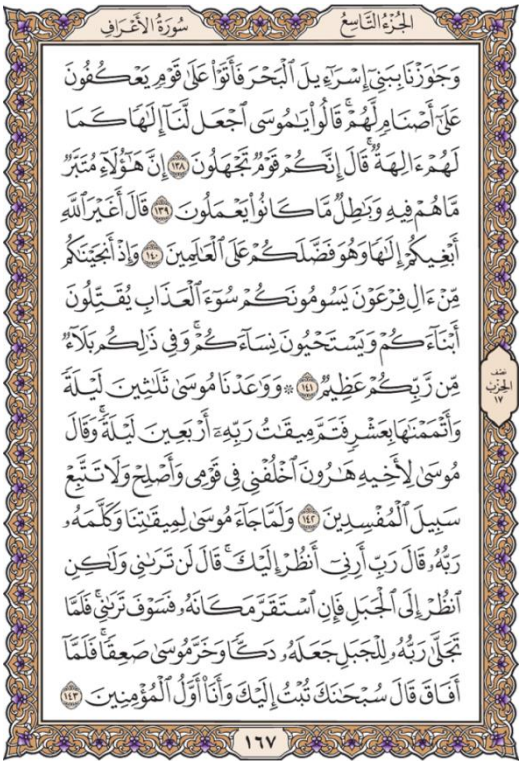

Allahu i Lartësuar na tregon se çfarë thanë disa injorantë nga bijtë e Izraelit, pasi Ai i kishte shpëtuar ata nga Faraoni, dhe pikërisht pasi dolën nga deti dhe panë një prej shenjave madhështore të pushtetit të Allahut. I Lartësuari thotë:

- Bijtë e Izraelit i kaluam përtej detit. Atje hasën në një popull, që ishte i përkushtuar në adhurimin e idhujve. - Disa mufesirë kanë thënë se ai ishte popull i Kenanasve. Ibn Xheriri shpjegon: Ata adhuronin puta në formën e lopës, gjë e cila ndikoi tek ata më pas, duke shkuar deri në adhurimin e viçit. Kështu, ata thanë:

- Ata i thanë: "O Musa! Na bëj edhe neve një zot, si zotat që kanë ata!". Ai u tha: "Ju qenkeni, vërtet njerëz të paditur!". - Jeni të paditur për madhështinë e Allahut, lartësinë e Tij dhe për faktin se Ai është i dëlirë dhe i pastër nga çdo mangësi. Është detyrë adhurimi i Tij si një i vetëm, largimi nga çdo lloj idhujtarie e përgjasimi i Tij me krijesat.

- Ky popull po shkatërrohet me atë *(idhujtarinë)* **që po bën dhe veprat e tyre**

janë të kota *(pa vlerë)*." - Për tefsirin e këtij ajeti, Ibn Xheriri sjell një hadith: [58] 1216. "Musimanët dolën së bashku me Profetin e Allahut nga Meka, në drejtim të Hunejnit. Idhujtarët kishin një pemë *sidri,* ku ata qëndronin, - siç thoshin, - "për të marrë bekime", dhe varnin në të armët e tyre. Ata e quanin "*Dhatu Enuât*" atë pemë. Kështu, kur ne kaluam pranë një peme sidri të madhe e të gjelbër, i thamë Profetit: "O i Dërguari i Allahut! Na bëj edhe neve një "*Dhatu Enuât*", ashtu siç kanë ata!" Profeti tha: "Betohem për Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im! Ju thatë të njëjtën gjë që i thanë Musait populli i tij: "Na bëj edhe neve një zot, si zotat që kanë ata!". Pastaj Profeti citoi: "Ai u tha: "Ju qenkeni, vërtet njerëz të paditur. Ky popull po shkatërrohet me atë *(idhujtarinë)* që po bën dhe veprat e tyre janë të kota *(pa vlerë)*." ... .

Ajetet 140 - 141

140. Pastaj Musai tha: "Mos doni t'ju gjej një zot tjetër për ta adhuruar përveç Allahut? Është Allahu Ai që ju dalloi mbi të tjerët.

141. Kujtoni kur Ne ju shpëtuam prej njerëzve të Faraonit, të cilët ju mundonin me ndëshkimin më të kobshëm! Ata jua vrisnin djemtë dhe jua linin gjallë vajzat. Kjo ishte një sprovë e madhe nga *(e cila ju shpëtoi)* **Zoti juaj.".**

Shpjegimi i ajeteve

Musai u kujton atyre se si Allahu i shpëtoi nga robëria dhe poshtërimi prej Faraonit. Ai kujton se si Allahu i zgjodhi e lartësoi mbi armiqtë, duke i bërë krenarë. Madje, Ai u mundësoi të shihnin ndëshkimin e armiqve, duke i mbytur ata mu para syve të tyre.

Ajeti 142

142. Ne i premtuam Musait shpalljen pas tridhjetë netësh, që i plotësuam edhe me dhjetë të tjera. Kështu, takimi me Zotin e tij *(për shpalljen e Teuratit)* **u bë pas dyzet netësh. Musai i tha vëllait të vet, Harunit: "Më zëvendëso te populli im! Rregullo dhe mos ndiq rrugën e atyre që përhapin shkatërrimin!".**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon për mirësinë e madhe që u bëri bijve të Izraelit, me udhëzimin e madh dhe të rëndësishëm që u dhuroi, kur vendosi t'i fliste Musait dhe t'i jepte Teuratin. Në atë libër do të gjenin ligjet dhe hollësitë e Sheriatit të tyre.

- Ne i premtuam Musait shpalljen pas tridhjetë netësh që i plotësuam edhe me dhjetë të tjera. - Mufesirët kanë thënë se Musai i agjëroi ato tridhjetë ditë. Pasi u përmbushën 30 ditë, Musai pastroi gojën me lëvore peme dhe Allahu e urdhëroi të shtonte edhe dhjetë ditë të tjera.

- Kështu, takimi me Zotin e tij *(për shpalljen e Teuratit)* **u bë pas dyzet netësh.** - Shumica e mufesirëve janë të mendimit se 30 ditët ishin të muajit hënor *Dhul Kide,* të shtuara me dhjetë ditët e para të muajit *Dhul Hixhe*. Kështu është përcjellë nga Ibn Abasi. Sipas këtij mendimi, dyzetditëshi është plotësuar pikërisht në ditën e Bajramit të Kurbanit, dhe ishte pikërisht kjo dita kur Allahu i foli Musait. Kjo është dita edhe kur Allahu i shpalli Muhamedit: "...Sot përsosa fenë tuaj për ju, e plotësova dhuntinë Time ndaj jush dhe zgjodha që Islami të jetë feja juaj." [Maide 3]. Kur u mbush dyzetditëshi, Musai u përgatit për të shkuar në Tur dhe i dha Harunit porositë për të qenë rregullues dhe për t'iu larguar rrugës së shkatërruesve.

- Musai i tha vëllait të vet, Harunit: "Më zëvendëso te populli im! Rregullo dhe mos ndiq rrugën e atyre që përhapin shkatërrimin!" - Sigurisht, që këto ishin thjesht një përkujtim, sepse edhe Haruni ishte një profet i nderuar dhe i zgjedhur nga Allahu dhe ai kurrë nuk do të mbështeste rrugën e shkatërrimtarëve. Paqja e bekimet e Allahut qofshin me Profetin tonë, Musain, Harunin dhe të gjithë profetët e Allahut!

Ajeti 143

143. Kur Musai erdhi në kohën e caktuar dhe Zoti i foli atij, ai tha: "Zoti im! Më mundëso të të shoh!" Ai i tha: "Ti nuk mund të më shohësh Mua. Por shiko atë mal! Nëse ai mbetet në vendin e vet, atëherë, ti do të më shohësh Mua". Por kur Zoti i tij iu shfaq malit, e thërrmoi

dhe e bëri pluhur atë dhe Musait i ra të fikët. Kur erdhi në vete, tha: "I lavdëruar qofsh, o Zoti im! Pendohem para Teje! Unë jam i pari ndër ata që besojnë!"

Shpjegimi i ajetit

Në këtë ajet na tregohet se, kur Musai (a.s) shkoi në takimin me Allahun e Lartësuar dhe dëgjoi fjalët e Tij, iu lut Allahut që t'ia mundësonte që ta shihte Atë:

- Kur Musai erdhi në kohën e caktuar dhe Zoti i foli atij, ai tha: "Zoti im! Më mundëso të të shoh!" - Por Allahu i Lartësuar i tha:

- Ai i tha: "Ti nuk mund të më shohësh Mua. - Parafjala "*len*" do të thotë: "nuk" dhe zakonisht përdoret për mohim të përhershëm të diçkaje. Kështu, fjalë për fjalë, ajeti do të thotë: "Ti kurrë nuk mund të më shohësh Mua." Me këtë ajet janë argumentuar mutezilitët, për të mbështetur qëndrimin e tyre të gabuar, sipas të cilit shikimi i Allahut është i pamundur si në dynja, edhe në ahiret. Por ky konsiderohet si mendimi më i dobët, në lidhje me ajetin. Mendimi i saktë është se ai tregon për pamundësinë e shikimit të Allahut vetëm në këtë jetë, pasi ka argumente të prera e të shumta, që tregojnë se besimtarët do ta shohin Allahun në ahiret. Këto argumente do ti sjellim kur të flasim në tefsirin e fjalës së Allahut të Lartësuar: "Atë ditë do të ketë fytyra të ndritura, që Zotin e tyre do të shikojnë." [Kijame 23, 23].

- Por shiko atë mal! Nëse ai mbetet në vendin e vet, atëherë, ti do të më shohësh Mua.". - Në librat e shkuar është shkruar se Allahu i Lartësuar i tha Musait: "O Musa! Çdo i gjallë që më sheh Mua vdes dhe çdo gjë e thatë përmbyset!" Ndërsa këtu, Allahu i Lartësuar thotë:

- Por kur Zoti i tij iu shfaq malit, e thërrmoi dhe e bëri pluhur atë dhe Musait i ra të fikët. - Ibn Xheriri sjell hadithin nga Hamadi, që tregon se Enesi ka thënë: 1217. "Profeti lexoi fjalën e Allahut: "Por kur Zoti i tij iu shfaq malit, e thërrmoi dhe e bëri pluhur atë...". Ja, kështu - tregon Hamadi - dhe ai *(Profeti)* vendosi gishtin e madh pranë fundit të gishtit të tij të vogël *(për të treguar se malit iu shfaq veçse një pjesë shumë e vogël nga drita e Zotit.)*. Pastaj tha: "... dhe mali u tret *(e u zhduk)*." Humejdi e pyeti Thabitin: "Vërtet veproi kështu?!" Atëherë, Thabiti ngriti dorën e tij, e goditi Humejdin në gjoks dhe i tha: "Profeti i Allahut e tregoi në këtë mënyrë. edhe Enesi e tregoi në këtë mënyrë! Atëherë, si mund ta fsheh unë?!" Kështu e kanë sjellë Imam Ahmedi dhe Tirmidhiu. Ky i fundit ka thënë që hadithi është *hasen sahih garib*. Pra, ai na është sjellë vetëm përmes rrugës së Hamadit. Po kështu ka transmetuar dhe Hakimi që ka thënë se: "hadithi është i saktë, sipas kushteve të Muslimit, edhe pse as Muslimi e as Buhariu nuk e kanë përnxjerrë". Hadithin e ka sjellë edhe Ebu Muhamed el Hasen Ibn Muhamed Ibn Ali el Halali, i cili ka thënë se është *isnad* i saktë, pa asnjë problem. Allahu i Lartësuar thotë: "... e thërrmoi dhe e bëri pluhur atë." Domethënë, e bëri dhé. Pastaj i Lartësuari thotë: "... Musait i ra të fikët". Domethënë, humbi ndjenjat dhe vetëdijen. Një kuptim tjetër, që i kanë dhënë, është: "ra i vdekur". Megjithatë, mendimi i parë është më i saktë, sepse Allahu i Lartësuar thotë në vijim: "Kur erdhi në vete...", dhe përmendja mund të konceptohet veçse pasi ke humbur ndjenjat, dhe jo pas vdekjes.

- Kur erdhi në vete, tha: "I lavdëruar qofsh, o Zoti im! - Dëshmoj pastërtinë dhe dëlirësinë Tënde, o Zot! Ti je i madhëruar dhe i lartësuar, që dikush të mund të të shohë në dynja!

- Pendohem para Teje! - Unë pendohem, për kërkesën që të bëra.

- Unë jam i pari ndër ata që besojnë!" - Ibn Abasi e shpjegon kështu: "Domethënë, jam i pari besimtar nga bijtë e Izraelit." Por Ebu Alije ka thënë që, edhe para Musait, kishte besimtarë në mesin e bijve të Izraelit. Kështu, qëllimi i tij ishte të thoshte: "Unë jam i pari që të besoj, o Zot, dhe për faktin që asnjë krijesë nuk mund të të shohë, deri në Ditën e Kijametit.

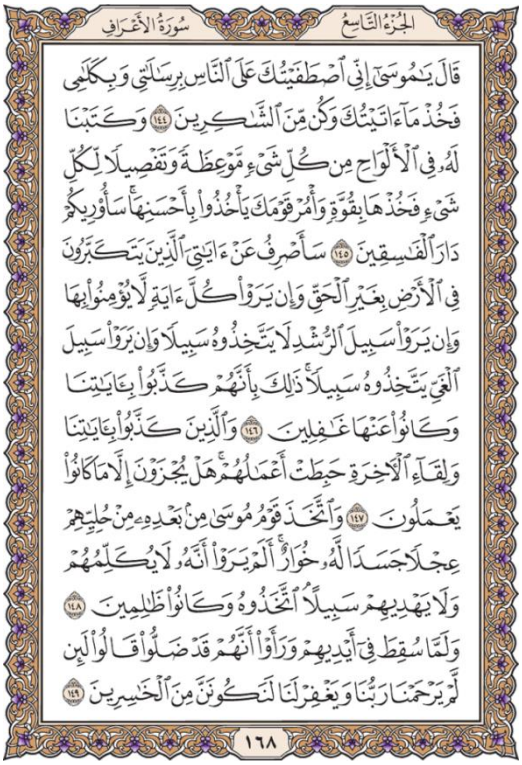
الجزء التاسع سورة الأعراف
قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّي ٱصۡطَفَيۡتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ بِرِسَٰلَٰتِي وَبِكَلَٰمِي
فَخُذۡ مَآ ءَاتَيۡتُكَ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبۡنَا
لَهُۥ فِي ٱلۡأَلۡوَاحِ مِن كُلِّ شَيۡءٖ مَّوۡعِظَةٗ وَتَفۡصِيلٗا لِّكُلِّ
شَيۡءٖ فَخُذۡهَا بِقُوَّةٖ وَأۡمُرۡ قَوۡمَكَ يَأۡخُذُواْ بِأَحۡسَنِهَا سَأُوْرِيكُمۡ
دَارَ ٱلۡفَٰسِقِينَ ﴿١٤٥﴾ سَأَصۡرِفُ عَنۡ ءَايَٰتِيَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ
فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَإِن يَرَوۡاْ كُلَّ ءَايَةٖ لَّا يُؤۡمِنُواْ بِهَا
وَإِن يَرَوۡاْ سَبِيلَ ٱلرُّشۡدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلٗا وَإِن يَرَوۡاْ سَبِيلَ
ٱلۡغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلٗاۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا
وَكَانُواْ عَنۡهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا
وَلِقَآءِ ٱلۡأٓخِرَةِ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡۚ هَلۡ يُجۡزَوۡنَ إِلَّا مَا كَانُواْ
يَعۡمَلُونَ ﴿١٤٧﴾ وَٱتَّخَذَ قَوۡمُ مُوسَىٰ مِنۢ بَعۡدِهِۦ مِنۡ حُلِيِّهِمۡ
عِجۡلٗا جَسَدٗا لَّهُۥ خُوَارٌۚ أَلَمۡ يَرَوۡاْ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمۡ
وَلَا يَهۡدِيهِمۡ سَبِيلًا ٱتَّخَذُوهُ وَكَانُواْ ظَٰلِمِينَ ﴿١٤٨﴾
وَلَمَّا سُقِطَ فِيٓ أَيۡدِيهِمۡ وَرَأَوۡاْ أَنَّهُمۡ قَدۡ ضَلُّواْ قَالُواْ لَئِن
لَّمۡ يَرۡحَمۡنَا رَبُّنَا وَيَغۡفِرۡ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾
١٦٨

Ajetet 144 - 145

144. Ai *(Allahu)* **tha: "O Musa! Unë të kam zgjedhur ty mbi të tjerët, me Shpalljen Time dhe të folurin Tim. Zbatoje atë që të kam dhënë dhe bëhu nga ata që janë mirënjohës!".**

145. Ne i shkruam atij në pllaka urdhra të shumta, për të qenë këshillë dhe sqarim për çdo çështje. "Zbatoji këto me përkushtim dhe urdhëroje popullin tënd që të zbatojë më të mirat porosi! Unë do t'ja tregoj vendbanimet *(rrënojat)* **e të pabindurve.".**

Shpjegimi i ajeteve

- Ai *(Allahu)* **tha: "O Musa! Unë të kam zgjedhur ty mbi të tjerët, me Shpalljen Time dhe të folurin Tim.** - Allahu i Lartësuar na tregon për fjalët dhe përgëzimin, që i drejtoi Musait, kur e njoftoi se Ai e zgjodhi dhe dalloi atë mbi të gjithë njerëzit e kohës së tij, duke i dhuruar Shpalljen dhe duke i folur. Nuk ka dyshim se Muhamedi ﷺ është zotëria dhe më i zgjedhuri i bijve të Ademit, mes të parëve dhe të fundit. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar e përzgjodhi atë për ta bërë vulën e të gjithë të dërguarve dhe profetëve. Pas Muhamedit, për nga dallimi dhe përzgjedhja e Zotit, vjen Ibrahimi (a.s), dhe pas tij vjen Musai, i biri i Imranit, apo siç quhet *Kelim Er-Rahman* (ai, të cilit i foli i Gjithëmëshirshmi).

- Zbatoje atë që të kam dhënë dhe bëhu nga ata që janë mirënjohës!". - Mjaftohu me atë që të kam dhënë, pra, me të folurën drejtpërdrejt, dhe bëhu mirënjohës! Ji mirënjohës për këtë dhuratë të madhe që të dhashë dhe mos kërko diçka, të cilën nuk mund ta përballosh. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon se Ai shkroi në ato pllaka këshilla dhe ligje të qarta rreth hallallit dhe haramit. Në ato pllaka u shkruajt Teurati, për të cilin Allahu i Lartësuar thotë: "Pasi i shkatërruam popujt e mëparshëm, Ne i dhamë Musait Librin, që është dritë për njerëzit dhe Udhëzim e Mëshirë që ata të mund të marrin mësim." El kasas 43.

- Ne i shkruam atij në pllaka urdhra të shumta, për të qenë këshillë dhe sqarim për çdo çështje. - Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- "Zbatoji këto me përkushtim - Përkushtohu me gjallëri dhe sinqeritet, për të përmbushur ato urdhëresa si bindje ndaj Allahut!

- dhe urdhëroje popullin tënd që të zbatojë më të mirat porosi! - Domethënë, që të zbatojnë dispozitat më të rëndësishme dhe më të forta, me të cilat u urdhëruan.

- Unë do t'ja tregoj vendbanimet *(rrënojat)* **e të pabindurve.". -** Do ta shihni përfundimin e hidhur të atyre që e kundërshtojnë urdhrin Tim. Ata do të përfundojnë të shkatërruar.

Ajetet 146 - 147

146. Unë do t'i spraps nga shenjat e Mia ata të cilët tregohen mendjemëdhenj në tokë, duke shpërfillur të drejtën. Ata, edhe nëse i shohin të gjitha shenjat, nuk do të besojnë në to. Nëse shohin rrugën e shpëtimit, ata nuk e marrin atë rrugë; e nëse shohin rrugën e humbjes, kjo është

rruga që e ndjekin ata. Kjo ndodh ngase ata i kanë mohuar shenjat Tona dhe janë treguar mospërfillës ndaj tyre.

147. Ata të cilët i mohojnë shenjat Tona dhe takimin në ahiret, ata i kanë asgjësuar veprat e tyre. A nuk do të shpërblehen ata veçse sipas asaj që kanë bërë?

Shpjegimi i ajeteve

- Unë do t'i spraps nga shenjat e Mia ata të cilët tregohen mendjemëdhenj në tokë, duke shpërfillur të drejtën. - Allahu nuk do t'ua mundësojë kryeneçëve, që nuk i nënshtrohen Atij, por tregojnë mendjemadhësi ndaj njerëzve, që të kuptojnë faktet, që tregojnë madhështinë e Tij, dhe madhështinë e ligjit dhe dispozitave që Ai ka shpallur. Ky është një ndëshkim i merituar, sipas veprave të tyre. Ata u treguan kryeneçë kundrejt të vërtetës, prandaj Allahu i poshtëroi ata, duke i lënë në humbje dhe padituri. Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* për herë të parë, dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre." [En'am 110]. Dhe thotë: "... Por kur ata devijuan, edhe Allahu ua devijoi zemrat. Allahu nuk e udhëzon në rrugë të drejtë një popull që kalon kufijtë." [Saf 5]. Disa selefë kanë thënë: "Diturinë nuk mund ta marrë ai që ka turp (të pyesë dhe të mësojë) dhe ai që është kryeneç."

- Ata edhe nëse i shohin të gjitha shenjat, nuk do të besojnë në to. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë:

- Nëse shohin rrugën e shpëtimit, ata nuk e marrin atë rrugë; e nëse shohin rrugën e humbjes kjo është rruga që e ndjekin ata. - Nëse atyre u shfaqet rruga e shpëtimit dhe mirësisë, ata nuk e ndjekin atë, ndërsa kur u paraqitet rruga e shkatërrimit dhe e humbjes, ata i përkushtohen asaj. Për të treguar shkakun që ata bëjnë këtë zgjedhje, Allahu i Lartësuar thotë:

- Kjo ndodh ngase ata i kanë mohuar shenjat Tona dhe janë treguar mospërfillës ndaj tyre. - Kjo ndodhi për shkak se zemrat e tyre e mohojnë të vërtetën që u paraqitet, nuk e respektojnë atë, nuk mendojnë me kujdes rreth saj, por e trajtojnë dhe e konsiderojnë atë si gënjeshtër. Gjithashtu, Allahu thotë: "... dhe janë treguar mospërfillës ndaj tyre." Domethënë, nuk punojnë sipas kritereve që u dikton e vërteta.

- Ata të cilët i mohojnë shenjat Tona dhe takimin në ahiret - ata i kanë asgjësuar veprat e tyre. - Ata të cilët veprojnë në këtë mënyrë dhe vazhdojnë kështu derisa i gjen vdekja, veprat e tyre asgjësohen. Allahu i Lartësuar thotë:

- A nuk do të shpërblehen ata veçse sipas asaj që kanë bërë? - Ne i shpërblejmë ata veçse sipas veprave që kanë kryer në këtë botë. Nëse kanë vepruar mirë, i mirë do të jetë shpërblimi i tyre, e nëse kanë bërë keq, ashtu do të jetë edhe shpagimi për ta.

Ajetet 148 - 149

148. Populli i Musait, pas largimit të tij, nisi të adhuronte një statujë viçi të bërë me stolitë e tyre. Ai kishte një zë si të lopës. Nuk e shihnin, vallë ata, se ai as nuk u fliste e as nuk i udhëzonte në rrugë të drejtë?! Ata mbanin atë për adhurim dhe ishin të padrejtë.

149. Kur u penduan thellësisht dhe e kuptuan se kishin gabuar, ata thanë: "Nëse nuk na mëshiron dhe nuk na e fal gabimin Zoti ynë, atëherë ne do të jemi më të shkatërruarit!"

Shpjegimi i ajeteve

- Populli i Musait, pas largimit të tij, nisi të adhuronte një statujë viçi të bërë me stolitë e tyre. Ai kishte një zë si të lopës. - Allahu i Lartësuar na tregon për devijimin dhe humbjen e largët të një pjese të bijve të Izraelit, të cilët adhuruan viçin, që ua solli Samiriu. Ai ua ndërtoi viçin me arin e

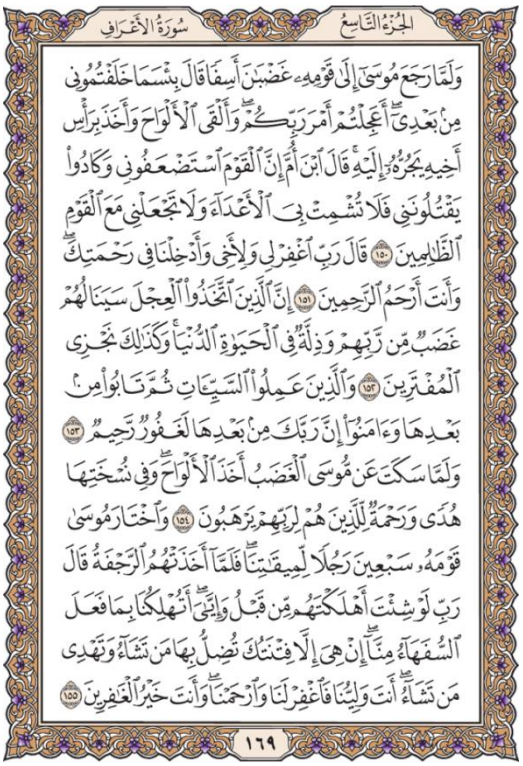
الجزء التاسع سورة الأعراف

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى
مِنۢ بَعْدِىٓ ۖ أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى ٱلْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ
أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيْهِ ۚ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ إِنَّ ٱلْقَوْمَ ٱسْتَضْعَفُونِى وَكَادُوا۟
يَقْتُلُونَنِى فَلَا تُشْمِتْ بِىَ ٱلْأَعْدَآءَ وَلَا تَجْعَلْنِى مَعَ ٱلْقَوْمِ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِأَخِى وَأَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ ۖ
وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ
غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى
ٱلْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ
بَعْدِهَا وَءَامَنُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥٣﴾
وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلْغَضَبُ أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ ۖ وَفِى نُسْخَتِهَا
هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾ وَٱخْتَارَ مُوسَىٰ
قَوْمَهُۥ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَٰتِنَا ۖ فَلَمَّآ أَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ قَالَ
رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّىَّ ۖ أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ
ٱلسُّفَهَآءُ مِنَّآ ۖ إِنْ هِىَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ وَتَهْدِى
مَن تَشَآءُ ۖ أَنتَ وَلِيُّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا ۖ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْغَٰفِرِينَ ﴿١٥٥﴾

١٦٩

stolive të tyre, pastaj hodhi mbi të një grusht nga dheu që ai mori nga gjurma e kalit të Xhibrilit (a.s). Pas kësaj, ai viç nxirrte zë, si pëllitja e lopës. E gjitha kjo ndodhi pasi Musai shkoi në takimin me Allahun. Allahu i Lartësuar i tregoi Musait për devijimin e popullit të tij kur ai ishte në Tur, siç thotë Allahu në një ajet tjetër: "Allahu thotë: "Ne e vumë në provë popullin tënd kur ti nuk ishe me ta dhe Samiriu i çoi ata në humbje." [Ta ha 85]. Është treguar se, kur ata dëgjuan zërin që dilte nga viçi, filluan të vallëzonin dhe kërcenin rreth tij. Kjo qe *fitne* për ta, derisa po thoshin: "Ky është zoti juaj dhe zoti i Musait!" Allahu i Lartësuar thotë: "A nuk e kuptonin ata se ai *(viçi)* as nuk mund t'u thoshte atyre një fjalë *(si përgjigje)*, e as mund t'u bënte as dobi e as dëm?" [Ta ha 89]. Ndërsa në këtë ajet i Madhëruari thotë:

- Nuk e shihnin, vallë ata, se ai as nuk u fliste e as nuk i udhëzonte në rrugë të drejtë?! Ata mbanin atë për adhurim dhe ishin të padrejtë. - Allahu i Madhëruar u tregon se sa i shëmtuar ishte adhurimi që ata i kushtuan viçit, kur u larguan nga adhurimi i Zotit të qiejve dhe të Tokës: "Si është e mundur që të adhuroni një trup viçi, që lëshon zë, por që nuk ju flet dhe as nuk ju udhëzon drejt të mirës?!" Por verbëria që sjell injoranca, ua kishte mbuluar tërësisht shikimin. Imam Ahmedi ka sjellë hadithin nga Ebu Darda, se Profeti i Allahut ka thënë: 1218. "Dashuria e madhe për diçka të verbon dhe të shurdhon.".

- Kur u penduan thellësisht dhe e kuptuan se kishin gabuar, ata thanë: "Nëse nuk na mëshiron dhe nuk na e fal gabimin Zoti ynë, atëherë ne do të jemi më të shkatërruarit!" - Pasi u penduan dhe ndien keqardhje të thellë për atë që bënë, ata u lutën duke thënë: "Nëse nuk na mëshiron dhe nuk na e fal gabimin Zoti ynë, atëherë ne do të jemi më të shkatërruarit! Ne do të jemi të shkatërruar dhe të dëshpëruar." Kjo tregon se ata e pranuan gabimin dhe iu drejtuan Allahut të penduar.

Ajetet 150 - 151

150. Kur Musai u kthye te populli i vet, i zemëruar dhe shumë i hidhëruar, tha: "Shumë keq paskeni vepruar pas largimit tim! A kërkuat përshpejtimin e ndëshkimit të Zotit tuaj?" Ai lëshoi pllakat dhe e zuri të vëllanë për flokësh dhe e tërhoqi nga vetja. Ai tha: "O bir i nënës sime! Populli më mundi dhe gati më vrau! Mos bëj që të gëzohen armiqtë me fatkeqësinë time dhe mos më shih si gjynahqar!".

151. Atëherë, Musai u lut: "Zoti im! Na fal mua dhe vëllanë tim dhe na përfshi në mëshirën Tënde! Ti je më Mëshiruesi i mëshiruesve!".

Shpjegimi i ajeteve

- Kur Musai u kthye te populli i vet, i zemëruar dhe shumë i hidhëruar, tha: "Shumë keq paskeni vepruar pas largimit tim! - Allahu i Lavdëruar na tregon se, kur Musai u kthye nga ai takim madhështor, në të cilin i foli nga afër Zotit të tij, ishte i mbushur me zemërim për atë poshtërsi të madhe që ata kishin bërë. Ai u tha: "Shumë keq paskeni vepruar pas

largimit tim! Ajo që bëtë pas largimit tim është një vepër e shëmtuar e shumë e ligë."

- A kërkuat përshpejtimin e ndëshkimit të Zotit tuaj?" - Allahu ishte Ai që e përcaktoi vonesën dhe mungesën time ndër ju për pak kohë. Nuk duruat sa të vija unë?!

- Ai lëshoi pllakat dhe e zuri të vëllanë për flokësh dhe e tërhoqi nga vetja. - Musai i hodhi pllakat, nga zemërimi me popullin e tij. Kjo vërteton atë që ka thënë Profeti: 1219. "Nuk është njëlloj lajmi për diçka me shikimin e saj me sy." [59] Pastaj e zuri të vëllanë për flokësh, nga frika se ndoshta nuk kishte bërë sa duhej për t'i ndaluar ata nga kjo padrejtësi, siç thotë i Lartësuari: "Musai tha: "O Harun! Ç'të pengoi ty që të vije pas meje, kur pe se ata morën rrugën e gabuar? Mos, vallë, edhe ti e kundërshtove urdhrin tim?" Haruni tha: "O bir i nënës sime! Mos më kap as për mjekre, as për flokësh! Në të vërtetë, pata frikë se do të thoshe: "I përçave bijtë e Izraelit dhe nuk e respektove fjalën time?" [Ta Ha 92 - 94]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë:

- Ai i tha: "O bir i nënës sime! Populli më mundi dhe gati më vrau! Mos bëj që të gëzohen armiqtë me fatkeqësinë time dhe mos më shih si gjynahqar!" - Kuptimi: Mos më trajto edhe mua si ata dhe mos më shih si zullumqar! Haruni ishte vëllai i Musait nga nëna dhe nga babai, por ai i përmendi nënën, me qëllim që të nxiste ndjeshmëri më të madhe tek Musai. Haruni a.s. ishte i pafajshëm për krimin e tyre, madje i këshilloi ata, sikurse na njofton i lartësuari: "Haruni u pat thënë më parë: "O populli im! Ju po sprovoheni me të *(me viçin e gëdhendur)*. Nuk ka dyshim se Zoti juaj është i Gjithëmëshirshmi, prandaj ejani pas meje dhe bindjuni urdhrit tim!"." [Ta ha 90]. Pasi u qetësua në lidhje me pafajësinë dhe pastërtinë e të vëllait, Musai filloi të lutej:

- Atëherë, Musai u lut: "Zoti im! Na fal mua dhe vëllanë tim dhe na përfshi në mëshirën Tënde! Ti je më Mëshiruesi i mëshiruesve.". - Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ibn Abasi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1220. "Allahu e mëshiroftë Musain! Nuk është njëlloj lajmi për diçka dhe shikimi me sy i saj. Kur Zoti i tij e njoftoi Musain për atë që kishte bërë populli i tij në lidhje me adhurimin e viçit, ai nuk i hodhi pllakat, që mbante. Por kur e pa me sytë e vet se çfarë kishin bërë, atëherë i hodhi pllakat (nga zemërimi)."

Ajetet 152 - 153

152. Nuk ka dyshim se ata që adhuruan viçin, ka për t'i përfshirë zemërimi i Zotit të tyre dhe poshtërimi në jetën e dynjasë. Kështu i shpërblejmë Ne trilluesit e së pavërtetës.

153. Por për ata që bënë vepra të këqija e pastaj u penduan dhe besuan *(sinqerisht)*, **Zoti yt do të jetë Falës i Madh e Mëshirëplotë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Nuk ka dyshim se ata që adhuruan viçin, ka për t'i përfshirë zemërimi i Zotit të tyre dhe poshtërimi në jetën e dynjasë. - Për sa i përket zemërimit të Allahut, që përfshiu ata, ishte pikërisht fakti që Allahu i Lartësuar nuk do ta prananonte pendimin, derisa ata të vrisnin njëri-tjetrin, sikurse u shtjellua në suren Bekare.[60] Për sa i përket poshtërimit në këtë jetë, është e vërtetë se ata gjithmonë do t'i shoqërojë përçmimi dhe poshtërimi mes njerëzve. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Kështu i shpërblejmë Ne trilluesit e së pavërtetës. - Kështu do t'i ndëshkojmë gjithmonë të gjithë ata që shpikin besime të kota dhe bidate. Poshtërimi që sjell bidati dhe kundërvënia ndaj rrugës së drejtë doli nga zemrat e tyre për t'u shfaqur në pamjen e jashtme e tyre. Në vijim, Allahu i Lartësuar i udhëzon robërit e Tij që gjithmonë të pendohen, sepse Ai e pranon pendimin, për çfarëdo gjynahu që ata bëjnë. Majde, edhe kufri, shirku dhe nifaku falen, nëse njeriu pendohet sinqerisht.

- Por për ata që bënë vepra të këqija e pastaj u penduan dhe besuan *(sinqerisht)*, **Zoti yt do të jetë Falës i Madh e Mëshirëplotë.** - Domethënë, edhe pas atyre

që Allahu i quan "vepra të këqija", Ai është sërish Falës i madh dhe Mëshirëplotë.

Ajeti 154

154. Kur Musait iu shua zemërimi, i mori Pllakat, në të cilat kishte udhëzime e mëshirë për ata që e kanë frikë Zotin e tyre.

Shpjegimi i ajetit

- Kur Musait iu shua zemërimi, i mori Pllakat, në të cilat kishte udhëzime e mëshirë për ata që e kanë frikë Zotin e tyre. - Pasi u qetësua, Musai i mori përsëri Pllakat, të cilat i kishte hedhur në çastin e zemërimit, që i shkaktoi adhurimi i viçit. Kjo ndodhi nga ndjenja e tij e fuqishme për t'i dhënë Allahut të Madhëruar atë që Ai meriton. Allahu i Lartësuar thotë për Pllakat, që në to kishte: "... udhëzime e mëshirë". Shumë mufesirë thonë se, kur ai hodhi Pllakat, ato u thyen, por ai i bashkoi sërish. Për këtë arsye, disa selefë kanë thënë se Musai gjeti në to (në ato copa) udhëzime madhështore dhe mëshirë. Për sa i përket argumentit të qartë që tregon se ato u thyen kur ai i hodhi në tokë, ndërkohë që ato ishin prej xhevahireve të Xhenetit, është se, kur Musai i mblodhi sërish, ai gjeti në to (pra, në pjesët e ndryshme të thyera) udhëzim dhe mëshirë për ata që e kanë frikë Zotin e tyre.

Ajetet 155 - 156

155. Musai zgjodhi shtatëdhjetë vetë nga populli i tij për vendin Tonë të takimit. Kur ata i zuri tronditja e fuqishme, ai tha: "O Zoti im! Po të kishe dashur Ti, do të na kishe shkatërruar më parë, si ata, edhe mua. A po na shkatërron për atë që vepruan mendjelehtët nga mesi ynë? Kjo është vetëm një sprovë e urdhëruar nga Ti, me të cilën lë të humbur atë që Ti do dhe udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ti do. Ti je Mbrojtësi ynë! Na fal e na mëshiro, sepse Ti je më i Miri Falës!

156. Cakto për ne atë që është e mirë në këtë botë dhe në botën tjetër! Ne jemi kthyer *(të penduar)* **tek Ti!" Ai tha: "Me ndëshkimin Tim godas atë që Unë dëshiroj, ndërsa mëshira Ime ka përfshirë gjithçka. Atë** *(mëshirën)* **e kam caktuar për ata që janë të devotshëm, japin zekatin dhe për ata që besojnë në argumentet Tona ...**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e kishte urdhëruar Musain që të përzgjidhte 70 burra nga populli i tij:

- Musai zgjodhi shtatëdhjetë vetë nga populli i tij për vendin Tonë të takimit. - Kështu, Musai zgjodhi 70 burrat më të mirë të bijve të Izraelit dhe u tha: "Nisuni drejt Allahut, për t'i shprehur Atij pendimin për atë që bëtë, domethënë, për idhujtarinë dhe adhurimin e viçit! Kërkojini Atij falje për të gjithë popullin tuaj! Agjëroni dhe pastrohuni shpirtërisht! Pastroni dhe rrobat tuaja!" Kështu, Musai doli së bashku me ta drejt Malit të Sinait, për takimin që ia kishte caktuar Zoti i tij. Ai shkonte atje veçse me urdhër të Allahut. Kur mbërritën afër vendit të caktuar, ata i thanë Musait (a.s): "Lutu që t'i dëgjojmë edhe fjalët e Zotit tonë!" - "Po, - tha Musai, - do ta bëj." Kur Musai iu afrua malit, mbi të u afrua një ré në formë shtylle, derisa ajo e mbuloi të gjithë malin. Musai u afrua, hyri nën të dhe i tha popullit të vet: "Ejani, afrohuni!" Ata u afruan, derisa hynë nën re dhe ranë të gjithë në sexhde. Atëherë, ata dëgjuan kur Allahu i Lartësuar i foli Musait, duke i dhënë urdhëresa dhe ndalesa. Pasi mbaroi së dhëni porositë dhe urdhëresat, reja që qëndronte sipër Musait u largua. Musai u kthye tek shtatëdhjetë burrat e përzgjedhur, por për çudi, ata thanë: "O Musa! Ne nuk kemi për të të besuar, derisa ta shohim Allahun haptazi." Menjëherë *(pas kësaj)*, ju përfshiu rrufeja dhe ju e patë." [Bekare 55]. Kështu, ata vdiqën që të gjithë. Atëherë, Musai u ngrit dhe filloi t'i lutej me përgjërim Zotit të Tij, duke i thënë:

- Kur ata i zuri tronditja e fuqishme, ai tha: "O Zoti im! Po të kishe dashur Ti, do të na kishe shkatërruar më parë, si ata, edhe mua. A po na shkatërron për atë që vepruan mendjelehtët nga mesi

ynë? - Vëreni me kujdes fjalinë: "A po na shkatërron për atë që vepruan mendjelehtët nga mesi ynë?" Kjo ishte një pjesë nga lutja e Musait, që Allahu na e tregon në këtë ajet. Kuptimi i saj është: A po i shkatërron këta, o Zot, për shkak të asaj që vepruan mendjelehtët nga mezi ynë, të cilët adhuruan viçin?" Ibn Abasi, Katadja dhe Ibn Xheriri kanë thënë si shpjegim të këtij ajeti: "Ata i zuri një tronditje e fuqishme, sepse ata nuk u distancuan nga populli i tyre, që ranë në idhujtari dhe nuk i ndaluan ata nga ajo e keqe." Ky mendim mbështetet pikërisht nga fjala e Musait: "A po na shkatërron për atë që vepruan mendjelehtët nga mesi ynë?" Në vijim, Musai vazhdoi të lutej dhe të thoshte:

- Kjo është vetëm një sprovë e urdhëruar nga Ti, me të cilën e lë të humbur atë që Ti do dhe udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ti do. - **"**Të gjitha këto janë pjesë e sprovës për robërit e Tu dhe e urdhëruar nga Ti, o Zot!" Kështu ka thënë Ibn Abasi, Seid Ibn Xhubejri e shumë dijetarë selefë të hershëm, por edhe të mëvonshmit. Patjetër që ky është një kuptim i saktë. Nuk ka dyshim se Allahu i Madhëruar është i vetmi që gjykon dhe urdhëron. E thënë ndryshe, urdhrat janë vetëm të Tij dhe i gjithë gjykimi është në dorën e Tij. Në dorën e Allahut është krijimi dhe administrimi i çdo çështjeje të krijesave.

- Ti je Mbrojtësi ynë! Na fal e na mëshiro, sepse Ti je më i Miri Falës! - *El Gafru* quhet mbulimi i gjynaheve dhe mos ndëshkimi për to. Ndërsa *El Rahme* (mëshira), nëse përmendet së bashku me *el gafr*-in (faljen), nënkupton se Allahu do ta ruajë robin që të mos bjerë më në atë gjynah në të ardhmen. Më pas, thotë: "sepse Ti je më i Miri Falës!" Pra, askush nuk mund t'i falë dhe mbulojë gjynahet, përveç Teje!

- Cakto për ne atë që është e mirë në këtë botë dhe në botën tjetër! - Lutjet e mësipërme ishin për të shpëtuar nga e keqja dhe nga çdo gjë që njeriu druhet. Ndërsa me këtë lutje synohet arritja dhe realizimi i të mirave. Kështu, kuptimi është: Na dhuro

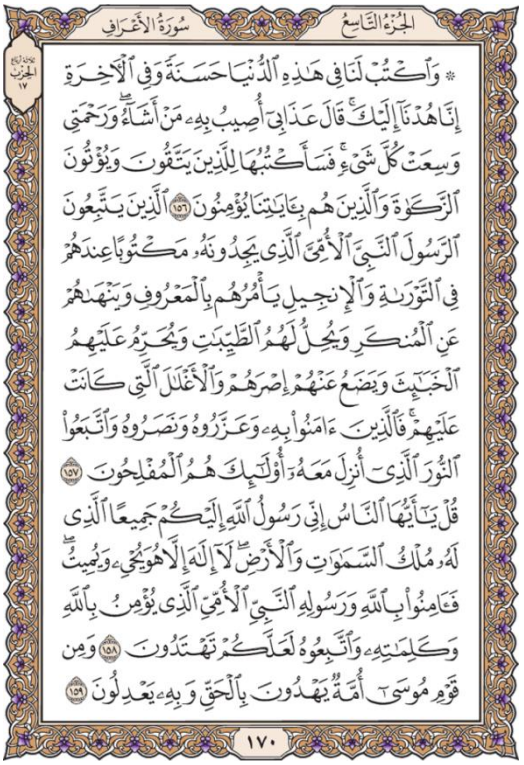
الجزء التاسع سورة الأعراف
الحزب ١٧
* وَٱكْتُبْ لَنَا فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ
إِنَّا هُدْنَآ إِلَيْكَ ۚ قَالَ عَذَابِىٓ أُصِيبُ بِهِۦ مَنْ أَشَآءُ ۖ وَرَحْمَتِى
وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ
ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِىَّ ٱلْأُمِّىَّ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ
فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَىٰهُمْ
عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ
ٱلْخَبَٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَٱلْأَغْلَٰلَ ٱلَّتِى كَانَتْ
عَلَيْهِمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُوا۟
ٱلنُّورَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾
قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ٱلَّذِى
لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ
فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِىِّ ٱلْأُمِّىِّ ٱلَّذِى يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ
وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾ وَمِن
قَوْمِ مُوسَىٰٓ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾
١٧٠

hasene (të mira) në dynja dhe ahiret! Kuptimin e fjalës *hasene* e kemi shpjeguar në suren Bekare. [61]

- Ne jemi kthyer *(të penduar)* **tek Ti!** - Ne u penduam dhe u kthyem të nënshtruar tek Ti.[62]

- Ai thotë: "Me ndëshkimin Tim godas atë që Unë dëshiroj, ndërsa mëshira Ime ka përfshirë gjithçka. - Unë veproj çfarë dëshiroj dhe gjykoj sipas vullnetit Tim! Të gjitha këto i bëj me urtësi dhe drejtësi absolute! I pastër dhe i lartësuar qoftë Allahu! Nuk ka të adhuruar me meritë veç Tij! Ai thotë: "...ndërsa mëshira Ime ka përfshirë gjithçka." Domethënë, mëshira e Allahut është madhështore dhe gjithëpërfshirëse. Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar na njofton rreth mbajtësve të Fronit dhe melekëve që janë rreth e rrotull Fronit, të cilët thonë: "Zoti ynë, Ti, me mëshirën dhe me diturinë Tënde përfshin gjithçka." [Gafir 7]. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Selmani, se Profeti ka thënë: 1221. "Allahu Krenar dhe i Lartësuar ka 100 mëshira. Vetëm përmes një mëshire,

krijesat mëshirojnë njëra-tjetrën. Edhe kafsha e ngre me kujdes thundrën e saj, për të ruajtur të voglin e saj, që të mos e lëndojë atë. Ai i ka lënë 99 pjesë të mëshirës për në Ditën e Gjykimit" Ky hadith është përnxjerrë nga Muslimi.

- Atë *(mëshirë)* e kam caktuar për ata që janë të devotshëm, e japin zekatin dhe për ata që besojnë në argumentet Tona - E kam bërë detyrë mëshirën dhe kam për t'i mëshiruar ata, si bamirësi nga Unë dhe si nderim për atë kategori njerëzish "që janë të devotshëm". Domethënë, ruhen nga shirku dhe gjynahet e mëdha. Allahu thotë për ta, që: "... japin zekatin". *Zekat* do të thotë pastrim. Disa thonë që është fjala për pastrimin e shpirtit, kurse të tjerë thonë që është fjala për pastrimin e pasurisë. Por ka mundësi, gjithashtu, që ky ajet të jetë i përgjithshëm dhe t'i përfshijë të dyja kuptimet, sepse ky ajet është zbritur në Mekë (kur ende nuk ishte ligjëruar *zekati* i pasurisë). Më pas, i Lartësuari thotë: "...dhe për ata që besojnë në argumentet Tona..." - Domethënë, besojnë me siguri të plotë dhe bindje gjithçka që Allahu ka urdhëruar të besohet.

Ajeti 157

157. për ata që pranojnë të Dërguarin, Profetin "ummij" që nuk shkruan e nuk lexon, të cilin e gjejnë të cilësuar në Teurat dhe në Ungjill, që i urdhëron ata për të mirë dhe i ndalon nga e keqja, që u lejon ushqimet e këndshme dhe u ndalon ato të pakëndshmet, që u heq barrën e rëndë dhe prangat. Ata që besojnë në të, që e nderojnë atë, që e ndihmojnë atë dhe që veprojnë me Dritën që iu zbrit atij - këta janë ata të shpëtuarit.

Shpjegimi i ajetit

- për ata që pranojnë të Dërguarin, Profetin "ummij" që nuk shkruan e nuk lexon, të cilin e gjejnë të cilësuar në Teurat dhe në Ungjill ... - Ky është përshkrimi i Muhamedit ﷺ në librat e profetëve. Ata u dhanë lajmin e gëzuar e të mirë popujve të tyre për ardhjen e Muhamedit dhe i urdhëruan ata që ta pasonin atë. Përshkrimi i Muhamedit vazhdon të jetë në librat e tyre. Ai është i njohur dhe shumë i dukshëm për dijetarët dhe udhëheqësit e tyre fetarë. Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Ebu Safër el Akili, i cili ka thënë se i ka treguar një *earab*: 1222. "Gjatë kohës së jetës së Profetit të Allahut, unë solla në Medinë një deve qumështi. Pasi përfundova tregtinë që kisha, thashë me vete: "Do të shkoj ta takoj atë burrë dhe do të dëgjoj prej tij!" E pashë atë (Profetin ﷺ) mes Ebu Bekrit dhe Umerit, duke ecur. I ndoqa pas, derisa ata mbërritën tek një burrë jehudi, i cili kishte hapur Teuratin dhe po e lexonte, për të gjetur ngushëllim për djalin e vet, i cili ishte duke vdekur. ai ishte nga fëmijët më të bukur dhe më të mirë të zonës. Profeti i Allahut tha: "Po të pyes për hir të Atij që shpalli Teuratin: a e gjen në këtë librin tënd përshkrimin tim dhe vendin nga dola unë (si Profet)?" Ai bëri me shenjë me kokën e tij, duke mohuar. Por djali i tij tha: "Betohem në Atë që e zbriti Teuratin, se ne e gjejmë në librin tonë përshkrimin tënd dhe vendin nga ku u dërgove (si profet). Unë dëshmoj se nuk ka zot tjetër që meriton të adhurohet, veç Allahut, dhe dëshmoj se ti je Profeti i Allahut!" Profeti ﷺ tha: "Largojeni këtë jehud nga vëllai juaj!" Pastaj u kujdes per qefinosjen dhe faljen e namazit të xhenazes së djalit." Ky është një hadith i fortë, për të cilin dëshmon një rrëfim i saktë nga Enesi. Ibn Xheriri sjell rrëfimin nga Ata Ibn Jesari, i cili ka thënë: "Takova Abdullah Ibn Amrin dhe i thashë: "Më trego diçka rreth përshkrimit të Profetit të Allahut në Teurat?" Ai më tha: "Po, do të tregoj. Betohem në Allah, se ai përmendet në Teurat me të njëjtin përshkrim që është në Kur'an: "O Profet! Ne të kemi dërguar ty si dëshmues, si përgëzues dhe si qortues...." Të dërguam si mbrojtës i popullit *umij*. Ti je adhuruesi Im, robi dhe profeti Im. Emri yt është *El Muteuek-kel*. Ai nuk është i vrazhdë dhe as i ashpër. Allahu nuk ka për ta marrë atë, derisa ta fusë në rrugë të drejtë popullin e devijuar e derisa ata të thonë: 'Nuk ka Zot tjetër të adhuruar me meritë

veç Allahut!' Ai do të çelë nëpërmjet tij zemra të mbyllura, veshë të shurdhuar dhe sy të verbuar." Më pas - thotë Atau, - unë takova Keabin dhe e pyeta për të njëjtën gjë. Dhe ai më tregoi të njëjtën gjë, fjalë për fjalë, pa ndyshuar as edhe një gërmë, veç një pjese, që Keabi e shprehu me gjuhën (djalektin) e tij." Këtë rrëfim e ka sjellë edhe Buhariu në *Sahih*-un e tij. Ndër të tjera, pas pjesës: "Nuk është i vrazhdë dhe as i ashpër", ai shtoi: "Ai nuk e ngre zërin lart nëpër tregje dhe të keqes nuk i përgjigjet me të keqe, por fal shumë dhe toleron." I tillë ka qenë përshkrimi i Profetit të Allahut në librat e shkuar.

- që i urdhëron ata për të mirë dhe i ndalon nga e keqja ... - Dhe, vërtet, e tillë ishte gjendja e tij. Ai urdhëronte veçse për të mirë dhe ndalonte veçse nga e keqja, sikurse aludon Abdullah Ibn Mesudi kur thotë: "Nëse dëgjoni që Allahu thotë: O ju që keni besuar", atëherë dëgjo me kujdes dhe vëmendje, sepse pas saj do të vijë ose një urdhër për diçka të mirë, ose një ndalesë nga diçka që është e keqe."

- që u lejon ushqimet e këndshme dhe u ndalon ato të pakëndshmet ... - Ai u lejonte shumë nga ato gjëra që ia patën bërë haram vetes, të ashtuquajturat Behira, Sâiba, Uesila, Hâm etj., nëpërmjet të cilave ata e kishin ngushtuar shumë veten. Nga ana tjetër, ky Profet u ndaloi shumë gjëra të pista, si mishi i derrit, pasuria e fituar përmes fajdesë dhe ushqime, që ata ia kishin lejuar vetes. Disa dijetarë kanë thënë: "Çdo gjë që e ka lejuar Allahu, ajo është e mirë, e këndshme dhe e dobishme, si për trupin, ashtu edhe për fenë dhe shpirtin e njeriut. Gjithashtu, çdo gjë që Ai e ka ndaluar, ajo është e pisët, e neveritshme dhe e dëmshme si për trupin, ashtu edhe për fenë dhe shpirtin e robit."[63]

- që u heq barrën e rëndë dhe prangat. - Ky Profet solli një fe plot lehtësime dhe tolerancë. Në një hadith, që vjen me rrugë shumta, Profeti ﷺ ka thënë: 1223. "Unë jam dërguar me fenë *hanifie* (e drejtë) dhe *semĥâ* (tolerante, të thjeshtë dhe të lehtë)". Gjithashtu, është transmetuar se kur Profeti dërgoi Muadhin dhe Ebu Musën në Jemen, i porositi duke u thënë: 1224. "Përgëzoni njerëzit dhe mos i largoni ata, lehtësoni dhe mos vështirësoni, bashkëpunoni me njëri tjetrin dhe mos u kundërshtoni!" Ndërsa nga Ebu Berzete el Eslemi përcillet se Profeti ka thënë: 1225. "Me të vërtetë, Allahu nuk do ta marrë në përgjegjësi umetin tim për mendimet që vërtiten në shpirtin e tyre, për sa kohë ata nuk e flasin apo të punojnë sipas tyre." Gjithashtu, Profeti ka thënë: 1226. "Allahu i ka falur umetit tim tri gjëra: ato që bëhen gabimisht, ato që bëhen nga harresa dhe ato që bëhen nën peshën e kërcënimit." Përsëri, Profeti ﷺ ka thënë: 1227. " Allahu i Lartësuar e udhëzoi këtë umet që të thonë dhe të luten: "...Zoti ynë, mos na dëno nëse harrojmë ose gabojmë! Zoti ynë, mos na ngarko me barrë të rëndë, siç ngarkove ata që ishin para nesh! Zoti ynë, mos na ngarko më tepër sesa kemi fuqi! Na i shlyej gjynahet, na i mbulo të këqijat e na mëshiro! Ti je Mbrojtësi ynë! Na ndihmo kundër atyre që nuk besojnë!" [Bekare 286]. Në *Sahih*-un e Muslimit është hadithi, se: 1228. "Pas secilës nga këto lutje, Allahu i Madhëruar thotë: "E bëra, e pranova lutjen tuaj!"

- Ata që besojnë në të, që e nderojnë atë, që e ndihmojnë atë dhe që veprojnë me Dritën që iu zbrit atij - këta janë ata të shpëtuarit. - Drita që ju zbrit atij është Kur'ani dhe Suneti. Të gjithë ata që punojnë në bazë të tyre janë të shpëtuar në të dyja jetët.

Ajeti 158

158. Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. Jam i dërguari i Allahut, në dorën e të Cilit është sundimi i qiejve e i tokës. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Ai jep jetë dhe Ai jep vdekje. Besoni në Allahun dhe në të Dërguarin e Tij, Profetin "ummij", që nuk shkruan e nuk lexon, që beson Allahun dhe Shpalljet e Tij! Ndiqeni rrugën e tij, që të jeni të udhëzuar!

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij të zgjedhur, Muhamedit:

- Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. - Kjo është një thirrje, që u drejtohet të gjithë njerëzimit, të kuqve, të bardhëve, të zinjve, arabëve e jo arabëve, për ta besuar atë si Profetin e Zotit. Kjo tregon për nderin dhe madhështinë e këtij Profeti, të cilin Allahu e zgjodhi dhe e dalloi mbi të gjithë, për të qenë vula e të gjithë të dërguarve të Tij. Ky Profet u dërgua tek të gjithë njerëzit. I Lartësuari thotë: "Thuaj: "Kush është Ai që e ka dëshminë më të fortë?" Thuaj: "Allahu është dëshmues mes meje dhe jush. Mua më është shpallur ky Kur'an, që me të t'ju tërheq vërejtjen juve dhe atij që i komunikohet. ..." [En'am 19], dhe thotë: "... Ndërsa për grupimet që e mohojnë atë, Zjarri është vendi i premtuar." [Hud 17]. Gjithashtu: "...Thuaju atyre që u është dhënë Libri dhe injorantëve: "A e pranoni fenë islame?" Nëse e pranojnë Islamin, atëherë e kanë gjetur të vërtetën; e nëse refuzojnë, ti ke për detyrë vetëm kumtimin." [Al Imran 20]. Ajetet që lidhen me këtë çështje janë të shumta, ashtu si edhe hadithet. Është një çështje e njohur dhe e padiskutueshme në islam, se Muhamedi u dërgua për të gjithë njerëzit.[64] Imam Ahmedi sjell hadithin nga Amr Ibn Shuajbi, ky nga i ati, e ky nga gjyshi i tij, i cili tregon: 1229. "Profeti i Allahut, gjatë udhëtimit për në luftën e Tebukut, u ngrit natën të falte namaz. Pas tij u mblodhën një grup sahabësh, për ta ruajtur. Pasi mbaroi së faluri, ai u kthye nga ata dhe tha: "Sot m'u dhanë pesë veçori, që nuk i janë dhënë askujt para meje: Unë u dërgova për të gjithë njerëzit, ndërsa çdo profet para meje dërgohej veçse tek populli i vet. Unë ndihmohem në luftë nëpërmjet frikës (në zemrat e armiqve). Edhe sikur të jem një muaj larg tyre, ata mbushen me frikë prej meje. Mua më është lejuar plaçka e luftës, që për të parët ishte diçka e ndaluar dhe ata e digjnin atë në zjarr. Toka më është bërë e tëra faltore dhe pastrim. Kudo që më zë namazi, marr tejemum dhe falem në të, ndërsa për të parët kjo ishte jo e lejuar, prandaj ata faleshin vetëm në faltoret e tyre. Ndërsa e pesta, ajo është ç'është! Mua m'u tha: "Kërko, sepse çdo profet ka kërkuar diçka nga Zoti!" Por unë e lashë kërkesën time për në Ditën e Kijametit. Ajo është për ju dhe për të gjithë ata që dëshmojnë: "*Lâ ilâhe il-l'Allâh*". *Isnadi* i tij është i mirë dhe i fortë, edhe pse Buhariu dhe Muslimi nuk e kanë përnxjerrë në *Sahih*-ët e tyre. Imam Muslimi sjell hadithin nga Ebu Musa el Eshariu (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1230. "Betohem në Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im! Çdo njeri nga ky umet, jehud ose i krishterë qoftë, që tashmë dëgjon për mua, dhe pastaj vdes pa më besuar (si profet i Zotit), ka për të hyrë në Zjarr!" Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Musa el Eshariu (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1231. "Çdo njeri nga ky umet, jehud ose i krishterë qoftë, që tashmë dëgjon për mua, dhe pastaj nuk më beson (si profet i Zotit), nuk ka për të hyrë në Xhenet!" Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Jam i dërguari i Allahut, në dorën e të Cilit është sundimi i qiejve e i tokës. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Ai jep jetë dhe Ai jep vdekje. - Ai që më dërgoi mua si Profet është Allahu, i Cili është Krijuesi i gjithçkaje, Zotëruesi, Pronari dhe Sunduesi. Në dorën e Tij është jeta dhe vdekja dhe Ai vendos për gjithçka.

- Besoni në Allahun dhe në të Dërguarin e Tij, Profetin "ummij" që nuk shkruan e nuk lexon, që beson Allahun dhe Shpalljet e Tij! - Allahu i njofton njerëzit se Muhamedi është Profeti që Ai e përzgjodhi për ta dërguar ndër ta dhe se ai është Profeti, për të cilin kanë përgëzuar e njoftuar të gjithë profetët e parë në librat e shkuar. Në ata libra ai është përshkruar pikërisht si Profeti "*ummij*", që nuk shkruan e nuk lexon. Allahu i Lartësuar thotë për Profetin e Tij: "...që beson Allahun dhe Shpalljet e Tij!" Domethënë, veprat e tij

vërtetojnë fjalët që ai thotë dhe ai beson gjithçka që Allahu i thotë dhe e urdhëron. Për këtë arsye, Allahu i urdhëron robërit e Tij:

- Ndiqeni rrugën e tij, që të jeni të udhëzuar! - Ndiqni rrugën dhe gjurmët e tij! Kjo është mënyra e vetme që të gjeni rrugën e drejtë dhe që udhëzimi i plotë të gjejë rrugën për tek ju.

Ajeti 159

159. Te populli i Musait kishte njerëz që udhëzonin në të vërtetën dhe, nëpërmjet saj, mbanin drejtësinë.

Shpjegimi i ajetit

- Te populli i Musait kishte njerëz që udhëzonin në të vërtetën dhe, nëpërmjet saj, mbanin drejtësinë. - Allahu i Lartësuar na tregon se një grup nga bijtë e Izraelit udhëzonin në të vërtetën dhe mbanin drejtësi, duke vepruar e jetuar sipas saj, sikurse thotë edhe në ajetin tjetër: "Jo të gjithë prej tyre janë njëlloj. Disa nga ithtarët e Librit i qëndrojnë besnikë të vërtetës duke lexuar ajetet e Librit të Allahut *(Kur'anin)* gjatë natës dhe bien në sexhde *(duke u lutur)*. Ata besojnë Allahun dhe Ditën e Gjykimit, këshillojnë për të mirë, ndalojnë nga e keqja dhe garojnë për vepra të mira. Ata janë prej të mirëve. Çfarëdo të mire që ata bëjnë, nuk do t'u mohohet. Allahu i di mirë të devotshmit." [Al Imran 113 - 115], ose: "Ka nga ithtarët e Librit të tillë që, me të vërtetë besojnë në Allahun. Ata besojnë në atë që ju është shpallur juve dhe në atë që u është shpallur atyre dhe i frikësohen me përulësi Allahut. Ata nuk i shesin argumentet e Allahut për hir të ndonjë çmimi të paktë. Ata do ta marin *(të plotë)* shpërblimin nga Zoti i tyre. Allahu është i shpejtë në llogarinë Tij." [Al Imran 199]. Ose: "Ata të cilëve Ne u dhamë Librin përpara këtij, besojnë edhe në këtë *(Kur'an)*. Dhe kur atyre u këndohet ai *(Kur'ani)*, ata thonë: "Ne besojmë në të, sepse ai është e vërteta prej Zotit tonë. Ne vërtet, edhe para tij kemi qenë muslimanë *(të dorëzuar një Zoti të vetëm)*." Atyre do t'u jepet shpërblim i dyfishtë, sepse kanë qenë të durueshëm. Ata e largojnë të keqen me të mirë dhe japin nga ajo që Ne u kemi dhënë." [Kasas 52 - 54]. Ose: "Ata të cilëve ua dhamë Librin e lexojnë *(dhe e ndjekin)* atë *(Kur'anin*, ashtu si duhet. Pikërisht ata e besojnë me të vërtetë atë *(Kur'anin)*. Ndërsa ata që e mohojnë atë *(Kur'anin)*, pikërisht ata janë të humburit." [Bekare 121], ose: "Thuaj: "Besoni në atë *(Kur'anin)* apo jo, atyre që u është dhënë dituri *(nga librat e parë)* para tij, kur u lexohet *(Kur'ani)* lëshohen me fytyrë përdhe, duke bërë sexhde.". Dhe thonë: "I Lartësuar qoftë Zoti ynë! Premtimi i Zotit tonë është përmbushur."Ata lëshohen me fytyrë në tokë duke qarë dhe ai *(Kur'ani)* ua shton edhe më shumë përuljen." [Isra 107 - 109]. Thuhet se kur bijtë e Izraelit vranë profetët e tyre dhe mohuan besimin e pastër, ndër 12 fise që ishin gjithsej, vetëm njëri prej tyre qëndroi në besimin e drejtë. Ata u distancuan nga krimi që bënë shumë të tjerë, i kërkuan falje e mbrojtje Allahut dhe iu lutën që Ai të bënte ndarjen mes tyre dhe keqbërësve. Kështu, ata qëndruan në të vërtetën dhe udhëzonin e gjykonin sipas saj. (Ka dëshmi të ndryshme rreth këtij grupi besimtarësh, por që nuk janë me transmetime të sakta e të besueshme, prandaj nuk po i përmendim.) [65]

Ajetet 160 - 162

160. Ne i ndamë ata në dymbëdhjetë fise, secili më vete. Kur njerëzit *(e etshëm)* **i kërkuan Musait ujë, Ne i shpallëm atij: "Bjeri shkëmbit me shkopin tënd!". Dhe prej tij filluan të gufonin dymbëdhjetë burime. Secili fis e dinte mirë burimin e vet. Ne bëmë që retë t'u bënin hije atyre, u zbritëm *menna* dhe thëllëza dhe u thamë: "Hani nga të mirat me të cilat ju kemi begatuar!". Ata nuk na bënë Ne asnjë dëm, por dëmtuan vetveten.**

161. Atyre iu thotë: "Jetoni në këtë vend dhe merrni nga mirësitë e tij ku dëshironi, por thoni "Na fal!" dhe hyni në portat e tij duke rënë në sexhde, që t'jua falim gjynahet, ndërsa vepërmirëve t'ua shtojmë shpërblimin!"

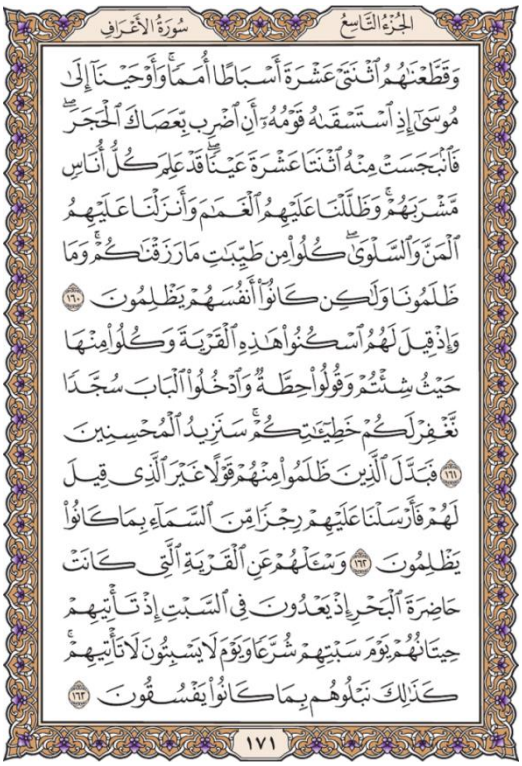
الجزء التاسع سورة الأعراف

وَقَطَّعْنَٰهُمُ ٱثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ
مُوسَىٰٓ إِذِ ٱسْتَسْقَىٰهُ قَوْمُهُۥٓ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ
فَٱنۢبَجَسَتْ مِنْهُ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ
مَّشْرَبَهُمْ ۚ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْغَمَٰمَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ
ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ ۚ وَمَا
ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾
وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ ٱسْكُنُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ وَكُلُوا۟ مِنْهَا
حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا
نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓـَٰٔتِكُمْ ۚ سَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ
﴿١٦١﴾ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ
لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟
يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾ وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَتْ
حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ ۘ إِذْ يَعْدُونَ فِى ٱلسَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ
حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ ۙ لَا تَأْتِيهِمْ ۚ
كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾
١٧١

162. Por të këqijtë nga mesi i tyre e ndryshuan fjalën që u ishte dhënë me një tjetër fjalë; prandaj Ne zbritëm kundër tyre një dënim të madh nga qielli për padrejtësitë e tyre.

Shpjegimi i ajeteve

Këto ajete u shtjelluan plotësisht në suren Bekare, e cila është një sure që u zbrit në Medinë. Ato u drejtoheshin drejtpërdrejt bijve të Izraelit, në vetën e dytë. Ndërsa në këtë sure, po ta vëresh me kujdes, ajetet janë në vetën e tretë. Arsyeja është se këto ajete janë zbritur në Mekë. Një ndryshim tjetër që vërehet është edhe fjala e përdorur për 12 burimet, që Allahu nxori për 12 fiset e bijve të Izraelit. Në këtë sure, Allahu i Lavdëruar përdori fjalën *fenbexhese,* që tregon fillimin e gufimit të ujit: "Dhe prej tij filluan të gufonin dymbëdhjetë burime." Ndërsa në suren Bekare, përdoret fjala: '*fenfexherat'*, që do të thotë: "gufuan, shpërthyen e filluan të rridhnin". Në ajet thuhet: "Prej tij *(shkëmbit)* gufuan dymbëdhjetë burime.".

Ajeti 163

163. Pyeti ata për fshatin që gjendej në bregdet dhe që shkelte rregullin e të shtunës *(sabatit)***! Të shtunën, peshqit u vinin sheshazi mbi ujë, ndërsa ditët e tjera, që nuk e kishin të ndaluar punën, nuk u vinin. Kështu Ne i sprovonim, sepse ata i kalonin kufijtë.**

Shpjegimi i ajetit

- Pyeti ata për fshatin që gjendej në bregdet dhe që shkelte rregullin e të shtunës *(sabatit)***! -** Në këto ajete jepet një shtjellim më i hollësishëm i fjalës së Allahut: "Ju, tanimë, e dini mirë rastin e atyre nga mesi juaj, të cilët nuk e respektuan *(urdhrin për)* të shtunën. Ne u thamë: "Bëhuni majmunë të përbuzur!" [Bekare 65]. Kështu, në ajetet në vijim, Allahu i Lartësuar i thotë Profetit të Tij, Muhamedit, që t'i pyeste jehudët që jetonin pranë tij, që t'i tregonin rreth historisë së të parëve të tyre, të cilët kishin kundërshtuar urdhrin e Allahut. Për shkak të hileve të tyre dhe kundërvënies ndaj porosive të Allahut, ata u goditën befasisht nga zemërimi i Allahut. Le të shërbente, atëherë, kjo histori e shkuar e tyre si një paralajmërim për ata aktualët, që të mos vazhdonin të fshihnin përshkrimin e qartë të profetit Muhamed në librat e tyre nga Zoti, sepse kjo do t'u sillte ndëshkimin, njëlloj siç ndodhi me të parët e tyre. Fshati për të cilin flitej në këtë ajet është Ejle, që ndodhet në brigjet e Detit të Kuq. Allahu i Lartësuar thotë për atë popull, që: "... shkelte rregullin e të shtunës *(sabatit)*" Domethënë, ata iu kundërvunë urdhrit të Allahut dhe e shkelën rregullin e të shtunës.

- Të shtunën, peshqit u vinin sheshazi mbi ujë... - Peshqit dilnin mbi ujë dhe gjendeshin në çdo vend me lehtësi.

- ndërsa ditët e tjera, që nuk e kishin të ndaluar punën, nuk u vinin. - Allahu i Madhëruar na tregon se si i vuri në provë ata, duke ua shfaqur dhe nxjerrë sheshazi peshqit, pikërisht në ditën që ata e kishin haram të gjuanin, dhe ua largonte në ditët e tjera, që e kishin të lejuar të gjuanin.

- Kështu Ne i sprovonim, sepse ata i kalonin kufijtë. - I Lartësuari tregon se Ai i sprovoi ata në këtë mënyrë, ngase ata nuk i bindeshin Atij dhe bënin çdo lloj hileje për të shkelur kufijtë e Tij. Ata shtireshin se nuk ishin duke bërë haram, duke përdorur hile të ndryshme, të cilat, në fund të fundit, synonin kryerjen e haramit dhe mosbindjen ndaj Allahut. Imam Ibn Beta (Allahu e mëshiroftë!) përcjell nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1232. "Mos bëni atë që bënë jehudët dhe t'i shkelni kufijtë dhe porositë e Allahut me hilet më të vogla." Ky është një *isnad* i mirë. Ahmed Ibn Muhamed Ibn Muslimi, që e sjell këtë hadith, është përmendur nga El Hatibi në librin e tij "Historia e Bagdadit", duke e konsideruar atë si të besueshëm. Po ashtu, të gjithë transmetuesit e tjerë në senedin e këtij hadithi janë të njohur dhe të besueshëm.

Ajetet 164 - 166

164. Kur disa prej tyre thanë "Përse e këshilloni një popull që Allahu do ta shkatërrojë ose do t'i japë një dënim të ashpër?", këshilluesit thanë: "Për të kryer detyrën para Zotit tuaj dhe me shpresë që ata mund t'i frikësohen.".

165. Por kur ata i shpërfillën paralajmërimet që u qenë bërë, Ne i shpëtuam ata që ndalonin të këqijat; ndërsa ata që kundërshtuan, i ndëshkuam me një dënim të ashpër për shkak se ishin të shfrenuar.

166. Kur ata ngulmuan me arrogancë të hapur në atë që u ishte ndaluar, Ne u thamë atyre: "Bëhuni majmunë të përbuzur e të mohuar!".

Shpjegimi i ajeteve

- Kur disa prej tyre thanë "Përse e këshilloni një popull që Allahu do ta shkatërrojë ose do t'i japë një dënim të ashpër?", këshilluesit thanë: "Për të kryer detyrën para Zotit tuaj dhe me shpresë që ata mund t'i frikësohen.". - Allahu i Lartësuar na njofton se banorët e këtij fshati u ndanë në tri grupe. Njëri grup e kryen këtë haram dhe bënë hile duke gjuajtur peshq ditën e shtunë, siç u shtjellua në suren Bekare. Grupi i dytë ishin ata të cilët këshilluan dhe ndaluan grupin e parë nga kjo padrejtësi dhe mosbindje ndaj urdhrit të Allahut, madje dhe u distancuan prej tyre. Ndërsa një grup i tretë nuk ranë në këtë haram, por heshtën dhe nuk i këshilluan dhe qortuan të padrejtët. Madje, Allahu i Lartësuar na tregon se ata iu drejtuan besimtarëve të mirë, të cilët këshilluan të padrejtët dhe keqbërësit, duke u thënë: "Përse e këshilloni një popull që Allahu do ta shkatërrojë ose do t'i japë një dënim të ashpër?" Por besimtarët, që ishin këshillues për të mirë dhe ndalues nga e keqja, u thanë këtyre, të cilët nuk këshillonin për mirë dhe nuk ndalonin nga e keqja: "Për të kryer detyrën para Zotit tuaj ..." Domethënë, detyrën për të urdhëruar për të mirë dhe për të ndaluar nga e keqja. Gjithashtu, ne i këshillojmë ata edhe për një qëllim tjetër: "...me shpresë që ata mund t'i frikësohen." Domethënë, që ata të mund të pendohen dhe të kthehen tek Allahu, të nënshtruar dhe të bindur.

- Por kur ata i shpërfillën paralajmërimet që u qenë bërë ... - Kur keqbërësit e injoruan këshillën dhe paralajmërimin, atëherë, Allahu i Lartësuar thotë**:**

- Ne i shpëtuam ata që ndalonin të këqijat; ndërsa ata që kundërshtuan, i ndëshkuam me një dënim të ashpër për shkak se ishin të shfrenuar. - Allahu i Lartësuar i ndëshkoi ashpër ata, të cilët bënë padrejtësi dhe e shkelën rregullin e të shtunës. Po ta vëmë re me kujdes, Allahu i Madhëruar tregon qartë shpëtimin e atyre që ndalonin nga të këqijat dhe ndëshkimin e atyre që nuk iu përmbajtën rregullit të së shtunës. Ndërsa në lidhje me ata të cilët heshtën dhe nuk urdhëruan për mirë dhe të ndalonin nga të këqijat, Allahu nuk na tregon asgjë, sepse shpërblimi jepet sipas llojit të punës. Kështu, ata nuk meritojnë të lëvdohen, sepse nuk urdhëruan për mirë dhe të ndalonin nga të këqijat. Por, nga ana tjetër, ata edhe nuk e thyen rregullin e të shtunës, që të meritonin të njëjtin ndëshkim

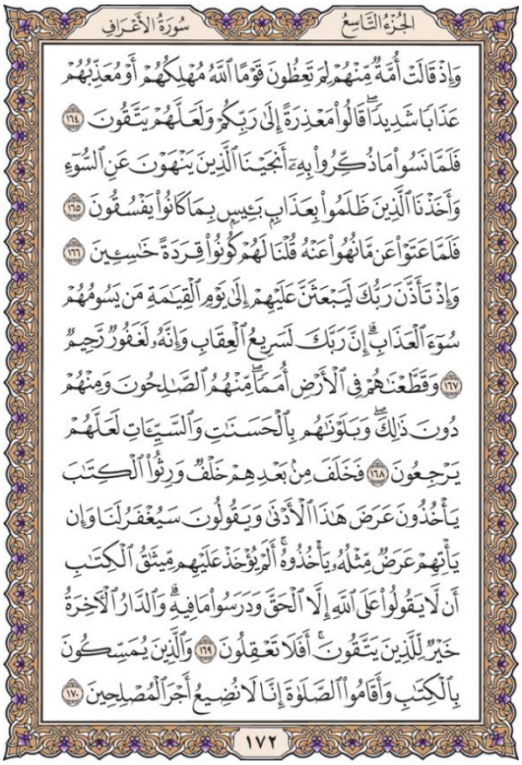
الجزء التاسع سورة الأعراف
وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ۙ اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ
عَذَابًا شَدِيدًا ۖ قَالُوا مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾
فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ
وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾
فَلَمَّا عَتَوْا عَن مَّا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿١٦٦﴾
وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَن يَسُومُهُمْ
سُوءَ الْعَذَابِ ۗ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿١٦٧﴾ وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا ۖ مِّنْهُمُ الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ
دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَبَلَوْنَاهُم بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ
يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَٰذَا الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِن
يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهُ يَأْخُذُوهُ ۚ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم مِّيثَاقُ الْكِتَابِ
أَن لَّا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ ۗ وَالدَّارُ الْآخِرَةُ
خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ
بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۚ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾
١٧٢

me ata te cilët e shkelën. Sidoqoftë, imamët e tefsirit kanë dhënë mendime të ndryshme rreth këtij grupi: a ishin prej të shpëtuarve apo prej të ndëshkuarve? [66] Allahu i Lartësuar thotë: "... ndërsa ata që kundërshtuan, i ndëshkuam me një dënim të ashpër, për shkak se ishin të shfrenuar." Ajeti na jep të kuptojmë se edhe ata të cilët nuk u përmendën (pra, ata që nuk ndaluan nga e keqja) shpëtuan.[67]

- Kur ata ngulmuan me arrogancë të hapur në atë që u ishte ndaluar, Ne u thamë atyre: "Bëhuni majmunë të përbuzur e të mohuar!". - Ai i shndërroi realisht në majmunë, madje në majmunë të përçmuar, të shëmtuar e të poshtëruar.

Ajeti 167

167. Zoti Yt shpalli qartas se, mbi ta do të vendosë deri Ditën e Kijametit, sundimin e dikujt, që ka për t'i ndëshkuar ata me mënyrën më të keqe. Zoti yt është, vërtet ndëshkues i shpejtë, por Ai është gjithashtu edhe Falës i Madh e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajetit

- Zoti Yt shpalli qartas se, mbi ta do të vendosë deri Ditën e Kijametit, sundimin e dikujt, që ka për t'i ndëshkuar ata me mënyrën më të keqe. - Fjala "*te'edh-dhene*" do të thotë "kumtoi, bëri me dije". Kështu ka thënë Muxhahidi. Ndërsa të tjerë kanë thënë se kuptimi i saj është "urdhëroi". Po ta lexosh me kujdes fjalinë, në të ka edhe një përforcim të këtij kumti përmes betimit, i cili duket qartë tek fjala "*Le jebathenne*", ku pjesëza "*le*" tregon përbetim. Kështu, Allahu i Lartësuar na tregon se, për shkak të mosbindjes së tyre për të zbatuar urdhëresat e Tij, duke i shmangur ato përmes hileve, Ai do të dërgojë: "...sundimin e dikujt, që ka për t'i ndëshkuar ata me mënyrën më të keqe". Thuhet se Musai (a.s) vendosi mbi ta haraç për 13 vjet, duke u bërë i pari që përdori haraçin si detyrim financiar. Më pas, ata vuajtën nën shtypjen e grekëve, keldanasve e të shumë sunduesve të krishterë të tjerë. Edhe me ardhjen e muslimanëve, përsëri ata ishin të detyruar të paguanin xhizjen dhe haraçin. Në fundin e kohës, ata do të bëhen palë me Dexhalin, dhe kështu do të luftohen dhe vriten nga muslimanët, nën udhëheqjen e Isait, birit të Merjemes.

- Zoti yt është, vërtet ndëshkues i shpejtë, por Ai është gjithashtu edhe Falës i Madh e Mëshirëplotë. - Kështu, Allahu i Lartësuar na njofton se Ai është i shpejtë në ndëshkim për ata që nuk i binden dhe nënshtrohen Atij. Por Ai, gjithashtu, është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë për ata që pendohen dhe kthehen në rrugën e Tij. Kështu, shpirti duhet të mbetet gjithmonë mes frikës dhe shpresës.

Ajetet 168 - 170

168. Ne i shpërndamë ata në këtë Tokë grupe-grupe. Prej tyre ka të mirë, por ka edhe jo të tillë. Ne i vumë në provë ata edhe me mirësi edhe me fatkeqësi, që të kthenin rrugë.

169. Pas tyre erdhën të tjerë, që trashëguan Librin, por që zgjodhën për vete stolitë e pavlera të kësaj bote dhe thoshin: "Do të na falet *(gjithçka)***." Por**

kur u vinte ndonjë kotësi tjetër e ngjashme, ata përsëri shkonin pas saj. A nuk janë zotuar ata në Libër që të mos thonë për Allahut asgjë tjetër veç së vërtetës dhe e patën studiuar mirë gjithçka në të? Bota tjetër është më e mirë për ata që janë të devotshëm. A nuk logjikoni?

170. Ata që i përmbahen me besnikëri Librit dhe e përkryejnë namazin le ta dinë se Ne nuk ua humbim shpërblimin vepërmirëve.

Shpjegimi i ajeteve

- Ne i shpërndamë ata në këtë Tokë grupe-grupe. - Allahu i Lartësuar tregon se Ai i shpërndau ata nëpër tokë, duke i ndarë në grupe të ndryshme. Ai thotë:

- Prej tyre ka të mirë, por ka edhe jo të tillë. - Mes tyre ka të mirë, vepërmirë dhe besimtarë, por ka edhe jo të tillë, sikurse thuhet edhe për xhindët: "Është e vërtetë se prej nesh ka të mirë, por ka edhe që nuk janë të tillë. Ne kemi qenë në drejtime të ndryshme." [Xhin 11].

- Ne i vumë në provë ata edhe me mirësi edhe me fatkeqësi, që të kthenin rrugë. - I vumë në provë ata herë duke u dhënë mirësi të shumta dhe herë duke i sprovuar me vështirësi dhe bela, herë me shëndet të mirë dhe herë me sëmundje, herë me gjëra inkurajuese dhe herë me gjëra frikësuese. Të gjitha këto, Allahu i Lartësuar i bëri: "që të kthenin rrugë." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Pas tyre erdhën të tjerë, që trashëguan Librin - Pas atyre, mes të cilëve kishte edhe të mirë, edhe të këqij, erdhi një brez tjetër, në të cilin nuk kishte asnjë të mirë, të cilët thjesht kishin trashëguar studimin e Teuratit. Për këta, Allahu i Lartësuar thotë:

- por që zgjodhën për vete stolitë e pavlera të kësaj bote - Ata i shmangeshin kumtimit dhe përhapjes së të vërtetës thjesht dhe vetëm për të arritur ndonjë vlerë e pasuri të kësaj bote. Përveç kësaj, ata gjithmonë e vononin pendimin, duke mëtuar se Allahu do t'i falte. Megjithatë, sapo u paraqitej rasti për të përfituar diçka nga kjo botë, ata përsëri të binin në këtë gjynah dhe padrejtësi.

- dhe thoshin: "Do të na falet *(gjithçka)*." **Por kur u vinte ndonjë kotësi tjetër e ngjashme, ata përsëri shkonin pas saj.** - Ata e pranonin gabimin dhe i kërkonin falje Allahut, por më pas i ktheheshin të njëjtit gabim, kur u jepej mundësia. Katadja, duke shpjeguar ajetin, thotë: "Për Zotin, pas tyre erdhën pasardhës të këqij, të cilët trashëguan Librin pas profetëve dhe të dërguarve të tyre. Allahu ua la në trashëgim Librin dhe u mori premtimin për ta ruajtur atë. Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "Por, pas tyre *(të mirëve)* erdhën pasardhës të këqij, që e lanë namazin dhe u dhanë pas kënaqësive *(trupore)*. Ata do të vuajnë në ndëshkime *(të Xhehenemit*). [Merjem 59]. Sa herë që u dilte para pasuri e kësaj dynjaje, ata e merrnin atë, hallall apo haram qoftë ajo, dhe pastaj i kërkonin falje Allahut, duke kënaqur veten me iluzione të kota. Allahu i Lartësuar thotë:

- A nuk janë zotuar ata në Libër që të mos thonë për Allahut asgjë tjetër veç së vërtetës dhe e patën studiuar mirë gjithçka në të? - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të madhëruar kur thotë; "*(Kujto)* Kur Allahu mori zotimin nga ata të cilëve u ishte dhënë Libri se do t'ua sqaronin atë njerëzve dhe nuk do ta fshihnin. Por ata e lanë pas dore atë amanet për një çmim të ulët të kësaj jete. Sa e keqe është ajo që blenë! Mos mendo se janë të shpëtuar ata që gëzohen për atë që bënë *(fshehjen e së vërtetës)* dhe që dëshirojnë të lëvdohen për atë që nuk e kanë bërë *(sqarimin e së vërtetës)*! Kursesi mos mendo se ata do t'i shpëtojnë ndëshkimit! Ata do të kenë një dënim të dhembshëm." [Al Imran 187, 188]. Ibn Abasi shpjegon: "Këtu flitet për ëndrrat e tyre boshe, se Allahu do t'ua falë gjynahet, që ata vazhdojnë të bëjnë, pa u penduar.".

- Bota tjetër është më e mirë për ata që janë të devotshëm. A nuk logjikoni? - A nuk kanë këta njerëz, - të cilët preferojnë stolitë mashtruese të kësaj dynjaje, kundrejt

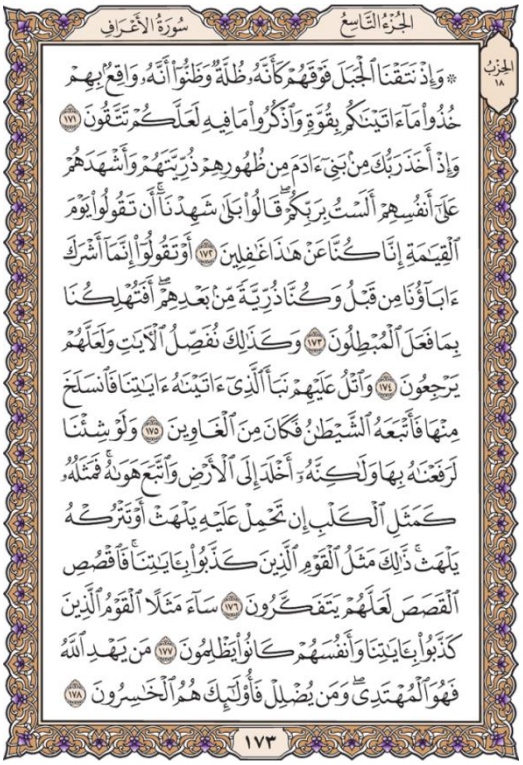
الجزء التاسع سورة الأعراف
الجزء ١٨
* وَإِذْ نَتَقْنَا ٱلْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُۥ ظُلَّةٌ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُۥ وَاقِعٌۢ بِهِمْ
خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾
وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِىٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ
عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ شَهِدْنَآ ۛ أَن تَقُولُوا۟ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أَشْرَكَ
ءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنۢ بَعْدِهِمْ ۖ أَفَتُهْلِكُنَا
بِمَا فَعَلَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ وَلَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ٱلَّذِىٓ ءَاتَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا فَٱنسَلَخَ
مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَكَانَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَرَفَعْنَٰهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُۥٓ أَخْلَدَ إِلَى ٱلْأَرْضِ وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ ۚ فَمَثَلُهُۥ
كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ ۖ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَث أَوْ تَتْرُكْهُ
يَلْهَث ۚ ذَّٰلِكَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۚ فَٱقْصُصِ
ٱلْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَآءَ مَثَلًا ٱلْقَوْمُ ٱلَّذِينَ
كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَأَنفُسَهُمْ كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ مَن يَهْدِ ٱللَّهُ
فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٧٨﴾
١٧٣

asaj që gjendet tek Unë, - logjikë që t'i largojë ata nga mendjelehtësia dhe paturpësia në shkeljen e kufijve të Mia?! Në vijim, Allahu i Lartësuar i lavdëron ata që kapen fort pas Librit dhe udhëzimeve të Tij të vërteta, udhëzime të cilat e drejtojnë njeriun që të pasojë Profetin e Tij të fundit, Muhamedin, sikurse është përshkruar në to.

- Ata që i përmbahen me besnikëri Librit dhe e përkryejnë namazin le ta dinë se Ne nuk ua humbim shpërblimin vepërmirëve. - Ata të cilët kapen fort pas Librit, zbatojnë urdhëresat e Tij dhe e falin namazin, për këta Allahu i Lartësuar thotë: "... le ta dinë se Ne nuk ua humbim shpërblimin vepërmirëve."

Ajeti 171

171. Kujto kur Ne e ngritëm malin mbi ta, sikur të kishte qenë një re, aq sa ata menduan se do të binte mbi ta! Ne u thamë: "Zbatojeni atë që ju kemi dhënë me këmbëngulje dhe kujtoni çfarë ka në të *(në Libër)*, **që të bëheni të devotshëm!"**

Shpjegimi i ajetit

- Kujto kur Ne e ngritëm malin mbi ta, sikur të kishte qenë një re, aq sa ata menduan se do të binte mbi ta! - Kuptimi është: E ngritëm atë sipër tyre. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Që ata t'i përmbaheshin besës, Ne ngritëm mbi ta malin Tur. ..." [Nisa 154]. Kështu ka thënë Ibn Abasi.

- Ne u thamë: "Zbatojeni atë që ju kemi dhënë me këmbëngulje dhe kujtoni çfarë ka në të *(në Libër)*, **që të bëheni të devotshëm!"** - Melekët e ngritën malin sipër kokave të tyre, kur ata refuzuan që të pranonin të gjitha dispozitat e Teuratit. Madje, ata i thanë Musait: "Na i trego ligjet e tij! Nëse ligjet e tij janë të lehta, do t'i pranojmë!" Musai u tha: "Pranoni gjithçka që ju vjen nga Zoti!" Por ata i kthenin të njëjtën përgjigje në mënyrë të vazhdueshme. Atëherë, Allahu i Lartësuar i dha urdhër malit, i cili u shkul nga vendi dhe u ngrit lart në qiell, mu sipër kokave të tyre. Në këtë moment, Musai u tha: "A nuk e shihni se çfarë ju thotë Zoti Krenar dhe i Lartësuar? Ai po ju thotë: Nëse nuk e pranoni Teuratin tërësisht, do ta hedhë këtë mal mbi ju!" Atëherë, të gjithë ata ranë në sexhde me anën e majtë të fytyrës, duke parë me syrin e djathtë lart, nga frika se mali do t'u binte sipër. Për këtë arsye, të gjithë jehudët sot në faqen e dheut bien në sexhde duke vendosur faqen e majtë në tokë, duke thënë se kjo është sexhdja e cila i shpëtoi nga dënimi.

Ajetet 172 - 174

172. Kujto kur Zoti Yt nxori nga shpina e bijve të Ademit pasardhësit e tyre dhe i bëri të dëshmojnë, duke u thënë: "A nuk jam Unë Zoti juaj?" - "Po, - thanë ata, - dëshmojmë për këtë!". Atëherë, mos thoni Ditën e Kijametit: "Ne s'kemi ditur gjë për këtë.".

173. Ose që të mos thoni: "Etërit tanë ishin idhujtarë, ndërsa ne jemi thjesht pasardhës të tyre. Atëherë do të na ndëshkosh për atë që bënë ata pasues të kotësive?"

174. Kështu i shtjellojmë Ne argumentet me hollësi, që ata të kthejnë rrugë *(drejt nesh).*

Shpjegimi i ajeteve

- Kujto kur Zoti Yt nxori nga shpina e bijve të Ademit pasardhësit e tyre dhe i bëri të dëshmojnë, duke u thënë: "A nuk jam Unë Zoti juaj?" - "Po, - thanë ata, - dëshmojmë për këtë!". Atëherë, mos thoni Ditën e Kijametit: "Ne s'kemi ditur gjë për këtë.". - Në këto ajete, Allahu i Lartësuar na tregon se Ai i nxori pasardhësit e bijve të Ademit nga shpinat e tyre, duke i bërë të dëshmonin në thellësi të shpirtit të tyre se Allahu është Zoti i tyre dhe se Ai është Pronari dhe i Vetmi që meriton të gjitha adhurimet. Në këtë mënyrë, Allahu i Lartësuar rrënjosi thellë në natyrën e tyre këtë besim, duke e bërë atë pjesë të natyrshmërisë së pastër së çdo njeriu, siç thuhet në ajetin tjetër: "Përkushtohu me gjithë qenien tënde në fenë e drejtë monoteiste, - natyrën e pastër fillestare, në të cilën Allahu i krijoi njerëzit. Askush nuk mund ta tjetërsojë atë që ka krijuar Allahu. Ajo është feja e drejtë, por shumë nga njerëzit nuk e kuptojnë." [Rum 30]. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi i Ebu Hurejrës, se Profeti i Allahut ka thënë: 1233. "Çdo foshnjë lind në *fitra*, - në një transmetim tjetër thuhet: "në besim të pastër Islam", - por prindërit e tij ia ndërrojnë natyrshmërinë dhe e bëjnë çifut, të krishterë ose *mexhus*, ashtu siç lind bagëtia, e plotë pa cene. A keni parë ndonjë të tillë që të jetë me cene?" Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Ijad Ibn Humari, se Profeti ﷺ ka thënë: 1234. "Allahu i Lartësuar thotë: "Unë i krijova robërit e Mi me besim të drejtë (*hunefa*), por atyre iu vërsulën shejtanët dhe i larguan nga feja e tyre, duke ua bërë haram atë që unë ua bëra hallall." Imam Ebu Xhafer Ibn Xheriri sjell hadithin nga El Esued Ibn Seri i fisit Beni Sadi, i cili rrëfen: 1235. "Unë kam marrë pjesë së bashku me Profetin e Allahut në katër beteja. Njëherë, disa ushtarë, pasi vranë armiqtë e armatosur, vranë edhe fëmijët e tyre. Kur Profeti i Allahut mori vesh për këtë ngjarje të rëndë, u zemërua shumë dhe tha: "Ç'janë këta njerëz që vrasin fëmijë?!" Një burrë i tha: "O i Dërguari i Allahut! Po a nuk ishin ata fëmijë idhujtarësh?!" Profeti i Allahut iu përgjigj: "A nuk janë më të mirët nga mesi juaj fëmijë idhujtarësh?! Çdo njeri lind me natyrë të pastër dhe vazhdon të jetë i tillë deri në momentin kur fillon të flasë dhe të kuptojë; atëherë prindërit e kthejnë atë në hebre ose të krishterë." Ka shumë hadithe që tregojnë se Allahu nxori nga shpina e Ademit të gjithë pasardhësit e Tij, të cilët u ndanë në "të djathtë" (domethënë, banorë të Xhenetit) dhe "të majtë" (banorë të Zjarrit). Në disa prej këtyre haditheve tregohet, ndër të tjera, se Allahu i Madhëruar i bëri ata të dëshmonin se Ai është Zoti i tyre. Kështu, Imam Ahmedi sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku, se Profeti i Allahut ka thënë: 1236. "Një burri prej banorëve të Zjarrit do t'i thuhet Ditën e Gjykimit: "A e shikon gjithë këtë, që është në faqen e Tokës? A do ta jepje të gjithë atë si kompensim për të shpëtuar?" Ai do të thotë: "Po!" Atëherë, Allahu i Lartësuar do t'i thotë: "Në fakt, Unë desha prej teje diçka më të vogël se kjo. Kur ishe në shpinën e babait tënd, Ademit (a.s), mora besën prej teje se nuk do të më bëje shok Mua asgjë në adhurim. Por ti bërë të kundërtën, madje këmbëngule në shirk!" Tirmidhiu në tefsirin e këtij ajeti sjell një hadith nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1237. "Kur Allahu i Lartësuar krijoi Ademin, fërkoi shpinën e tij dhe nxori prej saj çdo njeri që Ai do të krijonte prej pasardhesve të tij deri në Ditën e Kijametit...." Këto hadithe dëshmojnë se Allahu i Lartësuar i nxori pasardhësit e Ademit nga shpina e tij dhe ndau ata që janë për në Xhenet nga ata që janë për në Zjarr. Ndërsa për sa i përket dëshmisë që Allahu mori prej tyre se do të pohojnë që Ai është i Vetmi Zot që meriton të adhurohet, - që përmendet në disa hadithe, - ka një diskutim: a ishte një dëshmi që ata e dhanë me fjalë, apo kemi të bëjmë me diçka që Allahu e rrënjosi thellë në natyrshmërinë e

çdo njeriu, në mënyrë të tillë që ai ta pranonte këtë fakt në thellësinë e shpirtit të tij? Shumë dijetarë të hershëm dhe të mëvonshëm kanë thënë se qëllimi këtu është për të treguar se Ai rrënjosi thellë në natyrshmërinë e tyre besimin në njëshmërinë e Zotit, sikurse u përmend qartë në hadithin e Ebu Hurejrës dhe të Ijad Ibn Humar el Muxhashi'it.[68] Argument për këtë është edhe fakti se në ajet thuhet: "**Kujto kur Zoti Yt nxori nga shpina e bijve të Ademit pasardhësit e tyre**..." Kështu, Ai thotë "... nga shpina e bijve të Ademit ..." dhe jo: "nga shpina e Ademit". Kuptimi është: Allahu bëri që njerëzit të jenë pasardhës të njëri-tjetrit, duke lindur brez pas brezi dhe shekull pas shekulli. Ai i nxori në dritë nga shpina e baballarëve të tyre, dhe pastaj nga barku i nënave të tyre, sikurse thotë në një ajet tjetër: "Është Ai që ju ka bërë zëvendësues *(të njëri tjetrit)* në Tokë..." [En'am 165]. Ose: "…ashtu sikurse ju solli ju nga pasardhësit e popujve të tjerë." [En'am 133]. Por më pas, në këtë ajet, i Lartësuari thotë: "...dhe i bëri të dëshmojnë, duke u thënë: "A nuk jam Unë Zoti juaj?"- "Po, - thanë ata, - dëshmojmë për këtë!". Kuptimi është: "I krijoi që të pranonin dhe dëshmonin për vërtetësinë e këtij fakti, thellë në natyrën e shpirtin e tyre. Në fakt, dëshmia jepet përmes fjalës, si në fjalën e Allahut: "Ata do të thonë: "Po, dëshmojmë kundër vetes sonë!". Ata i mashtroi jeta e kësaj bote, prandaj do të dëshmojnë kundër vetvetes, se vërtet ishin mohues." [En'am 130]. Por dëshmia mund të jepet edhe nëpërmjet gjendjes së robit dhe bindjes së brendshme shpirtërore, sikurse thotë i Lartësuari në suren Teube, ajeti 17: "Nuk kanë të drejtë idhujtarët të kujdesen për xhamitë e Allahut, kur vetë ata dëshmojnë për vetveten se janë mohues." Domethënë, veprat dhe gjendja e tyre dëshmon se ata janë mohues të besimit të vërtetë, por jo se ata thonë me gojë e me fjalë diçka të tillë. Me këtë kuptim vjen edhe fjala e Allahut të Lartësuar: "Me të vërtetë, njeriu është mosmirënjohës ndaj Zotit dhe këtë ai e dëshmon edhe vetë *(me veprat e tij)*." [Adijat 6, 7]. Domethënë, ai e bën këtë përmes veprave të tij. Të njëjtin kuptim ka edhe ajeti në këtë sure. Kështu, fjala e Allahut: "Po, - thanë ata, - dëshmojmë për këtë!" tregon se ata dëshmuan me gjendjen dhe bindjen e tyre të brendshme shpirtërore, e jo me fjalë. Kjo dëshmi do të jetë argument kundër tyre nëse bien në idhujtari. Allahu i Lartësuar rrënjosi thellë në natyrën e tyre besimin në njëshmërinë e Tij dhe e bëri atë pjesë të natyrshmërisë së pastër të çdo njeriu, prandaj Ai thotë: "Atëherë, mos thoni Ditën e Kijametit: "Ne s'kemi ditur gjë për këtë.". Domethënë që, nuk kanë ditur gjë për faktin se Allahu është Zoti i tyre dhe se Ai është Pronari dhe i Vetmi që meriton të gjitha adhurimet.

- Ose që të mos thoni: "Etërit tanë ishin idhujtarë, ndërsa ne jemi thjesht pasardhës të tyre. Atëherë do të na ndëshkosh për atë që bënë ata pasues të kotësive?" [69] Pastaj i Lartësuari thotë:

- Kështu i shtjellojmë Ne argumentet me hollësi, që ata të kthejnë rrugë *(drejt nesh)*. [70]

Ajetet 175 - 177

175. Tregoju atyre ngjarjen e atij personi të cilit Ne i kishim dhënë *(dituri për)* **Shenjat Tona, por ai i braktisi ato. Për këtë arsye, atë e bëri shok Shejtani dhe u bë prej të humburve** *(nga udha e drejtë).*

176. Po të kishim dashur, Ne do ta kishim Lartësuar atë nëpërmjet Shenjave Tona, por ai e kërkoi përjetësinë në tokë dhe ndoqi dëshirat e tij të kota. Ai i ngjan një qeni, të cilin, nëse e përzë, nxjerr gjuhën, por edhe nëse nuk e përzë, ai sërish nxjerr gjuhën. Të tillë janë ata që i mohojnë Shenjat Tona. Tregoju atyre historinë, që ata të mendojnë!

177. Sa i keq është si shembull populli që i mohoi Shenjat Tona dhe e rëndoi vetveten me padrejtësi!

Shpjegimi i ajeteve

- Tregoju atyre ngjarjen e atij personi të cilit Ne i kishim dhënë *(dituri për)* **Shenjat**

Tona, por ai i braktisi ato. Për këtë arsye, atë e bëri shok Shejtani dhe u bë prej të humburve *(nga udha e drejtë).* - Abdurrazaku përcjell nga Abdullah Ibn Mesudi shpjegimin e këtij ajeti kuranor, se këtu flitet për një burrë nga bijtë e Izraelit, të cilin e thërrisnin Belam Ibn Baura. Edhe nga Mensuri përcillet se ka pasur të njëjtin mendim. Disa të tjerë kanë thënë se ai quhej Sajfi Ibn Rahib. Ndërsa të tjerë thonë se ai ishte një burrë nga El Belkae, i cili e dinte emrin e madh të Allahut. Sipas një mendimi tjetër, ai ishte prej banorëve të Jemenit dhe e thërrisnin Belam, të cilit Allahu i tregoi diçka prej shenjave të Tij, por ai i braktisi ato. Banorët e Thekifit kanë thënë se këtu bëhet fjalë për Umeje Ibn Ebu Salt, dhe ky mendim është transmetuar nga Ibn Amri. Me sa duket, qëllimi i tij ka qenë të tregonte se Umeje Ibn Ebu Salti i ngjasonte këtij njeriu të përmendur në ajet, sepse ai zotëronte dituri të madhe për fetë e shkuara dhe, madje, e arriti kohën e Profetit të Allahut, por nuk e pasoi atë. Kështu, megjithëse u takua me Profetin ﷺ, ai nuk e besoi, por, përkundrazi, u bë aleat me idhujtarët dhe bashkëpunoi kundra tij. Madje, është shënuar se ai shkroi një poezi, ku shprehte keqardhjen dhe dëshpërimin për të vrarët e idhujtarëve në Bedër. Kështu, ai ishte prej atyre që e shprehën besimin me gjuhën, por jo me zemrën e tyre. Janë ruajtur poezi fetare, urtësi dhe fjalë të mençura të tij, por sërish nuk iu hap kraharori për Islamin. Sidoqoftë, mendimi më i saktë dhe më i përhapur është se ai person për të cilin flet ky ajet është një burrë prej popujve të shkuar, në kohën e bijve të Izraelit, sikurse thotë Ibn Mesudi e të tjerë. Kështu, ai është Belam Ibn Baura, një nga pasardhësit e Belut Ibn Haran Ibn Azerit. Ibn Asakiri ka thënë që, ky është ai i cili njihte emrin e madh të Allahut, por u zhvesh nga besimi dhe braktisi fenë e tij, prandaj është përmendur edhe në Kur'an. Disa kanë thënë se atij i ishte dhënë profetësia në fillim, dhe e braktisi atë më pas, por kjo është e pamundur.[71] Muhamed Ibn Is'hak Ibn Jesari përcjell nga Salim Ebu el Nadri, se ai i ka treguar që: kur Musai (a.s) zbriti në tokën e bijve të Kenanit në viset e Shamit, populli i Belamit shkuan tek ky i fundit dhe i thanë: "Ky është Musai, i biri i Imranit nga bijtë e Izraelit dhe ka ardhur që të na dëbojë ne nga viset tona, të na vrasë dhe të vendosë këtu, në këtë vend, bijtë e Izraelit. Ne jemi populli yt dhe mes nesh nuk ka ndonjë që t'i zbresë shpallje, kurse ti (o Belam) je një njeri që të pranohet lutja. Dil, pra, dhe lute Allahun kundër tyre!" Ai u tha: "Të mjerët ju! Ai është Profet i Allahut dhe së bashku me të janë melekët e Zotit dhe besimtarët! E si të shkoj dhe të lutem kundër tyre, ndërkohë që unë di rreth Zotit atë që di?!" Por ata vazhduan t'i flisnin dhe ta bindnin, derisa ai pranoi. Atëherë, ai u nis dhe shkoi tek mali, pranë të cilit ishte vendosur ushtria e bijve të Izraelit, dhe pikërisht në malin Hasban. Kur arriti në majën e malit, kishte përpara ushtrinë e Musait dhe bijve të Izraelit. Atëherë filloi të lutej kundra tyre. Por, kur ai lutej për keq, Allahu bënte që këtë lutje ta bënte kundër popullit të tij dhe sa herë donte të lutej për mirë për popullin e vet, gjuha e tij gabonte dhe përmendte bijtë e Izraelit. Atëherë, populli i tij tha: "O Belam, a e di se ç'po bën? Po lutesh në favor të tyre dhe kundër nesh!" Ai tha: "Kjo po më ndodh në mënyrë të pavullnetshme! Është Allahu që më detyron ta bëj!" Më pas tha: "Tashmë iku prej meje edhe dynjaja, edhe ahireti dhe nuk më ka mbetur asgjë në dorë, veçse t'ju tregoj kurthe dhe intriga kundër tyre, dhe kështu do të bëj! Zbukurojini femrat, jepuni atyre mallra për të shitur dhe dërgojini ato në mes të ushtrisë, për t'i shitur. Urdhërojini ato që, nëse dikush nga burrat i dëshiron ato, të mos e refuzojnë. Dijeni se, sikur edhe një burrë i vetëm të bëjë zina ndër ta, kjo është e mjaftueshme për të fituar kundër tyre!" Dhe ashtu vepruan. Kur gratë hynë në mes të ushtrisë dhe çadrave, një grua kananase kaloi pranë një burri të rëndësishëm për izraelitët. Kur ai e pa atë, i pëlqeu shumë, e mori për dore

dhe shkoi tek Musai, të cilit i tha: "Unë mendoj se ti do më thuash tani se kjo është haram për ty dhe nuk lejohet t'i afrohesh asaj..." Musai i tha: "Po, ajo është haram për ty." Atëherë ai tha: "Epo, për Zotin, nuk të bindem!" Pastaj hyri me atë grua në çadrën e tij dhe bëri zina. Atëherë, Allahu i Lartësuar dërgoi murtajën mes bijve të Izraelit. Fenhas Ibn El Mizar Ibn Haruni, ai që zbatonte urdhrin e Musait ndër bijtë e Izraelit, i cili nuk ishte i pranishëm gjatë kësaj kohe, mbërriti në kamp, ndërkohë që murtaja ishte përhapur ndër ta. Ai mori një shtizë, e cila ishte e gjitha hekur, hyri në çadrën ku ata të dy ishin shtrirë, ua nguli atë të dyve dhe i tërhoqi zvarrë jashtë. Atje, pasi i ngriti lart në drejtim të qiellit, u lut: "Kështu, o Zot, bëjmë ne me ata që guxojnë të mos të të binden!" Dhe murtaja u largua. Numri i të vdekurve arriti në 70 mijë. Pikërisht për Belam Ibn Bauran zbriti ajeti: **"**Tregoju atyre ngjarjen e atij personi, të cilit Ne i kishim dhënë *(dituri për)* shenjat Tona, por ai i braktisi ato." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Po të kishim dashur, Ne do ta kishim Lartësuar atë nëpërmjet Shenjave Tona, por ai e kërkoi përjetësinë në tokë dhe ndoqi dëshirat e tij të kota. Ai i ngjan një qeni, të cilin, nëse e përzë, nxjerr gjuhën, por edhe nëse nuk e përzë, ai sërish nxjerr gjuhën. - I përngjan qenit, për sa i përket humbjes së tij dhe vazhdimësisë në të. Qeni di vetëm të nxjerrë gjuhën jashtë, si në rastin kur e dëbon, ashtu edhe kur nuk e përzë. Kështu, Belamit nuk i bëri punë as ftesa për të besuar dhe për t'u kthyer në rrugën e drejtë dhe as braktisja. Ai nuk përfitonte nga këshilla dhe as nga ftesa për të besuar. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet: "Nuk ka dyshim se për ata që mohojnë besimin, është njëlloj: i paralajmërove apo nuk i paralajmërove, ata nuk besojnë. Allahu ua ka vulosur zemrat dhe të dëgjuarit e tyre dhe në shikimet e tyre ka perde. Ata do të kenë dënim të madh." [Bekare 6, 7].

- Të tillë janë ata që i mohojnë Shenjat Tona. Tregoju atyre historinë, që ata të mendojnë! - Domethënë, me shpresë që bijtë e Izraelit dhe e gjithë bota të përkujtojnë e të mendohen për përfundimin e Belamit dhe se si Allahu i Lartësuar e ndëshkoi atë, duke e zhytur në humbje dhe duke e larguar nga mëshira e Tij. Le të kuptojnë se kjo ndodhi për një shkak: mirësinë e Allahut dhe diturinë rreth emrit të madh të Tij, - që, nëse i lutesh me të, Ai e pranon lutjen dhe nëse i kërkon me të, Ai të jep, - ai e përdori jo në rrugë të hajrit dhe as në bindje ndaj Allahut. Përkundrazi, ai u lut kundër palës së të Gjithëmëshirshmit dhe ushtrisë së besimtarëve, kundër pasuesve të robit dhe profetit të Tij, Musait, në ato kohë të largëta. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë: "... që ata të mendojnë." Pra, që kjo të shërbejë si mësim për idhujtarët kurejshë. Atyre u erdhi lajmi për Belamin në Kur'an, prandaj duhet të bënin kujdes dhe të nxirrnin mësim nga ajo që i ndodhi atij. Idhujtarët arabë dhe jehudët që jetuan mes tyre e njihnin Muhamedin ﷺ njëlloj siç njihnin fëmijët e tyre. Për këtë arsye, ata duhet të ishin të parët që duhej ta ndiqnin, ndihmonin dhe mbështesnin atë Profet. Kështu, ata të cilët refuzojnë ta besojnë atë, duke kundërshtuar dhe fshehur në këtë mënyrë të gjitha përshkrimet e tij në Teurat, Allahu i Lartësuar ka për t'i dënuar me poshtërim në këtë botë, i cili do të vazhdojë përjetësisht edhe në ahiret.

- Sa i keq është si shembull populli që i mohoi Shenjat Tona dhe e rëndoi vetveten me padrejtësi!" - Ky është shembulli më i keq, që mund të jepet për ata të cilët kundërshtojnë shenjat dhe shpalljet e Allahut. Ata u përngjasin qenëve, të cilët nuk kanë asnjë qëllim tjetër, përveçse të hanë dhe të përmbushin dëshirat e tyre. Kështu, ai i cili i largohet diturisë dhe udhëzimit dhe i përkushtohet përmbushjes së dëshirave të shfrenuara të vetes, duke i ndjekur verbërisht ato, ai është si qeni, që është shembulli më i keq. Më pas, Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe e rëndoi vetveten me padrejtësi!" Domethënë, Allahu i Lartësuar nuk u bëri asnjë padrejtësi atyre,

por ishin ata vetë që e rrënuan vetveten, duke i kthyer shpinën udhëzimit dhe duke u dhënë tërësisht pas kësaj dynjaje, e cila është vend sprovash dhe fatkeqësish. Ata e shkatërruan veten duke pasuar dëshirat e tyre pa fre.

Ajeti 178

178. Ai të cilin e udhëzon Allahu, është në rrugë të drejtë; ai, të cilin nuk e udhëzon, është i humbur.

Shpjegimi i ajetit

Ai të cilin e udhëzon Allahu, është në rrugë të drejtë; ai, të cilin nuk e udhëzon, është i humbur. - Allahu i Lartësuar na tregon se, atë të cilin Ai e ka udhëzuar, askush nuk mund ta devijojë ose ta humbasë. Ndërsa atë që Ai e ka lënë në humbje, ai ka humbur gjithçka, e ka përfshirë dëshpërimi dhe në humbje ka për të përfunduar në mënyrë të pashmangshme. Kështu do të ndodhë, sepse çfarë dëshiron Allahu, ndodh, ndërsa kur Allahu nuk e dëshiron diçka, ajo kurrë nuk ka për të ndodhur. Në hadithin që e sjell Ibn Mesudi thuhet: 1238. "Të gjitha lavdërimet i qofshin Allahut, të Cilin e lavdërojmë, tek Ai mbështetemi e kërkojmë ndihmë dhe Atij i kërkojmë falje! Tek Allahu kërkojmë mbrojtje dhe strehim, që të na mbrojë nga sherri i shpirtrave tanë dhe nga të këqijat që sjellin gjynahet tona! Atë që Allahu e udhëzon në rrugë të drejtë, ai është i udhëzuar dhe askush nuk mund ta devijojë nga ajo rrugë, ndërsa atë që Allahu e lë në humbje, askush nuk mund ta udhëzojë në rrugën e drejtë. ..." Këtë hadith të plotë e ka sjellë Imam Ahmedi, autorët e *Sunen*-eve dhe të tjerë.

Ajeti 179

179. Shumë janë xhindët dhe njerëzit që Ne i bëmë për Xhehenem. Ata kanë zemra me të cilat nuk kuptojnë, kanë sy me të cilët nuk shikojnë dhe kanë veshë me të cilët nuk dëgjojnë. Ata janë si kafshët, madje edhe më të humbur. Këta janë ata që shpërfillin paralajmërimet *(e Zotit).*

Shpjegimi i ajetit

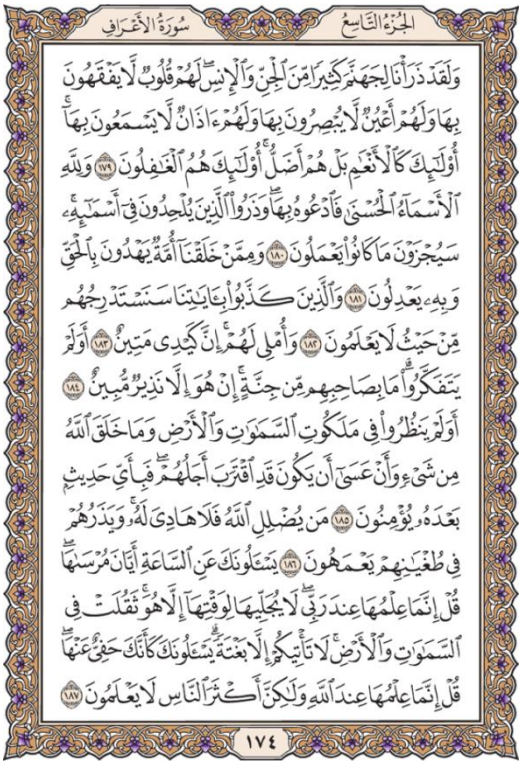

- Shumë janë xhindët dhe njerëzit që Ne i bëmë për Xhehenem. - Domethënë, u krijuan për të, prandaj ata bëjnë vepra të banorëve të Xhehenemit. Kur Allahu i Lartësuar deshi të krijonte krijesat, e dinte mirë - prej diturisë së Tij absolute, - se çfarë do të bënin ata [72] që para se të ekzistonin, dhe të gjitha këto i shkroi në një libër që ndodhet tek Ai, 50 mijë vjet përpara se të krijonte qiejt dhe Tokën. Në *Sahih*-un e Muslimit është hadithi nga Abdullah Ibn Amri, se Profeti i Allahut ka thënë: 1239. "Me të vërtetë, Allahu përcaktoi gjithçka për krijesat 50 mijë vjet përpara se të krijonte qiejt dhe Tokën, ndërsa Froni i Tij ishte mbi ujë." Çështja e kaderit është shumë e thellë dhe e rëndësishme, por nuk është ky vendi për ta shtjelluar.

- Ata kanë zemra me të cilat nuk kuptojnë, kanë sy me të cilët nuk shikojnë dhe kanë veshë me të cilët nuk dëgjojnë. - Ata nuk përfitojnë asgjë nga këto organe të rëndësishme, të cilat Allahu i Lartësuar i ka bërë mjete që njeriu të përfitojë udhëzimin, sikurse thotë i

Lartësuari në një ajet tjetër: "Ne u patëm mundësuar atyre gjëra që nuk jua mundësuam juve. Ne u dhamë atyre dëgjim, shikim dhe zemër, por as dëgjimi, as shikimi e as zemrat e tyre nuk u bënë dobi, sepse ata i rrefuzonin ajetet e *(Shpalljeve të)* Allahut. Ata i përfshiu dënimi me të cilin talleshin." [Ahkaf 26], ose: "Të shurdhër, memecë dhe të verbër, dhe kurrë nuk mund të kthehen *(në rrugë)*." [Bekare 18]. Kjo është thënë në lidhje me munafikët. Ndërsa në lidhje me mohuesit ka thënë: "Mohuesit u përngjajnë kafshëve, të cilat, kur i thërret dikush, dëgjojnë vetëm britmë dhe zë *(por s'kuptojnë asgjë)*. Ata janë të shurdhër, memecë, të verbër dhe nuk kuptojnë asgjë." [Bekare 171]. Sigurisht, ata nuk ishin fizikisht të shurdhër, memecë dhe të verbër, por ishin të tillë në lidhje me udhëzimin. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Nëse Allahu do të kishte parë tek ata ndonjë të mirë, do t'i kishte bërë, vërtet të dëgjonin. Por edhe sikur t'i bënte të dëgjonin, ata do të sprapseshin dhe do të kundërshtonin." [Enfal 23], "Vërtet, nuk verbohen sytë, por verbohen zemrat në kraharor." [Haxh 46]. Gjithashtu: "Kush i kthen shpinën përmendjes të Zotit, Ne i shoqërojmë nga një shejtan, i cili nuk i ndahet kurrë. Ai *(shejtani)* e pengon nga rruga e drejtë, ndërkohë që ai *(jobesimtari)* mendon se është i udhëzuar mirë." [Zuhruf 36 - 37].

- Ata janë si kafshët, madje edhe më të humbur. - Kështu, ata të cilët nuk e dëgjojnë të vërtetën, nuk e kuptojnë atë dhe nuk arrijnë të shohin udhëzimin, janë si ato bagëtitë, të cilat nuk përfitojnë gjë tjetër nga këto shqisa, përveç ushqimit të barkut dhe nevojave të kësaj jete. Ato thjesht dëgjojnë zërin e bariut të tyre, por nuk e kuptojnë atë çfarë thotë, prandaj Allahu i Lartësuar thotë: "...madje edhe më të humbur." Ata janë edhe më të humbur se kafshët, sepse ato i përgjigjen bariut kur i thërret, edhe pse nuk e kuptojnë fjalën e Tij dhe ato, gjithashtu, e kryejnë duke u nënshtruar atë për të cilën janë krijuar natyrshëm, ndryshe nga mohuesit.

- Këta janë ata që shpërfillin paralajmërimet *(e Zotit).* - Allahu i Lartësuar e krijoi njeriun që ta adhurojë dhe ta besojë Atë si një dhe të vetëm, por mohuesi nuk e beson Allahun. Edhe nëse e beson, i shoqëron Atij shok në adhurim. Për këtë arsye, njeriu që i bindet Allahut është më lart sesa melekët, për sa i përket shpërblimit që Allahu i ka premtuar atij. Nga ana tjetër, mohuesi është më poshtë në nivel, sesa kafshët, prandaj Allahu i Lartësuar thotë: "Ata janë si kafshët, madje edhe më të humbur. Këta janë ata që shpërfillin paralajmërimet *(e Zotit)*."

Ajeti 180

180. Allahu ka emrat më të bukur. Prandaj lutjuni Atij nëpërmjet tyre dhe distancohuni nga ata që bëjnë shtrembërime në emrat e Tij! Ata kanë për t'u "shpërblyer" për veprimet e tyre.

Shpjegimi i ajetit

- Allahu ka emrat më të bukur. Prandaj lutjuni Atij nëpërmjet tyre dhe distancohuni nga ata që bëjnë shtrembërime në emrat e Tij! Ata kanë për t'u "shpërblyer" për veprimet e tyre. - Nga Ebu Hurejra përcillet se Profeti ka thënë: 1240. "Allahu ka 99 emra ose 100 pa një. Kush i mëson dhe punon (*aĥsâhâ*) [73] me ta, ka për të hyrë në Xhenet. Allahu është tek dhe e do tekun". Këtë hadith e kanë përnxjerrë Buhariu dhe Muslimi. Buhariu dhe Tirmidhiu e kanë sjellë nga Shuajbi. Tirmidhiu sjell me senedin e tij një tekst të ngjashëm, ku pas fjalisë: "dhe e do tekun" shtohet: 1241. "Ai është Allahu, që nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Ai është Allahu, Er-Rrahman, Er-Rahim, El-Melik, El-Kuddûs, Es-Selâm, El-Mu'min, El-Muhejmin, El-Aziz, El-Xhebbâr, El-Mutekebbir El-Hâlik, El-Bâri', El-Musauuir, El-Gaffâr, El-Kahhâr, El-Uehhâb, El-Rezzâk, El-Fettâĥ, El-Alim, El-Kâbid, El-Bâsit, El-Hâfid, El-Râfi', El-Muizzu, El-Mudhil-lu, El-Semiu, El-Basir, El-Hakem, El-'Adl, El-Latif, El-Habir, El-Halim, El-Adhim, El-Gafûr, El-Shekûr, El-Alijju, El-Kebir, El-Hafidh, El-Muķit, El-

Hasib, El-Xhelil, El-Kerim, El-Raḳib, El-Muxhib, El-Uâsiu, El-Hakim, El-Uedûd, El-Mexhid, El-Bâith, El-Shehid, El-Haḳḳ, El-Uekil, El-Ḳauijj, El-Metin, El-Uelijju, El-Ĥamid, El-Muĥsi, El-Mubdi, El-Mu'id, El-Muĥji, El-Mumit, El-Ĥajju, El-Ḳajjûm, El-Uâxhid, El-Mâxhid, El-Uâĥid, El-Eĥad, El Ferdu, El-Samed, El-Ḳâdir, El-Muḳtedir, El-Muḳaddim, El-Muaħħir, El-Euuelu, El-Aħiru, El-Dhâhiru, El-Bâtinu, El-Uâli, El-Uuteâl, El-Berru, El-Teuuâb, El-Munteḳim, El-Afuu, El-Rreûf, Mâlikul-Mulk, Dhul-Xhelâli uel Ikrâm, El-Muḳsit, El-Xhâmiu, El-Ganij, El-Mugni, El-Mâni', El-Dârru, El-Nâfi', El-Nûr, El-Hâdi, El-Bediu, El-Bâḳi, El-Uârith, El-Rashid, El-Sabûr." [74]. Tirmidhiu thotë që ky është një hadith *garib* dhe vjen në versione të tjera nga Ebu Hurejra. Me gjithë transmetimet dhe versionet e shumta të këtij hadithi, ne e kemi parë përmendjen e këtyre emrave veçse në këtë hadith dhe në këtë transmetim. Këtë hadith e ka sjellë edhe Ibn Hibani në *Sahih*-un e tij përmes rrugës së Safuanit. Duhet të dimë se emrat e bukur të Allahut nuk janë fiks nëntëdhjetë e nëntë. Kjo dëshmohet nga hadithi që Imam Ahmedi sjell nga Ibn Mesudi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1242. "Nëse njeriun e kap ndonjë trishtim ose ankth dhe thotë: "*Allahumme in-nî abduk Ibn abdike Ibn emetike, nâsijetî bi jedik, maḍin fij-je ĥukmuk, adlun fij-je kaḍâuk, es'eluke bi kullismin hue lek, sem-mejte bihî nefsek, eu enzeltehû fî kitâbik, eu al-lemtehû li eĥadin min ħalḳik, eu iste'therte bihî fî ilmil gajbi indek, en texh'alel Kur'âne rabîa kalbî ue nûra sadrî ue xhelâe ĥuznî ue dhehâbe hemmî ue gam-mî*." (O Allah, unë jam robi Yt, biri i robit Tënd, biri i robëreshës Tënde! Qenia ime është në dorën Tënde! Vendimi Yt mbi mua sigurisht që ka për të ndodhur! Të drejta janë të gjitha caktimet e Tua për mua! Po të drejtohem me të gjithë emrat e Tu, me të cilët e ke emërtuar Veten, apo të cilët i ke shpallur në Librin Tënd, apo të cilët ia ke mësuar ndonjë prej krijesave të Tua, apo të cilët i ke ruajtur në dijen Tënde të fshehtë: që ta bësh Kur'anin pranverë të zemrës sime, dritë të gjoksit tim, largues të trishtimit tim dhe heqës të ankthit tim!), Allahu ka për t'ia larguar trishtimin dhe ankthin dhe do t'ia zëvendësojë me gëzim." Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut, a ta mësojmë?" Ai tha: "Çdokush që e dëgjon atë, duhet ta mësojë!". Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "...distancohuni nga ata që bëjnë shtrembërime në emrat e Tij! Ata kanë për t'u "shpërblyer" për veprimet e tyre." Të tillë janë edhe ata që i bëjnë shok Allahut në emrat e Tij. Origjina e fjalës *El Ilĥâd* në gjuhën arabe ka kuptimin: shtrembërim, ndryshim dhe devijim nga qëllimi.

Ajetet 181 - 186

181. Ndër ata që Ne krijuam, ka edhe njerëz që udhëzojnë në të vërtetën dhe mbajnë drejtësi sipas saj.

182. Ndërsa ata që i mohojnë Shpalljet Tona, Ne do t'i shpiem dalëngadalë drejt shkatërrimit, pa e kuptuar.

183. Atyre do t'u jap afat, sepse plani Im është i fuqishëm.

184. A nuk mendojne ata, se shoku i tyre nuk është aspak i marrë? Ai është vetëm një paralajmërues i qartë.

185. A nuk shohin ata në mbretërinë e qiejve dhe të tokës dhe në gjithçka që ka krijuar Allahu? Afati i tyre mundet tashmë të jetë drejt fundit. Atëherë, cilit Mesazh pas këtij, do t'i besojnë?

186. Për ata që Allahu i lë në humbje, nuk ka udhëzues. Ai do t'i lërë ata të enden në mosbesimin e tyre.

Shpjegimi i ajeteve

- Ndër ata që Ne krijuam, ka edhe njerëz që udhëzojnë në të vërtetën dhe mbajnë drejtësi sipas saj. - Janë të shumta dëshmitë që tregojnë se qëllimi këtu është për umetin e Muhamedit ﷺ Kështu, Allahu i Lartësuar thotë për këtë umet se ata janë njerëz që: "...udhëzojnë në të vërtetën dhe mbajnë drejtësi sipas saj." Domethënë, ata punojnë me këtë të vërtetë dhe gjykojnë sipas saj me drejtësi. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Muauije Ibn Ebu Sufjani, se

Profeti i Allahut ka thënë: 1243. "Një grup nga umeti im do të vazhdojë që t'i përmbahet së vërtetës dhe ta shfaqin haptas atë. Ata nuk mund t'i dëmtojnë as ata që i tradhtojnë *(e i lënë në baltë)* dhe as ata që i kundërshtojnë, deri sa të vijë Kijameti." Ndërsa në një transmetim tjetër thuhet: "Kështu do të vazhdojnë të jenë në atë rrugë, derisa të vijë çështja e Zotit."

- Ndërsa ata që i mohojnë Shpalljet Tona, Ne do t'i shpiem dalëngadalë drejt shkatërrimit, pa e kuptuar. - Kuptimi është: Allahu i Lartësuar ka për t'ua hapur atyre portat e rizkut dhe mundësitë e jetesës, derisa të mashtrohen me atë gjendje dhe të besojnë se janë në rregull. Kjo ngjan me ajetin: "Por meqë ata i shpërfillën porositë, Ne u hapëm të gjitha dyert *(e kënaqësive)* dhe, kur ata po gëzonin për ato që iu ishin dhënë, i ndëshkuam në befasi, e ata mbetën të pashpresë." [En'am 44]**.**

- Atyre do t'u jap afat, sepse plani Im është i fuqishëm. - Domethënë, do t'u jap kohë për të vazhduar në atë gjendje, sepse plani Im është i fuqishëm dhe i pathyeshëm.

- A nuk mendojnë ata, se shoku i tyre nuk është aspak i marrë? - A nuk mendojnë këta që mohojnë ajetet Tona, se Muhamedi ﷺ nuk është aspak i çmendur? Sikurse thotë i lartësuari: "Shoku juaj *(Muhammedi)* nuk është i marrë!" [Tekuir 22], ose: "Thuaj: "Unë ju këshilloj vetëm me një gjë: Ngrihuni sinqerisht për Allahun, dy nga dy ose një nga një dhe mendoni me kujdes *(që ta kuptoni)* se shoku juaj *(Muhamedi)* nuk është i çmendur! Ai është dërguar ndër ju veç që t'ju paralajmërojë para një dënimi të ashpër."." [Sebe' 46]. Madje, ai është Profet i Allahut. Ai është një i dërguar besnik dhe i sinqertë, i cili fton tek e vërteta.

- Ai është vetëm një paralajmërues i qartë. - Ai është një paralajmërues dhe qortues i hapur për çdo të logjikshëm, që di të analizojë dhe të kuptojë këshillat që i drejtohen. Katade Ibn Duame ka thënë: "Na kanë treguar se, njëherë, Profeti i Allahut qëndroi mbi Safa dhe filloi të thërriste kurejshët, duke i përmendur familje për familje: "O bijtë e filanit, të filanit...". Pastaj, ai i paralajmëroi ata për ndëshkimin e Allahut dhe urdhëresat e Tij. Dikush nga ata tha: "Ky njeriu juaj qenka i çmendur, që filloi të bërtasë që në mëngjes!" Atëherë Allahu i Lartësuar zbriti këtë ajet."

- A nuk shohin ata në mbretërinë e qiejve dhe të tokës dhe në gjithçka që ka krijuar Allahu? - A nuk shohin këta që mohojnë shenjat dhe shpalljet Tona? A nuk mendojnë me kujdes rreth pushtetit të Allahut dhe për gjithçka që Ai ka krijuar? A nuk meditojnë rreth këtyre, për të nxjerrë mësime?! A nuk ka mësime të mjaftueshme në to, që ata të binden se gjithçka është pronë dhe nën pushtetin e Allahut, që nuk ka të ngjashëm?! Kjo duhet të jetë e mjaftueshme që ata të besojnë Allahun, ta pranojnë si të vërtetë profetin e Tij dhe t'i binden dhe pasojnë atë.

- Afati i tyre mundet tashmë të jetë drejt fundit. - Çdo gjë dëshmon për njëshmërinë e Allahut dhe njerëzit duhet të kenë frikë dhe të kujtojnë se exheli i tyre është afër. Ata duhet të kenë kujdes që të mos vdesin si mohues të besimit të vërtetë, dhe kështu të përfundojnë në ndëshkimin e dhembshëm të Allahut.

- Atëherë, cilit Mesazh pas këtij, do t'i besojnë? - Cilit kërcënim i besojnë ata, pas paralajmërimit dhe kërcënimit që Profeti u solli prej Allahut?

- Për ata që Allahu i lë në humbje, nuk ka udhëzues. Ai do t'i lërë ata të enden në mosbesimin e tyre. - Atë që Allahu i Lartësuar e ka humbur, pas paralajmërimit dhe kumtimit të qartë të së vërtetës, ai është i humbur, dhe ky është një dënim i drejtë dhe i merituar, për shkak të refuzimit të së vërtetës. Të tillë njerëz askush nuk mund t'i udhëzojë në rrugë të drejtë, kushdo qoftë ai. Sikurse ka thënë i madhëruari: "... Por atë që Allahu dëshiron ta sprovojë, ti nuk mund ta shpëtosh. Këta janë ata, të cilëve Allahu nuk do t'ua pastrojë zemrat. Në këtë jetë, ata kanë poshtërim, kurse në jetën tjetër kanë dënim të madh." [Maide 41], ose:

"Sikur të kishte dashur Zoti yt, do të besonin ata që janë në Tokë që të gjithë. Vallë, ti do t'i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë? Asnjë njeri nuk mund të besojë, përveçse me lejen e Allahut. Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* do të godasë ata që nuk mendojnë. Thuaj: "Vështroni me vëmendje atë që ndodhet në qiej dhe në Tokë! Por, as argumentet dhe as qortimet nuk u bëjnë dobi atyre që nuk besojnë." [Junus 99 - 101]

Ajeti 187

187. Të pyesin ty rreth Orës *(së Kijametit)*: **kur do të ndodhë? Thuaj: "Atë e di vetëm Zoti im. Askush, veç Tij nuk mund ta zbulojë kur do të ndodhë. Kjo barrë është shumë e rëndë për gjithçka në qiej dhe në tokë. Ajo ka për të ardhur veçse befas. Ata të pyesin ty, sikur ti të kishe zbuluar dijen rreth saj. Thuaj: "Për të di vetëm Allahu", por shumica e njerëzve nuk e dinë.**

Shpjegimi i ajetit

- Të pyesin ty rreth Orës *(së Kijametit)*: **kur do të ndodhë?** - Ky ajet ka zbritur dhe flet për kurejshët, të cilët pyesnin për kohën e Kijametit, duke shprehur kështu mosbesimin e tyre dhe duke treguar se e shihnin si diçka të largët dhe të pamundur. Ata e mohonin kategorikisht atë, siç tregon Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ata thonë: "Kur do të përmbushet ky premtim, nëse flisni të vërtetën?" Thuaj: "Atë e di vetëm Allahu, ndërsa unë jam veçse një paralajmërues, që ju qartësoj të vërtetën!" [Mulk 25, 26]. Dhe thotë: "Ata që nuk e besojnë atë *(Kiametin)*, kërkojnë që ai të vijë sa më shpejt, ndërsa ata që i besojnë, i druhen atij çasti dhe janë të bindur se ai është i vërtetë. Ta dini se ata që bëjnë polemika, duke vënë në dyshim Ditën e Kiametit, janë në një humbje të thellë." [Shura 18]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar na tregon pyetjen e tyre, që thonë: *"*Kur do të ndodhë? Kur është koha e Kijametit?"

- Thuaj: "Atë e di vetëm Zoti im. Askush, veç Tij nuk mund ta zbulojë kur do të ndodhë. - Dituria për kohën e tij është tek Allahu: Ai është i vetmi që e di se kur do të ndodhë. Askush tjetër veç Tij nuk e di këtë çështje, qoftë ai melek i afërt i Zotit apo profet i dërguar prej Tij. Allahu i Lartësuar thotë**:**

- Kjo barrë është shumë e rëndë për gjithçka në qiej dhe në tokë. - Dituria rreth kohës së saj është peshë shumë e rëndë për të gjithë krijesat. Ajo është një e fshehtë, që nuk e di askush prej tyre.

- Ajo ka për të ardhur veçse befas. - Ajo ditë do të vijë befasisht, kur secili do të jetë i angazhuar me punën e vet. Muslimi sjell në *Sahih*-un e tij hadithin nga Ebu Hurejra, i cili ka thënë: 1244. "Kur të ndodhë Kijameti, një burrë do të jetë duke mjelë qumështin. Ai nuk do të arrijë ta vendosë enën në buzët e veta, pasi do të ndodhë Kijameti. Po kështu, dy burra do të jenë duke bërë tregti për një rrobë, por nuk do të arrijnë ta përfundojnë shitblerjen, sepse do të ndodhë Kijameti."

- Ata të pyesin ty, sikur ti të kishe zbuluar dijen rreth saj. - Ata të pyesin ty, sikur ti ke dijeni për këtë çështje, ndërkohë që Allahu i Lartësuar ua ka fshehur këtë dituri krijesave. Ai thotë:

- Thuaj: "Për të di vetëm Allahu", por shumica e njerëzve nuk e dinë. - Kur Xhibrili (a.s) i shkoi Profetit ﷺ në formë njeriu dhe e pyeti se kur do të ndodhë Kijameti, ai iu përgjigj: 1245. "I pyeturi për këtë nuk është më i ditur se pyetësi." Domethënë, ai nuk kishte dijeni më shumë sesa meleku rreth kësaj çështjeje. Asnjë krijesë nuk ka dijeni se kur do të ndodhë Kijameti. Pastaj Profeti lexoi fjalën e Allahut: "Vetëm Allahu e di se kur do të ndodhë Kijameti dhe është Ai që e zbret shiun. Ai e di se ç'ka në mitra *(të nënave)*. Askush nuk e di se çfarë do të fitojë nesër dhe askush nuk e di se në ç'vend do të vdesë. Allahu është i Gjithëdituri, që di mirë çdo fshehtësi." [Lukman 34]. Kështu, edhe ky Profet *umij*, që është zotëria dhe vula e të gjithë profetëve, vetë Muhamedi, i cili është përshkruar si Profeti i mëshirës, Profeti i pendimit, Profeti i luftërave të mëdha,

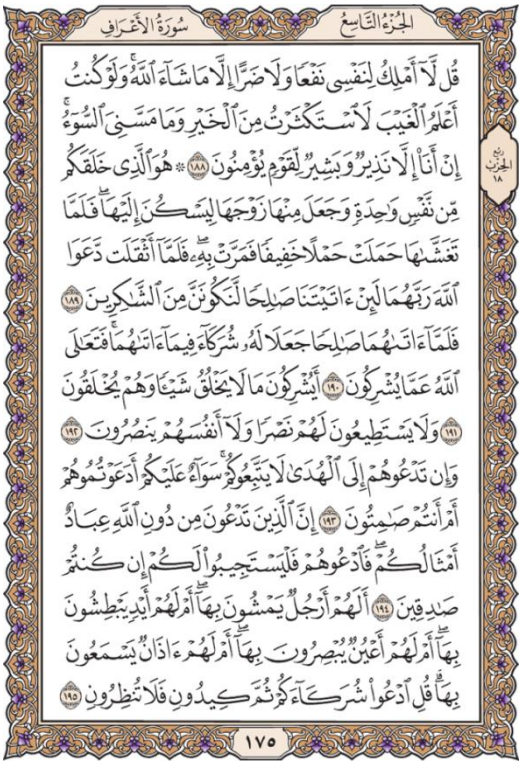
الجزء التاسع سورة الأعراف
قُل لَّآ أَمۡلِكُ لِنَفۡسِي نَفۡعٗا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُۚ وَلَوۡ كُنتُ
أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ لَٱسۡتَكۡثَرۡتُ مِنَ ٱلۡخَيۡرِ وَمَا مَسَّنِيَ ٱلسُّوٓءُۚ
إِنۡ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ وَبَشِيرٞ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ١٨٨ هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُم
مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَجَعَلَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا لِيَسۡكُنَ إِلَيۡهَاۖ فَلَمَّا
تَغَشَّىٰهَا حَمَلَتۡ حَمۡلًا خَفِيفٗا فَمَرَّتۡ بِهِۦۖ فَلَمَّآ أَثۡقَلَت دَّعَوَا
ٱللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنۡ ءَاتَيۡتَنَا صَٰلِحٗا لَّنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ١٨٩
فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحٗا جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَاۚ فَتَعَٰلَى
ٱللَّهُ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ١٩٠ أَيُشۡرِكُونَ مَا لَا يَخۡلُقُ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ
١٩١ وَلَا يَسۡتَطِيعُونَ لَهُمۡ نَصۡرٗا وَلَآ أَنفُسَهُمۡ يَنصُرُونَ ١٩٢
وَإِن تَدۡعُوهُمۡ إِلَى ٱلۡهُدَىٰ لَا يَتَّبِعُوكُمۡۚ سَوَآءٌ عَلَيۡكُمۡ أَدَعَوۡتُمُوهُمۡ
أَمۡ أَنتُمۡ صَٰمِتُونَ ١٩٣ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ عِبَادٌ
أَمۡثَالُكُمۡۖ فَٱدۡعُوهُمۡ فَلۡيَسۡتَجِيبُواْ لَكُمۡ إِن كُنتُمۡ
صَٰدِقِينَ ١٩٤ أَلَهُمۡ أَرۡجُلٞ يَمۡشُونَ بِهَآ أَمۡ لَهُمۡ أَيۡدٖ يَبۡطِشُونَ
بِهَآ أَمۡ لَهُمۡ أَعۡيُنٞ يُبۡصِرُونَ بِهَآ أَمۡ لَهُمۡ ءَاذَانٞ يَسۡمَعُونَ
بِهَاۗ قُلِ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ ١٩٥
الجزء ١٨
١٧٥

Profeti i fundit, *El Mukaffi* dhe *El Hâshir*, domethënë, ai nën këmbët e të cilit do të ringjallen njerëzit, edhe ai nuk e di kur do të jetë dita e Kijametit. Është transmetuar në hadith të saktë nga Enesi dhe Sehël Ibn Sadi se Profeti i Allahut ka thënë: 1246. "Dërgimi im dhe Kijameti janë afër si këta të dy - dhe tregoi me dy gishtat e tij, atë treguesin dhe tjetrin që vjen pas tij." Megjithatë, Allahu i Lartësuar e urdhëroi këtë Profet që, nëse pyetet për kohën se kur do të ndodhë Kijameti, t'u thotë njerëzve se atë e di vetëm Allahu: "Thuaj: "Për të di vetëm Allahu", por shumica e njerëzve nuk e dinë."

Ajeti 188

188. Thuaj: "Unë nuk kam në dorë t'i bëj as mirë e as keq vetes sime, përveçse ashtu siç do Allahu. Sikur ta dija të fshehtën, do t'i shumoja për vete të mirat e nuk do të më prekte asgjë e keqe. Unë jam veçse një qortues dhe përgëzues për njerëzit që besojnë."

Shpjegimi i ajetit

- Thuaj: "Unë nuk kam në dorë t'i bëj as mirë e as keq vetes sime, përveçse ashtu siç do Allahu. - Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij që t'ia lërë të gjitha çështjet në dorë Atij. Gjithashtu, Ai e urdhëron Profetin e Tij që t'u flasë njerëzve e t'i mësojë se është thjesht një njeri, si ata, prandaj nuk di të fshehtën dhe të ardhmen. Profeti nuk di asgjë prej të fshehtës, veçse aq sa i ka zbuluar Allahu, siç thuhet në një ajet: "Thuaj: "Unë nuk e di a do të jetë afër ajo që u premtohet, apo Zoti im do ta vonojë atë shumë?" Ai është i Gjithëdituri për të fshehtën dhe fshehtësinë e Vet nuk ia zbulon askujt, Përveç ndonjë të dërguari, që Ai dëshiron. Atëherë, Ai vë roje para edhe prapa tij, për t'u bërë e qartë se ata i kanë kumtuar shpalljet e Zotit të tyre dhe se Ai di gjithçka rreth tyre. Ai e di sasinë e gjithçkaje që ekziston." [Xhin 25 - 28]

- Sikur ta dija të fshehtën, do t'i shumoja për vete të mirat e nuk do të më prekte asgjë e keqe. - "Nëse do të dija të fshehtën, unë do të dija, për shembull, se si të fitoja në çdo tregti që do të bëja dhe nuk do të isha kurrë i varfër." Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi. Ndërsa Ibn Xheriri dhe të tjerë kanë thënë se kuptimi është: "Nëse do të dija të fshehtën, do të përgatitesha për vitet e varfërisë dhe thatësirës, duke përfituar nga vitet e begatisë; do të përgatitesha për periudhën e shtrenjtësisë në kohën kur jetesa është më e lirë." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "...e nuk do të më prekte asgjë e keqe." Pra, do t'i shmangesha të keqes, para se ajo të vinte.

- Unë jam veçse një qortues dhe përgëzues për njerëzit që besojnë." - Profeti ﷺ ishte paralajmërues për mohuesit dhe gjynahqarët, për ndëshkimin që i pret, dhe përgëzues i besimtarëve, për shpërblimin dhe Xhenetin e Zotit. Allahu i Lartësuar thotë: "Kështu, Ne e bëmë atë *(Kur'anin)* të lehtë në gjuhën tënde, që nëpërmjet tij t'i përgëzosh të devotshmit dhe t'i tërheqësh vërejtjen atyre, që janë *(të devijuar)* kryeneçë." [Merjem 97].

Ajetet 189 - 190

189. Është Allahu Ai që ju krijoi nga një njeri i vetëm *(Ademi)*, **prej të cilit krijoi edhe bashkëshorten e tij** *(Havanë)*, **për të gjetur qetësinë tek ajo. Kur njeriu e mbulon** *(kontakton me)* **gruan e tij, ajo ngarkohet me një barrë të lehtë dhe ashtu vazhdon me të** *(pa e ndier)*. **Por kur ajo** *(barrë)* **rëndohet, ata të dy e lusin Allahun, Zotin e tyre: "Nëse na jep fëmijë të mirë, do të të jemi vërtet mirënjohës!".**

190. Por pasi Ai u dhuron atyre fëmijë të mirë, ata i përshkruajnë Atij ortakë në atë që u dhuroi. Por Allahu është i Dëlirë dhe i Lartësuar nga ortakët që ata i përshkruajnë.

Shpjegimi i ajeteve

- Është Allahu Ai që ju krijoi nga një njeri i vetëm *(Ademi)*, **prej të cilit krijoi edhe bashkëshorten e tij** *(Havanë)*, **për të gjetur qetësinë tek ajo.** - Allahu i Lartësuar vë në dukje faktin që Ai i krijoi të gjithë njerëzit nga një njeri i vetëm, nga Ademi (a.s). Allahu i Lartësuar krijoi nga Ademi (a.s) gruan e tij, Hava, pastaj nga ata të dy u shtuan të gjithë njerëzit e tjerë dhe u përhapën nëpër Tokë. Allahu i Lartësuar thotë: "O njerëz! Ne ju krijuam prej një mashkulli dhe një femre dhe ju bëmë popuj e fise, që të njiheni mes jush. ..." [Huxhurat 13]. Ose: "O njerëz! Kijeni frikë Zotin tuaj, i Cili ju krijoi prej një njeriu të vetëm, ndërsa prej tij krijoi bashkëshorten, e prej atyre të dyve përhapi shumë burra e gra. ..." [Nisa 1]. Në ajet thuhet: "...ju krijoi nga një njeri i vetëm *(Ademi)*, prej të cilit krijoi edhe bashkëshorten e tij *(Havanë)*, për të gjetur qetësinë tek ajo." Domethënë, që të afrohet dhe qetësohet me të, sikurse thotë Allahu i Lartësuar: "Një nga argumentet e Tij është edhe ky që Ai krijoi për ju bashkëshorte nga lloji juaj, që të gjeni prehje tek ato dhe bëri që mes jush të ketë dashuri dhe mëshirë. Në këtë ka argumente për njerëzit që mendojnë." [Rum 21]. Kështu, nuk ekziston afërsi dhe lidhje më e fortë mes shpirtrave sesa lidhja mes dy bashkëshortëve. Për shembull, për të treguar se sa i fortë është ndikimi i magjisë, Allahu i Lartësuar ka treguar se magjistari mund të shkojë deri atje sa të shkaktojë ndarjen e burrit nga gruaja.

- Kur njeriu e mbulon *(kontakton me)* **gruan e tij, ajo ngarkohet me një barrë të lehtë dhe ashtu vazhdon me të** *(pa e ndier)*. - Domethënë, pasi ata kryejnë marrëdhënie intime, ndodh ngjizja dhe shtatzënia, e cila në fillim nuk dallohet. Gruaja nuk ndien dhimbje në fazat e para të saj, të cilat Allahu i ka përshkruar si *nutfe* pikë *(fare)*, *el alaka* droçkë gjaku dhe *mudga* copë mishi *(fetus)*. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "...dhe ashtu vazhdon me të *(pa e ndier)*", që Muxhahidi e shpjegon: "Domethënë, vazhdon me fazat e shtatzënisë".

- Por kur ajo *(barrë)* **rëndohet, ata të dy e lusin Allahun, Zotin e tyre: "Nëse na jep fëmijë të mirë, do të të jemi vërtet mirënjohës!".** - Kur rëndohet barra, atëherë prindërit luten duke thënë: "Nëse na jep fëmijë të mirë, do të të jemi vërtet mirënjohës!" Domethënë, ata luten që Allahu t'u dhurojë një fëmijë të saktë, të shëndetshëm dhe të rregullt, nga frika se mos nuk vjen i tillë. Hasen el Basriu e shpjegon kështu ajetin: "Nëse na jep një djalë të mirë, ne do të jemi mirënjohës!"

- Por pasi Ai u dhuron atyre fëmijë të mirë, ata i përshkruajnë Atij ortakë në atë që u dhuroi. - Për këtë ajet, *mufesirët* kanë përmendur rrëfime që vijnë prej ithtarëve të Librit. Të gjitha ato sillen rreth pohimit se ata të cilët i bënë shirk Allahut ishin Ademi dhe Havaja! Në një nga këto hadithe, që Ibn Ebu Hatimi e përcjell nga Ubej Ibn Keabi, thuhet: "Kur Havaja mbeti shtatzënë, asaj i shkoi shejtani dhe i tha: "Nëse do që fëmija yt të shpëtojë, duhet të më bindesh mua dhe ta quash Abdul Harith!" Por ajo nuk veproi kështu, dhe fëmija vdiq menjëherë pasi lindi. Pasi mbeti përsëri shtatzënë, ai i tha asaj të njëjtat fjalë, por ajo përsëri nuk iu bind. Kur mbeti shtatzënë për herë të tretë, ai shkoi tek ajo

dhe i tha: "Duhet të më bindesh mua që fëmija të lindë i rregullt, ose në të kundërt ai do të lindë si kafshë!" Në këtë mënyrë, ai arriti që t'i trembte, prandaj ata iu bindën." Megjithatë, ne jemi të bindur se në këtë ajet nuk flitet për Ademin dhe Havanë,[75] por qëllimi është për të tjerët, që do të vinin pas tyre dhe që i bëjnë shirk Allahut,[76] i Cili prandaj thotë më pas:

- Por Allahu është i Dëlirë dhe i Lartësuar nga ortakët që ata i përshkruajnë. - Kështu ka thënë Hasen el Basriu, të cilin edhe ne e mbështesim në këtë mendim. Vërtet në fillim përmendet Ademi dhe Havaja, por ai ishte thjesht për një përshkrim se si do të ishte procesi i shumimit për të gjithë ata që do të vinin pas tyre. Një shpjegim i ngjashëm vjen për ajetin, ku Allahu i Lartësuar thotë: "Qiellin e dynjasë, Ne e kemi zbukuruar me kandilë (yje), që i kemi bërë gjuajtës kundër shejtanëve, ..." [Mulk 5]. Dihet mirë se yjet me të cilat Allahu ka zbukuruar qiellin nuk janë ato me të cilat Allahu gjuan shejtanët, sepse Ai i gjuan me diçka që është prej llojit të tyre, pra, prej llojit të yjeve. Në Kur'an ka edhe raste të tjera të ngjashme me këtë shpjegim.

Ajetet 191 - 198

191. Mos vallë, po i përshkruajnë Atij si ortakë sende që nuk mund të krijojnë asgjë, por, vetë janë të krijuara?!

192. Ata nuk mund t'u japin atyre ndonjë ndihmë e as veten e vet nuk mund ta ndihmojnë.

193. Edhe nëse i ftoni për t'i udhëzuar, ata nuk ju përgjigjen. Për ju është njëlloj, i thirrët ata apo nuk i thirrët.

194. Nuk ka dyshim se ata që ju po i adhuroni veç Allahut, janë të krijuar, sikurse edhe ju. Lutjuni atëherë atyre dhe le t'ju përgjigjen, nëse e thoni të vërtetën!

195. A kanë ata këmbë për të ecur? A kanë duar për të kapur? A kanë sy për të parë? A kanë veshë për të dëgjuar? Thuaj: "I thërrisni idhujt tuaj, thurni plane kundër meje dhe mos pritni aspak!".

196. Mbrojtësi im është Allahu, i Cili e zbriti Librin dhe që përkujdeset për të mirët.

197. Ndërsa ata të cilëve ju u luteni veç Tij, nuk mund t'ju ndihmojnë, madje as veten e vet nuk mund ta ndihmojnë."

198. Nëse i ftoni në rrugën e drejtë, ata nuk dëgjojnë. Ata duken se të vështrojnë, por, në të vërtetë ata nuk shohin.

Shpjegimi i ajeteve

- Mos vallë, po i përshkruajnë Atij si ortakë sende që nuk mund të krijojnë asgjë, por, vetë janë të krijuara?! - Allahu i Lartësuar e hedh poshtë besimin e gabuar të idhujtarëve, të cilët adhurojnë, veç Allahut, edhe krijesat e Tij, edhe pse ato nuk kanë në dorë asnjë çështje, nuk mund të sjellin as dëm dhe as dobi, nuk mund as të shohin, as të dëgjojnë dhe as nuk mund të ndihmojnë adhuruesit e tyre. Ato janë thjesht sende, të cilat nuk kanë shpirt dhe nuk lëvizin. Madje, adhuruesit e tyre janë më të plotë dhe gëzojnë aftësi që idhujt nuk i kanë, siç janë dëgjimi, shikimi, aftësia për të vepruar etj. Sikurse i përshkruan i lartësuari kur thotë: "O njerëz! Ja një shembull! Dhe dëgjojeni me vëmendje! Ata të cilët ju i adhuroni në vend të Allahut, nuk mund të krijojnë asnjë mizë, edhe nëse tubohen të gjithë për të. Dhe nëse miza ua rrëmben diçka, ata nuk do të mund ta rimarrin atë prej saj. Të dobët janë edhe lutësit edhe të luturit. Ata nuk e kanë madhëruar Allahun me madhërinë e Tij të vërtetë, ashtu siç e meriton. Dhe Allahu është i Plotfuqishëm, Ngadhënjimtar." [Haxh 73, 74]. Ndërsa këtu Allahu i Lartësuar thotë: "... sende që nuk mund të krijojnë asgjë, por vetë janë të krijuara." Pra, si është e mundur që t'i shoqërojnë Allahut diçka që nuk mund të krijojë asgjë, madje vetë ato janë prodhim i dikujt tjetër?! Edhe Ibrahimi (a.s) tha: "Po dhuroni atë që vetë e keni gdhendur? Por, është Allahu Ai që ju ka krijuar ju dhe atë që ju bëni.".

[Saffat 95, 96]. Duke përshkruar idhujt, Allahu i Madhëruar thotë:

- Ata nuk mund t'u japin atyre ndonjë ndihmë e as veten e vet nuk mund ta ndihmojnë. - Domethënë, as adhuruesit nuk mund t'i ndihmojnë dhe as veten e tyre nuk mund ta mbrojnë nga dikush që mund të synojë të keqen dhe dëmtimin e tyre. Pikërisht këtë fakt u përpoq Ibrahimi që të nxirrte në pah, për ta kuptuar populli i tij, kur ai u theu putat dhe i poshtëroi në mënyrën më të rëndë. Kështu na tregon Allahu i Lartësuar rreth tij: "Pastaj iu kthye atyre e i gjuajti me dorën e djathtë." [Saffat 93]. Në këtë mënyrë vepruan edhe Muadh Ibn Amër Ibn Xhemuhi me Muadh Ibn Xhebelin - Allahu qoftë i kënaqur me ata të dy! Kur Profeti i Allahut mbërriti në Medinë, ata ishin të dy në moshë të re. Pasi pranuan Islamin, ata dilnin gjatë natës në qytet dhe, ku gjenin puta të idhujtarëve, i shkatërronin ato dhe ua çonin grave të veja, që t'i përdornin si dru zjarri. Këtë e bënin që populli i tyre të kuptonte sa të pafuqishëm ishin ato puta dhe sa i kotë dhe i padrejtë ishte adhurimi që ata u përkushtonin ayre. Babai i Muadhit, Amër Ibn Xhamuhi, kishte një putë, që e adhuronte dhe e parfumoste gjithmonë. Dy të rinjtë shkonin gjatë natës tek ai dhe ia kthenin putat kokëposhtë, pastaj ia lyenin me jashtëqitje dhe papastërti të ndryshme. Kur i shihte në atë gjendje, Amri i merrte putat, i lante dhe i parfumoste. Në fund, vendosi pranë një idhulli një shpatë dhe i tha: "Na, mbroje veten, nëse vjen dikush të të poshtërojë!" Djemtë erdhën sërish në netët në vijim dhe bënë të njëjtën gjë. Edhe Amri e porositi sërish putën e vet, që të mbrohej. Një natë, ata e morën idhullin, e lidhën së bashku me një qen të ngordhur dhe e varën me litar brenda një pusi aty pranë. Kur Amër Ibn Xhamuhi e pa atë skenë, e kuptoi se feja dhe adhurimi që u përkushtonte putave ishin kotësira, prandaj pranoi Islamin dhe u bë besimtar i mirë. Ai ra dëshmor në Uhud, - Allahu qoftë i

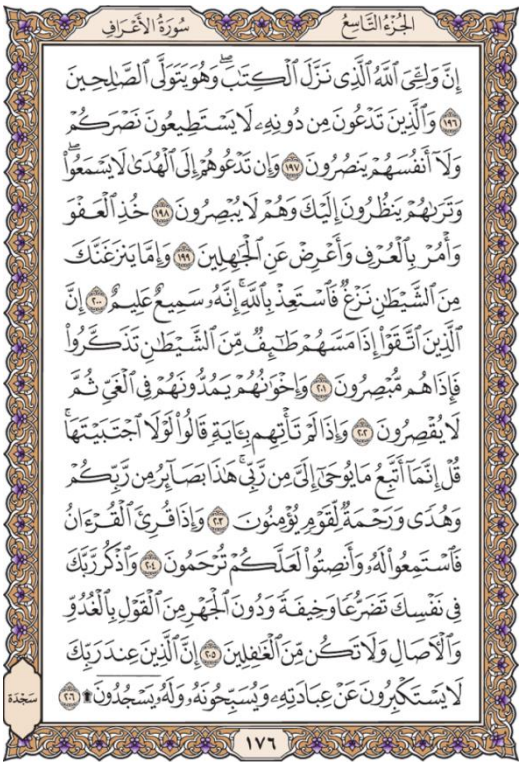
الجزء التاسع سورة الأعراف

إِنَّ وَلِيِّيَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿١٩٦﴾ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ
وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا۟ ۖ
وَتَرَىٰهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ خُذِ ٱلْعَفْوَ
وَأْمُرْ بِٱلْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ
مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ إِنَّ
ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ إِذَا مَسَّهُمْ طَٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَٰنِ تَذَكَّرُوا۟
فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ وَإِخْوَٰنُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِى ٱلْغَىِّ ثُمَّ
لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِـَٔايَةٍ قَالُوا۟ لَوْلَا ٱجْتَبَيْتَهَا ۚ
قُلْ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ مِن رَّبِّى ۚ هَٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ
وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَإِذَا قُرِئَ ٱلْقُرْءَانُ
فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥ وَأَنصِتُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ وَٱذْكُر رَّبَّكَ
فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ ٱلْجَهْرِ مِنَ ٱلْقَوْلِ بِٱلْغُدُوِّ
وَٱلْـَٔاصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَيُسَبِّحُونَهُۥ وَلَهُۥ يَسْجُدُونَ ﴿٢٠٦﴾ سجدة
١٧٦

kënaqur me të dhe e bëftë Firdeusin vendbanim të tij!

- Edhe nëse i ftoni për t'i udhëzuar, ata nuk ju përgjigjen. Për ju është njëlloj, i thirrët ata apo nuk i thirrët. - Kjo ngjan me atë që Ibrahimi (a.s) i tha të atit: "O babai im! Përse adhuron atë që as nuk dëgjon, as nuk sheh dhe nga i cili nuk ke asnjë dobi?" [Merjem 42]. Më pas, Allahu i Madhëruar thotë se idhujt janë thjesht krijesa dhe robër, ashtu sikurse edhe vetë ata që u përkushtojnë adhurime.

- Nuk ka dyshim se ata që ju po i adhuroni veç Allahut, janë të krijuar, sikurse edhe ju. Lutjuni atëherë atyre dhe le t'ju përgjigjen, nëse e thoni të vërtetën!" - Më pas, Allahu i Madhëruar thotë:

- A kanë ata këmbë për të ecur? A kanë duar për të kapur? A kanë sy për të parë? A kanë veshë për të dëgjuar? Thuaj: "I thërrisni idhujt tuaj, thurni plane kundër meje dhe mos pritni aspak!". - Kërkoni ndihmën dhe mbështetjen e tyre kundër meje dhe mos

vononi asnjë çast, duke shpenzuar të gjitha forcat dhe mundin tuaj! Unë jam i sigurt se:

- Mbrojtësi im është Allahu, i Cili e zbriti Librin dhe që përkujdeset për të mirët. - Allahu më mjafton si mbrojtës dhe unë i mbështetem vetëm Atij! Ai është forca, ndihma dhe strehimi im. Allahu është miku i dashur dhe mbrojtësi i çdo bamirësi në dynja dhe ahiret. Kjo i ngjan fjalës që Hudi (a.s.) i tha popullit të tij, kur ata iu drejtuan me këto fjalë: "Ne themi se ndonjë prej idhujve tanë të ka goditur me ndonjë të keqe!" Ai tha: "Unë kam dëshmitar Allahun, por dëshmoni edhe ju që unë distancohem nga idhujt që ju adhuroni veç Tij. Mblidhuni të gjithë me komplote kundër meje e mos më jepni asnjë afat!" [Hud 54 - 56], ose fjalës së Ibrahimit (a.s.): "Ai tha: "A po shihni se çfarë po adhuroni Ju dhe etërit tuaj të hershëm? Në të vërtetë, ata *(që adhuroni ju)* - që të gjithë janë armiqtë e mi, por jo Zoti i botëve. I Cili më krijoi mua, dhe është që Ai më udhëzon. I Cili më jep ushqim dhe më jep të pi. Dhe kur sëmurem është Ai që më shëron, Dhe është Ai që do të më bëjë të vdes e pastaj do të më ringjallë, Dhe Ai është i Vetmi, tek i Cili kam shpresë se do të m'i falë gjynahet e mia në Ditën e Gjykimit. O Zoti im! Më dhuro urtësi dhe më bashko me të mirët! Bëj që të më përmendin për mirë ata që do të vijnë pas! Më bëj prej trashëgimtarëve të Xhenetit të mirësive! Dhe është Ai që do të më bëjë të vdes e pastaj do të më ringjallë, dhe Ai është i Vetmi, tek i Cili kam shpresë se do të m'i falë gjynahet e mia në Ditën e Gjykimit. O Zoti im! Më dhuro urtësi dhe më bashko me të mirët! Bëj që të më përmendin për mirë ata që do të vijnë pas! Më bëj prej trashëgimtarëve të Xhenetit të mirësive! Dhe fale babain tim, se ai është, vërtet nga të humburit! E mos më turpëro Ditën kur *(njerëzit)* do të ringjallen, Ditën, kur nuk bën dobi as pasuria dhe as fëmijët, Ditën kur do të shpëtojë vetëm ai që i paraqitet Zotit me zemër të shëndoshë!"" [Shuara 75 - 89], ose fjalëve që ibrahimi i drejtoi të atit: "*(Kujto)* Kur Ibrahimi i tha të atit dhe popullit të vet: "Unë i urrej dhe u qëndroj larg atyre që ju adhuroni, përveç Atij që më krijoi dhe më tregon udhën e drejtë."! Ai e bëri këtë fjalë të kujtohet ndër pasardhësit e tij, me qëllim që ata gjithmonë të kthehen *(në besimin e vërtetë)* ." [Zuhruf 26 - 28].

- Ndërsa ata të cilëve ju u luteni veç Tij, nuk mund t'ju ndihmojnë, madje as veten e vet nuk mund ta ndihmojnë. - Të gjithë ata që ju i adhuroni përveç Allahut nuk kanë pushtet që t'ju ndihmojnë as ju dhe as veten e tyre.

- Nëse i ftoni në rrugën e drejtë, ata nuk dëgjojnë. Ata duken se të vështrojnë, por, në të vërtetë, ata nuk shohin. - Ky i ngjan ajetit tjetër: "Nëse u luteni atyre, ata nuk e dëgjojnë lutjen tuaj; por, edhe sikur ta dëgjonin, ata nuk mund t'i përgjigjen *(lutjes suaj)*...." [Fatir 14]. Vëreni me kujdes kur Allahu i Lartësuar thotë: "Ata duken se të vështrojnë, por, në të vërtetë ata nuk shohin." Pra, kur gjendesh përballë tyre, ata duket sikur të vështrojnë, por, në fakt, ato janë sende, që nuk e kanë këtë aftësi, sepse ato janë thjesht puta të gdhendura prej guri, druri ose materialesh të tjera. Në lidhje me këtë pjesë, Sediju ka thënë se ajo flet për vetë idhujtarët dhe jo për putat, por mendimi i parë është më i saktë.[77]

Ajetet 199 - 200

199. Tregohu falës, urdhëro për mirësi dhe rri larg të paditurve!

200. E nëse të ngacmon shejtani me ndonjë tundim, kërko mbrojtje tek Allahu, sepse Ai dëgjon dhe di gjithçka.

Shpjegimi i ajeteve

- Tregohu falës, urdhëro për mirësi dhe rri larg të paditurve! - Ibn Xheriri dhe Ibn Ebu Hatim transmetojnë dhe thonë se Junusi tregon prej Ebu Sufjanit, ndërsa ai prej Ibn Ujejnes, se Ubeji ka thënë: 1247. "Kur Allahu i Lartësuar i zbriti Profetit të Tij: "Tregohu falës, urdhëro për mirësi dhe rri larg të paditurve!", Profeti tha: "Çfarë është kjo, o Xhibril?" Ai tha: "Allahu të urdhëron ty që të tregohesh falës ndaj atij që të ka bërë padrejtësi, t'i japësh atij që të ka

privuar dhe t'i ruash lidhjet me atë që të është larguar." Ibn Merdeuejhi e përcjell këtë nga Xhabiri dhe Kajs Ibn Sad Ibn Ubadete, të cilët e sjellin si *merfuan* [domethënë, ia atribuojnë Profetit ﷺ]. Buhariu, në lidhje me fjalën e Allahut të Lartësuar: "urdhëro për *el urfu*", ka thënë që: *el urfu* do të thotë "mirësi". Më pas, ai sjell një rrëfim nga Ibn Abasi, i cili duke treguar rreth Umerit, ka thënë: "Dikush, që i shkoi për vizitë, e zemëroi të. Atëherë, El Hur Ibn Kajsi iu drejtua Umer Ibn Hatabit dhe i tha: "O Udhëheqës i besimtarëve! Allahu i Lartësuar i tha Profetit të Tij: "Tregohu falës, urdhëro për mirësi dhe rri larg të paditurve!", dhe ky që të zemëroi është i paditur!" Betohem në Allah - thotë Ibn Abasi, - se kur El Hur Ibn Kajsi lexoi këtë ajet, Umeri nuk e shpërfilli aspak atë! Dhe, vërtet, Umeri u përmbahej gjithmonë ajeteve të Librit të Allahut Krenar dhe të Lartësuar." Këtë rrëfim e ka sjellë vetëm Buhariu. Për sa i përket qëndrimit të Buhariut, se fjala *el mearuf* ka kuptimin "mirësi", ai njihet edhe si qëndrim i Urue Ibn Zubejrit, Es-Sediut, Katades, Ibn Xheririt dhe shumë të tjerëve. Ibn Xheriri ka thënë: "Allahu i Lartësuar e ka urdhëruar Profetin e Tij që të këshillojë njerëzit për "*mearuf*", pra, për "mirësi". Ky urdhër përfshin të gjitha ato vepra dhe fjalë që bëhen në bindje ndaj Allahut të Lartësuar. Gjithashtu, Ai e urdhëroi Profetin e Tij që të distancohej nga të paditurit. Ky urdhër, edhe pse i drejtohet drejtpërdrejt Profetit ﷺ, ai konsiderohet edhe si porosi për të gjithë njerëzit, që ata të jenë falës e tolerantë kundrejt atyre të cilët u bëjnë padrejtësi dhe tregohen armiqësorë dhe jo t'u kthejnë shpinën atyre që ende nuk i njohin detyrimet kundrejt Allahut, që duhen përmbushur. Por Ai nuk urdhëroi për të qenë tolerantë me ata të cilët mohojnë Allahun dhe nuk duan t'ia dinë për meritën e Tij, ata që mohojnë njëshmërinë e Tij dhe as me ata që luftojnë kundër muslimanëve. Për fjalën e Allahut: "Tregohu falës, urdhëro për mirësi dhe rri larg të paditurve!", Seid Ibn Ebu Arubete sjell shpjegimin nga Katadja: "Këto janë virtyte të larta, për të cilat Allahu i Lartësuar e udhëzoi dhe urdhëroi Profetin e Tij që të stoliset me to. Disa njerëz të urtë, duke u nisur nga këto urdhëresa për t'u pajisur me virtyte, kanë thurur këto vargje: Tregohu falës, urdhëro për mirësi, / ashtu siç je urdhëruar, larg të paditurve rri! / me të gjithë tregohu i butë në fjalë, / për fisnikun, butësia është cilësi e rrallë! Në vijim, Allahu i Lartësuar i urdhëron robërit e Tij që të kërkojnë ndihmë, strehim dhe mbrojtje tek Ai, që Ai t'i ruajë prej sherrit të shejtanëve xhindë.

- E nëse të ngacmon shejtani me ndonjë tundim, kërko mbrojtje tek Allahu, sepse Ai dëgjon dhe di gjithçka. - Ata kurrë nuk heqin dorë nga lufta kundër teje, çfarëdo të mire dhe shërbimi t'u ofrosh. Ata duan vetëm rrënimin tënd të plotë. Shejtani i mallkuar është një armik i hapur për ty, siç ishte edhe për prindërit e tu më parë. Fjalën e Allahut: "E nëse të ngacmon shejtani me ndonjë tundim...", Ibn Xheriri e komenton: "Nëse të zemëron shejtani dhe të shtyn që të mos përmbushësh porosinë e Allahut, kur thotë: "Tregohu falës, urdhëro për mirësi dhe rri larg të paditurve!"; domethënë, nëse shejtani të shtyn që t'u përgjigjesh të paditurve me të njëjtën formë, duke u mposhtur dhe udhëhequr nga zemërimi, atëherë kërko mbrojtje tek Allahu. Kërko strehim tek Allahu, që të të ruajë nga tundimi i shejtanit të mallkuar. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Ktheje të keqen me atë që është më e mira! Ne e dimë më së miri atë që shpifin ata. Dhe thuaj: "O Zot i im! Unë kërkoj mbrojtje tek Ti prej cytjeve të shejtanëve." Dhe mbështetem tek Ti, o Zoti im, që ata të mos më afrohen."" [Mu'minun 96 - 98], " ose: "E mira nuk mund të jetë e barabartë me të keqen. Largoje atë *(të keqen)* me çfarë është më e mirë, sepse atëherë, edhe ai, me të cilin ke njëfarë armiqësie, do të të bëhet mik i afërt. Mirëpo këtë nuk mund ta arrijë askush, përveç atyre që janë durimtarë; dhe askush, përveç atyre

që kanë fat të madh. E, nëse ndonjëherë ty të bëhet ndonjë ngacmim prej Shejtanit, kërko mbrojtje prej Allahut, sepse Ai është Gjithëdëgjuesi e i Gjithëdituri." [Fusilet 34 - 36]. Ndërsa në këtë sure tha: "E nëse të ngacmon shejtani me ndonjë tundim, kërko mbrojtje tek Allahu, sepse Ai dëgjon dhe di gjithçka." Në këto tre vende në Kur'an, Allahu i lartësuar na udhëzon në mënyrën më të mirë për t'u përballur me keqbërësit prej njerëzve dhe me shejtanët prej xhindeve. Sa i përket armiqësisë së njeriut ajo mund të largohet dhe të ruhesh duke ua kthyer me mirësi. Pra të mos e kthejmë të keqen me të keqe por me më të mirën e mundëshme. Kështu është armiqësia e njeriut, e ludhshme dhe torturuese. Ajo kërkon butësi, durim të madh dhe vetpërmbajtje të vazhdueshme. Urdhëro gjithmonë për çdo të mirë për të cilën urdhëron sheriati dhe bëhu i durueshëm ndaj ashpërsisë dhe vrazhdësisë së krijesave. Por, prej sherrit të shejtanit xhind nuk mund të shpëtosh dhe të ruhesh veçse duke kërkuar mbrojtje dhe strehim tek Allahu i madhërishëm. Asnjë mirësi që mund të përkushtosh ndaj tij, nuk ka për ta kthyer atë nga qëllimi e synimi i tij për të të shkatërruar tërësisht. Ai është armik i përbetuar, i yti dhe i atit tënd të parë, Ademit. Kuptimi i fjalës "*nezg*" - thotë Ibn Xheriri, - është shkatërrimi që shkakton i mallkuari ose nëpërmjet ndezjes së zemërimit, ose përmes rrugëve të tjera." Më pas, i Lartësuari thotë: "... sepse Ai dëgjon dhe di gjithçka." Ai e dëgjon dhe e di mirë sjelljen e padrejtë të injorantëve kundër teje. Allahu i Lartësuar e dëgjon edhe lutjen për mbrojtjes që ti i drejton Atij, edhe përgjërimin tënd që Ai të të ruajë nga ngacmimet dhe tundimet e shejtanit të mallkuar. Ai i dëgjon të gjitha fjalët e krijesave të Tij dhe nuk i fshihet asgjë. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar është i Gjithëditur dhe e di mirë se çfarë mund ta largojë prej teje tundimin e shejtanit të mallkuar. Ai di për të gjitha çështjet e krijesave të Tij. *El ijâdhu* (fjala: *eûdhu bil-lâh*) është *el iltixhâu*, domethënë, kërkimi i mbrojtjes prej të keqes. Ndërsa *el melâdhu* (fjala: *elûdhu bil-lâh*) është kërkimi i ndihmës dhe mirësive, sikurse ka thënë Hasen Ibn Haniu në vargjet e tij: "O Zot, tek ty (*elûdhu*) kërkoj ndihmë, / për të arritur gjithçka që unë synoj, / dhe tek ty (*eûdhu*) kërkoj mbrojtje, / të më ruash nga gjithçka që i druhem. / Askush nuk mund ta veshë atë asht që Ti e ke zhveshur, / dhe askush nuk mund ta zhveshë atë që Ti e ke veshur." Shpjegimin rreth *istiadhe*-s e kemi bërë në fillim të këtij tefsiri, prandaj është e panevojshme që t'i rikthehemi sërish.[78]

Ajetet 201 - 202

201. Ata që janë të devotshëm, kur i ngacmon Shejtani, përmendin Allahun dhe atëherë arrijnë të shohin qartë.

202. Ndërsa vëllezërit e tyre *(keqbërësit)*, **shejtanët i zhytin më thellë për në humbje dhe nuk u ndahen.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton për robërit e Tij të devotshëm, të cilët i binden dhe nënshtrohen Atij për të përmbushur me sinqeritet dhe korrektësi çdo urdhër të Tij dhe largohen me frikërespekt nga çdo ndalesë e Tij. Allahu i Lartësuar thotë për ta:

- Ata që janë të devotshëm, kur i ngacmon shejtani, përmendin Allahun dhe atëherë arrijnë të shohin qartë. - Kur ata i ngacmon ndonjë shejtan i mallkuar, ata përmendin Allahun e Lartësuar. Ky ajet është lexuar: "*idha mes-sehum tajfun*". Ndërsa disa të tjerë e kanë lexuar: "*idhâ mes-sehum tâifun*". Këto janë dy lexime të njohura dhe të përhapura dhe, sipas disave, kuptimi i tyre është i njëjtë. Ndërsa disa të tjerë kanë thënë se ka njëfarë ndryshimi mes tyre. Kështu, disa e kanë shpjeguar se bëhet fjalë për zemërimin. Të tjerë kanë thënë se kuptimi është *es-sar'u*, pra, sëmundja e shkaktuar (zaptimi) nga shejtani i mallkuar. Ndërsa disa të tjerë thonë se bëhet fjalë për tundimin ose nxitjen për të kryer gjynahe.[79] Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... përmendin Allahun dhe atëherë arrijnë të

shohin qartë." Domethënë, ata rikthehen në rrugën e drejtë, përmenden nga pakujdesia dhe dobësia, ku kanë rënë.

- Ndërsa vëllezërit e tyre *(keqbërësit)*, **shejtanët i zhytin më thellë për në humbje dhe nuk u ndahen.** - Këtu flitet për njerëzit vëllezër të shejtanëve. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "...Jepi të afërmit, të varfrit dhe udhëtarit të drejtën që i takon, por mos shpenzo tepër e më kot! Pa dyshim, ata që e teprojnë janë vëllezër të shejtanëve dhe shejtani është mohues i madh i Zotit të Tij." [Isra 27]. Vëllezër të shejtanëve janë ata të cilët pasojnë rrugën e tyre, i dëgjojnë dhe u shkojnë pas yshtjeve që ata bëjnë. Për këta, Allahu i Lartësuar thotë: "...shejtanët i zhytin më thellë për në humbje..." Domethënë, ata ndihmohen nga shejtanët që të zhyten thellë e më thellë në poshtërsi e shfrenim. Shejtanët e mallkuar ua zbukurojnë vazhdimisht gjynahet, shfrenimin dhe rënien në haram dhe i nxisin në mënyrë sistematike, duke shfrytëzuar edhe paditurinë dhe mendjelehtësinë e tyre. Mendo pak me kujdes rreth fjalës së Allahut: "...dhe nuk u ndahen." Siç kuptohet, shejtanët e mallkuar i zhysin më thellë në humbje miqtë e tyre prej njerëzve dhe nuk lodhen asnjëherë nga kjo punë, sepse pikërisht kjo është natyra e tyre dhe ata nuk dinë të veprojnë ndryshe. Allahu i lartësuar ka thënë: "A nuk e shikon ti se Ne i kemi lëshuar shejtanët kundër jobesimtarëve për ti nxitur pandërprerë në vepra të këqija?" [Merjem 83]. Pra, siç shpjegon ibnu Abasi, i yshtin e tundojnë at pa pushim për gjynahe dhe shfrenim.

Ajeti 203

203. Kur nuk u sjell ndonjë mrekulli, ata thonë: "Përse nuk zgjedh një nga ato *(mrekullitë e sygjeruara)***?" Thuaju: "Unë i përmbahem vetëm asaj që më shpallet nga Zoti im. Ky** *(Kur'an)* **është argument i qartë nga Zoti juaj. Ai është udhërrëfyes dhe mëshirë për njerëzit që besojnë.**

Shpjegimi i ajetit

- Kur nuk u sjell ndonjë mrekulli, ata thonë: "Përse nuk zgjedh një nga ato *(mrekullitë e sugjeruara)***?"** - Ibn Abasi, duke shpjeguar: "Përse nuk zgjedh një nga ato?", ka thënë: "Pra, përse nuk kërkon prej Allahut ndonjë shenjë dhe ta sjellësh ndër ne?" Në një rast tjetër e ka shpjeguar kështu: "Përse nuk krijon një mrekulli dhe ta sjellësh ndër ne?" Allahu i Lartësuar thotë: "Kur nuk u sjell ndonjë mrekulli...". Kuptimi është: "Kur ti nuk u sjell atyre ndonjë mrekulli, ashtu siç ata e kërkojnë", ata i drejtohen Profetit të Allahut dhe i thonë: "Përse nuk përpiqesh apo nuk e sforcon veten, që të kërkosh mrekullitë që duam ne nga Allahu, në mënyrë që ne t'i shohim dhe të besojmë?!"

- Thuaju: "Unë i përmbahem vetëm asaj që më shpallet nga Zoti im." - Thuaji, o Muhamed, se unë nuk i kërkoj agjë Allahut të Lartësuar dhe nuk jam unë ai që i paraprij dhe t'i përcaktoi atij se çfarë shenjash duhet të sjellë si mrekulli. Unë ndjek veçse atë për të cilën më ka urdhëruar Zoti im, dhe unë thjesht përmbush dhe realizoj gjithçka që Ai më shpall mua. Kështu, nëse Allahu më dërgon mua ndonjë shenjë dhe mrekulli, unë e pranoj dhe ua paraqes atë, por nëse Ai nuk ma dërgon, unë nuk i kërkoj Atij që të më japë shenja, vetëm nëse Ai më jep leje për diçka të tillë. Dhe, pa dyshim, Ai është i Urtë dhe i Gjithëditur. Në vijim, Allahu i Lartësuar e udhëzon Profetin që t'i njoftojë njerëzit se ky Kur'an është mrekullia më e madhe, argumenti më i qartë dhe fakti më i vërtetë dhe i pakontestueshëm.

- Ky *(Kur'an)* **është argument i qartë nga Zoti juaj. Ai është udhërrëfyes dhe mëshirë për njerëzit që besojnë.** - Në Kur'an ka argumente të qarta, që tregojnë për vërtetësinë e tij si Shpallje e Allahut dhe për besnikërinë e Muhamedit ﷺ si Profet i Zotit. Gjithashtu, ky Kur'an është qartësim për çdo udhëzim të nevojshëm, që robërit duhet ta dinë: "Ai është udhërrëfyes dhe mëshirë për njerëzit që besojnë."

Ajeti 204

204. Kur lexohet Kur'ani, ju dëgjojeni me vëmendje dhe rrini në heshtje, që të mëshiroheni!

Shpjegimi i ajetit

- Kur lexohet Kur'ani, ju dëgjojeni me vëmendje dhe rrini në heshtje, që të mëshiroheni! - Pasi u përmend se Kur'ani përmban argumente të qarta, udhëzim të vërtetë dhe mëshirë për njerëzit, Allahu i Madhëruar na urdhëron që të heshtim me respekt e të dëgjojmë me vëmendje gjatë kohës kur lexohet ky libër. Ai është Fjala e Allahut dhe, si i tillë, duhet treguar nderim dhe respekt për të, ndryshe nga ajo që vepronin kurejshët mohues, kur thoshin: "Mos e dëgjoni këtë Kur'an dhe, kur të lexohet, llomotitni, se ndoshta ia dilni mbanë!" [Fussilet 26]. Porosia për të dëgjuar me vëmendje Kur'anin është më e fortë sidomos gjatë faljes së namazeve farze, kur imami lexon me zë ajetet, sikurse thuhet në hadithin që Muslimi sjell në *Sahih*-un e tij prej Ebu Musa el Eshariut (r.a), se Profeti i Allahut ka thënë: 1248. "Imami është vendosur që të udhëhiqeni pas tij. Kur ai bën tekbir, bëni dhe ju tekbir dhe kur ai të lexojë, atëherë heshtni!" Po kështu e kanë sjellë edhe autorët e *Sunen*-eve prej Ebu Hurejrës. Ibn Xheriri sjell rrëfimin nga Beshir Ibn Xhabiri se: kur Ibn Mesudi po falej si imam njëherë me xhematin, dëgjoi disa që lexonin Kur'an së bashku me imamin. Kur mbaroi namazin, ai tha: "A nuk ka ardhur koha që ju të kuptoni dhe të mësoni?! A nuk ka ardhur koha që ju të logjikoni?!" Dhe më pas tha, duke cituar edhe ajetin kuranor: "Kur lexohet Kur'ani, ju dëgjojeni me vëmendje dhe rrini në heshtje, ... " ashtu siç ju ka urdhëruar Allahu i Lartësuar." Imam Ahmedi dhe autorët e *Sunen*-eve sjellin hadithin e Zuhriut, që përcjell nga Ebu Ektemete el Lejthi, dhe ky nga Ebu Hurejra, i cili tregon se 1249: "Profeti i Allahut, pasi mbaroi një namaz ku lexoi me zë, tha: "A po lexonte me zë ndonjëri pas meje?" - "Po, o i Dërguari i Allahut", - tha një burrë. Atëherë, Profeti ﷺ tha: "Dhe unë thoja kush po më ndërhyn në leximin e Kur'anit!" Pasi dëgjuan këto fjalë nga Profeti ﷺ, njerëzit ndaluan së kënduari gjatë namazeve ku imami këndon me zë." Tirmidhiu thotë se ky është një hadith *hasen*, ndërsa Ebu Hatim el Razi e ka gjykuar si hadith të saktë. Megjithatë, rreth kësaj çështjeje ka edhe mendime të tjera. Kështu, disa janë të mendimit se, nëse falesh pas imamit, nuk lexon fare Kur'an, qoftë në namazet me zë, qoftë në namazet pa zë. Ky mendim vjen nga Xhabiri si *mukufen*, pra, si një mendimi i tij dhe jo si hadith nga Profeti ﷺ. Ky transmetim *meukuf* është më i saktë se transmetimi *merfu*, që pretendohet se është hadith i Profetit ﷺ. Disa të tjerë janë të mendimit se është detyrë që të lexohet vetëm surja Fatiha, dhe kjo duhet bërë gjatë kohës kur imami hesht. Ky është mendimi i një grupi sahabësh dhe tabiinësh dhe shumë prej dijetarëve të mëvonshëm. Ndërsa Ibn Abasi është i mendimit se heshtja kur lexohet Kur'ani është detyrë veçse në namazet farze (me zë). Muxhahidi, nga ana tjetër, është i mendimit se heshtja është detyrë veçse ditën e xhuma, gjatë hytbes dhe kur lexohet Kur'ani në namaz. Ibn Xheriri ka qenë i mendimit se heshtja është detyrë në namazet e dy Bajrameve, ditën e xhuma dhe në të gjitha ato namaze në të cilat imami lexon Kur'an me zë". Domethënë, sipas tij, është e detyrueshme të heshtësh qoftë gjatë leximit të Kur'anit në namaz, qoftë gjatë hytbes që mban imami, ku lexohet Kur'an, siç thotë edhe urdhri në hadithin e Profetit ﷺ për të heshtur gjatë kohës kur flet imami dhe kur ai lexon Kur'an gjatë namazit me zë. El Haseni ka thënë: "Kur ulesh për të dëgjuar Kur'an, duhesh të heshtësh!" Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1250. "Ai që dëgjon një ajet nga Libri i Allahut, atij i shkruhet një e mirë e shumëfishuar. Ndërsa për atë që e këndon (dhe e pason) atë, do të jetë dritë në Ditën e Gjykimit." Ky është një hadith që e ka sjellë vetëm Imam Ahmedi, - Allahu e mëshiroftë!

Ajetet 205 - 206

205. Zotin tënd përmende në vetvete, me përulësi e me frikë-respekt, jo me zë të

lartë, në mëngjes e në mbrëmje dhe mos u bëj i shkujdesur!

206. S'ka dyshim se ata që janë pranë Zotit tënd nuk tregojnë mendjemadhësi për adhurimin e Tij. Ata e madhërojnë Atë dhe vetëm Atij i bëjnë sexhde.

Shpjegimi i ajeteve

- Zotin tënd përmende në vetvete, me përulësi e me frikë-respekt, jo me zë të lartë, në mëngjes e në mbrëmje dhe mos u bëj i shkujdesur! - Allahu i Lartësuar porosit që robërit ta përmendin shumë Atë në fillim dhe në fund të ditës. Ai na porosit, gjithashtu, që ne të lutemi me përulësi e me frikërespekt. Pra, kujtoje Zotin tënd në veten tënde, me shpresë për mirësitë e shumta dhe premtimet e Tij të mrekullueshme dhe me frikë-respekt për madhështinë dhe kërcënimet e Tij. Ai porosit që kjo përmendje të bëhet me zë të ulët dhe jo duke bërtitur dhe duke e tepruar. Kështu është e pëlqyeshme të bëhet dhikri dhe jo duke bërtitur apo duke e shoqëruar me veprime të panevojshme. Njëherë, Profetin ﷺ e pyetën: 1251. "O i Dërguari i Allahut! A është afër Zoti ynë, që t'i lutemi me zë të ulët, apo është larg, që t'i lutemi me zë të lartë?" Profeti ﷺ heshti, derisa Allahu shpalli: "Kur adhuruesit e Mi të pyesin për Mua, *(thuaju se)* Unë jam pranë *(tyre)*...". Kështu, kur i urdhëroj ata që të më luten, le të më luten dhe Unë do t'u përgjigjem.". Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Musa el Eshari (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), që rrëfen: 1252. "Ishim së bashku me Profetin e Allahut në një ekspeditë luftarake dhe, sa herë që ngjiteshim në një kodër e në ndonjë vend të lartë, e sa herë që zbrisnim në ndonjë luginë, ne e ngrinim zërin me tekbire. Atëherë, Profeti ﷺ u afrua dhe na tha: "O njerëz! Mbajeni veten! Ju nuk po i drejtoheni dikujt që nuk dëgjon apo që është larg! Ju po i luteni Atij që dëgjon dhe sheh gjithçka. Ai, të Cilit ju i luteni, është më pranë jush sesa qafa e kafshës suaj (me të cilën po udhëtoni)." Kështu, Allahu i Lartësuar e urdhëroi Profetin e Tij që të mos lexonte Kur'an me zë aq të lartë, sa të dëgjonin idhujtarët dhe të fyenin Fjalën e Tij. Përveç kësaj, Allahu e mësoi Profetin e Tij që të mos e ulte fare zërin kur të lexonte Kur'an, aq sa shokët e tij të mos e dëgjonin, por të zgjidhte një rrugë të mesme, siç thotë në një ajet tjetër: "Mos e ngri zërin *(duke kënduar)* në namazin tënd dhe as mos e ul tepër në të, por kërko mes kësaj një rrugë të mesme." [Isra 110]. Po kështu porosit edhe në këtë ajet të nderuar, ku thotë: "... jo me zë të lartë, në mëngjes e në mbrëmje dhe mos u bëj i shkujdesur!" Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar nxit që ta përmendim shpesh Atë në kohën e mëngjesit dhe në mbrëmje, në mënyrë që të mos të jemi si të pavëmendshmit, që nuk e përkujtojnë Allahun. Për këtë arsye, Ai i lëvdon melekët, të cilët i thurin Atij tesbih dhe lavde natën dhe ditën dhe asnjëherë nuk velen apo të lodhen. I Lartësuari thotë:

- S'ka dyshim se ata që janë pranë Zotit tënd nuk tregojnë mendjemadhësi për adhurimin e Tij. - Allahu i Madhëruar lëvdon melekët, në mënyrë që edhe robërit e Tij besimtarë t'i marrin ata si shembull, për të kryer sa më shumë adhurime dhe punë të mira. Në këtë ajet, Ai na urdhëron që të bëjmë sexhde, pasi edhe melekët i bëjnë sexhde Atij:

- Ata e madhërojnë Atë dhe vetëm Atij i bëjnë sexhde. - Ky është ajeti i parë në Kur'an, pas leximit të të cilit, si lexuesi, ashtu edhe ai që e dëgjon atë, bëjnë sexhde për Allahun; dhe ky është një mendim unanim. Në një hadith, që e sjell Ibn Maxhe nga Ebu Darda, thuhet se: 1253. "Profeti ﷺ e konsideroi këtë si një ndër "ajetet e sexhdes" në Kur'an".

Këtu përfundon edhe shkurtimi i tefsirit të sures El ea'raf. Të gjitha lavdërimet dhe falënderimet i takojnë vetëm Allahut!

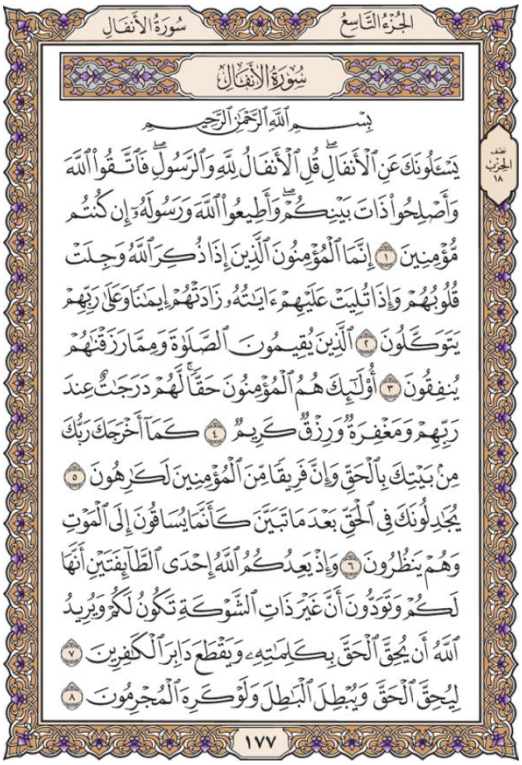
الجزء التاسع سورة الأنفال

سورة الأنفال

بسم الله الرحمن الرحيم

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَنفَالِ ۖ قُلِ ٱلْأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ
وَأَصْلِحُوا۟ ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۖ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ إِن كُنتُم
مُّؤْمِنِينَ ﴿١﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ
يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ
رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ كَمَآ أَخْرَجَكَ رَبُّكَ
مِنۢ بَيْتِكَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ لَكَٰرِهُونَ ﴿٥﴾
يُجَٰدِلُونَكَ فِى ٱلْحَقِّ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى ٱلْمَوْتِ
وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٦﴾ وَإِذْ يَعِدُكُمُ ٱللَّهُ إِحْدَى ٱلطَّآئِفَتَيْنِ أَنَّهَا
لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ ٱلشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ
ٱللَّهُ أَن يُحِقَّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ وَيَقْطَعَ دَابِرَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧﴾
لِيُحِقَّ ٱلْحَقَّ وَيُبْطِلَ ٱلْبَٰطِلَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾

١٧٧

Surja 8: El enfal *(medinase)* **75 ajete**

Përveç ajeteve 30 - 36, të cilat janë zbritur në Mekë, surja Enfal ka zbritur në Medinë. Ajo është zbritur pas sures El bekare.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajeti 1

1. Të pyesin për plaçkën e luftës, thuaju: "Plaçka e luftës është çështje e Allahut dhe e të Dërguarit, prandaj kijeni frikë Allahun, rregulloni marrëdhëniet me njëri-tjetrin dhe bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij, nëse jeni besimtarë!"

Shpjegimi i ajetit

- Të pyesin për plaçkën e luftës, thuaju: "Plaçka e luftës është çështje e Allahut dhe e të Dërguarit... - Buhariu sjell në formën *mual-lak* shpjegimin nga Ibn Abasi, i cili thotë që: "*El enfal* quhet plaçka e luftës." Ndërsa nga Seid Ibn Musejibi përcillet se ka thënë: "E pyeta Ibn Abasin, - Allahu qoftë i kënaqur me të! - rreth sures Enfal, dhe ai më tha: "Ajo është zbritur dhe flet për Betejën e Bedrit." Për sa i përket transmetimit, të cilin Buhariu e ka sjellë nga Ibn Abasi në formën *mual-lak*, domethënë, pa përmendur senedin e plotë të transmetuesve deri tek Ibn Abasi, atë e ka sjellë nga Ibn Abasi edhe Ali Ibn Ebu Talha. Edhe në këtë transmetim pohohet i njëjti mendim me Ibn Abasin, se *el enfal* quhet plaçka e luftës. Ajo - ka thënë Ibn Abasi - ishte e veçantë për Profetin e Allahut dhe askush tjetër nuk kishte pjesë në të. Gjithashtu, është përcjellë me sened të saktë nga Ibn Abasi se ai, duke shpjeguar termin *nefel*, ka thënë se: "*Nefel* quhet ajo pjesë e plaçkës së luftës që, për merita të veçanta dhe sipas asaj që Profeti ﷺ e shikonte me interes, ai i jepte ndonjë luftëtari *(para shpërndarjes së saj sipas rregullit)*, përveç pjesës që atij luftëtari i takonte nga plaçka e luftës." Ky është kuptimi që i kanë dhënë fjalës *nefel* shumë dijetarë të fikhut. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Ibn Mesudi dhe Mesruku kanë thënë se: "*Nefeli* nuk jepet ditën e luftës apo në përfundim të saj. Ai jepet përpara përballjes me armikun, domethënë, përpara fillimit të luftës." Abdullah Ibn Mubareku e të tjerë përcjellin nga Ata Ibn Rabahi se, në lidhje me fjalën e Allahut "Të pyesin për *nefel*-in...", ka thënë: "Domethënë, të pyesin në lidhje me ato pasuri të idhujtarëve që kalojnë në pronësinë e muslimanëve pa luftë, qofshin ato kafshë, robër e robëresha, apo çdo lloj plaçke tjetër. Kjo lloj pasurie është *nefel* për Profetin e Allahut dhe vepron me të si ta gjykojë ai më drejt." Kjo do të thotë se Ata Ibn Rabahi mendonte se *nefel*-i është, në fakt, *el fej'u* (*El feju*, në terminologjinë juridike, quhet çdo lloj pasurie që u konfiskohet qafirëve me të drejtë dhe pa luftë). Ibn Xheriri thotë: "Të tjerë janë të mendimit se bëhet fjalë për plaçkën e luftës që u jepet në mënyrë specifike disa skuadrave të ushtrisë, që dërgohen në ekspedita e misione të veçanta. Me fjalë të tjera, është ajo plaçkë e shpërblim që komandanti u jep këtyre skuadrave në mënyrë të veçantë, përveç pjesës që marrin si pjesë e ushtrisë." Ibn Xheriri e mbështet këtë mendim. Për

saktësinë e tij dëshmon rrëfimi që është transmetuar në lidhje me shkakun e zbritjes së këtij ajeti, e pikërisht ai që sjell Imam Ahmedi nga Sad Ibn Maliku, i cili ka thënë: 1254. "Unë i thashë: "O i Dërguari i Allahut! Sot, Allahu ma kënaqi zemrën, në lidhje me idhujtarët! Ma jep mua këtë shpatë (nga plaçka e luftës)!" Profeti tha: "Kjo shpatë nuk të takon as ty e as mua! Lëre atje!" Unë e lashë dhe u largova, duke thënë me vete: "E si mund t'i jepet kjo shpatë dikujt që nuk bëri atë që bëra unë në këtë luftë?!". Ndërkohë, një burrë më thirri nga pas. Unë thashë: "Mos shpalli Allahu ndonjë gjë në lidhje me mua, vallë?!" - "Më kërkove shpatën qëparë, - tha Profeti - por ajo nuk më takonte mua. Tani m'u dhurua mua e tashmë është e jotja." Për këtë arsye, Allahu zbriti ajetin: "Të pyesin për plaçkën e luftës. Thuaju: "Plaçka e luftës është çështje e Allahut dhe e të Dërguarit..." Hadithin e kanë sjellë Ebu Daudi, Tirmidhiu, Nesaiu, përmes rrugëve, të cilat bashkohen tek Ebu Bekr Ibn Ajashi. Tirmidhiu thotë që ky është një hadith *hasen sahih*.

Një tjetër shkak i përmendur rreth zbritjes së këtij ajeti.

Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Umame, i cili tregon: 1255. "Pyeta Ubade Ibn Samitin rreth sures *Enfal* dhe ai më tha: "Ajo u zbrit dhe flet për ne, pjesmarrësit në Betejën e Bedrit. Ajo u shpall kur ne patëm kundërshtime në lidhje me plaçkën e luftës, aq sa shfaqëm moral jo të mirë. Atëherë, Allahu na e hoqi prej duarsh dhe e la në dorën e Profetit, i cili e shpërndau mes muslimanëve." Ebu Daudi, Nesaiu, Ibn Xheriri, Ibn Hibani, Hakimi dhe Ibn Merdeuejhi, - version i të cilit është edhe ky, - sjellin hadithin nga Daud Ibn Ebu Hindi, që përcjell nga Ikrime, e ky nga Ibn Abasi, i cili ka thënë: 1256. "Në Betejën e Bedrit, Profeti tha: "Kush bën këtë e atë punë, do t'i jepet kështu e ashtu (shpërblim)." Atëherë nxituan më të rinjtë e ushtrisë, ndërsa më të vjetrit mbetën poshtë flamurëve. Pasi mbaroi lufta, ata erdhën të kërkonin atë që u ishte premtuar. Por të vjetrit thanë: "Përse kërkoni diçka shtesë mbi ne? Nëse ne nuk do t'ju mbronim krahët, do të dilnit zbuluar dhe do të ktheheshit sërish tek ne." Kështu patën kundërshtime me njëri-tjetrin, derisa Allahu i Lartësuar shpalli fjalën e tij: "Të pyesin për plaçkën e luftës..." deri në: "...dhe bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij, nëse jeni besimtarë!" Ebu Ubejdilah el Kasim Ibn Selami, në librin e tij "*El Emual el Sher'ije*", ka thënë: "...për sa i përket *el enfal*-it, ajo është *el meganim*, pra, plaçka e fituar në luftë dhe çdo pasuri që muslimanët e marrin prej qafirëve agresorë në luftë. I pari rast i *enfal*-it ishte kur Allahu i Lartësuar zbriti: "Të pyesin për plaçkën e luftës...". Profeti e shpërndau atë pasuri ashtu siç e urdhëroi Allahu dhe jo pesë-pjesë, ashtu siç është përmendur më pas në hadithin e Sadit. Më pas u shpall ajeti që urdhëron ndarjen e pasurisë së fituar në luftë në pesë-pjesë, ajet i cili e anuloi të parin. *El enfal*, në fakt, quhet e tërë plaçka e luftës, me gjithë një të pestën brenda saj, pjesë kjo e cila veçohet dhe shpërndahet ashtu siç është shpallur në Libër dhe është shtjelluar në *Sunet*-in e Profetit. Ajo është plaçka e luftës, që ishte e ndaluar për popujt e së shkuarës, por që Allahu e bëri hallall për këtë umet. Argument për këtë është hadithi që transmetohet nga Xhabir Ibn Abdilahi, i cili gjendet në dy *Sahih*-ët: 1257. "Më janë dhënë pesë gjëra, që nuk i janë dhënë asnjë profeti përpara meje: "...Më është lejuar plaçka e luftës, që nuk i është lejuar askujt tjetër para meje...". Në lidhje me *nefel*-in që e shpërndan drejtuesi, janë katër raste të njohura, që zbatohen në raste specifike.[80]

- *Nefel*-i, prej të cilit nuk veçohet një e pesta. Ky është rasti i quajtur *el eslâb*. *Eslâb* quhet plaçka, pajimet, armët dhe kafsha e të vrarit nga radhët e ushtarëve jomuslimanë, të cilat i takojnë ushtarit musliman që e ka vrarë. Domethënë, kjo është një pjesë që drejtuesi ua jep atyre që e meritojnë,

përpara së të bëjë ndarjen e plaçkës së mbledhur.

- *Nefel*-i i cili veçohet prej plaçkës së luftës, pas heqjes së një të pestës prej saj. Kështu, nëse drejtuesi dërgon një skuadër për një mision special, atëherë nga plaçka që ata sjellin, ai mund t'u japë atyre një të katërtën ose një të tretën e pjesës së mbetur, por këtë mund ta bëjë vetëm pas veçimit të një të pestës.

- *Nefel*-i që jepet nga vetë një e pesta që veçohet prej plaçkës së luftës. Kështu, pasi grumbullohet e gjithë plaçka e luftës, drejtuesi veçon një të pestën prej saj; pastaj, ai i jep e shpërndan nga kjo një e pestë, ashtu si e sheh të arsyeshme.

- *Nefel*-i që jepet nga e gjithë plaçka e luftës para heqjes së një të pestës prej saj. Kështu, Profeti mund t'u jepte diçka nga kjo pasuri atyre që kujdeseshin për ujin, barinjve të bagëtive e atyre që kujdeseshin për to.

Më sipër përmendëm se Ebu Ubejdi ka thënë se nga plaçka e fituar në Bedër nuk u hoq një e pesta. Por ky pohim duhet parë me kujdes, sepse atë e hedh poshtë hadithi i Ali Ibn Ebu Talibit në lidhje me dy vëzhguesit e tij, të cilët përfituan nga një e pesta e plaçkës së Bedrit. Këtë çështje e kam shtjelluar në librin tim "Historia e betejave të Profetit" me një shpjegim të hollësishëm e shterues, falë Allahut! Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- prandaj kijeni frikë Allahun, rregulloni marrëdhëniet me njëri-tjetrin - Frikësojuni Allahut në lidhje me të gjitha çështjet tuaja dhe me urdhëresat e Tij. Pastaj kujdesuni që të përmirësoni marrëdhëniet mes jush, mos bëni padrejtësi, mos u grindni e mos u përçani. Dijeni se udhëzimet e dituria që Allahu ju ka dhuruar janë shumë më të vyera dhe më të dobishme sesa pasuritë e kësaj bote, që ju synoni e që për hir të së cilave ju grindeni e përçaheni.

- dhe bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij, nëse jeni besimtarë!" - Bindjuni, në lidhje me ndarjen që Profeti ju bëri, sipas porosive të Allahut. Pa dyshim që Profeti ﷺ ndan me drejtësi e urtësi, ashtu siç e urdhëron vetë Zoti. Kështu duhet të veproni, nëse jeni vërtet besimtarë.

Ajetet 2 - 4

2. Besimtarë të vërtetë janë vetëm ata që, kur përmendet Allahu, u frikësohet zemra dhe, kur u lexohen ajetet e Tij, u shtohet besimi. Ata kërkojnë mbështetje vetëm te Zoti i tyre.

3. Ata e përkryejnë namazin dhe japin nga ajo që u kemi dhënë Ne.

4. Këta janë besimtarë të vërtetë. Ata kanë grada të larta te Zoti i tyre dhe falje e bujari prej Tij.

Shpjegimi i ajeteve

- Besimtarë të vërtetë janë vetëm ata që, kur përmendet Allahu, u frikësohet zemra ..." - Ali Ibn Ebu Talha sjell shpjegimin e Ibn Abasit rreth këtij ajeti: "Munafikët janë njerëz që nuk u hyn asgjë në zemër prej përmendjes së Allahut. Madje, edhe gjatë kryerjes së adhurimeve të detyrueshme, ata nuk e përmendin Allahun. Ata nuk besojnë asgjë prej ajeteve të Allahut, nuk i mbështeten Atij dhe, nëse nuk i sheh kush, as nuk falen fare. Ata nuk e japin zekatin e pasurisë së tyre. "Besimtarë të vërtetë janë vetëm ata që, kur përmendet Allahu, u frikësohet zemra...". Domethënë, përmenden nga pakujdesia dhe frikësohen, prandaj përkushtohen për të përmbushur detyrimet, nënshtrohen për të kryer urdhëresat dhe për t'iu larguar ndalesave. Sikurse thotë i lartësuari: "Edhe ata që kur bëjnë ndonjë gjë të shëmtuar, ose kur i bëjnë padrejtësi vetvetes, e përmendin Allahun dhe kërkojnë falje për gjynahet e tyre. E kush i fal tjetër gjynahet, përveç Allahut? Ata nuk vazhdojnë më me atë gjë që kanë bërë më parë, sepse e dinë." [A Imran 135], ose: "E për atë që i është druajtur daljes para Zotit të vet dhe e ka ndaluar veten prej lakmisë, xheneti do të jetë vendi i tij." [Naziat 40, 41]. Ky është përshkrimi i besimtarit të vërtetë.

- dhe, kur u lexohen ajetet e Tij, u shtohet besimi. - U shtohet bindja në zemër për çështjet e besimit**.** Buhariu dhe të tjerë kanë sjell si provë këtë ajet e të tjerë të

ngjashëm për faktin se imani shtohet dhe pakësohet dhe se zemrat e njerëzve nuk janë njëlloj në aspektin e imanit që gjendet brenda tyre. Për këtë tregon edhe fjala e Allahut: "Sa herë që shpallet ndonjë sure, disa prej tyre thonë: "Kujt ia shtoi besimin kjo sure?" Po. Besimtarëve ua shton besimin dhe ata gëzohen. E, sa u përket atyre që kanë sëmundje në zemër, ajo ua shton edhe më shumë dyshimin që kanë, dhe ata do të vdesin si mohues." [Teube 124, 125]. Ky është mendimi i shumicës së umetit, madje është përcjellë mendimi se rreth kësaj çështjeje ka unanimitet.

- Ata kërkojnë mbështetje vetëm te Zoti i tyre. - Vetëm tek Ai shpresojnë dhe Ai është i vetmi qëllim i tyre. Vetëm Allahut i mbështeten për të arritur çdo të mirë dhe vetëm Atij i luten për çdo nevojë. Vetëm tek Ai i kanë shpresat, sepse e dinë mirë se ajo që Allahu dëshiron të jetë, do të jetë dhe ajo që Ai nuk dëshiron të jetë, ajo kurrë nuk mund të jetë. Ai është i Vetmi që administron dhe vepron në pronën dhe sundimin e Tij, pa patur shok në këtë. Askush nuk mund të refuzojë e pengojë gjykimin e vendimin e Tij. Ai është llogaritës i shpejtë. Për këtë arsye, Seid Ibn Xhubejri ka thënë: "Mbështetja tek Allahu është përmbledhësi i gjithë imanit."

- Ata e përkryejnë namazin dhe japin nga ajo që u kemi dhënë Ne. - Përkryerja e namazit është falja e tij në kohën e përcaktuar nga Zoti, abdesi i plotë përpara tij, përmbushja e shtyllave të tij, plotësimi i rukusë, sexhdes, këndimit të Kur'anit, qetësia gjatë gjithë fjalëve e veprimeve të tij, teshehudi, salavatet për Profetin ﷺ etj. Ndërsa shpenzimi për hir të Allahut përfshin dhënien e zekatit dhe çdo shpenzim tjetër të detyrueshëm ose të pëlqyeshëm. Duhet të dihet mirë se të gjitha këto mirësi e pasuri është Allahu që i ka lënë në dorën tuaj përkohësisht, sepse do të vijë koha që robi do të largohet prej tyre.

- Këta janë besimtarë të vërtetë. - Amr Ibn Murrahi ka thënë: "Kur'ani u zbrit në gjuhën arabe. Arabët thonë: "Filani është një fisnik i vërtetë", edhe pse ai nuk është i vetëm me këtë cilësi. Po kështu thonë: "Filani është një tregtar i vërtetë", edhe pse ka edhe të tjerë si ai.

- Ata kanë grada të larta te Zoti i tyre dhe falje e bujari prej Tij. - Ata do të jenë në vendet më të bukura të Xhenetit. Allahu ua ka falur e mbuluar gjynahet dhe do t'i shpërblejë me bujari për mirësitë që kanë bërë. Në dy *Sahih*-ët është hadithi se Profeti i Allahut ka thënë: 1258. "Banorët e *Illijinit* do të shihen nga banorët që janë në gradat poshtë tyre, ashtu siç shihet një yll i largët në skajet e qiellit." - "O i Dërguari i Allahut! - e pyetën - A janë këto gradat e profetëve të Allahut, ku nuk shkon askush tjetër veç tyre?" - "Jo, për Atë në dorë të të Cilit është shpirti im! Ata janë burra që kanë besuar në Allahun dhe vërtetësinë e profetëve të Tij."

Ajetet 5 - 8

5. Në të njëjtën mënyrë, Zoti yt deshi që ti të dilje nga shtëpia për të vërtetën, edhe pse disa besimtarë nuk ishin të kënaqur.

6. Ata polemizojnë me ty për të vërtetën, pasi u ishte bërë e qartë, sikur të ishin duke u çuar drejt vdekjes së sigurt.

7. Kujtoni kur Allahu ju premtoi se njëri prej dy grupeve do të ishte juaji. Ju dëshironit të kishit përballë të paarmatosurit, por Allahu deshte të përligjte të vërtetën me fjalën e Tij e të shkulte rrënjët e mohuesve,

8. Të forconte të vërtetën e të çrrënjoste të kotën, edhe pse keqbërësit e urrejnë këtë.

Shpjegimi i ajeteve

- Në të njëjtën mënyrë, Zoti yt deshi që ti të dilje nga shtëpia për të vërtetën, edhe pse disa besimtarë nuk ishin të kënaqur. Ata polemizojnë me ty për të vërtetën, pasi u ishte bërë e qartë, sikur të ishin duke u çuar drejt vdekjes së sigurt. - Kur ju u grindët dhe u treguat koprracë në lidhje me shpërndarjen e plaçkës së luftës, Allahu jua hoqi prej duarsh të drejtën për shpërndarjen e saj dhe përcaktoi që të ishte

Ai dhe Profeti i Tij që ta shpërndanin atë, me drejtësi e barazi. Ishte pikërisht ky vendim i Allahut, zgjedhja më e mirë dhe më e dobishme për ju. "Në të njëjtën mënyrë" veproi i Lartësuari edhe në këtë rast. Kur ju urryet përballjen me armikun tuaj në një luftë të vështirë, Allahu vendosi që, përkundër pakënaqësisë së disave, ju të dilnit në këtë përballje vendimtare mes të mirës dhe të keqes. "Zoti yt deshi që ti të dilje nga shtëpia për të vërtetën, edhe pse disa besimtarë nuk ishin të kënaqur." I Lartësuari urdhëroi që ju të dilnit për të mbrojtur fenë dhe për të luftuar kundër armikut tuaj. Ju nuk e dëshironit përballjen me armikun, por Allahu bëri të mundur që ju të përballeshit me ta, pa pasur asnjë plan të vendosur më parë për këtë përballje. E gjitha kjo ishte një përkujdesje nga Ai, për t'ju udhëzuar e për t'ju drejtuar në fitoren e plotë. Profeti i Allahut doli bashkë me besimtarët për në Bedër, për t'u ndeshur me idhujtarët, të cilët dolën të mirëpërgatitur për luftë nga Meka, në përgjigje të thirrjes së karvanit të Ebu Sufjanit me mallrat e tregtisë së Kurejshëve, duke u kthyer nga Shami. Ebu Sufjani pati dërguar në Mekë Damdam Ibn Amrin si lajmëtar, për t'u treguar se Muhamedi ishte nisur për të marrë mallin e gjënë e tyre. Kështu, ata dolën gati një mijë ushtarë, të armatosur rëndë. Ndërkohë, Ebu Sufjani arriti t'i shmangej ushtrisë muslimane, duke ndjekur një rrugë anës bregdetit, të quajtur *Sejful Bahri*, por tashmë ushtria e idhujtarëve kishte mbërritur në Bedër. Kështu, Allahu bëri të mundur që të takoheshin në atë vend pa asnjë planifikim. Me këtë, Allahu dëshironte që të lartësonte muslimanët dhe t'u dhuronte triumfin kundër armiqve të tyre; Ai dëshironte që e vërteta të triumfonte mbi të kotën. Kur Profetit të Allahut i erdhi lajmi për ushtrinë mekase dhe daljen e saj për luftë, Allahu i Madhëruar i shpalli dhe i premtoi një nga dy mirësitë: ose karvanin, ose ushtrinë mekase.

- Kujtoni kur Allahu ju premtoi se njëri prej dy grupeve do të ishte juaji. Ju dëshironit të kishit përballë të paarmatosurit, por Allahu deshte të përligjte të vërtetën me fjalën e Tij e të shkulte rrenjët e mohuesve. - Shumë besimtarë deshën karvanin, sepse ishte një pasuri e fituar pa lodhje e luftë, siç thotë i Lartësuari: "Ju dëshironit të kishit përballë të paarmatosurit, por Allahu deshte të përligjte të vërtetën me fjalën e Tij e të shkulte rrënjët e mohuesve...". Për këtë arsye, Profeti urdhëroi të përgatiteshin për luftë. Por një pjesë besimtarësh nuk e pëlqyen këtë, prandaj Allahu zbriti ajetin: "Në të njëjtën mënyrë, Zoti yt deshi që ti të dilje nga shtëpia për të vërtetën, edhe pse disa besimtarë nuk ishin të kënaqur. Ata polemizojnë me ty për të vërtetën, pasi u ishte bërë e qartë, sikur të ishin duke u çuar drejt vdekjes së sigurt." Seddiju ka thënë: "Vëreni me kujdes fjalën e Allahut, kur thotë: "Ata polemizojnë me ty për të vërtetën, pasi u ishte bërë e qartë ...". Domethënë, pasi ishin të bindur se ti vepron veçse sipas asaj që të urdhëron Zoti." Allahu i Lartësuar thotë: "... Ju dëshironit të kishit përballë të paarmatosurit ...", pra, dëshironit karvanin, sepse ishte një plaçkë e përballje e lehtë, pa luftë. Më pas thotë: "por Allahu deshte të përligjte të vërtetën me fjalën e Tij ..." Domethënë, Ai dëshiroi që ju të përballeshit me ushtrinë dhe të zhvillohej luftë mes jush, në mënyrë që t'ju dhuronte fitoren mbi ta, dhe kështu të triumfonte feja e Tij, që Islami të ishte më i epërmi i të gjitha besimeve të tjera. Allahu është më i ditur për përfundimin e çështjeve dhe Ai i rregullon çdo çështje me urtësinë dhe pushtetin e Tij, edhe pse njerëzit, me arsyen e tyre të mangët, mund të dëshirojnë ndryshe nga ajo që Ai vendos. Sapo morën vesh se karvani po kthehej nga Shami, Profeti ﷺ organizoi muslimanët dhe doli në krye të 300 e disa burrave, të cilët kishin 70 deve, që i përdornin të gjithë me radhë dhe në të cilat mbanin edhe pajimet e tyre. Ata udhëtuan, derisa mbërritën në një luginë që quhej Dhufran. Pasi e kaloi atë luginë, Profetit ﷺ i erdhi lajmi që Kurejshët kishin

përgatitur një ushtri dhe ishin nisur për të mbrojtur karvanin. Pasi u informua për daljen e ushtrisë së Kurejshëve, Profeti ﷺ u konsultua me shokët e tij për çështjen e luftës. Të parët folën muhaxhirët, të cilët thanë fjalë të mira dhe me vend. U ngrit Ebu Bekri e tha fjalë të mira. Pastaj u ngrit Umeri dhe tha fjalë të mira. Pastaj u ngrit Mikdad Ibn Amri dhe tha: "O i Dërguari i Allahut, bëj çfarë të duash, se ne do të jemi me ty! Ne nuk themi ashtu siç i thanë Musait populli e shokët e tij: "Shkoni ti dhe Zoti yt luftoni, se ne do të presim këtu!" Por të themi: "Shkoni ti dhe Zoti yt luftoni, se ne do të luftojmë së bashku me ju! Betohem në Atë në dorë të të Cilit është shpirti im, se, edhe nëse nisesh për në Burk el Gimad (diku në Abisini), do të luftojmë kundër të gjithëve, derisa të arrish ku ti dëshiron!" Profeti i tha atij fjalë të mira. Pastaj tha: "O ju njerëz, më flisni e jepni mendim!" Në fakt, ai synonte ensarët dhe donte të dinte mendimin e tyre, sepse marrëveshja me ta, kur i dhanë besën në Akabe, ishte që ta ruanin prej çdokujt që e sulmonte, por me kusht: brenda trojeve të tyre. Ata i patën thënë: "O i Dërguari i Allahut, ne nuk mund të të dalim në mbrojtje, derisa të mbërrish në trojet tona! Nëse mbërrin në trojet tona, atëherë je në besën tonë dhe do të të mbrojmë ashtu siç mbrojmë fëmijët dhe gratë tona!" Profeti druhej se mos ndoshta ensarët nuk pranonin të luftonin me të jashtë Medinës. Atëherë, Sad Ibn Muadhi iu drejtua Profetit ﷺ dhe i tha: "Për Zotin, ti po pret mendimin tonë, o i Dërguari i Allahut!" - "Po", - tha Profeti. Sadi tha: "Ne të besuam ty, të pranuam si Profetin e Zotit dhe dëshmuam se ajo që ti sjell prej Allahut është e vërtetë. Ne të dhamë besën se do të të dëgjojmë dhe do të të bindemi. Ec përpara, o i Dërguari i Allahut, atje ku të urdhëron Allahu! Betohem në Atë i Cili të dërgoi ty me të vërtetën, se, edhe sikur t'i hysh këtij deti përmes, edhe ne do t'i hyjmë me ty, dhe nga ne nuk do të mbetet pas as edhe një burrë i vetëm! Nuk i frikësohemi aspak takimit me armikun nesër! Ne jemi të

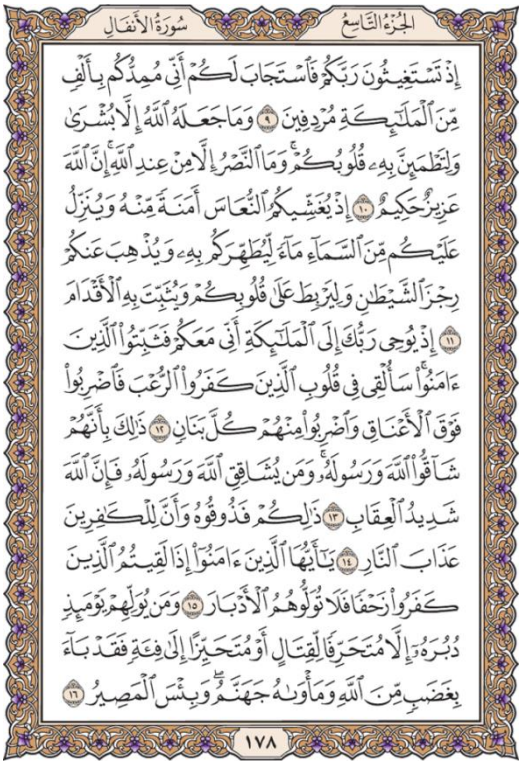
الجزء التاسع سورة الأنفال

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَٱسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ
مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُرْدِفِينَ ٩ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ
وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِۦ قُلُوبُكُمْ ۚ وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ ١٠ إِذْ يُغَشِّيكُمُ ٱلنُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنَزِّلُ
عَلَيْكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِۦ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ
رِجْزَ ٱلشَّيْطَٰنِ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ ٱلْأَقْدَامَ
١١ إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا۟ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ ۚ سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلرُّعْبَ فَٱضْرِبُوا۟
فَوْقَ ٱلْأَعْنَاقِ وَٱضْرِبُوا۟ مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ١٢ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ
شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ وَمَن يُشَاقِقِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ ٱللَّهَ
شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ١٣ ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَٰفِرِينَ
عَذَابَ ٱلنَّارِ ١٤ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ ٱلْأَدْبَارَ ١٥ وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ
دُبُرَهُۥٓ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَآءَ
بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ١٦
١٧٨

durueshëm në luftë dhe të sinqertë në përmballjen me armikun. Shpresojmë tek Allahu që të shohësh prej nesh atë që ty të qetëson sytë e zemrën! Na udhëhiq nën bekimin e Zotit!" Profeti i Allahut u gëzua shumë me fjalët e Sadit. Atëherë tha: "Ecni me bekimin e Allahut dhe gëzohuni! Të jini të sigurt se Allahu i Lartësuar me premtoi mua fitoren mbi një nga dy grupet (ose karvanin, ose ushtrinë), dhe unë i pashë vendet, ku armiqtë do të bien të vrarë".

Ajetet 9 - 10

9. Kujtoni, kur kërkuat ndihmë nga Zoti juaj dhe Ai ju përgjigj: "Unë do t'ju ndihmoj me një mijë melekë, që vijnë njëri pas tjetrit.

10. Allahu e solli atë veçse që t'ju gëzonte dhe që t'ju forconte zemrat. Ndihma vjen vetëm prej Allahut. Allahu është vërtet Ngadhënjimtar dhe i Urtë.

Shpjegimi i ajeteve

Imam Ahmedi sjell hadithin nga Umer Ibn Hatabi, i cili tregon: 1259. "Në Bedër, kur Profeti ﷺ pa ushtrinë e idhujtarëve, të cilët ishin 1000 vetë, dhe kur pa shokët e vet, që

ishin vetëm 319 vetë, u kthye nga Kibla, i ngriti duart lart dhe filloi t'i lutej Zotit: "O Allah, ma plotëso atë që më ke premtuar! O Allah ma jep atë që ma ke premtuar!…". Ai vazhdoi t'i lutej Allahut me duart të ngritura lart, i drejtuar nga Kibla, derisa i ra rroba nga supet. Atëherë, vjen Ebu Bekri, kap rrobën, ia hedh mbi supe, e shtrëngon nga pas, dhe i thotë: "O i Dërguari i Allahut, mjaft iu lute Allahut, sepse Ai do të ta plotësojë ty atë që të ka premtuar". Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Kujtoni, kur kërkuat ndihmë nga Zoti juaj dhe Ai ju përgjigj: "Unë do t'ju ndihmoj me një mijë melekë, që vijnë njëri pas tjetrit." Kur dy ushtritë u përballën, Allahu i Lartësuar i poshtëroi dhe shpartalloi idhujtarët, prej të cilëve u vranë 70 burra dhe ranë robër 70 të tjerë." Buhariu sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi, i cili ka thënë: 1260. "Pashë te Mikdadi një qëndrim burrash, që do të jepja gjithçka, veç të isha unë ai që i tha ato fjalë! Ai shkoi tek Profeti kur ai po lutej kundër idhujtarëve, dhe i tha: "Për Zotin, o i Dërguari i Allahut! Ne nuk do të themi kurrë ashtu si i thanë Musait shokët e tij: "Shko ti dhe Zoti yt dhe luftoni, se ne do rrimë këtu!" Por ne do të luftojmë djathtas dhe majtas teje, para e pas teje!" Unë e pashë fytyrën e të Dërguarit të Allahut se si ndriçoi, pasi ai u gëzua me këto fjalë." Buhariu sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili ka thënë: 1261. "Profeti u lut ditën e Bedrit dhe tha: "O Allah, të lutem e përgjërohem të ma japësh atë që më ke premtuar! O Allah, nëse dëshiron, nuk do të adhurohesh!" Ebu Bekri e kapi për dore dhe i tha: Mjaft!" Atëherë, ai tha: "Ai grup shpejt do të pësojë disfatë dhe ata do t'ia mbathin me të shpejtë *(të tmerruar)*." [Kamer 45].

- Kujtoni, kur kërkuat ndihmë nga Zoti juaj dhe Ai ju përgjigj: "Unë do t'ju ndihmoj me një mijë melekë, që vijnë njëri pas tjetrit." - Ata do të dërgohen si ndihmë e mbështetje për ju në këtë luftë. Ali Ibn Ebu Talha përcjell nga Ibn Abasi se: "Allahu i Madhëruar e ndihmoi Profetin e Tij dhe besimtarët me 1000 melekë. Xhibrili qëndronte në krye të 500 melekëve në një anë dhe Mikaili në krye të 500 melekëve në anën tjetër." Muslimi sjell hadithin nga Ibn Abasi, që rrëfen: 1262. "Një musliman po ndiqte nga pas një idhujtar për ta vrarë, veç kur u dëgjua zhurma e një goditjeje me shkop nga sipër idhujtarit, dhe zëri i një kalorësi që thoshte: "Përpara, përpara, Hajzum (emri i kalit të melekut)!" Pas kësaj, ai pa idhujtarin e shtrirë. Kur e pa me vëmendje, vuri re shenjën që kishte në hundë dhe fytyrën të çarë sipas formës së shkopit dhe të mbuluar nga një ngjyrë jeshile, të mavijosur. Ky ensar shkoi te Profeti ﷺ dhe i tregoi për këtë ngjarje. Profeti i tha atij: "Të vërtetën ke thënë! Ka qenë ndihmë e ardhur nga qielli i tretë." [81] Buhariu, në kapitullin "Pjesëmarrja e melekëve në luftë", sjell një rrëfim nga Rifaate, e ky nga Rafi el Zerakij, pjesëmarrës në Bedër, i cili ka thënë: 1263 "Xhibrili (a.s.) shkoi te Profeti ﷺ dhe i tha: "Si i shihni luftëtarët e Bedrit?" Profeti i tha: "Si muslimanët më të shquar" - ose tha diçka të ngjashme. Xhibrili i tha: "Kështu janë edhe ata melekë që morën pjesë në atë betejë." Në dy *Sahih*-ët vjen ngjarja në lidhje me Hatib Ibn Ebu Beltean dhe mesazhit që ai u dërgoi Kurejshëve në lidhje me planin e Profetit për luftën kundër tyre: 1264. Umeri r.a. tha: "Më lër, o i Dërguari i Allahut, t'ia pres kokën!" Por i Dërguari i Allahut tha: "Ai ka marrë pjesë në Betejën e Bedrit, prandaj, ku ta dish: mbase Allahu i Madhëruar i ka parë mirë njerëzit e Bedrit dhe ka thënë: "Bëni ç'të doni, sepse Unë jua kam falur të gjitha gjynahet!".

- Allahu e solli atë veçse që t'ju gëzonte dhe që t'ju forconte zemrat. - Domethënë, dërgimin e melekëve dhe njoftimin rreth kësaj ndihme, Allahu i Lartësuar e bëri thjesht për t'ju gëzuar dhe forcuar zemrat tuaja, sepse Allahu është i plotpushtetshëm për t'ju dhuruar fitoren kundër armiqve dhe që t'jua qetësojë zemrat, pa qenë e nevojshme t'ju dërgojë melekë. Allahu nuk ka nevojë për asgjë nga këto. Të jeni të bindur se:

- Ndihma vjen vetëm prej Allahut. - Allahu i Lartësuar thotë: "Kur të ndesheni me jobesimtarët, goditini në qafë, derisa t'i mposhtni! Më pas, lidhini mirë, e kështu mund t'i lironi falas ose mund të kërkoni çmim për ta, derisa të përfundojë lufta. Po të donte, Allahu do t'i shkatërronte ata, por Ai dëshiron që t'ju sprovojë me njëri-tjetrin. Allahu nuk do ua humbë veprat atyre që bien dëshmorë në rrugën e Tij. Ai do t'i udhëzojë *(drejt lumturisë)* dhe do t'ua përmirësojë gjendjen e tyre. Ai do t'i fusë ata në Xhenet, të cilin ua ka bërë të njohur më parë." [Muhamed 4 - 6]. Kështu, Ai mund t'i ndëshkonte e shkatërronte ata, ashtu si veproi me popujt e shkuar, përmes ndëshkimeve të zbritura nga qielli, por: "Ai dëshiron që t'ju sprovojë me njëri-tjetrin...". Ai thotë gjithashtu: "Në qoftë se ju përjetuat dhembje *(në Uhud)*, të jeni të sigurt se edhe të tjerët *(armiqtë tuaj)* provuan dhembje si kjo juaja *(në Bedër)*. Ne i këmbejmë të tilla ditë mes njerëzve, që Allahu ti nxjerrë në pah ata që besojnë dhe për t'i zgjedhur disa prej jush si dëshmorë. Allahu nuk i do të padrejtët. Kështu Allahu i pastron besimtarët dhe i shkatërron jobesimtarët. A mos mendoni ju se do të hyni në Xhenet pa i provuar Allahu ata që luftuan *(në rrugën e tij)* dhe pa i nxjerrë në pah durimtarët?!" [Al Imran 140]. Vrasja e mohuesve nga duart e besimtarëve është poshtërim më i madh për mohuesit, nga një anë, dhe shërim për zemrat e besimtarëve, nga ana tjetër, sikurse thotë i Lartësuari: "Luftojini ata, që Allahu t'i ndëshkojë ashpër me duart tuaja, t'i poshtërojë, t'ju dhurojë fitoren ndaj tyre, të shërojë shpirtrat e besimtarëve dhe ta largojë hidhërimin nga zemrat e tyre! ..." [Teube 13, 14].

- Allahu është vërtet Ngadhënjimtar dhe i Urtë. - E gjithë krenaria e ngadhënjimi i takojnë Allahut, Profetit të Tij dhe besimtarëve të sinqertë, në dynja dhe në ahiret. Sikurse thotë i lavdëruari: "Ne, patjetër do t'i ndihmojmë të dërguarit Tanë dhe ata që besuan edhe në jetën e kësaj bote edhe në Ditën kur të paraqiten dëshmitë. Atë Ditë, keqbërësve nuk do t'u bëjnë dobi shfajësimet. Ata i pret Mallkimi dhe një vendbanim i keq." [Gafir 51, 52]. Allahu është i Urtë në çdo ligj e urdhëresë që ka ligjëruar në këtë jetë dhe në urdhrin për luftën kundër mohuesve, edhe pse Ai është i plotpushtetshëm për t'i shkatërruar ata me pushtetin e fuqinë e Tij, pa qenë nevoja fare për luftë.[82]

Ajetet 11 - 14

11. *(Kujtoni)* **Kur Ai ju bëri të flini pak, për t'ju mbushur me siguri nga ana e Tij. Ai lëshoi nga qielli ujë, për t'ju pastruar me të, për të hequr ndyrësinë e Shejtanit, për të fuqizuar bindjen në zemrat tuaja dhe për t'ju përforcuar këmbët tuaja.**

12. *(Kujto)* **Kur Zoti yt u kumtoi melekëve se: "Unë jam me ju, prandaj jepuni forcë besimtarëve! Unë do të fus frikë në zemrat e jobesimtarëve, kurse ju goditini sipër qafës e goditini në çdo gjymtyrë,**

13. sepse ata kanë kundërshtuar Allahun dhe të Dërguarin e Tij. Për atë që kundërshton Allahun dhe të Dërguarin e Tij, Allahu është Ndëshkues i ashpër.

14. Ky është dënimi juaj, prandaj shijojeni atë! Mohuesve u takon dënimi i Zjarrit.

Shpjegimi i ajeteve

- *(Kujtoni)* Kur Ai ju bëri të flini pak, për t'ju mbushur me siguri nga ana e Tij. - Allahu i Lavdëruar u kujton besimtarëve mirësinë e Tij mbi ta, kur iu dha një gjumë të lehtë, për t'ju mbushur me siguri nga ana e Tij, për të larguar prej jush frikën nga armiqtë e shumtë në numër, përkundër jush, që ishit pak. Kështu bëri Allahu i Lartësuar me besimtarët në luftën e Uhudit, sikurse thotë në një ajet tjetër: "Pastaj, pas atij dëshpërimi, Ai zbriti si qetësim mbi ju, një dremitje, e cila kaploi një grup prej jush. Kurse një grup tjetër ishte i shqetësuar vetëm për veten...." [Al Imran 154]. Ebu Talha tregon: "Unë isha prej atyre që i zuri dremitja në Uhud. Madje, aq sa shpata më ra nga duart disa herë. Ajo më binte nga duart dhe unë e merrja përsëri, më binte nga

duart dhe përsëri e merrja, dhe kështu vazhdoi disa herë...". Nga Aliu përcillet të ketë thënë: 1265. "Në luftën e Bedrit, ne nuk kishim kalorës tjetër përveç Mikdadit. Vërejta që të gjithë ne na kishte kapur gjumi, përveç Profetit të Allahut, i cili po falte namaz poshtë një peme, derisa zbardhi agu." Në dy *Sahih*-ët thuhet se: 1266. "Profeti i Allahut, në ditën e Bedrit, po qëndronte në çadër së bashku me (Ebu Bekër) Sidikun dhe po luteshin. Ndërkohë, Profetin e zuri një gjumë i lehtë. Pastaj ai u përmend buzëqeshi dhe tha: "Gëzohu, o Ebu Bekër! Ja ku po vjen Xhibrili, në mes të pluhurit!". Pastaj doli nga çadra dhe po lexonte: "Ai grup shpejt do të pësojë disfatë dhe ata do të ikin me të shpejtë *(të tmerruar)*." [Kamer 45].

- Ai lëshoi nga qielli ujë, për t'ju pastruar me të, për të hequr ndyrësinë e Shejtanit, për të fuqizuar bindjen në zemrat tuaja dhe për t'ju përforcuar këmbët tuaja. - Ali Ibn Ebu Talha përcjell rrëfimin nga Ibn Abasi: "Profeti u nis për në Bedër drejt përballjes me idhujtarët, duke synuar të arrinte i pari puset e ujit. Por, deri atje, kishte duna të shumta rëre dhe muslimanët u lodhën shumë gjatë rrugëtimit. Në atë kohë vështirësie e lodhjeje të madhe, shejtani filloi të hidhte mendime të tilla në mendjet e zemrat e tyre: "Pretendoni se ju jeni të dashurit e Allahut dhe se Profeti i Allahut është mes jush, ndërkohë që idhujtarët kanë arritur para jush në puset e ujit! Edhe namazin po e falni *xhunub*ë (nga mungesa e ujit)". Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti një shi të rrëmbyer. Kështu, muslimanët shuan etjen, u pastruan dhe Allahu ua largoi ndyrësitë (mendimet e liga) e shejtanit. Po ashtu, shiu e forcoi tokën ranore, duke lehtësuar ecjen në të. Në këtë mënyrë, ata dhe kafshët ecën me shpejtësi, për të mbërritur në puset e Bedrit. Ky ishte "përforcimi i këmbëve të tyre. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar i përforcoi këmbët e muslimanëve edhe nëpërmjet durimit të madh, që u dhuroi në përballjen me armikun. Kështu, duke forcuar e kalitur guximin në zemrat e tyre, i bëri që të jenë të palëkundur dhe triumfues mbi armikun e tyre. Është i njohur fakti se, fillimisht, Profeti u dislokua në puset e para të Bedrit. Por Habbab Ibn Mundhiri i tha: "O i Dërguari i Allahut! A u vendose këtu me urdhër e udhëzim nga Allahu, dhe kështu nuk të lejohet ta kundërshtosh, apo thjesht se e mendove si vendin më të përshtatshëm për luftë?" Ai tha: "Thjesht e zgjodha duke e menduar si vendin më të përshtatshëm për luftë." Atëherë ai sugjeroi: "Le të zëmë vend pranë puseve me ujë të pastër dhe të bollshëm, dhe të gjitha puset e tjera le t'i bllokojmë, duke i mbushur me gurë e dhé. Kështu, ne do të kemi ujë, kurse ata jo." Dhe ashtu vepruan.

- *(Kujto)* **Kur Zoti yt u kumtoi melekëve se: "Unë jam me ju, prandaj jepuni forcë besimtarëve! -** Luftoni së bashku me ta, për të shtuar numrin e tyre! Thuhet se, një melek shkonte tek sahabët dhe u thoshte: "Dëgjova idhujtarët që, duke folur me njëri-tjetrin, thoshin: "Vallahi, nëse na sulmojnë tani, kemi për të dalë zbuluar, e kështu do të jetë fundi ynë!" Dhe muslimanët ia thoshnin njëri-tjetrit këtë lajm dhe mbusheshin me forcë dhe optimizëm. Kështu e ka treguar Ibn Xheriri. Allahu i Lartësuar thotë:

- Unë do të fus frikë në zemrat e jobesimtarëve, kurse ju goditini sipër qafës e goditini në çdo gjymtyrë... - Do të fus në zemrat e tyre frikën, poshtërimin, përçmimin, sepse ata kundërshtuan Shpalljen dhe Profetin Tim. Prandaj: "goditini sipër qafës e në çdo gjymtyrë!". Goditini në kokë dhe hapjani më dysh atë! Goditini në qafë dhe këputjani atë! Prejuani duart dhe këmbët.[83] Rabia Ibn Enesi tregon: "Në luftën e Bedrit, ne i dallonim idhujtarët e vrarë nga melekët, sepse ishin të goditur që qafë, ndërsa në gishtat e tyre shiheshin gjurmë si të djegura me zjarr."

- sepse ata kanë kundërshtuar Allahun dhe të Dërguarin e Tij. - Ata iu kundërvunë Allahut dhe Profetit, duke refuzuar ligjin e Tij, besimin tek Ai dhe pasimin e rrugës së Profetit, duke u

rreshtuar kundër besimtarëve dhe të bindurve. Allahu i Lartësuar thotë:

- Për atë që kundërshton Allahun dhe të Dërguarin e Tij, Allahu është Ndëshkues i ashpër. - Allahu është Ngadhënjimtar dhe ka për t'i ndëshkuar të gjithë ata që i kundërvihen rrugës së Tij.

- Ky është dënimi juaj, prandaj shijojeni atë! Mohuesve u takon dënimi i Zjarrit. - Shijojeni ndëshkimin dhe zemërimin e Allahut që në këtë dynja dhe dijeni mirë se mohuesit i pret ndëshkimi i zjarrit në jetën tjetër!

Ajetet 15 - 16

15. O ju që keni besuar! Kur të jeni përballë ushtrisë së jobesimtarëve, kurrë mos ua ktheni shpinën!

16. Askush të mos ua kthejë atyre shpinën në atë moment, veç atij që kthehet për të luftuar ose për t'iu bashkëngjitur një grupi tjetër. Kush tërhiqet, ai ka tërhequr kundër vetes zemërimin e Allahut dhe vendi i tij është Xhehenemi, një strehim shumë i keq.

Shpjegimi i ajeteve

- O ju që keni besuar! Kur të jeni përballë ushtrisë së jobesimtarëve, kurrë mos ua ktheni shpinën! - Allahu i Lartësuar kërcënon me zjarr ata të cilët largohen nga fronti i luftës dhe paralajmëron çdonjë që guxon të bëjë një gabim të tillë. I Lartësuari thotë: "Kur të jeni përballë ushtrisë së jobesimtarëve, kurrë mos ua ktheni shpinën!" Domethënë, kur të jeni përballë armikut, kurrë mos dezertoni dhe të braktisni vëllezërit dhe shokët tuaj!

- Askush të mos ua kthejë atyre shpinën në atë moment, veç atij që kthehet për të luftuar ose për t'iu bashkëngjitur një grupi tjetër. - Nëse largohet si strategji për ta tërhequr armikun në kurth, dhe pastaj t'i lëshohet dhe ta vrasë, nuk konsiderohet gabim. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar thotë: "...ose për t'iu bashkëngjitur një grupi tjetër." Domethënë, nëse largohet nga një grup, për t'ju bashkëngjitur një grupi tjetër të muslimanëve, me qëllimin për t'i ndihmuar ata ose që ata ta ndihmojnë atë, edhe në këtë rast është e lejueshme. Madje, edhe nëse është në një çetë dhe tërhiqet për t'iu bashkëngjitur udhëheqësit të tij, ose udhëheqësit të madh të muslimanëve, edhe kjo është e lejuar. Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Abdullah Ibn Umeri: 1267. "Kam qenë në një ekspeditë luftarake të dërguar nga Profeti i Allahut. Gjatë luftimit, një grup u larguan për t'i shpëtuar luftës, dhe unë isha prej atyre që u larguan. Duke folur me njëri-tjetrin, thamë: 'Si do të veprojmë tani, që u larguam nga fusha e betejës, duke merituar zemërimin?' Pastaj thamë: 'Përse të mos hymë në Medinë, kalojmë natën atje, pastaj shkojmë tek Profeti i Allahut dhe i dorëzohemi. Pastaj e pyesim nëse ka falje për ne.' Atëherë, ne shkuam tek ai përpara namazit të drekës. Kur Profeti ﷺ doli nga shtëpia, na tha: 'Kush jeni ju?' Ne i thamë: 'Jemi ata që u larguam nga lufta...' - 'Jo, - tha Profeti, - ju jeni ata që iu bashkëngjitët udhëheqësit tuaj. Unë jam grupi, të cilit mund t'i bashkëngjitet çdokush prej muslimanëve!' Atëherë, ne shkuam tek ai dhe i puthëm dorën." Kështu e ka sjellë Ebu Daudi, Tirmidhiu dhe Ibn Maxhe, përmes rrugës së Jezid Ibn Ebu Zijadit. Ndërsa Tirmidhiu ka thënë: "Ky është një transmetim *hasen*, të cilin e njohim veçse përmes hadithit të Ibn Ebu Zijadit". Ibn Ebu Hatimi shton në fund të këtij hadithi edhe një detaj, ku thotë: "...Profeti i Allahut lexoi ajetin: "Ose për t'iu bashkëngjitur një grupi tjetër" Abdul Melik Ibn Umejri përcjell thënien e Umerit: "O ju njerëz! Mos e keqkuptoni këtë ajet, sepse ai flet për atë që ndodhi në luftën e Bedrit. Dijeni se unë jam grupimi ku mund të kthehet çdo musliman!" Ibn Ebu Hatimi sjell, gjithashtu, thënien e Ibn Umerit: "... Ky ajet zbriti pikërisht në luftën e Bedrit, jo para dhe as pas saj."

- Kush tërhiqet, ai ka tërhequr kundër vetes zemërimin e Allahut dhe vendi i tij është Xhehenemi, një strehim shumë i keq. - Dezertimi nga lufta pa asnjë shkak konsiderohet nga gjynahet e mëdha. Sipas

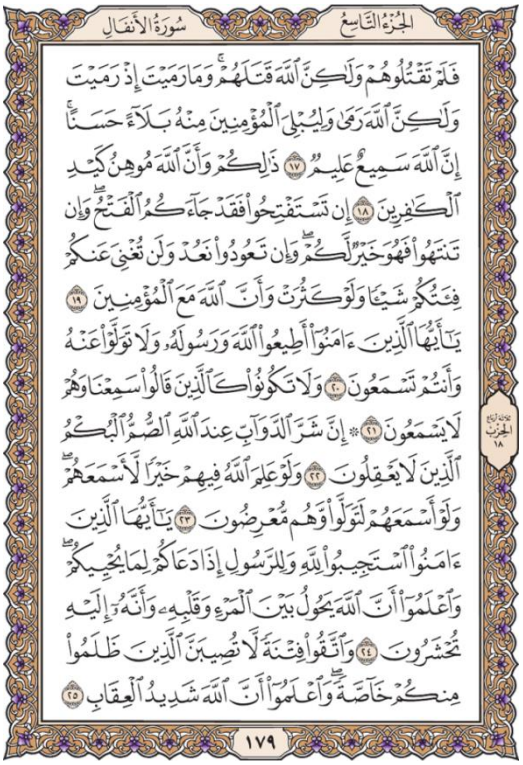
الجزء التاسع سورة الأنفال

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ
وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا ۚ
إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَٰلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ
الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾ إِن تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ ۖ وَإِن
تَنتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَعُودُوا نَعُدْ وَلَن تُغْنِيَ عَنكُمْ
فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ
وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ
لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ ۞ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِندَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ
الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ
وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوا وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ ۖ
وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَّا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا
مِنكُمْ خَاصَّةً ۖ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

الجزء ١٨

١٧٩

asaj që transmeton Buhariu dhe Muslimi në dy *Sahih*-ët nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1268. "Largojuni 7 gjynaheve shkatërruese!" - "O i Dërguari i Allahut, - i thanë, - cilat janë ato?" Ai tha: "Shirku ndaj Allahut (idhujtaria), magjia, vrasja (marrja e jetës) e atij që Allahu e ka ndaluar të vritet, veç nëse bëhet me të drejtë dhe sipas ligjit; ngrënia e fajdesë, ngrënia e pasurisë së jetimit, largimi nga fushëbeteja (dezertimi), shpifja për gratë e ndershme besimtare." Allahu i Lartësuar thotë: "... ai ka tërhequr kundër vetes zemërimin e Allahut dhe vendi i tij është Xhehenemi, një strehim shumë i keq." Ai ka dezertuar për të meritur zemërimin e Allahut dhe në Ditën e Kijametit përfundimi i tij është në Zjarr. Disa kanë shprehur mendimin se largimi nga fushëbeteja ishte haram vetëm për sahabët, sepse xhihadi ishte *farz ajn* për ta. Madje, disa kanë thënë se ky gjykim ishte i veçantë veçse për ensarët, sepse ata i dhanë besën Profetit për ta dëgjuar dhe për t'ju bindur, si në kohë të mira, ashtu dhe në kohë të vështira. Thuhet, gjithashtu, se ajeti kishte si objektiv veçse pjesëmarrësit e Bedrit, dhe ky është transmetuar si mendim i Umerit, Ibn Umerit, Ibn Abasit, Ebu Hurejrës, Ebu Seidit, Ebu Nedrate, Nafia *meula* Ibn Umer, një grup prej tabiinësh e të tjerë. Argumenti i tyre është se pjesëmarrësit në Bedër ishin i vetmi grup luftarak që ekzistonte në atë kohë së bashku me Profetin ﷺ. Atëherë nuk kishte grup tjetër ku ata mund të ktheheshin, sikurse tha Profeti ﷺ: 1269. "O Zot, nëse vriten ky grup, nuk ke për t'u adhuruar më në Tokë!" Sidoqoftë, kjo nuk hedh poshtë gjykimin se largimi nga fushëbeteja është haram edhe për luftëtarët e tjerë, që nuk kanë marrë pjesë në Bedër, edhe pse shkaku i zbritjes së ajetit ishte pikërisht lufta e Bedrit. Kështu, gjykimi është gjithëpërfshirës, siç tregon për këtë edhe hadithi i Ebu Hurejras, që u përmend më sipër. Përfundimisht, dezertimi nga fushëbeteja është një nga gjynahet e mëdha, sipas mendimit të shumicës së dijetarëve. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 17 - 18

17. Nuk ishit ju që i vratë ata, por ishte Allahu Ai që i vrau ata. Nuk ishe ti ai që i gjuajte, atëherë kur i gjuajte, por ishte Allahu Ai që gjuajti, për t'i shpërblyer besimtarët me një dhuratë të mirë prej Tij. Nuk ka dyshim se Allahu është Gjithëdëgjues dhe i Gjithëditur.

18. Kjo është e vërteta. Pa dyshim, Allahu ka për t'i shkatërruar kurthet e jobesimtarëve.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na qartëson faktin se Ai është Krijuesi i veprave të robërve dhe se Ai është i lavdëruar për çdo vepër të mirë që ata bëjnë. Atij i takojnë të gjitha lavdërimet, sepse është Ai që u dha sukses dhe ua priu mbarë që të bëjnë ato vepra të mira, duke i udhëzuar, mësuar dhe mbështetur. Për këtë arsye, i Lartësuari thotë:

- Nuk ishit ju që i vratë ata, por ishte Allahu Ai që i vrau ata. - Nuk i mundët ju ata, me aftësitë dhe forcën tuaj. Mendoni pak që ata ishin më të shumtë në numër sesa

ju, prandaj të jeni të bindur se ishte Allahu Ai që ju bëri të triumfonit mbi ta. Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "Allahu ju ndihmoi në Bedër, kur ju ishit të paktë në numër. Atëherë frikësojuni Zotit, për të treguar mirënjohje ndaj Tij!" [Al Imran 123]. Dhe thotë gjithashtu: "Sigurisht që Allahu ju ka ndihmuar në shumë beteja. Edhe në ditën e Hunejnit, kur ju u mahnitët nga numri juaj i madh, por që nuk ju vlejti aspak. Toka ju duk e ngushtë, me tërë atë gjerësi dhe më pas ju u tërhoqët. Por Allahu zbriti qetësinë Tij mbi të Dërguarin dhe mbi besimtarët. Ai zbriti një ushtri *(melekësh)*, që ju nuk e patë, dhe i dënoi jobesimtarët. Ky qe "shpërblimi" i mohuesve." [Teube 25]. Pra fitorja nuk sigurohet nga numri i shumtë dhe armatimi i madh. Fitorja vjen veçse nga Allahu i madhëruar. Sikurse ka thënë i lavdëruari gjithashtu: "... Por ata që ishin të bindur për takimin me Allahun thanë: "Sa e sa grupe të vogla kanë triumfuar kundër ushtrive të mëdha, me dëshirën e Allahut." Allahu është me durimtarët." [Bekare 249]. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon rreth grushtit me dhé, me të cilin Profeti ﷺ gjuajti në drejtim të mohuesve ditën e Betejës së Bedrit.

- Nuk ishe ti ai që i gjuajte, atëherë kur i gjuajte, por ishte Allahu Ai që gjuajti, për t'i shpërblyer besimtarët me një dhuratë të mirë prej Tij. - Gjatë Betejës së Bedrit, pasi i ishte lutur gjatë Allahut, me përunjësinë dhe përgjërimin më të madh, Profeti ﷺ doli nga çadra e tij, mori një grusht dhé dhe e hodhi në drejtim të mohuesve, duke thënë: 1270. "Fytyra të shëmtuara ...". Menjëherë pas kësaj gjuajtjeje, ai i urdhëroi sahabët të nisnin sulmin, me përkushtimin dhe sinqeritetin më të madh për Allahun. Dhe ashtu vepruan. Allahu i Lartësuar bëri të mundur që grimcat e pluhurit të godisnin sytë e të gjithë idhujtarëve, pa përjashtim, duke i bërë të shpërqendroheshin nga lufta dhe të merreshin me veten e vet. Allahu i Lartësuar thotë: "Nuk ishe ti ai që i gjuajte, atëherë kur i gjuajte, por ishte Allahu Ai që gjuajti ..." Domethënë, ishte Allahu i Lartësuar Ai që e bëri të mundur këtë goditje gjithëpërfshirëse, jo Profeti ﷺ. Ali Ibn Ebu Talha tregon nga Ibn Abasi: 1271. "Profeti i Allahut i ngriti lart duart gjatë luftës së Bedrit dhe tha: "O Zot, nëse vriten ky grup (besimtarësh), nuk do të adhurohesh kurrë në Tokë!" Xhibrili (a.s) i tha: "Merr një grusht dhé dhe gjuaje atë në drejtim të fytyrave të tyre!" Kështu, ai mori një grusht dhé dhe e gjuajti në drejtim të fytyrave të tyre!" Me këtë gjuajtje, nuk mbeti asnjë idhujtar pa iu futur dheu në sy, hundë dhe gojë. Kështu, ata kthyen shpinën dhe ia mbathën." Është përcjellë nga Urue, Muxhahidi, Ikrime, Katade e shumë imamë të tjerë, se ky ajet ka zbritur dhe flet për gjuajtjen e Profetit ﷺ në luftën e Bedrit, edhe pse ai bëri një gjuajtje të tillë edhe në Betejën e Hunejnit. Muhamedi Ibn Is'haku përcjell nga Urue Ibn Zubejri, i cili, duke shpjeguar fjalën e Allahut: "...për t'i shpërblyer besimtarët me një dhuratë të mirë prej Tij", ka thënë: "Domethënë, që besimtarët ta shohin qartë mirësinë e Tij, kur u dhuroi fitoren mbi armiqtë e tyre, me gjithë numrin e madh të armiqve dhe numrin e vogël të tyre. Allahu i Lartësuar dëshiroi, gjithashtu, t'u mësonte atyre se fitorja nuk është e lidhur ngushtë me numrin e ushtarëve, por ajo vjen veçse nga Allahu i Lartësuar i Vetëm dhe i Pashoq. Në këtë mënyrë, ata do ta njohin dhe kuptojnë mirë meritën e Allahut dhe do të jenë mirënjohës për mirësitë e Tij.

- Nuk ka dyshim se Allahu është Gjithëdëgjues dhe i Gjithëditur. - Ai është Gjithëdëgjues i lutjeve dhe i Gjithëditur për ata të cilët e meritojnë fitoren.

- Kjo është e vërteta. Pa dyshim, Allahu ka për t'i shkatërruar kurthet e jobesimtarëve. - Ky është një përgëzim tjetër, përveç fitores që Ai u dhuroi. Allahu i Madhëruar u mëson robërve të Tij se Ai ka për të shkatërruar dhe dobësuar kurthet e mohuesve edhe në të ardhmen, dhe ata do të jenë të nënçmuar dhe të pafuqishëm të përmbushin synimet e tyre kundër

muslimanëve. Ai njofton se çdo plan që ata thurin kundër muslimanëve do të përfundojë i dështuar dhe i shkatërruar. Vetëm Allahut i takojnë të gjitha lavdërimet dhe mirësitë.

Ajeti 19

19. Nëse ju *(o jobesimtarë)* **luteni për fitore** *(kundër të padrejtëve)*, **ja ku erdhi fitorja. Por nëse tërhiqeni** *(nga e keqja)*, **kjo do të jetë më mirë për ju. Nëse ju i ktheheni** *(padrejtësive)*, **edhe Ne i kthehemi** *(ndëshkimit)*. **Forcat tuaja nuk kanë për t'ju ndihmuar aspak, edhe sikur të shumohen, sepse Allahu është me besimtarët.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar u drejtohet mohuesve dhe u thotë:

- Nëse ju *(o jobesimtarë)* **luteni për fitore** *(kundër të padrejtëve)*, **ja ku erdhi fitorja.** - Nëse ju i kërkoni Allahut fitoren dhe që Ai të gjykojë me drejtësi mes jush dhe armiqve tuaj besimtarë, atëherë ja ku u erdhi ai që ju kërkoni, gjykimi me drejtësi! Kjo është dita kur Allahu bën ndarjen mes të vërtetës dhe të kotës. Ditën e Bedrit, Ebu Xhehli u lut: "O Zot, ndëshkoje sot atë që ka shkëputur lidhjet farefisnore dhe ka futur përçarjen mes nesh, si edhe atë që na solli diçka të panjohur!" Kjo ishte një lutje për fitore e drejtuar nga ai. Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti: "Nëse ju *(o jobesimtarë)* luteni për fitore *(kundër të padrejtëve)*, ja ku erdhi fitorja..."

- Por nëse tërhiqeni *(nga e keqja)*, **kjo do të jetë më mirë për ju.** - Nëse ju hiqni dorë nga mohimi i Allahut dhe kundërshtimi i Profetit të Tij, kjo do të jetë më mirë për ju, në dynja dhe në ahiret.

- Nëse ju i ktheheni *(padrejtësive)*, **edhe Ne i kthehemi** *(ndëshkimit)*. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Shpresohet që Zoti juaj t'ju mëshirojë *(nëse pendoheni)*, por, nëse ju ktheheni *(në gjynahe)*, edhe Ne do të kthehemi *(me ndëshkime)*. Ne e kemi bërë Xhehenemin burg për jobesimtarët." [Isra 8]. Kuptimi: Nëse ju ktheheni në rrugën e mohimit dhe të humbjes, edhe Ne ju kthehemi përsëri me ndëshkim të ngjashëm, si në Bedër.

- Forcat tuaja nuk kanë për t'ju ndihmuar aspak, edhe sikur të shumohen, sepse Allahu është me besimtarët. - Nuk do t'ju ndihmojnë, edhe sikur të grumbulloni forca dhe ushtri të mëdha, sepse nëse Allahu është me dikë, nuk ka çfarë mund ta mposhtë atë: Allahu është me besimtarët. Ata janë ndihmëtarët e Profetit, janë mbështetësit dhe ndjekësit e të zgjedhurit të Allahut.

Ajetet 20 - 23

20. O ju që keni besuar! Bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij e mos ktheni shpinën kur ju i dëgjoni *(kumtet e tij)*!

21. Mos u bëni si ata që thonë "Dëgjuam", por që në të vërtetë, nuk dëgjojnë.

22. Krijesat më të këqija para Allahut janë të shurdhërit dhe memecët - ata nuk kuptojnë.

23. Nëse Allahu do të kishte parë tek ata ndonjë të mirë, do t'i kishte bërë, vërtet të dëgjonin. Por edhe sikur t'i bënte të dëgjonin, ata do të sprapseshin dhe do të kundërshtonin.

Shpjegimi i ajeteve

- O ju që keni besuar! Bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij e mos ktheni shpinën kur ju i dëgjoni *(kumtet e tij)*! - Allahu i Lartësuar i urdhëron besimtarët që t'i binden Atij dhe Profetit të Tij dhe i paralajmëron që të mos iu kundërvihen urdhëresave e porosive të tyre, dhe kështu t'u ngjajnë mohuesve dhe inatçorëve, që refuzojnë të besojnë. I Lartësuari thotë: "mos ktheni shpinën", domethënë, mos shpërfillni urdhëresat e Tij, "kur ju i dëgjoni *(kumtet e tij)*", pra, pasi e keni dëgjuar qartë mesazhin dhe ftesën e Tij.

- Mos u bëni si ata që thonë "Dëgjuam", por që në të vërtetë, nuk dëgjojnë. - Është thënë se këtu janë për qëllim idhujtarët. Ndërsa të tjerë kanë thënë se janë për qëllim "munafikët", sepse ata dëgjojnë dhe hiqen sikur i përgjigjen ftesës për besim, por në të vërtetë ata nuk dëgjojnë, por vetëm shtiren.

Në fakt, kjo i përfshin të dyja llojet, sepse që të dyja këto kategori e kanë këtë cilësi. Si idhujtarëve, ashtu edhe munafikëve iu mungon aftësia për të kuptuar saktë kumtet e Zotit. Atyre u mungon edhe vullneti për të bërë vepra të mira me atë dije. Në vijim, i Lartësuari thotë se ky lloj krijesash është më i keqi i të gjitha krijesave:

- Krijesat më të këqija para Allahut janë të shurdhërit dhe memecët - Ata nuk kuptojnë. Ata janë të shurdhër ndaj së vërtetës, sepse nuk kuptojnë asgjë prej saj. I Lartësuari thotë: "... ata nuk kuptojnë." Ja këta janë lloji më i keq i krijesave. Çdo krijesë tjetër është e bindur dhe i nënshtrohet Allahut për atë që Ai e ka krijuar. Ndërsa këta, edhe pse Allahu i krijoi që ta adhuronin Atë përmes bindjes e nënshtrimit, ata nuk e besojnë dhe nuk e adhurojnë. Në një ajet tjetër, Allahu i krahason ata me bagëtitë, të cilat as nuk kuptojnë, as logjikojnë. Ai ka thënë: "Mohuesit u përngjajnë kafshëve, të cilat, kur i thërret dikush, dëgjojnë vetëm britmë dhe zë *(por s'kuptojnë asgjë)*. Ata janë të shurdhër, memecë, të verbër dhe nuk kuptojnë asgjë." [Bekare 171]. Ose: "A mendon ti se shumica e tyre dëgjojnë ose kuptojnë? Ata janë si bagëti. Madje, ata janë edhe më të humbur nga Udha e Drejtë." [Furkan 44]. Ose: "Shumë janë xhindët dhe njerëzit që Ne i bëmë për Xhehenem. Ata kanë zemra me të cilat nuk kuptojnë, kanë sy me të cilët nuk shikojnë dhe kanë veshë me të cilët nuk dëgjojnë. Ata janë si kafshët, madje edhe më të humbur. Këta janë ata që shpërfillin paralajmërimet *(e Zotit)*." [Enam 179]. Kështu, ata janë krijesa që nuk arsyetojnë e të logjikojnë drejt dhe u mungon dëshira e mirë për të besuar drejt e për të punuar sipas atij besimi.

- Nëse Allahu do të kishte parë tek ata ndonjë të mirë, do t'i kishte bërë, vërtet të dëgjonin. - Nëse do të shihte ndonjë të mirë, do t'i kishte bërë të kuptonin e logjikonin, por duke qenë se nuk kishte mirësi tek ata, nuk i bëri të kuptonin. Ai nuk ua bëri mbarë të kuptonin, sepse e dinte shumë mirë se:

- Por edhe sikur t'i bënte të dëgjonin, ata do të sprapseshin dhe do të kundërshtonin. - Domethënë, edhe sikur të kuptonin, ata përsëri do të sprapseshin, me këmbëngulje në të kotën dhe, nga inati e urrejtja për të vërtetën, ata kurrë nuk do të rreshtnin së kundërshtuari ftesën dhe udhën e Zotit.

Ajeti 24

24. O ju që keni besuar! Përgjigjjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij, kur Ai ju fton tek ajo që ju jep jetë dhe dijeni se Allahu ndërhyn ndërmjet njeriut dhe zemrës së tij, dhe se është Ai tek i cili ju do të tuboheni *(të gjithë)*.

Shpjegimi i ajetit

- O ju që keni besuar! Përgjigjjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij, kur Ai ju fton tek ajo që ju jep jetë - Buhariu shpjegon kështu: "Domethënë, kur Allahu ju fton në atë gjë, që rregullon e përmirëson çështjet tuaja." Pastaj ai përcjell me senedin e tij deri tek Ebu Seid el Mualâ (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!): 1272. "Unë isha duke falur namaz, kur Profeti më foli. Unë nuk iu përgjigja, derisa e mbarova namazin. Ai më tha: "Çfarë të pengoi të vish tek unë?" A nuk ka thënë Allahu i Madhëruar: "O ju që keni besuar! Përgjigjjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij, kur ju ftojnë në atë që ju jep jetë!"? Pastaj tha: "Kam për të ta mësuar më madhështoren sure që gjendet në Kur'an para se të dalësh (nga xhamia.)" Kur po bëhej të dilte nga xhamia, e kujtova ..." Ndërsa Muadhi përcjell nga një sahab, se gjatë kësaj bisede, ai dëgjoi: 1273. "*El ĥamdu lil-lâhi Rab-bil âlemin*". Ajo është Shtatëshja që përsëritet." Ky është tekstualisht versioni i Buhariut. Në fillim të sures Fatiha kemi sjellë një pjesë të këtij hadithi. Sipas disave, fjalia: "...kur Ai ju fton tek ajo gjë që ju jep jetë", ka kuptimin: "Kur Ai ju fton tek e vërteta." Ndërsa të tjerë thonë: "...kur Ai ju fton në këtë Kur'an", sepse në Kur'an është shpëtimi nga çdo e keqe, vazhdimësia e mirësive dhe jeta

e shpirtrave. Disa thanë se është fjala për Islamin, i cili, në fakt, është vetë jeta që i dhurohet njeriut pasi ishte i vdekur, pra, në mosbesim e larg Zotit. Të tjerë kanë shpjeguar se është fjala për xhihadin në rrugën e Zotit, përmes të cilit Allahu i krenon muslimanët pas dobësisë, vuajtjes dhe poshtërimit. Të gjitha këto opinione e shpjegime të ajetit janë të përafërta e të sakta.

- dhe dijeni se Allahu ndërhyn ndërmjet njeriut dhe zemrës së tij, dhe se është Ai tek i cili ju do të tuboheni *(të gjithë)*. - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, Allahu ndërhyn mes besimtarit dhe mohimit të besimit; mes mohuesit të besimit dhe imanit të saktë." Imam Ahmedi përcjell nga Enes Ibn Maliku hadithin: 1274. "Profeti lutej shpesh me këto fjalë: *'Jâ mukal-libel kulûb! Theb-bit kalbi alâ dinik*! (O Ti që rrotullon zemrat! Përqendroje *(e forcoje)* zemrën time në fenë Tënde!). Ne i thamë: "O i Dërguari i Allahut! Ne besuam ty dhe atë *(shpallje)* që ti solle prej Zotit! A frikësohesh për ne?" - "Po." - "Zemrat janë mes dy gishtave të Allahut të Lartësuar. Nëse dëshiron i rrotullon *(ndryshon)* ato!" Hadithin e përcjell Tirmidhiu, që ka thënë ka thënë se është *hadith hasen*. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Aishja (Allahu qoftë i kënaqur prej saj!), e cila thotë se: 1275. "Profeti lutej shpesh me këto fjalë: *'Jâ mukal-libel kulûb! Theb-bit kalbi alâ dinik*! (O Ti që rrotullon zemrat! Përqendroje *(e forcoje)* zemrën time në fenë tënde!) Unë i thashë: "O i Dërguari i Allahut! Sa shpesh që e bën këtë dua?!" Ai tha: "Çdo zemër njeriu është mes dy gishtave të Allahut të Lartësuar. Nëse dëshiron ta devijojë, e devijon atë! E nëse dëshiron ta bëjë të qëndrueshme në besim, e bën të tillë!" [84] Imam Ahmedi përcjell nga Ibn Amr se ai e ka dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 1276. "Zemrat e bijve të Ademit janë mes dy gishtave të Rahmanit, si një zemër e vetme dhe i ndryshon ato, ashtu si Ai dëshiron." Pastaj Profeti tha: "*Allahum-me, Musar-rifel ḳulûb! Sar-rif kulûbenâ ilâ tâatik*!" (O Allah! Ti i ndryshon zemrat! Udhëzoji zemrat tona në bindjen ndaj Teje!) Këtë hadith e ka sjellë Muslimi, por jo Buhariu. Haidthin e ka sjellë, gjithashtu, edhe Nesaiu prej Hajuete Ibn Sherih el Misrit.

Ajeti 25

25. Ruhuni nga ndëshkimi *(i Zotit)*, **i cili nuk godet vetëm ata që bëjnë padrejtësi dhe ta dini se Allahu është ndëshkues i rreptë.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar i paralajmëron besimtarët për dënimin, që përfshin jo vetëm ata që kryejnë gjynahe, por edhe të tjerët, të cilët nuk bëjnë gjynahe, por nuk i ndalojnë të parët nga të këqijat. Ali Ibn Ebu Talha përcjell nga Ibn Abasi tefsirin e këtij ajeti: "Allahu i Madhëruar i urdhëroi besimtarët që të mos i pranojnë dhe as të përshtaten me gjynahet, sepse kështu do t'i përfshijë dënimi të gjithë". Ky është një shpjegim shumë i mirë. Ndërsa Muxhahidi ka thënë: "Ky vlen edhe për ju." Domethënë, ky ajet zbriti si për sahabët, edhe për të tjerët pas tyre. Ky është mendimi më i saktë. Për saktësinë e këtij mendimi tregojnë edhe hadithet që janë transmetuar dhe flasin për paralajmërimet rreth sprovave dhe këshillat për ruajtjen prej tyre. Ndër hadithet më të veçanta që sillen në këtë çështje është ai që Imam Ahmedi e sjell nga Hudhejfe Ibn Jemani, se Profeti ﷺ ka thënë: 1277. "Betohem për Atë në dorën e të Cilit është shpirti im! Ose do të urdhëroni për të mira dhe të ndaloni nga të këqijat, ose Zoti do të lëshojë ndëshkim mbi ju, dhe pastaj do t'i luteni Atij dhe Ai nuk do t'ju përgjigjet juve!" Sërish Imam Ahmedi sjell thënien tjetër të Hudhejfe Ibn Jemanit: "Në kohën e Profetit, ndonjëri thoshte vetëm një fjalë, dhe për shkak të saj e konsideronin munafik. Kurse sot unë e dëgjoj ta thoni atë fjalë mes jush katër herë në një mexhlis të vetëm. Kështu, ose do të urdhëroni për të mirë dhe të ndaloni nga të këqijat, duke nxitur për mirësi, ose Zoti do t'ju shkatërrojë të gjithëve! Gjithashtu, Ai mund të vendosë mbi ju më të këqijtë tuaj, dhe

pastaj, kur të mirët tuaj të luten, Ai nuk do t'u përgjigjet atyre." Imam Ahmedi përcjell nga Ummu Seleme, gruaja e Profetit ﷺ, rrëfimin se ajo e ka dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 1278. "Nëse poshtërsitë dhe gjynahet shfaqen haptazi në umetin tim, Allahu i përfshin të gjithë në ndëshkim." Unë - thotë Ummu Seleme, - i thashë: "O i Dërguari i Allahut! A nuk do të ketë mes tyre njerëz të mirë?!" - "Po." - tha ai. - "Atëherë, si do të veprohet me ta?" - "Edhe ata do t'i godasë e njëjta gjë. Më pas, ata do të përfshihen në faljen dhe kënaqësinë e Allahut."

Ajeti 26

26. Kujtoni kur ju ishit të paktë në numër e të dobët në vend dhe frikësoheshit se mos njerëzit ju gllabëronin, por Ai ju strehoi dhe ju përkrahu me ndihmën e Tij! Ai ju furnizoi me të mira, që ju të jeni mirënjohës.

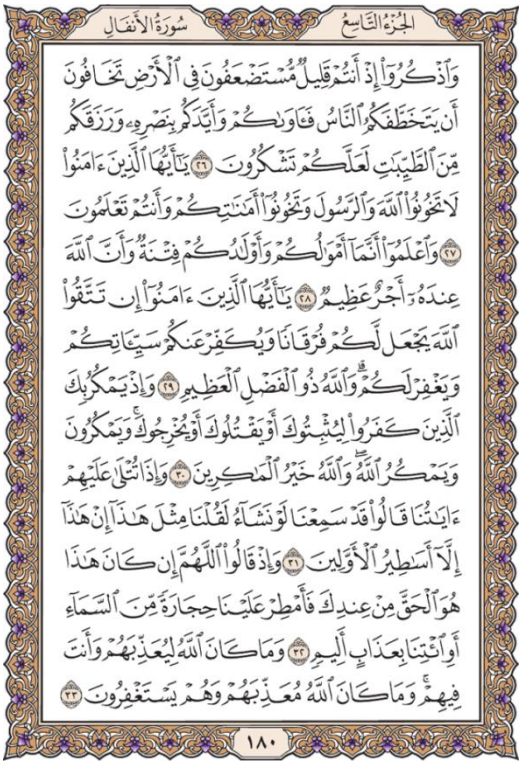
الجزء التاسع سورة الأنفال

وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِى ٱلْأَرْضِ تَخَافُونَ
أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ فَـَٔاوَىٰكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِۦ وَرَزَقَكُم
مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ
لَا تَخُونُواْ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓاْ أَمَٰنَٰتِكُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ
﴿٢٧﴾ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ
عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تَتَّقُواْ
ٱللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ
وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ
ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ
وَيَمْكُرُ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ
ءَايَٰتُنَا قَالُواْ قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَٰذَآ ۙ إِنْ هَٰذَآ
إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذْ قَالُواْ ٱللَّهُمَّ إِن كَانَ هَٰذَا
هُوَ ٱلْحَقَّ مِنْ عِندِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ
أَوِ ٱئْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ
فِيهِمْ ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾
١٨٠

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar u kujton robërve të Tij besimtarë mirësitë, bujarinë dhe bamirësinë e Tij dhe faktin se Ai i shtoi radhët e tyre, pasi ishin të paktë, i fuqizoi u dhuroi fitoren, pasi ishin të dobët dhe të frikësuar, i furnizoi dhe begatoi me shumë të mira, pasi ishin të varfër e nevojtarë. Kështu, Ai kërkoi prej tyre mirënjohjen dhe ata vërtet iu bindën dhe i zbatuan të gjitha porositë dhe urdhëresat e Tij. Kështu ishin muslimanët në Mekë: numër i vogël, të dobët, të pafuqishëm, të fshehur. Në çdo çast frikësoheshin se do të sulmoheshin nga njerëzit, në të gjitha vendet. Gjendja e tyre vazhdoi e tillë, derisa Allahu i Lartësuar i lejoi që të emigronin për në Medinë, që u bë strehë e mirë për ta, me një popull mikpritës, bujar dhe besnik. Ata i strehuan dhe iu bënë krahë, duke luftuar së bashku me ta në Betejën e Bedrit dhe në çdo luftë tjetër. Ata sakrifikuan pasurinë dhe jetën e tyre, si bindje ndaj Allahut dhe Profetit të Tij. Katade Ibn Duamete Sedusi (Allahu e mëshiroftë!), në lidhje me fjalën e Allahut të Lartësuar: "Kujtoni kur ju ishit të paktë në numër e të dobët në vend...", ka thënë: "Ky vend i banuar nga arabët ishte nga më të përçmuarit prej njerëzve. Arabët ishin më të dëshpëruarit në jetën që bënin, me barkun bosh, të paveshur, më të humburit, në humbje të qartë dhe të dukshme. Kush jetonte, bënte një jetë fatkeqe dhe kush vdiste, hynte në Zjarr. Haheshin nga të tjerët dhe nuk hanin. Vallahi, nuk njohim ndonjë popull nga banorët e Tokës në atë kohë, që të ishte në gjendje më të keqe sesa ata! Kështu ndodhi, derisa erdhi Islami, që i ngriti këto vende, duke ua zgjeruar rrizkun dhe duke i shndërruar në mbretër dhe sundimtarë të njerëzve. Vetëm nëpërmjet Islamit, Allahu i Madhëruar ua dha atë që shihni tani. Për këtë arsye, tregohuni mirënjohës ndaj Allahut për mirësitë e Tij! Zoti juaj është i vetmi bamirës që dhuron kaq shumë. Ai e do shumë mirënjohjen. Dijeni mirë se mirënjohësit marrin gjithmonë edhe më tepër mirësi nga Allahu i Madhëruar.

Ajetet 27 - 28

27. O ju që keni besuar! Mos e tradhtoni besimin e Allahut dhe të të Dërguarit, dhe mos i tradhtoni me vetëdije amanetet që ju lihen ju!

28. Dijeni se pasuria dhe fëmijët tuaj janë vetëm sprovë për ju dhe se shpërblimi i madh gjendet vetëm tek Allahu.

Shpjegimi i ajeteve

- O ju që keni besuar! Mos e tradhtoni besimin e Allahut dhe të të Dërguarit, dhe mos i tradhtoni me vetëdije amanetet që ju lihen ju! - Mufesirët kanë dhënë opinione të ndryshme, në lidhje me shkakun e zbritjes së këtij ajeti. Disa prej tyre kanë thënë: 1279. "Ky ajet u zbrit e flet për Ebu Lubabe Ibn Mundhirin, të cilin Profeti i Allahut e dërgoi tek fisi i Benu Kurejdhave, që t'i dorëzoheshin gjykimit të Profetit për ta. Ata i kërkuan mendimin Ebu Lubabes, duke i thënë: "O Ebu Lubabe, si mendon ti, a duhet t'i dorëzohemi gjykimit të Muhamedit? A do të ishte kjo zgjidhja më mirë?" - "Po", - tha Ebu Lubabe, dhe ndërkaq bëri shenjë me dorë te qafa, për të treguar që gjykimi për ata ishte vdekja. Por menjëherë pas kësaj vepre, Ebu Lubabe e kuptoi se kishte gabuar me këtë informacion që u dha çifutëve. Ai u betua se nuk do të hante më ushqim, derisa të vdiste ose derisa Allahu t'ia pranonte pendimin. Ai shkoi dhe e lidhi veten në një nga shtyllat e xhamisë së Profetit ﷺ. Atje qëndroi për nëntë ditë, aq sa i binte të fikët nga lodhja e uria, derisa Allahu i shpalli Profetit se e kishte pranuar pendimin e tij. Njerëzit shkuan ta uronin për pranimin e pendimit nga Allahu dhe tentuan ta zgjidhnin nga shtylla. Por ai ishte betuar se nuk do të largohej nga ai vend, derisa vetë Profeti ﷺ ta zgjdhte me duart e tij. Atëherë, Profeti ﷺ e zgjidhi me duart e veta. Në këtë moment, Ebu Lubabe tha: "O i Dërguari i Allahut! Unë unë pata vendosur që do ta jepja të gjithë pasurinë time si sadaka." Profeti i tha: "Mjafton të japësh një të tretën e saj." Hadithin e ka sjellë Abdurezaku nga Katade dhe Zuhriu. Ibn Xheriri përcjell nga Mugira Ibn Shube, se: "ky ajet ka zbritur dhe flet për vrasjen e Uthmanit"(!) Ai ka thënë, gjithashtu, se ajeti flet për një munafik, i cili e njoftoi Ebu Sufjanin, duke i thënë: "Muhamedi synon t'ju sulmojë, prandaj merrni masat...". Por ky hadith është i dyshimtë në senedin dhe tekstin që sjell. Thuhet, gjithashtu, se ka zbritur në lidhje me Hatib Ibn Ebu Beltean, i cili u shkroi Kurejshëve dhe njoftoi për synimin e Profetit për çlirimin e Mekës. Por Allahu ia tregoi Profetit të Tij këtë ndodhi dhe ai dërgoi menjëherë dikë për të kapur korrierin, i cili arriti ta ndalonte atë mesazh. Atëherë, Profeti ﷺ e thirri Hatimin dhe ai e pranoi atë që e kishte bërë, sikurse është e njohur kjo histori. Por, - thotë Ibn Kethiri, - mendimi më i saktë është se ky ajet, edhe pse është transmetuar për një ngjarje të veçantë, është gjithëpërfshirës dhe jep një gjykim të përgjithshëm. Dihet mirë parimi në Sheriatin islam, sipas të cilit: "Kuptimi gjithëpërfshirës i tekstit është më parësor për t'u marrë në konsideratë, sesa shkaku specifik për të cilin ka ardhur ai tekst." Ky është një rregull i pranuar nga shumica e dijetarëve. *El ħijâne* (tradhtia) përfshin të gjitha gjynahet, si të voglat edhe të mëdhatë; si ato gjynahe që robi i bën në veten e vet, edhe padrejtësitë kundër të tjerëve. Allahu i Lartësuar thotë, gjithashtu: "...dhe mos i tradhtoni me vetëdije amanetet që ju lihen ju!" Ali Ibn Ebu Talha përcjell nga Ibn Abasi thënien: "Amanetet janë detyrimet dhe përgjegjësitë, të cilat i besohen një njeriu". Allahu thotë: "Mos i tradhtoni amanetet." Domethënë, mos i shkelni ato. Sipas një transmetimi, qëndron: "Mos e tradhtoni besimin e Allahut dhe të të Dërguarit", duke braktisur rrugën e Tij, duke kryer gjynahe e poshtërsi dhe duke shpërfillur ndalesat e Tij. Suddiju ka thënë: "Ai që tradhton besimin e Allahut dhe të Dërguarit, ai ka për të tradhtuar me vetëdije edhe amanetet e njerëzve."

- Dijeni se pasuria dhe fëmijët tuaj janë vetëm sprovë për ju dhe se shpërblimi i madh gjendet vetëm tek Allahu. - Ato ju janë dhënë për t'ju vënë në provë dhe për të

nxjerrë në pah besimin tuaj. Allahu i Lartësuar jua ka dhuruar ato, që të duket nëse do të jeni mirënjohës për to, duke iu bindur dhe nënshtruar Atij, apo do të jepeni tërësisht pas tyre, duke braktisur adhurimin e bindjen ndaj Tij? Kjo ngjan me ajetin: "O ju që keni besuar, vërtet, disa nga bashkëshortet tuaja dhe fëmijët tuaj janë armiqtë tuaj. Prandaj kini kujdes prej tyre. Nëse i falni, toleroni dhe ua mbuloni gabimet e tyre, ta dini se edhe Allahu është Falës e Mëshirëplotë. Nuk ka dyshim se pasuria juaj dhe fëmijët tuaj janë veçse sprovë, ndërsa tek Allahu është shpërblimi i madh. Bëhuni të devotshëm ndaj Allahut sa të mundeni, dëgjoni, binduni dhe shpenzoni për bamirësi! Kjo është në të mirën tuaj. Kush i ruhet koprracisë së vetes, është i shpëtuar. Nëse i jepni Allahut një 'hua' të mirë, Ai do t'jua shumëfishojë atë dhe do t'ju falë gjynahet. Allahu është Mirënjohës i madh dhe shumë i Mëshirshëm." [Tegabun 15 - 17], ose: "O ju që keni besuar! As pasuria e as fëmijët tuaj të mos ju shmangin prej kujtimit të Allahut! Ata që veprojnë kështu, janë të humbur." [Munafikun 9]. Më pas, i Lartësuari thotë: "...shpërblimi i madh gjendet vetëm tek Allahu." Kështu shpërblimet, dhuratat dhe Xheneti i Tij janë shumë më të mira sesa pasuria, fëmijët dhe çdo stoli e kësaj bote. Madje, mes këtyre stolive mund të ketë edhe të tillë që janë armiqtë tuaj dhe nuk mund të të sjellin asnjë lloj dobie. Ndërsa Allahu i Lartësuar është i vetmi që ka në dorë të gjitha çështjet e krijesave. Ai është Pronari dhe Sunduesi i dynjasë dhe ahiretit. Në dorën e Tij është shpërblimi i madh në Ditën e Kijametit. Kështu, dashuria për Allahun dhe Profetin e Tij do të jetë më parësore sesa dashuria dhe përkushtimi ndaj pasurisë dhe fëmijëve. Në një hadith të saktë, Profeti i Allahut ka thënë: 1280. "Janë tri ndjenja që, nëse dikush i gjen në zemrën e tij, ai vërtet e ka ndier ëmbëlsinë e imanit: që Allahu dhe i Dërguari i Tij të jenë më të shtrenjtë në zemrën e tij sesa çdo lloj dashurie tjetër, të dojë dikë veçse për hir të Allahut dhe të urrejë që të kthehet në mosbesim, pasi Allahu e shpëtoi prej tij, ashtu si e urren që të flaket në zjarr." Në një hadith të saktë, Profeti i Allahut ka thënë: "Betohem në Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im, se askush nga ju nuk ka besuar *(plotësisht)*, derisa unë të jem më i dashur për të sesa prindi i tij, fëmija i tij dhe të gjithë njerëzit bashkë."

Ajeti 29

29. O ju që keni besuar! Nëse tregoni devotshmëri ndaj Allahut, Ai do t'ju mundësojë të dalloni të vërtetën, do t'jua mbulojë të këqijat dhe do t'jua falë gjynahet. Allahu është Zoti i mirësive të pafund.

Shpjegimi i ajetit

- O ju që keni besuar! Nëse tregoni devotshmëri ndaj Allahut, Ai do t'ju mundësojë të dalloni të vërtetën... - Ibn Is'haku ka thënë se: "*Furkân*" quhet aftësia për të dalluar të vërtetën nga e kota. Ky shpjegim është i përgjithshëm dhe gjithëpërfshirës.

- do t'jua mbulojë të këqijat dhe do t'jua falë gjynahet. Allahu është Zoti i mirësive të pafund - Këto porosi tregojnë rrugën e shpëtimit, triumfit dhe arritjes së të gjitha mirësive. Nuk ka dyshim se ai që tregon devotshmëri ndaj Allahut duke zbatuar urdhëresat e Tij dhe duke iu larguar ndalesave të Tij, Allahu ka për t'ia lehtësuar dhe dhënë sukses, që ta njohë të vërtetën dhe ta dallojë atë nga e kota. Gjithashtu, devotshmëria ka për të qenë shkaku i triumfit të tij dhe shpëtimit nga çdo gjë e keqe, nga njëra anë, dhe arritjes së shpërblimit të madh, nga ana tjetër. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "O ju që keni besuar! Kijeni frikë Allahun dhe besoni të Dërguarin e Tij! Allahu ju jep dyfish nga mëshira e Tij, ju dhuron dritë, që të ecni me të, dhe ju fal gjynahet. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." [Hadid 28].

Ajeti 30

30. Kujto si komplotuan jobesimtarët kundër teje, për të të mbajtur në pranga,

vrarë ose dëbuar *(nga shtëpia jote)*. **Ata bënin kurthe, por edhe Allahu u ngrinte kurthe. Allahu është më i miri planifikues.**

Shpjegimi i ajetit

- Kujto si komplotuan jobesimtarët kundër teje, për të të mbajtur në pranga, vrarë ose dëbuar *(nga shtëpia jote)*. - Kurejshët u ngushtuan shumë nga ftesa e Profetit në Islam, prandaj filluan të komplotonin kundër Profetit. Kështu, ata u mblodhën në "*Daru Nedue*", - siç quhej Kuvendi i tyre, - për të vendosur se si do të vepronin me të. Disa dhanë mendimin që të burgosej dhe të mbahej i lidhur, derisa të vdiste. Thuhet se Iblisi vetë u shfaq në formën e një burri plak nga Nexhdi, që gjoja kishte ardhur për të dhënë këshilla në lidhje me çështjen. Kur dëgjoi propozimin për të burgosur Profetin ﷺ i Mallkuari bërtiti duke thënë: "Kjo nuk është zgjidhja e duhur!" Dikush tjetër propozoi që Muhamedin ta dëbonin, dhe kështu do të ishin të qetë. Por edhe ky propozim u kundërshtua nga Iblisi i mallkuar. Pastaj u ngrit Ebu Xhehli, - Allahu e mallkoftë! - dhe tha: "Unë mendoj se duhet të zgjedhim nga një të ri të fuqishëm prej çdo fisi, si përfaqësues. Secilit do t'i japim nga një shpatë të mprehtë, dhe ashtu, të gjithë përnjëherë do të shkojnë e ta vrasin. Nëse veprojmë kështu, gjaku i tij do të bjerë mbi të gjitha fiset, dhe atëherë Benu Hashimët nuk do të mund të hapin luftë me gjithë Kurejshët. Rrjedhimisht, ata do të detyrohen të pranojnë shpagimin e gjakut (*dijje*). Vetëm atëherë do të shpëtojmë njëherë e mirë nga ai." Iblisi, - me pamjen e plakut nga Nexhdi - tha: "Le të bëhet ashtu siç thotë ky djalë! As unë nuk jam duke parë zgjidhje më të mirë!" Kështu ranë të gjithë dakord me këtë vendim. Por Xhibrili shkoi menjëherë tek Profeti dhe e porositi që të mos e kalonte natën në shtëpinë e vet dhe se Allahu tashmë i kishte dhënë lejen për të emigruar. Pasi Profeti mbërriti në Medinë, Allahu i Lartësuar zbriti suren Enfal, ku i tregon mirësinë e ruajtjes dhe mbrojtjes nga intrigat dhe planet e Kurejshëve: "Kujto si komplotuan jobesimtarët kundër teje, për të të mbajtur në pranga, vrarë ose dëbuar *(nga shtëpia jote)*." Allahu i Lartësuar thotë:

- Ata bënin kurthe, por edhe Allahu u ngrinte kurthe. Allahu është më i miri planifikues. - Ajo ditë u quajt "Dita e Vështirësisë", për shkak të atij plani të ligë, që ata bënë kundër Profetit të Allahut. Nga Ibn Is'haku vjen rrëfimi: "Profeti qëndroi i fshehur, derisa i erdhi Xhibrili dhe e porositi që të mos e kalonte natën si zakonisht. Atëherë, Profeti fton Ali Ibn Ebu Talibin dhe e urdhëroi që të kalonte natën në shtratin e tij, duke u mbuluar me një pelerinë të gjelbër të Profetit. Pastaj Profeti doli nga dera, ndërkohë që të gjithë ata qëndronin para portës së tij. Ai mbushi një grusht me dhé, të cilin ua hodhi secilit prej tyre në kokë, duke iu kaluar pranë, ndërsa Allahu ua mbuloi shikimin, që të mos e shihnin Profetin. Duke u larguar, ai lexonte ajetin: "Ja, Sin! Betohem në Kur'anin plot urtësi, se ti *(o Muhamed)* je prej të dërguarve! Ti je në një rrugë të drejtë. *(Kur'ani është)* Shpallje e të Plotfuqishmit, Mëshirëplotit, që të mund të paralajmërosh një popull, të parët e të cilëve nuk qenë paralajmëruar dhe ata mbetën të pavëmendshëm *(ndaj argumenteve të Allahut)*. Tashmë ka marrë fund vendimi kundër shumicës së tyre, prandaj dhe ata nuk besojnë. Ne u kemi vënë pranga në qafë që u arrijnë deri në nofulla, kështu që ata mbeten me kokën lart. Ne u kemi vënë pengesë edhe para, edhe prapa tyre dhe ua kemi mbuluar shikimin, prandaj ata nuk mund të shohin." [Ja Sin 1 - 9].

Ajetet 31 - 33

31. Kur u lexohen atyre ajetet Tona, ata thonë: "Ne kemi dëgjuar si këto. Po të donim, edhe ne mund të thoshim fjalë të tilla. Këto nuk janë gjë tjetër, përveçse përralla të vjetra."

32. Kujto si thanë ata: "O Allah! Nëse ky *(Kur'an)* **është vërtet prej Teje, lësho mbi ne rrebesh gurësh nga qielli, ose na jep ndonjë Dënim të rëndë!".**

33. Por Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata, përderisa ti *(o Muhamed)* **je në mesin e tyre dhe Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata nëse kërkojnë falje** *(për gjynahet e tyre)*.

Shpjegimi i ajeteve

- Kur u lexohen atyre ajetet Tona, ata thonë: "Ne kemi dëgjuar si këto. Po të donim, edhe ne mund të thoshim fjalë të tilla. Këto nuk janë gjë tjetër, përveçse përralla të vjetra." - Allahu i Lavdëruar na njofton rreth mohimit të kurejshëve, arrogancës dhe inatit që ata shprehin në refuzimin e Shpalljes. Kur dëgjojnë ajetet e Allahut ata hedhin fjalë e pretendime boshe dhe thonë: "Ne kemi dëgjuar si këto. Po të donim, edhe ne mund të thoshim fjalë të tilla." Këto janë thjesht fjalë e pretendime, që ata kurrë nuk i kthyen në vepër, edhe pse u ftuan, madje u sfiduan disa herë që të sjellin qoftë edhe një sure të vetme si ato të Kur'anit. Ata nuk mund ta arrijnë kurrë këtë. Kjo është thjesht shprehje e vetëmashtrimit dhe humbjes, ku janë futur vetë dhe ku kanë zhytur e mashtrojnë edhe ata që i ndjekin në kotësinë e tyre. Thuhet se ai që e tha këtë fjalë ishte Nadr Ibn Harithi (Allahu e mallkoftë!), siç përcjell Seid Ibn Xhubejri, El Suddiju, Ibn Xhurejxhi etj. Ky njeri, pasi u kthye nga Persia, ku edhe ishte mbushur me legjendat e trillimet rreth mbretërve të tyre, gjeti Profetin e Allahut që tashmë u lexonte njerëzve Kur'an. Kështu, ai filloi t'u tregonte njerëzve rrëfenjat e legjendat persiane, dhe pastaj u thoshte: "Kush ka histori më të mira e të bukura, unë apo Muhamedi?" Kur ai ra rob në duart e muslimanëve në Betejën e Bedrit, Profeti urdhëroi të vritej në prani të tij, dhe ashtu u bë. Vetëm Alahut i takon lavdërimi! Ai që e kapi rob ishte Mikdad Ibn Esuedi. Pikërisht për këtë rast zbriti ky ajet: "Ne kemi dëgjuar si këto. Po të donim, edhe ne mund të thoshim fjalë të tilla. Këto nuk janë gjë tjetër, përveçse përralla të vjetra." *El esâtir* është shumësi i fjalës *el ustûra*, pra, legjenda, të cilat i ka marrë nga librat e

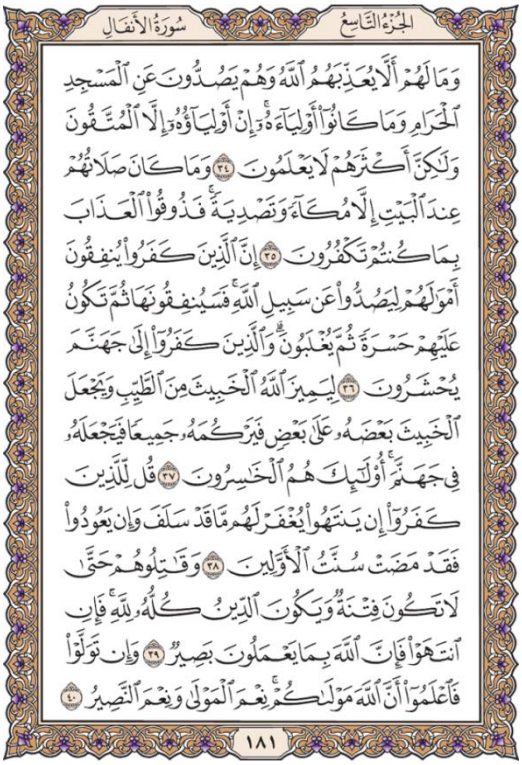
الجزء التاسع سورة الأنفال

وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ ٱللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ
ٱلْحَرَامِ وَمَا كَانُوٓا۟ أَوْلِيَآءَهُۥٓ ۚ إِنْ أَوْلِيَآؤُهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُتَّقُونَ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ
عِندَ ٱلْبَيْتِ إِلَّا مُكَآءً وَتَصْدِيَةً ۚ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ
بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنفِقُونَ
أَمْوَٰلَهُمْ لِيَصُدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ
عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ
يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمِيزَ ٱللَّهُ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ
ٱلْخَبِيثَ بَعْضَهُۥ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُۥ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُۥ
فِى جَهَنَّمَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٣٧﴾ قُل لِّلَّذِينَ
كَفَرُوٓا۟ إِن يَنتَهُوا۟ يُغْفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِن يَعُودُوا۟
فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ
لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ ۚ فَإِنِ
ٱنتَهَوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِن تَوَلَّوْا۟
فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَوْلَىٰكُمْ ۚ نِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

١٨١

vjetër; ai i ka mësuar dhe ua lexon njerëzve. Kjo ishte një gënjeshtër e shëmtuar dhe e pa bazë. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Kujto si thanë ata: "O Allah! Nëse ky *(Kur'an)* **është vërtet prej Teje, lësho mbi ne rrebesh gurësh nga qielli, ose na jep ndonjë Dënim të rëndë!". -** Kjo tregon për injorancën e thellë dhe urrejtjen e madhe ndaj së vërtetës. Do të ishte më me vend nga ana e tyre që të thoshin: "O Allah! Nëse ky *(Kur'an)* është vërtet prej Teje, na udhëzo në rrugën e drejtë dhe na jep forcë e na mundësi që ta pranojmë e pasojmë atë!" Por ata të mjerë kërkuan ndëshkimin e shpejtë për veten e tyre, duke i dhënë përparësi humbjes kundrejt udhëzimit.

- Por Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata, përderisa ti *(o Muhamed)* **je në mesin e tyre dhe Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata nëse kërkojnë falje** *(për gjynahet e tyre)*." - Ibn Ebu Hatimi përcjell prej Ibn Abasit këtë thënie: "Allahu i Lartësuar i ka dhënë këtij umeti dy gjëra që, nëse vazhdojnë të jenë në këtë umet, mbi ta nuk ka për të rënë ndëshkimi i Tij: të parën,

Allahu e mori pranë Vetes, ndërsa e dyta do të mbetet gjithmonë me ta." [85] I njëjti mendim vjen nga Ebu Musa el Eshariu, Katade, Ebu Ala, gjuhëtari e kënduesi i Kur'anit. Ndërsa Tirmidhiu sjell rrëfimin nga Ibn Ebu Burdete Ibn Ebu Musa, e ky nga i ati, që Profeti i Allahut ka thënë: 1281. "Allahu i Lartësuar më dha dy siguri për umetin tim: "Por Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata, përderisa ti *(o Muhamed)* je në mesin e tyre dhe Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata nëse kërkojnë falje *(për gjynahet e tyre)*." Kur unë të largohem, me ta do të mbetet kërkimi i faljes deri në Ditën e Kijametit." Për këtë tregon edhe hadithi që sjell Imam Ahmedi në *Musned* dhe Hakimi në *Mustedrak* nga Ibn Mesudi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1282. "Iblisi tha: "O Zot, betohem në krenarinë Tënde, se do të vazhdoj t'i devijoj dhe t'i largoj bijtë e Ademit nga rruga Jote, për sa kohë ata kanë shpirtin në trup!" Atëherë, Allahu i Lartësuar tha: "Betohem në krenarinë dhe madhështinë Time, se Unë do të vazhdoj t'ua fal dhe mbuloj gjynahet, për sa kohë më kërkojnë falje!" Hakimi ka thënë që ky është një *isnad* i saktë, edhe pse nuk e kanë nxjerrë Buhariu dhe Muslimi.

Ajetet 34 - 35

34. E çfarë mund t'i mbrojë ata nga dënimi i Allahut, kur ata pengojnë vizitën në Xhaminë e Shenjtë? Ata nuk janë rojtarët të saj. Askush, përveç të devotshmëve, nuk mund të jenë rojtarë të saj, por shumica e tyre nuk e dinë.

35. Namazi i tyre në Shtëpinë e Allahut ishte vetëm fishkëllima dhe duartrokitje. Prandaj "shijojeni dënimin, se ju nuk besonit!"

Shpjegimi i ajeteve

- E çfarë mund t'i mbrojë ata nga dënimi i Allahut, kur ata pengojnë vizitën në Xhaminë e Shenjtë? - Allahu i Lartësuar na njofton se mohuesit e besimit e meritojnë plotësisht që Ai t'i ndëshkojë dhe asgjë nuk e pengon dënimin e tyre. Megjithatë, Allahu i Lavdëruar nuk e lëshoi dënimin mbi ta, për shkak se Profeti i Tij i dashur ishte mes tyre. Për këtë arsye, kur ai emigroi në Medinë, Allahu i ndëshkoi ata duke filluar nga ngjarja e Bedrit. Në këtë luftë, Ai ndëshkoi krerët dhe robëroi më të zgjedhurit e tyre. Megjithatë, Ai i udhëzoi që të kërkonin falje për idhujtarinë, gjynahet, shkatërrimet dhe padrejtësitë që kishin bërë. Katadja, Suddiju dhe të tjerë kanë thënë: "Ata ishin njerëz që nuk i kërkonin falje Allahut. Nëse do të ishin prej atyre që kërkonin falje, Allahu nuk do t'i kishte ndëshkuar." Këtë mendim e ka pëlqyer edhe Ibn Xheriri. Nëse mes tyre nuk do të kishte besimtarë të fshehur e të përvuajtur që kërkonin falje, mbi ta do të godiste ashpër ndëshkimi i pakthyeshëm i Allahut. Domethënë, ndëshkimi nuk ra për shkak edhe të pranisë së besimtarëve. Sikurse na tregon Allahu i lartësuar: "Janë mohuesit e besimit të drejtë që ju pengojnë t'i afroheni Shtëpisë së Shenjtë, duke ndaluar edhe kurbanet të arrijnë në vendin e vet. Sikur të mos ishin ata besimtarë dhe ato besimtare, që ju nuk i njihnit e që mund t'i sulmonit duke mos e ditur, duke u turpëruar kështu me vrasjen e ndonjërit prej tyre, Allahu do t'ju urdhëronte për t'i luftuar ata *(mosbesimtarët e Mekes)*, me qëllim që Allahu ta merrte në mëshirën e Vet atë që Ai do. Po të ishin ata *(banorët e Mekës)* të ndarë veç e veç, Ne do t'i ndëshkonim jobesimtarët me një dënim të rëndë." [Fet'h 25]. Pasi ata emigruan nga Meka për në Medinë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "E çfarë mund t'i mbrojë ata nga dënimi i Allahut, kur ata pengojnë vizitën në Xhaminë e Shenjtë? Ata nuk janë rojtarët të saj." Atëherë, Allahu i Lartësuar dha lejen për çlirimin e Mekës dhe, ishte pikërisht ky ndëshkimi, për të cilin Ai i paralajmëroi. E si të mos i ndëshkonte Allahu ata keqbërës, ndërkohë që ata pengonin besimtarët e Mekës nga namazi, tavafi dhe adhurimet e tjera në Qabe, kur ata janë kujdestarët dhe frekuentuesit e meritуar të saj?! I Lavdëruari thotë më pas:

- Ata nuk janë rojtarët të saj. Askush, përveç të devotshmëve, nuk mund të jenë

rojtarë të saj, por shumica e tyre nuk e dinë. - Idhujtarët nuk mund të jenë kurrsesi kujdestarë të Qabes. Frekuentues dhe kujdestarë të Qabes janë Profeti i Allahut dhe besimtarët e vërtetë, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Nuk kanë të drejtë idhujtarët të kujdesen për xhamitë e Allahut, kur vetë ata dëshmojnë për vetveten se janë mohues. Atyre u shkojnë kot veprat e tyre dhe do të jenë përgjithmonë në Zjarr. Për xhamitë e Allahut kujdesen veçse ata që besojnë në Allahun dhe në Ditën e Gjykimit, falin rregullisht namazin e japin zekatin dhe nuk i frikësohen askujt tjetër veç Allahut. Shpresohet që këta të jenë të udhëzuar *(në rrugën e drejtë)*." [Teube 17]. Gjithashtu: "Të pyesin ty për luftimin në Muajin e Ndaluar. Thuaju: "Luftimi gjatë tij është *(shkelje)* e rëndë, por të pengosh nga rruga e Allahut, të mohosh Atë, të pengosh nga Xhamia e Shenjtë *(Qabja)* dhe të dëbosh banorët e saj, janë shkelje edhe më të mëdha tek Allahu. …" [Bekare 217]. Hafidh Ibn Merdeuejhi sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku: 1283. "Profetin e Allahut e pyetën dhe i thanë: "Kush janë miqtë e dashur dhe aleatët e tu?" Profeti ﷺ tha: "Çdo i devotshëm!" Pastaj lexoi fjalën e Allahut: "Askush, përveç të devotshmëve, nuk mund të jenë rojtarë të saj (Qabes)..." Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon për adhurimet që ata bënin në Qabe:

- Namazi i tyre në Shtëpinë e Allahut ishte vetëm fishkëllima dhe duartrokitje. - Ibn Abasi thotë: "Kurejshët bënin tavaf rreth Qabes lakuriq, duke fishkëllyer e duartrokitur. *El mukâu* quhet fishkëllima, ndërsa *el tasdijetu* quhet duartrokitja. Ikrima ka thënë: "Ata bënin tavaf rreth Qabes nga e majta." Muxhahidi shton: "Ata e bënin këtë, që ta ngatërronin Profetin e Allahut në namazin e tij."

- Prandaj "shijojeni dënimin, se ju nuk besonit!" - Këtë pësuan ata në Bedër: vrasjen dhe robërimin. Këtë mendim e ka zgjedhur Ibn Xheriri, i cili nuk ka treguar mendim tjetër.

Ajetet 36 - 37

36. Ata që nuk besojnë, e shpenzojnë pasurinë e tyre për t'i penguar njerëzit nga rruga e Allahut. Dhe kështu do të vijojnë ata ta shpenzojnë atë; por në fund ata do të kenë vetëm dëshpërim; dhe pastaj ata do të mposhten. Të gjithë mohuesit do të grumbullohen në Xhehenem.

37. Allahu do t'i veçojë të këqijtë nga të mirët dhe të këqijtë do t'i vërë njërin mbi tjetrin e të gjithë bashkë do t'i hedhë në Xhehenem. Këta janë të humburit.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata që nuk besojnë, e shpenzojnë pasurinë e tyre për t'i penguar njerëzit nga rruga e Allahut. Dhe kështu do të vijojnë ata ta shpenzojnë atë; por në fund ata do të kenë vetëm dëshpërim; dhe pastaj ata do të mposhten. Të gjithë mohuesit do të grumbullohen në Xhehenem. - Ky ajet zbriti dhe flet për mohuesit kurejshë, etërit, bijtë dhe vëllezërit e të cilëve u vranë në Bedër. Më konkretisht, ai flet për Abdullah Ibn Ebu Rabia, Ikrime Ibn Ebu Xhehli, Safuan Ibn Umeje. Këta iu drejtuan Ebu Sufjanit dhe atyre që ishin me të në karvanin, të cilin ai arriti ta shpëtojë prej muslimanëve, duke u kthyer në Mekë pak përpara ndodhisë së Bedrit. Ata i thanë: "O kurejshë, Muhamedi ju solli fatkeqësi të madhe dhe vrau më të mirët tuaj! Na ndihmoni me këtë pasuri në luftën kundër tij, se mbase arrijmë të marrim hak për të vrarët tanë!" Dhe ashtu bënë. Pikërisht për këtë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Ata që nuk besojnë, e shpenzojnë pasurinë e tyre për t'i penguar njerëzit nga rruga e Allahut. ...", deri te: "... Këta janë të humburit.". Kjo është transmetuar nga Ibn Abasi dhe disa tabiinë. Sidoqoftë, ajeti është i përgjithshëm dhe jep një mesazh gjithëpërfshirës, edhe pse shkaku i zbritjes së tij është i veçantë. Kështu, Allahu i Lartësuar na njofton se mohuesit e besimit të vërtetë e shpenzojnë pasurinë e tyre për të penguar njerëzit nga pasimi i rrugës së drejtë. I Lartësuari na

njofton se ata do ta kryejnë gjithmonë një vepër të tillë dhe se pasuritë e tyre do të treten për të tilla qëllime, por kjo do të kthehet në dëshpërim të madh për ta dhe në fund nuk ka për t'u sjellë asnjë dobi, që ata presin. Kështu do të ndodhë, sepse ata duan të shuajnë dritën e Allahut dhe përpiqen që të lartësojnë fjalën dhe rrugën e tyre mbi të vërtetën, ndërsa Allahu ka për ta plotësuar dhe përmbushur dritën e Tij, edhe pse këtë gjë e urrejnë mohuesit. Allahu i Lartësuar thotë: "Dhe kështu do të vijojnë ata ta shpenzojnë atë; por në fund ata do të kenë vetëm dëshpërim; dhe pastaj ata do të mposhten. Të gjithë mohuesit do të grumbullohen në Xhehenem."

- Allahu do t'i veçojë të këqijtë nga të mirët dhe të këqijtë do t'i vërë njërin mbi tjetrin e të gjithë bashkë do t'i hedhë në Xhehenem. - Alij ibn Ebi Talhate transmeton shpjegimin e Ibn Abasit në lidhje me fjalën e Allahut: "Allahu do t'i veçojë të këqijtë nga të mirët ...". Ai ka thënë: "Pra, Ai do ti veçojë e dallojë të lumturit fatbardhë, nga të dëshpëruarit e humbur." Ndërsa Sudiju shpjegon: "Ai do ti veçojë e dallojë besimtarët nga mohuesit." Ka mundësi që ky dallim dhe kjo ndarje të ndodhë në ahiret, sikurse ka thënë i lartësuari: "Atë Ditë Ne do t'i tubojmë të gjithë, ndërsa idhujtarëve do t'u themi: "Rrini në vendin tuaj, ju dhe idhujt tuaj!". Ne do t'i ndajmë ata nga njëri-tjetri ..." [Junus 28], ose: "Dhe Ditën, kur të vijë Ora *(e kijametit)* - ajo është Dita e ndarjes *(së njerëzve)*. Sa u përket atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, ata do të jenë të gëzuar nëpër kopshte *(të Xhenetit)*. E sa u përket atyre që nuk besuan dhe i përgënjeshtruan argumentet Tona dhe takimin në Botën Tjetër, ata do të jenë në një ndëshkim të pandërprerë." [Rum 14 - 16], ose: "Dhe ju o keqbërës *(mohues të besimit)!* Veçohuni sot *(nga besimtarët)!*" [Ja Sin 59]. Por ka mundësi që ky dallim dhe kjo ndarje të bëhet në dynja, në mënyrë që Allahu t'i nxjerrë në pah veprat e mohuesve për besimtarët. Në këtë rast kuptimi i ajetit do të ishte: Allahu ua mundëson mohuesve të kenë pasuri të shumta dhe ti shpenzojnë në luftën kundër besimtarëve, në mënyrë që kështu "... t'i veçojë të këqijtë nga të mirët, ...". Pra, për të nxjerrë në pah ata që i binden Allahut në urdhrin për të luftuar kundër armiqve mohues të besimit, nga ata që i bëjnë bisht kësaj përballjeje. Sikurse thotë i lartësuari: "Ajo që ju goditi ditën e ballafaqimit të dy ushtrive ndodhi me lejen e Allahut, për të sprovuar besimtarët e sinqertë dhe për t'i nxjerrë në pah munafikët. Atyre iu tha: "Ejani e luftoni në rrugën e Allahut ose *(së paku)* për të mbrojtur veten!". Ata thanë: "Sikur ta dinim se do të bëhej luftë *(e vërtetë)*, ne do të vinim pas jush." Atë ditë, ata ishin më afër mosbesimit se besimit. Ata thoshin me gojën e tyre gjëra që nuk i kishin në zemrën e tyre, por Allahu e di mirë se çfarë fshehin ata." [Al Imran 166 - 167], ose: "Allahu nuk do t'i lërë kurrë besimtarët, ashtu siç jeni ju, pa dalluar të keqin nga i miri. Allahu nuk do t'ju lejonte juve t'i zbuloni të fshehtat *(që i di vetëm Ai)*. Por Allahu zgjedh atë që do nga të dërguarit e Tij *(për t'ia zbuluar të fshehtat)*. Prandaj, besojini Allahut dhe të dërguarve të Tij. Nëse besoni dhe ruheni, do të keni një shpërblim të madh." [Al Imran 179]. Ose: "Në qoftë se ju përjetuat dhembje *(në Uhud)*, të jeni të sigurt se edhe të tjerët *(armiqtë tuaj)* provuan dhembje si kjo juaja *(në Bedër)*. Ne i këmbejmë të tilla ditë mes njerëzve, që Allahu ti nxjerrë në pah ata që besojnë dhe për t'i zgjedhur disa prej jush si dëshmorë. Allahu nuk i do të padrejtët. Kështu Allahu i pastron besimtarët dhe i shkatërron jobesimtarët. A mos mendoni ju se do të hyni në Xhenet pa i provuar Allahu ata që luftuan *(në rrugën e tij)* dhe pa i nxjerrë në pah durimtarët?!" [Al Imran 140 - 142]. Atëherë, sipas këtyre ajeteve, kuptimi i këtij ajeti është: "Ne ju sprovuam nëpërmjet mohuesve, duke bërë që ata t'ju luftojnë dhe u dhamë mundësi që të shpenzojnë shumë nga pasuria e tyre. E gjithë kjo u realizua për një qëllim: "Allahu do t'i veçojë të këqijtë nga të mirët dhe të

këqijtë do t'i vërë njërin mbi tjetrin e të gjithë bashkë do t'i hedhë në Xhehenem." Domethënë, ka për t'i tubuar dhe bashkuar të gjithë njëri mbi tjetrin.

- Këta janë të humburit. - Këta janë të humburit në këtë botë dhe në tjetrën.

Ajetet 38 - 40

38. Thuaju jobesimtarëve që, nëse heqin dorë nga mosbesimi, do t'u falet e kaluara, por nëse ngulmojnë në të tyren, atëherë le të jetë dënimi i popujve të mëparshëm si paralajmërim për ta.

39. Luftojini ata, derisa të mos ketë më idhujtari dhe i tërë adhurimi të bëhet vetëm për Allahun. Po nëse ata heqin dorë, Allahu sheh gjithçka që bëjnë ata.

40. E nëse refuzojnë, dijeni se Allahu është mbrojtësi juaj. Ai është Mbrojtësi dhe Mbështetësi më i mirë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i thotë Profetit të tij të dashur Muhamedit ﷺ:

- Thuaju jobesimtarëve që, nëse heqin dorë nga mosbesimi, do t'u falet e kaluara ... - Nëse ata heqin dorë nga mosbesimi, inati e armiqësia kundër të vërtetës, dhe pranojnë Islamin, kthehen të penduar dhe të gatshëm për t'iu bindur Allahut të Madhëruar, atëherë "do t'u falet e kaluara". Domethënë, do t'u falet mosbesimi dhe gjynahet e mëparshme, siç vjen në hadithin e saktë nga Ibn Mesudi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1284. "Ai i cili përmirësohet dhe bën punë të mira në Islam, nuk ka për t'u marrë në përgjegjësi dhe të dënohet për atë që ka vepruar para Islamit. Por Ai që gabon dhe bën padrejtësi edhe pas pranimit të Islamit, ka për t'u marrë në përgjegjësi për të parat dhe të fundit." Sipas një hadithi tjetër të saktë, Profeti ﷺ ka thënë: 1285. "Islami i fshin të gjitha gabimet që janë bërë para tij. Edhe pendimi i fshin të gjitha gabimet e mëparshme."

- por nëse ngulmojnë në të tyren, atëherë le të jetë dënimi i popujve të mëparshëm si paralajmërim për ta. - Nëse ata vazhdojnë në atë gjendje, le të mësojnë nga ndëshkimet e Zotit mbi popujt e shkuar. Kur popujt refuzonin profetët dhe shpalljet dhe vazhdonin me kokëfortësi në këtë rrugë, Allahu i Madhëruar ua përshpejtonte ndëshkimin. Kështu ndodhi me kurejshët në Bedër dhe me popujt e tjerë në të shkuarën.

- Luftojini ata, derisa të mos ketë më *(fitne)* idhujtari dhe i tërë adhurimi të bëhet vetëm për Allahun. - Buhariu sjell rrëfimin nga Seid Ibn Xhubejri: 1286. "Ibn Umeri erdhi njëherë tek ne dhe na tha: "Ç'mendoni për ajetin: "Luftojini ata, derisa të mos ketë më *fitne*"? Pastaj tha: "A e dini ju se çfarë është *fitneja*? Profeti ﷺ luftoi kundër idhujtarëve, dhe kjo ishte pikërisht lufta kundër *fitnes*, e jo lufta juaj për pushtet!" Ndërsa Nafi përcjell se një burrë shkoi tek Ibn Umeri dhe i tha: 1287. "Allahu i Lartësuar ka thënë: "Luftojini ata, derisa të mos ketë më *fitne*..."?. Ibn Umeri i tha: "Ne e bëmë këtë në kohën e Profetit të Allahut, atëherë kur Islami dhe muslimanët ishin të pakët, atëherë kur njeriu sprovohej në fenë e tij dhe vritej ose robërohej. Kështu vazhdoi, derisa Islami u përhap gjerësisht dhe nuk kishte më *fitne* ndër njerëz." Ebu Auane përcjell nga Eameshi, ky nga Ibrahim el Tejmiji, e ky nga i ati, se: "Dhul Battajni - domethënë Usame Ibn Zejdi - tha njëherë: "Kurrë nuk kam për të luftuar dikë që thotë: *Lâ ilâhe il-l'Allâh*!" Sad Ibn Muadhi tha: "Edhe unë betohem në Allah se kurrë nuk kam për të luftuar dikë që thotë: *Lâ ilâhe il'Allah*!" Atëherë, një burrë tha: "Po a nuk ka thënë Allahu: "Luftojini ata, derisa të mos ketë më *fitne*"? Ata të dy iu përgjigjën: "Ne luftuam derisa nuk kishte më *fitne* dhe kur e gjithë feja dhe adhurimi iu përkushtuan vetëm Allahut." [86] Hadithin e ka sjellë Ibn Merdeuejhi. Ibn Abasi, për shpjegimin e ajetit: "Luftojini ata, derisa të mos ketë më *fitne*...", ka thënë: "Domethënë, derisa të mos ketë më *shirk*". Kështu e kanë shpjeguar dhe një grup tabiinësh. Në dy *Sahih*-ët vjen ky hadith nga Profeti ﷺ: 1288. "Jam urdhëruar që t'i luftoj njerëzit, derisa të dëshmojnë se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Allahut. Nëse e thonë, e kanë të ruajtur jetën e pasurinë e

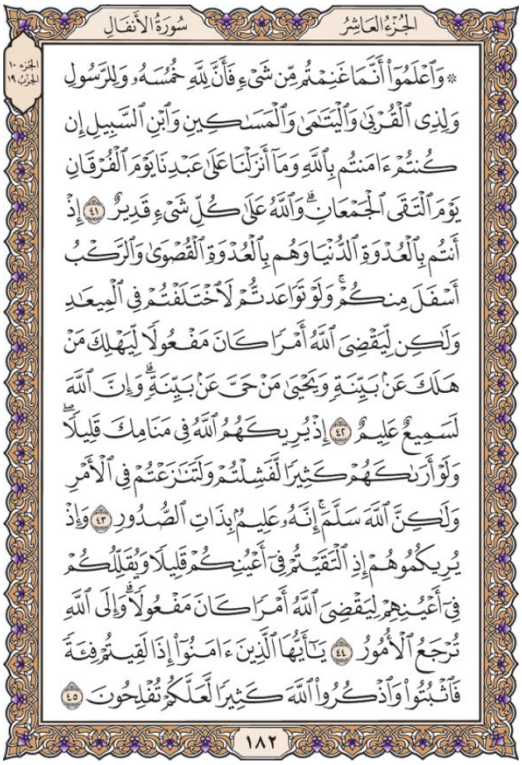
الجزء العاشر سورة الأنفال
الجزء ١٠ الحزب ١٩
* وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا غَنِمْتُم مِّن شَىْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ إِن
كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ
يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾ إِذْ
أَنتُم بِٱلْعُدْوَةِ ٱلدُّنْيَا وَهُم بِٱلْعُدْوَةِ ٱلْقُصْوَىٰ وَٱلرَّكْبُ
أَسْفَلَ مِنكُمْ ۚ وَلَوْ تَوَاعَدتُّمْ لَٱخْتَلَفْتُمْ فِى ٱلْمِيعَٰدِ
وَلَٰكِن لِّيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِّيَهْلِكَ مَنْ
هَلَكَ عَنۢ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَىَّ عَنۢ بَيِّنَةٍ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ
لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ إِذْ يُرِيكَهُمُ ٱللَّهُ فِى مَنَامِكَ قَلِيلًا ۖ
وَلَوْ أَرَىٰكَهُمْ كَثِيرًا لَّفَشِلْتُمْ وَلَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ
وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ سَلَّمَ ۗ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤٣﴾ وَإِذْ
يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ ٱلْتَقَيْتُمْ فِىٓ أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ
فِىٓ أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ
تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً
فَٱثْبُتُوا۟ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾
١٨٢

tyre, përveç sipas të drejtës islame, dhe llogaria e tyre është tek Allahu."

- Po nëse ata heqin dorë, Allahu sheh gjithçka që bëjnë ata. - Nëse pas luftës tuaj kundër tyre, ata heqin dorë prej kufrit, edhe ju ndaleni luftën kundër tyre, edhe pse ju nuk e dini se ç'ka brenda zemrave të tyre, por: "Allahu sheh gjithçka që bëjnë ata." Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "... Në qoftë se pendohen, falin namazin rregullisht dhe japin zekatin, atëherë u hapni rrugë! Me të vërtetë, Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë." [Teube 5.]. ose: "Megjithatë, nëse ata pendohen, falin rregullisht namazin dhe japin zekatin, atëherë janë vëllezërit tuaj në besim. Kështu i sqarojmë Ne argumentet për njerëzit e ditur." [Teube 11], ose: "Luftojini ata, derisa të zhduket çrregullimi *(mosbesimi që ata përhapin)* dhe adhurimi t'i kushtohet vetëm Allahut. Nëse ata ndalen, atëherë ndaleni edhe ju luftën, por jo ndaj atyre që kanë bërë krime." [Bekare 193]. Sipas një hadithi të saktë, gjatë luftës, Usama ndoqi një armik për ta vrarë. Kur e arriti dhe e vuri poshtë, ai tha: "*Lâ il-lâhe il-Allâh*". Megjithatë, Usama përsëri e vrau atë. 1289. "Kur shkuan te Profeti, i treguan se çfarë kishte bërë Usama. Profeti ﷺ u mërzit shumë nga kjo vepër, prandaj iu drejtua Usamas: "A e vrave atë pasi tha: *Lâ il-lâhe il-Allah*?!" Çfarë do të bësh Ditën e Gjykimit me fjalën *Lâ il-lâhe il-Allah*?!" Usama iu përgjigj: "O i Dërguari i Allahut! Ai e tha atë thjesht për t'i shpëtuar shpatës!" Profeti ﷺ i tha: "A mos ia hape zemrën?!" Pastaj tha sërish: "Çfarë do të bësh Ditën e Gjykimit me fjalën *Lâ il-lâhe il-Allah*?!" Usama tregon: "Profeti vazhdoi ta përsëriste atë fjalë, aq sa desha prej vetes që të mos e kisha pranuar Islamin para asaj dite."

- E nëse refuzojnë, dijeni se Allahu është mbrojtësi juaj. Ai është Mbrojtësi dhe Mbështetësi më i mirë. - Nëse ata vazhdojnë t'ju kundërvihen dhe luftojnë, atëherë dijeni se Allahu është mbrojtësi dhe i dashuri juaj! Ai është Zoti juaj, që ju ndihmon dhe ju dhuron fitoren kundër çdo armiku. Ai është Mbrojtësi dhe Mbështetësi më i mirë!

Ajeti 41

41. Ta dini se nga e tërë plaçka e luftës që mund të fitoni, një e pesta u takon Allahut, të Dërguarit e farefisit të afërm të tij, jetimëve, të varfërve dhe udhëtarëve, nëse besoni në Allahun dhe në atë që Ne ia kemi shpallur robit Tonë Ditën e Ndasisë *(mes besimit dhe mosbesimit)*, **ditën kur u ndeshën dy ushtritë. Allahu është i Plotpushtetshëm për gjithçka.**

Shpjegimi i ajetit

- Ta dini se nga e tërë plaçka e luftës që mund të fitoni, një e pesta u takon Allahut, të Dërguarit e farefisit të afërm të tij, jetimëve, të varfërve dhe udhëtarëve, ..." - Allahu i Lavdëruar e dalloi këtë umet mbi të gjitha bashkësitë e tjera të hershme. Ai bëri të lejuar për këtë umet plaçkën e luftës, e cila më parë ishte e ndaluar. *El ganime* quhet plaçka e fituar me luftë kundër mohuesve. Ndërsa *El fej'u* quhet pasuria e fituar nga muslimanët jo me

luftë, si ajo që merret prej mohuesve përmes marrëveshjeve me ta, ose pasuria e një mohuesi që vdes dhe nuk lë pas trashëgimtarë, ose xhizja dhe haraçi, që merren nga ithtarët e Librit që jetojnë brenda shtetit islam etj. Ky është përkufizimi i *el ganime* dhe *el fej'u*, sipas medhhebit të Imam Shafiut dhe një grupi dijetarësh të hershëm dhe të mëvonshëm. Sipas disa dijetarëve të tjerë, këto dy terma janë të njëjta dhe mund të përdoren në vend të njëra-tjetrës. Ata të cilët mëtojnë se ka ndryshim mes dy termave thonë se *el fej'u* është ajo që është përmendur në suren Hashr, ku Allahu i Lartësuar thotë: "Për atë që Allahu i dhuroi të Dërguarit të Tij si plaçkë *(të fituar)* prej tyre, ju nuk u hipët as kuajve e as deveve *(për ta fituar)*. Është Allahu Ai që i bën të dërguarit e Vet triumfues kundër kujt të dojë. Allahu është i Plotfuqishëm për gjithçka. Çfarëdo pasurie që Allahu ia dhuroi pa luftë të Dërguarit të Tij si plaçkë nga jobesimtarët, i takon Allahut, të Dërguarit, farefisit të tij, jetimëve, të varfërve e udhëtarëve të mbetur në rrugë, që ajo të mos mbetet vetëm ndërmjet pasanikëve tuaj. Çfarë t'ju japë Profeti, merreni, e çfarë t'ju ndalojë, largojuni prej saj dhe kijeni frikë Allahun! Me të vërtetë, Allahu është Ndëshkues i ashpër." [Hashr 6, 7]. Ndërsa *el ganime* është ajo që është përmendur në këtë sure ku Allahu i lartësuar thotë: "Ta dini se nga e tërë plaçka e luftës që mund të fitoni, një e pesta u takon Allahut, të Dërguarit...". Ndërsa një grup tjetër mëtojnë se duke qenë se në të dyja rastet shpërndarja e tyre është në dorë të udhëheqësit, atëherë mes këtyre dy ajeteve nuk ka kundërshti. Kështu, ato tregojnë se udhëheqësi mund të vendosë e ta shpërndajë si ta shohë më të arsyeshme. Por Allahu e di më mirë. Allahu i Lartësuar thotë: "Ta dini se, nga e tërë plaçka e luftës që mund të fitoni, një e pesta u takon Allahut...". Domethënë, nga ky gjykim nuk përjashtohet asnjë pjesë, sado e vogël qoftë, nga plaçka e luftës. Pra "nga e tërë plaçka e luftës...", e pakët apo e shumtë qoftë ajo, madje edhe një pe apo gjilpërë, përfshihet në këtë gjykim. Çdokush që merr pa leje nga plaçka e luftës përpara se të hiqet një e pesta e saj, ka vjedhur nga plaçka e luftës Allahu i Lartësuar thotë: "Është e pamundur që një profet të përvetësojë diçka padrejtësisht *(nga plaçka e luftës)*. Çdokush që përvetëson diçka padrejtësisht, në Ditën e Kijametit do të vijë i ngarkuar me atë që ka marrë. Çdo njeriu do t'i jepet ajo që vetë e ka fituar, pa iu bërë asnjë lloj padrejtësie." [Al Imran 161]. Allahu i Lartësuar thotë: "... një e pesta u takon Allahut, të Dërguarit ...". Mendimi më i saktë për shpjegimin e këtij ajeti është ai që vjen nga Ibn Abasi, i cili ka thënë: 1290. "Kur Profeti i Allahut dërgonte një skuadër luftëtarësh, nëse ata fitonin ndonjë plaçkë lufte, një të pestën e të gjithë plaçkës e hiqte mënjanë. Pastaj këtë një të pestë ai e ndante në pesë pjesë." Pastaj ai lexoi ajetin: "Ta dini se nga e tërë plaçka e luftës që mund të fitoni, një e pesta u takon Allahut, të Dërguarit..." Kështu, pjesa e Allahut dhe pjesa Profetit është një e vetme". Kështu kanë thënë edhe Ibrahim Nehaiu, Hasan Ibn Muhamed el Hanefije, Hasan el Basriu e të tjerë. Këtë mendim e mbështet edhe hadithi që Bejhakiu sjell me *isnad* të saktë nga një sahab, i cili rrëfen: 1291. "Unë shkova tek Profeti i Allahut, kur ai ishte në luginën *Uadil Kura* dhe i thashë: "O i Dërguari i Allahut! Çfarë thua në lidhje me ndarjen e *ganime*-s?" Ai tha: "Një e pesta i takon Allahut dhe katër të pestat i takojnë ushtrisë." E pyeta sërish: "Nuk ka përparësi askush mbi asnjë?" - "Jo, - tha ai, - madje as edhe për shigjetën (e armikut), që ti e nxjerr nga krahu yt (i plagosur), ti nuk ke më tepër përparësi sesa vëllai yt musliman." Abdul Melik Ibn Selmani përcjell thënien nga Ata Ibn Ebu Rabah: "Një e pesta e Allahut dhe Profetit është një pjesë e vetme në të cilën ai, - domethënë, Profeti i Allahut, - vepron si të dojë dhe ia jep kujt të dojë. Kjo është një e pesta që Allahu ia ka lënë në dorë Profetit të Tij, që të veprojë me të si të dëshirojë dhe ta shpërndajë në umetin e tij si të gjykojë më

drejt. Për këtë dëshmon dëshmia që sjell Imam Ahmedi nga Mikdad Ibn Mead Jekrib el Kindi, i cili rrëfen se ishte ulur njëherë me Ubade Ibn Samitin, Ebu Dardan dhe Harith Ibn Muauje el Kindin dhe ishin duke përkujtuar disa hadithe të Profetit të Allahut. Ebu Darda i tha Ubades: "O Ubade, a i kujton fjalët e Profetit në atë luftë rreth një të pestës së plaçkës së luftës?" Ubade tha: 1292. "Profeti i Allahut, gjatë një beteje, fali namazin duke pasur përpara si pengesë (*sutre*) një deve prej plaçkës së luftës. Pasi mbaroi namazin, Profeti i Allahut u ngrit dhe mori një rrip prej lëkure deveje dhe duke e vërtitur mes gishtave të tij tha: "Kjo është pjesë e plaçkës suaj të luftës dhe unë nuk kam pjesë në të, përveç pjesës time, një të pestën. Por edhe një e pesta do t'ju jepet po juve. Edhe një pe apo një gjilpërë (të vjedhur) dhe çdo gjë më të madhe ose më të vogël, kthejeni! Mos vidhni nga plaçka e luftës, sepse vjedhja do të jetë turp, zjarr dhe çnderim në dynja dhe në ahiret, për ata që e bëjnë. Luftoni për hir të Allahut njerëzit, si të afërmit edhe të largëtit, dhe mos iu trembni askujt në rrugën e Allahut! Zbatojini urdhëresat e ligjet e Allahut qoftë kur jeni në vendin tuaj, qoftë kur jeni në udhëtim! Luftoni në rrugën e Allahut, se xhihadi në rrugën e Allahut është një nga portat e Xhenetit, një portë madhështore, përmes së cilës Allahu ju shpëton nga çdo brengë e frikë." Ky është, në fakt, një hadith *hasen* madhështor, që nuk e kam hasur në asnjë nga Gjashtë Librat, në këtë version. Por një version të ngjashëm e ka sjellë Imam Ahmedi, Ebu Daudi dhe Nesaiu nga Abdullah Ibn Amri, që përcjell nga Profeti i Allahut, ku flitet për një të pestën dhe ndalesën e vjedhjes së plaçkës së luftës, deri tek fjala e tij: "Por edhe një e pesta do t'ju jepet po juve." Ebu Daudi dhe Nesaiu sjellin nga Umer Ibn Anbese hadithin: "Profetit i jepej edhe një pjesë e veçantë nga plaçka e luftës, që ai e zgjidhte për veten e vet. Një pjesë e pasurisë së fituar në luftë, që quhej *el safij*, ishte e posaçme vetëm për Profetin ﷺ. Ai mund të zgjidhte çfarë të dëshironte: një skllav a skllave, një kalë, një shpatë apo diçka tjetër." Kështu janë shprehur tekstualisht Muhamed Ibn Sirini dhe Amir el Shabiu, të cilët janë pasuar në këtë çështje nga shumica e dijetarëve. Shpata e Profetit ﷺ me disa vjaska të bukura, ishte prej *el safij*-it, të cilin e mori në Betejën e Bedrit. Edhe Safija *(gruaja e Profetit a.s.)* ishte e përzgjedhur prej të ashtuquajturës *safij*. Ebu Daudi dhe Nesaiu sjellin hadithin nga Jezid Ibn Abdilahi, i cili ka thënë: 1293. "Ne po qëndronim në *mirbed*, kur vjen një burrë, që mbante në dorë një copë pergamenë. Ne lexuam në të, ku ndër të tjera thuhej: "Nga Muhamedi, Profeti i Allahut, fisit Benu Zehir Ibn Ukajshi: "Nëse ju dëshmoni se nuk ka të adhuruar tjetër veç Allahut të Madhëruar dhe se Muhamedi është Profet i Allahut, e falni namazin, e jepni zekatin, jepni një të pestën e plaçkës së luftës që fitoni, dorëzoni prej kësaj plaçke lufte pjesën e Profetit a.s. dhe atë që quhet *el safij*, atëherë ju do të jeni të sigurt, nën mbrojtjen dhe sigurinë e dhënë prej Allahut dhe Profetit a.s." Ne e pyetëm: "Kush ta shkroi këtë mesazh?" Ai tha: "Profeti i Allahut." Këto janë hadithe *hasen* dhe tregojnë se pjesa e posaçme për Profetin ishte një praktikë e njohur. Ndërsa të tjerë kanë thënë se një e pesta është pjesë që imami e shpenzon dhe shpërndan në dobi të muslimanëve, po në të njëjtën mënyrë që vepron edhe me atë që quhet el fej'u. Shejhu ynë, imami i rrallë Ibn Tejmije, ka thënë që: "ky është mendimi i Malikut dhe i shumicës së selefëve. Ky është mendimi më i saktë." Janë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me mënyrën se si duhet të veprojnë udhëheqësit që vijnë pas Profetit me një të pestën e plaçkës së luftës. Disa kanë dhënë mendimin se ajo lihet në administrimin e udhëheqësit të shtetit. Ky vjen si mendim i Ebu Bekrit, Aliut, Katades e të tjerë, madje është përmendur edhe si hadith *merfu*. Të tjerë janë të mendimit se kjo pasuri duhet investuar në dobi të muslimanëve. Ndërsa disa të tjerë janë të mendimit se ajo duhet

shpenzuar për kategoritë: "...farefisi dhe të afërmit e tij, jetimët, të varfërit dhe udhëtarët ...". Këtë mendim e ka pëlqyer dhe përzgjedhur Ibn Xheriri. Ndërsa një grup tjetër thonë se pjesa e Profetit dhe e farefisit të afërm të tij duhet të investohen në dobi të jetimëve, të varfërve dhe udhëtarëve ...". Thuhet, gjithashtu, se ajo i takon e gjitha farefisit të ngushtë të Profetit. Sidoqoftë, është transmetuar një mendim i përbashkët dhe unanim, që thotë se, prej kësaj pjese, - pra, prej pjesës së Profetit e farefisit të ngushtë të tij, - lejohet të shpenzohet në fushën ushtarake, si: për kuajt e luftës, armatimin dhe çdo nevojë tjetër logjistike ushtarake. Gjatë periudhës së udhëheqjes së Ebu Bekrit dhe Umerit, ajo u përdor për të tilla qëllime. Eameshi sjell rrëfimin nga Ibrahimi: "Ebu Bekri dhe Umeri e shpenzonin pjesën e Profetit për *el kira'a*, domethënë, për kuajt e luftës dhe armatime." Unë e pyeta Ibrahimin: "Po Aliu, çfarë thoshte në lidhje më këtë?" Ai tha: "Ai ishte më i përkushtuari në këtë drejtim." [87] Ndërsa pjesa e farefisit të ngushtë të Profetit shpërndahet në fiset Benu Hashim dhe Benu Abdul Mutalib.

- " jetimëve..." - Domethënë, jetimëve të muslimanëve, që janë të varfër e nevojtarë.

- "të varfërve.." - Nevojtarët, të cilët nuk gjejnë mjaftueshëm për të përmbushur nevojat e tyre.

- "udhëtarëve..." - Ata që kanë ndërmarrë një udhëtim, në të cilin lejohet shkurtimi i namazit dhe që nuk kanë mjete të mjaftueshme për të arritur në destinacion. Megjithatë, shpjegimi më i hollësishëm për këto kategori do të vijë në suren Teube, në dashtë Allahu i Lartësuar! Vetëm tek Ai e kemi besimin dhe vetëm tek Ai mbështetemi.[88]

- nëse besoni në Allahun dhe në atë që Ne ia kemi shpallur robit Tonë - Zbatojini ato dispozita, që Ne i ligjëruam për ju, në lidhje me një të pestën e plaçkës së luftës, nëse vërtet besoni Allahun, Ditën e Gjykimit dhe Shpalljen që i erdhi Profetit të Tij. Në dy Sahih-ët vjen hadithi i Abdullah Ibn Abasit, që flet rreth delegacionit të Abdul Kajsit, ku Profeti ﷺ thotë: 1294. "Unë ju urdhëroj për katër gjëra dhe ju ndaloj nga katër të tjera. Ju urdhëroj për besim tek Allahu..." Pastaj tha: "A e dini se çfarë është besimi tek Allahu? Është dëshmia '*Lâ ilâhe il-l'Allah ue enne Muhameden resûlull-llâh*, falja e namazit, dhënia e zakatit dhe të japësh një të pestën e asaj që fiton në luftë..." Domethënë, ai e konsideroi dhënien e një të pestës nga plaçka e luftës si pjesë të besimit tek Allahu. Mukatil Ibn Hibani shpjegon: "...nëse besoni Allahun dhe atë që Ne ia kemi shpallur robit Tonë", domethënë, në lidhje me ndarjen e plaçkës së luftës.

- Ditën e Ndasisë *(mes besimit dhe mosbesimit)*, **ditën kur u ndeshën dy ushtritë.** - Dita e ndarjes së të vërtetës nga e kota është pikërisht dita e Betejës së Bedrit. Ajo ishte lufta e parë në të cilën mori pjesë Profeti. Ajo ndodhi pikërisht në datën 17 të muajit Ramazan, sipas mendimit më të saktë të historianëve dhe kronikanëve të luftës. Ajo ndodhi ditën e xhuma, sipas shumicës së dijetarëve. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajeti 42

42. Ju ishit në anën më të afërt të luginës, ndërsa ata në anën më të largët të saj, ndërsa karvani ishte më poshtë jush. Edhe sikur ta kishit planifikuar me njëri-tjetrin atë takim, nuk do të kishte qenë aq i përcaktuar mirë. Por ishte Allahu Ai që e kishte përcaktuar të ndodhte, dhe ashtu ndodhi, me qëllim që jobesimtarët të mund ta dinin se kanë mohuar pasi e vërteta iu bë e qartë, ndërsa besimtarët të mund të vazhdonin të besojnë pasi e vërteta u bë e qartë. Allahu Dëgjon dhe Di gjithçka.

Shpjegimi i ajetit

- Ju ishit në anën më të afërt të luginës, ndërsa ata në anën më të largët të saj, ndërsa karvani ishte më poshtë jush. - Allahu i Lartësuar tregon për ditën e Betejës së Bedrit: "Ju ishit në anën më të afërt të luginës...". Domethënë, ju u vendosët në pjesën e poshtme të luginës, - që ishte nga

ana e Medinës e më afër saj, - ndërsa idhujtarët "...në anën më të largët të saj," pra, u vendosën në pjesën e sipërme, më larg Medinës dhe më afër Mekës. Kurse karvani i Ebu Sufjanit, me mallin e tregtisë, që synohej "...ishte më poshtë jush", pra, ishte nga ana e bregdetit, e quajtur Sejful Bahri.

- Edhe sikur ta kishit planifikuar me njëri-tjetrin atë takim, nuk do të kishte qenë aq i përcaktuar mirë. - Edhe sikur ta linit me fjalë një takim në këtë mënyrë, nuk do të mund ta realizonit. Muhamed Ibn Is'haku sjell nga Abdullah Ibn Zubejri, e ky nga i ati, që shpjegon ajetin: "Domethënë, nëse do të kishit lënë takim ju dhe ata, dhe pastaj të mësonit për numrin e tyre të madh dhe numrin tuaj të vogël, nuk do të dilnit në këtë takim." Por Allahu i Madhëruar dëshironte diçka tjetër.

- Por ishte Allahu Ai që e kishte përcaktuar të ndodhte - Allahu dëshironte që kjo të ndodhte, duke përmbushur atë që Ai kishte vendosur: të ngrinte lart Islamin dhe pasuesit e tij dhe të poshtëronte idhujtarinë e mbështetësit e saj, pavarësisht mundësive të pakta të muslimanëve. Kështu, Allahu e përmbushi atë që dëshironte, me butësinë e përkujdesin e Tij. Në hadithin që e sjell Keab Ibn Maliku thuhet: "Profeti dhe muslimanët dolën veçse për të kapur karvanin e kurejshëve, por Allahu bëri që të përballen me armikun e tyre, pa asnjë plan e caktim. Kur Ebu Sufjani e shpëtoi karvanin dhe arriti të largohej, dërgoi te kurejshët lajmin se karvani ishte i sigurt, njerëzit bashkë me mallin, prandaj mund ta kthenin mbrapsht ushtrinë. Por Ebu Xhehli tha: "Vallahi, nuk kemi për t'u kthyer, por do të shkojmë në Bedër, - sepse Bedri ishte një nga tregjet e arabëve - dhe të qëndrojmë atje tri ditë, të shpërndajmë ushqim, të therim deve, të pimë e të dehemi, të bëjmë aheng me këngëtaret, që të gjithë arabët të dëgjojnë për ne dhe marshimin tonë dhe të na kenë frikë përherë." [89] 1295. Kur u afruan në Bedër, Profeti dërgoi Ali Ibn Ebu Talibin, Sad Ibn Ebu Uekasin dhe Zubejr Ibn Auamin, së bashku me një grup sahabësh, për të vëzhguar e për t'i sjellë lajme. Ata kapën dy djem të kurejshëve, që ishin dërguar për të mbushur ujë. Njëri prej tyre ishte nga fisi Benu Seid Ibn el Asi e tjetri nga fisi Benu Haxhaxh. Kur i sollën tek Profeti, ai i pyeti: "Ku ndodhen kurejshët?" - "Pas kësaj kodrine", - thanë ata. - "Sa janë?" - "Nuk e dimë." - "Sa deve therin në ditë?" - "Herë dhjetë, herë nëntë." - "Atëherë ata duhet të jenë nga nëntëqind deri në një mijë vetë", - tha Profeti i Allahut. Pastaj u tha të dyve: "Kush ka ardhur prej parisë kurejshe?" - "Utbe Ibn Rabia, Shejbe Ibn Rabia, Ebu Buhturi Ibn Hishami, Hakim Ibn Hizami, Neufel Ibn Huejlidi, Harith Ibn Neufeli, Taime Ibn Adij Ibn Neufeli, Nadr Ibn Harithi, Zuma Ibn Esuedi, Ebu Xhehl Ibn Hishami, Umeje Ibn Halefi, Nebihu dhe Munebihu - dy djemtë e Haxhaxhit, Suhejl Ibn Amri dhe Amr Ibn Abdu Udi." Atëherë, Profeti i Allahut u drejtua nga ushtria dhe u tha: "Meka paska dërguar me të fismit dhe prijësit e tyre." Këtë rrëfim e ka sjellë Muhamed Ibn Is'haku nga Urue Ibn Zubejri. Ibn Is'haku ka thënë, gjithashtu: "Kur ushtria e Kurejshëve u afrua dhe Profeti e pa atë, tha: 1296. "O Allah! Këta janë Kurejshët, që kanë dalë me mendjemadhësi dhe rebelizëm! Ata kanë ardhur në shenjë armiqësie e kundërvënie ndaj Teje dhe në shenjë mohimi ndaj të Dërguarit Tënd! O Zot, shkatërroi ata në këtë ditë!"

- dhe ashtu ndodhi, me qëllim që jobesimtarët të mund ta dinin se kanë mohuar pasi e vërteta iu bë e qartë, ndërsa besimtarët të mund të vazhdonin të besojnë pasi e vërteta u bë e qartë. - Muhamed Ibn Is'haku shpjegon: Domethënë, që tashmë çdokush që refuzon besimin e vërtetë, ta bëjë këtë duke qenë i qartë pas argumentit të madh, që Zoti solli në këtë përballje dhe po kështu çdokush që dëshiron të besojë ta bëjë këtë duke qenë i qartë." Ky është një tefsir i mirë i ajetit.

- Allahu dëgjon dhe di gjithçka. - Allahu e dëgjoi lutjen, përgjërimin dhe kërkimin e ndihmës nga ana juaj. Ai është i gjithëditur për ju dhe për faktin se ju e meritoni ndihmën e Tij kundër tyre dhe fitoren mbi armiqtë tuaj.

Ajetet 43 - 44

43. Allahu të tregoi në ëndërr se ata ishin pak. Sikur të të kishte treguar se ishin shumë, ju do ta kishit humbur guximin e do të ishit grindur për vendimin tuaj. Por Allahu ju shpëtoi. Ai i di mirë çfarë fshehin zemrat.

44. Kur u përballët me armikun, Ai jua shfaqi në sytë tuaj sikur ishin pak; por edhe ju ju bëri të dukeshit pak në sytë e tyre, në mënyrë që Allahu ta përmbushte atë që ishte caktuar. Tek Allahu kthehen *(për gjykim)* **të gjitha çështjet.**

Shpjegimi i ajeteve

- Allahu të tregoi në ëndërr se ata ishin pak. - Muxhahidi tregon: "Allahu i Lartësuar ia tregoi Profetit në ëndërr se ata ishin pak dhe Profeti i Allahut ua tregoi këtë shokëve të vet. Kjo shërbeu si një përforcim për ta.

- Sikur të të kishte treguar se ishin shumë, ju do ta kishit humbur guximin e do të ishit grindur për vendimin tuaj. - Ata do të frikësoheshin dhe dobësoheshin dhe kjo do të sillte kundërshti e përçarje mes tyre.

- Por Allahu ju shpëtoi. - Allahu ju shpëtoi e ruajti nga e gjithë kjo, duke jua treguar pak.

- Ai i di mirë çfarë fshehin zemrat. - Allahu e di mirë çfarë ka njeriu në zemër dhe në mendje. I Lartësuari thotë: "Allahu e di shikimin e hedhur fshehtas dhe për gjithçka që fshehin zemrat *(e njerëzve)*." [Gafir 19].

- Kur u përballët me armikun, Ai jua shfaqi në sytë tuaj sikur ishin pak ..." - Edhe kjo është pjesë e butësisë dhe e përkujdesit të Allahut të Lartësuar me besimtarët e Tij. Edhe në përballjen në terren, Ai ua paraqiti mohuesit si të pakët në numër. Kjo nxiti tek ata guximin dhe forcën në përballjen me armikun. Ebu Is'hak el Subeji sjell rrëfimin nga Abdullah Ibn Mesudi: "Ata dukeshin shumë të pakët në numër ditën e Bedrit, aq sa i thashë një shoku ngjitur meje: "A mendon se janë më shumë se shtatëdhjetë vetë?" Ai tha: "Besoj se janë njëqind vetë." Pastaj kapëm një burrë prej tyre dhe e pyetëm sa ishin, dhe ai na tha: "Jemi një mijë." Këtë rrëfim e sjell Ibn Ebu Hatimi dhe Ibn Xheriri.

- por edhe ju ju bëri të dukeshit pak në sytë e tyre... - Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin nga Ikrime: "Domethënë, i nxiti që të luftojnë kundër njëri-tjetrit. *Isnadi* i tij është i saktë.

- në mënyrë që Allahu ta përmbushte atë që ishte caktuar. Tek Allahu kthehen *(për gjykim)* **të gjitha çështjet. -** Kështu, Allahu bëri që secili grup të shihej si i vogël nga tjetri dhe, në këtë mënyrë, në fillim të përballjes, ata po luftonin secili duke shpresuar fitoren. Por më pas, kur lufta filloi dhe u ndez, Allahu zbriti një mijë melekë, që vinin njëri pas tjetrit në ndihmë të besimtarëve, dhe qafirët tashmë po i shihnin besimtarët sikur të ishin dyfish më shumë në numër se ata, sikurse thotë i Lartësuari: "Për ju ishte një shenjë e madhe kur dy palët u përballën me njëra-tjetrën. Njëra palë luftonte në rrugën e Allahut, kurse pala tjetër ishin jobesimtarë. Ata *(qafirët)* panë me sytë e tyre se të tjerët *(besimtarët)* ishin dy herë më shumë se ata. Por Allahu përforcon atë që dëshiron me ndihmën e Vet. Vërtet, në atë ngjarje pati një mësim të madh për ata që janë të mençur." [Al Imran 13]. Kështu harmonizohen dy ajetet, që flasin për momente të ndryshme gjatë luftës. I gjithë lavdërimi i takon veçse Allahut të Madhëruar!

Ajetet 45 - 46

45. O ju që keni besuar! Kur të ndesheni me ndonjë forcë, qëndroni fort dhe përmendeni shumë *(dhe shpesh)* **Allahun, që ta arrini fitoren e dëshiruar!**

46. Bindjuni Allahut e të Dërguarit të Tij, e mos u grindni ndërmjet jush, sepse kështu do të dobësoheshit e do t'ju linte

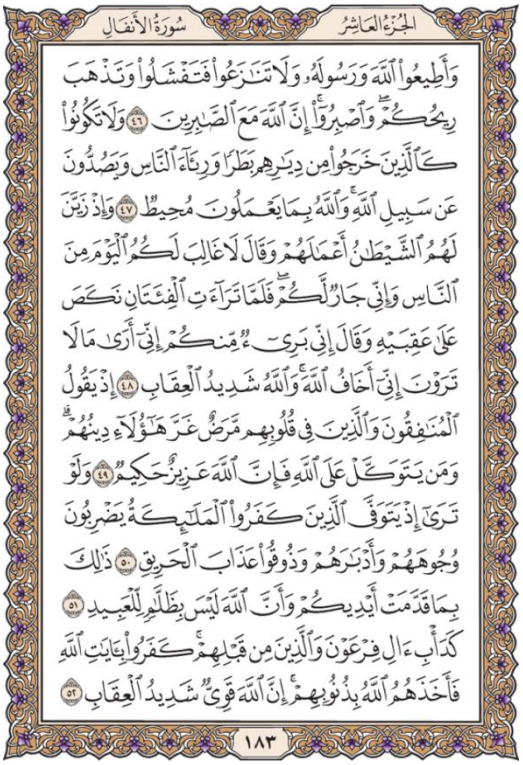
الجزء العاشر سورة الأنفال
وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَنَٰزَعُوا۟ فَتَفْشَلُوا۟ وَتَذْهَبَ
رِيحُكُمْ ۖ وَٱصْبِرُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُونُوا۟
كَٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بَطَرًا وَرِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَيَصُدُّونَ
عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾ وَإِذْ زَيَّنَ
لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلْيَوْمَ مِنَ
ٱلنَّاسِ وَإِنِّى جَارٌ لَّكُمْ ۖ فَلَمَّا تَرَٰٓءَتِ ٱلْفِئَتَانِ نَكَصَ
عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكُمْ إِنِّىٓ أَرَىٰ مَا لَا
تَرَوْنَ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ ۚ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ إِذْ يَقُولُ
ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ غَرَّ هَٰٓؤُلَآءِ دِينُهُمْ ۗ
وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَلَوْ
تَرَىٰٓ إِذْ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ
وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ ذَٰلِكَ
بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾
كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ
فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٥٢﴾
١٨٣

fuqia. Bëhuni të durueshëm, sepse Allahu është me të durueshmit.

Shpjegimi i ajeteve

- O ju që keni besuar! Kur të ndesheni me ndonjë forcë, qëndroni fort dhe përmendeni shumë *(dhe shpesh)* **Allahun, që ta arrini fitoren e dëshiruar! -** Ky është një mësim i mirë, që Allahu u jep besimtarëve për t'i edukuar me guxim e trimëri në përballjen me armikun. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ibn Ebu el Eufas, që tregon" 1297. "Në një nga ditët kur do të përballej me armikun, Profeti i Allahut priti derisa dielli anoi në perëndim, dhe pastaj u ngrit dhe foli: "O njerëz! Mos e kërkoni *(dëshironi)* përballjen me armikun, por kërkojini Allahut që t'ju ruajë e mbrojë! Megjithatë, nëse përballeni me të, atëherë bëni durim dhe dijeni se Xheneti është nën hijen e shpatave." Pastaj ai u ngrit dhe tha: "*Allahumme Munzilel Kitâb, Muxhrijes-sehâb, Hâzimel ahzâb! Ihzimhum uensurnâ alejhim!"* O Allah! Ti e shpalle Librin, Ti i mposht të gjitha ushtritë, Ti i bën retë të lëvizin! Mposhti ata dhe na dhuro fitoren kundër tyre!" Abdurezaku sjell hadithin nga Abdullah Ibn Amri, se Profeti ﷺ ka thënë: 1298. "Mos e kërkoni *(dëshironi)* përballjen me armikun, por kërkojini Allahut që t'ju ruajë e mbrojë! Megjithatë, nëse përballeni me të, atëherë qëndroni (si burrat) dhe përmendeni Allahun. Nëse ata bërtasin e çiren, ju vazhdoni me qetësi e heshtje!" Një hadith tjetër *merfu* thotë: 1299. "Adhuruesi Im i vërtetë - thotë Allahu, - është ai që më përmend Mua edhe kur përballet në dyluftim me armikun!" Domethënë, ai që edhe në këtë gjendje nuk shkujdeset dhe nuk harron të përmendë Allahun, t'i lutet dhe t'i kërkojë ndihmë Atij.

- Bindjuni Allahut e të Dërguarit të Tij, e mos u grindni ndërmjet jush, sepse kështu do të dobësoheshit e do t'ju linte fuqia. - Kështu, Allahu i Lartësuar urdhëroi për qëndrueshmëri në përballjen dhe luftën me armiqtë, për durim gjatë përleshjes dhe luftimit me ta. Besimtari nuk duhet të largohet nga fushëbeteja dhe as të tërhiqet e të shfaqë frikë, por qëndron me guxim dhe e përmend shumë Allahun e Lartësuar. Ai i shpreh vazhdimisht Atij mbështetjen e plotë, i kërkon ndihmë dhe i lutet për fitoren kundër armiqve të vet. Allahu urdhëron, gjithashtu, që besimtarët t'i binden Atij dhe Profetit të Tij në të gjitha çështjet dhe të mos grinden ndërmjet tyre. Ai thotë: "sepse kështu do të dobësoheshit e do t'ju linte fuqia." Domethënë, kjo do të bëhej shkak që ata të përçahen dhe të dobësohen. Ata do të humbnin vullnetin dhe dëshirën për t'u ndeshur me armikun.

- Bëhuni të durueshëm, sepse Allahu është me durueshmit. - Pa dyshim, sahabët treguan gradën më të lartë të guximit, trimërisë dhe përkushtimit në përmbushjen e urdhëresave të Allahut dhe Profetit të Tij. Nuk ka parë bota si shembulli i tyre, as nga popujt e shkuar dhe as nga të mëvonshmit. Kështu, përmes bindjes ndaj urdhëresave dhe ndalesave të Profetit të tyre dhe me bekimin që e shoqëronte këtë Profet, ata çliruan dhe përhapën Islamin në të gjithë botën dhe feja e tyre triumfoi mbi të gjitha

fetë, me gjithë numrin e tyre të pakët. Mbretërimi dhe pushteti i tyre u shtri nga lindja në perëndim, në më pak se 30 vite. Allahu qoftë i kënaqur prej tyre dhe i kënaqtë të gjithë ata! E lusim të Madhëruarin të na ringjallë së bashku me grupin e tyre! Ai është Bujar dhe Dhurues i madh.

Ajetet 47 - 49

47. Mos u bëni si ata që dolën prej shtëpive të tyre sa për krenari e për t'i parë bota dhe për të penguar të tjerët nga rruga e Allahut! Allahu mbikëqyr gjithçka që bëjnë ata.

48. Shejtani ua zbukuroi atyre veprat e këqija dhe u tha: "Askush nuk mund t'ju mposhtë ju sot, sepse do të jem unë mbrojtësi juaj." Por kur u ndeshën dy ushtritë, ai iku me të katra e tha: "Unë nuk kam të bëj me ju. Unë shoh atë që ju nuk e shihni. Unë i frikësohem Allahut. Allahu ka, vërtet ndëshkim të ashpër".

49. Hipokritët dhe ata, që kishin zemër të sëmurë, thanë: "Këta njerëz i ka mashtruar feja e tyre." Ata që i mbështeten Allahut le ta dinë se Allahu është Ngadhënjimtar e i Urtë.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi i urdhëroi besimtarët për sinqeritet dhe përkushtim të çiltër në rrugën e Tij dhe për ta përmendur shpesh atë, Allahu i Madhëruar i ndalon ata nga përngjasimi me idhujtarët, të cilët dolën nga shtëpitë e tyre, për të kundështuar dhe luftuar të vërtetën. Allahu i Lartësuar thotë:

- Mos u bëni si ata që dolën prej shtëpive të tyre sa për krenari e për t'i parë bota dhe për të penguar të tjerët nga rruga e Allahut! - Ata dolën thjesht për famë, mendjemadhësi dhe lëvdata. Kur Ebu Sufjani e shpëtoi karvanin dhe arriti të largohej, ai dërgoi fjalë ndër Kurejshë se karvani shpëtoi, njerëzit bashkë me mallin, prandaj mund të kthenin ushtrinë mbrapsht. Por Ebu Xhehli tha: "Vallahi, nuk kemi për t'u kthyer, por do të shkojmë në Bedër, - sepse Bedri ishte një nga tregjet e arabëve, - dhe të qëndrojmë atje tri ditë, të shpërndajmë ushqim, të therim deve, të pimë e të dehemi, të bëjnë aheng këngëtaret, në mënyrë që të gjithë arabët të marrin vesh për ne dhe marshimin tonë dhe të na kenë frikë përherë!". Por ndodhi pikërisht e kundërta e asaj që ai synonte.

- Allahu mbikëqyr gjithçka që bëjnë ata. - Ai është i gjithëditur për shpërfilljen e besimit, kundërvënien dhe luftën kundër Tij, prandaj dhe i "shpërbleu" ata me shpërblimin më të dhimbshëm.

- Shejtani ua zbukuroi atyre veprat e këqija dhe u tha: "Askush nuk mund t'ju mposhtë ju sot, sepse do të jem unë mbrojtësi juaj." - I mallkuari ua zbukuroi nismën dhe synimin e tyre të keq. Ai i mbushi me ëndrra boshe, duke i bërë të besonin se askush nuk mund t'i mposhtte ata. Ai u premtoi se do të ishin të mbrojtur edhe nga armiku i tyre i hershëm, fisi Benu Bekër, me të cilin kishin hasmëri të vjetra. Shejtani i mallkuar iu shfaq atyre në formën e Suraka Ibn Malikut, prijës i fisit të Beni Mudlixh, dhe u tha: "Unë do të jem mbrojtësi juaj." Allahu i Lartësuar thotë për të: "Shejtani u premton atyre dhe i bën të shpresojnë *(kotësira)*. Por shejtani premton veçse mashtrim." [Nisa 12].

- Por kur u ndeshën dy ushtritë, ai iku me të katra e tha: "Unë nuk kam të bëj me ju. Unë shoh atë që ju nuk e shihni. Unë i frikësohem Allahut. Allahu ka, vërtet ndëshkim të ashpër". - Ali Ibn Ebu Talha përcjell nga Ibn Abasi rrëfimin: 1300. "Iblisi i mallkuar erdhi ditën e Bedrit së bashku me një ushtri shejtanësh, duke patur edhe flamurin e tij. Ai u shfaq në formën e një burri nga fisi Benu Mudlixh dhe pikërisht në formën e Suraka Ibn Malik Ibn Xhush'um-it. Shejtani i mallkuar u tha idhujtarëve: "Askush nuk mund t'ju mposhtë ju sot, sepse do të jem unë mbrojtësi juaj." Kur ushtritë u vendosën dhe rreshtuan përballë, Profeti i Allahut mori një grusht dhé, për ta hedhur në fytyrat e idhujtarëve, të cilët u sprapsën. Xhibrili u vërsul drejt Iblisit. Kur Iblisi e pa që po vërsulej drejt tij, e tërhoqi dorën me forcë

nga idhujtari, të cilit ia kishte dhënë, dhe u spraps për të ikur me të shpejtë, bashkë me ushtrinë e tij. Atëherë, idhujtari [90] tha: "O Suraka, po ti na premtove se do të jesh përkrahësi dhe mbrojtësi ynë?!" Ai tha: "Unë shoh atë që ju nuk e shihni! Unë i frikësohem Allahut! Allahu ka vërtet një ndëshkim të ashpër!" Kështu ndodhi kur ai pa melekët.". Allahu i Lartësuar na tregon fjalët e Ibisit të mallkuar, kur ai tha: "Unë nuk kam të bëj me ju! Unë shoh atë që ju nuk e shihni! Unë i frikësohem Allahut! Allahu ka vërtet ndëshkim të ashpër". Katadja thotë: "Ky është zakoni i armikut të Allahut me të gjithë ata që i binden dhe i nënshtrohen për të ndjekur hapat e tij. Kur përballet e vërteta me të kotën, ai i braktis ata në formën më të keqe dhe distancohet prej tyre." Me fjalën e tij: "Ky është zakoni i armikut të Allahut me të gjithë ata që i binden...", Katadja nënkupton fjalën e Allahut të Lartësuar kur thotë: "Ata i përngjajnë Shejtanit, që i thotë njeriut "Moho *(Zotin)*!", e kur ky mohon, ai tërhiqet duke thënë: "Unë distancohem prej teje. Unë i frikësohem Allahut, Zotit të gjithësisë!" [Hashr 16]. Por pas kësaj ndodhie, Ebu Xhehli iu drejtua ushtrisë së tij dhe filloi t'i nxiste duke u thënë: "Mos u shqetësoni nga tradhtia e Surakës, se ai e kishte bërë fjalë me Muhamedin dhe shokët e tij që nga fillimi." Pastaj tha: "Betohem në Latin dhe Uzanë, që nuk do të kthehemi, derisa t'i lidhim Muhamedin dhe shokët e tij me litarë, prandaj mos i vrisni ata, por zërini robër!"

- Hipokritët dhe ata, që kishin zemër të sëmurë, thanë: "Këta njerëz i ka mashtruar feja e tyre." - Ali Ibn Ebu Talha transmeton nga Ibn Abasi shpjegimin e këtij ajeti: "Kur ushtritë u afruan afër njëra-tjetrës, Allahu i Madhëruar i tregoi muslimanët si të pakët në numër në sytë e idhujtarëve; po ashtu edhe idhujtarët në sytë e muslimanëve. Atëherë idhujtarët thanë: "Këta njerëz i ka mashtruar feja e tyre!" Ata e thanë këtë fjalë, se i panë shumë të pakët në numër për t'u përballur me ushtrinë e tyre të madhe. Kështu, ata ishin të bindur se do t'i mposhtnin muslimanët, dhe nuk kishin as dyshimin më të vogël për këtë.

- Ata që i mbështeten Allahut le ta dinë se Allahu është Ngadhënjimtar e i Urtë. - Çdokush që i mbështetet tërësisht dhe kërkon forcën dhe fitoren tek Allahu i Madhëruar, le ta dijë se Allahu është Ngadhënjimtar dhe i Urtë. Prandaj, çdokush që i drejtohet dhe mbështetet Atij, nuk ka për t'u thyer, sepse Allahu i Lartësuar është Krenar dhe Ngadhënjimtar; i pamposhtur dhe i madhërishëm është pushteti i Tij. Ai është i urtë në veprat e Tij dhe e vendos çdo gjë në vendin e vet. Allahu e ndihmon atë që e meriton të ndihmohet dhe e poshtëron atë që e meriton të poshtërohet.

Ajetet 50 - 51

50. Eh, sikur të shihje kur melekët ua marrin shpirtin mohuesve, si i godasin në fytyrë dhe në shpinë *(duke u thënë)***: "Shijoni dënimin e Zjarrit përvëlues!"**

51. Kjo vjen për shkak të veprave që keni bërë me duart tuaja. Allahu nuk është asnjëherë i padrejtë me robërit e Vet.

Shpjegimi i ajeteve

- Eh, sikur të shihje kur melekët ua marrin shpirtin mohuesve, si i godasin në fytyrë dhe në shpinë *(duke u thënë)*: **"Shijoni dënimin e Zjarrit përvëlues!"** - Nëse do të shihje, o Muhamed, kur melekët ua marrin shpirtin mohuesve, do të shihje një pamje të tmerrshme, të rëndë dhe të papërballueshme. Ata "...i godasin në fytyrë dhe në shpinë *(duke u thënë)*: "Shijoni dënimin e Zjarrit përvëlues!" Kështu ndodhi në luftën e Bedrit. Ky ajet, edhe pse është zbritur dhe flet për luftën e Bedrit, ai është gjithëpërfshirës dhe jep një përshkrim për gjendjen e vështirë gjatë vdekjes së çdo mohuesi të besimit të vërtetë. Allahu i Lavdëruar thotë në një ajet tjetër: "... Eh, sikur t'i shihje keqbërësit kur janë në agoni të vdekjes, ndërsa melekët kanë shtrirë duart e veta e u thonë: "Jepeni shpirtin! Tani do të vuani dënimin poshtërues ..." [Enam 93]. Melekët i godasin me urdhrin e Zotit të tyre, kur shpirti i mohuesit refuzon të dalë, dhe

kështu ia shkulin dhe ia nxjerrin me forcë. Ndodh kështu, sepse kur melekët i kërcënojnë dhe u thonë që të dalin për të vuajtur dënimin poshtërues, shpirtrat mohues fshihen e refuzojnë të dalin. Në hadithin e Bera Ibn Azibit tregohet se Meleku i Vdekjes i paraqitet mohuesit të besimit në formën më të tmerrshme dhe i thotë: "Dil, o shpirt i keq e i poshtër, në afshin përvëlues të zjarrit dhe në ujë të valë, nën një hije tymi!" Por shpirti struket dhe shpërndahet nëpër trup (për të mos dalë.) Atëherë, ai ia shkul nga trupi, ashtu si krehëri shkul fijet e leshit të lagur, kur i kreh ato. Domethënë, ia nxjerr shpirtin së bashku me nervat e damarët. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar na ka treguar se melekët u thonë atyre: "Shijoni dënimin e Zjarrit përvëlues!".

- Kjo vjen për shkak të veprave që keni bërë me duart tuaja. - Ky ndëshkim u jepet për shkak të veprave të këqija që kryet në dynja.

- Allahu nuk është asnjëherë i padrejtë me robërit e Vet. - Ai nuk i bën padrejtësi askujt prej krijesave të Tij, madje Ai është i Drejti, që kurrë nuk devijon nga drejtësia në çdo gjykim të Tij. I lavdëruar, i përlëvduar, i lartësuar dhe i dëlirë qoftë Ai! Ai është i Pasuri dhe i Lavdëruari. Në një hadith të saktë, që e sjell Imam Muslimi përmes Ebu Dherit, thuhet se Profeti i Allahut ka thënë: 1301. "Allahu i Lartësuar thotë: "O robërit e Mi! Unë ia kam ndaluar vetes padrejtësinë dhe e kam bërë mes jush të ndaluar, prandaj mos bëni padrejtësi! O robërit e Mi! Jam Unë Ai që i ruan dhe i llogarit veprat tuaja! Çdokush që gjen mirësi, le të lavdërojë Allahun dhe çdokush që gjen diçka tjetër, të qortojë veçse vetveten."

Ajeti 52

52. Kështu u ndodhi edhe ithtarëve të Faraonit dhe të tjerëve që kanë qenë para tyre. Ata i mohuan shpalljet e Allahut dhe Ai i ndëshkoi për shkak të gjynaheve që bënë. Pa dyshim, Allahu është i Fuqishëm dhe Ndëshkues i ashpër.

Shpjegimi i ajetit

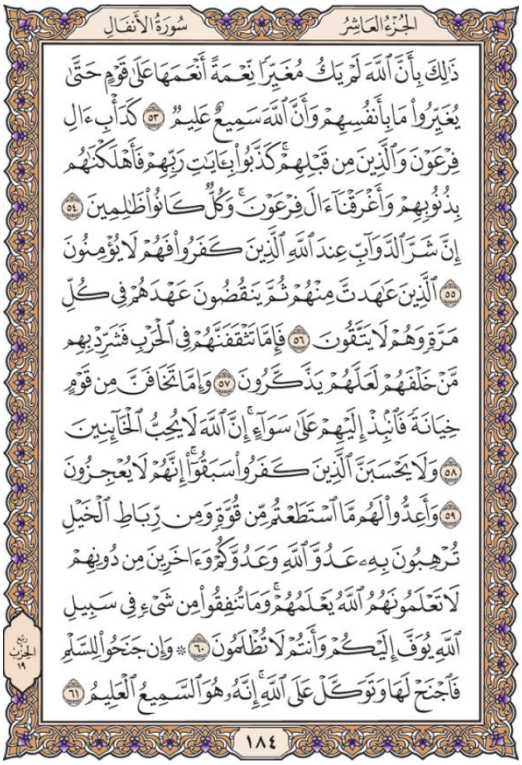

- Kështu u ndodhi edhe ithtarëve të Faraonit dhe të tjerëve që kanë qenë para tyre. - Allahu i Lartësuar na tregon se këta idhujtarë, të cilët e morën për gënjeshtër Shpalljen që solli Profeti ﷺ vepruan njëlloj si popujt e mëparshëm. Si rrjedhojë, ata e merituan të njëjtin ndëshkim, si popujt para tyre, siç ishte populli i Faraonit apo të tjerë. Ata mohuan dhe refuzuan të nënshtroheshin sipas shpalljeve hyjnore. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë:

- Ata i mohuan shpalljet e Allahut dhe Ai i ndëshkoi për shkak të gjynaheve që bënë. - Ai i ndëshkoi fuqishëm, për shkak të gjynaheve të tyre, ashtu siç di të ndëshkojë Krenari i Plotpushtetshëm.

- Pa dyshim, Allahu është i Fuqishëm dhe Ndëshkues i ashpër. - Askush nuk mund të përballet me fuqinë e Allahut dhe askush nuk mund t'i shpëtojë ndëshkimit të Tij.

Ajetet 53 - 54

53. Sepse Allahu kurrë nuk do ta ndryshojë bekimin që ia ka dhuruar një populli, derisa ata të ndryshojnë atë që

kanë në shpirtrat e tyre. Vërtet, Allahu Gjithëdëgjues dhe i Gjithëditur.

54. Njëlloj ishte tradita e popullit të Faraonit dhe e të tjerëve më përpara. Ata i konsideronin gënjeshtra Shpalljet e Zotit të tyre prandaj Ne i shkatërruam, për shkak të gjynaheve që bënë dhe njerëzit e Faraonit i fundosëm. Të gjithë këta ishin keqbërës.

Shpjegimi i ajeteve

- Sepse Allahu kurrë nuk do ta ndryshojë bekimin që ia ka dhuruar një populli, derisa ata të ndryshojnë atë që kanë në shpirtrat e tyre. - Allahu i Lartësuar na tregon rreth drejtësisë së Tij absolute në gjykim. Kështu, Ai kurrë nuk ka për ta larguar një mirësi që ia ka dhuruar dikujt, përveçse për shkak të gjynaheve që ai i kryen. Kjo i ngjan fjalës së Allahut kur thotë: "... Allahu nuk e ndryshon gjendjen e një populli, derisa ata të ndryshojnë në veten e tyre. Por, kur Allahu vendos ta ndëshkojë një popull, atë *(ndëshkim)* nuk ka kush ta sprapsë dhe ata nuk do të gjejnë mbrojtës tjetër veç Tij." [Rad 11].

- Vërtet, Allahu Gjithëdëgjues dhe i Gjithëditur. - Në vijim, i Lartësuari thotë:

- Njëlloj ishte tradita e popullit të Faraonit dhe e të tjerëve më përpara. Ata i konsideronin gënjeshtra Shpalljet e Zotit të tyre prandaj Ne i shkatërruam, për shkak të gjynaheve që bënë dhe njerëzit e Faraonit i fundosëm. Të gjithë këta ishin keqbërës. - Kështu veproi Allahu i Lavdëruar me Faraonin dhe popujt para tij. Kur ata mohuan shpalljet e mesazhet e Allahut, Ai i shkatërroi për mosbindjen dhe mosnënshtrimin e tyre, duke ua hequr prej duarve mirësitë e shumta që gëzonin më parë. I Lartësuari thotë: "Sa e sa kopshte e burime lanë pas *(Faraoni e pasuesit e tij)*! Sa ara të mbjella e vende të bukura! Sa begati e stoli, me të cilat argëtoheshin! Të gjitha ato Ne ua lamë trashëgim një populli tjetër. Për ta nuk vajtuan as qielli e as Toka dhe as nuk patën kohë *(që ti shpëtonin ndëshkimit)*." [Duhan 25 - 29]. Allahu nuk u bëri asnjë padrejtësi atyre, por ishin ata që e dëmtuan veten me padrejtësitë e tyre.

Ajetet 55 - 57

55. Krijesat më të këqija për Allahun janë ata që e mohojnë Atë. Ata kurrë nuk do të besojnë.

56. Janë ata, me të cilët ti ke bërë marrëveshje; por ata e shkelin gjithnjë marrëveshjen dhe nuk e kanë frikë Allahun.

57. Nëse i ndesh ata në luftë, shpartalloji, që të marrin mësim ata që vijnë pas tyre.

Shpjegimi i ajeteve

- Krijesat më të këqija për Allahun janë ata që e mohojnë Atë. Ata kurrë nuk do të besojnë. - Allahu i Lavdëruar na njofton se krijesat më të këqija që lëvizin mbi faqen e dheut janë ata të cilët mohojnë besimin e vërtetë. Ata kurrë nuk kanë për të besuar. Sa herë që lidhin pakt e premtojnë për diçka, ata e thyejnë atë. Edhe nëse betohen që t'i përmbahen premtimeve e marrëveshjeve, ata i thyejnë ato. Allahu i Lartësuar thotë:

- Janë ata, me të cilët ti ke bërë marrëveshje; por ata e shkelin gjithnjë marrëveshjen dhe nuk e kanë frikë Allahun. - Ata nuk i frikësohen Allahut në lidhje me poshtërsitë dhe padrejtësitë që kryejnë. Në lidhje me këta, i Lartësuari thotë:

- Nëse i ndesh ata në luftë, shpartalloji, që të marrin mësim ata që vijnë pas tyre. - Pra, ndëshkoi ashpër ata dhe shfarosi me luftën tënde, në mënyrë që kjo të fusë frikën në zemrën e armiqve, arabë e jo arabë. Kështu, kjo ashpërsi në luftë do të bëhet mësim për ta: "...që të marrin mësim ata që vijnë pas tyre." Domethënë, që të marrin mësim dhe të mos guxojnë të thyejnë marrëveshjet, në mënyrë që të përfundojnë ashtu si ata të mjerë.

Ajeti 58

58. Nëse i druhesh pabesisë nga ndonjë grup, atëherë njoftoji paraprakisht për prishjen e paktit, që të jeni në kushte të barabarta! Allahu nuk i do të pabesët.

Shpjegimi i ajetit

- Nëse i druhesh pabesisë nga ndonjë grup, atëherë njoftoji paraprakisht për prishjen e paktit, që të jeni në kushte të barabarta! - Nëse i druhesh prishjes së pakteve nga ndonjë grup i caktuar, me të cilët ke lidhur pakte paqeje "...atëherë, njoftoji paraprakisht për prishjen e paktit, që të jeni në kushte të barabarta". Domethënë, në kushte lufte dhe prishje të paktit. Në mënyrë që ti ta dish se je në gjendje lufte me ta dhe ata ta dinë që janë në gjendje lufte dhe se nuk ka më marrëveshje.[91] Kështu duhet të veprojë besimtari sepse:

- Allahu nuk i do të pabesët. - Edhe kur bëhet fjalë për mohuesit e besimit, përsëri Allahu nuk i do ata që thyejnë paktet e tregohen të pabesë me ta. Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Sulejm Ibn Amiri, i cili thotë: 1302. "Muavija vendosi të niset drejt tokës së romakëve, ndërkohë që mes tyre kishte një afat kohe, sipas paktit për armëpushim mes tyre. Kështu, ai donte që të nisej drejt tyre, në mënyrë që, kur të përfundonte koha e paktit, të ishte pranë tyre dhe t'i sulmonte. Ndërkohë, një burrë i vjetër, hipur mbi kalë, thirri: "*Allahu Ekber*, *Allahu Ekber*! Duhet t'u përmbahemi pakteve dhe jo të jemi të pabesë! Profeti i Allahut ka thënë: "...Çdokush që ka pakt me dikë, të mos përgatitet për gjë, derisa të mbarojë koha e paktit, ose t'i njoftojë paraprakisht për prishjen e paktit, që të jeni në kushte të barabarta!" Kur Muavija u njoftua për këtë, u tërhoq. Ai burrë i vjetër ishte Amr Ibn Anbese - Allahu qoftë i kënaqur prej tij!" Këtë hadith e sjell Ebu Daud el Tajalisi nga Shuba. Përveç tij, e kanë përnxjerrë edhe Ebu Daudi, Tirmidhiu, Nesaiu, Ibn Hibani në *Sahih*-un e tij, përmes shumë rrugëve, të gjitha nga Shuba. Tirmidhiu ka thënë se është një hadith *hasen sahih*.

Ajetet 59 - 60

59. Mohuesit të mos mendojnë se mund të shpëtojnë. Ata nuk mund t'i shmangen *(dënimt të)* **Allahut.**

60. Përgatituni kundër tyre me sa fuqi të keni, përfshirë kuajt e luftës, në mënyrë që t'i fusni tmerrin armikut të Allahut dhe armikut tuaj, si dhe të tjerëve, të cilët mund të mos i dini, por të cilët i di Allahu. Çfarëdo që të shpenzoni në rrugën e Allahut, ajo do t'ju kompensohet dhe nuk do t'ju bëhet aspak padrejtësi.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuari i thotë Profetit të Tij të dashur:

- Mohuesit të mos mendojnë se mund të shpëtojnë. - Të mos mendojnë se mund të na shpëtojnë dhe të mos kemi pushtet për t'i ndëshkuar. Le ta dinë se ata janë nën pushtetin absolut dhe gjithëpërfshirës të Allahut dhe Ai vepron si të dëshirojë me ta.

- Ata nuk mund t'i shmangen *(dënimt të)* **Allahut.** - Ata nuk mund t'i shpëtojnë vendimit të Tij, sikurse thuhet në një ajet tjetër: "A mos mendojnë ata që bëjnë vepra të këqija se do t'i shpëtojnë dënimit Tonë?! Sa keq që gjykojnë ata!" [Ankebut 4]. Ky është një mendim i gabuar. Allahu i madhëruar ka thënë: "Kurrsesi mos mendo ti se ata, që nuk besuan, do të shpëtojnë në këtë botë. Vendi i tyre është zjarri. Eh sa përfundim i keq është ai!" [Nur 57], dhe thotë: "Mos të të mashtrojë bredhja nëpër qytete e atyre që nuk besojnë. E vogël është ajo kënaqësi, sepse pastaj fundi i tyre do të jetë Xhehenemi, që është një vend mjerimi." [Al Imran 196, 197]. Në vijim, Allahu i Lartësuar i urdhëron besimtarët që të përgatiten në të gjitha aspektet e përgatitjes ushtarake, me të gjitha mjetet dhe mundësitë që kanë. Ai thotë:

- Përgatituni kundër tyre me sa fuqi të keni, përfshirë kuajt e luftës... - Imam Muslimi sjell hadithin nga Ukbe Ibn Amri: "E kam dëgjuar Profetin e Allahut të thoshte kur ishte në mimber: 1303. "Përgatituni kundër tyre me sa fuqi të keni..." Fuqia është mësimi i qitjes (me armë), fuqia është mësimi i qitjes (me armë)." Hadithin e sjellin Muslimi, Ebu Daudi, Ibn Maxhe, që të tre nga Abdullah Ibn Uehbi. Imam Ahmedi dhe autorët e *Sunen*-eve sjellin sërish nga Ukbe Ibn Amiri hadithin, se

Profeti i Allahut ka thënë: 1304. "Mësoni gjuajtjen me armë dhe kalërimin! Mësimi i gjuajtjes është më i mirë dhe i dobishëm sesa mësimi i kalërimit." Imam Maliku transmeton nga Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: 1305. "Kuajt shërbejnë për tri gjëra: Ato mund të jenë shpërblim për robin, mund të jenë për përmbushjen e nevojave të tij, po mund të jenë edhe shkak për t'u ngarkuar me gjynah. Shpërblimin e merr ai që e përgatit dhe e forcon kalin për ta përdorur në rrugën e Allahut, duke e kullotur të lidhur me litar në tokën e vet ose në kullotat e hapura. Çdo gjë që kali ha, duke kullotur lidhur me litar në tokën e vet ose në kullotat e hapura, i shkruhen të zotit si sevape. Nëse kali shkëputet nga litari dhe largohet edhe një herë ose dy herë aq, edhe bajgat e atë që ai lë pas i peshohen si punë të mira; edhe nëse kali kalon pranë një lumi e pi prej tij, edhe nëse i zoti nuk ka patur për qëllim t'i jepte të pijë, edhe kjo i shënohet si vepër e mirë dhe si sevap për këtë burrë. Për sa i përket atij që i përdor kuajt për të fituar pasuri hallall dhe për të mos pasur nevojë nga njerëzit, duke mos harruar dhe hakun e Allahut në pastrimin e kësaj pasurie, duke dhënë zekatin sipas krerëve që ka, por edhe zekatin e shpinës së tyre, kjo konsiderohet si përmbushje e nevojave të tij. Ndërsa ai i cili i shton dhe kujdeset për kuajt thjesht për mendjemadhësi, syefaqësi dhe famë, kjo e ngarkon atë me gjynahe." Profeti i Allahut është pyetur njëherë rreth gomerëve dhe është përgjigjur: "Allahu nuk më ka zbritur ndonjë gjë të veçantë në lidhje me këtë kafshë, përveç këtij ajeti përmbledhës dhe vyer: "Kush ka bërë ndonjë të mirë, që peshon sa grimca, atë do të shohë. Dhe kush ka bërë ndonjë të keqe, që peshon sa grimca, atë do të shohë." [Zelzele 7, 8]. Në *Sahih*-un e Buhariut është hadithi nga Urue Ibn Ebu Xhad el Bariki, se Profeti i Allahut ka thënë: 1306. "Kuajt janë të tillë që, në ballin e tyre është lidhur mirësia deri në Ditën e Kijametit dhe nëpërmjet tyre mund të arrihet shpërblim dhe fitim."

- në mënyrë që t'i fusni tmerrin armikut të Allahut dhe armikut tuaj... - Nëpërmjet këtyre përgatitjeve, ju mund të frikësoni mohuesit e besimit, të cilët janë armiqtë e Allahut dhe armiqtë tuaj. Gjithashtu:

- si dhe të tjerëve, të cilët mund të mos i dini, por të cilët i di Allahu. - Abdurrahman Ibn Zejd Ibn Eslemi thotë se këtu është qëllimi për munafikët. Për saktësinë e këtij mendimi dëshmon edhe fjala e Allahut të Lartësuar: "Rreth jush ka beduinë që janë hipokritë. Edhe prej banorëve të Medinës ka nga ata që janë kryeneçë në dyfytyrësinë e tyre. Ti nuk i njeh ata, por Ne i dimë mirë. Kemi për t'i dënuar ata dy herë, e pastaj do të flaken në dënimin e madh." [Teube 101].

- Çfarëdo që të shpenzoni në rrugën e Allahut, ajo do t'ju kompensohet dhe nuk do t'ju bëhet aspak padrejtësi. - Çdo gjë që e shpenzoni per xhihadin, ai do t'ju kompensohet në formën më të plotë. Në një hadith që e sjell Ebu Daudi thuhet: 1307. "Një dirhem i shpenzuar në rrugën e Allahut shumëfishohet deri në shtatëqindfish." Allahu i Lartësuar thotë: "Pasuria e atyre që e shpenzojnë atë në rrugë të Allahut përngjan me një farë, prej së cilës mbijnë shtatë kallinj, ku në secilin kalli ka njëqind kokrra. Allahu ia shumëfishon atij që Ai dëshiron. Allahu është Bujar i madh e i Gjithëditur." [Bekare 261].

Ajetet 61 - 63

61. Nëse armiku kërkon paqe, pranoje atë dhe mbështetju Allahut! Ai është Gjithëdëgjues e i Gjithëditur.

62. Po nëse ata duan të të mashtrojnë, atëherë ty të mjafton Allahu. Ai të ka fuqizuar ty me Ndihmën e Tij dhe me besimtarët.

63. Ai i ka bashkuar zemrat e tyre. Edhe sikur të shpenzoje gjithçka që është në Tokë, nuk do të mund t'i bashkoje zemrat e tyre; por ishte Allahu Ai që e bëri atë bashkim ***(e vllazërim)*****. Ai është Ngadhënjimtar e i Urtë.**

Shpjegimi i ajeteve

Nëse i druhesh pabesisë nga ndonjë grup, atëherë njoftoji paraprakisht për prishjen e paktit, që të jeni në kushte të barabarta! Nëse vazhdojnë të këmbëngulin në luftën kundër teje dhe shkeljen e pakteve, atëherë luftoi.

- Nëse armiku kërkon paqe, pranoje atë dhe mbështetju Allahut! Ai është Gjithëdëgjues e i Gjithëditur. - Nëse ata anojnë drejt marrëveshjeve dhe kërkojnë paqe, atëherë edhe ti pranoje. Për këtë arsye, kur idhujtarët i kërkuan Profetit armëpushim në Hudejbije, ai e pranoi, dhe kështu u vendos një armëpushim për një periudhë nëntëvjeçare. Duhet theksuar se Profeti e pranoi këtë pakt, me gjithë kushtet e tjera që idhujtarët vendosën. Allahu i Lartësuar porosit e thotë: "... mbështetju Allahut!" Domethënë, pranoje paqen me ta dhe mbështetju Allahut, sepse Ai është Ndihmëtari yt dhe të mjafton kundër tyre, edhe nëse ata synojnë pabesinë kundër teje dhe thjesht kërkojnë të përfitojnë kohë për t'u fuqizuar e organizuar kundër teje. Ai thotë:

- Po nëse ata duan të të mashtrojnë, atëherë ty të mjafton Allahu. - Ai i vetëm të mjafton ty kundër tyre. Pastaj i Lavdëruari përmend mirësinë e madhe, me të cilën begatoi Profetin e tij dhe ndihmën e madhe që i ofroi.

- Ai të ka fuqizuar ty me Ndihmën e Tij dhe me besimtarët. Ai i ka bashkuar zemrat e tyre. - Ai i bashkoi në imanin e saktë, në bindjen ndaj teje dhe mbështetjen dhe pasimin e rrugës tënde. Në kohën e para Islamit, mes fiseve Eus dhe Hazrexh, dy fiset e mëdha të ensarëve në Medinë, zhvilloheshin luftëra të përgjakshme e të gjata dhe ishte shumë e vështirë t'i bashkoje e pajtoje. Allahu i Madhëruar thotë:

- Edhe sikur të shpenzoje gjithçka që është në Tokë, nuk do të mund t'i bashkoje zemrat e tyre; - Allahu i madhëruar ka thënë: "Dhe kapuni fort që të gjithë pas "litarit" *(fesë)* të Allahut e mos u përçani! Dhe kujtojeni *(me mirënjohje)* mirësinë e Allahut ndaj jush, kur ju ishit të

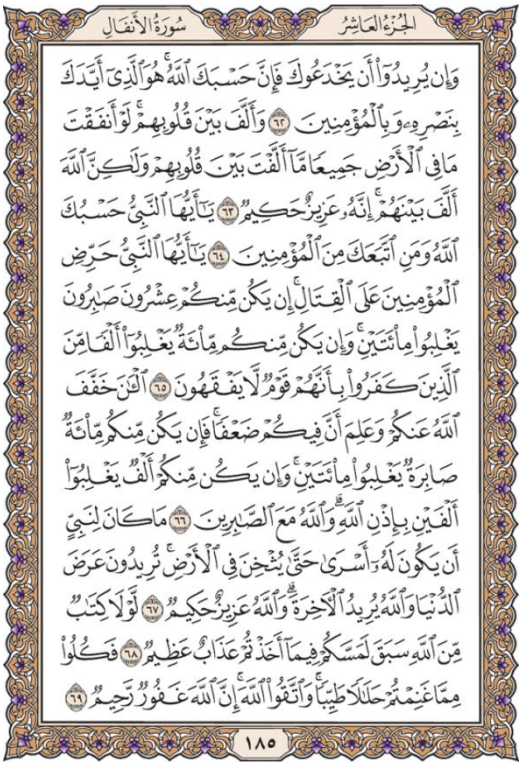
الجزء العاشر سورة الأنفال

وَإِن يُرِيدُوٓا۟ أَن يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَيَّدَكَ
بِنَصْرِهِۦ وَبِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ۚ لَوْ أَنفَقْتَ
مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مَّآ أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ
أَلَّفَ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ حَسْبُكَ
ٱللَّهُ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ حَرِّضِ
ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَى ٱلْقِتَالِ ۚ إِن يَكُن مِّنكُمْ عِشْرُونَ صَٰبِرُونَ
يَغْلِبُوا۟ مِا۟ئَتَيْنِ ۚ وَإِن يَكُن مِّنكُم مِّا۟ئَةٌ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفًا مِّنَ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ ٱلْـَٰٔنَ خَفَّفَ
ٱللَّهُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا ۚ فَإِن يَكُن مِّنكُم مِّا۟ئَةٌ
صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا۟ مِا۟ئَتَيْنِ ۚ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوٓا۟
أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٦٦﴾ مَا كَانَ لِنَبِىٍّ
أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ
ٱلدُّنْيَا وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلْـَٔاخِرَةَ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ لَّوْلَا كِتَٰبٌ
مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَآ أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوا۟
مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَٰلًا طَيِّبًا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٩﴾

١٨٥

armiqësuar me njëri-tjetrin e Ai i bashkoi zemrat tuaja, dhe kështu, me mirësinë e Tij u bëtë vëllezër. Ju ishit buzë Gropës së Zjarrit dhe Ai ju shpëtoi prej saj. Kështu jua sqaron Allahu Argumentet e Veta, që ju ta gjeni udhëzimin e sigurt." [Al Imran 103]. Në dy *Sahih*-ët është hadithi se, kur Profeti i Allahut u foli ensarëve në lidhje me plaçkën e luftës së fituar në Hunejn, tha: 1308. "Kur erdha unë tek ju, a nuk ishit ju të humbur nga rruga e drejtë dhe Allahu i Lartësuar ju udhëzoi nëpërmjet meje?! A nuk ishit ju të varfër dhe Allahu ju pasuroi me mua? A nuk ishit ju armiq të njëri-tjetrit dhe Allahu ju bashkoi zemrat nëpërmjet meje?" Sa herë që ai thoshte diçka, ata i përgjigjeshin: "Bamirësia e Allahut dhe e Profetit të Tij mbi ne është e madhe dhe meriton mirënjohje." [92]

- por ishte Allahu Ai që e bëri atë bashkim *(e vllazërim)***. Ai është Ngadhënjimtar e i Urtë."** - Allahu është Ngadhënjimtar dhe i tillë do të jetë çdokush që i mbështetet forcës e fuqisë së Tij. Ai kurrë nuk e zhgënjen këdo që i beson, e

shpreson dhe i mbështetet Atij. Allahu është, gjithashtu, i Urtë në veprat dhe çdo gjë që gjykon e vendos. Hafidh Ebu Kasim Sulejman Ibn Ahmed el Taberani (Allahu e mëshiroftë!) përcjell nga Selman el Farisiu, se Profeti i Allahut ka thënë: 1309. "Kur muslimani takon vëllain e tij musliman dhe i jep dorën, nga ata të dy bien gjynahet ashtu siç bien gjethet e thata nga pema në një ditë me erë të furishme dhe Allahu ka për t'ua falur e mbuluar gjynahet e tyre, edhe sikur të jenë sa shkuma e detit."

Ajetet 64 - 66

64. O Profet! Allahu të mjafton ty dhe u mjafton besimtarëve që të pasojnë ty.

65. O Profet! Nxiti besimtarët për të luftuar! Nëse prej jush janë njëzet veta durimtarë *(e të paepur)***, do të mundin dyqind; nëse janë njëqind, do të mundin një mijë jobesimtarë, për shkak se ata janë njerëz që nuk kuptojnë.**

66. Allahu ju ka sjellë tashmë një lehtësim sepse Ai e di se keni një pikë të dobët. Nëse prej jush janë njëqind të durueshëm, do t'i mundni dyqind, e nëse jeni një mijë, atëherë, me ndihmën e Zotit, do t'i mundni dy mijë. Allahu është me durimtarët.

Shpjegimi i ajeteve

- O Profet! Allahu të mjafton ty dhe u mjafton besimtarëve që të pasojnë ty. - Allahu i Lartësuar nxit Profetin e Tij dhe besimtarët për të luftuar në rrugën e Tij dhe i njofton se Ai është i mjaftueshëm si ndihmëtar në luftën kundër armiqve të tyre dhe u premton fitoren, sado i madh të jetë numri dhe forca e tyre ushtarake dhe sado i vogël të jetë numri i besimtarëve. Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin e Shabiut për këtë ajet: "Allahu të mjafton ty dhe u mjafton edhe besimtarëve, që marrin pjesë në luftë me ty."

- O Profet! Nxiti besimtarët për të luftuar! - Inkurajoi ata për të luftuar! Profeti i Allahut i nxiste besimtarët për të luftuar në rrugën e Allahut, pikërisht në momentin kur rreshtoheshin përballë armikut gati për përleshje. Kështu veproi ai ditën e Bedrit, kur idhujtarët u rreshtuan me forcat e armatimin e tyre, duke thënë: 1310. "Ngrihuni drejt Xhenetit, gjerësia e të cilit është sa gjerësia mes qiellit dhe tokës." Në vijim, duke përgëzuar e urdhëruar besimtarët, Allahu i Lartësuar thotë:

- Nëse prej jush janë njëzet veta durimtarë *(e të paepur)***, do të mundin dyqind; nëse janë njëqind, do të mundin një mijë jobesimtarë, për shkak se ata janë njerëz që nuk kuptojnë. -** Në fillim ishte e detyrueshme që një besimtar të duronte e të luftonte, edhe nëse kishte përballë dhjetë jobesimtarë. Më pas, ky urdhër u anulua, por mbeti premtimi i Allahut për ndihmë për besimtarët.

- Allahu ju ka sjellë tashmë një lehtësim sepse Ai e di se keni një pikë të dobët. Nëse prej jush janë njëqind të durueshëm, do t'i mundni dyqind, e nëse jeni një mijë, atëherë, me ndihmën e Zotit, do t'i mundni dy mijë. Allahu është me durimtarët. - Abdullah Ibn Mubareku sjell shpjegimin nga Ibn Abasi: "Kur Allahu zbriti ajetin: "Nëse prej jush janë njëzet veta durimtarë *(e të paepur)*, do të mundin dyqind ...", kjo i rëndoi besimtarët, sepse do të thoshte se besimtari duhet të qëndronte në fushëbetejë edhe nëse raporti ishte një me dhjetë. Por më pas erdhi lehtësimi i Allahut: "Allahu ju ka sjellë tashmë një lehtësim, sepse Ai e di se keni një pikë të dobët....". Pas këtij ajeti, nëse armiku ishte deri dyfish më shumë, nuk u lejohej të largoheshin nga fushëbeteja. Por nëse ishin më shumë, atëherë nuk ishte detyrë përballja me ta, por u lejohej të tërhiqeshin.

Ajetet 67 - 69

67. Asnjë Profeti nuk i takon të mbajë robër, derisa të ketë triumfuar plotësisht në vend. Ju synoni të mirat e kësaj bote *(të përkohshme)***, ndërsa Allahu dëshiron për ju Ahiretin. Allahu është i Ngadhënjimtar dhe i Urtë.**

68. Po të mos kishte qenë urdhri i mëparshëm i Allahut, atëherë do t'ju kishte goditur një dënim i madh për atë *(shpërblesën)* **që morët.**

69. Kënaquni me atë që fitoni me luftë si të lejuar dhe të mirë, dhe jini të devotshëm ndaj Allahut! Allahu është Falës i madh e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

- Asnjë Profeti nuk i takon të mbajë robër, derisa të ketë triumfuar plotësisht në vend. Ju synoni të mirat e kësaj bote *(të përkohshme)***, ndërsa Allahu dëshiron për ju Ahiretin. Allahu është i Ngadhënjimtar dhe i Urtë. -** Eameshi sjell rrëfimin nga Abdullah Ibn Mesudi: 1311. "Në Betejën e Bedrit, Profeti tha: "Çfarë mendoni në lidhje me këta robër lufte?" Ebu Bekri tha: "O i Dërguari i Allahut! Ata janë populli yt dhe familja jote. Lëri të jetojnë dhe kërkoju që të pendohen, ndoshta Allahu e pranon pendimin e tyre." Umeri tha: "O i Dëguari i Allahut! Ata të quajtën gënjeshtar dhe të dëbuan nga vatani yt. Merri një e nga një dhe prijua qafën!" Ndërsa Abdullah Ibn Rauaha tha: "O i Dërguari i Allahut! Kjo luginë ka shumë dru e ferra të thata. Ndiz një zjarr dhe hidhi të digjen në të!" Profeti i Allahut heshti dhe nuk u ktheu asnjë përgjigje. Pastaj hyri brenda (në çadër), ndërsa njerëzit filluan të flisnin. "Do të marrë mendimin e Ebu Bekrit" - thanë disa. Të tjerë thanë: "Do të marrë mendimin e Umerit." Të tjerë thanë: "Do të marrë mendimin e Abdullah Ibn Rauahës." Pastaj Profeti doli dhe tha: "Me të vërtetë, Allahu i zbut zemrat e disa burrave, aq sa ato bëhen më të buta se qumështi, dhe i ashpërson zemrat e disa të tjerëve, dhe i bën më të forta se gurët. Ti, o Ebu Bekër, je si shembulli i Ibrahimit (paqja e Allahut qoftë mbi të!), i cili tha: "Atëherë, kush më pason mua, ai është i imi e kush nuk më bindet mua *(ai meriton ndëshkimin)*, - por Ti je me të vërtetë Falës i madh e Mëshirëplotë!" [Ibrahim 36]. Shembulli yt, o Ebu Bekër, është gjithashtu Isai (paqja e Allahut qoftë mbi të!), i cili tha: "Nëse Ti i ndëshkon ata, ata janë robërit e Tu. E nëse i fal ata, Ti je i Plotfuqishmi e i Urti!" [Maide 118]. Ndërsa shembulli yt, o Umer, është Musai (paqja e Allahut qoftë mbi të!), i cili tha: "...Zoti ynë! Zhduke pasurinë e tyre dhe vulosi zemrat e tyre, që të mos besojnë, derisa të ndiejnë dënimin e dhembshëm!" [Junus 88]. Shembulli yt, o Umer, është edhe Nuhu (paqja e Allahut qoftë mbi të!), i cili tha: "...O Zoti im! Mos lër mbi Tokë asnjë nga jobesimtarët!" [Nuh 26]. Ju jeni këshillues të mirë. Askush nga ata nuk ka për t'u trajtuar ndryshe: ose do të paguajë kompesimin për lirim, ose do t'i hiqet koka!" Unë (Ibn Mesudi) thashë: "Përveç Suhejl Ibn Bejdaes, o i Dërguari i Allahut. Ai përmendi (se pranoi) Islamin..." Profeti heshti për pak. Nuk kam qenë ndonjë ditë më i frikësuar se do të më godisnin gurë nga qielli, sesa atë ditë, derisa Profeti i Allahut tha: "...përveç Suhejl Ibn Bejdaes." Atëherë Allahu i Lartësuar zbriti: "Asnjë profeti nuk i takon të mbajë robër, derisa të ketë triumfuar plotësisht në vend..." Hadithin e kanë sjellë Imam Ahmedi, Tirmidhiu, Hakimi në *Mustedrak*-un e tij, i cili ka thënë që ky është një *isnad* i saktë, megjithëse nuk e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi.

- Po të mos kishte qenë urdhri i mëparshëm i Allahut, atëherë do t'ju kishte goditur një dënim i madh për atë *(shpërblesën)* **që morët. -** Ali Ibn Ebu Talha sjell shpjegimin nga Ibn Abasi: "Urdhri i Allahut në Librin e Parë (*Leuhi Mahfudh*) është që plaçka e luftës dhe robërit janë të lejuara për ju." Sikur të mos ishte ky përcaktim në librin e parë, "atëherë do t'ju kishte goditur një dënim i madh për atë *(shpërblesën)* që morët." Domethënë, për shpagimin për robërit e luftës. Allahu i Lartësuar thotë: "Kënaquni me atë që fitoni me luftë si të lejuar dhe të mirë..." Saktësinë e këtij mendimi e mbështet edhe hadithi në dy *Sahih*-ët, nga Xhabir Ibn Abdulahi, ku ndër të tjera, Profeti ka thënë: 1312. "...Më është lejuar plaçka e luftës, gjë që nuk i është lejuar askujt tjetër para meje..." Kështu, ata pranuan kompesimin për lirimin e robërve. Imam Ahmedi dhe Ebu Daudi në *Sunen*-in e sjellin hadithin nga Ibn Abasi se: 1313. "Profeti i Allahut e përcaktoi kompesimin për robërit e idhujtarëve në

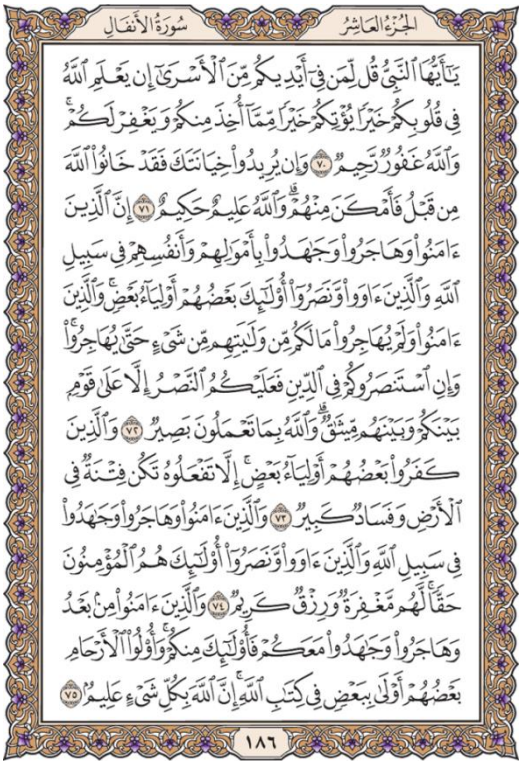
الجزء العاشر سورة الأنفال
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّمَن فِيٓ أَيۡدِيكُم مِّنَ ٱلۡأَسۡرَىٰٓ إِن يَعۡلَمِ ٱللَّهُ
فِي قُلُوبِكُمۡ خَيۡرٗا يُؤۡتِكُمۡ خَيۡرٗا مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ
وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٧٠ وَإِن يُرِيدُواْ خِيَانَتَكَ فَقَدۡ خَانُواْ ٱللَّهَ
مِن قَبۡلُ فَأَمۡكَنَ مِنۡهُمۡۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٧١ إِنَّ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ فِي سَبِيلِ
ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ وَلَمۡ يُهَاجِرُواْ مَا لَكُم مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَيۡءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْۚ
وَإِنِ ٱسۡتَنصَرُوكُمۡ فِي ٱلدِّينِ فَعَلَيۡكُمُ ٱلنَّصۡرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوۡمِۭ
بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُم مِّيثَٰقٞۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ٧٢ وَٱلَّذِينَ
كَفَرُواْ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٍۚ إِلَّا تَفۡعَلُوهُ تَكُن فِتۡنَةٞ فِي
ٱلۡأَرۡضِ وَفَسَادٞ كَبِيرٞ ٧٣ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ
فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ
حَقّٗاۚ لَّهُم مَّغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ٧٤ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنۢ بَعۡدُ
وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ مَعَكُمۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ مِنكُمۡۚ وَأُوْلُواْ ٱلۡأَرۡحَامِ
بَعۡضُهُمۡ أَوۡلَىٰ بِبَعۡضٖ فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ٧٥
١٨٦

luftën e Bedrit.” Edhe më pas, gjykimi për robërit e luftës u la në dorë të udhëheqësit. Kështu, nëse ai dëshironte, i vriste, siç ndodhi me robërit e fisit të jehudëve Benu Kurejdha; ose pranonte kompesimin e lirimit të tyre, siç veproi Profeti me robërit e Bedrit, ose me ata robër që ishin muslimanë (në ushtrinë e qafirëve), siç veproi Profeti me një grua e të bijën e saj, të cilat ishin pjesë e robërve të plaçkës së luftës që i takoi Seleme Ibn Ekuas, të cilat Profeti ua ktheu fisit të tyre dhe, në vend të tyre, liroi disa muslimanë që ishin tek idhujtarët. Por ai edhe mund t’i linte si skllevër pune, në dorë të atyre që i kishin fituar si plaçkë lufte.[93]

Ajetet 70 – 71

70. O Profet! Thuaju robërve që i keni në dorë: “Nëse Allahu sheh ndonjë të mirë në zemrat tuaja, Ai ju jep edhe më shumë të mira nga ajo çka ju është marrë dhe jua fal gjynahet tuaja.” Allahu është Falës i madh e Mëshirëplotë.

71. E nëse ata duan të të tradhtojnë ty *(o Muhamed)***, dije se në të vërtetë kanë tradhtuar Allahun, por Ai ka ngadhënjyer gjithmonë mbi ta. Allahu është i Gjithëditur dhe i Urtë.**

Shpjegimi i ajeteve

Muhamedi (Ibn Is'haku) sjell rrëfimin nga Ibn Abasi r.a., se Profeti i Allahut u tha shokëve të vet ditën e Bedrit: 1314. “E di se shumë njerëz nga familja Benu Hashim dhe shumë të tjerë kanë dalë në këtë betejë kundër vullnetit të tyre. Ata nuk kanë pasur arsye të luftojnë kundër nesh. Kush prej jush e sheh ndonjërin prej tyre, le t'ia kursejë jetën. Kush e sheh Ebu Buhturij b. Hishamin, të mos e vrasë! Kush e sheh Abbas Ibn Abdul-Muttalibin, të mos e vrasë, sepse ai është marrë në luftë me dhunë!” Ebu Hudhejfe b. Utbe tha: “A mos, vallë, duhet t'i vrasim baballarët tanë, djemtë tanë, vëllezërit dhe farefisin tonë, e t'ia kursejmë jetën Abbasit?! Betohem në Allahun, se po e pashë, kam për t'ia bërë copa mishin me shpatë.” Kur ia përcollën këto fjalë Profetit të Allahut, ai i tha Umer Ibn Hattabit: “O Ebu Hafs! (Kjo ishte e para herë, - thotë Umeri, - që Profeti më drejtohej me kunien Ebu Hafs) Po si mund të goditet me shpatë fytyra e xhaxhait të Profetit të Allahut?!” Umeri r.a. u përgjigj: “O Profeti i Allahut! Më lejo t’ia këput qafën! Për Allah, ai është bërë munafik!” Ebu Hudhejfe shpeshherë thoshte: “Unë asnjëherë nuk kam qenë i sigurt në lidhje me imanin tim, pas asaj fjale që thashë. Edhe tani vazhdoj ta kem frikë nga ajo fjalë që thashë dhe shpresoj që Allahu të ma falë duke më mundësuar të bie shehid në rrugën e Tij.” Dhe, me të vërtetë, ai ra shehid në betejën e Jemames, - Allahu qoftë i kënaqur me të! Po nga Ibn Abasi përcillet se: 1315. “Pas betejës së Bedrit, kur ra nata dhe robërit ishin lidhur me zinxhirë, Profeti i Allahut nuk mundi të vinte gjumë në sy në pjesën e parë të natës. Shokët i thanë: “O i Dërguari i Allahut! Ç’është me ty që nuk po fle?!” Profeti i Allahut tha: “Dëgjova zërin e xhaxhait tim, Abasit, lidhur në pranga.” Abasi ishte rob në pjesën e njërit prej ensarëve. Atëherë, atë e zgjidhën dhe kështu Profeti i Allahut u qetësua e fjeti.” Junus

Ibn Bukejr transmeton nga Zuhri, e ky nga një grup që i përmend, se: 1316. "Kurejshët dërguan të dërguarit e tyre, në lidhje me kompesimin e robërve të Bedrit. Çdo fis pagoi për lirimin e njerëzve të vet... Abasi tha: "O i Dërguari i Allahut! Po unë isha musliman para se të bija rob..." Profeti tha: "Allahu është më i ditur për islamin tënd. Nëse është vërtet ashtu siç thua, Allahu ka për të të shpërblyer, por ajo që shfaqe ishte fakti se ishe në ushtrinë që luftoi kundër nesh. Jep kompesimin për të liruar veten, djalin e vëllait tënd, Neufel Ibn Harith Ibn Abdil Mutalib, Ukajl Ibn Ebu Talib Ibn Abdil Mutalib dhe aleatit tënd Utbe Ibn Umer, vëllai i bijve të Harith Ibn Fihrit." Abasi tha: "E ku ta gjej unë gjithë këtë pasuri, o i Dërguari i Allahut?" Profeti tha: "E ku është pasuria që e gropose së bashku me Umu Fadlin? Madje i the asaj: "Nëse vritem në këtë luftë, kjo pasuri le t'u jepet bijve të mi: Fadlit, Abdullahit dhe Kuthumit." Abasi tha: "Betohem në Allah, o Profeti i Allahut, se unë e di mirë dhe tashmë jam i bindur se ti je i Dërguari i Allahut, sepse këtë lajm nuk e dinte askush, përveç meje dhe Umul Fadlit (bashkëshortes). Atëherë, a mund të marrësh si kompesim për mua 20 *ukije* nga ajo pasuri që unë kisha sjellë me vete në këtë luftë?" Profeti i Allahut tha: "Jo. Ajo është një pasuri që Allahu na i dhuroi neve dhe që ne e fituam prej teje në këtë luftë." Atëherë, Abasi pagoi për veten, për dy bijtë e vëllait të tij dhe për aleatin e vet, derisa Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "O Profet! Thuaju robërve që i keni në dorë: "Nëse Allahu sheh ndonjë të mirë në zemrat tuaja, Ai ju jep edhe më shumë të mira nga ajo çka ju është marrë dhe jua fal gjynahet tuaja." Allahu është Falës i madh e Mëshirëplotë." Abasi thoshte: "Dhe vërtet, Allahu më dhuroi në Islam, në vend të atyre 20 *ukijeve*, 20 robër, dhe të gjithë me pasuri nëpër duar, përveç asaj që shpresoj nga Allahu Krenar dhe i Lartësuar, për të më falur gjynahet e mia!" Hafidh Ebu Bekr el Bejhakiu transmeton nga Enes Ibn Maliku, se: 1317. Profetit të Allahut i sollën njëherë një pasuri të madhe nga Bahrejni. Ai tha: "Hidheni të gjithë dhe mblidheni në xhaminë time!" Kjo ishte pasuria më e madhe që i kishin sjellë ndonjëherë Profetit të Allahut. Ai doli për të falur namaz dhe as që ia hodhi sytë asaj pasurie të madhe. Pasi mbaroi namazin, shkoi dhe u ul pranë pasurisë dhe, këdo që shihte, i jepte prej saj. Aty erdhi Abasi dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut! Me jep edhe mua, sepse unë e dhashë pagesën për lirimin tim (në Bedër) dhe pagova për Akilin!" Atëherë, Profeti i Allahut i tha: "Merr!" Ai e mbushi plot rrobën e vet, aq sa nuk po e ngrinte dot dhe i tha: "Urdhëro dikë që të më ndihmojë ta ngre në sup!" Profeti i tha: "Jo." - "Po atëherë, eja e më ndihmo ti, që ta ngre në sup!" - "Jo", - tha Profeti ﷺ sërish. Atëherë ai hoqi diçka prej saj dhe arriti ta ngrinte në shpinën e vet. Ashtu u largua dhe Profeti e ndoqi me shikim, derisa ai zhduk, i çuditur nga dëshira e tij e madhe për pasuri. Kur Profeti u ngrit për të ikur, nga ajo pasuri nuk kishte mbetur më asnjë dirhem." Këtë ngjarje e ka sjellë Buhariu në *Sahih*-un e Tij në disa vende, por në formën e *tealikat*-eve,[94] që janë sjellë të transmetuara në formë të prerë e të "sigurt".

- E nëse ata duan të të tradhtojnë ty *(o Muhamed)***, dije se në të vërtetë kanë tradhtuar Allahun, por Ai ka ngadhënjyer gjithmonë mbi ta. -** Nëse duan të të mashtrojnë përmes fjalëve të tyre të shtirura, atëhere dije mirë se, edhe para Bedrit, ata patën tradhtuar Allahun përmes refuzimit të besimit të drejtë. Dije, gjithashtu, se "Ai ka ngadhënjyer gjithmonë mbi ta." Ai i robëroi ata në luftën e Bedrit.

- Allahu është i Gjithëditur dhe i Urtë. - Ai e di mirë gjithçka që vepron dhe vendos e gjykon dhe këto i bën me urtësi. Ky ajet është i përgjithshëm, që përfshin edhe të tjerët veç Abasit. Ky tefsir është më parësor dhe i saktë. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajeti 72

72. Vërtet, ata që besuan dhe mërguan, pastaj luftuan me pasurinë e me shpirtin e tyre në rrugën e Allahut, por dhe ata që i strehuan dhe i ndihmuan - këta të gjithë janë miq e mbrojtës të njëri-tjetrit. Ndërsa ata që besuan, por ende nuk kanë mërguar, ju nuk e keni detyrë t'i mbështesni e t'i ndihmoni, derisa edhe ata të mërgojnë. Nëse ata kërkojnë ndihmën tuaj për çështjen e fesë, atëherë është detyra juaj t'i ndihmoni, përveçse kundër një populli me të cilin keni marrëveshje të ndërsjelltë. Allahu sheh gjithçka që bëni ju.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar shpalos kategoritë e besimtarëve. *Muhaxhirë* janë ata të cilët lanë vendin, shtëpitë e pasurinë e tyre vetëm për të ndihmuar rrugën e Allahut dhe Profetin e Tij, për të përmbushur e zbatuar tërësisht fenë e Zotit. Ata shpenzuan jetën dhe pasuritë e tyre për këtë qëllim. Ndërsa *ensarë* u quajtën muslimanët e Medinës në atë kohë, të cilët strehuan vëllezërit *muhaxhirë* në shtëpitë e tyre dhe që ndanë me ta pasurinë e tyre. Ata mbështetën dhe e mbrojtën me jetën e tyre Profetin e Allahut dhe luftuan në ndihmë të fesë së Tij. Për këto dy kategori, Allahu i Lavdëruar na njofton se janë miq e aleatë të ngushtë me njëri-tjetrin.

- Vërtet, ata që besuan dhe mërguan, pastaj luftuan me pasurinë e me shpirtin e tyre në rrugën e Allahut, por dhe ata që i strehuan dhe i ndihmuan - këta të gjithë janë miq e mbrojtës të njëri-tjetrit. - Ata janë më parësorë dhe më të denjë për miqësinë, dashurinë e përkujdesin se çdokush tjetër. Për këtë arsye, Profeti vëllazëroi muhaxhirët dhe ensarët. Ata u bënë vëllezër të njëri-tjetrit, aq sa edhe kishin pjesë në trashëgiminë e njërit-jetrit, para të afërmve të farefisit, dispozitë kjo që u anulua më pas me zbritjen e ajeteve të trashëgimisë. Kjo është transmetuar saktësisht në *Sahih*-un e Buhariut nga Ibn Abasi. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Xherir Ibn Abdilah el Bexheli, se Profeti i Allahut ka thënë: 1318. "Muhaxhirët dhe ensarët janë miq e mbrojtës të njëri-tjetrit. Kurejshët (*tulekâu*) e falur (ditën e çlirimit të Mekës) dhe *thekifët* e çliruar (nga robëria) janë miq e mbrojtës të njëri-tjetrit deri në Ditën e Kijametit." Këtë version e ka sjellë vetëm Ahmedi. Allahu i Lartësuar i ka lavdëruar *muhaxhirët* dhe *ensarët* në disa ajete në Librin e Tij. I Lartësuari thotë: "Allahu është i kënaqur me besimtarët e hershëm muhaxhirë e ensarë dhe me ata që i pasuan me vepra të mira. Edhe ata janë të kënaqur me Të. Për ta Ai ka përgatitur kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përjetësisht. Ky është fitimi i madh." [Teube 100], ose: "Allahu ua pranoi pendimin Profetit, si edhe muhaxhirëve dhe ensarëve që e ndoqën pas në ato çaste të vështira, kur zemrat e disave prej tyre gati u lëkundën. Allahu i fali ata. Ai është i Butë dhe Mëshirëplotë me ta." [Teube 117], ose: "Ajo u takon muhaxhirëve të varfër, të cilët u dëbuan prej shtëpive dhe pasurisë së tyre, për shkak se kërkonin mirësinë e kënaqësinë e Allahut dhe që të ndihmonin Allahun dhe të Dërguarin e Tij. Pikërisht këta janë të drejtët! Edhe atyre që përgatitën vendin dhe besimin para tyre, të cilët i duan ata që emigruan tek ata dhe nuk ndiejnë në gjoks smirë për çfarë u jepet atyre. Madje ata u japin përparësi atyre para vetvetes, edhe sikur të kenë vetë nevojë të domosdoshme. Kush u ruajt prej koprracisë së vetes, ata janë të fituarit!" [Hashr 8, 9]. Vëreni me kujdes fjalën e Allahut të Lartësuar: "...dhe nuk ndiejnë në gjoks smirë për çfarë u jepet atyre....". Tefsiri më i mirë në lidhje me këtë ajet është se ata nuk ndienin smirë në zemrat e tyre, për shkak të mirësisë së hixhretit, me të cilin Allahu i pati dalluar *muhaxhirët*. Ajeti tregon qartë se *muhaxhirët* janë më parësorë dhe në gradë më të lartë se *ensarët*. Ky është një mendim i pranuar unanimisht nga dijetarët dhe askush nuk e kundërshton atë. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Ndërsa ata që besuan, por ende nuk kanë mërguar, ju nuk e keni detyrë t'i mbështesni e t'i ndihmoni, derisa edhe ata të mërgojnë. - Kjo është kategoria e tretë e besimtarëve, që Allahu i Lartësuar i përmend në këtë ajet. Janë ata të cilët e pranuan besimin dhe u nënshtruan sipas tij, por që nuk mërguan, pasi preferuan të qëndronin në viset e tyre në shkretëtirë. Këtyre nuk u takonte pjesë në plaçkën e luftës së fituar nga Profeti dhe as në një të pestën e saj, të cilën Profeti mund ta shpërndante si të dëshironte, veç në rastin kur ata merrnin pjesë në luftime. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Jezid Ibn Husajb el Eslemi ku, ndër të tjera, thuhet: 1319. "...ftoji ata në Islam! Nëse e pranojnë, atëherë ndale luftën kundër tyre. Pastaj ftoji që të mërgojnë e t'i bashkëngjiten vendit të muhaxhirëve. Më pas njoftoji se, nëse e bëjnë këtë, atyre u takojnë të njëjtat të drejta, por edhe përgjegjësi, si të gjithë muhaxhirët. Por nëse refuzojnë mërgimin dhe preferojnë të mbeten në viset e tyre, atëherë njoftoji se ata do të trajtohen njëlloj si beduinët muslimanë dhe mbi ta do të zbatohet i njëjti ligj si mbi të gjithë besimtarët, por ata nuk kanë pjesë nga *fej'u* (plaçka e fituar pa luftë) dhe as nga *ganime*-ja (plaçka e fituar në luftë), përveç rastit kur vetë ata marrin pjesë në luftë së bashku me muslimanët. Nëse ata refuzojnë të pranojnë besimin (fenë islame), atëherë njoftoji se janë të detyruar të paguajnë xhizjen. Nëse janë dakord ta japin xhizjen, pranoje dhe mos i lufto. Në të kundërt, mbështetju Allahut dhe luftoji!" Ky version është sjellë vetëm nga Muslimi, por në të ka edhe shtesa e detaje të tjera.

- Nëse ata kërkojnë ndihmën tuaj për çështjen e fesë, atëherë është detyra juaj t'i ndihmoni ... - Nëse këta beduinë, të cilët nuk emigruan, ju kërkojnë ndihmë në luftë kundër një populli që i lufton në fenë e tyre, atëherë e keni detyrë që t'i ndihmoni, sepse ata janë vëllezërit tuaj në fe. Përjashtim bën vetëm një rast:

- përveçse kundër një populli me të cilin keni marrëveshje të ndërsjelltë. Allahu sheh gjithçka që bëni ju. - Domethënë, popull me të cilët keni një marrëveshje deri në një afat të caktuar. Në këtë rast, nuk duhet t'i thyeni marrëveshjet e lidhura me ata. Ky shpjegim vjen nga Ibn Abasi.

Ajeti 73

73. Jobesimtarët janë miq të njëri-tjetrit. Nëse ju nuk veproni ashtu *(nuk do të mbroni njëri-tjetrin),* **do të bëhet fitne dhe shkatërrim i madh në tokë.**

Shpjegimi i ajetit

- Jobesimtarët janë miq të njëri-tjetrit. - Pasi tregoi se besimtarët janë miq e mbrojtës të njëri-tjetrit, Allahu i Madhëruar porosit që besimtarët të mos u shprehin miqësi, dashuri e mbështetje mohuesve të besimit. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi prej Usame Ibn Zejdit, i cili ka thënë: 1320. "Profeti i Allahut ka thënë: "Mohuesi nuk mund të përfitojë pjesë nga trashëgimia e muslimanit dhe muslimani nuk mund të përfitojë pjesë nga trashëgimia e mohuesit". Në *Musned* vjen hadithi i Amr Ibn Shuajbi, ky përcjell nga i ati, e ky nga gjyshi, i cili rrëfen se Profeti i Allahut ka thënë: 1321. "Nuk mund të përfitojnë nga trashëgimia e njëri-tjetrit dy pasues të feve të ndryshme." Tirmidhiu ka thënë që ky është një hadith *hasen sahih*. Profeti ﷺ ka thënë gjithashtu: 1322. "Unë distancohem nga çdo musliman që qëndron në mes idhujtarëve." Pastaj tha: "Zjarret e tyre nuk duhet të shohin njëri tjetrin.**"**

- Nëse ju nuk veproni ashtu *(nuk do të mbroni njëri-tjetrin),* **do të bëhet fitne dhe shkatërrim i madh në tokë.** - Nëse nuk distancoheni nga idhujtarët dhe të miqësoni e mbështesni besimtarët, kjo do të bëhet sprovë për njerëzit, sepse do të ngatërrohet e vërteta me të kotën. Përzierja e muslimanëve me jomuslimanët do të shkaktojë prishje të madhe në tokë.

Ajetet 74 - 75

74. Ata që besuan, mërguan dhe luftuan në rrugën e Allahut dhe ata që i strehuan dhe i ndihmuan - pikërisht këta janë

besimtarë të vërtetë. Për ta ka falje dhe shpërblim shumë bujar.

75. Edhe ata që u bënë besimtarë më pas, që mërguan dhe luftuan së bashku me ju, janë vëllezërit tuaj. Megjithatë, farefisi ka më shumë përparësi ndaj njëri-tjetrit, sipas Librit të Zotit. Allahu di gjithçka.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata që besuan, mërguan dhe luftuan në rrugën e Allahut dhe ata që i strehuan dhe i ndihmuan - pikërisht këta janë besimtarë të vërtetë. Për ta ka falje dhe shpërblim shumë bujar. - Allahu i Lartësuar përmendi më sipër gjykime të rëndësishme në lidhje me jetën e besmtarëve në këtë botë. Në vijim, Ai sjell premtimet dhe mirësitë që Ai ka përgatitur për ta në ahiret. Në fillim të sures, Allahu njoftoi se cili është imani i vërtetë dhe i saktë, për të cilin vlejnë këto premtime. Edhe në këtë ajet, Ai njofton se ky premtim u jepet atyre që plotësojnë këtë iman, duke përshkruar edhe cilësitë e tyre. Ai do t'i shpërblejë e gëzojë besimtarët e vërtetë me falje gjynahesh, me mbulim të gabimeve të tyre dhe me *rizkun kerim*, domethënë, me shpërblim shumë bujar. Shpërblimi bujar përfshin të gjitha mirësitë, begatitë, nderimet e dhuratat e Zotit, të cilat janë të përjetshme, që kurrë nuk ndërpriten a pakësohen. Pastaj i Lartësuari përmend edhe pasuesit e besimtarëve të mirë, të cilët ndoqën hapat e të parëve të tyre, në drejtim të imanit dhe të punëve të mira që nxit ky iman.

- Edhe ata që u bënë besimtarë më pas, që mërguan dhe luftuan së bashku me ju, janë vëllezërit tuaj. - Edhe këta do të jenë së bashku me ta në ahiret, sikurse thotë i Lavdëruari: "Allahu është i kënaqur me besimtarët e hershëm muhaxhirë e ensarë dhe me ata që i pasuan me vepra të mira. Edhe ata janë të kënaqur me Të. Për ta Ai ka përgatitur kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përjetësisht. Ky është fitimi i madh." [Teube 100]. Gjithashtu: "Edhe atyre që kanë ardhur më pas e thonë: "Zoti ynë, falna ne dhe vëllezërit tanë, që u pajisën me besim para nesh, dhe mos lejo në zemrat tona urrejtje ndaj atyre që besojnë! Zoti ynë, Ti je i Butë e Mëshirëplotë!" [Hashr 10]. Në hadithin që sjellin Buhariu dhe Muslimi qëndron se Profeti i Allahut ka thënë: 1323. "Çdo njeri ka për të qenë me atë që e do." Në një hadith tjetër thuhet: 1324. "Ai që e do një popull, është prej tyre" Në një version tjetër: "... ai do të ringjallet së bashku me ta."

- Megjithatë, farefisi ka më shumë përparësi ndaj njëri-tjetrit, sipas Librit të Zotit. Allahu di gjithçka. - Fjala "farefisi" - zakonisht në shkencën e ndarjes së trashëgimisë, - është një term që përfshin vetëm ata të afërm gjaku, të cilët nuk kanë pjesë të përcaktuar nga Sheriati në trashëgimi, pra, atë që quhet '*furud'*. Të tillë janë, për shembull, halla, daja, tezja, djemtë e vajzës, djemtë e motrës etj. Në këtë ajet, me fjalën "farefisi" nuk bëhet fjalë vetëm për këtë kategori të ngushtë, siç pretendojnë disa. E vërteta është se në këtë ajet, "farefis" (*ulû el erhâmi*) është një term i përgjithshëm, i cili përfshin të gjithë të afërmit nga gjaku. Ky fakt është i rëndësishëm në lidhje me dispozitat për *vasijetin*.[95] Ibn Abasi, Muxhahidi, Ikrime, Haseni, Katadja e të tjerë, janë shprehur se ky ajet është anulues i dispozitës së hershme, që lejonte trashëgiminë në bazë të marrëveshjeve ose vëllazërimit, dispozitë e cila funksionoi vetëm në fillim të Islamit. [96]

Këtu përfundon përmbledhja e tefsirit të sures Enfal. Vetëm Allahut i takojnë lavdërimet dhe vetëm Atij i mbështetemi! Ai na mjafton dhe Ai është më i miri Ndihmëtar e Kujdestar!

Surja Teube (medinase) **129 ajete**

Ajetet 1 - 2

1. Deklarim nga Allahu dhe i Dërguari i Tij për çlirim nga çdo detyrim e marrëveshje e lidhur me idhujtarët.

2. "Lëvizni *(lirshëm)* nëpër tokë për katër muaj, por dijeni se ju nuk mund t'i shpëtoni *(ndëshkimit të)* Allahut dhe se pa dyshim, Allahu ka për t'i poshtëruar mohuesit."

Shpjegimi i ajeteve

Kjo sure e mrekullueshme është ndër të fundit që i ka zbritur Profetit të Allahut, siç thotë citimi i Buhariut, nga Berai, i cili ka thënë: 1326. "Ajeti i fundit që ka zbritur është fjala e Allahut: "Ata kërkojnë përgjigjen tënde. Thuaju: "Allahu ju përgjigjet për çështjen e atij që nuk ka lënë baba e as fëmijë që e trashëgojnë *(el kelale)*...." El nisa 176, ndërsa surja e fundit që ka zbritur është surja *El Beraeh* (Teube)". Në *Mus'hafin* e Imamit nuk e kanë shkruar *Bismilahin* në fillim të kësaj sureje. Ata morën si shembull udhëheqësin e besimtarëve, Uthman Ibn Affanin, (Allahu qoftë i kënaqur prej tij dhe e kënaqtë atë!). Tirmidhiu sjell rrëfimin nga Ibn Abasi, se ai - shkurtimisht - 1327. "e ka pyetur udhëheqësin e besimtarëve Uthman Ibn Afanin, rreth mosndarjes së sures Enfal nga surja Teube me "*Bismil-lâhir-raĥmânir-raĥim*", dhe Uthmani i ka thënë: "... surja Enfal ishte ndër të parat sure që zbritën në Medinë, ndërsa *Beraeh* ishte ndër të fundit që u shpallën nga Kur'ani, por subjekti i të dyjave ishte i ngjashëm. Unë druhesha se kjo e fundit ishte pjesë e të parës. Profeti u largua nga kjo jetë dhe nuk na tregoi a ishte apo jo pjesë e saj. Për këtë arsye, i vendosa pranë njëra-tjetrës, nuk shkrova mes tyre "*Bismil-lâhir-raĥmânir-raĥim*" dhe e vendosa në shtatë suret e gjata." Diçka të ngjashme kanë sjellë edhe Imam Ahmedi, Ebu Daudi, Nesaiu, Ibn Hibani në *Sahih*-un e tij, Hakimi në *Mustedrak*-un e tij, me rrugë të tjera. Ky i fundit thotë që ky është një *isnad* i saktë, që nuk e kanë përnxjerrë Buhariu dhe Muslimi. Fillimi i kësaj sureje i zbriti Profetit të Allahut gjatë kthimit nga lufta e Tebukut. Ai donte të kryente haxhin, por kujtoi faktin që idhujtarët do të ishin të pranishëm atë vit në haxh dhe, siç e kishin zakon, ata do të kryenin tavafin lakuriq, prandaj ai nuk donte që të përzihej me ta. Për këtë arsye, Profeti ﷺ dërgoi Ebu Bekër Sidikun si udhëheqës të haxhinjve atë vit, për të përmbushur ritet e haxhit me njerëzit dhe për të njoftuar idhujtarët se pas atij viti

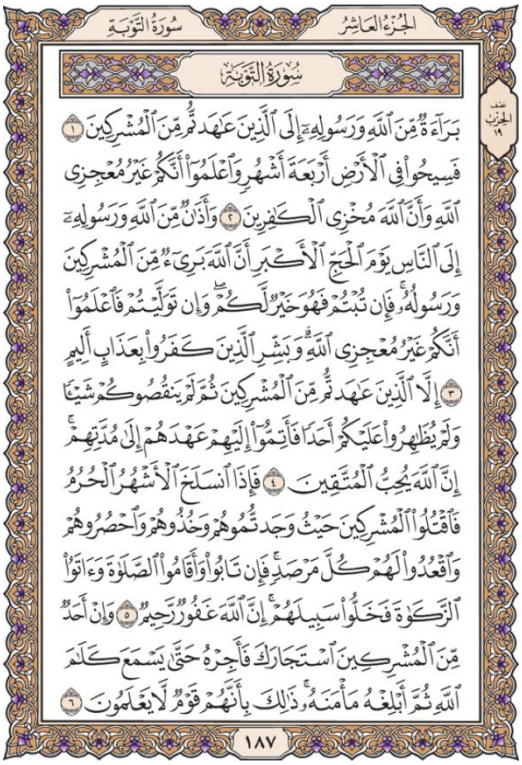
الجزء العاشر سورة التوبة
سورة التوبة
بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ١
فَسِيحُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُخْزِى ٱلْكَٰفِرِينَ ٢ وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ
إِلَى ٱلنَّاسِ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِىٓءٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ
وَرَسُولُهُۥ ۚ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟
أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ
٣ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْـًٔا
وَلَمْ يُظَٰهِرُوا۟ عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوٓا۟ إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ٤ فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ
فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَٱحْصُرُوهُمْ
وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ۖ فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟
ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّوا۟ سَبِيلَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ٥ وَإِنْ أَحَدٌ
مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ٱسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَٰمَ
ٱللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُۥ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ ٦
١٨٧

nuk do të lejoheshin më të kryenin haxhin. Ai e porositi të kumtonte me zë të lartë ndër njerëz: "Deklarim nga Allahu dhe i Dërguari i Tij për çlirim nga çdo detyrim e marrëveshje e lidhur me idhujtarët." Më pas dërgoi edhe Ali Ibn Ebu Talibin si kumtues të mesazhit të Profetit dhe si i afërm e farefis i tij...". [97]

- Deklarim nga Allahu dhe i Dërguari i Tij për çlirim nga çdo detyrim e marrëveshje e lidhur me idhujtarët. - Me këtë deklaratë, shfuqizohej çdo marrëveshje me idhujtarët dhe do të veprohej sipas kushteve në vijim. Allahu i lartësuar thotë:

- "Lëvizni *(lirshëm)* **nëpër tokë për katër muaj...** - Sigurisht, këtu bëhej fjalë për ata idhujtarë me të cilët Profeti ﷺ kishte lidhur marrëveshje ose kishte pakt mosluftimi të hapur e të pakufizuar në kohë, ose ata me të cilët kishte pakt deri në katër muaj maksimumi. Ndërsa për ata me të cilët kishte marrëveshje me kohëzgjatje më të madhe se katër muaj, respektimi i marrëveshjes ishte i detyrueshëm deri në afatin e caktuar, sado i gjatë të ishte, nëse

nuk i trembej tradhtisë nga ana e tyre, ose nëse ata nuk e shkelnin të parët paktin. Argument për këtë është fjala e Allahut: "Përjashtim bëjnë vetëm ata idhujtarë, me të cilët kishit lidhur marrëveshje dhe që nuk e kanë shkelur atë dhe nuk kanë ndihmuar asnjë kundër jush. Prandaj, përmbushini edhe ju detyrimet me ta deri në afatin e caktuar! Vërtet, Allahu i do të devotshmit." [Teube 4]. Për këtë argument kemi edhe hadithe, që do t'i përmendim më pas, në dashtë Allahu. Kështu, çdokush që kishte marrëveshje me Profetin e Allahut, marrëveshja e tij do të respektohej deri në afatin e përcaktuar. Ky është mendimi dhe shpjegimi më i mirë dhe më i mbështetur në argumente. Këtë mendim ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri, - Allahu e mëshiroftë! Ebu Measher el Medeni rrëfen: "Na ka treguar Muhamed Ibn Keab el Kuradhi e të tjerë, që: 1328. "Profeti i Allahut dërgoi Ebu Bekrin si prijës të njerëzve në ritet e haxhit në vitin e tetë. Më pas dërgoi edhe Ali Ibn Ebu Talibin me 30 ose 40 ajete nga surja Beraeh (Teube), që t'ua lexonte njerëzve. Idhujtarëve do t'u jepej afat katër muaj, gjatë të cilëve mund të lëviznin lirisht nëpër tokë. Ai ua lexoi ato ditën e El ea'rafatit (9 *Dhul Hixhe*). Kështu, afati filloi në datën 10 *Dhul Hixhe*, për të vazhduar pastaj në muajt *Muharem, Sefer, Rabiul Euuel* dhe 10 ditët e para të muajit *Rabiul Ahir*. Ai ua lexonte ajetet pranë shtëpive të tyre dhe u thoshte: "Pas këtij viti nuk do të lejohet më të kryejë haxhin asnjë idhujtar dhe askush nuk ka për të bërë më *tavaf* lakuriq."

- por dijeni se ju nuk mund t'i shpëtoni *(ndëshkimit të)* **Allahut dhe se pa dyshim, Allahu ka për t'i poshtëruar mohuesit." -** Ibn Ebu Nexhih sjell dëshminë e Muxhahidit: "U afatizuan të gjithë idhujtarët, me të cilët ishte lidhur pakt për katër muaj, të cilët ishin: 20 ditët e fundit të muajit *Dhul Hixhe*, *Muharrem, Sefer, Rabiul Euuel* dhe 10 ditët e para të muajit *Rabiul Ahir*. Pas kësaj, nuk do të kishte më pakt me ta. Gjithashtu, kjo ishte edhe një deklaratë drejtuar të gjithë njerëzve, se do të ishin në luftë, derisa të besonin në fenë e vërtetë." Kështu është përcjellë edhe prej Suddijut dhe Katades.

Ajeti 3

3. Ky është kumtim nga Allahu dhe i Dërguari i Tij për të gjithë njerëzit *(të mbledhur)* **në këtë ditë të Haxhit të Madh se Allahu dhe i Dërguari i Tij shkëpusin çdo marrëveshje me idhujtarët. Nëse pendoheni do të ishte më mirë për ju. Por, nëse i ktheni shpinën, ta dini se kurrë nuk mund t'i shpëtoni** *(ndëshkimit të)* **Allahut!" Kërcënoji ata që mohojnë me një dënim të dhimbshëm.**

Shpjegimi i ajetit

- Ky është kumtim nga Allahu dhe i Dërguari i Tij për të gjithë njerëzit *(të mbledhur)* **në këtë ditë të Haxhit të Madh se Allahu dhe i Dërguari i Tij shkëpusin çdo marrëveshje me idhujtarët. -** Dita e Haxhit të Madh është, në fakt, dita e Kurban Bajramit, e cila është dita më e mirë, më madhështore dhe më e mbushur me adhurimet e haxhit. Ky ishte një kumtim për të gjithë njerëzit "...se Allahu dhe i Dërguari i Tij shkëpusnin çdo marrëveshje me idhujtarët." Pastaj i Lavdëruari i fton njerëzit që të pendohen e të kthehen tek Ai të nënshtruar, duke thënë:

- Nëse pendoheni do të ishte më mirë për ju. - Nëse pendohen dhe e ndryshoni gjendjen e keqe, me kufër dhe poshtërsi, ku ndodheni, do të ishte më mirë për ju.

- Por, nëse i ktheni shpinën, ta dini se kurrë nuk mund t'i shpëtoni *(ndëshkimit të)* **Allahut!" -** Nëse vazhdoni në atë gjendje të keqe, atëherë dijeni se ju jeni tërësisht në dorë të Zotit dhe nën pushtetin e Tij absolut. Ju jeni robër të dobët e nevojtarë, jeni të nënshtruar poshtë pushtetit dhe dëshirës së Zotit.

- Kërcënoji ata që mohojnë me një dënim të dhimbshëm. - Në këtë dynja, ata do të ndëshkohen me poshtërim, dënime e bela, ndërsa në ahiret do të ndëshkohen me zjarr përvëlues, me zinxhirë e pranga të zjarrta. Buhariu sjell rrëfimin nga Ebu Hurejra:

1329. "Ebu Bekri më dërgoi edhe mua ndër të tjerë, që në ditën e Kurbanit, të njoftonim njerëzit në Mina: "Pas këtij viti nuk ka për të bërë haxhin asnjë idhujtar dhe askush nuk do të bëjë më tavaf në Qabe i zhveshur. Dita e Haxhit të Madh është pikërisht dita e parë e Kurban Bajramit. Ajo u quajt "e madhe", sepse njerëzit ishin mësuar të thoshin "Haxhi i Vogël". Këto ishin urdhërat e Ebu Bekrit për njerëzit atë vit. Pas atij viti, kur Profeti kreu Haxhin e Lamtumirës, asnjë idhujtar nuk u lejua të kryente haxhin." Ky është versioni i Buhariut, sjellë në kapitullin e "Xhihadit". Imam Ahmedi sjell nga Mahrez Ibn Ebu Hurejra rrëfimin, që ai e përcjell nga i ati, Ebu Hurejra: 1330. "Unë isha së bashku me Ali Ibn Ebu Talibin, kur Profeti i Allahut e dërgoi në banorët e Mekës për të kumtuar suren Beraeh (Teube)." - "Çfarë u thoshit njerëzve? - "Ne u thoshim: "Në Xhenet kanë për të hyrë veçse ata që janë besimtarë! Askush nuk do të lejohet të bëjë tauaf rreth Qabes i zhveshur! Çdokush që ka marrëveshje me Profetin e Allahut, marrëveshja ka për t'u zbatuar për katër muaj! Pasi të kalojnë katër muaj, atëherë Allahu dhe i Dërguari i Tij shkëpusin çdo marrëveshje me idhujtarët. Pas këtij viti, asnjë idhujtar nuk do të lejohet të kryejë haxhin!" Unë thërrisja aq shumë, sa m'u ngjir zëri." Ibn Xheriri transmeton nga Aliu 1331. "Kur u shpall surja Teube, Profeti i Allahut më dërgoi me katër porosi: "Në Qabe nuk do të lejohet të bëjë tavaf asnjë i zhveshur! Pas këtij viti, asnjë idhujtar nuk do të lejohet t'i afrohet Shtëpisë së Shenjtë! Çdokush që kishte marrëveshje me Profetin e Allahut, marrëveshja do të zbatohet sipas afateve të vendosura! Në Xhenet do të hyjnë veçse besimtarët!" Dita e Haxhit të madh është quajtur dita e parë e Kurban Bajramit, siç transmeton Imam Ebu Xhafer el Taberi nga Ibn Umeri, i cili ka thënë: 1332. "Profeti i Allahut qëndroi ditën e hedhjes së gurëve, gjatë Haxhit të Lamtumirës, dhe tha: "Kjo është dita e Haxhit të Madh." Ibn Xheriri thotë, gjithashtu, se Shuba përcjell nga një sahab i Profetit të Allahut, i cili tregon: "Profeti u ngrit dhe, duke qëndruar mbi një deve të kuqërremtë e trupmadhe, tha: 1333. "A e dini se çfarë dite është sot?" - "Është dita e Kurbanit!" - "Po, e vërtetë, por është edhe dita e Haxhit të Madh." Ibn Xheriri sjell nga Abdurahman Ibn Ebu Hurejra, i cili përcjell nga i ati (Ebu Hurejra), se: 1334. "Atë ditë, Profeti po qëndronte mbi një deve dhe njerëzit kapnin kapistallin e saj. Ai tha: "A e dini se çfarë dite është sot?" Ne, - thotë Ebu Hurejra, - heshtëm aq gjatë, sa menduam se ai do të thoshte një emër tjetër. Atëherë, ai tha: "A nuk është kjo dita Haxhit të Madh?"? [98] Ky hadith ka një *isnad* të saktë dhe baza e tij vjen në hadith të saktë.

Ajeti 4

4. Përjashtim bëjnë vetëm ata idhujtarë, me të cilët kishit lidhur marrëveshje dhe që nuk e kanë shkelur atë dhe nuk kanë ndihmuar asnjë kundër jush. Prandaj, përmbushini edhe ju detyrimet me ta deri në afatin e caktuar! Vërtet, Allahu i do të devotshmit.

Shpjegimi i ajetit

- Përjashtim bëjnë vetëm ata idhujtarë, me të cilët kishit lidhur marrëveshje dhe që nuk e kanë shkelur atë dhe nuk kanë ndihmuar asnjë kundër jush. - Këtu flitet për ata idhujtarë, me të cilët ishte lidhur marrëveshje e hapur dhe me afat të papërcaktuar. Kështu, pas këtij ajeti, ata do të afatizoheshin katër muaj, që të lëviznin e të shkonin ku të donin e të shpëtonin jetën. Ndërsa ata të cilët kishin pakt me afat të përcaktuar, atyre do t'u respektohej marrëveshja deri në përfundim të afatit, qoftë edhe me e gjatë se katër muaj. Më sipër u sollën hadithet që tregojnë për këtë. Kështu, do të respektoheshin paktet që kishte lidhur Profeti i Allahut, vetëm nëse i trembej tradhtisë nga ana e tyre, ose nëse ata e shkelnin të parët paktin. Allahu i nxiti besimtarët që të respektojnë paktet dhe marrëveshjet me njerëzit, duke thënë:

- Prandaj, përmbushini edhe ju detyrimet me ta deri në afatin e caktuar!

Vërtet, Allahu i do të devotshmit. - Devotshmëria nxit në përmbushjen e pakteve dhe marrëveshjeve.

Ajeti 5

5. Pasi të kalojnë muajt e ndaluar, luftojini idhujtarët kudo që t'i gjeni, kapini, rrethojini dhe u zini pritë në çdo shteg. Në qoftë se pendohen, falin namazin rregullisht dhe japin zekatin, atëherë u hapni rrugë! Me të vërtetë, Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajetit

- Pasi të kalojnë muajt e ndaluar, luftojini idhujtarët kudo që t'i gjeni, kapini, rrethojini dhe u zini pritë në çdo shteg. - *Mufesirët* kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me kuptimin e "muajve të ndaluar", që përmenden këtu. Disa janë të mendimit se flitet për muajt që janë përmendur në ajetin tjetër kuranor: "Tek Allahu numri i muajve *(të vitit)* është dymbëdhjetë, ashtu si është në Librin e Allahut prej ditës kur krijoi qiejt dhe tokën. Prej tyre, katër janë të shenjtë...." [Teube 36]. Por ky mendim nuk është i saktë. Sipas mendimit më të saktë, - të cilin e mbështet edhe konteksti i dukshëm i ajeteve, i mbështetur edhe nga Ibn Abasi, siç e përcjell Aufi, - këtu flitet për katër muajt e afatizimit të përmendur në ajetin "Lëvizni *(lirshëm)* nëpër tokë për katër muaj...". Në këtë ajet, i Lartësuari thotë: "Pasi të kalojnë muajt e ndaluar...". Pa dyshim që këta janë katër muajt, kur lejohej të lëvizej lirshëm, të sigurt nga lufta, sepse më pas i Lartësuari thotë: "luftojini idhujtarët kudo që t'i gjeni, kapini, rrethojini dhe u zini pritë në çdo shteg." Kështu, konteksti tregon qartë se bëhet fjalë për katër muajt e afatizimit. Për sa u përket katër muajve të shenjtë të vitit, gjatë të cilëve ndalohet lufta, shpjegimi për to do të vijë më pas, në dashtë Allahu, po në këtë sure. Allahu i Lartësuar thotë: "... luftojini idhujtarët kudo që t'i gjeni ...". Ky është një urdhër i përgjithshëm për t'i luftuar e vrarë idhujtarët kudo që të gjenden, në çdo tokë e vend. Por mendimi më i njohur është se ky është një ajet i specifikuar nga një urdhër tjetër, që ndalon luftimet në Vendin e Shenjtë, si ai në ajetin: "...mos i luftoni ata pranë Xhamisë së Shenjtë *(Qabes)*, për sa kohë që edhe ata nuk ju luftojnë ju në të. Por nëse ju sulmojnë, atëherë shfarosini..." [Bekare 191]. Allahu i Lartësuar thotë: "...kapini...". Pra, kapini dhe pastaj ose robërojini, ose vritini.

- "... **rrethojini dhe u zini pritë në çdo shteg."** - Mund të ndërmerrni operacione rrethimi dhe embargoje, duke i mbyllur në tokat e kështjellat e tyre. Ngushtojani çdo rrugë, që mos të kenë zgjidhje tjetër: ose vdekje, ose të pranojnë Islamin.

- Në qoftë se pendohen, falin namazin rregullisht dhe japin zekatin, atëherë u hapni rrugë! Me të vërtetë, Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë. - Për këtë arsye dhe duke u mbështetur jo vetëm në këtë ajet, por edhe në të ngjashëm me të, Ebu Bekër Sidiku, kur ndodhi që shumë beduinë dhe fise nuk po e jepnin më zekatin, i luftoi ata derisa u nënshtruan e iu kthyen besimit të rregullt. Në dy *Sahih*-ët është hadithi nga Ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të të dy, atë e bir!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1335. "Jam urdhëruar që të luftoj njerëzit, derisa të dëshmojnë se nuk ka zot tjetër që meriton të adhurohet veç Allahut dhe se Muhamedi është Profeti i Allahut *(La ilâhe il-lall-llâh Muhamedun resûlull-llâh)*, të falin rregullisht namazin, të japin zekatin...". Në lidhje me shpjegimin e fjalës së Allahut: "... Në qoftë se pendohen, falin namazin rregullisht dhe japin zekatin, atëherë u hapni rrugë!", Enesi ka thënë: "Pendimi i tyre shprehet duke hequr dorë nga adhurimi i idhujve dhe përkushtimi në adhurimin e një Zoti të vetëm e të pashoq, duke falur rregullisht namazin dhe duke dhënë zekatin." Ky quhet "ajeti i shpatës", i cili - sipas Dahak Ibn Muzahimit - anuloi çdo pakt mes Profetit dhe idhujtarëve, çdo armëpushim e traktat paqeje. [99] Ibn Ebu Hatimi sjell rrëfimin nga Sufjan Ibn Ujejne se Ali Ibn Ebu Talibi ka thënë: "Profeti u

dërgua me katër shpata: Një shpatë për idhujtarët nga mesi i arabëve, siç thotë i Lartësuari: "Pasi të kalojnë muajt e ndaluar, luftojini idhujtarët kudo që t'i gjeni, kapini, rrethojini dhe u zini pritë në çdo shteg..." Kështu, të shkurtuar e ka sjellë ai dhe unë mendoj se vazhdimi është: "...Shpata e dytë ishte për ithtarët e Librit, në fjalën e Allahut: "Luftojini ata që u është dhënë Libri, të cilët nuk besojnë në Allahun dhe në Ditën e fundit, që nuk e konsiderojnë të ndaluar atë që e ka ndaluar Allahu dhe i Dërguari i Tij dhe që nuk e besojnë *(Islamin)* fenë e vërtetë, derisa të japin xhizjen me dorën e tyre, duke qenë të përulur." [Teube 29]. Shpata e tretë ishte për luftën kundër munafikëve, siç thuhet në fjalën e Allahut: "O Profet! Luftoji jobesimtarët dhe hipokritët dhe sillu ashpër me ta!..." [Teube 73; Tahrim 9]. Shpata e katërt ishte për luftën kundër rebelëve, siç thuhet në ajetin: "Nëse dy grupe besimtarësh bëjnë luftë midis tyre, ju pajtojini ata! Nëse njëri prej tyre e sulmon tjetrin, atëherë ju luftoni atë grup që ka sulmuar pa të drejtë, derisa t'i bindet udhëzimit të Allahut! Nëse kthejnë rrugë, atëherë bëni pajtimin e tyre me drejtësi dhe paanësi! Allahu i do të drejtët." [Huxurat 9]. Dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme rreth këtij ajeti, që quhet "ajeti i shpatës" dhe çështjes a është i anuluar apo anulues. Kështu, Dahaku dhe Suddiju kanë thënë se ky ajet është anuluar nga fjala e Allahut: "Kur të ndesheni me jobesimtarët, goditini në qafë, derisa t'i mposhtni! Më pas, lidhini mirë, e kështu mund t'i lironi falas ose mund të kërkoni çmim për ta, derisa të përfundojë lufta...." [Muhamed 4]. Ndërsa Katade ka thënë që është e kundërta.

Ajeti 6

6. Nëse ndonjë idhujtar të kërkon mbrojtje, ti strehoje atë, në mënyrë që të mund të dëgjojë fjalët e Allahut e më pas, përcille deri në vendin ku mund të jetë i sigurt! Kështu vepro, sepse ata janë njerëz që nuk dinë.

Shpjegimi i ajetit

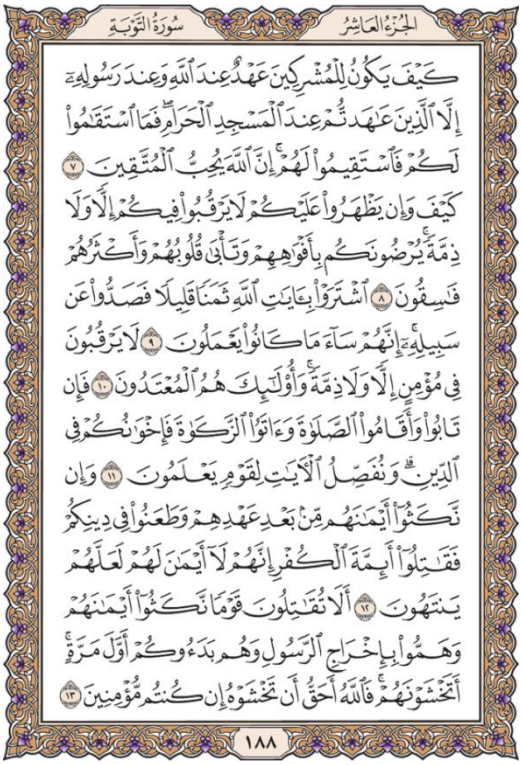

Allahu i Lartësuar i thotë Profetit të Tij:

- Nëse ndonjë idhujtar të kërkon mbrojtje, ti strehoje atë, në mënyrë që të mund të dëgjojë fjalët e Allahut - Nëse ndonjë nga ata idhujtarë e mohues, që u urdhërove t'i asgjësosh dhe t'u sekuestrosh pasurinë, të kërkon mbrojtje dhe garanci për jetën e tij, atëherë t'i strehoje atë, në mënyrë që të mund të dëgjojë fjalët e Allahut. Jepi sigurinë e strehimin e kërkuar dhe bëj të mundur që ai të dëgjojë Kur'anin dhe të arrijë të kuptojë diçka prej kësaj feje madhështore, në mënyrë që t'i bëhen të qarta argumentet e Zotit.

- e më pas, përcille deri në vendin ku mund të jetë i sigurt! - Përcille në siguri të plotë, derisa të kthehet në vendin e vet.

- Kështu vepro, sepse ata janë njerëz që nuk dinë. - Ne e ligjëruam sigurimin e të tillë njerëzve, në mënyrë që ata të arrijnë të dëgjojnë e kuptojnë mjaftueshëm nga feja e Allahut dhe që të bëhet e mundur përhapja e Islamit mes njerëzve. Kështu, Profeti u jepte sigurinë të gjithë atyre që vinin tek ai për të kërkuar udhëzime, ose i dërgonin letër e

kërkesë paraprake. Ai veproi kështu me delegatët e idhujtarëve vitin e Hudejbijes, mes të cilëve ishte Urue Ibn Mesudi, që vinin në kampin e muslimanëve. Ata vërejtën se si e nderonin muslimanët figurën e Profetit me një respekt të pashembullt në botë. Profeti ﷺ respektohej shumë më tepër sesa Kajseri i Persisë. Kur delegatët ktheheshin në vendet e tyre, u tregonin njerëzve për këtë realitet. Të tilla pamje e përvoja u bënë shkak që shumë prej tyre të pranonin Islamin. Qëllimi i kësaj dispozite ishte që, kushdo që vinte prej vendeve armike si korrier, tregtar, si lajmës me ndonjë kërkesë për paqe e marrëveshje, për të dorëzuar xhizjen etj., t'i jepej siguria e jetës dhe të shoqërohej i sigurt, derisa të dilte jashtë vendit të muslimanëve. Dijetarët kanë thënë që të tillë njerëz nuk lejohet të qëndrojnë në vendin islam për një vit, por maksimumi katër muaj. Megjithatë, disa e kanë lejuar më shumë se katër muaj, ose më pak se një vit.

Ajeti 7

7. Si mund të kenë idhujtarët besëlidhje me Allahun dhe të Dërguarin e Tij?! Përjashtim bëjnë vetëm ata, me të cilët ju keni lidhur marrëveshje pranë Xhamisë së Shenjtë. Përderisa ata u përmbahen marrëveshjeve, përmbajuni edhe ju! Allahu i do të devotshmit.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon urtësinë e shkëputjes së çdo marrëveshjeje me idhujtarët dhe zbritjes së këtyre dispozitave për afatizimin e tyre katër muaj, dhe pastaj vrasjen e tyre kudo që të kapen. Ai thotë:

- Si mund të kenë idhujtarët besëlidhje me Allahun dhe të Dërguarin e Tij?! - Çfarë sigurie e besëlidhje kërkojnë këta njerëz, ndërkohë që ata janë zhytur në idhujtari dhe e kanë mohuar Zotin dhe Profetin e Tij?!

- Përjashtim bëjnë vetëm ata, me të cilët ju keni lidhur marrëveshje pranë Xhamisë së Shenjtë. - Flitet për Marrëveshjen e Hudejbijes.

- Përderisa ata u përmbahen marrëveshjeve, përmbajuni edhe ju! - Marrëveshja me ta ishte dhjetë vjet armëpushim. Kështu, nëse ata i përmbaheshin kësaj marrëveshjeje, edhe muslimanët duhet t'i përmbahen asaj.

- Allahu i do të devotshmit. - Profeti dhe besimtarët iu përmbajtën marrëveshjes, për pjesën e tyre, duke filluar që nga muaji Dhul Kide i vitit 6, derisa Kurejshët e thyen atë, duke ndihmuar aleatët e tyre të fisit Benu Bekr në luftë kundër aleatëve të Profetit, pra, fisit të Huza'ah, madje duke marrë pjesë edhe vetë në vrasjen e tyre brenda teritorit të shenjtë. Pas kësaj shkeljeje të rëndë, Profeti u nis kundër tyre në vitin e nëntë, në muajin Ramazan, kur çliroi Mekën dhe vuri ndër këmbë idhujtarët dhe armiqtë e tij. Vetëm Allahut i takon lavdërimi e mirënjohja! Profeti i liroi nga skllavëria ata të cilët pranuan Islamin, që më pas u quajtën *tulakâu* (të falurit), dhe ishin afërsisht 2000 vetë. Edhe për ata të cilët vazhduan në mosbesimin e tyre dhe u arratisën, Profeti dërgoi lajm se u ofronte siguri e mbrojtje për katër muaj, që të lëviznin e të shkonin ku të donin**.** Mes tyre ishin edhe Safuan Ibn Umeje, Ikrime Ibn Ebu Xhehli etj. Më pas, Allahu i udhëzoi edhe këta në Islam. Allahu është i lavdëruar për gjithçka që ka përcaktuar e vendosur që të ndodhë.

Ajeti 8

8. Si mund të kenë besë ata, të cilët, nëse ju mundin, nuk përfillin as farefisni e as marrëveshje me ju?! Ata ju bëjnë lajka me fjalë, kurse me zemër ju kundërshtojnë fort. Shumica e tyre janë të ligj.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar nxit urrejtjen dhe armiqësinë në zemrat e besimtarëve, që ata të distancohen nga idhujtarët dhe mohuesit, sepse ata janë njerëz që nuk mund t'u zihet besë. Ata janë idhujtarë dhe mohues të Profetit të Zotit. Nëse ata arrijnë të fitojnë epërsi, ata nuk përfillin as farefisni e as marrëveshje. Mendoni pak me kujdes! Një

idhujtar, i cili nuk i jep hakun Zotit, duke e njësuar në adhurim, si mendoni se do t'i përmbahet paktit me një besimtar. Ata nuk pyesin as për farefisni, as për pakte. Edhe nëse shprehen me fjalë se e duan diçka të tillë, zemrat e tyre e refuzojnë këtë.

Ajetet 9 - 11

9. Ata i shkëmbejnë ajetet e Allahut me një vlerë fare të vogël dhe pengojnë njerëzit nga rruga e Tij. Të shëmtuara janë veprat e tyre.

10. Ndaj besimtarëve ata nuk respektojnë as farefisni e as marrëveshje. Pikërisht ata janë të shfrenuarit.

11. Megjithatë, nëse ata pendohen, falin rregullisht namazin dhe japin zekatin, atëherë janë vëllezërit tuaj në besim. Kështu i sqarojmë Ne argumentet për njerëzit e ditur.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata i shkëmbejnë ajetet e Allahut me një vlerë fare të vogël dhe pengojnë njerëzit nga rruga e Tij. - Këto janë cilësitë e tyre. Ata i refuzojnë ajetet e Allahut, sepse preferojnë të ndjekin më shumë kënaqësitë e ulëta të kësaj bote të pavlerë dhe gjithmonë shpërqendrohen prej tyre. Ata i pengojnë njerëzit nga pasimi i të vërtetës dhe nënshtrimi sipas saj.

- Të shëmtuara janë veprat e tyre. Ndaj besimtarëve ata nuk respektojnë as farefisni e as marrëveshje. Pikërisht ata janë të shfrenuarit. - As farefisnia dhe as marrëveshjet nuk bëjnë punë me ta, sepse synojnë thjesht përmbushjen e synimeve të veta.

- Megjithatë, nëse ata pendohen, falin rregullisht namazin dhe japin zekatin, atëherë janë vëllezërit tuaj në besim. - Enesi ka thënë: "Pendimi i tyre shprehet duke u distancuar nga shirku e duke e adhuruar Allahun si një e të vetëm, duke falur namazin e duke dhënë zekatin." Nëse ata bëjnë këtë "...atëherë janë vëllezërit tuaj në besim", domethënë, ata do të kenë të njëjtat të drejta dhe përgjegjësi si besimtarët. Allahu ia pranon pendimin atij që pendohet.

- Kështu i sqarojmë Ne argumentet për njerëzit e ditur.

Ajeti 12

12. Por nëse pas lidhjes së marrëveshjes, ata e shkelin zotimin e tyre dhe sulmojnë fenë tuaj, atëherë luftoni kundër krerëve të mohimit - sepse ata vërtet nuk kanë besë - me qëllim që të frenohen.

Shpjegimi i ajetit

Nëse këta idhujtarë, me të cilët ke lidhur marrëveshje deri në një afat të caktuar, e shkelin zotimin e tyre dhe sulmojnë fenë tuaj, duke shpifur e nënçmuar atë, atëherë ata meritojnë luftën dhe vrasjen. Dijetarët bazohen në këtë ajet për të thënë se ai që fyen e shan Profetin, ose shan fenë islame apo e përmend me nënçmim atë, atij i jepet dënim kapital. I Lartësuari thotë: "...atëherë luftoni kundër krerëve të mohimit - sepse ata vërtet nuk kanë besë - me qëllim që të frenohen." Domethënë, që të heqin dorë nga kufri, humbja, inati e armiqësia. Edhe pse ajeti është zbritur në mënyrë të veçantë për krerët e kufrit në radhët e Kurejshëve, ai i përfshin të gjithë ata që kanë të njëjtat cilësi.

Ajetet 13 - 15

13. A do të ngurroni ju të luftoni një popull që i shkel zotimet e veta dhe që synon të dëbojë të Dërguarin, dhe kur, në fakt, ishin ata që ju sulmuan të parët? Mos vallë keni frikë prej tyre? Është Allahu Ai që e meriton më shumë që ju t'i frikësoheni, nëse jeni besimtarë.

14. Luftojini ata, që Allahu t'i ndëshkojë ashpër me duart tuaja, t'i poshtërojë, t'ju dhurojë fitoren ndaj tyre, të shërojë shpirtrat e besimtarëve

15. dhe ta largojë hidhërimin nga zemrat e tyre! Allahu ia pranon pendimin atij që do. Allahu është i Gjithëditur dhe i Urtë.

Shpjegimi i ajeteve

- A do të ngurroni ju të luftoni një popull që i shkel zotimet e veta dhe që synon të dëbojë të Dërguarin, dhe kur, në fakt, ishin ata që ju sulmuan të parët? - Edhe këtu kemi të bëjmë me inkurajim të fortë për të luftuar kundër idhujtarëve, të cilët i

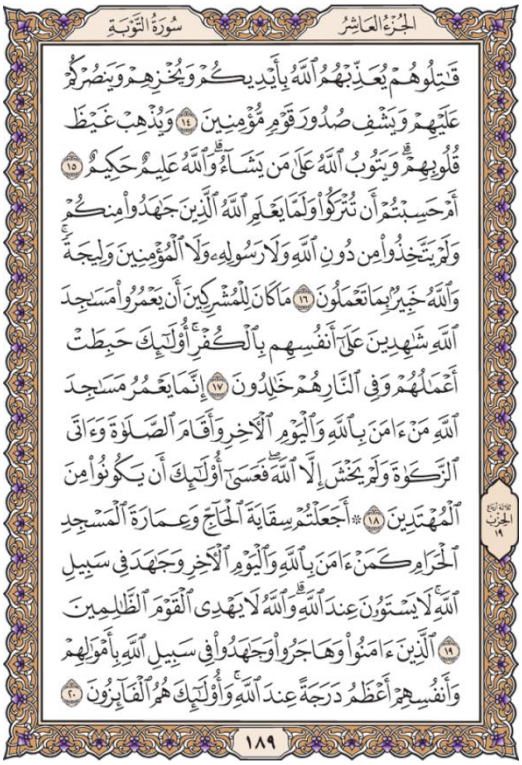
الجزء العاشر سورة التوبة
قَٰتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ
عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيُذْهِبْ غَيْظَ
قُلُوبِهِمْ ۗ وَيَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾
أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تُتْرَكُوا۟ وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ مِنكُمْ
وَلَمْ يَتَّخِذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَا رَسُولِهِۦ وَلَا ٱلْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً ۚ
وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَن يَعْمُرُوا۟ مَسَٰجِدَ
ٱللَّهِ شَٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم بِٱلْكُفْرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ
أَعْمَٰلُهُمْ وَفِى ٱلنَّارِ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَٰجِدَ
ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى
ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ فَعَسَىٰٓ أُو۟لَٰٓئِكَ أَن يَكُونُوا۟ مِنَ
ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾ ۞ أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ ٱلْحَآجِّ وَعِمَارَةَ ٱلْمَسْجِدِ
ٱلْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَجَٰهَدَ فِى سَبِيلِ
ٱللَّهِ ۚ لَا يَسْتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ
﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ
وَأَنفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾
الجزء ١٩
١٨٩

thyejnë paktet dhe të cilët synuan të dëbonin Profetin nga Meka, sikurse thotë i Lartësuari: "Kujto si komplotuan jobesimtarët kundër teje, për të të mbajtur në pranga, vrarë ose dëbuar *(nga shtëpia jote)*. Ata bënin kurthe, por edhe Allahu u ngrinte kurthe. Allahu është më i miri planifikues." [Enfal 30]. Ose: "O ju që keni besuar! Mos i bëni miq armiqtë e Mi dhe armiqtë tuaj, duke treguar dashuri ndaj tyre, sepse ata e mohojnë të vërtetën që ju ka ardhur! Ata kanë dëbuar të Dërguarin dhe ju, vetëm se besoni Allahun, Zotin tuaj. Mos u miqësoni me ta, nëse vërtet keni dalë për hir të luftës në rrugën Time, duke kërkuar kënaqësinë Time ndaj jush! Ju u shprehni fshehurazi atyre miqësi, por Unë e di shumë mirë se çfarë mbani të fshehur dhe çfarë shfaqni haptazi. Kush vepron kështu, ka devijuar nga rruga e drejtë. Nëse ata ju mundin, do të jenë armiqtë tuaj e do t'ju godasin me duart dhe gjuhën e tyre. Ata do të dëshironin shumë që edhe ju të bëheshit jobesimtarë." [Mumtehine 1, 2], ose: "Ata të shtrënguan në tokë, me qëllim që të të dëbonin prej saj. Por, atëherë, edhe ata nuk do të mbeteshin gjatë pas teje. Ky ka qenë ligji për të gjithë të dërguarit para teje; në ligjin Tonë nuk gjen ndryshime." [Isra 76, 77]. Në këtë ajet Allahu i Lartësuar thotë: "... në fakt, ishin ata që ju sulmuan të parët." Ishin Kurejshët të parët që e thyen marrrëveshjen e lidhur në Hudejbije, duke ndihmuar aleatët e tyre të fisit Benu Bekër në luftë kundër aleatëve të Profetit, pra, fisit Huzaah. Pas kësaj, Profeti u nis kundër tyre në vitin e çlirimit të Mekës dhe ndodhi ajo që ndodhi. Vetëm Allahut i takon lavdërimi e mirënjohja për mirësitë e Tij.

- Mos vallë keni frikë prej tyre? Është Allahu Ai që e meriton më shumë që ju t'i frikësoheni, nëse jeni besimtarë. - Mos iu frikësoni atyre, por Mua të më frikësoheni! Unë e meritoj më shumë, që robërit t'i frikësohen zemërimit dhe ndëshkimit Tim. Më pas, i Lartësuari i nxit besimtarët për xhihad kundër idhujtarëve, duke treguar edhe urtësinë e ligjërimit të kësaj lufte kundër tyre, edhe pse Ai është i plotpushtetshëm që t'i shkatërrojë armiqtë e besimtarëve pa luftë fare. Ai thotë:

- Luftojini ata, që Allahu t'i ndëshkojë ashpër me duart tuaja, t'i poshtërojë, t'ju dhurojë fitoren ndaj tyre, të shërojë shpirtrat e besimtarëve dhe ta largojë hidhërimin nga zemrat e tyre! Allahu ia pranon pendimin atij që do. Allahu është i Gjithëditur dhe i Urtë. - Allahu është i Gjithëditur për gjithçka që është në dobi të njerëzve dhe rregullon gjendjen e tyre. Ai është i Urtë në veprat dhe fjalët e Tij, në përcaktimet dhe ligjin e Tij të kaderit dhe të Sheriatit. Ai vepron gjithçka që dëshiron dhe gjykon me drejtësinë e Tij.

Ajeti 16

16. A mos menduat se do të braktiseni dhe se Allahu nuk do t'i njxjerrë në pah ata ndër ju që luftojnë e që nuk kanë zgjedhur për mik të dashur asnjë tjetër, përveç Allahut, të Dërguarit të Tij dhe besimtarëve? Allahu e di hollësisht atë që bëni ju.

Shpjegimi i ajetit

- A mos menduat se do të braktiseni dhe se Allahu nuk do t'i nxjerrë në pah ata ndër ju që luftojnë e që nuk kanë zgjedhur për mik të dashur asnjë tjetër, përveç Allahut, të Dërguarit të Tij dhe besimtarëve? - O ju besimtarë! A mos mendoni, vallë, se do të liheni pa u vënë në provë, për të dalë në pah besimtarët këmbëngulës e të sinqertë, nga gënjeshtarët shtiracakë? Allahu ka për t'i nxjerrë në pah besimtarët e sinqertë, të cilët nuk kanë zgjedhur për mik të dashur asnjë tjetër, përveç Allahut, të Dërguarit të Tij dhe besimtarëve. Qoftë me veten dhe shpirtin e tyre, qoftë me veprat e dukshme, ata tregojnë qartas se janë të distancuar nga çdokush tjetër dhe nuk marrin për mik të ngushtë asnjë tjetër veç Allahut, të Dërguarit të Tij dhe besimtarëve. Ata përpiqen të përmirësojnë e forcojnë marrëdhëniet me Allahun, të Dërguarin e Tij dhe me besimtarët. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Vërtet mendojnë njerëzit se do të lihen vetëm të thonë "Ne besojmë" pa u vënë në provë?! Ne i kemi sprovuar ata që kanë qenë para tyre, dhe Allahu do t'i nxjerrë në pah ata që thonë të vërtetën dhe ata që gënjejnë. " [Ankebut 2, 3]. Dhe thotë: "A mos mendoni ju se do të hyni në Xhenet pa i provuar Allahu ata që luftuan *(në rrugën e tij)* dhe pa i nxjerrë në pah durimtarët?!" [Al Imran 142]. Gjithashtu: "Allahu nuk do t'i lërë kurrë besimtarët, ashtu siç jeni ju, pa dalluar të keqin nga i miri. Allahu nuk do t'ju lejonte juve t'i zbuloni të fshehtat *(që i di vetëm Ai)*. Por Allahu zgjedh atë që do nga të dërguarit e Tij *(për t'ia zbuluar të fshehtat)*. Prandaj, besojini Allahut dhe të dërguarve të Tij. Nëse besoni dhe ruheni, do të keni një shpërblim të madh." [Al Imran 179]. Vënia në provë e besimtarëve këtu u bë përmes ligjërimit të xhihadit**.** Kështu, robërit sprovohen për të dalë në pah të bindurit nga shtiracakët, që i bëjnë bisht urdhëresave të Allahut.

- Allahu e di hollësisht atë që bëni ju. - Allahu i Lartësuar është i gjithëditur për atë që ishte në të shkuarën dhe për atë që do të jetë në të ardhmen. Ai e di mirë çdo çështje, para se ajo të ndodhë, në kohën kur ajo ndodh dhe për hollësitë, në të cilat ajo përmbushet e ndodh. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Allahut dhe nuk ka Zot e sundues tjetër veç Tij. Askush nuk mund të kthejë pas e të ndalojë kaderin, ligjin dhe vendimin e Allahut.

Ajetet 17 - 18

17. Nuk kanë të drejtë idhujtarët të kujdesen për xhamitë e Allahut, kur vetë ata dëshmojnë për vetveten se janë mohues. Atyre u shkojnë kot veprat e tyre dhe do të jenë përgjithmonë në Zjarr.

18. Për xhamitë e Allahut kujdesen veçse ata që besojnë në Allahun dhe në Ditën e Gjykimit, falin rregullisht namazin e japin zekatin dhe nuk i frikësohen askujt tjetër veç Allahut. Shpresohet që këta të jenë të udhëzuar *(në rrugën e drejtë)*.

Shpjegimi i ajeteve

- Nuk kanë të drejtë idhujtarët të kujdesen për xhamitë e Allahut, kur vetë ata dëshmojnë për vetveten se janë mohues. - Nuk është e drejtë e atyre që i bëjnë shirk Allahut, që të kujdesen për xhamitë e Allahut, të cilat janë ndërtuar me emrin e Allahut e për t'u adhuruar Ai si një, i vetëm dhe i pashoq. Ky ajet është lexuar "xhamitë e Allahut", pra, në numrin shumës, duke përfshirë kështu të gjitha xhamitë. Por është lexuar edhe "Xhaminë e Allahut", pra, duke pasur për qëllim Xhaminë e Shenjtë, Qaben, e cila është xhamia më rëndësishme dhe më e vyer në botë. Mendo pak për fjalën e Allahut, kur thotë: "... kur vetë ata dëshmojnë për vetveten se janë mohues." Domethënë, nëse e pyet një krishter, hebre ose *sabiij* rreth fesë së tyre, ata do të pohojnë përkatësinë e tyre në secilën fe, duke dëshmuar kështu se janë mohues të fesë së vërtetë të Allahut. Allahu i Lartësuar thotë për ta:

- Atyre u shkojnë kot veprat e tyre dhe do të jenë përgjithmonë në Zjarr. - Veprat e tyre janë të pavlera, për shkak të

shirkut dhe po për këtë shkak, ata do të jenë përjetësisht në zjarrin e Xhehenemit, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "E çfarë mund t'i mbrojë ata nga dënimi i Allahut, kur ata pengojnë vizitën në Xhaminë e Shenjtë? Ata nuk janë rojtarë të saj. Askush, përveç të devotshmit, nuk mund të jenë rojtarë të saj, por shumica e tyre nuk e dinë." [Enfal 34].

- Për xhamitë e Allahut kujdesen veçse ata që besojnë në Allahun dhe në Ditën e Gjykimit, falin rregullisht namazin e japin zekatin dhe nuk i frikësohen askujt tjetër veç Allahut. - Kështu, Allahu i Lartësuar dëshmon për imanin e atyre që kujdesen e ndërtojnë xhamitë. Imam Ahmedi transmeton nga Ebu Seid el Hudri, se Profeti i Allahut ka thënë: 1336. "Nëse shihni një burrë që gjithmonë falet në xhami, dëshmoni se ai ka iman. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Për xhamitë e Allahut kujdesen veçse ata që besojnë në Allahun dhe në Ditën e Gjykimit...". Këtë hadith e ka sjellë edhe Tirmidhiu, Ibn Merdeuejhi dhe Hakimi në *Mustedrak*-un e tij [100]. Hafidh Ebu Bekr el Bezzari sjell nga Thabit Ibn Enesi hadithin nga Profeti i Allahut, që thotë se: 1337. "Frekuentuesit (ndërtuesit) e xhamive, ata janë të afërtit e Allahut." Duke përshkruar këta, Allahu i Lartësuar thotë:

- falin rregullisht namazin - Namazi është adhurimi më i rëndësishëm trupor.

- e japin zekatin - Kjo është vepra më e mirë përkundrejt krijesave.

- dhe nuk i frikësohen askujt tjetër veç Allahut. - Ata nuk i druhen asnjë krijese, por i frikësohen veçse Krijuesit të tyre, Allahut të Lartësuar. Për këta i Madhëruari thotë:

- Shpresohet që këta të jenë të udhëzuar *(në rrugën e drejtë)*. - Fjala "*asâ*", - e përkthyer "shpresohet", - në Kur'an vjen me kuptimin "pa dyshim", ose "është e sigurt". Ibn Is'haku ka thënë se fjala "*asâ*" prej Allahut është "siguri e plotë"

Ajetet 19 - 22

19. Vërtet e konsideroni dhënien ujë haxhinjve dhe kujdestarinë për Xhaminë e Shenjtë, të njëjtë me besimin tek Allahu dhe Dita e Fundit dhe luftën në rrugën e Allahut? Jo, këto nuk janë të njëjta për Allahun. Allahu nuk i udhëzon në rrugën e drejtë keqbërësit.

20. Ata të cilët kanë besuar, emigruar dhe luftuar me pasurinë dhe jetën e tyre në rrugën e Allahut, kanë pozitë më të lartë tek Allahu. Dhe ata janë fitimtarët.

21. Zoti i tyre u jep lajmin e mirë për mëshirë nga Vetë Ai, për kënaqësinë e Tij *(ndaj tyre)* **dhe për kopshte, ku do të kenë mirësi të pandërprera.**

22. Ata do të jenë të përjetshëm në to. Me të vërtetë, tek Allahu ka shpërblim të madh.

Shpjegimi i ajeteve

- Vërtet e konsideroni dhënien ujë haxhinjve dhe kujdestarinë për Xhaminë e Shenjtë, të njëjtë me besimin tek Allahu dhe Dita e Fundit dhe luftën në rrugën e Allahut? - Si tefsir të këtij ajeti, Ibn Abasi ka thënë: "Idhujtarët thanë: "Kujdesi për Xhaminë e Shenjtë dhe shërbimi me ujë i haxhinjve, janë më të vlefshme sesa besimi dhe xhihadi, duke i kthyer kështu shpinën besimit të Kur'anit dhe rrugës së Profetit të Allahut. Por Allahu i Madhëruar u tregoi se besimi i vërtetë e i pastër dhe xhihadi në mbështetje të Profetit ﷺ janë më të vyera se kujdesi që idhujtarët tregonin për Xhaminë e Shenjtë dhe përkujdesi i tyre për t'u shërbyer me ujë haxhinjve, sepse këto vepra nuk u sillnin asnjë dobi, për shkak të shirkut të tyre.

- Jo, këto nuk janë të njëjta për Allahun. Allahu nuk i udhëzon në rrugën e drejtë keqbërësit. - Këta të cilët e quanin veten si kujdestarë të Xhamisë, Allahu i Lartësuar i quajti keqbërës, për shkak të idhujtarisë së tyre. Atyre nuk u vlente aspak përkujdesja për Qaben dhe asnjë punë tjetër. Uelid Ibn Muslimi sjell rrëfimin nga Numan Ibn Beshir el Ensari, i cili tregon: 1338. "Isha ulur pranë mimberit të Profetit të Allahut së bashku me disa shokë të tij. Dikush prej tyre tha: "Nuk mendoj se ka në Islam punë më të mirë se dhënia ujë haxhinjve." Një tjetër

tha: "Unë them se është kujdesi për Xhaminë e Shenjtë." Një tjetër tha: "Xhihadi në rrugën e Allahut është më i mirë sesa ato që thoni ju." Umer Ibn Hatabi i qortoi dhe tha: "Mos e ngrini zërin pranë minberit të Profetit të Allahut! - Kjo ndodhi ditën e xhuma. - Kur të fal xhumanë, - tha ai - do të shkoj tek Profeti i Allahut, që ta pyes për këtë çështje, që ju keni kundërshtime." Dhe ashtu veproi. Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Vërtet e konsideroni dhënien ujë haxhinjve dhe kujdestarinë për Xhaminë e Shenjtë... deri tek: "Allahu nuk i udhëzon në rrugën e drejtë keqbërësit." Këtë hadith e ka sjellë Muslimi në *Sahih*-un e tij, Ebu Daudi - dhe ky është versioni i sjellë prej tij, - Ibn Merdeuejhi dhe Ibn Ebu Hatimi në *Tefsir*-et e tyre, si dhe Ibn Hibani në *Sahih*-un e tij.

Ajetet 23 - 24

23. O ju që keni besuar! Mos i mbani për mbrojtës *(e aleatë)* **prindërit dhe vëllezërit tuaj, nëse ata parapëlqejnë mosbesimin kundrejt besimit! Çdokush prej jush që miqësohet me ta, është, vërtet keqbërës.**

24. Thuaj: "Në qoftë se etërit tuaj, djemtë tuaj, vëllezërit tuaj, bashkëshortet tuaja, farefisi juaj, pasuria që keni fituar, tregtia për të cilën frikësoheni se do të dështojë ose banesat ku ju gjeni kënaqësi, janë më të dashura për ju sesa Allahu, se i Dërguari i Tij dhe se lufta për në rrugën e Tij, atëherë prisni *(vendimin e Tij)* **dhe të jeni të sigurt se Allahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë të shfrenuarit.**

Shpjegimi i ajeteve

- O ju që keni besuar! Mos i mbani për mbrojtës *(e aleatë)* **prindërit dhe vëllezërit tuaj, nëse ata parapëlqejnë mosbesimin kundrejt besimit! Çdokush prej jush që miqësohet me ta, është, vërtet keqbërës. -** Allahu i Lartësuar i urdhëron besimtarët për distancim nga mohuesit e besimit, edhe nëse ata janë etërit apo fëmijët e tyre. Ai i ndalon që t'i bëjnë miq e aleatë ata njerëz që zgjedhin mohimin kundrejt besimit. Madje, Ai i kërcënon

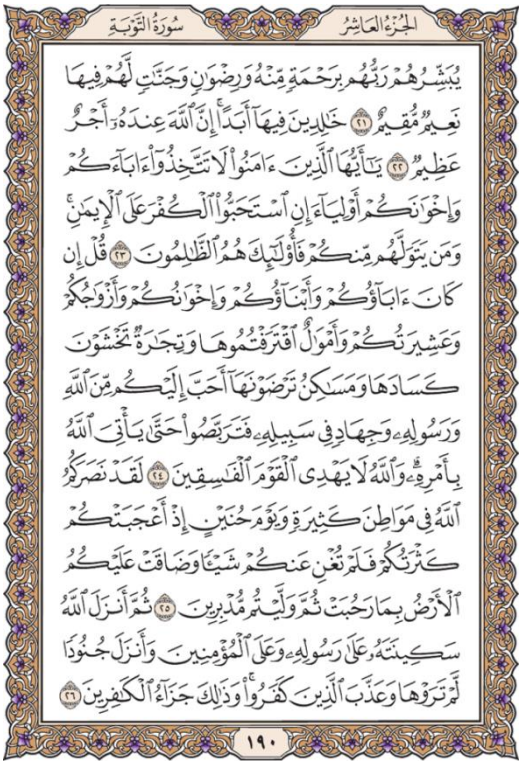
الجزء العاشر سورة التوبة
يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَٰنٍ وَجَنَّٰتٍ لَّهُمْ فِيهَا
نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ
عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَابَآءَكُمْ
وَإِخْوَٰنَكُمْ أَوْلِيَآءَ إِنِ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْكُفْرَ عَلَى ٱلْإِيمَٰنِ ۚ
وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ إِن
كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ
وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ
كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ
وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ
بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ نَصَرَكُمُ
ٱللَّهُ فِى مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ
كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْـًٔا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ
ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ
سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا
لَّمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦﴾
١٩٠

besimtarët që të mos e nënvlerësojnë këtë urdhër të Tij, kur thotë: "Nuk gjen popull që beson Allahun dhe Ditën e Gjykimit e të dojë ata që e kundërshtojnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij, edhe sikur ata të jenë prindërit, fëmijët, vëllezërit ose farefisi i tyre. Të tillë janë ata, në zemrat e të cilëve Ai ka shkruar besimin, e ka forcuar me shpirt nga ana e Tij dhe do t'i futë në kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj. Aty do të jenë përgjithmonë. Allahu është i kënaqur me punën e tyre dhe ata janë të kënaqur me shpërblimin e Tij. Këta janë pala e Allahut. Ta dini se pala e Allahut janë të shpëtuarit." [Muxhadile 22]. Hafidh el Bejhakiu sjell thënien nga Abdullah Ibn Sheudhebi, se ajeti i sipërm u zbrit e flet për Ebu Ubejde Ibn Xherahun, kur i ati, Xherahu, u përpoq ta vriste, ndërsa ai i shmangej përballjes me të. Por kur i ati nuk po i ndahej përpjekjeve për ta vrarë, Ebu Ubejde e vrau atë. Kjo ndodhi gjatë luftës së Bedrit, prandaj Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Nuk gjen popull që beson Allahun dhe Ditën e Gjykimit e të dojë ata që e

kundërshtojnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij, edhe sikur ata të jenë prindërit...” Në vijim, Allahu i Lartësuar i kërcënon ata të cilët i japin përparësi familjes e farefisnisë, kundrejt besimit të vërtetë në Allahun dhe mbështetjes së Profetit të Tij:

- Thuaj: “Në qoftë se etërit tuaj, djemtë tuaj, vëllezërit tuaj, bashkëshortet tuaja, farefisi juaj, pasuria që keni fituar, tregtia për të cilën frikësoheni se do të dështojë ose banesat ku ju gjeni kënaqësi, janë më të dashura për ju sesa Allahu, se i Dërguari i Tij dhe se lufta për në rrugën e Tij, atëherë prisni *(vendimin e Tij)* - Nëse të gjitha këto çështje joshëse për njerëzit janë më të dashura sesa i Dërguari i Allahut dhe se lufta për rrugën e Tij, atëherë prisni dënimin dhe zemërimin e Allahut mbi ju.

- dhe të jeni të sigurt se Allahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë të shfrenuarit. - Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Zuhra Ibn Meabedi, që përcjell nga gjyshi i tij, i cili tregon: 1339. “Ishim duke ecur me Profetin e Allahut, ndërkohë që ai kishte kapur dorën e Umer Ibn Hatabit, i cili po thoshte: “Betohem në Zotin, o i Dërguari i Allahut! Ti je më i dashur për mua se çdokush, përveç vetes time!” Profeti tha: “Askush nga ju nuk ka besuar *(tërësisht)*, derisa unë të jem më i dashur për të edhe sesa vetja e vet.” Atëherë, Umeri tha: “Tani, ti je më i dashur për mua edhe sesa vetja ime.” Profeti i tha: “Tani po, o Umer *(ke besuar plotësisht)*!” Buhariu e sjell i vetëm këtë version. Në një hadith të saktë, Profeti i Allahut ka thënë: 1340. “Betohem në Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im, se askush nga ju nuk ka besuar *(plotësisht)*, derisa unë të jem më i dashur për të sesa prindi i tij, fëmija i tij dhe të gjithë njerëzit bashkë.” Imam Ahmedi dhe Ebu Daudi, - dhe ky është versioni i sjellë prej këtij të fundit, - sjellin rrëfimin nga Ibn Umeri, se ai e ka dëgjuar Profetin ﷺ të thotë: 1341. “Kur të shisni e blini me fajde (*bejul ine*), të merreni me bishtat e lopëve dhe të kënaqeni me bujqësi dhe ta braktisni xhihadin, Allahu ka për t’ju hedhur mbi krye një poshtërim dhe nuk ka për t'jua larguar, derisa të ktheheni sërish në fenë tuaj.”

Ajetet 25 - 27

25. Sigurisht që Allahu ju ka ndihmuar në shumë beteja. Edhe në ditën e Hunejnit, kur ju u mahnitët nga numri juaj i madh, por që nuk ju vlejti aspak. Toka ju duk e ngushtë, me tërë atë gjerësi dhe më pas ju u tërhoqët.

26. Por Allahu zbriti qetësinë e Tij mbi të Dërguarin dhe mbi besimtarët. Ai zbriti një ushtri *(melekësh)*, **që ju nuk e patë, dhe i dënoi jobesimtarët. Ky qe “shpërblimi” i mohuesve.**

27. Pas kësaj, Allahu ia pranon pendimin atij që do. Allahu është Falës i madh e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

- Sigurisht që Allahu ju ka ndihmuar në shumë beteja. Edhe në ditën e Hunejnit, kur ju u mahnitët nga numri juaj i madh, por që nuk ju vlejti aspak. Toka ju duk e ngushtë, me tërë atë gjerësi dhe më pas ju u tërhoqët. - Allahu i Madhëruar u kujton besimtarëve mirësinë e Tij të madhe dhe ndihmën që Ai u ka dhënë atyre në shumë beteja të zhvilluara nga Profeti. E gjithë kjo ka ndodhur veçse me kujdesin, ndihmën dhe caktimin e Allahut dhe jo prej numrit të madh apo forcës luftarake. Ndihma e fitorja vjen vetëm nga Allahu, pavarësisht numrit të madh apo të vogël. Kështu ndodhi në luftën e Hunejnit, kur muslimanët u kënaqën me numrin e madh të luftëtarëve, por që nuk u vlejti aspak në përballjen me armikun. Përveç një pakice, ata ikën nga fushëbeteja, duke lënë Profetin e Allahut. Por Allahu zbriti qetësinë, prehjen dhe ndihmën e Tij për Profetin dhe besimtarët që qëndruan me të, siç do ta tregojmë të shtjelluar më pas, në dashtë Allahu, për t'iu treguar se ndihma e fitorja vjen veçse nga Allahu dhe forca që Ai u dhuron. Sa e sa grupe të vogla kanë mundur e thyer grupe të mëdha, me lejen e Allahut! Allahu është me të durueshmit. Lufta e Hunejnit u zhvillua pas çlirimit të Mekës, në muajin Sheual të

vitit të tetë të Hixhretit. Pas çlirimit të Mekës, Profeti dëgjoi se fisi i Hauazinit, filluan të mobilizonin gjithçka për një luftë kundër tij. Udhëheqësit të tyre Malik Ibn Auf el Nadriu iu bashkua i gjithë Thekifi. Me ta u bashkuan edhe fisi i Xhushumit, fisi i Sad Ibn Bekrit dhe disa njerëz prej fisit Benu Hilal, por ata ishin të pakët në numër. Po kështu iu bashkuan edhe fiset Amr Ibn Amir dhe Aun Ibn Amir. Ata morën me vete në këtë luftë gratë e fëmijët e tyre, si edhe gjithë pasuritë e bagëtitë që kishin. Profeti u nis në drejtim të tyre, në krye të një ushtrie prej mbi 10 mijë vetësh. Kjo ushtri ishte e përbërë nga ushtarët që morën pjesë në çlirimin e Mekës, prej muhaxhirëve dhe ensarëve, por edhe pjesëtarë të fiseve arabe. Me të dolën edhe ata që pranuan Islamin në çlirimin e Mekës, pra, ata që u quajtën *tulekâu* dhe ishin gati dy mijë vetë. Ai nisi marshimin drejt armikut dhe u përball me të në një luginë të quajtur Hunejn. Përballja me ta filloi herët në agim, pa zbardhur dita. Muslimanët filluan të zbrisnin në luginë, ndërkohë Heuazinët ishin gati për sulm. Me të dalë ballë tyre, muslimanët u goditën nga një sulm i rrufeshëm dhe u mbuluan nga shigjetat. Heuazinët u lëshuan me shpatat e zhveshura si një trup i vetëm, ashtu siç ishin porositur nga Mbreti i tyre. Për këtë arsye, shumë muslimanë u larguan nga fushëbeteja, sikurse i përshkruan Allahu i Lartësuar në ajet. Ndërkohë, Profeti i Allahut, që qëndronte hipur mbi një mushkë të bardhë, u drejtua drejt armikut. Abasi, xhaxhai i Profetit, kishte kapur frerin e djathtë, ndërsa Ebu Sufjan Ibn Harith Ibn Abdul Mutalibi kishte kapur frerin e majtë. Ata mundoheshin ta mbanin me forcë mushkën, që të mos shkonte në drejtimin e armikut, kurse Profeti thoshte me zë të lartë emrin e tij: 1342. "Unë jam Profet e jo mashtrim. Unë jam i biri i Abdul Mutalibit." Gjithashtu, ai thërriste muslimanët, që të ktheheshin tek ai: 1343. "Ejani tek unë, o robërit e Allahut! Unë jam Profeti i Allahut." Me Profetin ﷺ qëndruan rreth 100 sahabë, mes të cilëve Ebu Bekri, Umeri, Abasi, Aliu, Fadël Ibn Abasi, Ebu Sufjan Ibn Harithi, Ejmeni, i biri i Ummu Ejmenit, Usame Ibn Zejdi etj. - Allahu qoftë i kënaqur prej tyre! Pastaj Profeti urdhëroi Abasin, i cili kishte një zë të fortë e të dëgjueshëm, që të thërriste me zë të lartë të gjithë ata muhaxhirë dhe ensarë, të cilët i dhanë besën poshtë pemës gjatë vitit të Hudejbijes dhe iu betuan se kurrë nuk do ta braktisin fushëbetejën: 1344. "O ju që dhatë besën poshtë pemës!". Ose: 1345. "O ju që dini suren Bekare!" Atëherë, ata me të dëgjuar zërin, u përgjigjën: "Si urdhëron! Si urdhëron!" Kështu, ata filluan të mblidheshin rreth Profetit të Allahut. Madje, shumë nga ata, duke qenë se kafshët nuk iu bindeshin e të ktheheshin shpejt, zbrisnin prej tyre dhe ktheheshin me vrap drejt zërit, që i thërriste. Pasi një grup i vogël prej tyre u kthyen tek Profeti, atëherë ai i urdhëroi për sinqeritet të plotë në përballjen dhe sulmin kundër armikut. Pastaj mori një grusht dhé e pasi iu lut Allahut për fitore, e hodhi dheun në drejtim të ushtrisë armike, duke thënë: 1346. "O Allah, ma përmbush e plotëso atë që më ke premtuar!" Nuk mbeti askush prej tyre pa iu futur dheu në sy dhe në gojë, duke u shpërqendruar tërësisht nga luftimi. Kështu filloi mposhtja e tyre dhe muslimanët filluan t'i ndiqnin pas, t'i vrisnin e t'i zinin robër. Aq shpejt u zhvillua ky sulm, saqë pa u mbledhur e tërë ushtria tek Profeti, të gjithë robërit ishin ndërkohë para tij. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Bera Ibn Azibi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) se një burrë e pyeti atë dhe i tha: 1347. "O Ebu Umara! Vërtet ikët nga fushëbeteja Ditën e Hunejnit?" - "Por Profeti i Allahut nuk u largua. Heuazinët ishin harkëtarë të sprovuar, por kur i sulmuam me shpata, ata u tërhoqën dhe njerëzit filluan të merreshin me plaçkën e luftës. Më pas, ata sulmuan me shigjeta dhe njerëzit u larguan. Në ato momente kur njerëzit largoheshin, e shihja Profetin hipur mbi mushkën e tij dhe thoshte: "Unë jam Profet e jo mashtrim!

Unë jam i biri i Abdul Mutalibit!" Ndërsa Ebu Sufjan Ibn Harith Ibn Abdul Mutalibi kishte kapur frerin dhe mundohej ta mbante me forcë mushkën." Kjo tregon për trimërinë e guximin e madh të Profetit të Allahut. Pikërisht në kulmin e luftës, kur beteja ishte ndezur fort dhe në kohën kur ushtarët ishin larguar prej tij, ai drejtohet nga armiku dhe e thotë me zë të lartë emrin e tij, si për ata armiq që e njihnin, edhe për ata që nuk e njihnin. Paqja dhe bekimet e Allahut, si edhe të gjitha lavdërimet qofshin për Profetin ﷺ pa ndërprerë, deri në Ditën e Gjykimit! I pakët në numër, i hipur në një mushkë të ngadaltë, mbi të cilën as që mund të largohesh e të shpëtoje nga armiku, ai ishte i mbushur me besim të plotë në Allahun, i mbështetur tërësisht në fuqinë e pushtetin e Tij absolut, me besim të sigurt se Allahu do ta ndihmonte e do t'i dhuronte fitoren, ai ecte drejt armikut. Ai ishte i bindur se Allahu do ta ndihmonte fenë e Tij dhe do ta bëjë të epërme, mbi të gjitha fetë në botë.

- Por Allahu zbriti qetësinë Tij mbi të Dërguarin dhe mbi besimtarët. - Ai zbriti qetësinë, qëndrueshmërinë e prehjen në zemrat e tyre.

- Ai zbriti një ushtri *(melekësh)*, **që ju nuk e patë, dhe i dënoi jobesimtarët. Ky qe "shpërblimi" i mohuesve.** - Ai zbriti melekë në ndihmë të Profetit. Imam Ebu Xhafer Ibn Xheriri sjell hadithin nga Abdurahman *meula* Ibn Berthen, i cili thotë: "Më ka treguar një burrë, i cili ishte në ushtrinë e idhujtarëve ditën e Hunejnit, dhe më ka thënë: 1348 "Kur u përballëm me shokët e Profetit të Allahut, në Betejën e Hunejnit, ata nuk qëndruan më gjatë se një mjelje deleje. Pasi filluan të shpërndaheshin e largoheshin nga fushëbeteja, ne iu vumë pas, derisa arritëm tek ai që kishte hipur mbi një mushkë të bardhë. Ai ishte Profeti i Allahut. Para nesh dolën disa burra të bardhë dhe të hijshëm, në pamje dhe fytyrë, të cilët po na thoshin: "Fytyra të shëmtuara! Kthehuni ...! Kështu ne u mposhtëm, u tërhoqëm, derisa ata hipnin mbi qafat tona, dhe ndodhi ajo që ndodhi." Nga Shejbe Ibn Uthman përcillet se ka thënë: 1349. "Unë isha me Profetin e Allahut në Betejën e Hunejnit. Betohem në Zotin se nuk dola për të mbështetur Islamin apo nga njohja e tij, por nuk doja kurrsesi që Heuazinët të triumfonin mbi Kurejshët. Duke qenë pranë tij, i thashë: "O i Dërguari i Allahut! Unë shoh kuaj *belka (të zinj me këmbët e ballin të bardhë)*!" Ai më tha: "O Shejbe, ato mund t'i shohë veçse mohuesi!" Pastaj goditi me dorën e tij mbi gjoksin tim dhe tha: "*O Allah, udhëzoje Shejben!*" Pastaj goditi me dorën e tij për herë të dytë mbi gjoksin tim dhe tha: "*O Allah, udhëzoje Shejben!*" Pastaj goditi me dorën e tij për herë të tretë mbi gjoksin tim dhe tha: "*O Allah, udhëzoje Shejben!*" Betohem në Allahun se, pasi e ngriti dorën nga gjoksi im për herën e tretë, nuk kishte krijesë më të dashur në zemrën time se ai ..." dhe vazhdon hadithi i plotë, ku përmenden përballjet e dy ushtrive, humbjet fillimisht të muslimanëve, thirrjen e Abasit, lutjet e Profetit për ndihmë nga Allahu dhe për mposhtjen e idhujtarëve. Seid Ibn Saib Ibn Jesari tregon nga i ati, i cili ka thënë: "Jezid Ibn Amir el Seuani ishte nga ata që morën pjesë në Hunejn dhe ishte në rradhët e idhujtarëve, por pranoi Islamin më pas. Ne e pyetëm atë rreth frikës që Allahu hodhi në zemrat e idhujtarëve ditën e Hunejnit dhe ai mori një grusht rëre e guralecash dhe e hodhi në një tas dhe tha: "Na u duk sikur një i tillë gjendej brenda nesh." Ky hadith mbështetet edhe nga një hadithi i Fihrij Jezid Ibn Usejdit. Allahu është më i ditur. Në *Sahihu*-un e Muslimit është hadithi nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1350. "Jam ndihmuar e më është dhënë fitorja, përmes tmerrit që pushton zemrat e armiqve të mi dhe më është dhënë oratoria e plotë." I Lartësuari thotë: "Ai zbriti një ushtri *(melekësh)*, që ju nuk e patë, dhe i dënoi jobesimtarët. Ky qe "shpërblimi" i mohuesve."

- Pas kësaj, Allahu ia pranon pendimin atij që do. Allahu është Falës i madh e

Mëshirëplotë. - Allahu i Lartësuar ia pranoi pendimin pjesës së mbetur të Heuazinasve dhe ata pranuan Islamin. Ata e arritën Profetin kur ai ishte afër Mekës, në *El Xhirane*, afër 20 ditë pas betejës. Profeti u dha dy mundësi për të zgjedhur: Ose të merrnin mbrapsht gratë e fëmijët e tyre, ose pasurinë që iu mor si plaçkë lufte nga muslimanët. [101] Ata sigurisht që zgjodhën gratë dhe fëmijët e tyre, të cilët ishin afërsisht 6000 vetë, gra e fëmijë. Kështu, Profeti ua ktheu gratë e fëmijët e tyre, ndërsa plaçkën e luftës e ndau mes luftëtarëve. Gjithashtu, ai u dha prej *neflit* edhe *tulakâ*-ve (të falurve), që tu afronte zemrat në Islam. Çdokujt prej tyre i dha nga 100 deve. Mes atyre që u dha 100 deve ishte edhe Malik Ibn Auf el Nadri, të cilin e la si udhëheqës të popullit të tij, ashtu siç ishte më parë, i cili e lëvdonte shumë Profetin në poezinë e tij të njohur.

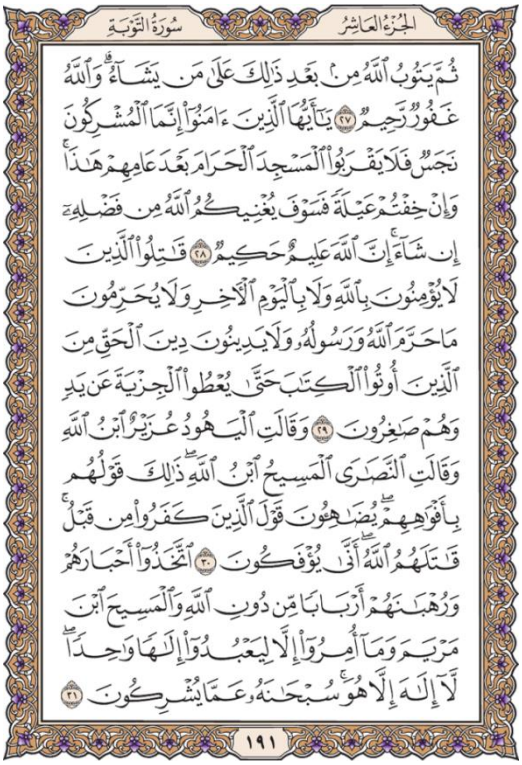

Ajetet 28 - 29

28. O ju që keni besuar! Idhujtarët janë vërtet të papastër, prandaj mos i lini t'i afrohen Xhamisë së Shenjtë pas këtij viti! Dhe mos kini frikë nga varfëria, sepse Allahu, nëse dëshiron, ju bën të pasur me mirësinë e Tij. Allahu është vërtet i Gjithëditur dhe i Urtë.

29. Luftojini ata që u është dhënë Libri, të cilët nuk besojnë në Allahun dhe në Ditën e fundit, që nuk e konsiderojnë të ndaluar atë që e ka ndaluar Allahu dhe i Dërguari i Tij dhe që nuk e besojnë *(Islamin)* **fenë e vërtetë, derisa të japin xhizjen me dorën e tyre, duke qenë të përulur.**

Shpjegimi i ajeteve

- O ju që keni besuar! Idhujtarët janë vërtet të papastër, prandaj mos i lini t'i afrohen Xhamisë së Shenjtë pas këtij viti! - Allahu i Lartësuar i urdhëroi robërit e Tij besimtarë, - të cilët janë të pastër si në fenë e tyre, ashtu edhe në trupin dhe qenien e tyre, - që të dëbonin nga Xhamia e Shenjtë idhujtarët, të cilët janë të pisët në besimet e tyre të kota. Ai urdhëroi që ata të mos i afroheshin më Xhamisë së Shenjtë pas zbritjes së këtyre ajeteve, dhe kjo ndodhi në vitin e nëntë të hixhretit. Kështu, Profeti dërgoi Aliun si shoqërues të Ebu Bekrit atë vit dhe e urdhëroi që t'u kumtonte idhujtarëve: "Pas këtij viti nuk ka për të bërë haxhin asnjë idhujtar dhe askush nuk do të bëjë më tavaf në Qabe i zhveshur!" Dhe, vërtet, Allahu i Lartësuar e përmbushi këtë ligj me caktimin e Tij. Imam El Euzai thotë: "Umer Ibn Abdul Azizi shkroi që të zbatohej si ligj: "Ndalojini jehudët dhe të krishterët që të hyjnë në xhamitë e muslimanëve!" Këtë ndalesë ai e shoqëronte me fjalën e Allahut: "Idhujtarët janë vërtet të papastër...". Në vijim i Lartësuari thotë:

- Dhe mos kini frikë nga varfëria, sepse Allahu, nëse dëshiron, ju bën të pasur me mirësinë e Tij. - Ibn Is'haku tregon: "Njerëzit filluan të thoshin: "Do të na dëmtohet biznesi, do të zbrazen tregjet dhe do të prishen lidhjet që kishim në shkuarën. Atëherë Allahu shpalli ajetin: "Mos kini frikë nga varfëria, sepse Allahu, nëse dëshiron, ju bën të pasur me mirësinë e Tij."

Ibn Abasi dhe një grup tabiinësh, duke shpjeguar këtë ajet, deri tek pjesa: "...derisa të japin xhizjen me dorën e tyre, duke qenë të përulur", kanë thënë që kuptimi është: "Kjo është si zëvendësim për frikën që patët nga pasojat e prishjes së tregtisë. Allahu jua zëvendësoi me nënshtrimin e idhujtarëve dhe ithtarëve të Librit, për të paguar xhizjen".

- Allahu është vërtet i Gjithëditur dhe i Urtë. - Allahu është i gjithëditur për atë që është e mirë dhe në dobinë tuaj. Ai është i Urtë në lidhje me gjithçka që urdhëron apo ndalon, sepse Ai është i Plotë në veprat dhe Fjalët e Tij. Ai është i drejtë në krijimin dhe urdhëresat e ligjet e Tij. Allahu ua zëvendësoi humbjen e tregtisë me pasuri të mëdha, që muslimanët mblidhnin nga xhizja që paguante *ehlu dhimme.*

- Luftojini ata që u është dhënë Libri, të cilët nuk besojnë në Allahun dhe në Ditën e fundit, që nuk e konsiderojnë të ndaluar atë që e ka ndaluar Allahu dhe i Dërguari i Tij dhe që nuk e besojnë *(Islamin)* **fenë e vërtetë, derisa të japin xhizjen me dorën e tyre, duke qenë të përulur. -** Ky ajet është urdhri i parë për luftë kundër ithtarëve të Librit, pasi ishin rregulluar marrëdhëniet me idhujtarët dhe njerëzit filluan të hynin në fenë e Allahut grupe-grupe të mëdha. Pasi Gadishulli Arabik pranoi Islamin dhe pasi gjendja u stabilizua, Allahu i Lartësuar urdhëroi Profetin e Tij për luftë kundër ithtarëve të Librit, jehudë e të krishterë. Ky urdhër u dha vitin e nëntë, pasi ata refuzuan të besonin e pasonin Profetin e Allahut. Ata as Profetin e fundit e besuan dhe as fenë dhe mësimet e profetëve të tyre zbatuan, por i tjetërsuan e shtrembëruan ato. Ata thjesht pasonin dëshirat dhe të parët e tyre drejt humbjes. Të gjithë profetët e shkuar përgëzuan për ardhjen e Muhamedit dhe urdhëruan për pasimin e tij, por kur ai erdhi me Shpalljen e Zotit, ata e mohuan atë. Për këtë arsye, Profeti i Allahut u përgatit për luftën kundër romakëve dhe i nxiti njerëzit të përgatiteshin për këtë luftë. Kështu, u mblodhën gati 30 mijë ushtarë, edhe pse më pas disa grupe munafikësh rreth e rrotull Medinës u tërhoqën. Kjo ndodhi në një periudhë kur kishte temperatura të larta, thatësirë dhe varfëri të madhe. Profeti i Allahut u nis drejt Shamit, për të luftuar kundër romakëve, derisa arriti në Tebuk, ku ngriti kampin dhe qëndroi 20 ditë. Pastaj, pasi fali namazin *istihare,* u kthye, duke parë edhe gjendjen e dobët e varfërinë e madhe, sikur do të shpjegohet më pas, në dashtë Allahu i Lartësuar. Në këtë ajet janë mbështetur ata që thonë se xhizja merret veçse nga ithtarët e Librit, ose nga ata që janë të ngjashëm me ta, si *mexhusët*. Është transmetuar me saktësi se Profeti mori xhizje prej mexhusëve të Hexherit. Ky është qëndrimi i Imam Shafiut, por edhe i Ahmedit, sipas mendimit më të njohur që vjen prej tij. Ndërsa Ebu Hanife ka thënë se nga të huajt, pra, joarabët, xhizja merret nga të gjithë, qofshin ithtarë Libri ose idhujtarë. Ndërsa te popujt arabë merret veçse nga ithtarët e Librit. Imam Maliku është shprehur se xhizja lejohet të merret nga të gjithë llojet e mohuesve të besimit islam, qofshin ata ithtarë të Librit, mexhusë, idhujtarë etj. Allahu i Lartësuar thotë: "... derisa të japin xhizjen me dorën e tyre, duke qenë të përulur." Pra, nëse ata nuk pranojnë Islamin, atëherë janë të detyruar që të paguajnë xhizjen, të nënshtruar e të përulur, të poshtëruar e nënçmuar.[102] Për këtë arsye, nuk lejohet t'u japësh privilegje të ashtuquajturve *ehlu dhimme* ose të ngrihen e vlerësohen mbi muslimanët. Përkundrazi, ata duhet të jenë të nënçmuar e të përulur. Në *Sahih*-un e Muslimit është hadithi nga Ebu Hurejra se Profeti ka thënë: 1351. "Mos u jepni ju të parët selam judejve dhe të krishterëve, dhe nëse i takoni në rrugë, ngushtojuani atë!" [103] Udhëheqësi i besimtarëve Omer Ibn Hattabi u vendosi të tilla kushte poshtëruese e përçmuese ithtarëve të Librit, që banonin në Sham. Këtë dokument e kanë sjellë deri tek ne imamët hafizë, mbështetur te dëshmia e Abdurahman Ibn Ganim el Eshariut, i cili

rrëfen: "Të krishterët e Shamit i shkruan një letër Umer Ibn Hatabit, pasi pranuan kushtet e vendosura prej tij mbi ta, ku, ndër të tjera, thuhej: "*Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit*! Ky mesazh i dërgohet robit të Allahut, Umerit, udhëheqësit të besimtarëve, nga të krishterët e qytetit... . Kur erdhët tek ne, ju kërkuam sigurinë e jetës për veten e familjet tona dhe sigurimin e pasurive tona dhe besimtarëve të fesë sonë. Ne ramë dakord që:

- të mos ndërtojmë në viset tona apo rreth nesh kisha, manastire, abaci dhe streha murgjërish të reja, veç atyre që kanë qenë më parë dhe as të rinovojmë ato të cilat janë prishur e rrënuar, apo që bien ndesh me projektet e muslimanëve.
- Të mos ndalojmë asnjë musliman, që të qëndrojë në to si vizitor natën apo ditën dhe të hapim dyert për çdo musliman udhëtar e kalimtar dhe ta strehojmë e ushqejmë për tri ditë.
- Të mos strehojmë në kishat e shtëpitë tona asnjë spiun armik e ta fshehim atë nga muslimanët.
- Të mos jemi të detyruar t'u mësojmë fëmijëve tanë Kur'an.
- Të mos shfaqim haptazi *shirk* dhe të mos ftojmë asnjë në të.
- Të mos pengojmë asnjë prej të afërmve tanë që të pranojnë Islamin, nëse dëshirojnë diçka të tillë.
- Të respektojmë muslimanët.
- Të mos përgjasojmë me muslimanët në asnjë aspekt, as në veshjen apo takijen apo amamen (mbështjelljen e kokës), as në këpucët e nallanet, as në mënyrën e ndarjes së flokëve; të mos i zbukurojmë e stolisim armët me argjend, e as t'i mbajmë ato me vete; të mos i gdhendim unazat tona me gërma arabe; të mos tregtojmë pije dehëse. ....gjithmonë të vishemi me veshjet tona të posaçme dalluese kudo që të jemi; të lidhim gjithmonë një rrip mezi mbi rrobat tona.
- Të mos shfaqim kryqe ose shenjë prej librave tanë në tregjet apo rrugët e muslimanëve.
- Të mos u biem këmbanave në kishat tona, veçse pak e me zë të ulët, dhe të mos e ngremë zërin në lutjet brenda kishave tona, në prani të muslimanëve, ose në rrugët dhe tregjet e tyre ..."

Ajetet 30 - 31

30. Jehudët thanë: "Uzejri është biri i Allahut", ndërsa të krishterët thanë: "Mesihu është biri i Allahut". Këto janë fjalët që dalin nga goja e tyre, duke imituar atë që thoshin jobesimtarët e mëparshëm. I vraftë Allahu! Si largohen nga e vërteta!

31. Ata i konsideruan priftërinjtë, oshënarët dhe Mesihun - birin e Merjemes, si zota veç Allahut, ndërkohë që ishin urdhëruar të adhuronin veç Allahun. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. I Lartësuar është Ai mbi gjithçka që ia shoqërojnë!

Shpjegimi i ajeteve

- Jehudët thanë: "Uzejri është biri i Allahut", ndërsa të krishterët thanë: "Mesihu është biri i Allahut". - Kjo është nxitje nga Allahu i Lartësuar për të luftuar kundër mohuesve të besimit të vërtetë, jehudë e të krishterë, duke u kujtuar fjalën e tyre të shëmtuar dhe atë shpifje të ulët për Allahun e Lartësuar. Jehudët thanë se Uzejri është biri i Allahut, ndërsa krishterët thanë se Mesihu është biri i Allahut, ose vetë Allahu, ose pjesë e Trinisë (siç e quajnë). Por Allahu i Lartësuar i hedh poshtë këto shpifje të këtyre dy grupacioneve. Ai thotë:

- Këto janë fjalët që dalin nga goja e tyre, duke imituar atë që thoshin jobesimtarët e mëparshëm. - Ata nuk kanë asnjë argument ku mbështeten për këto trillime, përveç shpifjeve e gënjeshtrave të tyre. Ata thonë fjalë të ngjashme me fjalët e jobesimtarëve të hershëm, të cilët gjithashtu ishin të humbur.

- I vraftë Allahu! Si largohen nga e vërteta! - Ibn Abasi ka thënë: "Allahu i mallkoftë, si mund të anojnë nga e vërteta, ta braktisin atë që është aq e qartë dhe e dukshme, e të anojnë drejt së keqes, trillimeve e të pavërtetës?!

- Ata i konsideruan priftërinjtë, oshënarët dhe Mesihun - birin e Merjemes, si zota veç Allahut, ndërkohë që ishin urdhëruar të adhuronin veç Allahun. - Imam Ahmedi, Tirmidhiu dhe Ibn Xheriri sjellin përmes rrugësh të ndryshme një hadith nga Adij Ibn Hatimi (Allahu qoftë i kënaqur me të!): 1352. "Kur dëgjoi për Profetin e Allahut dhe ftesën e tij, Adiji u nis për në Sham. Ai kishte pranuar Krishtërimin në kohën para Islamit. E motra dhe një pjesë nga populli i tij kishin rënë robër dhe Profeti i Allahut e ndihmoi motrën e tij, duke i dhënë mundësi e pasuri të mjaftueshme që të kthehej tek vëllai i vet, Adiji. Ajo e nxiti të vëllanë të pranonte Islamin dhe të shkonte të takonte Profetin e Allahut. Kështu, Adiji u nis për në Medinë. Ai ishte udhëheqës në popullin e tij. I ati ishte i mirënjohuri për bamirësitë e shumta, Hatim el Taij. Njerëzit po flisnin shumë për ardhjen e Adijit. Ai shkoi tek Profeti, duke mbajtur në qafë një kryq të argjendtë. Duke lexuar fjalën e Allahut: "Ata i konsideruan priftërinjtë, oshënarët dhe Mesihun - birin e Merjemes, si zota veç Allahut...", ai tha: "Po ata nuk i adhuronin!" Profeti tha: "Përkundrazi, ata bënin haram atë që Zoti kishte bërë hallall dhe bënin hallall atë që Zoti kishte bërë haram, ndërsa ata iu bindeshin dhe i pasonin. Ky ishte adhurimi i tyre." Profeti i Allahut i tha: "Mos, vallë, i shmangesh këtij besimi, që të mos thuash: Allahu është më i Madhi?! A di ndonjë gjë që të jetë më e madhe se Allahu?! ...Adij, çfarë të shtyn të largohesh? Nuk pranon të deklarosh se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, veç Allahut? A di ti ndonjë tjetër që meriton të adhurohet veç Allahut?" Kështu, Profeti vazhdoi ta ftonte në Islam, derisa ai e pranoi, duke thënë dëshminë e vërtetë. E pashë fytyrën e tij se si shndriti nga gëzimi. Pastaj tha: "Nuk ka dyshim se mbi judejtë ka rënë zemërimi i Allahut, ndërsa të krishterët janë të humbur." [104] Në vijim, i Lartësuari thotë: "... ndërkohë që ishin urdhëruar të adhuronin veç Allahun." Kështu, nëse Allahu bën haram diçka, ajo është haram e duhet të konsiderohet e tillë nga besimtari; e nëse Zoti e ka bërë të lejuar diçka, ajo është e lejuar. Ligji që Zoti ka vendosur, ai duhet zbatuar.

- Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. I lartësuar është Ai mbi gjithçka që ia shoqërojnë! - Allahu është i pastër e i dëlirë nga partnerët apo ndihmësit. Nuk ka të barabartë me Të dhe as kundërshtarë. Ai nuk ka bir dhe është i vetmi i adhuruar me meritë, i vetmi Zot e Sundues mbi gjithçka.

Ajetet 32 - 33

32. Ata duan ta shuajnë dritën e Allahut me gojën e tyre. Por Allahu veçse do ta përkryejë dritën e Tij, edhe pse jobesimtarët e urrejnë *(këtë)*.

33. Është Ai që e dërgoi të Dërguarin e Tij me udhëzim *(të qartë)* **e fe të vërtetë, për ta lartësuar atë mbi të gjitha fetë, edhe pse** *(këtë)* **e urrejnë idhujtarët.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ata duan ta shuajnë dritën e Allahut me gojën e tyre. - Ky është qëllimi i këtyre mohuesve, idhujtarëve dhe ithtarëve të Librit. Ata duan që të shuajnë udhëzimin e qartë dhe fenë e vërtetë të Zotit, me të cilën u dërgua Profeti, thjesht nëpërmjet trillimeve të tyre. Ata janë si ai që kërkon të shuajë dritën e Diellit me frymë. Por kjo është diçka e pamundur. Po kështu, edhe feja me të cilën u dërgua Profeti i Allahut do të triumfojë në mënyrë të pashmangshme. Duke iu kundërvënë synimeve të tyre, Allahu thotë:

- Por Allahu veçse do ta përkryejë dritën e Tij, edhe pse jobesimtarët e urrejnë *(këtë)*. **-** *Kafir* vjen nga fjala *kefera,* që do të thotë: "mbulon dhe fsheh diçka". Prandaj edhe nata është quajtur *kafir,* sepse ajo i mbulon (i fsheh) gjërat me errësirën e saj.

- Është Ai që e dërgoi të Dërguarin e Tij me udhëzim *(të qartë)* **e fe të vërtetë, për ta lartësuar atë mbi të gjitha fetë, edhe pse** *(këtë)* **e urrejnë idhujtarët. -** *El hudâ* quhet çdo lajm i vërtetë dhe i sigurt që Profeti ﷺ solli prej Allahut, është imani i vërtetë e korrekt, është dituria e dobishme e sjellë nga Zoti. Ndërsa *dinul ĥak* quhen

veprat e mira e të dobishme, sipas diturisë së vërtetë, të cilat sjellin mirësi në dynja dhe në ahiret. Kështu, Allahu i Lavdëruar e pajisi Profetin e Tij me udhëzim të qartë dhe me fenë e vërtetë, "...për ta lartësuar atë mbi të gjitha fetë". Vjen në hadith të saktë, se Profeti i Allahut ka thënë: 1353. "Allahu ma paraqiti tokën, lindjen e perëndimin e saj dhe pushteti e sundimi i umetit tim do të arrijë në çdo vend që m'u tregua." Imam Ahmedi citon Temim el Darin, se rrëfen që e ka dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 1354. "Kjo çështje (fe) do të hyjë kudo ku arrin nata dhe dita. Zoti nuk do të lërë shtëpi prej guri e as shtëpi prej lëkure, pa e futur këtë fe, me të cilën do të krenojë ata që meritojnë krenarinë dhe do të poshtërojë ata që meritojnë poshtërimin. Ai do të sjellë krenarinë për pasuesit e Islamit dhe poshtërimin për mohuesit e besimit." Temim el Dari thoshte shpesh: "Këtë e mësoi dhe përjetoi farefisi im. Prej tyre, ata që pranuan Islamin u begatuan me mirësi, nderim e krenari, ndërsa ata që mohuan besimin e vërtetë u poshtëruan, përçmuan dhe nënshtruan të paguanin xhizjen.

Ajetet 34 - 35

34. O ju që keni besuar! Ka, vërtet shumë priftërinj dhe oshënarë që në mënyrë të paligjshme hanë pasurinë e njerëzve dhe i pengojnë të tjerët nga rruga e Allahut. Ka edhe nga ata të cilët e fshehin arin e argjendin dhe nuk e shpenzojnë atë në rrugën e Allahut. Lajmëroji për një dënim të dhembshëm!

35. Ditën kur ajo *(pasuria)* **do të digjet në zjarrin e Xhehenemit, e me të do t'u damkoset balli, anët dhe shpinat. Ky është thesari që ju keni grumbulluar për veten. Shijojeni tani atë që keni grumbulluar!".**

Shpjegimi i ajeteve

- O ju që keni besuar! Ka, vërtet shumë priftërinj dhe oshënarë që në mënyrë të paligjshme hanë pasurinë e njerëzve dhe i pengojnë të tjerët nga rruga e Allahut. - *El ahbar* janë dijetarët dhe paria fetare e jehudëve, sikurse ka thënë i Lartësuari:

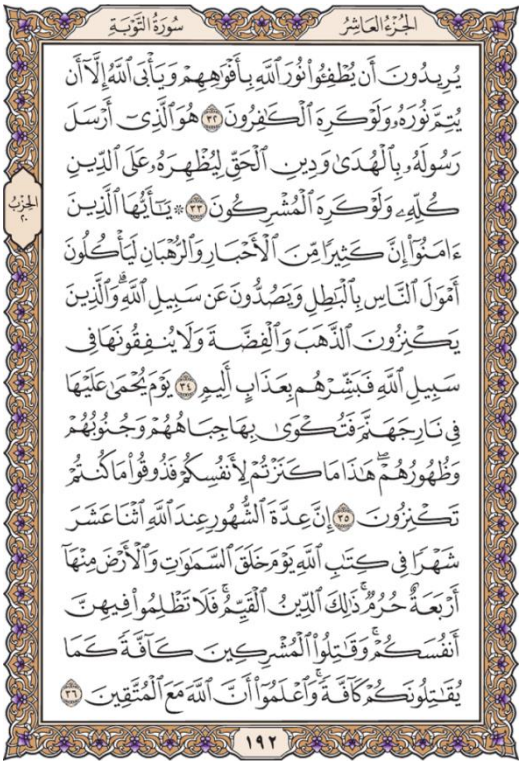
الجزء العاشر سورة التوبة
يُرِيدُونَ أَن يُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَيَأْبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن
يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ
رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ
كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْأَحْبَارِ وَٱلرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ
أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَٰطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۗ وَٱلَّذِينَ
يَكْنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِى
سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا
فِى نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ
وَظُهُورُهُمْ ۖ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ
تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ عِدَّةَ ٱلشُّهُورِ عِندَ ٱللَّهِ ٱثْنَا عَشَرَ
شَهْرًا فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ مِنْهَآ
أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ ۚ فَلَا تَظْلِمُوا۟ فِيهِنَّ
أَنفُسَكُمْ ۚ وَقَٰتِلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا
يُقَٰتِلُونَكُمْ كَآفَّةً ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾
الجزء ١٠
١٩٢

"Përse, vallë, paria e tyre fetare *(rabinët)* nuk i ndal ata nga fjalët e tyre mëkatare dhe nga ngrënia e haramit?! Sa i keq është qëndrimi i tyre!" [Maide 63]. *El ruhbân* quhen murgjit e oshënarët e krishterë. Ndërsa *el kissisûn* janë dijetarët dhe priftërinjtë e krishterëve, sikurse ka thënë i Lartësuari: "Ti do të vëresh se njerëzit me armiqësinë më të fortë kundër besimtarëve janë judejtë dhe idhujtarët. Ndërsa më të butët me besimtarët janë ata që thonë: "Ne jemi të krishterë", sepse prej tyre ka (*kissisûn*) të ditur dhe (*ruhbân*) adhurues asketë, të cilët nuk tregohen kryeneçë." [Maide 82]. Qëllimi këtu është për të treguar kujdes nga dijetarët e këqij dhe adhuruesit e devijuar. Sufjan Ibn Ujejne ka thënë: "Dijetarët e këqij nga mesi ynë u përngjajnë jehudëve, ndërsa adhuruesit e devijuar nga mesi ynë u përngjajnë të krishterëve. Në një hadith të saktë thuhet: 1355. "Ju do të ndiqni (e imitoni) rrugën e popujve të shkuar para jush. Do t'i ndiqni ata hap pas hapi." - "Domethënë, jehudët dhe të krishterët?" - pyetën. - "E kë tjetër?"

Në një transmetim tjetër thuhet: "Persianët dhe romakët." Pastaj tha: "E kush janë njerëzit veç tyre?" Qëllimi këtu është për t'u ruajtur dhe larguar përgjasimit me ta, qoftë në fjalë, qoftë në vepra. Allahu i Lartësuar thotë: "... në mënyrë të paligjshme hanë pasurinë e njerëzve ..." Ata synonin të përfitonin dynjanë nëpërmjet fesë. Ata shfrytëzonin prestigjin e tyre ndër njerëz, për të përfituar padrejtësisht dhe abuzuar me pasuritë e tyre. Kështu vepronin *aĥbarët* e jehudëve në kohën para Islamit me arabët. Ata gëzonin prestigj e respekt ndër ta, për shkak të diturisë e pozitës fetare. Ata u kishin vendosur haraç popullit, që ishte i detyruar t'u jepte dhurata e taksa nga më të ndryshmet, prandaj kur u dërgua Profeti i Allahut, ata nuk e pranuan, sepse preferuan të qëndronin dhe të përfitonin nga ofiqet e tyre. Por Allahu i Lartësuar e largoi këtë errësirë me dritën e profetësisë dhe ua hoqi nga duart përfitimet, që merrnin në të shkuarën, duke i zhytur në poshtërim dhe duke i kërcënuar me zemërimin dhe ndëshkimin e Tij. Allahu i Lartësuar thotë, gjithashtu: "... i pengojnë të tjerët nga rruga e Allahut." Domethënë, përveçse hanë padrejtësisht pasurinë e njerëzve, ata i pengojnë njerëzit nga e vërteta, duke ua shtrembëruar atë e duke ua përzier me kotësi e të pavërteta. Nga ana tjetër, ata shfaqen para ndjekësve të tyre injorantë sikur po i ftojnë drejt mirësisë. Në fakt, ata nuk janë aspak ftues në të mirën, por janë ftues për në Zjarr dhe në Ditën e Kijametit nuk kanë për t'u ndihmuar aspak. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Ka edhe nga ata të cilët e fshehin arin e argjendin dhe nuk e shpenzojnë atë në rrugën e Allahut. Lajmëroji për një dënim të dhembshëm! - Këta janë grupi i tretë i elitave. Kështu, njerëzit konsiderojnë si elitë të tyre tri kategori: dijetarët e fesë dhe klerin, fetarët e devotshëm dhe pasanikët. Kështu, nëse këto tri kategori prishen e devijojnë, edhe masa e njerëzve ka për t'u shkatërruar. Thesar apo pasuri e fshehur (*el kenz*) quhet ajo pasuri që nuk "pastrohet" nëpërmjet dhënies së zekatit të saj. Theuriu përcjell nga Ibn Umeri thënien: "Çdo pasuri që pastrohet duke nxjerrë zekatin e saj nuk konsiderohet *kenz* (pra, pasuri e fshehur, për të cilën njeriu meriton ndëshkimin e përmendur në ajet), edhe nëse është fshehur poshtë shtatë tokave." Edhe Umer Ibn Hatabi ka thënë diçka të ngjashme. Kanë ardhur hadithe të shumta, që lëvdojnë dhe inkurajojnë mosrendjen pas floririt dhe argjendit dhe qortojnë etjen për shtimin e tyre. Kështu, mund të përmendim Abdurezak Ibn Aliun, i cili, duke folur për fjalën e Allahut: "Ka edhe nga ata të cilët e fshehin arin e argjendin...", tregoi se Profeti i Allahut ka thënë: 1356. "U shkatërroftë floriri! U shkatërroftë argjendi!" Këtë e përsëriti tri herë. Kjo i rëndoi sahabët e Profetit të Allahut, të cilët pyetën njëri-tjetrin: "Atëherë, çfarë pasurie të mbajmë?" Umeri u tha: "Do t'ju njoftoj unë për këtë!" Atëherë, ai shkoi dhe e pyeti: "O i Dërguari i Allahut! Shokët e tu u rënduan nga kjo fjalë dhe pyetën se çfarë pasurie të mbajnë e grumbullojnë?" Ai tha: "Një gjuhë që përmend shumë Allahun, një zemër mirënjohëse dhe bashkëshorte që ju ndihmojnë në fe." Ibn Ebu Hatimi përcjell dëshminë nga Ibn Abasi: 1357. "Kur zbriti ajeti: "Ka edhe nga ata të cilët e fshehin arin e argjendin...", muslimanët u rënduan dhe shqetësuan, dhe pyetën njëri-tjetrin: "Nuk mundet, vallë, që të ruajmë e grumbullojmë pasuri, që t'ua lëmë fëmijëve tanë?" Umeri tha: "Do t'jua lehtësoj unë këtë punë!" Dhe u nis për tek Profeti ﷺ. Pas tij shkoi edhe Theubani. Umeri tha: "O Profeti i Allahut! Shokët e tu u rënduan dhe shqetësuan shumë nga ky ajet...". Profeti i tha: "Allahu i Lavdëruar e bëri të detyrueshëm zekatin veçse për të pastruar atë pjesë të pasurisë që ju mbetet pas dhënies së tij. Ai vendosi edhe rregullat e trashëgimisë pikërisht për ndarjen e pasurisë tuaj, që do të lini pas." Umeri bëri *tekbir*. Pastaj Profeti i tha: "A dëshiron të të tregoj për diçka që është më e mirë se pasuria që njeriu ruan dhe e grumbullon?! Është një grua e mirë që, kur

e sheh të gëzon, kur e urdhëron, të bindet dhe kur mungon, të ruan nderin." Këtë hadith e kanë sjellë, gjithashtu, Ebu Daudi, Hakimi në *Mustedrak* dhe Ibn Merdeuejhi, prej Jahja Ibn Jealas, me një version të ngjashëm. Hakimi thotë që ky është një hadith i saktë sipas kushteve të Buhariut dhe Muslimit, megjithëse ata nuk e kanë futur në Sahih-ët e tyre.

- Ditën kur ajo *(pasuria)* **do të digjet në zjarrin e Xhehenemit, e me të do t'u damkoset balli, anët dhe shpinat. Ky është thesari që ju keni grumbulluar për veten. Shijojeni tani atë që keni grumbulluar!".** - Këto fjalë u thuhen në formë poshtërimi dhe për t'ua shtuar edhe më shumë vuajtjen, sikurse thuhet edhe në një ajet tjetër: "Rrëmbejeni atë *(mosbesimtarin)* dhe flakeni në mes të Zjarrit. Pastaj, mbi kokën e tij derdhni ujin e valë të ndëshkimit!" Shijoje dënimin *(i thuhet mosbesimtarit)*, ti krenari e fisniku *(i pamposhtur)*!" [Duhan 47- 49]. Domethënë, këtë ndëshkim e kanë pikërisht për fshehjen e pasurisë, nga e cila shpresonin të përfitonin. Për këtë arsye është thënë se, kush e do fort diçka dhe i jep përparësi asaj mbi dashurinë për Allahun dhe bindjen ndaj Tij, ka për të vuajtur dhe për t'u dënuar për shkak të saj. Kështu ndodhi edhe me ata të mjerë. Ata mblodhën dhe e fshehën pasurinë, duke i dhënë rëndësi asaj më shumë sesa bindjes ndaj Allahut, prandaj e merituan ndëshkimin prej saj. Pasuria është nga gjërat më të vyera për robin, prandaj do të jetë edhe një nga shkaktaret e dënimeve më të rënda në ahiret. Ajo do të digjet në zjarrin e Xhehenemit, e me të do të damkosen balli, anët dhe shpina e banorëve të Tij. Mos pyet për nxehtësinë e saj dhe vuajtjen dhe dhimbjet që ajo shkakton! Imam Muslimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1358. "Për çdo njeri që nuk e ka dhënë zekatin e pasurisë së vet, Ditën e Kijametit ajo ka për t'u shndërruar në pllaka të zjarrta, me të cilat do të damkosen anët, balli dhe shpina e tij. Kjo do të ndodhë në një ditë, që do të zgjasë 50 mijë vjet, derisa të vendoset dhe të gjykohet mes njerëzve. Atëherë do të vendoset për vendin e këtij njeriu, ose në Xhenet ose në Zjarr." Imam Ebu Xhafer Ibn Xherir përcjell nga Theubani se Profeti i Allahut thoshte: 1359. "Ai që lë pas vetes pasuri të fshehur (*kenz*), ajo do të shndërrohet në Ditën e Kijametit në një gjarpër të madh me dy pulla (të zeza në kokë), që do ta ndjekë pas. Ai do t'i thotë: "I mjeri, çfarë je ti?!" Ai do t'i thotë: "Unë jam pasuria, që ke lënë pas." Ai do të vazhdojë ta ndjekë, derisa t'ia mbërthejë dorën dhe kafshojë me forcë. Kështu do të bëjë me të gjithë trupin e tij." E ka sjellë Ibn Hibani në *Sahih*-un e tij. Baza e këtij hadithi gjendet edhe në dy *Sahih*-ët.

Ajeti 36

36. Tek Allahu numri i muajve *(të vitit)* **është dymbëdhjetë, ashtu si është në Librin e Allahut prej ditës kur krijoi qiejt dhe tokën. Prej tyre, katër janë të shenjtë. Kjo është feja e drejtë. Pra, mos e ngarkoni veten tuaj gjatë tyre. Luftojini të gjithë idhujtarët bashkarisht, siç ju luftojnë ata ju bashkarisht! E dijeni se Allahu është me të devotshmit!**

Shpjegimi i ajetit

- Tek Allahu numri i muajve *(të vitit)* **është dymbëdhjetë, ashtu si është në librin e Allahut prej ditës kur krijoi qiejt dhe tokën. Prej tyre, katër janë të shenjtë.** - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Bekrate, se Profeti i Allahut, gjatë hytbes së haxhit, ndër të tjera tha: 1360. "Koha (me vitet e muajt) u rrotullua dhe sot ajo është ashtu si ditën kur Allahu krijoi qiejt dhe tokën. Viti ka dymbëdhjetë muaj, katër nga të cilët janë të shenjtë. Tre muaj të shenjtë janë të njëpasnjëshëm: Dhul Kide, Dhul Hixhe dhe Muharrem; ndërsa muaji Rexhep, - siç e quajnë fisi Mudar, - është i vetëm, mes muajit Xhumada dhe Shaban." Pastaj tha: "Çfarë dite është sot?" Ne thamë "Allahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më mirë!" Atëherë, ai heshti aq sa menduam se do ta emërtonte me tjetër emër. Ai tha: "A nuk është kjo dita e Kurbanit?" - "Po."

Pastaj tha: "Çfarë muaji është ky?" - "Allahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më mirë!" Atëherë, ai heshti, aq sa menduam se do ta emërtonte me tjetër emër. Ai tha: "A nuk është ky muaji Dhul Hixhe?" - "Po." Pastaj tha: "Çfarë vendi është ky?" Ne thamë: "Allahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më mirë!" Atëherë, ai heshti, aq sa menduam se do ta emërtonte me tjetër emër. Pastaj tha: "A nuk është ky vendi i shenjtë?" - "Po." Pastaj tha: "Gjaku juaj, pasuria tuaja, - dhe mendoj se tha: "dhe nderi juaj", - të gjitha këto janë të shenjta (të paprekshme), ashtu si shenjtëria e kësaj dite, në këtë muaj (të shenjtë), në këtë vend (të shenjtë). Ju do të takoni Zotin tuaj, i Cili do t'ju pyesë për veprat tuaja. Mos u ktheni pas meje në humbje e të vrisni njëri-tjetrin! A e kumtova qartë mesazhin? Ai që dëgjoi, le t'ia kumtojë atij që nuk është i pranishëm. Ndoshta ai që do t'i shkojë lajmi e kupton më mirë atë se disa nga ata që e dëgjuan vetë." [Buhariu dhe Muslimi]. Në këtë hadith, Profeti thotë: "Koha (me vitet e muajt) u rrotullua dhe sot ajo është ashtu si ditën kur Allahu krijoi qiejt dhe tokën." Ky është një pohim nga Profeti i Allahut, se koha tashmë është ashtu si ditën kur Allahu krijoi qiejt e Tokën, pa ndryshime të muajve të vitit në renditje ose kohëzgjatje. Ndërsa për shenjtërinë e Mekës, Profeti ka thënë: 1361 "Këtë vend, Allahu e bëri të shenjtë që ditën kur Allahu krijoi qiejt dhe Tokën. Ajo (Meka) është e ndaluar me shenjtërimin që i bëri Zoti deri në Ditën e Kijametit." Po kështu pohoi edhe për muajt e shenjtë, që do të thotë se nuk ka ndryshime të muajve të vitit në renditje dhe kohëzgjatje, siç vepronin arabët. Kështu, në të shumtën e rasteve, arabët e kryenin haxhin jo në *Dhul Hixhe*, për shkak të ndryshimeve, që ata i trillonin vetë. Ndërsa vitin kur Profeti kreu haxhin, ai e kreu atë pikërisht në muajin *Dhul Hixhe,* ashtu siç Zoti urdhëroi.

Çështje

Shejh Alemudin el Sehaui ka përmbledhur një punim, me titull: "*El meshhur fi esmâil ejâmi ue shuhur* (Mendimi më i saktë në lidhje me emërtimin e ditëve dhe muajve). Ai ka përmendur emrat e muajve hënorë dhe ka folur hollësisht rreth prejardhjes dhe etimiologjisë së tyre, informacione këto që nuk është e nevojshme t'i përmendim këtu. Gjithashtu, ai flet me hollësi edhe për emrat e ditëve. Ajo që vlen të theksohet është se arabët e lashtë, të quajtur *el âribe,* i kishin të ndryshëm nga sot emrat e ditëve. Atëherë ditët e javës quheshin: *Euuel*, *Ehuen*, *Xhibâr*, *Dibâr*, *Munis*, *El Urûbe* dhe *Shejâr*. Këto janë përmendur në një poezi arabe të hershme. Allahu i Lartësuar thotë: "Prej tyre, katër janë të shenjtë." Edhe arabët i konsideronin të shenjtë katër muaj. Shumica e tyre konsideronin si të shenjtë veçse katër muaj, përveç atyre që quheshin *el besel*, të cilët konsideronin si të shenjtë 8 muaj. Profeti ka thënë: Viti ka dymbëdhjetë muaj, katër nga të cilët janë të shenjtë. Tre muaj të shenjtë janë të njëpasnjëshëm: Dhul Kide, Dhul Hixhe dhe Muharrem; ndërsa muaji Rexhep, - siç e quajnë fisi Mudar, - është i vetëm, mes muajit Xhumada dhe Shaban." Kështu, Profeti dëshmoi për saktësinë e fjalës së fisit Mudar, të cilët mëtonin se Rexhepi ishte muaji mes Xhumadas dhe Shabanit. Ky është mendimi që përkon me të vërtetën dhe jo mendimi i fisit Rabia, se Rexhepi i shenjtë është muaji mes Shabanit dhe Sheualit, pra, ai që quhet sot Ramazan. Kështu, Profeti sqaroi se muaj i shenjtë është Rexhepi i Mudarit e jo ai i Rabiave. Tre muaj të shenjtë janë të njëpasnjëshëm, kurse një është i veçuar. Ata u shenjtëruan, me qëllim që të mund të kryheshin adhurimet e haxhit dhe të umres. Në muajin *Dhul Kide* (para haxhit) ndalohen luftërat, *Dhul Hixhe* është muaji i kryerjes së haxhit, ndërsa në muajin Muharrem pas tij, njerëzit mund të kthehen të sigurt në vendet e tyre më të largëta. Muaji Rexhep, i cili është veçmas të tjerëve, u shenjtërua me qëllim që çdokush që dëshiron të kryejë umre, nga viset më të largëta të Gadishullit Arab, të mund ta kryejë atë i sigurt dhe të kthehet në paqe në vendin e vet.

- Kjo është feja e drejtë. - Ky është ligji i drejtë i Zotit**,** i cili duhet respektuar duke plotësuar të gjitha urdhëresat e udhëzimet, mes të cilave edhe përcaktimi i saktë i muajve të shenjtë, ashtu si ditën kur Allahu krijoi qiejt dhe tokën dhe i cili është shënuar në Librin e Parë.

- Pra, mos e ngarkoni veten tuaj gjatë tyre. - Gjatë këtyre muajve është më e fortë ndalesa nga padrejtësitë sesa përgjatë muajve të tjerë, ashtu sikurse edhe gjynahet që kryhen në një vend të shenjtë janë më të dënueshme sesa në vende të tjera. Allahu i Lartësuar thotë: "E sa për ata që kanë mohuar *(Allahun)* dhe që pengojnë *(njerëzit)* prej rrugës së Allahut dhe prej Xhamisë së Shenjtë *(Qabes),*të cilën Ne e bëmë *(vend adhurimi)* për të gjithë njerëzit pa dallim, - qofshin vendës ose të ardhur dhe ata, qëllimi i të cilëve është të bëjnë ndonjë keqe e padrejtësi në të - , ata Ne kemi për t'i bërë të shijojnë një dënim të dhembshëm." [Haxh 25]. Gjatë muajve të shenjtë, kryerja e harameve është më shumë e dënueshme se jashtë tyre, prandaj mos e bëni haramin hallall dhe as hallallin haram, ashtu siç vepronin idhujtarët, të cilët i zhvendosnin muajt e shenjtë si të donin. Ky veprim u quajt nga Allahu si "shtim i mosbesimit".

- Luftojini të gjithë idhujtarët bashkërisht, siç ju luftojnë ata ju bashkërisht! - Bëhuni bashkë si një trup në luftën kundër idhujtarëve, ashtu sikurse bëhen edhe ata bashkë në luftën kundër jush.

- E dijeni se Allahu është me të devotshmit! - Dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me ndalesën e fillimit të luftës kundër idhujtarëve gjatë muajve të shenjtë. A është kjo një dispozitë e anuluar apo vazhdon të jetë në fuqi? Mendimi i parë, që është edhe mendimi më i njohur dhe i përhapur, është se kjo është një dispozitë e anuluar. Allahu i Lartësuar thotë: "Mos e ngarkoni veten tuaj gjatë tyre...". Por më pas thotë: "Luftojini të gjithë idhujtarët bashkarisht, siç ju luftojnë ata ju bashkarisht!" Pra, urdhëroi për luftë kundër tyre dhe, ky urdhër, duke parë kontekstin e ajetit, të jep përshtypjen se është i përgjithshëm (i zbatueshëm në çdo kohë). Nëse do të ishte i kufizuar dhe i ndaluar në muajt e shenjtë, do të përmendej në ajet një përjashtim ose kushtëzim me përfundimin e muajve të shenjtë. Gjithashtu, dihet Profeti i rrethoi idhujtarët e Taifit në muajin *Dhul Kide*, i cili është një muaj i shenjtë. Në dy *Sahih*-ët është transmetuar se Profeti u nis drejt Havazinasve në muajin *Sheual,* dhe pastaj u drejtua për në Taif, ku i rrethoi për dyzet ditë. Pastaj u largua dhe nuk arriti ta çlirojë atë. Kështu, rrethimi i tij vazhdoi edhe gjatë muajit *Dhul Kide*. Sipas mendimit të dytë, kjo dispozitë nuk është anuluar. Fillimi i luftës gjatë muajve të shenjtë është i ndaluar, dhe kjo është një dispozitë që nuk është anuluar. Argument për këtë është fjala e Allahut të Lartësuar: "O ju që keni besuar! Mos e cenoni shenjtërinë e simboleve të Allahut, as shenjtërinë e muajve të shenjtë..." [Maide 2]. Në përgjigje kundër argumenteve të grupit të parë mund të thuhet se Allahu i Lartësuar ua lejoi besimtarëve luftën gjatë muajve të shenjtë, kur janë idhujtarët ata që e fillojnë luftën gjatë këtyre muajve, sikurse thotë i Lartësuari: "... Dhe mos i luftoni ata pranë Xhamisë së Shenjtë *(Qabes)*, për sa kohë që edhe ata nuk ju luftojnë ju në të. Por nëse ju sulmojnë, atëherë shfarosini. Ky është ndëshkimi ndaj jobesimtarëve." [Bekare 191]. Po kështu në lidhje me rrethimin e Taifit nga Profeti, derisa hyri muaji *Dhul Kide*. Edhe në këtë rast kemi të bëjmë me një luftë të filluar nga idhujtarët, sepse ky rrethim ishte vazhdim i luftës së filluar me Havazinët dhe aleatët e tyre nga Thekifi. Kështu, ishin ata që e filluan luftën me Profetin ﷺ, i cili u nis kundër tyre vetëm pas këtij kërcënimi.[105]

Ajeti 37

37. Zhvendosja *(e një muaji të ndaluar)* **është veçse shtim i mosbesimit. Prandaj mohuesit humbin larg: Në një vit, ata e konsiderojnë atë jo të shenjtë, e në një vit**

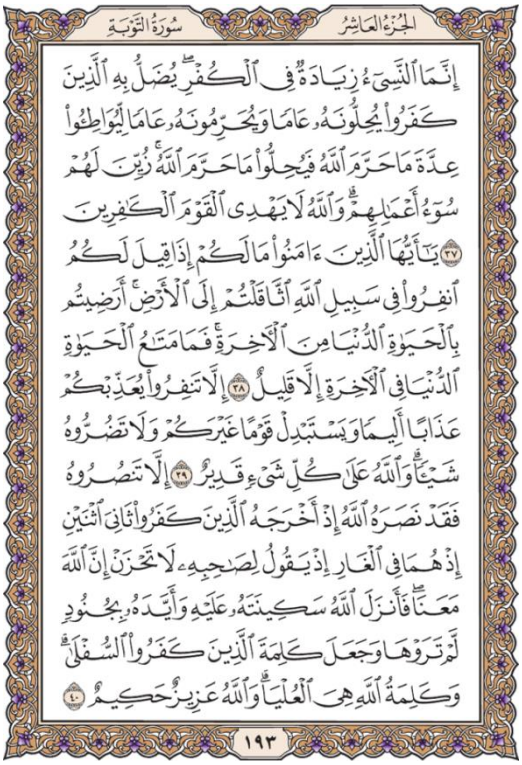
الجزء العاشر سورة التوبة
إِنَّمَا ٱلنَّسِيٓءُ زِيَادَةٌ فِى ٱلْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ يُحِلُّونَهُۥ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامًا لِّيُوَاطِـُٔوا۟
عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ فَيُحِلُّوا۟ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ ۚ زُيِّنَ لَهُمْ
سُوٓءُ أَعْمَـٰلِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ
﴿٣٧﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ
ٱنفِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱثَّاقَلْتُمْ إِلَى ٱلْأَرْضِ ۚ أَرَضِيتُم
بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا مِنَ ٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ فَمَا مَتَـٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّا تَنفِرُوا۟ يُعَذِّبْكُمْ
عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ
شَيْـًٔا ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّا تَنصُرُوهُ
فَقَدْ نَصَرَهُ ٱللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثَانِىَ ٱثْنَيْنِ
إِذْ هُمَا فِى ٱلْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَـٰحِبِهِۦ لَا تَحْزَنْ إِنَّ ٱللَّهَ
مَعَنَا ۖ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ
لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلسُّفْلَىٰ ۗ
وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ هِىَ ٱلْعُلْيَا ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾
١٩٣

tjetër e konsiderojnë të shenjtë, për të arritur një përputhje me numrin e muajve që Allahu i bëri të shenjtë. Kështu ata bëjnë të lejuar atë që Allahu e ka ndaluar. Atyre u janë hijeshuar veprat e këqija. Allahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë ata që mohojnë besimin *(e vërtetë)*.

Shpjegimi i ajetit

- Zhvendosja *(e një muaji të ndaluar)* **është veçse shtim i mosbesimit. Prandaj mohuesit humbin larg: Në një vit, ata e konsiderojnë atë jo të shenjtë, e në një vit tjetër e konsiderojnë të shenjtë, për të arritur një përputhje me numrin e muajve që Allahu i bëri të shenjtë. Kështu ata bëjnë të lejuar atë që Allahu e ka ndaluar.** - Këtu, Allahu i Lartësuar na tregon diçka nga veprimet e dënueshme të idhujtarëve në ndryshimin dhe tjetërsimin e Sheriatit, sipas mendimeve dhe trillimeve të tyre të kota dhe siç u shkonte pas epsheve e dëshirave të tyre pa fre. Kështu, ata e bënin të lejuar diçka që Allahu e kishte ndaluar dhe e bënin haram diçka që Allahu e kishte lejuar. Kur dëshironin që të bënin luftë, por qëllonte të ishte muaj i shenjtë, ata vendosnin që ta shtynin datën e fillimit të këtij muaji, derisa të përfundonte lufta. Kështu, ata e bënin të lejuar muajin e ndaluar dhe e bënin haram muajin e lejuar, për të arritur një përputhje me numrin e muajve, që Allahu i bëri të shenjtë. I pari i cili bëri një zhvendosje të muajve të shenjtë ndër arabët ishte dikush që e thërrisnin El Kalammes. Ai ishte Hudhejfe Ibn Abd Fakim Ibn Adij Ibn Amiri, i cili bashkohet me Malik Ibn Kinane Ibn Huzejme në trungun e paraardhësve tek Mead Ibn Adnani. I fundit pasardhës i Kalammesit, që vazhdoi me këtë padrejtësi dhe tjetërsim të muajve të shenjtë, ishte Ebu Thumame Xhunade Ibn Aufi. Çdo vit në fillim të muajve të shenjtë, ai thërriste ndër njerëz: "O njerëz! Ebu Thumame as qortohet e as kundërshtohet! Muaji Sefer këtë vit është i shenjtë!" Dhe kështu, e shpallte atë të shenjtë për njerëzit. Një vit u bënte të shenjtë muajin Sefer e një vit tjetër muajin Muharem. Allahu i Lavdëruar thotë: "Zhvendosja *(e një muaji të ndaluar)* është veçse shtim i mosbesimit." Një vit, ata e konsideronin muajin Muharem si jo të shenjtë, e një vit tjetër e konsideronin të shenjtë, për të arritur një përputhje me numrin e muajve që Allahu i bëri të shenjtë. Thuhet, gjithashtu, se muajin Dhul Hixhe, ata e quanin Muharrem, muajin Muharem e quanin Sefer, muajin Sefer e quanin Rabiul Euuel, e kështu vazhdonin, derisa në fund, muajin Dhul Kide e quanin Dhul Hixhe. Pra, haxhin e kryenin në muajin Dhul Kide, sepse kishin rënë dakord që ta emërtonin Dhul Hixhe. Disa, - siç ka thënë Muxhahidi, - kanë dhënë mendimin se Ebu Bekri e kreu haxhin në muajin Dhul Kide, pikërisht për shkak të këtyre ndryshimeve të hershme mes arabëve. Por ky është një mendim i gabuar. E si mund të konsiderohej i saktë haxhi i Ebu Bekrit, nëse e kishte bërë jashtë kohës së rregullt?! Madje, Allahu i Lartësuar thotë: "Ky është kumtim nga Allahu dhe i Dërguari i Tij për të gjithë

njerëzit *(të mbledhur)* në këtë ditë të Haxhit të Madh se Allahu dhe i Dërguari i Tij shkëpusin çdo marrëveshje me idhujtarët ....” Ky mesazh u dha pikërisht në haxhin e Ebu Bekrit. Nëse nuk do të ishte në Dhul Hixhe, atëherë Allahu i Madhëruar nuk do ta quante atë si “ditën e Haxhit të Madh”.

- Atyre u janë hijeshuar veprat e këqija. Allahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë ata që mohojnë besimin *(e vërtetë)*.

Ajetet 38 - 39

38. O ju që keni besuar! Ç’është kështu me ju, që, kur ju thuhet të dilni në rrugën e Allahut juve ju rëndon vendi? A mos jeni, vallë, më të kënaqur me jetën e kësaj bote, sesa me ahiretin? Jeta e kësaj bote, përkundër ahiretit, është diçka shumë e vogël.

39. Nëse nuk dilni, Ai do t'ju ndëshkojë me një dënim të rëndë dhe do t'ju zëvendësojë me një popull tjetër dhe Atij nuk i bëhet aspak dëm. Allahu është i Plotpushtetshëm për gjithçka.

Shpjegimi i ajeteve

Në këto ajete kemi një qortim të rëndë për ata që nuk morën pjesë së bashku me Profetin e Allahut në luftën e Tebukut. Ishte pikërisht koha kur frutat po piqeshin, i nxehti ishte shumë i madh, hijet e pemëve të dashura, kështu që nevoja e njerëzve për të qëndruar në shtëpi ishte shumë e madhe. Allahu i Lartësuar thotë:

- O ju që keni besuar! Ç’është kështu me ju, që, kur ju thuhet të dilni në rrugën e Allahut juve ju rëndon vendi? - Kur thirreni për xhihad në rrugën e Zotit, ju preferoni qëndrimin pranë pronës e rehatisë dhe i dorëzoheni plogështisë?!

- A mos jeni, vallë, më të kënaqur me jetën e kësaj bote, sesa me ahiretin? - Mos, vallë, e bëni këtë zgjedhje, për shkak se ju dëshironi më shumë jetën e kësaj dynjaje e stolitë e saj, sesa përjetësinë e ahiretit?! Në vijim, i Lartësuari i nxit besimtarët që të tregohen asketë në këtë botë dhe të përmallohen më shumë për ahiretin. Ai thotë:

- Jeta e kësaj bote, përkundër ahiretit, është diçka shumë e vogël. - Imam Ahmedi sjell hadithin nga El Musteuridi, vëllai i fisit Beni Fehd, se i Dërguari i Allahut tha njëherë: 1362. “Kjo botë, në krahasim me ahiretin, është sikur njëri prej jush të zhysë gishtin në det. Le të shohë se sa ujë ka marrë prej tij (me gishtin e vet)...” Dhe tregoi gishtin e vet tregues.” Këtë hadith e ka sjellë vetëm Muslimi. Kështu, e tërë dynjaja, me të gjithë çfarë ka kaluar dhe atë që pritet të vijë, për Allahun është shumë pak dhe e pavlerë. Në vijim i Lartësuari kërcënon besimtarët për braktisjen e xhihadit në rrugën e Tij dhe thotë:

- Nëse nuk dilni, Ai do t'ju ndëshkojë me një dënim të rëndë - Ibn Abasi shpjegon: “Profeti i Allahut u dha kushtrimin për luftë një fisi arab, por ata nuk iu përgjigjën thirrjes së tij. Atëherë Allahu i Lartësuar ndaloi edhe pikën e shiut për ta, në formë ndëshkimi.

- dhe do t'ju zëvendësojë me një popull tjetër - Me njerëz që do ta ndihmojnë e bëhen krah Profetit në ngritjen, zbatimin dhe përhapjen e fesë së Allahut, sikurse thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: “...Nëse ju i ktheni shpinën, Ai do t’ju zëvendësojë me një popull tjetër, që nuk do të jetë si ju.” [Muhamed 38].

- dhe Atij nuk i bëhet aspak dëm. - Ju nuk mund ta dëmtoni aspak Allahun me braktisjen e xhihadit, me dembelizmin tuaj dhe me zhytjen në rehatitë e kësaj bote.

- Allahu është i Plotpushtetshëm për gjithçka. - Ai mund t’i mposhtë armiqtë e Profetit dhe të fesë së Tij edhe pa pjesëmarrjen tuaj.

Ajeti 40

40. Edhe nëse ju nuk e ndihmoni, atë e ndihmon Allahu, si ditën kur mohuesit e dëbuan dhe ai kishte vetëm një shok. Të dy ata ishin në shpellë, kur ai i tha shokut: “Mos u trishto, se Allahu është me ne.” Allahu zbriti qetësinë e Vet mbi të dhe e fuqizoi me forca, që ju nuk i patë. Ai e poshtëroi fjalën e mohuesve,

kurse fjala e Allahut është më e larta. Allahu është Ngadhënjimtar dhe i Urtë.

Shpjegimi i ajetit

- Edhe nëse ju nuk e ndihmoni, atë e ndihmon Allahu, - Nëse ju nuk i bëheni krah Profetit, ta dini se Allahu është Ndihmëtari dhe Kujdestari i tij. Allahu ka për ta ndihmuar e mbështetur Profetin e Tij, ashtu sikurse e ndihmoi më parë, kur:

- si ditën kur mohuesit e dëbuan atë dhe ai kishte vetëm një shok. Të dy ata ishin në shpellë, kur ai i tha shokut: "Mos u trishto, se Allahu është me ne." - Kjo ndodhi vitin kur idhujtarët tentuan të vrisnin Profetin dhe ai doli fshehtas, së bashku me shokun e vet, besnikun Ebu Bekër Ibn Ebi Kuhafe, dhe emigroi për në Medinë. Fillimisht, ai u strehua në një shpellë, që quhet Guva e Kaut (*Garuth-theur*) për tri ditë, në mënyrë që ata që e ndiqnin këmba-këmbës të tërhiqeshin nga kërkimet. Në një moment, kur armiqtë ishin shumë pranë tyre, Ebu Bekri pati frikë për Profetin e Allahut dhe mundësia se mos i zbulonin, por Profeti i Allahut e qetësoi duke i thënë: "O Ebu Bekr! Si mendon për dy njerëz, i treti i të cilëve është Allahu?" Imam Ahmedi sjell hadithin nga Enesi se Ebu Bekri i kishte rrëfyer njëherë: 1363. "Kur ishim në Guvën e Kaut, unë i thashë Profetit ﷺ: "Nëse dikush nga ata tani ul sytë poshtë këmbëve të veta, do të na shohë!" Profeti i Allahut tha: "O Ebu Bekr! Si mendon për dy njerëz, i treti i të cilëve është Allahu?" [Buhariu dhe Muslimi]. Allahu i Lartësuar thotë:

- Allahu zbriti qetësinë e Vet mbi të - Allahu i Lartësuar zbriti qetësinë në zemrën e Profetit, për ta ndihmuar, forcuar dhe për ta nxjerrë fitimtar atë.

- dhe e fuqizoi me forca, që ju nuk i patë. - Domethënë, nëpërmjet melekëve të Tij.

- Ai e poshtëroi fjalën e mohuesve, kurse fjala e Allahut është më e larta. - Ibn Abasi ka thënë: "Fjala e mohuesve ishte idhujtaria, ndërsa fjala e Allahut ishte dëshmia "*Lâ ilâhe il-l'Allâh*." Në dy *Sahih*-ët gjendet hadithi nga Ebu Musa el Eshariu (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), i cili ka thënë: 1364. "O i Dërguari i Allahut! Ka burra që luftojnë për t'u përmendur (si trima), ka burra që luftojnë për nder e farefis, ka burra që luftojnë për të ngritur prestigjin dhe gradën e tyre ndër njerëz. Cili prej këtyre konsiderohet si luftëtar i rrugës së Allahut?" Profeti ﷺ tha: "Kush lufton që fjala e Allahut të jetë më e larta, ai është në rrugë të Allahut."

- Allahu është Ngadhënjimtar dhe i Urtë. - Allahu është Krenar e Ngadhënjimtar në ndëshkimin e armiqve dhe fitoren kundër tyre. Ai është Ndihmëtari e Mbështetësi i Plotfuqishëm, për të gjithë ata që kërkojnë ndihmë në portën e Tij. Ai është gjithashtu i Urtë, për sa i përket fjalëve dhe veprave Tij.

Ajeti 41

41. Dilni në luftë, le t'ju duket e lehtë apo e rëndë dhe luftoni në rrugën e Allahut me pasurinë dhe me veten tuaj! Kjo është gjëja më e dobishme për ju, nëse e kuptoni.

Shpjegimi i ajetit

- "Dilni në luftë, le t'ju duket e lehtë apo e rëndë ..." - Sufjan el Theuri përcjell nga Muslim Ibn Sabihi, se ky ajet është i pari që zbriti prej sures Teube. Ali Ibn Zejdi përcjell nga Enesi, e ky nga Ebu Talha, i cili duke shpjeguar këtë ajet, ka thënë: "Domethënë, të vjetër qofshi apo të rinj. Allahu nuk e dëgjon justifikimin e askujt në këtë çështje." Pastaj, ai shkoi në Sham për të luftuar, derisa ra dëshmor. Sipas një rrëfimi, që na ka ardhur: "Ebu Talha ishte duke lexuar njëherë suren Berae (Teube), derisa arriti në ajetin: "Dilni në luftë, le t'ju duket e lehtë apo e rëndë dhe luftoni në rrugën e Allahut me pasurinë dhe me veten tuaj!" Në këtë moment, tha: "Po shoh se Zoti ynë na ka dhënë kushtrimin për luftë, pleq apo të rinj qofshim! Më bëni gati pajimet, o bijtë e mi!" Të bijtë i thanë: "Allahu të mëshiroftë! Po ti ke bërë xhihad me Profetin e Allahut, derisa ai ndërroi jetë, pastaj me Ebu Bekrin, derisa ai ndërroi jetë, pastaj me Umerin, derisa ai ndërroi jetë... Tani na takon ne të luftojmë në këmbën

tënde!" Por ai refuzoi dhe u nis në udhëtim me anije. Gjatë lundrimit, ai ndërroi jetë. Mundën ta varrosnin veçse pas nëntë ditësh, kur arritën të dilnin në tokë, në një ishull. Gjatë gjithë kësaj periudhe, trupi i tij nuk ndryshoi fare." I njëjti shpjegim ka ardhur për këtë ajet edhe nga Ibn Abasi, Ikrima, Ebu Salihu, Hasen el Basriu, Suhejl Ibn Atija, Mukatil Ibn Hajani, Shabi, Zejd Ibn Eslemi. Të gjithë kanë dhënë të njëjtin shpjegim: "...të vjetër qofshi në moshë apo të rinj." Ndërsa Muxhahidi shpjegon: "Domethënë, pleq apo të rinj, të pasur apo të varfër." Ndërsa Hasen el Basriu ka shtuar: "Kur jeni në vështirësi e ngushti dhe kur jeni në lehtësi e gjallëri." Sidoqoftë, të gjitha këto shpjegime janë pjesë e mesazhit të përgjithshëm të ajetit. Ky është edhe mendimi i përzgjedhur nga Ibn Xheriri. Nga Ibn Abasi, Muhamed Ibn Keab, Ata el Hurasani etj., përcillet se ata kanë thënë që ky ajet është abroguar me fjalën e Allahut: "Nuk është e nevojshme që besimtarët të dalin në luftë të gjithë bashkë. E përse të mos shkojë një pjesë nga çdo grup i tyre, për të marrë diturinë fetare dhe për t'ia mësuar atë popullit të vet kur të kthehen, në mënyrë që të ruhen *(nga e keqja)*." [Teube 122].[106] Megjithatë, për këtë do të flasim më hollësisht më pas, në dashtë Allahu i Lartësuar. Ndërsa Suddiju ka thënë: "Kur zbriti ajeti "Dilni në luftë, le t'ju duket e lehtë apo e rëndë...", kjo i rëndoi njerëzit. Atëherë, Allahu i Lartësuar e abrogoi këtë me fjalën e Tij: "Nuk është gjynah për të dobët, as për të sëmurët e as për ata që nuk gjejnë burime për të shpenzuar *(në rrugën e Allahut)*, kur janë të sinqertë ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Për të mirët nuk ka arsye për qortim. Allahu është Falës i madh e Mëshirëplotë." [Teube 91]. Në vijim, besimtarët nxiten për shpenzim të pasurisë së tyre në rrugën e Allahut e për të dhënë çdo gjë të vyer, për të kënaqur Allahun dhe në mbështetje të Profetit ﷺ. Ai thotë:

- dhe luftoni në rrugën e Allahut me pasurinë dhe me veten tuaj! Kjo është gjëja më e dobishme për ju, nëse e

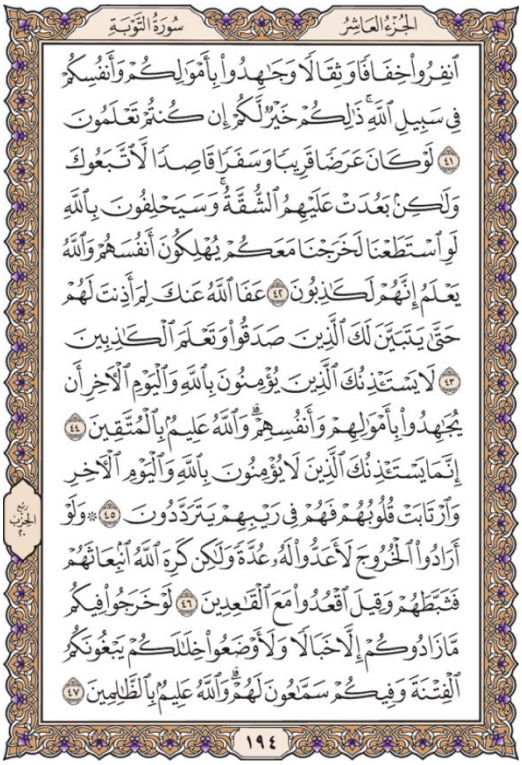
الجزء العاشر سورة التوبة
انفروا خفافا وثقالا وجاهدوا بأموالكم وأنفسكم
في سبيل الله ذلكم خير لكم إن كنتم تعلمون
لو كان عرضا قريبا وسفرا قاصدا لاتبعوك
ولكن بعدت عليهم الشقة وسيحلفون بالله
لو استطعنا لخرجنا معكم يهلكون أنفسهم والله
يعلم إنهم لكاذبون عفا الله عنك لم أذنت لهم
حتى يتبين لك الذين صدقوا وتعلم الكاذبين
لا يستأذنك الذين يؤمنون بالله واليوم الآخر أن
يجاهدوا بأموالهم وأنفسهم والله عليم بالمتقين
إنما يستأذنك الذين لا يؤمنون بالله واليوم الآخر
وارتابت قلوبهم فهم في ريبهم يترددون ولو
أرادوا الخروج لأعدوا له عدة ولكن كره الله انبعاثهم
فثبطهم وقيل اقعدوا مع القاعدين لو خرجوا فيكم
ما زادوكم إلا خبالا ولا وضعوا خلالكم يبغونكم
الفتنة وفيكم سماعون لهم والله عليم بالظالمين
١٩٤

kuptoni. - Kjo është shumë më e mirë për ju në këtë jetë dhe në ahiret. Vërtet mund të shpenzoni nga pasuria juaj në këtë lloj lufte, por Allahu ka për t'ju dhënë shumë e shumë më tepër nga pasuritë e armikut në jetën e kësaj bote, përveç asaj që Ai ka përgatitur për ju si nderim në jetën tjetër. Profeti i Allahut ka thënë: 1365. "Allahu i Madhëruar e ka garantuar muxhahidin në rrugën e Allahut, që, nëse ia merr shpirtin, Ai do ta fusë në Xhenet, e nëse jo, Ai do ta kthejë shëndoshë e mirë së bashku me shpërblimin (e madh) dhe plaçkën e luftës.**"**

Ajeti 42

42. Sikur të kishte qenë ndonjë fitim i shpejtë dhe udhëtim i lehtë, ata do të kishin ardhur pas teje; por për ta ajo ishte një rrugë e gjatë dhe e rëndë. Ata do të betohen në Allahun: "Sikur të kishim mundësi, do të dilnim me ju.". Ata kështu shkatërrojnë veten e tyre. Allahu e di se ata janë gënjeshtarë.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar i qorton ashpër ata të cilët i bënë bisht pjesëmarrjes në luftën e

Tebukut së bashku me Profetin e Allahut dhe qëndruan pas, duke paraqitur justifikime të paqena. Ai thotë:

- Sikur të kishte qenë ndonjë fitim i shpejtë dhe udhëtim i lehtë, ata do të kishin ardhur pas teje... - Nëse do të bëhej fjalë për ndonjë udhëtim të shkurtër e përballje të lehtë, nga e cila mund të fitonin kollaj plaçkë lufte, ata do të kishin ardhur.

- por për ta ajo ishte një rrugë e gjatë dhe e rëndë. - Domethënë, udhëtimi drejt Shamit, për në Tebuk.

- Ata do të betohen në Allahun: "Sikur të kishim mundësi, do të dilnim me ju.". - Kur ju të ktheheni, ata do të betohen në Allahun se edhe ata do të dilnin së bashku me ju, nëse do të kishin mundësi. Sikur të mos ishin ato shkaqet që i penguan, - do të thonë, - edhe ata do të merrnim pjesë në atë udhëtim. Por i Lartësuari thotë:

- Ata kështu shkatërrojnë veten e tyre. Allahu e di se ata janë gënjeshtarë.[107]

Ajetet 43 - 45

43. Allahu të faltë! Përse i lejove ata të iknin para se të mësohej se cilët ishin të sinqertë dhe cilët ishin gënjeshtarë?

44. Ata që besojnë në Allahun dhe në Ditën e Fundit, nuk kërkojnë leje për të mos luftuar me pasurinë dhe me vetet e tyre. Allahu i di mirë të devotshmit.

45. Leje kërkojnë vetëm ata që nuk besojnë në Allahun dhe në Ditën e Fundit, ata, në zemrat e të cilëve ka pasiguri dhe enden në dyshimet e tyre.

Shpjegimi i ajeteve

Ibn Ebu Hatimi përcjell thënien e Aunit për këtë ajet: "A keni dëgjuar qortim më të bukur dhe të dashur sesa ky? Allahu e njoftoi Profetin ﷺ se e kishte falur, përpara se ta qortonte."

- Allahu të faltë! Përse i lejove ata të iknin para se të mësohej se cilët ishin të sinqertë dhe cilët ishin gënjeshtarë? - Katadja ka thënë: "Allahu e qortoi, siç e dëgjoni, pastaj zbriti ajetin në suren Nur, ku i mundësoi që t'u jepte lejë atyre, nëse dëshironte dhe e shihte të arsyeshme. Allahu i Madhëruar thotë: "Besimtarë *(të vërtetë)* janë vetëm ata që besojnë në Allahun dhe në të Dërguarin e Tij dhe, kur janë me të *(të dërguarin)* për ndonjë çështje të përbashkët *(të rëndësishme)*, nuk largohen pa i kërkuar leje atij. S'ka dyshim se ata që kërkojnë leje nga ti, besojnë në Allahun dhe në të Dërguarin e Tij. E kur të kërkojnë leje për ndonjë punë të tyre, lejo kë të duash, e kërkoji falje Allahut për ta! Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë." [Nur 62]. Muxhahidi ka thënë: "Ky ajet ka zbritur rreth disa njerëzve, të cilët thanë: "Kërkojini leje Profetit të Allahut për të qëndruar dhe, nëse ju jep leje, qëndroni, por edhe nëse nuk ju jep leje, përsëri qëndroni!" Prandaj Allahu i Lartësuar thotë: "Përse i lejove ata të iknin para se të mësohej se cilët ishin të sinqertë (në justifikimet që paraqitën) dhe cilët ishin gënjeshtarë?" Pra, sikur Allahu i Lartësuar i thotë: Përse nuk i le për pak kohë pa u dhënë leje, aq sa të dilnin në pah dhe t'i shihje qartë ata që ishin të sinqertë kur shfaqin bindjen e mbështetjen tënde, nga ata që mashtrojnë. Ata ishin të vendosur që në fillim që të mos merrnin pjesë në luftë, pavarësisht në u jepje leje apo jo. Prandaj i Lartësuari në vijim tha:

- Ata që besojnë në Allahun dhe në Ditën e Fundit, nuk kërkojnë leje për të mos luftuar me pasurinë dhe me vetet e tyre. - Këta nuk kërkojnë kurrë leje për të mos marrë pjesë në xhihad, sepse ata e konsiderojnë këtë si një nga adhurimet më madhështore, që të afrojnë tek Allahu.

- Allahu i di mirë të devotshmit. - Këta të zgjedhur, kur Allahu i nxiti për xhihad, u bindën menjëherë dhe e përmbushën atë në formën më të plotë.

- Leje kërkojnë vetëm ata që nuk besojnë në Allahun dhe në Ditën e Fundit, ata, në zemrat e të cilëve ka pasiguri dhe enden në dyshimet e tyre." - Përveç atyre që kanë vërtet arsye të konsiderueshme e të pranueshme, ata që kërkojnë leje për të mos marrë pjesë në luftë janë vetëm ata që nuk shpresojnë ndonjë shpërblim prej Allahut në jetën tjetër dhe nuk besojnë se do të

shpërblehen për veprat e tyre. Allahu për ta thotë, gjithashtu: "... ata, në zemrat e të cilëve ka pasiguri ...". Ata janë të pasigurt rreth saktësisë dhe vërtetësisë së Shpalljes, që ti u solle. Për këtë arsye, ata "...enden në dyshimet e tyre." Domethënë, ata janë njerëz të pasigurt dhe të luhatur në çdo çështje. Ata janë njerëz të çoroditur, që nuk njohin stabilitet, herë me këta e herë me ata. Për ata që Allahu dëshiron t'i lërë në humbje, ti nuk ke për të gjetur mënyrë udhëzimi.

Ajetet 46 - 47

46. Nëse vërtet do të kishin dashur të shkonin, me siguri do të kishin bërë ndonjë përgatitje. Por Allahu nuk e pëlqeu pjesëmarrjen e tyre; prandaj i sprapsi, duke u thënë: "Qëndroni aty me ata që rrinë!"

47. Edhe sikur të dilnin me ju, ata nuk do t'ju shtonin asgjë tjetër, veç çrregullime, duke përçarë rradhët tuaja *(me shpifje e intriga)***. Ka prej jush që i dëgjojnë ata. Allahu di gjithçka për të padrejtët.**

Shpjegimi i ajeteve

- Nëse vërtet do të kishin dashur të shkonin, me siguri do të kishin bërë ndonjë përgatitje. - Nëse do të kishin dashur të dilnin së bashku me ty për luftë, ata do të kishin marrë çdo masë të nevojshme për këtë çështje.

- Por Allahu nuk e pëlqeu pjesëmarrjen e tyre ... - Allahu nuk e pëlqeu dhe nuk e dëshiroi në *kaderin* e Tij të urtë, që ata të dilnin së bashku me ty.[108]

- prandaj i sprapsi, duke u thënë: "Qëndroni aty me ata që rrinë!" - Ai e përcaktoi në kaderin e Tij, që ata të mos merrnin pjesë në xhihad. Në vijim, i Lartësuari shtjellon përse Ai nuk deshi që munafikët të dilnin me Profetin e Tij dhe besimtarët:

- Edhe sikur të dilnin me ju, ata nuk do t'ju shtonin asgjë tjetër, veç çrregullime, duke përçarë rradhët tuaja *(me shpifje e intriga)***.** - Arsyeja është se ata janë frikacakë, dështakë e të pabesë. Ata janë njerëz përçarës e intrigantë dhe nxisin urrejtje, armiqësi e përçarje mes muslimanëve. Ata janë shkaktarë problemesh. Përveç kësaj:

- Ka prej jush që i dëgjojnë ata. - Ata u binden atyre dhe ua pëlqejnë fjalët e zbukuruara që ata thonë, edhe pse nuk dinë asgjë për gjendjen e tyre të vërtetë. Kjo sjell probleme shumë të mëdha mes besimtarëve. Kështu, Allahu i sprapsi ata, sepse nëse do të dilnin me ju, ata do t'ju dëmtonin dhe shumë nga ata që i dëgjojnë e ua pranojnë fjalën, do të hiqnin dorë prej jush. Pa dyshim se edhe ata që ua dëgjojnë fjalën dhe i pasojnë ata keqbërës janë pjesë e tyre. Muhamed Ibn Is'haku ka thënë: "Sikurse më është përcjellë, mes atyre që kërkonin leje nga Profeti, prej parisë ishin Abdullah Ibn Ubej Ibn Seluli dhe El Xhedd Ibn Kajsi. Nëse këta të dy e të tjerë si ata do të dilnin në këtë luftë me ushtrinë e Profetit, nuk ka asnjë dyshim se një grup i madh nga ata që i pasonin dhe i nderonin si parinë e tyre do të përhapnin edhe më shumë dëmin e çrregullimet. Më pas, i Lartësuari na tregon për diturinë e Tij absolute. Ai thotë:

- Allahu di gjithçka për të padrejtët. - Ai është i gjithëditur rreth tyre dhe veprave të tyre që para se të krijonte qiejt dhe tokën. I Lartësuari thotë: "Edhe sikur të dilnin me ju, ata nuk do t'ju shtonin asgjë tjetër, veç çrregullime...". Kështu, Ai na tregon se si do të ndodhte nëse do të dilnin me besimtarët. Por sidoqoftë, ata nuk dolën. Allahu thotë: "... Por, edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u ishte ndaluar. Me të vërtetë, ata janë gënjeshtarë." [En'am 28], dhe thotë: "Nëse Allahu do të kishte parë tek ata ndonjë të mirë, do t'i kishte bërë, vërtet të dëgjonin. Por edhe sikur t'i bënte të dëgjonin, ata do të sprapseshin dhe do të kundërshtonin." [Enfal 23], dhe thotë gjithashtu: "Sikur Ne t'i urdhëronim ata të flijonin veten, ose të linin shtëpitë e tyre, shumë pak prej tyre do ta bënin këtë. Sikur të vepronin ashtu siç këshilloheshin, kjo do të kishte qënë më e mira për ta dhe një përforcim më i madh *(në besimin e tyre)*. Atëherë, Ne, do t'u jepnim

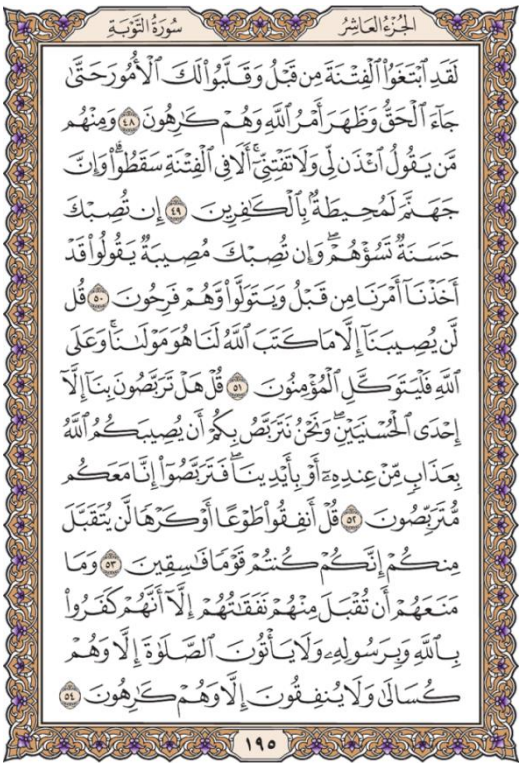
الجزء العاشر سورة التوبة
لَقَدِ ٱبْتَغَوُا۟ ٱلْفِتْنَةَ مِن قَبْلُ وَقَلَّبُوا۟ لَكَ ٱلْأُمُورَ حَتَّىٰ
جَآءَ ٱلْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْهُم
مَّن يَقُولُ ٱئْذَن لِّى وَلَا تَفْتِنِّىٓ ۚ أَلَا فِى ٱلْفِتْنَةِ سَقَطُوا۟ ۗ وَإِنَّ
جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٩﴾ إِن تُصِبْكَ
حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ ۖ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا۟ قَدْ
أَخَذْنَآ أَمْرَنَا مِن قَبْلُ وَيَتَوَلَّوا۟ وَّهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُل
لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا ۚ هُوَ مَوْلَىٰنَا ۚ وَعَلَى
ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ إِلَّآ
إِحْدَى ٱلْحُسْنَيَيْنِ ۖ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ
بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِۦٓ أَوْ بِأَيْدِينَا ۖ فَتَرَبَّصُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُم
مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ أَنفِقُوا۟ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ
مِنكُمْ ۖ إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا
مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَٰتُهُمْ إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُوا۟
بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ وَلَا يَأْتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ إِلَّا وَهُمْ
كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٥٤﴾
١٩٥

atyre shpërblim të madh nga ana Jonë dhe do t'i udhëzonim në rrugë të drejtë. Kushdo që i bindet Allahut dhe të Dërguarit, do të jetë me ata, të cilëve Allahu u ka dhuruar mirësi të shumta - me profetët, me të sinqertët, me dëshmorët dhe me vepërmirët. Sa shokë të mirë janë ata! Ky është shpërblimi që vjen prej Allahut dhe mjafton që Allahu Di gjithçka." [Nisa 66 - 70]. Ajetet me këtë kuptim janë të shumta.

Ajetet 48 - 51

48. Ata, edhe më parë kanë tentuar përçarjen tuaj dhe t'i kanë ngatërruar çështjet, derisa ty të erdhi e Vërteta dhe ngadhënjeu vendimi i Allahut, edhe pse ata e urrenin shumë këtë gjë.

49. Prej tyre ka edhe të tillë që thonë: "Më jep leje e mos më sprovo!" Por ata tashmë kanë rënë në sprovë dhe Xhehenemi do t'i rrethojë mohuesit *(në të gjitha anët)*.

50. Nëse ty të vjen ndonjë e mirë, ata trishtohen e nëse të godet ndonjë fatkeqësi, ata thonë "Ne kemi qenë të kujdesshëm për çështjen tonë edhe më parë." dhe kthehen të gëzuar.

51. Thuaj: "Asgjë nuk do të na ndodhë, përveç asaj që ka caktuar Allahu për ne; Ai është Mbrojtësi ynë". Prandaj, vetëm Allahut le t'i mbështeten besimtarët!

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar nxit Profetin e Tij për kujdes nga sherri i munafikëve. Ai thotë:

- Ata, edhe më parë kanë tentuar përçarjen tuaj dhe t'i kanë ngatërruar çështjet - Ata i kanë përdorur gjithmonë mendjen e tyre për intriga e kurthe kundër teje dhe besimtarëve, për shuarjen e dobësimin e fesë. Qysh në fillim të ardhjes së Profetit në Medinë, arabët e sulmuan atë si një trup i vetëm, kurse jehudët dhe munafikët intriguan dhe e sulmuan nga brenda. Por kur Allahu i dha fitoren në luftën e Bedrit, Abdullah Ibn Ubej Ibn Seluli dhe pasuesit e tij thanë: "Kjo çështje tashmë po merr rrugë e konsolidohet". E kështu filluan të shfaqeshin si muslimanë nga ana e jashtme. Por sa herë që Allahu e ngrinte Islamin dhe muslimanët, kjo i dëshpëronte në shpirt dhe i ligështonte pamasë. I Lartësuari thotë:

- derisa ty të erdhi e Vërteta dhe ngadhënjeu vendimi i Allahut, edhe pse ata e urrenin shumë këtë gjë. - Pastaj i Lartësuari e njofton Profetin rreth hileve e arsyetimeve boshe të munafikëve, për t'iu shmangur xhihadit në rrugën e Tij.

- Prej tyre ka edhe të tillë që thonë: "Më jep leje e mos më sprovo!" - Mos më shty në sprovë, duke më detyruar të dal në luftë kundër romakëve, sepse gratë e bukura të tyre do të bëhen *fitne* për mua dhe unë dua të jem i ruajtur nga kjo! Por i Lartësuari tha:

- Por ata tashmë kanë rënë në sprovë - Pikërisht me të tilla fjalë që thonë dhe arsyetime boshe që paraqesin, ata kanë rënë në fitne. Muhamed Ibn Ishaku tregon: "Na është transmetuar prej Zuhriut, Zejd Ibn Rumanit, Abdullah Ibn Ebu Bekrit, Asim, Katades etj, se, një ditë, kur Profeti i Allahut ishte tek Xhed Ibn Kajsi, - vëllai i Benu Selemes - i tha atij: 1366. "Si thua, o

Xhed, për një luftë me Benu Asfarët (romakët) këtë vit?" Ai tha: "O i Dërguari i Allahut! Me lejo të mos vij dhe mos më shty në fitne! Vallahi, gjithë fisi im e di se sa i paduruar jam në lidhje me gratë! Kam frikë se, kur të shoh gratë e Benu Asfarëve, nuk do të bëj dot durim." Atëherë, Profeti u largua prej tij, duke i thënë: "Po të lejoj të qëndrosh.". Pikërisht për Xhed Ibn Kajsin zbriti ajeti: "Prej tyre ka edhe të tillë që thonë: "Më jep leje e mos më sprovo!..." Ai pretendonte se i frikësohej fitnes me gratë, edhe pse kjo nuk ishte e vërtetë, duke rënë në një fitne edhe më të madhe; bishtnimi prej luftës me Profetin e Allahut dhe mbështetja e tij. Edhe nga Ibn Abasi e të tjerë është transmetuar se kanë thënë që ky ajet u zbrit e flet për Xhed Ibn Kajsin, i cili konsiderohej si prijësi dhe ndër më të nderuarit në fisin Benu Selem.

- dhe Xhehenemi do t'i rrethojë mohuesit *(në të gjitha anët)*. - Ata nuk mund t'i shmangen, të ruhen e të mbrohen prej tij. Në fakt, fisi Benu Seleme ishin lodhur e ngushtuar shumë nga udhëheqja e Xhed Ibn Kajsit, që njihej si një koprrac e dorështrënguar, prandaj Profeti i Allahut emëroi në krye të tyre Bishër Ibn el Bera Ibn Mearurin, sikurse është transmetuar në hadith të saktë.

- Nëse ty të vjen ndonjë e mirë, ata trishtohen - Allahu i Lartësuar i tregon Profetit për armiqësinë e urrejtjen që ata fshihnin në zemër kundër tij dhe besimtarëve**.** Aq e madhe ishte kjo urrejtje, saqë ata dëshpëroheshin dhe ligështoheshin për çdo të mirë që u vinte atyre.

- e nëse të godet ndonjë fatkeqësi, ata thonë "Ne kemi qenë të kujdesshëm për çështjen tonë edhe më parë." dhe kthehen të gëzuar. - Duke mëtuar urtësi e maturi, thonë: "Ne kemi qenë të kujdesshëm për çështjen tonë edhe më parë, prandaj jemi treguar të kujdesshëm e i jemi shmangur pasimit të tij, që më herët." Kështu i kthejnë shpinën urdhrave të Profetit dhe gëzohen. Allahu i Lartësuar e udhëzon Profetin e Tij që t'u japë këtë përgjigje:

- Thuaj: "Asgjë nuk do të na ndodhë, përveç asaj që ka caktuar Allahu për ne" - Ne të gjithë jemi nën dëshirën dhe pushtetin e Allahut të Madhëruar, të nënshtruar në urdhrat dhe përcaktimin e Tij.

- Ai është Mbrojtësi ynë. - Ai është Mbrojtësi, Kujdestari dhe shpresa jonë. Vetëm tek Ai drejtohemi e gjejmë mbështetje.

- Prandaj, vetëm Allahut le t'i mbështeten besimtarët! - Vetëm Atij i mbështetemi, Ai na mjafton dhe Ai është më i miri Ndihmës e Kujdestar i çështjeve tona.

Ajetet 52 - 54

52. Thuaj: "E çfarë prisni për ne, përveçse njërës nga dy të mirat *(therori ose fitore)*? **Ndërsa ne presim për ju që Allahu t'ju godasë me një dënim prej Tij, ose prej duarve tona. Prisni atëherë, sepse edhe ne së bashku me ju po presim."**

53. Thuaju: "Sido që të jepni diçka, me dëshirë a pa dëshirë, ajo nuk ka për t'u pranuar prej jush. Ju jeni, vërtet njerëz të pabindur."

54. Sadakaja e tyre nuk pranohet sepse ata mohojnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij, e falin namazin vetëm me përtaci, ndërsa sadakanë e japin veçse me pakënaqësi.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "E çfarë prisni për ne, përveçse njërës nga dy të mirat *(therori ose fitore)*? - Thuaju atyre, që ne presim një nga dy mirësitë: Ose fitore mbi armiqtë, ose rënien dëshmor në rrugën e Zotit. Të dyja këto janë mirësi nga Zoti për ne. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi e të tjerë.

- Ndërsa ne presim për ju që Allahu t'ju godasë me një dënim prej Tij, ose prej duarve tona. - Ne presim ose vrasjen ose robërimin tuaj.

- Prisni atëherë, sepse edhe ne së bashku me ju po presim." - Pastaj i Lartësuari thotë:

- Thuaju: "Sido që të jepni diçka, me dëshirë a pa dëshirë, ajo nuk ka për t'u

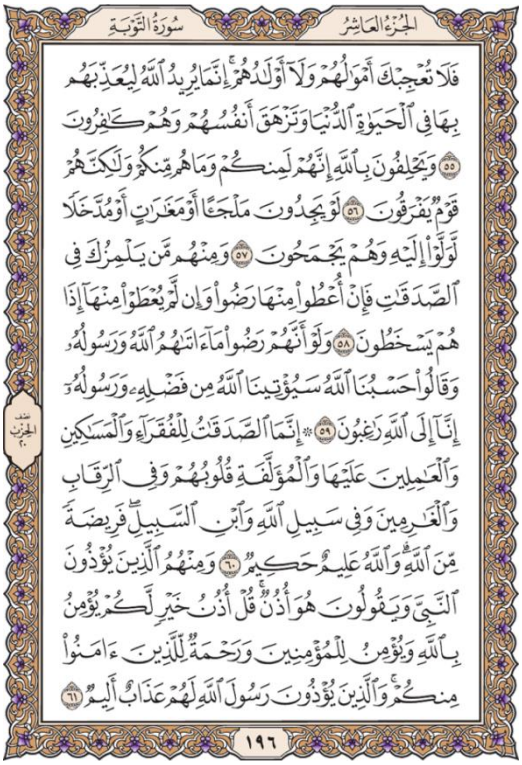
الجزء العاشر سورة التوبة
فَلَا تُعۡجِبۡكَ أَمۡوَٰلُهُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُهُمۡۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُم
بِهَا فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَتَزۡهَقَ أَنفُسُهُمۡ وَهُمۡ كَٰفِرُونَ
٥٥ وَيَحۡلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنَّهُمۡ لَمِنكُمۡ وَمَا هُم مِّنكُمۡ وَلَٰكِنَّهُمۡ
قَوۡمٞ يَفۡرَقُونَ ٥٦ لَوۡ يَجِدُونَ مَلۡجَـًٔا أَوۡ مَغَٰرَٰتٍ أَوۡ مُدَّخَلٗا
لَّوَلَّوۡاْ إِلَيۡهِ وَهُمۡ يَجۡمَحُونَ ٥٧ وَمِنۡهُم مَّن يَلۡمِزُكَ فِي
ٱلصَّدَقَٰتِ فَإِنۡ أُعۡطُواْ مِنۡهَا رَضُواْ وَإِن لَّمۡ يُعۡطَوۡاْ مِنۡهَآ إِذَا
هُمۡ يَسۡخَطُونَ ٥٨ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ رَضُواْ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ
وَقَالُواْ حَسۡبُنَا ٱللَّهُ سَيُؤۡتِينَا ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦ وَرَسُولُهُۥٓ
إِنَّآ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ ٥٩ ۞ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلۡفُقَرَآءِ وَٱلۡمَسَٰكِينِ
وَٱلۡعَٰمِلِينَ عَلَيۡهَا وَٱلۡمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمۡ وَفِي ٱلرِّقَابِ
وَٱلۡغَٰرِمِينَ وَفِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِۖ فَرِيضَةٗ
مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ٦٠ وَمِنۡهُمُ ٱلَّذِينَ يُؤۡذُونَ
ٱلنَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٞۚ قُلۡ أُذُنُ خَيۡرٖ لَّكُمۡ يُؤۡمِنُ
بِٱللَّهِ وَيُؤۡمِنُ لِلۡمُؤۡمِنِينَ وَرَحۡمَةٞ لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ
مِنكُمۡۚ وَٱلَّذِينَ يُؤۡذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ٦١
الجزء ١٠
١٩٦

pranuar prej jush. Ju jeni, vërtet njerëz të pabindur." - Duke treguar për shkakun e mospranimit të sadakave të tyre, Allahu i Lartësuar thotë:

- Sadakaja e tyre nuk pranohet sepse ata mohojnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij ... - Veprat e mira nuk pranohen, nëse nuk plotësojnë kushtin kryesor: besimin korrekt e të vërtetë tek Allahu dhe Profeti i Tij. Përveç kësaj, Allahu i përshkruan ata dhe thotë:

- e falin namazin vetëm me përtaci ... - Ata nuk kanë vullnet për vepra të mira e as prirje e motivim të saktë për adhurime.

- ndërsa sadakanë e japin veçse me pakënaqësi. - Profeti i Allahut ka thënë: 1367. "Allahu nuk e ndërpret shpërblimin tuaj, derisa ju të ndërprisni veprat e mira. Allahu është i mirë dhe pranon veçse atë që është e mirë." Kjo është arsyeja që Allahu nuk pranon prej tyre, sepse Allahu i pranon veprat e mira veçse prej të devotshmëve.

Ajetet 55 - 57

55. Mos u mahnit nga pasuria dhe fëmijët e tyre! Allahu dëshiron t'i ndëshkojë ata në jetën e kësaj bote nëpërmjet tyre, dhe pastaj t'u dalë shpirti si mohues.

56. Ata betohen në Allahun se vërtet janë me ju, por ata nuk janë me ju. Ata janë frikacakë.

57. Sikur të gjenin ndonjë vend ku të fshiheshin, shpellë ose guvë, ata do të turreshin me vrap.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i thotë Profetit të Tij të dashur:

- Mos u mahnit nga pasuria dhe fëmijët e tyre! Allahu dëshiron t'i ndëshkojë ata në jetën e kësaj bote nëpërmjet tyre - Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Dhe mos ia ngul sytë bukurisë së kësaj jete me të cilën i bëmë të kënaqen disa prej tyre *(jobesimtarë)*, për t'i sprovuar me të! Shpërbimi i Zotit tënd është më i mirë dhe është i përjetshëm." [Ta Ha 131], ose, "Mos, vallë, ata po mendojnë se meqë u kemi dhënë me mbushulli pasuri dhe fëmijë, Ne do t'u ofronim të gjitha të mirat? Jo, kurrsesi! Por ata nuk kuptojnë." [Mu'minun 55, 56]. Vërej me kujdes fjalën e Allahut: "Allahu dëshiron t'i ndëshkojë ata në jetën e kësaj bote nëpërmjet tyre..." Katadja ka thënë se pjesa: "Në jetën e kësaj bote" lidhet me fjalinë më përpara. Pra, kuptimi i ajetit është: "Mos u mahnit nga pasuria dhe fëmijët e tyre në jetën e kësaj bote! Allahu dëshiron t'i ndëshkojë ata nëpërmjet tyre në ahiret." Por Hasen el Basriu ka thënë: Kuptimi është: "... ti ndëshkojë përmes detyrimit për të dhënë zekatin e pasurisë së tyre dhe për të shpenzuar në çështjet islame.". Këtë mendim e ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri dhe është vërtet një shpjegim i fortë dhe i mirë.

- dhe pastaj t'u dalë shpirti si mohues. - Allahu dëshiron që vdekja t'i gjejë ata si mohues të besimit, në mënyrë që dënimi i tyre të jetë më i rëndë dhe më i madh. Allahu na ruajtë nga ky afrim gradual drejt dënimit.

- Ata betohen në Allahun se vërtet janë me ju, por ata nuk janë me ju. - Ata janë

njerëz të trembur dhe betohen se janë në krahun e muslimanëve, por, në të vërtetë, nuk janë me ta. Allahu thotë:

- Ata janë frikacakë. - Ky është shkaku i sjelljes së tyre në këtë mënyrë.

- Sikur të gjenin ndonjë vend ku të fshiheshin, shpellë ose guvë, ata do të turreshin me vrap. - Ata do të shfrytëzonin çdo kështjellë e fortifikatë, çdo shpellë nëpër male e çdo guvë në tokë, që të fshiheshin me vrap dhe të distancoheshin prej jush, sepse ata përzihen me ju jo nga dashuria për ju, por të imponuar nga kushtet. Ata qëndrojnë me ju të detyruar. Prandaj vazhdojnë të jetojnë në ankth, trishtim e dëshpërim të përhershëm, sepse muslimanët korrin vazhdimisht fitore e lartësohen në tokë. Sa herë që muslimanët gëzohen, ata dëshpërohen e ligështohen. Ata nuk e përballojnë dot qëndrimin mes besimtarëve. Allahu i Lartësuar thotë: "Sikur të gjenin ndonjë vend ku të fshiheshin, shpellë ose guvë, ata do të turreshin me vrap."

Ajetet 58 - 59

58. Disa prej tyre të përflasin për ndarjen e lëmoshës. Nëse u jepet atyre, ata mbesin të kënaqur e nëse nuk u jepet, ata zemërohen.

59. Sikur të kënaqeshin me atë që u dha Allahu dhe i Dërguari i Tij dhe të kishin thënë: "Neve na mjafton Allahu. Do të na japë Allahu nga të mirat e Tij, *(do të na japë)* **edhe i Dërguari i Tij. Vetëm tek Allahu i varim shpresat tona".**

Shpjegimi i ajeteve

- Disa prej tyre të përflasin për ndarjen e lëmoshës. - Disa munafikë të kundërshtojnë e shfaqin pakënaqësi në lidhje me shpërndarjen e zekatit. Ata të akuzojnë për padrejtësi në ndarjen e tyre, ndërkohë pikërisht ata janë të padrejtët. Sidoqoftë, ata nuk kundërshtojnë të motivuar nga qëllime fetare e për të synuar drejtësinë. Ata thjesht synojnë të përmbushin kërkesat e synimet e tyre.

- Nëse u jepet atyre, ata mbesin të kënaqur - Nëse u jepet diçka prej zekatit, ata kënaqen dhe e miratojnë ndarjen tënde.

- e nëse nuk u jepet, ata zemërohen. - Ata zemërohen për interesat vetjake e jo për drejtësinë apo anën fetare të çështjes. Katade, duke shpjeguar këtë ajet, ka thënë: 1368. "Na kanë rrëfyer se një nomad i sapo bërë musliman shkoi tek Profeti, ndërkohë që ai po shpërndante flori dhe argjend (nga sadakatë) dhe i tha: "O Muhamed! Allahu të ka urdhëruar të mbash drejtësi, por ti nuk po mban drejtësi..." Profeti i tha: "I mjeri ti! Nëse unë nuk mbaj drejtësi, kush do të mbajë drejtësi?!" Pastaj tha: "Kini kujdes nga ky dhe të ngjashmit me të! Në umetin tim do të ketë të ngjashëm me këtë, të cilët lexojnë Kur'an, por ai lexim thjesht kalon nëpër grykën e tyre (e jo në zemër). Nëse shfaqen, vritini, e nëse përsëri dalin vritini, e nëse përsëri dalin, vritini!..." Na është përmendur, gjithashtu, se Profeti thoshte gjithmonë: 1369. "Betohem për Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im! Nuk jam unë ai që ju jap apo privoj! Unë jam thjesht shpërndarësi (që zbaton urdhrat)." Pastaj Allahu i Lartësuar u kujton e këshillon për diçka që është shumë më e mirë për ta dhe thotë:

- Sikur të kënaqeshin me atë që u dha Allahu dhe i Dërguari i Tij dhe të kishin thënë: "Neve na mjafton Allahu. Do të na japë Allahu nga të mirat e Tij, *(do të na japë)* **edhe i Dërguari i Tij. Vetëm tek Allahu i varim shpresat tona". -** Në këtë ajet të mrekullueshëm, porositemi për një edukatë të lartë dhe mirësjellje me porositë e Zotit dhe të Profetit. Njeriu urdhërohet që të jetë i kënaqur me atë që i ka dhënë Zoti dhe me gjykimin e Profetit të tij. Ai urdhërohet për mbështetje të plotë tek Allahu i Lartësuar. Allahu thotë: "... të kishin thënë: "Neve na mjafton Allahu.". Kështu, besimtari duhet t'i varë shpresat veçse tek Allahu i Lartësuar, që është një dhe i vetëm, qoftë në arritjen e mirësive të kësaj dynjaje, qoftë në udhëzimin e zemrës për të qenë i bindur ndaj Profetit e pasues i

rrugës së tij, për të përmbushur urdhëresat dhe për t'iu larguar ndalesave të tij; për të besuar plotësisht e me siguri gjithçka që ai ka thënë dhe për t'iu përmbajtur me korrektësi Sheriatit të sjellë prej tij. Vetëm Allahu është Ai që e udhëzon zemrën e robit në të tilla mirësi e mbarësi.

Ajeti 60

60. Sadakaja është për të varfrit, nevojtarët, zekat-mbledhësit, për ata *(besimtarë të rinj)* **që u duhen përfituar zemrat, për lirim të atyre që janë në robëri, për të zhyturit në borxhe, për në rrugën e Allahut dhe për udhëtarin. Këto janë urdhrat e Allahut. Allahu është i Gjithëdijshëm dhe i Urtë.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar përmendi kundërshtimin e munafikëve në lidhje me ndarjen e sadakave nga Profeti i Allahut. Ata talleshin e përflisnin padrejtësisht mënyrën e ndarjes së Profetit. Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar na tregon se është pikërisht Ai dhe vetëm Ai që bëri ndarjen e sadakasë [zekatit] dhe përcaktoi kategoritë që përfitojnë prej saj. Ai nuk e la këtë çështje në dorë të askujt, por i përcaktoi vetë ata që përfitojnë. Imam Ebu Daudi sjell hadithin nga Zijad Ibn el Harith el Sudai (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), që ka thënë: 1370. "Shkova tek Profeti që t'i jepja besën. Në atë kohë erdhi një burrë dhe i tha Profetit: "Më jep diçka mua nga pasuria e sadakasë!" Profeti ﷺ i tha: "Allahu nuk e la çështjen e ndarjes së sadakasë [zekatit] në gjykimin ndonjë profeti apo të ndonjë tjetri, por gjykoi e vendosi Vetë për këtë. Ai urdhëroi që të ndahet për 8 kategori. Nëse ti je ndonjë prej tyre, do të të jap." Në lidhje me shpërndarjen e zekatit në këto kategori, dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme për pyetjen se a duhet që pasuria të shpërndahet tek të gjithë këto kategori nga pak secilës, apo lejohet që zekati t'i jepet vetëm njërës prej tyre, pra, duke e grumbulluar zekatin dhe duke ia dhënë të gjithin një kategorie të caktuar, edhe pse ka edhe kategori të tjera? Mendimi më i saktë është se nuk është detyrë shpërndarja tek të gjitha kategoritë, por lejohet që zekati t'i jepet vetëm njërës prej tyre, pra, duke e grumbulluar zekatin dhe duke ia dhënë të gjithin një kategorie të caktuar. Ky është mendimi i Malikut dhe një grupi dijetarësh selefë dhe dijetarëve të mëvonshëm, mes të cilëve edhe Umeri, Hudhejfe, Ibn Abasi, Ebu el Alije, Seid Ibn Xhubejri dhe Mejmun Ibn Mehrani. Ky, në fakt, është mendimi i pjesës dërmuese të dijetarëve. Kështu, këto kategori janë përmendur në ajet për të treguar ata të cilëve mund t'u jepet zekati e jo për të treguar se zekati duhet të shpërndahet patjetër mes të gjitha kategorive të përmendura. Le të përmendim disa hadithe në lidhje me kategoritë e përmendura dhe faktin se ato meritojnë të marrin prej zekatit.

- *el fukarâu* - **të varfrit**.[109] Përcillet nga Ibn Umeri që rrëfen se Profeti i Allahut ka thënë: 1371. "Nuk lejohet zekati për atë që është i pasur dhe as për atë që është i fortë e i aftë (që të punojë dhe të fitojë hallall pasurinë e tij.)" Hadithin e sjellin Ahmedi, Ebu Daudi dhe Tirmidhiu. Edhe imam Ahmedi, Nesaiu dhe Ibn Maxhe sjellin diçka të ngjashme prej Ebu Hurejras. Nga Abdullah Ibn Adij Ibn el Hajari përcillet se: 1372. " ...dy burra i kishin treguar atij se ata kishin shkuar njëherë tek Profeti për t'i kërkuar diçka prej pasurisë së sadakasë. Ai i kishte këqyrur mirë dhe pasi i kishte parë se ishin të fortë e të aftë për punë, u kish thënë: "Nëse dëshironi, unë ju jap, por prej kësaj pasurie nuk ka të drejtë të marrë i pasuri dhe as ai që është i fortë e i aftë që të punojë dhe të fitojë (hallall pasurinë e tij.)" Hadithin e sjellin Ahmedi, Ebu Daudi dhe Nesaiu me një isnad të mirë e të fortë.

- *el mesâkin* '**nevojtarët**'.[110] - Sipas një hadithi të sjellë në dy *Sahih*-ët, Ebu Hurejra tregon se Profeti ﷺ ka thënë: 1373. "*Miskin* (nevojtar) nuk është ai endacaku që e kthen me një kafshatë ose dy kafshata, apo me një hurmë ose dy hurma." Atëherë, cili është *miskin*, o i Dërguari i Allahut?" - "*Miskin* është ai që nuk ka pasuri të mjaftueshme për

të qenë i pavarur, por që nuk bie në sy si i varfër, që të tjerët të mendojnë t'i japin sadaka. Ai nuk u kërkon njerëzve asgjë.**"** Hadithin e sjell imam Ahmedi.

- zekat-mbledhësit. - Domethënë, të gjithë agjentët që merren me grumbullimin e zekatit, si mbledhësit, transportuesit, ruajtësit, shkruajtësit, llogaritarët etj. Këtyre u jepet pjesë nga zekati. Nuk lejohet që punonjësit e mbledhjes së zekatit të jenë nga familja e farefisi i Profetit, të cilëve nuk u lejohet të marrin sadaka, sikurse vjen me saktësi në hadithin që gjendet në *Sahih*-un e Muslimit, që përcjell nga Abdul Mutalibi, e ky nga Rabia Ibn Harithi, i cili tregon se ai, së bashku me Fadl Ibn Abasin, shkuan njëherë tek Profeti ﷺ, që t'i kërkonin t'i ngarkonte me detyrën e mbledhjes së zekatit, por ai u tha: 1374. "Sadakatë nuk i lejohen Muhamedit dhe familjes së Muhamedit. Ato janë papastërtitë e njerëzve."

- për ata *(besimtarë të rinj)* **që u duhen përfituar zemrat ... -** Kështu, u jepet atyre që shpresohet të pranojnë Islamin, siç i dha Profeti i Allahut Safuan Ibn Umejes. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Safuan Ibn Umeje, që rrëfen: 1375. "Profeti i Allahut më dha pasuri (nga plaçka e fituar) nga lufta e Hunejnit. Ai ishte njeriu më i urryer në zemrën time. Por ai vazhdoi të më jepë pasuri, aq sa u bë njeriu më i dashur për mua." [Muslimi dhe Tirmidhiu]. Zekati mund t'i jepet dikujt edhe me qëllimin që ai të forcohet e përmirësohet fetarisht në Islam, siç veproi Profeti i Allahut, kur u dha shumë pasuri një grupi të madh të "të falurve" ditën e çlirimit të Mekës, kur sapo kishin pranuar Islamin. Profeti u dha prijësve të tyre nga 100 deve secilit, duke thënë: 1376. "Vërtet, ndodh që unë t'u jap disa njerëzve, edhe pse dikush tjetër mund të jetë më i dashur për mua se ata, nga droja se mos Allahu e flak për fytyre në zjarrin e Xhehenemit." Ndërsa në dy *Sahih*-ët është hadithi nga Ebu Seidi se: 1377. "Aliu i dërgoi Profetit një masë floriri nga Jemeni, të cilën ai e ndau atë mes katër vetave: Akra Ibn Habisit, Ujejne Ibn Bedrit, Alkametu Ibn Ulathes dhe Zejd el Hajri. Ai shpjegoi se e bëri këtë gjë "për t'u afruar zemrat." Por a i jepet zekati kësaj kategorie, pas Profetit ﷺ? Në lidhje me këtë çështje, ka mendime të ndryshme. Umeri, Amiri, Sheabiu dhe të tjerë ishin të mendimit se kësaj kategorie nuk i jepet më prej zekatit pas Profetit, sepse Islami tashmë është përhapur në masë dhe është fuqizuar, duke bërë që njerëzit në vende të ndryshme të nënshtrohen për zbatimin e tij. (Ky është mendim më i fortë se ai i atyre që mëtojnë se zekati vazhdon t'i jepet asaj kategorie, edhe pas lartësimit e fuqizimit të Islamit ndër njerëz.) [111]

- për lirim të atyre që janë në robëri, - Nga disa tabiinë është transmetuar se këtu bëhet fjalë për atë që quhet skllavi '*el mukatib'*, i cili ka rënë në ujdi me padronin që të blejë lirinë e vet. Këtij skllavi i jepet prej zekatit, që të mund të blejë lirinë. Ndërsa Ibn Abasi ka thënë se nuk ka problem që me zekatin të paguhet lirimi nga robëria dhe se shpenzimi për çlirimin nga robëria është më i gjërë sesa thjesht rasti i *el mukatib*-it, apo rasti kur dikush e ble një rob, për t'i dhënë pastaj lirinë." Në lidhje me çlirimin nga robëria dhe dhënien e lirisë, si vepër bamirësie, janë përcjellë hadithe të shumta. Për çdo gjymtyrë të skllavit të liruar, Allahu i Lartësuar çliron çdo gjymtyrë të çliruesit, deri në çlirimin e plotë të tij, sepse shpërblimi është sipas llojit të punës. I Lartësuari thotë: "Ju do të shpërbleheni veçse për atë që keni bërë." [Saffat 39]. Në Musned, transmetohet nga Bera Ibn Azibi, që ka thënë: 1378. "Një burrë erdhi tek Profeti i Allahut dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, më trego për një vepër, që të më afrojë pranë Xhenetit dhe të më largojë nga Zjarri!" - "Jepi lirinë një skllavi dhe ndihmo në *(fekku rekabe)* çlirimin e dikujt nga robëria." - "Po a nuk është e njëjta gjë?!" Profeti tha: *"*T'i japësh lirinë një skllavi do të thotë ta blesh ti lirinë e tij i vetëm, ndërsa ndihma për çlirimin nga

robëria *(fekku rekabe)* do të thotë të ndihmosh në plotësimin e çmimit të lirimit."

- për të zhyturit në borxhe, - Këta janë disa llojesh. Ata që kanë marrë borxhe për të pajtuar palët në një konflikt, ose kanë dalë garant për pagimin e një borxhi, por më pas janë ngushtuar financiarisht, ose që kanë marrë borxhe për veten e vet, por më pas kanë rënë në vështirësi për t'i shlyer ato, ose janë zhytur në borxhe duke e shpenzuar pasurinë në harame, e pastaj janë penduar. Këtyre u jepet zekat, që të shlyejnë borxhet. Argumenti bazë që përdoret në këtë çështje është hadithi i Kabisa Ibn Meharik el Hilalit, i cili ka thënë: 1379. "Unë dola garant (për pagimin e një pasurie a një shumë parash) për pajtim dhe shuarje armiqësie dhe shkova tek Profeti i Allahut për t'i kërkuar ndihmë që ta shlyeja atë. - "Shko, o Kabisa, - tha Profeti, - derisa të na vijë ndonjë pasuri dhe të urdhëroj të të japin prej saj!" Pastaj Profeti tha: "O Kabisa! Lypja u lejohet vetëm këtyre tri kategorive: Dikujt që ka hyrë garant për pagimin e një pasurie a një shumë parash për pajtim dhe shuarje armiqësie. Këtij burri i lejohet të lypë, derisa të shlyejë detyrimin që ka marrë përsipër. Së dyti, dikujt që i shkatërrohet a i dëmtohet pasuria nga një katastrofë. Edhe këtij i lejohet të lypë, derisa të sigurojë mjetet e nevojshme të jetesës, - ose tha: "të përmbushë çështjet jetike". Së treti, dikujt që bie në varfëri, për të cilin dëshmojnë tre vetë të gjykueshëm prej fisit të tij, duke thënë se filani ka rënë në varfëri. Edhe këtij burri i lejohet lypja, derisa të sigurojë mjetet e nevojshme të jetesës (ose tha: "të përmbushë çështjet jetike"). Ndërsa në rastet e tjera lypja është haram". Hadithin e sjell Muslimi.

- për në rrugën e Allahut - Flitet për luftëtarët vullnetarë, që nuk janë pjesë e ushtrisë së rregullt. Pra, ajo kategori ushtarësh, që nuk janë të shënuar si mercenarë në regjistrin e buxhetorëve. Ata që janë buxhetorë e marrin rrogën nga tjetër burim. Imam Ahmedi, Is'haku dhe Haseni janë të mendimit se në këtë kategori konsiderohet edhe shpenzimi për kryerjen e haxhit, duke u mbështetur me hadith nga Profeti...[112]

- dhe për udhëtarin. - Rrugëtari që ka mbetur rrugëve, edhe pse në vendin e tij mund të jetë i pasur. Këtij i jepet aq sa i nevojitet për të mbërritur në destinacionin e vet. Po këtë gjykim ka edhe ai person i cili dëshiron të udhëtojë për në vendin e vet, e pastaj të kthehet, por nuk ka mundësi të niset në këtë udhëtim. Edhe këtij i jepet aq sa i mjafton për t'u kthyer në vendin e vet. Referencë për këtë është ky ajet "... dhe për udhëtarin". Gjithashtu, imam Ebu Daudi dhe Ibn Maxhe sjellin nga Ebu Seidi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) rrëfimin, se Profeti i Allahut ka thënë: 1380. "Nuk lejohet sadakaja për të pasurin, përveç këtyre 5 rasteve: "Për punëtorët e mbledhjes së zekatit, për atë që e ble atë (mallin e sadakasë) me pasurinë e tij (nga i varfëri që e ka marrë atë), për të zhyturin në borxhe (për pajtim dhe shuarje armiqësie), për luftëtarin në rrugën e Allahut, ose në rastin kur një i varfër ia dhuron vetë një të pasuri sadakanë që ka marrë." [113]

- Këto janë urdhrat e Allahut. - Këto janë dispozita të përcaktuar qartazi e prerë nga Allahu i Lartësuar. Është Ai që i ka bërë detyrë dhe e ka përcaktuar këtë ndarje të zekatit.

- Allahu është i Gjithëdijshëm dhe i Urtë. - Allahu është i gjithëditur për ngjarjet, si ato që duken e shfaqen haptazi, si ato që janë të fshehta. Ai di mirë çdo gjë që është në dobi të njeriut. Ai është i Urtë (*El Hakim*), në gjithçka që thotë e që vepron, në çdo ligj që vendos dhe në çdo gjykim që jep. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Allahut dhe nuk ka Zot e Kujdestar tjetër, veç Tij.

Ajeti 61

61. Ka prej tyre që e shqetësojnë Profetin e thonë: "Ai dëgjon *(e beson)* **gjithçka që i thuhet". Thuaj: "Ai dëgjon atë që është e mira për ju. Ai beson në Allahun dhe ka besim te besimtarët. Ai është mëshirë për ata nga ju që besojnë. Ata që e lëndojnë**

të Dërguarin e Allahut, i pret një dënim i dhembshëm.

Shpjegimi i ajetit

- Ka prej tyre që e shqetësojnë Profetin e thonë: "Ai dëgjon *(e beson)* **gjithçka që i thuhet".** - Allahu i Lartësuar na njofton se një grup munafikësh e shqetësonin dhe mundonin Profetin e Tij me fjalët e tyre. Ata thoshin: "Ai dëgjon *(e beson)* gjithçka që i thuhet. Çdo fjalë që i thonë njerëzit për ne, ai e beson menjëherë. Edhe kur ne i shkojmë dhe i betohemi, ai përsëri na beson."

- Thuaj: "Ai dëgjon atë që është e mira për ju. - Profeti i Allahut është më i miri dëgjues, i cili di të dallojë të sinqertin nga gënjeshtari.

- Ai beson në Allahun dhe ka besim te besimtarët. - Ai i beson besimtarët.

- Ai është mëshirë për ata nga ju që besojnë. - Dhe, nga ana tjetër, ai është argument kundër mohuesve të besimit, për të cilët nuk mbetet asnjë justifikim. Për këtë arsye, ata e meritojnë ndëshkimin e ashpër, për të cilin Allahu thotë:

- Ata që e lëndojnë të Dërguarin e Allahut, i pret një dënim i dhembshëm.

Ajetet 62 - 63

62. Ata ju betohen në Allahun për t'ju kënaqur, por është më e drejtë që të kënaqin Allahun dhe të Dërguarin e Tij, nëse janë besimtarë të vërtetë.

63. A nuk e dinë ata se kush e kundërshton Allahun dhe të Dërguarin e Tij, e pret zjarri i Xhehenemit, ku do të jetë përjetësisht? Ky është poshtërimi i madh.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata ju betohen në Allahun për t'ju kënaqur, por është më e drejtë që të kënaqin Allahun dhe të Dërguarin e Tij, nëse janë besimtarë të vërtetë. - Katadja në lidhje me shpjegimin e këtij ajeti ka thënë: 1381. "Na është treguar se një munafik tha njëherë: "Betohem në Allah, se paria jonë janë më të mirët nga mesi ynë dhe më të fismit ndër ne! Nëse kjo që thotë Muhamedi është e vërtetë, atëherë del që

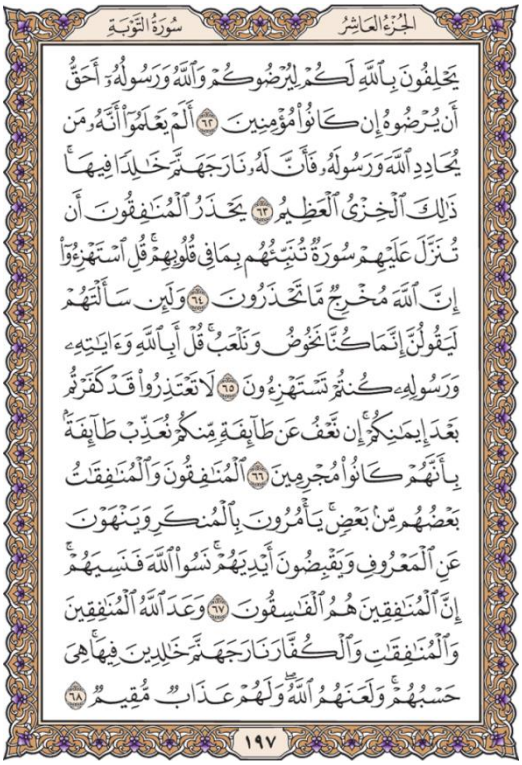
الجزء العاشر سورة التوبة

يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَحَقُّ
أَن يُرْضُوهُ إِن كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّهُۥ
مَن يُحَادِدِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَأَنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدًا فِيهَا
ذَٰلِكَ ٱلْخِزْىُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ يَحْذَرُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ أَن
تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلِ ٱسْتَهْزِءُوٓا۟
إِنَّ ٱللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ
لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ
وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم
بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ ۚ إِن نَّعْفُ عَن طَآئِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةً
بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ
بَعْضُهُم مِّنۢ بَعْضٍ ۘ يَأْمُرُونَ بِٱلْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ ٱلْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ ۚ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَنَسِيَهُمْ ۚ
إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ
وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ هِىَ
حَسْبُهُمْ ۚ وَلَعَنَهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾

١٩٧

paria jonë të jenë më të këqij se gomarët!" Ndërkohë, një musliman që e dëgjoi këtë fjalë, tha: "Betohem në Allah, se ajo që thotë Muhamedi është e vërtetë dhe ti je më i keq se gomari!" Atëherë, disa burra prej tyre shkuan tek Profeti dhe i treguan për atë ndodhi. Profeti e thirri atë person dhe i tha: "Përse e the atë fjalë?" Munafiku filloi të betohej e stërbetohej se nuk kishte thënë fjalë të tilla, ndërsa muslimani mjaftohej me fjalët: "O Allah, nxire në pah atë që është i sinqertë dhe atë që është gënjeshtar!" Atëherë, Allahu zbriti këtë ajet. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- A nuk e dinë ata se kush e kundërshton Allahun dhe të Dërguarin e Tij, e pret zjarri i Xhehenemit, ku do të jetë përjetësisht? - Ky është dënimi për të gjithë ata që kundërshtojnë dhe luftojnë Allahun e Profetin e Tij. Ata do të jenë të poshtëruar, të përçmuar dhe në vuajtje të përhershme.

- Ky është poshtërimi i madh. - Ky është poshtërimi dhe dëshpërimi më i madh.

Ajeti 64

64. Hipokritët tremben se mos zbret ndonjë sure që u nxjerr në shesh atë që kanë në zemër. Thuaju: "Talluni, por të jeni të sigurt se Allahu do ta zbulojë gjithçka për të cilën keni frikë!"

Shpjegimi i ajetit

- Hipokritët tremben se mos zbret ndonjë sure që u nxjerr në shesh atë që kanë në zemër. - Muxhahidi shpjegon: "Ata flisnin gjëra të poshtra mes veti, dhe pastaj thoshin: "Ndoshta Allahu nuk ka për të na i nxjerrë sekretin tonë." Ky ajet ngjan me fjalën e Allajut të lartësuar: "A nuk i sheh ata të cilët, edhe pse u është ndaluar të bisedojnë fshehtas *(për gjynahe)*, i kthehen përsëri së ndaluarës dhe pëshpërisin për gjynahe, nxitje armiqësish dhe mosbindje ndaj të Dërguarit? Kur vijnë tek ti, ata të përshëndesin jo ashtu si të përshëndet Allahu dhe thonë me vete: "Përse nuk na dënon Allahu për këto fjalë që po themi?" Mjafton për ta Xhehenemi, ku do të hidhen. Eh, sa vend i tmerrshëm është ai!" [Muxhadile 8]. Por, në këtë ajet, Allahu i madhëruar iu përgjigj me këto fjalë:

- Thuaju: "Talluni, por të jeni të sigurt se Allahu do ta zbulojë gjithçka për të cilën keni frikë!" - Të jeni të sigurt se Allahu ka për t'i shpallur Profetit të Tij çdo ligësi që fshihni e do t'ia zbulojë çështjet tuaja. Ai ka për t'ju demaskuar e nxjerrë të gjithë të palarat tuaja. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Vallë, a mendojnë ata që i kanë zemrat e sëmura *(me hipokrizi)*, se Allahu nuk do t'ua nxjerrë në shesh urrejtjen *(ndaj besimit të vërtetë)*?! Po të donim, Ne do të mundësonim t'i shihje ata *(hipokritë)*, dhe pastaj, me siguri, do t'i njihje nga shenjat e tyre. Ti do t'i njohësh ata përmes fjalëve të tyre. Allahu i di mirë veprat tuaja." [Muhamd 29, 30]. Kjo sure, - sikurse pohon Katadja - , është quajtur ndryshe edhe *El Fadiha* - Demaskuesja.

Ajetet 65 - 66

65. E, nëse i pyet, ata të thonë: "Ne thjesht ishim duke luajtur e dëfryer". Thuaju: "Vallë, me Allahun, Librin dhe të Dërguarin e Tij talleni?!"

66. Mos nxirrni justifikime! Ju keni mohuar pas besimit tuaj. Nëse i falim disa nga ju, të tjerët do t'i dënojmë, sepse janë keqbërës.

Shpjegimi i ajeteve

- E, nëse i pyet, ata të thonë: "Ne thjesht ishim duke luajtur e dëfryer". Thuaju: "Vallë, me Allahun, Librin dhe të Dërguarin e Tij talleni?!" - Ibn Is'haku sjell hadithin: 1382. "Një grup munafikësh, mes të cilëve edhe Uedia Ibn Thabiti, që i përkiste fisit Benu Amër Ibn Auf, dhe një burrë nga Eshxhea, aleat i Benu Selemëve, që quhej Mahshi Ibn Humejr, gjatë rrugës për në Tebuk, duke biseduar me njëri-tjetrin, ndër të tjera thanë: "A mos e pandehni luftën kundër romakëve njëlloj si luftën e arabëve me njëri-tjetrin?! Vallahi, nesër do ta shohim veten të lidhur në pranga kokë e këmbë!"... Këto fjalë thuheshin me qëllim që të frikësonin besimtarët. Mahshi Ibn Humejri u thotë: "Vallahi, do të dëshiroja më shumë që secili nga ne të dënohej me njëqind kamzhikë, sesa të zbriste ndonjë ajet për fjalët tuaja!" Ndërkohë, Profeti ﷺ i tha Amar Ibn Jasirit: "Shko tek ata njerëz, se u dogjën, dhe pyeti çfarë kanë thënë. Nëse e mohojnë se kanë thënë gjë, thuaju: "Keni thënë kështu e kështu!" Amari shkoi tek ata dhe u tha ashtu siç e porositi Profeti. Atëherë, ata shkuan te Profeti ﷺ dhe filluan t'i justifikoheshin duke e ndjekur nga pas dhe duke i kërkuar falje. Uedia Ibn Thabiti, duke kapur rripat e samarit të devesë së Profetit, i cili qëndronte mbi të, i thoshte: "O Profet i Allahut! Ne po luanim e po bënim shaka…" Por Allahu i Lartësuar thotë: "Nëse i pyet, ata do të të përgjigjen: "Ne vetëm po bënim shaka dhe po luanim". Mahshi Ibn Humejri i tha Profetit : "O i Dërguari i Allahut, më la në baltë emri im dhe i babait tim…" Ky ishte ai të cilit iu fal gabimi, me ajetet e zbritura më pas. Më vonë, ky e quajti veten Abdurrahman. Abdurrahmani e luti Allahun që të vritej si dëshmor dhe të mos i gjendej

trupi i tij. Vërtet, ai u vra në luftën e Jemames dhe trupi nuk iu gjend."

- Mos nxirrni justifikime! Ju keni mohuar pas besimit tuaj. - Domethënë, me fjalët dhe talljen tuaj, ju keni mohuar besimin.

- Nëse i falim disa nga ju, të tjerët do t'i dënojmë... - Jo të gjithë do të falen. Disa nga ju patjetër do të ndëshkohen.

- sepse janë keqbërës. - Për shkak të këtyre fjalëve të poshtra dhe të gabuara.

Ajetet 67 - 68

67. Hipokritët dhe hipokritet janë si njëri tjetri: urdhërojnë për ligësi, ndalojnë nga e mira dhe janë dorështrënguar. Ata e kanë harruar Allahun, prandaj Ai i ka harruar ata. Nuk ka dyshim se hipokritët janë të pabindur.

68. Allahu ka përgatitur zjarrin e Xhehenemit për hipokritët, hipokritet dhe jobesimtarët. Atje do të jenë përgjithmonë dhe ai mjafton për ta. Ata i ka mallkuar Allahu dhe kanë dënim të pandërprerë.

Shpjegimi i ajeteve

- Hipokritët dhe hipokritet janë si njëri tjetri: urdhërojnë për ligësi, ndalojnë nga e mira dhe janë dorështrënguar. - Allahu i Lartësuar na tregon për gjendjen e munafikëve, e cila është krejtësisht ndryshe nga gjendja e besimtarëve. Besimtarët kujdesen për njëri-tjetrin, urdhërojnë për të mira e ndalojnë nga të këqijat. Ndërsa këta keqbërës bëjnë të kundërtën: "... urdhërojnë për ligësi, ndalojnë nga e mira dhe janë dorështrënguar." Pra, ndryshe nga besimtarët, ata nuk shpenzojnë aspak në rrugën e mirësisë dhe në ndihmë të rrugës së Allahut.

- Ata e kanë harruar Allahun, prandaj Ai i ka harruar ata. - Duke qenë se ata e harruan përmendjen e Allahut, Allahu i la të harruar e të braktisur. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Atyre *(që nuk besojnë)* do t'u thuhet: "Sot po ju lëmë të harruar, ashtu sikurse ju e harruat takimin e kësaj dite. Vendi juaj është Zjarri dhe nuk ka se kush t'ju shpëtojë." [Xhathije 34].

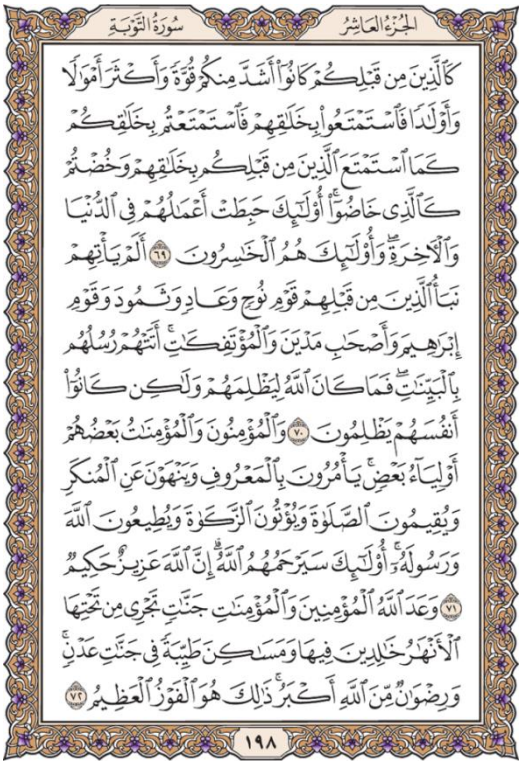
الجزء العاشر سورة التوبة
كَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ كَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنكُمۡ قُوَّةٗ وَأَكۡثَرَ أَمۡوَٰلٗا
وَأَوۡلَٰدٗا فَٱسۡتَمۡتَعُواْ بِخَلَٰقِهِمۡ فَٱسۡتَمۡتَعۡتُم بِخَلَٰقِكُمۡ
كَمَا ٱسۡتَمۡتَعَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُم بِخَلَٰقِهِمۡ وَخُضۡتُمۡ
كَٱلَّذِي خَاضُوٓاْۚ أُوْلَٰٓئِكَ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا
وَٱلۡأٓخِرَةِۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ٦٩ أَلَمۡ يَأۡتِهِمۡ
نَبَأُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ قَوۡمِ نُوحٖ وَعَادٖ وَثَمُودَ وَقَوۡمِ
إِبۡرَٰهِيمَ وَأَصۡحَٰبِ مَدۡيَنَ وَٱلۡمُؤۡتَفِكَٰتِۚ أَتَتۡهُمۡ رُسُلُهُم
بِٱلۡبَيِّنَٰتِۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظۡلِمَهُمۡ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ
أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ٧٠ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ بَعۡضُهُمۡ
أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ يَأۡمُرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ
وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ سَيَرۡحَمُهُمُ ٱللَّهُۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ
٧١ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا
ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةٗ فِي جَنَّٰتِ عَدۡنٖۚ
وَرِضۡوَٰنٞ مِّنَ ٱللَّهِ أَكۡبَرُۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ٧٢
١٩٨

- Nuk ka dyshim se hipokritët janë të pabindur. - Ata e kanë braktisur rrugën e të vërtetës dhe janë zhytur në rrugët e devijimit dhe të humbjes.

- Allahu ka përgatitur zjarrin e Xhehenemit për hipokritët, hipokritet dhe jobesimtarët. - Ata e merituan këtë ndëshkim, për shkak të cilësive e veprave të tyre të shëmtuara, që u përmendën.

- Atje do të jenë përgjithmonë dhe ai mjafton për ta. - Ata, së bashku me mohuesit, do të jenë në Xhehenem pafundësisht, dhe mjafton ky si ndëshkim për ta.

- Ata i ka mallkuar Allahu dhe kanë dënim të pandërprerë. - Allahu i ka dëbuar nga mëshira e Tij dhe ndëshkimi i tyre ka për të qenë i vazhdueshëm, i pandërprerë.

Ajeti 69

69. Ashtu si ata para jush të cilët ishin më të fuqishëm se ju, kishin më shumë pasuri e fëmijë dhe u kënaqën me çfarë u takoi, edhe ju kaluat pjesën tuaj të kënaqësisë dhe u zhytët në kotësi si ata.

Veprat e tyre janë të pavlera në këtë jetë dhe në jetën tjetër, dhe pikërisht këta janë të dëshpëruarit.

Shpjegimi i ajetit

- Ashtu si ata para jush të cilët ishin më të fuqishëm se ju, kishin më shumë pasuri e fëmijë dhe u kënaqën me çfarë u takoi, edhe ju kaluat pjesën tuaj të kënaqësisë dhe u zhytët në kotësi si ata. - Edhe këta do t'i godasë ndëshkimi i Allahut si në dynja, edhe në ahiret, ashtu siç ndodhi edhe me ata që shkuan më parë. Allahu thotë për ta: "... kishin më shumë pasuri e fëmijë dhe u kënaqën me çfarë u takoi...". Haseni shpjegon se "...u kënaqën me çfarë u takoi", domethënë: "u kënaqën me fenë e tyre". I Lartësuari vijon e thotë: "edhe ju u zhytët në kotësi si ata." Domethënë, u zhytët në mashtrime e kotësi, duke pasuar rrugët e humbjes dhe nuk ndoqët të vërtetën.

- Veprat e tyre janë të pavlera në këtë jetëdhe në jetën tjetër, - Pra ata nuk do të mund të përfitojnë asnjë sevap për veprat e tyre, sepse ato ishin ta pasakta e u mungonte kushti kryesor: besimi i drejtë e korrekt.

- dhe pikërisht këta janë të dëshpëruarit. - Ata janë të humbur në të dyja jetët, sepse nuk kanë asnjë vepër të mirë e të pranuar, që të fitonin ndonjë sevap. Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili duke shpjeguar këtë ajet, ka thënë: "... sa e ngjashme është e sotmja me të djeshmen. Edhe ne u ngjamë bijve të Izraelit." Pastaj, Ibn Abasi tha: 1383. "Betohem në Atë në dorën e të cilit është shpirti im! Ju do ti ndiqni ata hap pas hapi. Nëse dikush nga ata do të hynte në vrimën e hardhucës, edhe ju do të hynit pas tij." Ibn Xheriri transmeton nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) se Profeti i Allahut ka thënë: 1384. "Betohem në Atë në dorën e të Cilit është shpirti im! Ju do të ndiqni rrugët e atyre që ishin para jush, pëllëmbë pas pëllëmbe, llërë pas llëre e kutë pas kuti. Nëse ata do të hynin në vrimën e hardhucës, edhe ju do të hynit në të." E pyetëm: E kush janë ata o i Dërguari i Allahut, ithtarët e Librit?" - "E kush tjetër?! - tha Profeti." Kështu e ka sjellë Ebu Measheri nga Ebu Seid el Makberi nga Ebu Hurejra, i cili përmend hadithin. Në fund, Ebu Hurejra shtoi: "Lexoni nëse dëshironi Kur'anin: "Ashtu si ata para jush, të cilët ishin më të fuqishëm se ju, kishin më shumë pasuri e fëmijë dhe u kënaqën me çfarë u takoi, edhe ju kaluat pjesën tuaj të kënaqësisë dhe u zhytët në kotësi si ata."

Ajeti 70

70. A nuk u ka mbërritur historia e atyre që ishin më herët, populli i Nuhut, i Adit dhe Themudit, populli i Ibrahimit, i Medjenit dhe i qyteteve të përmbysura - atyre u erdhën të dërguarit me argumente të qarta. Allahu nuk u bëri asnjë padrejtësi, por ata i bënë padrejtësi vetes.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar u drejtohet munafikëve, duke i paralajmëruar e kërcënuar:

- A nuk u ka mbërritur historia e atyre që ishin më herët.. - A nuk i keni dëgjuar historitë e popujve të hershëm para jush, të cilët refuzuan profetët e Zotit? Të tillë ishin:

- populli i Nuhut... - të cilët Allahu i ndëshkoi duke i mbytur në ujë.

- i Adit - Kur ata mohuan profetin e tyre, Hudin, Allahu i shkatërroi me atë furtunë të furishme.

- dhe Themudit.. - Kur ata mohuan profetin e tyre, Salihun, dhe therën devenë, që Allahu ua solli si mrekulli, Allahu i shkatërroi me një britmë të fuqishme.

- populli i Ibrahimit, - Allahu e ndihmoi dhe shpëtoi Ibrahimin kundër popullit të tij dhe e mbështeti me mrekulli. Ai e shkatërroi mbretin e sunduesin e tyre, Nemrud Ibn Ken'an Ibn Kush el Ken'anin, - Allahu e mallkoftë!

- i Medjenit - Ose populli i Shuajbit. Ata i goditi një tronditje e fuqishme dhe dënimi i asaj që u quajt "Dita e Hijes". Ata u mblodhën nën hijen e reve, pasi pandehën se ato do të sillnin shiun, por mbi ta ranë rrufetë shkatërruese dhe ndëshkimi i Allahut.

- dhe i qyteteve të përmbysura - Këta ishin populli i Lutit, të cilët jetonin në Sodomë. Për të gjithë këta popuj, Allahu i Lartësuar thotë:

- atyre u erdhën të dërguarit me argumente të qarta. - Profetët u erdhën me fakte e argumente të qarta, të cilat nuk linin asnjë justifikim për t'u mohuar. Por për shkak të mohimit të profetëve, Allahu i ndëshkoi dhe shfarosi të gjithë.

- Allahu nuk u bëri asnjë padrejtësi, - Me shfarosjen e ndëshkimin e tyre, Allahu nuk u bëri asnjë padrejtësi, sepse Ai u dërgoi përmes profetëve çdo argument të prerë, që zhvlerësonte çdo justifikim.

- por ata i bënë padrejtësi vetes. - Duke i quajtur profetët gënjeshtarë dhe duke kundërshtuar e kundërvënë të vërtetës. Kjo i çoi drejt shkatërrimit e shfarosjes së plotë.

Ajeti 71

71. Besimtarët dhe besimtaret janë miq e mbrojtës të njëri tjetrit; ata urdhërojnë për të mirë e ndalojnë nga e keqja, falin rregullisht namazin, japin zekatin dhe i binden Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Allahu do t'i mëshirojë ata. Allahu është Ngadhënjimtar e i Urtë.

Shpjegimi i ajetit

Pasi përmendi më sipër cilësitë e këqija të munafikëve, Allahu i Lartësuar sjell cilësitë e lavdërueshme të besimtarëve. Ai thotë:

- Besimtarët dhe besimtaret janë miq e mbrojtës të njëri tjetrit... - Ata mbrojnë, mbështesin e qëndrojnë krah njëri-tjetrit, sikurse ka ardhur në hadith të saktë: 1385. "Për sa i përket dashurisë dhe mëshirës për njëri-tjetrin, besimtarët janë si një trup i vetëm. Kur një pjesë e tij vuan, i gjithë trupi punon për të, me temperaturë të lartë e kujdes." Pastaj Allahu i Lartësuar thotë:

- ata urdhërojnë për të mirë e ndalojnë nga e keqja, - sikurse thotë i madhëruari: "Le të dalë nga ju një grup që fton në të mirën, që urdhëron për vepra të mira dhe që ndalon nga e keqja! Këta janë të shpëtuarit." [Al Imran 104]. Ose: "Ju jeni populli më i mirë, i ardhur për të mirën e njerëzve. Ju urdhëroni për mirë, ndaloni nga e keqja dhe besoni në Allahun. ..." [Al Imran 110].

- falin rregullisht namazin, japin zekatin ... - Adhurojnë Allahun dhe i binden atij, por edhe janë bamirës ndaj krijesave.

- dhe i binden Allahut dhe të Dërguarit të Tij. - Duke iu përmbajtur urdhëresave e ndalesave.

- Allahu do t'i mëshirojë ata. - Ata që kanë këto cilësi, ka për t'i mëshiruar Allahu.

- Allahu është Ngadhënjimtar - Allahu i dhuron fitoren e krenarinë atij që i bindet Atij.

- e i Urtë. - Ai është i Urtë, për sa i përket shpërndarjes së cilësive përkatëse tek munafikët dhe besimtarët. Ai është i Urtë në gjithçka që vepron.

Ajeti 72

72. Besimtarëve dhe besimtareve Allahu u ka premtuar kopshte nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përgjithmonë dhe vendbanime të bukura në Xhenetin e Adnit. Por lumturia më e madhe është kënaqësia e Allahut. Kjo është fitorja e madhe.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon për mirësitë dhe lumturinë e përjetshme, që ka përgatitur për besimtarët dhe besimtaret. Ai thotë:

- Besimtarëve dhe besimtareve Allahu u ka premtuar kopshte nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përgjithmonë - Ata nuk do të largohen kurrë prej atyre mirësive e kënaqësive. Ai do të jetë vendqëndrimi i përjetshëm i tyre.

- dhe vendbanime të bukura në Xhenetin e Adnit. - Atje ka banesa të bukura dhe vendpushime të këndshme, siç thuhet në hadithin që gjendet në dy *Sahih*-ët prej Ebu Imran el Xheunit, me senedin e tij deri tek Ebu Musa el Eshariu, i cili rrëfen se Profeti i Allahut ka thënë: 1386. "Janë dy xhenete, në të cilat enët dhe gjithçka tjetër janë prej ari, si edhe dy xhenete, në të cilat enët dhe gjithçka tjetër janë prej argjendi. Mes njerëzve dhe mundësisë për të parë Zotin e tyre është veçse mbulesa e Krenarisë (*Kibrijâ*) në Fytyrën e Tij në Xhenetin e

Adnit." Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi: 1387. "Banorët e Xhenetit i shohin dhomat e ndërtesat e (gradave të) larta në Xhenet, ashtu siç shihni yjet në qiell." Le të dihet se grada më e lartë në Xhenet është ajo që quhet *El Uesila*, e cila është shumë pranë Arshit. Ajo është grada dhe vendi i Muhamedit, Profetit të Allahut, në Xhenet. Në *Sahih*-un e Muslimit citohet Abdullah Ibn Amr Ibn Asi, se ai e kishte dëgjuar Profetin e Allahut të thoshte: 1388. "Kur të dëgjoni muezinin të thërrasë ezanin, thoni edhe ju ashtu si ai, pastaj çoni salavate për mua, sepse për atë që çon një herë salavat për mua, Allahu çon 10 herë salavate. Pastaj lutuni për mua që të më jepet *El Uesila*, e cila është një gradë në Xhenet, që e ka veçse njëri nga robërit e Allahut, dhe unë shpresoj të jem ai. Ai që lutet për mua për *El Uesila* ka për të përfituar nga ndërmjetësimi im në Ditën e Gjykimit." Në *Sahih*-un e Buhariut vjen hadithi prej Muhamed Ibn Munkedirit, që përcjell nga Xhabir Ibn Abdilahi, se Profeti i Allahut ka thënë: "Çdokush që, kur dëgjon ezanin, thotë: "*Allahum-me rab-be hâdhihid-dea'uetit-tâm-meh ues-salâtil kâime! Âti Muhem-medenil uesilete uel fadilete, ueb'ath'hu mekâmen mahmûden El-ledhi uead-dteh!*" (O Allah, Zoti i kësaj thirrjeje të plotë dhe të këtij namazi që do të falet! Jepi Muhamedit *Uesile*-n dhe nderimin më të lartë! Ngrije atë në gradën më të lavdëruar dhe të lavdishme, të cilën ia ke premtuar!), ai do të përfitojë nga ndërmjetësimi im në Ditën e Kijametit." Gjithashtu, në *Sahih*-un e Muslimit është hadithi nga Abdullah Ibn Amr Ibn Asi, që tregon se e ka dëgjuar Profetin e Alahut të thotë: "Kur të dëgjoni muezinin të thërresë ezanin, thoni edhe ju ato që thotë ai dhe çoni salavate për mua, sepse kush çon një herë salavat për mua, Allahu çon dhjetë herë salavat për të! Pastaj kërkojini Allahut për mua *Uesile*-n, sepse ajo është një gradë e lartë në Xhenet, që i takon veçse njërit prej robërve të Zotit, dhe shpresoj të jem unë ai rob! Ai që lutet për mua që Allahu të më japë *Uesile*-n, ai e ka hallall ndërmjetësimin tim." Në *Musned*-in e Ahmedit vjen hadithi i Ebu Hurejras, i cili tregon: 1389. "Ne thamë: "O i Dërguari i Allahut! Na trego për Xhenetin, çfarë ndërtesash ka në të?" Ai tha: "Një tullë prej ari e një prej argjendi dhe balta lidhëse mes tyre është prej misku; guralecët në të janë prej diamanti e rubini, ndërsa dheu i tij është prej shafrani. Ai që hyn në të do të përjetojë mirësi dhe kurrë nuk do të vuajë, do të jetë i përjetshëm e kurrë nuk do të vdesë, nuk do t'i vjetërohen rrobat e kurrë nuk do t'i zbehet rinia (e freskia)."

- Por lumturia më e madhe është kënaqësia e Allahut. Kjo është fitorja e madhe. - Fakti që Allahu i Lartësuar është i kënaqur me ta është një mirësi shumë më e madhe se të gjitha mirësitë e tjera, që do të përjetojnë në të, siç thuhet në hadithin që sjell Imam Maliku (Allahu e mëshiroftë!) nga Ebu Seid el Hudriu (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1390. "Allahu i Lartësuar do t'u thotë banorëve të Xhenetit: "O Banorë të Xhenetit!" Ata do të përgjigjen: "Urdhëro, o Zoti ynë**,** po të dëgjojmë të nënshtruar ndaj urdhrit Tënd! E gjithë e mira është në duart e Tua!" Ai do të thotë: "A jeni të kënaqur?" - "E si të mos kënaqemi, o Zot, kur Ti na ka dhënë atë që nuk ia ke dhënë asnjë krijese tjetër?!" - "A t'ju jap diçka më të mirë se këto?" - "O Zot, po çfarë është më e mirë se këto?!" - "Unë do të jem gjithmonë i kënaqur me ju e kurrë nuk do të zemërohem me ju!" [Hadith prej Malikut, sjellë nga Buhariu dhe Muslimi].

Ajetet 73 - 74

73. O Profet! Luftoji jobesimtarët dhe hipokritët dhe sillu ashpër me ta! Vendbanim i tyre është Xhehenemi, që është përfundimi më i keq.

74. Ata betohen në Allahun se nuk kanë thënë asgjë të keqe. Në të vërtetë, ata thanë fjalë kufri, mohuan pasi kishin pranuar Islamin dhe tentuan diçka që nuk e arritën dot. Ata u mbushën me urrejtje, vetëm sepse Allahu dhe i

Dërguari i Tij i begatoi besimtarët me mirësitë e Tij. Nëse pendohen, do të jetë më mirë për ta. Por nëse refuzojnë, Allahu do t'i ndëshkojë me një dënim të dhembshëm në këtë jetë dhe në jetën tjetër dhe për ta nuk nuk do të ketë asnjë mbrojtës e ndihmëtar në tokë.

Shpjegimi i ajeteve

- O Profet! Luftoji jobesimtarët dhe hipokritët dhe sillu ashpër me ta! Vendbanim i tyre është Xhehenemi, që është përfundimi më i keq. - Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e tij për xhihad kundër mohuesve të besimit të vërtetë dhe kundër munafikëve, duke treguar ashpërsi me ta, ashtu sikundër e urdhëroi të jetë i butë e i mëshirshëm me besimtarët. Ai na njofton, gjithashtu, se përfundimi i mohuesve dhe munafikëve në jetën tjetër është zjarri. Tregohet se Ibn Mesudi, kur lexoi fjalën e Allahut: "Luftoji jobesimtarët dhe hipokritët dhe sillu ashpër me ta! ...", bëri shenjë me dorën e tij, dhe pastaj tha: "Nëse nuk mundesh, atëherë tregoju vrazhdësi në fytyrë."

- Ata betohen në Allahun se nuk kanë thënë asgjë të keqe. Në të vërtetë, ata thanë fjalë kufri, mohuan pasi kishin pranuar Islamin - El Emeuiju transmeton me *isnadin* e tij deri tek Keab Ibn Maliku, i cili tregon: "Kur Profeti u kthye nga Tebuku, njerëzit e mi më thanë: "O Keab, ti je poet dhe orator. Ti je i aftë që të justifikohesh para Profetit për mosmarrjen pjesë në luftë. Edhe nëse është gjynah, kërkoji falje Allahut për të..." Më pas, ai vijon: "Mes munafikëve, për të cilët zbritën ajete Kur'ani, nga ata që ishin me të (në Tebuk) ishte edhe El Xhulas Ibn Suejd Ibn Samiti, i cili ishte i martuar me nënën e Umejr Ibn Sadit. Umejri ishte nën kujdestarinë e tij. Kur zbritën ajetet që përmendin cilësitë e munafikëve, El Xhulasi tha: "Vallahi, nëse ky burrë është i vërtetë (në atë që thotë), atëherë ne jemi më të këqij se gomarët!" Umejr Ibn Sadi e dëgjoi këtë dhe tha: "Betohem për Zotin, o Xhulas, se ti je njeriu më i dashur për mua, ai që je

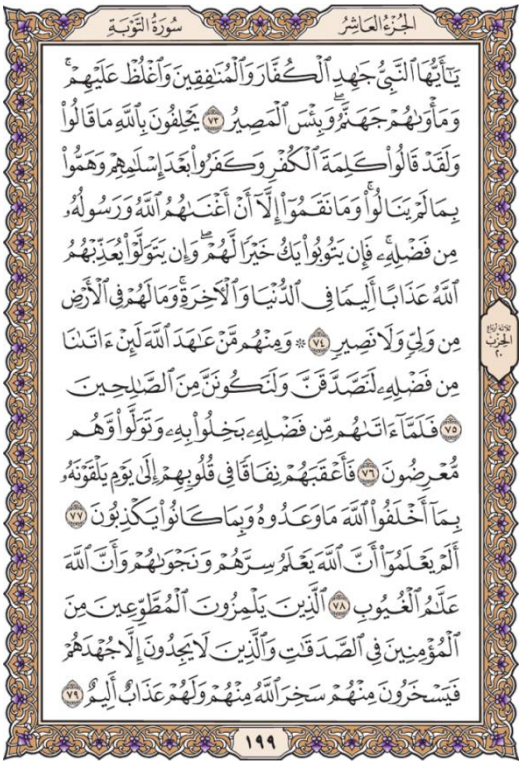
الجزء العاشر سورة التوبة
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ
وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ مَا قَالُوا۟
وَلَقَدْ قَالُوا۟ كَلِمَةَ ٱلْكُفْرِ وَكَفَرُوا۟ بَعْدَ إِسْلَٰمِهِمْ وَهَمُّوا۟
بِمَا لَمْ يَنَالُوا۟ ۚ وَمَا نَقَمُوٓا۟ إِلَّآ أَنْ أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ
مِن فَضْلِهِۦ ۚ فَإِن يَتُوبُوا۟ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ ۖ وَإِن يَتَوَلَّوْا۟ يُعَذِّبْهُمُ
ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ
مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾ * وَمِنْهُم مَّنْ عَٰهَدَ ٱللَّهَ لَئِنْ ءَاتَىٰنَا
مِن فَضْلِهِۦ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿٧٥﴾ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم مِّن فَضْلِهِۦ بَخِلُوا۟ بِهِۦ وَتَوَلَّوا۟ وَّهُم
مُّعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِى قُلُوبِهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ يَلْقَوْنَهُۥ
بِمَآ أَخْلَفُوا۟ ٱللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾
أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ
عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ ٱلَّذِينَ يَلْمِزُونَ ٱلْمُطَّوِّعِينَ مِنَ
ٱلْمُؤْمِنِينَ فِى ٱلصَّدَقَٰتِ وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ
فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ ۙ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾
١٩٩

kujdesur për mua më shumë se çdokush tjetër dhe njeriu që kurrë nuk do të doja ta gjente asnjë e keqe! Por ti ke thënë një fjalë, që, nëse e tregoj, do të turpërohem (për mosrespektin për ty), por nëse e mbaj fshehur, kam për t'u shkatërruar! Njëra prej këtyre është më e lehtë në vështrimin tim." Atëherë, ai shkoi tek Profeti dhe i tregoi atë që tha Xhulasi. Kur Xhulasi dëgjoi për këtë, nxitoi për tek Profeti dhe iu betua në Allah se nuk i pati thënë ato fjalë dhe se Umejri po shpifte kundër tij. Atëherë, Allahu zbriti ajetin: "Ata betohen në Allah se nuk kanë thënë asgjë të keqe. Në të vërtetë, ata thanë fjalë kufri, mohuan pasi kishin pranuar Islamin...", deri në fund të ajetit. Kanë thënë se Xhulasi u pendua pas asaj ngjarjeje dhe nuk e harroi kurrë më. Kështu është sjellë fraza e fundit "*mudraxhen",* e ndërfutur (nga transmetuesit) së bashku me hadithin. Me sa duket - dhe Allahu e di më mirë - kjo është fjalë e futur nga Ibn Is'haku dhe jo fjalë e Keab Ibn Malikut.

- dhe tentuan diçka që nuk e arritën dot. - El Hafidh Ebu Bekër el Bejhakiu sjell në

librin e tij "*Delailun-Nubuue*" (Argumentet e Profetësisë) nga Hudhejfe Ibn el Jemani rrëfimin: 1391. "Unë mbaja frerët e devesë përpara tij, ndërsa Amari e drejtonte devenë gjatë ecjes (ose: Amari mbante frerët e devesë përpara dhe unë e drejtoja nga mbrapa). Kur arritëm në Akabe, pashë 12 kalorës, që i kishin zënë pritë. Profeti u bërtiti dhe ata u larguan. Pastaj na tha neve: "A i njohët kush ishin ata?" - "Jo, sepse ishin mbështjellë (maskuar), por njohëm kafshët e pajimet e tyre." Profeti ﷺ tha: "Ata janë munafikë. Deri në Ditën e Kijametit. A e dini se çfarë kërkonin?" - "Jo". - Ata kërkonin ta ngucin Profetin e Allahut e ta rrëzonin nga sipër Akabesë." Ne i thamë: "O i Dërguari i Allahut! A të dërgojmë lajm në çdo fis të tyre, që të na sjellin kokën e secilit prej tyre këtu?" - "Jo, jo! - tha Profeti ﷺ - Nuk dua që arabët të thonë mes tyre se Muhamedi luftoi kundër një ushtrie dhe, pasi Allahu i dhuroi fitoren, iu kthye mbështetësve të vet dhe i vrau." Pastaj tha: "O Allah, goditi ata me *el dubejle*!" Ne e pyetëm: "Çfarë është *el dubejle*, o i Dërguari i Allahut?" - "Është një shkëndijë zjarri, që Allahu ua hedh në arterien e zemrës dhe ata vdesin." Dahhaku thotë: Pikërisht për këta ka zbritur ajeti: "...tentuan diçka, që nuk e arritën dot.[114]

- Ata u mbushën me urrejtje, vetëm sepse Allahu dhe i Dërguari i Tij i begatoi besimtarët me mirësitë e Tij. - Profeti nuk kishte asnjë faj për të merituar kundërvënien dhe luftën e tyre. Përkundrazi, me bekimin dhe begatinë që solli së bashku me këtë Profet, Allahu i Lartësuar hodhi bekimin e tij ndër njerëz, duke u dhuruar mirësi, pasuri dhe lumturi, me të gjitha përmasat. Nëse ata do ta pranonin dhe trajtonin me respekt këtë mirësi të Allahut, edhe ata do ta gjenin udhën e drejtë. Më pas, i Lartësuari i udhëzon e fton të pendohen, duke thënë:

- Nëse pendohen, do të jetë më mirë për ta. Por nëse refuzojnë, Allahu do t'i ndëshkojë me një dënim të dhembshëm në këtë jetë dhe në jetën tjetër - Nëse ata vazhdojnë në këtë rrugë të errët që kanë nisur, Allahu ka për t'i ndëshkuar me një dënim të dhembshëm në këtë botë, përmes vrasjes se tyre ose duke ua mbushur zemrën me ankth, trishtim e dëshpërim. Ndërsa në ahiret do t'i përfshijë dënimi e zemërimi i të Madhërishmit, poshtërimi dhe përçmimi i përjetshëm.

- dhe për ta nuk nuk do të ketë asnjë mbrojtës e ndihmëtar në tokë. - Askush nuk ka për t'u bërë krah atyre, që të gjejnë lumturi apo që t'i shpëtojë nga gjendja fatkeqe ku ndodhen. Askush nuk mund t'u ofrojë ndonjë të mirë apo t'i shpëtojë nga ndonjë e keqe.

Ajetet 75 - 78

75. Ka nga ata, që i janë zotuar Allahut, duke thënë: "Nëse Ai na jep nga mirësitë e Tij, sigurisht që do të japim sadaka dhe sigurisht që do të bëhemi njerëz të mirë."
76. Por kur Ai u dha nga mirësitë e Veta, ata u bënë koprracë dhe kthyen shpinën.
77. Prandaj, Ai ua ka hedhur hipokrizinë në zemrat e tyre, deri në Ditën kur do të dalin para Tij, sepse e shkelën premtimin e dhënë Allahut dhe sepse vazhdimisht gënjenin.
78. Vallë, a nuk e dinë ata se Allahu i di sekretet e tyre dhe çdo bisedë të fshehtë dhe se Allahu është Ai që i di të gjitha të fshehtat?

Shpjegimi i ajeteve

- Ka nga ata, që i janë zotuar Allahut, duke thënë: "Nëse Ai na jep nga mirësitë e Tij, sigurisht që do të japim sadaka dhe sigurisht që do të bëhemi njerëz të mirë." - Allahu i Lartësuar na tregon se, prej munafikëve, ka të tillë që i japin fjalën dhe besën Atij se, nëse Ai u jep pasuri nga mirësitë e Tij, ata do të japin sadaka dhe do të jenë bamirës, por ata nuk e mbajnë fjalën e dhënë dhe nuk e përmbushin premtimin. Për shkak të kësaj vepre të ulët nga ata, Allahu i Lartësuar bën që në zemrat e tyre të zërë vend hipokrizia, e cila nuk do t'u shqitet deri në ditën kur të dalin para Tij në Ditën e Gjykimit, - Allahu na ruajtë nga kjo ligësi! Shumë mufesirë, mes të cilëve

Abdullah Ibn Abasi dhe Hasen el Basriu, thonë se shkaku i zbritjes së këtij ajeti është Thealebe Ibn Hatib el Ensari. Për këtë ka ardhur një hadith, të cilin Ibn Xheriri e sjell për shpjegimin e këtij ajeti. Po kështu e ka sjellë edhe Ibn Ebu Hatimi, prej Mean Ibn Rifaas, me senedin e tij deri tek Ebu Umamete el Bahilij, nga Thalebe Ibn Hatib el Ensari, ku, shkurtimisht, thuhet se: "Thalebe i kërkoi Profetit qa ta luste Allahun për të, që t'i jepte pasuri dhe premtoi se do t'i jepte çdokujt hakun që i takonte prej zekatit. Profeti u lut për të dhe e porositi të merrej me bagëti. Ato iu shtuan shumë, ashtu siç shumohen krimbat, aq sa ai nuk mund t'i mbante më në Medinë. Ai filloi të shkujdesej nga falja e namazeve (me xhemat), për shkak të angazhimit me to. Kur u shpallën rregullat e zekatit, Thalebe tentoi që të mos e jepte zekatin, duke thënë: "Kjo është njëlloj si xhizja (që u merret (jomuslimanëve)." Atij iu kërkua disa herë që të jepte zekatin, derisa zbritën ajetet "Ka nga ata, që i janë zotuar Allahut, duke thënë: "Nëse Ai na jep nga mirësitë e Tij, sigurisht që do të japim sadaka dhe sigurisht që do të bëhemi njerëz të mirë..." Pas kësaj, Thealebe nxitoi që të nxirte zekatin e t'ia jepte Profetit të Allahut, por ai nuk pranoi t'ia merrte, sepse e ndaloi Allahu. Profeti u largua nga kjo botë, duke mos ia pranuar asnjëherë zekatin. Po kështu vazhduan të mos ia pranonin zekatin edhe tre kalifët pas Profetit: Ebu Bekri, Umeri dhe Uthmani; të gjithë i thoshin të njëjtat fjalë: "Ty nuk ta pranoi Profeti i Allahut, atëherë si ta pranojumë ne?!" Kështu vazhdoi, derisa Thealebe vdiq gjatë udhëheqjes së Uthmanit." [115]

- **Por kur Ai u dha nga mirësitë e Veta, ata u bënë koprracë dhe kthyen shpinën. Prandaj, Ai ua ka hedhur hipokrizinë në zemrat e tyre, deri në Ditën kur do të dalin para Tij, sepse e shkelën premtimin e dhënë Allahut dhe sepse vazhdimisht gënjenin.** - Domethënë, për shkak të thyerjes së premtimit dhe për shkak të mashtrimit. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se Profeti i Allahut ka thënë: 1392. "Shenjat e munafikut janë tre: Kur flet, gënjen; kur premton, e thyen premtimin, dhe kur i besohet diçka, të tradhton."

- Vallë, a nuk e dinë ata se Allahu i di sekretet e tyre dhe çdo bisedë të fshehtë dhe se Allahu është Ai që i di të gjitha të fshehtat? - Allahu është më i ditur për atë që fshihet në ndërgjegjen e gjithsecilit dhe e di mirë atë që njerëzit fshehin në thellësi të shpirtit të tyre. Ai është i gjithëdituri në imtësi për çdo të fshehtë. Ai e di mirë të dukshmen dhe të padukshmen, atë që bëhet haptazi dhe atë që bëhet fshehtazi.

Ajeti 79

79. Sa për ata, të cilët përqeshin besimtarët, që japin sadaka me vullnet dhe tallen me ata të cilët nuk kanë ç'të japin gjë tjetër veç mundit të tyre, Allahu do t'i përgjigjet talljes së tyre. Ata do të kenë dënim të dhembshëm.

Shpjegimi i ajetit

- Sa për ata, të cilët përqeshin besimtarët, që japin sadaka me vullnet dhe tallen me ata të cilët nuk kanë ç'të japin gjë tjetër veç mundit të tyre... - Kjo është një tjetër cilësi e shëmtuar e munafikëve, - Allahu i shëmtoftë dhe poshtëroftë! Sa herë që u jepet mundësia të fyejnë Islamin dhe muslimanët, e shfrytëzojnë, të mbushur plot armiqësi dhe urrejtje. Askush nuk shpëton prej talljes e përçmimit të tyre, madje as sadakadhënësit. Nëse dikush jep pasuri të madhe si sadaka, ata thonë: "Ky e bën për sy e faqe e për të shitur mend!" Ndërsa për të varfërit që japin nga ajo pak pasuri që kanë, ata thonë: "Allahu nuk ka nevojë për këto sadaka të papërfillshme!" Buhariu sjell hadithin nga Ebu Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), i cili tregon: 1393. "Kur zbriti ajeti i sadakasë (zekatit), secili e sillte sadakanë duke e mbajtur në shpinën e vet. Kur erdhi dikush me pasuri të madhe, ata thanë: "Ky e bën për sy e faqe e për të shitur mend". Ndërsa kur erdhi dikush që solli vetëm një grusht ushqim (si sadaka), ata thanë: "Allahu nuk ka nevojë për sadakanë e këtij *(të papërfillshme.)*" Atëherë u

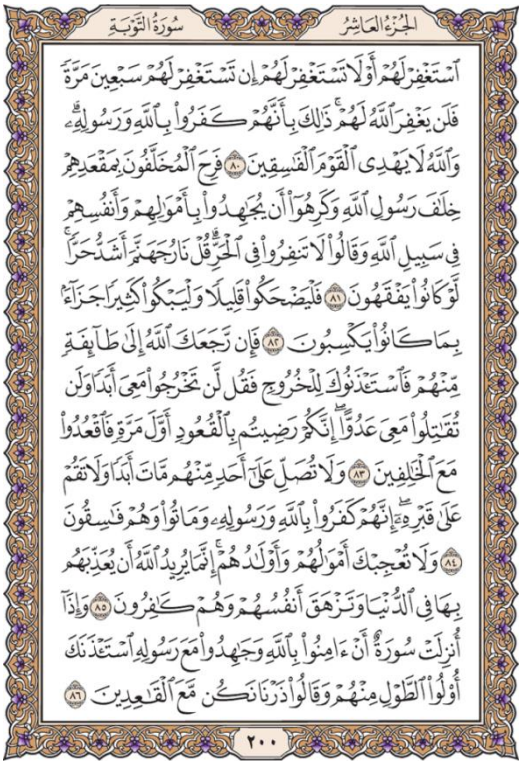
الجزء العاشر سورة التوبة

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
فَلَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۗ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾ فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ
خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَن يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنفِرُوا فِي الْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا ۚ
لَّوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً ۢ
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِن رَّجَعَكَ اللَّهُ إِلَىٰ طَائِفَةٍ
مِّنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُل لَّن تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَن
تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا ۖ إِنَّكُمْ رَضِيتُم بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا
مَعَ الْخَالِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ
عَلَىٰ قَبْرِهِ ۖ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ
﴿٨٤﴾ وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُعَذِّبَهُم
بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا
أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ
أُولُو الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُن مَّعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٨٦﴾

٢٠٠

shpallën “Sa për ata, të cilët përqeshin besimtarët, që japin sadaka me vullnet dhe tallen me ata të cilët nuk kanë ç’të japin gjë tjetër veç mundit të tyre, Allahu do t’i përgjigjet talljes së tyre. Ata do të kenë dënim të dhembshëm.” Një version të ngjashëm e ka sjellë edhe Muslimi në *Sahih*-un e tij prej Shubes. Imam Ahmedi sjell hadithin prej Ebu Sulejlit, i cili tregon: 1394. “Në tubimin tonë në Bakia, një burrë u ngrit e po na tregonte: “Më ka treguar babai (ose xhaxhai) im, se ai e kishte parë të Dërguarin e Allahut në Bakia, duke thënë: “Kush jep sadaka, që unë të dëshmoj për të në Ditën e Kijametit?” Atëherë, unë zgjidha *amame*-n time dhe hoqa prej saj një ose dy të mbështjella, për ta dhënë si sadaka. Por mua më kapi ajo (hutia) që kap birin e Ademit dhe e lidha përsëri amamen time. Atëherë, vjen një burrë, që nuk kisha parë në Bakia më të zi, më të vogël në trup dhe më të shëmtuar se ai, i cili mbante me vete një deve, dhe unë nuk kisha parë në Bakia deve më të mirë se ajo. Ai tha: “O Dërguari i Allahut! Sadaka duhet të japim?” - “Po.” - “Kjo deve jepet për sadaka.” Një burrë filloi të tallej me të dhe tha: “Shikojeni këtë çfarë po jep! Vallahi, ajo deveja është më e mirë sesa ai (i shkreti)!” Profeti i Allahut e dëgjoi dhe i tha: “Gënjeve! Përkundrazi, ai është më i mirë se ti dhe se ajo!” Këtë e tha tri herë. Pastaj tha: “Mjerë për ata që zotërojnë qindra deve!” Edhe këtë e tha tri herë. - “Përveç kujt, o i Dërguari i Allahut?” - e pyetën. Ai tha: “Përveç atij që jep prej pasurisë së tij kështu e ashtu...”, duke bashkuar dy pëllëmbët e duke bërë me shenjë djathtas e majtas. Pastaj tha: “Ka për të fituar çdo të mirë e ka për të shpëtuar nga çdo e keqe ai që është *muxhhid* dhe *muz'hid*. E tha tri herë këtë fjalë.” *El muz'hidu* është ai që është asket në këtë botë dhe kënaqet me pak, ndërsa *el muxh'hid* është ai që përpiqet shumë në adhurimet përkushtuar Allahut. Ali Ibn Ebu Talha përcjell nga Ibn Abasi shpjegimin për këtë ajet kuranor: 1395. “Abdurahman Ibn Aufi erdhi e solli 40 *ukije* flori tek Profeti i Allahut. Pastaj erdhi një burrë prej ensarëve dhe solli veç një grusht ushqim. Një munafik tha: “Vallahi, Abdurahmani e solli këtë veçse për sy e faqe!” Ndërsa për ensarin tha: “Allahu dhe Profeti nuk ka nevojë për një grusht ushqim!” Në një version nga El Aufi, të përcjellë nga Ibn Abasi, shënohet se Abdurahman Ibn Aufi solli 100 *ukije* flori.

- Allahu do t’i përgjigjet talljes së tyre. - Kjo u jepet si shpagim dhe në këmbim të veprës së tyre të ulët, siç është tallja me besimtarët, sepse shpërblimi jepet sipas llojit të punës. Allahu i ndëshkon ata ashtu siç e meritojnë për talljen e tyre, duke treguar kujdesin e mbështetjen e Tij për besimtarët e mëshirën për ta që në këtë botë. Ndërsa në ahiret, Ai ka përgatitur për munafikët dënim të dhembshëm, sepse shpërblimi jepet sipas llojit të punës.

- Ata do të kenë dënim të dhembshëm.

Ajeti 80

80. Kërko falje për ta ose mos kërko, por edhe nëse kërkon falje shtatëdhjetë herë, Allahu nuk do t’i falë, sepse ata kanë mohuar Allahun dhe të Dërguarin e Tij.

Allahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë ata që shkelin kufijtë.

Shpjegimi i ajetit

- Kërko falje për ta ose mos kërko, por edhe nëse kërkon falje shtatëdhjetë herë, Allahu nuk do t'i falë ... - Këta munafikë nuk janë të denjë që t'i kërkosh falje Allahut për ta. Edhe nëse i kërkon Allahut falje shtatëdhjetë herë, ta dini se Allahu nuk ka për t'i falur. Thuhet se numri shtatëdhjetë këtu është përmendur thjesht për të treguar pamundësinë e faljes së gjynahut të tyre, pasi arabët e përdorin këtë stil në të folurën e tyre thjesht për të treguar një numër të madh e jo për të përcaktuar konkretisht numrin e saktë. Megjithatë, është thënë, gjithashtu, se është pasur për qëllim konkretisht ky numër, sikurse mëton për këtë transmetimi i Aufiut nga Ibn Abasi, se Profeti ka thënë: 1396. "Me zbritjen e këtij ajeti, shoh se Allahu e bëri si lehtësim për mua që të kërkoj falje për ta. Vallahi, kam për të ķërkuar falje Allahut për ta më shumë se shtatëdhjetë herë, se ndoshta Allahu i fal ata!" Në lidhje me ajetin, Shabiju thotë: 1397. "Kur Abdullah Ibn Ubeji u rëndua shumë (afër vdekjes), i biri shkoi tek Profeti dhe i tha: "Babai im është gati për të vdekur dhe dëshiron që ta vizitosh dhe të lutesh për të." Profeti i tha: "Si quhesh ti?" - "El Hubab Ibn Abdilah." - "Që tani e tutje, ti do të quhesh Abdulla Ibn Abdilah, sepse El Hubab është emër shejtani." Kështu ai shkoi me të dhe i dha për të veshur këmishën e tij, me djersën e tij, dhe i fali namazin. Njerëzit i thanë: "Si po ia fal namazin atij?!" Profeti u përgjigj: "Allahu ka thënë: "Kërko falje për ta ose mos kërko, por edhe nëse kërkon falje shtatëdhjetë herë, Allahu nuk do t'i falë...", prandaj unë do t'i kërkoj falje Atij shtatëdhjetë, e shtatëdhjetë, e shtatëdhjetë herë të tjera." Kështu është përcjellë edhe nga Urue Ibn Zubejri, Muxhahidi dhe Katade Ibn Duame, transmetime të cilat Ibn Xheriri i ka sjellë me senedin përkatës.

- sepse ata kanë mohuar Allahun dhe të Dërguarin e Tij. Allahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë ata që shkelin kufijtë.

Ajetet 81 - 82

81. Ata që qëndruan pas *(në luftën e Tebukut)* **u gëzuan për qëndrimin e tyre pas të Dërguarit të Allahut dhe nuk dëshironin që të luftonin me pasurinë dhe vetet e tyre në rrugën e Allahut. Ata thanë: "Mos dilni në vapë!" Thuaju: "Zjarri i Xhehenemit e ka vapën edhe më të fortë", nëse kuptojnë!**

82. Le të qeshin pak e le të qajnë shumë. Ky është shpërblimi për atë që bënë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për munafikët, të cilët nuk shkuan së bashku me shokët e Profetit të Allahut në luftën e Tebukut. Jo vetëm që nuk shkuan, por ata shprehën edhe gëzim që iu shmangën pjesëmarrjes në luftë. Allahu thotë:

- Ata që qëndruan pas *(në luftën e Tebukut)* **u gëzuan për qëndrimin e tyre pas të Dërguarit të Allahut dhe nuk dëshironin që të luftonin me pasuritë dhe vetet e tyre në rrugën e Allahut. -** Ata nuk donin të shkonin në këtë luftë dhe, përveç kësaj, i thanë njëri-tjetrit:

- Ata thanë: "Mos dilni në vapë!" - Allahu i Madhëruar i drejtohet Profetit të Tij dhe e urdhëron që t'u thotë atyre të mjerëve:

- Thuaju: "Zjarri i Xhehenemit e ka vapën edhe më të fortë", nëse kuptojnë! – Zjarri i Xhehenemit, ku do të përfundojnë për kundërshtimin e tyre, e ka të nxehtin më të madh e më përvëlues sesa vapa, së cilës iu shmangën në këtë botë. Imam Maliku sjell hadithin nga Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: 1398. "Zjarri që ndezin bijtë e Ademit në këtë botë është veçse një e shtatëdhjeta pjesë e zjarrit të Xhehenemit." Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut, edhe ajo pjesë do të ishte e mjaftueshme si ndëshkim!" Ai tha: "Në fakt, zjarri i Xhehenemit është 69 herë më i fortë se zjarri i dynjasë." Ky hadith është në dy *Sahih*-ët, i ardhur prej Malikut. Ndërsa El

Eameshi sjell hadithin nga Nu'man Ibn Beshiri, se Profeti i Allahut ka thënë: 1399. "Njeriu me dënimin më të vogël në Ditën e Kijametit është ai që do të ketë dy nallane me lidhëse zjarri, nga të cilat do t'i vlojnë trutë, siç vlon uji në një kazan. Ai mendon se askush nuk po dënohet më dhimbshëm se ai, edhe pse në fakt ai përjeton dënimin më të lehtë në Xhehenem." Ky hadith gjendet në dy *Sahih*-ët. Duke përshkruar një pjesë nga dënimi i Xhehenemit, Allahu i Lartësuar thotë: "...atyre që nuk besuan, do t'u qepen rroba prej zjarri dhe mbi kokat e tyre u hidhet ujë i valë. Me atë do t'u digjet *(e shkrihet)* krejt ç'ka brenda trupit të tyre dhe lëkurat. Për ata janë edhe topuzët e hekurt. Sa herë që përpiqen të dalin prej tij nga vuajtjet e padurueshme, do të kthehen me dhunë në të dhe *(do t'u thuhet)*: "Vuajeni dënimin përvëlues!" [Haxh 19 - 22]. Ndërsa në këtë ajet thotë: "Thuaju: "Zjarri i Xhehenemit e ka vapën edhe më të fortë", nëse kuptojnë!" Nëse ata do të kuptonin dhe logjikonin drejt, do të përgjigjeshin kushtrimit të Profetit të Allahut për luftë në rrugën e Allahut edhe në nxehtësinë e kësaj dynjaje, për t'i shpëtuar kështu të nxehtit përvëlues të Xhehenemit, i cili është shumëfish më i nxehtë se ky i dynjasë. Në vijim, Allahu i Lartësuar u drejton një kërcënim munafikëve për atë që vepruan:

- Le të qeshin pak e le të qajnë shumë. Ky është shpërblimi për atë që bënë. - Hafidh Ebu Jeala sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku, i cili thotë: "E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: 1400. "O ju njerëz, qani (nga frika për Zotin) e nëse nuk qani, atëherë sforcohuni të qani me zor! Banorët e Zjarrit u rrjedhin lotët lumenj në fytyrat e tyre, lumenj ku do të lundronin edhe anijet. Kur u mbarojnë lotët, u rrjedh gjak, i cili ua bën sytë plagë." Hadithin e sjell Ibn Maxhe.

Ajeti 83

83. Nëse Allahu të kthen ty te ndonjë grup i tyre, e ata të kërkojnë leje për të ardhur *(me ty)*, **thuaju: "Ju kurrë nuk do të dilni me mua dhe kurrë nuk do të luftoni ndonjë armik së bashku me mua. Ju u kënaqët herën e parë që nuk luftuat. Prandaj rrini me ata që mbetën pas!"**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar i thotë Profetit të Tij:

- Nëse Allahu të kthen ty te ndonjë grup i tyre, e ata të kërkojnë leje për të ardhur *(me ty)*, **thuaju: "Ju kurrë nuk do të dilni me mua dhe kurrë nuk do të luftoni ndonjë armik së bashku me mua. -** Kuptimi: Kur të kthehesh nga lufta e Tebukut, nëse të vjen ndonjë grup munafikësh, nga ata që i bënë bisht kushtrimit tënd herën e parë, atëherë mos i prano ata të dalin me ty. Katade thotë: "Na është treguar se, prej atyre, ishin 12 burra që i kërkuan leje Profetit që të dilnin së bashku me të në një luftë tjetër." Atëherë, thuaju këtyre: "... Ju kurrë nuk do të dilni me mua dhe kurrë nuk do të luftoni ndonjë armik së bashku me mua.". Ky ishte një ndëshkim dhe shpagim i drejtë për bishtnimin e tyre. Më pas, Allahu i Lartësuar sjell shkakun e këtij vendimi dhe thotë:

- Ju u kënaqët herën e parë që nuk luftuat. - Ky është rregulli i pathyeshëm: një e ligë e veprës së keqe është edhe fakti se ajo sjell një tjetër vepër të keqe pas saj. Ashtu sikurse edhe nga mirësia e një vepre të mirë, është fakti se ajo bëhet shkak dhe ndihmesë për një tjetër vepër të mirë pas saj. Kjo ngjan me fjalën e Allahut të Lartësuar: "Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* për herë të parë, dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre." [En'am 110].

- Prandaj rrini me ata që mbetën pas!" - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, qëndroni edhe ju me ata burra që mbetën pas dhe nuk shkuan në luftë."

Ajeti 84

84. Asnjërit prej tyre mos ia fal namazin kur të vdesin e as mos u qëndro pranë varrit, sepse ata kanë mohuar Allahun dhe të Dërguarin e Tij dhe kanë vdekur si mohues!

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij që të distancohet prej munafikëve dhe të mos ia falë namazin e xhenazes asnjërit që vdes prej tyre, as t'i qëndrojë pranë varrit për të kërkuar falje e për t'u lutur për të, sepse ata janë njerëz që e kanë mohuar Allahun e nuk e besojnë Profetin e Tij dhe kanë vdekur në këtë mosbesim. Ky është një gjykim gjithpërfshirës për të gjithë ata që njihen për hipokrizi, edhe pse shkaku i zbritjes së këtij ajeti është i veçantë e flet për Abdullah Ibn Ubej Ibn Selulin, kreun e munafikëve, siç dëshmon hadithi që Buhariu sjell nga Ibn Umeri, i cili tregon: 1401. "Kur vdiq Abdullah Ibn Ubeji, djali i tij, Abdullahi, erdhi tek Profeti i Allahut dhe i kërkoi këmishën e tij për të atin, për ta mbështjellë me të, dhe ai ia dha. Pastaj i kërkoi që t'ia falte namazin e xhenazes dhe Profeti u bë gati për t'ia falur. Ndërkohë, Umeri kapi rrobën e Profetit dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut! Si do t'i falësh namazin, kur Allahu të ka ndaluar të lutesh për të?!" Profeti tha: "Allahu më la të lirë kur tha: "... edhe nëse kërkon falje shtatëdhjetë herë, Allahu nuk do t'i falë, ...", dhe unë do t'i kërkoj falje më shumë se 70 herë." Umeri tha: "Po ai është munafik!" Por Profeti ia fali namazin atij dhe atëherë Allahu shpalli ajetet "Asnjërit prej tyre mos ia fal namazin kur të vdesin e as mos u qëndro pranë varrit, ..." Kështu e kanë sjellë hadithin imam Muslimi dhe imam Ahmedi. Imam Ahmedi sjell, gjithashtu, rrëfimin nga Xhabiri, i cili thotë: 1402. "Kur vdiq Abdullah Ibn Ubeji, djali i tij shkoi tek Profeti dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, nëse ti nuk vjen ta shohësh, ne do të turpërohemi ndër njerëz." Profeti shkoi dhe i gjeti që e kishin futur brenda në varr. Ai tha: "Përse nuk më thirrët përpara se ta vendosnit në të?!" Atëherë, ata e nxorën nga gropa, kurse Profeti i fryu me pak pështymë nga koka deri tek këmbët dhe u tha ta mbështillnin me rrobën e tij." Në këtë formë e ka sjellë Nesaiu. Ndërsa Buhariu sjell hadithin nga Xhabir Ibn Abdilahi, i cili tregon: 1403. "Abdullahi, djali i Abdullah Ibn Ubejit, pasi e futi të atin në varr, shkoi tek Profeti ﷺ. Ai urdhëroi që ta nxirrnin. Kur e vendosën trupin përpara tij, Profeti ﷺ i fryu me pështymën e tij dhe e mbështolli me rrobën e tij." Megjithatë, Allahu është më i ditur. Katadja tregon: 1404. "Kur u sëmur Abdullah Ibn Ubeji (me sëmundjen që edhe vdiq), i dërgoi fjalë Profetit, i cili shkoi tek ai dhe i tha: "Të shkatërroi dashuria për jehudët!" - "O i Dërguari i Allahut, - ia ktheu ai, - të thirra për të kërkuar falje për mua, jo për të më qortuar!" Pastaj i kërkoi që Profeti t'i jepte rrobën e tij, që të qefinosej me të. Profeti ﷺ ia dha dhe u lut për të e qëndroi tek varri i tij (për të kërkuar falje për të). Atëherë, Allahu shpalli: "Asnjërit prej tyre mos ia fal namazin kur të vdesin e as mos u qëndro pranë varrit, sepse ata kanë mohuar Allahun dhe të Dërguarin e Tij dhe kanë vdekur si mohues!" Disa selefë kanë thënë se Profeti ia dha rrobën e tij Abdullah Ibn Ubejit, sepse kur erdhi Abasi, Profeti ﷺ kërkoi një rrobë të madhe me përmasat e Abasit dhe nuk gjeti rrobë të përshtatshme përveç asaj së Abdullah Ibn Ubejit, i cili ishte i gjatë e trupmadh si Abasi, i cili ia dha. Për këtë arsye e për t'i kthyer nderin, ia dha rrobën e tij Abdullah Ibn Ubejit kur ia kërkoi. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Pas zbritjes së këtij ajeti, Profeti nuk i falte më namazin e xhenazes apo të lutej për ndonjë munafik dhe as nuk i qëndronte pranë varrit për të kërkuar falje për të. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Katadja, i cili ka thënë: 1405. "Kur Profeti i Allahut ftohej për të falur namazin e ndonjë xhenazeje, pyeste rreth atij njeriu. Nëse njerëzit flisnin mirë për të, ia falte namazin e xhenazes, por nëse njerëzit nuk flisnin mirë për të, ai u thoshte njerëzve të tij: "Merruni ju me të!", dhe nuk ia falte namazin e xhenazes. Kështu, Allahu i Lartësuar i ndaloi besimtarët që t'u falin namazin e xhenazes munafikëve dhe të qëndrojnë në varrin e tyre për të kërkuar falje. Ndërsa në lidhje me besimtarët, kjo vepër është një adhurim dhe afrim tek Allahu, për atë që i përmbahet, madje nga

adhurimet dhe afrimet më të spikatura. Ata kanë shpërblim të madh për këtë vepër, sikurse është cituar në librat "*Sahih*" dhe në referencat e tjera të haditheve, rrëfimi i Ebu Hurejras (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1406. "Ai që merr pjesë në një xhenaze, duke i falur namazin, ka shpërblim një *kirat*, ndërsa ai që është i pranishëm derisa të mbulohet, ka si shpërblim dy *kiratë*." Njerëzit e pyetën: "Çfarë janë dy *kiratë*?" Ai tha: "*Kirati* më i vogël është sa mali i Uhudit." Ndërsa për sa i përket qëndrimit tek varri i besimtarit, për t'i kërkuar falje Allahut për të, Ebu Daudi sjell hadithin nga Uthman Ibn Afani (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili ka thënë: 1407. "Pasi përfundonte varrimi, Profeti i Allahut qëndronte pranë varrit dhe thoshte: "Kërkoni falje për vëllain tuaj dhe lutuni që Allahu ta forcojë atë (në pyetjet e varrit). Tani ai pyetet." Vetëm Ebu Daudi (Allahu e mëshiroftë!) e ka sjellë këtë hadith.

Ajeti 85

85. Mos u mahnit nga pasuria dhe fëmijët e tyre! Nëpërmjet tyre, Allahu dëshiron që t'i ndëshkojë ata në këtë botë dhe t'u dalë shpirti duke qenë mohues.

Shpjegimi i ajetit

Tefsiri i një ajeti të ngjashëm u përmend më parë. Vetëm Allahut i takon çdo lloj lavdërimi e mirënjohje! [116]

Ajetet 86 - 87

86. Kur zbriti surja që urdhëron për të besuar në Allahun dhe për të luftuar së bashku me të Dërguarin e Tij, pasanikët kërkuan leje prej teje, duke thënë: "Na lejo të rrimë *(në shtëpi)* **me ata që nuk shkojnë në luftë!"**

87. Ata parapëlqyen të rrinin me ata që nuk shkojnë në luftë, prandaj zemrat e tyre u vulosën dhe tashmë ata nuk kuptojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- Kur zbriti surja që urdhëron për të besuar në Allahun dhe për të luftuar së bashku me të Dërguarin e Tij, pasanikët kërkuan leje prej teje, duke thënë: "Na lejo të rrimë *(në shtëpi)* **me ata që nuk shkojnë në luftë!"** - Allahu i Lartësuar na tregon për munafikët, duke i përçmuar e poshtëruar ata, që i bishtnuan xhihadit, edhe pse kishin plotësisht mundësi për të marrë pjesë në të. Ata i kërkuan leje Profetit, duke thënë: "Na lejo të rrimë *(në shtëpi)* me ata që nuk shkojnë në luftë!" Kështu, ata pranuan turpin e qëndrimit me gratë e të dobëtit, pasi ushtria u nis për luftë. Të tillë janë këta të mjerë. Sa herë që ftohen për luftë, tregohen frikacakë e fshihen, ndërsa kur mbaron lufta, janë njerëzit që hiqen më shumë si trima, sikurse thotë i Lartësuari për ta: "Allahu i di mirë ata që i pengojnë vëllezërit e tyre *(nga lufta)* dhe u thonë: "Ejani me ne!" Ata vijnë në luftë vetëm për pak kohë. Por edhe atëherë vrapojnë të marrin veç për vete. Pastaj, kur i pushton frika, do t'i shohësh se si të shikojnë me ata sytë e tyre që rrotullohen si të atij që është në agoni. Dhe kur u largohet frika, ata ju sulmojnë me ato gjuhë therrëse, duke lakmuar për pasuri *(plaçkë lufte)*. Të tillë njerëz nuk kanë besuar prandaj Allahu ua asgjësoi veprat e tyre dhe kjo për Allahun është lehtë. Ata mendonin *(nga frika e madhe)* se ushtritë *(armike)* ende nuk ishin larguar. Dhe nëse ushtritë *(armike)* do të ktheheshin edhe njëherë, ata *(hipokritët)* do të dëshironin të kishin qenë mes beduinëve dhe të sigurt atje larg të merrnin lajme për ju. Por, edhe sikur të ishin në mesin tuaj, shumë pak do të luftonin." [Ahzab 19]. Gjuha e tyre është e mprehtë në kohë sigurie, por ata janë burracakë në kohë lufte. Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "Disa besimtarë thonë: "Sikur të ishte shpallur një sure *(për luftën)*!" Por kur shpallet ndonjë sure e qartë që flet për luftë, ata që kanë zemra të sëmura, të shikojnë sikur të ishin në agoninë e vdekjes. Më e volitshme për ta do të ishin bindja dhe fjala e mirë. Por, kur merret vendimi *(për luftë)*, do të ishte më mirë për ata që të jenë besnikë ndaj Allahut." [Muhamed 19, 20].

- Ata parapëlqyen të rrinin me ata që nuk shkojnë në luftë, prandaj zemrat e tyre u vulosën dhe tashmë ata nuk

kuptojnë. - Për shkak të mosvajtjes në luftë në mbështetje të rrugës së Allahut dhe për t'i qëndruar krah Profetit të Allahut, ata e merituan këtë ndëshkim: "...zemrat e tyre u vulosën dhe tashmë ata nuk kuptojnë." Ata nuk arrijnë të kuptojnë atë që është në të mirën e tyre e ta veprojnë atë dhe as nuk dallojnë çfarë është në dëmin e tyre dhe të ruhen prej saj.

Ajetet 88 - 89

88. Por, i Dërguari e së bashku me të, edhe besimtarët, luftuan me pasurinë dhe vetet e tyre. Atyre u takojnë të gjitha të mirat dhe ata janë të shpëtuarit.

89. Allahu u ka përgatitur atyre kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të qëndrojnë përgjithmonë. Kjo është fitorja e madhe.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi përmendi gjynahun e madh të munafikëve për veprat e tyre, i Lartësuari lëvdon besimtarët, duke përmendur edhe shpërblimin që ka përgatitur për ta në ahiret. Ai thotë:

- Por, i Dërguari e së bashku me të, edhe besimtarët, luftuan me pasurinë dhe vetet e tyre. - Ky është përshkrimi i tyre. Më pas, Allahu i Madhëruar flet për përfundimin e mirë dhe atë që u premtohet atyre.

- Atyre u takojnë të gjitha të mirat dhe ata janë të shpëtuarit. Allahu u ka përgatitur atyre kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të qëndrojnë përgjithmonë. Kjo është fitorja e madhe. - Në ahiret, atyre u takojnë të gjitha mirësitë dhe gradat e larta në xhenetin Firdeus.

Ajeti 90

90. Edhe disa beduinë *(arabë të shkretëtirës)* **paraqitën justifikime, për t'u dhënë leje që të mos shkonin në luftë. Edhe ata që donin të gënjenin Allahun dhe të Dërguarin e Tij munguan në luftë. Ata që mohuan do t'i godasë një dënim i ashpër.**

Shpjegimi i ajetit

Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar flet për ata që ishin vërtet të justifikuar për mosmarrjen pjesë në luftë. Ata shkuan tek Profeti i

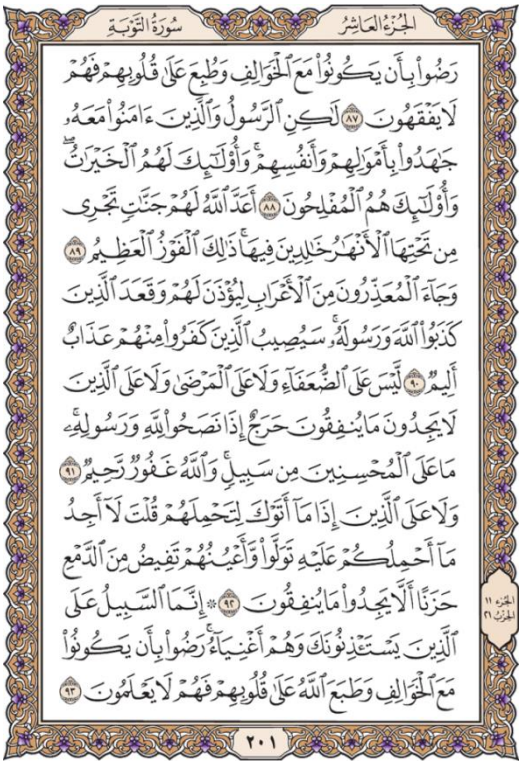
الجزء العاشر — سورة التوبة

رَضُوا۟ بِأَن يَكُونُوا۟ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ
لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ لَٰكِنِ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ
جَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْخَيْرَٰتُ ۖ
وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾
وَجَآءَ ٱلْمُعَذِّرُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ ٱلَّذِينَ
كَذَبُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾ لَّيْسَ عَلَى ٱلضُّعَفَآءِ وَلَا عَلَى ٱلْمَرْضَىٰ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ
لَا يَجِدُونَ مَا يُنفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا۟ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ
مَا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ مِن سَبِيلٍ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩١﴾
وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ إِذَا مَآ أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَآ أَجِدُ
مَآ أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوا۟ وَّأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ
حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا۟ مَا يُنفِقُونَ ﴿٩٢﴾ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى
ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَآءُ ۚ رَضُوا۟ بِأَن يَكُونُوا۟
مَعَ ٱلْخَوَالِفِ وَطَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

٢٠١

Allahut për t'i shpjeguar atij dobësinë e tyre dhe pamundësinë për të dalë në luftë. Ata ishin disa beduinë, që jetonin në rrethinat e Medinës. Nga Ibn Abasi përcillet se e ka lexuar këtë ajet në këtë mënyrë: "*Ue xhâel mu'dherûne*", që do të thotë: të justifikuarit (e vërtetë). Ai thoshte: "Këta janë ata që vërtet janë të justifikuar." Po kështu është përcjellë edhe prej Muxhahidit. Ky është kuptimi më i dukshëm i ajetit, sepse më pas Allahu i Lartësuar thotë: "Edhe ata që donin të gënjenin Allahun dhe të Dërguarin e Tij munguan në luftë." Domethënë, grupi i parë nuk bën pjesë ndër këta. Kështu, grupi i dytë i beduinëve që nuk erdhën as për të paraqitur arsyetimet e tyre, nuk ishin si të parët. Allahu i kërcënoi ata me një dënim të dhimbshëm, duke thënë: "Ata që mohuan do t'i godasë një dënim i ashpër."

Ajetet 91 - 93

91. Nuk është gjynah për të dobët, as për të sëmurët e as për ata që nuk gjejnë burime për të shpenzuar *(në rrugën e Allahut)*, **kur janë të sinqertë ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Për të**

mirët nuk ka arsye për qortim. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

92. *(Nuk është gjynah)* **As për ata të cilët kur erdhën te ti për t'i bartur me kafshë, ti u the: "Nuk kam me çfarë t'ju mbaj...". Ata u kthyen me sytë që u rridhnin lot prej pikëllimit, se nuk kishin burime nga të nxirrnin shpenzimet** *(për xhihadin)*.

93. E keqja është për ata që, duke qenë pasanikë, kërkuan leje të mbeteshin me ata që nuk shkonin në luftë. Allahu i ka vulosur zemrat e tyre dhe ata nuk e dinë këtë.

Shpjegimi i ajeteve

Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar tregon se cilat janë arsyet e pranueshme për të mos marrë pjesë në luftë. Disa lidhen me paaftësinë fizike, e cila është pengesë në aktivitetin luftarak, si për shembull, verbëria, defektet në të ecur e të ngjashme. Kjo është arsyeja që Allahu i Lartësuar e fillon me këto mangësi e defekte të përhershme, përpara sëmundjeve që janë të përkohshme, të cilat sërish mund ta pengojnë njeriun nga xhihadi në rrugën e Allahut, edhe pse përkohësisht. Një shkak tjetër është edhe varfëria ose paaftësia financiare për të përballuar shpenzimet e udhëtimit e pjesëmarrjes në luftë. Për këto kategori, Allahu i Lartësuar thotë:

- Nuk është gjynah për të dobët, as për të sëmurët e as për ata që nuk gjejnë burime për të shpenzuar *(në rrugën e Allahut)*, **kur janë të sinqertë ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij.** - Këta, edhe kur qëndrojnë, ndihmojnë fenë e Allahut dhe kurrsesi nuk kështillojnë njerëzit që t'i shmangen luftës në rrugën e Zotit. Përkundrazi, ata kështillojnë me sinqeritet e gjithmonë urdhërojnë për mirë. Allahu i Lartësuar thotë për ta:

- Për të mirët nuk ka arsye për qortim. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë. - Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Zejd Ibn Thabiti, i cili ka thënë: 1408. "Unë shkruaja për Profetin. Në atë moment, isha duke shkruar pjesë nga surja Berae (Teube). Kisha vendosur kalemin në vesh, kur erdhi urdhri për luftë dhe Profeti po priste për atë që i shpallej. Ndërkohë, erdhi një i verbër dhe i tha: "Po unë që jam i verbër, o i Dërguari i Allahut, si të veproj?" Atëherë zbriti ajeti: "Nuk është gjynah për të dobët, as për të sëmurët ..."

- *(Nuk është gjynah)* **As për ata të cilët kur erdhën te ti për t'i bartur me kafshë, ti u the: "Nuk kam me çfarë t'ju mbaj...". Ata u kthyen me sytë që u rridhnin lot prej pikëllimit, se nuk kishin burime nga të nxirrnin shpenzimet** *(për xhihadin)*. - El Aufi përcjell nga Ibn Abasi shpjegimin rreth këtij ajeti: 1409. "Profeti i Allahut urdhëroi njerëzit që të luftonin bashkë me të. Ndërkohë, erdhën një grup shokësh të tij, mes të cilëve ishin edhe Abdullah Ibn Mugafel Ibn Karn el Muzenij, të cilët thanë: "O i Dërguari i Allahut, na merr edhe ne me vete!" Ai u tha: "Për Zotin, nuk kam me çfarë t'ju marr." Atëherë, ata u larguan duke qarë, sepse nuk mund ta përballonin që të rrinin pa marrë pjesë në xhihad, edhe pse nuk kishin pasuri për të përballuar shpenzimet e udhëtimit dhe armatimit në atë luftë. Allahu i Lartësuar e pa mirë angazhimin dhe dëshirën e tyre të sinqertë për të marrë pjesë në luftë në rrugën e tij e për iu bërë krah Profetit, prandaj zbriti këtë ajet: "Nuk është gjynah për të dobët, as për të sëmurët e as për ata që nuk gjejnë burime për të shpenzuar *(në rrugën e Allahut)*, kur janë të sinqertë ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij." Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi prej Enesit, se Profeti i Allahut ka thënë: 1410. "Vërtet, në Medinë ka burra, të cilët, kudo ku ju keni kaluar nëpër lugina, ata kanë qenë me ju." Njerëzit pyetën: "Edhe pse ata qëndruan në Medinë, o i Dërguari i Allahut?!" - "Po, sepse ata i pengoi sëmundja." Në vijim, Allahu i Lartësuar tregon se qortimi vlen për ata të cilët kërkojnë leje për të mos marrë pjesë në xhihad, edhe pse janë të pasur. Ai i qortoi ata edhe për faktin se ata treguan kënaqësi me qëndrimin me gratë dhe të pamundurit.

- E keqja është për ata që, duke qenë pasanikë, kërkuan leje të mbeteshin me ata që nuk shkonin në luftë. Allahu i ka vulosur zemrat e tyre dhe ata nuk e dinë këtë.

Ajetet 94 - 96

94. Kur të ktheheni, ata do t'ju paraqesin justifikime. Thuaju: "Mos u arsyetoni, ne nuk kemi për t'ju besuar. Tashmë, na ka njoftuar Allahu për gjendjen tuaj të vërtetë. Veprimet tuaja do t'i shohë Allahu dhe i Dërguari i Tij. Në fund ju do të ktheheni tek Ai që e di çfarë fshihet dhe çfarë është e hapët. Ai do t'ju tregojë të vërtetën e gjithçkaje që keni bërë".

95. Kur të ktheheni tek ata, do t'ju betohen në Allahun, për të mos i qortuar. Kthejuni shpinën atyre! Ata, me të vërtetë janë të ndyrë dhe vendi i tyre do të jetë Xhehenemi, si shpërblim për atë *(padrejtësi)* **që bënë.**

96. Ata do t'ju betohen që të jeni të kënaqur me ta. Por edhe nëse ju shprehni kënaqësi, Allahu nuk është i kënaqur me ata që i shkelin kufijtë e Tij.

Shpjegimi i ajeteve

- Kur të ktheheni, ata do t'ju paraqesin justifikime. - Allahu i Lartësuar flet për munafikët dhe tregon se, kur të ktheheshin Profeti ﷺ e muslimanët në Medinë, ata do të vinin e të nxirrnin justifikime të ndryshme.

- Thuaju: "Mos u arsyetoni, ne nuk kemi për t'ju besuar. - Nuk kemi për t'i pranuar e besuar justifikimet tuaja si të vërteta, sepse:

- Tashmë, na ka njoftuar Allahu për gjendjen tuaj të vërtetë. - Ai na ka treguar qartë gjendjen tuaj.

- Veprimet tuaja do t'i shohë Allahu dhe i Dërguari i Tij. - Allahu ka për t'i nxjerrë në pah veprimet tuaja, që të jenë të dukshme për njerëzit në këtë botë.

- Në fund ju do të ktheheni tek Ai që e di çfarë fshihet dhe çfarë është e hapët. Ai do t'ju tregojë të vërtetën e gjithçkaje që keni bërë". - Atëherë, Ai do t'ju njoftojë për të gjitha punët tuaja, të mira e të këqija dhe ka për t'ju dhënë atë që meritoni për to.

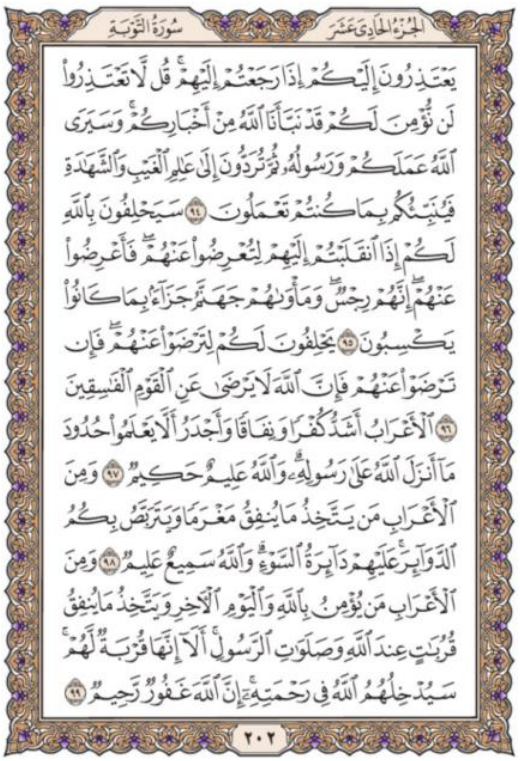
سُورَةُ التَّوبَةِ الجزءُ الحادي عشر

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ ۚ قُل لَّا تَعْتَذِرُوا
لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا ٱللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ ۚ وَسَيَرَى
ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ
لَكُمْ إِذَا ٱنقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ فَأَعْرِضُوا
عَنْهُمْ ۖ إِنَّهُمْ رِجْسٌ ۖ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ ۖ فَإِن
تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْفَٰسِقِينَ
﴿٩٦﴾ ٱلْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ
مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾ وَمِنَ
ٱلْأَعْرَابِ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ
ٱلدَّوَآئِرَ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾ وَمِنَ
ٱلْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ
قُرُبَٰتٍ عِندَ ٱللَّهِ وَصَلَوَٰتِ ٱلرَّسُولِ ۚ أَلَآ إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ ۚ
سَيُدْخِلُهُمُ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٩﴾
٢٠٢

Pastaj i Lartësuari njofton se ata do të betohen e stërbetohen për të justifikuar bishtnimin e tyre, që Profeti ﷺ të mos i qortojë e t'ua llogarisë atë si gabim.

- Kur të ktheheni tek ata, do t'ju betohen në Allahun, për të mos i qortuar. - Allahu thotë:

- Kthejuni shpinën atyre! Ata, me të vërtetë janë të ndyrë - Shmangini e kthejuni shpinën me përçmim atyre, sepse ata janë "*rixhsun*" - të ndyrë. Ata janë të pisët në atë që fshehin në shpirt dhe në besimin e tyre të shëmtuar. Ndërsa në jetën tjetër, Allahu i lartësuar thotë:

- dhe vendi i tyre do të jetë Xhehenemi, si shpërblim për atë *(padrejtësi)* **që bënë.** - Ky është ndëshkimi i merituar për atë që kanë bërë, për gjynahet dhe padrejtësitë, ku janë zhytur.

- Ata do t'ju betohen që të jeni të kënaqur me ta. Por edhe nëse ju shprehni kënaqësi, Allahu nuk është i kënaqur me ata që i shkelin kufijtë e Tij. - Edhe nëse ju kënaqeni prej tyre, le ta dinë se atyre që dalin jashtë bindjes ndaj Allahut dhe nuk

nënshtrohen në zbatimin e fesë së Tij, kjo nuk u vlen aspak. *El fisk* është dalja nga kufijtë e bindjes dhe nënshtrimit ndaj Allahut. *El fasik* quhet ai që tejkalon caqet. Arabët thonë: "*Fesekat el habetu*' - kur fara çan lëvoren e saj dhe del sythi.

Ajetet 97 - 99

97. Beduinët janë më të zhyturit në mohim e hipokrizi dhe janë më të prirurit për të mos i njohur dispozitat që Allahu ia zbriti të Dërguarit të Tij. Allahu është i Gjithëditur e i Urtë.

98. Ka beduinë, të cilët shpenzimin në rrugën e Allahut e konsiderojnë si gjobë dhe presin fatkeqësira për ju. Atyre u rëntë fatkeqësia! Allahu dëgjon e di gjithçka.

99. Por ka edhe beduinë të cilët besojnë në Allahun dhe në jetën tjetër dhe atë, që e japin, e konsiderojnë si mirësi që të afron tek Allahu dhe që të bën t'i meritosh lutjet e të Dërguarit *(për bamirësit)*. **Dijeni se ato janë me të vërtetë rrugë për afrim** *(tek Allahu).* **Allahu do t'i përfshijë ata në mëshirën e Tij. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Beduinët janë më të zhyturit në mohim e hipokrizi dhe janë më të prirurit për të mos i njohur dispozitat që Allahu ia zbriti të Dërguarit të Tij. - *Beduinë* quhen banorët e shkretëtirës dhe të zonave të largëta, larg qyteteve ose përqendrimeve të mëdha të njerëzve. Allahu i Madhëruar na njofton se, mes tyre, ka mohues të besimit, ka munafikë, por ka edhe besimtarë. Kjo shtresë karakterizohet nga një mosbesim më i madh dhe më i theksuar, në lidhje me fenë. I Lartësuari thotë se ata janë më të prirur që të mos i njohin kufijtë dhe ligjet që Ai i shpalli Profetit të Tij. El Eameshi sjell hadithin nga Ibrahimi, i cili ka thënë: "Njëherë, një beduin u ul pranë Zejd Ibn Sauĥânit, ndërsa ky i fundit po u fliste shokëve të vet. Ai ishte plagosur dhe kishte humbur dorën në luftën e Nehâuendit. Beduini tha: "Fjalët që thua më pëlqejnë dhe më bëjnë përshtypje, por dora jote më bën të jem i luhatur dhe në dyshim rreth teje." - "Çfarë dyshimi, - e pyeti ai, - ke rreth meje e dorës sime të majtë?!" Beduini tha: "Vallahi, nuk e di, a pritet dora e djathtë apo e majtë (si ndëshkim për vjedhjen)?" Atëherë Zejd Ibn Sauĥâni tha: "Të vërtetën thotë Allahu i Lartësuar (në lidhje me vrazhdësinë e beduinëve) në ajetin: "... dhe janë më të prirurit për të mos i njohur dispozitat që Allahu ia zbriti të Dërguarit të Tij." Nga Profeti është transmetuar se ka thënë: 1411. "Ai që banon në *badije* (në shkretëtirë dhe në zona të largëta, larg qyteteve ose përqendrimeve të mëdha të njerëzve) është i ashpër (i ngurtë, i vrazhdë, i pabindur dhe nuk pranon këshillën e mirë.)" Hadithin e sjell Imam Ahmedi, Ebu Daudi, Termidhiu, Nesaiu, me rrugë të ndryshme transmetimi, të gjitha nga Sufjan el Teuriu. Tirmidhiu e ka gjykuar si *hasen*. Duke qenë se këta banorë kanë një natyrë të tillë të vrazhdë të ashpër e të ngurtë, Allahu nuk zgjodhi kurrë profet ndër ta. Profetët gjithmonë janë përzgjedhur nga qytetet e mëdha e vendbanimet e gjera e të populluara, të cilët karakterizohen nga një karakter i butë, natyrë e qetë dhe lehtësisht e përshtatshme. Ata janë të arsyeshëm dhe binden lehtë kur u afrohet e mira, sikurse thotë i Lartësuari: "Ne dërguam para teje si të dërguar vetëm se burra nga banorët e qyteteve, të cilët i pajisëm me shpallje...." [Jusuf 109]. Ndërsa Muslimi sjell hadithin nga Aishja, e cila ka thënë: 1412. "Një grup beduinësh erdhën për vizitë tek i Dërguari i Allahut dhe (ndër të tjera) thanë: "A i puthni fëmijët tuaj?! - "Po." - "Ndërsa ne, vallahi, nuk i puthim ata." Profeti i Allahut tha: "E çfarë të bëj unë, që Allahu jua ka hequr mëshirën?!" [117]

- Allahu është i Gjithëditur e i Urtë. - Allahu është i Gjithëditur, në lidhje me atë që e meriton imanin dhe diturinë. Ai është, gjithashtu, i Urtë, në lidhje me ndarjen që ka bërë mes robërve, për diturinë e injorancën, imanin e kufrin, sinqeritetin e hipokrizinë në zemrat e tyre.

- Ka beduinë, të cilët shpenzimin në rrugën e Allahut e konsiderojnë si gjobë dhe presin fatkeqësira për ju. - Këta të paditur e të padrejtë e konsiderojnë dhe e trajtojnë çdo shpenzim që bën në rrugën e Zotit si një gjobë ose pasuri të marrë padrejtësisht prej tyre, prandaj presin fatkeqësi për ju. Këtë shpresojnë dhe mezi e presin për ju.

- Atyre u rëntë fatkeqësia! - Ajo që ata mezi e presin për besimtarët, ka për të goditur pikërisht vetë ata të mjerë.

- Allahu dëgjon e di gjithçka. - Allahu dëgjon lutjet e robërve të Tij dhe është i Gjithëditur për atë që meriton gjithësecili.

- Por ka edhe beduinë të cilët besojnë në Allahun dhe në Jetën tjetër dhe atë, që e japin, e konsiderojnë si mirësi që të afron tek Allahu dhe që të bën t'i meritosh lutjet e të Dërguarit *(për bamirësit)*. - Ky është grupi i lëvduar i beduinëve. Ata shpenzojnë nga pasuria e tyre për hir të Allahut dhe në ndihmë të rrugës së Tij. Këto shpenzime i bëjnë me sinqeritet e duke synuar t'i afrohen Allahut përmes veprave të mira dhe që të përfitojnë nga lutjet e Profetit për ata që shpenzojnë për hir të Allahut.

- Dijeni se ato janë me të vërtetë rrugë për afrim *(tek Allahu)*. - Allahu i Madhëruar i përgëzon, duke i njoftuar se këto vepra të mira janë vërtet afrim e mirësi për ta.

- Allahu do t'i përfshijë ata në mëshirën e Tij. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

Ajeti 100

100. Allahu është i kënaqur me besimtarët e hershëm muhaxhirë e ensarë dhe me ata që i pasuan me vepra të mira. Edhe ata janë të kënaqur me Të. Për ta Ai ka përgatitur kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përjetësisht. Ky është fitimi i madh.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na njofton se Ai është i kënaqur me *sabikinët,* pra, besimtarët e parë të këtij umeti, muhaxhirët dhe ensarët, si

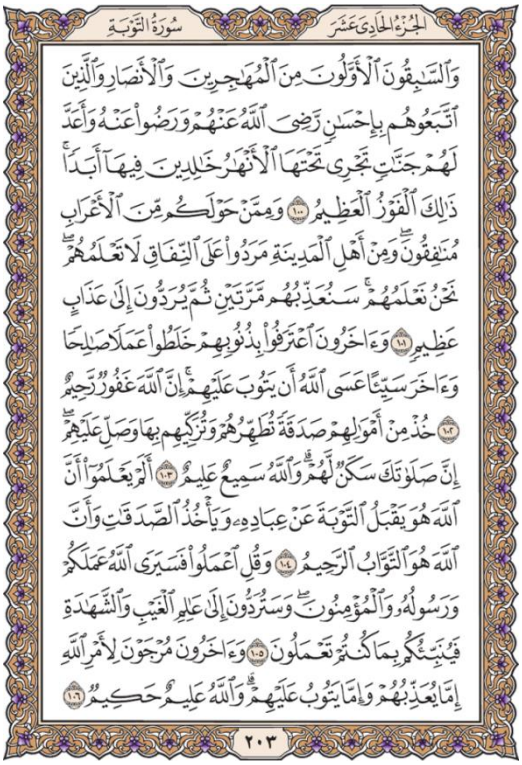
الجزء الحادي عشر سورة التوبة

وَالسَّٰبِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَٰجِرِينَ وَالْأَنصَارِ وَالَّذِينَ
اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ
لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا أَبَدًا
ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ
مُنَٰفِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ
نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ
عَظِيمٍ ﴿١٠١﴾ وَءَاخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَٰلِحًا
وَءَاخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿١٠٢﴾ خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ
إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ
اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَٰتِ وَأَنَّ
اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ
وَرَسُولُهُۥ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَٰدَةِ
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ وَءَاخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللَّهِ
إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾

٢٠٣

edhe me tabiinët, të cilët ndoqën rrugën e tyre me sinqeritet e korrektësi. Gjithashtu, Ai na tregon se edhe ata janë të kënaqur me atë që Ai ka përgatitur për ta në Xhenetin e mirësive të përjetshme, të pafundme. Muhamedi Ibn Keab el Kuradhi tregon: 1413. "Njëherë, Umer Ibn Hatabi kaloi pranë një burri, që ishte duke lexuar ajetin: "Allahu është i kënaqur me besimtarët e hershëm muhaxhirë e ensarë dhe me ata që i pasuan me vepra të mira. Edhe ata janë të kënaqur me Të....". Umeri e kapi atë për dore dhe i tha: "Kush ta mësoi të lexosh këtë ajet?" Ai tha: "Ubej Ibn Keabi" - "Mos m'u ndaj, - i tha Umeri, - derisa të shkojmë ta takojmë!" Kur shkuan tek ai, Umeri e pyeti: "Ti ia ke lexuar këtij këtë ajet kështu?" - "Po" - tha Ubeji. - "Kështu e ke dëgjuar nga Profeti i Allahut?" - "Po." - "Vërtet kam menduar, - tha Umeri, - se ne ishim ngritur në grada, që askush pas nesh nuk do të na arrinte dot!" Ubeji tha: "Pohim i vërtetësisë së këtij ajeti është në fillim të sures Xhumua 2, 3: "Është Ai, që u dërgoi të paditurve Profet nga mesi i tyre, që t'u

lexonte ajetet e Tij, t'i pastronte ata, t'u mësonte Librin dhe Urtësinë, kur më parë ata ishin në humbje të plotë; por edhe të tjerëve, që ende nuk u janë bashkuar atyre...". Gjithashtu, në suren Hashr 8 - 10: "Ajo u takon muhaxhirëve të varfër, të cilët u dëbuan prej shtëpive dhe pasurisë së tyre, për shkak se kërkonin mirësinë e kënaqësinë e Allahut dhe që të ndihmonin Allahun dhe të Dërguarin e Tij. Pikërisht këta janë të drejtët! Edhe atyre që përgatitën vendin dhe besimin para tyre, të cilët i duan ata që emigruan tek ata dhe nuk ndiejnë në gjoks smirë për çfarë u jepet atyre. Madje ata u japin përparësi atyre para vetvetes, edhe sikur të kenë vetë nevojë të domosdoshme. Kush u ruajt prej koprracisë së vetes, ata janë të fituarit! Edhe atyre që kanë ardhur më pas e thonë: "Zoti ynë, falna ne dhe vëllezërit tanë, që u pajisën me besim para nesh, dhe mos lejo në zemrat tona urrejtje ndaj atyre që besojnë! Zoti ynë, Ti je i Butë e Mëshirëplotë!" Si edhe në suren Enfal 74, 75: "Ata që besuan, mërguan dhe luftuan në rrugën e Allahut dhe ata që i strehuan dhe i ndihmuan - pikërisht këta janë besimtarë të vërtetë. Për ta ka falje dhe shpërblim shumë bujar. Edhe ata që u bënë besimtarë më pas, që mërguan dhe luftuan së bashku me ju, janë vëllezërit tuaj. ..." Në këtë formë e sjell Ibn Xheriri. Mjerë për ata që fyejnë e mallkojnë këta të zgjedhur ose një pjesë të tyre, e në mënyrë të veçantë, më të zgjedhurin e sahabëve, më të sinqertin e këtij umeti dhe më të madhin kalif pas Profetit, Ebu Bekr Ibn Ebu Kuhafe, - Allahu qoftë i kënaqur prej tij! Ata që i urrejnë këta të zgjedhur, ose fyejnë figurën e tyre, le ta dinë se janë mendjembrapshtë dhe zemërprishur. A nuk kuptojnë gjë këta të mjerë nga fjala e Allahut: "Allahu është i kënaqur me besimtarët e hershëm muhaxhirë e ensarë dhe me ata që i pasuan me vepra të mira. Edhe ata janë të kënaqur me Të...." Si munden këta fatzinj të mallkojnë ata njerëz, që Allahu tregon se është i kënaqur me ta?! Përkundrazi, *Ehli Suneti* ose pasuesit e traditës së Profetit luten për mëshirë e kënaqësi për ata që Allahu na ka njoftuar se është i kënaqur me ta dhe se ata janë të kënaqur me shpërblimin e Tij dhe, nga ana tjetër, e shajnë atë që Allahu ka urdhëruar të shahet. Ata miqësohen me ata që e duan Allahun dhe Profetin dhe armiqësohen dhe urrejnë ata që urrejnë Allahun dhe Profetin. Besimtarët e vërtetë janë pasues të së mirës dhe udhëzimit të drejtë (*mutebiûne*) dhe nuk janë shpikës e trillues (*mubtediûne*) rrugësh të pavërteta e bidatesh të pabaza. Ata pasojnë rrugën e të parëve të mirë e nuk shpikin rrugë e besime të kota. Këta janë pala e Allahut, të shpëtuar nga çdo e keqe dhe fitues të çdo mirësie; këta janë adhuruesit e vërtetë dhe besimtarët e sinqertë.

Ajeti 101

101. Rreth jush ka beduinë që janë hipokritë. Edhe prej banorëve të Medinës ka nga ata që janë kryeneçë në dyfytyrësinë e tyre. Ti nuk i njeh ata, por Ne i dimë mirë. Kemi për t'i dënuar ata dy herë, e pastaj do të flaken në dënimin e madh.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar e njofton Profetin e Tij se, edhe rreth e rrotull Medinës, madje edhe brenda saj, ka të tillë që janë munafikë. Allahu i Lartësuar i përshkruan dhe thotë:

- Rreth jush ka beduinë që janë hipokritë. Edhe prej banorëve të Medinës ka nga ata që janë kryeneçë në dyfytyrësinë e tyre. - Ata janë kryeneçë në dyfytyrësinë e tyre, janë të vazhdueshëm e këmbëngulës, nuk heqin dorë prej saj.

- Ti nuk i njeh ata, por Ne i dimë mirë. - Ti nuk e di cilët janë ata, por ne i dimë mirë. Nga ky ajet kuptohet qartë se Profeti ﷺ nuk i njihte të gjithë munafikët që e rrethonin, por vetëm një pjesë të tyre. Të tjerët nuk i dinte askush. Ndërsa një pjesë tjetër të munafikëve, Profeti ﷺ arrinte ta dallonte përmes shenjave dhe përshkrimit të tyre, sikurse thotë Allahu i Lartësuar: "Po të donim, Ne do të mundësonim t'i shihje ata *(hipokritë)*, dhe pastaj, me siguri, do t'i

njihje nga shenjat e tyre. Ti do t'i njohësh ata përmes fjalëve të tyre. Allahu i di mirë veprat tuaja." [Muhamed 30]. Kështu, Profeti e dinte mirë se disa banorë të Medinës, - të cilët edhe i afroheshin ndonjëherë, e shihnin dhe i shihte mëngjes e mbrëmje, - ishin munafikë. Më parë, në tefsirin e fjalës së Allahut të Lartësuar: "Në të vërtetë, ata thanë fjalë kufri, mohuan pasi kishin pranuar Islamin dhe tentuan diçka që nuk e arritën dot", kemi përmendur se Profeti i tregoi Hudhejfes 14 ose 15 munafikë, me emra dhe mbiemra. Sigurisht, nga ky fakt kuptojmë se Profeti ﷺ nuk mund të identifikonte të gjithë munafikët që e rrethonin. Allahu është më i ditur. Ibn Asakiri tregon në jetëshkrimin e Ibn Umer El Bejrutit, se ky sjell nga Ebu Darda hadithin, që thotë se: 1414. "... një burrë, i cili quhej Harmela, shkoi tek Profeti dhe i tha: "Imani është pikërisht këtu!" - dhe tregoi me dorë gjuhën e tij. - "Ndërsa hipokrizia është këtu!" - dhe tregoi me dorë zemrën e tij, - kurse ata (munafikët) nuk e përmendin Allahun aspak." Profeti tha: "O Zot, jepi atij një gjuhë që të përmend shumë dhe një zemër mirënjohëse ndaj Teje! Jepi atij dashurinë për mua dhe dashurinë për të gjithë ata që më duan mua! O Zot, rregulloje gjendjen e tij për mirë!" Ai tha: "O i Dërguari i Allahut, unë kisha disa shokë munafikë, madje isha prijësi i tyre. A t'i sjell edhe ata?" Profeti tha: "Kush vjen tek ne, ne do të kërkojmë falje për të, por ai që këmbëngul dhe tregohet kryeneç në dyfytyrësinë e tij (pra, i vazhdueshëm dhe nuk kthen rrugë), Allahu e di më mirë për të. Por, - vazhdoi Profeti, - mos i përhapni të fshehtat e njerëzve!" Kështu e ka sjellë Ahmed el Hakim.

- Kemi për t'i dënuar ata dy herë ... - Duke shpjeguar këtë fjalë, Muxhahidi ka thënë: "Domethënë, Allahu do t'i shkatërrojë përmes vrasjes së tyre ose përmes robërimit." Ndërsa në një version tjetër thuhet se ai e shpjegoi duke thënë: "Allahu do t'i ndëshkojë me uri të madhe (në këtë jetë) dhe me ndëshkimin në varr.". Ndërsa Sediju sjell hadithin nga Ebu Maliku e ky nga Ibn Abasi, i cili tregon se: 1415. "Profeti tha njëherë në hytben e xhumasë: "Dil, o filan, se ti je munafik, dil, o filan, se ti je munafik!" Dhe kështu nxori prej xhamisë disa prej tyre, duke i poshtëruar dhe demaskuar në sy të të gjithëve. "Kështu, - thotë Ibën Abasi - dënimi i parë ishte kur i nxori ata prej xhamisë. Ndërsa dënimi i dytë është dënimi në varr." Po kështu e sjell hadithin Theuriu nga Sudiju, e ky nga Ebu Maliku, i cili ka thënë fjalë të ngjashme. Më pas, Allahu i Lartësuar thotë:

- e pastaj do të flaken në dënimin e madh. - Këtu bëhet fjalë për dënimin e ahiretit, i cili është përjetësia në zjarrin e Xhehenemit. Allahu na ruajtë nga ndëshkimi i zjarrit të Xhehenemit!

Ajeti 102

102. Ka edhe të tjerë, që janë të vetëdijshëm për gjynahet e veta. Ata kanë edhe vepra të mira edhe vepra të këqija. Allahu do t'i falë ata, sepse Ai është Pranues i madh i pendimit e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajetit

Pasi foli për munafikët, të cilët i bënë bisht xhihadit me Profetin, të shtyrë nga mosbesimi dhe dyshimet e tyre të shumta, Allahu i Lartësuar vijon të na tregojë për një kategori tjetër njerëzish, të cilët nuk morën pjesë në xhihad thjesht nga plogështia e neglizhenca, por që në zemrat e tyre kishte besim tek e vërteta. Ata ishin njerëz të ngarkuar me gjynahe. Allahu i Lartësuar thotë:

- Ka edhe të tjerë, që janë të vetëdijshëm për gjynahet e veta. - Këta janë të vetëdijshëm dhe i pohojnë me keqardhje gjynahet mes tyre dhe Zotit. por nga ana tjetër kanë edhe punë të mira. Allahu thotë për ta:

- Ata kanë edhe vepra të mira edhe vepra të këqija. - Këta janë në mëshirën dhe faljen e Allahut. Ky ajet flet për të gjithë ata që kanë këtë përshkrim, pra, që janë ndotur e kanë gjynahe, por kanë edhe vepra të mira. Ibn Abasi thotë se ky ajet zbriti e flet

për Ebu Lubaben dhe disa shokë të tij, të cilët nuk morën pjesë me Profetin e Allahut në luftën e Tebukut. Kur Profeti i Allahut u kthye nga lufta, ata shkuan në xhami dhe u vetëlidhën në shtyllat e xhamisë, duke u betuar që nuk do të lëviznin prej aty, derisa të ishte vetë Profeti i Allahut që t'i zgjidhte me dorën e tij. Kur Allahu i Lartësuar zbriti këtë ajet, Profeti i Allahut i liroi dhe i fali ata.

- Allahu do t'i falë ata, sepse Ai është Pranues i madh i pendimit e Mëshirëplotë. - Buhariu sjell hadithin nga Sumrate Ibn Xhundubi, që tregon "Profeti i Allahut na tha: 1416. "Sonte (në ëndërr) më erdhën dy vizitorë, të cilët më morën e më çuan te një qytet i ndërtuar me tulla ari e argjendi. Atje ne takuam njerëz, gjysma e trupit të cilëve dukej si qenia më e pashme e krijesave qe keni parë ndonjëherë, ndërsa gjysma tjetër si e njerëzve më të shëmtuar (neveritshëm) që keni parë ndonjëherë. Dy vizitorët u thanë këtyre njerëzve: 'Shkoni dhe zhytuni në atë lumë! Kështu, ata u zhytën atje, dhe pastaj erdhën tek ne. Shëmtia e tyre ishte pastruar dhe tashmë ishin në pamjen më të mirë. Ata të dy thanë: "Ky është Kopshti i Adnit (një nga kopshtet e Xhenetit), i cili do të jetë vendbanimi yt." Pastaj shtuan: "Sa për njerëzit që ishin gjysmë të bukur dhe gjysmë të shëmtuar, ishin ata të cilët i kanë përzier punët e mira me të këqijat, të cilët Allahu i fali." Kështu e ka sjellë Buhariu në version të shkurtuar, si tefsir të këtij ajeti.

Ajetet 103 - 104

103. Merr prej pasurisë së tyre sadaka, që t'i pastrosh dhe t'i dëlirësh, dhe lutu për ta, sepse me të vërtetë lutja jote është burim qetësie për ta. Allahu dëgjon dhe di gjithçka.

104. A nuk e dinin ata se Allahu i pranon pendimin e robërve të Vet dhe sadakatë e tyre, dhe se është Allahu Ai që e pranon pendimin dhe është Mëshirëplotë?

Shpjegimi i ajeteve

- Merr prej pasurisë së tyre sadaka, që t'i pastrosh dhe t'i dëlirësh, - Allahu i Lartësuar e porosit Profetin e Tij që të pranojë sadakatë që ata japin nga pasuritë e tyre, në mënyrë që t'i dëlirësojë ata. Ky ajet përfshin të gjithë besimtarët që kanë bërë edhe vepra të mira, edhe vepra të këqija, edhe pse zbriti për ata të cilët nuk morën pjesë në xhihad nga plogështia e përtacia, por që në zemrat e të cilëve kishte iman dhe ata i pranuan gabimet e tyre. Kështu, çdokush që vjen pas tyre e ka të njëjtat cilësi, ka të njëjtin gjykim si ata dhe përfshihen nga ky ajet. Allahu i Lartësuar thotë:

- dhe lutu për ta... - Lutu e kërko falje për ta. Muslimi sjell në *Sahih*-un e tij hadithin nga Abdullah Ibn Ebi Eufa, i cili tregon: 1417. "Kur Profetit të Allahut i sillej ndonjë pasuri e dhënë si sadaka nga një popull, ai kërkonte falje e lutej për ta. Kështu, kur babai im i shkoi me sadakanë e tij, Profeti tha duke u lutur: "O Allah, fale familjen e Ebu Eufait!"

- sepse me të vërtetë lutja jote është burim qetësie për ta. - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, është mëshirë për ta."

- Allahu dëgjon dhe di gjithçka. - Allahu i Lartësuar e dëgjon lutjen tënde për ta. Ai është i gjithëditur për ata që e meritojnë atë lutje dhe ata që nuk e meritojnë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Hudhejfe, se lutja e Profetit përfshinte atë për të cilin ai lutej, bijtë e tij dhe bijtë e bijve të tij.

- A nuk e dinin ata se Allahu i pranon pendimin e robërve të Vet dhe sadakatë e tyre, dhe se është Allahu Ai që e pranon pendimin dhe është Mëshirëplotë? - Kjo është një nxitje e fortë për pendim të sinqertë dhe sadaka. Secila prej tyre i fshin gjynahet. Allahu i Lavdëruar na njofton se, çdokush që pendohet, Ai ia pranon pendimin, dhe çdokush që jep sadaka diçka me vlerë sado të vogël, të fituar me punë të ndershme, - dhe Allahu pranon veçse të mirën - Allahu ia pranon atë me të djathtën e Tij, e pastaj ia zmadhon, kujdeset dhe e përmirëson atë për sadakadhënësit, derisa ajo *(sadakaja)* të rritet e të bëhet sa mali i Uhudit**.** Theuriu dhe Uekiu përcjellin nga

Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: 1418. "Allahu e pranon sadakanë dhe e merr atë me të djathtën e Tij, e pastaj ia zmadhon, kujdeset dhe e përmirëson atë, ashtu siç kujdeseni ju për mëzin e vogël të sapondarë nga gjiri, aq sa edhe një kafshatë *(e dhënë sadaka)* bëhet sa Uhudi." Vërtetim i kësaj është edhe ajeti kuranor: "A nuk e dinin ata se Allahu e pranon pendimin e robërve të Vet dhe sadakatë e tyre, dhe se është Allahu Ai që e pranon pendimin dhe është Mëshirëplotë?" ose: "Allahu e zhduk kamatën dhe e shton sadakanë. ..." [Bekare 276].

Ajeti 105

105. Dhe thuaj: "Punoni *(me përkushtim)*, **sepse Allahu do ta shohë veprën tuaj; edhe i Dërguari i Tij e besimtarët** *(do ta shohin)*. **Më pas, ju do të ktheheni te i Gjithëdituri për të fshehtën dhe të dukshmen, e Ai do t'ju tregojë gjithçka që keni bërë".**

Shpjegimi i ajetit

- Dhe thuaj: "Punoni *(me përkushtim)*, **sepse Allahu do ta shohë veprën tuaj; edhe i Dërguari i Tij e besimtarët** *(do ta shohin)*. - Muxhahidi shpjegon: "Ky është një kërcënim nga Allahu i Lartësuar për të gjithë ata që kundërshtojnë urdhëresat e tij, se Atij do t'i paraqiten të gjitha veprat e tyre, të cilat do t'i shohin edhe Profeti, edhe besimtarët. Kjo ka për të ndodhur patjetër Ditën e Kijametit, sikurse thotë i Lartësuari: "Atë ditë, ju do të dilni zbuluar e nuk do të mbetet i fshehtë asnjë sekret i juaji." [Hakka 18]. Ose kur thotë: "A nuk e di ai se kur të nxirret jashtë ajo që fshihet në varre, dhe kur të dalin në shesh ato që fshihen në kraharorë, atë ditë, Zoti i tyre i di hollësisht *(e do ti gjykojë për)* veprat e tyre?" [Adijat 9 - 11]. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Enesi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1419. "Mos u mahnisni me dikë, derisa të shihni se si do të jetë përfundimi i tij. Me të vërtetë, ndodh që dikush bën vepra të mira njëfarë kohe nga jeta e tij ose edhe shumë vite nga koha e tij, të tilla që, nëse do të vdiste, do të hynte në Xhenet. Por ai kthen rrugë e bën punë të këqija. Gjithashtu, ndodh që dikush bën vepra të këqija njëfarë kohe nga jeta e tij ose edhe shumë vite nga koha e tij, të tilla që, nëse do të vdiste, do të shkonte në Xhehenem. Por në fund, ai kthen rrugë e bën punë të mira. Kur Allahu dëshiron të mirën për të, e përdor (për mirësi) para vdekjes së tij." Të pranishmit e pyetën: "Po si "e përdor", o i Dërguari i Allahut?" Ai tha: "Ia mundëson të bëjë një punë të mirë dhe pastaj ia merr shpirtin në atë mirësi." Ahmedi është i vetmi që e ka sjellë në këtë variant.

- Më pas, ju do të ktheheni te i Gjithëdituri për të fshehtën dhe të dukshmen, e Ai do t'ju tregojë gjithçka që keni bërë".

Ajeti 106

106. Ka *(edhe)* **të tjerë, që janë lënë në pritje të urdhërit të Allahut, nëse do t'i dënojë apo do t'ua pranojë pendimin. Allahu e di mirë gjendjen e tyre dhe e di ç'bën me ta.**

Shpjegimi i ajetit

- Ka *(edhe)* **të tjerë, që janë lënë në pritje të urdhërit të Allahut, nëse do t'i dënojë apo do t'ua pranojë pendimin.** - Ibn Abasi, Muxhahidi, Ikrime, Dahhaku e të tjerë thonë se këtu bëhet fjalë për tre personat, të cilëve iu shty pranimi i pendimit, domethënë, për Muraratu Ibn Rabian, Keab Ibn Malikun dhe Hilal Ibn Umejen, të cilët, nga plogështia dhe neglizhenca, nuk morën pjesë në Luftën e Tebukut, duke iu përkushtuar vjeljes së frutave të pjekura dhe pasurisë, por jo se kishin dyshim në besimin e vërtetë dhe as për hipokrizi. Një pjesë e atyre që nuk morën pjesë në këtë luftë e lidhën veten në shtyllat e xhamisë, siç veproi Ebu Lubabe me shokët e vet, por këta të tre nuk e bënë këtë gjë. Falja për ata që e lidhën veten në xhami erdhi më shpejt, ndërsa këtyre të treve iu vonua, derisa zbriti fjala e Allahut: "*(Allahu ua pranoi pendimin)* Edhe atyre të treve, të cilëve iu pat shtyrë *(pranimi i pendimit)*, aq sa edhe toka iu ngushtua, me gjithë gjerësinë e saj *(nga ndjenja e fajit)*.

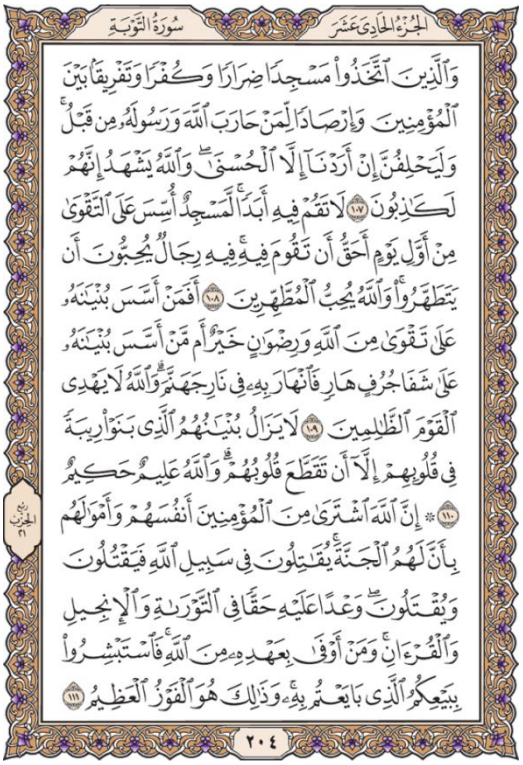
الجزء الحادي عشر سورة التوبة
وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًۢا بَيْنَ
ٱلْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ مِن قَبْلُ ۚ
وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّا ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ
لَكَٰذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ۚ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ
مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ ۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن
يَتَطَهَّرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾ أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ
عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ
عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَٱنْهَارَ بِهِۦ فِى نَارِ جَهَنَّمَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى
ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٩﴾ لَا يَزَالُ بُنْيَٰنُهُمُ ٱلَّذِى بَنَوْا۟ رِيبَةً
فِى قُلُوبِهِمْ إِلَّآ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ
﴿١١٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱشْتَرَىٰ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُم
بِأَنَّ لَهُمُ ٱلْجَنَّةَ ۚ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقْتُلُونَ
وَيُقْتَلُونَ ۖ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ
وَٱلْقُرْءَانِ ۚ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِ ۚ فَٱسْتَبْشِرُوا۟
بِبَيْعِكُمُ ٱلَّذِى بَايَعْتُم بِهِۦ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١١﴾
٢٠٤

Edhe shpirtrat e tyre u ngushtuan dhe u bindën se nuk mund të gjesh strehim gjetiu, veçse tek Allahu. Ai i mëshiroi ata që të pendoheshin. Allahu është Pranues i pendimit dhe Mëshirëplotë." Për këtë do të vijë një shpjegim më i hollësishëm më pas, në hadithin e Keab Ibn Malikut. Allahu i Lartësuar tha për ta: "... nëse do t'i dënojë apo do t'ua pranojë pendimin." Domethënë, çështja e tyre ishte në dorë të Allahut: i falte ose i dënonte. Por dihet mirë se mëshira e Allahut e tejkalon zemërimin e Tij.

- Allahu e di mirë gjendjen e tyre dhe e di ç'bën me ta. - Ai është i gjithëditur se kush e meriton ndëshkimin e kush faljen. Ai është i Urtë në çdo fjalë e vepër të Tij. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij dhe nuk ka zot e kujdestar tjetër, përveç Tij.

Ajetet 107 - 108

107. Ata që ndërtuan xhami sherri e mosbesimi - për t'i përçarë besimtarët dhe si përgatitje për atë që më parë kishte luftuar kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij, - do të betohen se nuk kanë pasur tjetër qëllim, veç së mirës. Por Allahu dëshmon se ata janë mashtrues.

108. Ti mos u fal kurrë aty! Është më e drejtë të falesh në atë xhami, themelet e së cilës, prej ditës së parë, u ngritën si devotshmëri ndaj Allahut. Aty ka burra që dëshirojnë të dëlirësohen. Allahu i do ata që dëlirësohen.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata që ndërtuan xhami sherri e mosbesimi - për t'i përçarë besimtarët dhe si përgatitje për atë që më parë kishte luftuar kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij, - do të betohen se nuk kanë pasur tjetër qëllim, veç së mirës. - Shkaku i zbritjes së këtyre ajeteve: Përpara se Profeti të vinte në Medinë, ishte një burrë, i cili kishte pranuar Krishtërimin në kohën e injorancës dhe quhej Ebu Amir el Râhib. Pasi Profeti i Allahut mbërriti në Medinë dhe kur Islami u lartësua e forcua me luftën e Bedrit, Profeti i Allahut e ftoi atë në Islam, por ai refuzoi me forcë dhe arrogancë dhe iku në fillim në Mekë, e më pas tek Herakli, tek i cili kërkoi ta ndihmonin dhe mbështesnin për të luftuar kundër muslimanëve. Herakli e mbushi atë me premtime të fryra e të mëdha dhe e lejoi që, ndërkohë, të qëndronte tek ai. Atëherë, ky fatzi u shkroi mbështetësve të tij se do të kthehej në Medinë e t'i tregonte vendin Muhamedit, duke ia hequr atë pushtet që gëzonte. Gjithashtu, ai u kërkoi që të ndërtonin për të një vend, ku ta prisnin kur të kthehej ndër ta. Kështu, munafikët filluan ndërtimin e një "xhamie", shumë pranë xhamisë Kuba. Pasi e përfunduan ndërtimin e saj, ata i kërkuan Profetit të Allahut që të falte namaz në të, por ai u tha: "Tani jemi nisur për udhëtim, por kur të kthehemi, në dashtë Allahu, mund të vij." Por gjatë rrugës së kthimit nga Tebuku, kur ishin gati një ditë larg Medinës, Xhibrili zbret me lajmin për "Xhaminë e Sherrit" dhe qëllimet e liga të atyre që e ndërtuan, për të përçarë muslimanët. Profeti i Allahut dërgoi njerëz për ta shembur përpara se të mbërrinte në Medinë. Atëherë, Allahu zbriti ajetin: "Ata

që ndërtuan xhami sherri e mosbesimi - për t'i përçarë besimtarët dhe si përgatitje për atë që më parë kishte luftuar kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij ...", deri tek: "... Allahu nuk i udhëzon njerëzit e padrejtë." Allahu i Lartësuar tha se ata të cilët e ndërtuan atë xhami: "do të betohen se nuk kanë pasur tjetër qëllim, veç së mirës", por kjo ishte një gënjeshtër e tyre.

- Por Allahu dëshmon se ata janë mashtrues. - Ata patën tjetër qëllim. Ata donin të ndërtonin një xhami sherri e mosbesimi, për t'i përçarë besimtarët dhe si përgatitje për atë njeri, që më parë kishte luftuar kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij, pra, për Ebu Amir El Fasikun (i prishuri), që e thërrisnin *El Râhib* (murgu), - Allahu e mallkoftë! Prandaj Allahu i Lartësuar thotë:

- Ti mos u fal kurrë aty! - Kjo është një ndalesë që i drejtohet Profetit, por edhe umetit të tij, që të mos falen kurrë në një xhami të tillë. Më pas, Allahu i nxiti për t'u falur në xhaminë Kuba, e cila u ndërtua që në fillimin e saj mbi bazat e devotshmërisë dhe mirësisë, pra, si bindje ndaj Allahut dhe Profetit, për të unifikuar radhët e muslimanëve dhe dhe si fortesë e Islamit.

- Është më e drejtë të falesh në atë xhami, themelet e së cilës, prej ditës së parë, u ngritën si devotshmëri ndaj Allahut. - Konteksti i ajetit ka ardhur në lidhje me xhaminë Kuba, prandaj në një hadith të saktë, Profeti i Allahut ka thënë: 1420. "Namazi në xhaminë Kuba është si të kryesh nje umre." Në hadith të saktë është transmetuar gjithashtu se: 1421. "Profeti i Allahut e vizitonte xhaminë Kuba hipur në kafshë, por edhe në këmbë."

- Aty ka burra që dëshirojnë të dëlirësohen. Allahu i do ata që dëlirësohen. - Taberaniu sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili tregon: 1422. "Kur zbriti ky ajet, Profeti i Allahut dërgoi fjalë tek Auim Ibn Sâide dhe i tha: "Çfarë është ky pastrim, që Allahu përmendi për ju e ju lëvdoi për të?" Ai tha: "O i Dërguari i Allahut! Çdo burrë dhe grua ndër ne, pasi kryen nevojat personale, pastrohet me ujë." - ose tha: "... pastron vendturpin me ujë." Profeti tha: "Kjo është." Në hadith të saktë shënohet se: 1423. "Xhamia e Profetit të Allahut, që u ndërtua në brendësi të Medinës është ajo e cila, që në themel e që prej ditës së parë, u ngrit në shenjë devotshmërie ndaj Allahut." Edhe ky është një pohim i saktë, madje nuk ka asnjë kontradiktë mes dy pohimeve, sepse nëse themi se xhamia Kuba është një xhami që "themelet e së cilës, prej ditës së parë, u ngritën si devotshmëri ndaj Allahut", atëherë xhamia e Profetit të Allahut është më parësore dhe e meritueshme për këtë vlerësim. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ubej Ibn Keabi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1424. "Xhamia "themelet e së cilës, prej ditës së parë, u ngritën si devotshmëri ndaj Allahut..." është kjo xhamia ime." Imam Ahmedi është i vetëm në sjelljen e këtij transmetimi. Sërish Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Seidi, i cili ka thënë: 1425. "Dy burra po polemizonin me njëri-tjetrin rreth xhamisë "...themelet e së cilës, prej ditës së parë, u ngritën si devotshmëri ndaj Allahut." Njëri thoshte se ajo është Xhamia Kuba, e tjetri thoshte se ajo është Xhamia e Profetit të Allahut." Profeti i Allahut tha: "Ajo është xhamia ime." Kështu e ka sjellë Tirmidhiu, që e ka gjykuar si të saktë. Po kështu, e kanë sjellë edhe Nesaiu me Muslimin. Me këtë mendim janë një grup nga dijetarët e parë dhe të mëvonshëm. Ky është transmetuar si mendim i Umer Ibn Hatabit, të birit, Abdullahit, Zeid Ibn Thabitit, Seid Ibn Musejibit, si edhe përzgjedhja e Ibn Xheririt. Fjala e Allahut: "Është më e drejtë të falesh në atë xhami, themelet e së cilës, prej ditës së parë, u ngritën si devotshmëri ndaj Allahut. Aty ka burra që dëshirojnë të dëlirësohen. Allahu i do ata që dëlirësohen", është argument që tregon se është e pëlqyeshme të falësh namazin në xhami të vjetra, të cilat janë ndërtuar që në fillim për adhurimin e Allahut si një e të vetëm. Gjithashtu, është e pëlqyeshme të falesh në

xhami, në të cilat falen njerëz të mirë, të devotshëm, adhurues të mirë e punëtorë, të cilët janë të kujdesshëm në pastrimin ritual dhe janë të pastër nga papastërtitë rituale për edhe ato fizike.

Ajetet 109 - 110

109. Atëherë cili është më i mirë - ai që e ngre ndërtesën për devotshmëri dhe për kënaqësi të Allahut, apo ai që ngre një ndërtesë rrëzë një shkëmbi ranor që është gati të thepiset, e bashkë me të bie në zjarrin e Xhehenemit? Allahu nuk i udhëzon njerëzit e padrejtë.

110. Ndërtesa që kanë ndërtuar ata do të vazhdojë të sjellë *(dyshime e)* **pasiguri në zemrat e tyre, derisa ato t'u coptohen. Allahu është i Gjithëditur e i Urtë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Atëherë cili është më i mirë - ai që e ngre ndërtesën për devotshmëri dhe për kënaqësi të Allahut, apo ai që ngre një ndërtesë rrëzë një shkëmbi ranor që është gati të thepiset, e bashkë me të bie në zjarrin e Xhehenemit? - Allahu i Lartësuar na njofton se nuk janë njëlloj ai që e ngre ndërtesën për devotshmëri dhe për kënaqësi të Allahut dhe ai që ndërton xhami sherri e mosbesimi, për t'i përçarë besimtarët dhe si përgatitje për atë që më parë kishte luftuar kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Këta të mjerë e ngrenë ndërtesën e tyre, siç thotë Allahu i Madhëruar: "... rrëzë një shkëmbi ranor, që është gati të thepiset, e bashkë me të bie në zjarrin e Xhehenemit."

- Allahu nuk i udhëzon njerëzit e padrejtë. - Allahu nuk i jep sukses e begati punës së keqbërësve. Xhabir Ibn Abdullahi rrëfen: "Unë e kam parë atë xhami sherri t'i dilte tymi që në kohën e Profetit të Allahut."

- Ndërtesa që kanë ndërtuar ata do të vazhdojë të sjellë *(dyshime e)* **pasiguri në zemrat e tyre...** - Ajo do të sjellë e shkaktojë dyshime e hipokrizi. Për shkak të veprës së shëmtuar që bënë, atyre do t'u mbushet zemra me hipokrizi, ashtu siç u mbush zemra e atyre që adhuruan viçin me dashurinë për të.

- derisa ato t'u coptohen. - Derisa t'u vijë vdekja. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi, Muxhahidi, Katade e të tjerë dijetarë selefë.

- Allahu është i Gjithëditur e i Urtë. - Allahu është i gjithëditur për punët e krijesave të Tij dhe Ai është i Urtë, në lidhje me shpërblimin e tyre me të mira ose me ndëshkime, sipas meritave.

Ajeti 111

111. Allahu ka blerë prej besimtarëve shpirtin dhe pasurinë e tyre, për t'u dhënë në këmbim Xhenetin. Ata luftojnë në rrugën e Allahut, vrasin dhe vriten. Ky është një premtim i vërtetë i përmendur në Teurat, Ungjill e Kur'an. E kush është mbajtës më i sigurt i premtimit sesa Allahu? Atëherë, gëzojuni tregtisë që e keni bërë me Të! Ky është suksesi më i madh.

Shpjegimi i ajetit

- Allahu ka blerë prej besimtarëve shpirtin dhe pasurinë e tyre, për t'u dhënë në këmbim Xhenetin. - Allahu i Lartësuar u premtoi besimtarëve se, nëse e japin jetën dhe pasurinë e tyre për hir të Tij, Ai do t'u japë në këmbim Xhenetin. Kjo është prej bujarisë bamirësisë dhe dhuratave madhështore të Allahut të Lartësuar. Ai e pranon këtë prej besimtarëve të Tij të bindur, edhe pse edhe ajo që ata japin për të fituar Xhenetin është pronë e Tij. Katadja ka thënë: "Ai ua bleu atyre, por betohem në Allahun se Ai ka dhënë një çmim shumë më të lartë (për atë që ata ofrojnë)." Shemr Ibn Atije ka thënë: "Çdo musliman ka në kurriz (si përgjegjësi) një premtim të dhënë Allahut, premtim të cilin ose do ta përmbushë, ose do të vdesë me të!" Pastaj lexoi këtë ajet. Për këtë arsye thuhet se, kush bie në rrugën e Allahut, ka bërë tregti me Allahun dhe ka përmbushur besën që i ka dhënë Atij. Muhamed Ibn Keab el Kuradhij e të tjerë përcjellin rrëfimin me Abdullah Ibn Rauahan (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili i tha Profetit të Allahut natën e Besëlidhjes së Akabesë: 1426. "Kërko për Zotin tënd dhe për veten çfarë të duash!" Profeti tha: "Për Zotin tim

kushtëzoj që ta adhuroni Atë dhe të mos i bëni shok asgjë e asnjë. Ndërsa për veten time ju kërkoj që të më mbroni mua, ashtu siç mbroni veten dhe pasuritë tuaja." - "Po neve, çfarë na premtohet, nëse e bëjmë këtë?" - "Xheneti" - tha Profeti. Atëherë, ata thanë: "Kjo është tregti me fitim! Ne nuk kemi për të hequr dorë asnjëherë prej saj dhe nuk kemi për të kërkuar anulimin e këtij pakti." Atëherë zbriti "Allahu ka blerë prej besimtarëve shpirtin dhe pasurinë e tyre, për t'u dhënë në këmbim Xhenetin...." [118]

- Ata luftojnë në rrugën e Allahut, vrasin dhe vriten. - Domethënë, qoftë kur vrasin armiqtë, qoftë kur vriten prej armiqve, apo kur ndodhin të dyja, për ta është njëlloj, sepse në të dyja rastet do të hyjnë në Xhenet. Për këtë arsye, në dy *Sahih*-ët vjen hadithi: 1427. "Allahu i ka premtuar atij që lufton (e përpiqet) në rrugën e Tij dhe del nga shtëpia vetëm për luftën në rrugën e Tij, në shenjë besimi ndaj Fjalës së Tij, se ose do ta fusë në Xhenet, ose do ta kthejë me fitore, për të shijuar shpërblimin dhe plaçkën e luftës." Po ashtu: **"**Kush del nga shtëpia vetëm në shenjë besimi ndaj Meje dhe i nxitur nga profetët e Mi, e garantoj se, ose do ta kthej me fitore për të shijuar shpërblimin dhe plaçkën e luftës, ose do ta fus në Xhenet". Në vazhdim të këtij hadithi, Profeti a.s. ka thënë: "Sikur të mos e rëndoja umetin tim, nuk kisha për të lënë asnjë ekspeditë luftarake pa marrë pjesë, duke dashur të vritesha në rrugën e Allahut, pastaj të ngjallesha përsëri, pastaj të vritesha, pastaj të ngjallesha, pastaj të vritesha përsëri!" [119]

- Ky është një premtim i vërtetë i përmendur në Teurat, Ungjill e Kur'an. - Ky është një përforcim i këtij premtimi të mrekullueshëm se Allahu ia ka bërë detyrë Vetes së Vet përmbushjen e tij dhe këtë e ka shkruar e përmendur në librat me të mëdhenj, që i ka shpallur njerëzimit.

- E kush është mbajtës më i sigurt i premtimit sesa Allahu? - Allahu i Lavëruar nuk i thyen kurrë premtimet. Kjo i ngjan fjalës së Tij: "... Ky është premtimi i Allahut. E kush mund të jetë më i vërtetë në fjalë sesa Allahu?" [Nisa 122].

- Atëherë, gëzojuni tregtisë që e keni bërë me Të! Ky është suksesi më i madh. - Le të gëzohen ata që përpiqen për të përmbushur kushtet e kësaj tregtie dhe për të plotësuar atë premtim, se atyre u takon fitorja më e madhe dhe Xheneti i mirësive të pafundme!

Ajeti 112

112. Ata që kthehen *(tek Allahu)* **të penduar, adhuruesit** *(e sinqertë),* **ata që i thurin lavde** *(Zotit),* **agjëruesit, ata që bëjnë ruku dhe sexhde, ata që urdhërojnë për të mira e ndalojnë nga të këqijat dhe i ruajnë kufijtë e Allahut** - **ata janë besimtarë** *(të vërtetë).* **Pra, përgëzoji besimtarët** *(e vërtetë)*!

Shpjegimi i ajetit

Ky është një përshkrim i atyre besimtarëve, të cilëve Allahu u bleu shpirtin dhe pasurinë e tyre, për t'u dhënë në këmbim Xhenetin. Këto janë cilësitë dhe virtytet e tyre të mrekullueshme.

- Ata që kthehen *(tek Allahu)* **të penduar,** - ata pendohen nga të gjitha gjynahet dhe u largohen poshtërsive.

- adhuruesit *(e sinqertë)*... - Ata që janë të vazhdueshëm e të qëndrueshëm në përkushtimin e adhurimeve për Zotin e tyre, i ruajnë me shumë kujdes ato adhurime, të cilat janë të shprehura me fjalë dhe me vepra zemre e gjymtyrësh. Ndër adhurimet më të veçanta të shprehura me fjalë (e me zemër) është lavdërimi i Allahut, prandaj Ai e përmend në mënyrë të veçantë:

- ata që i thurin lavde *(Zotit)* - E përlëvdojnë Atë, ashtu siç i ka mësuar dhe udhëzuar Ai. Nga adhurimet më të veçanta e më të bukura me vepra, Allahu i Lavdëruar ka përmendur agjërimin. Ai thotë:

- agjëruesit ... - Ata të cilët u largohen kënaqësive trupore, ushqimit pijes marrëdhënieve intime, në emër të bindjes ndaj Zotit, në shenjë adhurimi për Të, duke kërkuar kënaqësinë e Tij. Ky është qëllimi me fjalën *El sâiĥûn* në ajet: pra, agjëruesit

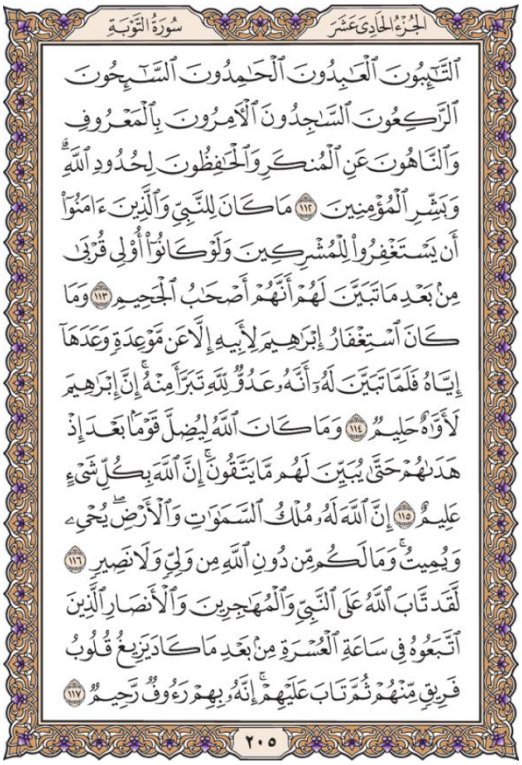
الجزء الحادي عشر سورة التوبة
التَّٰٓئِبُونَ ٱلۡعَٰبِدُونَ ٱلۡحَٰمِدُونَ ٱلسَّٰٓئِحُونَ
ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّٰجِدُونَ ٱلۡأٓمِرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ
وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِۗ
وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١١٢﴾ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ
أَن يَسۡتَغۡفِرُواْ لِلۡمُشۡرِكِينَ وَلَوۡ كَانُوٓاْ أُوْلِي قُرۡبَىٰ
مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمۡ أَنَّهُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا
كَانَ ٱسۡتِغۡفَارُ إِبۡرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوۡعِدَةٖ وَعَدَهَآ
إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوّٞ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنۡهُۚ إِنَّ إِبۡرَٰهِيمَ
لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٞ ﴿١١٤﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوۡمَۢا بَعۡدَ إِذۡ
هَدَىٰهُمۡ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ
عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ يُحۡيِۦ
وَيُمِيتُۚ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٖ ﴿١١٦﴾
لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِيِّ وَٱلۡمُهَٰجِرِينَ وَٱلۡأَنصَارِ ٱلَّذِينَ
ٱتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ ٱلۡعُسۡرَةِ مِنۢ بَعۡدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ
فَرِيقٖ مِّنۡهُمۡ ثُمَّ تَابَ عَلَيۡهِمۡۚ إِنَّهُۥ بِهِمۡ رَءُوفٞ رَّحِيمٞ ﴿١١٧﴾
٢٠٥

dhe agjëruesët, ashtu siç i ka përshkruar Allahu në suren Tahrim, ajeti 5. Ndër adhurimet me të rëndësishme dhe madhështore, Allahu i Lartësuar pa dyshim përmend faljen e namazit, duke thënë:

- ata që bëjnë ruku dhe sexhde ... - Ata falin namazin. Rukuja dhe sexhdja simbolizojnë namazin. Përveç pastrimit të vetes, ata të zgjedhur përpiqen maksimalisht për të qenë të dobishëm edhe për të tjerët**.** Ata përkushtohen për udhëzimin e krijesave në bindjen ndaj Allahut, duke i urdhëruar për çdo mirësi e duke i ndaluar nga çdo ligësi, dhe këtë e bëjnë me dituri e duke qenë të qartë e të bindur rreth urdhëresave e ndalesave të Allahut.

- ata që urdhërojnë për të mira e ndalojnë nga të këqijat dhe i ruajnë kufijtë e Allahut - ata janë besimtarë *(të vërtetë)*.- Ata i njohin mirë kufijtë e Allahut në lidhje me hallallin dhe haramin dhe janë më të përkushtuarit në ruajtjen e këtyre kufijve, qoftë në aspektin e nxënies së diturisë rreth tyre e përhapjes së saj, qoftë në aspektin e punës me këtë njohuri dhe të qenurit shembull i mirë. Kështu, ata përkushtohen me durim në adhurimin e Allahut të vërtetë dhe në këshillimin e udhëzimin e krijesave.

- Pra, përgëzoji besimtarët *(e vërtetë)*! - Përgëzoji, sepse imani i përfshin të gjitha këto cilësi. I lumturi është pikërisht ai që i përmbush dhe i ka të tilla virtyte. Më poshtë do të sjellim disa argumente, që tregojnë se kuptimi i fjalës *es-sâihûn* [120] është *es-sâimûn*, pra, agjëruesit. Është dëshmuar se ky mendim ka qenë i Abdullah Ibn Mesudit, Ibn Abasit dhe i Aishes (Allahu qoftë i kënaqur me ta!). Po kështu, i njëjti mendim vjen edhe nga Muxhahidi, Seid Ibn Xhubejri, Atau etj. Ibn Xheriri sjell rrëfimin nga Ebu Hurejra, se Profeti ﷺ ka thënë: 1428. "Es-sâihûn janë Es-sâimûn-ët pra agjëruesit." Sërish Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ubejd Ibn Umejri, se: 1429. "Kur Profeti i Allahut u pyet për *es-sâihîn*-ët, tha: "Ata janë *es-sâimin*-ët, pra, agjëruesit." Ky është një hadith *mursel*. Ky mendim është më i sakti dhe më i përhapuri. Janë transmetuar edhe hadithe, që mëtojnë se me fjalën *es-sijâha* është pasur për qëllim xhihadi, lufta e përpjekja në rrugën e Zotit. Kështu, Ebu Daudi sjell në *Sunen*-in e tij hadithin e Ebu Umames: 1430. "Një burrë i tha Profetit të Allahut: "Më lejo që të dal për *sijâha* (udhëtim për argëtim e dëfrim)!" Profeti i tha: "*Sijâha* e umetit tim është xhihadi në rrugën e Allahut." Me fjalë të tjera, me fjalën *es-sijâha* nuk është pasur për qëllim ajo që dikush gabimisht ka kuptuar se është udhëtimi ose dalja për piknik e argëtim, ose udhëtimet (turistike) për të parë e vizituar vende të ndryshme për kënaqësi, apo largimi nëpër maja malesh, shpella dhe lugina të vetmuara. Ky lloj i fundit i udhëtimit, ose veçimi, është i ligjërueshëm veçse kohë fitnesh e belash të mëdha, të cilat rrezikojnë fenë e besimin e njeriut, sikurse shënohet në *Sahih*-un e Buhariut hadithi nga Ebu Seid el Hudriu, se Profeti i Allahut ka thënë: 1431. "Do të vijë një kohë, kur më e mira pasuri e njeriut do të jetë një tufë delesh, që ai t'i kullosë nëpër

male e pranë burimeve ujore. Në këtë mënyrë, ai do të largohet nga fitnet, për të ruajtur fenë e vet."

Ajetet 113 - 114

113. Nuk është e drejtë për Profetin e as për besimtarët, që të kërkojnë falje për idhujtarët, edhe nëse janë nga të afërmit e tyre, pasi t'u jetë bërë e qartë se me të vërtetë ata janë banorë të Xhehenemit.

114. Edhe lutja e Ibrahimit për babain e vet u bë veçse për shkak të një premtimi, që ai kishte bërë më parë. Por kur iu bë e qartë se ai ishte armik i Allahut, ai u largua prej tij. Me të vërtetë, Ibrahimi ishte shumë i ndjeshëm dhe i butë.

Shpjegimi i ajeteve

Imam Ahmedi pëcjell nga Ibn Musejibi, e ky nga i ati (El-Musejibi) rrëfimin 1432. "Kur Ebu Talibit i erdhi vdekja, Profeti i Allahut hyri tek ai. Pranë tij ishte Ebu Xhehli dhe Abdullah Ibn Umeje. Profeti i Allahut iu drejtua xhaxhait të vet: "O xhaxha, thuaj *Lâ ilâhe il-l'Allah*, fjalë kjo me të cilën mund të të mbroj tek Allahu." Ebu Xhehli dhe Abdullah b. Ebu Umejje thanë: "O Ebu Talib, a mos, vallë, do të heqësh dorë nga besimi i Abdul-Muttalibit (gjyshit)?!) Kështu, ai tha: "Qëndroj në besimin e Abdul-Muttalibit." Profeti i Allahut tha: "Do të kërkoj falje për ty, përveç nëse më ndalohet!" Atëherë Allahu i Lartësuar shpalli: "Nuk është e drejtë për Profetin e as për besimtarët, që të kërkojnë falje për idhujtarët, edhe nëse janë nga të afërmit të tyre, pasi t'u jetë bërë e qartë se me të vërtetë ata janë banorë të Xhahimit." Po për këtë flet edhe ajeti: "Ti nuk do të mund ta udhëzosh çdokënd që do ti, por është Allahu Ai që udhëzon kë të dojë dhe Ai i di më së miri atë që e marrin *(dhe e meritojnë)* udhëzimin." [Kasas 56.] [Buhariu e Muslimi]. Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Burejde: 1433. "Ne ishim së bashku me Profetin e Allahut në një udhëtim. Ishim rreth 1000 kalorës. Profeti zbriti dhe, pasi fali dy rekatë namaz, u kthye drejt nesh. Sytë e tij po ridhnin lot. Umer Ibn Hatabi shkoi tek ai dhe i tha: "U flijofshin nëna e babai im në vend tënd! O i Dërguari i Allahut, çfarë të shqetëson?" - "Unë i kërkova Zotit tim, që të kërkoj falje për nënën time, dhe nuk më lejoi, prandaj më lotuan sytë nga mëshira dhe dhembshuria për të nga zjarri. Unë ju kam ndaluar nga tri gjëra: ju kam ndaluar nga vizita e varreve, por tani mund t'i vizitoni ato, sepse vizita e tyre ju përkujton për mirë. Ju kam ndaluar në fillim që të ruani mishin e kurbaneve më shumë se tri ditë, por tani mund të hani prej tyre dhe t'i ruani sa kohë të doni. Ju kam ndaluar të konsumoni pijet që ruhen në disa lloje enësh, por tashmë mund të pini nga çdo lloj ene, por mos pini pije dehëse!" Suhejli sjell në "*El Reud*-in" e tij një rrëfim, transmetuesit e të cilit janë të panjohur, ku përmendet se Allahu ia ngjalli Profetit babain dhe nënën e tij dhe ata e besuan.[121] Hafidh Ibn Dihje ka thënë: "Ky hadith është *meudû'* (i trilluar, i gënjeshtërt) të cilin e përgënjeshtron Kur'ani dhe unanimiteti i dijetarëve. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Nuk është i pranueshëm pendimi i atyre që vazhdimisht bëjnë vepra të këqija dhe vetëm atëherë kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, thotë "Unë tani me të vërtetë u pendova!", as pendimi i atyre që vdesin si jobesimtarë. Për ta kemi përgatitur dënimin më të ashpër." [Nisa 18].[122]

- Nuk është e drejtë për Profetin e as për besimtarët, që të kërkojnë falje për idhujtarët, edhe nëse janë nga të afërmit e tyre, pasi t'u jetë bërë e qartë se me të vërtetë ata janë banorë të Xhehenemit. - Për tefsirin e këtij ajeti, Katadja ka thënë: 1434. "Na është rrëfyer se një grup shokësh të Profetit pyetën njëherë: "O i Dërguari i Allahut! Prej prindërve e të parëve tanë ka pasur të tillë, që ruanin fqinjësi të mirë, mbanin lidhjet farefsinore, çlironin robër e përmbushnin premtimet. A të kërkojmë falje për ta?" - "Po, - tha Profeti, - edhe unë kërkoj falje për babain tim, ashtu si Ibrahimi kërkoi falje për të atin." Atëherë, Allahu shpalli: "Nuk është e drejtë për Profetin e as për besimtarët, që të kërkojnë

falje për idhujtarët, edhe nëse janë nga të afërmit të tyre, pasi t'u jetë bërë e qartë se me të vërtetë ata janë banorë të Xhehenemit." Pastaj Allahu i Lartësuar, duke e justifikuar Ibrahimin, tregoi shkakun përse ai kërkonte falje për të atin:

- Edhe lutja e Ibrahimit për babain e vet u bë veçse për shkak të një premtimi, që ai kishte bërë më parë. - Katadja shpjegon: "Na është treguar se Profeti i Allahut ka thënë: 1435. "Mua më janë shpallur disa fjalë, që hynë në veshin tim dhe zunë vend në zemrën time: U urdhërova të mos kërkoj falje për atë që ka vdekur si idhujtar. Për atë që jep pjesën e tepërt nga pasuria e tij, është më mirë, ndërsa ai që e mban atë, është më keq për të. Allahu nuk qorton asnjë për atë që përmbush mjaftueshmërinë e vet."

- Por kur iu bë e qartë se ai ishte armik i Allahut, ai u largua prej tij. " - Ibn Abasi ka thënë: "Ibrahimi vazhdoi të kërkonte falje për të atin, derisa ai vdiq. Por kur atij iu bë e qartë se ai ishte armik i fesë së Allahut, ai u distancua prej tij." Po kështu ka thënë edhe Muxhahidi, Dahhaku, Katade e të tjerë, - Allahu i mëshiroftë të gjithë!

- Me të vërtetë, Ibrahimi ishte shumë i ndjeshëm dhe i butë. - Sufjan Theuriu e të tjerë kanë sjellë hadithin prej Abdullah Ibn Mesudit se ka thënë: "*El eu-uâh* është *ed-dea'âu,* pra, ai që lutet shumë dhe gjatë. Në lidhje me kuptimin e fjalës *El euuâh,* janë dhënë shpjegime e përkufizime të përafërta, por kuptimi më parësor për t'u marrë është pikërisht *ed-dea'âu,* pra, ai që lutet shumë, gjatë, me përunjësi e pandërprerë. Ky kuptim është i përshtatshëm edhe me kontekstin në fjalë. Në këtë kontekst, Allahu i Lavdëruar na tregon se Ibrahimi lutej për falje për të atin, për shkak të një premtimi që i kishte bërë. Ibrahimi ishte nga ata njerëz që bënin shumë dua dhe ishte i dhembshur e tolerant edhe me ata që i jepnin mundime e i bënin padrejtësi. Për këtë arsye e për këto cilësi që gëzonte, ai lutej për falje edhe për të atin, edhe pse ai i kishte shkaktuar shumë mundime dhe e kishte dëbuar, siç tregon i Lartësuari në një ajet tjetër: "Ai *(babai)* tha: "Ti po urren zotat e mi, o Ibrahim? Nëse nuk ndalesh do të të vras me gurë. Tani largohu prej meje për një kohë të gjatë!" Ai *(Ibrahimi)* tha: "Paqja qoftë mbi ty! Unë do t'i lutem Zotit tim të të falë ty. Ai *(Allahu)* kujdeset gjithmonë për mua. Unë po largohem prej jush dhe prej asaj që ju adhuroni përveç Allahut dhe shpresoj se me lutjet drejtuar Zotit tim nuk do të jem i humbur." [Merjem 46]. Kështu, Ibrahimi tregoi dhembshuri e falje për të atin, edhe pse ai e luftonte. Allahu i Madhëruar ka thënë për Ibrahimin: "Me të vërtetë, Ibrahimi ishte shumë i ndjeshëm dhe i butë."

Ajetet 115 - 116

115. Allahu nuk e humb një popull pasi ta ketë udhëzuar atë dhe para se t'i sqarojë atij se nga çfarë duhet të ruhet. Të jeni të sigurt se Allahu di gjithçka.

116. Vetëm Allahut i takon sundimi i qiejve e i Tokës. Ai jep jetë dhe vdekje. Ju nuk keni mbrojtës, as ndihmës tjetër, veç Allahut.

Shpjegimi i ajeteve

- Allahu nuk e humb një popull pasi ta ketë udhëzuar atë dhe para se t'i sqarojë atij se nga çfarë duhet të ruhet. Të jeni të sigurt se Allahu di gjithçka. - Allahu i Lavdëruar na tregon për drejtësinë e Tij absolute. Ai nuk do ta linte kurrë të humbte një popull, pa i dërguar paraprakisht profetë e shpallje të qartë, në mënyrë që askush të mos ketë justifikim para Tij. I Lavdëruari thotë: "Sa u përket *(popullit të)* Themudit, Ne ia treguam udhën e drejtë, por ata parapëlqyen verbërinë *(e zemrës)* kundrejt udhëzimit. Prandaj i kapi tmerri i dënimit poshtërues, për shkak të asaj që kishin vepruar." [Fusilet 17]. Kështu, edhe në këtë çështje, Allahu bëri të ditur se Ai kurrë nuk do të gjykonte e dënonte njeri, për shkak të kërkimit të faljes për të afërmit që vdiqën si idhujtarë, derisa të sqaronte që kjo ishte e palejueshme dhe të urdhëronte për largimin nga kjo vepër. Nëse njeriu bën një gabim përpara se të sqarohet se është i tillë, Allahu nuk e gjykon si gabimtar dhe të humbur. Me

fjalë të tjera, bindja dhe mosbindja mund të konceptohen veçse pas sqarimit të urdhëresave dhe ndalesave.

- Vetëm Allahut i takon sundimi i qiejve e i Tokës. Ai jep jetë dhe vdekje. Ju nuk keni mbrojtës, as ndihmës tjetër, veç Allahut. - Ibn Xheriri ka thënë: "Kjo është një nxitje e fortë nga Allahu i Madhëruar për luftë kundër idhujtarëve dhe mbretërve të mosbesimit. Ai u premton besimtarëve mirësi dhe i urdhëron që të kenë besim të plotë e të palëkundur në ndihmën e Tij, i Cili është Pronari dhe Sunduesi i qiejve dhe i Tokës. Kjo duhet t'i bëjë ata që të mos u frikësohen kurrsesi mohuesve dhe armiqve të Zotit. Allahu është i vetmi mbrojtës e ndihmës. Vetëm në dorën e Tij është ndihma e fitorja.

Ajeti 117

117. Allahu ua pranoi pendimin Profetit, si edhe muhaxhirëve dhe ensarëve që e ndoqën pas në ato çaste të vështira, kur zemrat e disave prej tyre gati u lëkundën. Allahu i fali ata. Ai është i Butë dhe Mëshirëplotë me ta.

Shpjegimi i ajetit

- Allahu ua pranoi pendimin Profetit, si edhe muhaxhirëve dhe ensarëve që e ndoqën pas në ato çaste të vështira, kur zemrat e disave prej tyre gati u lëkundën. - Muxhahidi e të tjerë shpjegojnë: "Kjo ka zbritur e flet për luftën e Tebukut. Udhëtimi për në Tebuk ishte i gjatë e rraskapitës, në një kohë varfërie të madhe dhe në periudhë thatësire dhe shumë të nxehtë. Furnizimi, uji dhe ushqimet për rrugë ishin të pakta, aq sa dy burra ndanin një hurmë të thatë përgjysëm me njëri-tjetrin. Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ibn Abasi, se Umer Hatabi ka thënë: 1436. "... aq sa dikush është detyruar të therte devenë e vet e të shtrydhte plëndësin e saj, për të nxjerrë sadopak lëng, për të shuar etjen, kurse pjesën e mbetur e vendosi mbi mëlçinë e vet (për pak freski). Ebu Bekri tha: "O i Dërguari i Allahut! Allahu i Lartësuar e Krenar të ka premtuar të mira, nëse i lutesh. Lute Allahun për ne!" Ai tha: "Vërtet e dëshiron diçka të tillë?" - "Po." Atëherë, Profeti ﷺ i ngriti duart. Ende pa i ulur ato, vërshoi shiu, pastaj pushoi. Kështu, njerëzit mbushën çfarëdo ene që kishin me vete. Kur pamë rreth e rrotulll vërejtëm se uji nuk e kishte kaluar kampin." Allahu i Lartësuar e përshkroi këtë udhëtim me fjalët: "... çaste të vështira ...". Ibn Xheriri shpjegon: "Çaste të vështira" domethënë, kohë vështirësie e mangësish të shumta në pajimet e udhëtimit, kafshët e (shpinës) udhëtimit, si dhe në furnizimin e nevojshëm në ushqime dhe ujë. Vëreni me kujdes fjalën e Allahut: "... kur zemrat e disave prej tyre gati u lëkundën." Domethënë, gati u lëkundën nga e vërteta, aq sa filluan dyshimet rreth fesë së Profetit. Ata filluan të lëkundeshin të ndikuar nga gjendja e rëndë, në të cilën ndodheshin, edhe pse kishin dalë në luftë në rrugën e Allahut. Por Allahu i Lartësuar tha:

- Allahu i fali ata. Ai është i Butë dhe Mëshirëplotë me ta. - Domethënë, Allahu ua mundësoi që të pendoheshin e të ktheheshin tek qëndrueshmëria e durimi në rrugën e Tij.

Ajetet 118 - 119

118. *(Allahu ua pranoi pendimin)* **Edhe atyre të treve, të cilëve iu pat shtyrë** *(pranimi i pendimit)*, **aq sa edhe toka iu ngushtua, me gjithë gjerësinë e saj** *(nga ndjenja e fajit)*. **Edhe shpirtrat e tyre u ngushtuan dhe u bindën se nuk mund të gjesh strehim gjetiu, veçse tek Allahu. Ai i mëshiroi ata që të pendoheshin. Allahu është Pranues i pendimit dhe Mëshirëplotë.**

119. O ju që keni besuar! Jini të devotshëm ndaj Allahut dhe jini gjithmonë me ata që janë të drejtë *(në fjalë dhe në vepra)*!

Shpjegimi i ajeteve

- *(Allahu ua pranoi pendimin)* **Edhe atyre të treve, të cilëve iu pat shtyrë** *(pranimi i pendimit)*, **aq sa edhe toka iu ngushtua, me gjithë gjerësinë e saj** *(nga ndjenja e fajit)*. **Edhe shpirtrat e tyre u ngushtuan dhe u bindën se nuk mund të gjesh strehim gjetiu, veçse tek Allahu. Ai i**

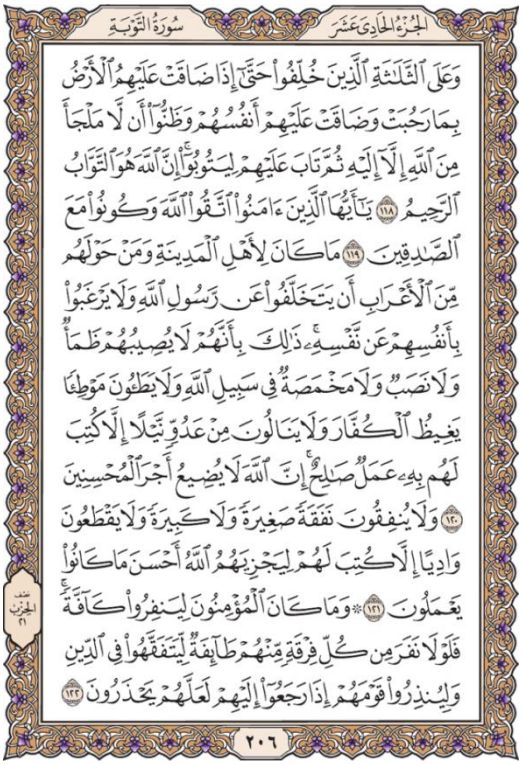
الجزء الحادي عشر سورة التوبة
وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُواْ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتۡ عَلَيۡهِمُ ٱلۡأَرۡضُ
بِمَا رَحُبَتۡ وَضَاقَتۡ عَلَيۡهِمۡ أَنفُسُهُمۡ وَظَنُّوٓاْ أَن لَّا مَلۡجَأَ
مِنَ ٱللَّهِ إِلَّآ إِلَيۡهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيۡهِمۡ لِيَتُوبُوٓاْۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ
ٱلرَّحِيمُ ١١٨ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَكُونُواْ مَعَ
ٱلصَّٰدِقِينَ ١١٩ مَا كَانَ لِأَهۡلِ ٱلۡمَدِينَةِ وَمَنۡ حَوۡلَهُم
مِّنَ ٱلۡأَعۡرَابِ أَن يَتَخَلَّفُواْ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ وَلَا يَرۡغَبُواْ
بِأَنفُسِهِمۡ عَن نَّفۡسِهِۦۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ لَا يُصِيبُهُمۡ ظَمَأٞ
وَلَا نَصَبٞ وَلَا مَخۡمَصَةٞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَطَـُٔونَ مَوۡطِئٗا
يَغِيظُ ٱلۡكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنۡ عَدُوّٖ نَّيۡلًا إِلَّا كُتِبَ
لَهُم بِهِۦ عَمَلٞ صَٰلِحٌۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ
١٢٠ وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةٗ صَغِيرَةٗ وَلَا كَبِيرَةٗ وَلَا يَقۡطَعُونَ
وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمۡ لِيَجۡزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحۡسَنَ مَا كَانُواْ
يَعۡمَلُونَ ١٢١ ۞ وَمَا كَانَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةٗۚ
فَلَوۡلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرۡقَةٖ مِّنۡهُمۡ طَآئِفَةٞ لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي ٱلدِّينِ
وَلِيُنذِرُواْ قَوۡمَهُمۡ إِذَا رَجَعُوٓاْ إِلَيۡهِمۡ لَعَلَّهُمۡ يَحۡذَرُونَ ١٢٢
الجزء ١١
٢٠٦

mëshiroi ata që të pendoheshin. Allahu është Pranues i pendimit dhe Mëshirëplotë. - Imam Ahmedi sjell rrëfimin nga Ubejdullah Ibn Kab Ibn Maliku, djali i Kabit, që kujdesej për të atin, gjatë kohës kur ai u verbua (në pleqëri). Ai thotë që e ka dëgjuar Kab Ibn Malikun të tregonte për luftën e Tebukut, ku ai nuk shkoi me Profetin e Allahut. Kështu, vetë Kabi ka rrëfyer: 1437. "Nuk kam lënë asnjë betejë të Profeti pa marrë pjesë, përveç luftës së Tebukut. Edhe në luftën e Bedrit nuk mora pjesë, por askush nuk u qortua për mosmarrjen pjesë në atë luftë, sepse, në fakt, Profeti doli thjesht në kërkim të karvanit të Kurejshëve dhe Allahu e përcaktoi që ai të përballet me ushtrinë e armikut pa asnjë planifikim të mëparshëm. Unë kam qenë i pranishëm me Profetin e Allahut natën e Akabesë, kur i dhamë besën për Islamin dhe për mua ajo ka qenë një ngjarje, që nuk do ta ndërroja me asnjë gjë, as me ngjarjen e Bedrit, edhe pse ajo ngjarje është më e njohur dhe e përhapur ndër njerëz. Gjatë kohës kur do të niseshin për në Tebuk, unë kurrë nuk kisha qenë më i fuqishëm dhe më në gjendje sesa atë ditë, që nuk u nisa me Profetin e Allahut. Vallahi, kurrë nuk kam pasur dy kafshë udhëtimi përpara asaj kohe. Kur Profeti i Allahut nisej për luftë, nuk tregonte për të, madje jepte të kuptohej se do nisej në tjetër drejtim. Ndërsa atë ditë, ai e tregoi qartë qëllimin dhe drejtimin e udhëtimit. Ai udhëtim do të ishte shumë i gjatë, në një kohë shumë të nxehtë dhe në përballje me një armik të madh në numër, prandaj u tregoi qartë muslimanëve që të merrnin mirë masat për atë udhëtim. Muslimanët që morën pjesë me Profetin ishin të shumtë dhe nuk ishin shënuar në ndonjë regjistër (*divan*), që shënonte emrat e ushtarëve. Çdo njeri që donte t'i shmangej kësaj lufte mund të ikte, duke qenë i sigurt se nuk do të binte në sy, nëse nuk shpallej ndonjë ajet për këtë nga Allahu i Lartësuar. Udhëtimi ishte në kohën kur frutat po piqeshin dhe hijet ishin të këndshme. Unë nuk kisha qenë asnjëherë më i dhënë e më i përkushtuar pas pasurisë, sesa atë kohë. Profeti po bëhej gati për luftë, bashkë me shumë muslimanë. Edhe unë fillova të bëhesha gati për këtë udhëtim, por sërish kthehesha dhe nuk përgatisja gjë. Thosha me veten time: "Mundësitë i kam, prandaj nëse dua, bëhem gati shpejt." Kështu e shtyja përgatitjen, derisa njerëzit dhe Profeti i Allahut ishin bërë gati për t'u nisur, kurse unë ende asgjë. Thashë me vete: "Hë, se bëhem gati sot ose nesër dhe i arrij rrugës." Pasi u nisën, u nisa njëherë të përgatitesha për udhëtimin, por përsëri nuk bëra gjë. Fillova të bëhesha gati e sërish asgjë. Në këtë mënyrë e shtyja përgatitjen, derisa njerëzit ishin larguar shumë e në nxitim, aq sa po i afroheshin destinacionit të luftës. Mendova dhe tentova të nisesha gjithsesi, dhe t'i arrija kudo të ishin. Ah, sikur ta kisha bërë këtë! Por nuk qe e shkruar që të nisesha! Pas largimit të Profetit, nuk më bëhej të dilja ndër njerëz, sepse ose do të shihja njerëz të zhytur në hipokrizi, ose nga ata që ishin vërtet të justifikuar nga Zoti për mosmarrjen pjesë në

atë luftë. Profeti u kujtua për mua veçse kur mbërritën në Tebuk. Kur ishte ulur mes shokëve në Tebuk, tha: "Çfarë bëri Kab Ibn Maliku?" Një burrë nga Beni Seleme tha: "E penguan hijet dhe rrobat e bukura, o i Dërguari i Allahut." Por Muadh Ibn Xhebeli tha: "Shumë keq po flet ti! Vallahi, o i Dërguari i Allahut, ne dimë veçse të mira për Kabin." Kab Ibn Maliku vazhdon e tregon: "Kur mora vesh se Profeti i Allahut ishte rrugës së kthimit nga Tebuku, fillova të mendoja për gënjeshtrën dhe për mënyrën se si do të dilja nga ajo situatë, si të shpëtoja e të shmangia zemërimin e Profetit të nesërmen. Kështu, fillova të merrja mendimin e familjarëve të mi. Por kur erdhi lajmi se Profeti ishte gati në të mbërritur, m'u largua nga mendja çdo kotësi e gënjeshtër dhe mendova se asnjë justifikim i kotë nuk kishte për të më shpëtuar nga ajo ngushti. Atëherë, vendosa t'i thosha të vërtetën. Kur kthehej nga udhëtimi, Profeti ﷺ e kishte rregull që fillimisht të kthehej në xhami, të falte dy rekatë dhe pastaj të ulej me njerëzit. Dhe ashtu bëri. Menjëherë, filluan të vinin me radhë ata që nuk kishin marrë pjesë në luftë, duke u justifikuar e duke u betuar. Ishin mbi tetëdhjetë vetë. Profeti ﷺ ua pranoi të gjithëve atyre justifikimet dhe betimet dhe kërkoi falje për ta, ndërsa të fshehtat e tyre i la në dorën e Allahut të Lartësuar për t'i gjykuar. Te Profeti shkoi edhe Kab Ibn Maliku. Kur ai i dha selam, Profeti i dha një buzëqeshje prej të zemëruari dhe i tha: "Afrohu!" Kabi tregon: "Vazhdova të afrohem, derisa u ula para tij". Ai më tha: "Çfarë të pengoi? Nuk e kishe blerë kafshën tënde?" - "Po, si jo! Betohem në Allahun se, nëse do të isha para dikujt tjetër, veç teje, do t'ia kisha dalë mbanë ta largoja zemërimin e tij nëpërmjet justifikimit që do të sillja, me aftësinë time për të bindur dhe sqaruar. Por unë betohem në Allahun, se jam shumë i sigurt se, nëse të gënjej sot për t'u kënaqur ti me mua, Allahu ka për të të zemëruar me mua. Nëse të flas sot sinqerisht, ndoshta do të zemërohesh me mua, por shpresoj që Allahu të më falë mua. Nuk kam asnjë justifikim. Kurrë nuk kam qenë më i fuqishëm dhe më në gjendje sesa atë ditë që nuk erdha me ty." Profeti tha: "Ky ka thënë të vërtetën. Çohu, derisa Allahu të gjykojë për çështjen tënde!" Unë u ngrita për të ikur. Pas më ndoqën disa burra prej fisit të Benu Seleme, duke më qortuar e duke më thënë: "Vallahi, s'të kishim parë të bëje ndonjë gabim para këtij! Kaq të vështirë e pate të justifikoheshe, siç vepruan edhe të tjerët? Do të ishte e mjaftueshme që Profeti ﷺ të kërkonte falje për ty". E kështu vazhduan të më flisnin gjatë, aq sa po mendoja të kthehesha te Profeti dhe të mohoja ato që kisha thënë. Pastaj u thashë atyre: "A veproi kush tjetër si unë?" - "Po. Dy burra të tjerë thanë njëlloj si ti dhe iu kthye e njëjta përgjigje." - "Cilët ishin ata të dy?" - "Murara Ibn el Rabia el Amiri dhe Hilal Ibn Umeje el Uakifi." Ata ishin dy burra, që kishin marrë pjesë në Bedër. Thashë me vete: "Ata janë shembull për mua". Dhe ashtu vazhdova. Profeti ﷺ i ndaloi muslimanët që të na flisnin ne të treve, ndryshe nga ç'u veprua me të tjerët, që nuk morën pjesë në luftë dhe që paraqitën justifikimet e tyre. Njerëzit na u larguan. Të gjithë ndryshuan sjelljen karshi nesh. Toka po më dukej e huaj, e panjohur. Kjo vazhdoi për pesëdhjetë net. Dy shokët e mi u ngujuan në shtëpitë e tyre dhe vetëm qanin. Ndërsa unë isha më i riu dhe më i qëndrueshmi i grupit. Unë dilja mes njerëzve dhe falja namazin në xhami me muslimanët. Dilja nëpër tregje, e megjithatë nuk më fliste askush. Pas namazit, unë i jepja selam Profetit ﷺ, dhe më pas shihja: a do t'i lëvizte buzët, vallë? Ndonjëherë falesha pranë tij dhe i hidhja ndonjë vështrim vjedhurazi. E ndieja se, kur falja namaz, ai më shikonte, por kur hidhja sytë tek ai, ai kthehej. Ditët po më dukeshin tepër të gjata nën trysninë e kësaj gjendjeje. Një ditë, hipa mbi avllinë e kopshtit të Ebu Katades, djalit të xhaxhait tim, një nga njerëzit më të dashur për mua. E përshëndeta me selam, por, betohem në Allah se nuk ma ktheu selamin. Atëherë i

thashë: "O Ebu Katade! Për hir të Allahut po të pyes: A më njeh mua si një njeri që e do Allahun dhe Profetin e tij, apo jo?!" Ai heshti. Vazhdova ta pyes disa herë, derisa më tha: "Allahu dhe i Dërguari i tij janë më të ditur." Sytë m'u mbushën me lot. U ktheva prapa, u ngjita në avllinë e kopshtit të tij dhe u largova. Një ditë, duke ecur në tregun e Medinës, një bujk prej Shamit, që shiste prodhimet e veta në Medinë, pyeste njerëzit: "A mund të më tregoni se kush është Kab Ibn Maliku?" Njerëzit i bënë me shenjë atij drejt meje, dhe ai m'u afrua. Erdhi dhe më zgjati një letër, që ma dërgonte mbreti i Gasanëve. Në të, ndër të tjera, shkruhej: "Kam marrë vesh se shoku yt të ka braktisur. Por dije se Allahu nuk ka për të lënë ty në një vend ku të poshtërohesh e të mos të të njihen të drejtat. Bashkohu me ne, të gjesh ngushëllim...." Kur e lexova, thashë me vete: "Edhe kjo është pjesë e sprovës sime" dhe e hodha atë në zjarr. Pasi kishin kaluar 40 ditë, nga pesëdhjetëditëshi, erdhi një korrier nga Profeti ﷺ, që më tha: "Profeti ﷺ të urdhëron që të largohesh nga gruaja jote!" - "Ta divorcoj, - e pyeta, - apo çfarë?" - "Jo, - më tha, - por largoju asaj dhe mos iu afro!" Edhe dy shokëve të mi u çoi të njëjtin mesazh. Atëherë i thashë gruas: "Shko te familja jote dhe qëndro atje, derisa Allahu të japë gjykimin për këtë çështje!" Gruaja e Hilal Ibn Umejes shkoi te Profeti ﷺ dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut! Hilal Ibn Umeje është i shtyrë në moshë dhe nuk ka shërbëtorë. A më lejon që t'i shërbej atij?" Profeti ﷺ tha: "Mirë, por nuk duhet të të afrohet!"" Ajo i tha: "Betohem në Allahun se ai nuk lëviz nga vendi. Ai vazhdon të qajë që nga dita që ndodhi ajo që ndodhi." Disa njerëz të familjes më thanë: "Po sikur t'i kërkoje leje Profetit ﷺ që të të shërbejë gruaja jote, ashtu siç lejoi gruan e Hilal Ibn Umejes." Unë thashë: "Vallahi, nuk i kërkoi leje Profetit ﷺ për këtë. Kush e di se çfarë më thotë nëse i kërkoj leje, sepse unë jam i ri." Kështu qëndrova dhjetë net, derisa u plotësuan 50 net që nga dita e parë. Një ditë, pasi fala namazin e sabahut mbi tarracën e një prej shtëpive tona, po qëndroja i ulur në një gjendje, sikurse e përshkruan Allahu i Lartësuar: "I ngushtuar në shpirt dhe me një pikëllim aq të madh sa që toka me gjerësinë e saj më dukej e ngushtë". Në këto çaste, dëgjoj zërin e dikujt, që ishte ngjitur mbi kodrën Sela e që thërriste me zë të lartë: "O Kab Ibn Malik! Gëzohu!" Atëherë unë rashë menjëherë në sexhde, se ndjeva që çlirimi sapo kishte ardhur. Profeti ﷺ, pas faljes së sabahut, kishte njoftuar që Allahu na e kishte pranuar pendimin. Njerëzit u nisën drejt nesh për të na përgëzuar. Drejt dy shokëve të mi u nisën disa përgëzues, ndërsa një kalorës, duke i rënë kalit me shkelma në bark për të nxituar, ishte nisur drejt meje për të më uruar. Megjithatë, dikush tjetër nga Eslemi ishte ngjitur në majë të kodrës dhe zëri i tij që më i shpejt se kali. Në momentin që ky i fundit erdhi tek unë, unë hoqa dy rrobat e mia dhe ia dhurova atij. Për Zotin, nuk kisha rroba të tjera veç tyre, aq sa për veten time mora rroba borxh te dikush tjetër! U nisa te Profeti ﷺ. Ndërkohë njerëzit më dilnin përpara grupe-grupe, të më uronin për pendimin e pranuar. "Gëzohu me pendimin e pranuar prej Allahut!" - ishin fjalët e tyre. Kur hyra te Profeti ﷺ, i cili po qëndronte i ulur me njerëzit përreth, Talhai vrapoi drejt meje dhe më uroi me përzemërsi. Asnjë muhaxhir tjetër nuk u ngrit për mua, veç Talhait, veprim që unë nuk do t'ia harroj kurrë atij! Kur i dhashë selam Profetit ﷺ, vura re që fytyra e tij vezullonte nga gëzimi. Ai, me ngrohtësi, më tha: "Gëzohu për ditën më të mirë që ke kaluar, prej ditës kur të ka lindur nëna!" Unë e pyeta: "Kjo është prej teje, o i Dërguari i Allahut, apo prej Allahut?" Ai tha: "Veç prej Allahut!" Kur gëzohej, Profetit ﷺ i shkëlqente fytyra si hëna e shndritshme. Këtë e dallonim qartë prej tij. U ula para tij dhe i thashë: "O i Dërguari i Allahut! Në shenjë pendese, unë e jap të gjithë pasurinë time si sadaka për hir të Allahut." Ai tha: "Mbaj një pjesë për vete. Kështu është më mirë për ty." - "Mirë, - i thashë - atëherë po mbaj pjesën që fitova

në Hajber. O i Dërguari i Allahut, - vazhdova - Allahu më shpëtoi mua për shkak të sinqeritetit tim. Në shenjë pendimi, unë që sot e tutje, për sa kohë do të jetoj, do të them veçse të vërtetën." Për Zotin, nuk njoh ndonjë musliman që Allahu e ka bekuar me thënien e të vërtetës, ashtu siç më ka bekuar mua, që kur ia përmenda këtë fjalë Profetit ﷺ e deri më sot. Për Allah, që nga ajo ditë e deri më sot, nuk kam synuar asnjëherë të gënjej me fjalët e mia, e tani shpresoj që Allahu të më ruajë këtë edhe për pjesën e jetës që më ka mbetur! Allahu i Lartësuar i shpalli Profetit të Tij ajetet: *"(Allahu ua pranoi pendimin)* Edhe atyre të treve, të cilëve iu pat shtyrë *(pranimi i pendimit),* aq sa edhe toka iu ngushtua, me gjithë gjerësinë e saj (nga ndjenja e fajit). Edhe shpirtrat e tyre u ngushtuan dhe u bindën se nuk mund të gjesh strehim gjetiu, veçse tek Allahu. Ai i mëshiroi ata që të pendoheshin. Allahu është Pranues i pendimit dhe Mëshirëplotë. O ju që keni besuar! Jini të devotshëm ndaj Allahut dhe jini gjithmonë me ata që janë të drejtë *(në fjalë dhe në vepra)!* Nuk do të ishte me vend për banorët e Medines e as për beduinët përreth, që të mos e ndiqnin pas të Dërguarin e Allahut dhe të kursenin veten, në vend të atij. Nuk do të ishte me vend për banorët e Medinës e as për beduinët përreth, që të mos e ndiqnin pas të Dërguarin e Allahut dhe të kursenin veten, në vend të atij. Nuk do të ishte me vend, sepse sa herë që ata do t'i kapte etja, lodhja dhe uria në rrugën e Allahut, sa herë që do të shkelnin ndonjë rrugë që i hidhëronte jobesimtarët, sa herë që do të arrinin çfarëdolloj fitoreje kundër armikut - të gjitha këto do t'u shkruheshin si vepra të mira. Allahu nuk ua humb shpërblimin vepërmirëve." (Teube 117-120). Betohem se Allahu nuk më ka falur mirësi më të madhe, pas udhëzimit në Islam, sesa sinqeritetin që tregova ndaj Profetit të Tij. Ishte Allahu i Madhëruar që më dha sukses që të mos e mashtroja Profetin e Tij, dhe ashtu të shkatërrohesha, sikurse u shkatërruan ata që e mashtruan atë. Për ta, Allahu i Lartësuar zbriti ajete shumë të frikshme, si: "Kur të ktheheni tek ata, do t'ju betohen në Allahun, për të mos i qortuar. Kthejuni shpinën atyre! Ata, me të vërtetë janë të ndyrë dhe vendi i tyre do të jetë Xhehenemi, si shpërblim për atë *(padrejtësi)* që bënë. Ata do t'ju betohen që të jeni të kënaqur me ta. Por edhe nëse ju shprehni kënaqësi, Allahu nuk është i kënaqur me ata që i shkelin kufijtë e Tij." (Teube 95, 96). Allahu i Lartësuar na përmendi ne të tre në mënyrë të veçantë, për sa i përket pranimit të pendimit. Për të tjerët, të cilët u justifikuan dhe i dhanë besën, Profeti ﷺ kërkoi falje, ndërsa çështjen tonë ai e la në dorë të Allahut. Prandaj Allahu i Lartësuar flet pikërisht për ne të tre, kur thotë: "Ai ua pranoi pendimin edhe atyre të treve <u>të cilëve u qe shtyrë çështja e pranimit të teubes</u> (*hul-lifû*)…". Kështu, Allahu i Lartësuar e përmend faktin që gjykimi për ne u vonua për njëfarë kohe. Disa janë të mendimit se fjala "*hul-lifû*" ka kuptimin: "*që nuk morën pjesë në luftë*". Pra, sipas tyre, kuptimi i ajetit do të ishte: "Ai ua pranoi pendimin edhe atyre të treve, të cilët nuk morën pjesë në luftë", por - thotë Kabi, fjala *hul-lifû* nuk ka të bëjë aspak me mospjesëmarrjen tonë në luftë. Ajo nënkupton pikërisht vonimin e gjykimit për ne. Pra kuptimi i saktë i ajetit do të ishte: "Ai ua pranoi pendimin edhe atyre të treve, pranimi i *teubes* së të cilëve u shty për më vonë." [123] Ky është një hadith i saktë (*mutefekun alejhi*), që e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi prej Zuhriut, në një version të ngjashëm. Hadithi përmban një shpjegim të ajetit në formën më të bukur dhe të thjeshtë. Një shpjegim i ngjashëm është sjellë për këtë ajet edhe nga shumë selefë. Allahu i Lartësuar na përmendi çlirimin që solli për këta të tre sahabë, pas atij ngushtimi e vuajtje të brendshme, që u shkaktoi bojkoti i plotë i muslimanëve për plot 50 ditë e net. Ai na tregon se atyre edhe toka iu ngushtua *(nga ndjenja e fajit),* me gjithë gjerësinë e saj. Shpirtrat e tyre u ngushtuan, aq sa nuk po dinin çfarë të bënin. Por ata bënë durim

për hir të Allahut dhe duke iu nënshtruar vendimit të Tij me përunjësi e pendim të thellë. Ata i kërkuan Atij çlirim me përvuajtje të madhe dhe qëndruan si burrat, duke thënë të vërtetën dhe duke mos e gënjyer Profetin e Allahut në lidhje me mosmarrjen pjesë në luftë. Ata e pranuan gabimin se qëndruan pa asnjë arsye dhe për këtë u ndëshkuan për gjatë gjithë kësaj kohe. Por Allahu na tregoi se Ai ua pranoi atyre pendimin, duke na treguar se përfundimi i sinqeritetit dhe vërtetësisë është i lavdëruar dhe i mirë.[124] I Lartësuari thotë:

- O ju që keni besuar! Jini të devotshëm ndaj Allahut dhe jini gjithmonë me ata që janë të drejtë *(në fjalë dhe në vepra)*! - Jini të sinqertë dhe gjithmonë kujdesuni që të thoni vetëm të vërtetën, sepse kështu do të jeni prej *sadikin*-ëve (të sinqertëve e të drejtëve) dhe gjithmonë do të shpëtoni nga rrugët e shkatërrimit. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Mesudi r.a. se Profeti i Allahut ka thënë: 1438. "Bëhuni të sinqertë (të vërtetë) sepse sinqeriteti (*sidku*) shpie në mirësi, kurse mirësia shpie në Xhenet. Vërtet njeriu i cili vazhdimisht është i sinqertë dhe thotë vetëm të vërtetën, tek Allahu do të shkruhet besimtar i vërtetë (*siddik*). Gënjeshtra shpie në prishje (morale), kurse prishja të shpie në Xhehenem. Njeriu që gënjen vazhdimisht, dhe vetëm gënjen, më në fund tek Allahu do të shkruhet si gënjeshtar i madh." [Buhariu dhe Muslimi]. Shube përcjell nga Abdullah Ibn Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se ka thënë: "Gënjeshtra nuk thuhet as me shaka e as seriozisht. Lexoni nëse dëshironi: "O ju që keni besuar! Jini të devotshëm ndaj Allahut dhe jini gjithmonë me ata që janë të drejtë *(në fjalë dhe në vepra)*!" Pastaj tha: A gjeni këtu tolerim për ndonjë?"

Ajeti 120

120. Nuk do të ishte me vend për banorët e Medinës e as për beduinët përreth, që të mos e ndiqnin pas të Dërguarin e Allahut dhe të kursenin veten, në vend të atij. Nuk do të ishte me vend, sepse sa herë që ata do t'i kapte etja, lodhja dhe uria në rrugën e Allahut, sa herë që do të shkelnin ndonjë rrugë që i hidhëronte jobesimtarët, sa herë që do të arrinin çfarëdolloj fitoreje kundër armikut - të gjitha këto do t'u shkruheshin si vepra të mira. Allahu nuk ua humb shpërblimin vepërmirëve.

Shpjegimi i ajetit

- Nuk do të ishte me vend për banorët e Medinës e as për beduinët përreth, që të mos e ndiqnin pas të Dërguarin e Allahut dhe të kursenin veten, në vend të atij. - Allahu i Lartësuar i qorton ata që qëndruan pas të Dërguarit të Allahut dhe nuk iu bënë krah në luftën e Tebukut, ata të cilët kursyen veten dhe mundin e tyre, në vend të përkrahjes për Profetin ﷺ. Ata nuk i qëndruan pranë Profetit të Allahut në atë kohë vështirësie. Në fakt, ata thjesht e privuan vetveten nga një mirësi e madhe dhe shpërblim i pamatë, që do të përfitonin, nëse do të sakrifikonin pak nga vetja dhe të shpenzonin nga mundi i tyre. Allahu i Lavdëruar thotë:

- Nuk do të ishte me vend, sepse sa herë që ata do t'i kapte etja, lodhja dhe uria në rrugën e Allahut, sa herë që do të shkelnin ndonjë rrugë që i hidhëronte jobesimtarët, sa herë që do të arrinin çfarëdolloj fitoreje kundër armikut - të gjitha këto do t'u shkruheshin si vepra të mira. - Shpërblimi për këto vepra të mira do të ishte i pamatë dhe i pashembullt.

- Allahu nuk ua humb shpërblimin vepërmirëve. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Le ta dinë ata që besuan dhe bënë vepra të mira, se Ne nuk do ia humbim shpërblimin atij që është bamirës. Ata e kanë vendin në Xhenetin e Adnit, nëpër të cilin rrjedhin lumenj. Ata do të stolisen me byzylykë floriri dhe do të veshin rroba të gjelbra prej mëndafshi të hollë e të trashë *(të qëndisur)*. Atje do të qëndrojnë të mbështetur në shtretër *(të lartë)*. Sa shpërblim i mrekulleshëm! Sa vend i bukur është ai!" [Kehf 30, 31].

Ajeti 121

121. Çdo herë që ata do të bëjnë ndonjë shpenzim në rrugën e Allahut - të vogël ose të madh - dhe sa herë që kapërcejnë ndonjë luginë, atyre u regjistrohet, që Allahu t'i shpërblejë më së miri për veprën e tyre.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lavdëruar tregon për shpërblimin e veprave të luftëtarëve, që kanë dalë e luftojnë në rrugën e Allahut dhe të atyre që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Tij. **- Çdo herë që ata do të bëjnë ndonjë shpenzim në rrugën e Allahut - të vogël ose të madh - dhe sa herë që kapërcejnë ndonjë luginë, atyre u regjistrohet, që Allahu t'i shpërblejë më së miri për veprën e tyre. -** Ky është shpërblimi i atyre që i dolën krah Profetit të Zotit, me pasurinë dhe veten e tyre. Këto vepra do t'u regjistrohen dhe ata do ta marrin të plotë shpërblimin e Allahut. Ndër ata që i përfshin ky premtim është edhe udhëheqësi i besimtarëve Uthman Ibn Afani (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili shpenzoi një pasuri shumë të madhe për këtë betejë, sikurse përcjell Abdullahi, djali i Imam Ahmedit, nga Abdurahman Ibn Habbab el Sulemi, i cili rrëfen: 1439. "Profeti i Allahut mbajti një ligjëratë, ku nxiti njerëzit për të përgatitur të ashtuquajturën "ushtrinë *el usra*", pra, e vështirësisë (e skamjes). Atëherë, Uthman Ibn Afani tha: "Unë marr përsipër të sjell njëqind deve, me gjithë pajimet e tyre." Profeti zbriti nga minberi dhe vazhdoi të nxite për të shpenzuar. Uthman Ibn Afani përsëri tha: "Unë marr përsipër edhe njëqind të tjera, me gjithë pajimet e tyre." "E pashë Profetin e Allahut, të lëvizte dorën e tij kështu, - tha Abdusamedi, duke e lëvizur dorën e tij si ai që habitet e gëzohet me diçka, - e pastaj tha: "E çfarë (gjynahu) mund ta dëmtojë Utmanin pas kësaj vepre?!" Abdullahi përcjell edhe rrëfimin nga Abdurahman Ibn Semrate: 1440. "Uthmani erdhi tek Profeti i Allahut me 1000 dinarë floriri, që i mbante në rrobën e tij. Me ato para, Profeti do të

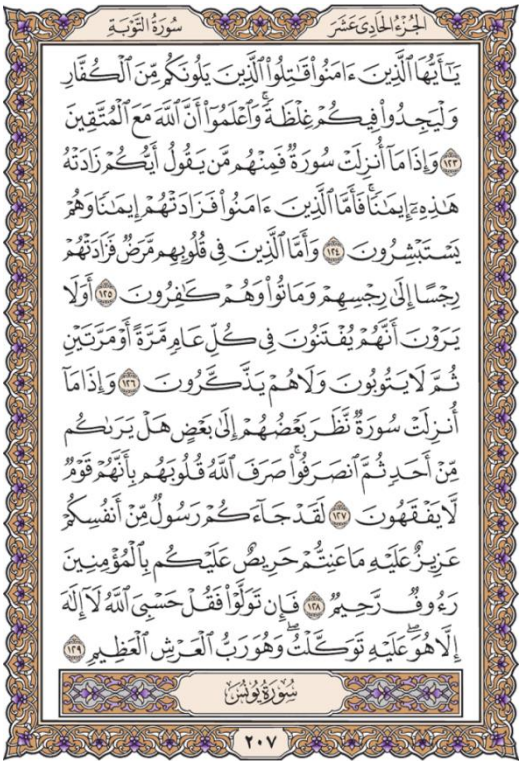

përgatiste ushtrinë e vështirësisë. Uthmani i hodhi ato në prehrin e Profetit. Unë e pashë Profetin ﷺ që t'i ngrinte me dorën e tij dhe të thoshte: "E çfarë (gjynahu) mund ta dëmtojë birin e Affanit (Uthmanin) pas kësaj vepre?!" Këtë fjalë e përsëriti shumë herë." Në lidhje me fjalën e Allahut: "... dhe sa herë që kapërcejnë ndonjë luginë...", Katade ka thënë: "Sa më larg të udhëtojnë luftëtarët nga familjet e veta, në luftën e tyre për hir të Allahut, aq më afër Allahut shkojnë."

Ajeti 122

122. Nuk është e nevojshme që besimtarët të dalin në luftë të gjithë bashkë. E përse të mos shkojë një pjesë nga çdo grup i tyre, për të marrë diturinë fetare dhe për t'ia mësuar atë popullit të vet kur të kthehen, në mënyrë që të ruhen *(nga e keqja)*.

Shpjegimi i ajetit

- Nuk është e nevojshme që besimtarët të dalin në luftë të gjithë bashkë. E përse të mos shkojë një pjesë nga çdo grup i tyre, për të marrë diturinë fetare dhe për t'ia

mësuar atë popullit të vet kur të kthehen, në mënyrë që të ruhen *(nga e keqja)*. - Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar na tregon se çfarë synoi me kushtrimin që u dha fiseve arabe për të dalë të gjithë me Profetin e Allahut për në luftën e Tebukut. Një grup selefësh ishin të mendimit se, nëse Profeti nisej në një luftë, atëherë ishte detyrë për çdo musliman që të shkonte me të. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar tha: "Dilni në luftë, le t'ju duket e lehtë apo e rëndë dhe luftoni në rrugën e Allahut me pasurinë dhe me veten tuaj! Kjo është gjëja më e dobishme për ju, nëse e kuptoni." [Teube 41]. Ose: "Nuk do të ishte me vend për banorët e Medinës e as për beduinët përreth, që të mos e ndiqnin pas të Dërguarin e Allahut dhe të kursenin veten, në vend të atij. ..." Por, këto ajete u anuluan më pas me këtë ajet: "Nuk është e nevojshme që besimtarët të dalin në luftë të gjithë bashkë..." Mund të thuhet, gjithashtu, se qëllimi i Allahu të Lartësuar me kushtrimin që u dha fiseve arabe për të shkuar të gjithë në luftë me Profetin e Allahut në Tebuk, ishte pikërisht ky, pra, që, në mos të gjithë, një pjesë e tyre të përgjigjeshin e të dilnin së bashku me Profetin e Allahut në luftë. Në të njëjtën kohë, ata do të mësonin diturinë e dobishme, duke përfituar nga Shpallja që do të zbriste gjatë asaj kohe, dhe pastaj të mësonin popullin e tyre në lidhje me luftën e përballjen me armikun. Në këtë mënyrë, nëpërmjet këtij kushtrimi të posaçëm, ata do të përfitonin dy të mira: nga xhihadi dhe nga kërkimi i diturisë. Pas kësaj, nga çdo fis do të dilnin njerëz ose për xhihad, ose për të kërkuar diturinë. El Aufiu sjell rrëfimin nga Ibn Abasi, i cili duke shpjeguar ajetin, ka thënë: "Nga çdo fis e krahinë e arabëve niseshin grupe djemsh të rinj e burrash, që shkonin tek Profeti, për ta pyetur për çështjet e fesë dhe që të merrnin dituri nga ai. Ata i thoshin Profetit: "Çfarë na urdhëron të bëjmë, kur të kthehemi në popullin tonë? Në mëso për çfarë t'i urdhërojmë fiset tona, kur të kthehemi tek ata?" Atëherë, ai i porosiste që t'i urdhëronin për bindje ndaj Allahut e bindje ndaj Profetit të Tij, që të falnin namazin dhe të jepnin zekatin. Kur ktheheshin në vendin e tyre, u thoshin njerëzve: "Kush pranon Islamin, ai është prej nesh!" Dhe më pas, kështillonin dhe mësonin ata që pranonin fenë. Ka ndodhur edhe që dikush prej tyre të ndahej nga nëna e babai i vet e të shkonte tek Profeti, i cili e mësonte dhe e porosiste që të kështillonte popullin nga vinte. Kështu, kur ai kthehej në vendin e vet, i ftonte ata në Islam, i paralajmëronte që të ruheshin nga Zjarri i Xhehenemit dhe i përgëzonte se, nëse do të besonin në fenë e vërtetë, do të hynin në Xhenet.

Ajeti 123

123. O ju që keni besuar! Luftojini jobesimtarët *(agresorë)* **që janë pranë jush! Le ta ndiejnë ata ashpërsinë tuaj! Dijeni mirë se Allahu është me të devotshmit!**

Shpjegimi i ajetit

- O ju që keni besuar! Luftojini jobesimtarët *(agresorë)* **që janë pranë jush!** - Allahu i Lartësuar i urdhëron besimtarët për të zhvilluar luftë kundër mohuesve, duke filluar nga ata që janë më pranë vendeve islame. Për këtë arsye, Profeti e nisi me luftën kundër idhujtarëve në Gadishullin Arab. Allahu i Lartësuar i çliroi ato vende me dorën e Muhamedit ﷺ. Të gjitha vendet e Gadishullit pranuan Islamin dhe njerëzit filluan të hynin në fenë e Allahut grupe-grupe. Pas kësaj, Profeti vijoi me luftën kundër ithtarëve të Librit. Kështu, ai u përgatit për luftën kundër romakëve, të cilët ishin populli më pranë Gadishullit Arab dhe, në fakt, ishin njerëzit që, më së pari duhet të ftoheshin për të pranuar Islamin, sepse ata ishin ithtarët e Librit dhe, si të tillë, kishin pasur libra qiellorë më herët. Pasi mbërriti në Tebuk, Profeti qëndroi atje, por më pas u kthye, për shkak të varfërisë së madhe dhe dobësisë së njerëzve. Kjo ndodhi në vitin e 9-të të hixhretit të Profetit në Medinë. Në vitin e 10-të, Profeti ﷺ kreu Haxhin e Lamtumirës dhe më pas Ai ndërroi jetë, duke shkuar tek

Allahu i Lartësuar, afërsisht 81 ditë pasi kreu haxhin. Profeti la pas vetes si prijës Ebu Bekrin, nëpërmjet të cilit Allahu i Lartësuar e forcoi këtë fe. Ebu Bekri përgatiti ushtritë islame për të vijuar luftën kundër romakëve - adhuruesve të kryqit dhe kundër persianëve - adhuruesve të zjarrit. Allahu i Lartësuar i çliroi këto vende nëpërmjet tij, duke i poshtëruar e nënshtruar kështu Kisran dhe Kajserin dhe të gjithë ata që u bindeshin atyre. Ebu Bekri i investoi dhe shpenzoi të gjitha pasuritë e këtyre dy vendeve për hir të Allahut dhe në rrugën e Tij. Pas Ebu Bekrit, udhëheqjen e mori *El Faruku*, Umer Ibn Hatabi, nëpërmjet të cilit Allahu i Lartësuar nënshtroi refuzuesit e besimit të drejtë. Kështu, Umeri vendosi pushtetin e tij mbi të gjitha viset në lindje dhe perëndim të Gadishullit Arab. Umer Ibn Hatabi ra dëshmor, pas një jete të lëvdueshme, të mbushur me vepra madhore. Më pas, të gjithë sahabët, muhaxhirë dhe ensarë, pranuan unanimisht që, pas Umerit të emërohej si kalif Uthman Ibn Afani. Në kohën e Uthmanit, u lartësua Islami dhe u përhap fjala e Allahut. Sa herë që çlironin një vend dhe pasi aty përhapej Islami, ushtritë islame përparonin në vendet e tjera fqinje, duke e zbatuar kështu fjalën e Allahut të Lartësuar: **"**O ju që keni besuar! Luftojini jobesimtarët *(agresorë)* që janë pranë jush!..."

- Le ta ndiejnë ata ashpërsinë tuaj! - Le ta ndiejnë ashpërsinë, guximin dhe trimërinë tuaj në luftën kundër tyre. Besimtar i plotë në besimin e tij është ai i cili tregohet i butë, i dhembshur dhe i dashur me vëllain e tij besimtar, por i vrazhdë, i ashpër, guximtar, i patrembur kundër armikut të tij mohues. Kjo ngjan me fjalën e Allahut të Lartësuar kur thotë: "O ju që keni besuar! Kush prej jush largohet nga feja e vet, *(le ta dijë se)* Allahu do të sjellë një popull tjetër të cilin Ai i do ta dojë dhe ata do ta duan Atë; modest e i butë ndaj besimtarëve, por i ashpër dhe i fortë ndaj mohuesve; që lufton në rrugën e Allahut dhe që nuk i frikësohet kërcënimit të asnjë kërcënuesi. Kjo është dhurata e Allahut, që ia jep atij që Ai do. Allahu është Dhurues i madh e i Gjithëditur." [Maide 54], ose: "Muhamedi është profet i Allahut. Ata që e shoqërojnë atë janë të ashpër me jobesimtarët dhe të mëshirshëm me njëri-tjetrin. ..." [Fet'h 29]. Gjithashtu: **"**O ti i Dërguar! Luftoji jobesimtarët e hipokritët dhe qëndro ashpër kundër tyre! Vendi i tyre është Xhehenemi, i cili është vendi më i shëmtuar." [Tahrim 9]. Ndërsa në një hadith, Profeti ﷺ, duke përshkruar veten, ka thënë: 1441. "Unë jam i buzëqeshuri dhe luftëtari i sprovuar." Pra, unë jam ai që buzëqesh në fytyrën e të dashurve të Allahut, besimtarëve të Tij, por luftëtari i ashpër kundër gjithë armiqve të Zotit.

- Dijeni mirë se Allahu është me të devotshmit! - Nëse i frikësoheni Allahut, duke iu larguar ndalesave dhe duke i ruajtur të pacenuar kufijtë e Tij, Allahu i Lartësuar ka për të qenë me ju, me mbështetjen dhe ndihmën e Tij. Ata që jetuan tre shekujt e parë të Islamit, të cilët ishin shekujt më të mirë të këtij umeti, ata ishin të përkushtuar dhe në gradën më të lartë të qëndrueshmërisë në fenë e Allahut të Lartësuar. Por, pasi u përhapën fitnet, belatë e sprovat, njerëzit filluan të pasonin epshet dhe dëshirat e tyre, prandaj u përhapën përçarja e kundërshtitë mes mbretërve dhe udhëheqësve. Atëherë, armiqtë filluan që të synonin dhe të rimerrnin skajet e vendeve islame. Kështu, ata vendosën përsëri pushtetin e tyre mbi një pjesë të territoreve. Sigurisht, Allahut i takon çdo çështje, në fillim dhe mbarim! Është Allahu i Madhëruar Ai që vendos gjithçka në këtë botë. Sa herë që një udhëheqës musliman iu bindet urdhëresave të Allahut, i mbështetet Atij plotësisht dhe në mënyrë korrekte, Allahu i Lartësuar çliron me duart e tij vende e territore, në varësi të bindjes e nënshtrimit që ai ka ndaj Allahut. Vetëm Allahut i lutemi që t'i forcojë muslimanët dhe t'i bëjë të triumfojnë kundër të gjithë mohuesve, në të gjitha skajet e botës. Vërtet Ai është Bamirës dhe Bujar i madh!

Ajetet 124 - 125

124. Sa herë që shpallet ndonjë sure, disa prej tyre thonë: "Kujt ia shtoi besimin kjo sure?" Po. Besimtarëve ua shton besimin dhe ata gëzohen.

125. E, sa u përket atyre, që kanë sëmundje në zemër, ajo ua shton edhe më shumë dyshimin që kanë, dhe ata do të vdesin si mohues.

Shpjegimi i ajeteve

- Sa herë që shpallet ndonjë sure, disa prej tyre thonë: "Kujt ia shtoi besimin kjo sure?" - Disa prej tyre, pra, disa munafikë thonë: "Kujt ia shtoi besimin kjo sure?" Këto fjalë ata i thoshin mes njëri-tjetrit. Allahu i Lartësuar thotë:

- Po. Besimtarëve ua shton besimin dhe ata gëzohen. - Ky është nga ajetet më të mëdha dhe të qarta se besimi në zemër shtohet dhe pakësohet, sikurse është edhe mendimi i shumicës së dijetarëve të hershëm dhe të mëvonshëm. Allahu i Lartësuar më pas thotë:

- E, sa u përket atyre, që kanë sëmundje në zemër, ajo ua shton edhe më shumë dyshimin që kanë, dhe ata do të vdesin si mohues. - Atyre do t'u shtohet edhe më shumë dyshimi, pasiguria, luhatja dhe hezitimi, që ata kanë në zemrat e tyre. Kjo i ngjan ajetit tjetër Allahut të Lartësuar: "Ne të shpallëm Kur'anin, që është shërim dhe mëshirë për besimtarët, kurse jobesimtarëve u shton veçse dëshpërim." [Isra 82], ose: "... Thuaju: "Ai, për besimtarët, është udhëzim e shërim. Ndërsa ata që nuk besojnë, i kanë veshët të shurdhuar, dhe për ta ai është verbëri. Këta janë njëlloj si të thirren prej një vendi të largët"." [Fusilet 44]. Ky është tregues që ata janë fatzinj dhe të dëshpëruar. Pra, pikërisht Shpallja, që është udhëzuese e zemrave, pikërisht ajo bëhet shkak për humbjen, dëshpërimin, si dhe për ndëshkimin dhe shkatërrimin e tyre, ashtu siç ndodh me një të sëmurë, të cilit çfarëdo ushqimi që t'i jepet, atij veçse i shtohet dhe i rëndohet sëmundja.

Ajetet 126 - 127

126. Vallë, a nuk e shohin ata se çdo vit vihen në provë një ose dy herë? E, megjithatë, ata as nuk pendohen, as nuk reflektojnë.

127. Sa herë që zbret ndonjë sure, ata shikojnë njëri-tjetrin në sy e thonë: "A ju pa ndokush?" Pastaj largohen. Allahu ua ka larguar zemrat *(nga drita),* **sepse ata qenë njerëz që nuk kuptonin.**

Shpjegimi i ajeteve

- Vallë, a nuk e shohin ata se çdo vit vihen në provë një ose dy herë? E, megjithatë, ata as nuk pendohen, as nuk reflektojnë. - Ata nuk pendohen për gjynahet e tyre të shkuara dhe nuk marrin mësim për të ardhmen dhe në lidhje me veprat që ata do të kryejnë më pas. Muxhahidi shpjegon: "Aa sprovohen me kohë të vështira dhe me uri." Ndërsa Katadja ka thënë: "Sprovohen me luftë dy herë në vit."

- Sa herë që zbret ndonjë sure, ata shikojnë njëri-tjetrin në sy e thonë: "A ju pa ndokush?" - Ata i kthejnë shpinën të vërtetës dhe largohen prej saj. Kjo është gjendja e tyre në këtë botë: nuk përqëndrohen në të vërtetën, nuk e pranojnë dhe nuk e kuptojnë atë. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Po çfarë kanë ata që i largohen këshillës? Ata janë si gomarë të egër të trembur, që vrapojnë prej luanit. Secili prej tyre dëshiron t'i jepet një libër i posaçëm." [Mudethir 49 - 52]. Dhe thotëtë: "Ç'është me ata që nuk besojnë, *(ata)* që pandërprerë zgjasin shikimet drejt teje E që sorollaten në grupe, djathtas e majtas teje?" [Mearixh 36, 37]. Pra, ç'është me këta njerëz që largohen me të shpejtë majtas e djathtas teje, duke iu shmangur të vërtetës dhe duke preferuar të kotën?

- Pastaj largohen. Allahu ua ka larguar zemrat *(nga drita),* **sepse ata qenë njerëz që nuk kuptonin.** - Kjo i ngjan ajetit tjetër: "Por kur ata devijuan, edhe Allahu ua devijoi zemrat. Allahu nuk e udhëzon në rrugë të drejtë një popull që kalon kufijtë." [Saf 5]. Në fund, Allahu i Madhëruar thotë për ata: "ata qenë njerëz që nuk kuptonin."

Pra, ata nuk i kuptonin mesazhet e Allahut të Lartësuar. Ata ishin të shpërqendruar dhe nuk i kushtonin asnjë vëmendje mesazheve të Zotit. Madje, ata i urrenin e largoheshin prej tyre.

Ajetet 128 - 129

128. Juve ju ka ardhur një Profet nga gjiri juaj. Atij i vjen rëndë për vuajtjet tuaja, sepse ai e dëshiron fort rrugën e drejtë për ju. Për besimtarët, ai është shumë i ndjeshëm dhe shumë i mëshirshëm.

129. Por nëse ata refuzojnë, atëherë thuaju: "Mua më mjafton Allahu. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Unë i mbështetem vetëm Atij dhe Ai është Zoti i Fronit të Madh."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar u drejtohet besimtarëve, duke u treguar atyre mirësinë e madhe, që Ai u dhuroi, kur dërgoi mes tyre një Profet, që ishte pjesë e tyre dhe fliste gjuhën e tyre. Ai ishte një plotësim i lutjes së Ibrahimit, i cili tha: "Zoti ynë! Dërgo ndër ta një të dërguar nga gjiri i tyre, që t'u lexojë atyre ajetet e Tua, t'u mësojë atyre Librin *(Kur'anin)* dhe Urtësinë *(Traditën profetike)*, dhe t'i pastrojë ata. Ti je Ngadhënjimtari dhe i Urti." [Bekare 129]. Allahu i lartësuar thotë: "Është e vërtetë se Allahu u ka falur besimtarëve një mirësi të madhe, kur ndër ta dhe nga mesi i tyre, dërgoi një Profet, që t'u lexonte ajetet e *(shpalljes së)* Tij, që t'i dëlirësonte dhe që t'u mësonte Librin dhe Urtësinë, kurse më parë ata ishin krejtësisht të humbur." [Al Imran 164]. Dhe thotë gjithashtu: "Është Ai, që u dërgoi të paditurve Profet nga mesi i tyre, që t'u lexonte ajetet e Tij, t'i pastronte ata, t'u mësonte Librin dhe Urtësinë, kur më parë ata ishin në humbje të plotë; por edhe të tjerëve, që ende nuk u janë bashkuar atyre. Ai është Ngadhënjimtari, i Urti. Kjo është mirësia e Allahut, që ia jep atij që do. Allahu është i Zotëruesi i mirësisë së madhe." [Xhumua 2 - 4].

- Juve ju ka ardhur një Profet nga gjiri juaj. - Ai është nga mesi i juaj, flet gjuhën tuaj, sikurse i tha Xhafer Ibn Ebi Talibi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) Nexhashiut. Edhe Mugira Ibn Ebu Shube (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) i tha të njëjtat fjalë të dërguarit të Kisras: "Allahu dërgoi ndër ne një Profet nga mesi ynë, që është prej nesh, të cilit ia njohim prejardhjen, ia njohim cilësitë, njohim çdo çështje që lidhet me të, ia njohim sinqeritetin, vërtetësinë, mbajtjen e amanetit dhe besnikërinë..." dhe kështu vijon hadithi i gjatë: Hafidh Ebu Muhamed el Hasen Ibn Abdurrahman Rame Hurmuzi, në librin e tij "*El Fasil bejne Raui uel Uaij*", sjell me senedin e tij deri tek Muhamed Ibn Xhafer Ibn Muhamedi rrëfimin: "Dëshmoj se babai im më ka treguar mua, se atij i ka treguar i ati, nga gjyshi i tij, e ai nga Aliu, se Profeti ka thënë: 1442. "Unë kam lindur nga një martesë e rregullt dhe nuk kam dalë nga marrëdhenie jashtëmartesore, që nga koha e Ademit, deri në ditën kur më lindi nëna dhe babai im. Mua nuk më ka cekur prej imoralitetit të kohës së xhahilijetit asgjë dhe aspak."

- Atij i vjen rëndë për vuajtjet tuaja... - Ai rëndohet dhe ndien keqardhje të madhe për vuajtjet e umetit të tij, madje për çdo gjë që e rëndon atë. Në një hadith, i cili vjen me rrugë të shumta transmetimi, shënohet se Profeti ka thënë: 1443. "Unë jam dërguar me fenë e drejtë *hanifie* (besimdrejtë) dhe *semha* (tolerante, të thjeshtë dhe të lehtë)".

- sepse ai e dëshiron fort rrugën e drejtë për ju. - Ai dëshiron fort rrugën e drejtë për ju. Ai përpiqet maksimalisht dhe e dëshiron shumë udhëzimin tuaj në rrugën e drejtë. Ai dëshiron që juve t'ju vijë çdo e mirë, qoftë në jetën e kësaj bote, qoftë në lidhje me ahiretin dhe shpërblimin e Tij. Taberani sjell hadithin nga Ebu Dherri, i cili ka thënë: 1444. "Profeti i Allahut na la në këtë botë, por nuk ka zog që përplas flatrat e tij në ajër e që ai ﷺ të mos na mësonte rreth çështjes së tij dituri dhe njohuri." Profeti i Allahut ka thënë gjithashtu: 1445. "Nuk mbeti gjë që ju afron drejt Xhenetit dhe ju largon nga Zjarri, që unë të mos jua kem shpjeguar dhe

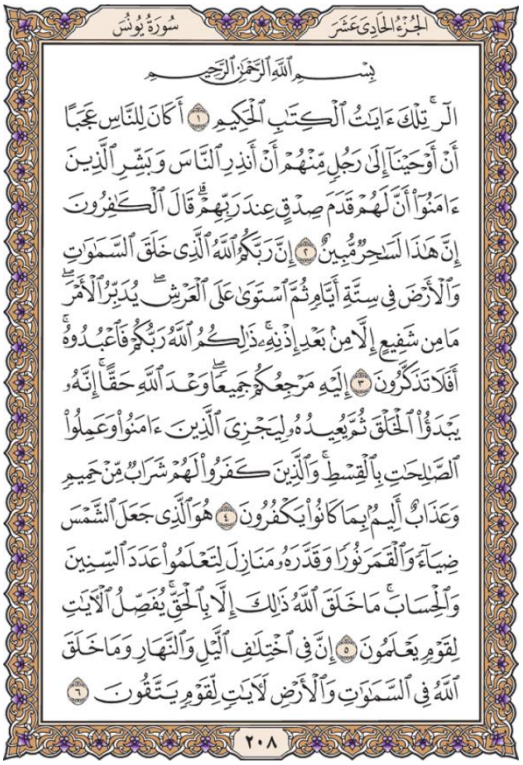
الجزء الحادي عشر سورة يونس

بسم الله الرحمن الرحيم

الر تلك ءايت الكتب الحكيم ١ أكان للناس عجبا
أن أوحينا إلى رجل منهم أن أنذر الناس وبشر الذين
ءامنوا أن لهم قدم صدق عند ربهم قال الكفرون
إن هذا لسحر مبين ٢ إن ربكم الله الذي خلق السموت
والأرض في ستة أيام ثم استوى على العرش يدبر الأمر
ما من شفيع إلا من بعد إذنه ذلكم الله ربكم فاعبدوه
أفلا تذكرون ٣ إليه مرجعكم جميعا وعد الله حقا إنه
يبدؤا الخلق ثم يعيده ليجزي الذين ءامنوا وعملوا
الصلحت بالقسط والذين كفروا لهم شراب من حميم
وعذاب أليم بما كانوا يكفرون ٤ هو الذي جعل الشمس
ضياء والقمر نورا وقدره منازل لتعلموا عدد السنين
والحساب ما خلق الله ذلك إلا بالحق يفصل الأيت
لقوم يعلمون ٥ إن في اختلف اليل والنهار وما خلق
الله في السموت والأرض لأيت لقوم يتقون ٦

٢٠٨

qartësuar plotësisht." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi, se Profeti i Allahut ka thënë 1446. "Allahu i Lartësuar i ka vendosur ato që janë të ndaluara dhe e di mirë se do të ketë prej jush të tillë, që do (t'i hedhin sytë e do) të bien në to. Unë ju ndaloj (prej tyre) që ju të mos rrëzoheni në zjarr, ashtu siç bien në të fluturat dhe mizat."

- Për besimtarët, ai është shumë i ndjeshëm dhe shumë i mëshirshëm. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Ji i butë me besimtarët që të pasojnë ty! Por, nëse ata nuk të binden, ti thuaj: "Unë distancohem nga ajo që bëni ju. Dhe mbështetu tek i Plotfuqishmi, Mëshirëploti. [Shuara 215 - 217].

- Por nëse ata refuzojnë, atëherë thuaju: "Mua më mjafton Allahu! Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Unë i mbështetem vetëm Atij dhe Ai është Zoti i Fronit të Madh." - Nëse ata i kthejnë shpinën mesazhit, që ti ua përcolle prej Allahut, - domethënë, Sheriatit madhështor, të plotë dhe të pacenueshëm, - atëherë thuaj: "Mua më mjafton Allahu! Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij! Unë i mbështetem plotësisht e vetëm Atij!" Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ai është Zoti i lindjes dhe i perëndimit. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Prandaj, vetëm Atë zgjidh për mbështetje!" [Muzemil 9]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... Ai është Zoti i Fronit të Madh." Ai është Pronari, Mbretëruesi e Sunduesi i çdo gjëje. Ai është Krijuesi i gjithçkaje, sepse Ai është Zoti, Mbretëruesi e Sunduesi i Arshit madhështor, i cili është çatia e të gjitha krijesave. Froni i Allahut është mbulesa e të gjithë krijesave, e qiejve, tokave, i asaj çfarë ka në to e çfarë ka mes tyre. Të gjitha janë poshtë Fronit dhe të gjithë janë të nënshtruar e të përulur nën pushtetin dhe sundimin e Allahut të Lartësuar, janë brenda diturisë së Tij gjithëpërfshirëse dhe absolute. Vendimet dhe kaderi i Allahut ekzekutohet mbi gjithçka. Ai është i Plotpushtetshmi dhe Kujdestari, që përkujdeset për gjithçka. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ubej Ibn Kabi, i cili ka thënë: 1447. "Ajeti i fundit që ka zbritur në Kur'an është pikërisht ky: "Juve ju ka ardhur një Profet nga gjiri juaj. Atij i vjen rëndë për vuajtjet tuaja, sepse ai e dëshiron fort rrugën e drejtë për ju..." deri në fund të sures." Imam Ahmedi sjell, gjithashtu, hadithin nga Ubad Ibn Abdilah Ibn Zubejri (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili ka thënë: 1448. "Harith Ibn Huzejme lexoi këto dy ajete të fundit nga surja Berae: "Juve ju ka ardhur një Profet nga gjiri juaj. Atij i vjen rëndë për vuajtjet tuaja, sepse ai e dëshiron fort rrugën e drejtë për ju... ", tek Umer Ibn Hatabi dhe ai i tha: "Kush tjetër, përveç teje, i ka lexuar këto dy ajete?" - "Nuk e di, - tha Harithi, - por betohem në Allah dhe dëshmoj se i kam dëgjuar prej Profetit të Allahut, i kuptova mirë dhe i mësova ato!" Atëherë Umeri tha: "Edhe unë dëshmoj se i kam dëgjuar prej Profetit të Allahut." Pastaj tha: "Po të ishin tri ajete, do t'i konsideroja si një sure më vete. Atëherë, shikoni një sure të Kur'anit: vendosini ato

në fundin e sures Berae (Teube)."

Ky ishte fundi i tefsirit të sures Berae. Vetëm Allahut i takon falënderimi, mirënjohja! Allahu jep sukses dhe ndihmon për çdo mirësi!

Surja Junus *(mekase)* **109 ajete**
Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 2

1. Elif, Lam, Ra. Këto janë ajetet e Librit plot urtësi.

2. Vallë, pse është çudi për njerëzit, që Ne i shpallëm një burri nga mesi i tyre: "Tërhiqu vërejtjen njerëzve dhe përgëzoji ata që besojnë se ata do të kenë shpërblime të mëdha *(premtim i sigurt)* **nga Zoti i tyre!". Ata që nuk besojnë, thonë: "Ky është vërtet një magjistar i madh!"**

Shpjegimi i ajeteve

- Elif, Lam, Ra. Këto janë ajetet e Librit plot urtësi. - Për sa i përket gërmave në fillim të sureve, kemi folur gjerësisht rreth tyre në fillim të sures Bekare. Më pas, i Lartësuari na njofton se ajetet e këtij Libri janë plot urtësi dhe të qarta në kumtet që përcjellin.

- Vallë, pse është çudi për njerëzit, që Ne i shpallëm një burri nga mesi i tyre: "Tërhiqu vërejtjen njerëzve dhe përgëzoji ata që besojnë se ata do të kenë shpërblime të mëdha *(premtim i sigurt)* **nga Zoti i tyre!". -** Allahu i Lartësuar i kundërshton mohuesit, të cilët shprehin habi nga fakti që Ai dërgon ndër njerëz profetë po prej njerëzve. Edhe popujt e shkuar kanë shprehur të njëjtën habi, sikurse thotë i lartësuari: "Kjo, për shkak se, kur u shkonin atyre të dërguarit me argumente të qarta, ata thoshin: "Vallë, njerëzit do të na e tregojnë ne udhën?" Kështu, ata nuk besuan dhe kthyen shpinën." [Tegabun 6], ose: "Vallë, po habiteni që udhëzimi i Zotit tuaj ju ka ardhur përmes një njeriu prej jush, për t'ju paralajmëruar që të ruheni dhe me shpresë që të mëshiroheni?"" [Ea'raf 63 dhe 69], dhe thotë i lartësuari duke na treguar rreth mohuesve kurejshë dhe fjalëve të tyre: "Ata u habitën që nga gjiri i tyre u erdhi një paralajmërues. Jobesimtarët thonë: "Ky është magjistar e mashtrues."." [Sad 5]. Dahaku transmeton nga Ibnu Abasi i cili thotë: "Kur Allahu i lartësuar dërgoi Muhamedin si të dërguar, arabët e rrefuzuan atë. Ata thanë: "Allahu është më i madhërishëm sesa të zgjedhë si të dërguar të Tij dikë nga mesi i njerëzve!" Atëherë, Allahu i Lavdëruar zbriti ajetin: "Vallë, pse është çudi për njerëzit, që Ne i shpallëm një burri nga mesi i tyre: "Tërhiqu vërejtjen njerëzve dhe përgëzoji ata që besojnë se ata do të kenë shpërblime të mëdha *(premtim i sigurt)* nga Zoti i tyre!"." Muxhahidi, duke shpjeguar fjalën e Allahut: "... dhe përgëzoji ata që besojnë se ata do të kenë shpërblime të mëdha *(premtim i sigurt)* nga Zoti i tyre!", ka thënë: Ata e kanë këtë premtim, për shkak të veprave të mira, të namazit, agjërimit dhe sadakave të tyre, edhe Muhamedi do të ndërmejtësojë për ta tek Zoti." Këtë mendim e ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri.

- Ata që nuk besojnë, thonë: "Ky është vërtet një magjistar i madh!" - Ky është një magjistar i vërtetë, magjia e të cilit është e dukshme dhe kuptohet qartë. Kështu, kuptimi i ajetit është: Megjithëse Ne u dërguam si profet një burrë nga mesi i tyre, që të jetë përgëzues e qortues, ata që nuk besojnë thonë: "Ky është vërtet një magjistar i madh!" Në vend të mirënjohjes e bindjes, ata thonë të tilla shpifje e gënjeshtra.

Ajeti 3

3. Zoti juaj është Allahu, i Cili krijoi qiejt e Tokën brenda gjashtë ditësh dhe pastaj qëndroi mbi Arsh. Është Ai që i rregullon çështjet. S'ka ndërmjetësues tek Ai në asnjë mënyrë, veçse me lejen e Tij. Ai është Allahu, Zoti juaj. Pra, adhurojeni Atë! A nuk po kujtoni?

Shpjegimi i ajetit

- Zoti juaj është Allahu, i Cili krijoi qiejt e Tokën brenda gjashtë ditësh dhe pastaj qëndroi mbi Arsh. - Allahu i Lavdëruar na tregon për Veten e tij se Ai është Zoti e

Sunduesi i gjithë botëve dhe se Ai i krijoi qiejt dhe Tokën në gjashtë ditë. Thuhet se ato ishin njëlloj si ditët që ne jetojmë, ashtu siç thuhet edhe se ishin ditë nga ato që Allahu ka thënë: "... Një ditë te Zoti yt është sa një mijë vjet, sipas llogaritjes tuaj." [Haxh 47.], siç do të shtjellohet më pas. Pas krijimit, Allahu i Lartësuar u lartësua mbi Fron, i cili është krijimi më madhështor i Tij. Froni është mbulesa e të gjitha krijesave poshtë tij.

- Është Ai që i rregullon çështjet. - Allahu kujdeset e rregullon çështjet e të gjitha krijesave. Ai ka thënë: "... Atij nuk mund t'i fshihet asnjë thërrmijë në qiej e as në tokë dhe as më e vogël e as më e madhe se ajo...." [Sebe' 3]. Allahun nuk e pengon asnjë çështje nga një çështje tjetër, por Ai përkujdeset për gjithçka. Ai ka thënë gjithashtu: "Nuk ka asnjë gjallesë në Tokë që të mos ushqehet nga Allahu. Ai e di vendbanimin dhe vendprehjen e tyre. Gjithçka gjendet në një Libër të qartë *(Leuhi mahfudh)*." [Hud 6], "Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë. Është Ai që jua merr shpirtrat natën *(në gjumë)* dhe që e di mirë atë që keni bërë ditën. Më pas, Ai jua kthen ato, për të vazhduar *(jetën)* deri në afatin e caktuar. Në fund, tek Ai do të ktheheni, dhe do t'ju tregojë të vërtetën e asaj që keni bërë." [En'am 59, 60].

- S'ka ndërmjetësues tek Ai në asnjë mënyrë, veçse me lejen e Tij. - I Lartësuari thotë: "Askush nuk mund të ndërmjetësojë tek Ai, përveçse me lejen e Tij. ..." [Bekare 255]. Ose: "Sa melekë ka në qiej, ndërmjetësimi i të cilëve nuk bën asnjë dobi, vetëm nëse Allahu i jep leje atij që Ai dëshiron dhe është i kënaqur me të." [Nexhm 26], ose: "Dhe asnjë ndërmjetësim nuk bën dobi te Ai përveç atyre që Ai u jep leje *(për të ndërmjetësuar)*. Dhe, kur të largohet frika *(në ditën e gjykimit)* nga zemrat e tyre *(melekëve)*, ata do të thonë: "Çfarë tha *(e urdhëroi)* Zoti juaj?". Ata *(melekët e lartë)* do të thonë: "Të vërtetën *(dhe të drejtën)*." Ai është më i Larti, më i Madhi." [Sebe' 23].

- Ai është Allahu, Zoti juaj. Pra, adhurojeni Atë! - Vetëm Atë adhurojeni dhe vetëm Atij përkushtojani me sinqeritet të gjitha adhurimet tuaja.

- A nuk po kujtoni? - A nuk mendoni e të kujtoni këtë fakt, o ju idhujtarë, që ia përkushtoni adhurimet dikujt tjetër së bashku me Allahun?! Si mundet që ta bëni këtë padrejtësi të madhe, kur ju e dini që Ai është i vetëm në meritën e adhurimit, ashtu siç është i vetëm në pushtetin për të krijuar? Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Nëse ti i pyet se kush i krijoi, ata, me siguri, do të thonë: "Allahu." Përse, atëherë, i kthejnë shpinën Atij?" [Zuhruf 87]. Ose fjalës së Allahut: "Thuaj: "E kujt është Toka dhe çdo gjë në të? *(Thuajeni)* nëse e dini!" Ata do të thonë: "Të Allahut.". Atëherë, thuaju: "Dhe megjithatë, nuk po mendoni?" Thuaj: "Kush është Zoti i shtatë qiejve dhe Zot i Arshit të Madh?" Ata do të thonë: "Allahu.". Thuaju: "Atëherë, a nuk po frikësoheni *(e t'i ruheni dënimit të Tij)*?" Thuaj: "Në dorën e kujt është pushteti për gjithçka? Dhe kush është Ai që i mbron *(të gjithë)*, e prej të Cilit askush nuk mund të të mbrojë dot? Thuajeni, nëse e dini!" Ata do të thonë: "Në dorë të Allahut." Thuaj: "Atëherë, si po mashtroheni *(nga e kota)*?" [Muminun 84 - 89].

Ajeti 4

4. Vetëm tek Ai do të jetë kthimi juaj. Premtimi i Allahut është i vërtetë. Ai e filloi krijimin e pastaj e rikthen atë *(pas vdekjes)*, **për t'i shpërblyer ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira me drejtësi. Ndërsa për ata që mohuan, ka pije të valë dhe dënim të dhembshëm, për shkak se ata mohonin.**

Shpjegimi i ajetit

- Vetëm tek Ai do të jetë kthimi juaj. Premtimi i Allahut është i vërtetë. - Allahu i Lartësuar na njofton se të gjitha

krijesat do të kthehen tek Ai në Ditën e Kijametit. Ai nuk ka për të lënë asnjë krijesë pa e kthyer ashtu sikurse e krijoi për herë të parë. Allahu i Lartësuar na tregon se, ashtu sikurse i krijoi për herë të parë, po ashtu e ka fuqinë që ta ribëjë krijimin e tyre. Ai thotë:

- Ai e filloi krijimin e pastaj e rikthen atë *(pas vdekjes)*, **për t'i shpërblyer ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira me drejtësi.** - Ai do t'i shpërblejë dhe shpaguajë ata me drejtësinë e Tij, me shpërblimin dhe shpagimin më të plotë e të pacenueshëm. Pastaj i Lartësuari thotë:

- Ndërsa për ata që mohuan, ka pije të valë dhe dënim të dhembshëm, për shkak se ata mohonin. - Për shkak të mohimit të besimit të vërtetë, ata do të dënohen Ditën e Kijametit me disa mënyra, sikurse është pija e vluar dhe dënimi i dhembshëm i përmendur në këtë ajet. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Ata do të jenë në afshin përvëlues të zjarrit dhe në ujë të valë, nën një hije tymi, as të freskët e as të këndshme. [Uakia 42 - 44]. "Ja, kështu do të jetë. Pastaj, ata do të shijojnë ujë të valë dhe të ndyrë. Ata do të kenë edhe dënime të tjera të ngjashme me to." [Sad 57, 58], "Ja, ky është Xhehenemi, të cilin keqbërësit e mohonin. Ata do të sillen vërdallë ndërmjet atij dhe ujit të valuar." [Rahman 43, 44].

Ajetet 5 - 6

5. Është Ai që Diellin e bëri shndritës, ndërsa Hënën e bëri të shkëlqejë dhe i përcaktoi fazat e saj, që ju të dini numrin e viteve dhe të bëni përllogaritje *(të kohës)*. **Allahu e krijoi këtë veçse me të vërtetën e madhe. Ai i sqaron argumentet për një popull të ditur.**

6. Me të vërtetë, në ndërrimin e natës me ditën dhe në atë që krijoi Allahu në qiej e në Tokë, ka fakte për njerëzit që i frikësohen *(Allahut).*

Shpjegimi i ajeteve

- Është Ai që Diellin e bëri shndritës, ndërsa Hënën e bëri të shkëlqejë dhe i përcaktoi fazat e saj, që ju të dini numrin e viteve dhe të bëni përllogaritje *(të kohës)*. - Allahu i Lartësuar flet rreth krijesave madhështore që ka krijuar, të cilat janë shenja të qarta treguese për pushtetin absolut dhe sundimin e Tij madhështor. Kështu, Ai e bëri Diellin të jetë shndritës, me rrezet që burojnë nga trupi i tij, ndërsa Hënën e bëri "të shkëlqejë". Kështu, ndriçimi që vjen nga njëri është ndryshe nga ai që vjen nga tjetri. Allahu ka bërë dallime të dukshme mes tyre. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar përcaktoi fazat e Hënës. Fillimisht, ajo del e vogël, pastaj dalëngadalë zmadhohet e plotësohet, duke u forcuar edhe drita e saj, derisa bëhet si një rreth, plotësisht e rrumbullakët. Më pas, Hëna nis të hahet dalëngadalë, derisa kthehet përsëri në gjendjen e parë, ashtu sikurse ishte në përfundim të muajit. Ky ajet i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Edhe Dielli udhëton për në kufirin e vet *(përfundimtar)*. Ky është përcaktimi i Ngadhënjimtarit, i të Gjithëditurit. Edhe Hënës ia kemi caktuar fazat e saj, derisa të kthehet në formën e harkut *(hurmës së tharë)*. As dielli nuk mund ta arrijë hënën, e as nata nuk mund ta kalojë ditën. Secili (trup qiellor) noton në orbitën e vet." [Jasin 38 - 40]. Gjithashtu: "Ai është Krijuesi i dritës së mëngjesit. Natën e bëri për qetësi, kurse Diellin dhe Hënën për llogaritjen e kohës. Ky është caktim i Ngadhënjimtarit, të Gjithëditur." [En'am 96]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë: "...i përcaktoi fazat e saj, që ju të dini numrin e viteve dhe të bëni përllogaritje *(të kohës)*." Kështu, me lëvizjen e Diellit dhe të Hënës llogariten ditët, muajt, vitet.

- Allahu e krijoi këtë veçse me të vërtetën e madhe. - Allahu i Madhëruar nuk i krijoi gjithë këto gjëra pa një qëllim, por i krijoi për një urtësi të madhe dhe si një argument të prerë dhe të pakundërshtueshëm, që tregon për madhështinë e pushtetin e Tij absolut. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Ne nuk e krijuam qiellin dhe tokën dhe ç'ka mes tyre, pa qëllim. Kështu mendojnë ata që nuk besojnë. Mjerë ata që nuk besojnë nga Zjarri *(i Xhehenemit)*."

Mos vallë, do t'i trajtojmë njëlloj ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira me ata që bëjnë shkatërrime në tokë? Apo mos vallë do t'i konsiderojmë njëlloj si të devotshmit dhe ata që janë gjynahqarë?" [Sad 27, 28], ose: "A menduat atëherë, ju se Ne ju patëm krijuar kot dhe se ju nuk do të ktheheshit te Ne *(për llogari)*? I lartësuar qoftë Allahu, Sunduesi, i Vërteti! Nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)*, përveç Tij. Ai është Zoti i Arshit të nderuar." [Muminun 115, 116].

- Ai i sqaron argumentet për një popull të ditur. - Ne i qartësojmë argumentet dhe faktet për njerëzit. Por për cilët njerëz? Allahu i Lartësuar thotë: "... për një popull të ditur." Domethënë, të diturit përfitojnë nga ajetet e qartësuara dhe argumentet e plota të sjella nga Allahu i Lartësuar.

- Me të vërtetë, në ndërrimin e natës me ditën dhe në atë që krijoi Allahu në qiej e në Tokë, ka fakte për njerëzit që i frikësohen *(Allahut)*. - Allahu i Lartësuar përmend "ndërrimin e natës me ditën". Kështu, kur vjen nata, largohet dita, e kur vjen dita, largohet nata dhe nuk ndodh asnjë vonesë në kohën e ardhjes dhe largimit të tyre. Kjo ngjan me ajetin e Allahut të Lartësuar: "... Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë sërish. Edhe Dielli, Hëna dhe yjet i janë nënshtruar sundimit të Tij. Vetëm Atij i takon Krijimi dhe Sundimi. I Madhëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve!" [El ea'raf 54]. Ose: "Edhe Dielli udhëton për në kufirin e vet *(përfundimtar)*. Ky është përcaktimi i Ngadhënjimtarit, i të Gjithëditurit. Edhe Hënës ia kemi caktuar fazat e saj, derisa të kthehet në formën e harkut (hurmës së tharë). As dielli nuk mund ta arrijë hënën, e as nata nuk mund ta kalojë ditën. Secili (trup qiellor) noton në orbitën e vet." [Ja Sin 38 - 40], ose: "Ai është Krijuesi i dritës së mëngjesit. Natën e bëri për qetësi, kurse Diellin dhe Hënën për llogaritjen e kohës. Ky është caktim i Ngadhënjimtarit, të Gjithëditur." [En'am 96]. Më pas, Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe në atë që krijoi Allahu në qiej e në Tokë, ka fakte për njerëzit që i frikësohen *(Allahut)*." Domethënë, edhe në këto ka shenja, që na tregojnë qartë madhështinë e Allahut të Lartësuar, siç thuhet në ajetin tjetër: "Sa e sa argumente ka në qiej e në tokë, pranë të cilave kalojnë, por u kthejnë shpinën." [Jusuf 105], ose: "Thuaj: "Vështroni me vëmendje atë që ndodhet në qiej dhe në Tokë! Por, as argumentet dhe as qortimet nuk u bëjnë dobi atyre që nuk besojnë." [Junus 101], ose: "A nuk shohin ata çfarë ka para dhe pas tyre në qiell dhe në tokë? Nëse do të dëshironim, Ne do t'ua shembnim tokën nën këmbë ose do të bënim që të binin copa *(dënimi)* nga qielli mbi ta. Me të vërtetë, në këtë ka argument për çdo rob që kthehet *(tek Allahu)* i penduar e i bindur." [Sebe' 9], ose: "Në krijimin e qiejve dhe të tokës dhe në ndryshimin e natës e të ditës ka argumente të qarta për ata që kanë mend." [Al Imran 190]. Ka argumente për ata që janë të ditur e të mençur. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë: " ... ka fakte për njerëzit që i frikësohen *(Allahut)*." Pra, për ata që janë të pajisur me *takua*. Ata i frikësohen zemërimit dhe ndëshkimit të Allahut.

Ajetet 7 - 8

7. Ata të cilët nuk e shpresojnë takimin Tonë, që janë të kënaqur me jetën e kësaj bote dhe kanë gjetur prehje në të, si dhe ata që janë indiferentë ndaj argumenteve tona -

8. vendi i tyre është Zjarri për shkak të veprave që kanë bërë.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata të cilët nuk e shpresojnë takimin Tonë, që janë të kënaqur me jetën e kësaj bote dhe kanë gjetur prehje në të, si dhe ata që janë indiferentë ndaj argumenteve tona - Allahu i Lartësuar na njofton rreth gjendjes së njerëzve të dëshpëruar dhe të humbur, të cilët e mohojnë vërtetësinë e takimit me Atë në Ditën e Kijametit. Ata nuk shpresojnë se do të takohen me Krijuesin e tyre. Ata janë kënaqur me jetën e kësaj bote dhe shpirtrat e tyre kanë gjetur

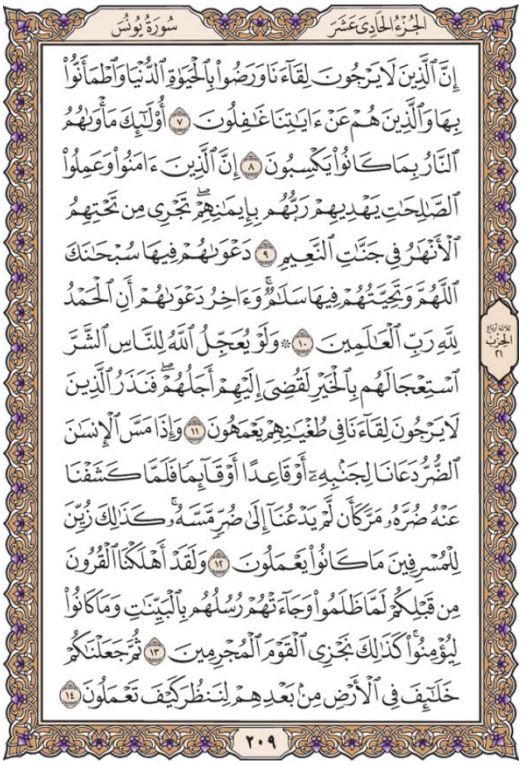
الجزء الحادي عشر سورة يونس
إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا وَرَضُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَٱطْمَأَنُّوا۟ بِهَا وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنْ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ ۝٧ أُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ۝٨ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم بِإِيمَٰنِهِمْ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ۝٩ دَعْوَىٰهُمْ فِيهَا سُبْحَٰنَكَ ٱللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ ۚ وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝١٠ وَلَوْ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ ٱسْتِعْجَالَهُم بِٱلْخَيْرِ لَقُضِىَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ ۖ فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ۝١١ وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ٱلضُّرُّ دَعَانَا لِجَنۢبِهِۦٓ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَآئِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُۥ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ۝١٢ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ۝١٣ ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ مِنۢ بَعْدِهِمْ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ۝١٤
٢٠٩

prehje me të. Në shpjegim të këtij ajeti, Haseni ka thënë: "Betohem në Allah, se atyre nuk iu zbukurohet jeta e kësaj bote dhe nuk zë vend të madh në shpirtrat e tyre, veçse pasi kënaqen gjatë dhe gjejnë prehje në të, duke rënë në pakujdesi dhe duke mos njohur shenjat e Allahut të Lartësuar të shfaqura në krijimin e Tij. Kështu, ata janë të pavëmendshëm ndaj këtyre shenjave në krijimin e Zotit dhe nuk meditojnë aspak në to dhe se si ato tregojnë madhështinë, pushtetin dhe urtësinë e Allahut. Gjithashtu, ata janë të pavëmendshëm ndaj ajeteve të Allahut, të sjella në Sheriatin e Tij. Kështu, ata nuk iu binden urdhëresave dhe nuk iu largohen ndalesave të Allahut. Ata nuk qëndrojnë brenda kufijve të Tij. Për këtë, ata meritojnë që vendi i tyre të jetë Zjarri, si shpërblim i drejtë, që ata e meritojnë prej veprimeve që bëjnë në jetën e kësaj bote. Përveç kësaj, ata e mohojnë Allahun e Lartësuar, refuzojnë Profetin e Tij dhe nuk besojnë ahiretin, pra, jetën e përjetshme:

- vendi i tyre është Zjarri për shkak të veprave që kanë bërë.

Ajetet 9 - 10

9. Ndërsa ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira - ata i udhëzon Zoti i tyre me besimin e tyre. Pranë tyre rrjedhin lumenj në Xhenetin e mirësive.

10. Lutja e tyre atje do të jetë: "I dëlirë je, o Allah!" Përshëndetja e tyre është: "Selam!" Ndërsa lutja e tyre e fundit është: "Të gjitha lavdërimet i qofshin vetëm Allahut, Zotit të botëve!"

Shpjegimi i ajeteve

- Ndërsa ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira - ata i udhëzon Zoti i tyre me besimin e tyre. - Në këto ajete, Allahu i Lartësuar përshkruan gjendjen e fatbardhëve, të lumturve, të shpëtuarve. Ata besojnë Allahun dhe vërtetësinë e të dërguarve të Tij. Ata zbatojnë urdhëresat e Allahut dhe bëjnë vepra të mira. Allahu i Madhëruar do t'i udhëzojë ata përmes besimit të shprehur me punë. Mendo me kujdes në fjalën e Allahut të Lartësuar: "...ata i udhëzon Zoti i tyre me besimin e tyre." Kështu, "me besimin e tyre", do të thotë: për shkak të imanit të tyre në këtë jetë, Allahu i Madhëruar do t'i udhëzojë ata Ditën e Gjykimit që të ecin mbi *Sirat el Mustekim* (Rrugën e Drejtë), derisa ta kalojnë atë, e kështu të shpëtojnë dhe të mbërrijnë në Xhenet. Gjithashtu, ka mundësi që kuptimi të jetë: Pikërisht besimi i tyre tek Allahu do t'u shërbejë si ndihmues për të vazhduar në rrugën e drejtë. Duke shpjeguar këtë ajet, Muxhahidi thotë: "Besimi i tyre do të bëhet dritë e udhërrëfyes për ta, nëpërmjet të cilit ata do të ecin në rrugën e drejtë, në këtë jetë." Për shpjegimin e këtij ajeti, Ibn Xhurejxhi ka thënë: "Veprat e mira që ka bërë besimtari, në emër të besimit të vërtetë në jetën e kësaj dynjaje, do t'i paraqiten atij në formën më të bukur, më të hijshme dhe me aromën më të këndshme, kur ai të ngrihet nga varri në Ditën e Gjykimit. Kjo vepër e mirë do ta ngushëllojë autorin e saj, do ta përgëzojë atë vetëm me mirësi dhe ai do të pyesë: "Kush je ti?" Ai do t'i thotë: "Unë jam puna jote." E kështu atij do t'i jepet një dritë, që do të

vezullojë përpara tij, derisa ai të hyjë në Xhenet. Pikërisht për këtë flet fjala e Allahut: "... ata i udhëzon Zoti i tyre me besimin e tyre." Ndërsa mohuesit do t'i paraqitet puna e tij në formën më të shëmtuar e me aromën më të keqe. Ajo do t'i ngjitet nga pas autorit të saj dhe do të polemizojë me të, derisa ta flakë në zjarr.

- Pranë tyre rrjedhin lumenj në Xhenetin e mirësive. Lutja e tyre atje do të jetë: "I dëlirë je, o Allah!" - Kjo është gjendja e banorëve të Xhenetit. Sufjan el Theuriu ka thënë: Kur dikush nga ata dëshiron të lutet për diçka, thotë: "*Subĥâneke Allahumme*!" (I dëlirë je, o Allah!).

- Përshëndetja e tyre është: "*Selam*!" - Kjo ngjan me ajetin tjetër: "*'Selam'* është fjala që do t'u thotë (atyre) Zoti Mëshirëplotë." [Ja Sin 58]. Ose: "Ditën kur ta takojnë Atë *(Allahun)*, përshëndetja e tyre do të jetë "*Selam*!" Ai ka përgatitur për ta një shpërblim bujar." [Ahzab 44]. Ose: "Atje nuk dëgjojnë fjalë të kota e as fjalë gjynahesh. Por vetëm fjalë të mira, selam pas selami." [Uakia 25, 26], ose: "*(Për ta janë përgatitur)* Xhenetet e Adnit, ku do të hyjnë ata dhe prindërit, gratë dhe fëmijët e tyre, të cilët kanë qenë vepërmirë. Melekët do t'i vizitojnë ata, duke u hyrë nga çdo portë: "*Selamun alejkum*! Me durimin tuaj gjetët shpëtimin. Sa e mirë është Shtëpia e tyre e përjetshme!"" [Ra'd 23, 24].

- Ndërsa lutja e tyre e fundit është: "Të gjitha lavdërimet i qofshin vetëm Allahut, Zotit të botëve!" - Ky është argument i qartë, që tregon se Allahu i Lartësuar është i Lavdëruari përgjithmonë. Ai është i vetmi i Adhuruar përjetësisht. Për këtë arsye, Ai e ka lavdëruar Veten që në fillim të krijimit dhe gjatë vazhdimësisë së këtij krijimi. Po kështu, Ai e ka lavdëruar Veten në fillim të Librit të Tij, Kur'anit, dhe në fillim të Shpalljes. Gjithashtu, Ai ka thënë se Ai është i Lavdëruar në dynja dhe ahiret dhe në të gjitha gjendjet. [125] Për këtë arsye, në një hadith thuhet: 1449. "Banorëve të Xhenetit do t'u inspirohet *tesbihu* (*subĥânallâh*) dhe *tahmidi* (*El ĥamdu lilâh*), ashtu sikurse u inspirohet frymëmarrja." Nuk ka të adhuruar përveç Tij dhe nuk ka Zot, Kujdestar, Krijues dhe rregullues të çështjeve të krijesave veç Tij.

Ajeti 11

11. Sikur Allahu t'ua shpejtonte njerëzve pranimin e kërkesës për të keqen, ashtu siç pranon shpejtimin e kërkesës për të mirën, atyre do t'u përfundonte afati. Por ata që nuk janë të bindur për takimin Tonë, Ne i lëmë të enden në shfrenimin e tyre.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon për kujdesin, butësinë dhe mëshirën e Tij të pashembullt me robërit e Tij. Kështu, Ai nuk u përgjigjet lutjeve ose mallkimeve, që ata bëjnë kundra vetes, pasurisë ose fëmijëve të tyre në momentet e zemërimit, kur nuk mendojnë me qetësi. Ai e di mirë se ato janë fjalë që lëshohen pa qëllim dhe, për këtë arsye, Ai nuk i përmbush lutjet e tyre, prej butësisë dhe mëshirës së Tij të madhe. Ndryshe ndodh kur ata luten për mirë për veten, fëmijët dhe pasurinë e tyre, që Allahu t'u dhurojë bekim e mirësi në to, t'ua shtojë e ruajë nga çdo e keqe. Për këtë arsye, i Lartësuari thotë: "Sikur Allahu t'ua shpejtonte njerëzve pranimin e kërkesës për të keqen, ashtu siç pranon shpejtimin e kërkesës për të mirën, atyre do t'u përfundonte afati." Pra, ata do të shkatërroheshin. Sidoqoftë, njeriu duhet të jetë i kujdesshëm dhe nuk duhet të shtojë e teprojë me të tilla mallkime e lutje kundër vetes, sikurse vjen në hadithin që e sjell Bezzari nga Xhabiri, se Profeti i Allahut ka thënë: 1450. "Mos u lutni kundër vetes tuaj, mos u lutni kundër fëmijëve tuaj, mos u lutni kundër pasurive tuaja; se mund të ndodhë të takoni çastin kur Allahu i përgjigjet lutjeve, dhe atëherë Ai do t'iu përgjigjet lutjeve tuaja." Kjo ngjan me ajetin kuranor: "Njeriu lutet për keq, ashtu sikurse lutet për mirë. Njeriu është, vërtet i ngutshëm." [Isra 11].

Ajeti 12

12. E, kur njeriut i bie një e keqe, ai na lutet, qoftë shtrirë, ulur ose në këmbë e, kur Ne ia largojmë të keqen atij, ai vazhdon sikur të mos na ishte lutur fare për të keqen që e kishte goditur. Kështu, keqbërësve u duket e mirë ajo që veprojnë.

Shpjegimi i ajetit

- E, kur njeriut i bie një e keqe, ai na lutet, qoftë shtrirë, ulur ose në këmbë e, kur Ne ia largojmë të keqen atij, ai vazhdon sikur të mos na ishte lutur fare për të keqen që e kishte goditur. - Allahu i Lartësuar na njofton për dobësinë e njeriut dhe panikun që e kaplon atë, kur e godet një sprovë. Kjo ngjan me ajetin kuranor: "Kur Ne e begatojmë njeriun, ai nuk falënderon, por kthen shpinën. Por, kur e godet e keqja, ai përulet dhe lutet shumë." [Fusilet 51]. Kur rëndohet nga vështirësitë, atë e pushton ankthi e paniku dhe nuk rresht së luturi Allahun, që t'ia largojë ato. Megjithatë, kur Allahu ia largon të keqen "...ai vazhdon sikur të mos na ishte lutur fare për të keqen që e kishte goditur." Ose sikur ajo e keqe të mos kishte ekzistuar kurrë. Në vijim, Allahu i Lartësuar qorton ata të cilët e kanë bërë këtë sjellje si cilësi të tyre të pandashme. Ai thotë:

- Kështu, keqbërësve u duket e mirë ajo që veprojnë. - Ndërsa ata që u udhëzuan dhe gjetën rrugën e drejtë, ata përjashtohen nga ky gjykim. Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "Kur Ne i japim mundësi njeriut të shijojë mëshirën Tonë, e pastaj ia heqim atë, ai bëhet shpresëhumbur dhe mohues. Por kur Ne i dhurojmë atij të mira, pasi një e keqe e ka goditur, ai thotë: "Kaluan të këqijat prej meje!". Vërtet, ai gëzohet tej mase dhe bëhet mendjemadh. Nuk bëjnë kështu ata të cilët kanë durim dhe bëjnë vepra të mira. Për ta do të ketë falje dhe shpërblim të madh." [Hud 9 - 11]. Siç thuhet në hadithin e saktë, ku Profeti ka thënë: "Çudi me çështjen e besimtarit! Çdo gjë që Allahu i cakton, është mirësi për të. Nëse e godet një fatkeqësi, ai bën durim, dhe kjo është mirësi për të. Nëse i vjen një e mirë, ai tregon mirënjohje, dhe kjo është mirësi për të. Kjo ndodh veçse për besimtarin.". [Muslimi].

Ajetet 13 - 14

13. Ne kemi shkatërruar shumë breza para jush, kur ata bënin padrejtësi. Edhe pse të dërguarit u erdhën me argumente të qarta, ata nuk besonin. Kështu i dënojmë Ne popujt që bëjnë padrejtësi.

14. Pastaj Ne ju bëmë ju, pas atyre, zëvendësues në Tokë, për të parë se si do të veproni.

Shpjegimi i ajeteve

- Ne kemi shkatërruar shumë breza para jush, kur ata bënin padrejtësi. Edhe pse të dërguarit u erdhën me argumente të qarta, ata nuk besonin. Kështu i dënojmë Ne popujt që bëjnë padrejtësi. - Allahu i Lartësuar tregon e çfarë ndodhi me brezat e shkuar, të cilët refuzuan profetët dhe mesazhin që ata sillnin prej Tij. Ata nuk i pranonin faktet e qarta.

- Pastaj Ne ju bëmë ju, pas atyre, zëvendësues në Tokë, për të parë se si do të veproni. - Kështu, Allahu i Lartësuar i zhduku ata dhe solli pas tyre popuj të tjerë, të cilëve u dërgoi profetë, që t'u vinte në provë bindjen ndaj Tij dhe pasimin e rrugës së profetëve. Në *Sahih*-un e Muslimit është hadithi nga Ebu Nedrate, i cili përcjell nga Ebu Seidi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1451. "Dynjaja është e ëmbël dhe e stolisur. Allahu ju ka vendosur si trashëgimtarë (të njëri-tjetrit) në të dhe do të shohë se si do të punoni. Ruajuni nga dynjaja dhe ruajuni nga gratë (e sprova e tyre)! Me të vërtetë, e para fitne mes bijve të Izraelit ishte prej grave."

Ajetet 15 - 16

15. Kur u lexohen ajetet Tona të qarta, ata që nuk besojnë në takimin Tonë *(ringjalljen),* **thonë: "Sillna një Kur'an tjetër, ose ndryshoje këtë!". Thuaj: "Mua nuk më takon që ta ndryshoj atë nga mendja ime. Unë pasoj veçse atë që më shpallet. Unë i frikësohem dënimit të një dite të madhe, nëse kundërshtoj Zotin tim.**

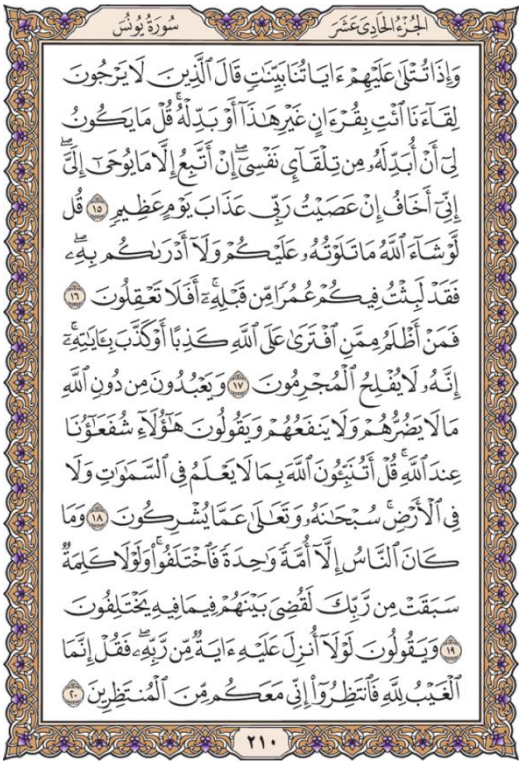
الجزء الحادي عشر سورة يونس
وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
لِقَآءَنَا ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ ۚ قُلْ مَا يَكُونُ
لِىٓ أَنْ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِىٓ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۖ
إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ قُل
لَّوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ ۖ
فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِۦٓ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾
فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۚ
إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٧﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ
مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا
عِندَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا
فِى ٱلْأَرْضِ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ وَمَا
كَانَ ٱلنَّاسُ إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَٱخْتَلَفُوا۟ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
﴿١٩﴾ وَيَقُولُونَ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ فَقُلْ إِنَّمَا
ٱلْغَيْبُ لِلَّهِ فَٱنتَظِرُوٓا۟ ۖ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾
٢١٠

16. Thuaj: "Sikur të kishte dashur Allahu, unë nuk do t'ua kisha lexuar juve atë *(Kur'anin),* **e as nuk do të kishit mësuar gjë për të. Unë kam jetuar një periudhë** *(të gjatë)* **në mesin tuaj para tij. A nuk mendoni?"**

Shpjegimi i ajeteve

- Kur u lexohen ajetet Tona të qarta, ata që nuk besojnë në takimin Tonë *(ringjalljen),* **thonë: "Sillna një Kur'an tjetër, ose ndryshoje këtë!".** - Allahu i Lartësuar na tregon për kryeneçësinë dhe inatin e idhujtarëve kurejshë, të cilët refuzonin me forcë të besonin Allahun me korrektësi dhe i kthenin shpinën mesazhit të Tij. Kur Profeti i Allahut u lexonte argumentet e qarta të Shpalljes, ata thoshin: "Sillna një Kur'an tjetër, ose ndryshoje këtë! Na sill një libër ndryshe nga ky Kur'an, ose ndryshoje formulimin e tij." Por Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij dhe i thotë:

- Thuaj: "Mua nuk më takon që ta ndryshoj atë nga mendja ime. - Nuk më takon mua diçka e tillë. Unë jam thjesht e vetëm një i dërguar, që kumton atë që i shpallet nga Allahu.

- Unë pasoj veçse atë që më shpallet. Unë i frikësohem dënimit të një dite të madhe, nëse kundërshtoj Zotin tim. - Më pas, duke argumentuar për saktësinë dhe vërtetësinë e Shpalljes, thotë:

- Thuaj: "Sikur të kishte dashur Allahu, unë nuk do t'ua kisha lexuar juve atë *(Kur'anin),* **e as nuk do të kishit mësuar gjë për të.** - Këtë Shpallje jua solla veçse me lejen dhe vullnetin e Allahut. Një provë që nuk e kam trilluar unë atë është edhe fakti që ju nuk mund ta kundërshtoni atë apo të sillni diçka të ngjashme me të. Asnjë krijesë nuk mund ta bëjë këtë. Përveç kësaj, ju e nihni mirë sinqeritetin, vërtetësinë dhe besnikërinë time me ju. Unë jam rritur e kam jetuar një kohë të gjatë në mesin tuaj, derisa Allahu më dha Shpalljen dhe më bëri profet, dhe kurrë nuk keni patur dyshime për besnikërinë time:

- Unë kam jetuar një periudhë *(të gjatë)* **në mesin tuaj para tij. A nuk mendoni?"** - A nuk keni logjikë dhe arsye të mjaftueshme për të dalluar të vërtetën nga gënjeshtra?! Kur Herakli e pyeti Ebu Sufjanin, që në atë kohë ishte një ndër krerët e idhujtarëve mekas, rreth Profetit: "A e keni akuzuar ndonjëherë për gënjeshtër e mashtrime mes jush, para së të thotë këtë që thotë (se është Profet nga Zoti)?" Ebu Sufjani iu përgjigj: "Jo." Atëherë, Herakli tha: "Unë e di mirë se dikush që nuk gënjen njerëzit, nuk mund të gënjejë kurrë në lidhje me Zotin."

Ajeti 17

17. E ku ka më mizor se ai që shpif ndaj Allahut gënjeshtra, ose që mohon argumentet e Tij? Keqbërësit nuk mund të shpëtojnë kurrë.

Shpjegimi i ajetit

- E ku ka më mizor se ai që shpif ndaj Allahut gënjeshtra, ose që mohon argumentet e Tij? - Allahu i Lartësuar thotë se nuk ka njeri më të padrejtë e keqbërës, sesa ai që shpif ndaj Tij, duke pretenduar se Allahu e ka dërguar si profet,

kur, në të vërtetë, nuk e ka dërguar. Njerëz të tillë mund të dallohen lehtësisht edhe nga më mendjemangëtit. E si mund të thotë diçka të tillë një profet i vërtetë i Zotit?! Nëse një njeri vjen me një pohim të tillë për veten e vet, patjetër dhe në mënyrë të pashmangshme, Allahu i Lartësuar, i Gjithëditur dhe i Urtë do të sillte argumente të qarta e bindëse, që të dëshmonin vërtetësinë ose gënjeshtrën e pretenduesit; argumente që do të ishin më të qarta e të dukshme se drita e diellit. Kështu, për shembull, nëse bën një krahasim mes Muhamedit dhe Musejleme Mashtruesit, do ta shohësh se ndryshimi mes të dyve është si shkëlqimi i diellit të mëngjesit me errësirën e natës. Atij që ka logjikë dhe arsye të shëndetshme i mjafton për të gjykuar për ta veçse nga fjalët, veprat e morali i secilit prej tyre. Çdokush do të kuptonte besnikërinë e moralin e lartë të Muhamedit dhe trillimet qesharake të Musejleme Mashtruesit, ose Sexhahit ose Esued el Anesiut (tre profetë të rremë, që u shfaqën pas Muhamedit). Abdullah Ibn Selami tregon: "Kur Profeti i Allahut erdhi në Medinë, njerëzit (pra, jehudët e fisit të tij) ikën, për t'iu shmangur takimit me të. Edhe unë isha ndër ata që iu shmangën. Megjithatë, kur pashë fytyrën e tij, kuptova se ajo nuk ishte fytyra e një njeriu mashtrues. E para fjalë që dëgjova prej tij ishte: 1452. "O njerëz! Përhapni *selamin* mes jush, jepni ushqim (atyre që nuk kanë), ruani lidhjet farefisnore, faluni natën kur njerëzit janë në gjumë, në mënyrë që të hyni në Xhenetin e Zotit tuaj me paqe." Hasan Ibn Thabiti ka thënë: "*Sikur asnjë argument tjetër të mos ekzistonte, vetë natyrshmëria e tij e mirë dhe e pastër do të të fliste qartë.*" Ndërsa të flasësh për Musejleme Mashtruesin, mjafton të kujtosh se gjithkush që e pa, - prej atyre që kishin sy dhe mend në kokë, - arriti ta njihte mirë, nëpërmjet fjalëve të tij gjysmake, pa pikën e urtësisë e hijeshisë, veprave të tij që ishin të ulëta e të shëmtuara dhe nëpërmjet "kuranit" të tij, - siç e quante ai, - për shkak të të cilit, ai do të dënohet përjetësisht në zjarrin e Xhehenemit, ditën e dëshpërimit, poshtërimit dhe humbjes së madhe. Medito pak mbi fjalën madhështore të Allahut të Lavdëruar në Kur'an: "Allahu është Një! Nuk ka të adhuruar tjetër *(me meritë)* përveç Tij. Ai është *(El Hajjun*) i Gjallë dhe *(El Kajûm)* i Përjetshëm. Atë nuk e kap dremitja dhe as gjumi. Vetëm e Tij është gjithçka, në qiej dhe në tokë. Askush nuk mund të ndërmjetësojë tek Ai, përveçse me lejen e Tij. Ai e di të tashmen dhe të ardhmen. Të tjerët dinë vetëm aq sa Ai ka dëshiruar t'u mësojë, nga ajo që Ai di. Froni *(Kursijj-i)* i Tij përfshin qiejt dhe tokën dhe Atë nuk e lodh përkujdesi për të dyja. Ai është i Larti, i Madhi." [Bekare 255]. Pastaj shih dhe analizo fjalët e Musejlemes, - Allahu e shëmtoftë dhe e mallkoftë! - kur thoshte: "*O ti bretkosë, bijë e dy bretkosave! Bëj kuak-kuak, ashtu si di ti, pa e turbulluar ujin e pa e ndaluar atë që do të pijë ujë.*" Ose: "*Elefanti. E ku e di ti se ç'është elefanti? Ai ka një feçkë të gjatë.*" Ose: "*Betohem në ato që zënë brumin për bukë dhe në ato që e pjekin bukën....*" e shumë e shumë kotësira dhe fjalë qesharake, të cilat edhe fëmijët do t'i thoshin veçse për t'u tallur e qeshur. Kur disa njerëz nga populli i Musejlemes i lexuan Ebu Bekrit vargje si këto që përmendëm, ai u tha: "O mjeranë! Po çfarë i bëri trurit tuaj ai, që dëgjoni e besoni të tilla idiotësira?! Vallahi, fjalë të tilla nuk mund të jenë kurrsesi Shpallje hyjnore." Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë: "...E kush është më i padrejtë se ai që trillon gënjeshtra ndaj Allahut për t'i devijuar njerëzit nga padija e tyre? Pa dyshim, Allahu nuk i udhëzon keqbërësit." [En'am 144]. Ndërsa në këtë ajet thotë: "E ku ka më mizor se ai që shpif ndaj Allahut gënjeshtra, ose që mohon argumentet e Tij?"

- Keqbërësit nuk mund të shpëtojnë kurrë. - Po kështu do të ndodhë edhe me ata të cilët iu kundërvihen Shpalljeve që profetët sollën prej Zotit dhe që iu bë e qartë e vërteta, aq sa të mos kenë asnjë justifikim

tek Zoti. Këta janë njerëzit më të padrejtë dhe keqbërës, sikurse thuhet në një hadith: 1453. "Njerëzit më kryeneçë e keqbërës janë ata që kanë vrarë profetë ose të cilët i ka vrarë ndonjë profet."

Ajetet 18 - 19

18. Ata adhurojnë veç Allahut atë që nuk mund t'i dëmtojë e as nuk mund t'u sjellë dobi dhe thonë: "Këta janë ndërmjetësuesit tanë tek Allahu." Thuaj: "Vallë ju do ta informoni Allahun për diçka që nuk e ditka, në qiej dhe në Tokë?!" I lavdëruar dhe i lartësuar qoftë Ai mbi gjithçka që ata adhurojnë veç Tij!

19. Njerëzit kanë qenë veçse të një feje, por u përçanë. E, sikur të mos ishte caktimi i hershëm nga Zoti yt, çështja e tyre do të përfundonte për çdo gjë që ata kishin kundërshtime.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata adhurojnë veç Allahut atë që nuk mund t'i dëmtojë e as nuk mund t'u sjellë dobi dhe thonë: "Këta janë ndërmjetësuesit tanë tek Allahu." - Allahu i Lartësuar i qorton dhe kërcënon idhujtarët, të cilët adhurojnë zota të tjerë së bashku me Atë, duke menduar se idhujt do t'u sjellin ndonjë dobi dhe do të mund të ndërmjetësojnë tek Allahu i Lartësuar për adhuruesit e tyre. Kështu, Allahu i Lartësuar njofton se ata janë sende, që nuk mund të sjellin as dëm e as dobi dhe nuk zotërojnë aspak pushtet dhe asnjë mundësi për të bërë dobi apo dëm në gjithësi. Asnjë qëllim i adhuruesve të tyre nuk ka për t'u realizuar.

- Thuaj: "Vallë ju do ta informoni Allahun për diçka që nuk e ditka, në qiej dhe në Tokë?!" - Mos, vallë, po i tregoni Allahut diçka, në qiell dhe në Tokë, që Ai nuk e di. Në vijim, Allahu i Lartësuar e dëlirëson Veten e Tij nga idhujtaria e tyre. Ai thotë:

- I lavdëruar dhe i lartësuar qoftë Ai mbi gjithçka që ata adhurojnë veç Tij! - Më pas, Allahu i Lartësuar na njofton se idhujtaria është diçka e futur ndër njerëz, pasi nuk kishte ekzistuar kurrë më parë.

- Njerëzit kanë qenë veçse të një feje, por u përçanë. - Ai na njofton se të gjithë njerëzit ishin në fillim në një fe dhe besim, i cili ishte Islami, pra, besimi i një Zoti të vetëm dhe të pashoq. Ibn Abasi thotë: "Mes Ademit dhe Nuhut kaluan 10 shekuj, 10 breza, të gjithë në Islam. Më pas u shfaq kundërshtimi dhe përçarja mes njerëzve, kur ata filluan të adhuronin putat dhe idhujt. Kështu, Allahu i Lartësuar dërgoi profetët me mrekullitë dhe shenjat e Tij, me argumente të qarta dhe fakte të pakundërshtueshme. Allahu i Lartësuar thotë: "… me qëllim që jobesimtarët të mund ta dinin se kanë mohuar pasi e vërteta iu bë e qartë, ndërsa besimtarët të mund të vazhdonin të besojnë pasi e vërteta u bë e qartë. Allahu dëgjon dhe di gjithçka." [Enfal 42]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- E, sikur të mos ishte caktimi i hershëm nga Zoti yt, çështja e tyre do të përfundonte për çdo gjë që ata kishin kundërshtime. - Allahu i Lartësuar përcaktoi me urtësinë e Tij që nuk do të ndëshkojë asnjë njeri, pa i sjellë argumente të qarta, që nuk lënë vend për asnjë justifikim. Gjithashtu, Ai përcaktoi që afati i krijesave të jetë i caktuar. Sikur të mos ishin këto dy përcaktime të Allahut të Lartësuar, pra, fakti që Ai ndëshkon veçse pasi dërgon argumente dhe fakti që ka caktuar për krijesat një afat jetese, do të kishte marrë fund çështja e tyre në lidhje me kundërshtitë, dhe kështu besimtarët do të lumturoheshin dhe mohuesit do të dëshpëroheshin dhe do të ndëshkoheshin menjëherë.

Ajeti 20

20. Dhe ata thonë: "Përse nuk i vjen atij *(Muhamedit)* **ndonjë shenjë nga Zoti i tij?". Por ti thuaj: "E fshehta i takon vetëm Allahut. Prandaj, ju prisni, sepse edhe unë po pres së bashku me ju!"**

Shpjegimi i ajetit

- Dhe ata thonë: "Përse nuk i vjen atij *(Muhamedit)* **ndonjë shenjë nga Zoti i tij?".** - Jobesimtarët, të cilët e mohonin

vërtetësinë e Muhamedit ﷺ dhe faktin se ai ishte i dërguari besnik i Zotit, thoshin: "Përse nuk i vjen atij *(Muhamedit)* ndonjë shenjë nga Zoti i tij?! Për shembull, t'ua kthente malin në flori ose të largonte malet e Mekës dhe, në vend të tyre, të sillte kopshte të lulëzuara me lumenj, ose gjëra të tjera të jashtëzakonshme, nga ato që vetëm Allahu ka mundësi që t'i kryejë, sepse Allahu është i plotpushtetshëm për gjithçka. Por ata të mjerë harronin se Allahu i Lartësuar është gjithashtu i Urtë në veprat dhe fjalët e Tij. Kjo kërkesë e mohuesve ngjan me atë që Allahu i Lartësuar ka treguar në një ajet tjetër: "Ata thonë, gjithashtu: "Ç'është ky i dërguar, i cili ha ushqim dhe ecën nëpër tregje?! Përse nuk i është dërguar atij një melek dhe të bëhet me të paralajmërues?! Ose, përse nuk i është zbritur një thesar, ose përse nuk ka një kopsht për t'u kënaqur me të?! Të ligjtë thonë: "Ju, vërtet po pasoni një njeri të magjepsur. Shiko çfarë shembujsh sjellin për ty! Por *(me këtë)* ata humbën *(shumë larg)* dhe ata kurrë nuk mund ta gjejnë rrugën e drejtë. I lartësuar qoftë Ai, i cili po të dëshironte mund të të jepte ty mirësi më të mëdha nga ç'thonë ata - kopshte në të cilat rrjedhin lumenj; Ai mund të të dhuronte edhe kështjella të shumta *(e madhështore)*." [Furkan7 - 10]. Ose: "Ne u sqaruam njerëzve në këtë Kur'an shembuj të çdo lloji, por shumica e njerëzve zgjedhin veçse mohimin. Ata thanë: "Ne nuk do të të besojmë ty, derisa të na nxjerrësh burime prej tokës; Ose të kesh kopshte me hurma e me rrush, e të bësh që mes e tyre të rrjedhin vazhdimisht lumenj; Ose, ashtu sikurse mëton ti *(se do të na dënojë Zoti)*, le të bjerë mbi ne qielli copa-copa; ose derisa të na sjellësh Allahun dhe melekët pranë nesh *(t'i shohim haptazi)*; Ose të kesh një shtëpi prej ari, ose të ngjitesh lart në qiell. Madje, edhe sikur të ngjitesh lart në qiell, ne nuk do të të besojmë, derisa të na sjellësh një libër që ta lexojmë." Thuaj: "I madhëruar qoftë Allahu!" A mos jam unë tjetër, përveçse një njeri profet?" Njerëzit nuk i pengoi asgjë që të besojnë, kur u erdhi Shpallja, por ata thoshin: "A thua Allahu e dërgoi njeriun si profet?!" [Isra 89 - 94]. Por i Lartësuari thotë: "Ne nuk na pengon asgjë që t'ju sjellim Shenja, por popujt e parë i mohuan ato...." Kështu, Allahu i Lartësuar tregon se rregulli që Ai ka vendosur në krijesat e Tij është i pandryshueshëm. Sipas këtij rregulli, nëse Allahu i Lartësuar ua sjell njerëzve shenjat që ata kërkojnë dhe ata sërish nuk besojnë, atëherë ndëshkimi për ta do të jetë i menjëhershëm. Për këtë arsye, kur Profetit të Allahut iu dha të zgjidhte: ose t'ua plotësonte atë që kërkonin dhe, nëse ata sërish nuk besonin, të ndëshkoheshin menjëherë, ose t'u lihej afat, ai zgjodhi afatizimin e tyre. Në këtë mënyrë, Profeti ﷺ u tregua i butë, i dhembshur, i dashur e i mëshirshëm me ta, si shumë herë të tjera. Profeti ﷺ ishte gjithmonë i mëshirshëm, i dashur dhe i dhembshur me umetin e tij. Duke e mësuar Profetin e Tij, Allahu i Lartësuar e udhëzon në përgjigjen që duhet t'i jepte popullit të tij:

- Por ti thuaju: "E fshehta i takon vetëm Allahut. - E gjithë çështja është në dorë të Allahut. Ai është i vetmi që i di përfundimin e çështjeve dhe urtësinë e çdo gjëje.

- Prandaj, ju prisni, sepse edhe unë po pres së bashku me ju! - Prisni që Allahu i Lartësuar të gjykojë me drejtësinë e diturinë e Tij të plotë mes meje dhe jush. Këto ishin fjalët që u tha Profeti ﷺ por ata patën dëshmuar shenja edhe më të mëdha se këto që kërkuan dhe që u shprehën në këtë ajet. Profeti ﷺ u solli atyre si mrekulli e shenjë të jashtëzakonshme ndarjen e hënës në dy pjesë. Ai tregoi me gisht hënën, me kërkesë e në prani të tyre, një natë kur ajo ishte e plotë, dhe ajo u nda në dy pjesë. Një pjesë e saj qëndronte nga pas malit dhe pjesa tjetër përpara tij. Kjo mrekulli sigurisht që ishte shumë më e madhe se kërkesat e tyre. Nëse Allahu i Lartësuar do të shihte tek ata qoftë edhe dëshirën më të vogël apo motivin më të vogël për të gjetur udhëzimin në rrugën e drejtë, sigurisht që do t'ua jepte dhe do t'u përgjigjej kërkesave të tyre. Por Allahu e

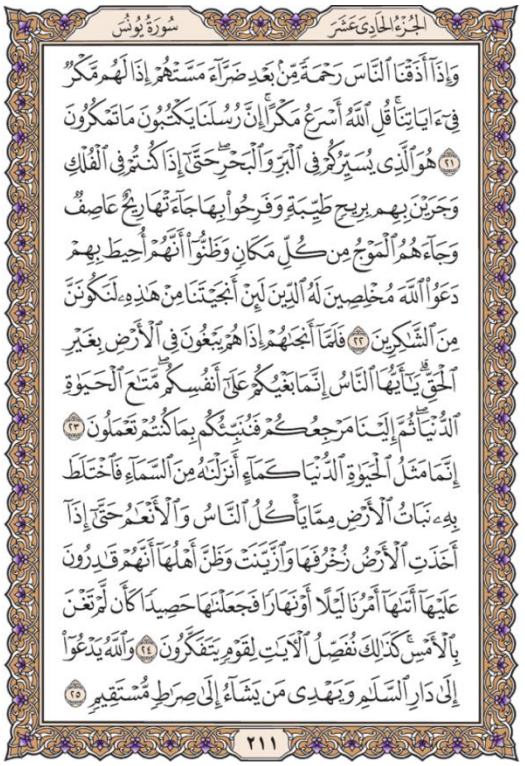
الجزء الحادي عشر سورة يونس

وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً مِّنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ
فِىٓ ءَايَاتِنَا ۚ قُلِ ٱللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا ۚ إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ
﴿٢١﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُسَيِّرُكُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمْ فِى ٱلْفُلْكِ
وَجَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا۟ بِهَا جَآءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ
وَجَآءَهُمُ ٱلْمَوْجُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ
دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ لَئِنْ أَنجَيْتَنَا مِنْ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ
مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ
ٱلْحَقِّ ۗ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم ۖ مَّتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾
إِنَّمَا مَثَلُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ
بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلْأَنْعَٰمُ حَتَّىٰٓ إِذَآ
أَخَذَتِ ٱلْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَآ أَنَّهُمْ قَٰدِرُونَ
عَلَيْهَآ أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَٰهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ
بِٱلْأَمْسِ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟
إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ ۖ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾
٢١١

dinte mirë se ata i kërkonin shenjat thjesht si shprehje inati dhe si arsyetim për të mos besuar dhe për të vazhduar me kryeneçësinë e tyre. Për këtë arsye, Ai i la ata në dyshimin dhe paqartësinë e tyre. Allahu e dinte mirë se prej tyre nuk do të besonte askush. Allahu i Lavdëruar ka thënë: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd (për ndëshkim), ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha Shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97]. "Edhe sikur t'u dërgonim melekët, t'i bënim të vdekurit t'u flisnin atyre dhe t'i tubonim të gjitha gjërat para tyre, ata përsëri nuk do të besonin, nëse Allahu nuk do të donte. Por shumica e tyre nuk e dinë *(të vërtetën)*." [En'am 111], sepse ata janë kryeneçë e mëndjemëdhenj për të pranuar të vërtetën. Allahu i madhëruar ka thënë: "Edhe sikur Ne t'u hapnim atyre një derë në qiell, që ata të ngjiteshin vazhdimisht lart, ata do të thoshin: "Neve na kanë qenë bllokuar sytë, madje kemi qenë të magjepsur."." [Hixhr 14, 15], "Edhe sikur të shihnin ndonjë send duke rënë nga qielli, ata do të thoshin: "Është veç një grumbull resh." [Tur 44], "Edhe sikur të të zbrisnim një libër të shkruar në letër, e ata ta preknin atë me duart e tyre, mohuesit sërish do të thoshin: "Kjo nuk është gjë tjetër, por veçse një magji e qartë"." [En'am 7]. Qëllimet dhe motivet e të tillë njerëzve ishin shumë më të ulëta, sesa t'u përgjigjeshe kërkesave të tyre. Nuk ka asnjë lloj dobie që t'u përgjigjesh kërkesave të tyre. Ata janë njerëz që thjesht këmbëngulin në mosbesimin e tyre dhe në rrugën e keqe, që kanë zgjedhur për të jetuar në këtë dynja. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë: "Prandaj, ju prisni, sepse edhe unë po pres së bashku me ju!"

Ajetet 21 - 23

21. Ne i mëshirojmë njerëzit pas së keqes që i godet. Mirë po, ja, ata përsëri bëjnë kurthe kundër argumenteve Tona. Thuaj: "Allahu është më i shpejti në thurjen e planeve (kundër mohuesve)**". S'ka dyshim, të dërguarit Tanë** (melekët) **regjistrojnë gjithçka që thurni ju.**

22. Ai jua bëri të mundur udhëtimin në tokë e në det. Kur janë në anije, të cilat i lëviz era e lehtë, ata janë të lumtur me këtë; por, kur vjen ndonjë erë e fortë dhe ata përfshihen nga valët nga të gjitha anët, ata binden se janë të shkatërruar; prandaj e lusin Allahun me sinqeritet, duke iu përkushtuar vetëm Atij në fenë e Tij (duke thënë): **"Nëse na shpëton nga kjo gjendje, ne do të të jemi gjithnjë falënderues."**

23. Por, kur Ai i shpëton, ata përsëri i kalojnë kufijtë në tokë, pa asnjë të drejtë. O ju njerëz! Padrejtësia juaj është veçse kundër vetes suaj. Ky është veçse një përjetim i jetës së kësaj bote, pastaj kthimi juaj është te Ne. Ne do t'ju tregojmë gjithçka që keni bërë.

Shpjegimi i ajeteve

- Ne i mëshirojmë njerëzit pas së keqes që i godet. Mirë po, ja, ata përsëri bëjnë kurthe kundër argumenteve Tona. - Allahu i Lartësuar na njofton se, kur Ai ua

lehtëson njerëzve çështjet e tyre, pas belave dhe sprovave, ata i kundërvihen përsëri e ngrejnë kurthe kundër argumenteve të Allahut, duke u tallur me to. I Lartësuari thotë: "E, kur njeriut i bie një e keqe, ai na lutet, qoftë shtrirë, ulur ose në këmbë e, kur Ne ia largojmë të keqen atij, ai vazhdon sikur të mos na ishte lutur fare për të keqen që e kishte goditur. Kështu, keqbërësve u duket e mirë ajo që veprojnë.". [Junus 12]. Në hadith të saktë tregohet: "Na priu i Dërguari i Allahut a.s. në faljen e namazit të agimit në Hudejbije pas një nate me shi. Pasi mbaroi faljen e namazit, u kthye nga njerëzit dhe tha: "A e dini se çfarë ka shpallur Zoti juaj i Madhëruar?" Njerëzit i thanë: " Allahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më mirë." Ai ﷺ tha: "Allahu ka thënë: "Këtë mëngjes disa nga robët e Mi mbetën si besimtarë të vërtetë e të vendosur dhe disa u bënë mosbesimtarë; cilido që tha se shiu qe nga Mirësitë dhe Mëshira e Allahut për ne, ky është besimtari im dhe mohues i yjeve; dhe cilido që tha se shiu qe nga ky e ai yll, ky është mohuesi im dhe besimtar i yllit'." [Buhariu dhe Muslimi]

- Thuaj: "Allahu është më i shpejti në thurjen e planeve (kundër mohuesve)**".** - Ai i afatizon keqbërësit dhe i lë gradualisht të zhyten në dëshpërim, aq sa çdokush prej tyre mendon se kurrë nuk ka për t'u ndëshkuar dhe se ka ende kohë të mjaftueshme. Por Ai e rrëmben atë me një ndëshkim të befasishëm, ndërkohë që shkruajtësit e ndershëm i kanë mbajtur shënim të gjitha veprat e tij, që t'i nxjerrin para Allahut, i Cili është i gjithëditur për të fshehtën dhe të dukshmen.

- S'ka dyshim, të dërguarit Tanë (melekët) **regjistrojnë gjithçka që thurni ju.** - Atëherë, Ai do të shpërblejë gjithësecilin për çdo vepër të madhe e të vogël.

- Ai jua bëri të mundur udhëtimin në tokë e në det. - Duke ju ruajtur e kujdesur për ju.

- Kur janë në anije, të cilat i lëviz era e lehtë, ata janë të lumtur me këtë... - Gjatë lundrimeve të qeta, kur anijet lëvizin shtruar në det, ata udhëtojnë të kënaqur e të sigurt.

- por, kur vjen ndonjë erë e fortë dhe ata përfshihen nga valët nga të gjitha anët, ata binden se janë të shkatërruar; prandaj e lusin Allahun me sinqeritet, duke iu përkushtuar vetëm Atij në fenë e Tij (duke thënë): **"Nëse na shpëton nga kjo gjendje, ne do të të jemi gjithnjë falënderues."**- Kur valët e detit ngrihen lart mbi ta, ata harrojnë çdo putë e idhull, që u luteshin më parë dhe, në atë gjendje, i luten me sinqeritet, përulësi e përgjërim të madh veçse Allahut të Lartësuar, i Cili thotë në një ajet tjetër: "Kur gjendeni në rrezik në mes të detit, harrohen ata të cilëve ju u luteni zakonisht, përveç Atij *(Allahut)*. Por pasi Ai ju shpëton e ju nxjerr në tokë, ju sërish i ktheni shpinën. Njeriu është mohues i madh." [Isra 67]. Ndërsa në këtë ajet thotë: "... prandaj e lusin Allahun me sinqeritet, duke iu përkushtuar vetëm Atij në fenë e Tij (duke thënë): "Nëse na shpëton nga kjo gjendje, ne do të të jemi gjithnjë falënderues." Domethënë, nëse na shpëton nga kjo gjendje, ne, ashtu siç të lutemi e përgjërohemi duke të të adhuruar Ty si një e të vetëm në këtë gjendje, po ashtu do të të adhurojmë dhe lutemi Ty si një dhe i vetëm edhe kur të shpëtojmë.

- Por, kur Ai i shpëton, ata përsëri i kalojnë kufijtë në tokë, pa asnjë të drejtë. - Edhe kur i shpëton nga kjo gjendje e tmerrshme, ata përsëri i kthejnë shpinën dhe kalojnë çdo kufi në tokë. I Lavdëruari thotë: "... kur Ne ia largojmë të keqen atij, ai vazhdon sikur të mos na ishte lutur fare për të keqen që e kishte goditur. ..." [Junus 12].

- O ju njerëz! Padrejtësia juaj është veçse kundër vetes suaj. - Kjo padrejtësi do të rëndojë vetëm mbi ju, që nuk keni për të dëmtuar asnjë tjetër veç vetes suaj.

- Ky është veçse një përjetim i jetës së kësaj bote, pastaj kthimi juaj është te Ne. Ne do t'ju tregojmë gjithçka që keni bërë. - Ju do të përjetoni njëfarë kënaqësie të shkurtër në jetën e kësaj dynjaje të pavlerë dhe të përçmuar, pastaj të gjithë do

të ktheheni tek Zoti, i Cili do t'i shpërblejë të gjithë sipas veprave. Ai do t'ju njoftojë për çdo gjë që keni bërë dhe shpërblimin ka për tjua dhënë të plotë, aspak të cenuar. Kështu, çdokush që gjen mirësi, le të lavdërojë Allahun, ndërsa ai që gjen diçka tjetër, le të mos qortojë e fajësojë askënd tjetër, veç vetes së vet.

Ajetet 24 - 25

24. Jeta e kësaj bote ngjan me shiun që Ne e lëshojmë nga qielli, me anë të të cilit harlisen bimët e tokës, prej nga hanë njerëzit e kafshët, derisa Toka merr stolinë dhe zbukurohet, ndërsa banorët e saj mendojnë se e kanë në dorë. Por, kur asaj i vjen urdhri Ynë, natën ose ditën, Ne e bëjmë atë si të ishte korrur, sikur të mos kishte ekzistuar një ditë më parë. Kështu ua sqarojmë argumentet njerëzve që mendojnë.

25. Allahu fton për në Shtëpinë e Paqes (Xhenet) **dhe udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ai dëshiron.**

Shpjegimi i ajeteve

- Jeta e kësaj bote ngjan me shiun që Ne e lëshojmë nga qielli, me anë të të cilit harlisen bimët e tokës, prej nga hanë njerëzit e kafshët... - Allahu i Lartësuar na sjell një shembull për bukuritë e kësaj dynjaje, por edhe për shpejtësinë e fanitjes së tyre. Ato i ngjajnë bimës, që Allahu e nxjerr prej tokës nëpërmjet ujit, që e lëshon nga qielli. Nga bima, njerëzit hanë frytet e saj, por edhe kafshët hanë kashtën ose barin e njomë.

- derisa Toka merr stolinë – Merr bukurinë, që është e përkohshme, sepse do të zhduket një ditë.

- dhe zbukurohet - Pamja e saj bëhet mahnitëse, prej luleve të shumëllojshme.

- ndërsa banorët e saj mendojnë se e kanë në dorë. - Kur e shohin ata që e kanë mbjellë, mendojnë se e kanë në dorë tashmë edhe korrjen e vjeljen saj. Por ata i befason një fortunë shkatërrimtare, derisa shohin frytet e shkatërruara.

- Por, kur asaj i vjen urdhri Ynë, natën ose ditën, Ne e bëjmë atë si të ishte korrur ... - Ajo prishet në çast, pas gjelbërimit e lulëzimit mahnitës.

- sikur të mos kishte ekzistuar një ditë më parë. - Katadja shpjegon: "Domethënë, si të mos ishte pjekur e lulëzuar më parë, e sikur të mos kishte ekzistuar fare më parë." I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "... dhe u gdhinë në shtëpitë e tyre si kufoma, sikur të mos kishin jetuar kurrë në to. ..." [Hud 67, 68].

- Kështu ua sqarojmë argumentet njerëzve që mendojnë. - Kështu i qartësojmë Ne argumentet e faktet. Por cilët janë ata që marrin mësim prej tyre? Allahu thotë: "... njerëzve që mendojnë." Këta janë ata që marrin mësim nga të tillë shembuj dhe e kuptojnë mirë se kjo dynja do të largohet shumë shpejt, edhe pse ata janë të mahnitur pas saj. Të mençurit janë të bindur se kjo botë është me afat të përcaktuar dhe shumë shpejt do të vijë koha e ndarjes prej saj. Dynjaja largohet prej atyre që rendin pas saj, por u shkon nga pas atyre që i kthejnë shpinën, në kërkim të ahiretit. Edhe në ajete të tjera, Allahu i madhëruar na jep shembullin e dynjasë si bimët e tokës. Po kështu Ai e përshkruan jetën e dynjasë si uji që e zbret nga qielli. Sikurse thotë: "Tregoju atyre shembullin e jetës së kësaj bote! Ajo është si uji që Ne e lëshojmë nga qielli dhe bima e tokës e thith atë. Por më pas ajo bëhet si bar i thatë që e shpërndajnë erërat. Allahu ka fuqi për gjithçka." [Kehf 45], ose: "A nuk e sheh se si e lëshon Allahu ujin nga qielli dhe e shpërndan atë në tokë nëpër burime? Pastaj, me të mbijnë bimë të llojeve dhe të ngjyrave të ndryshme dhe më pas ajo thahet dhe ti e sheh të zverdhur dhe të coptuar. S'ka dyshim se në këtë ka argument për njerëzit e ditur." [Zumer 21], ose: "Dijeni se jeta e kësaj bote është veçse një lojë, kalim kohe në argëtim, stoli e krenari mes jush dhe përpjekje për shtimin e pasurisë dhe të fëmijëve. Ajo i ngjan atij shiu, prej të cilit bima i habit bujqit, por pastaj ajo thahet dhe e sheh të verdhë, pastaj përthyhet dhe kalbet. Ndërsa në Botën Tjetër ka dënim të rëndë, por edhe falje

gjynahesh dhe dhurim kënaqësie nga Allahu. Jeta e kësaj bote nuk është gjë tjetër, vetëm se një përjetim mashtrues." [Hadid 20]. Pasi u tregoi robërve realitetin e jetës së kësaj dynjaje dhe faktin që ajo shumë shpejt do të fanitet dhe zhduket, Allahu i Madhëruar i nxit besimtarët për Xhenetin. Ai e quajti atë Shtëpia e Paqes, pra, vendi i pastër dhe i pacenueshëm nga mangësitë, ligësitë dhe vuajtjet.

- Allahu fton për në Shtëpinë e Paqes (Xhenet) **dhe udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ai dëshiron. -** Me senedin e Lejthit përcillet rrëfimi nga Xhabir Ibn Abdullahi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!): 1454. "Një ditë, Profeti i Allahut doli ndër ne dhe na tha: "Unë pashë në ëndërr se Xhibrili qëndronte në kokën time, ndërsa Mikaili në këmbët e mia. Njëri i thoshte tjetrit: "Jepi atij një shembull!" Atëherë (njëri prej tyre) tha: "Dëgjo, dëgjofshin veshët e tu dhe kupto, kuptoftë zemra jote! Shembulli yt dhe i umetit tënd është një mbret, që përzgjedh një vend dhe ndërton në të një shtëpi. Pastaj shtron një gosti dhe dërgon lajmës, që të ftojnë njerëzit në këtë gosti. Disa i përgjigjen lajmësit, e disa e shpërfillin atë. Allahu është Mbreti, vendi i zgjedhur është Islami, shtëpia është Xheneti, ndërsa ti, o Muhamed, je lajmësi, që fton njerëzit. Ai që i përgjigjet ftesës hyn në Islam; kush hyn në Islam, hyn në Xhenet, e kush hyn në Xhenet, ka për të ngrënë në gostinë e tij." [Ibn Xheriri].

Ajeti 26

26. Atyre, që bëjnë vepra të mira u takon e mira, madje edhe më shumë. Fytyrat e tyre nuk i mbulon pluhuri i zi e as nënçmimi. Ata janë banorë të Xhenetit. Ata do të jenë atje përjetësisht.

Shpjegimi i ajetit

- Atyre, që bëjnë vepra të mira u takon e mira, madje edhe më shumë. - Allahu i Lartësuar na njofton se, për të gjithë ata që janë bamirës, me iman dhe punë të mira në jetën e kësaj bote, Ai ka përgatitur mirësi të mëdha në ahiret. Ai thotë në një ajet tjetër: "A nuk është shpërblimi i veprës së mirë

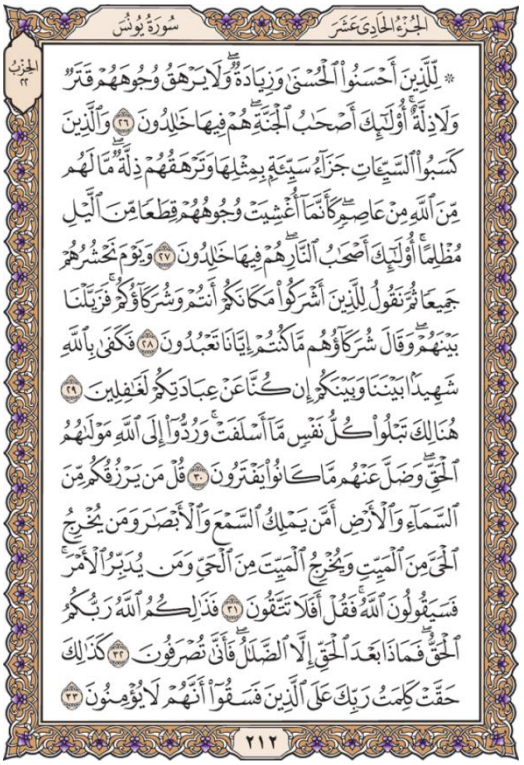
الجزء الحادي عشر سورة يونس
الحزب ٢٢
* لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ ٱلْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ ۖ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ
وَلَا ذِلَّةٌ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٦﴾ وَٱلَّذِينَ
كَسَبُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ جَزَآءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ مَّا لَهُم
مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۖ كَأَنَّمَآ أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ ٱلَّيْلِ
مُظْلِمًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ
جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَآؤُكُمْ ۚ فَزَيَّلْنَا
بَيْنَهُمْ ۖ وَقَالَ شُرَكَآؤُهُم مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾ فَكَفَىٰ بِٱللَّهِ
شَهِيدًۢا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿٢٩﴾
هُنَالِكَ تَبْلُوا۟ كُلُّ نَفْسٍ مَّآ أَسْلَفَتْ ۚ وَرُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ
ٱلْحَقِّ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ
ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَمَن يُخْرِجُ
ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ
فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ
ٱلْحَقُّ ۖ فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ
حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ فَسَقُوٓا۟ أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾
٢١٢

veçse e mira?!" [Rahman 60]. Por Allahu i Lavdëruar shton edhe një detaj të rëndësishëm në premtimin e Tij: Ai thotë: "...madje edhe më shumë." Për sa i përket "shtesës" së përmendur në këtë ajet, është shpjeguar se është shikimi në Fytyrën e Allahut Bujar dhe të Lartësuar. Ky shpjegim është transmetuar nga Ebu Bekër Sidiku, Hudhejfe Ibn Jemani, Abdullah Ibn Abasi, Seid Ibn Musejjibi, nga një grup tabiinësh e shumë dijetarë të hershëm dhe të mëvonshëm. Ndër to mund të përmendim hadithin që imam Ahmedi e sjell prej Suhejb el Rumit (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se: 1455. Profeti i Allahut lexoi këtë ajet: "Atyre, që bëjnë vepra të mira u takon e mira, madje edhe më shumë." Pastaj tha: "Kur banorët e Xhenetit të hyjnë në Xhenet dhe banorët e Zjarrit të hyjnë në Zjarr, një thirrës do të thotë: "O Banorë të Xhenetit! Ju keni një premtim tek Allahu, të cilin Ai dëshiron që t'jua përmbushë e plotësojë!" Ata thonë: "Çfarë është ai premtim?! A nuk e rëndoi peshoren e veprave tona të mira?! A nuk i zbardhi fytyrat tona, na futi në

Xhenet dhe na shpëtoi prej Zjarrit?" Suhejbi vijon: "Atëherë, Allahu ua zbulon mbulesën dhe ata vështrojnë tek Ai. Betohem në Allahun, se Ai nuk ka për t'u dhënë atyre gjë më të dashur, më qetësuese dhe kënaqësi më të madhe për sytë e tyre, sesa shikimi drejt Tij." Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ubej Ibn Kabi se: 1456. "... ai e ka pyetur Profetin rreth fjalës së Allahut: "Atyre, që bëjnë vepra të mira u takon e mira, madje edhe më shumë." Dhe ai i ka thënë: "*E mira* është Xheneti, ndërsa *shtesa* (madje edhe më shumë) është shikimi në Fytyrën e Allahut Krenar dhe të Lartësuar."

- Fytyrat e tyre nuk i mbulon pluhuri i zi e as nënçmimi. - Ditën e Ringjalljes, fytyrat e tyre nuk i kap errësira, ashtu sikundër ndodh me fytyrat e mohuesve të besimit, keqbërësve, të cilat i mbulon pluhuri i zi dhe errësira. Ata nuk i kap as poshtërimi e as përçmimi. Ata nuk kanë për të përjetuar as poshtërim të brendshëm dhe as poshtërim të jashtëm. Përkundrazi, ata do të jenë ashtu siç i përshkruan Zoti: "Allahu i ka ruajtur ata prej sherrit të asaj dite dhe u ka dhuruar shkëlqim e lumturi në fytyra." [Insan 11]. Ai do t'u dhurojë shkëlqim në fytyra dhe lumturi në zemra. Allahu na bëftë edhe ne prej tyre, me bujarinë, mirësinë dhe mëshirën e Tij! Amin!

- Ata janë banorë të Xhenetit. Ata do të jenë atje përjetësisht.

Ajeti 27

27. Për ata që bënë të këqija, *(le ta dinë se)* **dënimi i të keqes është aq sa e keqja. Ata do t'i mbulojë poshtërimi. Ata nuk mund t'i mbrojë kush nga Allahu. Fytyrat e tyre do të jenë sikur t'i ketë mbuluar një pjesë nga terri i natës. Ata janë banorë të Zjarrit. Ata do të jenë atje përjetësisht.**

Shpjegimi i ajetit

Në ajetet më sipër, Allahu i Lartësuar na njoftoi për gjendjen e fatlumëve, të cilëve do t'ua shumëfishojë shpërblimin për punët e tyre të mira. Madje, Ai u premtoi edhe diçka më tepër, që është shikimi në fytyrën e Tij. Më pas, Ai flet për gjendjen e të dështëruarve dhe ndëshkimin e tyre. Ai thotë: "Për ata që bënë të këqija, (le ta dinë se) dënimi i të keqes është aq sa e keqja." Kështu, Allahu i Lartësuar na tregon për drejtësinë e Tij absolute në lidhje me ta dhe faktin se Ai do t'i shpaguajë ata barabar për çdo të keqe, pa ua shtuar aspak ndëshkimin.

1. Pastaj i Lartësuari thotë: "Ata do t'i mbulojë poshtërimi." Ata ka për t'i mbuluar përçmimi, prej poshtërsive dhe gjynaheve të tyre. Shpirtin e tyre do ta pushtojë tmerri, për shkak të gjynaheve që kanë bërë, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "...Do t'i shohësh keqbërësit që, kur ta vërejnë dënimin, do të thonë: "A ka ndonjë rrugë për t'u kthyer *(në jetën tokësore)*?". Do t'i shohësh ata duke iu afruar Zjarrit të përulur nga nënshtrimi, se si e shikojnë tinëz me bisht të syrit..." [Shura 45]. Ose: "Kurrsesi mos mendo se Allahu është i pakujdesshëm ndaj veprimeve të keqbërësve! Ai vetëm është duke u dhënë afat deri në Ditën, kur sytë të shtangen nga tmerri. Ata janë duke vrapuar me kokat lart, me sytë e tyre të hapur e të papulitur me zemrat e tyre të zbrazëta. Prandaj paralajmëroji njerëzit për Ditën kur do t'u vijë Dënimi dhe kur keqbërësit do të thonë: "Zoti ynë! Na lër edhe për pak kohë që t'i përgjigjemi thirrjes Sate dhe t'i pasojmë të dërguarit!" Po, a nuk e kishit zakon të betoheshit më parë se nuk kishit për t'u larguar kurrë *(nga mirësitë e kësaj dynjaje)*?" [Ibrahim 42 - 44]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "Ata nuk mund t'i mbrojë kush nga Allahu." Askush nuk mund t'i mbrojë ata prej ndëshkimit të Allahut të Lartësuar. Kjo ngjan me ajetin: "... atë ditë, njeriu do të thotë: "Ku të futem?" Jo, nuk ka se ku të futet. Atë ditë, vetëm te Zoti yt është kthimi. Atë ditë, njeriu do të njihet me atë që ka bërë dhe me atë që ka lënë pa bërë. Madje, njeriu do të jetë dëshmitar i vetvetes, edhe nëse paraqet arsyetime." [Kijame 10 - 15]. Ndërsa në këtë ajet tha: "Fytyrat e tyre do të jenë sikur t'i ketë mbuluar një pjesë nga terri i natës. Ata janë banorë të Zjarrit. Ata do të jenë

atje përjetësisht." Ja, kështu do të jenë fytyrat e tyre në ahiret. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Ditën kur do të ketë fytyra që zbardhen dhe fytyra që nxihen, atyre të cilëve u janë nxirë fytyrat do t'u thuhet: "A mohuat edhe pasi kishit besuar?! Atëherë, vuajeni dënimin, për shkak të mohimit tuaj!" Ndërsa ata të cilëve u janë zbardhur fytyrat, ata janë në Mëshirën *(xhenetin)* e Allahut, ku do të jenë përjetësisht." [Al Imran 106, 107], ose: "Atë Ditë do të ketë fytyra të shndritura,të buzëqeshura e të gëzuara. Atë ditë do të ketë edhe fytyra të pluhurosura, që i ka mbuluar errësira. Këta janë mohuesit, gjynahqarët." [Abese 38 - 42].

Ajetet 28 - 30

28. Atë ditë, Ne do t'i tubojmë të gjithë, ndërsa idhujtarëve do t'u themi: "Rrini në vendin tuaj, ju dhe idhujt tuaj!". Ne do t'i ndajmë ata nga njëri-tjetri dhe idhujt e tyre do t'u thonë: "Ju nuk na adhuruat ne."

29. Allahu na mjafton si dëshmitar mes nesh e jush. Ne nuk dinim asgjë për adhurimin tonë nga ju."

30. Atje çdokush do të shpërblehet me atë që ka lënë pas. Ata do të kthehen tek Allahu, te Sundimtari i tyre i vërtetë dhe trillimet e tyre do t'i lënë në baltë.

Shpjegimi i ajeteve

- Atë ditë, Ne do t'i tubojmë të gjithë, ndërsa idhujtarëve do t'u themi: "Rrini në vendin tuaj, ju dhe idhujt tuaj!". - Kjo do të ndodhë ditën kur Ai t'i tubojë gjithë banorët e Tokës, xhindë e njerëz, qofshin ata të mirë apo keqbërës. Pastaj, Ai do t'u thotë idhujtarëve: "... Rrini në vendin tuaj, ju dhe idhujt tuaj!" Pra, qëndroni në vendet tuaja të ndëshkimit, ju së bashku me ata të cilët ia përshkruat Allahut si ortakë. Allahu i Lartësuar do t'i ndajë dukshëm idhujtarët nga besimtarët, siç thuhet edhe në ajetin tjetër: "Dhe ju o keqbërës *(mohues të besimit)!* Veçohuni sot *(nga besimtarët)!*" [Ja Sin 59]. Ose: "Dhe Ditën, kur të vijë Ora *(e kijametit)* - ajo është Dita e ndarjes *(së njerëzve)*. Sa u përket atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, ata do të jenë të gëzuar nëpër kopshte *(të Xhenetit)*. E sa u përket atyre që nuk besuan dhe i përgënjeshtruan argumentet Tona dhe takimin në Botën Tjetër, ata do të jenë në një ndëshkim të pandërprerë." [Rum 14 - 16], ose: "Prandaj, përqendrohu në Fenë e drejtë, para se të vijë Dita *(e Kjametit)*, e caktuar nga Allahu, të cilën askush nuk mund ta pengojë *(që të ndodhë)*. Atë ditë njerëzit do të ndahen *(në dy - të shpëtuar e të dënuar)*. Çdokush që nuk beson *(në Allahun)*, do të përgjigjet për mosbesimin e vet, e çdokush që bën punë të mira, ai po përgatitet për veten e vet." [Rum 43 - 44]. Kjo do të ndodhë në ditën kur Zoti i lartësuar të vijë për të gjykuar mes krijesave. Në një hadith thuhet: 1457. "Ditën e Gjykimit, ne do të jemi në një lartësi, mbi të gjithë njerëzit e tjerë." Në këtë ajet, i lartësuari na njofton edhe në lidhje me atë çfarë Ai do të urdhërojë të ndodhë në lidhje me idhujtarët dhe idhujt e tyre, në ditën e Kjametit. Ai thotë:

- Ne do t'i ndajmë ata nga njëri-tjetri - Pastaj, Ne do t'i ndajmë ata nga idhujt dhe zotat e tyre. Atë ditë, ata që idhujtarët i konsideronin si ortakë të Allahut, do ta mohojnë adhurimin që iu kanë bërë në dynja, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Ata adhuruan në vend të Allahut zota të tjerë, për t'u dhënë fuqi e lavdi. Por ata *(idhujt)* do ta mohojnë adhurimin e tyre dhe do të bëhen armiq të tyre." [Merjem 82]. Ose: "Atë ditë, paria do të distancohet prej pasuesve të saj, të gjithë do ta shohin dënimin dhe lidhjet mes tyre do të këputen. Atëherë, pasuesit do të thonë: "Ah, sikur të na lejohej një kthim *(në dynja)* dhe t'i braktisnim, siç na braktisën ata tani!" Kështu, Allahu do t'ua tregojë veprat e tyre si dëshpërim për ta dhe ata kurrë nuk kanë për të dalë prej Zjarrit." [Bekare 166, 167], ose: "Kush është më i humbur se ata të cilët, në vend të Allahut, u luten atyre që nuk mund t'u përgjigjen *(edhe sikur t'u luten)* deri në Kijamet?! Ata janë të paditur *(e të pafuqishëm t'u përgjigjen)* për lutjet e tyre. Dhe kur të mblidhen bashkë të gjithë

njerëzit *(në ditën e Llogarisë)*, ata *(idhujt)* do të jenë armiqtë e tyre dhe do t'ua mohojnë adhurimin që u përkushtuan." [Ahkaf 5, 6]. Ndërsa në këtë ajet tregohet se çfarë do t'u thonë adhuruesve të tyre "ortakët" e pretenduar të Allahut:

- dhe idhujt e tyre do t'u thonë: "Ju nuk na adhuruat ne." - Ne as që dinim gjë dhe as që ndienim gjë për adhurimet tuaja.

- Allahu na mjafton si dëshmitar mes nesh e jush. Ne nuk dinim asgjë për adhurimin tonë nga ju." - Mjafton që Allahu është dëshmitar, që ne nuk dinim gjë për adhurimet, që ju na përkushtonit. Ju na adhuronit, por ne nuk dinim asgjë për këtë adhurim dhe Allahu është dëshmitar se ne nuk ju kemi nxitur dhe ftuar që të na përkushtoni adhurime. Ne nuk ju kemi urdhëruar kurrë për diçka të tillë dhe as nuk jemi kënaqur dhe as e kemi pranuar diçka të tillë prej jush. Ky është një zhgënjim i madh për idhujtarët, i cili do t'i dëshpërojë pa masë, pikërisht në atë kohë kur ata kanë nevojën më të madhe për mbështetje nga dikush. E si mund të ndodhte ndryshe, ndërkohë që ata kanë braktisur adhurimin e Atij që është *El Hajul Kajum*, pra, i Gjalli e i Përjetshmi. Ai që kujdeset për gjithçka, Atij që është Gjithëdëgjues, Gjithëshikues, i Plotpushtetshëm! Allahu i Madhëruar ka sjellë argumente të pakundërshtueshme, që nuk lënë vend për asnjë justifikim, duke dërguar profetë, duke zbritur libra dhe duke u caktuar urdhëresa dhe ndalesa. Kështu, njerëzit nuk kanë asnjë justifikim për padrejtësitë e tyre, siç thotë Allahu i Madhëruar në një ajet tjetër: "Ne çuam në çdo popull të dërguar, që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun, e largojuni shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!" Por pati nga ata që Allahu i udhëzoi dhe pati nga ata që merituan të mbeten në humbje. ..." [Nahl 36]. Ose: "Ne nuk dërguam asnjë të dërguar para teje e të mos i kemi shpallur atij se: Nuk ka zot tjetër *(që meriton adhurimin)* përveç Meje, prandaj vetëm Mua më adhuroni!"" [Enbija 25], ose: "Pyeti ata që i dërguam para teje: A kemi lejuar që, në vend të Allahut, të adhurohen zota të tjerë?" [Zuhruf 45]. Idhujtarët janë të kategorive të ndryshme. Allahu i Lartësuar i ka përmendur në Librin e Tij dhe ka qartësuar plotësisht gjendjen dhe fjalët e tyre, si dhe na ka sjellë mënyrën se si Ai u është kundërpërgjigjur, në lidhje me idhujtarinë e tyre, me argumentet më të forta.

- Atje çdokush do të shpërblehet me atë që ka lënë pas. - Pikërisht në vendin ku do të fillojë llogaria në Ditën e Kijametit, gjithësecili do të njoftohet për çdo vepër që ka bërë, qofshin ato të mira apo të këqija, siç thotë Allahu i Lartësuar: "S'ka dyshim se Ai është i Plotfuqishëm për ta rikthyer atë në jetë, ditën kur të zbulohen të fshehtat, kur ai nuk do të ketë as forcë e as ndihmëtarë." [Tarik 9], ose: "Atë ditë, vetëm te Zoti yt është kthimi. Atë ditë, njeriu do të njihet me atë që ka bërë dhe me atë që ka lënë pa bërë. Madje, njeriu do të jetë dëshmitar i vetvetes, edhe nëse paraqet arsyetime." [Kijame 12 - 15], ose: "Asnjë njeriu nuk kemi për t'ia ndarë nga qafa librin e tij *(të veprave)* dhe në Ditën e Gjykimit, Ne do t'ia paraqitim atë si një libër të hapur. *(çdokujt do t'i thuhet:)* "Lexoje librin tënd! Sot mjafton të jesh vetë gjykues i vetvetes"." [Isra 13, 14].

- Ata do të kthehen tek Allahu, te Sundimtari i tyre i vërtetë dhe trillimet e tyre do t'i lënë në baltë. - Kështu, ata kthehen për të marrë gjykimin e drejtë të Allahut të Lartësuar, në të gjitha çështjet. Ai është gjykuesi më i drejtë. Pasi Allahu i Lartësuar i gjykon me drejtësi veprimet e njerëzve, banorët e Xhenetit do t'i futë në Xhenet dhe banorët e Zjarrit ka për t'i futur në Zjarr. Kështu zhduket çdo ortak që idhujtarët trillojnë për Zotin, duke mos u sjellë atyre asnjë dobi. Ata do të harrohen dhe nuk do të mund t'i ndihmojnë aspak idhujtarët. I pastër dhe i lartësuar qoftë Allahu nga ortakët, që i shoqërojnë të padituri e idhujtarët!

Ajetet 31 - 33

31. Thuaj: "Kush ju furnizon me ushqim nga qielli e nga Toka dhe kush e ka në

dorë dëgjimin e shikimin tuaj? Kush e nxjerr të gjallin nga i vdekuri dhe kush e nxjerr të vdekurin nga i gjalli? Kush është Ai që rregullon çdo çështje?" Ata do të thonë: "Allahu". Thuaj: "Atëherë, nuk keni frikë?"

32. Ai është Allahu, Zoti juaj i vërtetë. Pas së vërtetës nuk ka asgjë tjetër, veç kotësisë. Atëherë, si po i ktheni shpinën?

33. Ky është vendimi i drejtë i Zotit tënd kundër të shfrenuarve. Ata kurrë nuk do të besojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "Kush ju furnizon me ushqim nga qielli e nga Toka dhe kush e ka në dorë dëgjimin e shikimin tuaj? - Allahu i Lartësuar sjell një argument të pakundërshtueshëm për idhujtarët, të cilët e pranojnë njëshmërinë e Tij në *rububuje*, por nuk e pranojnë njëshmërinë në *uluhije*. Pra, ata nuk e pranojnë meritën e adhurimit të Allahut si një e të vetëm. Kështu, Allahu i Lartësuar argumenton se, ashtu sikurse Ai është i vetëm në *rububije*, po ashtu duhet ta pranojnë si të vetëm dhe pa ortak në *uluhije*. Allahu i Lartësuar thotë: "Kush ju furnizon me ushqim nga qielli e nga Toka?" Domethënë, është Allahu i Madhëruar Ai që e lëshon nga qielli ujin e shiut, me fuqinë, dëshirën dhe vullnetin e Tij. Ujitja e tokës ndihmon që të mbijnë të lashtat, drithërat dhe frutat. Allahu i Lartësuar thotë: "Le të shikojë njeriu ushqimin e vet! Ne lëshojmë ujë me mbushulli. Pastaj e çajmë tokën në thellësi, dhe bëjmë që në të të mbijnë drithëra, edhe rrush e perime, edhe ullinj e hurma, edhe kopshte të dendura, edhe pemë e kullota; Si furnizim për ju dhe për bagëtinë tuaj." [Abese 24 - 32], dhe thotë gjithashtu: "Kush është ai që do t'ju furnizojë, nëse Ai jua ndërpret furnizimin e Vet? Jo, askush. Por ata vazhdojnë me arrogancë e kundërshtime." [Mulk 21]. Më pas, i Lartësuari thotë: "... kush e ka në dorë dëgjimin e shikimin tuaj?" Domethënë, kush jua dhuron dëgjimin dhe shikimin? Kush jua kthen, nëse Ai dëshiron t'ju rrëmbejë. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Thuaj: "Është Ai që ju krijoi, që ju dhuroi të dëgjuarit, shikimin dhe aftësinë e të menduarit, por shumë pak mirënjohje po tregoni ndaj Tij." [Mulk 23]. "Thuaj: "Mendoni sikur Allahu t'jua merrte të dëgjuarit e shikimin dhe t'jua mbyllte zemrat, atëherë cili zot tjetër, veç Allahut, do t'jua jepte ato?" Shih se si ua sqarojmë Ne Shenjat, por sërish ata nuk ua vënë veshin." [En'am 46].

- Kush e nxjerr të gjallin nga i vdekuri dhe kush e nxjerr të vdekurin nga i gjalli?" - Nga një farë, që ngjan si e ngurtë dhe e vdekur, Ai e nxjerr frutin, që rritet e sjell plot dobi e begati, dhe pastaj nga fruti nxjerr bërthamën. Ai nxjerr një fëmijë të mirë dhe besimtar të rregullt nga një njeri i keq e jobesimtar. Nga veza e ngurtë, Ai nxjerr një zog që jeton, dhe anasjelltas, e të tjera raste të ngjashme në gjërat që Ai ka krijuar.

- Kush është Ai që rregullon çdo çështje? - Allahu është administrues i gjithçkaje dhe Ai që vendos dhe gjykon për gjithçka. Askush nuk mund të kontestojë gjykimin e Tij. Ai nuk pyetet për atë që bën, kurse ata do të pyeten. Ai thotë: "Atij i drejtohet me lutje çfarë është në qiej e në Tokë. Në çdo çast, Ai merret me shumë çështje." [Rahman 29]. Atij i takon sundimi e mbretërimi në gjithë krijimin e Tij. Çdo gjë është e varur dhe nevojtare për kujdesin e Allahut, është rob dhe e nënshtruar para Tij.

- Ata do të thonë: "Allahu". - Domethënë, ata e pranojnë dhe besojnë se Allahu i Lartësuar është i vetmi Furnizues dhe Krijues, Ai është Administruesi i gjithçkaje. Ata e dinë me siguri diçka të tillë.

- Thuaj: "Atëherë, nuk keni frikë?" - Si nuk frikësoheni, por vazhdoni të adhuroni zota të tjerë, duke trilluar se janë ortakë të Tij?! Këtë ju e bëni thjesht duke u bazuar në logjikën e prishur dhe paditurinë tuaj.[126]

- Ai është Allahu, Zoti juaj i vërtetë. - Pikërisht Ai, për të Cilin ju e pranonit se i bën të gjitha këto vepra e ka këto atribute të mrekullueshme dhe të plota, Ai është Zoti juaj, Krijuesi, Furnizuesi, Administruesi dhe

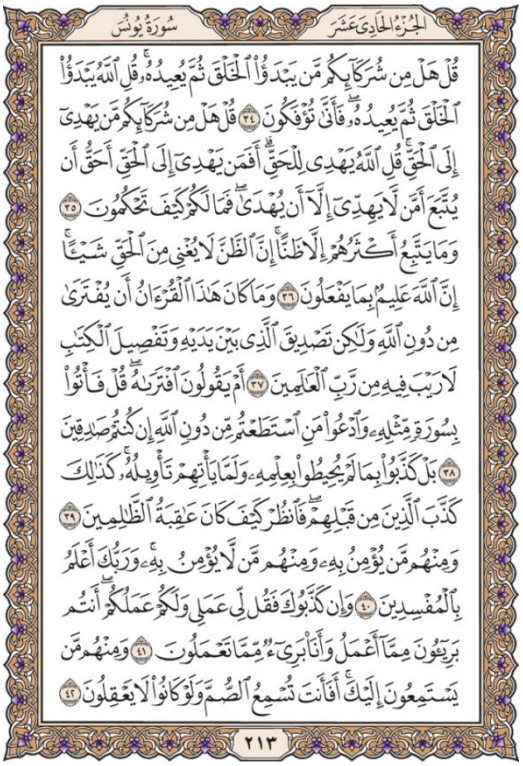
الجزء الحادي عشر سورة يونس

قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾ قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَهْدِى لِلْحَقِّ ۗ أَفَمَن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ أَمَّن لَّا يَهِدِّىٓ إِلَّآ أَن يُهْدَىٰ ۖ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾ وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا ۚ إِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَا كَانَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ مِّثْلِهِۦ وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِمَا لَمْ يُحِيطُوا۟ بِعِلْمِهِۦ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٩﴾ وَمِنْهُم مَّن يُؤْمِنُ بِهِۦ وَمِنْهُم مَّن لَّا يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾ وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّى عَمَلِى وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ ۖ أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ مِمَّآ أَعْمَلُ وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾

٢١٣

Kujdestari, por edhe i vetmi që meriton ta njësoni, duke ia përkushtuar Atij të gjitha adhurimet.

- Pas së vërtetës nuk ka asgjë tjetër, veç kotësisë. - Çdo gjë tjetër, që adhuroni veç Tij, është e kotë, është trillim, diçka e pavërtetë dhe që nuk ekziston. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Ai është i vetëm në çdo aspekt dhe nuk ka ortak.

- Atëherë, si po i ktheni shpinën? - Si devijoni dhe largoheni nga adhurimi i Allahut, për t'ia përkushtuar adhurimin dikujt tjetër, ndërkohë që ju e dini mirë se Ai është Zoti i Cili ka krijuar gjithçka dhe Ai që administron dhe rregullon çështjet e çdo gjëje.

- Ky është vendimi i drejtë i Zotit tënd kundër të shfrenuarve. Ata kurrë nuk do të besojnë. - Idhujtarët këmbëngulnin me kokëfortësi në idhujtarinë e tyre, edhe pse e pranonin se Allahu është i vetmi që ka cilësitë e zotërimit (të *rububijes*). Pikërisht për këtë kokëfortësi dhe vazhdimësi në të kotën, u bë e pashmangshme dhe e merituesshme që mbi ta të zbatohej vendimi i Allahut që ata të jenë të dëshpëruar e përjetë banorë të Zjarrit. Pa dyshim, ky është një shpërblim i merituar sipas llojit të punës së tyre, sikurse thotë Allahu në një ajet tjetër: "Dhe ata që nuk besojnë do të sillen në Xhehenem grupe-grupe. Kur arrijnë tek ai, dyert e tij hapen dhe roja e tij do t'u thotë: "A nuk ju erdhën të dërguar nga mesi juaj, që t'ju lexonin shpalljet e Zotit tuaj dhe t'ju paralajmëronin për takimin tuaj në këtë ditë?!" Ata do thonë: "Po". Por vendimi i dënimit për jobesimtarët tashmë është bërë realitet! Atyre do t'u thuhet: "Hyni në dyert e Xhehenemit! Aty do të jeni përgjithmonë! Eh, sa vend i keq është ai për kryeneçët!" [Zumer 71, 72].

Ajetet 34 - 36

34. Thuaj: "A ka prej idhujve tuaj ndonjë që ta fillojë krijimin e pastaj ta rikthejë atë?". Thuaj: "Allahu e nis krijimin dhe sërish e rikthen atë. Atëherë, si i largoheni së vërtetës?"

35. Thuaj: "A ka ndonjë prej idhujve tuaj që ta drejtojë ndonjë të humbur tek e Vërteta? Thuaj: "Vetëm Allahu udhëzon për tek e Vërteta. Atëherë, a është më e drejtë të shkohet pas atij që udhëzon për tek e Vërteta, apo pas atij që nuk mund të udhëzojë, vetëm nëse udhëzohet prej dikujt tjetër? Atëherë ç'është me ju, si gjykoni kështu?!"

36. Shumica e tyre pasojnë veçse hamendësime; por hamendësimi nuk është asgjë ndaj së vërtetës. Allahu di gjithçka që ata bëjnë.

Shpjegimi i ajeteve

Në këto ajete, Allahu i Lartësuar hedh poshtë çdo pretendim të tyre në lidhje me ortakët, që ata i mvishnin Atij në adhurim:

- Thuaj: "A ka prej idhujve tuaj ndonjë që ta fillojë krijimin e pastaj ta rikthejë atë?" - A ka mes atyre që ju i adhuroni ndonjë që të krijojë ashtu siç ka krijuar Allahu i Lartësuar qiejt dhe Tokën, dhe pastaj të ketë fuqi t'i zhdukë ato dhe më pas t'i kthejë përsëri nga e para?

- Thuaj: "Allahu e nis krijimin dhe sërish e rikthen atë. - Ai është i vetmi, që mund ta bëj diçka të tillë.

- Atëherë, si i largoheni së vërtetës?" - Si është e mundur, që ju të braktisni rrugën e drejtë, të arsyeshme dhe të vërtetë, për të shkuar në rrugën e kotë, të paarsyeshme, të gënjeshtërt, ndërkohë që ju e dini që kjo është e gabuar?!

- Thuaj: "A ka ndonjë prej idhujve tuaj që ta drejtojë ndonjë të humbur tek e Vërteta? Thuaj: "Vetëm Allahu udhëzon për tek e Vërteta. - Askush prej jush nuk ka pushtet dhe forcë për të udhëzuar dikë, dhe ju e dini mirë diçka të tillë. Askush nuk ka pushtetin që të udhëzojë të çorodituri dhe të hutuarit, që janë jashtë rruge dhe askush nuk i rrotullon zemrat, për t'i kthyer nga devijimi në rrugën e drejtë, përveçse Allahu, që është i vetëm, pa ortak.

- Atëherë, a është më e drejtë të shkohet pas atij që udhëzon për tek e Vërteta, apo pas atij që nuk mund të udhëzojë, vetëm nëse udhëzohet prej dikujt tjetër? - A është më e arsyeshme dhe e drejtë që t'i bindesh atij që të udhëzon tek e vërteta dhe ka fuqi të të hapë sytë dhe të të largojë verbërinë, apo meriton që të pasohet ai i cili nuk ka mundësi të udhëzojë në diçka, madje edhe vetë është i varfër, që ka nevojë për ta udhëzuar dikush tjetër?! Po kështu, Allahu i Lartësuar tregon për Ibrahimin (a.s): "Kur ai i tha të atit: "O babai im! Përse adhuron atë që as nuk dëgjon, as nuk sheh dhe nga i cili nuk ke asnjë dobi?" [Merjem 42].

- Atëherë ç'është me ju, si gjykoni kështu?!" - Si është e mundur, që ju të krahasoni Allahun me krijesat e Tij, madje t'i barazoni dhe të adhuroni, përveç Allahut, edhe ata që ia shoqëroni si ortakë? Përse nuk përkushtoheni, që ta njësoni Zotin Krenar dhe të Lartësuar edhe në aspektin e adhurimit, pra, duke e adhuruar si një të vetëm, duke iu përkushtuar me sinqeritet vetëm Atij në zbatimin e fesë, që Ai ka urdhëruar; duke ju lutur vetëm Atij dhe duke u penduar dhe kthyer të përulur vetëm tek Ai? Në vijim, Allahu i Lartësuar qartëson se ata, në fenë e tyre dhe në këtë besim të pabazë, ndjekin vetëm hamendësime, supozime dhe gjëra të paqëna, dhe të gjitha këto nuk vlejnë aspak dhe nuk të udhëzojnë drejt të vërtetës.

- Shumica e tyre pasojnë veçse hamendësime; por hamendësimi nuk është asgjë ndaj së vërtetës. Allahu di gjithçka që ata bëjnë. - Ky është një kërcënim i qartë dhe paralajmërim i frikshëm. Allahu i Lartësuar tregon ata se ka për t'i shpaguar ata me formën më të plotë dhe ndëshkimin më të ashpër për çdo padrejtësi që kanë bërë.

Ajetet 37 - 40

37. Ky Kur'an nuk është i tillë që të mund të bëhet nga dikush tjetër veç Allahut, por është vërtetues i asaj që ishte më parë dhe shtjellues i qartë i Librit *(Ligjit të Zotit).* **Nuk ka dyshim se ai është** *(zbritur)* **nga Zoti i botëve.**

38. Mos, vallë, po thonë se atë e trilloi ai? Thuaju: "Sillni ju një sure të ngjashme me të dhe thërrisni në ndihmë kë të doni, veç Allahut, nëse jeni të sinqertë në atë që thoni!"!

39. Ata e mohuan atë *(Kur'anin)* **pa marrë dituri të plotë rreth tij dhe pa u ardhur plotësisht shpjegimi i tij. Ja, kështu mohonin edhe ata që ishin përpara tyre. Por shih se si qe përfundimi i keqbërësve.**

40. Ka prej tyre që e besojnë atë, ashtu siç ka prej tyre që nuk e besojnë. Zoti yt i di më mirë ata që përhapin shkatërrimin.

Shpjegimi i ajeteve

Në këto ajete, Allahu i Lartësuar na qartëson aspektin sfidues të Kur'anit dhe faktit se ai është një mrekulli, të cilën, edhe nëse mblidhet i gjithë njerëzimi, nuk do të kishin mundësi të sjellin diçka të ngjashme me të, dhe as 10 sure të ngjashme me suret e Tij, madje as edhe një sure të vetme. Ai është një libër i sjellë me elokuencën më të lartë, bukurinë e të shprehurit dhe forcën më të pashembullt të shpjegimit të çështjeve. Edhe pse është i përmbledhur e konciz, ai përmban kuptime të gjera dhe mesazhe të panumërta. Përveç kësaj, Kur'ani është fjalë

e ëmbël, e cila të kënaq shpirtin dhe që përmban dobi të vyera dhe të shumta. Kumtet e tij janë të dobishme për njerëzit qoftë për dynjanë, qoftë për ahiretin e tyre. Një libër i tillë mund të jetë veçse fjalë e Allahut, fjalë së cilës nuk i përngjan asgjë. Ashtu sikurse Allahut nuk i përngjet asgjë dhe askush në Qenien, cilësitë, veprat dhe fjalët e Tij, po kështu, edhe fjalës së Tij nuk i ngjan asnjë fjalë e krijesave.

- Ky Kur'an nuk është i tillë që të mund të bëhet nga dikush tjetër veç Allahut, - Një libër i tillë nuk mund të vijë nga dikush tjetër, përveçse prej Allahut. Asnjë krijesë nuk ka mundësinë të sjellë një fjalë të tillë.

- por është vërtetues i asaj që ishte më parë - Kur'ani është vërtetues i librave hyjnorë të shkuar, madje është garantuesi i vetëm i saktësisë së tyre. Ai është qartësues për çdo transformim apo ndryshim, për çdo keq interpretim dhe shpjegim të gabuar, që njerëzit kanë bërë në shpalljet e shkuara.

- dhe shtjellues i qartë i Librit *(Ligjit të Zotit).* - Kur'ani është qartësues i dispozitave dhe rregullave të domosdoshme të hallallit dhe haramit, që duhet t'i dijë çdo njeri. Në të gjendet një qartësim shterues, shërues dhe i plotë, i sjellë në formën më të saktë dhe të drejtë.

- Nuk ka dyshim se ai është *(zbritur)* **nga Zoti i botëve.** - Nuk ka asnjë dyshim që ai është prej Allahut, Zotit të botëve.

- Mos, vallë, po thonë se atë e trilloi ai? Thuaju: "Sillni ju një sure të ngjashme me të dhe thërrisni në ndihmë kë të doni, veç Allahut, nëse - jeni të sinqertë në atë që thoni!"! - Nëse ju keni dyshime e mëtoni se ky libër nuk është prej Allahut dhe pretendoni duke shpifur se ai është thjesht një trillim i Muhamedit ﷺ kundër Zotit, atëherë logjikoni pak me kujdes! Muhamedi është një njeri, ashtu si dhe ju, atëherë, - sipas pretendimit tuaj, - meqë ai e hartoi vetë Kur'anin, përse nuk bëni edhe ju një libër të ngjashëm me të?! Madje, për këtë projekt, thirrni për ndihmë kë të doni, qoftë prej njerëzve, qoftë prej xhindëve. Allahu i Lartësuar thotë: "Thuaj *(o Muhamed)*: "Sikur njerëzit dhe xhindet të bashkoheshin të gjithë bashkë, për të sjellë një Kur'ân si ky, nuk do të mund t'ia arrinin kurrë të sillnin as një të ngjashëm me të edhe po ta ndihmonin njëri tjetrin." [Isra 88]. Më pas, Allahu i Lartësuar e forcon sfidën, duke u dhënë mundësinë që të sjellin qoftë edhe 10 sure të ngjashme me Kur'anin. Kështu, në fillim të sures Hud, Allahu i Lartësuar thotë: "Mos, vallë, po thonë: "Ai e ka trilluar atë"? Thuaju: "Sillni dhjetë sure të ngjashme me të, të trilluara *(ashtu siç thoni)*, dhe thirrni për ndihmë kë të mundeni, veç Allahut, nëse thoni të vërtetën!" [Hud 13]. Allahu i Lartësuar i sfidon ata edhe më shumë, duke u lënë mundësinë të sjellin qoftë edhe një sure të vetme si të Kur'anit: "Thuaju: "Sillni ju një sure të ngjashme me të dhe thërrisni në ndihmë kë të doni, veç Allahut, nëse jeni të sinqertë në atë që thoni!"! Ky është niveli i tretë i sfidës, që Allahu i Lartësuar i drejton gjithë njerëzimit për të bërë një libër të ngjashëm me Kur'anin e Tij. Po kështu, edhe në suren Bekare, e cila është një sure medinase, Allahu i Lartësuar sfidon njerëzit për të sjellë një kapitull të ngjashëm me suret e Kur'anit dhe bën të qartë se ata nuk do të kenë mundësi kurrë të bëjnë diçka të tillë: "Nëse jeni në dyshim rreth asaj që Ne ia shpallëm robit Tonë, atëherë bëjeni ju një sure të ngjashme, si ajo *(e Kur'anit)*, madje i ftoni *(për ndihmë)* të gjithë idhujt që ju adhuroni përveç Allahut, nëse vërtet jeni të sinqertë. E në mos e paçit bërë *(deri tani)*, e as që do ta bëni kurrë *(edhe në të ardhmen)*, atëherë ruajuni Zjarrit, lënda djegëse e të cilit janë njerëzit dhe gurët i cili është përgatitur për jobesimtarët!" [Bekare 23, 24]. Duhet theksuar se kjo sfidë iu drejtua fillimisht disa njerëzve që ishin të përkushtuar dhe të njohur për oratorinë dhe elokuencën e lartë. Krijimtaria e tyre në poezi apo në gjini të tjera letrare ishte e famshme. Ata ishin të aftë dhe e bënin këtë pa mundimin më të vogël dhe, pa dyshim, ata ishin më të njohurit në këtë fushë. Megjithatë, prej Allahut u erdhi një libër,

me të cilin ata kurrë nuk do të mund të bënin diçka të ngjashme, që të krahasohej me madhështinë e tij. Madje, ky fakt u bë shkak që shumë prej këtyre njerëzve, me oratori të lartë dhe krijimtari të spikatur, të pranonin Islamin. Ata e pranuan Islamin pikërisht për shkak se panë stilin e lartë, ëmbëlsinë dhe bukurinë e pashembullt të Kur'anit. Duke qenë se ata e njihnin mirë gjuhën arabe dhe disiplinat e saj, ata e kuptonin shumë mirë Kur'anin dhe mesazhet që ai përcillte. Për këtë arsye, ata ishin njerëzit që u nënshtruan më së shumti për ta zbatuar atë. Kjo është e ngjashme me ndodhinë e magjistarëve në kohën e Faraonit. Magjistarët e kuptuan se vepra e Musait nuk i ngjante magjisë së tyre. Madje, dukej qartë se ajo ishte një vepër e dikujt që ishte i mbështetur, i udhëzuar dhe i dërguar nga Allahu i Lartësuar. Po kështu, edhe Isai ﷺ solli si mrekulli diçka që nuk i ngjante aspak aftësive dhe shkencës së mjekësisë, të përhapura në atë kohë. Ai ngjallte të vdekurit, shëronte ata që ishin me lebrozë, ata që kishin lindur të verbër etj. Këto gjëra ishin të pamundura nga mjekësia e asaj kohe. Për këtë arsye, çdokush që e njihte fushën e mjekësisë e kuptonte se ato gjëra ishin prej Allahut dhe se Isai ishte i dërguari i Tij. Një hadith i saktë nga Profeti ﷺ thotë: 1458. "Çdo profeti të Allahut i është dhënë si mrekulli diçka e mjaftueshme, që njerëzit ta besojnë. Ajo që m'u dha mua ishte Shpallja, që Allahu ma zbriti, prandaj shpresoj se unë do të jem Profeti me më shumë pasues."

- Ata e mohuan atë *(Kur'anin)* **pa marrë dituri të plotë rreth tij dhe pa u ardhur plotësisht shpjegimi i tij.** - Mohuesit e refuzuan Kur'anin, edhe pse nuk e kishin kuptuar dhe as nuk kishin as diturinë më minimale rreth tij. Allahu thotë gjithashtu: "... dhe pa u ardhur plotësisht shpjegimi i tij ..." Domethënë, ata nuk arritën që të merrnin udhëzimin dhe fenë e vërtetë, që gjendet brenda Kur'anit, pikërisht nga padituria dhe mendjelehtësia e tyre, që i bëri ta shpërfillin.

- Ja, kështu mohonin edhe ata që ishin përpara tyre. - Po kështu mohuan edhe popujt para tyre.

- Por shih se si qe përfundimi i keqbërësve. - Le të kenë kujdes ata që e konsiderojnë si gënjeshtër Shpalljen e Allahut, se edhe ata do t'i godasë i njëjti ndëshkim si popujt e shkuar.

- Ka prej tyre që e besojnë atë, ashtu siç ka prej tyre që nuk e besojnë. - Prej tyre, o Muhamed, ka edhe të tillë që e besojnë Kuranin e të pasojnë ty. Ata gjejnë dobi të madhe në Shpalljen që të dhuroi Zoti yt. Por pastaj Ai thotë: "... ashtu siç ka prej tyre që nuk e besojnë." Pra, ka prej tyre, të cilët nuk besojnë. Ata që vdesin në këtë gjendje, ashtu do të ringjallen.

- Zoti yt i di më mirë ata që përhapin shkatërrimin. - Allahu i Lartësuar i jep gjithësecilit atë që meriton: udhëzimin ose lënien në humbje dhe dëshpërim. Ai është i Drejti, që kurrë nuk i bën padrejtësi askujt. I pastër dhe i dëlirë, i lartësuar qoftë Ai nga çdo e metë! Nuk ka të adhuruar me meritë veç Tij dhe nuk ka Zot dhe kujdestar për krijesat, veç Tij.

Ajetet 41 - 44

41. Nëse ata të mohojnë ty, thuaju: "Unë kam veprat e mia dhe ju keni veprat tuaja. Ju nuk përgjigjeni për atë që bëj unë e as unë për atë që bëni ju".

42. Ka prej tyre që duken se të dëgjojnë me vëmendje ty. Por, vallë, ti do t'i bësh të shurdhrit të dëgjojnë, edhe kur ata nuk kuptojnë?!

43. Ka prej tyre që hedhin shikimin drejt teje *(kur i fton në të vërtetën).* **Por, a mund t'i udhëzosh ti të verbërit, kur ata nuk shohin?**

44. Allahu nuk u bën asnjë padrejtësi njerëzve, por janë ata që i bëjnë padrejtësi vetes së tyre.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij të dashur, Muhamedit ﷺ dhe i thotë:

- Nëse ata të mohojnë ty, thuaju: "Unë kam veprat e mia dhe ju keni veprat tuaja. Ju nuk përgjigjeni për atë që bëj

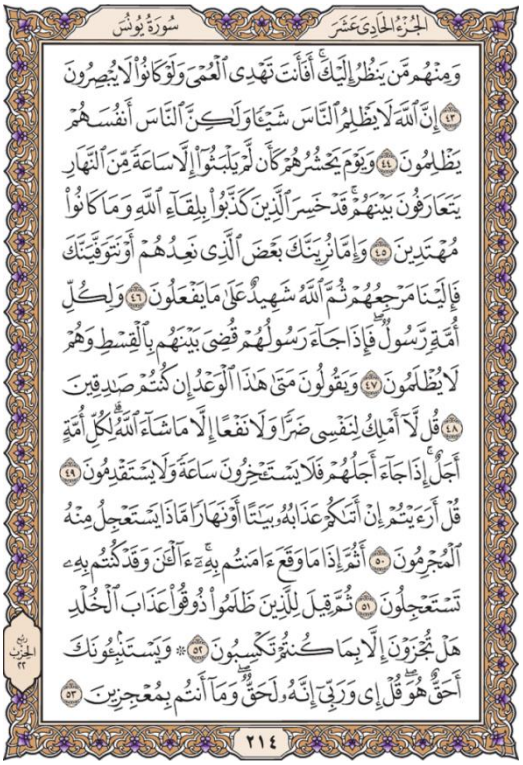
الجزء الحادي عشر سورة يونس
وَمِنْهُم مَّن يَنظُرُ إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يُبْصِرُونَ
﴿٤٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظْلِمُ ٱلنَّاسَ شَيْـًٔا وَلَٰكِنَّ ٱلنَّاسَ أَنفُسَهُمْ
يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّنَ ٱلنَّهَارِ
يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ ۚ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ وَمَا كَانُوا۟
مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾ وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ
فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ ٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٦﴾ وَلِكُلِّ
أُمَّةٍ رَّسُولٌ ۖ فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ قُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ
﴿٤٨﴾ قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ لِكُلِّ أُمَّةٍ
أَجَلٌ ۚ إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾
قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُهُۥ بَيَٰتًا أَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ
ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ ءَامَنتُم بِهِۦٓ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِۦ
تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ
هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ وَيَسْتَنۢبِـُٔونَكَ
أَحَقٌّ هُوَ ۖ قُلْ إِى وَرَبِّىٓ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ ۖ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥٣﴾
الجزء ١١
٢١٤

unë e as unë për atë që bëni ju”. - Në të njëjtën mënyrë, Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: “Thuaj: “O ju jobesimtarë! Unë nuk adhuroj atë që ju e adhuroni. As ju nuk adhuroni Atë që unë e adhuroj. Dhe unë kurrë nuk do të adhuroj atë që ju e adhuroni. Por as ju nuk do të adhuroni Atë që unë e adhuroj. Ju keni fenë tuaj dhe unë kam fenë time. **[**Kafirun 1 - 6].[127] Po kështu i tha Ibrahimi dhe pasuesit e tij popullit të tyre idhujtar: “Një shembull i mirë për ju janë Ibrahimi dhe ata që ishin me të, kur i thanë popullit të vet: “Ne distancohemi prej jush dhe prej çfarë adhuroni ju veç Allahut. Ne ju mohojmë dhe armiqësia ndërmjet nesh është e hapur, derisa ju ta besoni Allahun si Një e të Vetëm!”....” [Mumtehine 4].

- Ka prej tyre që duken se të dëgjojnë me vëmendje ty. Por, vallë, ti do t’i bësh të shurdhrit të dëgjojnë, edhe kur ata nuk kuptojnë?! Ka prej tyre që hedhin shikimin drejt teje *(kur i fton në të vërtetën).* **Por, a mund t’i udhëzosh ti të verbrit, kur ata nuk shohin?** - Ata dëgjojnë fjalën e Allahut dhe fjalën tënde, të cilat kanë një ndikim shumë të madh në zemrat e njerëzve. Megjithatë, nuk është në fuqinë dhe mundësitë e tua, që t’i bësh ata t’i kuptojnë këto fjalë dhe të futësh udhëzimin në zemrat e tyre. Ashtu sikurse ti nuk mund të bësh të dëgjojë atë që është i shurdhët dhe as nuk mund të udhëzosh dhe t’i japësh dritë atij që është i verbër, po kështu nuk ke mundësi që të futësh udhëzimin në zemrat e tyre. Kjo ndodh vetëm nëse Allahu i Lartësuar dëshiron dhe e bën të mundur diçka të tillë. Më pas, Allahu i Lartësuar bën të ditur se Ai nuk i bën padrejtësi askujt, asgjë dhe aspak. Përmes Kur'anit, Allahu i Lartësuar ka udhëzuar dhe u ka çelur sytë të verbërve, ka bërë të shurdhërit të dëgjojnë, ka hapur zemrat e mbyllura ndaj imanit. Ndërsa të tjerë i ka lënë në humbje, pa gjetur rrugën e besimit. Është Allahu Ai që vendos dhe rregullon çdo çështje në mbretërinë e Tij, në pronën e Tij, ashtu sikurse Ai dëshiron. Allahu i Lartësuar nuk pyetet për atë që bën, por janë krijesat që do të japin llogari, sepse Allahu është Absolut në diturinë, urtësinë dhe drejtësinë e Tij.[128]

- Allahu nuk u bën asnjë padrejtësi njerëzve, por janë ata që i bëjnë padrejtësi vetes së tyre. - Ebu Dherri rrëfen se Profeti ﷺ ka përcjellë nga Zoti i Lartësuar dhe Krenar këto fjalë: 1459. “Allahu i Lartësuar thotë: “O robërit e Mi! Unë ia kam ndaluar Vetes padrejtësinë dhe e kam bërë mes jush të ndaluar, prandaj mos bëni padrejtësi! O robërit e Mi! Jam Unë Ai që i ruan dhe i llogarit veprat tuaja! Çdokush që gjen mirësi, le të lavdërojë Allahun dhe çdokush që gjen diçka tjetër, të qortojë veçse vetveten.” [Muslimi].

Ajeti 45

45. Ditën e Tubimit, atyre do t’u duket sikur jetuan veçse një çast të ditës, sa për t’u njohur me njëri-tjetrin. Kanë dështuar vërtet, ata që nuk besojnë në takimin me Allahun dhe nuk ndjekin udhën e drejtë.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar u kujton robërve Orën e Kijametit. Ai i paralajmëron ata për ditën kur ata do të ringjallen nga varri, për t'u tubuar e për të dhënë llogari:

- Ditën e Tubimit, atyre do t'u duket sikur jetuan veçse një çast të ditës, sa për t'u njohur me njëri - tjetrin. - Ndërsa në një ajet tjetër thotë: "Ditën kur ta përjetojnë atë, atyre do t'u duket sikur nuk kanë jetuar më shumë se një mbrëmje ose një mëngjes të saj." [Naziat 46]. "Ditën kur do t'i fryhet Surit, Ne do t'i tubojmë keqbërësit të nxirosur. Ata i pëshpërisin njëri tjetrit: Nuk qëndruat *(në Dunja)* më shumë se dhjetë ditë. Ne e dimë shumë mirë çfarë do të flasin ata, kur më i mençuri prej tyre do të thotë: "Nuk qëndruat më shumë se një ditë!"" [Ta Ha 102 - 104]. "Ditën kur të vijë Ora *(e Gjykimit), (për t'u shfajsuar)* keqbërësit do të betohen se nuk paskan qëndruar *(në këtë Botë),* veçse një orë. Ja, kështu gënjenin ata edhe më parë *(në dynja).* Kurse ata të cilëve u qe dhënë dituri dhe besim, do të thonë: "Ju keni qëndruar aq sa e pati caktuar Allahu, deri në ditën e ringjalljes. ..."." [Rum 55, 56] Ky është argument se raporti i jetës së dynjasë me ahiretin ngjan me atë që është përmendur edhe në ajetin tjetër: "Atyre do t'u thuhet: "E sa vjet keni qendruar në tokë?" Ata do të thonë: "Kemi qëndruar një ditë ose një pjesë të ditës. Por pyeti ata që dinë të mbajnë llogari!" Pastaj do t'u thuhet: "Me të vërtetë keni qëndruar pak, veç sikur ta dinit!" [Mu'minun 112 - 115]. Allahu i Lartësuar thotë: "... sa për t'u njohur me njëri-tjetrin." Pra, Ditën e Tubimit atyre do t'u duket se kanë qëndruar në dynja shumë pak kohë, aq sa prindërit të njohin fëmijët dhe pasardhësit e tyre dhe, aq sa të afërmit të njohin e dallojnë njëri-tjetrin. Edhe atë ditë do të shihen e do të njihen, por tashmë është koha kur secili do të jetë i angazhuar me veten e vet, siç ka thënë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Pastaj kur t'i fryhet Surit *(herën e dytë),* atë ditë nuk do të ketë më lidhje familjare mes tyre e as që do të pyesin më për njëri-tjetrin." [Mu'minun 101]. Ose: "Ditën, kur qielli të bëhet si plumb i shkrirë, e malet të bëhen si lesh i shprishur, dhe asnjë mik të mos pyesë për mikun. Atë Ditë ata *(njerëzia)* do të shihen ndërmjet tyre. Krimineli do të dëshironte ta shpaguante dënimin e asaj dite me bijtë e vet, me gruan dhe me vëllain e vet, me të afërmit e vet, tek të cilët mbështetej, madje, me gjithë ç'ka në tokë, vetëm për të shpëtuar." [Mearixh 10 - 14].

- Kanë dështuar vërtet, ata që nuk besojnë në takimin me Allahun dhe nuk ndjekin udhën e drejtë. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Kështu bëjmë Ne me keqbërësit. Ajo ditë është mjerim i madh për mohuesit." [Murselat 18, 19]. Këta do të humbin veten dhe familjen e tyre Ditën e Kijametit. Kjo është ajo humbja e madhe, siç thotë Allahu: "... Thuaj: "Të dështuar Ditën e Kijametit janë ata që kanë humbur veten dhe familjen e tyre. Dhe ky është ai dështimi i qartë." [Zumer 15]**.**

Ajetet 46 - 47

46. Edhe nëse Ne ta mundësojmë ty të shohësh *(sa je gjallë)* **diçka nga ajo që u kemi premtuar atyre, por edhe nëse të marrim ty** *(në mëshirën Tonë),* **sërisht vetëm te Ne është kthimi i tyre. Allahu është dëshmitar i veprave të tyre.**

47. Çdo popull ka pasur të dërguarin e vet. Me t'u ardhur i dërguari, mes tyre do të gjykohet me drejtësi dhe askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij Muhamed ﷺ dhe i thotë:

- Edhe nëse Ne ta mundësojmë ty të shohësh *(sa je gjallë)* **diçka nga ajo që u kemi premtuar atyre, por edhe nëse të marrim ty** *(në mëshirën Tonë),* **sërisht vetëm te Ne është kthimi i tyre. Allahu është dëshmitar i veprave të tyre. -** Ne mund t'i ndëshkojmë ata qysh në kohën që ti je ende gjallë, në mënyrë që sytë e tu të qetësohen me ndëshkimin e armiqve. Megjithatë, "edhe nëse të marrim ty *(në mëshirën Tonë),* sërish vetëm te Ne është kthimi i tyre." Pra, edhe pas vdekjes tënde,

tek Ne do të jetë kthimi i të gjithëve ju. Allahu i Lartësuar është dëshmitar i veprimeve të tyre pas largimit tënd. Taberaniu sjell hadithin nga Hudhejfe Ibn Husejdi, se Profeti ﷺ ka thënë: 1460. "Mua m'u paraqit umeti im mbrëmë natën në këtë dhomë, nga i pari deri tek i fundit." Një burrë pyeti: "O i Dërguari i Allahut! T'u paraqitën ata që tashmë janë krijuar, në rregull, por si t'u paraqitën ata që tashmë ende nuk janë krijuar?!" Profeti ﷺ tha: "Ata m'u paraqitën në format e tyre prej balte, aq qartë, sa unë tashmë mund të njoh dhe dalloj secilin prej tyre më mirë sesa ju dalloni njëri tjetrin."

- Çdo popull ka pasur të dërguarin e vet. Me t'u ardhur i dërguari, mes tyre do të gjykohet me drejtësi dhe askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi. - Sikurse ka thënë i lavdëruari: "Toka do të ndriçohet me dritën e Zotit të saj dhe Libri *(mbi veprat)* do të hapet. Dhe do të sillen për të dëshmuar profetët e dëshmitarët. Mes tyre do të gjykohet me të vërtetën dhe atyre nuk do t'u bëhet asnjë padrejtësi. Dhe çdo kush do të shpërblehet për atë që ka vepruar dhe Ai *(Allahu)* e di më së miri se çfarë bënin ata *(robërit)*." [Zumer 69]. Ditën e Gjykimit, çdo popull do të gjykohet me drejtësi, në prani të profetit të tyre. Çdo popull do të dalë përpara Allahut në praninë e profetit që është dërguar ndër ta dhe të librit të veprave të tyre, të mira apo të këqija qofshin. Regjistri do të jetë dëshmitar i drejtë për gjithësecilin. Gjithashtu, dëshmitarë do të jenë edhe melekët e Zotit, ata të cilët kanë regjistruar veprat e tyre. Kështu do të dalin të gjithë, popull pas populli. Por ky umet i bekuar, edhe pse është populli i fundit i krijuar nga Allahu i Lartësuar, do të jetë i pari që do të gjykohet Ditën e Kijametit, duke ndarë të mirët nga të këqijtë. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Profeti i Allahut, që thotë: 1461. "Ne jemi të fundit (në renditje kohore), por të parët në Ditën e Gjykimit...." Kështu, do të jemi të parët, që do të gjykohemi, përpara të gjitha krijesave. Umeti e mori këtë prestigj pikërisht për nder të Profetit të tij, Muhamedit ﷺ.

Ajetet 48 - 52

48. Ata thonë: "Kur do të realizohet ky premtim, nëse thoni të vërtetën?
49. Thuaj: "Unë nuk mund t'i sjell vetes sime as dëm, as dobi, veç asaj që dëshiron Allahu". Çdo popull ka afatin e vet. Kur të vijë afati i tyre, ata nuk mund ta shtyjnë asnjë çast të vetëm dhe as ta përshpejtojnë.
50. Thuaj: "Më tregoni, nëse ju vjen dënimi i Tij natën ose ditën, çfarë pjese të tij kërkojnë keqbërësit që t'u përshpejtohet?"
51. Vallë, vetëm pasi të ndodhë, do ta besoni atë? Tani e besoni atë, kur më parë kërkonit përshpejtimin e tij?
52. Më në fund, atyre që bëjnë padrejtësi, do t'u thuhet: "Shijoni dënimin e përjetshëm!" Mos, vallë, po dënoheni më shumë sesa e meritoni?!"

Shpjegimi i ajeteve

- Ata thonë: "Kur do të realizohet ky premtim, nëse thoni të vërtetën? - Allahu i Lartësuar tregon për mohimin e idhujtarëve dhe nxitimin e tyre, kur i kërkonin Profetit ﷺ që t'u përshpejtonte ndëshkimin. Gjithashtu, ata e pyesnin atë rreth kohës se kur do të bëhej ndëshkimi, gjë që atyre nuk u sillte asnjë lloj dobie. Allahu i lartësuar ka thënë: "Ata që nuk e besojnë atë *(Kiametin)*, kërkojnë që ai të vijë sa më shpejt, ndërsa ata që i besojnë, i druhen atij çasti dhe janë të bindur se ai është i vërtetë. Ta dini se ata që bëjnë polemika, duke vënë në dyshim Ditën e Kiametit, janë në një humbje të thellë." [Shura 18]. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij që t'u përgjigjet dhe t'u thotë:

- Thuaj: "Unë nuk mund t'i sjell vetes sime as dëm, as dobi, veç asaj që dëshiron Allahu". - Unë nuk di asgjë prej diturisë, që Allahu e ka fshehur në Veten e Tij. Unë di veçse aq sa Ai më ka lejuar dhe më ka zbuluar. Unë ju paralajmëroj se Kijameti ka

për të ardhur, pa asnjë dyshim, edhe pse Allahu nuk ma ka treguar kohën e tij.

- Çdo popull ka afatin e vet. - Çdo brez e ka të përcaktuar kohën e jetës së tij nga Zoti. Atëherë:

- Kur të vijë afati i tyre, ata nuk mund ta shtyjnë asnjë çast të vetëm dhe as ta përshpejtojnë. - Ashtu sikurse ka thënë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Por Allahu asnjërit nuk ia shtyn afatin, kur ai i vjen. Allahu di gjithçka që punoni ju." [Munafikun 11]. Në vijim, Allahu i Lartësuar njofton se ndëshkimi i Tij do t'u vijë atyre në mënyrë të befasishme, pa e ndier:

- Thuaj: "Më tregoni, nëse ju vjen dënimi i Tij natën ose ditën, çfarë pjese të tij kërkojnë keqbërësit që t'u përshpejtohet?" - Ky ndëshkim do t'u vijë patjetër dhe atëherë, ata do të thonë: "... O Zoti ynë! Tani pamë dhe dëgjuam. Na kthe edhe një herë *(në dynja)* që të bëjmë vepra të mira. Tani ne jemi tërësisht të bindur" [Sexhde 12]. Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "Dhe kur e panë dënimin Tonë, thanë: "Ne i besojmë Allahut, që është Një dhe i mohojmë ata që i adhuronim veç Tij". Por besimi i tyre pasi panë dënimin Tonë, nuk u bëri dobi. I tillë është ligji i Allahut, që ka vepruar ndaj robërve të Tij. Kështu u shkatërruan mohuesit e Allahut." [Gafir 85]. Ndërsa në këtë ajet, Ai thotë:

- Vallë, vetëm pasi të ndodhë, do ta besoni atë? Tani e besoni atë, kur më parë kërkonit përshpejtimin e tij? - Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Më në fund, atyre që bëjnë padrejtësi, do t'u thuhet: "Shijoni dënimin e përjetshëm!" - Ditën e Kijametit, atyre do t'u thuhen këto fjalë, për t'ua shtuar më shumë dhimbjen dhe vuajtjet. Siç thotë në një ajet tjetër: "Ditë, kur me rrëmbim, do tërhiqen për në zjarrin e Xhehenemit. Ky është zjarri, që ju e mohonit. Mos është kjo ndonjë magji, apo ju nuk shihni?! Digjuni në të! E duroni apo nuk e duroni, njësoj është për ju. Ky është i vetmi "shpërblim" për atë që e merituat me veprat tuaja." [Tur 13 - 16].

- Mos, vallë, po dënoheni më shumë sesa e meritoni?!" - Domethënë, ju do të shpërbleheni veçse për ato punë që keni bërë vetë, me duart tuaja.

Ajetet 53 - 54

53. Ata kërkojnë t'u tregosh: "A është e vërtetë ajo?". Thuaj: "Po, betohem në Zotin tim! Ajo është mëse e vërtetë, dhe ju nuk do të mund t'i shmangeni!"

54. Çdokush që ka dëmtuar vetveten, edhe sikur të kishte gjithë pasurinë e botës, do ta flijonte atë si dëmshpërblim. Kur të shohin dënimin, ata do ta fshehin dëshpërimin. Atëherë, mes tyre do të gjykohet me drejtësi, pa iu bërë aspak padrejtësi.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata kërkojnë t'u tregosh: "A është e vërtetë ajo?" - Ata kërkojnë prej teje që t'u përgjigjesh në është e vërtetë ajo që ju premtohet dhe Kijameti. Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij që t'u thotë njerëzve:

- Thuaj: "Po, betohem në Zotin tim! Ajo është mëse e vërtetë, dhe ju nuk do të mund t'i shmangeni!" - Ringjallja nuk është diçka e pamundur për Allahun. Ashtu sikurse e filloi krijimin tuaj, Ai është i plotpushtetshëm që ta rikthejë atë. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Ata që nuk besojnë, thonë: "Ora *(e Kijametit)* nuk ka për të ardhur kurrë!" Thuaj: "Po, betohem në Zotin tim. Atë patjetër do t'jua sjellë Ai që e di të fshehtën...." [Sebe 3]. Ora e Kijametit ka për të ardhur patjetër. Allahu i Lartësuar thotë, gjithashtu: "Mohuesit pretendojnë se nuk do të ringjallen kurrë. Thuaju: "Po, për Zotin tim! Patjetër do të ringjalleni dhe do t'ju paraqitet gjithçka që keni bërë. Kjo është lehtë për Allahun." [Tegabun 7].

- Çdokush që ka dëmtuar vetveten, edhe sikur të kishte gjithë pasurinë e botës, do ta flijonte atë si dëmshpërblim. - Allahu i Lartësuar na njofton se mohuesi do të ishte gati të paguante gjithçka për t'i shpëtuar

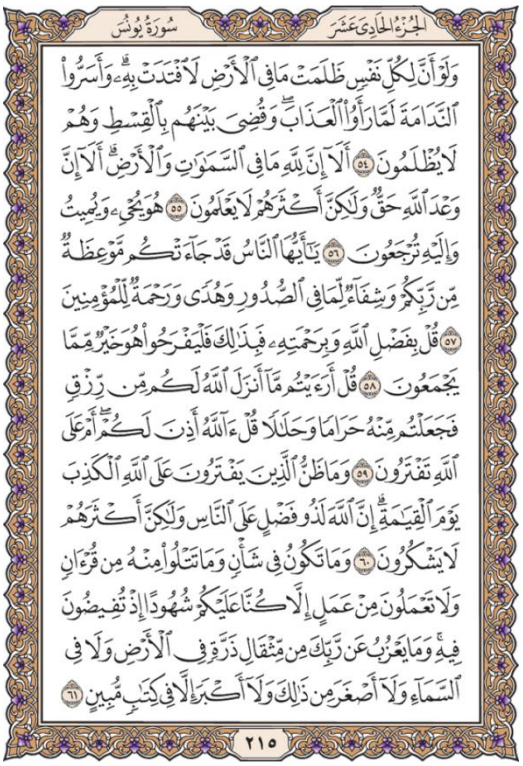
الجزء الحادي عشر سورة يونس
وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهِ ۗ وَأَسَرُّوا
النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ ۚ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ أَلَا إِنَّ
وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ
مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ
﴿٥٧﴾ قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا
يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ
فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ آللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ ۖ أَمْ عَلَى
اللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾ وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ
لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾ وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ
وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ
فِيهِ ۚ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي
السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦١﴾
٢١٥

dënimit të Ditës së Kijametit, qoftë edhe gjithë tokën në flori.

- Kur të shohin dënimin, ata do ta fshehin dëshpërimin. Atëherë, mes tyre do të gjykohet me drejtësi, pa iu bërë aspak padrejtësi. - Allahu i Lartësuar do t'i gjykojë me drejtësi dhe atyre nuk do t'u bëhet asnjë lloj padrejtësie, as sa një thërrmijë e vogël.

Ajetet 55 - 58

55. Nuk ka dyshim se Allahut i takon gjithçka që gjendet në qiej e në Tokë. Kini kujdes! Premtimi i Allahut është mëse i vërtetë, por shumica e tyre nuk e dinë.

56. Është Ai që jep jetë dhe vdekje, dhe vetëm tek Ai do të ktheheni.

57. "O njerëz! Ja ku ju erdhi Këshilla nga Zoti juaj dhe shërimi i asaj që gjendet në kraharorin tuaj. Ai është Udhëzim dhe Mëshirë për besimtarët.

58. Thuaj: "Vetëm për Mirësinë e Allahut *(imanin)* **dhe Mëshirën e Tij** *(Kur'anin)* **gëzohuni!" Kjo është shumë herë më e dobishme se ajo që ata grumbullojnë".**

Shpjegimi i ajeteve

- Nuk ka dyshim se Allahut i takon gjithçka që gjendet në qiej e në Tokë. Kini kujdes! Premtimi i Allahut është mëse i vërtetë, por shumica e tyre nuk e dinë. Është Ai që jep jetë dhe vdekje, dhe vetëm tek Ai do të ktheheni. - Allahu i Lartësuar thotë se Ai është Pronari i qiejve dhe i Tokës dhe se premtimi i Tij është i vërtetë. Ai ka për t'i ringjallur krijesat. Ai jep jetën dhe vdekjen dhe tek Ai do të kthehen të gjithë. Allahu është i plotpushtetshëm për të ringjallur krijesat dhe për t'i kthyer dhe llogaritur ata. Ai është i gjithëditur për dallimet mes të gjithë trupave dhe krijesave dhe Ai di mirë për çdo pjesë të trupit të krijesave, që mund të jetë shpërndarë nëpër tokë, det apo humnera. Më pas, Allahu i Lartësuar u tregon njerëzve mirësinë dhe bujarinë e Tij të madhe, kur i shpalli Profetit të Tij të nderuar Kur'anin madhështor dhe u dhuroi atyre udhëzimin e qartë.

- "O njerëz! Ja ku ju erdhi Këshilla nga Zoti juaj dhe shërimi i asaj që gjendet në kraharorin tuaj. Ai është udhëzim dhe mëshirë për besimtarët. - Ja ku ju erdhi Libri, që ju paralajmëron dhe qorton, për t'ju larguar nga poshtërsitë dhe mosbindja ndaj Allahut. Ai është shërim për dyshimet dhe pasiguritë, që mbajnë zemrat tuaja. Kur'ani largon çdo papastërti të idhujtarisë dhe ligësi të *kufrit* nga zemrat e robërve. Nëpërmjet Kur'anit arrihet udhëzimi i plotë dhe mundësohet fitimi i mëshirës së Allahut të Lartësuar. Por, sigurisht, kjo vlen vetëm për ata që e besojnë këtë Kur'an dhe janë të sigurt për vërtetësinë e gjithçkaje që përmban ai, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Ne të shpallëm Kur'anin, që është shërim dhe mëshirë për besimtarët, kurse jobesimtarëve u shton veçse dëshpërim." [Isra 82]. Ose: "...Thuaju: "Ai, për besimtarët, është udhëzim e shërim. Ndërsa ata që nuk besojnë, i kanë veshët të shurdhuar, dhe për ta ai është verbëri. Këta

janë njëlloj si të thirren prej një vendi të largët”.” [Fussilet 44].

- Thuaj: “Vetëm për Mirësinë e Allahut *(imanin)* **dhe Mëshirën e Tij** *(Kur'anin)* **gëzohuni!” Kjo është shumë herë më e dobishme se ajo që ata grumbullojnë”.** - Është me parësore që të gëzohen dhe të lumturohen me këtë mirësi, që u ka dhënë Allahu. Ajo është shumë më e mirë sesa “ajo që ata grumbullojnë”, domethënë, stolitë dhe kënaqësitë e pakta të kësaj dynjaje, e cila do të përfundojë një ditë.

Ajetet 59 - 60

59. Thuaj: “A e shihni atë që Allahu e ka zbritur për ju si furnizim, ndërsa ju e konsideroni një pjesë të tij të ndaluar e një pjesë të lejuar?” Thuaj: “Vallë, Allahu ju dha leje për këtë apo ju shpifni rreth Allahut!?”

60. Çfarë do të mendojnë Ditën e Kijametit ata që shpifin rreth Allahut? Allahu është Bamirës i madh ndaj njerëzve, por shumica e tyre nuk falënderojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: “A e shihni atë që Allahu e ka zbritur për ju si furnizim, ndërsa ju e konsideroni një pjesë të tij të ndaluar e një pjesë të lejuar?” Thuaj: “Vallë, Allahu ju dha leje për këtë apo ju shpifni rreth Allahut!?” - Ibn Abasi, Muxhahidi, Dahhaku, Katade e të tjerë kanë thënë që, ky ajet zbriti si kundërpërgjigje ndaj idhujtarëve dhe rregullave të trilluara nga ata, që bënin hallall ose haram gjëra të ndryshme. Kështu ishin *Behira, Saiba* dhe *Uesila*. I Lartësuari thotë: “Nga të lashtat e nga kafshët shtëpiake që Ai ka krijuar, ata e ndanin një pjesë për Allahun dhe thoshin: “Kjo është për Allahun, ndërsa kjo është për idhujt tanë”. Por, ajo që ishte për idhujt, nuk duhet të shkonte për Allahun, ndërsa ajo që veçohej për Allahun, mund të shkonte për idhujt e tyre! Sa i shëmtuar *(dhe i padrejtë)* ishte gjykimi i tyre! [En'am 136]. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Malik Ibn Nadlete, i cili rrëfen: 1462. “Shkova njëherë tek Profeti, i veshur me dy rroba të vjetra. Ai më pyeti: “A ke ndonjë pasuri?” - “Po” - i thashë. - “Çfarë lloj pasurie ke?” - “Kam deve, dele, kuaj, skllevër...” - “Atëherë, nëse Allahu të jep pasuri, ajo duhet të duket tek ti (e pamja jote).” Pastaj tha: “Kur të lindin devetë, a lindin me veshë të saktë (të paprerë)?” Unë i thashë: “Po, a nuk lindin devetë veçse kështu?!” - “A ndodh që ti të marrësh briskun dhe t'ia këputësh veshët ndonjë deveje dhe të thuash: “Kjo është *Behira*”, ose t’ia presësh veshët me brisk një deveje tjetër dhe të thuash: “Kjo është e shenjtë”?!” - “Po”, - i thashë. Atëherë, Profeti ﷺ tha: “Mos e bëj! Çdo gjë (bagëti) që ta ka dhënë Allahu është hallall.” Pastaj (Profeti) tha: “Allahu nuk veçoi *(si bagëti të shenjta)* as Behirën, as Saibën, as Vesilën dhe as Hamën...”, dhe hadithi vijon. Imam Ahmedi sjell edhe prej Sufjan Ibn Ujejnes një hadith të ngjashëm, me sened të fortë e të mirë. Në vijim, Allahu i Lartësuar paralajmëron e kërcënon ata të cilët bëjnë haram atë që Ai e ka lejuar dhe e bëjnë të lejuar atë që Allahu e ka ndaluar, pa pasur asnjë bazë e argument. Ai ua hedh poshtë pretendimet dhe i kërcënon, duke u kujtuar Ditën e Kijametit. Ai thotë:

- Çfarë do të mendojnë Ditën e Kijametit ata që shpifin rreth Allahut - Çfarë mendojnë këta të mjerë, se do të bëjë Zoti me ta Ditën e Llogarisë?

- Allahu është Bamirës i madh ndaj njerëzve - Ai është bamirës i madh dhe Bujar me njerëzit, duke ua lejuar mirësitë që Ai ka krijuar, që robërit të përfitojnë nga kjo botë. Ai u ka ndaluar veçse ato gjëra që janë të dëmshme për ta, që cenojnë dynjanë dhe fenë e tyre.

- por shumica e tyre nuk falënderojnë. - Përkundrazi, ata bëjnë haram ato mirësi që Zoti i ka lejuar, duke e rënduar veten. Ata bëjnë disa gjëra të lejuara e disa të tjera të ndaluara. Të tilla veprime i bëjnë si idhujtarët, të cilët shpikin ligje e rregulla të kota për veten e tyre, ashtu edhe ithtarët e Librit, të cilët shpikin rregulla të paqena e të pabaza në fenë e tyre.

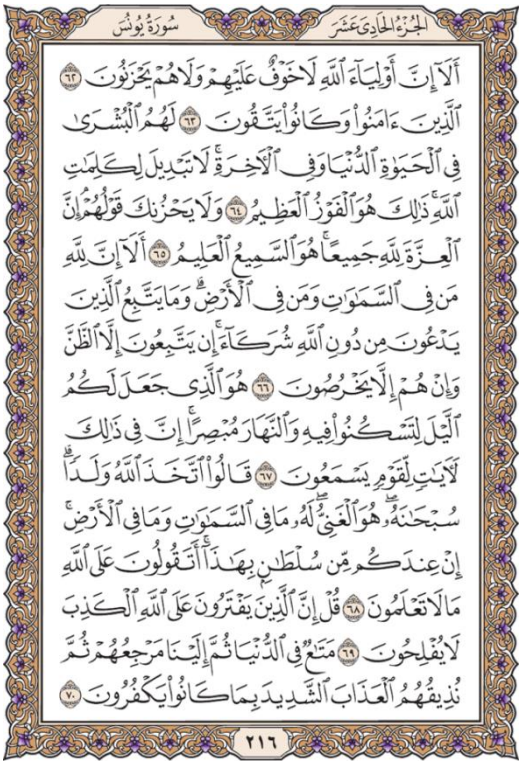
الجزء الحادي عشر سورة يونس
أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۚ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَٰتِ
ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ وَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّ
ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ۚ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ
مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ ٱلَّذِينَ
يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُرَكَآءَ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ
وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ
ٱلَّيْلَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا
سُبْحَٰنَهُۥ ۖ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ۖ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ
إِنْ عِندَكُم مِّن سُلْطَٰنٍۭ بِهَٰذَآ ۚ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ
مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ قُلْ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ
لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ مَتَٰعٌ فِى ٱلدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ
نُذِيقُهُمُ ٱلْعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾
٢١٦

Ajeti 61

61. Sa herë që ju angazhoheni me ndonjë çështje dhe sa herë që lexoni ndonjë pjesë nga Kur'ani dhe sa herë kryeni ndonjë vepër, Ne jemi dëshmitarë të veprimeve tuaja. Zotit tënd nuk mund t'i fshihet asnjë grimcë në Tokë dhe as në qiell, madje as më e vogël se ajo e as më e madhe. Çdo gjë është shkruar në Librin e Qartë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e njofton Profetin e Tij se Ai është i gjithëditur për gjendjen e tij, të umetit të tij dhe të të gjitha krijesave, në çdo çast e në çdo vend qofshin. Shikimit dhe diturisë së Allahut nuk mund t'i fshihet asgjë, sikurse thotë në ajetin tjetër: "Atij nuk mund t'i fshihet asnjë thërrmijë në qiej e as në tokë dhe as më e vogël e as më e madhe se ajo. Çdo gjë është shënuar në Librin e qartë *(Leuhi Mahfudh)*"." [Sebe' 3]. Ose: "Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë." [En'am 59]. Pra Ai është i gjithëditur për lëvizjen e çdo bime dhe sendi. Po kështu Ai është i gjithëditur edhe për kafshët dhe çdo gjallesë, sikurse thotë: "Të gjitha kafshët në Tokë dhe të gjithë shpendët, që fluturojnë me dy krahë, të gjithë janë të ndarë në bashkësi, ashtu sikurse edhe ju. Asgjë nuk kemi lënë pa përmendur në Libër. Në fund, te Zoti i tyre do të tubohen të gjithë." [En'am 38], ose: "Nuk ka asnjë gjallesë në Tokë që të mos ushqehet nga Allahu. Ai e di vendbanimin dhe vendprehjen e tyre. Gjithçka gjendet në një Libër të qartë *(Leuhi mahfudh)*." [Hud 6]. Kështu, i Lartësuari na ka njoftuar se Ai është i gjithëditur për lëvizjen e çdo krijese. Atëherë, kur dituria e Tij për krijesat është e tillë, atëherë si mendon në lidhje me veprat e të përgjegjshmëve ligjërisht, njerëz dhe xhindë, të cilëve Ai u ka drejtuar urdhrin për ta adhuruar e për t'iu nënshtruar ligjeve e porosive të Tij? Allahu i Lartësuar thotë: "... mbështetu në të Plotfuqishmin, Mëshirëplotin, i Cili të sheh kur qëndron në këmbë *(për namaz)* dhe lëvizjet e tua në mesin e atyre që bien në sexhde. Sepse është Ai që dëgjon dhe di gjithçka." [Shuara 217 - 220]. Ndërsa në këtë ajet, i Lartësuari thotë:

- Sa herë që ju angazhoheni me ndonjë çështje dhe sa herë që lexoni ndonjë pjesë nga Kur'ani dhe sa herë kryeni ndonjë vepër, Ne jemi dëshmitarë të veprimeve tuaja. - Për çdo veprim që e kryeni e fjalë që e thoni, Ne jemi të gjithëditur, i shohim dhe dëgjojmë ato. Prandaj Profeti i Allahut, kur Xhibrili e pyeti për gradën e *ihsânit*, që është grada më e lartë e besimit, ai iu përgjigj me fjalët: 1463. "*Ihsâni* është: ta adhurosh Allahun njëlloj sikur (do të bëje këtë po) ta shihje Atë, pasi edhe nëse nuk e sheh Atë, Ai, pa dyshim të sheh ty."

Ajetet 62 - 64

62. Nuk ka dyshim se të dashurit e Allahut nuk kanë aspak frikë dhe as brengosje;

63. Ata besojnë dhe janë të devotshëm.

64. Atyre u jepen përgëzime në jetën e kësaj bote dhe në jetën tjetër. Premtimet e Allahut nuk mund të ndryshohen. Kjo është fitorja e madhe.

Shpjegimi i ajeteve

- Nuk ka dyshim se të dashurit e Allahut nuk kanë aspak frikë dhe as brengosje; Ata besojnë dhe janë të devotshëm. - Allahu i Lartësuar flet për adhuruesit dhe robërit më të dashur dhe të afërt të Tij. Ai i përshkruan ata në ajet, duke thënë: "Ata besojnë dhe janë të devotshëm." Kështu, çdokush që është më i devotshëm dhe e ka frikë Zotin, duke u ruajtur nga çdo gjë që sjell ndëshkimin e Tij, është i dashur dhe i afërt me Zotin. Për këta të zgjedhur, Allahu i Lartësuar thotë: "nuk kanë aspak frikë", domethënë, nuk tremben për tmerret e Ditës së Gjykimit. Gjithashtu: "... dhe as brengosje." Domethënë, nuk brengosen për atë që e lënë pas në jetën e dynjasë. Bezzari tregon nga Ibn Abasi, i cili ka thënë: 1464. "Një burrë tha: "O i Dërguari i Allahut! Kush janë *eulijatë* (të dashurit) e Allahut?" Ai tha: "Janë ata të cilët, nëse shihen, përmendet Allahu." Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1465. "Ka prej robërve të Allahut, të tillë që i kanë zili edhe profetët, edhe dëshmorët." - "Po cilët janë ata, o i Dëguari i Allahut, - e pyetën, - që t'i duam ata?" Ai tha: "Ata janë robër që janë dashur për hir të Allahut, pa synuar pasurinë, e jo për shkak farefisnie. Fytyrat e tyre janë dritë dhe qëndrojnë në podiume drite. Ata nuk i kap frika, kur të gjithë njerëzit do të tmerrohen, dhe as kanë për t'u brengosur, kur të gjithë njerëzit do të brengosen." Këtë hadith e ka sjellë edhe Ebu Daudi nga Umer Ibn Hatabi, po me një *isnad* të mirë.

- Atyre u jepen përgëzime në jetën e kësaj bote dhe në jetën tjetër. - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ubade Ibn Samiti, se ai e pyeti Profetin e Allahut: 1466. "O i Dërguari i Allahut! Çfarë shpjegimi ka fjala e Allahut: "Atyre u jepen përgëzime në jetën e kësaj bote dhe në jetën tjetër." Ai tha: "Me të vërtetë, me ke pyetur për diçka, që nuk më ka pyetur askush prej umetit tim (ose tha: "askush para teje"). Ajo është ëndrra e mirë, që robi sheh për veten e tij ose që të tjerët e shohin në lidhje me të." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ubade Ibn Samiti, e ky nga Ebu Dherri, që ka thënë: 1467. "O i Dërguari i Allahut! Po kur dikush bën një punë të mirë, për të cilën njerëzit e lëvdojnë dhe e përgëzojnë?" Profeti i Allahut tha: "Ky është një përgëzim e lajm i mirë për besimtarin, i dhënë nga Allahu që në këtë jetë." Hadithin e shënon Muslimi. Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: 1468. "Ëndrra e mirë është përgëzim, të cilin muslimani e sheh për veten e tij ose të tjerët e shohin në lidhje me të." Ibn Xheriri sjell hadithin nga Umi Kurajz el Keabije, që rrëfen: "E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: 1469. "U ndërpre profetësia, por mbetën përgëzimet (e Zotit)" I njëjti shpjegim është transmetuar në lidhje me këtë ajet edhe nga Ibn Abasi, Ebu Hurejra, Muxhahidi, Uruetu, etj. Të gjithë kanë shpjeguar se "përgëzimet në jetën e kësaj bote" janë ëndrrat e mira, që robi i sheh për veten e tij, ose të tjerët i shohin në lidhje me të. Ndërsa të tjerë kanë thënë se qëllimi këtu është për përgëzimet dhe lajmin e mirë që melekët i japin besimtarit në momentet e vdekjes, kur e përgëzojnë me Xhenet dhe falje gjynahesh, sikurse thotë i Lartësuari: "S'ka dyshim se atyre që thonë "Allahu është Zoti ynë", dhe pastaj qëndrojnë të palëkundur në këtë, do t'u zbresin melekët *(e do t'u thonë)*: "Mos u frikësoni e mos u pikëlloni, por gëzohuni me Xhenetin, që ju është premtuar! Ne jemi miqtë tuaj, si në jetën e kësaj bote, ashtu edhe në botën tjetër. Atje ju do të keni atë që dëshirojnë shpirtrat tuaj dhe gjithçka që kërkoni. Kjo është dhuratë nga Ai që është Falës i Madh e Mëshirëplotë." [Fusilet 30 - 32]. Në hadithin e Bera Ibn Azibit (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) thuhet: 1470. "Kur besimtarit i vjen agonia e vdekjes, tek ai

vijnë melekë me fytyra e rroba të bardha dhe i thonë: "Dil, o ti shpirt i mirë, në rehati e mëshirë (nga Zoti) dhe *rejhân* (aromë e mirë borziloku); *(do të shkosh)* tek një Zot që nuk është i zemëruar *(me ty).*" Atëherë, ai del nga goja e tij, ashtu siç rrjedh e shkëputet *(lehtësisht)* pika e ujit nga buzët e enës." Ndërsa për përgëzimet që i jepen në ahiret, Allahu i Lartësuar thotë: "Ndërsa ata të cilëve u priu e mbara nga ana Jonë, do të jenë larg tij *(Xhehenemit)*. Ata nuk do ta dëgjojnë as zhurmën më të vogël të tij, dhe do të jenë "të përjetshëm" atje ku ua dëshiron shpirti. Frika e madhe nuk do t'i shqetësojë ata. Melekët do t'i presin *(duke i uruar)*: "Kjo është dita juaj që ju qe premtuar."." [Enbija 103]. Dhe thotë gjithashtu: "Atë Ditë do t'i shihni besimtarët dhe besimtaret tek u ndriçon drita përpara dhe në të djathtë të tyre. *(Atyre do t'u thuhet:)* "Përgëzim për ju sot janë kopshtet, nëpër të cilët rrjedhin lumenj e ku do të jeni përgjithmonë. Kjo është fitorja e madhe."." [Hadid 12].

- Premtimet e Allahut nuk mund të ndryshohen. Kjo është fitorja e madhe. - Ky premtim as nuk tjetërsohet, as nuk thyhet. Përkundrazi, ai do të realizohet pa as më të voglin dyshim.

Ajetet 65 - 67

65. Mos u dëshpëro nga fjalët e tyre! Pa dyshim, e gjithë krenaria i takon vetëm Allahut. Ai është Gjithëdëgjuesi e i Gjithëdituri.

66. Me të vërtetë, Allahut i përket gjithçka që është në qiej dhe gjithçka që është në Tokë. Ata të cilët adhurojnë idhuj në vend të Allahut, shkojnë pas hamendësimeve, dhe nuk bëjnë gjë tjetër, por veçse gënjejnë.

67. Është Allahu, Ai i Cili e bëri natën për ju që të pushoni, ndërsa ditën të ndritshme. Në këtë ka, vërtet argumente për ata që dëgjojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- Mos u dëshpëro nga fjalët e tyre! - Allahu i Lartësuar e udhëzon Profetin e Tij që të mos trishtohet për fjalët e idhujtarëve kundër tij, por t'i kërkojë ndihmë e t'i mbështetet vetëm Atij, sepse:

- Pa dyshim, e gjithë krenaria i takon vetëm Allahut. - Pra, e gjithë krenaria e ngadhënjimi i takon Allahut, Profetit të Tij dhe besimtarëve.

- Ai është Gjithëdëgjuesi e i Gjithëdituri. - Ai është Dëgjuesi i fjalëve të robërve të Tij dhe i Gjithëdituri për gjendjet e tyre. Në vijim, i Lartësuari na njofton se vetëm Atij i takon sundimi e zotërimi i qiejve dhe Tokës e i gjithçkaje mes tyre. Ai thotë:

- Me të vërtetë, Allahut i përket gjithçka që është në qiej dhe gjithçka që është në Tokë. Ata të cilët adhurojnë idhuj në vend të Allahut, shkojnë pas hamendësimeve, dhe nuk bëjnë gjë tjetër, por veçse gënjejnë. - Megjithëse Ai është Pronari i qiejve e Tokës, idhujtarët adhurojnë idhuj e puta, të cilët nuk kanë në dorë as dëm e as dobi. Ata nuk kanë asnjë argument, për të tilla adhurime të kota e të padrejta. Ata ndjekin thjesht hamendesime dhe besojnë mashtrime e trillime të kota.

- Është Allahu, Ai i Cili e bëri natën për ju që të pushoni, ndërsa ditën të ndritshme. - Ai e bëri natën si qetësim për robërit e Tij, që ata të çlodhen gjatë saj nga aktiviteti i ditës. Ndërsa ditën e bëri të shndritshme, që ata të lëvizin plot gjallëri për jetesën e tyre, për udhëtimet në kërkim të rizkut e mirësive të Tij.

- Në këtë ka, vërtet argumente për ata që dëgjojnë. - Ka për ata që dëgjojnë të tilla argumente e fakte dhe arrijnë të nxjerrin mësime prej tyre; arrijnë të argumentojnë përmes tyre për madhështinë e Krijuesit, që ua lehtësoi dhe ua dhuroi me masë, me urtësinë e bujarinë e Tij.

Ajetet 68 - 70

68. Ata thonë: "Allahu ka një bir". Qoftë i lartësuar Ai! Ai është i Vetëmjaftueshmi. Atij i përket gjithçka që gjendet në qiej dhe në Tokë. Ju nuk keni argumente për këtë. Pse thoni për Allahun atë që nuk e dini?

69. Thuaj: "Ata që trillojnë gënjeshtra për Allahun, nuk kanë për të gjetur shpëtim."

70. Ata do të përjetojnë një kënaqësi të paktë në jetën e kësaj bote dhe pastaj vetëm tek Ne është kthimi i tyre. Ne do t'u japim të shijojnë dënimin më të ashpër, për shkak se nuk besojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata thonë: "Allahu ka një bir". Qoftë i lartësuar Ai! Ai është i Vetëmjaftueshmi. - Allahu i Lartësuar hedh poshtë pretendimin e atyre që trillojnë se Ai ka bir. Ai thotë: "Qoftë i lartësuar Ai!" Ai është i dëlirë nga çdo mangësi dhe nga të pasurit fëmijë. Madje, Ai është i Vetëmjaftueshmi, i Pasuri, që nuk ka nevojë për asgjë e askënd.

- Atij i përket gjithçka që gjendet në qiej dhe në Tokë. - Atëherë, si mundet që të jetë biri i Tij dikush që është krijesë e nënshtruar dhe pronë e Tij?!

- Ju nuk keni argumente për këtë. Pse thoni për Allahun atë që nuk e dini? - Ky është një kërcënim dhe paralajmërim i frikshëm. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Ata thanë: "I Gjithëmëshirshmi ka bir!". Vërtet, ju keni thënë një fjalë shumë të shëmtuar. Qiejt janë gati të copëtohen, toka është gati të çahet dhe malet janë gati të shemben e të thërmohen nga ajo *(shpifje)*, që trilluan se i Gjithëmëshirshmi ka bir. Të Gjithëmëshirshmit nuk i shkon të ketë fëmijë. Çdo qenie në qiej e në Tokë ka për t'iu paraqitur Të Gjithëmëshirshmit si rob." [Merjem 88-93]. Pastaj i Madhëruari i kërcënon ata që trillojnë se Ai ka bir, se ata nuk kanë për të shpëtuar e nuk kanë për të arritur asnjë të mirë në dynja dhe as në ahiret.

- Thuaj: "Ata që trillojnë gënjeshtra për Allahun, nuk kanë për të gjetur shpëtim." - Në jetën e dynjasë, ata nuk kanë për të gjetur mirësinë, edhe pse ndoshta Allahu i afatizon dhe gradualisht i afron drejt ndëshkimit, duke u mundësuar të shijojnë diçka prej stolive e pasurive të kësaj bote. Allahu i Lartësuar thotë: "Të mos mendojnë jobesimtarët se afatin që Ne u kemi dhënë të jetojnë është në dobi të tyre! Ne i lëmë të jetojnë veç që të shtojnë edhe më shumë gjynahet e tyre. Ata i pret një dënim poshtërues." [Al imran 178].

- Ata do të përjetojnë një kënaqësi të paktë në jetën e kësaj bote - Domethënë, ky do të jetë një përjetim i shkurtër.

- dhe pastaj vetëm tek Ne është kthimi i tyre. - Ditën e Kijametit, të gjithë tek Ne do të kthehen.

- Ne do t'u japim të shijojnë dënimin më të ashpër, për shkak se nuk besojnë. - Për shkak se ata nuk e pranojnë besimin e drejtë, ata meritojnë dënimin e dhimbshëm dhe torturues. Ata trillojnë kotësira për Allahun, me pretendimet dhe besimet e tyre të shëmtuara e të pabaza.

Ajetet 71 - 73

71. Tregoju atyre historinë e Nuhut, kur i tha popullit të vet: "O populli im! Nëse e keni të rëndë qëndrimin tim mes jush dhe këshillat e mia përmes ajeteve të Allahut, atëherë dijeni se unë i jam mbështetur vetëm Allahut. Prandaj, së bashku me zotat tuaj, vendosni si do të veproni kundër meje dhe mos e mbani të fshehtë vendimin tuaj! Zbatojeni atë kundër meje e mos më jepni asnjë afat!

72. Por, nëse ju ktheni shpinën, *(dijeni se)* **unë nuk kërkoj asnjë shpërblim prej jush. Shpërblimi im është vetëm prej Allahut. Unë jam urdhëruar të jem musliman."**

73. Ata e mohuan atë, por Ne i shpëtuam atë dhe të tjerët që ishin bashkë me të në anije. Pastaj Ne i bëmë ata trashëgimtarë (të Tokës), kurse ata që mohuan ajetet Tona i përmbytëm. Shikoje se si ishte përfundimi i atyre që ishin paralajmëruar.

Shpjegimi i ajeteve

- Tregoju atyre historinë e Nuhut. ... - Tregoji popullit tënd, o Muhamed, historinë e Nuhut dhe popullit të tij, të cilët e mohuan dhe refuzuan ta pranonin si profet dhe të nënshtroheshin sipas porosive që ai solli nga Zoti. Po kështu të mohon ty edhe

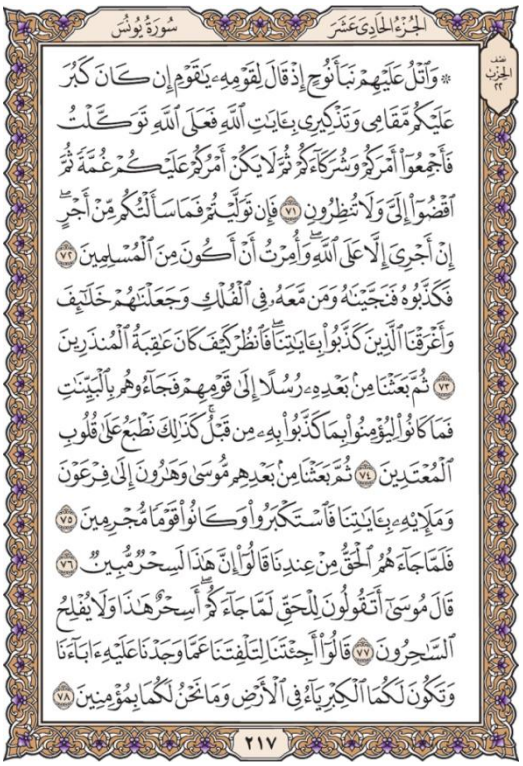
الجزء الحادي عشر سورة يونس
* وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنْ كَانَ كَبُرَ
عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذْكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ
فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ
اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنْظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ
إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾
فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ
وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ
﴿٧٣﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ
فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ كَذَلِكَ نَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِ
الْمُعْتَدِينَ ﴿٧٤﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَى وَهَارُونَ إِلَى فِرْعَوْنَ
وَمَلَئِهِ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾
فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧٦﴾
قَالَ مُوسَى أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ أَسِحْرٌ هَذَا وَلَا يُفْلِحُ
السَّاحِرُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا
وَتَكُونَ لَكُمَا الْكِبْرِيَاءُ فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾
٢١٧

populli yt. Tregoju atyre se si Allahu i Lartësuar shkatërroi popullin e Nuhut, duke i përmbytur të gjithë, përveç besimtarëve, që besuan dhe pasuan Nuhun, në mënyrë që të nxjerrin mësim të gjithë ata që të mohojnë ty dhe që nuk pranojnë Shpalljen dhe udhëzimet e Tij. Tregoju atyre se çfarë i goditi mohuesit dhe mosbesimtarët.

- kur i tha popullit të vet: "O populli im! Nëse e keni të rëndë qëndrimin tim mes jush dhe këshillat e mia përmes ajeteve të Allahut, atëherë dijeni se unë i jam mbështetur vetëm Allahut. - O populli im, nëse ju vjen rëndë qëndrimi im mes jush dhe këshillat e mia përmes ajeteve të Allahut, pra, përmes argumenteve dhe fakteve e Tij, atëherë "dijeni se unë i jam mbështetur vetëm Allahut. Vetëm tek Ai e gjej forcën e ndihmën. Unë nuk shqetësohem aspak nëse ju vjen rëndë apo jo qëndrimi im mes jush dhe nëse nuk ju pëlqejnë këshillat e mia.

- Prandaj, së bashku me zotat tuaj, vendosni si do të veproni kundër meje - Përgatituni së bashku me "zotat" tuaj, të cilëve u luteni dhe i adhuroni veç Allahut.

- dhe mos e mbani të fshehtë vendimin tuaj! - Mos e mbani të fshehtë vendimin tuaj. Qartësojeni qëndrimin në lidhje me mua dhe, nëse pretendoni se jeni në rrugë të drejtë, atëherë ...

- Zbatojeni atë kundër meje e mos më jepni asnjë afat! - Mos më jepni asnjë afat, qoftë edhe një çast të vetëm, por merrni çdo masë kundër meje, sa të keni mundësi. Megjithatë, dijeni se unë nuk ju kam frikë, sepse ju nuk mbështeteni askund për ato që besoni. Unë distancohem tërësisht nga idhujtaria juaj dhe ortakët që ia shoqëroni Allahut. Kjo i ngjan fjalës që Hudi i tha popullit të tij që e mohuan: "Ne themi se ndonjë prej idhujve tanë të ka goditur me ndonjë të keqe!" Ai tha: "Unë kam dëshmitar Allahun, por dëshmoni edhe ju që unë distancohem nga idhujt që ju adhuroni veç Tij. Mblidhuni të gjithë me komplote kundër meje e mos më jepni asnjë afat! Unë i jam mbështetur Allahut, Zotit tim dhe Zotit tuaj. Nuk ka asnjë gjallesë, që Ai të mos e ketë nën sundim. Vërtet Zoti im është në një udhë të Drejtë."" [Hud 54 - 56].

- Por, nëse ju ktheni shpinën, *(dijeni se)* **unë nuk kërkoj asnjë shpërblim prej jush. Shpërblimi im është vetëm prej Allahut.** - Nëse ktheni shpinën dhe refuzoni porositë që unë sjell nga Zoti, atëherë dijeni se unë nuk kërkoj asnjë shpërblim prej jush, për këshillat dhe përpjekjet e mia për përmirësimin dhe rregullimin tuaj. Shpërblimin tim e shpresoj vetëm nga Allahu i madhëruar.

- Unë jam urdhëruar të jem musliman. - Domethënë, unë thjesht zbatoj porositë dhe urdhëresat e Islamit, i cili është feja e të gjithë profetëve të Zotit, edhe pse dispozitat dhe ligjet mund të jenë të veçanta për çdo popull, siç thotë Allahu i Lartësuar: "... Për secilin prej jush, Ne caktuam Ligj e program …" [Maide 48]. Madje, në Kur'an thuhet se të gjithë profetët kanë qenë *muslimanë*, pra, të dorëzuar tërësisht një Zoti të vetëm dhe të nënshtruar për zbatimin

e ligjeve dhe porosive të Tij.[129] Allahu i lartësuar na tregon fjalët e të dashurit të Tij, Ibrahimit (a.s.): "Kur Zoti i tij i tha: "Përulu!", ai *(Ibrahimi)* tha: "Iu përula Zotit të gjithësisë.". Kjo ishte porosia që Ibrahimi ua la bijve të tij. Kështu bëri edhe Jakubi: "O bijtë e mi, Allahu jua ka zgjedhur fenë, prandaj mos vdisni ndryshe, por vetëm duke qenë muslimanë të nënshtruar ndaj Tij!"" [Bekare 131, 132]. Jusufi u lut duke thënë: "O Zoti im! Ti më dhurove mua pushtet të madh dhe më mësove shpjegimin e ëndrrave. O Krijues i qiejve dhe i tokës! Ti je Mbrojtësi im në dynja e në ahiret. Më bëj të vdes si musliman dhe më bashko me të mirët!" [Jusuf 101]. Musai i tha popullit të vet: "Musai tha: "O populli im! Nëse vërtet besoni në Allahun, vetëm tek Ai mbështetuni, nëse jeni muslimanë!"" [Junus 84]. Magjistarët që besuan në Musain thanë: "... Zoti ynë! Na jep durim dhe na i merr shpirtrat si muslimanë!" [Ea'raf 126]. Belkisa shprehu pendimin e saj duke thënë: "... Ajo tha: "O Zoti im! Unë kam qenë, vërtet e padrejtë ndaj vetes sime dhe tani, së bashku me Sulejmanin, *(eslemtu)* po i dorëzohem Allahut, Zotit të Botëve."." [Neml 44]. Allahu i lavdëruar ka thënë: "Ne e zbritëm Teuratin, në të cilin është udhëzimi i drejtë dhe drita. Sipas tij gjykuan lajmëtarët *(el-ledhine eslemu)* e bindur mes judejve. Me të gjykuan edhe dijetarët e devotshëm e paria fetare. ..." [Maide 44] "Kujto se si, kur i frymëzova dishepujt të besonin tek Unë dhe tek i Dërguari Im, ata thanë: "Ne besuam, prandaj dëshmo se ne jemi muslimanë *(të nënshtruar ndaj Teje)*!". [Maide 111]. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar ka urdhëruar vulën e të gjithë profetëve dhe më të zgjedhurin mes tyre, Muhamedin ﷺ, që të thotë: "Thuaj: "Namazi im, kurbani im, jeta ime dhe vdekja ime janë të gjitha për Allahun, Zotin e botëve. Ai nuk ka ortak. Për këto jam urdhëruar dhe unë jam i pari i *(muslimanëve)* atyre që i nënshtrohen Atij!" [En'am 162]**.** Në një hadith të saktë prej Profetit ﷺ thuhet: 1471. "Profetët janë vëllezër nga nëna të ndryshme. Nënat e tyre janë të ndryshme, por feja e tyre është një." Kjo fe është adhurimi i Allahut si Një i vetëm dhe pa ortak, edhe nëse ligjet e dispozitat mund të jenë specifike për popuj të ndryshëm. Ky është kuptimi i fjalës së Profetit ﷺ: "Profetët janë vëllezër (*al-lât*) nga nëna të ndryshme." *Al-lât,* në arabisht, quhen vëllezërit nga nëna të ndryshme, por nga një baba i njëjtë.

- Ata e mohuan atë, por Ne i shpëtuam atë dhe të tjerët që ishin bashkë me të në anije. - Ne e shpëtuam atë dhe ata të cilët ishin në të njëjtën fe dhe besim si Nuhu ﷺ. Ne i shpëtuam, duke i mbartur në anijen e madhe.

- Pastaj Ne i bëmë ata trashëgimtarë *(të Tokës),* **kurse ata që mohuan ajetet Tona i përmbytëm.** - Ata ishin të vetmit që mbijetuan dhe vazhduan jetën në Tokë.

- Shikoje se si ishte përfundimi i atyre që ishin paralajmëruar. - Mendohu me kujdes, që të nxjerrësh mësime nga shpëtimi i besimtarëve dhe shkatërrimi i mohuesve të Profetit, të cilët refuzuan të zbatonin porositë e Zotit.

Ajeti 74

74. Pastaj, pas tij, Ne u çuam të dërguar popujve të tyre. Ata sollën Argumente të qarta, por ata nuk e besonin atë që më parë e kishin mohuar. Kështu, Ne ua vulosim zemrat atyre që i kalojnë kufijtë.

Shpjegimi i ajetit

- Pastaj, pas tij, Ne u çuam të dërguar popujve të tyre. Ata sollën Argumente të qarta, por ata nuk e besonin atë që më parë e kishin mohuar. - Ne dërguam pas Nuhut ﷺ profetë të shumtë te popujt e tyre. Ata shkuan me shenja të mëdha, mrekulli të shumta, të qarta dhe të dukshme, argumente dhe fakte të pamohueshme, që dëshmonin vërtetësinë e tyre dhe të mesazhit që sollën nga Zoti. Por "... ata nuk e besonin atë që më parë e kishin mohuar." Kështu, ata nuk u besuan profetëve të tyre, dhe shkak për këtë ishte refuzimi dhe mospranimi i ftesës së tyre herën e parë, kur profetët i ftuan për të besuar dhe për të pasuar rrugën e tyre, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër:

"Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* për herë të parë, dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre." [En'am 110].

- Kështu, Ne ua vulosim zemrat atyre që i kalojnë kufijtë. - Domethënë, ashtu sikurse Allahu i Lartësuar ua vulosi zemrat, për shkak të mohimit të hershëm të së vërtetës dhe mospranimit të ftesës, kur iu paraqit, po kështu Allahu ua vulos zemrat edhe atyre që do të vijnë më pas, të cilët bëjnë të njëjtat vepra si ata të shkuarit. Allahu ua vulos zemrat dhe ata nuk besojnë më. Ata nuk kanë për të besuar, derisa të shohin ndëshkimin e dhembshëm. Allahu i lartësuar ka thënë: "Kur duam ta shkatërrojmë ndonjë vend *(popull),* i urdhërojmë pasanikët e atij vendi *(për të pasuar rrugën e drejtë)*; por ata kundërshtojnë; atëherë, dënimi kundër tyre bëhet i merituar dhe Ne i shkatërrojmë ata krejtësisht. Sa e sa breza kemi shkatërruar pas Nuhut. Mjafton që Zoti yt i di dhe i sheh të gjitha gjynahet e robve të Tij." [Isra 16, 17]. Ky ishte një paralajmërim i madh dhe shumë i frikshëm për idhujtarët arabë, të cilët mohuan zotërinë e të gjithë profetëve dhe vulën e tyre Muhamedin ﷺ. Nëse mbi të gjithë ata të cilët refuzuan ftesën e profetëve të shkuar, ra zemërimi dhe ndëshkimi i Allahut, atëherë si mendon se do të jetë gjendja e këtyre arabëve, të cilët kundërshtojnë dikë që është më i madh dhe më i zgjedhur se të gjithë profetët e dërguar më parë?!

Ajetet 75 - 78

75. Pastaj, pas tyre, Ne dërguam Musain dhe Harunin me argumentet Tona, te Faraoni dhe paria e rrethit të tij. Por ata treguan kryelartësi, sepse ishin popull keqbërës.

76. Kur u erdhi e vërteta e sigurt nga Ne, ata thanë: "Kjo nuk është gjë tjetër, veçse magji e qartë!".

77. Musai tha: "Së vërtetës që ju ka ardhur, po i thoni magji?! E si mund të jetë magji ajo?! Magjistarët kurrë nuk gjejnë shpëtim."

78. Ata thanë: "A ke ardhur të na largosh nga ajo ku gjetëm prindërit tanë, për t'ju mbetur juve pushteti në tokë?! Ne nuk kemi për t'ju besuar kurrë ju të dyve."

Shpjegimi i ajeteve

- Pastaj, pas tyre, Ne dërguam Musain dhe Harunin me argumentet Tona, te Faraoni dhe paria e rrethit të tij. - Pas gjithë atyre profetëve të mëhershëm, Ne dërguam Musain dhe Harunin tek Faraoni, te populli i tij dhe njerëzit të cilët e mbështesnin dhe i shërbenin. Ne i dërguam me argumente dhe mrekullitë Tona, me fakte të pakundërshtueshme, të cilat tregonin vërtetësinë e tyre.

- Por ata treguan kryelartësi, sepse ishin popull keqbërës. - Ata u bënë keqbërës, për shkak të kryeneçësisë dhe arrogancës, në lidhje me ndjekjen e profetëve e nënshtrimin ndaj së vërtetës. Ata e refuzuan me forcë atë.

- Kur u erdhi e vërteta e sigurt nga Ne, ata thanë: "Kjo nuk është gjë tjetër, veçse magji e qartë!". - Me sa duket, ata (Allahu i shëmtoftë!) u betuan, - edhe pse e dinin mirë se ishin jo të sinqertë kur betoheshin, - se kjo ftesë që po u drejtohej ishte një magji, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Dhe, kur u erdhën argumentet Tona të qarta, ata thanë: "Kjo është, pa dyshim magji."Ata i mohuan ato në mënyrë të padrejtë e me mendjemadhësi edhe pse shpirtrat e tyre ishin të bindur për to *(se ishin nga Zoti)*. Shikoje se si qe fundi i shkatërrimtarëve!" [Neml 14]. Por Musai ﷺ u drejtohet atyre, duke ua hedhur poshtë atë pretendim:

- Musai tha: "Së vërtetës që ju ka ardhur, po i thoni magji?! E si mund të jetë magji ajo?! Magjistarët kurrë nuk gjejnë shpëtim." - pastaj thanë

- Ata thanë: "A ke ardhur të na largosh nga ajo ku gjetëm prindërit tanë, - A ke ardhur që të na largosh nga rruga e të parëve

tanë, nga feja në të cilën ata ishin të përkushtuar?!

- për t'ju mbetur juve pushteti në tokë?! - Domethënë, ju e bëni këtë me qëllimin që t'ju mbetet juve (ty dhe Harunit) madhështia, pushteti dhe e drejta për të sunduar në Tokë.

- Ne nuk kemi për t'ju besuar kurrë ju të dyve." - Ne nuk kemi për t'i besuar kurrë mesazhit që ju keni sjellë. Allahu i Lartësuar e ka përmendur dhe përsëritur historinë e Musait ﷺ me Faraonin në Librin e Tij shumë herë, sepse ajo është nga historitë më të bukura, plot me dobi dhe mësime. Faraoni i druhej shumë popullit të Musait. Ai i frikësohej atij që ishte profetizuar të dilte nga mesi i bijve të Izraelit. Megjithatë, edhe pse ai u ruajt nga Musai, Allahu e përcaktoi që pikërisht fëmija, nga i cili ai druhej dhe për shkak të të cilit vriste fëmijët meshkuj të bijve të Izraelit, pikërisht ai të rritej në pallatin e tij, të shtrohej në sofrën e tij dhe të flinte në shtresat e tij. Musai zuri vend në pallat, sikur të ishte fëmija dhe djali i Faraonit, derisa u rrit dhe u forcua. Atëherë, Allahu i Lartësuar bëri një shkak, që ai të dilte dhe të largohej nga pallati i Faraonit. Allahu i Lartësuar e nderoi Musain, duke e bërë profet dhe duke i folur drejtpërdrejt, si pak profetëve të tjerë. Më pas, Musai mori detyrën për të ftuar Faraonin në adhurimin e Allahut, në një kohë kur ai nuk kishte asnjë ndihmë njerëzore tjetër, përveç të vëllait, Harunit (a.s). Megjithatë, Faraoni u tregua kryeneç e arrogant dhe refuzoi me forcë, duke i kthyer shpinën, së bashku me ushtrinë dhe mbështetësit e tij. Madje, ai pretendoi se ishte "Zot" dhe sundimtar në Tokë. Faraoni mori masa për të poshtëruar dhe torturuar besimtarët e popullit të Izraelit. Allahu i Lartësuar i dërgoi shenja njëra pas tjetrës, kurse Musai ﷺ polemizonte dhe i sillte fakte Faraonit, në mënyrë të vazhdueshme, për vërtetësinë e mesazhit të tij prej Allahut. Argumentet vinin një pas një dhe ditë pas dite. Ato ishin shumë të mëdha, aq sa mahnisnin çdo të

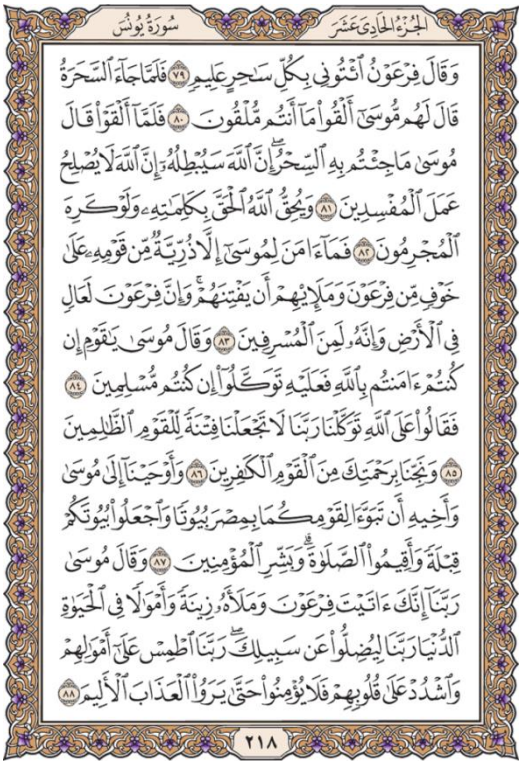
الجزء الحادي عشر سورة يونس
وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ
قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٨٠﴾ فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ
مُوسَىٰ مَا جِئْتُم بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ
عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ
الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾ فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ
خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ
فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ إِن
كُنتُمْ آمَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾
فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ
﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ
وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّآ لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ
قِبْلَةً وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ۗ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ
رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَن سَبِيلِكَ ۖ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ
وَاشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾
٢١٨

urtë dhe të mençur. Ato ishin të tilla që askush nuk mund t'i sillte, përveç dikujt që ishte i ndihmuar dhe mbështetur nga vetë Zoti. Megjithatë, Faraoni së bashku me mbështetësit e tij këmbëngulën në mohimin e Musait, derisa Allahu i Lartësuar zbriti mbi ta ndëshkimin dhe zemërimin e Tij, i cili nuk kthehej më pas. Ai i përmbyti të gjithë ata, pa përjashtim, në një mëngjes të vetëm. Kështu u shkatërruan të gjithë ata që ishin të padrejtë, siç thotë Allahu i Lavdëruar: "Kështu u zhduk mbeturina e fundit e keqbërësve. Të gjitha lavdërimet i qofshin Zotit të botëve!" [En'am 45].

Ajetet 79 - 82

79. Faraoni tha: "Më sillni të gjithë magjistarët më të zotë!".

80. Kur erdhën magjistarët, Musai u tha: "Hidhni ç'keni për të hedhur!"

81. Kur ata i hodhën, Musai u tha: "Kjo që keni sjellë është, vërtet, një magji e madhe!" Pa dyshim, Allahu do ta asgjësojë atë. Allahu kurrë nuk e përkrah veprën e keqbërësve.

82. Me argumentet e Veta, Allahu e fuqizon të vërtetën, ndonëse keqbërësit e urrejnë këtë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e ka përmendur historinë e Musait (a.s) me magjistarët në suren El ea'raf, të shpjeguar më parë, në suren Ta Ha dhe në suren Shuara. Kështu, Faraoni (Allahu e mallkoftë!) donte që të nxirrte në sy të njerëzve një kundërshtues të denjë të Musait, që do të hidhte poshtë të vërtetën, që ai solli nga Zoti. Me këtë, ai synonte që t'i bënte njerëzit të mendonin se edhe shenjat e mëdha të Musait ishin veçse magji, të ngjashme me veprat e magjistarëve. Kështu, përmes zbukurimeve të magjistarëve, të cilët manipulonin sytë dhe mendjet e njerëzve, Faraoni donte të devijonte masën e gjerë nga rruga e Musait dhe drita që ai përçonte. Megjithatë, atij nuk iu përmbush dëshira, sepse ndodhi pikërisht e kundërta. Pas kësaj përballjeje, argumentet dhe mrekullitë e Allahut të Lartësuar u bënë edhe më të dukshme, për të gjithë ata që shikonin, siç thuhet në Kur'an: "Atëherë, edhe Musai e hodhi shkopin e vet. Menjëherë, ai gëlltiti gjithçka që kishin hedhur ata. Atëherë, magjistarët ranë në sexhde, duke thënë: "Ne besojmë në Zotin e botëve, Zotin e Musait dhe të Harunit." [Shuara 45 - 48]. Kështu, ndihma që kërkoi Faraoni prej magjistarëve nuk i solli asnjë dobi. Ai u zhgënjye, sepse nuk e arriti atë që kërkonte. Allahu i Lartësuar ndihmoi Profetin ﷺ i cili iu mbështet vetëm Atij dhe kërkoi vetëm ndihmën e Tij. Nga ana tjetër, Allahu i Lartësuar e poshtëroi dhe ia prishi kurthin armikut të tij, Faraonit, i cili e meritoi zjarrin dhe ndëshkimin. Allahu i Lartësuar thotë: "Kur erdhën magjistarët, Musai u tha: "Hidhni ç'keni për të hedhur!" Pasi u vendosën përballë njëri-tjetrit, të gatshëm për përballjen, përpara të gjithë njerëzve që shikonin, Musai iu drejtua magjistarëve, - të cilëve Faraoni u kishte premtuar se do t'i bënte miq të ngushtë dhe do t'u jepte shpërblime të mëdha, nëse do të dilnin fitimtarë, - dhe u tha që të demonstronin ata të parët magjinë e tyre. Kjo u bë për një urtësi dhe qëllim të rëndësishëm. Musai deshi që njerëzit të shikonin me kujdes atë që ata do të bënin, dhe pastaj Musai do të demonstronte mrekullinë nga Allahu i Lartësuar, e cila do të zhdukte iluzionet e magjistarëve. Kjo do të përcillte një mesazh shumë të fortë tek shikuesit dhe e vërteta do të dilte më në pah. Kur ata i hodhën, Musai u tha: "Kjo që keni sjellë është, vërtet, një magji e madhe!" Pa dyshim, Allahu do ta asgjësojë atë. Allahu kurrë nuk e përkrah veprën e keqbërësve. Me argumentet e Veta, Allahu e fuqizon të vërtetën, ndonëse keqbërësit e urrejnë këtë.

Ajeti 83

83. Musait nuk i besoi askush, përveç një pakice nga populli i tij, prej frikës nga Faraoni dhe nga rrethi i tij, se mos përndiqeshin. Vërtet, Faraoni ishte kryeneç në Tokë dhe ishte nga ata që kaluan çdo kufi (në tirani e padrejtësi).

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na njofton se Musait i besuan veçse pak të rinj nga populli i tij, të cilët kishin frikë se Faraoni mund t'i kthente përsëri në mosbesim, edhe pse Musai solli mrekulli të jashtëzakonshme. Ata i frikësoheshin kësaj, sepse Faraoni ishte shumë i ashpër dhe arrogant. Ai ishte një tiran i vërtetë, i cili ndëshkonte të gjithë ata që besonin Musain. El Aufi sjell shpjegimin e Ibn Abasit për këtë ajet: "Përveç bijve të Izraelit, ata të cilët e besuan Musain nga populli i Faraonit ishin shumë të pakët. Prej tyre ishin gruaja e Faraonit dhe roja i tij." Kanë gabuar ata të cilët thonë se fjala e Allahut: "...përveç një pakice nga populli i tij..." flet për bijtë e Izraelit, sepse dihet mirë se të gjithë bijtë e Izraelit e besuan Musain (a.s). Madje, ata e prisnin me gëzim dhe shpresë të madhe ardhjen e Musait. Fjala *dhur-rijje*, e përdorur në ajet, ka kuptimin "*el kalil",* domethënë, pak, një numër i vogël. Kështu ka thënë Ibn Abasi, Dahaku, Katade etj. Një fakt që tregon se të gjithë bijtë e Izraelit e besuan Musain është ajeti vijues.

Ajetet 84 - 86

84. Musai tha: "O populli im! Nëse vërtet besoni Allahun, vetëm tek Ai mbështetuni, nëse jeni muslimanë!"

85. Ata u përgjigjën: "Allahut i mbështetemi. O Zoti ynë! Mos na sprovo me popullin keqbërës

86. dhe, me mëshirën Tënde, na shpëto nga ata që të mohojnë Ty!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar tregon se Musai (a.s) iu drejtua bijve të Izraelit dhe u tha:

- "O populli im! Nëse vërtet besoni në Allahun, vetëm tek Ai mbështetuni, nëse jeni muslimanë!" - Allahu i Lartësuar është tërësisht i mjaftueshëm për këdo që i mbështetet dhe kërkon ndihmën e Tij. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "A nuk i mjafton Allahu *(si Mbrojtës)* robit të vet? Dhe ata të frikësojnë ty me zotat e tjerë *(që i adhurojnë)* veç Tij. Atë që e ka humbur Allahu askush nuk mund ta udhëzojë." [Zumer 36], "Kush i mbështetet Allahut, mjaftohet me Të." [Talak 3]. Në shumë raste në Kur'an. Allahu i lartësuar përmend së bashku adhurimin dhe mbështetjen e plotë tek Ai. Sikurse thotë: "... Atëherë vetëm Atë adhuroje dhe vetëm tek Ai kërko mbështetje!" [Hud 123], ose: "Thuaj: "Ai është i Gjithmëshirshmi. Atij i kemi besuar dhe vetëm tek Ai jemi mbështetur. Kurse ju do ta kuptoni se kush është humbësi i vërtetë."" [Mulk 29], ose: "Ai është Zoti i lindjes dhe i perëndimit. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Prandaj, vetëm Atë zgjidh për mbështetje!" [Muzemil 9]. Gjithashtu Allahu i lavdëruar i ka urdhëruar besimtarët që në çdo rekat namazi që falin për Të, të luten e të thonë: "Vetëm ty të adhurojmë dhe vetëm tek Ti ndihmë kërkojmë." [Fatiha 5]. Vërtet, bijtë e Izraelit e përmbushën këtë porosi të Allahut:

- Ata u përgjigjën: "Allahut i mbështetemi. O Zoti ynë! Mos na sprovo me popullin keqbërës - Kuptimi: O Zot! Mos i bëj ata të triumfojnë dhe të na kenë në dorë! Mos i lejo që të na sundojnë dhe të na shtypin, sepse kështu ata do të mendojnë se janë në rrugë të vërtetë, kurse ne jemi në të kotën. Mos lejo që kjo të bëhet sprovë për ta! Ndërsa Muxhahidi ka thënë se kuptimi është: Mos i bëj ata të na sundojnë dhe të na shtypin, dhe kështu të na sprovojnë në fe e të na largojnë nga besimi ynë!

- dhe, me mëshirën Tënde, na shpëto nga ata që të mohojnë Ty!" - Na shpëto, me mëshirën dhe bamirësinë Tënde, nga ai popull mohues e keqbërës! Pra na shpëto, o Zot, se ne të kemi besuar vetëm Ty dhe vetëm Ty të kërkojmë ndihmë!

Ajeti 87

87. Ne i shpallëm Musait dhe vëllait të tij: "Gjeni vend për popullin tuaj në Egjipt! Kthejini në faltore shtëpitë tuaja dhe falni rregullisht namazin! Përgëzoji besimtarët!

Shpjegimi i ajetit

- Ne i shpallëm Musait dhe vëllait të tij: "Gjeni vend për popullin tuaj në Egjipt! - Allahu i Lartësuar tregon shkakun dhe mënyrën e shpëtimit të bijve të Izraelit prej Faraonit dhe mbështetësve të tij, prej torturave, përndjekjes dhe persekutimit të tyre. Kështu, Allahu i Lartësuar e porositi Musain dhe vëllain e tij, Harunin (Paqja e Zotit qoftë mbi ta!), që të urdhëronin popullin të përgatitej dhe të gjente vendbanim në Egjipt, në mënyrë që të mund të mblidheshin së bashku në to (për adhurime). Mufesirët kanë dhënë mendime të ndryshme rreth fjalës së Allahut të Lartësuar: "Kthejini në faltore shtëpitë tuaja!" Mendimi më i saktë është se kjo ndodhi kur bijtë e Izraelit ishin të frikësuar nga përndjekja e Faraonit. Për këtë arsye, ata u urdhëruan të faleshin në shtëpitë e tyre. Kështu ka thënë Ibn Abasi, Muxhahidi, Ebu Maliki, Rabi Ibn Enesi, Dahaku dhe të tjerë. Me sa duket, - por Allahu është më i ditur - kur persekutimi i Faraonit u rëndua, atëherë Allahu i Lartësuar i urdhëroi bijtë e Izraelit që të falnin shumë namaz, siç thuhet në ajetin: "Kërkoni ndihmë me durim dhe me namaz! Vërtet, kjo është e vështirë, por jo për ata që kanë frikë, që janë të bindur se

do ta takojnë Zotin e vet dhe se, pa dyshim, tek Ai do të kthehen." [Bekare 45]. Në një hadith thuhet: 1472. "Kur Profeti i Allahut shqetësohej për ndonjë çështje, nxitonte për në namaz." Hadithin e ka përnxjerrë Ebu Daudi. Kështu, Allahu i Lartësuar thotë:

- Kthejini në faltore shtëpitë tuaja dhe falni rregullisht namazin!" - Shndërrojini shtëpitë tuaja në faltore dhe kryejeni faljen e namazit rregullisht.

Përgëzoji besimtarët! - Gëzoji me lajmin se Allahu do t'u japë fitoren dhe çlirimin e afërt.

Ajetet 88 - 89

88. Musai tha: "Zoti ynë! Ti i ke dhënë Faraonit dhe parisë së tij stoli dhe pasuri në jetën e kësaj bote dhe kështu, o Zoti ynë, ata po i largojnë njerëzit prej rrugës Sate. Zoti ynë! Zhduke pasurinë e tyre dhe vulosi zemrat e tyre që të mos besojnë derisa ta ndiejnë dënimin e dhembshëm!"

89. Ai tha: "Është pranuar lutja juaj *(O Musa dhe Harun!).* **Prandaj përqendrohuni në rrugën tuaj e mos ndiqni rrugën e atyre që nuk dinë!"**

Shpjegimi i ajeteve

Në këto ajete, Allahu i Lartësuar na njofton për lutjen që bëri Musai kundër Faraonit dhe mbështetësve të tij. Ata refuzuan të vërtetën dhe vazhduan me kryeneçësi në kotësinë e tyre. Ata e bënë këtë me padrejtësi dhe mendjemadhësi. Atëherë, Musai u lut kundër tyre dhe tha:

- Musai tha: "Zoti ynë! Ti i ke dhënë Faraonit dhe parisë së tij stoli dhe pasuri në jetën e kësaj bote dhe kështu, o Zoti ynë, ata po i largojnë njerëzit prej rrugës Sate. - Ti, o Zot, i ke dhënë Faraonit dhe parisë së tij stoli dhe pasuri të shumta në jetën e kësaj bote. Prej kësaj pasurie, që Ti u ke dhënë, ata janë bërë sprovë dhe shkak për devijimin e shumë njerëzve. Duke u dhënë pasuri, - që me urtësinë Tënde dëshiron t'i vësh në provë, - shumë njerëz të paditur do të mendojnë se Ti i do dhe kujdesesh për ta. Kjo do të bëhet sprovë e do të mashtrojë shumë prej tyre.

-Zoti ynë! Zhduke pasurinë e tyre ... - Shkatërroji ato pasuri, o Zot!

- dhe vulosi zemrat e tyre që të mos besojnë derisa ta ndiejnë dënimin e dhembshëm! - Mbylli plotësisht ato zemra, që të mos besojnë derisa ta ndiejnë dënimin e dhembshëm! Ky mallkim doli nga Musai (a.s), si zemërim i tij për hir të Allahut dhe të fesë, kundër Faraonit dhe pasuesve të tij, tek të cilët nuk kishte më asnjë shpresë që të kthenin rrugë dhe të besonin. Ajo është e ngjashme me lutjen që bëri Nuhu (a.s): "Ata zhytën në humbje shumë pasues të tyre. Prandaj, të padrejtëve Ti shtoju veçse humbje!" Për shkak të gjynaheve të tyre, ata u përmbytën dhe u hodhën në zjarr. Ata nuk gjetën ndihmës, që t'i shpëtonin prej Allahut. Nuhu tha: "O Zoti im! Mos lër mbi Tokë asnjë nga jobesimtarët! Nëse Ti i lë, ata do t'i largojnë adhuruesit e Tu *(nga rruga e drejtë)* dhe prej tyre do të lindin veçse të shfrenuar dhe jobesimtarë. O Zoti im! Më fal mua, fali prindërit e mi, ata që hynë në shtëpinë time si besimtarë dhe të gjithë besimtarët e besimtaret! Ndërsa jobesimtarëve shtoju veçse dëshpërim!". [Nuh 24 - 28].

- Ai tha: "Është pranuar lutja juaj *(O Musa dhe Harun!).* - Allahu i Lartësuar iu përgjigj lutjes së Musait kundër tyre. Gjatë lutjes, Haruni thoshte: "Amin!" Atëherë, Allahu i Lartësuar tha: "Është pranuar lutja juaj, o Musa dhe Harun!" Ebu Alije, Ebu Salihu, Ikrime, Muhamed Ibn Keab el Kuradi, Erabi Ibn Enesi e të tjerë kanë thënë se: Musai u lut, ndërsa Haruni bëmte "Amin", prandaj dhe Allahu tha: "Ne iu përgjigjëm lutjes suaj, për shkatërrimin e Faraonit dhe pasuesve të tij." Disa janë mbështetur në këtë ajet për të thënë se: bërja "Amin" e atij që falet pas imamit, pas Fatihasë, konsiderohet njëlloj sikur ta ketë lexuar atë, sepse kur Musai u lut dhe Haruni bënte "Amin", Allahu i Lartësuar e konsideroi si lutje të të dyve. [130]

- Prandaj përqendrohuni në rrugën tuaj e mos ndiqni rrugën e atyre që nuk dinë!" - Në shenjë mirënjohjeje ndaj

përgjigjes së lutjes, që ju drejtuat, bëhuni të qëndrueshëm e të palëkundur në zbatimin e urdhëresave të Mia.

Ajetet 90 - 92

90. Ne i kaluam bijtë e Izraelit përtej detit, ndërsa Faraoni dhe ushtria e tij i ndoqën nga pas, të mbushur me mizori dhe armiqësi kundër tyre. Por kur ai po mbytej, tha: "Besoj se nuk ka zot tjetër veç Atij të Cilit i besojnë bijtë e Izraelit. Edhe unë jam nga muslimanët."

91. *(Iu tha atij:)* **Vallë, tani po beson, ndërsa më parë kundërshtoje dhe ishe prej shkatërrimtarëve?!**

92. Sot do ta nxjerrim trupin tënd, që ti të shërbesh si argument për ata që do të vijnë më pas. Vërtet, shumë njerëz janë tërësisht të pavëmendshëm ndaj argumenteve Tona.

Shpjegimi i ajeteve

- Ne i kaluam bijtë e Izraelit përtej detit, ndërsa Faraoni dhe ushtria e tij i ndoqën nga pas, të mbushur me mizori dhe armiqësi kundër tyre. - Allahu i Lartësuar na tregon historinë e përmbytjes së Faraonit dhe ushtrive të tij. Kur bijtë e Izraelit dolën nga Egjipti, të shoqëruar nga Musai (a.s), thuhet se ishin 600 mijë luftëtarë, përveç grave, fëmijëve apo prindërve të paaftë për të luftuar. Faraoni u vu menjëherë në ndjekje të tyre, së bashku me një ushtri të jashtëzakonshme. Askush nuk i bëri bisht kushtrimit që lëshoi Faraoni në të gjithë mbretërinë e Tij dhe në çdo vend tjetër që i bindej atij. Kështu, ata i arritën bijtë e Izraelit në breg të detit, në kohën e perëndimit të diellit. Kur panë atë ushtri aq të madhe, bijve të Izraelit u shkoi zemra në fyt prej tmerrit të madh. Megjithatë, pikërisht kur vështirësia arriti kulmin, atëherë erdhi çlirimi dhe ndihma. Allahu i Lartësuar e urdhëroi profetin e Tij, Musain (a.s), që të godiste detin me shkopin e tij. Dhe ashtu u bë. Musai e goditi detin dhe deti u ça, duke u hapur disa shtigje brenda tij. Çdo pjesë e tij i ngjante një mali të madh ujor. Në det u hapën 12 rrugë: për çdo fis ishte një rrugë e veçantë. Allahu i Lartësuar

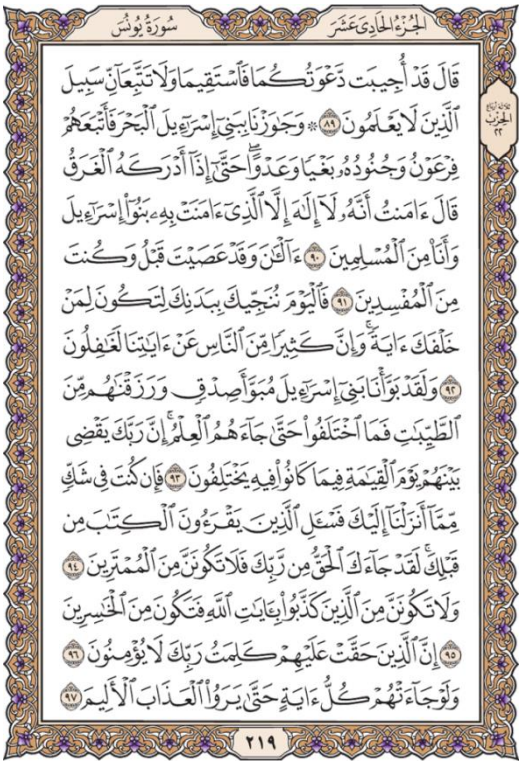
الجزء الحادي عشر سورة يونس
قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَٱسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ
ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ * وَجَٰوَزْنَا بِبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ
فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُۥ بَغْيًا وَعَدْوًا حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ ٱلْغَرَقُ
قَالَ ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱلَّذِىٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓا۟ إِسْرَٰٓءِيلَ
وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنتَ
مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾ فَٱلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ
خَلْفَكَ ءَايَةً ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ عَنْ ءَايَٰتِنَا لَغَٰفِلُونَ
﴿٩٢﴾ وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مُبَوَّأَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ
ٱلطَّيِّبَٰتِ فَمَا ٱخْتَلَفُوا۟ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى
بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾ فَإِن كُنتَ فِى شَكٍّ
مِّمَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ فَسْـَٔلِ ٱلَّذِينَ يَقْرَءُونَ ٱلْكِتَٰبَ مِن
قَبْلِكَ ۚ لَقَدْ جَآءَكَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٩٤﴾
وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَتَكُونَ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ
﴿٩٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾
وَلَوْ جَآءَتْهُمْ كُلُّ ءَايَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾
٢١٩

e urdhëroi erën ta thante tokën e lagur të tabanit të detit: "Ne i kumtuam Musait: "Udhëto natën me robërit e Mi dhe hapu atyre një rrugë të tharë nëpër det! Dhe mos ki frikë se do të të kapë Faraoni dhe as se do të mbytesh!" [Ta Ha 77]**.** Bijtë e Izraelit e kaluan të gjithë detin. Kur doli dhe njeriu i fundit i tyre nga deti, Faraoni kishte mbërritur në krahun tjetër, së bashku me ushtrinë e tij. Kur e pa këtë pamje të jashtëzakonshme, Faraoni u tremb dhe tentoi që të kthehej, por tashmë kishte marrë fund vendimi i Allahut dhe asnjë veprim nuk mund të dalë jashtë përcaktimit të Tij. Kështu u zbatua kaderi i Zotit dhe u pranua lutja që Musai i drejtoi Atij. Transmetohet se Xhibrili (a.s) erdhi me një pelë, e cila nuk ishte barsë dhe kërkonte çiftëzim. Ajo kaloi pranë kuajve të ushtrisë së Faraonit, duke bërë që të gjithë kuajt t'i shkonin pas. Kështu, Xhibrili (a.s) u fut në shtegun e thatë në det, dhe pela e tij tërhoqi pas vetes kuajt e gjithë ushtrisë. As Faraoni nuk mund ta përmbante kalin e tij, i cili po futej në det. Atëherë, ai filloi të nxiste ushtrinë për të

bërë durim dhe për të vazhduar rrugën. Ai u tha se bijtë e Izraelit nuk ishin më të zotë dhe më të aftë për të kaluar në ato shtigje në mes të detit. Kështu, ata hynë të gjithë, nga i pari deri tek i fundit, ndërkohë që meleku Mikail qëndroi në fund të ushtrisë. Ai nuk lejonte asnjë që të kthehej pas dhe të largohej, por i shtynte që të bashkoheshin me ushtrinë. Pasi hynë të gjithë në det dhe kur i pari i tyre ishte gati të dilte nga ana tjetër, Allahu i Plotfuqishëm e urdhëroi detin që të mbyllej, duke bërë që dallgët e tij të përplaseshin me vrull me njëra-tjetrën. Askush prej tyre nuk shpëtoi. Valët e ngritën një herë ushtrinë e Faraonit lart, pastaj e përplasën poshtë me forcë. Kështu, Faraoni dhe ushtria e tij u fundosën në ujë.

- Por kur ai po mbytej, tha: "Besoj se nuk ka zot tjetër veç Atij të Cilit i besojnë bijtë e Izraelit. Edhe unë jam nga muslimanët." - Kështu ndodhi me Faraonin, derisa i erdhi koha e vdekjes. Në mes të dallgëve, kur pa që i erdhi fundi, ai tha: "*Besoj se nuk ka zot tjetër veç Atij të Cilit i besojnë bijtë e Izraelit. Edhe unë jam nga muslimanët*." Por ai besoi në një moment kur imani nuk vlen, sikurse thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Dhe kur e panë dënimin Tonë, thanë: "Ne i besojmë Allahut, që është Një dhe i mohojmë ata që i adhuronim veç Tij". Por besimi i tyre pasi panë dëniminTonë, nuk u bëri dobi. I tillë është ligji i Allahut që ka vepruar ndaj robërve të Tij. Dhe kështu u shkatërruan mohuesit e Allahut." [Gafir 84, 85]. Ndërsa në këto ajete, në përgjigje të kësaj fjale të Faraonit, që shprehte besim dhe dorëzim, Allahu i Lartësuar thotë:

- (*Iu tha atij*:) **Vallë, tani po beson, ndërsa më parë kundërshtoje dhe ishe prej shkatërrimtarëve?!** - Në këtë çast dhe në këtë gjendje po shpreh besimin?! Deri tani, ti nuk u bindeshe urdhëresave të Allahut, madje ishe njeri shkatërrimtar, ishe nga ata që përhapnin prishjen dhe tiraninë në tokë, nga ata të cilët devijonin njerëzit nga besimi dhe i pengonin nga rruga e drejtë.[131] Allahu i Lartësuar thotë: "Ne i bëmë ata (veçse) prijës që ftojnë për në zjarr dhe Ditën e Kijametit ata nuk do të ndihmohen. Edhe në këtë botë Ne i bëmë që t'i ndjekë mallkimi, kurse Ditën e Kijametit ata do të jenë të përbuzur." [Kasas 41 - 43]. Kjo ngjarje me Faraonin, fjalët që ai tha në çastet e vdekjes dhe çdo hollësi tjetër, janë fshehtësira, që vetëm Allahu i Lartësuar i di dhe që Ai ia mësoi Muhamedit ﷺ, i cili nuk kishte asnjë burim tjetër, nga ku mund t'i merrte. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Sot do ta nxjerrim trupin tënd, që ti të shërbesh si argument për ata që do të vijnë më pas. - Ibn Abasi dhe selefë të tjerë tregojnë se, kur disa bij të Izraelit patën dyshim rreth vdekjes ose jo të Faraonit, Allahu i Lartësuar e urdhëroi detin që ta nxirrte jashtë trupin e tij, të plotë, por pa shpirt. Ata mund ta shikonin qartë atë, të veshur me pazmoren e tij të njohur. Allahu i Lartësuar ia nxori trupin e tij në një breg të lartë dhe të dukshëm, që ata të siguroheshin rreth vdekjes së tij.

- Vërtet, shumë njerëz janë tërësisht të pavëmendshëm ndaj argumenteve Tona. - Këto ngjarje nuk u shërbejnë atyre si këshillë dhe paralajmërim, pasi ata nuk nxjerrin mësime prej tyre. Mbytja e Faraonit dhe ushtrisë së tij dhe shpëtimi i Musait ndodhi ditën e 10-të të muajit Muharrem. Imam Buhari sjell hadithin nga Ibn Abasi, se: 1473. "Kur Profeti ﷺ mbërriti në Medinë, vërejti se judejtë agjëronin ditën e 10-të të muajit Muharrem. Ai i pyeti: "Çfarë simbolizon kjo ditë, që ju agjëroni?" Ata thanë: "Kjo është dita kur Musai triumfoi mbi Faraonin." Atëherë, Profeti ﷺ u tha shokëve të tij: "Ju jeni më të afërt me Musain (dhe është më e drejtë që të gëzoheni për shpëtimin dhe triumfin e tij) sesa ata, prandaj agjërojeni këtë ditë!"

Ajeti 93

93. Ne i vendosëm bijtë e Izraelit në një vend të mirë dhe i furnizuam ata me mirësi të shumta. Ata nuk u përçanë mes tyre, veçse pasi u erdhi dituria. Zoti yt do të gjykojë mes tyre Ditën e Kijametit për përçarjet e tyre.

Shpjegimi i ajetit

- Ne i vendosëm bijtë e Izraelit në një vend të mirë dhe i furnizuam ata me mirësi të shumta. - Allahu i Lartësuar na njofton në këtë ajet rreth mirësive dhe begative, që Ai u dhuroi bijve të Izraelit, qofshin këto mirësi të fesë dhe besimit, qofshin mirësi materiale dhe të dynjasë. Allahu i Lartësuar thotë: "Ne i vendosëm bijtë e Izraelit në një vend të mirë...". Thuhet se bëhet fjalë për viset e Egjiptit dhe Shamit, që ndodhen pranë Bejtul Makdesit dhe rrethinat e tij. Sikurse ka thënë Allahu i lartësuar: "Ndërsa popullit të përvuajtur i lamë në trashëgim viset lindore dhe perëndimore të tokës ku zbritëm bekimet Tona. Kështu u plotësua premtimi i mirë i Zotit ndaj bijve të Izraelit, për durimin që ata treguan. Ne e rrënuam çfarë kishte bërë Faraoni dhe populli i tij dhe kullat që kishin ndërtuar." [Ea'raf 137], ose: "Kështu *(-thotë Zoti-),* Ne i nxorëm ata prej kopshteve e burimeve, Prej thesareve dhe vendbanimeve të bukura. Ja kështu, Ne ua lamë ato Bijve të Israilit." [Shuara 57 - 59]. Pasi Allahu i Lartësuar shkatërroi Faraonin dhe ushtrinë e tij, pushteti i Musait u përqendrua në Misir. Duke folur për ndëshkimin e Faraonit dhe shkatërrimit të tij, Allahu i Madhëruar thotë: "Lëre detin pas, ashtu si është *(i hapur)*, sepse ushtria e tyre do të mbytet." Sa e sa kopshte e burime lanë pas *(Faraoni e pasuesit e tij)*! Sa ara të mbjella e vende të bukura! Sa begati e stoli, me të cilat argëtoheshin! Të gjitha ato Ne ua lamë trashëgim një populli tjetër." [Duhan 26 - 28]. Populli i kërkoi Musait që të vazhdonin udhëtimin drejt Xhamisë së Shenjtë në Palestinë. Atje ishin viset e Ibrahimit, të dashurit të Allahut (Paqja e Zotit qoftë mbi të!). Kështu, Musai dhe ata që ishin me të u nisën drejt Bejtul Makdesit. Atje banonte një popull i fuqishëm, të cilët njiheshin si gjigantë e të fortë, prandaj bijtë e Izraelit i bënë bisht luftës kundër këtij populli, për të cilën i urdhëroi Musai. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar i dënoi ata që të endeshin në shkretëtirë për 40 vjet. Pikërisht gjatë kësaj kohe, vdiq Haruni dhe Musai (Paqja e Zotit qoftë mbi ta!). Pas kësaj kohe, bijtë e Izraelit, së bashku me Jusha Ibn Nunin u nisën drejt Bejtul Makdesit dhe e çliruan atë. Në këtë mënyrë, jeta dhe pushteti i tyre në atë vend u stabilizuan. Kjo gjendje vazhdoi deri kur i pushtoi Nabukodonosori, për njëfarë kohe. Më pas, pushteti i tyre në atë vend u kthye përsëri, derisa ua rrëmbyen mbretërit e Romës, të cilët sunduan për një kohë të gjatë. Pikërisht në kohën kur Bejtul Makdesi ishte nën sundimin e Romës, Allahu i Lartësuar dërgoi Isain (a.s) nga mesi i bijve të Izraelit. Por jehudët - Allahu i mallkoftë! - komplotuan kundër Isait (a.s) dhe nxitën mëkëmbësin romak kundër Isait (a.s), duke shpifur se ai po shkatërronte rendin dhe po nxiste masat popullore kundër Perandorit. Kështu, ata kapën një person, - të cilit iu hodh shëmbëlltyra e Isait (a.s), - e morën atë dhe e kryqëzuan, duke menduar se ishte ai vetë. Por, sikurse thotë Allahu i Lartësuar: "*(Ata u mallkuan)* Edhe për shkak të mosbesimit të tyre dhe të shpifjes së rëndë kundër Merjemes, edhe për shkak se thoshin *(me mburrje)*: "Ne e vramë Mesihun - Isain, birin e Merjemes, të Dërguarin e Allahut". Në fakt, ata as nuk e vranë, as nuk e kryqëzuan, por ashtu iu duk. Ata që nuk pajtohen për çështjen e tij janë gjithë dyshime për të. Ata nuk kanë për të kurrfarë dije të saktë, por veç hamendësime. Në të vërtetë, ata nuk e vranë atë. Jo. Allahu e ngriti atë pranë Vetes. Allahu është i Plotfuqishëm e i Urtë. [Nisa 157, 158]. Afërsisht 300 vjet pas ngritjes së Isait (a.s) në qiell, Kostandini, një nga mbretërit e Romës pranoi Krishtërimin, me një strategji të hollë e dinake për ta shkatërruar këtë fe. Ai ishte prej njerëzve që kishin njohuri në filozofi. Kështu, shumë nga priftërinjtë që ai mbante rreth vetes dhe i mbështeste, vendosën rregulla dhe ligje, të cilat ata i stisën vetë nga mendja e tyre. Ai u ndërtoi atyre kisha dhe faltore të mëdha. Në këtë mënyrë, kjo lloj feje e stisur, me plot devijime, ndryshime dhe transformime, në kundërshtim me fenë e Isait, u përhap

shumë në popull. Në fenë e vërtetë të Isait mbeti veçse një numër i vogël murgjish dhe dijetarësh, të cilët u larguan dhe u fshehën me fenë e tyre nëpër manastire të largëta apo nëpër shpella dhe male, në arrati të plotë. Të mbështetur nga Kostandini, të krishterët vendosën pushtetin dhe mbretërimin e tyre në gjithë zonën e Shamit, të Gadishullit (Arabik) dhe të viseve romake. Kështu, pushteti i tyre mbi ato vise vazhdoi të ishte i gjatë, deri në kohën kur sahabët ua morën, nën udhëheqjen e prijësit të besimtarëve, Umer Ibn Hatabit! Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe falënderimi për çdo mirësi që ka dhuruar!

- Ata nuk u përçanë mes tyre, veçse pasi u erdhi dituria. - Ata kundërshtuan dhe u përçanë jo nga padituria, sepse ata kishin dituri të plotë.[132] Si është e mundur që ata patën konflikt, pasi Allahu i Lartësuar ua sqaroi tërësisht të vërtetën, duke u larguar çdo lloj paqartësie dhe pasigurie në rregullat që duhet të zbatonin?! Jehudët u përçanë mes tyre, ashtu siç ka thënë Profeti i Allahut në hadithin e saktë për 71 grupacionet.

- Zoti yt do të gjykojë mes tyre Ditën e Kijametit për përçarjet e tyre. - Allahu ka për të bërë gjykimin e drejtë të tyre në Ditën e Kijametit, në lidhje me gjithçka që ata kanë patur konflikt.

Ajetet 94 - 97

94. Nëse je në dyshim për këtë që të shpallëm, atëherë pyeti ata që kanë lexuar Librin para teje. Pa dyshim, ty të ka ardhur e Vërteta nga Zoti yt, prandaj mos u bëj prej atyre që dyshojnë!

95. Mos u bëj si ata që mohuan argumentet e Allahut, se ashtu do të bëheshe nga të humburit.

96. Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim),* **ata nuk do të besonin,**

97. edhe sikur t'u vinin të gjitha shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë.

Shpjegimi i ajeteve

- Nëse je në dyshim për këtë që të shpallëm, atëherë pyeti ata që kanë lexuar Librin para teje. Pa dyshim, ty të ka ardhur e Vërteta nga Zoti yt, prandaj mos u bëj prej atyre që dyshojnë! - Katade Ibn Duame rrëfen se i kanë përcjellë se Profeti i Allahut ka thënë për këtë: 1474. "Unë nuk kam asnjë dyshim dhe nuk pyes." Po kështu tregon edhe Ibn Abasi, Seid Ibn Xhubejri dhe Hasen el Basriu. Ky ajet përmban një porosi për umetin, për të qënë të qëndrueshëm dhe të palëkundur në besimin te Muhamedi ﷺ si Profeti i Allahut. Ai përmban edhe informacion të sigurt se përshkrimi dhe cilësitë e Muhamedit kanë qenë të pranishme në tekstet e mëparshme të ithtarëve të Librit, siç thuhet në ajetin kuranor: "... Ai tha: "Me ndëshkimin Tim godas atë që Unë dëshiroj, ndërsa mëshira Ime ka përfshirë gjithçka. Atë *(mëshirë)* e kam caktuar për ata që janë të devotshëm, e japin zekatin dhe për ata që besojnë në argumentet Tona, për ata që pranojnë të Dërguarin, Profetin "*ummij*", që nuk shkruan e nuk lexon, të cilin e gjejnë të cilësuar në Teurat dhe në Ungjill..." [Ea'raf 157, 158].

- Mos u bëj si ata që mohuan argumentet e Allahut, se ashtu do të bëheshe nga të humburit. - Megjithëse kanë njohuri të detajuar dhe të sigurt rreth Profetit të fundit të kohës dhe e njohin atë përmes përshkrimit të qartë në librat e tyre, ashtu siç njohin fëmijët e tyre, ata përsëri vazhdojnë t'ua pështjellojnë këto informacione njerëzve. Ata vazhdojnë të mos e besojnë këtë Profet, edhe pse u kanë ardhur argumente dhe fakte të pakundërshtueshme, që nuk lënë asnjë justifikim përpara Allahut, i Cili thotë:

- Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim),* **ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë. -** Bëhet fjalë për ata që nuk kanë një besim të mjaftueshëm e të vlefshëm. Ata e besojnë dhe e dinë mirë se Muhamedi ﷺ është vërtet profet nga Allahu, por thjesht njohuria e këtij fakti nuk mjafton e nuk iu vlen, nëse nuk e pranojnë dhe nuk

ndjekin rrugën e tij. Iman i vlefshëm është ai që sjell bindjen dhe nënshtrimin ndaj Shpalljes që ka përcjellë Profeti ﷺ. Ata nuk kanë për të patur iman të saktë e të dobishëm, derisa të vijë çasti kur besimi nuk ka për t'i bërë më dobi askujt që nuk ka besuar më parë. Ai është momenti kur ngrihet perdja dhe ata të shohin të vërtetën qartazi. Ata do ta shohin me sytë e tyre atë që e mohojnë, do ta shohin ndëshkimin e dhimbshëm dhe atëherë do të besojnë plotësisht. Por besimi në atë kohë nuk do t'i vlejë askujt, nëse nuk ka besuar në këtë botë dhe nuk është nënshtruar që të jetojë sipas mënyrës që kërkon ky besim.

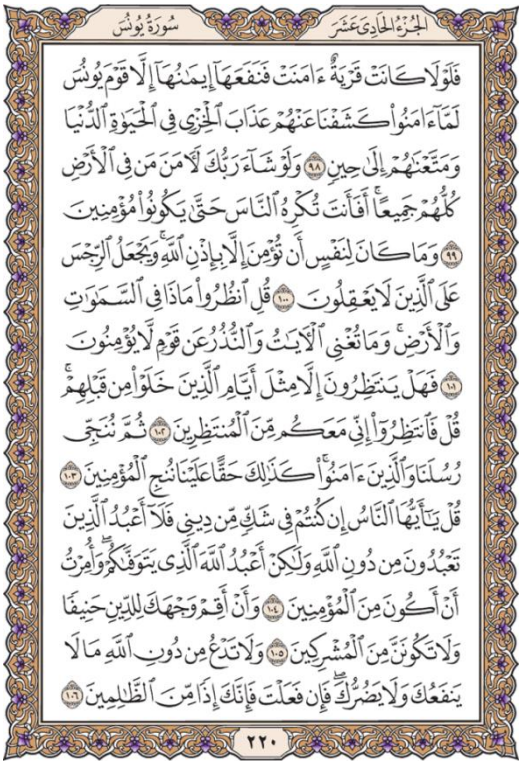
الجزء الحادي عشر سورة يونس ٢٢٠
فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ فَنَفَعَهَآ إِيمَٰنُهَآ إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ
لَمَّآ ءَامَنُوا۟ كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا
وَمَتَّعْنَٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَءَامَنَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ
كُلُّهُمْ جَمِيعًا ۚ أَفَأَنتَ تُكْرِهُ ٱلنَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ
﴿٩٩﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَجْعَلُ ٱلرِّجْسَ
عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾ قُلِ ٱنظُرُوا۟ مَاذَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَا تُغْنِى ٱلْءَايَٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ
﴿١٠١﴾ فَهَلْ يَنتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ
قُلْ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ نُنَجِّى
رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كَذَٰلِكَ ۚ حَقًّا عَلَيْنَا نُنجِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾
قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ مِّن دِينِى فَلَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِينَ
تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِنْ أَعْبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُمْ ۖ وَأُمِرْتُ
أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾ وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا
وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾ وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا
يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾

Ajeti 98

98. Përse nuk pati ndonjë vend, banorët e të cilit të besonin dhe t'u bënte dobi besimi i tyre, përveç popullit të Junusit? Kur ata besuan, Ne ua larguam dënimin poshtërues në jetën e kësaj bote dhe i lejuam të jetonin deri në një afat të caktuar.

Shpjegimi i ajetit

- Përse nuk pati ndonjë vend, banorët e të cilit të besonin dhe t'u bënte dobi besimi i tyre, përveç popullit të Junusit? - Në çdo vend që kemi dërguar profetë përpara teje, o Muhamed, të gjithë popujt, ose shumica e tyre, i kanë mohuar profetët e tyre. Allahu i Lartësuar thotë: "Ah! Mjerë robërit *(e Mi)!* Sa herë që u vjen ndonjë i dërguar, ata veçse tallen me të." [Jasin 30]. "Po kështu, edhe ata që ishin më parë, sa herë që u shkonte ndonjë profet, thoshin: "Është magjistar ose i çmendur." A mos kishin mësuar njëri-tjetrin kështu? Jo, por ata ishin njerëz që kalonin kufijtë." [Dhariat 52, 53], "Ne nuk kemi dërguar para teje profet në ndonjë vendbanim, që paria e shfrenuar e tij të mos i ketë thënë: "Ne i kemi gjetur të parët tanë në këtë fé, prandaj do t'i ndjekim gjurmët e tyre me këmbëngulje". Ai *(Profeti)* u thoshte: "Vallë, edhe pse ju kam sjellë një udhëzim më të mirë nga ai që ju keni gjetur tek të parët tuaj?" Ata thoshin: "Ne e mohojmë atë gjë, për të cilën ju jeni dërguar."." [Zuhruf 23, 24]. Në një hadith të saktë thuhet 1475. "Përpara meje u paraqitën profetët. Pati profet që kaloi i shoqëruar me disa grupe njerëzish. Pati profet që ndiqej veçse nga një person, ashtu siç pati që ndiqej edhe nga dy persona. Por pati dhe profetë që nuk ndiqeshin nga askush...." Më tej, në këtë hadith përmenden ndjekësit e shumtë të Musait (a.s) dhe pastaj madhësia e umetit të Muhamedit ﷺ. Allahu çoftë salavate dhe selame për Profetin tonë aq shumë, sa të mbushë gjithë horizontin në lindje dhe perëndim! Kuptimi i ajetit është se në të shkuarën nuk ka patur ndonjë vend ose popull që t'i kenë besuar të gjithë profetit që është dërguar tek ta, përveç popullit të Junusit. Ata ishin banorët e Nejneuas dhe besimi i tyre erdhi si pasojë e frikës nga ndëshkimi i Allahut, për të cilin u paralajmëruan nga profeti Junus, pasi po shikonin shenjat e fillimit të atij ndëshkimi, kur Profeti ishte larguar prej tyre. Por ata, nga frika, filluan të kërkonin strehim e shpëtim tek Allahu. Ata iu lutën Allahut për shpëtim, me përgjërim dhe përulësi, duke

qarë. Ata dolën të gjithë në një vend të hapur, bashkë me fëmijët, madje nxorën edhe kafshët e bagëtitë e tyre, dhe filluan ta lusnin Allahun e Lartësuar duke qarë, që ta largonte ndëshkimin, për të cilin i kishte paralajmëruar Profeti. Pikërisht pas kësaj përunjësie, përgjërimi dhe lutjeje me frikërespekt e përvuajtje, Allahu i Lartësuar i mëshiroi ata dhe ua largoi ndëshkimin, duke i afatizuar edhe pak në jetën e kësaj bote, sikurse thotë në ajetin vijues:

- Kur ata besuan, Ne ua larguam dënimin poshtërues në jetën e kësaj bote dhe i lejuam të jetonin deri në një afat të caktuar. - Disa dijetarë të tefsirit kanë thënë se Zoti ua hoqi edhe ndëshkimin në ahiret, bashkë me atë të kësaj bote. Disa të tjerë thonë se Allahu u largoi veç ndëshkimin e dynjasë, ndërsa në ahiret secili prej tyre do të merret në përgjegjësi për punët që ka bërë. Megjithatë, mendimi më i qartë është se Ai ua largoi ndëshkimin në të dyja jetët, sepse Allahu i Lartësuar thotë: "Kur ata besuan, Ne ua larguam dënimin poshtërues...". Allahu i Lartësuar i përshkruan ata me iman dhe, sigurisht, imani të shpëton edhe nga ndëshkimi i ahiretit. Historia e plotë do të vijë më e shtjelluar në suren Safat, - në dashtë Allahu i Lartësuar, - e pikërisht tek ajeti 148 i kësaj sureje.

Ajetet 99 - 100

99. Sikur të kishte dashur Zoti yt, do të besonin ata që janë në Tokë që të gjithë. Vallë, ti do t'i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë?

100. Asnjë njeri nuk mund të besojë, përveçse me lejen e Allahut. Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* **do të godasë ata që nuk mendojnë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Sikur të kishte dashur Zoti yt, do të besonin ata që janë në Tokë që të gjithë. - Allahu i Lartësuar i thotë Profetit: "Sikur të kishte dashur Zoti yt, o Muhamed, do të bënte që, të gjithë banorët e Tokës, pa përjashtim, të besonin Shpalljen dhe të gjithë të nënshtroheshin që të jetonin sipas saj, por Allahu i Lartësuar ka urtësi absolute në çdo gjë që ka vendosur dhe në çdo gjë që Ai vepron: "Sikur të dëshironte Zoti yt, do ta bënte njerëzinë të një feje, por ata do të jenë vazhdimisht duke kundërshtuar, përveç atyre të cilët i ka mëshiruar Zoti yt. ..." **[**Hud 118, 119]. [133] "Edhe pse ky Kur'an është ai *(Libër)* me të cilin malet do të lëviznin, toka do të çahej dhe të vdekurit do të flisnin *(Idhujtarët përsëri nuk do të besonin)*. Por, sigurisht e gjithë çështja i takon vetëm Allahut. Vallë, a nuk e dinë ata që besojnë se, sikur të donte Allahu, do t'i drejtonte të gjithë njerëzit tek e Drejta? Por ata që nuk besojnë, për shkak të veprave të tyre, do t'i godasë vazhdimisht shkatërrimi ose do t'u vijë pranë shtëpive të tyre, derisa të vijë Premtimi i Allahut. Allahu nuk e shkel kurrë premtimin." [Ra'd 31]. Prandaj i lartësuari tha:

- Vallë, ti do t'i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë? - Ti do t'i detyrosh njerëzit që të jenë besimtarë?! Në fakt, kjo nuk është brenda mundësive të tua dhe as që kërkohet prej teje që t'i detyrosh njerëzit që ta pranojnë besimin, sepse është Allahu i Lartësuar që udhëzon kë të dëshirojë. Ai është i vetmi që ka pushtetin për të udhëzuar apo për të lënë në humbje dikë. Ai thotë: "Allahu e lë në humbje atë që dëshiron dhe e udhëzon atë që dëshiron. Prandaj ti mos u dëshpëro për ta! Allahu e di mirë atë që bëjnë ata." [Fatir 8]. "Nuk është detyrë e jotja udhëzimi i tyre. Është Allahu që udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ai do. ..." [Bekare 272], "Mos vallë do ta shkatërrosh veten *(o Muhamed)* pse ata nuk bëhen besimtarë?" [Shuara 3], "Ti nuk do të mund ta udhëzosh çdokënd që do ti, por është Allahu Ai që udhëzon kë të dojë dhe Ai i Di më së miri atë që e marrin *(dhe e meritojnë)* udhëzimin." [Kasas 56], "... detyra jote është vetëm kumtimi i qartë *(i shpalljes)*, kurse gjykimi për ta i Yni." [Ra'd 40], "Ti këshillo, sepse je veçse një kujtues, dhe nuk je kontrollues i tyre." [Gashije 21, 22]. Këto ajete e shumë të tjerë të ngjashëm tregojnë se Allahu i Lartësuar

është i vetmi që vepron çfarë dëshiron dhe udhëzon në rrugën e drejtë atë që Ai dëshiron. Është po Ai, i vetëm e pa ortak, që me diturinë, urtësinë dhe drejtësinë e Tij absolute, e lë në humbje atë që meriton humbjen dhe errësirrën. Prandaj në këtë ajet Ai tha:

- Asnjë njeri nuk mund të besojë, përveçse me lejen e Allahut. - Asnjë njeri nuk mund të besojë, nëse këtë nuk e mundëson Allahu i Lavdëruar.[134] Duhet të dihet mirë se devijimin, humbjen dhe mosudhëzimin në rrugën e drejtë, Allahu i Lartësuar e ka bërë për ata për të cilët thotë:

- Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* **do të godasë ata që nuk mendojnë.** - Ata të cilët nuk mendojnë rreth argumenteve që ka sjellë Allahu i Lartësuar do të vazhdojnë të jenë në ligësi e humbje. Nuk ka dyshim se Allahu i Lavdëruar është i drejtë në të gjitha vendimet për krijesat e Tij. Ai është i lavdëruar, qoftë në lidhje me ata që i udhëzoi, qoftë për ata që i ka lënë në humbje dhe në errësirë.

Ajetet 101 - 103

101. Thuaj: "Vështroni me vëmendje atë që ndodhet në qiej dhe në Tokë! Por, as argumentet dhe as qortimet nuk u bëjnë dobi atyre që nuk besojnë.

102. Mos vallë janë duke pritur ditë të ngjashme të dënimit të atyre që jetuan më parë? Thuaj: "Prisni atëherë, se edhe unë së bashku me ju po pres!"

103. Ne do t'i shpëtojmë të dërguarit Tanë dhe ata që besojnë. Kështu, është detyra Jonë, që t'i shpëtojmë besimtarët.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "Vështroni me vëmendje atë që ndodhet në qiej dhe në Tokë! - Allahu i Lartësuar i udhëzon robërit e Tij që të meditojnë për krijimin e qiejve dhe të Tokës dhe për çdo gjë që ndodhet mes tyre, si yjet, Dielli, Hëna etj. Ai na udhëzon që të meditojmë në ndryshimin e natës dhe të ditës dhe në ndërfutjen e tyre tek njëra-tjetra; të shohim qiejt e lartë dhe të gjerë me bukurinë e tyre; të shohim se si bie shiu, me lejen e Allahut të Lartësuar, për të ringjallur tokën pas shkretimit të saj; dhe pastaj shiko se si dalin prej saj frutat, të lashtat dhe çdo bimë e bukur. Pastaj vështro kafshët dhe krijesat, që Allahu ka krijuar dhe shiko çudirat që ndodhen në det. Shiko edhe anijet e mëdha si male, se si i mban deti sipër me butësi, dhe kjo ndodh veçse me nënshtrimin e detit nga Ai që është i plotpushtetshëm për gjithçka. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij!

- Por, as argumentet dhe as qortimet nuk u bëjnë dobi atyre që nuk besojnë. - E çfarë ndikimi mund të sjellin këto ajete, shenja dhe mrekulli madhështore, që duken në qiej dhe në Tokë, tek ata njerëz të cilët nuk duan të besojnë?! Çfarë dobie mund t'u sjellin atyre të mjerëve shenjat dhe shpalljet, që profetët kanë sjellë nga Allahu, për të treguar vërtetësinë e tyre dhe të shpalljeve të Allahut?! Domethënë, nuk u sjellin asnjë dobi atyre që vazhdojnë të refuzojnë të besojnë. Sikurse thotë i lavdëruari: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha Shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97].

- Mos vallë janë duke pritur ditë të ngjashme të dënimit të atyre që jetuan më parë? Thuaj: "Prisni atëherë, se edhe unë së bashku me ju po pres!" - Çfarë janë duke pritur këta mohues, të cilët refuzojnë të të besojnë ty, o Muhamed, si Profet i Allahut?! Ata presin veçse zemërimin e Allahut dhe të njëjtin ndëshkim si ata që kaluan para tyre, të cilët mohuan profetët dhe shpalljet që ata sollën nga Zoti.

- Ne do t'i shpëtojmë të dërguarit Tanë dhe ata që besojnë. Kështu, është detyra Jonë, që t'i shpëtojmë besimtarët. - Kjo është një detyrë, që Allahu i Lartësuar ia ka bërë Vetës së Tij, sikurse thotë në një ajet tjetër: "Thuaj: "Kujt i përket gjithçka që gjendet në qiej dhe në Tokë?" Thuaj: "Vetëm Allahut.". Ai ia ka bërë detyrim Vetes mëshirën..." [En'am 13]. Ose: "Kur të vijnë tek ti ata që i besojnë ajetet Tona,

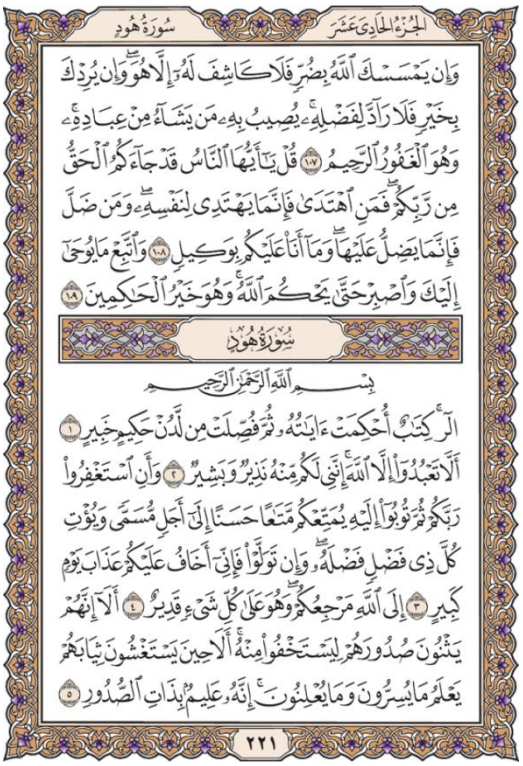
الجزء الحادي عشر سورة هود
وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ
بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ ۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ
وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلْحَقُّ
مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ
فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ
إِلَيْكَ وَٱصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿١٠٩﴾
سُورَةُ هُودٍ
بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
الٓر ۚ كِتَٰبٌ أُحْكِمَتْ ءَايَٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾
أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۚ إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾ وَأَنِ ٱسْتَغْفِرُوا۟
رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَٰعًا حَسَنًا إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ
كُلَّ ذِى فَضْلٍ فَضْلَهُۥ ۖ وَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ
كَبِيرٍ ﴿٣﴾ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ
يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا۟ مِنْهُ ۚ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ
يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٥﴾
٢٢١

thuaju: “Selamun alejkum! Zoti juaj ia bëri detyrë Vetes së Vet mëshirën. ...” [En’am 54]. Po kështu, në dy *Sahih*-ët është hadithi, se Profeti ﷺ ka thënë: 1476. “Kur Allahu i Lartësuar krijoi krijesat, shkroi në një libër tek Ai sipër Arshit: Mëshira Ime e tejkalon zemërimin Tim.” [135]

Ajetet 104 - 107

104. Thuaj: “O ju njerëz! Nëse ju dyshoni për fenë time, dijeni se unë nuk i adhuroj ata që ju adhuroni veç Allahut. Por adhuroj vetëm Allahun, i Cili ka në dorë *(jetën dhe)* **vdekjen tuaj. Unë jam urdhëruar të jem besimtar i vërtetë.**

105. Përqendrohu me tërë qenien tënde në fenë e drejtë dhe mos u bëj nga idhujtarët!

106. Mos iu lut askujt tjetër veç Allahut! Ata nuk mund të të sjellin as dobi dhe as dëm. Nëse do ta bëje këtë do të ishe nga të padrejtët.

107. Nëse Allahu vendos të të godasë ndonjë e keqe, askush nuk mund ta largojë atë, veç Tij. Nëse Ai dëshiron të të japë ndonjë të mirë, askush nuk mund ta pengojë mirësinë e Tij. Ai shpërblen me këtë, atë që dëshiron prej robërve të Tij. Ai është Falës i madh dhe Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: “O ju njerëz! Nëse ju dyshoni për fenë time, dijeni se unë nuk i adhuroj ata që ju adhuroni veç Allahut. Por adhuroj vetëm Allahun, i Cili ka në dorë *(jetën dhe)* **vdekjen tuaj. Unë jam urdhëruar të jem besimtar i vërtetë. -** Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij, Muhamedit ﷺ dhe e porosit që t’u thotë njerëzve: “O ju njerëz! Nëse jeni në dyshim rreth fesë madhështore, të cilën unë jua sjell prej Allahut Krenar dhe të Lartësuar, atëherë dijeni se unë nuk adhuroj idhujt tuaj, por unë adhuroj vetëm Allahun, që është një i vetëm dhe pa ortak. Është pikërisht Ai, i Cili ka për t’jua marrë jetën, pasi që jua ka dhënë atë, dhe ju të gjithë do të ktheheni tek Ai. Unë kurrë nuk kam për të adhuruar ata që ju adhuroni veç Allahut, prandaj thirrini të gjithë zotat tuaj dhe ata që ju ia përshkruani Allahut si ortak, dhe le të më bëjnë mua ndonjë dëm! Dijeni se ata nuk kanë asnjë forcë për të më dëmtuar apo për të më sjellë dobi dhe unë jam urdhëruar që të jem i pari i besimtarëve.

- Përqendrohu me tërë qenien tënde në fenë e drejtë dhe mos u bëj nga idhujtarët! - Përkushtoja adhurimin me sinqeritetin më të plotë veç Allahut të Vetëm dhe të Pashoq, duke qenë besimdrejtë, i larguar nga çdo lloj idhujtarie, me të gjitha format e saj. Allahu i Lartësuar thotë: “... mos u bëj nga idhujtarët!” Vërej me kujdes se kjo ndalesë nga shirku dhe ky urdhër për përqendrim në fenë e drejtë, vjen pas urdhrit të dhënë nga Allahu i Lartësuar Profetit që ai të dëshmonte haptaz besimin e vërtetë, duke thënë: “Unë jam urdhëruar të jem besimtar i vërtetë.” Pra, ky është besimi i vërtetë.

- Mos iu lut askujt tjetër veç Allahut! Ata nuk mund të të sjellin as dobi dhe as dëm. Nëse do ta bëje këtë do të ishe nga të padrejtët. - Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Nëse Allahu vendos të të godasë ndonjë e keqe, askush nuk mund ta largojë atë, veç Tij. Nëse Ai dëshiron të të japë ndonjë të mirë, askush nuk mund ta pengojë mirësinë e Tij. Ai shpërblen me këtë, atë që dëshiron prej robërve të Tij. - Allahu i Lartësuar na shpjegon në këtë ajet se dobia dhe dëmi janë absolutisht në dorë të Tij dhe Ai është i vetëm dhe nuk ka ortak në këtë pushtet. Për këtë arsye, po Ai është i vetmi që meriton adhurimin, dhe askush tjetër. Hafidh Ibn Asakiri përcjell nga Enes Ibn Maliku se Profeti i Allahut ka thënë: 1477."Kërkojeni të mirën gjatë gjithë kohës tuaj dhe hulumtoni për flladet e mëshirës që vijnë nga Zoti juaj, se Allahu i Lartësuar ka flade mëshire, me të cilat Ai përfshin e mëshiron kë të dëshirojë prej robërve të Tij. Gjithashtu, luteni Atë që t'i mbulojë turpet tuaja, t'ju japë siguri dhe t'ju mbrojë nga çdo gjë që ju frikëson!".[136]

- Ai është Falës i madh dhe Mëshirëplotë. - Ai është Falës i madh dhe Mëshirëplotë për të gjithë ata të cilët pendohen sinqerisht. Madje, edhe atë që pendohet për idhujtarinë që ka bërë e përfshin falja dhe mëshira e Allahut të Lartësuar, dhe Allahu ia pranon pendimin, nëse pendimi përmbush kushtet e caktuara.[137]

Ajetet 108 - 109

108. Thuaj: "O njerëz! Tashmë ju erdhi e vërteta nga Zoti juaj. Kush merr rrugën e drejtë, e ka vetëm për veten e vet; ndërsa kush ndjek devijimin, e ka humbur vetveten. Unë nuk jam roja juaj."

109. Pasoje atë që të shpallet dhe bëhu durimtar, derisa Allahu të gjykojë. Ai është Gjykuesi më i mirë.

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "O njerëz! Tashmë ju erdhi e vërteta nga Zoti juaj. Kush merr rrugën e drejtë, e ka vetëm për veten e vet; ndërsa kush ndjek devijimin, e ka humbur vetveten. - Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij të dashur, Muhamedin ﷺ që t'i njoftojë njerëzit se feja që ai solli është e vërteta e sigurt, që nuk ka asnjë dyshim se është prej Allahut dhe është përçuar me korrektësi te njerëzit. Ai që është udhëzuar dhe e ka pranuar këtë udhëzim, duke u nënshtruar sipas tij, ai i ka bërë dobi vetes së vet. Ndërsa ai që ka devijuar dhe e ka braktisur këtë udhëzim, dëmi i tij kthehet po tek vetvetja.

- Unë nuk jam roja juaj. - Unë nuk jam mbikëqyrësi dhe as i ngarkuar për t'ju udhëzuar ju në rrugën e drejtë dhe për t'ju bërë që të pranoni udhëzimin. Unë jam thjesht një paralajmërues për ju dhe këshillues i qartë. Ndërsa udhëzimi dhe futja e tij në zemrën tuaj është në dorë të Allahut të Lartësuar.

- Pasoje atë që të shpallet dhe bëhu durimtar, derisa Allahu të gjykojë. Ai është Gjykuesi më i mirë. - Kapu fort dhe përmbaju me sinqeritet Shpalljes, të cilën ta dhuroi Zoti yt. Bëj durim ndaj kundërshtarëve në rrugën tënde, derisa Allahu të gjykojë mes jush. Allahu është më i miri gjykues, me drejtësinë dhe urtësinë e Tij. I pastër dhe i lavdëruar qoftë Allahu! Nuk ka Zot, kujdestar dhe udhëzues në rrugën e drejtë, përveç Tij.

Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Junus dhe më pas vjen tefsiri i sures Hud. Allahu jep sukses në fillim dhe në fund të çdo pune.

Surja 11: Hud *(mekase)* **123 ajete**

Shurja Hud është një sure mekase, përveç ajeteve 12, 17 dhe 114, që kanë zbritur në Medinë. Ajo është zbritur pas sures Junus. Hafidh Ebu Jala përcjell rrëfimin nga Ebu Bekri: 1478. "E pyeta njëherë Profetin ﷺ: "Çfarë të ka thinjur kështu, o Profet i Allahut?" Më thinjën suret Hud, Uakija, *Amme jetesâelûn* (Nebe) dhe *Idhash-Shemsu ku-uiret* (Shems)". Ndërsa Tirmidhiu e sjell kështu hadithin nga Ebu Bekri: 1479. "O i Dërguari i Allahut! Të paskan dalë thinjat?!" Ai tha: "Më thinjën suret Hud, Uakia, Murselat, *Amme jetesâelun* dhe *Idhash-Shemsu ku-uiret*." Sipas një transmetimi tjetër, ai tha: "Surja Hud dhe simotrat e saj."

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!
Ajetet 1 - 4

1. *Elif, Lam, Ra*. Ky është Libër, ajetet e të cilit u zbritën plot urtësi, dhe pastaj u shtjelluan nga ana e Atij që është i Urtë e i Gjithëditur;
2. që të mos adhuroni asgjë tjetër përveç Allahut. Dijeni mirë se unë jam i dërguar prej Tij, për t'ju qortuar e përgëzuar,
3. që t'i kërkoni falje Zotit tuaj dhe të ktheheni tek Ai të penduar, që Ai t'ju mundësojë të kënaqeni me përjetime të bukura deri në një afat të caktuar, dhe pastaj çdo punëmiri t'i japë mirësinë që i takon. E nëse ata refuzojnë, thuaju: "Unë kam frikë për ju dënimin e Ditës së Madhe.
4. Vetëm tek Allahu është kthimi juaj dhe Ai është i Plotpushtetshëm për gjithçka."

Shpjegimi i ajeteve

- *Elif, Lam, Ra.* - Për sa i përket shpjegimit të gërmave të shkëputura në fillim të sureve, është folur gjerësisht në suren Bekare. Allahu i jep sukses atij që dëshiron.

- Ky është Libër, ajetet e të cilit u zbritën plot urtësi, dhe pastaj u shtjelluan nga ana e Atij që është i Urtë e i Gjithëditur. - Ato janë të qarta në tekstin dhe formulimin e tyre dhe të kuptueshme në kumtet që përcjellin. Kur'ani është një libër i plotë qoftë në formulimin e tekstit, qoftë në kuptimet e tij. Kështu e kanë shpjeguar Muxhahidi dhe Katade. Edhe Ibn Xheriri e ka përzgjedhur këtë si shpjegim të ajetit. Allahu i Lartësuar thotë: "...u shtjelluan nga ana e Atij që është i Urtë e i Gjithëditur." Domethënë, nga Ai që është El Hakim, i Urti në fjalët dhe në veprat e Tij. Ai është i Gjithëditur për përfundimin e çështjeve dhe për detajet e tyre.

- ...që të mos adhuroni asgjë tjetër, përveç Allahut. - Që ta adhuroni dhe ta njësoni Allahun e Lartësuar në adhurimet që i përkushtoni Atij. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ne nuk dërguam asnjë të dërguar para teje e të mos i kemi shpallur atij se: Nuk ka zot tjetër *(që meriton adhurimin)* përveç Meje, prandaj vetëm Mua më adhuroni!"" [Enbija 25], ose: "Ne çuam në çdo popull të dërguar, që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun, e largojuni shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!"..." [Nahl 36].

- Dijeni mirë se unë jam i dërguar prej Tij për t'ju qortuar e përgëzuar - Unë ju paralajmëroj për një ndëshkim të madh, nëse ju kundërshtoni Shpalljen e Allahut. Po ashtu, unë ju përgëzoj për shpërblime të shumta dhe mirësi të mëdha, nëse ju i bindeni Allahut dhe ndiqni Shpalljen e Tij. Sipas një hadithi të saktë: 1480. "Profeti i Allahut u ngjit në kodrën e Safasë dhe thirri të gjithë familjet e kurejshëve, duke filluar me më të afërmit. Pasi ata u grumbulluan, ai tha: "O kurejshë, nëse unë ju njoftoj se një ushtri me kalorës ka për t'ju kapur në befasi në mëngjes dhe ka për t'ju luftuar, a do të më besonit?" Ata thanë: "Nuk dimë të na kesh gënjyer ndonjëherë." Atëherë Profeti ﷺ tha: "Kështu, unë po ju paralajmëroj se përpara ju pret një ndëshkim i ashpër."

- Dhe *(t'ju këshilloj)* **që ju t'i kërkoni falje Zotit tuaj dhe të ktheheni tek Ai të penduar** - Unë ju urdhëroj që t'i kërkoni falje Allahut, të pendoheni sinqerisht para Tij dhe të jeni të vazhdueshëm në këtë rrugë.

- që Ai t'ju mundësojë të kënaqeni me përjetime të bukura deri në një afat të caktuar - Në mënyrë që Ai t'ju japë mirësi të shumta dhe të këndshme në jetën e kësaj bote, deri në një afat të caktuar.

- dhe pastaj çdo punëmiri t'i japë mirësinë që i takon. - Çdo mirëbërësi, Ai ka për t'i dhënë shumë në ahiret, prej mirësisë dhe bujarisë së Tij, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: **"**Kujtdo që bën një vepër të mirë, qoftë mashkull ose femër, duke qenë besimtar, Ne do t'i japim një jetë të mirë *(në këtë botë)*, e *(në botën tjetër)* do t'i japim shpërblimin më të mirë për veprat e mira." [Nahl 97]. Në hadith të saktë thuhet se: 1481. "Profeti i Allahut i tha Muadhit: "Sa herë që bën ndonjë shpenzim, me të

cilin synon kënaqësinë e Allahut, ti ke për t'u shpërblyer; madje edhe për një kafshatë që vendos në gojën e bashkëshortes." Për fjalën e Allahut të Lartësuar "...dhe pastaj çdo punëmiri t'i japë mirësinë që i takon...", Ibn Xheriri sjell shpjegimin e Ibn Mesudit: "Kush bën një vepër të keqe, atij i shkruhet vetëm një vepër e keqe. Ndërsa kush bën një të mirë, atij i shkruhen si dhjetë punë të mira. Nëse ndëshkohet në jetën e kësaj bote për një të keqe që ka bërë, atij kanë për t'i mbetur 10 të mira. Nëse nuk ndëshkohet në këtë jetë për atë të keqe, atëherë, nga dhjetë të mirat që ka bërë i hiqet vetëm një e mirë dhe i mbeten nëntë të mira të tjera." Pastaj tha: "I shkatërruar është ai që e shkatërrojnë gjynahet, të cilat llogariten një me një, kundrejt të mirave, të cilat llogariten të paktën një me dhjetë!"

- E nëse ata refuzojnë, thuaju: "Unë kam frikë për ju dënimin e Ditës së Madhe. - Ky është një kërcënim i ashpër për të gjithë ata që mohojnë Shpalljen e Allahut dhe nuk nënshtohen për të zbatuar urdhëresat e Tij. Allahu i Lartësuar ka për t'i dhënë një ndëshkim, dhe ky ndëshkim nuk mund të shmanget kurrsesi. Ai thotë:

- Vetëm tek Allahu është kthimi juaj - Tek Allahu është premtimi dhe kthimi i juaj të gjithëve, në Ditën e Kijametit.

- dhe Ai është i Plotpushtetshëm për gjithçka. - Allahu është i Plotpushtetshëm t'u dhurojë të dashurve dhe adhuruesve të Tij të sinqertë begati, me bujarinë e Tij. Ai është i Plotpushtetshëm, gjithashtu, që të godasë me zemërimin dhe ndëshkimin e Tij mbi armiqtë dhe ata që i kundërvihen besimit dhe besimtarëve të Tij. Ai është i Plotpushtetshëm për t'i ringjallur të gjitha krijesat në Ditën e Kijametit. Të gjitha këto janë kërcënime të frikshme, sikundër në fillim të ajetit kishim përgëzime për punët e mira. Kështu, këtu janë bashkë inkurajimi dhe përgëzimi për punët e mira dhe kërcënimi për punët e këqija.

Ajeti 5

5. Shih si përpiqen ta mbulojnë çfarë mbajnë në kraharor, si për t'u fshehur nga Ai! Le ta dinë se, edhe kur mbulohen me rroba, Ai e di se çfarë fshehin dhe çfarë shfaqin. Sepse Ai e di mirë çfarë fshihet në gjoks.

Shpjegimi i ajetit

- Shih si përpiqen ta mbulojnë çfarë mbajnë në kraharor, si për t'u fshehur nga Ai! Le ta dinë se, edhe kur mbulohen me rroba, Ai e di se çfarë fshehin dhe çfarë shfaqin. - Ibn Abasi shpjegon: "Në kohën e injorancës paraislamike, njerëzit urrenin që të shtriheshin lakuriq me fytyrë nga qielli apo gjatë marrëdhënieve intime. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar zbriti këtë ajet." Buhariu sjell nga Ibn Abasi këtë shpjegim: "Shumë njerëz e kishin për turp që të zhvisheshin dhe të shtriheshin me fytyrë nga qielli, zbuluar. Gjithashtu, edhe të kryenin marrëdhënie me gratë e tyre pa qenë të mbuluar. Kjo qe arsyeja që zbriti ky ajet, i cili cek diçka në lidhje me këtë çështje." Për fjalën e Allahut: "...se edhe kur mbulohen me rroba...", Buhariu dhe të tjerë sjellin nga Ibn Abasi shpjegimin, se kjo domethënë: "edhe kur mbulonin kokat e tyre...". Kështu, ata të mjerë mbuloheshin, duke u munduar të fshiheshin kur flisnin ose bënin diçka, pasi pandehnin se në këtë mënyrë mund t'i fshiheshin dijes dhe shikimit të Allahut. Atëherë, Allahu i Lartësuar i njoftoi se, edhe kur ata mbulojnë kokën me rrobë në shtrat, në errësirën e natës, "... Ai e di se çfarë fshehin dhe çfarë shfaqin", çdo fjalë dhe vepër të tyre.

- Sepse Ai e di mirë çfarë fshihet në gjoks. - Ai e di mirë se çfarë qëllimi e motivesh fshehin ata në zemër. Allahu e di mirë çfarë fshehin ata në ndërgjegje dhe në skutat e shpirtit të tyre. Sa e bukur është ajo që ka thënë Zuhejr Ibn Ebu Sulemi në veprën e tij, një prej *mualekat*-eve të njohura: "Mos u mundoni t'ia fshihni Zotit atë që në zemër keni, / Çfarëdo që fshihet e mbulohet, Ai e di mirë, / Mbase për Ditën e Llogarisë paudhësitë i ruan, / por mbase edhe në këtë botë dënimin e zbaton." Edhe pse ishte poet i epokës paraislame, ai e pranon se ekziston Krijuesi, i Cili di çdo gjë

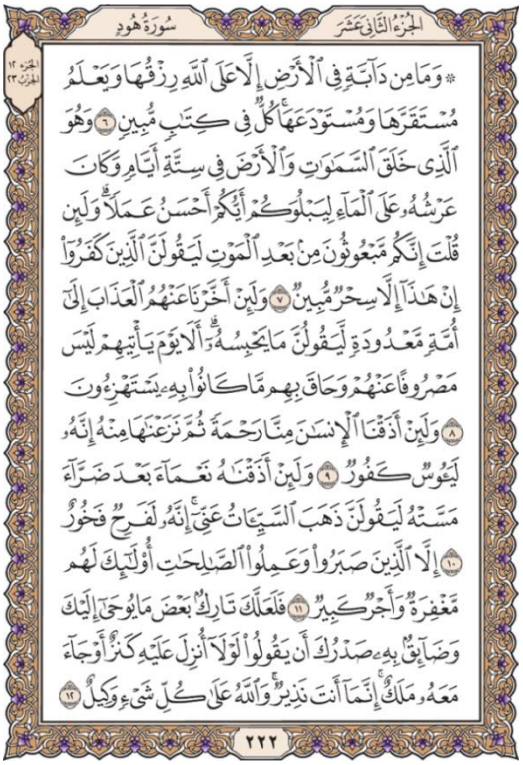

me hollësi për robërit e Tij. Ai, gjithashtu, e pranon se është një Ditë Llogarie, kur njerëzit do të shpërblehen sipas veprave që kanë bërë në këtë jetë. Ai e pranon se veprat e njerëzve shkruhen në defterë, për t'u hapur Ditën e Kijametit.

Ajeti 6

6. Nuk ka asnjë gjallesë në Tokë që të mos ushqehet nga Allahu. Ai e di vendbanimin dhe vendprehjen e tyre. Gjithçka gjendet në një libër të qartë *(Leuhi Mahfudh)*.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na njofton se Ai kujdeset për rizkun e të gjitha krijesave, të të gjitha llojeve, qofshin ato të tokës, të detit apo që fluturojnë në ajër. Allahu i Lartësuar e di se ku strehohen ato dhe ku do të vdesin. Të gjitha këto janë në një libër tek Allahu i Lartësuar. Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "Të gjitha kafshët në Tokë dhe të gjithë shpendët, që fluturojnë me dy krahë, të gjithë janë të ndarë në bashkësi, ashtu sikurse edhe ju. Asgjë nuk kemi lënë pa përmendur në Libër. Në fund, te Zoti i tyre do të tubohen të gjithë." [En'am 38], dhe thotë gjithashtu: "Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë." [En'am 59].

Ajetet 7 - 8

7. Është Ai që i krijoi qiejt e Tokën brenda gjashtë Ditëve, - ndërsa Froni i Tij ishte mbi ujë, - që t'ju sprovojë se cili prej jush është më vepërmirë. Nëse u thua 'Me siguri që do të ringjalleni pas vdekjes', mohuesit me këmbëngulje thonë: "Kjo nuk është gjë tjetër, veçse një magji e qartë."

8. Nëse Ne ua vonojmë ndëshkimin për njëfarë kohe, ata thonë: "Pse nuk po ndodh?!" Por le ta dinë se, kur t'u vijë dita, asgjë nuk ka për t'ua larguar më *(ndëshkimin)* **dhe mbi ta do të bëhet realitet ai** *(kërcënim)* **me të cilin talleshin.**

Shpjegimi i ajeteve

- Është Ai që i krijoi qiejt e Tokën brenda gjashtë ditëve, - ndërsa Froni i Tij ishte mbi ujë, - që t'ju sprovojë se cili prej jush është më vepërmirë. - Allahu i Lartësuar tregon për pushtetin e Tij absolut për të përmbushur gjithçka Ai dëshiron. Ai na tregon për faktin se Ai i krijoi qiejt dhe Tokën në gjashtë ditë dhe se Froni i Tij qëndronte mbi ujë përpara këtij krijimi. Në dy *Sahih*-ët vjen në versione të ndryshme hadithi se, kur e pyetën Profetin: 1482. "Si filloi e gjithë kjo çështje?" [138] Profeti ﷺ tha: "Në fillim ishte Allahu, para të Cilit nuk ekzistonte asgjë tjetër - në një transmetin tjetër, thuhet: "... përveç Tij", ndërsa në një tjetër: "së bashku me Të", - kurse Froni i Tij qëndronte mbi ujë. Pastaj Ai shkroi gjithçka në *El Dhikër* (Leuhi Mahfudh) dhe krijoi qiejt dhe Tokën." Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Abdullah Ibn Amër Ibn Asi, që tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1483. "Allahu i Lartësuar përcaktoi çdo gjë që lidhet me krijesat, 50 mijë vjet përpara se të krijonte qiejt dhe Tokën, ndërsa Froni i

Tij qëndronte mbi ujë." Në lidhje me fjalën e Allahut të Lartësuar: "...ndërsa Froni i Tij ishte mbi ujë ...", Katadja ka thënë: "Këtu, Allahu na njofton se si filloi krijimi i Tij, përpara se të krijonte qiejt dhe Tokën." Ndërsa Ibn Abasi ka thënë: "Froni është quajtur "*Arsh*", për shkak se ai është diçka që qëndron lart." Në lidhje me fjalën e Allahut: "Është Ai që i krijoi qiejt e Tokën brenda gjashtë ditëve, ndërsa Froni i Tij ishte mbi ujë ...", Muhamed Ibn Is'haku ka thënë: "Ka ndodhur ashtu sikurse e përshkruan Allahu i Lartësuar: "... nuk ekzistonte asgjë tjetër përveçse ujit. Mbi ujë qëndronte Arshi, dhe mbi Arsh ishte *Dhul Xhelali uel Ikram* (Zotëruesi i madhështisë dhe bujarisë, Krenari, Ngadhënjimtari dhe i Plotpushtetshmi). Atij i takon i gjithë mbretërimi, sundimi dhe pushteti absolut. Ai është Zotëruesi i butësisë, mëshirës dhe faljes, Zotëruesi i diturisë absolute dhe të pakufishme, Zotëruesi i mëshirës së plotë e të paanë dhe mirësisë së pafundme. Ai vepron gjithçka që dëshiron." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "që t'ju sprovojë se cili prej jush është më vepërmirë." Pra, që t'ju vërë në provë se si do të punoni. Vëreni me kujdes! Ai nuk thotë: "... se cili prej jush bën më shumë vepra të mira", por: "se cili prej jush është më vepërmirë." Që një punë të konsiderohet e mirë, fillimisht duhet të plotësojë kushtin që të jetë e sinqertë vetëm për Allahun Krenar dhe të Lartësuar. Së dyti, të kryhet në përputhje me Sheriatin, udhëzimet dhe Shpalljen që iu dhanë Profetit. Nëse një vepre i mungon njëra nga këto dy shtylla të domosdoshme, ajo është e papranueshme dhe e asgjësuar.

- Nëse u thua 'Me siguri që do të ringjalleni pas vdekjes', mohuesit me këmbëngulje thonë: "Kjo nuk është gjë tjetër, veçse një magji e qartë." - Edhe nëse ti, o Muhamed, i njofton idhujtarët se Allahu i Lartësuar ka për t'i ringjallur ata pas vdekjes së tyre, ashtu sikurse ishte i pushtetshëm për ta bërë krijimin herën e parë, ata përsëri nuk do të pranojnë dhe nuk do të të besojnë ty si profet, edhe pse ata e dinë mirë se Allahu i Lartësuar është Krijuesi i qiejve dhe i Tokës. Allahu i Lartësuar thotë: "Nëse i pyet ata se kush i krijoi qiejt e Tokën dhe kush i nënshtroi Diellin dhe Hënën, ata do të thonë sigurisht: "Allahu.". Atëherë, si po u shkoni pas trillimeve?" [Ankebut 61]. Me gjithë këto fakte dhe argumente për pushtetin absolut të Allahut, që edhe ata i pranojnë, përsëri kanë për ta mohuar ringjalljen dhe Ditën e Premtuar. Në fakt, duke marrë parasysh krijimin e parë, bërja e tij për së dyti është diçka edhe më e thjeshtë, edhe më e lehtë sesa fillimi nga hiçi, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Dhe është Ai që e fillon krijimin dhe pastaj e përsërit atë, dhe ajo *(përsëritja)* është edhe më e lehtë për Të. Atij i takon përshkrimi më i lartë në qiej e në Tokë dhe Ai është Ngadhënjimtari, i Urti." [Rum 27], ose: "Krijimi dhe ringjallja juaj *(e ju të gjithëve)*, është njëlloj si krijimi dhe ringjallja e një një njeriu të vetëm. Allahu dëgjon dhe sheh gjithçka." [Lukman 28]. Duke treguar fjalët e tyre, Allahu i Lartësuar thotë: "mohuesit me këmbëngulje thonë: "Kjo nuk është gjë tjetër, veçse një magji e qartë." Domethënë, duke refuzuar që të besojnë, i drejtohen Profetit dhe i thonë se nuk kanë për të pranuar atë që i thotë ai, pra, që të besojnë ringjalljen. Ata mendojnë se këtë lloj besimi e kanë vetëm ata të cilët ai i ka magjepsur, prandaj e ndjekin atë.

- Nëse Ne ua vonojmë ndëshkimin për njëfarë kohe, ata thonë: "Pse nuk po ndodh?!" - Nëse Ne ua shtyjmë ndëshkimin dhe i afatizojmë, ata përsëri do të thonë të njëjtat fjalë, duke mohuar dhe duke refuzuar besimin. Madje, duke shprehur mosbesimin, ata paturpësisht të sfidojnë dhe kërkojnë shpejtimin e këtij ndëshkimi. Ata thonë: "Pse nuk po ndodh?! Përse po shtyhet ky ndëshkim?" Tashmë, refuzimi i Profetit dhe Shpalljes së Zotit është pjesë e pandashme e natyrës dhe sjelljes së tyre. Nuk ka si të ndodhë ndryshe në lidhje me ta. Ata kanë arritur në atë pikë, që nuk mund t'i shmangen refuzimit dhe

mosbesimit. Fjala "*el ummeh*" përdoret në Kur'an dhe Sunet me kuptime të ndryshme. Ndonjëherë ka kuptimin *el emed*, pra, afat kohor, si në ajetin: "Nëse Ne ua vonojmë ndëshkimin për njëfarë kohe (*ummeh*) ...". Ajo vjen, gjithashtu, me kuptimin *el imam*, pra, udhëheqës, ai që merret për shembull e model, si për shembull në fjalën e Allahut të Lartësuar: "Vërtet, Ibrahimi ishte shembull i së mirës *(ummeh)*, adhurues i Allahut, besimtar i drejtë *(monoteist)* dhe nuk ka qenë kurrë nga idhujtarët." [Nahl 120]. Ndonjëherë vjen edhe me kuptimin e miletit dhe fesë (*el mil-le ued-din*), si në ajetin kuranor, ku citohen idhujtarët, që thoshin: "...Ne i kemi gjetur të parët tanë në këtë fe *(ummeh)*, prandaj do t'i ndjekim gjurmët e tyre me këmbëngulje."." [Zuhruf 22]. Ajo përdoret edhe me kuptimin "*el xhemâ'a*", pra, xhemat, grup ose bashkësi, si në ajetin: "Kur arriti në burrimet e Medjenit, gjeti një grup *(ummeh)* njerëzish, që po i jepnin ujë bagëtisë…" [Kasas 23]. Ose: "Çdo popull *(ummeh)* ka pasur të dërguarin e vet. Me t'u ardhur i dërguari, mes tyre do të gjykohet me drejtësi dhe askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi." [Junus 47]. Qëllimi këtu është ajo bashkësi njerëzish, në të cilën dërgohet një profet, qofshin ata besimtarë ose mohues, siç thuhet në hadithin që gjendet në *Sahih*-un e Muslimit: 1484. "Betohem në Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im! Çdo pjesëtar i këtij umeti, jehud apo i krishterë qoftë ai, që tashmë dëgjon për mua, dhe pastaj nuk më beson, ka për të hyrë në Zjarr!" Pra, *ummeh* këtu ka kuptimin: i gjithë ymeti dhe bashkësia e njerëzve që e kanë detyrë ndjekjen e një profeti të caktuar. Në këtë mënyrë, të gjithë njerëzit pas Muhamedit konsiderohen si *ummeti* që e ka detyrë të besojë e ndjekë këtë Profet. Gjithashtu, me fjalën *ummeh* mund të jetë për qëllim vetëm bashkësia që i përgjigjet ftesës së profetit Muhamed dhe ndjek rrugën e tij. Këtu bëjnë pjesë vetëm ata të cilët e pranojnë atë si profet të Allahut, si në ajetin: "Ju jeni *(ummeti)* populli më i mirë, i ardhur për të mirën e njerëzve. Ju urdhëroni për mirë, ndaloni nga e keqja dhe besoni në Allahun." [Al Imran 110]. Me fjalën *ummet*, këtu është për qëllim kuptimi i ngushtë i saj, pra, populli që i përgjigjet ftesës së Muhamedit dhe ndjek rrugën e tij. Në një hadith të saktë thuhet: 1485. "Ditën e Gjykimit, Profeti do të lutet dhe do të thotë: "Umeti im, umeti im!" Dhe këtu e ka fjalën për bashkësinë që i është përgjigjur ftesës së tij, dhe jo *ummet*-in me kuptimin e gjerë të tij, ku futen të gjithë njerëzt që e kanë detyrë ndjekjen e një profeti të caktuar, besimtarë dhe jobesimtarë. Përveç këtyre, fjala *ummet* përdoret dhe me kuptimin *el firka* dhe *et-tâife*, pra, një grup i caktuar njerëzish, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Te populli i Musait kishte njerëz (*ummet*) që udhëzonin në të vërtetën dhe, nëpërmjet saj, mbanin drejtësinë." [El ea'raf 159]. Ose: "Jo të gjithë prej tyre janë njëlloj. *(ummeh)* Disa nga ithtarët e Librit i qëndrojnë besnikë të vërtetës duke lexuar ajetet e Librit të Allahut *(Kur'anin)* gjatë natës dhe bien në sexhde *(duke u lutur)*." [Al Imran 113].

- Por le ta dinë se, kur t'u vijë dita, asgjë nuk ka për t'ua larguar më *(ndëshkimin)* **dhe mbi ta do të bëhet realitet ai** *(kërcënim)* **me të cilin talleshin.**

Ajetet 9 - 11

9. Kur Ne i japim mundësi njeriut të shijojë mëshirën Tonë, e pastaj ia heqim atë, ai bie në dëshpërim dhe bëhet mohues.

10. Por kur Ne i dhurojmë atij të mira, pasi një e keqe e ka goditur, ai thotë: "Kaluan të këqijat prej meje!". Vërtet, ai gëzohet tej mase dhe bëhet mendjemadh.

11. Nuk bëjnë kështu ata të cilët kanë durim dhe bëjnë vepra të mira. Për ta do të ketë falje dhe shpërblim të madh.

Shpjegimi i ajeteve

- Kur Ne i japim mundësi njeriut të shijojë mëshirën Tonë, e pastaj ia heqim atë, ai bie në dëshpërim dhe bëhet mohues. - Allahu i Lartësuar tregon disa cilësi të shëmtuara të njeriut, duke na njoftuar gjithashtu se nga ky gjykim bëjnë

përjashtim veç ata besimtarë që Ai i ka mëshiruar. Kështu, nëse njeriun e kap sprova, pas mirësive të shumta, ai dëshpërohet, duke humbur çdo shpresë të mirë për të ardhmen e tij. Nga ana tjetër, ai nuk tregohet mirënjohës për çfarë ka kaluar, a thua se nuk ka parë kurrë të mira më parë. Veç kësaj, nëse i vjen një mirësi, pasi ka kaluar fatkeqësi dhe vështirësi, ai thotë:

- Por kur Ne i dhurojmë atij të mira, pasi një e keqe e ka goditur, ai thotë: "Kaluan të këqijat prej meje!". - Domethënë, nuk kam për të patur kurrë më vështirësi dhe fatkeqësi në jetën time.

- Vërtet, ai gëzohet tej mase dhe bëhet mendjemadh. - Ai bëhet mendjemadh, lëvdohet dhe krenohet shumë para të tjerëve.

- Nuk bëjnë kështu ata të cilët kanë durim dhe bëjnë vepra të mira. - Përveç atyre që tregohen të durueshëm në sprova të vështira dhe bëjnë vepra të mira edhe kur nuk janë në kohë begatie dhe me shëndet të plotë nga Allahu i Lartësuar.

- Për ta do të ketë falje dhe shpërblim të madh. - Atyre u takon falje gjynahesh, për shkak të durimit të tyre në vështirësi, duke shpresuar shpërblim të madh dhe mirësi të mëdha prej Allahut, por edhe për shkak të veprave të mira dhe adhurimeve që ata i përkushtojnë Allahut dhe mirënjohjes që shprehin ndaj Tij në kohë mirësie dhe begatie. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Betohem për kohën! Njeriu është në humbje. Përveç atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, këshillojnë njëri-tjetrin për *(të pasuar)* të vërtetën dhe këshillojnë njëri-tjetrin për durim. " [Asr 1 - 3]. Dhe thotë gjithashtu: "Pa dyshim, njeriu është i prirur të jetë i padurueshëm. Kur e godet ndonjë e keqe, ai ankohet së tepërmi. Ndërsa, kur e gjen e mira, ai bëhet tepër koprrac." [Mearixh 19 - 22].

Ajetet 12 - 14

12. Ndoshta ti mund *(të priresh)* **ta lësh një pjesë nga ajo që po të shpallet dhe po të ngushtohet gjoksi se mos ata thonë: "Pse të mos i jepej atij ndonjë thesar ose**

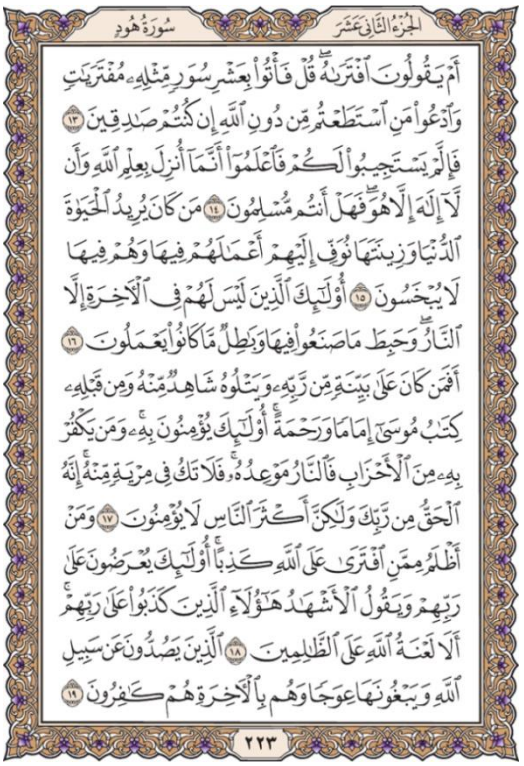
الجزء الثاني عشر سورة هود
أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ
وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾
فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَن
لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ
الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا
لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا
النَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾
أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِ
كِتَابُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۚ وَمَن يَكْفُرْ
بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ ۚ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۚ إِنَّهُ
الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾ وَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۚ أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ
رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ
أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٨﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ
اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿١٩﴾
٢٢٣

pse të mos vinte bashkë me të ndonjë melek?!". Por ti je vetëm një qortues, ndërsa është Allahu Ai që përkujdeset për çdo gjë.

13. Mos, vallë, po thonë: "Ai e ka trilluar atë"? Thuaju: "Sillni dhjetë sure të ngjashme me të, të trilluara *(ashtu siç thoni)*, **dhe thirrni për ndihmë kë të mundeni, veç Allahut, nëse thoni të vërtetën!"**

14. E nëse *(zotat tuaj të rremë)* **nuk ju përgjigjen, atëherë dijeni se kjo shpallje është zbritur me dijen e Allahut dhe se nuk ka asnjë të adhuruar me meritë veç Tij. A nuk po nënshtroheni si muslimanë?"**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e ngushëllon Profetin e Tij në lidhje me kokëfortësinë që idhujtarët tregonin në sjelljen armiqësore dhe në kundërvënien ndaj tij, si edhe për fjalët që ata thoshin kundër Profetit ﷺ sikurse është shpjeguar në ajete të tjera, si për shembull: "Ata thonë, gjithashtu: "Ç'është ky i dërguar, i cili ha ushqim dhe ecën nëpër

tregje?! Përse nuk i është dërguar atij një melek dhe të bëhet me të paralajmërues?! Ose, përse nuk i është zbritur një thesar, ose përse nuk ka një kopësht për t'u kënaqur me të?! Të ligjtë thonë: "Ju, vërtet po pasoni një njeri të magjepsur. Shiko çfarë shembujsh sjellin për ty! Por *(me këtë)* ata humbën *(shumë larg)* dhe ata kurrë nuk mund ta gjejnë rrugën e drejtë." [Furkan 5 - 9]. Kështu, Allahu i Lartësuar e urdhëron dhe e udhëzon Profetin e Tij, që të mos shqetësohej dhe të mos i ngushtohej gjoksi nga fjalët dhe pretendimet e idhujtarëve në lidhje me të. Ato fjalë të mos bëheshin kurrsesi pengesë dhe frenim nga ftesa e njerëzve në rrugën e Allahut. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Ne e dimë mirë se ti ngushtohesh shpirtërisht prej gjërave që thonë ata. Por ti madhëroje me lavdërime Zotin tënd e bëhu prej atyre që bien në sexhde! Dhe, adhuroje Zotin tënd, derisa të vijë Ora e sigurt *(vdekja)*!" [Hixhr 97 - 99]. Ndërsa këtu tha:

- Ndoshta ti mund *(të priresh)* **ta lësh një pjesë nga ajo që po të shpallet dhe po të ngushtohet gjoksi se mos ata thonë: "Pse të mos i jepej atij ndonjë thesar ose pse të mos vinte bashkë me të ndonjë melek?!". Por ti je vetëm një qortues, ndërsa është Allahu Ai që përkujdeset për çdo gjë. -** Mos e braktis kurrë Shpalljen për shkak të fjalëve të tyre! Kujto faktin që ti je veç një paralajmërues dhe merr shembull vëllezërit e tu profetë, që u dërguan para teje. Edhe ata u mohuan nga popujt e tyre. Ata u torturuan, por ata bënë durim, derisa u erdhi ndihma dhe triumfi nga Allahu Krenar dhe i Lartësuar. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon faktin se Kur'ani është një mrekulli e pashembullt dhe e pakonkurrueshme.

- Mos, vallë, po thonë: "Ai e ka trilluar atë"? Thuaju: "Sillni dhjetë sure të ngjashme me të, të trilluara *(ashtu siç thoni)*, **dhe thirrni për ndihmë kë të mundeni, veç Allahut, nëse thoni të vërtetën!"** - Askush nuk mund të sjellë diçka të ngjashme me Kur'anin, as 10 sure të ngjashme me suret e Tij, madje as edhe një sure të vetme të ngjashme me suret e Tij, sepse Kur'ani është fjala e Zotit të Lartësuar dhe asaj nuk i ngjan asnjë lloj fjale krijesash. Ashtu sikurse cilësive të Tij nuk mund t'i përngjajë asnjë cilësi krijesash, edhe Qenies së Tij nuk i ngjan asnjë prej krijesave. I Lartësuar, i Dëlirë dhe i Pastër nga çdo e metë është Allahu i madhëruar! Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Allahut dhe nuk ka Zot, Kujdestar dhe Sundues përveç Tij!

- E nëse *(zotat tuaj të rremë)* **nuk ju përgjigjen, atëherë dijeni se kjo shpallje është zbritur me dijen e Allahut dhe se nuk ka asnjë të adhuruar me meritë veç Tij. -** Nëse ata nuk ju përgjigjen në sfidën për të sjellë një sure të ngjashme me Kuranin, ose në sfidat që i ftoni ju, dijeni se ata janë të pafuqishëm që ta bëjnë diçka të tillë. Kur'ani është i zbritur prej Allahut të Lartësuar dhe brenda tij ka dituri madhështore, urdhëresa të vyera dhe ndalesa e ligje të rëndësishme.

- A nuk po nënshtroheni si muslimanë?"- Atje janë urdhëresat, ndalesat dhe ligji i Allahut të Lartësuar.

Ajetet 15 - 16

15. Atyre që duan jetën e kësaj bote dhe shkëlqimin e saj, Ne do t'ua japim të plotë shpërblimin e veprave të tyre në të, pa u lënë asgjë mangët.

16. Këta janë ata për të cilët në jetën tjetër s'ka asgjë tjetër veç Zjarrit. Veprat e tyre në të u shkatërruan, ndërsa punët e tyre u asgjësuan.

Shpjegimi i ajeteve

- Atyre që duan jetën e kësaj bote dhe shkëlqimin e saj, Ne do t'ua japim të plotë shpërblimin e veprave të tyre në të, pa u lënë asgjë mangët. - Muxhahidi ka thënë se ky ajet ka zbritur dhe flet për ata që bëjnë vepra të mirë për sy e faqe të botës. Ndërsa Katade, duke shpjeguar ajetin, ka thënë: "Atij që ka si qëllim parësor shtimin e mirësive të kësaj bote, Allahu i Lartësuar ka për t'ia dhënë shpërblimin e të mirave të tij në dynja, kurse në ahiret atij nuk i jepet asnjë shpërblim.

- Këta janë ata për të cilët në jetën tjetër s'ka asgjë tjetër veç Zjarrit. Veprat e tyre në të u shkatërruan, ndërsa punët e tyre u asgjësuan. - Ndërsa besimtarit i jepen të mira në këtë botë, për mirësitë që ka kryer, por edhe në ahiret shpërblimi për to do t'i jepet i plotë e me shumë bujari, siç ka thënë Allahu i Lartësuar: "Atij, që ka për qëllim vetëm këtë botë, Ne do t'i japim në të aq sa duam dhe pastaj ai do të hyjë në Xhehenem i përçmuar dhe i përbuzur. Ndërsa ai që ka për qëllim Botën Tjetër, duke qenë besimtar dhe përpiqet për të ashtu si i takon asaj, përpjekjet e tij do të jenë të shpërblyeshme. Çdokujt prej tyre do t'i japim nga të mirat e Zotit tënd dhe dhënia e Zotit tënd nuk është e kufizuar. Shiko se si i kemi dalluar Ne disa mbi disa të tjerë! Por, në Jetën Tjetër ka grada më të larta dhe dallimi në të është më i madh." [Isra 18 - 21]. Ose: "Atij që dëshiron të fitojë botën tjetër, Ne do t'ia shtojmë shpërblimet *(e punëve të tij)*, ndërsa atij që dëshiron vetëm këtë botë, Ne kemi për t'i dhënë *(diçka)* prej saj, por në botën tjetër ai nuk ka pjesë *(në shpërblimin e Zotit)*. " [Shura 20].

Ajeti 17

17. E kush mund të krahasohet me atë që mbështetet në argumentin e qartë nga Zoti i tij, i ndjekur nga dëshmues prej tij, me atë që i parapriu Libri i Musait si udhërrëfyes e mëshirë?! Këta e besojnë vërtet atë. Ndërsa për grupimet që e mohojnë atë, Zjarri është vendi i premtuar. Prandaj ti kurrsesi mos dysho në të! Ai është e vërteta e sigurt prej Zotit tënd, e megjithatë, shumë njerëz nuk besojnë.

Shpjegimi i ajetit

- E kush mund të krahasohet me atë që mbështetet në argumentin e qartë nga Zoti i tij, i ndjekur nga dëshmues prej tij, me atë që i parapriu Libri i Musait si udhërrëfyes e mëshirë?! Këta e besojnë vërtet atë. - Allahu i Lartësuar na tregon gjendjen e besimtarëve, të cilët kanë një natyrë të pastër dhe të papërlyer, pikërisht ashtu siç i krijoi Allahu i Lartësuar njerëzit. Kështu, ata e pranojnë se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Allahut, siç thuhet në një ajet tjetër: "Përkushtohu me gjithë qenien tënde në fenë e drejtë monoteiste, - natyrën e pastër fillestare, në të cilën Allahu i krijoi njerëzit. Askush nuk mund ta tjetërsojë atë që ka krijuar Allahu. Ajo është feja e drejtë, por shumë nga njerëzit nuk e kuptojnë." [Rum 30]. Besimtari ka mbetur në natyrshmëri të pastër, të pacenuar, të papërlyer dhe të patjetërsuar. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1486. "Çdo njeri lind në natyrën e pastër islame, pastaj prindërit e tij e kthejnë në jehud, në të krishterë ose në zjarrputist. Ashtu si kafsha që lind e plotë e pa cene (në gjymtyrët e saj): a shihni ndonjë mangësi tek ajo?" Allahu i Lartësuar thotë: "E kush mund të krahasohet me atë që mbështetet në argumentin e qartë nga Zoti i tij" Domethënë, duhet theksuar se Muhamedi ﷺ bazohej në argumente të qarta, të shpallura nga Zoti. Përveç kësaj, atë e mbështeste edhe natyrshmëria e pastër. Këtë të vërtetë e pasojnë edhe dëshmi të shumta, të mundësuara nga Allahu i Lartësuar. E ku ka dëshmi më të madhe sesa ligjet e pastra, të plota dhe madhështore, që kanë ardhur përmes profetëve e që vërtetojnë njëri-tjetrin dhe të cilët u përmbushën, u përkryen e u vulosën me ligjin madhështor që Allahu solli përmes Muhamedit?! Nuk ka dëshmues më të madh se Sheriati që solli Muhamedi ﷺ për njerëzit e ditur e të mençur. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... me atë që i parapriu Libri i Musait si udhërrëfyes e mëshirë?!" Domethënë, dëshmues për vërtetësinë e mesazhit në Kur'an është edhe ai që Allahu ka shpallur përpara Kur'anit, pra, Libri i Musait, Teurati. Teurati dëshmon për vërtetësinë e Muhamedit ﷺ si profeti i Allahut dhe të Shpalljes që ai solli. Pra, nëse dikush vërtet beson Teuratin, ky besim ka për ta udhëzuar në mënyrë të pashmangshme në besimin e Kur'anit. Pa dyshim që Teurati është ashtu siç e ka përshkruar Allahu i Lartësuar, kur thotë: "...

udhërrëfyes e mëshirë" Allahu i Lartësuar e zbriti atë libër për të qenë udhërrëfyes, shembull i qartë dhe dritë, nëpërmjet të cilit ata të gjenin udhëzimin dhe të jetonin sipas tij. Ai ishte mëshirë prej Allahut për ta. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë: "Këta e besojnë vërtet atë." Pra, e besojnë Librin e Musait, në të cilin ka përgëzime për dërgimin e Muhamedit ﷺ dhe Shpalljen që ai do të sillte. Në vijim, duke kërcënuar ata që mohojnë Kur'anin apo qoftë edhe diçka të vogël prej tij, Allahu i Lartësuar thotë:

- Ndërsa për grupimet që e mohojnë atë, Zjarri është vendi i premtuar. Çdokush që mohon këtë Kur'an, nga të gjithë banorët e Tokës, qofshin ata idhujtarë, mohues, ithtarë librash të shkuar apo të tjerë, me shumëllojshmërinë, ngjyrat, pamjet dhe kombësit e tyre, pra, për çdonjë që i është bërë i qartë ky Kur'an dhe e mohon, ky ka për të qënë shkaku i ndëshkimit të Tij. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Thuaj: "Kush është Ai që e ka dëshminë më të fortë?" Thuaj: "Allahu është dëshmues mes meje dhe jush. Mua më është shpallur ky Kur'an, që me të t'ju tërheq vërejtjen juve dhe atij që i komunikohet ..." [En'am 19]. Ose: "Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. Jam i dërguari i Allahut, në dorën e të Cilit është sundimi i qiejve e i tokës. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Ai jep jetë dhe Ai jep vdekje. Besoni në Allahun dhe në të Dërguarin e Tij, Profetin "ummij" që nuk shkruan e nuk lexon, që beson Allahun dhe Shpalljet e Tij! Ndiqeni rrugën e tij, që të jeni të udhëzuar!" [El ea'raf 158]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë: **"**Ndërsa për grupimet që e mohojnë atë, Zjarri është vendi i premtuar." Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Ebu Musa el Eshariu, se Profeti ﷺ ka thënë: "Betohem në Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im! Çdo njeri nga ky umet, jehud ose i krishterë qoftë, që tashmë dëgjon për mua, dhe pastaj vdes pa më besuar (si profet i Zotit), ka për të hyrë në Zjarr!"

- Prandaj ti kurrsesi mos dysho në të! Ai është e vërteta e sigurt prej Zotit tënd, - Kur'ani është i vërtetë në atë që përmban) dhe pa dyshim që ka ardhur (saktësisht) prej Allahut. Sikurse thotë i lavdëruari: "Elif, Lam, Mim. Kjo është shpallja e Librit *(e Kur'anit)*, në të cilin nuk ka asnjë dyshim se është *(shpallje)* nga Zoti i botëve." [Sexhde 1, 2], ose: "*Elif, Lâm, Mîm.* Ky është Libri. Në të nuk ka mëdyshje. Ai është Udhëzim për të devotshmit, **...**" [Bekare 1, 2]. Në vijim Allahu i Lartësuar thotë:

- e megjithatë, shumë prej njerëzve nuk besojnë. - Siç thotë në një ajet tjetër kuranor: "Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti." [Jusuf 103], ose: "Në qoftë se u bindesh shumicës në tokë, ata do të të devijojnë nga rruga e Allahut. Ata ndjekin veçse supozime dhe nuk bëjnë gjë tjetër, por veçse gënjejnë." [En'am 116]. Ose: "Në të vërtetë, shejtani e realizoi mendimin e vet në lidhje me ta dhe ata e pasuan atë, përveç një pakicë besimtarësh." [Sebe' 20].

Ajetet 18 - 22

18. E kush është më i padrejtë se ai që trillon gënjeshtra kundër Allahut? Këta do të sillen para Zotit të tyre dhe dëshmitarët do të thonë: "Këta janë ata që kanë gënjyer kundër Zotit të tyre. Mallkimi i Allahut qoftë mbi të padrejtët!"

19. Ata pengojnë nga rruga e Allahut dhe përpiqen ta shtrembërojnë atë, ndërsa jetën tjetër nuk e besojnë.

20. Ata nuk mund t'i shpëtojnë *(dënimit të Allahut)* **në tokë dhe nuk mund të gjejnë asnjë mbështetës tjetër veç Allahut. Atyre do t'u shumëfishohet dënimi, sepse ata nuk dëgjojnë** *(të vërtetën)* **dhe nuk shohin** *(argumentet)*.

21. Këta janë ata që e kanë shkatërruar veten dhe prej tyre ka humbur çdo gjë që kanë trilluar.

22. Nuk ka dyshim se në botën tjetër ata do të jenë më të humburit.

Shpjegimi i ajeteve

- E kush është më i padrejtë se ai që trillon gënjeshtra kundër Allahut? Këta do të sillen para Zotit të tyre dhe dëshmitarët do të thonë: "Këta janë ata që kanë gënjyer kundër Zotit të tyre. Mallkimi i Allahut qoftë mbi të padrejtët!" - Allahu i Lartësuar na qartëson gjendjen e atyre që trillojnë të pavërteta kundër Tij dhe turpërimin që do t'i mbulojë ata në jetën tjetër, përpara të gjitha krijesave, përpara melekëve, profetëve e të dërguarve të Zotit, të gjithë njerëzve dhe xhindëve. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Safuan Ibn Muhrizi, i cili rrëfen: "Kisha kapur për dore Ibn Umerin, kur erdhi një burrë dhe i tha: "Çfarë ke dëgjuar nga Profeti i Allahut në lidhje me '*nexhua*-n*'* (bisedën private) Ditën e Gjykimit?" Ibn Umeri tha: 1487. "E kam dëgjuar të thotë se, Ditën e Gjykimit: Allahu Krenar dhe i Lartësuar e afron besimtarin dhe vendos një perde, për ta mbuluar atë nga njerëzit dhe i tregon dhe e bën që të pohojë dhe pranojë të gjitha gjynahet e tij, duke i thënë: "A e di për këtë gjynah? A e di për atë gjynah? A e di për këtë gjynahun tjetër?" Kështu e bën që të pranojë të gjitha gjynahet që ka bërë në dynja, dhe besimtari frikësohet në vete se tashmë ka për t'u shkatërruar. Atëherë, Allahu i Lartësuar thotë: "Dije se, Unë t'i fsheha ato në jetën e dynjasë dhe unë kam për t'i mbuluar dhe falur ato edhe sot." Pastaj robit i jepet libri i veprave të mira që ka kryer. Për sa i përket mohuesve dhe munafikëve, për ta do të thotë: "... dëshmitarët do të thonë: "Këta janë ata që kanë gënjyer kundër Zotit të tyre. Mallkimi i Allahut qoftë mbi të padrejtët!" Kështu e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi në *Sahih*-ët e tyre prej Katades, të ngjashëm me këtë version.

- Ata pengojnë nga rruga e Allahut dhe përpiqen ta shtrembërojnë atë - Ata i pengojnë njerëzit nga pasimi i të vërtetës, e cila të çon drejt Allahut të Lartësuar. Gjithashtu, ata i largojnë njerëzit nga rruga e Xhenetit dhe shpëtimit, duke joshur ata në rrugët e humbjes dhe devijimit nga e vërteta.

- ndërsa jetën tjetër nuk e besojnë. - Ata refuzojnë të besojnë jetën tjetër. Ata e mohojnë mundësinë e ahiretit.

- Ata nuk mund t'i shpëtojnë *(dënimit të Allahut)* **në tokë dhe nuk mund të gjejnë asnjë mbështetës tjetër veç Allahut.** - Madje, ata janë të nënshtruar nën pushtetin dhe sundimin e Allahut të Lartësuar, i Cili është i plotpushtetshëm që t'i ndëshkojë ata që në jetën e dynjasë, përpara ahiretit.

- Por Ai i afatizon ata deri në ditën kur do të shtangen shikimet. - I Lavdëruari thotë në një ajet tjetër: "Kurrsesi mos mendo se Allahu është i pakujdesshëm ndaj veprimeve të keqbërësve! Ai vetëm është duke u dhënë afat deri në ditën, kur sytë të shtangen nga tmerri." [Ibrahim 42]. Në dy *Sahih*-ët shënohet: 1488. "Me të vërtetë, Allahu e afatizon keqbërësin, por kur e rrëmben atë me ndëshkim, ai nuk ka për t'i shpëtuar dot ndëshkimit."

- Atyre do t'u shumëfishohet dënimi, sepse ata nuk dëgjojnë *(të vërtetën)* **dhe nuk shohin** *(argumentet)*. - Në një ajet tjetër, Allahu i Madhëruar thotë: "Ata do të thonë: "Sikur të kishim dëgjuar dhe pasur mend, ne nuk do të ishim tani ndër banorët e Zjarrit."." [Mulk 10], dhe thotë: "Atyre që nuk besuan dhe penguan nga rruga e Allahut, do t'u shtojmë dënim mbi dënim, për shkak se bënin shkatërrime." [Nahl 88]. Domethënë, ata do të ndëshkohen për çdo urdhër të Allahut të Lartësuar që ata nuk e kanë zbatuar dhe për çdo ndalesë që ata e kanë kryer. Kështu, mendimi më i saktë është se edhe mohuesit e besimit dhe idhujtarët janë të ngarkuar me dispozitat kryesore dhe jokryesore të Sheriatit. Ata e kanë detyrë përmbushjen e urdhëresave dhe largimin nga haramet. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... sepse ata nuk dëgjojnë *(të vërtetën)* dhe nuk shohin *(argumentet)*." Ata nuk përfitojnë nga shqisat që u ka dhuruar Allahu i Lartësuar, pra, nga aftësia e të dëgjuarit dhe të shikuarit. Kështu, ata janë të shurdhër ndaj dëgjimit të së vërtetës

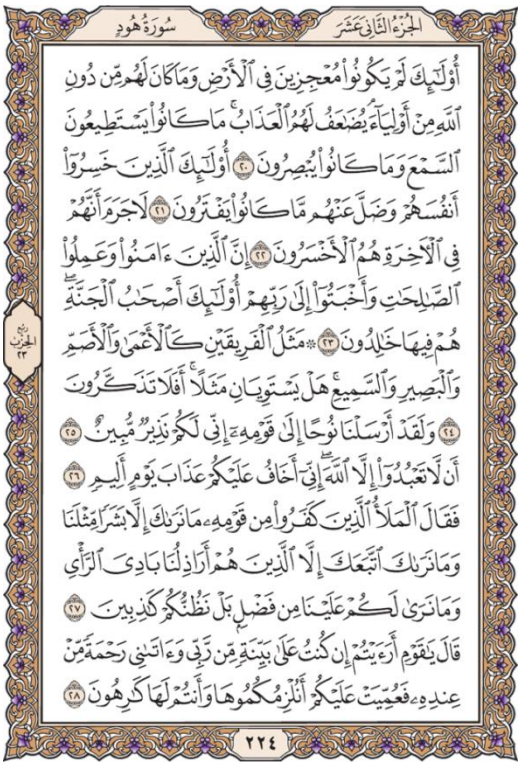
الجزء الثاني عشر سورة هود
أُولَٰئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن دُونِ
اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ ۚ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ
السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا
أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ
فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۖ
هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٣﴾ مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَىٰ وَالْأَصَمِّ
وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ ۚ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ
﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾
أَن لَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۖ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾
فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا
وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ
وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾
قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ
عِندِهِ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَارِهُونَ ﴿٢٨﴾
٢٢٤

dhe të verbër për ta ndjekur atë, sikurse ka thënë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Shumë janë xhindët dhe njerëzit që Ne i bëmë për Xhehenem. Ata kanë zemra me të cilat nuk kuptojnë, kanë sy me të cilët nuk shikojnë dhe kanë veshë me të cilët nuk dëgjojnë. Ata janë si kafshët, madje edhe më të humbur. Këta janë ata që shpërfillin paralajmërimet *(e Zotit).*" [El ea'raf 179].

- Këta janë ata që e kanë shkatërruar veten dhe prej tyre ka humbur çdo gjë që kanë trilluar. - Kështu ata humbën vetveten, sepse u futën në zjarr, në zjarrin e ndezur fort, i cili kurrë nuk do të zbutet apo do të ftohet, ku ndëshkimi do të jetë i vazhdueshëm dhe nuk do të reshtë as sa një pulitje sysh. Sikurse thotë i madhëruari: "... Në Ditën e Kijametit Ne do t'i tubojmë ata duke i tërhequr zvarrë me fytyra përmbys, të verbër, memecë dhe të shurdhët. Vendi i tyre është xhehennemi. Sa herë që duket se flaka po shuhet, Ne do t'ia shtojmë flakërimin." [Isra 98]. Gjithashtu, prej tyre do të distancohen të gjithë idhujt, ata që i adhuronin. Idhujt nuk do t'u bëjnë asnjë dobi, as lehtësim, por prej tyre do të kenë dëmtimin më të madh. Sikurse thotë i madhëruari: "Dhe kur të mblidhen bashkë të gjithë njerëzit *(në ditën e Llogarisë)*, ata *(idhujt)* do të jenë armiqtë e tyre dhe do t'ua mohojnë adhurimin që u përkushtuan." [Ahkaf 6], ose: "Ata adhuruan në vend të Allahut zota të tjerë, për t'u dhënë fuqi e lavdi. Por ata *(idhujt)* do ta mohojnë adhurimin e tyre dhe do të bëhen armiq të tyre." [Merjem 81, 82]. Gjithashtu Ibrahimi (a.s) i tha popullit të vet: "Dhe Ai *(Ibrahimi)* tha: "Përveç Allahut, ju adhuroni idhujt, vetëm për të kënaqur njëri-tjetrin në jetën e kësaj bote. Por, në Ditën e Kijametit ju do ta mohoni dhe do ta mallkoni njëri-tjetrin. Fundi juaj do të jetë zjarri dhe për ju nuk do të ketë asnjë ndihmëtar."." [Ankebut 25]. Allahu i madhëruar thotë gjithashtu: "Atë ditë, paria do të distancohet prej pasuesve të saj, të gjithë do ta shohin dënimin dhe lidhjet mes tyre do të këputen." [Bekare 166]. Ndërsa në këtë ajet Ai tha:

- Nuk ka dyshim se në botën tjetër ata do të jenë më të humburit. - Nuk ka dyshim se ata të cilët e këmbejnë mirësinë me ligësinë, ata që e shesin imanin për mohimin e Zotit dhe për refuzimin e besimit të drejtë, ata që nuk zgjedhin rrugën e Xhenetit, por preferojnë rrugën e Zjarrit dhe bukuritë e kësaj dynjaje, ata që nuk preferojnë afërsinë pranë Rahmanit dhe shikimin e Gjykuesit më të drejtë, duke e futur veten në ndëshkimin dhe zemërimin e Tij; pikërisht këta janë të humburit e të dështuarit, ata që humbin gjithçka në Ditën e Kijametit.

Ajetet 23 - 24

23. Ata të cilët besojnë, bëjnë vepra të mira dhe i përulen Zotit të tyre - ata do të jenë banorë të Xhenetit përjetë.

24. Këta dy grupe *(njerëzish)* **mund të krahasohen me të verbërin dhe shurdhin përkundër atyre që shohin e dëgjojnë. A janë njëlloj këta? A nuk po kujtoheni?!**

Shpjegimi i ajeteve

- Ata të cilët besojnë, bëjnë vepra të mira dhe i përulen Zotit të tyre - ata do të jenë

banorë të Xhenetit përjetë. - Pasi Allahu i Lartësuar përmendi gjendjen e fatkeqëve, vijon me gjendjen e fatbardhëve të lumtur. Këta janë ata të cilët besojnë dhe bëjnë punë të mira sipas këtij besimi. Ata iu largohen ndalesave të Zotit dhe ligësive dhe, për këtë, atyre iu lihen në trashëgim kopshtet e Xhenetit, të cilët janë të mbushur me dhoma të larta. Ata përgëzohen me të gjitha mirësitë që ndodhen në Xhenet, mirësi të cilat janë të përhershme dhe të pafundme. Gjithashtu, ata përgëzohen se do të shikojnë Krijuesin e Tokës dhe të qiejve. Në vijim, Allahu i Lartësuar jep një shembull për mohuesit dhe besimtarët:

- Këta dy grupe *(njerëzish)* **mund të krahasohen me të verbrin dhe shurdhin përkundër atyre që shohin e dëgjojnë. -** Shembull i të dëshpëruarve e të humburve janë të verbërit dhe të shurdhërit. Ndërsa fatbardhët e lumtur janë si ai që shikon dhe dëgjon. Kështu, ai që refuzon të pranojë besimin është i verbër dhe nuk mund ta dallojë të vërtetën. Ai nuk mund ta shohë të vërtetën dhe të nënshtrohet sipas saj. Ai është, gjithashtu, i shurdhër, sepse nuk arrin të dëgjojë atë që i sjell dobi dhe që rregullon gjendjen e tij. Allahu i lartësuar ka thënë: "Nëse Allahu do të kishte parë tek ata ndonjë të mirë, do t'i kishte bërë, vërtet të dëgjonin. Por edhe sikur t'i bënte të dëgjonin, ata do të sprapseshin dhe do të kundërshtonin." [Enfal 23]. Ndërsa besimtari është i zgjuar dhe i mençur. Ai arrin ta shohë qartë e mirë të vërtetën. Ai e dëgjon me kujdes e respekt atë dhe me synimin e çiltër për të qenë i nënshtruar ndaj saj. Besimtarin kurrsesi nuk mund ta mashtrojë kotësia.

- A janë njëlloj këta? A nuk po kujtoheni?! - Atëherë, a mund të jenë njëlloj këta të dy? A nuk nxirrni mësim dhe të arrini të bëni dallimin mes këtyre dy llojeve të njerëzve?! Allahu i Lartësuar thotë: "Mos u bëni si ata që e harruan Allahun e prandaj Allahu i bëri që të harrojnë vetveten! Ata janë të shfrenuarit. Nuk janë njëlloj banorët e Xhenetit me banorët e Xhehenemit! Banorët e Xhenetit janë të fituarit." [Hashër 19, 20]. dhe thotë: "I verbri dhe ai që sheh nuk janë njëlloj. Dhe as errësirat dhe drita. Dhe as hija *(e freskët)* dhe nxehtësia. Dhe nuk janë njëlloj të gjallët dhe të vdekurit. Allahu bën të dëgjojë atë që Ai do, kurse ti nuk mund ta bësh të dëgjojë atë që është në varr. Ti je veçse një qortues. Ne të dërguam ty me të vërtetën, si përgëzues e qortues. Dhe në çdo popull Ne kemi dërguar qortues." [Fatir 19 - 24].

Ajetet 25 - 27

25. Ne e dërguam Nuhun te populli i vet *(t'u thoshte)*: **"Unë kam ardhur te ju me një paralajmërim të fortë:**

26. Që të mos adhuroni asnjë tjetër veç Allahut. Unë kam frikë për ju dënimin e një dite të dhembshme."

27. Paria e jobesimtarëve nga populli i tij, tha: "Ne nuk shohim tek ti asgjë tjetër përveçse një njeri, siç jemi edhe ne. Ne po shohim se nuk po të pason askush tjetër përveç të pavlerëve, që të ndjekin pa u menduar fare. Ne nuk shohim as që të jeni më të mirë se ne. Madje, ne mendojmë se ju jeni gënjeshtarë!"

Shpjegimi i ajeteve

- Ne e dërguam Nuhun te populli i vet *(t'u thoshte)***: "Unë kam ardhur te ju me një paralajmërim të fortë: Që të mos adhuroni asnjë tjetër veç Allahut. -** Allahu i Lartësuar tregon për Nuhun (a.s), i cili ishte i pari i dërguar i Tij ndër banorët e Tokës dhe për ata të cilët adhuronin idhuj. Ai i tha popullit të vet: "Unë kam ardhur te ju me një paralajmërim të fortë." Pra, unë jam një paralajmërues i qartë dhe qortues për ju, që ju paralajmëroj për ndëshkimin e Allahut, nëse ju i bëni ortakë Atij dhe adhuroni të tjerë si zota veç Tij.

- Unë kam frikë për ju dënimin e një dite të dhembshme." - Nëse ju vazhdoni me mohimin tuaj dhe me refuzimin e ftesës dhe këshillës time, unë kam frikë për ju dënimin e një dite të dhembshme.

- Paria e jobesimtarëve nga populli i tij, tha: "Ne nuk shohim tek ti asgjë tjetër

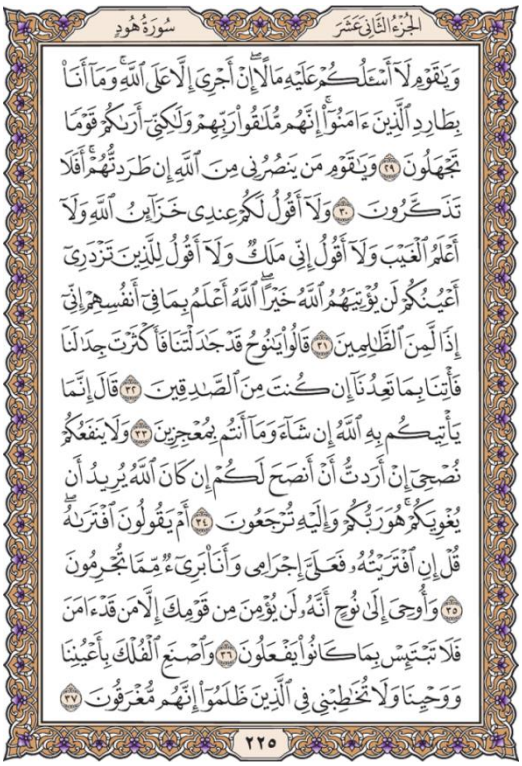

përveçse një njeri, siç jemi edhe ne. - *Uel-meleu* quhen (në arabisht) paria e një populli, më të mëdhenjtë dhe më të respektuarit e tij, dhe këtu bëhet fjalë për parinë që ishin mohues të besimit. Ata thanë: "Ne nuk shohim tek ti asgjë tjetër përveçse një njeri, siç jemi edhe ne." Me sa duket, ata mendonin dhe gjykonin se nuk është e udhës që një i dërguar i Zotit të jetë prej njerëzve, prandaj thanë: Si është e mundur të të shpallet ty dhe nuk na është shpallur neve?! Nëse lajmëtari i Zotit do të ishte prej njerëzve, ne jemi më të denjë për të na u dhënë Shpallja?

- Ne po shohim se nuk po të pason askush tjetër përveç të pavlerëve, që të ndjekin pa u menduar fare. - Kuptimi: Ne po shohim se ty të pasojnë në besimin tënd veçse ata të cilët janë më të poshtëruarit ndër ne, siç janë shitësit shëtitës, hamallët në treg, endësit e rrobave dhe të ngjashmit me ta. Ty nuk të ndjekin ata që ne i konsiderojmë si fisnikët dhe paria e vendit. Gjithashtu, ne gjykojmë se pasuesit e tu e kanë bërë diçka të tillë pa u menduar fare dhe pa logjikuar drejt. Ata thjesht sa i ftove, menjëherë iu përgjigjën ftesës tënde.

- Ne nuk shohim as që të jeni më të mirë se ne. - Ne nuk shohim që ju të keni ndonjë privilegj mbi ne, qoftë në aspektin e krijimit ose pamjes tuaj, qoftë në aspektin e moralit, pushtetit, pasurisë apo aspektet e tjera njerëzore.

- Madje, ne mendojmë se ju jeni gënjeshtarë!" - Madje, ne ju konsiderojmë si mashtrues dhe gënjeshtarë, kur thoni se jeni bamirës dhe të devotshëm, apo se jeni të lumtur tani dhe do të jeni të lumtur dhe të shpëtuar edhe në jetën tjetër. Këto fjalë dëshmojnë për injorancën e tyre të thellë dhe logjikën e tyre të ngushtë. Në fakt, nuk është aspak turp dhe cenim për të vërtetën se cilët janë ata që e përqafojnë atë. E vërteta mbetet e vërtetë, pavarësisht nëse e pasojnë fisnikët dhe paria apo njerëzit e rëndomtë e të varfër. Në fakt, ata që e pasojnë të vërtetën janë fisnikë, edhe nëse ata janë të varfër dhe pa prestigj në sytë e njerëzve. Ndërsa ata të cilët e refuzojnë të vërtetën, pikërisht ata janë të përçmuarit, edhe nëse janë të pasur. Realiteti tregon se njerëzit e dobët dhe të varfër janë më së shumti pasuesit e të vërtetës. Ndërsa paria, të cilët karakterizohen nga mendjemadhësia dhe kryeneçësia, zakonisht e refuzojnë të vërtetën dhe nuk pranojnë që të nënshtrohen sipas saj, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Ne nuk kemi dërguar para teje profet në ndonjë vendbanim, që paria e shfrenuar e tij të mos i ketë thënë: "Ne i kemi gjetur të parët tanë në këtë fé, prandaj do t'i ndjekim gjurmët e tyre me këmbëngulje"." [Zuhruf 23]. Mendo pak me kujdes se si i përshkruajnë ata pasuesit e të vërtetës: "që të ndjekin pa u menduar fare." Domethënë, ata e pranuan të vërtetën menjëherë sa iu paraqit. Kjo në fakt nuk është aspak fyerje dhe as turp, sepse nëse e vërteta bëhet e qartë, logjika nuk mund ta refuzojë. Madje, ajo nënshtrohet që ta pranojë dhe ta pasojë të vërtetën. Kjo ndodh me ata njerëz që kanë arsye të pastër dhe gëzojnë mençuri të natyrshme. Kur e vërteta paraqitet me argumentet dhe faktet e

saj të pakundërshtueshme, hezitojnë veçse ata të cilët janë të mangët, të paditur dhe të sëmurë në mënyrën e arsyetimit, siç thuhet në hadithin e Profetit të Allahut: 1489. "Çdo njeri që kam ftuar në Islam ka pasur frenim dhe hezitim në fillim, përveç Ebu Bekrit, i cili nuk hezitoi për asnjë çast." Ebu Bekri nuk ngurroi asnjë çast që të pranonte ftesën e Profetit ﷺ, sepse ai pa diçka të qartë, të shndritshme e madhështore, prandaj dhe nxitoi për ta pranuar atë menjëherë. Në vijim, Allahu i Lartësuar tregon fjalët e tyre: "Ne nuk shohim as që të jeni më të mirë se ne." Ata nuk shihnin ndonjë mirësi ose cilësi të spikatur tek besimtarët, sepse ata ishin të verbuar nga e vërteta. Jobesimtarët gjithmonë enden në mëdyshje, në errësirën e dyshimeve, të paditurisë dhe mosbesimit të tyre. Ata janë mashtruesit, që trillojnë gjëra të paqena për pasuesit e të vërtetës dhe, në fakt, ata vetë janë të dëshpëruarit, të humburit, të dështuarit, dhe jo besimtarët e sinqertë në pranimin e të vërtetës dhe nënshtrimin sipas saj.

Ajetet 28 - 30

28. Ai tha: "O populli im! Shihni, nëse unë mbështetem në një argument të qartë nga Zoti im, e Ai më ka dhuruar mëshirë nga ana e Tij, që ju nuk arrini ta shquani. Vallë, a mund t'ju detyrojmë që ta pranoni të vërtetën, kur ju e urreni atë?

29. O populli im! Unë nuk ju kërkoj ndonjë pasuri për këtë. Shpërblimi im është vetëm nga Allahu. Unë nuk kam për t'i dëbuar kurrë besimtarët. Ata do të takohen me Zotin e tyre; kurse ju, po shoh se jeni njerëz që nuk dini.

30. O populli im! Kush mund të më mbronte mua nga Allahu, nëse do t'i dëboja ata? A nuk do ta pranoni kështillën?

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për përgjigjen që Nuhu (a.s) i ktheu popullit të tij në këtë histori:

- Ai tha: "O populli im! Shihni, nëse unë mbështetem në një argument të qartë nga Zoti im, e Ai më ka dhuruar mëshirë nga ana e Tij, që ju nuk arrini ta shquani. Vallë, a mund t'ju detyrojmë që ta pranoni të vërtetën, kur ju e urreni atë? - Shikoni me kujdes se si unë jam në siguri të plotë dhe i qartë në faktin se jam profet i Allahut. Unë jam i sinqertë dhe besnik, i dërguar nga Allahu i Lartësuar. Nëse ju nuk keni arritur ta dalloni diçka të tillë dhe nuk udhëzoheni në pranimin e profetësisë time, por nxitoni që ta refuzoni atë, atëherë, mos vallë, do t'ju detyrojmë ne që ju ta pranoni atë, ndërkohë që ju e urreni, nuk e dëshironi dhe refuzoni që ta besoni atë?

- O populli im! Unë nuk ju kërkoj ndonjë pasuri për këtë. Shpërblimi im është vetëm nga Allahu. - Mendoni, o populli im, që unë nuk ju kërkoj asnjë lloj shpërblimi për këshillën dhe profetësinë time. Shpërblimin unë e kërkoj prej Allahut Krenar dhe të Lartësuar.

- Unë nuk kam për t'i dëbuar kurrë besimtarët. Ata do të takohen me Zotin e tyre; kurse ju, po shoh se jeni njerëz që nuk dini. - Me sa duket, ata kërkuan prej Nuhut që t'i largonte besimtarët prej Tij, në mënyrë që të pasurit të uleshin me të, në një kuvend të veçantë me Nuhun. Atëherë, ai u kthen përgjigje: "Unë nuk kam për t'i dëbuar kurrë besimtarët." Të njëjtën kërkesë i shtruan edhe idhujtarët kurejshë vulës së të gjithë profetëve, Muhamedit ﷺ, dhe Allahu i Lartësuar zbriti: "Mos i largo ata që e adhurojnë Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje, me sinqeritet ndaj Tij. Ti nuk mban përgjegjësi për asnjë nga veprat e tyre, ashtu si edhe ata nuk mbajnë përgjegjësi për veprat e tua. Nëse i largon ata, bëhesh si të padrejtët." [En'am 52]. "Bëj durim e qëndro vetëm me ata që e lusin Zotin e tyre mëngjes e mbrëmje e që kanë për qëllim kënaqësinë e Tij dhe mos i hiq sytë prej tyre e të kërkosh stolitë e kësaj bote! Mos iu bind atij që ia kemi shkujdesur zemrën prej përmendjes Sonë dhe i është dhënë epshit të vet, sepse puna e tij ka mbaruar!" [Kehf 28, "Kështu i sprovojmë Ne disa me disa të tjerë, derisa të thonë: "Vallë, këta janë ata

që përzgjodhi Allahu mes nesh dhe u dhuroi mirësi?" Po a nuk është Allahu më i Dituri, për ata që janë mirënjohës? Kur të vijnë tek ti ata që i besojnë Ajetet Tona, thuaju: "Selamun alejkum! Zoti juaj ia bëri detyrë Vetes së Vet Mëshirën. Nëse ndonjëri prej jush bën ndonjë të keqe pa e ditur, e pastaj pendohet dhe përmirësohet, s'ka dyshim se Allahu është Falës i Madh dhe Mëshirëplotë." [En'am 53, 54]. Ndërsa këtu tha:

- O populli im! Kush mund të më mbronte mua nga Allahu, nëse do t'i dëboja ata? A nuk do ta pranoni këshillën?

Ajeti 31

31. Nuk po ju them se tek unë gjenden depot e Allahut, as se unë di të fshehtën, as nuk po ju them se unë jam melek. Unë nuk kam për t'u thënë atyre, të cilët sytë tuaj i nënçmojnë, se Allahu nuk ka për t'u dhuruar asnjë të mirë. Allahu e di më mirë se ç'kanë ata në shpirt. Po ta bëja këtë unë do të isha i padrejtë."

Shpjegimi i ajetit

Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar na tregon se Nuhu (a.s) u tha jobesimtarëve se ai ishte thjesht një profet, i cili i ftonte njerëzit në adhurimin e Allahut të Lartësuar si një të vetëm dhe pa ortak dhe nuk u kërkonte atyre asnjë shpërblim për këtë ftesë dhe për rregullimin e gjendjes së tyre. Gjithashtu, ai u thoshte se ishte një ftues në rrugën e drejtë, qoftë i njerëzve të fisëm, fisnikëve, parisë dhe njerëzve me prestigj, qoftë i njerëzve të thjeshtë e të rëndomtë. Ai kumtoi qartë se çdokush që i përgjigjet ftesës së tij ka për të shpëtuar. Gjithashtu, ai tregoi se thesaret dhe mirësitë e Allahut nuk ishin në dorën e tij dhe se ai nuk dinte gjë prej të fshehtës, përveçse aq sa Allahu i kishte shpallur atij. Ai nuk ishte melek, por një njeri i dërguar nga Zoti, me një mision të qartë dhe të përcaktuar. Në lidhje me njerëzit të cilët nënçmoheshin, ai nuk mund të thoshte se Zoti nuk do t'u jepte shpërblim për veprat e tyre të mira, sepse Allahu është më i ditur se çfarë ka në zemrat dhe shpirtrat e tyre. Nëse ata janë besimtarë edhe në shpirtin dhe zemrën e tyre, ashtu siç shfaqin jashtë veprat e tyre, atëherë ata do të kenë shpërblim të mirë, dhe nëse dikush prej tyre bën ndonjë të keqe, pasi ka besuar, atëherë ai është keqbërës, zullumqar, i padrejtë në veprat e tij. Gjithashtu, ai i cili pretendon se ata janë njerëz të këqij dhe nuk meritojnë shpërblim, ndërkohë që ata janë besimtarë, ai është i padrejtë dhe mashtrues në fjalët e tij, që flet pa dituri dhe pa baza.

Ajetet 32 - 34

32. Ata thanë: "O Nuh, ti polemizove me ne dhe e zgjate shumë me polemikën tënde. Na e sill, pra, atë për të cilën na ke paralajmëruar, nëse thua të vërtetën!"

33. Ai tha: "Atë jua sjell vetëm Allahu, po qe se dëshiron, dhe ju nuk do të mund ta pengoni.

34. Këshilla ime nuk ka për t'ju bërë dobi, edhe pse dua shumë t'ju këshilloj, nëse Allahu dëshiron t'ju lërë në humbje. Ai është Zoti juaj dhe vetëm tek Ai ju do të ktheheni."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se si populli i kërkoi Nuhut (a.s), duke e sfiduar atë, që t'ua përshpejtonte rënien e zemërimit dhe ndëshkimit të Allahut, ardhjen e kërcënimeve, me të cilat ai i kishte paralajmëruar:

- Ata thanë: "O Nuh, ti polemizove me ne dhe e zgjate shumë me polemikën tënde. - Domethënë, shumë ke polemizuar, shumë na ke ftuar dhe na ke paralajmëruar, madje e ke tepruar në këtë drejtim, por dije se ne nuk kemi për të të pasuar!

- Na e sill, pra, atë për të cilën na ke paralajmëruar, nëse thua të vërtetën- Kuptimi: Mallkona si të duash dhe le të na zbresë ndëshkimi që na kërcënon, nëse je prej atyre që thonë të vërtetën. Atëherë, Nuhu iu drejtohet dhe u thotë:

- Ai tha: "Atë jua sjell vetëm Allahu, po qe se dëshiron, dhe ju nuk do të mund ta pengoni. - Përshpejtimin e ndëshkimit tuaj e ka në dorë vetëm Allahu, i Cili është një i vetëm në pushtetin e Tij dhe Atij nuk mund

t'i shpëtojë asgjë; ndëshkimit të Tij nuk mund t'i fshihet askush.

- Këshilla ime nuk ka për t'ju bërë dobi, edhe pse dua shumë t'ju këshilloj, nëse Allahu dëshiron t'ju lërë në humbje. Ai është Zoti juaj dhe vetëm tek Ai ju do të ktheheni." - Nuk ka për t'ju sjellë dobi më këshilla ime, edhe sikur unë të dëshiroj përmirësimin dhe rregullimin tuaj, nëse Allahu vetë dëshiron që t'ju lërë në humbje dhe t'jua zbresë ndëshkimin, që ju po e kërkoni t'ju përshpejtohet. Ai është Zoti juaj. Ai vepron dhe i ka në dorë të gjitha çështjet. Ai është Gjykuesi më i drejtë, i Cili nuk bën kurrë padrejtësi, as sa një thërrmijë e vogël. Në dorë të Allahut është krijimi dhe në dorën e Tij është urdhri për gjithçka. Ai e fillon krijimin dhe Ai e rikthen atë, Ai është Pronari dhe Sunduesi i dynjasë dhe ahiretit.

Ajeti 35

35. Mos po thonë, vallë se "ai e trilloi atë."? Thuaj: "Nëse unë e kam trilluar atë, atëherë ai do të ishte gjynahu im. Por unë jam i pastër nga gjynahet që bëni ju."

Shpjegimi i ajetit

Ky ajet është ndërfutur në historinë e Nuhut, por flet për Muhamedin ﷺ. Në fakt, ai përforcon edhe mesazhet që jepen në historinë e Nuhut (a.s). Allahu i Lartësuar i thotë Muhamedit ﷺ:

- Mos po thonë, vallë se "ai e trilloi atë"? - Mos vallë, mohuesit e Shpalljes shpifin se Kur'ani është produkt i mendjes dhe trillimit tënd? Allahu i Lartësuar e udhëzon Profetin ﷺ që t'u thotë atyre:

- Thuaj: "Nëse unë e kam trilluar atë, atëherë ai do të ishte gjynahu im. - Nëse do ta kisha trilluar atëherë, padrejtësia për një vepër e tillë do të rëndonte mbi mua dhe do të ishte një kërcënim për mua.

- Por unë jam i pastër nga gjynahet që bëni ju." - Unë jam i pastër dhe larg asaj që ju shpifni dhe trilloni kundër meje. Kuptimi i ajetit është: Ky Kur'an nuk mund të jetë kurrsesi i trilluar apo i sjellë nga unë, sepse unë e di mirë ndëshkimin e Allahut për të gjithë ata që trillojnë gënjeshtra kundër tij.

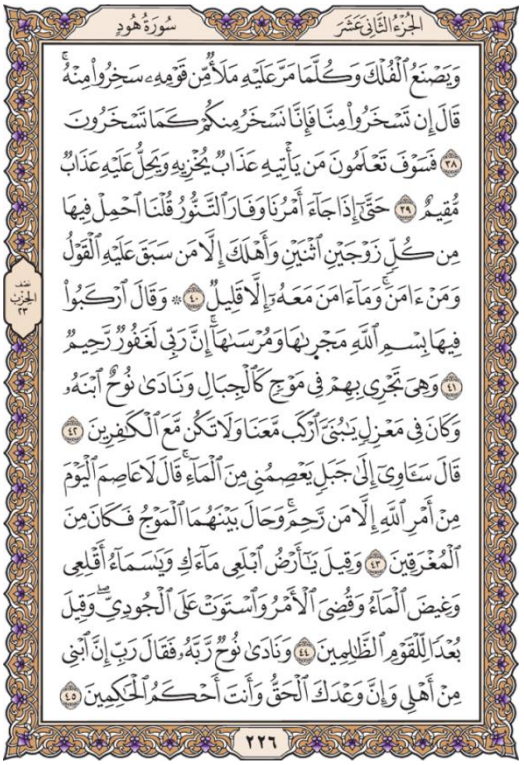
الجزء الثاني عشر — سورة هود

وَيَصْنَعُ ٱلْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِۦ سَخِرُوا۟ مِنْهُ ۚ
قَالَ إِن تَسْخَرُوا۟ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ
﴿٣٨﴾ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ
مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا
مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ
وَمَنْ ءَامَنَ ۚ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾ ۞ وَقَالَ ٱرْكَبُوا۟
فِيهَا بِسْمِ ٱللَّهِ مَجْرٖىٰهَا وَمُرْسَىٰهَآ ۚ إِنَّ رَبِّى لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿٤١﴾ وَهِىَ تَجْرِى بِهِمْ فِى مَوْجٍ كَٱلْجِبَالِ وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ
وَكَانَ فِى مَعْزِلٍ يَٰبُنَىَّ ٱرْكَب مَّعَنَا وَلَا تَكُن مَّعَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٢﴾
قَالَ سَـَٔاوِىٓ إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِى مِنَ ٱلْمَآءِ ۚ قَالَ لَا عَاصِمَ ٱلْيَوْمَ
مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ إِلَّا مَن رَّحِمَ ۚ وَحَالَ بَيْنَهُمَا ٱلْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ
ٱلْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾ وَقِيلَ يَٰٓأَرْضُ ٱبْلَعِى مَآءَكِ وَيَٰسَمَآءُ أَقْلِعِى
وَغِيضَ ٱلْمَآءُ وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ وَٱسْتَوَتْ عَلَى ٱلْجُودِىِّ ۖ وَقِيلَ
بُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُۥ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ٱبْنِى
مِنْ أَهْلِى وَإِنَّ وَعْدَكَ ٱلْحَقُّ وَأَنتَ أَحْكَمُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٤٥﴾

الجزء ١٢ — ٢٢٦

Ajetet 36 - 39

36. Nuhut iu shpall: "Askush nga populli yt nuk do të besojë më, përveç atyre që tashmë kanë besuar. Prandaj mos u brengos më për veprimet e tyre!"

37. Ndërtoje një anije nën Sytë Tanë dhe sipas Shpalljes Sonë e mos m'u drejto Mua *(më)* **për ata që kanë bërë padrejtësi! Ata do të përmbyten."**

38. Ai nisi të ndërtonte anijen! Sa herë që kalonte pranë tij, paria e popullit të tij e përqeshte. Ai u thoshte: "Nëse ju talleni me ne, edhe ne do të tallemi me ju, ashtu siç po talleni ju.

39. Por shpejt do ta mësoni se kë do të zërë dënimi poshtërues dhe mbi kë do të bjerë dënimi i përhershëm."

Shpjegimi i ajeteve

- Nuhut iu shpall: "Askush nga populli yt nuk do të besojë më, përveç atyre që tashmë kanë besuar. - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai vendosi që ta përshpejtonte goditjen e ndëshkimit dhe zemërimit të Tij mbi popullin e Nuhut. Ai ia shpalli Nuhut një vendim të tillë, prandaj Nuhu (a.s) në

vijim u lut dhe e mallkoi popullin e tij. Këtë lutje Allahu i Lartësuar na e ka treguar në Kur'an, kur thotë: "Nuhu tha: "O Zoti im! Mos lër mbi Tokë asnjë nga jobesimtarët! Nëse Ti i lë, ata do t'i largojnë adhuruesit e Tu *(nga rruga e drejtë)* dhe prej tyre do të lindin veçse të shfrenuar dhe jobesimtarë. O Zoti im! Më fal mua, fali prindërit e mi, ata që hynë në shtëpinë time si besimtarë dhe të gjithë besimtarët e besimtaret! Ndërsa jobesimtarëve shtoju veçse dëshpërim!". [Nuh 26 - 28]. Dhe thotë: "Prandaj ai iu drejtua Zotit të vet: "Unë jam i mundur, prandaj më ndihmo!"" [Kamer 10]. Atëherë Allahu i lavdëruar i shpalli atij: "Askush nga populli yt nuk do të besojë më, përveç atyre që tashmë kanë besuar."

- Prandaj mos u brengos më për veprimet e tyre!" - Mos u dëshpëro dhe mos u merakos, sepse ndëshkimi tashmë do të bjerë mbi ta, dhe ky është vendim i pakthyeshëm.

- Ndërtoje një anije nën Sytë Tanë dhe sipas Shpalljes Sonë - Ndërto një anije nën kujdesin dhe mbikëqyrjen Tonë. Merr udhëzimet Tona në lidhje me mënyrën e ndërtimit të saj.

- e mos m'u drejto Mua *(më)* **për ata që kanë bërë padrejtësi! Ata do të përmbyten."** - Mos më fol dhe mos m'u lut që ta ndal shkatërrimin e mohuesve, sepse përfundimi i tyre është i pashmangshëm: ata të gjithë do të mbyten!

- Ai nisi të ndërtonte Anijen! Sa herë që kalonte pranë tij, paria e popullit të tij e përqeshte. Ai u thoshte: "Nëse ju talleni me ne, edhe ne do të tallemi me ju, ashtu siç po talleni ju. - Kur Nuhu (a.s) ndërtonte anijen, pranë tij kalonin grupe nga populli i tij, të cilët e kishin mohuar atë si profet. Ata talleshin me të, duke i thënë: "Ti je duke ndërtuar një anije në tokë?! Si do të lundrojë në tokë kjo anije?!"

- Por shpejt do ta mësoni se kë do të zërë dënimi poshtërues dhe mbi kë do të bjerë dënimi i përhershëm." - Ky është kërcënim i ashpër dhe paralajmërim i sigurt, për një ndëshkim poshtërues e të dhimbshëm që në këtë dynja. Ndërsa në ahiret, mbi ta do të godasë sërish dënimi i Zotit. Ata do t'i mbulojë ndëshkimi i vazhdueshëm, i përjetshëm, i pafund. Ky është shpagimi për mohuesit e besimit dhe ata që e refuzojnë atë, për ata që i konsiderojnë profetët si gënjeshtarë dhe ata që tallen me mesazhin e Zotit dhe të profetëve të Tij.

Ajeti 40

40. Kur erdhi urdhri Ynë dhe burimet e tokës gufuan, Ne i thamë: "Ngarko në të nga një çift *(mashkull e femër)* **prej çdo krijese, familjen tënde, - përveç atyre për të cilët është dhënë vendimi i ndëshkimit, - dhe besimtarët." Por vetëm pak besuan në të.**

Shpjegimi i ajetit

- **Kur erdhi urdhri Ynë dhe burimet e tokës gufuan, Ne i thamë: "Ngarko në të nga një çift** *(mashkull e femër)* **prej çdo krijese, familjen tënde, - përveç atyre për të cilët është dhënë vendimi i ndëshkimit, - dhe besimtarët."** - Pasi Zoti dha urdhër për të rënë shi, filluan menjëherë reshjet, që binin pandërprerë dhe pa u pakësuar aspak. Uji shpërtheu edhe nga burimet e tokës, sikurse thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Atëherë, Ne, me një shi të vrullshëm, hapëm dyert e qiellit, Ndërsa nga toka shpërthyem burime uji, dhe kështu uji u bashkua siç ishte caktuar." [Kamer 11, 12]. Ndërsa në këtë ajet thotë: "...burimet e tokës gufuan...". Pra, shpërtheu uji nga toka. Atëherë, Allahu i Lartësuar tregon: "Ne i thamë: "Ngarko në të nga një çift *(mashkull e femër)* prej çdo krijese ...". Kështu, Ai e urdhëroi Nuhun (a.s) që në anijen e tij të merrte nga çdo lloj kafshe nga një çift. Gjithashtu, edhe nga llojet e bimëve të merrte një mashkull dhe një femër. Pastaj Allahu i Lartësuar tha: "...familjen tënde, - përveç atyre për të cilët është dhënë vendimi i ndëshkimit." Është fjala për ata të cilët ishin pjesëtarë të shtëpisë së Nuhut, përveç atyre që ishte dhënë urdhri më parë, sepse ata nuk kishin për të besuar. Prej atyre që nuk u morën në anije ishte dhe biri i tij,

Jami, i cili së bashku me të ëmën u veçuan dhe u larguan prej Nuhut. Edhe gruaja e tij ishte mohuese e Allahut dhe Profetit të Tij. Pastaj Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe besimtarët." Domethënë, dhe ata të cilët besuan. Allahu i Madhëruar vijon e thotë:

- Por vetëm pak besuan në të. - Ata ishin veçse një numër i vogël, me gjithë kohën e gjatë të qëndrimit të Nuhut mes tyre. Ai qëndroi mes tyre 950 vjet. Nga Ibn Abasi përcillet se ishin rreth 80 veta, së bashku me gratë e tyre. Thuhet, gjithashtu, se në anije ishin veçse Nuhu dhe tre bijtë e tij, Sami, Hami dhe Jafethi, me nuset e tyre, si edhe gruaja e birit të katërt, i cili nuk e besoi Nuhun, pra, gruaja e Jamit. Megjithatë, Allahu është më i ditur.[139]

Ajetet 41 - 43

41. E ai tha: "Hipni në të! Me emrin e Allahut, ajo lundron dhe ndalet! Vërtet, Zoti im është Falës i madh e Mëshirëplotë".

42. Kështu Anija lundronte me ta përmes valëve të larta si male. Nuhu thirri të birin, që ishte veçuar nga të tjerët: "O biri im! Hip bashkë me ne e mos e bëj me mohuesit!"

43. Ai *(i biri)* **tha: "Unë do të ngjitem në mal, që do të më mbrojë nga uji!" Nuhu i tha: "Sot asgjë nuk mund të shpëtojë** *(ndonjë)* **prej ndëshkimit të Allahut, përveç atyre që Ai i ka mëshiruar." Ndërkaq, dallga hyri mes tyre e djali qe nga ata që u mbytën.**

Shpjegimi i ajeteve

- E ai tha: "Hipni në të! Me emrin e Allahut, ajo lundron dhe ndalet! - Allahu i Lartësuar na njofton se Nuhu i urdhëroi krijesat, për të cilat u urdhërua që t'i merrte në anije, duke u thënë: "*Hipni në të! Me emrin e Allahut, ajo lundron dhe ndalet*!" Pra, me emrin e Allahut do të bëhet lundrimi i kësaj anijeje dhe po me emrin e Tij do të jetë përfundimi i udhëtimit të saj. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "E, kur të hipësh në anije së bashku me ata që janë me ty, thuaj: "I lavdëruar qoftë Allahu, i Cili na shpëtoi prej popullit keqbërës *(mohues)*! Dhe thuaj: "O Zoti im! Më zbrit me bekimin tënd! Sepse Ti je më i miri i atyre që na zbresin."" [Mu'minun 28, 29]. Ky ajet tregon se thënia "*Bismilah*" është e pëlqyeshme në fillimin e të gjitha punëve të mira. Po kështu, është e pëlqyeshme që ajo të thuhet gjatë hipjes në anije, në kafshë apo në çdo mjet udhëtimi, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Është Ai që ka krijuar gjithçka në çift dhe që ju ka mundësuar anije dhe kafshë, që të udhëtoni me to. Kur të uleni mbi to, përkujtojeni këtë të mirë që jua ka dhënë Zoti juaj dhe, pasi të qëndroni mbi to, thoni: "I lavdëruar qoftë Ai, që i nënshtroi këto për ne, sepse përndryshe, vetë ne nuk do të kishim mundësi ta bënim! Ne, te Zoti ynë do të kthehemi!" [Zuhruf 12 - 14]. Madje, edhe në Sunet janë transmetuar hadithe të shumta, të cilat nxisin për diçka të tillë, siç do të shtjellohet në suren Zuhruf, - në dashtë Allahu! Vetëm tek Ai e kemi besimin dhe shpresën! [140]

- Vërtet, Zoti im është Falës i madh e Mëshirëplotë". - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "... Zoti yt është, vërtet ndëshkues i shpejtë, por Ai është gjithashtu edhe Falës i Madh e Mëshirëplotë." [El ea'raf 167]. Ose: "... Me të vërtetë, Zoti yt e ka faljen të madhe për njerëzit, me gjithë padrejtësitë e tyre, por të jeni të bindur se Zoti yt është edhe ndëshkues i rreptë." [Ra'd 6]. Përmendja e mëshirës dhe faljes, është mëse e përshtatshme, pasi Allahu i Lartësuar përmendi ndëshkimin e mohuesve dhe mbytjen e të gjithë atyre që refuzuan besimin dhe profetin e Tij. Pas përmendjes së ndëshkimit, Allahu i Lartësuar përmend mëshirën dhe faljen e Tij për besimtarët. Janë të shumta rastet në Kur'an, ku përmenden së bashku mëshira e Allahut të Lartësuar dhe ndëshkimi i Tij.

- Kështu anija lundronte me ta përmes valëve të larta si male. - Anija lundronte mbi ujë, i cili e kishte mbuluar të gjithë tokën dhe niveli i tij kishte arritur majat e maleve, me lejen e Allahut të Lartësuar.

Anija ishte nën mbrojtjen, kujdesin dhe ruajtjen e Allahut të Lartësuar. Sikurse thotë i madhëruari: "Pasi vërshoi uji *(në kohën e Nuhut)*, Ne ju hipëm në anije, që të shërbente si përkujtim për ju dhe për ta kuptuar çdo vesh përkujtues."." [Hakka 11, 12], ose: "Ndërsa atë e hipëm në një anije prej dërrasash dhe gozhdësh, Që lundronte nën Sytë Tanë. Kjo, si shpagim për atë që u mohua. Ne e lamë atë si shenjë, por a ka ndonjë që merr mësim?" [Kamer 13 - 15].

- Nuhu thirri të birin, që ishte veçuar nga të tjerët: "O biri im! Hip bashkë me ne e mos e bëj me mohuesit!" - Bëhet fjalë për djalin e katërt të Nuhut, emri i të cilit ishte Jam. Ai ishte mohues dhe refuzoi besimin e drejtë dhe Profetin e Allahut. Kështu, Nuhu (a.s) e ftoi atë që të besonte dhe të hipte në anije, në mënyrë që jeta e tij të mos mbyllej si mohues, dhe kështu të meritonte ndëshkimin, por ai e refuzoi ftesën e të atit me forcë.

- Ai *(i biri)* **tha: "Unë do të ngjitem në mal, që do të më mbrojë nga uji!"** - Ai mendoi se tufani nuk do të arrinte në majën e malit. Por babai i tij Nuhu (a.s) i tha:

- Nuhu i tha: "Sot asgjë nuk mund të shpëtojë *(ndonjë)* **prej ndëshkimit të Allahut, përveç atyre që Ai i ka mëshiruar."** - Nuk ka të mbrojtur apo të shpëtuar sot! Askush nuk është i shpëtuar sot, përveç atij që Zoti e shpëton përmes besimit, duke e hipur në këtë anije.

- Ndërkaq, dallga hyri mes tyre e djali qe nga ata që u mbytën. - Ky ishte përfundimi i djalit mohues të Nuhut (a.s).

Ajeti 44

44. Pastaj erdhi urdhri: "O tokë, gëlltite ujin tënd! Dhe ti, o qiell, ndale shiun tënd!" Uji u tërhoq, urdhri u zbatua dhe anija u ndal në *(malin)* **El Xhudi. Pastaj erdhi fjala: "Mallkuar qoftë populli keqbërës!"**

Shpjegimi i ajetit

- Pastaj erdhi urdhri: "O tokë, gëlltite ujin tënd! Dhe ti, o qiell, ndale shiun tënd!" - Allahu i Lartësuar na njofton se uji përmbyti të gjithë banorët e Tokës, përveç atyre që hipën në anije me Nuhun (a.s). Pasi përfundoi çështja, Allahu i Lartësuar e urdhëroi tokën ta përpinte ujin e saj në brendësinë e saj dhe e urdhëroi qiellin që ta ndalte shiun që zbriste prej tij. Atëherë:

- Uji u tërhoq, urdhri u zbatua dhe anija u ndal në *(malin)* **El Xhudij.** - Kështu "uji u tërhoq...". Toka e gëlltiti ujin e saj. Urdhri u zbatua. Domethënë, Allahu i Lartësuar e përmbushi urdhrin e Tij në lidhje me banorët e Tokës, të cilët mohuan Atë dhe refuzuan Profetin e Tij. Nuk mbeti asnjë vend i banuar. Pastaj, - thotë Allahu i Lartësuar, - anija u ndal në *(malin)* El Xhudij. Ky, - thotë Muxhahidi, - është një mal në Gadishullin Arab, mbi të cilin qëndroi anija. Ndërsa Katadja ka thënë në lidhje me këtë ngjarje: "Allahu i Lartësuar e ruajti anijen e Nuhut (a.s) dhe bëri që ajo të qëndronte mbi El Xhudij, i cili është një mal në Gadishullin Arabik, si shenjë dhe argument për njerëzit. Madje, atë arritën ta shihnin dhe dëshmonin njerëzit e parë të këtij umeti." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, i cili rrëfen: 1490. "Profeti ﷺ kaloi pranë një grupi jehudësh, të cilët po agjëronin në ditën e 10-të të muajit Muharrem, dhe i pyeti: "Përse po agjëroni?" Ata thanë: "Kjo është dita kur Allahu shpëtoi Musain dhe bijtë e Izraelit prej përmbytjes dhe kur u mbyt Faraoni. Kjo është, gjithashtu, dita kur qëndroi anija mbi malin Xhudij. Nuhu dhe Musai (Paqa e Zotit qoftë mbi ta!) e agjëruan këtë ditë, në formë mirënjohjeje për Allahun krenar dhe të Lartësuar." Atëherë Profeti ﷺ tha: "Unë jam më i afërt me Musain dhe më takon më shumë që ta agjëroj këtë ditë!" Kështu, ai agjëroi dhe u tha shokëve të tij: Ai që nuk ka ngrënë e nuk ka pirë gjë deri tani, le të (bëjë nijet që të) agjërojë që nga ky moment! Edhe ai që ka ngrënë diçka sot në shtëpi, të agjërojë (e të mos hajë) deri në fund të ditës!" Në këtë version, ky është një hadith *garib*. Megjithatë, për saktësinë e një pjese të këtij hadithi dëshmojnë hadithe të sakta.

- Pastaj erdhi fjala: "Mallkuar qoftë populli keqbërës!" - U shkatërrofshin, u dëshpërofshin dhe larg mëshirës së Allahut qofshin zullumqarët! Ata u shkatërruan të gjithë pa përjashtim dhe nuk mbeti askush prej tyre.

Ajetet 45 - 47

45. Nuhu iu drejtua Zotit të vet dhe tha: "O Zoti im! Biri im është prej familjes sime. Nuk ka dyshim se premtimi Yt është i vërtetë dhe Ti je Gjykatësi më i Drejtë."

46. Ai *(Allahu)* **tha: "O Nuh, ai nuk është nga familja jote, sepse ai ishte, vërtet një punëkeq. Prandaj ti mos më kërko Mua diçka, për të cilën nuk ke dijeni! Unë të këshilloj, që të mos bëhesh si të padituri."**

47. Ai tha: "O Zoti im! Unë kërkoj mbrojtjen Tënde që kurrë të mos kërkoj prej Teje atë për të cilën nuk kam njohuri. Në qoftë se Ti nuk më fal mua dhe nuk më mëshiron, unë do të jem, vërtet ndër të humburit!"

Shpjegimi i ajeteve

Në këto ajete, Nuhu (a.s) i drejton Allahut të Lartësuar një pyetje, për të mësuar dhe kuptuar atë që ndodhi dhe për të kuptuar gjendjen e birit të tij, i cili u mbyt. Ai tha:

- Nuhu iu drejtua Zotit të vet dhe tha: "O Zoti im! Biri im është prej familjes sime. Nuk ka dyshim se premtimi Yt është i vërtetë dhe Ti je Gjykatësi më i Drejtë." - Kuptimi: Ai ishte prej familjes sime dhe Ti më premtove se do të ma shpëtoje familjen time dhe, pa dyshim, që premtimi Yt është i vërtetë dhe kurrë nuk kthehet pas. Atëherë, si u mbyt, ndërkohë që ti je më i Urti i atyre që gjykojnë dhe vendosin?! Allahu i Lartësuar thotë:

- Ai *(Allahu)* **tha: "O Nuh, ai nuk është nga familja jote ... -** Kuptimi: Ai nuk është prej familjes për të cilët premtova se do t'i shpëtoja. Unë premtova se do të shpëtoja familjarët e tu, të cilët besojnë. Në fakt, Allahu i Lartësuar tha: "Ngarko në të nga një çift *(mashkull e femër)* prej çdo krijese, familjen tënde, - përveç atyre për të cilët

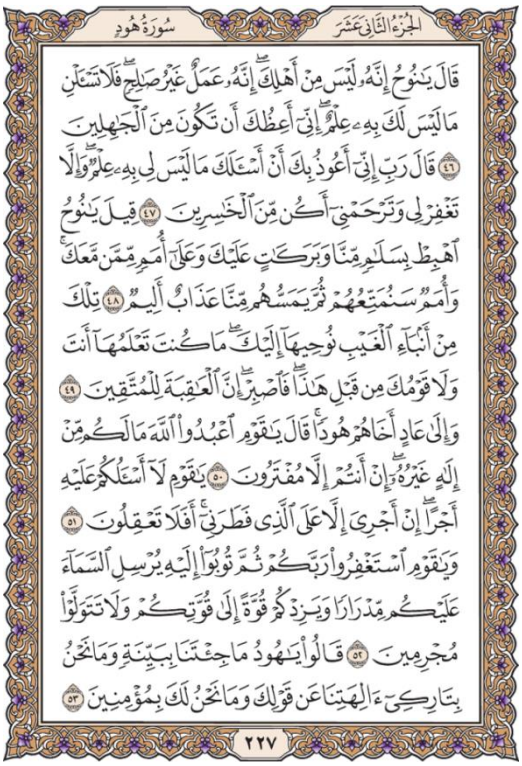

është dhënë vendimi i ndëshkimit, - dhe besimtarët."

- sepse ai ishte, vërtet një punëkeq. - Edhe ky fëmijë ishte prej atyre për të cilët ishte dhënë vendimi për mbytjen e tyre, për shkak të mohimit dhe kundërshtimit të Profetit të Allahut. Shumë dijetarë të tefsirit kanë vënë në dukje gabimin e atyre të cilët kanë thënë se kuptimi i ajetit është: "... ai nuk është biri yt." Sipas atyre, ajeti tregon se ai ishte bir i jashtëligjshëm i Nuhut (a.s). Por ky është një mendim krejtësisht i gabuar. Ibn Abasi dhe selefë të tjerë kanë thënë: 1491. "Asnjë grua profeti nuk ka bërë imoralitet apo të shkelë kurorën!" Madje, Ibn Abasi në lidhje me këtë shpjegim të selefëve, thotë: "Kjo është e vërteta, për të cilën nuk ka asnjë dyshim. Nuk lejohet devijimi prej saj." Allahu i Lartësuar është shumë e shumë më tepër xheloz që të lejojë që një grua profeti të bëjë poshtërsinë e shkeljes së kurorës. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar u zemërua ashpër me ata të cilët shpifën kundër Nënës së besimtarëve, Aishes, bijës së Sidikut,

bashkëshortes së dashur të Muhamedit ﷺ duke qortuar ashpër edhe besimtarët të cilët ranë në atë fitne, duke folur për atë çështje dhe duke e përhapur atë ndër njerëz. Allahu i Lartësuar tha: "Ata që e trilluan shpifjen, janë një grup brenda jush. Ju, kurrësesi mos e mendoni *(këtë)* se është një e keqe për ju! Përkundrazi, ajo është për të mirën tuaj. Secili prej tyre do të dënohet sipas pjesëmarrjes në këtë gjynah. Dhe ai që i priu *(shpifjes)*, do të ketë një dënim të madh. Përse vallë, kur besimtarët dhe besimtaret e dëgjuan atë *(shpifje)*, të mos mendonin të mirën si për vete dhe të thoshin: "Kjo është një shpifje e qartë"? Përse nuk sollën katër dëshmitarë për ta provuar këtë? Përderisa nuk sollën dëshmitarë, atëherë ata janë gënjeshtarë para Allahut. Dhe, sikur të mos ishin mirësia dhe mëshira e Allahut për ju në këtë botë dhe në botën tjetër, ju do t'ju kapte një dënim shumë i madh për shkak të asaj *(shpifjeje)* në të cilën u përfshitë si pa të keq. Dhe ju e përcillnit atë *(shpifjen)* me gjuhën tuaj dhe flisnit për diçka për të cilën nuk kishit kurrfarë dijeje. Dhe ju e mendonit atë si diçka të vogël, por tek Allahu ajo është e madhe." [Nur 11 - 15]. Abdurrezaku citon Ibn Abasin: "Ai ishte djali i Nuhut, por ai e kundërshtoi të atin me veprat dhe qëllimet e tij të këqija, të cilat e shtynë drejt mosbesimit, refuzimit të besimit tek Allahu dhe porositë e Nuhut." Ndërsa Ibn Ujejne sjell thënien nga Seid Ibn Xhubejr në lidhje me këtë: "Ai ishte biri i vërtetë i Nuhut dhe Allahu kurrsesi nuk gënjen, por thotë gjithmonë të vërtetën, sepse Allahu i Lartësuar thotë: "Nuhu iu drejtua birit të tij." Gjithashtu, ai përcjell se disa dijetarë kanë thënë që: kurrë nuk ka ndodhur që një grua profeti të shkelë kurorën." Po kështu është transmetuar nga Muxhahidi, nga Ikrima, Dahaku, Mejmun Ibn Mehrami, Thabit Ibn Haxhaxhi, kjo është përzgjedhja e Ebu Xhafer Ibn Xheririt dhe, pa dyshim, që kjo është e vërteta, që nuk ka asnjë dyshim dhe nuk lejohet të devijosh nga ajo.

Ajeti 48

48. Erdhi fjala: "O Nuh! Zbarko me paqe nga Ne, me bekime të shumta për ty dhe për popujt që janë me ty *(në anije)*. **Por do të ketë popuj që do t'u japim kënaqësi** *(për një farë kohe)*, **por pastaj do t'i godasim me një ndëshkim të dhembshëm".**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar tregon urimin që i drejtoi Nuhut (a.s), në kohën kur anija qëndroi mbi El Xhudij, por edhe paralajmërimin për të gjithë mohuesit e besimit të vërtetë, që do të vinin më pas në këtë botë. Kështu, Allahu i Lartësuar i jep selam Nuhut, bashkë me të gjithë besimtarët që ishin me të. Ky urim përfshin çdo besimtar që vjen pas tij, deri në Ditën e Kijametit, sikurse thotë Muhamed Ibn Keabi: "Në këtë urim për paqe, mirësi dhe begati ka pjesë çdo besimtar dhe besimtare, deri në Ditën e Kijametit." Po kështu edhe paralajmërimi për ndëshkim dhe afatizimi për të shijuar diçka nga stolitë e kësaj bote për njëfarë kohe përfshin çdo mohues dhe mohuese që do të vijë në këtë botë, deri në Ditën e Gjykimit. Muhamed Ibn Ishaku ka thënë në lidhje me ngjarjen: "Kur Allahu i Lartësuar deshi që ta ndalonte tufanin, Ai dërgoi një erë, e cila kaloi mbi sipërfaqen e tokës. Kështu, ujërat u qetësuan dhe burimet e tokës u mbyllën. U mbyllën dhe portat e qiellit, nga të cilat binte uji. Allahu i Lartësuar tha: "O tokë, gëlltite ujin tënd..." Kështu, niveli i ujit filloi të ulej, sepse ujin po e thithte toka. Thuhet se Nuhu (a.s) dhe ata që ishin me të hipën në anije në datën 10 të muajit Rexheb dhe se udhëtuan 150 ditë. Ata qëndruan mbi El Xhudin për një muaj rresht dhe dita kur ata zbritën prej anijes ishte pikërisht dita e 10-të e muajit Muharem. Ky version vjen në gjurmë të ndryshme si një hadith *merfu*, që e ka cituar Ibn Xheriri. Është përcjellë, gjithashtu, se ata e agjëruan atë ditë. Allahu është më i ditur.

Ajeti 49

49. Këto janë disa nga tregimet për të fshehtën, që t'i kemi shpallur ty, të cilat nuk i ke ditur as ti, as populli yt para këtij *(Kur'ani).* **Prandaj bëj durim, sepse fundi i lavdishëm u takon të devotshmëve.**

Shpjegimi i ajetit

- Këto janë disa nga tregimet për të fshehtën, që t'i kemi shpallur ty, të cilat nuk i ke ditur as ti, as populli yt para këtij *(Kur'ani).* - Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të tij ﷺ se kjo histori dhe të ngjashmet me të, janë sikurse thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "...tregime për të fshehtën ..." Kuptimi: Ato janë prej ngjarjeve dhe historive të popujve të shkuar, të cilat Ne po t'i mësojmë ty përmes "*uahj-it*", që po të japim. Ne po i sjellim në formën e tyre të saktë dhe të vërtetë, sikur t'i shihje me sytë e tu. Allahu i Lartësuar thotë më pas: "...të cilat nuk i ke ditur as ti, as populli yt para këtij *(Kur'ani)."* Kuptimi: As ti dhe as populli yt nuk kishit njohuri për të tilla histori, përpara se Allahu t'i tregonte ty me saktësi, ashtu siç kanë ndodhur në realitet, njëlloj sikur t'i shihje me sytë e tu. Po kështu, për vërtetësinë e këtyre historive dëshmojnë edhe librat e shumë profetëve, që ishin para teje.

- Prandaj bëj durim, sepse fundi i lavdishëm u takon të devotshmëve. - Bëj durim përballë mohimit të popullit tënd, që të konsideron gënjeshtar dhe trillues, dhe përballë mundimeve që ata të shkaktojnë. Ne kemi për të të dhënë fitoren dhe do të të rrethojmë me përkujdesin Tonë. Nuk ka dyshim se përfundimin e mirë do të ta dhurojmë ty dhe pasuesve të tu, qoftë në dynja, qoftë në ahiret. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ne, patjetër do t'i ndihmojmë të dërguarit Tanë dhe ata që besuan edhe në jetën e kësaj bote edhe në Ditën kur të paraqiten dëshmitë. Atë Ditë, keqbërësve nuk do t'u bëjnë dobi shfajësimet. Ata i pret Mallkimi dhe një vendbanim i keq." [Gafir 51, 52], "Tashmë, Fjala Jonë u është dhënë më parë robërve Tanë të dërguar, se ata, pa dyshim do të ndihmohen *(nga Ne)* dhe se forcat Tona me siguri do të jenë ngadhënjimtare." [Safat 171 - 172].

Ajetet 50 - 52

50. Edhe tek Adët dërguam vëllanë e tyre, Hudin. Ai u tha: "O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër që e meriton adhurimin, përveç Tij. Ju veçse trilloni."

51. O populli im! Unë nuk po kërkoj prej jush asnjë shpërblim për këtë *(mesazh)*. **Shpërblimi im vjen vetëm prej Atij që më krijoi. A nuk e kuptoni këtë?!**

52. O populli im! Kërkoni falje prej Zotit tuaj dhe kthejuni Atij të penduar! Ai do t'ju lëshojë shi me mbushulli dhe do t'ju shtojë fuqi mbi fuqinë tuaj. Prandaj mos ktheni shpinën e mos u bëni të padrejtë!"

Shpjegimi i ajeteve

- Edhe tek Adët dërguam vëllanë e tyre, Hudin. Ai u tha: "O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër që e meriton adhurimin, përveç Tij. Ju veçse trilloni." - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai e dërgoi në popullin e Adit vëllain e tyre, Hudin. Ai i urdhëroi ata në adhurimin e Allahut si një të vetëm dhe pa ortak dhe i ndaloi ata nga adhurimi i idhujve, të cilët ata vetë i kishin ndërtuar dhe u kishin vënë emra, duke i konsideruar padrejtësisht si zota. Ai i njoftoi ata se nuk dëshironte dhe nuk synonte prej tyre asnjë lloj shpërblimi për këtë këshillë dhe për kumtimin e qartë të Shpalljes prej Allahut të Lartësuar.

- O populli im! Unë nuk po kërkoj prej jush asnjë shpërblim për këtë *(mesazh)*. **Shpërblimi im vjen vetëm prej Atij që më krijoi.** - Mendoni pak edhe në faktin se ky mesazh rregullon gjendjen e vetë atyre dhe u sjell çdo mirësi në dynja dhe ahiret. Megjithatë, Profeti që ua kumton këtë Shpallje e pret shpërblimin veçse prej Allahut të Lartësuar dhe nuk kërkon prej jush asgjë.

- "**A nuk e kuptoni këtë?!**" - A nuk e kuptoni sinqeritetin e atij i cili ju fton për

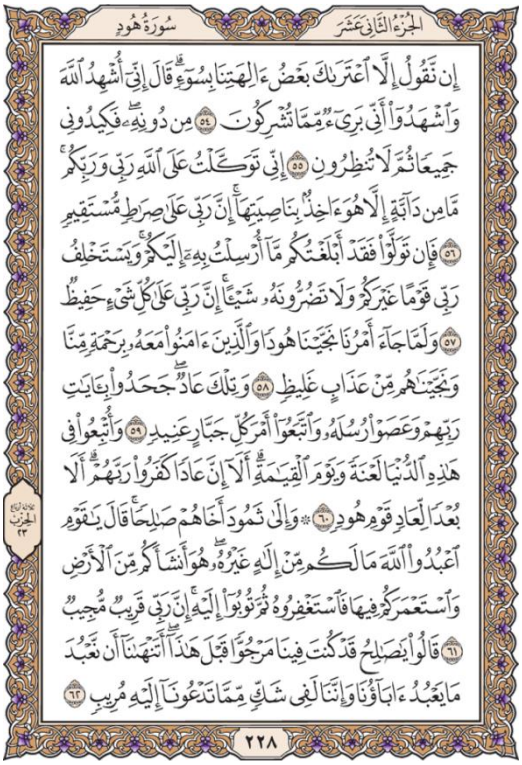
الجزء الثاني عشر سورة هود
إِن نَّقُولُ إِلَّا ٱعۡتَرَىٰكَ بَعۡضُ ءَالِهَتِنَا بِسُوٓءٖۗ قَالَ إِنِّيٓ أُشۡهِدُ ٱللَّهَ
وَٱشۡهَدُوٓاْ أَنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُشۡرِكُونَ ٥٤ مِن دُونِهِۦۖ فَكِيدُونِي
جَمِيعٗا ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ٥٥ إِنِّي تَوَكَّلۡتُ عَلَى ٱللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمۡۚ
مَّا مِن دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ ءَاخِذُۢ بِنَاصِيَتِهَآۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ
٥٦ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَقَدۡ أَبۡلَغۡتُكُم مَّآ أُرۡسِلۡتُ بِهِۦٓ إِلَيۡكُمۡۚ وَيَسۡتَخۡلِفُ
رَبِّي قَوۡمًا غَيۡرَكُمۡ وَلَا تَضُرُّونَهُۥ شَيۡـٔٗاۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٍ حَفِيظٞ
٥٧ وَلَمَّا جَآءَ أَمۡرُنَا نَجَّيۡنَا هُودٗا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا
وَنَجَّيۡنَٰهُم مِّنۡ عَذَابٍ غَلِيظٖ ٥٨ وَتِلۡكَ عَادٞۖ جَحَدُواْ بِـَٔايَٰتِ
رَبِّهِمۡ وَعَصَوۡاْ رُسُلَهُۥ وَٱتَّبَعُوٓاْ أَمۡرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٖ ٥٩ وَأُتۡبِعُواْ فِي
هَٰذِهِ ٱلدُّنۡيَا لَعۡنَةٗ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ أَلَآ إِنَّ عَادٗا كَفَرُواْ رَبَّهُمۡۗ أَلَا
بُعۡدٗا لِّعَادٖ قَوۡمِ هُودٖ ٦٠ ۞ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمۡ صَٰلِحٗاۚ قَالَ يَٰقَوۡمِ
ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥۖ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلۡأَرۡضِ
وَٱسۡتَعۡمَرَكُمۡ فِيهَا فَٱسۡتَغۡفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوٓاْ إِلَيۡهِۚ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٞ مُّجِيبٞ
٦١ قَالُواْ يَٰصَٰلِحُ قَدۡ كُنتَ فِينَا مَرۡجُوّٗا قَبۡلَ هَٰذَآۖ أَتَنۡهَىٰنَآ أَن نَّعۡبُدَ
مَا يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكّٖ مِّمَّا تَدۡعُونَآ إِلَيۡهِ مُرِيبٖ ٦٢
٢٢٨

diçka që rregullon gjendjen tuaj në dynja dhe në ahiret, pa kërkuar asnjë shpërblim prej jush? Pastaj, ai i porositi ata që të kërkonin falje dhe të pendoheshin para Zotit.

- O populli im! Kërkoni falje prej Zotit tuaj dhe kthejuni Atij të penduar! - Nëpërmjet kërkimit të faljes mbulohen të gjitha gjynahet e shkuara. Profeti i urdhëroi për pendim të sinqertë për çdo padrejtësi, mohim të Zotit dhe mosmirënjohje ndaj Tij, që ata kishin bërë në të shkuarën. Sigurisht që ai që e bën këtë, Allahu i Lartësuar ka për t'ia lehtësuar dhe shtuar rizkun, ka për t'ia thjeshtuar çështjet dhe ka për ta ruajtur atë në të gjitha drejtimet, siç thotë më pas:

- Ai do t'ju lëshojë shi me mbushulli dhe do t'ju shtojë fuqi mbi fuqinë tuaj. Prandaj mos ktheni shpinën e mos u bëni të padrejtë!" - Në një hadith, Profeti ﷺ ka thënë: 1492 "Kush kërkon falje vazhdimisht dhe rregullisht, duke u penduar, Allahu ka për t'i sjellë çlirim dhe lehtësim në çdo vështirësi, ka për t'i dhënë rrugëzgjidhje dhe ka për ta furnizuar me mirësitë e Tij andej nga ai nuk e llogarit dhe as nuk i shkon mendja."

Ajetet 53 - 56

53. thanë: "O Hud, ti nuk na solle ndonjë argument të qartë dhe ne nuk i braktisim zotat tanë për fjalën tënde dhe as nuk do të të besojmë ty.

54. Ne themi se ndonjë prej idhujve tanë të ka goditur me ndonjë të keqe!" Ai tha: "Unë kam dëshmitar Allahun, por dëshmoni edhe ju që unë distancohem nga idhujt që ju adhuroni

55. veç Tij. Mblidhuni të gjithë me komplote kundër meje e mos më jepni asnjë afat!

56. Unë i jam mbështetur Allahut, Zotit tim dhe Zotit tuaj. Nuk ka asnjë gjallesë, që Ai të mos e ketë nën sundim. Vërtet Zoti im është i Drejtë."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton se ata iu drejtuan Profetit të tyre dhe i thanë:

- "O Hud, ti nuk na solle ndonjë argument të qartë - Nuk na solle ndonjë argument të qartë dhe bindës, në lidhje me atë që pretendon.

- dhe ne nuk i braktisim zotat tanë për fjalën tënde dhe as nuk do të të besojmë ty. - Ne nuk kemi për të lënë adhurimin e zotave tanë thjesht dhe vetëm për shkak të fjalës tënde, vetëm për shkak se ti na thua të braktisim adhurimin e tyre. Ne nuk kemi për të besuar atë që ti na fton të besojmë.

- Ne themi se ndonjë prej idhujve tanë të ka goditur me ndonjë të keqe!" - Ne mendojmë se disa nga idhujt tanë të kanë dënuar me çmenduri, duke të dëmtuar mendjen dhe logjikën. Kjo është arsyeja që ti na ndalon ne nga adhurimi i tyre.

- Ai tha: "Unë kam dëshmitar Allahun, por dëshmoni edhe ju që unë distancohem nga idhujt që ju adhuroni - Kuptimi: Unë distancohem nga të gjithë ata idhuj e puta, që ju i konsideroni se janë ortakë të Zotit.

- veç Tij. Mblidhuni të gjithë me komplote kundër meje e mos më jepni asnjë afat! - Nëse ata janë të vërtetë dhe

mund t'ju ndihmojnë, atëherë ju së bashku me idhujt tuaj ngrihuni të gjithë kundër meje, madje mos më afatizoni as edhe një çast të vetëm! Më pas, i Lartësuari tregon se çfarë u tha Profeti (a.s.) atyre:

- Unë i jam mbështetur Allahut, Zotit tim dhe Zotit tuaj. - Çdo gjë është në nën pushtetin, kontrollin dhe sundimin e Allahut. Ai është Gjykuesi i drejtë, i Cili nuk bën asnjë padrejtësi në gjykimin e krijesave. Ai është në rrugën e drejtë dhe udhëzon në rrugën e drejtë. Allahu ka në dorë çështjet e të gjitha krijesave. Ai është shumë më i mëshirshëm, i butë dhe i dashur sesa prindi me fëmijën e vet. Ndërkohë që idhujt që ata adhurojnë janë sende, të cilat nuk sjellin as dëm as dobi, nuk dëgjojnë dhe as nuk shikojnë.

- Nuk ka asnjë gjallesë, që Ai të mos e ketë nën sundim. Vërtet Zoti im është i Drejtë." - Në këtë përshkrim që u bën idhujve dhe në krahasimin e tyre me Zotin e Plotfuqishëm, ai sjell një argument të kuptueshëm e të qartë, që tregon për vërtetësinë e tij si i dërguar i Allahut dhe për vërtetësinë e mesazhit që solli prej Allahut të Lartësuar. Nga ana tjetër, ai tregon për kotësinë e adhurimeve, që ata u përkushtonin idhujve të tyre.

Ajetet 57 - 60

57. Nëse ata kthejnë shpinën *(thuaju)*: **"Unë tashmë jua kam përcjellë qartë atë me të cilin jam dërguar te ju. Zoti im mund t'ju zëvendësojë me një popull tjetër e ju nuk mund t'i bëni Atij kurrfarë dëmi. Vërtet, Zoti im është Mbikëqyrës mbi çdo gjë".**

58. Kur erdhi caktimi Ynë, atëherë, me mëshirën Tonë, Ne i shpëtuam Hudin, e së bashku me të, edhe ata që kishin besuar. Ne i shpëtuam ata prej një ndëshkimi të ashpër.

59. Ja, ky ishte populli i Adit. Ata i mohuan me forcë argumentet e Zotit të tyre, nuk iu bindën të dërguarit e Tij dhe shkuan pas urdhrit të çdo tirani kokëfortë.

60. Ata u ndoqën me mallkim si në këtë botë, ashtu edhe në Ditën e Gjykimit. Le të dihet, Adët mohuan Zotin e tyre. Qofshin të shkatërruar Adët, populli i Hudit!

Shpjegimi i ajeteve

- Nëse ata kthejnë shpinën *(thuaju)*: **"Unë tashmë jua kam përcjellë qartë atë me të cilin jam dërguar te ju.** - Nëse ata i kthejnë shpinën dhe refuzojnë të vërtetën, atëherë thuaju që ti e ke kumtuar tërësisht dhe me besnikëri mesazhin, me të cilin ti u dërgove. Mesazhi ishte detyra e adhurimit të Allahut si një i vetëm dhe pa ortak. Me kuptimin e kësaj të vërtete, ata nuk kishin tashmë asnjë justifikim para Allahut. Dijeni se Allahu i Lartësuar do t'ju zëvendësojë ju me një popull tjetër, të cilët do ta adhurojnë Atë si një të vetëm dhe të pashoq. Në fakt, ju nuk keni për t'i sjellë asnjë dëm Allahut të Lartësuar me mohimin tuaj, madje dëmi që shkaktoni rëndon vetëm kundër vetes tuaj.

- Zoti im mund t'ju zëvendësojë me një popull tjetër e ju nuk mund t'i bëni Atij kurrfarë dëmi. Vërtet, Zoti im është Mbikëqyrës mbi çdo gjë". - Ai është dëshmitar dhe i regjistron fjalët dhe veprat e robërve të Tij, si edhe ka për t'i shpërblyer apo shpaguar sipas tyre, qoftë për të mirë, qoftë për të keq.

- Kur erdhi caktimi Ynë, atëherë, me mëshirën Tonë, Ne i shpëtuam Hudin, e së bashku me të, edhe ata që kishin besuar. Ne i shpëtuam ata prej një ndëshkimi të ashpër. - Kur erdhi furtuna shkatërruese, që nuk barte asgjë të mirë, Allahu i Lartësuar i ndëshkoi ata deri tek i fundit i tyre, por Ai shpëtoi Hudin dhe besimtarët që ishin së bashku me të prej ndëshkimit të ashpër. Allahu i Lartësuar i shpëtoi ata, me mëshirën dhe butësinë e Tij.

- Ja, ky ishte populli i Adit. Ata i mohuan me forcë argumentet e Zotit të tyre... - Ata e refuzuan profetin e tyre, si dhe shenjat dhe mrekullitë që ai solli prej Zotit. Në këtë mënyrë, ata refuzuan dhe mohuan të gjithë profetët e Zotit, sepse ai që mohon një

profet, ai ka mohuar të gjithë profetët. Nuk bëhen dallime mes profetëve, por ata duhen besuar të gjithë si kumtues besnikë të Shpalljes së Zotit. Kështu, Adët mohuan Hudin dhe Allahu i Lartësuar e konsideroi mohimin e profetit Hud si mohimin e të gjithë profetëve dhe të dërguarve të Tij.

- nuk iu bindën të dërguarit e Tij dhe shkuan pas urdhrit të çdo tirani kokëfortë. - Ata braktisën profetin e tyre të udhëzuar, të drejtë, të butë dhe të dhembshur me ta dhe ndoqën rrugën e tiranëve mendjemëdhenj dhe rebelë. Për këtë arsye:

- Ata u ndoqën me mallkim si në këtë botë, ashtu edhe në Ditën e Gjykimit. Le të dihet, Adët mohuan Zotin e tyre. Qofshin të shkatërruar Adët, populli i Hudit! - Kështu, atë ditë do të thirret përpara të gjithë krijesave: "Qofshin të shkatërruar Adët, populli i Hudit!" Në lidhje me këtë, Sediju ka thënë: "Çdo profet që u dërgua pas Hudit e ka mallkuar edhe popullin e Adit.

Ajeti 61

61. Edhe te Themudët dërguam vëllanë e tyre, Salihun. Ai u tha: "O populli im! Adhurojeni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër që meriton adhurimin veç Tij. Është Ai që ju krijoi nga toka dhe ju bëri banorë të saj. Kërkoni falje prej Tij dhe gjithmonë pendohuni tek Ai! Me të vërtetë, Zoti im është afër dhe iu përgjigjet *(lutjeve tuaja)*.**"**

Shpjegimi i ajetit

- Edhe te Themudët dërguam vëllanë e tyre, Salihun. Ai u tha: "O populli im! Adhurojeni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër që meriton adhurimin veç Tij. - Allahu i Lartësuar tregon se Ai dërgoi në popullin e Themudit vëllain e tyre, Salihun, si profet. Këta banonin në rrethinat e El Hixhrit, një krahinë mes Tebukut dhe Medinës. Ata ishin pas popullit të Adit. Salihu i porosiste ata që të adhuronin Allahun si një të vetëm dhe të pashoq, duke u thënë: "O populli im! Adhurojeni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër që meriton adhurimin veç Tij."

- Është Ai që ju krijoi nga toka dhe ju bëri banorë të saj. - Është Ai që e filloi krijimin tuaj (të Ademit a.s.) nga toka dhe ju mundësoi e dha dituri që të ndërtoni, ta lulëzoni dhe zbukuroni atë.

- Kërkoni falje prej Tij dhe gjithmonë pendohuni tek Ai! - Kërkojini falje Atij për gjynahet e shkuara dhe pendohuni sinqerisht tek Ai, për të mos bërë gjynahe edhe në të ardhmen.

- Me të vërtetë, Zoti im është afër dhe i'u përgjigjet *(lutjeve tuaja)*.**"** Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "Kur adhuruesit e Mi të pyesin për Mua, *(thuaju se)* Unë jam pranë *(tyre)*. Unë i përgjigjem lutjes, kur lutësi më drejtohet Mua. Le t'i përgjigjen thirrjes Time dhe le të më besojnë vetëm Mua, që të udhëzohen në rrugën e drejtë!" [Bekare 186].

Ajetet 62 - 63

62. Ata thanë: "O Salih! Ti vërtet ke qenë shpresëdhënës mes nesh më përpara. Si, vallë, po na ndalon *(tani)* **që të adhurojmë atë që adhuronin prindërit tanë?! Vërtet, ne jemi në mëdyshje për atë, në të cilën po na fton."**

63. "O populli im! Nuk e shihni? Nëse unë bazohem në argumente nga Zoti im, - dhe Ai më ka dhuruar mëshirë prej Tij, - kush do të më mbrojë mua nga Allahu, nëse unë nuk i bindem Atij? Atëherë, ju nuk do të më shtonit gjë tjetër veç humbjes.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na përmend në këto ajete polemikën mes Salihut (a.s) dhe popullit të tij. Ata treguan injorancën, kokëfortësinë dhe arrogancën e tyre në fjalët që i drejtuan Profetit.

- Ata thanë: "O Salih! Ti vërtet ke qenë shpresëdhënës mes nesh më përpara. - Ne shpresonim se do të ishe i mençur. Ne shpresonim në aftësitë e tua arsyetuese para se të nxirrje këto pretendime.

- Si, vallë, po na ndalon *(tani)* **që të adhurojmë atë që adhuronin prindërit**

tanë?! - Po na ndalon nga adhurimi i idhujve dhe nga feja, në të cilën gjetëm të parët tanë?!

- Vërtet, ne jemi në mëdyshje për atë, në të cilën po na fton." - Ne jemi në dyshim të madh për ftesën që po na drejton.

- "O populli im! Nuk e shihni? Nëse unë bazohem në argumente nga Zoti im, - dhe Ai më ka dhuruar mëshirë prej Tij, - kush do të më mbrojë mua nga Allahu, nëse unë nuk i bindem Atij? Atëherë, ju nuk do të më shtonit gjë tjetër veç humbjes. - Kuptimi: O populli im, mendoni me kujdes! Nëse Allahu i Madhëruar më ka dhuruar argumente të qarta dhe më dërgoi ndër ju me Shpallje të vërtetë dhe me argumente të pakundërshtueshme; nëse Ai më ka dhuruar mëshirë nga ana e Tij, atëherë kush do më ndihmojë mua nga Allahu, nëse unë nuk i bindem dhe nuk ju ftoj ju në rrugën e të vërtetës dhe në adhurimin e Allahut si një të vetëm dhe pa ortak?! Nëse unë e braktis këtë thirrje, ju nuk do të më shtoni dhe nuk do të më sillni asnjë dobi, përkundrazi, do të më shtoni veçse dëshpërimin, humbjen dhe dështimin.

Ajetet 64 - 68

64. O populli im! Kjo është Deveja e Allahut dhe ajo është një shenjë e qartë për ju. Lëreni atë të ushqehet në tokën e Allahut e mos i bëni ndonjë të keqe, sepse ashtu do t'ju kapë dënimi menjëherë!"

65. Por ata e therën atë, prandaj ai u tha: "Kënaquni në shtëpitë tuaja për tri ditë *(para dënimit tuaj)***! Ky është një kërcënim i vërtetë e jo gënjeshtër."**

66. Kur erdhi urdhri Ynë *(për ndëshkim)*, **me mëshirën Tonë, Ne e shpëtuam Salihun dhe ata që besuan nga poshtërimi i asaj dite. Zoti yt - Ai është i Fuqishmi, Ngadhënjimtari.**

67. Ndërsa ata që bënë padrejtësi i kapi britma *(e tmershme)* **dhe u gdhinë në shtëpitë e tyre si kufoma,**

68. Sikur të mos kishin jetuar kurrë në to. Themudët e mohuan Zotin e tyre. Qofshin të larguar *(nga mëshira e Allahut)* **Themudët!**

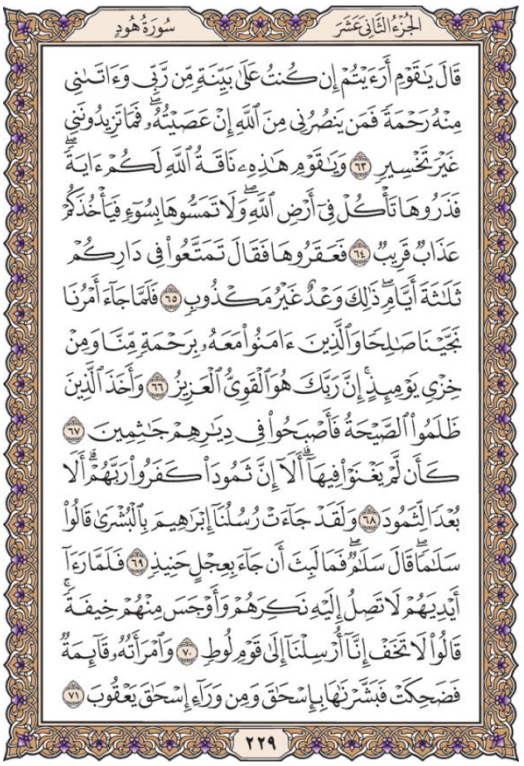

Shpjegimi i ajeteve

Një shtjellim i gjerë i kësaj historie është bërë në suren El ea'raf [141], prandaj nuk ka nevojë që t'i rikthehemi këtu. Allahu është Ai që dhuron mirësi dhe udhëzon në rrugën e drejtë!

Ajetet 69 - 73

69. Edhe Ibrahimit i shkuan të dërguarit Tanë me sihariq dhe i thanë: "*Selam!*". Ai u përgjigj: "Selam paçi gjithnjë!". Dhe nuk vonoi t'i gostiste me një viç të pjekur.

70. Kur pa se duart e tyre nuk po e preknin mishin, iu dukën të pazakontë dhe ndjeu njëfarë frike prej tyre. Ata i thanë: "Mos ki frikë, ne jemi të dërguar për te populli i Lutit!".

71. E shoqja, që rrinte në këmbë, qeshi. Ne e përgëzuam atë me Is'hakun, e pas Is'hakut, me Jakubin.

72. Ajo tha: "E mjera unë! E si mund të lind fëmijë, kur unë jam moshë e madhe e burri im është plak?! Kjo vërtet, do të ishte shumë çudi!".

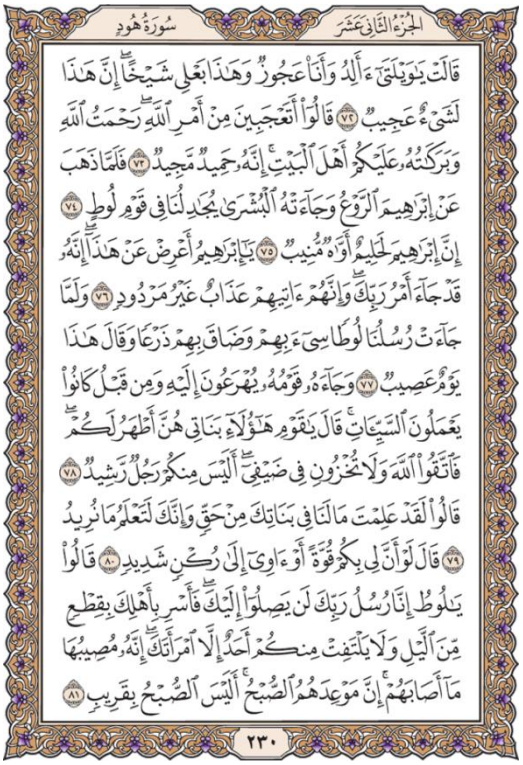
الجزء الثاني عشر سورة هود
قَالَتْ يَٰوَيْلَتَىٰٓ ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٌ وَهَٰذَا بَعْلِى شَيْخًا ۖ إِنَّ هَٰذَا
لَشَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوٓا۟ أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ ۖ رَحْمَتُ ٱللَّهِ
وَبَرَكَٰتُهُۥ عَلَيْكُمْ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ ۚ إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ﴿٧٣﴾ فَلَمَّا ذَهَبَ
عَنْ إِبْرَٰهِيمَ ٱلرَّوْعُ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ يُجَٰدِلُنَا فِى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾
إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾ يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَآ ۖ إِنَّهُۥ
قَدْ جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَإِنَّهُمْ ءَاتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾ وَلَمَّا
جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَٰذَا
يَوْمٌ عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾ وَجَآءَهُۥ قَوْمُهُۥ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِن قَبْلُ كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِى هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ ۖ
فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِى ضَيْفِى ۖ أَلَيْسَ مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ ﴿٧٨﴾
قَالُوا۟ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِى بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ
﴿٧٩﴾ قَالَ لَوْ أَنَّ لِى بِكُمْ قُوَّةً أَوْ ءَاوِىٓ إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾ قَالُوا۟
يَٰلُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوٓا۟ إِلَيْكَ ۖ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ
مِّنَ ٱلَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ ۖ إِنَّهُۥ مُصِيبُهَا
مَآ أَصَابَهُمْ ۚ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ ٱلصُّبْحُ ۚ أَلَيْسَ ٱلصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾
٢٣٠

73. Ata i thanë: "Mos po çuditesh me caktimin e Allahut?!" Mëshira dhe bekimet e Allahut qofshin për ju, o familja e kësaj shtëpie! Vërtet, Ai është i Lavdëruar dhe i Madhërishëm.

Shpjegimi i ajeteve

- Edhe Ibrahimit i shkuan të dërguarit Tanë me sihariq dhe i thanë: "*Selam!*". - Allahu i Lartësuar na tregon se melekët e Tij shkuan tek Ibrahimi me një lajm të mirë dhe të gëzueshëm, dhe pikërisht me lajmin për lindjen e Is'hakut. Thuhet, gjithashtu, se bëhet fjalë për lajmin për shkatërrimin e popullit të Lutit. Argumenti që mbështet mendimin e parë, - pra, që bëhet fjalë për lindjen e Is'hakut, - është fjala e Allahut të Lartësuar: "Pasi Ibrahimit i kaloi ajo ndjenja e frikës dhe pasi mori lajmin e mirë, ai diskutoi me të dërguarit Tanë rreth popullit të Lutit." Domethënë, pasi mori lajmin për lindjen e Ishakut, ai diskutoi me të dërguarit prej Zotit rreth popullit të Lutit. Allahu i Lartësuar thotë:

- Ai u përgjigj: "Selam paçi gjithnjë!". - Pasi e përshëndetën me *selam,* ai ua ktheu selamin me shprehjen: "Selam paçi gjithnjë!". Kjo është një përshëndetje më e plotë dhe më e mirë. Kuptimi: Paqja e vazhdueshme, e përhershme, e pandërprerë qoftë mbi ju!

- Dhe nuk vonoi t'i gostiste me një viç të pjekur. - Ibrahimi nxitoi për t'iu shërbyer atyre një viç të pjekur në gur të nxehtë. Sikurse tha edhe në ajetin tjetër: "Pa u vënë re, ai shkoi te familja e vet, duke sjellë më pas një viç të majmë. Pasi ua vuri përpara, u tha: "A nuk po hani tani?!"" [Dharjat 26, 27]. Ky ajet na tregon për edukatën e mikpritjes dhe na jep mësime të shumta.

- Kur pa se duart e tyre nuk po e preknin mishin, iu dukën të pazakontë dhe ndjeu njëfarë frike prej tyre. - Kjo ndodhi sepse melekët nuk kanë dëshirë për të ngrënë ushqim, nuk e shijojnë dhe as nuk kanë nevojë për të. Kështu, ata nuk hëngrën prej atij ushqimi. Për këtë arsye, Ibrahimi (a.s.) ndjeu njëfarë frike dhe u çudit nga sjellja e tyre. Edhe Sara, kur pa burrin e saj Ibrahimin, që i nderoi miqtë e tij, u përkushtua për të kënaqur ata, por ata nuk e prekën ushqimin, prandaj edhe ajo u çudit dhe tha: "Çudi me mysafirët tanë! Ne u shërbejmë me përkushtim, për t'i nderuar, kurse ata nuk e prekin ushqimin tonë?!"

- Ata i thanë: "Mos ki frikë, ne jemi të dërguar për te populli i Lutit!". - Ata i thanë: "Mos ki frikë prej nesh, se ne jemi melekët e Zotit, që jemi dërguar për të ndëshkuar popullin e Lutit dhe për t'i shkatërruar ata."

- E shoqja, që rrinte në këmbë, qeshi. - Kështu, Sara buzëqeshi dhe u gëzua për shkatërrimin e atij populli, për shkak të veprave shumë të turpshme që ata bënin dhe për shkak të mohimit, qëndrimit kryeneç dhe arrogant, në lidhje me besimin në Zotin dhe profetët e Tij. Për këtë arsye, ajo u shpërblye me lajmin për një fëmijë, edhe pse atëherë ajo e kishte humbur shpresën se mund të lindte, për shkaqe të shumta.

- Ne e përgëzuam atë me Is'hakun, e pas Is'hakut, me Jakubin. - Ata e përgëzuan me një djalë, që do të ishte Is'haku, dhe me

një djalë tjetër, që do t'i lindte Is'hakut, pra, me një nip. Kështu, Is'hakut i lindi Jakubi. Pikërisht me këtë ajet janë argumentuar ata që mbështesin mendimin se djali që Allahu i Lartësuar e urdhëroi Ibrahimin që ta bënte kurban ishte Ismaili, jo Is'haku. Kjo është e pamohueshme. Sara u përgëzua se do të lindte Is'hakun dhe se Is'hakut do t'i lindte Jakubi. Atëherë, si mund të urdhërohej Ibrahimi që të bënte kurban Is'hakun, tashmë një fëmijë i vogël, ndërkohë që akoma nuk kishte lindur Jakubi, që ishte premtuar se do t'i lindte?! Premtimi i Allahut është i vërtetë dhe nuk kthehet pas. Për këtë arsye, është e pamundur që urdhri për të bërë kurban të ishte për Is'hakun, ndërkohë që atij iu dha përgëzimi për lindjen e Jakubit. Kështu, është e sigurt dhe e prerë se fëmija që Ibrahimi u urdhërua ta bënte kurban ishte Ismaili. Ky është një nga argumentet më të forta, më të sakta dhe më të qarta, që tregon për vërtetësinë e kësaj çështjeje. Vetëm Allahut i takon lavdërimi e mirënjohja për gjithçka! [142]

- Ajo tha: "E mjera unë! E si mund të lind fëmijë, kur unë jam moshë e madhe e burri im është plak?! Kjo vërtet, do të ishte shumë çudi!". - Duke shpjeguar këtë çast, Allahu i Lartësuar thotë në suren Dharijat: 'E shoqja klithi dhe, duke i rënë fytyrës së vet, tha: "Unë jam e moshuar, *(dhe beronjë)* që nuk mund të lind!" [Dharijat 29]. Sara u soll ashtu, siç ndodh zakonisht me gratë kur çuditen.

- Ata i thanë: "Mos po çuditesh me caktimin e Allahut?! Mëshira dhe bekimet e Allahut qofshin për ju, o familja e kësaj shtëpie! - Kështu, melekët i thanë Sarës: "Mos u çudit, sepse nëse Allahu Krenar dhe i Lartësuar dëshiron diçka, mjafton t'i thotë asaj "Bëhu!", dhe ajo bëhet dhe ekziston, edhe nëse ti dhe burri yt jeni të vjetër në moshë. Allahu i Lartësuar është i plotpushtetshëm për gjithçka.

- Vërtet, Ai është i Lavdëruar dhe i Madhërishëm. - Allahu është Hamid; Ai është i lavdëruar në të gjitha veprat dhe fjalët e Tij. Allahu është i Lavdëruari, i Madhëruari! Atij i takon e gjithë madhështia dhe lartësia, qoftë në Qenien e Tij, qoftë në përshkrimin, cilësitë dhe veprat e Tij. Në dy sahihët është transmetuar se sahabët thanë: 1493. "Ne e kemi mësuar tashmë se si të të japim selam. Por, si të çojmë salauate për ty o i dërguari i Allahut? - Ai tha: thoni: "*All-llâhum-me ŝal-lî alâ Muĥam-medin ue alâ âli Muĥam-medin kemâ ŝal-lejte alâ ibrâhîme ue alâ âli Ibrâhîme, ue bârik alâ Muĥam-medin ue alâ âli Muĥam-medin kemâ bârakte alâ ibrâhîme ue alâ âli Ibrâhîme fil âlemine, inneke ĥamîdun Mexhîd."* / O Allah lavdëroje (tek melaiket e lartë) Muhamedin dhe familjen e tij [143], ashtu siç lavdërove Ibrahimin dhe familjen e tij, dhe begatoje Muhamedin dhe familjen e tij, ashtu siç begatove Ibrahimin dhe familjen e tij në gjithë botën, vërtet Ti je i Lavdishëm dhe i Madhëruar.[144]

Ajetet 74 - 76

74. Pasi Ibrahimit i kaloi ajo ndjenja e frikës dhe pasi mori lajmin e mirë, ai diskutoi me të dërguarit tanë rreth popullit të Lutit.

75. Ibrahimi ishte, vërtet shumë i butë, pendestar dhe i kthyer tek Allahu *(me bindje e nënshtrim)*.

76. "O Ibrahim, lëre këtë! Urdhri i Zotit tënd tashmë ka zbritur. Nuk ka më dyshim se ata do të vuajnë një dënim të pashmangshëm."

Shpjegimi i ajeteve

- Pasi Ibrahimit i kaloi ajo ndjenja e frikës dhe pasi mori lajmin e mirë, ai diskutoi me të dërguarit tanë rreth popullit të Lutit. - Allahu i Lartësuar na njofton se kur melekët nuk hëngrën ushqimin që Ibrahimi u serviri dhe gatoi për ta, ai u frikësua prej tyre. Por më pas ata e qetësuan dhe e përgëzuan pas kësaj me një fëmijë të ditur dhe me një fëmijë që do t'i jepet atij fëmije, pra me një nip. Kështu, pasi nga zemra e Ibrahimit u largua ajo frikë dhe ai u gëzua me këtë lajm të mirë, ata e njoftuan atë rreth shkatërrimit të popullit të

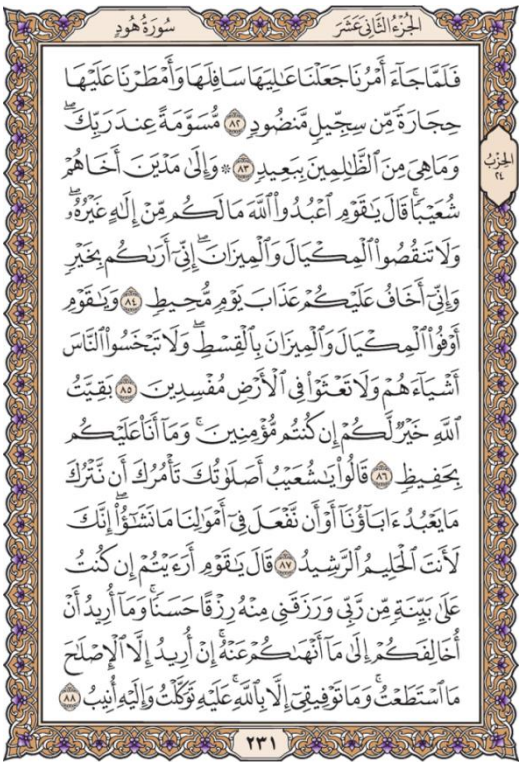

Lutit. Atëherë Ibrahimi filloi të flasë me ta në lidhje me popullin e Lutit. Seid El Xhubejri në shpjegimin e ajetit thotë: Kur erdhi Xhibrili (a.s) së bashku me ata që ishin me të i thanë Ibrahimit: "Kur të Dërguarit Tanë *(melekët)* i sollën Ibrahimit lajmin e mirë, i thanë: "Ne kemi për t'i shkatërruar banorët e këtij qyteti, sepse ata janë keqbërës." [Ankebut 31]. Atëherë Ibrahimi u tha atyre: A do të shkatërroni një vend në të cilin ka 300 besimtarë? - ata thanë jo. Pastaj filloi ti bënte të njëjtën pyetje duke pakësuar numrin e besimtarëve derisa tha: Po nëse ndër ta ka edhe një njeri të vetëm musliman që është i dorëzuar Allahut vallë a do ta shkatërroni atë vend? - Jo - thanë. Atëherë Ibrahimi (a.s) tha: "Ibrahimi tha: "Por, aty është Luti!" Ata i thanë: "Ne e dimë më mirë se kush është aty. Ne do ta shpëtojmë atë dhe familjen e tij, përveç gruas së tij, që do të mbetet me të zhdukurit"." [Ankebut 32]. Kështu u qetësua prej tyre dhe gjeti prehje zemra e tij. Në vijim Allahu i Lartësuar tha:

- Ibrahimi ishte, vërtet shumë i butë, pendestar dhe i kthyer tek Allahu *(me bindje e nënshtrim)*. - Allahu i Lartësuar e lavdëron Ibrahimin me këto përshkrime dhe cilësi të bukura të cilat janë shpjeguar edhe më herët në suren teube pikërisht tek ajeti 114. Në vijim Allahu i Lartësuar tha:

- "O Ibrahim, lëre këtë! Urdhri i Zotit tënd tashmë ka zbritur. Nuk ka më dyshim se ata do të vuajnë një dënim të pashmangshëm." - Pra mbi ta do të zbatohet përcaktimi dhe kaderi i Zotit, vendimi i Tij i pakthyeshëm. Prandaj për ta është berë i pashmangshëm dhe i paevitueshëm shkatërrimi dhe zbritja e ndëshkimit. Ndëshkimi i Zotit nuk mund të kthehet pas dhe të shmanget nga populli keqbërës.

Ajetet 77 - 79

77. Kur të dërguarit Tanë vajtën te Luti, ai u brengos shumë për ta, e ndjeu veten të pafuqishëm për mbrojtjen e tyre dhe tha: "Kjo është një ditë e vështirë."

78. Pastaj aty vrapuan njerëzit e popullit të tij. Ata kishin kohë që bënin vepra të turpshme. Atëherë, ai tha: "O populli im! Ja ku janë bijat e mia *(gratë tuaja)*. **Ato janë më të pastra për ju** *(për martesë)*. **Kijeni frikë Allahun e mos më turpëroni me mysafirët e mi! A nuk ka ndër ju një njeri me mend?"**

79. Ata thanë: "Ti e di mirë se ne nuk kemi asnjë nevojë për bijat e tua *(gratë tona)*. **Ti, me siguri, e di shumë mirë se çfarë duam ne!"**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar tregon për vajtjen e të dërguarve-melekë tek Luti, me misionin për të shkatërruar popullin e tij. Ata shkuan në darkë. Allahu i Lartësuar thotë:

- Kur të dërguarit Tanë vajtën te Luti, ai u brengos shumë për ta, e ndjeu veten të pafuqishëm për mbrojtjen e tyre dhe tha: "Kjo është një ditë e vështirë." - Luti pati frikë se, nëse nuk do t'i merrte dhe bujtte ata si miq, atëherë të tjerë nga populli i tij do t'i ftonin, dhe kështu mund t'u ndodhte diçka e keqe. I brengosur, ai tha: "Kjo është

një ditë e vështirë!" Në fakt, ai nuk e dinte se ata ishin melekë. Ai druhej për ta, prandaj u nis përpara tyre. Gjatë rrugës, Luti filloi t'u hidhte fjalën rrotull e rrotull, për t'i bërë ata që të mendonin largimin nga ai vend. Ai u tha: "Për Zotin, o mysafirë, nuk njoh në faqen e dheut njerëz më të poshtër dhe më të paskrupullt se këta!" Ecte dhe u përsëriste këto fjalë. Gjatë rrugës ua tha deri në katër herë këtë gjë. Katadja shpjegon: "Melekët ishin urdhëruar që të mos e shkatërronin popullin e Lutit, derisa të dëshmonte kundër tyre edhe vetë Profeti. Melekët u paraqitën në formën e dy djemve të rinj shumë të bukur. Askush nuk kishte parë fytyra më të bukura. Kështu, Luti i mori ata në shtëpi, kur askush prej familjes së tij nuk dinte për ata. Ndërkohë, gruaja e tij doli dhe njoftoi popullin për dy vizitorët e bukur dhe të hijshëm. Allahu i Lartësuar tregon:

- Pastaj aty vrapuan njerëzit e popullit të tij. - Domethënë, ata vrapuan nga gëzimi i madh për këta dy vizitorë të hijshëm.

- Ata kishin kohë që bënin vepra të turpshme. - Ata që më herët bënin vepra të turpshme. Për ta ishte bërë sjellje e zakonshme. Madje, edhe kur u ndëshkuan, ata u ndëshkuan në atë gjendje të turpshme, duke kryer atë poshtërsi të pashembullt. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Atëherë, ai tha: "O populli im! Ja ku janë bijat e mia *(gratë tuaja)*. **Ato janë më të pastra për ju** *(për martesë)*. - Kështu, Luti (a.s.) i udhëzoi ata që të kënaqnin dëshirat e tyre me gratë e popullit, duke thënë "Ja ku janë bijat e mia *(gratë tuaja)*! Ato janë më të pastra për ju *(për martesë)*." Ai i quajti ato "bijat e mia", ngase Profeti konsiderohet si prind për burrat dhe gratë e popullit të tij. Në këtë mënyrë, ai i udhëzoi për diçka që ishte më e dobishme për ta në dynja dhe ahiret. Edhe Muxhahidi ka thënë që Luti (a.s.) nuk ofroi vajzat e tij biologjike për martesë, por bëhet fjalë për gratë e atij vendi, sepse profeti është në vend të prindit për umetin e tij. Pra i udhëzoi ata në diçka që është më e mirë dhe e dobishme për ata në dynja dhe në ahiret. Sikurse thotë në një ajet tjetër: "*(Të mjerët ju!)* Nga të gjitha krijesat e kësaj bote, ju po shkoni pas meshkujve dhe i lini mënjanë ato, të cilat Zoti juaj i krijoi si bashkëshorte për ju?! Ju jeni, vërtet një popull që kalon çdo kufi *(të së keqes)*.**"**" [Shuara 165, 166]. Po kështu është transmetuar se ka thënë nga Katadja dhe të tjerë. Ibn Xheriri shpjegon: "Luti (a.s.) thjesht i udhëzoi që ata të martoheshin me gratë e atij vendi. Ai nuk i ftoi ata në poshtërsi e në gjynah me vajzat e tij."

- Kijeni frikë Allahun e mos më turpëroni me mysafirët e mi! - Pranojeni porosinë time që të kufizoheni dhe mjaftoheni me gratë e këtij populli.

- A nuk ka ndër ju një njeri me mend?" - A nuk ka mes jush ndonjë njeri me mend, që të pranojë udhëzimin tim dhe të largohet nga ajo që them unë?!

- Ata thanë: "Ti e di mirë se ne nuk kemi asnjë nevojë për bijat e tua *(gratë tona)*. - Ti e di shumë mirë se ne nuk kemi asnjë prirje dhe dëshirë për gratë. Ne nuk ndiejmë kënaqësi me to.

- Ti, me siguri, e di shumë mirë se çfarë duam ne!" - Ne synojmë dhe kënaqemi veçse me meshkujt, dhe ti e di shumë mirë diçka të tillë. Atëherë, çfarë ke që na e përsërit shumë herë të njëjtën gjë?!

Ajetet 80 - 81

80. Ai tha: "Ah, sikur të kisha fuqi kundër jush ose të kisha një krah të fortë ku të mbështetesha!".

81. Ata *(të dërguarit)* **thanë: "O Lut, ne jemi të dërguarit e Zotit tënd dhe ata në asnjë mënyrë nuk kanë për t'u afruar ty. Kur të jetë fundi i natës, largohu bashkë me familjen tënde dhe askush prej jush të mos vështrojë mbrapa! Por gruaja jote do të mbetet prapa. Atë do ta godasë e njëjta gjë që do të godasë edhe ata. Afati i tyre është mëngjesi. A nuk është afër mëngjesi?"**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar tregon se profeti Lut e kërcënoi popullin e tij duke i thënë:

- Ai tha: "Ah, sikur të kisha fuqi kundër jush ose të kisha një krah të fortë ku të mbështetesha!". - Sikur të kisha fuqi kundër jush, do t'ju shkatërroja, do të bëja me ju të pabërën, unë vetë, me fisin dhe ndihmësit e mi. Nga Ebu Hurejra përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 1494."Mëshira e Allahut qoftë mbi Lutin! Ai u mbështet në krah të fortë - domethënë tek Allahu Krenar dhe i Lartësuar. Pas tij, Allahu i Lartësuar i dërgoi të gjithë profetët veçse të mbështetur nga një grup prej popullit të tyre." Pikërisht në këtë kohë, melekët e njoftuan se ata ishin të dërguarit e Allahut tek ai dhe se populli i tij nuk kishte për ta dëmtuar:

- Ata *(të dërguarit)* **thanë: "O Lut, ne jemi të dërguarit e Zotit tënd dhe ata në asnjë mënyrë nuk kanë për t'u afruar ty.** - Pastaj e urdhëruan atë që të nisej për udhëtim natën, më saktë nga fundi i natës.

- Kur të jetë fundi i natës, largohu bashkë me familjen tënde dhe askush prej jush të mos vështrojë mbrapa. - Melekët e urdhëruan që Luti të kujdesej dhe të porosiste besimtarët, që të mos e kthenin shikimin pas, ashtu siç kishte urdhëruar Allahu i Lartësuar: Kuptimi është: Kur të dëgjoni zhurmën e ndëshkimit, që do të bjerë mbi ta, mos u frikësoni, por vazhdoni të ecni, derisa të largoheni nga ai vend.

- Por gruaja jote do të mbetet prapa. Atë do ta godasë e njëjta gjë që do të godasë edhe ata. - Shumica e dijetarëve janë të mendimit se ky ajet përjashton gruan nga urdhri i mësipërm, ku thuhet: "Kur të jetë fundi i natës, largohu bashkë me familjen tënde..." Kuptimi i ajetit është: Kur të jetë fundi i natës, largohu bashkë me familjen tënde, përveç gruas tënde, sepse atë do ta godasë e njëjta gjë që do të godasë edhe ata. Kështu, populli u tubua përballë portës së Lutit, ndërkohë që ai mundohej t'i ndalonte nga ajo poshtërsi dhe synim i ulët që ata kishin. Megjithatë, ata nuk u sprapsën, madje e kërcënuan Lutin nëse nuk përmbushte atë që ata dëshironin. Atëherë, përpara tyre del Xhibrili (a.s), i cili i godet fytyrat e tyre me flatrën e tij dhe ua bllokon shikimin. Kështu, ata u kthyen dhe nuk arritën të gjenin rrugën, sikurse thotë Allahu i Lartësuar: "Ata deshën t'u afroheshin mysafirëve të tij, por Ne ua verbuam sytë. ..." [Kamer 37]. Pastaj melekët i treguan Lutit lajmin për shkatërimin e popullit të tij, duke e qetësuar dhe përgëzuar njëkohësisht:

- Afati i tyre është mëngjesi. A nuk është afër mëngjesi?" - Kështu, Luti (a.s) e përmbushi urdhrin e Zotit dhe u nis natën së bashku me familjen, përveç gruas së tij, dhe i urdhëroi që asnjëri të mos kthente shikimin pas, edhe nëse dëgjonin zhurmat e tmerrshme të ndëshkimit, që do të gllabëronte ata.

Ajetet 82 - 83

82. Kur erdhi caktimi Ynë, Ne e kthyem çdo gjë përmbys dhe lëshuam mbi ta një rrebesh të pandërprerë gurësh balte të forcuar,

83. Të shenjuar nga Zoti yt. Një dënim i tillë nuk është larg për të padrejtët.

Shpjegimi i ajeteve

- Kur erdhi caktimi Ynë ... - Kjo ndodhi gjatë lindjes së diellit.

- Ne e kthyem çdo gjë përmbys ... - Pjesën e sipërme të atij vendi, - domethënë, të Sodomit, - Allahu e ktheu përmbys, dhe pastaj:

- lëshuam mbi ta një rrebesh të pandërprerë gurësh balte të forcuar ... - Lëshuam predha prej balte të ngurtësuar, të forta, të rënda dhe në përmasa shumë të mëdha. Allahu i Lartësuar thotë: "*sixhxhilin mendud*", domethënë, predha balte të ngurtësuar, që ishin të ngjitura fort njëra me tjetrën gjatë kohës kur binin poshtë dhe godisnin ata.

- Të shenjuar nga Zoti yt. - Secila predhë goditëse ishte e adresuar, pasi mbi të ishte shënuar emri i personit mbi të cilin do të binte dhe do ta vriste. Është përmendur se gurët ranë mbi banorët e atij vendi (Sodomës), por edhe në zonat rreth e rrotull tyre. Edhe nëse ishin larguar diku tjetër, predha lëshohej mbi ta. Edhe sikur dikush të ishte duke folur mes një grupi njerëzish, guri e godiste në kokë dhe e rrëzohente në

tokë të dërrmuar. Kështu, gurët i vranë të gjithë pa përjashtim, duke mos lënë asnjë të gjallë. Muxhahidi tregon në lidhje me tefsirin e ajetit: Xhibrili e mori të gjithë popullin e Lutit dhe e ngriti lart, së bashku me bagëtitë, shtëpitë dhe pasuritë e tyre. I ngriti aq lart, saqë banorët e qiellit dëgjuan lehjet e qenëve të tyre, dhe pastaj i përmbysi me kokë poshtë. Katadja dhe të tjerë kanë thënë se na është transmetuar se, kur erdhi agimi, meleku Xhibril e shtriu krahun e tij deri në mes të tokës së tyre, duke përfshirë ndërtesat, kafshët, gurët, pemët dhe gjithçka që kishte në të, i mbështolli me krahun e tij dhe i ngriti lart. Pastaj u ngjit me ta në qiellin e dynjasë, aq sa banorët e qiellit arritën të dëgjonin zërat e njerëzve dhe të qenëve. Pastaj i ktheu kokëposhtë dhe i lëshoi drejt Tokës të përmbysur, duke i shkatërruar. Pasi i ktheu përmbys, i goditi ata me predha balte të ngurtësuar. Ndërsa Muhamed Ibn Keab el Kuradhi shton: "Populli i Lutit ishin të ndarë në pesë vendbanime. Më i madhi quhej Sodomë, ndërsa të tjerët quheshin Sabe, Saud, Gamratu dhe Deuhau. Xhibrili i mbarti të gjithë këta në krahun e tij, pastaj i përmbysi, duke i vrarë dhe shkatërruar. Këta morën emrin *El mu'tefikât* "të përmbysurit", siç thotë Allahu i Lartësuar në Kur'an: "... edhe "të përmbysurit", të cilët i përplasi prej së larti. Ata i përfshiu ajo që i përfshiu." [Nexhm 53, 54]. Pastaj Allahu i Lartësuar dërgoi mbi ta një rrebesh predhash të ngurtësuara.

- Një dënim i tillë nuk është larg për të padrejtët. - Ky ndëshkim dhe zemërim i Zotit nuk është larg atyre që guxojnë të bëjnë të tilla poshtërsi dhe padrejtësi. Në një hadith që vjen në *Sunen* i transmetuar nga Ibn Abasi në formën *merfuan*, - pra, që i atribuohet Profetit ﷺ - thuhet: 1495. "Nëse gjeni dikë që vepron si populli i Lutit, ekzekutojini që të dy, si pasivin, edhe aktivin". Imam Ahmedi, Imam Shafiu dhe dijetarë të tjerë janë të mendimit se ata që bëjnë këtë lloj poshtërsie ekzekutohen, pavarësisht a kanë qenë të martuar (*muhsan*) ndonjëherë apo jo, duke u bazuar pikërisht në këtë hadith. Ndërsa Imam Ebu Hanifja është me mendimin se dënimi i tyre është që të hidhen nga një lartësi e madhe dhe më pas të goditen me gurë, ashtu sikurse bëri Allahu me popullin e Lutit. Allahu i Pastër, i Dëlirë dhe i Lartësuar është më i ditur për atë që është më e sakta.

Ajeti 84

84. Në Medjen dërguam vëllanë e tyre, Shuajbin. Ai u thoshte: "O populli im, adhurojeni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër që meriton adhurimin veç Tij. Masni e peshoni drejt! Unë po shoh se gjendeni në mes të mirësive të mëdha, por kam frikë për ju Dënimin e një dite gjithëpërfshirëse."

Shpjegimi i ajetit

- Në Medjen dërguam vëllanë e tyre, Shuajbin. - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai dërgoi profet edhe në popullin e Medjenit. Medjenët ishin një fis arab, që jetonin mes Hixhazit dhe Shamit, pranë zonës së Meanit. Këto vise njihen gjithashtu me emrin Medjen. Kështu, Allahu i Lartësuar dërgoi ndër ta Shuajbin, i cili ishte më fisniku i tyre, në prejardhje dhe farefis. Allahu i Lartësuar thotë:

- Ai u thoshte: "O populli im, adhurojeni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër që meriton adhurimin veç Tij. - Ai i urdhëronte për adhurimin e Allahut të Lartësuar si një të vetëm dhe pa ortak dhe i ndalonte nga padrejtësia në masë dhe peshë.

- Masni e peshoni drejt! Unë po shoh se gjendeni në mes të mirësive të mëdha, por kam frikë për ju Dënimin e një dite gjithpërfshirëse." - Këto ishin fjalët që Shuajbi u thoshte atyre: "Unë shoh se gjendeni mes mirësive të mëdha...". Pra, unë ju shoh se jeni në mirësi të madhe në jetën tuaj dhe në furnizimin që ju është dhënë. Por unë kam frikë se do t'ju hiqen këto mirësi, për shkak të shkeljes nga ana juaj e kufijve të Allahut dhe kryerjes së harameve. Pastaj tha: "... kam frikë për ju dënimin e një dite gjithëpërfshirëse." Pra,

frikësohem edhe për dënimin në Ditën e Kijametit, në jetën tjetër.

Ajetet 85 - 86

85. O populli im! Masni e peshoni saktë, mos ua cenoni njerëzve hakun që u takon dhe mos u bëni shkatërrimtarë të Tokës *(me padrejtësitë tuaja)*!"

86. Ato që jua ka lejuar Allahu, janë shumë më të mira për ju, nëse, vërtet jeni besimtarë. Por unë nuk jam rojtari juaj."

Shpjegimi i ajeteve

- O populli im! Masni e peshoni saktë, mos ua cenoni njerëzve hakun që u takon dhe mos u bëni shkatërrimtarë të Tokës *(me padrejtësitë tuaja)*!" - Allahu i Lartësuar i ndaloi nga vjedhja në peshë dhe në matje dhe i urdhëroi që ta bënin këtë punë me ndershmëri. Ai i ndaloi, gjithashtu, nga arroganca, padrejtësitë dhe tirania në tokë. Ata ishin njerëz që u prisnin të tjerëve rrugën për t'i vjedhur, pra, ishin kusarë dhe grabitës të pamëshirshëm. Allahu i Lartësuar thotë:

- Ato që jua ka lejuar Allahu, janë shumë më të mira për ju, nëse, vërtet jeni besimtarë. - Pasuria e pastër dhe hallall ju del dhe tepron, nëse i përmbaheni matjes dhe peshimit me ndershmëri. Gjithashtu, ajo është shumë më e mirë për ju sesa marrja e pasurive të njerëzve në mënyrë të padrejtë. Ibn Xheriri thotë se ky shpjegim vjen nga Ibn Abasi. Kjo i ngjan fjalës së Allahu të Lartësuar kur thotë: "Thuaj: "Nuk është e njëjtë e keqja dhe e mira, edhe nëse shtimi i së keqes të mahnit. Kijni frikë Allahun, o ju që kuptoni, që të shpëtoni!" [Maide 100].

- Por unë nuk jam rojtari juaj." - Unë nuk jam mbikëqyrës i punëve tuaja dhe as regjistrues i tyre. Për këtë arsye, bëjini këto që ju urdhëroj thjesht dhe vetëm për Allahun Krenar dhe të Lartësuar. dhe jo për shkak se ju shohin apo jo njerëzit.

Ajeti 87

87. Ata thoshin: "O Shuajb! Vallë, namazi yt po të thotë të na urdhërosh që ta braktisim atë që kanë adhuruar prindërit tanë dhe të mos veprojmë me pasurinë tonë si të duam vetë? Ti na qenke ai i buti e i mençuri?!".

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon se ata, duke i folur me qesëndi, - Allahu i shëmtoftë! - i thanë Shuajbit:

- Ata thoshin: "O Shuajb! Vallë, namazi yt po të thotë të na urdhërosh që ta braktisim atë që kanë adhuruar prindërit tanë ..." - Leximi yt dhe udhëzimet (e shpallja) që ti merr të shtyjnë që të na urdhërosh ne për t'u larguar nga putat që adhuronin etërit tanë?

- dhe të mos veprojmë me pasurinë tonë si të duam vetë? - Mos, vallë, pandeh se ne do të heqim dorë nga vjedhja në peshë dhe në matje pikërisht prej fjalës tënde?! Si mund të dëgjojmë fjalën tënde, kur kjo është pasuria jonë dhe ne mund të bëjmë me të çfarë të dëshirojmë?! Ndërsa Theuriu, duke shpjeguar këtë ajet, thotë se ata këtu kishin për qëllim refuzimin e dhënies së zekatit.

- Ti na qenke ai i buti e i mençuri?!". - Allahu i Lartësuar na tregon fjalët e tyre tallëse për Shuajbin (a.s). Ibn Abasi dhe të tjerë, duke shpjeguar këtë ajet, thonë se këto fjalë, ata i thoshin duke u tallur dhe treguar përçmim për Profetin e tyre. Allahu i mallkoftë dhe i shëmtoftë fytyrat e tyre!

Ajeti 88

88. "O populli im! Shihni nëse unë kam prova të sigurta nga Zoti im dhe Ai, nga ana e Tij, më furnizon mua me begati e të mira! Unë nuk dua që, duke ju kundërshtuar ju, të bëj vetë atë që juve dua t'jua ndaloj. Unë dëshiroj vetëm që të përmirësoj me sa kam fuqi, por suksesi *(në misionin tim)* **vjen vetëm me ndihmën e Allahut. Vetëm Atij i mbështetem dhe vetëm Atij i drejtohem!**

Shpjegimi i ajetit

- "O populli im! Shihni nëse unë kam prova të sigurta nga Zoti im dhe Ai, nga ana e Tij, më furnizon mua me begati e të mira! - Allahu i Lartësuar e urdhëroi Profetin që ta nxiste popullin e tij të mendonin më thellë. Kështu, ai sikur thotë:

A nuk mendoni, o populli im, kur më shihni mua? Unë jam i qartë në gjithçka që ju ftoj dhe tërësisht i sigurt në lidhje me të, me diturinë që më ka dhuruar Allahu. Mendoni edhe një fakt tjetër: Allahu më ka dhuruar "*rizkan hasenen*", pra, më ka dhuruar profetësinë, më ka bërë profet. (Thuhet, po ashtu, që kuptimi i "*rizkan hasenen*", është: Më ka dhuruar rizk hallall e të mirë nga ana e Tij. Megjithatë, kjo fjalë i përmban të dyja kuptimet). Pastaj i Lartësuari e urdhëroi Profetin që të thoshte:

- Unë nuk dua që, duke ju kundërshtuar ju, të bëj vetë atë që juve dua t'jua ndaloj. - Katadja shpjegon: Domethënë, kurrsesi nuk do t'ju ndaloja diçka, dhe pastaj ta bëja vetë atë. Por:

- Unë dëshiroj vetëm që të përmirësoj me sa kam fuqi, por suksesi *(në misionin tim)* **vjen vetëm me ndihmën e Allahut. Vetëm Atij i mbështetem dhe vetëm Atij i drejtohem!** - Në gjithçka që ju urdhëroj apo në çdo çështje që ju ndaloj, unë dëshiroj thjesht rregullimin dhe të mirën tuaj. Këtë e bëj duke investuar të gjitha mundësitë dhe forcat e mia. Nëse ia qëlloj të vërtetës me atë që unë synoj dhe kërkoj me këshillat e mia, i gjithë suksesi për këtë i takon vetëm Allahut! Unë i jam mbështetur Atij për të gjitha çështjet e mia dhe vetëm tek Ai kthehem i penduar, i nënshtruar dhe i përkushtuar, për t'i shërbyer. Kështu ka thënë Muxhahidi në lidhje me këtë të fundit, pra, me kuptimin e fjalës: "*ue ilejhi unib".* Kuptimi i saj është: "Tek Ai kthehem dhe vetëm Atij i drejtohem." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Usejdi, se Profeti ka thënë: 1496. "Nëse dëgjoni ndonjë hadith që më atribuohet mua, të cilin e pranojnë zemrat tuaja, ju qetësohet shpirti juaj dhe e shihni se e ai është i afërt e pranë jush, atëherë është shumë afër që unë ta kem thënë atë. E nëse dëgjoni ndonjë hadith prej meje që zemra juaj e kundërshton, shpirti nuk e pranon dhe ju ndiheni të largët nga ai, atëherë dijeni se unë jam më larg se ju prej tij." *Isnadi* i këtij hadithi është i saktë. Kuptimi i tij, - por Allahu është më i ditur -

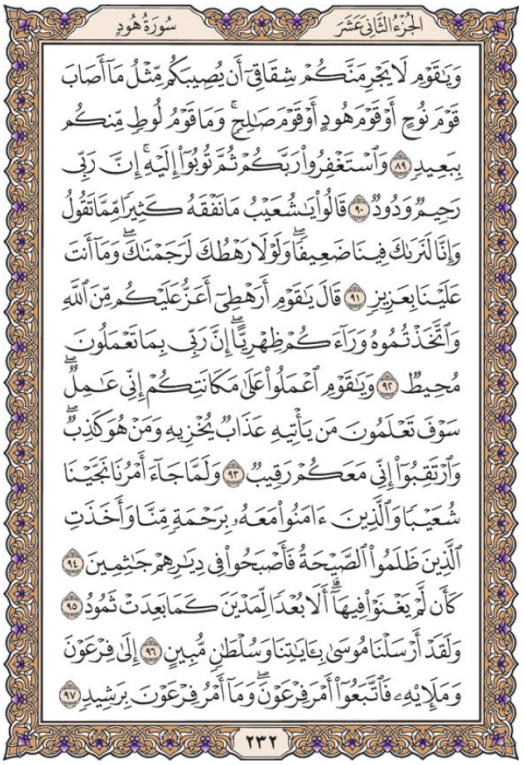
الجزء الثاني عشر سورة هود

وَيَٰقَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِيٓ أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَآ أَصَابَ
قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَٰلِحٍ ۚ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم
بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّى
رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ يَٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ
وَإِنَّا لَنَرَىٰكَ فِينَا ضَعِيفًا ۖ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَٰكَ ۖ وَمَآ أَنتَ
عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَهْطِىٓ أَعَزُّ عَلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ
وَٱتَّخَذْتُمُوهُ وَرَآءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۖ إِنَّ رَبِّى بِمَا تَعْمَلُونَ
مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾ وَيَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ
سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَٰذِبٌ ۖ
وَٱرْتَقِبُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا
شُعَيْبًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَأَخَذَتِ
ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ٱلصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دِيَٰرِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٩٤﴾
كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا ۗ أَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾
وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ
وَمَلَإِيْهِۦ فَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ فِرْعَوْنَ ۖ وَمَآ أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾

٢٣٢

është: Çdo fjalë e mirë që ju vjen si e imja dhe që ju e shihni si të tillë dhe zemra juaj e pranon, unë jam më parësor që ta kem thënë atë fjalë dhe ajo është më pranë të vërtetës. Po ashtu, çfarëdo që ju vjen si e imja, por ju nuk e pëlqeni dhe e shihni të largët dhe të papranueshme, ta dini se unë jam shumë më larg se ju prej atyre gjërave, sepse (ajet kuranor): "Unë nuk dua që, duke ju kundërshtuar ju, të bëj vetë atë që juve dua t'jua ndaloj."

Ajetet 89 - 90

89. O populli im! Mos lejoni që kundërshtimi *(e urrejtja)* **ndaj meje t'ju rrëzojë e të bëjë që t'ju godasë ajo që e goditi popullin e Nuhut, popullin e Hudit ose popullin e Salihut. As populli i Lutit nuk është shumë larg prej jush.**

90. Kërkojini falje Zotit tuaj dhe kthejuni Atij të penduar! Vërtet, Zoti im është Mëshirëplotë dhe shumë i Dashur."

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin t'i thotë popullit të tij:

- O populli im! Mos lejoni që kundërshtimi *(e urrejtja)* **ndaj meje t'ju rrëzojë e të bëjë që t'ju godasë ajo që e goditi popullin e Nuhut, popullin e Hudit ose popullin e Salihut.** - Mos lejoni që armiqësia dhe urrejtja kundër meje t'ju shtyjë që të vazhdoni me kokëfortësi me kufrin dhe veprat tuaja shkatërruese, se kështu do t'ju godasë edhe ju ai dënim që goditi popullin e Nuhut, Hudit, Salihut dhe popullin e Lutit. Ata u goditën nga zemërimi dhe ndëshkimi i Allahut. Allahu i Lartësuar tha më pas.

- As populli i Lutit nuk është shumë larg prej jush. - Ata u shkatërruan shumë afër vendit dhe kohës tuaj, a thua se ishte dje.

- Kërkojini falje Zotit tuaj dhe kthejuni Atij të penduar! - Kërkojini falje Zotit tuaj në lidhje me gjynahet e shkuara. Pastaj pendohuni tek Ai sinqerisht, duke vendosur që kurrë të mos u ktheheni gjynaheve të shkuara. Pendohuni dhe vazhdoni kështu në të ardhmen.

- Vërtet, Zoti im është Mëshirëplotë dhe shumë i Dashur." - Domethënë, për ata të cilët pendohen sinqerisht, në mënyrën e duhur.

Ajetet 91 - 92

91. Ata thanë: "O Shuajb! Ne shumë nga këto që ti po na thua nuk po i kuptojmë. Në të vërtetë, ne të konsiderojmë ty si njeri të dobët në mesin tonë. Po të mos ishte fisi yt, ne do të të gjuanim me gurë, sepse ti nuk ke asnjë pozitë të lartë ndër ne.".

92. Ai tha: "O populli im! Mos vallë, farefisi im është më i çmuar për ju sesa Allahu? Kështu, ju e keni hedhur besimin pas shpine. Por, pa dyshim, Zoti im di gjithçka që ju bëni.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata thanë: "O Shuajb! Ne shumë nga këto që ti po na thua nuk po i kuptojmë. - Populli i tij iu përgjigj me këtë formë shpërfillëse, të ulët dhe fyese.

- Në të vërtetë, ne të konsiderojmë ty si njeri të dobët në mesin tonë. - Ne të shikojmë që je njeri i vetëm dhe nuk gëzon respekt ndër ne. Madje edhe vetë farefisi yt nuk është në fenë dhe besimin tënd.

- Po të mos ishte fisi yt, ne do të të gjuanim me gurë. - Sikur të mos ishte farefisi yt, krenaria e tyre dhe respekti që ata gëzojnë ndër ne, do të të kishim vrarë me gurë.

- sepse ti nuk ke asnjë pozitë të lartë ndër ne." - Ti, ndryshe nga farefisi yt, nuk gëzon respekt ndër ne. Atëherë, Profeti u drejtohet me këto fjalë:

- Ai tha: "O populli im! Mos vallë, farefisi im është më i çmuar për ju sesa Allahu? - Ju po më braktisni mua për shkak të respektit dhe frikës që keni për fisin tim, dhe jo nga droja e frika prej Zotit të Lartësuar dhe të Madhërishëm?! Si nuk frikësoheni prej Allahut dhe i kundërviheni Profetit të Tij me këtë sjellje të keqe dhe kërcënim?! Në këtë mënyrë, ju e keni hedhur pas shpine respektin dhe madhërimin për Allahun e Lartësuar.

- Kështu, ju e keni hedhur besimin pas shpine. - Ju e keni braktisur madhërimin e Zotit. Ju nuk i bindeni Atij dhe as nuk e madhëroni Atë! Ju nuk i druheni ndëshkimit dhe zemërimit të Tij.

- Por, pa dyshim, Zoti im di gjithçka që ju bëni. - Ai i di të gjitha veprat tuaja; Ai ka për t'ju marë në llogari në lidhje me to dhe ka për t'ju dhënë shpërblimin sipas të mirave apo të këqijave që keni vepruar.

Ajetet 93 - 95

93. "O populli im! Bëni çfarë të doni me tuajën, por edhe unë do të bëj timen. Shpejt do ta kuptoni se kush do të goditet nga dënimi poshtërues dhe se kush është gënjeshtar. Rrini në pritje, se edhe unë së bashku me ju po pres!".

94. Kur erdhi urdhri Ynë, Ne, me mëshirën Tonë, e shpëtuam Shuajbin dhe, bashkë me të, i shpëtuam edhe ata që besuan. Ndërsa zullumqarët i kapi britma *(e tmerrshme)* **dhe u gdhinë në vendbanimet e tyre si kufoma të gjunjëzuara,**

95. Si të mos kishin ekzistuar fare aty. Qoftë i larguar *(nga mëshira e Zotit)* **Medjeni, sikurse u largua Themudi!**

Shpjegimi i ajeteve

Profeti i Allahut, Shuajbi (a.s), pasi e humbi shpresën se ata mund t'i përgjigjeshin ftesës së tij, tha:

- "O populli im! Bëni çfarë të doni me tuajën, por edhe unë do të bëj timen. - Punoni sipas rrugës që keni zgjedhur për veten tuaj. Ky është, pa dyshim, një kërcënim i frikshëm dhe i ashpër. Edhe unë do të vazhdoj rrugën time. Por:

- Shpejt do ta kuptoni se kush do të goditet nga dënimi poshtërues dhe se kush është gënjeshtar. - Do ta kuptoni se cili nga ne do të ndëshkohet dhe kush është mashtrues, ju apo unë.

- Rrini në pritje, se edhe unë së bashku me ju po pres - Prisni dhe shihni me kujdes, sepse edhe unë jam duke pritur së bashku me ju!

- Kur erdhi urdhri Ynë, Ne, me mëshirën Tonë, e shpëtuam Shuajbin dhe, bashkë me të, i shpëtuam edhe ata që besuan. Ndërsa zullumqarët i kapi britma *(e tmerrshme)* **dhe u gdhinë në vendbanimet e tyre si kufoma të gjunjëzuara -** Në këtë ajet, i Lartësuari përshkruan të ndëshkuarit, duke thënë: "*xhathimin"*, që do të thotë: "të ftohur dhe të ngrirë", pra, kufoma të ngrira, që nuk lëvizin aspak. Ai thotë, gjithashtu, se u lëshoi një "*sajha"*. *Sajha* quhet një britmë e fuqishme dhe tmerruese. Ndërsa në suren El ea'raf thotë se u lëshoi "*Er-raxhfetu",* - një tronditje ose lëkundje të fortë. Në suren Shuara, Allahu i Lartësuar përmend edhe një ndëshkim tjetër mbi ta, pikërisht atë që u quajt "ndëshkimi i ditës së hijes". Ajo ishte një ditë e tmerrshme, e mbushur plot me dënime. Në të trija këto sure flitet për ndëshkimin e të njëjtit popull, i cili u godit me të gjitha këto forma gjatë një dite, të përmendura në disa sure. Në secilën sure, Allahu i Lartësuar ka përmendur atë çka i shkon për shtat kontekstit, sipas hollësive të përmendura. Kështu, në suren Ea'raf, kur: "Paria arrogante e popullit të tij tha: "O Shuajb! Kthehuni në fenë tonë! Ndryshe, do t'ju dëbojmë nga qyteti - ty dhe ata që të besojnë ty" [Ea'raf 88], ishte e përshtatshme që të përmendej *er-raxhfetu,* pra, tronditja. Kështu, Allahu i Lartësuar e lëkundi fort tokën e tyre, tokën të cilën ata e kishin mbushur me ligësi. Ata luftuan që të nxirrnin prej atij vendi Profetin së bashku me ata që besuan, duke i tronditur e duke i bërë të ndihen të pasigurt në të. Ndërsa në këtë sure, kur ata treguan moral të ulët, tallje dhe mosrespekt në fjalët e tyre drejtuar Profetit, Allahu i Lartësuar përmend si ndëshkim *el sajha*-n, pra, britmën e fuqishme dhe tmerruese, e cila i shndërroi ata në kufoma të ngrira. Po ashtu, në suren Shuara, kur ata thanë: "Ata thanë: "Ti je nga ata të magjepsurit!" Ti je veçse një njeri *(vdekatar)* ashtu si edhe ne dhe ne, vërtet mendojmë se ti je një gënjeshtar! Nëse je nga të vërtetët, atëherë bëj që të bjerë mbi ne një copë nga qielli!" [Shuara 187], Allahu i Lartësuar thotë: "Por, ata e mohuan atë. Atëherë ata i goditi dënimi i "Ditës së Hijes" *(së reve plot ndëshkim)*. Vërtet, ai ishte dënimi i një dite të madhe." [Shuara]. Pra, i përfshiu ndëshkimi nga qielli, ashtu siç e kërkuan. Këto janë nga mesazhet, kumtet dhe dobitë e fshehura mes këtyre ajeteve, dhe vetëm Allahut i takon lavdërimi, mirësia dhe bujaria, që i dhuron ato. Përherë i qofshin Atij lavdërimet e shumta dhe të panumërta!

- Si të mos kishin ekzistuar fare aty. - Sikur të mos kishin jetuar kurrë në viset dhe ndërtesat e tyre përpara asaj që ndodhi.

- Qoftë i larguar *(nga mëshira e Zotit)* **Medjeni, sikurse u largua Themudi! -** Ashtu si populli i Themudit, edhe këta ishin shumë pranë me vendbanimet e tyre. Ata jetonin afër njëri-tjetrit dhe ishin të ngjashëm gjithashtu në mohimin dhe padrejtësitë që bënin. Ata ishin grabitës, që ju prisnin rrugën njerëzve, ishin kusarë të pamëshirshëm. Edhe ata ishin arabë, ashtu si dhe populli i Themudit. Kështu, dy vendet kishin shumë të përbashkëta, ashtu si edhe popujt në sjellje, në mosbesim, në

gjuhën dhe zakonet e tyre. Për këtë arsye, merituan të njëjtin ndëshkim.

Ajetet 96 - 99

96. Ne e dërguam Musanë me mrekullitë Tona dhe me fakte të qarta

97. te Faraoni dhe rrethi i tij, por rrethi i tij i shkoi pas urdhrit të Faraonit, edhe pse urdhri i Faraonit nuk ishte i drejtë.

98. Ditën e Kijametit, ai do t'i prijë popullit të vet dhe do ta çojë në Zjarr. Eh, sa i shëmtuar është ai vend, ku ata do të çohen!

99. Ata i ndjek mallkimi si në këtë botë, ashtu edhe në Ditën e Kijametit. Eh, sa e keqe është ajo "dhuratë", që do t'u jepet!

Shpjegimi i ajeteve

- Ne e dërguam Musanë me mrekullitë Tona dhe me fakte të qarta te Faraoni dhe rrethi i tij, por rrethi i tij i shkoi pas urdhrit të Faraonit, edhe pse urdhri i Faraonit nuk ishte i drejtë. - Allahu i Lartësuar na njofton se Ai e dërgoi Musain me shenjat dhe mrekullitë e Tij të jashtëzakonshme tek Faraoni. Por ata ndoqën rrugën e Faraonit, që mashtronte dhe devijonte me vetëdije nga e vërteta. Allahu i Lartësuar thotë: "... por rrethi i tij i shkoi pas urdhrit të Faraonit, edhe pse urdhri i Faraonit nuk ishte i drejtë." Rruga ku fton Faraoni nuk ishte e ndërtuar mbi dijen dhe drejtësinë, por mbi padituri në, humbjen, mohimin dhe refuzimin e të vërtetës, arrogancën dhe kryeneçësinë. Ashtu sikurse në dynja ai ishte udhëheqësi dhe i adhuruari i tyre, po kështu edhe në Ditën e Kijametit ai do t'u prijë për në Xhehenem, derisa të hyjnë të gjithë në të. Ata kanë për të pirë nga i njëjti ujë i pështirë në Xhehenem. Faraoni sigurisht që do të ketë më të madhin ndëshkim, do të jetë më i poshtëruari dhe do të përjetojë vuajtjen më të madhe nga të gjithë, siç ka thënë Allahu i Lartësuar: "Por Faraoni e kundërshtoi të Dërguarin, prandaj Ne e ndëshkuam atë me një dënim të rëndë." [Muzemil 16]. Gjithashtu: "...por ai e mohoi dhe nuk u bind. Pastaj i ktheu shpinën dhe u largua. Bëri një tubim të madh dhe mbajti një fjalim. Atje tha: "Unë jam Zoti juaj më i lartë!" Atëherë, Allahu e ndëshkoi atë rëndë, për këtë të fundit dhe për atë të parën. Ky ndëshkim është mësim për ata që frikësohen." [Nazijat 21 - 26].[145]

- Ditën e Kijametit, ai do t'i prijë popullit të vet dhe do ta çojë në Zjarr. Eh, sa i shëmtuar është ai vend, ku ata do të çohen! - E tillë është gjendja e atyre që ishin prijës në mohimin e Zotit dhe refuzimin e besimit të vërtetë. Atyre do t'u shumëfishohet ndëshkimi Ditën e Kijametit, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Melekët do t'u thonë: "Hyni në Zjarr, mes popujve që shkuan para jush - xhinde dhe njerëz." Sa herë që një popull hyn aty, mallkon atë të mëparshmin. Dhe, kur të gjithë të tubohen në të, grupi i fundit thotë për grupin e parë: "Zoti ynë, janë këta që na çuan ne në humbje, prandaj shumëfishoja atyre dënimin me zjarr!" Ai do të thotë: "Për secilin nga ju dënimi është i shumëfishuar, por ju nuk e dini.". Pastaj i pari do t'i thotë të fundit: "Ju nuk jeni më të mirë se ne; prandaj shijojeni dënimin, për gjithçka që bëtë!" Nuk ka dyshim se atyre që mohojnë Argumentet Tona dhe tregohen kryeneçë ndaj tyre, nuk u hapen dyert e qiellit dhe nuk do të hyjnë në Xhenet derisa deveja të futet në vrimën e gjilpërës. Kështu i shpërblejmë Ne keqbërësit." [El ea'raf 38 - 40]. Gjithashtu Allahu i lartësuar na njofton rreth mohuesve dhe fjalëve që ata thonë në zjarr: "Ditën kur fytyrat e tyre të përmbysen në Zjarr ata do të thonë: "Të mjerët ne! Ah sikur t'i ishim nënshtruar Allahut dhe t'i ishim bindur të Dërguarit!" Dhe do të thonë: "O Zoti ynë! Ne iu bindëm udhëheqësve dhe të parëve tanë dhe ata na humbën nga rruga *(e drejtë)*.". O Zoti ynë! Jepu atyre Dënim të dyfishtë dhe mallkoji ata me Mallkim shumë të madh!" [Ahzab 67, 68].

- Ata i ndjek mallkimi si në këtë botë, ashtu edhe në Ditën e Kijametit. Eh, sa e keqe është ajo "dhuratë", që do t'u jepet! - Atyre do t'u shtohet vazhdimisht ndëshkimi në Zjarr. Përveç shtimit dhe forcimit të ndëshkimit në Zjarr, ata do t'i

përndjekë edhe mallkimi në këtë botë. I Lartësuari thotë: "... ashtu edhe në Ditën e Kijametit." Muxhahidi shpjegon: "Atyre iu shtua edhe një mallkim në Ditën e Kijametit. Atyre iu dhanë dy mallkime, një në dynja dhe një në ahiret, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ne i bëmë ata (veçse) prijës që ftojnë për në zjarr dhe Ditën e Kijametit ata nuk do të ndihmohen. Edhe në këtë botë Ne i bëmë që t'i ndjekë mallkimi, kurse Ditën e Kijametit ata do të jenë të përbuzur." [Kasas 41, 42], ose: "Ata do të sillen para zjarrit mëngjes e mbrëmje, ndërsa kur të vijë Ora, do të thuhet: "Futini pasuesit e Faraonit në dënimin më të rëndë!" Gafir 46.

Ajetet 100 - 101

100. Këto që të rrëfyem janë disa nga historitë e atyre vendeve. Disa prej tyre ekzistojnë ende e disa janë shkatërruar.

101. Ne nuk u bëmë atyre asnjë padrejtësi; por ishin ata që i bënë padrejtësi vetes. Kur erdhi urdhri i Zotit tënd, atyre nuk u erdhën aspak në ndihmë zotat e tyre, të cilëve u luteshin veç Allahut. Ata nuk u shtuan asgjë tjetër, përveç shkatërrimit.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi foli për mënyrën se si u ndëshkuan dhe shkatërruan mohuesit e profetëve dhe të besimit të drejtë, për thirrjen e profetëve dhe për shpëtimin e besimtarëve, Allahu i Lartësuar thotë:

- Këto që të rrëfyem janë disa nga historitë e atyre vendeve. Disa prej tyre ekzistojnë ende e disa janë shkatërruar. - Këto janë disa rrëfime rreth popujve dhe vendbanimeve të tyre, të cilat po t'i tregojmë me vërtetësi të plotë. Disa prej tyre janë akoma të ndërtuara, nuk janë prishur, dhe jetojnë njerëz, ashtu siç ka edhe që janë shkatërruar dhe zhdukur.

- Ne nuk u bëmë atyre asnjë padrejtësi; por ishin ata që i bënë padrejtësi vetes. - Me shkatërrimin dhe ndëshkimin që hodhi mbi ta, Allahu i Lartësuar nuk i bëri asnjë padrejtësi atyre, por ata vetë i bënë padrejtësi vetvetes, duke refuzuar të

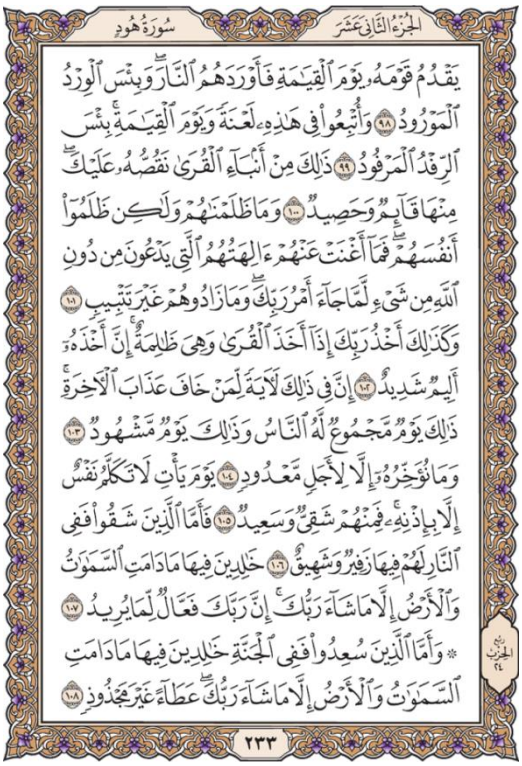
الجزء الثاني عشر سورة هود

يَقْدُمُ قَوْمَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فَأَوْرَدَهُمُ ٱلنَّارَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْوِرْدُ
ٱلْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾ وَأُتْبِعُوا۟ فِى هَٰذِهِۦ لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ بِئْسَ
ٱلرِّفْدُ ٱلْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّهُۥ عَلَيْكَ ۖ
مِنْهَا قَآئِمٌ وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓا۟
أَنفُسَهُمْ ۖ فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ
ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ لَّمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾
وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ وَهِىَ ظَٰلِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ
أَلِيمٌ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ ٱلْءَاخِرَةِ ۚ
ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ ٱلنَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾
وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ
إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ فَمِنْهُمْ شَقِىٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ فَفِى
ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ
وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾
* وَأَمَّا ٱلَّذِينَ سُعِدُوا۟ فَفِى ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ
ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۖ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾
الحزب ٢٤
٢٣٣

dërguarit e Tij, duke mohuar besimin e vërtetë dhe shpalljet që ata sollën.

- Kur erdhi urdhri i Zotit tënd, atyre nuk u erdhën aspak në ndihmë zotat e tyre, të cilëve u luteshin veç Allahut. - Atyre nuk u sollën asnjë dobi idhujt të cilët ata i adhuronin veç Allahut dhe të cilëve u luteshin dhe përgjëroheshin. Ata nuk i shpëtuan nga ndëshkimi dhe zemërimi i Allahut dhe nga asgjë tjetër.

- Ata nuk iu shtuan asgjë tjetër, përveç shkatërrimit. - Ata iu shtuan veç shkatërrim dhe dëshpërim. Ishin pikërisht adhurimet e kota dhe ata idhuj shkaku i ndëshkimit dhe shkatërrimit të tyre në dynja dhe ahiret.

Ajetet 102 - 105

102. I tillë është ndëshkimi i Zotit tënd, kur bie mbi popujt që bëjnë padrejtësi. Vërtet, ndëshkimi i Tij është i dhembshëm dhe i ashpër.

103. Pa dyshim, këtu ka shumë mësime për atë që i druhet Dënimit të Jetës Tjetër. Ajo është dita e tubimit të

njerëzve dhe dita që do ta dëshmojnë *(të gjithë)*.

104. Ne nuk po e vonojmë atë, përveçse deri në afatin e caktuar.

105. Kur të vijë ajo Ditë, askush nuk do të flasë pa lejen e Tij. Prej tyre do të ketë të dëshpëruar, por do të ketë edhe të lumtur.

Shpjegimi i ajeteve

- I tillë është ndëshkimi i Zotit tënd, kur bie mbi popujt që bëjnë padrejtësi. - Ashtu siç shkatërruam ata breza zullumqarësh, të cilët i mohuan profetët Tanë, po kështu do të bëjmë edhe me të ngjashmit e tyre, dhe dijeni se:

- Vërtet, ndëshkimi i Tij është i dhembshëm dhe i ashpër. - Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Musa el Eshariu - Allahu qoftë i kënaqur prej tij! - se Profeti ka thënë: 1497. "Me të vërtetë, Allahu e afatizon të padrejtin e keqbërësin, por kur e rrëmben atë me ndëshkimin e Tij, ai nuk ka për t'i shpëtuar." Pastaj Profeti i Allahut lexoi fjalën e Allahut: "I tillë është ndëshkimi i Zotit tënd, kur bie mbi popujt që bëjnë padrejtësi. Vërtet, ndëshkimi i Tij është i dhembshëm dhe i ashpër." Në vijim Allahu i Lartësuar thotë:

- Pa dyshim, këtu ka shumë mësime për atë që i druhet Dënimit të Jetës Tjetër. - Në shkatërrimin e mohuesve dhe në shpëtimin e besimtarëve ka shenja madhështore, të cilat janë mësime të mrekullueshme dhe me shumë përfitim. Ato tregojnë vërtetësinë e premtimeve dhe kërcënimeve të Allahut, si dhe vërtetësinë e shpërblimit dhe ndëshkimit të Allahut në dynja dhe në ahiret, siç thuhet në ajetin: "Ne, patjetër do t'i ndihmojmë të dërguarit Tanë dhe ata që besuan edhe në jetën e kësaj bote edhe në Ditën kur të paraqiten dëshmitë." [Gafir 51], ose: "Mohuesit u thoshin të dërguarve të tyre: "Ne do t'ju dëbojmë nga vendi ynë, ose ju do të ktheheni në fenë tonë." Atëherë, Zoti shpalli: "Ne do t'i shkatërrojmë keqbërësit dhe do t'ju vendosim të banoni në atë tokë pas tyre. Kjo është për ata që i frikësohen qëndrimit para Meje dhe i frikësohen dënimit Tim."." [Ibrahim 13, 14].

- Ajo është dita e tubimit të njerëzve - Kjo është dita kur do të tubohen të parët dhe të fundmit e gjithë popujve. Sikurse thotë i madhëruari: "Një Ditë Ne do t'i shkulim malet dhe do ta shohësh Tokën të sheshtë *(e të shkretë)* dhe Ne do t'i tubojmë të gjithë, pa lënë askënd pas. Ata do të sillen të gjithë para Zotit tënd të rreshtuar *(e do t'u thuhet)*: "Tashmë keni ardhur para Nesh ashtu, siç ju patëm krijuar herën e parë. Por ju *(o mohues)* mendonit se Ne nuk do të caktonim për ju një Ditë takimi *(për gjykim)*.". " [Kehf 47, 48].

- dhe dita që do ta dëshmojnë *(të gjithë)*. - Kjo është një ditë e madhe, kur do të paraqiten melekët e Zotit, profetët dhe të gjitha krijesat bashkë, xhindë, njerëz, kafshë, dhe Allahu i Lartësuar do të gjykojë me drejtësinë e Tij absolute. Askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi, as sa një thërrmijë. Madje, nëse njeriu ka bërë një mirësi, Allahu i Lartësuar ka për ta shumëfishuar atë, sikurse thotë: "S'ka dyshim se Allahu nuk bën padrejtësi as sa një grimcë. Nëse është vepër e mirë, Ai e shumëfishon atë dhe dhuron shpërblim të madh nga ana e Tij." [Nisa 40].

- Ne nuk po e vonojmë atë, përveçse deri në afatin e caktuar. - Kohën e Kijametit, Ne nuk kemi për ta vonuar asnjë çast. Kijameti nuk ndodh menjëherë kur njerëzit e kërkojnë, sepse Allahu i Lartësuar e ka përcaktuar numrin dhe kohëqëndrimin e tyre në këtë dynja, e cila kur të përmbushet dhe të përfundojë, atëherë do të ndodhë Kijameti. Kijameti s'ka për të ndodhur, derisa në këtë dynja të dalin të gjithë ata pasardhës të Ademit, që Allahu ka përcaktuar që të jetojnë. Vetëm pasi të përmbushet koha e tyre, do të ndodhë Kijameti.

- Kur të vijë ajo Ditë, askush nuk do të flasë pa lejen e Tij. - Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "Atë ditë, Xhibrili dhe melekët do të qëndrojnë të rreshtuar. Askush nuk mund të flasë, veç atij që e

lejon i Gjithëmëshirshmi dhe që thotë të vërtetën." [Nebe 38]. Dhe thotë gjithashtu: "... Të gjitha zërat do të ulen para të Gjithëmëshirshmit dhe nuk do të dëgjohet asgjë përveçse pëshpërimë." [Ta Ha 108]. Ndërsa në dy *Sahih*-ët, në hadithin e ashtuquajtur të *Shefaetit* (ndërmjetësimit) thuhet: 1498. "... dhe atë ditë nuk flet askush, përveç profetëve, dhe fjala e tyre është: "O Zot, na shpëto, na shpëto!"

- Prej tyre do të ketë të dëshpëruar, por do të ketë edhe të lumtur. - Prej njerëzve që do të tubohen në Ditën e Gjykimit, disa janë fatzinj e disa fatbardhë dhe të lumtur, siç thuhet në ajetin: "... Një grup do të jetë për në Xhenet dhe një grup për në Zjarr." [Shura 7].[146] Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon gjendjen e dy grupeve.

Ajetet 106 - 107

106. Të dëshpëruarit do të jenë në Zjarr, ku do të kenë ofshama e ngashërime.

107. Ata do të jenë aty të përjetshëm, sa të jenë qiejt dhe Toka, përveç çfarë do Zoti yt. Zoti yt vepron gjithçka që Ai dëshiron.

Shpjegimi i ajeteve

- Të dëshpëruarit do të jenë në Zjarr, ku do të kenë ofshama e ngashërime. - Nxjerrja e frymës nga ana e tyre do të bëhet me ofshamë, ndërsa thithja e frymës do të jetë me ngashërim, për shkak të dhimbjes së ndëshkimit. Zoti na ruajtë nga ndëshkimi i Tij! Pastaj thotë:

- Ata do të jenë aty të përjetshëm, sa të jenë qiejt dhe Toka... - Imam Ebu Xhafer Ibn Xheriri thotë: "Për arabët ka qenë e njohur se kur donin të përshkruanin diçka si të përhershme e të pafundme, thoshin: "Kjo është e përjetshme, si përjetësia e qiellit dhe e Tokës". Pra, ajo do të vazhdojë të jetë, për sa kohë ndryshon nata dhe dita. Në fakt, me këtë shprehje, ata nënkuptonin se do të jetë e përhershme e përjetshme, e pafundme. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar u drejtohet dhe u flet atyre pikërisht me këto formulime të njohura ndër ta. Kështu, Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë: "Ata do të jenë aty të përjetshëm, sa të jenë qiejt dhe Toka...".

- përveç çfarë do Zoti yt. - Ky ajet i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "... Allahu do të thotë: "Zjarri është vendi juaj i banimit. Ju do të jeni përjetësisht në të, përveç nëse dëshiron Allahu." Vërtet, Zoti yt është i Urtë e i Gjithëditur." [En'am 128]. - Mufesirët kanë dhënë mendime të ndryshme se çfarë është pasur për qëllim me këtë përjashtim të përmendur në këtë ajet. Ebu Xhafer Ibn Xheriri ka përzgjedhur mendimin që e ka përcjellë prej Halid Ibn Mi'danit dhe nga Dahaku, Katadja dhe Ibn Sinani. Ibn Ebu Hatimi e ka sjellë këtë mendim edhe nga Ibn Abasi. Sipas këtij mendimi, ky përjashtim ka të bëjë me gjynahqarët të cilët nuk e shkelin njëshmërinë e Zotit, pra, nuk bëjnë shirk. Këtë kategori gjynahqarësh, Allahu i Lartësuar ka për t'i nxjerrë prej Zjarrit përmes ndërmjetësuesve të ndryshëm, nga melekët, profetët dhe besimtarët e mirë. Madje, ndërmjetësimi do të shpëtojë e nxjerrë prej Zjarrit edhe ata njerëz që kanë bërë gjynahet e mëdha (përveç shirkut). Dhe në fund, pasi kanë përfunduar ndërmjetësimet, vjen mëshira e Allahut, më Mëshiruesit të mëshiruesve, i Cili do të nxjerrë prej Zjarrit edhe ata që nuk kanë bërë asnjë të mirë, por veçse kanë thënë në një moment: "*Lâ ilâhe il-l'Allâh*", sikurse dëshmojnë hadithe të sakta e të shumta nga Profeti i Allahut. Me këtë përmbajtje janë hadithet e sjella nga Enesi, Xhabiri, Ebu Seidi, Ebu Hurejra e sahabë të tjerë. Pas kësaj, në Zjarr mbeten vetëm ata që e meritojnë përjetësinë në Xhehenem dhe kurrë nuk kanë për të dalë prej tij. Ky është mendimi i shumë dijetarëve në të shkuarën dhe në të tashmen. Ndërsa El Siddiju ka thënë se ky ajet - ose përjashtimi që bën ky ajet - është *mensuh*, domethënë i anuluar me fjalën e Allahut të Lartësuar: "... Atyre që kundërshtojnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij u takon zjarri i Xhehenemit, ku do të jenë përgjithmonë, pa mbarim." [Xhin 23].

- Zoti yt vepron gjithçka që Ai dëshiron. - Allahu i Lartësuar na tregon se ndëshkimi i banorëve të Xhehenemit në zjarr do të jetë i

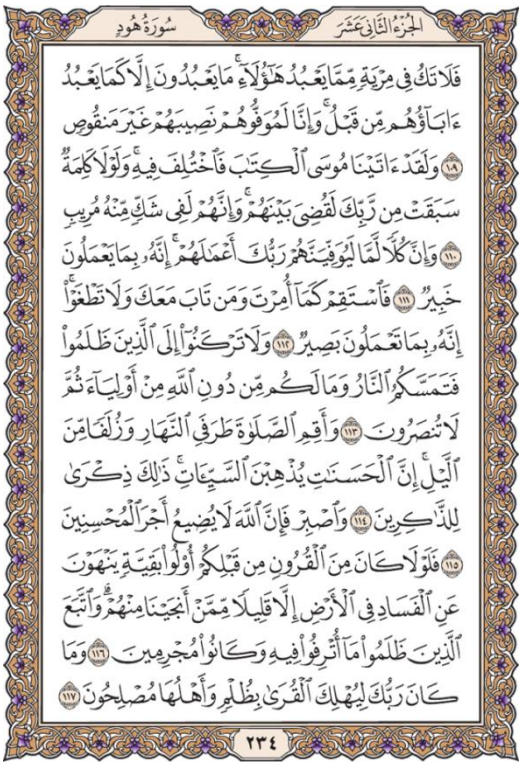
الجزء الثاني عشر سورة هود
فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰؤُلَاءِ ۚ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ
ءَابَآؤُهُم مِّن قَبْلُ ۚ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ
١٠٩ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ
١١٠ وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ بِمَا يَعْمَلُونَ
خَبِيرٌ ١١١ فَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۚ
إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ١١٢ وَلَا تَرْكَنُوٓا۟ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟
فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ثُمَّ
لَا تُنصَرُونَ ١١٣ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَىِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ
ٱلَّيْلِ ۚ إِنَّ ٱلْحَسَنَٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ
لِلذَّٰكِرِينَ ١١٤ وَٱصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ
١١٥ فَلَوْلَا كَانَ مِنَ ٱلْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُو۟لُوا۟ بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ
عَنِ ٱلْفَسَادِ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ ۗ وَٱتَّبَعَ
ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مَآ أُتْرِفُوا۟ فِيهِ وَكَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ١١٦ وَمَا
كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ١١٧
٢٣٤

përjetshëm dhe, gjithsesi, nën dëshirën dhe vullnetin e Tij. Allahu i Lartësuar i ndëshkon ata me drejtësinë dhe urtësinë e Tij. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë: "Zoti yt vepron gjithçka që dëshiron." Ose në ajetin tjetër: "Ai nuk pyetet çfarë bën, ndërsa ata do të pyeten." [Enbija 23].

Ajeti 108

108. Ndërsa të lumturit janë në Xhenet. Aty do të jenë të përjetshëm, sa të jenë qiejt dhe toka, përveç çfarë do Zoti yt. Ata do të kenë një shpërblim të pandërprerë.

Shpjegimi i ajetit

- Ndërsa të lumturit janë në Xhenet. Aty do të jenë të përjetshëm, sa të jenë qiejt dhe Toka, përveç çfarë do Zoti yt. - Të lumturit janë pasuesit e profetëve, të cilët do të jenë në Xhenet. Vendi i tyre në jetën e përjetshme do të jetë Xheneti. Ata do të qëndrojnë në të përjetësisht, pafundësisht: "...sa të jenë qiejt dhe Toka, përveç çfarë do Zoti yt." Vëreni me kujdes fjalën e Allahu të Lartësuar: "... përveç çfarë do Zoti yt." Ky përjashtim tregon se, edhe përjetësia në mirësitë e Xhenetit është nën dëshirën e Allahut të Lartësuar, dhe jo diçka e detyrueshme, që robërit e meritojnë dhe është detyrë që t'u jepet atyre. Vetëm Atij i takon mirësia, bujaria dhe lavdërimi për gjithçka dhe përjetësisht. Prandaj dhe banorëve të Xhenetit do t'u inspirohet bërja e *tesbih*-ut dhe *tahmid*-it për Zotin, ashtu siç kemi ne të natyrshme frymëmarrjen. Menjëherë pas këtij ajeti, Allahu i Lartësuar thotë:

- Ata do të kenë një shpërblim të pandërprerë. - Ata do të kenë një shpërblim që nuk ka fund. Ibn Abasi, Muxhahidi, Ebu Alije e të tjerë kanë shpjeguar: "Me qëllim që askush të mos mendojë gabimisht se mirësitë e tyre do të ndërpriten, Allahu i Lartësuar thotë: "Ata do të kenë shpërblim të pandërprerë." Kështu, Allahu i Lartësuar na jep të kuptojmë se shpërblimi i tyre do të jetë i përjetshëm, i pandërprerë dhe i pafundmë. Po kështu, Allahu i Lartësuar e ka qartësuar se edhe ndëshkimi i banorëve të Xhehenemit në zjarr do të jetë i përjetshëm dhe, gjithsesi, nën dëshirën dhe vullnetin e Tij. Allahu i Lartësuar i ndëshkon ata me drejtësinë dhe urtësinë e Tij. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë: "Zoti yt vepron gjithçka që dëshiron." Ose në ajetin tjetër: "Ai nuk pyetet çfarë bën, ndërsa ata do të pyeten." [Enbija 23].[147] Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar i qetëson zemrat e besimtarëve dhe pohon mesazhin përgëzues për robërit e Tij, duke thënë: "Ata do të kenë një shpërblim të pandërprerë." Në dy *Sahih*-ët është hadithi: 1499. "Ditën e Kijametit, Vdekja do të sillet në formën e një dashi me brirë dhe do të theret mes Xhenetit dhe Zjarrit. Pastaj do të thuhet: "O banorë të Xhenetit! Tashmë do të ketë përjetësi dhe nuk do të ketë më vdekje! O banorë të Zjarrit! Tashmë do të ketë përjetësi dhe nuk do të ketë më vdekje!"

Ajetet 109 - 111

109. Mos ki asnjë dyshim për atë që adhurojnë ata. Ata nuk adhurojnë asgjë tjetër përveçse çfarë adhuronin më parë

prindërit e tyre. Ne do t'ua japim pjesën e vet pa ua cenuar.

110. Ne i dhamë Musait Librin, rreth të cilit kanë pasur kundërshtime. Sikur të mos kishte qenë vendimi i Zotit tënd, i përcaktuar më herët, me siguri çështja do të kishte marrë fund. Por ata kanë dyshime rreth tij dhe janë në mëdyshje.

111. Nuk ka dyshim se, çdonjërit prej tyre, Zoti yt do t'ia japë të plotë shpërblimin për veprat e veta. Ai di gjithçka që bëjnë ata.

Shpjegimi i ajeteve

- Mos ki asnjë dyshim për atë që adhurojnë ata. - Mos ji aspak në mëdyshje në lidhje me adhurimin e idhujtarëve, sepse ai është diçka e kotë; është shprehje e një injorance të thellë dhe e një humbjeje shumë e largët nga e vërteta.

- Ata nuk adhurojnë asgjë tjetër përveçse çfarë adhuronin më parë prindërit e tyre. - Ata thjesht adhurojnë diçka që e adhuronin dhe prindërit e tyre më parë. I vetmi arsyetim që ata përdorin në lidhje me adhurimin që u dedikojnë idhujve është fakti që ata thjesht ndjekin etërit e tyre të hershëm, në paditurinë dhe humbjen e largët në të cilën qenë zhytur.

- Ne do t'ua japim pjesën e vet pa ua cenuar. - Allahu i Lartësuar ka për t'i ndëshkuar ata si askush tjetër, edhe nëse ata mund të kenë kryer ndonjë vepër të mirë. Për ndonjë bamirësi të tyre, Allahu i Lartësuar ua jep kompensimin në jetën e kësaj bote, përpara ahiretit.

- Ne i dhamë Musait Librin, rreth të cilit kanë pasur kundërshtime. - Allahu i Lartësuar i dha Librin (Teuratin) Musait, por njerëzit u kundërshtuan në lidhje me të. Disa e besuan, por pati edhe të tjerë që e mohuan dhe refuzuan të nënshtroheshin sipas tij. Prandaj, te shumë profetë që u dërguan përpara teje, - i drejtohet Allahu i Lartësuar Muhamedit ﷺ - , ti ke shembuj të mirë, ku mund të marrësh mësim. Kështu, mos u shqetëso dhe zemëro aspak për mohimin dhe refuzimin e tyre për të ndjekur rrugën tënde!

- Sikur të mos kishte qenë vendimi i Zotit tënd, i përcaktuar më herët, me siguri çështja do të kishte marrë fund. Por ata kanë dyshime rreth tij dhe janë në mëdyshje. - Ibn Xheriri shpjegon: "Sikur të mos ishte vendimi i Allahut të Urtë për shtyrjen e ndëshkimit të tyre deri në një afat të përcaktuar nga Ai, çështja e tyre do të kishte marrë fund." Ky është njëri kuptim i ajetit. Sikurse ka thënë: "Sikur të mos ishte vendimi dhe afati i caktuar më herët nga Zoti yt, edhe këta do t'i kapte i njëjti dënim *(si popujt e shkuar)*. Prandaj, ti bëhu i durueshëm ndaj asaj që thonë ata, dhe lavdëroje dhe falenderoje Zotin tënd, para se të lindë dielli dhe para se të perëndojë, edhe në orët e natës dhe në skajet e ditës, që të mund të gjesh kënaqësi." [Ta Ha 129, 130]. Megjithatë, një kuptim tjetër i tij mund të jetë që Allahu i Lartësuar nuk ndëshkon asnjë, pa i sjellë argumente dhe fakte të pakundërshtueshme, që nuk lënë hapësirë për asnjë justifikim, duke dërguar profetët me mrekulli të qarta. Sikurse ka thënë: "... Ne nuk kemi dënuar askënd para dërgimit të Profetëve." [Isra 15]. Në vijim, Allahu i Lartësuar na njofton se Ai do t'i tubojë të gjithë, të parët dhe të fundit njerëz që jetuan në këtë botë.

- Nuk ka dyshim se, çdonjërit prej tyre, Zoti yt do t'ia japë të plotë shpërblimin për veprat e veta. - Ai do t'i shpërblejë ata me drejtësi, sipas veprave të tyre. Nëse kanë bërë mirë, do të marrin shpërblim të mirë, e nëse kanë bërë keq, sërish shpërblimi do të jetë sipas punës së tyre. Allahu i Lartësuar dhe i Madhëruar thotë:

- Ai di gjithçka që bëjnë ata. - Allahu i Lartësuar është i gjithëditur rreth veprimeve të tyre, të gjitha pa përjashtim, qofshin ato të mira, qofshin të këqija, të dukshmet, që i bëjnë haptazi dhe ato që i bëjnë fshehurazi. Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "dhe secili prej tyre - të gjithë do të sillen para Nesh (për gjykim)." [Ja sin 32].

Ajetet 112 - 113

112. Prandaj qëndroni të patundur *(në rrugën e drejtë)*, **ashtu siç jeni urdhëruar -**

ti dhe ata që janë penduar *(e kanë besuar)* **së bashku me ty dhe mos i kaloni kufijtë! Ai sheh gjithçka që bëni ju.**

113. Dhe mos anoni kurrë nga ata që bëjnë padrejtësi e kështu t'ju përcëllojë Zjarri! Atëherë, ju nuk do të keni asnjë mbrojtës përveç Allahut dhe askush nuk do t'ju ndihmojë.

Shpjegimi i ajeteve

- Prandaj qëndroni të patundur *(në rrugën e drejtë)*, **ashtu siç jeni urdhëruar - ti dhe ata që janë penduar** *(e kanë besuar)* **së bashku me ty dhe mos i kaloni kufijtë! Ai sheh gjithçka që bëni ju. -** Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin dhe robërit e Tij besimtarë, që të jenë të qëndrueshëm, të vazhdueshëm dhe sistematikë në rrugën e tyre.[148] *El istikame* (përqendrimi në rrugën e drejtë) - siç urdhëron Zoti - është nga ndihmat më të mëdha dhe të rëndësishme për arritjen e triumfit mbi armiqtë. Ajo është forca për të qenë i qëndrueshëm në përballjen me armiqtë dhe kundërshtarët. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar urdhëron për të kundërshtuar e për të mos ndjekur rrugën e të padrejtëve dhe na ndalon nga çdo lloj padrejtësie dhe tejkalim kufiri. *Et-tugian* quhet tejkalimi i kufijve të vendosur nga Allahu i Lartësuar dhe zhytja në padrejtësi dhe ligësi. Padrejtësia është shumë e dëmshme dhe shkatërruese, edhe nëse i bëhet një idhujtari ose mohuesi. Padrejtësia është e ndaluar me të gjitha llojet e saj dhe kundër kujtdo qoftë ajo. Allahu i Lartësuar na mëson se Ai i shikon të gjitha veprimet e krijesave dhe Atij nuk i fshihet asgjë.

- Dhe mos anoni kurrë nga ata që bëjnë padrejtësi e kështu t'ju përcëllojë Zjarri! - Kurrë mos u kënaqni dhe mos u pajtoni me veprat e tyre, madje as mos anoni drejt tyre. Kurrë mos kërkoni ndihmën dhe mbështetjen e tyre, sepse në këtë mënyrë ju tregoni se pajtoheni deri diku me ta. Nëse e bëni diçka të tillë:

- Atëherë, ju nuk do të keni asnjë mbrojtës përveç Allahut dhe askush nuk do t'ju ndihmojë. - Ju nuk do të keni asnjë që do t'ju shpëtojë prej Tij, nuk do keni ndihmëtar, që t'ju dhurojë fitoren dhe shpëtimin prej armiqve tuaj.

Ajetet 114 - 115

114. Dhe fale namazin në dy skajet e ditës, edhe në orët e afërta të natës! Sigurisht që veprat e mira i shlyejnë ato të këqijat. Ky është kujtim për ata që kujtojnë *(Zotin e tyre)*.

115. Bëj durim, se, me të vërtetë, Allahu nuk ua humb shpërblimin vepërmirëve!

Shpjegimi i ajeteve

- Dhe fale namazin në dy skajet e ditës, edhe në orët e afërta të natës! - Në lidhje me këtë ajet, Ali Ibn Ebu Talha sjell shpjegimin e Ibn Abasit se këtu bëhet fjalë për namazet e sabahut dhe të ikindisë. Po kështu kanë thënë Hasani (sipas një transmetimi nga Katadja), Dahaku dhe të tjerë. Ka mundësi që ky ajet të ketë zbritur përpara ligjërimit dhe të caktimit me detyrim të 5 namazeve, natën e Israsë. Fillimisht, muslimanët e kishin detyrë që të falin vetëm dy namaze: një përpara lindjes së diellit dhe një tjetër përpara perëndimit të tij. Megjithatë, për Profetin dhe të gjithë umetin ishte detyrë që të falnin namaz nate. Më pas, detyrimi i namazit të natës u hoq për umetin, por mbeti për Profetin, sipas një mendimi në lidhje me këtë çështje.

- Sigurisht që veprat e mira i shlyejnë ato të këqijat. Ky është kujtim për ata që kujtojnë *(Zotin e tyre)*. **-** Veprimi i punëve të mira i fshin gjynahet e shkuara, siç thuhet edhe në hadithin që sjellin Buhariu dhe Muslimi, se: 1500. "Njëherë, udhëheqësi i besimtarëve Uthman Ibn Afani mori abdes përpara besimtarëve, si abdesi i Profetit ﷺ, pastaj tha: "Kështu e kam parë Profetin e Allahut që të marrë abdes." Pastaj tha: "Kush merr abdes si unë tani, pastaj fal dy rekatë namaz, në të cilin nuk shpërqendrohet, Allahu ka për t'ia falur atij të gjitha gjynahet e shkuara." Muslimi sjell në *Sahih*-un e tij hadithin nga Ebu Hurejra se Profeti ﷺ thoshte gjithmonë: 1501. "Pesë namaze, nga xhumaja deri në xhumanë tjetër, nga ramazani në ramazan, të gjitha këto janë falje gjynahesh që kryhen mes

tyre, nëse robi iu largohet gjynaheve të mëdha." Ndërsa Ebu Xhafer Ibn Xherir transmeton nga Ebu Malik el Eshariu, se Profeti i Allahut ka tënë: 1502. "Namazet janë bërë fshirëse të gjynaheve që bëhen mes tyre. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Sigurisht që veprat e mira i shlyejnë ato të këqijat. Ky është kujtim për ata që kujtojnë *(Zotin e tyre)*." Imam Muslimi, Tirmidhiu, Nesaiu dhe Ibn Xheriri sjellin rrëfimin e Ibn Mesudit, se: 1503. Njëherë, erdhi një burrë tek Profeti i Allahut dhe tha: "O i Dërguari i Allahut! Unë gjeta një grua në një kopsht dhe bëra me të gjithçka, përveç marrdhënieve (seksuale). E putha dhe e pushtova, por jo më shumë. Bëj me mua çfarë të duash dhe jep çfarëdolloj gjykimi që e shikon të drejtë!" Por Profeti ﷺ nuk tha asgjë, kështu që burri u largua. Umeri tha: "Allahu do t'ia mbulonte gjynahun, nëse ai do t'ia mbulonte vetes." Profeti e ndoqi atë me shikim, pastaj tha: "Kthejeni atë tek unë!" Dhe kështu e kthyen sërish. Atëherë, Profeti i lexoi atij fjalën e Allahut: "Sigurisht që veprat e mira i shlyejnë ato të këqijat. Ky është kujtim për ata që kujtojnë *(Zotin e tyre)*." Muadhi (në një transmetim thuhet se ishte Umeri) tha: "O i Dërguari i Allahut! Ky përgëzim është vetëm për atë, apo për të gjithë njerëzit?" Profeti tha: "Është përgëzim për të gjithë njerëzit." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1504. "Allahu i Madhëruar jua ka ndarë cilësitë e karakterit, ashtu siç ka ndarë rrizkun tuaj. Allahu ia jep të mirat e kësaj bote atij që Ai e do dhe atij që Ai nuk e do, por fenë dhe besimin e pastër ia jep veçse atij që Ai e do. Atij që Allahu i ka dhënë fenë dhe besimin (e pastër), në fakt, atë e do shumë. Betohem për Atë, që ka në dorë shpirtin tim! Nuk ka për të shpëtuar kush, derisa të ruajë dhe të jetë i kujdesshëm me zemrën dhe me gjuhën e tij dhe nuk ka për të qenë i sinqertë kush, derisa komshiu i tij të jetë i sigurt prej pabesive dhe ligësive të tij." Ne e pyetëm: "Cilat janë këto pabesi, o i Dërguari i Allahut?" Ai tha: "Janë hilet dhe padrejtësitë e tij." Pastaj shtoi: "Asnjë robi që fiton pasuri haram nuk i jepet bekim në atë pasuri dhe as nuk i pranohet, edhe nëse jep sadaka nga kjo pasuri, sepse ligësitë dhe gjynahet nuk mund të fshihen e pastrohen me ligësi dhe gjynahe. E keqja dhe gjynahet fshihen veçse nëpërmjet punëve të mira. Ligësia dhe e pista kurrsesi nuk mund të fshihen nëpërmjet të keqes." Imam Ahmedi transmeton nga Muadhi se Profeti ﷺ i tha atij 1505. "... O Muadh, kur bën një të keqe, pasoje me një të mirë, sepse e mira e fshin të keqen, dhe sillu me njerëzit me moralin më të mirë."

- Bëj durim, se, me të vërtetë, Allahu nuk ua humb shpërblimin vepërmirëve!

Ajetet 116 - 117

116. Përse të mos kishte nga brezat para jush, të mençur e të nderuar që ta ndalonin shkatërrimin në Tokë, përveç një pakice, të cilët i shpëtuam *(nga e keqja)***?! Ata u dhanë pas kënaqësive si të shfrenuar, ngulmuan në gjynahe dhe ishin keqbërës.**

117. Zoti yt kurrë nuk do t'i shkatërronte ato vende, nëse banorët e tyre do të ishin vepërmirë *(e këshillues)*.

Shpjegimi i ajeteve

- Përse të mos kishte nga brezat para jush, të mençur e të nderuar që ta ndalonin shkatërrimin në Tokë, përveç një pakice, të cilët i shpëtuam *(nga e keqja)*?!" - Edhe në të shkuarën kanë ekzistuar të tillë njerëz, por ata kanë qenë të pakët. Dhe janë pikërisht këta njerëz të mirë, të cilët Allahu i Lartësuar i shpëtoi, në kohën kur zbriti zemërimi i Tij dhe kapi në befasi të këqijtë. Allahu i Lartësuar e ka urdhëruar shumë këtë umet në lidhje me këtë çështje, si për shembull: "Le të dalë nga ju një grup që fton në të mirën, që urdhëron për vepra të mira dhe që ndalon nga e keqja! ..." [Al Imran 104]. Ndërsa në fund të këtij ajeti thotë: "Këta janë të shpëtuarit." Në një hadith thuhet: 1506. "Nëse njerëzit shohin ndonjë të keqe dhe nuk e ndryshojnë atë, atëherë prisni që Allahu t'i përfshijë të gjithë ata me

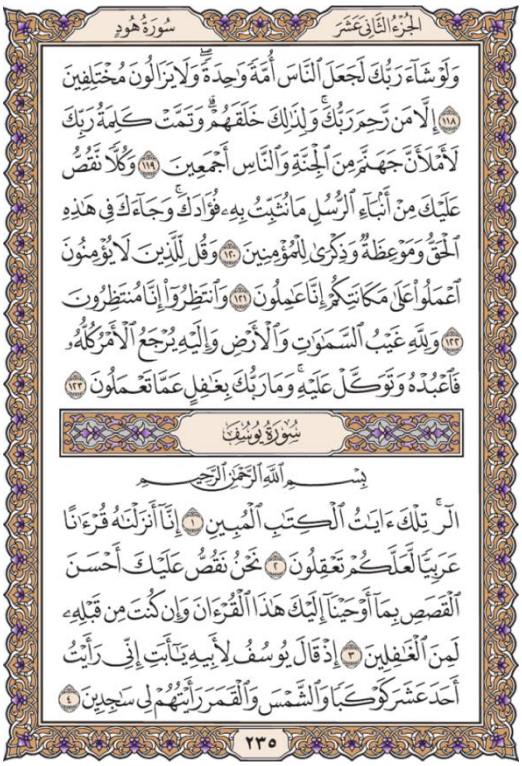
الجزء الثاني عشر سورة هود

وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾ وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَ وَجَآءَكَ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ وَقُل لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَٰمِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ ٱلْأَمْرُ كُلُّهُۥ فَٱعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

سورة يوسف

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓر تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿١﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ ٱلْقَصَصِ بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِۦ لَمِنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ﴿٣﴾ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَٰٓأَبَتِ إِنِّى رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِى سَٰجِدِينَ ﴿٤﴾

٢٣٥

ndëshkim." Në këtë ajet, duke treguar se të shpëtuarit janë veçse ata që ndalojnë nga të këqijat, Allahu i Lartësuar thotë: "Përse të mos kishte nga brezat para jush, të mençur e të nderuar që ta ndalonin shkatërrimin në Tokë, përveç një pakice, të cilët i shpëtuam *(nga e keqja)*?!"

- Ata u dhanë pas kënaqësive si të shfrenuar, ngulmuan në gjynahe dhe ishin keqbërës. - Ata vazhduan në poshtërsitë dhe gjynahet e tyre dhe askush nuk i këshilloi ata, derisa i befasoi ndëshkimi i tmerrshëm i Allahut të Madhëruar. Vëreni me kujdes se si Allahu i Lartësuar thotë: "... ishin keqbërës."

- Zoti yt kurrë nuk do t'i shkatërronte ato vende, nëse banorët e tyre do të ishin vepërmirë *(e këshillues)*. - Ndëshkimi i Allahut nuk ka rënë kurrë në ndonjë vendbanim, me banorë të mirë, përmirësues e këshillues për të mirën. Përkundrazi, ndëshkimi ka zbritur vetëm atëherë kur banorët e atij vendi kanë qenë të padrejtë, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ne nuk u bëmë atyre asnjë padrejtësi; por ishin ata që i bënë padrejtësi vetes." [Hud 101]. Ose: "Kush bën mirë, bën mirë për veten e vet e kush bën keq, ai vepron kundër vetes së vet. Zoti yt nuk u bën padrejtësi robve." [Fusilet 46].

Ajetet 118 - 119

118. Sikur të dëshironte Zoti yt, do ta bënte njerëzinë të një feje, por ata do të jenë vazhdimisht duke kundërshtuar,

119. përveç atyre të cilët i ka mëshiruar Zoti yt. Për këtë edhe i krijoi ata. Vendimi i Zotit tënd do të përmbushet: "Unë do ta mbush Xhehenemin me xhindë dhe njerëz bashkë."

Shpjegimi i ajeteve

- Sikur të dëshironte Zoti yt, do ta bënte njerëzinë të një feje, ... - Allahu i Lartësuar na bën të ditur se Ai është i plotpushtetshëm që t'i bëjë të gjithë njerëzit të një besimi ose të një feje, siç thotë në një ajet tjetër: "Sikur të kishte dashur Zoti yt, ata që janë në Tokë do të besonin që të gjithë. Vallë, ti do t'i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë? Asnjë njeri nuk mund të besojë, përveçse me lejen e Allahut. Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* do të godasë ata që nuk mendojnë." [Junus 99, 100].

- por ata do të jenë vazhdimisht duke kundërshtuar, - Domethënë, kundërshtimet dhe përçarja e njerëzve, në lidhje me fetë, besimet, qëndrimet, adhurimet, botëkuptimet, zakonet dhe doket e tyre, do të jenë përherë të pranishme në botë. Ikrima shpjegon: "Domethënë, njerëzit do të vazhdojnë të jenë në kundërshtim me udhëzimin dhe rrugën e drejtë."

- Përveç atyre të cilët i ka mëshiruar Zoti yt. - Përveç atyre që mëshiron Allahu, dhe këta janë pikërisht pasuesit e profetëve, të cilët iu përmbahen me përpikëmëri urdhëresave të Tij. Ata janë të përqendruar në zbatimin e fesë dhe besimit, që Allahu ka ligjëruar përmes profetëve. Pikërisht këta janë grupi i shpëtuar, të cilët janë të mëshiruar nga Zoti dhe nuk janë të përçarë. Katadja shpjegon: "Ata që i ka mëshiruar Allahu janë *ehlul xhema'a*, - ose grupi i bashkuar, - edhe nëse jetojnë në vende të

ndryshme dhe larg nga njëri-tjetri. Ndërsa ata që nuk i binden Allahut dhe janë jashtë rrugës së Tij janë të përçarët, të cilët janë në kundërshti dhe larg njëri-tjetrit, edhe sikur të jetojnë në të njëjtin vend afër njëri-tjetrit."

- Për këtë edhe i krijoi ata. - Ibn Uehbi sjell rrëfimin nga Tausi se, njëherë, dy burra polemizuan përpara tij, duke e tepruar me kundërshtitë e tyre. Për këtë arsye, Tausi u tha: "E tepruat me këtë polemikë!" Njëri prej tyre tha: "Për këtë na ka krijuar Allahu" (Pra, që të kundërshtohemi me njëri-tjetrin.) Por Tausi ia ktheu: "Gënjeshtër kjo që the!" Atëherë, ai burri tha: "A nuk ka thënë Allahu i Lartësuar: "... por ata do të jenë vazhdimisht duke kundërshtuar, përveç atyre të cilët i ka mëshiruar Zoti yt. Për këtë edhe i krijoi ata." Tausi i dha këtë përgjigje: "Nuk i krijoi ata që të kundërshtojnë dhe të përçahen, por i krijoi që të jenë të bashkuar dhe për t'i mëshiruar. Hakim Ibn Ebani citon Ikriman, që Ibn Abasi ka shpjeguar: "Domethënë, i krijoi për t'i mëshiruar dhe jo që t'i ndëshkojë." Po kështu e kanë shpjeguar edhe Muxhahidi, Dahaku dhe Katadja. Kuptimi i këtij ajeti ka lidhje të ngushtë edhe me fjalën tjetër të Allahut të Lartësuar: "Unë nuk i krijova xhindët dhe njerëzit për gjë tjetër, por veç që të më adhurojnë." [Dharijat 56]. Hasen el Basriu - sipas një transmetimi që vjen prej tij, - në lidhje me këtë ajet kuranor ka thënë: "Njerëzit janë përçarë dhe ndjekin shumë besime dhe fe, përveç atyre që i ka mëshiruar Zoti yt. Këta të fundit nuk janë në kundërshtim me njëri-tjetrin dhe të përçarë." Dikush i tha: "Po a nuk i krijoi Allahu pikërisht për këtë, pra, për të qenë të përçarë dhe në kundërshti me njëri tjetrin?!" Haseni iu përgjigj: "Allahu i krijoi këta (të bashkuarit) për Xhenetin e Tij, kurse ata të tjerët (të përçarët) për Zjarrin e Tij." Po kështu e kanë shpjeguar edhe Atau dhe El Ea'meshi. Ibn Uehbi rrëfen: "Pyeta njëherë Malikun për të (kuptimin e këtij ajeti), dhe ai tha: "Një grup (të bashkuarit) është për në Xhenet, kurse të tjerët për në Zjarr."

- Vendimi i Zotit tënd do të përmbushet: "Unë do ta mbush Xhehenemin me xhindë dhe njerëz bashkë." - Allahu i Lartësuar na njofton se Ai e di mirë, me diturinë e Tij absolute, se prej krijesave të Tij do të ketë të tillë që meritojnë Xhenetin dhe të tjerë që meritojnë Zjarrin. Pa dyshim që Ai ka për ta mbushur Xhehenemin me xhindë dhe njerëz, të cilët nuk i binden dhe nuk ndjekin rrugën e Xhenetit. Allahut të Lartësuar i takon argumenti i pakundërshtueshëm dhe Ai është absolutisht i Urtë, i Drejtë dhe i Gjithëditur në atë që ka përcaktuar, në atë që ka krijuar dhe ka vendosur të jetë. Në një hadith, që sillet në dy *Sahih*-ët, thuhet: 1507. Allahu i Lartësuar i tha Xhenetit: "Ti je mëshira Ime dhe, nëpërmjet teje, Unë mëshiroj kë dua!" Ndërsa Zjarrit i tha: "Ti je ndëshkimi Im dhe, nëpërmjet teje, Unë ndëshkoj kë dua! Për secilin nga ju ka banorë, që do t'ju mbushin."

Ajetet 120 - 123

120. Gjithçka që po të rrëfejmë, në lidhje me historitë e profetëve, bëhet që të forcojmë zemrën tënde. Në këtë Shpallje të ka ardhur e vërteta, këshilla dhe përkujtimi për ata që besojnë.

121. Thuaju atyre që nuk besojnë: "Bëni çfarë të mundeni në tuajën, se edhe ne do të bëjmë tonën."

122. Ju prisni, se edhe ne jemi duke pritur!

123. Vetëm Allahut i takon dija për fshehtësitë e qiejve dhe të Tokës dhe vetëm tek Ai kthehet çdo çështje. Atëherë vetëm Atë adhuroje dhe vetëm tek Ai kërko mbështetje! Zoti yt nuk është i shkujdesur ndaj veprave tuaja.

Shpjegimi i ajeteve

- Gjithçka që po të rrëfejmë, në lidhje me historitë e profetëve, bëhet që të forcojmë zemrën tënde. - Të gjitha këto që po të rrëfejmë janë lajme me vërtetësi të padiskutueshme dhe flasin rreth të dërguarve të Zotit dhe popujve të tyre. Në to tregohen qartë argumentet e pakundërshtueshme që profetët u kanë sjellë

popujve të tyre, por edhe refuzimi i ashpër i popujve kundër profetëve që u dërguan ndër ta. Ato tregojnë për durimin e madh, maturinë dhe qëndresën e pashembullt të profetëve përballë mohimit, mundimeve dhe keqtrajtimit që popujt u bënin. Në to tregohet ndihma dhe mbështetja e fortë e Allahut të Lartësuar për palën e Tij, besimtarët e sinqertë, por edhe ndëshkimi dhe shkatërrimi i kurtheve dhe intrigave të armiqve të profetëve. Të gjitha këto histori, Allahu i Lartësuar i tregon me vërtetësi. Allahu i Madhëruar i thotë Profetit se këto ngjarje i solli për të forcuar zemrën e tij dhe që ai të ketë si shembuj profetët e shkuar.

- Në këtë Shpallje të ka ardhur e vërteta, këshilla dhe përkujtimi për ata që besojnë. - Kjo sure, ku përmenden historitë e profetëve, përmban këshilla dhe qortime të vyera, paralajmërime dhe kërcënime të frikshme për mohuesit, si dhe përkujtime e këshilla të dobishme për besimtarët. Në vijim, Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin që t'u thotë mohuesve:

- Thuaju atyre që nuk besojnë: "Bëni çfarë të mundeni në tuajën, se edhe ne do të bëjmë tonën." - Punoni në rrugën tuaj, sepse edhe ne do të punojmë dhe jetojmë në rrugën tonë, sipas fesë dhe besimit që kemi.

- Ju prisni, se edhe ne jemi duke pritur! - Ju prisni, se edhe ne po presim se kujt do t'i takojë fitorja dhe përfundimi i mirë. Pa dyshim, Allahu i Lartësuar e përmbushi premtimin dhënë Profetit të Tij, duke i dhuruar fitoren, duke e mbështetur atë, duke bërë që fjala e Tij të jetë e lartësuara dhe e respektuara, ndërsa fjala e mohuesve të jetë e poshtëruar dhe e përçmuar.

- Vetëm Allahut i takon dija për fshehtësitë e qiejve dhe të Tokës dhe vetëm tek Ai kthehet çdo çështje. - Allahu i Lartësuar është i gjithëdituri i të fshehtave në qiej dhe në Tokë. Tek Ai është kthimi i të gjitha krijesave dhe çdokush do të shpërblehet për punën e vet Ditën e Gjykimit. Vetëm në dorën e Allahut është krijimi dhe vendimi për çdo çështje.

- Atëherë vetëm Atë adhuroje dhe vetëm tek Ai kërko mbështetje! - Kështu, Allahu i Lartësuar urdhëroi që ne ta adhurojmë Atë dhe t'i mbështetemi Atij tërësisht, sepse Allahu është mëse i mjaftueshëm për këdo që i mbështetet Atij dhe që kthehet i penduar e i nënshtruar për ta adhuruar Atë si një të vetëm.

- Zoti yt nuk është i shkujdesur ndaj veprave tuaja. - Allahut nuk i fshihen aspak veprat dhe sjellja e atyre që të mohojnë ty, o Muhamed! Përkundrazi, Ai është i gjithëditur në hollësi për të gjitha gjendjet e tyre. Ai është i gjithëditur për fjalët e tyre dhe ka për t'i ndëshkuar ata për mohimin e besimit të vërtetë, si në dynja, ashtu edhe në ahiret. Ai ka për të të ndihmuar dhe dhuruar fitoren mbi armiqtë e kundërshtarët e rrugës tënde. Ai do të ndihmojë, gjithashtu, edhe palën tënde, domethënë ata që të pasojnë ty. Ky premtim është edhe për ata. Allahu i lavdëruar do t'i ndihmojë dhe do t'i bëjë të triumfojnë në dynja dhe në ahiret.

Ky është fundi i sures Hud. Vetëm Allahut i takon lavdërimi për mirësitë e Tij, fillim dhe mbarim! Shkurtimi përfundoi në 9/ 1/ 1389 Hixhri.

Surja Jusuf *(mekase)* 111 ajete

Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 3

1. *Elif, Lam, Ra*. Këto janë ajete të Librit të Qartë.

2. Ne e zbritëm Kur'anin në arabisht, që ju të mund të mësoni urtësinë.

3. Ne po të përcjellim ty më të bukurën e historive në këtë Kur'an që të kemi shpallur. Përpara kësaj ti ishe ndër ata që nuk dinin.

Shpjegimi i ajeteve

Për sa i përket germave në fillim të sures, u fol gjerësisht në hyrje të sures Bekare. Allahu i Lartësuar thotë:

- *Elif, Lam, Ra*. Këto janë ajete të Librit të Qartë. - Këto janë ajetet e Kur'anit, që është libër i qartë dhe lehtësisht i kuptueshëm. Ai i shtjellon plotësisht

çështjet e paqarta, të padukshme dhe të pakuptueshme. Ai i shpjegon ato në mënyrën më të plotë dhe të kuptueshme.

- Ne e zbritëm Kur'anin në arabisht, që ju të mund të mësoni urtësinë. - Kjo për shkak se gjuha arabe është gjuha më e pastër, më e gjerë, që garanton shpjegimin më të mirë të çështjeve. Nëpërmjet saj përcillen kumtet e synuara në mënyrën më të plotë dhe korrekte. Arabishtja është gjuha nëpërmjet të cilës njeriu mund të shprehë më së miri atë që gjendet brenda shpirtit të tij. Për këtë arsye, për librin më të vyer dhe më të rëndësishëm, Allahu i Lartësuar zgjodhi gjuhën më të rëndësishme dhe më të çmuar. Dhe këtë libër ia zbriti më të dalluarit dhe të zgjedhurit Profet, duke dërguar tek ai më të nderuarin e melekëve. E gjitha kjo ndodhi në tokën më të zgjedhur dhe fillimi i zbritjes së këtij libri ndodhi në muajin më të zgjedhur dhe madhështor, që është muaji i Ramazanit. Kështu, Kur'ani është i përkryer në të gjitha aspektet, prandaj dhe Allahu i Lartësuar thotë:

- Ne po të përcjellim ty më të bukurën e historive në këtë Kur'an që të kemi shpallur. - Rreth shkakut të zbritjes së këtij ajeti, imam Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili rrëfen: 1508. "Një herë, njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut, sikur të na tregoje ndonjë histori?" Atëherë zbriti ajeti: "Ne po të përcjellim ty më të bukurën e historive ..." Domethënë, duke të shpallur këtë Kur'an, Ne po të tregojmë ty më të mirën e historive. Ndër ato hadithe dhe rrëfenja që janë të përshtatshme të përmenden në këtë kontekst, - ku lëvdohet Kur'ani dhe pohohet se ai është i mjaftueshëm përpara çdo libri dhe shpalljeje tjetër që ka sjellë Allahu i Lartësuar, - është një transmetim që e ka sjellë Imam Ahmedi nga Xhabir Ibn Abdilahi, që thotë se: 1509. "Umer Ibn Hatabi shkoi një herë tek Profeti me një libër, që e kishte marë nga disa ithtarë të Librit dhe ia lexoi atë Profetit. Profeti ﷺ u zemërua dhe tha: "A po kërkon çoroditjen në to, o Ibn Hatab?! Betohem në Atë që ka në dorë shpirtin tim, se unë jua solla atë (shpalljen e Zotit) të bardhë e të pastër (nga çdo devijim). Mos i pyesni ithtarët e Librit për gjë! Nëse i pyesni ata dhe ju përgjigjen, ose do të kundërshtoni diçka që ka mbetur e vërtetë nga librat e tyre, ose do të pohoni dhe miratoni diçka që është e kotë dhe e devijuar. Unë betohem në Allahun se, nëse Musai do të ishte gjallë në mesin tuaj, atij do t'i bëhej e detyrueshme të më pasonte mua dhe nuk do t'i lejohej që të devijonte nga rruga ime!" Gjithashtu, imam Ahmedi përcjell rrëfimin nga Abdullah Ibn Thabiti: 1510. "Umer Ibn Hatabi shkoi një herë tek Profeti dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, unë urdhërova një vëlla timin, një hebre prej Kurejdhave, që të më shkruante disa tekste të mbledhura nga Teurati. A të t'i tregoj ty?" Transmetuesi rrëfen: "Fytyra e Profetit a.s ndryshoi ..." Abdullah Ibn Thabiti vazhdon: "Unë i thashë Umerit: "A nuk e shikon se si ndryshoi fytyra e Profetit?" Atëherë, Umeri tha: "Jam i kënaqur me Allahun si Zotin tim dhe me Islamin si fenë time dhe me Muhamedin si Profetin tim!" Kështu, Profeti ﷺ u qetësua dhe tha: "Betohem në Atë në dorën e të Cilit është shpirti im! Nëse tani mes jush do të ishte Musai (a.s.) dhe ju ta pasonit atë dhe të më linit mua, do të devijonit dhe do të humbnit rrugën! Ju jeni pjesa ime e umeteve, ndërsa unë jam pjesa juaj e profetëve!"

- Përpara kësaj ti ishe ndër ata që nuk dinin.

Ajeti 4

4. Kujto kur Jusufi, i tha të atit *(Jakubit)***: "O babai im! Unë pashë** *(në ëndërr)* **njëmbëdhjetë yje, Diellin dhe Hënën. Unë i pashë duke më bërë mua sexhde!"**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij dhe i thotë:

- Kujto kur Jusufi, i tha të atit *(Jakubit)***: "O babai im! Unë pashë** *(në ëndërr)* **njëmbëdhjetë yje, Diellin dhe Hënën. Unë i pashë duke më bërë mua sexhde!"** - Tregoji popullit tënd, o Muhamed, për fjalët që Jusufi i tha të atit, pra, Jakubit, birit të

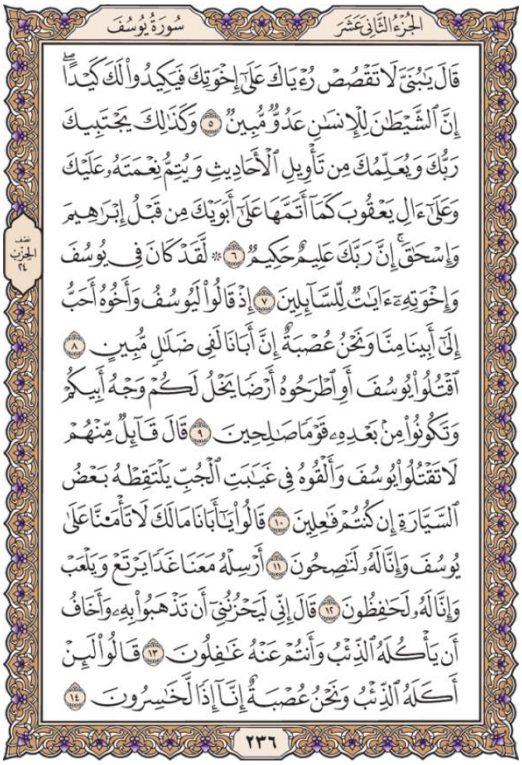
الجزء الثاني عشر
سورة يوسف
قال يبني لا تقصص رءياك على إخوتك فيكيدوا لك كيدا ۖ
إن الشيطان للإنسان عدو مبين ۝٥ وكذلك يجتبيك
ربك ويعلمك من تأويل الأحاديث ويتم نعمته عليك
وعلى ءال يعقوب كما أتمها على أبويك من قبل إبرهيم
وإسحق ۚ إن ربك عليم حكيم ۝٦ * لقد كان في يوسف
وإخوته ءايت للسائلين ۝٧ إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب
إلى أبينا منا ونحن عصبة ۚ إن أبانا لفي ضلل مبين ۝٨
اقتلوا يوسف أو اطرحوه أرضا يخل لكم وجه أبيكم
وتكونوا من بعده قوما صلحين ۝٩ قال قائل منهم
لا تقتلوا يوسف وألقوه في غيبت الجب يلتقطه بعض
السيارة إن كنتم فعلين ۝١٠ قالوا يأبانا مالك لا تأمنا على
يوسف وإنا له لنصحون ۝١١ أرسله معنا غدا يرتع ويلعب
وإنا له لحفظون ۝١٢ قال إني ليحزنني أن تذهبوا به وأخاف
أن يأكله الذئب وأنتم عنه غفلون ۝١٣ قالوا لئن
أكله الذئب ونحن عصبة إنا إذا لخسرون ۝١٤
٢٣٦

Is'hakut, i cili ishte djali i Ibrahimit - Paqja e Zotit qoftë mbi ta! Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Umeri se Profeti i Allahut e ka quajtur Jusufin: 1511. "Fisniku, i biri i fisnikut, i biri i fisnikut, i biri i fisnikut. Jusufi ishte i biri i Jakubit, që ishte biri i Is'hakut, e ky biri i Ibrahimit." Këtë hadith e ka përnxjerë vetëm Buhariu. Ibn Abasi ka thënë se ëndrrat e profetëve konsiderohen si shpallje nga Allahu i Lartësuar. Mufesirët, duke shpjeguar ëndrrën që pa Jusufi, kanë thënë se 11 yjet që ai pa simbolizonin vëllezërit e tij, që ishin njëmbëdhjetë. Dielli dhe Hëna simbolizonin përkatësisht nënën dhe babain e tij. Kjo është përcjellë nga Ibn Abasi dhe të tjerë. Përmbushja e kësaj ëndrre u bë 40 vite më pas, pikërisht në kohën kur Jusufi i ftoi dy prindërit që të qëndronin pranë fronit të tij, ndërkohë që vëllezërit i qëndruan përpara. Në fund të sures, Allahu i Lartësuar tregon: "Ai i uli të dy prindërit lart në fron, kurse ata u përulën para tij. Ai tha: "O baba! Kjo është përmbushja e ëndrrës sime të dikurshme, të cilën Zoti im tashmë e bëri realitet ..."

Ajeti 5

5. Ai *(babai)* **tha: "O biri im** *(i dashur)*! **Mos ua trego ëndrrën vëllezërve të tu, se ndoshta të bëjnë ndonjë dredhi. Shejtani është, vërtet armik i betuar për njeriun.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na njofton rreth fjalës që Jakubi i tha birit të tij Jusuf, kur ai i tregoi ëndrrën që kishte parë. Kjo ëndërr, në fakt, tregonte se të gjithë vëllezërit e tij do t'i nënshtroheshin atij, duke e respektuar shumë. Aq i madh do të ishte nderimi i tyre për të, saqë do të binin në sexhde. Për këtë arsye, Jakubi (a.s.) pati frikë për birin e vet Jusufin, nëse ai do t'ua tregonte këtë ëndërr vëllezërve të tij, sepse ata kështu do të bëheshin ziliqarë, gjë e cila do t'i çonte në armiqësi dhe gabim. Ai tha: "... se ndoshta të bëjnë ndonjë dredhi." Domethënë, sepse kështu ata do të fillojnë të bëjnë kundër teje hile, komplote dhe intriga, me të cilat do të të dëmtojnë. Është përcjellë saktësisht prej Profetit se ka thënë: 1512. "Nëse shihni një ëndërr që ju pëlqen, atëherë mund ta tregoni atë. Por nëse shikoni diçka që nuk ju pëlqen (makth), atëherë kthehuni në krahun tjetër, pështyni nga e majta tri herë dhe kërkojini ndihmë, strehim dhe mbrojtje Allahut, që t'ju ruajë prej sherrit të saj dhe mos i tregoni askujt për të. Kështu, ajo ëndërr nuk ka për t'ju dëmtuar aspak." Pikërisht nga ky ajet dhe kjo histori merret edhe kështilla që na udhëzon për t'i fshehur mirësitë nga vëmendja e njerëzve, derisa ato të ndodhin, të realizohen dhe të përmbushen. Një hadith nga Profeti thotë: 1513. "Ndihmohuni për t'i përmbushur nevojat tuaja duke i fshehur ato, sepse çdokush që ka një mirësi është subjekt i smirës."

Ajeti 6

6. Kështu, Zoti yt të ka zgjedhur ty që të të mësojë shpjegimin e ëndrrave. Ai do ta plotësojë mirësinë e Vet ndaj teje dhe ndaj familjes së Jakubit, sikurse bëri më parë ndaj etërve të tu, Ibrahimit dhe Is'hakut. Zoti yt është i Gjithëditur dhe i Urtë."

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na tregon për fjalët që Jakubi i drejtoi djalit të tij të dashur Jusufit:

- Kështu, Zoti yt të ka zgjedhur ty që të të mësojë shpjegimin e ëndrrave. - Ashtu sikurse Allahu që të tregoi në ëndërr njëmbëdhjetë yjet, Diellin dhe Hënën, që të bënin sexhde ty, "... të ka zgjedhur ty që të të mësojë shpjegimin e ëndrrave." Domethënë, do të të mësojë ty shpjegimin dhe interpretimin e ëndrrave.

- Ai do ta plotësojë mirësinë e Vet ndaj teje dhe ndaj familjes së Jakubit, - Allahu i Madhëruar do ta përmbushë deri në fund mirësinë e Tij ndaj teje, duke të të bërë Profet të zgjedhur të Tij dhe duke të dhënë Shpallje.

- sikurse bëri më parë ndaj etërve të tu, Ibrahimit dhe Is'hakut. - Ashtu sikurse e përmbushi bekimin e tij ndaj etërve të tu, Ibrahimit (gjyshit të tij), që ishte i dashuri i Rrahmanit (njeri i afërt, që Zoti e do) dhe Is'hakut, pra, atit të tij.

- Zoti yt është i Gjithëditur dhe i Urtë. - Allahu i Lartësuar është më i ditur se ku e vendos profetësinë e Tij, sikurse thuhet në ajete të tjera.

Ajetet 7 - 10

7. Në historinë e Jusufit dhe të vëllezërve të tij ka, vërtet shumë mësime për të gjithë ata që pyesin *(për të vërtetën)*.

8. Vëllezërit e tij thanë: "Babai ynë do më tepër Jusufin dhe vëllanë e tij *(Beniaminin)* **sesa ne. Por ne bëhemi një grup i fortë. Babai ynë po gabon dukshëm.**

9. Vriteni Jusufin ose hidheni diku, në ndonjë vend të largët, që babai t'ju dojë vetëm ju dhe më pas bëhuni njerëz të mirë!".

10. Njëri prej tyre tha: "Mos e vrisni Jusufin por, nëse doni të bëni diçka me të, hidheni në pus, që ta gjejë e ta marrë ndonjë karvan udhëtarësh.".

Shpjegimi i ajeteve

- Në historinë e Jusufit dhe të vëllezërve të tij ka, vërtet shumë mësime për të gjithë ata që pyesin *(për të vërtetën)*. - Allahu i Lartësuar na tregon se në historinë e Jusufit me vëllezërit e Tij ka mësime dhe këshilla të vyera për të gjithë ata që pyesin rreth kësaj historie.

- Vëllezërit e tij thanë: "Babai ynë do më tepër Jusufin dhe vëllanë e tij *(Beniaminin)* **sesa ne. Por ne bëhemi një grup i fortë.** - Këto ishin fjalët e vëllezërve kur vërejtën dashurinë e madhe të Jakubit, atit të tyre, për Jusufin, vëllanë e tyre. Ata thanë: Si është e mundur që ati ynë do më shumë Jusufin, së bashku me vëllain e tij nga e njëjta nënë, Beniaminin, ndërkohë që ne jemi një grup i fortë djemsh, që i shërbejnë dhe punojnë?!"

- Babai ynë po gabon dukshëm. - Babai nuk ka të drejtë që ta bëjë këtë. Mësoje se nuk ka asnjë argument që të tregojë se, edhe vëllezërit e Jusufit ishin profetë. Pikërisht kjo fjalë dhe e gjithë historia në tërësi tregojnë qartë se diçka e tillë nuk është e vërtetë. Disa njerëz tregojnë se edhe vëllezërve të Jusufit u erdhi shpallje prej Zotit, pas kësaj historie të gjatë me Jusufin, por kjo duhet rishikuar mirë për saktësinë e saj. Ata nuk përmendin ndonjë argument për të vërtetuar këtë tezë, përveç fjalës së Allahut të Lartësuar: "Thoni: "Ne besojmë tek Allahu, tek ajo që na u shpall neve dhe tek ajo që iu shpall Ibrahimit, Ismailit, Is'hakut, Jakubit dhe Esbatëve ..." [Bekare 136]. Argumentimi me këtë ajet është i mundur, por jo dhe aq i prerë, sepse me fjalën "*esbat*" emërtohen të gjithë pasardhësit e Israilit. Kështu, mund të themi se Allahu i Madhëruar thotë në mënyrë të përgjithshme se Ai u ka shpallur profetëve që erdhën prej Esbatëve të Benu Izraelitëve, sepse ata ishin shumë. Fjala "*sebt*" vlen për çdo pasardhës mashkull që ka ardhur prej vëllezërve të Jusufit (pra nuk është i posaçëm vetëm për vëllezërit e jusufit). Në këtë mënyrë, ky ajet është thjesht një argument i përgjithshëm. Nga ana tjetër, nuk ka ndonjë argument të posaçëm që tregon qartë se vëllezërve të Jusufit iu erdhi shpallje prej Allahut të Madhëruar. Sidoqoftë, Allahu është më i ditur.

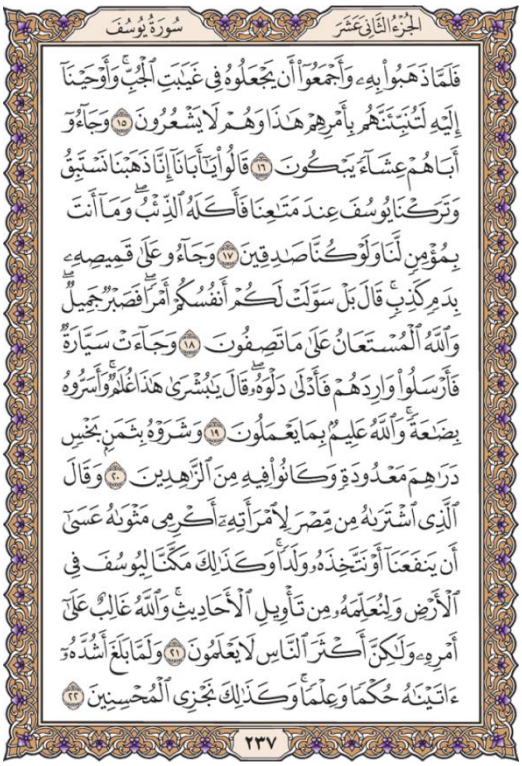
الجزء الثاني عشر سورة يوسف
فلما ذهبوا به وأجمعوا أن يجعلوه في غيابت الجب وأوحينا
إليه لتنبئنهم بأمرهم هذا وهم لا يشعرون ﴿١٥﴾ وجاءوا
أباهم عشاء يبكون ﴿١٦﴾ قالوا يا أبانا إنا ذهبنا نستبق
وتركنا يوسف عند متاعنا فأكله الذئب وما أنت
بمؤمن لنا ولو كنا صادقين ﴿١٧﴾ وجاءوا على قميصه
بدم كذب قال بل سولت لكم أنفسكم أمرا فصبر جميل
والله المستعان على ما تصفون ﴿١٨﴾ وجاءت سيارة
فأرسلوا واردهم فأدلى دلوه قال يا بشرى هذا غلام وأسروه
بضاعة والله عليم بما يعملون ﴿١٩﴾ وشروه بثمن بخس
دراهم معدودة وكانوا فيه من الزاهدين ﴿٢٠﴾ وقال
الذي اشتراه من مصر لامرأته أكرمي مثواه عسى
أن ينفعنا أو نتخذه ولدا وكذلك مكنا ليوسف في
الأرض ولنعلمه من تأويل الأحاديث والله غالب على
أمره ولكن أكثر الناس لا يعلمون ﴿٢١﴾ ولما بلغ أشده
آتيناه حكما وعلما وكذلك نجزي المحسنين ﴿٢٢﴾
٢٣٧

- Vriteni Jusufin ose hidheni diku, në ndonjë vend të largët, që babai t'ju dojë vetëm ju. - Jusufi po merr një pjesë të madhe nga dashuria e babait, prandaj ose vriteni atë, ose çojeni në ndonjë vend të largët, dhe kështu të rehatoheni prej tij. Në këtë mënyrë, dashuria e babait tuaj do të mbetet e tëra vetëm për ju.

- dhe më pas bëhuni njerëz të mirë!" - Domethënë, ata vendosën të pendoheshin që para se ta bënin gjynahun.

- Njëri prej tyre tha: "Mos e vrisni Jusufin por, nëse doni të bëni diçka me të, hidheni në pus, që ta gjejë e ta marrë ndonjë karvan udhëtarësh.". - Të mos ju shtyjë urrejtja dhe smira që keni për Jusufin që ta vrisni atë. Sigurisht që ata nuk do të kishin kurrë mundësinë që ta realizonin vrasjen e tij, sepse Allahu i Lartësuar e kishte përcaktuar që më parë se ai do të ishte një Profet i zgjedhur dhe do të kishte një pozitë të nderuar në Misir, madje do të ishte prej udhëheqësve të atij vendi. Në këtë mënyrë, Allahu i Lartësuar e shmangu vrasjen e tij si opsion, përmes kësaj fjale që tha njëri prej vëllezërve. Atëherë, në vend të vrasjes, ata vendosën ta hidhnin atë në fund të një pusi të thellë. Ata thanë: "... hidheni në pus, që ta gjejë e ta marrë ndonjë karvan udhëtarësh." Domethënë, që ta merrte ndonjë nga karvanet që kalonin aty rrotull, dhe kështu ata të shpëtonin prej tij. Muhamed Ibn Is'hak Ibn Jesari ka thënë për këtë veprim: "Ata vendosën së bashku për një gabim jashtëzakonisht të madh, që përfshinte: prishjen e lidhjeve farefisnore, padrejtësinë ndaj prindërve dhe mizorinë ndaj një të vogli, i cili nuk kishte bërë asnjë faj. Vërtet, ata bënë një gjynah shumë të madh, Allahu i faltë! [149]

Ajetet 11 - 12

11. Ata thanë: "O baba! Përse nuk na e beson neve Jusufin? Ne i duam veç të mirën atij.

12. Lëre nesër të vijë me ne, të gëzohet dhe të luajë. Të sigurojmë se do ta ruajmë e do të kemi kujdes për të."

Shpjegimi i ajeteve

Pasi ranë dakord për ta hedhur në pus, ata shkuan tek ati i tyre dhe i thanë:

- Ata thanë: "O baba! Përse nuk na e beson neve Jusufin? Ne i duam veç të mirën atij. - Në këtë mënyrë, filluan ta parapërgatisnin terrenin për krimin që do të kryenin. Ata i folën të atit për ta bindur se kishin qëllime të mira me Jusufin. Ndërkohë, ata fshihnin brenda vetes smirën për vëllain e tyre.

- Lëre nesër të vijë me ne, të gëzohet dhe të luajë. Të sigurojmë se do ta ruajmë e do të kemi kujdes për të." - Lejoje atë të vijë me ne. Na lejo ta marrim me vete, me qëllim që të luajë dhe të dëfrejë, sepse ne do ta ruajmë nga çdo e keqe.

Ajetet 13 - 14

13. Ai *(Jakubi)* tha: "Do të mërzitem, po të largohet prej meje. Pastaj, kam frikë se mos e ha ndonjë ujk, kur ju të mos e keni mendjen".

14. Ata thanë: "Nëse atë e ha ujku ndër ne që jemi grup i madh, atëherë, ne mos qofshim fare!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se profeti Jakub, iu përgjigj bijve të tij, duke u thënë:

- Ai *(Jakubi)* **tha: "Do të mërzitem, po të largohet prej meje.** - Unë e kam shumë të vështirë që të ndahem prej tij qoftë edhe një çast dhe nuk mund të pres derisa ai të kthehet. Ai nuk mund të duronte larg tij, për shkak të dashurisë së madhe për të dhe për shkak të shenjave të profetësisë që kishte dalluar tek ai. Shkak tjetër ishte morali i lartë i Jusufit (paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të!), por edhe bukuria që i kishte falur Allahu i Lartësuar. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon fjalët e Jakubit:

- Pastaj, kam frikë se mos e ha ndonjë ujk, kur ju të mos e keni mendjen". - Kam frikë se ju do të shpërqendroheni dhe atëherë atë mund ta sulmojë ndonjë bishë.

- Ata thanë: "Nëse atë e ha ujku ndër ne që jemi grup i madh, atëherë, ne mos qofshim fare!" - Nëse ujku sulmon atë, ndërkohë që ne jemi grup i fortë dhe kompakt, atëherë ne mos qofshim fare dhe u shkatërrofshim, për shkak të pazotësisë për të mbrojtur vëllain tonë! Kuptimi: Ne nuk kemi për ta lejuar kurrë që ujku ta dëmtojë atë, sepse ne jemi një grup i madh dhe i fuqishëm, dhe nëse ndodh kjo, atëherë mos qofshim fare burra!

Ajeti 15

15. E kështu, ata e morën atë *(Jusufin)* **dhe e hodhën në një pus. Dhe Ne i futëm në zemër** *(këto fjalë)*:*"(Një ditë)* **Ti do t'ua thuash atyre të vërtetën e kësaj që ata po bëjnë tani dhe ata nuk do të të njohin."**

Shpjegimi i ajetit

- E kështu, ata e morën atë *(Jusufin)* **dhe e hodhën në një pus.** - Allahu i Lartësuar na tregon se vëllezërit e Jusufit, pasi e morën me vete dhe e larguan nga i ati, pas polemikave të shumta që patën me të dhe punës së madhe për ta bindur "...e morën atë *(Jusufin)* dhe e hodhën në një pus." Ata kishin rënë dakord të gjithë unanimisht, që ta hidhnin në një pus. Në momentet kur e morën nga i ati, ata po e përkëdhelnin dhe po tregonin kujdes të madh për të, që babait t'i qetësohej zemra dhe të ndihej i sigurt. Madje, duke parë "kujdesin" e tyre, ai u gëzua që djali i dashur po shkonte me vëllezërit e vet. Para se ta dërgonte me ta, Jakubi e pushtoi fort të birin, e puthi dhe u lut për të. Në fakt, me t'u larguar dhe humbur nga sytë e të atit, ata filluan që ta shanin e godisnin. Më pas, e lidhën me litar dhe e lëshuan poshtë në pus. Kur Jusufi i kthehej ndonjërit prej vëllezërve, për t'i folur me butësi, ata e godisnin me pëllëmbë dhe e shanin. Kur ai u përpoq të mbahej në anët e pusit, që të mos binte brenda, ata e goditën në duart e tij. Pastaj ia prenë litarin. Kështu, Jusufi i vogël u rrëzua në ujë, i cili në fillim e mbuloi atë, por ai mundi që të ngrihej mbi ujë, duke qëndruar mbi një gur, i cili ndodhej në pus, dhe ashtu qëndroi mbi të. Allahu i Lartësuar vijon dhe thotë:

- Dhe Ne i futëm në zemër *(këto fjalë)*: *"(Një ditë)* **Ti do t'ua thuash atyre të vërtetën e kësaj që ata po bëjnë tani dhe ata nuk do të të njohin."** - Allahu i Lartësuar na tregon butësinë, përkujdesin e jashtëzakonshëm dhe mëshirën e Tij të madhe për Jusufin. Ai na rrëfen se si e zbriti lehtësimin për Jusufin në ato momente vështirësie dhe frike. Duke ia qetësuar dhe forcuar zemrën, duke dhënë kurajo, Allahu i Madhëruar i shpalli: *"(Një ditë)* Ti do t'ua thuash atyre të vërtetën e kësaj që ata po bëjnë tani dhe ata nuk do të të njohin." Pra, mos u dëshpëro për gjendjen në të cilën ndodhesh, sepse pas kësaj ti do të përjetosh gëzim, çlirim dhe mirësi të shumta. Allahu do të të ndihmojë ty dhe do të ngrejë pozitën tënde. Madje, ti do t'u tregosh më pas për gjithçka që kanë bërë me ty. Pastaj i Lartësuari thotë: "...dhe ata nuk do të të njohin." Domethënë, kur të ndodhë e gjitha kjo që po të premtohet, ata as që kanë për të të njohur ty dhe nuk kanë për ta kuptuar fare se je ti që po përballesh me ta.

Ajetet 16 - 18

16. Në mbrëmje ata u kthyen te babai i tyre duke qarë.

17. Dhe thanë: "O baba! Ne shkuam të bënim gara, kurse Jusufin e lamë te rrobat tona, e në këtë kohë atë e hëngri

ujku. E dimë që ti nuk do të na besosh, edhe pse po të themi të vërtetën."

18. Ata i sollën këmishën e tij *(Jusufit)* **të lyer me gjak të rrejshëm. Ai** *(Jakubi)* **tha: "Jo. Nuk është kështu, por ju keni sajuar diçka mes jush. Durimi është gjëja më e mirë për mua. Allahut i kërkoj të më ndihmojë në këtë që ju po trilloni.".**

Shpjegimi i ajeteve

- Në mbrëmje ata u kthyen te babai i tyre duke qarë. - Allahu i Lartësuar na tregon për gënjeshtrat që vëllezërit e Jusufit i treguan të atit të tyre, pasi e hodhën atë në fund të pusit. Ata u kthyen gjatë natës, gjoja duke qarë dhe duke shfaqur keqardhje për Jusufin. Ata thanë duke gënjyer:

- "O baba! Ne shkuam të bënim gara, kurse Jusufin e lamë te rrobat tona, e në këtë kohë atë e hëngri ujku. - Ne shkuam të bënim gara me njëri-tjetrin, ndërsa Jusufin e lamë tek rrobat dhe sendet tona. Në këtë kohë, atë e hëngri ujku. Kështu, ata i thanë se ndodhi pikërisht ajo që Jakubi i frikësohej para se ta dërgonte Jusufin me ta.

- E dimë që ti nuk do të na besosh, edhe pse po të themi të vërtetën. - Edhe nëse ne do të ishim të besueshëm për ty, ti nuk do t'i besoje këto që po të themi. Atëherë si mund të na besosh, ndërkohë që ti na akuzon në lidhje me këtë ngjarje?! Ti pate frikë se do ta hante ujku, dhe ujku e hëngri me të vërtetë! Ne të kërkojmë falje që nuk të besuam dhe nuk u kujdesëm që të ndiqnim këshillën tënde, sepse na dukej e pamundur që të ndodhte diçka e tillë, duke marrë parasysh forcën dhe numrin tonë të madh.

- Ata i sollën këmishën e tij *(Jusufit)* **të lyer me gjak të rrejshëm.** - Ata sollën këmishën e Jusufit, kinse me gjakun e tij. Në fakt, ata kapën një sorkadhe, e therën atë dhe me gjakun e saj lyen rrobën e Jusufit, për ta bërë të besueshme se atë e kishte shqyer ujku. Megjithatë, ata harruan që ta grisnin këmishën, prandaj mashtrimi i tyre ishte i mangët dhe jo plotësisht i besueshëm. Kjo gjë nuk mund t'i shpëtonte Jakubit (a.s), i cili tha:

- Ai *(Jakubi)* **tha: "Jo. Nuk është kështu, por ju keni sajuar diçka mes jush. Durimi është gjëja më e mirë për mua.** - Unë do të duroj me dinjitet për këtë çështje, të cilën ju e keni planifikuar dhe përgatitur së bashku.

- Allahut i kërkoj të më ndihmojë në këtë që ju po trilloni. - Vetëm Allahut i kërkoj ndihmë në lidhje me këto mashtrime dhe gjëra të paqena, që po thoni. Durimi i mirë dhe me dinjitet është ai i cili nuk shoqërohet me ankesa dhe dëshpërim, në fjalë dhe vepra, siç është përmendur edhe në një hadith *mursel*.

Ajetet 19 - 20

19. Aty kaloi një karvan udhëtarësh dhe dërguan dikë për të marrë ujë. Ai e lëshoi kovën brenda *(në pus)* **dhe, befas, tha: "Oh, sa gëzim! Këtu qenka një djalosh!" Ata e morën dhe e fshehën djalin si mall tregtie, por Allahu e dinte shumë mirë se çfarë po bënin.**

20. Ata e shitën atë shumë lirë, vetëm për disa grosh. Dukeshin që ata nuk lakmonin shumë për të.

Shpjegimi i ajeteve

- Aty kaloi një karvan udhëtarësh dhe dërguan dikë për të marrë ujë. Ai e lëshoi kovën brenda *(në pus)* **dhe, befas, tha: "Oh, sa gëzim! Këtu qenka një djalosh!"** - Allahu i Lartësuar na tregon se çfarë ngjau me Jusufin në pus, pasi e braktisën vëllezërit e tij. Ai qëndroi tri ditë aty brenda, derisa Allahu i Lartësuar dërgoi një karvan udhëtarësh, të cilët u vendosën diku pranë pusit dhe dërguan një njeriun e tyre për të mbushur ujë. Kur ai hodhi kovën në pus, Jusufi u kap pas asaj kove dhe ai e ngriti lart. Kur e ngriti, ai u gëzua shumë kur e pa dhe tha: "Oh, sa gëzim! Këtu qenka një djalosh!"

- Ata e morën dhe e fshehën djalin si mall tregtie... - Ata të cilët e gjetën Jusufin, e fshehën atë nga pjesa tjetër e karvanit dhe thanë: "Ne ua blemë vendasve, që ishin pranë pusit". Ata e thanë këtë nga frika se mos kërkonin edhe të tjerët pjesë në të, nëse do ta merrnin vesh të vërtetën.

- por Allahu e dinte shumë mirë se çfarë po bënin. Ata e shitën atë shumë lirë, vetëm për disa grosh. Dukeshin që ata nuk lakmonin shumë për të. - Allahu i Lartësuar është i gjithëditur për atë që vepruan vëllezërit e Jusufit dhe ata të cilët e shitën atë. Sigurisht që Allahu ishte i plotpushtetshëm që ta ndryshonte atë gjendje, duke ia larguar Jusufit vështirësitë e sprovat, por Allahu i Lartësuar ka urtësi në çdo gjë që ka përcaktuar të ndodhë, prandaj dhe i la ngjarjet të rridhnin ashtu sikurse Ai i kish përcaktuar dhe vendosur.

Ajetet 21 - 22

21. Atë e bleu dikush nga Misiri *(Egjipti)*, **i cili i tha së shoqes: "Le të jetojë i nderuar mes nesh! Ai do të na sjellë dobi të shumta ose do ta birësojmë!" Kështu e venduam Jusufin në tokë dhe i mësuam shpjegimin e ëndrrave. Allahu është Mbizotërues i të gjitha çështjeve, por shumica e njerëzve nuk e dinë.**

22. Kur Jusufi arriti pjekurinë, Ne e bëmë gjykues të aftë dhe i falëm dituri. Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i lartësuar vijon të na tregojë përkujdesin dhe mëshirën e Tij të madhe për Jusufin. Pjesë e këtij përkujdesi ishte edhe fakti që blerësi i tij në Egjipt të ishte një njeri i cili do të tregonte përkujdesje të plotë për Jusufin. Ai e kështilloi familjen e vet që të kujdesej mirë për Jusufin, sepse ai ishte i aftë të dallonte tek Jusufi mirësinë, zgjuarsinë dhe mençurinë e tij të spikatur.

- Atë e bleu dikush nga Misiri *(Egjipti)*, **i cili i tha së shoqes: "Le të jetojë i nderuar mes nesh! Ai do të na sjellë dobi të shumta ose do ta birësojmë!"** - Ai që e bleu ishte një ministër, madje ministri i depove të Egjiptit. Ai ishte një njeri i mprehtë dhe i zgjuar dhe dalloi mirësinë e zgjuarsinë e spikatur te Jusufi. Kjo duket qartë në fjalët që ai i drejtoi familjes së vet në lidhje me Jusufin kur tha: "Le të jetojë i nderuar mes nesh! Ai do të na sjellë dobi të shumta ose do ta birësojmë!"

- Kështu e venduam Jusufin në tokë dhe i mësuam shpjegimin e ëndrrave. - Ashtu sikurse e shpëtuam Jusufin nga kurthi dhe intrigat e vëllezërve të tij, mirësi kjo shumë e madhe, po ashtu Allahu e vazhdoi mirësinë e Tij me Jusufin kur i mundësoi një post të nderuar në Egjipt. Gjithashtu, mirësi tjetër që Allahu përmend ishte edhe mësimi i interpretimit të ëndrrave.

- Allahu është Mbizotërues i të gjitha çështjeve, por shumica e njerëzve nuk e dinë. - Kur Allahu dëshiron e vendos diçka, askush nuk mund ta kthejë pas e ta shmangë vendimin e Tij. Askush nuk mund ta tjetërsojë atë, por do të zbatohet ajo që Ai ka vendosur, sepse Allahu është mposhtësi dhe nënshtruesi i gjithçkaje dhe vepron gjithçka që Ai dëshiron.

- Kur Jusufi arriti pjekurinë, Ne e bëmë gjykues të aftë dhe i falëm dituri. - Kur Jusufi arriti moshën e pjekurisë, - dhe kjo ndodhi kur ai ishte 18 vjeç, - Allahu i Lavdëruar na njofton se i dhuroi atij profetësinë dhe e bëri shumë të dashur mes njerëzve.

- Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët. - Allahu dëshmon se ai ishte një bamirës i rrallë. Veprat e Jusufit ishin bindje ndaj Allahut të Lartësuar. Ai shquhej për nënshtrimin e plotë ndaj Zotit.

Ajeti 23

23. Zonja e shtëpisë ku ndodhej Jusufi nisi ta tundonte, kundër dëshirës së tij. Ajo i mbylli të gjitha dyert dhe i tha: "Eja, jam e gatshme për ty!". Por ai tha: "Allahu më ruajtë! Zotëria im *(bashkëshorti yt)*, **me plot bujari, më nderoi e më strehoi. S'ka dyshim se keqbërësit nuk shpëtojnë kurrë."**

Shpjegimi i ajetit

- Zonja e shtëpisë ku ndodhej Jusufi nisi ta tundonte, kundër dëshirës së tij. Ajo i mbylli të gjitha dyert dhe i tha: "Eja, jam e gatshme për ty!". - Allahu i Lartësuar na njofton rreth gruas së ministrit, në shtëpinë e të cilit u rrit dhe edukua Jusufi. Ai e pati porositur të shoqen që të kujdesej mirë për Jusufin dhe të sillej me respekt e nderim për

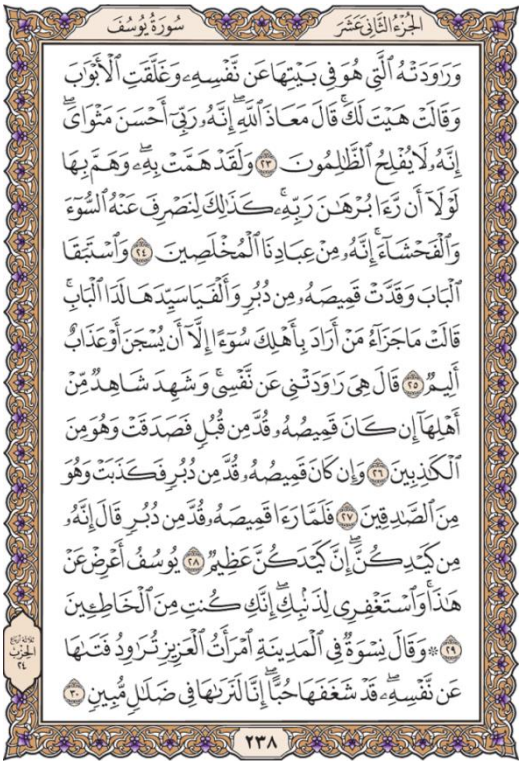

të. Por ajo e dëshiroi fort Jusufin, prandaj filloi që ta joshte për poshtërsi. Në zemër i kishte hyrë një dashuri e fortë dhe e papërmbajtshme për Jusufin, për shkak të bukurisë e hijeshisë së tij, por edhe për sjelljen e moralin e tij të rrallë. Kështu, ajo u zbukurua e u stolis, i mbylli pas vetes të gjitha portat dhe filloi ta joshte duke i thënë: "Eja, jam e gatshme për ty!"

- Por ai tha: "Allahu më ruajtë!" - Domethën, Jusufi e refuzoi këtë paturpësi dhe nxitoi të largohej me forcë prej saj. Ai tha:

- Zotëria im *(bashkëshorti yt)*, **me plot bujari, më nderoi e më strehoi.** - Fjala "*Rabbi*" përdoret këtu me kuptimin "Zotëria im". Kështu, kuptimi është: Burri yt dhe zotëria im është kujdesur në mënyrën më të mirë për mua. Ai më dha strehim e kujdes të veçantë, si për asnjë tjetër, dhe kjo është një bamirësi e madhe e tij. Atëherë, si mundet që unë t'ia shpërblej atij në këtë formë të shëmtuar, kundrejt familjes dhe gjërave të shtrenjta të tij?!

- S'ka dyshim se keqbërësit nuk shpëtojnë kurrë." - Disa ekspertë të leximit të Kur'anit, e kanë lexuar fjalën që gruaja i drejtoi Jusufit" "*Hejte lek*", që do të thotë: "*tehej-je'tu leke*", pra: "jam e gatshme, jam zbukuruar e përgatitur për ty!" Ky kuptim është përcjellë nga Ibn Abasi, Ebu Abdurahman el Sulemi, Ebu Uaili, Ikrima, Katadja etj. Ndërsa disa të tjerë kanë thënë se kuptimi i fjalës "*Hejte lek*" është "*teâlâ uekterib*", pra: "Eja, afrohu tek unë!" Të dyja kuptimet janë të përafërta e japin të njëjtin mesazh, por, gjithsesi, Allahu e di më mirë.

Ajeti 24

24. Ajo e dëshiroi fort atë, aq sa edhe ai do ta kishte lakmuar atë, sikur të mos shihte provën e Zotit të vet. Kështu, Ne vendosëm që të largonim prej tij të keqen dhe poshtërsinë. Vërtet, ai ishte nga robërit Tanë të sinqertë.

Shpjegimi i ajetit

- Ajo e dëshiroi fort atë, aq sa edhe ai do ta kishte lakmuar atë, sikur të mos shihte provën e Zotit të vet. - Dijetarët e tefsirit kanë dhënë shpjegime të ndryshme në lidhje me qëndrimin e Jusufit në këtë sprovë të madhe. Bëhet fjalë pikërisht për fjalën e Allahut: "... *ue hemme bihâ*" (që është përkthyer: "edhe ai do ta kishte lakmuar atë"). Disa janë të mendimit se bëhet fjalë për shkëndijat e mendimit dhe të dëshirës, që lindin e kalojnë nëpër zemrën e njeriut në të tilla situata. Disa të tjerë thonë se kuptimi i fjalës "*hemme*" është "tentoi", por me kuptimin tentoi që ta godiste atë. Të tjerë thonë se ai dëshiroi që ajo të ishte gruaja e tij. Ndërsa të tjerë gjykojnë duke marrë parasysh kontekstin e fjalët më pas. Kështu, Allahu i Lartësuar thotë: "...edhe ai do ta kishte lakmuar atë, *sikur të mos shihte provën e Zotit të vet*." Pra, kuptimi është që ai nuk e dëshiroi aspak atë, për shkak të provës që i solli Zoti.[150] Për sa i përket fjalës së Allahut: "... sikur të mos shihte provën e Zotit të vet", ka opinione të ndryshme nga dijetarët e tefsirit. Mendimi më i saktë është që, ashtu si Allahu i

Madhëruar e ka lënë të pashtjelluar e të papërcaktuar, ashtu e lëmë edhe ne: të papërcaktuar.[151] Mjafton mbrojtja e Allahut për Jusufin, që ta ruante nga e keqja e poshtërsitë. Mendo pak në fjalën në vijim, kur Allahu thotë:

- Kështu, Ne vendosëm që të largonim prej tij të keqen dhe poshtërsinë. - Kështu e ruajtëm Ne atë prej të keqes dhe poshtërsisë, në të gjitha çështjet e tij.

- Vërtet, ai ishte nga robërit Tanë të sinqertë. - Jusufi ishte nga robërit e përzgjedhur të pastër e të dëlirë, nga më të dalluarit e më të përzgjedhurit mes të mirëve. Salavatet dhe selami i Zotit qofshin mbi Jusufin!

Ajetet 25 - 29

25. Që të dy vrapuan drejt derës dhe, në këtë kohë, ajo i grisi këmishën nga mbrapa. Tek dera, ata hasën zotërinë *(burrin)* **e saj. Ajo tha: "Çfarë ndëshkimi meriton ai që tentoi të bënte keq në familjen tënde, përveçse burgosjes ose diçkaje tjetër më të dhembshme?"**

26. Ai *(Jusufi)* **tha: "Qe ajo që kërkoi të më tundonte mua, kundër dëshirës sime!" Një dëshmitar nga familja e saj gjykoi: "Nëse këmisha e tij është grisur përpara, ajo ka thënë të vërtetën, kurse ai gënjen.**

27. E nëse këmisha e tij është grisur prapa, atëherë gënjen ajo, kurse ai thotë të vërtetën".

28. Por, kur ai *(burri i saj)* **e pa këmishën që ishte grisur nga prapa, tha: "Kjo është një nga dredhitë tuaja** *(të femrave)*. **Me të vërtetë, dredhitë tuaja janë të mëdha."**

29. "Jusuf, qëndro larg kësaj! Kurse ti tjetra kërko falje për gjynahun tënd, se, vërtet ti je fajtorja!"

Shpjegimi i ajeteve

- Që të dy vrapuan drejt derës dhe, në këtë kohë, ajo i grisi këmishën nga mbrapa. Tek dera, ata hasën zotërinë *(burrin)* **e saj. -** Allahu i Lavdëruar përshkruan situatën kur të dy ishin duke nxituar drejt portës. Jusufi vrapoi për t'i shpëtuar poshtërsisë e joshjes së saj, ndërsa ajo vrapoi për ta tërhequr atë pas vetes e për të përmbushur dëshirën e saj. Kështu, ajo e tëhoqi aq fort prej këmishës, saqë e grisi atë. Tek porta, ata u përballën me zotërinë. Në atë çast, ajo e ndryshoi menjëherë qëndrimin e saj dhe me dinakëri e akuzoi Jusufin pikërisht për të njëjtën sëmundje që kishte pushtuar zemrën e saj.

- Ajo tha: "Çfarë ndëshkimi meriton ai që tentoi të bënte keq në familjen tënde, përveçse burgosjes ose diçkaje tjetër më të dhembshme?" - Atëherë, Jusufi mbrojti veten me të vërtetën dhe tregoi dëlirësinë e tij nga ajo akuzë aq e rëndë dhe e ulët për tradhëti e pabesi. Ai tha me sinqeritet:

- Ai *(Jusufi)* **tha: "Qe ajo që kërkoi të më tundonte mua, kundër dëshirës sime!" -** Ai përmendi si provë se ajo e ndoqi nga pas dhe e tërhoqi me forcë, aq sa i grisi edhe këmishën.

- Një dëshmitar nga familja e saj gjykoi: "Nëse këmisha e tij është grisur përpara, ajo ka thënë të vërtetën, kurse ai gënjen." - Kjo do të ishte provë se kishte qenë ai që kishte tentuar poshtërsinë kundër dëshirës së saj, domethënë, këmisha do të grisej nga përpara, si shenjë e rezistencës së saj kundër sulmit të tij.

- E nëse këmisha e tij është grisur prapa, atëherë gënjen ajo, kurse ai thotë të vërtetën". - Kjo tregon se ai u largua prej saj dhe ishte ajo që e dëshiroi dhe e kapi me forcë nga pas, drejt vetes. Janë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me dëshmitarin, që gjykoi. El Aufi sjell shpjegimin e Ibn Abasit për fjalën e Allahut: "Një dëshmitar nga familja e saj gjykoi...", tha se ai ishte një fëmijë në djep. Kështu është përcjellë edhe nga Ebu Hurejra dhe Hilal Ibn Jusufi. Ndërsa nga Haseni, Seid Ibn Xhubejri dhe Dahhak Ibn Muzahimi përcillet shpjegimi se ai ishte një fëmijë i vogël, që jetonte në atë shtëpi. Këtë mendim e ka përzgjedhur Ibn Xheriri, dhe për këtë ai sjell një hadith nga Ibn Abasi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1514. "Janë katër fëmijë që kanë folur në moshë të vogël fare

(foshnjë) ...", dhe prej tyre përmendi edhe dëshmitarin e Jusufit.

- Por, kur ai *(burri i saj)* **e pa këmishën që ishte grisur nga prapa, tha: "Kjo është një nga dredhitë tuaja** *(të femrave)*. **Me të vërtetë, dredhitë tuaja janë të mëdha." -** Pasi ministri pa sinqeritetin e Jusufit dhe fajësinë e të shoqes, me akuzat e padrejta kundër Jusufit, tha: "Kjo është një nga dredhitë tuaja *(të femrave)*. Me të vërtetë, dredhitë tuaja janë të mëdha." Kuptimi: "Kjo akuzë, me të cilën u përpoqe të përlyeje dëlirësinë e këtij djaloshi, është pjesë dhe pjellë e intrigave tuaja." Pastaj ai e porositi Jusufin që ta mbante fshehur këtë ndodhi:

- "Jusuf, qëndro larg kësaj! - Pra, mos ia trego kujt këtë ndodhi!

- Kurse ti tjetra kërko falje për gjynahun tënd, se, vërtet ti je fajtorja!" - Kërko falje për dëshirën dhe synimin e keq që pate me Jusufin, e më pas për shpifjen ndaj një njeriu të pastër e të pafajshëm.

Ajetet 30 - 34

30. Disa nga gratë e qytetit thanë: "Gruaja e zotërisë i është vërsulur marrëzisht shërbëtorit të vet! Asaj i ka hyrë në loçkë të zemrës dashuria për të. Me siguri që ajo e ka humbur fare."

31. Kur ajo dëgjoi për thashethemet e tyre, u çoi fjalë për t'i ftuar dhe u përgatiti një gosti. Çdonjërës prej tyre i dha nga një thikë dhe i tha atij *(Jusufit)*: **"Dil para tyre!" Kur e panë, ato ngelën të shtangura** *(nga bukuria e tij)*, **aq sa prenë edhe duart dhe pastaj thanë: "Allahut i qofshim falë! Ky nuk është njeri. Ky duhet të jetë ndonjë melek fisnik."**

32. Atëherë, ajo tha: "Ja, ky është ai, për të cilin ju më fajsuat. Unë u përpoqa ta tundoja atë, po ai u përmbajt fort. Por, nëse nuk bën atë që e urdhëroj unë, ai do të burgoset dhe do të poshtërohet.".

33. Ai tha: "O Zoti im! Parapëlqej më shumë burgun, sesa atë ku më ftojnë ato. Nëse Ti nuk e largon kurthin e tyre prej meje, unë mund të prirem drejt tyre e të hyj në rradhën e të paditurve.".

34. Zoti e pranoi lutjen e tij dhe ia largoi kurthin e tyre. Vërtet, Ai dëgjon e di gjithçka.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton se lajmi për ngjarjen në shtëpinë e ministrit u përhap në qytet me shpejtësi. Njerëzit filluan të flisnin e diskutonin rreth tij:

- Disa nga gratë e qytetit thanë: "Gruaja e zotërisë i është vërsulur marrëzisht shërbëtorit të vet! Asaj i ka hyrë në loçkë të zemrës dashuria për të. Me siguri që ajo e ka humbur fare." - Gratë e aristokracisë në Egjipt filluan të flisnin me nota qortuese ndaj sjelljes së gruas së ministrit. Ato e vlerësuan sjelljen e saj si një mangësi dhe të papranueshme për gratë e asaj sëre. Ato thoshin me njëra-tjetrën: "Gruaja e zotërisë i është vërsulur marrëzisht shërbëtorit të vet! Si është e mundur që një zonjë të shkojë me shërbëtorin e saj?! Asaj i ka hyrë dashuria për të thellë në zemër!" *El shegaf* (në gjuhën arabe) quhet "dashuria vrasëse". Pastaj thanë: "Me siguri që ajo e ka humbur fare! Me këtë vepër, ajo tregon se ka rënë shumë poshtë nivelit të saj."

- Kur ajo dëgjoi për thashethemet e tyre, u çoi fjalë për t'i ftuar dhe u përgatiti një gosti. - Duke iu referuar grave të Egjiptit, të cilat po flisnin për gruan e ministrit dhe ndodhinë e saj, Allahu i Lartësuar përdor fjalën "*mekrihinne*", që do të thotë: "intrigën e tyre". Pra, thashethemet e grave ishin intrigë e përpjekje e tyre tinëzare për të arritur që ta shihnin edhe ato Jusufin, pasi dëgjuan për bukurinë e tij të rrallë. Ato po ngacmonin sedrën e gruas së ministrit, nëpërmjet këtyre fjalëve thumbuese, me qëllim që të arrinin atë që dëshironin, pra, të shihnin Jusufin. Dhe, me të vërtetë, gruaja e ministrit i ftoi ato për një gosti, ku secila do të ulej në vendin e saj. Ajo përgatiti për to një ushqim që duhej prerë me thikë, si fruta të ndryshme etj. Allahu i Lartësuar na tregon e thotë:

- Çdonjërës prej tyre i dha nga një thikë - Domethënë, ajo planifikoi një kurth edhe më të madh se ai i tyre.

- dhe i tha atij *(Jusufit)*: **"Dil para tyre!"** - Me dinakërinë dhe synimin e saj të mirëmenduar, ajo i tha Jusufit: "Dil para tyre!"

- Kur e panë, ato ngelën të shtangura *(nga bukuria e tij)*, **aq sa prenë edhe duart** - Ato u mahnitën e mbetën pa fjalë nga ajo bukuri njeriu e pashembullt. Madje, ato po prisnin gishtat së bashku me frutat që kishin në dorë dhe nuk po e ndienin. Më pas, kur ndien dhimbjen, filluan të flisnin të mahnitura. Atëherë, gruaja e ministrit u tha: "Ju, vetëm me një shikim që i bëtë atij, përfunduat në këtë gjendje! Si, pra, më qortoni mua?!"

- dhe pastaj thanë: "Allahut i qofshim falë! Ky nuk është njeri. Ky duhet të jetë ndonjë melek fisnik." - Nuk të qortojmë aspak për atë që ke kaluar, pas asaj që pamë. Jusufit i ishte dhënë një bukuri e rrallë. Madje, - siç thuhet në hadithin e Israsë, - atij i ishte dhënë gjysma e të gjithë bukurisë. Konkretisht, në hadith thuhet: 1515. "Profeti kaloi pranë Jusufit në qiellin e tretë dhe tha: "Atij i ishte dhënë gjysma e të gjithë bukurisë." Ndërsa Hamad Ibn Seleme përcjell nga Thabiti, e ky nga Enesi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1516. "Jusufit dhe nënës së tij iu dha gjysma e të gjithë bukurisë." Për këtë arsye, gratë e Egjiptit thanë: "Allahut i qofshim falë! Ky nuk është njeri! Ky duhet të jetë ndonjë melek fisnik!"

- Atëherë, ajo tha: "Ja, ky është ai, për të cilin ju më fajsuat. - **A**jo i thoshte këto për të shfajësuar veten për atë veprim. Kështu, ajo sikur po thoshte se është mëse natyrshme që një njeri i tillë të dëshirohet aq fort. Para bukurisë e përsosmërisë së tij, kushdo është i pafuqishëm për të duruar.

- Unë u përpoqa ta tundoja atë, po ai u përmbajt fort. - Kjo vetëpërmbajtje dhe refuzimi i tij ishin tregues të bukurisë së tij shpirtërore. Tek Jusufi ishin bashkuar bukuria trupore dhe bukuria e moralit, bukuria e jashtme dhe ajo e brendshme.

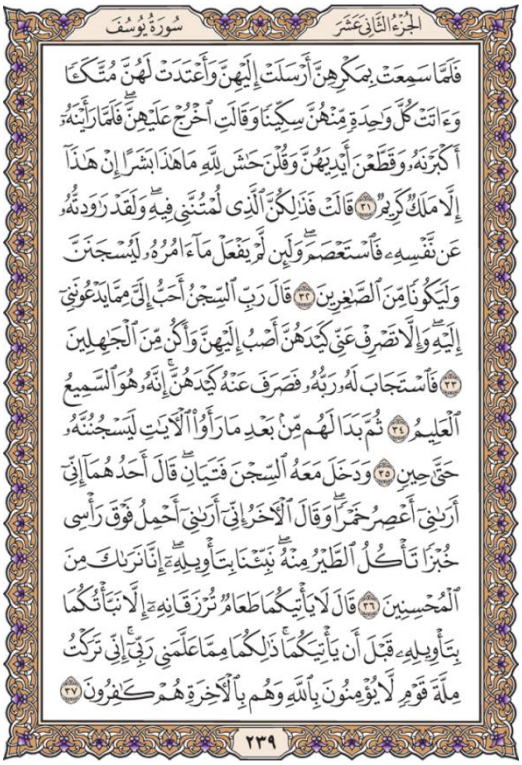
الجزء الثاني عشر سورة يوسف

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَـًٔا
وَءَاتَتْ كُلَّ وَٰحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ ٱخْرُجْ عَلَيْهِنَّ ۖ فَلَمَّا رَأَيْنَهُۥٓ
أَكْبَرْنَهُۥ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا هَٰذَا بَشَرًا إِنْ هَٰذَآ
إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣١﴾ قَالَتْ فَذَٰلِكُنَّ ٱلَّذِى لُمْتُنَّنِى فِيهِ ۖ وَلَقَدْ رَٰوَدتُّهُۥ
عَن نَّفْسِهِۦ فَٱسْتَعْصَمَ ۖ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَآ ءَامُرُهُۥ لَيُسْجَنَنَّ
وَلَيَكُونًا مِّنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ ٱلسِّجْنُ أَحَبُّ إِلَىَّ مِمَّا يَدْعُونَنِىٓ
إِلَيْهِ ۖ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّى كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ ٱلْجَٰهِلِينَ
﴿٣٣﴾ فَٱسْتَجَابَ لَهُۥ رَبُّهُۥ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ
ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا رَأَوُا۟ ٱلْـَٔايَٰتِ لَيَسْجُنُنَّهُۥ
حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٣٥﴾ وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجْنَ فَتَيَانِ ۖ قَالَ أَحَدُهُمَآ إِنِّىٓ
أَرَىٰنِىٓ أَعْصِرُ خَمْرًا ۖ وَقَالَ ٱلْءَاخَرُ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِى
خُبْزًا تَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِنْهُ ۖ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِۦٓ ۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ
ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾ قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِۦٓ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا
بِتَأْوِيلِهِۦ قَبْلَ أَن يَأْتِيَكُمَا ۚ ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِى رَبِّىٓ ۚ إِنِّى تَرَكْتُ
مِلَّةَ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٧﴾

٢٣٩

Pastaj ajo e kërcënoi Jusufin, që të arrinte qëllimin e saj:

- Por, nëse nuk bën atë që e urdhëroj unë, ai do të burgoset dhe do të poshtërohet.". - Pas këtyre fjalëve, Jusufi i kërkoi mbrojtje e strehim Allahut të Madhëruar nga sherri dhe kurthet e intrigat e grave. Ai tha:

- Ai tha: "O Zoti im! Parapëlqej më shumë burgun, sesa atë ku më ftojnë ato. - Kurrsesi nuk do të zgjidhja poshtërsinë, edhe nëse më duhet të duroj burgun!

- Nëse Ti nuk e largon kurthin e tyre prej meje, unë mund të prirem drejt tyre e të hyj në rradhën e të padituve.". - Nëse më lë të mbështetem në veten time, o Zot, atëherë unë jam i pafuqishëm për ta ruajtur veten nga ndonjë dëm ose që të përfitoj ndonjë të mirë, veç nëse Ti më dhuron fuqi, o Zoti im! Ti je i vetmi Ndihmues i imi dhe vetëm tek Ti i kam shpresat! Mos më lejo, o Zot, që të mbështetem në forcat e mia, sepse kështu mund të prirem drejt tyre dhe të hyj në radhën e të padituve! Kështu, Allahu i Lavdëruar i ofroi një mbrojtje madhështore,

duke e bërë të qëndrueshëm ndaj joshjes dhe kërcënimit të gruas së ministrit. Ai ishte gati të përballonte më mirë burgun, sesa të binte në atë poshtërsi. Ky ishte nivel tepër i lartë i moralit, sepse dihej që Jusufi në atë kohë ishte në kulmin e moshës e të dëshirave të saj. Ai ishte djalosh i hijshëm, i plotë në burrërinë dhe freskinë e tij, që ftohej nga një zonjë shumë e bukur, e pasur dhe e pushtetshme. Megjithatë, ai zgjodhi vuajtjen dhe burgun, përkundrejt poshtërsisë. Këtë e bëri veçse nga frika e respekti për Allahun, si dhe me shpresën për shpërblimin e Tij. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se Profeti i Allahut ka thënë: 1517. "Allahu do të fusë nën hijen e (krijuar prej) Tij shtatë persona, atë ditë kur nuk do të ketë hije tjetër, veç hijes së (krijuar prej) Tij..." Dhe mes tyre përmendi: "një burrë të cilin e fton për imoralitet një grua e pushtetshme dhe e bukur, por ai thotë: "Unë kam frikë Allahun, Zotin e botëve..."[152]

- Zoti e pranoi lutjen e tij dhe ia largoi kurthin e tyre. Vërtet, Ai dëgjon e di gjithçka.

Ajetet 35 - 36

35. Më pas, edhe pasi panë argumentet, ata vendosën *(padrejtësisht)* **që ta burgosnin atë** *(Jusufin)* **për njëfarë kohe.**

36. Së bashku me të, hynë në burg dy të rinj. Njëri prej tyre tha: "Unë pashë në ëndërr sikur po shtrydhja rrush *(për verë)*". **Ndërsa tjetri tha: "Unë pashë në ëndërr sikur po mbaja mbi kokë një bukë, që po e çukisnin zogjtë. A mund të na i shpjegosh këto ëndrra, se dukesh vërtet që je njeri i mirë?"**

Shpjegimi i ajeteve

- Më pas, edhe pasi panë argumentet, ata vendosën *(padrejtësisht)* **që ta burgosnin atë** *(Jusufin)* **për njëfarë kohe.** - Allahu i Lartësuar na njofton se familja e ministrit e panë të udhës që ta burgosnin Jusufin për njëfarë kohe, edhe pse ata u siguruan për pafajësinë e tij. Ata vendosën ta burgosnin për të ruajtur figurën e familjes së ministrit, sepse tashmë lajmi ishte përhapur dhe vetëm duke burgosur Jusufin mund të jepej mesazhi se gruaja e ministrit nuk ishte fajtore. Për këtë arsye, kur kohës së burgosjes së Jusufit po i vinte fundi dhe mbreti vendosi që ta nxirrte Jusufin nga burgu, Jusufi refuzoi të dilte, derisa të pastrohej figura e tij dhe dilte në pah e vërteta. Vetëm pasi u sqarua e vërteta e ai doli i pastër në nderin dhe dinjitetin e tij para njerëzve, si pranoi të dilte. Paqja e bekimet e Allahut qofshin mbi Jusufin!

- Së bashku me të, hynë në burg dy të rinj. - Për sa u përket dy të rinjve që ishin në burg së bashku me Jusufin, njëri prej tyre shtrydhte pije për mbretin, ndërsa tjetri piqte bukën për të. Ata e donin Jusufin fort, sepse shihnin tek ai cilësi e vepra të mrekullueshme. Në burg ishte përhapur lajmi për ndershmërinë e pastërtinë e Jusufit, por edhe për besnikërinë dhe përgjegjshmërinë e tij. Ai njihej, gjithashtu, për urtësinë, maturinë e mençurinë e madhe. Ai dallohej edhe për adhurimet e shumta që i përkushtonte Allahut. Madje, përveç kësaj, ai njihej si interpretues i saktë i ëndrrave. Jusufi dallohej për një mirësjellje edhe mes të burgosurve. Ai kujdesej për ata që ishin të sëmurë, mundohej t'u shërbente e të përmbushte nevojat e tyre. Të dy djemtë, që e donin shumë Jusufin, panë secili nga një ëndërr.

- Njëri prej tyre tha: "Unë pashë në ëndërr sikur po shtrydhja rrush *(për verë)*". - Jusufi ia shpjegoi, duke i thënë se, pas tri ditësh, ai do të dilte nga burgu dhe do t'i shërbente pije zotërisë së tij.

- Ndërsa tjetri tha: "Unë pashë në ëndërr sikur po mbaja mbi kokë një bukë, që po e çukisnin zogjtë. - Këtij Jusufi i tha se, pas tri ditësh, ai do të mbërthehej në dru dhe zogjtë do të hanin nga koka e tij. Thuhet se Jusufi nuk u tregoi konkretisht se për cilin nga ata të dy ishte shpjegimi i ëndrrës. Ai thjesht i shpjegoi të dyja ëndrrat, por nuk e përcaktoi se për cilin nga dy pyetësit ishin ato. Këtë e bëri që të mos trishtoheshin. Ndërsa Ibn Xheriri, duke përcjellë shpjegimin nga Abdullah Ibn Mesudi, ka thënë: "Dy shokët e Jusufit, në fakt, nuk

kishin parë asnjë ëndërr, por u shtirën sikur kishin parë ëndërr, për ta vënë në provë Jusufin."

- A mund të na i shpjegosh këto ëndrra, se dukesh vërtet që je njeri i mirë?"

Ajetet 37 - 38

37. Ai tha: "Përpara se të vijë ushqimi që hani, unë kam për t'jua shpjeguar ato *(ëndrra)* **që patë. Këtë gjë ma ka mësuar Zoti im. Unë i kam braktisur ata njerëz që nuk besojnë në Allahun dhe që e mohojnë jetën tjetër.**

38. Unë ndjek fenë e etërve të mi: Ibrahimit, Is'hakut dhe Jakubit. Ne kurrë nuk i kemi bërë shok Allahut. Kjo është prej mirësive të shumta të Allahut për ne dhe për njerëzimin në tërësi, por shumica e njerëzve nuk tregojnë mirënjohje për këtë.

Shpjegimi i ajeteve

- Ai tha: "Përpara se të vijë ushqimi që hani, unë kam për t'jua shpjeguar ato *(ëndrra)* **që patë. -** Kështu, Jusufi u tha se, çfarëdo ëndrre që ata të shihnin, ai e dinte mirë kuptimin e tyre dhe ishte në gjendje që t'ua tregonte atë me saktësi, përpara se ajo të përmbushej në realitet. Ai u tha: "Përpara se të vijë ushqimi që hani, unë kam për t'jua shpjeguar ato *(ëndrra)* që patë." Muxhahidi e ka shpjeguar: "Unë mund t'ju njoftoj për çdo ushqim që ju jepet gjatë ditës, përpara se t'jua sjellin atë." Ky ka qenë edhe shpjegimi i Suddijut.

- Këtë gjë ma ka mësuar Zoti im. Unë i kam braktisur ata njerëz që nuk besojnë në Allahun dhe që e mohojnë jetën tjetër. - Të gjitha këto janë njohuri e mirësi të dhuruara nga Zoti im. Ai m'i ka dhuruar këto mirësi, sepse unë jam larguar nga çdo besim i kotë. Ata që nuk besojnë në fenë e vërtetë e në Ditën e Kijametit, ata nuk shpresojnë në shpërblimin e Zotit dhe nuk ruhen nga ndëshkimi i Tij.

- Unë ndjek fenë e etërve të mi: Ibrahimit, Is'hakut dhe Jakubit. Ne kurrë nuk i kemi bërë shok Allahut. - Kështu, ai i njoftoi ata se ishte distancuar nga rruga e mohimit të Zotit dhe e mbulimit

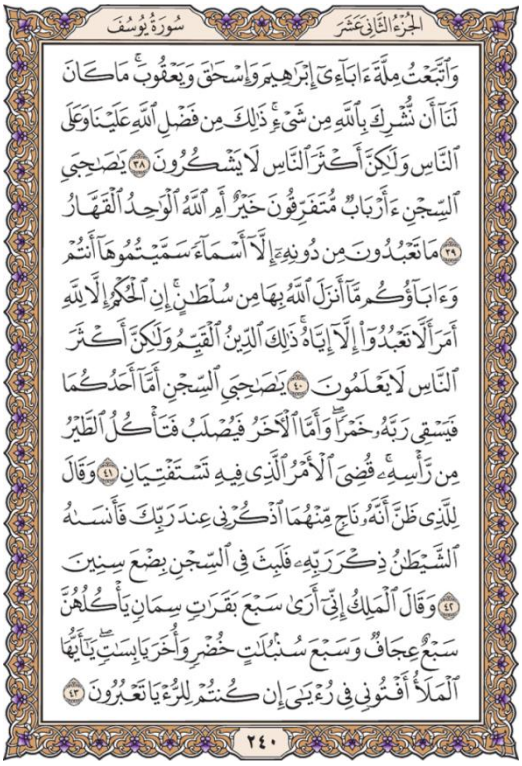
الجزء الثاني عشر سورة يوسف
وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ ءَابَآءِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ مَا كَانَ
لَنَآ أَن نُّشْرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى
ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾ يَٰصَٰحِبَىِ
ٱلسِّجْنِ ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ
﴿٣٩﴾ مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ أَسْمَآءً سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ
وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۚ
أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ
ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾ يَٰصَٰحِبَىِ ٱلسِّجْنِ أَمَّآ أَحَدُكُمَا
فَيَسْقِى رَبَّهُۥ خَمْرًا ۖ وَأَمَّا ٱلْءَاخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ
مِن رَّأْسِهِۦ ۖ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ ٱلَّذِى فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ
لِلَّذِى ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٍ مِّنْهُمَا ٱذْكُرْنِى عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَىٰهُ
ٱلشَّيْطَٰنُ ذِكْرَ رَبِّهِۦ فَلَبِثَ فِى ٱلسِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ
﴿٤٢﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ إِنِّىٓ أَرَىٰ سَبْعَ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ
سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنۢبُلَٰتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ ۖ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلْمَلَأُ أَفْتُونِى فِى رُءْيَىَ إِن كُنتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾
٢٤٠

të të vërtetës, nga rrugët e idhujtarisë dhe adhurimeve të kota: "Unë ndjek rrugën e të zgjedhurve dhe e të dërguarve nga Zoti." Një njeri të tillë, që pason shpalljet dhe profetët, Allahu i Lartësuar ka për ta udhëzuar dhe ka për t'i mësuar atë që nuk e di dhe që ka nevojë që ta dijë. Ai ka për ta bërë udhëheqës në mirësi, që njerëzit ta marrin si shembull e të ndjekin hapat e tij drejt së mirës. Kjo është për ftuesin e mirë në rrugën e drejtë të Allahut të Madhëruar. Pastaj tha: "Ne kurrë nuk i kemi bërë shok Allahut." Ky është një deklarim i teuhidit të pastër. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Allahut. Ai është i vetëm e nuk ka ortak!

- Kjo është prej mirësive të shumta të Allahut për ne dhe për njerëzimin në tërësi ... - Kjo është shprehje e një mirënjohjeje të thellë për mirësitë e shumta që Allahu i dhuroi Jusufit. Mirësia tjetër, për të cilën bëhet fjalë, është pikërisht Shpallja që Zoti i dhuroi njerëzimit dhe porosia që ta adhurojmë Atë sipas saj. Për

njerëzit është mirësi e madhe fakti që Allahu i bëri profetët ftues në rrugën e Tij.

- por shumica e njerëzve nuk tregojnë mirënjohje për këtë. - Ata nuk e njohin mirësinë e Allahut mbi ta. Ata nuk e shohin si mirësi dërgimin e profetëve mes tyre. Përkundrazi ata janë ashtu si thotë i lartësuari: "A nuk i ke kthyer sytë nga ata që, mirësinë e Allahut e këmbejnë me mosbesimin, ndërsa popullin e vet e çojnë në vendin e shkatërrimit? Xhehenemi është vendi ku do të hidhen. Eh, sa vend i tmerrshëm është ai!" [Ibrahim 28, 29]. Dërgimi i profetëve mes tyre është mirësia më e madhe për njerëzit. Ai i dërgoi ata që njerëzit t'u binden urdhëresave dhe t'u largohen ndalesave të Tij. Ibn Ebu Hatimi sjell shpjegimin e Ibn Abasit se, emërtimi *el eb* përfshin në kuptimin e vet edhe *el xhed-in* (gjyshin). Për këtë - thoshte ai - jam gati të betohem para cilitdo që dëshiron tek Guri i Zi. Allahu nuk ka përmendur në Kur'an as *xhedd* (gjysh) dhe as *xhddeh* (gjyshe), por ka thënë: "Unë ndjek fenë e *(âbâi)* etërve të mi: Ibrahimit, Is'hakut dhe Jakubit." Pra, edhe gjyshin e ka quajtur *eb* "atë".

Ajetet 39 - 40

39. O dy shokët e mi të burgut! Si mendoni ju, a është më mirë të adhurohen zota të ndryshëm apo veç Allahu, që është Një e Ngadhënjimtar?

40. Ata që ju adhuroni përveç Allahut, nuk janë gjë tjetër, veçse emra, që i keni vënë vetë ju dhe paraardhësit tuaj, sepse Allahu nuk ka sjellë asnjë fakt për ta. I gjithë sundimi *(dhe Ligji)* **është vetëm në dorë të Allahut. Ai ka urdhëruar që të mos adhuroni askënd** *(dhe asgjë)* **tjetër veç Tij. Kjo është feja e drejtë, por shumica e njerëzve nuk e dinë.**

Shpjegimi i ajeteve

Kur pa gatishmërinë e dy të rinjve për dëgjimin dhe pranimin e të vërtetës, Jusufi i ftoi menjëherë në besimin e pastër dhe të vërtetë, në teuhid. Ai i ftoi të besonin Allahun si të vetmin Zotërues dhe Nënshtrues të gjithçkaje, përpara se t'u përgjigjej për atë që kërkuan, pra, për shpjegimin e ëndrrave të tyre. Kjo tregon për rëndësinë e madhe të davetit dhe pikërisht se është çështja më e rëndësishme, atij i duhet dhënë përparësi ndaj çështjeve të tjera. Kështu, ai iu drejtua atyre dhe u tha:

- O dy shokët e mi të burgut! Si mendoni ju, a është më mirë të adhurohen zota të ndryshëm apo veç Allahu, që është Një e Ngadhënjimtar? - Allahu është Ai të Cilit i është nënshtruar gjithçka, sepse Ai është i Vetmi, Krenari Ngadhënjimtari, i Madhërishmi. Pushteti dhe sundimi i Tij është i plotë, absolut. Atëherë, mendohuni pak! A është më mirë t'i nënshtrohesh Allahut, të përshkruar me të tilla cilësi madhështore, apo idhujve e kotësirave që ata adhurojnë dhe i konsiderojnë zota? Në fakt, ata janë thjesht disa emërtime, që vetë ata i kanë trilluar nga mendja e vet, dhe që janë trashëguar nga një brez në tjetrin, pa pasur asnjë argument ose bazë nga Allahu i Lartësuar.

- Ata që ju adhuroni përveç Allahut, nuk janë gjë tjetër, veçse emra, që i keni vënë vetë ju dhe paraardhësit tuaj, sepse Allahu nuk ka sjellë asnjë fakt për ta. - Allahu i Lartësuar nuk ka sjellë asnjë fakt, që të tregojë se ata janë zota e meritojnë adhurimin e njerëzve.

- I gjithë sundimi *(dhe Ligji)* **është vetëm në dorë të Allahut. -** Vetëm në dorën e Allahut është administrimi i çdo çështjeje; çdo gjë i nënshtrohet vullnetit të Tij dhe është nën sundimin e Tij.

- Ai ka urdhëruar që të mos adhuroni askënd *(dhe asgjë)* **tjetër veç Tij. Kjo është feja e drejtë, por shumica e njerëzve nuk e dinë. -** Kjo është feja e drejtë, në të cilën unë ju ftoj. Kjo fe e vërtetë është ndërtuar mbi njësimin e Allahut të Lartësuar në të gjitha aspektet. Në këtë fe, të gjitha adhurimet i kushtohen vetëm Allahut, me qëllimin e sinqertë veç për të arritur kënaqësinë e Tij. Kjo është feja e drejtë, të cilën Allahu e dëshiron për ne dhe është i kënaqur me zbatimin e saj. Vëreni fjalën e Allahut, kur thotë: "... por shumica e njerëzve nuk e dinë." Për këtë

arsye, shumica e tyre janë idhujtarë. Sikurse thotë i madhëruari: "Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti." [Jusuf 103]. Ose: "Shumica e tyre e besojnë Allahun veçse duke bërë idhujtari." [Jusuf 106]. Pasi Jusufi përfundoi me thirrjen e tyre në fenë e Allahut, vijoi që t'u shpjegonte ëndrrat, pa qenë e nevojshme që ata ta përsërisnin pyetjen.

Ajetet 41 - 42

41. O dy shokët e mi të burgut! Njëri prej jush do t'i shërbejë verë zotërisë të vet, kurse tjetri do të kryqëzohet dhe shpendët do t'i hanë kokën. Kështu është përcaktuar çështja, për të cilën kërkuat shpjegim.

42. Atij, për të cilin besonte se do të shpëtonte, i tha: "Më kujto mua te zotëria yt!". Por shejtani e bëri të harronte e të mos e kujtonte te zotëria i tij. Dhe kështu ai *(Jusufi)* **mbeti në burg edhe për disa vjet.**

Shpjegimi i ajeteve

Jusufi (a.s.) i ftoi dy shokët e vet me shumë kujdes në fenë e vërtetë dhe besimin e pastër, duke e kumtuar qartë e kuptueshëm atë. Ai u tregoi atyre rëndësinë e teuhidit, madje i ftoi në të përpara se t'u shpjegonte ëndrrat, duke treguar kështu për rëndësinë e çështjes së besimit, së cilës i jepet përparësi më shumë se çdo çështje tjetër. Vetëm pasi bëri këtë mirësi, vijoi të shpjegonte ëndrrat e tyre.

- O dy shokët e mi të burgut! Njëri prej jush do t'i shërbejë verë zotërisë të vet, - Shpjegimi i ëndrrës së njërit prej jush është se ai do t'i shërbejë verë zotërisë së vet, pra, mbretit.

- kurse tjetri do të kryqëzohet dhe shpendët do t'i hanë kokën. - Tjetrin, mbreti do ta mbërthejë në trung dhe zogjtë do të vijnë e do të hanë prej kokës së tij. Kështu, Jusufi (a.s.) nuk e përcaktoi qartë se për cilin prej tyre ishte shpjegimi përkatës, por ua dha shpjegimin të dyve bashkë. Ai përdori shprehjet: "*Njëri prej jush*" dhe "*tjetri*", për të mos ua thënë drejtpërdrejt. Në lidhje me këtë, Theuriu përcjell se Ibrahim Ibn Abdilahi ka thënë: "Pasi i shtruan kërkesën Jusufit dhe ai ua shpjegoi ëndrrat që ata i treguan se kishin parë, ata i thanë atij: "Në fakt, ne nuk kemi parë asgjë nga këto që të thamë." Por ai u tha:

- Kështu është përcaktuar çështja, për të cilën kërkuat shpjegim. - Kështu është përcjellë edhe nga Ibn Mesudi, e po kështu e ka shpjeguar edhe Muxhahidi dhe të tjerë. Kuptimi është që ai që pretendon më kot se ka parë një ëndërr dhe i jepet shpjegimi për të, atëherë ajo do të ndodhë ashtu si shpjegohet. Allahu e di më mirë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Muavija, ky nga Hajdete, se Profeti ﷺ ka thënë: 1518. "Ëndrra qëndron si e varur në këmbën e zogut, për sa kohë nuk interpretohet. Por nëse interpretohet, ashtu bie e përmbushet." *Musned*-in e Ebu Jalas vjen një hadith *merfu'* nga Enesi, që thotë: 1519. "Ëndrra qëndron si e varur në këmbën e zogut, për sa kohë nuk interpretohet. Por nëse interpretohet, ashtu bie e përmbushet."" Në *Musned*-in e Ebu Jalas vjen një hadith *merfu'* nga Enesi, që thotë: 1520. "Ëndrra (interpretimi i saj) i takon shpjeguesit të parë."

- Atij, për të cilin besonte se do të shpëtonte, i tha: "Më kujto mua te zotëria yt!". - Jusufi e porositi atë djalosh dhe i tha: "Më kujto te zotëria yt!" Pra, kujtoje mbretin në lidhje me çështjen time. Por ai e harroi porosinë e Jusufit. Edhe kjo ishte pjesë e kurtheve të shejtanit të mallkuar kundër Jusufit:

- Por shejtani e bëri të harronte e të mos e kujtonte te zotëria i tij. - Edhe pse Jusufi e porositi djalin që ta përmendte tek mbreti, shejtani i mallkuar e bëri që ta harronte, dhe Jusufi mbeti disa vite në burg.

- Dhe kështu ai *(Jusufi)* **mbeti në burg edhe për disa vjet. -** Fjala e përdorur në ajet për të treguar qëndrimin e Jusufit në burg është '*bid'a sinin'*. Kjo fjalë ka kuptimin: "nga tre, deri në nëntë vjet". Sidoqoftë, Allahu i Lartësuar është më i ditur.

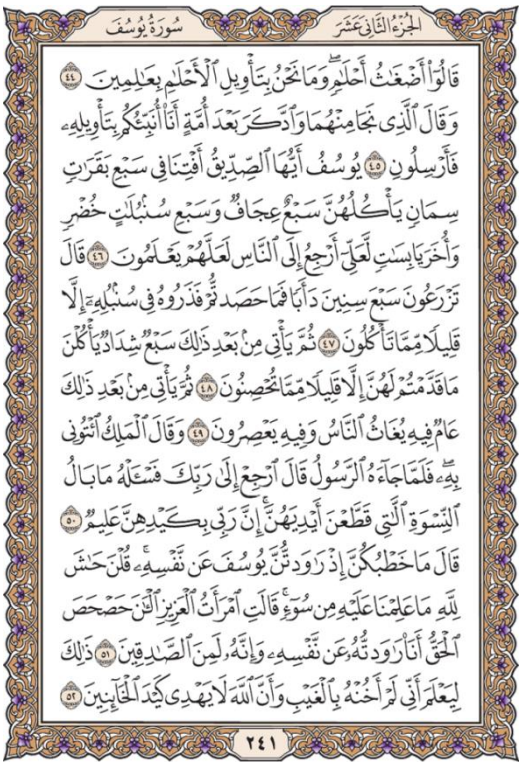
الجزء الثاني عشر سورة يوسف

قَالُوٓا۟ أَضْغَٰثُ أَحْلَٰمٍ ۖ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ ٱلْأَحْلَٰمِ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾
وَقَالَ ٱلَّذِى نَجَا مِنْهُمَا وَٱدَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأْوِيلِهِۦ
فَأَرْسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِى سَبْعِ بَقَرَٰتٍ
سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنۢبُلَٰتٍ خُضْرٍ
وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ لَّعَلِّىٓ أَرْجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالَ
تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدتُّمْ فَذَرُوهُ فِى سُنۢبُلِهِۦٓ إِلَّا
قَلِيلًا مِّمَّا تَأْكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ
مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تُحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ
عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِى
بِهِۦ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُ ٱلرَّسُولُ قَالَ ٱرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسْـَٔلْهُ مَا بَالُ
ٱلنِّسْوَةِ ٱلَّٰتِى قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ ۚ إِنَّ رَبِّى بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾
قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَٰوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ قُلْنَ حَٰشَ
لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِن سُوٓءٍ ۚ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْـَٰٔنَ حَصْحَصَ
ٱلْحَقُّ أَنَا۠ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفْسِهِۦ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٥١﴾ ذَٰلِكَ
لِيَعْلَمَ أَنِّى لَمْ أَخُنْهُ بِٱلْغَيْبِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى كَيْدَ ٱلْخَآئِنِينَ ﴿٥٢﴾
٢٤١

Ajetet 43 - 49

43. Mbreti *(i Egjiptit)* **tha: "Kam parë në ëndërr shtatë lopë të majme, që haheshin nga shtatë lopë të dobëta, si dhe shtatë kallinj të gjelbër e shtatë të tjerë të tharë. Ma shpjegoni, o ju pari, ëndrrën time, nëse dini t'i shpjegoni ëndrrat!"**

44. Ata thanë: "Janë ëndrra të përziera. Ne nuk dimë t'i shpjegojmë ëndrra të tilla".

45. Por ai që ishte liruar prej atyre të dyve *(që kishin qenë në burg)* **u kujtua pas një kohe dhe tha: "Do t'ja tregoj unë kuptimin e saj. Më lejoni të shkoj** *(te Jusufi)*!"

46. O Jusuf *(tha ai)*! **O njeri i sinqertë! Si e shpjegon** *(ëndrrën)* **që shtatë lopë të majme haheshin nga shtatë lopë të dobëta dhe shtatë kallinj të gjelbër e shtatë të tjerë të tharë? Ndoshta kur të kthehem te njerëzit, ata do të kuptojnë."**

47. Ai *(Jusufi)* **tha: "Mbillni shtatë vjet rresht! Prodhimin e korrur lëreni në kallinj, përveç një pakice, që do ta përdorni për ushqim.**

48. Pastaj do të vijnë shtatë vite shumë të vështira, kur do të harxhoni ato që keni ruajtur, përveç një sasie të vogël të asaj që do të ruani.

49. Më pas do të vijë një vit plot begati për njerëzit dhe plot të vjela.".

Shpjegimi i ajeteve

- Mbreti *(i Egjiptit)* **tha: "Kam parë në ëndërr shtatë lopë të majme, që haheshin nga shtatë lopë të dobëta, si dhe shtatë kallinj të gjelbër e shtatë të tjerë të tharë. Ma shpjegoni, o ju pari, ëndrrën time, nëse dini t'i shpjegoni ëndrrat!" -** Allahu i Lartësuar bëri shkak një ëndërr që pa mbreti, për të nxjerrë Jusufin nga burgu, për ta nderuar dhe për ta bërë atë krenar e ngadhënjimtar. Mbreti pa një ëndër të habitshme, dhe për këtë arsye ai mblodhi priftërinjtë, parinë e vendit dhe ministrat e vet, për shpjegimin e saj. Megjithatë, askush prej tyre nuk mundi ta interpretonte. Ata u justifikuan para tij, duke i thënë:

- Ata thanë: "Janë ëndrra të përziera. - Domethënë, janë ëndrra të ngatërruara.

- Ne nuk dimë t'i shpjegojmë ëndrrat. - Edhe sikur të ishin ëndrra të qarta e të sakta, ne nuk jemi në gjendje të shpjegojmë ëndrrat!

- Por ai që ishte liruar prej atyre të dyve *(që kishin qenë në burg)* **u kujtua pas një kohe dhe tha: "Do t'ja tregoj unë kuptimin e saj. Më lejoni të shkoj** *(te Jusufi)*!" **-** Ky ishte djaloshi, të cilin Jusufi e kishte porositur për ta kujtuar tek mbreti, por që kishte harruar. Kur ai dëgjoi për këtë çështje, edhe pse kishte kaluar një kohë e gjatë, u kujtua dhe tha: "Do t'ja tregoj unë kuptimin e saj. Më lejoni të shkoj *(te Jusufi)*!" Dhe kështu, e çuan tek Jusufi, në burg.

- O Jusuf *(tha ai)*! **O njeri i sinqertë! Si e shpjegon** *(ëndrrën)* **që shtatë lopë të majme haheshin nga shtatë lopë të dobëta dhe shtatë kallinj të gjelbër e shtatë të tjerë të tharë? Ndoshta kur të kthehem te njerëzit, ata do të kuptojnë."**

- Edhe pse djaloshi e kishte harruar Jusufin dhe porosinë e tij, për ta përmendur tek

mbreti, sërish Jusufi ia tregoi kuptimin e ëndrrës, pa e qortuar aspak për harresën e tij. Madje, jo vetëm që i shpjegoi ëndrrën, por edhe e udhëzoi se si duhet të vepronte. Ai tha:

- Ai *(Jusufi)* **tha: "Mbillni shtatë vjet rresht!** - Domethënë, për shtatë vjet rresht keni për të patur shi të bollshëm. Kështu, ai shpjegoi se qetë në ëndërr simbolizonin vitet, sepse qetë punojnë tokën, nga e cila njerëzit nxjerrin bereqetin e të lashtat. Pastaj i udhëzoi se si duhet të vepronin gjatë këtyre viteve të begatshme me prodhimin e marrë. Ai tha:

- Prodhimin e korrur lëreni në kallinj, përveç një pakice, që do ta përdorni për ushqim. - Prodhimin e shtatë viteve magazinojeni, duke e lënë atë në kalli, që të rezistojë e ruhet për një kohë të gjatë. Në këtë mënyrë, ai do të jetë më i mbrojtur nga faktorët që e prishin. Nga kjo sasi përdorni vetëm një pjesë të vogël, për ushqimin tuaj të domosdoshëm. Mos e teproni me të, sepse do t'ju nevojitet në periudhën e krizës, në shtatë vitet e thatësirës, që do të vijë më pas.

- Pastaj do të vijnë shtatë vite shumë të vështira, kur do të harxhoni ato që keni ruajtur, përveç një sasie të vogël të asaj që do të ruani. - Në ëndërr, kjo simbolizohej nga lopët e dobëta, të cilat hanin lopët e shëndosha. Kështu, gjatë viteve të skamjes do të konsumoheshin ato që ishin mbledhur e ruajtur në vitet e begatisë. Kallinjtë e tharë simbolizonin thatësirën dhe prodhimin e pakët në shtatët vitet e vështira. Gjatë këtyre viteve, edhe pse njerëzit do të mbillnin, nuk kishin për të marrë prodhim. Për këtë arsye, ai tha: "... kur do të harxhoni ato që keni ruajtur, përveç një sasie të vogël të asaj që do të ruani." Më tej, pas shtatë viteve krizë, do të vinte një vit i begatshëm, me shira të bollshëm e të begatë. Atëherë njerëzit do të pasuroheshin me prodhimet dhe të vjelat, sikurse ishin mësuar në kohë begatie. Edhe prodhimi blegtoral do të ishte me bollëk.

- Më pas do të vijë një vit plot begati për njerëzit dhe plot të vjela.".

Ajetet 50 - 53

50. Mbreti tha: "Ma sillni këtu atë *(Jusufin)***!" Kur i dërguari shkoi te Jusufi, ai i tha: "Kthehu te zotëria yt dhe pyete: "Si është puna e atyre grave që prenë duart e veta? Vërtet, Zoti im e di shumë mirë dredhinë e tyre".**

51. Ai *(mbreti)* **u tha** *(grave)*: **"Si qe puna juaj, kur deshët të tundonit Jusufin?" Ato thanë: "Zoti na ruajt! Nuk dimë që ai të ketë bërë ndonjë të keqe." Gruaja e Ministrit tha: "Tani do të dalë në shesh e vërteta! Isha unë ajo që ngulmova ta tundoj atë, kundër dëshirës së tij. Ai është vërtet njeri i drejtë!**

52. Këtë e them për ta ditur se unë nuk e kam tradhtuar asnjëherë atë dhe se Allahu nuk u jep sukses dredhive të tradhtarëve!

53. Unë kurrsesi nuk e shfajsoj veten time. Sigurisht, shpirti *(i njeriut)* **është i prirur për ligësi, përveç atij që e ka mëshiruar Zoti im. Me të vërtetë, Zoti im është Falës i Madh e Mëshirëplotë."**

Shpjegimi i ajeteve

- Mbreti tha: "Ma sillni këtu atë *(Jusufin)***!"** - Allahu i Lartësuar na tregon për momentin kur njerëzit u kthyen tek mbreti, për t'i çuar interpretimin e ëndrrës nga Jusufi. Ky interpretim e kënaqi dhe ia qetësoi zemrën. Në këtë mënyrë, ai njohu vlerën dhe diturinë e Jusufit (a.s.), por edhe moralin e virtytet e tij të larta, prandaj tha: "Ma sillni këtu atë *(Jusufin)*!"

- Kur i dërguari shkoi te Jusufi, ai i tha: "Kthehu te zotëria yt dhe pyete: "Si është puna e atyre grave që prenë duart e veta? Vërtet, Zoti im e di shumë mirë dredhinë e tyre". - Por Jusufi refuzoi të dilte, derisa mbreti dhe populli të mësonin për pafajësinë dhe dëlirësinë e tij, kundrejt shpifjeve e akuzave të ngritura. Kështu do të dilte në pah se burgimi i tij kishte qenë i padrejtë. Në *Sunet* vijnë hadithe për lavdërimin e figurës së Jusufit, që tregojnë vlerën dhe durimin e rrallë të tij, - paqja,

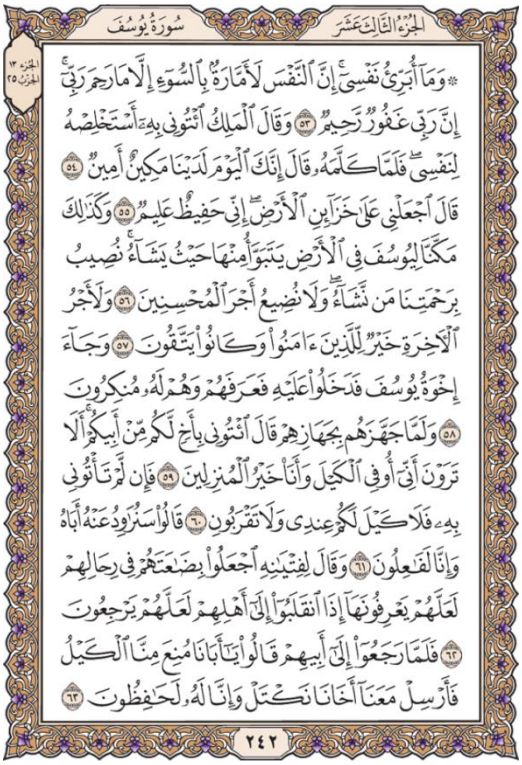
الجزء الثالث عشر سورة يوسف
الجزء ١٣ الجزء ٢٥
* وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِيٓ ۚ إِنَّ ٱلنَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيٓ ۚ
إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٣﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِي بِهِۦٓ أَسْتَخْلِصْهُ
لِنَفْسِي ۖ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ قَالَ إِنَّكَ ٱلْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٤﴾
قَالَ ٱجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلْأَرْضِ ۖ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾ وَكَذَٰلِكَ
مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي ٱلْأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَآءُ ۚ نُصِيبُ
بِرَحْمَتِنَا مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَأَجْرُ
ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ وَجَآءَ
إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ
﴿٥٨﴾ وَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ قَالَ ٱئْتُونِي بِأَخٍ لَّكُم مِّنْ أَبِيكُمْ ۚ أَلَا
تَرَوْنَ أَنِّيٓ أُوفِي ٱلْكَيْلَ وَأَنَا۠ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٥٩﴾ فَإِن لَّمْ تَأْتُونِي
بِهِۦ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِندِي وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ سَنُرَٰوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ
وَإِنَّا لَفَٰعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ ٱجْعَلُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ
لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ إِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ
﴿٦٢﴾ فَلَمَّا رَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيهِمْ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مُنِعَ مِنَّا ٱلْكَيْلُ
فَأَرْسِلْ مَعَنَآ أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾
٢٤٢

bekimet dhe selami i Zotit qofshin me të! Kështu, në dy *Sahih*-ët dhe në *Musned* vjen hadithi nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Profeti i Allahut ka thënë: 1521. "Ne do të ishim më dyshues sesa Ibrahimi kur tha: "Zoti im! Më mundëso të shoh se si i ngjall të vdekurit!" Allahu e mëshiroftë Lutin, sepse ai kishte vërtet një mbështetje të fortë (Allahun)! Gjithashtu, nëse do të kisha qëndruar në burg aq sa qëndroi Jusufi, do t'i isha përgjigjur menjëherë të dërguarit të mbretit!" Sipas një versioni të sjellë nga Ahmedi prej Ebu Hurejrës, Profeti ﷺ tha: 1522. "Nëse do të isha unë, do t'i isha përgjigjur menjëherë të dërguarit të mbretit e nuk do të kërkoja të më kërkonin falje (për dënimin e padrejtë)."

- Ai *(mbreti)* **u tha** *(grave)*: **"Si qe puna juaj, kur deshët të tundonit Jusufin?"** - Allahu i Lartësuar na tregon se mbreti i mblodhi gratë, të cilat prenë duart e tyre, në prani të gruas së Ministrit. Ai iu drejtua atyre, për çështjen e gruas së Ministrit, për të mësuar atë që kishte ndodhur në të vërtetë.

- Ato thanë: "Zoti na ruajt! Nuk dimë që ai të ketë bërë ndonjë të keqe." - Pikërisht në këtë moment, ndërhyn gruaja e Ministrit dhe thotë:

- Gruaja e Ministrit tha: "Tani do të dalë në shesh e vërteta! - Tashmë do të dalë në pah e vërteta, ashtu si ndodhi në realitet.

- Isha unë ajo që ngulmova ta tundoj atë, kundër dëshirës së tij. Ai është vërtet njeri i drejtë! - Jusufi tha të vërtetën kur deklaroi: "Qe ajo që kërkoi të më tundonte mua, kundër dëshirës sime!" Pastaj ajo tha:

- Këtë e them për ta ditur se unë nuk e kam tradhtuar asnjëherë atë dhe se Allahu nuk u jep sukses dredhive të tradhtarëve! - Unë e pranoj gabimin tim, por po dëshmoj se nuk ndodhi asgjë dhe nuk u përmbush ajo që u synua. Unë e josha këtë djalosh, por ai u ruajt dhe u përmbajt. Unë e pranoj që e tundova, por dëshmoj se nuk është kryer asgjë mes nesh dhe unë jam e pastër në këtë drejtim. Pastaj shtoi: "... Allahu nuk u jep sukses dredhive të tradhtarëve!"

- Unë kurrsesi nuk e shfajësoj veten time. - Unë nuk dua të justifikoj veten time, sepse dëshirat e shtyjnë njeriun drejt gjynahut. Ishin këto dëshira, që më shtynë ta josh atë.

- Sigurisht, shpirti *(i njeriut)* **është i prirur për ligësi, përveç atij që e ka mëshiruar Zoti im.** - Këto ishin fjalë të thëna nga gruaja e Ministrit, në dëshminë e saj. Ky është shpjegimi më i pranueshëm i ajetit dhe më afër kontekstit. Kështu e ka sjellë Mauerdi në *Tefsir*-in e tij. Këtë shpjegim e ka mbështetur me forcë edhe imam Ebu Abas Ibn Tejmije, i cili ka sjellë një punim të veçantë në lidhje me këtë temë. Megjithatë, disa të tjerë janë të mendimit se këto fjalë janë thënë nga Jusufi (a.s.). Sipas tyre, ishte Jusufi që tha: "...për ta ditur se unë nuk e kam tradhtuar asnjëherë atë ...". Domethënë, për ta ditur Ministri se unë kurrë nuk e kam tradhtuar, në lidhje me nderin e gruas së tij. Sidoqoftë, mendimi i parë është më i dukshëm dhe më

i kuptueshëm. Konteksti i ajeteve na tregon se është gruaja e Ministrit që po i thotë ato fjalë gjatë dëshmisë së saj. Madje, Jusufi nuk është i pranishëm fare në këtë skenë. Ai prezanton më pas, pas urdhrit të mbretit për ta sjellë atë pranë tij.[153]

- Me të vërtetë, Zoti im është Falës i Madh e Mëshirëplotë."

Ajetet 54 - 57

54. Atëherë, Mbreti tha: "Ma sillni këtu atë, ta mbaj pranë vetes sime!" Pasi bisedoi me të, tha: "Tashmë ti ke një pozitë të lartë dhe je i besueshëm për ne".

55. Ai *(Jusufi)* **tha: "Më cakto mua si përgjegjës të depove të vendit! Unë të ofroj besnikërinë dhe diturinë time.".**

56. Kështu, Ne i dhamë Jusufit pozitë të lartë në atë vend, që ai të zotëronte çfarë të dëshironte e ku të dëshironte. Ne e bekojmë me mëshirën Tonë atë që duam dhe kurrë nuk ua humbim shpërblimin vepërmirëve.

57. Por pa dyshim, shpërblimi i botës tjetër është shumë më i mirë për ata që besojnë dhe janë të devotshëm.

Shpjegimi i ajeteve

- Atëherë, Mbreti tha: "Ma sillni këtu atë, ta mbaj pranë vetes sime!" - Allahu i lavdëruar na tregon se kur mbreti mësoi për pastërtinë dhe dëlirësinë e Jusufit nga akuzat e ngritura kundër tij, ai urdhëroi ta sillnin pranë tij: "Ma sillni këtu atë, ta mbaj pranë vetes sime!" Domethënë, ta bëj atë nga këshilltarët e mi me të afërt.

- Pasi bisedoi me të, tha: "Tashmë ti ke një pozitë të lartë dhe je i besueshëm për ne". - Kështu, pasi bisedoi me Jusufin, ai kuptoi mirë mençurinë, urtësinë dhe vlerat e larta të tij. Ai kuptoi shkathtësinë e Jusufit në opinionet dhe mençurinë që tregonte. Ai pa, gjithashtu, bukurinë e pashembullt dhe moralin e rrallë të Jusufit. Për këtë arsye, i tha: "Tashmë, ti ke një pozitë të lartë dhe je i besueshëm për ne!". Domethënë, tashmë je njeri me pozitë dhe i besueshëm. Atëherë Jusufi i drejtohet dhe i thotë:

- Ai *(Jusufi)* **tha: "Më cakto mua si përgjegjës të depove të vendit! Unë të ofroj besnikërinë dhe diturinë time.".** - Sipas këtij ajeti, është e lejueshme që dikush të lëvdohet duke nxjerrë në pah aftësitë e vlerat e veta, para dikujt që nuk i njeh ato, nëse diçka e tillë është e nevojshme. Jusufi i tha mbretit se ai ishte besnik dhe i ditur, në lidhje me përgjegjësitë dhe organizimin e punës gjatë viteve që do të vijonin. Ai do të ishte personi i duhur për organizimin e punës në mënyrën më të dobishme e të drejtë, gjatë viteve të treguara në ëndrrën e mbretit. Mbreti e pranoi kërkesën e Jusufit për atë post.

- Kështu, Ne i dhamë Jusufit pozitë të lartë në atë vend, që ai të zotëronte çfarë të dëshironte e ku të dëshironte. - Në Egjipt, Jusufi gëzonte tashmë një pozitë të lartë dhe mund të vendosej e të merrte çfarëdo toke në të. Pas gjithë atyre vështirësive e sprovave, ai tashmë po ngrihej në pozitë të lartë.

- Ne e bekojmë me mëshirën Tonë atë që duam dhe kurrë nuk ua humbim shpërblimin vepërmirëve. - Allahu kurrsesi nuk e humbi shpërblimin për durimin e Jusufit ndaj vuajtjeve që i shkaktuan vëllezërit e vet dhe burgosjes për shkak të gruas së Ministrit.[154] Allahu i Lartësuar e shpërbleu këtë njeri të sinqertë, duke i dhuruar krenari, paqe, fitore dhe mbështetje të madhe në tokë. Allahu i Lartësuar thotë:

- Por pa dyshim, shpërblimi i botës tjetër është shumë më i mirë për ata që besojnë dhe janë të devotshëm. - Ky është premtimi për shpërblimin e Jusufit në jetën tjetër. Ai shpërblim është shumë herë më i madh dhe i mrekullueshëm sesa shpërblimet e kësaj dynjaje, më i madh se pushteti që iu dha në tokë. Mbreti i atij vendi ishte Rejjan Ibn Uelid, i cili i dha Jusufit postin e ministrit të depove. Thuhet se mbreti pranoi Islamin nga ftesa e Jusufit. Kështu ka shpjeguar Muxhahidi. Thuhet, gjithashtu, se Jusufi e mori postin e ministrit pas vdekjes së këtij të fundit, ashtu siç thuhet edhe se Jusufi u martua me gruan e ministrit, pasi asaj i vdiq i shoqi.

Ajetet 58 - 62

58. Vëllezërit e Jusufit erdhën dhe u futën tek ai. Ai i njohu, ndërsa ata nuk e njohën.

59. Pasi i furnizoi me të gjithë mallrat e nevojshëm, u tha: "Më sillni këtu edhe vëllanë tuaj nga babai. A nuk e shikoni se unë jua jap ngarkesën të plotë dhe ju pres mirë?"

60. Nëse nuk ma sillni atë, nuk keni për të marrë drithë tek unë e as mos u afroni këtej!"

61. Ata thanë: "Ne do të përpiqemi ta bindim babanë e tij për ta marrë. Sido që të jetë, ne do ta bëjmë këtë."

62. Ai u tha shërbëtorëve të tij: "Vendoseni mallin *(që e sollën si pagesë)* **së bashku me ngarkesën e tyre, që, kur të kthehen te familja e tyre, ta gjejnë aty. Ndoshta kështu do të kthehen sërish te ne".**

Shpjegimi i ajeteve

Interpretimi i ëndrrës së mbretit nga Jusufi, u bë realitet ashtu siç shpjegoi ai. Kështu, pas atyre shtatë viteve të begatshme, erdhën vitet e thatësirës e skamjes. Gjatë kësaj kohe, Jusufi ishte në krye të administrimit të depove në Egjipt. Ai kujdesej për magazinimin dhe ruajtjen e prodhimeve në kallinj. Ai e kryente këtë detyrë në mënyrën më korrekte. Kështu, ata do të ishin në gjendje që të përballonin krizën e viteve në vijim. Për këtë arsye, njerëzit vërshuan nga të gjitha viset e largëta drejt Egjiptit, që të kërkonin furnizim për familjet e tyre. Mes atyre që erdhën në Egjipt për furnizim ishin edhe vëllezërit e Jusufit, me urdhër të atit të tyre, kur morën vesh se ministri jepte furnizim me çmimin përkatës.

- Vëllezërit e Jusufit erdhën dhe u futën tek ai. Ai i njohu, ndërsa ata nuk e njohën. - Jusufi ishte në krye të kësaj detyre, por vëllezërve as që u shkonte ndërmend se ai drejtues i rëndësishëm, me famë dhe i nderuar, me të cilin po përballeshin, ishte pikërisht vëllai i tyre. Ndërsa ai i njohu mirë ata. Megjithatë, ai u foli si një i panjohur, që nuk dinte asgjë rreth tyre. Ai i pyeti: "Për çfarë keni ardhur në këto vise?" Ata iu përgjigjën se kishin ardhur për të marrë drithë e ushqim. Pastaj u tha: "Mos, vallë, keni ardhur si spiunë e me qëllime të këqija?" - "Zoti na ruajtë, - thanë ata, - nga të tilla qëllime të këqija!" Jusufi i pyeti sërish: "Nga jeni ju?" - "Ne jemi nga Kenani, ndërsa ati ynë është profeti Jakub." - "A ka ai fëmijë të tjerë veç jush?" - "Ne ishim 12 fëmijë, - thanë ata, - por më i vogli ndër ne u largua një ditë dhe vdiq në pyll. Ai ishte fëmija më i dashur për babain tonë. Ai, madje, kishte edhe një vëlla nga nëna, të cilin ati ynë e mbajti e nuk e dërgoi me ne, për të patur si ngushëllim e për të zbutur dhimbjen e vazhdueshme për humbjen e djalit të vogël." Pas kësaj, Jusufi urdhëroi që miqtë e largët të priteshin me nderime.

- Pasi i furnizoi me të gjithë mallrat e nevojshëm, u tha: "Më sillni këtu edhe vëllanë tuaj nga babai. - Pasi ua mbushi kafshët me mallra e ushqime, ai u tha: "Më sillni këtu edhe vëllanë tuaj nga babai, që ta di se më keni thënë të vërtetën." Pastaj u tha:

- A nuk e shikoni se unë jua jap ngarkesën të plotë dhe ju pres mirë?" - Me këto fjalë, ai donte që ata të ndiheshin mirë dhe pastaj të ktheheshin përsëri. Përveç kësaj, ai edhe i kërcënoi, duke u thënë:

- Nëse nuk ma sillni atë, nuk keni për të marrë drithë tek unë e as mos u afroni këtej!" - Nuk keni për të marrë prej meje aspak drithë e ushqime.

- Ata thanë: "Ne do të përpiqemi ta bindim babanë e tij për ta marrë. Sido që të jetë, ne do ta bëjmë këtë." - **N**e do të përpiqemi maksimalisht për ta sjellë atë këtu, e kështu të bindesh se të kemi thënë të vërtetën.

- Ai u tha shërbëtorëve të tij: "Vendoseni mallin *(që e sollën si pagesë)* **së bashku me ngarkesën e tyre, që, kur të kthehen te familja e tyre, ta gjejnë aty.** - Domethënë, edhe ato mallra që ata i sollën për të paguar drithin e ushqimet, kthejuani

në ngarkesën e tyre. Por bëjeni këtë pa e kuptuar ata.

- Ndoshta kështu do të kthehen sërish te ne". - Jusufi druhej se ata nuk do të kishin mallra të tjerë për të blerë përsëri drithë, prandaj ua ktheu, që të mund të ktheheshin sërish.

Ajetet 63 - 64

63. Kur shkuan tek i ati, i thanë "O baba! Nuk na japin më drith *(nëse nuk e marrim me vete edhe vëllanë tonë)*. **Prandaj, na e jep me vete vëllanë tonë, që të mund të marrim drith! Të sigurojmë se do ta ruajmë atë".**

64. Ai tha: "A t'jua besoj juve, sikurse bëra më parë me vëllanë e tij?! Allahu është mbrojtësi më i mirë dhe Ai është më Mëshiruesi i mëshiruesve.".

Shpjegimi i ajeteve

- Kur shkuan tek i ati, i thanë "O baba! Nuk na japin më drithë - Nëse ti nuk e dërgon me ne Beniaminin, nuk kanë për të na lejuar më të marrim drithë e ushqim për familjen tonë.

- Prandaj, na e jep me vete vëllanë tonë, që të mund të marrim drith! Të sigurojmë se do ta ruajmë atë. - Ne do ta ruajmë atë si veten tonë dhe do ta kthejmë shëndoshë e mirë tek ti. Në fakt, këto ishin të ngjashme me fjalët që i thanë kur morën Jusufin. Edhe atëherë i premtuan të atit se do t'ia kthenin Jusufin.

- Ai tha: "A t'jua besoj juve, sikurse bëra më parë me vëllanë e tij?! - Nuk mendoj se do të veproni ndryshe nga ajo që bëtë me vëllanë e tij.

- Allahu është mbrojtësi më i mirë dhe Ai është më Mëshiruesi i mëshiruesve. – Allahu është i Mëshirshëm, ndaj e lus të më mëshirojë tani, për pleqërinë e dobësinë time, për mallin e ndjenjat e mia për djalin e humbur. Allahut i lutem që të ma kthejë atë, sepse Ai është më i Mëshirshmi i mëshiruesve.

Ajetet 65 - 66

65. Kur *(vëllezërit e Jusufit)* **hapën ngarkesën, gjetën aty mallin e tyre** *(për pagesë)*, **që u ishte kthyer, dhe thanë: "O baba! Ç'duam më tepër?! Ky është malli ynë** *(për pagesë)*. **Na qenka kthyer! Ne do të kemi më shumë drithë për familjen tonë; ne do të kujdesemi për vëllanë tonë dhe do të kemi edhe një ngarkesë deveje më shumë. Kjo është veçse një sasi e vogël".**

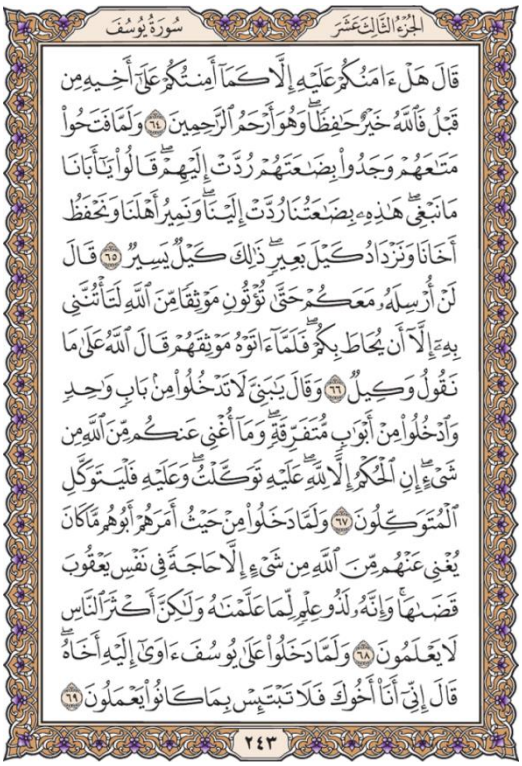
الجزء الثالث عشر سورة يوسف
قَالَ هَلۡ ءَامَنُكُمۡ عَلَيۡهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمۡ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن
قَبۡلُۖ فَٱللَّهُ خَيۡرٌ حَٰفِظٗاۖ وَهُوَ أَرۡحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ٦٤ وَلَمَّا فَتَحُواْ
مَتَٰعَهُمۡ وَجَدُواْ بِضَٰعَتَهُمۡ رُدَّتۡ إِلَيۡهِمۡۖ قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا
مَا نَبۡغِيۖ هَٰذِهِۦ بِضَٰعَتُنَا رُدَّتۡ إِلَيۡنَاۖ وَنَمِيرُ أَهۡلَنَا وَنَحۡفَظُ
أَخَانَا وَنَزۡدَادُ كَيۡلَ بَعِيرٖۖ ذَٰلِكَ كَيۡلٞ يَسِيرٞ ٦٥ قَالَ
لَنۡ أُرۡسِلَهُۥ مَعَكُمۡ حَتَّىٰ تُؤۡتُونِ مَوۡثِقٗا مِّنَ ٱللَّهِ لَتَأۡتُنَّنِي
بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يُحَاطَ بِكُمۡۖ فَلَمَّآ ءَاتَوۡهُ مَوۡثِقَهُمۡ قَالَ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا
نَقُولُ وَكِيلٞ ٦٦ وَقَالَ يَٰبَنِيَّ لَا تَدۡخُلُواْ مِنۢ بَابٖ وَٰحِدٖ
وَٱدۡخُلُواْ مِنۡ أَبۡوَٰبٖ مُّتَفَرِّقَةٖۖ وَمَآ أُغۡنِي عَنكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن
شَيۡءٍۖ إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِۖ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُۖ وَعَلَيۡهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ
ٱلۡمُتَوَكِّلُونَ ٦٧ وَلَمَّا دَخَلُواْ مِنۡ حَيۡثُ أَمَرَهُمۡ أَبُوهُم مَّا كَانَ
يُغۡنِي عَنۡهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٍ إِلَّا حَاجَةٗ فِي نَفۡسِ يَعۡقُوبَ
قَضَىٰهَاۚ وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلۡمٖ لِّمَا عَلَّمۡنَٰهُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ
لَا يَعۡلَمُونَ ٦٨ وَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيۡهِ أَخَاهُ
قَالَ إِنِّيٓ أَنَآ أَخُوكَ فَلَا تَبۡتَئِسۡ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ٦٩
٢٤٣

66. Ai *(Jakubi)* **tha: "Nuk kam për ta dërguar atë me ju, derisa të më betoheni në Allahun, se do të ma ktheni pas, përveç nëse ju diktojnë rrethanat e vërtet nuk mundeni". Kur ata u betuan me betime të forta, ai tha: "Allahu është Dëshmitar** *(dhe Ruajtës)* **për gjithçka që thamë!".**

Shpjegimi i ajeteve

- Kur *(vëllezërit e Jusufit)* **hapën ngarkesën, gjetën aty mallin e tyre** *(për pagesë)*, **që u ishte kthyer, dhe thanë: "O baba! Ç'duam më tepër?!** - Kur vëllezërit e Jusufit e gjetën mallin, të cilin e kishin dhënë si pagesë për të marrë drithin brenda barrës së tyre, iu drejtuan të atit: "O baba! Ç'duam më tepër?!"

- Ky është malli ynë *(për pagesë)*. **Na qenka kthyer!** - Jo vetëm që na e dha të plotë ngarkesën e drithit që kërkuam, por na ka kthyer edhe mallin, që e dhamë si pagesë.

- Ne do të kemi më shumë drithë për familjen tonë; ne do të kujdesemi për vëllanë tonë dhe do të kemi edhe një ngarkesë deveje më shumë. - Nëse e dërgon me ne vëllanë, ne do të të sjellim edhe më shumë drithë për familjen. Kështu, ata i premtuan se do ta ruanin vëllanë, duke iu dhënë mundësia për të marrë një barrë deveje më shumë me drithë, sepse Jusufi e kishte si rregull që, çdo burri i jepte një ngarkesë me drithë.

- Kjo është veçse një sasi e vogël. - Kjo është një sasi e vogël, por që do ta marrim pa ndonjë mundim, veç duke e marrë me vete vëllanë tonë.

- Ai *(Jakubi)* **tha: "Nuk kam për ta dërguar atë me ju, derisa të më betoheni në Allahun, se do të ma ktheni pas, përveç nëse ju diktojnë rrethanat e vërtet nuk mundeni".** - Jakubi u kërkoi që t'i betoheshin se do t'ia kthenin pas të birin, me çdo kusht, përveç "... nëse ju diktojnë rrethanat e vërtet nuk mundeni". Domethënë, veç nëse do të ishte jashtë mundësive të tyre që ta ruanin dhe mbronin atë.

- Kur ata u betuan me betime të forta, ai tha: "Allahu është Dëshmitar *(dhe Ruajtës)* **për gjithçka që thamë!".** - Pasi ata i dhanë besën, ai ua përforcoi këtë duke thënë: "Allahu është Dëshmitar *(dhe Ruajtës)* për gjithçka që thamë!". Ibn Is'haku shpjegon: "Ai e bëri këtë, sepse ishte i detyruar ta dërgonte të birin me ta, për shkak të nevojës së madhe për drithë dhe ushqime.

Ajetet 67 - 68

67. Ai tha: "O bijtë e mi! Mos hyni atje nga e njëjta portë, por nga porta të ndryshme. Por *(me këshillën time)*, **unë nuk mund të shmang prej jush asgjë prej caktimit të Allahut. I gjithë pushteti i përket vetëm Allahut. Unë vetëm Atij i mbështetem dhe vetëm Atij le t'i mbështeten besimtarët."**

68. Ata hynë atje ashtu siç i pati porositur i ati. Por, kjo nuk ishte diçka që do të mund t'i ndihmonte nga caktimi i Allahut. Ajo ishte veçse një dëshirë e Jakubit në veten e tij, të cilën e tha. Ai i dinte mirë ato që Ne i kishim mësuar, ndërsa shumica e njerëzve nuk i dinë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se, pasi përgatiti djemtë e vet së bashku me Beniaminin, për t'i dërguar në Egjipt, duke i këshilluar, Jakubi u tha:

- Ai tha: "O bijtë e mi! Mos hyni atje nga e njëjta portë, por nga porta të ndryshme. – Jakubi kishte merak dhe ruhej nga zilia e njerëzve dhe mësyshi. Syri i keq është vërtet dëmtues, madje aq i fortë, sa edhe kalorësin e rrëzon nga kali. Ai ua dha këtë porosi, sepse ata ishin djem të fuqishëm dhe shumë të pashëm. Pastaj tha:

- Por *(me këshillën time)*, **unë nuk mund të shmang prej jush asgjë prej caktimit të Allahut.** - Edhe kjo masë nuk mund ta kthejë aspak kaderin e Allahut. Nëse Allahu ka vendosur diçka, asgjë nuk mund ta pengojë apo t'i shmanget.

- I gjithë pushteti i përket vetëm Allahut. Unë vetëm Atij i mbështetem dhe vetëm Atij le t'i mbështeten besimtarët. - Është thënë se kjo masë u mor për t'i ruajtur nga ndikimi dhe dëmi që sjell syri i keq dhe zilia.

- Ata hynë atje ashtu siç i pati porositur i ati. Por, kjo nuk ishte diçka që do të mund t'i ndihmonte nga caktimi i Allahut. Ajo ishte veçse një dëshirë e Jakubit në veten e tij, të cilën e tha. Ai i dinte mirë ato që Ne i kishim mësuar, ndërsa shumica e njerëzve nuk i dinë. - Ibn Xheriri shpjegon: "Ajo ishte një dituri, që vetë Allahu i Lartësuar ia kishte mësuar atij."

Ajetet 69 - 72

69. Kur u futën te Jusufi, ai e afroi pranë vetes vëllanë e vet dhe i tha: "Unë jam yt

vëlla, por ti mos u mërzit për veprën e tyre!"

70. Pasi u dha furnizimet *(e nevojshme)*, **ai futi një enë** *(të çmueshme)* **në ngarkesën e vëllait të vet. Pastaj një lajmëtar thirri: "O ju udhëtarë të karvanit! Ju qenkeni hajdutë të vërtetë!"**

71. Ata u kthyen dhe thanë: "Çfarë ju ka humbur?!"

72. Ata i thanë: "Na ka humbur gota e mbretit. Kush e gjen atë, fiton një ngarkesë deveje me ushqime. Ju garantojmë për këtë."

Shpjegimi i ajeteve

- Kur u futën te Jusufi, ai e afroi pranë vetes vëllanë e vet dhe i tha: "Unë jam yt vëlla, por ti mos u mërzit për veprën e tyre!" - Vëllezërit e Jusufit, së bashku me Beniaminin, shkuan në Egjipt. Jusufi i priti shumë mirë, duke u treguar i sjellshëm e bujar me ta. Kjo i bëri ata të ndiheshin shumë të nderuar e të respektuar. Më pas, ai u veçua me vëllanë e tij nga nëna, Beniaminin, dhe i tregoi se ishte i vëllai, duke i thënë gjithashtu që të mos shqetësohej. Ai e porositi që ta ruante këtë të fshehtë. Kështu, të dy ranë dakord për të zbatuar planin e Jusufit, për ta mbajtuar Beniaminin në Egjipt.

- Pasi u dha furnizimet *(e nevojshme)*, **ai futi një enë** *(të çmueshme)* **në ngarkesën e vëllait të vet.** - Pasi ua mbushi devetë me barrën e drithit, Jusufi urdhëroi një prej shërbëtorëve që të vendoste fshehurazi tasin e mbretit në barrën e Beniaminit.

- Pastaj një lajmëtar thirri: "O ju udhëtarë të karvanit! Ju qenkeni hajdutë të vërtetë!" - Të gjithë kthyen kokën nga ai që bërtiti.

- Ata u kthyen dhe thanë: "Çfarë ju ka humbur?!"Ata i thanë: "Na ka humbur gota e mbretit. Kush e gjen atë, fiton një ngarkesë deveje me ushqime. Ju garantojmë për këtë." - Kush e gjen, ne kemi për ta shpërblyer duke i dhënë një ngarkesë deveje tepër.

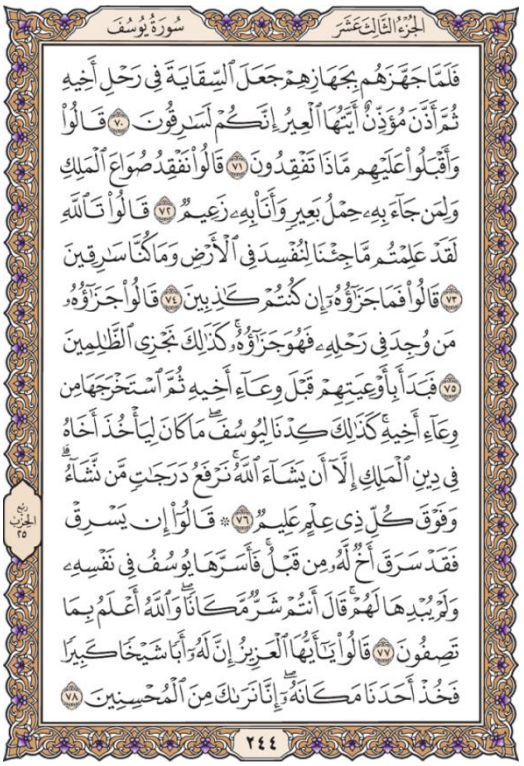
الجزء الثالث عشر سورة يوسف

فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ ٱلسِّقَايَةَ فِى رَحْلِ أَخِيهِ
ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا ٱلْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَٰرِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا۟
وَأَقْبَلُوا۟ عَلَيْهِم مَّاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾ قَالُوا۟ نَفْقِدُ صُوَاعَ ٱلْمَلِكِ
وَلِمَن جَآءَ بِهِۦ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا۠ بِهِۦ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ
لَقَدْ عَلِمْتُم مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَٰرِقِينَ
﴿٧٣﴾ قَالُوا۟ فَمَا جَزَٰٓؤُهُۥٓ إِن كُنتُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا۟ جَزَٰٓؤُهُۥ
مَن وُجِدَ فِى رَحْلِهِۦ فَهُوَ جَزَٰٓؤُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ
﴿٧٥﴾ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَآءِ أَخِيهِ ثُمَّ ٱسْتَخْرَجَهَا مِن
وِعَآءِ أَخِيهِ ۚ كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ ۖ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ
فِى دِينِ ٱلْمَلِكِ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ
وَفَوْقَ كُلِّ ذِى عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ ۞ قَالُوٓا۟ إِن يَسْرِقْ
فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُۥ مِن قَبْلُ ۚ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِى نَفْسِهِۦ
وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ ۚ قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا ۖ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا
تَصِفُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ إِنَّ لَهُۥٓ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا
فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُۥٓ ۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾
الجزء ١٣ ٢٤٤

- Ju garantojmë për këtë. - Ia tha këtë për t'i siguruar se ai që do ta gjente enën e mbretit do të shpërblehej vërtet.

Ajetet 73 - 76

73. Ata thanë: "Betohemi në Allahun, - dhe ju e dini mirë, - se ne nuk kemi ardhur për të bërë turbullira në tokë dhe nuk jemi vjedhës!"

74. Ata thanë: "Po nëse *(provohet se)* **gënjeni, atëherë, cili është dënimi?"**

75. Ata thanë: "Dënimi duhet të jetë: ai të cilit i gjendet gota te ngarkesa e vet, të mbahet peng. Kështu i dënojmë ne të padrejtët."

76. Atëherë, ai filloi të kontrollonte ngarkesat e tyre, përpara ngarkesës së vëllait të vet. Më në fund ai e nxori atë *(gotën)* **nga ngarkesa e të vëllait. Kështu, e mësuam Ne Jusufin të bënte këtë plan. Sipas ligjit të mbretit, atij nuk i takonte ta mbante vëllanë e vet, veç nëse do të ishte dëshira e Allahut. Ne e lartësojmë në dituri atë që duam. Por, mbi çdo të ditur, ka të tjerë edhe më të ditur.**

Shpjegimi i ajeteve

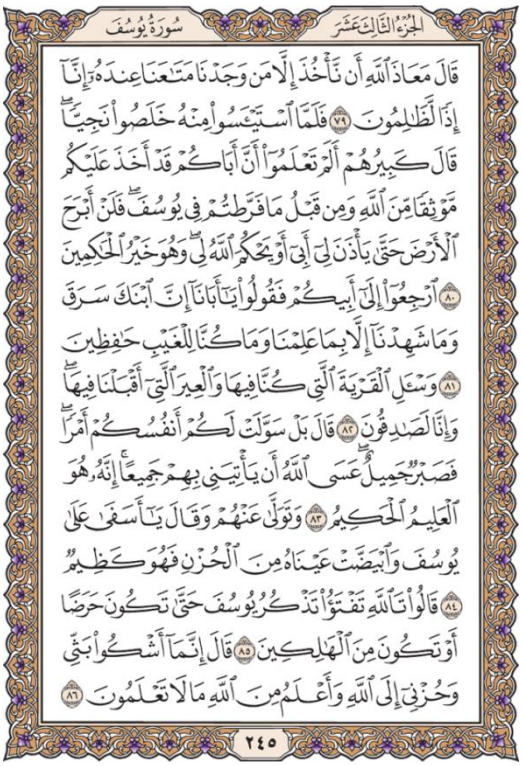
الجزء الثالث عشر سورة يوسف

قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ أَن نَّأۡخُذَ إِلَّا مَن وَجَدۡنَا مَتَٰعَنَا عِندَهُۥٓ إِنَّآ
إِذٗا لَّظَٰلِمُونَ ٧٩ فَلَمَّا ٱسۡتَيۡـَٔسُواْ مِنۡهُ خَلَصُواْ نَجِيّٗاۖ
قَالَ كَبِيرُهُمۡ أَلَمۡ تَعۡلَمُوٓاْ أَنَّ أَبَاكُمۡ قَدۡ أَخَذَ عَلَيۡكُم
مَّوۡثِقٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَمِن قَبۡلُ مَا فَرَّطتُمُونِي فِي يُوسُفَۖ فَلَنۡ أَبۡرَحَ
ٱلۡأَرۡضَ حَتَّىٰ يَأۡذَنَ لِيٓ أَبِيٓ أَوۡ يَحۡكُمَ ٱللَّهُ لِيٞ وَهُوَ خَيۡرُ ٱلۡحَٰكِمِينَ
٨٠ ٱرۡجِعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَبِيكُمۡ فَقُولُواْ يَٰٓأَبَانَآ إِنَّ ٱبۡنَكَ سَرَقَ
وَمَا شَهِدۡنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمۡنَا وَمَا كُنَّا لِلۡغَيۡبِ حَٰفِظِينَ
٨١ وَسۡـَٔلِ ٱلۡقَرۡيَةَ ٱلَّتِي كُنَّا فِيهَا وَٱلۡعِيرَ ٱلَّتِي أَقۡبَلۡنَا فِيهَاۖ
وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ٨٢ قَالَ بَلۡ سَوَّلَتۡ لَكُمۡ أَنفُسُكُمۡ أَمۡرٗاۖ
فَصَبۡرٞ جَمِيلٌۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَأۡتِيَنِي بِهِمۡ جَمِيعًاۚ إِنَّهُۥ هُوَ
ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡحَكِيمُ ٨٣ وَتَوَلَّىٰ عَنۡهُمۡ وَقَالَ يَٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ
يُوسُفَ وَٱبۡيَضَّتۡ عَيۡنَاهُ مِنَ ٱلۡحُزۡنِ فَهُوَ كَظِيمٞ
٨٤ قَالُواْ تَٱللَّهِ تَفۡتَؤُاْ تَذۡكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا
أَوۡ تَكُونَ مِنَ ٱلۡهَٰلِكِينَ ٨٥ قَالَ إِنَّمَآ أَشۡكُواْ بَثِّي
وَحُزۡنِيٓ إِلَى ٱللَّهِ وَأَعۡلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ٨٦

٢٤٥

Kur punëtorët e ngarkesës e akuzuan atë për vjedhje, vëllezërit e Jusufit thanë:

- Ata thanë: "Betohemi në Allahun, - dhe ju e dini mirë, - se ne nuk kemi ardhur për të bërë turbullira në tokë dhe nuk jemi vjedhës!" - Ju e dini mirë prejardhjen tonë dhe na njihni mirë, që kur kemi ardhur tek ju! Ju e dini mirë që nuk kemi ardhur për diçka të tillë e nuk jemi hajdutë e keqbërës! Atëherë punëtorët u thonë:

- Ata thanë: "Po nëse *(provohet se)* **gënjeni, atëherë, cili është dënimi?" -** Po nëse ne e gjejmë atë që e ka vjedhur enën e mbretit tek ju, si mendoni se duhet ta dënojmë atë që e ka marrë?

- Ata thanë: "Dënimi duhet të jetë: ai të cilit i gjendet gota te ngarkesa e vet, të mbahet peng. Kështu i dënojmë ne të padrejtët." - Ky ishte rregulli në fenë e Ibrahimit. Hajduti i dorëzohej atij që ai kishte vjedhur. Kjo ishte planifikuar nga Jusufi. Ai donte që ta mbante Beniaminin pranë vetes.

- Atëherë, ai filloi të kontrollonte ngarkesat e tyre, përpara ngarkesës së vëllait të vet. - Me mençuri, ai ia filloi të kontrollonte enët e vëllezërve, përpara enës së Beniaminit.

- Më në fund ai e nxori atë *(gotën)* **nga ngarkesa e të vëllait. -** Kështu, - ashtu sikurse vetë ata gjykuan, - ai e mbajti Beniaminin.

- Kështu, e mësuam Ne Jusufin të bënte këtë plan. - Ky ishte një plan i mirëorganizuar, që vetë Zoti e miratoi, për vetë dobitë, urtësitë dhe mirësitë që do të sillte më pas zbatimi i tij.

- Sipas ligjit të mbretit, atij nuk i takonte ta mbante vëllanë e vet, veç nëse do të ishte dëshira e Allahut. - Sipas ligjeve të mbretit të Egjiptit, ai nuk do të mund ta merrte të vëllanë dhe nuk do të ekzekutohej ky dënim. Ky dënim u dha sipas ligjit të Ibrahimit, që vetë vëllezërit e tij e kërkuan dhe pranuan që të zbatohej. Kuptimi këtu është që Jusufi kurrsesi nuk do të gjykonte me ligjin e Faraonit, por me ligjin e etërve të tij: Ibrahimit, Is'hakut dhe Jakubit. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar e lëvdon kur thotë:

- Ne e lartësojmë në dituri atë që duam. - Siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "... Allahu i lartëson ata që besojnë, ndërsa të begatuarit me dituri i ngre në grada të larta. Allahu e di hollësisht çfarë veproni ju." [Muxhadele 11].

- Por, mbi çdo të ditur, ka të tjerë edhe më të ditur. - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, kur një është më i ditur se një tjetër, gjithmonë është një tjetër që është më i ditur se ai i pari. Ndërsa Allahu është mbi çdo të ditur." Ndërsa Katade shpjegon: "Domethënë, derisa dituria të arrijë tek Allahu. Nga Allahu buron dituria, që e mësojnë dijetarët, dhe tek Allahu kthehet."

Ajetet 77 - 79

77. Ata *(bijtë e Jakubit)* **thanë: "Në pastë vjedhur ky, atëherë ka vjedhur më parë edhe një vëlla i tij". Por Jusufi i mbajti të fshehtë në vete dhe nuk ua tregoi atyre këto fjalë: "Ju jeni në pozitë shumë më të keqe dhe Allahu e di më së miri atë që ju po thoni."**

78. Ata *(bijtë e Jakubit)* **thanë: "O zotëri! Ai ka një baba të shtyrë në moshë, ndaj, në vend të tij, merr njërin prej nesh! Ne po shohim se qenke, vërtet bamirës i madh!"**

79. Ai *(Jusufi)* **tha: "Allahu na ruajtë! E si të marrim dikë tjetër dhe jo atë tek i cili u gjet sendi ynë?! Ne atëherë do të bënim padrejtësi."**

Shpjegimi i ajeteve

Kur panë që ena u nxor nga barra e Beniaminit, vëllezërit e Jusufit filluan përsëri të trillonin gënjeshtra, duke i thënë Ministrit:

- "Në pastë vjedhur ky, atëherë ka vjedhur më parë edhe një vëlla i tij". - Me këto fjalë, ata kishin për qëllim Jusufin. Më pas, i Lartësuari na tregon:

- Por Jusufi i mbajti të fshehtë në vete dhe nuk ua tregoi atyre këto fjalë: "Ju jeni në pozitë shumë më të keqe dhe Allahu e di më së miri atë që ju po thoni." - Këto ishin fjalë që Jusufi i mbajti në vetvete dhe nuk ua tha atyre. Kuptimi: Allahu është më i ditur rreth asaj që ju po flisni.

- Ata *(bijtë e Jakubit)* **thanë: "O zotëri! Ai ka një baba të shtyrë në moshë, ndaj, në vend të tij, merr njërin prej nesh! Ne po shohim se qenke, vërtet bamirës i madh!"** - Pasi e panë dhe u bindën se mbajtja e Beniaminit në Egjipt ishte vendosur, madje pikërisht me vetë gjykimin e tyre në lidhje me çështjen, ata iu lutën Ministrit që të tregohej i butë e i dhemshur me ta, duke i thënë: "O zotëri! Ai ka një baba të shtyrë në moshë. Babai e do shumë atë dhe ky djalë është si ngushëllim për të, për humbjen e djalit të vogël. Për këtë arsye, në vend të tij, merr njërin prej nesh! Pra, mbaj që të duash prej nesh, në vend të Beniaminit. Ne po shohim se ti qenke vërtet bamirës i madh, je njeri i drejtë, që bën të mira."

- Ai *(Jusufi)* **tha: "Allahu na ruajtë! E si të marrim dikë tjetër dhe jo atë tek i cili u gjet sendi ynë?!** - Madje, ky ishte vetë gjykimi juaj. Nëse do të vepronim ndryshe, atëherë:

- Ne atëherë do të bënim padrejtësi." - Domethënë, do të dënonim padrejtësisht dikë që nuk ka faj!

Ajetet 80 - 82

80. Kur e humbën shpresën *(se mund të bënin gjë),* **u veçuan për t'u këshilluar me njëri tjetrin. Më i madhi i tyre tha: "A mos e harruat që babai ka marrë prej jush betimin në Allah?! Ju e keni shkelur edhe një herë tjetër besën, kur ishte fjala për Jusufin. Unë nuk largohem prej këtij vendi, derisa të më lejojë im atë ose të gjykojë Allahu për mua. Ai është Gjykatësi më i drejtë.**

81. Ju kthehuni te babai juaj dhe i thoni: "O baba! Djali yt ka vjedhur. Ne dëshmojmë vetëm për atë që dimë. Ne nuk mund ta parashikonim atë që ndodhi.

82. Ti dërgo njerëz e pyet në qytetin ku ishim dhe karvanin me të cilin kemi ardhur! Ne po të themi të vërtetën."

Shpjegimi i ajeteve

- Kur e humbën shpresën *(se mund të bënin gjë),* **u veçuan për t'u këshilluar me njëri tjetrin.** - Pasi vëllezërit e Jusufit e humbën shpresën se do të mund ta merrnin me vete Beniaminin, për ta kthyer tek i ati, ashtu siç i ishin përbetuar atij, u veçuan dhe folën veçmas me njëri-tjetrin.

- Më i madhi i tyre tha: "A mos e harruat që babai ka marrë prej jush betimin në Allah?!" - Ky ishte vëllai që i udhëzoi të mos e vrisnin, por thjesht ta hidhnin në pus. Ai u tha: "A mos e harruat që babai ka marrë prej jush betimin në Allah, se do t'ia ktheni djalin?! Tashmë ju e shihni se kjo është e pamundur."

- Ju e keni shkelur edhe një herë tjetër besën, kur ishte fjala për Jusufin. - Po kështu e privuat atë nga Jusufi. Atëherë, ai mori një vendim dhe tha:

- "Unë nuk largohem prej këtij vendi..." - Domethënë, nga Egjipti.

- "...derisa të më lejojë im atë..." - Derisa të më lejojë të kthehem tek ai dhe të jetë i kënaqur prej meje.

- "ose të gjykojë Allahu për mua." - Të më mundësojë që ta marr edhe vëllanë tim me vete.

- Ai është Gjykatësi më i drejtë. - Pastaj i porositi të vëllezërit që t'ia shpjegonin të atit atë çfarë ndodhi, me shpresë se do t'i justifikonte:

- Ju kthehuni te babai juaj dhe i thoni: "O baba! Djali yt ka vjedhur. Ne dëshmojmë vetëm për atë që dimë. Ne nuk mund ta parashikonim atë që ndodhi. - Ne nuk e dinim se Beniamini kishte vjedhur. Kur ministri na pyeti se cili është ndëshkimi për atë që ka vjedhur, ne i treguam se cila është masa ndëshkimore për këtë rast.

- Ti dërgo njerëz e pyet në qytetin ku ishim dhe karvanin me të cilin kemi ardhur! - Pyeti banorët e atij vendi dhe pjesëtarët e karvanit me të cilin udhëtuam. Ata janë dëshmitarë për vërtetësinë e fjalëve tona.

- Ne po të themi të vërtetën." - Ne jemi të sinqertë në atë që po të themi. Ajo që ne pamë dhe dëshmuam ishte fakti se ai vodhi dhe u mbajt për shkak të kësaj.

Ajetet 83 - 86

83. Ai *(Jakubi)* **tha: "Jo, nuk është kështu, por ju keni sajuar diçka mes jush. Durimi është gjëja më e mirë. Unë shpresoj që Allahu të m'i sjellë të gjithë; Ai është më i Dituri, më i Urti!"**

84. Pastaj, u ktheu shpinën atyre dhe tha: "Oh, i mjeri unë për Jusufin!" Sytë iu zbardhën nga pikëllimi dhe e pushtoi trishtimi.

85. Ata thanë: "Për Allahun! Ti po e përmend Jusufin pa pushim, saqë do të sëmuresh rëndë e do të vdesësh kështu!".

86. Ai tha: "Unë hidhërimin tim ia parashtroj vetëm Allahut. Unë di për Allahun atë që nuk e dini ju.".

Shpjegimi i ajeteve

Jakubi (a.s.) iu drejta atyre me të njëjtat fjalë që u tha kur i sollën këmishën e Jusufit me gjak të rremë:

- Ai *(Jakubi)* **tha: "Jo, nuk është kështu, por ju keni sajuar diçka mes jush. Durimi është gjëja më e mirë.** - Ai mendoi se ata kishin vepruar njëlloj si me Jusufin. Pastaj ai shprehu shpresën e përgjërimin tek Allahu, për t'ia kthyer të tre bijtë e tij, Jusufin, Beniaminin dhe Rubilin, i cili qëndroi në Egjipt, duke shpresuar që i ati t'i jepte leje të kthehej në shtëpi dhe që të mund ta merrte Beniaminin fshehtazi. Jakubi tha:

- Unë shpresoj që Allahu të m'i sjellë të gjithë; Ai është më i Dituri, më i Urti! - Ai është i gjithëditur për gjendjen time të përvuajtur dhe për dhimbjen time. Allahu është i Urtë, në lidhje me çdo gjë që ka përcaktuar të ndodhë dhe ka vendosur të jetë. Ai ka urtësi në të gjitha veprat e Tij.

- Pastaj, u ktheu shpinën atyre dhe tha: "Oh, i mjeri unë për Jusufin! - Dhimbja për Beniaminin i nxori edhe dhimbjen e fshehur për humbjen e Jusufit.

- Sytë iu zbardhën nga pikëllimi dhe e pushtoi trishtimi. - Një trishtim i heshtur, pa iu ankuar asnjë krijese. Kur e panë në këtë gjendje, bijtë e tij ndien dhembshuri të madhe për atin e tyre, prandaj, me keqardhje, butësi e dëshirë për ta qetësuar, i thanë:

- Ata thanë: "Për Allahun! Ti po e përmend Jusufin pa pushim, saqë do të sëmuresh rëndë e do të vdesësh kështu!". - Nëse vazhdon të përmendësh Jusufin, do të dobësohesh, e kështu do të vdesësh.

- Ai tha: "Unë hidhërimin tim ia parashtroj vetëm Allahut. - Vetëm Allahut ia parashtroj hidhërimin dhe trishtimin tim! Ai është i vetëm dhe pa ortak!

- Unë di për Allahun atë që nuk e dini ju. - Unë e di mirë se ëndrra që pa Jusufi ishte e vërtetë dhe do të vijë ajo ditë kur unë të përulem para tij, ashtu siç u tregua në ëndërr.

Ajetet 87 - 88

87. O bijtë e mi! Shkoni dhe kërkoni për Jusufin dhe vëllanë e tij, e kurrë mos e humbni shpresën nga mëshira e Allahut! Shpresën në mëshirën e Allahut e humbin veçse jobesimtarët!".

88. Kur hynë tek ai *(Jusufi)*, **i thanë: "O zotëri! Ne dhe familjen tonë na ka goditur skamje e rëndë, prandaj kemi ardhur me pak mall** *(për shkëmbim)*. **Na e jep të plotë ngarkesën dhe na dhuro diçka më shumë! Allahu i shpërblen ata që dhurojnë.".**

Shpjegimi i ajeteve

- O bijtë e mi! Shkoni dhe kërkoni për Jusufin dhe vëllanë e tij, e kurrë mos e humbni shpresën nga mëshira e Allahut! - Allahu i Lartësuar na njofton se Jakubi (a.s.) u kërkoi bijve të vet që të shkonin e të hetonin për ndonjë të re rreth Jusufit dhe Beniaminit. Ai i porositi bijtë e vet që të mos e humbnin kurrë shpresën nga mëshira e Allahut. I porositi që të mos ligështoheshin dhe të mos e humbnin mendimin e mirë për Allahun e Lartësuar, në çdo synim.

- Shpresën në mëshirën e Allahut e humbin veçse jobesimtarët!". - Vetëm mohuesit e besimit e humbasin shpresën tek Allahu i Lavdëruar, te mëshira dhe mirësia e Tij.

- Kur hynë tek ai *(Jusufi)*, **i thanë: "O zotëri! Ne dhe familjen tonë na ka goditur skamje e rëndë...** - Ata kishin për qëllim thatësirën e madhe dhe mungesat ushqimore.

- prandaj kemi ardhur me pak mall *(për shkëmbim)*. - Ne kemi sjellë mall, për të paguar masën e drithit që do të na japësh. Në fakt, ai është i pakët, por ne nuk mund të paguajmë më shumë.

- Na e jep të plotë ngarkesën - Na e jep të plotë ngarkesën, siç na jepje gjithmonë, edhe pse çmimi që po paguajmë është i ulët. Pastaj thanë:

- dhe na dhuro diçka më shumë (*si sadaka)*! – Ibn Xhurejxhi ka thënë: "Me këtë fjalë, ata kishin për qëllim që ai t'u kthente edhe vëllanë." Ndërsa Ibn Xheriri përcjell se Muxhahidi, kur u pyet se a është e papëlqyeshme të thuash: "*Allahumme tesaddak alejje*!" (O Zot, më jep sadaka!)", tha: "Po. Sepse sadakaja jepet nga ai që

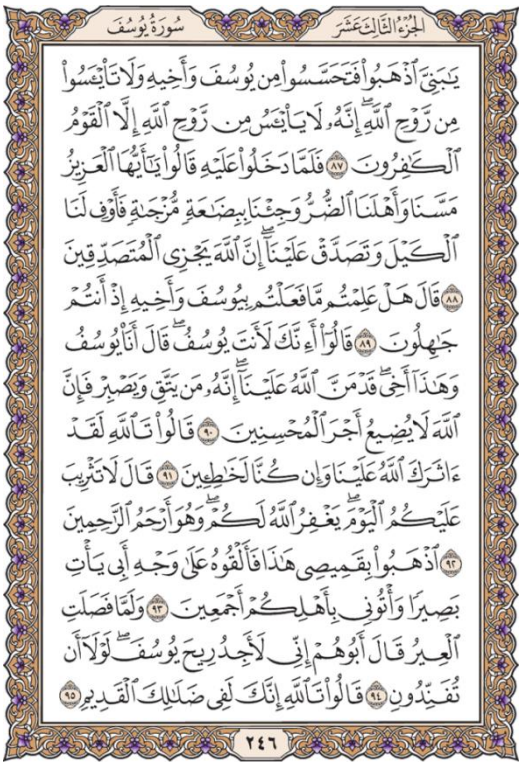

shpreson shpërblimin (dhe Allahu nuk ka nevojë për shpërblim).[155]

- Allahu i shpërblen ata që dhurojnë.

Ajetet 89 - 92

89. Ai u tha: "A e mbani mend se çfarë keni bërë me Jusufin dhe vëllanë e tij, kur ishit të paditur?"

90. Ata thanë: "Pse, vërtet, a ti je Jusufi?" Ai tha: "Unë jam Jusufi dhe ky është im vëlla. Allahu na dhuroi mirësi. Me të vërtetë, ai që e ka frikë Allahun dhe bën durim, të jetë i sigurt se Allahu kurrë nuk ua humb shpërblimin punëmirëve.".

91. Ata thanë: "Për Allah! Vërtet, Allahu të ka dalluar ty mbi ne. Ne kemi qenë, vërtet gjynahqarë."

92. Ai tha: "Sot nuk ka qortim për ju. Allahu ju faltë! Ai është më Mëshiruesi i mëshiruesve!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se vëllezërit e Jusufit i treguan atij për varfërinë e skamjen e madhe gjatë viteve të thatësirës. Atëherë, Jusufi kujtoi të atin dhe

dëshpërimin e madh të tij për humbjen e bijve të vet mes gjithë asaj skamjeje, ndërkohë që vetë Jusufi jetonte mes gjithë të mirave dhe kishte këtë famë e pushtet, të dhuruara nga Zoti. Jusufi u mbush me dhembshuri, mëshirë e keqardhje për të atin e vëllezërit e vet, derisa filloi të qante. Në këtë moment, ai iu prezantua:

- Ai u tha: "A e mbani mend se çfarë keni bërë me Jusufin dhe vëllanë e tij, kur ishit të paditur?" - Me sa duket, - dhe Allahu e di më mirë, - Jusufi iu prezantua vetë atyre, me urdhër dhe udhëzim nga Allahu i Madhëruar për këtë, ashtu sikurse edhe dy herët e shkuara, kur e fshehu identitetin e tij në përballjen me vëllezërit. Por kur çështja u ngushtua shumë, Allahu i Lavdëruar solli çlirimin, dhe atëherë Jusufi u tha: "A e kujtoni se si keni vepruar në të shkuarën, kur ju ishit të paditur, duke bërë me Jusufin atë vepër të tmerrshme?"

- Ata thanë: "Pse, vërtet, a ti je Jusufi?" - Ata u habitën se si Jusufi kishte arritur të mos zbulohej prej tyre gjatë gjithë këtyre viteve, kur ata shkonin tek ai për të marrë drithë.

- Ai tha: "Unë jam Jusufi dhe ky është im vëlla. Allahu na dhuroi mirësi. - Allahu na bëri mirësi e tregoi mëshirë me ne, kur na bashkoi pas gjithë asaj ndarjeje të gjatë e të dhimbshme.

- Me të vërtetë, ai që e ka frikë Allahun dhe bën durim, të jetë i sigurt se Allahu kurrë nuk ua humb shpërblimin punëmirëve. - Në vijim, Allahu i Lavdëruar na tregon fjalët e vëllezërve të Jusufit:

- Ata thanë: "Për Allah! Vërtet, Allahu të ka dalluar ty mbi ne. Ne kemi qenë, vërtet gjunahqarë." - Ata pranuan mirësinë e Jusufit dhe gradën e tij të lartë, ku e kishte ngritur Zoti, qoftë në bukurinë e fuqinë trupore, qoftë edhe në moral e pushtet. Por mbi të gjitha, Ai e bëri Jusufin një profet të zgjedhur. Kjo është arsyeja që ata thanë këto fjalë. Ky është, gjithashtu, një argument mbështetës për ata që thonë se vëllezërit e Jusufit nuk ishin profetë. Ata pranuan edhe gabimet e tyre për padrejtësitë që kishin bërë.

- Ai tha: "Sot nuk ka qortim për ju. Allahu ju faltë! Ai është më Mëshiruesi i mëshiruesve. - Sot nuk ka qortim e ndëshkim për ju. Unë ju fal dhe e mbuloj këtë gabim që ju keni bërë. Pastaj ai u lut që Allahu t'i falte e mëshironte vëllezërit e tij.

Ajetet 93 - 96

93. Shkoni me këmishën time dhe hidhjani babait tim në fytyrë dhe atij do t'i kthehet shikimi. Pastaj ejani *(këtu)* **me të gjithë familjen".**

94. Kur karvani u largua *(nga Egjipti),* **babai i tyre tha: "Unë po ndiej erën e Jusufit, ndonëse ju mund të më quani të lënë".**

95. Ata *(njerëzit përreth tij)* **thanë: "Për Allah, ti po vazhdon me përhumbjen tënde të hershme!".**

Shpjegimi i ajeteve

- Shkoni me këmishën time dhe hidhjani babait tim në fytyrë dhe atij do t'i kthehet shikimi. - Shkaku i verbimit të Jakubit ishin lotët e shumtë që kishte derdhur, nga dëshpërimi për humbjen e bijve të vet.

- Pastaj ejani *(këtu)* **me të gjithë familjen".** - Ai i porositi që të vinin të gjithë bijtë e Jakubit, me familjet e tyre.

- Kur karvani u largua *(nga Egjipti),* **babai i tyre tha: "Unë po ndiej erën e Jusufit, ndonëse ju mund të më quani të lënë!".** - Që në momentin kur karvani doli nga Egjipti, Jakubi iu drejtua atyre të afërmve që kishin mbetur me të dhe u tha: "Unë po ndiej erën e Jusufit, ndonëse ju mund të më quani të lënë! Ju mund të më quani të lënë nga pleqëria e dobësia, por unë ndiej erën e Jusufit!" Ai ndjeu erën e këmishës së Jusufit, edhe pse karvani ishte larg 8 ditë udhëtimi. Ata i thanë:

- Ata *(njerëzit përreth tij)* **thanë: "Për Allah! Ti po vazhdon me përhumbjen tënde të hershme!".** - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, ti vazhdon me atë mendimin tënd të hershëm e të gabuar! Këto ishin fjalë jo të mira që ata i drejtuan Jakubit (a.s.).

Ata nuk duhej t'i flisnin prindit të tyre në atë mënyrë, aq më tepër që Jakubi ishte Profet i Allahut të Madhëruar. Kështu ka thënë Suddiju e të tjerë.

Ajetet 96 - 98

96. Kur erdhi lajmëtari i sihariqit, ia hodhi atë *(këmishën e Jusufit)***mbi fytyrë, dhe atij iu kthye shikimi. Ai tha: "A nuk ju thashë se unë di prej Allahut atë që ju nuk e dini?"**

97. Ata thanë: "O babai ynë! Lutu për ne, që të na falen gjynahet tona, se ne kemi qenë, vërtet fajtorë!"

98. Ai tha "Së shpejti do t'i kërkoj falje Zotit tim për ju". Ai është, vërtet Falës i madh dhe Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

- Kur erdhi lajmëtari i sihariqit, ia hodhi atë *(këmishën e Jusufit)* **mbi fytyrë, dhe atij iu kthye shikimi.** - Muxhahidi dhe Suddiju kanë thënë se ai i cili i solli Jakubit këmishën e Jusufit të lyer me gjak të rremë ishte Jehudha, biri i Jakubit. Tashmë, duke dashur të lante atë gabim që kishte bërë, ai solli këmishën e Jusufit me aromën e tij, për ta hedhur në fytyrën e të atit, të cilit iu kthye shikimi. Pas kësaj, Jakubi iu drejtua fëmijëve të vet:

- Ai tha: "A nuk ju thashë se unë di prej Allahut atë që ju nuk e dini?" - Unë e dija, madje isha i bindur, se Allahu i Lavdëruar do të m'i kthente fëmijët e mi. Unë edhe ju thashë: "Po ndiej erën e Jusufit, ndonëse ju mund të më quani të lënë". Më pas, ata iu drejtuan atit, duke synuar dhembshurinë e tij:

- Ata thanë: "O babai ynë! Lutu për ne, që të na falen gjynahet tona, se ne kemi qenë, vërtet fajtorë!" - Atëherë, Jakubi u tha:

- Ai tha: "Së shpejti do t'i kërkoj falje Zotit tim për ju". Ai është, vërtet Falës i madh dhe Mëshirëplotë. - Zoti ia pranon pendimin çdokujt që pendohet sinqerisht. Ibn Mesudi dhe një grup tabiinësh kanë thënë se Jakubi e shtyu lutjen për bijtë e vet në kohën e syfyrit (kur duaja është edhe më e pranueshme nga Allahu i Madhëruar).

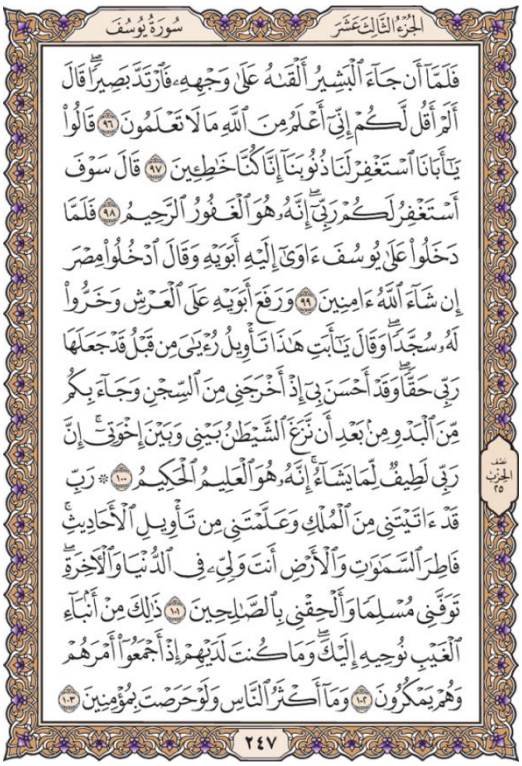
الجزء الثالث عشر سورة يوسف

فَلَمَّآ أَن جَآءَ ٱلْبَشِيرُ أَلْقَىٰهُ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ فَٱرْتَدَّ بَصِيرًا ۖ قَالَ
أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا۟
يَٰٓأَبَانَا ٱسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَآ إِنَّا كُنَّا خَٰطِـِٔينَ ﴿٩٧﴾ قَالَ سَوْفَ
أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾ فَلَمَّا
دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ٱدْخُلُوا۟ مِصْرَ
إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى ٱلْعَرْشِ وَخَرُّوا۟
لَهُۥ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ يَٰٓأَبَتِ هَٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَىَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا
رَبِّى حَقًّا ۖ وَقَدْ أَحْسَنَ بِىٓ إِذْ أَخْرَجَنِى مِنَ ٱلسِّجْنِ وَجَآءَ بِكُم
مِّنَ ٱلْبَدْوِ مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَٰنُ بَيْنِى وَبَيْنَ إِخْوَتِىٓ ۚ إِنَّ
رَبِّى لَطِيفٌ لِّمَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾ ۞ رَبِّ
قَدْ ءَاتَيْتَنِى مِنَ ٱلْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِى مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ
فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَنتَ وَلِىِّۦ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ
تَوَفَّنِى مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠١﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ
ٱلْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ۖ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوٓا۟ أَمْرَهُمْ
وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَآ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

٢٤٧

الجزء ١٣

Ndërsa Ibn Xheriri sjell rrëfimin nga Muharib Ibn Dithari, se: "Njëherë, Umeri hyri në xhami dhe aty dëgjoi dikë të lutej: "O Zoti im! Ti më ftove mua dhe unë iu përgjigja ftesës Tënde! Më urdhërove, dhe unë iu binda urdhërit Tënd! Kjo është koha e syfyrit, prandaj m'i fal gjynahet!" Pasi e dëgjoi me vëmendje zërin, kuptoi se ai vinte nga shtëpia e Abdullah Ibn Mesudit. Ai e pyeti Abdullahin për këtë dua, dhe ai i tha: "Jakubi e shtyu duanë për të kërkuar falje për bijtë e vet në kohën e syfyrit, kur tha: "Së shpejti do t'i kërkoj falje Zotit tim për ju".

Ajetet 99 - 100

99. Kur ata hynë te Jusufi, ai afroi pranë vetes të dy prindërit dhe tha: "Me dëshirën e Allahut, hyni në Egjipt të sigurt!"

100. Dhe ai i uli të dy prindërit lart në fron dhe ata u përulën para tij. Ai tha: "O baba! Kjo është përmbushja e ëndrrës sime të dikurshme, të cilën Zoti im tashmë e bëri realitet. Ai më dhuroi mirësi kur më nxori prej burgut dhe ju

solli ju të gjithëve këtu nga shkretëtira, edhe pasi shejtani pati futur përçarje ndërmjet meje dhe vëllezërve të mi. Zoti im është i butë dhe i mëshirshëm me atë që do. Ai është, vërtet i Gjithëdituri dhe i Urti.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth takimit të Jusufit me të atin dhe gjithë familjen. Ai ua mundësoi që ata të vinin të gjithë nga toka e Kenanit në Egjipt. Së bashku me Jusufin, kishin dalë për pritjen e tyre edhe vetë mbreti, ministrat dhe njerëzit me pushtet. Allahu i Lartësuar thotë:

- Kur ata hynë te Jusufi, ai afroi pranë vetes të dy prindërit dhe tha: "Me dëshirën e Allahut, hyni në Egjipt të sigurt!" - Kur hynë tek Jusufi, ai i afroi pranë vetes dhe u tha: "Me dëshirën e Allahut, hyni në Egjipt të sigurt! Këtu do të jeni të sigurt nga skamja, vuajtjet e thatësira." Ishte caktimi i Allahut që Jakubi të vinte në Egjipt në vitet e thatësirës. Thuhet se Allahu e largoi thatësirën nga Egjipti nga prania e bekuar e Jakubit.

- Dhe ai i uli të dy prindërit lart në fron - Jusufi i uli prindërit pranë vetes, në fronin e tij.

- dhe ata u përulën para tij. - Prindërit dhe njëmbëdhjetë vëllezërit e Jusufit u përulën para tij.

- Ai tha: "O baba! Kjo është përmbushja e ëndrrës sime të dikurshme, të cilën Zoti im tashmë e bëri realitet. - Kjo ishte ëndrra që Jusufi ia pati treguar të atit që në vogëli, kur i tha: "O babai im! Unë pashë *(në ëndërr)* njëmbëdhjetë yje dhe Diellin dhe Hënën. Unë i pashë duke më bërë mua sexhde!" Përulja në sexhde ishte e lejuar ndër ta. Kur përshëndesnin ndonjë të madh e të pushtetshëm, ata binin në sexhde. Ky rregull vazhdoi të praktikohej që nga koha e Ademit, deri në kohën e Isait, birit të Merjemes. Më pas, në Shpalljen e fundit që iu dha Muhamedit, kjo vepër u ndalua dhe tashmë sexhdeja i përkushtohet me sinqeritet veçse Allahut të Madhëruar. Në një hadith thuhet: 1523. "Kur Muadhi shkoi në Sham, vërejti se njerëzit atje u binin në sexhde priftërinjëve e peshkopëve të tyre. Kur u kthye në Medinë, ai i ra në sexhde Profetit të Allahut, por ai i tha: "Çfarë është kjo, o Muadh?!" Ai tha: "Unë pashë se populli i atjeshëm binin në sexhde për priftërinjtë dhe peshkopët e tyre, por ti e meriton më shumë sexhden se ata, o i Dërguari i Allahut!" Profeti tha: "Nëse do të urdhëroja dikë për t'i rënë në sexhde dikujt, do të urdhëroja gruan që t'i binte në sexhde burrit të saj, për shkak të hakut të madh që ai ka mbi të." Qëllimi këtu është për të treguar se sexhdja e përshëndetjes ishte e lejuar në sheriatet e shkuara. Për këtë arsye, ata i ranë në sexhde Jusufit. Atëherë, Jusufi tha: "O baba! Kjo është përmbushja e ëndrrës sime të dikurshme, të cilën Zoti im tashmë e bëri realitet." Fjala *te'uili* ka kuptimin "përmbushja, bërja realitet e ëndrrës". Jusufi tha: "... të cilën Zoti im tashmë e bëri realitet." Pra, ishte Allahu Ai që e bëri të mundur realizimin e asaj ëndrre. Me këto fjalë, Jusufi donte të tregonte mirësinë e kujdesin e Allahut për të. Pastaj, duke përmendur mirësitë e Allahut, tha:

- Ai më dhuroi mirësi kur më nxori prej burgut dhe ju solli ju të gjithëve këtu nga shkretëtira ... - Ata banonin në shkretëtirë dhe jetesa e tyre bazohej kryesisht në blegtori. Ata jetonin në rrethinat e Palestinës, në zonën që quhet Gauri i Shamit.

- edhe pasi shejtani pati futur përçarje ndërmjet meje dhe vëllezërve të mi. Zoti im është i butë dhe i mëshirshëm me atë që do. - Kur Allahu i Lartësuar dëshiron të realizojë diçka, bën që të ekzistojnë e përmbushet çdo rrugë e shkak për përmbushjen e atij qëllimi, me imtësi dhe lehtësi.

- Ai është, vërtet i Gjithëdituri dhe i Urti. - Allahu është i gjithëditur rreth asaj që është në dobi të robërve të Tij dhe i urtë në fjalët e veprat e Tij, në kaderin e përcaktuar të realizohet në këtë botë, në atë që përzgjedh e dëshiron që të ekzistojë e të realizohet në këtë botë. Ebu Uthman el

Nehdij përcjell se Sulejmani ka thënë: "Nga ëndrra e Jusufit dhe deri te realizimi i saj kaluan dyzet vjet." Abdullah Ibn Sheddadi ka thënë se: "Periudha më e gjatë në të cilën realizohet e përmbushet ëndrra është dyzet vjet." Jakubi qëndroi me Jusufin, pasi mbërriti në Egjipt për 17 vjet, pastaj Allahu e mori pranë Tij. Ebu Is'hak el Subeji përcjell se Abdullah Ibn Mesudi ka thënë: "Kur bijtë e Izraelit hynë në Egjipt ishin 63 vetë, ndërsa kur dolën prej Egjiptit ishin 670 mijë njerëz."

Ajeti 101

101. "O Zoti im! Ti më dhurove mua pushtet të madh dhe më mësove shpjegimin e ëndrrave. O Krijues i qiejve dhe i tokës! Ti je Mbrojtësi im në dynja e në ahiret. Më bëj të vdes si musliman dhe më bashko me të mirët!"

Shpjegimi i ajetit

- "O Zoti im! Ti më dhurove mua pushtet të madh dhe më mësove shpjegimin e ëndrrave. - Kjo është një lutje e Jusufit të sinqertë, nëpërmjet të cilës ai i drejtohet Allahut të Lartësuar, pasi Ai e përmbushi mirësinë e Tij mbi të. Allahu i Lavdëruar e riktheu Jusufin në gjirin e familjes së tij dhe e bëri atë profet të zgjedhur. Ai i dhuroi mirësi, pasuri e pushtet në jetën e kësaj bote.

- O Krijues i qiejve dhe i tokës! Ti je Mbrojtësi im në dynja e në ahiret. Më bëj të vdes si musliman dhe më bashko me të mirët!" - Jusufi iu lut Allahut të Lavdëruar që, ashtu sikurse e plotësoi mirësinë e Tij për të në këtë dynja, ta përmbushte atë edhe në ahiret. Ai u lut që Allahu t'i mundësonte një mbyllje të mirë të jetës, si një musliman i dorëzuar tërësisht në adhurimin e Allahut Krenar e të Lartësuar. Ai e luti Zotin edhe që ta bashkonte me punëmirët. Me këtë, ai kishte për qëllim vëllezërit e tij profetë. Salavatet dhe selami i Zotit qofshin me të gjithë profetët e Tij! Ka mundësi që këtë lutje Jusufi t'ia ketë drejtuar Allahut pikërisht në kohën e agonisë së vdekjes. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Aishja: 1524. "Në agoninë e vdekjes, Profeti i Allahut ngriti gishtin tregues lart dhe tha: "O Zot! Me shoqëruesit më të lartë!" Këtë e tha tri herë." Megjithatë, ka mundësi që këtë lutje Jusufi ta ketë bërë gjatë jetës së tij, duke i kërkuar Zotit që, kur të vinte koha e vdekjes, ta merrte atë si një musliman të dorëzuar ndaj Zotit dhe ta bashkonte me të mirët. Disa kanë thënë se, në një moment të caktuar, Jusufi dëshiroi vdekjen. Në fakt, lutje të tilla ishin të lejuara në sheriatet e shkuara. Ibn Abasi ka thënë: "Asnjë profet nuk e ka dëshiruar vdekjen përpara Jusufit, paqja e Allahut qoftë mbi të! Por kjo, - pra, kërkimi i vdekjes, - nuk lejohet në fenë tonë." Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se Profeti i Allahut ka thënë: 1525. "Askush nga ju të mos e dëshirojë vdekjen për shkak të ndonjë sprove (e vuajtje) që i bie! Nëse je njeri i mirë, do të të shtohen mirësitë, e nëse je gjynahqar, ka shpresë që të pendohesh për sa kohë je gjallë. Megjithatë, mund të luteni duke thënë: "O Zot, më jep jetë, për aq sa jeta është më e mirë për mua, dhe më merr, o Zot, nëse vdekja është më e mirë për mua!" Ndërsa Imam Ahmedi sjell rrëfimin e Ebu Umames: 1526. "Njëherë ishim ulur me Profetin e Allahut, i cili na foli e përkujtoi, aq sa i zbuti dhe preku thellë zemrat tona. Sad Ibn Ebu Uekkasi qau shumë dhe tha: "Oh, i mjeri unë, më mirë të kisha vdekur!" Por Profeti i Allahut i tha: "O Sad! Ti dëshiron vdekjen në praninë time?!" Këtë e përsëriti tri herë. Pastaj tha: "O Sad! Nëse je krijuar për në Xhenet, atëherë sa më shumë të të zgjatet jeta dhe të të përmirësohen punët, aq më mirë është për ty." Ky është gjykimi në lidhje me lutjen për kërkimin e vdekjes nga ai njeri që është sprovuar me fatkeqësi dhe vuajtje në çështjet e kësaj bote. Nga ana tjetër, nëse dikush frikësohet se do të sprovohet në fenë dhe besimin e tij dhe druhet se mund të devijojë e largohet prej besimit, për shkak të fitneve të mëdha, atëherë lejohet që të kërkojë vdekjen. Kështu, Allahu i Lartësuar na njofton rreth magjistarëve në kohën e Musait, të cilët pranuan besimin e vërtetë dhe u kërcënuan nga Faraoni se do t'i

kthente nga besimi i drejtë, duke i torturuar e ndëshkuar ashpër. Ata thanë: "... Zoti ynë! Na jep durim dhe na i merr shpirtrat si muslimanë!" [El ea'raf 126]. Në hadithin e Muadhit, të cilin e sjell Imam Ahmedi, thuhet: 1527. "O Zot! Nëse dëshiron të sprovosh një popull, atëherë na merr pa na sprovuar (në besim)!" Në lidhje me ngjarjen e Jusufit, Ibn Xheriri ka thënë: "Është përmendur se Allahu i Lartësuar ua pranoi pendimin bijve të Jakubit, për atë që bënë me Jusufin, pasi ati i tyre kërkoi falje për ta." Ndërsa El Suddiju ka thënë se Jakubi (a.s.), në agoninë e vdekjes, e porositi Jusufin që ta varroste pranë etërve të tij, Ibrahimit dhe Is'hakut. Kështu, kur Jakubi vdiq, Jusifi e përgatiti dhe e dërgoi në Sham, për t'u varrosur pranë tyre, - paqja e Allahut qoftë me ta!" [156]

Ajetet 102 - 104

102. Këto janë nga ato ngjarje të panjohura, që Ne po t'i shpallim ty. Ti nuk ishe pranë tyre kur ata vendosën për çështjen e tyre dhe kur thurën intrigat e tyre.

103. Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti.

104. Ti nuk po kërkon prej tyre ndonjë shpërblim për kumtimin e të vërtetës. Ai *(Kur'ani)* **nuk është gjë tjetër, por veçse këshillë për mbarë botën.**

Shpjegimi i ajeteve

Në këtë sure, Allahu i Lartësuar i tregoi Muhamedit historinë e Jusufit dhe vëllezërve të tij. Ai i tregoi se si e ngriti dhe nderoi Jusufin. Ai bëri që Jusufi të ketë një përfundim të mirë e të lëvduar. Allahu i Lartësuar e ndihmoi Jusufin duke i dhuruar pushtet, pasuri e famë në tokë, edhe pse vëllezërit e tij synuan të keqen për të. Në vijim, i Lartësuari thotë:

- Këto janë nga ato ngjarje të panjohura, që Ne po t'i shpallim ty. - Në këto ajete, Allahu i Madhëruar i drejtohet profetit Muhamed dhe e njofton se ato ishin ngjarje të panjohura e histori të shkuara, të cilat vetë Ai po ia shpallte, për t'i mësuar Profetit urtësi të shumta prej tyre. Ato shërbejnë edhe si mësim e kërcënim për ata që kundërshtojnë rrugën e Profetit (a.s.) dhe i kundërvihen atij.

- Ti nuk ishe pranë tyre kur ata vendosën për çështjen e tyre dhe kur thurën intrigat e tyre. - Ti nuk ishe mes tyre, që të dëshmoje ato ngjarje të largëta në kohë. Nuk ishe i pranishëm kur ata vendosën ta hidhnin Jusufin në pus dhe kur ata thurën plane e intriga kundër tij. Ishte Allahu Ai që t'i tregoi ty këto histori deri në detaje, nëpërmjet Shpalljes që të zbriti. I Lavdëruari thotë në një ajet tjetër: "Këto janë disa nga lajmet e fshehta, që po t'i shpallim ty *(o Muhamed)*. Ti nuk ishe atje, kur ata hidhnin short se cili prej tyre do të bëhej kujdestar i Merjemes. Ti nuk ishe pranë tyre as kur ata grindeshin me njëri-tjetrin." [Al Imran 44]. Në këto ajete, i Lavdëruari na tregon se Muhamedi ishte Profeti i Tij dhe se ishte vetë Allahu Ai që ia zbuloi Muhamedit ato histori të vërteta të së shkuarës. Në këto histori ka mësime të vyera, që i mundësojnë njeriut të ruhet e shpëtojë nga çdo e keqe, qoftë në lidhje me çështjet e fesë dhe të besimit, qoftë në lidhje me çështjet e dynjasë. Megjithatë, Allahu i Lartësuar na tregon se shumica e njerëzve nuk e besojnë Shpalljen që iu dha Muhamedit:

- Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti. - Në vijim, i Lavdëruari thotë:

- Ti nuk po kërkon prej tyre ndonjë shpërblim për kumtimin e të vërtetës. - Ti, o Muhamed, nuk kërkon prej tyre asnjë shpërblim për këshillat dhe ftesën madhështore drejt mirësisë, për këto udhëzime të vyera, të cilat i mundësojnë njeriut të përsosë gjendjen e tij. Duke kumtuar të vërtetën, ti synon veçse kënaqësinë e Allahut dhe përmirësimin e njerëzve.

- Ai *(Kur'ani)* **nuk është gjë tjetër, por veçse këshillë për mbarë botën. -** Përmes Kur'anit, ata kujtojnë vazhdimisht atë që është në dobi të tyre dhe gjejnë udhën e drejtë e të qartë. Vetëm përmes këtij

udhëzimi, ata mund të arrijnë shpëtimin nga çdo e keqe dhe lumturinë në dynja dhe ahiret.

Ajetet 105 - 107

105. Sa e sa argumente ka në qiej e në tokë, pranë të cilave kalojnë, por u kthejnë shpinën.

106. Shumica e tyre e besojnë Allahun veçse duke bërë idhujtari.

107. Mos vallë, ata janë të sigurt prej dënimit të Allahut, që mund t'i përfshijë, apo nga Ora *(e katastrofës)*, **që do t'u vijë befas, pa e ndier?!**

Shpjegimi i ajeteve

- Sa e sa argumente ka në qiej e në tokë, pranë të cilave kalojnë, por u kthejnë shpinën. - Allahu i Lartësuar na tregon për pakujdesinë, shpërfilljen dhe harresën që shumica e njerëzve tregojnë ndaj shenjave madhështore të shfaqura në krijimin e Tij. Ato tregojnë qartë se Ai është Një, i Vetëm e pa ortak. Ai na tregon se shumica e njerëzve nuk meditojnë mbi krijimin e Allahut dhe shpalljet e Tij. Ata nuk nxjerrin mësime nga këto shenja e shpallje. A nuk i shohin ata qiejt dhe Tokën, trupat qiellorë që lëvizin në rrugën e përcaktuar nga Zoti i tyre? A nuk shohin llojet e tokës, që janë pranë njëra-tjetrës, por janë të ndryshme në cilësitë e tyre? A nuk shohin tokat pjellore, të mbushura me bimësi, fruta e të lashta, aq të dobishme për njerëzit. A nuk i shohin malet, detet, oqeanet, hapësirat e mëdha të tokës dhe gjallesat e shpërndara në to? Le të shohin se si Allahu e jep jetën dhe e merr atë. Le të shohin se si Allahu i ka bërë të larmishme shijet, aromat, ngjyrat e cilësitë e frutave! I Lavdëruar dhe i Dëlirë është Allahu i Lartësuar! Ai është Një dhe i Vetëm! Ai është Krijuesi i vetëm, që nuk ka ortak. Ai është *Es-Samedu* - Kryepari e Zotëruesi, të Cilit i drejtohen të gjitha krijesat për nevojat e tyre. Ai është i Plotë e Absolut në sundimin, mbretërimin dhe rregullimin e çështjeve të krijesave.

- Shumica e tyre e besojnë Allahun veçse duke bërë idhujtari. - Ibn Abasi shpjegon: "Pjesë e besimit të tyre (idhujtarëve) ishte

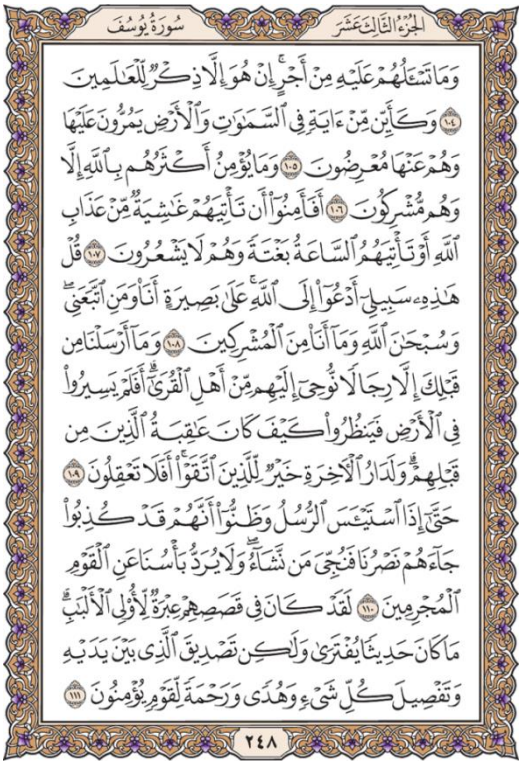
الجزء الثالث عشر سورة يوسف
وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ
١٠٤ وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا
وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ١٠٥ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا
وَهُم مُّشْرِكُونَ ١٠٦ أَفَأَمِنُوٓا۟ أَن تَأْتِيَهُمْ غَٰشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ
ٱللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ١٠٧ قُلْ
هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ
وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ١٠٨ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن
قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِم مِّنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰٓ ۗ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن
قَبْلِهِمْ ۗ وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ١٠٩
حَتَّىٰٓ إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟
جَآءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّىَ مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ ٱلْقَوْمِ
ٱلْمُجْرِمِينَ ١١٠ لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ۗ
مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ
وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ١١١
٢٤٨

se, kur i pyesje se kush i krijoi qiejt, tokën, malet, ata përgjigjeshin: "Allahu!" Megjithatë, ata i shoqëronin ortak Zotit në adhurimet e tyre. Kështu, ata adhuronin idhuj e puta, përveç Allahut." Në dy *Sahih*-ët shënohet: 1528. "Kur idhujtarët bënin *telbije* për fillimin e haxhit, thoshin: "*Lebbejke lâ sherike leke, il-lâ sheriken hue lek, temlikuhû ue mâ melek (Të përgjigjemi Ty, o Zot! Ti nuk ke ortak, përveç ortakut që e ke zgjedhur për Veten Tënde! Ai dhe ajo që ai zotëron janë prona Jote."* Në *Sahih*-un e Muslimit tregohet se: 1529. "Kur idhujtarët thoshin gjatë *telbijes* "*Lebbejke lâ sherike leke! (Të përgjigjemi ty, o Zot, Ti nuk ke ortak...).* Profeti u thoshte: "Mjaft, mjaft!" Pra, mos shtoni më shumë se kaq (mos shtoni fjalët e shirkut: "*il-lâ sheriken hue lek, temlikuhu ue mâ melek (përveç ortakut që e ke zgjedhur për veten Tënde. Ai dhe ajo që ai zotëron janë prona Jote.)*. Allahu i Lartësuar ka thënë: "... Mos i bëj shok Allahut, sepse idhujtaria është, vërtet padrejtësia më e madhe!" [Lukman 13]. Ndërsa në dy *Sahih*-ët është hadithi nga Ibn

Mesudi, që rrëfen: 1530. "Unë e pyeta: 'O i Dërguari i Allahut! Cili gjynah është më i madhi?' Ai tha: 'T'i bësh Allahut shok në adhurim, ndërkohë që Ai të ka krijuar ty..." Në shpjegimin e këtij ajeti, Hasen el Basriu ka thënë: "Bëhet fjalë për munafikun, i cili çdo punë e bën sa për sy e faqe." Me këtë ka për qëllim fjalën e Allahut: "...Ata, kur ngrihen për namaz, ngrihen me përtesë, vetëm sa për t'u dukur para botës, ndërsa Allahun e përmendin fare pak." [Nisa 142]. Por, gjithashtu, është edhe një shirk tjetër, i cili është i fshehtë dhe ai që e vepron nuk arrin ta kuptojë atë. Hammad Ibn Seleme përcjell nga Asim Ibn Ebu Nexhuedi se Uruetu tregon: "Hudhejfja shkoi vizitë tek një i sëmurë dhe pa se në krahun e tij kishte lidhur një fill (si hajmali). Ai ia këputi dhe ia hoqi atë dhe lexoi ajetin..." Në një hadith thuhet: 1531. "Ai që betohet në diçka tjetër përveç Allahut, ka bërë shirk." [Tirmidhiu e ka gjykuar si *hasen*]. Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Mesudi se Profeti i Allahut ka thënë: 1532. "*Er-ruka, et-temâim* dhe *et-tiueleh*, janë shirk." [157] Imam Ahmedi sjell hadithin tjetër nga Isa Ibn Abdurrahmani, i cili rrëfen: 1533. "Shkova për vizitë tek Abdullah Ibn Akimi, i cili ishte i sëmurë. Njerëzit po i thoshin: "Përse nuk lidh diçka (si hajmali), për t'u shëruar?" Ai tha: "E si ta bëj diçka të tillë, kur Profeti i Allahut ka thënë: "Ai që lidh diçka (si hajmali), ka për t'u lënë në mëshirën e saj."?!" Hadithin e citon edhe Nesaiu nga Ebu Hurejra. Në *Musned*-in e Imam Ahmedit gjendet hadithi i Ukbetu Ibn Amirit, se Profeti i Allahut ka thënë: 1534. "Ai që lidh një hajmali, mos ia plotësoftë Allahu atë që ai synon! Dhe ai që lidh një *uedeaten*, mos ia përmbushtë Allahu atë që kërkon!" [158] Nga Ebu Seid Ibn Ebu Nedaleti përcillet se ka thënë që e ka dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 1535. "Kur Allahu i Lartësuar të tubojë të parët dhe të fundit, ditë e cila nuk ka dyshim se do të vijë, një thirrës do të thotë: "Ai që i ka shoqëruar ortak Allahut në ndonjë vepër, le ta kërkojë shpërblimin e asaj pune tek ai "ortaku" tjetër! Allahu i Madhëruar është më i Pasuri, që nuk ka aspak nevojë për shirkun." Hadithin e sjell Ahmedi. El Xhahidh Ebu Jeala el Meusili citon Meakil Ibn Jesarin i cili rrëfen: "E kam dëgjuar Profetin, që ... (ose: "më ka treguar Ebu Bekër Sidiku se Profeti i Allahut) ka thënë: 1536. "Shirku është më i padallueshëm sesa hapat e milingonës." Ebu Bekri tha: "A ka shirk tjetër përveç asaj që shprehet duke adhuruar dhe iu lutur dikujt tjetër përveç Allahut?" Profeti i Allahut tha: "Shirku ndër ju është më i pandjeshëm sesa hapat e milingonës." Pastaj tha: "A të të tregoj për diçka, e cila fshin dhe largon prej teje si shirkun e madh, ashtu edhe të voglin? Thuaj: *Allahumme inni eûdhu bike en ushrike, ue ene ea'lemu ue estagfiruke mimmâ lâ ea'lem!* (*O Allah, unë të kërkoj të më ruash nga shirku me vetëdije dhe të kërkoj falje për atë që e bëj pa vetëdije!*") Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Mos vallë, ata janë të sigurt prej dënimit të Allahut, që mund t'i përfshijë, apo nga Ora *(e katastrofës),* **që do t'u vijë befas, pa e ndier?!"** - Mos vallë, këta idhujtarë janë të sigurt apo kanë ndonjë premtim nga Allahu, se Ai nuk ka për të dërguar kundër tyre ndonjë ndëshkim, që t'i kapë në befasi, atëherë kur nuk e presin?! Ky ajet ngjan shumë me fjalën tjetër të Allahut të Madhëruar kur thotë: "Mos vallë, janë të sigurt ata që përgatitën kurthe se Allahu nuk do t'ua shembë tokën nën këmbë e nuk do t'u vijë dënimi andej nga nuk e mendojnë, ose se nuk do t'i rrëmbejë ata *(me ndëshkimin e Tij)* gjatë udhëtimeve të tyre, e ata nuk do të mund t'i shpëtojnë; ose se nuk do t'i rrëmbejë ata *(me ndëshkimin e Tij)* edhe kur të jenë të mbushur me frikë? Por, nuk ka dyshim se Zoti juaj është i Butë e Mëshirëplotë." [Nahl 45 - 47].

Ajeti 108

108. Thuaj: "Kjo është rruga ime. Unë dhe pasuesit e mi ftojmë njerëzit në rrugën e Allahut, me dituri të qartë. I lartësuar qoftë Allahu! Unë kurrë nuk do të jem nga idhujtarët".

Shpjegimi i ajetit

- Thuaj: "Kjo është rruga ime. Unë dhe pasuesit e mi ftojmë njerëzit në rrugën e Allahut, me dituri të qartë. - Allahu i Lartësuar e porosit Profetin e Tij që t'u bëjë të ditur, t'u shpjegojë dhe qartësojë njerëzve dhe xhindëve rrugën e drejtë. Ajo është e vetmja rrugë e drejtë dhe e vërtetë; ajo është dëshmia se nuk ka zot tjetër që meriton të adhurohet, përveç Allahut, që është i vetëm e pa ortak. Kjo është rruga e Muhamedit. Ai i fton njerëzit në këtë fe madhështore, duke qenë tërësisht i qartë në atë çka thotë dhe çfarë adhurimesh dhe veprash mëton kjo fe. Ai është i sigurt në këtë rrugë dhe mbështetet në argumente të pakundërshtueshme, të dhëna nga Allahu i Lavdëruar. Kjo është edhe rruga e pasuesve të vërtetë e të denjë të Muhamedit. Edhe ata i ftojnë njerëzit në të njëjtën rrugë që i ftoi Profeti i Allahut. Edhe ata janë të qartë e të ditur rreth kësaj rruge të drejtë dhe të vërtetë. Ata kanë siguri të plotë dhe janë të mbështetur na argumente të shumta. Ata kanë argumente logjike dhe fetare, të përftuara nga Shpallja e pastër e Allahut, që ata pasojnë dhe e ruajnë të pacenuar.

- I lartësuar qoftë Allahu! Unë kurrë nuk do të jem nga idhujtarët". - Profeti dhe të gjithë besimtarët urdhërohen që ta dëlirësojnë e madhërojnë Allahun. Kështu, ata dëshmojnë dëlirësinë e Allahut nga çdo mangësi e përshkrim që nuk i shkon madhështisë së Tij. Ata kurrë nuk pranojnë se Allahu ka ortak apo të ngjashëm me të. Allahu nuk ka bir, bashkëshorte apo prind. Ai është i vetëm e i pastër nga çdo e metë e mangësi, që trillojnë të paditurit e idhujtarët. Ai nuk ka nevojë për ndihmëtarë, ndërmjetësues, këshilltarë e partnerë. I madhëruar, i lavdëruar e i pastër është Allahu! Të pafundme e të gjera janë mirësitë e begatitë e Tij! I lartësuar qoftë Allahu nga çdo shpifje e trillim i të paditurve!

Ajeti 109

109. Ne sollëm para teje si të dërguar vetëm se burra nga banorët e qyteteve, të cilët i pajisëm me shpallje. A nuk udhëtojnë nëpër tokë e të shohin se si qe përfundimi i më të hershmëve? S'ka dyshim se jeta e ardhshme është shumë më e mirë për ata të cilët ishin të devotshëm. A nuk po logjikoni, atëherë?

Shpjegimi i ajetit

- Ne sollëm para teje si të dërguar vetëm se burra nga banorët e qyteteve, të cilët i pajisëm me shpallje. - Allahu i Lartësuar na njofton se Ai i zgjodhi të gjithë profetët prej burrave. Kurrë nuk ka ndodhur që të zgjidhet për profet një grua. Ky është mendimi i shumicës së dijetarëve, sikurse tregon qartë edhe ky ajet. Disa kanë pretenduar se gruaja e Ibrahimit (Sara), nëna e Musait dhe Nëna e Isait (Merjemja) ishin profete. Por duhet të themi se ky është një mendim i gabuar. Po, është e vërtetë se në Kur'an është përmendur se atyre u ka ardhur inspirim nga Allahu dhe melekët u kanë folur. Por thjesht këto dy fakte nuk tregojnë se ato ishin profete. Inspirimi dhe komunkimi me melekët ishin vërtet privilegje të veçanta dhe tregues të gradës së lartë të tyre. Por kaq nuk mjafton për të gjykuar se ato janë profete. Mendimi i *ehli sunetit dhe xhematit* është i qartë se profetët janë zgjedhur gjithmonë prej burrave dhe kurrë nuk ka pasur profete femra. Sigurisht, disa gra kanë arritur gradën e të sinqertëve, siç na ka njoftuar Allahu i Madhëruar për Merjemen, vajzën e Imranit: "Mesihu, biri i Merjemes, qe veçse një i dërguar, ashtu siç pati edhe shumë të dërguar para tij. Nëna e tij ishte e sinqertë (*Siddika*)**.** ..." [Maide 75]. Domethënë, Allahu e ka përshkruar atë me gradën më të lartë që ajo arriti. Nëse do të ishte profete, Allahu i Madhëruar do ta lëvdonte në këtë përshkrim, që tregon gradën e saj më të lartë, duke e përmendur këtë fakt. Gjithashtu, Dahhaku përcjell nga Ibn Abasi shpjegimin e fjalës së Allahut: "Ne sollëm para teje si të dërguar vetëm se burra nga banorët e qyteteve ...": "Domethënë, profetët nuk kanë qenë prej banorëve të qiellit (engjëj), ashtu siç kërkoni ju. Profetët kanë qenë thjesht

banorë të tokës e njerëz, si edhe ju. Këtë shpjegim e mbështet edhe fjala e Allahut të Madhëruar: "Ne edhe para teje çuam të dërguar, por edhe ata ishin njerëz që hanin ushqim dhe ecnin nëpër tregje. ..." [Furkan 20]. Vini re fjalën e Allahut, kur thotë se profetët ishin: "burra nga banorët e qyteteve". Qëllimi këtu është se profetët janë përzgjedhur nga banorët e qyteteve, vende ku banojnë të grumbulluar komunitete të mëdha. Kështu, ata nuk kanë qenë asnjëherë nomadë ose endacakë, që jetojnë larg nga qendrat e populluara. Zakonisht, nomadët ose banorët e izoluar, ndryshe nga banorët e qendrave me shumë banorë, karakterizohen nga një natyrë e egër dhe e vrazhdë. Është i njohur dhe i pranuar fakti se banorët e qyteteve kanë natyrë më të butë, janë më elastikë dhe më të komunikueshëm sesa banorët e fshatrave të thella apo endacakët. Allahu i Lavdëruar në vijim thotë:

- A nuk udhëtojnë nëpër tokë e të shohin se si qe përfundimi i më të hershmëve? - A nuk udhëtojnë në tokë ata që të mohojnë ty, o Muhamed, që të shohin se si përfunduan popujt që refuzuan profetët e tyre? A nuk marrin mësim nga fakti i dukshëm se Allahu i Madhëruar i shkatërroi ata, që ishin mohuesit e besimit të vërtetë dhe ftesës së Zotit? Edhe ata bënë të njëtën gjë me këta të sotmit. Nëse këta të mjerë do të dëgjonin lajmet rreth popujve të hershëm, do të mësonin dhe do të bindeshin se Allahu i Lartësuar gjithmonë i ka ndëshkuar e shkatërruar mohuesit e profetëve dhe refuzuesit e shpalljeve të Tij. Nga ana tjetër, Ai i ka shpëtuar dhe ndihmuar besimtarët gjithmonë, siç thotë në vijim:

- S'ka dyshim se jeta e ardhshme është shumë më e mirë për ata të cilët ishin të devotshëm. A nuk po logjikoni, atëherë? - Ashtu sikurse në jetën e kësaj bote, Ne i kemi shpëtuar besimtarët, po ashtu e kemi shkruar se ata do të jenë të fituarit edhe në ahiret. Por ajo që është e sigurt - dhe meriton të mendohesh mirë rreth saj - është fakti se mirësitë e ahiretit do të jenë shumë më të mira sesa mirësitë e dynjasë. Kjo i ngjan fjalës së Allahut, kur thotë: "Ne, patjetër do t'i ndihmojmë të dërguarit Tanë dhe ata që besuan edhe në jetën e kësaj bote edhe në Ditën kur të paraqiten dëshmitë. Atë ditë, keqbërësve nuk do t'u bëjnë dobi shfajësimet. Ata i pret mallkimi dhe një vendbanim i keq." [Gafir 51].

Ajeti 110

110. Atëherë kur të dërguarit gati e humbin shpresën dhe mendojnë se janë trajtuar si gënjeshtarë, atëherë u vjen ndihma Jonë. Dhe, ata që i duam, ne i shpëtojmë. Por dënimi Ynë kurrë nuk mund sprapset nga një popull keqbërës.

Shpjegimi i ajetit

- Atëherë kur të dërguarit gati e humbin shpresën dhe mendojnë se janë trajtuar si gënjeshtarë, atëherë u vjen ndihma Jonë. - Allahu i Lartësuar na tregon se ndihma e Tij zbret për profetët e Tij, pikërisht atëherë kur gjendja ngushtohet shumë dhe njerëzit mezi presin çlirimin. Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "A mendoni se do të hyni në Xhenet pa u sprovuar si ata që ishin para jush? Ata u sprovuan nga vuajtje e fatkeqësi dhe ishin kaq të tronditur sa edhe i Dërguari, e bashkë me të edhe besimtarët, luteshin: "Kur do të vijë ndihma e Allahut?!" Po. Vërtet, ndihma e Allahut është *(gjithmonë)* afër!" [Bekare 214]. Fundi i këtij ajeti është lexuar në dy mënyra: *kudhibû* dhe *kudh-dhibû.* Nëse lexohet *kudhibû,* atëherë kuptimi është: "Atëherë kur të dërguarit gati e humbin shpresën dhe mendojnë se u gënjyen *(kudhibû)*...". Nëse lexohet me *kudh-dhibû,* atëherë kuptimi është: "Atëherë kur të dërguarit gati e humbin shpresën dhe mendojnë se janë trajtuar si gënjeshtarë *(kudh-dhibû)* ...", pra, mendojnë se po refuzohen edhe nga vetë pasuesit e tyre. Nga Ibn Abasi janë sjellë të dyja mendimet. Ndërsa Ibn Mesudi e lexonte me mënyrën e parë, pra, *kudhibu.* Aishja preferonte mendimin tjetër, pra, me *kudh-dhibu.* Mendimin e Aishes e ka mbështetur edhe Ibn Xheriri. Imam Buhariu sjell rrëfimin

nga Uruetu Ibn Zubejri, i cili pyeti Aishen rreth këtij ajeti: "A lexohet *kudh-dhibû* apo *kudhibû*?" Ajo tha: "*Kudh-dhibû*" - "Atëherë - thotë Uruetu - nga kjo kuptohet se ata u siguruan plotësisht se populli i trajtoi si gënjeshtarë." Domethënë, ky nuk ishte thjesht një mendim, por një siguri e plotë. Aishja e konfirmoi: "Po, për Zotin, ata u siguruan plotësisht për këtë!" Uruetu tha: "Por çfarë mendon nëse lexohet: "Atëherë kur të dërguarit gati e humbin shpresën dhe mendojnë se u gënjyen..""?" Ajo tha: "Zoti na ruajtë! Profetët e Zotit nuk do të mendonin kurrë diçka të tillë (zhgënjimin) për Zotin e tyre." - "Atëherë si ta kuptojmë këtë ajet?" Ajo tha: "Këtu bëhet fjalë për pasuesit e profetëve, të cilët besuan Allahun dhe i pranuan profetët. Por kur sprova po vazhdonte gjatë dhe ndihma e çlirimi po u dukej i largët, atëherë ishte momenti kur të dërguarit gati e humbnin shpresën se mund të pranoheshin nga populli i tyre, i cili i quante gënjeshtarë, madje profetët mendonin se do të braktiseshin edhe nga vetë pasuesit e tyre. Pikërisht në këtë moment vinte ndihma e Allahut." Gjithashtu, nga Ebu Ejmani përcillet të ketë thënë se i ka treguar Shubetu nga Zuhriu, i cili ka thënë se i ka rrëfyer Uruetu: "Unë i thashë Aishes: "Ndoshta ajeti lexohet: "Atëherë kur të dërguarit gati e humbin shpresën dhe mendojnë se u gënjyen *(kudhibû)*..."?" Ajo tha: "Zoti na ruajtë!"" [159] Edhe Ibn Xhurejxhi përcjell nga Uruetu se Aishja nuk e pranonte mënyrën e leximit të ajetit me "*kudhibû"*. Ajo thoshte: "Muhamedi e dinte mirë se çdo gjë që i premtoi Allahu do të përmbushej, e kështu vazhdoi derisa vdiq. Por belatë e sprovat e mëdha zgjasnin aq shumë, saqë profetët e Zotit mendonin se edhe ata besimtarë që i ndiqnin do t'i mernin për gënjeshtarë." Ibn Ebu Mulejke sjell hadithin e Urues se: Aishja e lexonte këtë ajet: "Atëherë kur të dërguarit gati e humbin shpresën dhe mendojnë se janë trajtuar si gënjeshtarë *(kudh-dhibû)*...". Ibn Xheriri e mbështeste këtë mendim të Aishes dhe e përforconte duke thënë se ky është mendimi më i përhapur dhe më i pranuar nga shumica e dijetarëve. Ndërsa mendimin tjetër e refuzonte me forcë. [160]

- Dhe, ata që i duam, ne i shpëtojmë. Por dënimi Ynë kurrë nuk mund sprapset nga një popull keqbërës.

Ajeti 111

111. Në historitë e tyre ka mësime për të mençurit. Ky *(Kur'an)* **nuk është fjalë e trilluar, por është vërtetues i asaj që ishte** *(shpallur)* **para tij dhe shpjegues i hollësishëm i gjithçkaje. Ai është udhërrëfyes e mëshirë për këdo që beson.**

Shpjegimi i ajetit

Në historitë e tyre ka mësime për të mençurit. Allahu i Lartësuar na njofton se në lajmet rreth profetëve, në ndodhitë e tyre me popujt ku u dërguan, po ashtu edhe në faktin se Allahu i mbështeti dhe shpëtoi profetët e tij dhe besimtarët, ka mësime për ata që janë të mençur. *Ulul el bab* janë ata që kanë logjikë të shëndetshme, për të kuptuar e nxjerrë mësime nga Shpallja e Allahut të Madhëruar.

- Ky *(Kur'an)* **nuk është fjalë e trilluar** - Kur'ani nuk mund të jetë kurrsesi diçka e trilluar apo vepër e një krijese.

- por është vërtetues i asaj që ishte *(shpallur)* **para tij** - Ai është përmbushja dhe vërtetimi i të gjitha librave të zbritur nga Zoti në të shkuarën. Ai është kriteri i të vërtetës, përmes së cilit dallohet çdo ndërhyrje, ndryshim e tjetërsim i shkaktuar nga njerëzit në shpalljet e shkuara.

- dhe shpjegues i hollësishëm i gjithçkaje. - Kur'ani është shtjellim i hollësishëm për çdo çështje. Ai shtjellon urdhëresat dhe ndalesat e Allahut të Madhëruar, çështjet e besimit (*akide*), çështjet e adhurimeve (*ibadet*), që krijesat duhet t'i përkushtojnë Allahut të Lavdëruar, rregullat e marrëdhënieve ndërnjerëzore (*muamelat*). Në të përmenden hollësisht lajmet e popujve të shkuar. Në ato ngjarje ka mësime e urtësi të shumta, nëse mendon për ndihmën që Allahu i Lavdëruar u ka ofruar profetëve të Tij, por edhe në armiqësinë që

popujt treguan kundër tyre. Nëse meditojmë në përfundimin e besimtarëve dhe të kundërshtarëve të tyre, do të marrim mesazhe të mrekullueshme e mësime të vyera.

- Ai është udhërrëfyes e mëshirë për këdo që beson. - Nëpërmjet Kur'anit, zemrat e robërve gjejnë dritën dhe udhën e drejtë, për të shpëtuar nga humbja dhe errësirat e paqartësisë e të padituri së, për të dalë në dritën e qartë të udhëzimit dhe gjerësinë e udhës së drejtë, të shpallur nga Zoti. Nëpërmjet Kur'anit, ata mund të arrijnë të hyjnë në mëshirën e Zotit të robërve, qoftë në jetën e kësaj dynjaje, qoftë në Ditën e Premtuar, kur të dalin para Tij. E lusim Allahun e Madhëruar që të na bëjë prej atyre që përfitojnë e ndriçohen nga ky Kur'an, në dynja dhe në ahiret; nga ata për të cilët ky Kur'an është udhëzim e mëshirë! Allahu na bëftë nga ata që do të jenë faqebardhë e fatlumë! Ata do të marrin më të madhen fitore, do t'u zbardhen fytyrat, do të ndriçohen dhe zbukurohen me kënaqësitë e mirësitë që do t'u falë Zoti. Allahu na ruajtë që të mos jemi nga ata që do t'u nxihen fytyrat dhe do të kthehen të dëshpëruar në ndëshkim e vuajtje, duke humbur çdo mirësi e shpresë.

Ky ishte fundi i shkurtimit të tefsirit të sures Jusuf. Vetëm Allahut i takon lavdërimi e mirënjohja! Vetëm tek Ai e kemi shpresën dhe mbështetjen!
Kjo punë përfundoi në 24/ 07/ 1969.

Surja 13 Ra'd *(mekase)* **43 ajete**

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajeti 1

1. *Elif, Lam, Mim, Ra*. Këto janë ajetet e Librit. E tërë ajo që t'u shpall ty nga Zoti yt është e Vërteta, por shumica e njerëzve nuk besojnë.

Shpjegimi i ajetit

- *Elif, Lam, Mim, Ra*. Këto janë ajetet e Librit. - Për sa i përket shpjegimit të gërmave të ndara në fillim të sureve, atë mund ta gjeni në fillim të sures Bekare. Allahu i Lartësuar thotë: "Këto janë ajetet e Librit", domethënë këto janë ajetet e Kur'anit. Më pas, Allahu i Lartësuar sjell një përshkrim të këtij libri:

- E tërë ajo që t'u shpall ty nga Zoti yt është e Vërteta ... - Ky libër që t'u shpall ty është vetë e Vërteta. Kështu fjala "e vërteta" është përcaktor i fjalës "libër", që është përmendur më parë.

- por shumica e njerëzve nuk besojnë. – Sikurse thotë i lartësuari: "Shumica e njerëzve nuk do të jenë besimtarë, sado të ngulësh këmbë ti." [Jusuf 103]. Me gjithë këtë qartësim, shumica e njerëzve nuk besojnë, për shkak të kokëfortësisë dhe hipokrizisë që kanë brenda tyre.

Ajeti 2

2. Allahu është Ai që i ngriti qiejt pa shtylla, siç i shihni dhe më pas Ai qëndroi mbi Fron *(Arsh)*. **Ai e nënshtroi Diellin e Hënën, që lëvizin sipas një afati të caktuar. Ai rregullon të gjitha çështjet dhe i sqaron argumentet me hollësi, që ju të jeni të bindur për takimin me Zotin tuaj.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu është Ai që i ngriti qiejt pa shtylla që mund të shihen nga ju, dhe më pas Ai qëndroi mbi Fron *(Arsh)*. - Allahu i Madhëruar na tregon për fuqinë e Tij absolute dhe për mbretërimin e Tij madhështor. Allahu është Ai, me urdhrin dhe lejen e të Cilit u ngritën qiejt pa shtylla, me një lartësi nga Toka, që nuk i shihet fundi. Qiejt shtrihen në lartësinë e tyre në të gjitha anët, duke rrethuar të gjithë Tokën. Ata qëndrojnë qiell mbi qiell, dhe kështu deri në qiellin e shtatë, siç thotë i Madhëruari: "Allahu është Ai që krijoi shtatë qiej dhe Toka po aq sa ata. Nëpër to zbret vendimi i Tij, për të qenë të bindur se Allahu është i Plotfuqishëm për gjithçka dhe se me të vërtetë, Allahu ka përfshirë gjithçka me dijen e Vet." [Talak 65]. Në një hadith thuhet: 1537. "Shtatë qiejt dhe gjithçka në to, në krahasim me Kursijin, janë veçse si një *unazë* (*haleka*) e hedhur në një shkretëtirë (të gjerë). Edhe Kursiju, në krahasim me Arshin e madhërishëm (*El-*

Mexhid), është si ajo unazë e hedhur në atë shkretëtirë." Në një transmetim tjetër thuhet: 1538. "Ndërsa madhështinë e Arshit mund ta vlerësojë (realisht) veçse Allahu Krenar dhe i Madhëruar." Vini re fjalën e Allahut kur thotë: "...i ngriti qiejt pa shtylla, (*teraunehâ*) siç i shihni". Domethënë, qiejt janë ngritur e qëndrojnë pa shtylla, ashtu siç mund t'i shihni. Ngritja e qiejve madhështorë - me gjithçka mes tyre e brenda tyre - njëri mbi tjetrin, pa shtylla, është një tregues i plotë i pushtetit absolut të Allahut, dhe ky është kuptimi më i përshtatshëm në këtë kontekst. Më pas, i Lartësuari thotë: "... dhe më pas Ai qëndroi mbi Fron *(Arsh)*." Komentimi i kësaj fjale u bë me hollësi në suren El ea'raf, ajeti 54. selefët e mirë dhe imamët e drejtë e të mëdhenj të Islamit, në të shkuarën dhe në të tashmen, i kalojnë të tilla pohime kuranore ashtu siç janë sjellë, me kuptimin e tyre të drejtpërdrejtë, pa bërë asnjë shëmbëllim, përngjasim apo krahasim të tyre me krijesat, por edhe pa i mohuar ato pohime. I lartësuar qoftë Allahu nga mangësitë e përngjasimi me krijesat!

- Ai e nënshtroi Diellin e Hënën, që lëvizin sipas një afati të caktuar. - Ato udhëtojnë deri në një afat të përcaktuar në diturinë e Allahut të Madhëruar. Zoti përmend nënshtrimin e Diellit dhe Hënës, sepse ata janë trupat qiellorë më të shfaqur. Kjo gjë nënkupton logjikisht edhe nënshtrimin e planeteve dhe yjeve të tjera nën rregullin e ligjin e Tij, siç thotë i Madhëruari: "Edhe Dielli, Hëna dhe yjet i janë nënshtruar sundimit të Tij. Vetëm Atij i takon krijimi dhe sundimi. I madhëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve!" [A'raf 54].

- Ai rregullon të gjitha çështjet dhe i sqaron argumentet me hollësi, që ju të jeni të bindur për takimin me Zotin tuaj. - Domethënë, Allahu i sqaron faktet dhe argumentet që tregojnë se Ai është i vetmi që meriton të adhurohet, dhe se Ai ringjall krijesat nëse do, ashtu siç e nisi (krijimin e tyre), dhe se nuk ka Rab (Krijues, Mbikëqyrës, Mbizotërues etj) tjetër veç Tij.

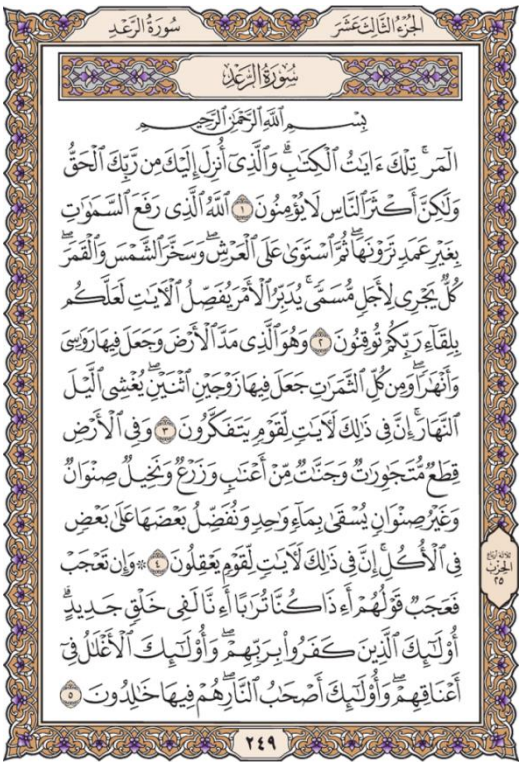
الجزء الثالث عشر سورة الرعد

سُورَةُ الرَّعۡدِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓرٰۚ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِۗ وَٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَ ٱلۡحَقُّ
وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤۡمِنُونَ ١ ٱللَّهُ ٱلَّذِي رَفَعَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
بِغَيۡرِ عَمَدٖ تَرَوۡنَهَاۖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ
كُلّٞ يَجۡرِي لِأَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَ يُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُم
بِلِقَآءِ رَبِّكُمۡ تُوقِنُونَ ٢ وَهُوَ ٱلَّذِي مَدَّ ٱلۡأَرۡضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِيَ
وَأَنۡهَٰرٗاۖ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ جَعَلَ فِيهَا زَوۡجَيۡنِ ٱثۡنَيۡنِۖ يُغۡشِي ٱلَّيۡلَ
ٱلنَّهَارَۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ٣ وَفِي ٱلۡأَرۡضِ
قِطَعٞ مُّتَجَٰوِرَٰتٞ وَجَنَّٰتٞ مِّنۡ أَعۡنَٰبٖ وَزَرۡعٞ وَنَخِيلٞ صِنۡوَانٞ
وَغَيۡرُ صِنۡوَانٖ يُسۡقَىٰ بِمَآءٖ وَٰحِدٖ وَنُفَضِّلُ بَعۡضَهَا عَلَىٰ بَعۡضٖ
فِي ٱلۡأُكُلِۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ٤ ۞ وَإِن تَعۡجَبۡ
فَعَجَبٞ قَوۡلُهُمۡ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا أَءِنَّا لَفِي خَلۡقٖ جَدِيدٍۗ
أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلۡأَغۡلَٰلُ فِيٓ
أَعۡنَاقِهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ٥

الجزء ١٣

٢٤٩

Ajetet 3 - 4

3. Është Ai, që e shtroi Tokën, dhe vendosi në të male e lumenj dhe të gjitha llojet e frutave i bëri çift, dy e nga dy. Ai bën që nata ta mbulojë ditën. Vërtet, në të gjitha këto ka argumente për njerëzit që mendojnë.

4. Në Tokë ka hapësira që qëndrojnë pranë njëra-tjetrës, ka vreshta dhe fusha të mbjella, ka palma që janë me shumë degë, por edhe pa të tilla. Të gjitha ujiten me të njëjtin ujë, por Ne i kemi bërë me shije të veçanta e të dallueshme nga njëra-tjetra. Vërtet, në të gjitha këto ka argumente për njerëzit që kuptojnë.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi përmendi botën e sipërme, Allahu i Madhëruar flet për fuqinë, urtësinë dhe ligjet e Tij në botën e poshtme. I Madhëruari thotë:

- Është Ai, që e shtroi Tokën, dhe vendosi në të male e lumenj - Allahu e bëri Tokën të gjerë dhe të shtruar, në gjatësinë dhe gjerësinë e saj. Ai e bëri atë të qëndrueshme (të palëvizshme), me vargmale të gjata e të

palëkundshme. Ai bëri që të kalojnë lumenj, përrenj e burrime për të ujitur pemët e ndryshme dhe me fruta të shumëllojshme në shije, forma, ngjyra dhe aroma:

- "... **dhe të gjitha llojet e frutave i bëri çift, dy e nga dy**" - Domethënë, prej çdo forme bëri dy lloje (grupe / çifte).

- "... **Ai bën që nata ta mbulojë ditën**" - Allahu bëri që nata dhe dita të mbulojnë njëra tjetrën me shpejtësi dhe pa ndalim.

- "**Vërtet, në të gjitha këto ka argumente për njerëzit që mendojnë**." - Për njerëzit që meditojnë mbi mirësitë e Allahut dhe urtësitë e Tij.

- Në Tokë ka hapësira që qëndrojnë pranë njëra-tjetrës ... - Një tokë është e butë dhe pjellorë, ndërsa tjetra është e thatë dhe e shkretë, disa janë të kripura, disa të kuqe, disa të bardha, disa të verdha, disa të zeza, disa ranore, disa gurishte, disa të shkrifëta. Edhe pse me këto cilësi e karakteristika të ndryshme, ato janë pranë e të ngjitura me njëra tjetrën. E gjithë kjo argumenton për fuqinë dhe urtësinë e Atij, që i bëri kaq të larmishme. Nuk ka zot (që meriton adhurimin) veç Tij, dhe nuk ka krijues e kujdestar për krijesat, veç Allahut.

- ka vreshta dhe fusha të mbjella, ka palma që janë me shumë degë, por edhe pa të tilla. - Ka palma që janë të degëzuara, por ka edhe të tilla që zhvillohen të drejta e pa degëzime.

- Të gjitha ujiten me të njëjtin ujë, por Ne i kemi bërë me shije të veçanta e të dallueshme nga njëra-tjetra. - Që të gjitha këto pemë e bimë të larmishme në pamje, ngjyrë e shije, ujiten nga i njëjti ujë, që është baza e jetës së tyre.

- Vërtet, në të gjitha këto ka argumente për njerëzit që kuptojnë. - Në këto shembuj ka argumente për ata të cilët janë të vëmëndshëm e mundohen të kuptojnë. Ky është prej shembujve më madhështorë të Atij që i bëri dhe i krijoi dhe i Cili vendosi këto ndryshime, me fuqinë e Tij. Allahu i krijoi ato në formën që dëshiroi.

Ajeti 5

5. Nëse ti çuditesh, është edhe më e çuditshme kur ata thonë: "A do të krijohemi sërish pasi të jemi bërë dhé?" Këta janë ata që e mohojnë Zotin e tyre dhe do të ndëshkohen me pranga në qafë. Ata do të jenë banorë të Zjarrit, ku do të qëndrojnë përgjithmonë.

Shpjegimi i ajetit

- Nëse ti çuditesh, është edhe më e çuditshme kur ata thonë: "A do të krijohemi sërish pasi të jemi bërë dhé?" - Allahu i Madhëruar i thotë Profetit të Tij, Muhamedit: "Nëse ti *(o Muhamed)* çuditesh prej mospranimit të ringjalljes nga ana e jobesimtarëve, edhe pse ata dëshmojnë argumentet e shumta të Allahut, që tregojnë për fuqinë e Tij, edhe pse e pranojnë se është Ai Krijuesi dhe Ai që e nisi krijimin nga asgjëja; nëse çuditesh me faktin se ata besojnë dhe pranojnë diçka që është më e madhe (pra, se Allahu është Krijuesi) dhe refuzojnë atë që është më poshtë (atij besimi), në fakt, ke të drejtë, sepse është vërtet çudi e madhe. Po kështu, është edhe më e çuditshme kur ata thonë: "A do të krijohemi sërish pasi të jemi bërë dhé?" Çdo i mençur e di se për Atë që e nisi krijimin nga asgjëja, rikrijimi është më i lehtë, ashtu siç thotë i Madhëruari: "Dhe Ai *(njeriu)* bën krahasime për Ne dhe e harron se si është krijuar. Ai thotë: "Kush i ngjall eshtrat pasi të jenë kalbur? "Thuaj: "Do t'i ngjallë Ai që i krijoi për herë të parë. Ai, për çdo krijim, është i Gjithëditur." [Ja Sin 78, 79]. Dhe thotë: "A nuk e dinë ata se Allahu, i Cili krijoi qiejt dhe Tokën dhe nuk u lodh me krijimin e tyre, është i Plotfuqishëm që t'i ngjallë të vdekurit?! Po, Ai është i Plotfuqishëm për gjithçka." [Ahkaf 33]. Më pas, i Lartësuari përshkruan mohuesit në kohën e ndëshkimit të tyre:

- Këta janë ata që e mohojnë Zotin e tyre dhe do të ndëshkohen me pranga në qafë. - Ata do të tërhiqen zvarrë me pranga, për t'u hedhur në zjarr.

- Ata do të jenë banorë të Zjarrit, ku do të qëndrojnë përgjithmonë. - Ata do të qëndrojnë përgjithmonë atje, nuk mund të

largohen prej tij e as nuk mund të shpëtojnë nga ndëshkimi e vuajtja në të.

Ajeti 6

6. Ata kërkojnë prej teje përshpejtimin e ndëshkimit para së mirës, edhe pse para tyre ka pasur dënime të ashpra. Me të vërtetë, Zoti yt e ka faljen të madhe për njerëzit, me gjithë padrejtësitë e tyre, por të jeni të bindur se Zoti yt është edhe ndëshkues i rreptë.

Shpjegimi i ajetit

- Ata kërkojnë prej teje përshpejtimin e ndëshkimit para së mirës ... - Mohuesit kërkojnë prej teje përshpejtimin e ndëshkimit, në vend që të kërkojnë shpëtimin. Në një ajet tjetër, i Madhëruari thotë: "Ata kërkojnë prej teje përshpejtimin e Dënimit *(për ta)*. Sikur të mos ishte afati i caktuar *(nga Allahu)*, Dënimi do t'u vinte menjëherë. Por ai sigurisht do t'u vijë, por do t'u vijë befas, atëherë kur ata nuk e presin. Ata kërkojnë shpejtimin e Dënimit *(dhe ai do t'u vijë)*. Dhe, sigurisht Xhehenemi ka për ti rrethuar jobesimtarët nga të gjitha anët." [El ankebut 53, 54]; Dhe thotë gjithashtu: "Dhe ata *(jobesimtarët)* thanë: "O Zoti ynë! Përshpejtoje pjesën tonë *(të dënimit)* përpara ditës së Gjykimit!" [Sad 16]. Domethënë, përshpejtoje ndëshkimin tonë, që në këtë dynja. Ose: "Kujto si thanë ata: "O Allah! Nëse ky *(Kur'an)* është vërtet prej Teje, lësho mbi ne rrebesh gurësh nga qielli, ose na jep ndonjë dënim të rëndë!"." [Enfal 32]. Domethënë, për shkak mohimit të madh, kokëfortësisë dhe mosbesimit të tyre, ata kërkojnë që t'u vijë shpejt dënimi i Allahut.

- edhe pse para tyre ka pasur dënime të ashpra. - Ne ua zbritëm ndëshkimin Tonë popujve të shkuar dhe i bëmë ata shembull dhe përkujtim për ata që dinë të nxjerrin mësim prej tyre. Më pas, i lartësuari na njofton se nëse nuk do të ishte mëshira e Tij e madhe dhe falja e Tij e gjerë, Ai do t'ua përshpejtonte ndëshkimin për padrejtësitë e tyre. Sikurse ka thënë në një ajet tjetër: "Nëse Allahu do t'i dënonte njerëzit sipas veprave *(të këqija)* të tyre, nuk do të linte mbi faqen e dheut asnjë gjallesë. Por, Ai i lë ata deri në afatin e caktuar. Por kur të vijë afati i tyre, *(le ta dinë se)* Allahu Shikon gjithçka nga robërit e vet." Fatir 45. Ndërsa në këtë ajet Ai tha:

- Me të vërtetë, Zoti yt e ka faljen të madhe për njerëzit, me gjithë padrejtësitë e tyre ... - I Lartësuari është Falës i Madh dhe ua mbulon gjynahet njerëzve, edhe pse ata bëjnë padrejtësi dhe gabojnë natën dhe ditën. Pas faljes, Allahu i Lartësuar përmend se Ai është edhe ndëshkues i ashpër, që të barazohet shpresa (për faljen e gjynaheve) me frikën (nga ndëshkimi i Tij):

- por të jeni të bindur se Zoti yt është edhe ndëshkues i rreptë. - Ashtu siç thotë i Madhëruari në një ajet tjetër: "Në qoftë se ata të quajnë gënjeshtar, thuaju: "Me të vërtetë, Zoti juaj e ka Mëshirën të gjerë, por dënimi i Tij kurrë nuk do të sprapset nga një popull keqbërës!" [En'am 147]. Ose: "... Zoti yt është, vërtet ndëshkues i shpejtë, por Ai është gjithashtu edhe Falës i Madh e Mëshirëplotë." [El ea'raf 167]; ose: "Thuaju robve të Mi se vërtet, Unë jam Falësi i Madh e Mëshirëplotë. Por edhe dënimi Im është Dënim i dhembshëm." [El hixhr 49, 50], e shumë ajete të tjera në të cilat nxitemi për frikën ndaj Zotit dhe shpresën për faljen dhe shpërblimin eTij.

Ajeti 7

7. Ata që nuk besojnë thonë: "Përse nuk i zbret atij ndonjë shenjë nga Zoti i tij?" Por ti je veçse një qortues dhe çdo popull ka pasur udhërrëfyes.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Madhëruar na tregon për jobesimtarët, të cilët me mosbesim dhe kokëfortësi thonë:

- "Përse nuk i zbret atij ndonjë shenjë nga Zoti i tij?" - Sikur të na sillje shenja (mrekulli), ashtu siç u dërguan për popujt e hershëm. Ata kërkuan që Muhamedi t'ua shndërronte në ar malin Safa, t'i largonte kodrat dhe, në vend të tyre, të bënte kopshte e lumenj. Allahu i Lartësuar thotë: "Ne nuk

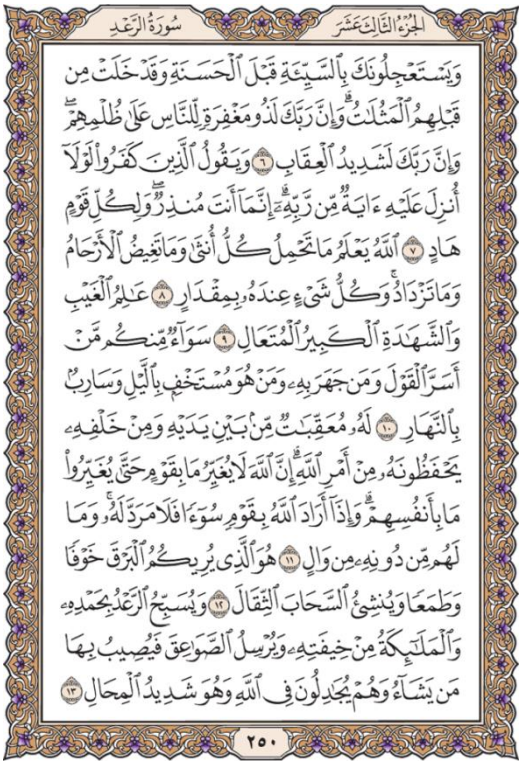
الجزء الثالث عشر سورة الرعد
وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِن
قَبْلِهِمُ الْمَثُلَاتُ ۗ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ ۖ
وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا
أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۗ إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ ۖ وَلِكُلِّ قَوْمٍ
هَادٍ ﴿٧﴾ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَىٰ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ
وَمَا تَزْدَادُ ۖ وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ ﴿٩﴾ سَوَاءٌ مِّنكُم مَّنْ
أَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَن جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ
بِالنَّهَارِ ﴿١٠﴾ لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ
يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا
مَا بِأَنفُسِهِمْ ۗ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ ۚ وَمَا
لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَالٍ ﴿١١﴾ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا
وَطَمَعًا وَيُنشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ
وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا
مَن يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ ﴿١٣﴾
٢٥٠

na pengon asgjë që t'ju sjellim shenja, por popujt e parë i mohuan ato...” [Isra 59].

- Por ti je veçse një qortues ... - Detyra jote (o Muhamed) është përcjellja e Shpalljes së Allahut, për të cilën Ai të urdhëroi. I Lavdëruari thotë në një ajet tjetër: “Nuk është detyrë e jotja udhëzimi i tyre. Është Allahu që udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ai do. ...” [Bekare 272].

- dhe çdo popull ka pasur udhërrëfyes. - Ali Ibn Ebu Talha përcjell shpjegimin e Ibn Abasit: “Domethënë, çdo popull ka patur thirrës për në rrugën e Allahut.” Ndërsa El Aufi sjell një tjetër shpjegim nga Ibn Abasi: Allahu i Madhëruar thotë: “Ti, o Muhamed, je lajmëtar, kurse Unë jam Udhëzuesi i çdo populli.” Kështu e kanë shpjeguar disa tabiinë dhe të tjerë. Ndërsa Muxhahidi shpjegon: “Domethënë, çdo popull ka pasur udhërrëfyes.” Pra, ka patur të dërguar, lajmëtar nga Zoti, ashtu si thuhet në ajetin kuranor: “Ne të dërguam ty me të vërtetën, si përgëzues e qortues. Dhe në çdo popull Ne kemi dërguar qortues.” [Fatir 24]. Me këtë mendim ka qenë Katade dhe Abdurahman Ibn Zejdi.

Ajetet 8 - 9

8. Allahu e di çfarë bart çdo femër dhe çfarë pakëson e çfarë shton barku i tyre. Tek Ai çdo gjë është me masë të caktuar.
9. Ai e di të padukshmen dhe të dukshmen. Ai është i Madhi dhe i Lartësuari.

Shpjegimi i ajeteve

- Allahu e di çfarë bart çdo femër - I Madhëruari na tregon për diturinë e Tij absolute, së cilës nuk i fshihet asgjë. Ai është i Gjithëditur për ato që mbajnë (në barkun e tyre) femrat, ashtu siç thotë në një ajet tjetër: “Ai e di se ç'ka në mitra *(të nënave)*. ...” [Lukman 34]. Pra Ai e di a është mashkull apo femër, i bukur apo i shëmtuar, fatbardhë apo fatzi, jetëgjatë apo jetëshkurtër. Allahu i lartësuar thotë: “... Ai di gjithçka rreth jush, qysh kur e filloi krijimin tuaj nga dheu dhe qysh kur ishit fetus në bark të nënës suaj. Atëherë, mos e mburrni veten, sepse Ai e di më mirë se cili është, vërtet i devotshëm.” [El nexhm 32.] dhe thotë: “... Ai ju krijon ju në barqet e nënave tuaja, etapë pas etape në tri errësira. ...” [El zumer 6]. Dhe thotë gjithashtu: “Ne e krijuam njeriun prej një balte të përzgjedhur *(nga e gjithë toka)*. Pastaj atë *(njeriun)* e bëmë *(të shumohet)* nga një pikë *(fare)*, që vendoset në një vend të sigurt *(në mitër)*. Më pas, atë pikë *(fare)* e bëmë një droçkë gjaku dhe atë droçkë gjaku e bëmë copë mishi *(fetus)*. Pastaj atë copë mishi e shndërruam në eshtra dhe më pas, eshtrat i veshëm me mish. Pastaj atë e bëmë një krijesë tjetër *(me shpirt)*. I lartësuar qoftë Allahu, më i miri Krijues!” [Mu'minun 12 - 14]. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ibn Mesudi se Profeti i Allahut ka thënë: 1539. “Një qenie njerëzore (lënda e krijimit të saj) mblidhet bashkë në mitrën e nënës për dyzet ditë, pastaj ajo shndërrohet në një droçkë gjaku po për kaq ditë, pastaj bëhet si një copë mishi (e shtypur me dhëmbë) po për kaq ditë. Pastaj Allahu dërgon një melek, i cili urdhërohet t'i shkruajë atij katër gjëra.

Ai urdhërohet t'i shkruajë (krijesës së re) veprat, riskun, ditën e vdekjes dhe se a do të jetë i mjeruar a i bekuar (në jetën e pasosur). Pas kësaj, krijesës do t'i fryhet shpirti. ..." [161]

- dhe çfarë pakëson - *El-Ĝajd* është fetusi i rënë i dështuar (që del i pa papërfunduar, pa shpirt). Pra, Allahu e di atë që mitrat e hedhin pa u plotësuar, dhe:

- e çfarë shton barku i tyre. - Domethënë, atë që qëndron më shumë në mitër sesa ai që del i paplotë, dhe kështu plotësohet krijimi e koha e tij, derisa lind i plotë. Në këtë mënyrë, disa shtatzëni zgjasin 10 muaj dhe disa 9 muaj, disa më gjatë e disa më shkurt, disa plotësohen e disa dalin të paplota. Ky është *el-gajd* pakësimi dhe shtimi, që ka përmendur Allahu i Madhëruar në lidhje me shtatzëninë. Sigurisht, e gjitha kjo ndodh me diturinë e Tij.

- Tek Ai çdo gjë është me masë të caktuar. - Domethënë, me afat e përcaktim të përpiktë. Ai kujdeset për furnizimin e krijesave të Tij dhe ka përcaktuar jetëgjatësinë e tyre (*exhelin*). Për të gjitha këto, Ai ka vendosur afate të përcaktuara.

- Ai e di të padukshmen dhe të dukshmen. - Allahu di çdo gjë që shikojnë robërit e Tij dhe ato çka fshihen prej shikimit të tyre. Por Atij nuk mund t'i fshihet asgjë nga ato (krijesat).

- Ai është i Madhi - Ai është më i Madh se gjithçka.

- dhe i Lartësuari. - I Lartësuari, sipër çdo gjëje.

Ajetet 10 - 11

10. Për Atë është njëlloj nëse dikush e fsheh fjalën, apo e shpreh atë haptazi, nëse vepron fshehtas natën, apo vepron haptazi ditën.

11. Për çdo njeri ka mbikëqyrës para dhe prapa tij, të cilët, me urdhrin e Allahut, e ruajnë atë. Allahu nuk e ndryshon gjendjen e një populli, derisa ata të ndryshojnë në veten e tyre. Por, kur Allahu vendos ta ndëshkojë një popull, atë *(ndëshkim)* **nuk ka kush ta sprapsë dhe ata nuk do të gjejnë mbrojtës tjetër veç Tij.**

Shpjegimi i ajeteve

- Për Atë është njëlloj nëse dikush e fsheh fjalën, apo e shpreh atë haptazi ... - Allahu i Madhëruar na tregon për diturinë gjithëpërfshirëse të Tij mbi të gjitha krijesat. Për diturinë e Tij është njëlloj, si ai që fsheh mendimin, ashtu dhe ai që e shpreh atë haptazi. Ai dëgjon gjithçka dhe asgjë nuk mund t'i fshihet Atij: "...i Cili zbulon çdo të fshehtë në qiej e në Tokë dhe që e di atë që fshihni dhe atë që e shfaqni haptazi." [Neml 25]. Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka thënë: 1540 "I lartësuar është Ai, dëgjimi i të Cilit përfshin të gjitha zërat. Betohem në Allah, se kur erdhi gruaja që u ankua për burrin e saj tek Profeti i Allahut, unë isha anash shtëpisë e, megjithatë, nuk arrija t'i dëgjoja disa fjalë të saj. Allahu zbriti (fjalën e Tij): "Vërtet, Allahu i dëgjoi fjalët e asaj që bisedoi me ty lidhur me bashkëshortin e saj dhe u ankua tek Allahu. Allahu e dëgjoi bisedën tuaj. Allahu është Gjithëdëgjues e Gjithëvështrues." [Muxhadile 1].

- nëse vepron fshehtas natën - Nëse vepron i fshehur në brendësinë e shtëpisë së tij, në errësirën e natës.

- apo vepron haptazi ditën. - Nëse vepron haptazi, në dritën e diellit. Të dyja rastet janë njësoj për Allahun, i Cili thotë në një ajet tjetër: "Shih si përpiqen ta mbulojnë çfarë mbajnë në kraharor, si për t'u fshehur nga Ai! Le ta dinë se edhe kur mbulohen me rroba, Ai e di se çfarë fshehin dhe çfarë shfaqin. Sepse Ai e di mirë çfarë fshihet në gjoks." [Hud 5], dhe thotë: "Sa herë që ju angazhoheni me ndonjë çështje dhe sa herë që lexoni ndonjë pjesë nga Kur'ani dhe sa herë kryeni ndonjë vepër, Ne jemi dëshmitarë të veprimeve tuaja. Zotit tënd nuk mund t'i fshihet asnjë grimcë në Tokë dhe as në qiell, madje as më e vogël se ajo e as më e madhe. Çdo gjë është shkruar në Librin e Qartë." [Junus 61].

- Për çdo njeri ka mbikëqyrës para dhe prapa tij, të cilët, me urdhrin e Allahut, e ruajnë atë. - Çdo njeri ka melekë të

përcaktuar, që zëvendësojnë njëri-tjetrin: ruajtësit e natës dhe ruajtësit e ditës. Ata e mbrojnë atë nga të këqijat dhe aksidentet e dëmshme. Po kështu, radhiten (me turne) melekë të tjerë, që ruajnë (shkruajnë, regjistrojnë) veprat e mira ose të këqija, natën dhe ditën, ashtu siç ka ardhur hadithi në *Sahih*: 1541. "Melekët vijnë (tek ju) pareshtur, ditën dhe natën, dhe të gjithë mblidhen së bashku në kohën e faljes së agimit dhe të pasdites. Pastaj, ata që kanë ndenjur me ju gjithë natën, ngjiten tek Allahu, i Cili i pyet ata - edhe pse Ai e di përgjigjen që më parë, më mirë se ata: "Si i latë robërit e Mi?" Ata përgjigjen: "I gjetëm duke u falur dhe përsëri i lamë duke u falur." Në një hadith tjetër: 1542. "Me të vërtetë, me ju janë ata që nuk ju ndahen asnjëherë, përveçse kur kryeni nevojat në banjë dhe kur kryeni marrëdhënie intime. Kështu që, kini turp prej tyre dhe respektojeni praninë e tyre." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullahi se Profeti i Allahut ka thënë: 1543. "Nuk ka asnjë prej jush që mos të ketë një shoqërues prej xhindëve dhe një shoqërues prej melekëve." - "Edhe ti, o Profeti i Allahut?" - "Edhe unë, por Allahu më ndihmoi në lidhje me të (xhindin), dhe tashmë ai më urdhëron veçse për të mira." Këtë hadith e ka sjellë vetëm Muslimi. Allahu i Lartësuar thotë: "me urdhrin e Allahut, e ruajnë atë". Domethënë, Allahu i ruan nga urdhri i Tij (ose caktimi i Tij), po me urdhrin e Tij, ashtu siç ka ardhur në hadith, kur e pyetën të Dërguarin: 1544. "O Profeti i Allahut, a i shikon rukjet që bëjmë? A e ndryshojnë ato *(kaderin)* përcaktimin e Allahut?" I Dërguari tha: "Ato *(gjithashtu)* janë prej *(kaderit)* përcaktimit të Allahut."

- Allahu nuk e ndryshon gjendjen e një populli, derisa ata të ndryshojnë në veten e tyre. Por, kur Allahu vendos ta ndëshkojë një popull, atë *(ndëshkim)* **nuk ka kush ta sprapsë dhe ata nuk do të gjejnë mbrojtës tjetër veç Tij. -** Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin se Ibrahimi ka thënë: "Allahu i shpalli një profeti prej bijve të Israilit: "Thuaji popullit tënd se çdo banor i një vendi dhe çdo shtëpi që i është bindur njëherë urdhrave të Allahut, dhe pastaj është kthyer në mosbindje ndaj Allahut, Allahu do t'ia shndërrojë (mirësitë e) gjërat që ata i duan në (fatkeqësi e) gjëra të urryera." Më pas tha: "Vërtetësia e kësaj është në Librin e Allahut: "Allahu nuk e ndryshon gjendjen e një populli, derisa ata të ndryshojnë në veten e tyre."

Ajetet 12 - 13

12. Është Ai që jua shfaq rrufenë, që të frikësoheni dhe të shpresoni dhe është Ai që i krijon retë e dendura.

13. Bubullima e madhëron Atë me lavdinë e Tij; e po kështu bëjnë edhe melekët, nga frika ndaj Tij. Është Ai që i dërgon rrufetë dhe godet me to kë të dojë dhe ata *(idhujtarët)* **guxojnë të polemizojnë rreth Allahut, kur Ai është një ndëshkues i ashpër.**

Shpjegimi i ajeteve

- Është Ai që jua shfaq rrufenë, që të frikësoheni dhe të shpresoni dhe është Ai që i krijon retë e rënda. - Allahu i Madhëruar tregon se është Ai i cili e nënshtroi vetëtimën. Ajo është drita e fortë e shndritshme, që shkrepëtin mes reve. Ai thotë: "... që të frikësoheni dhe të shpresoni ...". Kështu, ajo është frikësuese për udhëtarin, që i trembet dëmit të saj dhe lodhjes së rrugëtimit, por dhe shpresëdhënëse për vendaliun, që pret shiun, bekimin dhe dobinë e sjellë nëpërmjet tij. Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe është Ai që i krijon retë e rënda." Duke shpjeguar këtë fjalë, Katade ka thënë: "Domethënë, i krijon ato me krijim të ri rishtazi e në çast, për shkak të sasisë së madhe të ujit që ato kanë dhe që gjendet afër me Tokën." Muxhahidi ka thënë se: "retë e rënda janë ato në të cilat ka ujë."

- Bubullima e madhëron Atë me lavdinë e Tij; e po kështu bëjnë edhe melekët, nga frika ndaj Tij. - Në një ajet tjetër, i Lavdëruari thotë: "Atë e madhërojnë *(me tesbih)* shtatë qiejt, Toka dhe gjithçka në to. Nuk ka gjë që nuk e madhëron Atë *(me*

tesbih), duke e lavdëruar, por ju nuk e kuptoni madhërimin *(tesbihun)* e tyre. Ai është i Butë dhe Falës i madh." [Isra 44]. Imam Ahmedi thotë: "Na ka treguar Jezidi, që i ka treguar Ibrahim Ibn Sadi, që i ka treguar babai: "Isha ulur anash Humejd Ibn Abdurahmanit në xhami, teksa kaloi një burrë i moshuar prej fisit Beni Gifar. Humejdi dërgoi dikë për t'i kërkuar që të vinte tek ai. Kur erdhi, tha: "O djali i vëllait tim, zgjeroje pak vendin, që ai të ulet pranë meje, sepse ai ka shoqëruar Profetin ﷺ." Kështu, ai erdhi dhe u ul mes nesh. Humejdi i tha: "Cili është hadithi që më tregove nga Profeti i Allahut?" Plaku tha: "Dëgjova nga një shejh prej fisit Beni Gifar, se ai e pati dëgjuar Profetin ﷺ të thotë: 1545. "Me të vërtetë, është Allahu i Cili krijon renë, që flet fjalët më të mira dhe qesh me qeshjen më të mirë" Kuptimi - dhe Allahu e di më së miri - është se: fjala e saj është bubullima, kurse qeshja e saj është vetëtima. Musa Ibn Ubejde përcjell se Sad Ibn Ibrahimi ka thënë: "Allahu e krijon renë dhe nuk ka qeshje më të mirë se qeshja e saj, dhe nuk ka fjalë më qetësuese se fjala e saj; qeshja e saj është vetëtima, kurse fjala e saj është bubullima." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Salimi, e ky nga babai i tij, se: 1546. "Kur Profeti i Allahut dëgjonte bubullimën dhe vetëtimën, thoshte: "O Allah! Mos na vrit me zemërimin Tënd! Mos na shfaros me ndëshkimin Tënd, por na jep shëndet e ruajtje edhe para saj (ndëshkimit e zemërimit)." Hadithin e ka sjellë Tirmidhiu, Buhariu në librin "El Edeb", Nesaiu në (librin e tij) "Punët e ditës dhe të natës", dhe Hakimi në "Mustedrak". Imam Ebu Xhafer Ibn Xheriri sjell nga Ebu Hurejra një hadith *merfu* (që i atribuohet Profetit ﷺ): 1547. "Kur Profeti ﷺ dëgjonte bubullimën, thoshte: "*Subhânel-ledhi jusebbihur-ra'du bi hamdihi*!" (I lartësuar është Ai, të Cilin bubullima e lartëson me lavdërim!"" El Euzaiu na tregon se djali i Ebu Zekerijas thoshte: "Ai i cili, kur dëgjon bubullimën, thotë: "*Subhân'Allahi ue bi hamdihi*!", atë nuk e godet rrufeja. Taberani sjell hadithin nga Ibn Abasi se Profeti i Allahut ka thënë: 1548. "Nëse dëgjoni bubullimën, përkujtoni Allahun, sepse rrufeja nuk e godet atë që përkujton Allahun!"

- Është Ai që i dërgon rrufetë dhe godet me to kë të dojë - Domethënë, dërgon ndëshkimin e Tij dhe godet me të kë të dojë. Në kohën e fundit të kësaj dynjaje do të shtohen shumë rrufetë. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Said el Hudriu, - Allahu qoftë i kënaqur me të! - se Profeti ﷺ ka thënë: 1549. "Kur të jetë afruar shumë Ora (e Kijametit), do të shtohen rrufetë, aq sa njeriu do (të bëhet zakon që) t'i pyesë njerëzit e fisit të tij: "Kush u godit nga rrufeja këtë mëngjes?" Dhe ata do të thonë: "U godit filani dhe filani dhe filani..." Në lidhje me shkakun e zbritjes së këtij ajeti kanë ardhur disa rrëfime. Një prej tyre është ai që ka sjellë Hafidh Ebu Bekr el Bezari për Abdurahman Ibn Sihar el Abedin, se: 1550. i kanë treguar që Profeti ﷺ e dërgoi atë tek një tiran arrogant, për ta ftuar në Islam. Ky arrogant tha: "Ky Zoti juaj është prej ari, prej argjendi apo prej perlash?" Ai rrëfen: "Teksa ishin duke debatuar, Allahu dërgoi një re, nga e cila u dëgjua një bubullimë dhe mbi të ra një rrufe, e cila ia hoqi kafkën nga vendi. Atëherë zbriti ky ajet." Është thënë, gjithashtu, se ajeti zbriti për historinë e Amir Ibn Tufejlit dhe Irbid Ibn Rabiah, kur shkuan tek Profeti i Allahut në Medinë dhe i kërkuan që t'u jepte gjysmën e mbretërimit. Profeti i Allahut ua refuzoi kërkesën atyre të dyve. Amiri i tha: "Betohem në Allah, se do ta mbush vendin tënd me kalorës të armatosur dhe burra kryengritës!" Profeti i Allahut i tha: "Allahu e refuzon atë që kërkon ti! Po kështu edhe bijtë *ekiles* (domethënë, ensarët)!" Më pas, ata të dy donin ta vrisnin Profetin, por Allahu e ruajti atë prej tyre. Ata të dy dolën për të mbledhur njerëzit për luftë. Por Irbedit iu dërgua një rrufe, që e dogji e shkrumboi, ndërsa Amiri u ndëshkua me murtajë. Atij i doli një gjëndër, që e vrau në fund. Për këta të dy zbriti e flet ky ajet:

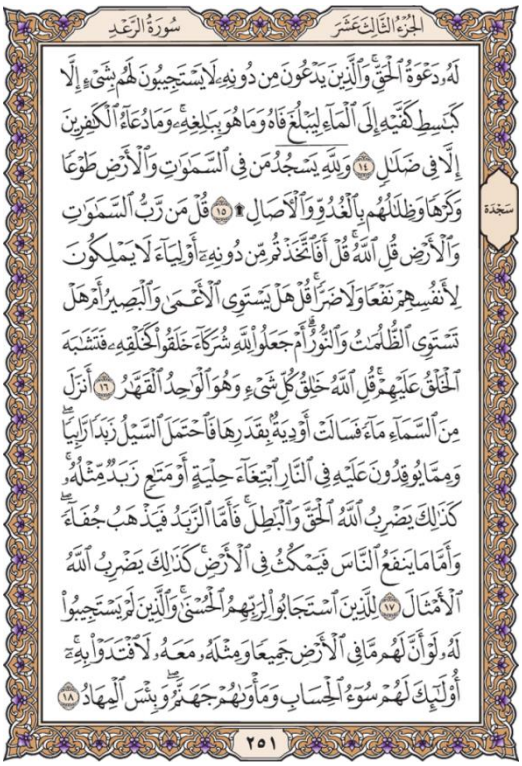
الجزء الثالث عشر سورة الرعد
لَهُۥ دَعۡوَةُ ٱلۡحَقِّۖ وَٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسۡتَجِيبُونَ لَهُم بِشَيۡءٍ إِلَّا
كَبَٰسِطِ كَفَّيۡهِ إِلَى ٱلۡمَآءِ لِيَبۡلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦۚ وَمَا دُعَآءُ ٱلۡكَٰفِرِينَ
إِلَّا فِي ضَلَٰلٖ ١٤ وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ طَوۡعٗا
وَكَرۡهٗا وَظِلَٰلُهُم بِٱلۡغُدُوِّ وَٱلۡأٓصَالِ ١٥ قُلۡ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ سجدة
وَٱلۡأَرۡضِ قُلِ ٱللَّهُۚ قُلۡ أَفَٱتَّخَذۡتُم مِّن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ لَا يَمۡلِكُونَ
لِأَنفُسِهِمۡ نَفۡعٗا وَلَا ضَرّٗاۚ قُلۡ هَلۡ يَسۡتَوِي ٱلۡأَعۡمَىٰ وَٱلۡبَصِيرُ أَمۡ هَلۡ
تَسۡتَوِي ٱلظُّلُمَٰتُ وَٱلنُّورُۗ أَمۡ جَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُواْ كَخَلۡقِهِۦ فَتَشَٰبَهَ
ٱلۡخَلۡقُ عَلَيۡهِمۡۚ قُلِ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ وَهُوَ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّٰرُ ١٦ أَنزَلَ
مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَسَالَتۡ أَوۡدِيَةُۢ بِقَدَرِهَا فَٱحۡتَمَلَ ٱلسَّيۡلُ زَبَدٗا رَّابِيٗاۖ
وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيۡهِ فِي ٱلنَّارِ ٱبۡتِغَآءَ حِلۡيَةٍ أَوۡ مَتَٰعٖ زَبَدٞ مِّثۡلُهُۥۚ
كَذَٰلِكَ يَضۡرِبُ ٱللَّهُ ٱلۡحَقَّ وَٱلۡبَٰطِلَۚ فَأَمَّا ٱلزَّبَدُ فَيَذۡهَبُ جُفَآءٗۖ
وَأَمَّا مَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ فَيَمۡكُثُ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ كَذَٰلِكَ يَضۡرِبُ ٱللَّهُ
ٱلۡأَمۡثَالَ ١٧ لِلَّذِينَ ٱسۡتَجَابُواْ لِرَبِّهِمُ ٱلۡحُسۡنَىٰۖ وَٱلَّذِينَ لَمۡ يَسۡتَجِيبُواْ
لَهُۥ لَوۡ أَنَّ لَهُم مَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا وَمِثۡلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفۡتَدَوۡاْ بِهِۦٓۚ
أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ سُوٓءُ ٱلۡحِسَابِ وَمَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمِهَادُ ١٨
٢٥١

"Është Ai që i dërgon rrufetë dhe godet me to kë të dojë."

- dhe ata *(idhujtarët)* **guxojnë të polemizojnë rreth Allahut ...** - Dyshojnë në madhështinë e Allahut dhe në faktin se nuk ka Zot tjetër (që e meriton adhurimin), veç Tij.

- kur Ai është një ndëshkues i ashpër. - Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) shpjegon: "Domethënë, godet e rrëmben me ashpërsi gjatë ndëshkimit". Ky ajet është i ngjashëm me ajetin tjetër: "Ata përgatitën një kurth por edhe Ne u bëmë një kurth dhe ata nuk e dinin. Dhe shiko se si qe përfundimi i dredhisë së tyre! Ne i shkatërruam të gjithë ata dhe popullin e tyre." [Neml 50, 51].

Ajetet 14 - 15

14. Lutje e vërtetë është vetëm ajo që i drejtohet Atij. Ndërsa idhujt, të cilëve jobesimtarët u luten veç Tij, nuk kanë për t'iu përgjigjur kurrë. Ata i ngjajnë atij që shtrin duart drejt ujit, që ai t'i shkojë në gojë, por që kurrë nuk ka për t'i shkuar. Lutja e jobesimtarëve është veçse një kotësi.

15. Gjithçka në qiej e në Tokë i bën sexhde vetëm Allahut, me hir a me pahir, e po kështu edhe hijet e tyre në mëngjes e mbrëmje.

Shpjegimi i ajeteve

- Lutje e vërtetë është vetëm ajo që i drejtohet Atij. - Aliu dhe Ibn Abasi e kanë shpjeguar: "Lutje e vërtetë është vetëm ajo që i drejtohet Atij." Pra, teuhidi është vetëm për Allahun. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë përveç Allahut.

- Ndërsa idhujt, të cilëve jobesimtarët u luten veç Tij, nuk kanë për t'iu përgjigjur kurrë. Ata i ngjajnë atij që shtrin duart drejt ujit, që ai t'i shkojë në gojë, por që kurrë nuk ka për t'i shkuar. - Shembulli i atyre që, përveç Allahut, adhurojnë idhuj e zota të tjerë, është si ai "që shtrin duart drejt ujit, që ai t'i shkojë në gojë, por që kurrë nuk ka për t'i shkuar." Ai e kërkon ujin dhe i bën duart që të vijë drejt tij, por ai kurrë nuk ka për t'i vajtur. Ashtu si ky njeri i mashtruar nga mirazhi lutet për ujin dhe shpreson që ai t'i vijë, po ashtu edhe idhujtarët nuk kanë për të përfituar asgjë nga adhurimi që u përkushtojnë idhujve, as në dynja dhe as në ahiret.

- Lutja e jobesimtarëve është veçse një kotësi. - Domethënë, adhurimet që mohuesit e besimit të vërtetë dhe idhujtarët u përkushtojnë idhujve të tyre, janë kotësira trillime dhe sjellin veçse humbje dhe dëshpërim.

- Gjithçka në qiej e në Tokë i bën sexhde vetëm Allahut, me hir a me pahir, - Allahu i Lartësuar na njofton rreth madhështisë dhe pushtetit të Tij absolut, nëpërmjet të cilit Ai ka nënshtruar gjithçka. Atij i përulet çdo gjë. (Nënshtrimi ndaj Allahut mund të bëhet me bindje e përzgjedhjen e lirë, por mund të bëhet edhe e detyruar e me pahir. Ata të cilët i përulen Allahut të Madhëruar me vetëdije e me përzgjedhjen e tyre të lirë, në shenjë madhërimi për Allahun e si tregues i nënshtrimit e dorëzimit para Tij, janë

besimtarët (njerëz e xhindë) dhe melekët e Zotit. Ndërsa ata që i bien në sexhde Zotit me pahir, janë mohuesit e besimit dhe munafikët. Besimtarët i bien në sexhde Zotit me nënshtrim dhe përzgjedhjen e tyre të lirë dhe për ta sexhdja nuk është aspak e vështirë. Ndërsa mohuesit dhe munafikët bien në sexhde të detyruar nga frika.) [162] Allahu i Lartësuar thotë:

- ... e po kështu edhe hijet e tyre në mëngjes e mbrëmje. - *El gudu-u* janë orët e para të dritës së agimit. Ndërsa *el âsâl* është shumësi i fjalës *el asil*, i cili është një emërtim i orëve të fundit të ditës (muzgut). Kuptimi këtu është i ngjashëm me atë që ka thënë Allahu i Lartësuar: "A nuk po shohin ata *(mohuesit e Zotiti)* se çdo gjë që e krijoi Allahu, e sjell hijen e vet djathtas dhe majtas, duke i bërë sexhde Allahut dhe duke qenë e përulur? Vetëm Allahut i bën sexhde çdo gjë që është në qiej e që është në tokë. Edhe melekët *(i bëjnë sexhde)* e ata nuk tregohen kryeneçë. I frikësohen Zotit të tyre, që është mbi ta dhe bëjnë gjithçka për të cilën urdhërohen." [Nahl 48].

Ajeti 16

16. Pyeti: "Kush është Zoti i qiejve dhe i Tokës!" Thuaju: "Allahu!" Thuaj: "Mos, vallë, keni zgjedhur zota të tjerë veç Tij, që edhe vetes së tyre nuk mund t'i bëjnë as dobi e as dëm?" Thuaj: "A është i barabartë i verbri me atë që sheh, dhe a janë të njëjta errësirat me dritën?" Apo, mos vallë, besojnë se Allahu ka ortakë, të cilët kanë krijuar ashtu siç krijoi Ai, dhe tashmë ky krijim iu ngjan njëlloj? Thuaj: "Allahu është i vetmi Krijues i çdo gjëje; Ai është i Vetmi dhe Ngadhënjimtari!"

Shpjegimi i ajetit

- Pyeti: "Kush është Zoti i qiejve dhe i Tokës!" Thuaju: "Allahu!" Thuaj: "Mos, vallë, keni zgjedhur zota të tjerë veç Tij, që edhe vetes së tyre nuk mund t'i bëjnë as dobi e as dëm?" - Idhujtarët e pranojnë faktin që Allahu i Madhëruar është Krijuesi i qiejve dhe i Tokës. Ata e pranojnë se Allahu është Rab, pra, Krijuesi, Sunduesi, Administruesi dhe Ai që rregullon çështjet e gjithësisë. Megjithatë, ata zgjedhin kujdestarë e të adhuruar të tjerë, të cilëve iu përkushtohen me adhurime e u binden, edhe pse ato janë kotësira e trillime që nuk kanë në dorë as dëm e as dobi, as për veten e tyre, e aq më pak për të tjerët, që u përkushtojnë adhurime. Atëherë, a janë njëlloj, ai që adhuron idhuj e kotësira, me atë që e adhuron vetëm Allahun, pa i bërë ortak, i cili është i udhëzuar dhe në një dritë të qartë dhuruar nga Zoti i tij?!

- Thuaj: "A është i barabartë i verbri me atë që sheh, dhe a janë të njëjta errësirat me dritën?" - Domethënë, çështja nuk qëndron aspak ashtu siç mendojnë njerëzit. Allahu nuk ka shembull e të ngjashëm me Të, nuk ka të barabartë dhe askush nuk mund ta kundërshtojë Atë; Ai nuk ka nevojë për partner e ndihmës, nuk ka bir e as bashkëshorte.

- Apo, mos vallë, besojnë se Allahu ka ortakë, të cilët kanë krijuar ashtu siç krijoi Ai, dhe tashmë ky krijim iu ngjan njëlloj? Thuaj: "Allahu është i vetmi Krijues i çdo gjëje; Ai është i Vetmi dhe Ngadhënjimtari!" - Këta idhujtarë, në fakt, adhurojnë idhuj, që edhe vetë e pranojnë se janë krijesa e të varfra e nevojtare për Zotin, nën pushtetin dhe ligjin e Zotit. Allahu na tregon rreth fjalëve të idhujtarëve dhe arsyes përse ata i adhurojnë idhujt. Ai thotë: "Vetëm Allahut i takon adhurimi i sinqertë. Por ata që në vend të Tij *(Allahut)*, marrin mbrojtës të tjerë, thonë: "Ne i adhurojmë ata vetëm që të na afrojnë më shumë tek Allahu." [Zumer 3]. Por Allahu i Madhëruar i kërcënon ata për këtë besim të gabuar, për t'i bërë që ata të kthejnë rrugë e të largohen nga ky besim i trilluar dhe i kotë, sa nuk është vonë. Ai thotë: "Dhe asnjë ndërmjetësim nuk bën dobi tek Ai përveç atyre që Ai u jep leje *(për të ndërmjetësuar)*. ..." [Sebe 23]. Dhe thotë: "Sa melekë ka në qiej, ndërmjetësimi i të cilëve nuk bën asnjë dobi, vetëm nëse Allahu i jep leje atij që Ai dëshiron dhe është i kënaqur me të." [El nexhm 26]. Gjithashtu, Ai thotë: "Çdo qenie në qiej e në Tokë ka për t'iu paraqitur

Të Gjithëmëshirshmit si rob. Me diturinë e vet, Ai i ka përfshirë të gjitha dhe i ka numëruar *(e shënuar)* të gjitha në mënyrë të saktë. Në Ditën e Kijametit çdokush do t'i paraqitet Atij i vetmuar." [Merjem 93 - 95]. Duke qenë se të gjithë janë robër të Allahut, përse ndodh që krijesat të adhurojnë njëri tjetrin?! Ata nuk kanë për këtë asnjë argument nga Zoti, por e bëjnë thjesht dhe vetëm të bazuar në trillimet e mashtrimet e tyre. Allahu i Lartësuar dërgoi profetët e Tij dhe, që të gjithë ata, nga i pari deri tek i fundit, janë urdhëruar që të kështillojnë e paralajmërojnë popujt që të ruhen nga idhujtaria. Ai i dërgoi ata që të ndalojnë njerëzit nga adhurimi i gjithçkaje tjetër përveç Allahut. Por ata i mohuan profetët dhe iu kundërvunë rrugës së tyre. Për këtë, ata merituan që mbi ta të përmbushet vendimi dhe fjala e Allahut për ndëshkim, dhe kjo do të ndodhë e askush nuk mund ta shmangë. Allahu ka thënë: "Kur libri *(i veprave)* do t'u vihet përpara, ti do t'i shohësh gjynahqarët të frikësuar nga shënimet në të, që do të thonë: "Të mjerët ne! Çfarë është ky libër, që nuk ka lënë asnjë vepër, - të madhe apo të vogël - , pa e shënuar." Aty do të gjejnë të shënuar gjithçka që kanë bërë. Zoti yt nuk i bën padrejtësi askujt." [Kehf 49].

Ajeti 17

17. Ai zbret nga qielli ujë, që rrjedh nëpër lumenj me masë, ndërsa vala nxjerr shkumën mbi sipërfaqe. Edhe ajo që del nga shkrirja *(e xeherorit)* **në zjarr për të bërë me të ndonjë stoli ose ndonjë mjet, është shkumë e ngjashme si ajo. Kështu e sqaron Allahu shembullin e së vërtetës dhe të së pavërtetës. Sepse zgjyra zhduket si shkuma, ndërsa ajo që u sjell dobi njerëzve, mbetet në tokë. Kështu i shpjegon Allahu shembujt.**

Shpjegimi i ajetit

Ky ajet na jep dy shembuj të qartë për të kuptuar ndryshimin mes të vërtetës dhe të kotës dhe për të mësuar rreth natyrës së tyre. Këtu na tregohet e vërteta me qëndrueshmërinë e vijueshmërinë e saj. Ndërsa e kota na jepet me natyrën e saj afatshkurtër, sepse ajo shkon shumë shpejt drejt fundit. Ai thotë:

- Ai zbret nga qielli ujë, që rrjedh nëpër lumenj me masë... - Allahu e zbret ujin nga qielli në formën e shiut. Çdo luginë merr prej këtij uji aq sa ajo mban. Kështu, ka lugina të gjera, të cilat mbajnë shumë ujë, por ka edhe të tjera, që janë të vogla e të ngushta, dhe mbajnë aq sa u lejon kapaciteti i tyre. Ky është një shembull për të kuptuar llojet e zemrave. Ka zemra që nxënë shumë dituri, por ka të tjera që nxënë veçse pak, sepse janë të ngushta. Allahu i Lartësuar thotë:

- ndërsa vala nxjerr shkumën mbi sipërfaqe. - Mbi sipërfaqen e ujit që vërshon në lugina del shkumë. Ky është një shembull rreth të vërtetës dhe të kotës: uji i pastër dhe shkuma. Ndërsa shembulli i dytë vjen më pas, kur Allahu i Madhëruar thotë:

- Edhe ajo që del nga shkrirja *(e xeherorit)* **në zjarr për të bërë me të ndonjë stoli ose ndonjë mjet, është shkumë e ngjashme si ajo.** - Ari dhe argjendi shkrihen në zjarr, me qëllim që të pastrohen dhe pastaj të punohen e të bëhen stoli. Në zjarr shkrihen edhe bakri, dhe hekuri, për të bërë mjete të nevojshme. Si gjatë shkrirjes së këtyre metaleve, ashtu edhe mbi ujin që vërshon nëpër lugina, shkuma del në sipërfaqe.

- Kështu e sqaron Allahu shembullin e së vërtetës dhe të së pavërtetës. - Kështu ndodh me të vërtetën dhe të kotën, kur ato përballen me njëra-tjetrën. E pavërteta nuk mund të jetë kurrë e vazhdueshme, e përhershme e qëndrueshme, ashtu si shkuma mbi ujin, mbi arin e argjendin, apo hekurin e bakrin e shkrirë. Përkundrazi, shkuma largohet, tretet dhe hidhet si e padobishme:

- Sepse zgjyra zhduket si shkuma ... - Ajo zhduket dhe nuk ka asnjë dobi. Shkuma që qëndron mbi ujë zhduket në faqet e luginës ose në pemët anash saj, ose shpërndahet nga era e fortë. Kështu ndodh edhe me papastërtitë, që dalin nga shkrirja e arit,

argjendit, hekurit e bakrit. Ajo hidhet tutje si mbeturinë. Ai që ngelet është uji ose metali i pastër:

- ...ndërsa ajo që u sjell dobi njerëzve, mbetet në tokë. Kështu i shpjegon Allahu shembujt. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Këta janë shembuj që Ne i sjellim për njerëzit, por vetëm ata që kanë dije i kuptojnë ato." [Ankebut 43]. Disa selefë kanë thënë: "Sa herë që lexoja ndonjë shembull të Kuranit dhe nuk arrija ta kuptoja atë, qaja për të, sepse kujtoja fjalën e Allahut: "Këta janë shembuj, që Ne i sjellim për njerëzit, por vetëm ata që kanë dije i kuptojnë ato.". Ky tefsir vjen nga Ibn Abasi, i përcjellë nga Ali Ibn Ebu Talha dhe El Aufi, por edhe nga Muxhahidi, Hasen el Basriu, Atau, Katade dhe shumë selefë e dijetarë të mëvonshëm. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Musa Eshariu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Profeti i Allahut ka thënë: 1551. "Shembulli i asaj që Allahu më shpalli mua dhe i udhëzimit dhe diturisë me të cilën ai më dërgoi, është shiu që bie në tokë. Një lloj toke e pranon ujin dhe në të mbijnë bimë. Një lloj tjetër toke është ranishte, që e mban ujin e nëpërmjet këtij uji, Allahu u sjell dobi njerëzve, pinë prej tij, pinë kafshët e tyre dhe ujiten të mbjellat. Një lloj tjetër toke është shkëmbore, që as nuk e mban ujin e as nuk mbin gjë. I tillë është personi që mëson e përfiton nga feja e Allahut. Allahu i jep dobi atij nëpërmjet diturisë, me të cilën më dërgoi mua dhe e bën atë të dobishëm edhe për të tjerët. Kështu, ai e merr diturinë dhe ua mëson edhe të tjerëve. Nga ana tjetër, është shembulli i atij i cili nuk ngre kokë (me këtë mirësi) dhe nuk e pranon udhëzimin e Allahut, me të cilin Ai më dërgoi mua ndër njerëz."

Ajeti 18

18. Për ata që i përgjigjen Zotit të tyre janë *(të gjitha)* **gjërat e mira. Ndërsa ata që nuk i përgjigjen Atij, edhe sikur të zotërojnë gjithçka që është në qiell dhe në Tokë, madje edhe një herë sa ajo, do t'i jepnin si kompensim** *(për t'i shpëtuar ndëshkimit)***. Ata do të kenë gjykimin më të rëndë dhe vendi i tyre është Xhehenemi. Eh, sa vendqëndrim i keq është ai!**

Shpjegimi i ajetit

- "Për ata që i përgjigjen Zotit të tyre janë *(të gjitha)* **gjërat e mira."** - Këta janë ata që iu binden Allahut dhe Profetit të Tij. Ata iu përgjigjen ftesës për në besimin e vërtetë. Atyre u takon shpërblimi më i mirë (*el-husna*) dhe "*(të gjitha)* gjërat e mira", siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "Ndërsa ai që beson dhe bën vepra të mira, do të ketë shpërblimin më të mirë dhe ne do t'i japim lehtësira." [Kehf 88]. Dhe thotë: "Atyre, që bëjnë vepra të mira u takon e mira, madje edhe më shumë. Fytyrat e tyre nuk i mbulon pluhuri i zi e as nënçmimi. Ata janë banorë të Xhenetit. Ata do të jenë atje përjetësisht." [Junus 26].

- Ndërsa ata që nuk i përgjigjen Atij, edhe sikur të zotërojnë gjithçka që është në qiell dhe në Tokë, madje edhe një herë sa ajo, do t'i jepnin si kompensim *(për t'i shpëtuar ndëshkimit)***.** - Ata që nuk i përgjigjen ftesës së Allahut dhe Profetit të Tij, në Ditën e Gjykimit, edhe sikur të zotërojnë gjithçka që është në qiell dhe në Tokë, madje edhe një herë sa aq, do t'i jepnin si kompensim për t'i shpëtuar ndëshkimit të Allahut në atë ditë. Por sërish atyre nuk iu pranohet. Ditën e Gjykimit, Allahu nuk ka për të pranuar prej tyre as kompensim e as ndërmjetësim. Ai thotë:

- Ata do të kenë gjykimin më të rëndë dhe vendi i tyre është Xhehenemi. Eh, sa vendqëndrim i keq është ai! - Në jetën tjetër, në ahiret, ata do të merren në pyetje për çdo imtësi, për çdo çështje të madhe a të vogël, dhe dihet se ai që i bëhet llogari e vështirë ka për t'u ndëshkuar. Për këtë arsye, Allahu i Lavdëruar thotë: "...vendi i tyre është Xhehenemi. Eh, sa vendqën-drim i keq është ai!"

Ajeti 19

19. Atëherë a është i njëjtë ai që e di se ajo që t'u shpall nga Zoti yt është e vërtetë, me atë që është i verbër? Vetëm njerëzit e mençur e kuptojnë *(qortimin)***.**

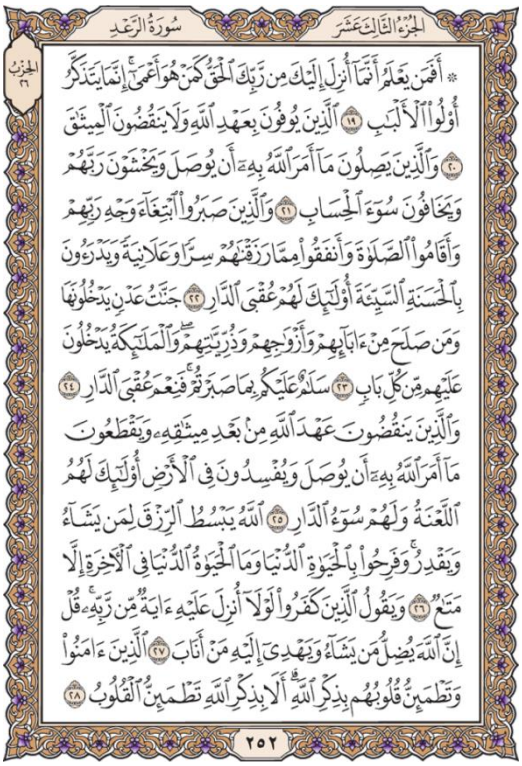
الجزء الثالث عشر سورة الرعد
الجزء ٢٥
* أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ٱلْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰٓ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ
أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ ٱللَّهِ وَلَا يَنقُضُونَ ٱلْمِيثَٰقَ
﴿٢٠﴾ وَٱلَّذِينَ يَصِلُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ
وَيَخَافُونَ سُوٓءَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢١﴾ وَٱلَّذِينَ صَبَرُا۟ ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ
وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ
بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٢﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا
وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَدْخُلُونَ
عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾ سَلَٰمٌ عَلَيْكُم بِمَا صَبَرْتُمْ ۚ فَنِعْمَ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٤﴾
وَٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقْطَعُونَ
مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ
ٱللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٢٥﴾ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ
وَيَقْدِرُ ۚ وَفَرِحُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا
مَتَٰعٌ ﴿٢٦﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قُلْ
إِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ ٱللَّهِ ۗ أَلَا بِذِكْرِ ٱللَّهِ تَطْمَئِنُّ ٱلْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾
٢٥٢

Shpjegimi i ajetit

- Atëherë a është i njëjtë ai që e di se ajo që t'u shpall nga Zoti yt është e vërtetë, me atë që është i verbër? - Tek Allahu i Lartësuar nuk mund të jenë njëlloj ata që dinë me ata që nuk dinë. Ka njerëz, të cilët e dinë mirë se ajo që t'u zbrit ty, o Muhamed, është e vërteta, për të cilën nuk duhet të ketë asnjë dyshim se është prej Allahut të Lartësuar dhe se është zbritur saktësisht prej Tij. Rreth këtij fakti nuk duhet të ketë asnjë mëdyshje. Ata e dinë mirë se e tërë Shpallja është e vërtetë dhe të gjitha pjesët e saj vërtetojnë, mbështesin dhe forcojnë njëra-tjetrën. Urdhëresat dhe ndalesat e Zotit janë të gjitha të drejta dhe sjellin mirësi. Sikurse thotë i madhëruari: "Fjala e Zotit tënd është plot vërtetësi dhe plot drejtësi. ..." [El en'am 115]. Pra, ajo është plot vërtetësi në lajmet që sjell dhe është plot drejtësi në urdhëresat që ligjëron. Megjithatë, ka njerëz, të cilët janë të verbër dhe nuk mund ta gjejnë udhën e drejtë dhe të mirë dhe nuk mund që ta kuptojnë atë. Edhe nëse ndodh që ta kuptojnë, ata nuk nënshtrohen që ta zbatojnë dhe të jetojnë sipas saj. Ata nuk e pranojnë dhe nuk e pohojnë vërtetësinë e saj, nuk e pasojnë atë dhe të nënshtrohen për të jetuar sipas saj. Kështu, këto dy kategori nuk mund të jenë të barabartë tek Allahu i Lartësuar. Kjo ngjan me fjalën e Allahut të Lartësuar: "Nuk janë njëlloj banorët e Xhenetit me banorët e Xhehenemit! Banorët e Xhenetit janë të fituarit." [Hashr 20].

- Vetëm njerëzit e mençur e kuptojnë ***(qortimin).*** **-** Ata të cilët nxjerrin mësime dhe përfitojnë nga këto këshilla e paralajmërime janë pikërisht njerëzit të cilët kanë logjikë të shëndoshë dhe arsyetim të saktë. Lusim Allahun që të na bëjë prej tyre, duke na e dhuruar me bujarinë e Tij.

Ajetet 20 - 24

20. Ata që e përmbushin besën e dhënë Allahut dhe nuk e shkelin fjalën e premtuar;

21. Ata që i ruajnë lidhjet që Allahu ka urdhëruar të ruhen, i frikësohen Zotit të tyre dhe i druhen gjykimit të rëndë;

22. Ata që ngulmojnë me durim për të arritur dashurinë e Zotit të tyre dhe falin me rregull namazin; ata që japin haptazi dhe fshehtazi nga ajo që u kemi dhënë Ne dhe të keqen e kthejnë me të mirë - këtyre u takon shpërblimi në Shtëpinë e Përjetshme,

23. *(Për ta janë përgatitur)* **Xhenetet e Adnit, ku do të hyjnë ata dhe prindërit, gratë dhe fëmijët e tyre, të cilët kanë qenë vepërmirë. Melekët do t'i vizitojnë ata, duke u hyrë nga çdo portë:**

24. "*Selamun alejkum*! Me durimin tuaj gjetët shpëtimin. Sa e mirë është Shtëpia e tyre e përjetshme!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth fatlumëve, të cilët kanë këto virtyte të lëvdueshme, duke thënë se atyre do t'u takojë përfundimi i mirë: triumfi dhe arritja e çdo të mire në dynja dhe ahiret:

- Ata që e përmbushin besën e dhënë Allahut dhe nuk e shkelin fjalën e premtuar; - Këta nuk janë si munafikët, të

cilët kur japin fjalën për diçka, tradhtojnë, nëse polemizon me ta, i kalojnë kufijtë, gënjejnë kur flasin dhe nuk e mbajnë amanetin kur u besohet diçka.

- Ata që i ruajnë lidhjet që Allahu ka urdhëruar të ruhen, ..." - Bëhet fjalë për mbajtjen dhe forcimin e lidhjeve farefisnore, bamirësinë ndaj farefisit dhe ndaj të varfërve e nevojtarëve. Flitet, gjithashtu, për shpenzimin e çdo gjëje që është brenda mundësive, ashtu si e kërkon e mira që është e pranuar ndër njerëz.

- i frikësohen Zotit të tyre dhe i druhen gjykimit të rëndë ..." - Prandaj ata janë shumë të kujdesshëm në çdo punë që bëjnë ose e lenë pa bërë. Në të gjithë këtë ata ndiejnë mbikqyrjen e Allahut dhe i druhen llogarisë së vështirë në ditën e gjykimit. Ata gjithmonë kujtojnë se Allahu i madhëruar i ka urdhëruar të përqendrohen në rrugën e drejtë dhe të jenë të kujdesshëm në të gjitha punët dhe në çdo gjendje.

- Ata që ngulmojnë me durim për të arritur dashurinë e Zotit të tyre - Ata që tregojnë durim të vazhdueshëm në përmbushjen e urdhëresave dhe në largimin nga ndalesat, duke shpresuar kënaqësinë e Allahut.

- dhe falin me rregull namazin ... - E përkryejnë namazin, duke përmbushur të gjitha elementët e tij dhe duke e falur atë në kohën e përcaktuar; duke i dhënë hakun rukusë sexhdes, përqendrimit, ashtu sikurse është urdhëruar nga Allahu i Lartësuar dhe ashtu siç kënaqet Ai.

- ata që japin haptazi dhe fshehtazi nga ajo që u kemi dhënë Ne - Ata shpenzojnë pasurinë për ata që i kanë nën përgjegjësinë e tyre, siç janë bashkëshortet, të afërmit, por edhe për të huajt, të cilët janë të varfër e nevojtarë. Këto shpenzime ata i bëjnë fshehtazi e haptazi, natën dhe ditën.

- dhe të keqen e kthejnë me të mirë - Ata i kundërpërgjigjen me mirësi të shëmtuarës, të keqes dhe ligësisë së njerëzve. Mundimeve që u shkaktojnë të tjerët, ata iu kundërpërgjigjen me durim të bukur, vetëpërmbajtje dhe maturi, me falje dhe tolerim, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "E mira nuk mund të jetë kurrë e barabartë me të keqen. Largoje atë *(të keqen)* me çfarë është më e mirë, sepse atëherë, edhe ai, me të cilin ke njëfarë armiqësie, do të të bëhet mik i afërt. Mirëpo këtë nuk mund ta arrijë askush, përveç atyre që janë të durueshëm; dhe askush, përveç atyre që kanë fat të madh." [Fussilet 34, 35]. Allahu i Lartësuar na tregon në vijim gjendjen e fatlumëve, që kanë të tilla cilësi dhe virtyte të bukura:

- këtyre u takon shpërblimi në Shtëpinë e Përjetshme ... - Allahu i Lartësuar e përshkruan kështu Shtëpinë e Përjetshme:

- Xhenetet e Adnit, ku do të hyjnë ata dhe prindërit, gratë dhe fëmijët e tyre, të cilët kanë qenë vepërmirë. - Xhenetet e *Adn*-it, qëndrimit të përhershëm, ku do të jenë të përjetshëm së bashku me profetët, të dërguarit, dëshmorët dhe udhëheqësit e rugës së drejtë.

- ku do të hyjnë ata dhe prindërit, gratë dhe fëmijët e tyre, të cilët kanë qenë vepërmirë. - Domethënë, Allahu i Lartësuar do t'i bashkojë ata me të gjithë të dashurit e tyre në xhenetet e përhershme. Ai do t'i bashkojë me paraardhësit, familjen, fëmijët, pasardhësit, në mënyrë që sytë e tyre të qetësohen dhe të kënaqen me ta. Madje, Allahu i Lartësuar, me bujarinë e Tij, do të bëjë që edhe ata paraardhës, familjarë, gra dhe pasardhës të tyre që janë në grada më të ulta, të ngjiten në gradat e larta, duke u bërë kështu një mirësi dhe nderim të madh. Allahu i madhëruar thotë: "Besimtarët e vërtetë do t'i bashkojmë me ata pasardhës të tyre që i pasojnë në besim, duke mos u pakësuar asgjë nga veprat e veta. Çdokush është peng i punës së vet." Tur 21.

- Melekët do t'i vizitojnë ata, duke u hyrë nga çdo portë: "*Selamun alejkum*! Me durimin tuaj gjetët shpëtimin. Sa e mirë është Shtëpia e tyre e përjetshme!" - Kështu, melekët hynë tek ata sa nga një anë, në një anë tjetër, që t'i përshëndesin për hyrjen në Xhenet. Kur ata hyjnë në Xhenet,

në vendqëndrimin e përjetshëm, mes mirësive të pafundme, melekët vërshojnë drejt tyre grupe-grupe, duke i përshëndetur me selam, duke i përgëzuar për këtë mirësi të madhe, që u jepet prej Allahut të Lartësuar, për këtë gradë të lartë pranë Tij. Ai quhet "*Dârus Selam*" - vendi i paqes dhe mirësisë, pranë profetëve, të dërguarve dhe të sinqertëve, siç thuhet në një hadith, se: 1552. " Profeti ﷺ shkonte dhe vizitonte varret e shehidëve çdo fillim viti dhe u thoshte atyre: "*Selamun alejkum*! Me durimin tuaj gjetët shpëtimin! Sa e mirë është shtëpia e tyre e përjetshme!"

Ajeti 25

25. Ndërsa ata që e shkelin besën e dhënë Allahut, pasi e kanë dhënë, i shkëpusin ato lidhje për të cilat Allahu ka urdhëruar të mbahen fort dhe bëjnë shkatërrime në tokë, ata janë të mallkuar dhe për ta është Shtëpia e Tmerrshme.

Shpjegimi i ajetit

Kjo do të jetë gjendja e fatzinjve të dëshpëruar dhe cilësitë e tyre. Allahu i Lartësuar në këtë ajet na përmend dhe ndëshkimin që i pret ata në ahiret, i cili do të jetë ndryshe nga përfundimi i besimtarëve, të cilët e përmbushin premtimin e dhënë Allahut të Lartësuar, i mbajnë lidhjet që Allahu i Lartësuar ka urdhëruar etj. Më pas, Allahu i Lartësuar thotë: "... e shkelin besën e dhënë Allahut, pasi e kanë dhënë, i shkëpusin ato lidhje për të cilat Allahu ka urdhëruar të mbahen fort dhe bëjnë shkatërrime në tokë..." Në një hadith thuhet: 1553. "Shenjat e munafikut janë tri: Kur flet gënjen, kur premton e thyen premtimin, dhe kur i besohet diçka të tradhton." Prandaj dhe Allahu i Lartësuar thotë: "... ata janë të mallkuar". *El-lea'ne* quhet largimi dhe privimi nga mëshira e Allahut të Lartësuar. Më pas thotë: "...dhe për ta është Shtëpia e Tmerrshme." Domethënë, atyre u takon përfundimi i keq dhe ndëshkimi në përjetësi, siç thuhet në një ajet tjetër: "Xhehenemi është vendi ku do të hidhen. Eh, sa vend i tmerrshëm është ai!" [Ibrahim 29].

Ajeti 26

26. Allahu i jep me mbushulli atij që Ai dëshiron dhe po Ai kufizon. Ata *(jobesimtarët)* **janë të gëzuar me jetën e kësaj bote. Por jeta e kësaj bote ndaj botës tjetër është veçse një përjetim mashtrues.**

Shpjegimi i ajetit

- Allahu i jep me mbushulli atij që Ai dëshiron dhe po Ai kufizon. Ata *(jobesimtarët)* **janë të gëzuar me jetën e kësaj bote.** - Allahu i Lartësuar thotë se është pikërisht Ai që ia shton rriskun atij që Ai dëshiron dhe po Ai ia ngushton atij që dëshiron. Të gjithë këtë, Allahu i Lartësuar e bën me urtësi dhe me drejtësi. Edhe nëse Allahu i Lartësuar u jep mohuesve shumë pasuri, në fakt, është një shtyrje e përshkallëzuar drejt ndëshkimit, nëpërmjet gëzimit të padrejtë që ata kanë me pasuritë e shumta materiale që u jep Ai. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Mos, vallë, ata po mendojnë se, meqë u kemi dhënë me mbushulli pasuri dhe fëmijë, Ne do t'u ofronim të gjitha të mirat? Jo, kurrsesi! Por, ata nuk kuptojnë." [Muminun 55, 56]. Në vijim Allahu i Lartësuar jep një përshkrim përçmues për jetën e kësaj bote, nëse e krahasojmë atë me mirësitë që Ai ka përgatitur për robërit e Tij besimtarë në ahiret:

- Por jeta e kësaj bote ndaj botës tjetër është veçse një përjetim mashtrues. - Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "... Thuaju: "Kënaqësitë e kësaj bote janë të pakta; Bota tjetër është shumë më e mirë për ata që janë të devotshëm. Juve nuk do t'ju bëhet padrejtësi aspak." [En-nisa 77]. Dhe thotë gjithashtu: "Por ju po i jepni përparësi jetës së kësaj bote, kur dihet se jeta e botës tjetër është më e mirë dhe e përjetshme." [Gashije 16, 17]. Ndërsa Imam Ahmedi sjell hadithin nga El Musteuridi, vëllai i Beni Fihri, se Profeti i Allahut ka thënë: 1554. "Për Zotin! Dynjaja në krahasim me ahiretin është sikur të zhysni gishtin në det dhe të shihni se sa ujë ka marrë gishti (nga i gjithë deti)!" - dhe tregoi gishtin e tij tregues." Hadithin e gjen

te *Sahih*-u i Muslimit. Nga Xhabiri transmetohet se: "Profeti i Allahut ishte duke kaluar një here në treg, ndërsa njerëzit qëndronin në dy anët e tij. Ai kaloi pranë një keci të ngordhur me veshë të vegjël dhe tha: "Uallahi! Dynjaja është shumë më e pavlerë tek Allahu se sa ky kec tek ata që e hodhën atë." [Muslimi].

Ajetet 27 - 29

27. Jobesimtarët thonë: "Përse nuk i jepet atij ndonjë shenjë nga Zoti i tij?" Thuaj: "Allahu lë të humbur atë që Ai do dhe udhëzon në rrugë të drejtë ata që kthehen tek Ai ...

28. Ata që besojnë dhe zemrat e të cilëve qetësohen kur kujtojnë Allahun. Dijeni, se me kujtimin e Allahut, zemra gjen qetësi.

29. Ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, do të kenë çdo mirësi dhe vende të bukura.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar tregon më poshtë për fjalët refuzuese të idhujtarëve:

- Jobesimtarët thonë: "Përse nuk i jepet atij ndonjë Shenjë nga Zoti i tij?" - Përse të mos i jepej Muhamedit ﷺ një shenjë-mrekulli nga Zoti i tij?! Kjo ngjan me ajetin: "Ata thonë për të *(Kur'anin)*: "Janë ëndrra të përziera." Gjithashtu, thonë: "Ai e ka trilluar vetë, madje ai është poet. Le të na sjellë ndonjë mrekulli, ashtu si sollën të mëparshmit!" [Enbija 5.] Në fakt, të tilla ajete janë shpjeguar edhe më parë në disa pjesë. Pa dyshim që Allahu është i plotpushtetshëm që t'u përgjigjej kërkesave të tyre dhe t'i sillte shenjat që ata kërkonin. Madje në një hadith thuhet se: 1555. "Allahu i Lartësuar i solli Shpallje Profetit të Tij, por ata i kërkuan që t'ua shndërronte kodrën Safa në flori, të sillte lumenj, t'i largonte malet nga hapësira rreth e rrotull Mekës dhe në vend të tyre të kishte kopshte dhe ara pjellore. Muhamedit ﷺ iu tha: "Nëse dëshiron, o Muhamed, kam për t'ua dhënë atë që ata kërkojnë, por nëse ata mohojnë dhe sërish nuk e pranojnë besimin, kam për t'i dënuar ata me një ndëshkim, me të cilin nuk kam dënuar asnjë tjetër në botë. Por nëse ti dëshiron, atëherë ua lë të hapur portën e pendimit dhe të mëshirës." Muhamedi ﷺ tha: "Dëshiroj që t'ua lësh hapur portën e pendimit dhe të mëshirës!" [163] Më pas, Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij dhe i thotë:

- Thuaj: "Allahu lë të humbur atë që Ai do dhe udhëzon në rrugë të drejtë ata që kthehen tek Ai ... - Allahu i Lartësuar është i vetmi që ka në dorë udhëzimin në rrugën e drejtë dhe lënien në humbje, pavarsisht, a i dhuron Profetit të Tij ndonjë shenjë e mrekulli sipas kërkesave që propozojnë popujt, apo nuk u përgjigjet atyre dhe nuk ua jep ato kërkesa që ata kërkojnë. Njerëzit duhet ta kuptojnë se udhëzimi dhe lënia në humbje nuk është e kushtëzuar me sjelljen apo jo të të tilla shenjave që ata propozojnë dhe kërkojnë. Sikurse ka thënë Allahu i Lartësuar: "Thuaj: "Vështroni me vëmendje atë që ndodhet në qiej dhe në Tokë! Por, as argumentet dhe as qortimet nuk u bëjnë dobi atyre që nuk besojnë." [Junus 101]; Dhe thotë gjithashtu: "Mos u bëj si ata që mohuan argumentet e Allahut, se ashtu do të bëheshe nga të humburit. Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha Shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." Junus [95 - 97]; Dhe thotë gjithashtu i lavdëruari: "Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet atyre, ashtu sikurse nuk e besuan atë *(Shpalljen e Zotit)* për herë të parë, dhe do t'i lëmë të bredhin të hutuar në shfrenimin e tyre. Edhe sikur t'u dërgonim melekët, t'i bënim të vdekurit t'u flisnin atyre dhe t'i tubonim të gjitha gjërat para tyre, ata përsëri nuk do të besonin, nëse Allahu nuk do të donte. Por shumica e tyre nuk e dinë *(të vërtetën)*." [El en'am 110, 111]. Prandaj Allahu i Lartësuar tha në këtë ajet: "... dhe udhëzon në rrugë të drejtë ata që kthehen tek Ai, ..." Pra Allahu i Lartësuar e udhëzon drejt tij dhe në besimin e vërtetë, ata të cilët i kthehen Allahut të Lartësuar të penduar, të nënshtruar, të përulur; kthehen tek Ai duke i kërkuar

ndihmë me përunjësi dhe nënshtrim të plotë, që Ai t'u dhurojë udhëzimin dhe t'ua fusë atë në zemrën e tyre.

- Ata që besojnë dhe zemrat e të cilëve qetësohen kur kujtojnë Allahun. - Zemrat e tyre gjejnë mirësinë dhe qetësinë tek Allahu i Lartësuar. Thjesht dhe vetëm me përkujtimin e Allahut të Lartësuar, ato gjejnë prehjen dhe qetësinë. Ata kënaqen që Ai të jetë kujdestari, ndihmuesi dhe Ai që i udhëzon.

- Dijeni, se me kujtimin e Allahut, zemra gjen qetësi. - Pa dyshim që Allahu i Lartësuar është i vetmi, me përkujtimin e të Cilit qetësohen zemrat. E si të mos jetë kështu, kur Allahu i Lartësuar është i plotë dhe absolut në emrat dhe cilësitë e Tij, në pushtetin dhe në mëshirën e Tij.[164]

- Ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, do të kenë çdo mirësi dhe vende të bukura. - Ali Ibn Ebu Talha sjell shpjegimin nga Ibn Abasi: "Ata të cilët besojnë dhe bëjnë vepra të mira do të kenë lumturi (*tûbâ*) dhe çdo gjë që ua qetëson sytë dhe ua kënaq shpirtin." Një shpjegim tjetër është që atyre u takon mirësi e madhe në pasurinë e tyre dhe në gjithçka që është përgatitur për ta." Thuhet se "*tuba*" është vetë Xheneti. Thuhet, gjithashtu, se *tuba* është një pemë madhështore në Xhenet, dhe të gjitha pemët e Xhenetit shtrihen dhe degëzohen prej saj. Çdo hapësirë e madhe në Xhenet është dhe ngrihet në një prej degëve të ndryshme të saj. Thuhet se nga rrënjët e saj fillojnë dhe burojnë lumenjtë e Xhenetit, të cilët janë të ndryshëm: prej mjalti, prej pijesh të ndryshme, prej uji të kristaltë dhe prej qumështi. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: 1556. "Në Xhenet është një pemë, e tillë që një kalorës mund të udhëtojë nën hijen e saj për 100 vjet. Lexoni nëse dëshironi: "Nën hije të gjera ..." [Uakia 30]. Nga Ebu Seid El hudrij transmetohet se Profeti i Allahut ka thënë: "Tûbâ për atë që më pa mua dhe më besoi. Pastaj tha: "Tûbâ, Tûbâ, Tûbâ (tre herë) për atë që më besoi mua dhe nuk më pa." [165] Në dy *Sahih*-ët është hadithi, se: 1557. "Allahu i Lartësuar i drejtohet atij burri, i cili do të jetë i fundit që do të (dalë nga zjarri e) hyjë në Xhenet, e do t'i thotë: "Dëshiro dhe kërko çfarë të duash!" Dhe ai fillon të dëshirojë dhe kërkojë aq sa i përfundojnë dëshirat. Atëherë Allahu i Lartësuar i thotë: "A e dëshiron këtë gjë? A e dëshiron edhe këtë gjënë tjetër?", - duke i kujtuar ato që ai as që i ka menduar dhe as i ka shkuar mendja. Pastaj thotë: "Të gjitha i ke ti, madje plus dhjetëfishin e tyre!" Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Ebu Dherri se Profeti i Allahut tregon se Allahu i Lartësuar ka thënë: 1558. "O robërit e Mi! Nëse të parët dhe të fundit, njerëzit dhe xhindët, tubohen të gjithë në një vend dhe më luten e kërkojnë dhe nëse Unë i jap secilit prej tyre gjithçka që kërkojnë, kjo nuk ka për të pakësuar në mbretërimin dhe pasurinë Time asgjë, ashtu sikurse nuk pakëson gjë një majë gjilpëre prej ujit të detit, nëse futet në të."

Ajeti 30

30. Kështu, Ne të dërguam ty te një popull, para të cilit kanë kaluar shumë popuj tjerë, që t'u lexosh atë që Ne ta shpallëm, sepse ata janë duke e mohuar të Gjithëmëshirshmin. Thuaj: "Ai është Zoti im. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Vetëm Atij i jam mbështetur dhe vetëm tek Ai kthehem.".

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij të dashur, Muhamedit ﷺ dhe i thotë:

- Kështu, Ne të dërguam ty te një popull, para të cilit kanë kaluar shumë popuj tjerë, që t'u lexosh atë që Ne ta shpallëm, sepse ata janë duke e mohuar të Gjithëmëshirshmin. - Ashtu sikurse të dërguam që t'u kumtosh atyre Shpalljen e Allahut, po kështu dërguam profetët në popujt e shkuar, të cilët mohuan Allahun dhe profetët. Kështu, le të jenë ata dhe durimi i atyre shembujt e tu, që të orientojnë. Gjithashtu, ndëshkimi Ynë ra mbi ata popuj, prandaj le të frikësohen edhe këta që të mohojnë ty nga ndëshkimi dhe

zemërimi i Allahut. Le ta dinë se mohimi që të bëjnë ty është më i rëndë si gabim dhe më i merituesëm për ndëshkimin e Allahut sesa mohimi i ndonjë profeti tjetër. Allahu i Lartësuar thotë në ajete të tjera: "Betohem për Allahun! Ne dërguam para teje të dërguar ndër popuj të shumtë, por shejtani ua hijeshoi veprat e tyre *(të këqija)*. Prandaj sot *(në Ditën e Kijametit)* ai është miku i tyre dhe ata *(të gjithë bashkë)* do të kenë një dënim të dhembshëm." [Nahl 63]. "Ne dimë se ty të brengos ajo që ata të thonë. Ata, në të vërtetë, nuk të mohojnë ty, por ata keqbërës mohojnë me forcë argumentet e Allahut. Edhe para teje janë mohuar shumë të dërguar, por ata duruan mohimin dhe mundimet, derisa u erdhi ndihma Jonë. Askush nuk mund t'i ndryshojë fjalët e Allahut. Tashmë, ty të kanë ardhur disa nga ngjarjet e të dërguarve." [En'am 33, 34]. Domethënë, ty të ka ardhur lajmi se si Ne i ndihmuam dhe u dhuruam atyre fitoren, duke bërë që përfundimi i mirë t'u takonte atyre si në jetën e kësaj bote, ashtu edhe në ahiret. Allahu i Lartësuar thotë: "...sepse ata janë duke e mohuar të Gjithëmëshirshmin." Domethënë, ky popull nuk e beson Rahmanin. Ditën e Hudejbijes, kur idhujtarët e Mekës do të bënin marrëveshjen me Profetin ﷺ, nuk pranuan fillimisht të nëshkruanin këtë marrëveshje për shkak se në krye të saj ishte shkruar "*Bismil-lahir-Rahmanir-Rahim*". Ata thanë: "Nuk e njohim kush është ky Rahmani Rahim!" Kështu vjen prej Katades. Hadithi është në *Sahih*-un e Buhariut. Ndërkaq, Allahu i Lartësuar thotë në Kur'an: "Thuaj: "Lutuni *(me emrin)* Allah ose lutuni *(me emrin) Er Rahman* - me cilindo *(prej emrave)* që t'i luteni, emrat e Tij janë më të bukurit." [Isra 110]. Në *Sahih*-un e Muslimit është hadithi nga Abdullah Ibn Umeri se Profeti i Allahut ka thënë: 1559. "Me të vërtetë, emri më i dashur për Allahun është Abdullah (Rob i Allahut) ose Abdurrahman (Rob i Rahmanit)."

- Thuaj: "Ai është Zoti im. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. - Atë

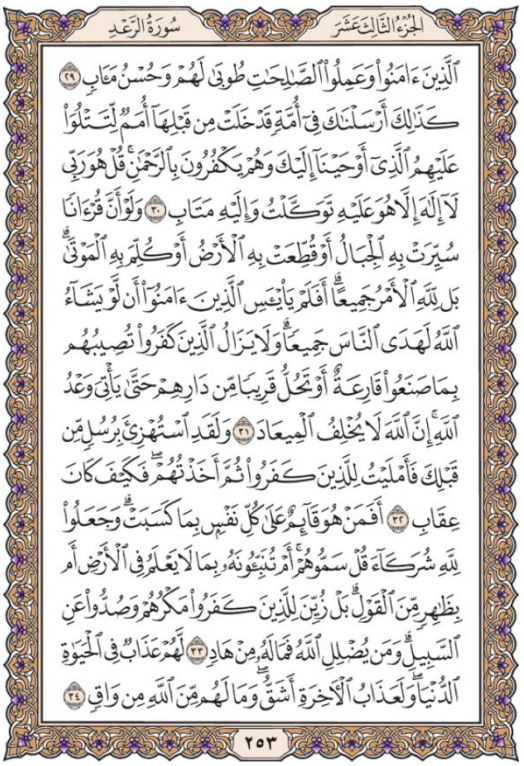
الجزء الثالث عشر سورة الرعد

الَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَـَٔابٍ ﴿٢٩﴾
كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَٰكَ فِىٓ أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَآ أُمَمٌ لِّتَتْلُوَا۟
عَلَيْهِمُ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِٱلرَّحْمَٰنِ ۚ قُلْ هُوَ رَبِّى
لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾ وَلَوْ أَنَّ قُرْءَانًا
سُيِّرَتْ بِهِ ٱلْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ ٱلْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ ٱلْمَوْتَىٰ ۗ
بَل لِّلَّهِ ٱلْأَمْرُ جَمِيعًا ۗ أَفَلَمْ يَاْيْـَٔسِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن لَّوْ يَشَآءُ
ٱللَّهُ لَهَدَى ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۗ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ تُصِيبُهُم
بِمَا صَنَعُوا۟ قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِىَ وَعْدُ
ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن
قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ
عِقَابِ ﴿٣٢﴾ أَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌۢ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۗ وَجَعَلُوا۟
لِلَّهِ شُرَكَآءَ ۚ قُلْ سَمُّوهُمْ ۚ أَمْ تُنَبِّـُٔونَهُۥ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلْأَرْضِ أَم
بِظَٰهِرٍ مِّنَ ٱلْقَوْلِ ۗ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا۟ عَنِ
ٱلسَّبِيلِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ لَّهُمْ عَذَابٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَشَقُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٣٤﴾
٢٥٣

që ju e mohoni dhe nuk pranoni t'i nënshtroheni, unë e besoj dhe e pranoj. Unë e pranoj dhe pohoj që në dorën e Tij është zotërimi, sundimi, mbretërimi dhe administrimi i çdo çështjeje të krijesave. Ai është i vetëm në meritën e adhurimit. Të gjitha adhurimet i duhen dedikuar vetëm Atij. Allahu është Zoti im dhe nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, veç Tij.

- Vetëm Atij i jam mbështetur - Vetëm Allahut i mbështetem dhe i kërkoj ndihmë për të gjitha çështjet e mia.

- dhe vetëm tek Ai kthehem. - Vetëm tek Ai kthehem gjithmonë, përkushtohem në zbatimin e fesë së Tij, sepse askush tjetër nuk e meriton diçka të tillë.

Ajeti 31

31. Edhe pse ky Kur'an është ai *(Libër)* **me të cilin malet do të lëviznin, toka do të çahej dhe të vdekurit do të flisnin** *(Idhujtarët përsëri nuk do të besonin)*. **Por, sigurisht e gjithë çështja i takon vetëm Allahut. Vallë, a nuk e dinë ata që besojnë se, sikur të donte Allahu, do t'i drejtonte të gjithë njerëzit tek e Drejta?**

Por ata që nuk besojnë, për shkak të veprave të tyre, do t'i godasë vazhdimisht shkatërrimi ose do t'u vijë pranë shtëpive të tyre, derisa të vijë Premtimi i Allahut. Allahu nuk e shkel kurrë premtimin.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar e lavdëron Kur'anin, të cilin ia zbriti Muhamedit ﷺ dhe tregon vlerën e tij të lartë mbi të gjithë librat e mëhershëm:

- Edhe pse ky Kur'an është ai *(Libër)* **me të cilin malet do të lëviznin, toka do të çahej dhe të vdekurit do të flisnin** *(Idhujtarët përsëri nuk do të besonin)*. - Nëse ndër librat e shpallur do të kishte një libër të tillë, që t'i bënte malet që të lëviznin nga vendi i tyre, ose që toka të çahej, ose që të vdekurit të flisnin në varret e tyre, ai do të ishte Kur'ani. Kjo përshkruan madhështinë e tij, që e bën të pamundur që ai të konkurrohet apo të ketë një të ngjashëm. Të gjithë njerëzit dhe xhindët, nga i pari deri tek i fundit, edhe sikur të bëhen bashkë, nuk mund të bëjnë një të ngjashëm me të, madje as edhe një sure të vetme të ngjashme me suret e tij. Megjithatë, idhujtarët e refuzojnë atë si shpallje të Allahut të Lartësuar:

- Por, sigurisht, e gjithë çështja i takon vetëm Allahut. - Të gjitha çështjet kthehen tek Allahu Krenar dhe i Lartësuar. *El Kur'an* është një emër i veçantë për librin e fundit që iu shpall Muhamedit ﷺ. Megjithatë, si term, *el Kur'an* mund të nënkuptojë çdo libër tjetër të shkuar që i është shpallur profetëve. Kur'ani është përmbledhës i të gjithë librave të shkuar të shpallur. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra se Profeti i Allahut ka thënë: 1560. "Daudit iu lehtësua *Kur'ani* (Ez-Zeburi). Ai urdhëronte që të bëhej gati kafsha e tij, dhe gjithmonë lexonte Kur'an (Zeburin) para se të përgatitej kafsha e tij. Ai hante veçse nga puna e dorës së vet." Buhariu është i vetëm në sjelljen e këtij hadithi. Sigurisht, në këtë hadith, me fjalën *El Kur'an* është pasur për qëllim Zeburi, libri që iu dha Daudit. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Vallë, a nuk e dinë ata që besojnë se, sikur të donte Allahu, do t'i drejtonte të gjithë njerëzit tek e Drejta? - Nuk ka argument më të fortë, nuk ka mrekulli më ndikuese, gjurmëlënëse dhe bindëse për logjikën dhe mendjen e shëndetshme sesa Kur'ani madhështor, me gjithçka që ai kumton dhe përmban. Allahu i lartësuar thotë: "Sikur ta zbrisnim këtë Kur'an mbi ndonjë mal, do ta shihje atë të strukur e të çarë prej frikës nga Allahu. ..." [El hashr 21.] Në hadith të saktë është thënë: "Çdo profeti të Allahut i është dhënë si mrekulli diçka e mjaftueshme, që njerëzit ta besojnë. Ajo që m'u dha mua ishte Shpallja, që Allahu ma zbriti, prandaj shpresoj se unë do të jem Profeti me më shumë pasues." Mrekullitë e çdo Profeti përfunduan me vdekjen e tij. Ndërsa ky Kur'an është një mrekulli e argument i patjetërsueshëm që do të qëndrojë përgjithmonë me njerëzit. Çudirat e tij nuk përfundojnë kurrë dhe nuk ngopen prej tij dijetarët. Ai është ndarësi i drejtë në çdo çështje dhe nuk është lojë. Çdo tiran të padrejtë, që braktis Kur'anin, Allahu ka për ta thyer dhe shkatërruar. Çdokush që kërkon udhëzimin e drejtë diku tjetër, veç asaj që tregon Kur'ani dhe dritës në të cilën udhëzon ai, Allahu ka për ta larguar dhe për ta lënë në humbje.

- Por ata që nuk besojnë, për shkak të veprave të tyre, do t'i godasë vazhdimisht shkatërrimi ose do t'u vijë pranë shtëpive të tyre, derisa të vijë premtimi i Allahut. - Për shkak se e konsiderojnë gënjeshtër Shpalljen e Allahut, ata do të vazhdojnë të goditen me shkatërrime në këtë dynja. Shkatërrimi do të jetë gjithmonë pranë njerëzve të cilët mohojnë profetët dhe shpalljet e Allahut në jetën e kësaj bote. Ose, thotë Allahu i Lartësuar: "... do t'u vijë pranë shtëpive të tyre..."**;** pra**,** do t'u vijë ndëshkimi rreth e rrotull vendbanimeve dhe shtëpive të tyre. Sikurse ka thënë Allahu i lartësuar: "Edhe më parë Ne kemi shkatërruar vendbanimet përreth jush dhe ua kemi shpjeguar Shpalljet Tona që ata të mund të ktheheshin *(në rrugën e drejtë)***.**"

[El ahkaf 27]. Dhe thotë gjithashtu: "... A nuk e vërejnë ata se Ne ua pakësojmë ca nga ca tokën nga anët e saj? Atëherë, mos vallë ata do të dalin të fituar?" [El enbija 44]. Allahu i Lartësuar i dërgon këto ndëshkime e paralajmërime, që ata të nxjerrin mësim, të frikësohen dhe të kthehen tek e vërteta. Ebu Daud el Tajalisi sjell shpjegimin nga Ibn Abasi për këtë ajet: "Shkatërrimi me të cilin ata kërcënohen janë pikërisht ushtritë islame, të cilat sulmojnë vendet e tyre, ose afrohen rreth e rrotull vendbanimeve të tyre." Muhamedi ﷺ ka thënë: 1561. "... derisa të vijë premtimi i Allahut", domethënë, çlirimi i Mekës." Në vijim Allahu i Lartësuar thotë:

- Allahu nuk e shkel kurrë premtimin. - Allahu nuk e thyen premtimin e Tij dhënë profetëve. Ai u premtoi se fitorja do t'u takojë atyre edhe pasuesve të tyre të denjë në jetën e kësaj bote dhe në ahiret. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Kurrsesi mos mendo se Allahu nuk do ta mbante premtimin që u dha të dërguarve të Tij. Allahu është Ngadhënjimtar dhe ka ndëshkim të ashpër." [Ibrahim 47].

Ajeti 32

32. Edhe me të dërguarit para teje janë tallur *(mohuesit)*. **Por atyre që nuk besuan, Unë u dhashë afat dhe pastaj i ndëshkova. Eh, si ishte ai dënim!**

Shpjegimi i ajetit

Duke ngushëlluar profetin e Tij të dashur, Muhamedin ﷺ në lidhje me mohimin e popullit të tij, Allahu i Madhëruar i drejtohet dhe i thotë:

- Edhe me të dërguarit para teje janë tallur *(mohuesit)*. - Le të jenë ata shembulli yt. Edhe ata u mohuan nga popujt e tyre.

- Por atyre që nuk besuan, Unë u dhashë afat dhe pastaj i ndëshkova. Eh, si ishte ai dënim! - Unë ua shtyva ndëshkimin, por, përfundimisht, i rrëmbeva ata me ndëshkimin e ashpër. A nuk të kanë ardhur lajmet se si ishte ndëshkimi Im? Allahu i Lartësuar thotë: "Sa e sa popuj që ishin në rrugë të gabuar, Unë ua pata shtyrë dënimin për një kohë. Por, në fund unë i dënova ato. Tek Unë është përfundimi *(i të gjithëve)*." [Haxh 48]. Në dy *Sahih*-ët shënohet 1562. "Me të vërtetë, Allahu e afatizon zullumqarin, por kur e rrëmben atë me ndëshkim, ai nuk mund t'i shpëtojë dhe t'i shmanget." Pastaj Profeti i Allahut lexoi fjalën e Allahut: "I tillë është ndëshkimi i Zotit tënd, kur bie mbi popujt që bëjnë padrejtësi. Vërtet, ndëshkimi i Tij është i dhembshëm dhe i ashpër."

Ajeti 33

33. Vallë, kush mund të krahasohet me Atë *(Allahun)* **që mbikëqyr çdokënd se çfarë vepron? Megjithatë, ata i përshkruajnë Allahut ortakë. Thuaj: "Na i tregoni ata!" Mos, vallë, ju po i tregoni Atij diçka që Ai nuk e ditka, qoftë ajo nga gjërat që janë në tokë, qoftë ajo fjalë prej fjalëve që ju thoni?!" Jo, por atyre që nuk besojnë u duket e mirë dredhia e tyre, prandaj janë të penguar nga rruga e drejtë. Dhe ata që Allahu i lë të humbur, askush nuk mund t'i udhëzojë.**

Shpjegimi i ajetit

- Vallë, kush mund të krahasohet me Atë *(Allahun)* **që mbikëqyr çdokënd se çfarë vepron?** - Allahu është Ruajtës *(Hafidh)*, i Gjithëditur (*Alim*), *Rakibun ala kuli Nefs* (Mbikëqyrës i çdokujt) dhe Ai e di mirë se çfarë veprojnë krijesat, punë të mira apo të këqija qofshin. Atij nuk i fshihet asgjë prej krijesave të Tij dhe prej veprave të tyre. Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "Sa herë që ju angazhoheni me ndonjë çështje dhe sa herë që lexoni ndonjë pjesë nga Kur'ani dhe sa herë kryeni ndonjë vepër, Ne jemi dëshmitarë të veprimeve tuaja. Zotit tënd nuk mund t'i fshihet asnjë grimcë në tokë dhe as në qiell, madje as më e vogël se ajo e as më e madhe. Çdo gjë është shkruar në Librin e Qartë." [Junus 61]. Dhe thotë: "Vetëm tek Ai janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij. Ai di çfarë ka në tokë dhe në det. As edhe një gjethe nuk bie pa dijeninë e Tij. Nuk ka kokërr në thellësi të Tokës, s'ka të njomë dhe s'ka të thatë, që nuk është në Librin e qartë." [El en'am 59]. Dhe thotë: "Nuk ka

asnjë gjallesë në Tokë që të mos ushqehet nga Allahu. Ai e di vendbanimin dhe vendprehjen e tyre. Gjithçka gjendet në një Libër të qartë *(Leuhi mahfudh)*." [Hud 6]. Dhe thotë: "Allahu e di çfarë bart çdo femër dhe çfarë pakësojnë e çfarë shtojnë barqet e tyre. Tek Ai çdo gjë është me masë të caktuar. Ai e di të padukshmen dhe të dukshmen. Ai është i Madhi dhe i Lartësuari. Për Atë është njëlloj nëse dikush e fsheh fjalën, apo e shpreh atë haptazi, nëse vepron fshehtas natën, apo vepron haptazi ditën." [Ra'd 8 - 10]. Ai thotë gjithashtu: "... Ai di gjithçka që futet në tokë dhe gjithçka që del prej saj, çfarë zbret prej qiellit dhe çfarë ngrihet në të. Ai është me ju kudo që të jeni. Allahu vështron gjithçka që bëni ju." [Hadid 4]. Ai që ka të tilla cilësi, a mund të barazohet apo krahasohet me idhujt, të cilët adhurohen nga të paditurit dhe të cilët nuk dëgjojnë, nuk shohin dhe as nuk logjikojnë dhe mendojnë. Ata nuk kanë në dorë asnjë lloj dobie, madje as për veten e tyre dhe aq më pak për të tjerët, të cilët u përkushtojnë adhurime. Gjithashtu, idhujt nuk kanë në dorë që të largojnë të keqen as nga vetja e tyre dhe as nga adhuruesit e tyre. Kjo përgjigje nuk është përmendur në ajet. Në ajet është vetëm pyetja: "Vallë, kush mund të krahasohet me Atë *(Allahun)* që mbikëqyr çdokënd se çfarë vepron?" Përgjigjja është e kuptueshme. Ajeti na tregon ligësinë e idhujtarisë, e cila është një vepër shumë e ulët dhe e papranueshme.

- Megjithatë, ata i përshkruajnë Allahut ortakë. - Ata adhurojnë idhuj së bashku me Allahun dhe zota që i konsiderojnë si të barabartë me Allahun.

- Thuaj: "Na i tregoni ata!" - Na i tregoni emrat e idhujve, në mënyrë që të njihen se kush janë, sepse, në fakt, ata as nuk ekzistojnë. Nëse këta idhuj do të ekzistonin në Tokë, do t'i dinte Allahu i Lartësuar, sepse Atij nuk i fshihet asgjë që ekziston në këtë dynja. Allahu i Lartësuar thotë:

- Mos, vallë, ju po i tregoni Atij diçka që Ai nuk e ditka, qoftë ajo nga gjërat që janë në tokë, qoftë ajo fjalë prej fjalëve që ju thoni?!" - Ju i adhuroni idhujt thjesht me hamendësim, duke menduar se ata do të sjellin ndonjë dobi apo dëm. Gjithashtu, ju i emërtoni vetë, duke i konsideruar si zota dhe të adhuruar. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ata *(idhujt)* nuk janë gjë tjetër, vetëm se emra, që ju dhe prindërit tuaj i caktuat. Allahu nuk zbriti për ta ndonjë fakt. Por ata ndjekin vetëm hamendësimet dhe dëshirat e veta, megjithëse prej Zotit të tyre u ka ardhur udhëzimi i qartë." [Nexhm 25]. Ndërsa këtu thotë:

- Jo, por atyre që nuk besojnë u duket e mirë dredhia e tyre ... - Duke shpjeguar fjalën *mekruhum* (dredhia e tyre) në këtë ajet, Muxhahidi ka thënë: "Ju zbukurua rruga juaj e devijuar dhe ftesa e vazhdueshme që bënit në këtë rrugë të gabuar në mënyrë të pandërprerë dhe sistematike". Sikurse thotë i lartësuari: "Ne u patëm caktuar atyre shokë të këqij, që vazhdimisht ua hijeshonin *(gjynahet e kryera në)* të shkuarën dhe të ardhmen e tyre. Dhe dënimi i tyre u bë realitet, ashtu si ai i brezave të mëparshëm të xhinëve dhe të njerëzve. Ata ishin krejtësisht të humbur." [Fusilet 25.]

- prandaj janë të penguar nga rruga e drejtë. - Kjo erdhi si shpagim për atë që ata bënë, pra, për parapëlqimin e rrugës së humbjes dhe devijimin që i shkaktonin edhe të tjereve, duke i penguar nga rruga e Allahut të Lartësuar, i Cili i ndëshkoi duke i privuar ata nga udha e drejtë, rruga e Tij.

- Dhe ata që Allahu i lë të humbur, askush nuk mund t'i udhëzojë. - Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "... Por atë që Allahu dëshiron ta sprovojë, ti nuk mund ta shpëtosh...." [Maide 41]. Dhe thotë gjithashtu: "Edhe nëse ti *(o Muhammed)* përpiqesh për t'i vënë në rrugë të drejtë ata, *(dije se)* Allahu nuk e udhëzon atë që e ka humbur dhe për ata nuk ka asnjë ndihmëtar." [El nahl 37.]

Ajetet 34 - 35

34. Për ata ka dënim në jetën e kësaj bote, por dënimi i botës tjetër është

shumë më i rëndë. Ata nuk ka kush t'i mbrojë prej ndëshkimit të Allahut.

35. Xheneti që u është premtuar të devotshmëve është si një kopsht i bukur, nëpër të cilin rrjedhin lumenj, ku ushqimi dhe hija janë të përhershme. Ky do të jetë fundi i lumtur i atyre që janë të devotshëm, ndërsa fundi i jobesimtarëve do të jetë Zjarri.

Shpjegimi i ajeteve

- Për ata ka dënim në jetën e kësaj bote, por dënimi i botës tjetër është shumë më i rëndë. Ata nuk ka kush t'i mbrojë prej ndëshkimit të Allahut. - Për idhujtarët është përgatitur dënimi në jetën e kësaj bote, të cilin ata e përjetojnë nga duart e besimtarëve, të cilët i vrasin ose i robërojnë. Ndërsa dënimi i jetës tjetër është shumë më i rëndë. Kur Profeti ﷺ ishte duke dhënë atë që quhet gjykimi "*mulâ'ane*" (i mallkimit) [166], mes një çifti, tha: 1563. "... Me të vërtetë ndëshkimi i dynjasë është më i lehtë sesa ndëshkimi i ahiretit." Gjithashtu, Allahu i Lartësuar thotë: "Atë ditë, askush nuk mund të dënojë si Ai, e askush nuk mund të lidhë me pranga si Ai." [Fexhr 25, 26]. "Jo. Ata nuk e besojnë Ditën e Gjykimit. Ne kemi përgatitur zjarr flakërues, për ata që nuk e besojnë Ditën e Gjykimit. Kur ai *(Xhehenemi)* t'i shohë ata *(mohuesit e Zotit)* prej së largu, ata do të dëgjojnë furinë dhe zërin e tij *(të Xhehenemit)*. Kur të flaken në të, në një vend të ngushtë të lidhur në pranga *(zjarri)*, aty do të luten për shkatërrimin e tyre *(do luten për t'u asgjësuar)*. Këtë ditë, mos u lutni për shkatërrimin vetëm një herë, por lutuni shumë herë! Thuaj: "A është më i mirë zjarri i Xhehenemit apo Xheneti i përjetshëm, i cili u është premtuar si shpërblim të devotshmëve?! Ai është përgatitur *(e stolisur për ta)* si shpërblim *(për adhurimin dhe bindjen ndaj Allahut)* dhe ai do të jetë vendqëndrimi i tyre *(i përjetshëm)*. Ata do të kenë në të gjithçka që dëshirojnë, e aty do të banojnë përjetë. Ky është, për Zotin tënd, një premtim *(i rëndësishëm)* që nuk e thyen." [Furkan 11 - 14]. Në këto ajete, Allahu i Lavdëruar përmend si ndëshkimin e mohuesve të besimit të vërtetë, ashtu edhe shpërblimin e besimtarëve. Edhe në këto ajete, i Lartësuari përmend edhe ndëshkimin e idhujtarëve, edhe shpërblimin e besimitarëve. Ai thotë:

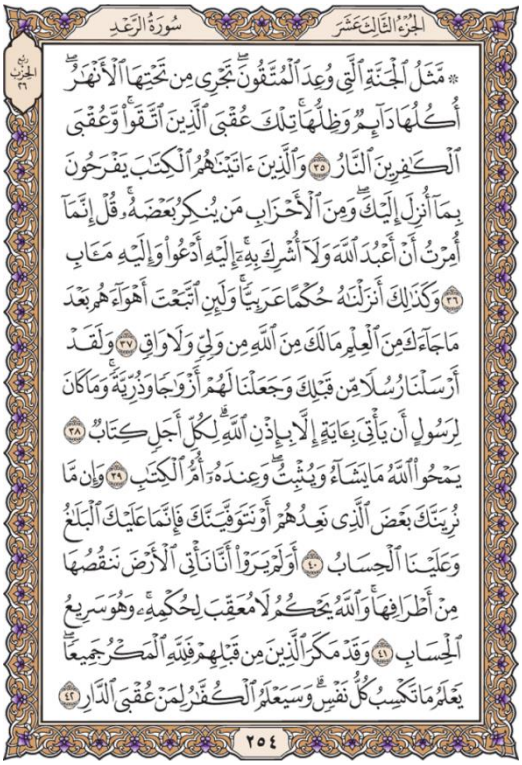
الجزء الثالث عشر سورة الرعد
مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ
أُكُلُهَا دَآئِمٌ وَظِلُّهَا ۚ تِلْكَ عُقْبَى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ ۖ وَّعُقْبَى
ٱلْكَٰفِرِينَ ٱلنَّارُ ﴿٣٥﴾ وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَفْرَحُونَ
بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ ۖ وَمِنَ ٱلْأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُۥ ۚ قُلْ إِنَّمَآ
أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ وَلَآ أُشْرِكَ بِهِۦٓ ۚ إِلَيْهِ أَدْعُوا۟ وَإِلَيْهِ مَـَٔابِ
﴿٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا ۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ
مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَٰجًا وَذُرِّيَّةً ۚ وَمَا كَانَ
لِرَسُولٍ أَن يَأْتِىَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾
يَمْحُوا۟ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ ۖ وَعِندَهُۥٓ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ ﴿٣٩﴾ وَإِن مَّا
نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ
وَعَلَيْنَا ٱلْحِسَابُ ﴿٤٠﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا نَأْتِى ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا
مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ وَٱللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِۦ ۚ وَهُوَ سَرِيعُ
ٱلْحِسَابِ ﴿٤١﴾ وَقَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ ٱلْمَكْرُ جَمِيعًا ۖ
يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۗ وَسَيَعْلَمُ ٱلْكُفَّٰرُ لِمَنْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٤٢﴾
٢٥٤

- Xheneti që u është premtuar të devotshmëve - E kështu përshkruhen bukuritë e tij:

- është si një kopsht i bukur, nëpër të cilin rrjedhin lumenj - Lumenjtë vërshojnë përgjatë dhe anekënd kopshteve. Ata janë lumenj, të cilët banorët e Xhenetit mund t'i devijojnë e zhvendosin si dhe ku të dëshirojnë. I lartësuari ka thënë: "Ja përshkrimi i Xhenetit, i cili u është premtuar të devotshmëve: Në të ka lumenj me ujë gjithmonë të pastër e të freskët, lumenj me qumësht që nuk prishet, lumenj me verë të këndshme për ata që pinë dhe lumenj me mjaltë të kulluar. Ata do të kenë aty lloj-lloj frutash dhe do të jenë të falur nga Zoti i tyre. ..." [Muhamed 15.]

- ku ushqimi dhe hija janë të përhershme. - Ushqimet, pijet dhe frutat e

Xhenetit nuk ndërpriten dhe nuk mbarojnë kurrë. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi i Ibn Abasit, në të cilin flitet për namazin e eklipsit, ku, ndër të tjera, thuhet: 1564. "... njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut! Gjatë namazit vërejtëm se bëre diçka të pazakontë, sikur synove të merrje e arrije diçka, e pastaj u tërhoqe." Profeti i Allahut tha: "Unë pashë Xhenetin, - ose: "m'u shfaq Xheneti" - dhe dëshirova të marr prej tij një degë rrushi. Nëse do të arrija ta merrja atë, ju do të hanit prej saj për sa kohë të vazhdonte dynjaja." Nga Utbe Ibn Abd el Sulemi vjen rrëfimi se: 1565. "Një nomad e pyeti Profetin rreth Xhenetit: "A ka rrush atje?" Profeti tha: "Po." Ai tha: **"**Sa i madh është bistaku i rrushit atje? - "Është aq i madh, sa të fluturojë korbi për një muaj rresht, pa pushuar aspak." Kështu e sjell Imam Ahmedi. Ndërsa Taberaniu sjell hadithin nga Theubani, se Profeti i Allahut ka thënë: 1566. "Sa herë që njeriu merr një frut nga Xhenetit, në vend të tij del një tjetër." Nga Xhabir ibn Abdilah përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: "Banorët e xhenetit hanë dhe pinë, por nuk nxjerrin sekrecione nga hunda, as jashtëqitje dhe as urinë. Ushqimi i tyre del si gromësirë me aromë misku. Atyre do t'u inspirohet *tesbiĥu* (fjala subhanall-llah) dhe *takdisu* (lavdërimi e dëlirësimi i Allahut) ashtu siç marrin frymë." Transmeton Muslimi. El Hasen Ibn El ea'rafe përcjell nga Alladullah Ibn Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) se Profeti i Allahut ka thënë: 1567. "Në Xhenet, ti vështron zogun duke fluturuar, dhe (me të dëshiruar që të hash) ai bie menjëherë përpara teje (në tryezë) i pjekur (gati për të ngrënë)." Allahu i lartësuar ka thënë: "Ata qëndrojnë mes lotusve pa gjemba, Bananeve me fruta palë-palë, Nën hije të gjera, Pranë një uji që rrjedh, Mes frutave të shumëllojshme, Që as nuk mbarohen, as nuk janë të ndaluara." [El uakia 28 - 33] "Për shkak se ata bëjnë durim, Ai i shpërblen me Xhenet dhe me veshje mëndafshi. Ata do jenë atje, të mbështetur në kolltukë dhe nuk të do ndiejnë as të nxehtë e as të ftohtë. Hijet do t'u bien sipër dhe degët e pemëve *(plot fruta)* do t'u afrohen pranë." [El insan 12 - 14]. Edhe hijet e këndshme e të bukura, janë të përhershme në Xhenet; ato nuk pakësohen apo largohen, siç thotë i Lavdëruari: "Por ata që kanë besuar dhe kanë bërë vepra të mira, Ne do t'i fusim në kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë të përjetshëm. Atje do të kenë edhe bashkëshorte të pastra e hije të mrekullueshme." [Nisa 57]. Shumë herë Allahu i lartësuar, pasi përmend në Kur'an përshkrimin e xhenetit vijon të përshkruajë edhe xhehenemin dhe ndëshkimin e Tij. Kështu Ai nxit në zemrat e robërve shpresën për shpërblimin dhe mirësitë e Tij, por edhe frikën nga ndëshkimi i Tij. Edhe në këto ajete, pasi përshkroi mirësitë e Xhenetit, i Lartësuari thotë:

- Ky do të jetë fundi i lumtur i atyre që janë të devotshëm, ndërsa fundi i jobesimtarëve do të jetë Zjarri. - Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Nuk janë njëlloj banorët e Xhenetit me banorët e Xhehenemit! Banorët e Xhenetit janë të fituarit." [Hashr 20.]

Ajetet 36 - 37

36. Ata të cilëve Ne u kemi dhënë Librin gëzohen me atë që t'u shpall ty. Por ka grupime që e mohojnë një pjesë të tij. Thuaj: "Unë jam urdhëruar që të adhuroj vetëm Allahun, pa i bërë shok Atij. Unë vetëm tek Ai ftoj dhe vetëm tek Ai është kthimi im."

37. Kështu, Ne e kemi shpallur atë *(Kur'anin)* **në gjuhën arabe, për të qenë një Ligj i përkryer. Por, nëse ndjek dëshirat e tyre, pas diturisë së madhe që të ka ardhur, ti nuk do të kesh as ndihmë e as mbrojtje prej Allahut.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ata të cilëve Ne u kemi dhënë Librin gëzohen me atë që t'u shpall ty. - Ata të cilëve u kemi dhënë Librin dhe që përkushtohen për të jetuar sipas udhëzimeve të tij, ata: "... gëzohen me atë që t'u shpall ty." Ata gëzohen me atë që të shpallet ty në

Kur'an, për vetë arsyen se në librat e tyre ka dëshmi të shumta që tregojnë për vërtetësinë e kësaj shpalljeje. Në librat e tyre përgëzohej që herët për zbritjen e Shpalljes tek Profeti i fundit, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Ata të cilëve ua dhamë Librin e lexojnë *(dhe e ndjekin)* atë *(Kur'anin)*, ashtu si duhet. Pikërisht ata e besojnë me të vërtetë atë *(Kur'anin)*. Ndërsa ata që e mohojnë atë *(Kur'anin)*, pikërisht ata janë të humburit." [Bekare 121]. Dhe thotë: "Thuaj: "Besoni në atë *(Kur'anin)* apo jo, atyre që u është dhënë dituri *(nga librat e parë)* para tij, kur u lexohet *(Kur'ani)* lëshohen me fytyrë përdhe, duke bërë sexhde.". Dhe thonë: "I Lartësuar qoftë Zoti ynë! Premtimi i Zotit tonë është përmbushur." [Isra 107, 108.] Pra, i dëlirë, i madhëruar dhe i lartësuar qoftë Zoti ynë në pushtetin dhe sundimin e Tij të plotë. Ai kurrë nuk e thyen premtimin e Tij, të cilin ua dha popujve përmes Profetëve e të dërguarve të Tij rreth lajmit të mirë për dërgimin e Muhamedit, profetit të fundit. Pastaj i lartësuari i përshkruan duke thënë: "Ata lëshohen me fytyrë në tokë duke qarë dhe ai *(Kur'ani)* ua shton edhe më shumë përuljen." [El isra 109.]

- Por ka grupime që e mohojnë një pjesë të tij. - Muxhahidi shpjegon dhe thotë: "Është fjala për jehudët dhe të krishterët." Domethënë, ka jehudë dhe të krishterë, të cilët nuk e pranojnë një pjesë të asaj që të është shpallur ty prej Zotit. Allahu i madhëruar ka thënë: "Ka nga ithtarët e Librit të tillë që me të vërtetë besojnë në Allahun. Ata besojnë në atë që ju është shpallur juve dhe në atë që u është shpallur atyre dhe i frikësohen me përulësi Allahut. Ata nuk i shesin argumentet e Allahut për hir të ndonjë çmimi të paktë. Ata do ta marin *(të plotë)* shpërblimin nga Zoti i tyre. Allahu është i shpejtë në llogarinë Tij." [Al Imran 199.]

- Thuaj: "Unë jam urdhëruar që të adhuroj vetëm Allahun, pa i bërë shok Atij. - Unë jam dërguar që të adhuroj Allahun si një të vetëm dhe pa ortak, ashtu sikurse u dërguan të gjithë profetët përpara meje, me të njëjtin mesazh dhe mision.

- Unë vetëm tek Ai ftoj ... - Ftoj në rrugën e Allahut, në rrugën e adhurimit të Tij si një të vetëm, përmes ligjit të Tij.

- "... dhe vetëm tek Ai është kthimi im." - Tek Ai do të kthehem, tek Ai është përfundimi im.

- Kështu, Ne e kemi shpallur atë *(Kur'anin)* **në gjuhën arabe, për të qenë një Ligj i përkryer.** - E kemi zbritur këtë libër që të jetë i qartë, i prerë dhe i kuptueshëm në gjuhën arabe. Përmes këtij libri të kemi nderuar dhe kemi rritur e lartësuar famën tënde. Të kemi dalluar mbi të gjithë të tjerët përmes këtij libri të qartë, shtjellues dhe sqarues të gjithçkaje të dobishme. Ky libër është i qartë si drita. Allahu i lartësuar thotë: "Atij *(Kur'anit)* nuk mund t'i atribuohet e pavërteta nga asnjë anë. Ai është Shpallje prej të Urtit, të Lavdëruarit." [Fusilet 42].

- Por, nëse ndjek dëshirat e tyre, pas diturisë së madhe që të ka ardhur, ti nuk do të kesh as ndihmë e as mbrojtje prej Allahut. - Nëse ndjek mendimet dhe dëshirat e tyre, që nuk bazohen askund, pas kësaj diturie të madhe, me Shpalljen që të ka ardhur prej Allahut të Lartësuar, atëherë: "... ti nuk do të kesh as ndihmë e as mbrojtje prej Allahut." Ky është një kërcënim dhe një paralajmërim, që duhet t'i frikësojë njerëzit e ditur dhe t'i bëjë ata që të jenë të kujdesshëm që të mos ndjekin rrugën e të humburve, pasi kanë ndjekur njëherë rrugën e drejtë, Sunetin e qartë që la Profeti. Paqja dhe bekimet e Allahut qofshin me Muhamedin ﷺ atë që e kumtoi dhe e solli qartë këtë rrugë të bardhë dhe të drejtë!

Ajetet 38 - 39

38. Ne edhe para teje dërguam profetë, të cilëve u mundësuam të kenë gra e fëmijë. Asnjë i dërguar nuk solli argument, përveçse me lejen e Allahut. Çdo kohë ka librin e vet *(ku përcaktohet caku i saj)*.

39. Allahu fshin çfarë të dojë dhe përforcon çfarë të dojë. Tek Ai është Libri Amë.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i drejtohet Profetit të Tij dhe i thotë:

- Ne edhe para teje dërguam profetë, të cilëve u mundësuam të kenë gra e fëmijë. - Domethënë, përzgjedhja jote, ashtu si dhe e të gjithë profetëve të shkuar, nuk është diçka e re dhe e panjohur për njerëzit. Të gjithë profetët dhe të dërguarit përpara teje ishin njerëz. Ata hanin ushqim, ecnin nëpër tregje, martoheshin me gra dhe u lindnin fëmijë. Kështu, ata kishin gra, fëmijë dhe pasardhës. Duke përshkruar më të nderuarin dhe vulën e profetëve, Allahu i Madhëruar e urdhëron atë që të thotë: "Thuaj: "Unë jam thjesht një njeri, sikurse edhe ju. Mua më është shpallur se Zoti juaj, që meriton të adhurohet, është Një dhe i vetëm...." [Kehf 110]. Në dy *Sahih*-ët transmetohet se Profeti i Allahut ka thënë: 1568. "Unë agjëroj, por edhe rri pa agjëruar, ngrihem të falem, por edhe fle gjatë natës. Unë e ha mishin dhe martohem me gra. Kush largohet prej traditës sime. ai nuk është prej meje."

- Asnjë i dërguar nuk solli argument, përveçse me lejen e Allahut. - Askush prej profetëve nuk ka paraqitur përpara popullit të vet ndonjë vepër që është e jashtëzakonshme dhe mrekulli në mënyrë tjetër, veçse me lejen e Allahut dhe me mundësinë e krijuar prej Tij. Kështu, sjellja e gjërave të jashtëzakonshme si provë, nuk është në dorën e profetit, por është në dorën e Allahut Krenar dhe të Lartësuar. Allahu vepron ashtu siç dëshiron dhe gjykon, ashtu siç e vendos me urtësinë e Tij.

- Çdo kohë ka librin e vet *(ku përcaktohet caku i saj)*. - Duke shpjeguar këtë fjalë, Dahak Ibn Muzahimi ka thënë: "Për çdo libër që Allahu i Lartësuar ka zbritur nga qielli, vendosi një kohë të përcaktuar qartë."

- Allahu fshin çfarë të dojë dhe përforcon çfarë të dojë. - Allahu i Lartësuar fshin prej shpalljeve çfarë të dojë dhe lë çfarë të dojë. Kështu vazhdoi, derisa Allahu i Lartësuar zbriti Shpalljen e fundit, e cila abrogoi të gjitha shpalljet e tjera. Shpallja e fundit ishte Kur'ani, të cilin Allahu i Lartësuar ia zbriti Profetit të Tij të fundit, Muhamedit ﷺ. Mufesirët kanë dhënë shpjegime të ndryshme në lidhje me këtë ajet. Theuriu sjell shpjegimin nga Ibn Abasi: "Allahu i Lartësuar administron çështjet e gjithë vitit për krijesat. Ai fshin çfarë dëshiron dhe lë çfarë dëshiron, ashtu siç është shkruar, përveç faktit se a do të jetë fatlum apo fatzi dhe përveç kohëzgjatjes së jetës dhe afatit të vdekjes. Këto janë dy çështje, të cilat janë vendosur dhe nuk ndryshohen.". Duke folur për zbritjen e Kur'anit në Natën e Kadrit, Allahu i Lavdëruar thotë: "Ne e zbritëm atë në një Natë të Bekuar. Ne gjithmonë kemi paralajmëruar *(popujt)*. Atë Natë vendoset në mënyrë të prerë çdo çështje e urtë, Me urdhër nga ana Jonë. ..." [Duhan 2 - 4]. Muxhahidi, duke shpjeguar këtë ajet, ka thënë: "Bëhet fjalë për Natën e Kadrit. Allahu i Lartësuar vendos Natën e Kadrit çfarë do të ndodhë atë vit: rriskun, mirësitë, fatkeqësitë dhe sprovat. Pastaj, Ai e përshpejton përmbushjen e diçkaje prej asaj që ka vendosur ose vonon atë çfarë dëshiron. Ndërsa për sa i përket çështjes në është fatlum (besimtar) apo i dëshpëruar (mohues), kjo është diçka që është e vendosur dhe që nuk ndryshohet." [167] Imam Ahmedi sjell hadithin nga Theubani, se Profeti i Allahut ka thënë: 1569. "Me të vërtetë, dikush privohet nga rrizku dhe mirësia, për shkak të ndonjë gjynahu që ka kryer. Kaderin e Zotit nuk e kthen mbrapsht asgjë, përveç duasë. Asgjë nuk mund të ta shtojë jetën, perveç bamirësisë." Ndërsa në *Sahih* është hadithi: 1570. "Mbajtja dhe ruajtja e lidhjeve farefisnore ta shton jetën." Në një hadith tjetër thuhet: 1571. "Me të vërtetë, duaja dhe ajo që ka vendosur Allahu që të zbresë, vërtiten dhe përplasen me njëra tjetrën mes qiellit dhe Tokës." Ikrima sjell thënien e Ibn Abasit: "Tek Allahu janë dy libra. Në njërin libër, Allahu i Lartësuar fshin dhe lë prej tij çfarë dëshiron. Në librin tjetër, që është tek Ai dhe që quhet *Umul Kitab,* është shënuar gjithçka dhe atje nuk ndryshon asgjë." Nga Ibn Abasi transmetohet gjithashtu që të ketë

thënë: "Allahu i Lartësuar ndryshon çfarë të dëshirojë, anulon çfarë të dëshirojë dhe lë të pandryshuar çfarë të dëshirojë.

- Tek Ai është Libri Amë. - Qoftë ato që ndryshohen dhe abrogohen, qoftë ato që lihen të pandryshuara, të gjitha janë të shënuara në atë që quhet Libri Amë. Nga ky libër nuk ndryshon asgjë. Katade e ka shpjeguar ketë ajet, duke sjellë një ajet tjetër nga Kurani: "Ne nuk shfuqizojmë asnjë ajet *(ose dispozitë ligjore)*, apo ta bëjmë të lihet në harresë, e të mos sjellim një tjetër më të dobishëm se ai, ose të ngjashëm me të. A nuk e di ti se Allahu është i Plotpushtetshëm për gjithçka?!" [Bekare 106].

Ajetet 40 - 41

40. Edhe nëse do të të mundësojmë ta shohësh *(sa je gjallë)* **një pjesë të asaj që ua kemi premtuar atyre, apo të ta marrim shpirtin** *(para se të përfundojë e gjitha)*, **detyra jote është vetëm kumtimi i qartë** *(i shpalljes)*, **kurse gjykimi për ta i Yni.**

41. A nuk shohin ata se Ne po ua ngushtojmë tokën nga skajet e saj? Allahu gjykon dhe askush nuk mund ta kundërshtojë gjykimin e Tij. Ai është i Shpejtë në llogari.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lavdëruar i drejtohet Profetit të Tij të dashur dhe i thotë:

- Edhe nëse do të të mundësojmë ta shohësh *(sa je gjallë)* **një pjesë të asaj që ua kemi premtuar atyre, apo të ta marrim shpirtin** *(para se të përfundojë e gjitha)*, **detyra jote është vetëm kumtimi i qartë** *(i shpalljes)*, **kurse gjykimi për ta i Yni. -** Ne mund të të tregojmë një pjesë të ndëshkimeve, me të cilat i kemi kërcënuar mohuesit e besimit dhe të vërtetës dhe të shohësh me sytë e tu që në këtë dynja poshtërimin e tyre. Por mund të të marrim edhe përpara se kjo të ndodhë. Sidoqoftë, dije mirë se Ne të kemi dërguar me një mision të vetëm: kumtimi i qartë i Shpalljes së Allahut, dhe tashmë ti e kreve atë me besnikëri; ndërsa llogaria e tyre është detyrë e Jona. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Ti këshillo, sepse je veçse një kujtues, dhe nuk je kontrollues i tyre. Ai që sprapset e nuk beson, Allahu do ta dënojë me vuajtje të mëdha. Pa dyshim, tek Ne është kthimi i tyre. Dhe, pa dyshim, nga Ne është gjykimi i tyre." [Gashije 21 - 26].

- A nuk shohin ata se Ne po ua ngushtojmë tokën nga skajet e saj? - El Haseni dhe Dahaku shpjegojnë: "Bëhet fjalë për triumfin e Islamit dhe të muslimanëve mbi idhujtarinë dhe idhujtarët." Janë dhënë edhe mendime të tjera, por ky është mendimi më i saktë. Domethënë, Islami do të triumfojë mbi idhujtarinë dhe do të përhapet vend pas vendi, popull pas populli, sikurse thotë i Lartësuari: "Edhe më parë Ne kemi shkatërruar vendbanimet përreth jush dhe ua kemi shpjeguar Shpalljet Tona që ata të mund të ktheheshin *(në rrugën e drejtë)*." [Ahkaf 27]. Këtë mendim e ka përzgjedhur dhe pranuar edhe imam Ibn Xheriri.

- Allahu gjykon dhe askush nuk mund ta kundërshtojë gjykimin e Tij. Ai është i shpejtë në llogari. - (Askush nuk mund të kontestojë gjykimin dhe vendimin e Zotit apo ta kthejë pas atë vendim, ndryshe nga ç'ndodh në jetën e dynjasë, kur njerëzit mund të hedhin poshtë gjykimin dhe vendimin e njerëzve të tjerë dhe mund ta pengojnë atë. Allahu është i Madhëruar dhe i Lartësuar, ndaj diçka e tillë nuk mund të ndodhë me vendimin dhe gjykimin e Tij. Allahu i Lartësuar ka për të marrë në pyetje dhe do t'i ndëshkojë të gjithë ata që refuzojnë të zbatojnë ligjet dhe rregullat e Tij. Llogaria e tyre është shumë e vështirë dhe shumë e shpejtë.) [168]

Ajeti 42

42. Edhe ata, që kanë qenë para tyre, thurën intriga, por çdo intrigë është në dorën e Allahut. Ai e di se çfarë vepron çdo njeri dhe mohuesit do ta kuptojnë mirë se për kë do të jetë Fundi i lumtur.

Shpjegimi i ajetit

- Edhe ata, që kanë qenë para tyre, thurën intriga, por çdo intrigë është në dorën e Allahut. - Popujt e shkuar thurën intriga kundër profetëve dhe donin që t'i

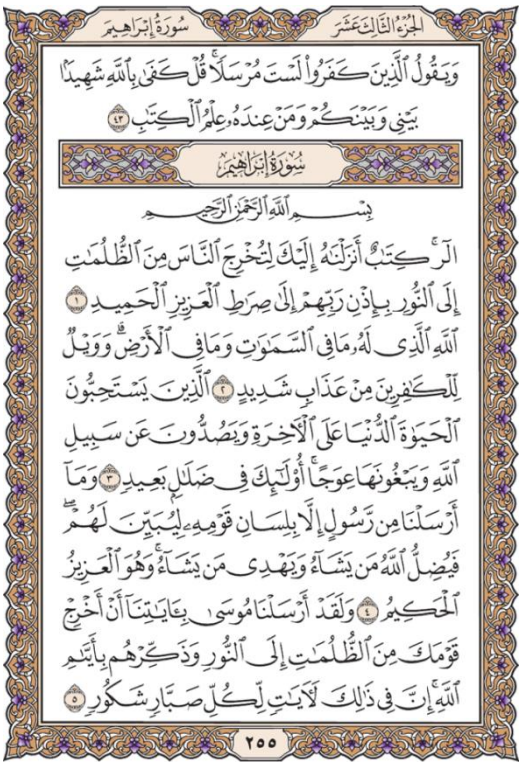
الجزء الثالث عشر
سورة إبراهيم
وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا
بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْكِتَٰبِ ﴿٤٣﴾
سورة إبراهيم
بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
الٓر ۚ كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ ٱلنَّاسَ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ
إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿١﴾
ٱللَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ
لِّلْكَٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ
ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْءَاخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ
ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿٣﴾ وَمَآ
أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِۦ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ
فَيُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ
ٱلْحَكِيمُ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ أَنْ أَخْرِجْ
قَوْمَكَ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ وَذَكِّرْهُم بِأَيَّىٰمِ
ٱللَّهِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾
٢٥٥

dëbonin nga vendi i tyre, por Allahu i Lartësuar ua shkatërroi intrigat dhe kurthet. Ai bëri që përfundimi i mirë dhe triumfi t'u takonte të devotshmëve**.** I Lartësuari thotë: "Kujto si komplotuan jobesimtarët kundër teje, për të të mbajtur në pranga, vrarë ose dëbuar *(nga shtëpia jote)*. Ata bënin kurthe, por edhe Allahu u ngrinte kurthe. Allahu është më i miri planifikues." El enfal 30; dhe thotë: "Ata përgatitën një kurth por edhe Ne u bëmë një kurth dhe ata nuk e dinin. Dhe shiko se si qe përfundimi i dredhisë së tyre! Ne i shkatërruam të gjithë ata dhe popullin e tyre. Këto janë gërmadhat e shtëpive të tyre. Ata u shkretuan për shkak të padrejtësive të tyre. Nuk ka dyshim se në gjithë këtë *(ndodhi)* ka argument për njerëzit që kuptojnë. Dhe Ne i shpëtuam ata që besuan dhe që ishin të devotshëm." [Neml 50 - 53].

- Ai e di se çfarë vepron çdo njeri dhe mohuesit do ta kuptojnë mirë se për kë do të jetë Fundi i lumtur. - Allahu është i Gjithëditur, prandaj Ai i di të gjitha të fshehtat, madje edhe ato që fshihen në kraharor. Ai e përmend këtë fakt, për të na treguar se Ai do të shpërblejë secilin sipas veprave që ka bërë në këtë botë. Ai thotë: "...dhe mohuesit do ta kuptojnë mirë se për kë do të jetë fundi i lumtur." Ata do ta mësojnë se kujt do t'i takojë përfundimi i mirë dhe fitorja: A do t'u takojë mohuesve të besimit, refuzuesve të Shpalljes dhe profetëve të Zotit, apo do t'u takojë besimtarëve të sinqertë, pasuesve të denjë të rrugës së profetëve? Nuk ka dyshim se përfundimi i mirë u takon pasuesve të profetëve dhe besimtarëve të shpalljeve, si në jetën e kësaj bote, ashtu edhe në ahiret. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja për çdo mirësi që ka dhuruar!

Ajeti 43

43. Ata që mohojnë thonë: "Ti nuk je i dërguar." Thuaj: "Mjafton që Allahu është dëshmues midis meje dhe jush, por edhe midis meje dhe atyre që kanë njohuri për Librin".

Shpjegimi i ajetit

- Ata që mohojnë thonë: "Ti nuk je i dërguar." - Mohuesit e të vërtetës dhe fshehësit e saj të konsiderojnë ty si një mashtrues, duke thënë: "Ti nuk je i dërguar. Ne nuk besojmë se ti je vërtet i dërguar nga Zoti."

- Thuaj: "Mjafton që Allahu është dëshmues midis meje dhe jush, por edhe midis meje dhe atyre që kanë njohuri për Librin". - Më mjafton që Allahu është dëshmitar, në lidhje me mua dhe ju. Ai dëshmon që unë jua kumtova Shpalljen që Ai më urdhëroi që t'jua kumtoj. Ai dëshmon edhe për ju, o mohues të së vërtetës dhe Shpalljes së Zotit, dhe i di mirë shpifjet dhe trillimet tuaja kundër Profetit dhe Shpalljes. Allahu i Lartësuar thotë gjithashtu: "... por edhe midis meje dhe atyre që kanë njohuri për Librin". Kjo përfshin dijetarët nga mesi i ithtarëve të Librit, të cilët e gjejnë qartësisht përshkrimin e Muhamedit në librat e shkuar. Ata lexojnë qartë përgëzimet e shumta të profetëve para tij, në lidhje me dërgimin e këtij Profeti të madh, siç thotë i Lartësuari:

"... Ai tha: "Me ndëshkimin Tim godas atë që Unë dëshiroj, ndërsa mëshira Ime ka përfshirë gjithçka. Atë *(mëshirë)* e kam caktuar për ata që janë të devotshëm, e japin zekatin dhe për ata që besojnë në argumentet Tona, për ata që pranojnë të Dërguarin, Profetin që nuk shkruan e nuk lexon, të cilin e gjejnë të cilësuar në Teurat dhe në Ungjill, që i urdhëron ata për të mirë dhe i ndalon nga e keqja, që u lejon ushqimet e këndshme dhe u ndalon ato të pakëndshmet, që u heq barrën e rëndë dhe prangat. Ata që besojnë në të, që e nderojnë atë, që e ndihmojnë atë dhe që veprojnë me Dritën që iu zbrit atij - këta janë ata të shpëtuarit. Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. Jam i dërguari i Allahut, në dorën e të Cilit është sundimi i qiejve e i tokës. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. Ai jep jetë dhe Ai jep vdekje. Besoni në Allahun dhe në të Dërguarin e Tij, Profetin që nuk shkruan e nuk lexon, që beson Allahun dhe Shpalljet e Tij! Ndiqeni rrugën e tij, që të jeni të udhëzuar!" [El ea'raf 156 - 158]. "Pa dyshim, ai *(Kur'ani)* është i përmendur edhe në librat e mëparshëm." A nuk ishte argument për ata *(për jobesimtarët mekas)*, se atë *(Kur'anin)* e dinin edhe dijetarët e bijve të Izraelit?" [Shuara 196 - 197]. Ajete të tilla janë të shumta në Kur'an. Në to tregohet se dijetarët e bijve të Izraelit i njohin dhe i lexojnë në librat e mëparshëm të tilla përshkrime për Muhamedin ﷺ dhe Shpalljen që iu dha atij.

Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Rad. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe vetëm Atij i takon mirënjohja e plotë për të gjitha mirësitë që na dhuron!

11/05/1969 ose
24/02/1389 h

Surja 14: Ibrahim (mekase) **52 ajete**
Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajetet 1 - 3

1. *Elif, Lam, Ra*. Ky është një Libër, të cilin Ne ta shpallëm ty, që, me lejen e Zotit, t'i nxjerrësh njerëzit prej errësirave në dritë, në rrugën e Ngadhënjimtarit të Lavdëruarit ...

2. ... Në rrugën e Allahut, të Cilit i përket gjithçka që gjendet në qiej dhe në Tokë. Mjerë mohuesit, për dënimin e ashpër *(që i pret)***!**

3. Mjerë ata që e duan më shumë jetën e kësaj bote se atë të botës tjetër, që i pengojnë njerëzit nga rruga e Allahut dhe që kërkojnë në të diçka të shtrembëruar! Ata janë shumë larg rrugës së drejtë.

Shpjegimi i ajeteve

- *Elif, Lam, Ra*. - Kemi folur rreth këtyre germave në fillim të sures Bekare. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë:

- Ky është një Libër, të cilin Ne ta shpallëm ty, që, me lejen e Zotit, t'i nxjerrësh njerëzit prej errësirave në dritë ... - Ky është një libër, që Ne ta zbritëm ty, o Muhamed, dhe ai është Kur'ani, libri më madhështor dhe më i lartë, që Allahu i Lartësuar ka zbritur nga qielli. Allahu i Lartësuar ia zbriti këtë libër më të nderuarit profet të dërguar në Tokë, të fundmit të profetëve, Muhamedit. Ai e dërgoi Muhamedin ﷺ për të qenë lajmëtari dhe këshilluesi i mbarë botës, arabëve dhe joarabëve. Allahu i Lartësuar e dërgoi atë që: "...me lejen e Zotit, t'i nxjerrësh njerëzit prej errësirave në dritë", nga errësira e humbjes, padrejtësisë, kalimit të kufijve dhe shfrenimit, në dritën e udhëzimit, rrugës së qartë dhe të drejtë, të përcaktuar nga Allahu i Lartësuar për krijesat, siç thuhet në një ajet tjetër: "Allahu është Mbrojtësi *(i dashur)* i atyre që besojnë dhe i nxjerr ata prej errësirave në dritë. ..." [Bekare 257]. Ose: "Ai i shpalli robit të Vet Shenja të qarta, për t'ju nxjerrë prej errësirave në dritë. Nuk ka dyshim se Allahu është i Butë e i Mëshirshëm me ju." [El hadid 9]. Vëreni me kujdes fjalën e Allahut të Lartësuar: "... që, me lejen e Zotit, t'i nxjerrësh njerëzit prej errësirave në dritë ...". Domethënë, është pikërisht Allahu i Lartësuar i vetmi që i udhëzon të gjithë ata për të cilët përcaktoi

me diturinë dhe urtësinë e Tij që do të udhëzoheshin, duke pranuar ftesën e Profetit të Tij, të cilin Ai e dërgoi me urdhra dhe porosi, pikërisht për t'i udhëzuar njerëzit në rrugën e drejtë.

- në rrugën e Ngadhënjimtarit të Lavdëruarit, në rrugën e Allahut, të Cilit i përket gjithçka që gjendet në qiej dhe në Tokë. - Ky është një përshkrim i Allahut të madhëruar, sikurse thotë në një ajet tjetër: "Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. Jam i dërguari i Allahut, në dorën e të Cilit është sundimi i qiejve e i tokës. Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij. ..." [Ea'raf 158]. Allahu i madhëruar e dërgoi Profetin me qëllim që t'i ftonte njerëzit në rrugën e Allahut, që është *El Azizul* dhe *El Hamid*. *El Aziz* është Krenari e Ngadhënjimtari, nga i Cili nuk mund të mbrohesh dhe kundër të Cilit kurrë nuk mund të fitosh. Ai është nënshtruesi dhe mposhtësi i gjithçkaje. Allahu është *El Hamid*, pra, i Lavdëruari për të gjitha veprat dhe fjalët e Tij. Ai është i Lavdëruari për ligjin që ka vendosur për krijesat, është i Lavdëruar për urdhëresat dhe ndalesat që ka ligjëruar për ta. Ai është i vërteti në të gjitha mesazhet që u ka shpallur robërve të Tij.

- Mjerë mohuesit, për dënimin e ashpër *(që i pret)*! - Mjerë Ditën e Kijametit, ata të cilët të kundërshtuan ty, o Muhamed, të quajtën ty gënjeshtar dhe refuzuan të ndiqnin rrugën tënde! Pastaj Allahu i Lartësuar tregon se ata e duan fort jetën e dynjasë, kundrejt ahiretit:

- Mjerë ata që e duan më shumë jetën e kësaj bote se atë të botës tjetër... - Ata duan më shumë stolitë e kënaqësitë e kësaj bote dhe i japin përparësi asaj kundrejt ahiretit.

- që i pengojnë njerëzit nga rruga e Allahut - Ata i pengojnë njerëzit nga pasimi i rrugës së Profetit dhe ftesës së tij.

- dhe që kërkojnë në të diçka të shtrembëruar! - Ata dëshirojnë shumë që rruga e Allahut të devijohet, të shtrembërohet, ndërkohë që Allahu i Lartësuar e ka sjellë atë të drejtë e të pastër. Pa dyshim që rrugën e drejtë nuk mund ta dëmtojë askush, as ata që e kundërshtojnë atë, as ata të cilët e tradhtojnë dhe nuk e mbështesin atë.

- Ata janë shumë larg rrugës së drejtë.- Ata njerëz të cilët e shtrembërojnë rrugën e Allahut dhe e paraqesin atë të shtrembër, ata janë injorantë, të paditur, të zhytur në humbje dhe shumë larg të vërtetës. Për këta njerëz, nëse nuk ndryshojnë qëndrim, nuk shpresohet përmirësim dhe rregullim.

Ajeti 4

4. Ne e kemi dërguar çdo profet veçse me gjuhën e popullit të vet, për t'ua qartësuar gjërat. Allahu e lë në humbje atë që dëshiron dhe udhëzon në rrugë të drejtë atë që dëshiron. Ai është Ngadhënjimtari dhe i Urti.

Shpjegimi i ajetit

- Ne e kemi dërguar çdo profet veçse me gjuhën e popullit të vet, për t'ua qartësuar gjërat. - Kjo tregon për butësinë dhe mëshirën e gjerë të Allahut të Lartësuar me krijesat e Tij. Ai i dërgoi profetët nga mesi i popujve të tyre dhe me gjuhën e tyre, në mënyrë që ata të kuptonin lehtësisht mesazhin prej Zotit. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Dherri se Profeti ﷺ ka thënë: 1572. "Allahu i Lartësuar dhe Krenar i ka dërguar të gjithë profetët me gjuhën e popullit të tyre."

- Allahu e lë në humbje atë që dëshiron dhe udhëzon në rrugë të drejtë atë që dëshiron. - Pasi ua qartëson të vërtetën dhe u sjell argumente, të cilat nuk lënë vend për asnjë justifikim dhe arsyetim, i Madhëruari lë në humbje atë që e meriton të mbetet i humbur dhe udhëzon ata të cilët e meritojnë udhëzimin.

- Ai është Ngadhënjimtari dhe i Urti. - Ai është Krenari, Ngadhënjimtari, i Cili nëse dëshiron diçka, ajo ekziston. Nëse Ai nuk e dëshiron diçka, ajo kurrë nuk ka për të ekzistuar dhe nuk mund të jetë. Gjithashtu, Ai është *El Hakim* - i Urtë, për të gjitha veprat e Tij, në gjithçka që ka përcaktuar të ndodhë. Në të shkuarën çdo profet dërgohej për popullin e vet dhe shpallja e tij i

drejtohej veçse atij populli. Ndërsa Muhamedi ﷺ u dërgua për të gjithë njerëzit dhe për çdo kohë. Në dy sahihët transmetohet se Profeti i Allahut ka thënë: "Më janë dhënë 5 gjëra, që nuk i janë dhënë asnjë profeti përpara meje: Jam ndihmuar e më është dhënë fitorja, përmes tmerrit që pushton zemrat e armiqve të mi që një muaj larg. E gjithë toka është bërë për mua vendfalje dhe pastrim. Më është lejuar plaçka e luftës. Më është dhënë e drejta për ndërmjetësimin e madh (Ditën e Gjykimit). Çdo profet dërgohej në popullin e tij në mënyrë të veçantë, ndërsa unë jam dërguar për të gjithë njerëzimin mbarë." Allahu i lartësuar ka thënë: "Thuaj: "O njerëz! Unë jam i dërguari i Allahut për të gjithë ju. ..." El ea'raf 158. Për këtë çështje ka argumenta të shumta.

Ajeti 5

5. Ne e dërguam Musain me argumentet Tona *(dhe me urdhrin)***: "Nxirre popullin tënd prej errësirave në dritë dhe kujtoju atyre Ditët e Allahut. Vërtet, këtu ka argumente për çdo durimtar e mirënjohës.**

Shpjegimi i ajetit

- Ne e dërguam Musain me argumentet Tona *(dhe me urdhrin):* **"Nxirre popullin tënd prej errësirave në dritë dhe kujtoju atyre Ditët e Allahut." -** Ashtu sikurse të dërguam ty, o Muhamed, dhe të shpallëm ty Librin, për t'i nxjerrë njerëzit prej errësirave në dritë, nga errësirat e mosbesimit në dritën e besimit, po kështu e dërguam edhe Musain tek bijtë e Izraelit, me shenjat dhe argumentet Tona. Muxhahidi shpjegon se ato ishin nëntë mrekullitë, që Zoti i dha Musait. Allahu e dërgoi Musain dhe e urdhëroi: "Nxirre popullin tënd prej errësirave në dritë ...". Ai i ftoi ata drejt të mirës, sepse kjo është rruga e vetme që ata të dalin nga errësirat e humbjes, devijimit, përhumbjes e çoroditjes, që shkakton mosbesimi, në dritën e udhëzimit dhe imanit të pastër dhe korrekt. Pastaj thotë: "... kujtoju atyre Ditët e Allahut." - Kujtoju atyre ndihmën dhe mirësitë, që Allahu i Lartësuar gjithmonë u ka dhuruar atyre, dhe pikërisht mirësinë e madhe të shpëtimit nga robëria e Faraonit dhe nga tirania dhe padrejtësitë e tij. Kujtoju mirësinë se si Allahu i Lartësuar ndau detin për ta, apo mirësinë e hijes, që Allahu u mundësoi në shkretëtirë përmes një reje. Kujtoju zbritjen nga qielli të *mennës* dhe *seluas*, gjatë endjes në shkretëtirë, dhe shumë e shumë mirësi të tjera. Në një hadith *merfu*, të cilin e sjell Imam Ahmedi nga Ubej Ibn Keabi, thuhet se: 1573. "në lidhje me fjalën e Allahut të Lartësuar: "... kujtoju atyre Ditët e Allahut", Profeti ﷺ ka shpjeguar se flitet për: "*niametil-lah*", pra, kujtoji atyre mirësitë e Allahut." Hadithin e përcjell Ibn Xheriri dhe Ibn Ebu Hatimi.

- Vërtet, këtu ka argumente për çdo durimtar e mirënjohës. - Ato mirësi që ua dhuruam të dashurve dhe të zgjedhurve Tanë besimtarë prej bijve të Izraelit, Ne ua dhuruam që të nxjerrin mësim të gjithë ata që janë durimtarë gjatë vështirësive dhe sprovave të Zotit, ata të cilët janë mirënjohës gjatë mirësive dhe dhuratave të Allahut. Në një hadith të saktë, Profeti ﷺ ka thënë: 1574. "Çështja e besimtarit është e çuditshme: çdo caktim që Allahu i Lartësuar përcakton për të është në të mirën e tij. Nëse besimtarin e godet një sprovë, ai bën durim, dhe kjo është e mirë për të; nëse atij i vjen një mirësi, ai tregon mirënjohje, edhe kjo është e mirë për të."

Ajetet 6 - 8

6. Musai i tha popullit të vet: "Kujtoni mirësitë e Allahut ndaj jush, kur ju shpëtoi prej njerëzve të Faraonit, të cilët ju ndëshkonin me format më të këqija, ju thernin bijtë tuaj dhe linin gjallë bijat tuaja. Kjo ishte një sprovë *(e mirësi)* **e madhe nga Zoti juaj.**

7. Zoti juaj shpalli: "Nëse tregoheni mirënjohës, Unë do t'jua shtoj të mirat, por nëse do të tregoheni mosmirënjohës, të jeni të bindur se dënimi Im është, vërtet shumë i rëndë."

8. Dhe Musai tha: "Nëse ju dhe të gjithë ata që janë në tokë nuk janë mirënjohës,

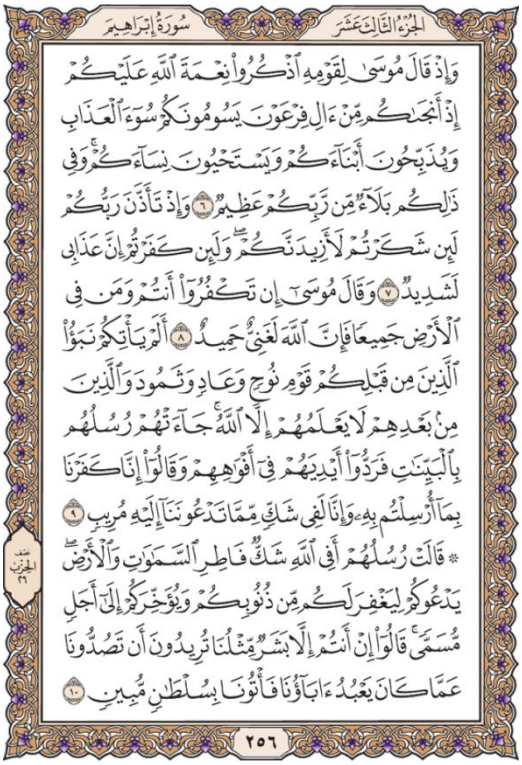
الجزء الثالث عشر سورة إبراهيم
وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ
إِذْ أَنجَىٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ
وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى
ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٦﴾ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ
لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ۖ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِى
لَشَدِيدٌ ﴿٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِن تَكْفُرُوٓا۟ أَنتُمْ وَمَن فِى
ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٨﴾ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا۟
ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ
مِنۢ بَعْدِهِمْ ۛ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم
بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَرَدُّوٓا۟ أَيْدِيَهُمْ فِىٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَقَالُوٓا۟ إِنَّا كَفَرْنَا
بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ وَإِنَّا لَفِى شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَنَآ إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٩﴾
* قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِى ٱللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ
يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ
مُّسَمًّى ۚ قَالُوٓا۟ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا
عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾
الجزء ١٣
٢٥٦

Allahu është i Panevojë dhe i Lavdëruar”.

Shpjegimi i ajeteve

- Musai i tha popullit të vet: “Kujtoni mirësitë e Allahut ndaj jush, kur ju shpëtoi prej njerëzve të Faraonit, të cilët ju ndëshkonin me format më të këqija, ju thernin bijtë tuaj dhe linin gjallë bijat tuaja. - Ajeti tregon rreth Musait (a.s) dhe kohës kur ai i përkujtoi popullit të tij mirësitë e Allahut, mbrojtjen dhe shpëtimin që erdhi prej Tij. Allahu i Lartësuar i shpëtoi ata nga familja dhe populli i Faraonit, dhe nga torturat dhe dhimbjet, që ata përjetonin nën sundimin e atij tirani. Ata u thernin fëmijët meshkuj dhe u linin gjallë femrat, por Allahu i Lartësuar i shpëtoi prej tyre.

- Kjo ishte një sprovë *(e mirësi)* **e madhe nga Zoti juaj.** - Fjala “belâun” vjen me kuptimin “mirësi”. Kështu kuptimi i ajetit është: “Kjo ishte një mirësi e madhe nga Zoti juaj.” Pra bëhet fjalë për shpëtimin nga torturat e Faraonit. Sigurisht që kjo ishte një mirësi e madhe, dhuruar këtij populli. Për këtë kuptim tregon fillimi i ajetit: “Kujtoni mirësitë e Allahut ndaj jush...”. Këto ishin mirësi shumë të mëdha, për të cilat ata do të mbeteshin gjithmonë borxhlinj. Por fjala “belâun” vjen edhe me kuptimin “sprovë e bela”. Kështu kuptimi i ajetit është: “Kjo ishte një sprovë e madhe nga Zoti juaj.” Pra bëhet fjalë për vetë torturat e Faraonit, të cilat ishin një sprovë e madhe për bijtë e Israilit. Por ka mundësi të jenë pasur për qëllim të dyja, spse Allahu i lartësuar i sprovon robërit edhe me mirësi edhe me bela dhe sprova. Sikurse thotë i lartësuari: “Ne i shpërndamë ata në këtë Tokë grupe-grupe. Prej tyre ka të mirë, por ka edhe jo të tillë. Ne i vumë në provë ata edhe me mirësi edhe me fatkeqësi, që të kthenin rrugë.” [El ea’raf 168]. [169]

- “Zoti juaj shpalli: ...” - *Te’edh-dhene* ka kuptimin: “përcolli një premtim”. Pra: Allahu i Lartësuar ju tregoi për premtimin e Tij, që nuk kthehet pas dhe nuk shkelet kurrë. Ky është një kuptim. Ndërsa kuptimi tjetër është: “u betua për një premtim”. Pra: kujtoni kur Zoti juaj u betua në krenarinë dhe madhështinë e Tij, se ... ”. Ky është kuptimi i dytë. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: “Zoti Yt shpalli qartas se, mbi ta do të vendosë deri Ditën e Kijametit, sundimin e dikujt, që ka për t'i ndëshkuar ata me mënyrën më të keqe. ...”. [El ea’raf 167].

- “Nëse tregoheni mirënjohës, Unë do t’jua shtoj të mirat... - Nëse ju tregoheni mirënjohës për mirësitë e Mia dhuruar juve, Unë kam për t’jua shtuar ato dhe kam për t’ju dhënë më shumë.

- por nëse do të tregoheni mosmirënjohës, të jeni të bindur se dënimi Im është, vërtet shumë i rëndë.” - Nëse i mohoni mirësitë e Mia dhe nuk tregoheni mirënjohës sa duhet, atëherë dijeni se: “... dënimi Im është, vërtet shumë i rëndë.” Ndëshkimi Im, duke jua hequr ato mirësi është i dhimbshëm.

- Dhe Musai tha: “Nëse ju dhe të gjithë ata që janë në tokë nuk janë mirënjohës, Allahu është i Panevojë dhe i

Lavdëruar”. - Allahu i Lartësuar nuk ka nevojë për mirënjohjen e robërve të Tij; Ai është i Lavdëruar, edhe nëse e mohojnë ose refuzojnë që t’i shprehin mirënjohje. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: “Nëse ju mohoni, Allahu nuk ka asnjë nevojë për ju. Ai nuk është i kënaqur që robërit e Tij të mohojnë *(besimin)*. Nëse jeni mirënjohës ndaj Tij, kjo është ajo që Ai e pëlqen për ju. ...” [Zumer 7]. Dhe thotë gjithashtu: “... Kështu, ata nuk besuan dhe kthyen shpinën. Por Allahu nuk ka nevojë për ta, se Allahu është i Pasur e i Lavdëruar.” [El tegabun 6]. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Ebu Dherri se Profeti i Allahut tregon se Allahu i Lartësuar ka thënë: “O robërit e Mi! Nëse të parët dhe të fundit, njerëzit dhe xhindët, do të ishin me zemrën më të devotshme të dikujt prej jush, kjo nuk do të shtonte në mbretërimin dhe pasurinë Time asgjë. O robërit e Mi! Nëse të parët dhe të fundit, njerëzit dhe xhindët, do të ishin me zemrën më të prishur (e gjynahqare) të dikujt prej jush, kjo nuk do të pakësonte në mbretërimin dhe pasurinë Time asgjë. O robërit e Mi! Nëse të parët dhe të fundit, njerëzit dhe xhindët, tubohen të gjithë në një vend dhe më luten e kërkojnë dhe nëse Unë i jap secilit prej tyre gjithçka që kërkojnë, kjo nuk ka për të pakësuar në mbretërimin dhe pasurinë Time asgjë, ashtu sikurse nuk pakëson gjë një majë gjilpëre prej ujit të detit, nëse futet në të. ...” I Pastër dhe i Dëlirë është Allahu i Lartësuar. Ai është i Pasuri i përhershëm dhe asnjëherë nevojtar. Ai është i Lavdëruar në madhështinë e Tij!

Ajeti 9

9. A nuk ju kanë ardhur lajmet për ata që ishin para jush - për popullin e Nuhut, të Adit, të Themudit dhe atyre që erdhën më pas? Askush nuk di për ta përveç Allahut. Tek ata shkuan të dërguarit e tyre me Argumente të qarta. Por ata i vinin duart në gojë dhe thoshin: “Ne e mohojmë atë me të cilën jeni dërguar dhe dyshojmë shumë për atë ku na ftoni”.

Shpjegimi i ajetit

A nuk ju kanë ardhur lajmet për ata që ishin para jush - për popullin e Nuhut, të Adit, të Themudit dhe atyre që erdhën më pas? Askush nuk di për ta përveç Allahut. - Allahu i Lartësuar na tregon lajmet rreth popujve të hershëm, për popullin e Nuhut, të Adit, të Themudit dhe atyre që erdhën më pas. Ata i mohuan të dërguarit dhe refuzuan që t’i ndiqnin në rrugën e tyre. Ata ishin të shumtë në numër dhe për ta di veç Allahu i Lartësuar.

- Tek ata shkuan të dërguarit e tyre me argumente të qarta. - Ata sollën fakte të qarta, të prera e të pamohueshme. Ibn Is’haku sjell rrëfimin nga Umer Ibn Mejmuni, e ky nga Abdullahi, i cili, duke shpjeguar fjalën e Allahut të Lartësuar: “Askush nuk di për ta përveç Allahut”, ka thënë: “Dijetarët e gjenealogjisë (*nessâbun*) thonë gënjeshtra.” Ndërsa Urue Ibn Zubejri ka thënë: “Nuk kemi gjetur asnjë që të ketë njohuri të sakta rreth popujve që kanë ardhur pas Mead Ibn Adnanit.”

- Por ata i vinin duart në gojë - Disa kanë dhënë shpjegimin se me këtë veprim mohuesit u bënin me shenjë të dërguarve që të heshtnin dhe të mos vazhdonin më me ftesën e tyre për të besuar Allahun dhe për ta adhuruar Atë si Një e të vetëm. Madje, - thonë disa të tjerë - , ata i vendosën duart në gojët e tyre duke shprehur kështu rrefuzimin e ftesës për besim. Muxhahidi, Muhamed Ibn Keabi dhe Katade, duke shpjeguar ajetin, kanë thënë: “Ata e refuzuan ftesën e profetëve nëpërmjet fjalëve.” Shpjegimin e Muxhahidit e mbështet vijimi i ajetit:

- dhe thoshin: “Ne e mohojmë atë me të cilën jeni dërguar dhe dyshojmë shumë për atë ku na ftoni”. - Ky është shpjegimi i fjalës së Allahut: “Por ata i vinin duart në gojë...”. Aufiu përcjell nga Ibn Abasi, se ka thënë: “Kur ata dëgjonin fjalën e Allahut, ata shprehnin habi dhe refuzim të asaj që u thuhej dhe vendosnin duart në gojë. Pastaj thoshin: “Ne e mohojmë atë me të cilën jeni dërguar...”. Pra, nuk kemi për ta besuar atë mesazh që ju po na sillni, sepse “... dyshojmë shumë për atë ku na ftoni.”

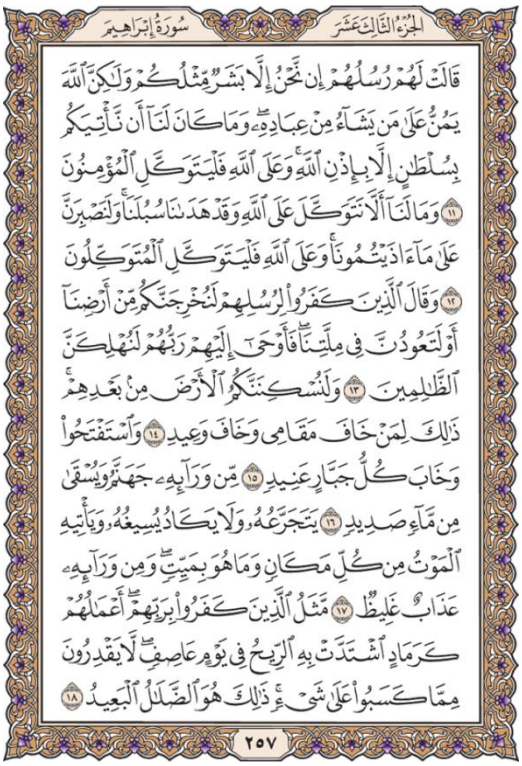
الجزء الثالث عشر سورة إبراهيم

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ
يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ وَمَا كَانَ لَنَا أَن نَّأْتِيَكُم
بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ
﴿١١﴾ وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا ۚ وَلَنَصْبِرَنَّ
عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ
﴿١٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَا
أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ
الظَّالِمِينَ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْأَرْضَ مِن بَعْدِهِمْ ۚ
ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ وَاسْتَفْتَحُوا
وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾ مِّن وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَىٰ
مِن مَّاءٍ صَدِيدٍ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ
الْمَوْتُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ۖ وَمِن وَرَائِهِ
عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿١٧﴾ مَّثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ ۖ أَعْمَالُهُمْ
كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ ۖ لَّا يَقْدِرُونَ
مِمَّا كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ﴿١٨﴾

٢٥٧

Ajetet 10 - 12

10. Të dërguarit u thanë: "E si mund të keni dyshim për Allahun, Krijuesin e qiejve dhe të Tokës?! Ai ju fton për t'ju falur gjynahet dhe ju jep afat deri në kohën e caktuar." Ata ua kthenin: "Ju jeni veçse njerëz, ashtu siç jemi edhe ne. Ju dëshironi të na largoni nga ajo *(zotat)* **që adhuronin prindërit tanë. Atëherë na sillni ndonjë fakt të qartë!"**

11. Të dërguarit u thanë: "Ne jemi veçse njerëz, sikurse edhe ju, por Allahu ia dhuron mirësinë kujt të dojë nga robërit e Vet. Nuk na takon ne t'ju sjellim ndonjë argument, përveçse me dëshirën e Allahut. Vetëm Allahut le t'i mbështeten besimtarët.".

12. E përse të mos i mbështetemi Allahut, kur Ai na ka udhëzuar në rrugën tonë? Ne kemi për t'i duruar mundimet që na bëni. Vetëm Allahut le t'i mbështeten vazhdimisht ata që kërkojnë mbështetje!"

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar tregon rreth polemikave mes mohuesve të besimit të vërtetë, refuzuesve të shpalljeve e të profetëve dhe të dërguarve të Tij. Kur popujt mohues shfaqnin dyshimet e tyre rreth shpalljeve që profetët sillnin nga Zoti dhe ftesës për adhurimin e Zotit si një të vetëm dhe pa ortak, profetët thoshin:

- "E si mund të keni dyshim për Allahun, Krijuesin e qiejve dhe të Tokës?! - Për sa i përket dyshimit që ata shfaqnin, ka mundësi që të ketë lidhje me vetë ekzistencën e Zotit, ashtu siç ka mundësi që të bëjë fjalë për njëshmërinë e Zotit në meritën e adhurimeve të krijesave. Mendimi më i saktë është se dyshimi i tyre nuk kishte të bënte me ekzistencën e Allahut. Për kuptimin e saktë na tregon vetë vazhdimi i ajetit. Ajeti na tregon se kundërshtimi i mohuesve kishte të bënte me faktin se ata nuk mund të pranonin se Allahu dërgon profetë prej njerëzve, për t'u treguar atyre rrugën e drejtë. Madje, dihet mirë se profetët i urdhëronin popujt që të distancoheshin nga idhujt, të cilët ata i adhuronin me pretendimin se ata do t'i afronin më shumë tek Allahu, prandaj dhe ata thoshin:

- Ata ua kthenin: "Ju jeni veçse njerëz, ashtu siç jemi edhe ne. Ju dëshironi të na largoni nga ajo *(zotat)* **që adhuronin prindërit tanë.** - Për këtë arsye, ata u kërkonin profetëve mrekulli që të vërtetonin se ata ishin të dërguar nga Zoti:

- Atëherë na sillni ndonjë fakt të qartë!" - E gjithë kjo tregon se dyshimi për të cilin flitet këtu ka të bëjë me njëshmërinë e Allahut të Lartësuar në meritën e adhurimeve dhe distancimin nga çdo adhurim dedikuar idhujve e putave, dhe jo me ekzistencën e Allahut. Nuk ka dyshim se shumica e popujve e pranonin se është një Zot, që ka krijuar e sjellë në ekzistencë gjithçka, por gabimi i tyre kishte të bënte me idhujtarinë. Ata adhuronin të tjerë përveç Allahut, duke i besuar dhe shpresuar si ndërmjetës, që i afronin më shumë me Allahun dhe mendonin se mund t'u sillnin

ndonjëfarë dobie. Ky kuptim del qartë në fjalën e Allahut: "Vetëm Allahut i takon adhurimi i sinqertë. Por ata që, në vend të Tij *(Allahut)*, marrin mbrojtës të tjerë, thonë: "Ne i adhurojmë ata vetëm që të na afrojnë më shumë tek Allahu...." [Zumer 3].

- Ai ju fton për t'ju falur gjynahet dhe ju jep afat deri në kohën e caktuar." - Kështu profetët i ftuan ata që ti kërkojnë falje Allahut për gjynahet e tyre që Ai t'ua falë e mbulojë ato në ahiret. Pastaj i njoftuan: "...dhe ju jep afat deri në kohën e caktuar." Pra Allahu i madhëruar do t'u japë atyre një afat në jetën e kësaj dynjaje dhe do ti furnizojë deri në kohën e caktuar. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Dhe *(t'ju këshilloj)* që ju t'i kërkoni falje Zotit tuaj dhe të ktheheni tek Ai të penduar, që Ai t'ju mundësojë të kënaqeni me përjetime të bukura deri në një afat të caktuar dhe pastaj çdo punëmiri t'i japë mirësinë që i takon. E nëse ata refuzojnë, thuaju: "Unë kam frikë për ju dënimin e Ditës së Madhe. Vetëm tek Allahu është kthimi juaj dhe Ai është i Plotpushtetshëm për gjithçka."" [Hud 3, 4]. Në vijim, Allahu i madhëruar na tregon se popujt përveçse nuk pranonin njëshmërinë e Zotit dhe adhurimin e Tij si një të vetëm e pa ortak, ata rrefuzonin të pranonin Profetët e Zotit dhe shpalljet e tij. Kësisoj, polemika e popujve me profetët e tyre kishte të bënte edhe me faktin a ishin apo jo vërtet të dërguar të Zotit. Ata shprehnin dyshim në lidhje me këtë çështje. Me fjalë të tjera, ata sikur thoshin: E si kërkoni prej nesh t'ju pasojmë e t'ju bindemi si të dërguar të Zotit, kur ju jeni veçse njerëz të zakonshëm, ashtu si edhe ne dhe ende nuk po shohim prej jush ndonjë mrekulli?

- Të dërguarit u thanë: "Ne jemi veçse njerëz, sikurse edhe ju, por Allahu ia dhuron mirësinë kujt të dojë nga robërit e Vet. - Është e vërtetë që ne jemi thjesht njerëz, ashtu si edhe ju, dhe ne as që pretendojmë se jemi diçka tjetër. "... por Allahu ia dhuron mirësinë kujt të dojë nga robërit e Vet." Ai veçon kë dëshiron prej robërve të Tij për t'i bërë profetë e lajmëtarë të mesazhit të Tij ndër njerëz.

- Nuk na takon ne t'ju sjellim ndonjë argument, përveçse me dëshirën e Allahut. - **N**uk është në dorën tonë që t'ju sjellim mrekulli e shenja nga ato që ju propozoni e kërkoni prej nesh. Ato mund të ndodhin veçse me lejen e Allahut. Ne thjesht mund t'ia kërkojmë Allahut dhe parashtrojmë Atij kërkesën tuaj, por është Ai që vendos a do ta sjellë atë apo jo.

- Vetëm Allahut le t'i mbështeten besimtarët.". - Ja, kështu janë besimtarët e vërtetë. Ata i mbështeten Allahut të Plotfuqishëm në të gjithë çështjet e tyre. Pastaj Profetët thanë:

- E përse të mos i mbështetemi Allahut, kur Ai na ka udhëzuar në rrugën tonë? - E kush na ndalon ne që t'i mbështetemi Allahut, kur është Ai që na ka udhëzuar në rrugën e drejtë, të qartë e të sigurt?

- Ne kemi për t'i duruar mundimet që na bëni. - Përmes fjalëve fyese dhe veprave të ulëta e të shëmtuara.

- Vetëm Allahut le t'i mbështeten vazhdimisht ata që kërkojnë mbështetje!"

Ajetet 13 - 17

13. Mohuesit u thoshin të dërguarve të tyre: "Ne do t'ju dëbojmë nga vendi ynë, ose ju do të ktheheni në fenë tonë." Atëherë, Zoti shpalli: "Ne do t'i shkatërrojmë keqbërësit...

14. Dhe do t'ju vendosim të banoni në atë tokë pas tyre. Kjo është për ata që i frikësohen qëndrimit para Meje dhe i frikësohen dënimit Tim."

15. Ata kërkuan ndihmë dhe çdo kryelartë e inatçor përfundoi në shkatërrim.

16. Përpara tyre është Xhehenemi, në të cilin u jepet për të pirë ujë i valë i qelbur.

17. Ata do ta gjerbojnë atë, po nuk do të mund ta gëlltisin. Vdekja u vjen nga të gjitha anët, po nuk vdesin. Ata i pret një dënim shumë i rëndë.

Shpjegimi i ajeteve

- Mohuesit u thoshin të dërguarve të tyre: "Ne do t'ju dëbojmë nga vendi ynë, ose ju do të ktheheni në fenë tonë." - Allahu i Lartësuar na tregon për kërcënimet që popujt mohues u drejtonin profetëve të tyre. Së pari, ata i kërcënonin me dëbim nga vendi i tyre. Kështu vepruan populli i Shuajbit me Profetin e tyre dhe të gjithë ata që e ndqinin. Ata i thanë: "...O Shuajb! Kthehuni në fenë tonë! Ndryshe, do t'ju dëbojmë nga qyteti - ty dhe ata që të besojnë ty"..." [Ea'raf 88]. Edhe populli i Lutit iu drejtua me këtë kërcënim Profetit të tyre. Ata thanë: "... Dëbojeni familjen e Lutit nga vendi juaj, sepse ata janë njerëz që ruajnë pastërtinë!" [Neml 56]. Edhe kurejshët vepruan të njëjtën gjë me Muhamedin, sikurse na tregon i Lartësuari: "Ata të shtrënguan në tokë, me qëllim që të të dëbonin prej saj. Por, atëherë, edhe ata nuk do të mbeteshin gjatë pas teje." [Isra 76]. Dhe thotë: "Kujto si komplotuan jobesimtarët kundër teje, për të të mbajtur në pranga, vrarë ose dëbuar *(nga shtëpia jote)*. Ata bënin kurthe, por edhe Allahu u ngrinte kurthe. Allahu është më i miri planifikues." [Enfal 30]. Allahu i Lartësuar, me mirësinë e Tij, e ndihmoi Profetin e Tij të dashur, Muhamedin ﷺ, duke i dhuruar fitoren mbi armiqtë. Allahu i bëri atij ndihmues e përkrahës të shumtë anekënd botës. Njerëzit filluan të hynin në fenë e Allahut në grupe të mëdha. Allahu i Lartësuar bëri që të triumfojë fjala e Tij dhe që feja e Tij të lartësohet mbi të gjitha besimet në botë, në lindje dhe në perëndim të saj. E gjithë kjo ndodhi në një kohë shumë të shkurtër.

- Atëherë, Zoti shpalli: "Ne do t'i shkatërrojmë keqbërësit dhe do t'ju vendosim të banoni në atë tokë pas tyre. - I Lavdëruari ka premtuar: "Tashmë, Fjala Jonë u është dhënë më parë robërve Tanë të dërguar, se ata, pa dyshim do të ndihmohen *(nga Ne)* dhe se Forcat Tona - ato me siguri do të jenë ngadhënjimtare." [Safat 171 - 173]. "Allahu e ka shkruar: "Unë dhe të dërguarit e Mi patjetër do të ngadhënjejmë." Allahu është i Fuqishëm e Ngadhënjimtar." [Muxhadile 21], "Musai i tha popullit të vet: "Kërkojini ndihmë Allahut dhe bëni durim! S'ka dyshim se toka është e Allahut, që ua lë në trashëgim atyre robërve të Vet, që Ai dëshiron. Përfundimi i lumtur u takon të devotshmëve."." [Ea'raf 128], "Ndërsa popullit të përvuajtur i lamë në trashëgim viset lindore dhe perëndimore të tokës ku zbritëm bekimet Tona. Kështu u plotësua premtimi i mirë i Zotit ndaj bijve të Izraelit, për durimin që ata treguan. Ne e rrënuam çfarë kishte bërë Faraoni dhe populli i tij dhe kullat që kishin ndërtuar." [Ea'raf 138].

- Kjo është për ata që i frikësohen qëndrimit para Meje dhe i frikësohen dënimit Tim." - Ky premtim do të përmbushet për ata që i frikësohen qëndrimit para Meje në ditën e kjametit, për ata që i dëgjojnë e u frikësohen kërcënimeve të Mia për ndëshkim. Sikurse ka thënë i lartësuari: "Xhehenemi do të shfaqet sheshazi për atë që e sheh. Për sa i përket atij, që i ka kaluar kufijtë dhe i ka dhënë përparësi jetës së kësaj bote, Xhehenemi do të jetë vendi i tij. E për atë që i është druajtur daljes para Zotit të vet dhe e ka ndaluar veten prej lakmisë, Xheneti do të jetë vendi i tij." [Naziat 37 - 46], dhe thotë: "Për atë që i është druajtur daljes para Zotit të vet, janë përgatitur dy Xhenete." [Rahman 46].

- Ata kërkuan ndihmë... - Domethënë, profetët i kërkuan ndihmën e fitoren Zotit kundër popullit mohues. Kështu e ka shpjeguar ajetin Ibn Abasi, Muxhahidi dhe Katadja. Por ka mundësi që fjala *isteftehû* të jetë edhe me kuptimin: "Ata kërkuan ndarjen ...", duke patur për qëllim popujt mohues. Domethënë, popujt mohues i kërkuan Zotit fitoren dhe kërkuan që të bëjë ndarjen përfundimtare mes tyre dhe profetëve e pasuesve të tyre, siç tregon i Lavdëruari fjalët e popujve mohues: "Kujto si thanë ata: "O Allah! Nëse ky *(Kur'an)* është vërtet prej Teje, lësho mbi ne rrebesh gurësh nga qielli, ose na jep ndonjë dënim të rëndë!"." [Enfal 32]. Ka mundësi që të

jenë pasur për qëllim të dyja mundësitë, sikurse ndodhi në luftën e Bedrit, ku edhe idhujtarët, edhe Profeti kërkuan ndarjen mes tyre, dhe atëherë Allahu i Lavdëruar zbriti ajetin: "Nëse ju *(o jobesimtarë)* luteni për fitore *(kundër të padrejtëve)*, ja ku erdhi fitorja. Por nëse tërhiqeni *(nga e keqja)*, kjo do të jetë më mirë për ju...." [Enfal 19]. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

- dhe çdo kryelartë e inatçor përfundoi në shkatërrim. - Domethënë, çdo tiran kryeneç, mendjemadh e armiqësor ndaj të vërtetës, dështon në fund. Sikurrsa ka thënë i lartësuari: "*(Atëherë do të thuhet:)* "Hidheni në Xhehenem çdo mohues kryeneç, Që ka qenë pengues i mirësisë, i padrejtë e dyshues! Atë që, krahas Allahut, adhuronte zota të tjerë, hidheni në ndëshkimin më të rëndë!"." [Kaf 24 - 26]. Në një hadith thuhet: 1575. "Ditën e Gjykimit do të sillet Xhehenemi dhe ai do t'u drejtohet krijesave e do t'u thotë: "Unë jam ngarkuar për të ndëshkuar çdo kryelartë e inatçor." Ja, kështu u shkatërruan këta kryelartë e inatçorë, ndërkohë që të gjithë profetët e Zotit u përkushtuan në adhurimin e Allahut krenar e Ngadhënjimtar me përulësi e frikërrespekt.

- Përpara tyre është Xhehenemi ... - Kjo është pritja e rezervuar për çdo kryelartë ndaj të vërtetës dhe inatçor. Xhehenemi është në pritë për të tillë mohues e keqbërës dhe ka për t'i gllabëruar brenda tij. Ashtu do të ndëshkohen ata përjetësisht, në Ditën e Premtuar. Madje, këta kryelartë, tiranë e inatçorë do të ndëshkohen në Xhehenem çdo mëngjes e mbrëmje në jetën e *berzah*-ut, e kështu do të vazhdojnë deri në ditën kur të ringjallen.

- në të cilin u jepet për të pirë ujë i valë i qelbur. - Në zjarrin e Xhehenemit, ata nuk do të kenë pije tjetër përveç asaj që quhet *hamim* dhe *gassak*, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Atje nuk do të shijojnë as freski, as ndonjë pije, përveçse ujë të valë e kalbësira, si ndëshkim të merituar." [Nebe 24 - 26]. *Hamim* është pije shumë e nxehtë e përvëluese. Ndërsa *gassak* është një pije jashtëzakonisht e ftohtë dhe me erë shumë të keqe. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Umame (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili tregon se Profeti i Allahut duke shpjeguar fjalën e Allahut: "...u jepet për të pirë ujë i valë i qelbur", ka thënë: 1576. "Kur i afrohet kjo pije, ai e urren atë dhe nuk do që ta pijë. Kur i afrohet para fytyrës, ajo piqet nga nxehtësia e madhe dhe kapaku i kokës i bie poshtë. Kur ai e pi atë, ajo ia copëton zorrët derisa t'i dalë nga poshtë." Siç thotë i Lartësuari: "... A mund të konsiderohen këta njëlloj me ata që do të rrinë përgjithmonë në Zjarr, ku etja do t'u shuhet me ujë të valë, që ua copëton zorrët?!" [Muhamed 15], dhe thotë: "... Për jobesimtarët, Ne kemi përgatitur një Zjarr, muret e të cilit do t'i rrethojnë ata, e nëse kërkojnë shpëtim, do t'u jepet ujë *(i nxehtë)* si bakër i shkrirë, që do t'ua përvëlojë fytyrat. Sa e tmerrshme është ajo pije! Sa vend i keq është ai!"." [Kehf 29]. Edhe Ibn Xheriri sjell një hadith prej Abdullah Ibn Mubarekut, më të njëjtin tekst.

- Ata do ta gjerbojnë atë, po nuk do të mund ta gëlltisin. - Ajo pije nuk i shkon poshtë, por i mbetet në grykë dhe me shumë vështirësi, pakënaqësi e pështirësi, ai përpiqet ta gëlltisë. Kjo ndodh sepse ajo ka një shije shumë të pështirë e të padurueshme. E tillë është gjithashtu ngjyra dhe era e saj. E padurueshme dhe torturuese është edhe nxehtësia ose ftohtësia e saj e pashembullt.

- Vdekja u vjen nga të gjitha anët, po nuk vdesin. - Atij i dhemb i gjithë trupi, me gjithë gjymtyrët dhe organet e tij. Dahaku transmeton nga Ibn Abasi, i cili duke shpjeguar këtë ajet, thotë: "Llojet e ndëshkimit që jep Allahu Ditën e Gjykimit në zjarrin e Xhehenemit, të gjitha janë të tmerrshme. Secili prej tyre është i tillë që, nëse e gllabëron dikë, atij do t'i vinte vdekja. Çdokush që ndëshkohet me ato ndëshkime do të vdiste në vend, nëse do të kishte vdekje. Por askush prej tyre nuk vdes, sepse Allahu i Lartësuar thotë: "Ata që mohuan *(Allahun)* i pret zjarri i

Xhehenemit. Atyre as nuk u jepet fund e të vdesin *(të rehatohen)*, e as nuk u lehtësohet ndëshkimi. Kështu e ndëshkojmë Ne çdo mohues." [Fatir 36]." Kuptimi i fjalës së Ibn Abasit është se të gjitha llojet e ndëshkimit në Xhehenem janë të tilla që çdokush do të vdiste prej tyre, nëse do të ekzistonte vdekja. Por ata kurrë nuk do të vdesin dhe do të mbesin në ndëshkim e vuajtje të përhershme. Për këtë arsye, i Lartësuari thotë: "Vdekja u vjen nga të gjitha anët, po nuk vdesin.".

- Ata i pret një dënim shumë i rëndë. - Edhe pse përjetojnë një gjendje të tmerrshme, siç u përshkrua më sipër, atyre u vjen një tjetër ndëshkim i rëndë, i ashpër e i dhimbshëm. Ai vjen më i vështirë, më i hidhur dhe më torturues se ai para tij, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër kuranor: "A është më i mirë ky premtim (në xhenet), apo Pema e Zekumit? Ne e kemi bërë atë sprovë për keqbërësit. Ajo është një pemë që mbin në fund të Xhehenemit. Frutat e saj janë si koka shejtanësh. Ata do të hanë dhe do të mbushin barqet prej saj. Pastaj, pas kësaj, atyre do t'u jepet një përzierje me ujë të valë. Pastaj, kthimi i tyre do të jetë në Zjarrin flakërues." [Safat 64 - 68]. Kështu Ai na njofton se ata herë ndëshkohen e vuajnë nga ngrënia e *zekum*-it, pastaj nga pirja e *hamim*-it, pastaj kthehen në Zjarrin flakërues. I madhëruari thotë gjithashtu: "Ja, ky është Xhehenemi, të cilin keqbërësit e mohonin. Ata do të sillen vërdallë ndërmjet atij dhe ujit të valuar." [Rahman 43, 44]. Ose: "Është e vërtetë se pema e Zekumit, do të jetë ushqim i keqbërësve. Si tunxh i shkrirë, ajo u vlon në bark, Ashtu siç vlon uji i nxehtë. "Rrëmbejeni atë *(mosbesimtarin)* dhe flakeni në mes të Zjarrit. Pastaj, mbi kokën e tij derdhni ujin e valë të ndëshkimit!" Shijoje dënimin *(i thuhet mosbesimtarit)*, ti krenari e fisniku *(i pamposhtur)*! Ky është ai *(dënim)*, për të cilin ishit në dyshim." [Duhan 43 - 50]. Dhe thotë: "Po njerëzit e të majtës? E kush janë ata të majtit se?! Ata janë në afshin përvëlues të zjarrit dhe në ujë të valë, nën një hije tymi, as të freskët e as të këndshme." [Uakia 41 - 44]. Dhe thotë: "Ja, kështu do të jetë. Por keqbërësit *(që kaluan çdo kufi)* do të kenë fundin më të keq - Xhehenemin, ku do të hidhen *(për dënim)*. Ai është vendi më i shëmtuar. Ja, kështu do të jetë. Pastaj, ata do të shijojnë ujë të valë dhe të ndyrë. Ata do të kenë edhe dënime të tjera të ngjashme me to." [Sad 55 - 58]. Ajete të tilla janë të shumta në Kur'an, që tregojnë se ndëshkimet në Xhehenem janë të shumëllojshme, të përsëritshme e të ndryshme, të tilla që i di vetëm Allahu Krenar dhe i Lartësuar. Këto janë ndëshkime mëse të merituara për keqbërësit. Allahu i madhëruar thotë: "Kjo vjen për shkak të veprave që keni bërë me duart tuaja. Allahu nuk është asnjëherë i padrejtë me robërit e Vet." [Enfal 51].

Ajeti 18

18. Ja si është shembulli i atyre që mohojnë Zotin e tyre. Veprat e tyre janë si pluhuri, të cilin era e shpërndan në një ditë të stuhishme. Ata nuk do të përfitojnë asgjë nga veprat që kanë bërë. Kjo është një humbje e madhe.

Shpjegimi i ajetit

Ky është një shembull, nëpërmjet të cilit Allahu i Lartësuar na tregon veprat e mohuesve të besimit dhe idhujtarëve, të cilët adhurojnë zota të tjerë. Ata i quajnë gënjeshtarë profetët e Zotit. Ata të humbur i ndërtojnë punët e tyre jo mbi themele të sakta, prandaj ato shkatërrohen dhe asgjësohen. Ato nuk do t'u vlejnë aspak dhe do të zhduken pikërisht në një kohë kur ata më së shumti të kenë nevojë për to.

- Ja si është shembulli i atyre që mohojnë Zotin e tyre. Veprat e tyre janë si pluhuri, të cilin era e shpërndan në një ditë të stuhishme. - Punët e këtyre lloj njerëzve në Ditën e Kijametit, atë ditë kur ata do të kërkojnë shpërblimin nga Allahu i Lartësuar për veprat e tyre, janë të tilla siç i përshkruan Allahu i Lavdëruar: "Veprat e tyre janë si pluhuri, të cilin era e shpërndan në një ditë të stuhishme." Kështu do të ndodhë. Edhe pse do të shpresojnë shumë

për të marrë shpërblim për veprat e tyre, ata do të befasohen dhe dëshpërohen me atë që do të shohin. Punët e tyre janë si pluhuri që shpërndahet me forcë nga një erë e furishme. Ashtu sikurse njeriu nuk mund ta mbledhë atë pluhur të shpërndarë nga era e furishme, ashtu edhe këta nuk kanë për të përfituar gjë prej veprave të tyre të kota. I Lartësuari thotë: "Ditën kur të shohin melekët *(kur t'u meret shpirti, ose në varr, ose në ringjallje)*, nuk do të ketë gëzim për keqbërësit. Ata *(melekët)* do t'u thonë: "Ju është ndaluar gjithçka e mirë.*"* E Ne do t'i kthehemi ndonjë vepre që ata e bënë *(në këtë botë)* dhe do ta bëjmë atë hi e pluhur." [Furkan 22, 23], dhe thotë: "Gjithçka që ata *(jobesimtarët)* shpenzojnë në këtë jetë *(kundër të vërtetës)*, është si një furtunë e acartë, e cila godet e shkatërron të mbjellat e një populli që e ka dëmtuar vetveten me padrejtësitë e tij. Allahu nuk u bën padrejtësi atyre, por janë ata që i bëjnë padrejtësi vetes së vet." [Al Imran 117]. dhe thotë: "O ju që keni besuar! Mos i prishni lëmoshat tuaja me të përmendur dhe me fyerje, siç bën ai që e jep pasurinë e vet sa për sy e faqe dhe nuk beson në Allahun dhe as në Ditën e Fundit! Ky ngjan me atë gurin e madh e të lëmuar, mbi të cilin ka pak dhé, por që kur e zë rrebeshi, e lë sërish të zhveshur. Ata nuk arrijnë asgjë nga ato gjëra që kanë bërë. Allahu nuk e udhëzon në rrugën e drejtë një popull që rrefuzon besimin." [El bekare 264]. Ndërsa këtu Allahu i Lavdëruar thotë:

- Ata nuk do të përfitojnë asgjë nga veprat që kanë bërë. Kjo është një humbje e madhe. - Kështu, përpjekjet e tyre janë të pavlefshme, sepse janë ndërtuar jo mbi një bazë të saktë ose besim të vërtetë. Ata nuk janë të përqendruar në rrugën e Allahut, me të cilën Ai dërgoi profetët. Ata nuk mund të presin asnjë shpërblim për të tilla punë. Ata do të privohen nga mirësitë dhe sevapet, pikërisht atëherë kur do të kenë më së shumti nevojë për to. [170]

Ajetet 19 - 20

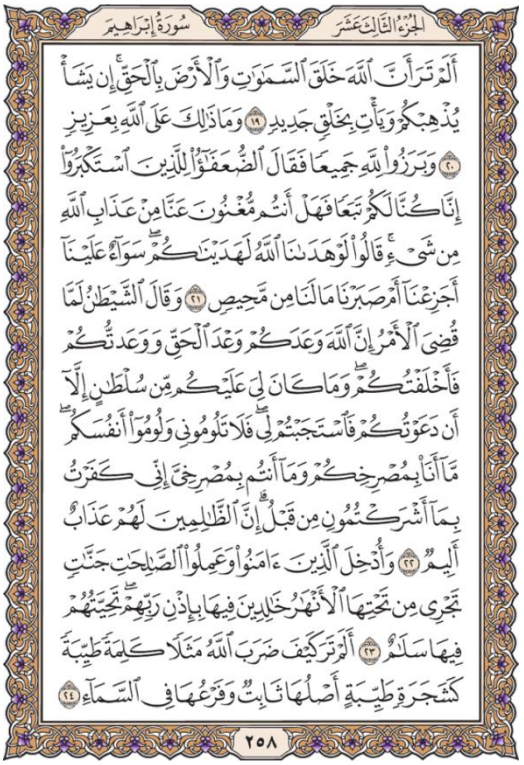
الجزء الثالث عشر سورة إبراهيم

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِن يَشَأْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ
﴿٢٠﴾ وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟
إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ ٱللَّهِ
مِن شَىْءٍ ۚ قَالُوا۟ لَوْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ لَهَدَيْنَٰكُمْ ۖ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ
أَجَزِعْنَآ أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ ٱلشَّيْطَٰنُ لَمَّا
قُضِىَ ٱلْأَمْرُ إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ ٱلْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ
فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّآ
أَن دَعَوْتُكُمْ فَٱسْتَجَبْتُمْ لِى ۖ فَلَا تَلُومُونِى وَلُومُوٓا۟ أَنفُسَكُم ۖ
مَّآ أَنَا۠ بِمُصْرِخِكُمْ وَمَآ أَنتُم بِمُصْرِخِىَّ ۖ إِنِّى كَفَرْتُ
بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ ۗ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾ وَأُدْخِلَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ۖ تَحِيَّتُهُمْ
فِيهَا سَلَٰمٌ ﴿٢٣﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً
كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٢٤﴾
٢٥٨

19. A nuk e shikon ti se Allahu i krijoi qiejt dhe Tokën me urtësi? Nëse dëshiron, Ai ju zhduk ju dhe sjell një krijim të ri.

20. Dhe kjo nuk është aspak e vështirë për Allahun.

Shpjegimi i ajeteve

- A nuk e shikon ti se Allahu i krijoi qiejt dhe Tokën me urtësi? - Allahu i Lartësuar na tregon pushtetin e Tij absolut për të ringjallur krijesat në Ditën e Kijametit. Ai përmend si argument faktin se Ai është Krijuesi i qiejve dhe Tokës, të cilat janë shumë më të mëdha se krijimi i njerëzve. Ai që i krijoi qiejt dhe Tokën me të gjitha ato krijesa të shumta e madhështore që ndodhen nëpër to e mes tyre; Ai krijoi për to çdo kusht të domosdoshëm për jetën e tyre. Atëherë, a nuk është i plotpushtetshëm Ai që të sjellë një krijim të ri?! Allahu i lartësuar ka thënë: "A nuk e dinë ata se Allahu, i Cili krijoi qiejt dhe Tokën dhe nuk u lodh me krijimin e tyre, është i Plotfuqishëm që t'i ngjallë të vdekurit?! Po, Ai është i Plotfuqishëm për gjithçka."

[Ahkaf 33], "A nuk e sheh njeriu se Ne e krijuam atë prej një pike *(fare)*? Por, ja! Ai bëhet një kundërshtar i hapur. Dhe Ai *(njeriu)* bën krahasime për Ne dhe e harron se si është krijuar. Ai thotë: "Kush i ngjall eshtrat pasi të jenë kalbur?" Thuaj: "Do t'i ngjallë Ai që i krijoi për herë të parë. Ai, për çdo krijim, është i Gjithëditur. Ai nxjerr për ju zjarrin prej drurit të gjelëbr dhe ja, ju prej tij *(drurit)* ndizni *(zjarre)*". A nuk mundet Ai, që krijoi qiejt e tokën t'i rikrijojë ata *(njerëzit)*? Po, Ai është Krijuesi, i Gjithëdituri. Kur Ai dëshiron diçka, mjafton vetëm të thotë: "Bëhu!" Dhe ajo menjëherë bëhet. I madhëruar qoftë Ai në dorën e të Cilit është pushteti mbi gjithçka! Dhe vetëm tek Ai do të ktheheni ju *(për tu gjykuar dhe shpërblyer me drejtësi)*." [Ja Sin 77 - 83]. Pa dyshim që Allahu është i plotpushtetshëm për gjithçka.

- Nëse dëshiron, Ai ju zhduk ju dhe sjell një krijim të ri. Dhe kjo nuk është aspak e vështirë për Allahun. - Asgjë nuk është e vështirë apo e pamundur për Allahun. Ajo është e thjeshtë për Allahun e Lartësuar. Prandaj dijeni se, nëse ju i kundërshtoni urdhëresat e Tij, Ai është i plotpushtetshëm që t'ju zhdukë e të sjellë të tjerë, që të mos jenë kështu si ju. I Lavdëruari thotë: "O njerëz! Ju keni nevojë për Allahun, kurse Allahu është i Pasur dhe i Lavdëruar. Nëse do të dëshironte Ai mund t'ju zhdukte e të sillte krijesa të tjera. Dhe kjo nuk është aspak e vështirë për Allahun." Fatir 15 - 17], "Nëse ju i ktheni shpinën, Ai do t'ju zëvendësojë me një popull tjetër, që nuk do të jetë si ju." [Muhamed 38], "O ju që keni besuar! Kush prej jush largohet nga feja e vet, *(le ta dijë se)* Allahu do të sjellë një popull tjetër të cilin Ai i do ta dojë dhe ata do ta duan Atë; modest e i butë ndaj besimtarëve, por i ashpër dhe i fortë ndaj mohuesve; që lufton në rrugën e Allahut dhe që nuk i frikësohet kërcënimit të asnjë kërcënuesi. Kjo është dhurata e Allahut, që ia jep atij që Ai do. Allahu është Dhurues i madh e i Gjithëditur." [El maide 54], "Nëse Ai dëshiron, ju zhduk ju, o njerëz, e sjell të tjerë. Ai është fuqiplotë ta bëjë këtë." [Nisa 133].

Ajeti 21

21. Ata të gjithë do të dalin sheshas para Allahut. Atëherë, të nënshtruarit do t'i thonë parisë së tyre: "Ne ishim pasuesit tuaj. A mund të na e lehtësoni pak dënimin e Allahut?" Ata do të përgjigjen: "Sikur ta kishim marrë udhëzimin e Allahut, ne do t'ju kishim udhëzuar edhe ju. Por tashmë është njëlloj: Shprehim dëshpërim apo durojmë, për ne nuk ka më rrugë për shpëtim!".

Shpjegimi i ajetit

- Ata të gjithë do të dalin sheshas para Allahut. - Të gjitha krijesat, si bamirësit, ashtu edhe keqbërësit, do të dalin e tubohen përpara Allahut, i Cili është i Vetmi dhe Mposhtësi i gjithçkaje. Pra do të paraqiten para Tij në një vend të hapur, ku nuk ka asgjë ku njeriu të mund të fshihet.

- Atëherë, të nënshtruarit do t'i thonë parisë së tyre: "Ne ishim pasuesit tuaj. A mund të na e lehtësoni pak dënimin e Allahut?" - Pasuesit do t'u drejtohen parisë, të cilët janë treguar kryeneçë dhe kanë refuzuar të adhurojnë Allahun si një të vetëm e pa shok, nuk kanë ndjekur profetët e Tij e nuk kanë dashur të jetojnë sipas shpalljeve që ata sollën nga Zoti. Ata do t'u thonë: "Ne ishim pasuesit tuaj. Çdo urdhër e udhëzim që ju na dhatë, ne e zbatuam me bindje e përkushtim. Atëherë, a mund të na e lehtësoni pak dënimin e Allahut? A mund të na mbroni tani apo të na largoni qoftë edhe një pjesë të dhembjes, ashtu sikurse na premtonit dikur dhe na bënit që të shpresonim në ndihmën e mbështetjen tuaj?" Atëherë, prijësit e udhëzuesit e tyre për në humbje do t'u thonë:

- Ata do të përgjigjen: "Sikur ta kishim marrë udhëzimin e Allahut, ne do t'ju kishim udhëzuar edhe ju. - Tashmë do të zbatohet dhe do të përmbushet mbi ne fjala e Zotit tonë. Tashmë caktimi i Zotit mbi ju dhe mbi ne ka marrë fund. Tashmë është realitet vendimi për ndëshkimin e mohuesve të besimit të vërtetë.

- Por tashmë është njëlloj: Shprehim dëshpërim apo durojmë, për ne nuk ka më rrugë për shpëtim!". - Ne nuk kemi për të gjetur shpëtim nga ky ndëshkim ku ndodhemi. Edhe nëse shprehim dëshpërim apo tregojmë durim, kjo nuk do të ndihmojë aspak për të lehtësuar atë që po përjetojmë. Nga ajeti kuptohet qartë se këto fjalë thuhen mes tyre në zjarrin e Xhehenemit, pasi të kenë hyrë të gjithë atje, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Dhe ja! Ata do të grinden mes njëri-tjetrit në Zjarr. Të dobëtit do t'u thonë parisë që mbahej me të madh: "Ne kemi qenë ithtarët tuaj. Atëherë, a mund të na e lehtësoni disi dënimin e Zjarrit?" Ata që krekoseshin, do të thonë: "Ne jemi të gjithë këtu *(në këtë Zjarr)*! Tashmë, Allahu e ka përfunduar gjykimin mes robërve *(të Tij)*"." [Gafir 47]. Ose: "Melekët do t'u thonë: "Hyni në Zjarr, mes popujve që shkuan para jush - xhinde dhe njerëz." Sa herë që një popull hyn aty, mallkon atë të mëparshmin. Dhe, kur të gjithë të tubohen në të, grupi i fundit thotë për grupin e parë: "Zoti ynë, janë këta që na çuan ne në humbje, prandaj shumëfishoja atyre dënimin me zjarr!" Ai do të thotë: "Për secilin nga ju dënimi është i shumëfishuar, por ju nuk e dini.". Pastaj i pari do t'i thotë të fundit: "Ju nuk jeni më të mirë se ne; prandaj shijojeni dënimin, për gjithçka që bëtë!"" [Ea'raf 38, 39], ose: "Ditën kur fytyrat e tyre të përmbysen në Zjarr ata do të thonë: "Të mjerët ne! Ah sikur t'i ishim nënshtruar Allahut dhe t'i ishim bindur të Dërguarit!" Dhe do të thonë: "O Zoti ynë! Ne iu bindëm udhëheqësve dhe të parëve tanë dhe ata na humbën nga rruga *(e drejtë)*.". O Zoti ynë! Jepu atyre Dënim të dyfishtë dhe mallkoji ata me Mallkim shumë të madh!" [Ahzab 66 - 68] Ndërsa në lidje me fjalët që ata thonë në vendin e tubimit dhe llogarisë, para hyrjes në Zjarr, Allahu i lartësuar thotë: "Dhe ata që nuk besojnë thonë: "Ne nuk kemi për të besuar as në këtë Kur'an dhe as në ndonjë *(Libër)* që ka ardhur para tij." Eh sikur veç t'i shihje keqbërësit kur të ndalen para Zotit të tyre dhe t'i kthejnë fjalën *(fajsuese)* njëri-tjerit! Ata që patën qenë të dobët *(e të përbuzur)* do t'u thonë kryeneçëve: "Sikur të mos ishit ju, ne do të kishim qenë me siguri besimtarë!" Dhe kryeneçët do t'u thonë atyre që patën qenë të dobët *(e të përbuzur)*: "Pse, ne ju penguam nga udhëzimi i drejtë pasi ju pati ardhur? Jo, por ju ishit keqbërës *(dhe rrefuzuat të besoni)*."Ata që patën qenë të dobët *(e të përbuzur)* do t'u thonë kryeneçëve: "Jo, qe dredhia juaj natë e ditë. Ja, ju na urdhëronit të mohonim *(besimin e drejtë në)* Allahun dhe t'i bënim shokë Atij. Kur ta shohin dënimin ata do ta fshehin *(për pak)* dëshpërimin e vet. Ne do të vënë pranga në qafat e atyre që nuk besuan. Ata do të dënohen veçse për atë *(të keqe)* që kanë bërë." [Sebe' 31 - 33].

Ajetet 22 - 23

22. "Kur gjithçka të jetë vendosur, Shejtani do të thotë: "Allahu ju dha një premtim të vërtetë. Edhe unë ju premtova, por unë nuk e mbajta premtimin. Unë nuk pata fuqi imponuese mbi ju, përveçse t'ju bëja thirrje dhe ju më dëgjonit. Për këtë arsye, mos më qortoni mua, por qortoni veten! Unë nuk mund të jem shpëtimtari juaj e as ju nuk mund të jeni shpëtimtarët e mi. Unë distancohem nga shirku juaj në të shkuarën." Nuk ka dyshim, jobesimtarët kanë një dënim të dhembshëm."

23. Ndërsa ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira vendosen në kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përgjithmonë, me lejen e Zotit të tyre. Përshëndetja e tyre atje është "*Selam*!".

Shpjegimi i ajeteve

Kur gjithçka të jetë vendosur, Shejtani do të thotë: "Allahu ju dha një premtim të vërtetë. - Allahu i Lartësuar na tregon për fjalimin e shëmtuar që do t'u mbajë Iblisi pasuesve të tij. Pasi Allahu i Lartësuar të ketë gjykuar robërit e Tij, kur besimtarët të jenë futur në Xhenet dhe mohuesit të jenë futur në thellësitë e Xhehenemit, pikërisht në këtë kohë Iblisi i mallkuar do t'u mbajë një fjalim të shëmtuar banorëve të Zjarrit,

fjalë e cila do t'ua shtojë edhe më shumë dëshpërimin dhe vuajtjen. Kështu, ai do të thotë: "Ishte Allahu që ju bëri premtimin e vërtetë. Përmes profetëve të Tij, Ai ju dha një premtim të vërtetë. Ai u premtoi pasuesve të profetëve shpëtim dhe ruajtje nga çdo ndëshkim. Ai premtim ishte i vërtetë dhe i sigurt, ndërsa premtimi im ishte i rremë.

- Edhe unë ju premtova, por unë nuk e mbajta premtimin. - Sikurse ka thënë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Shejtani u premton atyre dhe i bën të shpresojnë *(kotësira)*. Por shejtani premton veçse mashtrim." [Nisa 120].

- Unë nuk pata fuqi imponuese mbi ju ... - Unë nuk kisha asnjë argument apo fakt, për t'ju bindur në lidhje me atë që ju premtova.

- përveçse t'ju bëja thirrje dhe ju më dëgjonit. - Ju e pranuat ftesën time thjesht pas një premtimi, pa asnjë lloj fakti dhe argumenti të paraqitur prej meje. Ndërkohë që profetët ju paraqitën fakte dhe argumente të sigurta, që vërtetonin besnikërinë e tyre dhe vërtetësinë e mesazhit që sillnin prej Zotit, por ju i kundërshtuat ata dhe tashmë përfunduat këtu ku përfunduat!

- Për këtë arsye, mos më qortoni mua, por qortoni veten! - Sot mos më qortoni aspak mua, por qortoni vetveten, sepse gjynahu është i juaji! Ishit vetë ju që kundërshtuat argumentet e profetëve dhe faktet e tyre të sigurta dhe më pasuat mua thjesht me një ftesë që ju drejtova.

- Unë nuk mund të jem shpëtimtari juaj e as ju nuk mund të jeni shpëtimtarët e mi. - As unë nuk mund t'ju shpëtoj ju dhe as ju nuk mund të më shpëtoni mua nga ndëshkimi dhe zemërimi i Allahut!

- Unë distancohem nga shirku juaj në të shkuarën." - Kuptimi: Unë nuk e pranoj se jam ortak i Allahut Krenar dhe të Lartësuar dhe e refuzoj adhurimin që ju më përkushtuat. Kështu e ka shpjeguar Ibn Xheriri, dhe ky është mendimi më i saktë. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Kush është më i humbur se ata të cilët, në vend të Allahut, u luten atyre që nuk mund t'u përgjigjen *(edhe sikur t'u luten)* deri në Kijamet?! Ata janë të paditur *(e të pafuqishëm t'u përgjigjen)* për lutjet e tyre. Dhe kur të mblidhen bashkë të gjithë njerëzit *(në ditën e Llogarisë)*, ata *(idhujt)* do të jenë armiqtë e tyre dhe do t'ua mohojnë adhurimin që u përkushtuan." [Ahkaf 5, 6] Dhe thotë gjithashtu: "Ata adhuruan në vend të Allahut zota të tjerë, për t'u dhënë fuqi e lavdi. Por ata *(idhujt)* do ta mohojnë adhurimin e tyre dhe do të bëhen armiq të tyre." [Merjem 81, 82].

- Nuk ka dyshim, keqbërësit kanë një dënim të dhembshëm. - Pa dyshim që zullumqarët, të cilët bëjnë padrejtësi të shumta, për shkak të refuzimit të të vërtetës dhe pasimit të të kotës, do të kenë ndëshkim të dhembshëm. Me sa kuptohet nga konteksti i ajetit, kjo fjalë do të mbahet prej Iblisit të mallkuar, pasi ata të hyjnë në zjarr, sikurse e përmendëm pak më sipër. Pasi tregoi përfundimin e të dëshpëruarve dhe fatzinjve, pasi përmendi se ai që do t'u mbajë fjalën e shëmtuar është vetë Iblisi i mallkuar, Allahu i Lartësuar tregon përfundimin e fatbardhëve e të lumturve:

- Ndërsa ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira vendosen në kopshte, nëpër të cilët rrjedhin lumenj ... - Lumenj që shkojnë me rrjedhën e tyre kudo ku ndodhen dhe lëvizin besimtarët.

- ku do të jenë përgjithmonë, me lejen e Zotit të tyre. - Do të qëndrojnë në to përjetësisht, pafundësisht, nuk do të largohen prej tyre. Edhe mirësitë nuk do të pakësohen dhe nuk do të largohen kurrë prej tyre.

- Përshëndetja e tyre atje është "*Selam*!". - Kjo i ngjan një ajeti tjetër, ku Allahu i Lartësuar thotë: **"**Ata që kanë qenë të devotshëm ndaj Zotit të tyre, do sillen në Xhenet grupe-grupe. Kur të arrijnë aty, dhe dyert e tij të hapen, roja e tij do t'u thotë: "Selamun alejkum! Ishit të pastër, prandaj hyni në të! Aty do të jeni përgjithmonë**.".** [Zumer 73]. "Këta janë ata që do të shpërblehen me vendin më të lartë në qiell

për shkak se ishin durimtarë dhe aty do të priten me përshëndetje dhe selam." [Furkan 75]. "Ndërsa ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira - ata i udhëzon Zoti i tyre me besimin e tyre. Pranë tyre rrjedhin lumenj në Xhenetin e mirësive. Lutja e tyre atje do të jetë: "I dëlirë je, o Allah!" Përshëndetja e tyre është: "Selam" Ndërsa lutja e tyre e fundit është: "Të gjitha lavdërimet i qofshin vetëm Allahut, Zotit të botëve!" [Junus 9, 10].

Ajetet 24 - 26

24. A mund ta kuptosh, vallë, shembullin që Allahu jep për fjalën e mirë? Një fjalë e mirë është si një pemë e mirë, rrënjët e së cilës janë të thella dhe degët e saj ngjiten deri në qiell.

25. Me vullnetin e Zotit, ajo i jep frutat e saj në çdo kohë. Allahu u jep njerëzve shembuj, me qëllim që ata të mendojnë.

26. Ndërsa shembulli i fjalës së keqe është si një pemë e keqe, me rrënjë të shkulura dhe të paqëndrueshme në tokë.

Shpjegimi i ajeteve

- A mund ta kuptosh, vallë, shembullin që Allahu jep për fjalën e mirë? Një fjalë e mirë është si një pemë e mirë, rrënjët e së cilës janë të thella dhe degët e saj ngjiten deri në qiell. Me vullnetin e Zotit, ajo i jep frutat e saj në çdo kohë. Allahu u jep njerëzve shembuj, me qëllim që ata të mendojnë. - Ali Ibn Talha përcjell shpjegimin nga Ibn Abasi, se fjalia: "A mund ta kuptosh, vallë, shembullin që Allahu jep për fjalën e mirë?" i referohet shehadetit: "*La il-lahe il-Allah*". Ndërsa: "Një fjalë e mirë është si një pemë e mirë..." i referohet besimtarit. "Rrënjët e thella" janë fjalët e dëshmisë "*La il-lahe il-Allah*" në zemrën e besimtarit; kurse "degët e saj, që ngjiten deri në qiell" janë veprat e besimtarit të bazuara në këtë dëshmi të sinqertë, të cilat ngrihen lart në qiell." Po kështu ka thënë edhe Dahaku, Seid Ibn Xhubejri, Ikrima, Muxhahidi dhe shumë të tjerë. Ata thonë se ajeti jep një shëmbëllim për fjalët e mira të besimtarit dhe punët e tij të mbara. Besimtarit vazhdojnë t'i ngrihen lart veprat e tij të mira në çdo kohë, mëngjes dhe mbrëmje, tek Allahu i Lartësuar. Po kështu e ka përcjellë Suddiu nga Murra, dhe ky nga Ibn Mesudi, i cili ka thënë se kjo pemë është palma që lidh hurma (arabie). Buhariu sjell hadithin nga Ibn Umeri, i cili rrëfen se ishin me Profetin e Allahut, kur tha: 1577. "Më thoni, cila është ajo pemë, e cila i ngjan një muslimani? Asaj nuk i bien gjethet as në verë dhe as në dimër dhe i jep frytet e saj në çdo kohë, me lejen e Zotit të saj." Ibn Umeri rrëfen: "Me vete mendova palmën, por kur pashë që Ebu Bekri dhe Umeri nuk po flisnin, nuk desha që të flisja përpara tyre. Atëherë, Profeti i Allahut tha: "Ajo është palma." Kur u ngritëm nga mexhlisi, unë i thashë Umerit (pra, të atit): "O baba, për Zotin, më shkoi ndër mend palma." - "Po përse nuk e the?" - "Kur pashë që ju nuk po flisnit, nuk desha që të flisja përpara jush" Atëherë Umeri tha: "Sikur ta kishe thënë, do të ishte shumë më e dashur për mua se kjo dhe ajo mirësi!" Imam Ahmedi sjell hadithin nga Muxhahidi: "Unë e kam shoqëruar Ibn Umerin në një rrugëtim drejt Medinës dhe e dëgjova atë që të tregonte për Profetin e Allahut veçse një hadith të vetëm, që thoshte: 1578. "Ishim njëherë tek Profeti i Allahut, kur tha: "Është një pemë, e cila i shëmbëllen muslimanit". Unë desha që të thoja se ajo është palma, por duke vështruar rreth e rrotull, pashë se isha më i vogli mes tyre, prandaj nuk fola. Atëherë Profeti i Allahut tha se ajo është palma." [Buhariu dhe Muslimi]. Siç duket qartë, besimtari i shëmbëllen një peme, palmës, e cila ka fruta në çdo kohë, në verë apo në dimër, natën apo ditën. Po kështu është edhe besimtari. Frytet e tij, punët të mira, vazhdojnë gjatë natës dhe ditës, në çdo kohë, me lejen e Zotit. Ato ngrihen lart të plota, të mira, të këndshme dhe bekimsjellëse. Pastaj Allahu i Lartësuar thotë: "Allahu u jep njerëzve shembuj, me qëllim që ata të mendojnë."

- Ndërsa shembulli i fjalës së keqe është si një pemë e keqe, me rrënjë të shkulura

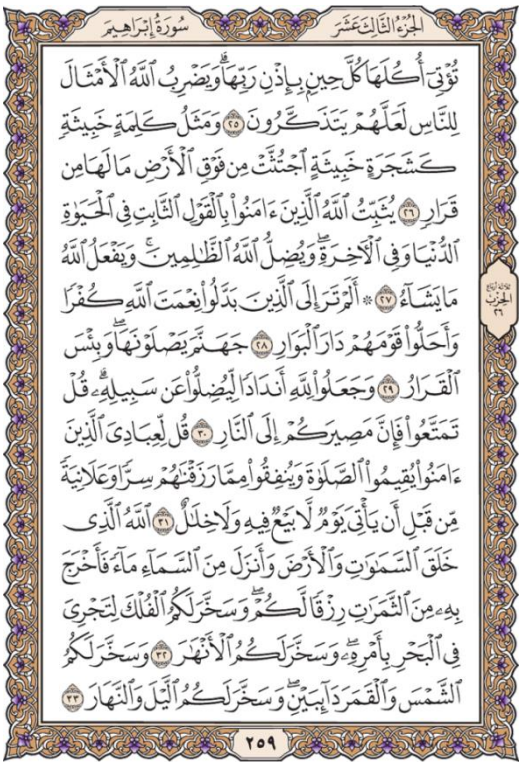
الجزء الثالث عشر سورة إبراهيم
تُؤْتِيٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍۭ بِإِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ
كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ٱجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ ٱلْأَرْضِ مَا لَهَا مِن
قَرَارٍ ﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّٰلِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ ٱللَّهُ
مَا يَشَآءُ ﴿٢٧﴾ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ بَدَّلُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ كُفْرًا
وَأَحَلُّوا۟ قَوْمَهُمْ دَارَ ٱلْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۖ وَبِئْسَ
ٱلْقَرَارُ ﴿٢٩﴾ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِهِۦ ۗ قُلْ
تَمَتَّعُوا۟ فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٣٠﴾ قُل لِّعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ يُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَٰلٌ ﴿٣١﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى
خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ
بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْفُلْكَ لِتَجْرِىَ
فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْأَنْهَٰرَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ
ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ﴿٣٣﴾
الجزء ١٣
٢٥٩

dhe të paqëndrueshme në tokë. - Ky është një shëmbëllim i mohimit të jobesimtarit, i cili nuk ka qëndrueshmëri dhe rrënjë. E tillë është shkurrja *handhal* ose *el shirjânu*. Kështu e sjell Shuba me sened nga Enesi, i cili mendoj se ia atribuon Profetit ﷺ. Ai 1579. "...duke shpjeguar fjalën e Allahut: "Një fjalë e mirë është si një pemë e mirë...", ka thënë: "Ajo është *palma*, ndërsa "shembulli i fjalës së keqe është si një pemë e keqe", është *el shirjanu*." Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku, se Profeti ﷺ duke shpjeguar ajetin, ka thënë: 1580. "... shembulli i fjalës së keqe është si një pemë e keqe." Ajo është shkurrja *handhale*." Unë ia tregova këtë Ebu Alijas dhe ai tha: "Po, kështu kemi dëgjuar të thuhet." Ibn Xheriri e sjell hadithin nga Hamad Ibn Seleme, me të njëjtin tekst dhe version. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... me rrënjë të shkulura dhe të paqëndrueshme në tokë." Domethënë, nuk ka rrënjë, prandaj nuk ka qëndrueshmëri në tokë. I tillë është kufri. Ai nuk është ndërtuar mbi asnjë themel dhe nuk jep fryte. Për këtë arsye, mohuesit nuk i ngrihen veprat tek Allahu i Lartësuar dhe nuk i pranohet asnjë lloj pune apo përkushtimi ndaj Zotit, derisa të pranojë imanin e vërtetë. [171]

Ajeti 27

27. Allahu i forcon besimtarët me Fjalën e fortë, në jetën e kësaj bote dhe në botën tjetër; ndërsa të padrejtët Allahu i lë në humbje. Allahu bën gjithçka që dëshiron.

Shpjegimi i ajetit

- "Allahu i forcon besimtarët me Fjalën e fortë, në jetën e kësaj bote dhe në botën tjetër; ndërsa të padrejtët Allahu i lë në humbje. Allahu bën gjithçka që dëshiron." - Buhari sjell hadithin nga Bera Ibn Azibi (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1581. "Kur muslimani të pyetet në varrin e Tij, do të dëshmojë se nuk ka të adhuruar tjetër veç Allahut dhe se Muhamedi është profet i Allahut. Pikërisht kjo është Fjala, kur Allahu thotë: "Allahu i forcon besimtarët me Fjalën e fortë, në jetën e kësaj bote dhe në botën tjetër..." Muslimi dhe të gjithë autorët e *Sunen*-eve e sjellin këtë hadith prej rrugës së Shubas, me të njëjtin tekst. Ndërsa Imam Ahmedi sjell nga Bera Ibn Azibi këtë rrëfim: 1582. "Ne dolëm së bashku me Profetin e Allahut për të shoqëruar xhenazen e një ensari. Arritëm tek varri dhe kur xhenazja ishte duke u vendosur në tokë, Profeti i Allahut u ul. Edhe ne u ulëm rreth e rrotull tij. Dukej sikur mbi kokat tona kishin ndaluar zogj. Profeti mbante në dorë një shkop, me të cilin po gërmonte në tokë. Pataj ngriti kokën dhe tha: "Kërkoni mbrojtje Allahut nga ndëshkimi i varrit!" Këtë e tha dy ose tri herë. Pastaj tha: "Me të vërtetë, kur besimtari largohet nga kjo dynja dhe drejtohet për në ahiret, tek ai zbresin melekë prej qiellit me fytyra të bardha. Fytyrat e tyre duken si diell. Në duar mbajnë qefinë prej Xhenetit dhe *hanut* (aromat e këndshme që shpërndahen e hidhen nëpër qefin) prej Xhenetit. Ata ulen në distancën deri ku atij i shikon syri. Pastaj, vjen Meleku i Vdekjes, ulet pranë

kokës së tij dhe i thotë: "O shpirt i mirë, dil në faljen e Allahut dhe kënaqësinë e Tij!" Dhe ai del duke rrjedhur lehtë, ashtu si pika e ujit shkëputet nga buzët e enës. Atëherë, kur ai e merr shpirtin, melekët nuk ia lenë në dorën e tij as sa një pulitje sysh, por e marrin dhe e vendosin në qefinët dhe *hanut*-in e tyre. Prej tij del aroma më e këndshme që gjendet në faqen e dheut. Atëherë fillojnë e ngjiten lart në qiell. Sa herë që kalojnë pranë një grupi (melekësh), ata pyesin: "Kush është ky shpirt i mirë?" - "Është filani i biri i filanit ...", dhe e quajnë me emrat më të bukur me të cilët e thërrisnin në dynja. Vazhdojnë të ngjiten deri sa arrijnë në qiellin e dynjasë dhe kërkojnë që t'u hapen dyert. Ato hapen dhe atë e shoqërojnë melekët më të dalluar e të afërt, deri në qiellin tjetër. Kështu vazhdon të ngjitet, derisa arrijnë me të në qiellin e shtatë. Atëherë Allahu thotë: "Shkruajeni librin e robit Tim në *Ilijin* dhe kthejeni atë në tokë! Unë prej saj i krijova, në të do t'i kthej dhe prej saj do t'i nxjerr sërish!" Pas kësaj, shpirti kthehet në trupin e tij. Atëherë i vijnë dy melekë, të cilët e ngrenë të qëndrojë ulur dhe e pyesin: "Kush është Zoti yt?" Ai përgjigjet: "Zoti im është Allahu." E pyesin sërish: "Cila është feja jote?" Ai thotë: "Feja ime është Islami." - "Cili ishte ai burrë, që u dërgua ndër ju?" - "Ai është i Dërguari i Allahut." - "Çfarë dije ke ti *(për këtë)*?" Ai thotë: "Lexova Librin e Allahut, e besova si të vërtetë dhe e pranova atë." Atëherë, një zë prej qielli thotë: "Të vërtetën tha robi Im! Shtrojani *(varrin)* me shtresa prej Xhenetit, visheni me rroba Xheneti dhe hapini atij një portë prej Xhenetit." Dhe atij i vjen fllad e aromë e këndshme prej Xhenetit dhe i zgjerohet varri deri ku i sheh syri. Pastaj i afrohet një person me fytyrë të bukur, me veshje të bukur dhe me aromë të mirë dhe i thotë: "Gëzohu me atë që gjithmonë të lumturonte! Kjo është dita që të premtohej!" Ai (besimtari) e pyet: "Kush je ti? Fytyra jote është vërtet fytyra e dikujt që sjell mirësi!" Ai thotë: "Unë jam puna jote e mirë..." Pastaj besimtari lutet: "O Zot, bëje kijametin, që të mund të kthehem tek familja dhe pasuria ime!" Ndërsa qafiri, në momentin kur largohet nga kjo dynja dhe drejtohet për në ahiret, tek ai zbresin melekë prej qiellit, me fytyra të zeza, që sjellin me vete qefinë zjarri. Ata ulen në distancën deri ku atij i shikon syri. Pastaj vjen Meleku i Vdekjes, ulet pranë kokës së tij dhe i thotë: "O shpirt i pisët, dil në dënimin dhe zemërimin e Allahut!" Atëherë, shpirti i tij fshihet e shpërndahet nëpër trup, por meleku ia shkul atë, ashtu si krehëri shkul fijet kur kreh leshin e lagur. Sapo ai e merr shpirtin, melekët nuk ia lënë në dorë as sa një pulitje sysh, por e marrin dhe e vendosin në qefinët e zjarrtë. Prej tij del më e keqja erë që gjendet në faqen e dheut. Atëherë fillojnë e ngjiten lart në qiell. Sa herë që kalojnë pranë një grupi (melekësh), ata thonë: "Kush është ky shpirt i keq?" Përgjigjen: "Është filani i biri i filanit...", duke e thirrur me emrat më të shëmtuar, me të cilët e thërrisnin në dynja. Vazhdojnë të ngjiten, deri sa arrijnë në qiellin e dynjasë. Atje kërkojnë që t'u hapen dyert, por ato nuk u hapen." Atëherë Profeti lexoi fjalën e Allahut: "...nuk u hapen dyert e qiellit dhe nuk do të hyjnë në Xhenet, derisa deveja të futet në vrimën e gjilpërës..." [Ea'raf 40]. Atëherë Allahu thotë: "Shkruajeni librin e robit tim në *Sixhin*, në tokën më të ulët!" Atëherë shpirti i tij hidhet që lart." Pastaj Profeti lexoi: "... Kush i bën shok Allahut, është sikur ai të ketë rënë nga qielli e ta kenë rrëmbyer shpendët *(grabitqarë)*, ose sikur ta ketë rrëmbyer era e ta ketë hedhur në ndonjë vend të humbur." [Haxh 31]. Pastaj shpirti kthehet në trupin e tij. Në këtë moment, i vijnë dy melekë, të cilët e ngrenë të qëndrojë ulur dhe e pyesin: "Kush është Zoti yt?" Ai thotë: "Haaah haaah! Nuk e di!" E pyesin prapë: "Cila është feja jote?" Ai thotë: "Haaah haaah! Nuk e di!" Ata i thonë: "Cili ishte ai burrë që u dërgua ndër ju?" Ai sërish ia bën: "Haaah haaah! Nuk e di!" Atëherë një zë thotë: "Gënjeu robi Im! Shtrojani (varrin) me shtresa zjarri dhe

hapini atij një portë prej zjarrit. Dhe atij i vjen prej nxehtësisë dhe tymit të tij dhe i ngushtohet varri derisa i shkëmbehen brinjët. Atij i afrohet një burrë me fytyrë të shëmtuar, me veshje të shëmtuar dhe me aromë të keqe dhe i thotë: "Gëzohu" tani, me atë që të ligështon! Kjo është dita që të premtohej!" Ai (qafiri) i thotë: "Kush je ti? Fytyra jote është vërtet fytyrë që sjell ligësi." Ai thotë: "Unë jam puna jote e keqe." Pastaj, ai thotë: "O Zot, mos e bëj Kijametin!" Hadithin e sjell edhe Ebu Daudi prej Eameshit. Ndërsa Nesaiu dhe Ibn Maxhe e sjellin prej Minhal Ibn Amrit me të njëjtin tekst. Imam Abd Ibn Humejdi (Allahu e mëshiroftë!) sjell në *Musned*-in e tij hadithin nga Enes Ibn Maliku, se Profeti i Allahut ka thënë: 1583. "Me të vërtetë, kur robi vendoset në varr, prej tij largohen miqtë dhe shokët e vet, kurse ai dëgjon trokëllimën e sandaleve të tyre. Atëherë, atij i vijnë dy melekë që e ngrenë të qëndrojë ulur dhe i thonë: "Çfarë thoshe në lidhje me atë burrë?" Atëherë besimtari do të thotë: "Dëshmoj se ai ishte rob i Allahut dhe profet i dërguar i Tij. Atëherë atij do t'i thuhet: "Shikoje vendin tënd në zjarr! Allahu ta zëvendësoi ty tashmë me një vend në Xhenet." Ai i sheh të dyja vendet." Katadja thotë: "Neve na është treguar se atij do t'i zgjerohet varri 70 llërë dhe do t'i mbushet me gjelbërim deri në Ditën e Kijametit." Kështu e sjell Muslimi nga Abdullah Ibn Humejdi, me të njëjtin tekst. Kështu e ka sjellë edhe Nesaiu prej Junus Ibn Muhamed el Muedibit, po me të njëjtin version. Xheriri përcjell se Ebu Hurejra (r.a) ka thënë: 1584. "Betohem në Atë në dorën e të Cilit është shpirti im, se i vdekuri i dëgjon trokëllimën e sandaleve të njerëzve kur ata ecin e kthehen për t'u larguar prej tij (pas varrimit). Nëse ai është besimtar, namazi qëndron tek koka e tij, zekati qëndron në të djathtën e tij, agjërimi në të majtën e tij dhe veprat e mira, si sadakaja, ruajtja e lidhjeve farefisnore, punët e mira, bamirësia ndaj njerëzve, i qëndrojnë tek këmbët e tij. Kur atij i afrohet ndëshkimi nga koka, namazi thotë: 'Nuk ke për të hyrë nga ana ime!' Kur i vjen ndëshkimi nga e djathta, zekati thotë: 'Nuk ke për të hyrë nga ana ime!' Kur i vjen ndëshkimi nga e majta, agjërimi thotë: 'Nuk ke për të hyrë nga ana ime!' Kur i vjen ndëshkimi nga këmbët e tij, punët e mira thonë: 'Nuk ke për të hyrë nga ana jonë!' Atëherë atij i thuhet: "Ulu!" Dhe ai ulet. Dielli i shfaqet sikur është në të perënduar. Pastaj i thuhet: "Na trego dhe na u përgjigj për atë që do të pyesim!" Ai thotë: "Më lini sa të falem!" - Ti do ta bësh atë, - i thuhet, - por na u përgjigj për atë që do të të pyesim!" - "Për çfarë do të më pyesni?" - "Çfarë thua në lidhje me atë burrë, i cili ishte ndër ju dhe çfarë dëshmon në lidhje me të?" Ai i thotë: "Pyesni për Muhamedin ﷺ?" - "Po!" - "Unë dëshmoj se ai është Profet i Allahut. Ai na erdhi me argumente të qarta nga Allahu, dhe ne e pohuam, e besuam dhe miratuam në atë që ai tha." Atëherë, atij i thuhet: "Sipas këtij besimi jetove, po ashtu vdiqe dhe po kështu do të ringjallesh, në dashtë Allahu!" Atij i hapet varri 70 llërë dhe i ndriçohet. Pastaj i hapet një portë me drejtim nga Xheneti dhe i thuhet: "Shiko se çfarë ka përgatitur Allahu për ty në të!" Dhe atij i shtohet lumturia dhe gëzimi. Pastaj i vendoset shpirti në "*nesmetu taj-jibi*", i cili është një zog jeshil, që fluturon dhe varet nën pemët e Xhenetit. Ndërsa trupi i tij do të kthehet në dhé, nga edhe filloi krijimi i tij. Për këtë flet fjala e Allahut të Lartësuar: "Allahu i forcon besimtarët me Fjalën e fortë, në jetën e kësaj bote dhe në botën tjetër...".." Po kështu e ka sjellë edhe Ibn Hibani. El Aufi sjell shpjegimin e këtij ajeti nga Ibn Abasi (r.a), që thotë: "Kur besimtarit i afrohet vdekja, pranë tij vijnë melekët. Ata i japin selam atij dhe e përgëzojnë me Xhenet." Në vijim, ai (Ibn Abasi) tregoi gjendjen e besimtarit, ashtu sikurse u përmend në hadithet e lartpërmendura, pastaj tha: "Ndërsa te mohuesi shkojnë melekët, të cilët e godasin me duart e tyre. Allahu i Lartësuar thotë: "Eh, sikur të shihje kur melekët ua marrin

shpirtin mohuesve, si i godasin në fytyrë dhe në shpinë *(duke u thënë)*: "Shijoni dënimin e Zjarrit përvëlues!". [Enfal 50]. Kjo ndodh në momentin e vdekjes. Ndërsa kur ai futet në varr, ata e ulin dhe atij i thuhet: "Kush është Zoti yt?" Por ai nuk kthen asnjë përgjigje. Allahu e bën që të harrojë gjithçka. Kur atij i bëhet pyetja: "Kush është profeti, i cili u dërgua tek ty?", atij nuk i jepet mundësia që t'u kthejë atyre përgjigje. Allahu i Lartësuar thotë: "... ndërsa të padrejtët Allahu i lë në humbje. Allahu bën gjithçka që dëshiron."

Ajetet 28 - 30

28. A nuk i ke kthyer sytë nga ata që, mirësinë e Allahut e këmbejnë me mosbesimin, ndërsa popullin e vet e çojnë në vendin e shkatërrimit?

29. Xhehenemi është vendi ku do të hidhen. Eh, sa vend i tmerrshëm është ai!

30. Ata kanë ngritur idhuj, si të barabartë me Allahun, për t'i larguar njerëzit nga rruga e Tij. Thuaj: "Kënaquni, por jeni drejtuar për në Zjarr!"

Shpjegimi i ajeteve

- A nuk i ke kthyer sytë nga ata që, mirësinë e Allahut e këmbejnë me mosbesimin, ndërsa popullin e vet e çojnë në vendin e shkatërrimit? Xhehenemi është vendi ku do të hidhen. Eh, sa vend i tmerrshëm është ai! - Duke shpjeguar këtë ajet, Buhariu ka thënë se kuptimi i: "*elem tera* (që është përkthyer: "A nuk i ke kthyer sytë") është: "A nuk e di?", ose "A nuk ke njohuri rreth?". Të njëjtin shpjegim ka edhe fjala e Allahut të Lartësuar: "A nuk e ke parë se ç'bëri Zoti yt me ushtrinë e Elefantit?" Pra, "a nuk e di?", ose "a nuk ke njohuri rreth?" Ndërsa tek pjesa: "... popullin e vet e çojnë në (*el beuâr*) vendin e shkatërrimit.", *el beuâr* është *el helâku* (shkatërrimi), sikurse thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ju patët mendim të keq, sepse jeni njerëz (*bûrâ*) të prishur. ...." [Fet'h 12.]. Ali Ibn Abdilahi na tregon me senedin e tij deri tek Ibn Abasi, i cili ka shpjeguar fjalën e Allahut: "A nuk i ke kthyer sytë nga ata që, mirësinë e Allahut e këmbejnë me mosbesimin...", duke thënë: "Këta janë mohuesit e Mekës, por kuptimi i ajetit është gjithëpërfshirës për të gjithë llojet e mohuesve." Edhe nga Aliu vjen po i njëjti shpjegim. Ibn Ebu Hatimi përcjell nga Ibn Ebu Husejni rrëfimin: "Ali Ibn Ebi Talibi (r.a) u ngrit njëherë mes nesh dhe tha: "A ka ndonjë që të më pyesë rreth Kur'anit? Betohem në Allahun se, nëse sot do të njihja dikë që është më i ditur se unë në Kur'an, edhe nëse do të ishte përtej oqeanit, do shkoja tek ai për ta pyetur." Atëherë, u ngrit Abdullah Ibn Keuae dhe tha: "Kush janë ata të cilët: "...mirësinë e Allahut e këmbejnë me mosbesimin, ndërsa popullin e vet e çojnë në vendin e shkatërrimit?" Ai tha: "Ata janë idhujtarët kurejshë, të cilëve u erdhi mirësia dhe begatia e Allahut, pra, imani, por ata e refuzuan, duke shprehur mosmirënjohjen për të. Në këtë mënyrë, ata e këmbyen besimin me mosbesimin dhe popullin e vet e çuan në vendin e shkatërrimit." Ndërsa Muxhahidi, Seid Ibn Xhubejri, Dahaku, Katadja dhe Ibn Zejdi kanë thënë se këtu bëhet fjalë për mohuesit kurejshë, të cilët u vranë në Betejën e Bedrit. Po kështu e ka sjellë Imam Maliku në tefsirin e tij rreth këtij ajeti, duke e transmetuar nga Nafi', dhe ky nga Ibn Umeri.

- Ata kanë ngritur idhuj, si të barabartë me Allahun, për t'i larguar njerëzit nga rruga e Tij. - Ata trilluan ortakë për Allahun, të cilët i adhuruan së bashku me Të dhe i ftuan edhe njerëzit e tjerë në këtë idhujtari. Pastaj, duke i kërcënuar dhe paralajmëruar këta idhujtarë, Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij:

- Thuaj: "Kënaquni, por jeni drejtuar për në Zjarr!" - Fundi juaj i pashmangshëm është në Zjarr. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ne do t'i lëmë ata të kënaqen për pak *(në këtë botë)*, dhe pastaj do t'i ndëshkojmë ata me një dënim të tmerrshëm." [Lukman 24.], gjithashtu: "Thuaj: "Ata që trillojnë gënjeshtra për Allahun, nuk kanë për të

gjetur shpëtim." Ata do të përjetojnë një kënaqësi të paktë në jetën e kësaj bote dhe pastaj vetëm tek Ne është kthimi i tyre. Ne do t'u japim të shijojnë dënimin më të ashpër, për shkak se nuk besojnë." [Junus 69, 70].

Ajeti 31

31. Thuaju robërve të Mi, që kanë besuar, që ta falin rregullisht namazin dhe, nga ajo që u kemi dhënë, le të japin fshehtazi dhe haptazi, para se të vijë ajo ditë, kur nuk do të ketë më as kompensim e as miqësi.

Shpjegimi i ajetit

- "Thuaju robërve të Mi, që kanë besuar, që ta falin rregullisht namazin dhe, nga ajo që u kemi dhënë, le të japin fshehtazi dhe haptazi..." - Allahu i Lartësuar i urdhëron robërit e Tij që të jenë të bindur ndaj Tij dhe të përkushtohen seriozisht, me vullnet e gjallëri në përmbushjen e hakut të Tij, por edhe në bamirësinë ndaj krijesave. Kështu, i Lartësuari i urdhëron ata që të përkryejnë namazin, i cili në fakt është simboli i adhurimit të Allahut si një të vetëm dhe pa ortak. Ai i urdhëron, gjithashtu, që ata t'i shpenzojnë mirësitë, me të cilat Allahu i Madhëruar i ka bekuar, duke dhënë zekatin e pasurisë, që është i detyrueshëm, duke përmbushur detyrimet në shpenzimet ndaj të afërmve, por edhe me bamirësi ndaj të huajve. Vëreni me kujdes kur Allahu i Lartësuar thotë që ta "përkryejnë" namazin, e nuk thotë thjesht ta "falin" namazin. Fjala "*jukimune*" do të thotë: kryerje me kujdes e përkushtim, në kohën e përcaktuar, duke përmbushur shtyllat, detyrat e veprat e pëlqyeshme të tij, duke përkryer rukunë, sexhden dhe frikë-respektin ndaj Allahut të Lartësuar. Është për t'u theksuar, gjithashtu, se Allahu i Madhëruar urdhëroi që shpenzimet për hir të Tij të bëhen edhe fshehtazi, edhe haptazi. Por Ai porosit që të gjitha këto vepra të mira të bëhen me sinqeritet dhe me synimin për të shpëtuar veten nga ndëshkimi i Tij. Këto lloj veprash i sjellin dobi njeriut.

- "... para se të vijë ajo ditë, kur nuk do të ketë më as kompensim e as miqësi." - Para se të vijë Dita e Kijametit, ditë në të cilën askush nuk do të ketë mundësi për të dhënë kompensim apo për të futur mik, që të shpëtojë prej dënimit. Edhe miku më i afërt nuk ka për të të falur për diçka që meriton ndëshkimin. Atë ditë ka drejtësi dhe barazi në gjykim. Qëllimi është se atë ditë nuk ekzistojnë më mundësitë që njeriu të blejë shpëtimin apo të japë kompensim për të shpëtuar vetveten; nuk ka shoqëri e miqësi, nuk ka mundësi ndërmjetësimi, nëse del para Zotit si mohues i besimit të drejtë e të vërtetë. I Lartësuari thotë: "Atëherë ruajuni një dite, kur askush nuk do të mund ta ndihmojë tjetrin për asgjë! Prej askujt nuk pranohet kompensim, dhe askujt nuk do t'i bëjë dobi asnjë ndërmjetësim. Askush nuk do të ndihmohet." [Bekare 123]. Dhe thotë: "O ju që keni besuar! Shpenzoni një pjesë nga ajo *(të mirat)* që Ne ju kemi dhënë, para se të vijë një ditë, kur nuk do të ketë më as tregti, as miqësi dhe as ndërmjetësim. Jobesimtarët - ata janë keqbërës." [Bekare 254].

Ajetet 32 - 34

32. Allahu është Ai që i ka krijuar qiejt dhe Tokën dhe që lëshon ujë prej së larti dhe me të bëhen fruta, si ushqim për ju. Është Ai që ju ka vënë në shërbim anijet, që lundrojnë në det me urdhrin e Tij. Edhe lumenjtë, është Ai që i ka vënë në shërbimin tuaj.

33. Ai e krijoi për ju Diellin dhë Hënën, që vazhdimisht lëvizin, dhe bëri për ju natën dhe ditën.

34. Ai ju jep nga gjithçka që kërkoni. Edhe në qoftë se përpiqeni t'i numëroni të mirat e Allahut, nuk do të mund të arrini t'i numëroni ato. Vërtet, njeriu është i padrejtë dhe shumë mosmirënjohës.

Shpjegimi i ajeteve

- Allahu është Ai që i ka krijuar qiejt dhe Tokën... - Në këto ajete, Allahu i Lavdëruar u rendit krijesave disa prej mirësive të Tij madhështore. Ai u përkujton atyre se krijoi

për ta qiejt, që i bëri si një çati mbrojtëse, ndërsa Tokën e bëri të shtruar dhe të përshtatshme për jetesën.

- dhe që lëshon ujë prej së larti dhe me të bëhen fruta, si ushqim për ju. - Ai bëri për ju pemë me fruta të shumta, të lashta e bimësi të larmishme në ngjyra, pamje, shije, aroma e dobitë që ato ofrojnë. Në Kur'an thuhet: "*(Zoti im)* është Ai, i cili e ka bërë Tokën si qilim për ju dhe për të mirën tuaj hapi rrugë nëpër të. Ai e ka zbritur ujin prej qielli dhe me të mbijnë në çift bimë të llojeve të ndryshme. Hani *(nga mirësitë e Tij)* dhe kulloteni bagëtinë tuaj *(në atë bimësi)*. Vërtet, në të gjitha këto ka Shenja për ata që mendojnë." [Ta Ha 53].

- Është Ai që ju ka vënë në shërbim anijet, që lundrojnë në det me urdhrin e Tij. - Është Allahu i Lavdëruar që, përmes ligjeve të Tij, e ka bërë të mundshme që anijet të lundrojnë në ujë. Ato lundrojnë me vullnetin dhe mirësinë e mundësuar nga Allahu i Lavdëruar. Zoti e ka nënshtruar detin për t'i mbartur anijet, në mënyrë që njerëzit të udhëtojnë në vende të largëta, për punët e tyre e për të arritur mirësitë e Tij

- Edhe lumenjtë, është Ai që i ka vënë në shërbimin tuaj. - Allahu i Lartësuar bëri që lumenjtë të çajnë tokën e të lëvizin në largësi të mëdha, nga një vend, në një tjetër. Përmes këtyre lehtësimeve, Ai u mundëson robërve mirësi të shumta. Ata përftojnë nga lumenjtë ujin e pijshëm për vete, për kafshët, për tokën, të mbjellat e për shumë mirësi të tjera.

- Ai e krijoi për ju Diellin dhë Hënën, që vazhdimisht lëvizin... - Dielli dhe Hëna janë në lëvizje të pandërprerë, sipas rregullit dhe urdhrit të Zotit. Ky është kuptimi i fjalës *dâibejn*: një lëvizje e vazhdueshme, e pandërprerë, as natën as ditën. Ai thotë: "Edhe Dielli udhëton për në kufirin e vet *(përfundimtar)*. Ky është përcaktimi i Ngadhënjimtarit, i të Gjithëditurit. Edhe Hënës ia kemi caktuar fazat e saj, derisa të kthehet në formën e harkut (hurmës së tharë). As dielli nuk mund ta arrijë hënën, e as nata nuk mund ta kalojë ditën. Secili

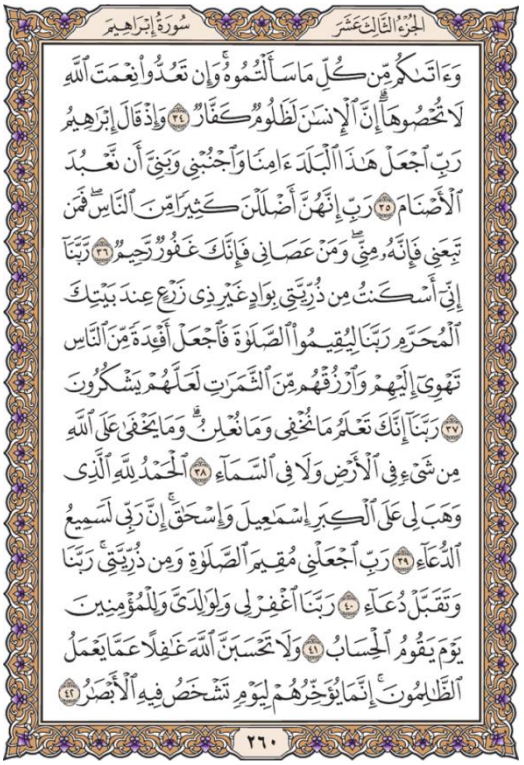
الجزء الثالث عشر سورة إبراهيم

وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ
لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ
رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا ٱلْبَلَدَ ءَامِنًا وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ أَن نَّعْبُدَ
ٱلْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ فَمَن
تَبِعَنِى فَإِنَّهُۥ مِنِّى ۖ وَمَنْ عَصَانِى فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾ رَّبَّنَآ
إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ
ٱلْمُحَرَّمِ ۙ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً مِّنَ ٱلنَّاسِ
تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَٱرْزُقْهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ
﴿٣٧﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِى وَمَا نُعْلِنُ ۗ وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ
مِن شَىْءٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٣٨﴾ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى
وَهَبَ لِى عَلَى ٱلْكِبَرِ إِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ ۚ إِنَّ رَبِّى لَسَمِيعُ
ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٩﴾ رَبِّ ٱجْعَلْنِى مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۚ رَبَّنَا
وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ ﴿٤٠﴾ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ
يَوْمَ يَقُومُ ٱلْحِسَابُ ﴿٤١﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ غَٰفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ
ٱلظَّٰلِمُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٤٢﴾

٢٦٠

(trup qiellor) noton në orbitën e vet." [Ja Sin 38 - 40], "... Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë sërish. Edhe Dielli, Hëna dhe yjet i janë nënshtruar sundimit të Tij. Vetëm Atij i takon Krijimi dhe Sundimi. I madhëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve!" [Ea'raf 53].

- dhe bëri për ju natën dhe ditën. - Nata dhe dita ndërrohen me njëra-tjetrën: herë zgjatet njëra e herë tjetra. I Lartësuari thotë: "A nuk e sheh ti se është Allahu Ai që e fut natën te Dita dhe Ai që e fut Ditën te Nata *(duke shkurtuar herë njërën e herë tjetrën)* dhe është Ai që i ka nënshtruar Diellin e Hënën, që lëvizin sipas një afati të caktuar dhe se Allahu e di mirë gjithçka që ju bëni?" [Lukman 29]. "Ai krijoi qiejt dhe Tokën me urtësi. Ai bën që nata ta mbulojë *(mbështjellë)* ditën dhe që dita ta mbulojë *(mbështjellë)* natën; Ai e nënshtroi Diellin e Hënën, që lëvizin sipas një afati të caktuar. Ai është Ngadhënjimtari, Falësi i Madh." [Zumer 5].

- Ai ju jep nga gjithçka që kërkoni. - Allahu i Lartësuar ka lehtësuar, përgatitur

dhe përshtatur, me mirësinë e Tij, gjithçka të nevojshme për ju, që ju vjen në shërbim në çdo kohë e në të gjitha gjendjet tuaja. Ai jua përmbush ato për të cilat i luteni, qoftë me gjuhën e gjendjes e nevojës që shprehni, qoftë me fjalë e drejtpërdrejt.

- Edhe në qoftë se përpiqeni t'i numëroni të mirat e Allahut, nuk do të mund të arrini t'i numëroni ato. - Allahu i Madhëruar na tregon se është e pamundur që robi t'i numërojë mirësitë e Tij e, aq më pak, që të mund t'u japë hakun atyre. Tarik Ibn Hubejbi (Allahu e mëshiroftë!) ka thënë: "Me të vërtetë, haku i Allahut është shumë i rëndë dhe i madh, që robi të mund t'i tregojë Atij mirënjohjen e merituar për to. Gjithashtu, mirësitë e Allahut janë shumë të mëdha e të panumërta, që robi të mund t'i numërojë e përkufizojë ato. Por përpiquni që të agoni të penduar dhe të ngryseni të penduar para Zotit. Në *Sahih*-un e Buhariut vjen hadithi se Profeti i Allahut lutej e thoshte: 1585. "*Allahumme lekel hamdu gajra mekfij-jin ue lâ mued-dein, ue lâ mustegnen anhu, Rab-benâ!* (O Allah! Vetëm Ty të takojnë të gjitha lavdërimet (e mirënjohja)! Këto lavdërime nuk mjaftojnë për të të përlëvduar si duhet, por megjithëkëtë, ne nuk kemi për t'i lënë ato! Ne do të kemi nevojë për t'i bërë lavdërime Allahut në vazhdimësi e në çdo gjendje! O Zoti ynë, pranoje lavdërimin tonë!"

- Vërtet, njeriu është i padrejtë dhe shumë mosmirënjohës.

Ajetet 35 - 36

35. Kujtoni kur Ibrahimi tha: "O Zoti im! Bëje këtë qytet të qetë e të sigurt dhe më ruaj mua e bijtë e mi nga adhurimi i idhujve!

36. O Zoti im! Ata, vërtet kanë devijuar shumë njerëz. Atëherë kush më pason mua, ai është i imi e kush nuk më bindet mua *(ai meriton ndëshkimin)* **- por Ti je me të vërtetë Falës i madh e Mëshirëplotë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Kujtoni kur Ibrahimi tha: "O Zoti im! Bëje këtë qytet të qetë e të sigurt - Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar na tregon se Ibrahimi (a.s.) u lut që Meka të bëhej një vend paqeje dhe qetësie dhe Allahu i Lavdëruar iu përgjigj lutjes së tij, sikurse thotë i Lartësuari: "... Po a nuk u siguruam Ne atyre një Vend të Shenjtë të sigurt, ku sillen fruta të të gjitha llojeve si furnizim prej Nesh?! Por shumica e tyre nuk e dinë." [Ankebut 67]. Ose: "Shtëpia e parë e ndërtuar për njerëzit është ajo në Bekë *(Mekë)*, plot bekime dhe udhëzuese për mbarë botën. Atje ka shenja të qarta, siç është Vendi i Ibrahimit dhe kush hyn në të, ai është i sigurt. ..." [Al Imran 96 - 97]. Po të vërejmë me kujdes, në këtë dua, Ibrahimi thotë "këtë qytet", duke e sjellë fjalën "qytet" në trajtën e shquar, gjë kjo që të jep të kuptosh se ai është lutur për Mekën pas ndërtimit e popullimit të saj. Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar tregon fjalët dhe lutjet e Ibrahimit: "Falënderimi i qoftë Allahut, i Cili më dhuroi mua, në pleqëri, Ismailin dhe Is'hakun!" [Ibrahim 39]. Nuk ka dyshim se Ismaili ishte më i madh se Is'haku, rreth 13 vjet. Kur Ibrahimi u largua me Ismailin dhe Haxheren, Ismaili ishte ende foshnjë gjiri. Në këtë kohë, Ibrahimi i vendosi ata të dy në atë vend, ku më pas do të ndërtohej Meka. Atëherë, Ibrahimi u lut: "O Zoti im! Bëje këtë një qytet të sigurt!" [Bekare 126]. I vetmi ndryshim me rastin më sipër, kur ai u lut për Mekën është se, në këtë rast, ai e përmend fjalën "qytet", në trajtën e pashquar, sepse në atë kohë e në atë vend ende nuk ishte ndërtuar e populluar qyteti i Mekës. Më pas, i Lartësuari na tregon për lutjen tjetër të Ibrahimit:

- më ruaj mua e bijtë e mi nga adhurimi i idhujve! - Për çdo njeri është detyrë që, kur bën lutje, të lutet jo vetëm për veten, por edhe për parardhësit dhe pasardhësit e vet. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon se shumë njerëz u sprovuan dhe devijuan, duke adhuruar idhuj. Ibrahimi distancohet nga kjo kategori e pasardhësve të tij, duke e lënë çështjen e tyre në dorë të Allahut të Madhëruar. Ai tha:

- O Zoti im! Ata, vërtet kanë devijuar shumë njerëz. Atëherë kush më pason mua, ai është i imi e kush nuk më bindet mua *(ai meriton ndëshkimin)* **- por Ti je me të vërtetë Falës i madh e Mëshirëplotë.** - Nëse dëshiron, Allahu i Lartësuar i ndëshkon, e nëse dëshiron, i fal. Kjo i ngjan fjalës së Isait (a.s.): "Nëse Ti i ndëshkon ata, ata janë robërit e Tu. E nëse i fal ata, Ti je i Plotfuqishmi e i Urti." [Maide 118]. Në të dyja rastet tregohet se këta dy profetë e kanë lënë në dorë të Allahut çështjen në do t'i falë apo jo, por nuk tregon se Allahu mund të falë atë që i bën shirk Atij. Abdullah ibnu uehb transmeton nga Abdullah ibnu Amr se: 1586. "Profeti i Allahut lexoi fjalën e Ibrahimit: "O Zoti im! Ata, vërtet kanë devijuar shumë njerëz. Atëherë kush më pason mua, ai është i imi e kush nuk më bindet mua *(ai meriton ndëshkimin)* - por Ti je me të vërtetë Falës i madh e Mëshirëplotë." dhe fjalën e Isait "Nëse Ti i ndëshkon ata, ata janë robt e Tu. ..." pastaj ngriti duart lart dhe filloi të lutet: "O Allah, umeti im, O Allah, umeti im, O Allah, umeti im, ...", dhe qau. Allahu i lartësuar tha: "Shko, o Xhibril tek Muhamedi, - dhe Zoti yt është më i ditur - , dhe pyete se çfarë e bëri atë të qajë. Xhibrili shkoi për ta pyetur dhe Profeti i Allahut e njoftoi. Atëherë Allahu i lartësuar tha: "Shko tek Muhamedi dhe i thuaj: "Ne do të të kënaqim në lidhje me Umetin tënd dhe nuk do të të trishtojmë."

Ajeti 37

37. O Zoti ynë! Unë e vendosa një pjesë të familjes sime në një luginë, ku nuk ka bimë, pranë Shtëpisë Sate të Shenjtë, që ta falin rregullisht namazin, o Zoti ynë! Prandaj bëj që zemrat e njerëzve të mbushen me dashuri për ta, dhe furnizoji me mirësi, për të të Lavdëruar me mirënjohje!".

Shpjegimi i ajetit

- O Zoti ynë! Unë e vendosa një pjesë të familjes sime në një luginë, ku nuk ka bimë, pranë Shtëpisë Sate të Shenjtë, që ta falin rregullisht namazin, o Zoti ynë! - Kjo tregon se kemi të bëjmë me një lutje të dytë, që Ibrahimi (a.s) drejtoi në momentin kur u largua prej Haxheres dhe djalit të saj.[172] Ajo lutje ishte para ndërtimit të Qabes, ndërsa kjo pas ndërtimit e popullimit të saj. Kjo lutje është tregues i shpresës së madhe që Ibrahimi kishte tek Allahu Krenar dhe i Lartësuar, prandaj dhe tha: "... pranë Shtëpisë Sate të Shenjtë." Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... që ta falin rregullisht namazin, o Zoti ynë!" Ibn Xheriri shpjegon dhe thotë se kjo është e lidhur me fjalën e Allahut: "... pranë Shtëpisë Sate të Shenjtë." Pra, sikur thotë: "O Zot, ti e bëre këtë shtëpi të shenjtë (ku ndalohet vrasja, lufta dhe çdo padrejtësi), në mënyrë që banorët e këtij vendi të përkryejnë namazin duke qenë të qetë e të sigurt aty."

- Prandaj bëj që zemrat e njerëzve të mbushen me dashuri për ta... - Fjala "njerëzve" në këtë ajet ka për qëllim muslimanët, pra, ata që i janë dorëzuar plotësisht Allahut të Madhëruar. Domethënë, kuptimi është: Bëji zemrat e njerëzve të dorëzuar ndaj Teje që ta duan atë faltore.

- dhe furnizoji me mirësi, për të të lavdëruar me mirënjohje!". - Në mënyrë që kjo të jetë ndihmë për ta, që të të binden dhe nënshtrohen më mirë. Allahu i Lartësuar iu përgjigj kësaj lutjeje, sikurse thotë në një ajet tjetër: "... Po a nuk u siguruam Ne atyre një Vend të Shenjtë të sigurt, ku sillen fruta të të gjitha llojeve si furnizim prej Nesh?! Por shumica e tyre nuk e dinë." [Kasas 57]. Kjo tregon butësinë, përkujdesin, bujarinë dhe mëshirën e madhe të Allahut të Lartësuar, në lidhje me mirësitë që ka dhënë dhe vendosur në këtë vend të shenjtë. Në Mekë nuk ka ndonjë pemë frytdhënëse, por frutat e të gjithë botës vijnë në atë vend, si përgjigje e lutjes së Ibrahimit (a.s).[173]

Ajetet 38 - 41

38. O Zoti ynë! S'ka dyshim se Ti e di atë që ne e fshehim dhe atë që ne e shfaqim haptazi. Allahut nuk mund t'i fshihet asgjë në Tokë dhe në qiell.

39. Falënderimi i qoftë Allahut, i Cili më dhuroi mua, në pleqëri, Ismailin dhe Is'hakun! Vërtet, Zoti im është Dëgjuesi i lutjes.

40. O Zoti im! Më bëj mua dhe pasardhësit e mi nga ata që kryejnë namazin rregullisht, dhe pranoje lutjen time, o Zoti ynë!

41. O Zoti ynë! Na mbulo me faljen tënde mua, prindërit e mi dhe të gjithë besimtarët Ditën kur të jepet llogaria.

Shpjegimi i ajeteve

- O Zoti ynë! S'ka dyshim se Ti e di atë që ne e fshehim dhe atë që ne e shfaqim haptazi. Allahut nuk mund t'i fshihet asgjë në Tokë dhe në qiell. - O Zot i Madh! Ti i di mirë qëllimet dhe motivet e mia në lutjen që unë të drejtoj, në lidhje me banorët e këtij vendi! Pa dyshim që unë synoj që të arrij kënaqësinë Tënde dhe që të të shpreh Ty, o Zoti im, sinqeritetin në përkushtimin ndaj Teje! Pa dyshim që Ti i di mirë të gjitha çështjet, qoftë ato që shfaqen, qoftë ato që mbahen fshehur! Ty nuk të fshihet asgjë, as në Tokë dhe as në qiej! Më pas, Ibrahimi e lavdëron Zotin e tij të Lartësuar për mirësitë dhe begatitë, me të cilat Ai e kishte nderuar, në mënyrë të veantë kur i dhuroi një fëmijë, pasi kishte kaluar një kohë e gjatë dhe kishte arritur një moshë të thyer:

- Falënderimi i qoftë Allahut, i Cili më dhuroi mua, në pleqëri, Ismailin dhe Is'hakun! Vërtet, Zoti im është Dëgjuesi i lutjes. - Allahu i Lartësuar i përgjigjet atij që i lutet dhe përgjërohet. Kështu, Allahu iu përgjigj lutjes sime për të patur fëmijë.

- O Zoti im! Më bëj mua dhe pasardhësit e mi nga ata që kryejnë namazin rregullisht... - Më bëj që të jem i kujdesshëm e i përkushtuar në përkryerjen e këtij adhurimi, duke përmbushur të gjitha elementët dhe detyrimet e Tij. Vëreni me kujdes kur thotë: "dhe pasardhësit e mi". Domethënë, bëji edhe ata që të përkushtohen në kryerjen e këtij adhurimi të rëndësishëm.

- dhe pranoje lutjen time, o Zoti ynë! - Përgjigju lutjeve të mia, për të gjitha gjërat që ato përmbajnë.

- O Zoti ynë! Na mbulo me faljen tënde mua, prindërit e mi dhe të gjithë besimtarët Ditën kur të jepet llogaria. - Kjo lutje është bërë nga Ibrahimi (a.s) përpara momentit kur ai të distancohej nga i ati, moment në të cilin atij iu bë e qartë se ai ishte armik i Allahut Krenar dhe të Lartësuar. Pastaj u lut për të gjithë besimtarët: Fali, o Zot, atë ditë kur do t'i marrësh në llogari robërit e Tu dhe kur të shpërblesh dhe shpaguash secilin, sipas veprave, të mira apo të këqija qofshin!

Ajetet 42 - 43

42. Kurrsesi mos mendo se Allahu është i pakujdesshëm ndaj veprimeve të keqbërësve! Ai vetëm është duke u dhënë afat deri në ditën, kur sytë të shtangen nga tmerri.

43. Ata janë duke vrapuar me kokat lart, me sytë e tyre të hapur e të papulitur me zemrat e tyre të zbrazëta.

Shpjegimi i ajeteve

- Kurrsesi mos mendo se Allahu është i pakujdesshëm ndaj veprimeve të keqbërësve! - Mos e mendo, o Muhamed se, duke i afatizuar zullumqarët, Allahu është i pavëmendshëm dhe nuk i sheh padrejtësitë e tyre. Mos e mendo se Allahu nuk ka për t'i ndëshkuar ata për këto padrejtësi! Allahu i Lartësuar ua llogarit dhe i ruan një për një, të gjitha padrejtësitë e tyre!

- Ai vetëm është duke u dhënë afat deri në ditën, kur sytë të shtangen nga tmerri. - Shikimet e tyre do te shtangen nga tmerri i Ditës së Kijametit. Pastaj Allahu i Lartësuar përmend mënyrën se si ata do të ringjallen nga varret e tyre dhe se si ata do të nxitojnë duke vrapuar për të shkuar në vendin e tubimit:

- Ata janë duke vrapuar - Domethënë, duke nxituar, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: **"**Prandaj largohu prej tyre deri në ditën kur Lajmëtari (Israfili) t'i thërrasë drejt tmerrit! Të tmerruara do të

jenë shikimet e tyre. Ata do të dalin prej varreve si karkaleca të shpërndarë, Duke shpejtuar drejt Lajmëtarit. Jobesimtarët do të thonë: "Kjo është ditë e vështirë". [Kamer 6 - 8]. Ose: "Atë Ditë ata do të shkojnë pas thirrësit e nuk do të mund t'i largohen atij. Të gjitha zërat do të ulen para të Gjithëmëshirshmit dhe nuk do të dëgjohet asgjë përveçse pëshpërimë. Atë ditë nuk bën dobi ndërmjetësimi, përveçse atyre për të cilët e ka lejuar i Gjithëmëshirshmi *(të ndërmjetësojnë)* dhe fjala e të cilëve është e pranueshme tek Ai. Ai i di gjithçka para tyre dhe ato që vijnë pas, por dija e tyre nuk mund ta përfshijë Atë. Të gjitha fytyrat do t'i përulen të Gjallit, të Përjetshmit të Gjithfuqishëm. Nuk ka dyshim se ka humbur ai që mbart padrejtësinë *(në shpinë)*." [Ta Ha 108 - 111]. Ose: "Ditën kur, duke u ngutur, do të dalin prej varreve, sikur të ishin duke nxituar drejt idhujve të tyre. Të përulura do jenë shikimet e tyre. Ata do t'i ketë kapluar poshtërimi. Kjo është dita që u është premtuar." [Mearixh 43].

- me kokat lart... - Ibn Abasi dhe të tjerë kanë thënë që: "*mukni'ij ru'ûsuhum*", domethënë, duke i ngritur kokat lart.

- me sytë e tyre të hapur e të papulitur... - Sytë e tyre ngrijnë të hapur, nga tmerri i madh që i pushton. E lusim Allahun të na mbrojë nga ky tmerr i papërshkrueshëm!

- me zemrat e tyre të zbrazëta. - Zemrat e tyre janë bosh. Brenda tyre nuk ka gjë, përveç frikës dhe ankthit të madh për atë që i pret.

Ajetet 44 - 46

44. Prandaj paralajmëroji njerëzit për ditën kur do t'u vijë dënimi dhe kur keqbërësit do të thonë: "Zoti ynë! Na lër edhe për pak kohë që t'i përgjigjemi thirrjes Sate dhe t'i pasojmë të dërguarit!" Po, a nuk e kishit zakon të betoheshit më parë se nuk kishit për t'u larguar kurrë *(nga mirësitë e kësaj dynjaje)*?

45. Ju banuat në vendbanimet e atyre që shkatërruan vetveten dhe e mësuat qartë se si vepruam me ta. Ne ju sollëm shembuj të qartë.

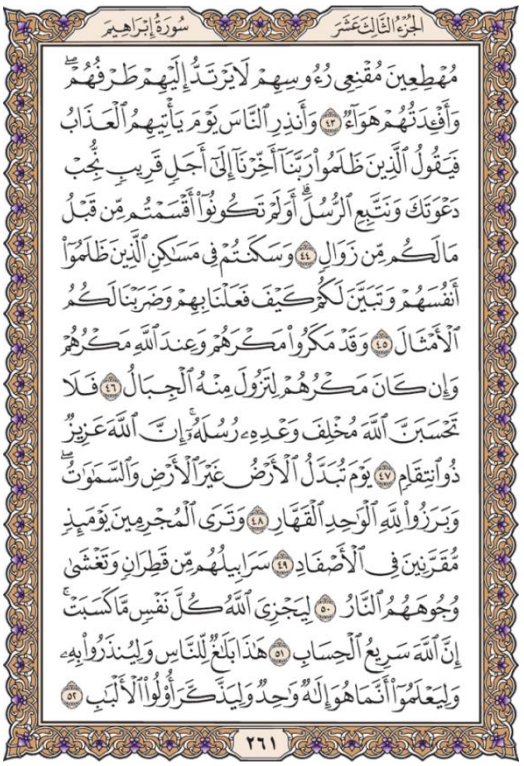
الجزء الثالث عشر سورة إبراهيم
مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ ۖ
وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ ﴿٤٣﴾ وَأَنذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ
فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ
دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ ۗ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ
مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا
أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ
الْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِندَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ
وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ ﴿٤٦﴾ فَلَا
تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
ذُو انتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ
وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾ وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ
مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ وَتَغْشَىٰ
وُجُوهَهُمُ النَّارُ ﴿٥٠﴾ لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ ۚ
إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٥١﴾ هَٰذَا بَلَاغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ
وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٥٢﴾
٢٦١

46. Të fuqishme qenë, vërtet kurthet që përgatitën ata; por kurthet e tyre ishin në dorë të Allahut, edhe pse ishin të tilla që të shkulin malet.

Shpjegimi i ajeteve

- Prandaj paralajmëroji njerëzit për ditën kur do t'u vijë dënimi dhe kur keqbërësit do të thonë: "Zoti ynë! Na lër edhe për pak kohë që t'i përgjigjemi thirrjes Sate dhe t'i pasojmë të dërguarit!" - Allahu i Madhëruar na tregon fjalët e atyre që kanë ngarkuar veten me padrejtësi, fjalë të cilat ata do t'i thonë në momentin kur të shohin ndëshkimin: "Zoti ynë! Na lër edhe për pak kohë, që t'i përgjigjemi thirrjes Sate dhe t'i pasojmë të dërguarit!" Kjo i ngjan ajetit: "E kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, ai thotë: "O Zoti im! Më kthe *(në jetë)*, që të bëj vepra të mira e ta kompensoj atë që shpërfilla! Jo, kurrsesi *(nuk ka kthim pas)*. Këto janë vetëm fjalë që ai *(jobesimtari)* i thotë *(me dëshpërim)*. Ata i pret jeta e varrit

(Berzahu) deri në ditën kur do të ringjallen." [Mu'minun 99, 100]. Ose: "O ju që keni besuar! As pasuria e as fëmijët tuaj të mos ju shmangin prej kujtimit të Allahut! Ata që veprojnë kështu janë të humbur. Shpenzoni nga ajo që Ne ju kemi dhënë, para se ndonjërit prej jush t'i vijë vdekja e të thotë: "O Zoti im, përse nuk ma shtyve edhe pak afatin, që të jepja sadaka e të bëhesha prej të mirëve?"! Por Allahu asnjërit nuk ia shtyn afatin, kur ai i vjen. Allahu di gjithçka që punoni ju." [Munafikun 9 - 11]. Ndërsa kur tregon për gjendjen e tyre ditën e ringjalljes Ai thotë: "Veç sikur të mund t'i shohësh mëkatarët *(atë Ditë të dëshpëruar)* kur kokëulur para Zotit të tyre, thonë: "O Zoti ynë! Tani pamë dhe dëgjuam. Na kthe edhe një herë *(në dynja)* që të bëjmë vepra të mira. Tani ne jemi tërësisht të bindur"." [Sexhde12], dhe thotë: "Eh, sikur t'i shihje ata, kur të ndalen përpara Zjarrit! Ata do të thonë: "Ah, sikur të ktheheshim *(në dynja)*! Atëherë nuk do t'i mohonim argumentet e Zotit tonë, por do të bëheshim besimtarë." Por atyre u del në shesh ajo që më parë e mbanin fshehur. Edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u ishte ndaluar. Me të vërtetë, ata janë gënjeshtarë." [En'am 27, 28]. Gjithashtu: "Dhe atje *(në Zjarr)* ata do të klithin *(për ndihmë)*: "O Zoti ynë! Na nxirr *(prej këtu)*. Ne do të bëjmë vepra të mira, jo si ato që bënim më parë." Por, a nuk ju dhamë Ne jetë aq sa të mund të merrte mësim cilido që dëshironte të merrete mësim dhe ju pati ardhur edhe paralajmëruesi i qartë? Shijojini frytet e veprave tuaja! Për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmëtar." [Fatir 37]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Madhëruar, duke ua kthyer e hedhur poshtë këtë pretendim atyre, thotë:

- Po, a nuk e kishit zakon të betoheshit më parë se nuk kishit për t'u larguar kurrë *(nga mirësitë e kësaj dynjaje)*? - A nuk betoheshit dhe përbetoheshit në të shkuarën, përpara kësaj gjendjeje që po përjetoni tani, se ringjallja, llogaria e drejtë dhe shpërblimi sipas punëve është diçka e pavërtetë! Shijojeni tani ndëshkimin për mohimin tuaj! Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ata u betuan në Allah, me betimin e tyre më të fortë, se Allahu nuk ka për ta ringjallur atë që vdes." [Nahl 38].

- Ju banuat në vendbanimet e atyre që shkatërruan vetveten dhe e mësuat qartë se si vepruam me ta. Ne ju sollëm shembuj të qartë. - Ju i patë me sytë tuaj, kishit njohuri dhe ju erdhën informacionet për ndëshkimin mbi popujt që mohuan të vërtetën, besimin dhe profetët që u dërguan ndër ta. A nuk kishte në to mësime dhe këshilla për ju?! A nuk nxorët mësim nga ndëshkimet që hodhëm mbi ata popuj, në mënyrë që të ktheni rrugë dhe të besoni Allahun?! Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Atyre u kanë ardhur shpallje, në të cilat ka mjaft qortime! Kjo është urtësi e përsosur. Por atyre nuk u bëjnë dobi qortimet." [Kamer 4, 5].

- Të fuqishme qenë, vërtet kurthet që përgatitën ata; por kurthet e tyre ishin në dorë të Allahut, edhe pse ishin të tilla që të shkulin malet. - El Aufi sjell nga Ibn Abasi tefsirin e këtij ajeti: "Fjalia: "*in kâne mekruhum li tezûle minhu el xhibâlu*" do të thotë: "Të fuqishme qenë kurthet që përgatitën ata; por kurthet e tyre ishin në dorë të Allahut dhe prej kurtheve të tyre nuk lëvizën malet." Po kështu ka thënë dhe Hasan el Basriu dhe Ibn Xheriri. Duke shpjeguar më tej, ata kanë thënë se kuptimi i ajetit është: "Idhujtaria ku ata u zhytën dhe mohimi i besimit të vërtetë nuk dëmtoi as malet dhe as gjëra të tjera, por dëmtoi veçse ata. Ky kuptim është i përafërt me kuptimin e fjalës së Allahut të Lartësuar, kur thotë: "Mos ec nëpër tokë me mburrje, sepse ti as nuk mund ta çash tokën, as nuk mund të arrish lartësinë e maleve!" [Isra 37]. Ndërsa mendimi i dytë për tefsirin e këtij ajeti vjen nga Ali Ibn Ebu Talha, që e përcjell nga Ibn Abasi, i cili thotë: "Kurthi (shirku) i tyre ishte i tillë që, edhe malet do të lëviznin nga vendi." Domethënë, kuptimi i ajetit është: "... por kurthet e tyre ishin në dorë të Allahut, edhe pse ishin të ishin të tilla që të

shkulin malet.” Për shkak të shirkut të tyre, do të lëviznin malet nga vendi. Kjo i ngjan ajetit tjetër: **“**Ata thanë: “I Gjithëmëshirshmi ka bir!”. Vërtet, ju keni thënë një fjalë shumë të shëmtuar. Qiejt janë gati të copëtohen, toka është gati të çahet dhe malet janë gati të shemben e të thërmohen nga ajo (shpifje), që trilluan se i Gjithëmëshirshmi ka bir.” Kështu e ka shpjeguar Dahaku dhe Katadja.[174]

Ajetet 47 - 48

47. Kurrsesi mos mendo se Allahu nuk do ta mbante premtimin që u dha të dërguarve të Tij. Allahu është Ngadhënjimtar dhe ka ndëshkim të ashpër.

48. Një ditë, Toka do të shndërrohet në tjetër Tokë, e po kështu edhe qiejt dhe të gjithë do të dalin para Allahut, të Vetmit Ngadhënjimtarit.

Shpjegimi i ajeteve

Duke paralajmëruar, Allahu i Madhëruar thotë:

- Kurrsesi mos mendo se Allahu nuk do ta mbante premtimin që u dha të dërguarve të Tij. - Nuk duhet as ta mendoni se Allahu i Madhëruar do ta thyente premtimin dhënë profetëve të Tij, se do t’i ndihmojë e dhurojë fitoren në jetën e kësaj bote dhe ditën kur të dalin në pah dëshmitë, pra, në Ditën e Gjykimit.

- Allahu është Ngadhënjimtar dhe ka ndëshkim të ashpër. - I Madhëruari na tregon se Ai është Ngadhënjimtar. Asgjë nuk mund t’i shmanget vendimit të Tij dhe asaj që Ai dëshiron të përmbushet. Ai, gjithashtu, ka ndëshkim të ashpër për të gjithë ata që e mohojnë dhe refuzojnë besimin e vërtetë e të pastër, siç thotë Allahu për mohuesit e besimit të vërtetë në një ajet tjetër: “... Ajo ditë është mjerim i madh për mohuesit, të cilët, të zhytur në gënjeshtra, argëtohen. Ditë, kur me rrëmbim, do tërhiqen për në zjarrin e Xhehenemit.” [Tur 11 - 13].

- Një ditë, Toka do të shndërrohet në tjetër Tokë, e po kështu edhe qiejt - Ky premtim e kërcënim do të zbatohet ditën kur Toka të shndërrohet në tjetër tokë. Është e njëjta tokë, por do të ndryshojë pamja, të cilën jemi mësuar ta shohim. Në një hadith të saktë të sjellë nga Ebu Hazimi, që përcjell nga Sehl Ibn Sadi, thuhet se Profeti i Allahut ka thënë: 1587. “Ditën e Kijametit, njerëzit do të ringjallen mbi një tokë të bardhë, *(afrâe)* që anon pak në të kuqëremtë, si një fetë buke e *(bërë me miell të)* pastër, tokë në të cilën nuk do të ketë asnjë *(mea’lem)* shenjë orjentuese për asnjë.” Ndërsa Imam Ahmedi sjell hadithin nga Aishja, e cila ka thënë: 1588. “Unë jam e para prej njerëzve që e pyeta Profetin në lidhje me ajetin: “Një ditë, Toka do të shndërrohet në tjetër Tokë, e po kështu edhe qiejt ...”: - “Po njerëzit, ku do të jenë atë ditë, o i Dërguari i Allahut?” Ai tha: “Mbi *Sirat*.” Hadithin e ka sjellë Muslimi, por jo Buhariu. Hadithin e ka sjellë edhe Tirmidhiu, që e ka gjykuar si *hasen sahih*, pra, të mirë dhe të saktë, ashtu si edhe Ibn Maxhe. Kurse Ahmedi transmeton prej Aishes, - Allahu qoftë i kënaqur prej saj! - që ka thënë se: 1589. “Ajo e pyeti Profetin e Allahut rreth fjalës së Allahut: “Një ditë Toka do të shndërrohet në tjetër Tokë, e po kështu edhe qiejt ...”, duke i thënë: “O i Dërguari i Allahut! Ku do të jenë njerëzit atë ditë?” Ai tha: “Më ke pyetur për diçka, për të cilën nuk më ka pyetur askush prej umetit tim. Ata do të jenë mbi *Sirat*.” Në hadithi e njohur që përmend fryrjen në *Sur*, sjellë Ebu Hurejra, thuhet se Profeti i Allahut ka thënë: 1590. “Allahu e shndërrron Tokën në tjetër Tokë, dhe po kështu edhe qiejt. Ai e shtron dhe e tërheq atë, siç tërhiqen lëkurët e *Ikâdhit* (treg i njohur), ku nuk mund të shohësh as ultësira e as lartësira. Atëherë, Allahu i trazon (i ringjall) krijesat me një britmë të vetme, dhe ata do t’ia behin mbi sipërfaqen e kësaj të shndërruarës.”

- dhe të gjithë do të dalin para Allahut, të Vetmit Ngadhënjimtarit. - Të gjitha krijesat do të dalin nga varret para Allahut, të Vetmit e Ngadhënjimtarit, Atij që ka nënshtruar gjithçka dhe ka ngadhënjyer mbi

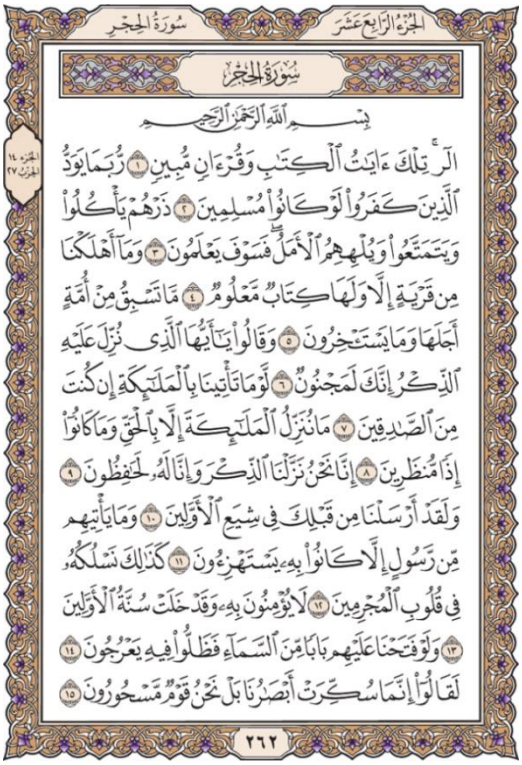
الجزء الرابع عشر سورة الحجر
سورة الحجر
بسم الله الرحمن الرحيم
الجزء ١٤ الحزب ٢٧
الر تلك ءايت الكتب وقرءان مبين ١ ربما يود
الذين كفروا لو كانوا مسلمين ٢ ذرهم يأكلوا
ويتمتعوا ويلههم الأمل فسوف يعلمون ٣ وما أهلكنا
من قرية إلا ولها كتاب معلوم ٤ ما تسبق من أمة
أجلها وما يستخرون ٥ وقالوا يأيها الذي نزل عليه
الذكر إنك لمجنون ٦ لو ما تأتينا بالملئكة إن كنت
من الصدقين ٧ ما ننزل الملئكة إلا بالحق وما كانوا
إذا منظرين ٨ إنا نحن نزلنا الذكر وإنا له لحفظون ٩
ولقد أرسلنا من قبلك في شيع الأولين ١٠ وما يأتيهم
من رسول إلا كانوا به يستهزءون ١١ كذلك نسلكه
في قلوب المجرمين ١٢ لا يؤمنون به وقد خلت سنة الأولين
١٣ ولو فتحنا عليهم بابا من السماء فظلوا فيه يعرجون
١٤ لقالوا إنما سكرت أبصارنا بل نحن قوم مسحورون ١٥
٢٦٢

çdo gjë. Të gjitha krijesat do t'i paraqiten Allahut, që është *Ed-Dejân* (Llogaritës i shpejtë i veprave të krijesave).

Ajetet 49 - 51

49. Dhe ti do t'i shohësh keqbërësit atë ditë të lidhur në pranga.

50. Rrobat e tyre janë prej *katrani*, kurse fytyrat e tyre do t'i mbulojë Zjarri.

51. Kështu Allahu ka për ta shpërblyer çdo shpirt për gjithçka që ka bërë. Vërtet, Allahu është i Shpejtë në llogari.

Shpjegimi i ajeteve

- Dhe ti do t'i shohësh keqbërësit atë ditë të lidhur në pranga. - Do t'i shohësh atë ditë, o Muhamed, *muxhrimin*-ët, pra, kriminelët, - të cilët ishin keqbërës me kufrin e tyre dhe shkatërrimin që sillnin në tokë, - të lidhur në pranga, njëri me tjetrin. Atë ditë të ngjashmit në veprat e tyre do të tubohen të gjithë së bashku, çdokush me llojin e vet, siç thotë i Lartësuari: "Mblidhini bashkë - do t'u thuhet - të gjithë keqbërësit, bashkëshortet e tyre *(që ishin si ata)* dhe gjërat që ata adhuronin!" [Safat 22]. Ose: "E kur të flaken në të, në një vend të ngushtë të lidhur në pranga *(zjarri)*, aty do të luten për shkatërrimin e tyre *(do luten për t'u asgjësuar)*. Këtë Ditë, mos u lutni për shkatërrimin vetëm një herë, por lutuni shumë herë!" [Furkan 13], *El asfâd*, që është përmendur në ajet, janë prangat, me të cilat ata do të lidhen e shtrëngohen fort.

- Rrobat e tyre janë prej katrani... - Veshjet e tyre do të jenë prej *el katirani*, që është lënda e njohur me të cilën lyhen devetë. Kurse Ibn Abasi ka thënë se *el katiran* quhet bakri i shkrirë.

- kurse fytyrat e tyre do t'i mbulojë Zjarri. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Zjarri do t'ua djegë atyre fytyrat dhe ata do të duken *(të shëmtuar)* pa buzë e me dhëmbë jashtë." [Mu'minun 104]. Në hadithin e Kasimit, i cili përcjell nga Ebu Umame (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), Profeti i Allahut ka thënë: 1591. "Nëse vajtuesja nuk pendohet, do të mbahet në një rrugë mes Xhenetit dhe zjarrit. Veshja e saj do të jetë prej *katirani*, kurse fytyrën e saj do ta mbulojë zjarri."

- Kështu Allahu ka për ta shpërblyer çdo shpirt për gjithçka që ka bërë. - Kjo do të ndodhë Ditën e Kijametit. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "... Ai ka për t'i dënuar ata që bëjnë keq sipas veprave të veta e ka për t'u dhënë shpërblimin më të mirë atyre që bëjnë vepra të mira." [Nexhm 31].

- Vërtet, Allahu është i Shpejtë në llogari. - Allahu është i shpejtë në llogarinë, shpagimin dhe shpërblimin e krijesave. Të gjitha krijesat, përballë fuqisë të Tij për t'i llogaritur e shpërblyer me drejtësi, janë si një krijesë e vetme, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Krijimi dhe ringjallja juaj *(e ju të gjithëve)*, është njëlloj si krijimi dhe ringjallja e një njeriu të vetëm. Allahu dëgjon dhe sheh gjithçka." [Lukman 28].

Ajeti 52

52. Ky është një mesazh për njerëzit, që ata të marrin kështillë dhe ta dinë mirë se Ai është i Vetmi i Adhuruar, dhe që të nxjerrin mësim ata që kuptojnë.

Shpjegimi i ajetit

- Ky është një mesazh për njerëzit... - Allahu i Lartësuar na tregon se Kur'ani është një mesazh i qartë dhe i plotë për njerëzit, sikurse thotë në një ajet tjetër: "... Mua më është shpallur ky Kur'an, që me të t'ju tërheq vërejtjen juve dhe atij që i komunikohet. ..." [En'am 19]. Ai është një kumt i qartë për të gjithë njerëzit dhe xhindët, siç e pohon i Lartësuari që në fillim të kësaj sureje: "*Elif, Lam, Ra*. Ky është një Libër, të cilin Ne ta shpallëm ty, që, me lejen e Zotit, t'i nxjerrësh njerëzit prej errësirave në dritë, në Rrugën e Ngadhënjimtarit të Lavdëruarit..."

- që ata të marrin këshillë... - Domethënë, që të përfitojnë nga këshillat e mësimet e tij (dhe kështu të frikësohen e të shpresojnë).

- dhe ta dinë mirë se Ai është i Vetmi i Adhuruar - Përmes fakteve e argumenteve, që gjenden në të, të argumentojnë e të binden se Ai është një i Adhuruar i vetëm e pa ortak dhe askush tjetër nuk meriton adhurimet, përveç Tij.

- dhe që të nxjerrin mësim ata që kuptojnë. - Ata që kanë logjikë të pastër e të plotë.

Ky është fundi i sures Ibahim. Të gjitha falënderimet dhe lavdërimet i qofshin Allahut, Zotit të botëve!

4 / 3 / 1389 ose 20 / 5 / 1969

Surja 15: El Hixhr (mekase) **99 ajete**

Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit

Ajetet 1 - 3

1. *Elif, Lam, Ra*. Këto janë ajetet e Librit - këtij Kurani, që qartëson gjithçka.

2. Ata që nuk besojnë do të donin të ishin myslimanë.

3. Le t'i gëzojnë *(të mirat e kësaj bote),***dhe të kënaqen! Le të dëfrehen me shpresa të kota, se më vonë do ta kuptojnë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Elif, Lam, Ra. Këto janë ajetet e Librit - këtij Kurani, që qartëson gjithçka. - Për sa i përket germave të përmendura në fillim të sureve, për to kemi folur në fillim të sures Bekare.

- Ata që nuk besojnë do të donin të ishin myslimanë. - Ajeti na tregon se këta njerëz do të pendohen për mohimin e besimit të vërtetë në jetën e kësaj bote. Ata do të dëshirojnë që në jetën e dynjasë të ishin muslimanë, të dorëzuar ndaj Allahut. Suddiju sjell në tefsirin e tij, me senedin e njohur nga Ibn Abasi, Ibn Mesudi e sahabë të tjerë, se, kur mohuesit kurejshë të shohin Zjarrin, do të dëshirojnë të kishin qenë muslimanë. Thuhet, gjithashtu, se këtu është për qëllim çdo jomusliman. Çdo mohues, në momentet e agonisë së vdekjes, do të dëshirojë të kishte qenë besimtar i dorëzuar ndaj Zotit, me fenë e vërtetë islame, në jetën e dynjasë. Po ashtu, thuhet se bëhet fjalë për Ditën e Kijametit, siç thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Eh, sikur t'i shihje ata, kur të ndalen përpara Zjarrit! Ata do të thonë: "Ah, sikur të ktheheshim *(në dynja)*! Atëherë nuk do t'i mohonim argumentet e Zotit tonë, por do të bëheshim besimtarë." Por atyre u del në shesh ajo që më parë e mbanin fshehur. Edhe sikur të ktheheshin, ata do ta kryenin sërish atë që u është ndaluar. Ata janë vërtet gënjeshtarë." [En'am 27]. Ibn Xheriri ka sjellë nga Ibn Abasi dhe Enes Ibn Maliku shpjegimin e këtij ajeti, se këtu bëhet fjalë për diçka që do të ndodhë në Ditën e Gjykimit, kur Allahu i Lartësuar të fusë në Zjarr edhe disa muslimanë, që kanë bërë shumë gjynahe. Atëherë, idhujtarët do t'u thonë muslimanëve: "Çfarë dobie ju solli fakti që ju e adhuronit Allahun në dynja?" Atëherë, Allahu i Madhëruar zemërohet me këto fjalë, prandaj - me mirësinë dhe mëshirën e Tij, - i nxjerr ata muslimanë gjynahqarë nga Zjarri. Kjo është koha kur: "ata që nuk besojnë do të donin të ishin myslimanë." Abdurrezaku përcjell nga Muxhahidi një mendim të ngjashëm. Po kështu vjen edhe nga Dahaku, Katadja, Ebu Alije etj. Rreth kësaj çështjeje kanë ardhur hadithe *merfu*, nga të cilët mund të përmendim:

- Taberaniu sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku, se Profeti i Allahut ka thënë: 1592. "Disa prej atyre që kanë besuar dhe kanë

thënë "*Lâ ilâhe il-l'Allâh"*, do të hyjnë në Zjarr, për shkak të gjynaheve të tyre të shumta. Atëherë, idhujtarët që kanë adhuruar në dynja Latin dhe Uzzanë, do t'u thonë këtyre: "E çfarë dobie ju solli fjala "*Lâ ilâhe il-l'Allâh"*, ndërkohë që tani jeni në Xhehenem?" Atëherë, Allahu i Lartësuar zemërohet me ta, prandaj i nxjerr nga zjarri muslimanët dhe i fut në 'Lumin e jetës", ku ata shërohen e pastrohen nga djegiet e tyre, ashtu sikurse hëna fillon të duket e plotë dhe e qartë kur largohet eklipsi. Kështu, ata do të hyjnë në Xhenet dhe do të quhen "(ish) xhehenemasit"". Dikush pyeti: "O Enes! A e ke dëgjuar vetë këtë nga Profeti i Allahut?" Enesi iu përgjigj: "Unë e kam dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: "Çdokush që gënjen në emrin tim me qëllim, le të përgatisë vendin e vet në Zjarr."[175] Pastaj vijoi: "Po, unë e kam dëgjuar Profetin e Allahut që të thotë këtë hadith." Ndërsa Taberaniu thotë se këtë hadith e ka sjellë vetëm Xhihbidh Salih Ibn Is'haku. Taberaniu sjell nga Ebu Musa el Eshariu dhe Ebu Seid el Hudriu, një hadith *merfu,* me tekst të ngjashëm. Në versionin e Ebu Seidi el Hudriut thuhet: 1593. "... ata do të quhen në Xhenet me emrin "(ish) xhehenemasit", për shkak të një të nxire që ka mbetur ende në fytyrat e tyre. Pastaj ata luten e thonë: O Zot, largoje prej nesh këtë emër!" Ai urdhëron që ata të lahen në një lumë në Xhenet, dhe kështu largohet prej tyre ky emër." Këtë fjalë e miratoi Ebu Usame, duke thënë: "Po."" Po kështu ka përcjellë një *hadith merfu* edhe Ibn Ebu Hatimi nga Muhamed Ibn Ali, ky nga i ati dhe nga gjyshi i tij. Duke na treguar për fjalët që ithtarët e Librit dhe idhujtarët do t'u thonë besimtarëve me gjynahe që do të jenë në zjar, ndër të tjera, Profeti i Allahut ka thënë: 1594. "... edhe pse ju besuat Allahun dhe të gjithë librat e profetët e Tij, ju përsëri jeni në zjarr, njëlloj si ne." Atëherë, Allahu zemërohet si kurrë më parë dhe i nxjerr ata në një burim në Xhenet. Për këtë flet fjala e Allajhut: "Ata që nuk besojnë do të donin të ishin myslimanë.""

- Le t'i gëzojnë *(të mirat e kësaj bote)* **dhe të kënaqen!** - Ky është një kërcënim i frikshëm për ta. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Ata kanë ngritur idhuj, si të barabartë me Allahun, për t'i larguar njerëzit nga rruga e Tij. Thuaj: "Kënaquni, por, jeni drejtuar për në Zjarr!". [Ibrahim 30]. Prandaj dhe tha:

- Le të defrehen me shpresa të kota, se më vonë do ta kuptojnë. - Le të dëfrehen e të humbin në kotësira, le të mos pendohen dhe le të mos kthehen tek Allahu të bindur e të nënshtruar, sepse më vonë do ta kuptojnë, kur të shohin si do të përfundojnë.

Ajetet 4 - 5

4. Ne kurrë nuk kemi shkatërruar ndonjë popull jashtë afatit të caktuar për ta.

5. Dhe asnjë popull nuk mund ta shpejtojë apo ta shtyjë për më vonë afatin e vet.

Shpjegimi i ajeteve

- Ne kurrë nuk kemi shkatërruar ndonjë popull jashtë afatit të caktuar për ta. - Allahu i Lartësuar na njofton se kurrë nuk ka ndëshkuar ndonjë vendbanim, pa u qartësuar së pari të vërtetën, duke u dhënë çdo argument, që hedh poshtë çdo justifikim e arsyetim. Allahu e ndëshkon një vend veçse pasi është përmbushur afati i tij. Ai thotë:

- Dhe asnjë popull nuk mund ta shpejtojë apo ta shtyjë për më vonë afatin e vet. - Ai nuk e vonon dhe as nuk e përshpejton shkatërrimin e një populli nga koha e përcaktuar për ta. Ky ishte një paralajmërim për banorët e Mekës, që ata të hiqnin dorë nga shirku dhe kokëfortësia në mohimin e të vërtetës. Ai tregon se këto janë vepra, të cilat meritojnë ndëshkimin, edhe pse ai mund të mos përmbushet menjëherë, për shkak të afatit të vendosur me herët.

Ajetet 6 - 9

6. Ata thonë: "O ti që po të shpallet Mesazhi! Ti je, vërtet i çmendur!"

7. Përse nuk na sjell melekë, nëse je i sinqertë?"

8. Por *(thotë Zoti)* **Ne i dërgojmë melekët veçse kur duhet dhe atëherë, atyre** *(mosbesimtarëve)* **nuk u jepet më afat.**

9. Ne e shpallëm Mesazhin *(Kur'anin)* **dhe sigurisht, Ne do të jemi mbrojtës të tij.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon rreth mohimit dhe refuzimit të besimit të vërtetë me kokëfortësi dhe inat, nga ana e tyre:

- Ata thonë: "O ti që po të shpallet Mesazhi! Ti je, vërtet i çmendur!" - Ata sikur thonë: "O ti që pretendon se të është dhënë Shpallja! Ti je vërtet i çmendur! Është çmenduri që ti na fton të ndjekim rrugën tënde dhe të braktisim rrugën e të parëve tanë!

- Përse nuk na sjell melekë, nëse je i sinqertë?" - Ata kërkonin si shenjë të besueshme që Profeti ﷺ t'u sillte melekë, që të dëshmonin për vërtetësinë e tij dhe të Shpalljes që ai përcillte. Kjo është e ngjashme me fjalën e Faraonit, kur tha në lidhje me Musain: "Atëherë, cili është më i mirë? A nuk jam unë, apo është ai qyqar, që mezi flet?! Përse nuk i janë dhënë atij bylyzykë floriri? Përse nuk kanë ardhur melekë bashkë me të, si shoqërues?"" [Zuhruf 53]. Ose: "Ata që nuk shpresojnë takimin me Ne, thanë: "Përse të mos na dërgohen melekë *(si profetë në vend të njerëzve)*, ose përse të mos e shohim Zotin tonë?" Vërtet, ata e tejçmuan shumë lart veten e tyre dhe e tejkaluan me arrogancën e tyre të madhe. Ditën kur të shohin melekët *(kur t'u meret shpirti, ose në varr, ose në ringjallje)*, nuk do të ketë gëzim për keqbërësit. Ata *(melekët)* do t'u thonë: "Ju është ndaluar gjithçka e mirë.'" [Furkan 21, 22]. Ndërsa në këtë ajet tha:

- Por *(thotë Zoti)* **Ne i dërgojmë melekët veçse kur duhet dhe atëherë, atyre** *(jobesimtarëve)* **nuk u jepet më afat. -** Ata zbresin veçse me urdhrin e Allahut, kur sjellin Shpalljen ose kur zbret dënimi i Allahut.

- Ne e shpallëm Mesazhin *(Kur'anin)* **dhe sigurisht, Ne do të jemi mbrojtës të tij. -** Allahu i Lartësuar na tregon se është Ai që ia zbriti Muhamedit atë që quhet *El Dhikr* (Mesazh, përkujtim). Është Ai që ia zbriti robit të Tij Kur'anin dhe tha: "Ne do të jemi mbrojtës të tij", pra, të Kur'anit. Është Allahu Ai që e ruan atë nga tjetërsimi e ndryshimi. Disa kanë dhënë mendimin se përemri "të tij" i referohet Profetit. Domethënë, Allahu është mbrojtësi i Muhamedit ﷺ. Por konteksti na jep të kuptojmë se është fjala për Kur'anin. Kështu, është Allahu Ai që e ruan Kur'anin nga tjetersimi e ndryshimi.

Ajetet 10 - 13

10. Ne kemi çuar të dërguar edhe në popujt e mëhershëm.

11. Por, nuk ka ndodhur kurrë që atyre t'u ketë shkuar një i dërguar e ata të mos jenë tallur me të.

12. Kështu e fusim atë *(mosbesimin)* **në zemrat e keqbërësve.**

13. Ata nuk e besojnë *(shpalljen)* **dhe ky është një ligji i pandryshueshëm që në popujt e hershëm** *(keqbërës)*.

Shpjegimi i ajeteve

- Ne kemi çuar të dërguar edhe në popujt e mëhershëm. Por, nuk ka ndodhur kurrë që atyre t'u ketë shkuar një i dërguar e ata të mos jenë tallur me të. - Allahu i Lartësuar e ngushëllon Profetin e Tij, për shkak të kurejshëve, që e mohonin se ai ishte i dërguari i Tij, duke i kujtuar popujt e shkuar dhe faktin se çdo profet ishte refuzuar, keqtrajtuar dhe tallur nga ata.

- Kështu e fusim atë *(mosbesimin)* **në zemrat e keqbërësve. -** Allahu i Lavdëruar tegon se refuzimi që ka zënë vend në zemrat e mohuesve ka ndodhur me lejen dhe vullnetin e Allahut, sepse ata refuzojnë me mendjemadhësi udhëzimin dhe ftesën e Allahut për në rrugën e drejtë. Enesi dhe Hasen el Basriu e kanë shpjeguar ajetin në këtë mënyrë: "Kështu e fusim shirkun në zemrat e mohuesve të besimit të vërtetë."

- Ata nuk e besojnë *(shpalljen)* **dhe ky është një ligji i pandryshueshëm që në popujt e hershëm** *(keqbërës)*. **-** Është e ditur se si vepron Allahu i Lartësuar me ata të cilët refuzojnë profetët e Tij. Shkatërrimi,

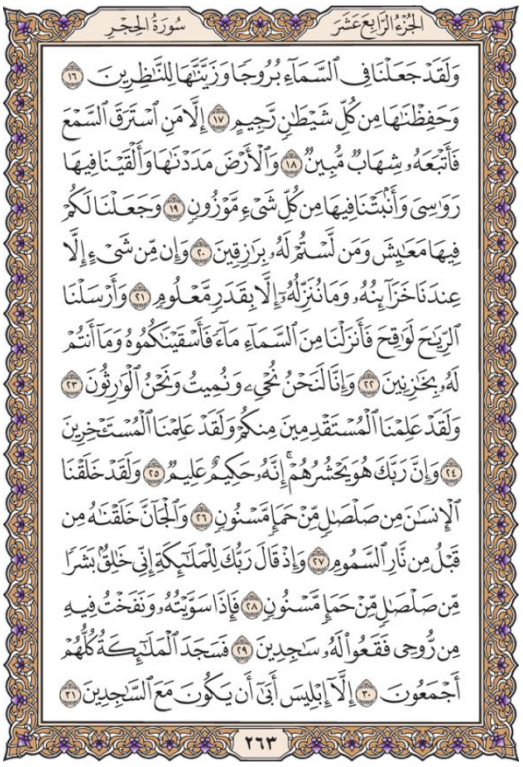
الجزء الرابع عشر سورة الحجر
وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٦﴾
وَحَفِظْنَاهَا مِن كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ
فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا
رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ ﴿١٩﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ
فِيهَا مَعَايِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا
عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢١﴾ وَأَرْسَلْنَا
الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنتُمْ
لَهُ بِخَازِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ ﴿٢٣﴾
وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ
﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا
الْإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن
قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا
مِّن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ
مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ
أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ أَن يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣١﴾
٢٦٣

shfarosja dhe ndëshkimi i ashpër ka qenë përfundimi i tyre. Ndërsa profetët dhe pasuesit e tyre, Allahu i Lartësuar i ka shpëtuar dhe u ka dhuruar mirësi në dynja dhe në ahiret.

Ajetet 14 - 15

14. Edhe sikur Ne t'u hapnim atyre një derë në qiell, që ata të ngjiteshin vazhdimisht lart,

15. Ata do të thoshin: "Neve na kanë qenë bllokuar sytë, madje kemi qenë të magjepsur.".

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për mohimin e tyre të fortë dhe me këmbëngulje. Ai na tregon se, edhe nëse do t'u hapte atyre një portë nga qielli, dhe ata të vazhdonin të ngjiteshin, ata përsëri do të refuzonin fenë e vërtetë, të sjellë nga Zoti, e të nënshtroheshin në të. Madje, do të thoshin: "... Neve na kanë qenë bllokuar sytë, madje kemi qenë të magjepsur.".” Pra, edhe vetë shenjën e jashtëzakonshme, që do t'u dhuronte Zoti, nuk do ta besonin. Ata do të thoshin se thjesht u janë zënë shikimet ose është ndikim i ndonjë magjie.

Ajetet 16 - 20

16. Ne kemi krijuar rrugë yjesh në qiell dhe e kemi zbukuruar, për ata që e shikojnë me vëmendje.

17. Ne e kemi ruajtur atë *(qiellin)* **prej çdo shejtani të mallkuar,**

18. Por kushdo që i kap veshi diçka vjedhurazi, edhe atë e kapin shkëndijat e zjarrta.

19. Ne e kemi shtruar tokën dhe kemi vendosur male të forta e të palëvizëshme në të dhe kemi bërë që të prodhohen në të gjitha llojet e gjërave në masën e duhur.

20. Në të, Ne krijuam mjetet e jetesës për ju dhe për ata për furnizimin e të cilëve nuk jeni përgjegjës.

Shpjegimi i ajeteve

- Ne kemi krijuar rrugë yjesh në qiell dhe e kemi zbukuruar, për ata që e shikojnë me vëmendje. Ne e kemi ruajtur atë *(qiellin)* **prej çdo shejtani të mallkuar. Por kushdo që i kap veshi diçka vjedhurazi, edhe atë e kapin shkëndijat e zjarrta. -** Allahu i Lavdëruar përmend krijimin e qiellit me lartësinë e tij, trupat qiellorë, të lëvizshëm e të qëndrueshëm, me të cilët Ai ka zbukuruar qiellin. Çdokush që sheh në këtë krijim me vëmendje dhe e rikthen shumë herë shikimin në to, do të shohë çudira dhe shenja madhështorë që të mahnisin dhe të lënë të habitur. Muxhahidi dhe Katade janë të mendimit se me fjalën *burûxh* (që është përkthyer "rrugë yjesh") janë për qëllim *el keuâkib*, domethënë, planetet ose trupat qiellorë**.** Kjo është e ngjashme me fjalën e Allahut kur thotë: "I Madhëruar është Ai i Cili vendosi në qiell *(burûxhen)* yje *(e planete)* dhe vendosi në të Diell *(që ndriçon dhe ngroh)* e Hënë të shndritshme." [Furkan 61]. Të tjerë kanë shpjeguar se fjala *burûxhen* tregon fazat e lëvizjes së Diellit dhe të Hënës. Ndërsa Atije el Aufiu ka thënë se *el buruxh*, në këtë kontekst, vjen me kuptimin e një fortese të ruajtur mirë. Kështu, Allahu bëri që

shkëndijat të jenë si roje e qiellit të kësaj fortese të ruajtur (*el burûxh*), që ta mbrojnë e ruajnë atë nga shejtanët rebelë, që ata të mos dëgjojnë asgjë prej lajmeve të qiellit. Çdokush që rebelohet dhe tenton që të rrëmbejë diçka prej lajmeve të qiellit, atë e godet shkëndia e zjarrtë dhe e përvëlon. Por mund të ndodhë që ndonjë shejtan, nga ata që përpiqen të rrëmbejnë ndonjë lajm nga qielli, të arrijë që atë lajm t'ia japë një shejtani tjetër, përpara se ta godasë shkëndija e zjarrtë, dhe kështu shejtani tjetër ia çon atë lajm ndonjë prej prijësve të tij. Kështu ka ardhur qartë në *Sahih*-un e Buhariut, për tefsirin e këtij ajeti, nga Ebu Hurejra, se Profeti a.s. ka thënë: 1595. "Kur Allahu i Lartësuar vendos diçka në qiell, melekët rrahin flatrat e tyre në shenjë përunjësie për fjalën e vendimin e Zotit. Ajo (fjalë) dëgjohet si një zhurmë zinxhirësh të hekurt, që godasin mbi një shkëmb të lëmuar." Kështu e ka përcjellë Aliu. Ndërsa të tjerët, pas fjalës "në një shkëmb të lëmuar...", kanë shtuar: "... kështu e bën (Allahu), që të dëgjohet (ajo fjalë) ndër ta." Pastaj, - vazhdon hadithi, - pasi zemrat e tyre çlirohen (nga frika), ata pyesin: "Çfarë tha Zoti juaj?" Thonë (Xhibrili dhe melekët më të afërt): "Tha të vërtetën Ai, që është i Lartësuari dhe i Madhëruari." Kështu dëgjojnë (diçka) ata që tentojnë të dëgjojnë lajme nga qielli. Ata që tentojnë të dëgjojnë vjedhurazi lajme nga qielli janë kështu, njëri mbi tjetrin ... - dhe Sufjani bëri shenjë me dorë, duke hapur gishtat e dorës së djathë dhe duke i vendosur duart njëra mbi tjetrën - . Ndodh që shkëndija e zjartë ta godasë atë që rrëmben diçka prej lajmeve të qiellit dhe ta përvëlojë, përpara se ai ta hedhë atë lajm tek tjetri. Por mund të ndodhë edhe që të mos e godasë, derisa ai t'ia përcjellë lajmin një tjetri poshtë tij, e ky tjetrit poshtë tij, derisa ta zbresin në tokë." Ndoshta Sufjani tha: "... derisa të zbresë në tokë e t'i jepet magjistarit apo fallxhorit, i cili e përzien me njëqind gënjeshtra dhe njerëzit e besojnë, duke thënë: "A nuk na njoftoi se në këtë ditë e në këtë vend do të ndodhë kështu e ashtu, dhe vërtet ashtu ndodhi?" Dhe është pikërisht ajo e vërtetë që u dëgjua nga lajmet e qiellit." Në vijim, i Lartësuari na tregon për krijimin e tokës, për shtrirjen, zgjerimin dhe sheshimin e saj, për malet që vendosi në të si përforcuese, për luginat tokat pjellore dhe ato ranore. Për bimësinë që vendosi në të dhe frytet e shumta, të ndryshme dhe të përshtatshme për klimën e tokën përkatëse. Ai thotë:

- Ne e kemi shtruar tokën dhe kemi vendosur male të forta e të palëvizshme në të dhe kemi bërë që të prodhohen në të të gjitha llojet e gjërave në masën e duhur. - Ibnu Abasi shpjegon: "... në masën e duhur", dmth: "... Në masë të njohur (të ditur prej Tij) ." Po kështu ka thënë edhe Seid ibnu Xhubejr, Ikrime, Ebu Malik, Muxhahidi, Katadja, etj. Të tjerë kanë thënë se kuptimi është "... në masë të përcaktuar (prej Tij, aq sa duhet). Ibn Zejdi ka thënë: se kuptimi i frazës "... në masën e duhur" është: vendosi të prodhohen në të çdo lloj gjëje (prej bimëve e prodhimeve tokësore) që mund të matet, peshohet e përcaktohet me masë të caktuar."

- Në të, Ne krijuam mjetet e jetesës për ju - Allahu i Lavdëruar na tregon se Ai vendosi për robërit çdo mjet e kusht të nevojshëm në Tokë, që siguron jetesën e tyre.

- dhe për ata për furnizimin e të cilëve nuk jeni përgjegjës. - I Lavdëruari na tregon mirësitë e shumta që na ka dhënë, duke na mundësuar shumë mënyra dhe mjete jetese; na tregon për mirësinë e nënshtrimit të këtyre kafshëve, të cilat i përdorim për ngarkesë, transport, për mish, qumësht e shumë dobi të tjera. Ai ka vënë shumë gjëra në shërbim të njerëzve, që ndihmojnë në arritjen e mirësive të synuara. Furnizimin e tyre e ka mundësuar Vetë Allahu, Krijuesi i të gjithëve. Robërit përfitojnë nga gjithë këto burime të nënshtruara nga Zoti dhe është Vetë Zoti që kujdeset për rizkun e tyre.

Ajetet 21 - 25

21. Nuk ka asgjë që të mos e ketë burimin e pashtershëm te Ne. Ne japim veçse me masë të caktuar.

22. Ne i lëshojmë erërat mbarështuese, ndërsa nga qielli lëshojmë shi, nga i cili pini e nuk mund t'i ruani burimet e tij.

23. Ne japim jetë e vdekje dhe Ne jemi trashëguesit.

24. Nuk ka dyshim se Ne dimë për ata që ishin para jush dhe për ata që vijnë më pas.

25. Zoti yt është Ai që do t'i mbledhë të gjithë ata. Ai është, vërtet i Urtë dhe i Ditur.

Shpjegimi i ajeteve

- Nuk ka asgjë që të mos e ketë burimin e pashtershëm te Ne. - Allahu i Lartësuar na njofton se Ai është Pronari i çdo gjëje. Gjithçka është e thjeshtë dhe lehtësisht e arritshme për Të. Në dorën e Tij janë depot e të gjitha gjërave, në shumëllojshmërinë e tyre. Ai thotë:

- Ne japim veçse me masë të caktuar. - Këtë Ai e bën ashtu si Ai dëshiron dhe ashtu si e vendos. Çdo gjë që Ai vendos të egzistojë në këtë gjithësi, e bën sipas urtësisë së madhe dhe mëshirës së gjërë për robërit. Askush nuk e detyron Atë për diçka, por është Ai që ia ka bërë detyrë Vetes mëshirën. Ibn Xheriri sjell shpjegimin e Hakem Ibn Ujejnes për këtë ajet: "Asnjë vit nuk mund të jetë me më shumë apo më pak reshje se një vit tjetër, por Ai e dërgon shiun mbi një popull dhe privon të tjerë duke e hedhur mbi det."

- Ne i lëshojmë erërat mbarështuese.... - Era i lëviz e bashkon retë dhe prej tyre zbret ujë. Ai e lëviz pjalmin, që pjalmohen bimët e pemët, për të dalë sytha të rinj. Allahu i Lartësuar i përmend erërat mbarështuese në numrin shumës, për të treguar se mirësitë e Tij janë të shumta dhe se përmes këtyre erërave vijnë shumë dobi. Ndryshe ndodh me erën që Allahu e përshkruan si *rihun akim* - erë shterpë. Ajo vjen në numrin njëjës, sepse ajo nuk ndihmon për prodhim e shumim. Ubejd Ibn Umejri shpjegon: "Allahu dërgon erën *mubeshirah* (përgëzuese), e cila e gërmon dhe e ha tokën me të shpejtë. Pastaj dërgon erën *muthirah*, që lëviz e zhvendos retë. Pastaj Allahu dërgon erërat *mu'el-lefeh*, që i bashkojnë retë. Pastaj dërgon erërat *leuâkiĥa* (mbarështuese), të cilat mundësojnë pjalmimin e bimësisë." Më pas, Ai lexoi fjalën e Allahut: "Ne i lëshojmë erërat mbarështuese ...".

- ndërsa nga qielli lëshojmë shi, nga i cili pini e nuk mund t'i ruani burimet e tij. - Ne e zbresim atë ujë të pastër, që mund ta përdorni për të pirë. Nëse do të dëshironim, mund ta bënim atë të hidhur e të papërdorshëm për t'u pirë. I Lavdëruari thotë: "A e shihni ujin që pini? Vallë, ju e lëshoni atë prej reve, apo jemi Ne që e lëshojmë? Nëse dëshirojmë, Ne e bëjmë atë të kripur. A nuk falënderoni?!" [Uakia 68 - 70]. Dhe thotë gjithashtu: "Ai zbriti për ju ujë nga qielli. Prej tij keni për të pirë dhe prej tij ujitet bimësia, ku kullotni bagëtinë. Me atë *(shiun)* mbijnë, për të mirën tuaj, të lashtat, ullinjtë, hurmat, vreshtat dhe nga të gjitha llojet e frutave. Në të gjitha këto ka Argumente për njerëzit që meditojnë." [Nahl 10, 11]. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... e nuk mund t'i ruani burimet e tij." Domethënë, nuk jeni ju që i ruani burimet ujore. Është Allahu Ai që i ruan ato për ju dhe jua mundëson dhe nxjerr ujin, nëpërmjet burimeve e lumenjve në tokë. Nëse do të dëshironte, mund t'i bënte që uji të humbiste thellë nëpër tokë. Por nga mëshira e Tij, Ai e sjell atë të pijshëm dhe e ruan nëpër lumenj, burime e puse, që ta përdorni vazhdimisht gjatë gjithë periudhave të vitit. Ju pini vetë, pinë kafshët tuaja dhe ju vadisni prodhimet tuaja.

- Ne japim jetë e vdekje dhe Ne jemi trashëguesit. - Këtu Allahu i Lartësuar na tregon për pushtetin e Tij të plotë për të filluar krijimin dhe për ta rikthyer atë sërish (pas vdekjes). Allahu është Ai që i solli krijesat në ekzistencë, kur më parë nuk ekzistonin. Pastaj Ai do t'i bëjë të vdesin e më pas do t'i ringjallë të gjithë, për t'i

tubuar Ditën e Ringjalljes. Ai na njofton se Ai do ta trashëgojë tokën e gjithë çfarë ka në të dhe se tek Ai do të kthehen të gjithë. Në vijim, i Lartësuari tregon për dijen e Tij të plotë, që përfshin të parët dhe të fundit:

- Nuk ka dyshim se Ne dimë për ata që ishin para jush dhe për ata që vijnë më pas. Zoti yt është Ai që do t'i mbledhë të gjithë ata. Ai është, vërtet i Urtë dhe i Ditur. - Ibnu Abasi ka thënë: "Me fjalën: "... ata që ishin para jush", është për qëllim çdo kush prej robërve që kanë vdekur, që nga koha e Ademit deri në të tashmen (kohën kur zbriti ajeti). Ndërsa me fjalën "... ata që vijnë më pas.", është për qëllim çdo kush që jeton në të tashmen, e që do të jetojë deri në ditën e kjametit." Një mendim i ngjashëm rreth ajetit është sjellë edhe nga Ikrime, Muxhahidi, Katade, etj. Ky është edhe mendimi i përzgjedhur nga Imam Ibnu Xheriri.

Ajetet 26 - 27

26. Ne e krijuam njeriun nga një baltë *(e tharë)* **e ndenjur për një kohë të gjatë,**

27. ndërsa xhindët i krijuam më parë nga flaka e një zjarri shumë të fortë *(e pa tym)*.

Shpjegimi i ajeteve

- Ne e krijuam njeriun nga një baltë *(e tharë)* **e ndenjur për një kohë të gjatë ...** - Ibn Abasi, Muxhahidi dhe Katade kanë thënë se, me fjalën *salsâl*, këtu është pasur për qëllim dheu i tharë e i ngurtësuar. Kuptimi më i dukshëm i ajetit është i ngjashëm me ajetin tjetër, ku Allahu i Lartësuar thotë: "Ai e krijoi njeriun nga deltina e tharë. Kurse xhindët i krijoi nga flaka e zjarrit." [Rahman 14, 15]. Ndërsa në lidhje me fjalën "*hamein mesnun*", Ibn Abasi, Muxhahidi dhe Katade kanë thënë se është balta që mban erë.

- ndërsa xhindët i krijuam më parë nga flaka e një zjarri shumë të fortë *(e pa tym)*. - Domethënë, Allahu i Lartësuar i krijoi xhindet përpara njeriut, nga "*naris-semûm*", pra, nga flaka e një zjarri të fortë. Ibn Abasi ka thënë se xhindët u krijuan nga flakët e zjarrit. Në një hadith të saktë thuhet: 1596. "Melekët u krijuan nga drita, Iblisi u krijua nga gjuhët e flakës, ndërsa Ademi u krijua nga ajo që ju është përshkruar." Qëllimi i këtij ajeti është të na tregojë nderimin për Ademin, origjinën e tij të mirë dhe natyrën e tij të pastër e të dobishme.

Ajetet 28 - 33

28. Zoti yt u tha melekëve: "Unë po krijoj njeriun nga një baltë e ndenjur për një kohë të gjatë.

29. Kur t'i kem dhënë formë dhe t'i fryj shpirt prej Meje, atëherë ju do t'i përkuleni atij në sexhde.".

30. Kështu, të gjithë melekët së bashku u përkulën në sexhde,

31. Përveç Iblisit, që refuzoi të ishte me ata që u përkulën.

32. Ai i tha: "O Iblis! Cila është arsyeja që ti nuk je me ata që bënë sexhde?"

33. Ai u përgjigj: "Nuk më takon mua t'i bëj sexhde një njeriu, që e krijove nga balta e ndenjur për një kohë të gjatë.".

Shpjegimi i ajeteve

- Zoti yt u tha melekëve: "Unë po krijoj njeriun nga një baltë e ndenjur për një kohë të gjatë. - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai i njoftoi melekët e Tij se do të krijonte Ademin, përpara se Ai ta nderonte atë dhe lartësonte më pas, duke i urdhëruar melekët që t'i binin në sexhde. Pastaj Ai na njofton se Iblisi, armiku i përbetuar i njeriut, nuk pranoi të bënte sexhde, sikundër vepruan melekët.

- Kur t'i kem dhënë formë dhe t'i fryj shpirt prej Meje, atëherë ju do t'i përkuleni atij në sexhde.". Kështu, të gjithë melekët së bashku u përkulën në sexhde, përveç Iblisit, që refuzoi të ishte me ata që u përkulën. - Ai refuzoi të zbatonte urdhin e Zotit, i shtyrë nga hasedi, kufri, inati dhe kryelartësia. Ai shprehu mendjemadhësi dhe u lëvdua me kotësi. Allahu i Lavdëruar na tregon:

- Ai i tha: "O Iblis! Cila është arsyeja që ti nuk je me ata që bënë sexhde?" Ai u përgjigj: "Nuk më takon mua t'i bëj sexhde një njeriu, që e krijove nga balta e ndenjur për një kohë të gjatë.". - I

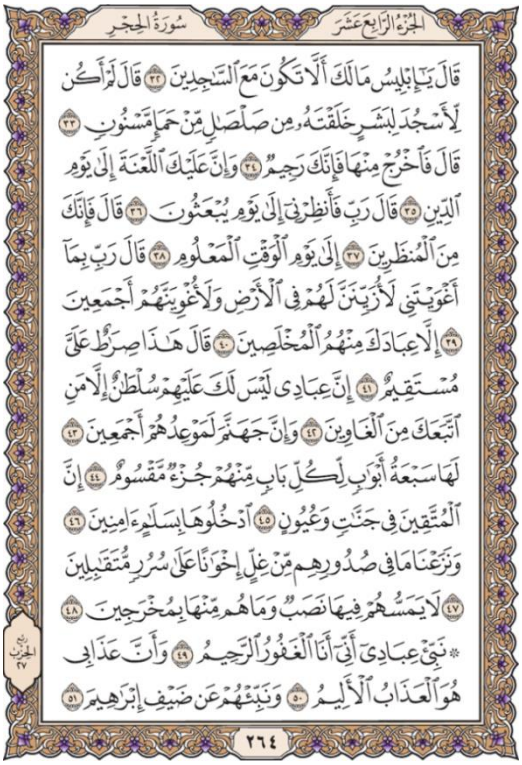
الجزء الرابع عشر سورة الحجر
قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ٣٢ قَالَ لَمۡ أَكُن
لِّأَسۡجُدَ لِبَشَرٖ خَلَقۡتَهُۥ مِن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ ٣٣
قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٞ ٣٤ وَإِنَّ عَلَيۡكَ ٱللَّعۡنَةَ إِلَىٰ يَوۡمِ
ٱلدِّينِ ٣٥ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ٣٦ قَالَ فَإِنَّكَ
مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ٣٧ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ ٣٨ قَالَ رَبِّ بِمَآ
أَغۡوَيۡتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ
٣٩ إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ ٤٠ قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ
مُسۡتَقِيمٌ ٤١ إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٌ إِلَّا مَنِ
ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ ٤٢ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوۡعِدُهُمۡ أَجۡمَعِينَ ٤٣
لَهَا سَبۡعَةُ أَبۡوَٰبٖ لِّكُلِّ بَابٖ مِّنۡهُمۡ جُزۡءٞ مَّقۡسُومٌ ٤٤ إِنَّ
ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَعُيُونٍ ٤٥ ٱدۡخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ ءَامِنِينَ ٤٦
وَنَزَعۡنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنۡ غِلٍّ إِخۡوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٖ مُّتَقَٰبِلِينَ
٤٧ لَا يَمَسُّهُمۡ فِيهَا نَصَبٞ وَمَا هُم مِّنۡهَا بِمُخۡرَجِينَ ٤٨
نَبِّئۡ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ٤٩ وَأَنَّ عَذَابِي
هُوَ ٱلۡعَذَابُ ٱلۡأَلِيمُ ٥٠ وَنَبِّئۡهُمۡ عَن ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ ٥١
الجزء ١٤
٢٦٤

Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Allahu tha: "Çfarë të pengoi ty të bëje sexhde, kur Unë të urdhërova?" Ai *(Iblisi)* tha: "Unë jam më i mirë se ai. Mua më krijove nga zjarri, kurse atë e krijove nga balta!" [Ea'raf 12]: "Kur Ne u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!", ata ranë në sexhde, përveç Iblisit. Ai tha: "A të bie në sexhde para atij që Ti e krijove nga balta?!" Pastaj tha: "A e sheh këtë, që Ti e vlerësove mbi mua? Nëse më jep afat deri në Ditën e Kijametit, unë do t'i devijoj pasardhësit e tij, përveç një pakice."." [Isra 61, 62].

Ajetet 34 - 38

34. Ai i tha: "Atëherë dil prej aty, sepse ti je i mallkuar!

35. Dhe mallkimi kundër teje do të jetë deri në Ditën e Gjykimit.".

36. Ai *(Iblisi)* **tha: "Zoti im, më jep afat deri ditën kur ata të ringjallen!"**

37. Ai *(Allahu)* **tha: "Po, ke afat,**

38. deri kur të vijë dita e caktuar.".

Shpjegimi i ajeteve

- Ai i tha: "Atëherë dil prej aty, sepse ti je i mallkuar! - Allahu i Lartësuar na tregon se Ai dha këtë urdhër të pakthyeshëm në lidhje me Iblisin, që ai të dëbohej nga ajo pozitë, ku ndodhej mes banorëve të qiellit. Ai tashmë është i dëbuar, i larguar. Ai mallkim nuk do t'i ndahet deri në Ditën e Kijametit. Nga Seid Ibn Xhubejri përcillet të ketë thënë: "Kur Allahu i Madhëruar e mallkoi Iblisin, pamja e tij ndryshoi nga ajo që ishte më parë dhe ai lëshoi një ulërimë të madhe. Çdo ulërimë që dëgjohet në dynja, deri në Ditën e Kijametit, është prej asaj ulërime." [Ibn Ebu Hatimi].

- Dhe mallkimi kundër teje do të jetë deri në Ditën e Gjykimit.". - Pasi u bind e sigurua mirë për zemërimin që kishte rënë tashmë mbi të, zemërim që nuk kthehej pas, Iblisi, duke treguar smirën dhe urrejtjen e madhe për Ademin dhe pasardhësit e tij, kërkoi afatizim deri në Ditën e Kijametit:

- Ai *(Iblisi)* **tha: "Zoti im, më jep afat deri ditën kur ata të ringjallen!"** - Pastaj:

- Ai *(Allahu)* **tha: "Po, ke afat, deri kur të vijë dita e caktuar.".** - Allahu i dha afat deri në ditën e caktuar, duke e lënë që të afrohet gradualisht drejt shkatërrimit. Pasi u sigurua për afatizimin, Iblisi i mallkuar (Allahu e shëmtoftë!) tregoi planin e tij kundër njeriut dhe pasardhësve të tij.

Ajetet 39 - 44

39. *(Iblisi)* **Tha: "O Zoti im! Për shkak se më çove në humbje, unë do t'ua zbukuroj ligësinë atyre sa të jenë në tokë dhe do t'i largoj të gjithë nga rruga e drejtë.**

40. Përveç robërve të Tu të sinqertë.

41. Ai *(Allahu)* **tha: "Kjo** *(rruga e të sinqertëve)* **është rruga Ime e drejtë.**

42. Mbi robërit e Mi ti nuk ke aspak fuqi, përveç mbi të humburit, që vijnë pas teje."

43. Dhe nuk ka dyshim se Xhehenemi është vendi i premtuar për të gjithë ata.

44. Ai ka shtatë dyer dhe çdonjëra prej tyre ka shtegun e caktuar *(për gjynahqarët).*

Shpjegimi i ajeteve

- *(Iblisi)* **Tha: "O Zoti im! Për shkak se më çove në humbje, unë do t'ua zbukuroj**

ligësinë atyre sa të jenë në tokë dhe do t'i largoj të gjithë nga rruga e drejtë. - Allahu i Lavdëruar na tregon për rebelimin e Iblisit dhe fjalët e tij. Ai tha: "O Zoti im! Për shkak se më çove në humbje...", - pra, për shkak se Ti më çove në humbje e më largove nga rruga, - atëherë: "... unë do t'ua zbukuroj ligësinë atyre sa të jenë në tokë..." - pra, kam për t'ua zbukuruar e hijeshuar poshtërsitë, duke ua treguar ato si diçka të mirë. Unë do t'i shtyj në mosbindje ndaj Teje dhe kam për t'i joshur fort drejt kësaj rruge, duke i larguar të gjithë nga rruga e drejtë. Domethënë, ashtu siç e përcaktove të më humbasësh e largosh nga rruga e drejtë, edhe unë do t'i devijoj e largoj që të gjithë ata.

- Përveç robërve të Tu të sinqertë. - I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Pastaj tha: "A e sheh këtë, që Ti e vlerësove mbi mua? Nëse më jep afat deri në Ditën e Kijametit, unë do t'i devijoj pasardhësit e tij, përveç një pakice."." [Isra 62]. Atëherë, Allahu i Lartësuar e kërcënon duke thënë një fjalë të pakthyeshme:

- Ai *(Allahu)* **tha: "Kjo** *(rruga e të sinqertëve)* **është rruga Ime e drejtë. -** Ju do të ktheheni të gjithë tek Unë dhe Unë do të shpërblej gjithësecilin për atë që ka vepruar. Nëse ka bërë të mira, me të mira do të shpërblehet, e nëse ka bërë ligësi, e liga do ta gjejë: "Pa dyshim, Zoti yt u rri në pritë." [Fexhr 14].

- Mbi robërit e Mi ti nuk ke aspak fuqi... - Tek ata për të cilët e kam lehtësuar e përcaktuar të udhëzohen në rrugën e drejtë, ti nuk aspak fuqi e pushtet, nuk ke asnjë mundësi që t'i devijosh.

- përveç mbi të humburit, që vijnë pas teje. - Kjo është një *"istithna munkati",* fjali përjashtuese, që nuk ka të bëjë me fjalinë para saj, por është thënë për të sjellë një kuptim të ri. Domethënë, pushteti i tij është i kufizuar veçse mbi ata që i shkojnë pas, në rrugën e humbjes. Ibn Xheriri ka sjellë një hadith nga Abdullah Ibn Mubareku, i cili ka thënë (shkurtimisht): "Një profet, kur donte të merrte lajme e të pyeste Zotin për diçka, dilte jashtë vendbanimit të vet, shkonte në faltore dhe falte namaz, aq sa Allahu dëshironte e ia mundësonte, pastaj e pyeste për atë që donte ta pyeste. Njëherë, kur ai ishte ende në faltoren e vet, i afrohet armiku i Allahut, - Iblisi i mallkuar, - i cili u ul përballë tij në drejtim të Kibles. Profeti tha: "*Eûdhu bil-lâhi minesh-shejtanir-raxhim*! (I kërkoj mbrojtje Allahut të më ruajë nga (sherri i) shejtani i mallkuar!)" Armiku i Allahut tha: "Më thuaj, si ia arrin të shpëtosh prej meje?" Profeti ia ktheu: "Jo, më thuaj ti njëherë se me çfarë mënyre ia del që të mposhtësh birin e Ademit." Këtë e tha dy herë. Atëherë, secili dha fjalën se do të tregonte të vërtetën... (vazhdon hadithi). Atëherë, Profeti tha fjalën e Allahut: "E nëse të ngacmon Shejtani me ndonjë tundim, kërko mbrojtje tek Allahu, sepse Ai dëgjon dhe di gjithçka." Domethënë, unë çdo herë që ndiej praninë e cytjeve të tua, menjëherë kërkoj (istiâdhe) mbrojtje e strehim tek Allahu, të më ruajë prej teje!" Ndërsa armiku i Allahut tha: "Të vërtetën e ke thënë! Kështu ia del të shpëtosh prej meje!" Atëherë, Profeti i Allahut tha: "Më trego tani, me çfarë mënyre ia del që të mposhtësh birin e Ademit?" Ai tha: "Unë arrij ta mposht atë gjatë zemërimit dhe përmes epshit (përmbushjes së dëshirave të ndaluara)."

- Dhe nuk ka dyshim se Xhehenemi është vendi i premtuar për të gjithë ata. - Ky është premtimi për të gjithë ata që ndjekin rrugën e Iblisit, sikurse thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "E kush mund të krahasohet me atë që mbështetet në argumentin e qartë nga Zoti i tij, i ndjekur nga dëshmues prej tij, me atë që i parapriu Libri i Musait si udhërrëfyes e mëshirë?! Këta e besojnë vërtet atë. Ndërsa për grupimet që e mohojnë atë, Zjarri është vendi i premtuar." [Hud 17]. Pastaj Allahu i Madhëruar na tregon se Xhehenemi ka shtatë dyer:

- Ai ka shtatë dyer dhe çdonjëra prej tyre ka shtegun e caktuar *(për gjynahqarët)*. **-**

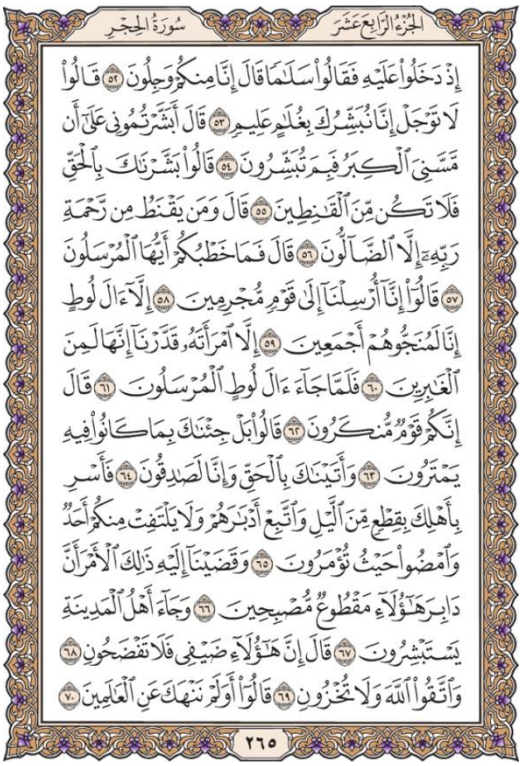
الجزء الرابع عشر سورة الحجر
إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟
لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِى عَلَىٰٓ أَن
مَّسَّنِىَ ٱلْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾ قَالُوا۟ بَشَّرْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ
فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْقَٰنِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ
رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ
﴿٥٧﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ
إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَآ إِنَّهَا لَمِنَ
ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا جَآءَ ءَالَ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ
إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٦٢﴾ قَالُوا۟ بَلْ جِئْنَٰكَ بِمَا كَانُوا۟ فِيهِ
يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾ وَأَتَيْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٦٤﴾ فَأَسْرِ
بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ وَٱتَّبِعْ أَدْبَٰرَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ
وَٱمْضُوا۟ حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَآ إِلَيْهِ ذَٰلِكَ ٱلْأَمْرَ أَنَّ
دَابِرَ هَٰٓؤُلَآءِ مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ ﴿٦٦﴾ وَجَآءَ أَهْلُ ٱلْمَدِينَةِ
يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٦٧﴾ قَالَ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ ضَيْفِى فَلَا تَفْضَحُونِ ﴿٦٨﴾
وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ ﴿٦٩﴾ قَالُوٓا۟ أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٠﴾
٢٦٥

Për çdo portë është përcaktuar një numër ndjekësish të Iblisit. Askush nuk do të ketë mundësi që t'i shmanget asaj. Secili do të hyjë sipas punëve që ka bërë. Allahu na ruajtë nga Xhehenemi! Nga Ibn Abasi përcillet të ketë thënë se Zjarri ka shtatë dyer: "E para është Xhehenemi, pastaj *Ledhâ*, *El Hutameh*, *El Seir*, *Sekar*, *El Xhahim* dhe *El Hâuijeh*." Edhe nga Ibn Xhurejxhi dhe Ameshi vjen thënie e ngjashme. Nivelet e banorëve të Xhehenemit do të jenë sipas veprave të tyre.

Ajetet 45 - 50

45. Ndërsa të devotshmit do të jenë në kopshte, mes burimeve.

46. *(Përshëndetja për ta do të jetë:)* **"Hyni në to, të shpëtuar e të siguruar!"**

47. Dhe Ne do të heqim prej zemrave të tyre çdo ndjenjë urrejtjeje e ata do të jenë si vëllezër në shtretër dhe përballë njëri-tjetrit.

48. Asnjë lodhje nuk do t'i kapë ata dhe nuk do t'u thuhet kurrë të largohen prej andej.

49. Thuaju robërve të Mi se vërtet, Unë jam Falësi i Madh e Mëshirëplotë.

50. Por edhe dënimi Im është dënim i dhembshëm.

Shpjegimi i ajeteve

Pasi na tregoi gjendjen e banorëve të Zjarrit, Allahu i Madhëruar vijon të na tregojë për banorët e Xhenetit. Ai thotë:

- Ndërsa të devotshmit do të jenë në kopshte, mes burimeve. - Fatlumët do të jenë në kopshtet e mrekullueshme të xhenetit dhe mes burimeve të shumta që rrjedhin mes tyre. Atyre do t'u thuhet:

- *(Përshëndetja për ta do të jetë:)* **"Hyni në to, të shpëtuar e të siguruar!"** - Hyni në Xhenet "*bi selam",* pra, të shpëtuar nga çdo mangësi e dënim dhe duke dëgjuar përshëndetjen me *selam*. Gjithashtu: "të siguruar", pra, të sigurt nga çdo lloj frike (Ditën e Gjykimit) dhe të sigurt nga ankthi i nxjerrjes prej Xhenetit, ndërprerjes së mirësive apo zhukjes së tyre.

- Dhe Ne do të heqim prej zemrave të tyre çdo ndjenjë urrejtjeje e ata do të jenë si vëllezër në shtretër dhe përballë njëri-tjetrit. - Sunejdi thotë në Tefsirin e tij: "Na ka treguar Ebu Fadalete nga Lukmani, e ky nga Ebu Umame, i cili ka thënë: "Besimtari nuk ka për të hyrë në Xhenet, derisa Allahu t'ia nxjerrë çdo urrejtje që fshihet në gjoksin e tij. Ajo do t'i shkulet prej gjoksit, ashtu si e shkul mishin egërsira e uritur." Kjo është në përputhje me atë që gjendet në *Sahih*, transmetimi i Katades nga Ebu Seid el Hudriju, se Profeti i Allahut ka thënë: 1597. "Pasi shpëtojnë nga zjarri i Xhehenemit, besimtarët mblidhen në në një urë me hark (*kantara*) mes Xhenetit dhe Zjarrit, ku do të gjykohet për mosmarrëveshjet mes tyre në jetën e dynjasë. Vetëm pasi të pastrohen e të largohet prej tyre çdo mangësi e ligësi, atyre do t'u jepet leje të hyjnë në Xhenet." Ibn Xheriri përcjell nga Ebu Hubejbi, shërbëtori i Talha Ibn Zubejrit, se Imrani, biri i Talhait, shkoi tek Aliu (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) pasi kishte përfunduar lufta e Devesë (ku Aliu luftoi kundër

Talhait, babait të Imranit). Aliu e mirëpriti djalin e Talhait dhe tha: "Unë shpresoj tek Allahu që të më bëjë mua dhe babanë tënd prej atyre, për të cilët ka thënë: "Ne do të heqim prej zemrave të tyre çdo ndjenjë urrejtjeje e ata do të jenë si vëllezër, në shtretër dhe përballë njëri-tjetrit." Ndërsa Sufjan el Theuriju sjell rrëfimin e Ibrahimit, se: "Ibn Xhermuzi, vrasësi i Zubejrit, kërkoi leje të hynte tek Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të!). Ai nuk e lejoi të hynte për një kohë të gjatë, pastaj më vonë e lejoi. Ibn Xhermuzi i tha: "Me ata që shkaktuan këtë bela (luftën e Devesë) duhet të tregohesh i ashpër!"[176] Aliu ia ktheu: "Mbushe atë gojë me dhé! Unë shpresoj tek Allahu që të më bëjë mua, Talhain dhe Zubejrin prej atyre, për të cilët ka thënë: "Ne do të heqim prej zemrave të tyre çdo ndjenjë urrejtjeje e ata do të jenë si vëllezër në shtretër dhe përballë njëri-tjetrit."

- Asnjë lodhje nuk do t'i kapë ata - Asnjë vështirësi, vuajtje e lodhje nuk kanë për të përjetuar në Xhenet, ndryshe nga jeta e kësaj bote.

- dhe nuk do t'u thuhet kurrë të largohen prej andej. - Në një hadith thuhet: 1598. "Atyre do t'u thuhet: "O banorë të Xhenetit! Ju do të jeni të shëndetshëm dhe kurrë nuk keni për t'u sëmurur! Ju do të jetoni përjetësisht dhe kurrë nuk do të vdisni! Ju do të keni rini të përjetshme e kurrë nuk do të plakeni! Ju do të jeni përjetësisht në të (Xhenet) e kurrë nuk keni për t'u larguar prej tij." I Lavdëruari thotë: "Nuk ka dyshim se për ata që besojnë dhe bëjnë punë të mira, vendpritës janë kopshtet e Firdeusit. Aty do të jenë përgjithmonë dhe kurrë nuk do të kërkojnë të largohen nga ai." [Kehf 107, 108].

- Thuaju robërve të Mi se vërtet, Unë jam Falësi i Madh e Mëshirëplotë. Por edhe dënimi Im është dënim i dhembshëm. - Njoftoji robërit e Mi, o Muhamed, se Unë kam mëshirë të madhe, por edhe ndëshkimin e kam të ashpër. Kjo është një nxitje për shpresën dhe frikën ndaj Allahut të Madhëruar. Ibn Xheriri sjell një hadith nga një sahab: 1599. "Njëherë, Profeti doli ndër ne nga porta e bijve të Ebi Shejbes dhe tha: "A nuk po qeshni?" Pastaj vazhdoi të ecte derisa mbërriti tek Guri (i zi i Qabes). Pastaj eci mbrapsht drejt nesh dhe na tha: "Kur dola ndër ju më erdhi Xhibrili dhe më tha: "O Muhamed! Allahu thotë: Përse ua pret shpresat bijve të Ademit? Thuaju robërve të Mi se, Unë jam vërtet Falësi i Madh e Mëshirëplotë."

Ajetet 51 - 56

51. Thuaju edhe për mysafirët e Ibrahimit.

52. Ata hynë tek ai dhe thanë: "*Selamen!*" Ai tha: "Po na trembni kështu."

53. Ata i thanë: "Mos u tremb, sepse ne kemi ardhur të të japim lajmin e mirë për një djalë të ditur!"

54. Ai tha: "Po më jepni këtë sihariq, kur unë jam tashmë në moshë të shtyrë?! Atëherë, ç'është ky përgëzim kështu?!

55. Ata thanë: "Ne po të përgëzojmë për diçka që është e sigurt. Prandaj ti mos u trego i pashpresë!"

56. Ai tha: "Askush nuk e humb shpresën në mëshirën e Zotit të vet, përveç atyre që janë të humbur".

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaju edhe për mysafirët e Ibrahimit. - Njoftoji, o Muhamed, për historinë e Ibrahimit kur

- Ata hynë tek ai dhe thanë: "*Selamen!*" Ai tha: "Po na trembni kështu." - Allahu i Lartësuar e ka përmendur shkakun e frikës së Ibrahimit në një ajet tjetër: "Edhe Ibrahimit i shkuan të dërguarit Tanë me sihariq dhe i thanë: "*Selam!*". Ai u përgjigj: "Selam paçi gjithnjë!". Dhe nuk vonoi t'i gostiste me një viç të pjekur. Kur pa se duart e tyre nuk po e preknin mishin, iu dukën të pazakontë dhe ndjeu njëfarë frike prej tyre. Ata i thanë: "Mos ki frikë, ne jemi të dërguar për te populli i Lutit!"." [Hud 69].

- Ata i thanë: "Mos u tremb, sepse ne kemi ardhur të të japim lajmin e mirë për një djalë të ditur!" - Mos u tremb,

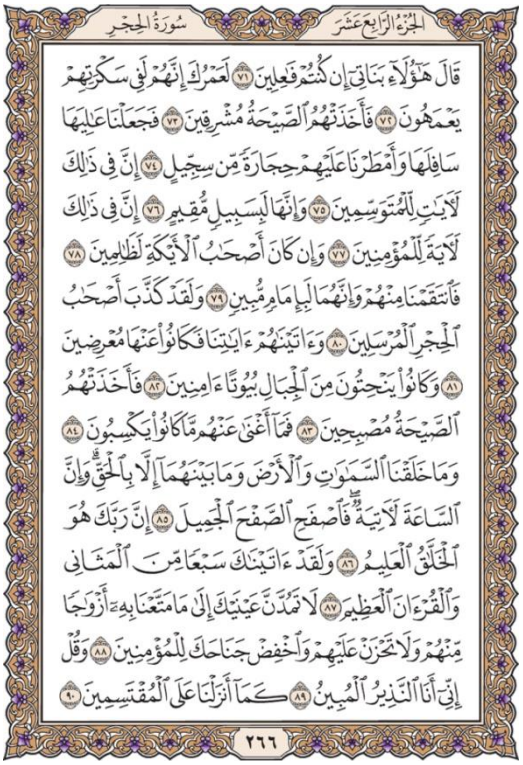
الجزء الرابع عشر سورة الحجر
قَالَ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِيٓ إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ ٧١ لَعَمۡرُكَ إِنَّهُمۡ لَفِي سَكۡرَتِهِمۡ
يَعۡمَهُونَ ٧٢ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلصَّيۡحَةُ مُشۡرِقِينَ ٧٣ فَجَعَلۡنَا عَٰلِيَهَا
سَافِلَهَا وَأَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ حِجَارَةٗ مِّن سِجِّيلٍ ٧٤ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَأٓيَٰتٖ لِّلۡمُتَوَسِّمِينَ ٧٥ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٖ مُّقِيمٍ ٧٦ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَأٓيَةٗ لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ٧٧ وَإِن كَانَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأَيۡكَةِ لَظَٰلِمِينَ ٧٨
فَٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٖ مُّبِينٖ ٧٩ وَلَقَدۡ كَذَّبَ أَصۡحَٰبُ
ٱلۡحِجۡرِ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ٨٠ وَءَاتَيۡنَٰهُمۡ ءَايَٰتِنَا فَكَانُواْ عَنۡهَا مُعۡرِضِينَ
٨١ وَكَانُواْ يَنۡحِتُونَ مِنَ ٱلۡجِبَالِ بُيُوتًا ءَامِنِينَ ٨٢ فَأَخَذَتۡهُمُ
ٱلصَّيۡحَةُ مُصۡبِحِينَ ٨٣ فَمَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ٨٤
وَمَا خَلَقۡنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَآ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۗ وَإِنَّ
ٱلسَّاعَةَ لَأٓتِيَةٞۖ فَٱصۡفَحِ ٱلصَّفۡحَ ٱلۡجَمِيلَ ٨٥ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
ٱلۡخَلَّٰقُ ٱلۡعَلِيمُ ٨٦ وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَٰكَ سَبۡعٗا مِّنَ ٱلۡمَثَانِي
وَٱلۡقُرۡءَانَ ٱلۡعَظِيمَ ٨٧ لَا تَمُدَّنَّ عَيۡنَيۡكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعۡنَا بِهِۦٓ أَزۡوَٰجٗا
مِّنۡهُمۡ وَلَا تَحۡزَنۡ عَلَيۡهِمۡ وَٱخۡفِضۡ جَنَاحَكَ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ٨٨ وَقُلۡ
إِنِّيٓ أَنَا ٱلنَّذِيرُ ٱلۡمُبِينُ ٨٩ كَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَى ٱلۡمُقۡتَسِمِينَ ٩٠
٢٦٦

sepse ne kemi ardhur të të përgëzojmë për lindjen e Is'hakut, (paqja e Zotit qoftë mbi të!). Atëherë Ibrahimi, duke marë parasysh faktin se ai dhe gruaja e tij tashmë ishin shumë të shtyrë në moshë dhe duke dashur të sigurohet edhe më shumë për këtë përgëzim, tha i çuditur:

- "Po më jepni këtë sihariq, kur unë jam tashmë në moshë të shtyrë?! Atëherë, ç'është ky përgëzim kështu?! - Ata ia përforcuan edhe më shumë përgëzimin, duke i thënë:

- Ata thanë: "Ne po të përgëzojmë për diçka që është e sigurt. Prandaj ti mos u trego i pashpresë!" - Ai u tha se nuk e humbte kurrë shpresën tek Allahu i Lartësuar, por shpresonte që Allahu do t'i dhuronte një fëmijë, edhe pse tashmë ai dhe gruaja e tij ishin në një moshë të madhe. Nuk ka dyshim se Ibrahimi e dinte mirë se Allahu është i Plotpushtetshëm edhe për gjëra më të mëdha se këto.

- Ai tha: "Askush nuk e humb shpresën në mëshirën e Zotit të vet, përveç atyre që janë të humbur".

Ajetet 57 - 60

57. Ai tha: "Cili është qëllimi juaj, o të dërguar *(të Allahut)***?"**

58. Ata thanë: "Ne jemi dërguar për një popull të zhytur në poshtërsi.

59. Me përjashtim të familjes së Lutit, që do t'i shpëtojmë të gjithë,

60. përveç gruas së tij." Ne vendosëm që ajo të mbetej me të dënuarit.

Shpjegimi i ajeteve

- Ai tha: "Cili është qëllimi juaj, o të dërguar *(të Allahut)***?"** - Kur iu largua frika pasi dëgjoi prej të dërguarve të Zotit përgëzimin për lindjen e Ishakut, Ibrahimi i pyeti për shkakun e dërgimit të tyre.

- Ata thanë: "Ne jemi dërguar për një popull të zhytur në poshtërsi. - Domethënë, për popullin e Lutit. Ata e njoftuan Ibrahimin se do ta shpëtonin familjen e Lutit nga dënimi, përveç gruas së tij, e cila do të mbetej me ata që do të shkatërroheshin.

- Me përjashtim të familjes së Lutit, që do t'i shpëtojmë të gjithë, përveç gruas së tij." Ne vendosëm që ajo të mbetej me të dënuarit." - Ajo do të mbetet pas e do të jetë prej të dënuarve.

Ajetet 61 - 64

61. Kur të dërguarit shkuan te shtëpia e Lutit,

62. ai u tha: "Ju jeni njerëz të panjohur për mua!"

63. Ata thanë: "Kemi ardhur tek ti për të përmbushur atë që ata e dyshonin.

64. Të kemi sjellë të vërtetën dhe ne themi të vërtetën.

Shpjegimi i ajeteve

- Kur të dërguarit shkuan te shtëpia e Lutit, ai u tha: "Ju jeni njerëz të panjohur." - Allahu i Lartësuar na njofton rreth Lutit dhe momentit kur tek ai mbërritën dy vizitorët melekë, që u shfaqën me pamjen e dy të rinjve me fytyrë shumë të bukur. Kur hynë në shtëpinë e tij, ai u tha: "Ju jeni njerëz të panjohur për mua!" Kurse ata i thanë:

- "Kemi ardhur tek ti për të përmbushur atë që ata e dyshonin. - Ata kishin për

qëllim ndëshkimin, që ata e vinin në dyshim dhe nuk besonin se do të ndodhte.

- Të kemi sjellë të vërtetën - I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Por *(thotë Zoti)* Ne i dërgojmë melekët veçse kur duhet dhe atëherë, atyre *(jobesimtarëve)* nuk u jepet më afat....". [Hixhr 8].

- dhe ne themi të vërtetën. - Me këtë fjalë, ata e përforcuan qëllimin e misionit të tyre, që ishte shpëtimi i familjes së Lutit dhe ndëshkimi i popullit të tij.

Ajetet 65 - 66

65. Prandaj ti dil me familjen tënde pasi të kalojë një pjesë e natës dhe rri pas tyre. Asnjëri prej jush të mos shohë pas dhe shkoni andej nga të urdhëroheni!

66. Dhe Ne i kumtuam atij atë që do të ndodhte: zhdukja e tyre, deri tek i fundit, do të bëhej në mëngjes.

Shpjegimi i ajeteve

- Prandaj ti dil me familjen tënde pasi të kalojë një pjesë e natës dhe rri pas tyre. - Allahu i Lartësuar na njofton se melekët e urdhëruan Lutin që të dilte së bashku me familjen e tij, pasi të kalonte një pjesë e natës, duke e porositur që të qëndronte pas tyre, që t'i ruante më mirë ata. Kështu qëndronte edhe Profeti i Allahut gjatë udhëtimeve të luftës. Ai qëndroi pas, që të ndihmonte të dobët dhe merrte me vete ata që kishin mbetur në mes të rrugës.

- Asnjëri prej jush të mos shohë pas - Kur të dëgjoni britmën e madhe mbi atë popull, mos e ktheni kokën pas, por lërini në dënim.

- dhe shkoni andej nga të urdhëroheni! - Me sa duket, me ta ishte dikush që u tregonte rrugën nga të shkonin.

- Dhe Ne i kumtuam atij atë që do të ndodhte: zhdukja e tyre, deri tek i fundit, do të bëhej në mëngjes. - Allahu i Lartësuar i tregoi se çfarë do të ndodhte dhe se ndëshkimi do të bëhej në mëngjes. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "... Afati i tyre është mëngjesi. A nuk është afër mëngjesi?" [Hud 81].

Ajetet 67 - 72

67. Banorët e qytetit shkuan tek ai gjithë gëzim, duke njoftuar njëri-tjetrin *(për mysafirët e Lutit)*.

68. Ai u tha: "Këta janë mysafirët e mi, prandaj mos më turpëroni!

69. Kijeni frikë Allahun e mos më poshtëroni!"

70. Ata i thanë: "A nuk të kemi thënë që të mos përzihesh me njerëz?"

71. Ai tha: "Ja ku janë bijat e mia, nëse doni."

72. Betohem në jetën tënde, nuk ka dyshim se ata ishin humbur në dehjen e tyre.

Shpjegimi i ajeteve

- Banorët e qytetit shkuan tek ai gjithë gëzim, duke njoftuar njëri-tjetrin *(për mysafirët e Lutit)*. - Allahu i Lartësuar na tregon për popullin e shfrenuar të Lutit se, kur morën vesh ardhjen e miqve të hijshëm tek ai, nxituan për tek ai gjithë gëzim, duke njoftuar njëri tjetrin.

- Ai u tha: "Këta janë mysafirët e mi, prandaj mos më turpëroni! Kijeni frikë Allahun e mos më poshtëroni!" - Këto fjalë, Luti i tha përpara se të mësonte se ata ishin melekë të dërguar nga Zoti. Në këtë sure thuhet në fillim se ata ishin melekë të dërguar nga Zoti dhe më pas përmendet ardhja e popullit tek shtëpia e Lutit, në kërkim të dy mysafirëve. Por parafjala "*ue*", që është përdorur mes dy pjesëve të kësaj historie, nuk tregon se këto ngjarje janë të renditura kronologjikisht. Aq më tepër që ka edhe argumente të tjera, që tregojnë për të kundërtën.

- Ata i thanë: "A nuk të kemi thënë që të mos përzihesh me njerëz?" - A nuk të kemi urdhëruar që të mos pranosh si miq në shtëpinë tënde asnjë? Atëherë, Luti i udhëzoi ata që të përmbushnin kënaqësitë e tyre në mënyrë të rregullt, me gratë e atij vendi, që Allahu i Madhëruar i krijoi për atë qëllim, të pastra, të lejuara e të mira.

- Ai tha: "Ja ku janë bijat e mia, nëse doni." - Kjo u shtjellua hollësisht në suren Hud, prandaj nuk ka nevojë të përsëritet këtu.

- Betohem në jetën tënde, nuk ka dyshim se ata ishin humbur në dehjen e tyre. - Allahu i Lartësuar betohet në jetën e Profetit të Tij të dashur, Muhamedit, dhe kjo pa dyshim tregon nderim të madh dhe gradën e tij të lartë. Ibn Abasi ka thënë: "Allahu nuk ka krijuar e sjellë në këtë jetë dikë më të nderuar e të vyer për Atë, se Muhamedi ﷺ, dhe nuk kam dëgjuar kurrë që Ai të betohet në jetën e një krijese tjetër, përveç Muhamedit. Allahu i Lartësuar thotë: "Betohem në jetën tënde, nuk ka dyshim se ata ishin të humbur në dehjen e tyre." Ata enden të hutuar në humbjen dhe pakujdesinë e tyre të thellë, të pavëmendshëm për atë që kërkohet prej tyre. Ata as që e kuptojnë atë që i ka rrethuar dhe që pritet t'i godasë.

Ajetet 73 - 77

73. Në kohën e lindjes së diellit, ata i përfshiu një ushtimë e tmerrshme.

74. Dhe Ne i përmbysëm *(qytetet)* **dhe lëshuam mbi ta reshje si deltinë e pjekur.**

75. Tek e gjithë kjo ka, vërtet argumente për ata që kuptojnë.

76. Dhe ato *(qytete)* **ishin mu në xhadé.**

77. Për ata që besojnë, ky është argument.

Shpjegimi i ajeteve

- Në kohën e lindjes së diellit, ata i përfshiu një ushtimë e tmerrshme. - Një oshtimë e madhe, që vjen nga zëri i shkreptimës. Kjo ndodhi në kohën e lindjes së diellit.

- Dhe Ne i përmbysëm *(qytetet)* **dhe lëshuam mbi ta reshje si deltinë e pjekur.** - Në suren Hud përmendëm se si Xhibrili e ngriti atë vendbanim në kupën e qiellit, pastaj e ktheu përmbys dhe gjuajti mbi ta një rrebesh të pandërprerë gurësh balte të forcuar, të shenjuar nga Zoti.

- Tek e gjithë kjo ka, vërtet argumente për ata që kuptojnë. - Gjurmët e këtij ndëshkimi janë të dukshme mbi ato vendbanime, për të gjithë ata që mendojnë dhe vëzhgojnë. Muxhahidi e ka shpjeguar fjalën "*muteuessimin*", si: "të mençurit, me mendje të hollë." Të tjerë kanë thënë se kuptimi është: ata që vështrojnë me kujdes, ata që meditojnë, ata që dinë të nxjerrin mësime e dobi. Të gjitha këto janë kuptime të përafërta.

- Dhe ato *(qytete)* **ishin mu në xhadé.** - Vendbanimi i quajtur Sodom, u përmbys dhe u gjuajt me rrebesh gurësh nga qielli, aq sa u shndërrua në një liqen të pështirë e të ndotur. Ky vendbanim ndodhet në një rrugë të gjerë dhe të dukshme, të përdorshme edhe në ditët e sotme, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Edhe Luti qe prej të dërguarve Tanë. Kujto, kur Ne e shpëtuam atë dhe familjen e tij! Përveç një plake *(gruas së tij)*, që mbeti me të dënuarit. Pastaj Ne i shkatërruam të tjerët. Ju *(o banorë të Mekës)* me siguri kaloni aty pranë *(rrënojave)* ditën dhe natën *(gjatë udhëtimeve)*. Atëherë, a nuk po logjikoni?" [Safat 138.]

- Për ata që besojnë, ky është argument. - Në ndëshkimin e popullit të Lutit dhe në shpëtimin e Lutit dhe familjes së tij ka argumente për njerëz që besojnë Allahun dhe profetët e Tij.

Ajetet 78 - 79

78. Edhe populli i Ejkës qenë keqbërës.

79. Prandaj Ne i ndëshkuam edhe ata; të dyja këto vende ishin pranë një rruge të gjerë.

Shpjegimi i ajeteve

- Edhe populli i Ejkës qenë keqbërës. - Këta ishin populli i Shuajbit. Padrejtësia e tyre më e madhe ishte idhujtaria. Përveç kësaj, ata ishin banditë e kusarë, që grabisnin udhëtarët, hanin në peshë dhe mashtronin në shitblerje. Këta Allahu i Lartësuar i ndëshkoi me një oshtimë të fuqishme dhe me një lëkundje toke. Ata u ndëshkuan dhe me atë që u quajt "dënimi i hijes", sepse dënimi i Zotit u erdhi kur ata ishin të mbledhur nën hijen e një reje, që shpresonin se do t'u sillte shiun. Ata jetonin pranë vendbanimit të popullit të ndëshkuar të Lutit.

- Prandaj Ne i ndëshkuam edhe ata; të dyja këto vende ishin pranë një rruge të gjerë. - Ato ndodheshin pranë një rruge të

gjerë, të dukshme e të kalueshme nga njerëzit. Për këtë arsye, edhe kur Shuajbi paralajmëroi popullin e tij, u tha: "O populli im! Mos lejoni që kundërshtimi *(e urrejtja)* ndaj meje t'ju rrëzojë e të bëjë që t'ju godasë ajo që e goditi popullin e Nuhut, popullin e Hudit ose popullin e Salihut. As populli i Lutit nuk është shumë larg prej jush." [Hud 89].

Ajetet 80 - 84

80. Edhe populli i Hixhrit i kundërshtoi të dërguarit.

81. Ne u parashtruam argumentet Tona, por ata i kundërshtuan.

82. Ata i gdhendnin shtëpitë në shkëmbinj, për të qenë më të sigurt *(nga rreziqet)***.**

83. Në mëngjes, ata i goditi gjëmimi i tmerrshëm e shkatërrues.

84. Atyre nuk u shërbeu aspak puna që kishin bërë.

Shpjegimi i ajeteve

- Edhe populli i Hixhrit i kundërshtoi të dërguarit. - Këta ishin populli i Themudit, të cilët e mohuan dhe refuzuan të pasonin profetin e dërguar ndër ta, Salihun. Ai që refuzon të besojë një profet të vetëm është njëlloj si të ketë mohuar të gjithë profetët e dërguar nga Zoti. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë se populli i Hixhrit: "... kundërshtoi të dërguarit", pra, të gjithë të dërguarit.

- Ne u parashtruam argumentet Tona, por ata i kundërshtuan. - Allahu i Lavdëruar na tregon se Ai u mundësoi atyre të shihnin shenja të mjaftueshme për të besuar dhe për të vërtetuar sinqeritetin e Salihut dhe vërtetësinë e mesazhit që ai solli prej Zotit. Kështu, Ai u solli si mrekulli devenë madhështore, që doli nga shkëmbi thjesht dhe vetëm me lutjen e Salihut drejtuar Zotit. Atyre iu kërkua që ajo të pinte në burimin e atij vendi një ditë të caktuar, kurse ata të pinin në një ditë tjetër. Por ata ngritën krye dhe e therën devenë. Atëherë, Salihu u tha atyre: "... Kënaquni në shtëpitë tuaja për tri ditë *(para dënimit tuaj)*! Ky është një kërcënim i vërtetë e jo gënjeshtër.". [Hud 65]. Allahu i Lartësuar na tregon, gjithashtu, se:

- Ata i gdhendnin shtëpitë në shkëmbinj, për të qenë më të sigurt *(nga rreziqet)***.** - I bënin pa pasur asnjë lloj frike e nevojë për t'i bërë ato shtëpi në ato vende, por thjesht për t'u lëvduar e për famë. Kjo dallohej qartë edhe në shtëpitë e tyre, të gdhendura në luginën e El Hixhr, luginë në të cilën kaloi një herë Profeti i Allahut, gjatë rrugës së tij për në Tebuk. Duke kaluar në ato vendbanime të shkreta e të frikshme, Profeti uli kokën, nxitoi ecjen dhe u tha shokëve të vet: 1600. "Nëse hyni në vendbanimet e popujve të ndëshkuar, hyni në to veçse duke qarë. E nëse nuk qani, bëni sikur qani, nga frika se mos ju godet ajo që i goditi ata!"

- Në mëngjes, ata i goditi gjëmimi i tmerrshëm e shkatërrues. - Në agimin e ditës së katërt, zbriti dënimi i Zotit.

- Atyre nuk u shërbeu aspak puna që kishin bërë. - Tokat e gjera me të mbjella, që i vaditën me ujin nga i cili e privuan devenë, - të cilën ata e therën që të mos i pengonte në lidhje me ujin, - nuk u sollën asnjë dobi, kur zbriti dënimi i Zotit.

Ajetet 85 - 86

85. Ne i krijuam qiejt dhe Tokën veçse me urtësi. Nuk ka dyshim se Ora do të vijë, por ti sillu me butësi e duke i falur hijshëm.

86. Zoti yt është Krijuesi i Gjithëditur.

Shpjegimi i ajeteve

- Ne i krijuam qiejt dhe Tokën veçse me urtësi. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Ne nuk e krijuam qiellin dhe tokën dhe ç'ka mes tyre, pa qëllim. Kështu mendojnë ata që nuk besojnë. Mjerë ata që nuk besojnë nga Zjarri *(i Xhehenemit)*." Mos vallë, do t'i trajtojmë njëlloj ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira me ata që bëjnë shkatërrime në tokë? Apo mos vallë do t'i konsiderojmë njëlloj si të devotshmit dhe ata që janë gjynahqarë?" [Sad 27, 28]. Ai i krijoi ato me të vërtetën dhe me urtësi të madhe. I krijoi që të vendosë drejtësinë dhe që çdokush të shpërblehet sipas asaj që

ka vepruar. Më pas, i Lartësuari e njofton Profetin e tij rreth Kijametit:

- Nuk ka dyshim se Ora do të vijë ... - Kjo do të ndodhë patjetër dhe është e pashmangshme. Pastaj i Lavdëruari e urdhëron për tolerancë të hijshme kundrejt idhujtarëve, për mundimet që ata i shkaktonin e për refuzimin e tyre.

- por ti sillu me butësi e duke i falur hijshëm. - I Lavdëruari e porosit në një ajet tjetër: "Ai *(Muhamedi)* tha: "O Zoti im! Vërtet, këta janë njerëz që nuk besojnë." Largohu prej tyre dhe thuaj: "*Selam*!" Ata do ta kuptojnë më vonë." [Zuhruf 89]. Muxhahidi dhe të tjerë thonë se ky urdhër zbatohej përpara zbritjes së urdhrit për luftë. Kjo është e vërtetë, sepse kjo sure është shpallur në Mekë dhe urdhri për luftë u ligjërua pas hixhretit në Medinë.

- Zoti yt është Krijuesi i Gjithëditur. - Ky është një ajet që pohon në formë të përforcuar Kijametin dhe ringjalljen e krijesave, sepse për Allahun nuk është i pamundur asnjë krijim. Ai është i Gjithëdituri për krijesat dhe për trupat e tyre të tretur e të shpërndarë nëpër skajet e tokës. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "A nuk mundet Ai, që krijoi qiejt e tokën t'i rikrijojë ata *(njerëzit)*? Po, Ai është Krijuesi, i Gjithëdituri. Kur Ai dëshiron diçka, mjafton vetëm të thotë: "Bëhu!" Dhe ajo menjëherë bëhet! I Madhëruar qoftë Ai në dorën e të Cilit është pushteti mbi gjithçka! Dhe vetëm tek Ai do të ktheheni ju *(për tu gjykuar dhe shpërblyer me drejtësi)*." [Jasin 81 - 83].

Ajetet 87 - 88

87. Ne të kemi dhënë një shtatëshe *(ajetesh)* **që përsëritet dhe Kur'anin Madhështor.**

88. Mos ua hidh sytë kënaqësive që Ne u kemi dhënë disave prej tyre e as mos u brengos për ta *(dhe mohimin e tyre)*! **Shtrije dorën e mëshirës dhe të butësisë ndaj besimtarëve!**

Shpjegimi i ajeteve

- Ne të kemi dhënë një shtatëshe *(ajetesh)* **që përsëritet dhe Kur'anin Madhështor.** - Kjo është një mirësi shumë e madhe, prandaj mos ia hidh shikimin kësaj dynjaje dhe stolive të saj.

- Mos ua hidh sytë kënaqësive që Ne u kemi dhënë disave prej tyre e as mos u brengos për ta *(dhe mohimin e tyre)*! - Mos ua hidh sytë kënaqësive, me të cilat dëfrehen ata që i janë dhënë tërësisht kësaj dynjaje dhe që shumë shpejt do të faniten. Allahu ua ka dhënë këto stoli që t'i vërë në provë, prandaj mos i ki aspak zili për to. Gjithashtu, mos u shqetëso e mos u brengos, nëse ata të mohojnë dhe i kundërvihen fesë me të cilën të dërgoi Zoti.

- Shtrije dorën e mëshirës dhe të butësisë ndaj besimtarëve! - Tregohu i butë, i dhembshur dhe kujdesu për ta. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Juve ju ka ardhur një Profet nga gjiri juaj. Atij i vjen rëndë për vuajtjet tuaja, sepse ai e dëshiron fort rrugën e drejtë për ju. Për besimtarët, ai është shumë i ndjeshëm dhe shumë i mëshirshëm." [Teube 128]. Në lidhje me "*shtatëshen që përsëritet*", janë dhënë mendime të ndryshme. Disa janë të mendimit se bëhet fjalë për shtatë suret e gjata të Kur'anit, pra, për suret Bekare, Al Imran, Nisa, Maide, En'am, Araf dhe Enfale së bashku me Teube, si një sure e vetme. Ibn Abasi ka thënë që këto të shtata i janë dhënë vetëm Muhamedit ﷺ. Ky mendim është sjellë si mendim i Ibn Mesudit, Ibn Umerit, Ibn Abasit dhe i disa tabiinëve. Seid Ibn Xhubejri ka thënë që në to janë sqaruar dispozitat për trashëgiminë, masat ndëshkimore, historitë e popujve të hershëm dhe dispozitat e Sheriatit. Mendimi i dytë: Këtu bëhet fjalë për suren Fatiha ajetet e së cilës janë shtatë. Ky është sjellë si mendim i Aliut, Umerit, Ibn Mesudit dhe Ibn Abasit. Ibn Abasi ka thënë: "*Bismilahi* është ajeti i shtatë i saj dhe Allahu ju ka dalluar ju mbi të gjithë të tjerët me zbritjen e kësaj sureje." Po të njëjtin mendim ka pasur edhe Ibrahim el Nehaiu, Hasen el Basriu, Muxhahidi e të tjerë. Katadja tregon: "Na është thënë se ajo (shtatëshja që përsëritet) është surja hapëse e Kur'anit (El Fatiha). Ato janë shtatë ajete që përsëriten, duke u lexuar në çdo rekat

namazi të detyrueshëm apo të pëlqyeshëm, që falet për Allahun." Ibn Xheriri e ka përzgjedhur këtë mendim dhe ka argumentuar për saktësinë e tij me hadithe që janë sjellë në këtë temë, shumë nga të cilat i sollëm kur folëm për suren Fatiha dhe dobitë e saj. Vetëm Allahut i takojnë të gjitha lavdërimet e mirënjohja! Imam Buhari ka sjellë për këtë mendim dy hadithe. Hadithi i parë vjen nga Ebu Seid el Mual-lâ (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ku, ndër të tjera, thuhet: 1601. "... ajo është: *El ĥamdu lil-lâhi Rab-bil âlemin*". Ajo është 'Shtatëshja që përsëritet' dhe Kur'ani madhështor që m'u dha." Ndërsa hadithi i dytë është nga Ebu Hurejra, që përcjell se Profeti i Allahut ka thënë: 1602. "Themeli i Kur'anit (Fatihaja) është 'Shtatëshja që përsëritet' dhe "Kur'ani madhështor"." Ky është një hadith që tregon tekstualisht se "Shtatëshja që përsëritet" dhe "Kur'ani madhështor" është surja Fatiha. Sigurisht, kjo nuk bie ndesh me faktin që edhe shtatë suret e gjata të emërtohen kështu. Edhe për to është i saktë përshkrimi "që përsëriten", sepse në to ka dispozita e mësime të shumta që përsëriten. Në fakt, i gjithë Kur'ani është i tillë, sepse në të përsëriten urtësitë, dispozitat dhe ligjet e shumta, të dobishme për njerëzit.[177] Është i njohur rregulli, sipas së cilit: "Përshkrimi i diçkaje me një cilësi të caktuar nuk përjashton mundësinë që edhe diçka tjetër të përshkruhet me atë cilësi." Megjithatë, Allahu është më i ditur. Allahu i Lartësuar thotë: "Mos ua hidh sytë kënaqësive që Ne u kemi dhënë disave prej tyre...". Pra: kënaqu dhe mjaftohu me atë që të ka dhuruar Allahu i Madhëruar, me Kuranin madhështor, kundrejt dëfrimeve, kënaqësive e stolive të përkohshme, që do të zhduken. Ky është si ngushëllim për mungesën e stolive të kësaj dynjaje. Ibn Abasi, duke shpjeguar: "Mos ua hidh sytë ...", ka thënë: "Njeriu është ndaluar që të dëshirojë e ëndërrojë pikërisht mirësinë që i është dhënë dikujt tjetër." Ndërsa Muxhahidi, duke shpjeguar ajetin: "Mos ua hidh sytë kënaqësive që Ne u kemi dhënë disave prej tyre...", ka thënë që: "Me frazën: "*disave prej tyre*" janë pasur për qëllim të pasurit."

Ajetet 89 - 93

89. Dhe thuaj: "Unë jam vërtet ai që paralajmëron qartë."
90. Ne i ndëshkuam ata që u përçanë në grupe *(rreth përshkrimit të Kur'anit),*
91. Ata të cilët trilluan për Kur'anin përshkrime të kota.
92. Betohem për Zotin tënd, Ne do t'i marrim të gjithë ata në pyetje,
93. për të gjitha veprat e tyre.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij të dashur që t'u kumtojë njerëzve këtë mesazh të qartë e të rëndësishëm:

- Dhe thuaj: "Unë jam vërtet ai që paralajmëron qartë." - Jam paralajmërues i qartë i ndëshkimit të dhembshëm, që do të godasë, nëse njerëzit refuzojnë të vërtetën, që kam sjellë nga Zoti. Edhe mbi ju, o mohuesit e së vërtetës, do të godasë ndëshkimi i Zotit, ashtu siç goditi popujt para jush, të cilët refuzuan besimin dhe profetin e dërguar ndër ta. Të gjithë ata i përfshiu ndëshkimi dhe dënimi i dhembshëm.

- Ne i ndëshkuam ata që u përçanë në grupe *(rreth përshkrimit të Kur'anit)*... - Fjala "*el muktesimin*" vjen edhe me kuptimin *el mutehâlifin*, pra, ata që u përbetuan dhe vendosën të mohojnë profetët, t'u kundërvihen dhe të mundojnë ata. [178] Kështu, ajeti do të ishte me këtë kuptim: "Ne i ndëshkuam ata që u përbetuan *(për të mohuar të vërtetën)*...". Ngjashëm me këtë kuptim vjen edhe fjala e Allahut, kur Ai na njofton reth popullit të Salihut dhe planit që ata thurën kundër tij. Ai thotë: "Ata thanë: "Të betohemi në Allahun, se do ta vrasim atë dhe familjen e tij gjatë natës..." [Neml 49]. Domethënë, u përbetuan (*tekâsemu*) dhe ranë dakord që ta vrisnin atë natën. Muxhahidi shpjegon që "*tekâsemu",* do të thotë: u përbetuan për këtë. Me sa duket, sa herë që mohonin diçka në këtë dynja, ata përbetoheshin për këtë,

prandaj u quajtën *muktesimin.*" [179] Në dy *Sahih*-ët përcillet nga Ebu Musa, se Profeti ﷺ ka thënë: 1603 "Shembulli im dhe i asaj me të cilën me dërgoi Zoti im, është si një burrë, që shkon tek populli i vet dhe u thotë: "O populli im! Unë pashë me sytë e mi një ushtri!" Unë jam si ai lajmëtari i zhveshur, që nxiton t'ju lajmërojë (për rrezikun). Prandaj ikni të shpëtoni! Disa nga populli i tij e dëgjojnë dhe i binden. Ata largohen me ngadalë gjatë natës dhe shpëtojnë. Ndërsa të tjerët nuk e dëgjojnë, sepse e marrin për gënjeshtar. Ata qëndrojnë në vendin e tyre dhe në mëngjes i kap në befasi ushtria, që i sulmon dhe i shkatërron. Kështu ndodh me ata që më binden mua dhe ndjekin atë që unë solla dhe me ata që nuk më binden dhe e marrin për gënjeshtër të vërtetën që unë solla."

- Ata të cilët trilluan për Kur'anin përshkrime të kota. - Disa e quajnë atë (Kur'anin) magji, disa e quajnë fjalë fallxhori, disa legjendë e popujve të shkuar. Atau shpjegon: "Dikush prej tyre tha se Muhamedi është magjistar, dikush se është i çmendur, dikush se është fallxhor. Ky është kuptimi i fjalës "*idin*" (që dhanë përshkrime e trillime të ndryshme për Kur'anin")." I njëjti shpjegim është sjellë edhe nga Dahhaku e të tjerë. Muhamed Ibn Is'haku përcjell nga Muhamed Ibn Ebu Muhamedi, ky nga Ikrima ose Seid Ibn Xhubejri, e ky nga Ibn Abasi, që rrëfen se një grup kurejshësh shkuan njëherë tek Uelid Ibn Mugira, i cili gëzonte një respekt të madh tek ata. Ishte afruar koha e haxhit, kur në Mekë vinin grupe të mëdha nga viset arabe. Ai u tha: "O fisnikë kurejshë! Tashmë po afrohet sezoni i haxhit dhe janë të shumta karvanet e arabëve, që do të vijnë. Atyre u ka mbërritur tashmë lajmi rreth këtij njeriu (Muhamedit), prandaj duhet të biem në ujdi që të jemi në një mendim në lidhje me gjykimin për të, që të mos dalim gënjeshtarë para njerëzve, e kështu të hedhim poshtë ose të mohojmë njëri-tjetrin." - "Na thuaj, o Ebu Abdu Shems, një fjalë e mendim, që të biem dakord e ta përhapim të gjithë bashkë!" Ai tha: "Më thoni ju njëherë mendimet tuaja dhe unë do të dëgjoj fillimisht." - "Ne themi se ai është fallxhor." Ai tha: "Jo, ai nuk është fallxhor." - "Ne themi se ai është i çmendur." - "Jo, nuk është i çmendur." - "Ne themi se ai është poet." - "Jo, nuk është poet." - "Ne themi se ai është magjistar." - "Jo, nuk është as magjistar!" - "Atëherë, çfarë të themi?!" Ai tha: "Betohem në Allahun se në fjalën e tij ka ëmbëlsi. Çdo fjalë që të thoni, ka për t'u marrë vesh se është shpifje e kotësi. Më e përshtatshmja fjalë që mund të thoni është "magjistar"." Kështu vendosën dhe u shpërndanë. Për këta, Allahu zbriti ajetin: "Ata të cilët e bënë Kur'anin të ndarë në pjesë...", domethënë, i vunë emërtime të ndryshme e të kota, si: magji poezi, fjalë fallxhori etj.

- Betohem për Zotin tënd, Ne do t'i marrim të gjithë ata në pyetje, për të gjitha veprat e tyre. - Nga Muxhahidi përcillet se ka shpjeguar: "Domethënë, do t'i marrim të gjithë ata në pyetje rreth dëshmisë së besimit të vërtetë: *Lâ ilâhe il-l'Allâh*." Po i njëjti mendim vjen nga Enesi, me një transmetim *meukuf* (pra, si fjalë e vetë Enesit), por që Tirmidhiu e të tjerë e sjellin nga Enesi *merfuan*, pra, duke ia atribuar Profetit ﷺ Abdullah Ibn Mesudi ka thënë: "Betohem në Atë, - që nuk ka Zot tjetër që meriton të adhurohet përveç Tij, - se në Ditën e Kijametit, Allahu i Lavdëruar do të veçohet me secilin prej jush, pa përjashtim, ashtu siç veçoheni me hënën, natën, kur hëna është e plotë, dhe do t'i thotë: "O biri i Ademit, çfarë bëre me atë dituri që mësove? O biri i Ademit, si iu përgjigje të dërguarve?" Ndërsa Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Muadh Ibn Xhebeli, se i Dërguari i Zotit ka thënë: 1604. "O Muadh! Njeriu do të pyetet Ditën e Kijametit për të gjitha veprimet e tij, madje edhe për *kuhl*-in e përdorur për sytë, edhe për thërrmimin që i ka bërë një plisi dheu me gishta. Nuk dua të shoh që, në Ditën e Kijametit, dikush tjetër të jetë më i lumtur me atë që i ka dhënë Zoti, sesa ti."

Nga Ibn Abasi përcillet se ka shpjeguar: "Zoti ka për t'i pyetur: "A vepruat kështu e ashtu?", sepse Ai e di më mirë se ata, por do t'i pyesë (e marrë në llogari): "Përse vepruat kështu e ashtu?"

Ajetet 94 - 99

94. Prandaj thuaje haptas mesazhin që të është urdhëruar dhe rri larg idhujtarëve!
95. Nuk ka dyshim se Ne të mjaftojmë ty kundër atyre që tallen,
96. Kundër atyre që adhurojnë përveç Allahut zot tjetër. Dhe së shpejti ata do të arrijnë ta kuptojnë.
97. Ne e dimë mirë se ti ngushtohesh shpirtërisht prej gjërave që thonë ata.
98. Por ti madhëroje me lavdërime Zotin tënd e bëhu prej atyre që bien në sexhde!
99. Dhe, adhuroje Zotin tënd, derisa të vijë Ora e sigurt *(vdekja)***!**

Shpjegimi i ajeteve

- Prandaj thuaje haptas mesazhin që të është urdhëruar dhe rri larg idhujtarëve! - Allahu i Lartësuar e urdhëron Profetin e Tij që të kumtojë qartë e me besnikëri mesazhin e Tij dhe që ta zbatojë dhe përhapë atë ndër njerëz. Ai e urdhëron që të përballet me durim me idhujtarët. Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, zbatoje e përhape atë që urdhërohesh!". Ibn Mesudi ka thënë: "Profeti i ftonte njerëzit në fshehtësi, derisa zbriti fjala e Allahut: "Prandaj thuaje haptas mesazhin që të është urdhëruar ...!" Atëherë, ai doli haptas, së bashku me sahabët e tij. Allahu i Lartësuar thotë: "... rri larg idhujtarëve!" Domethënë, kumtoje e perhape atë që të urdhëron Zoti yt dhe as mos ua hidh sytë idhujtarëve, të cilët duan të të pengojnë nga rruga e Zotit dhe kumtimi i Shpalljes." Allahu i Lavdëruar thotë në një ajet tjetër: "Prandaj, ti mos u pajto me gënjeshtarët! Ata do të dëshironin që ti të bësh lajka, që edhe ata të bëjnë lajka." [Kalem 8, 9].

- Nuk ka dyshim se Ne të mjaftojmë ty kundër atyre që tallen... - Mos u frikëso aspak prej tyre! Allahu të mjafton dhe ka për të të mbrojtur nga sherri i tyre. Sikurse thotë i madhëruari: "O i Dërguar! Përcille

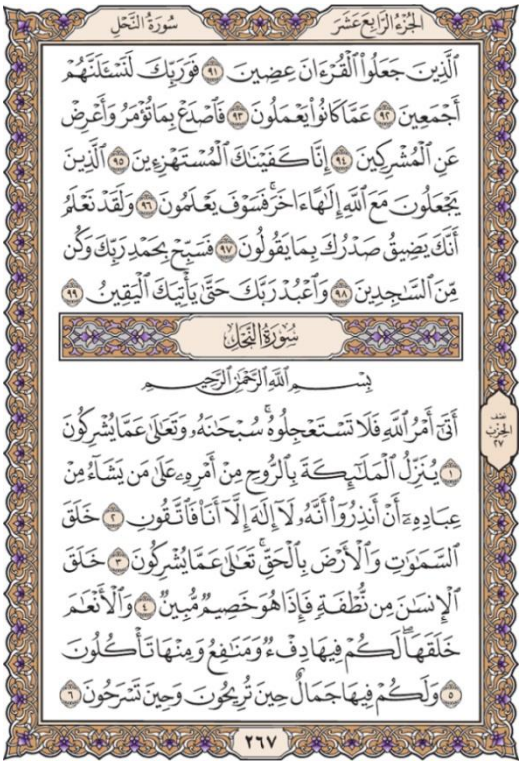
الجزء الرابع عشر سورة النحل
الذين جعلوا القرءان عضين ﴿٩١﴾ فوربك لنسئلنهم
أجمعين ﴿٩٢﴾ عما كانوا يعملون ﴿٩٣﴾ فاصدع بما تؤمر وأعرض
عن المشركين ﴿٩٤﴾ إنا كفيناك المستهزءين ﴿٩٥﴾ الذين
يجعلون مع الله إلها ءاخر فسوف يعلمون ﴿٩٦﴾ ولقد نعلم
أنك يضيق صدرك بما يقولون ﴿٩٧﴾ فسبح بحمد ربك وكن
من الساجدين ﴿٩٨﴾ واعبد ربك حتى يأتيك اليقين ﴿٩٩﴾
سورة النحل
بسم الله الرحمن الرحيم
الجزء ١٤
أتى أمر الله فلا تستعجلوه سبحانه وتعالى عما يشركون
﴿١﴾ ينزل الملئكة بالروح من أمره على من يشاء من
عباده أن أنذروا أنه لا إله إلا أنا فاتقون ﴿٢﴾ خلق
السموت والأرض بالحق تعلى عما يشركون ﴿٣﴾ خلق
الإنسن من نطفة فإذا هو خصيم مبين ﴿٤﴾ والأنعم
خلقها لكم فيها دف ومنفع ومنها تأكلون
﴿٥﴾ ولكم فيها جمال حين تريحون وحين تسرحون ﴿٦﴾
٢٦٧

me qartësi shpalljen që t'u zbrit prej Zotit tënd! Nëse nuk e bën këtë, atëherë nuk e ke kryer detyrën! Allahu të garanton mbrojtjen prej njerëzve...." [Maide 67].

- Kundër atyre që adhurojnë përveç Allahut zot tjetër. - Hafidh Ebu Bekër el Bezzari sjell nga Enesi shpjegimin e këtij ajeti: 1605. "Njëherë, Profetin e ngacmuan (fizikisht) disa persona. Atëherë, erdhi Xhibrili dhe (mendoj se tha) i shpoi ata që ngacmuan Profetin. Atyre iu krijuan shenja plagësh në trup dhe vdiqën." Ibn Is'hak përcjell nga Ibn Abasi se ka thënë që: në krye të tyre ishte Uelid Ibn Mugira dhe ishte ai që i mblodhi. Ata ishin 5 vetë, sipas mendimit më të saktë. Ata kishin pozitë të lartë në popullin e tyre. Ata ishin prej fiseve Benu Esed, Zuhra, Mahzum, Sehm dhe Huzâah.

- Dhe së shpejti ata do të arrijnë ta kuptojnë. - Ky është një kërcënim i ashpër dhe një paralajmërim i frikshëm drejtuar të gjithë atyre që adhurojnë zot tjetër, përveç Allahut.

- Ne e dimë mirë se ti ngushtohesh shpirtërisht prej gjërave që thonë ata. - Ne e dimë mirë, o Muhamed, ngushtimin dhe vuajtjet që ti përjeton në shpirtin tënd, për shkak të tyre. Por kjo nuk duhet aspak të të ngadalësojë a pengojë, që të kumtosh të vërtetën e Shpalljen e Zotit tënd! Vetëm Atij mbështetju dhe kërkoji ndihmë, sepse Ai është mëse i mjaftueshëm si Ndihmëtari e Mbështetësi yt kundër tyre dhe Ai do të të bëjë të triumfosh mbi ta. Prandaj angazhohu vazhdimisht e pandërprerë me përmendjen e Zotit.

- Por ti madhëroje me lavdërime Zotin tënd e bëhu prej atyre që bien në sexhde! - Ji i vazhdueshëm në përmendjen e Zotit, duke i bërë *tesbih*, *tahmid* dhe duke i përkushtuar adhurime të shumta. Allahu i Madhëruar e urdhëroi për të falur namaz, kur i tha: "...bëhu prej atyre që bien në sexhde!". Në hadithin që sjell Imam Ahmedi nga Nuajm Ibn Hemmari, citohet Profeti i Allahut se 1606 "Allahu i Lartësuar ka thënë: "O biri i Ademit! Mos e privo veten nga katër rekate në fillim të ditës, që të të siguroj (nga çdo e keqe) në fundin e saj."[180] [Ebu Daudi dhe Nesaiu].

- Dhe, adhuroje Zotin tënd, derisa të vijë Ora e sigurt *(vdekja)*! - Buhariu thotë se Salimi ka shpjeguar që: Ora e sigurt është vdekja. Po kështu ka thënë Muxhahidi, Haseni, Katadja etj. Argument për këtë është fjala e Allahut, kur tregon për banorët e Zjarrit.: "Ata do përgjigjen: "Nuk ishim prej atyre që falnin namaz, nuk ushqenim të varfërit, por përziheshim me të tjerët në vepra të kota. Ne, nuk e besonim as Ditën e Gjykimit, derisa na erdhi *(Jakin)* e Vërteta e sigurt."", pra, vdekja. Në një hadith *sahih*, Ummi el Ala, një grua prej ensarëve, rrëfen: 1607. "Kur Profeti shkoi tek Uthman Ibn Medhuni, që sapo kishte vdekur, ajo tha: "Mëshira e Allahu qoftë mbi ty, o Ebu Sâib! Unë dëshmoj se Allahu të ka nderuar!" Profeti i Allahut tha: "E ku e di ti a e ka nderuar Allahu apo jo?" - "U flijofshin nëna e babai im, o i Dërguari i Allahut! Po kush mund ta dijë?" Profeti i Allahut tha: "Tashmë atij i erdhi *jakini* (e sigurta) dhe unë shpresoj mirësinë për të." Me këtë ajet argumentohet se është detyrë që të kryesh namazin e adhurimet e ngjashme me të, për sa kohë e ka mendjen në rregull dhe sipas mundësisë. Ajeti, gjithashtu, është argument kundër mohuesve të besimit, të cilët pretendojnë se, në këtë kontekst, me fjalën *jakin* është për qëllim siguria që sjell dituria. Sipas këtyre, nëse njeriu arrin gradën e sigurisë së plotë në diturinë e fesë, atëherë për të nuk është më detyrë përmbushja e detyrimeve e adhurimeve fetare. Por, sigurisht, ky është një mendim i kotë dhe i pavërtetë, madje është shprehje e mohimit të besimit të saktë, është devijim i plotë nga rruga e Zotit dhe shprehje e injorancës së thellë në fenë e Tij. Profetët e Zotit dhe shokët e tyre ishin njerëzit më të ditur rreth Zotit dhe për thellësitë e besimit e adhurimit të Tij, më të ditur rreth cilësive të Zotit, përshkrimit të Tij dhe madhërimit e adhurimeve që Ai meriton. E, megjithatë, ata ishin njerëzit që më së shumti i përkushtonin adhurime Atij. Ata ishin të pandërprerë në kryerjen e detyrimeve fetare dhe punëve të mira, të urdhëruara nga Sheriati, deri në fundin e jetës së tyre në këtë dynja. Kështu, këtu është për qëllim vdekja, sikurse sollëm argumentet më sipër. Vetëm Allahut i takon lavdërimi për udhëzimin që na ka dhuruar dhe vetëm tek Ai besojmë dhe i mbështetemi. E lusim të Lartësuarin që të na marrë nga kjo dynja në gjendjen tonë më të mirë dhe me punët tona më të përkryera në kënaqësinë e Tij. Ai është Bamirës e Bujar i Madh.

Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Hixhr. Vetëm Allahut, Zotit të botëve, i takojnë të gjitha lavdërimet!

19 / 03 1389 h

04 / 06 / 1969 d

Surja 16: En-nahl *(mekase)* **128 ajete**

Kjo është një sure mekase, përveç tri ajeteve të fundit, që kanë zbritur pas sures Kehf.

Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajeti 1

1. Erdhi *(është afruar)* **urdhri i Allahut** *(Kijameti)*. **Prandaj mos e kërkoni ngutjen e tij! I Pastër** *(nga çdo mangësi)* **dhe i Lartësuar është Ai, në krahasim me atë** *(idhujt)* **që ata i shoqërojnë.**

Shpjegimi i ajetit

- Erdhi *(është afruar)* **urdhri i Allahut** *(Kijameti)*. - Allahu i Lartësuar na njofton për afrimin e Orës së Kijametit. Po ta vëresh me kujdes, folja është në kohën e shkuar, edhe pse Kijameti ende nuk ka ndodhur. Kjo është bërë për të treguar se Kijameti është një ngjarje e sigurt, e cila ka për të ndodhur në mënyrë të pashmangshme. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Iu afrua njerëzve Dita e Llogarisë, por ata nuk i kushtojnë vëmendje dhe i shmangen *(besimit të vërtetë).*" [Enbija 1].

- Prandaj mos e kërkoni ngutjen e tij! - Mos kërkoni ngutjen dhe afrimin e asaj që ju duket larg. Sipas analizës gjuhësore të këtij ajeti, përemri "e tij" në këtë ajet vjen në rasën gjinore dhe nënkupton ndëshkimin dhe tmerrin e Ditës së Kijametit. Kësisoj, kuptimi i ajetit është "Prandaj mos kërkoni ngutjen e Kijametit dhe të tmerrit të tij." Në fakt, konteksti i ajetit është pikërisht Kijameti, dhe ky kuptim është më i dukshëm. Allahu i madhëruar ka thënë: "Ata që nuk e besojnë atë *(Kiametin)*, kërkojnë që ai të vijë sa më shpejt, ndërsa ata që i besojnë, i druhen atij çasti dhe janë të bindur se ai është i vërtetë. Ta dini se ata që bëjnë polemika, duke vënë në dyshim Ditën e Kiametit, janë në një humbje të thellë." [Shura 18]. Megjithatë, ka mundësi që përemri në këtë ajet të jetë në rasën dhanore dhe të nënkuptojë Allahun e Lartësuar. Kësisoj, kuptimi i ajetit vjen kështu: "Pra, mos i kërkoni "Atij" (Allahut) ngutjen (e Kijametit dhe ndëshkimit). Sidoqoftë, të dyja kuptimet e përmbajnë dhe nënkuptojnë njëra-tjetrën. Allahu i Madhëruar thotë në një ajet tjetër: "Ata kërkojnë prej teje përshpejtimin e dënimit *(për ta)*. Sikur të mos ishte afati i caktuar *(nga Allahu)*, dënimi do t'u vinte menjëherë. Por ai sigurisht do t'u vijë, por do t'u vijë befas, atëherë kur ata nuk e presin. Ata kërkojnë shpejtimin e Dënimit *(dhe ai do t'u vijë)*. Dhe, sigurisht Xhehenemi ka për ti rrethuar jobesimtarët nga të gjitha anët." [Ankebut 53, 54]. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin prej Ukbetu Ibn Amirit, se Profeti i Allahut ka thënë: 1608. "Në momentin e Kijametit do të afrohet mbi ju nga perëndimi një re e zezë, që nxin gjithçka, e cila do të ngrihet lart në qiell. Pastaj një zë do të flasë nga qielli: "O njerëz!" Njerëzit do të vështrojnë dhe pyesin njëri-tjetrin: "A dëgjuat gjë?" Disa do ta pohojnë e disa të tjerë do të jenë në dyshim. Pastaj thuhet për herë të dytë: "O njerëz!" Njerëzit përsëri vështrojnë dhe pyesin njëri-tjetrin: "A dëgjuat gjë?" Dhe do të thonë: "Po". Pastaj thuhet për herë të tretë: "O njerëz! Erdhi urdhri i Allahut *(Kijameti)*. Prandaj mos e kërkoni ngutjen e tij!" Profeti i Allahut tha: "Betohem në Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im, se dy njerëz do të jenë duke këmbyer një rrobë me njëri-tjetrin, por nuk kanë për të arritur ta palosin atë kurrë; një burrë do të kërkojë të nxjerrë ujë nga pusi i vet, por nuk ka për ta bërë kurrë; një tjetër ka për ta mjelë devenë e vet, por nuk ka për të arritur ta pijë kurrë atë." Kështu - tha (Ukbetu) - njerëzit do të jenë tërësisht të angazhuar (me Kijametin)."

- I Pastër *(nga çdo mangësi)* **dhe i Lartësuar është Ai, në krahasim me atë** *(idhujt)* **që ata i shoqërojnë. -** Allahu i Lartësuar dëlirëson Veten nga idhujtaria e robërve dhe padrejtësia e tyre, kur adhurojnë kotësira dhe i përshkruajnë ortakë. I lartësuar dhe i pastër është Allahu nga çdo shpifje e këtyre refuzuesve të së vërtetës. Pikërisht këta janë ata që e mohojnë Orën e Kijametit dhe nuk përgatiten për të.

Ajeti 2

2. Me urdhrin e Tij ia zbret melekët me shpallje atij që Ai dëshiron nga robërit e Vet, *(duke u thënë)* **t'ua tërhiqni vërejtjen se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Meje, pra të më ruheni.**

Shpjegimi i ajetit

- Me urdhrin e Tij ia zbret melekët me shpallje - Fjala e përdorur në ajet është "*bir-rûĥi*", që do të thotë "me shpirtin", por kuptimi i saj është "me shpallje". Sikurse ka thënë në një ajet tjetër: "Po kështu Ne të shpallëm ty *(ruĥ)* Libër *(jetëdhënës)* prej Nesh. Ti nuk dije çfarë ishte Libri dhe as ç'ishte imani, por Ne e bëmë atë dritë, me të cilën e udhëzojmë në rrugë të drejtë atë që Ne dëshirojmë prej robërve Tanë. Pa dyshim, edhe ti udhëzon në rrugën e drejtë, Në rrugën e Allahut, të Cilit i takon ç'ka në qiej dhe ç'ka në Tokë. Ta dini, se tek Allahu kthehen të gjitha çështjet." [Shura 52]. Edhe në këtë rast fjala e përdorur është *Ruĥ* shpirt, jetëdhënës, por qëllimi është Libri, shpallja. [181]

- atij që Ai dëshiron nga robërit e Vet... - Këta janë profetët e Allahut. Këta janë ata që Allahu ka zgjedhur për t'u zbritur shpalljet e Tij. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "... Por Allahu e di më së miri se kujt ia dhuron Shpalljen e Vet. ..." [En'am 124]. Dhe thotë: "Allahu i zgjedh të dërguarit prej melekëve dhe prej njerëzve. Allahu dëgjon e sheh gjithçka." [Haxh 75], ose: "Ai është Zotëruesi i pozitës më të lartë dhe Zoti i Fronit *(Arshit)*. Ai, me Urdhrin e Vet, ia jep shpalljen atij që Ai do nga robërit e Vet, për t'i paralajmëruar *(njerëzinë)* për Ditën e Takimit. Për Ditën kur ata do të dalin në shesh e kur Allahut nuk mund t'i fshihet asgjë e tyre. I kujt është Sundimi Sot?, - *(Do të thotë Zoti në ditën e gjykimit)* - . I Allahut, të Vetmit, Ngadhnjimtarit, - *(Do të përgjigjet po Vetë Zoti)* - **.**" [Gafir 15, 16].

- *(duke u thënë)* **t'ua tërhiqni vërejtjen se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Meje, pra të më ruheni.** - I dërgova profetët që të paralajmërojnë popujt se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Meje dhe që ata t'i frikësohen ndëshkimit Tim. Sikurse ka thënë në ajet tjetër: "Ne nuk dërguam asnjë të dërguar para teje e të mos i kemi shpallur atij se: Nuk ka zot tjetër *(që meriton adhurimin)* përveç Meje, prandaj vetëm Mua më adhuroni!" [Enbija 25]. Ndërsa në këtë ajet tha: "... pra të më ruheni.". Ky është një paralajmërim për të gjithë ata që kundërshtojnë urdhëresat e Mia dhe adhurojnë dikë a diçka tjetër veç Meje. Pra frikësojuni ndëshkimit Tim.

Ajetet 3 - 4

3. Ai i krijoi qiejt e Tokën me një urtësi të madhe. I lartësuar qoftë Ai mbi gjithçka që ata *(idhujtarët)* **i shoqërojnë!**

4. Ai e krijoi njeriun prej një pike *(fare)* **dhe ja, ai** *(njeriu)* **kthehet në një kundërshtar të hapët.**

Shpjegimi i ajetit

- Ai i krijoi qiejt e Tokën me një urtësi të madhe. - Allahu i Lartësuar na tregon për krijimin e qiejve dhe të Tokës dhe faktit se ato janë krijuar me një urtësi vërtet të madhe. Ato nuk janë krijuar kot e pa qëllim, por me qëllimin e madh që çdokush të shpërblehet e të marë atë që meriton prej punëve që ka bërë. Sikurse ka thënë: "... Ai ka për t'i dënuar ata që bëjnë keq sipas veprave të veta e ka për t'u dhënë shpërblimin më të mirë atyre që bëjnë vepra të mira." [Nexhm 31].

- I lartësuar qoftë Ai mbi gjithçka që ata *(idhujtarët)* **i shoqërojnë!** - Allahu i Lavdëruar dëlirëson e dëshmon pastërtinë e lartësinë e Tij nga ortakët që trillojnë për Të. Ai është i vetëm e pa ortak në zotërimin e të vërtetës, prandaj e meriton të adhurohet si një i vetëm e i pashoq. Në vijim, i Lartësuari na njofton rreth krijimit të llojit njerëzor. Ai thotë:

- Ai e krijoi njeriun prej një pike *(fare)* **dhe ja, ai** *(njeriu)* **kthehet në një kundërshtar të hapët.** - Allahu e bëri njeriun që të shumohet prej një pike lëngu të përçmuar dhe të dobët. Kështu, kur njeriu vazhdon të rritet e forcohet, ai kthehet në një polemizues e kundërshtues i Zotit të tij,

mohues e armik i profetëve të Tij! Në fakt, Allahu e krijoi njeriun që të jetë rob i nënshtruar dhe adhurues i Tij, e jo kundërshtues i Tij. Allahu i Lartësuar thotë: "Është Ai që e krijoi njeriun nga uji *(fara)*, dhe e vuri në lidhje gjaku dhe gjini. Zoti yt është i Gjithëfuqishëm. E megjithatë ata adhurojnë në vend të Allahut gjëra që nuk u sjellin as dobi, as dëm atyre. Me të vërtetë, jobesimtari bëhet palë *(me shejtanin)* kundër Zotit të vet." [Furkan 54, 55], dhe thotë: "A nuk e sheh njeriu se Ne e krijuam atë prej një pike (fare)? Por, ja! Ai bëhet një kundërshtar i hapur. Dhe Ai *(njeriu)* bën krahasime për Ne dhe e harron se si është krijuar. Ai thotë: "Kush i ngjall eshtrat pasi të jenë kalbur? Thuaj: "Do t'i ngjallë Ai që i krijoi për herë të parë. Ai, për çdo krijim, është i Gjithëditur. Ai nxjerr për ju zjarrin prej drurit të gjelëbr dhe ja, ju prej tij *(drurit)* ndizni *(zjarre)*". A nuk mundet Ai, që krijoi qiejt e tokën t'i rikrijojë ata *(njerëzit)*? Po, Ai është Krijuesi, i Gjithëdituri. Kur Ai dëshiron diçka, mjafton vetëm të thotë: "Bëhu!" Dhe ajo menjëherë bëhet. I madhëruar qoftë Ai në dorën e të Cilit është pushteti mbi gjithçka! Dhe vetëm tek Ai do të ktheheni ju *(për tu gjykuar dhe shpërblyer me drejtësi)*." [Ja Sin 77 - 83]. Imam Ahmedi dhe Ibn Maxhe sjellin një hadith nga Bishër Ibn Xhahhashi, i cili rrëfen: 1609. "Njëherë, Profeti i Allahut pështyu në pëllëmbën e tij, pastaj tha: "Allahu i Lartësuar thotë: "O biri i Ademit! E si mund të shpëtosh prej meje, kur Unë të krijova nga diçka si shembulli i kësaj? Kur unë të përsosa dhe të harmonizova *(në krijim)*, ti fillove të ecësh mëngjes e mbrëmje dhe toka ankohej prej teje. Atëherë fillove që të grumbullosh pasuri e ta ruash *(me koprraci të madhe)*, derisa erdhi koha *(e vdekjes)* kur shpirti të erdhi në fyt. Atëherë the: "Tani do të jap sadaka" Por tashmë nuk është më koha e sadakasë."

Ajetet 5 - 7

5. Edhe kafshët Ai i krijoi për ju. Nëpërmjet tyre ju siguroni mjete për ngrohje dhe dobi të tjera dhe prej tyre ushqeheni.

6. Ju shihni pamje të bukura kur i ktheni ato në mbrëmje *(nga kullota)* **dhe kur i lëshoni në mëngjes** *(për në kullotë)*.

7. Ato bartin ngarkesat tuaja *(të rënda)* **në vende të largëta, ku ju do të arrinit me shumë vështirësi. Vërtet, Zoti juaj është shumë Bamirës dhe Mëshirëplotë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Edhe kafshët Ai i krijoi për ju. Nëpërmjet tyre ju siguroni mjete për ngrohje dhe dobi të tjera dhe prej tyre ushqeheni. - Allahu i Lavdëruar u kujton robërve mirësinë e Tij mbi ta, dhe faktin se ai krijoi për ta bagëtitë, pra, devetë, lopët dhe delet. Në suren En'am, Ai na i tregon ato në mënyrë të shtjelluar. [182] Allahu i Madhëruar u ka mundësuar njerëzve mirësi të shumta nga këto kafshë. Kështu, ata përfitojnë nga lëkura dhe gëzofi i tyre, nga të cilat prodhojnë veshje dhe shtroje. Njerëzit konsumojnë qumështin, produktet e tij, si edhe mishin e bagëtive. Përveç kësaj, kënaqen me pamjen e bukur të tyre në mbrëmje, kur ato kthehen nga kullota, dhe në mëngjes, kur lëshohen për në kullotë. Njerëzit i përdorin kafshët për transport, gjithashtu, dhe si zbukurim.

- Ju shihni pamje të bukura kur i ktheni ato në mbrëmje *(nga kullota)* **-** Kjo është koha kur bagëtitë kthehen nga kullota, të ngopura, me barkun plot, të mbushura me qumësht dhe (devetë) me gungat të fryra.

- dhe kur i lëshoni në mëngjes *(për në kullotë)*. **-** Koha e mëngjesit, kur dalin në kullotë.

- Ato bartin ngarkesat tuaja *(të rënda)* **në vende të largëta, ku ju do të arrinit me shumë vështirësi. -** Ngarkesat, të cilat e keni të pamundur që t'i bartni vetë, ato i mbartin për ju në vende të largëta, si në udhëtimet për haxh e umre, për luftë në rrugën e Allahut, për udhëtimet tregtare etj. Ju i përdorni ato si kafshë shpine. I Lartësuari thotë: "Dhe te bagëtitë ka *(gjithashtu)* shenja për të mediuar. Nga barqet e tyre Ne ju japim të pini *(qumësht)*.

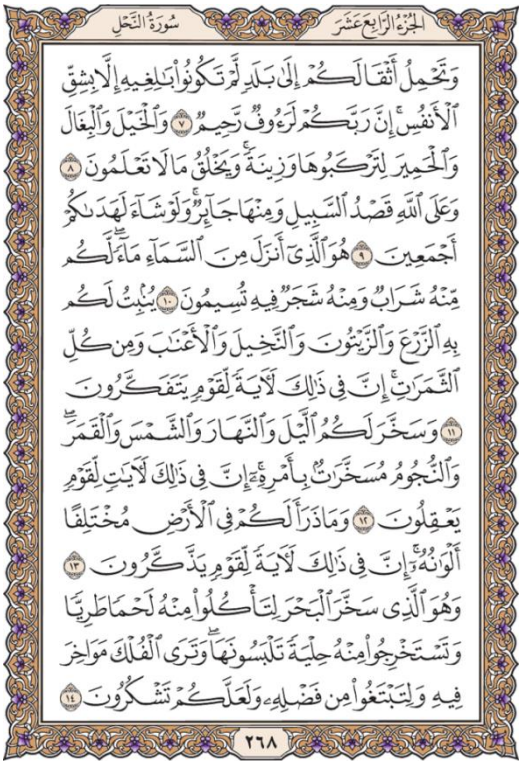
الجزء الرابع عشر سورة النحل ٢٦٨
وتحمل أثقالكم إلى بلد لم تكونوا بالغيه إلا بشق الأنفس إن ربكم لرءوف رحيم ٧ والخيل والبغال والحمير لتركبوها وزينة ويخلق ما لا تعلمون ٨ وعلى الله قصد السبيل ومنها جائر ولو شاء لهدىكم أجمعين ٩ هو الذي أنزل من السماء ماء لكم منه شراب ومنه شجر فيه تسيمون ١٠ ينبت لكم به الزرع والزيتون والنخيل والأعناب ومن كل الثمرات إن في ذلك لآية لقوم يتفكرون ١١ وسخر لكم الليل والنهار والشمس والقمر والنجوم مسخرات بأمره إن في ذلك لآيات لقوم يعقلون ١٢ وما ذرأ لكم في الأرض مختلفا ألوانه إن في ذلك لآية لقوم يذكرون ١٣ وهو الذي سخر البحر لتأكلوا منه لحما طريا وتستخرجوا منه حلية تلبسونها وترى الفلك مواخر فيه ولتبتغوا من فضله ولعلكم تشكرون ١٤

Ju keni edhe shumë dobi të tjera dhe prej mishit të tyre ju ushqeheni. Dhe mbi to ashtu si edhe mbi anije ju *(ngarkoni dhe)* udhëtoni." [Muminun 21, 22], "Është Allahu Ai që i krijoi kafshët për ju, që disa t'i përdorni për ngarkesë e disa të tjera për ushqim. Ju keni edhe dobi të tjera nga ato dhe përmes tyre plotësoni ndonjë nevojë. Nëpërmjet tyre dhe anijeve ju udhëtoni." [Gafir 79, 80]. Prandaj, pasi përmend këto mirësi, i Lartësuari thotë këtu:

- Vërtet, Zoti juaj është shumë Bamirës dhe Mëshirëplotë. - Nga mëshira, bamirësia e bujaria e Tij ndaj jush, Ai i nënshtroi këto kafshë për ju dhe në shërbimin tuaj. Në një ajet tjetër thotë: "A nuk e shohin ata se jemi Ne që kemi krijuar për ta kafshë që ata i kanë nën zotërimin e tyre? Dhe jemi Ne që ua nështruam ato për t'i përdorur. Disa i mbajnë si kafshë barre dhe disa i mbajnë për ushqim. Ata kanë prej tyre edhe dobi të tjera dhe pije të këndshme (qumësht). A nuk do të jenë mirënjohës?" [Ja sin 71, 72], dhe thotë gjithashtu: "Është Ai që ka krijuar gjithçka në çift dhe që ju ka mundësuar anije dhe kafshë, që të udhëtoni me to. Kur të uleni mbi to, përkujtojeni këtë të mirë që jua ka dhënë Zoti juaj dhe, pasi të qëndroni mbi to, thoni: "I lavdëruar qoftë Ai, që i nënshtroi këto për ne, sepse përndryshe, vetë ne nuk do të kishim mundësi ta bënim! Ne, te Zoti ynë do të kthehemi!" [Zuhruf 12, 13]. Duke shpjeguar fjalën e Allahut: "Nëpërmjet tyre ju siguroni mjete për ngrohje ...", Ibn Abasi thotë që flitet për rrobat e veshjet. Ndërsa "dobi të tjera" janë: çdo gjë tjetër, ushqime e pije, që sjell dobi.

Ajeti 8

8. Edhe kuajt, mushkat dhe gomarët i krijoi që ti përdorni si kafshë barre dhe si zbukurim. Ai krijon edhe gjëra që ju nuk i dini.

Shpjegimi i ajetit

- Edhe kuajt, mushkat dhe gomarët i krijoi që ti përdorni si kafshë bare dhe si zbukurim. - Ky është një lloj tjetër krijesash, që Allahu i Madhëruar krijoi në shërbim e në dobi të robërve të Tij dhe nëpërmjet të cilave tregon mirësinë e Tij mbi ta. Këto janë kafshët njëthundrake, kuajt, mushkat e gomarët, që Allahu ka vënë në shërbim të robërve si kafshë shpine dhe për zbukurim. Këto janë qëllimet e përdorimet kryesore të këtyre kafshëve. Duke qenë se këto kafshë janë përmendur në këtë kontekst në mënyrë të veçuar nga bagëtitë që përdoren për mish, disa dijetarë thonë se edhe mishi i kalit është haram. I këtij mendimi është imam Ebu Hanife e dijetarë të tjerë të fikhut. Ata argumentohen me faktin se Allahu e përmend kalin së bashku me mushkat dhe gomarët, të cilët janë haram që të hahen. Gjithashtu, ata kanë sjellë një transmetim nga Halid Ibn Uelidi, ku jepet të kuptohet se mishi i kalit është haram. Por ky transmetim është i pasaktë, sepse në senedin e këtij hadithi është Bakije Ibn Uelidi [183] dhe Salih Ibn Jahja Ibn Mikdam Ibn Mead Jekribi.[184] Përveç kësaj, në hadith të saktë është transmetuar e kundërta e kësaj. Kështu, në dy *Sahih*-ët vjen hadithi prej Xhabir Ibn Abdullahit, që ka thënë: 1610. "Profeti i Allahut ndaloi

ngrënien e gomarit (të butë) dhe lejoi ngrënien e kalit." Gjithashtu, Imam Ahmedi dhe Ebu Daudi sjellin me dy *isnade*, - secili prej tyre sipas kushteve të imam Muslimit, - hadithin nga Xhabir Ibn Abdullahi, i cili ka thënë: 1611. "Në Hajber, ne therëm mushka, gomerë dhe kuaj, për të ngrënë. Profeti ndaloi të hanim mushkat dhe gomerët, por nuk ndaloi kuajt." Ndërsa në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Esma Bintu Ebu Bekri (Allahu qoftë i kënaqur prej të atit e prej saj!) e cila rrëfen: 1612. "Në kohën e Profetit, në Medinë, ne therëm një kalë dhe hëngrëm prej tij." Këto hadithe janë më të forta në argumentim, më të drejtpërdrejta dhe më të sakta. [185] Ky është mendimi i shumicës së dijetarëve, Imam Malikut, i Shafiut, Ahmedit dhe ndjekësve të tyre, si dhe i shumicës së dijetarëve të shkuar dhe të mëvonshëm.

- Ai krijon edhe gjëra që ju nuk i dini.[186]

Ajeti 9

9. Udhëzimi për në Rrugën e Drejtë është në dorë të Allahut. Por ka edhe rrugë devijuese *(nga e Vërteta)*. **Sikur të kishte dashur Ai, do t'ju kishte udhëzuar që të gjithëve.**

Shpjegimi i ajetit

Pasi përmendi si mirësi të Tij kafshët që përdoren për bartje dhe transport, Allahu i Lavdëruar tregon edhe atë që ndihmon njerëzit në rrugët konceptuale, pra, rrugët e besimit dhe të fesë së Tij. Në Kuran shohim shpeshherë kapërcim prej përmendjes së gjërave të prekshme e të dukshme, në përmendjen e atyre konceptuale të dobishme për fenë dhe besimin e njeriut. I Lartësuari thotë: "...Pajisuni me gjërat që ju duhen *(për rrugë)*, por pajisja më e mirë është devotshmëria. Mua të më frikësoheni, o njerëz të mendjes!" [Bekare 197]. Dhe thotë gjithashtu: "O bijtë e Ademit, Ne ju kemi dhënë veshje, si mbuluese për vendet tuaja të turpshme si edhe për zbukurim. Por veshja e devotshmërisë - ajo është më e mira. ..." [Ea'raf 26]. Në Kur'an kjo përsëritet shpesh. Kështu, Allahu i Madhëruar na tregon se njerëzit zgjedhin rrugë të ndryshme besimi për tek Ai. Por Ai tregon se e vetmja rrugë e vërtetë dhe e drejtë është ajo rrugë që vetë Ai e ka ofruar dhe treguar.

- Udhëzimi për në Rrugën e Drejtë është në dorë të Allahut. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Kjo është rruga Ime e drejtë. Prandaj përmbajuni asaj e mos ndiqni rrugë të tjera, të cilat ju largojnë nga rruga e Tij. Këto janë porositë e Tij për ju, në mënyrë që ju të jeni të devotshëm." [En'am 153]. Ose : "Ai *(Allahu)* tha: "Kjo *(rruga e të sinqertëve)* është rruga Ime e drejtë." [Hixhr 41]. Duke shpjeguar ajetin: "Udhëzimi për në Rrugën e Drejtë është në dorë të Allahut. ...", Muxhahidi thotë: "Rruga e vërtetë është vetëm rruga e sjellë nga Allahu." Kjo është fjala më e saktë në kuptimin e ajetit, duke parë edhe kontekstin, ku Allahu i Lavdëruar thotë se ka edhe rrugë të tjera që robërit i ndjekin për tek Ai. E vetmja rrugë e vërtetë dhe e drejtë që të çon tek Ai, është rruga e përcaktuar prej Tij. Ajo është rruga që Ai e ligjëroi për robërit dhe me të cilën kënaqet që të jetë feja e tyre. Çdo rrugë tjetër është e mbyllur dhe çdo punë e përkushtim jashtë fesë së tij është e refuzuar nga Ai. I Lartësuari thotë:

- Por ka edhe rrugë devijuese *(nga e Vërteta)*. - Ka edhe rrugë larguese e devijuese nga e vërteta. Ibn Abasi e të tjerë e veç tij kanë shpjeguar: "Ato janë rrugët e ndryshme, pikëpamjet dhe dëshirat e shpërndara ndër popuj, si Judaizmi, Krishtërimi, Zjarrputizmi, etj." Në vijim, Allahu i Lartësuar na njofton se e gjitha kjo ndodh me përcaktimin dhe dëshirën e Allahut, i Cili thotë:

- "Sikur të kishte dashur Ai, do t'ju kishte udhëzuar që të gjithëve." - Apo siç thotë në një ajet tjetër: "Sikur të kishte dashur Zoti yt, do të besonin ata që janë në Tokë që të gjithë. Vallë, ti do t'i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë? Asnjë njeri nuk mund të besojë, përveçse me lejen e Allahut. Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* do të godasë ata që nuk mendojnë." [Junus 99, 100]. Ose: "Sikur të dëshironte Zoti yt, do ta bënte njerëzinë të një feje, por ata do

të jenë vazhdimisht duke kundërshtuar. Përveç atyre të cilët i ka mëshiruar Zoti yt. Për këtë edhe i krijoi ata. Vendimi i Zotit tënd do të përmbushet: "Unë do ta mbush Xhehenemin me xhinde dhe njerëz bashkë."" [Hud 118, 119].

Ajetet 10 - 11

10. Ai zbriti për ju ujë nga qielli. Prej tij keni për të pirë dhe prej tij ujitet bimësia, ku kullotni bagëtinë.

11. Me atë *(shiun)* mbijnë, për të mirën tuaj, të lashtat, ullinjtë, hurmat, vreshtat dhe nga të gjitha llojet e frutave. Në të gjitha këto ka Argumente për njerëzit që meditojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- Ai zbriti për ju ujë nga qielli. - Pasi u kujtoi robërve mirësinë e Tij që u dhuroi kafshët dhe bagëtitë, Allahu i Lartësuar vijoi t'u kujtojë atyre një tjetër mirësi të Tijën, e pikërisht zbritjen e shiut nga qielli. Kjo është një domosdoshmëri dhe mirësi e madhe për ta dhe për kafshët e tyre.

- Prej tij keni për të pirë dhe prej tij ujitet bimësia, ku kullotni bagëtinë. - Ai e bëri atë ujë të pijshëm ose të përdorshëm për vaditje. Ju ujitni tokat dhe kullotat, që janë të domosdoshme për bagëtinë. Vetëm nëpërmjet këtij uji mund të mbijnë bimët e pemët.

- Me atë *(shiun)* **mbijnë, për të mirën tuaj, të lashtat, ullinjtë, hurmat, vreshtat dhe nga të gjitha llojet e frutave.** - Nëpërmjet të njëjtit ujë, mbijnë prej tokës larmi bimësh e pemësh, aq të ndryshme nga njëra-tjetra, në kategorinë, shijet, ngjyrat, aromat dhe format e tyre. Kjo është diçka, nga e cila nxjerr mësime njeriu që mediton.

- Në të gjitha këto ka argumente për njerëzit që meditojnë. - Këto fakte shërbejnë si argument i sigurt, i qartë dhe i pakundërshtueshëm se Allahu është një dhe vetëm Ai i meriton të gjitha adhurimet. I Lavdëruari thotë: "Është Ai që ka krijuar qiejt e Tokën dhe që lëshon për ju shi nga qielli. Ne bëjmë që me të *(ujin)* të lulëzojnë kopshte të bukura. Për ju do të ishte e pamundur që ta bënit bimësinë që të mbijë *(e të rritet)*. A ka ndonjë zot tjetër *(që meriton adhurimet)* përveç Allahut? Jo. Por, ata janë një popull që dredhon *(nga e vërteta)*." [Neml 60].

Ajetet 12 - 13

12. Ai i nënshtroi për ju natën dhe ditën, Diellin dhe Hënën. Edhe yjet janë nënshtruar me urdhrin e Tij. Vërtet, në këto ka argumente për njerëzit që mendojnë.

13. Edhe në ato *(bagëti, bimë, pemë, minerale etj.)* **që Ai krijoi në tokë me ngjyra të ndryshme, ka fakte për njerëzit që kujtojnë** *(mirësitë e Zotit)*.

Shpjegimi i ajeteve

- Ai i nënshtroi për ju natën dhe ditën, Diellin dhe Hënën. Edhe yjet janë nënshtruar me urdhrin e Tij. - Allahu i Lavdëruar u kujton robërve të Tij, që të meditojnë me kujdes në mirësitë e Tij madhështore në nënshtrimin e natës dhe të ditës, të Diellit e Hënës, të yjeve të qëndrueshme dhe ato të lëvizshme, përmes të cilave ata udhëzohen në errësirë, gjatë udhëtimeve të tyre. Çdo trup ecën e lëviz në rrugën që Allahu e ka përcaktuar për të, pa devijuar prej saj aspak. Të gjithë i janë nënshtruar ligjit të përcaktuar prej Tij. Sikurse thotë i madhëruari: "Vërtet, Zoti juaj është Allahu, i Cili krijoi qiejt dhe Tokën për gjashtë ditë, pastaj qëndroi mbi Fron. Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë sërish. Edhe Dielli, Hëna dhe yjet i janë nënshtruar sundimit të Tij. Vetëm Atij i takon Krijimi dhe Sundimi. I madhëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve**!**" [Ea'raf 54]. Këto janë fakte që tregojnë për madhështinë e Allahut.

- Vërtet, në këto ka argumente për njerëzit që mendojnë. - Këto janë argumente që tregojnë për fuqinë e Tij të pashembullt, pushtetin e sundimin e Tij madhështor. Por këto argumente u sjellin dobi veçse atyre që mendojnë mbi fjalët e Allahut dhe shenjat e Tij, që meditojnë me kujdes, që të kuptojnë argumentet e mesazhet e Tij.

- Edhe në ato *(bagëti, bimë, pemë, minerale etj.)* **që Ai krijoi në tokë me ngjyra të ndryshme, ka fakte për njerëzit që kujtojnë** *(mirësitë e Zotit)*. - Pasi përmendi shenjat madhështore që vendosi në qiell, i Lavdëruari na kujton e na nxit që të mendojmë mbi krijesat e habitshme të tokës, ku Ai ka vendosur kafshë, minerale, bimësi, sende të ndryshme e të larmishme në ngjyra e forma, por edhe në dobitë dhe veçoritë e secilës prej tyre. Në të gjitha këto, Allahu i Lartësuar thotë: "… ka fakte për njerëzit që kujtojnë *(mirësitë e Zotit)*." Atëherë, le të kujtojnë mirësitë e shumta të Allahut dhe të shprehim mirënjohjen për to, ashtu si Ai ka urdhëruar dhe kënaqet.

Ajetet 14 - 18

14. Është Ai që e nënshtroi detin, që ju të hani prej *(gjallesave të)* **tij mish të freskët e të nxirrni nga ai stoli të shumta që ju i mbani. Ju i shihni anijet si çajnë** *(lundrojnë)* **nëpër të, që të kërkoni nga begatitë e Tij dhe të jeni falënderues** *(për Zotin).*

15. Dhe vuri në Tokë male *(të forta)*, **që ajo të mos lëkundet me ju dhe bëri lumenj e rrugë që të mund të orientoheni.**

16. Vuri edhe shenja të shumta *(për orientim ditën)* **dhe me anën e yjeve karvanet orientohen** *(natën)*.

17. Atëherë, a është njëlloj Ai që krijon si ai që nuk krijon? A nuk po kujtoni?

18. Edhe nëse do t'i numëronit mirësitë e Allahut, nuk do të mund t'i llogarisnit ato. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë.

Shpjegimi i ajeteve

- Është Ai që e nënshtroi detin, që ju të hani prej *(gjallesave të)* **tij mish të freskët e të nxirrni nga ai stoli të shumta që ju i mbani.** - Allahu nënshtroi detet dhe oqeanet, duke u treguar robërve të Tij mirësitë e shumta që Ai u ofron përmes tyre. Ai i bëri ato, që robërit të mund të udhëtojnë përmes tyre. Gjithashtu, ata nxjerrin prej tyre lloj-lloj peshqish e gjallesash për ushqim. Ai ka bërë hallall për njerëzit si të gjallat, ashtu edhe të

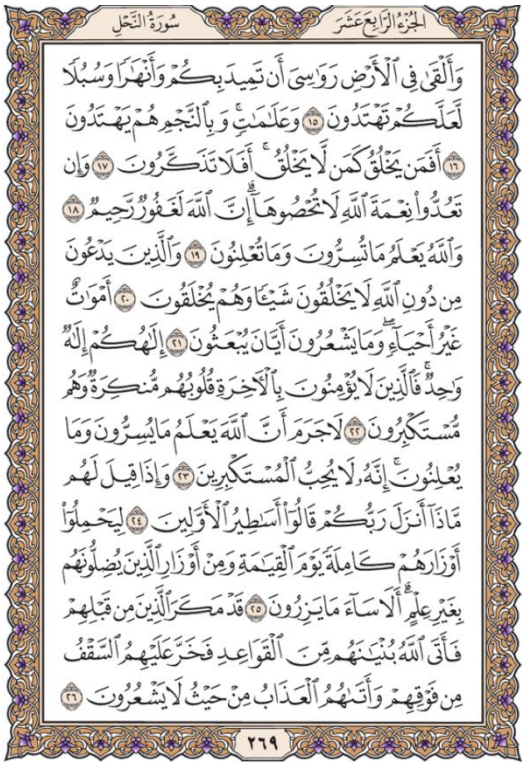

ngordhurat që dalin prej detit, madje edhe kur ata janë në *ihram*, kohë kur e kanë haram që të gjuajnë kafshët e tokës. Në det, Allahu ka krijuar shumë xhevahire, perla e stoli, të cilat njerëzit i nxjerrin dhe i përdorin për zbukurim e stoli të shtrenjta.

- Ju i shihni anijet si çajnë *(lundrojnë)* **nëpër të, që të kërkoni nga begatitë e Tij dhe të jeni falënderues** *(për Zotin).* - Është Allahu i Lavdëruar Ai që ua mësoi bijve të Ademit ndërtimin e anijeve dhe njohuritë që lidhen me të, që nga koha e Nuhut, i cili ishte i pari që udhëtoi në det. Pas tij, njerëzit e mësuan dhe trashëguan këto njohuri brez pas brezi. Me anije, ata udhëtojnë nga një kontinent në tjetrin, duke transportuar edhe gjërat e tyre të nevojshme. Allahu i Lartësuar thotë: "... që të kërkoni nga begatitë e Tij dhe të jeni falënderues *(për Zotin)."* Domethënë, në mënyrë që të kujtoni mirësitë e shumta dhe bujarinë e Tij të pashembullt dhe të bëni vepra të mira në shenjë mirënjohjeje ndaj Tij.

- Dhe vuri në Tokë male *(të forta)*, **që ajo të mos lëkundet me ju** - Kjo është një

mirësi tjetër, që Allahu u kujton robërve, që të meditojnë për të. Nëpërmjet maleve, Ai e bën tokën të qëndrueshme, që ajo të mos lëkundet dhe njerëzit të mund të jetojnë të qetë në të. Ai i bëri malet forcuese e stabilizuese të Tokës.

- dhe bëri lumenj e rrugë që të mund të orientoheni. - Mes maleve, Ai bëri që të rrjedhin lumenj dhe mundësoi rrugë, që njerëzit të mund të lëvizin dhe të kërkojnë mirësitë e Tij. Lumenjtë shkojnë nga një vend në një tjetër, duke ofruar rizk e mirësi për robërit. Mendo pak, se si ata burojnë në një vend dhe, megjithatë, shpërndahen, duke ofruar mirësi e rizk për banorët e krijesat e vendeve, kudo ku ata kalojnë. Ata rrjedhin nëpër vende të shumta, madje edhe mes maleve e brenda tyre, duke arritur atje ku Allahu dëshiron dhe e ka përcaktuar. Herë rrjedhin me furi e mbushulli e herë të tjera pakësohen, duke u shndërruar në rrëke e përrenj. I lavdëruar dhe lartësuar qoftë Allahu, që përcaktoi me masë, nënshtroi dhe ua lehtësoi robërve këto mirësi! Nuk ka të adhuruar tjetër me meritë veç Tij dhe nuk ka Zot, Krijues, Furnizues e Kujdestar për çështjet e robërve, veç Tij! Po kështu, Allahu i Lavdëruar bëri mes maleve edhe lugina, që njerëzit të lëvizin nga një vend në një tjetër, në rrugë tokësore.

- Vuri edhe shenja të shumta *(për orientim ditën)* - Ai vendosi malet dhe masivet e larta, si shenja orientuese për njerëzit gjatë udhëtimeve të tyre.

- dhe me anën e yjeve karvanet orientohen *(natën)*. - Udhëzohen në errësirën e natës. Pasi përmendi këto shenja e mirësi, i Lartësuari flet për madhështinë e Tij dhe për faktin se adhurimet i duhen përkushtuar veçse Atij, që i dhuroi këto mirësi të shumta dhe jo idhujve e putave, të cilat as që mund të krijojnë asgjë, sepse edhe vetë janë të krijuara.

- Atëherë, a është njëlloj Ai që krijon si ai që nuk krijon? A nuk po kujtoni? - Në vijim, i Lavdëruari na kujton mirësitë gjithëpërfshirëse, bujarinë e bamirësinë e Tij mbi robërit.

- Edhe nëse do t'i numëronit mirësitë e Allahut, nuk do të mund t'i llogarisnit ato. Allahu është Falës i Madh e Mëshirëplotë. - Ibn Xheriri shpjegon: "Allahu na njofton se Ai është Falës i madh për çdo mangësi që buron nga ne, në lidhje me mirënjohjen e pakët që shprehim, nëse pendohemi sinqerisht, kthehemi të nënshtruar për t'iu bindur Allahut dhe për të pasuar atë rrugë që na afron pranë kënaqësisë së Tij; Ai është mëshirëplotë me ne dhe nuk ka për të na ndëshkuar, nëse pendohemi dhe kthehemi në rrugën e Tij."

Ajetet 19 - 21

19. Allahu di gjithçka që ju e fshihni dhe gjithçka që ju e shfaqni haptazi.

20. Idhujt që ata i adhurojnë veç Allahut, nuk mund të krijojnë asgjë sepse edhe vetë ata janë të krijuar.

21. Ata *(idhujt)* **janë të vdekur, jo të gjallë dhe as që e dinë se kur do të ringjallen** *(krijesat)*.

Shpjegimi i ajeteve

- Allahu di gjithçka që ju e fshihni dhe gjithçka që ju e shfaqni haptazi. - Allahu i Lavdëruar na njofton se Ai i di mirë si ato që shfaqen haptazi, ashtu edhe të fshehtat dhe Ai ka për t'i shpërblyer të gjithë sipas veprave të tyre, të mira apo të këqija.

- Idhujt që ata i adhurojnë veç Allahut, nuk mund të krijojnë asgjë sepse edhe vetë ata janë të krijuar. - Ato nuk mund të krijojnë asgjë, sepse edhe vetë janë krijesa të dobëta e nevojtare.

- Ata *(idhujt)* **janë të vdekur, jo të gjallë -** Ato janë sende pa shpirt dhe ato as dëgjojnë, as shohin e as logjikojnë.

- dhe as që e dinë se kur do të ringjallen *(krijesat)*. - Ata nuk e dinë se kur do të jetë Dita e Ringjalljes. Atëherë, si mund të shpresohet nga të tilla sende, me këto atribute, se mund të të sjellin ndonjë dobi, e mund të të ofrojnë ndonjë shpërblim e mirësi?! Këto janë gjëra që mund të shpresohen veçse nga Ai që është i gjithëditur dhe Krijuesi i gjithçkaje. [187]

Ajetet 22 - 23

22. Zoti juaj është një Zot i vetëm *(që meriton adhurimet)*. **Ata që nuk besojnë në ahiret, i kanë zemrat të mbushura me mohim dhe janë kryeneçë.**

23. Nuk ka dyshim se Allahu di gjithçka që ata e fshehin dhe gjithçka që e shfaqin haptazi. Ai nuk i do kryeneçët.

Shpjegimi i ajeteve

- Zoti juaj është një Zot i vetëm *(që meriton adhurimet)*. - Allahu i Lartësuar na njofton se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, veç Tij. Ai është i Vetmi, Një, *El Samed*, Ai të Cilit i drejtohen, i luten e përgjërohen të gjithë për nevojat e tyre.

- Ata që nuk besojnë në Ahiret, i kanë zemrat të mbushura me mohim dhe janë kryeneçë. - I Lartësuari na njofton se zemrat e atyre që nuk besojnë në ringjallje refuzojnë të besojnë në njëshmërinë e Allahut. Ai i përshkruan ata dhe thotë se: "i kanë zemrat të mbushura me mohim ...". Pra, ata nuk e besojnë Allahun si një të vetëm dhe nuk ia përkushtojnë Atij të gjitha adhurimet. Në ajete të tjera Ai na tregon se ata çuditen me ftesën për të besuar një Zot të vetëm në meritën e adhurimeve dhe e rrefuzojnë me forcë këtë ftesë. Ai thotë: "A po i zëvendëson zotat me një Zot të vetëm?! Kjo është vërtet, shumë e çuditshme. Paria e tyre i thanë njëri-tjetrit: "Vazhdoni të jeni të qëndrueshëm në adhurimin e zotave tuaj! Sepse kjo *(largimi nga feja e të parëve tuaj)* është një gjë e kurdisur *(kundër jush)*." Ne kurrë nuk kemi dëgjuar për diçka të tillë *(monoteizëm)* nga njerëzit këto kohët e fundit. Kjo nuk është gjë tjetër, veçse një trillim." [Sad 5]. Dhe thotë gjithashtu: "Kur përmendet vetëm Allahu, zemrat e atyre që nuk besojnë në jetën tjetër ndiejnë neveri. Dhe kur përmenden të tjerët, përveç Tij, ata gëzohen." [Zumer 45]. Gjithashtu, i Gjithëdituri thotë që ata "janë kryeneçë." Përveçse refuzojnë me zemrat e tyre që të besojnë Allahun si një të vetëm, ata tregohen kryeneçë dhe nuk nënshtrohen me gjymtyrët e tyre në adhurimin e Tij si një i Vetëm, sikurse i përshkruan i Lartësuari në një ajet tjetër: "Zoti juaj ka thënë: "M'u lutni Mua, që Unë t'ju përgjigjem! Por ata që, nga mendjemadhësia, i shmangen adhurimit Tim, do të hyjnë në Xhehenem të poshtëruar"." [Gafir 60]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë:

- Nuk ka dyshim se Allahu di gjithçka që ata e fshehin dhe gjithçka që e shfaqin haptazi. Ai nuk i do kryeneçët. - Le të jenë të bindur dhe të mos kenë asnjë dyshim se: "Allahu di gjithçka që ata e fshehin dhe gjithçka që e shfaqin haptazi." Ky është një mesazh i qartë e paralajmërim i sigurt se Allahu ka për t'i ndëshkuar ata për refuzimin dhe mendjemadhësinë që tregojnë ndaj të vërtetës. Ai ndëshkim do të jetë i plotë dhe i drejtë, sepse sikurse thotë: "Ai nuk i do kryeneçët.".

Ajetet 24 - 25

24. Kur atyre *(mohuesve)* **u thuhet "Çfarë ka shpallur Zoti juaj?", ata thonë: "Mite të popujve të hershëm."**

25. Ata kanë për t'i bartur të plota gjynahet e veta në Ditën e Gjykimit e do të bartin edhe një pjesë të gjynaheve të atyre që i devijuan *(nga e Vërteta)* **pa kurrfarë diturie. Sa e keqe është ajo që do të bartin!**

Shpjegimi i ajeteve

- Kur atyre *(mohuesve)* **u thuhet "Çfarë ka shpallur Zoti juaj?", ata thonë: "Mite të popujve të hershëm."** - Kështu veprojnë mohuesit dhe refuzuesit e shpalljeve të Zotit. Ata, kur u drejtohej pyetja: "Çfarë ka shpallur Zoti juaj?", duke iu shmangur përgjigjes, thoshin se: "Këto që ju i prezantoni si shpallje të Zotit janë mite të popujve të hershëm." Të tillë njerëz nuk pranojnë të besojnë se Allahu u ka dhënë ndonjë shpallje njerëzve. Çdo shpallje e trajtonin thjesht si legjendë e gojëdhëna, që njerëzit i kishin trashëguar ndër breza, nga të parët e tyre. Duke përmendur fjalët e këtyre njerëzve, i Lartësuari thotë në në ajet tjetër: "Ata thonë *(për Kuranin)*: "Këto janë legjenda të popujve të lashtë, të cilat ai *(Muhamedi)* kërkoi që t'i shkruhen dhe i lexohen atij mëngjes e mbrëmje"." [Furkan

5]. Kështu, ata thjesht trillonin rreth profetëve e shpalljeve të Zotit fjalë e mendime kontradiktore, që tregojnë se janë të kota e të pavërteta. Sikurse thotë i lartësuari: "Shiko çfarë shembujsh sjellin për ty! Por *(me këtë)* ata humbën *(shumë larg)* dhe ata kurrë nuk mund ta gjejnë rrugën e drejtë." [Furkan 9]. Kështu do të ndodhë gjithmonë: ai që refuzon e del jashtë të vërtetës, ka për të gabuar në çdo gjë që thotë rreth saj. Idhujtarët trillonin për Muhamedin dhe thoshin se ai është magjistar, poet, fallxhor, i çmendur. Kështu koteshin derisa më në fund ranë në një mendim që ua sygjeroi udhëheqësi i tyre që quhej El uelid ibnul Mugira El mahzumij, sikurse na tregon i lartësuari: "Por jo. Ai u tregua mohues i fakteve Tona. Atë do ta ndrydh dhe do ta ndëshkoj me një dënim të rëndë e të padurueshëm. Ai mendonte dhe gjykonte. Qoftë i shkatërruar! Po si gjykonte?! Prapë qoftë i shkatërruar! E si gjykonte?! Ai thellohej e thellohej në mendime, pastaj vrenjtej dhe vrazhdësohej. Por në fund, ktheu shpinën dhe tregoi mendjemadhësi. Ai tha: "Ky *(Kur'an)* nuk është gjë tjetër, veçse një magji, që përcillet prej të tjerëve. Ky *(Kur'an)* nuk është gjë tjetër, veçse "fjalë njerëzish""!" [Mudethir 18 - 24]. Ja kështu ranë dakort ti përmbahen fjalës së tij, - Allahu e shëmtoftë! - .

- Ata kanë për t'i bartur të plota gjynahet e veta në Ditën e Gjykimit e do të bartin edhe një pjesë të gjynaheve të atyre që i devijuan *(nga e Vërteta)* **pa kurrfarë diturie.** - Ditën e Gjykimit, këta do të mbajnë peshën e humbjes së vetes së tyre, por edhe peshën e gjynaheve dhe mosbesimit të atyre njerëzve, për të cilët ata janë bërë shkak që të devijojnë e të mos e pranojnë të vërtetën. Këta janë shembull i keq, që ndiqen nga të tjerët. Në një hadith thuhet: 1613. "Çdokush që fton në një udhëzim e rrugë të drejtë, atij do t'i jepet i njejti shpërblim si të gjithë ata që e pasojnë atë në atë udhë e mirësi, pa iu pakësuar atyre shpërblimi aspak. Ndërsa ai që fton në një rrugë të gabuar, ai do të mbajë edhe peshën e gjynaheve të atyre që e pasojnë rrugën e tij, pa ua pakësuar gjynahet aspak." Allahu i madhëruar thotë: "Ata që nuk besojnë u thonë atyre që besojnë: "Ejani në rrugën *(në fenë)* tonë, se gjynahet tuaja do t'i bartim ne! Por, ata kurrë nuk do të bartin asgjë nga mëkatet e tyre. Në të vërtetë, ata janë gënjeshtarë. Ata do të bartin veç barrën e vet, e bashkë me atë të vetën edhe barrë të tjera dhe Ditën e Kijametit do të japin llogari për atë që kanë trilluar."." [Ankebut 12, 13]. Duke shpjeguar ajetin, Muxhahidi thotë: "Ata do të mbartin peshën e gjynaheve të veta dhe të gjynaheve të atyre që iu janë bindur dhe i kanë pasuar ata në rrugën e humbjes. Fakti që shkaktarë të këtij devijimi ishin paria, nuk ka për t'ua pakësuar pasuesve ndëshkimin dhe peshën e gjynaheve të tyre. Edhe këta do ta marrin të plotë ndëshkimin për veprat e padrejtësitë e tyre, për shkak të pasimit të verbër e pa asnjë dituri të rrugës së të humburve.

- Sa e keqe është ajo që do të bartin! - Sa e keqe është ajo peshë që ata do të mbartin atë ditë! Ata do të vuajnë e dënohen nën të e për shkak të saj.

Ajetet 26 - 27

26. Edhe ata që ishin para tyre thurën intriga të shumta *(kundër së Vërtetës)*. **Por Allahu e rrënoi që në themel atë** *(intrigë)* **që ndërtuan dhe ua shembi mbi kokë kulmin e saj. Atyre u erdhi dënimi pa u ndier.**

27. Pastaj, në Ditën e Gjykimit Ai do t'i poshtërojë ata dhe do t'u thotë: "Ku janë ata që m'i bënit shokë Mua dhe për hir të tyre luftonit *(kundër së Vërtetës)*?" **Ata që u qe dhënë dituria do të thonë: "Vërtet, poshtërimi dhe e keqja i ka përfshirë sot jobesimtarët.".**

Shpjegimi i ajeteve

- Edhe ata që ishin para tyre thurën intriga të shumta *(kundër së Vërtetës)***.** - Ibn Abasi thotë se këtu bëhet fjalë për Nemrudin. Ndërsa Zejd Ibn Eslemi ka thënë: "I pari tiran e kryeneç i pamëshirshëm në Tokë ishte Nemrudi. Allahu e ndëshkoi atë me një mushkonjë, e cila i hyri

në hundë dhe i jepte dhimbje të paduruesh-me. E vetmja mënyrë që mund të gjente pak qetësim ishte që të godiste fort kokën me një çekan. Ai kryeneç sundoi si tiran i pamëshirshëm për 400 vjet dhe Allahu e bëri të vuajë për 400 vjet të tjera, e pastaj ia mori shpirtin. Ky është ai që urdhëroi t'i ndërtonin një kullë të lartë në qiell, dhe për të cilin Allahu i Lartësuar thotë:

- "Por Allahu e rrënoi që në themel atë *(intrigë)* **që ndërtuan dhe ua shembi mbi kokë kulmin e saj."** - Domethënë, çrrënjosi dhe shkatërroi çdo vepër, kurth e plan djallëzor të tyre. Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "...Sa herë që ndezin zjarr për luftë, Allahu e shuan atë. Ata përpiqen pareshtur për shkatërrime në Tokë dhe Allahu nuk i do shkatërruesit." [Maide 64]. Ose: "Është Ai që i nxori prej shtëpive të tyre ata ithtarë të Librit që nuk besuan, në kohën e dëbimit të parë. Ju nuk menduat se ata do të dilnin, ndërsa ata menduan se fortifikatat e tyre do t'i mbronin prej ndëshkimit të Allahut. Por dënimi i Allahut u erdhi andej nga nuk e prisnin. Ai hodhi frikë në zemrat e tyre. Ai i bëri që t'i prishnin shtëpitë e veta me duart e tyre, si edhe me duart e besimtarëve. Prandaj mësoni nga kjo, o ju që mendoni!" [Hashr 2]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar thotë se "... e rrënoi që në themel atë *(intrigë)* që ndërtuan dhe ua shembi mbi kokë kulmin e saj."

- Atyre u erdhi dënimi pa u ndier. - Në vijim, Allahu i Lavdëruar na tregon rreth tyre dhe thotë:

- Pastaj, në Ditën e Gjykimit Ai do t'i poshtërojë ata - Ditën e Gjykimit, Allahu i Lavdëruar ka për t'ua nxjerrë në shesh turpet e padrejtësitë e tyre. Allahu ka për t'ua treguar të gjithëve atë që ata e mbanin të fshehur në shpirt: "S'ka dyshim se Ai është i Plotfuqishëm për ta rikthyer atë në jetë, ditën kur të zbulohen të fshehtat, kur ai nuk do të ketë as forcë e as ndihmëtarë." [Tarik 8 - 10]. Të gjitha padrejtësitë e paturpësitë e këtyre keqbërësve do të dalin sheshazi. Në dy *Sahih*-ët ndodhet hadithi nga Ibn Umeri, i cili ka thënë: 1614. "Çdo

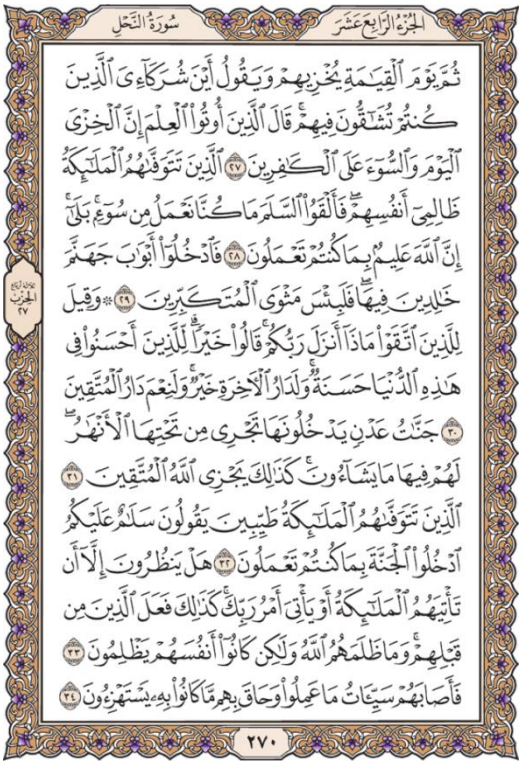
الجزء الرابع عشر سورة النحل
ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ
كُنتُمْ تُشَٰٓقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ إِنَّ ٱلْخِزْىَ
ٱلْيَوْمَ وَٱلسُّوٓءَ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا۟ ٱلسَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍ ۚ بَلَىٰٓ
إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ
خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَلَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾ وَقِيلَ
لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا۟ خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى
هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ
﴿٣٠﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ
لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْزِى ٱللَّهُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾
ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمُ
ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن
تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ أَمْرُ رَبِّكَ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن
قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾
فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾
٢٧٠

tradhtari të pabesë në Ditën e Kijametit ka për t'iu ngulur një flamur në të pasmet e tij, në varësi të pabesisë e tradhëtisë që ka bërë në dynja dhe do të thuhet: "Kjo është pabesia dhe tradhtia e filanit, të birit të filanit!" Kështu, Allahu i Lartësuar do të bëjë që të gjithë njerëzit të shohin e dëshmojnë haptazi çdo padrejtësi e intrigë që ata e fshihnin në dynja kundër të vërtetës dhe pasuesve të saj. Ky do të jetë një poshtërim i madh për ta, para krijesave.

- dhe do t'u thotë: "Ku janë ata që m'i bënit shokë Mua dhe për hir të tyre luftonit *(kundër së Vërtetës)***?"** - Këto janë fjalë që u drejtohen atyre, për t'i poshtëruar e shtuar edhe më shumë dhimbjen. Pra, ku janë tani ata, për hir të të cilëve ju luftonit kundër të vërtetës dhe për hir të të cilëve ju shfaqët tiraninë e armiqësinë tuaj?! Ku janë ata tani, që t'ju ndihmojnë e mbështesin, t'ju mbrojnë e shpëtojnë në këtë gjendje që ndodheni?! Kjo i ngjan fjalës së Allahut: "Xhehenemi do t'u dëftohet plotësisht atyre që qenë të humbur. Atyre do t'u thuhet: "Ku janë ata *(zotat)*, që ju i adhuronit, veç

Allahut? A mund t'ju ndihmojnë ata ju ose a mund të ndihmojnë veten e vet? ..." [Shuara 91 - 93]. Gjithashtu: "...ditën kur të zbulohen të fshehtat, kur ai nuk do të ketë as forcë e as ndihmëtarë." [Tarik 9, 10]. Kur atyre t'u tregohen faktet e pamohueshme, të dalin në pah argumentet, që nuk të lënë vend për asnjë justifikim dhe të bëhet i pashmangshëm e i merituesshëm vendimi për dënimin e tyre, ajo është dita kur ata nuk mund të bëjnë gjë tjetër, veçse të heshtin dhe nuk mund t'i fshihen ndëshkimit e vendimit të Zotit. Atë ditë:

- Ata që u qe dhënë dituria do të thonë: "Vërtet, poshtërimi dhe e keqja i ka përfshirë sot jobesimtarët.". - Këta janë paria e vërtetë dhe më të zgjedhurit në dynja dhe në ahiret. Këta njoftojnë dhe flasin në mbrojtje të së vërtetës si në dynja, edhe në ahiret. Ditën e Gjykimit, ata do të thonë: "Vërtet, poshtërimi dhe e keqja i ka përfshirë sot jobesimtarët." Kështu ndodh me të gjithë ata që kanë refuzuar të besojnë në Allahun, ata që janë në idhujtari, duke adhuruar diçka tjetër, që nuk ka në dorë asnjë lloj dëmi apo dobie.

Ajetet 28 - 29

28. Janë ata të cilëve melekët ua marrin shpirtrat e mbushur plot padrejtësi. Ata shprehin dorëzimin *(në momentin e vdekjes),* **duke thënë: "Ne nuk bëmë ndonjë të keqe." Por Allahu e di shumë mirë atë që e bëtë ju.**

29. Prandaj, hyni në dyert e Xhehenemit, ku do të jeni përjetë! Sa vend i keq është ai i kryeneçëve!"

Shpjegimi i ajeteve

- Janë ata të cilëve melekët ua marrin shpirtrat e mbushur plot padrejtësi. - Allahu i Lartësuar na tregon rreth gjendjes së idhujtarëve, të cilët e kanë ngarkuar veten me këtë padrejtësi të madhe, dhe pikërisht për momentin e agonisë së tyre. Ai është moment i tmerrshëm, kur melekët vijnë që të shkulin prej trupit shpirtrat e tyre të poshtër e të ndotur nga padrejtësitë. Duke i përshkruar ata, i Lartësuari thotë:

- Ata shprehin dorëzimin *(në momentin e vdekjes),* **duke thënë: "Ne nuk bëmë ndonjë të keqe."** - Ata shfaqin gatishmërinë e tyre për të dëgjuar të vërtetën, për të pranuar besimin e drejtë e për të jetuar sipas tij, duke thënë: "Ne nuk bëmë ndonjë të keqe.". Në ajete të tjera, na tregohet se, Ditën e Premtuar, ata do të thonë: "Atëherë, atyre s'u mbetet përgjigje tjetër, përveçse të thonë: "Betohemi në Allahun, Zotin tonë se ne nuk ishim idhujtarë!" [En'am 23]. "Para Allahut atyre nuk do t'u bëjë dobi as pasuria e as fëmijët e tyre. Ata janë banorët e Xhehenemit, ku do të jenë përgjithmonë. Ditën kur Allahu t'i ringjallë të gjithë, ata do t'i betohen Atij, sikurse ju betohen juve, duke pandehur se kështu do të arrijnë diçka. Në fakt, ata janë veç gënjeshtarë." [Muxhadile 17, 18]. Duke i mohuar ata dhe justifikimet e tyre, Allahu i Lartësuar thotë:

- Por Allahu e di shumë mirë atë që e bëtë ju. Prandaj, hyni në dyert e Xhehenemit ku do të jeni përjetë! Sa vend i keq është ai i kryeneçëve!" - Sa i keq i frikshëm dhe i shëmtuar është vendi ku ata do të "pushojnë" e qëndrojnë përjetësisht! Ai ka për të qenë vend i përçmimit, poshtërimit dhe dhimbjes. Ata e meritojnë, sepse janë kryeneçë e mendjemëdhenj, të mbushur me *kibër*, që nuk pranojnë e besojnë shpalljet e Allahut dhe nuk nënshtrohen për të pasuar rrugën e profetëve të Tij. Ata do ta shijojnë dhimbjen e djegies nga zjarri i Xhehenemit që në momentin e vdekjes, me shpirtrat e tyre. Edhe trupat e tyre në jetën e varrit do të përjetojnë diçka prej nxehtësisë e përvëlimit të zjarrit të Xhehenemit. Ndërsa në Ditën e Kijametit, kur shpirtrat e tyre të bashkohen me trupat e ata të ringjallen, atëherë do të përjetojnë plotësisht dënimin në zjarrin e Xhehenemit. I Madhëruari thotë: "Ata që mohuan *(Alahun)* i pret zjarri i xhehenemit. Atyre as nuk u jepet fund e të vdesin *(të rehatohen)*, e as nuk u lehtësohet ndëshkimi. Kështu e ndëshkojmë Ne çdo mohues. Dhe atje *(në Zjarr)* ata do të klithin *(për ndihmë)*: "O Zoti ynë! Na nxirr *(prej*

këtu). Ne do të bëjmë vepra të mira, jo si ato që bënim më parë." Por, a nuk ju dhamë Ne jetë aq sa të mund të merrte mësim cilido që dëshironte të merrete mësim dhe ju pati ardhur edhe paralajmëruesi i qartë? Shijojini frytet e veprave tuaja! Për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmëtar." [Fatir 36, 37], dhe thotë: "Ata do të sillen para zjarrit mëngjes e mbrëmje, ndërsa kur të vijë Ora, do të thuhet: "Futini pasuesit e Faraonit në dënimin më të rëndë!". [Gafir 46].

Ajetet 30 - 32

30. Kur atyre që ishin të devotshëm u thuhej "Çfarë shpalli Zoti juaj?", ata thoshin: "Shpalli çdo të mirë." Ata që bënë vepra të mira, edhe në këtë jetë kanë shpërblim të mirë. Por shpërblimi i tyre në jetën tjetër është shumë më i mirë. Eh sa vend i mirë është ai i të devotshmëve!

31. Ai *(vend i mrekullueshëm)* **është në Xhennetet e Adnit, ku ata do të hyjnë** *(të lumtur)* **e nëpër të cilët rrjedhin lumenj. Aty do të kenë gjithçka që dëshirojnë. Ja, kështu i shpërblen Allahu të devotshmit.**

32. Janë ata, të cilëve melekët ua marrin shpirtrat e mirë *(e të pastër)* **duke u thënë: "Selamun alejkum! Hyni në Xhennet, për ato** *(punë të mira)* **që keni bërë!**

Shpjegimi i ajeteve

- Kur atyre që ishin të devotshëm u thuhej "Çfarë shpalli Zoti juaj?", ata thoshin: "Shpalli çdo të mirë." - Në këto ajete, Allahu i Lartësuar na njofton rreth fatbardhëve të lumtur, gjendja e të cilëve është krejtësisht e ndryshme nga gjendja e të dëshpëruarve të humbur, që refuzojnë shpalljet dhe shpifin duke thënë se Allahu nuk i ka shpallur askujt ndonjë shpallje. Kështu, ata gënjejnë dhe i mohojnë shpalljet e Allahut, duke thënë se janë legjenda e trillime të popujve të shkuar. Ndërsa besimtarët janë fatbardhët, që i pret lumturia. Kur pyeten në lidhje me shpalljet e Zotit, thonë gjithmonë fjalë të mira e me respekt. Kur atyre u thuhet: **"**Çfarë shpalli Zoti juaj?", ata thonë se Allahu ka zbritur, nëpërmjet këtyre shpalljeve, mirësi, mëshirë e begati për këdo që beson në ato shpallje me një besim të vërtetë e të sinqertë dhe i pason e jeton sipas tyre. Në vijim, Allahu i Lavdëruar tregon për mirësitë që ka përgatitur për të mirët e besimtarët e sinqertë:

- Ata që bënë vepra të mira, edhe në këtë jetë kanë shpërblim të mirë. Por shpërblimi i tyre në jetën tjetër është shumë më i mirë. - Ky ajet i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar: "Kujtdo që bën një vepër të mirë, qoftë mashkull ose femër, duke qenë besimtar, Ne do t'i japim një jetë të mirë *(në këtë botë)*, e *(në botën tjetër)* do t'i japim shpërblimin më të mirë për veprat e mira." [Nahl 97]. Pra çdo kush që bën punë të mira në jetën e dynjasë, Allahu i madhëruar ka për ti dhuruar mirësi në dynja dhe në ahiret. Më pas, Allahu i Lavdëruar na njofton në këto ajete se jeta e ahiretit është më e mirë se jeta e dynjase dhe se shpërblimi në ahiret do të jetë shumë më i plotë dhe më i madh se shpërblimet e mirësitë e premtuara në dynja. Sikurse thotë: "Por, ata të cilëve u ishte dhuruar dituri e vërtetë thanë: "Të mjerët ju! Shpërblimi i Allahut është shumë më i mirë për ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira; por këtë nuk mund ta arrijë askush përveç durimtarëve."." [Kasas 80], ose: "Ndërsa për ata që e kanë frikë Zotin e tyre, do të ketë Xhenete, nëpër të cilët rrjedhin lumenj dhe në të cilët do të jenë përgjithmonë. Kjo është një dhuratë e mrekullueshme nga Allahu. Ajo çka gjendet tek Allahu është më e mirë për punëmirët." [Al Imran 198]. Ose: "Por ju po i jepni përparësi jetës së kësaj bote, kur dihet se jeta e botës tjetër është më e mirë dhe e përjetshme." [Ea'la 17, 18]. Allahu i ka thënë Profetit të Tij të dashur: "Bota e ardhshme është për ty shumë më e mirë se kjo e para. Zoti yt do të të japë, e ti do të kënaqesh." [Duha 4, 5]. Pastaj duke treguar se sa i pashembullt dhe i mirë është shpërblimi dhe vendi i premtuar për ta, thotë:

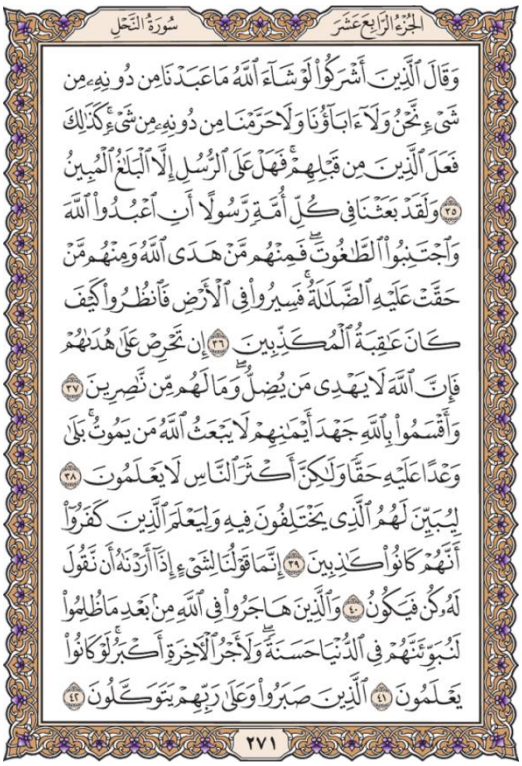
الجزء الرابع عشر سورة النحل

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ لَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدۡنَا مِن دُونِهِۦ مِن
شَيۡءٖ نَّحۡنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمۡنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَيۡءٖۚ كَذَٰلِكَ
فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۚ فَهَلۡ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ
٣٥ وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ
وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ فَمِنۡهُم مَّنۡ هَدَى ٱللَّهُ وَمِنۡهُم مَّنۡ
حَقَّتۡ عَلَيۡهِ ٱلضَّلَٰلَةُۚ فَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ
كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ٣٦ إِن تَحۡرِصۡ عَلَىٰ هُدَىٰهُمۡ
فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي مَن يُضِلُّۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ٣٧
وَأَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ لَا يَبۡعَثُ ٱللَّهُ مَن يَمُوتُۚ بَلَىٰ
وَعۡدًا عَلَيۡهِ حَقّٗا وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ٣٨
لِيُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِي يَخۡتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ
أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰذِبِينَ ٣٩ إِنَّمَا قَوۡلُنَا لِشَيۡءٍ إِذَآ أَرَدۡنَٰهُ أَن نَّقُولَ
لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ٤٠ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ فِي ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُواْ
لَنُبَوِّئَنَّهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٗۖ وَلَأَجۡرُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَكۡبَرُۚ لَوۡ كَانُواْ
يَعۡلَمُونَ ٤١ ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ٤٢

٢٧١

- Eh, sa vend i mirë është ai i të devotshmëve! - Në vijim, i Lartësuari e shtjellon më hollësisht ku është ai vend i *mutekin*-ëve dhe cilat janë disa nga mirësitë e tij. Ai thotë:

- Ai *(vend i mrekullueshëm)* **është në kopshtet e Adnit, ku ata do të hyjnë** *(të lumtur)* - Ato janë kopshtet e përjetësisë *(Adn-it)*, ku ata do të hyjnë e qëndrojnë pafundësisht.

- e nëpër të cilët rrjedhin lumenj. - Lumenjtë rrjedhin hijshëm mes pemëve, kështjellave dhe vendbanimeve të tyre.

- Aty do të kenë gjithçka që dëshirojnë. - Siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "Hyni në Xhenet, ju dhe bashkëshortet tuaja, për tu gëzuar!"Aty do t'u shërbejnë me enë e kupa të arta. Aty ka çdo gjë që shpirti e dëshiron dhe syri e pëlqen. Aty do të jeni të përjetshëm. Ky është Xheneti që ju dhurua për veprat që keni bërë. Aty keni plot fruta, nga të cilat do të hani!" [Zuhruf 70 - 73].

- Kështu i shpërblen Allahu të devotshmit. - Kështu i shpërblen Allahu ata që besojnë në Të me një besim korrekt, të sinqertë e të vërtetë dhe ruhen nga zemërimi e ndëshkimi i Tij, duke u pajisur me *takua* dhe duke përmirësuar e rregulluar veprat e tyre. Në vijim, Allahu i Lartësuar na njofton rreth gjendjes së besimtarëve në momentin e agonisë së vdekjes.

- Janë ata, të cilëve melekët ua marrin shpirtrat e mirë *(e të pastër)* **duke u thënë: "Selamun alejkum! Hyni në Xhennet, për ato** *(punë të mira)* **që keni bërë!** - Ai i përshkruan ata duke thënë se janë të mirë (*tajibun*) e të pastër nga ndyrësia e shirkut dhe padrejtësive. Melekët i përshëndesin ata me selam dhe u japin lajmin e mirë për hyrjen në Xhenet, siç na tregon i Lartësuari në një ajet tjetër: "S'ka dyshim se atyre që thonë "Allahu është Zoti ynë" dhe pastaj qëndrojnë të palëkundur në këtë, do t'u zbresin melekët*(e do t'u thonë)*: "Mos u frikësoni e mos u pikëlloni, por gëzohuni me Xhenetin, që ju është premtuar! Ne jemi miqtë tuaj, si në jetën e kësaj bote, ashtu edhe në botën tjetër. Atje ju do të keni atë që dëshirojnë shpirtrat tuaja dhe gjithçka që kërkoni. Kjo është dhuratë nga Ai që është Falës e Mëshirëplotë." [Fussilet 30-32]. Më parë kemi përmendur hadithe të shumta që flasin rreth marrjes së shpirtit të besimtarit dhe marrjen e shpirtit të mohuesit, kur folëm në tefsirin e fjalës së Allahut: "Allahu i forcon besimtarët me fjalën e fortë, në jetën e kësaj bote dhe në botën tjetër; ndërsa të padrejtët Allahu i lë në humbje. Allahu bën gjithçka që dëshiron." [Ibrahim 27].

Ajetet 33 - 34

33. Mos vallë po presin ata *(idhujtarët)* **diçka tjetër përveç se t'u vijnë melekët** ***(për t'ua marrë shpirtin)*** **ose t'u vijë urdhri** *(dënimi)* **i Zotit tënd? Kështu bënë ata që ishin para tyre. Allahu nuk u bëri padrejtësi atyre, por ishin ata që i bënë padrejtësi vetvetes.**

34. Ata i goditi ndëshkimi për të këqijat që bënë dhe i përfshiu ai *(dënimi i Zotit)*, **me të cilin talleshin.**

Shpjegimi i ajeteve

- Mos vallë po presin ata *(idhujtarët)* **diçka tjetër përveç se t'u vijnë melekët** *(për t'ua marrë shpirtin)***ose t'u vijë urdhri** *(dënimi)* **i Zotit tënd? -** Allahu Lartësuar i kërcënon frikshëm idhujtarët për atë që i pret, nëse ata nuk kthehen dhe nuk besojnë. Mos vallë, presin mohuesit që t'u vijnë melekët e Zotit, për t'u rrëmbyer shpirtrat në agoninë e frikshme të vdekjes? Apo presin që të vijë Kijameti dhe të vijë urdhri i Allahut dhe të përjetojnë ato tmerre të papara e të padëgjuara, që nuk mund të përshkruhen? Allahu i Madhëruar thotë:

- Kështu bënë ata që ishin para tyre. - Kështu i bënë shok Zotit në adhurim dhe u zhytën në idhujtari edhe popujt para tyre. Ata vazhduan në atë gjendje, derisa u erdhi ndëshkimi i ashpër i Allahut dhe përjetuan me dhimbje zemërimin e Tij.

- "Allahu nuk u bëri padrejtësi atyre..." - Allahu i Lartësuar nuk i bëri asnjë padrejtësi atyre, sepse Ai ua kumtoi qartë të vërtetën dhe u solli argumente të mjaftueshme, për të mos u lënë asnjë justifikim. Këtë ai e bëri duke u shpallur libra të ndritur dhe duke dërguar profetë besnikë e të përkushtuar.

- por ishin ata që i bënë padrejtësi vetvetes. - Ata i bënë padrejtësi vetes së tyre, duke i mohuar profetët e konsideruar ata si gënjeshtarë, prandaj i përfshiu ndëshkimi i Allahut.

- Ata i goditi ndëshkimi për të këqijat që bënë dhe i përfshiu ai *(dënimi i Zotit),* **me të cilin talleshin. -** Ata i rrethoi nga çdo anë dënimi i dhembshëm i Allahut. Këtë e merituan plotësisht, për shkak të talljes, përçmimin shpalljeve të Allahut, mospasimin e tyre dhe mosnënshtrimin ndaj urdhëresave të Zotit. Ata talleshin kur profetët i kërcënonin me ndëshkimin dhe zemërimin e Allahut të Lartësuar. Për ta thelluar edhe më shumë dhimbjen e dëshpërimin e tyre në Ditën e Gjykimit do t'u thuhet: "Ajo ditë është mjerim i madh për mohuesit, të cilët, të zhytur në gënjeshtra, argëtohen. Ditë, kur me rrëmbim, do tërhiqen për në zjarrin e Xhehenemit. Ky është zjarri, që ju e mohonit." [Tur 14].

Ajetet 35 - 37

35. Ata që i bënin shok Zotit thanë: "Sikur të kishte dashur Allahu, as ne e as prindërit tanë nuk do të adhuronim asgjë përveç Tij dhe nuk do të bënim haram asgjë përveç ndalesave të Tij. Kështu bënin edhe ata që ishin para tyre. Por, a mos kanë të dërguarit detyrë tjetër, përveç kumtimit të qartë të Shpalljes?

36. Ne çuam në çdo popull të dërguar që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun, e largojuni shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!**" Por pati nga ata që Allahu i udhëzoi dhe pati nga ata që merituan të mbeten në humbje. Pra, udhëtoni nëpër botë dhe shihni se si ishte fundi i gënjeshtarëve!**

37. Edhe nëse ti *(o Muhamed)* **përpiqesh për t'i vënë në rrugë të drejtë ata,** *(dije se)* **Allahu nuk e udhëzon atë që e ka humbur dhe për ata nuk ka asnjë ndihmëtar.**

Shpjegimi i ajeteve

Ata që i bënin shok Zotit thanë: "Sikur të kishte dashur Allahu, as ne e as prindërit tanë nuk do të adhuronim asgjë përveç Tij dhe nuk do të bënim haram asgjë përveç ndalesave të Tij. - Allahu i Lartësuar na tregon rreth vetëmashtrimit dhe vetëkënaqësisë, në të cilën janë zhytur idhujtarët. Ajo është një gjendje fatkeqe. Ata të mjerë, duke u arsyetuar me kaderin e Allahut, thonë: "Sikur të kishte dashur Allahu, as ne e as prindërit tanë nuk do të adhuronim asgjë përveç Tij dhe nuk do të bënim haram asgjë tjetër, përveç ndalesave të Tij." Pra, na qenkësh dëshira e Allahut, që ata trilluan e i bënë vetes haram Behirën, Saibën, Vesilën dhe Hamën! [188] Sipas logjikës së tyre, nëse Allahu do ta urrente atë që ne e vepronim, do të na ndëshkonte në dynja e do të na paralajmëronte se këto janë padrejtësi dhe të palejueshme. Kështu, duke qenë se na la të lirë që t'i vepronim ato, ky është tregues se Ai nuk i urren ato. Por Allahu i Lartësuar ua hedh poshtë këto arsyetime boshe:

- Kështu bënin edhe ata që ishin para tyre. Por, a mos kanë të dërguarit detyrë tjetër, përveç kumtimit të qartë të Shpalljes? - Çështja nuk qëndron aspak kështu siç e përshkruani. Përkundrazi, profetët ju ndaluan qartë e prerë nga të tilla padrejtësi e trillime që ju bënit, pa pasur asnjë argument nga Allahu e pa udhëzim e shpallje prej Tij. Ata ju ndaluan nga rruga e humbjes ku ishit zhytur. Në çdo popull, Allahu i Madhëruar ka dërguar profetë e lajmëtarë. Të gjithë pa përjashtim kanë ftuar në adhurimin e Allahut si një të vetëm, duke zbatuar me përkushtim ligjin e Tij e duke braktisur çdo trillim e rrugë humbjeje.

- Ne çuam në çdo popull të dërguar që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun, e largojuni shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!**"** - Kjo ishte ftesa e të gjithë profetëve që në kohën kur ndër njerëz u shfaq idhujtaria, e pikërisht në kohën e Nuhut. Ai ishte i pari *resul* profet i dërguar në banorët e Tokës, derisa Allahu i Madhëruar e përmbylli vargun e të dërguarve me Profetin e fundit, Muhamedin a.s. Veçoria e Profetit të fundit të kohës ishte se ai u dërgua për të gjithë botën e jo për një popull e për një kohë të veçantë. Ftesa e tij përfshin të gjithë njerëzit dhe xhindët, në të gjithë botën dhe në çdo kohë, deri në Kijamet. Pra, për çdo popull e në çdo kohë, Allahu i Lavdëruar ka dërguar profetë, për të ftuar njerëzit në adhurimin e Tij si një i vetëm e pa ortak dhe për largimin nga rruga e shejtanit dhe adhurimi i tij. Sikurse thotë i lartësuari: "Ne nuk dërguam asnjë të dërguar para teje e të mos i kemi shpallur atij se: "Nuk ka zot tjetër *(që meriton adhurimin)* përveç Meje, prandaj vetëm Mua më adhuroni!"" [Enbija 25], ose: "Pyeti ata që i dërguam para teje: A kemi lejuar që, në vend të Allahut, të adhurohen zota të tjerë?" [Zuhruf 45]. Ndërsa në këtë ajet tha: "Ne çuam në çdo popull të dërguar që t'u thonë: "Adhuroni vetëm Allahun, e largojuni shejtanëve *(adhurimit të tyre)*!"" Atëherë, si është e mundur që këta idhujtarë ende vazhdojnë me të tilla arsyetime boshe e të thonë: ""Sikur të kishte dashur Allahu, as ne e as prindërit tanë nuk do të adhuronim asgjë përveç Tij dhe nuk do të bënim haram asgjë përveç ndalesave të Tij."?! Allahu i Lavdëruar kurrë nuk ka dashur që njerëzit të shpikin ligje nga mendja e tyre. Madje, Ai i ka ndaluar ata nga kjo dhe i ka udhëzuar në rrugën e drejtë, përmes profetëve dhe shpalljeve që solli me ta. Fakti që Allahu i Madhëruar e lejoi në *kaderin* e Tij që ata, me përzgjedhjen e tyre të lirë, të veprojnë çfarë të dëshirojnë, nuk mund të shërbejë si argument se Allahu e pëlqen dhe e do atë që ata veprojnë. Është ligji i Zotit i vendosur në këtë botë, që njerëzit të veprojnë me përzgjedhjen e tyre të lirë. [189] Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon se Ai jo vetëm që i qorton e paralajmëron mohuesit e besimit nëpërmjet profetëve, në lidhje me rrugën e devijuar dhe trillimet që bëjnë për fenë dhe për Atë Vetë, por u dërgon edhe ndëshkime në jetën e kësaj bote, në mënyrë që ata të reflektojnë e të kthejnë rrugë.

- Por pati nga ata që Allahu i udhëzoi dhe pati nga ata që merituan të mbeten në humbje. Pra, udhëtoni nëpër botë dhe shihni se si ishte fundi i gënjeshtarëve! - Pyesni në lidhje me përfundimin e atyre që refuzuan besimin e drejtë dhe iu kundërvunë profetëve të Allahut. Allahu i Lartësuar ka thënë: "A nuk udhëtojnë ata nëpër Tokë, për të parë se si qe përfundimi i popujve para tyre?! Allahu i shkatërroi ata plotësisht, e po kështu do të përfundojnë të gjithë jobesimtarët." [Muhamed 10]. Dhe ka thënë gjithashtu: "Edhe ata që ishin më parë mohuan, por si ishte dënimi Im?" [Mulk 18]. Në vijim, Allahu i Lartësuar e njofton Profetin e Tij se, sado i madh të jetë përkushtimi i tij për udhëzimin e tyre në rrugën e drejtë, nuk ka për t'u sjellë atyre asnjë dobi, nëse Allahu i Gjithëditur dhe i Urtë dëshiron që t'i lërë në humbje, si ndëshkim i drejtë për shpërfilljen e së vërtetës dhe mohimin e saj nga ana e tyre. Po kështu është shprehur Nuhu (a.s.) në polemikën me popullin e tij: "Këshilla ime nuk ka për t'ju bërë dobi, edhe pse dua

shumë t'ju këshilloj, nëse Allahu dëshiron t'ju lërë në humbje. Ai është Zoti juaj dhe vetëm tek Ai ju do të ktheheni." [Hud 34]. Ndërsa në këtë ajet, i madhëruari tha:

- Edhe nëse ti *(o Muhamed)* **përpiqesh për t'i vënë në rrugë të drejtë ata,** *(dije se)* **Allahu nuk e udhëzon atë që e ka humbur dhe për ata nuk ka asnjë ndihmëtar. -** Allahu i Lartësuar nuk ka për ta udhëzuar atë që e ka merituar devijimin. Asnjë krijesë nuk mund të udhëzojë atë që Allahu e ka gjykuar të jetë në humbje. Sikurse thotë i madhëruari: "Për ata që Allahu i lë në humbje, nuk ka udhëzues. Ai do t'i lërë ata të enden në mosbesimin e tyre**.**" [Ea'raf 186], ose: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha Shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97] Pastaj Allahu thotë: "... dhe për ata nuk ka asnjë ndihmës." Askush nuk mund t'i mbrojë apo shpëtojë ata nga dënimi i Allahut: "...Vetëm Atij i takon Krijimi dhe Sundimi. I madhëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve!" [Ea'raf 54].[190]

Ajetet 38 - 40

38. Ata u betuan në Allahun, me betimin e tyre më të fortë se Allahu nuk ka për ta ringjallur atë që vdes. Përkundrazi, *(Ringjallja)* **është premtimi i Tij i prerë, por shumica e njerëzve nuk e dinë.**

39. Ai do t'i ringjallë ata për t'ua bërë të qartë të vërtetën e asaj, për të cilën ranë në kundërshti dhepër t'a ditur mirë jobesimtarët se ishin gënjeshtarë.

40. Kur Ne dëshirojmë diçka, vetëm i themi: "Bëhu!" e ajo menjëherë bëhet.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata u betuan në Allahun, me betimin e tyre më të fortë se Allahu nuk ka për ta ringjallur atë që vdes. - Allahu i Lartësuar na tregon se idhujtarët, me betimet e tyre më të forta e më të shpeshta, thoshin se Ai kurrë nuk ka për t'i ringjallur të vdekurit. Kjo bie ndesh me atë që kanë lajmëruar profetët. Kështu, ata e bënin këtë për të mohuar mesazhet e dërguarve të Zotit. Duke mohuar këta trillues, mohues dhe refuzues të besimit të vërtetë, Allahu i Lavdëruar thotë:

- Përkundrazi, *(Ringjallja)* **është premtimi i Tij i prerë, por shumica e njerëzve nuk e dinë." -** Ringjallja është e pashmangshme dhe patjetër do të ndodhë. Për shkak të injorancës, shumica e njerëzve e kundërshtojnë rrugën e profetëve dhe refuzojnë mesazhet që ata sjellin prej Zotit. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon diçka rreth urtësisë së Tij në caktimin e kësaj dite të ringjalljes së krijesave. Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë:

- Ai do t'i ringjallë ata për t'ua bërë të qartë të vërtetën e asaj, për të cilën ranë në kundërshti - Kjo është njëra prej urtësive të ringjalljes: që njerëzit të qartësohen plotësisht dhe të shfaqet e vërteta për çdo çështje, për të cilën ata kundërshtohen në jetën e kësaj bote. Thotë i lartësuari: "Allahut i përket gjithçka që gjendet në qiej dhe në Tokë. Ai ka për t'i dënuar ata që bëjnë keq sipas veprave të veta e ka për t'u dhënë shpërblimin më të mirë atyre që bëjnë vepra të mira." [Nexhm 31]. Urtësi tjetër është:

- dhe për t'a ditur mirë jobesimtarët se ishin gënjeshtarë. - Që këta mohues të binden dhe të dalë në pah se ata ishin mashtrues në të gjitha përbetimet, që bënin në jetën e kësaj bote, për të mohuar vërtetësinë e ringjalljes, kur thoshin: "Allahu nuk ka për ta ringjallur atë që vdes." Ditën e Gjykimit, *zebanitë* do t'i tërheqin me forcë ata për në zjarrin e Xhehenemit, siç ka thënë i Lavdëruari: "Ajo ditë është mjerim i madh për mohuesit, të cilët, të zhytur në gënjeshtra, argëtohen. Ditë, kur me rrëmbim, do tërhiqen për në zjarrin e Xhehenemit. Ky është zjarri, që ju e mohonit. Mos është kjo ndonjë magji, apo ju nuk shihni?! Digjuni në të! E duroni apo nuk e duroni, njësoj është për ju! Ky është i vetmi "shpërblim" për atë që e merituat me veprat tuaja." [Tur 11 - 16]. Në vijim, Allahu i Lartësuar na tregon për pushtetin dhe fuqinë e Tij për gjithçka që Ai dëshiron

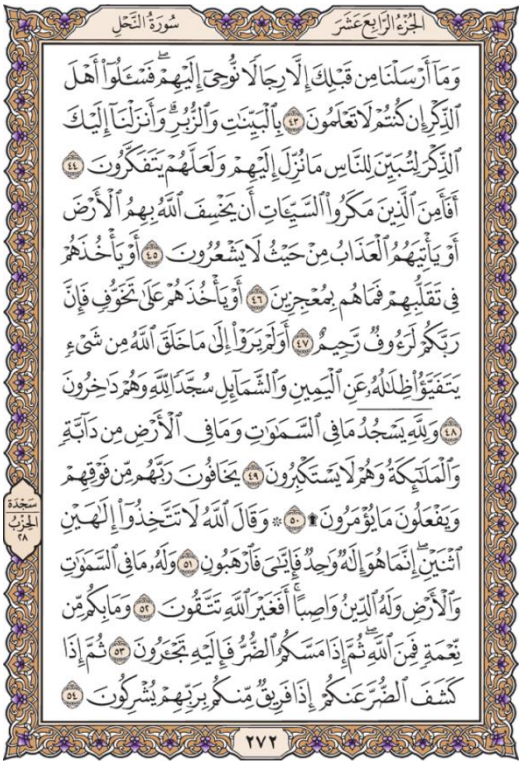

të veprojë. Asgjë nuk është e pamundur për Zotin e gjithësisë. Ai thotë:

- Kur Ne dëshirojmë diçka, vetëm i themi: "Bëhu!"e ajo menjëherë bëhet. - Edhe premtimi për ringjalljen e krijesave është i lehtë për të Madhëruarin. Ai thjesht jep një urdhër që ajo të ndodhë ashtu si Ai dëshiron, dhe ky urdhër përmbushet në çast. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Puna Jonë është e shpejtë, sa hap e mbyll sytë." [Kamer 50]. Mjafton veçse një urdhër, dhe ai përmbushet në çast. Urdhri që jep Zoti nuk ka nevojë për përsëritje dhe përforcim që të përmbushet; askush nuk mundet ta kundërshtojë a ta pengojë që të zbatohet. Allahu i Lartësuar ka mposhtur me pushtetin, fuqinë, krenarinë dhe madhështinë e Tij çdo gjë. Nuk ka zot tjetër që meriton të adhurohet dhe nuk ka zot e krijues që kujdeset për krijesat, veç Allahut të vetëm dhe të pashoq. Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se i dërguari i Allahut ka thënë: 1615. "Allahu i Lartësuar thotë: "Më ka fyer biri i Ademit, dhe nuk i takon atij që të më fyejë. Më ka mohuar biri i Ademit, dhe nuk i takon atij që të veprojë kështu. Më ka mohuar kur tha: "Ata u betuan në Allahun, me betimin e tyre më të fortë se Allahu nuk ka për ta ringjallur atë që vdes." Ndërsa Unë thashë: "Përkundrazi, *(Ringjallja)* është premtimi i Tij i prerë, por shumica e njerëzve nuk e dinë.". Më ka fyer kur tha: "... Allahu është njëri nga Trinia". Ndërsa Unë thashë: "Thuaj: "Ai është Allahu, Një dhe i Vetëm. Allahu është Absoluti *(Essamed)*. Ai nuk ka lindur askënd dhe nuk është i lindur *(nga dikush)*. Asgjë *(e askush)* nuk mund të jetë si Ai."!" Ky hadith vjen si *meukûf*, ndërsa në dy *Sahih*-ët ky hadith është sjellë *merfûan*, por me një tjetër tekst e version.

Ajetet 41 - 42

41. Atyre, që mërguan për hir të Allahut, pasi iu bë padrejtësi, kemi për t'u dhënë vendbanim të mirë në këtë jetë. Por shpërblimi i jetës tjetër është edhe më i madh. Veç sikur ta dinin!

42. Janë ata që bënë durim dhe vetëm Zotit të tyre iu mbështetën.

Shpjegimi i ajeteve

Ky ajet, - dhe Allahu është më i ditur, - ka zbritur dhe flet për ata që mërguan drejt Abisinisë, për shkak të mundimeve e vuajtjeve që u shkaktonte populli i tyre në Mekë. Ata pengoheshin të praktikonin besimin e tyre dhe të adhuronin Allahun si një të vetëm, prandaj u detyruan të mërgonin në Abisini. Mes më të zgjedhurve besimtarë që mërguan në Abisini ishte Utman Ibn Afani dhe gruaja e tij, Rukija, që ishte vajza e Profetit të Allahut, ishte Xhafer Ibn Ebu Talibi, djali i xhaxhait të Profetit të Allahut, Ebu Seleme Ibn Abdilah el Esuedi etj. Ata ishin rreth 80 burra, - Allahu qoftë i kënaqur me ta dhe i kënaqtë ata me mirësitë e shpërblimet e Tij! Dhe vërtet, Allahu i Lartësuar e përmbushi premtimin e Tij për t'u dhuruar atyre besimtarëve besnikë mirësi në dynja dhe në ahiret.

- Atyre, që migruan për hir të Allahut, pasi iu bë padrejtësi, kemi për t'u dhënë vendbanim të mirë në këtë jetë. - Kështu,

Allahu i Lavdëruar u mundësoi atyre vendbanim të mirë dhe rizk të këndshëm e të bollshëm në Medinë. Pa dyshim, ky ishte një furnizim më i mirë se ai në të cilin ndodheshin, sepse ai që lë diçka për hir të Allahut, ka për t'ia zëvendësuar Allahu me diçka më të mirë se ajo që lë. Allahu u mundësoi atyre të lëviznin lirshëm në vende të ndryshme, madje ata u bënë prijësit e atyre vendeve. Ata mund të quhen me të drejtë si imamë të të devotshmëve. Në vijim, i Lartësuari na tregon se ata do të kenë shpërblim madhështor edhe në ahiret. Ai shpërblim do të jetë shumë herë më i madh sesa ato gjëra që kanë marrë në dynja. Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë:

- Por shpërblimi i jetës tjetër është edhe më i madh. Veç sikur ta dinin! - Sikur ta dinin se çfarë ka premtuar Allahu për ata që i binden Atij dhe Profetit të Tij, askush nuk do t'i bënte bisht hixhretit. Umer ibnu Hatabi, - Allahu qoftë i kënaqur prej tij! - , kur i jepte dikujt prej muhaxhirëve ndonjë dhuratë e pasuri, i thoshte: "Merre, Allahu të begatoftë në këtë pasuri! Kjo është ajo që Allahu të ka premtuar të të japë në këtë dynja. Por, ajo që Ai ka ruajtur për ju në ahiret është shumë më e mire. Pastaj, ai lexonte këtë ajet: "Atyre, që mërguan për hir të Allahut, pasi iu bë padrejtësi, kemi për t'u dhënë vendbanim të mirë në këtë jetë. Por shpërblimi i jetës tjetër është edhe më i madh. Veç sikur ta dinin!" Në vijim, Allahu i Lartësuar i përshkruan ata:

- Janë ata që bënë durim dhe vetëm Zotit të tyre iu mbështetën. - Ata ishin të durueshëm kundrejt mundimeve që u shkaktoi populli i tyre, dhe këtë e bënë duke iu mbështetur tërësisht Allahut dhe premtimit të Tij bujar. Ai u premtoi atyre përfundimin më të mirë dhe shpërblimin më bujar, si në këtë jetë, ashtu edhe në jetën tjetër.

Ajetet 43 - 44

43. Ne edhe para teje dërguam veçse burra, të cilëve u dhamë Shpallje. Pyesni, pra, dijetarët nëse nuk dini!

44. *(I dërguam ata)* **me argumente e me libra të shenjtë. Ndërsa ty ta shpallëm Kuranin që t'u shpjegosh njerëzve atë që u është shpallur atyre, që ata të mendojnë**.

Shpjegimi i ajeteve

- Ne edhe para teje dërguam veçse burra, të cilëve u dhamë Shpallje. Pyesni, pra dijetarët nëse nuk dini! - Dahaku sjell shpjegimin nga Ibn Abasi për këtë ajet: "Kur Allahu i Lartësuar e dërgoi Muhamedin mes arabëve si Profet, ata e refuzuan duke u arsyetuar se Zoti nuk dërgon profetë prej njerëzve. Allahu është shumë madhështor, - thoshin, - që të dërgojë profetë prej njerëzve. Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: **"**Vallë, pse është çudi për njerëzit, që Ne i shpallëm një burri nga mesi i tyre: "Tërhiqu vërejtjen njerëzve dhe përgëzoji ata që besojnë se ata do të kenë shpërblime të mëdha *(premtim i sigurt)* nga Zoti i tyre!". Ata që nuk besojnë, thonë: "Ky është vërtet një magjistar i madh!" [Junus 2]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lavdëruar thotë: "Ne edhe para teje dërguam veçse burra, të cilëve u dhamë Shpallje. Pyesni, pra dijetarët nëse nuk dini!" Atëherë, pyesni njohësit e shpalljeve të shkuara, a ishin profetët e dërguar nga Zoti prej njerëzve apo prej melekëve? Nëse profetët ishin melekë, atëherë arsyetimi juaj qëndron, por nëse profetët janë zgjedhur gjithmonë prej njerëzve, atëherë nuk keni të drejtë të kundërshtoni dërgimin e Muhamedit si Profet nga Allahu, me pretekstin se ai është njeri." Allahu i madhëruar thotë: "Ne dërguam para teje si të dërguar vetëm se burra nga banorët e qyteteve, të cilët i pajisëm me shpallje. ..." [Jusuf 109]. Pra ata nuk janë prej banorëve të qiellit sikurse mëtoni e kërkoni ju që të jenë profetët. Muxhahidi sjell nga Ibn Abasi shpjegimin se, me fjalën *ehlu dhikri*, e përmendur në këtë ajet, janë pasur për qëllim dijetarët e ithtarëve të Librit. Qëllimi këtu është për të treguar se të gjithë profetët e dërguar në botë ndër njerëz kanë qenë prej njerëzve,

ashtu si Muhamedi ﷺ. Sikurse ka thënë i madhëruari: "Thuaj: "I madhëruar qoftë Allahu!" A mos jam unë tjetër, përveçse një njeri profet?" Njerëzit nuk i pengoi asgjë që të besojnë, kur u erdhi shpallja, por ata thoshin: "A thua Allahu e dërgoi njeriun si profet?!" Thuaj: "Sikur të kishte në Tokë melekë që ecin qetë *(si njerëzit)*, Ne do t'u çonim atyre nga qielli melekët si profetë."" [Isra 93 - 95], ose: "Ne edhe para teje çuam të dërguar, por edhe ata ishin njerëz që hanin ushqim dhe ecnin nëpër tregje. ..." [Furkan 20], ose: "Edhe para teje dërguam veçse burra, të cilëve u dhamë shpallje. Nëse nuk e dini këtë, atëherë pyesni njerëzit e ditur! Ne nuk i bëmë ata *(profetët)* njerëz që nuk hanë e as nuk ishin të pavdekshëm." [Enbija 8, 9], ose: "Thuaju: "Unë nuk jam i pari i dërguar e nuk e di se çfarë do të ndodhë me mua e as me ju. Unë zbatoj vetëm atë që më shpallet dhe unë jam veçse një i dërguar, që jep paralajmërime të qarta."!" [Ahkaf 9]. Po kështu e ka urdhëruar Zoti Profetin e Tij, që të thotë: "Thuaj: "Unë jam veçse një njeri, sikurse edhe ju. Mua më shpallet se Ai që meriton adhurimin tuaj është Allahu Një dhe i Vetëm. Prandaj i qendroni besnikë Atij dhe kërkoni falje prej Tij! ..." [Fusilet 6]. Në vijim, Allahu i Lartësuar na njofton se Ai i dërgoi profetët me argumente të qarta dhe me libra të shenjtë.

- *(I dërguam ata)* **me argumente e me libra të shenjtë. -** *El zubur* janë librat që Allahu i Madhëruar u ka shpallur profetëve, siç shpjegon Ibn Abasi e të tjerë. *El zubur* është shumësi i fjalës *Zebûr*. Në gjuhën arabe, kjo fjalë tregon shkrimin. Kështu, *el zubur* janë "Libra të shkruar", që u janë dhënë profetëve, siç thotë i Lavdëruari: "Çdo gjë që bënë ata gjendet *(në zubur)* e shënuar." [Kamer 52]. Ose: "Ne e kemi shënuar në Zebur sipas shënimit *(në Leuhi Mahfudh)* se tokën do ta trashëgojnë robërit e Mi të mirë." [Enbija 105]. Pastaj, i lartësuari thotë:

- Ndërsa ty ta shpallëm Kuranin që t'u shpjegosh njerëzve atë që u është shpallur atyre, që ata të mendojnë *(në këtë shpallje)*. - Ne ta shpallëm ty atë që është "*El Dhikr*", Përkujtuesi (këtu është fjala për Kuranin), me qëllimin që t'u qartësosh njerëzve atë që Allahu u shpalli atyre. Ty, o Muhamed, të është dhënë dituri e plotë në lidhje me shpalljen e Allahut dhe kuptimet e saj të gjera. Përkushtimi yt për udhëzimin e njerëzve është i madh dhe i plotë, ashtu si përkushtimi yt për kumtimin e qartë të kësaj shpalljeje. Ti je pasuesi më i denjë i porosive të Zotit. Ne e dimë mirë se ti je krijesa më e mirë dhe më e zgjedhur, se ti je zotëria e më i miri i gjithë bijve të Ademit. Ne të dërguam ty dhe të pajisëm me të tilla virtyte, që t'u shpjegosh atyre ato pjesë të Shpalljes, që ata e kanë të nevojshme që t'ua shtjellosh. Kështu, atyre do t'u bëhet e qartë gjithçka në lidhje me Shpalljen. Kjo u bë me një qëllim të rëndësishëm, siç thotë Allahu i Lavdëruar: "...që ata të mendojnë *(në këtë shpallje)*." Që ata të meditojnë në gjendjen e tyre, dhe kështu të përpiqen e përkushtohen që të gjejnë e pasojnë udhën e drejtë. Vetëm kështu ata do të arrijnë çdo të mirë dhe do të shpëtojnë nga çdo e keqe si në këtë jetë, ashtu edhe në jetën tjetër.

Ajetet 45 - 47

45. Mos vallë janë të sigurt ata që përgatitën kurthe se Allahu nuk do t'ua shembë tokën nën këmbë e nuk do t'u vijë dënimi andej nga nuk e mendojnë,

46. ose se nuk do t'i rrëmbejë ata *(me ndëshkimin e Tij)* **gjatë udhëtimeve të tyre, e ata nuk do të mund t'i shpëtojnë;**

47. ose se nuk do t'i rrëmbejë ata *(me ndëshkimin e Tij)* **edhe kur të jenë të mbushur me frikë? Por, nuk ka dyshim se Zoti juaj është i Butë e Mëshirëplotë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Mos vallë janë të sigurt ata që përgatitën kurthe se Allahu nuk do t'ua shembë tokën nën këmbë e nuk do t'u vijë dënimi andej nga nuk e mendojnë... - Allahu i Lartësuar na tregon për faljen e Tij të gjerë dhe mëshirën e Tij të pamatë. Ai na tregon afatizimin që u mundëson të

pabindurve, të cilët bëjnë punë të këqija, dhe ç'është më e keqja, ata i ftojnë edhe të tjerët në rrugën e keqe të shfrenimit dhe humbjes. Ata bëjnë kurthe kundër njerëzve, duke i ftuar vazhdimisht në rrugën e humbjes, duke ua zbukuruar e stolisuar atë. Allahu i Lavdëruar na tregon faljen e butësinë e Tij. Ai nuk nxitohet në ndëshkimin e tyre, edhe pse është i Plotpushtetshëm dhe i Plotfuqishëm që t'ua shembë tokën nën këmbë dhe t'ua sjellë ndëshkimin andej nga as nuk e mendojnë. I Lartësuari thotë: "A u siguruat ju prej Atij që është në qiell, që të mos ju përpijë toka kur të dridhet?! Apo u siguruat prej Atij që është në qiell, që të mos lëshojë kundër jush ndonjë stuhi me rrebesh gurësh?! Ju do ta kuptoni se si është ndëshkimi Im! Edhe ata që ishin më parë mohuan, por si ishte dënimi Im? [Mulk 16 - 18].

- ose se nuk do t'i rrëmbejë ata *(me ndëshkimin e Tij)* **gjatë udhëtimeve të tyre ... -** Allahu i Lartësuar është i Plotfuqishëm e i Plotpushtetshëm që t'i rrëmbejë ata me ndëshkim edhe gjatë udhëtimeve të tyre në kërkimin e rizkut dhe përmbushjes së nevojave dhe qëllimeve të tjera.

- e ata nuk do të mund t'i shpëtojnë ... - Askush nuk mund t'i shpëtojë dhe të jetë i sigurt nga ndëshkimi i Zotit në çfarëdo gjendje, vendi apo kohe qofshin. I Lartësuari thotë gjithashtu:

- ose se nuk do t'i rrëmbejë ata *(me ndëshkimin e Tij)* **edhe kur të jenë të mbushur me frikë? -** Ndëshkimi mund t'ju vijë edhe atëherë kur vërtet jeni të mbushur me frikë dhe tmerruar prej tij. Në këtë rast, ndëshkimi do të ishte edhe më i dhembshëm dhe i frikshëm, sepse ndëshkimi që pritet, i shoqëruar edhe nga frika e madhe që të pushton shpirtin, është edhe më i dhembshëm sesa në rastin kur bie papritur dhe pa e ndier.

- Por, nuk ka dyshim se Zoti juaj është i Butë e Mëshirëplotë. - Edhe pse Allahu është i Plotpushtetshëm që t'ju sjellë ndëshkimin në të gjitha ato gjendje të përmendura, Ai na tregon gjithashtu se është Falës i Madh, i Butë e Mëshirëplotë. Ai nuk nxitohet që t'ju ndëshkojë, edhe pse e keni meritуar tërësisht atë ndëshkim. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi: 1616. "Me të vërtetë, Allahu e afatizon të padrejtin e keqbërësin, por kur e rrëmben atë me ndëshkimin e Tij, ai nuk ka për t'i shpëtuar." Pastaj Profeti i Allahut lexoi fjalën e Allahut: "I tillë është ndëshkimi i Zotit tënd, kur bie mbi popujt që bëjnë padrejtësi. Vërtet, ndëshkimi i Tij është i dhembshëm dhe i ashpër."

Ajetet 48 - 50

48. A nuk po shohin ata *(mohuesit e Zotit)* **se çdo gjë që e krijoi Allahu, e sjell hijen e vet djathtas dhe majtas, duke i bërë sexhde Allahut dhe duke qenë e përulur?**

49. Vetëm Allahut i bën sexhde çdo gjë që është në qiej e që është në tokë. Edhe melekët *(i bëjnë sexhde)* **e ata nuk tregohen kryeneçë.**

50. I frikësohen Zotit të tyre, që është mbi ta dhe bëjnë gjithçka për të cilën urdhërohen.

Shpjegimi i ajeteve

- A nuk po shohin ata *(mohuesit e Zotit)* **se çdo gjë që e krijoi Allahu, e sjell hijen e vet djathtas dhe majtas, duke i bërë sexhde Allahut dhe duke qenë e përulur?** - Allahu i Madhëruar na tregon rreth madhështisë dhe lartësisë së Tij. Ai është Krenari, Ngadhënjimtari dhe mposhtësi i gjithçkaje. Të gjitha krijesat, pa përjashtim, janë të përulura dhe të nënshtruara para Tij. Sendet, kafshët, bimët, të përgjegjshmit ligjërisht si njerëzit dhe xhindët, por edhe melekët, janë të nënshtruar para Krijuesit të tyre. Çdo gjë e lëshon hijen e vet djathtas e majtas, duke i bërë sexhde Allahut të Madhëruar. Në mëngjes e në mbrëmje, kur dielli ulet nga kupa e qiellit, të gjitha këto krijesa i bëjnë sexhde Allahut përmes hijes së tyre. Duke i përshkruar këto krijesa, Allahu i Madhëruar thotë: "... e sjell hijen e vet djathtas dhe majtas, duke i bërë sexhde Allahut dhe duke qenë e përulur." Ato i bëjnë sexhde Zotit duke qenë të përulur e të nënshtruar, duke shfaqur përulësinë,

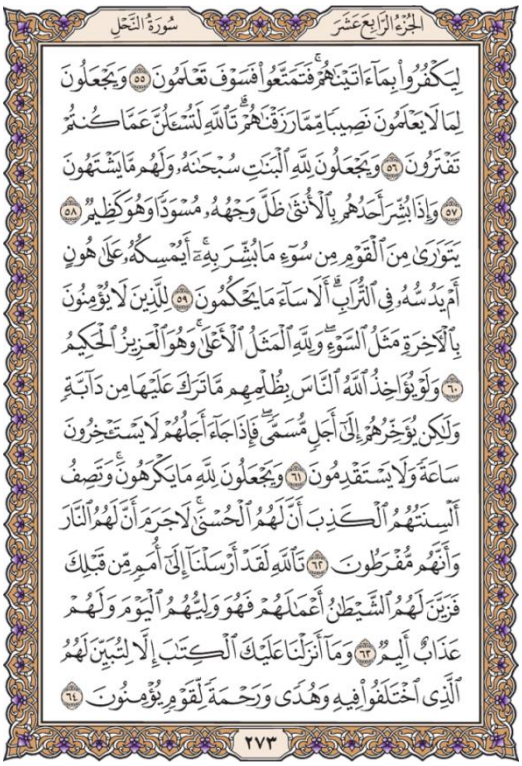
الجزء الرابع عشر سورة النحل

لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَجْعَلُونَ
لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَٰهُمْ ۗ تَٱللَّهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ
تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ ٱلْبَنَٰتِ سُبْحَٰنَهُۥ ۙ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ
﴿٥٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِٱلْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾
يَتَوَٰرَىٰ مِنَ ٱلْقَوْمِ مِن سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهِۦٓ ۚ أَيُمْسِكُهُۥ عَلَىٰ هُونٍ
أَمْ يَدُسُّهُۥ فِى ٱلتُّرَابِ ۗ أَلَا سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِٱلْءَاخِرَةِ مَثَلُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَلِلَّهِ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ
﴿٦٠﴾ وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِظُلْمِهِم مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَآبَّةٍ
وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ
سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ ۖ وَتَصِفُ
أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ ٱلنَّارَ
وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَٱللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ
فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ
ٱلَّذِى ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

٢٧٣

dobësinë dhe nënshtrimin e tyre para Allahut të Madhëruar. Sexhdja e çdo krijese është hija që ajo lëshon në tokë, sipas rregullit që ka vendosur Allahu i Lartësuar. Sikurse thotë i lartësuari: "Gjithçka në qiej e në Tokë i bën sexhde vetëm Allahut, me hir a me pahir, e po kështu edhe hijet e tyre në mëngjes e mbrëmje." [Ra'd 15].

- Edhe melekët *(i bëjnë sexhde)***e ata nuk tregohen kryeneçë.** - Ata nuk tregohen kryeneçë e mendjemëdhenj ndaj adhurimit të Allahut të Lartësuar. Përkundrazi, ata i përulen me frikë e respekt, siç thotë i Lavdëruari në vijim:

- I frikësohen Zotit të tyre, që është mbi ta dhe bëjnë gjithçka për të cilën urdhërohen. - Ata i bien në sexhde Atij të frikësuar, të mbushur me droje, përunjësi e nënshtrim për Zotin e tyre të Lartësuar dhe Krenar. Allahu i përshkruan këta të bindur, duke thënë: "... bëjnë gjithçka për të cilën urdhërohen." Pra, janë të përkushtuar tërësisht, durimtarë e të vazhdueshëm në bindjen ndaj Allahut të Lartësuar, në përmbushjen me përpikmëri të urdhëresave të Tij dhe lënien e ndalesave të Tij.

Ajetet 51 - 55

51. Allahu ka thënë: "Mos adhuroni dy zota, sepse Ai është Një Zot i Vetëm *(që meriton adhurimin)*! **Vetëm Mua të më keni frikë!".**

52. Vetëm e Tij është gjithçka në qiej e në Tokë dhe vetëm Atij i takon adhurimi. A mos po i frikësoheni dikujt tjetër veç Allahut?

53. Çdo të mirë që zotëroni, e keni prej Allahut. Edhe kur ju godet e keqja, ju vetëm tek Ai e ngrini zërin *(me lutje)***.**

54. Pastaj, kur jua largon dënimin, shumë prej jush i përshkruajnë shok Zotit të tyre.

55. Ja, kështu ata tregojnë mosmirënjohje për ato *(mirësi të shumta)* **që Ne u kemi dhënë. Shfrytëzojni ato** *(për një kohë të shkurtër)* **se më vonë do ta kuptoni!**

Shpjegimi i ajeteve

- Allahu ka thënë: "Mos adhuroni dy zota, sepse Ai është Një Zot i Vetëm *(që meriton adhurimin)*! **Vetëm Mua të më keni frikë!".** - Allahu i Lartësuar na njofton se Ai është i vetmi që meriton adhurimin e krijesave. Vetëm Allahut i përkushtohen të gjitha llojet e adhurimeve, pa i shoqëruar ortakë në këtë meritë. Vetëm Allahu është Pronari, Mbretëruesi, i Gjithëpushtetëshmi, Sunduesi, Krijuesi dhe Zotëruesi i gjithçkaje.

- Vetëm e Tij është gjithçka në qiej e në Tokë dhe vetëm Atij i takon adhurimi. - Vetëm Allahut i duhet përkushtuar adhurimi, përmes fesë që Ai ka ligjëruar për krijesat, me sinqeritet të plotë veç për Të dhe në mënyrë të vazhdueshme.

- A mos po i frikësoheni dikujt tjetër veç Allahut? - Frikësojuni vetëm Atij dhe mos i bëni shok askënd e asgjë në adhurimet dedikuar Atij. Vetëm Atij përkushtojani veprat e mira, në shenjë bindjeje ndaj Tij dhe duke synuar e shpresuar kënaqësinë e Tij. Këtë bëjeni ashtu si Ai ka urdhëruar e porositur, pra, përmes fesë që e ligjëroi për robërit. Sikurse ka thënë i lartësuari: "A

mos kërkojnë ata fe tjetër, veç fesë së shpallur nga Allahu, ndërkohë që Atij i është nënshtruar gjithçka që gjendet në qiej e gjithçka që gjendet në tokë, me vullnet apo me detyrim? Dhe tek Ai do të kthehen të gjithë. Thuaj: "Ne kemi besuar në Allahun, në atë që na u shpall neve, në atë që iu shpall Ibrahimit, Ismailit, Is'hakut, Jakubit dhe pasardhësve, në atë që iu dha Musait dhe Isait dhe të gjithë profetëve nga Zoti i tyre. Ne nuk bëjmë kurrfarë dallimi në mes tyre dhe ne vetëm Atij i jemi dorëzuar." E kush kërkon fe tjetër përveç fesë Islame, atij kurrsesi nuk do t'i pranohet dhe në Botën tjetër ai do të jetë nga të humburit." [Al Imran 83 - 85].

- Çdo të mirë që zotëroni, e keni prej Allahut. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lavdëruar: "Vetëm Allahut i takon adhurimi i sinqertë. ..." [Zumer 3]. Më pas, i Lavdëruari na njofton se në dorën e Tij është dëmi dhe dobia. Çdo mirësi e begati vjen vetëm prej Tij dhe askujt tjetër.

- Edhe kur ju godet e keqja, ju vetëm tek Ai e ngrini zërin *(me lutje)*. - Në të tilla kushte ju përkushtoheni, përgjëroheni pa pushim e me përulësi, duke shpresuar në bujarinë e Tij, duke kërkuar çlirim e shpëtim nga vuajtja, ngushtia e sprova e rëndë. Këtë e bëni, sepse jeni të bindur se askush tjetër, përveç Tij, nuk ka pushtetin e forcën që të largojë fatkeqësinë. Sikurse thotë i lartësuari: "..." [Isra 67]. Ndërsa në këtë ajet Ai tha:

- Pastaj, kur jua largon dënimin, shumë prej jush i përshkruajnë shok Zotit të tyre. - Pas largimit të belasë, ata përsëri i kthehen asaj nga e cila ishin larguar më parë. Ata përsëri i shoqërojnë Zotit ortakë në adhurimet, që Ai i meriton si një dhe i vetëm.

- Ja, kështu ata tregojnë mosmirënjohje për ato *(mirësi të shumta)* **që Ne u kemi dhënë.** - Të tilla vepra janë tregues të mosmirënjohjes së tyre ndaj Allahut. Kështu, për shkak të mosmirënjohjes dhe shmangien nga rruga e drejtë, i Lartësuari i lë ata në humbje, që të vazhdojnë në padrejtësitë e tyre dhe të meritojnë poshtërimin e ndëshkimin.

- Shfrytëzojni ato *(për një kohë të shkurtër)* **se më vonë do ta kuptoni!** - Pra, bëni çfarë të doni, por do ta shihni përfundimin tuaj të keq, që e meritoni me veprat tuaja të këqija.

Ajetet 56 - 60

56. Nga ajo, me të cilën Ne i furnizuam, ata ndajnë një pjesë për ata *(idhujt)* **që nuk kuptojnë asgjë. Për Allah, ju do të merreni në pëgjegjësi për atë që trillonit!**

57. Ata shpifin se Allahu ka *(si fëmijë)* **vajzat - I pastër qoftë Ai nga përshkrimet e tyre! - ndërsa për veten e tyre zgjedhin çfarë ua ka ënda** *(djemtë).*

58. Kur ndonjëri prej tyre përgëzohet se i ka lindur vajzë, fytyra i nxihet dhe ai mbushet plot dëshpërim.

59. Fshihet prej njerëzve për shkak të së keqes që ja njoftuan. A ta mbajë atë, ashtu i turpëruar, apo ta mbulojë atë *(të gjallë)* **në dhé? Sa i keq është gjykimi i tyre!**

60. Përshkrimi më i keq është për ata që nuk besojnë në Jetën e përjetshme *(Ahiret)*. **Ndërsa Allahut i takon përshkrimi më i lartë. Ai është Ngadhënjimtari, i Urti.**

Shpjegimi i ajeteve

- Nga ajo, me të cilën Ne i furnizuam, ata ndajnë një pjesë për ata *(idhujt)* **që nuk kuptojnë asgjë.** - Ajeti na tregon për veprat e shëmtuara të idhujtarëve, të cilët adhurojnë puta e idhuj të shpikur nga vetë ata, pa asnjë argument prej Zotit. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Nga të lashtat e nga kafshët shtëpiake që Ai ka krijuar, ata e ndanin një pjesë për Allahun dhe thoshin: "Kjo është për Allahun, ndërsa kjo është për idhujt tanë". Por, ajo që ishte për idhujt, nuk duhet të shkonte për Allahun, ndërsa ajo që veçohej për Allahun, mund të shkonte për idhujt e tyre! Sa i shëmtuar *(dhe i padrejtë)* ishte gjykimi i tyre!" [En'am 136]. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lavdëruar betohet në Veten e Vet,

në madhështinë e Tij, se Ai ka për t'i marrë në përgjegjësi për të tilla shpifje. Ai thotë:

- Për Allah, ju do të merreni në përgjegjësi për atë që trillonit! - Ai ka për t'i ndëshkuar ata me dënimin më të plotë në zjarrin e Xhehenemit, për mashtrimet dhe ligjet që vendosin, pa pasur shpallje e argument prej Tij.

- Ata shpifin se Allahu ka *(si fëmijë)* **vajzat - I pastër qoftë Ai nga përshkrimet e tyre! - ndërsa për veten e tyre zgjedhin çfarë ua ka ënda** *(djemtë).*"- Idhujtarët shpifën për melekët e Zotit - të cilët janë robër të mirë e adhurues të përkushtuar të Allahut, - duke mëtuar pa asnjë argument se ata janë femra dhe se janë bijat e Zotit. Ata i adhurojnë ata, përveç Allahut. Kështu, ata ranë në një gabim shumë të madh në të trija këto raste.[191] I Lartësuari thotë: "A mendoni se meshkujt janë tuajt e të Atij femrat? Atëherë kjo është një ndarje vërtetë e padrejtë." [Nexhm 21, 22], dhe thotë: "Tani pyeti ata (o Muhamed): "Vallë Zotit tënd i takojnë vajzat, kurse atyre u takojnë djemtë?" Mos vallë Ne i krijuam melekët femra dhe ata ishin dëshmitarë? Vini re se si trillojnë e thonë: "Allahu ka lindur fëmijë." Nuk ka dyshim se ata janë gënjeshtarë. Mos vallë Ai i ka bërë vajzat më të zgjedhura se djemtë? Ç'është me ju? Si gjykoni kështu? A nuk po mendoni? Apo mos vallë keni ndonjë provë të sigurt për atë që thoni?! Atëherë silleni librin tuaj, nëse thoni të vërtetën! Ata *(idhujtarët)* kanë trilluar edhe lidhje farefisnore mes Tij dhe xhindeve. Por, xhindet e dinë mirë se ata *(idhujtarët)* do të jenë në zjarr. I madhëruar qoftë Allahu nga ajo që ata i përshkruajnë." [Safat 149 - 159] Ndërsa në këtë ajet, Ai thotë: "Ata shpifin se Allahu ka *(si fëmijë)* vajzat - i pastër qoftë Ai nga përshkrimet e tyre!" I Lartësuar, i Dëlirë e i Pastër nga çdo mangësi dhe e metë është është Allahu. Pastaj i Lartësuari thotë: "...ndërsa për veten e tyre zgjedhin çfarë ua ka ënda *(djemtë).*" Kështu janë këta të mjerë. Ata refuzojnë për veten femrat si fëmijë, dhe ky është lloji më pak i preferuar ndër ta. Atëherë, si ia atribuojnë Allahut llojin më pak të preferuar të tyre? I Lartësuar qoftë Allahu nga shpifjet e trillimet e tyre!

- Kur ndonjëri prej tyre përgëzohet se i ka lindur vajzë, fytyra i nxihet dhe ai mbushet plot dëshpërim. - Kur dikush prej tyre njoftohet me një lajm të tillë, ai nxihet e mbushet me dëshpërim**.** Ai është i heshtur nga ky dëshpërim, që e kaplon dhe fshihet nga sytë e njerëzve, për shkak të këtij "turpi", siç e quanin.

- Fshihet prej njerëzve për shkak të së keqes që ja njoftuan. A ta mbajë atë, ashtu i turpëruar, apo ta mbulojë atë *(të gjallë)* **në dhé? -** Kështu mendon ai. Edhe nëse vendos ta lërë të gjallë, kjo femër kurrë nuk ka për t'u trajtuar me nderim e vlerësim. Ajo do të jetë e përçmuar, pavlerësuar dhe nuk do t'i jepet pjesë në trashëgimi. Ata preferonin meshkujt, të cilët ishin më të vlerësuar e të preferuar ndër fëmijë. Ky ishte reagimi i këtyre njerëzve, kur dikush prej tyre njoftohej për lindjen e një vajze: ose do ta mbanin në jetë, e kështu të mbuloheshin me turp e nënçmim, ose do ta varrosnin atë të gjallë. Allahu i Lartësuar i udhëzon ata që të mendojnë rreth këtij fakti. Atë që ata e urrenin kaq shumë për veten e vet, si ka mundësi të mendonin se i përket Allahut?! Ai thotë:

- Sa i keq është gjykimi i tyre! - sa i keq është ky gjykim dhe sa e padrejtë është kjo ndarje dhe kjo pjesë që ata ia përshkruajnë si pjesa e Tij. - Allahu i Lavdëruar ka thënë: **"**Ata *(jobesimtarët)* i konsiderojnë disa krijesa *(melaiket)* si pjesë *(vajza)*të Tij. Me të vërtetë, njeriu është mohues i hapur. Mos vallë, nga ato që krijoi, Ai zgjodhi për vete vajza, kurse juve ju fali djem?! Kur ndonjëri prej tyre lajmërohet për lindjen e asaj *(vajzës)* që ia përshkruanin të Gjithëmëshirshmit *(si pjesën e Tij)*, fytyra i nxihet dhe fryma i zihet. E si mund të jetë vallë *(pjesa e Zotit)* ajo që rritet me stoli e që kur polemizon ka argumentim të dobët? Edhe melekët, të cilët janë adhuruesit e të Gjithëmëshirshmit, ata *(jobesimtarët)* pretenduan se janë femra. A

ishin të pranishëm ata në krijimin e tyre?! Dëshmia e tyre do të regjistrohet dhe ata do të merren në pyetje." [Zuhruf 17].

- Përshkrimi më i keq është për ata që nuk besojnë nëJetën e përjetshme *(Ahiret)*. - Ata e meritojnë të përshkruhen me shembujt me të këqij dhe me mangësi.

- Ndërsa Allahut i takon përshkrimi më i lartë. - Ai është i Ploti, Absoluti në çdo aspekt. Atij i takojnë përshkrimet më të plota e të bukura.

- Ai është Ngadhënjimtari, i Urti.

Ajetet 61 - 62

61. Sikur Allahu t'i dënonte njerëzit për shkak të padrejtësive së tyre, nuk do të linte mbi Tokë asnjë të gjallë. Por Ai i lë ata për më vonë, deri në afatin e caktuar. Kur të vijë afati i tyre, ata as nuk mund ta përngadalësojnë e as ta përshpejtojnë atë.

62. Ato *(vajzat)* **që i urrejnë për vete, ia veshin Allahut** *(si fëmijë)* **dhe gjuhët e tyre mashtruese shpifin se ata do të kenë më të mirën** *(Xhenetin)*. **S'ka dyshim, ata i pret Zjarri dhe në të do të mbeten të braktisur** *(të harruar)*.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon për butësinë dhe mëshirën e Tij të gjerë me krijesat, edhe pse ata zhyten vazhdimisht në padrejtësi. Ai na tregon se nuk nxitohet që t'i ndëshkojë menjëherë ata, në lidhje me gjynahet dhe padrejtësitë e tyre, por i afatizon ata. Ai thotë:

- Sikur Allahu t'i dënonte njerëzit për shkak të padrejtësive së tyre, nuk do të linte mbi Tokë asnjë të gjallë. - Për shkak të gjynaheve të bijve të Ademit, Ai do të shkatërronte gjithçka në Tokë. Por Allahu i Madhëruar tregohet i butë, afatizon dhe nuk i ndëshkon menjëherë. Ai thotë:

- Por, Ai i lë ata për më vonë, deri në afatin e caktuar. Kur të vijë afati i tyre, ata as nuk mund ta përngadalësojnë e as ta përshpejtojnë atë. - Ebu Ahues thotë: "Edhe buburreci do të ndëshkohej për shkak të gjynaheve të bijve të Ademit, por le ta dinë mirë se Allahu i Madhëruar nuk ka për ta vonuar aspak ndëshkimin kur afati plotësohet." Ibn Ebu Hatimi sjell hadithin nga Ebu Darda, i cili rrëfen: "Ishim njëherë tek i Dërguari i Allahut, kur ai tha: 1617. "Allahu nuk e shtyn kurrë zbatimin e vendimit të Tij, nëse vjen koha e përcaktuar e realizimit të tij. Shtimi i jetës (që është përmendur) bëhet përmes pasardhësve të mirë, që Allahu i jep robit, të cilët luten për të pas vdekjes. Kështu, duaja e tyre i shkon në varr. Pikërisht ky është shtimi i jetës (dhe të mirave të robit)".

- Ato *(vajzat)* **që i urrejnë për vete, ia veshin Allahut** *(si fëmijë)* - Ata pretendojnë se Ai ka bija. Gjithashtu, ata trillojnë se Allahu ka ortakë në sundimin e pushtetin e Tij, ndërkohë që çdo gjë dhe të gjithë këta ortakë janë krijesa e robër të Allahut. Çuditërisht, këta idhujtarë nuk e pranojnë e të kënaqen për veten e tyre që të kenë ortakë në pasurinë e pushtetin e tyre. Kështu, ata i përshkruajnë Zotit ato gjëra që edhe për veten e vet i urrejnë e nuk i pranojnë.

- dhe gjuhët e tyre mashtruese shpifin se ata do të kenë më të mirën *(Xhenetin)*. – Allahu i Lartësuar ua hedh poshtë pretendimin se ata do të kenë gjithmonë të mira në jetën e kësaj bote. Madje, me paturpësi thonë se, edhe nëse do të ketë vërtet ringjallje, ata do të kenë sërish të mira, ashtu në këtë jetë. Kjo i ngjan fjalës së Allahut, kur thotë: "Kur Ne i japim mundësi njeriut të shijojë mëshirën Tonë, e pastaj ia heqim atë, ai bëhet shpresëhumbur dhe mohues. Por kur Ne i dhurojmë atij të mira, pasi një e keqe e ka goditur, ai thotë: "Kaluan të këqijat prej meje!". Vërtet, ai gëzohet tej mase dhe bëhet mendjemadh.", [Hud 9, 10]. Ose: "Nëse pas të këqijave që e godasin, Ne i dhurojmë mëshirë nga ana Jonë, ai padrejtësisht thotë: "Këtë e kam merituar vetë. Nuk besoj se do të ndodhë ndonjëherë Kijameti. Por edhe sikur të kthehem te Zoti im, sigurisht që Ai do të më japë mua më shumë të mira." Por Ne, patjetër, do t'ua tregojmë mohuesve se çfarë kanë bërë dhe do ti bëjmë të vuajnë një ndëshkim të rëndë." [Fusilet 50]. Ose: "A e

ke parë atë që i mohon Argumentet Tona dhe thotë: "Mua do të më jepet pasuri e fëmijë *(edhe në botën tjetër)*."? A thua ka zbuluar fshehtësinë, apo mos ka marrë prej Allahut ndonjë premtim? Kurrsesi! Ne do ta shënojmë atë që thotë dhe do t'i japim dënim pas dënimi. Te Ne do të kthehet gjithçka për të cilën ai flet dhe ka për të ardhur te Ne i vetmuar." [Merjem 77 - 80]. Gjithashtu, duke na njoftuar rreth fjalëve të njërit prej atyre dy burrave që po flisnin me njëri-tjetrin thotë: "Kur ai hyri në kopshtin e vet *(së bashku me besimtarin)*, duke dëmtuar vetveten *(me mosbesim)* tha: "Unë nuk mendoj se kjo *(pasuri)* do të shkatërrohet ndonjëherë. Unë nuk besoj se Ora *(e kjametit)* do të vijë ndonjëherë. Por edhe nëse do të më kthejnë te Zoti im, pa dyshim do të gjej diçka edhe më të mirë se kjo *(pasuri)*."." [Kehf 35, 36]. Kështu këta të mjerë kanë bërë dy padrejtësi njëherësh: e para, punët e këqija, mosbindja ndaj Zotit dhe mosbesimi; e dyta, ëndrrat e kota e të pabaza dhe pretendimet boshe se ata gjithmonë do të kenë mirësi qoftë në këtë jetë, qoftë në tjetrën. Ata pretendojnë se do të gjejnë mirësi gjithmonë. Por kjo është e pamundur dhe kurrë nuk ka për të ndodhur për ata që nuk besojnë Allahun. Ibn Is'haku ka thënë se, kur kurejshët donin të rindërtonin Qaben, vërejtën se, në një nga gurët e themeleve të saj ishin shkruar disa urtësi e këshilla, ndër të cilat: "Mos vallë, mendoni se do të punoni të këqija dhe do të shpërbleheni me të mira? Kurrë nuk ka për të ndodhur, ashtu sikurse rrushi kurrë nuk del nga ferrat." Për t'ua hedhur poshtë këto ëndrra e pretendime boshe, Allahu i Lartësuar tha:

- S'ka dyshim, ata i pret Zjarri dhe në të do të mbeten të braktisur *(të harruar).* - Le të jenë të bindur dhe të mos kenë asnjë dyshim se për ta është përgatitur zjarri në Ditën e Kijametit. Vëreni me kujdes kur Allahu thotë: "... dhe në të do të mbeten të braktisur *(të harruar).*" Rreth kuptimit të fjalës "*mufratûn*" (që është përkthyer "të braktisur") janë dhënë mendime të ndryshme. Disa janë të mendimit se ajo ka kuptimin: "*muaxhelûn*", që do të thotë se ata do të flaken me të shpejtë në zjarr. Pra, kuptimi do të ishte: "S'ka dyshim, ata i pret Zjarri, ku do flaken me të shpejtë. Të tjerë janë të mendimit se ajo ka kuptimin: "do të mbeten të braktisur, të harruar.". Në fakt, nuk ka asnjë kundërshti mes dy kuptimeve, sepse ata vërtet do të zhyten me të shpejtë në zjarrin e Xhehenemit dhe aty do të mbeten të braktisur e të harruar.

Ajetet 63 - 65

63. Betohem për Allahun! Ne dërguam para teje të dërguar ndër popuj të shumtë, por shejtani ua hijeshoi veprat e tyre *(të këqija)*. **Prandaj sot** *(në Ditën e Kiametit)* **ai është miku i tyre dhe ata** *(të gjithë bashkë)* **do të kenë një dënim të dhembshëm.**

64. Ne ta shpallëm Kur'anin, veçse që t'u sqarosh atyre atë, për të cilën u përçanë dhe që të jetë udhëzim e mëshirë për njerëzit që besojnë.

65. Allahu zbret ujë prej qiellit dhe me të e ngjall tokën pas vdekjes së saj. Në këtë fakt ka shenja *(të qarta)* **për njerëzit që dëgjojnë** *(e kuptojnë)*.

Shpjegimi i ajeteve

- Betohem për Allahun! Ne dërguam para teje të dërguar ndër popuj të shumtë, por shejtani ua hijeshoi veprat e tyre *(të këqija)*. - Allahu i Lartësuar tregon se ishin të shumtë profetët që ai dërgoi ndër popujt e hershëm, por të gjithë popujt refuzuan të ndiqnin profetët e tyre dhe nuk i besuan. Kështu, ata të dërguar ishin shembull i mirë për Profetin ﷺ që do t'i jepnin forcë e do ta udhëzonin që të mos ligështohej për refuzimin nga populli i tij. Sa u përket idhujtarëve, të cilët refuzuan rrugën dhe besimin e sjellë prej profetëve, ishte shejtani i mallkuar që ua hijeshoi veprat e tyre, prandaj i Lartësuari thotë:

- Prandaj sot *(në Ditën e Kijametit)* **ai është miku i tyre dhe ata** *(të gjithë bashkë)* **do të kenë një dënim të dhembshëm.** - Ata do të jenë të poshtëruar, duke vuajtur ndëshkimin. Shejtani i mallkuar ka për të

qenë pranë tyre, por nuk do të ketë asnjë mundësi për t'i ndihmuar. Askush nuk ka për t'iu përgjigjur thirrjeve të tyre për ndihmë. Ata do të shijojnë dënimin e tyre të dhembshëm, të zbrazur nga çdo shpresë. Në vijim, Allahu i Lartësuar i thotë Profetit të Tij:

- Ne ta shpallëm Kur'anin, veçse që t'u sqarosh atyre atë, për të cilën u përçanë dhe që të jetë udhëzim e mëshirë për njerëzit që besojnë. - Allahu e shpalli këtë Kur'an që t'u shtjellojë njerëzve gjithçka për të cilën ata kishin konflikte. Kur'ani është vija ndarëse mes të vërtetës dhe të kotës. Ai u qartëson njerëzve gjithçka për të cilën bien në kundërshti dhe polemizojnë me njëri tjetrin. Ky Kur'an është udhëzim i plotë për zemrat dhe mëshirë e dhuruar për të gjithjë ata që kapen pas tij, pasojnë dritën e tij dhe jetojnë sipas udhëzimeve të tij. Shihe me kujdes se si Allahu i Lartësuar thotë se ky Kur'an është i tillë: "... për njerëzit që besojnë.".

- Allahu zbret ujë prej qiellit dhe me të e ngjall tokën pas vdekjes së saj. - Domethënë, ashtu sikurse Allahu i Lavdëruar i ngjall zemrat e vdekura e të harruara në mohimin e tyre, po kështu Ai e ngjall tokën e shkretuar me ujin e shiut, që Ai lëshon nga qielli.

- Në këtë fakt ka shenja për njerëzit që dëgjojnë. - Këta dëgjojnë me kujdes, për të kuptuar mirë dhe saktë kumtin që ajo kërkon të përçojë.

Ajetet 66 - 67

66. Edhe në bagëtitë ju keni shembuj të shumtë *(për të menduar)*. **Ne, nga ajo që prodhohet nga barku i tyre mes ushqimit të përtypur dhe gjakut, ju japim të pini qumësht të pastër e të shijshëm, për ata që e pinë.**

67. Edhe nga frutat e hurmës dhe të rrushit ju nxirrni pije *(lëngje)* **dhe ushqim të mirë. S'ka dyshim se edhe në këtë fakt ka shenja** *(të qarta)* **për njerëzit që mendojnë.**

Shpjegimi i ajeteve

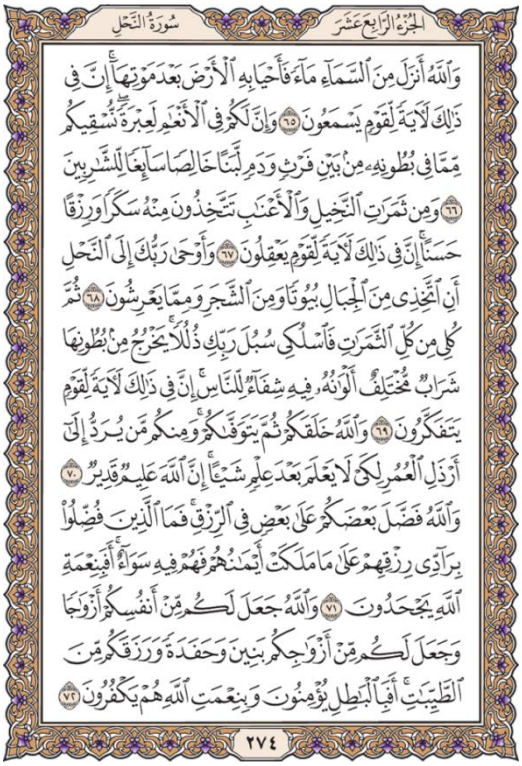
الجزء الرابع عشر سورة النحل

وَاللَّهُ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم
مِّمَّا فِي بُطُونِهِ مِن بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِّلشَّارِبِينَ
﴿٦٦﴾ وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا
حَسَنًا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ
أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ
كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِن بُطُونِهَا
شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ ۗ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ
أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾
وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ ۚ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا
بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ ۚ أَفَبِنِعْمَةِ
اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا
وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُم مِّنَ
الطَّيِّبَاتِ ۚ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٢﴾

٢٧٤

- Edhe në bagëtitë ju keni shembuj të shumtë *(për të menduar)*. - Te bagëtitë, devetë, lopët e bagëtitë e imëta, ju keni shembuj të shumtë që tregojnë për urtësinë e Krijuesit, për pushtetin, për mëshirën, butësinë dhe kujdesin e Tij për ju.

- Ne, nga ajo që prodhohet nga barku i tyre mes ushqimit të përtypur dhe gjakut, ju japim të pini qumësht të pastër e të shijshëm, për ata që e pinë. - Allahu i Lavdëruar ka bërë që qumështi i bardhë, i shijshëm e i ëmbël të dalë nga barku i kafshës, e pikërisht ashtu siç e përshkruan i Lartësuari: "... prodhohet nga barku i tyre mes ushqimit të përtypur dhe gjakut ...". Kur ushqimi tretet në barkun e kafshës, Allahu e ka bërë të tillë që gjaku të lëvizë nëpër damarë me atë që merr, qumështi prodhohet në gji, urina e jashtëqitjet të shkojnë në sistemin e jashtëqitjes dhe asnjë prej tyre nuk përzihet me tjetrën dhe as ndotet me të. Allahu i Madhëruar thotë: "... ju japim të pini qumësht të pastër e të shijshëm, për ata që e pinë." Domethënë, kjo është një pije dhe ushqim aq i dashur

për të gjithë. Pasi foli për këtë ushqim e pije të mirë, Allahu i Lavdëruar përmend edhe pije të tjera, që njerëzit prodhojnë e nxjerrin nga frutat e hurmës, rrushit etj. Prej tyre prodhonin edhe pije dehëse, para se ato të bëheshin haram. Në fillim, ata i kishin të lejuara, prandaj Allahu ua përmend edhe këtë lloj mirësie, nga e cila ata përfitonin më herët. Ai thotë:

- Edhe nga frutat e hurmës dhe të rrushit ju nxirrni pije *(lëngje)* **dhe ushqim të mirë. -** Kjo tregon se pijet dehëse ishin të lejuara më parë. Gjithashtu, tregon se pijet dehëse trajtohen njëlloj, si ato të prodhuara prej rrushit, ashtu edhe ato prej hurmes, pa ndryshime mes tyre në gjykim. Kështu kanë gjykuar imam Maliku, Shafiu, Ahmedi dhe shumica e dijetarëve. Po të njëjtin gjykim kanë të gjitha pijet dehëse të prodhuara nga gruri, elbi, misri, mjalti, etj. Allahu i Lavdëruar thotë: "... ju nxirrni pije *(lëngje)* dhe ushqim të mirë." Ibn Abasi ka thënë: "Pijet dehëse" të përftuara nga frutat e tyre u bënë haram. Ndërsa "ushqimi i mirë" nga ato fruta mbeti i lejuar."

- S'ka dyshim se edhe në këtë fakt ka shenja *(të qarta)* **për njerëzit që mendojnë. -** Në këtë kontekst është shumë me vend të përmendet mendja, sepse ajo është gjëja më e vyer e njeriut. Pikërisht për ta ruajtur këtë mirësi që i dha njeriut (logjikën e aftësinë e të menduarit), Allahu i Lavdëruar i bëri të ndaluara pijet dehëse. Allahu i lartësuar thotë: "Dhe Ne kemi bërë në të kopshte hurmash e rrushi dhe bëjmë që të shpërthejmë burime (uji). Që ata të hanë nga ato fruta dhe nga ajo që e prodhojnë me duart e tyre. Atëherë a nuk po tregohen mirënjohës? I lavdëruar qoftë Ai që i krijoi në çift të gjitha gjërat - ato që rriten në tokë, ata vetë (njerëzit) dhe shumë gjëra që ata nuk i dinë." [Ja Sin 34 - 36].

Ajetet 68 - 69

68. Zoti yt e udhëzoi bletën që të ndërtojë koshere nëpër male, nëpër drurë dhe nëpër ndërtesat që ata *(njerëzit)* **ngrenë.**

69. Ushqehu me të gjitha llojet e frutave dhe udhëto nëpër rrugët që Zoti yt i lehtësoi për ty! Nga barku i tyre *(bletëve)* **del një lëng me ngjyra të ndryshme, në të cilin ka shërim për njerëzit. Edhe në këtë fakt ka shenja** *(të qarta)* **për njerëzit që meditojnë.**

Shpjegimi i ajeteve

Në këtë ajet është përmendur termi *el uahju*, që përdoret për frymëzimin e shpalljen hyjnore, që u jepet profetëve. Por ky term përdoret edhe me kuptimin e frymëzimit, udhëzimit dhe drejtimit. Ky është kuptimi në këtë ajet.

- Zoti yt e udhëzoi bletën që të ndërtojë koshere nëpër male, nëpër drurë dhe nëpër ndërtesat që ata ***(njerëzit)*** **ngrenë. -** Allahu i Lavdëruar e ka udhëzuar, inspiruar dhe mësuar bletën që të ndërtojë koshere nëpër male, drurë dhe ndërtesat që ngrejnë njerëzit. Hojet e bletëve janë me rregullsi perfekte, në mënyrën si janë ndërtuar e renditur. Nuk gjen në to asnjë hapësirë e defekt.

- Ushqehu me të gjitha llojet e frutave dhe udhëto nëpër rrugët që Zoti yt i lehtësoi për ty! - Allahu na njofton se Ai e ka bërë të mundur dhe lehtësuar që ato të hanë nga çdo lloj fruti. Bletët ndjekin rrugët që Allahu i Lartësuar ua ka bërë të mundshme. Ato mund të fluturojnë ku të dëshirojnë, në ajër, në fusha të hapura, në lugina e male. Pastaj Allahu i drejton që të kthehen në koshere, pa devijuar as majtas e as djathtas. Ajo ndërton me dyllin që e mbledh me krahët e saj dhe e nxjerr mjaltin nga goja e saj. Ajo i nxjerr vezët nga pas, dhe pastaj kthehet përsëri në kullotën e saj.

- Nga barku i tyre del një lëng me ngjyra të ndryshme ... - Llojet e mjaltit janë të ndryshme: i bardhë, i verdhë, i kuq, në varësi të kullotave dhe nektarit që ajo mbledh.

- në të cilin ka shërim për njerëzit. - Mjalti është ilaç për njerëzit. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi i Katades, që përcjell nga Ebu Seid el Hudriu, i cili tregon: 1618. "Erdhi një burrë te Profeti ﷺ dhe i tha: "Vëllai im ankohet se e ka zënë barku (diarrea)". Profeti i tha: "Jepi të pijë mjaltë!" Ai shkoi.

Më vonë u kthye dhe tha: "Ai veçse ia shtoi heqjen e barkut." Profeti i tha: "Jepi të pijë mjaltë!" Ai shkoi, por më vonë u kthye sërish dhe tha: "Ai veçse ia shtoi më tepër heqjen e barkut." Profeti i tha: "Allahu i Lartësuar thotë të vërtetën, ndërsa barku i vëllait tënd gënjen! Jepi të pijë mjaltë!" Ai shkoi, i dha të pinte mjaltë të vëllait, i cili kësaj here u shërua." Disa mjekë kanë thënë se ky burrë kishte teprica e mbeturina në stomak, prandaj kur i dha në fillim mjaltë, i cili është i nxehtë, ato u tretën dhe e shtuan më shumë diarrenë, për të nxjerrë jashtë ato mbeturina. Kështu, beduini mendoi se mjalti po e dëmtonte edhe më shumë vëllain e vet, ndërkohë që ai ishte i dobishëm dhe po e pastronte. Pastaj, ai i dha përsëri mjaltë, dhe kjo përsëri e shtoi tretjen e mbeturinave dhe nxjerrjen jashtë të tyre. Kur i dha përsëri mjaltë, mbeturinat dëmtuese të trupit u larguan, diarrea ndaloi dhe stomaku u kthye në normalitet. Paqja e bekimet e Allahut qofshin mbi Profetin e Allahut! [192] Në dy sahihët transmetohet nga Aishja e cila tregon: "I Dërguari i Allahut a.s. e pëlqente shumë mjaltin dhe ëmbëlsirat. ..." ky është teksti i sjellë nga Buhariu. Në sahihun e Buhariut përcillet nga Ibn Abbasi, i cili tregon se i Dërguari i Allahut ka thënë: "Shërimi është në tri gjëra: në një gllënjkë mjalti, në (hixhame) nxjerrjen e gjakut të keq me kupa dhe në kauterizimin (djegien e plagëve me hekur të nxehtë), por unë i ndaloj pasuesit e mi nga kauterizimi." Buhariu transmeton nga Xhabir ibnu Abdilahi i cili ka thënë: "E kam dëgjuar të dërguarin e Allahut të thotë: "Nëse do të kishte dobi në ndonjë nga ilaçet me të cilat mjekoheni, ajo do të ishte tek: (Hixhamja) nxjerrja e gjakut të keq me kupa, pirja e mjaltit, ose kauterizimi, por unë nuk e pëlqej kauterizimin (djegien e plagëve me hekur të nxehtë)." [E transmeton Muslimi].

- "Edhe në këtë fakt ka shenja *(të qarta)* **për njerëzit që meditojnë."** - Në udhëzimin që Allahu i Lavdëruar u mundësoi këtyre krijesave kaq të dobëta e të vogla, duke i mësuar si të ushqehen nga llojet e frutave dhe të marrin nektarin e dyllin nga lulet e të prodhojnë mjaltin, këtë ushqim kaq të mirë e të dobishëm, në të gjitha këto ka shenja e argument të qartë për njerëzit që meditojnë në madhështinë e Krijuesit. Është i Lavdëruar e Madhështor Ai që i përcaktoi këto rregulla, Ai nënshtroi çdo gjë që të jetë sipas rregullit të Tij. Ata që mendojnë me kujdes në këto gjëra, kuptojnë se Allahu vepron e kujdeset për krijesat e Tij dhe është i plotpushtetshëm për gjithçka. Ai është i Urti, i Gjithëdituri, Bujari e Mëshirëploti.

Ajeti 70

70. Allahu ju krijon dhe pastaj jua merr shpirtin. Disa prej jush lihen të jetojnë deri në moshën më të vjetër, aq sa të mos dijnë më asgjë nga ajo që kanë pasë ditur më parë. Allahu është i Gjitëdituri, i Gjithëpushtetshmi.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Madhëruar na tregon rreth kujdesit dhe mënyrës së si Ai vepron me robërit. Allahu i Madhëruar tregon se është pikërisht Ai që i solli krijesat në këtë botë, ndërkohë që nuk ekzistonin fare. Pastaj Ai i i bën që ata të vdesin. Por ka të tillë, që Allahu i Madhëruar i lë të jetojnë gjatë, aq sa arrijnë në një moshë shumë të thyer, moshën e një dobësie të madhe, siç thotë në një ajet tjetër: "Është Allahu Ai që ju krijoi në një gjendje të dobët, pastaj, pas asaj dobësie ju dha fuqi dhe pas fuqisë, Ai sjell dobësi e thinja në kokë *(pleqëri)*. Ai krijon siç dëshiron Ai. Ai është i Gjithëdituri, i Plotpushtetshmi." [Rum 54]. Kështu, në kohën e kësaj pleqërie të thellë, njeriu dobësohet shumë dhe nuk mban mend asgjë ose shumë pak prej njohurive dhe aftësive të tij: "... aq sa të mos dijnë më asgjë nga ajo që kanë pasë ditur më parë." Në rini mund të ketë pasur shumë dituri, por më pas ato harrohen. Për shpjegimin e këtij ajeti, Imam Buhariu sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku, se Profeti i Allahut lutej duke thënë: 1619. "*Eûdhu bike minel buẖli uel keseli uel herami, ue erdhelil umuri ue adhâbil kabri, ue fitnetid-Dexhal u fitnetil maĥjâ uel*

memâti!" O Zot, unë të kërkoj të më ruash nga koprracia, dembelizmi, plakja, pleqëria e thellë, dënimi në varr, sprova e Dexhalit dhe sprovat gjatë jetës dhe vdekjes!"

Ajeti 71

71. Allahu i dalloi disa prej jush mbi disa të tjerë në pasuri. Por ata që u dalluan mbi të tjerët *(në pasuri)*, **kurrë nuk do ta ndanin pasurinë me ata që i kanë nën vete, për të qenë** *(të gjithë)* **të barabartë. Atëherë, si i mohojnë mirësitë e Allahut?!**

Shpjegimi i ajetit

- Allahu i dalloi disa prej jush mbi disa të tjerë në pasuri. - Në këtë ajet, Allahu i Lartësuar tregon injorancën e thellë të idhujtarëve dhe mohimin e tyre të besimit të vërtetë. Ata pretendojnë se Allahu i Lartësuar ka ortak, edhe pse e dinë mirë se çdo gjë është krijesë dhe e nënshtruar ndaj Allahut të Lartësuar. Madje, është transmetuar se, gjatë *telbije*-ve të tyre, kur kryenin haxhin, ata thoshin: "Të përgjigjemi! Ti nuk ke ortak, përveç atij që Ti e ke vendosur dhe e ke pranuar për Veten Tënde, që Ti e zotëron atë dhe atë çka ai e ka në pronësi!" Ata pranonin se edhe ortakët që ia përshkruanin Allahut ishin robër të nënshtruar ndaj Tij. Atëherë, Allahu i Lartësuar i hedh poshtë të tilla trillime dhe shpifje për Të:

- Por ata që u dalluan mbi të tjerët *(në pasuri)*, **kurrë nuk do t'a ndanin pasurinë me ata që i kanë nën vete, për të qenë** *(të gjithë)* **të barabartë.** - Ju nuk e pranoni për veten që t'i bëni skllevërit si ortakë tuaj në pasurinë që ju ka dhuruar Allahu. Atëherë, si pretendoni që Allahu i Lartësuar të kënaqet dhe të pranojë se ka të barabartë të tjerë me Të në zotërimin, madhështinë dhe meritën e adhurimit?! Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ai *(Allahu)* ju jep një shembull nga vetë ju. Mos vallë, ju i konsideroni ortakë në pasurinë që Ne jua kemi dhënë juve ata *(robërit)*, që i keni në zotërimin tuaj? A i keni frikë ata *(robërit)* ashtu siç keni frikë nga njëri tjetri *(atëherë si më përshkruani Mua ortak)*? Kështu u sqarojmë Ne faktet njerëzve që mendojnë." [Rum 28]. Duke shpjeguar këtë ajet, Muxhahidi ka thënë: "Ky është një shembull, që Allahu i Lartësuar na tregon në lidhje me idhujt që shpikin idhujtarët, të cilët i konsiderojnë pastaj të barabartë me Allahun e Lartësuar." Ndërsa Katadja ka thënë: "Ky është një shembull që Allahu i Lartësuar e sjell për t'i bërë njerëzit të mendojnë. Pra, sikur Ai u thotë atyre: A pranoni ndonjë që të jetë ortaku juaj në pasurinë, fëmijët dhe shtratin tuaj? Atëherë, si e pranoni që Allahu ka të barabartë me Të dhe pranoni se ka ortakë, të cilët e meritojnë adhurimin njëlloj si Allahu i Lartësuar? Nëse vetë nuk e pranoni një ortakëri të tillë, atëherë Allahu i Lartësuar është më i pastër, i dëlirë dhe i madhëruar, që të pranojë të tilla ortakëri në madhështinë e Tij.

- Atëherë, si i mohojnë mirësitë e Allahut?! - I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Nga të lashtat e nga kafshët shtëpiake që Ai ka krijuar, ata e ndanin një pjesë për Allahun dhe thoshin: "Kjo është për Allahun, ndërsa kjo është për idhujt tanë". Por, ajo që ishte për idhujt, nuk duhet të shkonte për Allahun, ndërsa ajo që veçohej për Allahun, mund të shkonte për idhujt e tyre! Sa i shëmtuar *(dhe i padrejtë)* ishte gjykimi i tyre!" [Enam 136]. Me këtë vepër, ata e mohojnë mirësinë që i ka dhënë Allahu i Lartësuar dhe tregohen mosmirënjohës në lidhje me të. Në këtë mënyrë, ata kanë rënë në idhujtari, duke i shoqëruar Allahut ortak në meritën e adhurimit dhe faktin se Ai është Krijuesi dhe Sunduesi i gjithçkaje dhe i vetmi që meriton adhurimin e krijesave.

Ajeti 72

72. Allahu krijoi për ju bashkëshorte nga vetë lloji juaj, e prej bashkëshorteve tuaja - fëmijë e nipa dhe ju dhuroi të mira. A po besojnë të pavërtetën dhe të mirat e Allahut po i mohojnë?

Shpjegimi i ajetit

- Allahu krijoi për ju bashkëshorte nga vetë lloji juaj, - Allahu i Lavdëruar na tregon për mirësinë që u dhuroi robërve, kur u mundësoi të kenë bashkëshorte nga lloji i

tyre e të ngjashëm me ta (në krijim). Nëse do t'ua bënte të ishin nga tjetër lloj krijese, nuk do të ishte kjo afërsi e lidhje e fortë dhe as kjo dashuri e mëshirë. Me mëshirën e Tij, Allahu i Lavdëruar e krijoi njeriun mashkull dhe femër dhe bëri që ata të lidhen e martohen, në mënyrë që të vazhdojë jeta. Ai tha:

- e prej bashkëshorteve tuaja - fëmijë e nipa - *El hafede* (që është përkthyer '*nipa'*) janë fëmijët e bijve të tu. Ibn Abasi ka thënë se janë fëmijët të cilët (*jehfidûnek*) të mbështesin, të binden, të qëndrojnë në krah, të ndihmojnë e të shërbejnë." Ndërsa nga Muxhahidi vjen shpjegimi: "fëmijë dhe *el hafede*" domethënë: fëmijë e shërbëtorë. Ndërsa në një transmetim tjetër ka thënë: *El hafede* domethënë ndihmë e shërbëtorë. Thuhet gjithashtu, se ka kuptimin e krushqisë e miqve të njeriut. Të gjitha këto mendime janë pjesë e kuptimit të fjalës *el hafede*, siç është përdorur edhe në duanë e *kunutit*: :*Ue ilejke nes'â ue nahfid.* Ne shpejtojmë në kryerjen e ibadeteve *(e shërbimit)* vetëm për Ty." Kështu duke qenë se shërbimi, ndihma e mbështetja mund të jenë prej fëmijëve, shërbëtorëve, krushqisë e miqësisë, atëherë mund të themi se të gjithë këta mbështetës e ndihmës janë prej mirësive të Allahut, dhuruar robërve të Tij.

- dhe ju dhuroi të mira. - Domethënë, mirësi e begati prej ushqimeve, pijeve etj. Në vijim, Allahu i Lartësuar qorton e paralajmëron ata që i shoqërojnë ortakë Atij, që u ka dhuruar çdo të mirë.

- A po besojnë të pavërtetën dhe të mirat e Allahut po i mohojnë? - Ata i fshehin, i mbulojnë e nuk ia njohin mirësitë Allahut të Madhëruar, por ua njohin dhe ua atribuojnë të tjerëve. Në një hadith të saktë thuhet: 1620. "Allahu do t'i thotë robit në Ditën e Kijametit: "A nuk të mundësova të martohesh dhe të begatova me mirësi? A nuk të mundësova të kesh kuaj e deve dhe të bëra të udhëheqësh dhe sundosh?"

Ajetet 73 - 74

73. Ata *(idhujtarët)* **adhurojnë përveç Allahut krijesa, të cilat nuk janë në**

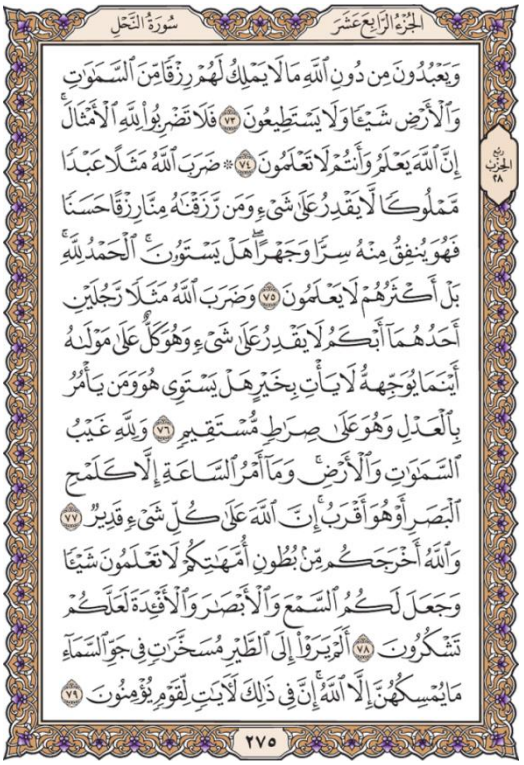
الجزء الرابع عشر سورة النحل

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوا۟ لِلَّهِ ٱلْأَمْثَالَ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾ ۞ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا
مَّمْلُوكًا لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا
فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا ۖ هَلْ يَسْتَوُۥنَ ۚ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ
بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ
أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ
أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ ۖ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ ۙ وَمَن يَأْمُرُ
بِٱلْعَدْلِ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ
ٱلْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾
وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا
وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ مُسَخَّرَٰتٍ فِى جَوِّ ٱلسَّمَآءِ
مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

الجزء ٢٨ — ٢٧٥

gjendje t'u sjellin asnjë rizk as nga qiejt, as nga toka dhe as që kanë mundësi.

74. Mos i përshkruani Allahut shembuj! Allahu di gjithçka e ju nuk dini.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata *(idhujtarët)* **adhurojnë përveç Allahut krijesa, të cilat nuk janë në gjendje t'u sjellin asnjë rizk as nga qiejt, as nga toka dhe as që kanë mundësi. -** Ajeti tregon për idhujtarët, të cilët i mveshin Zotit ortakë në meritën e adhurimit, edhe pse Ai është i vetmi i cili dhuron të gjitha mirësitë, me bujarinë e Tij. Ai është Krijuesi, i Cili ka në dorë furnizimin e kujdesin për krijesat. Ai është i vetëm dhe nuk ka ortakë në këtë pushtet, por ata adhurojnë krijesa të dobëta e të varfra, që nuk kanë asnjë fuqi e mundësi për t'u sjellë rizkun nga qielli e nga toka. Ata nuk kanë mundësi të japin shiun, për shkak të të cilit gjelbëron dhe lulëzon toka. Ata nuk kanë pushtet për t'ia dhënë këto mirësi as vetes, sepse është jashtë mundësive e forcës së tyre.

- Mos i përshkruani Allahut shembuj! - Mos trilloni e mos thoni se Zoti ka të barabartë e të ngjashëm me të!

- Allahu di gjithçka e ju nuk dini. - Ai është i gjithëditur dhe Ai dëshmon se nuk ka tjetër që meriton të adhurohet si një i vetëm, përveç Tij. Ndërsa ju, me padituri në tuaj, vazhdoni t'i shoqëroni Atij ortakë e idhuj.

Ajeti 75

75. Allahu sjell si shembull një skllav që është pronë e dikujt tjetër dhe që nuk ka në dorë asgjë dhe një tjetër, të cilin Ne e kemi begatuar me një rizk të mirë e ai jep nga ai *(që i kemi dhënë)* **fshehtas e haptas. A janë këta të dy të barabartë?! Të gjitha lavdërimet i takojnë vetëm Allahut, por shumica e tyre nuk e dinë.**

Shpjegimi i ajetit

- Allahu sjell si shembull një skllav që është pronë e dikujt tjetër dhe që nuk ka në dorë asgjë dhe një tjetër, të cilin Ne e kemi begatuar me një rizk të mirë e ai jep nga ai *(që i kemi dhënë)* **fshehtas e haptas.** - Ky është një shembull, që Allahu i Lartësuar na e jep për të na treguar gjendjen e mohuesit dhe atë të besimtarit. Kështu ka thënë Ibn Abasi. Kështu, skllavi është pronë e padronit të vet dhe nuk ka asgjë në dorë. Ndërsa ai të cilin Allahu e ka begatuar me rizk të mirë, që ai e shpenzon haptazi e fshehtazi, ai është shembëllimi i besimtarit. Muxhahidi ka thënë: "Ky është një shembëllim, që Allahu i Lavdëruar dhe i Lartësuar ka dhënë për idhujt dhe Veten e Tij. Mesazhi është se idhujt nuk mund të jenë të barabartë me Allahun e Madhëruar. Ndryshimi është i dukshëm dhe i qartë nga çdokush, përveç mendjelehtëve të humbur.

- A janë këta të dy të barabartë?! Të gjitha lavdërimet i takojnë vetëm Allahut, por shumica e tyre nuk e dinë. - Kjo pyetje as nuk ka nevojë për përgjigje, sepse është shumë e qartë dhe e kuptueshme.

Ajeti 76

76. Allahu sjell shembull edhe dy njerëz. Njëri prej atyre të dyve është memec, që nuk ka aftësi për asgjë *(as për vete as për të tjerët)*. **Ai është barrë për kujdestarin e tij e ngado që ta orientojë, ai nuk sjell ndonjë dobi. A është ai njëlloj me atë që udhëzon për drejtësi dhe është në rrugën e drejtë?**

Shpjegimi i ajetit

- Allahu sjell shembull edhe dy njerëz. Njëri prej atyre të dyve është memec, që nuk ka aftësi për asgjë *(as për vete as për të tjerët)*. - Duke shpjeguar këtë ajet, Muxhahidi ka thënë: "Edhe ky është një shëmbëllim, që Allahu i Lartësuar e sjell për të kuptuar dallimin mes idhujve dhe Zotit të vërtetë. Kështu, idhujt janë të paaftë të flasin, të bëjnë mirë apo ndonjë gjë tjetër. Ata janë tërësisht të paaftë, si për veten e vet, ashtu edhe për të tjerët. Ata nuk mund të flasin e as të veprojnë. Përveç kësaj, idhujt janë barrë për bartësin e vet:

- Ai është barrë për kujdestarin e tij e ngado që ta orientojë, ai nuk sjell ndonjë dobi. - Atëherë, a mund të jenë njëlloj këta idhuj me Atë që urdhëron për drejtësi e mirësi? Allahu i Lavdëruar thotë:

- A është ai njëlloj me atë që udhëzon për drejtësi dhe është në rrugën e drejtë? - Të gjitha fjalët e Allahut janë të vërteta, veprat e Tij janë të drejta, plot urtësi e mirësi. Allahu i Lavdëruar udhëzon për në rrugën e drejtë. Disa kanë dhënë mendimin se me ajetin: "... Njëri prej atyre të dyve është memec, që nuk ka aftësi për asgjë *(as për vete, as për të tjerët)*" është pasur për qëllimi skllavi i Uthman Ibn Afanit, ndërsa me përshkrimin: "... A është ai njëlloj me atë që udhëzon për drejtësi dhe është në rrugën e drejtë?" është pasur për qëllim Uthman Ibn Affani, i cili shpenzonte e kujdesej për këtë skllav, edhe pse ai e urrente Islamin dhe e refuzonte atë. Madje, ky skllav shpesh e pengonte Uthmanin që të jepte sadaka e bënte vepra të mira. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi dhe e ka përqafuar si shpjegim Ibn Xheriri.

Ajetet 77 - 79

77. Vetëm Allahu i di fshehtësitë e qiejve dhe të Tokës. Çështja e Orës së Kijametit

është sa hap e mbyll sytë, ose edhe më shpejt. Allahu është i Gjithëfuqishëm për gjithçka.

78. Allahu ju nxori nga barqet e nënave *(si foshnja)* **dhe ju nuk dinit asgjë. Ai ju dha të dëgjuarit, të parët dhe zemrat, që të jeni falënderues.**

79. A nuk i shohin ata shpendët fluturues në kupë të qiellit? Ata nuk i mban kush, përveç Allahut. Edhe në këto ka fakte për njerëzit që besojnë.

Shpjegimi i ajeteve

- Vetëm Allahu i di fshehtësitë e qiejve dhe të Tokës. - Allahu i Lartësuar na tregon për pushtetin e Tij të plotë dhe diturinë e Tij gjithpërfshirëse të çdo të fshehte në qiej dhe në Tokë. Ai na tregon se të gjitha këto atribute i takojnë vetëm Atij dhe Ai është një dhe i vetëm në ato përshkrime. Askush nuk ka dije rreth të fshehtave, përveç asaj që Allahu i Madhëruar i mundëson që të dijë. Askush nuk mund të jetë i barabartë, madje as mund t'i afrohet Atij në pushtetin dhe sundimin e Tij të Plotë. Askush nuk mund ta kundërshtojë vullnetin e Tij dhe askush nuk mund ta pengojë atë që Ai ka vendosur. Nëse dëshiron diçka, Ai mjafton t'i thotë "Bëhu!" dhe ajo bëhet. Ai thotë: "Puna Jonë është e shpejtë, sa hap e mbyll sytë." [Kamer 50].

- Çështja e Orës së kijametit është sa hap e mbyll sytë ose edhe më shpejt. Allahu është i Gjithëfuqishëm për gjithçka. - I Lartësuari ka thënë gjithashtu: "Krijimi dhe ringjallja juaj *(e ju të gjithëve)*, është njëlloj si krijimi dhe ringjallja e një një njeriu të vetëm. Allahu dëgjon dhe sheh gjithçka." [Lukman 28]. Në vijim, Allahu i Lavdëruar përmend mirësitë e Tij të shumta, që u ka dhuruar robërve e në mënyrë të veçantë përmend mirësinë e diturisë. Kështu, kur njeriu del nga barku i nënës, ai nuk di asgjë. Pastaj, Zoti e pajis me aftësinë e të dëgjuarit dhe shikimit, si dhe me aftësinë për të gjykuar dhe logjikuar drejt, qendra e të cilës është zemra, sikurse është mendimi më i saktë në këtë çështje. Pra, forca e të gjykuarit dhe arsyetimit është zemra.

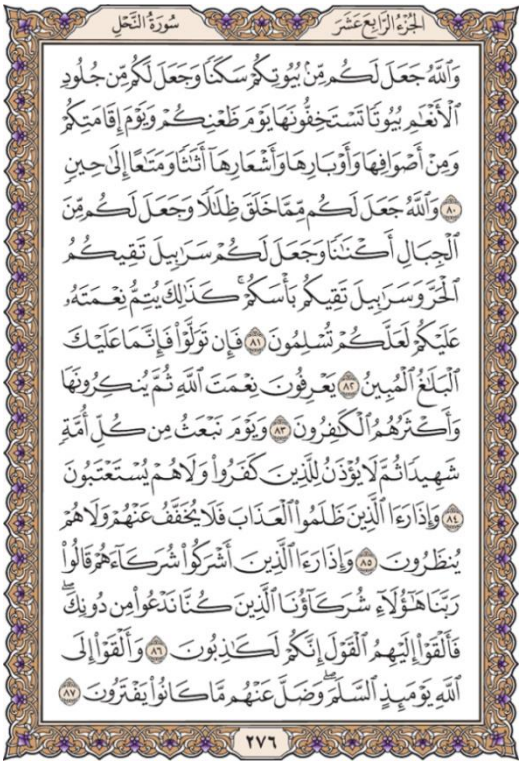
الجزء الرابع عشر سورة النحل

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنۢ بُيُوتِكُمۡ سَكَنٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ
ٱلۡأَنۡعَٰمِ بُيُوتٗا تَسۡتَخِفُّونَهَا يَوۡمَ ظَعۡنِكُمۡ وَيَوۡمَ إِقَامَتِكُمۡ
وَمِنۡ أَصۡوَافِهَا وَأَوۡبَارِهَا وَأَشۡعَارِهَآ أَثَٰثٗا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٖ
٨٠ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَٰلٗا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ
ٱلۡجِبَالِ أَكۡنَٰنٗا وَجَعَلَ لَكُمۡ سَرَٰبِيلَ تَقِيكُمُ
ٱلۡحَرَّ وَسَرَٰبِيلَ تَقِيكُم بَأۡسَكُمۡۚ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعۡمَتَهُۥ
عَلَيۡكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تُسۡلِمُونَ ٨١ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَإِنَّمَا عَلَيۡكَ
ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ٨٢ يَعۡرِفُونَ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا
وَأَكۡثَرُهُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ٨٣ وَيَوۡمَ نَبۡعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٖ
شَهِيدٗا ثُمَّ لَا يُؤۡذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ وَلَا هُمۡ يُسۡتَعۡتَبُونَ
٨٤ وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلۡعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمۡ وَلَا هُمۡ
يُنظَرُونَ ٨٥ وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ شُرَكَآءَهُمۡ قَالُواْ
رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدۡعُواْ مِن دُونِكَۖ
فَأَلۡقَوۡاْ إِلَيۡهِمُ ٱلۡقَوۡلَ إِنَّكُمۡ لَكَٰذِبُونَ ٨٦ وَأَلۡقَوۡاْ إِلَى
ٱللَّهِ يَوۡمَئِذٍ ٱلسَّلَمَۖ وَضَلَّ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَفۡتَرُونَ ٨٧
٢٧٦

- Allahu ju nxori nga barqet e nënave *(si foshnja)* **dhe ju nuk dinit asgjë. -** Këto forca dhe aftësi i jepen njeriut gradualisht, duke u forcuar përsosur dhe përmbushur. Sa më shumë rritet, atij i forcohen shikimi, dëgjimi, arsyetimi e logjika, derisa ai arrrin moshën e pjekurisë dhe maturisë së plotë, moshë në të cilën ai e ka mundësinë që të gjykojë e arsyetojë drejt dhe të adhurojë Zotin e Lartësuar. Përmes shqisave dhe forcës së të menduarit, ai mund të gjejë rrugën për t'iu bindur Zotit të Madhëruar, të dashurit të tij, që kujdeset për të dhe e ndihmon në çdo çast. Në sahihun e Buhariut përcillet nga Ebu Hurejra, - Allahu qoftë i kënaqur prej tij! - , i cili tregon se i Dërguari i Allahut ka thënë: "Allahu thotë: 'Unë i shpall luftë atij që shfaq armiqësi ndaj një robi adhurues të përkushtuar ndaj Meje! Veprat më të dashura me të cilat më afrohet robi Im, janë ato të cilat Unë ia kam bërë detyrim atij. Robi Im më afrohet vazhdimisht, duke kryer vepra nafile (falje, agjërim, mirësi të tjera vullnetare, veç atyre që janë të detyruara për të), derisa Unë ta

dua atë. Kur Unë ta dua atë, atëherë do të bëhem veshi i tij, me të cilin ai dëgjon, syri i tij, me të cilin ai shikon, dora e tij me të cilën ai mbahet, këmba e tij me të cilën ai ecën dhe, nëse ai më kërkon diçka, do t'ia jap atë e nëse më kërkon ta mbroj, do ta mbroj atë. Unë nuk ngurroj për asnjë punë sa ç'ngurroj të marr shpirtin e një besimtari, sepse ai e urren vdekjen dhe Unë urrej t'i bëj keq atij." Kuptimi i hadithit: "Pra, adhuruesi i Zotit, nëse tregohet i sinqertë në përkushtimin e adhurimeve të cilar Zoti i ka urdhëruar e bërë detyre dhe në ato që janë të pëlqyeshme, atëherë të gjitha veprimet e tjera të tij do të jenë për hir të Allahut të lartësuar, në shërbim të Tij dhe brenda kufijve e kënaqësisë së Tij. Kështu dëgjimi e shikimi i tij do të jenë veç për hir të Allahut dhe brenda asaj që Allahu i madhëruar e ka lejuar. Dora dhe këmba e tij do të veprojnë veçse në bindje ndaj Allahut. Kështu ky adhurues do ti mbështetet tërësisht veçse Allahut të lartësuar në çdo fjalë e vepër. Prandaj i lavdëruari në vijim thotë:

- Ai ju dha të dëgjuarit, të parët dhe zemrat, që të jeni falënderues. - Ju duhet të jeni mirënjohës për mirësitë e Tij të shumta, të cilat as mund t'i numëroni e përkufizoni. Ndërsa në një ajet tjetër ka thënë: "Thuaj: "Është Ai që ju krijoi, që ju dhuroi të dëgjuarit, shikimin dhe aftësinë e të menduarit, por shumë pak mirënjohje po tregoni ndaj Tij." Thuaj: "Është Ai që ju krijoi e ju shumoi në Tokë dhe vetëm tek Ai do të tuboheni."!" [Mulk 23, 24] Në vijim, Allahu i Lartësuar i nxit robërit që të shohin zogjtë dhe të mendojnë se si u është lehtësuar qëndrimi në qiell dhe në tokë.

- A nuk i shohin ata shpendët fluturues në kupë të qiellit? Ata nuk i mban kush, përveç Allahut. - Si i bëri Zoti këto krijesa që të qëndrojnë në ajër e të fluturojnë me aq lehtësi? Askush nuk mund t'i mbajë ata në ajër, përveç të Gjithëmëshirshmit. Ai e bën këtë me forcën e Tij absolute. Është Ai që e nënshtroi qiellin dhe i përshtati zogjtë për një aftësi të tillë, siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "A nuk i vështrojnë shpendët përmbi ta, kur qëndrojnë pezull krahëhapur dhe kur i mbledhin krahët? Ata nuk i mban kush në ajër veç të Gjithmëshirshmit. Ai është Shikues i gjithçkaje." [Mulk 19].

- Edhe në këto ka fakte për njerëzit që besojnë.

Ajetet 80 - 83

80. Allahu i bëri shtëpitë tuaja vendbanim të qetë dhe nga lëkurët e kafshëve ju mundësoi të keni tenda që lehtësisht i bartni me vete gjatë udhëtimeve dhe *(kur qëndroni)* **në vendin tuaj. Ndërsa nga leshi ose gëzofi i tyre, ju bëni veshje, që t'i shfrytëzoni për një kohë të caktuar.**

81. Allahu ju bëri hije *(të freskëta)* **nga ajo që Ai krijoi për ju dhe nëpër kodra ju gjeni vendstrehime. Ai ju mundësoi të keni veshje që ju mbrojnë prej të nxehtit dhe veshje që ju mbrojnë në luftë. Kështu i plotëson Allahu të mirat e Tij ndaj jush, në mënyrë që të dorëzoheni** *(në besimin e vërtetë)*.

82. Por, nëse ata të kthejnë shpinën, atëherë detyra jote është veçse komunikimi i qartë *(i besimit të drejtë)*.

83. Ata i njohin të mirat e Allahut, pastaj i mohojnë ato dhe shumica e tyre janë jobesimtarë.

Shpjegimi i ajeteve

- Allahu i bëri shtëpitë tuaja vendbanim të qetë dhe nga lëkurët e kafshëve ju mundësoi të keni tenda që lehtësisht i bartni me vete gjatë udhëtimeve dhe *(kur qëndroni)* **në vendin tuaj.** - Allahu i Lavdëruar u kujton robërve mirësitë e Tij të shumta e të plota. Ai u mundësoi atyre që të kenë shtëpi e vendbanime të qeta, ku ata të strehohen e gjejnë prehje, të gjejnë përfitime e mirësi të shumta. Ai u mundësoi që, me lëkurët e kafshëve, edhe gjatë udhëtimeve të tyre, të bëjnë tenda, të cilat i mbartin lehtësisht me vete. Në këto tenda, ata mund të strehohen si në udhëtim, ashtu edhe në vendin e tyre.

- Ndërsa nga leshi ose gëzofi i tyre, ju bëni veshje, që t'i shfrytëzoni për një

kohë të caktuar. - Nga leshi i deleve, dhive dhe deveve, ju prodhoni veshje, duke përfituar pasuri e mirësi. Ju përfitoni tekstile të përpunuara, që shtrohen, por edhe rrobat, që vishen nga njeriu. Ato shërbejnë edhe si mall tregtie, që sjell shumë pasuri e mirësi. Të gjitha këto mirësi, Allahu i Lartësuar jua dhuroi, që të përfitoni prej tyre deri në afatin e caktuar në jetën e kësaj bote.

- Allahu ju bëri hije *(të freskëta)* **nga ajo që Ai krijoi për ju dhe nëpër kodra ju gjeni vendstrehime. -** Këtu bëhet fjalë për pemët e hijet e tyre të gjera. Allahu mundësoi që, në kodra e male, të gjejmë vendstrehim e mbrojtje.

- Ai ju mundësoi të keni veshje që ju mbrojnë prej të nxehtit - Siç janë veshjet prej pambuku, liri, mëndafshi etj.

- dhe veshje që ju mbrojnë në luftë. - Siç janë parzmoret e veshjet mbrojtëse, që përdoren në luftë.

- Kështu i plotëson Allahu të mirat e Tij ndaj jush, në mënyrë që të dorëzoheni *(në besimin e vërtetë)*. - Allahu i Lavdëruar ju bëri të mundur që, përmes këtyre të mirave, ju të përmbushni nevojat tuaja. Ai jua mundësoi këto mirësi si ndihmesë për ju, që t'i bindeni Allahut të Lartësuar në mënyrën më të mirë e të plotë, që ju ta adhuroni Atë me lehtësi. Vëreni me kujdes fjalën e Allahut: "... në mënyrë që të dorëzoheni *(në besimin e vërtetë)*." Këtu bëhet fjalë për Islamin, për dorëzimin e plotë ndaj Zotit, përmes zbatimit të kësaj feje.

- Por, nëse ata të kthejnë shpinën … - Nëse refuzojnë të nënshtrohen për të zbatuar Islamin, pas gjithë këtij qartësimi e përmendjes së të gjitha këtyre mirësive të dhuruara nga Zoti, atëherë mos u shqetëso më për ta dhe mos të jetë brengë e jotja përfundimi i tyre. Kujtoje mirë faktin se:

- detyra jote është veçse komunikimi i qartë *(i besimit të drejtë)*. - Dhe ti tashmë e ke përmbushur këtë detyrë, që të ngarkoi Zoti yt.

- Ata i njohin të mirat e Allahut, pastaj i mohojnë ato dhe shumica e tyre janë jobesimtarë. - Ata e dinë mirë se është Allahu i Lavdëruar dhuruesi i të gjitha mirësive. Është vetëm Ai që i ka dhuruar me bujarinë e mirësinë e Tij. Megjithatë, ata i mohojnë dhe nuk i shprehin Zotit mirënjohjen për to. Përveç kësaj, ata adhurojnë idhuj, duke ia atribuar këto mirësi e begati dikujt tjetër, veç Zotit, prandaj dhe i Lavdëruari thotë që: "... shumica e tyre janë jobesimtarë." Ata i mbulojnë këto mirësi dhe nuk janë mirënjohës ndaj Dhuruesit të vërtetë të tyre.

Ajetet 84 - 88

84. Atë ditë, kur prej secilit popull do të sjellim dëshmitarë, atyre që nuk besuan, nuk do t'u jepet leje për shfajsim, e as nuk do të kërkohet prej tyre *(të arsyetohen)*.

85. Kur keqbërësit të shohin dënimin, atëherë as nuk do t'u lehtësohet dhe as nuk do t'u jepet afat.

86. Kur idhujtarët do t'i shohin idhujt e vet, do të thonë: "O Zoti ynë, këta janë idhujt tanë, të cilët ne i patëm adhuruar veç Teje." Ata *(idhujt)* **do t'ua kthejnë fjalën e do t'u thonë: "Ju jeni gënjeshtarë."**

87. Atë ditë ata *(idhujtarët)* **do t'i dorëzohen Allahut dhe ajo që ata trillonin do t'i lërë në baltë.**

88. Atyre, që nuk besuan dhe penguan nga rruga e Allahut, do t'u shtojmë dënim mbi dënim për shkak se bënin shkatërrime.

Shpjegimi i ajeteve

- Atë ditë, kur prej secilit popull do të sjellim dëshmitarë, atyre që nuk besuan, nuk do t'u jepet leje për shfajsim, e as nuk do të kërkohet prej tyre *(të arsyetohen)*. - Allahu i Lartësuar na njofton rreth gjendjes së idhujtarëve në Ditën e Premtimit e në jetën e ahiretit. Ai na tregon se nga çdo popull do të nxjerrë dëshmitarë, e pikërisht profetët që u dërguan ndër ta, që ata të dëshmojnë për popujt ku u dërguan, se si iu përgjigjën ftesës që ata sollën prej Zotit. Atyre nuk do t'u jepet leje e mundësi që të shfajësohen, sepse ata e dinë mirë kotësinë e atyre arsyetimeve dhe e dinë mirë

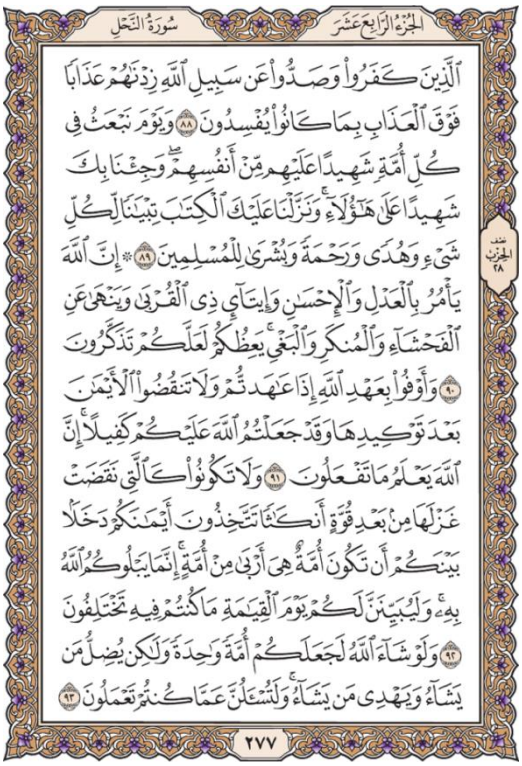

se ato të gjitha janë gënjeshtra. Sikurse thotë i lartësuari: "Ajo Ditë është mjerim i madh për mohuesit. Kjo është Dita kur ata nuk flasin, kur nuk u lejohet as që të shfajsohen!" [Murselat 35, 36].

- Kur keqbërësit të shohin dënimin, atëherë as nuk do t'u lehtësohet dhe as nuk do t'u jepet afat. - Bëhet fjalë për ata që bien në idhujtari, duke bërë kështu padrejtësinë më të madhe. Atyre nuk ka për t'iu lehtësuar ndëshkimi aspak dhe as nuk ka për t'iu vonuar, por ka për t'i rrëmbyer ata me shpejtësi që nga momenti i qëndrimit në vendin e gjykimit, duke mos bërë asnjë llogari. Atë ditë do të sillet Xhehenemi i tërhequr me 70 mijë frerë. Për çdo fre do të jenë 70 mijë melekë, që e tërheqin. Në një degëzim të tij, ai do të ngrihet e do të hedhë vështrimin drejt krijesave. Atëherë, ai do të shfryjë me një zë të fuqishëm, që do t'i bëjë të gjithë të bien në gjunjë nga frika. Pastaj, ai do të thotë: "Unë jam ngarkuar që të ndëshkoj çdo tiran të pabindur e inatçor, i cili i ka shoqëruar Allahut shokë e ortakë! Jam urdhëruar të dënoj këtë e atë..." duke përmendur lloje të ndryshme gjynahqarësh dhe të padrejtish, sikurse ka ardhur në hadith. Pastaj Xhehenemi fillon të rrëmbejë ata që përmend, ashtu si i rrëmben zogu kokrat e grurit. Allahu i Lartësuar thotë: "Jo. Ata nuk e besojnë Ditën e Gjykimit. Por Ne kemi përgatitur zjarr flakërues për ata që nuk e besojnë Ditën e Gjykimit. Kur ai *(Xhehenemi)* t'i shohë ata *(mohuesit e Zotit)* prej një vendi të largët, ata do të dëgjojnë furinë *(e Xhehenemit)* dhe zërin e tij *(të tmershëm)*. E kur të flaken në të, në një vend të ngushtë të lidhur në pranga *(zjarri)*, aty do të luten për shkatërrimin e tyre *(do luten për t'u asgjësuar)*. Këtë ditë, mos u lutni për shkatërrimin vetëm një herë, por lutuni shumë herë!" [Furkan 11 - 14]. Dhe thotë: "Keqbërësit do ta shohin zjarrin dhe do të binden se do të hidhen në të dhe se nuk do të gjejnë shtegdalje prej tij." [Kehf 53]. Dhe thotë gjithashtu: "Ah sikur ta dinin jobesimtarët *(kohën)* kur nuk do të mund ta largojnë zjarrin nga fytyrat dhe as nga shpinat e tyre dhe *(kur)* asnjë ndihmë nuk do t'u vijë atyre! Po, po. Ai *(Kjameti)* do t'u vijë atyre krejt befas dhe do t'i tronditë ata. Asnjë forcë nuk do të kenë ata ta shmangin dhe as nuk do t'u jepet afat." [Enbija 39, 40]

- Kur idhujtarët do t'i shohin idhujt e vet, do të thonë: "O Zoti ynë, këta janë idhujt tanë, të cilët ne i patëm adhuruar veç Teje." - Ata idhuj, që ata i adhuronin veç Allahut dhe që aq shumë i shpresonin në jetën e kësaj dynjaje, në Ditën e Gjykimit do të distancohen prej tyre. Pikërisht në ato çaste, kur më së shumti kanë nevojë për ndihmë dhe mbështetje nga dikush për t'i shpëtuar, ata do të distancohen prej tyre. Allahu i Lartësuar na tregon si do t'u përgjigjen ata idhuj në kohën kur ata t'i shohin dhe t'u luten për ndihmë e shpëtim. Ai thotë:

- Ata *(idhujt)* **do t'ua kthejnë fjalën e do t'u thonë: "Ju jeni gënjeshtarë."** - Kjo është përgjigja e tyre. Ata do t'u thonë: "Ju jeni gënjeshtarë. Ne kurrë nuk ju kemi urdhëruar që të na adhuroni ne." Allahu i

Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Kush është më i humbur se ata të cilët, në vend të Allahut, u luten atyre që nuk mund t'u përgjigjen *(edhe sikur t'u luten)* deri në Kijamet?! Ata janë të paditur *(e të pafuqishëm t'u përgjigjen)* për lutjet e tyre. Dhe kur të mblidhen bashkë të gjithë njerëzit *(në ditën e Llogarisë)*,ata *(idhujt)* do të jenë armiqtë e tyre dhe do t'ua mohojnë adhurimin që u përkushtuan." [Ahkaf 5, 6]. "Ata adhuruan në vend të Allahut zota të tjerë, për t'u dhënë fuqi e lavdi. Por ata *(idhujt)* do ta mohojnë adhurimin e tyre dhe do të bëhen armiq të tyre." [Merjem 81, 82]. "Dhe Ai *(Ibrahimi)* tha: "Përveç Allahut, ju adhuroni idhujt, vetëm për të kënaqur njëri-tjetrin në jetën e kësaj bote. Por, në Ditën e Kijametit ju do ta mohoni dhe do ta mallkoni njëri-tjetrin. Fundi juaj do të jetë zjarri dhe për ju nuk do të ketë asnjë ndihmëtar."." [Ankebut 25]. "Një Ditë Ai do t'u thotë: "Thirrini *(për ndihmë)* ata, për të cilët pretenduat se janë shokët e Mi!". Ata do t'i thërrasin, por *(idhujt)* nuk do t'u përgjigjen. Ne do të fusim urrejtje *(si dënim)* mes tyre." [Kehf 52]. Ajete të tilla janë të shumta në Kur'an.

- Atë ditë ata *(idhujtarët)* **do t'i dorëzohen Allahut** - Atë ditë, ata do të poshtërohen e dorëzohen tërësisht para Allahut, të gjithë sëbashku. Të gjithë do të shtiren se tashmë janë të bindur ndaj Allahut. Kjo i ngjan fjalës së Allahut, kur thotë: "Veç sikur të mund t'i shohësh mëkatarët *(atë ditë të dëshpëruar)* kur, kokëulur para Zotit të tyre, thonë: "O Zoti ynë! Tani pamë dhe dëgjuam. Na kthe edhe një herë *(në dynja)*, që të bëjmë vepra të mira. Tani ne jemi tërësisht të bindur"." [Sexhde 12].

- dhe ajo që ata trillonin do t'i lërë në baltë. - U zhduk gjithçka që ata adhuronin veç Allahut. U fanitën zotat që ata i trillonin me mendjet dhe zemrat e tyre të prishura. Kështu, atë ditë nuk do të ketë asnjë ndihmës për ta, asnjë shpëtimtar e mik, që t'i strehojë e mbrojë.

- Atyre, që nuk besuan dhe penguan nga rruga e Allahut, do t'u shtojmë dënim mbi dënim për shkak se bënin shkatërrime. - Kemi për t'ua shtuar ndëshkimin për mohimin dhe refuzimin e besimit të vërtetë. Përveç kësaj, ata do të shijojnë edhe ndëshkimin për shkak të pengimit të njerëzve nga pranimi i të vërtetës, sikurse thotë Allahu i Lavdëruar duke na treguar padrejtësitë e tyre, për të cilat meritojnë ndëshkimin: "Ata i ndalojnë të tjerët nga ai *(Muhamedi)* dhe vetë largohen prej atij. Por me këtë, ata shkatërrojnë veç veten e tyre dhe nuk e kuptojnë. Eh, sikur t'i shihje ata, kur të ndalen përpara Zjarrit! Ata do të thonë: "Ah, sikur të ktheheshim *(në dynja)*! Atëherë nuk do t'i mohonim argumentet e Zotit tonë, por do të bëheshim besimtarë.". [En'am 26]. Këta i ndalojnë njerëzit nga ndjekja e të vërtetës, të cilën e kanë refuzuar vetë në fillim. Allahu i Lartësuar tregon: "Melekët do t'u thonë: "Hyni në Zjarr, mes popujve që shkuan para jush - xhinde dhe njerëz." Sa herë që një popull hyn aty, mallkon atë të mëparshmin. Dhe, kur të gjithë të tubohen në të, grupi i fundit thotë për grupin e parë: "Zoti ynë, janë këta që na çuan ne në humbje, prandaj shumëfishoja atyre dënimin me zjarr!" Ai do të thotë: "Për secilin nga ju dënimi është i shumëfishuar, por ju nuk e dini.". Pastaj i pari do t'i thotë të fundit: "Ju nuk jeni më të mirë se ne; prandaj shijojeni dënimin, për gjithçka që bëtë!" Nuk ka dyshim se atyre që mohojnë argumentet Tona dhe tregohen kryeneçë ndaj tyre, nuk u hapen dyert e qiellit dhe nuk do të hyjnë në Xhenet derisa deveja të futet në vrimën e gjilpërës. Kështu i shpërblejmë Ne keqbërësit." [Ea'raf 38 - 40]. Ky është argument se mohimi i Zotit nuk është i të njëjtit nivel, prandaj dhe mohuesit nuk do të jenë në të njëjtën gradë në dënimin që do të vuajnë. Po kështu, edhe besimtarët nuk do të jenë njëlloj në gradat dhe kënaqësitë në Xhenet. Secili do të përjetojë atë mirësi që do t'u dhurojë Allahu i Lavdëruar, sipas gradës së besimit që kanë pasur në dynja. Allahu i Lartësuar thotë në këtë ajet: "... do t'u shtojmë dënim mbi

dënim, për shkak se bënin shkatërrime." Pra, ata i meritojnë këto ndëshkime të shumëfishuara, për shkak se ata bëjnë zullum, duke i penguar njerëzit nga e vërteta. Nuk ka shkatërrim më të madh sesa kundërvënia ndaj të vërtetës dhe pengimi i përhapjes së saj ndër njerëz.

Ajeti 89

89. Atë ditë, kur në secilin popull Ne do të sjellim dëshmitar kundër tyre, edhe ty do të të sjellim dëshmitar kundër këtyre *(popullit tënd).* **Ne ta shpallëm ty Librin si sqarim për çdo gjë, si udhëzim e mëshirë dhe si përgëzim për myslimanët.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar i drejtohet robit dhe Profetit të Tij të dashur, Muhamedit ﷺ:

- Atë ditë, kur në secilin popull Ne do të sjellim dëshmitar kundër tyre, edhe ty do të të sjellim dëshmitar kundër këtyre *(popullit tënd).* - Edhe ty do të të sjellim si dëshmitar mbi popullin tënd, prandaj kujtoje mirë këtë ditë, me tmerrin e frikën që ajo mbart me vete. Pastaj kujto edhe mirësinë e madhe, nderimin e pashembullt e gradën e lartë, që do të të dhurojë Zoti yt atë ditë! Ky ajet është i ngjashëm me ajetin e fundit që Abdullah Ibn Mesudi i lexoi Profetit, me kërkesën e vetë atij. Kështu, ai po lexonte fillimin e sures Nisa, derisa mbërriti tek fjala e Allahut: "Si do të bëhet kur, për çdo popull Ne do të sjellim dëshmitarë, ndërsa ty *(O Muhamed)* do të të sjellim dëshmitar për të gjithë ata?" [Nisa 41]. Pikërisht në këtë ajet, i Dërguari i Allahut tha: "Kaq mjafton!" Abdullah Ibn Mesudi tregon: "Kur e pashë Profetin e Allahut, vërejta se po i rridhnin lot nga sytë."

- Ne ta shpallëm ty Librin si sqarim për çdo gjë, si udhëzim e mëshirë dhe si përgëzim për myslimanët. - Ibn Mesudi thotë se Allahu i Lartësuar na ka shpjeguar në këtë Kur'an çdo lloj diturie e çdo lloj çështjeje. Kur'ani përmbledh e shtjellon çdo lloj dijeje të dobishme. Në të gjejmë lajme e histori rreth popujve të shkuar dhe dituri rreth asaj që do të vijë në të ardhmen. Në të shtjellohet dhe qartësohet hallalli nga harami, rregullat e ligjet e Zotit. Allahu i Madhëruar e përshkruan atë si "*hudâ*", pra, udhëzim i qartë për zemrat. Kur'ani është edhe "*raĥmetun ue bushrâ*", domethënë, mëshirë e lajm i mirë për të dorëzuarit ndaj Zotit të Madhëruar. Mendo pak me kujdes rreth kuptimit të fjalës së Allahut: "Ne ta shpallëm ty Librin si sqarim për çdo gjë," dhe fjalës pra saj kur tha: "... edhe ty do të të sjellim dëshmitar kundër këtyre *(popullit tënd).*" Qëllimi këtu, - dhe Allahu e di më mirë - , është që të tregohet se Ai i Cili ia bëri detyrë të Dërguarit kumtimin e qartë të këtij Libri, Ai ka për ta marrë në llogari për këtë gjë Ditën e Gjykimit, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Ne patjetër që do t'i marrim në pyetje ata tek të cilët u dërguan profetët, e patjetër që do t'i marrim në pyetje edhe profetët. Ne do t'ua tregojmë atyre me dituri të plotë atë që kanë bërë, sepse Ne nuk kemi munguar kurrë." [Ea'raf 6, 7]. Pra do të merren në pyetje si popujt, ashtu edhe Profetët që u dërguan mes tyre. Allahu i lavdëruar thotë: "Betohem për Zotin tënd, Ne do t'i marrim të gjithë ata në pyetje, për të gjitha veprat e tyre." [Hixhr 92, 93], ose: "Një Ditë Allahu do t'i mbledhë profetët dhe do t'i pyesë: "Cila qe përgjigja që morët *(nga njerëzit)*?" Ata do të thonë: "Ne nuk kemi dijeni; vetëm Ti i di të gjitha të fshehtat."" [Maide 109], ose "S'ka dyshim se Ai që ta urdhëroi Kur'anin ty, Ai do të të kthejë ty në Vendin e Premtuar. Thuaj: "Zoti im e di më sëmiri kush është ai që sjell udhëzimin e vërtetë dhe kush është në humbje të sigurt"." [Kasas 85]. Pra, Ai i Cili ta bëri detyrë kumtimin e qartë të këtij Libri, Ai ka për të të marrë në llogari për këtë gjë në Ditën e Gjykimit.

Ajeti 90

90. Allahu urdhëron për drejtësi, për bamirësi e për ndihmë ndaj të afërmve dhe i ndaloni moralitetin, poshtërsitë dhe padrejtësinë. Ai ju këshillon që ju të kujtoni *(kumtet e Tij).*

Shpjegimi i ajetit

- Allahu urdhëron për drejtësi, për bamirësi e për ndihmë ndaj të afërmve dhe i ndalon imoralitetin, poshtërsitë dhe padrejtësinë. - Allahu i Lavdëruar na njofton se Ai urdhëron për drejtësi për bamirësi dhe për çdo rregull ekuilibrues e përmirësues të jetës. Gjithashtu, Ai nxit për çdo lloj vepër bamirësie, siç thotë në një ajet tjetër: "Ndëshkimi i së keqes *(lejohet të)* bëhet me një të keqe në të njëjtën masë; por kush fal e përmirëson, shpërblimin e ka tek Allahu. Vërtet, Ai nuk i do të padrejtët." [Shura 40]. Ose: "... "Jeta me jetë, syri me sy, hunda me hundë, veshi me vesh, dhëmbi me dhëmb dhe plaga me masë *(të drejtë)* ndëshkimore. Por, për atë që fal, ka shlyerje gjynahesh. Ata që nuk gjykojnë me atë që ka shpallur Allahu, ata janë të padrejtë." [Maide 45]. Janë të shumta ajetet, të cilat tregojnë se Islami dhe Kur'ani urdhërojnë për drejtësi dhe nxisin gjithmonë për bamirësi. Duke shpjeguar ajetin, Ibn Abasi thotë: "Drejtësia, për të cilën na urdhëron Allahu i Lavdëruar, është dëshmia: "*Lâ ilâhe il-l'Allâh*", pra, dëshmia se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, veç Allahut." Ndërsa Sufjan Ibn Ujejne ka thënë: "*El adlu* (drejtësia) në këtë kontekst ka kuptimin që: "Njeriu ta ketë njëlloj si atë vepër që e shfaq, edhe atë që e fsheh, kur i bën për hir të Zotit. *Ihsâni* (e përkthyer 'bamirësi') realizohet duke i pasur veprat e fshehta shumë më të mira se ato që shfaqen. Ndërsa *el fahshâu* (e përkthyer 'imoralitet') dhe *el munkeru* (e përkthyer 'poshtërsi') shënojnë rastet kur veprat që bëhen haptazi janë më të mira se ato që bën fshehtazi." Allahu i Lartësuar thotë: "... e për ndihmë ndaj të afërmve...". Pra, Ai urdhëron që të ruhen lidhjet farefisnore, sikurse thotë në një ajet tjetër: "Jepi të afërmit, të varfrit dhe udhëtarit të drejtën që i takon, por mos shpenzo tepër e më kot!" [Isra 26]. Allahu i Lartësuar thotë: "dhe i ndalon imoralitetin, poshtërsitë ..." Fjala "*El fahshâu"* tregon gjërat e ndaluara. Ndërsa *el munkeru* (e përkthyer 'poshtërsitë') janë gjynahet që bëhen haptazi. Në një ajet tjetër, Allahu i Lartësuar thotë: "Thuaj: "Gjërat që ka ndaluar Zoti (*el feuâhsh*) janë veprat e turpshme, qofshin ato të hapura ose të fshehta, ..." [Ea'raf 33]. Ndërsa *el bag'ju* (padrejtësia) është armiqësia dhe padrejtësia ndaj njerëzve. Në një hadith thuhet: 1621. "Nuk ka ndonjë gjynah që meriton më së shumti që Allahu i Lavdëruar t'ia përshpejtojë ndëshkimin autorit të tij që në këtë dynja, përveç ndëshkimit që e pret atë në ahiret, sesa padrejtësitë dhe armiqësia ndaj njerëzve (*el bag'ju*) dhe ndërprerja e lidhjeve farefisnore."

- Ai ju këshillon që ju të kujtoni *(kumtet e Tij)*. - Ai ju inkurajon e nxit për mirësi dhe ju kërcënon e ndalon nga ligësia, që ju të përkujtoni vazhdimisht mesazhet e Tij dhe të nënshtroheni për të zbatuar urdhëresat e Tij. Sheabiu përcjell nga Beshir Ibn Nehiku, se ai e ka dëgjuar Ibn Mesudin të thotë: "Ajeti më gjithëpërfshirës *(i virtyteve të larta)* e plot dobi në Kur'an është në suren Nahl: "Allahu urdhëron për drejtësi, për bamirësi e për ndihmë ndaj të afërmve dhe i ndalon imoralitetin, poshtërsitë dhe padrejtësinë." Kështu e ka sjellë Ibn Xheriri. Ndërsa Katade, duke shpjeguar këtë ajet, thotë: "Nuk ka ndonjë virtyt të lartë e vepër bamirësie, që njerëzit e kohës së injorancës paraislamike e vepronin e që ishin të hijshme për ta, që Islami të mos ketë urdhëruar për të. Po ashtu, nuk ka ndonjë cilësi e sjellje të keqe, të cilin e konsideronin të tillë edhe njerëzit para Islamit, që Islami të mos e ketë ndaluar." Pa dyshim që Islami ka ndaluar çdo vepër e ulët e të shëmtuar. Në një hadith thuhet: 1622. "Allahu i Lartësuar i do virtytet e larta dhe i urren ato të poshtrat e të ulëtat." Hafidh Ebu Jeala përcjell rrëfimin nga Abdul Melik Ibn Umejri: 1623. "Kur Ukthum Ibn Sajfi dëgjoi për dërgimin e Muhamedit si Profet i Zotit, deshi që të shkonte tek ai, por populli i tij e pengoi dhe i thanë: "Ti je udhëheqësi dhe më i nderuari ndër ne, prandaj nuk duhet të shkosh vetë tek ai." Atëherë, ai tha: "Le të shkojë dikush tjetër, që t'i thotë fjalët e mia e të më sjellë

mua fjalët e tij.” Kështu, u ofruan dy burra, të cilët shkuan tek Profeti i Allahut. Ata e pyetën: “Ne jemi dërguar nga Ukthum Ibn Sajfi, për të të pyetur kush je ti dhe çfarë je ti.” Profeti tha: “Unë jam Muhamed Ibn Abdullahi. Unë jam robi (adhurues) i Allahut dhe i Dërguari i tij!” Pastaj, ai u lexoi këtë ajet: “Allahu urdhëron për drejtësi, për bamirësi e për ndihmë ndaj të afërmve dhe i ndalon imoralitetin, poshtërsitë dhe padrejtësinë. Ai ju këshillon që ju të kujtoni *(kumtet e Tij)*.” Ata i thanë: “Na i përsërit edhe njëherë këto fjalë!” Ai ua përsëriti, derisa ata i mësuan përmendësh. Kur u kthyen tek Ukthumi, i thanë: “Ai nuk tentoi të ngrinte lart prejardhjen e farefisin e tij. Por kur e pyetëm për prejardhjen, e pamë se ishte me prejardhje të mirë dhe fisnike. Pastaj na përcolli disa fjalë, që i dëgjuam me shumë vëmendje.” Kur Ukthumi i dëgjoi ato, tha: “Unë po shoh se ai urdhëron për virtyte të larta dhe ndalon nga cilësitë e ulëta, prandaj bëhuni të parët në mbështetjen e kësaj çështjeje dhe mos jini bishta të saj!”

Ajetet 91 - 92

91. “Zbatojeni premtimin që ia keni dhënë Allahut, e mos i thyeni betimet pasi i keni bërë *(e përforcuar)* **ato, dhe Allahun e keni marë si dëshmues mbi ju! Vërtet, Allahu di gjithçka që bëni ju.”**

92. Mos u bëni *(në çështjet e betimit)* **si ajo që e prish endjen e saj, pasi e ka thurur mirë! Dhe mos i përdorni betimet tuaja për dredhi mes jush, për shkak se një grup është më i madh** *(e më i pushtetshëm)* **se tjetri! Allahu ju ka sprovuar me këtë dhe në Ditën e Gjykimit Ai do t'ju njoftojë për çdo gjë, rreth së cilës kundërshtoheshit.**

Shpjegimi i ajeteve

“Zbatojeni premtimin që ia keni dhënë Allahut, e mos i thyeni betimet pasi i keni bërë *(e përforcuar)* **ato, dhe Allahun e keni marë si dëshmues mbi ju!” -** Këto janë disa prej urdhëresave të Allahut të Lartësuar. Kështu, Allahu i Lartësuar urdhëron për mbajtjen e premtimeve, të marrëveshjeve e pakteve të lidhura me njerëzit. Gjithashtu, Ai urdhëron edhe për mbajtjen betimeve të përforcuara, siç thotë në ajetin tjetër: “... mos i thyeni betimet pasi i keni bërë *(e përforcuar)* ato...” [Bekare, ajeti 224]. Gjithashtu, Allahu i Lartësuar thotë: “Mos të bëhet shkak betimi në Allahun, që t'ju pengojë të bëni vepra të mira, të ruheni nga të këqijat dhe të bëni paqe midis njerëzve. Allahu dëgjon dhe di gjithçka.” Sidoqoftë, mes këtyre dy ajeteve nuk ka kundërthënie. Ajeti në suren Nahl ka për qëllim aktmarrëveshjet e premtimet e dhëna, dhe jo thjesht betimet, të cilat i bën njeriu zakonisht për të nxitur apo ndaluar diçka e të cilat mund të kompensohen sipas rregullit për thyerjen e betimit. Duke shpjeguar ajetin, Muxhahidi ka thënë që këtu bëhet fjalë për aleancat e përbetimet, si aleancat që bënin në kohën para Islamit. Këtë mendim e mbështet hadithi që sjell Imam Ahmedi nga Xhubejr Ibn Mutaimi, i cili tregon se Profeti i Allahut ka thënë: 1624. “Nuk ka më *hilfe* (kontrata detyruese) [193] në Islam! Megjithatë, për çdo kontratë që është lidhur para Islamit, Islami ia shton edhe më shumë detyrimin për ta përmbushur.” Në këtë version e sjell Muslimi nga Ibn Ebu Shejbe. Kuptimi është se muslimanët tashmë nuk kanë më nevojë për kontratat që njerëzit i bënin në kohën e injorancës paraislamike. Islami dhe detyrimet që ai nxit për t’u përmbushur janë mëse të mjaftueshme. Në dy *Sahih*-ët është hadithi nga Enesi, i cili ka thënë: 1625. “Profeti bëri *hilf* (vëllazërim) mes ensarëve dhe muhaxhirëve.” Ky hadith tregon se Profeti bëri vllazërimin mes muhaxhirëve dhe ensarëve, pas të cilit, ata ishin pjesëtarë në trashëgiminë e njëri tjetrit. Por ky akt u anulua më pas, me zbritjen dhe caktimin e rregullave të trashëgimisë. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Imam Ahmadi sjell hadithin nga Nafiu, i cili rrëfen: 1526. “Kur njerëzit e braktisën Jezid Ibn Muavijen (pasi tashmë ishte vendosur si kalif), Ibn Umeri mblodhi bijtë e tij dhe familjen dhe u tha disa fjalë. Pasi dëshmoi shehadetin, tha:

"Ne do t'i japim besën këtij njeriu, sipas besës dhënë Allahut dhe Profetit (për bindje ndaj udhëheqësit). Unë e kam dëgjuar Profetin e Allahut që të thotë: "Në Ditën e Kijametit, çdo tradhtari do t'i lidhet një flamur dhe do të thuhet: 'Kjo është tradhtia e filanit!" Nuk ka dyshim se tradhtia më e madhe - përveç shirkut ndaj Zotit - është që njeriu t'i japë besën dikujt, sipas besës dhënë Allahut dhe Profetit (për bindje ndaj udhëheqësit), dhe pastaj të heqë dorë nga kjo besë që i ka dhënë. Nëse dikush nga ju guxon dhe e shkel besën në këtë çështje, kjo do të jetë ndarja e tij prej meje." Pjesa që i atribuohet Profetit në këtë hadith ndodhet në dy *Sahih*-ët.[194]

- Vërtet, Allahu di gjithçka që bëni ju. - Ky është një këcënim dhe paralajmërim i frikshëm për të gjithë ata që thyejnë betimet, pasi i kanë përforcuar ato.

- Mos u bëni *(në çështjet e betimit)* **si ajo që e prish endjen e saj pasi e ka thurur fort!** - Muxhahidi, Katade dhe Ibn Zejdi thonë: "Ky është një shembull për të gjitha ata që thyejnë paktet e premtimet e dhëna." Allahu i Lartësuar udhëzon që të mos i prishim marrëveshjet e premtimet e dhëna. Ai thotë:

- Dhe mos i përdorni betimet tuaja për dredhi mes jush për shkak se një grup është më i madh *(e më i pushtetshëm)* **se tjetri!** - Nëse shihni se një grup janë më të shumtë se ju (e më të fuqishëm), atëherë ju u betoheni, që ata të kenë siguri prej jush. Por kur ju krijohet mundësia, ju dredhoni dhe thyeni marrëveshjen. Allahu i Madhëruar i ndaloi besimtarët nga pabesia, edhe në të tilla gjendje dobësie, duke na dhënë mesazhin se, kur jemi të fuqishëm e nuk i frikësohemi kujt, atëherë duhet të jemi edhe më të përkushtuar në përmbushjen e marrëveshjeve të lidhura.

- Allahu ju ka sprovuar me këtë - Dijeni se Allahu i Madhëruar ju ka vënë në provë, kur ju ka urdhëruar që të përmbushni marrëveshjet e premtimet.

- dhe në Ditën e Gjykimit Ai do t'ju njoftojë për çdo gjë rreth së cilës

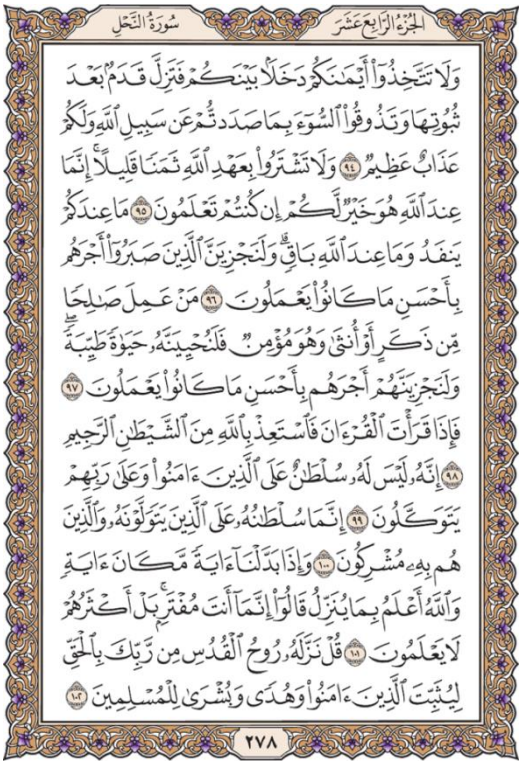
الجزء الرابع عشر سورة النحل

وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ أَيْمَٰنَكُمْ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ بَعْدَ
ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا۟ ٱلسُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَلَكُمْ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِعَهْدِ ٱللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ إِنَّمَا
عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِندَكُمْ
يَنفَدُ ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٍ ۗ وَلَنَجْزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓا۟ أَجْرَهُم
بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ مَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا
مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةً طَيِّبَةً ۖ
وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾
فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ
﴿٩٨﴾ إِنَّهُۥ لَيْسَ لَهُۥ سُلْطَٰنٌ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلْطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُۥ وَٱلَّذِينَ
هُم بِهِۦ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا بَدَّلْنَآ ءَايَةً مَّكَانَ ءَايَةٍ
وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مُفْتَرٍۭ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ قُلْ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ
لِيُثَبِّتَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

٢٧٨

kundërshtoheshit. - Atë ditë, Ai do të shpërblejë gjithkënd për veprat e kryera, të mira apo të këqija qofshin ato.

Ajetet 93 - 96

93. Sikur të kishte dashur, Allahu do t'ju kishte bërë një popull të vetëm, por Ai e lë të humbur atë që do dhe e udhëzon atë që do. Pa dyshim, ju do të përgjigjeni për atë që keni bërë.

94. Mos i përdorni betimet tuaja për të bërë dredhi mes jush e kështu, t'ju rrëshqasin këmbët nga rruga e drejtë pasi forcimit në të! Kështu, ju do të përjetoni *(në këtë jetë)* **të keqen** *(e merituar)* **për pengimin e njerëzve nga Rruga e Allahut dhe** *(në ahiret)* **do të keni një dënim të madh.**

95. Mos e shisni besën që i keni dhënë Allahut për një vlerë të paktë! Ajo që ju pret tek Allahu është shumë më e dobishme për ju, nëse e dini.

96. Ajo që e keni pranë vetes, është e përkohshme, kurse ajo që është tek Allahu është e përjetshme. Ne do t'u

japim durimtarëve shpërblimin më të mirë për atë që bënë.

Shpjegimi i ajeteve

- Sikur të kishte dashur, Allahu do t'ju kishte bërë një popull të vetëm, por Ai e lë të humbur atë që do dhe e udhëzon atë që do. - Allahu i Lartësuar u drejtohet njerëzve dhe i njofton se, nëse Ai do të dëshironte, mund t'i bënte një popull dhe në një fe të vetme. I Lavdëruari thotë në një ajet tjetër: "Sikur të kishte dashur Zoti yt, do të besonin ata që janë në Tokë që të gjithë. Vallë, ti do t'i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë? Asnjë njeri nuk mund të besojë, përveçse me lejen e Allahut. Ndërsa ligësia *(e mohimit të Zotit)* do të godasë ata që nuk mendojnë." [Junus 99]. Pra ishte plotësisht e mundur që Ai të vendoste harmoni mes njerëzve dhe atëherë nuk do të kishte konflikte, përçarje, urrejtje e armiqësi mes tyre. I lartësuari thotë gjithashtu: "Sikur të dëshironte Zoti yt, do ta bënte njerëzinë të një feje, por ata do të jenë vazhdimisht duke kundërshtuar, përveç atyre të cilët i ka mëshiruar Zoti yt. Për këtë edhe i krijoi ata. Vendimi i Zotit tënd do të përmbushet: "Unë do ta mbush Xhehenemin me xhinde dhe njerëz bashkë." [Hud 118, 119]. Njerëzit duhet të jenë të bindur se: "Ai e lë të humbur atë që do dhe e udhëzon atë që do", me urtësinë e Tij, duke i dhënë gjithkujt atë që meriton.

- Pa dyshim, ju do të përgjigjeni për atë që keni bërë. - Ai do t'ju pyesë në Ditën e Kijametit për veprat tuaja dhe çdokujt do t'i japë shpërblimin që meriton, për çdo gjë të vogël e të madhe.[195] Pastaj Allahu i Lartësuar i porosit robërit që të mos i përdorin përbetimet për dredhi e padrejtësi mes tyre dhe i paralajmëron se kjo sjell largimin nga mirësia dhe e drejta. Ai thotë:

- Mos i përdorni betimet tuaja për të bërë dredhi mes jush e kështu, t'ju rrëshqasin këmbët nga rruga e drejtë pasi forcimit në të! - Ky është një shembull shumë i frikshëm për atë që është në rrugë të drejtë dhe më pas devijon, pikërisht për shkak të përbetimeve të thyera e të papërmbushura. Madje, kjo shkelje shkakton ligësi e bëhet pengesë për të pranuar besimin e drejtë. Kur mohuesi i besimit të vërtetë sheh që besimtari premton e përbetohet për diçka, dhe pastaj e shkel fjalën e dhënë, ai e humb besimin tek besimtari dhe feja që ai përfaqëson dhe mbart. Kështu, ai nuk nxitet për të pranuar Islamin dhe që ta dojë atë. Për këtë arsye, i Lartësuari jep këtë kërcënim të frikshëm për të tillë vepër:

- Kështu ju do të përjetoni *(në këtë jetë)* **të keqen** *(e merituar)* **për pengimin e njerëzve nga Rruga e Allahut dhe** *(në ahiret)* **do të keni një dënim të madh.** - Më pas i Madhëruari thotë:

- Mos e shisni besën që i keni dhënë Allahut për një vlerë të paktë! - Kurrë mos shkelni marrëveshjet dhe besën e dhënë, për fitimet e pakta të kësaj bote. Dijeni se ajo që ju pret tek Allahu është shumë herë më e madhe se e gjithë dynjaja, me çka brenda saj. Shpërblimi i Allahut për ata që e besojnë, e shpresojnë dhe synojnë ta kënaqin Atë, i përmbahen marrëveshjeve dhe premtimeve të dhëna dhe e adhurojnë Atë me përkushtim e korrektësi, është shumë më i mirë se e gjithë kjo dynja me gjithçka në të. Prandaj i lartësuari tha:

- Ajo që ju pret tek Allahu është shumë më e dobishme për ju, nëse e dini. - Mjafton njohuria rreth mirësive të ahiretit, që ju të mos bini në të tilla gabime, për fitimet e kësaj bote të shkurtër e mashtruese.

- Ajo që e keni pranë vetes, është e përkohshme, - pra, zhduket, fanitet dhe do të përfundoojë shumë shpejt. Mirësitë që Allahu ju ka dhënë në këtë botë kanë një afat kur do të përfundojnë.

- kurse ajo që është tek Allahu është e përjetshme. - Kurse shpërblimi për përmbushjen e porosive të Allahut do të jetë i përjetshëm e i pafundmë. Ai nuk ka për t'u pakësuar asnjëherë.

- Ne do t'u japim durimtarëve shpërblimin më të mirë për atë që bënë. - Ky është betim nga Allahu i Lavdëruar, që vjen me disa elementë përforcues, se Ai do

t'i shpërblejë të durueshmit në mënyrën më të mirë për veprat e tyre, duke i falur e mëshiruar edhe për gabimet e mangësitë e tyre.

Ajeti 97

97. Kujtdo që bën një vepër të mirë, qoftë mashkull ose femër, duke qenë besimtar, Ne do t'i japim një jetë të mirë *(në këtë botë),* **e** *(në botën tjetër)* **do t'i japim shpërblimin më të mirë për veprat e mira.**

Shpjegimi i ajetit

Ky është një premtim i bukur, i dhënë nga Allahu i Lartësuar për të gjithë ata që bëjnë vepra të mira. Të tilla cilësohen vetëm ato vepra që bëhen në përputhje me Shpalljen e Zotit, - domethënë, me Kuranin dhe traditën e Profetit ﷺ - dhe me qëllimin e sinqertë vetëm për të fituar kënaqësinë e Zotit. Kështu, ky premtim vlen për çdo njeri, mashkull apo femër qoftë, që bën vepra të mira dhe, përpara kësaj, zemra e tij ka gjetur prehjen, lumturinë e gëzimin me imanin e pastër e korrekt. Këta fatlumë kanë premtim se do të jetojnë një jetë të këndshme në këtë botë dhe Allahu ka për t'i shpërblyer sipas më të mirës punë që kanë bërë. Ky shpërblim do të jetë më i plotë në jetën e ahiretit. Shprehja "*...një jetë të mirë*" përfshin të gjitha llojet e mirësive e begative, të cilat ta zgjerojnë kraharorin në jetën e kësaj bote, por edhe të japin qetësi, shpresë, lumturi e kënaqësi në lidhje me atë që të pret në ahiret. Në hadithin që e sjell Imam Ahmedi nga Abdullah Ibn Umeri, Profeti i Allahut ka thënë: 1627. "Ai që pranon Islamin dhe i dorëzohet tërësisht Allahut të Madhëruar, ka fituar çdo të mirë. Ai ka për të pasur rizk të mjaftueshëm dhe Allahu ka për ta bërë të kënaqur me atë që i jep." Ndërsa Imam Muslimi sjell nga Abdullah Ibn Jezid el Mukri një hadith të ngjashëm. Imam Ahmedi sjell nga Enes Ibn Maliku hadithin se Profeti i Allahut ka thënë: 1628. "Allahu i Lartësuar nuk i bën kurrë padrejtësi besimtarit, në lidhje me mirësitë që ka për t'i dhënë atij, për punët e mira që ka bërë. Ai ka për t'i dhënë të mira në këtë botë dhe ka për ta shpërblyer për to edhe në ahiret. Ndërsa mohuesi i besimit të vërtetë ka për t'u ushqyer dhe ka për të përfituar në këtë botë nga ndonjë e mirë që ka bërë, por në jetën tjetër ai nuk do të ketë asnjë të mirë, për të cilën do të mund të shpresojë ndonjë shpërblim nga Allahu." Imam Muslimi është i vetmi që e ka sjellë këtë hadith.

Ajetet 98 - 100

98. Kur të lexosh Kur'anin, kërko mbrojtjen e Allahut kundër *(sherrit të)* **shejtanit të mallkuar.**

99. Vërtet, ai *(shejtani)* **nuk ka kurrfarë fuqie kundër atyre që besuan dhe që vetëm Zotit të tyre i janë mbështetur.**

100. Ai mund të kontrollojë vetëm ata që e përkrahin atë dhe ata që, për shkak të tij, bëhen idhujtarë.

Shpjegimi i ajeteve

- Kur të lexosh Kuranin, kërko mbrojtjen e Allahut kundër *(sherrit të)* **shejtanit të mallkuar. -** Ky është një urdhër nga Allahu i Lartësuar drejtuar Profetit të Tij, por që u drejtohet edhe të gjithë robërve të Tij, që kur bëhen gati për të lexuar Kuran, fillimisht të bëjnë *istiadhe*, domethënë, t'i kërkojnë Allahut të Lartësuar që t'i ruajë nga sherri i shejtanit të mallkuar. Ky nuk është urdhër kategorik, që tregon se është *vaxhib*, i detyrueshëm për t'u zbatuar, por tregon se është i pëlqyeshëm. Kështu kanë thënë Ibn Xheriri dhe dijetarë të tjerë. Në fillim të këtij tefsiri janë sjellë shumë hadithe rreth *istiadhe*-s, - vetëm Allahut i takojnë të gjitha falenderimet për mirësitë që ka dhuruar! Përdorimi i *istiadhe*-s në fillim të leximit të Kuranit synon që lexuesi i tij të jetë mbrojtur dhe i sigurt nga sherri i vesveseve të shejtanit të mallkuar, që ai të mos ia ngatërrojë leximin dhe kuptimin e saktë dhe të mos arrijë ta pengojë në lidhje meditimin dhe përfitimin nga ajetet e kumtet e Librit të Allahut.

- Vërtet, ai *(shejtani)* **nuk ka kurrfarë fuqie kundër atyre që besuan dhe që vetëm Zotit të tyre i janë mbështetur. -** Shejtani i mallkuar nuk ka asnjë fuqi e

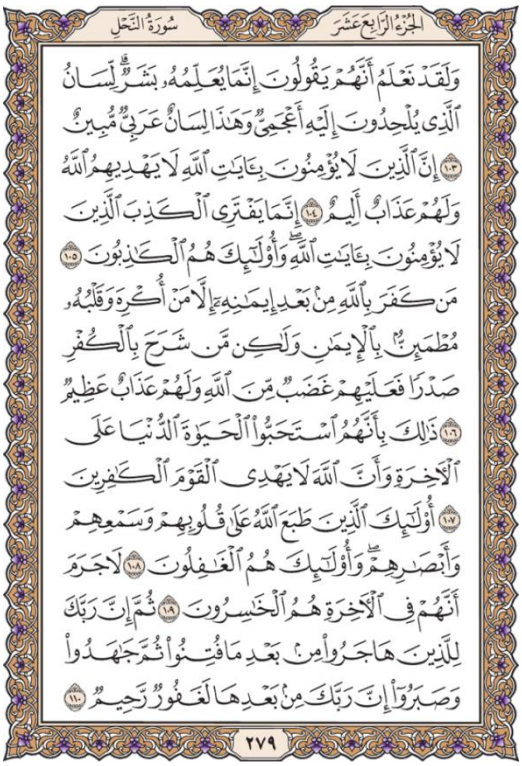

mundësi kundër besimtarëve të vërtetë, të cilët i mbështeten Allahut me një *teuekkul* të plotë e korrekt. Kështu, ai nuk ka mundësi që të ndikojë e t'i devijojë.

- Ai mund të kontrollojë vetëm ata që e përkrahin atë dhe ata që, për shkak të tij, bëhen idhujtarë. - Mbi këta është kufizuar pushteti dhe forca e këtij të mallkuari, sepse ata i binden atij. Ata e kanë zgjedhur atë si mik të afërt, të cilit ia besojnë çështjet e tyre. Këta kanë rënë në idhujtari, duke iu bindur shejtanit dhe rrugës së tij. Ata kundërshtojnë Zotin dhe ndjekin shejtanin.

Ajetet 101 - 102

101. Kur Ne e zëvendësojmë një ajet me një tjetër - e Allahu di më së miri se çfarë shpall - , ata thonë: "Ti *(Muhamed)* **je veçse një trillues". Jo. Por shumica e tyre nuk dinë.**

102. Thuaj: "Atë *(Kur'anin)* **e solli Shpirti i Shenjtë** *(Xhibrili),* **plot vërtetësi nga Zoti yt, për t'i përforcuar ata që besuan dhe për të qenë udhërrëfyes e përgëzim për myslimanët.**

Shpjegimi i ajeteve

- Kur Ne e zëvendësojmë një ajet me një tjetër - e Allahu di më së miri se çfarë shpall - , ata thonë: "Ti *(Muhamed)* **je veçse një trillues".** - Allahu i Lartësuar na tregon për mendjelehtësinë dhe logjikën e dobët të idhujtarëve. Ata janë njerëz të dobët, të paqëndrueshëm e të luhatur. Sa herë që ata shihnin ndonjë ndryshim e abrogim në dispozitat e ligjëruara nga Allahu i Lartësuar, ata i drejtoheshin Profetit të Zotit, duke i thënë: "Ti *(Muhamed)* je veçse një trillues, në lidhje me këto ligje të ndryshme që sjell." Ata nuk arrinin ta kuptonin se është Vetë Allahu i Lavdëruar Ai që vendos të tilla dispozita me vullnetin e Tij; Atij i takon që të ligjërojë e anulojë çfarë të dëshirojë. Ai ka thënë: "Ne nuk shfuqizojmë asnjë ajet *(ose dispozitë ligjore)*, apo ta bëjmë të lihet në harresë, e të mos sjellim një tjetër më të dobishëm se ai, ose të ngjashëm me të. A nuk e di ti se Allahu është i Plotpushtetshëm për gjithçka?! A nuk e di ti se vetëm Allahut i takon sundimi i qiejve dhe i Tokës?! Përveç Allahut, ju nuk keni asnjë ndihmëtar dhe asnjë mbrojtës tjetër." [Bekare 106]. Atëherë, duke iu përgjigjur atyre, Allahu i Lartësuari thotë:

- Jo. Por shumica e tyre nuk dinë. Thuaj: "Atë *(Kur'anin)* **e solli Shpirti i Shenjtë** *(Xhibrili),* **plot vërtetësi nga Zoti yt, për t'i përforcuar ata që besuan dhe për të qenë udhërrëfyes e përgëzim për myslimanët.** - Këtë e zbriti Xhibrili me vërtetësi dhe drejtësi nga Allahu i Lavdëruar. Këtë Allahu i Lavdëruar e zbriti me qëllimin: "... për t'i përforcuar ata që besuan ...", pra, që të besojnë të sigurt, pa asnjë luhatje, gjithçka që Ai ka shpallur, si ato që solli fillimisht, edhe ato që shpalli më vonë. Në këtë mënyrë, ata do të gjejnë qetësi e udhëzim. Ai thotë: "... dhe për të qenë udhërrëfyes e përgëzim për muslimanët." Kur'ani ka për t'u bërë dritë, udhëzim dhe lajm i mirë për të gjithë ata që besojnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij dhe që dorëzohen të zbatojnë Shpalljen e Tij.

Ajeti 103

103. Ne e dimë shumë mirë se ata thonë: "Atë *(Muhamedin)* **është duke e mësuar një njeri." Mirëpo, gjuha e atij, për të cilin aludojnë ata është joarabe dhe kjo** *(e Kuranit)* **është një gjuhë arabe e stilit të lartë e të qartë.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na njofton rreth shpifjeve të idhujtarëve, në lidhje me Muhamedin ﷺ:

- Ne e dimë shumë mirë se ata thonë: "Atë *(Muhamedin)* **është duke e mësuar një njeri."** - Ata shpifnin se një ishte një njeri që po ia mësonte Muhamedit Kuranin, duke aluduar për një burrë të huaj që qëndronte mes tyre dhe i cili nuk dinte as arabisht, përveçse pak, aq sa mund të komunikonte e kthente përgjigje për bisedat e rëndomta mes njerëzve. Por Allahu i Lavdëruar ua hodhi poshtë këtë pretendim qesharak, duke u thënë:

- Mirëpo, gjuha e atij, për të cilin aludojnë ata është joarabe dhe kjo *(e Kuranit)* **është një gjuhë arabe e stilit të lartë e të qartë.** - Kur'ani është shpallur në gjuhë të pastër arabe, të qartë dhe qartësuese. Si mund të pretendohet se ky libër, që është në gradën më të lartë të forcës shprehëse, kuptimeve të tij të plota dhe të thella, të jetë marrë nga një i huaj? Këtë nuk mund ta thotë askush që ka pak logjikë e mend në kokë.

Ajetet 104 - 105

104. S'ka dyshim se ata që nuk i besojnë ajetet e Allahut, nuk ka për t'i udhëzuar Allahu në rrugën e drejtë dhe ata do të kenë një dënim të dhembshëm.

105. Gënjeshtra trillojnë vetëm ata që nuk besojnë në Argumentet e Allahut dhe pikërisht ata janë gënjeshtarët e vërtetë.

Shpjegimi i ajeteve

- S'ka dyshim se ata që nuk i besojnë ajetet e Allahut, nuk ka për t'i udhëzuar Allahu në rrugën e drejtë dhe ata do të kenë një dënim të dhembshëm. - Allahu i Lavdëruar na njofton se Ai nuk ka për t'i udhëzuar në rrugë të drejtë ata të cilët i kthejnë shpinën Shpalljes së Tij, ata që nuk e përmendin Atë dhe nuk respektojnë ftesën e Tij. Ata tregohen të pavëmendshëm e shpërfillës ndaj Shpalljes, që Allahu i Lavdëruar i dhuroi Profetit të Tij. Këta lloj njerëzish kërcënohen edhe me ndëshkim të dhimbshëm në ahiret. Në vijim, Allahu i Lartësuar tregon se Muhamedi është Profeti i Tij, që nuk është mashtrues. Ata që trillojnë gënjeshtra në lidhje me Allahun dhe shpalljet e Tij, ata janë njerëzit më të këqij.

- Gënjeshtra trillojnë vetëm ata që nuk besojnë në Argumentet e Allahut dhe pikërisht ata janë gënjeshtarët e vërtetë. - Të tillë janë mosbesimtarët, ata të cilët refuzojnë shpalljet e Allahut dhe argumentet e Tij. Këta njihen dhe dallohen ndër njerëz si mashtrues. Ndërsa Muhamedi ﷺ ishte i njohur si njeriu më i vërtetë në fjalët e tij, më bamirësi në veprat e tij, më i ploti në diturinë që i ishte dhuruar e në veprat e mira që kryente. Ai ishte më i pastri në besimin në Zotin. Ai ishte i plotë dhe i bindur në këtë besim dhe nuk kishte asnjë dyshim. Ai njihej në popullin e tij si *El Sadik El Emin*, pra, i Sinqerti dhe Besniku. Askush nuk e vinte në dyshim këtë fakt, qofshin ata miq apo armiq të Muhamedit ﷺ. Kur Herakli, mbreti romak, pyeti Ebu Sufjanin rreth Profetit ﷺ, ndër të tjera, tha: "A e keni akuzuar për mashtrim, përpara se të thoshte se është profet?" Ai tha: "Jo." Atëherë, Herakli tha: "Nuk ka mundësi që ai të ruhet nga gënjeshtra ndaj njerëzve, dhe pastaj të gënjejë në lidhje me Zotin."

Ajetet 106 - 109

106. Ai që e mohon Allahun pasi ka besuar në Të - përveç atij që dhunohet *(për të mohuar)***, e zemra e tij është e bindur plotësisht në besim - dhe ia hap gjoksin mosbesimit, mbi të do të bjerë zemërimi i Allahut dhe do të ketë një dënim të madh.**

107. Këtë *(dënim të madh)* **e merituan sepse ata e deshën më shumë jetën e kësaj bote se sa jetën e botës tjetër dhe Allahu nuk i udhëzon** *(në udhën e drejtë)* **njerëzit që e refuzojnë besimin** *(e vërtetë)*.

108. Këta janë ata, të cilëve Allahu ua vulosi zemrat, të dëgjuarit dhe të parët dhe këta janë të shkujdesurit *(nga e Vërteta)*.

109. Është e vërtetë se në botën tjetër, ata janë më të humburit.

Shpjegimi i ajeteve

- Ai që e mohon Allahun pasi ka besuar në Të - përveç atij që dhunohet *(për të mohuar)***, e zemra e tij është e bindur plotësisht në besim - dhe ia hap gjoksin mosbesimit, mbi të do të bjerë zemërimi i Allahut dhe do të ketë një dënim të madh.** - Allahu i Lartësuar na njofton rreth atyre që e braktisin besimin, pasi kanë besuar dhe e kanë vështruar qartë të vërtetën. Ata mohojnë pasi iu është zgjeruar njëherë kraharori. Pas këtij mohimi, ata gjejnë qetësi e u zgjerohet gjoksi në refuzimin e besimit. Ata gjejnë prehje në këtë mosbesim e mënyrë jetese. Allahu i Lavdëruar na njofton se është zemëruar prej tyre. Kështu kërcënohen ata të cilët marrin njohuri të mjaftueshme rreth imanit dhe fesë, dhe pastaj e braktisin atë.

- Këtë *(dënim të madh)* **e merituan sepse ata e deshën më shumë jetën e kësaj bote se sa Jetën e Botës Tjetër dhe Allahu nuk i udhëzon** *(në Udhën e Drejtë)* **njerëzit që e refuzojnë besimin** *(e vërtetë)*. - Të tillë lloj njerëzish, Allahu i Lartësuar i kërcënon me ndëshkim të dhembshëm në ahiret, sepse ata e kanë braktisur besimin për shkak të kësaj bote dhe kënaqësive të saj.

- Këta janë ata, të cilëve Allahu ua vulosi zemrat, të dëgjuarit dhe të parët dhe këta janë të shkujdesurit *(nga e Vërteta)*. - Allahu i Lartësuar ua vulos atyre zemrat, si shpagim i merituar për braktisjen e të vërtetës e largimin prej saj. Pas kësaj vulosjeje, ata nuk kanë mundësi që të logjikojnë dhe të arsyetojnë drejt për çështjet që u sjellin dobi. Allahu i Lartësuar u ka vulosur dëgjimin dhe u ka mbuluar shikimin. Kështu, ata nuk mund të përfitojnë përmes këtyre shqisave, nuk mund të kuptojnë dhe të shohin qartë të vërtetën. Ata bëhen të pavëmendshëm e tërësisht të shpërqëndruar nga e vërteta dhe nga ajo çfarë kërkohet prej tyre, pra, nga adhurimi i Allahut të Lartësuar dhe nënshtrimi ndaj Tij.

- Është e vërtetë se në botën tjetër, ata janë më të humburit. - Është e pashmangshme, prandaj të mos habitet kush, se ata që kanë këto cilësi, në ahiret do të jenë të shkatërruarit. Këta humbin dhe shkatërrojnë vetveten, duke u ndarë nga familjet e tyre në Ditën e Kijametit. Nga ky gjykim përjashtohen ata të cilët shprehin mohim me gojë, për shkak të detyrimit, imponimit dhe kërcënimit, pra, nën peshën e kërcënimit nga idhujtarët dhe nën frikën e torturës dhe dhimbjeve. Allahu i Lartësuar thotë: "... përveç atij që dhunohet *(për të mohuar)*, e zemra e tij është e bindur plotësisht në besim." Zemrat e tyre nuk e duan mosbesimin dhe ata i urrejnë fjalët që ata detyrohen t'i thonë. Edhe pse thonë fjalë mohimi, zemrat e tyre gjejnë prehje vetëm me imanin e vërtetë. Këta nuk kanë të njëjtin gjykim me ata që u përmendën më sipër. Ibn Xheriri sjell hadithin nga Ebu Ubejde Muhamed Ibn Amar Ibn Jasiri, i cili rrëfen: 1629. "Idhujtarët e morën Amar Ibn Jasirin dhe e torturuan, derisa e detyruan që ai të thoshte diçka prej asaj që ata i kërkonin (pra, fjalë mohimi dhe idhujtarie). Atëherë, ai shkoi tek Profeti ﷺ, për t'i shprehur shqetësimin në lidhje me këtë çështje. Profeti ﷺ i tha: "Si e ndjen zemrën?" Ai tha: "Të qetë me imanin tek Allahu dhe të bindur për këtë." Atëherë, Profeti ﷺ i tha: " Nëse ata të detyrojnë dhe torturojnë, thuaji përsëri ato fjalë që the (sepse nuk të dëmtojnë aspak në iman)." Për këtë arsye, dijetarët janë unanimë në mendimin se: ai i cili detyrohet me forcë për të thënë fjalë kufri, i lejohet që t'i miratojë ata; por lejohet, gjithashtu, që të bëjë zgjedhjen tjetër, sikurse veproi Bilali (Allahu qoftë i kënaqur prej Tij!), duke mos i miratuar ata në fjalët e kufrit që ata e detyruan me dhunë të thoshte. Kështu, Bilali e refuzoi kufrin dhe fjalët që ata kërkonin prej tij, edhe pse ata e torturuan aq shumë, aq sa i vendosën

një shkëmb të madh në gjoksin e tij dhe e urdhëronin për idhujtari ndaj Allahut. Por Bilal e refuzoi kërkesën e tyre, duke thënë dhe përsëritur vetëm fjalët: "*Eĥadun Eĥad*" (I Vetëm, i Vetëm). Pra, Allahu është i vetëm dhe pa ortak. Madje Bilali thoshte: "Betohem në Allah, nëse do të dija ndonjë fjalë tjetër, që t'i zemëronte dhe tërbonte më shumë, do ta thoja atë!" Allahu qoftë i kënaqur me të dhe e kënaqtë!" Po kështu, Hubejb Ibn Zejd el Ensari u sprovua njëlloj në përballje me Musejleme el Kedhabin (profetin e rremë), i cili e pyeti atë dhe i tha: "A dëshmon se Muhamedi është profet i Allahut?" Hubejbi u përgjigj: "Po!" - "A dëshmon se edhe unë jam profet i Allahut?" - " Jo, nuk dëgjoj!" Dhe ai vazhdoi që t'ia priste mishin copa-copa. Megjithatë, ai vazhdoi të qëndronte dhe të mos i përgjigjej. (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) Nuk ka dyshim se më e mira, më e ndershmja dhe e shpërblyeshmja punë është që muslimani të qëndrojë i pathyeshëm në fenë e tij, edhe nëse kjo çon në vrasjen e tij, siç ka thënë Ibn Asakiri në biografinë e Abdullah Ibn Hudhafe el Semhit, një sahab i cili u kap rob nga romakët. Komandanti i tyre i tha: "Prano Krishtërimin dhe kam për të të bërë pjestar në pushtetin dhe pasurinë time, madje do të të martoj me bijën time!" Por Abdullah Ibn Hudhafe ia ktheu: "Sikur të gjithë pasurinë dhe mbretërimin tënd të ma dhurosh, sikur edhe të gjithë arabët të më japin gjithçka që kanë, unë nuk do të pranoja kurrë dhe asnjë çast që të braktisja fenë e Muhamedit ﷺ!" Ai i tha: "Do të të vras!" Abdullahi i përgjigjet: "Bëj, çfarë ke për të bërë!" Pas kësaj, ai u torturua shumë. Madje, përpara tij torturuan edhe disa robër muslimanë me mënyra të tmerrshme, por ai nuk e braktisi fenë e tij, derisa ata e humbën shpresën se mund ta largonin nga Islami. Në fund, prijësi dhe mbreti i tyre i drejtohet Abdullah Ibn Hudhafes dhe i thotë: "Nëse më puth në ballë, kam për të të liruar!" Abdullahi thotë: "A do t'i lirosh edhe të gjithë robërit muslimanë?" - "Po" - tha ai. Atëherë, Abdullahi e puthi kokën e tij dhe ai

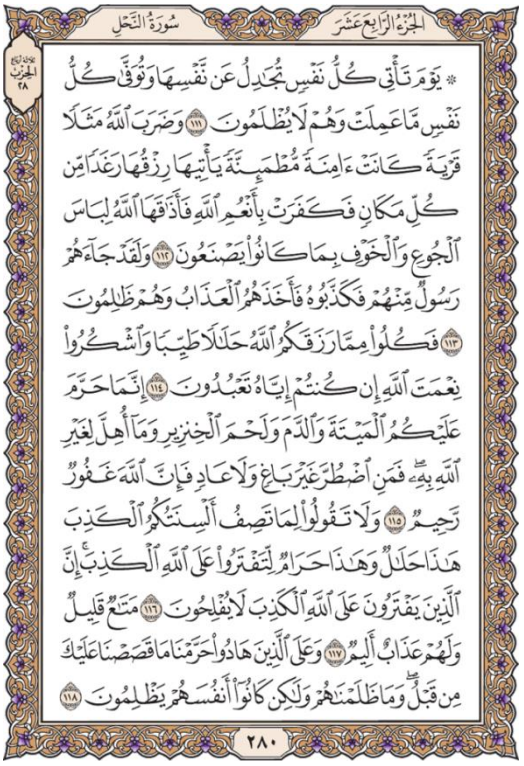
الجزء الرابع عشر سورة النحل
الحزب ٢٨
* يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَٰدِلُ عَن نَّفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ
نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا
قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن
كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ ٱللَّهِ فَأَذَٰقَهَا ٱللَّهُ لِبَاسَ
ٱلْجُوعِ وَٱلْخَوْفِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَآءَهُمْ
رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ
﴿١١٣﴾ فَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ حَلَٰلًا طَيِّبًا وَٱشْكُرُوا۟
نِعْمَتَ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ
عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ
ٱللَّهِ بِهِۦ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ ٱلْكَذِبَ
هَٰذَا حَلَٰلٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۚ إِنَّ
ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَٰعٌ قَلِيلٌ
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ
مِن قَبْلُ ۖ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾
٢٨٠

i liroi dhe liroi të gjithë robërit muslimanë që kishte. Kur u kthyen në bazë, Umer Ibn Hatabi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) tha: "Është detyrë për çdo musliman - dhe e meriton - që ta puthë ballin e Abdullah Ibn Hudhafes, dhe unë do të jem i pari që do ta bëj këtë!" Atëherë u ngrit dhe e puthi në ballë, - Allahu qoftë i kënaqur me ta!

Ajetet 110 - 111

110. Zoti yt është Falës i Madh e Mëshirëplotë për të gjitha ata, të cilët, pasi u sprovuan *(në besimin e tyre)*, **mërguan** *(për hir të Tij)* **dhe më pas luftuan dhe qëndruan të palëkundur** *(në besimin e drejtë)*.

111. Ditën kur çdo njeri do të vijë *(i vetëm)* **e do të polemizojë për** *(të mbrojtur)* **vetveten, çdokush do të shpërblehet plotësisht për atë që ka bërë dhe nuk do t'i bëhet asnjë padrejtësi.**

Shpjegimi i ajeteve

- Zoti yt është Falës i Madh e Mëshirëplotë për të gjitha ata, të cilët, pasi u sprovuan *(në besimin e tyre)*, **mërguan** *(për hir të Tij)* **dhe më pas**

luftuan dhe qëndruan të palëkundur *(në besimin e drejtë)*. - Këtu kemi të bëjmë me një kategori tjetër, me atë të muslimanëve të dobët, të pafuqishëm dhe të përndjekur, që jetonin në Mekë, të nënshtruar dhe të frikësuar. Ata përçmoheshin dhe përndiqeshin nga populli i tyre. Shpesh, këta muslimanë detyroheshin që t'i miratonin ata, në lidhje me idhujtarinë dhe mohimin. Më pas, atyre iu bë e mundur që të shpëtonin nga kjo sprovë, duke bërë hixhret dhe lënë vendbanimet dhe pasuritë e tyre, për të kërkuar kënaqësinë, faljen dhe mëshirën e Allahut. Kështu, edhe ata iu bashkëngjitën karvanit të muslimanëve. Ata luftuan së bashku me ta kundër mohuesve, me durim e qëndrueshmëri. Pikërisht për këta, Allahu i Lartësuar na njofton se, edhe pse ndonjëherë iu përgjigjën dhe i miratuan idhujtarët në lidhje me shirkun, pas këtyre përpjekjeve e pendimit të sinqertë të tyre, Allahu i Lartësuar është Falës i madh dhe Mëshirëplotë. Ai do t'i mëshirojë ata në Ditën e Premtuar. Në lidhje me atë ditë, Allahu i Madhëruar thotë:

- Ditën kur çdo njeri do të vijë *(i vetëm)* **e do të polemizojë për** *(të mbrojtur)* **vetveten ...** - Atë ditë, askush nuk ka për të polemizuar dhe për të mbrojtur askënd, as prindin, as fëmijën, as vëllain apo bashkëshorten. Atë ditë:

- çdokush do të shpërblehet plotësisht për atë që ka bërë - Ajo është dita kur çdo shpirti do t'i jepet i plotë shpërblimi apo shpagimi, për të mirat apo të këqijat që ka vepruar vetë.

- dhe nuk do t'i bëhet asnjë padrejtësi. - Askujt nuk ka për t'iu pakësuar shpërblimi që ka merituar dhe as nuk ka për t'iu shtuar ndëshkimi për të këqijat që ka vepruar. Askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi, asnjë grimë.

Ajetet 112 - 113

112. Allahu sjell si shembull një vendbanim që ishte i sigurt dhe i qetë, të cilit i vinte rizku nga të gjitha anët me mbushulli, kurse ata *(banorët)* **i mohuan të mirat e Allahut. Atëherë, Allahu, për shkak të sjelljes së tyre, ua veshi petkun e urisë dhe të frikës.**

113. Atyre u pati ardhur i Dërguari nga mesi i tyre dhe e mohuan atë. Ata i përpiu dënimi, sepse ishin keqbërës.

Shpjegimi i ajeteve

- Allahu sjell si shembull një vendbanim që ishte i sigurt dhe i qetë, të cilit i vinte rizku nga të gjitha anët me mbushulli, kurse ata *(banorët)* **i mohuan të mirat e Allahut.** - Në këtë shembull aludohet për banorët e Mekës, që ishte një vend i qetë dhe me stabilitet, në një kohë kur njerëzit rreth e rrotull vuanin mes luftrash e konfliktesh. Kush hynte në këtë qytet ndihej i sigurt dhe nuk kishte frikë. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "Ata thanë: "Nëse do të ndiqnim atë që na udhëzon ti, do të na dëbonin prej vendit tonë."Po a nuk u siguruam Ne një Vend të Shenjtë të sigurt, ku sillen fruta të të gjitha llojeve si furnizim prej Nesh?! Por shumica e tyre nuk e dinë..." [Kasas 57]. Ndërsa në këtë ajet thotë: "... të cilit i vinte rizku nga të gjitha anët me mbushulli...". Pra, u vinte rizku, furnizimi i Zotit, të mirat dhe begatitë e Tij, në qetësi të plotë dhe siguri. Por Allahu i Lartësuar thotë: "... ata *(banorët)* i mohuan të mirat e Allahut." Ata treguan mosmirënjohje, duke mos ia njohur Allahut të Lartësuar ato mirësi. Pa dyshim që mirësia më e madhe që Allahu i Lartësuar i dhuroi atij vendi dhe atyre njerëzve ishte dërgimi i Muhamedit ﷺ si profet, që ata e refuzuan. Allahu i madhëruar thotë: "A nuk i ke kthyer sytë nga ata që, mirësinë e Allahut e këmbejnë me mosbesimin, ndërsa popullin e vet e çojnë në vendin e shkatërrimit? Xhehenemi është vendi ku do të hidhen. Eh, sa vend i tmerrshëm është ai!" [Ibrahim 28, 29]. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar ua shndërroi furnizimin e mirë dhe paqen me të kundërtat e tyre:

- Atëherë, Allahu, për shkak të sjelljes së tyre, ua veshi petkun e urisë dhe të frikës. - I bëri të shijojnë urinë, edhe pse më parë njerëzit nga çdo anë u sillnin me bollëk produkte nga më të ndryshmet. Ata e

merituan këtë ndëshkim, sepse nuk iu bindën Profetit të Allahut dhe nuk deshën të zbatonin mesazhin që ai solli nga Zoti. Ata e kundërshtuan atë me forcë, aq sa Profeti ﷺ u lut kundër tyre dhe i mallkoi me një shtatëvjeçar të zi, siç bëri Jusufi. Madje, një vit, ata nuk patën ushqime as që të mbanin veten gjallë. Arritën deri atje, sa filluan që të hanin edhe lëkurët e deveve të përzier me gjakun e tyre, kur i thernin. Në vijim, Allahu i Lartësuar thotë: "... dhe të frikës". Pra, përveç urisë së madhe, Ai u veshi edhe rrobën e frikës dhe tmerrit. Atë qetësi, paqe dhe stabilitet, që kishin më parë, Allahu i Lartësuar tashmë ua zëvendësoi me frikë dhe tmerr. Kur Profeti i Allahut dhe shokët e tij emigruan në Medinë, ky u bë shkak që kurejshët të mbusheshin me frikë nga ushtritë, çetat dhe skuadrat që dërgonte Muhamedi ﷺ kundër karvaneve të tyre. Në këtë mënyrë u shkatërrua paqja dhe siguria, që ata gëzonin. Kështu vazhdoi, derisa Allahu i Lartësuar e çliroi Mekën me Profetin e Tij. Ata e merituan këtë, për shkak të veprave të tyre, armiqësisë që tregonin kundër Profetit, për shkak të mohimit të tij, duke e konsideruar si gënjeshtar, dhe për refuzimin e Shpalljes që ai solli nga Zoti. Ata u sollën kështu, edhe pse Allahu i Lartësuar e përzgjodhi këtë Profet nga mesi i tyre dhe e dërgoi tek ata, si mirësi dhe bujari prej Tij. Allahu i Lartësuar ua kujton këtë mirësi që u dhuroi, kur thotë: "Është e vërtetë se Allahu u ka falur besimtarëve një mirësi të madhe, kur ndër ta dhe nga mesi i tyre, dërgoi një Profet, që t'u lexonte ajetet e *(shpalljes së)* Tij, që t'i dëlirësonte dhe që t'u mësonte Librin dhe Urtësinë, kurse më parë ata ishin krejtësisht të humbur." [Al Imran 164].

- Atyre u pati ardhur i Dërguari nga mesi i tyre dhe e mohuan atë. Ata i përpiu dënimi sepse ishin keqbërës. - Idhujtarëve dhe mohuesve të besimit të vërtetë, që refuzuan Profetin, Allahu ua shndërroi jetën e tyre të mirë, stabilitetin, pasuritë dhe begatitë, në frikë, skamje dhe uri. Nga ana tjetër, Allahu i Lartësuar e shndërroi frikën e besimtarëve, që përjetuan nën luftën dhe urrejtjen e idhujtarëve, në qetësi, siguri, paqe dhe prehje. Ai i furnizoi ata, pasi ishin të varfër, nevojtarë, madje i bëri udhëheqës të njerëzve, gjykatës dhe sundimtarë të tyre, i bëri prijësit më të mirë dhe më të zgjedhur të botës. Ky ajet flet për banorët e Mekës, sipas El Aufit nga Ibn Abasit. Të po këtij mendimi janë një grup i madh tabiinësh, ndryshe nga mendimi tjetër, që thotë se ajeti flet për Medinën.

Ajetet 114 - 117

114. Hani nga të mirat, që ju ka dhënë Allahu, të lejuara e të pastra! Jini mirënjohës për mirësitë e Allahut, nëse jeni adhurues të sinqertë të Tij!

115. Ai jua ndaloi vetëm të ngordhurën, gjakun, mishin e derrit dhe atë që nuk theret në emër të Allahut. Por, kush detyrohet *(t'i hajë)* **pa bërë padrejtësi e pa e tepruar** *(në ngrënie),* **Allahu është Falës i Madh, Mëshirëplotë.**

116. Mos thoni me gjuhët tuaja mashtruese: "Kjo është hallall e kjo është haram" e mos shpifni kundër Allahut! Vërtet, ata që shpifin kundër Allahut, nuk kanë shpëtim.

117. Ata do të kenë një përjetim të vogël *(në këtë jetë),* **por do të kenë një dënim të dhembshëm.**

Shpjegimi i ajeteve

- Hani nga të mirat, që ju ka dhënë Allahu, të lejuara e të pastra! Jini mirënjohës për mirësitë e Allahut, nëse jeni adhurues të sinqertë të Tij! - Allahu i Lartësuar i porosit robërit e Tij besimtarë, që të hanë e përfitojnë nga rizku i Tij i pastër dhe i mirë. Ai i porosit që të jenë mirënjohës për këto mirësi të dhuruara. Allahu i Lavdëruar është i vetmi që i dhuron të gjitha mirësitë dhe përkujdeset për krijesat dhe, si i Tillë, është detyrë që Ai të adhurohet si një i vetëm dhe pa ortakë. Në vijim, i Lartësuari na përmend disa nga ndalesat për robërit e Tij, në të cilat ka dëme të shumta, që cenojnë fenë dhe dynjanë e tyre.

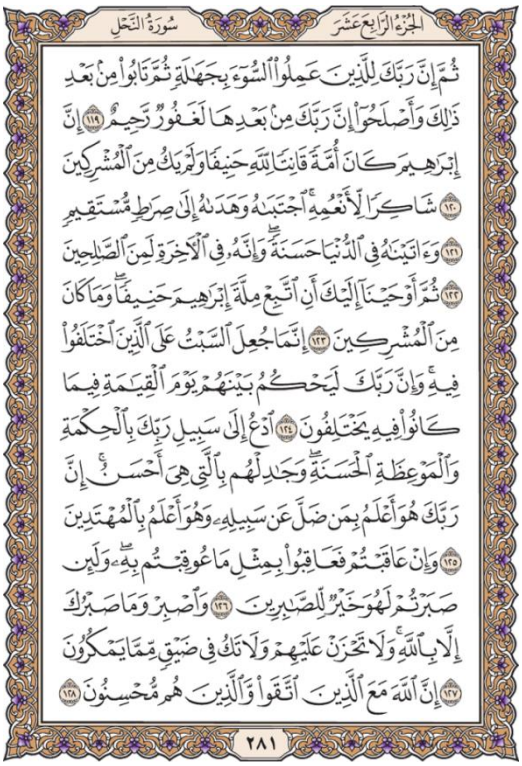
الجزء الرابع عشر سورة النحل

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ
ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٩﴾ إِنَّ
إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ
﴿١٢١﴾ وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ
﴿١٢٢﴾ ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ
مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُوا
فِيهِ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا
كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾ ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ
وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ
رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ
﴿١٢٥﴾ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ
صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ
إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ
﴿١٢٧﴾ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

٢٨١

- Ai jua ndaloi vetëm të ngordhurën, gjakun, mishin e derrit dhe atë që nuk theret në emër të Allahut. - Megjithëse i ndaloi këto gjëra, Allahu i Lartësuar vijon të thotë:

- Por, kush detyrohet *(t'i hajë)* **pa bërë padrejtësi e pa e tepruar** ***(në ngrënie),*** **Allahu është Falës i Madh, Mëshirëplotë.** - Një ajet i tillë është shpjeguar edhe në suren Bekare, ndaj nuk ka nevojë të zgjatemi këtu. Vetëm Allahut i takojnë të gjitha lavdërimet! [196] Më pas, Allahu i Lartësuar i ndalon besimtarët që të ndjekin rrugën e idhujtarëve dhe veprat e tyre të shëmtuara. Ata bënin të lejuara ato gjëra që Allahu i kishte ndaluar, thjesht dhe vetëm duke u bazuar në trillime, për të cilat binin dakord me njëri-tjetrin. Kështu, ata i emërtonin sipas dëshirës së tyre dhe vendosnin rregulla e kufizime sipas mendjes së tyre. Të tilla ishin p.sh. Behira, Saiba, Vesila dhe Hama.[197] Këto ishin lloje bagëtish, që i konsideronin si haram, pa asnjë argument nga Zoti, por duke u bazuar thjesht në injorancën e tyre. Allahu i Lavdëruar thotë:

- Mos thoni me gjuhët tuaja mashtruese: "Kjo është hallall e kjo është haram" e mos shpifni kundër Allahut! - Në këtë urdhër përfshihen të gjitha ligjet e kufizimet e shpikura nga njerëzit, duke bërë të ndaluar atë që Allahu e ka lejuar ose duke bërë të lejuar atë që Allahu e ka ndaluar. Të gjithë këta Allahu i Lartësuar i kërcënon, duke thënë:

- Vërtet, ata që shpifin kundër Allahut, nuk kanë shpëtim. - Ata nuk kanë për të shpëtuar nga ndëshkimi i Zotit as në dynja, as në ahiret.

- Ata do të kenë një përjetim të vogël ***(në këtë jetë),*** **por do të kenë një dënim të dhembshëm. -** I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Ne do t'i lëmë ata të kënaqen për pak *(në këtë botë)*, dhe pastaj do t'i ndëshkojmë ata me një dënim të tmershëm." [Lukman 24]. Dhe thotë gjithashtu: "Thuaj: "Ata që trillojnë gënjeshtra për Allahun, nuk kanë për të gjetur shpëtim." Ata do të përjetojnë një kënaqësi të paktë në jetën e kësaj bote dhe pastaj vetëm tek Ne është kthimi i tyre. Ne do t'u japim të shijojnë dënimin më të ashpër, për shkak se nuk besojnë**.**" [Junus 69, 70]

Ajetet 118 - 119

118. Judejve ua patëm ndaluar atë që të kemi treguar më parë. Ne nuk u bëmë atyre asnjë padrejtësi, por ata i patën bërë padrejtësi vetvetes.

119. Zoti yt është Falës i Madh e Mëshirëplotë për të gjitha ata, të cilët, nga padituria, bëjnë punë të këqija e pastaj pendohen dhe përmirësohen ***(duke bërë punë të mira)*****.**

Shpjegimi i ajeteve

Në ajetin më sipër, Allahu i Lavdëruar njoftoi për ndalimin e mishit të ngordhur, gjakut, mishit të derrit dhe kafshës që theret jo në emër të Allahut. Megjithatë, Ai e lehtësoi për besimtarët konsumin e këtyre ushqimeve të ndaluara në rast domosdoshmërie. Ndërsa në këtë ajet, Allahu i Lartësuar tregon rreth gjërave që

jehudët kishin të ndaluara në ligjin e tyre, përpara se të anuloheshin përmes Sheriatit të fundit, që i zbriti Muhamedit ﷺ Allahu i Lartësuar na tregon se ata kishin ligje të rënda e shtrënguese. Ai thotë:

- Judejve ua patëm ndaluar atë që të kemi treguar më parë. - Me këtë ka për qëllim atë që ka thënë në ajetin tjetër: "Judejve u ndaluam çdo kafshë njëthundrake. Për sa u përket lopëve dhe deleve, u ndaluam dhjamin e tyre, veç atij në shpinën dhe në zorrët e tyre dhe atij të përzier me kockat. Këtë e vendosëm si ndëshkim ndaj shkeljeve të tyre dhe Ne themi vetëm të vërtetën." [En'am 146]. Prandaj këtu i madhëruari tha:

- Ne nuk u bëmë atyre asnjë padrejtësi, por ata i patën bërë padrejtësi vetvetes. - Në këto masa ndëshkuese, që Ne ligjëruam për ta, nuk u bëmë asnjë padrejtësi, por "...ata i patën bërë padrejtësi vetvetes." Ata i merituan plotësisht të tilla ligje rënduese e ngushtuese, për shkak të padrejtësive të tyre. Sikurse thotë i lartësuari: "Për shkak të padrejtësisë së hebrejve dhe për shkak se ata penguan shumë nga rruga e Allahut, Ne ua bëmë haram disa të mira, që më parë ishin të lejuara. Edhe për shkak të përfitimit nga kamata, ndërkohë që e kishin të ndaluar atë, si dhe për shkak të ngrënies së pasurisë së njerëzve në mënyrë të padrejtë. Ne kemi përgatitur dënim të dhimbshëm për ata prej tyre që nuk besuan." [Nisa 160, 161]. Në vijim, duke treguar bujarinë dhe bamirësinë e Tij të pakufishme, në lidhje me ata që janë rënduar me gjynahe nga mesi i besimtarëve dhe pendohen sinqerisht tek Ai, i lavdëruari thotë:

- Zoti yt është Falës i Madh e Mëshirëplotë për të gjitha ata, të cilët, nga padituria, bëjnë punë të këqija e pastaj pendohen dhe përmirësohen *(duke bërë punë të mira)*. **-** Vëreni me kujdes fjalën e Allahut: "të cilët, nga padituria, bëjnë punë të këqija...". Në lidhje më këtë detaj, disa selefë kanë thënë se: çdokush që nuk i bindet Allahut dhe bën gjynahe ndaj Tij është, në fakt, *xhahil*, injorant. Më pas, Allahu u Lavdëruar vijon: "e pastaj pendohen dhe përmirësohen..". Domethënë, nëse këta të pabindur e gjynahqarë largohen më pas nga gjynahet e përkushtohen në adhurimin e Allahut, atëherë: "Zoti yt është Falës i Madh e Mëshirëplotë." Ky premtim është për ata që pendohen sinqerisht dhe kthehen në rrugën e Tij.

Ajetet 120 - 123

120. Vërtet, Ibrahimi ishte shembull i së mirës, adhurues i Allahut, besimtar i drejtë *(monoteist)* **dhe nuk ka qenë kurrë nga idhujtarët.**

121. Ai ishte mirënjohës për të mirat e Tij *(e Allahut)*. **Allahu e dalloi atë** *(si profet)* **dhe e udhëzoi në Rrugën e Drejtë.**

122. Ne e bekuam atë me shumë të mira në këtë botë dhe në botën tjetër ai është me më të mirët.

123. Prandaj, Ne të shpallëm ty "Ndiqe fenë e drejtë të Ibrahimit! Ai nuk ka qenë kurrë prej idhujtarëve.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar e lëvdon robin dhe të dërguarin e Tij, Ibrahimin, udhëheqësin e të gjithë besimdrejtëve, duke thënë se ai ka qenë larg shirkut dhe i përkushtuar në njësimin e Allahut të Lartësuar. Ibrahimi është ati i të gjithë profetëve që u dërguan pas tij. Allahu i Lartësuar dëshmon se ai është larg idhujtarisë dhe larg besimit të devijuar të jehudëve dhe krishterëve.

- Vërtet, Ibrahimi ishte shembull i së mirës, adhurues i Allahut, besimtar i drejtë *(monoteist)* **dhe nuk ka qenë kurrë nga idhujtarët. -** Për sa i përket fjalës '*ummeh'* (që është përkthyer "shembull i së mirës"), kuptimi i saj është: 'udhëheqës në besimin e drejtë dhe modeli që duhet ta ndjekin të gjithë'. Allahu e përshkruan, gjithashtu, si "*el kanit*". Domethënë, Ibrahimi ishte adhurues i përkushtuar i mbushur me frikërespekt, përunjësi për Allahun dhe i bindur ndaj urdhëresave dhe porosive të Tij. Përshkrimi tjetër për Ibrahimin është "*el hanif*", domethënë, ai i cili e ka braktisur idhujtarinë, i larguar tërësisht prej saj, për t'u përkushtuar në

teuhid, pra, në njësimin e Allahut të Lartësuar në bindje dhe adhurim. Allahu i Lartësuar thotë që Ibrahimi (a.s.) nuk ka qenë kurrë idhujtar. Ndërsa Muxhahidi ka thënë se: "kuptimi i fjalës *umme*,[198] si cilësi e Ibrahimit (që është përkthyer "shembull i së mirës"), është: "*umetun uahdehu*", domethënë, i vetëm në besimin e pastër, përballë një populli të madh. Ndërsa '*el kanit'* do të thotë ai që ishte i bindur ndaj urdhëresave të Allahut dhe i përkushtuar vazhdimisht në zbatimin e saj."

- Ai ishte mirënjohës për të mirat e Tij *(e Allahut)*. - Ibrahimi (a.s.) ishte gjithnjë mirënjohës ndaj Allahut të Lartësuar, për mirësitë që Ai i kishte dhuruar, siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "...Vallë, a nuk ka dëgjuar ai për atë që thuhet në Fletët e Musait dhe të Ibrahimit - i cili i plotësoi të gjitha detyrimet *(e Zotit)*: **...**" [Nexhm 36, 37]. Kështu, Ibrahimi (a.s.) ishte i përkushtuar në zbatimin dhe përmbushjen e çdo porosie të Allahut të Lartësuar.

- Allahu e dalloi atë *(si profet)* **dhe e udhëzoi në Rrugën e Drejtë.** - Allahu e zgjodhi, e veçoi dhe e dalloi Ibrahimin (a.s.) nga të gjithë të tjerët. Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "Ne ia dhamë Ibrahimit udhëzimin e tij më herët dhe dinim gjithçka për të**.**" [Enbija 51]. Allahu i Lartësuar thotë më pas: "...dhe e udhëzoi në Rrugën e Drejtë." Rruga e Drejtë është adhurimi i Allahut si një i vetëm dhe pa ortak, sipas ligjeve që Ai ka vendosur.

- Ne e bekuam atë me shumë të mira në këtë botë dhe në botën tjetër ai është me më të mirët. - Ne i dhuruam Ibrahimit (a.s.) mirësitë e dynjasë, gjithçka që besimtari ka nevojë në jetën e kësaj bote, për një jetë të këndshme dhe të mirë. Ndërsa në ahiret "...ai është me më të mirët."

- Prandaj, Ne të shpallëm ty "Ndiqe fenë e drejtë të Ibrahimit! - Ne të urdhëruam dhe të shpallëm ty, o Muhamed, që ta pasosh fenë e drejtë të Ibrahimit, sepse Ibrahimi (a.s) ishte i plotë, i përmbushur në rrugën dhe udhëzimin e tij. Ai ishte shembull në teuhid, pra, në njësimin e Allahut dhe adhurimin e Tij si një i vetëm, prandaj Ne të shpallëm ty, që ta pasosh atë fe dhe rrugë të Ibrahimit.

- Ai nuk ka qenë kurrë prej idhujtarëve. - Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Madhëruar: "Thuaj: "Vërtet Zoti im më udhëzoi në një rrugë që është e drejtë - në fenë e vërtetë. Ajo është rruga e Ibrahimit, që ishte larg besimeve të kota dhe nuk ishte idhujtar. [En'am 161]. Në vijim, Allahu i Lartësuar u drejtohet jehudëve, duke ua hedhur poshtë pretendimet e tyre të kota të gënjeshtërta:

Ajeti 124

124. Rregulli i së shtunës *(Sabathit)* **iu bë detyrë vetëm atyre që ranë në kundërshtime. Zoti yt do t'i gjykojë ata në Ditën e Gjykimit për çështjet që ata kundërshtoheshin.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lavdëruar ka përcaktuar për çdo popull një ditë të javës, që njerëzit të mblidhen së bashku për të adhuruar Atë. Kështu, për muslimanët Ai përcaktoi si ditë tubimi e adhurimi të përbashkët ditën e xhuma. Thuhet sa kjo ditë ka qenë e tillë edhe për judejtë, por ata iu shmangën kësaj dite, për ta kryer ditën e shtunë. Atëherë, Allahu i Lartësuar ua bëri të detyrueshme në Teurat që t'u përmbaheshin rregullave të kësaj dite. Gjithjashtu, Ai i urdhëroi ata që ta pasonin Muhamedin, kur ta dërgonte ndër njerëz. Madje, ai mori prej tyre premtime dhe besën e fortë për këtë çështje.

- Rregulli i së shtunës *(Sabathit)* **iu bë detyrë vetëm atyre që ranë në kundërshtime.** - Muxhahidi shpjegon se ata e ndoqën këtë rit, duke e braktisur xhumanë. Kështu vazhduan deri në kohën e Isait, birit të Merjemes. Edhe ai vazhdoi t'u përmbahej rregullave të së shtunës, derisa u ngrit tek Zoti. Ishin të krishterët në kohën e Kostandinit, ata të cilët e ndryshuan rregullin për të shtunën dhe kaluan në ditën e dielë, duke dashur kështu të kundërshtonin judejtë. Përveç këtij ndryshimi, të krishterët devijuan edhe drejtimin gjatë riteve të faljes. Tashmë ata drejtohen drejt lindjes.

Megjithatë, Allahu është më i ditur. Ebu Hurejra, Allahu qoftë i kënaqur prej tij! - , tregon se e ka dëgjuar të Dërguarin e Allahut të thotë: 1630. "Ne muslimanët jemi më të fundit (që kemi ardhur në dynja), por (do të jemi) më të parët dhe më të shquarit Ditën e Ringjalljes, edhe pse kombeve të mëparshme u janë dhënë Librat Hyjnorë përpara nesh. Edhe kjo (dita e xhuma) ka qenë dita e tyre e festimeve (si hytbja - ligjërata, namazi i veçantë i xhumasë etj.) e detyruar për ta, por ata u përçanë në lidhje me të. Kështu që Allahu na udhëzoi ne për këtë ditë (të xhumanë), ndërsa të gjithë njerëzit e tjerë janë mbrapa nesh për këtë çështje: (dita e shenjtë) e çifutëve është e nesërmja (e shtuna) dhe (dita e shenjtë) e krishterëve është e pasnesërmja (e diela)." [Buhariu dhe Muslimi]. Ai thotë:

- Zoti yt do t'i gjykojë ata në Ditën e Gjykimit për çështjet që ata kundërshtoheshin.

Ajetet 125 - 128

125. Thirr për në rrugën e Zotit tënd me urtësi e këshillë të mirë dhe polemizo me ata *(kundërshtarët)* **me mënyrën më të mirë! Zoti yt e di më së miri për atë që është larguar nga rruga e Tij dhe për të udhëzuarit.**

126. Nëse zgjidhni të ndëshkoni *(sipas ligjit),* **atëherë bëjeni po në atë masë sa jeni dëmtuar ju! E nëse duroni** *(dhe falni),* **pa dyshim që kjo është më e mira për durimtarët.**

127. Bëj durim dhe durimi yt të jetë vetëm për hir të Allahut! Mos u pikëllo për ata e as mos u brengos për dredhitë e tyre!

128. Allahu është me ata që janë të devotshëm *(që ruhen prej të këqijave)* **dhe me ata që janë bamirës.**

Shpjegimi i ajeteve

- Thirr për në rrugën e Zotit tënd me urtësi e këshillë të mirë ... - Allahu i Lavdëruar e urdhëron Profetin e Tij të dashur, që ai të bëjë durim dhe tregojë urtësi e maturi në rrugën e davetit në rrugën e Allahut dhe në fenë e drejtë. Urtësi në thirrje do të thotë të ftosh njerëzit që të kapen fort pas Librit të Zotit dhe Sunetit të Profetit, duke mësuar me kujdes urdhëresat e ndalesat e sjella në to dhe duke iu përmbajtur me kujdes e vazhdimisht atyre, për t'i shpëtuar ndëshkimit të Allahut të Lartësuar.

- dhe polemizo me ata *(kundërshtarët)* **me mënyrën më të mirë! -** Komuniko me ta me butësi e ngrohtësi, duke zgjedhur fjalët më të mira, me stilin më të butë e më të dashur. Sikurse thotë i lartësuari: "Dhe mos polemizoni me Ithtarët e librit, *(kur i ftoni në fenë tuaj)*, veçse ashtu si është më së miri, përveç atyre që janë të padrejtë, dhe thuajuni: "Ne i besojmë shpalljes që na u zbrit neve dhe shpalljes që ju zbriti juve. Zoti ynë dhe Zoti juaj është Një dhe ne vetëm Atij i jemi dorëzuar." [Ankebut 46]. Po kështu urdhëroi Allahu i Lavdëruar edhe Musain me Harunin, kur i dërgoi ata tek Faraoni. Allahu i Lartësuar duke i porositur e mësuar se si ti drejtohen Faraonit thotë: "Shkoni që të dy te Faraoni, sepse ai vërtet e ka tepruar! Por, i flisni me fjalë të buta! Ndoshta ai mendohet e frikësohet." [Ta Ha 43, 44].

- Zoti yt e di më së miri për atë që është larguar nga rruga e Tij dhe për të udhëzuarit. - Zoti e di mirë se cilët do të jenë të humburit dhe cilët do të jenë fatbardhët e të udhëzuarit. Të gjitha këto Allahu i Lartësuar i ka ditur dhe i shkroi në Librin e Tij. Tashmë kjo është një çështje e mbyllur që ka përfunduar tashmë, prandaj ti fto në rrugën e Allahut me urtësi e me mënyrën më të mirë dhe mos u dëshpëro për ata që refuzojnë ftesën tënde. Nuk është detyra jote dhe as në dorën tënde udhëzimi ose jo i tyre në rrugën e drejtë. Ti je thjesht një paralajmërues dhe ke detyrë veçse kumtimin e qartë të Shpalljes, ndërsa udhëzimi ose humbja e tyre dhe llogaria e shpërblimi i tyre janë në dorën Tonë. Allahu i madhëruar thotë: "Ti nuk do të mund ta udhëzosh çdokënd që do ti, por është Allahu Ai që udhëzon kë të dojë dhe Ai i Di më së

miri atë që e marrin *(dhe e meritojnë)* udhëzimin." [Kasas 56].

- Nëse zgjidhni të ndëshkoni *(sipas ligjit)*, **atëherë bëjeni po në atë masë sa jeni dëmtuar ju! -** Allahu i Lartësuar urdhëron për të mbajtur drejtësi në lidhje me dënimet e krimeve. Duhet punuar që viktimës t'i jepet drejtësi e plotë. "Nëse dikush ju vjedh ose ju merr diçka padrejtësisht, atëherë edhe ju keni të drejtën të merrni prej tij në të njëjtën masë." Kështu e kanë shpjeguar ajetin Ibn Sirini e të tjerë. Ibn Zejdi ka thënë: "Në fillim, muslimanët ishin urdhëruar të tregoheshin tolerantë, falës dhe paqësorë me idhujtarët. Më vonë, kur disa burra të fisëm e të fuqishëm pranuan Islamin, i thanë të Dërguarit të Allahut: "Po të na jepte leje Allahu, ne do të fitonim kundra këtyre qenërve!" Atëherë, Allahu i Lartësuar zbriti këtë ajet, i cili më pas u abrogua, me zbritjen e ajeteve të xhihadit, që shtjellojnë rregullat e luftës në rrugën e Allahut." Abdullahi, djali i imam Ahmedit, sjell në *Musned*-in e të atit një rrëfim nga Ubej Ibn Keabi, i cili tregon se: 1631. në Betejën e Uhudit u vranë 60 ensarë dhe 6 muhaxhirë. Shokët e Profetit thanë: "Nëse do të kemi rast tjetër për luftë me idhujtarët, do t'ua copëtojmë kufomat!" Kur edhri Dita e Çlirimit, një burrë tha: "Sot mori fund fama e kurejshëve!" Por një thirrës tha: "Profeti i Allahut i ka dhënë sigurinë çdo të bardhi e të ziu, përveç filanit dhe filanit..." - duke përmendur disa emra. Atëherë, Allahu i Lavdëruar zbriti ajetin: "...Nëse zgjidhni të ndëshkoni (sipas ligjit), atëherë bëjeni po në atë masë sa jeni dëmtuar ju!..." - deri në fund të kësaj sureje. Pas kësaj, Profeti ﷺ tha: "Ne do të bëjmë durim dhe nuk do të ndëshkojmë." Allahu i Lavdëruar thotë në një ajet tjetër: "Por, kur u bëhet padrejtësi, ata kundërveprojnë. Ndëshkimi i së keqes *(lejohet të)* bëhet me një të keqe në të njëjtën masë; por kush fal e përmirëson, shpërblimin e ka tek Allahu. Vërtet, Ai nuk i do të padrejtët. Për ata, që hakmerren për padrejtësinë, që u është bërë, nuk ka ndonjë masë. Masat janë vetëm për ata, që u bëjnë njerëzve padrejtësi dhe për ata, që bëjnë çrregullime në Tokë. Ata do të kenë një dënim të dhembshëm. Por kush bën durim dhe fal, s'ka dyshim se ato *(falja dhe durimi)* janë nga virtytet më të larta." [Shura 40]. Ai thotë gjithashtu: "..."Jeta me jetë, syri me sy, hunda me hundë, veshi me vesh, dhëmbi me dhëmb dhe plaga me masë *(të drejtë)* ndëshkimore. Por, për atë që fal, ka shlyerje gjynahesh. ..." [Maide 45]. Ndërsa në këtë ajet Ai tha:

- E nëse duroni *(dhe falni)*, **pa dyshim që kjo është më e mira për durimtarët. -** Allahu i Lartësuar e udhëzon Profetin e Tij që të bëjë durim, të falë, të tregohet i butë e tolerant.

- Bëj durim dhe durimi yt të jetë vetëm për hir të Allahut! - Ky është një përforcim i urdhrit për të qenë i durueshëm. Megjithatë, i Lartësuari na tregon se kjo mund të arrihet veçse me ndihmën dhe mëshirën e Tij, me forcën dhe me vullnetin e dhuruar prej Tij.

- Mos u pikëllo për ata e as mos u brengos për dredhitë e tyre! - Mos u dëshpëro prej atyre të cilët të kundërvihen ty, o Muhamed! Është Vetë Allahu që e ka përcaktuar dhe ka lejuar të ndodhë diçka të tillë. Mos u ngushto e brengos, në lidhje me përpjekjet e tyre të njëpasnjëshme e sistematike kundër teje, me synimin për të të dëmtuar. Allahu mjafton si Mbrojtësi dhe Mbështetësi yt! Është Ai që të dhuron fitoren mbi çdo armik. Allahu do të t'i vendosë nën këmbë të gjithë armiqtë e tu.

- Allahu është me ata që janë të devotshëm *(që ruhen prej të këqijave)* **dhe me ata që janë bamirës. -** Allahu i Lartësuar u premton kësaj kategorie besimtarësh ndihmën e triumfin në çdo drejtim. Kjo quhet "*El meijetu el ħâssa",* që është afërsia e posaçme, që Ai ua ofron vetëm të dashurve të Tij të zgjedhur. I Lartësuari thotë: "*(Kujto)* Kur Zoti yt u kumtoi melekëve se: "Unë jam me ju, prandaj jepuni forcë besimtarëve!..." [Enfal 12]. Ai i tha Musait dhe Harunit, kur i dërgoi tek Faraoni: "Ai *(Allahu)* tha: "Mos

u frikësoni, sepse Unë jam me ju, dëgjoj dhe shoh *(gjithçka)*"." [Ta Ha 46]. I lavdëruari na tregon fjalët që i tha Muhamedi ﷺ shokut të vet (Ebu Bekër Siddikut), kur ata ishin fshehur në shpellë dhe ndihmën që u orfroi atyre. Ai thotë: " ... Të dy ata ishin në shpellë, kur ai i tha shokut: "Mos u trishto, se Allahu është me ne." Allahu zbriti qetësinë e Vet mbi të dhe e fuqizoi me forca, që ju nuk i patë. Ai e poshtëroi fjalën e mohuesve, kurse fjala e Allahut është më e larta. Allahu është Ngadhënjimtar dhe i Urtë." [Teube 40]. Ndërsa aërsia e përgjithshme është për të gjitha krijesat dhe ka të bëjë me diturinë, shikimin dhe dëgjimin e Allahut të Lartësuar. Ai është pranë të gjitha krijesave me dijen, dëgjimin dhe shikimin e Tij,[199] siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "...Ai di gjithçka që futet në Tokë dhe gjithçka që del prej saj, çfarë zbret prej qiellit dhe çfarë ngrihet në të. Ai është me ju kudo që të jeni. Allahu vështron gjithçka që bëni ju." [Hadid 4]. Ose: "A nuk e di ti se Allahu di për gjithçka që gjendet në qiej dhe për gjithçka që gjendet në Tokë?! Nuk bëhet bisedë e fshehtë mes tre vetave, që Ai të mos jetë i katërti e as mes pesë vetave, që Ai të mos jetë i gjashti e as mes më pak dhe as mes më shumë vetave, që Ai të mos jetë me ta, kudo që të jenë...." [Muxhadile 97]. Ose: "Sa herë që ju angazhoheni me ndonjë çështje dhe sa herë që lexoni ndonjë pjesë nga Kur'ani dhe sa herë kryeni ndonjë vepër, Ne jemi dëshmitarë të veprimeve tuaja. Zotit tënd nuk mund t'i fshihet asnjë grimcë në Tokë dhe as në qiell, madje as më e vogël se ajo e as më e madhe. Çdo gjë është shkruar në Librin e Qartë." [Junus 61]. Ky është premtimi i Allahut për ata që ruhen nga ndalesat dhe nuk i cenojnë kufijtë e Tij, si edhe për ata që bëjnë vepra të mira në bindje ndaj Allahut. Për këta, Allahu i Lavdëruar premton se do t'i ndihmojë e do t'u dhurojë fitoren e çdo të mirë në të dyja jetët.

Këtu përfundon shkurtesa e tefsirit të sures Nahl. Vetëm Allahut i takon

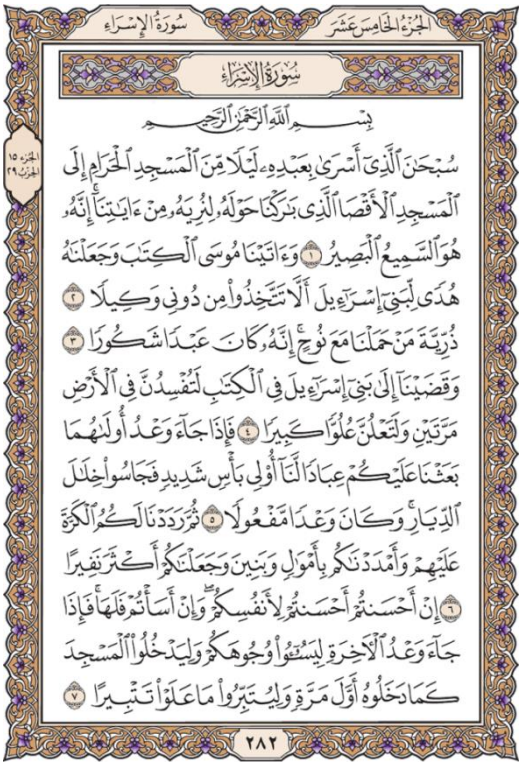

Lavdërimi! Paqja e begatitë e Allahut qofshin për Muhamedin (a.s.)!

Surja 17 El isra *(mekase)* **111 ajete**
Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!

Ajeti 1

1. I Dëlirë *(e i Lavdëruar)* **qoftë Ai, që e mbarti adhuruesin e Tij** (*Muhamedin)* **natën nga Xhamia e Shenjtë** *(Qabeja)*, **drejt xhamisë Aksa** *(në Palestinë)*, **rrethinat e së cilës Ne i kemi bekuar, për t'i treguar atij disa nga shenjat Tona! Vërtet, Ai dëgjon e sheh gjithçka.**

Shpjegimi i ajetit

- I Dëlirë *(e i Lavdëruar)* **qoftë Ai, që e mbarti adhuruesin e Tij** (*Muhamedin)* **natën nga Xhamia e Shenjtë** *(Qabeja)* **drejt xhamisë Aksa** *(në Palestinë)*, **rrethinat e së cilës Ne i kemi bekuar, për t'i treguar atij disa nga shenjat Tona! -** Allahu i Lartësuar e lavdëron dhe madhëron Veten e Tij, për pushtetin e Tij absolut për të bërë atë që askush tjetër nuk mund ta bëjë. Nuk ka të adhuruar me meritë veç Tij dhe nuk ka Zot sundues që kujdeset për

krijesat veç Tij. Allahu e mbarti adhuruesin e robin e Tij të zgjedhur, Muhamedin, gjatë natës, nga xhamia e Mekës, drejt xhamisë Aksa, në Bejt el Makdes të Kudsit, i cili është djepi i të gjithë profetëve, që nga koha e Ibrahimit, të dashurit e të zgjedhurit të Zotit. Prandaj profetët u mblodhën së bashku me të dhe profeti Muhamed ﷺ u priu në namaz, pikërisht në vendin e tyre. Allahu i Lartësuar e përshkruan atë vend, duke thënë: "... rrethinat e së cilës Ne i kemi bekuar ...". Domethënë, Allahu i Madhëruar i ka bekuar prodhimet e mirësitë e atij vendi. Allahu i Lartësuar thotë: "... për t'i treguar atij disa nga shenjat Tona!" Domethënë, për t'i treguar Muhamedit disa nga shenjat madhështore, siç thotë i Lartësuari në ajetin tjetër: "Shikimi i tij nuk u shmang e as nuk e tejkaloi masën. Ai pa, vërtet disa nga shenjat më të mëdha të Zotit të vet." [Nexhm 17, 18]. Ne do të përmendim në vijim disa hadithe rreth kësaj çështjeje, nëse na e lehtëson Allahu i Madhëruar.

- Vërtet, Ai dëgjon e sheh gjithçka. - Ai i dëgjon fjalët e robërve të Tij, si të besimtarëve, ashtu edhe të jobesimtarëve, si të atyre që e besojnë të vërtetën kur u paraqitet, ashtu edhe të atyre që e mohojnë atë. Ai sheh gjithçka në lidhje me robërit e Tij dhe i jep secilit prej tyre atë që meriton, si prej kësaj bote, ashtu edhe prej ahiretit.

Disa hadithe në lidhje me ngjarjen e Israsë.

Në '*Sahih*-un' e Muslimit vjen hadithi nga Enes Ibn Maliku, se Profeti i Allahut ka thënë: 1632. "M'u soll një *burak*, një kafshë e bardhë e gjatë, më e madhe se gomari e më e vogël se mushka, e cila e hidhte hapin aq larg, sa i shihte syri. Hipa dhe shkuam me të në Bejt el Makdes. Burakun e lidha në hallkën ku profetët e mëparshëm lidhnin kafshët e tyre. Hyra në xhami dhe fala atje dy rekatë. Pastaj dola. Drejt meje erdhi Xhibrili, i cili mbante në dorë një enë me verë e një enë me qumësht. Unë zgjodha qumështin. Xhibrili tha: "Zgjodhe natyrshmërinë!" Pastaj filluam të ngjitemi në qiell. Xhibrili (a.s.) kërkoi leje për të hyrë (në portat e qiellit).

– Kush je? – e pyetën.
– Xhibrili, – tha ai.
– E kush është me ty?
– Muhamedi.
– I ka ardhur ndonjë Shpallje?
– Po, i ka ardhur Shpallje.

Atëherë, na u dha leja për të hyrë. Aty pashë Ademin (a.s.). Ai më përshëndeti, më uroi mirëseardhjen dhe u lut për mua për mirësi. Pastaj filluam të ngjitemi në qiellin e dytë. Xhibrili (a.s.) kërkoi leje për të hyrë.

– Kush je? – e pyetën.
– Xhibrili, – tha ai.
– E kush është me ty?
– Muhamedi.
– I ka ardhur ndonjë Shpallje?
– Po, i ka ardhur Shpallje.

Atëherë, na u dha leja. Aty pashë dy djem tezesh, Isain birin e Merjemes dhe Jahjan, birin e Zekerias (Paqja e Zotit qoftë mbi ta!). Ata më përshëndetën, më uruan mirëseardhjen dhe u lutën për mua për mirësi. Pastaj filluam të ngjitemi në qiellin e tretë. Xhibrili (a.s.) kërkoi leje për të hyrë.

– Kush je ? – e pyetën.
– Xhibrili, – tha ai.
– E kush është me ty?
– Muhamedi.
– I ka ardhur ndonjë Shpallje?
– Po, i ka ardhur Shpallje.

Atëherë, na u dha leja. Aty pashë Jusufin. Atij i ishte dhënë gjysma e të gjithë bukurisë. Ai më përshëndeti, më uroi mirëseardhjen dhe u lut për mua për mirësi. Pastaj filluam të ngjitemi në qiellin e katërt. Xhibrili (a.s.) kërkoi leje për të hyrë.

– Kush je? – e pyetën.
– Xhibrili, – tha ai.
– E kush është me ty?
– Muhamedi.
– I ka ardhur ndonjë Shpallje?
– Po, i ka ardhur Shpallje.

Atëherë, na u dha leja. Aty pashë Idrisin. Ai më përshëndeti, më uroi mirëseardhjen dhe u lut për mua për mirësi. Allahu i Lartësuar thotë (për të): "Ne e ngritëm atë në një

gradë të lartë.” Pastaj filluam të ngjitemi në qiellin e pestë. Xhibrili (a.s.) kërkoi leje për të hyrë.
– Kush je? – e pyetën.
– Xhibrili, – tha ai.
– E kush është me ty?
– Muhamedi.
– I ka ardhur ndonjë Shpallje?
– Po, i ka ardhur Shpallje.
Atëherë, na u dha leja. Atje pashë Harunin. Ai më përshëndeti, më uroi mirëseardhjen dhe u lut për mua për mirësi. Pastaj filluam të ngjitemi në qiellin e gjashtë. Xhibrili (a.s.) kërkoi leje për të hyrë.
– Kush je? – e pyetën.
– Xhibrili, – tha ai.
– E kush është me ty?
– Muhamedi.
– I ka ardhur ndonjë Shpallje?
– Po, i ka ardhur Shpallje.
Atëherë, na u dha leja. Aty pashë Musain. Ai më përshëndeti, më uroi mirëseardhjen dhe u lut për mua për mirësi. Pastaj filluam të ngjitemi në qiellin e shtatë. Xhibrili (a.s.) kërkoi leje për të hyrë.
– Kush je? – e pyetën.
– Xhibrili, – tha ai.
– E kush është me ty?
– Muhamedi.
– I ka ardhur ndonjë Shpallje?
– Po, i ka ardhur Shpallje.
Atëherë, na u dha leja. Aty pashë Ibrahimin, i cili ishte mbështetur me shpinë në *Bejt el Meamur*. Në të hyjnë çdo ditë 70 mijë melekë, të cilët nuk dalin më. Ai më përshëndeti, më uroi mirëseardhjen dhe u lut për mua për mirësi. Pastaj më çuan tek *Sidretul Muntehâ*. Gjethet e saj ishin të mëdha, si veshë elefantësh, kurse frutat si qypa të mëdhenj. Kur atë e mbuloi çfarë e mbuloi, prej urdhrit të Zotit, ajo ndryshoi. Nuk ka ndonjë krijesë që të mund ta përshkruajë bukurinë e saj. Atëherë, Zoti më shpalli atë që më shpalli. M’u urdhërua falja e 50 namazeve gjatë ditës dhe natës. Kur zbrita tek Musai (në qiellin e gjashtë,) ai më pyeti: “Çfarë bëri detyrë Zoti yt për umetin tënd?” Unë i thashë: “50 namaze.” – “Kthehu tek Zoti yt – më tha, – dhe kërkoji lehtësim, sepse umeti yt nuk ka për ta përballuar! Unë e provova me bijtë e Izraelit.” - Atëherë, - tregon Profeti ﷺ - u ktheva tek Zoti im dhe i thashë: “O Zot, lehtësoja umetit tim!” Dhe Ai i uli pesë namaze. Kur u ktheva tek Musai, i thashë: “M’i uli 5 namaze.” Ai tha: “Umeti yt nuk e përballon dot as këtë, prandaj kthehu tek Zoti yt dhe kërkoji lehtësim!” Profeti tregon: “Kështu vazhdova të kthehem mes Zotit tim të Lartësuar e të Lavdëruar dhe Musait, derisa Ai më tha: “O Muhamed! Janë 5 namaze (të detyrueshme) gjatë ditës dhe natës, por çdonjë prej tyre do të llogaritet si 10 të tillë. Kështu është njëlloj si të jenë 50 namaze. Çdokush që tenton të kryejë një vepër të mirë dhe nuk ia arrin ta realizojë atë, i shkruhet vetëm si një e mirë. Kush e vepron atë, i shkruhen dhjetë të tilla. Çdokush që tenton të kryejë një të keqe dhe nuk e vepron atë, i shkruhet si një e mirë e vetme dhe nëse e vepron atë, i shkruhet vetëm një e keqe. Pastaj unë zbrita, derisa arrita tek Musai, të cilit i thashë: “U ktheva tek Zoti im aq shumë, sa pata turp prej Tij të kthehesha sërish!” Imam Ahmedi sjell hadithin prej Katades, i cili përcjell nga Enes Ibn Maliku, se Malik Ibn Sasaate i ka rrëfyer hadithin, që ndër të tjera thotë: 1633. “...pastaj u ngrita për tek *Sidretul Munteha.* Fruti i saj si qypat e Hexherit, gjethet e saj si veshë elefantësh! Xhibrili më tha: “Kjo është *Sidretul Munteha*.” Pastaj pashë katër lumenj: dy të brendshëm dhe dy të jashtëm. - O Xhibril, - pyeta, - ç’janë këta?” Ai tha: “Dy lumenjtë e brendshëm janë në Xhenet, ndërsa dy të jashtmit janë Nili dhe Eufrati.” Pastaj u ngjitëm tek Bejt el Meamur.” Katadja sjell një hadith nga Ebu Hurejra, me disa hollësira: 1634. Profeti tha: “Unë i kërkova Zotit tim aq shumë, sa pata turp prej Tij. Megjithatë, tani jam i kënaqur, jam i dorëzuar tërësisht e do ta zbatoj urdhrin e Tij. Atëherë thirri një zë: “E caktova detyrimin dhe ua lehtësova robërve të Mi!” Ky hadith i Ebu Katades vjen edhe në dy *Sahih*-ët, afërsisht me këtë tekst. Buhariu

sjell në kapitullin e Namazit, hadithin tjetër, ku ndër të tjera, thuhet: 1635. "... Pastaj më morën, derisa më ngjitën tek *Sidretul Munteha,* të cilën kur e pashë, e mbuluan ngjyra, që nuk e di çfarë janë. Pastaj më futën në Xhenet. Atje pashë stome [200] diamantesh, kurse dheu i tij ishte prej misku." Muslimi sjell në *Sahih*-un e tij një hadith nga Ebu Dheri, i cili rëfen: 1636. "E pyeta Profetin e Allahut: "A e pe Zotin tënd?" Ai më tha: "Është dritë! E si ta shihja unë Atë?!" Muhamed Ibn Beshari sjell me senedin e tij hadithin nga Abdullah Ibn Shekiku, i cili rrëfen: 1637. I thashë njëherë Ebu Dherit: "Nëse do ta shihja Profetin e Allahut, do ta pyesja atë." - "Për çfarë do ta pyesje?" - më tha Ebu Dheri. - "Do ta pyesja: A e pe Zotin tënd?" Ebu Dheri tha: "Unë e pyeta për këtë dhe më tha: "Pashë dritë!" Hafizi Ebu Bekër el Bejhakiu ka përmendur një shtesë në hadithin e sjellë nga Shurejku, i cili është i vetmi që e ka sjellë. Ajo shtesë mbështet mendimin se Profeti e pa Zotin natën e Israsë. Kjo është shtesa: "*...pastaj Zoti i krenarisë (El Xhebbâru) u afrua aq sa dy harqe, apo edhe më afër...*". Ai (Hafizi) tha: "Por mendimi i Aishes, Ibn Mesudit dhe Ebu Hurejrës është se këtu bëhet fjalë për afrimin e Xhibrilit." Ky është mendimi i Bejhakiut në këtë çështje, dhe kjo është e vërteta. Për sa i përket fjalës së Allahut në suren Nexhm: "Atë ia mësoi Ai, i Fuqishmi *(Xhibrili),* që ka mendje të lartë dhe që u shfaq në formën e vet reale, në pikën më të lartë të horizontit. Pastaj u lëshua dhe iu afrua atij, sa largësia mes dy harqeve a edhe më afër dhe i shpalli robit të Tij *(Allahut)* atë që i shpalli." Këtu bëhet fjalë për Xhibrilin (a.s.), siç gjendet në dy *Sahih*-ët rrëfimi i saktë prej Aishes, nënës së besimtarëve. Po kështu është përcjellë edhe prej Ibn Mesudit. Edhe në *Sahih*-un e Muslimit është e njëjta dëshmi prej Ebu Hurejrës. Nuk dihet që ata t'i ketë kundërshtuar ndonjë sahab, në lidhje me tefsirin e këtij ajeti. [201] Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi se Ibn Shihabi rrëfen se i ka thënë Ibn Hazmi se Ibn Abasi dhe Ebu Habete el Ensari shpesh thoshin: "Profeti i Allahut ka thënë: 1638. "Pastaj më ngritën aq lart, sa arrita në atë lartësi, që mund të dëgjoja zhurmën e lapsave që shkruanin." Imam Ahmedi sjell nga Xhabir Ibn Abdullahi se ai e ka dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 1639. "Kur kurejshët nuk më besuan në lidhje me udhëtimin tim në *Bejt el Makdes,* unë u ngrita në Hixhr dhe Allahu ma tregoi para syve Bejt el Makdesin. Atëherë, unë fillova t'ua përshkruaja atë hollësisht, duke e parë atë me sytë e mi." [202] [Buhariu dhe Muslimi]. Ibn Shihabi thotë se Ebu Seleme Ibn Abdurahmani rrëfen: 1640. "Atëherë, një grup kurejshët u gatitën - ose tha një fjalë të ngjashme - dhe shkuan tek Ebu Bekri, të cilit i thanë: "A ke dëgjuar çfarë ka thënë shoku yt? Ai pretendon se shkoi drejt Bejt el Makdes dhe u kthye brenda natës!" Ebu Bekri tha: "A e ka thënë vërtet këtë? - "Po." - "Nëse e ka thënë vërtet, atëherë unë dëshmoj se ka thënë të vërtetën!" - "A po e beson që ka shkuar në Sham brenda natës dhe është kthyer në Mekë përpara agimit?!" Ebu Bekri tha: "Po! Unë e besoj atë për më shumë se kaq. Unë e besoj se atij i vjen shpallje nga qielli!" Ebu Seleme thotë: "Ja, për këtë u quajt Ebu Bekri me epitetin *El Siddik*." Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Abasi se Profeti i Allahut ka thënë: 1641. "Natën e Israsë, unë u gdhiva në Mekë i pezmatuar, duke qenë i sigurt se njerëzit nuk do të më besonin." Ibn Abasi rrëfen: "Profeti u ul diku, i mbushur me trishtim e mërzi. Pranë tij kaloi armiku i Allahut Ebu Xhehli. Ai vazhdoi të ecte, derisa u ul pranë tij dhe filloi t'i fliste me qesëndi: "Hë, a kemi ndonjë të re?" Profeti i Allahut i tha: "Po." - "Më trego çfarë është?" - "Gjatë natës unë bëra një udhëtim." - Për ku? - "Drejt Bejt el Makdes." - "Shkove në Bejt el Makdes dhe të zuri mëngjesi këtu mes nesh?!" - "Po", - tha i Dërguari i Allahut. Ebu Xhehli nuk u nxitua që ta mohonte, nga droja se ndoshta Muhamedi ﷺ do ta mohonte se e kishte thënë këtë fjalë, nëse do të ftohej ta pohonte

edhe përpara njerëzve, prandaj i tha: "Nëse e thërras popullin, a do t'u tregosh për këtë që më tregove mua?" Profeti i Allahut tha: "Po." Atëherë ai filloi të thërriste: "O Benu Keab, o Benu Luej.... Kështu, njerëzit filluan të vinin grupe-grupe derisa u mblodhën të gjithë para tyre. Ebu Xhehli tha: "Tregoji popullit tënd çfarë më tregove mua!" Profeti i Allahut i tha: "Gjatë natës unë bëra një udhëtim." - "Për ku?" - thanë njerëzit. - "Në Bejt el Makdes." - "Shkove në Bejt el Makdes dhe të zuri mëngjesi këtu mes nesh?!" - Po." Atëherë veç të shijhe se si ata, të mbushur me habi e duke shprehur mosbesim e tallje, vendosnin duart në kokë. Pastaj i thanë: "Po, a mundesh të na e përshkruash faltoren në (tempullin) *Bejt el Makdes*?" Mes tyre kishte edhe nga ata që kishin udhëtuar në atë vend dhe e kishin parë faltoren. Profeti i Allahut tha: "Atëherë, unë vazhdova ta përshkruaja atë, derisa pata një pasiguri dhe nuk po më kujtoheshin disa hollësi. Atëherë - vazhdon Profeti ﷺ - m'u soll xhamia para syve, aq sa unë unë e shihja atë qartë në drejtim të shtëpisë së Ukalit. Kështu, vazhdova t'ua përshkruaja duke e parë me sytë e mi, e jo nga kujtesa e asaj që kisha parë gjatë udhëtimit. Atëherë ata thanë: "Betohemi në Zotin, se ky është një përshkrim i saktë." Këtë hadith e ka përnxjerë edhe Nesaiju prej Auf Ibn Ebu Xhemiles, i njohuri si El Ea'rabiu, njëri nga imamët e besueshëm (*thikat*) të hadithit. Hadithin e sjell edhe Bejhakiu, prej Nadr Ibn Shumejl Ibn Aufit. Në Sahihun e Muslimit vjen hadithi nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1642. "Unë isha në Hixhër, ndërkohë që kurejshët filluan të më pyesnin rreth udhëtimit tim drej *Bejt el Makdes*. Ata më pyetën për disa hollësi, që nuk i mbaja mend dhe u mërzita si asnjë herë më parë. Atëherë, Allahu e ngriti atë faltore para syve të mi dhe unë e shihja qartë. Për çdo pyetje që më drejtonin, unë u ktheja përgjigje. Unë e pashë veten time mes një grupi profetësh. Aty pashë Musain në këmbë, duke u falur. Ai ishte një burrë me flokë të dendura e të dredhura, si të ishte një prej burrave të *shenues* [203] (në gjatësinë dhe ngjyrën esmere). E pashë edhe Isain Birin e Merjemes në këmbë, duke u falur. Njeriu me ngjashmërinë më të madhe me të është Uruetu Ibn Mesud el Thekafiu. Pashë edhe Ibrahimin në këmbë, duke u falur. Njeriu me ngjashmërinë më të madhe me të është shoku juaj...", - kishte për qëllim veten e vet. Kur erdhi koha e namazit, unë u priva atyre në namaz. Pasi mbaruam së faluri, dikush më tha: "O Muhamed! Ky është Maliku, roja i Xhehenemit! Unë ktheva kokën nga ai dhe ai më përshëndeti i pari me *selam*."

Israja dhe Mirazhi kanë ndodhur veçse një herë të vetme.[204]

Nëse qëndrojmë në gjithë këto transmetime, [205] ne bindemi rreth udhëtimit të Profetit nga Qabja në Bejt el Makdes, megjithë versionet e ndryshme të sjella. Ka njerëz që, duke u mbështetur në versionet e ndryshme të kësaj ndodhie, pretendojnë se Israja ka ndodhur shumë herë. Në fakt, me këtë gjykim të gabuar kanë shkuar shumë larg të vërtetës, kanë thënë diçka të habitshme e të pabazë dhe nuk ia kanë qëlluar aspak të vërtetës. Disa autorë të mëvonshëm janë shprehur madje se Profeti bëri një udhëtim drejt Bejt el Makdesit, pastaj një udhëtim drejt qiejve, pastaj një udhëtim tjetër drejt Bejt el Makdesit, e pastaj drejt qiejve. Ata janë të gëzuar jashtë mase me këtë opinion, a thua se kjo u jep zgjidhje e përgjigje të gjitha kundërshtimeve në këtë çështje. Megjithatë, edhe ky opinion është shumë larg të vërtetës dhe nuk është përmendur nga asnjë selef. Nëse do të kishin ndodhur të tilla udhëtime të njëpasnjëshme, Profeti do ta kishte njoftuar qartë umetin e tij dhe njerëzit do ta kishin përcjellë këtë përsëritje të udhëtimit. Musa Ibn Ukbe citon Zuhrin, që ka thënë se Israja ka ndodhur një vit përpara hixhretit. Po kështu ka thënë dhe Uruetu. Ndërsa Suddiju ka thënë se ka ndodhur 16 muaj përpara hixhretit. Gjithashtu, mendimi më i saktë është se Profeti e përjetoi këtë udhëtim zgjuar e jo

në gjumë. [206] Ai udhëtoi nga Meka për në Bejt el Makdes hipur mbi *burak*. Kur mbërriti në portën e xhamisë, e lidhi kafshën tek porta, hyri brenda dhe fali drejt Kiblës dy rekatë namaz përshëndetje për xhaminë. Pastaj filloi Miraxhin, ngjitjen në qiell, duke hipur në një si shkallë në ngjitje. Kështu u ngrit në qiellin e dynjasë, pastaj në pjesën tjetër të 7 qiejve. Në çdo qiell, atë e takonin më të zgjedhurit e tij. Ai u dha selam profetëve që ndodheshin në ata qiej, sipas gradës së tyre, derisa arriti në qiellin e gjashtë tek Musai, të cilit i foli Zoti drejtpërdrejt, e pastaj në qiellin e shtatë, tek Ibrahim, i dashuri dhe i zgjedhuri i Allahut. Më pas u ngrit më lart se grada e dy profetëve të fundit dhe më lart se të gjithë profetët e tjerë. Ai arriti në një vend aq të lartë, sa arriti të dëgjonte edhe zhurmën e lapsave të kaderit, që shkruajnë atë që është përcaktuar të ekzistojë. Ai pa pemën *Sidratul Munteha,* të cilën Allahu e mbuloi me bukuri e madhështi, me flutura të arta dhe ngjyra të shumta. Ajo u mbulua edhe nga melekë pa fund, dhe pikërisht atje Profeti ﷺ pa edhe Xhibrilin në formën e tij të vërtetë, me gjashtëqind krahë. Ai pa, gjithashtu, një shtrojë mëndafshi të gjelbër, që mbulonte horizontin. Pa Bejt el Meamurin (Qaben e Qiellit) dhe Ibrahimin, që ndërtoi Qaben e Tokës, i cili ishte mbështetur në të. Ajo është Qabja e Qiellit, ku hyjnë çdo ditë shtatëdhjetë mijë melekë, që i përkushtojnë Allahut adhurime dhe nuk kthehen kurrë në të, deri në Ditën e Kijametit. Profeti ﷺ pa Xhenetin dhe Zjarrin. Në këtë udhëtim, Allahu bëri detyrë 50 namaze në ditë, pastaj, me mëshirën e Tij, ia uli në pesë të tilla, duke treguar butësinë e bamirësinë e Tij me robërit. Kjo tregon rëndësinë e madhe të namazit në Islam dhe madhështinë e këtij adhurimi përkushtuar Zotit. Pastaj Profeti ﷺ zbriti përsëri në Bejt el Makdes. Së bashku me të zbritën edhe profetët. Ai u fal me ta kur hyri koha e namazit. Ka njerëz, të cilët pretendojnë se ai u fal me profetët në qiell. Përkundrazi, argumentet e ardhura tregojnë se ai është falur në Bejt el Makdes. Në disa transmetime thuhet se i Dërguari i Allahut u fal me ta në fillim, para ngjitjes në qiell. Në fakt, është më e pranueshme të thuhet se ai u fal me profetët e tjerë pas ngjitjes në qiell, sepse kur i Dërguari ﷺ kalonte nëpër qiej e takonte profetët, ai e pyeste Xhibrilin se cilët ishin ata, një për një, dhe Xhibrili i tregonte. Kjo është më e pranueshme, edhe sepse fillimisht ai u kërkua për t'u ngjitur në qiell dhe për të marrë nga Zoti detyrën e faljes së namazit, e cila ishte për të e për të gjithë umetin. Më tej, pasi mori detyrën, ai u bashkua me vëllezërit e tij profetë, për t'u falur me ta dhe për të dalë në pah vlera e tij mbi të gjithë, kur u priu në namaz. Ai doli e u priu në namaz pas shenjës që i bëri Xhibrili për të vepruar ashtu. Pasi doli nga Bejt el Makdesi, i Dërguari ﷺ hipi në *burak* dhe kthye në Mekë herët në mëngjes. Megjithatë, Allahu është më i ditur. Njerëzit kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me çështjen se: a e kreu këtë udhëtim i Dërguari ﷺ me trupin e shpirtin e tij apo vetëm me shpirt? Shumica e dijetarëve janë të mendimit se ai e kreu këtë udhëtim me trup dhe me shpirt dhe në gjendje të zgjuar, pra, jo në gjumë. Por këta nuk e mohojnë mundësinë që Profeti ﷺ para këtij udhëtimi të ketë parë një ëndërr të tillë, dhe pastaj e përjetoi atë tërësisht, sepse kështu ndodhte me Profetin ﷺ: sa herë që ai shihte një ëndërr, ajo i realizohej tërësisht më pas, e qartë si drita e mëngjesit. Kështu, udhëtimi i Israsë dhe Miraxhit ndodhi zgjuar dhe me shpirt e me trup. Argument për këtë është fjala e Allahut: "I Dëlirë *(e i Lavdëruar)* qoftë Ai, që e mbarti adhuruesin e Tij (*Muhamedin a.s.)* natën nga Xhamia e Shenjtë *(Qabeja)* drejt xhamisë Aksa *(në Palestinë)*, rrethinat e së cilës Ne i kemi bekuar...". Pra, Allahu i bëri *tesbih* Vetes së Vet, dhe *tesbihu* bëhet për gjëra madhore. Nëse do të ishte thjesht një ëndërr, nuk do të ishte gjë e madhe dhe nuk do të tregohej me madhështi. Gjithashtu, mohuesit kurejshë nuk do të nxitonin që të përhapnin këtë si një lajm të çuditshëm e të pabesueshëm e ta

mohonin si të tillë, nëse do të ishte thjesht një ëndërr e Profetit. Përveç kësaj, duhet thënë se fjala "*abd*" (rob), e përdorur për Profetin ﷺ, është term që përdoret për një njeri me trup dhe shpirt, jo vetëm si shpirt. Vëreni kur Allahu thotë: "I Dëlirë *(e i Lavdëruar)* qoftë Ai, që e mbarti adhuruesin e Tij (*Muhamedin a.s.)* natën nga Xhamia e Shenjtë *(Qabeja)* drejt xhamisë Aksa *(në Palestinë)*...". Më pas thotë: "...Atë pamje që ta treguam dhe pemën e mallkuar të përmendur në Kur'an, Ne i bëmë veçse si sprovë për njerëzit. ..." [Isra 60]. Ibn Abasi shpjegon: "Kjo ishte një pamje, që Profeti i Allahut e pa drejtpërdrejt natën kur u ngjit në qiell." Kështu e ka sjellë Buhariu. Allahu i Lartësuar thotë gjithashtu: "Shikimi i tij nuk u shmang e as nuk e tejkaloi masën...." [Nexhm 17]. Dhe dihet që shikimi është shqisë e trupit, jo e shpirtit. Gjithashtu, i Dërguari hipi mbi *burak*, kafshë kjo që shkëlqente e lëshonte dritë. Edhe kjo thuhet për trupin e jo për shpirtin, sepse shpirti nuk ka nevojë për kafshë apo mjet, që të lëvizë. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Një transmetim i dobishëm dhe i bukur. Ebu Nuajm el Asbahani sjell në librin e tij "*Delail en-Nubue*" (Argumentet e profetësisë) një transmetim përmes El Uakidiut, nga Muhamed Ibn Keab el Kuradhi, ku shkurtimisht thuhet: "Kur Herakli takoi Ebu Sufjanin, e pyeti atë rreth Profetit të Allahut. Ebu Sufjani, duke dashur që të ulte sadopak figurën e vlerën e Profetit, tha: "O mbret! A të të tregoj për diçka, nga e cila do ta kuptosh se ai gënjen?" - "Ç'është ajo?" - "Ai pretendoi njëherë se doli nga vendi ynë (në Mekë) gjatë një nate dhe erdhi në këtë faltore, faltoren e *Ilijae*-s (Palestinës), dhe u kthye tek ne po atë natë, para lindjes së diellit." Kur po i thoshte këto fjalë, pranë Heraklit qëndronte patriarku i Iljaes, i cili tha: "E di mirë çfarë ndodhi atë natë." - "Çfarë di?" - e pyetën. Ai tha: "Unë nuk flija natën, derisa të mbyllja të gjitha portat e xhamisë. Atë natë i mbylla të gjitha portat, përveç njërës, e cila më mundoi shumë, por nuk munda ta lëviz. U kërkova ndihmë punëtorëve të mi dhe të gjithë atyre që ishin të pranishëm. Të gjithë u munduam shumë, por ajo nuk lëvizi vendit, a thua se po përpiqeshim të lëviznim një mal. Pastaj u fola marangozëve, që ta shihnin. Ata thanë: "Kjo portë është bllokuar, ngaqë kanë lëvizur parvazet e i ka rënë peshë nga ndërtesa. Nuk mund ta lëvizim tani. Kur të agojë, do të shohim me kujdes nga i vjen bllokimi." Kështu i lashë hapur kanatat e asaj porte. Kur agoi dita, shkova tek porta dhe pashë që te guri i qoshes së xhamisë ishte hapur një vrimë dhe dukeshin shenjat e lidhjes së një kafshe. Atëherë u thashë miqve të mi se ajo derë është bllokuar veçse për ndonjë profet, që ka ardhur e është falur në këtë faltoren tonë...". Hafidh Ebu Hatab Umer Ibn Dihje ka thënë: "Kanë ardhur shumë rrëfime nga shumë sahabë dhe disa rrugë transmetimi, që flasin rreth ngjarjes së Israsë. Kështu, ato janë përcjellë nga Umer Ibn Hatabi, Ali Ibn Ebu Talibi, Ibn Mesudi, Ebu Dheri, Malik Ibn Sasaa, Ebu Hurejra, Ebu Seidi, Ibn Abasi, Sheddad Ibn Eusi, Ubej Ibn Keabi, Abdurahman Ibn Karati, Ebu Habete, Ebu Lejla el Ensari, Abdullah Ibn Umeri, Xhabiri, Hudhejfe, Burejde, Ebu Ejubi, Ebu Umame, Semra Ibn Xhundubi, Ebu Hamra, Suhejb el Rumiu, Ummu Hani, Aishja dhe Esma - dy vajzat e Ebu Bekrit, - Allahu qoftë i kënaqur me të gjithë ata!" Mund të themi se për ndodhinë e Israsë kanë rënë dakord të gjithë muslimanët, të cilët e kanë transmetuar unanimisht. Ata që e kanë refuzuar atë janë mashtruesit, mohuesit dhe prishësit e fesë dhe të besimit. Allahu i Lartësuar thotë: "Ata duan që të shuajnë dritën e Allahut, me gojën e tyre, por Allahu e forcon dritën e Vet, edhe pse jobesimtarët e urrejnë këtë." [Saf 8].

Ajetet 2 - 3

2. Ne i dhamë Musait Librin *(Teuratin)* **dhe e bëmë atë udhërrëfyes për bijtë e Izraelit.** *(Ne u thamë)* **"Mos merrni asnjë mbrojtës tjetër, përveç Meje** *(që t'ia besoni çështjet tuaja),*

3. O pasardhës të atyre që Ne i bartëm *(i shpëtuam)* **së bashku me Nuhun!" Vërtet, ai ishte shumë mirënjohës** *(ndaj Allahut)*.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Madhëruar i përmend shpesh pranë njëri-tjetrit profetët Musa dhe Muhamed (paqja e bekimet e Allahut qofshin mbi ta!). Po kështu i përmend pranë Teuratin dhe Kuranin. Edhe këtu, pas përmendjes së Israsë, i Lartësuari thotë:

- Ne i dhamë Musait Librin - Domethënë, i dhamë Teuratin.

- dhe e bëmë atë udhërrëfyes për bijtë e Izraelit. - Atë libër, Allahu e bëri udhëzim e dritë për bijtë e Izraelit.

- Mos merrni asnjë mbrojtës tjetër, përveç Meje - Mos merrni kujdestarë, ndihmës dhe të adhuruar të tjerë, veç Meje. Siç shihet, Allahu i Madhëruar u ka shpallur të gjithë profetëve që ta adhurojnë Atë si një e të vetëm, pa i shoqëruar ortak asnjë e asgjë.

- O pasardhës të atyre që Ne i bartëm *(i shpëtuam)* **së bashku me Nuhun!"** - O pasardhës të atyre që Ne i shpëtuam dhe i mbartëm së bashku me Nuhun në anije! Merrni shembull nga ati juaj i hershëm, Nuhu!

- Vërtet, ai ishte shumë mirënjohës *(ndaj Allahut)*. - Ai u quajt "rob mirënjohës e falenderues", sepse sa herë që hante e pinte, thoshte "El hamdu lil-lâh!". Këtë shpjegim sjell Taberaniu nga Sad Ibn Mesud el Thekafiu. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1643. "Allahu i Lartësuar kënaqet nga robi i cili, kur ha një ushqim ose kur pi diçka, lavdëron e falënderon Allahun për to." Kështu e kanë sjellë Muslimi, Tirmidhiu dhe Nesaiu. Në këtë kontekst, Buhariu ka sjellë hadithin e Ebu Zurates, që përcjell nga Ebu Hurejra, se Profeti i Allahut ka thënë: 1644. "Unë jam zotëria e më i nderuari i bijve të Ademit Ditën e Kijametit..." Pastaj, ndër të tjera, thotë: " ...dhe atëherë shkojnë tek Nuhu dhe i thonë: "O Nuh, ti je i pari *Resul* i Zotit ndër banorët e tokës dhe Allahu të ka quajtur "rob mirënjohës". Ndërmjetëso për ne tek Zoti yt! ... Hadithi vazhdon.

Ajetet 4 - 8

4. Ne u kumtuam bijve të Izraelit në Libër se "Ju do të bëni dy herë shkatërrime në Tokë dhe do t'i kaloni kufijtë duke bërë padrejtësi në të.".

5. Kur erdhi koha për shkatërrimin e parë, Ne dërguam kundër jush disa nga robërit Tanë - luftëtarë të fuqishëm e të ashpër, të cilët e shkelën *(dhe e shkatërruan)* **çdo cep të vendit tuaj. Kështu u përmbush ai premtim.**

6. Pastaj, Ne jua kthyem juve sërisht sundimin kundër tyre, ju mbështetëm me pasuri e me djem dhe ju shtuam shumë në numër.

7. Nëse bëni mirë, atë e keni për veten tuaj. E nëse bëni keq, atë e bëni po për veten tuaj. Por kur të vijë koha e fundit, fytyrat tuaja do të shëmtohen kur ata të hyjnë në tempull, siç hynë herën e parë, dhe të shkatërrojnë gjithçka që shkelin *(dhe e pushtojnë)*.

8. Shpresohet që Zoti juaj t'ju mëshirojë *(nëse pendoheni)***, por, nëse ju ktheheni** *(në gjynahe)***, edhe Ne do të kthehemi** *(me ndëshkime)*. **Ne e kemi bërë Xhehenemin burg për jobesimtarët.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ne u kumtuam bijve të Izraelit në Libër se "Ju do të bëni dy herë shkatërrime në Tokë dhe do t'i kaloni kufijtë, duke bërë padrejtësi në të.". - Allahu i Lartësuar na njofton se, që më herët, Ai u kumtoi bijve të Izraelit në Teurat se ata do të shkaktonin shkatërrime në tokë dy herë. Ai thotë: "...dhe do t'i kaloni kufijtë, duke bërë padrejtësi në të." Pra, do të kaloni çdo kufi, duke bërë poshtërsi e krime kundër njerëzve.

- Kur erdhi koha për shkatërrimin e parë, Ne dërguam kundër jush disa nga robërit Tanë - luftëtarë të fuqishëm e të ashpër, të cilët e shkelën *(dhe e shkatërruan)* **çdo cep të vendit tuaj.** - Kur kryet shkatërrimin e parë, "Ne dërguam kundër jush disa nga robërit Tanë - luftëtarë

të fuqishëm e të ashpër". Domethënë, bëmë që të nënshtroheshin nga një ushtri e madhe me luftëtarë të fuqishëm, të ashpër dhe të armatosur mirë. Ata: "... e shkelën *(dhe e shkatërruan)* çdo cep të vendit tuaj." Ata i shtinë në dorë dhe morën nën pronësinë e tyre viset tuaja dhe lëvizën mes shtëpive tuaja e brenda tyre.

- Kështu u përmbush ai premtim. - Ky premtim u përmbush pikë për pikë. Dijetarët e hershëm, por edhe të mëvonshmit, kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me ata për të cilët bëhet fjalë në këtë ajet. Cilët ishin ata luftëtarë të fuqishëm dhe të ashpër? Nga Ibn Abasi dhe Katade përcillet të kenë thënë se bëhet fjalë për Xhalut el Xhizrin dhe ushtrinë e tij. Kështu, fillimisht ata i nënshtruan bijtë e Izraelit, pastaj më vonë këta të fundit fituan, kur Daudi e vrau Xhalutin. Prandaj dhe tha më pas:

- Pastaj, Ne jua kthyem juve sërisht sundimin kundër tyre, ju mbështetëm me pasuri e me djem dhe ju shtuam shumë në numër. - Ndërsa Seid Ibn Xhubejri përcillet të ketë thënë se është fjala për mbretin e *Meusilit Sinxharib* dhe ushtrinë e tij. Po nga Seid Ibn Xhubejri e të tjerë është sjellë edhe mendimi se bëhet fjalë për *Buktonasar*-in, mbretin e Babilonisë. Rreth kësaj çështjeje janë sjellë shumë rrëfime nga *izraelijatet*, por nuk e shoh të arsyeshme të zgjatem në këtë libër duke i përmendur ato. Aq sa na ka treguar Allahu i Lartësuar në Librin e Tij është e mjaftueshme, pa pasur nevojë për të tjera rrëfime në librat para tij. Allahu dhe i Dërguari i Tij nuk na kanë lënë të kemi nevojë për burime të tjera, veç Shpalljes. Allahu na njofton se kur ata i kaluan kufijtë me poshtërsi, tirani e padrejtësi ndaj njerëzve, Allahu bëri që të nënshtroheshin nga armiku i tyre, duke shkelur mu në vatanin e tyre dhe duke i poshtëruar. E gjitha kjo erdhi si një ndëshkim i merituar. Allahu kurrë nuk u bën padrejtësi robërve të Tij. Ata u rebeluan dhe vranë shumë profetë dhe dijetarë të mirë.

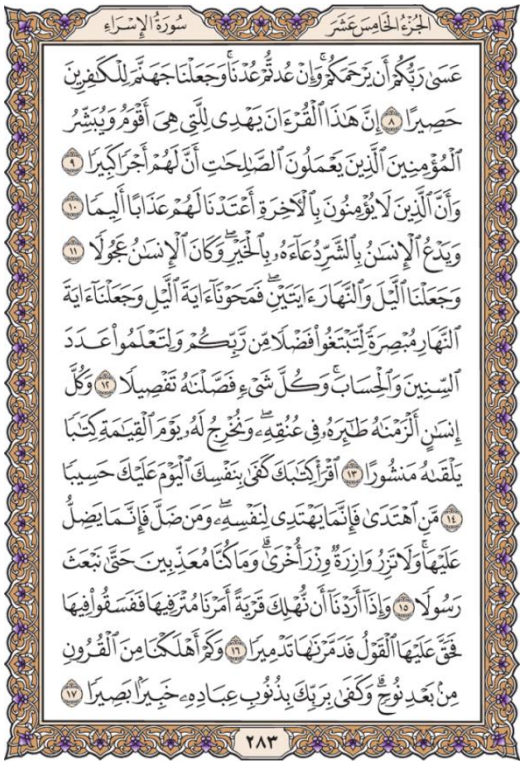
الجزء الخامس عشر سورة الإسراء

عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ
حَصِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ
الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾
وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾
وَيَدْعُ الْإِنسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ ۖ وَكَانَ الْإِنسَانُ عَجُولًا ﴿١١﴾
وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ ۖ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ
النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ
السِّنِينَ وَالْحِسَابَ ۚ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾ وَكُلَّ
إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا
يَلْقَاهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا
﴿١٤﴾ مَّنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ
عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ
رَسُولًا ﴿١٥﴾ وَإِذَا أَرَدْنَا أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا
فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ
مِن بَعْدِ نُوحٍ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿١٧﴾

٢٨٣

- Nëse bëni mirë, atë e keni për veten tuaj. E nëse bëni keq, atë e bëni po për veten tuaj. - Domethënë, kur bëni keq, e bëni kundër vetes suaj. I Lartësuari thotë në një ajet tjetër: "Kush bën mirë, bën mirë për veten e vet e kush bën keq, ai vepron kundër vetes së vet. Zoti yt nuk u bën padrejtësi robërve." [Fussilet 46].

- Por kur të vijë koha e fundit, fytyrat tuaja do të shëmtohen kur ata të hyjnë në tempull, siç hynë herën e parë, dhe të shkatërrojnë gjithçka që shkelin *(dhe e pushtojnë)*. - Herën e dytë kanë për të ardhur sërish armiqtë tuaj, për t'ju shkatërruar. Atëherë, "... fytyrat tuaja do të shëmtohen ...", pra, ata do t'ju nënshtrojnë e poshtërojnë. Kjo do të jetë koha kur "...ata të hyjnë në tempull, siç hynë herën e parë..." kohë në të cilën ata "shkelën *(dhe e shkatërruan)* çdo cep të vendit tuaj." Këtë herë, Allahu tregon se ata "... do të shkatërrojnë gjithçka që shkelin *(dhe e pushtojnë)*."

- Shpresohet që Zoti juaj t'ju mëshirojë *(nëse pendoheni)* - dhe t'i largojë ata prej jush.

- por, nëse ju ktheheni *(në gjynahe)***, edhe Ne do të kthehemi** *(me ndëshkime)*. - Nëse u ktheheni përsëri poshtërsive e shkatërrimeve, atëherë do t'i kthejmë sërish ata mbi ju si ndëshkim, përveç ndëshkimit e dhimbjes që kemi përgatitur për ju në ahiret.

- Ne e kemi bërë Xhehenemin burg për jobesimtarët. - Xhehenemi është një vend dënimi i përhershëm, i izoluar, një burg, nga i cili nuk mund të ikësh e të shpëtosh. Katadja ka thënë: "Në fakt, bijtë e Izraelit iu kthyen sërish poshtërsive, prandaj Allahu vendosi mbi ta Muhamedin dhe shokët e tij, të cilët u morën xhizjen, që duhet ta jepnin vetëm me dorën e tyre, të nënshtruar e të poshtëruar. [207]

Ajetet 9 - 10

9. Ky Kuran *(madhështor)* **udhëzon në rrugën më të drejtë dhe i përgëzon besimtarët që bëjnë vepra të mira se do të kenë, vërtet një shpërblim të madh.**

10. Kurse për ata që nuk besojnë në jetën tjetër, Ne kemi përgatitur një dënim të dhembshëm.

Shpjegimi i ajeteve

- Ky Kur'an *(madhështor)* **udhëzon në rrugën më të drejtë** - Allahu i Lartësuar e lëvdon Librin e Tij të madhërishëm, që ia shpalli Muhamedit, pra, Kur'anin. Ai na tregon se ky libër udhëzon në rrugën e drejtë**.**

- dhe i përgëzon besimtarët që bëjnë vepra të mira se do të kenë, vërtet një shpërblim të madh. - Ata besimtarë që bëjnë punë të mira, në të cilat i udhëzon Kuran, kanë premtimin se "do të marrin vërtet një shpërblim të madh." Kjo do të ndodhë në Ditën e Kijametit.

- Kurse për ata që nuk besojnë në jetën tjetër, Ne kemi përgatitur një dënim të dhembshëm. - Këtyre u jepet tjetër "përgëzim". Ata që nuk besojnë jetën e ahiretit kanë një dënim të dhembshëm, që do t'u jepet Ditën e Kijametit.

Ajeti 11

11. Njeriu lutet për keq, ashtu siç lutet për mirë. Njeriu është, vërtet i ngutshëm.

Shpjegimi i ajetit

- Njeriu lutet për keq, ashtu siç lutet për mirë. - Allahu i Lavdëruar na tregon për natyrën e nxituar të njeriut dhe mënyrën se si ai lutet në disa raste kundër vetes së vet, kundër fëmijëve dhe pasurisë së vet. Kështu, ai lutet kundër vetes për ligësi, vdekje, shkatërrim, mallkim etj. Nëse Zoti do t'i përgjigjej e t'ia plotësonte ato lutje, njeriu do të shkatërrohej, për shkak të atyre lutjeve, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Sikur Allahu t'ua shpejtonte njerëzve pranimin e kërkesës për të keqen, ashtu siç pranon shpejtimin e kërkesës për të mirën, atyre do t'u përfundonte afati. Por ata që nuk janë të bindur për takimin Tonë, Ne i lëmë të enden në shfrenimin e tyre." [Junus 11]. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi e të tjerë. Në një hadith thuhet: 1645. "Mos u lutni kundër vetes tuaj, mos u lutni kundër fëmijëve tuaj, mos u lutni kundër pasurive tuaja; se mund të ndodhë të takoni çastin kur Allahu i përgjigjet lutjeve, dhe atëherë Ai do t'iu përgjigjet lutjeve tuaja."

- Njeriu është, vërtet i ngutshëm. - Ajo që e shtyn njeriun në këtë sjellje të gabuar është natyra e tij e nxituar, si dhe ankthi dhe frika nga e ardhmja e panjohur.

Ajeti 12

12. Ne i bëmë natën dhe ditën dy shenja madhështore *(të Pushtetit Tonë)*. **Natën e errësuam dhe ditën e bëmë të shndritshme që ju të kërkoni begati nga Zoti juaj dhe që të mësoni numrin e viteve dhe llogaritjen** *(e kohës)*. **Ne e kemi sqaruar çdo gjë në mënyrë të hollësishme.**

Shpjegimi i ajetit

- Ne i bëmë natën dhe ditën dy shenja madhështore *(të Pushtetit Tonë)*. - Allahu i Madhëruar tregon mirësitë e përkujdesin e Tij për robërit përmes këtyre shenjave madhështore, të shfaqura në krijimin e Tij.

- Natën e errësuam dhe ditën e bëmë të shndritshme që ju të kërkoni begati nga Zoti juaj - Allahu i bëri natën dhe ditën dy

dukuri, të ndryshme nga njëra-tjetra. Kështu, gjatë natës krijesat pushojnë, ndërsa gjatë ditës ato përhapen nëpër tokë, për të kërkuar mjetet e jetesës, për të përmbushur punët e tyre e për të udhëtuar në kërkim të mirësive të Zotit.

- dhe që të mësoni numrin e viteve dhe llogaritjen *(e kohës)*. - Nëpërmjet ditës dhe natës, njerëzit mund të llogaritin kalimin e kohës, ditës, javëve, muajve, viteve. Kështu mund të llogarisin hyrjen e kohës së adhurimeve, afatet e vendosura për aktmarrëveshjet, detyrimet e ndërsjellta etj. Nëse e gjithë koha do të ishte e njëjtë, pa ndryshimin mes natës dhe ditës, nuk do të arriheshin të tilla mirësi e begati të mrekullueshme, siç thotë i Lartësuari në një ajët tjetër: "Thuaj: "Sikur Allahu t'jua bënte natën të përhershme deri në ditën e Kijametit, cili zot përveç Allahut do t'ju sillte juve dritë? A nuk po dëgjoni?" Thuaj: "Pa mendoni, po ta bënte Allahu ditën të vazhdueshme deri në Ditën e Kijametit, cili zot përveç Allahut mund t'ju sillte natën, që të pushoni? A nuk shihni?" Prej mëshirës së Tij jua bëri natën dhe ditën - për të pushuar dhe për të përfituar nga begatitë e Tij dhe që të jeni mirënjohës." [Kasas 71, 72]. "I madhëruar është Ai i cili vendosi në qiell yje dhe vendosi në të Diell *(që ndriçon dhe ngroh)* e Hënë të shndritshme. Është Ai që krijoi Natën dhe Ditën që ndjekin njëra-tjetrën për këdo që dëshiron të mendojë *(në madhërinë e Tij)* a dëshiron të jetë mirënjohës." [Furkan 61, 62]. "Dhe është Ai, që jep jetën dhe vdekjen dhe bën ndërrimin e natës dhe të ditës. A nuk do të kuptoni?" [Muminun 80]. "Ai krijoi qiejt dhe Tokën me urtësi. Ai bën që nata ta mbulojë *(mbështjellë)* ditën dhe që dita ta mbulojë *(mbështjellë)* natën; Ai e nënshtroi Diellin e Hënën, që lëvizin sipas një afati të caktuar. Ai është Ngadhënjimtari, Falësi i Madh." [Zumer 5]. "Ai është Krijuesi i dritës së mëngjesit. Natën e bëri për qetësi, kurse Diellin dhe Hënën për llogaritjen e kohës. Ky është caktim i Ngadhënjimtarit, të Gjithëditur. Është Ai që i bëri yjet *(të shndritshme)* për ju që të orientoheni nëpërmjet tyre, nëpër errësirat e tokës dhe të detit. Vërtet, Ne i kemi shpjeguar me hollësi Shenjat Tona për njerëzit që dinë të mendojnë." [En'am 96, 97]. "Argument për ata është edhe nata, prej së cilës tërheqim ditën dhe ata zhyten në errësirë. Edhe Dielli udhëton për në kufirin e vet *(përfundimtar)*. Ky është përcaktimi i Ngadhënjimtarit, i të Gjithëditurit. Edhe Hënës ia kemi caktuar fazat e saj, derisa të kthehet në formën e harkut *(hurmës së tharë)*. As dielli nuk mund ta arrijë hënën, e as nata nuk mund ta kalojë ditën. Secili *(trup qiellor)* noton në orbitën e vet." [Ja Sin 37 - 40]. Allahu i Madhëruar thotë se, nëpërmjet natës dhe ditës, Ai na tregon dy shenja madhështore të pushtetit të Tij. Abdullah Ibn Kethiri thotë se shenja e (shfaqur gjatë) natës është errësira e saj, ndërsa shenja e (shfaqur gjatë) ditës është drita e shkëlqimi i saj." Ndërsa Muxhahidi ka thënë: "Shenja e natës është Hëna, ndërsa shenja e ditës është Dielli."

- Ne e kemi sqaruar çdo gjë në mënyrë të hollësishme.

Ajetet 13 - 14

13. Asnjë njeriu nuk kemi për t'ia ndarë nga qafa librin e tij *(të veprave)* **dhe në Ditën e Gjykimit, Ne do t'ia paraqitim atë si një libër të hapur.**

14. *(çdokujt do t'i thuhet:)* **"Lexoje librin tënd! Sot mjafton të jesh vetë gjykues i vetvetes".**

Shpjegimi i ajeteve

Pasi na tregoi për kohën, natën dhe ditën, dhe ato punë që njerëzit kryejnë gjatë tyre, i Madhëruari vijon e thotë.

- Asnjë njeriu nuk kemi për t'ia ndarë nga qafa librin e tij *(të veprave)* - Fjala e përdorur në ajet për regjistrin e veprave është "*tâiru*", pra, diçka që ngrihet dhe fluturon në ajër. "*Tâiruhu*" - thotë Ibn Abasi, Muxhahidi e të tjerë - janë veprat, që dalin prej robit në këtë jetë dhe ngrihen lart (dhe melekët i mbajnë shënim), si të mirat, ashtu edhe të këqijat, të cilat ai ka për t'i parë dhe për të cilat ai do të marrë shpërblimin e merituar. I Lavdëruari thotë:

"Kush ka bërë ndonjë të mirë, që peshon sa grimca, atë do të shohë. Gjithashtu, kush ka bërë ndonjë të keqe, që peshon sa grimca, atë do të shohë." [Zelzele 7 - 8]. "Pa dyshim, mbi ju qëndrojnë rojet. Ata janë shkrues të ndershëm. Ata dinë gjithçka që bëni ju." [Infitar 10 - 12]. "Ne e kemi krijuar njeriun dhe Ne dimë se ç'pëshpërit ai në vetvete. Ne jemi më afër tij se damari i qafës së vet. Dy melekë qëndrojnë pranë tij, në të djathtë dhe në të majtë. Njeriu nuk thotë ndonjë fjalë pa pasur pranë një regjistrues të gatshëm." [Kaf 16 - 18]. "Digjuni në të! E duroni apo nuk e duroni, njësoj është për ju. Ky është i vetmi "shpërblim" për atë që e merituat me veprat tuaja." [Tur 16]. Domethënë, të gjitha veprat e birit të Ademit janë të ruajtura e të shënuara me hollësi. Ato i shkruhen natën dhe ditën, në mëngjes e në mbrëmje, pra, në çdo kohë.

- dhe në Ditën e Gjykimit, Ne do t'ia paraqitim atë si një libër të hapur. - Të gjitha veprat e tij do t'i mblidhen në një libër, i cili në Ditën e Kijametit do t'i jepet nga e djathta, nëse është prej fatlumëve punëmirë, ose nga e majta, nëse është prej fatzinjve punëkëqij. Vëreni me kujdes se si Allahu i Madhëruar e cilëson këtë libër "të hapur". Domethënë, ai është i hapur, transparent, që mund të lexohet nga vetë i zoti i atyre punëve, por edhe të tjerët, që nga dita e parë e jetës së tij, deri në ditën e fundit të saj. Allahu i madhëruar thotë: "Atë Ditë, njeriu do të njihet me atë që ka bërë dhe me atë që ka lënë pa bërë. Madje, njeriu do të jetë dëshmitar i vetvetes, edhe nëse paraqet arsyetime." [Kijame 13 - 15]. Prandaj i madhëruari thotë në këtë ajet:

- *(çdokujt do t'i thuhet:)* **"Lexoje librin tënd! Sot mjafton të jesh vetë gjykues i vetvetes".** - Ti e di mirë se nuk të është bërë asnjë padrejtësi dhe se në këtë libër është shkruar veçse ajo që ti vetë ke bërë. Kështu, njeriu do të kujtojë gjithçka që ka bërë në dynja, pa harruar asgjë. Çdokush do ta lexojë librin, pavarësisht në di të lexojë apo jo. Allahu i Madhëruar thotë: "...nuk kemi për t'ia ndarë nga qafa librin e tij *(të veprave)..."* Qafa është pjesë e pandashme e trupit, dhe kjo tregon se kur të varet diçka në qafë, ajo nuk ndahet prej teje, ashtu si qafa nuk ndahet nga robi. Meameri rrëfen se Hasen el Basriu lexoi njëherë fjalën e Allahut: "Dy melekë qëndrojnë pranë tij, në të djathtë dhe në të majtë." [Kaf 17] dhe e shpjegoi atë: "O biri i Ademit! Ta kam vendosur para teje librin dhe kam ngarkuar për ty dy melekë të nderuar: njëri nga e djathta jote e tjetri nga e majta. Ai që qëndron nga e djathta jote ruan e shënon veprat e tua të mira, ndërsa ai që qëndron nga e majta ruan e shkruan veprat e këqija. Atëherë, tani vepro si të duash, deri sa të të vijë vdekja, atë ditë kur do të mbyllet libri yt dhe do të vendoset me ty në varrin tënd! Ashtu do të qëndrojë, derisa të dalë në Ditën e Kijametit si një libër që do të të paraqitet i hapur e do të të thuhet: "Lexoje librin tënd! Sot mjafton të jesh vetë gjykues i vetvetes"." Betohem në Allahun se është treguar i drejtë Ai që të bëri të llogarisësh vetveten!" Kjo është nga fjalët më të bukura të Hasenit, - Allahu e mëshiroftë!

Ajeti 15

15. Kush ndjek udhëzimin në rrugën e drejtë ka udhëzuar vetveten dhe kush devijon ka devijuar veçse veten e vet. Askush nuk do ta bartë barrën e tjetrit! Ne nuk kemi dënuar asnjë pa i sjellë të dërguar *(resul)***.**

Shpjegimi i ajetit

- Kush ndjek udhëzimin në rrugën e drejtë ka udhëzuar vetveten - Allahu i Lartësuar na njofton se çdokush që përqendrohet në udhëzimin e vërtetë dhe e pason atë duke ndjekur diturinë e sjellë nga Profeti, e bën për të mirën e vetes së tij.

- dhe kush devijon ka devijuar veçse veten e vet. - Çdokush që devijon nga e vërteta dhe largohet nga rruga e drejtë, ai në fakt ka dëmtuar vetveten, sepse dënimi për ato vepra do të bjerë po mbi të.

- Askush nuk do ta bartë barrën e tjetrit! - Askush nuk do të ndëshkohet për gjynahet e tjetrit, siç thotë i Lartësuari në një ajet

tjetër: "Askush nuk do të ngarkohet me barrën *(gjynahet)* e tjetrit. Edhe nëse i rënduari me gjynahe thërret ndonjë për t'ia bartur ato, askush nuk do të mund t'ia bartë ato, edhe nëse është nga të afërmit e tij. Ti mund t'u tërheqësh vërejtjen veçse atyre që e kanë frikë Zotin e tyre në fshehtësi dhe e falin rregullisht namazin. Kush e pastron veten, e ka për të mirën e vet dhe, në fund, tek Allahu do të kthehen të gjithë." [Fatir 18]. Nuk ka kundërshti mes ajetit të mësipërm dhe fjalës tjetër të Allahut të Lartësuar: "Ata do të bartin veç barrën e vet, e bashkë me atë të vetën edhe barrë të tjera, ndërsa Ditën e Kijametit do të japin llogari për atë që kanë trilluar.". [Ankebut 13]. As me ajetin tjetër: "Ata kanë për t'i bartur të plota gjynahet e veta në Ditën e Gjykimit e do të bartin edhe një pjesë të gjynaheve të atyre që i devijuan *(nga e Vërteta)*, pa patur asnjë lloj diturie. Sa e keqe është ajo që do të bartin!" [Nahl 25]. Arsyeja është se ata që ftojnë njerëzit në rrugët e humbjes dhe devijimit, do të rëndohen jo vetëm nga pesha e gjynahut për humbjen e vetvetes, por edhe nga pesha e gjynaheve të atyre që i çojnë në devijim e humbje, pa iu pakësuar këtyre të fundit aspak prej peshës së gjynaheve të veta. Kjo është prej drejtësisë dhe mëshirës së Allahut për krijesat. Po për këtë tregon edhe fjala e Allahut:

- Ne nuk kemi dënuar asnjë pa i sjellë të dërguar *(resul)*. [208] - Allahu na tregon për drejtësinë e Tij të plotë dhe për faktin që Ai kurrë nuk ka ndëshkuar njeri pa i sjellë argumente e shenja të pakundërshtueshme nëpërmjet lajmëtarëve të Tij. Ai thotë në një ajet tjetër: "Nga zemërimi që ka, ai *(Xhehennemi)* gati sa nuk shpërthen! Sa herë që ndonjë turmë do të hidhet në të, roja do t'i pyesë: "A s'ju erdhi ndonjë paralajmërues?" Ata thonë: "Po, na erdhën paralajmërues *(nga Zoti)*, por ne i mohuam e thamë: "Allahu nuk ka shpallur asgjë, ndërsa ju nuk jeni gjë tjetër, por veçse njerëz në një humbje të madhe." Ata do të thonë: "Sikur të kishim dëgjuar dhe pasur mend, ne nuk do të ishim tani ndër banorët e Zjarrit.". Pra, kështu i pranojnë ata gjynahet e veta. Larg mëshirës qofshin banorët e Zjarrit!" [Mulk 8, 9]. "Ata që nuk besojnë do të sillen në Xhehenem grupe-grupe. Kur arrijnë tek ai, dyert e tij hapen dhe roja e tij do t'u thotë: "A nuk ju erdhën të dërguar nga mesi juaj, që t'ju lexonin shpalljet e Zotit tuaj dhe t'ju paralajmëronin për takimin tuaj në këtë ditë?!" Ata do të thonë: "Po". Por vendimi i dënimit për jobesimtarët tashmë është bërë realitet!" [Zumer 71]. "Dhe atje *(në Zjarr)* ata do të klithin *(për ndihmë)*: "O Zoti ynë! Na nxirr *(prej këtu)*. Ne do të bëjmë vepra të mira, jo si ato që bënim më parë." Por, a nuk ju dhamë Ne jetë aq sa të mund të merrte mësim cilido që dëshironte të merrete mësim dhe ju pati ardhur edhe paralajmëruesi i qartë? Shijojini frytet e veprave tuaja! Për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmëtar." [Fatir 37]. Ajete të tilla janë të shumta dhe të gjitha tregojnë se Allahu i Madhëruar nuk ndëshkon kurrë popujt, derisa të dërgojë ndër ta paralajmërues, që t'u kumtojnë ftesën dhe Shpalljen e Tij. Në Sahihun e Buhariut [209] vjen hadithi nga Ebu Hurejra (r.a.), i cili rrëfen se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1646. "Xheneti dhe Zjarri bënë fjalë... - dhe e tregon hadithin, derisa thotë: - "...sa për Xhenetin, Allahu nuk i bën padrejtësi askujt prej krijesave të Tij. Ai krijon krijesa për në Zjarr. Kur ata hidhen atje, Zjarri thotë: "A ka më për të shtuar (tri herë)?" Hadithi vijon. Për sa i përket këtij transmetimi, në fakt, ai është sjellë e flet për Xhenetin, sepse ai është vendi i mirësisë dhe mëshirës së Zotit. Ndërsa Zjarri është vendi i zbatimit të drejtësisë së Zotit, sepse askush nuk hyn në të pa i ardhur argument i qartë. Disa hafizë e dijetarë të mëdhenj të hadithit kanë folur rreth kësaj pjese të hadithit dhe kanë shpjeguar se ky mund të jetë një ngatërrim a lapsus nga transmetuesi, mbështetur në hadithin tjetër në dy *Sahih*-ët, - dhe pikërisht në versionin e sjellë po nga Buhariu - prej Abdurrezak Ibn Meamerit, ky nga Humami, e ky nga Ebu Hurejra, që

rrëfen se Profeti i Allahut ka thënë: 1647. "Xheneti dhe Zjarri bëjnë fjalë. Zjarri thotë: 'Më është dhënë privilegji që unë të pres arrogantët dhe tiranët." Xheneti thotë: 'Ç'është me mua?! Pse vetëm të dobëtit dhe të përulurit hyjnë tek unë?!' Atëherë, Allahu, i Lartësuari me Madhështi, më i Larti, i tha Xhenetit: "Ti je Mëshira Ime dhe Unë mëshiroj me ty kë të dua nga robërit e Mi." Pastaj i tha Zjarrit: "Ti je ndëshkimi Im dhe Unë ndëshkoj me ty kë të dua nga robërit e Mi. Secili prej jush do të ketë pjesën e vet për t'u mbushur." Sa për Zjarrin, ai nuk do të mbushet plotësisht, derisa Allahu të vendosë Këmbën e Tij mbi të dhe ai të thotë: "Mjaft! Mjaft! Mjaft!" Atëherë, ai do të mbushet dhe anët e tij do të ngjeshen e do të afrohen pranë njëra-tjetrës. Allahu, i Lartësuari, Madhështori, nuk i bën padrejtësi askujt nga krijesat e Veta. Sa për Xhenetin, Allahu Krenar dhe i Lartësuar do të bëjë krijesa të reja për ta mbushur atë." Është edhe një çështje për të cilën imamët e mëdhenj të diturisë (Allahu i mëshiroftë!) kanë dhënë mendime të ndryshme, si në të shkuarën, ashtu edhe në të tashmen. Bëhet fjalë për fëmijët, të cilët kanë vdekur të vegjël (pa mbushur moshën e përgjegjësisë ligjore), me prindër jomuslimanë. Çfarë do të bëhet me këta fëmijë? Po kështu diskutohet edhe për të sëmurët mendorë (të papërgjegjshëm ligjërisht) dhe për ata që kanë vdekur në kohët kur nuk kishte profet ose që nuk u ka shkuar ftesa për besim, ose ata që nuk arrijnë të dëgjojnë e mësojnë gjë për të vërtetën, si një shurdhmemec apo një plak në moshë të thyer, që nuk kupton gjë nga ajo që i thuhet. Ne do të sjellim hadithet dhe një përmbledhje të shkurtër të opinioneve të imamëve e dijetarëve, në lidhje me këtë çështje. Imam Ahmedi sjell hadithin nga El Esued Ibn Seria se Profeti i Allahut ka thënë: 1648. "Katër kategori njerëzish do të kërkojnë të arsyetohen përpara Zotit Ditën e Kijametit: Një i shurdhër, që nuk ka dëgjuar kurrë, një i sëmurë mendor, që nuk është i përgjegjshëm ligjërisht, një tjetër shumë i plakur (që s'kupton asgjë që i thuhet) dhe një person që ka vdekur në një kohë kur nuk ka pasur profetë dhe nuk i ka vajtur ftesa e Islamit. Për sa i përket të shurdhërit, ai do të thotë: "O Zoti im, kur erdhi Islami, unë nuk dëgjoja asgjë!" I sëmuri mendor do të thotë: "O Zot, kur erdhi Islami, fëmijët më gjuanin me bajga!" Ndërsa plaku i shtyrë në moshë do të thotë: "O Zot, kur erdhi Islami, unë nuk arrija që të kuptoja asgjë!" Ndërsa ai i cili ka vdekur gjatë kohës kur nuk kishte profetë dhe që nuk i ka shkuar ftesa e Islamit do të thotë: "Zoti im, tek unë nuk erdhi asnjë profet, që të më merrte besën për t'ju bindur atij." Atëherë, këtyre Allahu i Lartësuar u jep urdhër duke u thënë: "Hyni në zjarr!" Betohem për Atë, në dorën e të Cilit është shpirti i Muhamedit, se nëse ata do të hyjnë në të, ai do të jetë për ta freski dhe paqe!" Përcillet me *isnad* të lidhur nga Katadja deri tek Ebu Hurejra një hadith i ngjashëm, përveç faktit se në fund të hadithit, ai thotë 1649. "Kush hyn në të (zjarr), ai do të jetë freski dhe paqe për të. Ndërsa ai që nuk do të hyjë në të, do të tërhiqet drejt zjarrit." El Hafidh Ebu Jala el Meusilij përcjell nga Bera el Azibi, se ka rrëyer: 1650. "Profeti i Allahut u pyet rreth fëmijëve të muslimanëve. Ai tha: "Ata do të jenë me prindërit e tyre." Kur u pyet për fëmijët e idhujtarëve, tha: "Ata do të jenë me prindërit e tyre." Njerëzit thanë: "O i Dërguari i Allahut! Po çfarë kanë bërë ata?" Profeti ﷺ tha: "Allahu është më i ditur për punët e tyre." Hisham Ibn Amari përcjell me senedin e tij deri tek Muadh Ibn Xhebeli, i cili transmeton nga Profeti i Allahut: 1651. "Ditën e Kijametit do të vijë një person që nuk ka pasur mend dhe logjikë, një tjetër që ka vdekur gjatë kohës kur nuk kishte profetë dhe që nuk i ka mbërritur ftesa e Islamit dhe dikush që ka vdekur në moshë të vogël, pa mbushur moshën e përgjegjësisë ligjore. I çmenduri do të thotë: "O Zot, nëse do të më jepje mendje, nuk do të kishte më të lumtur dhe fatbardhë se unë..." Dhe hadithi vijon me të tre kategoritë. Atëherë, Zoti Krenar dhe i

Lartësuar thotë: "Unë kam për t'ju dhënë një urdhër! A do të më bindeni?" Ata do të thonë: "Po!" Allahu i Madhëruar do të thotë: "Shkoni dhe hyni në zjarr!" Nëse ata do të hyjnë në të, - thotë transmetuesi - ai nuk do t'i dëmtojë aspak. Atëherë, para tyre dalin grupe të mëdha njerëzish dhe ata mendojnë se ai (zjarri) ka shkatërruar gjithçka që ka krijuar Allahu dhe kthehen e ikin me të shpejtë. Pastaj Ai i urdhëron për herë të dytë e ata përsëri kthehen. Atëherë, Allahu Krenar dhe i Lartësuar thotë: "Që para se t'ju krijoja, e dija mirë se çfarë do të bënit ju. Me këtë dituri që kisha rreth jush, ju krijova dhe po sipas diturisë time do të përfundoni!" Dhe ata i rrëmben zjarri." Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1652. "Çdo fëmijë lind në natyrshmërinë e pastër (islame), por prindërit e tij e kthejnë atë në hebre, të krishterë apo *mexhus*." Në një transmetim thuhet: 1653. "O i Dërguari i Allahut, po ai vdes në moshë të vogël?" Profeti ﷺ tha: "Allahu e di shumë mirë se çfarë do të bënim ata." Imam Ahmedi sjell thënien nga Musa Ibn Daudi, me senedin e tij nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) se Profeti i Allahut, - me aq sa di unë (thotë Musa në dyshim e sipër) - ka thënë: 1654. "Fëmijët e muslimanëve janë në Xhenet dhe nën kujdesin e Ibrahimit (a.s)" Ndërsa në *Sahih*-un e Muslimit është hadithi nga Profeti i Allahut, i cili përcjell nga Allahu Krenar dhe i Lartësuar se Ai ka thënë: 1655. "Unë i krijova robërit e Mi si besimdrejtë (*hunefa)* - ndërsa në një transmetim tjetër: "Unë i krijova robërit e Mi muslimanë...", pra, muslimanë e të dorëzuar ndaj Meje. El Hafith Ebu Bekër El Berkani në librin e tij: "*El Mustehraxh ala sahih El Buharij*" [210] sjell hadithin e Auf el Arabit, me senedin e tij deri tek Semrate (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), se Profeti ﷺ ka thënë: 1656. "Çdo fëmijë lind në natyrshmërinë e pastër." Njerëzit iu drejtuan Profetit dhe i thanë: "O i Dërguari i Allahut! Po fëmijët e idhujtarëve?" - "Edhe fëmijët e idhujtarëve", - tha Profeti. Taberaniu sjell hadithin nga Semrate: 1657. "E pyetëm njëherë të Dërguarin e Allahut rreth fëmijëve të idhujtarëve dhe ai tha: "Ata do të jenë shërbëtorët e banorëve të Xhenetit."Ahmedi sjell hadithin nga Hansa Bint Muauije, e cila përcjell nga Beni Suejmi, e cila ka thënë se i ka treguar xhaxhai: 1658. "E pyeta njëherë Profetin ﷺ: "O i Dërguari i Allahut! Kush do të jetë në Xhenet?" Ai tha: "Profeti është në Xhenet, dëshmori është në Xhenet, fëmijët janë në Xhenet, edhe ata fëmijë që janë varrosur të gjallë në kohën e injorancës paraislamike janë në Xhenet." Disa dijetarë janë frenuar dhe nuk kanë dhënë gjykim rreth fëmijëve, pra, rreth kategorive të përmendura pikërisht në hadithin e mësipërm. Disa prej tyre kanë gjykuar në mënyrë të prerë dhe të sigurt se ata do të jenë në Xhenet, për shkak të hadithit të Semrate Ibn Xhundubit në *Sahih*-un e Buhariut, në të cilin thuhet se Profeti ﷺ pa në ëndërr se kaloi pranë një burri të moshuar, që ishte ulur nën një pemë dhe rreth tij kishte fëmijë të vegjël. Ndër të tjera, në këtë hadith thuhet: 1659. "... Xhibrili i tha Profetit ﷺ se ai ishte Ibrahimi (a.s) dhe ata ishin fëmijët e muslimanëve dhe fëmijët e idhujtarëve, që kanë vdekur të vegjël. E pyetën njerëzit: "O i Dërguari i Allahut, edhe fëmijët e idhujtarëve?" Ai tha: "Po, edhe fëmijët e idhujtarëve." Disa të tjerë kanë gjykuar prerazi se fëmijët e idhujtarëve do të jenë në Zjarr, sepse Profeti ﷺ ka thënë: "Ata do të jenë me prindërit e tyre." Dijetarë të tjerë kanë dhënë mendimin se ata do të sprovohen Ditën e Kijametit, në hapësirat e Ditës së Ringjalljes. Ata të cilët do t'i binden urdhërit të Allahut do të hyjnë në Xhenet, dhe kështu do të zbulohet ajo që Allahu e dinte që më parë, për ata që do të ishin të lumturit. Ata të cilët nuk do t'i binden urdhrit të Allahut do të hyjnë në Zjarr, dhe kështu do të zbulohet ajo që Allahu e dinte që më parë, për ata që do të ishin të humbur dhe të pabindur. Ky mendim, në fakt, i përmbledh dhe i përdor të gjitha argumentet që janë sjellë për këtë

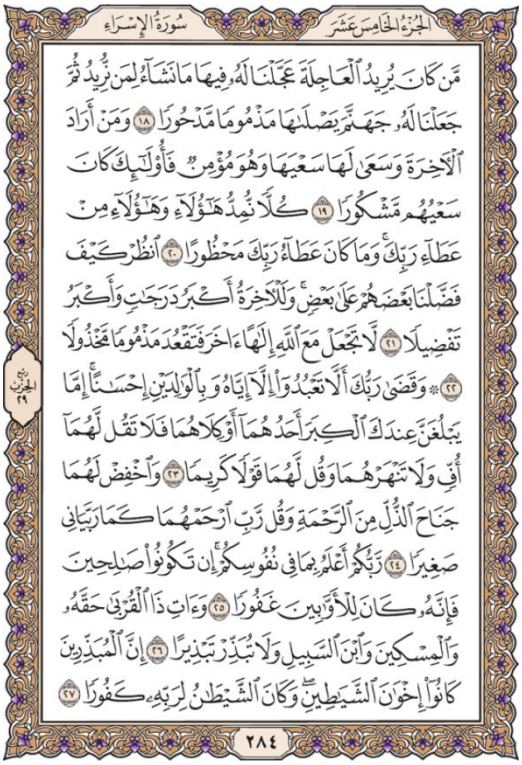
الجزء الخامس عشر سورة الإسراء
مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلۡعَاجِلَةَ عَجَّلۡنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ
جَعَلۡنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصۡلَىٰهَا مَذۡمُومٗا مَّدۡحُورٗا ١٨ وَمَنۡ أَرَادَ
ٱلۡأٓخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعۡيَهَا وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَأُوْلَٰٓئِكَ كَانَ
سَعۡيُهُم مَّشۡكُورٗا ١٩ كُلّٗا نُّمِدُّ هَٰٓؤُلَآءِ وَهَٰٓؤُلَآءِ مِنۡ
عَطَآءِ رَبِّكَۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحۡظُورًا ٢٠ ٱنظُرۡ كَيۡفَ
فَضَّلۡنَا بَعۡضَهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ وَلَلۡأٓخِرَةُ أَكۡبَرُ دَرَجَٰتٖ وَأَكۡبَرُ
تَفۡضِيلٗا ٢١ لَّا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَقۡعُدَ مَذۡمُومٗا مَّخۡذُولٗا
٢٢ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلۡوَٰلِدَيۡنِ إِحۡسَٰنًاۚ إِمَّا
يَبۡلُغَنَّ عِندَكَ ٱلۡكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوۡ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ
أُفّٖ وَلَا تَنۡهَرۡهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوۡلٗا كَرِيمٗا ٢٣ وَٱخۡفِضۡ لَهُمَا
جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحۡمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرۡحَمۡهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي
صَغِيرٗا ٢٤ رَّبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمۡۚ إِن تَكُونُواْ صَٰلِحِينَ
فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلۡأَوَّٰبِينَ غَفُورٗا ٢٥ وَءَاتِ ذَا ٱلۡقُرۡبَىٰ حَقَّهُۥ
وَٱلۡمِسۡكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرۡ تَبۡذِيرًا ٢٦ إِنَّ ٱلۡمُبَذِّرِينَ
كَانُوٓاْ إِخۡوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِۖ وَكَانَ ٱلشَّيۡطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورٗا ٢٧
٢٨٤

çështje. Kështu, edhe hadithet që u përmendën më parë mbështesin, forcojnë dhe shpjegojnë njëri tjetrin. Pikërisht këtë qëndrim ka përmendur shejh Ebu Hasen Ali Ibn Ismail el Eshariu si mendim të *Ehli Suneh el Xhematit*. Këtë qasje e ka mbështetur Hafiz Ebu Bekër el Bejhakiu në librin e tij "*El Itikad*", por edhe dijetarë, hafizë dhe studiues të tjerë të Islamit. Le të mësohet se mendimet e ndryshme janë shprehur vetëm në lidhje me fëmijët e idhujtarëve. Ndërsa për sa u përket fëmijëve të besimtarëve, pra, ata që kanë vdekur të vegjël, nuk ka kundërshtim mes dijetarëve se ata do të jenë prej banorëve të Xhenetit. Ky është mendimi më i përhapur e më i njohur. Ky është edhe mendimi që ne e mbështesim, - në dashtë Allahu Krenar dhe i Lartësuar!

Ajeti 16

16. Kur duam ta shkatërrojmë ndonjë vend *(popull),* **i urdhërojmë pasanikët e atij vendi** *(për të pasuar rrugën e drejtë)*; **por ata kundërshtojnë; atëherë, dënimi kundër tyre bëhet i merituar dhe Ne i shkatërrojmë ata krejtësisht.**

Shpjegimi i ajetit

Kënduesit e Kuranit kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me leximin e këtij ajeti e pikërisht të togut: "*emernâ mutrafihâ"* (që është përkthyer: "i urdhërojmë pasanikët"). Leximi më i përhapur është pikërisht *emernâ*, pra, me një "*m*" dhe kuptimi është: "*i urdhërojmë* pasanikët e atij vendi, që të nënshtrohen dhe binden ndaj urdhrave e Shpalljes, por ata kundërshtojnë dhe bëjnë poshtërsi e gjynahe. Atëherë ata e bëjnë mëse të merituesshëm dënimin e Zotit mbi ta. Kështu e ka shpjeguar Ibnu Abasi dhe Seid ibnu Xhubejri.

Ajeti 17

17. Sa e sa breza kemi shkatërruar pas Nuhut. Mjafton që Zoti yt i di dhe i sheh të gjitha gjynahet e robve të Tij.

Shpjegimi i ajetit

- Sa e sa breza kemi shkatërruar pas Nuhut. - Allahu i Madhëruar paralajmëron idhujtarët kurejshë, për shkak se ata nuk e besonin Muhamedin ﷺ si profet. Ai u kujton atyre se, Ai shkatërroi shumë popuj pas Nuhut, për shkak se ata i quajtën gënjeshtarë profetët e tyre dhe refuzuan t'i pasonin ata. Në ajet u përmend shkatërrimi i popujve pas Nuhut (a.s.), gjë që tregon se në periudhën mes Ademit dhe Nuhut ishin të gjithë në Islam, sikurse ka thënë Ibn Abasi. Kuptimi i ajetit është: Nëse edhe ju e quani gënjeshtar Profetin, dijeni se ju nuk jeni më të vlefshëm tek Allahu se popujt e mëparshëm. Madje, duke qenë se keni mohuar më të nderuarin dhe të zgjedhurin Profet, ju e meritoni më shumë dënimin.

- Mjafton që Zoti yt i di dhe i sheh të gjitha gjynahet e robve të Tij. - Ai është i gjithëditur për të gjitha veprat e tyre, si të mirat edhe të këqijat. Atij nuk mund t'i fshihet asgjë prej tyre. I lavdëruar dhe i lartësuar qoftë Allahu i Madhëruar!

Ajetet 18 - 19

18. Atij, që ka për qëllim vetëm këtë botë, Ne do t'i japim në të aq sa duam dhe

pastaj ai do të hyjë në Xhehenem i përçmuar dhe i përbuzur.

19. Ndërsa ai që ka për qëllim botën tjetër, duke qenë besimtar dhe përpiqet për të ashtu si i takon asaj, përpjekjet e tij do të jenë të shpërblyeshme.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na tregon se jo çdokush që kërkon dynjanë dhe çka në të do të arrijë t'i marrë ato. Kjo do të ndodhë vetëm për atë që Allahu do t'ia mundësojë dhe aq sa do Ai. Ky ajet është specifikues i ajeteve të tjera më të përgjithshme.

- Atij, që ka për qëllim vetëm këtë botë, Ne do t'i japim në të aq sa duam dhe pastaj ai do të hyjë në Xhehenem i përçmuar dhe i përbuzur. - Në jetën tjetër, ai do të hyjë në Xhehenem. Fjala e përdorur është *jaslâha,* që do të thotë: do të hyjë tërësisht, do të zhytet në të, duke e mbuluar nga të gjitha anët. Ai do të jetë atje i përçmuar për ligësitë e tij dhe për shkak se preferoi dynjanë e përçmuar, e cila është e shkurtër e do të zhduket një ditë, kundrejt ahiretit, që është i përjetshëm. Ai do të jetë i përbuzur, i poshtëruar. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Aishja (Allahu qoftë i kënaqur prej saj!) se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1660. "Kjo botë është shtëpia e atyre që nuk kanë shtëpi, është pasuria e atyre që nuk kanë pasuri, ndaj për ta mbledhur e shumuar atë përpiqet e lufton veç ai që nuk ka mend." [211]

- Ndërsa ai që ka për qëllim botën tjetër ... - Domethënë, ai që kërkon jetën tjetër, e cila është e përjetshme, dhe kërkon mirësitë dhe lumturinë e papërshkrueshme të saj,

- duke qenë besimtar dhe përpiqet për të ashtu si i takon asaj ... - E kërkon lumturinë në botën tjetër, duke pasur besim të plotë në shpërblimin dhe mirësitë e premtuar nga Zoti për veprat e mira. E kërkon atë përmes rrugës së duhur, pra, përmes rrugës së Profetit. Pikërisht për këta jepet ky premtim:

- përpjekjet e tij do të jenë të shpërblyeshme.

Ajetet 20 - 21

20. Çdokujt prej tyre do t'i japim nga të mirat e Zotit tënd dhe dhënia e Zotit tënd nuk është e kufizuar.

21. Shiko se si i kemi dalluar Ne disa mbi disa të tjerë! Por, në jetën tjetër ka grada më të larta dhe dallimi në të është më i madh.

Shpjegimi i ajeteve

- Çdokujt prej tyre do t'i japim nga të mirat e Zotit tënd - Secilit prej dy grupeve, si atyre që duan e synojnë dynjanë, ashtu edhe atyre që duan e synojnë ahiretin, do t'u japim "... nga të mirat e Zotit tënd". Secilit prej tyre do t'i japim atë që meriton, lumturi ose mjerim.

- dhe dhënia e Zotit tënd nuk është e kufizuar. - Askush nuk mund ta kufizojë apo ndalojë atë që të jep Zoti.

- Shiko se si i kemi dalluar Ne disa mbi disa të tjerë! - Disa janë të pasur e disa të varfër, disa janë të bukur e disa të shëmtuar, disa vdesin të vegjël e disa jetojnë deri në pleqëri të thellë, e të tjera.

- Por në jetën tjetër ka grada më të larta dhe dallimi në të është më i madh. - Kështu do të jenë njerëzit në jetën tjetër. Mes tyre do të ketë ndryshim të madh në atë jetë. Disa do të hidhen në humnerat më të thella të Xhehenemit, të lidhur me pranga, kurse disa të tjerë do të jenë në gradat e larta të Xhenetit, me lumturinë, gëzimin e kënaqësitë që të falin mirësitë e bukuritë e tij. Madje edhe nivelet e banorëve të Zjarrit janë të ndryshme, ashtu si edhe gradat e banorëve të Xhenetit do të jenë të ndryshme. Në Xhenet janë 100 grada (për luftëtarët në rrugën e Allahut) dhe hapësira mes një grade nga grada tjetër është sa hapësira mes qiellit dhe tokës. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se: 1661. "Banorët e gradave të larta i shohin gradat e banorëve të *Ilijini*-t, ashtu si ju shihni planetet e largëta në qiell." Për këtë arsye, i Lartësuari thotë: "Por në jetën tjetër ka grada më të larta dhe dallimi atje është më i madh."

Ajeti 22

22. Mos adhuro asnjë zot tjetër me Allahun, se do të bëhesh i qortuar e i braktisur!

Shpjegimi i ajetit

- Mos adhuro asnjë zot tjetër me Allahun, se do të bëhesh i qortuar e i braktisur! - Ky urdhër u drejtohet atyre që janë të përgjegjshëm ligjërisht (*mukel-lef*). Domethënë, o njeri i përgjegjshëm, kurrë mos adhuro tjetër si zot dhe mos i shoqëro Allahut asnjë dhe asgjë si ortak! Nëse e bën këtë, atëherë do të bëhesh i qortuar, për shkak të idhujtarisë. Përveç kësaj, do të jesh edhe i braktisur, sepse Zoti yt nuk do të të ndihmojë, por do të të lërë në "mëshirë" të atyre që ti shoqëron Atij si ortakë, por që nuk kanë në dorë as dëm e as dobi. Ai që ka në dorë dëmin dhe dobinë është vetëm Allahu dhe Ai nuk ka ortakë në këtë pushtet. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Mesudi, se i Dërguari i Zotit ka thënë: 1662. "Nëse dikush ka rënë në varfëri të madhe dhe ai u ankohet njerëzve për të, problemi nuk ka për t'iu zgjidhur. Por nëse i ankohet (e kërkon ndihmën e) Zotit për të, Ai ka për t'ia sjellë pasurinë, herët apo vonë."

Ajetet 23 - 24

23. Zoti yt ka dhënë urdhër të prerë që të mos adhuroni asnjë *(dhe asgjë)* **tjetër përveç Tij dhe të silleni mirë ndaj prindërve. Nëse njërin prej tyre, ose që të dy, i ka kapur pleqëria pranë kujdesit tënd, atëherë mos u thuaj atyre as "of" e as mos u sill vrazhdë ndaj tyre, por thuaju vetëm fjalë të mira!**

24. Dhe shtrije mbi ta krahun e butësisë dhe të mëshirës dhe thuaj *(lutu)***: "Zoti im! Mëshiroji ata të dy, siç më edukuan mua kur isha i vogël!".**

Shpjegimi i ajeteve

- Zoti yt ka dhënë urdhër të prerë që të mos adhuroni asnjë *(dhe asgjë)* **tjetër përveç Tij -** Allahu i Madhëruar urdhëron robërit e Tij që ta adhurojnë Atë si një e të vetëm pa ortak. Fjala e përdorur për këtë urdhër është '*Kadâ',* që në këtë kontekst ka kuptimin '*Emera',* pra, urdhëroi. Përveç adhurimit të Tij si një e të vetëm, Allahu i Lartësuar përmend edhe bamirësinë ndaj prindërve:

- dhe të silleni mirë ndaj prindërve. - Ai ju urdhëron që "të silleni mirë ndaj prindërve." Në një ajet tjetër, i Lartësuari thotë: "Të jesh mirënjohës ndaj Meje dhe ndaj dy prindërve tu! Vetëm tek Unë është kthimi juaj." [Lukman 14].

- Nëse njërin prej tyre, ose që të dy, i ka kapur pleqëria pranë kujdesit tënd, atëherë mos u thuaj atyre as "of" - Kurrë të mos dëgjojnë prej teje as edhe një fjalë të vrazhdë, as edhe një "*of*", që konsiderohet si më e vogla shprehje pakënaqësie.

- e as mos u sill vrazhdë ndaj tyre... - Mos bëj vepra të shëmtuara e sjellje të shëmtuara me ta, apo të ngresh dorë mbi ta. Pas ndalimit të fjalëve dhe sjelljeve të këqija me prindërit, Allahu i Lartësuar urdhëron për fjalë dhe sjellje të mirë me ta:

- por thuaju vetëm fjalë të mira! - Fjalë të mira, të këndshme, të ngrohta, me edukatë, respekt e vlerësim për ta.

- Dhe shtrije mbi ta krahun e butësisë dhe të mëshirës - Trego thjeshtësi në sjelljet e tua me ta!

- dhe thuaj *(lutu)***: "Zoti im! Mëshiroji ata të dy, siç më edukuan mua kur isha i vogël!". -** Mëshiroji, O Zot, ata të dy, në kohën e pleqërisë e dobësisë së tyre dhe kur të vdesin. Ibn Abasi ka thënë që, më vonë, Allahu i Lartësuar shpalli: "Nuk është e drejtë për Profetin e as për besimtarët që të kërkojnë falje për idhujtarët, edhe nëse janë nga të afërmit të tyre, pasi t'u jetë bërë e qartë se me të vërtetë ata janë banorë të Xhehenemit." [Teube 113]. Për bamirësinë dhe mirësjelljen që duhet treguar ndaj prindërve kanë ardhur shumë hadithe. Ndër to, mund të përmendim: Nga Enesi dhe të tjerë përcillet me versione të shumta, se, njëherë: 1663. "Profeti i Allahut u ngjit në minber dhe tha: "*Amin, amin, amin*!" Njerëzit e pyetën: "O i Dërguari i Allahut, për çfarë bëre '*Amin*'?" Ai tha: "Më erdhi Xhibrili dhe më tha: "O Muhamed! U

poshtëroftë ai person që dëgjon të përmendet emri yt dhe nuk çon *salavate* për ty! Thuaj '*Amin*!'" Dhe unë thashë "*Amin*"!" Pastaj tha: "U poshtëroftë ai njeri të cilin e kap Ramazani dhe e kalon atë muaj pa iu falur gjynahet! Thuaj '*Amin*!'" Dhe unë thashë "*Amin*"!" Pastaj tha: "U poshtëroftë ai njeri i cili i ka të dy prindërit - ose njërin prej tyre - dhe, prej (mirësjelljes ndaj) tyre, nuk futet në Xhenet! Thuaj '*Amin*!'" Dhe unë thashë "*Amin*"!" Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Usejli, pra, Malik Ibn Rabija Es-Saidi, i cili rrëfen: 1664. "Isha ulur tek i Dërguari i Allahut, kur erdhi një ensar dhe tha: "O i Dërguari i Allahut! A mbetet ndonjë vepër mirësjelljeje për prindërit, që unë të mund ta kryej pas vdekjes së tyre?" Ai tha: "Po, janë katër mundësi: Lutja e kërkimi i faljes për ta, përmbushja e premtimeve dhënë atyre, nderimi i miqve të tyre dhe mbajtja e lidhjeve farefisnore, lidhje të cilat ti i ke veç nëpërmjet tyre. Këto janë mundësitë e mirësjelljes pas vdekjes së tyre." Hadithin e sjell edhe Ebu Daudi, Ibn Maxhe prej Abdurrahman Ibn Sulejmanit, pra, Ibn el Gusejlit, përafërsisht me të njëjtin version. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Muauije Ibn Xhahime, i cili shkoi tek Profeti ﷺ dhe tha: 1665. "O i Dërguari i Allahut! Unë dua që të marr pjesë në këtë luftë dhe kam ardhur që të kërkoj sugjerimin tënd." Profeti ﷺ i tha: "A e ke nënën gjallë?" - "Po!" Profeti ﷺ tha: "Atëherë qëndro pranë saj (dhe në shërbim të saj), sepse Xheneti ndodhet në këmbën e saj..." Imam Ahmedi sjell nga Mikdam Ibn Mead Jekribi këtë hadith nga Profeti ﷺ: 1666. "Allahu ju porosit për mirësjellje ndaj nënës suaj! Allahu ju porosit për mirësjellje ndaj nënës suaj! Allahu ju porosit për mirësjellje ndaj nënës suaj! Allahu ju porosit për bamirësi ndaj babait tuaj! Allahu ju porosit për bamirësi ndaj më të afërve dhe më të afërmve!" Kështu e ka përnxjerrë Ibn Maxhe. [212]

Ajeti 25

25. Zoti juaj e di më së miri atë që fshihni brenda shpirtit tuaj. Nëse jeni bamirës, atëherë *(dijeni se)* **Ai është Falës i Madh ndaj atyre që pendohen.**

Shpjegimi i ajetit

- Zoti juaj e di më së miri atë që fshihni brenda shpirtit tuaj. - Seid Ibn Xhubejri shpjegon: "Është fjala për personin që nxiton të bëjë diçka (në dukje e keqe) me prindërit e vet, por, për shkak të qëllimit (të mirë) dhe asaj që gjendet në zemrën e tij, nuk merret në përgjegjësi për atë vepër. - Në një transmetim tjetër thuhet: "... dhe me atë veprim dëshiron veçse të mirën." - Prandaj i Lartësuari thotë: "Zoti juaj e di më së miri atë që fshihni brenda shpirtit tuaj."

- Nëse jeni bamirës, atëherë *(dijeni se)* **Ai është Falës i Madh ndaj atyre që pendohen.** - Janë ata që bëjnë gjynah, e pastaj pendohen, pastaj përsëri bëjnë gjynah, e pastaj pendohen. Kështu ka thënë Seid Ibn Musejibi. Abdurrezaku citon Ubejd Ibn Umejrin, i cili ka thënë: "Ne e konsideronim si pendestar e të ruajtur (*Euuâb el hafidh*) dikë që thoshte: "*Allahummegfir li mâ esabtu fi mexhlisi hadhâ*!" (O Allah, më fal gabimet që kam bërë gjatë këtij tubimi!) Ibn Xheriri ka thënë: "Është fjala për atë që pendohet për gjynahet që ka bërë, ai që gjithmonë largohet nga gjynahet e mosbindja, për t'u futur në rrugën e adhurimit e bindjes ndaj Allahut." Në fakt, ky është shpjegimi i saktë, sepse fjala "*el euuâb*" rrjedh nga "*el eubu",* që ka kuptimin "kthim nga diçka", siç vjen në fjalën e Allahut: "Pa dyshim, tek Ne është kthimi i tyre (*ijâbehum*)." [Gashije 25]. Në një hadith të saktë thuhet: 1667. "Kur Profeti i Allahut kthehej nga ndonjë udhëtim, thoshte: "*Ajibune* (të kthyer), *tâibûne* (të penduar), *âbidûne* (si adhurues të Tij), *li rab-binâ ĥâmidûn* (si lavdërues e mirënjohës ndaj Zotit tonë)." Në këtë tekst, fjalët *ijâbehum* dhe *âjibune* janë me të njëjtën prejardhje, pra, vijnë nga *el eubu.*

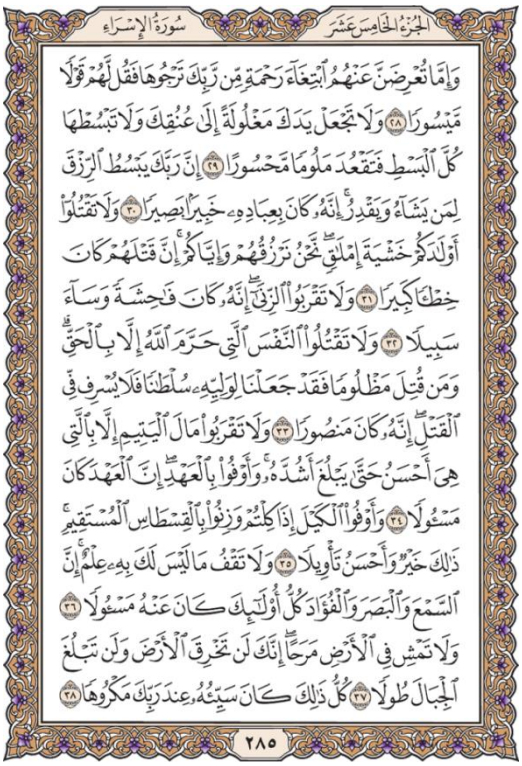

Ajetet 26 - 28

26. Jepi të afërmit, të varfrit dhe udhëtarit të drejtën që i takon, por mos shpenzo tepër e më kot!

27. Pa dyshim, ata që e teprojnë janë vëllezër të shejtanëve dhe shejtani është mohues i madh i Zotit të Tij.

28. Nëse nuk mund t'i ndihmosh *(të afërmit, të varfrit etj.)* **dhe i kthen ata, duke shpresuar mëshirë nga Zoti yt, atëherë thuaju atyre fjalë të mira!**

Shpjegimi i ajeteve

- Jepi të afërmit, të varfrit dhe udhëtarit të drejtën që i takon... - Pas mirësjelljes me prindërit, Allahu i Lartësuar vijon me porosinë për mirësjellje ndaj të afërmve e mbajtjen e lidhjeve farefisinore. Në një hadith thuhet: 1668. "Nënën tënde, babanë tënd, pastaj ata më pranë e ata më pranë." Në një transmetim tjetër thuhet: "... e pastaj më të afërmit e më të afërmit." Një hadith tjetër thotë: 1669. "Kush dëshiron t'i shtohen të mirat dhe t'i zgjatet jeta, le të mbajë fort lidhjet farefisnore!"

- por mos shpenzo tepër e më kot! - Pasi urdhëroi për të shpenzuar në rrugët e hajrit e në shërbim të të afërmve e farefisnisë, i Lartësuari na ndalon nga teprimi e harxhimi pa kriter i pasurisë. Madje, Ai na urdhëron për të qenë mesatarë e të matur, siç thotë në një ajet tjetër: "*(Adhuruesit e të Gjithmëshirshmit)* Janë ata që kur shpenzojnë nuk e teprojnë e as nuk janë dorështrënguar, por mbajnë mesataren e janë të matur." [Furkan 67]. Në vijim, duke bërë që ta urrejmë teprimin e harxhimin pa masë, Allahu i Lartësuar thotë:

- Pa dyshim, ata që e teprojnë janë vëllezër të shejtanëve ... - Domethënë, u ngjajnë shejtanëve, në lidhje me teprimin, mendjelehtësinë, mosbindjen ndaj Allahut dhe kryerjen e e gjynaheve.

- dhe shejtani është mohues i madh i Zotit të Tij. - Shejtani është mbulues e përçmues i mirësive të Zotit. Ai refuzon të tregojë mirënjohje për mirësitë e Zotit dhe të punojë në bindje ndaj Tij, duke u zhytur në poshtërsi. Ibn Mesudi shpjegon: "*Et-tebdhiru* quhet shpenzimi i pasurisë jo në mënyrë të drejtë." Po kështu ka thënë edhe Ibn Abasi. Muxhahidi ka thënë: "Nëse robi do ta shpenzonte të gjithë pasurinë e tij në mënyrë të drejtë, nuk do të quhej kurrsesi teprim. Ndërsa nëse shpenzon qoftë edhe një grusht (ushqim) jo në mënyrë të drejtë, atëherë konsiderohet teprim."

- Nëse nuk mund t'i ndihmosh *(të afërmit, të varfrit etj.)* **dhe i kthen ata, duke shpresuar mëshirë nga Zoti yt, atëherë thuaju atyre fjalë të mira!** - Nëse të kërkon ndihmë ndonjë nga të afërmit e gjakut, - për të cilët je urdhëruar t'i ndihmosh edhe me pasurinë tënde, - por ti nuk ke mundësi për ta ndihmuar, atëherë: "...thuaju atyre fjalë të mira!" Domethënë, duke u dhënë shpresë, thuaji që, nëse lehtësohen çështjet, patjetër që do t'i ndihmosh. Kështu e kanë shpjeguar Muxhahidi, Ikrima e të tjerë.

Ajetet 29 - 30

29. Mos e shtrëngo dorën tënde e as mos e lësho atë pa fre dhe të mbetesh i qortuar dhe duarthatë!

30. S'ka dyshim se është Zoti yt Ai që i jep me mbushulli atij, që do dhe ia kufizon atij, që do. Ai di dhe sheh gjithçka mbi robërit e Tij.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na porosit që të jemi të matur në shpenzimet për jetesën dhe e qorton koprracinë, por nga ana tjetër ndalon teprimin e shpërdorimin pa kriter. Ai thotë:

- Mos e shtrëngo dorën tënde - Mos u bëj koprrac, njeri që nuk i jep kujt asgjë.

- e as mos e lësho atë pa fre - Mos e tepro me shpenzimet për jetesën, duke harxhuar ose duke dhënë tej mundësive të tua reale.

- dhe të mbetesh i qortuar dhe duarthatë! - Nëse tregohesh koprrac, do të jesh i qortuar për koprracinë tënde dhe njerëzit do të të përçmojnë për këtë cilësi. Nëse e tepron me shpenzimet e tua, atëherë do të mbetesh pa gjë dhe rrjedhimisht i pamundur për të përmbushur detyrimet financiare. Në ajet përdoret fjala *maĥsûrâ*. Kështu quhet kafsha që lodhet dhe e ka të pamundur që të vazhdojë më tutje. Ajo mbetet në mes të rrugës, ngase është e dobët dhe pa fuqi për të ecur. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra, se i Dërguari i Allahut thoshte: 1670. "Shëmbëlltyrë e koprracit dhe bujarit janë dy njerëz që kanë veshur nga një parzmore të thurur prej hekuri. Kjo veshje hekuri i mbulon kraharorin, deri lart te gropa e fytit**.** Për bujarin, sa herë që jep e shpenzon nga pasuria e tij, parzmorja i zgjerohet e zmadhohet, duke ia mbuluar tërë trupin e tij, madje deri te majat e gishtërinjve, aq sa kur ecën, ia fshin gjurmët nga pas. Ndërsa koprracit, sa herë që mbledh dorën për të shpenzuar, parzmorja i ngushtohet e i ngushtohet, aq sa hallkat e hekurit i ngjiten fort për lëkure. Ai përpiqet ta lirojë, por ajo nuk lirohet." Ky është versioni i sjellë nga Buhariu në kapitullin e Zekatit. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Esma Bintu Ebu Bekër, e cila tregon se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1671. "Jep e shpenzo me të gjitha mënyrat! Mos u kurse, që edhe Allahu të mos kursejë shpërblimin për ty! Mos e lidh qesen, që edhe Allahu të mos ta shtrëngojë ty!" Në një transmetim tjetër thuhet: "Mos llogarit për të shpenzuar asgjë të madhe apo të vogël, që edhe Allahu të mos të llogarisë çdo gjë." [213] Sërish në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Ebu Hurejra se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1672. "Dy melekë zbresin në qiellin e dynjasë çdo mëngjes dhe njëri prej tyre lutet: 'O Zot! Çdokujt që shpenzon, zëvendësoja dhe jepi shtesë për harxhimin!" Ndërsa tjetri thotë: 'O Zot! Çdokujt që nuk jep, pakësoja e harxhoja atë që ka!" Muslimi sjell hadithin nga Ebu Hurejra, se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1673. "Nuk pakësohet pasuria nga bamirësia! Allahu i Madhëruar ka për t'ia shtuar krenarinë atij që gjithmonë fal (e është tolerant). Ai që tregohet modest dhe i përulur për hir të Allahut, Allahu ka për ta lartësuar atë." Ndërsa Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi, se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1674. "Nuk ka për t'u varfëruar ai që tregohet i matur në shpenzime." [214]

- S'ka dyshim se është Zoti yt Ai që i jep me mbushulli atij, që do dhe ia kufizon atij, që do. - Allahu është Furnizuesi (*El Râzik*), është Ai që e ngushton rizkun dhe Ai që e zgjeron atë. Ai vepron me krijesave ashtu si Ai dëshiron, duke pasuruar kë Ai dëshiron e duke varfëruar kë Ai dëshiron, me urtësinë e Tij.

- Ai di dhe sheh gjithçka mbi robërit e Tij. - Ai e di më mirë se cili meriton t'i jepet pasuri e cili të lihet i varfër, siç thuhet në një hadith: 1675. "Ka njerëz të tillë, që i përmirëson veçse varfëria dhe nëse do t'u jepje pasuri, do t'ua shkatërrojë besimin. Gjithashtu, ka njerëz të tillë, që i përmirëson veçse pasuria dhe nëse do t'u jepje varfëri do t'ua shkatërroje fenë e tyre.". Megjithatë, mund të ndodhë që disa njerëzve t'u jepet e shtohet pasuria, për t'i zhytur më tepër në ndëshkim e shkatërrim dhe disa të tjerëve

varfëria u jepet si ndëshkim, Allahu na ruajtë!

Ajeti 31

31. Mos i vrisni fëmijët tuaj nga frika e varfërisë, se Ne ua sigurojmë furnizimin atyre dhe juve! Vrasja e tyre është, vërtet një krim i madh.

Shpjegimi i ajetit

Ky ajet na tregon se Allahu i Lartësuar është më i mëshirshëm për robërit e Tij, sesa prindi për fëmijën e vet. I Lartësuari ndaloi vrasjen e fëmijëve dhe, nga ana tjetër, urdhëroi prindërit që t'u lënë pjesë të gjithë fëmijëve në trashëgimi, sepse në kohën e injorancës paraislamike ata nuk u linin pjesë bijave të tyre në trashëgimi. Madje, ndodhte që edhe ta varrosnin të gjallë vajzën e sapolindur, nga frika se do të shtoheshin gojët për të ushqyer. Kështu, Allahu i Lavdëruar i ndaloi nga ky krim i shëmtuar, duke thënë:

- Mos i vrisni fëmijët tuaj nga frika e varfërisë ... - Mos i vrisni nga frika se, pasi ato t'ju lindin, ju do të varfëroheni, pasi:

- se Ne ua sigurojmë furnizimin atyre dhe juve! - Allahu i Madhëruar përmendi fillimisht faktin se është Ai që e ka siguruar rizkun e fëmijëve, prandaj lindja e fëmijës nuk është shkak për varfërim (përkundrazi, rizku i fëmijës bëhet shkak që të shtohet edhe rizkut i prindit). Më pas thotë se Ai e ka siguruar edhe rizkun e prindërve. Kështu, rizku i tyre nuk pakësohet me lindjen e fëmijës. Ndërsa në suren En'am (ajeti 151), i Lartësuari tha: "...të mos i vrisni fëmijët tuaj për shkak të varfërisë, sepse Ne ju furnizojmë ju dhe ata...". Pra, mos i vrisni fëmijët për shkak të varfërisë, në të cilën ndodheni, sepse është Allahu që ju furnizon ju dhe fëmijët tuaj. Kështu, vrasja e fëmijës nuk do t'jua lehtësojë varfërinë në të cilën ndodheni, sepse si rizku juaj, ashtu edhe ai i fëmijës tuaj, është në dorë të Allahut.

- Vrasja e tyre është, vërtet një krim i madh. - Vrasja e fëmijëve është nga gjynahet më të mëdha. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi nga Abdullah Ibn Mesudi, i cili tregon se e ka pyetur Profetin ﷺ: 1676. "O i Dërguari i Allahut! Cili është gjynahu më i madh tek Zoti? Ai tha: "Ti bësh Zotit shok në adhurim, kur është Ai që të ka krijuar." - "Po pastaj?" - Të vrasësh fëmijën tënd, nga frika se mos ushqehet me ty." - "Po pastaj?" - "Të bësh imoralitet me gruan e fqinjit tënd."

Ajeti 32

32. Mos iu afroni imoralitetit! Ai është, vërtet një vepër e shëmtuar dhe një rrugë shumë e keqe.

Shpjegimi i ajetit

Duke ndaluar nga imoraliteti, madje edhe t'i afrohesh atij dhe çdo shkaku që të çon në të, Allahu i Lartësuar thotë:

- Mos iu afroni imoralitetit! Ai është, vërtet një vepër e shëmtuar - Është një gjynah i madh.

- dhe një rrugë shumë e keqe. - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Umame: 1677. "Një djalosh i ri erdhi tek Profeti dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, me lejo që të bëj imoralitet!" Njerëzit filluan ta qortonin rëndë dhe po i thoshin: "Mjaft, mjaft!" Profeti i tha: "Afrohu!" Ai u afrua shumë pranë. Profeti i tha: "Ulu!" Ai u ul. Profeti i tha: "A do ta dëshiroje këtë gjë për nënën tënde?" - "Jo, - tha ai, - vallahi, o i Dërguari i Allahut! Më bëftë Allahu kurban në vendin tënd!" - "Ja kështu, – tha i Dërgauri, - edhe të tjerët nuk e dëshirojnë për nënat e tyre!" Profeti i tha sërish: "A do ta dëshiroje këtë për vajzën tënde?" - "Jo, - tha ai, - vallahi, o i Dërguari i Allahut! Më bëftë Allahu kurban në vendin tënd." - "Ja kështu, edhe njerëzit e tjerë nuk e dëshirojnë për vajzat e tyre!" Profeti i tha sërish: "A do ta dëshiroje këtë për motrën tënde?" - "Jo, vallahi, o i Dërguari i Allahut! Më bëftë Allahu kurban në vendin tënd!" - "Ja kështu, edhe të tjerët nuk e dëshirojnë për motrat e tyre." Profeti vijoi: "A do ta dëshiroje këtë gjë për tezen tënde?" - "Jo, vallahi, o i Dërguari i Allahut! Më bëftë Allahu kurban në vendin tënd!" - "Ja kështu, edhe njerëzit nuk e dëshirojnë për tezet e tyre." Pastaj i tha: "A do ta dëshiroje këtë gjë për hallën tënde?" - Jo, - tha ai, -

vallahi, o i Dërguari i Allahut! Më bëftë Allahu kurban në vendin tënd!" - "Ja kështu, edhe të tjerët nuk e dëshirojnë për hallat e tyre." Pastaj Profeti i Allahut vendosi dorën në gjoksin e tij dhe u lut: "O Allah, falja gjynahet, pastroja zemrën dhe ruaja nderin!" Pas kësaj lutjeje, djaloshi nuk u pa më që të hidhte shikimin kund (në haram)."

Ajeti 33

33. Mos e vrisni njeriun, që Allahu e ka ndaluar të vritet, përveç se me drejtësi *(sipas Ligjit)*. **Nëse dikush vritet pa të drejtë, Ne i kemi dhënë të drejtë kujdestarit të tij** *(të kërkojë drejtësi)*. **Por edhe ai të mos e kalojë kufirin në** *(shpagimin për)* **vrasje, sepse ai është i ndihmuar** *(prej Zotit)***.**

Shpjegimi i ajetit

- Mos e vrisni njeriun, që Allahu e ka ndaluar të vritet, përveç se me drejtësi *(sipas Ligjit)*. - Allahu i Lartësuar e ka ndaluar marrjen e jetës së njeriut pa arsye të pranueshme nga ligji i Tij. Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1678. "Nuk lejohet derdhja e gjakut të një muslimani, i cili dëshmon se nuk ka të adhuruar me meritë veç Allahut dhe se unë jam Profeti i Allahut, përveçse në tri raste: jeta me jetën (pra, nëse vret njeri të pafajshëm, atëherë dënohet me vdekje); ai që bën imoralitet kur është i martuar; dhe ai që e braktis fenë e tij, duke u larguar e duke përçarë bashkësinë muslimane." Në *Sunen* vjen hadithi: 1679. "Shkatërrimi i gjithë botës është vepër më e vogël tek Zoti sesa vrasja e një muslimani."

- Nëse dikush vritet pa të drejtë, Ne i kemi dhënë të drejtë kujdestarit të tij *(të kërkojë drejtësi)*. - I kemi dhënë të drejtën për të vendosur mbi vrasësin. Ai mund të veprojë si të dojë me të: ta vrasë menjëherë, ta falë kundrejt pagesës për kompensimin për vrasjen, ose ta falë pa kërkuar asnjë kompesim, sikurse është shtjelluar edhe në Traditën e Profetit.

- Por edhe ai të mos e kalojë kufirin në *(shpagimin për)* **vrasje...** - Të afërmit e të vrarit të mos e kalojnë masën në këtë të drejtë, që u ka dhënë Zoti mbi vrasësin, domethënë, të mos e përçudnojnë kufomën pas vrasjes ose të mos vrasin dikë tjetër, në vend të vrasësit.

- sepse ai është i ndihmuar *(prej Zotit)***.** - Të afërmit e viktimës janë të mbështetur e të ndihmuar nga Zoti kundër vrasësit, qoftë në lidhje me rregullat që Ai ka përcaktuar në Sheriat për këtë çështje, qoftë edhe në lidhje me atë që Ai ka përcaktuar në kaderin e krijimin e Tij.

Ajetet 34 - 35

34. Mos iu afroni pasurisë së jetimit, përveçse kur keni qëllim të mirë *(për t'ia shtuar)*, **derisa ai ta arrijë pjekurinë e vet! Zbatojini premtimet tuaja, sepse për premtimin ka përgjegjësi!**

35. mbusheni mirë masën kur matni *(me enë)* **dhe peshoni me peshore të saktë! Kjo është më e dobishme për ju dhe ka përfundim më të mirë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Mos iu afroni pasurisë së jetimit, përveçse kur keni qëllim të mirë *(për t'ia shtuar)*, **derisa ai ta arrijë pjekurinë e vet!** - Kurrsesi mos cenoni pasurinë e jetimit, por administrojeni atë me kujdes të madh dhe me qëllimin më të mirë. Allahu i Lartësuar thotë në një ajet tjetër: "...Mos e hani pasurinë e tyre duke e shpërdoruar dhe duke u ngutur *(të përfitoni)* para se të rriten! Kush është i pasur, le të ruhet, e kush është i varfër, le të hajë me masë. ..." [Nisa 6]. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi se i Dërguari i Allahut i tha njëherë Ebu Dherit: 1680. "O Ebu Dher! Unë të shoh se je i dobët dhe dëshiroj për ty atë që dëshiroj për veten time. Mos u bëj i pari qoftë edhe i dy vetëve dhe kurrë mos merr përgjegjësinë e administrimit të pasurisë së jetimit."

- Zbatojini premtimet tuaja, sepse për premtimin ka përgjegjësi! - Përmbushini me drejtësi, besnikëri e korrektësi premtimet dhe kontratat që lidhni me njerëzit. Nuk ka dyshim se premtimet dhe kontratat janë çështje, për të cilat do të pyetet e merret në përgjegjësi gjithësecili.

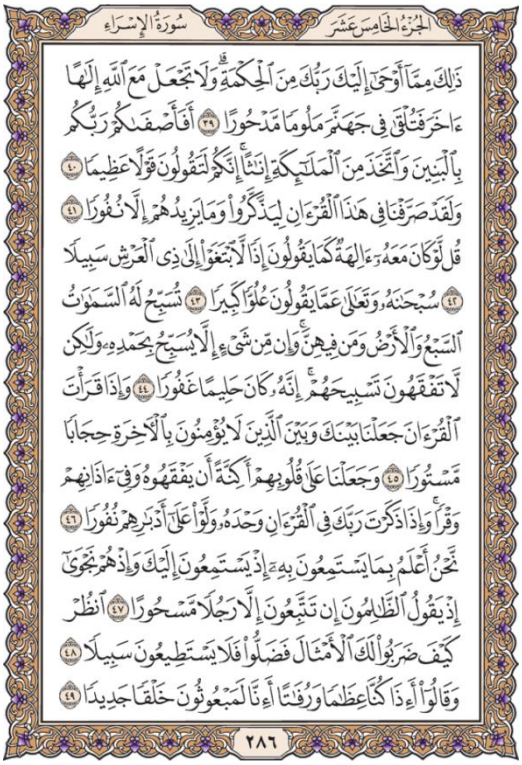
الجزء الخامس عشر سورة الإسراء
ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا
ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا ٣٩ أَفَأَصۡفَىٰكُمۡ رَبُّكُم
بِٱلۡبَنِينَ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًاۚ إِنَّكُمۡ لَتَقُولُونَ قَوۡلًا عَظِيمٗا ٤٠
وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَا فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا نُفُورٗا ٤١
قُل لَّوۡ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٞ كَمَا يَقُولُونَ إِذٗا لَّٱبۡتَغَوۡاْ إِلَىٰ ذِي ٱلۡعَرۡشِ سَبِيلٗا
سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوّٗا كَبِيرٗا ٤٣ تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ
ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ وَلَٰكِن
لَّا تَفۡقَهُونَ تَسۡبِيحَهُمۡۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورٗا ٤٤ وَإِذَا قَرَأۡتَ
ٱلۡقُرۡءَانَ جَعَلۡنَا بَيۡنَكَ وَبَيۡنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ حِجَابٗا
مَّسۡتُورٗا ٤٥ وَجَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ أَكِنَّةً أَن يَفۡقَهُوهُ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ
وَقۡرٗاۖ وَإِذَا ذَكَرۡتَ رَبَّكَ فِي ٱلۡقُرۡءَانِ وَحۡدَهُۥ وَلَّوۡاْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِمۡ نُفُورٗا ٤٦
نَّحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَا يَسۡتَمِعُونَ بِهِۦٓ إِذۡ يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَ وَإِذۡ هُمۡ نَجۡوَىٰٓ
إِذۡ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلٗا مَّسۡحُورًا ٤٧ ٱنظُرۡ
كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَالَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ سَبِيلٗا ٤٨
وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدٗا ٤٩
٢٨٦

- mbusheni mirë masën kur matni *(me enë)* - Jepini hakun çdokujt që i takon, pa ia pakësuar dhe pa e nënçmuar.

- dhe peshoni me peshore të saktë! - Ky fjalë është lexuar "*kistâs*" dhe "*kustâs*", por kuptimi është i njëjtë, pra, "peshore". Domethënë, Allahu na urdhëron që peshimin dhe matjen ta bëjmë me saktësi, pa hile.

- Kjo është më e dobishme për ju dhe ka përfundim më të mirë. - Kjo është më e dobishme dhe e begatshme si për jetën tuaj në këtë botë, ashtu edhe për jetën e përjetshme, që ju premtohet në ahiret. Thuhet se: "ka përfundim më të mirë", pikërisht në lidhje me vijimin e shpërblimit në ahiret.

Ajeti 36

36. Mos iu afro asaj për të cilën nuk ke njohuri! Dëgjimi, shikimi dhe zemra – për të gjitha ato ka përgjegjësi.

Shpjegimi i ajetit

- Mos iu afro asaj për të cilën nuk ke njohuri! - Mos fol për atë që nuk ke njohuri. Mos thuaj: "e pashë", për diçka që nuk e ke parë, ose: "dëgjova", për diçka që nuk e ke dëgjuar ose: "e di", për diçka që nuk ke njohuri. Dije mirë se Allahu ka për të të pyetur për të gjitha këto.

- Dëgjimi, shikimi dhe zemra - për të gjitha ato ka përgjegjësi. – Domethënë, për shikimin, dëgjimin dhe zemrën, për të gjitha këto do të pyetet robi Ditën e Kijametit. Ai do të pyetet se çfarë ka bërë me këto mirësi që i ka dhënë Zoti.

Ajetet 37 - 38

37. Mos ec nëpër tokë me mburrje, sepse ti as nuk mund ta çash tokën, as nuk mund të arrish lartësinë e maleve!

38. E keqja e të gjitha këtyre është e urryer nga Zoti yt.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar i ndalon robërit e Tij nga tirania, arroganca, mburrja e mendjemadhësia. Ai thotë:

- Mos ec nëpër tokë me mburrje... - Mos ec si tiranët, arrogantët e kryeneçët.

- sepse ti as nuk mund ta çash tokën... - Nuk mund ta bësh atë nëpërmjet ecjes tënde.

- as nuk mund të arrish lartësinë e maleve! - Nuk mund ta arrish këtë nëpërmjet mburrjes e vetëpëlqimit. Madje, mund të ndodhë që autori i kësaj vepre të trajtohet me të kundërtën e asaj që synon. Në një hadith thuhet: 1681. "Ai që tregohet i thjeshtë e i përulur për hatër të Zotit, ai ka për t'u nderuar e ngritur lart nga Zoti. Atij mund t'i duket vetja i vogël, por për njerëzit ai është i madh. Ai që tregohet mendjemadh, Zoti ka për ta përulur atë. Atij mund t'i duket vetja i madh, por për njerëzit ai është i ulët e i përçmuar, madje më i urryer se një qen apo derr." Haseni pa njëherë një burrë, i cili ishte Ibn Uhejmi, që po kërkonte të takonte kalifin Mensurin . Ai kishte veshur një rrobë mëndafshi të qëndisur e me pala dhe ecte me fodullëk e mburrje. Haseni tha: "Uf, për këtë hundëpërpjetë, që e kthen kokën mënjanë me mospërfillje, që u kthen shpinën njerëzve me mendjemadhësi dhe që i duket vetja kushedi se ç'është! E ç'është ai

budalla dritëshkurtër, që i pëlqen vetja me ato mirësi, për të cilat nuk tregon mirënjohje, pa u kujdesur për urdhrat e Allahut dhe pa i dhënë hakun Allahut në lidhje me to?!" Ibn Uhejmi e dëgjoi dhe u kthye tek Haseni për t'i kërkuar ndjesë. Haseni i tha: "Mos më kërko ndjesë mua, por pendohu tek Zoti yt! A nuk e ke dëgjuar fjalën e Allahut: "Mos ec nëpër tokë me mburrje, sepse ti as nuk mund ta çash tokën, as nuk mund të arrish lartësinë e maleve!" Kur Ibn Umeri pa njëherë dikë që ecte me mburje e madhështi, tha: "Shejtanët kanë vëllezërit e tyre (prej njerëzve)."

- E keqja e të gjitha këtyre është e urryer nga Zoti yt. - Bëhet fjalë për të gjitha ato që u përmendën më lart, që prej fjalës së Allahut: "Zoti yt ka dhënë urdhër të prerë që të mos adhuroni asnjë *(dhe asgjë)* tjetër përveç Tij dhe të silleni mirë ndaj prindërve...", e deri në fjalën e Tij: "Mos ec nëpër tokë me mburrje, sepse ti as nuk mund ta çash tokën, as nuk mund të arrish lartësinë e maleve!". Domethënë, të gjitha këto padrejtësi e paudhësi janë të shëmtuara, të liga dhe të urryera për Allahun e Madhëruar. Kështu e ka shpjeguar Ibn Xheriri, Allahu e mëshiroftë!

Ajeti 39

39. Këto *(ajete)* janë nga urtësia, që Zoti yt ta shpalli ty. Mos adhuro veç Allahut ndonjë zot tjetër, që pastaj të hidhesh në Xhehenem si fajtor dhe i dëbuar!

Shpjegimi i ajeteve

- Këto *(ajete)* janë nga urtësia, që Zoti yt ta shpalli ty. - Si porositë për të pasur virtyte të larta, ashtu edhe ndalesat nga veprat e ulëta, janë pjesë e kësaj Shpalljeje të urtë, që Ne ta dhuruam ty, o Muhamed, që ti t'ua përcjellësh njerëzve.

- Mos adhuro veç Allahut ndonjë zot tjetër, që pastaj të hidhesh në Xhehenem si fajtor dhe i dëbuar. - Ky ajet i drejtohet Profetit, por qëllimi është tek umeti i tij, sepse Profeti i Zotit nuk do ta bënte kurrë diçka të tillë, pasi ai ishte i ruajtur nga të tilla vepra.

Ajeti 40

40. A mos ju dalloi Zoti juaj me djem e për vete zgjodhi melekë që ju i mendoni femra? Ju jeni duke thënë fjalë *(trillime)*, vërtet të mëdha.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lavdëruar hedh poshtë shpifjet e idhujtarëve, që thoshin se melekët janë bijat e Allahut. Allahu i mallkoftë! Fillimisht ata shpifën se melekët e Zotit janë femra, pastaj shpifën duke thënë se janë bijat e Tij dhe më pas i adhuruan ata. Kështu, ata gabuan tri herë, duke bërë një padrejtësi shumë të madhe. Duke kundërshtuar e kërcënuar ata, Allahu i Madhëruar thotë:

- A mos ju dalloi Zoti juaj me djem e për vete zgjodhi melekë që ju i mendoni femra? - Mos vallë, ju dalloi ju me djem dhe për vete zgjodhi, - siç pretendoni - fëmijë femra?! Pastaj Allahu i Madhëruar e forcon edhe më shumë qortimin për këtë vepër:

- Ju jeni duke thënë fjalë *(trillime)* vërtet të mëdha. - E para, ju trilloni se Allahu ka fëmijë. Pastaj shpifni duke mëtuar se Ai ka zgjedhur për Veten fëmijët femra, të cilat ju i urreni e nuk i pranoni për veten tuaj, madje ndodhte që i vrisnit, duke i varrosur të gjalla. Allahu i Lartësuar ka thënë: "A mendoni se meshkujt janë tuajt e të Atij femrat? Atëherë, kjo është një ndarje vërtetë e padrejtë." [Nexhm 22]. Gjithashtu: "Ata thanë: "I Gjithëmëshirshmi ka bir!". Vërtet, ju keni thënë një fjalë shumë të shëmtuar. Qiejt janë gati të copëtohen, toka është gati të çahet dhe malet janë gati të shemben e të thërrmohen nga ajo *(shpifje)*, që trilluan se i Gjithëmëshirshmi ka bir. Të Gjithëmëshirshmit nuk i shkon të ketë fëmijë. Çdo qenie në qiej e në Tokë ka për t'iu paraqitur të Gjithëmëshirshmit si rob. Me diturinë e vet, Ai i ka përfshirë të gjitha dhe i ka numëruar *(e shënuar)* të gjitha në mënyrë të saktë. Ditën e Kijametit, çdokush do t'i paraqitet Atij i vetmuar." [Merjem 88 - 95].

Ajeti 41

41. Ne i sqaruam argumentet në këtë Kur'an, që ata të kujtojnë, por kjo nuk u

shtoi atyre asgjë tjetër, vetëm se largimin *(nga e Vërteta)*.

Shpjegimi i ajetit

- Ne i sqaruam argumentet në këtë Kur'an - U sqaruan për njerëzit, siç thotë i Lavdëruari: në ajetin tjetër: "Në këtë Kur'an, Ne u kemi shpjeguar njerëzve çdo lloj shembulli, por njeriu kundërshton më shumë se çdokush tjetër." [Kehf 54].

- që ata të kujtojnë... - Ne kemi sjellë paralajmërime në Kur'an, që ata të përkujtojnë dhe të thellohen në faktet dhe shenjat Tona të qarta; të marrin mësim nga këshillat e paralamërimet, në mënyrë që të lagohen nga rruga e humbjes, idhujtarisë, padrejtësive dhe shpifjeve ku janë zhytur.

- por kjo nuk u shtoi atyre asgjë tjetër, vetëm se largimin *(nga e Vërteta)*. - Atyre që vazhdojnë me padrejtësi dhe me refuzim, këto këshilla e përkujtime kanë për t'ua shtuar edhe më shumë largimin nga e vërteta.

Ajetet 42 - 43

42. Thuaj: "Sikur të kishte zota të tjerë përveç Atij, sikundër thonë ata, atëherë ata *(zotat)* **do të kërkonin rrugë për mbizotërim ndaj Zotit të Arshit** *(për t'ia marrë pushtetin)***".**

43. I dëlirë dhe i lartësuar qoftë Ai nga ato *(gënjeshtra)* **që thonë ata!**

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "Sikur të kishte zota të tjerë përveç Atij, sikundër thonë ata, atëherë ata *(zotat)* **do të kërkonin rrugë për mbizotërim ndaj Zotit të Arshit** *(për t'ia marrë pushtetin)***". -** Thuaju, o Muhamed, këtyre njerëzve, të cilët shpifin duke thënë se, përveç Allahut, ka edhe zota të tjerë, të cilët ata i adhurojnë, me shpresën se ata do t'i afrojnë edhe më shumë tek Allahu dhe se ata do të ndërmjetësojnë tek Ai për ta. Thuaju se e vërteta nuk është aspak ashtu! Thuaju se, edhe ata idhuj ku ata shpresojnë, edhe vetë ata i përkushtohen Allahut me adhurime, pa i bërë shok Atij. Përkushtohuni - thuaju - edhe ju, ashtu si ata, në adhurimin e Allahut si një të vetëm dhe pa shok e ortak. Dijeni se ju nuk keni nevojë për një të adhuruar tjetër, që të ndërmjetësojë për ju tek Allahu. Madje, i Madhëruari e urren këtë vepër. Ai i ka ndaluar njerëzit nga kjo përmes të gjithë të dërguarve të Tij. Më pas, Allahu i Lavdëruar e dëlirëson Veten e Vet, duke thënë:

- I dëlirë dhe i lartësuar qoftë Ai nga ato *(gënjeshtra)* **që thonë ata! -** I lartësuar qoftë Ai, me një lartësim të madh! "Ai është Allahu, Një dhe i Vetëm. Allahu është Kryepari *(Es-Samed)*. Ai nuk ka lindur askënd dhe nuk është i lindur *(nga dikush)*. Asgjë *(e askush)* nuk mund të jetë si Ai."! [Ihlas 1 - 3].

Ajeti 44

44. Atë e madhërojnë *(me tesbih)* **shtatë qiejt, Toka dhe gjithçka në to. Nuk ka gjë që nuk e madhëron Atë** *(me tesbih)*, **duke e lavdëruar, por ju nuk e kuptoni madhërimin** *(tesbihun)* **e tyre. Ai është i Butë dhe Falës i madh.**

Shpjegimi i ajetit

- Atë e madhërojnë *(me tesbih)* **shtatë qiejt, Toka dhe gjithçka në to. -** Allahu i Lartësuar na tregon se shtatë qiejt, Toka dhe të gjitha krijesat në to, pa përjashtim, i bëjnë *tesbih* Atij, duke e lavdëruar, madhëruar dhe lartësuar nga çdo mangësi që trillojnë për Të idhujtarët e që nuk i shkon Madhërisë së Tij. Të gjithë dëshmojnë për njëshmërinë e Zotit në krijimin, zotërimin e sundimin e Tij, si edhe në meritën e adhurimit të Tij si një i vetëm dhe pa shok. Sikurse është thënë: "Në çdo gjë do të gjesh për Të një shenjë, / Që tregon se Ai është vetëm një, për adhurim i denjë." Allahu i madhëruar thotë: "Qiejt janë gati të copëtohen, toka është gati të çahet dhe malet janë gati të shemben e të thërrmohen nga ajo *(shpifje)*, që trilluan se i Gjithëmëshirshmi ka bir. Të Gjithëmëshirshmit nuk i shkon të ketë fëmijë." [Merjem 90, 91]. Taberani sjell hadithin nga Abdurrahman Ibn Karati, se i Dërguari i Allahut tha natën kur u kthye nga Israja: 1682. "Dëgjova *tesbih* në qiejt e lartë, mes shumë *tesbih*-esh të tjera. Qiejt e lartë i

bënin *tesbih* të mbushura me frikë nga i Madhërishmi; i bënin *tesbih* të Lartësuarit në lavdinë e Tij: "*Subĥânel Alijjil Ealâ, Subĥânehû ue Teâlâ*!."

- Nuk ka gjë që nuk e madhëron Atë *(me tesbih),* **duke e lavdëruar ...** - Të gjitha krijesat, pa përjashtim, i bëjnë *tesbih* Allahut.

- por ju nuk e kuptoni madhërimin *(tesbihun)* **e tyre.** - Nuk e kuptoni, sepse ndryshon nga gjuha juaj. Ky është një ajet i përgjigthshëm, që përfshin kafshët, sendet dhe bimësinë. Ky është shpjegimi më i njohur dhe më i përhapur. Në *Sahih*-un e Buhariut vjen një thënie nga Ibn Mesudi, i cili tregon: 1683. "Ne shpesh dëgjonim *tesbihun* e ushqimit, ndërkohë që hahej." Ndërsa në hadithin e Ebu Dherit thuhet se: 1684. "Kur Profeti mori njëherë në dorë disa guralecë, prej tyre u dëgjua *tesbih*, që i ngjante gumëzhimës së bletëve...". Në *Sunen*-in e Nesaiut vjen kjo thënie nga Abdullah Ibn Umeri: 1685. "Profeti i Allahut ka ndaluar vrasjen e bretkosave, duke thënë se: kuakuaku i saj është *tesbih*." Imam Ahmedi sjell nga Abdullah Ibn Amri një hadith, në të cilin Profeti përmend porositë e Nuhut për dy bijtë e vet, ku ndër të tjera thuhet: 1686. "... ju porosis që të thoni: *Subĥânallâhi ue bi ĥamdihi* (Allahu është i dëlirë dhe i falënderuar)" [215], sepse kjo shprehje është namazi dhe lutja e çdo gjëje (krijese) dhe përmes saj furnizohet çdo gjë." Ikrima ka thënë: "Shtylla bën *tesbih*, edhe pema bën *tesbih*...". Disa selefë kanë thënë se edhe zhurma që lëshon dera kur hapet e mbyllet është *tesbihu* i saj për Zotin, gurgullima e ujit është *tesbihu* i tij..." Theuriu ka thënë: "Edhe ushqimi bën *tesbih*." Ndërsa të tjerë kanë thënë se *tesbih* bën çdo gjë që ka jetë e shpirt, duke patur për qëllim botën shtazore dhe atë bimore. [216]

- Ai është i Butë dhe Falës i madh. - Allahu i Lavdëruar është i Butë (*El Halim*) e i Mëshirshëm dhe nuk nxitohet që ti ndëshkojë të pabindurit, por i afatizon dhe u jep mundësi të shumta kthimi e rregullimi. Megjithatë, nëse njeriu vazhdon me kokëfortësi në mohim, atëherë Ai e rrëmben atë me ndëshkim, ashtu siç ndëshkon Krenari, Ngadhënjimtari i Plotpushtetshëm. Në dy *Sahih*-ët shënohet: 1687. "Me të vërtetë, Allahu e afatizon keqbërësin, por kur e rrëmben atë me ndëshkim, ai nuk i shpëton dot më ndëshkimit." Pastaj i Dërguari i Allahut lexoi: "I tillë është ndëshkimi i Zotit tënd, kur bie mbi popujt që bëjnë padrejtësi. Vërtet, ndëshkimi i Tij është i dhembshëm dhe i ashpër." [Hud 102]. Allahu i madhëruar thotë gjithashtu: "Sa e sa popuj që ishin në rrugë të gabuar, Unë ua pata shtyrë dënimin për një kohë. Por, në fund unë i dënova ato. Tek Unë është përfundimi *(i të gjithëve)***.**" [Haxh 48]. Sidoqoftë, ai që heq dorë nga *kufri* dhe mosbindja ndaj Zotit, duke u kthyer tek Ai me sinqeritet, Zoti ia pranon pendimin, siç thuhet në këtë ajet kuranor: "Kush bën ndonjë të keqe ose e ngarkon veten me padrejtësi, pastaj kërkon falje tek Allahu, do ta gjejë Allahun Falës e Mëshirëplotë.". [Nisa 110]. Ndërsa këtu thuhet: "Ai është i Butë dhe Falës i madh." Allahu i madhëruar ka thënë gjithashtu: "Është Allahu Ai që i mban qiejt dhe tokën që të mos bien. Po të binin, s'ka asnjë veç Tij që mund t'i mbajë; Ai është i Butë dhe Falës i Madh. Ata u betuan me betimin më të fortë në Allahun se, nëse do t'u vinte ndonjë Profet, ata do të ishin më të udhëzuar *(më besimtarë)* se çdo popull tjetër *(jehudët e krishterët)*. Por, kur atyre u erdhi Profeti, kjo u shtoi veçse largimin *(nga e Vërteta)* për shkak të mendjemadhësisë së tyre dhe të dredhive të tyre për të keqen. Por, dredhia për të keqen nuk godet askënd tjetër veç atyre që e kurdisën. A janë duke pritur ata ndonjë ligj tjetër veç ligjit të Allahut ndër popujt e hershëm? Në ligjin e Allahut nuk do të gjesh asnjë ndryshim. A nuk udhëtojnë ata nëpër tokë e të shohin se si qe fundi i atyre që ishin më parë? Ata ishin më të fuqishëm se këta *(të sotmit)*. Allahut kurrë nuk mund t'i shmanget asgjë në qiej dhe as në tokë. Ai është i Gjithëditur, i Gjithëfuqishëm. Nëse Allahu do t'i dënonte njerëzit sipas veprave

(të këqija) të tyre, nuk do të linte mbi faqen e dheut asnjë gjallesë. Por, Ai i lë ata deri në afatin e caktuar. Por kur të vijë afati i tyre, *(le ta dinë se)* Allahu Shikon gjithçka nga robërit e vet." [Fatir 41 - 45].

Ajetet 45 - 46

45. Kur ti e lexon Kuranin, në mes teje dhe atyre që nuk e besojnë botën tjetër, Ne vënë një perde të padukshme.

46. Në zemrat e tyre kemi vënë mbulesë, që të mos e kuptojnë atë *(Kuranin)* **dhe në veshët e tyre ka shurdhim të thellë. E, kur ti** *(o Muhamed)* **e përmend në Kuran Zotin tënd, si Një të Vetëm, ata kthejnë shpinën dhe largohen.**

Shpjegimi i ajeteve

- Kur ti e lexon Kuranin, në mes teje dhe atyre që nuk e besojnë botën tjetër, Ne vënë një perde të padukshme. - Kur u lexon idhujtarëve Kur'anin, Ne vendosim mes teje dhe atyre një perde të padukshme. Pra, vendosim një mbulesë, që nuk mund të shihet me sy, e megjithatë ajo është pengesë mes tyre dhe arritjes së udhëzimit të Zotit në këtë Kur'an. Ibn Xheriri është me shpjegimin e mësipërm. Ndërsa Katadja dhe Ibn Zejdi kanë shpjeguar se këtu bëhet fjalë për atë që quhet *ekinneh*, pra, për vulosjen e zemrave të tyre, prandaj dhe më pas thuhet:

- Në zemrat e tyre kemi vënë mbulesë, që të mos e kuptojnë atë *(Kuranin)* - Kështu, ata nuk mund të kuptojnë e logjikojnë gjë nga Kur'ani.

- dhe në veshët e tyre ka shurdhim të thellë. - Kjo është një rëndesë për dëgjimin e tyre, që i bën të mos durojnë të dëgjojnë gjë prej këtij Libri madhështor, të mos kenë dobi, për të gjetur udhëzimin e dritën përmes tij. Kjo vjen si një ndëshkim i merituar për ta, për refuzimin nga ana e tyre të Kur'anit dhe të besimit të drejtë, që është sjellë me të.

- E, kur ti *(o Muhamed)* **e përmend në Kur'an Zotin tënd, si Një të Vetëm, ata kthejnë shpinën dhe largohen.** - Kur lexon fjalën *Lâ ilâhe il-lall-llâh* në Kur'an, ata kthejnë shpinën dhe largohen. Kështu i përshkruan Allahu: "Kur përmendet vetëm Allahu, zemrat e atyre që nuk besojnë në jetën tjetër ndiejnë neveri. Ndërsa kur përmenden të tjerët, ata gëzohen." [Zumer 45]. Në fakt, Allahu i Lartësuar ka vendosur veç ta lartësojë këtë fjalë të mirë e të begatshme dhe ta lartësojë atë mbi të gjithë ata që i kundërvihen. Ajo është një fjalë e tillë që, kush e mbron atë, triumfon dhe kush lufton në emër të saj, ka për të fituar.

Ajetet 47 - 48

47. Ne e dimë mirë përse e dëgjojnë ata atë *(Kur'anin)* **kur vijnë të dëgjojnë ty dhe** *(qëllimet e tyre)* **kur ata bisedojnë fshehtazi dhe keqbërësit thonë: "Ju jeni duke pasuar veçse një njeri të magjepsur."**

48. Shih se si të veshin ty epitete *(i çmendur, poet, i magjepsur)***! Ata kanë humbur** *(shumë larg)* **dhe nuk mund ta gjejnë rrugën.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ne e dimë mirë përse e dëgjojnë ata atë *(Kur'anin)*, **kur vijnë të dëgjojnë ty dhe** *(qëllimet e tyre)* **kur ata bisedojnë fshehtazi dhe keqbërësit thonë: "Ju jeni duke pasuar veçse një njeri të magjepsur."** - Allahu i Lartësuar na njofton rreth bisedave të fshehta mes krerëve idhujtarë kurejshë, kur ata vinin që të dëgjonin fshehtazi Kur'anin, që të mos shiheshin nga populli i tyre. Disa prej tyre thanë se Muhamedi është i magjepsur, pra, i pushtuar nga magjia. Të tjerë thanë se ai është poet, është fallxhor, është i çmendur, është magjistar etj. I Lartësuari thotë:

- Shih se si të veshin ty epitete *(i çmendur, poet, i magjepsur)***! Ata kanë humbur** *(shumë larg)* **dhe nuk mund ta gjejnë rrugën.** - Ata nuk mund ta gjejnë dritën e udhëzimit dhe rrugën e shpëtimit. Muhamed Ibn Is'haku përmend shkurtimisht në *Sira* këtë rrëfim: "Ebu Sufjan Ibn Harbi, Ebu Xhehl Ibn Hishami, Ahnes Ibn Shurejku, Ibn Amri, Ibn Uehb el Thekafiu, i cili ishte aleat me fisin Beni Zuhrate, pra, të gjithë këta dolën për të dëgjuar Profetin e Allahut, kur ai falej gjatë natës, në shtëpinë e tij. Secili prej tyre gjeti një vend nga ku mund

të dëgjonte, por pa rënë në sy të shokut tjetër. Kështu shkonin çdo natë e dëgjonin, derisa dilte agu, pastaj largoheshin. Në fakt, ndodhte ndonëherë që, gjatë kthimit, të takoheshin e të shihnin njëri tjetrin. E qortonin njëri-tjetrin, por përsëri kthehe-shin. Kjo ndodhi tri herë. Atëherë, Ahnesi shkoi në shtëpinë e Ebu Sufjanit dhe e pyeti: "Më thuaj, o Ebu Handhale, çfarë mendon për atë që dëgjove prej Muhamedit?" Ai u përgjigj: "Vallahi, o Ebu Thealebe, dëgjova shumë gjëra, që e di mirë se çfarë janë dhe çfarë synohet me to, ashtu siç dëgjova edhe gjëra të tjera, që nuk e di se çfarë janë dhe çfarë synohet me to." - "Edhe unë - tha El Ahnesi - betohem në Atë, për të Cilin u betove ti!" Pastaj Ahnesi doli dhe shkoi tek shtëpia e Ebu Xhehlit dhe e pyeti: "Më thuaj, o Ebu Hakem, çfarë mendon për atë që dëgjove prej Muhamedit?" Ai tha: "Ne dhe fisi i Abdul Menafit (fisi i Pejgamberit) kemi garuar gjithmonë për fisnikërinë: ata jepnin ushqim, edhe ne jepnim ushqim, ata ndihmonin edhe ne ndihmonim, ata jepnin *(lëmoshë e ndihmë)* edhe ne jepnim. Ne ishim si dy kuaj, që prijnë një tufë, derisa një ditë, kur ishim ulur këmbëkryq, ata thanë: "Prej nesh erdhi profet, të cilit i vjen Shpallja nga qielli." Po tani, si do të mundemi ne ta arrijmë këtë privilegj, që u erdhi atyre?! Vallahi, kurrë nuk kemi për ta besuar dhe nuk kemi për ta ndjekur atë!" Atëherë, Ahnesi u ngrit dhe u largua prej tij."

Ajetet 49 - 52

49. Ata thanë: "Mos vallë, pasi të bëhemi eshtra të kalbura, dhé e pluhur, do të ringjallemi në një krijim të ri?"

50. Thuaj: "Po. Edhe sikur të ishit gurë a hekur,

51. Ose ndonjë krijesë që ju duket e madhe *(ju do të ringjalleni)*. **Ata do të thonë: "Kush do të na rikthejë** *(në jetë)*?" **Thuaj: "Ai që ju krijoi për të parën herë." Por ata do të tundin kokën e do të thonë: "Kur do të ndodhë ajo**

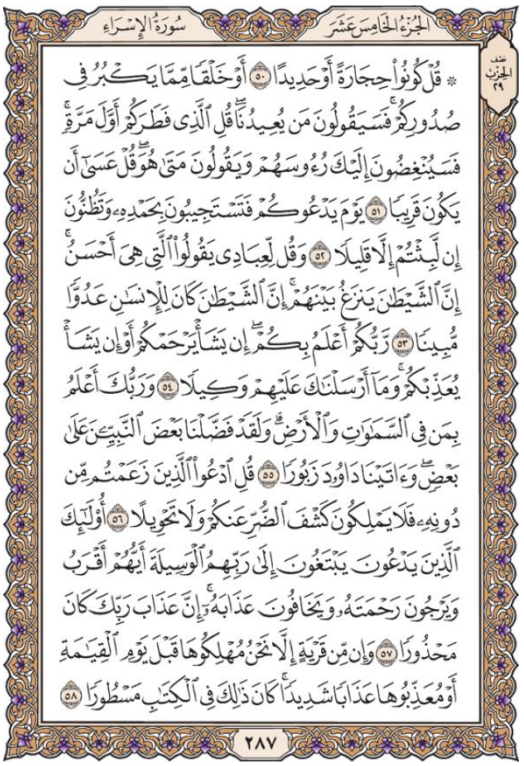
الجزء الخامس عشر سورة الإسراء
الجزء ٢٩
* قُلْ كُونُوا۟ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِى
صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ ٱلَّذِى فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ
فَسَيُنغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰٓ أَن
يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِۦ وَتَظُنُّونَ
إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ وَقُل لِّعِبَادِى يَقُولُوا۟ ٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ
إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ كَانَ لِلْإِنسَٰنِ عَدُوًّا
مُّبِينًا ﴿٥٣﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ
يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ
بِمَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ ٱلنَّبِيِّۦنَ عَلَىٰ
بَعْضٍ ۖ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن
دُونِهِۦ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ ٱلضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ
ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ
وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ
مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ وَإِن مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ
أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾
٢٨٧

*(ringjallja)***?" Thuaj: "Ndoshta është afër."**

52. Ditën, kur Ai t'ju thërrasë dhe ju t'i përgjigjeni të përulur e duke e lavdëruar, do t'ju duket se qëndruat *(në dynja)* **veçse për pak kohë.**

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar flet për mohuesit, të cilët e shohin si diçka të largët e të pamundur ringjalljen dhe Ditën e Premtuar për llogarinë para Tij.

- Ata thanë: "Mos vallë pasi të bëhemi eshtra të kalbura, dhé e pluhur, do të ringjallemi në një krijim të ri?" - Pasi të jemi zhdukur tërësisht në tokë, a do të kthehemi përsëri në jetë Ditën e Kijametit? Sikurse thotë në një ajet tjetër: "Ata *(mohuesit)* thonë: "A thua, do të bëhemi përsëri kështu si jemi, edhe pasi të jemi bërë eshtra të kalbura?!" Ata *(mohuesit)* thonë: "Atëherë, ai kthim do të jetë dëshpërues për ne!" [Naziat 10 - 12], ose: "Dhe Ai *(njeriu)* bën krahasime për Ne dhe e harron se si është krijuar. Ai thotë: "Kush i ngjall eshtrat pasi të jenë kalbur? "Thuaj: "Do t'i ngjallë

Ai që i krijoi për herë të parë. Ai, për çdo krijim, është i Gjithëditur." [Ja Sin 78, 79].

- Thuaj: "Po. Edhe sikur të ishit gurë a hekur... - të cilat janë më rezistente sesa kockat dhe trupi.

- Ose ndonjë krijesë që ju duket e madhe *(ju do të ringjalleni)*. - Ibn Abasi shpjegon: "Nëse pas vdekjes ju bëheni jo vetëm kocka e pluhur, por edhe sikur të bëheni gurë e hekur, Allahu ka për t'ju ringjallur. Madje, edhe sikur të ishit vetë vdekja, e cila është e kundërta e jetës, Allahu do t'ju bëjë të gjallë, nëse dëshiron dhe kur të dëshirojë. Nëse Ai dëshiron diçka, asgjë nuk mund ta pengojë atë."

- Ata do të thonë: "Kush do të na rikthejë *(në jetë)*?" - Pasi të jemi shndërruar në gurë hekur apo ndonjë send tjetër të fortë, kush është Ai që mund të na kthejë përsëri në jetë?!

- Thuaj: "Ai që ju krijoi për të parën herë." - Do t'ju kthejë Ai që ju krijoi kur ju nuk ishit asgjë që përmendej! Pas Ai ju krijoi, ju u bëtë njerëz të shumtë, që u shpërndatë në tokë. Ai është i plotpushtetshëm që t'ju rikthejë në jetë, në çfarëdo gjëje të jeni shndërruar. I Lavdëruari thotë: "Është Ai që e fillon krijimin dhe pastaj e përsërit atë, dhe ajo *(përsëritja)* është edhe më e lehtë për Të. Atij i takon përshkrimi më i lartë në qiej e në Tokë dhe Ai është Ngadhënjimtari, i Urti." [Rum 27].

- Por ata do të tundin kokën - Ibnu Abasi dhe Ktadja shpjegojnë: "Ata do të tundin kokën në shenjë tallje." Kjo është shumë e njohur në gjuhën arabe.

- e do të thonë: "Kur do të ndodhë ajo *(ringjallja)***?"** - Allahu na tregon rreth tyre, se sa larg e sa të pamundur e shohin ata këtë ndodhi, siç thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Ata thonë: "Kur do të përmbushet ky premtim, nëse flisni të vërtetën?"" [Mulk 25]. Ose: "Ata që nuk e besojnë atë *(Kiametin)*, kërkojnë që ai të vijë sa më shpejt, ndërsa ata që i besojnë, i druhen atij çasti dhe janë të bindur se ai është i vërtetë. Ta dini se ata që bëjnë polemika, duke vënë në dyshim Ditën e Kiametit, janë në një humbje të thellë." [Shura 18].

- Thuaj: "Ndoshta është afër." - Kini kujdes dhe ruajuni, se ajo është shumë pranë dhe patjetër që ka për të ndodhur.

- Ditën, kur Ai t'ju thërrasë - Ditën kur Zoti i Madhëruar do t'ju thërrasë që të dilni nga toka, askush nuk ka për ta kundërshtuar dhe nuk mund ta thyejë këtë urdhër. I Lartësuari thotë: "...Pastaj, kur Ai t'ju thërrasë me thirrjen e Tij *(për ringjallje)*, ju menjëherë do të dilni prej tokës." [Rum 25], dhe thotë: "Puna Jonë është e shpejtë, sa hap e mbyll sytë." [Kamer 50]. Dhe thotë gjithashtu: "Ajo do të jetë një britmë e vetme, dhe ja, ata do t'ia behin mbi sipërfaqen e tokës." [Naziat 13, 14]. Pra ai do të jetë veçse një urdhër i vetëm,

- dhe ju t'i përgjigjeni të përulur e duke e lavdëruar ... - Që të gjithë do t'i përgjigjeni urdhrit të Tij. Atij i takon lavërimi, në të gjitha gjendjet. Në një hadith thuhet: 1688. "Për besimtarët e '*Lâ ilâhe il-l'Allâh'* nuk ka për të pasur vetmi e frikë në varret e tyre. Sikur i kam para syve besimtarët e "'*Lâ ilâhe il-l'Allâh',* se si ata dalin nga varret e tyre, shkundin dheun nga kokat e tyre dhe thonë: '*Lâ ilâhe il-l'Allâh'.*" Sipas një transmetimi tjetër, ata do të thonë: 1689. "I lavdëruar qoftë Allahu, që na i largoi të gjitha brengat!"

- do t'ju duket se qëndruat *(në dynja)* **veçse për pak kohë.** - Kur të ngriheni nga varret tuaja, do të mendoni se keni qëndruar në dynja veçse shumë pak kohë. I Lartësuari thotë: "Ditën kur ta përjetojnë atë, atyre do t'u duket sikur nuk kanë jetuar më shumë se një mbrëmje ose një mëngjes të saj." [Naziat 46]. "Ditën kur do t'i fryhet Surit, Ne do t'i tubojmë keqbërësit të nxirosur." Ata i pëshpërisin njëri tjetrit: Nuk qëndruat *(në Dunja)* më shumë se dhjetë ditë. Ne e dimë shumë mirë çfarë do të flasin ata, kur më i mençuri prej tyre do të thotë: "Nuk qëndruat më shumë se një ditë!" [Ta Ha 102 - 104]. "Ditën kur të vijë Ora *(e Gjykimit)*, *(për t'u shfajsuar)* keqbërësit do të betohen se nuk paskan qëndruar *(në këtë Botë)*,

veçse një orë. Ja, kështu gënjenin ata edhe më parë *(në dynja).*" [Rum 55]. "Atyre do t'u thuhet: "E sa vjet keni qendruar në tokë?"Ata do të thonë: "Kemi qëndruar një ditë ose një pjesë të ditës. Por pyeti ata që dinë mbajnë llogari!" Pastaj do t'u thuhet: "Me të vërtetë keni qëndruar pak, veç sikur ta dinit!"" [Muminun 112 - 114].

Ajeti 53

53. Thuaju robve të Mi që të thonë *(gjithmonë)* **atë që është më e mira! Me të vërtetë, shejtani ndërsen** *(armiqësi)* **mes tyre. Shejtani është armik i betuar kundër njeriut.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Madhëruar e porosit adhuruesin dhe profetin e Tij të dashur, Muhamedin ﷺ, që të urdhërojë besimtarët që të nxjerrin nga goja veçse fjalë të mira dhe t'i përzgjedhin fjalët. Nëse nuk tregohen të kujdesshëm, shejtani i mallkuar ka për të futur armiqësi mes tyre, dhe kështu fjalët do të kthehen në vepra, duke krijuar konflikte mes tyre. Dijeni se armiqësia e shejtanit është e vjetër, që prej kohës së Ademit. Është e ndaluar që muslimani t'i drejtojë armën muslimanit, sepse i ngacmon shejtani dhe ua shtyn dorën, dhe kështu mund të dëmtosh vëllanë në besim. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) se Profeti i Allahut ka thënë: 1690. "Askush të mos i drejtojë armën vëllait të vet. Ndoshta shejtani e shtyn dorën e tij, dhe kështu rrëzohet në një gropë zjarri." Hadithin e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi prej rrugës së Abdurrezakut.

Ajetet 54 - 55

54. Zoti i juaj di gjithçka për ju. Nëse do, Ai ju mëshiron dhe nëse do, Ai ju dënon. Ne nuk të kemi dërguar ty *(o Muhamed)* **si rojë mbi ta.**

55. Zoti yt di gjithçka për ato që janë në qiej e në Tokë. Ne i patëm dalluar disa profetë mbi të tjerët dhe Daudit i dhamë Zeburin.

Shpjegimi i ajeteve

- Zoti i juaj di gjithçka për ju. - Allahu di gjithçka për ju, o njerëz. Ai e di më mirë se kush meriton udhëzimin dhe kush nuk e meriton atë.

- Nëse do, Ai ju mëshiron - Nëse dëshiron, Ai jua mundëson dhe lehtëson për t'iu bindur Atij dhe për t'u kthyer të penduar e të nënshtruar ndaj Tij.

- dhe nëse do, Ai ju dënon. - Ju dënon si meritë për shpërfilljen e ftesës së Tij.

- Ne nuk të kemi dërguar ty *(o Muhamed)* **si rojë mbi ta. -** Ne të kemi dërguar thjesht si një paralajmërues ndër ta. Ai që të bindet ka për të hyrë në Xhenet, ndërsa ai që nuk të bindet ka për të hyrë në Zjarr.

- Zoti yt di gjithçka për ato që janë në qiej e në Tokë. - Ai i di mirë ndarjet dhe gradat njerëzve, në lidhje me bindjen e mosbindjen ndaj Tij.

- Ne i patëm dalluar disa profetë mbi të tjerët - Siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "Këta janë të dërguarit. Disa prej tyre i dalluam mbi të tjerët. Disave prej tyre Allahu u foli, e disa i ngriti në gradën më të lartë." [Bekare 253]. Kjo nuk bie ndesh me hadithin në dy *Sahih*-ët, se Profeti i Allahut ka thënë: 1691. "Mos bëni dallime mes Lajmëtarëve të Zotit." Në fakt, hadithi i referohet rastit kur diçka e tillë bëhet pa argument. Por, nëse ka prova për diçka të tillë, atëherë është e detyrueshme ndjekja dhe zbatimi i saj. Nuk ka dyshim se të dërguarit (*el rusul*) e Zotit janë më të zgjedhur dhe në gradë më të lartë sesa lajmëtarët (*nebijj*). Dihet, gjithashtu, se të ashtuquajtur "*ulul azmi*", pra, më të zgjedhurit e të dërguarve janë më të lartë në gradë se pjesa tjetër e të dërguarve të Zotit. Ata janë përmendur në dy sure në Kur'an: "Kur morëm prej profetëve një premtim *(solemn)*, siç morëm prej teje, prej Nuhut, Ibrahimit, Musait dhe Isait, birit të Merjemes. Ne morëm prej tyre një besë solemne." [Ahzab 7]. "Ai ka caktuar për ju si fe, atë me të cilën urdhëroi Nuhun, atë që ta shpalli ty, si dhe atë me të cilën e patëm urdhëruar Ibrahimin, Musain dhe Isain...." [Shura 13]. Nuk ka dyshim, gjithashtu, se Muhamedi është më i zgjedhuri dhe i dalluari mes tyre. Pas tij vjen Ibrahimi,

pastaj Musai, pastaj Isa (pastaj Nuhu), sipas mendimit më të përhapur dhe më të njohur. Në fakt, për këtë kemi folur më hollësisht në tjetër vend. Allahu i jep sukses kujt dëshiron.

- dhe Daudit i dhamë Zeburin. - Allahu i Madhëruar e përmend veçmas Daudin, për të theksuar vlerën dhe dobinë tij. Zeburi është libri që iu zbrit Daudit.

Ajetet 56 - 57

56. Thuaj: "Thërrisni *(për ndihmë)* **ata, të cilët i menduat si zota përveç Tij! Ata nuk mund t'jua largojnë fatkeqësitë dhe as nuk mund t'i** *(lehtësojnë e)* **zhvendosin ato** *(diku tjetër)*".

57. Edhe vetë idhujt të cilëve këta po u luten *(përveç Allahut),* **kërkojnë afrimin** *(tek Allahu),* **se cili do të jetë më pranë Tij, shpresojnë në mëshirën e Tij dhe i frikësohen dënimit të Tij. Vërtet, dënimit të Zotit tënd është për t'iu ruajtur.**

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: - O Muhamed, këtyre idhujtarëve, të cilët adhurojnë së bashku me Allahun dikë tjetër:

- "Thërrisni *(për ndihmë)* **ata, të cilët i menduat si zota përveç Tij! -** Thirrini ata idhuj dhe ortakë, që ia shoqëruat Zotit, që t'ju ndihmojnë e sjellin ndonjë dobi.

- Ata nuk mund t'jua largojnë fatkeqësitë dhe as nuk mund t'i *(lehtësojnë e)* **zhvendosin ato** *(diku tjetër)*". - Ata janë të dobët, të pafuqishëm. Ata nuk mund t'jua largojnë fatkeqësitë, por as edhe t'i shmangin ato prej jush, për t'ia hedhur dikujt tjetër. Kuptimi është se i vetmi që ka pushtetin për diçka të tillë është vetëm Allahu i Lavdëruar, që është Një i vetëm dhe nuk ka shok e ortak në këtë pushtet. Në dorën e Tij është i gjithë krijimi dhe ligji i zbatueshëm ndër krijesa.

- Edhe vetë idhujt të cilëve këta po u luten *(përveç Allahut),* **kërkojnë afrimin** *(tek Allahu),* **se cili do të jetë më pranë Tij.** - Katadja përcjell shpjegimin nga Ibn Mesudi: "Ky ajet ka zbritur për disa arabë, të cilët adhuronin një grup xhindësh. Ndodhi që xhindët që këta i adhuronin pranuan Islamin, por njerëzit nuk e kuptuan aspak këtë gjë. Atëherë, zbriti ky ajet kuranor. Thuhet, gjithashtu, se bëhet fjalë për ata që adhuronin melekët, Uzejrin dhe Mesihun (Isain, birin e Merjemes). Po ashtu, thuhet se bëhet fjalë për adhuruesit e Diellit dhe të Hënës. Megjithatë, mendimi më i saktë - që e ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri - është mendimi që vjen nga Ibn Mesudi. Argument për këtë është vetë ky ajet, ku ndodhet një folje, që përdoret për një veprim që ndodh në kohën e tashme dhe të ardhme, por nuk përdoret për një veprim në kohën e shkuar. Kështu, ata: "... kërkojnë afrimin *(tek Allahu).* Domethënë, përjashtohet Isai, Uzejri dhe melekët (të cilët adhuroheshin në të shkuarën). *El Uesile* është çdo vepër që të afron tek Zoti. Prandaj, - thotë Kadadja, - më pas i Lartësuari thotë: "se cili do të jetë më pranë Tij...".

- shpresojnë në mëshirën e Tij dhe i frikësohen dënimit të Tij. - Adhurimi i Allahut dhe afrimi pranë Tij nuk mund të realizohet pa frikën dhe shpresën tek Ai. Frika ndaj Allahut të ndalon nga haramet e poshtërsitë, ndërsa shpresa të nxit e forcon për të shtuar sa më shumë adhurimet e veprat në bindje ndaj Zotit.

- Vërtet, dënimit të Zotit tënd është për t'iu ruajtur. - Ai është i frikshëm, ndaj duhet vërtet që të ruhesh prej tij. Nga dënimi prej Zotit kurrë nuk mund të jesh i sigurt e kurrë nuk mund t'i shmangesh, nëse e meriton. Allahu na ruajtë nga ndëshkimi i Tij!

Ajeti 58

58. Ne kemi për ta shkatërruar para Ditës së Kijametit çdo popull e vendbanim *(që e mohojnë të Vërtetën),* **ose do ta ndëshkojmë atë me një dënim të ashpër. Kjo është e shkruar në Libër** *(Lehvi Mahfudh).*

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lavdëruar na njofton për diçka, të cilën e ka shkruar në *Leuhi Mahfudh* e që Ai e ka vendosur prerazi se do ta zbatojë në dynja.

- Ne kemi për ta shkatërruar para Ditës së Kijametit çdo popull e vendbanim... - Domethënë çdo popull që mohon besimin e vërtetë dhe Shpalljen e Zotit, Ai ka për ta shkatërruar e shfarosur plotësisht.

- ose do ta ndëshkojmë atë me një dënim të ashpër. - Dënimi i ashpër mund të jetë vrasja ose çdo lloj belaje tjetër e dhimbshme. Ata e meritojnë këtë, për shkak të gjynaheve të tyre: "Ne nuk u bëmë atyre asnjë padrejtësi; por ishin ata që i bënë padrejtësi vetes." [Hud 101]. "Sa e sa banorë të shumë vendbanimeve, që u treguan kryeneçë ndaj urdhrit të Zotit të tyre dhe ndaj të dërguarve të Tij, Ne u kemi bërë një llogari të ashpër dhe u kemi dhënë një dënim të papërshkrueshëm! Ata vuajtën pasojat e punës së vet dhe fundi i tyre qe shkatërrimi." [Talak 8, 9].

- Kjo është e shkruar në Libër *(Leuĥi Maĥfudh)***.**

Ajeti 59

59. Ne nuk na pengon asgjë që t'ju sjellim shenja, por popujt e parë i mohuan ato. Ne i dhamë Themudit devenë si një shenjë të qartë, por ata e mohuan atë. Shenjat Ne i dërgojmë si paralajmërim *(për t'u larguar nga e keqja)***.**

Shpjegimi i ajetit

- Ne nuk na pengon asgjë që t'ju sjellim shenja, por popujt e parë i mohuan ato. - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili tregon: 1692. "Kurejshët i thanë Profetit: "Lute Zotin tënd, që ta kthejë në flori për ne kodrën Safa, dhe atëherë ne do të besojmë ty." Ai tha: "Vërtet do ta bëni?" - "Po", - thanë ata. Atëherë, Profeti u lut, por i erdhi Xhibrili dhe i tha: "Zoti yt të jep selam dhe të thotë: "Nëse dëshiron, Safa do të kthehet për ta në flori. Por kujdes! Kush mohon pas kësaj, Unë kam për ta ndëshkuar me një mënyrë, që nuk kam ndëshkuar asnjë në botë. E nëse ti dëshiron, Unë ua lë hapur portën e pendimit dhe mëshirës!" Profeti tha: "Zgjedh portën e pendimit dhe të mëshirës!" Hafidh Ebu Jeala sjell hadithin nga Umu Ata, shërbëtorja e Zubejr Ibn

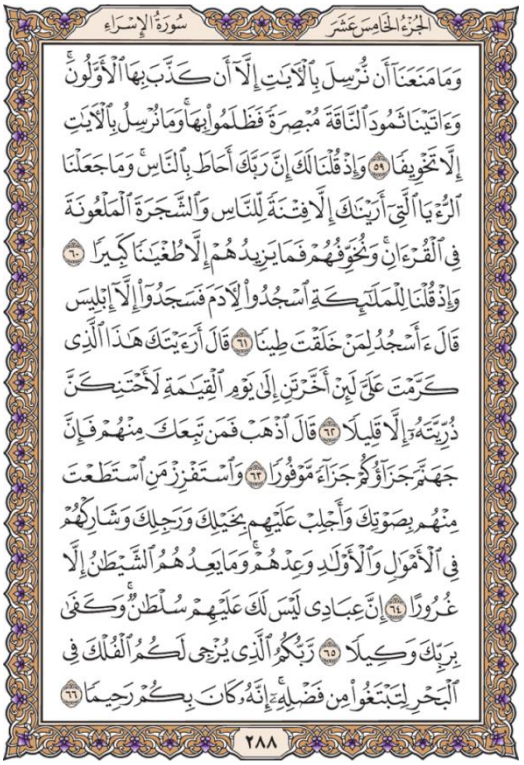
الجزء الخامس عشر سورة الإسراء

وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرۡسِلَ بِٱلۡأٓيَٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلۡأَوَّلُونَۚ وَءَاتَيۡنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبۡصِرَةٗ فَظَلَمُواْ بِهَاۚ وَمَا نُرۡسِلُ بِٱلۡأٓيَٰتِ إِلَّا تَخۡوِيفٗا ٥٩ وَإِذۡ قُلۡنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِٱلنَّاسِۚ وَمَا جَعَلۡنَا ٱلرُّءۡيَا ٱلَّتِيٓ أَرَيۡنَٰكَ إِلَّا فِتۡنَةٗ لِّلنَّاسِ وَٱلشَّجَرَةَ ٱلۡمَلۡعُونَةَ فِي ٱلۡقُرۡءَانِۚ وَنُخَوِّفُهُمۡ فَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا طُغۡيَانٗا كَبِيرٗا ٦٠ وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ قَالَ ءَأَسۡجُدُ لِمَنۡ خَلَقۡتَ طِينٗا ٦١ قَالَ أَرَءَيۡتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِي كَرَّمۡتَ عَلَيَّ لَئِنۡ أَخَّرۡتَنِ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ لَأَحۡتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٗا ٦٢ قَالَ ٱذۡهَبۡ فَمَن تَبِعَكَ مِنۡهُمۡ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمۡ جَزَآءٗ مَّوۡفُورٗا ٦٣ وَٱسۡتَفۡزِزۡ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتَ مِنۡهُم بِصَوۡتِكَ وَأَجۡلِبۡ عَلَيۡهِم بِخَيۡلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكۡهُمۡ فِي ٱلۡأَمۡوَٰلِ وَٱلۡأَوۡلَٰدِ وَعِدۡهُمۡۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ٦٤ إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٞۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلٗا ٦٥ رَّبُّكُمُ ٱلَّذِي يُزۡجِي لَكُمُ ٱلۡفُلۡكَ فِي ٱلۡبَحۡرِ لِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦٓۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمۡ رَحِيمٗا ٦٦

٢٨٨

Auamit, një hadith më të gjatë me të njëjtin kuptim, përveçse në fund ajo shton: 1693. "...Betohem në Atë në dorë të të Cilit është shpirti im, se Ai ma dha atë që i kërkova dhe nëse unë do ta pranoja, ashtu do të ndodhte. Në fakt, Ai më dha mundësinë të zgjidhja mes dy alternativave: të linte të hapur për ju portën e mëshirës, dhe kështu të besonte prej jush ai që do të besonte, ose t'ju jepte atë që kërkuat, dhe pastaj t'ju linte në mëshirën e asaj zgjedhjeje, dhe kështu të humbisnit portën e mëshirës dhe nga ju të mos besonte askush. Unë zgjodha portën e mëshirës, në mënyrë që të besojë ai që do të besojë. Ai më njoftoi se, nëse jua jep atë që ju kërkoni dhe më pas nuk besoni, Ai do t'ju ndëshkojë me një formë që nuk ka ndëshkuar asnjë në botë më parë. Atëherë, zbriti fjala e Allahut: "Ne nuk na pengon asgjë që t'ju sjellim shenja, por popujt e parë i mohuan ato." Kuptimi: Allahu i Lartësuar nuk i solli ato shenja që kërkuan kurejshët, sepse popujt e shkuar mohuan sërish, edhe pasi iu dhanë ato shenja. Rregulli i Allahut ndër njerëz ka qenë që,

nëse ata mohojnë edhe pas dërgimit të mrekullive e shenjave që i kërkojnë vetë, ndëshkimi i përfshin menjëherë, siç thotë i Lartësuari: "Kujto kur dishepujt thanë: "O Isa, biri i Merjemes! A mundet Zoti yt të na zbresë një sofër nga qielli?" Ai u tha: "Kijeni frikë Allahun, nëse jeni besimtarë!" Ata thanë: "Ne dëshirojmë të hamë nga ajo, që të na qetësohen zemrat, të dimë me siguri të plotë se na ke thënë të vërtetën dhe të bëhemi dëshmitarë të saj!" Isai, biri i Merjemes, tha: "O Allah! O Zoti ynë! Zbritna nga qielli një sofër, që të jetë festë për ne dhe për ata pas nesh dhe të jetë Shenjë prej Teje! Na dhuro, sepse Ti je Furnizuesi më i mirë!" Allahu tha: "Unë do t'jua zbres *(Sofrën)*. Por nëse dikush prej jush mohon pas kësaj, Unë kam për ta ndëshkuar atë ashtu siç nuk kam ndëshkuar askënd prej njerëzve.".' [Maide 112 -115]. Në vijim, Allahu i Madhëruar na tregon për popullin e Themudit, kur ata i kërkuan si shenjë e mrekulli, që ai t'u nxirrte një deve nga shkëmbi që ata e përcaktuan. Salihu e luti Zotin që t'ua sillte këtë shenjë dhe, vërtet, prej shkëmbit doli ajo që kërkuan. Megjithatë, ata u treguan të padrejtë dhe përsëri vazhduan të mohonin Profetin e tyre dhe e vranë devenë. Atëherë, Profeti i tyre u tha: "Por ata e therën atë, prandaj ai u tha: "Kënaquni në shtëpitë tuaja për tri ditë *(para dënimit tuaj)*! Ky është një kërcënim i vërtetë e jo gënjeshtër." [Hud 65].

- Ne i dhamë Themudit devenë si një shenjë të qartë, por ata e mohuan atë. - Ajo shenjë tregonte qartë për Krijuesin, se Ai është Një i vetëm, si dhe për vërtetësinë e Profetit, të cilit iu plotësua lutja për sjelljen e asaj shenje. Por ata u treguan të këqij dhe nuk e pranuan atë shenjë, madje e pengonin devenë të pinte ujë, derisa e vranë fare. Atëherë, Allahu i Lavdëruar i shfarosi nga i pari deri tek i fundit, duke i ndëshkuar ashtu siç di të ndëshkojë Ngadhënjimtari i Plotpushtetshëm.

- Shenjat Ne i dërgojmë si paralajmërim *(për t'u larguar nga e keqja)***.** - Kadadja shpjegon: Allahu i Lartësuar i frikëson robërit me shenja të ndryshme, që ata të marrin mësim, të përkujtojnë atë që u bën dobi dhe të kthejnë rrugë sa nuk është vonë. Prandaj Profeti i Allahut ka thënë: "Me të vërtetë, dielli dhe hëna janë nga shenjat e (madhështisë së) Allahut dhe ato nuk eklipsohen për shkak të vdekjes apo lindjes së dikujt, por Allahu frikëson nëpërmjet tyre robërit e vet. Nëse shikoni këtë, atëherë nxitoni për të përmendur Zotin për t'iu lutur Atij dhe për t'i kërkuar falje!" pastaj tha: "O Umeti i Muhamedit! Nuk ka më xheloz se Allahu kur robi i tij bën imoralitet dhe kur robëresha e tij bën imoralitet. "O Umeti i Muhamedit! Sikur ta dinit atë që unë di, do të qeshnit pak dhe do të qanit shumë." [Buhariu dhe Muslimi]. Na është treguar se, kur Kufa u trondit njëherë nga një tërmet në kohën e Abdullah Ibn Mesudit (Allahu qoftë i kënaqur me të!), ai tha: "O njerëz! Zoti juaj po ju paralajmëron, që të pendoheni e të ktheni rrugë, prandaj pendohuni tek Ai!" Po kështu është përmendur se, kur Medina u trondit njëherë në kohën e Omer Ibn Hatabit (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), ai tha: "Betohem në Allahun se ju duhet të keni bërë diçka! Nëse bie sërish tërmet, atëherë do të bëj kështu e ashtu..."

Ajeti 60

60. Kujto kur Ne të thamë: "Zoti yt i ka përfshirë të gjithë njerëzit. Atë pamje që ta treguam dhe pemën e mallkuar të përmendur në Kur'an, Ne i bëmë veçse si sprovë për njerëzit. Ne i frikësojmë ata, po kjo nuk u shton atyre asgjë tjetër, përveç rebelimit.

Shpjegimi i ajetit

- Kujto kur Ne të thamë: "Zoti yt i ka përfshirë të gjithë njerëzit. - Allahu i Lartësuar e nxit Profetin që ta kumtojë mesazhin e Tij ndër njerëz. Ai e njofton se ka për ta mbrojtur prej njerëzve dhe se të gjithë janë nën pushtetin e Tij: "Zoti yt i ka përfshirë të gjithë njerëzit." Domethënë, Allahu të mbron prej tyre.

- Atë pamje që ta treguam dhe pemën e mallkuar të përmendur në Kur'an, Ne i

bëmë veçse si sprovë për njerëzit. - Buhariu sjell nga Ibn Abasi shpjegimin: "Ajo ishte një pamje, që ai e pa me sytë e ballit, natën e Israsë dhe miraxhit, kur u ngrit në qiell. Ndërsa "pema e mallkuar", e përmendur në ajet, është pema e Zekkumit." Kështu e kanë transmetuar Ahmedi, Abdurezaku e të tjerë, nga Sufjan Ibn Ujejne, me version të ngjashëm. Po kështu e sjell edhe Aufi nga Ibn Abasi. Për shumë muslimanë, që e patën njohur të vërtetën, kjo ngjarje u bë sprovë, aq sa ata e mohuan atë, edhe pse nuk patën njohuri të mjaftueshme rreth saj. Kjo ndodhi, sepse mendjet dhe zemrat e tyre nuk arritën ta kapnin mrekullinë e Israsë dhe shenjat e jashtëzakonshme që Profeti dëshmoi gjatë saj. Ndërsa për shumë të tjerë, kjo ngjarje e mrekullueshme u bë shkak për forcimin e besimit dhe të sigurisë te Zoti. I Lartësuari thotë për këtë ndodhi madhështore: "Ne i bëmë veçse si sprovë për njerëzit." Të gjithë ata të cilët thonë se fragmenti: "Atë pamje që ta treguam..." flet për udhëtimin e Israsë dhe Miraxhit, shpjegojnë se fjala e Allahut "...dhe pemën e mallkuar" flet për pemën e Zekkumit. Këtë mendim e ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri, i cili ka shtuar: "Për këtë tregon unanimiteti i selefëve ekspertë të tefsirit për fjalën e Allahut: "Atë pamje që ta treguam dhe pemën e mallkuar të përmendur në Kuran...".

- Ne i frikësojmë ata... - Ne i frikësojmë mohuesit e besimit të vërtetë nëpërmjet kërcënimeve me ndëshkim dhe vuajtje.

- po kjo nuk u shton atyre asgjë tjetër, përveç rebelimit. - Ata vazhdojnë të thellohen në mohimin e të vërtetës, në rrugët e devijimit, harresës dhe humbjes. Ky është një dënim i merituar, që ua jep Allahu. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

Ajetet 61 - 62

61. Kur Ne u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!", ata ranë në sexhde, përveç Iblisit. Ai tha: "A të bie në sexhde para atij që Ti e krijove nga balta?!"

62. Pastaj tha: "A e sheh këtë, që Ti e vlerësove mbi mua? Nëse më jep afat deri në Ditën e Kijametit, unë do t'i devijoj pasardhësit e tij, përveç një pakice.".

Shpjegimi i ajeteve

- Kur Ne u thamë melekëve: "Bëni sexhde për Ademin!", ata ranë në sexhde, përveç Iblisit. - Allahu i Lartësuar na tregon për armiqësinë dhe urrejtjen e madhe të Iblisit (Allahu e mallkoftë!) për Ademin (a.s.) dhe pasardhësit e tij. Kjo është një armiqësi e vjetër, që nga koha kur Allahu krijoi Ademin. Kur i Madhëruari e krijoi njeriun, i urdhëroi melekët që të bënin sexhde. Të gjithë ranë në sexhde, përveç Iblisit, i cili refuzoi shprehu mendjemadhësi dhe u bë mohues. Ai refuzoi, duke mbivlerësuar e lëvduar vetveten dhe duke nënçmuar Ademin (a.s.).

- Ai tha: "A të bie në sexhde para atij që Ti e krijove nga balta?!" - Në një ajet tjetër thuhet: "Allahu tha: "Çfarë të pengoi ty të bëje sexhde, kur Unë të urdhërova?" Ai *(Iblisi)* tha: "Unë jam më i mirë se ai. Mua më krijove nga zjarri, kurse atë e krijove nga balta!"" [Ea'raf 12]. Ai tregoi arrogancë, kokëfortësi, paturpësi dhe refuzim për t'iu nënshtruar Zotit, i Cili nuk nxitohet të ndëshkojë:

- Pastaj tha: "A e sheh këtë, që Ti e vlerësove mbi mua? Nëse më jep afat deri në Ditën e Kijametit, unë do t'i devijoj pasardhësit e tij, përveç një pakice.". - Të gjitha shpjegimet e selefëve mëtojnë se kuptimi është: "Ti e nderove dhe vlerësove atë mbi mua, prandaj nëse më jep afat, unë kam për t'i devijuar e larguar nga rruga Jote të gjithë pasardhësit e tij, përveç një pakice."

Ajetet 63 - 65

63. Zoti tha: "Ik! Kushdo që të vjen pas, Xhehenemi do të jetë shpërblimi juaj - një shpërblim i plotë.".

64. Mashtro me zërin tënd kë të mundesh prej tyre dhe mblidhe gjithë kalorësinë e këmbësorinë tënde kundër tyre! Merr pjesën tënde në pasurinë dhe në fëmijët e tyre dhe mbushi me premtimet e tua *(boshe)*! **Por shejtani nuk u premton gjë tjetër, përveç mashtrimit.**

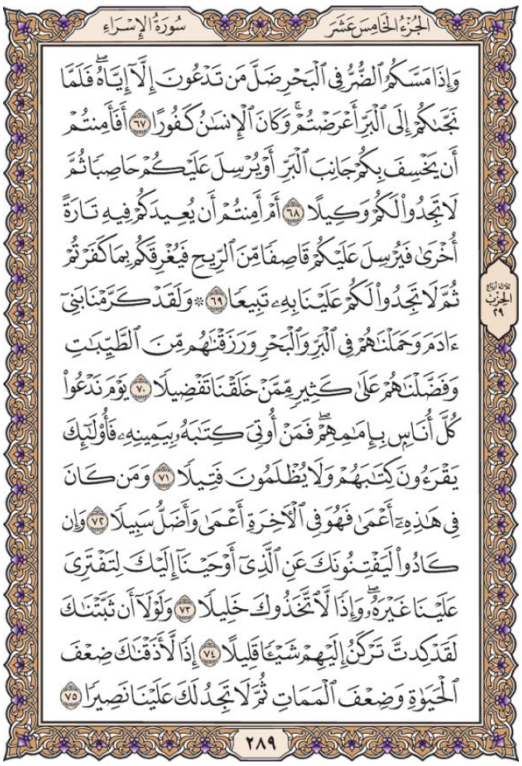
الجزء الخامس عشر سورة الإسراء
وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِى ٱلْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ ۖ فَلَمَّا
نَجَّىٰكُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾ أَفَأَمِنتُمْ
أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ ٱلْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ
لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً
أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ
ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾ ۞ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ
ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ
وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُوا۟
كُلَّ أُنَاسٍۭ بِإِمَٰمِهِمْ ۖ فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ
يَقْرَءُونَ كِتَٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾ وَمَن كَانَ
فِى هَٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾ وَإِن
كَادُوا۟ لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ لِتَفْتَرِىَ
عَلَيْنَا غَيْرَهُۥ ۖ وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ
لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ
ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾
الجزء ٢٩
٢٨٩

65. Në të vërtetë, ti nuk ke kurrfarë fuqie mbi robërit e Mi. Mjafton që Zoti është mbrojtësi i tyre.

Shpjegimi i ajeteve

Kur Iblisi i mallkuar kërkoi afatizim, Allahu i Lavdëruar i tha:

- Zoti tha: "Ik! - Domethënë, largohu, se të kam dhënë afat! Ose siç thotë i Lavdëruari në ajetin tjetër: "Ai *(Allahu)* tha: "Po, ke afat, deri kur të vijë dita e caktuar."." [Hixhër 37, 38]. Pastaj Allahu i Madhëruar kërcënon atë dhe të gjithë pasardhësit e Ademit që e pasojnë atë, me ndëshkimin e Xhehenemit. Ai thotë:

- Kushdo që të vjen pas, Xhehenemi do të jetë shpërblimi juaj - një shpërblim i plotë.". - Ndëshkimi i Xhehenemit është i merituar për veprat tuaja. Ai do të jetë një ndëshkim i plotë e i pacenuar.

- Mashtro me zërin tënd kë të mundesh prej tyre - Ibn Abasi shpjegon: "I tillë është çdo zë, që të çon në zvetënim, poshtërsi e mosbindje ndaj Allahut Krenar e të Lartësuar." Këtë shpjegim ka përzgjedhur edhe Ibn Xheriri. Është thënë, gjithashtu, se këtu flitet për muzikën dhe argëtimet, të cilat të zvetënojnë, përçudnojnë, shpërqendrojnë e zhytin në pakujdesi e shthurje.

- dhe mblidhe gjithë kalorësinë e këmbësorinë tënde kundër tyre! - Flitet për të gjithë ata "kalorës" e "këmbësorë", që rendin drejt shthurjes, poshtërsive e mosbindjes ndaj Allahut. Kuptimi: Lëshoje e ndërseje të gjithë ushtrinë tënde kundër tyre! Në fakt, duhet kuptuar që ky nuk është një *urdhër teklifij*, por është *urdhër kaderij*.[217] Me fjalë të tjera, Allahu e njofton se e ka lënë atë të lirë të zgjedhë e të bëjë ç'të mundet, për të përmbushur qëllimet e tij, sikurse thotë i Lartësuari: "A nuk e shikon ti se Ne i kemi lëshuar shejtanët kundër jobesimtarëve, për t'i nxitur pandërprerë në vepra të këqija?" [Merjem 83]. Domethënë, ata i tundojnë, i ngacmojnë dhe i shtyjnë vazhdimisht në shthurje e poshtërsi.

- Merr pjesën tënde në pasurinë dhe në fëmijët e tyre - Përzierja e të mallkuarit në pasuritë e tyre ka lidhje pikërisht me besëtytnitë që ata shpikën për pasuritë e tyre, duke bërë bërë të ndaluara ato që Ai i ka lejuar, si Behira, Saiba etj. Ajo përfshin edhe pasurinë që i mallkuari e shtyn robin që ta shpenzojë në poshtërsi e gjynahe. E tillë është edhe çdo pasuri e fituar haram, në rrugë të pista, dhe që shpenzohet në haram. Ndërsa përzierja e tij në fëmijët ndodh në shumë mënyra. I tillë është p.sh., emërtimi i fëmijëve me emra jo të mirë, të papëlqyeshëm e jo të lejuar, ose tjetërsimi i natyrës së pastër të fëmijës, duke e devijuar nga Islami e duke i dhënë tjetër besim e fe, që Zoti nuk e do e nuk e pranon. I tillë është edhe fëmija i lindur nga marrëdhëniet jashtëmartesore, nxitja për vrasjen e fëmijës apo varrosjen të gjallë të tij; e shumë e shumë vepra të tjera të poshtra, në lidhje me fëmijët, që Allahu i urren e nuk i miraton. Të gjitha këto hyjnë në pjesën e Iblisit dhe përzierjen e tij, të përmendur në ajet. Kështu, çdokush që nuk i bindet Allahut, në lidhje me pasurinë e fëmijët dhe bën

gjynahe në lidhje me to e nëpërmjet tyre, me këto vepra ai tregon se nuk i është bindur Allahut, por i është bindur Iblisit, dhe kështu Iblisi ka marrë pjesën e tij tek ky njeri.[218] Në *Sahih*-un e Muslimit vjen një hadith *kudsij*, se Allahu i Lartësuar ka thënë: "Unë i krijova robërit e Mi si besimdrejtë (*hunefae*). Por shejtanët i devijuan ata nga feja e tyre dhe bënë haram ato gjëra që Unë i kisha bërë të lejuara." Ndërsa dy *Sahih*-ët vjen hadithi tjetër: "Çdo fëmijë lind në natyrshmërinë e pastër, pastaj prindërit e tij e kthejnë atë në hebre, të krishterë apo *mexhus*." Në dy *Sahih*-ët është hadithi se i Dërguari i Allahut ka thënë: 1694. "Kur njeriu kryen marrëdhënie me gruan e tij, thotë: "*Bismilâh! Allahumme xhenibnash-shejtâne ue xhenibish-shejtâne mâ razeḳtenâ!"* (Me emrin e Allahut! O i Adhuruari ynë, largoje shejtanin prej nesh dhe largoje shejtanin nga ajo me të cilën na ke furnizuar!), atëherë, nëse nga kjo marrëdhënie lind fëmijë, shejtani nuk e dëmton atë kurrë."

- dhe mbushi me premtimet e tua *(boshe)*! **Por shejtani nuk u premton gjë tjetër, përveç mashtrimit. -** Allahu i lavdëruar na tregon për fjalën që shejtani i mallkuar do t'u mbajë njerëzve Ditën e Kijametit, kur do të dalë në shesh e vërteta. Allahu i Madhëruar thotë: "Kur gjithçka të jetë vendosur, Shejtani do të thotë: "Allahu ju dha një premtim të vërtetë. Edhe unë ju premtova, por unë nuk e mbajta premtimin. Unë nuk pata fuqi imponuese mbi ju, përveçse t'ju bëja thirrje dhe ju më dëgjonit. Për këtë arsye, mos më qortoni mua, por qortoni veten! Unë nuk mund të jem shpëtimtari juaj e as ju nuk mund të jeni shpëtimtarët e mi. Unë distancohem nga shirku juaj në të shkuarën." Nuk ka dyshim, jobesimtarët kanë një dënim të dhembshëm." [Ibrahim 22].

- Në të vërtetë, ti nuk ke kurrfarë fuqie mbi robërit e Mi. - Allahu na tregon për ndihmën dhe mbështetjen e Tij për besimtarët, për ruajtjen dhe mbrojtjen që Ai u ofron atyre kundër shejtanit të mallkuar. Ai thotë:

- Mjafton që Zoti është mbrojtësi i tyre. - Ai është mbrojtësi, ruajtësi, mbështetësi dhe ndihmësi i tyre.

Ajeti 66

66. Është Zoti juaj Ai që mundësoi lundrimin e anijeve në det, që të kërkoni nga të mirat e Tij. Vërtet, Ai është Mëshirëplotë ndaj jush.

Shpjegimi i ajetit

- Është Zoti juaj Ai që mundësoi lundrimin e anijeve në det, që të kërkoni nga të mirat e Tij. - Allahu i Madhëruar na tregon për butësinë dhe kujdesin e Tij për krijesat, duke i nënshtruar anijet të lundrojnë në det, përmes ligjeve që ka vendosur në këtë dynja. Ai ua ka lehtësuar çdo rrugë robërve të Tij, që ata të kërkojnë nga mirësitë e Tij, nëpërmjet tregtisë në vende të largëta.

- Vërtet, Ai është Mëshirëplotë ndaj jush. - Ai e bëri këtë veçse nga mirësia, bujaria dhe mëshira e Tij për ju.

Ajeti 67

67. Kur gjendeni në rrezik në mes të detit, harrohen ata të cilëve ju u luteni zakonisht, përveç Atij *(Allahut)***. Por pasi Ai ju shpëton e ju nxjerr në tokë, ju sërish i ktheni shpinën. Njeriu është mohues i madh.**

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lavdëruar na njofton se, kur njeriun e godet ndonjë fatkeqësi e bela, ai lutet tërësisht i nënshtruar e i përulur dhe duke ia përkushtuar adhurimin e lutjen me sinqeritet vetëm Atij.

- Kur gjendeni në rrezik në mes të detit, harrohen ata të cilëve ju u luteni zakonisht, përveç Atij *(Allahut)***. –** Në ato çaste, nga zemra juaj largohet çdo adhurim tjetër, përveç adhurimit e lutjes drejtuar Allahut të Lartësuar. Kështu ndodhi me Ikrima Ibn Ebu Xhehlin, kur ai ishte në arrati e u largua nga Profeti i Allahut, gjatë çlirimit të Mekës. Atë ditë, ai u nis në udhëtim me anije, për të shkuar në Abisini. Kur i zuri një stuhi e fuqishme, njerëzit po i

thoshin njëri tjetrit: "Asgjë nuk ju shpëton sot, përveçse t'i luteni Allahut si një dhe të vetëm." Atëherë, Ikrima tha me vete: "Vallahi, nëse në det nuk të shpëton askush tjetër përveç Tij, atëherë edhe në tokë nuk të shpëton kush veç Tij. O Allah! Nëse më shpëton, të jap fjalën se do të shkoj e t'i dorëzohem Muhamedit dhe jam i bindur se kam për ta gjetur atë të dhembshur e të mëshirshëm!" Kur dolën nga deti, ai u kthye tek Profeti i Allahut dhe pranoi Islamin. Me kalimin e kohës, feja e tij u përmirësua e forcua. Allahu qoftë i kënaqur dhe e kënaqtë atë!

- Por pasi Ai ju shpëton e ju nxjerr në tokë, ju sërish i ktheni shpinën. - Ju e harroni atë që e njohët mirë, - pra, adhurimin dhe lutjen drejtuar Zotit si një dhe të vetëm, - gjatë belasë që kaloni në det. Kështu, pasi Ai ju shpëton e kthen në tokë, ju i ktheni shpinën lutjes dhe adhurimit të Tij si Një të vetëm e pa ortak.

- Njeriu është mohues i madh. - Ky është tipar i njeriut. Ai i harron mirësitë dhe nuk tregon mirënjohje për to. Përjashtim bëjnë vetëm ata që Allahu i Lartësuar i ka ruajtur.

Ajeti 68

68. A mos jeni të sigurt vallë që Ai nuk do t'ju fundosë në tokë ose nuk do t'ju dërgojë ndonjë rrebesh gurësh e ju të mos gjeni asnjë që t'ju mbrojë?

Shpjegimi i ajetit

- A mos jeni të sigurt vallë që Ai nuk do t'ju fundosë në tokë ose nuk do t'ju dërgojë ndonjë rrebesh gurësh? - Vallë, mos jeni të sigurt që, pasi Allahu ju nxjerr në tokë, ju do të jeni të sigurt nga ndëshkimi i Tij?! A mos u siguruat, vallë, se Ai nuk do t'ju fundosë në tokë ose t'ju lëshojë ndonjë rrebesh gurësh? I Lartësuari thotë në ajetin tjetër: "Ne dërguam mbi ta një furtunë me gurë, përveç familjes së Lutit, të cilën e shpëtuam para se të agonte. Kjo ishte mirësi nga ana Jonë. Kështu i shpërblejmë Ne ata që falënderojnë." [Kamer 34, 35]. Dhe thotë: "Kur erdhi caktimi Ynë, Ne e kthyem çdo gjë përmbys dhe lëshuam mbi ta një rrebesh të pandërprerë gurësh balte të forcuar, të shenjuar nga Zoti yt. Një dënim i tillë nuk është larg për të padrejtët." [Hud 82]. Dhe thotë: "A u siguruat ju prej Atij që është në qiell, që të mos ju përpijë toka kur të dridhet?! Apo u siguruat prej Atij që është në qiell, që të mos lëshojë kundër jush ndonjë stuhi me rrebesh gurësh?! Ju do ta kuptoni se si është ndëshkimi Im! Edhe ata që ishin më parë mohuan, por si ishte dënimi Im?" [Mulk 16 - 18].

- "... e ju të mos gjeni asnjë që t'ju mbrojë?" - Nuk do të gjeni asnjë mbrojtës, që të mund ta largojë atë dënim nga ju apo që t'ju shpëtojë prej tij.

Ajeti 69

69. Apo jeni të sigurt se Ai nuk do t'ju kthejë përsëri *(në det)*, **e t'ju lëshojë ndonjë furtunë shkatërrimtare që t'ju fundosë për shkak të mosbesimit tuaj e ju të mos gjeni asnjë që të ankohej kundër Nesh për ju.**

Shpjegimi i ajetit

- Apo jeni të sigurt se Ai nuk do t'ju kthejë përsëri *(në det)*, **e t'ju lëshojë ndonjë furtunë shkatërrimtare** - Apo jeni të sigurt, o ju që i ktheni shpinën njësimit Tim, pasi e njihni Atë në det dhe e mohoni sërish kur dilni në tokë, se Ai nuk do t'ju kthejë përsëri në det, e t'ju lëshojë ndonjë stuhi, që të shkatërrojë e mbysë anijet tuaja?

- t'ju fundosë për shkak të mosbesimit tuaj? - Për shkak të refuzimit të besimit të drejtë në njëshmërinë e Allahut dhe mosnënshtrimit ndaj Tij.

- e ju të mos gjeni asnjë që të ankohej kundër Nesh për ju. - Ju nuk do të gjeni asnjë që të hakmerret për ju. Allahu është Mposhtësi i gjithçkaje dhe Ngadhënjimtari mbi gjithçka.

Ajeti 70

70. Ne i nderuam pasardhësit e Ademit *(njerëzit)*, **u mundësuam të udhëtojnë në tokë e në det, i begatuam me ushqime të mira dhe i dalluam ata me një dallim të madh mbi shumë prej krijesave që Ne krijuam.**

Shpjegimi i ajetit

- Ne i nderuam pasardhësit e Ademit *(njerëzit)...* - Allahu i Lavdëruar na tregon për fisnikërimin, vlerësimin e lartë dhe nderimin e madh që i ka bërë njeriut, ndër krijesat e tjera. Ai e krijoi atë në formën më të përkryer, siç thotë i Lavdëruari: "Vërtet, Ne e krijuam njeriun në formën më të bukur." [Tin 4]. Njeriu ecën mbi dy këmbë dhe ha me dorën e tij, ndërsa kafshët e tjera ecin me katër gjymtyrë dhe hanë me gojë. Allahu i Madhëruar i dhuroi njeriut aftësinë për të dëgjuar, për të parë dhe e veçoi me aftësinë për të kuptuar e logjikuar. Përmes këtyre dhuntive, ai arrin të bëjë dallimin mes gjërave, të logjikojë dhe të ketë shumë mirësi e dobi. Ai di të dallojë atë që është më e dobishjma dhe atë që është më e dëmshmja, qoftë në çështjet jetësore të kësaj bote, qoftë në çështjet fetare e të besimit.

- u mundësuam të udhëtojnë në tokë e në det ... - I mundësuam që të përdorë për udhëtimet tokësore kafshë të ndryshme, si kuaj, mushka etj., ndërsa për udhëtimet detare i mundësuam të ndërtojë e përdorë anijet, të mëdha e të vogla.

- i begatuam me ushqime të mira - Kështu, Ai i ka mundësuar njeriut në këtë tokë, të ketë mirësi të shumta, si drithëra e të lashta, pemëtari e fruta të shumta, bagëti e çdo mirësi që vjen prej tyre. Ai i ka mundësuar njeriut të shijojë në këtë botë pamje të bukura e mahnitëse, veshje elegante e të shumëllojshme, nga ato që i prodhojnë me mjeshtëri për veten e tyre ose që u vjen përmes tregtisë e rrugëve të shumta.

- dhe i dalluam ata me një dallim të madh mbi shumë prej krijesave që Ne krijuam. - U dallua mbi çdo qenie dhe krijesë, që Zoti ka krijuar. Disa janë argumentuar me këtë ajet për të thënë se lloji njerëzor është më i zgjedhur dhe më i mirë se lloji i melekëvë. Hafidh Ebu Kasim Taberani përcjell nga Abdullah Ibn Amri se Profeti i Allahut rrëfen: 1695. "Melekët thanë: "O Zoti ynë! Ti u ke dhënë bijve të Ademit dynjanë, në të cilën atë hanë, pinë e vishen. Ndërsa ne të përkushtohemi duke të lartësuar, lavdëruar e dëlirësuar me *tesbih*, dhe ne nuk hamë, nuk pimë e as argëtohemi. Atëherë, ashtu siç ua dhe atyre dynjanë, na jep neve ahiretin!" Allahu tha: "Të mirët nga pasardhësit e atij (Ademit) që e krijova me dy duart e Mia, nuk kam për t'i bërë njëlloj si ata (melekët) që i krijova duke thënë "Bëhu!" dhe ata u bënë." [219]

Ajetet 71 - 72

71. *(Kujto)* **Ditën kur Ne do t'i thërrasim të gjithë njerëzit, bashkë me prijësin e tyre. Ata, që libri i tyre do t'u jepet nga e djathta, do ta lexojnë** *(me kënaqësi)* **librin e tyre dhe nuk do t'u bëhet asnjë padrejtësi.**

72. Dhe kush ka qenë i verbër në këtë *(botë)***, i verbër do të jetë edhe në botën tjetër dhe i humbur nga rruga e drejtë.**

Shpjegimi i ajeteve

- *(Kujto)* **Ditën kur Ne do t'i thërrasim të gjithë njerëzit, bashkë me prijësin e tyre.** - Allahu i Lartësuar na tregon për Ditën e Kijametit, ditë në të cilën Ai do të marrë në llogari çdo popull, bashkë me prijësin e tyre. Në lidhje me fjalën "prijësin e tyre", thuhet se është pasur për qëllim profeti i tyre, siç thotë i Lartësuari: "Çdo popull ka pasur të dërguarin e vet. Me t'u ardhur i dërguari, mes tyre do të gjykohet me drejtësi dhe askujt nuk do t'i bëhet padrejtësi." [Junus 47]. Disa selefë kanë thënë se ky është nderimi më i madh për dijetarët e hadithit, sepse prijësi i tyre është Muhamedi ﷺ. Disa të tjerë kanë thënë se kuptimi është që, çdo popull do të merret në llogari në prani të librit dhe shpalljes që i është zbritur profetit të tyre. Ky është mendimi që e ka përzgjedhur Ibn Xheriri. Megjithatë, e sakta është që, në këtë ajet, me fjalën "*bi imâmihim*" është pasur për qëllim libri i veprave të robit. Domethënë, njerëzit do të merren në pyetje në prani të librit të veprave të tyre. Kështu ka thënë Ebu Alije, Haseni dhe Dahhaku. Ky është mendimi më i saktë, sepse Allahu i Madhëruar thotë më pas: "Ata, që libri i tyre do t'u jepet nga e djathta, do ta lexojnë *(me kënaqësi)* librin e tyre...", pasi do të jenë të

gëzuar me veprat e tyre të mira, që do të gjejnë të regjistruar në të. Kështu, ata do ta dëshirojnë leximin e këtij libri, siç thotë i Lavdëruari në një ajet tjetër: "Atë ditë, ju do të dilni zbuluar e nuk do të mbetet i fshehtë asnjë sekret i juaji. Ai që do t'i jepet libri i vet nga e djathta e tij, do të thotë: "Ej, ju të gjithë! Ja, lexojeni librin tim! Unë kam qenë i bindur se do të jap llogarinë time." Ai do të jetë në një jetë të kënaqshme, në një Xhenet të lartë, ku pemët e veta do t'i ketë shumë pranë. Hani e pini shijshëm, sepse ju e keni përgatitur këtë në ditët e kaluara! Kurse ai që do t'i jepet libri nga e majta e vet, do të thotë: "Oh, i mjeri unë! Ah, sikur të mos më jepej fare ky libri im, E kështu të mos e dija se si është llogaria ime! Ah, sikur të kishte qenë ajo *(vdekja)* fund i përhershëm për mua! " [Hakka 18 - 27]. Allahu i Lartësuar thotë gjithashtu: "... Por ju *(o mohues)* mendonit se Ne nuk do të caktonim për ju një ditë takimi *(për gjykim)*. Kur libri *(i veprave)* t'u vihet përpara, ti do t'i shohësh gjynahqarët të frikësuar nga shënimet në të, që do të thonë: "Të mjerët ne! Çfarë është ky libër, që nuk ka lënë asnjë vepër, të madhe apo të vogël, pa e shënuar." Aty do të gjejnë të shënuar gjithçka që kanë bërë. Zoti yt nuk i bën padrejtësi askujt." [Kehf 49]. Po ashtu: "*(Atë ditë)* Çdo popull do ta shohësh të gjunjëzuar *(në pritje të llogarisë)*. Çdo popull do të thirret *(për t'u tubuar)* te libri i vet *(i veprave)*. Sot do të shpërbleheni për ato që keni punuar. Ky është libri Ynë, që dëshmon të vërtetën rreth jush. Ne kemi urdhëruar të shkruhet gjithçka që ju vepronit." [Xhathije 28, 29]. Sidoqoftë, kjo nuk hedh poshtë mundësinë që Allahu i Lartësuar të sjellë me çdo popull profetin e tyre, kur ata të merren në pyetje. Çdo profet do të dëshmojë në lidhje me veprat e popullit të tij, sikurse ka thënë i Lartësuari: "Toka do të ndriçohet me dritën e Zotit të saj dhe libri *(i veprave)* do të hapet. Gjithashtu, do të sillen për të dëshmuar profetët e dëshmitarët. Mes tyre do të gjykohet me të vërtetën dhe atyre nuk do t'u bëhet asnjë padrejtësi." [Zumer 69]. Ose: "Si do të bëhet kur, për çdo popull Ne do të sjellim dëshmitarë, ndërsa ty *(o Muhamed)* do të të sjellim dëshmitar për të gjithë ata? Atë ditë, ata që nuk kanë besuar dhe që kanë kundërshtuar të Dërguarin, do të dëshironin të rrafshohej toka mbi ta, sepse ata nuk do mund t'i fshehin Allahut asgjë." [Nisa 41, 42]. Por, ka mundësi që me fjalën "*bi imâmihim*" të jetë për qëllim çdo gjë që njerëzit e kanë marë për udhëheqës ose e kanë pasuar dhe i janë bindur. Kështu besimtarët patën për udhëheqës Profetët, iu bindën dhe pasuan ata. ndërsa mohuesit pasuan rrugën e udhëheqësve për në humbje e shkatërrim. Sikurse thotë i lartësuari: "..." [Kasas 41]. Gjithashtu, në dy sahihët transmetohet se: "... Do të grumbullohen njerëzit Ditën e Ringjalljes dhe Ai do t'i urdhërojë njerëzit të ndjekin ata që patën adhuruar në dynja. Kështu, disa do të ndjekin diellin, disa do të ndjekin hënën dhe disa do të ndjekin idhujt e gjëra të tjera të adhuruara prej tyre në dynja, ..." [220] hadithi vazhdon.

- Ata, që libri i tyre do t'u jepet nga e djathta, do ta lexojnë *(me kënaqësi)* **librin e tyre dhe nuk do t'u bëhet asnjë fije** *(fetil)* **padrejtësi.** - *Fetil* është një fije e hollë në të çarën e farës së hurmës arabe. Hafidh Ebu Bekr el Bezzari sjell në lidhje me këtë, një hadith nga Ebu Hurejra: 1696. Duke folur rreth fjalës së Allahut: "*(Kujto)* Ditën kur Ne do t'i thërrasim të gjithë njerëzit, bashkë me prijësin e tyre...", Profeti i Allahut tha: "Dikush prej tyre (besimtarëve) do të thirret dhe do t'i jepet libri nga e djathta. Atij do t'i rritet e zgjatet trupi, do t'i zbardhet fytyra dhe në kokë do t'i vendoset një kurorë margaritarësh, që shndrit e vezullon. Ai niset për t'u kthyer tek shokët e vet. Kur ta shohin ata për së largu, do të thonë: "O Zot, afroje atë tek ne! O Zot, na jep mirësi me atë!" Atëherë, ai shkon tek ata dhe u thotë: "Gëzohuni, sepse secilit nga ju do t'i jepet diçka e tillë!" Ndërsa mohuesit do t'i nxihet fytyra, do t'i rritet e zgjatet trupi. Kur ta shohin shokët e

tij, do të thonë: "Allahu na ruajt nga kjo (ose: nga kjo ligësi)! O Allah, mos na e afro atë këtu!" Kur ai shkon tek ata, do të thonë: "O Zot, poshtëroje atë!" Atëherë, ai do t'u thotë: "Allahu ju largoftë! Secili nga ju do të marrë diçka të tillë!". Pastaj El Bezzari shton: "Ky hadith është përcjellë veçse përmes kësaj rruge." [221]

- Dhe kush ka qenë i verbër në këtë *(botë)* **...** - Ibn Abasi shpjegon: "Domethënë, në këtë botë", i verbër nga e vërteta, argumentet dhe shenjat e Allahut.

- i verbër do të jetë edhe në botën tjetër dhe i humbur nga rruga e drejtë. - Edhe në ahiret i tillë do të jetë, madje edhe më i humbur se ç'ishte në dynja. Allahu na ruajtë nga humbja në dynja dhe në ahiret!

Ajetet 73 - 75

73. Ata *(idhujtarët)* **synuan të të largojnë ty nga ajo që Ne ta shpallëm, që ti të trilloje diçka krejt tjetër nga ajo** *(Shpallja)***. Nëse do ta kishe bërë këtë atëherë ata do të të merrnin për mik** *(të afërt)*.

74. Nëse nuk do të të kishim forcuar, ti do të kishe anuar pak nga ta.

75. Atëherë, Ne do të të bënim të vuaje mundimin e dyfishtë në këtë jetë dhe pas vdekjes dhe pastaj nuk do të gjeje asnjë ndihmëtar kundër Nesh.

Shpjegimi i ajeteve

Allahu i Lartësuar na njofton për mbështetjen dhe ndihmën që i dha të Dërguarit të Tij të dashur. Ai e fuqizoi Profetin e Tij dhe e ruajti atë nga gabimet, por edhe nga çdo armik e kundërshtar. Ai e mbrojti nga sherri i çdo të ligu dhe kurthi i çdo keqbërësi të shfrenuar e kriminel. Allahu është Ai që e ka marrë Vetë përsipër çështjen e Muhamedit, që ndihmon kauzën e tij dhe e lartëson mbi gjithçka. Ai nuk e ka lënë atë në dorë të krijesave. Ai është i Dashuri, që kujdeset për të, është Mbrojtësi e Ndihmësi. Allahu i dhuron fitoren Profetit ﷺ dhe i mposht të gjithë armiqtë e tij. Allahu ka për ta ngritur lart fenë e tij dhe do të nënshtrojë të gjithë armiqtë e kundërshtarët e çështjes së Profetit ﷺ nga lindja, në perëndim.

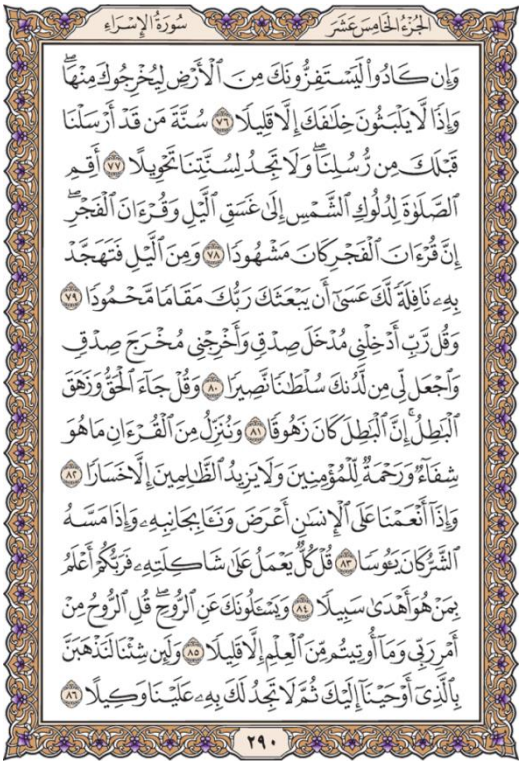
الجزء الخامس عشر سورة الإسراء

وَإِن كَادُوا۟ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا
وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَٰفَكَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا
قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾ أَقِمِ
ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ
إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَتَهَجَّدْ
بِهِۦ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾
وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ
وَٱجْعَل لِّى مِن لَّدُنكَ سُلْطَٰنًا نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾ وَقُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَزَهَقَ
ٱلْبَٰطِلُ إِنَّ ٱلْبَٰطِلَ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ
شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾
وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ وَإِذَا مَسَّهُ
ٱلشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسًا ﴿٨٣﴾ قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ
بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ﴿٨٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ
أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ
بِٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِۦ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾
٢٩٠

Salavatet dhe *selamet* e shumta të Zotit i qofshin Muhamedit, deri në Ditën e Gjykimit!

Ajetet 76 - 77

76. Ata të shtrënguan në tokë, me qëllim që të të dëbonin prej saj. Por, atëherë, edhe ata nuk do të mbeteshin gjatë pas teje.

77. Ky ka qenë ligji për të gjithë të dërguarit para teje; në ligjin Tonë nuk gjen ndryshime.

Shpjegimi i ajeteve

- Ata të shtrënguan në tokë, me qëllim që të të dëbonin prej saj. Por, atëherë, edhe ata nuk do të mbeteshin gjatë pas teje. - Ky ajet zbriti e flet rreth mohuesve kurejshë, kur ata planifikuan që të dëbonin Profetin e Allahut nga Meka. Kështu, Allahu i Lartësuar i kërcënoi dhe paralajmëroi përmes këtij ajeti. Ai i njofton ata se, nëse do ta dëbonin atë, atëherë edhe ata nuk do të qëndronin shumë gjatë pas tij. Dhe kështu ndodhi vërtet. Pasi Profeti u largua për në Medinë, nuk kaloi veçse një vit e gjysëm, kur ata që e përndiqnin u

mblodhën, dolën nga Meka dhe shkuan në vendin e ndëshkimit të tyre. Allahu i mblodhi në Bedër pa asnjë paralajmërim apo planifikim nga ana e tyre. Kështu, Allahu ia mundësoi Profetit dhe ushtrisë së tij që t'i vinin nën këmbë dhe të triumfonin mbi ta. Atje gjetën fundin paria e mekasve dhe u robëruan ata ndjekës të tyre që mbetën. Kështu vepron Zoti me armiqtë e kundërshtarët e profetëve, siç thotë më pas:

- Ky ka qenë ligji për të gjithë të dërguarit para teje; në ligjin Tonë nuk gjen ndryshime. - Ky është rregulli i pandryshueshëm i Zotit, në lidhje me ata që mohojnë të dërguarit e Tij dhe u japin mundim, duke i dëbuar nga mesi i tyre; atyre u vjen ndëshkimi shumë shpejt. Sikur Muhamedi të mos ishte Profeti i mëshirës, atyre do t'u vinin ndëshkime të atilla, që askush të mos dinte nga të shkonte, prandaj i Lartësuari thotë: "Por Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata, përderisa ti *(o Muhamed)* je në mesin e tyre dhe Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata nëse kërkojnë falje *(për gjynahet e tyre)*." [Enfal 33].

Ajetet 78 - 79

78. Fale namazin kur nis e ulet dielli dhe kur erret nata. Gjithashtu, lexoje Kur'anin e agimit. Vërtet, leximi i Kur'anit të agimit është i dëshmuar.

79. Dhe në një pjesë të natës falu me të *(me këndimin e Kur'anit)*! **Zoti yt do të të ngrejë në një gradë të lavdishme.**

Shpjegimi i ajeteve

Duke e urdhëruar për të përkryer pesë namazet ditore, Allahu i Lavdëruar i drejtohet Profetit të Tij:

- Fale namazin kur nis e ulet dielli dhe kur erret nata. - Ibn Abasi shpjegon: "*Dulûkish-shemsi*" është koha kur dielli fillon të ulet nga kupa e qiellit. Po kështu është përcjellë nga Ibn Umeri, Ibn Mesudi, Haseni, Dahhaku etj. Këtë mendim e ka përkrahur edhe Ibn Xheriri. Ndër argumentet për këtë çështje është rrëfimi që Ibn Humejdi përcjell nga Xhabir Ibn Abdullahi, i cili tregon: 1697. "E ftova njëherë Profetin e Allahut të vinte me kë të dëshironte ai prej shokëve të vet, për drekë tek unë. Pasi hëngrën, ata dolën kur dielli fillon dhe ulet nga kupa e qiellit. Profeti tha: "Dil, o Ebu Bekër, se kjo është koha e "*dulukish-shemsi*", kur nis e ulet dielli." Një version i ngjashëm vjen nga Sehl Ibn Bekari, që përcjell zinxhir nga Ebu Auane, nga Esued Ibn Kajsi, nga Nebih el Nezi, nga Xhabiri dhe ky nga Profeti i Allahut. Atëherë, sipas këtij kuptimi, ajeti i ka përfshirë të pesë namazet. Allahu thotë: "Fale namazin kur nis e ulet dielli dhe kur bie nata." Deri këtu përfshihen: namazi i drekës, ikindisë, akshamit dhe i darkës. Ndërsa fjala e Allahut:

- Gjithashtu, lexoje Kur'anin e agimit. - Kjo flet për namazin e sabahut. Në Sunetin e Profetit ka hadithe të shumta, që tregojnë hollësi për kohët e faljes së namazeve gjatë ditës dhe natës, të cilat muslimanët i kanë përcjellë brez pas brezi, e shekull pas shekulli, sikurse është shtjelluar në libra e punime të tjera. Vetëm Allahut i takon çdo lavdërim e mirënjohje!

- Vërtet, leximi i Kur'anit të agimit është i dëshmuar. - Buhariu sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1698. "Namazi me xhemat është 25 herë më i vlefshëm sesa namazi që falet vetëm. Melekët e ditës dhe melekët e natës takohen në namazin e sabahut." Ebu Hurejra shton: "Lexoni, po të doni: "...lexoje Kuranin e agimit. Vërtet, leximi i Kuranit të agimit është i dëshmuar."" Në një version që vjen po nga Ebu Hurejra në dy *Sahih*-ët, përcillet se Profeti i Allahut ka thënë: 1699. "Melekët vijnë (tek ju) pareshtur, ditën dhe natën, dhe të gjithë mblidhen së bashku në kohën e faljes së agimit dhe të ikindisë. Pastaj, ata që kanë ndenjur me ju gjithë natën, ngjiten tek Allahu, i Cili i pyet ata - edhe pse Ai e di përgjigjen që më parë, më mirë se ata: "Si i latë robërit e Mi?" Ata përgjigjen: "I gjetëm duke u falur dhe përsëri i lamë duke u falur."

- Dhe në një pjesë të natës falu me të *(me këndimin e Kur'anit)*! - Ky është një urdhër për të falur namaz nate, përveç namazeve të

detyrueshme. Në *Sahih*-un e Muslimit vjen hadithi nga Ebu Hurejra se: 1700. "I Dërguari i Allahut u pyet se cili është namazi më i mirë, pas namazeve të detyrueshme (farz), dhe ai tha: "Namazi i natës."" Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar e urdhëroi Profetin e Tij për të falur namaz nate. *Et-tehexhud*, që është përmendur në këtë ajet, është namazi që falet pasi ke fjetur gjumë e ngrihesh natën (para agimit). Kështu ka thënë Alkame, Esuedi, Nehaiu etj. Kjo shprehje është e njohur në gjuhen arabe se çfarë nënkupton.

- Zoti yt do të të ngrejë në një gradë të lavdishme. - Bëje këtë për të cilën të urdhëroj, dhe Ditën e Kijametit, Ne do të të ngremë në gradën më të lavdishme e të lartë, të quajtur "*Mekâm el Mahmûd*", për të cilën do të të lëvdojnë të gjitha krijesat dhe do të të lartësojë vetë Zoti yt Krenar dhe i Lartësuar. Ibn Xheriri shton që, shumica e shpjeguesve të Kur'anit thonë se: kjo është grada, në të cilën do të lartësohet Muhamedi në Ditën e Kijametit, për të ndërmjetësuar për njerëzinë, që Allahu i Madhëruar të largojë prej tyre vështirësinë e asaj dite (e të fillojë llogaria). Profeti i Allahut do të ketë disa angazhime në Ditën e Gjykimit, që askush tjetër nuk i ka. Ai, gjithashtu, do të ketë një gradë të tillë, që askush nuk ka për t'iu afruar. Ai është i pari prej krijesave që do të dalë nga varri i gjallë Ditën e Ringjalljes. Ai do të ringjallet hipur mbi kafshë, për të shkuar në Sheshin e Tubimit (*Mahsher*). Ai do të mbajë një flamur dhe poshtë flamurit të tij do të renditen të gjithë (profetët), nga Ademi e në vijim. Ai do të ketë Haudin (pusin me ujë), në të cilin do të ketë më shumë njerëz se në çdo vend tjetër. Ai do të ndërmejtësojë tek Allahu që të bëjë gjykimin e krijesave. Kjo do të ndodhë pasi njerëzimi të shkojë të kërkojë ndërmjetësim tek Ademi, pastaj Nuhu, pastaj Ibrahimi, pastaj Musai dhe pastaj Isai, por të gjithë do të thonë të njëjtën fjalë: "Nuk jam unë për këtë!" Pastaj shkojnë tek Muhamedi ﷺ, i cili do të thotë: "Unë jam për këtë! Unë jam për këtë!" Ai do të ndërmjetësojë për disa njerëz, për të cilët do të urdhërohet që të futen në zjarr, por me ndërmjetësimin e tij, ata do të largohen e do të shpëtohen prej zjarrit. Ai do të jetë i pari profet, i cili do të përfundojë gjykimin në lidhje me popullin e tij. Ai do të jetë i pari profet, që do të kalojë Siratin me popullin e tij. Ai do të jetë i pari, të cilit do t'i hapen portat e Xhenetit për t'u futur brenda, sikurse thuhet në *Sahih*-un e Muslimit. Në hadithin e Fryrjes së Surit thuhet se, besimtarët do të hyjnë në Xhenet të gjithë veçse pas ndërmjetësimit të tij dhe ai do të jetë i pari që do të hyjë në të. Populli i tij do të jetë i pari që do të hyjë në Xhenet. Ai do të ndërmjetësojë që disa njerëz të lartësohen në Xhenet në grada të larta, të cilat ata nuk i arrijnë dot me veprat e tyre. Ai është i vetmi që ka në Xhenet gradën e *Uesila*-s, që është më e larta në Xhenet. Kur Allahu të japë lejën për ndërmjetësim për gjynahqarët, do të ndërmjetësojnë melekët, profetët, besimtarët, kurse Muhamedi ﷺ do të ndërmjetësojë për aq shumë krijesa, saqë vetëm Allahu e di numrin e tyre. Askush nuk do të ndërmjetësojë ashtu si profeti Muhamed ﷺ dhe askush nuk mund t'i afrohet atij në këtë. Le të përmendim tani disa hadithe, që kanë ardhur e flasin për "*Mekâm el Mahmûd*". Vetëm Allahut i kërkojmë ndihmë! Buhariu sjell hadithin nga Ibn Umeri: 1701. "Çdo popull do të jetë i gjunjëzuar Ditën e Kijametit dhe çdo popull do të ndjekë profetin e vet, duke thënë: "O filan, ndërmjetëso për ne! O filan, ndërmjetëso për ne!|" Kështu do të vazhdojnë, derisa shkojnë për të kërkuar ndërmjetësim nga Muhamedi ﷺ. Ajo është dita kur Allahu do ta ngrejë atë në "*Mekam el Mahmud*", - Grada e Lavdisë." Këtë hadith e përcjell edhe Hamza Ibn Abdullahi nga i ati, që përcjell nga Profeti i Allahut. Sërish Buhariu sjell hadithin nga Xhabir Ibn Abdullahi: 1702. "Çdokush që, kur dëgjon ezanin, thotë: "*Allahumme rab-be hâdhihid-dea'uetit-tâm-meh ues-salâtil kâime! Âti Muhem-medenil uesilete uel fadilete, ueb'ath'hu mekâmen mahmûden El-ledhi*

uead-dteh!" (O Allah, Zoti i kësaj thirrjeje të plotë dhe të këtij namazi që do të falet! Jepi Muhamedit *Uesila-n* dhe nderimin më të lartë! Ngrije atë në gradën më të lavdëruar dhe të lavdishme, të cilën ia ke premtuar!), ai do të përfitojë nga ndërmjetësimi im në Ditën e Kijametit." Këtë transmetim nuk e ka sjellë Muslimi. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ubej Ibn Keabi, se Profeti i Allahut ka thënë: 1703. "Kur të jetë Dita e Kijametit, unë do të jem Imami i profetëve, hatibi i tyre dhe ndërmjetësuesi, pa u lëvduar aspak." Hadithin e ka përnxjerrë Tirmidhiu, që ka thënë se ky është një hadith *hasen sahih*. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!), i cili ka thënë: 1704. "Profetit të Allahut i sollën njëherë një shpatull qengji të pjekur, dhe atij i pëlqente mishi i shpatullës. Pasi hëngri pak prej saj, ai tha: "Unë do të jem zotëria i të gjithë bijve të Ademit në Ditën e Kijametit. A e dini pse? Allahu ka për t'i tubuar të parët dhe të fundit në një vend. Dielli do të afrohet mbi njerëzit dhe ata do të mbushen me një frikë dhe ankth të madh, që nuk mund ta përballojnë. Ata do t'i thonë njëri-tjetrit: "A nuk e shihni në ç'gjendje jemi e këtë ankth, që na ka mbuluar? A nuk po shihni dikë, që të ndërmjetësojë për ju tek Zoti juaj?" Disa njerëz do të thonë: "Shkoni tek Ademi!" Ata do të shkojnë tek Ademi, por ai kërkon ndjesë e nuk e merr përsipër këtë mision. Pastaj do të shkojnë tek Nuhu, Ibrahimi, Musa dhe Isai. Të gjithë do të kërkojnë ndjesë, për shkak të gabimeve që mendojnë se i kanë bërë në dynja dhe kanë turp nga Zoti. Secili prej tyre do të thotë: "Vetja ime! Vetja ime!"... Pastaj do të shkojnë tek Muhamedi ﷺ dhe do t'i thonë: "O Muhamed! Ti je i Dërguari i Allahut dhe vula e të gjithë lajmëtarëve të Tij. Allahu t'i ka falur gjynahet e hershme dhe ato të mëvonshme. Ndërmjetëso për ne tek Zoti yt! A nuk e sheh gjendjen tonë dhe vuajtjen që na ka mbuluar?!" Atëherë, unë do të ngrihem e do të shkoj poshtë Arshit dhe do të bie në sexhde për Zotin tim Krenar dhe të Lartësuar. Në këtë moment, Allahu do të më inspirojë që të thur lavdërime e përlëvdime të bukura për Të, të tilla që askujt para meje nuk i janë inspiruar. Atëherë do të thuhet: "O Muhamed! Ngrije kokën! Kërko dhe do të të jepet! Ndërmjetëso dhe do të pranohet!" Unë do të ngre kokën dhe do të them: "Umeti im, o Zoti im! Umeti im, o Zoti im! Umeti im, o Zoti im!" Do të më thuhet: "O Muhamed! Fut në Xhenet prej umetit tënd, ata që nuk kanë as llogari dhe as dënim, nga porta më e djathtë e Xhenetit! Umeti yt do të jetë në të gjitha portat e tjera, me të gjithë njerëzit." Betohem për Atë që ka në dorë shpirtin tim, se gjerësia e dyerve të Xhenetit është sa largësia mes Mekës dhe Hexherit, ose sa largësia mes Mekës dhe Busras." Hadithin e kanë nxjerrë Buhariu dhe Muslimi në *Sahih*-ët e tyre. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti i Allahut ka thënë: 1705. "Unë do të jem zotëria i të gjithë bijve të Ademit në Ditën e Kijametit. Unë jam i pari, për të cilin toka do të çahet, që të dal prej varrit, Ditën e Kijametit. Unë do të jem i pari që do të ndërmjetësojë dhe i pari që do t'i pranohet ndërmjetësimi."

Ajetet 80 - 81

80. Dhe thuaj: "O Zoti im! Më fut në një vend të mirë*(në Medine)* **dhe më nxirr** *(prej Mekes)* **në mënyrë të ndershme dhe më dhuro nga ana Jote fuqi mbështetëse** *(kundër çdo armiku)*!*"*

81. Dhe thuaj: "Erdhi e Vërteta e u zhduk e kota!". Vërtet, e kota gjithnjë ka qenë e zhdukur.

Shpjegimi i ajeteve

- Dhe thuaj: "O Zoti im! Më fut në një vend të mirë*(në Medine)* **dhe më nxirr** *(prej Mekes)* **në mënyrë të ndershme dhe më dhuro nga ana Jote fuqi mbështetëse**!*"* - Katade shpjegon: "Më fut në një vend të mirë...", ka për qëllim Medinën, ndërsa "...dhe më nxirr në mënyrë të ndershme...", domethënë, nga Meka. Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili thotë: "Profeti i Allahut ishte në Mekë

dhe u urdhërua për të emigruar në Medinë. Atëherë zbriti ajeti: "Dhe thuaj: "O Zoti im! Më fut në një vend të mirë dhe më nxirr në mënyrë të ndershme dhe më dhuro nga ana Jote fuqi ndihmëtare". Ndërsa Haseni ka thënë në lidhje me ajetin: "Allahu i Lavdëruar i premton këtu se do të shkatërrojë lavdinë dhe mbretërimin e Persisë dhe do t'ia japë në dorë Profetit ﷺ. Po kështu, i premton se do ta shkatërrojë edhe krenarinë dhe mbretërimin e romakëve dhe do t'ia vendosë në dorën e tij." Katadja shpjegon e thotë: "Profeti i Allahut e dinte mirë se nuk do të kishte fuqi për diçka të tillë, pa një fuqi të dhuruar nga Allahu i Madhëruar, prandaj u lut për fuqi mbështetëse, për të triumfuar Libri e Shpallja e Allahut, të zbatoheshin ligjet e dispozitat e Tij, të ruheshin kufijtë e Tij dhe të zbatohej ndër njerëz feja e shpallur prej Tij. Kjo fuqi ndihmuese do të ishte mëshirë e Allahu për robërit e Tij. Nëse nuk do të ishte kjo fuqi, njerëzit do të sulmonin njëri-tjetrin dhe kështu i forti do të hante të dobëtin." Ibn Xheriri ka zgjedhur mendimin e Hasenit dhe Katades dhe, në fakt, ai është mendimi më i saktë, sepse për të përhapur të vërtetën duhet patjetër një fuqi e madhe mbështetëse dhe luftë kundër atyre që i kundërvihen asaj. I Lartësuari thotë: "Ne i çuam të dërguarit Tanë me shenja të qarta dhe u shpallëm atyre Librin dhe drejtësinë, që njerëzit t'i përmbahen së drejtës. Ne e kemi zbritur edhe hekurin, i cili është i fortë dhe i dobishëm për njerëzit, për t'u dalluar qartë para Allahut se kush e ndihmon Atë dhe të dërguarit e Tij, duke i besuar të fshehtës. Allahu është i Fuqishëm e Ngadhënjimtar." [Hadid 25]. Në një hadith thuhet: 1706. "Allahu i Madhëruar rregullon nëpërmjet forcës atë gjë që nuk e rregullon nëpërmjet Kuranit." Pra, nëpërmjet pushtetit e forcës ndalen nga poshtërsitë dhe gjynahet shumë njerëz, të cilët nuk i ndalon Kurani, me gjithë kërcënimet e paralajmërimet që gjenden në të; dhe kështu ndodh në realitet.

- Dhe thuaj: "Erdhi e Vërteta e u zhduk e kota!". Vërtet, e kota gjithnjë ka qenë e zhdukur. - Ky ishte një kërcënim i sigurt dhe paralajmërim i frikshëm për mohuesit kurejshë. Atyre u erdhi argument i qartë prej Allahut, i cili nuk mund të vihej në dyshim. Atyre u zbriti Kurani, iu ofrua imani dhe një dituri e dobishme dhe e mrekullueshme. Ndërsa e kota, që ata e mbështesnin, tashmë ishte shkatërruar. E kota kurrë nuk mund të qëndrojë përballë të vërtetës. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Ne e godasim të pavërtetën me të vërtetën, e cila triumfon mbi të dhe e zhduk fare. Mjerë ju për ato që trilloni**!**" [Enbija 18]. Buhariu sjell hadithin nga Ibn Mesudi, i cili rrëfen: 1707. "Kur Profeti i Allahut hyri në Mekë, rreth Qabes ndodheshin 360 puta e idhuj. Ai filloi t'i thyente me shkopin që mbante në dorë dhe lexonte: "Dhe thuaj: "Erdhi e Vërteta e u zhduk e kota!". Vërtet, e kota gjithnjë ka qenë e zhdukur." Po kështu e kanë sjellë edhe Muslimi, Tirmidhiu, Nesaiu dhe Abdurrezaku.

Ajeti 82

82. Ne të shpallëm Kuranin, që është shërim dhe mëshirë për besimtarët, kurse jobesimtarëve u shton veçse dëshpërim.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na njofton rreth librit, të cilin ia shpalli Profetit të Tij. Këtij libri nuk mund t'i afrohet e atribuohet kotësia nga asnjë anë. Ai është shërim dhe mëshirë për besimtarët. Ai largon prej zemrave sëmundjet e dyshimit, hipokrizisë, idhujtarisë, mashtrimit e devijimit nga e vërteta dhe të afrimit tek e kota dhe shfrenimi. Kurani është shërim për të gjitha këto. Ai është, gjithashtu, mëshirë, nëpërmjet të cilës zemrës i vjen imani dhe urtësia; ajo bëhet e gatshme dhe plot vullnet për të ndjekur mirësinë. Në fakt, Kurani i jep të tilla mirësi veç për ata që e besojnë sinqerisht, janë të sigurt për vërtetësinë e tij dhe ndjekin udhëzimet e tij. Nga ana tjetër, atyre që nuk e besojnë, që janë mohuesit e të vërtetës, që e ngarkojnë veten me padrejtësi duke refuzuar Shpalljen e Zotit, këtyre dëgjimi i Kuranit ua shton edhe më shumë mohimin e besimit dhe humbjen, ku

janë zhytur. Allahu i Lartësuar thotë: "... Thuaju: "Ai, për besimtarët, është udhëzim e shërim. Ndërsa ata që nuk besojnë, i kanë veshët të shurdhuar, dhe për ta ai është verbëri. Këta janë njëlloj si të thirren prej një vendi të largët"." [Fusilet 44]. Dhe thotë gjithashtu: "Sa herë që shpallet ndonjë sure, disa prej tyre thonë: "Kujt ia shtoi besimin kjo sure?" Po. Besimtarëve ua shton besimin dhe ata gëzohen. E, sa u përket atyre, që kanë sëmundje në zemër, ajo ua shton edhe më shumë dyshimin që kanë, dhe ata do të vdesin si mohues." [Teube 124, 125].

- Ne të shpallëm Kur'anin, që është shërim dhe mëshirë për besimtarët, kurse jobesimtarëve u shton veçse dëshpërim. - Mohuesi i besimit nuk përfiton prej tij. Kur'ani nuk ka për ta mbrojtur këtë njeri, i cili nuk kupton ndonjë gjë që i sjell dobi. Allahu i Lavdëruar e ka bërë Kur'anin shërim dhe mëshirë për besimtarët.

Ajetet 83 - 84

83. Kur e begatojmë njeriun *(me të mira)*, **ai prapësohet** *(nga besimi)* **dhe largohet** *(nga Rruga e Drejtë)*. **Kur e godet e keqja, ai e humb shpresën.**

84. Thuaj: "Secili vepron sipas rrugës së vet por Zoti juaj e di më së miri kush është në rrugën më të drejtë.".

Shpjegimi i ajeteve

- Kur e begatojmë njeriun *(me të mira)*, **ai prapësohet** *(nga besimi)* **dhe largohet** *(nga Rruga e Drejtë)*. - Allahu i Lartësuar na tregon për natyrën e dobët dhe mangësitë e llojit njerëzor, përveç atyre që Allahu i ka ruajtur dhe mbrojtur. Kur Allahu i jep njeriut mirësi duke i dhënë pasuri e shëndet, ruajtje nga çdo e keqe e bela, e suksese në çështjet e veta, ai i kthen shpinën bindjes ndaj Allahut, adhurimit të Tij dhe largohet nga rruga e Zotit. Muxhahidi thotë: "ue neâ bi xhânibih" do të thotë "dhe largohet prej Nesh". Kjo i ngjan fjalës së Allahut të Lartësuar kur thotë: "E, kur njeriut i bie një e keqe, ai na lutet, qoftë shtrirë, ulur ose në këmbë e, kur Ne ia largojmë të keqen atij, ai vazhdon sikur të mos na ishte lutur fare për të keqen që e kishte goditur. Kështu keqbërësve u duket e mirë ajo që veprojnë." [Junus 12]. Dhe kur thotë: "Kur gjendeni në rrezik në mes të detit, harrohen ata të cilëve ju u luteni zakonisht, përveç Atij*(Allahut)*. Por pasi Ai ju shpëton e ju nxjerr në tokë, ju sërish i ktheni shpinën. Njeriu është mohues i madh." [Isra 67].

- Kur e godet e keqja, ai e humb shpresën. - Pra kur e godasin fatkeqësitë dhe belatë ai i humbet shpresat dhe mendon se kurrë nuk ka për të mirësi pas saj. Sikurse e përshkruan i Madhëruari kur thotë: "Kur Ne i japim mundësi njeriut të shijojë mëshirën Tonë, e pastaj ia heqim atë, ai bëhet shpresëhumbur dhe mohues. Por kur Ne i dhurojmë atij të mira, pasi një e keqe e ka goditur, ai thotë: "Kaluan të këqijat prej meje!". Vërtet, ai gëzohet tej mase dhe bëhet mendjemadh. Nuk bëjnë kështu ata të cilët kanë durim dhe bëjnë vepra të mira. Për ta do të ketë falje dhe shpërblim të madh." [Hud 9 - 11].

- Thuaj: "Secili vepron sipas rrugës së vet - Pra, çdo kush punon sipas fesë dhe asaj që beson dhe ndjek rrugën që ka zgjedhur. Ky ajet, - dhe Allahu e di më mirë - , është një kërcënim për idhujtarët dhe një paralajmërim për ta, sikurse ka thënë i Lartësuari: "Thuaju atyre që nuk besojnë: "Bëni çfarë të mundeni në tuajën, se edhe ne do të bëjmë tonën." Ju prisni, se edhe ne jemi duke pritur!"[Hud 121, 122].

- "... por Zoti juaj e di më së miri kush është në rrugën më të drejtë.". - ju apo ne dhe do të shpërblejë gjithësecilin sipas veprave të veta. Atij nuk i fshihet asgjë prej veprave të robit.

Ajeti 85

85. Të pyesin ty për shpirtin. Thuaj: "Shpirti është çështje që i përket vetëm Zotit tim, ndërsa juve ju është dhënë shumë pak dituri.".

Shpjegimi i ajetit

- Të pyesin ty për shpirtin. - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Abdullah Ibn Mesudi, i cili tregon: 1708. "Isha duke ecur me Profetin e Allahut në rrethinat e

Medinës. Ai po ecte duke u mbështetur në një shkop palme, kur kaluam pranë një grupi jehudësh. Disa prej tyre thanë: "Pyeteni për shpirtin!" Disa të tjerë thanë: "Mos e pyesni!" Por të tjerët këmbëngulën dhe thanë: "Pyeteni për shpirtin!" Atëherë, ata thanë: "O Muhamed, çfarë është shpirti?" Ai vazhdoi të qëndronte i mbështetur në shkopin e palmës." Unë, - thotë Ibn Mesudi - mendova se po i zbriste Shpallja." Ai tha: "Të pyesin ty për shpirtin. Thuaj: "Shpirti është çështje që i përket vetëm Zotit tim, ndërsa juve ju është dhënë shumë pak dituri.". Atëherë, ata i thanë njëri tjetrit: "A nuk ju thamë të mos e pyesni?" Kështu e kanë sjellë Buhariu dhe Muslimi prej Eameshit. Në pamje të parë, kjo duket se ajeti ka zbritur në Medinë, por dihet që surja Isra ka zbritur e tëra në Mekë. Atëherë, mund të thuhet se ky ajet mund të ketë zbritur përherë të dytë në Medinë, ashtu sikurse zbriti në Mekë. Mund të thuhet, gjithashtu, se i zbriti Shpallja për ta udhëzuar që t'u përgjigjet atyre me këtë ajet, i cili ishte shpallur më parë në Mekë. Nga ana tjetër, një dëshmi që tregon se ky ajet ka zbritur në Mekë është hadithi që sjell Imam Ahmedi nga Ibn Abasi, i cili ka thënë: 1709. "Kurejshët u thanë jehudëve: "Na mësoni diçka, që mund ta pyesim këtë burrë!" Ata thanë: "Pyeteni rreth shpirtit!" Ata e pyetën dhe atëherë zbriti: "Shpirti është çështje që i përket vetëm Zotit tim dhe juve ju është dhënë shumë pak dituri.". Pastaj, jehudët thanë: "Neve na është dhënë mirësi e madhe. Neve na është dhënë Teurati, dhe kujt i është dhënë Teurati, i është dhuruar mirësi e madhe!" Atëherë, - thotë Ibn Abasi, - Allahu shpalli: "Thuaj: "Sikur deti të ishte bojë për të shkruar fjalët e Zotit tim, deti do të shteronte para se të përfundonin fjalët e Zotit tim, madje edhe sikur të merrnim edhe një tjetër si ai." [Kehf 109]. Muhamed Ibn Is'haku përcjell nga disa mësues të vet, që sjellin nga Ata Ibn Jesari rrëfimin: 1710. "Në Mekë zbriti fjala e Allahut: "... juve ju është dhënë shumë pak dituri.". Kur i Dërguari i Allahut emigroi në Medinë, shkuan dijetarët jehudë dhe i thanë: "O Muhamed! "Na ka ardhur fjalë se ti thua: "... juve ju është dhënë shumë pak dituri.". A ke folur për ne apo popullin tënd?" Ai tha: "Të gjithë i kam pasur për qëllim." Po ndër ato që ti lexon (në Kur'an) thuhet edhe se neve na është dhënë Teurati, i cilin sqaron për çdo gjë." Profeti i Allahut tha: "Në krahasim me diturinë e Allahut, ajo është pak. Vërtet Allahu ju pati dhënë diçka që, nëse do të punonit me të, do të përfitonit shumë." Atëherë, Allahu zbriti: "Sikur të gjithë drurët në tokë të ishin pena dhe detet bojë dhe sikur detit t'i shtoheshin edhe shtatë dete të tjera, ato do të shteronin, kurse fjalët e Allahut nuk do të shteronin kurrë *(së shkruari)*. Allahu është Ngadhënjimtar e i Urtë." [Lukman 27].] Dijetarët e tefsirit kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me atë që është pasur për qëllim me fjalën "*er-rûh*" (shpirt) këtu:

- Bëhet fjalë për shpirtrat e bijve të Ademit, të cilët qëndrojnë brenda trupave të tyre.
- Bëhet fjalë për Xhibrilin (a.s.), i cili, gjithashtu, është quajtur *Er-Ruh*.
- Bëhet fjalë për një melek shumë të madh, aq sa të gjitha krijesat bashkë.
- Bëhet fjalë për një grup melekësh, të cilët janë në pamjen e bijve të Ademit.
- Bëhet fjalë për një grup melekësh, të cilët mund t'i shohin melekët e tjerë, por melekët e tjerë nuk mund t'i shohin ata. Domethënë, ata janë për melekët e tjerë, ashtu si melekët janë në lidhje me bijtë e Ademit (në lidhje me shikimin ose jo të tyre).[222] Allahu i Lartësuar thotë:

- "**Thuaj: "Shpirti është çështje që i përket vetëm Zotit tim, ndërsa juve ju është dhënë shumë pak dituri.**". Kjo është një çështje, që Zoti e ka fshehur për krijesat dhe e ka mbajtur diturinë për të në Veten e Tij. Krijesat kanë shumë pak njohuri për shpirtin. Gjithkush ka njohuri për diçka, veçse aq sa i Madhëruari ka dëshiruar t'i mësojë.

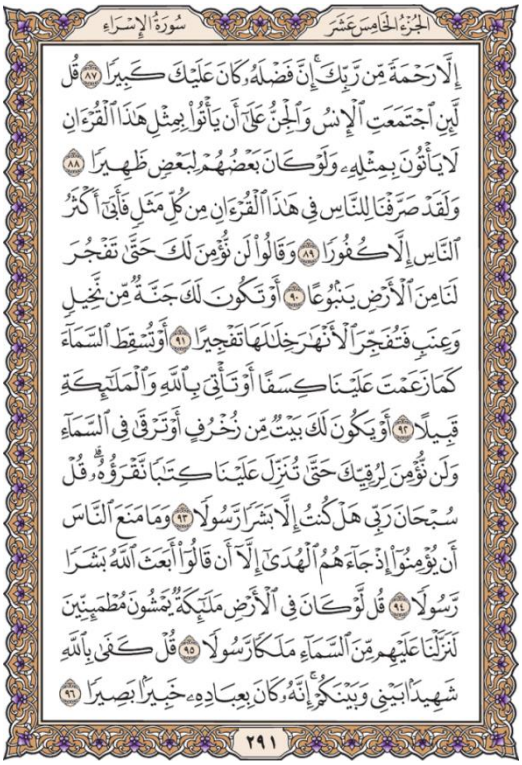
الجزء الخامس عشر سورة الإسراء

إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ قُل
لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾
وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ
ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ
لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ يَنۢبُوعًا ﴿٩٠﴾ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ
وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ
كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِىَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ
قَبِيلًا ﴿٩٢﴾ أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ
وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَٰبًا نَّقْرَؤُهُۥ ۗ قُلْ
سُبْحَانَ رَبِّى هَلْ كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ
أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرًا
رَّسُولًا ﴿٩٤﴾ قُل لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ
لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ
شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

٢٩١

Ajetet 86 - 89

86. Po të kishim dashur, Ne do të ta merrnim ty *(nga zemra)* **atë që ta shpallëm dhe ti nuk do të gjeje asnjë mbrojtës që të të ruante nga Ne.**

87. Por kjo është mëshirë nga Zoti yt dhe mirësia e Tij ndaj teje është, vërtet e madhe.

88. "Thuaj *(o Muhamed)*: **"Sikur njerëzit dhe xhindet të bashkoheshin të gjithë bashkë, për të sjellë një Kur'ân si ky, nuk do të mund t'ia arrinin kurrë të sillnin as një të ngjashëm me të edhe po ta ndihmonin njëri tjetrin".**

89. Ne u sqaruam njerëzve në këtë Kuran shembuj të çdo lloji, por shumica e njerëzve zgjedhin veçse mohimin.

Shpjegimi i ajeteve

- Po të kishim dashur, Ne do të ta merrnim ty *(nga zemra)* **atë që ta shpallëm dhe ti nuk do të gjeje asnjë mbrojtës që të të ruante nga Ne. -** Allahu i Lartësuar na tregon për mirësinë e madhe dhe bujarinë e Tij të pashembullt me robin dhe Profetin e Tij të dashur dhe fisnik. Allahu i shpalli atij Kur'anin madhështor, të cilit nuk mund t'i afrohet a atribuohet kotësia nga asnjë anë. Kurani është shpallje e të Urtit dhe e të Lavdëruarit. Ibn Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) ka thënë: "Njerëzimit do t'i vijë një erë e kuqe - domethënë, në fund të kohës, para Kijametit - nga ana e Shamit, e cila nuk do të lërë (pa e ngritur e hequr) asnjë ajet në *mus'hafin* e njeriut dhe as në zemrën e tij." Pastaj Ibn Mesudi lexoi fjalën e Allahut: "Po të kishim dashur, Ne do të ta merrnim ty *(nga zemra)* atë që ta shpallëm..."

- Por kjo është mëshirë nga Zoti yt dhe mirësia e Tij ndaj teje është, vërtet e madhe. "Thuaj *(o Muhamed)*: **"Sikur njerëzit dhe xhindet të bashkoheshin të gjithë bashkë, për të sjellë një Kur'ân si ky, nuk do të mund t'ia arrinin kurrë të sillnin as një të ngjashëm me të edhe po ta ndihmonin njëri tjetrin". -** Allahu i Lartësuar përmend vlerën e madhe të Kuranit të madhërishëm dhe pastaj na njofton se, edhe sikur të mblidheshin të gjithë njerëzit e xhindët, dhe të punonin së bashku për të sjellë diçka të ngjashme me atë që Allahu ia shpalli Profetit të Tij të zgjedhur, kurrë nuk do të kishin fuqinë dhe aftësinë për ta bërë diçka të tillë! E si mundet që krijesa të sjellë një fjalë që t'i ngjajë Fjalës së Krijuesit, i Cili nuk ka asgjë të ngjashëm me Të apo si shembulli i Tij?!

- Ne u sqaruam njerëzve në këtë Kuran shembuj të çdo lloji, por shumica e njerëzve zgjedhin veçse mohimin. - Ne u kemi qartësuar e shtjelluar kuptueshëm argumentet, faktet dhe kemi sjellë shenja të prera, për të kuptuar tërësisht të vërtetën. Megjithëkëtë, shumica e njerëzve zgjedhin veçse të refuzojnë të vërtetën dhe të drejtën.

Ajetet 90 - 93

90. Ata thanë: "Ne nuk do të të besojmë ty, derisa të na nxjerrësh burime prej tokës;

91. Ose të kesh kopshte me hurma e me rrush, e të bësh që mes e tyre të rrjedhin vazhdimisht lumenj;

92. Ose, ashtu sikurse mëton ti *(se do të na dënojë Zoti)*, **le të bjerë mbi ne qielli copa-copa; ose derisa të na sjellësh Allahun dhe melekët pranë nesh** *(t'i shohim haptazi)*;

93. Ose të kesh një shtëpi prej stolish *(ari)***, ose të ngjitesh lart në qiell. Madje, edhe sikur të ngjitesh lart në qiell, ne nuk do të të besojmë, derisa të na sjellësh një libër që ta lexojmë." Thuaj: "I madhëruar qoftë Allahu!" A mos jam unë tjetër, përveçse një njeri profet?"**

Shpjegimi i ajeteve

Ibn Xheriri sjell rrëfimin nga Ibn Abasi (shkurtimisht): "Paria kurejshe e ftuan njëherë Profetin të ulej me ta, për të biseduar. Profeti shkoi me nxitim, duke menduar se diçka kishte ndryshuar tek ata. Ai ishte shumë i përkushtuar që ata të gjenin udhëzimin dhe të pranonin të vërtetën. Atij i vinte rëndë për vuajtjet e njerëzve, sepse ai e dëshironte fort rrugën e drejtë për ta. Kur u ul me ata, kurejshët i thanë: "O Muhamed! Ne dërguam fjalë tek ti, që të të dalim borxhit. Vallahi, nuk njohim ndonjë burrë mes arabëve, që t'i ketë sjellë e shkaktuar popullit të vet atë që i ke shkaktuar ti. Ti ke sharë e fyer etërit tanë, ke nënçmuar fenë tonë, na ke quajtur mendjelehtë e të marrë dhe ke përçmuar zotat tanë! Ti ke futur përçarjen ndër ne dhe nuk ke lënë gjë të shëmtuar pa sjellë në mardhëniet tona. Nëse e solle këtë çështje ndër ne për pasuri, ja ku po të japim fjalën se do të grumbullojmë prej pasurive tona, aq sa të bëhesh më i pasuri ndër ne! Nëse kërkon të jesh prijësi dhe më fisniku ndër ne, po të bëjmë prijësin tonë. Nëse kërkon mbretërimin, po të bëjmë mbretin tonë. Nëse ai që të vjen është ndonjë shpirt, që të ka zaptuar dhe nuk e mposht dot, - kështu e quanin ata xhinde zaptues, - dhe ndoshta kjo ka ndodhur vërtet, atëherë po i mbledhim gjithë pasuritë tona dhe të gjejmë dikë, që mund të të shërojë nga kjo. Kështu po të dalim borxhit." Atëherë, Profeti u tha: "Unë nuk kam asgjë nga këto që thoni. Këtë që ju solla, nuk e solla për të fituar nga pasuritë tuaja, as famën e fisnikërinë dhe as mbretërimin mbi ju. Është Allahu Ai që më dërgoi si Profet ndër ju, më shpalli një Libër dhe më urdhëroi të jem si përgëzues e paralajmërues për ju. Unë thjesht po kumtoj mesazhin e Zotit tim, po ju këshilloj, udhëzoj dhe synoj veçse të mirën për ju. Nëse e pranoni mesazhin tim, atëherë ky do të ishte fati i madh për ju, si në këtë dynja, ashtu dhe në ahiret. Në të kundërt, unë do të bëj durim, derisa Allahu të bëjë ndarjen mes nesh..." Hadithi është sjellë i përmbledhur e i shkurtuar. Pastaj, - duke shprehur kokëfortësi dhe mosbesim, - ata i kërkuan që t'i lutet Zotit të tij: "Le t'i largojë këto male nga toka jonë, t'i shtrijë tokat tona, të nxjerrë në to lumenj si lumenjtë e Shamit dhe Irakut! Le të ringjallë etërit tanë të shkuar prej kohësh, dhe t'i pyesim ata se çfarë thonë e mendojnë për atë që ke sjellë, a është e vërtetë apo jo. Nëse e bën këtë që të kërkojmë dhe ata pohojnë se je në rrugë të drejtë, atëherë do të të pranojmë e do ta besojmë mesazhin tënd, do ta dëshmojmë gradën tënde të lartë tek Zoti dhe faktin se është Ai që të ka dërguar si profet ndër ne, ashtu siç mëton ti. Le të dërgojë Allahu së bashku me ty një melek, që të miratojë ato që thua, pastaj t'i kërkosh të të nxjerrë thesare e kopshte të begatshme, kështjella prej ari e argjendi dhe të të bëjë të pasur, që të mos kesh nevojë për këtë që bën çdo ditë. Ne të shohim që ti del në treg si njerëzit e tjerë dhe kërkon rizkun, ashtu siç bëjmë edhe ne. Kështu, ne do ta kuptojmë se ti je i zgjedhur ndër ne nga Zoti, nëse vërtet je Profet, siç thua. Sa herë që ata bënin të tilla kërkesa, Profeti u thoshte të njëjtat fjalë, që u tha në fillim. Pastaj i thanë: "Ose, ashtu sikurse mëton ti *(se do të na dënojë Zoti)*, le të bjerë mbi ne qielli copa-copa!... Ne nuk do të të besojmë, derisa t'i bësh këto!" Atëherë, Profeti u tha: "Këto janë në dorë të Zotit: nëse Ai dëshiron, i bën ato!" Ata i thanë: "O Muhamed! A nuk e dinte Zoti yt se ne do të uleshim me ty dhe do të të pyesnim dhe të të kërkonim këto që kërkuam, që të të mësonte e udhëzonte se si

të na përgjigjeshe dhe të të njoftonte se çfarë do të bënte me ne, nëse ne të refuzojmë? Na kanë thënë se, të gjitha këto po t'i mëson dikush prej Jemames, që e quajnë Rrahman dhe ne, ja ku po të betohemi, se nuk kemi për ta besuar kurrë Rrahmanin! Tashmë të kemi dalë borxhit, o Muhamed! Vallahi, nuk kemi për të të lënë të qetë në kauzën tënde, derisa të të shkatërrojmë, ose të na shkatërrosh!" Dikush prej tyre tha: "Nuk kemi për të të besuar, derisa të na sjellësh Allahun dhe melekët pranë nesh, t'i shohim haptazi!" Kur thanë këto gjëra, Profeti i Allahut u ngrit të largohej prej tyre. Bashkë me të u ngrit edhe Abdullah Ibn Ebu Umeje el Mahzumi, i cili ishte djali i hallës së Profetit, pra, djali i Atikës, bijës së Abdul Mutalibit. Ai i tha: "O Muhamed! Populli yt të ofroi atë që të ofroi, por ti nuk e pranove. Pastaj të kërkuan të bësh diçka që të njohin dhe provojnë vlerën që ke tek Zoti yt, dhe nuk bëre gjë. Pastaj të sfiduan që t'ua përshpejtosh ndëshkimin, me të cilën i kërcënon! Atëherë, dije se kurrë nuk kam për të të besuar, derisa të nxjerrësh shkallë për t'u ngjitur në qiell dhe unë të të shoh tek ngjitesh në të, e pastaj të zbresësh me një libër të hapur, dhe bashkë me ty të vijnë katër melekë, që të dëshmojnë për ty dhe atë që pretendon se je. Betohem në Zot se, edhe sikur ta bësh këtë, do të isha i lëkundur a të të besoj apo jo!" Atëherë, Profeti u largua i trishtuar dhe i zhgënjyer nga ajo që priste prej tyre." Në këtë takim, në të cilin ata ftuan Profetin e Allahut, ata nuk synonin aspak të mësonin dhe gjenin të vërtetën. Nëse Allahu do të shihte tek ata qoftë edhe dëshirën më të vogël për të gjetur të vërtetën, do t'ua jepte gjithçka që kërkonin. Në fakt, Ai e dinte mirë se ata i kërkuan këto veçse për kokëfortësi dhe si justifikim për të mohuar të vërtetën.

- Ata thanë: "Ne nuk do të të besojmë ty, derisa të na nxjerrësh burime prej tokës; ose të kesh kopshte me hurma e me rrush, e të bësh që mes e tyre të rrjedhin vazhdimisht lumenj; - *El jenbû'* janë lumenj të rrjedhshëm. Ata kërkuan që ai të nxirrte disa lumenj të caktuar në tokën e Hixhazit, duke përcaktuar konkretisht vendin. Sikurisht që kjo është diçka e thjeshtë dhe Zoti mund t'ua jepte, nëse do të dëshironte. Ai do t'u përmbushte gjithçka që ata kërkonin, por Ai e dinte mirë se ata nuk do të udhëzoheshin e të pranonin të vërtetën. Allahu i Madhëruar ka thënë: "Me të vërtetë, ata të cilët e merituan vendimin e Zotit tënd *(për ndëshkim)*, ata nuk do të besonin, edhe sikur t'u vinin të gjitha Shenjat, derisa ta shohin vetë dënimin e rëndë." [Junus 96, 97]. Dhe ka thënë: "Edhe sikur t'u dërgonim melekët, t'i bënim të vdekurit t'u flisnin atyre dhe t'i tubonim të gjitha gjërat para tyre, ata përsëri nuk do të besonin, nëse Allahu nuk do të donte. Por shumica e tyre nuk e dinë *(të vërtetën)*." [En'am 111].

- Ose, ashtu sikurse mëton ti *(se do të na dënojë Zoti)*, **le të bjerë mbi ne qielli copa-copa;** - Atë dënim, me të cilin na kërcënon se do të na kaplojë Ditën e Kijametit, le të ndodhë tani, le të çahet qielli e le të bjerë mbi ne copa-copa! Po në të njëjtën mënyrë iu përgjigjën populli i Shuajbit profetit të tyre. Allahu i Lartësuar tregon: "Ti je veçse një njeri *(vdekatar)* ashtu si edhe ne dhe ne, vërtet mendojmë se ti je një gënjeshtar! Nëse je nga të vërtetët, atëherë bëj që të bjerë mbi ne një copë nga qielli!" [Shuara 186, 187]. Allahu i ndëshkoi këta me atë që u quajt dënimi i "Ditës së Hijes" *(së reve plot ndëshkim)*. Vërtet, ai ishte dënimi i një Dite të Madhe. Ndërsa Profeti i mëshirës iu lut Zotit për afatizimin e tyre, me shpresën se Allahu do të nxirrte prej pasardhësve të tyre njerëz, që do ta adhuronin Atë e nuk do t'i shoqëronin ortakë në adhurim. Dhe kështu ndodhi vërtet. Nga mesi i këtyre njerëzve, që e mohuan në fillim, dolën shumë të tillë, që pranuan Islamin më pas dhe feja e tyre u përmirësua. Madje edhe Abdullah Ibn Ebu Umeje, që u përmend më sipër, e pranoi Islamin me sinqeritet dhe u kthye i penduar tek Zoti. [223]

- Ose të kesh një shtëpi prej stolish *(ari)***...** - Domethënë, prej ari, sikurse vjen në leximin e Ibn Mesudit. Edhe Ibn Abasi e të tjerë kanë dhënë të njëjtin mendim.

- ose të ngjitesh lart në qiell. - Domethënë, të ngrihesh lart në qiell në shkallë e ne të të shohim.

- Madje, edhe sikur të ngjitesh lart në qiell, ne nuk do të të besojmë, derisa të na sjellësh një libër që ta lexojmë." - Të sjellësh nga një libër të shkruar për secilin prej nesh, ku të thuhet: "Ky është një libër nga Allahu, drejtuar filanit, birit të filanit!" Madje, ky libër t'i vendoset secilit prej nesh pranë kokës.

- Thuaj: "I madhëruar qoftë Allahu!" A mos jam unë tjetër, përveçse një njeri profet?" - I madhëruar qoftë Allahu, që dikush të mund të dalë para e të ndikojë në çështjet e Tij dhe në sundimin e Tij! Ai vepron çfarë dëshiron. Unë jam veçse një profet i dërguar ndër ju, për të kumtuar Shpalljen e Zotit, për t'ju këshilluar dhe për të mirën tuaj. Ndërsa çështja juaj dhe kërkesave tuaja i takon Allahut të Lartësuar dhe Krenar.

Ajetet 94 - 95

94. Njerëzit nuk i pengoi asgjë që të besojnë, kur u erdhi Shpallja, por ata thoshin: "A thua Allahu e dërgoi njeriun si profet?!"

95. Thuaj: "Sikur të kishte në Tokë melekë që ecin qetë *(si njerëzit)***, Ne do t'u çonim atyre nga qielli melekët si profetë."**

Shpjegimi i ajeteve

- Njerëzit nuk i pengoi asgjë që të besojnë, kur u erdhi Shpallja, por ata thoshin: "A thua Allahu e dërgoi njeriun si profet?!" - Shumica e njerëzve nuk pranojnë të besojnë shpalljet dhe të ndjekin profetët prej faktit që profetët ishin thjesht njerëz, dhe kjo sipas tyre është diçka e çuditçme. I Lartësuari thotë në lidhje me ta: "Vallë, pse është çudi për njerëzit, që Ne i shpallëm një burri nga mesi i tyre: "Tërhiqu vërejtjen njerëzve dhe përgëzoji ata që besojnë se ata do të kenë shpërblime të mëdha *(premtim i sigurt)*nga Zoti i tyre!".

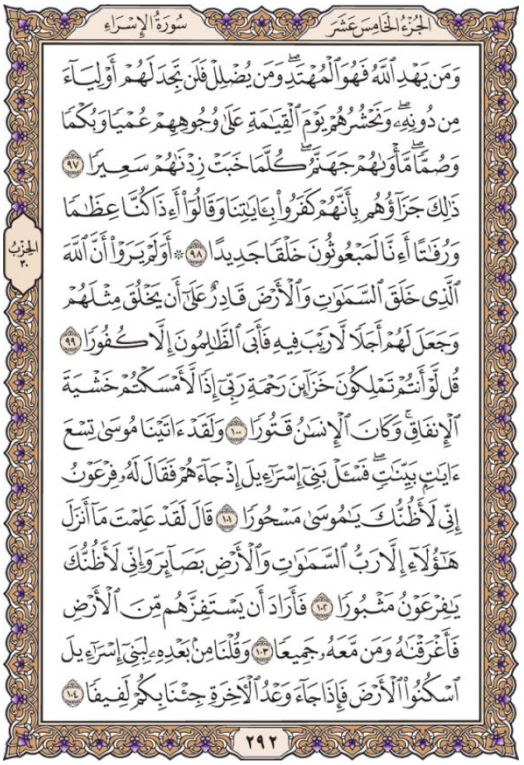
الجزء الخامس عشر سورة الإسراء

وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَآءَ
مِن دُونِهِۦ ۖ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا
وَصُمًّا ۖ مَّأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَٰهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾
ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا
وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ
ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ
وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيهِ ۖ فَأَبَى ٱلظَّٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾
قُل لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّىٓ إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ
ٱلْإِنفَاقِ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ
ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ
إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ
هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ
يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾ فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ
فَأَغْرَقْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾ وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾

الجزء ١٥ ٢٩٢

...” [Junus 2]. Gjithashtu: “Ata i pret një dënim tepër i dhembshëm. Kjo, për shkak se, kur u shkonin atyre të dërguarit me argumente të qarta, ata thoshin: “Vallë, njerëzit do të na e tregojnë ne udhën?” Kështu, ata nuk besuan dhe kthyen shpinën. Por Allahu nuk ka nevojë për ta, se Allahu është i Pasur e i Lavdëruar....” [Tegabun 5, 6]. Po kështu i tha Faraoni popullit të vet: “... E, si t'u besojmë dy njerëzve që janë si ne, kur populli i tyre është në shërbimin tonë?!”” [Muminun 47]. Po kështu u thanë Profetëve të tyre edhe popujt e shumtë që rrefuzuan të besonë: “...Ju jeni veçse njerëz, ashtu siç jemi edhe ne. Ju dëshironi të na largoni nga ajo *(zotat)* që adhuronin prindërit tanë. Atëherë na sillni ndonjë fakt të qartë!”” [Ibrahim 10]. Ajetet në lidhje me këtë janë të shumta. Allahu i Lavdëruar vazhdon duke na treguar butësinë dhe mëshirën e Tij me robërit, duke dërguar mes tyre profetë nga lloji i tyre, në mënyrë që ata ta kishin më të thjeshtë të kuptonin e mësonin prej tyre, si edhe që të komunikonin me ta. Nëse do të dërgonte

melekë, njerëzit nuk do të kishin mundësi të kuptonin gjë prej tyre, siç thotë i Lartësuari në vijim: "Juve ju ka ardhur një Profet nga gjiri juaj. ..." [Teube 128]. "Është e vërtetë se Allahu u ka falur besimtarëve një mirësi të madhe, kur ndër ta dhe nga mesi i tyre, dërgoi një Profet, që t'u lexonte ajetet e *(shpalljes së)* Tij, që t'i dëlirësonte dhe që t'u mësonte Librin dhe Urtësinë, kurse më parë ata ishin krejtësisht të humbur." [Al Imran 164]. "Është Ai, që u dërgoi të paditurve Profet nga mesi i tyre, që t'u lexonte ajetet e Tij, t'i pastronte ata, t'u mësonte Librin dhe Urtësinë, kur më parë ata ishin në humbje të plotë; por edhe të tjerëve, që ende nuk u janë bashkuar atyre. Ai është Ngadhënjimtari, i Urti." [Xhumua 2, 3]. "Ja kështu Ne dërguam mes jush një profet nga gjiri juaj, që t'ju lexojë ajetet Tona, që t'ju pastrojë, t'ju mësojë Librin dhe Urtësinë, dhe t'ju mësojë atë që nuk e dini. Më kujtoni, që edhe Unë t'ju kujtoj! Më falënderoni e mos më mohoni!" [Bekare 151, 152].

- Thuaj: "Sikur të kishte në Tokë melekë që ecin qetë *(si njerëzit)***, Ne do t'u çonim atyre nga qielli melekët si profetë."** - Profetët janë nga lloji i popullit të tyre. Nëse profetët do të ishin melekë, edhe ju nuk do të ishit njerëz, por melekë. Duhet ta kuptoni që profetët u zgjodhën të ishin njerëz nga mesi juaj, si mëshirë dhe butësi për ju.

Ajeti 96

96. Thuaj: "Mjafton Allahu si dëshmitar mes meje dhe jush, Ai di dhe sheh gjithçka për robërit e vet".

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar e udhëzon Profetin e Tij që t'u japë njerëzve këtë argument të fortë, tregues të besnikërisë së tij dhe të vërtetësisë së mesazhit që solli nga Zoti.

- Thuaj: "Mjafton Allahu si dëshmitar mes meje dhe jush..." - Ai është i gjithëditur në lidhje me atë që unë ju solla. Nëse unë do të isha një gënjeshtar, që trillon gjëra të paqena për Zotin, Ai është i plotpushtetshëm që të më ndëshkonte menjëherë, me dënimin më të rëndë dhe më të dhimbshëm. I Lartësuari thotë: "Ai është shpallje prej Zotit të botëve. Sikur ai të trillonte për Ne ndonjë fjalë, Ne do ta kapnim atë me fuqinë Tonë, e pastaj do t'ia këputnim arterien e zemrës, dhe askush prej jush nuk do të mund të ndërhynte për mbrojtjen e tij." [Haka 44 - 47].

- Ai di dhe sheh gjithçka për robërit e vet". - Ai është i gjithëditur për ata të cilët meritojnë begatinë, mirësinë dhe udhëzimin në rrugën e drejtë, si edhe për ata të cilët meritojnë dëshpërimin, humbjen e devijimin nga udha e Zotit.[224]

Ajeti 97

97. Atë që Allahu e drejton në rrugë të drejtë, ai është i udhëzuar e atë, që Ai e lë të humbur, për ata nuk do të gjesh asnjë ndihmës, përveç Tij. Ditën e Kijametit, Ne do t'i tubojmë ata duke i tërhequr zvarrë me fytyra përmbys, të verbër, memecë dhe të shurdhët. Vendi i tyre është Xhehenemi. Sa herë që duket se flaka po shuhet, Ne do t'ia shtojmë flakërimin.

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar na njofton se është Ai që kujdeset dhe ka në dorë çështjet e të gjithë krijesave. Askush nuk mund t'i kundërvihet e të pengojë ligjin dhe gjykimin e Tij.

- Atë që Allahu e drejton në rrugë të drejtë, ai është i udhëzuar e atë, që Ai e lë të humbur, për ata nuk do të gjesh asnjë ndihmës, përveç Tij. - Pra, nuk do të gjesh askënd që ta ndihmojë dhe ta udhëzojë në rrugë të drejtë. Askush nuk mund ta devijojë atë që Zoti e udhëzon dhe askush nuk mund ta udhëzojë atë që Allahu e lë në humbje. Sikurse thotë i lavdëruari: "Atë që e udhëzon Allahu, ai është i udhëzuar dhe atë që Ai e lë në humbje, ti nuk do të gjesh për të asnjë Mbështetës që do ta çonte në Rrugën e Drejtë." [Kehf 17].

- Ditën e Kijametit, Ne do t'i tubojmë ata duke i tërhequr zvarrë me fytyra përmbys ... - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Enes Ibn Maliku, i cili tregon: 1711. "Njerëzit e pyetën: "O i Dërguari i Allahut! Po si do të ringjallen njerëzit me fytyrat

përmbys?" Ai tha: "Ai që i bëri të ecin me këmbët e tyre, ka për t'i bërë të ecin (e tërhiqen zvarë) me fytyra përmbys." Hadithin e kanë përnxjerrë Buhariu dhe Muslimi në *Sahih*-ët e tyre.

- të verbër, memecë dhe të shurdhët. - Ata nuk mund të shohin, nuk mund të flasin dhe as mund të dëgjojnë. [225] Kjo u jepet si ndëshkim, për shkak të refuzimit të besimit të vërtetë në dynja. Në dynja ata ata ishin të verbër, memecë dhe të shurdhët përkundër të vërtetës, prandaj në ahiret do të ndëshkohen duke u privuar nga këto mirësi, pikërisht atëherë kur do të kenë më së shumti nevojë për to.

- Vendi i tyre është Xhehenemi. - Domethënë, vendi ku ata do të përfundojnë.

- Sa herë që duket se flaka po shuhet, Ne do t'ia shtojmë flakërimin. - Fjala (në arabisht) *ħabet* do të thotë "*tafìet"*, pra, shuhet. Kështu, sa herë që flaka duket se zbehet e shuhet, asaj do t'i shtohet fuqia e nxehtësia, siç thotë i Lartësuari në vijim: "Tani vuani! Ne do t'ju shtojmë vetëm se vuajtje." [Nebe'e 30].

Ajetet 98 - 99

98. Ai është dënimi i tyre i merituar, sepse ata mohuan argumentet Tona dhe thanë: "A pasi të bëhemi eshtra e pluhur do të ringjallemi si krijesë e re?!"

99. A nuk e shohin ata se Allahu, i Cili krijoi qiejt e Tokën, është i Plotfuqishëm që të krijojë të ngjashëm me ta? Ai u ka caktuar një afat *(për vdekjen e ringjalljen)* **për të cilin nuk ka dyshim; por keqbërësit dinë veç të refuzojnë.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ai është dënimi i tyre i merituar, sepse ata mohuan argumentet Tona - Ringjallja e tyre si të verbër, memecë dhe të shurdhër, është një dënim i merituar, sepse ata i quajnë gënjeshtra ajetet dhe shpalljet Tona, argumentet e faktet, që sollëm për ta. Ata e konsiderojnë ringjalljen e krijesave për të dhënë llogari, si diçka të pavërtetë dhe shumë të largët për t'u pranuar.

- dhe thanë: "A pasi të bëhemi eshtra e pluhur do të ringjallemi si krijesë e re?!" - Pra, edhe pasi të jemi bërë eshtra të kalbura e pasi të jemi tretur e të kemi humbur tërësisht në tokë, do të kthehemi një herë tjetër në jetë?! Atëherë, Allahu i Madhëruar u kujton atyre pushtetin e Tij madhështor, duke u treguar se është Ai që i krijoi qiejt dhe Tokën. Ai që ka pushtetin madhështor për një krijim të tillë është i plotpushtetshëm që t'i ringjallë krijesat, madje kjo është më e thjeshtë: "S'ka dyshim se krijimi i qiejve dhe i Tokës është çështje më e madhe se krijimi i njerëzve, por shumica e njerëzve nuk e dinë." [Gafir 57]. "A nuk e dinë ata se Allahu, i Cili krijoi qiejt dhe Tokën dhe nuk u lodh me krijimin e tyre, është i plotfuqishëm që t'i ngjallë të vdekurit?! Po, Ai është i Plotfuqishmi për gjithçka." [Ahkaf 33]. "A nuk mundet Ai, që krijoi qiejt e tokën t'i rikrijojë ata (njerëzit)? Po, Ai është Krijuesi, i Gjithëdituri. Kur Ai dëshiron diçka, mjafton vetëm të thotë: "Bëhu!" Dhe ajo menjëherë bëhet. I madhëruar qoftë Ai, në dorën e të Cilit është pushteti mbi gjithçka! Vetëm tek Ai do të ktheheni *(për t'u gjykuar dhe shpërblyer me drejtësi)*." [Ja Sin 81 - 83]. Ndërsa në këtë ajet tha:

- A nuk e shohin ata se Allahu i Cili krijoi qiejt e Tokën, është i Plotfuqishëm që të krijojë të ngjashëm me ta? - Ditën e Kijametit, Ai do t'i rikthejë trupat e tyre në jetë, ashtu siç i solli herën e parë.

- Ai u ka caktuar një afat *(për vdekjen e ringjalljen),* **për të cilin nuk ka dyshim ...** - Ai ka vendosur, në lidhje me ringjalljen dhe ngritjen e tyre nga varret, një moment të caktuar, që patjetër do të përmbushet, siç thotë në ajetin vijues: "... Ajo është dita e tubimit të njerëzve dhe dita që do ta dëshmojnë *(të gjithë)*. Ne nuk po e vonojmë atë, përveçse deri në afatin e caktuar." [Hud 103, 104].

- por keqbërësit dinë veç të refuzojnë. - Edhe pas sjelljes së argumenteve e shenjave të pakundërshtueshme, ata vazhdojnë të thellohen në kufrin e tyre.

Ajeti 100

100. Thuaj: "Sikur t'i kishit në dorën tuaj depot e begative të Zotit tim, përsëri do të ishit koprracë nga frika se po shpenzohen. Njeriu është dorështrënguar.".

Shpjegimi i ajetit

Allahu i Lartësuar e udhëzon Profetin e Tij të dashur, duke i thënë:

- Thuaj: "Sikur t'i kishit në dorën tuaj depot e begative të Zotit tim, përsëri do të ishit koprracë nga frika se po shpenzohen. - O njerëz, edhe sikur të kishit mundësinë të vepronit në depot e pashtershme të Allahut, përsëri do të frenoheshit dhe kurseheshit në shpenzime, nga frika se do t'ju mbaroheshin dhe do të mbeteshit të varfër, edhe pse depot e pasuria e Zotit nuk mbaron kurrën e kurrës. E tillë është natyra e njeriut, siç thuhet më pas:

- Njeriu është dorështrënguar.". - Njeriu është koprrac, privues e dorështrënguar: "A mos kanë ata ndonjë pjesë në sundim dhe pushtet? Nëse do të ishte kështu, ata nuk do t'u jepnin njerëzve as një fije hurme." [Nisa 53]. Domethënë, edhe sikur të kishin pjesë nga pasuria e Zotit, nuk do t'i jepnin askujt asgjë, madje as sa ajo cipa e hollë që mbështjell bërthamën e hurmës. Kështu e përshkruan Allahu natyrën e njeriut. Përjashtim nga ky gjykim bëjnë vetëm ata që Allahu i ka udhëzuar në rrugën e Tij. Allahu i Lartësuar thotë: "Pa dyshim, njeriu është i prirur të jetë i padurueshëm. Kur e godet ndonjë e keqe, ai ankohet së tepërmi. Ndërsa, kur e gjen e mira, ai bëhet tepër koprrac. Përveç atyre që falen, që janë të vazhdueshëm në faljen e namazit të tyre. Edhe përveç atyre që, në pasurinë e vet, kanë ndarë një pjesë të caktuar për lypësin dhe për nevojtarin. Edhe përveç atyre, që e besojnë me siguri të plotë Ditën e Gjykimit. Edhe të atyre që prej dënimit të Zotit të tyre frikësohen. Nuk ka dyshim se prej dënimit të Zotit të tyre nuk ka shpëtim. Përjashtohen edhe ata që e ruajnë ndershmërinë e vet dhe shkojnë veç me gratë e veta ose me robëreshat që kanë në zotërim, për të cilat nuk fajësohen. Ndërsa ata që kërkojnë përtej kësaj - ata janë të shfrenuarit. Përjashtohen edhe ata të cilët janë besnikë ndaj amanetit që u është besuar dhe ndaj premtimit të dhënë. Edhe ata që dëshminë e vet nuk e fshehin. Edhe ata që ndaj namazit të tyre janë të kujdesshëm. Të gjithë këta janë në Xhenete, të nderuar." [Mearixh 19 - 35]. Në Kuran ka ajete të shumta që kumtojnë këtë mesazh. Kjo tregon për bujarinë e bamirësinë e madhe të Allahut. Në dy sahihët është transmetuar: "Dora e Allahut është e mbushur me mirësi. Mirësitë e Tij nuk pakësohen aspak nga dhëniet e Tij të shumta natën dhe ditën. Sa të shumta janë mirësitë që ka dhënë që kur krijoi qiejt dhe tokën, dhe kjo nuk ka pakësuar aspak mirësitë në të djathtën e Tij." [Buhariu dhe Muslimi.].

Ajetet 101 - 104

101. Ne i dhamë Musait nëntë shenja të qarta. Pyeti *(o Muhamed)* **bijtë e Izraelit, kur ai** *(Musai)* **ishte mes tyre dhe Faraoni i tha: "O Musa, unë mendoj se ti je i magjepsur."**

102. Ai *(Musai)* **tha: "Ti e di me siguri të plotë se ato** *(mrekullitë)* **nuk i zbriti askush tjetër, përveç Zotit të qiejve e të Tokës. Ai i zbriti ato të dukshme, e unë besoj, o Faraon, se ti je i shkatërruar!".**

103. Ai *(Faraoni)* **deshi t'i dëbonte ata nga vendi** *(Egjipti),* **por Ne përmbytëm atë dhe të gjithë ata që ishin me të.**

104. Pas tij *(Musait)* **Ne u thamë bijve të Izraelit: "Banoni në këtë vend! Por, kur të vijë Dita e Fundit, Ne do t'ju sjellim të gjithëve në një turmë të përzier".**

Shpjegimi i ajeteve

- Ne i dhamë Musait nëntë shenja të qarta. - Allahu i Lartësuar na njofton se Ai e dërgoi Musain me nëntë shenja të qarta, të cilat do të shërbenin si argumente të pakundërshtueshme për vërtetësinë e mesazhit që ai përcillte prej Allahut të Madhëruar dhe për vërtetësinë e tij si i dërguar nga vetë Zoti i botëve. Ato ishin: shkopi, dora që shndrriste e bardhë, vitet e thatësirës, deti që u ça, tufani dhe

përmbytja, reja e karkalecave, parazitët, bretkosat dhe gjaku, shenja të qarta njëra pas tjetrës. Kështu ka thënë Ibn Abasi. Allahu i Lartësuar na tregon se ata, edhe pasi i panë të gjitha këto shenja, nuk e besuan Musain: "Por ata u treguan arrogantë, sepse ishin njerëz keqbërës." [Ea'raf 133]. Ato shenja nuk ndikuan në zemrat e tyre. Ata e mohuan ftesën dhe të vërtetën e Zotit, edhe pse ishin tërësisht të sigurt se ishte Zoti Ai që i solli at: "Dhe, kur u erdhën argumentet Tona të qarta, ata thanë: "Kjo është, pa dyshim magji." Ata i mohuan ato në mënyrë të padrejtë e me mendjemadhësi, edhe pse shpirtrat e tyre ishin të bindur për to *(se ishin nga Zoti)*. Dhe shikoje se si qe fundi i shkatërrimtarëve!" [Neml 13, 14]. Po kështu, edhe nëse u jepen ato gjëra që kërkuan prej teje, ata përsëri nuk do t'i përgjigjen ftesës tënde dhe nuk kanë për të të besuar, vetëm nëse këtë do ta dëshironte Allahu, pra, vetëm me lejen e Tij. Kujto çfarë i tha Faraoni Musait, edhe pse pa gjithë ato shenja:

- Pyeti bijtë e Izraelit, kur ai *(Musai)* **ishte mes tyre dhe Faraoni i tha: "O Musa, unë mendoj se ti je i magjepsur."** - Domethënë, mendoj se je magjistar. Fjala *mes'hûr* (në arabisht) vjen me kuptimin "i magjepsur", por edhe me kuptimin magjistar. Sidoqoftë, Allahu e di më mirë. Musait iu dhanë edhe shenja të tjera, si për shembull: uji që dilte nga guri, kur ai e godiste me shkopin e tij, nga i cili do të pinin më pas fiset e bijve të Izraelit; reja që u bënte hije gjatë endjes nëpër shkretëtirë, zbritja nga qielli e ushqimit me *menna* dhe *selua*. Këto shenja i dëshmuan dhe panë bijtë e Izraelit, pasi u larguan nga tokat e Misirit. Ndërsa këtu përmenden nëntë shenjat që i pa Faraoni dhe pasuesit e tij, që ata të besonin. Në fakt, ata i kundërshtuan ato, shprehën kokëfortësi e arrogancë dhe refuzuan t'i bindeshin Profetit të Zotit.

- Ai *(Musai)* **tha: "Ti e di me siguri të plotë se ato** *(mrekullitë)* **nuk i zbriti askush tjetër përveç Zotit të qiejve e të Tokës.** - O Faraon, ti e di mirë se është vetë

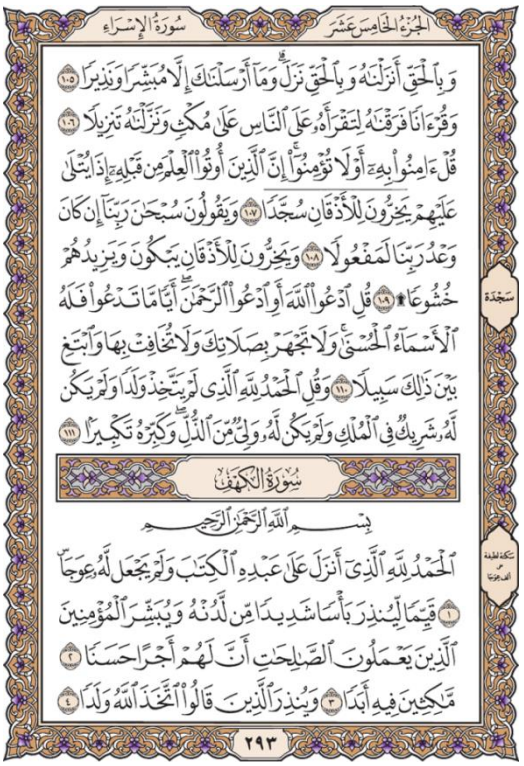
الجزء الخامس عشر
سورة الإسراء
وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ ۗ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾
وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلًا ﴿١٠٦﴾
قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا ۚ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِن كَانَ
وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ
خُشُوعًا ﴿١٠٩﴾ قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ
الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ
بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن
لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ ۖ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾
سجدة
سورة الكهف
بسم الله الرحمن الرحيم
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجًا ﴿١﴾
قَيِّمًا لِّيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِّن لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ
الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ﴿٢﴾
مَّاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا ﴿٣﴾ وَيُنذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ﴿٤﴾
٢٩٣

Zoti i qiejve dhe i Tokës që i zbriti këto nëntë shenja, si argumente që tregojnë se unë jam Profeti i Tij dhe se mesazhi që po të kumtoj është i vërtetë nga Zoti.

- Ai i zbriti ato të dukshme, e unë besoj, o Faraon, se ti je i shkatërruar.". - Domethënë, i mposhtur, i shkatërruar dhe i mallkuar.

- Ai *(Faraoni)* **deshi t'i dëbonte ata nga vendi** *(Egjipti)*, **por Ne përmbytëm atë dhe të gjithë ata që ishin me të.** - Kjo i përngjan fjalës së Allahut të Lartësuar, kur flet për Muhamedin ﷺ dhe dëbimin e tij prej Mekës: "Ata të shtrënguan në tokë, me qëllim që të të dëbonin prej saj. Por, atëherë, edhe ata nuk do të mbeteshin gjatë pas teje. Ky ka qenë ligji për të gjithë të dërguarit para teje; në ligjin Tonë nuk gjen ndryshime." [Isra 76]. Idhujtarët e Mekës donin ta dëbonin Profetin nga Meka, por Allahu i Lartësuar ia nënshtroi armiqtë Profetit të Tij dhe ai hyri në Mekë si triumfator e çlirimtar. Pas kësaj, kur kishte mposhtur të gjithë armiqtë, ai i fali ata, duke treguar dhembshuri dhe bujari me ta. Po

kështu, Allahu i Lartësuar i la tokat dhe pronat e Faraonit në trashëgim të popullit të përvuajtur të bijve të Izraelit, siç thotë: "Ndërsa popullit të përvuajtur i lamë në trashëgim viset lindore dhe perëndimore të tokës ku zbritëm bekimet Tona. Kështu u plotësua premtimi i mirë i Zotit ndaj bijve të Izraelit, për durimin që ata treguan. Ne e rrënuam çfarë kishte bërë Faraoni dhe populli i tij dhe kullat që kishin ndërtuar." [Ea'raf 137]. "Sa e sa kopshte e burime lanë pas! Sa ara të mbjella e vende të bukura! Sa begati e stoli, me të cilat argëtoheshin! Të gjitha ato Ne ua lamë trashëgim një populli tjetër." [Duhan 25 - 28].

- Pas tij *(Musait)* **Ne u thamë bijve të Izraelit: "Banoni në këtë vend! Por, kur të vijë Dita e Fundit, Ne do t'ju sjellim të gjithëve në një turmë të përzierë".** - Ne do t'ju sjellim të gjithë së bashku, ju dhe armiqtë tuaj. Ibn Abasi, Muxhahidi, Katade dhe Dahaku kanë shpjeguar se, "*lefifen*" domethënë: "të gjithë bashkë."

Ajetet 105 - 106

29. Ne e zbritëm atë *(Kuranin)* **plot urtësi dhe me të vërtetën është zbritur. Ne të dërguam ty veçse si përgëzues dhe qortues.**

30. Ne e shpallëm Kuranin si dallues *(të së vërtetës nga e kota)***, për t'ua lexuar njerëzve dalëngadalë, dhe ashtu e shpallëm atë, pjesë pas pjese.**

Shpjegimi i ajeteve

- Ne e zbritëm atë *(Kuranin)* **plot urtësi dhe me vërtetësi të pacenuar është zbritur.** - Allahu i Lartësuar na njofton për Librin e Tij të madhërishëm. Ai është e vërteta e sigurt, që u zbrit besnikërisht dhe përmban të gjithë të vërtetën, siç thotë i Lartësuari: "Allahu dëshmon se atë *(shpallje)* që ta zbriti ty, ta zbriti nga dija e Vet; edhe melekët dëshmojnë, gjithashtu. Megjithatë, mjafton që Allahu është dëshmitar." [Nisa 166]. Kurani përmban atë dituri të Allahut, të cilën Ai deshi t'ua shfaqte krijesave, që të ndriçoheshin me të. Ai përmban dispozitat, urdhëresat e ndalesat e Zotit. Allahu i Lartësuar thotë: "... **dhe me vërtetësi të pacenuar është zbritur**." Pra, ky libër t'u zbrit ty, o Muhamed, i ruajtur, i mbrojtur, i siguruar nga çdo ndërhyrje e krijesave. Ai nuk mund të ngatërrohet e të përzihet me diçka të huaj. Askush nuk mund të shtojë apo të heqë gjë prej tij. Ai u zbrit tek ti me të vërtetën e sigurt dhe të plotë.

- Ne të dërguam ty veçse si përgëzues dhe qortues. - Është përgëzues për të gjithë ata që i binden dhe pasojnë Profetin, si edhe qortues e paralajmërues për ata që refuzojnë të binden dhe ta ndjekin rrugën e tij.

- Ne e shpallëm Kuranin si dallues *(të së vërtetës nga e kota)***, për t'ua lexuar njerëzve dalëngadalë, dhe ashtu e shpallëm atë, pjesë pas pjese."** - Ky ajet është lexuar me dy mënyra:

- *Fe<u>r</u>aknâhu,* pra, me një "r". Sipas këtij leximi, kuptimi do të ishte: E shkëputëm atë nga *Leuhi Mahfudh* dhe e zbritëm në *Bejt el Izza,* në qiellin e kësaj dynjaje, të plotë dhe njëherësh. Pas kësaj, e zbritëm atë të shpërndarë e pjesë-pjesë, sipas ndodhive në tokë të Profetit të Allahut, për një periudhë 23-vjeçare. Këtë shpjegim përcjell Ikrima nga Ibn Abasi. Po nga Ibn Abasi është sjellë edhe shpjegimi sipas leximit tjetër: *Fe<u>r</u>-<u>r</u>aknâhu* (pra, me dy "*r*"). Me këtë lexim, kuptimi është: E zbritëm atë ajet pas ajeti, të shpjeguar, të shtjelluar e qartësuar. Për këtë arsye, më pas thuhet: "... **për t'ua lexuar njerëzve dalëngadalë, dhe ashtu e shpallëm atë, pjesë pas pjese.**"

Ajetet 107 - 109

31. Thuaj: "Besoni në atë *(Kuranin)* **apo jo, atyre që u është dhënë dituri** *(nga librat e parë)* **para tij, kur u lexohet** *(Kurani)* **lëshohen me fytyrë përdhe, duke bërë sexhde.".**

32. Dhe thonë: "I lartësuar qoftë Zoti ynë! Premtimi i Zotit tonë është përmbushur."

33. Ata lëshohen me fytyrë në tokë duke qarë dhe ai *(Kurani)* **ua shton edhe më shumë përuljen.**

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "Besoni në atë *(Kuranin)* **apo jo, atyre që u është dhënë dituri** *(nga librat e parë)* **para tij, kur u lexohet ai** *(Kurani),* **lëshohen me fytyrë përdhe, duke bërë sexhde.".** – Thuaju, o Muhamed, idhujtarëve, të cilët refuzojnë Shpalljen nga Zoti dhe nuk i nënshtrohen Atij sipas Kuranit të Madhërishëm: "E besoni apo jo, ai është një e vërtetë e pakundërshtueshme, të cilën e ka zbritur Zoti i vërtetë."

Pastaj u kujton atyre se ky libër është përmendur edhe në shpalljet e shkuara: "... **atyre që u është dhënë dituri *(nga librat e parë)* para tij**...". Ata besimtarë të mirë nga mesi i atyre që u ishte dhënë libër qiellor më parë, ata që kanë dituri të vërtetë për librat e shpalljet e Zotit dhe që punojnë sipas atyre shpalljeve me sinqeritet për të kënaqur Allahun, këta njerëz: "...kur u lexohet *(Kurani),* lëshohen me fytyrë përdhe, duke bërë sexhde." Pra, kur dëgjojnë Kuranin, ata bien në sexhde për Zotin, në shenjë mirënjohje për Atë, që ua mundësoi ta njohin dhe ta besojnë Profetin e zgjedhur, të cilit iu zbrit ky libër.

- Dhe thonë: "I lartësuar qoftë Zoti ynë! - I dëlirë, i madhëruar dhe i lartësuar qoftë Zoti ynë, në pushtetin dhe sundimin e Tij të plotë!

- Premtimi i Zotit tonë është përmbushur. - Ai kurrë nuk e thyen premtimin e Tij, të cilin ua dha popujve përmes profetëve e të dërguarve të Tij për dërgimin e Muhamedit, profetit të fundit.

- Ata lëshohen me fytyrë në tokë duke qarë - Duke shprehur përulësinë e nënshtrimin për Zotin Krenar dhe të Lartësuar dhe besimin e plotë e të sigurt në Librin dhe të Dërguarin e Tij të zgjedhur.

- dhe ai *(Kurani)* **ua shton edhe më shumë përuljen. -** Ai ua shton edhe më shumë besimin, sigurinë dhe dorëzimin te Zoti. I Lartësuari thotë: "Kurse atyre që ndjekin rrugën e drejtë, Ai *(Allahu)* ua shton edhe më shumë udhëzimin në rrugën e drejtë dhe i bën të devotshëm." [Muhamed 17].

Ajetet 110 - 111

34. Thuaj: "Lutuni *(me emrin)* **Allah ose lutuni** *(me emrin)* **Er-Rahman - me cilindo** *(prej emrave)* **që t'i luteni, emrat e Tij janë më të bukurit. E ti mos e ngri zërin** *(duke kënduar)***në namazin tënd dhe as mos e ul tepër në të, por kërko mes kësaj një rrugë mesatare".**

35. Dhe thuaj: "I lavdëruar qoftë Allahu, i Cili nuk ka fëmijë dhe nuk ka shok në sundim! Ai nuk nuk ka nevojë për ndihmës. Madhëroje Atë, me madhërinë që i takon!".

Shpjegimi i ajeteve

- Thuaj: "Lutuni *(me emrin)* **Allah ose lutuni** *(me emrin)* ***Er Rahman*** **- me cilindo** *(prej emrave)* **që t'i luteni, emrat e Tij janë më të bukurit. –** Thuaju, o Muhamed, këtyre idhujtarëve, të cilët ia mohojnë Allahut cilësinë e mëshirës dhe emërtimin e Tij *Er-Rahmân* - i Gjithmëshirshmi: "**Lutuni *(me emrin)* Allah ose lutuni *(me emrin)* Er Rrahman - me cilindo *(prej emrave)* që t'i luteni, emrat e Tij janë më të bukurit**." Domethënë, nuk ka ndryshim, a u lutët duke iu drejtuar me emrin "Allah" apo me emrin "Er-Raḥmân". Të dy janë emra të Tij dhe të gjithë emrat e Zotit janë të bukur e të përkryer, siç thotë i Lartësuari: "Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me meritë. Ai është i Gjithëdituri për të fshehtën dhe të dukshmen. Ai është i Gjithmëshirëshmi e Mëshirëploti. Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me meritë. Ai është Sunduesi i përgjithshëm, i Pastër nga çdo e metë, Shpëtimtari, Siguruesi, Mbikëqyrësi, Ngadhënjimtari, Mbizotëruesi, Krenari. I lartësuar është Allahu nga çka i shoqërojnë! Ai është Allahu, Krijuesi, Shpikësi, Formësuesi! Atij i takojnë emrat më të bukur. Atë e madhëron çfarë ka në qiej e në Tokë. Ai është Ngadhënjimtari, i Urti!" [Hashr 22 - 24]. Mekhuli transmeton: 1712. "Një burrë nga idhujtarët, kur dëgjoi Profetin tek po lutej në sexhde: "*O Rrahman, o Rrahim*!", tha: "Ai pretendon se i lutet vetëm një Zoti, por në fakt i lutet dy të tillëve!" Atëherë Allahu zbriti këtë ajet."

Kështu vjen edhe nga Ibn Abasi. Që të dy rrëfimet (nga Mekhuli dhe Ibn Abasi) i ka sjellë Ibn Xheriri.

- E ti mos e ngri zërin *(duke kënduar)* **në namazin tënd dhe as mos e ul tepër në të, por kërko mes kësaj një rrugë mesatare".** - Imam Ahmedi sjell hadithin nga Ibn Abasi, i cili tregon: 1713. "Ky ajet zbriti kur Profeti ishte ende në Mekë (i përndjekur). Kur ai falte namazin me shokët e vet, e ngrinte zërin duke lexuar Kuran, por kur idhujtarët dëgjonin Kuranin, fillonin të fyenin e shanin Kuranin, Atë që e zbriti atë (pra, Zotin) dhe atë që e solli atë mes tyre (pra, Muhamedin). Atëherë, - thotë Ibn Abasi - Allahu i shpalli Profetit të Tij: "E ti mos e ngri zërin *(duke kënduar)* në namazin tënd...". Pra, mos e ngri zërin gjatë leximit të Kuranit, aq shumë, sa të dëgjojnë idhujtarët, dhe pastaj të shajnë Kuranin; " **dhe as mos e ul tepër**...", aq sa shokët e tu të mos të të dëgjojnë dhe marrin Kur'anin prej teje; "**por kërko një rrugë mesatare**"." Këtë hadith e kanë përnxjerrë Buhariu dhe Muslimi në *Sahih*-ët e tyre. Po kështu e ka sjellë edhe Dahhaku nga Ibn Abasi, duke shtuar: 1714. "...por kur emigroi në Medinë, nuk ishte më ky shqetësim, prandaj dhe mund të vepronte si të dëshironte (në lidhje me leximin e Kuranit)." Pasi dëshmoi për Veten e Tij emrat më të bukur, Allahu i Madhëruar tregon dëlirësinë, madhështinë e pastërtinë e Tij nga çdo mangësi:

- Dhe thuaj: "I lavdëruar qoftë Allahu, i Cili nuk ka fëmijë dhe nuk ka shok në sundim! - Madje: "Ai është Allahu, Një dhe i Vetëm. Allahu është Kryepari *(Es-Samed)*. Ai nuk ka lindur askënd dhe nuk është i lindur *(nga dikush)*. Asgjë *(e askush)* nuk mund të jetë si Ai."!

- Ai nuk nuk ka nevojë për ndihmës. - Allahu nuk është nevojtar e i përulur, që të ketë nevojë për ndihmës, mbështetës, udhëzues e këshilltarë. Përkundrazi, Ai është Krijuesi i të gjitha gjërave, i vetmi që nuk ka ortak e shok. Ai është rregulluesi dhe administruesi i çdo çështjeje në gjithësi, i vetëm i pashoq në çdo gjë që vendos e vepron.

- Madhëroje Atë me madhërinë që i takon!". - Madhëroje, lartësoje e lavdëroje me mënyra të shumta, kundra çdo gjëje që shpifin për Të zullumqarët kundërshtarë të së vërtetës.

Ky është fundi i shkurtesës së tefsirit të sures Isra. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe mirënjohja për çdo mirësi!

19 / 07 / 1389

ose 30 / 09 / 1969.

TABELA E LËNDËS

Fq

- EL EN'AM ..... 3.
- EL EA'RAF ..... 93.
- EL ENFAL ..... 181.
- EL TEUBE ..... 225.
- JUNUS ..... 304.
- HUD ..... 353.
- JUSUF ..... 399.
- EL RA'D ..... 437.
- IBRAHIM ..... 464.
- EL HIXHR ..... 492.
- EL NAHL ..... 512.
- EL ISRA ..... 566.

GRADA	NR	FILLIMI I TEKSTIT TË HADITHIT	FQ
		SURJA EL EN'AM	
S	1094.	"Kur zbriti surja En'am, Profeti ﷺ bëri tesbih për Allahun, dhe pastaj tha:	3.
	1095.	"Kur zbriti surja En'am, bashkë me të ishin një grup i madh melekësh, ...	3.
S / B.M	1096.	"Kur Allahu i Lartësuar krijoi krijesat, shkroi në një libër tek Ai sipër Arshit:	7.
	1097.	"Çdo profeti i është dhënë haudi i tij, dhe unë shpresoj që të jem profeti	7.
S	1098.	"All-llahum-me lâ mânia limâ ea'tajt, ue lâ mu'tije limâ menea'te, ...	9.
MURSEL	1099.	"Transmetoni prej Allahut! Atij që i ka mbërritur një ajet nga libri i Allahut, ...	9.
	1100.	"Profeti i Allahut pa njëherë dy dele, që po shpoheshin me brirë me njëra-tjetrën,	16.
S	1101.	"Nëse sheh që Allahu i jep dikujt nga mirësitë e kësaj bote sa të dëshirojë, edhe ..	18.
S	1102.	"Ky ajet ka zbritur dhe flet për gjashtë shokë të Profetit, mes të cilëve edhe Ibn	21.
S	1103.	"Allahu i Madhëruar nuk shikon as pamjet dhe as ngjyrën tuaj, por Allahu sheh ..	22.
S	1104.	"A e di se cila është e drejta e Allahut mbi robërit e Tij? Që ta adhurojnë Atë	22.
S / B.M	1105.	"O i Dërguari i Allahut, a ke patur ditë më të vështirë e më të dhimbshme, se	23.
S / B	1106.	Çelësat e fshehtësive janë pesë, dhe ato nuk i di askush, veç Allahut: "Vetëm	24.
	1107.	"Për çdo njeri, Allahu ka vendosur një melek, i cili ia merr shpirtin dhe ia kthen ..	25.
S / B	1108.	"Kur zbriti fjala e Allahut: "Thuaj: "Ai është i Plotfuqishëm t'ju sjellë një dënim	27.
S / M	1109.	"Ne po kalonim nga xhamia e Benu Muavijes, kur Profeti ﷺ hyri në të e fali	--
	1110.	"Kur zbriti ajeti: "Thuaj: "Ai është i Plotfuqishëm t'ju sjellë një dënim prej	--
S	1111.	"Unë e luta Allahun që ta ruajë umetin tim nga katër gjëra. Ai pranoi ta ruajë nga	--
S	1112.	"Në këtë umet do të ndodhin dënime me gurë nga sipër, dënime me shembje	--
S	1113.	"...ky umet do të përçahet në 73 grupe. Të gjitha janë në Zjarr, përveç njërit	28.
S	1114.	"Umetit tim i janë faluar ato gjynahe që i bën gabimisht, nga harresa dhe ato	--
S	1115.	"Me të vërtetë, Israfili e ka vendosur Surin në gojën e tij, e ka ngritur ballin	31.
S	1116.	"Një nomad tha: "O i Dërguari i Allahut! Çfarë është Suri?" – "Është një bri, në	--
S / B.M	1117.	"Çdo njeri lind në natyrshmëri të pastër (islame)."	34.
S / M	1118.	"Unë i krijova robtë e Mi hunefâe (besimdrejtë e larg nga idhujtaria)."	--
S / B	1119.	"Kur zbriti ajeti "Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me	35.
S	1120.	"Kur zbriti ajeti "Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me	--
S	1121.	"Kishim dalë së bashku me Profetin e Allahut. Kur ishim larguar nga Medina, ...	36.
	1122.	"Ai i cili, kur i jepen të mira, tregon mirënjohje, kur sprovohet (e privohet	--
S / B	1123.	"Ky biri im është një zotëri i vërtetë. Allahu ka për të pajtuar mes	38.
S / B.M	1124.	"Më janë dhënë 5 gjëra, që nuk i janë dhënë asnjë profeti përpara meje:	41.
S / B	1125.	"Biri i Ademit thotë: "Pasuria ime, pasuria ime!" Po, a ke tjetër	42.
S	1126.	"Besimtarët do ta shohin Allahun në jetën e ahiretit në Arasat (vendin e tubimit) .	48.
S / B.M	1127.	**"**Allahu nuk fle dhe nuk i takon Atij që të flejë. Ai e vendos drejtësinë dhe	--
S	1128.	"Profeti i Allahut ma lexoi mua këtë ajet kështu: "Ue li jekûlû dereste, pra:.....	50.
S	1129.	"Është i mallkuar ai që shan dy prindërit e tij." - "Po kush është ai që	51.
MURSEL	1130.	"Kurejshët i folën njëherë Profetit të Allahut dhe i thanë: "O Muhamed! Ti na ...	--
S	1131.	"Shkova njëherë tek Profeti në xhami dhe u ula pranë tij. Ai më tha: "O Ebu ...	53.
S / M	1132.	"Qeni i zi është shejtan."	--
S	1133.	"Unë nuk kam asnjë dyshim dhe nuk pyes."	54.
S	1134.	**"**E pyeta njëherë Profetin e Allahut rreth gjynaheve dhe më tha:	56.
S / B.M	1135.	"... Kur e lëshon qenin tënd të ushtruar dhe përmend emrin e Allahut (thua	57.
S / B.M	1136.	"Juve ju takon çdo kockë në të cilën është përmendur emri i Allahut.".	--
S	1137.	"Muslimanit, nëse e ka "Bismilah-in" gjatë therjes, i mjafton që të kujtojë emrin	--
S	1138.	"Allahu i Lartësuar ia ka falur umetit tim ato gjëra që i bën gabimisht, ato gjëra	--
S	1139.	"O i Dërguari i Allahut! Po ata nuk i adhuronin priftërinjtë dhe ruhbanët	58.
S	1140.	"Allahu Krenar dhe i Lartësuar zgjodhi nga bijtë e Kenanes, kurejshët. Nga	61.
S / B.M	1141.	"Në Ditën e Kijametit, çdo tradhtari do t'i lidhet një flamur në ustin brezin	62.
HASEN GARIB	1142.	"Atë që Allahu dëshiron ta udhëzojë, ia zgjeron gjoksin për Islamin." Njerëzit ...	--
	1143.	"Ai që i bëhet krah një zullumqari, Allahu ka për t'ia vënë mbi krye (si dënim)."	64.
	1144.	"O bijtë e Ademit! Nëse jeni të logjikshëm e të mençur, llogariteni veten prej	67.
S	1145.	"Profeti urdhëroi që në çdo xhadh të jepeshin 10 uisk (njësi matëse) me	72.
S / B	1146.	"Hani, pini e vishuni, pa e tepruar e pa mendjemadhësi."	73.
S / B	1147.	"Seudas, bijës së Zumates, i ngordhi një dele, prandaj ajo i tha Profetit	75.

S	1148.	“Njëherë, isha tek Ibn Umeri, kur dikush e pyeti rreth ngrënies së mishit të iriqit.	--
S	1149.	“Profeti i Allahut ishte njëherë ulur në xhami, në drejtim të Hixhrit.	77.
S	1150.	“Kush dëshiron që të shohë porosinë e Profetit të Allahut të vulosur nga vetë ai,	79.
S	1151.	“Kush nga ju do të më japë besën për këto të trija!” Pastaj Profeti i Allahut lexoi:	--
S / B.M	1152.	“Më jepni besën që nuk do t’i shoqëroni asgjë Allahut në adhurimin përkushtuar	--
S / B.M	1153.	“Më erdhi Xhibrili dhe më përgëzoi se çdokush nga umeti im që vdes dhe nuk ka	--
S / M	1154.	“Ai që vdes dhe nuk ka adhuruar (asnjë e) asgjë tjetër përveç Allahut, ka për të	80.
S	1155.	“Të mos adhuroni (asnjë e) asgjë tjetër përveç Allahut edhe nëse	--
S / B.M	1156.	“E kam pyetur Profetin: “O i Dërguari i Allahut! Cila është vepra më e mirë?”	--
S / B.M	1157.	“Askush nuk është më xheloz se Allahu. Për këtë arsye, Ai i ndaloi gjynahet,	--
S / B.M	1158.	“Nuk lejohet të derdhet gjaku i një muslimani, i cili dëshmon se nuk ka të	81.
S / B	1159.	“Ai që vret një muahid, nuk ka për ta ndjerë aromën e Xhenetit, edhe pse aroma	--
S	1160.	“Profeti i Allahut vizatoi njëherë një vijë të drejtë në tokë dhe tha:	82.
S	1161.	“Kush nga ju do të më japë besën për këto tri ajete!” Pastaj Profeti i Allahut	83.
S / B	1162.	“Nuk ka për të ndodhur Kijameti derisa të lindë dielli nga perëndimi. Kur njerëzit	85.
S / M	1163.	“Tre, janë shenjat që, nëse dalin “...askujt nuk do t’i vlejë besimi, nëse nuk ka	86.
S / B.M	1164.	“A e di ku shkon dielli kur perëndon?” - “Nuk e di.” – Ai shkon nën Arsh dhe	--
S / M	1165.	“Profeti i Allahut doli nga një dhomë dhe na gjeti duke kujtuar Orën e	--
	1166.	“E pyeta njëherë Profetin e Allahut dhe i thashë: “O i Dërguari i Allahut! Si do	--
S	1167.	“Profetët janë vëllezër me nëna të ndryshme. Nënat e tyre janë të ndryshme,	87.
S / B.M	1168.	“Zoti juaj Krenar dhe i Lartësuar është Mëshirëplotë (Rahim). Çdokush që tenton	88.
S	1169.	“Nëse dy muslimanë përballen me shpata me njëri tjetrin, si vrasësi edhe i vrari	--
S	1170.	“Namazi i ditës së xhuma sjell falje për periudhën mes saj dhe xhumasë pasuese,	--
S	1171.	“Aguam në besimin islam, me fjalën e sinqeritetit (shehadeti), në fenë e	89.
S / M	1172.	“Kjo dynja është e ëmbël dhe e zbukuruar. Allahu ju ka vendosur në të dhe	92.
S / M	1173.	“E kam dëgjuar Profetin e Allahut të thotë: 1273. “Allahu e ka ndarë mëshirën	93.
		SURJA EL EA'RAF	
S	1174.	“Asnjë popull nuk shkatërrohet, derisa të bjerë çdo justifikim për veten e tyre.”	94.
S	1175.	“Të gjithë ju jeni barinj dhe çdokush do të pyetet për tufën e vet.	95.
S	1176.	“...do të vijnë Ditën e Kijametit si dy re, - ose si dy tenda (gajajetan), - që të	96.
S	1177.	“...Besimtarit i afrohet një djalosh me pamje të bukur dhe me aromë të	--
S	1178.	“A po çuditeni me dy kërcinjtë e hollë të tij (Abdullahit)?! Betohem në Atë në ...	--
S / M	1179.	“Melekët u krijuan nga drita, Iblisi u krijua nga gjuhët e flakës, ndërsa Ademi u	97.
S	1180.	All-llâhum-me in-nî es’elukel afue uel âfijete fî dînî ue dunjâje, ue ehlî ue mâlî!	99.
S	1181.	“...bleu një robë (kamis) prej një djaloshi të ri dhe i pagoi atij 30 dirhemë.	101.
S / B.M	1182.	“Një ditë, Profeti i Allahut po na këshillonte dhe, ndër të tjera, tha: “O njerëz! Ju	103.
S / B	1183.	“Betohem për Atë, që nuk ka të adhuruar me meritë veç Tij! Një njeri do të bëjë	--
S / B	1184.	”Një njeri do të bëjë vepra të banorëve të Xhenetit, siç u duket njerëzve, por ai	--
S / M	1185.	“Çdo rob do të rigjallet në gjendjen në të cilën ka vdekur.”	--
	1186.	“Të gjithë njerëzit punojnë, por ka prej tyre që e blejnë dhe e çlirojnë veten e	104.
S	1187.	“Vishni rroba të bardha, se ato janë më të mirat! Me to qefinosini edhe të	--
S	1188.	“Hani, pini, vishni e jepni sadaka, pa lëvdata e pa e tepruar.	--
S	1189.	“Njeriu nuk mbush enë më të keqe sesa barku i tij. I mjaftojnë birit të Ademit	105.
S / B.M	1190.	“Askush nuk është më xheloz sesa Allahu. Për këtë arsye, Ai i ka ndaluar	--
S	1191.	“Kur atë e ngrenë në qiell, sa herë që kalon pranë ndonjë grupi melekësh, ata	109.
S / B	1192.	“Kur besimtarët të shpëtojnë nga Zjarri, do të tubohen në një hapësirë mes	110.
	1193.	“Çdo banor i Xhenetit ka për ta parë vendin e vet në Zarr dhe do të thotë:	--
S / B.M	1194.	. “Dijeni se askush prej jush nuk do të hyjë në Xhenet me punën e tij.” – “As	--
S	1195.	“O Ebu Xhehl Ibn Hisham, O Utbe Ibn Rabia, o Shejbe Ibn Rabia, - dhe thirri	111.
S	1196.	“Atëherë, ata vijnë tek unë dhe unë, duke goditur me dy duart e mia gjoksin,	113.
	1197.	“Sadakaja më e mirë është uji. A nuk ke dëgjuar për banorët e Zjarrit, të cilët,	--
S	1198.	“Allahu i Lartësuar i thotë njeriut Ditën e Gjykimit: “A nuk të mundësova të	114.
S	1199.	“O Allah, Ty të takon i gjithë mbretërimi e pushteti! Ty të takon i gjithi	116.
S	1200.	“O njerëz! Mbajeni veten! Ju nuk po i drejtoheni dikujt që nuk dëgjon apo që	117.
S	1201.	“Do të vijnë njerëz, që do ta teprojnë në lutje.” Sipas një versioni tjetër, ai tha:	--
S	1202.	“Profeti u tha shokëve të tij Ditën e Arafatit, atëherë kur ishin më të shumtë në	120.
S	1203.	“Gjatë rrugës për në Tebuk, Profeti qëndroi së bashku me njerëzit në zonën	125.

S / B.M	1204.	“Mos hyni në vendbanimet e të ndëshkuarve! Nëse nuk qani kur hyni në to,	--
S / B.M	1205.	“Profeti i Allahut, pasi fitoi luftën e Bedrit, qëndroi në atë vend tri ditë.	127.
S	1206.	“Sa fis dhe popull i keq ishit për Profetin tuaj! Më mohuat, kur njerëzit më	--
S	1207.	“Ata që i kapni duke bërë poshtërsinë e popullit të Lutit, vritini, si pasivin	130.
S / B.M	1208.	“Çudi me çështjen e besimtarit! Çdo gjë që Allahu i cakton, është mirësi	133.
	1209.	“Besimtarin do të vazhdojnë ta godasin sprovat, derisa të dalë i pastër nga	--
METRUK	1210.	“Vdekja e papritur është mëshirë për besimtarin dhe dëshpërim për qafirin.”.	--
S	1211.	“Unë i krijova robërit e Mi si besimdrejtë (hunefae). Por shejtanët i devijuan ata	136.
S	1212.	“Çdo fëmijë lind në natyrshmërinë e pastër, pastaj prindërit e tij e kthejnë	137.
S	1213.	“Kam qenë i pranishëm me Profetin e Allahut në shtatë udhëtime lufte,	143.
S	1214.	“Na janë lejuar dy lloj gjakrash dhe dy lloj të ngordhurash, përkatësisht:	--
S	1215.	Allâhumme ehlik kibârahu, uektul sigârahu, ue efsid bejdahu, uekta’	--
S	1216.	“Musimanët dolën së bashku me Profetin e Allahut nga Meka, në drejtim të	146.
HASEN S	1217.	“Profeti lexoi fjalën e Allahut: “Por kur Zoti i tij iu shfaq malit, e thërrmoi	147.
	1218.	“Dashuria e madhe për diçka të verbon dhe të shurdhon.”.	150.
	1219.	“Nuk është njëlloj lajmi për diçka me shikimin e saj me sy.”	151.
	1220.	“Allahu e mëshiroftë Musain! Nuk është njëlloj lajmi për diçka dhe shikimi me	--
S / M	1221.	“Allahu Krenar dhe i Lartësuar ka 100 mëshira. Vetëm përmes një mëshire,	153.
S	1222.	“Gjatë kohës së jetës së Profetit të Allahut, unë solla në Medinë një deve	154.
S	1223.	“Unë jam dërguar me fenë hanifie (e drejtë) dhe semha (tolerante, të thjeshtë	155.
S	1224.	“Përgëzoni njerëzit dhe mos i largoni ata, lehtësoni dhe mos vështirësoni,	--
S	1225.	“Me të vërtetë, Allahu nuk do ta marrë në përgjegjësi umetin tim për mendimet	--
S	1226.	“Allahu i ka falur umetit tim tri gjëra: ato që bëhen gabimisht, ato	--
	1227.	“ Allahu i Lartësuar e udhëzoi këtë umet që të thonë dhe të luten: “...Zoti ynë,	--
S / M	1228.	“Pas secilës nga këto lutje, Allahu i Madhëruar thotë: “E bëra, e pranova lutjen	--
S	1229.	“Profeti i Allahut, gjatë udhëtimit për në luftën e Tebukut, u ngrit natën të falte	156.
S	1230.	“Betohem në Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im! Çdo njeri nga ky umet,	--
S	1231.	“Çdo njeri nga ky umet, jehud ose i krishterë qoftë, që tashmë dëgjon për mua,	--
S	1232.	“Mos bëni atë që bënë jehudët dhe t’i shkelni kufijtë dhe porositë e Allahut me	159.
S	1233.	“Çdo foshnjë lind në fitra, - në një transmetim tjetër thuhet: “në besim të pastër	163.
S	1234.	“Allahu i Lartësuar thotë: “Unë i krijova robërit e Mi me besim të drejtë	--
S	1235.	“Unë kam marrë pjesë së bashku me Profetin e Allahut në katër beteja.	--
	1236.	“Një burri prej banorëve të Zjarrit do t’i thuhet Ditën e Gjykimit: “A e shikon	--
S	1237.	“Kur Allahu i Lartësuar krijoi Ademin, fërkoi shpinën e tij dhe nxori prej saj çdo	--
S	1238.	“Të gjitha lavdërimet i qofshin Allahut, të Cilin e lavdërojmë, tek Ai	167.
S / M	1239.	“Me të vërtetë, Allahu përcaktoi gjithçka për krijesat 50 mijë vjet përpara se	--
S / B.M	1240.	“Allahu ka 99 emra ose 100 pa një. Kush i mëson dhe punon (aḥsâhâ) me ta,	168.
	1241.	Ai është Allahu, Er-Rrahman, Er-Rahim, El-Melik, El-Kuddûs, ...	--
S	1242.	“Nëse njeriun e kap ndonjë trishtim ose ankth dhe thotë: “Allahumme in-nî	169.
S	1243.	“Një grup nga umeti im do të vazhdojë që t'i përmbahet së vërtetës dhe ta shfaqin	170.
S / M	1244.	“Kur të ndodhë Kijameti, një burrë do të jetë duke mjelë qumështin. Ai nuk	171.
S	1245.	“I pyeturi për këtë nuk është më i ditur se pyetësi.”	--
S	1246.	“Dërgimi im dhe Kijameti janë afër si këta të dy – dhe tregoi me dy gishtat	172.
S	1247.	“Kur Allahu i Lartësuar i zbriti Profetit të Tij: “Tregohu falës, urdhëro për mirësi	176.
S	1248.	“Imami është vendosur që të udhëhiqeni pas tij. Kur ai bën tekbir, bëni dhe	180.
S	1249.	“Profeti i Allahut, pasi mbaroi një namaz ku lexoi me zë, tha: “A po lexonte me	--
HASEN	1250.	“Ai që dëgjon një ajet nga Libri i Allahut, atij i shkruhet një e mirë e	--
S	1251.	“O i Dërguari i Allahut! A është afër Zoti ynë, që t’i lutemi me zë të ulët, apo	181.
S	1252.	“Ishim së bashku me Profetin e Allahut në një ekspeditë luftarake dhe, sa	--
S	1253.	“Profeti ﷺ e konsideroi këtë si një ndër “ajetet e sexhdes” në Kur'an”.	--
		SURJA EL ENFAL	
S	1254.	“Unë i thashë: “O i Dërguari i Allahut! Sot, Allahu ma kënaqi zemrën,	183.
S	1255.	“Pyeta Ubade Ibn Samitin rreth sures Enfal dhe ai më tha: “Ajo u zbrit	--
	1256.	“Kush bën këtë e atë punë, do t’i jepet kështu e ashtu (shpërblim).” Atëherë	--
S / B.M	1257.	“Më janë dhënë pesë gjëra, që nuk i janë dhënë asnjë profeti përpara meje:	--
S / B.M	1258.	“Banorët e Il-lijinit do të shihen nga banorët që janë në gradat poshtë tyre, ashtu	185.
S	1259.	“Në Bedër, kur Profeti ﷺ pa ushtrinë e idhujtarëve, të cilët ishin 1000 vetë,	187.

S / B	1260.	“Pashë te Mikdadi një qëndrim burrash, që do të jepja gjithçka, veç të isha unë	188.
S / B	1261.	“Profeti u lut ditën e Bedrit dhe tha: “O Allah, të lutem e përgjërohem të ma	--
S / M	1262.	“Një musliman po ndiqte nga pas një idhujtar për ta vrarë, veç kur u dëgjua	--
S / B	1263.	“Si i shihni luftëtarët e Bedrit?” Profeti i tha: “Si muslimanët më të shquar” -	--
S / B.M	1264.	Umeri r.a. tha: “Më lër, o i Dërguari i Allahut, t’ia pres kokën!” Por	--
	1265.	“Në luftën e Bedrit, ne nuk kishim kalorës tjetër përveç Mikdadit. Vërejta që të	190.
S	1266.	“Profeti i Allahut, në ditën e Bedrit, po qëndronte në çadër së bashku me	--
S	1267.	“Kam qenë në një ekspeditë luftarake të dërguar nga Profeti i Allahut.	191.
S / B.M	1268.	“Largojuni 7 gjynaheve shkatërruese!” - “O i Dërguari i Allahut, - i thanë, -	192.
S	1269.	“O Zot, nëse vriten ky grup, nuk ke për t’u adhuruar më në Tokë!”	--
S	1270.	“Fytyra të shëmtuara...”.	193.
S	1271.	“O Zot, nëse vriten ky grup (besimtarësh), nuk do të adhurohesh kurrë në	--
S / B	1272.	“Unë isha duke falur namaz, kur Profeti më foli. Unë nuk iu përgjigja,	195.
S	1273.	“El ĥamdu lil-lahi Rab-bil alemin”. Ajo është Shtatëshja që përsëritet.”	--
S	1274.	“Profeti lutej shpesh me këto fjalë: 'Jâ mukal-libel kulûb! Theb-bit kalbi alâ	196.
S	1275.	“Profeti lutej shpesh me këto fjalë: 'Jâ mukal-libel kulûb! Theb-bit kalbi alâ	--
S / M	1276.	“Zemrat e bijve të Ademit janë mes dy gishtave të Rrahmanit, si një zemër e	--
S	1277.	“Betohem për Atë në dorën e të Cilit është shpirti im! Ose do të urdhëroni për të	--
S	1278.	“Nëse poshtërsitë dhe gjynahet shfaqen haptazi në umetin tim, Allahu i përfshin	197.
S	1279.	“Ky ajet u zbrit e flet për Ebu Lubabe Ibn Mundhirin, të cilin Profeti i Allahut e	198.
S	1280.	“Janë tri ndjenja që, nëse dikush i gjen në zemrën e tij, ai vërtet e ka ndier	199.
S	1281.	“Por Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata, përderisa ti (o Muhamed) je në mesin	202.
S	1282.	“Iblisi tha: “O Zot, betohem në krenarinë Tënde, se do të vazhdoj t’i devijoj	--
	1283.	“Profetin e Allahut e pyetën dhe i thanë: “Kush janë miqtë e dashur dhe aleatët	203.
S	1284.	“Ai i cili përmirësohet dhe bën punë të mira në Islam, nuk ka për t’u marrë	205.
S	1285.	“Islami i fshin të gjitha gabimet që janë bërë para tij. Edhe pendimi i fshin të	--
MEUKUF	1286.	“Ibn Umeri erdhi njëherë tek ne dhe na tha: “Ç’mendoni për ajetin: “Luftojini	--
MEUKUF	1287.	“Allahu i Lartësuar ka thënë: “Luftojini ata, derisa të mos ketë më fitne...”?.	--
S / B.M	1288.	“Jam urdhëruar që t’i luftoj njerëzit, derisa të dëshmojnë se nuk ka të	--
S	1289.	“Kur shkuan te Profeti (a.s.), i treguan se çfarë kishte bërë Osama. Profeti (a.s.)	206.
S	1290.	“Kur Profeti i Allahut dërgonte një skuadër luftëtarësh, nëse ata fitonin ndonjë	207.
S	1291.	“Unë shkova tek Profeti i Allahut, kur ai ishte në luginën Uadil Kura dhe i	--
S	1292.	“Profeti i Allahut, gjatë një beteje, fali namazin duke pasur përpara si pengesë	208.
	1293.	“Ne po qëndronim në mirbed, kur vjen një burrë, që mbante në dorë një copë	--
S / B.M	1294.	“Unë ju urdhëroj për katër gjëra dhe ju ndaloj nga katër të tjera. Ju urdhëroj për	209.
S	1295.	Kur u afruan në Bedër, Profeti dërgoi Ali Ibn Ebu Talibin, Sad Ibn Ebu	210.
S	1296.	“O Allah! Këta janë Kurejshët, që kanë dalë me mendjemadhësi dhe	--
S / B.M	1297.	“Në një nga ditët kur do të përballej me armikun, Profeti i Allahut priti derisa	212.
S	1298.	“Mos e kërkoni (dëshironi) përballjen me armikun, por kërkojini Allahun që t’ju	--
	1299.	“Adhuruesi Im i vërtetë - thotë Allahu, - është ai që më përmend Mua edhe kur	--
S	1300.	“Iblisi i mallkuar erdhi ditën e Bedrit së bashku me një ushtri shejtanësh,	213.
S / M	1301.	“Allahu i Lartësuar thotë: “O robërit e Mi! Unë ia kam ndaluar vetes	215.
S	1302.	“Muavija vendosi të niset drejt tokës së romakëve, ndërkohë që mes tyre	217.
S / M	1303.	“Përgatituni kundër tyre me sa fuqi të keni...” Fuqia është mësimi i qitjes (me	--
S / M	1304.	“Mësoni gjuajtjen me armë dhe kalërimin! Mësimi i gjuajtjes është më i mirë	218.
	1305.	“Kuajt shërbejnë për tri gjëra: Ato mund të jenë shpërblim për robin, mund të	--
S / B	1306.	“Kuajt janë të tillë që, në ballin e tyre është lidhur mirësia deri në Ditën e	--
S	1307.	“Një dirhem i shpenzuar në rrugën e Allahut shumëfishohet deri në	--
S / B.M	1308.	“Kur erdha unë tek ju, a nuk ishit ju të humbur nga rruga e drejtë dhe Allahu i	219.
	1309.	“Kur muslimani takon vëllain e tij musliman dhe i jep dorën, nga ata të dy bien	220.
S	1310.	“Ngrihuni drejt Xhenetit, gjerësia e të cilit është sa gjerësia mes qiellit dhe	--
S	1311.	“Në Betejën e Bedrit, Profeti tha: “Çfarë mendoni në lidhje me këta robër lufte?”	221.
S / B.M	1312.	“Më është lejuar plaçka e luftës, gjë që nuk i është lejuar askujt tjetër para meje.”	--
	1313.	“Profeti i Allahut e përcaktoi kompesimin për robërit e idhujtarëve në luftën e	--
S	1314.	“E di se shumë njerëz nga familja Benu Hashim dhe shumë të tjerë kanë dalë në	222.
S	1315.	“Pas betejës së Bedrit, kur ra nata dhe robërit ishin lidhur me zinxhirë, Profeti i	--
S	1316.	“Kurejshët dërguan të dërguarit e tyre, në lidhje me kompesimin e robërve të	223.
S / B	1317.	Profetit të Allahut i sollën njëherë një pasuri të madhe nga Bahrejni. Ai tha:	--

S / B	1318.	“Muhaxhirët dhe ensarët janë miq e mbrojtës të njëri-tjetrit. Kurejshët (tulekâu)	224.
S / M	1319.	“...ftoji ata në Islam! Nëse e pranojnë, atëherë ndale luftën kundër tyre. Pastaj	225.
S / B.M	1320.	“Profeti i Allahut ka thënë: “Mohuesi nuk mund të përfitojë pjesë nga	--
S HASEN	1321.	“Nuk mund të përfitojnë nga trashëgimia e njëri-tjetrit dy pasues të feve të	--
S HASEN	1322.	“Unë distancohem nga çdo musliman që qëndron në mes idhujtarëve.” Pastaj tha:	--
S / B.M	1323.	“Çdo njeri ka për të qenë me atë që e do.”	226.
	1324.	“Ai që e do një popull, është prej tyre” Në një version tjetër: “... ai do të ringjallet	--
		SURJA EL TEUBE	
S / B	1326.	“Ajeti i fundit që ka zbritur është fjala e Allahut: “Ata kërkojnë përgjigjen tënde.	227.
S	1327.	“e ka pyetur udhëheqësin e besimtarëve Uthman Ibn Afanin, rreth mosndarjes së	--
S	1328.	“Profeti i Allahut dërgoi Ebu Bekrin si prijës të njerëzve në ritet e haxhit në vitin	228.
S / B	1329.	“Ebu Bekri më dërgoi edhe mua ndër të tjerë, që në ditën e Kurbanit, të	229.
S	1330.	“Unë isha së bashku me Ali Ibn Ebu Talibin, kur Profeti i Allahut e dërgoi	--
S	1331.	“Kur u shpall surja Teube, Profeti i Allahut më dërgoi me katër porosi: “Në	--
S	1332.	“Profeti i Allahut qëndroi ditën e hedhjes së gurëve, gjatë Haxhit të Lamtumirës,	--
S	1333.	“A e dini se çfarë dite është sot?” - “Është dita e Kurbanit!” - “Po, e vërtetë, por	--
S	1334.	“Atë ditë, Profeti po qëndronte mbi një deve dhe njerëzit kapnin kapistallin e saj.	--
S / B.M	1335.	“Jam urdhëruar që të luftoj njerëzit, derisa të dëshmojnë se nuk ka zot tjetër që	230.
S	1336.	“Nëse shihni një burrë që gjithmonë falet në xhami, dëshmoni se ai ka iman.	236.
	1337.	“Frekuentuesit (ndërtuesit) e xhamive, ata janë të afërtit e Allahut.”	--
S / M	1338.	“Isha ulur pranë mimberit të Profetit të Allahut së bashku me disa shokë të tij.	237.
S / B	1339.	“Ishim duke ecur me Profetin e Allahut, ndërkohë që ai kishte kapur dorën e	238.
S	1340.	“Betohem në Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im, se askush nga ju nuk ka	--
S	1341.	“Kur të shisni e blini me fajde (bejul ine), të merreni me bishtat e lopëve dhe	--
S	1342.	“Unë jam Profet e jo mashtrim. Unë jam i biri i Abdul Mutalibit.”	239.
S	1343.	“Ejani tek unë, o robërit e Allahut! Unë jam Profeti i Allahut.”	--
S	1344.	“O ju që dhatë besën poshtë pemës!”.	--
S	1345.	“O ju që dini suren Bekare!”	--
S	1346.	“O Allah, ma përmbush e plotëso atë që më ke premtuar!”	--
S / B.M	1347.	“O Ebu Umara! Vërtet ikët nga fushëbeteja Ditën e Hunejnit?” - “Por Profeti i	--
	1348.	“Kur u përballëm me shokët e Profetit të Allahut, në Betejën e Hunejnit, ata nuk	240.
	1349.	“Unë isha me Profetin e Allahut në Betejën e Hunejnit. Betohem në Zotin se nuk	--
S / M	1350.	“Jam ndihmuar e më është dhënë fitorja, përmes tmerrit që pushton zemrat e	--
S / M	1351.	“Mos u jepni ju të parët selam judejve dhe të krishterëve, dhe nëse i takoni në	242.
S	1352.	Ata i konsideruan priftërinjtë, oshënarët dhe Mesihun - birin e Merjemes, si zota	244.
S	1353.	“Allahu ma paraqiti tokën, lindjen e perëndimin e saj dhe pushteti e sundimi i	245.
S	1354.	“Kjo çështje (fe) do të hyjë kudo ku arrin nata dhe dita. Zoti nuk do të lërë shtëpi	--
S	1355.	“Ju do të ndiqni (e imitoni) rrugën e popujve të shkuar para jush. Do t’i ndiqni	--
	1356.	“U shkatërroftë floriri! U shkatërroftë argjendi!” Këtë e përsëriti tri herë. Kjo i	246.
S	1357.	“Kur zbriti ajeti: “Ka edhe nga ata të cilët e fshehin arin e argjendin...”,	--
S / M	1358.	“Për çdo njeri që nuk e ka dhënë zekatin e pasurisë së vet, Ditën e Kijametit ajo	247.
S / B.M	1359.	“Ai që lë pas vetes pasuri të fshehur (kenz), ajo do të shndërrohet në Ditën e	--
S / B.M	1360.	“Koha (me vitet e muajt) u rrotullua dhe sot ajo është ashtu si ditën kur Allahu	--
S	1361.	Këtë vend, Allahu e bëri të shenjtë që ditën kur Allahu krijoi qiejt dhe Tokën.	248.
S / M	1362.	“Kjo botë, në krahasim me ahiretin, është sikur njëri prej jush të zhysë gishtin në	251.
S / B.M	1363.	“Kur ishim në Guvën e Kaut, unë i thashë Profetit (a.s.): “Nëse dikush nga ata	252.
S / B.M	1364.	“O i Dërguari i Allahut! Ka burra që luftojnë për t’u përmendur (si trima), ka	--
S	1365.	. “Allahu i Madhëruar e ka garantuar muxhahidin në rrugën e Allahut, që, nëse ia	253.
S	1366.	“Si thua, o Xhed, për një luftë me Benu Asfarët (romakët) këtë vit?” Ai tha: “O	257.
S	1367.	Allahu nuk e ndërpret shpërblimin tuaj, derisa ju të ndërprisni veprat e mira.	258.
S	1368.	“Na kanë rrëfyer se një nomad i sapo bërë musliman shkoi tek Profeti,	259.
	1369.	“Betohem për Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im! Nuk jam unë ai që ju jap	--
	1370.	“Shkova tek Profeti që t’i jepja besën. Në atë kohë erdhi një burrë dhe i tha	260.
S	1371.	“Nuk lejohet zekati për atë që është i pasur dhe as për atë që është i fortë e i aftë	--
S	1372.	“ ...dy burra i kishin treguar atij se ata kishin shkuar njëherë tek Profeti për t’i	--
S	1373.	“Miskin (nevojtar) nuk është ai endacaku që e kthen me një kafshatë ose dy	--
S	1374.	“Sadakatë nuk i lejohen Muhamedit dhe familjes së Muhamedit. Ato janë	261.

S / M	1375.	“Profeti i Allahut më dha pasuri (nga plaçka e fituar) nga lufta e Hunejnit. Ai	--
S	1376.	“Vërtet, ndodh që unë t’u jap disa njerëzve, edhe pse dikush tjetër mund të jetë	--
S / B.M	1377.	“Aliu i dërgoi Profetit një masë floriri nga Jemeni, të cilën ai e ndau atë mes	--
	1378.	“Një burrë erdhi tek Profeti i Allahut dhe i tha: “O i Dërguari i Allahut, më trego	--
S / M	1379.	“Unë dola garant (për pagimin e një pasurie a një shumë parash) për pajtim dhe	262.
S	1380.	“Nuk lejohet sadakaja për të pasurin, përveç këtyre 5 rasteve: “Për punëtorët e	--
	1381.	“Na është treguar se një munafik tha njëherë: “Betohem në Allah, se paria jonë	263.
	1382.	“Një grup munafikësh, mes të cilëve edhe Uedia Ibn Thabiti, që i përkiste fisit	264.
S	1383.	“Betohem në Atë në dorën e të cilit është shpirti im! Ju do ti ndiqni ata hap	266.
S	1384.	“Betohem në Atë në dorën e të Cilit është shpirti im! Ju do të ndiqni rrugët e	--
S	1385.	“Për sa i përket dashurisë dhe mëshirës për njëri-tjetrin, besimtarët janë si një	267.
S / B.M	1386.	“Janë dy xhenete, në të cilat enët dhe gjithçka tjetër janë prej ari, si edhe dy	--
S / B.M	1387.	“Banorët e Xhenetit i shohin dhomat e ndërtesat e (gradave të) larta në Xhenet,	268.
S / M	1388.	“Kur të dëgjoni muezinin të thërrasë ezanin, thoni edhe ju ashtu si ai, pastaj	--
S	1389.	“Ne thamë: “O i Dërguari i Allahut! Na trego për Xhenetin, çfarë ndërtesash ka	--
S / B.M	1390.	“Allahu i Lartësuar do t’u thotë banorëve të Xhenetit: “O Banorë të Xhenetit!	--
	1391.	“Thalebe i kërkoi Profetit qa ta luste Allahun për të, që t’i jepte pasuri dhe	270.
S / B.M	1392.	“Shenjat e munafikut janë tre: Kur flet, gënjen; kur premton, e thyen premtimin,	271.
S / B.M	1393.	“Kur zbriti ajeti i sadakasë (zekatit), secili e sillte sadakanë duke e mbajtur në	--
	1394.	“Në tubimin tonë në Bakia, një burrë u ngrit e po na tregonte: “Më ka treguar	272.
S	1395.	“Abdurahman Ibn Aufi erdhi e solli 40 ukije flori tek Profeti i Allahut. Pastaj	--
S	1396.	“Me zbritjen e këtij ajeti, shoh se Allahu e bëri si lehtësim për mua që të kërkoj	273.
S	1397.	Në lidhje me ajetin, Shabiju thotë: “Kur Abdullah Ibn Ubeji u rëndua shumë	--
S / B.M	1398.	“Zjarri që ndezin bijtë e Ademit në këtë botë është veçse një e shtatëdhjeta pjesë	--
S / B.M	1399.	“Njeriu me dënimin më të vogël në Ditën e Kijametit është ai që do të ketë dy	274.
S	1400.	“O ju njerëz, qani (nga frika për Zotin) e nëse nuk qani, atëherë sforcohuni të	--
S / B.M	1401.	“Kur vdiq Abdullah Ibn Ubeji, djali i tij, Abdullahi, erdhi tek Profeti i Allahut	275.
	1402.	Profeti shkoi dhe i gjeti që e kishin futur brenda në varr. Ai tha: “Përse nuk më ...	--
S / B	1403.	“Abdullahi, djali i Abdullah Ibn Ubejit, pasi e futi të atin në varr, shkoi tek	--
S	1404.	“Kur u sëmur Abdullah Ibn Ubeji (me sëmundjen që edhe vdiq), i dërgoi fjalë	--
S	1405.	“Kur Profeti i Allahut ftohej për të falur namazin e ndonjë xhenazeje, pyeste	--
S	1406.	“Ai që merr pjesë në një xhenaze, duke i falur namazin, ka shpërblim një kirat,	276.
S	1407.	“Pasi përfundonte varrimi, Profeti i Allahut qëndronte pranë varrit dhe thoshte:	--
S	1408.	“Unë shkruaja për Profetin. Në atë moment, isha duke shkruar pjesë nga surja	278.
S	1409.	“Profeti i Allahut urdhëroi njerëzit që të luftonin bashkë me të. Ndërkohë, erdhën	--
S / B.M	1410.	“Vërtet, në Medinë ka burra, të cilët, kudo ku ju keni kaluar nëpër lugina, ata	--
HASEN	1411.	“Ai që banon në badije (në shkretëtirë dhe në zona të largëta, larg qyteteve ose	280.
S / M	1412.	“Një grup beduinësh erdhën për vizitë tek i Dërguari i Allahut dhe	--
	1413.	“Njëherë, Umer Ibn Hatabi kaloi pranë një burri, që ishte duke lexuar ajetin:	281.
S	1414.	"... një burrë, i cili quhej Harmela, shkoi tek Profeti dhe i tha: “Imani është	283.
	1415.	"Profeti tha njëherë në hytben e xhumasë: “Dil, o filan, se ti je munafik, dil, o	--
S / B	1416.	“Sonte (në ëndërr) më erdhën dy vizitorë, të cilët më morën e më çuan te një	284.
S / M	1417.	“Kur Profetit të Allahut i sillej ndonjë pasuri e dhënë si sadaka nga një popull, ai	--
S	1418.	“Allahu e pranon sadakanë dhe e merr atë me të djathtën e Tij, e pastaj ia	285.
	1419.	“Mos u mahnisni me dikë, derisa të shihni se si do të jetë përfundimi i tij.	--
S	1420.	“Namazi në xhaminë Kuba është si të kryesh nje umre.”	287.
S	1421.	“Profeti i Allahut e vizitonte xhaminë Kuba hipur në kafshë, por edhe në	--
S	1422.	“Kur zbriti ky ajet, Profeti i Allahut dërgoi fjalë tek Auim Ibn Sâide dhe i tha:	--
S	1423.	“Xhamia e Profetit të Allahut, që u ndërtua në brendësi të Medinës është ajo e	--
S	1424.	“Xhamia “themelet e së cilës, prej ditës së parë, u ngritën si devotshmëri ndaj	--
S / M	1425.	“Dy burra po polemizonin me njëri-tjetrin rreth xhamisë “...themelet e së cilës,	--
	1426.	“Kërko për Zotin tënd dhe për veten çfarë të duash!” Profeti tha: “Për Zotin tim	288.
S / B.M	1427.	Allahu i ka premtuar atij që lufton (e përpiqet) në rrugën e Tij dhe del nga	289.
	1428.	“Es-sâiĥûn janë Es-sâimûn-ët pra agjëruesit.”	290.
MURSEL	1429.	“Kur Profeti i Allahut u pyet për es-sâiĥin-ët, tha: “Ata janë es-sâimin-ët, pra,	--
S	1430.	Një burrë i tha Profetit të Allahut: “Më lejo që të dal për sijâĥa (udhëtim për	--
S / B	1431.	“Do të vijë një kohë, kur më e mira pasuri e njeriut do të jetë një tufë delesh,	--
S	1432.	Kur Ebu Talibit i erdhi vdekja, Profeti i Allahut hyri tek ai. Pranë tij ishte Ebu	291.

S	1433.	Ne ishim së bashku me Profetin e Allahut në një udhëtim. Ishim rreth 1000	--
S	1434.	Na është rrëfyer se një grup shokësh të Profetit pyetën njëherë: "O i Dërguari i	--
S	1435.	Na është treguar se Profeti i Allahut ka thënë: 1435. "Mua më janë shpallur disa	292.
	1436.	"... aq sa dikush është detyruar të therte devenë e vet e të shtrydhte plëndësin	293.
S / B.M	1437.	Nuk kam lënë asnjë betejë të Profeti pa marrë pjesë, përveç luftës së	294.
S / B.M	1438.	Bëhuni të sinqertë (të vërtetë) sepse sinqeriteti (sidku) shpie në mirësi, kurse	298.
S	1439.	Profeti i Allahut mbajti një ligjëratë, ku nxiti njerëzit për të përgatitur të	299.
S	1440.	Uthmani erdhi tek Profeti i Allahut me 1000 dinarë floriri, që i mbante në rrobën	--
	1441.	Unë jam i buzëqeshuri dhe luftëtari i sprovuar."	301.
S	1442.	Unë kam lindur nga një martesë e rregullt dhe nuk kam dalë nga marrëdhenie	303.
S	1443.	Unë jam dërguar me fenë e drejtë hanifie (besimdrejtë) dhe semha (tolerante, të	--
	1444.	Profeti i Allahut na la në këtë botë, por nuk ka zog që përplas flatrat e tij në ajër e	--
S	1445.	Nuk mbeti gjë që ju afron drejt Xhenetit dhe ju largon nga Zjarri, që unë të mos	--
	1446.	Allahu i Lartësuar i ka vendosur ato që janë të ndaluara dhe e di mirë se do të	304.
	1447.	Ajeti i fundit që ka zbritur në Kur'an është pikërisht ky: "Juve ju ka ardhur një	--
	1448.	Harith Ibn Huzejme lexoi këto dy ajete të fundit nga surja Berae: "Juve ju ka	--
		SURJA JUNUS	
	1449.	"Banorëve të Xhenetit do t'u inspirohet tesbihu (subĥânallâh) dhe tahmidi	310.
	1450.	Mos u lutni kundër vetes tuaj, mos u lutni kundër fëmijëve tuaj, mos u lutni	--
S / M	1451.	Dynjaja është e ëmbël dhe e stolisur. Allahu ju ka vendosur si trashëgimtarë	311.
	1452.	O njerëz! Përhapni selamin mes jush, jepni ushqim (atyre që nuk kanë), ruani	312.
S	1453.	Njerëzit më kryeneçë e keqbërës janë ata që kanë vrarë profetë ose të cilët i ka	314.
	1454.	Një ditë, Profeti i Allahut doli ndër ne dhe na tha: "Unë pashë në ëndërr se	319.
S	1455.	Atyre, që bëjnë vepra të mira u takon e mira, madje edhe më shumë." Pastaj tha:	--
S	1456.	"... ai e ka pyetur Profetin rreth fjalës së Allahut: "Atyre, që bëjnë vepra të mira u	320.
	1457.	Ditën e Gjykimit, ne do të jemi në një lartësi, mbi të gjithë njerëzit e tjerë.	321.
S	1458.	Çdo profeti të Allahut i është dhënë si mrekulli diçka e mjaftueshme, që	327.
S / M	1459.	Allahu i Lartësuar thotë: "O robërit e Mi! Unë ia kam ndaluar Vetes	328.
	1460.	"Mua m'u paraqit umeti im mbrëmë natën në këtë dhomë, nga i pari deri tek	330.
S / B.M	1461.	Ne jemi të fundit (në renditje kohore), por të parët në Ditën e Gjykimit...."	--
S	1462.	"Shkova njëherë tek Profeti, i veshur me dy rroba të vjetra. Ai më pyeti:	333.
S / B.M	1463.	Iĥsâni është: ta adhurosh Allahun njëlloj sikur (do të bëje këtë po) ta shihje Atë	334.
	1464.	O i Dërguari i Allahut! Kush janë eulijatë (të dashurit) e Allahut?" Ai tha:	335.
S	1465.	Ka prej robërve të Allahut, të tillë që i kanë zili edhe profetët, edhe dëshmorët	--
	1466.	O i Dërguari i Allahut! Çfarë shpjegimi ka fjala e Allahut: "Atyre u jepen	--
S / M	1467.	O i Dërguari i Allahut! Po kur dikush bën një punë të mirë, për të cilën njerëzit	--
S / M	1468.	Ëndrra e mirë është përgëzim, të cilin muslimani e sheh për veten e tij ose të	--
S	1469.	U ndërpre profetësia, por mbetën përgëzimet (e Zotit)"	--
	1470.	Kur besimtarit i vjen agonia e vdekjes, tek ai vijnë melekë me fytyra e rroba	--
S	1471.	Profetët janë vëllezër nga nëna të ndryshme. Nënat e tyre janë të ndryshme, por	339.
S	1472.	Kur Profeti i Allahut shqetësohej për ndonjë çështje, nxitonte për në namaz."	344.
S / B.M	1473.	Kur Profeti mbërriti në Medinë, vërejti se judejtë agjëronin ditën e 10-të të	346.
S	1474.	"Unë nuk kam asnjë dyshim dhe nuk pyes."	348.
S	1475.	"Përpara meje u paraqitën profetët. Pati profet që kaloi i shoqëruar me disa grupe	349. \
S / B.M	1476.	"Kur Allahu i Lartësuar krijoi krijesat, shkroi në një libër tek Ai sipër Arshit:	352.
	1477.	."Kërkojeni të mirën gjatë gjithë kohës tuaj dhe hulumtoni për flladet e mëshirës	353.
		SURJA HUD	
	1478.	"E pyeta njëherë Profetin: "Çfarë të ka thinjur kështu, o Profet i Allahut?"	--
	1479.	"O i Dërguari i Allahut! Të paskan dalë thinjat?!" Ai tha: "Më thinjën suret Hud,	--
S	1480.	"Profeti i Allahut u ngjit në kodrën e Safasë dhe thirri të gjithë familjet e	354.
S / B.M	1481.	"Profeti i Allahut i tha Muadhit: "Sa herë që bën ndonjë shpenzim, me të cilin	--
S / B.M	1482.	"Si filloi e gjithë kjo çështje?" Profeti tha: "Në fillim ishte Allahu, para të	356.
S / M	1483.	"Allahu i Lartësuar përcaktoi çdo gjë që lidhet me krijesat, 50 mijë vjet përpara	--
S / M	1484.	"Betohem në Atë, në dorë të të Cilit është shpirti im! Çdo pjesëtar i këtij umeti,	358.
S	1485.	"Ditën e Gjykimit, Profeti do të lutet dhe do të thotë: "Umeti im, umeti im!"	--
S / B.M	1486.	"Çdo njeri lind në natyrën e pastër islame, pastaj prindërit e tij e kthejnë në jehud	361.

S	1487.	“Kisha kapur për dore Ibn Umerin, kur erdhi një burrë dhe i tha:	363.
S / B.M	1488.	“Me të vërtetë, Allahu e afatizon keqbërësin, por kur e rrëmben atë me ndëshkim,	--
S	1489.	“Çdo njeri që kam ftuar në Islam ka pasur frenim dhe hezitim në fillim, përveç	367.
S	1490.	“Profeti (a.s.) kaloi pranë një grupi jehudësh, të cilët po agjëronin në ditën e	372.
MEUKUF	1491.	“Asnjë grua profeti nuk ka bërë imoralitet apo të shkelë kurorën!”	373.
	1492.	“Kush kërkon falje vazhdimisht dhe rregullisht, duke u penduar, Allahu ka për t’i	376.
S / B.M	1493.	“Ne e kemi mësuar tashmë se si të të japim selam. Por, si të çojmë salauate për	381.
HASEN	1494.	“Mëshira e Allahut qoftë mbi Lutin! Ai u mbështet në krah të fortë - domethënë	384.
	1495.	“Nëse gjeni dikë që vepron si populli i Lutit, ekzekutojini që të dy, si pasivin,	385.
S	1496.	“Nëse dëgjoni ndonjë hadith që më atribuohet mua, të cilin e pranojnë zemrat	387.
S / B.M	1497.	“Me të vërtetë, Allahu e afatizon të padrejtin e keqbërësin, por kur e rrëmben	392.
S / B.M	1498.	“... dhe atë ditë nuk flet askush, përveç profetëve, dhe fjala e tyre është:	393.
S / B.M	1499.	“Ditën e Kijametit, Vdekja do të sillet në formën e një dashi me brirë dhe do të	394.
S / B.M	1500.	Njëherë, udhëheqësi i muslimanëve Uthman Ibn Afani mori abdes përpara	396.
S / M	1501.	“Pesë namaze, nga xhumaja deri në xhumanë tjetër, nga ramazani në ramazan, të	--
S	1502.	“Namazet janë bërë fshirëse të gjynaheve që bëhen mes tyre. Allahu i Lartësuar	397.
S / M	1503.	Njëherë, erdhi një burrë tek Profeti i Allahut dhe tha: “O i Dërguari i Allahut!	--
	1504.	“Allahu i Madhëruar ju ka ndarë cilësitë e karakterit, ashtu siç ka ndarë	--
S	1505.	“...O Muadh, kur bën një të keqe, pasoje me një të mirë, sepse e mira e fshin të	--
	1506.	“Nëse njerëzit shohin ndonjë të keqe dhe nuk e ndryshojnë atë, atëherë prisni	--
S / B.M	1507.	Allahu i Lartësuar i tha Xhenetit: “Ti je mëshira Ime dhe, nëpërmjet teje,	--
		SURJA JUSUF	
	1508.	. “Njëherë, njerëzit thanë: “O i Dërguari i Allahut, sikur të na tregoje ndonjë	401.
S	1509.	“Umer Ibn Hatabi shkoi njëherë tek Profeti ﷺ me një libër, që e kishte marë nga	--
S	1510.	“Umer Ibn Hatabi shkoi njëherë tek Profeti a.s. dhe i tha: “O i Dërguari i Allahut,	--
S / B	1511.	“Fisniku, i biri i fisnikut, i biri i fisnikut, i biri i fisnikut. Jusufi ishte i biri i	402.
S	1512.	“Nëse shihni një ëndërr që ju pëlqen, atëherë mund ta tregoni atë. Por nëse	--
S	1513.	“Ndihmohuni për t’i përmbushur nevojat tuaja duke i fshehur ato, sepse	--
S	1514.	“Janë katër fëmijë që kanë folur në moshë të vogël fare (foshnjë) ...”,	409.
S	1515.	“Profeti kaloi pranë Jusufit në qiellin e tretë dhe tha: “Atij i ishte dhënë gjysma e	411.
S	1516.	”Jusufit dhe nënës së tij iu dha gjysma e të gjithë bukurisë.”	--
S / B.M	1517.	“Allahu do të fusë nën hijen e (krijuar prej) Tij shtatë persona, atë ditë kur nuk	412.
S	1518.	“Ëndrra qëndron si e varur në këmbën e zogut, për sa kohë nuk interpretohet.	415.
S	1519.	“Ëndrra qëndron si e varur në këmbën e zogut, për sa kohë nuk interpretohet.	--
	1520.	“Ëndrra (interpretimi i saj) i takon shpjeguesit të parë.”	--
S	1521.	“Ne do të ishim më dyshues sesa Ibrahimi kur tha: "Zoti im! Më mundëso	417.
	1522.	“Nëse do të isha unë, do t’i isha përgjigjur menjëherë të dërguarit të mbretit e nuk	--
S	1523.	“Kur Muadhi shkoi në Sham, vërejti se njerëzit atje u binin në sexhde	429.
S / B.M	1524.	“Në agoninë e vdekjes, Profeti i Allahut ngriti gishtin tregues lart dhe tha:	430.
S / B.M	1525.	“Askush nga ju të mos e dëshirojë vdekjen për shkak të ndonjë sprove (e vuajtje)	--
	1526.	“Njëherë ishim ulur me Profetin e Allahut, i cili na foli e përkujtoi, aq sa i zbuti	--
S	1527.	“O Zot! Nëse dëshiron të sprovosh një popull, atëherë na merr pa na sprovuar	431.
S / B.M	1528.	“Kur idhujtarët bënin telbije për fillimin e haxhit, thoshin: “Lebbejke lâ sherike	432.
S / M	1529.	“Kur idhujtarët thoshin gjatë telbijes “Lebbejke lâ sherike leke!	--
S / B.M	1530.	“Unë e pyeta: ‘O i Dërguari i Allahut! Cili gjynah është më i madhi?’ Ai tha:	--
S	1531.	“Ai që betohet në diçka tjetër përveç Allahut, ka bërë shirk.”	433.
S	1532.	Shkova për vizitë tek Abdullah Ibn Akimi, i cili ishte i sëmurë. Njerëzit po	--
S	1533.	“Ai që lidh një hajmali, mos ia plotësoftë Allahu atë që ai synon! Dhe ai që lidh	--
S	1534.	“Ai që lidh një hajmali, mos ia plotësoftë Allahu atë që ai synon! Dhe ai që lidh	--
S	1535.	“Kur Allahu i Lartësuar të tubojë të parët dhe të fundit, ditë e cila nuk ka dyshim	--
S	1536.	“A ka shirk tjetër përveç asaj që shprehet duke adhuruar dhe iu lutur dikujt	--
		SURJA ER-RA’D	
S	1537.	“Shtatë qiejt dhe gjithçka në to, në krahasim me Kursijin, janë veçse si një	437.
S	1538.	“Ndërsa madhështinë e Arshit mund ta vlerësojë (realisht) veçse Allahu Krenar	--
S	1539.	“Një qenie njerëzore (lënda e krijimit të saj) mblidhet bashkë në mitrën e nënës	441.
S	1540.	“I lartësuar është Ai, dëgjimi i të Cilit përfshin të gjitha zërat. Betohem në	442.

S	1541.	“Melekët vijnë (tek ju) pareshtur, ditën dhe natën, dhe të gjithë mblidhen së	443.
S	1542.	“Me të vërtetë, me ju janë ata që nuk ju ndahen asnjëherë, përveçse kur kryeni	--
S / M	1543.	“Nuk ka asnjë prej jush që mos të ketë një shoqërues prej xhindëve dhe një	--
S	1544.	“O Profeti i Allahut, a i shikon rukjet që bëjmë? A e ndryshojnë ato	--
	1545.	“Me të vërtetë, është Allahu i Cili krijon renë, që flet fjalët më të mira dhe	444.
S	1546.	“Kur Profeti i Allahut dëgjonte bubullimën dhe vetëtimën, thoshte: “O Allah!	--
S	1547.	“Kur Profeti ﷺ dëgjonte bubullimën, thoshte: “Subĥânel-ledhi juseb-biĥur-ra'du	--
	1548.	“Nëse dëgjoni bubullimën, përkujtoni Allahun, sepse rrufeja nuk e godet atë që	--
	1549.	“Kur të jetë afruar shumë Ora (e Kijametit), do të shtohen rrufetë, aq sa njeriu do	--
	1550.	Profeti ﷺ e dërgoi atë tek një tiran arrogant, për ta ftuar në Islam. Ky arrogant tha:	--
S / B.M	1551.	“Shembulli i asaj që Allahu më shpalli mua dhe i udhëzimit dhe diturisë me të	448.
	1552.	Profeti ﷺ shkonte dhe vizitonte varret e shehidëve çdo fillim viti dhe u thoshte	450.
S	1553.	Shenjat e munafikut janë tri: Kur flet gënjen, kur premton e thyen premtimin, dhe	451.
S / M	1554.	Për Zotin! Dynjaja në krahasim me ahiretin është sikur të zhysni gishtin në det	--
S	1555.	Allahu i Lartësuar i solli Shpallje Profetit të Tij, por ata i kërkuan që t’ua	452.
S	1556.	Në Xhenet është një pemë, e tillë që një kalorës mund të udhëtojë nën hijen e saj	453.
S / B.M	1557.	Allahu i Lartësuar i drejtohet atij burri, i cili do të jetë i fundit që do të (dalë nga	--
S / M	1558.	O robërit e Mi! Nëse të parët dhe të fundit, njerëzit dhe xhindët, tubohen të gjithë	--
S / M	1559.	Me të vërtetë, emri më i dashur për Allahun është Abdullah (Rob i Allahut) ose	454.
S / B	1560.	Daudit iu lehtësua Kurani (Ez-Zeburi). Ai urdhëronte që të bëhej gati kafsha e tij,	455.
	1561.	“...derisa të vijë premtimi i Allahut”, domethënë, çlirimi i Mekës.”	456.
S / B.M	1562.	Me të vërtetë, Allahu e afatizon zullumqarin, por kur e rrëmben atë me ndëshkim,	--
S	1563.	“... Me të vërtetë ndëshkimi i dynjasë është më i lehtë sesa ndëshkimi i ahiretit.	458.
S / B.M	1564.	“... njerëzit thanë: “O i Dërguari i Allahut! Gjatë namazit vërejtëm se bëre diçka	--
	1565.	Një nomad e pyeti Profetin rreth Xhenetit: “A ka rrush atje?” Profeti tha: “Po.” Ai	459.
S	1566.	Sa herë që njeriu merr një frut nga Xhenetit, në vend të tij del një tjetër.	--
S	1567.	Në Xhenet, ti vështron zogun duke fluturuar, dhe (me të dëshiruar që të hash) ai	--
S / B.M	1568.	Unë agjëroj, por edhe rri pa agjëruar, ngrihem të falem, por edhe fle gjatë natës.	461.
	1569.	Me të vërtetë, dikush privohet nga rrizku dhe mirësia, për shkak të ndonjë	--
S	1570.	Mbajtja dhe ruajtja e lidhjeve farefisnore ta shton jetën.	--
	1571.	Me të vërtetë, duaja dhe ajo që ka vendosur Allahu që të zbresë, vërtiten dhe	--
		SURJA IBRAHIM	
S	1572.	“Allahu i Lartësuar dhe Krenar i ka dërguar të gjithë profetët me gjuhën e popullit	465.
	1573.	“në lidhje me fjalën e Allahut të Lartësuar: “... kujtoju atyre Ditët e Allahut”,	466.
S	1574.	“Çështja e besimtarit është e çuditshme: çdo caktim që Allahu i Lartësuar	--
	1575.	“Ditën e Gjykimit do të sillet Xhehenemi dhe ai do t’u drejtohet krijesave e do	471.
	1576.	“Kur i afrohet kjo pije, ai e urren atë dhe nuk do që ta pijë. Kur i afrohet	472.
S	1577.	“Më thoni, cila është ajo pemë, e cila i ngjan një muslimani? Asaj nuk i bien	478.
S / B.M	1578.	“Ishim njëherë tek Profeti i Allahut, kur tha: “Është një pemë, e cila i	--
S	1579.	“...duke shpjeguar fjalën e Allahut: “Një fjalë e mirë është si një pemë e mirë...”,	--
S	1580.	“... shembulli i fjalës së keqe është si një pemë e keqe.” Ajo është	--
S / B.M	1581.	“Kur muslimani të pyetet në varrin e Tij, do të dëshmojë se nuk ka të adhuruar	479.
	1582.	“Ne dolëm së bashku me Profetin e Allahut për të shoqëruar xhenazen e një	--
S / M	1583.	“Me të vërtetë, kur robi vendoset në varr, prej tij largohen miqtë dhe shokët e	480.
S	1584.	“Betohem në Atë në dorën e të Cilit është shpirti im, se i vdekuri i dëgjon	481.
S	1585.	(O Allah! Vetëm Ty të takojnë të gjitha lavdërimet (e mirënjohja)! Këto	484.
S	1586.	“O Zoti im! Ata, vërtet kanë devijuar shumë njerëz. Atëherë kush më pason mua,	485.
S / B.M	1587.	“Ditën e Kijametit, njerëzit do të ringjallen mbi një tokë të bardhë, (afrâe) që	490.
S	1588.	“Unë jam e para prej njerëzve që e pyeta Profetin në lidhje me ajetin: “Një	--
	1589.	“Ajo e pyeti Profetin e Allahut rreth fjalës së Allahut: “Një ditë Toka do të	--
	1590.	“Allahu e shndërrron Tokën në tjetër Tokë, dhe po kështu edhe qiejt. Ai e shtron	--
S	1591.	“Nëse vajtuesja nuk pendohet, do të mbahet në një rrugë mes Xhenetit dhe	491.
		SURJA EL-HIXHR	
S	1592.	“Disa prej atyre që kanë besuar dhe kanë thënë “Lâ ilâhe il-l’Allâh”, do të hyjnë	492.
	1593.	“... ata do të quhen në Xhenet me emrin “(ish) xhehenemasit”, për shkak të një	--
	1594.	“... edhe pse ju besuat Allahun dhe të gjithë librat e profetët e Tij, ju përsëri jeni	493.

S	1595.	“Kur Allahu i Lartësuar vendos diçka në qiell, melekët rrahin flatrat e tyre në	495.
S	1596.	“Melekët u krijuan nga drita, Iblisi u krijua nga gjuhët e flakës, ndërsa Ademi	498.
S	1597.	“Pasi shpëtojnë nga zjarri i Xhehenemit, besimtarët mblidhen në një	501.
S	1598.	“Atyre do t’u thuhet: “O banorë të Xhenetit! Ju do të jeni të shëndetshëm dhe	--
	1599.	“Njëherë, Profeti doli ndër ne nga porta, ku hynin bijtë e Ebu Shejbes dhe tha:	--
S	1600.	“Nëse hyni në vendbanimet e popujve të ndëshkuar, hyni në to veçse duke qarë.	506.
S / B	1601.	“... ajo është: El ĥamdu lil-lâhi Rab-bil âlemin”. Ajo është ‘Shtatëshja që	507.
S / B	1602.	“Themeli i Kur’anit (Fatihaja) është ‘Shtatëshja që përsëritet’ dhe	--
S / B.M	1603.	“Shembulli im dhe i asaj me të cilën me dërgoi Zoti im, është si një burrë, që	508.
S	1604.	“O Muadh! Njeriu do të pyetet Ditën e Kijametit për të gjitha veprimet e tij,	509.
	1605.	“Njëherë, Profetin e ngacmuan (fizikisht) disa persona. Atëherë, erdhi Xhibrili	510.
	1606.	“Allahu i Lartësuar ka thënë: “O biri i Ademit! Mos e privo veten nga katër	--
S	1607.	“Mëshira e Allahu qoftë mbi ty, o Ebu Sâib! Unë dëshmoj se Allahu të ka	511.
		SURJA EN-NAHL	
	1608.	“Në momentin e Kijametit do të afrohet mbi ju nga perëndimi një re e zezë,	512.
	1609.	“Njëherë, Profeti i Allahut pështyu në pëllëmbën e tij, pastaj tha: “Allahu	513.
S	1610.	“Profeti i Allahut ndaloi ngrënien e gomarit (të butë) dhe lejoi ngrënien e kalit.”	515.
S	1611.	“Në Hajber, ne therëm mushka, gomerë dhe kuaj, për të ngrënë. Profeti ndaloi	--
S	1612.	“Në kohën e Profetit, në Medinë, ne therëm një kalë dhe hëngrëm prej tij.”	--
S	1613.	“Çdokush që fton në një udhëzim e rrugë të drejtë, atij do t’i jepet i njejti	521.
S	1614.	“Çdo tradhtari të pabesë në Ditën e Kijametit ka për t’iu ngulur një flamur në të	522.
S / B.M	1615.	“Më ka fyer biri i Ademit, dhe nuk i takon atij që të më fyejë. Më ka	529.
S	1616.	“Me të vërtetë, Allahu e afatizon të padrejtin e keqbërësin, por kur e rrëmben atë	532.
S	1617.	“Allahu nuk e shtyn kurrë zbatimin e vendimit të Tij, nëse vjen koha e	536.
S	1618.	“Erdhi një burrë te Profeti ﷺ dhe i tha: “Vëllai im ankohet se e ka zënë barku	539.
S	1619.	“Eûdhu bike minel buĥli uel keseli uel herami, ue erdhelil umuri ue adhâbil	540.
S	1620.	“Allahu do t’i thotë robit në Ditën e Kijametit: “A nuk të mundësova të martohe	542.
	1621.	“Nuk ka ndonjë gjynah që meriton më së shumti që Allahu i Lavdëruar t’ia	550.
S	1622.	“Allahu i Lartësuar i do virtytet e larta dhe i urren ato të poshtrat e të ulëtat.”	--
	1623.	“Kur Ukthum Ibn Sajfi dëgjoi për dërgimin e Muhamedit si Profet i Zotit,	--
S / M	1624.	“Nuk ka më hilfe (kontrata detyruese) [226] në Islam! Megjithatë, për çdo	551.
S / B.M	1625.	“Profeti bëri hilf (vëllazërim) mes ensarëve dhe muhaxhirëve.”	--
S	1626.	“Kur njerëzit e braktisën Jezid Ibn Muavijen (pasi tashmë ishte vendosur si kalif),	--
S / M	1627.	“Ai që pranon Islamin dhe i dorëzohet tërësisht Allahut të Madhëruar, ka	554.
S / M	1628.	“Allahu i Lartësuar nuk i bën kurrë padrejtësi besimtarit, në lidhje me mirësitë që	--
S	1629.	“Idhujtarët e morën Amar Ibn Jasirin dhe e torturuan, derisa e detyruan që ai të	557.
S	1630.	"Ne muslimanët jemi më të fundit (që kemi ardhur në dynja), por (do të jemi) më	564.
S	1631.	“Nëse do të kemi rast tjetër për luftë me idhujtarët, do t’ua copëtojmë	565.
		SURJA EL ISRA	
S / M	1632.	“M’u soll një burak, një kafshë e bardhë e gjatë, më e madhe se gomari e më e	567.
S	1633.	“...pastaj u ngrita për tek Sidretul Munteha. Fruti i saj si qypat e Hexherit,	568.
S / B.M	1634.	“Unë i kërkova Zotit tim aq shumë, sa pata turp prej Tij. Megjithatë, tani	--
S / B	1635.	“... Pastaj më morën, derisa më ngjitën tek Sidretul Munteha, të cilën kur e	569.
S / M	1636.	“E pyeta Profetin e Allahut: “A e pe Zotin tënd?” Ai më tha: “Është dritë! E si	--
S	1637.	“Nëse do ta shihja Profetin e Allahut, do ta pyesja atë.” – “Për çfarë do ta	--
S / M	1638.	“Pastaj më ngritën aq lart, sa arrita në atë lartësi, që mund të dëgjoja zhurmën	--
S / B.M	1639.	“Kur kurejshët nuk më besuan në lidhje me udhëtimin tim në Bejt el Makdes,	--
S	1640.	“Atëherë, një grup kurejshët u gatitën – ose tha një fjalë të ngjashme – dhe	--
S	1641.	“Natën e Israsë, unë u gdhiva në Mekë i pezmatuar, duke qenë i sigurt se njerëzit	--
S / M	1642.	“Unë isha në Hixhër, ndërkohë që kurejshët filluan të më pyesnin rreth udhëtimit	570.
	1643.	“Allahu i Lartësuar kënaqet nga robi i cili, kur ha një ushqim ose kur pi	573.
S	1644.	“Unë jam zotëria e më i nderuari i bijve të Ademit Ditën e Kijametit...” Pastaj,	--
S	1645.	“Mos u lutni kundër vetes tuaj, mos u lutni kundër fëmijëve tuaj, mos u lutni	575.
S / B	1646.	“Xheneti dhe Zjarri bënë fjalë... - dhe e tregon hadithin, derisa thotë: - “...sa	578.
S / B.M	1647.	“Xheneti dhe Zjarri bëjnë fjalë. Zjarri thotë: 'Më është dhënë privilegji që unë të	--
S	1648.	“Katër kategori njerëzish do të kërkojnë të arsyetohen përpara Zotit Ditën	579.

S	1649.	“Kush hyn në të (zjarr), ai do të jetë freski dhe paqe për të. Ndërsa ai që nuk do të	--
	1650.	“Profeti i Allahut u pyet rreth fëmijëve të muslimanëve. Ai tha: “Ata do të jenë	--
	1651.	“Ditën e Kijametit do të vijë një person që nuk ka pasur mend dhe logjikë, një tjetër	--
S / B.M	1652.	“Çdo fëmijë lind në natyrshmërinë e pastër (islame), por prindërit e tij e	580.
S / B.M	1653.	“O i Dërguari i Allahut, po ai vdes në moshë të vogël?” Profeti (a.s.) tha:	--
S	1654.	“Fëmijët e muslimanëve janë në Xhenet dhe nën kujdesin e Ibrahimit (a.s)”	--
S / M	1655.	“Unë i krijova robërit e Mi si besimdrejtë (hunefa) - ndërsa në një transmetim tjetër	--
	1656.	“Çdo fëmijë lind në natyrshmërinë e pastër.” Njerëzit iu drejtuan Profetit (a.s.) dhe	--
S	1657.	“E pyetëm njëherë të Dërguarin e Allahut rreth fëmijëve të idhujtarëve dhe ai tha:	--
	1658.	“E pyeta njëherë Profetin ﷺ: “O i Dërguari i Allahut! Kush do të jetë në	--
S / B	1659.	“... Xhibrili i tha Profetit ﷺ se ai ishte Ibrahimi (a.s) dhe ata ishin fëmijët e	--
	1660.	“Kjo botë është shtëpia e atyre që nuk kanë shtëpi, është pasuria e atyre që	582.
S / B.M	1661.	“Banorët e gradave të larta i shohin gradat e banorëve të Ilijini-t, ashtu si ju	--
	1662.	“Nëse dikush ka rënë në varfëri të madhe dhe ai u ankohet njerëzve për të,	583.
S	1663.	Profeti i Allahut u ngjit në minber dhe tha: “Amin, amin, amin!” Njerëzit	--
	1664.	“O i Dërguari i Allahut! A mbetet ndonjë vepër mirësjelljeje për prindërit,	584.
S	1665.	“O i Dërguari i Allahut! Unë dua që të marr pjesë në këtë luftë dhe kam	--
S	1666.	“Allahu ju porosit për mirësjellje ndaj nënës suaj! Allahu ju porosit për	--
S	1667.	“Kur Profeti i Allahut kthehej nga ndonjë udhëtim, thoshte: “Ajibune (të	--
S	1668.	“Nënën tënde, babanë tënd, pastaj ata më pranë e ata më pranë.” Në një	585.
S	1669.	“Kush dëshiron t’i shtohen të mirat dhe t’i zgjatet jeta, le të mbajë fort lidhjet	--
S / B.M	1670.	“Shëmbëlltyrë e koprracit dhe bujarit janë dy njerëz që kanë veshur nga një	586.
S / B.M	1671.	“Jep e shpenzo me të gjitha mënyrat! Mos u kurse, që edhe Allahu të mos	--
S / B.M	1672.	“Dy melekë zbresin në qiellin e dynjasë çdo mëngjes dhe njëri prej tyre lutet: ‘O	--
S / M	1673.	“Nuk pakësohet pasuria nga bamirësia! Allahu i Madhëruar ka për t’ia shtuar	--
	1674.	“Nuk ka për t’u varfëruar ai që tregohet i matur në shpenzime.”	--
	1675.	“Ka njerëz të tillë, që i përmirëson veçse varfëria dhe nëse do t’u jepje pasuri, do	--
S / B.M	1676.	“O i Dërguari i Allahut! Cili është gjynahu më i madh tek Zoti? Ai tha: “Ti bësh	587.
S	1677.	“Një djalosh i ri erdhi tek Profeti dhe i tha: “O i Dërguari i Allahut, me lejo	--
S / B.M	1678.	“Nuk lejohet derdhja e gjakut të një muslimani, i cili dëshmon se nuk ka të	588.
S	1679.	“Shkatërrimi i gjithë botës është vepër më e vogël tek Zoti sesa vrasja e një	--
S / M	1680.	“O Ebu Dher! Unë të shoh se je i dobët dhe dëshiroj për ty atë që dëshiroj për	--
S	1681.	“Ai që tregohet i thjeshtë e i përulur për hatër të Zotit, ai ka për t’u nderuar e	589.
	1682.	“Dëgjova *tesbih* në qiejt e lartë, mes shumë *tesbih*-esh të tjera. Qiejt e lartë	591.
S / B	1683.	“Ne shpesh dëgjonim *tesbihun* e ushqimit, ndërkohë që hahej.”	592.
	1684.	“Kur Profeti mori njëherë në dorë disa guralecë, prej tyre u dëgjua *tesbih*, që i	--
S	1685.	“Profeti i Allahut ka ndaluar vrasjen e bretkosave, duke thënë se: kuakuaku i saj	--
	1686.	“...ju porosis që të thoni: *Subĥânallâhi ue bi ĥamdihi* (Allahu është i dëlirë dhe	--
S / B.M	1687.	“Me të vërtetë, Allahu e afatizon keqbërësin, por kur e rrëmben atë me ndëshkim,	--
	1688.	“Për besimtarët e *‘Lâ ilâhe il-l’Allâh’* nuk ka për të pasur vetmi e frikë në varret	597.
S	1689.	“I lavdëruar qoftë Allahu, që na i largoi të gjitha brengat!”	--
S	1690.	“Askush të mos i drejtojë armën vëllait të vet. Ndoshta shejtani e shtyn dorën	598.
S	1691.	“Mos bëni dallime mes Lajmëtarëve të Zotit.”	--
S	1692.	“Kurejshët i thanë Profetit: “Lute Zotin tënd, që ta kthejë në flori për ne kodrën	600.
S	1693.	“...Betohem në Atë në dorë të të Cilit është shpirti im, se Ai ma dha atë që i	--
S / B.M	1694.	“Kur njeriu kryen marrëdhënie me gruan e tij, thotë: “*Bismilah! Allahumme*	604.
	1695.	“Melekët thanë: “O Zoti ynë! Ti u ke dhënë bijve të Ademit dynjanë, në të	606.
	1696.	“*(Kujto)* Ditën kur Ne do t'i thërrasim të gjithë njerëzit, bashkë me prijësin e	607.
S	1697.	“E ftova njëherë Profetin e Allahut të vinte me kë të dëshironte ai prej	609.
S	1698.	“Namazi me xhemat është 25 herë më i vlefshëm sesa namazi që falet	--
S / B.M	1699.	“Melekët vijnë (tek ju) pareshtur, ditën dhe natën, dhe të gjithë mblidhen së	--
S / M	1700.	“I Dërguari i Allahut u pyet se cili është namazi më i mirë, pas namazeve të	610.
S / B	1701.	“Çdo popull do të jetë i gjunjëzuar Ditën e Kijametit dhe çdo popull do të	--
S / B	1702.	“Çdokush që, kur dëgjon ezanin, thotë: “*Allahumme rab-be hâdhihid-dea'uetit*	--
S	1703.	“Kur të jetë Dita e Kijametit, unë do të jem Imami i profetëve, hatibi i tyre dhe	611.
S / B.M	1704.	“Profetit të Allahut i sollën njëherë një shpatull qengji të pjekur, dhe atij i	--
S	1705.	“Unë do të jem zotëria i të gjithë bijve të Ademit në Ditën e Kijametit. Unë jam i	--
S	1706.	“Allahu i Madhëruar rregullon nëpërmjet forcës atë gjë që nuk e rregullon	612.

S / B.M	1707.	“Kur Profeti i Allahut hyri në Mekë, rreth Qabes ndodheshin 360 puta e idhuj.	--
S / B.M	1708.	“Isha duke ecur me Profetin e Allahut në rrethinat e Medinës. Ai po ecte	613.
S	1709.	“Na mësoni diçka, që mund ta pyesim këtë burrë!” Ata thanë: “Pyeteni rreth	614.
S	1710.	“... juve ju është dhënë shumë pak dituri.”. Kur i Dërguari i Allahut emigroi në	--
S	1711.	“Njerëzit e pyetën: “O i Dërguari i Allahut! Po si do të ringjallen njerëzit me	619.
S / B.M	1712.	“Një burrë nga idhujtarët, kur dëgjoi Profetin tek po lutej në sexhde: “*O Rrahman,*	624.
	1713.	“Ky ajet zbriti kur Profeti ishte ende në Mekë (i përndjekur). Kur ai falte namazin	625.
S / B.M	1714.	“...por kur emigroi në Medinë, nuk ishte më ky shqetësim, prandaj dhe mund të	--

FQ	DOBITË MË TË RËNDËSISHME TË TRAJTUARA NË ÇDO FAQE
	SURJA EL EN'AM
4.	▪ Besimi se Allahu i Lartësuar është në çdo vend, pra, i përzier me krijesat e Tij dhe brenda tyre është një besimi i devijuar dhe shprehje e mohimit të Zotit, të cilin e kanë shpikur dhe trilluar jehudët.
5.	▪ Ata që e mohojnë të vërtetën kur u vjen duke e quajtur gënjeshtër kanë për ti kapur zemërimi i Allahut dhe ndëshkimi i Tij në dynja dhe ahiret.
6.	▪ Edhe sikur t'u zbriste një melek, si paralajmërues dhe udhërrëfyesi i tyre drejt të vërtetës ata do të vazhdonin që të mohonin të vërtetën.
8.	▪ *El feuzu* quhet arritja e çdo gjëje që ke dëshiruar dhe shpëtimi nga çdo humbje, ndaj së cilës je ruajtur.
9.	▪ Atij që i ka mbërritur një ajet nga libri i Allahut, atij i ka mbërritur çështja e Allahut dhe urdhëri i Allahut.
--	▪ Idhujtarët janë duke shkatërruar vetveten nëpërmjet idhujtarisë por nuk e ndiejnë dhe as e hetojnë diçka të tillë.
10.	▪ Idhujtarët do të dëshirojnë të kthehen në dynja por atëherë do të jetë shumë vonë.
12.	▪ Dëshpërimi i mohuesve në ditën e kjametit kut të bartin mbi shpinë gjunahet e tyre.
13.	▪ Idhujtarët ishin të bindur për besnikërinë e Muhamedit por ata mohonin nga inati dhe kryelartësia.
14.	▪ Allahu i madhëruar i përgjasoi mohuesit me të vdekurit sepse ata i kanë zemtrat të vdekura dhe nuk dëgjojnë
16.	▪ Drejtësia e Allahut kërkon që çdo gjë të marrë shpagimin e vet. madje drejtësia do të vendoset edhe mes dy delesh, që shpoheshin me brirë me njëra-tjetrën.
17.	▪ Mirësitë e stolitë e kësaj dynjaje që përjeton i pabinduri ndaj Zotit janë veçse një afrim gradual drejt shkatërrimit.
18.	▪ Kur vjen ndëshkimi i Allahut, ata që shkatërrohen janë veçse mohuesit.
19.	▪ Profeti nuk ka në dorë depot e mirësive të Allahut dhe nuk di prej fshehtësive veçse aq sa i ka mësuar Allahu i lartësuar.
20.	▪ Kurrë mos i largo të dobëtit e të varfrit nga prania jote, por nderoi dhe mbaji pranë vetes.
22.	▪ Mëshira e Allahut e ka tejkaluar zemërimin e Tij.
23.	▪ Profeti nuk ka në dorë zbritjen e ndëshkimit mbi askënd. Kjo është në dorën e Zotit.
24.	▪ Vetëm tek Allahu janë çelësat e fshehtësive dhe ato nuk i di askush tjetër veç Tij.
25.	▪ Gjumi është vdekje e përkohshme dhe ajo ndodh natën.
26.	▪ Idhujtarët tregohen të sinqertë në lutje kur janë në ngushti por përsëri i bëjnë shok Atij kur janë në mirësi.
28.	▪ Edhe ky ymet do të përçahet në grupacione ashtu siç ndodhi me popujt e shkuar. Grupi i vetëm i shpëtuar janë ata që pasojnë rrugën e Profetit dhe shokëve të tij."
--	▪ Tubimet ku përgënjeshtrohen ajetet e Allahut duhen bojkotuar.
30.	▪ Atë që Allahu e udhëzon drejt të vërtetës, askush nuk mund ta devijojë.
32.	▪ Azeri është pa dyshim babai i Ibrahimit e jo xhaxhai i tij, siç pretendojnë disa pa asnjë argument.
--	▪ Kur babai i Ibrahimit vdiq në shirk dhe Ibrahimi u sigurua për diçka të tillë, atëherë ai hoqi dorë nga kërkimi i faljes për të dhe u distancua prej tij.
33.	▪ Ibrahimi nuk ishte aspak në dyshim dhe i pasigurt gjatë kësaj polemike me popullin e vet, por ai thjesht po diskutonte me ta duke përdorur mënyrën e tyre të të arsyetuarit dhe logjikuarit.
34.	▪ E si mund të mendohet që Ibrahimi ka qenë në këtë bisedë i pasigurt dhe i pavendosur në besimin e tij, kur vetë Allahu na njofton se ai e urdhëronte popullin për njësimin e Zotit që herët.
35.	▪ Atyre që besuan dhe besimin e tyre nuk e ngatërruan me padrejtësi - atyre u takon të jenë të sigurt dhe ata janë në rrugë të drejtë. Padrejtësia për të cilën bëhet fjalë është idhujtaria. Ajo është padrejtësia më e madhe.
--	▪ "E si t'u frikësohem unë idhujve tuaj, kur ju nuk frikësoheni për atë që adhuroni veç Allahut, pa pasur kurrfarë argumenti?!
39.	▪ Të gjithë profetët kanë ftuar në një fe të vetme, dhe besim të pastër, ai është islami.
--	▪ Shpërblimi për kumtimin e të vërtetës, kërkohet dhe jepet veçse prej Allahut.
41.	▪ Nuk ka më zullumqar se ai që bie në idhujtari dhe pretendon padrejtësisht se i është shpallur diçka nga Zoti.
42.	▪ Ditën e gjykimit Allahu i lartësuar i poshtëron e qorton idhujtarët dhe u thotë: "Nuk po shohim të jenë me ju ndërmjetësit tuaj, për të cilët mëtonit se ishin ortakët e Allahut."

44.	▪ Allahu i bëri yjet zbukurim për qiellin, gjuajtës të shejtanëve, dhe orientues gjatë natës, në udhëtimet tokësore dhe detare.
45.	▪ Krijesat e shumta dhe të ndryshme tregojnë për pushtetin absolut të Krijuesit.
46.	▪ Idhujtarët i shoqërojnë ortak Zotit në adhurimet përkushtuar Atij.
47.	▪ Besimtarët do ta shohin Allahun në ahiret, dhe kjo është një çështje e pranuar gjerësisht dhe e bazuar në argumente të shumta.
49.	▪ Kur'ani, për besimtarët, është udhëzim e shërim. Ndërsa ata që nuk besojnë, i kanë veshët të shurdhuar, dhe për ta ai është verbëri.
50.	▪ Profeti ka detyrë veçse kumtimin e qartë të shpalljes, ndërsa llogaria e robve është vetëm në dorën e Zotit.
51.	▪ Mos ua shani ata *(idhujt)*, të cilëve ata iu luten krahas Allahut, sepse nga armiqësia dhe padituria e tyre, ata mund të shajnë Allahun.
52.	▪ Mohuesit kërkojnë mrekulli, por edhe nëse ato do të zbriteshin ata përsëri nuk do të besonin.
53.	▪ A ka shejtanë prej njerëzve ashtu siç ka të tillë prej xhindeve?
54.	▪ Allahu i lartësuar i thotë Profetit: "“Nëse je në dyshim për këtë që të shpallëm, atëherë pyeti ata që kanë lexuar Librin para teje.". Mos vallë në zemrën e Profetit kishte ndonjë dyshim?!
55.	▪ Ju duhet të largoheni gjithmonë nga harami, që ju është sqaruar plotësisht, përveçse në rastet kur keni nevojë të domosdoshme.
56.	▪ Largohuni nga poshtërsitë e gjynahet, si nga ato që bëhen fshehtas, ashtu edhe nga ato që bëhen haptas. Gjynahu është ai që ka zënë vend në gjoksin tënd dhe e urren që njerëzit ta shohin atë.
57.	▪ Nëse nuk thua “Bismilah” gjatë therrjes së kafshës nga harresa, nuk ka gjë, por nëse e lë me qëllim, atëherë ai mish është haram.
58.	▪ Ky ajet nuk është i anulluar por përjashtim bën vetëm ushqimi (të therurat) e ithtarëve të librit.
59.	▪ Nuk mund të jenë njëlloj ata që pasuan dritën e Islamit me ata të cilët u zhytën në errësirat e kufrit.
61.	▪ Muhamedi është më i zgjedhuri ndër të zgjedhurit dhe ai është krijesa më e dashur dhe madhështore e Zotit.
62.	▪ Robi është lënë i lirë të zgjedhë në zbatimin ose jo të ligjit me të cilin e ka ngarkuar Zoti dhe pikërisht për këtë zgjedhje të lirë do të merret në pyetje.
--	▪ Ai që synon dhe pason të mirën Allahu e udhëzon drejt saj dhe ia lehtëson rrugën drejt saj dhe e kundërta shpërblehet me të kundërtën. Ky është shpërblimi i drejtë i Allahut për veprën e robit.
64.	▪ Në kohën e injorancës njerëzit u kërkonin ndihmë e mbrojtje xhindeve dhe u bindeshin e nënshtroheshin atyre.
--	▪ Allahu tha: "Ju do të jeni përjetësisht në të, përveç nëse dëshiron Allahu.” Ky përjashtim ka të bëjë me gjynahqarët të cilët nuk e shkelin njëshmërinë e Zotit, pra, nuk bëjnë shirk.
65.	▪ Profetët kanë qenë gjithmonë prej njerëzve jo prej xhindeve.
66.	▪ Çdo njeri e xhind do të ketë gradën e vet, që do ta fitojë me punët e veta, të mira apo të këqija qofshin.
67.	▪ Popujt e pabindur ndaj Allahut Allahu i zëvendëson me të tjerë që të jenë të bindur dhe të mirë.
68.	▪ Pjesën e veçuar për idhujt e ruanin me kujdes dhe nuk guxonin ta cenonin, por nëse cenohej diçka nga “pjesa e Allahut” (siç pretendonin), nuk e kthenin në vend, por e kalonin nga pjesa kushtuar idhujve.
69.	▪ Idhujtarët trilluan gënjeshtra për Allahun kur bënë të ndaluara disa nga bagëtitë dhe prodhimet e tyre bujqësore.
71.	▪ Shembull i qartë që tregon për injorncën e arabëve para Islamit.
72.	▪ Urdhri për të dhënë sadaka nga çdo gjë që prodhon toka ishte ligjëruar para dispozitëspër zekatin.
73.	▪ Allahu i lartësuar u tregon mirësinë e Tij për njerëzit kur krijoi për ta llojet e ndryshme të bagëtive.
74.	▪ Nuk ka njeri më të padrejtë dhe keqbërës se ai njeri që trillon gënjeshtra për Allahun dhe devijon njerëzit me paditurinë e tij.
75.	▪ Dispozitat për ndalesat në ushqime, - që janë zbritur në suren Maide dhe të transmetuara nëpër hadithe, - e kanë rrëzuar këtë dispozitë, të përftuar nga kuptimi i këtij ajeti në suren El en'am.
76.	▪ Allahu ua ndaloi disa ushqime Jehudëve për shkak të shkeljes nga ana e tyre të kufijve të Zotit dhe moszbatimit të urdhëresave të Tij
--	▪ Allahu është ndëshkues i shpejtë, por Ai është edhe Falës i Madh e Mëshirëplotë.
77.	▪ Allahu i lartësuar nuk ua pati bërë haram idhujtarëve ato që ata ia bënë haram vetes së vet.
79.	▪ Kush dëshiron që të shohë porosinë e Profetit të Allahut të vulosur nga vetë ai, le të lexojë këto ajete:
80.	▪ Vepra më e mirë është namazi në kohën e vet, pastaj bamirësia ndaj prindërve, pastaj xhihadi në rrugën e Allahut.”

81.	▪ Allahu i lartësuar i urdhëroi besimtarët për bashkim dhe i ndaloi nga përçarja dhe kundërshtimet.
82.	▪ Ruga e drejtë në të cilën ecin muslimanët fillimin e ka në këtë dynja dhe fundi i saj është në xhenet.
84.	▪ Padrejtësia e madhe e atij që përgënjeshtron ajetet e Allahut dhe i devijon e pengon robtë nga rruga e drejtë.
85.	▪ Profeti i Allahut na i ka treguar hollësisht shenjat para kjametit.
86.	▪ Nëse shfaqen disa nga shenjat e mëdha të kjametit, askujt nuk ka për ti vlejtur besimi dhe pendimi nëse nuk ka besuar më parë.
87.	▪ Profeti i Allahut është larg dhe i distancuar nga të gjithë ata që trillojnë shtesa në fenë e tij dhe ndjekin epshet e veta.
89.	▪ Të gjitha llojet e adhurimeve i takojnë vetëm Allahut të lartësuar.
91.	▪ Çdo kush është peng i punëve të veta dhe askush nuk do të dënohet për gabimet e tjetërkujt.
92.	▪ Allahu do ta pyesë të pasurin për mirënjohjen dhe të varfërin për durimin.
	SURJA EL EA'RAF
94.	▪ Allahu i lavdëruar do të na pyesë si iu përgjigjëm të dërguarve dhe do ti pyesë të dërguarit rreth kumtimit të shpalljeve.
95.	▪ Punët e robit do të shndërohen në ditën e gjykimit në trupa dhe do të peshohen së bashku me punuesin e tyre, në peshoren e drejtë.
97.	▪ I pari që përdori *kijasin* është Iblisi. Dielli dhe Hëna u adhuruan pikërisht për shkak të gjykimit të bazuar në *kijas* (të gabuar)".
98.	▪ *Siratul mustekim* rruga e drejtë është çdo rrugë mirësie që të çon në xhenet.
99.	▪ Shejtani i mallkuar u dëbua nga mëshira e Zotit për shkak të kibrit (Kryeneçësisë) dhe mosbindjes së tij.
100.	▪ Edhe Ademi dhe Hauaja bënë gabim kur hëngrën prej pemës së ndaluar por ata u penduan dhe Allahu ua pranoi pendimin.
--	▪ Këto ishin fjalët që Allahu ia mësoi Ademit, për të kërkuar falje.
101.	▪ Armiku që arrin të të shohë, ndërkohë që ti nuk mundesh ta shohësh, është shumë më tepër i rrezikshëm dhe i dëmshëm me kurthet e tij dhe mund të të dëmtojë pikërisht kur nuk e pret aspak.
102.	▪ Punë të pranuara te Zoti janë ato punë që kryhen konform ligjit të Zotit dhe me sinqeritet vetëm për të.
103.	▪ Ata që i morën për miq shejtanët dhe ndoqën hapat e tyre, e merituan të zhyten në rrugën e humbjes.
104.	▪ Rrobat më të mira janë ato të bardhat dhe *kuhli* më i mirë është *ithmid*-i. Largojuni kotësirave.
105.	▪ Allahu nuk i ka ndaluar gjërat e këndëshme dhe të pastra, por ka ndaluar veçse të pistat, të dëmshmet dhe të këqiat.
106.	▪ Çdo populli i është caktuar exheli i vet. ... Nuk ka zullumqar më të madh se ai që trillon gënjeshtra për Zotin.
108.	▪ Krerët e mohimit dhe devijuesit e njerëzve nga e vërteta në ditën e kjametit do të bartin peshën e gjynaheve të tyre dhe të gjitha atyre që i devijuan.
109.	▪ Mohuesi i besimit të vërtetë kurrë nuk ka për të hyrë në xhenet ashtu siç edhe deveja që kurrë nuk mund të futet në vrimën e gjilpërës.
111.	▪ Mohuesit e besimit do ta gjejnë të vërtetë atë që Zoti u premtoi prej dënimit të dhimshëm.
--	▪ Allahu ua ktheu shpirtin idhujtarëve të vrarë në betejën e Bedrit që të dëgjojnë fjalët torturuese të Profetit.
112.	▪ I shkatërruar është ai të cilin e mposhtin të këqijat, që llogariten një me një, kundrejt të mirave, që llogariten një me dhjetë!"
113.	▪ Banorët e Arafit janë njerëzit të cilët i kanë të barabarta të mirat dhe të këqijat e tyre.
115.	▪ Mohuesit e besimit do të dëshirojnë të kthehen në dynja që të punojnë punë të mira, por ...
116.	▪ Medhhebi që ne ndjekim në lidhje me shpjegimin e fjalës së Allahut: "Er-rahmani qëndroi mbi Fron..." është mendimi e shpjegimi i selefëve të mirë.
117.	▪ Vetëm Allahut i takon krijimi dhe sundimi. Duaja duhet të bëhet me përunjësi e përgjërim.
--	▪ Adhurimet duhet të kryhen me frikë e me shpresë. Disa fjalë të pa vërteta rreth Aliut. (futnotën 44)
119.	▪ Ditën e Kijametit, Allahu i Lartësuar do të lëshojë shi në tokë për dyzet ditë rresht dhe atëherë trupat do të riformohen e mbijnë në varret e tyre, ashtu siç mbin bima në tokë.
--	▪ Të parët që adhuruan idhujt ishte populli i Nuhut.
120.	▪ Allahu i lartësuar e shpëtoi Nuhun dhe besimtarët dhe i dënoi mohuesit, me drejtësinë e Tij.
121.	▪ Në popullin e Adit Allahu i lavdëruar dërgoi vëllain e tyre Hudin.

122.	▪ Përmendja e mirësive sjell mirënjohjen për Atë që ti dhuroi, mirënjohje e cila shprehet përmes njësimit, adhurimeve të shumtra dhe bindjes ndaj Tij.
123.	▪ Populli i Adit rrefuzoi besimin e vërtetë dhe Allahu i shfarosi, përveç Hudit dhe atyre që besuan.
124.	▪ Profeti i ndaloi besimtarët që të pinë ujë nga puset e Themudit.
125.	▪ Populli i Themudit i kërkuan Profetit të tyre si mrekulli që nga shkëmbi të dilte një deve dhe Allahu ua përmbushi atë që kërkuan.
126.	▪ Ata e therrën devenë që Allahu ua solli si mrekulli duke shprehur kështu mohimin dhe rrefuzimin e besimit, prandaj Allahu i shkatërroi me një britmë të madhe nga qielli.
127.	▪ Populli i Lutit ishin të parët që ranë në poshtërsinë e mardhënieve burrë me burrë.
128.	▪ Allahu i shpëtoi besimtarët nga populli i Lutit dhe i shfarosi mohuesit.
--	▪ Dënimi i atyre që kapen duke bërë poshtërsinë e popullit të Lutit, është që të vriten, si pasivi edhe aktivi!
129.	▪ Populli i Shuajbit hanin në peshë dhe masë, prandaj Allahu i shkatërroi ata.
130.	▪ Ata që besuan nga mesi i popullit të Shuajbit shpëtuan, ndërsa të tjerët i rrëmbeu ndëshkimi i tmerrshëm.
131.	▪ Allahu i sprovon robërit me vështirësi dhe me mirësi. Përfundimi i mirë u takon durimtarëve dhe mirënjohësve.
133.	▪ Imani është shkak për mirësitë e shumta që u jepen eulijave të Zotit ndërsa mohimi i besimit bëhet shkak për ndëshkimet që zbresin mbi mohuesit dhe armiqtë e besimit.
134.	▪ Kur atyre iu paraqit imani dhe ata e rrefuzuan, u ndëshkuan me vulosje të zemrave.
136.	▪ Përfundimi i Faraonit dhe ndjekësve të tij ishte mbytja, ndëshkim ky i cili ua kënaqi zemrat bijve të Israilit.
137.	▪ Faraoni u tmerua nga mrekullitë që solli Musai dhe premtoi se do të besonte por përsëri e shkeli premtimin dhe rrefuzoi të besojë.
138.	▪ Magjistarët i magjepsën sytë e njerëzve, duke i bërë të shihnin vegime, si të ishin të vërteta dhe Musai ndjeu në vetvete njëfarë frike.
139.	▪ Magjistarët u befasuan nga mrekullia e Musait dhe pranuan të nënshtrohen dhe të besojnë Zotin e Harunit dhe të Musait.
140.	▪ Faraoni ishte i pari që ka mbërthyer njerëz në shtylla dhe u ka prerë duar e këmbë këmbyerazi. Ai i dënoi në këtë mënyrë magjistarët që pranuan besimin e vërtetë.
141.	▪ Musai u premtoi bijve të Israilit se Allahu do ta shkatërronte armikun e tyre dhe do ti bëjë sundimtarë në vend të tyre.
142.	▪ Allahu i lartësuar dërgoi si ndëshkime mbi Faraonin dhe popullin e tij Tufanin, karkalecat, morrat, bretkosat dhe gjakun.
143.	▪ Allahu i lartësuar e mbyti Firaunin dhe Popullin e tij dhe i shpëtoi Musain dhe popullin e tij.
144.	▪ Bijtë e Israilit kur Allahu i shpëtoi nga Faraoni, në vend të mirënjohjes për Allahun, u zhytën në idhujtari.
--	▪ Musai niset për takimin me Zotin e vet duke lënë pas Harunin si mëkëmbës në popullin e vet.
146.	▪ Shikimi i Allahut në këtë dynja është i pamundur, ndërsa në ahiret ai është i mundur vetëm për besimtarët.
147.	▪ Bijtë e Israilit u urdhëruan që të zbatojnë porositë më të rëndësishme dhe më të forta, me të cilat u urdhëruan në Teurat.
148.	▪ Allahu i lartësuar ka për ti shpërblyer robërit veçse sipas asaj që kanë lënë pas prej punëve të mira ose të këqia.
150.	▪ Zemërimi i fortë kundër popullit të vet që adhuruan viçin e bëri Musin që të hedhë në tokë Pllakat.
151.	▪ Kur Musait iu shua zemërimi, i mori Pllakat, në të cilat kishte udhëzime e mëshirë për ata që e kanë frikë Zotin e tyre.
--	▪ Edhe pse dëgjuan fjalën e Allahut ata thanë se nuk kanë për të besuar derisa ta shihnin Allahun haptazi
152.	▪ Musa kërkoi falje për popullin e vet dhe mëshira e Allahut ka përfshirë gjithçka.
153.	▪ Cilësitë dhe përshkrimi i Profetit në librat e hershëm.
155.	▪ Muhamedi është Profeti i Allahut. Ai u dërgua tek të gjithë njerëzit me fenë e pastër e tolerante.
--	▪ Çdo kush prej jehudëve e të krishterëve që dëgjon për Muhamedin e ka detyrë që ta besojë dhe ta pasojë fenë e tij.
156.	▪ Te populli i Musait kishte njerëz që udhëzonin në të vërtetën dhe, nëpërmjet saj, mbanin drejtësinë.
157.	▪ Ata që nuk u ndalën nga poshtërsitë u shndëruan realisht në majmunë.
158.	▪ Ai që nuk ndalon nga të këqiat është i mallkuar.
160.	▪ Mes bijve të israilit kishte njerëz besimtarë e punëmirë. Më pas erdhën njerëz që e braktisën

	mirësinë e u zhytën në ligësi.
161.	▪ Ata besuan dhe pranuan të nënshtrohen për të zbatuar Teuratin veçse pasi Zoti i kërcënoi se do ta hidhte malin mbi ta.
162.	▪ Allahu i lartësuar i bëri pasardhësit e Ademit që të dëshmojnë se Ai është Zoti i tyre dhe ata dëshmuan.
163.	▪ Allahu i lartësuar ua zhvlerësoi çdo justifikim atyre që bëjnë idhujtari duke pretenduar se nuk dinin gjë rreth të vërtetës.
164.	▪ Historia e Belam ibn Baura dhe braktisjes nga ana e tij e mirësisë dhe besimit.
165.	▪ Belami dinte emrin e madh të Allahut por ai e përdori këtë dituri për tu lutur kundër besimtarëve të mirë prandaj u shkatërrua.
166.	▪ Mohuesit e besimit janë si kafshët, madje edhe më të humbur. Këta janë ata që shpërfillin paralajmërimet *(e Zotit)*.
167.	▪ Allahu ka 99 emra ose 100 pa një. Kush i mëson dhe punon me ta, ka për të hyrë në Xhenet.
169.	▪ Ata që i mohojnë Shpalljet Tona, Ne do t'i shpiem dalëngadalë drejt shkatërrimit, pa e kuptuar.
170.	▪ Kjameti do të ndodhë befas dhe askush prej krijesave nuk e di kohën se kur do të ndodhë ai.
--	▪ Të fshehtën e di veçse Allahu ndërsa krijesat dinë veçse aq sa Ai u zbulon Profetëve të Tij.
172.	▪ Të gjithë njerëzit janë pasardhës të një njeriu të vetëm, Ademit a.s.
173.	▪ A po adhuroni diçka që nuk mund të krijojë asgjë dhe braktisni adhurimin e Krijuesit të të gjitha krijesave?!
174.	▪ Idhujtarët e vjetër adhuronin puta që në fakt simbolizonin njerëz të mirë e adhurues të Zotit. Atëherë si mendoni për ata të cilët adhurojnë puta e idhuj që i shpikin e trillojnë vetë?!
175.	▪ Tregohu falës, urdhëro për mirësi dhe rri larg të paditurve!
176.	▪ Nëse të ngacmon shejtani me ndonjë tundim, kërko mbrojtje tek Allahu, sepse Ai dëgjon dhe di gjithçka.
179.	▪ Mendimet e ndryshme në lidhje me leximin ose jo të fatihasë nga xhemati në namazet me xhemat.
180.	▪ Zotin tënd përmende në vetvete, me përulësi e me frikë-respekt, jo me zë të lartë, në mëngjes e në mbrëmje dhe mos u bëj i shkujdesur!
--	▪ Është e pëlqyeshme unanimisht që si ai që lexon ajetet e sexhdes në Kur'an, ashtu edhe ai që dëgjon të bëjë sexhde.
	SURJA EL ENFAL
182.	▪ Surja El enfal u shpall kur ne patëm kundërshtime në lidhje me plaçkën e luftës, aq sa shfaqëm moral jo të mirë. Atëherë, Allahu na e hoqi prej duarsh dhe e la në dorën e Profetit.
183.	▪ Drejtimet në të cilat shpenzohet *nefli*. Zemrat e besimtarëve frikësohen kur përmendin Allahun.
184.	▪ Kuptimi i drejtë i mbështetjes në Allahun e madhëruar.
185.	▪ Muslimanët dhe idhujtarët u përballën në Bedër pa asnjë plan të mëparshëm, me caktimin e Allahut.
186.	▪ Shkoni ti dhe Zoti yt luftoni, se ne do të luftojmë së bashku me ju!
187.	▪ Allahu i Madhëruar e ndihmoi Profetin e Tij dhe besimtarët me 1000 melekë.
188.	▪ Allahu hodhi mbi mesimtarët një gjumë të lehtë për të qenë qetësues i zemrave të tyre nga frika.
189.	▪ Melekët i godisnin në cdo gjymtyrë idhujtarët.
191.	▪ Ai që dezerton nga fushëbeteja ka nxitur zemërimin e Allahut të madhëruar.
192.	▪ O Zot, nëse vriten ky grup, nuk ke për t'u adhuruar më në Tokë!
193.	▪ Allahu i lartësuar iu përgjigj lutjes së Ebu Xhehlit dhe i dhuroi fitoren Muhamedit dhe muslimanëve.
194.	▪ Mohuesit janë krijesat më të këqija para Allahut.
195.	▪ Zemrat janë mes dy gishtave të Allahut të Lartësuar. Nëse dëshiron i rrotullon *(ndryshon)* ato!
--	▪ Ruhuni nga ndëshkimi *(i Zotit)*, i cili nuk godet vetëm ata që bëjnë padrejtësi dhe ta dini se Allahu është ndëshkues i rreptë.
196.	▪ Islami i bëri arabët mbretër, por kur e braktisën atë gjëndja e tyre ndryshoi ashtu siç e shohim sot.
197.	▪ O ju që keni besuar! Mos e tradhtoni besimin e Allahut dhe të të Dërguarit, dhe mos i tradhtoni me vetëdije amanetet që ju lihen ju!
198.	▪ Plani i kurejshve për vrasjen e Profetit dhe leja për hixhret.
200.	▪ Kur dëgjojnë ajetet e Allahut ata hedhin fjalë e pretendime boshe dhe thonë: "Ne kemi dëgjuar si këto. Po të donim, edhe ne mund të thoshim fjalë të tilla.
201.	▪ Por Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata, përderisa ti *(o Muhamed)* je në mesin e tyre dhe Allahu kurrë nuk do t'i dënonte ata nëse kërkojnë falje *(për gjynahet e tyre)*."
202.	▪ Askush, përveç të devotshmëve, nuk mund të jenë rojtarë të xhamive dhe miq të dashur të Allahut.

--	▪ Ata që nuk besojnë, e shpenzojnë pasurinë e tyre për t'i penguar njerëzit nga rruga e Allahut, por në fund ata do të kenë vetëm dëshpërim.
204.	▪ Ibn Abasi, për shpjegimin e ajetit: "Luftojini ata, derisa të mos ketë më *fitne*...", ka thënë: "Domethënë, derisa të mos ketë më *shirk*".
205.	▪ *El ganime* quhet plaçka e fituar me luftë kundër mohuesve. Ndërsa *El fej'u* quhet pasuria e fituar nga muslimanët jo me luftë, ...
206.	▪ Çdokush që merr pa leje nga plaçka e luftës përpara se të hiqet një e pesta e saj, ka vjedhur nga plaçka e luftës.
207.	▪ Një të pestën e plaçkës së luftës e ndan udhëheqësi në dobi të muslimanëve
208.	▪ Dhënia e një të pestës nga plaçka e fituar në luftë është prej imanit.
209.	▪ Allahu bëri që lufta e Bedrit të ndodhte pa planifikim, për të përmbushur atë që Ai kishte vendosur: të ngrinte lart Islamin dhe pasuesit e tij dhe të poshtëronte idhujtarinë e mbështetësit e saj.
210.	▪ Si muslimanët ashtu edhe idhujtarët i shihnin njëri tjetrin fillimisht të pakët në numër.
211.	▪ "Mos e kërkoni *(dëshironi)* përballjen me armikun, por kërkojini Allahun që t'ju ruajë e mbrojë! Megjithatë, nëse përballeni me të, atëherë qëndroni (si burrat) dhe përmendeni Allahun. Nëse ata bërtasin e çiren, ju vazhdoni me qetësi e heshtje!"
212.	▪ Iblisi i mallkuar kur i pa Xhibrilin me ushtrinë e tij të zbresë në ndihmë të muslimanëve, ia mbathi nga fushë beteja së bashku me ushtrinë e tij.
213.	▪ Melekët i godasin me urdhrin e Zotit të tyre, kur shpirti i mohuesit refuzon të dalë, dhe kështu ia shkulin dhe ia nxjerrin me forcë.
214.	▪ Ai i ndëshkon idhujtarët fuqishëm, për shkak të gjynaheve të tyre, ashtu siç di të ndëshkojë Krenari i Plotpushtetshëm.
216.	▪ Tradhëtia është haram edhe në mardhëniet me mohuesit e besimit. Muslimani u përmbahet pakteve
--	▪ Shpenzimi i të gjitha mundësive dhe forcave kundër armiqve. Shpërblimi i madh i shpenzimit në rrugën e Allahut.
218.	▪ Nëse armiku kërkon paqe, pranoje atë dhe mbështetju Allahut!
219.	▪ Nëse armiku ishte deri dyfish më shumë, nuk u lejohej të largoheshin nga fushëbeteja. Por nëse ishin më shumë, atëherë nuk ishte detyrë përballja me ta, por u lejohej të tërhiqeshin.
220.	▪ Profeti u këshilliua me sahabet në lidhje me robërit e Bedrit dhe zgjodhi mendimin e Ebu Bekrit.
--	▪ Muslimanët janë të parët që Allahu ua lejoi plaçkën e luftës dhe shkëmbimin e robërve.
221.	▪ Profeti i Allahut nuk mundi të vinte gjumë në sy në pjesën e parë të natës sepse dëgjoi zërin e xhaxhait të tij, Abasit, lidhur në pranga. Vetëm pasi e zgjidhën Profeti i Allahut u qetësua e fjeti."
222.	▪ "Muhaxhirët dhe ensarët janë miq e mbrojtës të njëri-tjetrit. Kurejshët (*tulekâu*) e falur (ditën e çlirimit të Mekës) dhe *thekifët* e çliruar (nga robëria) janë miq e mbrojtës të njëri-tjetrit.
224.	▪ Ata që besuan, por ende nuk kanë mërguar, nuk kanë pjesë në plaçkën e luftës.
--	▪ Unë distancohem nga çdo musliman që qëndron në mes idhujtarëve.
225.	▪ Farefisi ka më shumë përparësi ndaj njëri-tjetrit në meritën e trashgimisë.
	SURJA ET-TEUBE
226.	▪ Leja 4 mujorëshe ishte për ata idhujtarë me të cilët Profeti ﷺ kishte lidhur marrëveshje të pakufizuar në kohë, ose ata me të cilët kishte pakt deri në katër muaj maksimumi.
227.	▪ Ndërsa për ata me të cilët kishte marrëveshje me kohëzgjatje më të madhe se katër muaj, respektimi i marrëveshjes ishte i detyrueshëm deri në afatin e caktuar, sado i gjatë të ishte.
227.	▪ Kjo marrëveshje rrespektohej nëse nuk i trembej tradhtisë nga ana e tyre, ose nëse ata nuk e shkelnin të parët paktin.
229.	▪ Me fjalën "muajt e ndaluar" këtu është për qëllim katër muajt e afatizimit të përmendur në ajetin "Lëvizni *(lirshëm)* nëpër tokë për katër muaj...".
230.	▪ Nëse ndonjë idhujtar të kërkon mbrojtje, ti strehoje atë, në mënyrë që të mund të dëgjojë fjalët e Allahut e më pas, përcille deri në vendin ku mund të jetë i sigurt!
231.	▪ Idhujtarët e mohuesit nuk respektojnë ndaj besimtarëve as farefisni e as marrëveshje.
232.	▪ Inkurajim i fortë për të luftuar kundër idhujtarëve, të cilët i thyejnë paktet dhe shkelin çdo të drejtë.
234.	▪ Allahu ka për t'i nxjerrë në pah besimtarët e sinqertë, të cilët nuk kanë zgjedhur për mik të dashur asnjë tjetër, përveç Allahut, të Dërguarit të Tij dhe besimtarëve.
--	▪ Nuk është e drejtë e atyre që i bëjnë shirk Allahut, që të kujdesen për xhamitë e Allahut, të cilat janë ndërtuar me emrin e Allahut e për t'u adhuruar Ai si një, i vetëm dhe i pashoq.
235.	▪ Vërtet e konsideroni dhënien ujë haxhinjve dhe kujdestarinë për Xhaminë e Shenjtë, të njëjtë me besimin tek Allahu dhe Dita e Fundit dhe luftën në rrugën e Allahut?
236.	▪ O ju që keni besuar! Mos i mbani për mbrojtës *(e aleatë)* prindërit dhe vëllezërit tuaj, nëse ata

	parapëlqejnë mosbesimin kundrejt besimit!
237.	▪ Ndihma e fitorja vjen vetëm nga Allahu, pavarësisht numrit të madh apo të vogël.
238.	▪ Kur u mbështetën në forcat e tyre dhe numrin e shumtë ata u mposhtën, ndërsa kur iu mbështetën Allahut triumfuan.
239.	▪ Ndihma e Allahut përmes melekëve, mposhtja e Heuazinasve, pranimi i islamit nga ata dhe çlirimi i robërve të tyre.
240.	▪ Idhujtarët janë vërtet të papastër, prandaj mos i lini t'i afrohen Xhamisë së Shenjtë! Dhe mos kini frikë nga varfëria, sepse Allahu, nëse dëshiron, ju bën të pasur me mirësinë e Tij.
241.	▪ Urdhri për luftë kundër ithtarëve të librit derisa të japin xhizjen me dorën e tyre, duke qenë të përulur.
242.	▪ Letra e krishterëve të shamit drejtuar Umer ibnul Hatabit lidhur me kushtet e *ehlu dhimmeh*.
--	▪ I vraftë Allahu! Si largohen nga e vërteta!
244.	▪ Allahu ma paraqiti tokën, lindjen e perëndimin e saj dhe pushteti e sundimi i umetit tim do të arrijë në çdo vend që m'u tregua.
--	▪ Ka, vërtet shumë priftërinj dhe oshënarë që në mënyrë të paligjshme hanë pasurinë e njerëzve dhe i pengojnë të tjerët nga rruga e Allahut.
245.	▪ Çdo pasuri që pastrohet duke nxjerrë zekatin e saj nuk konsiderohet *kenz* (pra, pasuri e fshehur, për të cilën njeriu meriton ndëshkimin e përmendur në ajet), edhe nëse është fshehur poshtë shtatë tokave.
246.	▪ Pasuria e atij që nuk jep zekatin do të digjet në zjarrin e Xhehenemit, e me të do t'u damkoset balli, anët dhe shpinat.
--	▪ Viti ka dymbëdhjetë muaj, katër nga të cilët janë të shenjtë. Tre muaj të shenjtë janë të njëpasnjëshëm: Dhul Kide, Dhul Hixhe dhe Muharrem; ndërsa muaji Rexhep, - siç e quajnë fisi Mudar, - është i vetëm, mes muajit Xhumada dhe Shaban.
248.	▪ Gjatë këtyre muajve është më e fortë ndalesa nga padrejtësitë sesa përgjatë muajve të tjerë, ashtu sikurse edhe gjynahet që kryhen në një vend të shenjtë janë më të dënueshme sesa në vende të tjera.
249.	▪ Një vit, ata e konsideronin muajin Muharem si të shenjtë, e një vit tjetër e konsideronin muajin Sefer të shenjtë, për të arritur një përputhje me numrin e muajve që Allahu i bëri të shenjtë.
250.	▪ Plogështia ndaj xhihadit dhe braktisja e tij sjell dënim të dhembshëm.
251.	▪ Në fillim xhihadi ishte detyrë për të gjithë, por më pas u përjashtuan një kategori të dobëtish.
252.	▪ Muxhahidi nëse bie dëshmor hyn në xhenet e nëse kthehet ka për ta begatuar Zoti me mirësi të shumta.
253.	▪ A keni dëgjuar qortim më të bukur dhe të dashur sesa ky? Allahu e njoftoi Profetin ﷺ se e kishte falur, përpara se ta qortonte.
254.	▪ Por Allahu nuk e pëlqeu pjesëmarrjen e tyre; prandaj i sprapsi, duke u thënë: "Qëndroni aty me ata që rrinë!"
255.	▪ Prej tyre ka edhe të tillë që thonë: "Më jep leje e mos më sprovo!" Por ata tashmë kanë rënë në sprovë dhe Xhehenemi do t'i rrethojë mohuesit *(në të gjitha anët)*.
257.	▪ Sadakaja e tyre nuk pranohet sepse ata mohojnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij, e falin namazin vetëm me përtaci, ndërsa sadakanë e japin veçse me pakënaqësi.
258.	▪ Ata betohen në Allahun se vërtet janë me ju, por ata nuk janë me ju. Ata janë frikacakë.
--	▪ Disa prej tyre të përflasin për ndarjen e lëmoshës. Nëse u jepet atyre, ata mbesin të kënaqur e nëse nuk u jepet, ata zemërohen.
259.	▪ Kategoritë që përfitojnë nga zekati.
262.	▪ A nuk e dinë ata se kush e kundërshton Allahun dhe të Dërguarin e Tij, e pret zjarri i Xhehenemit, ku do të jetë përjetësisht?
263.	▪ Munafikët përhapnin fjalë ndër besimtarë me qëllim që ti frikësonin në lidhje me luftën kundër romakëve.
264.	▪ Hipokritët dhe hipokritet janë si njëri tjetri: urdhërojnë për ligësi, ndalojnë nga e mira dhe janë dorështrënguar.
265.	▪ Munafikët nuk nxorën mësime nga ndëshkimi i të parëve që, ashtu si ata, përgënjeshtruan profetët.
266.	▪ Besimtarëve dhe besimtareve Allahu u ka premtuar kopshte nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të jenë përgjithmonë dhe vendbanime të bukura në Xhenetin e Adnit.
267.	▪ Por lumturia më e madhe është kënaqësia e Allahut. Kjo është fitorja e madhe.
268.	▪ Në të vërtetë, ata thanë fjalë kufri, mohuan pasi kishin pranuar Islamin ...
269.	▪ Munafikët tentuan diçka që nuk e arritën dot (vrasjen e Profetit).
--	▪ Ka nga ata, që i janë zotuar Allahut, duke thënë: "Nëse Ai na jep nga mirësitë e Tij, sigurisht që do

	të japim sadaka dhe sigurisht që do të bëhemi njerëz të mirë."
270.	▪ Munafikët përqeshin dhe tallen besimtarët, që japin sadaka, shumë apo pak qoftë sadakaja.
272.	▪ Profeti i Allahu shpresoi se nëse do ti kërkonte falje Allahut për ta më shumë se 70 herë, do të pranohej prej tij.
--	▪ Thuaju: "Zjarri i Xhehenemit e ka vapën edhe më të fortë", nëse kuptojnë!
273.	▪ Ata që nuk e mbështetën Profetin dhe u kënaqën me këtë, Allahu i privoi përgjithmonë nga mundësia për të bërë xhihad sëbashku me Profetin e Tij.
274.	▪ Pas Ibn Selulit Profeti nuk ia fali më askujt prej munafikëve xhenazen.
275.	▪ Munafikët janë njerëzit me frikacakë në luftë dhe me gjuhën më të gjatë në kohë paqeje.
276.	▪ Profeti ua pranoi justifikimin atyre që ishin vërtet të justifikuar, por mashtruesit ka për ti goditur një dënim i rëndë.
277.	▪ E keqja është për ata që, duke qenë pasanikë, kërkuan leje të mbeteshin me ata që nuk shkonin në luftë. Allahu i ka vulosur zemrat e tyre dhe ata nuk e dinë këtë.
279.	▪ Beduinët janë më të zhyturit në mohim e hipokrizi dhe janë më të prirurit për të mos i njohur dispozitat që Allahu ia zbriti të Dërguarit të Tij.
280.	▪ Beduinët besimtarë e sadakadhënës, muhaxhirët, ensarët dhe ata që pasuan rrugën e tyre me sinqeritet, të gjithë këta janë nga ata prej të cilëve Allahu është i kënaqur e u premtoi xhenetin.
281.	▪ Mjerë për ata që fyejnë e mallkojnë sahabët e Profetit.
282.	▪ Profeti ﷺ nuk i njihte të gjithë munafikët që e rrethonin, por vetëm një pjesë të tyre.
--	▪ Ka edhe të tjerë, që janë të vetëdijshëm për gjynahet e veta. Ata kanë edhe vepra të mira edhe vepra të këqija. Allahu do t'i falë ata, sepse Ai është Pranues i madh i pendimit e Mëshirëplotë.
283.	▪ Nëse besimtari jep sadaka qoftë edhe sa një kafshatë e vogël Allahu ia zmadhon atë e ajo bëhet sa Uhudi.
284.	▪ Allahu ua pranon pendimin atyre besimtarëve të mirë që nuk morën pjesë në luftën e Tebukut.
285.	▪ Çdo xhami që nuk ndërtohet mbi baza të devotshmërisë ajo është xhami sherri e përçarjeje.
286.	▪ Nëse xhamia Kuba është një xhami e cila që prej ditës së parë, u ngrit si devotshmëri ndaj Allahut, atëherë xhamia e Profetit të Allahut është më parësore dhe e merituesshme për këtë vlerësim.
287.	▪ Allahu i Lartësuar u premtoi se do t'u japë në këmbim Xhenetin, luftëtarëve, të cilët luftojnë në rrugën e tij dhe vrasin ose vritën për hir të Tij.
288.	▪ Cilësitë e besimtarëve të përgëzuar me xhenet.
290.	▪ Nuk është e drejtë për Profetin e as për besimtarët, që të kërkojnë falje për idhujtarët, edhe nëse janë nga të afërmit të tyre, pasi t'u jetë bërë e qartë se me të vërtetë ata janë banorë të Xhehenemit.
--	▪ Allahu i madhëruar e ndaloi Profetin që të kërkojë falje për prindërit e tij. hadithi që tregon se Allahu ia ringjalli prindrit për të besuar është i trilluar dhe i pavërtetë.
292.	▪ Historia e Kea'b ibnu Malik dhe dy shokëve të tij, të cilët nuk morën pjesë në Luftën e Tebukut.
297.	▪ Askujt nuk i lejohet ti bëjë bisht xhihadit pa pasur arsyetim.
298.	▪ Shpenzimi i pasurisë për përgatitjen e ustrisë islame kundër mohuesve është nga veprat më të mira që të afrojnë tek Allahu.
299.	▪ Shpërblimi i xhihadit së bashku me Profetin e Allahut dhe daljes për kërkimin e diturisë fetare.
300.	▪ Urdhri për xhihad kundër mohuesve dhe për ashpërsinë kundër tyre.
301.	▪ Imani shtohet dhe pakësohet. Ai shtohet e forcohet përmes punëve të mira dhe adhurimeve dhe pakësohet e dobësohet nga gjynahet
302.	▪ Profeti e dëshironte fort udhëzimin e njerëzve dhe ishte shumë i dhemshur dhe i mëshirshëm me ta.
303.	▪ Arshi është mbulesa e të gjitha krijesave të Zotit, qiejve dhe tokës.
	SURJA JUNUS
304.	▪ Mohuesit shprehin habi nga fakti që Allahu dërgon ndër njerëz profetë po prej njerëzve.
305.	▪ Si mundet që ta bëni këtë padrejtësi të madhe, kur ju e dini që Ai është i vetëm në meritën e adhurimit, ashtu siç është i vetëm në pushtetin për të krijuar?
306.	▪ Nëpërmjet lëcizjes së Diellit dhe Hënës arrijmë të bëjmë përllogaritjen e kohës.
307.	▪ Vendi i tyre është Zjarri për shkak të veprave që kanë bërë.
308.	▪ Përshëndetja e Zotit për besimtarët në xhenet është: "Selam!"
309.	▪ Njeriu nuk duhet të lutet kundër vetes, familjes e pasurisë së tij.
310.	▪ Kur rëndohet nga vështirësitë, atë e pushton ankthi e paniku dhe nuk rresht së luturi Allahun, që t'ia largojë ato. Megjithatë, kur Allahu ia largon të keqen ai kthehet në padrejtësi.
311.	▪ Nuk i takon Muhamedit të ndryshojë shpalljen. Ai është thjesht e vetëm një i dërguar, që kumton atë që i shpallet nga Allahu.
312.	▪ Nuk ka njeri më të padrejtë e keqbërës, sesa ai që pretendon se Allahu e ka dërguar si profet, kur,

	në të vërtetë, nuk e ka dërguar. Dallimi mes profetit të rremë dhe atij të vërtetë.
313.	▪ Ata që i merni për ndërmejtësues nuk zotërojnë aspak pushtet për të bërë dobi apo dëm në gjithësi. Vallë ju do ta informoni Allahun për diçka që nuk e ditka, në qiej dhe në Tokë?!
314.	▪ Mohuesit i kërkuan Profetit si mrekulli që t'ua kthente kodrën e Safasë në flori.
316.	▪ Ai i afatizon keqbërësit dhe i lë gradualisht të zhyten në dëshpërim, aq sa çdokush prej tyre mendon se kurrë nuk ka për t'u ndëshkuar dhe se ka ende kohë të mjaftueshme.
--	▪ Kur valët e detit ngrihen lart mbi ta, ata harrojnë çdo putë e idhull, që u luteshin më parë dhe, në atë gjendje, i luten me sinqeritet, përulësi e përgjërim të madh veçse Allahut të Lartësuar. Por, ...
317.	▪ Një shembull e përshkrim për jetën e dynjasë dhe stolitë e saj të përkohëshme.
318.	▪ Allahu fton për në Shtëpinë e Paqes (Xhenet) dhe udhëzon në rrugë të drejtë atë që Ai dëshiron.
--	▪ Atyre, që bëjnë vepra të mira u takon e mira, madje edhe më shumë. Për sa i përket "shtesës" së përmendur në këtë ajet, është shpjeguar se është ...
319.	▪ Allahu i madhëruar flet për gjendjen e të dëshpëruarve dhe ndëshkimin e tyre.
320.	▪ Allahu i Lartësuar do t'i ndajë dukshëm idhujtarët nga besimtarët në ditën e gjykimit.
321.	▪ Idhujt do të distancohen nga adhuruesit e tyre në ditën e kjametit.
322.	▪ Idhujtarët e hershëm e pohonin njëshmërinë e Allahut në *rububuje*, por nuk e pranojnë njëshmërinë në *uluhije*.
323.	▪ Ky është vendimi i drejtë i Zotit tënd kundër të shfrenuarve. Ata kurrë nuk do të besojnë.
324.	▪ Atëherë, si i largoheni së vërtetës?"
325.	▪ Kur'ani është një mrekulli, të cilën, edhe nëse mblidhet i gjithë njerëzimi, nuk do të kishin mundësi të sjellin diçka të ngjashme me të.
326.	▪ Mohuesit e refuzuan Kur'anin, edhe pse nuk e kishin kuptuar dhe as nuk kishin as diturinë më minimale rreth tij.
327.	▪ Allahu nuk u bën asnjë padrejtësi njerëzve, por janë ata që i bëjnë padrejtësi vetes së tyre.
328.	▪ Allahu i Lartësuar u kujton robërve Orën e Kijametit. Ai i paralajmëron ata për ditën kur ata do të ringjallen nga varri, për t'u tubuar e për të dhënë llogari.
329.	▪ Ditën e Gjykimit, çdo popull do të gjykohet me drejtësi, në prani të profetit të tyre.
--	▪ Profeti nuk di prej diturisë së Zotit veçse aq sa Zoti i ka lejuar dhe mësuar atij.
330.	▪ Thuaj: "Po, betohem në Zotin tim! Ajo është mëse e vërtetë, dhe ju nuk do të mund t'i shmangeni!"
331.	▪ Kur'ani është shërimi i asaj që gjendet në kraharorin tuaj. Ai është udhëzim dhe mëshirë për besimtarët.
332.	▪ Ky ajet zbriti si kundërpërgjigje ndaj idhujtarëve dhe rregullave të trilluara nga ata, që bënin hallall ose haram gjëra të ndryshme.
333.	▪ Grada më e lartë e besimit është grada e ihsanit. "*Ihsâni* është: ...
334.	▪ Nuk ka dyshim se të dashurit e Allahut nuk kanë aspak frikë dhe as brengosje; Ata besojnë dhe janë të devotshëm.
--	▪ Të devotshmëve u jepen përgëzime në jetën e kësaj bote dhe në jetën tjetër.
335.	▪ Megjithëse Ai është Pronari i qiejve e Tokës, idhujtarët adhurojnë idhuj e puta, të cilët nuk kanë në dorë as dëm e as dobi.
337.	▪ Islami është feja në të cilën kanë ftuar të gjithë të dëguarit e Zotit, edhe pse sheriatet mund të ndryshojnë
339.	▪ Allahu i lartësuar ua ka vulosur zemrën atyre që trillojnë gënjeshtra kundër Tij dhe sepse e përgënjeshtrojnë të vërtetën.
--	▪ Kur Faraonit dhe palës së tij iu paraqit e vërteta, ata u treguan kryeneçë e mospërfillës ndaj saj.
341.	▪ Përmes zbukurimeve të magjistarëve, të cilët manipulonin sytë dhe mendjet e njerëzve, Faraoni donte të devijonte masën e gjerë nga rruga e Musait dhe drita që ai përçonte.
--	▪ Bijtë e israelit e besuan të gjithë Musain, ndërsa nga populli i Faraonit besuan veçse një pakicë shumë e vogël.
342.	▪ Bijtë e Israelit u urdhëruan që të falen në shtëpitë e tyre, për tu ruajtur nga përndjekja e persekutimi i Faraonit.
343.	▪ Në këto ajete, Allahu i Lartësuar na njofton për lutjen që bëri Musai kundër Faraonit dhe mbështetësve të tij.
--	▪ Ai që bën amin, për një dua është njëlloj si ta ketë bërë vetë atë dua.
344.	▪ Kur vuajtja shtrëngohet shumë, atëherë vjen çlirimi. Kur Firauni iu vu pas popullit të dobët e të përvuajtur, Allahu e përmbyti dhe shkatërroi.
345.	▪ Besimi nuk i vlen robit në disa raste. Ato janë, ...
--	▪ Allahu e nxorri trupin e fraunit nga deti që bijtë e israelit të siguroheshin tërësisht për vdekjen e

	tij.
346.	▪ Allahu i vendosi bijtë e Izraelit në një vend të mirë dhe i furnizoi ata me mirësi të shumta, por...
347.	▪ Bijtë e Israelit u përçanë veçse pasi u erdhi e vërteta.
--	▪ Cilësitë e përshkrimi i Profetit Muhamed gjenden në Teurat dhe në Inxhil.
348.	▪ Asnjë popull nuk kanë besuar tërësisht në profetin e tyre përveç popullit të Junusit.
349.	▪ Asnjë njeri nuk mund të besojë, nëse këtë nuk e mundëson Allahu i Lavdëruar. Shih futnotën!
350.	▪ Ai që rrefuzon të besojë do të përfshihet nga dënimi i Allahut, ndërsa ai që beson do të shpëtohet.
351.	▪ Ai që pendohet sinqerisht, Allahu ka për ta falur qoftë edhe në lidhje me shirkun.
--	▪ Feja që solli Muhamedi a.s., është e vërteta e sigurt, që nuk ka asnjë dyshim se është prej Allahut dhe është përçuar me korrektësi te njerëzit.
352.	▪ "O njerëz! Tashmë ju erdhi e vërteta nga Zoti juaj. Kush merr rrugën e drejtë, e ka vetëm për veten e vet; ndërsa kush ndjek devijimin, e ka humbur vetveten.
	SURJA HUD
353.	▪ Ai që njëson Allahun, i kërkon falje Atij dhe pendohet sinqerisht tek Ai, Allahu ka për ti dhënë një jetë të mirë.
354.	▪ Ata mundohen të fshihen shikimit të Allahut dhe Ai i di hollësisht çdo të fshehtë të robërve.
355.	▪ Allahu i madhëruar tha: "që t'ju sprovojë se cili prej jush është më vepërmirë dhe nuk tha "... më vepër shumtë."
357.	▪ Idhujtarët e mohonin ringjalljen dhe ishin shpresëkëputur gjatë fatkeqësive e teprues gjatë mirësive.
358.	▪ Allahu i Lartësuar e ngushëllon Profetin e Tij në lidhje me kokëfortësinë që idhujtarët tregonin në sjelljen armiqësore dhe në kundërvënien ndaj tij, duke i treguar shembullin e Profetëve të shkuar.
360.	▪ Ai që ka dëgjuar për Muhamedin dhe fenë e tij, i ka vajtur argumenti dhe e ka detyrë pasimin e rrugës së tij.
362.	▪ Allahu Krenar dhe i Lartësuar e afron besimtarin dhe vendos një perde, për ta mbuluar atë nga njerëzit dhe i tregon dhe e bën që të pohojë dhe pranojë të gjitha gjynahet e tij, ...
363.	▪ Edhe mohuesit e besimit dhe idhujtarët janë të ngarkuar me dispozitat kryesore dhe jokryesore të Sheriatit. Ata do të merren në pyetje e do të mbajnë përgjegjësi edhe për këto dispoita.
364.	▪ Pasuesit e të vërtetës kryesisht janë prej të dobëtve, ndërsa pasanikët e të pushtetshmit janë kundërshtarë të besimit të vërtetë.
365.	▪ Nëse e vërteta është sqaruar, atëherë nuk mbetet më vend për arsyetime e justifikime.
367.	▪ Kokfortësia dhe inati që populli i Nuhut treguan kundër Profetit të tyre dhe ftesës së tij, u bë shkak që zemërimi dhe ndëshkimi i Allahut ti mbulonte.
369.	▪ Ata talleshin me të, duke i thënë: "Ti je duke ndërtuar një anije në tokë?! Si do të lundrojë në tokë kjo anije?!"
370.	▪ Urdhëri ishte: "Ngarko në të nga një çift *(mashkull e femër)* prej çdo krijese, familjen tënde, - përveç atyre për të cilët është dhënë vendimi i ndëshkimit, - dhe besimtarët."
371.	▪ Uji e kishte mbuluar të gjithë tokën dhe niveli i tij kishte arritur majat e maleve, me lejen e Allahut të Lartësuar.
372.	▪ Urdhri i Zoti u përmbush dhe Allahu i përmbyti mohuesit e besimit dhe i shpëtoi besimtarët.
--	▪ Gratë e profetëve janë të ruajtura nga imoraliteti dhe djali që u mbyt ishte vërtet biri i Nuhut.
373.	▪ Anija qëndroi mbi Xhudij dhe Nuhu së bashku me ata që besuan zbritën në paqe.
374.	▪ Nëpërmjet kërkimit të faljes mbulohen të gjitha gjynahet e shkuara dhe zbret begatia e mirësia.
376.	▪ Ndëshkimi i përfshiu mohuesit dhe Allahu i shpëtoi Hudin dhe ata që besuan sëbashku me të.
377.	▪ Salihu e ftoi popullin e tij, Themudin në adhurimin e Allahut si një i vetëm e pa ortak.
378.	▪ Ata treguan injorancën, kokëfortësinë dhe arrogancën e tyre në fjalët që i drejtuan Profetit.
379.	▪ Melekët i japin Ibrahimit lajmin e mirë për lindjen e Is'hakut dhe pas tij për lindjen e Jakubit.
380.	▪ Përgëzimi për lindjen e Is'hakur dhe Jakubit tregon se kurbani është pa dyshim Ismaili, jo Is'haku.
--	▪ Ibrahimi diskuton me melekët në lidhje me ndëshkimin e popullit të Lutit.
381.	▪ Populli i Lutit ishin të vazhdueshëm dhe të pandreqshëm në atë poshtërsi të pashembullt.
383.	▪ Kur të jetë fundi i natës, largohu bashkë me familjen tënde dhe askush prej jush të mos vështrojë mbrapa.
384.	▪ Xhibrili e mori të gjithë popullin e Lutit dhe e ngriti lart. Pastaj i përmbysi me kokë poshtë dhe i goditi ata me predha balte të ngurtësuar.
385.	▪ Profeti Shuajb i urdhëronte për adhurimin e Allahut të Lartësuar si një të vetëm dhe pa ortak dhe i ndalonte nga padrejtësia në masë dhe peshë.
386.	▪ Profeti është shembulli për popullin e tij dhe kurrë nuk do të thyente vetë ato urdhëresa me të cilat

	urdhëron popullin e vet.
387.	▪ Mos lejoni që armiqësia dhe urrejtja t'ju shtyjë që të vazhdoni me kokëfortësi me kufrin dhe veprat tuaja shkatërruese!
389.	▪ Ata të cilët pretendojnë se Faraoni besoi dhe është prej të shpëtuarve, kur lexojnë këto ajete duhet të pendohen dhe të heqin dorë prej këtij besimi të gabuar. (shih futnotën)
390.	▪ Idhujt që njerëzit adhuronin nuk u shtuan asgjë tjetër, përveç shkatërrimit.
391.	▪ I tillë është ndëshkimi i Zotit tënd, kur bie mbi popujt që bëjnë padrejtësi.
392.	▪ Të dëshpëruarit do të jenë në Zjarr, ku do të kenë ofshama e ngashërime. Ndërsa të lumturit janë në Xhenet. Aty do të jenë të përjetshëm
394.	▪ Ata nuk adhurojnë asgjë tjetër përveçse çfarë adhuronin më parë prindërit e tyre.
395.	▪ *El istikame* (përqendrimi në rrugën e drejtë) - siç urdhëron Zoti - është nga ndihmat më të mëdha dhe të rëndësishme për arritjen e triumfit mbi armiqtë.
---	▪ Sigurisht që veprat e mira i shlyejnë ato të këqijat. Ky është kujtim për ata që kujtojnë *(Zotin e tyre)*.
396.	▪ E keqja dhe gjynahet fshihen veçse nëpërmjet punëve të mira. Ligësia dhe e pista kurrsesi nuk mund të fshihen nëpërmjet të keqes.
397.	▪ Në këtë ajet, tregohet se të shpëtuarit janë veçse ata që ndalojnë nga të këqijat.
398.	▪ Kundërshtitë kurrë nuk mund të jenë mëshirë. Të mëshiruarit janë të bashkuarit rreth së vërtetës që nuk kundërshtohen rreth saj.
--	▪ Nuk i krijoi ata që të kundërshtojnë dhe të përçahen, por i krijoi që të jenë të bashkuar dhe për t'i mëshiruar.
399.	▪ Në këtë Shpallje të ka ardhur e vërteta, këshilla dhe përkujtimi për ata që besojnë.
	SURJA JUSUF
400.	▪ Kur'ani është i përkryer në të gjitha aspektet.
--	▪ Ne jemi pjesa e Profetit mes popujve dhe ai është pjesa jonë prej Profetëve të Zotit.
401.	▪ Shejtani është, vërtet armik i betuar për njeriun.
402.	▪ Vëllezërit e Jusufit vendosin çfarë do të bëjnë me Jusufin.
403.	▪ Nuk ka ndonjë argument të posaçëm që tregon qartë se vëllezërve të Jusufit ishin profetë.
404.	▪ Vëllezërit e Jusufit fillojnë zbatimin e planit në lidhje me Jusufin. Jakubi heziton fillimisht por pastaj e lejon të birin të shkojë me vëllezërit e vet.
405.	▪ Vëllezërit e Jusufit kthehen në mbrëmje tek ati i tyre, pasi e kishin hedhur Jusufin në pus.
--	▪ Një karvan udhëtarësh e nxjerrin Jusufin nga pusi dhe ia shesin një ministri në Egjipt.
406.	▪ Ministri e urdhëroi të shoqen që të kujdesej mirë për Jusufin dhe ta nderonte atë.
407.	▪ Gruaja e ministrit e dëshiroi fort Jusufin, prandaj filloi që ta joshte për poshtërsi.
408.	▪ Jusufi nuk e dëshiroi aspak atë, për shkak të provës që i solli Zoti. Cila ishte prova që iu dha Jusufit
--	▪ Thuhet se dëshmitari nga familja e saj i cili gjykoi e dëshmoi për pastërtinë e Jusufit ishte një fëmijë në djep.
409.	▪ Gratë e aristokracisë në Egjipt filluan të flisnin me nota qortuese ndaj sjelljes së gruas së ministrit.
410.	▪ Vetë gruaja e ministrit dëshmon para grave për pastërtinë e Jusufit dhe synimet e saj.
411.	▪ Më pas, edhe pasi panë argumentet, ata vendosën *(padrejtësisht)* që ta burgosnin atë *(Jusufin)* për njëfarë kohe.
412.	▪ Jusufi i jep përparësi ftesës së njerëzve në njësimin e Zotit dhe besimin e pastë monotesit, përpara se t'u shpjegojë atyre ëndrat.
414.	▪ Pasi i ftoi në fenë e vërtetë Jusufi u shpjegon dy shokëve të burgut ëndrat që ata i kërkuan që t'u shpjegonte.
--	▪ Edhe pse Jusufi e porositi djalin i cili do të lirohej nga burrgu që ta përmendte tek mbreti, shejtani i mallkuar e bëri që ta harronte, dhe Jusufi mbeti disa vite në burg.
416.	▪ Jusufi shpjegon ëndrën e mbretit.
417.	▪ Gruaja e ministrit pranon publikisht pastërtinë dhe pafajsinë e Jusufit dhe pranon gabimin e saj.
418.	▪ Allahu i madhëruar i dha Jusufit një pozitë të lartë në tokë pas durimit dhe sinqeritetit të tij.
419.	▪ Vëllezërit e Jusufit shkojnë tek Jusufi për të blerë drith gjatë kohës së krizës por nuk e njohën atë ndërkohë që Jusufi i njohu shumë mirë.
--	▪ Jusufi pasi i furnizon të vëllezërit u kërkon që herën tjetër të vijnë sëbashku me vëllanë e tyre Beniaminin, ose në të kundër i njoftoi se nuk do tu japë drith.
420.	▪ Vëllezërit i kërkojnë të atit, Jakubit që të adërgojë me ta vëllanë e tyre Beniaminin.
422.	▪ Jusufi i prezantohet të vëllait Beniaminit dhe fillon të zbatojë planin për ta mbajtur atë në Egjipt.
423.	▪ Vëllezërit e Jusufit akuzohen për vjedhjen e enës së mbretit dhe ajo gjendet në barrën e

	Beniaminit.
--	▪ Jusufi vendosi të mbajë Beniaminin për shkak se ena e mbretit u gjend tek barra e tij.
424.	▪ Vëllezërit e Jusufit e humbën shpresën se do të mund ta merrnin me vete Beniaminin, për ta kthyer tek i ati, ashtu siç i ishin përbetuar atij.
425.	▪ Jakubit i shtohet edhe më shumë trishtimi për humbjen e Jusufit pasi njoftohet edhe për humbjen e Beniaminit.
426.	▪ Jakubi i dërgon bijtë e tij për të kërkuar për Jusufin dhe vëllezërit e tij.
427.	▪ Jusufi u prezantohet vëllezërve të tij dhe i njofton se tashmë i ka falur ata.
428.	▪ Këmisha e Jusufit i hidhet Jakubit në fytyrë dhe atij i kthehet shikimi.
429.	▪ Sexhdja e nderimit dhe përshëndetjes ishte e lejuar në popujt e shkuar por tashmë kjo është anuluar dhe në islam është e ndaluar ti biesh në sexhde dikujt tjetër veç Allahut.
430.	▪ Ibn Abasi ka thënë: "Asnjë profet nuk e ka dëshiruar vdekjen përpara Jusufit, paqja e Allahut qoftë mbi të! Por kjo, - pra, kërkimi i vdekjes, - nuk lejohet në fenë tonë."
431.	▪ Histroinë e Jusufit, ishte ngushëllim për Profetin por edhe si kërcënim për ata që kundërshtojnë rrugën e Profetit.
432.	▪ Shirku i dukshëm dhe shirku i fshehur.
433.	▪ Shirku është më i fhsehur se sa hapat e milingonës. Lutje për tu ruajtur nga çdo lloj shirku.
434.	▪ Ajo është e vetmja rrugë e drejtë dhe e vërtetë; ajo është ...
--	▪ Profetët kanë qenë prej njerëzve e jo prej melekëve. Ata janë zgjedhur gjithmonë prej burrave. Kurrë nuk ka ndodhur që të zgjidhet për profet një grua.
435.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon se ndihma e Tij zbret për profetët e Tij, pikërisht atëherë kur gjendja ngushtohet shumë dhe njerëzit mezi presin çlirimin.
436.	▪ Kur'ani është qartësues i besimit të pastër, shtjellues i ligjeve të Zotit, njoftues i lajmeve të vërteta.
	SURJA ER-RA'D
437.	▪ Allahu i Madhëruar na tregon për fuqinë e Tij absolute dhe për mbretërimin e Tij madhështor.
439.	▪ Krijesat tregojnë për Krijuesin madhështor. Ai që krijon, nuk ka çudi që mund ta rikthejë krijimin.
440.	▪ Ata kërkojnë prej teje përshpejtimin e ndëshkimit para së mirës, edhe pse para tyre ka pasur dënime të ashpra.
441.	▪ Detyra jote (o Muhamed) është përcjellja e Shpalljes së Allahut, për të cilën Ai të urdhëroi.
--	▪ I Madhëruari na tregon për diturinë e Tij absolute, së cilës nuk i fshihet asgjë.
442.	▪ Çdo njeri ka melekë të përcaktuar, që zëvendësojnë njëri-tjetrin: ruajtësit e natës dhe ruajtësit e ditës. Ata e mbrojnë atë nga të këqijat dhe aksidentet e dëmshme.
443.	▪ Çdo njeri ka një shoqërues prej xhindeve dhe një prej melekëve.
--	▪ Bubullima e madhëron Atë me lavdinë e Tij; e po kështu bëjnë edhe melekët, nga frika ndaj Tij.
444.	▪ Është Ai që i dërgon rrufetë dhe godet me to kë të dojë. Një lutje që të mbron nga rufeja.
445.	▪ Lutja e jobesimtarëve është veçse një kotësi. Gjithçka në qiej e në Tokë i bën sexhde vetëm Allahut, me hir a me pahir, ...
446.	▪ Idhujtarët e pranojnë faktin që Allahu i Madhëruar është Rab, pra, Krijuesi, Sunduesi, Administruesi dhe Ai që rregullon çështjet e gjithësisë. Por bëjnë shirk në uluhije. Ata zgjedhin kujdestarë e të adhuruar të tjerë, të cilëve iu përkushtohen me adhurime e u binden.
447.	▪ Ky ajet na jep dy shembuj të qartë për të kuptuar ndryshimin mes të vërtetës dhe të kotës dhe për të mësuar rreth natyrës së tyre.
448.	▪ Xheneti u takon atyre që iu përgjigjën të vërtetës, ndërsa zjarri u takon atyre që e rrefuzuan atë dhe nuk u nënshtruan sipas saj.
449.	▪ A është i njëjtë ai që e di se ajo që t'u shpall nga Zoti yt është e vërtetë, me atë që është i verbër?
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth fatlumëve, të cilët kanë këto virtyte të lëvdueshme, duke thënë se atyre do t'u takojë përfundimi i mirë: ...
451.	▪ Kjo do të jetë gjendja e fatzinjve të dëshpëruar dhe cilësitë e tyre.
--	▪ Allahu i jep me mbushulli atij që Ai dëshiron dhe po Ai kufizon.
452.	▪ Mrekullitë nuk u vlejnë aspak atyre që i mbyllin veshët nga e vërteta dhe udhëzimi i Zotit.
--	▪ Atëherë a është i njëjtë ai që e di se ajo që t'u shpall nga Zoti yt është e vërtetë, me atë që është i verbër?
453.	▪ Dijeni, se me kujtimin e Allahut, zemra gjen qetësi. Ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, do të kenë çdo mirësi dhe vende të bukura.
--	▪ Le ta dinë se mohimi që të bëjnë ty është më i rëndë si gabim dhe më i meritueshëm për ndëshkimin e Allahut sesa mohimi i ndonjë profeti tjetër.
455.	▪ Nëse ndër librat e shpallur do të kishte një libër të tillë, që t'i bënte malet që të lëviznin nga vendi i

	tyre, ose që toka të çahej, ose që të vdekurit të flisnin në varret e tyre, ai do të ishte Kur'ani.
--	▪ Për shkak se e konsiderojnë gënjeshtër Shpalljen e Allahut, ata do të vazhdojnë të goditen me shkatërrime në këtë dynja.
456.	▪ Allahu i Madhëruar ngushëllon profetin e Tij të dashur, Muhamedin ﷺ, në lidhje me mohimin e popullit të tij.
--	▪ Vallë, kush mund të krahasohet me Atë *(Allahun)* që mbikëqyr çdokënd se çfarë vepron?
457.	▪ Ju i adhuroni idhujt thjesht me hamendësim, duke menduar se ata do të sjellin ndonjë dobi apo dëm.
458.	▪ Për ata ka dënim në jetën e kësaj bote, por dënimi i botës tjetër është shumë më i rëndë.
--	▪ Ja cili është premtimi për të devotshmit.
459.	▪ Ata të cilëve u kemi dhënë Librin dhe që përkushtohen për të jetuar sipas udhëzimeve të tij, ata: "... gëzohen me atë që t'u shpall ty."
460.	▪ Nëse ndjek dëshirat e tyre, pas diturisë së madhe që të ka ardhur, ti nuk do të kesh as ndihmë e as mbrojtje prej Allahut.
461.	▪ Të gjithë profetët dhe të dërguarit përpara teje ishin njerëz.
--	▪ Allahu fshin çfarë të dojë dhe përforcon çfarë të dojë.
462.	▪ Ne të kemi dërguar me një mision të vetëm: kumtimi i qartë i Shpalljes së Allahut.
463.	▪ Përfundimi i mirë dhe triumfi u takon të devotshmëve**.**
--	▪ Më mjafton që Allahu është dëshmitar, në lidhje me mua dhe ju. Ai dëshmon që unë jua kumtova Shpalljen që Ai më urdhëroi që t'jua kumtoj.
	SURJA IBRAHIM
464.	▪ Ky është libri më madhështor dhe më i lartë, që Allahu i Lartësuar ka zbritur nga qielli.
465.	▪ Mjerë mohuesit, për dënimin e ashpër *(që i pret)*!
--	▪ "Ne e kemi dërguar çdo profet veçse me gjuhën e popullit të vet, ..."
466.	▪ Vërtet, këtu ka argumente për çdo durimtar e mirënjohës.
467.	▪ "Nëse tregoheni mirënjohës, Unë do t'jua shtoj të mirat...
468.	▪ Të gjithë popujt i përgënjeshtruan Profetët e dërguar ndër ta, përveç një pakice.
469.	▪ Nuk ka dyshim se shumica e popujve e pranonin se është një Zot, që ka krijuar e sjellë në ekzistencë gjithçka, por ata adhuronin të tjerë përveç Allahut, duke i besuar dhe shpresuar si ndërmjetës, që i afronin më shumë me Allahun dhe mendonin se mund t'u sillnin ndonjëfarë dobie.
470.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për kërcënimet që popujt mohues u drejtonin profetëve të tyre.
471.	▪ Ky premtim do të përmbushet për veçse për ata që ....
472.	▪ Kjo është pritja e rezervuar për çdo kryelartë ndaj të vërtetës dhe inatçor.
473.	▪ Ja si është shembulli i atyre që mohojnë Zotin e tyre.
474.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon pushtetin e Tij absolut për të ringjallur krijesat në Ditën e Kijametit.
475.	▪ Të gjitha krijesat, si bamirësit, ashtu edhe keqbërësit, do të dalin e tubohen përpara Allahut. Ja çfarë e pret secilin lloj.
476.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për fjalimin e shëmtuar që do t'u mbajë Iblisi pasuesve të tij.
477.	▪ Pasi tregoi përfundimin e të dëshpëruarve dhe fatzinjve, Allahu i Lartësuar tregon përfundimin e fatbardhëve e të lumturve
478.	▪ Një shembull ilustrues rreth fjalës së mirë dhe fjalës së keqe.
479.	▪ Allahu i forcon besimtarët me Fjalën e fortë, në jetën e kësaj bote dhe në botën tjetër; ndërsa të padrejtët Allahu i lë në humbje.
481.	▪ Hadithe për shpërblimet dhe ndëshkimin në varr.
482.	▪ Cilët janë ata që, mirësinë e Allahut e këmbejnë me mosbesimin, ndërsa popullin e vet e çojnë në vendin e shkatërrimit?
483.	▪ Allahu i Lartësuar i urdhëron robërit e Tij që të jenë të bindur ndaj Tij dhe të përkushtohen seriozisht, me vullnet e gjallëri në përmbushjen e hakut të Tij, por edhe në bamirësinë ndaj krijesave.
484.	▪ Në këto ajete, Allahu i Lavdëruar u rendit krijesave disa prej mirësive të Tij madhështore.
485.	▪ Ibrahimi (a.s.) u lut që Meka të bëhej një vend paqeje dhe qetësie dhe Allahu i Lavdëruar iu përgjigj lutjes së tij
486.	▪ Kjo lutje është tregues i shpresës së madhe që Ibrahimi kishte tek Allahu Krenar dhe i Lartësuar.
487.	▪ Kurrsesi mos mendo se Allahu është i pakujdesshëm ndaj veprimeve të keqbërësve! Ai vetëm është duke u dhënë afat deri në ditën, kur sytë të shtangen nga tmerri.
488.	▪ Allahu i Madhëruar na tregon fjalët e atyre që kanë ngarkuar veten me padrejtësi, fjalë të cilat ata do t'i thonë në momentin kur të shohin ndëshkimin.

489.	▪ Kurrsesi mos mendo se Allahu nuk do ta mbante premtimin që u dha të dërguarve të Tij.
490.	▪ Një ditë, Toka do të shndërrohet në tjetër Tokë, e po kështu edhe qiejt
--	▪ Dhe ti do t'i shohësh keqbërësit atë ditë të lidhur në pranga.
491.	▪ Ky është një mesazh për njerëzit ...
	SURJA EL HIXHR
492.	▪ Ata do të dëshirojnë që në jetën e dynjasë të ishin muslimanë, të dorëzuar ndaj Allahut.
493.	▪ Allahu e ndëshkon një vend veçse pasi është përmbushur afati i tij.
494.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon rreth mohimit dhe refuzimit të besimit të vërtetë me kokëfortësi dhe inat, nga ana e mohuesve.
495.	▪ Çdokush që rebelohet dhe tenton që të rrëmbejë diçka prej lajmeve të qiellit, atë e godet shkëndia e zjarrtë dhe e përvëlon.
496.	▪ Ne japim veçse me masë të caktuar.
497.	▪ Lojet e erërave që dërgon Zoti në Tokë.
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për pushtetin e Tij të plotë për të filluar krijimin dhe për ta rikthyer atë sërish (pas vdekjes).
498.	▪ Allahu i Lartësuar i krijoi xhindet përpara njeriut, nga "*naris-semûm*", pra, nga flaka e një zjarri të fortë.
--	▪ Allahu i madhëruar na tregon rreth krijimit të Ademit dhe urdhrin që u dha melekëve.
--	▪ Të gjithë melekët iu bindën urdhrit të Zotit përveç Iblisit.
499.	▪ Iblisi tashmë është i dëbuar, i larguar. Ai mallkim nuk do t'i ndahet deri në Ditën e Kijametit.
--	▪ Allahu i Lavdëruar na tregon për rebelimin e Iblisit dhe fjalët e tij.
500.	▪ Allahu tha: "Mbi robërit e Mi ti nuk ke aspak fuqi, përveç mbi të humburit, që vijnë pas teje."
--	▪ Ky është premtimi për të gjithë ata që ndjekin rrugën e Iblisit
501.	▪ Ja premtimi për të devotshmit e të përkushtuarit në adhurimet ndaj Zotit!
502.	▪ Historia e Ibrahimit dhe vizitorëve të tij.
503.	▪ Melekët i japin Ibrahimit një lajm të mirë.
--	▪ Ja, cili ishte qëllimi i ardhjes së dy melekëve!
--	▪ Melekët mbërrijnë në shtëpinë e Lutit me pamjen e dy burrave të bukur. Luti shqetësohet për sigurinë e këtyre vizitorëve.
--	▪ Melekët e njoftojnë Lutin për atë që do të ndodhë më pas.
504.	▪ Ja si vepruan ai popull i shfrenuar me Profetin e tyre dhe këshillat e tij.
505.	▪ Ai mëngjes ishte i tmerrshëm për atë popull të keq.
--	▪ Populli i profetit Shuajb dhe padrejtësitë e tyre!
506.	▪ Ai që refuzon të besojë një profet të vetëm është njëlloj si të ketë mohuar të gjithë profetët e dërguar nga Zoti.
--	▪ Këta ishin populli i Themudit, të cilët e mohuan dhe refuzuan të pasonin profetin e dërguar ndër ta, Salihun.
--	▪ Ne i krijuam qiejt dhe Tokën veçse me urtësi.
--	▪ Ky është një ajet që pohon në formë të përforcuar Kijametin dhe ringjalljen e krijesave
507.	▪ Në lidhje me "*shtatëshen që përsëritet*", janë dhënë mendime të ndryshme.
508.	▪ Ne i ndëshkuam ata që u përçanë në grupe *(rreth përshkrimit të Kur'anit)*, Ata të cilët trilluan për Kur'anin përshkrime të kota.
509.	▪ Betohem për Zotin tënd, Ne do t'i marrim të gjithë ata në pyetje, për të gjitha veprat e tyre.
--	▪ Prandaj thuaje haptas mesazhin që të është urdhëruar dhe rri larg idhujtarëve!
510.	▪ Allahu të mjafton dhe ka për të të mbrojtur nga sherri i tyre.
--	▪ Por ti madhëroje me lavdërime Zotin tënd e bëhu prej atyre që bien në sexhde!
511.	▪ Dhe, adhuroje Zotin tënd, derisa të vijë Ora e sigurt *(vdekja)*!
	SURJA EN-NAHL
--	▪ Kijameti është një ngjarje e sigurt, e cila ka për të ndodhur në mënyrë të pashmangshme.
512.	▪ Mos kërkoni ngutjen dhe afrimin e asaj që ju duket larg.
--	▪ Këta janë profetët e Allahut. Këta janë ata që Allahu ka zgjedhur për t'u zbritur shpalljet e Tij.
513.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për krijimin e qiejve dhe të Tokës dhe faktit se ato janë krijuar me një urtësi vërtet të madhe.
--	▪ Allahu e krijoi njeriun që të jetë rob i nënshtruar dhe adhurues i Tij, e jo kundërshtues i Tij.
514.	▪ Allahu i Lavdëruar u kujton robërve mirësinë e Tij mbi ta,
515.	▪ Udhëzimi për në Rrugën e Drejtë është në dorë të Allahut. Por ka edhe rrugë devijuese *(nga e*

	Vërteta).
517.	▪ Këto fakte shërbejnë si argument i sigurt, i qartë dhe i pakundërshtueshëm se Allahu është një dhe vetëm Ai i meriton të gjitha adhurimet.
518.	▪ Jua dhuroi këto mirësi, në mënyrë që të kujtoni mirësitë e shumta dhe bujarinë e Tij të pashembullt dhe të bëni vepra të mira në shenjë mirënjohjeje ndaj Tij.
519.	▪ Ata që nuk besojnë në Ahiret, i kanë zemrat të mbushura me mohim dhe janë kryeneçë.
520.	▪ Kështu veprojnë mohuesit dhe refuzuesit e shpalljeve të Zotit.
--	▪ Ditën e Gjykimit, këta do të mbajnë peshën e humbjes së vetes së tyre, por edhe peshën e gjynaheve dhe mosbesimit të atyre njerëzve, për të cilët ata janë bërë shkak që të devijojnë e të mos e pranojnë të vërtetën.
521.	▪ Allahu e ndëshkoi atë me një mushkonjë, e cila i hyri në hundë dhe i jepte dhimbje të paduruesh-me.
522.	▪ Ditën e Gjykimit, Allahu i Lavdëruar ka për t'ua nxjerrë në shesh turpet e padrejtësitë e tyre.
523.	▪ Ai është moment i tmerrshëm, kur melekët vijnë që të shkulin prej trupit shpirtrat e tyre të poshtër e të ndotur nga padrejtësitë.
--	▪ Ata do ta shijojnë dhimbjen e djegies nga zjarri i Xhehenemit që në momentin e vdekjes, me shpirtrat e tyre.
524.	▪ Allahu i Lartësuar na njofton rreth fatbardhëve të lumtur, gjendja e të cilëve është krejtësisht e ndryshme nga gjendja e të dëshpëruarve të humbur, që refuzojnë shpalljet dhe shpifin ...
--	▪ Çdo kush që bën punë të mira në jetën e dynjasë, Allahu i madhëruar ka për ti dhuruar mirësi në dynja dhe në ahiret. Jeta e ahiretit është më e mirë se jeta e dynjase dhe shpërblimi në ahiret do të jetë shumë më i plotë dhe më i madh se shpërblimet e mirësitë e premtuara në dynja.
525.	▪ Melekët i përshëndesin ata me selam dhe u japin lajmin e mirë për hyrjen në Xhenet ...
526.	▪ Allahu Lartësuar i kërcënon frikshëm idhujtarët për atë që i pret, nëse ata nuk kthehen dhe nuk besojnë.
--	▪ Ata të mjerë, duke u arsyetuar me kaderin e Allahut, thonë: "Sikur të kishte dashur Allahu, as ne e as prindërit tanë nuk do të adhuronim asgjë përveç Tij
527.	▪ Kjo ishte ftesa e të gjithë profetëve që në kohën kur ndër njerëz u shfaq idhujtaria, e pikërisht në kohën e Nuhut.
--	▪ Cili ishte përfundimi i atyre që refuzuan besimin e drejtë dhe iu kundërvunë profetëve të Allahut.
--	▪ Allahu i Lartësuar nuk ka për ta udhëzuar atë që e ka merituar devijimin. Asnjë krijesë nuk mund të udhëzojë atë që Allahu e ka gjykuar të jetë në humbje.
528.	▪ Ringjallja është e pashmangshme dhe patjetër do të ndodhë.
529.	▪ Atyre, që mërguan për hir të Allahut, pasi iu bë padrejtësi, kemi për t'u dhënë vendbanim të mirë në këtë jetë. Por shpërblimi i jetës tjetër është edhe më i madh.
530.	▪ Të dërguarit janë zgjedhur prej njerëzve e jo prej melekëve.
531.	▪ Muhamedi a.s. është pasuesi më i denjë i porosive të Zotit. Atij i është dhënë dituri e plotë në lidhje me shpalljen e Allahut dhe kuptimet e saj të gjera.
532.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për faljen e Tij të gjerë dhe mëshirën e Tij të pamatë. Ai na tregon afatizimin që u mundëson të pabindurve, të cilët bëjnë punë të këqija, dhe ç'është më e keqja, ata i ftojnë edhe të tjerët në rrugën e keqe të shfrenimit dhe humbjes.
--	▪ Çdo gjë e lëshon hijen e vet djathtas e majtas, duke i bërë sexhde Allahut të Madhëruar.
533.	▪ Allahu i Lartësuar është i vetmi që meriton adhurimin e krijesave.
534.	▪ Veprat e shëmtuara të idhujtarëve, të cilët adhurojnë puta e idhuj të shpikur nga vetë ata, pa asnjë argument prej Zotit.
536.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për butësinë dhe mëshirën e Tij të gjerë me krijesat, edhe pse ata zhyten vazhdimisht në padrejtësi.
--	▪ Mohuesit me paturpësi thonë se, edhe nëse do të ketë vërtet ringjallje, ata do të kenë sërish të mira, ashtu në këtë jetë.
537.	▪ Allahu i Lartësuar tregon se ishin të shumtë profetët që ai dërgoi ndër popujt e hershëm, por të gjithë popujt refuzuan të ndiqnin profetët e tyre dhe nuk i besuan.
538.	▪ Allahu e shpalli këtë Kur'an që t'u shtjellojë njerëzve gjithçka për të cilën ata kishin konflikte.
539.	▪ Në këtë kontekst është shumë me vend të përmendet mendja, sepse ajo është gjëja më e vyer e njeriut.
540.	▪ Mjalti është ilaç për njerëzit.
542.	▪ Allahu i Madhëruar na tregon rreth kujdesit dhe mënyrës së si Ai vepron me robërit.
544.	▪ Nëse vetë nuk e pranoni një ortakëri të tillë, atëherë, si e pranoni që Allahu ka të barabartë me Të dhe pranoni se ka ortakë, të cilët e meritojnë adhurimin njëlloj si Ai?

--	▪ Allahu të ka krijuar dhe ti adhuron dikë tjetër veç Ti? Ai të furnizon dhe ti falenderon dhe i je mirënjohës dikujt tjetër veç Tij?
545.	▪ Adhuroni idhujt dhe braktisni adhurimin e Atij që është i gjithëdituri dhe krijuesi i gjithçkaje?!
544.	▪ Allahu është i gjithëdituri për çdo të fshehtë, ndërsa krijesat dinë veçse aq sa Ai ka lejuar të dinë.
545.	▪ Allahu i madhëruar u kujton krijesave mirësitë e Tij të shumta. Nëse ata i kthejnë shpinën ftesës së Tij atëherë detyra e Profetit është veçse kumtimi i të vërtetës.
546.	▪ Idhujt do të distancohen nga adhuruesit e tyre në ditën e kjametit.
549.	▪ Çdo Profet do të dëshmojë se e kumtoi të vërtetën në popullin e tij.
550.	▪ Allahu i madhëruar na ndalon nga moralet e ulëta dhe cilësitë e këqia dhe urdhëron për më të lartat dhe më të zgjedhurat cilësi e morale.
553.	▪ Allahu i madhëruar urdhëron për plotësimin dhe përmbushjen e marrëveshjeve dhe mbajtjen e premtimeve e përbetimeve.
554.	▪ Përmbushja e marrëveshjeve është detyrë si në rastin kur jeni të dobët ashtu edhe kur jeni të fuqishëm.
555.	▪ Allahu i Lartësuar i porosit robërit që të mos i përdorin përbetimet për dredhi e padrejtësi mes tyre dhe i paralajmëron se kjo sjell largimin nga mirësia dhe e drejta.
556.	▪ Puna e mirë e ndërtuar mbi një iman të sinqertë e korrekt ka si shpërblim xhenetin.
--	▪ Urdhri për istiadhe përpara leximit të Kuranit, nuk është urdhër kategorik, që tregon se është *vaxhib*, i detyrueshëm për t'u zbatuar, por tregon se është i pëlqyeshëm.
557.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për mendjelehtësinë dhe logjikën e dobët të idhujtarëve të cilët nuk pranojnë faktin që Allahu i madhëruar abrogon çfarë të dojë prej ligjeve dhe dispozitave të Tij.
558.	▪ Mohuesit venë në dyshim burrimin e shpalljes që iu dha Muhamedit dhe shpifin e trillojnë lloj lloj gënjeshtrash.
559.	▪ Allahu i Lartësuar na njofton rreth atyre që e braktisin besimin, pasi kanë besuar dhe e kanë vështruar qartë të vërtetën.
560.	▪ Ai që detyrohet me forcë për të folur fjalë mohimi është i justifikuar dhe nuk merr gjynah. Por durimi është më i lëvduar dhe i shpërblyeshëm.
561.	▪ Atij që mohon shpalljen dhe ftesën e Zotit Allahu ka për tia shndërruar mirësitë në bela, frikë dhe varfëri.
562.	▪ Hani nga të mirat, që ju ka dhënë Allahu, të lejuara e të pastra! Jini mirënjohës për mirësitë e Allahut, nëse jeni adhurues të sinqertë të Tij!
563.	▪ Mos thoni me gjuhët tuaja mashtruese: "Kjo është hallall e kjo është haram" e mos shpifni kundër Allahut!
564.	▪ Jehudët i merituan plotësisht ato ligje rënduese e ngushtuese mbi ta, për shkak të padrejtësive të tyre.
565.	▪ Ibrahimi ishte në të vërtetën edhe pse ishte një njeri i vetëm.
--	▪ Allahu i madhëruar e përcaktoi si ditë tubimi e adhurimi të përbashkët ditën e xhuma edhe për jehudët por ata e braktisën këtë porosi.
566.	▪ Allahu i Lavdëruar e urdhëron Profetin e Tij të dashur, që ai të bëjë durim dhe tregojë urtësi e maturi në rrugën e davetit në rrugën e Allahut dhe në fenë e drejtë.
567.	▪ Allahu i Lartësuar urdhëron për të mbajtur drejtësi në lidhje me dënimet e krimeve.
	SURJA EL ISRA
568.	▪ Israja dhe miraxhi është një nderim i madh që Zoti i dhuroi Muhamedit a.s.
569.	▪ Profeti i Zotit ngjitet nga qielli në qiell dhe takohet me Profetët. Disa hadithe rreth këtij udhëtimi.
570.	▪ Namazi, fillimisht u bë detyrë të falet 50 herë në ditë, por pastaj u lehtësua dhe u vendos për 5 vakte në ditë.
571.	▪ Muhamedi a.s. nuk e pa Zotin natën e Miraxhit. Disa shtjellime rreth kësaj çështjeje.
--	▪ Israja dhe Mirazhi kanë ndodhur veçse një herë të vetme.
572.	▪ Mendimi më i saktë është se Profeti e përjetoi këtë udhëtim zgjuar e jo në gjumë.
572.	▪ Një transmetim i dobishëm dhe i bukur.
573.	▪ Nuhu a.s. u quajt "rob mirënjohës e falenderues", sepse ...
--	▪ Ne u kumtuam bijve të Izraelit në Libër se "Ju do të bëni dy herë shkatërrime në Tokë dhe do t'i kaloni kufijtë, duke bërë padrejtësi në të.".
574.	▪ Por kur të vijë koha e fundit, fytyrat tuaja do të shëmtohen kur ata të hyjnë në tempull, siç hynë herën e parë, dhe të shkatërrojnë gjithçka që shkelin
575.	▪ Ky Kur'an *(madhështor)* udhëzon në rrugën më të drejtë dhe i përgëzon besimtarët që bëjnë vepra të mira se do të kenë, vërtet një shpërblim të madh.

--	▪ Allahu i madhëruar tregon mirësinë e Tij mbi robërit me krijimin e natës dhe të ditës.
576.	▪ Veprat e robit do të mblidhen e shënohen në një libër dhe do të mjaftojë që vetë robi të jetë llogaritës i vetvetes
577.	▪ Askush nuk do ta bartë barrën e tjetrit! Edhe nëse i rënduari me gjynahe thërret ndonjë për t'ia bartur ato, askush nuk do të mund t'ia bartë ato, edhe nëse është nga të afërmit e tij.
578.	▪ Allahu na tregon për drejtësinë e Tij të plotë dhe për faktin që Ai kurrë nuk ka ndëshkuar njeri pa i sjellë argumente e shenja të pakundërshtueshme nëpërmjet lajmëtarëve të Tij.
579.	▪ Çfarë do të bëhet me fëmijët, të cilët kanë vdekur të vegjël (pa mbushur moshën e përgjegjësisë ligjore), me prindër jomuslimanë? Po me ata që nuk u ka shkuar argumenti, ... ?
581.	▪ Duke qenë se keni mohuar Muhamedin, më të nderuarin dhe të zgjedhurin Profet, ju e meritoni më shumë dënimin.
582.	▪ Atij, që ka për qëllim vetëm këtë botë, Ne do t'i japim në të aq sa duam dhe pastaj ai do të hyjë në Xhehenem i përçmuar dhe i përbuzur.
--	▪ Por në jetën tjetër ka grada më të larta dhe dallimi në të është më i madh.
583.	▪ Zoti yt ka dhënë urdhër të prerë që të mos adhuroni asnjë *(dhe asgjë)* tjetër përveç Tij dhe të silleni mirë ndaj prindërve.
584.	▪ Nëse jeni bamirës, atëherë *(dijeni se)* Ai është Falës i Madh ndaj atyre që pendohen.
585.	▪ Allahu i Lartësuar vijon me porosinë për mirësjellje ndaj të afërmve e mbajtjen e lidhjeve farefisinore.
586.	▪ Allahu i Lartësuar na porosit që të jemi të matur në shpenzimet për jetesën dhe e qorton kopracinë, por nga ana tjetër ndalon teprimin e shpërdorimin pa kriter.
--	▪ Ai e di më mirë se cili meriton t'i jepet pasuri e cili të lihet i varfër, ...
--	▪ Allahu i Lartësuar është më i mëshirshëm për robërit e Tij, sesa prindi për fëmijën e vet.
587.	▪ Mos iu afroni imoralitetit! Ai është, vërtet një vepër e shëmtuar dhe një rrugë shumë e keqe.
588.	▪ Allahu i Lartësuar e ka ndaluar marrjen e jetës së njeriut pa arsye të pranueshme nga ligji i Tij.
--	▪ Zbatojini premtimet tuaja, sepse për premtimin ka përgjegjësi! Mbusheni mirë masën kur matni *(me enë)* dhe peshoni me peshore të saktë!
589.	▪ Mos iu afro asaj për të cilën nuk ke njohuri! Dëgjimi, shikimi dhe zemra – për të gjitha ato ka përgjegjësi.
590.	▪ Si porositë për të pasur virtyte të larta, ashtu edhe ndalesat nga veprat e ulëta, janë pjesë e kësaj Shpalljeje të urtë
--	▪ Allahu i Lavdëruar hedh poshtë shpifjet e idhujtarëve, që thoshin se melekët janë bijat e Allahut.
591.	▪ Nuk ka gjë që nuk e madhëron Atë *(me tesbih)*, duke e lavdëruar, por ju nuk e kuptoni madhërimin *(tesbihun)* e tyre.
593.	▪ Mohuesit e jetës tjetër, nuk përfitojnë nga drita dhe udhëzimi i Kur'anit. Kjo vjen si një ndëshkim i merituar për ta, për refuzimin nga ana e tyre të Kur'anit dhe të besimit të drejtë, që është sjellë me të.
--	▪ Atë e madhërojnë *(me tesbih)* shtatë qiejt, Toka dhe gjithçka në to.
595.	▪ Mohuesit kurejshë rrefuzuan të besojnë në Muhamedin, veçse për shkak të hasedit dhe kryelartësisë
597.	▪ Nëse pas vdekjes ju bëheni jo vetëm kocka e pluhur, por edhe sikur të bëheni gurë e hekur, Allahu ka për t'ju ringjallur.
598.	▪ Allahu i Madhëruar e porosit adhuruesin dhe profetin e Tij të dashur, Muhamedin, që të urdhërojë besimtarët që të nxjerrin nga goja veçse fjalë të mira dhe t'i përzgjedhin fjalët.
599.	▪ Edhe vetë idhujt të cilëve këta po u luten *(përveç Allahut)*, kërkojnë afrimin *(tek Allahu)*, se cili do të jetë më pranë Tij.
600.	▪ Çdo popull që mohon besimin e vërtetë dhe Shpalljen e Zotit, Ai ka për ta shkatërruar e shfarosur plotësisht.
--	▪ Ne nuk na pengon asgjë që t'ju sjellim shenja, por popujt e parë i mohuan ato.
601.	▪ Allahu i Lartësuar e nxit Profetin që ta kumtojë mesazhin e Tij ndër njerëz. Ai e njofton se ka për ta mbrojtur prej njerëzve dhe se të gjithë janë nën pushtetin e Tij.
602.	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për armiqësinë dhe urrejtjen e madhe të Iblisit (Allahu e mallkoftë!) për Ademin (a.s.) dhe pasardhësit e tij.
603.	▪ Allahu i Madhëruar kërcënon Iblisin e mallkuar dhe të gjithë pasardhësit e Ademit që e pasojnë atë, me ndëshkimin e Xhehenemit.
604.	▪ Por shejtani nuk u premton gjë tjetër, përveç mashtrimit.
--	▪ Në të vërtetë, ti nuk ke kurrfarë fuqie mbi robërit e Mi.
--	▪ Allahu i Lavdëruar na njofton se, kur njeriun e godet ndonjë fatkeqësi e bela, ai lutet tërësisht i

	nënshtruar e i përulur dhe duke ia përkushtuar adhurimin e lutjen me sinqeritet vetëm Atij.
605.	▪ A mos jeni të sigurt vallë që Ai nuk do t'ju fundosë në tokë ose nuk do t'ju dërgojë ndonjë rrebesh gurësh?
606.	▪ Allahu i Lavdëruar na tregon për fisnikërimin, vlerësimin e lartë dhe nderimin e madh që i ka bërë njeriut, ndër krijesat e tjera.
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për Ditën e Kijametit, ditë në të cilën Ai do të marrë në llogari çdo popull, bashkë me prijësin e tyre.
607.	▪ Ata, që libri i tyre do t'u jepet nga e djathta, do ta lexojnë *(me kënaqësi)* librin e tyre dhe nuk do t'u bëhet asnjë fije *(fetil)* padrejtësi.
608.	▪ Allahu i Lartësuar na njofton për mbështetjen dhe ndihmën që i dha të Dërguarit të Tij të dashur.
609.	▪ Allahu i madhëruar urdhëron për të përkryer pesë namazet ditore. ...
610.	▪ Zoti yt do të të ngrejë në një gradë të lavdishme.
611.	▪ Dhe thuaj: "O Zoti im! Më fut në një vend të mirë*(në Medine)* dhe më nxirr *(prej Mekes)* në mënyrë të ndershme dhe më dhuro nga ana Jote fuqi mbështetëse!
612.	▪ Dhe thuaj: "Erdhi e Vërteta e u zhduk e kota!". Vërtet, e kota gjithnjë ka qenë e zhdukur.
613.	▪ Ne të shpallëm Kuranin, që është shërim dhe mëshirë për besimtarët, kurse jobesimtarëve u shton veçse dëshpërim.
--	▪ Allahu i Lartësuar na tregon për natyrën e dobët dhe mangësitë e llojit njerëzor, përveç atyre që Allahu i ka ruajtur dhe mbrojtur.
614.	▪ Thuaj: "Shpirti është çështje që i përket vetëm Zotit tim, ndërsa juve ju është dhënë shumë pak dituri.".
615.	▪ Po të kishim dashur, Ne do të ta merrnim ty *(nga zemra)* atë që ta shpallëm dhe ti nuk do të gjeje asnjë mbrojtës që të të ruante nga Ne.
616.	▪ Profeti i Zotit nuk synon pasurinë, pushtetin e stolitë e kësaj botë, por është thjesht kumtues i mesazhit të Zotit dhe ftues në rrugën e Tij.
618.	▪ Shumica e njerëzve nuk pranojnë të besojnë shpalljet dhe të ndjekin profetët prej faktit që profetët ishin thjesht njerëz, dhe kjo sipas tyre është diçka e çuditçme.
619.	▪ Thuaj: "Mjafton Allahu si dëshmitar mes meje dhe jush, Ai di dhe sheh gjithçka për robërit e vet".
--	▪ Allahu i Lartësuar na njofton se është Ai që kujdeset dhe ka në dorë çështjet e të gjithë krijesave. Askush nuk mund t'i kundërvihet e të pengojë ligjin dhe gjykimin e Tij.
620.	▪ Ringjallja e tyre si të verbër, memecë dhe shurdhër, është një dënim i merituar, sepse ata i quajnë gënjeshtra ajetet dhe shpalljet Tona, argumentet e faktet, që sollëm për ta.
--	▪ Thuaj: "Sikur t'i kishit në dorën tuaj depot e begative të Zotit tim, përsëri do të ishit koprracë nga frika se po shpenzohen.
621.	▪ Allahu i Lartësuar na njofton se Ai e dërgoi Musain me nëntë shenja të qarta, të cilat do të shërbenin si argumente të pakundërshtueshme për vërtetësinë e mesazhit që ai përcillte prej Allahut të Madhëruar
623.	▪ Allahu i lartësuar na njofton për Librin e Tij të madhërishëm. Ai është e vërteta e sigurt dhe u zbrit besnikërisht dhe përmban të gjithë të vërtetën.
624.	▪ Kjo shpallje e madhërishme është përmendur edhe në shpalljet e shkuara.
625.	▪ Allahu i madhëruar ka emrat më të bukur dhe ka porositur që ti lutemi Atij nëpërmjet këtyre emrave.

[1] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "*Xhehmi* quhej një *medhheb*, në krye të të cilit ishte Xhehm Ibn Safuani. Sipas tyre, Allahu i Lartësuar është në çdo vend, pra, i përzier me krijesat e Tij dhe brenda tyre. Sigurisht, kjo është një fjalë dhe një besim i kotë, i pabazuar dhe i pavërtetë. Ky medhheb hidhet poshtë që në përballjen e parë me tekstet e Sheriatit, ajetet kuranore dhe hadithet e Profetit ﷺ argumente këto shteruese dhe të pakundërshtueshme, sepse ajetet dhe hadithet janë të qarta se Allahu i Lartësuar është *Alijun ala halkih*, pra, është i lartësuar mbi të gjitha krijesat e Tij, i lartësuar mbi Arsh. I pastër, i dëlirë qoftë Allahu i Lartësuar nga besimet e trilluara të *xhehmive* dhe pasuesve të tyre. Është për të ardhur keq se, ky lloj besimi është përhapur në këtë umet dhe vazhdon të gjejë vend, madje janë të shumtë. E përsëris, është për të ardhur keq, që ata vazhdojnë të thonë një fjalë të tillë dhe të kenë këtë besim. Është e vërtetë ajo që thotë Allahu në Kur'an: "Në qoftë se u bindesh shumicës në tokë, ata do të të devijojnë nga rruga e Allahut. Ata ndjekin veçse supozime dhe nuk bëjnë gjë tjetër, por veçse gënjejnë." [En'am 116]. Duhet të theksojmë se ky bidat, ky besim i trilluar, është stisur dhe futur në radhët e umetit tonë nga vetë jehudët, - mallkimet e Allahut të njëpasnjëshme qofshin mbi ata! Xhehm Ibn Safuani e transmeton këtë mendim nga El Xhad Ibn Dirhemi, ky nga Eban Ibn Sem'an, ky nga Taluti, i cili ishte djali i motrës së Lebid el Asamit, dhe ky e transmeton pikërisht nga daja i vet, Lebid El Asami, i cili është pikërisht jehudi i cili i bëri magji Profetit (a.s.). I tillë është senedi i këtij mendimi dhe besimi të trilluar. Sikurse duket qartë, janë errësira njëra mbi tjetrën, derisa të shkojnë tek inspiruesi bazë i tyre, që është shejtani i mallkuar. Lusim Allahun të na ruajë nga poshtërimi, nënçmimi dhe përfundimi i keq! Kështu, besimi se Allahu është në çdo vend me Qenien e Tij, është një besim i gabuar e i trilluar, madje mund të themi me bindje se është kufër, është mohim i Allahut të Lartësuar. Të Allahut jemi dhe tek Ai do të kthehemi!

[2] Ky ajet është shpjeguar nga Shejh Muhamed Nasib el Rifai.

[3] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Kuptimi: "po të marr (shpirtin) në gjumë". Allahu e ngriti Isain pranë Vetes, ndërkohë që ai ishte në gjumë.

[4] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Ky ajet i nderuar tregon se Allahu është sipër dhe i lartësuar mbi të gjitha krijesat e Tij. Ai është lart mbi Kursijin dhe Arshin e Tij dhe lartësia e Tij është absolute. Allahu është i ndarë nga krijesat e Tij dhe lartësisë së Tij nuk i përgjan asnjë lartësi e krijesave. Allahu thotë: "Nuk ka të ngjashëm me Të. Ai është Gjitëdëgjuesi, Gjithëshikuesi." [Shura 11.]. Lartësia e Allahut është reale e jo metaforike (siç pretendojnë grupet e humbura), sepse Allahu na ka njoftuar për Veten e Tij dhe lartësinë e saj mbi çdo gjë. Prandaj ne duhet ta kuptojmë këtë njoftim të Zotit me kuptimin e drejtpërdrejtë e real të tij, pa e përgjasuar e shembëllyer me diçka tjetër, pa e keqinterpretuar (*tahrif*) fjalën e Tij apo (*teatil*) mohuar tërësisht atë; pa i dhënë përgjasime e trupëzime, si për krijesat. Kështu veprohet për të gjitha cilësitë e Allahut të Lartësuar dhe kjo është mënyra se si i besojmë ato.

[5] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Në përfundim të hadithit theksohet: "…thanë: "Kush janë ata, o i Dërguari i Allahut?" - tha: "Janë ata që pasojnë rrugën, në të cilën jam unë sot dhe shokët e mi." Le të kthehen pra, muslimanët që të mësojnë me korrektësi fenë, në të cilën ishte Profeti dhe shokët e tij në shekujt e nderuar dhe të zgjedhur të këtij umeti dhe të përpiqen që t'i marrin si shembull dhe model për veten e tyre në çdo aspekt të jetës, në mënyrën se si e konceptojnë jetën, si punojnë e jetojnë në të dhe si e zbatojnë fenë e Shpalljen e Zotit në jetën e tyre. Vetëm kështu ata do të jenë të shpëtuar në ahiret dhe të lumtur e krenarë në dynja.

[6] Në atë kohë njiheshin vetëm shtatë planete të sistemit tonë diellor. (sh.p)

[7] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: E ka fjalën për Abdullah Ibn Mesudin.

[8] E njëjta fjalë thuhet edhe rreth këtyre ajeteve: "Thuaju *(o Muhammed)*: "Sikur i Gjithmëshirshmi të kishte fëmijë, unë do të isha i pari adhurues i tij." I Lartësuar dhe larg të

metave është Zoti i qiejve e i Tokës, Zoti i Fronit, nga ajo që ata i përshkruajnë." [Zuhruf 81], ose: 'Po të kishim dashur argëtim, Ne do ta bënim si i shkon madhështisë Sonë *(pa e ditur ju)*, por nuk e bëmë diçka të tillë." [Enbija 17], ose: "Sikur Allahu të dëshironte të merrte një fëmijë për Vete, Ai do të mund të kishte zgjedhur kë të donte nga ata që Ai krijon. Por i pastër është Ai *(nga të tilla përshkrime).* Ai është Allahu, i Vetmi, Ngadhënjimtari *(që nuk ka nevojë për fëmijë).*" [Zumer 4].

[9] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Është thënë se ky ajet ka zbritur dy herë. Herën e parë u zbrit në Meke. Këtij mendimi i përshtatet leximi: "*Jexh'alûnehu karatise*." (Por ata *(jehudët)* e kanë bërë atë të shpërndarë në fletë *(të veçanta)*...). Kështu, ajeti flet e u drejtohet idhujtarëve arabë. Herën e dytë u zbrit në Medinë dhe u drejtohet jehudëve. Këtij mendimi i përshtatet leximi: "*texh'alûnehû karatise*." – "Por ju e keni bërë atë të shpërndarë në fletë *(të veçanta)*...".

[10] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Ky është një argument i fortë, që e hedh poshtë atë bidat të shëmtuar, që bëjnë shumë njerëz në kohën e sotme, të cilët, duke pretenduar se bëjnë dhikër, përsërisin veçse fjalën Allah. Këta pretendojnë se mbështeten padrejtësisht dhe gabimisht në fjalën e Allahut: "Thuaj: Allahu." Por janë të verbër e nuk duan ta shohin që kjo fjalë është sjellë si përgjigje për fjalën e Allahut, kur thotë: "Thuaj: "Kush e zbriti Librin, me të cilin erdhi Musai – një dritë e udhërrëfyes për njeriun?" Atëherë Allahu e mëson Profetin që t'u japë këtë përgjigje: "Thuaj: Allahu", pra, Allahu e zbriti këtë libër. Atëherë, çfarë lidhje ka ky ajet me atë vepër që bëjnë këta bidatçinj, duke përsëritur vetëm emrin "Allah", pa e shoqëruar me një cilësi të Tij, në mënyrë që të ketë kuptim si fjali?! Po, lejohet të thuash: "Allahu është i Madhërishëm", ose "Allahu është Bujar." Është e pakuptimtë dhe jo e rregullt të thuash vetëm "Allah", duke pretenduar se po bën dhikër. Por kështu veprojnë bidatçinjtë, të cilët ndjekin dëshirat e tyre në çdo gjë që shpikin në fe, pa pasur asnjë argument nga Allahu dhe Profeti (a.s.).

[11] Suhejb Er-rumij i thoshte gruas së vet e cila shpesh e qortonte se ai qëndronte natën zgjuar dhe flinte shumë pak: "Allahu e ka bërë natën për qetësim, përveç për Suhejbin. Ai kur kujton xhenetin përmallohet gjatë dhe kur kujton zjarrin ikën gjumi nga sytë e tij." Kështu e ka transmetuar Ibnu Ebi Hatim.

[12] Shiko tefsirin e ajetit 11 të sures Nexhm.

[13] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Allahu i Lavdëruar e dinte se ata do të preferonin idhujtarinë, kundrejt teuhidit dhe imanit të saktë, kur ai t'u paraqitej. Kështu, ky ajet nuk duhet kuptuar se vendimi (*kaderi*) e dëshira e Allahut që ata të ishin idhujtarë do të thotë se Ai i detyroi ata që të zgjidhnin kufrin dhe shirkun. Përpara se ata ta zgjidhnin këtë me dëshirën e vullnetin e tyre të lirë, Allahu e dinte këtë, prandaj e vendosi në kaderin e Tij dhe e dëshiroi që ashtu të jetë. Kështu, kur Ai ua paraqiti dhe i ftoi ata në teuhid dhe iman të saktë, ata e refuzuan dhe zgjodhën shirkun dhe kufrin.

[14] Po kështu edhe fjala *irade* (dëshira e Allahut) mund të shënojë dëshirën për krijimin ose për sjelljen e diçkaje në ekzistencë, ashtu siç mund të shënojë edhe dëshirën fetare sheriatike. Kështu, sipas kuptimit të parë, ajo quhet *irade keunije kaderije,* ndërsa sipas të dytit quhet *irade sherije dinije.* Atëherë, kur Allahu dëshiron të krijojë diçka, të sjellë diçka në ekzistencë, apo të ndodhë diçka, edhe nëse e urren, ajo domosdoshmërisht do të bëhet realitet, ndërsa kur Allahu shpreh dëshirën të respektohet një normë a një rregull fetar, ose shpreh dëshirën duke vënë një normë fetare, nuk është e thënë që dëshira e Tij të bëhet realitetet, edhe pse Ai e pëlqen të respektohen ligjet e Tij fetare, dhe kjo ndodh për urtësi e qëllime madhore. Shejh Abdurrahman Sadi thotë në *Tefsir*-in e tij: "Nëse Allahu i Lartësuar lejon diçka, kjo nuk do të thotë me domosdo se Ai ka dashuri për atë gjë dhe e do në vetvete. Ai mund të lejojë të ndodhë edhe diçka që Ai nuk e do, pasi janë dy lloje lejimi nga Allahu i Lartësuar:

1. *Idhnun Kaderij* - Lejim sipas përcaktimit të Allahut, pra, që Allahu i Lartësuar e ka dëshiruar që të ekzistojë me urtësinë e Tij, si sprovë për njerëzit, pavarësisht se ajo mund të jetë e urryer nga Ai, sikurse është edhe lejimi i përmendur në këtë ajet (për magjinë).

2. *Idhun Sherij* - Lejim sipas dispozitave të drejta të Sheriatit të Allahut. Ky lejim, me fjalë të tjera, është më shumë një urdhër i dhënë prej Allahut. Nëse lejimi i parë mund të jetë ose jo i urryer nga Allahu i Lartësuar, lloji i dytë mund të jetë veçse i dashur për Të, pasi Allahu i Lartësuar urdhëron me dispozitat e Tij veçse për diçka që është e mirë dhe e dashur për Të." Një ndryshim tjetër mes dy llojeve të lejimeve të Zotit është edhe fakti që: nëse lejimi i parë duhet domosdo të vijë në ekzistencë dhe të ekzekutohet, sepse vetëm në ketë mënyrë do të shfaqen urtësitë e të Urtit mes krijesave të Tij, duke i sprovuar ata; lloji i dytë, i cili përfaqëson urdhrat dhe ndalesat e Allahut, mund të vihet në jetë ose jo nga krijesat që janë ngarkuar me këto urdhëresa dhe ndalesa, sepse këto urdhra janë vendosur nga i Madhëruari si sprovë për krijesat, për të cilat do të merren në përgjegjësi. [sh.p]

[15] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Allahu i Lavdëruar vepron veçse atë që është e drejtë dhe e mirë, larg çdo padrejtësie. Ai është i dëlirë e i pastër nga çdo mangësi, ligësi e padrejtësi. Ai nuk pyetet për mirësitë, përse i bëri dhe i dëshiroi ato, dhe nuk pyetet për të keqen (që duket e tillë sipas syve e mendjes sonë), sepse e keqja nuk buron prej Tij, edhe pse Ai është krijuesi i saj dhe i çdo gjëje.

[16] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Allahu i Lartësuar ua rrotulloi zemrat. Ai i bëri që të mos pranojnë asnjë gjë dhe të refuzojnë çdo ftesë, si ndëshkim i merituar për llojin e padrejtësisë së tyre. I tillë ishte ndëshkimi i tyre, sepse kur atyre iu parashtrua *imani* për herën e parë, ata e refuzuan me force e padrejtësisht, siç thotë i Lartësuari: "Atij që tregohet koprrac dhe e ndien veten të panevojë *(për Zotin)*, dhe që mohon më të mirën, Ne do t'ia lehtësojmë atij rrugën drejt dënimit," [Lejl 8 - 10.]

[17] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Ajeti kuranor ka ardhur gjithpërfshirës dhe, si i tillë, i përfshin edhe njerëzit, edhe xhindet, prandaj kufizimi i tij vetëm për njerëzit kërkon argument të veçantë. Edhe xhindët janë prej banorëve të Tokës.

[18] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Kjo u ndodhi atyre si shpagim i merituar për veprat e tyre të padrejta e për shkeljen e kufijve të Allahut, i Cili thotë: "...Por kur ata devijuan, edhe Allahu ua devijoi zemrat. Allahu nuk e udhëzon në rrugë të drejtë një popull që kalon kufijtë." [Saff 5]. Allahu i Lartësuar kurrsesi nuk do t'ua zbukuronte devijimin, nëse ata do të dëshironin udhëzimin.

[19] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Allahu i urdhëroi ata, që të bindeshin e nënshtroheshin sipas ligjit të Tij, por ata e kundërshtuan urdhrin e Tij. Atëherë si shpagim i drejtë për mosbindjen e tyre Ai ua hapi një portë gjynahesh e intrigash që i zhysin gradualisht në humbje. Ata përmes fjalësh e veprash të zbukuruara ftojnë për në rrugën e humbjes edhe të tjerët por dëmtojnë veçse vetveten. Me këto vepra, ata po e afrojnë veten në ndëshkimin e ashpër në këtë dynja, ndërsa në ahiret i pret një denim i pashmangshëm dhe i ashpër, si shpagim për intrigat e kundërvënien ndaj të vërtetës dhe devijimin e njerëzve dhe pengimin e tyre nga e vërteta.

[20] *El istu* është vrima anale. Këtyre u vendoset flamuri i tradhëtisë në vrimën anale, duke i turpëruar e poshtëruar përpara njerëzve. [sh.p]

[21] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Nuk asnjë dyshim a mëdyshje se askush nuk mund të rrëzojë dhe ndryshojë atë që Allahu ka dashur që të jetë e të realizohet, ndërsa ajo që Ai nuk e dëshiron që të jetë ajo kurrsesi nuk mund të jetë. Çdo lëvizje apo qëndrim në prehje ndodh veçse me dëshirën dhe vullnetin e Tij. Nëse do të pohonim të kundërtën, atëherë do të pohonim se dikush mund të hedhë poshtë dëshirën e caktimin e Allahun, dhe Allahu i Lartësuar është i Madhëruar dhe i Lartësuar, që dikush ta imponojë Atë dhe të bëjë diçka që Ai nuk e lejon të jetë e të ekzistojë. Kështu, çdokush që beson, ai ka besuar sepse Allahu i lavdëruar e ka lejuar diçka të tillë. Edhe ai që e mohon besimin e vërtetë në Zotin, e ka bërë këtë sepse Allahu i Lavdëruar dhe i drejtë e ka lejuar diçka të tillë, me urtësinë e Tij. Duhet kuptuar mirë se, nëse Allahu e lejon dhe e dëshiron që diçka të ekzistojë (*irade keunije*), kjo nuk do të thotë që Ai e detyron dhe e imponon dikë që të kryejë vepra të mira ose të këqija, me kuptimin që njeriu nuk ka asnjë mundësi zgjedhjeje dhe vullnet në atë që zgjedh të veprojë ose të mos

veprojë. Jo, në asnjë mënyrë! Duhet kuptuar mirë se dëshira (*keunije*) e Allahut është diçka dhe urdhëresat e Sheriatit (*iradetu sherije*) janë diçka tjetër. Allahu i Lartësuar mund të dëshirojë dhe të lejojë diçka të keqe (sipas gjykimit tonë, si njerëz), sepse asgjë nuk mund të ekzistojë dhe të jetë pa lejen dhe caktimin e Tij, edhe pse Ai nuk e do dhe nuk urdhëron për të, pasi Allahu kurrë nuk urdhëron për poshtërsi e gjynahe dhe Ai nuk kënaqet që robërit e Tij ta mohojnë Atë. Nga ana tjetër, Allahu i Lartësuar ka vendosur urdhëresa e ndalesa dhe dëshiron që ato të zbatohen nga robërit e Tij. Por kjo lloj dëshire (*iradetu sherije*) mund të përmbushet nga robërit ose jo; Ai i ka lënë të lirë ata, që të zgjedhin me vullnetin e tyre. Për të bindurit, Ai ka premtuar Xhenetin, ndërsa për të pabindurit ka kërcënuar me dënim e Xhehenem. Për të bërë zgjedhjen e duhur, ai e pajisi të përgjegjshmin ligjërisht me logjikë, që të mund të dallojë të mirën nga e keqja, të dobishmen nga e dëmshmja. Njeriu e fiton Xhenetin, për shkak se bën të mirën me vullnetin e tij të lirë. Nëse nuk do ta kryente atë me dëshirën e tij, atëherë ai nuk do të meritonte Xhenetin dhe shpërblimin. Edhe kur vepron të keqen dhe mohimin, robi e bën këtë me zgjedhjen dhe vullnetin e tij të lirë, e pikërisht për këtë meriton ndëshkimin dhe zjarrin. Nëse nuk do të ishte zgjedhja e tij e lirë, ai nuk do ta meritonte ndëshkimin. Kështu, nëse robi është i imponuar dhe i detyruar. pa pasur asnjë liri zgjedhjeje, nuk do të meritonte as Xhenet e as Zjarr. Pikërisht sepse i ka lënë të lirë që të zgjedhin, Allahu ka premtuar për të bindurit shpërblimin dhe për të pabindurit ndëshkimin. Sidoqoftë, çdo zgjedhje që të bëjë njeriu, qoftë të mirën, qoftë të keqen, kjo nuk mund të dalë jashtë lejimit të Allahut dhe caktimit (*kaderit*) të Tij. Allahu është i plotpushtetshëm që të mos e lejojë robin të bëjë të keqen, ashtu siç është i plotpushtetshëm që ta ndalojë atë të bëjë vepra të mira. Por duke qenë se Allahu premtoi Xhenetin për atë që bën vepra të mira, ndërsa atë që bën vepra të këqija e kërcënoji me Xhehenem dhe ndëshkim, atëherë Allahu e vendosi me urtësinë e Tij absolute që ta lërë robin të lirë që të zgjedhë vetë atë që dëshiron dhe jo të jetë i detyruar. Kështu, çdokush që do të kryejë të mira, do t'i kryejë me zgjedhjen e tij të lirë, dhe kështu do të fitojë atë që Zoti premtoi, domethënë shpërblimin. Edhe ai që do të kryejë vepra të këqija, do t'i kryejë ato me dëshirën dhe zgjedhjen e tij të lirë, dhe me këtë do të meritojë ndëshkimin e Allahut. Në këtë mënyrë, njerëzit nuk do të kenë asnjë justifikim para Zotit, pas dërgimit të profetëve. Megjithatë, kjo është e lidhur ngushtë me përgjegjësinë ligjore të robit. Vetëm ata që janë të përgjegjshëm, do të merren në përgjegjësi. Ata që Allahu iu ka dhënë mendjen dhe aftësinë për të gjykuar të mirën nga e keqja, janë njerëzit që do të merren në përgjegjësi për zgjedhjen e tyre dhe veprat që paraqesin. Ndërsa për veprat që janë jashtë përgjegjësisë ligjore të njeriut, ai nuk ka asnjë detyrim. Allahu i jep sukses kujt të dëshirojë prej robve të Tij!

[22] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Sipas kësaj, kuptimi i ajetit është si vijon: "Ai që e kërkon me sinqeritet kuptimin e Islamit, Allahu i Lartësuar do ta ndihmojë në përmbushjen e këtij qëllimi të mirë, duke ia lehtësuar marrjen e udhëzimit të plotë, dhe pastaj ia zgjeron zemrën për Islamin e dispozitat e tij, derisa ai nënshtrohet e beson me besim të vërtetë e korrekt. Ndërsa ai që refuzon t'i përgjigjet ftesës së Zotit për të besuar Islamin, Allahu e largon prej tij dhe e bën gjoksin e tij të ngushtë, e kështu ai nuk e pranon ftesën. Ky është një shpagim me drejtësi, për shpërfilljen e ftesës së Zotit për besimin e Shpalljen e Tij. Kështu, atij i vihet pas shejtani i mallkuar, me ligësinë e kurthet e tij, dhe e pengon vazhdimisht nga udhëzimi i vërtetë e rruga e drejtë.

[23] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Fragmenti në kllapa është marrë nga tefsiri i sures Hud, dhe pikërisht i ajeti 107, ku Allahu i Lartësuar thotë: "Të dëshpëruarit do të jenë në Zjarr, ku do të kenë ofshama e ngashërime. Ata do të jenë aty të përjetshëm, sa të jenë qiejt dhe Toka, përveç çfarë do Zoti yt. Zoti yt vepron gjithçka që Ai dëshiron." [Hud 106, 107]. Në fakt, autori thotë: "Kjo do të shtjellohet më hollësisht në suren Hud...". Por duke dashur që dobia të jetë më e plotë, e sollëm tefsirin e saj edhe këtu, për të qenë sa më e kuptueshme."

[24] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Kjo ndodhi kur muslimanët ishin një shtet i vetëm, që gjykonin me ligjin e Allahut dhe kur gjykatësit kujdeseshin të gjykonin me drejtësi, haptazi dhe fshehtazi, ashtu siç kënaqet Allahu i

Lavdëruar. Më vonë, kur ata i hodhën pas shpine ligjet e Allahut dhe gjykuan me ligjet e mohuesve, Allahu ua hoqi respektin e frikën që ata gëzonin në zemrat e qafirëve dhe botës, prandaj ata morën guximin të ngriheshin kundër tyre. Kështu, muslimanët u poshtëruan e tashmë nuk kanë asnjë shtet e vend ku të mbrohen. Nëse duan që t'u kthehet krenaria e dikurshme, duhet të kthehen në fenë e Allahut, i Cili ka premtuar se nëse do ta bëjnë, ka për ta shndërruar frikën e tyre, në siguri e paqe.

[25] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Nëse do të dëshironte Allahu, ata nuk do të bënin diçka të tillë. Allahu i Lartësuar i ndaloi ata nga të tilla krime e padrejtësi. Ai nuk detyron njeri për të kryer padrejtësi e poshtërsi. Ai është i plotpushtetshëm që t'i pengojë krijesat nga padrejtësitë, por kjo do të cenonte përzgjedhjen e tyre të lirë dhe faktin se Ai i vendosi në këtë jetë për t'i vënë në provë: a do t'i binden urdhëresave të Tij, që të mos i vrasin fëmijët e tyre dhe të mos bien në idhujtari, apo do ta shpërfillin diçka të tillë? Nëse do t'u binden urdhrave të Tij, do të hyjnë në Xhenet, por nëse i shpërfillin ato, do të hyjnë në Zjarr. Për këtë arsye, i Madhëruari zgjodhi të mos i pengojë njerëzit nga padrejtësitë që ata kryejnë, në mënyrë që të zgjedhin me vullnetin e tyre të lirë: të veprojnë mirë apo keq, dhe kështu të fitojnë shpërblimin ose ndëshkimin."

[26] Shiko tefsirin e këtij ajeti në suren Maide, për të mësuar përkufizimin e këtyre llojeve.

[27] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Mendimi më i saktë, - dhe Allahu është më i ditur - është se, sipas këtij ajeti, në fillim, kjo ishte një praktikë e detyrueshme, që zbatohej përpara se të ligjërohej dispozita për zekatin. Më pas, kur u ligjërua dispozita për zekatin, Profeti (a.s.) e përcaktoi konkretisht qoftë masën që duhet të jepet zekati, qoftë edhe kategoritë e të mbjellave nga të cilat është detyrë që të nxirret zekati, të cilat janë: gruri elbi, hurmat e thata, rrushi i thatë dhe - sipas një transmetimi - misri. Por do të ishte veprim i lëvdueshëm që, për çdo lloj prodhimi, të jepej në formë sadakaje një grusht prej tij apo një masë e përafërt."

[28] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Ky ajet mëton se nuk ka ushqime që janë të ndaluara të hahen, përveçse ato që janë përmendur në këtë ajet. Por surja Maide është zbritur pas sures En'am dhe në të thuhet: "Haram janë për ju: të ngordhurat, gjaku, mishi i derrit, ajo kafshë që theret jo në emrin e Allahut, ajo që është mbytur me lak në fyt, ajo që është vrarë me goditje, ajo që është rrëzuar nga lartësitë, ajo që është shpuar, ajo që është ngrënë nga egërsirat, përveç asaj që arrini ta therni, ajo që është therur për idhuj dhe që ta kërkoni fatin me short. Të gjitha këto janë gjynah *(e të ndaluara nga Zoti)*. …". Kështu, në këtë ajet përmenden edhe gjëra të tjera, që nuk gjenden në suren En'am. Kështu, këto dispozita ndaluese shtesë, të sjella në suren Maide dhe në hadithe të tjera, na tregojnë se të ndaluara nuk janë vetëm ato që përmenden në suren En'am. Kthehu dhe lexo tefsirin e sures Maide, ajeti 3.

[29] Shih tefsirin e ajetit 173 të sures Bekare.

[30] Shih hadithin me nr 749.

[31] Shih tefsirin e ajetit 120 të kësaj sureje.

[32] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Arritja e moshës së pubertetit nuk është e mjaftueshme për t'u lënë në dorë pasurinë e tyre. Madje, fëmija duhet pritur derisa të arrijë pjekurinë e nevojshme për të vepruar me pasurinë e tij, pasi Allahu i Lartësuar thotë: "...derisa ai të arrijë pjekurinë!" Kjo domethënë që ai duhet të arrijë jo vetëm pjekurinë seksuale, por edhe atë mendore. Megjithatë, Allahu është më i ditur."

[33] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Gjashtë librat janë: *Sahih*-u i Buhariut, *Sahih*-u i Muslimit, *El Xhamiu* i Tirmidhiut, *Sunen*-i i Ebu Daudit, *Sunen*-i i Ibn Maxhes dhe *Sunen*-i i Nesaiut.

[34] Është e pëlqyeshme që këto tre ditë të jenë pikërisht dita e trembëdhjetë, e katërmbëdhjetë dhe e pesëmbëdhjetë. Transmetohet nga Ebu Dheri që ka thënë: "Ka thënë profeti a.s.: "O Ebu Dher! Nëse agjëron tre ditë nga çdo muaj, agjëro të trembëdhjetën, të katërmbëdhjetën dhe të pesëmbëdhjetën. (ŝaĥîĥ ibnu Maxheh) [sh.p]

[35] Kur ngrysemi, themi: *Emsejnâ alâ fîtratil islâm*.U ngrysëm në natyrshmërinë islame.

[36] Ahmedi (Sahih Xhami).

[37] [Ibn Kajim thotë: "Allahu i Lartësuar është Krijuesi i të mirës dhe të keqes, por e keqja ekziston në disa prej krijesave të tij, e jo në aktin e Tij të krijimit dhe as në veprat e Tij"].

[38] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Lexo futnotën në lidhje me ajetin 30 të sures Bekare.

[39] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Është fjala për hadithin, në të cilin përmendet një burrë, të cilit do t'i paraqiten veprat e tij të këqija në 99 libra të mëdhenj, aq sa i sheh syri, të mbushur të gjithë me gjynahe, por pastaj sillet si vepër e mirë e tij vetëm një fletë e vogël, ku shkruhet "*Lâ ilâhe il-lAllah*". Njeriu thotë: "O Zoti im, po si mund të përballet kjo fletë e vogël me gjithë ata regjistra të mëdhenj me gjynahe?! Atëherë, Allahu i Lartësuar do të thotë: "Ty nuk do të të bëhet asnjë padrejtësi!" Atëherë ajo 'fletë e vogël' vendoset në anën tjetër të peshores dhe – vazhdon Profeti i Allahut - ajo i ngre të gjithë ata regjistra të mëdhenj, sepse peshon më shumë se ata."

[40] Ky është një përgëzim për Abdullah Ibn Mesudin se do të jetë në Xhenet.

[41] **Përkufizimi i analogjisë** (El kijâs) në të drejtën e sheriatit është "Krahasimi i një çështjeje për të cilën nuk kemi bazë e normë ligjore të përcaktuar qartë, me një çështje tjetër të ngjashme, analoge me të parën, për të cilën kemi bazë e normë ligjore përcaktuar qartë, dhe për shkaqe, arsye apo prova të ngjashme, mund të sillet gjykimi i të dytës analoge me të parën". Po ashtu si burimet e tjera të legjislacionit islam edhe analogjia ka kushtet e veta që duhet patjetër ti përmbushë.

Analogjia ndalohet në këto çështje:

1. Në normat të cilat kanë të bëjnë me çështjet e adhurimit, ngase normat e adhurimit janë të gjitha të detajizuara dhe nuk ka nevojë për analogji.

2. Analogji nuk bëhet nëse ekziston teksti i qartë në Kur'an dhe Sunnet, por analogjia vjen në konsideratë vetëm kur juristi nuk gjen ndonjë dispozitë për ndonjë çështje, dhe prej kushteve kryesore është që të mos vijë në kundërshtim me burimet e më hershme, nëse vjen në kundërshtim me burimet bazike të sheriatit (Kur'an, synet dhe unanimiteti) atëherë kjo analogji bëhet e pavlefshme.

[42] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Ai do t'u ofrojë edhe bidate, që nga jashtë duken si bindje e adhurime ndaj Zotit, por në realitet janë gjynahe dhe tregues të mosbindjes ndaj Tij. Këta janë në rrezik të madh, sepse duke qenë se i shohin ato vepra si adhurime e bindje ndaj Zotit, as nuk kërkojnë falje për to dhe as nuk pendohen. Kështu ua zbukuron shejtani i mallkuar, në mënyrë që ata të vdesin pa u penduar. Allahu na ruajtë nga sherri i shejtanit të mallkuar!"

[43] Ebu Daudi, Ibn Maxhe (*Sahih,* Ibn Maxhe).

[44] Shih edhe hadithin që e sjell Muslimi, me nr 479, ku thuhet: "*All-llâhum-mexh'alfî kalbî nûra ue fî sem'î nûran ue fî besarî nûran, ue an jemînî nûran ue an shimâlî nûran ue halfî nûran ue feukî nûran ue tahtî nûran uexh'al-lî nûran!* (O Allah! Hidh dritë në zemrën time! Hidh dritë në të dëgjuarit tim! Hidh dritë në shikimin tim! Hidh dritë në të djathtën time dhe hidh dritë në të majtën time! Hidh dritë para meje dhe hidh dritë pas meje! Hidh dritë mbi mua dhe hidh dritë nën mua! Më jep dritë!)

[45] Shiko futnotën tek tefsiri i ajetit 37 i sures Bekare.

[46] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Iblisi dhe raca e tij, - pra, xhindët, - arrijnë që t'i shohin njerëzit, ndërsa njerëzit nuk mund t'i shohin ata. Kjo duhet të mjaftojë që biri i Ademit të jetë shumë i kujdesshëm për t'u ruajtur prej tyre. Ai që arrin të të shohë, ndërkohë që ti nuk mundesh ta shohësh, është shumë më tepër i rrezikshëm dhe i dëmshëm me kurthet e tij dhe mund të të dëmtojë pikërisht kur nuk e pret aspak. Kjo duhet ta bëjë njeriun që t'i drejtohet me përunjësi e përkushtim më të madh Allahut të Madhëruar, duke qenë i bindur ndaj urdhëresave të Tij dhe duke qenë shumë i kujdesshëm në largimin nga ndalesat e Tij. Në këtë mënyrë, Allahu i Lartësuar nuk ka për t'i lënë shejtanit dorë të lirë kundrejt besimtarit të bindur e të nënshtruar ndaj Tij."

[47] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Pra Allahu i lartësuar nuk detyron askënd duke ia hequr mundësinë e zgjedhjes. Jo, kurësesi. Përkundrazi, çdo rob është i lirë të zgjedhë në çdo çështje për të cilën është i përgjegjshëm ligjërisht, pra për t'iu bindur urdhëresat e për t'iu larguar ndalesave e poshtërsive. Kështu nëse ai zgjedh të jetë i bindur dhe e nënshtron dhe ushtron veten për t'iu përmbajtur porosive të Zotit, atëherë ai e ka shpëtuar dhe çliruar veten nga Zjari. Por nëse e lëshon veten për të qenë i pabindur dhe keqbërës, duke i ikur bindjes ndaj Zotit që është më i miri Kujdestar dhe furnizues. Atëherë ai e ka rrënuar vetveten dhe e ka shkatërruar atë. Allahu e bëri njeriun të aftë dhe të lirë që të zgjedhë çfarë do të punojë dhe çfarë rruge do të zgjedhë, në mënyrë që shpërblimin ose ndëshkimin çdo kush ta ketë hak e të merituar plotësisht. Allahu nuk i bën padrejtësi askujt.

[48] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Hadithi i sjellë mes dy kllapave është shtesë nga ana ime si shpjegim për fjalën e Ibn Kethirit, -Allahu e mëshiroftë! -.

[49] Ahmedi, Tirmidhiu, nr.1381; Ibn Maxhe, nr.3349, me *sened sahih*.

[50] **Lloji i tretë** është teuhidi i emrave dhe cilësive të Allahut. Shejh Ibn Uthejmini thotë për të: "Ky është njësimi i Allahut të Lartësuar në atë me çka është emërtuar dhe cilësuar prej emrave dhe cilësive." Ky lloj i teuhidit plotësohet me dy çështje.

1. Pohimi. Pra, të pohojmë për Allahun Krenar dhe të Madhërishëm të gjitha emrat dhe cilësitë, të cilat i pohoi për Veten e Tij në Librin e Tij apo në traditën profetike.

2. Refuzimi i shëmbëllimit. Pra, të refuzojmë të pranojmë për Allahun e Lartësuar ndonjë shëmbëlltyrë për emrat dhe cilësitë e Tij. Allahu i Lartësuar thotë: "Ai është krijuesi i qiejve e i tokës. Ai nga lloji juaj krijoi për ju bashkëshorte, edhe nga kafshët krijoi çifte, që t'ju shumojë. Nuk ka si shembulli i Tj asgjë; Ai është Dëgjuesi, Shikuesi." [Shura 11]. Ky ajet tregon se Allahu i Lartësuar është i pashembullt në aspektin e emrave dhe cilësive të Tij. Këta emra dhe cilësi, edhe pse janë të njëjtë në fomë me emrat dhe cilësitë që përdoren për krijesat, ata ndryshojnë në aspektin e vërtetësisë që ngërthejnë në vetvete. Ai që nuk pohon për Allahun e Lartësuar atë çka Ai e pohoi për Vetveten, është *muattil*. Veprimi i tij është i ngjashëm me atë të Faraonit. Ai që i pranon dhe pohon këta emra për Allahun, por duke i përgjasuar dhe duke i dhënë ngjyra shëmbëllimi me krijesat, është i ngjashëm me politeistët. Kurse ai që i pohon këta emra dhe cilësi të Allahut, pa bërë përgjasime dhe pa shembëllime, është njësues i vërtetë i Allahut të Lartësuar. Pikërisht ky lloj i teuhidit është ai në të cilin kanë humbur rrugën një pjesë e umetit islam, duke u ndarë në grupe të shumta. Disa refuzojnë të pohojnë emrat dhe cilësitë për Allahun, me pretendimin se kështu bëhet një vlerësim i denjë për Allahun. Por, në të vërtetë, këta kanë humbur nga rruga e drejtë, sepse vlerësues i denjë i Allahut është ai që refuzon të pranojë për Allahun cilësi të mangëta dhe të ulëta dhe që nuk pajtohet kurrë me pretendimin se fjala e Allahut është e paqartë dhe e pamjaftueshme për të gjetur udhëzimin. Me fjalë të tjera, kur këta të mjerë thonë që Allahu nuk dëgjon, nuk shikon, nuk ka dije dhe as pushtet, në të vërtetë nuk e kanë shenjtëruar e madhëruar Allahun, përkundrazi, e kanë përshkruar Atë me cilësitë më të turpshme e më të mangëta. Po ashtu, fjalën e Tij, Kur'anin, e kanë përshkruar si të paqartë dhe të pakuptueshëm. Allahu i Madhëruar i përsërit shpesh në Kur'an këto cilësi të Tij: Dëgjues, Vështrues, Krenar e i Urtë, Falës e Mëshirues. Atëherë, nëse Ai i pohon në Kur'an këto cilësi për Veten e Tij dhe, në të vërtetë, nuk i paska këto cilësi, atëherë si rrjedhojë, fjala e Tij qenka e paqartë, e pakuptueshme dhe mashtruese! Disa të tjerë ndjekin rrugën e shëmbëllimit të emrave dhe cilësive të Allahut, duke pretenduar se kështu sqarohen më mirë cilësitë e Tij. Por edhe këta kanë humbur, sepse nuk e vlerësojnë Allahun ashtu si e meriton, madje e cilësojnë Atë me mangësi dhe dobësi. Ata, me shembëllimin e Krijuesit me krijesat, e konsiderojnë të Përsosurin në çdo aspekt njëlloj si të mangëtin në çdo aspekt. Një poet thotë:

A nuk e kupton se shpatës i ulet vlera
Edhe kur thjesht thua:
"Shpata është më e mprehtë se shkopi"?!

Subhanallah! Vetëm duke përmendur Absolutin pranë atij që është i mangët, ti ke rënë në gabim të madh! Atëherë, çfarë mund të mendojmë kur e krahason apo e shëmbëllen Absolutin me të

mangëtin?! Pa dyshim, ky është një gabim shumë i madh kundrejt Allahut të Lartësuar, edhe pse gabimi i atyre që i mohojnë plotësisht emrat dhe cilësitë e Zotit është më i madh. Të gjitha këto grupe nuk e kanë vlerësuar Allahun e Lartësuar sikurse i takon.

Cila është detyra jonë në lidhje me teuhidin *esmau ue sifat*? Për ne është detyrë që: të besojmë çdo emërtim dhe cilësi, me të cilat Allahu i Lartësuar ka përshkruar Veten e Vet në Librin e Tij (Kur'an) ose me të cilat e ka përshkruar Profeti i Tij në hadithe të sakta, pa bërë pa bërë ndryshime, shtrembërime, përngjasime dhe shembëllime të tyre. Kështu ka thënë shejhu i Islam Ibn Tejmijje dhe shumë dijetarë të tjerë, - Allahu i mëshiroftë! Për ne është detyrë që ta ruajmë të pastër dhe të pa prekur besimin tonë nga këto devijime.

Tahrif është keqinterpretimi i tekstit, duke kaluar nga kuptimi i tij i drejtpërdrejtë dhe qartësisht i kuptueshëm, në kuptime të tjera të pabaza. Me fjalën "*tahrif"* kuptojmë atë që shumë të humbur e quajnë gabimisht "*teuil*", pra, shpjegim apo shtjellim të kuptimit të teksteve të shenjta (Kur'an e Sunet). Madje, ata vetëquhen si "dijetarë të *teuil*-it", duke mëtuar ta paraqesin sa më të pranueshme rrugën e tyre të gabuar dhe që njerëzit të mos largohen prej tyre, sepse njerëzit largohen nga fjala *tahrif*. Por ky është thjesht një zbukurim fjalësh, pa bukë brenda. Në të vërtetë, *teuil*-i i tyre është *tahrif*. Kështu, ne kemi të drejtë të themi: Ky tjetërsim i kuptimit, nëse është i bazuar në argumente të qarta nga Sheriati, nuk quhet *teuil* me kuptimin që i jepni ju, por është *teuil* me kuptimin *tefsir (interpretim apo qartësim i kuptimit të tekstit, Kur'an apo hadith qoftë)*. Por nëse ky tjetërsim i kuptimit nuk është i bazuar në argumente të qarta nga Sheriati, ai quhet *tahrif*, pra, ndryshim i kuptimit të vërtetë të fjalëve, nga i cili na ka ndaluar Allahu i Lartësuar. Këta vërtet i pohojnë dhe i pranojnë emrat dhe cilësitë e Allahut të Madhëruar, por e shtrembërojnë kuptimin e drejtpërdrejtë të tyre dhe, në këtë mënyrë, i hyjnë një rruge të gabuar, që bie ndesh me rrugën e pasuesve të Sunetit dhe të unitetit. Për këtë arsye, ata nuk mund të quhen pasues të Traditës Profetike dhe të unitetit (*ehlu sunneti uel xhemaat*). Pasuesit e vërtetë të Sunetit dhe të unitetit janë të kujdesshëm në pasimin e udhëzimeve profetike dhe kurrë nuk mund të pranojnë *tahrif*-in. Askush nuk mund të jetë më i ditur për Allahun sesa Ai për Veten e Tij dhe askush nuk mund të sjellë përshkrim më të saktë dhe të sigurt sesa përshkrimet e Allahut. Askush nuk mund të qartësojë më mirë sesa Allahu në Librin e Tij. Allahu i Lartësuar thotë: "Dëshiron Allahu t'ju qartësojë juve." [Nisa 26] "Allahu ju qartëson juve që të mos humbisni nga rruga e drejtë." [Nisa 176] "Dhe ne të shpallëm ty librin *(Kur'anin)* si qartësim për gjithçka." [Nahl 89] "Kush është më i vërtetë në fjalën e tij sesa Allahu?" [Nisa 122] "E kush është më fjalëmirë se Allahu?" [Nisa 87] Këto ajete e të tjera tregojnë qartë se Allahu i Lartësuar ua ka sqaruar plotësisht krijesave rrugën e drejtë, që të çon tek Ai. Pa dyshim, dija më e rëndësishme, të cilën krijesat kanë nevojë që ta marrin qartësisht dhe saktësisht është dija rreth Allahut dhe rreth emrave e cilësive të Tij, sepse vetëm në këtë mënyrë njerëzit mund ta adhurojnë Zotin duke qenë të qartë. Adhurimi i dikujt të cilit nuk ia njeh cilësitë apo i cili nuk e ka atributin e sundimit absolut, që urdhëron dhe ndalon, shpërblen dhe ndëshkon, është diçka e pamundur. Kështu, është e domosdoshme që të njohësh mirë emrat dhe cilësitë e të Adhuruarit, që t'i drejtohesh dhe ta adhurosh Atë saktësisht.

Shejhu i Islamit Ibn Tejmije ka thënë: "Është e pamundur logjikisht dhe fetarisht që Profeti, - nëpërmjet të cilit Allahu i Lartësuar i nxori njerëzit nga errësirat në dritë, atij të cilit i shpalli Librin, me të cilin do të gjykonte me drejtësi çështjet konfliktuale të njerëzve, - të linte të paqartë kapitullin e besimit tek Allahu dhe njohurive rreth tij. Është e pamundur që Profeti (a.s.) të mos ketë sqaruar plotësisht atë çfarë është e detyrueshme që të besojmë për Allahun, rreth emrave dhe cilësive të Tij madhështore, çfarë lejohet të besojmë dhe të themi për Të dhe çfarë është e ndaluar në këtë temë. Njohja e të tilla temave konsiderohet si njohuri themelore e kësaj feje madhështore dhe të plotë. Kjo (pra, njohuria e këtyre çështjeve) është vepra më e mirë, që mund të kryejë një adhurues i Allahut të Madhërishëm. Si mund të mendohet që Kur'ani të mos ketë gjykuar me drejtësi dhe vërtetësi në këtë temë të rëndësishme?! Si mund të mendohet që Profeti (a.s.) dhe sahabët pas tij, të cilët janë njerëzit më të mirë pas profetëve, të mos kenë gjykuar me drejtësi dhe vërtetësi në këtë çështje të rëndësishme?!"

Është e pamundur që Profeti (a.s.) t'i mësonte dhe sqaronte umetit të tij edukatën e ngrënies,

pirjes, kryerjes së nevojave personale e çështje të tjera si këto, dhe të mos u mësonte atyre se çfarë të thoshin dhe çfarë të besonin me zemrat e tyre rreth Zotit të tyre, ndërkohë që kjo është kulmi i njohurisë dhe qëllimi më i lartë. Ky është pikësynimi më i vyer dhe mirësia më e madhe. Profeti (a.s.) ka thënë: "Allahu i Lartësuar nuk ka dërguar asnjë profet pa i ngarkuar si amanet që të udhëzonte popullin e tij në më të mirën e asaj që dinte për ta dhe t'i ndalojë ata nga më e keqja e asaj që dinte për ta." Gjithashtu, është e pamundur që njerëzit, mes të cilëve jetoi Profeti i fundit dhe ata që ardhën pas tyre, të mos njihnin të vërtetën në çështjen e njohjes së Allahut të Lartësuar dhe të mos kishin folur për këtë çështje. Dihet shumë mirë se ata që i kanë zemrat të mbushura me dashuri për adhurimin e Allahut, pa dyshim që do të përkushtoheshin maksimalisht për njohjen e adhurimit, me të gjitha imtësitë e tij. Po ashtu, nuk ka dyshim se adhuruesit më të mirë kanë qenë brezat e parë të këtij umeti. Është përcjellë me saktësi se Profeti (a.s.) ka thënë: "Njerëzit më të mirë janë brezi im, pastaj ata që vijnë pas tyre, pastaj ata që vijnë pas tyre. Më pas, do të vijnë popuj të cilët dëshmojnë para se të betohen dhe betohen para se të dëshmojnë." Njeriu nuk duhet ta kalojë kufijtë në çështjet e përgjasimit dhe shembëllimit të emrave dhe atributeve të të Zotit. Kur ai është i pafuqishëm që të përfytyrojë shpirtin e vet, që ndodhet brenda tij, si mund të pretendojë të njohë vërtetësinë dhe realitetin e emrave dhe cilësive, me të cilat Allahu i Lartësuar ka përshkruar Veten e Tij?! Për këtë arsye, është detyrë për çdo njeri që, në fushën e emrave dhe cilësive të Allahut, t'u largohet pyetjeve "pse dhe si". Në këtë mënyrë, ai nuk do të thellohet shumë rreth realitetit të tyre. Nëse ndjek këtë rrugë, njeriu do të jetë gjithmonë i qetë. Kjo ishte qasja e selefëve.

Për këtë çështje, shkoi një njëherë burrë tek Imam Malik Ibn Enesi (Allahu e mëshiroftë!) dhe e pyeti: "O Ebu Abdullah! Allahu thotë në Kur'an: "Rrahmani qëndroi mbi *Arsh*". Si qëndroi?" Imam Maliku uli kokën për pak, dhe pastaj tha: "Çështja e qëndrimit të Tij (mbi Arsh) dihet, mënyra se "si" nuk mund të logjikohet, ta besosh këtë gjë është *vaxhib* dhe pyetja rreth saj është *bidat*. Unë shoh se ti je një *bidatçi*."

[51] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Është për të ardhur keq që në shoqërinë islame edhe sot vazhdon të qarkullojë një lutje, që i atribuohet Aliut, por që, në fakt, Aliu është larg asaj fjale. Ata pretendojnë se Aliu ka thënë: "O Allah! Unë nuk të adhuroj nga frika e zjarrit Tënd dhe as nga shpresa për Xhenetin Tënd! Por unë të adhuroj, sepse Ti je i Adhuruari i vetëm, që meriton të adhurohesh." *Subhanallah*! Si mund të mendohet që Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të dhe e kënaqtë me mirësitë e Tij!) të thotë të tilla fjalë të pamatura?! Ai nuk do të thoshte kurrë të tilla fjalë, ndërkohë që Allahu i Lavdëruar thotë: "Lutjuni Atij me drojë dhe me shpresë!…". Aliu është larg të tilla shpifjeve, të cilat janë, pa dyshim, fjalë të atyre që vuajnë nga urrejtja e smira kundër Islamit dhe muslimanëve. Për këtë arsye, ata nxjerrin e trillojnë të tilla fjalë dhe ua atribuojnë të sinqertëve të këtij umeti, si Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të!), në mënyrë që muslimanët e thjeshtë, por edhe ndonjë që paraqitet si i ditur, t'i pranojnë dhe t'i përdorin ato, nga mirëbesimi për njeriun të cilit i atribuohen këto fjalë e lutje. Megjithatë, Allahu i Lavdëruar ka zgjedhur dhe nxjerrë në këtë umet dijetarë, të cilët i demaskojnë dhe ua nxjerrin të palarat në shesh armiqve të Islamit dhe atyre që intrigojnë e synojnë prishjen e kësaj feje. Vetëm Atij i qofshin lavdërimet e mirënjohja për çdo mirësi! Kjo lutje i atribuohet, gjithashtu, edhe Rabia el Adevijes, por ne nuk besojmë që kjo të jetë fjalë e saj, sepse nuk mund të ketë besimtar e besimtare me besim të pastër e korrekt, që beson Ditën e Gjykimit, që të thotë të tilla fjalë të gabuara."

[52] Në gjuhën shqipe dhe përshtatjen e ajetit sipas saj, kjo vërejtje nuk bie në sy, por ajo shërben si shtjellim i mirë në gjuhën arabe dhe për arabishtfolësit (sh.p).

[53] (vendit të shenjtë rreth Qabes)

[54] Shiko shënimin tek hadithi, me numër 1195.

[55] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Ka mundësi që Luti të ketë emigruar më pas, për të shkuar tek Ibrahimi në Sham, sipas disa transmetimeve. Thuhet se Sundimtari i vendit të Kenanëve i kërkoi Ibrahimit që të shihte Sarën, për të cilën ai i kishte thënë se ishte e motra.

Ibrahimi, para se ta dërgonte tek Sundimtari, i tha Sarës: "Unë i thashë Tiranit që ti je motra ime, prandaj thuaji se je motra ime dhe mos më nxirr gënjeshtar tek ai! Në fakt, ti je motra ime për hir të Allahut, dhe në këtë vend (në Sham) nuk ka besimtar tjetër veç meje dhe teje." Allahu e di më mirë, por nëse në atë kohë do të ishte në Sham edhe Luti, ai do ta përmendte.

[56] Shih me kujdes tefsirin e ajetit 222 nga surja Bekare dhe hadithet me numër 323 - 326.

[57] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Nuk ka dyshim se Allahu i Lavdëruar nuk do ta devijonte kurrë një popull, pasi e ka udhëzur, veçse nëse ata vetë e dëshirojnë humbjen më shumë se udhëzimin, ose nëse zemrat e tyre ndryshojnë. Kështu, Allahu i ndëshkon sipas llojit të punës që ata bëjnë, pasi Ai nuk i bën padrejtësi askujt."

[58] Nga Ebu Uakid el Lejthi.

[59] Imam Ahmedi sjell në *Musned*-in e tij hadithin e Ibn Abasit, se Profeti i Allahut ka thënë: "Nuk është njëlloj dëgjimi i një lajmi dhe shikimi me sy i tij. Kur Allahu e njoftoi Musain për atë që bëri populli i tij në lidhje me adhurimin e viçit, ai nuk i hodhi Pllakat që mbante; por, kur e pa me sytë e vet atë që kishin bërë ata, i hodhi Pllakat nga zemërimi, dhe ato u thyen."

[60] Shiko tefsirin e ajetit 54 të sures Bekare.

[61] Kthehu tek tefsiri i ajetit 201 i sures Bekare.

[62] Allahu i Madhëruar i solli përsëri në jetë ata, bazuar në ajetin: "Dhe kujtoni kur ju thatë: "O Musa! Ne nuk kemi për të të besuar, derisa ta shohim Allahun haptazi." Menjëherë *(pas kësaj)*, ju përfshiu rrufeja dhe ju e patë. Pastaj, pas vdekjes suaj, ju ringjallëm, që të ishit mirënjohës." [Bekare 56].

[63] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "I tillë është edhe duhani e shumë e shumë lloje drogrëash, që hahen, pihen apo tymosen. Ato janë jo vetëm të neveritshme në erën dhe shijen e tyre, por i shkaktojnë një dëm shumë të madh trupit të njeriut. Mjekët kanë pohuar se më shumë se 60 për qind e rasteve të kancerit të mushkërisë, të gojës dhe të laringut shkaktohen nga pirja e duhanit. Atëherë, a mund dikush të ketë akoma dyshim që duhani është haram?! Për të mos përmendur këtu dëmet e tjera, që ai sjell, si për shembull helmet e tij, të cilat, edhe nëse përdoren në masë të vogël, shkaktojnë ngordhjen e kafshëve."

[64] Gjithashtu, Profeti ka thënë: "Unë jam dërguar si Profet për të kuqtë dhe të zinjtë...". Në një hadith tjetër ka thënë: "Çdo profet dërgohej vetëm për popullin e tij, ndërsa unë jam dërguar për të gjithë njerëzit." [Shiko hadithet me nr 486 dhe 487.]

[65] Kjo është parantezë nga shejh Muhamed Nasib el Rifai, e jo nga Ibn Kethiri.

[66] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Ne jemi me ata të cilët thonë se edhe ata që heshtën dhe nuk urdhëruan për të mirë dhe të ndalonin nga të këqijat u dënuan së bashku me ata që e thyen rregullin e të shtunës dhe ranë në haram. Ata e merituan këtë ndëshkim pikërisht për heshtjen e tyre dhe moskëshillimin e të padrejtëve dhe keqbërësve. Mbase heshtja e tyre ishte shkak që keqbërësit dhe të padrejtët të vazhdonin në veprën e tyre. Gjithashtu, mosurdhërimi për të mirë dhe ndalimi nga e keqja është vepër e ndëshkueshme nga Allahu, siç thuhet në ajetin: "Ata bij të Izraelit që mohuan të vërtetën u mallkuan prej gjuhës së Daudit dhe Isait, birit të Merjemes. Ndodhi kështu, sepse ata kundërshtuan dhe e tepruan. Ata nuk e ndalonin njëri-tjetrin nga të këqijat që bënin. Sa e shëmtuar ishte sjellja e tyre!" [Maide 78]. Nuk ka dyshim se heshtja përballë padrejtësisë të keqbërësve është në vetvete një padrejtësi dhe, në njëfarë mënyre, është pjesëmarrje me keqbërësin në padrejtësinë e tij, edhe sikur të mos ketë qenë ky qëllim. Profeti na ka urdhëruar që ta kështillojmë, madje ta ndalojmë të padrejtin, për ta kthyer atë në rrugën e drejtë. Nëse nuk e bëjmë këtë, Allahu i Lartësuar ka për të na ndëshkuar, madje do ta përshpejtojë ndëshkimin mbi ne. Për këtë arsye, ne besojmë se, edhe ata të cilët heshtën dhe nuk kështilluan, Allahu i ndëshkoi, edhe pse nuk e dime saktësisht se në çfarë mënyre. Ka mundësi që të ketë qënë një ndëshkim i përshtatshëm sipas gjynahut të tyre, ashtu siç ka mundësi që të

jenë ndëshkuar njëlloj si ata që bënë padrejtësi. Megjithatë, Allahu i Lartësuar është më i ditur!

[67] Shejh Sadi, për tefsirin e këtij ajeti, thotë: "...Allahu i Madhërishëm i ndëshkoi rëndë ata të cilët e meritonin, sepse bënë padrejtësi dhe shkelën rregullin e sabatit. Ndërsa për ata që u thanë këshilluesve: "Pse këshilloni një popull të cilin Allahu dëshiron ta ndëshkojë", shpjeguesit e Kuranit kanë dhënë mendime të ndryshme. Megjithatë, si mendim më i saktë dhe më i përhapur është se edhe ata shpëtuan, pasi Allahu i Lartësuar na tregon se ndëshkimin e Tij e kufizoi vetëm për ata që bënë padrejtësi, që kaluan kufijtë dhe shkelën rregullin e të shtunës. Gjithashtu, dihet se detyra e urdhërimit për të mirë dhe ndalimit nga të këqijat është e tillë që, nëse e kryen një grup besimtarësh, atëherë nuk është më detyrim për të tjerët. Edhe ai grup u mjaftua me atë që kishin bërë të tjerët. Përveç kësaj, ata thanë: "Pse e këshilloni një popull të cilin Allahu dëshiron ta ndëshkojë?!" Kjo tregon se ata e urrenin atë grup për shfrenimin e tyre dhe e dinin shumë mirë se Allahu do t'i ndëshkonte ata. Ata i urrenin veprat e të padrejtëve, daljen nga kufijtë e Allahut të Lartësuar dhe mosbindjen ndaj urdhrave të Tij. Për këtë arsye, ata nuk mund të ndëshkoheshin njëlloj si ata të cilët bënin gjynahe. E si mund të ndëshkoheshin, kur ata e urrenin të keqen dhe ishin të bindur se Allahu i Lartësuar do t'i ndëshkonte ashpër të padrejtët?!"

[68] Shih hadithin 1233, 1234.

[69] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Kështu, të mos justifikohen me faktin se idhujtaria ishte vepër e parardhësve të tyre dhe se ata ishin të pafajshëm për veprat e të parëve të tyre. Ata nuk mund të arsyetohen me të tilla pretendime, sepse Allahu i Lartësuar ka marrë dëshminë dhe pranimin prej tyre se Ai është Zoti dhe Pronari i tyre, kështu që çdo vepër që bie ndesh me këtë pohim, pas dërgimit të profetëve, është e papranueshme dhe robi do të japë llogari për të."

[70] Domethënë, të kthehen në besim të pastër, në njëshmërinë e Zotit, që është rrënjosur në shpirtin e tyre, si dhe të largohen nga shirku.

[71] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Po kjo është e pamundur. E si mund t'ia japë Allahu dikujt profetësinë, kur e di mirë se ai do ta braktisë atë, aq më tepër kur Allahu thotë: "Allahu e di më së miri se kujt ia dhuron Shpalljen e Vet." [En'am 124]. Madje, e di mirë atë që ishte dhe atë që do të jetë deri në Ditën e Gjykimit, që 50 mijë vjet para se të krijonte qiejt dhe Tokën, sikurse citohet në *Sahih*-un e Muslimit.

[72] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Allahu i Lartësuar e dinte mirë se çfarë do të zgjidhnin ata të bënin dhe e shkroi këtë në Librin e Tij, i cili nuk mund të tjetërsohet dhe i cili quhet *Ummul Kitab*.

[73] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë se *aĥsâhâ* quhet: Ai që i mëson e kupton ata saktë e drejt, punon sipas tyre, duke i dhënë hakun që meritojnë. T'u japësh hakun këtyre emrave do të thotë që jesh njësues i Allahut duke e besuar Atë si një të vetëm në Qenien e Tij dhe të jesh njësues i Allahut me një besim korrekt në emrat e cilësitë e Tij. Gjithashtu, do të thotë që ta njësosh Allahun në *rububijen* dhe *uluhijen* e Tij, pra, në përkushtimin e të gjitha adhurimeve vetëm për Të; pastaj të jetosh me këtë besim deri në vdekje, i palëkundur dhe i sinqertë në këtë teuhid, duke mos cenuar asnjë nga kuptimet e tij, si dhe duke mos bërë asnjë veprim ose fjalë e besim, që bie ndesh me të. Kush e bën këtë, mund të thuhet se është "*aĥsâhâ*" dhe do të hyjë në Xhenet. Kështu, fjala *aĥsâhâ* nuk do të thotë thjesht "mësimi përmendësh" i tyre, sepse janë të shumtë ata që i mësojnë emrat e Allahut përmendësh dhe, në fakt, as nuk kuptojnë gjë prej tyre apo të punojnë sipas asaj që diktojnë ata emra, me vepra të mira dhe adhurime.

[74] Dijetarët i kanë ndarë emrat e Allahut në disa grupe, për sa i përket kuptimeve dhe cilësive që ata përmbajnë:
I pari: Emri i përveçëm, i cili është "Allah". Me të drejtë, dijetarët këtë emër e kanë vendosur në një grup më vete, sepse ai i përmban kuptimet e të gjithë emrave të bukur të Allahut, prandaj të gjithë emrat i atribuohen këtij emri, siç thotë Vetë Allahu në Kuran: "Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me meritë. Ai është I gjithëdituri për të fshehtën dhe të dukshmen. Ai është i Gjithmëshirëshmi

Mëshirëploti. Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me meritë. Ai është Sunduesi i përgjithshëm, i Pastër nga çdo e metë, Shpëtimtari, Siguruesi, Mbikëqyrësi, Ngadhënjimtari, Mbizotëruesi, Krenari. I Lartësuar është Allahu nga çka i shoqërojnë. Ai është Allahu, Krijuesi, Shpikësi, Formësuesi! Atij i takojnë emrat më të bukur. Atë e madhëron çfarë ka në qiej e në Tokë. Ai është Ngadhënjimtari, i Urti!" [Hashr: 22-24]:

I dyti: Emrat që tregojnë për cilësitë "*dhatije*", pra, cilësitë e Qenies së Zotit, si për shembull: Gjithëdëgjuesi, Gjithëshikuesi etj.

I treti: Emrat që tregojnë për cilësitë "*fi'lijeh*", pra, cilësitë e veprave të Zotit, si për shembull: El Hâlik (Krijuesi), Er-Rrazik (Gjithëfurnizuesi) etj.

I katërti: Emrat që tregojnë për dëlirjen dhe lartësimin e Allahut, të cilat përmbajnë mohimin e mangësive dhe të cilësive që nuk i përshtaten Allahut e madhështisë së Tij. Si shembull për këta emra kemi emrin El-Kuddus (i Shenjti), *Es-Selam* (Shpëtimtari) etj.

Ibn Kajim ka shtuar edhe dy grupe të tjera:

I pari: Emrat që tregojnë për shumë cilësi dhe për shumë kuptime të larta si p.sh: "Es-Samed".

I dyti: Emrat e përbërë, të cilët, kur përmenden tok, tregojnë për një cilësi tjetër, që nuk e tregon secili emër më vete, si p.sh: "*El-Azizul Hakim*".

Emri më i madh i Allahut.

Dijetarët, përsa i përket përcaktimit të emrit më të madh të Allahut, kanë dhënë disa mendime, por më të pranueshmet janë dy.

1- **الله** Allah

2- **الحي القيوم** *El-Haj El-Kaj-jûm*.

Mendimin e dytë e ka zgjedhur dijetari Ibn Kajim el Xheuzije dhe disa dijetarë të tjerë. Kanë ardhur disa hadithe, të cilat bëjnë fjalë për emrin më të madh, me të cilin, nëse robi i kërkon Allahut, Ai jep, nëse e lut, Ai i përgjigjet. Ata janë siç vijon:

- Burejdetu (Allahu qoftë i kënaqur prej tij) përcjell se: "I Dërguari i Allahut a.s. dëgjoi një burrë duke thënë: "O Allah, unë të lutem Ty dhe dëshmoj se vërtet Ti je Allahu, nuk ka të adhuruar me të drejtë përveç Teje, Një i Vetëm, Es-Samed, Kryepari (Ai që i drejtohen krijesat për të gjitha nevojat e tyre dhe Ai nuk ka nevojë për asgjë, Absoluti me të gjitha cilësitë e përkryera në shkallën më të lartë), Ai i Cili nuk ka lindur askënd dhe nuk është i lindur *(nga dikush)*. Asgjë *(e askush)* nuk mund të jetë si Ai."!"Atëherë, Profeti (alejhi selam) tha: "Betohem në Atë, në dorën e të Cilit është shpirti im! Ai, i ka kërkuar Allahut, me emrin e Tij më të Madh, me të Cilin kur njeriu i lutet Allahut, Ai i përgjigjet lutjes së tij dhe kur i kërkon me të, Allahu ia jep atë që e kërkon." Tirmidhiu, Ebu Davudi dhe El-Hakimi ka thënë hadithi është i saktë, sipas kushtit të Buharit dhe Muslimit. Shejh Albani ka thënë hadithi është i saktë.

- Enesi (Allahu qoftë i kënaqur prej tij!) rrëfen: "Isha një ditë me Profetin a.s. në xhami, ndërkohë që një njeri, që ishte duke u falur, filloi ta luste Allahun duke thënë: "*All-llâhume in-ni es'eluke bi en-ne lekel ĥamdu, lâ ilâhe il-lâ ente, uaĥdeke lâ sherike lek, El men-nân, Jâ Bedias-semâuâti uel erd, jâ dhel xhelâli uel ikrâm, jâ ĥaj-ju jâ kaj-jûm! In-ni es'elukel xhen-neh ue eûdhu bike minen-nâr*! / (O Zoti im, unë të lus Ty, sepse Ty të takon falënderimi, lavdia, nuk ka të adhuruar me të drejtë përveç Teje, Ti je një i vetëm e pa ortak, Dhuruesi i madh (*El Mennânu*), O Krijuesi e Shpikësi i qiejve dhe i Tokës! O Ti që je gjithë madhështi dhe lavdi, o i Gjalli i Përjetshmi. Unë të lutem të më japësh Xhenetin dhe kërkoj mbrojtje tek Ti të më ruash nga Zjarri!" Profeti atëherë tha: "I është lutur Allahut me emrin e Tij më të madh, mevtë cilin, kur robi i lutet Allahut, Ai i përgjigjet, dhe kur i kërkon me Të, Ai i jep atë që e kërkon." Hadithin e sjell Nesaiu, Ebu Davudi, Ahmedi, kurse Hakimiu e ka vlerësuar të saktë. Dhehebiu dhe shejh Albani e kanë aprovuar gjykimin e Hakimit.

- Hadithi i Ebu Umames, se Profeti ﷺka thënë: "Emri më i madh i Allahut është në tre sure të Kuranit: Bekare, Ali Imran dhe Taha." Hadithin e sjell Ibn Maxheh. Albani ka thënë se hadithi është i saktë. Njëri prej transmetuesve të hadithit ka thënë: "E kërkova emrin më të madh në këto tre sure dhe vërejta që ai është "*El-Haj, El-Kajûm*"."

- Esma Bint Jezijdi na rrëfen se Profeti ﷺka thënë: "Në këto dy ajete, është emri më i madh i Allahut…" Dhe lexoi ajetin 163 të sures Bekare: "Zoti *(i adhuruari)* juaj është Një dhe i Vetëm. Nuk ka të adhuruar tjetër *(me meritë)*, përveç Tij. Ai është i Gjithmëshirshmi, Mëshirëploti." Si dhe fillimin e sures Ali Imran; "*Elif, Lam, Mim*. Allahu është Një! Nuk ka të adhuruar tjetër *(me meritë)* përveç Tij. Ai është *(El Hajju*)

i Gjallë dhe *(El Kajûm)* i Përjetshëm.". Duke vërejtur dhe duke bërë krahasimin me hadithet e kaluara, bëhet e qartë që emri "Allah" është përmendur në të gjitha hadithet, ndërsa emri "*El-Haju El-Kajûm*" është përmendur vetëm në disa prej tyre. Prandaj më afër të saktës është përgjigjja se emri më i madh i Allahut është "Allah", e për sa i përket hadithit të Ebu Umames, përcaktimi i emrave në të është *ixhtihad* (mendim) i transmetuesit. Imam Tahaviu ka thënë: "Ka mundësi, që emri më i madh i Allahut në suren Ta Ha të mos jetë në ajetin që e ka përcaktuar transmetuesi, por mund të jetë në fjalën e Allahut: "Edhe nëse ti e ngre zërin *(në lutjet e tua)*, Ai e di të fshehtën dhe atë që është më e fshehtë *(se e fshehta)*. Allahu! Nuk ka zot tjetër *(të denjë për adhurim)* përveç Tij. Ai ka emrat më të bukur." [Ta Ha: 7 - 8]. Si rrjedhojë, emri Allah, gjendet tek fjalia: "*Allahu lâ ilâhe il-lâ Hue*". Po ashtu, është përmendur edhe në suren Bekare dhe Ali Imran, domethënë, në fjalën "*Allahu lâ ilâhe il-lâ Hue*". Nga kjo kuptojmë, se transmetuesi i hadithit, është përpjekur që të caktojë emrin më të madh, por ka gabuar, sepse kemi hadithe të tjera, në të cilat është theksuar se përmbajnë emrin më të madh të Allahut, ku nuk gjendet emri *El-Hajj El-Kajûm*. Ndërsa emri Allah, është përmendur në të gjitha hadithet. Është transmetuar nga disa selefë, se emri më madh i Allahut është "Allah". Prej këtyre dijetarëve përmendim Shabijun dhe Xhabir Ibn Zejdin.

Sqarim: Këto hadithe nuk tregojnë se pranohet lutja e çdo robi që lutet me emrin më të madh, sepse që robit t'i pranohet lutja, duhet të plotësojë kushtet e pranimit të lutjes, si p.sh. sinqeriteti dhe mosngrënia e haramit dhe të evitojë pengesat e pranimit të lutjes.

Nëntëdhjetë e nëntë emra të Allahut të marrë nga Kurani dhe Suneti i saktë.

99 emrat e Allahut nuk janë përmendur të përmbledhur të gjithë bashkë në ndonjë hadith të saktë. Atëherë do të përpiqemi që të përmendim 99 emra që kanë ardhur në Kuran dhe Sunetin e saktë, sipas parimeve që i kanë vendosur dijetarët për marrjen e tyre nga Kurani dhe Suneti. Para se të fillojmë, duhet të sqarojmë tri çështje:

Çështja e parë: Emrat e Allahut nuk janë të kufizuar me ndonjë numër të caktuar, sepse sikurse ka ardhur në hadithin e Ibn Mesudit, ka emra të cilët i di vetëm Allahu dhe askush tjetër, ashtu siç ka emra që Allahu ia ka mësuar vetëm disa krijesave dhe jo të tjerëve. Pas këtij sqarimi, lind pyetja: Emrat e Allahut të përmendur në Kuran dhe në Sunet (pa i llogaritur të tjerët), a janë 99 apo më shumë? Dijetarët kanë dhënë dy mendime:

Mendimi i parë: Në Kuran dhe në Sunet janë përmendur më shumë se 99 emra. Ibn Arabi, në "*Ahkamul Kuran*", ka përmendur 146 emra, madje ka thënë që ka edhe më shumë. Pastaj, për sa i përket përcaktimit të 99 prej tyre, kanë dhënë dy mendime:

1. Duhet t'i mësosh të gjithë emrat që kanë ardhur në Kuran dhe në Sunet, që të qëllosh 99 emrat, sepse janë të përcaktuar, por janë fshehur si ora e ditës së xhuma, nata e Kadrit etj.

2. Mjafton që të mësosh nga të gjithë emrat, 99 prej tyre. Kushdo që i mëson kaq emra e meriton atë shpërblim, sepse qëllimi është të mësohen 99 emra prej atyre që kanë ardhur në Kuran dhe në Sunet pa përcaktim.

Mendimi i dytë: Emrat që kanë ardhur në Kuran dhe në Sunet janë 99 dhe jo më shumë. Nga studimi i tërësishëm i teksteve të Kuranit dhe Sunetit rezulton që në to janë përmendur më shumë se 99 emra, kështu që ai që mëson 99 emra, kushdo qofshin ata, nga emrat që janë përmendur në Kuran dhe në Sunet, shpresojmë që të arrijë shpërblimin e përmendur në hadithin e Ebu Hurejres.

Çështja e dytë: Kur janë disa emra, që rrjedhin nga e njëjta cilësi, çdo emër numërohet më vete, si për shembull:

El-Kadir - **القادر**

El-Kadijr - **القدير**

El-Muktedir - **المقتدر**

Cilësia e këtyre emrave është El-Kudretu **القدرة** (që është edhe rrënja e fjalës).

Ose emrat:

El-Ea'lâ - **الأعلى**

El-Alijj - **العلي**

El-Muteâl - **المتعال**

Cilësia është *El-Uluu* **العلو** - I Lartë.

Ndryshimi në disa shkronja ose shtimi i disa shkronjave bën që të ketë njëfarë ndryshimi edhe në kuptim, prandaj dijetarët janë të gjithë të një mendimi se: "الرحمن - *Rrahman*" dhe "الرحيم - *Rrahim*" janë dy emra, edhe pse janë marrë nga e njëjta cilësi (nga e njëjta rrënjë), e cila është "الرحمة - *Rrahme*". Ky sqarim është marrë nga dijetari i famshëm Ibn Haxher el Askelani.

Çështja e tretë: Kur përmenden dy emra të Allahut të Lartësuar të shoqëruar me njëri - tjetrin, atëherë duhet t'i përmendim të dy së bashku, por çdonjërin e numërojmë si emër më vete, sepse çdonjëri prej tyre ka një kuptim, që nuk e ka tjetri, si për shembull:

" **القابض الباسط** *El-Kabid - El-Basit*","

المؤخرالمقدم, *El-Mukadim - El-Muaħir*".

Ata duhet të përmenden së bashku, sepse që të dy bashkë përbëjnë një domethënie, e cila tregon se Allahu është Gjithërregulluesi i çështjeve e Krijuesi i vetëm, se nuk ka Zot tjetër përveç Tij. Kjo domethënie e tyre mund të jetë e bukur dhe e përkryer vetëm duke u përmendur të dy së bashku. Siç kemi thënë: "Allahu ka emra të bukur dhe të përkryer"; në qoftë se do të përmendim çdonjërin pa e shoqëruar me tjetrin, nuk do të ishte lavdërim dhe përkryerje për Zotin tonë.

EMRAT E ALLAHUT

1 - الله - Allah. Është përmendur në shumë vende të Kuranit. Allahu thotë: "Thuaj: Ai, Allahu, është Një." [Ihlas 1]. Allah është emër i përveçëm i të Zotit të vetëm që meriton të adhurohet. Dijetarët janë të mendimeve të ndryshme rreth këtij emri: a është emër i thjeshtë apo i prejardhur. Nëse është i prejardhur, nga e ka origjinën dhe prejardhjen? Disa thonë se, origjina e fjalës 'Allah' është "*Lâhe jelîhu*", që do të thotë: "*irtefea*", pra, *u ngrit lart, u lartësua*. Pikërisht për këtë arsye, diellit i thonë *ilâhe,* sepse ai qëndron lart, në qiell. Të tjerë thonë se origjina e fjalës 'Allah' vjen nga *Lâhe, jelîhu, lijâhen,* që do të thotë: diçka e fshehur e pakapshme, që nuk mund të shihet dhe konceptohet tërësisht dhe imtësisht.

Disa thonë që origjina është *Elehe*. Kjo është një rrënjë që përmban disa kuptime në vetvete, si: adhurim, prehje, qetësim, çudi, kërkoj ndihmë. Në këtë mënyrë, nga kuptimi i fjalës 'Allah' del se Ai është:

1. I Adhuruari, të Cilin të gjitha krijesat e adhurojnë.
2. Tek Ai gjendet prehja, siguria dhe qetësia.
3. Kur krijesat zhyten në mendime rreth madhështisë së Tij, çuditen dhe mrekullohen.
4. Të gjitha krijesat brofin me të shpejtë tek Ai, për të kërkuar ndihmë dhe shpëtim për ngushtitë dhe nevojat e tyre.

Disa mendojnë se origjinën e ka prej *Uelihe Jelihu / të dashuruarit fort të diçkaje*, sepse të gjitha krijesat ndiejnë dashuri për Të, sikurse ka thënë një i urtë: "Allahu është i dashur për të gjithë". Pra, të gjithë ndiejnë dashuri për Allahun. Për këtë tregon edhe fjala e Allahut të Madhëruar: "Atë e madhërojnë *(me tesbih)* shtatë qiejt, Toka dhe gjithçka në to. Nuk ka gjë që nuk e madhëron Atë *(me tesbih),* duke e lavdëruar, por ju nuk e kuptoni madhërimin *(tesbihun)* e tyre. Ai është i Butë dhe Falës i madh." [Isra 44]. Nga mendimet më të çuditshme që janë thënë rreth origjinës së këtij emri është se ky nuk është me origjinë nga arabishtja, por është i huazuar.

2 - الأَحَدُ - El Ehad - Një, i Vetëm. Ky emër është përmendur në fjalën e Allahut: "Thuaj: Ai Allahu është Një, i Vetëm." [El-Ihklas: 1]." Allahu është *Ehad*, domethënë Ai është i Një, i Vetëm e Unik, në çdo aspekt. Ai është i vetmi me emrat e Tij të bukur dhe cilësitë e Tij të larta dhe absolutisht të plota. Ai është i vetmi me veprat e Tij madhështore, që nuk kanë shembull dhe ngjashmëri me asgjë tjetër në ekzistencë.

3 - الأَعْلَى - El Ea'lâ - më i Larti. Është përmendur në ajetin: "Madhëroje Emrin e Zotit tënd më të Lartit." [Ea'la: 1].

4 - الإله - El Ilâh - i Adhuruari. Është përmendur në fjalën e Allahut: "Dhe *Ilâhu* (i Adhuruari) juaj është Një i Adhuruar i vetëm." [Bekare: 163]. Ai është Allahu, i Dashuri, i Adhuruari. Ai është i vetmi që meriton adhurimin. Askush tjetër nuk meriton të adhurohet bashkë me Allahun, sepse Ai është i plotë në madhështinë e Tij, gjithëpërfshirës në bujarinë, bamirësinë dhe përkujdesin që tregon ndaj krijesave. Çdo gjë që adhurohet veç Allahut është e kotë dhe nuk meriton asnjë grimë adhurimi, sepse çdo gjë veç Tij është e varfër, e pafuqishme dhe e mangët. Çdo gjë tjetër, veç Allahut, nuk zotëron për veten apo për të tjerët asnjë lloj dobie dhe nuk mund të sjellë asnjë lloj dëmi. Allahu është i vetmi që meriton adhurimin me dashuri dhe përunjësi të plotë.

5 - البَارِئُ El Bari' - Shpikësi i pashembullt i çdo gjëje. Është përmendur në fjalën e Allahut: "Ai Allahu është Gjithëkrijuesi, (El Bâri') Shpikësi i Pashembullt i çdo gjëje." [Hashër: 24]

6 - الأَكْرَمُ - El Ekram - më Bujari. Është përmendur në fjalën e Allahut: "Lexo dhe Zoti yt është (El Ekram) më Bujari." [Al Alak 3].

7 **- البَرُّ- El Berru - Bamirësi, Dhuruesi i madh.** Është përmendur në fjalën e Allahut: "Me të

vërtetë Ai është (El-Berru) Bamirësi, Dhuruesi i madh, Mëshirëploti." [Tur 28]. Allahu i Lartësuar është *El Beru* - Bamirës dhe *El Rahim* - Mëshirëplotë. Prej bamirësisë dhe mëshirës së Tij të gjerë mbi ne është edhe fakti që Ai na fut në Xhenet dhe në kënaqësinë e Tij dhe na shpëton nga zemërimi dhe Zjarri i Tij.

8 - البَصِيرُ - El-Basir - Gjithëshikuesi. Është përmendur në fjalën e Allahut: "Ai është Gjithëshikuesi, Gjithëdëgjuesi. " [El Shura]. *Basîr* - Gjithëshikuesi absolut. Ai sheh edhe gjurmët e milingonës së zezë, kur ajo ecën mbi një shkëmb gjatë natës së errët. Ai sheh se si depërton ushqimi në trupat e krijesave më të vogla. Ai sheh edhe lëvizjen e ujit nëpër enët më të vogla të trupit.

9 - السَمِيعُ - Es-Semi' - Gjithëdëgjuesi. Është përmendur në fjalën e Allahut: "Ai është Gjithëshikuesi, Gjithëdëgjuesi. " [El Shura]. *Semîun* - Dëgjuesi i të gjitha zërave, në të gjitha gjuhët, kur ato luten për çdo nevojë.

10 - التَّوَّابُ - Et-Teuâb - Pranuesi i pendimit prej robërve të Tij. Është përmendur në fjalën e Allahut: "Me të vërtetë Ai është "Et-Teuabu" (Pranues i pendimit prej robërve të Tij), Mëshirëbërësi. " [Bekare 38]. Ai ua pranon pendimin atyre robërve të Tij që, të penduar, kthehen tek Ai. Sado i madh të jetë gjynahu, Ai ua pranon pendimin të sinqertëve. Madje, Ai gëzohet së tepërmi me pendimin e robërve të Tij. Allahu është Pranues i madh i pendimit të robërve të Tij. Ai që pendohet e gjen Zotin gjithmonë Pranues të dashur të pendimit, edhe sikur gjynahu e pendimi të përsëriten shumë herë. Allahu asnjëherë nuk resht së pranuari pendimin e robit, derisa robi të reshtë së penduari dhe të largohet prej Tij i shfrenuar, duke harruar që porta e Tij është gjithnjë e hapur.

11 - الجَبَّارُ - El-Xheb-bar, kuptimi i këtij emri është:

a - **Madhështori, i Gjithëfuqishmi**.

b - **Rregulluesi i çështjeve** të robërve të Tij. E pasuron të varfërin, e shëron të sëmurin, ia mbyll plagën të plagosurit etj.

c - **Mbizotëruesi**, të cilit nuk mund t'i kthehet urdhri. Argument është ajeti i parafundit në suren Hashr: "Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me meritë. Ai është Sunduesi i përgjithshëm, i Pastër nga çdo e metë, Shpëtimtari, Siguruesi, Mbikëqyrësi, Ngadhënjimtari, Mbizotëruesi, Krenari." [Hashr 23] *El Xhebbar* - Mbizotëruesi, sepse pushteti i Tij madhështor ka nënshtruar dhe përfshirë të gjitha krijesat. Askush dhe asgjë nuk mund të dalë jashtë pushtetit të Tij. Ai, gjithashtu, i jep fuqi të pafuqishmit dhe i jep pasuri të varfërit.

12 - الجَوَّادُ- El-Xheuâd - Ai që jep dhe dhuron shumë. Argument është fjala e Profetit *alejhi selam*: "Vërtet Allahu është *Xheuâd* (Dhurues i Madh), që e do dhënien dhe bujarinë. " [Ebu Nuajmi në "El Hilje". Hadithi është përmendur edhe në "*Sahiul Xhami* "

13 - الجَمِيلُ - El-Xhemil - i Bukuri. Profeti ﷺka thënë: "Me të vërtetë, Allahu është i Bukur dhe e do të bukurën. " [Muslimi]. Prej këtij emri del një cilësi "*dhatije*" El-Xhemal (Bukuria) . Allahut të Lartësuar i takon bukuria absolute. Bukuria e krijesave me të gjitha ngjyrat, llojet dhe kategoritë e saj të shumta, është një pjesë ose gjurmë e bukurisë së Tij. Allahu e meriton më shumë sesa çdo i bukur, që bukuria të jetë atribut i Tij. Ai që u ka dhuruar bukurinë qenieve, patjetër që është kulmi i bukurisë. Allahu është i bukur me Qenien e Tij, emrat e Tij, cilësitë e Tij dhe veprat e Tij. Bukuria e Qenies së Tij është aq e madhe, saqë asnjë krijesë nuk mund të shprehet e të përshkruajë qoftë edhe diçka të vogël prej saj. Të mjafton si argument për këtë, të dish se banorët e Xhenetit, megjithëse gjenden në begati të përhershme, kënaqësi dhe gëzime, që nuk mund të përshkruhen, kur shikojnë Zotin e tyre, kënaqen me bukurinë e Tij dhe harrojnë të gjitha kënaqësitë që gjenden në to, saqë do të dëshirojnë që të qëndrojnë vazhdimisht duke shikuar Allahun. Të gjithë emrat e Allahut janë emrat më të bukur dhe më të përkryer. Ata tregojnë për përkryerjen e lavdisë, lartësisë, bukurisë dhe madhështisë. Bukuria e cilësive të Allahut qëndron në përkryeshmërinë, lartësinë, lavdinë dhe madhështinë, që i karakterizon të gjitha ato. Për sa i përket bukurisë së veprave të Allahut, ato sillen rreth bamirësisë, bujarisë dhe mirëbërjes, për të cilat falenderohet dhe drejtësisë, për të cilën lavdërohet. Kjo është në përputhje me urtësinë dhe lavdinë e Tij. Në cilësitë e Allahut nuk ka kotësi, marrëzi dhe padrejtësi. Përkundrazi, të gjitha janë mirësi, mëshirë, udhëzim, orjentim, drejtësi dhe urtësi. Allahu i Lartësuar ka thënë: "Nuk ka dyshim që Zoti im është në udhën më të drejtë (në të

vërtetën). ” [Hud: 56] Përkryerja e veprave të Allahut rrjedh nga përkryerja e qënies së Allahut dhe cilësive të Tij, sepse veprat janë gjurmë e cilësive. Cilësitë e Tij, sikurse thamë, janë cilësitë më të përkryera, prandaj nuk është e çuditshme që veprat e Tij të jenë veprat më të përkryera.

14 - الحَسِيبُ - El-Hasib - Llogaritësi i veprave. Ai që i kërkon llogari robërve të Tij për veprat e tyre. Ai që i mjafton robërve të Tij, nëse do të mbështeten tek Ai. Allahu i Lartësuar thotë: **“**Allahu është Llogaritës i drejtë për gjithçka. ” [Nisa’ 86]. Çdo fjalë e vepër e njeriut, e mirë apo e keqe qoftë, e madhe apo e vogël, e dukshme apo e fshehur, është e regjistruar saktë, dhe do të vijë dita që njeriu do të shpërblehet për to, me bujarinë, drejtësinë, urtësinë dhe gjykimin e drejtë të Allahut të Lartësuar.

15 - الحَفِيظُ- El Hafidh - Ruajtësi i çdo gjëje. **Mbikëqyrësi** mbi çdo gjë. Atij nuk i humbet asnjë veprim i robërve të Tij. Në Kuran thuhet: “Vërtet, Zoti im është Mbikëqyrës mbi çdo gjë”. [Hud 57]. Ai është dëshmitar dhe i regjistron fjalët dhe veprat e robërve të Tij, si edhe ka për t’i shpërblyer apo shpaguar sipas tyre, qoftë për të mirë, qoftë për të keq.

16 - الحَقُّ - El Hak - i Vërteti, i Përhershmi, i Pandryshueshmi. Allahu i Lartësuar thotë: “Ata e dinë mirë se Allahu është vetë e Vërteta.” [Nur 25]. Atë ditë të vështirë dhe të madhe, ata do ta mësojnë mirë se Allahu është e Vërteta e qartë, Ai është i vetmi Zot i adhuruar me meritë, cilësitë e Tij madhështore janë të vërteta, veprat e Tij të drejta janë të vërteta, adhurimi i dedikuar Atij është i vërtetë, takimi me Të është i vërtetë, premtimet dhe kërcënimet e Tij janë të vërteta, ligji i tij i Sheriatit dhe ligji i shpërblimit e ndëshkimit janë të vërtetë. Domethënë, e vërteta është e kufizuar veçse tek Allahu dhe në atë që ka ardhur prej Tij.

17 - الحَكَمُ - El Hakem - Gjykuesi, të Cilit nuk mundet askush që t’ia kthejë dhe t’ia pengojë gjykimin dhe caktimin e Tij. Argument është fjala e Profetit *alejhi selam*: “Me te vërtetë, Allahu është El Hakem”. [Hadith nga Nesaiu. Albani ka thënë që *isnadi* i tij është i mirë].

18 - الحَكِيمُ - El Hakim - Më i Urti, Gjithëgjykuesi. Allahu i Madhëruar thotë: “Allahu është i Gjithëfuqishmi, i Urti, Gjithëgjykuesi.” [Sebe’27]. Ai do të gjykojë dhe do të bëjë ndarjen e drejtë të atyre që janë të sinqertë e të vërtetë nga ata që janë mashtrues, ata që meritojnë shpërblimin, nga ata që meritojnë ndëshkimin. Ai është më i miri që bën ndarjen mes njerëzve.

19 - الحَلِيمُ - El Halim - I Buti, i Durueshmi, i Cili nuk nxiton në ndëshkimin e robërve të Tij. Allahu i Madhëruar thotë: “Me të vërtetë Allahu është i Gjithëditur (*Alimun*), i Durueshëm i Butë (Halimun).” [Haxh 59]. Ai është Halim, - i Butë e Mëshirshëm. Krijesat nuk i binden dhe marrin guximin të shkelin kufijtë e tyre me krime të mëdha, ndërsa Ai nuk nxitohet që t’i ndëshkojë, edhe pse është i Plotfuqishëm. Madje, përkundrazi, vazhdon t’i furnizojë e përkujdeset për ta, duke u dhënë nga mirësitë e bujaria e Tij. Shejh Sa’di thotë: “Ai është i Butë (*Ĥalîm*) ose tolerues kundrejt atij që bën gabime dhe nuk bindet, edhe pse është i plotfuqishëm mbi krijesat e Tij. Ai nuk nxitohet për t'i ndëshkuar ato, edhe pse e meritojnë një ndëshkim të tillë. Mëshira, butësia dhe bamirësia e Tij janë aq të mëdha, saqë bëjnë që Ai kurrë të mos nxitohet për t'i ndëshkuar të pabindurit dhe gjynahqarët. Allahu i afatizon ata dhe ua sqaron argumentet e madhështisë së Tij, që ata të mund të kthehen të penduar dhe të nënshtruar. Megjithatë, kur ata nuk kanë në vetvete asnjë mirësi të vogël, sa të shpresohet ndreqja e tyre, kur atyre nuk u bëjnë më dobi shenjat dhe argumentet e qarta të Zotit, atëherë ndëshkimi i Tij mbi ta bëhet i pakthyeshëm. Në këtë rast, ata nuk mund t'i shpëtojnë më ndëshkimit të të Urtit e të Drejtit dhe kurrë nuk do të shpërblehen dhe nuk do të shijojnë mirësitë e Tij.

20 - الحَمِيدُ - El Hamid - I Denji për të gjitha lavdërimet e përlëvdimet. I Lavdëruari që i meriton të gjitha lavdërimet. Allahu i Lartësuar thotë: “Me të vërtetë, Allahu është i Pasur (*Ganijun*), i Lavdëruar (*Hamid*). ” [Bekare 267]. Allahu është *El Hamîd* - i Lavdëruari, që meriton çdo mirënjohje e lavdërim për cilësitë e Tij absolute e të larta. Ai e meriton mirënjohjen dhe lavdërimin edhe për veprat e Tij madhështore e të mrekullueshme. Veprat e Tij të gjitha janë mirësi, begati, mbarësi e urtësi. Ato janë të ndërtuara mbi drejtësinë e bamirësinë absolute. Ai është edhe i Lavdëruar, sepse të lavdëruara dhe madhështore janë të gjitha ato për të cilat ju urdhëron. Urdhrat e Tij janë të lavdërueshëm, virtytet në të cilat ju fton janë të larta e të drejta. Juve nuk ju takon të bëni gjë

tjetër, përveçse t'i zbatoni urdhrat dhe porositë e Tij, sepse ato janë ushqim i domosdoshëm për zemrën tuaj dhe jetë e lumturi për shpirtin tuaj.

21 - الحَيُّ - El-Hajj - i Gjalli, i Përjetshmi. Allahu i Lartësuar thotë në suren Al Imran: "Allahu është Një! Nuk ka të adhuruar tjetër *(me meritë)*, përveç Tij. Ai është i Gjallë dhe i Përjetshëm. " Gjithashtu: "Të gjitha fytyrat do t'i përulen të Gjallit, të Përjetshmit …" [Taha: 111]. Në kuptimin e drejtpërdrejtë, *El Hajju* quhet ai që gëzon jetën e plotë nga çdo aspekt, pa asnjë mangësi. Nëse Allahu ka këtë emër dhe cilësi, atëherë kjo nënkupton patjetër që duhet të ketë edhe cilësi të tjera absolute të Qenies së Tij, sikurse janë: të dëgjuarit, të shikuarit, dituria, pushteti, fuqia etj., sepse ndryshe Ai nuk do ta meritonte të quhej *El Hajju*, me kuptimin e plotë të kësaj fjale.

22 - الحَيِيُّ - El Hajij - Shumë i Turpshmi. - El Menâvi thotë: "*El Hajij* quhet ai që ka shumë turp." Profeti ﷺka thënë: "Me të vërtetë, Allahu është El Hajij". [Shënon Ebu Daudi. Albani në "*Sahihul Xhami*" ka thënë që është i saktë.]

23 - الخَبِيرُ - El Habir - I Gjithëdituri për çdo gjë. - Allahu i Lartësuar thotë në Kuran: "Vërtet, Allahu është shumë i Mëshirshëm dhe i Gjithëditur. (Latifun Habir). " [Haxh 63]. Ai është *Habir* - i Gjithëdituri, që i sheh në hollësi edhe çështjet më të fshehta. Ai e di atë që fshihet brenda në gjoks dhe di çdo çështje, edhe në detajet më të fshehta e të padukshme.

24 - الخَالِقُ - El Hâlik - Krijuesi. - Allahu i Lartësuar thotë: "Ai është Allahu, Krijuesi …. ". [Hashër: 24]. Duhet të jemi të qartë se krijimi si veprim i Allahut është gjë tjetër dhe pasojat e krijimit (krijesat) janë gjë tjetër. Kështu, krijimi është veprim i Allahut, ndërsa pasojat e krijimit (krijesat) janë të ndara, të shkëputura nga Allahu. Një kuptim tjetër i këtij emri është: Përcaktues i gjërave sipas dëshirës së Tij, siç ka thënë Sheukani në Tefsirin e tij.

25 - الخَلَّاقُ - El Hal-lâk - Krijuesi i çdo gjëje. Allahu i Lartësuar thotë: "A nuk mundet Ai, që krijoi qiejt e Tokën, t'i rikrijojë ata (njerëzit)? Po, Ai është Krijuesi, i Gjithëdituri." [Ja Sin: 81]. Ai është Krijuesi madhështor dhe çdo krijesë, nga i pari, deri tek i fundit, të gjitha janë gjurmë të krijimit, pushtetit dhe fuqisë së Tij. Nuk ka ndonjë gjë që të jetë e vështirë të krijohet nga Zoti. Çdo gjë që e dëshiron ta krijojë, Ai e krijon pa më të voglën vështirësi. Rikthimi i krijesave është thjesht një prej gjurmëve të krijimit dhe pushtetit të Tij.

26 - الرَّازِقُ - El Râzik, Furnizuesi. Profeti ﷺka thënë: "Me të vërtetë, Allahu është *El Hâlik, El Kâbid, El Bâsit, El Râzik* (Furnizuesi) *El Musaiir* (Çmim vënësi, Ai që i vendos, i ngre dhe i ul çmimet e gjërave)." [Ebu Daudi dhe Tirmidhiu. Albani, në "Sahihul Xhami", thotë se hadithi është i saktë].

27 - الرَّبُّ - El Rabb - Zot, Gjithëkrijuesi, Sunduesi, Gjithërregulluesi i çështjeve. - Argument është hadithi që sjell Muslimi, se Profeti ﷺka thënë: "Për sa i përket *rukusë*, madhërojeni Zotin (*El Rrab*) në të." *El Rab* vjen me katër kuptime. Dy kuptime kanë lidhje me Qenien e Allahut të Madhëruar, ndërsa dy të tjerat kanë lidhje me veprat e Tij. Dy kuptimet që kanë lidhje me Qenien e Allahut të Madhëruar janë:

1. *El Mulk*. Pra, *El Rab* do të thotë *El Malik* - Pronari, Sunduesi. Allahu i Lartësuar thotë: "Të Allahut janë gjithë çka në qiej dhe në tokë". Gjithashtu: "Allahut i takon pushteti dhe mbretërimi në qiej dhe në tokë".[74] Gjithçka në qiej dhe në tokë i përkasin Allahut të Lartësuar, janë nën pronësinë dhe sundimin e Tij.

2. El Sejjid, domethënë Zotëria. *El Rabbu* është *Es-Sejidu el Mutau*, pra, është Zotëria të cilit duhet t'i binden të gjithë, është Zotërues absolut. Arabët e quajnë *Rab* atë që është *Es-Sejid*. Në suren Jusuf, thuhet: "O shokët e mi të burgut! Njëri prej jush do t'i japë të pijë verë zotëriut të vet, ndërsa tjetri do të kryqëzohet dhe shpezët do të hanë nga koka e tij. Çështja për të cilën kërkuat shpjegim, ka marrë fund. Atij, për të cilin besonte se është i shpëtuar, i tha: "Më përkujto mua te zotëriu yt". Po djalli e bëri të harrojë që ta përkujtojë te zotëriu i tij, e për këtë mbeti në burg disa vjet. " [74] Në të gjitha këto raste, fjala '*rab'* do të thotë *es-sejid*, pra, zotëri.

Çfarë kuptimi ka fjala jonë në suren Ihlas: "*Allahus Samed*". *Es-Samedu* është *Es-Sejidu*, të Cilit i bindet dhe i nënshtrohet gjithçka dhe tek i Cili ngrihen dhe parashtrohen të gjitha çështjet. Për këtë arsye, të gjitha çështjet e tua parashtroja dhe kërkoja veçse Atij që është Es-Sejid, i ploti në zotërimin dhe sundimin e Tij. Parashtrimi dhe kërkesa e një çështjeje që askush, veç Allahut, nuk ka pushtetin për ta realizuar, te dikush tjetër, konsiderohet *shirk* ndaj Allahut të Lartësuar. Nëse ia kërkon dikujt tjetër, atëherë ti

nuk e ke kuptuar se Allahu është *Es-Sejid*. Ajo që kërkohet është mbështetje e plotë tek Allahu, por edhe kryerja e çdo sebepi njerëzor, që është në mundësinë e robit. Kështu, nuk duhet të gabojmë në këto dy drejtime. Nuk duhet të bazohemi krejtësisht në ndërmarrjen e masave dhe sebepeve njerëzore, por edhe lënia tërësisht e sebepeve është e gabuar. Bazimi krejtësisht në sebepe është kufër, ndërsa lënia e sebepeve tërësisht është çmenduri. Dy kuptimet që kanë lidhje me veprat e Allahut të Madhëruar janë*: et-tedbiru* dhe *et-terbijetu*.

1. *Et-tedbiru* do të thotë përkujdesje, rregullim, administrim. Allahu është *El Mudebbiru*, Kujdestari, Rregulluesi, Administruesi. Ai përkujdeset, administron dhe rregullon çështjet e krijesave të Tij. Ai u bën atyre bamirësi dhe i trajton me mëshirën e Tij.

2. *Et-terbijetu* - edukimi. Allahu është *El Murabbi* - Edukuesi, Furnizuesi, Ruajtësi.

Kështu, Allahu i Madhëruar është Krijuesi, Sunduesi, Rregulluesi dhe Edukuesi i krijesave të Tij. Por çfarë rrjedh nga kjo? Ai që ka këto cilësi është i vetmi që meriton të adhurohet. Allahu është Zoti i botëve, Atij i takon pushteti zotërimi, përkujdesja dhe rregullimi i çështjeve të krijesave të Tij.

28 - الرَّحْمَانُ - El Raĥmân - i Gjithmëshirshmi.

29 - الرَّحِيمُ - El Rraĥim - Mëshirëploti. Allahu i Lartësuar thotë: "Lavdërimet dhe falënderimet i takojnë vetëm Allahut Zotit të botëve, të Gjithmëshirshmit, Mëshirëplotit. " [Fatiha:1-2]. Çfarë do të thotë *El Rahman* dhe çfarë do të thotë *El Rahim*? Pse ka thënë i Madhëruari: *El Rahmani El Rahim*, dhe nuk ka thënë *El Rahim El Rahmani*? Pse është *El Rahmani* në fillim? Këto çështje duhet t'i kuptojmë mirë. *El Rahman* është nga emrat më gjithëpërfshirës të Allahut të Lartësuar. Të gjithë emrat e Allahut të Lartësuar sillen rreth tre emrave: *Allah*, *El Rabb* dhe *El Rahman*. Prandaj edhe Allahu i Madhëruar thotë në Kuran: "Thuaj: "Lutuni me *(emrin) Allah* ose lutuni me *(emrin) El Rahman*, por me cilindo *(prej emrave)* që të luteni, emrat e Tij janë më të bukurit." [Isra 110]. Gjithashtu: "Ajo tha: "Unë i mbështetem të Gjithëmëshirshmit prej teje, nëse i frikësohesh Atij!" [Merjem 18]. *Rraĥmân* përdoret si cilësi për atë që është i mbushur plot mëshirë dhe është më të lartën gradë të mëshirës. *Rraĥîm* përdoret si cilësi për atë që mëshiron në mënyrë të vazhdueshme, njëra pas tjetrës. *El Rahman* është në formën *fea'lan,* që në gjuhën arabe tregon diçka të shumtë, me shumicë. Për shembull, *atshan* quhet ai që është shumë, shumë i etur, ndërsa *El Rahman* domethënë Mëshirëmadh dhe Mëshirëshumë. Kjo është mëshira e Tij e përgjithshme për krijesat në jetën e dynjasë. *El Rahmanu* është i Mëshirshëm në dynja dhe në ahiret. Ai është i mëshirshëm për besimtarin dhe jobesimtarin. *El Rahim* është në formën *feil,* që në gjuhën arabe tregon diçka të vazhdueshme, të qëndrueshme të pandërprerë, sistematike. Kështu, Allahu i Madhëruar është *El Rahim*, pra, Ai që do ta vazhdojë mëshirën e Tij për besimtarët si në dynja, ashtu edhe në ahiret. Kjo lloj mëshire është e veçantë për besimtarët. Kështu, *El Rahman* është i mëshirshëm për besimtarët dhe për jo besimtarët, për njerëzit për kafshët dhe për të gjithë krijesat në dynja. Ndërsa *El Rahim* është i veçantë vetëm për besimtarët në dynja dhe në ahiret. Secili prej këtyre dy emrave përmban një aspekt të caktuar, që nuk e përmban tjetri. *El Rahman* përmendet përpara *El Rahim*, sepse dynjaja është para ahiretit dhe *El Rahman* i mëshiron të gjithë krijesat, ndërsa *El Rahim* është i veçantë vetëm për besimtarët dhe mëshira e Tij vazhdon për ta edhe në ahiret.

30 - الرَّزَّاقُ - El Rezzâk - Furnizuesi. Allahu i Lartësuar thotë: "Allahu, Ai është Furnizuesi i madh e i Gjithëfuqishmi e Fuqiploti." [Dharijat: 58]. Allahu është Fuqiploti. Në dorën e Tij është gjithçka. Me fuqinë dhe pushtetin e Tij, Allahu krijoi këtë madhështi në botën qiellore dhe tokësore. Me pushtetin e Tij, Ai përkujdeset për botën dhe gjithçka ka në të. Çdo gjë ekziston dhe funksionon sipas dëshirës së Tij. Ajo që Allahu ka dëshiruar është, ndërsa ajo që Allahu nuk e ka dëshiruar nuk është. Askush nuk mund t'i fshihet Atij dhe askush nuk mund t'i shmanget pushtetit dhe sundimit të Tij. Me fuqinë e Tij, Allahu ushqen dhe furnizon çdo krijesë. Me fuqinë e Tij, Ai do t'i ringjallë trupat, pasi ata të jenë tretur e të jenë bërë pluhur në tokë apo të kenë humbur nëpër dete e oqeane. Askush nuk i shpëton dot llogarisë së të Drejtit. I Lartësuar qoftë i Allahu i Plotfuqishëm!

31 - الرَّفِيقُ - El Rafik - Dashamirësi, i Buti. Profeti ﷺ ka thënë: "Me të vërtetë, Allahu është "Rafik" (Dashamirësi), i Butë dhe e do butësinë. " [Muslimi].

32 - الرَّقِيبُ - El Rakib - Mbikqyrës i çdo gjëje, Gjithëvëshgues. Allahu i Lartësuar thotë: "Vërtet, Allahu është Mbikëqyrësi juaj i përhershëm." [Nisa 1]. Ai është mbikëqyrës i robërve. Ai i vështron ata në çdo gjendje, gjatë lëvizjes dhe qetësisë, kur janë mes njerëzve dhe larg syve të tyre. Nëse jemi të vetëdijshëm për këtë mbikëqyrje, ajo do të kultivojë në shpirtin tonë frikërrespektin ndaj Allahun, turpin, devotshmërinë dhe bindjen e vazhdueshme ndaj Tij.

33 - الرَّؤُوفُ - El Raûf - Mëshirmadhi, Dashamirësi i Butë. Ibn Farisiu ka thënë: "*El Raûf* rrjedh nga fjala "*ra'fetun*", e cila tregon butësi dhe mëshirë.". Allahu ka thënë në Kuran: "Allahu është shumë i Butë dhe Mëshirëplotë. " [Nur 20]. Mirësitë e Allahut ju rrethojnë nga çdo anë. Ai ju mbulon vazhdimisht me mëshirën, butësinë si dhe përkujdesin e Tij. Pikërisht nga kjo mirësi e përkujdesje, që Ai ju mësoi këto ligje e dispozita dhe ju dhuroi këshilla të mrekullueshme dhe urtësi të vyera. Allahu është Mëshirëplotë dhe i Butë, prandaj edhe i afatizon jobesimtarët që kundërshtojnë fenë e ligjet e Tij. Mëshira dhe bamirësia janë atribute të Allahut dhe janë ato që ju sjellin mirësitë e dynjasë e të ahiretit, të cilat kurrë nuk mund t'i numëroni e t'i llogaritni.

34 - السَّبُّوحُ - El Subbûĥ - I Përkryer, pa të meta, pa mangësi, pa shok dhe pa rival. Profeti ﷺ thoshte në ruku dhe në sexhde: "*Subbûĥun, Kuddûsun, Rabbul Melaiketi ue Rr-Rruh* (*Subûĥun, Kuddûsun*, Zoti i melekëve dhe i Xhibrilit). " [Muslimi]. Imam Neveviu thotë se *Subbûĥun*, *Kuddûsun*, do të thotë: " مُسَبَّحٌ *Musebbeĥ*, مُقَدَّسٌ *Mukaddes*", pra, i Lartësuari, i Pastërti, i Dëliri, i Shenjti, larg të gjitha mangësive dhe të metave, pa shok dhe pa rival.

35 - السِتِّيرُ - Es Sittir, Ai që i mbulon dhe i fsheh të metat dhe gabimet e robërve. Argument është fjala e Profetit *alejhi selam*: "Vërtet Allahu është *Hajjijun* (i Turpshëm) dhe *Sittirun*. Ai e do virtytin e turpit dhe mbulimin e të metave. Prandaj, kur laheni, mbrohuni nga shikimet e të tjerëve." [Ebu Daudi Nesaiu e të tjerë. Hadithi është i saktë].

36 - السَّلَامُ - Es Selamu. Argument është fjala e Allahut në Kur'an: "Ai është Sunduesi i përgjithshëm, i Pastër nga çdo e metë, *Es-Selami*…" [Hashër: 23]. Kuptimet i këtij emri:

a - I Pastërti dhe i Dëliri nga të metat e mangësitë.

b - Ai që u jep selam robërve të Tij në Xhenet. Allahu i Lartësuar thotë: "*Selam*" është fjala që do t'u thotë (atyre) Zoti Mëshirëplotë." [Jasin: 58].

c - Ai i Cili i ka siguruar robërit e Tij se nuk do t'u bëjë padrejtësi, sepse Ai ia ka ndaluar padrejtësinë Vetes së Tij.

d - Shpëtimtari i robërve të Tij.

37 - الشَّافِي - Esh-Shafi - Gjithëshëruesi. Aishja (Allahu qoftë i kënaqur prej saj) rrëfen se, kur dikush i ankohej të Dërguarit (alejhi selam) për ndonjë sëmundje, ai e fërkonte (e prekte) me të djathtën e tij, dhe pastaj thoshte: "O Allah, Zoti i njerëzve, zhduke këtë sëmundje dhe shëro, Ti je Gjithëshëruesi! Nuk ka shërim tjetër, përveç shërimit Tënd! Jepi një shërim që nuk lë aspak sëmundje." [Buhariu dhe Muslimi].

38 - الشَّاكِرُ - Esh-Shakir - Mirënjohësi e Vlerësuesi i veprave të mira, të cilat i bëjnë robërit e Tij. Ai që shpërblen robërit e Tij, për punët që veprojnë, qofshin pak apo shumë. Allahu i Madhëruar thotë: "Kush bën vepra të mira vullnetarisht, ta dijë se Allahu është Mirënjohës (*Shakir*) e i Gjithëditur. " [El-Bekare: 158]. *Shâkirun* (Mirënjohës) dhe *Shekûrun* janë dy emra të Allahut të Lartësuar, që tregojnë për mirësinë dhe mëshirën e Tij. Ata tregojnë mirënjohjen e Tij, duke shpërblyer çdo punë të adhuruesve, sado e vogël qoftë ajo, madje për një vepër të vogël, Allahu Bujar shpërblen shumëfish. Shenjë tjetër e mirënjohjes së pakufishme të Allahut Bujar është edhe fakti që, kur adhuruesi përpiqet për të kryer urdhrat e Tij dhe për t'iu larguar ndalesave të Tij, Allahu e ndihmon atë dhe i jep sukses që të jetë i vazhdueshëm në këtë rrugë. Madje, jo vetëm që e ndihmon, por edhe e përmend atë në Mbretëritë e qiellit, duke ia ngritur famën dhe gradat e tij. Allahu i Lartësuar dhe Bujar e shpërblen bindjen e robit duke i dhuruar atij dritë dhe besim të pastër në zemër, forcë në trup, mirësi në jetë dhe begati në vepra. Këto janë shenjat e mirënjohjes nga Allahu Bujar për bindjen e adhuruesit në këtë jetë. Ndërsa në jetën tjetër, atë e pret shpërblimi i plotë. Tregues tjetër i mirënjohjes së Allahut ndaj robit të bindur është edhe premtimi i Tij se, kush e lë diçka për hir të Tij, Allahu do t'ia kompensojë me diçka më të mirë se ajo që robi do të lërë.

Nëse robi i afrohet Allahut një pëllëmbë, Ai do t'i afrohet robit një krah, e nëse robi i afrohet një krah, Ai do t'i afrohet edhe më shumë. Nëse robi i afrohet Allahut me hap, Ai do t'i afrohet atij duke rendur. Kush bën tregti me Zotin e tij, do të marrë shumëfishin e asaj që do të japë. Por Allahu i Lartësuar, përveçse është Mirënjohës i madh, Ai është edhe *Alîm*, pra, i Gjithëditur. Ai e di më mirë se çdokush tjetër se cili e meriton mirënjohjen e Tij. Ai e di shumë mirë se cilët adhurues e meritojnë shpërblimin e plotë, sepse Ai njeh shumë mirë qëllimet, besimin dhe përkushtimin e tyre, në varësi të të cilëve jep edhe shpërblimin e merituar. Allahu e di shumë mirë dallimin mes adhuruesve dhe asnjërit nuk ia humbet hakun. Çfarëdo pune, sado e vogël dhe e parëndësishme të duket, nuk i shpëton dijes së Tij gjithëpërfshirëse. Të gjithë do ta gjejnë të plotë shpërblimin e veprave të tyre, sipas qëllimit që kanë patur në këtë jetë, se asgjë nuk i shpëton të Gjithëditurit.

39 - الشَّكُورُ - Esh-Shekur - Mirënjohësi, Ai i Cili, vlerëson veprat e robërve. Ai i Cili e shpërblen atë që i bindet, duke ia shumëfishuar shpërblimin. Allahu i Lartësuar thotë: "Allahu është Mirënjohës i madh dhe shumë i Mëshirshëm. " [Tegabun: 17]. Allahu i Lartësuar është *Shekur* - Mirënjohës i madh. Ai nuk shpërfill asgjë të mirë, sado e vogël dhe e parëndësishme të duket. Allahu pranon dhe shpërblen pa masë, me bujarinë e Tij të pashembullt, madje edhe për veprat më të të vogla të kryera nga robi. Edhe pse ato vepra mund të jenë të vogla, të mangëta dhe të padenja si lavdërim për madhështinë e Krijuesit, përsëri Bujari i Madhëruar shpërblen shumë për to. Allahu i Lartësuar tregohet mirënjohës dhe shpërblyes shumë i madh për atë rob që, për hir të Tij, duron vështirësitë dhe rëndesat, duron gjatë përpjekjeve për të plotësuar detyrimet që Ai i ka ngarkuar. I Lartësuari e ka bërë rregull të pakthyeshëm: nëse dikush lë diçka për hir të Allahut, Allahu ka për t'ia zëvendësuar atë gjë me diçka më të mirë se ajo.

40 - الشَّهِيدُ - Esh-Shehid - Gjithëdëshmuesi, i Dituri për çdo gjë. Allahu i Lartësuar thotë: "Allahu është Dëshmitar për çdo gjë." [Nisa 33]. Allahu i Lartësuar është Vështrues dhe Dëshmues për gjithçka. Dija e Tij është e plotë për çdo çështje. Ai shikon të gjitha lëvizjet e robërve dhe i dëgjon të gjithë zërat e tyre. Dhe thotë: "Ti je Dëshmitar për gjithçka." [Maide 117]. Ti je dëshmues për gjithçka. Dija, dëgjimi e shikimi Yt përfshijnë gjithçka. Dija Jote përfshin çdo njohje, dëgjimi Yt përfshin gjithçka që mund të dëgjohet e shikimi Yt përfshin gjithçka që mund të shikohet. Ti je Ai që do t'i shpërblesh të gjithë, sipas diturisë Tënde, për veprat që kanë bërë, të mira apo të këqija qofshin.

41 - الصَّمَدُ - Es-Samed. Kuptimi i këtij emri është:

a - Atij që i drejtohen krijesat për çdo nevojë, meqenëse ai është i Fuqishëm t'i kryejë.

b - I Përkryer. I ka të gjitha cilësitë, të përsosura në shkallën më të lartë. Ai i Cili nuk ka asnjë të metë.

c - I Përhershmi. Ai i Cili është, i pafillimtë dhe i pambarimtë.

d - Ai që nuk ka nevojë për asgjë, kurse të gjitha krijesat kanë nevojë për Të.

Ikrima përcjell se Ibn Abasi ka thënë që: "*Es-Samed* është Ai, të Cilit i drejtohen krijesat për nevojat e tyre, domethënë, për zgjidhjen e nevojave të tyre." Gjithashtu, Ibn Abasi ka thënë: "*Es-Samedu* është: Zotëriu, i Cili është absolut në zotësinë e Tij. Ai është i Shenjti, i Cili është i përkryer në shenjtërinë e Tij. Ai është Madhështori, i Cili është i përkryer në madhështinë e Tij. Ai është i Buti, i Cili është i përkryer në butësinë e Tij. Ai është i Urti, i Cili është i përkryer në urtësinë e Tij. Ai është i Dituri, i Cili është i përkryer në diturinë e Tij.".

42 - الغَفَّارُ - El Gaf-fâr - Është Ai i Cili fal gjynahet e robërve të Tij në mënyrë të përsëritur dhe ua mbulon të metat. Allahu i Lartësuar thotë: "Zoti i qiejve, i tokës dhe i gjithë ç'ka mes tyre, Ngadhënjimtari, Falësi i Madh**.**". (Gaffâr). " [Sad: 66]. Allahu është Falësi i Madh i të gjitha gjynaheve, të vogla a të mëdha qofshin, për të gjithë ata që pendohen dhe largohen nga këto gjynahe. Allahu është Ai që duhet me gjithë shpirt dhe që e meriton të adhurohet, e jo ata që nuk mund të krijojnë, të furnizojnë, që nuk mund të sjellin dëm apo dobi dhe që nuk kanë në dorë asnjë çështje. Ata nuk kanë në dorë as faljen e gjynaheve dhe as pranimin e pendimit. Të gjitha këto janë në dorë të Allahut. Allahu është Falësi i madh. Ai fal dhe fal pandërprerë gjynahet e robërve të Tij besimtarë, që gjithmonë pendohen dhe kthehen tek Ai. Ai është Falës i madh edhe për ata që i

bëjnë shirk, që, pasi i shikojnë argumentet e Tij, pendohen dhe kthehen tek Ai të nënshtruar.

43 - الغَفُورُ - El Gafûr - Falës i Madh. Allahu i Lartësuar thotë: "Me të vërtetë, Zoti im është (Gafûr) Falës i Madh, (Rrahim) Mëshirëplotë." [Jusuf 53]. Allahu është *El Gafur* - Falësi i Madh, i cili fal të gjitha gjynahet e atyre që i kryejnë ato dhe pastaj pendohen dhe kthehen të nënshtruar, duke kërkuar faljen dhe mëshirën e Tij.

44 - العَزِيزُ - El Aziz - I Gjithëfuqishmi, Ngadhnjimtari, Krenari, Dominuesi mbi çdo gjë. Argument është ajeti: "Zoti i qiejve, i tokës dhe i gjithë ç'ka mes tyre, Ngadhënjimtari (El Aziz), Falësi i Madh.". [Sad: 66]. Ai është *El Azizu* - Ngadhënjimtari, Krenari dhe i Pamposhturi. Ai nënshtron gjithçka me krenarinë e Tij dhe askush nuk mund të përballet me Ngadhënjimtarin. Të gjithë qëndrojnë kokulur dhe të frikësuar përpara Allahut. Allahu është *El Aziz*, domethënë, Krenari, Ngadhënjimtari, i Plotfuqishmi, që kurrë nuk mposhtet. Ai është Mposhtësi i gjithçkaje. Për atë asgjë nuk është e pamundur. Me fuqinë e Tij, Allahu krijoi gjithë këto krijesa madhështore dhe i nënshtroi të lëvizin dhe funksionojnë ashtu siç Ai dëshiron.

45 - العَالِمُ - El Alim - i Gjithëdituri. Allahu thotë në Kuran: "Ne dimë gjithçka. " [Enbija: 81]

46 - العَلِيمُ - El Alim - i Gjithëdituri. Allahu i Lartësuar ka thënë: "… Me të vërtetë, Ai është (*Hakim, Alim*) i Urti, i Gjithëdituri. " [Dharijat: 30]. Ai i di në hollësi të gjitha gjërat: të shkuarat, të sotmet dhe të ardhmet. Allahu përfshin me dijen e Tij të gjitha çështjet, në imtësi. Ai i njeh të dukshmet dhe të fshehtat. Ndërsa krijesat dinë dhe veprojnë veçse aq sa u ka mundësuar Ai.

47 - العَظِيمُ - El Adhim - Më Madhështori. Allahu është i Madhi, Madhështori (*El Adhîm*). Para madhështisë së Tij zhduket pushteti dhe mbretërimi i tiranëve më të mëdhenj. Përpara madhështisë së Tij nënshtrohen e poshtërohen edhe mbretërit më të ashpër.

48 - العَلِيُّ - El Alij'j - Më i Larti. Argument për këta dy emra është ajeti: "… Ai është (El-Alij, El-Adhim) më i Larti, më Madhështori." [Bekare 255]. Allahu është i Larti (*El alijju*), që ndodhet mbi Fronin e Tij. Ai është i Larti, që ka nënshtruar çdo krijesë me pushtetin e Tij. Ai është i Larti, me emrat dhe cilësitë më të larta të Tij. Allahu është i Lartësuari në Veten e Tij. Ai është lart të gjitha krijesave. Ai është i Lartësuar, me cilësitë dhe atributet e Tij. Ai ka nënshtruar të gjitha krijesat e Tij. Shejh Sadi thotë: "Allahu i Madhëruar është i Lartësuar në Qenien e Tij. Ai është sipër të gjithë krijesave të Tij. Të larta janë të gjitha cilësitë e Tij dhe me to askush nuk mund të përshkruhet dhe t'i afrohet. Cilësitë e Tij nuk lejohet të krahasohen dhe shëmbëllehen me cilësitë e krijesave. Ai është i Lartësuar dhe i ka nënshtruar të gjitha krijesat. Atij i takon krenaria në Qenien dhe cilësitë e Tij. Shpirtrat dhe zemrat e banorëve të qiellit dhe të Tokës janë të mbushura me madhështinë e Tij."

49 - القَادِرُ - El Kâdir - i Gjithëfuqishmi, i Plotpushtetshmi. Allahu i Lartësuar thotë: "Thuaj: "Ai është *El Kâdir* t'ju sjellë një dënim prej së larti ose prej së poshtmi, nën këmbët tuaja, ose t'ju ndajë në grupe e të luftoni njëri-tjetrin .... " [En'am: 65]

50 - القَاهِرُ - El Kâhir - Ngadhnjimtari, Sunduesi, i Papërballueshmi. Allahu thotë në Kuran: "Ai është Sunduesi sipër robërve të Tij." [En'am 18]. Askush nuk mund të veprojë, nuk mund të lëvizë e nuk mund të qëndrojë në prehje ndryshe, por veçse me dëshirën dhe lejen e Allahut. Mbretërit dhe gjithçka poshtë tyre nuk mund të dalin jashtë sundimit të Allahut. Të gjithë janë të nënshtruar, të përulur dhe të varur prej të Madhërishmit. Duke qenë se Allahu është Sunduesi dhe Mbretëruesi i gjithçkaje dhe të gjithë janë të nënshtruar e të sunduar prej Tij, atëherë vetëm Ai e meriton adhurimin.

51 - القَهَّارُ - El Kahhâr - i Papërballueshmi, Ngadhënjimtari, Mposhtësi i gjithçkaje. Allahu thotë në Kuran për Jusufin: "O dy shokët e mi të burgut! Si mendoni ju, a është më mirë të adhurohen zota të ndryshëm apo veç Allahu, që është Një e Ngadhënjimtar (*Kahhâr*)?" [Jusuf: 39]. Allahu është Ai të Cilit i është nënshtruar gjithçka, sepse Ai është i Vetmi, Krenari, Ngadhënjimtari, i Madhërishmi. Pushteti dhe sundimi i Tij është i plotë, absolut.

52 - القَدِيرُ - El Kadir - i Gjithëfuqishmi, i Plotfuqishmi. Allahu i Lartësuar ka thënë: "…Ai i Cili është i Plotpushtetshëm (*Kadir*) për gjithçka." [Mulk: 1] Me fuqinë dhe pushtetin e Tij absolut, Ai ka krijuar këto krijesa madhështore, si qiejt, tokën dhe gjithçka mes tyre.

53 - العَفُوُّ - El Afu'u - Ai që i fshin e i mbulon gjynahet e robërve të Tij. Allahu thotë në Kuran: "Allahu është Mbulues i gjynaheve dhe Falës i Madh." [Haxh: 60] Allahu është Falës i madh ndaj atyre që janë gabimtarë dhe nuk nxitohet në ndëshkimin e tyre. Nëse shprehin pendimin e sinqertë e rregullohen, Ai ua fal dhe i mbulon gabimet e tyre, madje i fshin fare edhe gjurmët e ndikimin e tyre të keq tek njeriu. Ky është një atribut i përhershëm i Allahut. Mbi këtë falje janë ndërtuar edhe marrëdhëniet e Tij me njerëzit, në të gjitha kohët dhe gjendjet e tyre. Falja dhe mbulimi i gjynaheve është një portë e hapur për këdo që pendohet e do që të kthehet tek Zoti i tij i nënshtruar. Atëherë, edhe ju o njerëz që ju është bërë padrejtësi, duhet të shkoni drejt faljes e tolerancës, që Allahu t'ju falë e mëshirojë. Tregohuni falës ndaj njerëzve, ashtu siç dëshironi që Allahu t'ju falë ju!

54 - الغَنِيُّ - El Ganij - i Pasuri i panevojë. Ai që nuk ka nevojë për krijesat, por të gjitha krijesat kanë nevojë për të. Allahu thotë në Kuran: "Allahu është (*Ganijun*) i Vetëmjaftueshëm dhe i Butë." [Bekare 263]. Allahu i Lartësuar është i Vetëmjaftueshëm (*Ĝanijun*), që nuk ka nevojë për asgjë: as për adhurimet dhe as për veprat tona të mira. Allahu është i Pasur, që nuk ka nevojë për asgjë. E gjithë pasuria e pushteti është në dorën e Tij. Të gjitha llojet e pasurisë, mbretërimit dhe pushtetit janë në dorën e Tij dhe vetëm të Tij. Allahu është absolut në zotërimin dhe sundimin e pasurisë së qiejve dhe tokës. Shejh Sa'di thotë: "Allahu është i Pasur dhe i Vetëmjaftueshëm në të gjitha aspektet. Ai nuk ka nevojë për asgjë nga krijesat e Tij. Nëse e afron ndonjë prej tyre dhe i shpreh dashurinë, këtë nuk e bën se ka nevojë për ta, e as se dëshiron që të shtojë pushtetin e madhështinë e Tij. Ai është *El Ganij* - i Pasuri, që nuk ka nevojë për asgjë. Ai nuk ka nevojë as për bashkëshorte apo fëmijë. Allahu është *Samedun* - i Ploti, që nuk ka nevojë të hajë e të ushqehet dhe nuk ka nevojë për asgjë për të cilën kanë nevojë krijesat, në asnjë aspekt. Ai ushqen të tjerët dhe nuk ka nevojë të ushqehet

55- **الفَتَّاحُ - El Fet-tâĥ - Gjithëgjykuesi** me të drejtën. Allahu thotë në Kuran: "Dhe Ai është (El Fet-tâĥ) Gjykatës i drejtë e i Gjithëditur. " [Sebe'26]. Ai do të gjykojë dhe do të bëjë ndarjen e drejtë të atyre që janë të sinqertë e të vërtetë nga ata që janë mashtrues, ata që meritojnë shpëblimin, nga ata që meritojnë ndëshkimin. Ai është *El fet-tâĥ* më i miri që bën ndarjen mes njerëzve.

56 - القُدُّوسُ - El Kud'duus – i Shenjti, i Pastërti nga të gjitha të metat e mangësitë. Argument është fjala e Allahut në Kuran: "Ai është Sunduesi i përgjithshëm, i Pastër nga çdo e metë (El Kuddûs), …" [Hashër 23]

57 - الطَّيِّبُ - El Tajjib - i Miri. Profeti ﷺ ka thënë: "Me të vërtetë Allahu është i Mirë dhe nuk pranon përveçse të mirën." [Muslimi].

58 - القَرِيبُ - El Karib - i Afërti ndaj atyre që dëshiron t'u afrohet prej krijesave të Tij. Allahu thotë në Kuran: "Kur adhuruesit e Mi të pyesin për Mua, *(thuaju se)* Unë jam pranë. Unë i përgjigjem lutjes, kur lutësi më lutet. " [Bekare 186]. Të qenurit e Allahut i Lartësuar mbi krijesat dhe afërsia e Tij ndaj atyre që dëshiron t'u afrohet, janë dy cilësi, të cilat nuk bien në kundërshtim me njëra tjetrën. Ai është i Larti në afërsinë e Tij dhe i Afërti në lartësinë e Tij. Dhe thotë i lartësuari: "Me të vërtetë, Zoti im është afër dhe i'u përgjigjet *(lutjeve tuaja)*."" Shejh Sa'di thotë: "Zoti është pranë atyre që i drejtohen Atij me të dyja llojet e lutjeve: lutjet e drejtpërdrejta, me kërkesa konkrete, dhe lutjet e shprehura nëpërmjet adhurimit. Allahu i Madhëruar u përgjigjet duke ua plotësuar kërkesat, duke ua pranuar adhurimet dhe duke i bërë të qëndrueshëm në to. Ai do t'u japë atyre shpërblimin më të madh e plot mirësi. Mësoje se afërsia e Allahut me krijesat është dy llojesh: e përgjithshme dhe e posaçme. E përgjithshme është afërsia e Tij me të gjitha krijesat nëpërmjet diturisë së Tij absolute. Për këtë lloj afërsie flet ajeti i Kur'anit: "Ne e kemi krijuar njeriun dhe Ne e dimë se ç'përshpërit ai në vetvete. Ne jemi më afër tij se damari i qafës së vet." [Kaf 16]. Ndërsa afërsia e posaçme e Zotit është me ata që e adhurojnë e i luten, që e duan dhe Ai i do. Kjo afërsi është përmendur nga i Madhëruari, kur thotë: "...por vazhdo me sexhde dhe afroju Zotit me të!" [Alak 19]. Kjo afërsi është me udhëzimin, dashurinë, mbështetjen dhe ndihmën e plotë të Tij për ta. Në një ajet tjetër, i Madhëruari thotë: "Kur adhuruesit e Mi të pyesin për Mua, *(thuaju se)* Unë jam afër. Unë i përgjigjem lutjes, kur lutësi më lutet. Le të më përgjigjen Mua dhe të më besojnë vetëm Mua, që të bëhen të udhëzuar drejt!" [Bekare 186]. Ndërsa në këtë ajet thotë: "S'ka dyshim, Zoti im

është afër dhe i'u përgjigjet *(lutjeve tuaja)*" Kjo afërsi tregon butësinë dhe mëshirën e Zotit mbi ta, tregon se Ai u përgjigjet lutjeve të tyre dhe i realizon qëllimet e tyre. Po për këtë arsye, pranë emrit të Tij *El Karib* - 'i Afërt' është vendosur emri *El Muxhib* - Ai që u përgjigjet lutjeve të tyre.

59 - المُجِيبُ - El Muxhib - Ai që i përgjigjet lutjeve të robërve të Tij. Allahu thotë në Kuran: "Me të vërtetë, Zoti im është afër dhe iu përgjigjet *(lutjeve tuaja)*. " [Hud: 61]. Nuk ka më të mirë se Allahu, që i përgjigjet lutjeve të adhuruesve dhe që dëgjon përgjërimet e tyre.

60 - المُحْسِنُ - El Muhsin - Mirëbërësi. Profeti ﷺka thënë: "Me të vërtetë, Allahu është Bamirës dhe e do bamirësinë (mirëbërjen). " [Taberani dhe e ka bërë të saktë Shejkh Albani në "*Sahihul Xhami*" dhe në "*El ir'ua*"].

61 - المُقْتَدِرُ - El Muktedir - i Gjithëfuqishmi. Allahu thotë në Kuran: "Në një vend të kënaqshëm, te një Sundues i Plotfuqishëm (Muktedir). " [Kamer: 55]

62 - المَلِيكُ - El Meliik - Mbisunduesi, Gjithësunduesi. Allahu thotë në Kuran: "Në një vend të kënaqshëm, te një Sundues i Plotfuqishëm. " [Kamer: 55]

63 - المَلِكُ - El Melik - Mbisunduesi. Allahu thotë në Kuran: "Ai është (Melik) Sunduesi i përgjithshëm, … " [Hashër 23]

64 - المَتِينُ - El Metin – Shumë i Fuqishëm, shumë i fortë. Allahu thotë në Kuran: "Allahu, Ai është Furnizuesi i madh i Gjithëfuqishmi e Fuqiploti (El Metin). " [Dharijat 58].

65 - القَيُّومُ - El Kajjûm - I Vetëqëndrueshmi, i Cili i mban të gjitha krijesat dhe i bën të qëndrojnë. Ai i Cili rregullon çështjet e krijesave dhe i mbron ato, i ruan dhe kujdeset për to. Allahu thotë në Kuran: "Nuk ka të adhuruar tjetër *(me meritë)* përveç Tij. Ai është *(El Hajjun*) i Gjallë dhe *(El Kajûm)* i Përjetshëm ."[Bekare 255]. Imam Ibn Kethiri thotë: "Ai është edhe *El Kajjûm*, pra, Ai i mban të tjerët. Çdo gjë mbahet veçse prej Tij. Asgjë nga krijesat nuk mund të ekzistojë dhe vazhdojë të qëndrojë pa urdhrin e fuqinë e Tij. " Shejh Sa'di thotë: "Emri i Allahut *El Kajjûm* tregon se Ai nuk ka nevojë për asgjë dhe për asnjë përkujdesje, ndërkohë që gjithçka tjetër ka nevojë për përkujdesjen e Tij. Ky është kuptimi i drejtpërdrejtë i emrit *El Kajjûm*. Nga ana tjetër, prej kuptimit të këtij emri rrjedh se Allahu, që quhet i tillë, duhet të ketë edhe emra e atribute të tjera, që tregojnë se Ai është absolut në veprat e Tij. Çdo vepër e Zotit, për të cilën Ai vetë na e ka përshkruar në Kuran ose nëpërmjet Profetit të Tij, është tregues dhe rrjedhojë e të qenurit të Tij *El Kajjûm*. Nuk ka cilësi absolute që të mos i përkasë *El Kajjûm*-it, sepse emri *El Kajjûm* kërkon që të jesh i cilësuar me atribute, të cilat tregojnë madhështinë dhe përsosmërinë e veprave dhe të urtësisë. Këtu përfshihen, gjithashtu, të gjitha atributet e Zotit që tregojnë për veprimet e Tij, si për shembull, fakti që Ai bën gjithçka që dëshiron, apo që Ai ngrihet lart dhe zbret, apo që Ai i flet ndonjë krijese ku dhe kur të dëshirojë Ai, apo që Ai krijon, furnizon, jep jetë, jep vdekje e ringjall. Çdo lloj përkujdesjeje vjen prej Atij që është i quajtur *El Kajjûm*. Gjithçka që ndodh në botë bën pjesë në veprimet e *El Kajjûm*-it. "

66 - اللَّطِيفُ - El Latif - Më i Buti, më Dashamirësi, Gjithënjohësi. Ai i Cili e njeh çdo gjë, qoftë e vogël, apo e madhe. Allahu thotë në Kuran: "Ai është Mëshirëmadh *(i Butë)* dhe di hollësisht gjithçka. "." [En'am: 103]. *El Latif* është Ai që di edhe detajet më të fshehta të gjërave. Është Ai, i Cili i mundëson mirësitë robit të Tij dhe ia largon të ligat përmes mënyrave shumë të fshehta, që njerëzit nuk i kuptojnë e as nuk i ndiejnë. Përkujdesja dhe butësia e Allahut me robin del në pah shumë qartë kur, nëpërmjet sprovave, Ai i tregon robit pushtetin dhe madhështinë e Tij. Pikërisht kur robi i afrohet vdekjes, Ai i tregon butësinë dhe përkujdesin e Tij, duke e ruajtur e shpëtuar, jashtë çdo parashikimi nga robi. Allahu e di se ku bie çdo pikë shiu në tokë. Ai e di edhe ku fshihet fara brenda dheut dhe ia çon ujin atje brenda, edhe pse krijesat nuk mund ta dinë. Allahu e nxjerr prej tokës bimësinë e bukur dhe të shumëllojshme.

67 - المُحِيطُ - El Muhît - Gjithëpërfshirësi i çdo gjëje me dijen e Tij. Allahu thotë në Kuran: "Allahu i përfshin të gjitha veprimet e tyre." [Nisa 108]. Allahu i Lartësuar përfshin gjithçka me dijen dhe pushtetin e Tij. Ai thotë gjithashtu: "Allahu është Gjithëpërfshirës i jobesimtarëve *(me dijen dhe pushtetin e Tij).*" E si mund t`i shpëtojnë ata Allahut të Madhëruar e të Plotfuqishëm, i Cili është Gjithëpërfshirës dhe i Pashmangshëm, në aspektin e dijes dhe të pushtetit që ka mbi ta? Ata nuk mund t`i fshihen

dijes dhe shikimit të Tij, ashtu sikurse nuk mund t'i shpëtojnë forcës dhe pushtetit të Tij absolut mbi gjithçka. Ai ua llogarit dhe ua regjistron të gjitha veprat atyre, dhe shpërblimin ka për t'ua dhënë të plotë.

68 - المُصَوِّرُ - El Musauuir - Ai që i ka dhënë formën çdo gjëje, Formuesi i gjithçkaje. Allahu thotë në Kuran: "Ai është Allahu, Krijuesi, Shpikësi, Formësuesi!" [Hashër: 24]. Allahu është Krijuesi dhe Shpikësi i të gjitha krijesave, pa asnjë shembull paraprirës. Ai çdo krijese i dha formën e saj. Këta tre emra kanë lidhje me krijimin, përcaktimin dhe rregullimin e çështjeve të krijesave dhe janë cilësi vetëm të Allahut të Lartësuar.

69 - المُبِينُ - El Mubin - i Qarti. Allahu thotë në Kuran:"Dhe ata do ta kuptojnë se Ai Allahu, është i Vërteti, i Qarti "El Mubin". " [Nur25]. *El Mubin* Ai që i shfaq çdo gjë ashtu siç është në të vërtetë.

70 - المَجِيدُ - El Mexhid - I Lavdishmi, më Madhështori, më i Larti në lavdi. Allahu thotë në Kuran: "Vërtet, Ai është i Lavdëruar dhe i Madhërishëm (Mexhid). " [Hud: 73]. *El Mexhîd*. Emri *El Mexhîdu* tregon madhështinë e cilësive të Atij që e mban këtë emër.

71 - الكَبِيرُ - El Kebir - Më i Madhi. Allahu thotë në Kuran:"…dhe se vërtet Allahu Ai është më i Larti, më i Madhi. " [Lukman: 30]. Shpirtrat dhe zemrat e banorëve të qiellit dhe të Tokës janë të mbushura me madhështinë e Tij.

72 - المُتَكَبِّرُ - El Mutekebbir - Më i Larti Suprem, i Pastërti nga çdo e keqe, mangësi dhe çdo gjë që nuk i përshtatet Madhërisë së Tij. I Vetmi në cilësitë e madhërishme. Ky emër në gjuhën arabe, rrjedh nga fjala "el kibër", domethënia origjinale e së cilës është mospranimi dhe mosnënshtrimi. Kjo cilësi (*el kibër)*, kur i atribuohet Allahut, është lavdërim, kurse kur i atribuohet krijesave, është mangësi. Argument për këtë emër të Allahut është ajeti i parafundit i sures Hashër: "…Ai është *El Xhebbar, El Mutekebbir*…" [Hashër: 23]. *El Mutekebbir* - i Madhëruari Krenar. Atij i takon krenaria dhe madhështia. Por me gjithë krenarinë dhe madhështinë e Tij, Allahu është i pastër nga të gjitha mangësitë dhe padrejtësitë, sepse Ai është gjithmonë i drejtë.

73 - المُتَعَالِي - El Muteâl - i Lartësuari. Allahu thotë në Kuran: "Ai është i Madhi dhe i Lartësuari". " [Rad 9]. Ai është i Lartësuari mbi të gjitha krijesat e Tij. Allahu është i Lartësuar në Qenien e Tij, në atributet e Tij dhe në pushtetin e Tij absolut për të nënshtruar gjithçka. Sheukani shpjegon se ky emër do të thotë: "Është i Lartësuar nga çdo gjë që thonë mushrikët dhe i Lartë mbi të gjitha krijesat me madhështinë e Tij dhe fuqinë e Tij. ".

74 - القَوِيُّ - El Kauij - Më i Forti, **Fuqiploti**. Allahu thotë në Kuran: "Allahu është (El Kauij) i Fuqishëm e Ngadhënjimtar. " [Muxhadele 21].

75 - المُقِيتُ - El Mukit. - I Plotfuqishmi, Ruajtësi, Gjithëdëshmuesi. Argument është fjala e Allahut: "Allahu është Dëshmues i drejtë për gjithçka. "[Nisa 85]. Allahu i ruan e regjistron të gjitha veprat e robërve. Thuhet, gjithashtu, se kuptimi është: Allahu është dëshmues dhe llogaritës i veprave të robërve. Pra, Allahu i Lavdëruar është Dëshmuesi, që shikon dhe di gjithçka, Ai i ka regjistruar të gjitha veprat e njeriut dhe do ta marrë atë në llogari për çdo gjë që ka bërë, duke i dhënë shpërblimin apo ndëshkimin e merituar.

76 - المُهَيْمِنُ - El Muhejmin - Gjithëvëzhguesi, Mbikëqyrësi i çdo gjëje. [El Hashër: 23].

a - Gjithëdëshmuesi i çdo gjëje.

b - Ngadhënjimtari, i Larti.

77 - المَنَّانُ - El Mennân - Dhuruesi i madh, Ai i Cili jep pa kërkuar shpërblim. Argument është hadithi i Enes Ibn Malikut, i cili thotë: "Isha i ulur me Profetin në xhami, ndërkohë që një burrë ishte duke u falur. Ai burri tha: "*All-llâhum-me in-nî es'eluke bi en-ne lekel ĥamde, lâ ilâhe il-lâ ente uaĥdeke lâ sherîke leke, El Men-nânu, ja bedîas-semauâti uel erđi, jâ dhel Xhelâli uel Ikrâm, jâ Ĥajju jâ Ķajjûm, in-nî es'elukel xhen-nete, ue eûdhu bike minen-nâri.* (O Allah, unë të lutem Ty, se Ty të takon lavdia. Nuk ka të adhuruar tjetër me të drejtë përveç Teje! Ti je i vetëm dhe i pashoq. Ti je Dhuruesi i Madh. O Krijuesi i qiejve dhe i Tokës! O Ti që je plot madhështi dhe nder! O i Gjallë e i Përjetshëm! O Mbajtësi i gjithçkaje! Unë të lutem të më bësh banor të Xhenetit dhe të më ruash nga Zjarri!)" Atëherë, Profeti ﷺ tha: "Ai e luti Allahun me emrin e Tij më të madh, me të cilin, kur robi i lutet Allahut, Allahu i përgjigjet dhe kur i kërkon me të, Allahu i jep. ". [Nesaiu, Ebu Davudi etj. Albani, në "*Sahih Sunnen Ebu Davudi*", thotë që hadithi është i saktë.

78 - **المُؤْمِنُ - El Mu'min - Siguruesi**.

a - Ai, i cili vërteton besnikërinë e Profetëve të Tij, me mrekullitë që ua jep.
b - Ai, i cili e mban premtimin ndaj robërve të Tij.
c - Ai, i Cili i siguron nga frika robërit e Tij besimtarë, në Ditën e Gjykimit. Allahu thotë në ajetin e fundit të sures Hashr: "Ai është Siguruesi…" [Hashr: 23]. *El Mu'minu* – Siguruesi, Ai që garantoi vërtetësinë e profetëve të Tij dhe saktësinë e Shpalljeve që ata sollën ndër njerëz prej Tij. Ai e vërtetoi saktësinë e tyre me shenja të qarta, të prera dhe të pakundërshtueshme.

79 - **المَوْلَى - El Meulâ-Kujdestari, Përkrahësi, Mbrojtësi, Miku,** Ai, të Cilit i mbështetemi. Allahu thotë në Kuran: ". . . Ai është (Meulâ) Mbrojtësi dhe Ndihmëtari më i mirë. " [Enfal: 40]. Sa kujdestar i mirë, i mëshirshëm dhe i dashur është Allahu! Ai kujdeset për adhuruesit e Tij besimtarë, duke u falur vazhdimisht mirësi dhe begati të shumta. Ai ua lehtëson rrugët për arritjen e të gjitha mirësive dhe dobive, që kanë lidhje me çështjet e tyre të fesë dhe të kësaj bote. Sa mbrojtës dhe mbështetës i mirë është Allahu! Ai gjithmonë i ndihmon robërit e Tij besimtarë dhe i ruan ata nga kurthet, intrigat dhe aleancat e kriminelëve dhe mohuesve. Nëse kujdestari dhe mbrojtësi yt është Allahu, atëherë nuk ka më asgjë për të cilën duhet të shqetësohesh. E nëse Allahun e ke kundër teje, atëherë kurrë nuk ke për t'i rezistuar të Madhërishmit dhe ushtrisë së Tij.

80 - النَّصِيرُ - En Nasir - Ndihmëtari, Mbështetësi. Argument është ajeti: "… mbështetjuni Allahut se Ai është Mbrojtësi juaj - më i Madhi Mrojtës dhe më i Miri (Nasir) Ndihmëtar. " [Haxh 78]. Allahu është Mbrojtësi e Ndihmëtari, që kujdeset për të gjitha çështjet tuaja. Ai ju edukon dhe rregullon gjendjen tuaj, me përkujdesin e dashurinë e Tij për ju. Ai ju udhëzon në rrugën më të mirë për ju dhe ju ndihmon dhe mbështet me vendimet dhe pushtetin e Tij. Ai është Ndihmësi, që të përkrah dhe të jep fitoren kundër armiqve të tu. Ai largon prej teje çdo rrezik dhe të shpëton nga çdo ligësi, që cenon fenë dhe jetën tënde.

81 - الهَادِي - El Hadi - Udhëzuesi, Ai në dorën e të Cilit është udhëzimi. Allahu thotë në Kuran: "Por mjafton që Zoti yt të jetë Udhërrëfyesi dhe Ndihmësi yt. " [Furkan 31]. Është Ai që të udhëzon në çdo gjë të mirë dhe të ndihmon që të përmbushësh qëllimet e tua dhe t'i kompletosh mirësitë e fesë dhe të jetës tënde. Fjala '*hudâ'* (udhëzim) nënkupton gjithçka me anë të së cilës dallohet rruga e drejtë nga e gabuara, dallohet dija e sigurt nga dyshimi dhe mëdyshjet. 'Udhëzim' quhet gjithçka që tregon dhe qartëson rrugët e dobishme që duhet të ndjekë robi në këtë jetë. Allahu është Ai që ta mundëson udhëzimin. Udhëzimi i Allahut për krijesat është dy llojesh:

1. Udhëzimi i qartësimit (të së vërtetës) (*Hidâjetul Bejân*).
2. Udhëzimi drejt rrugës së suksesit (*Hidâjetu et-Teufîḳ*). Ky është udhëzimi për të kryer vepra të mira e për t'u larguar nga ato vepra të këqija, që të çojnë në zemërimin e Allahut dhe ndëshkimin e Tij. Të devotshmit i kanë të dyja llojet e udhëzimit: edhe udhëzimin e qartësimit, edhe atë për të patur sukses e për të punuar e jetuar sipas tij, ndërsa disa të tjerë gëzojnë veçse udhëzimin e qartësimit (udhëzimin e përgjithshëm). Por, vetëm qartësimi i rrugës së drejtë, pa patur suksesin në veprimin sipas saj, nuk është udhëzim i plotë dhe i mjaftueshëm. Udhëzimi i plotë është njohja e së vërtetës dhe vënia e saj në zbatim.

82 - الوَاحِدُ - El Uahid - Një i Vetëm. Allahu tregon fjalët e Jusufit në burg: "O dy shokët e mi të burgut! Si mendoni ju, a është më mirë të adhurohen zota të ndryshëm apo veç Allahu, që është Një e Ngadhënjimtar?" [Jusuf: 39].

83 - الوَارِثُ - El Uarith - Gjithëtrashëguesi, Ai i Cili trashëgon tokën dhe çdo gjë që ndodhet në të, pasi t'i shkatërrojë krijesat e Tij, sepse Allahu është i Përhershmi, i Përjetshmi. Allahu thotë në Kuran: "Ne japim jetë e vdekje dhe Ne jemi Trashëguesit. " [Hixhër:23]

84 - الوَاسِعُ - El Uasi' i Gjerë e Gjithëpërfshirës me diturinë e pushtetin e Tij, me mëshirën e kujdesin e Tij. Ai është I Gjithëmjaftueshmi për të plotësuar nevojat e krijesave të Tij. Ai që ka përfshirë çdo gjë me dijen e Tij, siç Allahu thotë në Kuran: "Ai e ka përfshirë çdo gjë me dijen e Tij." Sheukani ka thënë që ky emër tregon për mëshirën gjithëpërfshirëse të Allahut, i Cili nuk i ka ngarkuar robërit me diçka të cilën nuk e veprojnë dot, dhe i ka bërë të lehta të gjitha ritet e fesë. El Furadu ka thënë: "Allahu është Bujari, Dhuruesi më i Madh, i Cili ka përfshirë çdo gjë me bamirësinë e Tij." Allahu thotë në Kuran: "Vërtet, Allahu është i Madhërishëm dhe i

Gjithëditur.” [Bekare 115]. Shejh Sadi thotë: “Mirësitë e Allahut janë të gjera dhe cilësitë e Tij janë madhështore, pikërisht sepse dija dhe bamirësia e Tij janë të gjera. Ai ua ka lehtësuar çështjet njerëzve dhe i toleron ata në shumë mangësi që kanë, duke ua pranuar veprat e tyre të mangëta dhe duke i shpërblyer për to. Ai është i Lavdëruari pafundësisht dhe vetëm Atij i takon mirënjohja e plotë.

85 - الوَكِيلُ - El Uekil. Kujdestari më i mirë.

a - Ai të Cilit i mbështetemi, për të rregulluar të gjitha çështjet tona. Imam Sheukani ka thënë: “El Uekil është Ai, të Cilit ia dorëzojmë dhe ia besojmë punët (çështjet) tona.

b - I Gjithëmjaftueshmi, i Cili kujdeset për ne. Në Kuran thuhet: “Neve na mjafton Allahu dhe Ai është Kujdestari më i mirë.”. [Ali Imran: 173]. Allahun kemi lënë të kujdeset për gjithçka që na shqetëson, dhe sa Kujdestar i mirë është Ai! Ai përkujdeset për rregullimin e çështjeve të adhuruesve të Tij. Ai bën të mundur që të zbresin mirësitë dhe të largohen fatkeqësitë. Askush nuk mund ta pengojë përkujdesjen dhe mëshirën e Tij.

86 - الوَلِيُّ - El Uelijj - Kujdestari, Mbikëqyrësi, Mbrojtësi, Ai, i Cili i rregullon çështjet në atë mënyrë, që t’i bëjnë dobi robit në këtë botë dhe në botën tjetër. Allahu thotë në Kuran: “Ai është *(Kujdestari)* Mbikëqyrësi, i Lavdëruari. ” [Esh-Shura: 28]. Allahu mbikëqyr dhe kujdeset për robërit e Vet, që ata të rregullojnë dynjanë dhe ahiretin e tyre. Dhe thotë i madhëruari: “Allahu është Mbrojtësi *(i dashur)* i atyre që besojnë...” Allahu është *El uelijj* i dashuri i atyre që besojnë, sepse ata e kanë zgjedhur Allahun si të adhuruarin dhe të dashurin e tyre. Ata e kanë pranuar dhe janë të kënaqur që Ai të jetë i dashuri dhe kujdestari i çështjeve të tyre. Ata nuk e largojnë për asnjë çast vëmendjen, përkushtimin dhe dashurinë e tyre prej Tij. Ata nuk adhurojnë asnjë e asgjë tjetër, veç Tij. Vetëm Atij i shprehin dashurinë dhe madhërimin e tyre të plotë. Për hir të kësaj dashurie për Allahun, ata i përmirësojnë veprat e fjalët e tyre. Për hir të Zotit, ata i shfaqin urrejtjen dhe armiqësinë jobesimtarëve, armiqve të Tij.

87 - الوِتْرُ - El Uitr - i Vetmi (Teku). Profeti ﷺka thënë: “Me të vërtetë, Allahu është Tek (i Vetëm) dhe e do tekun.” [Buhariu]. Ibn Haxheri ka thënë se, kuptimi i këtij emri është që Allahu është një, pa shok, pa shembull. Ai është unik, i ndarë dhe i shkëputur me Qenien dhe cilësitë e Tij nga krijesat e Tij. Pra, Allahu është një, tek, ndërsa të gjitha krijesat e Tij janë çift. Allahu thotë: “Çdo gjë e kemi bërë në çift, që ju të përkujtoni.” [Dharijat 49]. Kuptimi i hadithit se “Allahu e do tekun” është se: Allahu e do numrin tek në çdo gjë, edhe sikur gjërat jenë shumë. Për këtë arsye, Ai ka urdhëruar që shumë punë të përfundojnë me numër tek, si për shembull: pesë vaktet e namaze, vitri i natës, numri i herëve të larjeve të gjymtyrëve gjatë abdesit ose pastrimit ritual, qefinosja e të vdekurit etj. Numri tek gjendet në shumë krijesa, si: 7 qiejt, 7 toka etj. [Marrë nga “*El Fet’h*”].

88 - الوَهَّابُ - El Uehab - Dhuruesi më i madh. Allahu thotë në Kuran: “*Me të vërtetë, Ti je Dhuruesi më i Madh*.” [Al Imran: 8]

89 - 90 - الأَوَّلُ - El Euuelu dhe الآخِرُ- El Aĥiru. *El Euuelu* - I Pari, i Cili nuk ka fillim dhe para të Cilit nuk ka pasur asgjë. *El Aĥiru* - I Fundit, i Cili është i Pambarim dhe pas të Cilit nuk ka asgjë. Këta dy emra tregojnë se Allahu është i Pafillimtë dhe i Pambarimtë, i Përhershmi, i Përjetshmi. Ata tregojnë që Allahu e ka përfshirë kohën.

91 - 92 - الظَّاهِرُ - El Dhâhir dhe البَاطِنُ - El Bâtin. *El Dhâhiru* - Më i Larti, mbi të Cilin nuk ka asgjë. Ngadhënjyesi. *El Bâtin* - Më i Afërti (nuk ka gjë më të afërt pranë gjërave se Ai me dijen e Tij. Nuk ka asnjë pengesë ndërmjet Tij dhe krijesave të Tij. Ai e di çdo gjë që fshehet, apo ndodh brenda gjërave). Këta dy emra tregojnë se Allahu i ka përfshirë me diturinë, përkujdesin dhe pushtetin e Tij të gjithë krijesat. Ai është lart krijesave me Qenien e Tij dhe më afër tyre se çdo gjë, me dijen dhe pushtetin e Tij. Allahu thotë në Kuran: “Ai është i Pari dhe i Fundit, i Larti, i Afërti dhe Ai di çdo gjë.” [Hadid: 3]. Allahu është i Pari, para të Cilit nuk ka gjë, dhe i Fundit, pas të Cilit nuk ka gjë. Allahu është i Larti, sipër të Cilit nuk ka gjë, dhe i Afërti, më pranë se i Cili nuk ka gjë. Komenti i këtyre katër emrave ka ardhur në një hadith nga Ebu Hurejra: “*All-llâhum-me rabbes-semâuâtis-seb'i ue Rabel erđi ue Rabbel arshil ađhîm, Rabbenâ ue Rabbe kul-li shej’in, Fâliḳal ĥabbi uen-neuâ, ue Munzilet-teurâti uel Inxhîli uel Furḳân! Eûdhu bike min sher-ri kul-li shej'in Ente Aĥidhun bi nâsîjetihî! Entel eu-uelu fe lejse ḳableke shej’un, ue entel âĥiru fe lejse bea’deke*

shej'un, ue entedh-dhâhiru fe lejse feuķake shej'un, ue entel bâtinu fe lejse dûneke shej'un, iķđi annâ eddejne ue agninâ minel faķr! (O Allah, Krijuesi i shtatë qiejve dhe i tokës dhe rregulluesi i punëve të tyre, Zoti i Arshit madhështor, Zoti ynë dhe Zoti i çdo gjëje, që bën të çahet fara dhe bërthama, Zbritësi i Teuratit, Ungjillit dhe Kuranit! Kërkoj mbrojtjen Tënde prej të keqes së çdo gjëje! Ti je i Pari (i Pafillim), e s`ka gjë para Teje, Ti je i Fundit (i Pafund) e s`ka gjë pas Teje, Ti je më i Larti, e s`ka gjë mbi Ty, Ti je më i Afërti (më pranë çdo gjëje me dijen) e s`ka gjë më pranë gjërave se Ti! Na i laj borxhet dhe na pasuro që të mos jemi nevojtarë!)" [Muslimi]. Në këtë hadith, Profeti i ka sqaruar katër emrat me një koment të shkurtër dhe të qartë. Këta emra tregojnë se Allahu ka përfshirë çdo gjë me diturinë, pushtetin e përkujdesin e Tij. Emrat *El Euuel* dhe *El Akhir* tregojnë se ka përfshirë kohën, kurse dy emrat *Edh-Dhahir* dhe *El Batin* tregojnë se Allahu ka përfshirë të gjitha vendet me dijen e Tij. Ibn Kajjimi ka thënë: "Këta katër emra janë të kundërt (të anasjellta). Dy të parët tregojnë se Ai është i Pafillimtë dhe i Pambarimtë. Dy të tjerët tregojnë se Ai është lart, mbi të gjitha krijesat e Tij dhe më i afërti ndaj tyre me dijen e Tij. Allahu është i Pafillimtë. Ekzistenca e Tij ka paraprirë të gjitha ekzistencave. Ai është i Pambarimtë. Pafundësia e Tij do të thotë që Ai është i qëndrueshëm përjetësisht, pas çdo gjëje. Emri i Tij *Edh-Dhahir* tregon se Ai është lart mbi të gjitha krijesat, kurse emri i Tij *El Batin* tregon se Ai e ka përfshirë çdo gjë me dijen e Tij. Ai, me dijen e Tij, është më afër gjërave sesa vetë ata ndaj vetvetes. Kjo afërsi nënkupton përfshirjen e përgjithshme.

93 - 94 - القَابِضُ - El Kabid dhe **البَاسِطُ - El Basit**. *El Kabit,* është Ai i Cili ia ngushton rizkun krijesave, kujt të dëshirojë dhe si të dëshirojë. *El Basit* është Ai i Cili ia shton rizkun krijesave, kujt të dëshirojë dhe si të dëshirojë. Profeti ﷺ ka thënë: "Me të vërtetë, Allahu është *El Khalik (Krijuesi), El Kabid (Ngushtuesi i rizkut), El Basit (Zgjeruesi i rizkut), Errazik, El Musa'ir (çmimvënësi).* " [Ebu Daudi dhe Tirmidhiu. Hadithi është i saktë].

95 - 96 - المُقَدِّمُ - El Mukaddim dhe **المُؤَخِّرُ - El Muekhir**. Këta dy emra tregojnë se:

a - Allahu afron kë të dëshirojë për ta mëshiruar dhe për ta udhëzuar. Gjithashtu, Ai mëshiron dhe udhëzon kë të dëshirojë. Kështu ka thënë imam Neueuiu.

b - Allahu ngre atë që Ai dëshiron në gradën e njerëzve të mirë e të dalluar dhe ul atë që Ai dëshiron nga grada e tyre. Argument është hadithi që përcjell Ebu Musa el Eshariu, se Profeti ﷺ bënte lutje: "O Allah, më fal mua gjynahun tim, padiurinë time, teprimin në punët e mia dhe më fal atë, për të cilën je më i Ditur, sesa unë! O Allah, më fal mua atë që e kam bërë seriozisht dhe atë që e kam bërë joseriozisht, atë që e kam bërë gabimisht dhe atë që e kam bërë me dashje e të gjitha këto gjenden tek unë! O Allah, më fal mua mëkatet e kaluara dhe mëkatet e vonuara, ata që i kam fshehur dhe ata që i kam publikuar dhe ata që ti i di më mirë se unë! Ti je *El Mukadim* dhe Ti je *El Muahhir* dhe Ti je Fuqishëm mbi çdo gjë." [Buhari dhe Muslimi. Ky version është i Muslimit].

97 - السَّيِّدُ - El Sejjid - Zotëruesi. Abdullah Ibn Shihirr shpjegon: "Shkova së bashku me delegacionin e Benu Amirit, tek i Dërguari i Allahut *alejhi selam*, dhe i thamë: "Ti je zotëriu (*Sejjidi*) ynë!" Por ai tha: "Zotëriu ynë është Allahu i Lartësuar!" [Ahmedi dhe Ebu Davudi. Albani e ka vlerësuar si të saktë në "*Sahihul Xhami"*].

98 - الدَّيَّانُ - El Dejjân - Ai, që i shpërblen me drejtësi krijesat e Tij, për punët e tyre. Profeti ﷺka thënë: "Ditën e Gjykimit, njerëzit do të tubohen të zhveshur, të pa bërë sunet, pa asgjë. Pastaj Allahu u thërret me një zë, që e dëgjon ai që është larg, njëlloj si ai që është afër: "Unë jam *El Melik* (Sunduesi)! Unë jam *El dejjân*!" [Ahmedi. Albani ka thënë se ky hadith është i saktë].

99 - الوَدُودُ - El Uedûd - Dashamirësi më i Madh. Allahu thotë në Kuran: "Ai është Falësi i madh, i Dashuri." [Buruxh, 14]

[75] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Edhe ne e mbështesim këtë mendim, sepse Ademi (a.s) ishte Profet dhe, si i tillë, ai ishte i ruajtur nga shirku".

[76] Shejh Sadi ka thënë: "Në këto ajete ka zhvendosje nga një rrëfim në tjetrin. Në fillim flitet për Ademin (a.s) dhe Havanë, pastaj flitet në përgjithësi për llojin njerëzor. Kështu, nuk

duhet assesi të mendohet se çifti i parë i njerëzimit, Ademi dhe Havaja, bënë shirk në adhurim, por ishin pasardhësit e mëvonshëm që e bënë këtë."

[77] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Për të qartësuar mendimin më të saktë në lidhje me këtë çështje, themi se Allahu i Lartësuar në këtë ajet përdor përemrin vetor që përdoret për qeniet e logjikshme: "Ata duken se të vështrojnë, por, në të vërtetë, ata nuk shohin." Por, në fakt, Ai ka për qëllim vetë putat, të cilat simbolizonin persona dhe njerëz të mirë, të cilët adhuroheshin nga idhujtarët. Kështu, kur idhujtarët u luteshin statujave, në fakt, ata kishin për qëllim njerëzit e mirë, që ato tregonin dhe të cilët i konsideronin si ndërmjetësues mes tyre dhe Allahut. Pra, ata kurrë nuk kishin për qëllim që t'u drejtoheshin gurëve dhe drurëve, sepse e dinin mirë se ato ishin sende, që ata vetë i kishin gdhendur me duart e tyre, sende që as dëgjonin dhe as shikonin. Ata u drejtoheshin me lutje, duke pandehur se ata njerëz të mirë ishin të pranishëm, dhe kështu, me lutjet dhe adhurimin e tyre, do të afroheshin tek Allahu më shumë. Kjo është arsyeja që, edhe pse bëhet fjalë për putat, në ajet, nga fillim e deri në fund të tij, është përdorur një përemër që përdoret për qeniet e logjikshme. Megjithatë, Allahu i Lartësuar e di më mirë!"

[78] Shiko në vëllimin e parë e pikërisht në shpjegimin e istiadhes.

[79] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Mendoj se mendimi më i saktë është yshtja për të bërë gjynahe. Allahu i Lartësuar thotë për këta që, kur i ngacmon ndonjë shejtan i mallkuar, ata "përmendin Allahun". Kuptimi është që ata përmendin ndëshkimin e Allahut Krenar dhe të Lartësuar, si edhe shpërblimin e Tij të mrekullueshëm. Domethënë, ata përmendin si kërcënimin, ashtu edhe premtimet e Allahut të Lartësuar, dhe kjo i nxit që të pendohen, të kthehen të nënshtruar tek Allahu i Lartësuar, t'i kërkojnë mbrojtje Atij dhe të heqin dorë shpejt nga gabimi, që mund të kenë bërë të yshtur nga shejtani i mallkuar.

[80] **Dispozitat për plaçkën e luftës.** Kur fitonte luftën kundër armikut, ai urdhëronte dikë që të mblidhte komplet plaçkën e luftës. Ndarjen e plaçkës e fillonte me atë që quhet *eslab,(Eslab quhet plaçka, pajimet, armët dhe kafsha e të vrarit nga radhët e ushtarëve jomusliamnë, të cilat i takojnë ushtarit musliman që e ka vrarë.)* duke ua shpërndarë atyre që u takonte. Pastaj një të pestën e plaçkës së luftës që mbetej, e hiqte mënjanë për ta shpenzuar atje ku ishte më e nevojshme, në dobi të Islamit. Ndërsa pjesën e mbetur, pasi u jepte ndonjë dhuratë të vogël atyre që nuk kishin pjesë të përcaktuar në plaçkën e luftës, si fëmijët, gratë dhe skllevërit, e shpërndante në mënyrë të barabartë mes ushtarëve. Sipas rregullit, kalorësit i takonin tri pjesë, një pjesë për veten dhe dy pjesë për kalin, ndërsa këmbësorit një pjesë. Kjo është tradita e tij e transmetuar saktë dhe me siguri, në shpërndarjen e plaçkës së luftës. Ndonjëherë, për merita të veçanta dhe sipas asaj që e shikonte me interes, Profeti a.s. i jepte ndonjë luftëtari diçka nga tërësia e plaçkës së luftës *(para shpërndarjes së saj sipas rregullit)*, përveç pjesës që i takonte nga plaçka e luftës, dhe ky shpërblim quhej *nefel*. Thuhet që këto shpërblime Profeti a.s. i nxirrte prej një të pestës të sipërpërmendur, *(që i takon Allahut dhe Profetit a.s)*, por thuhet që ky është një mendim i dobët për t'u pranuar. Disa thonë se kjo nxirrej prej një të pestës së një të pestës. Në një betejë Profeti a.s. i dha Seleme Ibn Ekua' katër pjesë, pra, sa pjesët e një këmbësori dhe një kalorësi të marra së bashku. Kjo ndodhi për shkak të kontributit të madh që ai dha në atë luftë. Profeti a.s. ishte i kujdesshëm që të tregohej i drejtë në ndarjen e plaçkës, pa bërë dallim mes të dobtëve dhe të fortëve. Dallimet mund të bëheshin vetëm në shpërndarjen e *nefel*-it, që përmendëm më sipër. Profeti a.s., kur niste një luftë me një popull, dërgonte fillimisht një skuadër luftëtarësh. Nëse ata fitonin ndonjë plaçkë lufte, një të pestën e hiqte mënjanë dhe nga pjesa e mbetur një çerek ua jepte atyre në formë *nefeli*, dhe pjesën tjetër e ndante në mënyrë të barabartë mes gjithë ushtrisë *(mes të cilëve edhe skuadra)*. Ndërsa kur dërgonte ndonjë skuadër gjatë kthimit nga lufta, u jepte atyre një të tretën në formë *nefel*. Megjithatë, Profeti a.s. nuk e parapëlqente dhënien në formë *nefeli, (e cila zakonisht u dhurohej të fortëve dhe aktivëve)* dhe shpesh thoshte: "Besimtarët e fortë le t'u japin besimtarëve të dobët!"Një pjesë e pasurisë së fituar në luftë, që quhej *el safij*, ishte e posaçëruar vetëm për Profetin a.s. Profeti a.s. e

përcaktonte dhe e zgjidhte atë përpara se të hiqej mënjanë një e pesta e plaçkës. Ai mund të zgjidhte çfarë të dëshironte: një skllav a skllave, ose një kalë apo diçka tjetër. Thotë Aishja: "Safija *(gruaja e Profetit a.s.)* ishte e përzgjedhur prej të ashtuquajturës *safij*", siç e ka sjellë Ebu Daudi këtë hadith. Transmetohet gjithashtu se në mesazhin që Profeti a.s. i dërgoi fisit Benu Zehir Ibn Ukajshi, thuhet: "Nëse ju dëshmoni se nuk ka të adhuruar tjetër veç Allahut të Madhëruar dhe se Muhamedi është Profet i Allahut, e falni namazin, e jepni zekatin, jepni një të pestën e plaçkës së luftës që fitoni, dorëzoni prej kësaj plaçke lufte pjesën e Profetit a.s. dhe atë që quhet *el safij*, atëherë ju do të jeni të sigurt, nën mbrojtjen dhe sigurinë e dhënë prej Allahut dhe Profetit a.s." Edhe shpata e Profetit a.s., me disa vjaska të bukura, ishte prej *el safij*-it. Profeti a.s. ruante pjesë edhe për ndonjë që nuk kishte qenë i pranishëm në betejë për shkak të angazhimit të tij në shërbim të muslimanëve. Kështu veproi Profetit a.s. me Othmanin, i cili nuk mori pjesë në Bedër, sepse ishte duke i shërbyer bashkëshortes së tij të sëmurë, vajzës së Profetit a.s., Rukijes. Profeti a.s. ndau një pjesë për Othmanin dhe tha: "Othmani u angazhua për hir të Allahut dhe u mor me nevojat e Profetit a.s."Sahabët blinin dhe shisnin gjatë këtyre luftrave në prani të Profetit a.s. Ai i shihte ata dhe nuk i ndalonte nga tregtia që bënin. Madje një burrë i është drejtuar Profetit a.s. dhe i ka thënë: "Sot kam fituar aq shumë, sa askush ndonjëherë." I tha Profeti a.s.: "E çfarë ke fituar?" Ai u përgjigjur: "Bleva e shita, derisa bëra një fitim prej treqind *ukije*-sh." Atëherë Profetit a.s, mësuesi i vërtetë, i ka thënë: "A të të tregoj unë se cili është ai që ka marrë fitimet më të mira?" – "Kush është ai o i dërguar i Allahut?" – "Ai që ka falur dy rekatë nafile pas namazit farz." Gjatë luftrave ata merrnin me qera edhe shërbëtorë për t'u shërbyer e ndihmuar gjatë udhëtimeve. Kjo lloj qeraje e praktikuar ishte dy llojesh: a) të dilje vetë në luftë dhe pajtoje me qera dikë që të shërbente gjatë udhëtimit; b) të paguaje dikë tjetër që të dilte dhe të luftonte në xhihad. Këta quheshin *xheail*. Profeti a.s., për të tilla bashkëpunime, ka thënë: "Luftëtarit i takon shpërblimi i vet (i luftës), ndërsa shpenzuesit shpërblimi i vet (si shpenzues) dhe shpërblimi i luftëtarit." Ata praktikonin edhe dy lloje kontratash ortakërie në ndarjen e plaçkës së luftës me njëri tjetrin: a) ortakërinë e plotë (*sheriketul ebdan*), dhe b) ortakëri me hua, e cila zhvillohet në këtë mënyrë: I jep një luftëtari devenë ose kalin tënd për të luftuar, me kusht që plaçka e luftës e fituar të ndahet barabar mes jush. Atyre ndoshta u binte të ndanin edhe një shigjetë të vetme, e njëri merrte pendën dhe majën, ndërsa tjetri merrte shkopin e shigjetës. Ndërsa Ibn Mesudi tregon: "Betejën e Bedrit, unë Amari dhe Sa'di u bëmë ortakë për gjithçka që do të fitonim në atë luftë (ortakëri e plotë). Sa'di mundi të kapë dy robër, ndërsa unë dhe Amari nuk mundëm të sjellim gjë." Skuadrat luftarake, Profeti a.s. i dërgonte herë me kalorës dhe herë të tjera me këmbësorë. Profeti a.s., pasi mbaronte betejën, nuk u jepte pjesë nga plaçka e luftës skuadrave apo asaj pjese të ushtrisë që ishin dërguar për ndihmë dhe përforcime në fushëbetejë, por që kishin mbërritur në destinacion pasi lufta kishte përfunduar.

Pjesa e farefisnisë së Profetit a.s. *Ndërsa, pjesën e farefisnisë* Profeti a.s. ia jepte vetëm Benu Hashimëve dhe Benu Mutalibëve. Në këtë pjesë nuk bënin pjesë vëllezërit e këtyre dy fiseve, Benu Abdul Shems dhe Benu Neufel. Profeti a.s. ka thënë: "Pa dyshim, Benu Mutalibët dhe Benu Hashimët janë një të vetëm", dhe kryqëzoi gishtat e tij. Pastaj vazhdoi: "Ata nuk janë ndarë as në epokën e xhahilijetit, as në epokën e Islamit."

Ushqimet në plaçkën e luftës. Në kohën e Profetit a.s., muslimanët, nëse fitonin ushqime si plaçkë lufte, si për shembull mjaltë, rrush e të tjera, i hanin ato, pa qenë e nevojshme që fillimisht t'i grumbullonin në pasurinë e luftës të fituar. Kështu, Umer Ibn Hatabi tregon: "Në kohën e Profetit a.s., një ushtri fitoi si plaçkë lufte ushqim dhe mjaltë, dhe prej tyre nuk u veçua një e pesta." Këtë hadith e ka sjellë Ebu Daudi. Pas betejës së Hajberit, Abdulla Ibn Mugafeli nxori veç një enë me dhjamë dhe tha: "S'kam për t'i dhënë askujt nga kjo enë me dhjamë." Profeti a.s. e dëgjoi, buzëqeshi e nuk i tha gjë. Është pyetur Ibn Ebu Eufa: "A e veçonit një të pestën e ushqimeve të fituara në luftë gjatë kohës së Profetit?" Ai është përgjigjur: "Në Hajber fituam ushqim të bollshëm; gjithësecili shkonte e merrte aq sa i duhej dhe largohej."Dikush nga sahabët thoshte: "Në beteja ne hanim arra pa i ndarë dhe, kur ktheheshim në banesat tona, trastat tona i kishim plot me arra." Shkëputur nga "Zadul mead" 3

[81] Muslimi, nr.1763, në kapitullin "Xhihadi", hadith prej Omerit.

[82] **Beteja e madhe e Bedrit.** Gjatë muajit Ramazan të vitit të dytë hixhrij, Profeti a.s. merr informacion për kthimin nga Shami të karvanit të kurejshëve, të udhëhequr nga Ebu Sufjani, me dyzet burra. Ishte i njëjti karvan që Profeti a.s. synoi ta kapte para pak kohësh, kur ky karvan po shkonte nga Meka për në Sham. Ky karvan mbarte pasuri të mëdha të kurejshëve, prandaj Profeti a.s. nxiti muslimanët për të dalë në kërkim të tij. Në këtë luftë Profeti a.s. urdhëroi të niseshin vetëm ata që i kishin kafshët gati, dhe nuk bëri ndonjë përgatitje të madhe për të. Ai doli në krye të më shumë se treqind e dhjetë burrave. Ata kishin vetëm dy kuaj; kalin e Zubejr Ibn Auamit dhe kalin e Mikdad Ibn Esued el Kindit. Kishin gjithashtu edhe shtatëdhjetë deve, të cilat i përdornin me radhë: dy ose tre burra hipnin me radhë në një deve. Kështu, Profeti a.s., Aliu dhe Merthed Ibn Ebu Merthed el Ganeui, përdornin një deve. Zejd Ibn Harithe, i biri dhe Kebsheja, të cilët ishin shërbëtorët e Profetit a.s., i hipnin me radhë një deveje. Ebu Bekri, Omeri dhe Abdullah Ibn Auf, i hipnin gjithashtu me radhë vetëm një deveje. Në Medinë, Profeti a.s. caktoi si imam të namazeve Ibn Ummu Mektumin. Kur arriti në Reuha (një fshat 40 milje larg Medinës), Profeti a.s. e ktheu pas Ebu Lubabe Ibn Abdul Mundhirin, për ta lënë si mëkëmbës të vetin në Medinë. Flamurin e komandës së përgjithshme ia dha Musab Ibn Umejrit, ndërsa dy të tjerët: atë të muhaxhirëve ia dha Ali Ibn Ebu Talibit, kurse flamurin e ensarëve ia dorëzoi Sad Ibn Muadhit. Ndërsa në krye të forcave të prapavijës la Kajs Ibn Ebu Sa'sa'ate dhe pastaj u nis. Në Bedër morën pjesë 310-318 vetë. 86 vetë ishin muhaxhirë, 61 vetë ishin nga Eusi dhe 170 vetë nga Hazrexhi. Numri i pjesëmarrësve nga Eusi ishte më i vogël, - edhe pse ishin më të fortë se Hazhrexhi, më të ashpër në luftim dhe më të durueshëm gjatë luftës, - sepse ata jetonin në pjesën e sipërme të Medinës dhe, kur u bë thirrja për luftë, ata nuk e morën vesh. Aq më tepër që Profeti a.s. tha: "Të mos dalë askush, veç atyre që e kanë kafshën e udhëtimit gati". Madje disa burra i kërkuan që ai t'i priste sa të shkonin dhe të përgatisnin kafshët e tyre, të cilat ndodheshin në lartësitë e Medinës, por Profeti a.s. nuk i priti. Profeti a.s. nuk ishte përgatitur për një luftë të të tilla përmasave. Allahu i Lartësuar deshi që muslimanët të ndesheshin me armiqtë e tyre pa lënë ndonjë takim. Atë ditë ranë dëshmorë 14 burra muslimanë: 6 muhaxhirë, 6 nga Hazrexhi dhe 2 nga fisi Eus. Profeti a.s. i përfundoi çështjet e Bedrit dhe të robërve të kësaj lufte në muajin Sheual. Shkëputur nga "Zadul mead" vell 3.

[83] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Sipas asaj që unë kuptoj dhe Allahu e di më mire kuptimi i fjalës së Allahut: "E goditini në cdo gjymtyrë është: pra, paralizojani gishtat e duarve në mënyrë që duart e tyre të mos jenë në gjendje që të mbajnë shpatën dhe kështu të mos jenë në gjendje të luftojnë."

[84] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë se këtë e shpjegon fjala e Allahut: "…Por kur ata devijuan, edhe Allahu ua devijoi zemrat. Allahu nuk e udhëzon në rrugë të drejtë një popull që kalon kufijtë." [Saf 5]. Ky është një ndëshkim i merituar, sepse Allahu thotë: "Allahu nuk e humb një popull pasi ta ketë udhëzuar atë dhe para se t'i sqarojë atij se nga çfarë duhet të ruhet. Të jeni të sigurt se Allahu di gjithçka." [Teube 115].

[85] Prandaj Allahu i Lavdëruar nuk i ndëshkoi Kurejshët, për sa kohë që mes tyre ishte Profeti i Allahut dhe për sa kohë kishte mes tyre besimtarë të fshehur (që kërkonin falje). Pasi ata emigruan për në Medinë, Allahu i ndëshkoi ata, duke filluar nga ngjarja e Bedrit.

[86] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Nga hadithet e sipërpërmendura kuptohet se lufta gjithmonë ka qenë zhvilluar veçse në mbrojtje të teuhidit, pra, që i gjithë adhurimi t'i përkushtohet vetëm Allahut, si një i vetëm dhe i pashoq, dhe që robërit të largohen nga adhurimi i gjithçkaje tjetër, veç Allahut. Kështu, sipas kësaj, nuk lejohet lufta kundër atyre që quhen "*ehlu kible*", pra, atyre që falen drejt kiblës tonë. Por nëse kthehet gjendja ashtu siç ishte në të shkuarën, që muslimanët të përndiqen e persekutohen, atëherë edhe ne i kthehemi luftës kundër atyre që i persekutojnë dhe i përndjekin muslimanët, derisa të mos ketë më *fitne* dhe e gjithë feja dhe adhurimet t'i dedikohen Allahut.

[87] Ky është mendimi i një grupi të madh dijetarësh, - Allahu i mashiroftë! -.

[88]Shih ajetin 60 nga surja Teube.

[89] Fisi i Beni Zuhrate duke dëgjuar fjalën e Ahnes ibnu Shurejk për tu kthyer, nuk morën pjesë në këtë luftë. Po kështu edhe fisi i Benu Adij.

[90] Ai ishte Harith Ibn Hishami.

[91] **Dispozita për ata që e shkelin një marrëveshje dhe për ata që e miratojnë këtë shkelje.** Profeti a.s. i konsideronte njëlloj, si ata që e thyenin paktin me të, ashtu edhe ata që e miratonin apo ishin të kënaqur me këtë thyerje. Ai i luftonte të gjithë. Të gjithë konsideroheshin prishës të paqes. Kështu veproi ai me Benu Kurejdhat dhe me Benu Kajnukat. Kështu veproi ai edhe me banorët e Mekës. Kjo pra ishte tradita e tij me ata që shkelnin akt marrëveshjet. Të njëjtin gjykim meritojnë të kenë edhe jomuslimanët që jetojnë në një shtet musliman, të cilët heshtin apo miratojnë thyerjen e ndonjë pakti me muslimanët. Këtë mendim e mbështesin imam Ahmedi dhe të tjerë. Ndërsa pasuesit e imam Shafiiut janë të mendimit se, për sa i përket këtyre të fundit, dispozitat e ndëshkimit rëndojnë vetëm për ata që drejtpërdrejt thyejnë paktin, jo për ata të cilët heshtin apo shfaqin ndonjë lloj miratimi apo pranimi të kësaj shkeljeje. Këta janë të mendimit se nuk duhen trajtuar njëlloj paktet që lidhen mes shtetit musliman dhe jomuslimanëve që jetojnë në të (*ehlul dhimeh*), dhe pakteve që lidhen mes shteteve në raste armëpushimi apo marrëveshje paqeje. Këta janë të mendimit që mbrojtja dhe siguria që u jepet jomuslimanëve që jetojnë në shtetin islam, është më e madhe dhe më e rëndësishme sesa traktatet e paqes apo armëpushimet që bëhen mes shteteve. Ndërsa të tjerë kanë thënë se nuk ka asnjë ndryshim mes dy rasteve. Siguria dhe ruajtja që u ofrohet jomuslimanëve brenda shtetit islam, nuk janë të përjetshme dhe të paprekshme. Ato janë të kushtëzuara me plotësimin e kushteve dhe kërkesave me të cilat ata janë të ngarkuar. Vetëm pas plotësimit të kushteve ato konsiderohen të paprekshme. Kështu, Profeti a.s. nuk përcaktoi ndonjë kohë për paktet me çifutët, kur mbërriti në Medinë. Marrëveshjet liheshin të hapura, për sa kohë ata do t'u përmbaheshin kushteve të paktit. Për sa kohë ata do të ishin paqësorë dhe nuk do të shfaqnin armiqësi dhe luftë, kjo do të siguronte jetën, pasurinë dhe nderin e tyre. Në atë kohë, mes kushteve që duheshin plotësuar, nuk ishte vendosur ende pagesa e xhizjes. Me shpalljen e dispozitës së xhizjes, u shtua edhe një kusht tjetër ndaj jomuslimanëve që jetojnë në shtetin islam. Megjithatë kjo nuk e ul peshën e rëndësisë së kushteve të tjera. Kështu, nëse një pjesë e këtyre jomusliamnëve e thyejnë paktin, ndërsa të tjerët e miratojnë këtë duke mos njoftuar muslimanët, ata konsiderohen njëlloj si ata që thyejnë paktin e armëpushimit që vendoset mes shteteve. Nuk ka asnjë ndryshim mes këtyre dy grupeve që shkelin marrëveshjet. Rrjedhimisht, tri mendimet në lidhje me këtë çështje janë:

1. Shkelja konsiderohet njëlloj në të dyja rastet, kushdo qoftë ai që thyen paktin. Si jomuslimanët që jetojnë brenda shtetit islam dhe miratojnë thyerjen e paktit duke mos njoftuar muslimanët për këtë, ashtu edhe ata që miratojnë dhe kënaqen me shkeljen e pakteve dhe që janë jashtë shtetit islam, trajtohen njëlloj dhe luftohen njëlloj. Ky është mendimi më i saktë i bazuar në traditën e Profetit a.s.
2. Prishës i paktit konsiderohet veçse ai që implikohet drejtpërdrejt në këtë çështje. Të tjerët nuk konsiderohen si shkelës të paktit, thjesht me pranimin apo miratimin e shkeljes. Gjithashtu, nuk ka ndryshim mes atyre që jetojnë brenda shtetit islam dhe atyre jashtë tij. Ky është mendimi më i dobët dhe më larg traditës së Profetit a.s.
3. Ka dallim mes atyre që jetojnë brenda shtetit islam dhe atyre që janë jashtë tij. Por mendimi më i saktë është mendimi i grupit të parë.

Në këtë mënyrë u veprua me të krishterët të cilët dogjën pasuritë dhe shtëpitë e muslimanëve në Sham. Madje ata u përpoqën të djegin edhe xhaminë e madhe, por arritën të djegin veç minaren dhe një pjesë të saj. Për këtë, ata të krishterë që ranë dakord me vepruesit, duke miratuar veprën e tyre dhe duke mos njoftuar instancat përkatëse, apo duke ndihmuar në krim me gjithfarë mënyrash, u konsideruan të gjithë si thyerës të paktit për siguri që u ishte dhënë në shtetin islam. Gjykimi për ata që thyejnë paktin dhe kushtet e sigurisë është vrasja, dhe nuk i takon udhëheqësit që të vendosë: t`i vrasë apo jo, sikurse vepron me robërit e luftës. Gjykimi

me vdekje është i formës së prerë. Edhe nëse pranojnë Islamin, kjo nuk e zhvlerëson vendimin për vrasjen e tyre. Ndryshe trajtohet dikush që vjen a që kapet nga radhët e atyre që janë në marrëdhënie lufte me muslimanët; atyre që nuk kanë marrëveshje paqeje me muslimanët, nëse kjo kategori pranon Islamin, nuk merret në llogari për ato që ka bërë para çastit të këtij pranimi. Që në momentin kur bëhet musliman, atij i ruhet jeta e pasuria e tij. Ky pra ka një gjykim të veçantë, ndërsa jomuslimani që jeton brenda shtetit islam dhe që thyen paktin ka gjykim tjetër, më vete. Kjo që thamë i përket mësimeve të imam Ahmedit dhe themeleve të medhhebit të tij. Të njëjtën gjë ka përmendur edhe shejhu i Islamit Ibn Tejmije, i cili ka dhënë edhe fetva për këtë.

Thyerja e paktit me aleatët e muslimanëve konsiderohet si thyerje e paktit edhe me vetë muslimanët. Suneti (tradita, ligji) i Profetit a.s. ishte që, kur lidhte një marrëveshje armëpushimi me një popull, nëse këta apo aleatët e tyre luftonin aleatët e muslimanëve, qofshin këta aleatë edhe kafira, ata konsideroheshin si thyerës së paktit me muslimanët, dhe meritonin luftën. Ky ishte shkaku që Profeti a.s. luftoi kundër banorëve të Mekës. Ata bënë një pakt me Profetin a.s. që, për dhjetë vjet, të kishte paqe. Nga ana tjetër, me banorët e Mekës hynë në pakt edhe fisi Benu Bekër Ibn Uail. Ndërkohë fisi Huza'a hyri në pakt me Profetin a.s. Gjatë kësaj kohe, fisi Benu Bekër, që ishte aleat i kurejshëve, sulmon befasisht, natën, fisin e Huza'as, i cili ishte aleat me Profetin a.s. Ata vranë disa vetë në këtë sulm. Në këtë sulm ata u ndihmuan edhe nga kurejshët, fshehurazi, me një kontigjent armësh. Për këtë arsye, Profeti a.s. i konsideroi kurejshët se kishin thyer paktin me të. Gjithashtu ai e lejoi luftën kundër fisit Benu Bekër, sepse ata kishin luftuar aleatët e tij, fisin e Huzas. Kjo histori do të vijë më pas, në dashtë Allahu i Lartësuar. Shejhu i Islamit, Ibn Tejmije, dha fetva që të luftoheshin edhe të krishterët e lindjes, të cilët kishin ndihmuar armiqtë e muslimanëve kundër muslimanëve duke dërguar pasuri dhe armë. Edhe pse ata nuk morën pjesë vetë në këtë luftë, ai i konsideroi si thyerës të paktit me muslimanët. Kështu, për shkak të këtij akti ai i konsideroi si thyerës të paktit, sikurse thyen kurejshët paktin me Profetin a.s., duke ndihmuar fisin beni Bekër Ibni Vail në luftimin e aleatëve të tij (Profetit a.s.). Atëherë, e si të mos gjykohet në të njëjtën mënyrë mbi ata jomuslimanë që jetojnë brenda shtetit islam dhe ndihmojnë armiqtë e muslimanëve në luftën kundër Islamit dhe muslimanëve?!

[92] Ibn Ishaku tregon: "Më ka treguar Asim Ibn Omer Ibn Katade, që përcjell prej Mahmud Ibn Lebidit, ky prej Ebu Seid el Hudriut, se: "Kur Profeti shpërndau ato pasuritë e mëdha disa kurejshëve dhe krerëve të disa fiseve arabe dhe ensarët nuk morën asgjë prej tyre, diçka filloi të vërtitej në zemrat e ensarëve. Ata u mërzitën dhe nisën të flisnin me njëri-tjetrin, krejt të turbulluar. Dikush thoshte: "Për Zotin, Profeti tani u takua me popullin e tij", e të tjera fjalë si këto. Atëherë Sad Ibn Ubade shkoi tek Profeti dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut! Ensarët se ç'ndiejnë në zemër, pas ndarjes së plaçkës së luftës! Vërtet, disave prej popullit tënd dhe disa krerëve të fiseve arabe iu bëre dhurata të mëdha prej plaçkës së luftës, ndërsa asnjëri prej ensarëve nuk ka marrë dhuratë të tillë…". Profeti i tha Sadit: "Po ti vetë, o Sad, çfarë mendon?" - "Edhe unë jam pjesëtar i popullit tim, o i Dërguari i Allahut…". Atëherë, Profeti tha: "Shko e mblidhe popullin tënd këtu, në këtë vend të rrethuar!" Me ta erdhën edhe një grup muxhahirësh, të cilët u lejuan të qëndronin. Më pas u afruan edhe të tjerë, por ata u ndaluan. Kur u grumbulluan të gjithë, Sadi njoftoi Profetin dhe ai erdhi. Pasi falënderoi Allahun e Lartësuar dhe e lavdëroi ashtu si e meriton i Madhërishmi, ai (a.s.) tha: – "O ensarë! Çfarë janë ato fjalë që kam dëgjuar prej jush? Ç'janë ato ndjenja mërzitje që vërtiten në zemrat tuaja?! Kur erdha unë tek ju, a nuk ishit ju të humbur nga Rruga e Drejtë dhe Allahu i Lartësuar ju udhëzoi nëpërmjet meje! A nuk ishit ju të varfër dhe Allahu ju pasuroi me mua? A nuk ishit ju armiq të njëri-tjetrit dhe Allahu ju bashkoi zemrat nëpërmjet meje?" – "Bamirësia e Allahut dhe e Profetit të Tij mbi ne është e madhe dhe meriton mirënjohje", – thanë njerëzit. Pastaj tha: "A nuk po më përgjigjeni, o ensarë?" – "E çfarë përgjigje të të japim, o i Dërguari i Allahut! Pa dyshim, bamirësia e Allahut dhe e Profetit të Tij mbi ne është e madhe dhe meriton mirënjohje." Profeti ﷺ vijoi: "E pra, vallahi! Ju mund të thoni diçka që është shumë e vërtetë, dhe të gjithë do t'ju besonin. Ju mund të thoni: "Ti erdhe tek ne i mohuar nga të tjerët dhe ne të besuam, erdhe i tradhtuar nga të gjithë dhe ne të mbështetëm e të

ndihmuam, erdhe i dëbuar dhe ne të strehuam, erdhe i varfër dhe ne të përkrahëm me pasuritë tona". O ensarë! Vërtet menduat dhe ndjetë për mua pakënaqësi, për shkak të atyre palo pasurish që unë u dhurova disa njerëzve për t'u afruar zemrat në Islam?! Ndërsa juve nuk u bëra dhurata tëlla me bindjen se ju keni aq besim të fortë islam sa që nuk keni nevojë për gjëra të tilla. A nuk jeni të kënaqur, o ensarë, që njerëzit të kthehen në shtëpitë e tyre me deve dhe bagëti, ndërsa ju të ktheheni me Profetin e Allahut në vendqëndrimet tuaja?! Betohem në Atë në dorë të të Cilit është shpirti i Muhamedit, se ju po ktheheni në shtëpitë tuaja me diçka më të mirë sesa ajo me të cilën ata do të kthehen në shtëpitë e tyre. Sikur të mos ishte mirësia e hixhretit, unë do të preferoja të isha një prej ensarëve. Nëse njerëzit do të ndiqnin një qafë mali apo luginë, dhe ensarët të ndiqnin një qafë mali apo luginë tjetër, unë do të ndiqja grykën dhe luginën e ensarëve. Ensarët janë miqtë dhe rrethi im i ngushtë, ndërsa njerëzit e tjerë janë më larg. O Allah! Mëshiroji ensarët, fëmijët e ensarëve dhe fëmijët e fëmijëve të ensarëve!". Ata filluan të qajnë, sa lagën mjekrat e tyre me lot, dhe thanë: "Jemi të kënaqur që Profeti i Allahut të jetë pjesa dhe fati ynë!". Pastaj Profeti (a.s.) u largua dhe ata u shpërndanë."

[93] **Robërit e Bedrit**.

Profeti a.s. u këshillua me sahabët rreth robërve të kapur në Bedër. Ebu Bekri propozoi që prej tyre të pranohej kompensimi dhe të liheshin të lirë, për ta shfrytëzuar këtë pasuri si forcë kundër armikut të tyre, dhe duke shpresuar që Allahu do t'i udhëzonte ata. Ndërsa Umer Ibn Hatabi tha: "Jo, vallahi, unë nuk jam dakord me mendimin e Ebu Bekrit. Unë mendoj, që ti të na japësh leje t'ua heqim kokat. Këta janë krerët e kufrit dhe udhëheqësit e tyre." Profeti a.s. anoi nga mendimi i Ebu Bekrit, duke e parapëlqyer atë kundrejt atij të Umerit. Të nesërmen, Umeri sheh Profetin a.s. dhe Ebu Bekrin duke qarë, e thotë: "O i Dërguari i Allahut, përse po qani ti dhe shoku yt? Nëse e mësoj përse, po më erdhi për të qarë, do të qaj, e po s'më erdhi për të qarë, do të bëj sikur qaj për shkak se ju po qani. Qaj për shkak të asaj që m'u propozua nga shokët e tu rreth marrjes së shpërblesës së lirimit të robërve të Bedrit. Dënimi i tyre m'u shfaq mua më afër se kjo pemë." [93] Atëherë zbritën ajetet: "Asnjë profet s'ka të drejtë të ketë rob për vete, derisa të arrijë fitore të plotë në Tokë. Ju dëshironi të mirat kalimtare të kësaj bote, kurse Allahu dëshiron botën tjetër. Allahu është i Plotfuqishëm dhe i Urtë." (Enfalë 67). Në lidhje me këtë çështje, mendimet janë të ndryshme. Disa parapëlqejnë qëndrimin e Umerit, duke u argumentuar me këtë hadith. Ndërsa të tjerë parapëlqejnë qëndrimin e Ebu Bekrit, sepse ngjarja e mësipërme përfundoi ashtu sikurse propozoi ai, dhe për faktin se ishte në përputhje me paracaktimin nga Allahu për lejimin e kësaj gjëje për ta. Madje kjo ishte në përputhje edhe me faktin që mëshira e Allahut e mposht zemërimin e Tij, kështuqë fryma e mëshirës në ligjet e Zotit është dominante. Një fakt tjetër është se lidhur me këtë çështje, Profeti a.s. e ka krahasuar Ebu Bekrin me Ibrahimin (a.s.) dhe Isain (a.s.), ndërsa Umerin e ka krahasuar me Nuhun (a.s.) dhe Musain (a.s.).[93] Vërtet, mendimi i kompensimit të robërve ishte i frytshëm, për vetë arritjet dhe mirësitë e mëdha që i erdhën fesë nga shumica e këtyre robërve të liruar, të cilët më vonë pranuan Islamin. Mirësi pati edhe nga pasardhësit e tyre, që lindën si muslimanë. Gjithashtu muslimanët u bënë më të fuqishëm nga pasuria e marrë prej kompensimit. Mendimi i kompensimit ishte vërtet i përshtatshëm e më i miri, edhe për shkak të miratimit të Profetit a.s. Të njëjtën gjë tregon edhe miratimi nga Allahu i Madhëruar i këtij gjykimi, sepse çështja u vendos që përfundimisht të pranohej kompensimi.Të gjitha së bashku dëshmojnë saktësinë e gjykimit të të sinqertit Ebu Bekër, i cili ishte në përputhje me atë që Allahu i Madhëruar do të miratonte përfundimisht. Ai i dha përparësi mëshirës kundrejt zemërimit. Ndërsa për sa i përket momentit kur Profeti a.s. qau, kjo ndodhi për shkak të mëshirës dhe merakut të Profetit a.s. për ata, të cilët, me këtë kompensim, dëshironin thjesht pasurinë dhe stolitë e kësaj bote. Dhe është e sigurt që, si Profeti a.s. edhe Ebu Bekri, me kompensimin që kërkuan nuk dëshironin stolitë e kësaj bote, ndonëse pati disa sahabë të tjerë që i dëshën ato. Por dihet, që ndëshkimi dhe kërcënimi i Allahut të Lartësuar shpeshherë nuk zbret për të goditur vetëm fajtorët kryesorë, por zbret dhe i përfshin të gjithë, sikurse ndodhi në betejën e Hunejnit, kur muslimanët u sprovuan për shkak të fjalës së njërit, i cili tha: "Sot jemi shumë, prandaj nuk kemi si ta humbim luftën."[93] Pra mjaftoi që dikush të

krijonte besim te shumica dhe te vetvetja, që, për këtë, e gjithë ushtria të sprovohej e të merrte mësim. Megjithatë, përfundimisht, çështja përfundoi me fitoren e muslimanëve. Por Allahu i Lartësuar e di më mirë.

Kompensimi i robërve të luftës

Ensarët i kërkuan leje Profetit a.s. që të mos e merrnin kompensimin për Abasin, xhaxhait të Profeti a.s., por ai u tha: "Mos lini asnjë dirhem pa ia marrë!"[93] Gjithashtu Profeti a.s., duke kryer shkëmbim robërish, me anë të një vajze të zënë robëreshë, liroi disa muslimanë të Mekës.[93] Po kështu ai liroi dy muslimanë në shkëmbim të një robi nga Ukajli. Të zënit rob nga fisi Heuazin u kthyen në vendin e tyre pasi u krye ndarja e plotë e plaçkës së luftës. Profeti a.s. u kërkoi luftëtarëve që t'i lironin me shpirtmirësi, ndaj dhe ata i liruan me pëlqimin e tyre pa kërkuar kompensim. Ndërsa ata që nuk pëlqyen t'i lironin, Profeti a.s. i kompensoi për çdo rob, me gjashtë pjesë nga plaçka e luftës.[93] Ndërsa Ukbe Ibn Ebi Muajti dhe El Nadir Ibn Harithi, që ishin mes robërve të kapur në bedër, u ekzekutuan për shkak të armiqësisë së madhe që kishin treguar ndaj Allahut dhe Profetit a.s.[93] Imam Ahmedi sjell dëshminë e Ibn Abasit: "Prej robërve të kapur në luftë, kishte edhe të varfër që nuk kishin pasuri. Për këta, Profeti a.s. ofroi një mundësi të shkëlqyer lirimi: kush u mësonte fëmijëve të ensarëve shkrim dhe lexim, do të fitonte lirinë."[93] Kjo tregon që, përveçse me pasuri, lejohet edhe kompensimi me punë.

Dispozita për robërit

Tradita e Profetit a.s. ishte që, kush pranonte Islamin përpara se të binte rob, nuk skllavërohej. Profeti a.s. nuk bënte ndonjë dallim mes robërve arabë dhe atyre *ehlul kitabë*, në aspektin e vlerësimit të tyre si robër lufte. Profeti a.s. i tha njëherë Aishes (r.a.), e cila kishte një skllave arabe: "Liroje atë, se ajo është nga pasardhësit e Ismailit."[93] Taberaniu sjell një hadith të Profetit a.s.: "Kush ka detyrë të lirojë një skllav nga pasardhësit e Ismailit a.s., le ta lirojë prej fisit 'belanber'."[93] Kur u ndanë robëreshat e fisit Benu Mustalik, Xhuejrije Bintu Harith ra në pjesën e Thabit Ibn Kajs Ibn Shemmas. Ajo kërkoi ta blinte lirinë e saj prej tij. Ai që pagoi për lirimin e saj ishte vetë Profeti a.s, i cili edhe u martua me të. Për shkak të kësaj martese, u liruan nga skllavëria më shumë se njëqind vetë nga fisi Benu Mustalik. Kjo u bë në shenjë respekti ndaj krushqisë së Profetit a.s.[93] Ajo ishte arabe e pastër. Marrëdhëniet intime me robëreshat janë të lejuara, dhe nuk është kusht që ato të jenë muslimane. I vetmi kusht është plotësimi i kohës së pastrimit (*idde*). Allahu i Madhëruar e bëri të lejuar një gjë të tillë, edhe nëse skllavet mund të kenë qenë të martuara para robërisë së tyre. Thotë Allahu i Madhëruar : "…(janë të ndaluara për ju) gratë e martuara, përveç atyre që i keni në pronën tuaj (si skllave)" (Nisa 24). Pra lejohet të kesh marrëdhënie intime me skllavet, edhe nëse ato (para robërisë) kanë qenë të martuara. Por lejimi ka një kusht: që ato të kalojnë kohën e pastrimit. Argument tjetër që tregon se marrëdhëniet intime me skllavet janë të lejuara dhe nuk është kusht që ato të jenë muslimane, është hadithi që sjell Muslimi, në të cilin tregohet se Seleme Ibn Ekua fitoi në luftë një vajzë (si robëreshë), e cila i pëlqeu shumë. Por Profeti a.s. i kërkoi Selemes ta dhuronte këtë skllave për t'u këmbyer me dy muslimanë që ishin zënë rob nga idhujtarët. Ai iu përgjigj: "Vallahi, o i Dërguari i Zotit, më pëlqen shumë, dhe unë as e kam prekur akoma…"[93] Pra, nëse do të ishte e ndaluar marrëdhënia me to, kjo fjala e Selemes nuk do të kishte kuptim. Gjithashtu ajo nuk ishte muslimane, dhe argument për këtë ishte se Profeti a.s. i kërkoi Selemes që t'ia dhuronte skllaven, sepse ai e donte që ta kthente atë në Mekë, në shkëmbim të një grupi muslimanësh, dhe dihet se për shkëmbime nuk përdoren muslimanë. Kështu pra, nuk njohim asnjë argument që të kushtëzojë lejimin e marrëdhënieve intime me robëreshat vetëm pas pranimit të Islamit nga ato. Është e sigurt që, sipas traditës së Profetit a.s. dhe sahabëve, lejohet edhe robëria e arabeve (që ende s'janë bërë muslimane), ashtu siç lejohen edhe marrëdhëniet intime me to, edhe nëse nuk e kanë pranuar Islamin. Profeti a.s. kurrë nuk e ndante nënën nga fëmija, kur këta ishin robër. Ai thoshte: "Atë që ndan nënën nga fëmija, ka për ta ndarë Allahu Ditën e gjykimit nga të dashurit e tij."[93] Gjithmonë kur sillnin robër, ai i sistemonte të gjithë bashkë në të njëjtin vend, nëse ishin si familje, dhe kurrë nuk kënaqej që t'i ndante fëmijët.

[94] *Tealikate* janë hadithe që, në pamje të parë, të duken se kanë *inḳita'* (shkëputje, ndërprerje të senedit), sepse autori nuk i përmend të gjithë transmetuesit e senedit me të cilin e sjell

hadithin, por që në të vërtetë nuk janë hadithe *munkatia*, në kuptimin që kanë dalë nga grada e të qenurit '*sahih'* në gradën '*daif'* i dobët. Këtë kategori hadithesh të sjella në dy *Sahih*-ët jemi mësuar t'i quajmë *tealikat,* ashtu sikurse i ka quajtur imam Ebu Husajn el Darakutni. Ky lloj hadithi në librin e Buharijut është sjellë në masë të madhe, ndryshe nga Muslimi i cili e ka sjellë pak herë. Nëse tea'likat-et janë sjellë të transmetuara me formën e prerë e të "sigurt" të transmetimit (si p.sh kur transmetuesi thotë: "E dëgjova, na ka njoftuar"), atëherë konsiderohet se mes tyre nuk ka *inkita* (shkëputje ndërprerje të senedit) dhe se transmetimi konsidero-het 'meušûl'' i lidhur, i pashkëputur'. Të dy librat tregojnë se këto hadithe janë pjesë bazë e tyre dhe se Buhariju e Muslimi i konsiderojnë ato të sakta "sahiha". Po kështu gjykohen si të sakta dhe si 'mut-teŝile' të lidhura edhe ato *tea'likate* që janë transmetuar me term jo të prerë e të sigurt (si p.sh kur transmetuesi thotë: "është thënë", ose "është transmetuar kështu e ashtu", ose: "më ka treguar dikush prej transmetues-ve tanë'), por të cilat janë sjellë si hadithe bazë të librit, e për të argumentuar me to. Edhe hadithi në fjalë është i llojit të parë nga tea'likatet e Buhariut, pra i sjellë me formën eprerë e të "sigurt" të transmetimit. [sh.p]

[94] Format e prera e të sigurta të transmetimit janë ato që tregojnë siguri të plotë, si p.sh kur transmetuesi thotë: "E dëgjova, na ka njoftuar". Por kur ai thotë: "është thënë" ose "është transmetuar kështu e ashtu", kjo nuk është formë e prerë transmetimi që tregon siguri.

[95] Shih tefsirin e ajetit 180 të sures Bekare.

[96] Shih tefsirin e ajetit 33 të sures Nisa.

[97] Ibn Is'haku tregon: "Pas kthimit nga Tebuku, Profeti a.s. qëndroi në Medinë pjesën e mbetur të *ramazanit, shevalin* dhe *dhul kiden*. Pastaj dërgoi Ebu Bekrin në krye të muslimanëve, në vitin e 9-të, për të kryer haxhin, ndërkohë që haxhin do ta zhvillonin edhe idhujtarët. Ebu Bekri dhe besimtarët u nisën." Ibn Sadi thotë ai u nis në krye të 300 burrave nga Medina. Profeti a.s. i dha për rrugë njëzet deve, të cilat ai i shënoi vetë me dorën e tij a.s. Gjatë rrugës për to do të kujdesej Naxhijeh Ibn Xhundub el Eslemi. Ndërsa Ebu Bekri përgatiti pesë deve nga ana e vet. Ibn Ishaku na tregon se gjatë kësaj kohe zbritën ajetet e sures Teube, që lajmërojnë prishjen e paktit mes Profetit a.s. dhe idhujtarëve. Menjëherë pas karvanit, u nis Ali Ibn Ebu Talibi, hipur në devenë e Profetit a.s., që quhej El Adbae. Ibn Sadi rrëfen: "Kur Ebu Bekri mbërriti në El Arxhe (Ibn Aidhi thotë: "Kur mbërriti në Dexhenan") i shkoi Aliu mbi devenë 'Adbae'. Kur Ebu Bekri e pa, i tha: "Komandant apo i komanduar?" Aliu i tha: "I komaduar". Pastaj vazhduan rrugën. Më tej, Ebu Bekri pyet Aliun: "A të caktoi Profeti a.s. që të udhëheqësh haxhin?" - "Jo, - i tha Aliu, por më dërgoi që të njoftoj njerëzit se pakti mes Profetit a.s. dhe idhujtarëve ka marrë fund." Kështu ishte Ebu Bekri që udhëhoqi njerëzit në kryerjen e haxhit. Ndërsa ditën kur bëhen kurbanet, pikërisht në vendin ku kryhet riti i "gjuajtjes me gurë", Aliu filloi t'u përcillte njerëzve mesazhin e Profetit a.s. Ai i njoftoi të gjithë se marrëveshja tashmë ishte prishur. Ai tha: "O njerëz! Mohuesit e Zotit nuk kanë për të hyrë në Xhenet. Pas këtij viti, nuk ka për të bërë haxh asnjë idhujtar. Nuk ka për t'u lejuar tavafi rreth Qabes i zhveshur. Çdokujt që ka pakt me Profetin a.s., do t'i plotësohet deri në kohën e përcaktuar."." El Humejdi thotë: "Na ka treguar Sufjani, se i ka rrëfyer Zejd Ibn Jutheju: "Ne e kemi pyetur Aliun: "Për çfarë u dërgove në atë haxh?" Ai tha: "Unë u dërgova për të përcjellë katër çështje: (1) Në Xhenet do të hyjë veçse shpirti besimtar; (2) nuk do të lejohej më tavafi rreth Qabes i zhveshur; (3) në Xhaminë e Shenjtë nuk do të lejoheshin më të bashkoheshin besimtarët dhe qafirët, pas atij viti; (4) dhe çdokujt që kishte marrëveshje me Profetin a.s., do t'i respektohej ajo deri në afatin e caktuar, ndërsa për ata që nuk kishin marrëveshje me Profetin, afati i tyre do të ishte katër muaj."**97** Në dy *Sahih*-ët ndodhet rrëfimi i Ebu Hurejrës, që ka thënë: "Gjatë atij haxhi, Ebu Bekri më dërgoi bashkë me disa zëdhënës të tjerë, për të përhapur një lajm të rëndësishëm në Mina, ditën e kurbaneve. Lajmi ishte: "Pas këtij viti, nuk ka për të bërë më haxh asnjë idhujtar. Askush nuk ka për të bërë më tavaf i zhveshur." Pastaj Profeti a.s. dërgoi edhe Ali Ibn Ebu Talibin, duke e urdhëruar që t'u përcillte njerëzve se marrëveshja kishte marrë fund. Aliu, ashtu si ne, lajmëronte njerëzit në Mina, gjatë ditës së kurbaneve: "Pas këtij viti, nuk do të lejohet më të kryejë haxhin asnjë idhujtar. Askush nuk do të

bëjë më tavaf i zhveshur." Nga kjo histori kuptohet se, dita e quajtur në ajet si "dita e Haxhit të Madh" ishte dita e kurbaneve, pikërisht kur u shpall fundi i marrëveshjes mes Profetit a.s. dhe idhujtarëve. Dijetarët kanë mendime të ndryshme rreth haxhit të Ebu Bekër el Siddikut se a ishte ky, Haxhi që rrëzoi detyrën apo Haxhi i Lamtumirës, që ai e kreu së bashku me Profetin a.s.? Në fakt, mendimi më i saktë është i dyti. Kjo çështje varet nga përgjigjja e dy pyetjeve të tjera. Së pari, kur u bë i detyrueshëm haxhi për muslimanët? A u bë detyrë ai para Haxhit të Lamtumirës? Së dyti, po haxhi i Ebu Bekrit, kur u zhvilllua? Në muajin *dhul hixhe*, apo u bë në muajin *dhul kide*, për shkak të vonesave dhe ndryshimit të muajve që bënin idhujtarët, me injorancën e tyre? Sipas Muxhahidit, por të tjerëve, Profeti a.s. nuk e vonoi asnjë vit kryerjen e haxhit, që nga çasti kur u bë detyrë. Ai e kreu atë pikërisht në vitin që haxhi u bë i detyrueshëm. Ky variant përputhet pikërisht me udhëzimin dhe traditën e tij të ndritur. Ata që pretendojnë se haxhi u bë i detyrueshëm më parë, në vitin e 6-të, apo të 7-të, apo të 8-të, apo të 9-të, nuk kanë qoftë dhe një argument të vetëm. Ata që thonë se haxhi u bë detyrë në vitin e 6-të nuk kanë argument më të fortë se ajeti kuranor: "Kryeni haxhin dhe umren për hir të Allahut! Nëse në këtë rrugë pengoheni, atëherë therni kurban, sipas mundësisë, dhe mos i rruani kokat tuaja, derisa të arrijë kurbani në vend! Cilido prej jush që është i sëmurë ose që ka ndonjë plagë në kokë (dhe si i tillë, nuk mund ta rruajë kokën), le ta zëvendësojë me agjërim, lëmoshë ose kurban. Kur të jeni të sigurt (nga armiqtë), ai që prej jush kryen umren deri në haxh, le të therë kurban, sipas mundësisë. Ndërsa ai që nuk ka mundësi, është i detyruar të agjërojë tri ditë në haxh dhe shtatë ditë pas kthimit nga haxhi; këto janë dhjetë ditë të plota. Kjo është për ata që nuk banojnë në Mekë. Ta keni frikë Allahun dhe dijeni se Ai dënon ashpër." (Bekare 196). Është e vërtetë që ky ajet zbriti ditën e Hudejbijes, në vitin e gjashtë pas Hixhretit, por në këtë ajet nuk kemi të bëjmë me një urdhër për të kryer haxhin, por me një urdhër për ta plotësuar haxhin dhe umren, nëse e kemi nisur. Kurse ajeti që ka bërë të detyruar haxhin është ky: "... Për hir të Allahut, është detyrë për njerëzit vizita e Shtëpisë, për atë që ka mundësi të shkojë tek ajo. Kush nuk beson *(këtë dispozitë)* le ta dijë se, Allahu nuk ka nevojë për botën." (Al Imran 97). Ky ajet zbriti gjatë kohës të delegacioneve, domethënë nga fundi i vitit të 9-të. [Zadul mead vëll 3.] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Sigurisht, këtu bëhej fjalë për ata idhujtarë me të cilët Profeti ﷺ kishte lidhur marrëveshje ose kishte pakt mosluftimi deri në katër muaj maksimumi. Ndërsa për ata me të cilët kishte marrëveshje me kohëzgjatje më të madhe se katër muaj, ishte i detyrueshëm respektimi i marrëveshjes deri në afatin e caktuar, sikurse tregohet kjo qartësisht edhe në hadithin e Aliut që do të përmendet më pas.

[98] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Shumë njerëz mendojnë se, sa here që dita e festës së Kurbanit i bie e shtunë dhe dita e Arafatit e premte, atëherë ky haxh quhet Haxh i Madh. Por ky është një mendim i gabuar dhe i pabazë. Haxhi i madh quhet dita e parë e Kurban Bajramit, dhe kështu quhet çdo vit, deri në Ditën e Kijametit."

[99] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Përveç pakteve të përcaktuara me kohë, të cilat do të mbaheshin deri në afatin e nënshkruar."

[100] Shejh Albani ka thënë se isnadi i hadithit është i dobët por hadithi përmban një kuptim të saktë. [Shih tahkik Rijad es-salihin dhe tek "Daif Et-termidhij."]

[101] **Delegacioni i havazinasve.** Te Profeti ﷺ shkoi një delegacion nga Hauazini. Ata ishin 14 burra, të cilët kryesoheshin nga Zubejr Ibn Sardi. Mes tyre ishte edhe Ebu Burkani, xhaxhai i Profetit nga gjiri. Ata i kërkuan Profetit që t'u kthente atyre pa shpërblesë robërit dhe pasuritë e tyre të humbura në betejë. Ai u tha: "Sikurse e shihni, me mua janë këta njerëz, dhe ju e dini shumë mirë se fjala më e dashur për mua është ajo e sinqerta dhe e vërteta. Po ju pyes: Më të dashur për ju janë fëmijët dhe gratë tuaja apo pasuritë tuaja?" Ata thanë: "Ne nuk vëmë asgjë mbi familjet dhe pasardhësit tanë." - "Atëherë, kur të fal namazin e sabahut, ngrihuni dhe thoni: 'Ne po ndërmjetësojmë me Profetin te besimtarët dhe me besimtarët te Profeti, që të na i ktheni gratë dhe fëmijët tanë të marrë robër'." E kështu, pasi fali sabahun, ata u ngritën dhe thanë ato fjalë. Pas kësaj, Profeti tha: "Për sa u përket atyre që janë në dorën time dhe të fisit të Abdul Mutalibit, të gjitha janë tuajat. Ndërsa për

të tjerat, do të pyes njerëzit. Muhaxhirët dhe ensarët thanë: "Çfarë është e jona, po ia lëmë në dorë Profetit." El Ekra Ibn Habisi tha: "Unë dhe fisi i Benu Temimit nuk i japim ata." Ujejne Ibn Hisni gjithashtu tha: "Edhe unë e fisi i Fezarate nuk i kthejmë". Edhe Abas Ibn Mirdasi tha: "Unë dhe Benu Sulejmët nuk i dorëzojmë". Por fisi i Benu Sulejmit tha: "Çfarë është e jona është në dorë të Profetit". Abas Ibn Mirdasi ua ktheu: "Më poshtëruat!" Këtu ndërhyn Profeti ﷺ dhe thotë: "Këta njerëz erdhën si muslimanë. Fillimisht unë i prita ata që të vinin, duke i ruajtur robërit, pa i shpërndarë. Unë i vura të zgjedhin: ose të marrin njerëzit dhe pasardhësit e tyre ose të marrin pasuritë, por ata nuk vënë asgjë mbi gratë dhe fëmijët e tyre. Nëse dikush pranon me shpirtmirësi që t'ua kthejë gratë dhe fëmijët, le ta bëjë. Në të kundërt, nëse ndonjëri nuk heq dorë nga haku i tij, përsëri le t'ua kthejë atyre, sepse unë i premtoj atij që, për çdo hise do t'i jap 6 hise të tilla prej plaçkës së parë që Allahu i Lartësuar do të na e sjellë pa luftë." Njerëzit thanë: "Ne po i dhurojmë me gjithë zemër për Profetin ﷺ." Në këtë moment, Profeti tha: "Ne nuk mund të dallojmë kështu se kush është i kënaqur e kush jo, prandaj shkoni tani, dhe le të vijnë të parët tuaj për të raportuar tek unë." Në këtë mënyrë, atyre ua kthyen mbrapsht gratë dhe fëmijët."[101] Askush nuk mbajti më prej atyre robërve, veç Ujejne Ibn Hisnit, i cili nuk pranoi që të kthente pas një plakë. Por më vonë, gjithsesi ai e ktheu. Profeti i veshi të gjithë robërit e luftës, një për një. [Zad el mead 3.]

[102]**Akt-marrëveshja për garancinë e jetës dhe pasurisë, dhe vjelja e xhizjes.** Profeti a.s. nuk i mori askujt xhizje, derisa zbriti sureja Teube, në vitin e tetë pas hixhretit. Pas shpalljes së ajeteve të xhizjes, ai filloi mbledhjen e saj prej *mexhusëve* [102] dhe prej *ehlu kitab*-ëve. Ai dërgoi Muadh Ibn Xhebelin në Jemen për të nënshkruar aktin e garancisë me çifutët që jetonin atje dhe ua bëri të detyrueshme dhënien e xhizjes. Profeti a.s. nuk mori xhizje prej çifutëve të Hajberit dhe disa, gabimisht, menduan se kjo ishte e veçantë vetëm për çifutët e Hajberit. Ata menduan se xhizja nuk merrej prej hebrenjve të Hajberit, edhe nëse merrej prej të tjerëve. Por ky mendim është i gabuar, sepse Profeti a.s. luftoi kundër tyre dhe ra dakord me ta që t'i lejonte në atë tokë sa të dëshironte ai, ndërkohë dispozitat për xhizjen akoma nuk ishin shpallur. Lejimi i qëndrimit të tyre atje dhe marrëveshja me ta ndodhi para zbritjes së dispozitave të xhizjes. Më pas, Allahu i Lartësuar e urdhëroi atë që të luftonte *ehlu kitab*-ët derisa të jepnin xhizjen. Nga ky gjykim përjashtoheshin banorët e Hajberit të asaj kohe, me të cilët tashmë ishte lidhur marrëveshja për të punuar ato toka dhe për t'u dhënë gjysmën e prodhimit muslimanëve. Për këtë arsye, ai nuk u kërkoi atyre diçka tjetër përveç asaj që ishte nënshkruar. Ndërsa të tjerët, me të cilët Profeti a.s. nuk kishte ndonjë marrëveshje paraprake, ishin të detyruar të paguanin xhizjen, si të krishterët e Nexhranit, çifutët e Jemenit etj. Megjithatë, kur Umeri i dëboi hebrenjtë e Hajberit, pakti i dikurshëm u prish, dhe ata u konsideruan tanimë si të gjithë *ehlu kitab*-ët e tjerë. Disa vende islame, për shkak të paqartësisë së tyre ndaj qëndrimit të Profetit a.s., e anuluan marrjen e xhizjes prej çifutëve të Hajberit për një shkak të pavërtetë dhe të padrejtë: Një grup hebrenjsh u paraqitën atyre një dokument të falsifikuar, ku pretendohej se Profeti a.s. e ka ndaluar marrjen e xhizjes prej çifutëve të Hajberit. Këtë dokument, sipas pretendimit të tyre, e kishte nënshkruar dhe dëshmuar Ali Ibn Ebu Talibi, Sad Ibn Muadhi dhe një grup sahabësh. Kjo "dëshmi" në sytë e atyre që nuk e njihnin traditën e Profetit a.s. në këto fusha, u duk e saktë dhe e pranueshme, dhe kështu gjykuan dhe vepruan. Por jo për sytë e shejhu të Islamit Ibn Tejmije. Kur atij i kërkuan që të ndihmojë në një gjykim të tillë, ai e pështyu atë dokument, dhe solli dhjetë argumente rreth pavërtetësisë së tij, nga të cilat, si më të rëndësishme, mund të përmendim:

Së pari, në të përmendet dëshmia e Sad Ibn Muadhit r.a., i cili pa dyshim është vrarë para betejës së Hendekut. Së dyti, në dokument thuhet se Profetit a.s. e ka anuluar marrjen e xhizjes prej tyre, ndërkohë që dispozitat e xhizjes akoma nuk ishin shpallur dhe asnjë sahab nuk dinte gjë për to, sepse shpallja e këtyre dispozitave u bë veçse në kohën e luftës së Tebukut, pas Hajberit plot tri vjet. Së treti, atje përmendet se Profetit a.s. i ka shfuqizuar të gjitha detyrimet e quajtura *kulef* dhe *suhar*, të cilat merreshin prej tyre. Por kjo është një shpifje e pastër kundër tij, sepse ai kurrë nuk pati vendosur të tilla detyrime as atyre, as ndonjë tjetri. Allahu i Lartësuar e kishte ruajtur Profetin e Tij nga të tilla padrejtësi, që u shkonin

për shtat veçse mbretërve të padrejtë. Madje edhe pas Profetit a.s. e tillë rrugë u ndoq. Gjithashtu, një dokument të tillë nuk e ka përmendur asnjë dijetar, të çfarëdo lëmije qofshin ata. Për të nuk ka folur asnjë historian, kronist, dijetar hadithi a i traditës, as jurist dhe myfti e asnjë shpjegues Kurani. Madje një dokument të tillë ata nuk e shfaqën kurrë gjatë kohërave të para të selefëve, sepse nëse do ta shfaqnin, do të dilte sheshit mashtrimi i tyre. Por në të tilla kohë sprovash, kur njerëzit janë larguar nga njohuria e haditheve dhe traditës së Profetit a.s. në të gjitha lëmitë e jetës së tij, ata e falsifikuan dhe paraqitën një dokument të tillë, duke u ndihmuar nga disa tradhtarë të fesë së Allahut dhe të Profetit a.s. Por nuk kaloi shumë kohë që ky turp të zbulohej nga trashëgimtarët e profetëve a.s. (dijetarët).

A lejohet marrja e xhizjes prej të tjerëve që nuk janë çifutë, të krishterë dhe mexhusë?

Kur u shpallën ajetet e xhizjes, Profeti a.s. filloi ta mblidhte atë prej tri bashkësive: prej mexhusëve, çifutëve dhe prej të krishterëve. Ai nuk mori xhizje prej adhuruesve të idhujve.

Kësisoj, disa thonë se marrja e xhizjes lejohet veçse prej këtyre tri bashkësive, sepse kështu veproi edhe Profeti a.s. Disa të tjerë thonë se xhizja u merret edhe të tjerëve përveç tri grupeve të përmendura, domethënë edhe prej adhuruesve të idhujve që nuk janë arabë. Me mendimin e parë kanë qenë imam Shafiiu dhe imam Ahmedi - sipas njërit mendim të transmetuar prej tij. Ndërsa me mendimin e dytë janë imam Ebu Hanife dhe imam Ahmedi - sipas transmetimit tjetër të ardhur prej tij. Allahu i mëshiroftë të gjithë!

Pasuesit e qëndrimit të dytë thonë se Profeti a.s. vërtet nuk mori xhizje prej idhujtarëve arabë, por kjo ndodhi për shkak se dispozitat e xhizjes u shpallën pasi fiset arabe kryesisht e kishin pranuar Islamin dhe në gadishull nuk kishin mbetur këmbë idhujtari. Dispozitat e xhizjes zbritën pas çlirimit të Mekës, kur arabët filluan të hyjnë në fenë e Allahut grupe-grupe dhe në tokat e tyre nuk kishte më idhujtarë. Pikërisht për këtë arsye, Profeti a.s., pas çlirimit të Mekës, u drejtua për në Tebuk, drejt të krishterëve. Nëse pranë tij do të kishte arabë të padorëzuar, ai nuk do t'u shkonte atyre që ishin më të largëtit. Ai që ndjek me vëmendje historinë dhe kronikat e ditëve të Islamit, e kupton se çështja vërtet qëndron kështu. Pra Profeti a.s. nuk mori xhizje prej tyre jo sepse nuk duhej marrë prej tyre, por sepse nuk kishte më të tillë. Argument për këtë është edhe fakti që Profeti a.s. ua mori xhizjen edhe mexhusëve, ndërkohë që ata nuk pretendojnë se kanë ndonjë tekst libër hyjnor. Nuk ka asgjë të saktë që të mund të vërtetojë se ata janë *ehlu kitab*-ë (ndjekës të një libri). Edhe nëse ka ndonjë hadith që mund të aludojë për këtë mendim, themi se gjykimi i ndërtuar mbi të është i pasaktë, madje i pasaktë është edhe vargu i transmetuesve të tij.[102] Nuk ka ndryshim mes adhuruesve të zjarrit (*mexhus*-ëve) dhe adhuruesve të idhujve. Madje mund të konstatojmë se adhuruesit e putave ishin më afër ehlu kitabëve, sesa adhuruesit e zjarrit, sepse ata vazhdonin të ishin fanatikë ndaj disa riteve të vjetra të fesë së Ibrahimit a.s, gjë të cilën nuk e kanë adhuruesit e zjarrit. Madje, a nuk ishin pikërisht adhuruesit e zjarrit armiqtë e Ibrahimit a.s, armiq të atij që ishte i dashuri i Allahut? E pra, nëse xhizja u mor prej tyre, atëherë është më se e pranueshme, madje më parësore, që të merret edhe prej adhuruesve të putave. Këtë gjykim e përkrahin edhe transmetimet e sakta të ardhura nga Profeti a.s. Kështu, në Sahihun e Muslimit shënohet që Profeti a.s. ka thënë: "Kur të ballafaqohesh me idhujtarët armiq, ftoi ata në një nga tri gjërat. Nëse të binden, pranoji prej tyre dhe largoju luftës", duke e patur fjalën për Islamin, xhizjen ose luftën.[102] Mugira i tha përfaqësuesit të Kisras: "Profeti ynë na ka urdhëruar që t'ju luftojmë ju, derisa të adhuroni Allahun (si një të vetëm) ose të jepni xhizjen."[102] Profeti a.s. iu drejtua kurejshëve: "Përse nuk e thoni një fjalë, që përballë jush të nënshtrohen arabët dhe, për shkak të saj joarabët t'u japin xhizjen?!" Ata thanë "Ç'është ajo fjalë?" Ai u përgjigj: "*La ilahe il-Allah*."[102] Gjatë kthimit prej Tebukut, skuadrat e Profeti a.s. zunë rob Ukejdir Dûmen. Profeti a.s. e liroi atë në shkëmbim të xhizjes dhe i fali jetën dhe pasurinë.[102]

Paqja me banorët e Nexhdit. Profeti a.s. vendosi paqen me banorët e krishterë të Nexhranit, me kusht që t'i paguanin atij xhizjen prej dy mijë *veshjesh*. Sipas marrëveshjes gjysmën e xhizjes do ta paguanin në muajin Sefer dhe pjesën tjetër në muajin Rexheb. Kjo do t'u paguhej muslimanëve. Gjithashtu ata ranë dakord që të jepnin si borxh, apo në përdorim, edhe 30 kuaj, 30 deve, dhe 30 armë prej çdo lloji armësh me të cilat ata luftonin. Muslimanët

garantonin kthimin e tyre, nëse në Jemen ndodhte ndonjë luftë apo kurth. Atyre do t'u ruheshin të sigurta faltoret, nuk do t'u dëboheshin priftërinjtë dhe nuk do të detyroheshin të linin fenë e tyre. Për sa kohë ata nuk thyenin paktin dhe nuk merrnin fajde, të gjitha sa u përmendën do t'u ruheshin të paprekura.[102] Në këtë histori gjejmë argument për zhvleftësimin e aktit të garancisë për shkak të thyerjes së paktit dhe për shkak të përdorimit të fajdes, nëse kjo e fundit kushtëzohet që në fillim. Profeti a.s., kur dërgoi Muadhin në Jemen, e urdhëroi që prej çdokujt që kishte arritur moshën e purbertetit të merrte xhizjen prej një dinari ose vleftën e një dinari me një lloj rrobe të quajtur *el meafiri*, e cila përdorej në Jemen.[102] Ky hadith është argument se lloji i pasurisë me të cilin paguhet xhizja nuk është i përcaktuar, siç nuk është e përcaktuar edhe masa e saj. Xhizja përcaktohet në varësi të nevojës së muslimanëve dhe të mundësive paguese të atyre që e japin. Pra, ajo mund të paguhet në flori, në rroba, në veshje etj. Masa e saj mund të shtohet apo të pakësohet, në varësi të nevojës së muslimanëve dhe në varësi të mundësisë paguese të atyre që e japin. Kështu pra duhet të merret parasyshë gjendja ekonomike e paguesit dhe sasia apo lloji i pasurisë që ai zotëron.

Xhizja merret nga arabët dhe joarabët, pavarësisht nga prejardhja e tyre. Profeti a.s. dhe kalifët që erdhën pas tij nuk bënë ndonjë dallim mes arabëve dhe joarabëve në marrjen e xhizjes. Profeti a.s. e mori xhizjen prej të krishterëve arabë, e mori atë prej mexhusëve të Hexhrit, që ishin gjithashtu arabë. Ndërkohë arabët, në origjinë, ishin një popull që nuk kishin libra qiellorë të tyre. Ata ndiqnin fenë e popujve që kishin pranë. Arabët e Bahrejnit ishin *mexhusë*, sepse të tillë ishin persianët, fqinjët e tyre. Po këtë fe kishin edhe fqinjët e tjerë të Bahrejnit, Tenuħu dhe Buhretu. Ndërsa fisi Benu Taglib ishin të krishterë, sepse ishin fqinjë me romakët. Ndërsa një numër fisesh jemenase kishin përqafuar fenë e çifutëve, për shkak të pranisë së çifutëve në viset e tyre. E pra Profeti a.s. i zbatoi dispozitat e xhizjes mbi ta, pavarësisht nga prejardhja e tyre, dhe pavarësisht se kur e kishin përqafuar fenë së cilës i përkisnin. Nuk kishte rëndësi se kur e kishin përqafuar atë fe, para devijimit të tyre apo pas devijimit dhe abrogimit të tyre si fe, sepse kjo nuk kishte ndonjë mënyrë të saktë për t'u zbuluar. Dëshmohet me saktësi në librat e historisë dhe luftrave se disa ensarë, kur fëmijët e tyre pranuan fenë e çifutëve, - edhe pse ishte abroguar nga ligji i fesë së Isait a.s, - tentuan që t'i detyrojnë ata me forcë që të pranonin Islamin, por Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: "Nuk ka dhunë dhe detyrim në fe" (Bekare 256). Fjala e Profetit a.s., drejtuar Muadhit: "Merr prej çdo të rrituri një dinar", dëshmon se xhizja nuk merret as prej fëmijëve dhe as prej grave. Dikush mund argumentohet me hadithin që sjell Abdurrazaku në "*Musanef*-in" apo "*El Emual*", të përcjellë prej Ebu Ubejdes, ku thuhet se Profeti a.s. e urdhëroi atë që të marrë xhizjen prej çdo mashkulli apo femre që kishte arritur moshën e purbetitetit. Ebu Ubejde shton: "Prej çdo robi dhe robëreshe, një dinar apo vleftën e tij me *el muafiri*".[102] Në këtë hadith pra kemi një shtesë nga hadithi i sipërpërmendur. Këtu përmendet që marrja e xhizjes vlen edhe për gratë, robërit dhe robëreshat. Atëherë si do të ishte përgjigjja? Ne përgjigjemi duke thënë se ky hadith është i pasaktë, ngase nuk është përcjellë me zinxhir të pandërprerë deri tek Profetit a.s., përkundrazi vargu i transmetuesve ka ndërprerje. Madje edhe rreth pranueshmërisë së shtojcës që gjendet në hadith ka kundërshtime. Mendohet që kjo të jetë thjesht ndonjë shtesë apo shpjegim i bërë nga ndonjë transmetues. Shumica e atyre që kanë sjellë këtë hadith nuk e kanë përmendur këtë shtesë, si për shembull, imam Ahmedi, Ebu Daudi, Tirmidhiu, Nesaiu, Ibn Maxhe etj. Të gjithë këta kanë përmendur vetëm thënien e Profetit a.s., ku urdhëron që prej çdo mashkulli që ka arritur moshën e pubertetit të merrej një dinar. Askush prej këtyre nuk e kanë përmendur shtesën e mësipërme. Ata, prej të cilëve Profeti a.s. mori xhizjen, ishin arabët e krishterë, çifutë dhe mexhusë, dhe për asnjë prej tyre nuk hetoi se kur e kishin përqafuar fenë që i përkisnin dhe nuk i mori në konsideratë paraardhësit e tyre, por shihte vetëm fenë që ishin duke ndjekur. [Zad el mead vell 3]

Sasia e *xhizje*-s dhe komunitetet që e paguajnë atë. Kemi përmendur se në fillimet e dërgesës, Allahu i Lartësuar e pati urdhëruar Muhamedin (a.s.) t'i ftonte njerëzit në Islam pa hapur luftë dhe pa kërkuar prej tyre *xhizje*. Në këtë mënyrë, Profeti (a.s.) u bëri thirrje njerëzve në Mekë për më shumë se dhjetë vjet. Më vonë, pasi u shpërngul në Medinë, Allahu i dha leje të

luftonte, por pa ia bërë detyrë luftën. Më pas, e urdhëroi të luftonte ata që e luftonin dhe të përmbahej ndaj atyre që s'e luftonin. Kjo periudhë vazhdoi deri në vitin e tetë, kur zbriti surja Berae[102]. Pas kësaj periudhe, Allahu i Lartësuar e urdhëroi t'i luftonte të gjithë arabët që s'kishin pranuar fenë islame, si ata që e luftonin, edhe ata që s'e luftonin, me përjashtim të atyre me të cilët kishte lidhur marrëveshje armëpushimi për një afat të caktuar kohor dhe që nuk kishin shkelur asgjë prej saj. Për këta të fundit, Allahu e urdhëroi të respektonte marrëveshjen me ta. Nga ana tjetër, Allahu i Lartësuar s'e pati urdhëruar të Dërguarin e Tij të merrte *xhizje* nga idhujtarët me të cilët pati lidhur marrëveshje armëpushimi. Profeti (a.s.) i luftoi disa herë judenjtë dhe s'ishte urdhëruar të merrte *xhizje* prej tyre. Por më vonë, Allahu e urdhëroi të luftonte të gjithë ithtarët e Librit, derisa të pranonin fenë islame ose të jepnin *xhizje*-n. Kështu, Profeti (a.s.) e zbatoi urdhrin e Zotit të Tij dhe i luftoi. Për rrjedhojë, disa prej tyre përqafuan Islamin, disa dhanë *xhizje*-n dhe disa të tjerë vazhduan të ishin në luftë me të. Kësisoj, Profeti (a.s.) pranoi të merrte *xhizje*-n nga banorët e Nexhranit dhe Ejles, të cilët ishin arabë të krishterë, si dhe prej banorëve të Dumetel Xhendel, shumica e të cilëve ishin gjithashtu arabë. Po ashtu, mori edhe prej mexhusive (zjarrputistëve) dhe prej jehudive të Jemenit. Mirëpo, Profeti (a.s.) s'ka marrë *xhizje* nga idhujtarët arabë. Prandaj, Ahmedi dhe Shafiu kanë shprehur mendimin se *xhizja* merret vetëm nga tri komunitetet prej të cilëve e merrte Profeti (a.s.) dhe që janë: jehuditë, të krishterët dhe mexhusitë, ndërsa nga të tjerët nuk pranohet, përveçse përqafimi i Islamit ose përndryshe, vrasja. Një palë tjetër dijetarësh kanë thënë se *xhizja* pranohet nga të gjithë popujt (komunitetet fetare), nëse e japin. Marrja e *xhizje*-s prej ithtarëve të Librit (jehuditë dhe krishterët), mbështetet në argumentin e Kuranit, kurse marrja e saj prej mexhusive, mbështetet në argumentin e Sunetit. Ndërkaq, të tjerët marrin gjykimin e mexhusive, pasi këta të fundit janë idhujtarë, s'kanë pasuar ndonjë libër qiellor, kështu që, marrja e *xhizje*-s prej tyre është argument për marrjen e saj prej të gjithë idhujtarëve. Arsyeja pse Profeti (a.s.) s'e voli prej arabëve që adhuronin putat, ishte se ata të tërë pranuan fenë islame para zbritjes së ajetit që ligjëron *xhizje*-n, pasi ai ka zbritur pas luftës së Tebukut. Asokohe, Profeti (a.s.) e kishte përfunduar luftën me arabët. Ata të gjithë i kishin dhënë besën dhe kishin pranuar fenë islame. Po për këtë arsye, ai nuk e pati vjelur edhe prej jehudive që e luftuan, sepse *xhizja* ende nuk ishte shpallur. Pasi u shpall, Profeti (a.s.) e mori prej të krishterëve arabë dhe prej mexhusive. Sikur asokohe të kishte mbetur ndonjë adhurues putnash dhe të tregohej i gatshëm të jepte *xhizje*-n, Profeti (a.s.) do ta pranonte prej tij, siç e pranoi prej adhuruesve të kryqit dhe të zjarrit. Fakti që kufri i disa feve është më i madh sesa ai i feve të tjerave, në këtë çështje nuk ka asnjë farë ndryshimi dhe asnjë farë ndikimi. Përveç kësaj, duhet marrë parasysh që kufri i adhuruesve të putave s'është më madh sesa ai i mexhusive (zjarrputistëve). Cili është ndryshimi mes adhuruesve të putave dhe adhuruesve të zjarrit!? Madje, kufri i zjarrputistëve është më i madh, për shkak se adhuruesit e putave e pranonin *teuhidin rrububije*[102], domethënë, faktin se s'ka krijues tjetër përveç Allahut. Ata shpreheshin se i adhuronin idhujt e tyre për t'i afruar tek Allahu i Lartësuar. Ata nuk besonin që bota ka dy krijues: njëri është krijuesi i së mirës dhe tjetri është krijuesi i së keqes, siç besojnë zjarrputistët. Gjithashtu, ata s'e quanin të ligjshme martesën dhe marrëdhëniet intime me nënën, bijën apo motrën. Tek ata gjendeshin akoma disa mbetje të fesë së Ibrahimit - lavdërimi, mëshira dhe shpëtimi i Allahut të Lartësuar qoftë mbi të! Sa i përket mexhusive, ata s'kanë pasuar kurrfarë libri (qiellor), as kanë përqafuar fenë e ndonjë Profeti, qoftë doktrinën apo legjislacionin e tyre. Rrëfimi se ata kanë pasur një libër, por është ngritur dhe se legjislacioni i tyre është shfuqizuar, pasi mbreti i tyre kreu marrëdhënie intime me bijën e vet, nuk është kurrësesi i saktë. Por edhe sikur të ishte i saktë, ata nuk mund të cilësohen për këtë shkak, si ithtarë të librit, sepse libri i tyre u ngrit dhe legjislacioni i tyre u shfuqizua, kështu që tek ata nuk pati mbetur asgjë prej tij. Është i njohur fakti që arabët ishin në fenë e Ibrahimit (a.s), domethënë, pretendonin ndjekjen e Ibrahimit dhe u kishin mbetur disa gjëra nga feja e tij. Ibrahimi ka pasur shkrime dhe ligje të shpallura. Ndryshimi që adhuruesit e putave i kanë bërë fesë së Ibrahimit, s'është më i madh sesa ndryshimi që i bënë zjarrputistët fesë së Profetit dhe librit të tyre, dhe kjo në rast se do të merrej

si i saktë rrëfimi i mësipërm, pasi nuk ka ndonjë të dhënë se ata kanë adoptuar diçka nga legjislacionet e Profetëve - lavdërimi, mëshira dhe shpëtimi i Allahut qoftë mbi ta! I ndryshëm është rasti i arabëve, sepse ata i zbatonin disa gjëra nga feja e Ibrahimit (a.s.). Atëherë, si mund të konsiderohen mexhusitë, feja e të cilëve është më e shëmtuara dhe më e fëlliqura nga të gjitha fetë, në një status më të mirë se idhujtarët arabë. Ky mendim, siç vërehet, është më i mbështetur në argument.

Pala e tretë ka bërë ndryshim ndërmjet arabëve dhe të tjerëve. Kështu, kanë thënë që merret prej çdo kafiri, përveç idhujtarëve arabë.

Pala e katërt ka bërë ndryshim mes kurejshëve dhe të tjerëve. Por kjo është e pakuptimtë, pasi asnjëri prej kurejshëve nuk mbeti kafir, për t'u parë nevoja e hapjes së luftës dhe marrjes së *xhizje*-s. Sa i përket ndryshimit mes arabëve dhe joarabëve, Profeti (a.s.) i dërgoi letër banorëve të Hexherit, Mundhir Ibn Sauas dhe mbretërve të fiseve dhe komuniteteve të ndryshme, ku i ftonte të pranonin Islamin ose të jepnin *xhizje*-n, pa bërë ndryshim mes arabit dhe joarabit. Sa i përket gjykimit të Profetit (a.s.) për sasinë e *xhizje*-s, në hadith përmendet se ai dërgoi Muadhin në Jemen dhe e urdhëroi të merrte prej çdo mashkulli të pjekur, një dinar ose aq sa vlera e një dinari, në rroba *maafirije*[102]. Rrobat *maafirije* prodhoheshin nga fisi Meaafir në Jemen, prandaj quheshin të tilla. Më pas, Umeri (r.a.) e ngriti, duke e caktuar për një vit: katër dinarë për ata që përdornin para ari dhe dyzet derhemë për ata që përdornin para argjendi[102]. I Dërguari i Allahut e dinte që banorët e Jemenit ishin të dobët, prandaj ua caktoi më pak, kurse Umeri e dinte se banorët e Shamit ishin të pasur, prandaj ua caktoi më shumë.

[103] **Selami ndaj Ithtarëve të Librit.** Sipas një hadithi të saktë, Profeti (a.s.) thotë: "Mos u jepni ju të parët selam atyre (judejve dhe të krishterëve), dhe nëse i takoni në rrugë, ngushtojuani atë (në mënyrë që, kur ka dyndje njerëzish, të mos ecin në mes të rrugës, por në qoshet e saj, ose të ngjitur për mur)!" Mirëpo, lidhur me këtë hadith, është thënë se ai bën fjalë për një rast të veçantë: kur muslimanët marshuan drejt Benu Kurejdhas, Profeti (a.s.) u tha: "Mos u jepni ju të parët selam!". Atëherë, a është kjo një normë e përgjithshme për nënshtetasit jomuslimanë, pa përjashtim, apo është e veçantë për ata të cilët janë në të njëjtën gjendje dhe në të njëjtat rrethana si ithtarët e Librit në atë rast? Kjo duhet të shqyrtohet. Por Muslimi shënon në *Sahih*-un e tij hadithin e përcjellë nga Ebu Hurejra, se Profeti (a.s.) ka thënë: "Mos u jepni ju të parët selam judejve dhe të krishterëve, dhe nëse i takoni në rrugë, ngushtojuani atë!" Atëherë, me sa duket, kjo është një normë e përgjithshme. Në fakt, dijetarët e hershëm dhe të mëvonshëm janë në mosmarrëveshje lidhur me këtë çështje. Shumica e dijetarëve janë të mendimit se nuk lejohet t'u japësh selam i pari judejve dhe të krishterëve. Dijetarë të tjerë janë të mendimit që lejohet t'u japësh selam i pari, ashtu siç lejohet t'u kthehet selami. Mendimi i fundit është transmetuar nga Ibn Abasi, Ebu Umame, Ibn Muhejrizi, si dhe një variant në medhhebin e Shafiut (Allahu e mëshiroftë!). Sipas përkrahësve të këtij varianti, atyre duhet t'u thuhet vetëm: *Es selamu alejke*!, pa përmendur *mëshirën*, dhe në numrin njëjës. Një grup i tretë është i mendimit se lejohet të përshëndeten me selam nëse arrihet një interes që është më i madh sesa e keqja e veprimit të kundërt, si p.sh., për një nevojë, nga frika prej një dëmtimi, për shkak të një lidhjeje farefisnore, dhe për çfarëdolloj shkaku tjetër që e kërkon një gjë të tillë. Ky mendim është dëshmuar nga Ibrahim Nahaiu dhe Alkame. Euzaiu ka thënë: "Nëse i përshëndet me selam, një gjë të tillë e kanë bërë edhe disa njerëz të mirë, e nëse nuk i përshëndet me selam, edhe disa njerëz të mirë gjithashtu nuk i kanë përshëndetur."

***

Po ashtu dijetarët kanë mospërputhje lidhur me obligueshmërinë e kthimit të selamit ndaj tyre. Shumica e dijetarëve mendojnë se është detyrë t'u kthehet selami, dhe, në fakt, ky është mendimi i saktë. Dijetarë të tjerë thonë se nuk është detyrë t'ju kthehet selami, ashtu siç nuk është detyrë t'ju kthehet selami bidatçinjve, madje për të parët është më e theksuar. Por mendimi i saktë, gjithsesi, është i pari. Ndryshimi mes bidatçijve dhe nënshtetasve jomuslimanë qëndron në faktin se ne jemi urdhëruar për t'i bojkotuar bidatçinjtë, si masë disiplinore dhe edukuese ndaj tyre, dhe për të paralajmëruar njerëzit që të ruhen prej tyre, ndryshe nga nënshtetasit jomuslimanë. Në një hadith të saktë thuhet se Profeti (a.s.) kaloi pranë një grumbulli njerëzish, ku ishin të përzier

muslimanët me idhujtarët dhe judejtë, megjithatë ai (a.s.) u dha selam.[103] Me një transmetim autentik, gjithashtu, dëshmohet se Profeti (a.s.) i çoi një mesazh me shkrim Herakliut e të tjerëve, ku i përshëndeste në këtë mënyrë: "*Es selamu ala menit-tebaal huda* (Selami qoftë mbi atë që pason udhën e drejtë)!"[103]

***

Përcillet se Profeti (a.s.) ka thënë: "Mjafton për një grup njerëzish që kalon, që të japë selam njëri prej tyre, dhe mjafton për ata që janë duke ndenjur që ta kthejë selamin njëri prej tyre."[103] Pikërisht ky është hadithi në të cilin bazohen ata që thonë se kthimi i selamit është farz *kifaje* (kolektiv), ku njëri mund të zëvendësojë të gjithë të jerët. Në fakt, ky do të ishte një argument i shkëlqyeshëm, por po të ishte i saktë, pasi në *senedi*n e këtij hadithi, të cilin e shënon Ebu Daudi, gjendet Said ibn Halid El Huzai El Medeni. Ebu Zurah ka thënë për të që ai është një transmetues medinas i dobët. Për Ebu Hatemin: "Hadithi i transmetuar prej tij është i dobët." Buhariu ka thënë: "Pranimi i transmetimit të tij është objekt shqyrtimi." Kurse për Darekutnin: "Është një transmetues jo i fortë."

***

Kur dikush i përcillte Profetit (a.s.) selamin e një tjetri, ai (a.s.) ia kthente selamin edhe dhënësit të selamit, edhe përcjellësit të tij. Kështu, në *Sunen*-in e Ebu Daudit shënohet se, njëherë, një burrë i tha Profetit (a.s.): "Im atë të çon selam!" Profeti (a.s.) ia ktheu: "*Alejke ue ala ebikes selamu* (Mbi ty dhe mbi babain tënd qoftë selami!)."[103] Prej udhës së Profetit (a.s.) ishte mosdhënia dhe moskthimi i selamit ndaj atij që bënte ndonjë shkelje të madhe, gjersa ai të pendohej, siç bojkotoi Kab Ibn Malikin dhe dy shokët e tij. Kabi i jepte selam Profetit (a.s.), por nuk e merrte vesh se a i lëvizte Profeti (a.s.) buzët për t'i kthyer selamin apo jo?[103] Një ditë, Amar ibn Jasiri, ndërsa familja e tij e kishte lyer me shafran,[103] i dha selam Profetit (a.s.), i cili nuk ia ktheu selamin, por i tha: "Shko edhe laje këtë!"[103] Një herë tjetër, Profeti (a.s.) i tha Zejneb bintu Xhahshit (r.a.): "Jepi Safijjes një deve, meqë i është sëmurë deveja". Ajo ia ktheu: "Kujt t'i jap, asaj çifuteje?!". Për këtë shkak, Profeti (a.s.) nuk i foli Zejnebes dy muaj e ca.[103] Të dy hadithet i shënon Ebu Daudi.

[104] Ibn Ishaku citon Adij Ibn Hatimin, që ka thënë: "Nuk ka pasur ndonjë arab që ta urrente më shumë Profetin a.s. sesa unë, kur dëgjova për të. Asokohe unë isha një burrë i fisëm. Isha një i krishter, që mblidhte të ardhura prej popullit të tij. Isha fetar i rregullt dhe i pari i fisit tim. Kur dëgjova për Profetin a.s., e urreva atë. Kështu, njëherë i thashë një djaloshi arab, shërbëtori im, që ruante devetë e mia: "Bëji gati disa deve të forta, të mira, dhe lëri ashtu gati. Nëse dëgjon që ushtria e Muhamedit shkel në këto vende, më lajmëro!" Dhe djaloshi ashtu veproi. Ai erdhi tek unë një ditë dhe më tha: "O Adij! Çfarë do të bësh, nëse do vinte ushtria e Muhamedit? Bëje tani, se unë pashë disa flamuj dhe pyeta të kujt ishin. Më thanë që ishin të ushtrisë së Muhamedit." Atëherë i thashë djaloshit: "Më sill shpejt devetë e mia!" Ai m'i afroi dhe, pasi i hipa në to familjen dhe fëmijët e mi, thashë: "Po shkoj të jetoj me njerëzit e fesë sime, me të krishterët në Sham." Pas largimit tim, erdhi ushtria e Profetit a.s. dhe, mes plaçkës së luftës, morën dhe time motër si robëreshë. Kur ajo shkoi te Profeti a.s., ai e kishte marrë vesh arratinë time për në Sham. Njëherë, Profeti a.s. kishte kaluar pranë saj, dhe ajo i kishte thënë: "O i Dërguari i Allahut! Të largëtit nuk po më vizitojnë, ndërkohë që prindërit më kanë vdekur. Unë jam e madhe në moshë dhe nuk jam e aftë të bëj shërbim. Të lutem më bëj mirësi dhe më jep lirinë, Allahu të mirësoftë!" – "Kush pret që të vizitojë?!" – "Adij Ibn Hatimi." – "Ai që u arratis prej Allahut dhe Profetit të tij?" – "Të lutem, – i tha ajo, – më bëj mirë dhe më jep lirinë." Profeti a.s. ishte larguar dhe pas pak ishte kthyer me Aliun r.a., i cili i tha gruas së moshuar: "Kërkoji një kafshë udhëtimi." Ajo ia kishte kërkuar dhe Profeti a.s. ia kishte plotësuar kërkesën. Motra erdhi tek unë dhe më tha: "Për Zotin, ai (Profeti a.s.) bëri veprime që as yt atë nuk do t'i bënte. Shko tek ai me çdo mënyrë, qoftë me lakminë për ndonjë të mirë që mund të arrish dhe qoftë nga frika se mos të ndodh ndonjë e keqe, se tek ai shkoi filani, të cilit ai i dhuroi kështu dhe ashtu. Shkoi edhe filani, të cilit i dha kështu dhe ashtu."Atëherë, unë shkova tek ai dhe e gjeta të ulur në xhami. Njerëzit aty thanë: "Ky është Adij Ibn Hatimi." Unë shkova tek ai, pa marrë ndonjë lloj leje apo siguracioni për veten time. Pasi më lejuan të shkoj, Profeti a.s. ma kapi dorën. Që kohë më parë ai kishte thënë: "Unë shpresoj tek Allahun e Lartësuar, që

ta vendosë dorën e Adijit në dorën time." Profetit a.s. u ngrit për të vazhduar bisedën me mua. Ndërkohë, tek ai erdhën një grua me fëmijën e saj, e cila i tha: "Ne kemi nevojë që të na kryesh një punë." Ai shkoi pas saj dhe ia kreu punën që dëshironte, pastaj më mori për dore dhe shkuam në shtëpinë e tij.

Shërbëtorja i afroi një jastëk, mbi të cilin u ul, dhe unë u ula përballë tij. Ai fillimisht lavdëroi dhe madhëroi Allahun e Lartësuar, pastaj më tha: "Adij, çfarë të shtyu të largohesh. Nuk pranon të deklarosh se nuk ka të adhuruar tjetër me meritë, veç Allahut? A di ti ndonjë tjetër që meriton të adhurohet veç Allahut?" Unë i thashë: "Jo, nuk ka tjetër që meriton të adhurohet veç Allahut." Vazhdoi të fliste kështu, pastaj shtoi: "Mos vallë i shmangesh këtij besimi, që të mos thuash: Allahu është më i Madhi?! A di ndonjë gjë që të jetë më e madhe se Allahu?!" – "Jo" – iu përgjigjja unë. Atëherë ai tha: "Nuk ka dyshim se mbi judejtë ka rënë zemërimi i Allahut, ndërsa të krishterët janë të humbur." – "Po unë jam *hanif*[*], – i thashë, – musliman, i dorëzuar Zotit të gjithësisë." E pashë fytyrën e tij se si shndriti nga gëzimi për fjalët që i thashë. Pastaj ai urdhëroi që të më sistemonin diku.Unë u vendosa pranë një ensari. Unë e vizitoja shpesh Profetin a.s., mëngjes e mbrëmje. Një ditë, kur isha tek ai, erdhi një grup të varfërish, të veshur keq, me rrecka prej leshi. Ai, pasi fali namazin, u ngrit dhe iu drejtua njerëzve për t'i nxitur: "O njerëz, shpenzoni nga ajo mirësi që e keni tepër, qoftë edhe katër grushta, qoftë edhe dy grushta, qoftë edhe një grusht ushqim, qoftë edhe me gjysmë grushti. Ruajini fytyrat tuaja nga nxehtësia e zjarrit të Xhehenemit, qoftë edhe duke shpenzuar një hurmë të vetme apo edhe me një gjysmë hurme. Nëse nuk gjeni çfarë të jepni, bëjeni këtë qoftë edhe me një fjalë të ëmbël të mirë. Secili nga ju ka për t'u takuar me Allahun dhe Ai ka për t'i thënë këto që po ju them: "A nuk të kisha dhënë pasuri dhe fëmijë?" Ju do të përgjigjeni: "Po, o Zot." Ai do të pyesë: "Ku janë ato punë që ti përgatite për veten tënde?" Njeriu do të shohë përpara dhe pas vetes, djathtas dhe majtas, dhe nuk do të gjejë gjë për t'u ruajtur prej nxehtësisë së zjarrit të Xhehenemit. Ruajuni pra, prej këtij Zjarrit qoftë edhe me gjysmë hurme. Nëse nuk keni, bëjeni këtë me një fjalë të mirë. Dijeni se unë nuk kam frikë për ju prej varfërisë. Allahu i Lartësuar ka për t'ju begatuar aq shumë, saqë një grua e vetme do të udhëtojë nga Medina për në Hire, apo me larg, dhe nuk ka për të pasur frikë nga vjedhjet e grabitjet."[104] Tregon Adiji: "Fillova të them me vete: 'Po hajdutët e Tajit, çfarë do të bëjnë?!'" [Zad 3]

[105] **Lufta kundër qafirëve gjatë muajve të shenjtë është e lejueshme.** Kjo thuhet sepse Profeti a.s. u kthye nga Hudejbija në Medinë pikërisht në muajin *dhul hixhe*. Pasi qëndroi disa ditë në Medinë, ai, me të hyrë muaji *muharrem*, u nis drejt Hajberit. Këtë lajm e konfirmon Zuhriu, që transmeton prej Urueit, e ky prej Miruanit dhe Misuer Ibn Mehrames. Po kështu edhe El Uakidiu, që thotë: "Profeti a.s. u nis drejt Hajberit në fillim të vitit të shtatë të Hixhrit." Porse ky lloj argumentimi është i diskutueshëm, sepse nisja drejt Hajberit u bë nga fundi i *muharremit*, ndërsa çlirimi në fillimet e muajit *sefer*. Më i fortë se argumenti i mësipërm është fakti i Besëlidhjes së Kënaqësisë, e cila krye poshtë një peme dhe ku pjesëmarrësit u betuan për të mos u larguar kurrë nga lufta. Kjo besëlidhje u krye në muajin *dhul kide*. Por edhe kjo ngjarje nuk përbën provë bindëse, që të vërtetojë lejimin e nisjes së luftës nga ana e muslimanëve gjatë muajve të shenjtë, meqë besëlidhja u krye për të luftuar dhe për të mos u larguar nga lufta. Arsyeja është se kjo besë u dha si shkak i një lajmi që u përhap ndër muslimanë, se idhujtarët e Mekës kishin vrarë Othmanin dhe po bëheshin gati të sulmonin muslimanët. Rrjedhimisht muslimanët u përgatitën për luftë. Askush nuk kundërshton lejueshmërinë e luftimeve në muajt e shenjtë, kur bëhet fjalë për luftë mbrojtëse, e nëse luftën e fillon armiku. Kundërshtime ka për luftën mësymëse, pra që muslimanët ta fillojnë sulmin të parët. Shumica e dijetarëve janë të mendimit se diçka e tillë është e lejuar. Ata thonë se ndalimi i luftës në muajt e shenjtë është një dispozitë e anuluar, që tashmë është e ndryshuar. Ky është qëndrimi i të katër imamëve të mëdhenj - Allahu i mëshiroftë! Ndërsa Atau dhe të tjerë, janë të mendimit se luftimi gjatë muajve të shenjtë është i ndaluar. Atau gjithmonë betohej e thoshte: "Nuk lejohet lufta në muajt e shenjtë. Këtë dispozitë nuk e ka anuluar asnjë lloj ligji tjetër." Megjithatë, provë më e fortë se dy të mësipërmet është rrethimi që Profeti a.s. i bëri Taifit. Profeti a.s. mbërriti në Taif në fund të muajit *sheval*, dhe i mbajti ata të rrethuar për

mbi 20 net. Një pjesë e këtij rrethimi vazhdoi në *dhul kide* (muajin e shenjtë). Profeti a.s. çliroi Mekën në dhjetëditëshin e fundit të *ramazanit*. Pas çlirimit të saj qëndroi në Mekë 19 ditë, kohë në të cilën i shkurtonte namazet.[105] Pastaj, kur kishin mbetur ende dhe 20 ditë të muajit *sheval*, ai u drejtua fiseve të Hevazin-it. Gjatë kësaj kohe ai çliroi Hevazin dhe shpërndau plaçkën e fituar në të. Pastaj prej tij u drejtua për në Taif, të cilin e mbajti të rrethuar atë për më shumë se 20 ditë. Sipas kësaj llogaritjeje, një pjesë e rrethimit sigurisht që ka ndodhur gjatë *dhul kide*s. Thuhet se rrethimi nuk zgjati më shumë se 10 ditë e ca. Në lidhje me këtë, Ibn Hazmi thotë: "Kjo është shumë e saktë, pa dyshim". Por kjo është shumë e çuditshme! Nga vjen e gjithë kjo siguri, ndërkohë që Buhariu dhe Muslimi sjellin dëshminë e Enes Ibn Malikut rreth historisë së Taifit, me këto fjalë: "I mbajtëm ata të rrethuar 40 ditë, e ata duronin dhe tregonin rezistencë…" rrëfim i cili vazhdon i plotë.[105] Sipas këtij hadithi të saktë, rrethimi ka ndodhur pa as më të voglin dyshim gjatë muajit *dhul kide*. Por megjithatë edhe kjo ngjarje nuk shërben për të provuar lejimin e fillimit të luftës prej muslimanëve kundër qafirëve gjatë muajve të shenjtë, sepse lufta ndaj Taifit ishte vazhdim i luftës kundër hevazinëve, dhe dihet që ishin Hevazinët që e nisën të parët luftën kundër Profeti t a.s. Kur Profeti iu kundërpërgjigj kësaj lufte dhe i theu ata, mbreti i tyre Malik Ibn Auf el Nadiri u strehua në Taif, duke e zgjeruar luftën mes banorëve të Taifit dhe Profeti t a.s. Kështu pra, lufta në Taif ishte vazhdim i luftës që Profeti t a.s. nisi si kundërpërgjigje ndaj Hevazinit. Nga ana tjetër, i Lartësuari thotë në suren Maide, ajeti 2: "O besimtarë! Mos e cenoni shenjtërinë e simboleve të Allahut, as të muajve të mëdhenj, as të kurbanit të Qabesë, as të kurbanëve të shënuar me gjerdan, as (mos i pengoni) ata që janë nisur të vizitojnë Shtëpinë e Shenjtë, duke kërkuar mirësinë dhe kënaqësinë e Zotit të vet. Pas heqjes së *ihramit*, gjuani. Dhe, të mos ju nxisë urrejtja ndaj disa njerëzve, që ju penguan të vizitoni Qabenë, pra, kurrsesi të mos ju nxisë që t'i sulmoni! Ndihmojeni njëri-tjetrin në punë të mira dhe në të ruajturit nga të këqijat dhe jo në gjynahe dhe armiqësi! Frikësojuni Allahut, sepse Ai dënon ashpër." Dihet shumë mirë se kjo sure është shpallur ndër suret e fundit të Kur'anit dhe nuk ka asnjë ajet të shfuqizuar. Gjithashtu në suren Bekare, ajeti 217, Zoti thotë: "Të pyesin ty për muajin e shenjtë, për luftën në të. Thuaju: "Luftimi në atë kohë është gjynah i madh, por pengimi i njerëzve prej udhës së Allahut, mohimi i Tij, pengimi i njerëzve nga vizita e Xhamisë së Shenjtë dhe dëbimi i banorëve të saj nga ajo, janë gjynah më i madh tek Allahu. Kurse adhurimi i idhujve është gjynah më i madh se vrasja." Ata vazhdimisht do të luftojnë kundër jush, që të mund t'ju kthejnë nga besimi juaj. Ata që e mohojnë fenë dhe vdesin si mohues, - veprat e tyre (të mira) do të humbasin në këtë botë dhe në tjetrën. Ata do të jenë banorë të Zjarrit, ku do të qëndrojnë përgjithmonë." Mes këtyre dy ajete, të shpallura në Medinë, ka gati tetë vjet diferencë kohore. Në Librin e Allahut dhe në traditën e Profeti t të Tij nuk ka asnjë tekst që shfuqizon dispozitat e këtyre dy ajeteve. Nuk ekziston as ndonjë *ixhma* që këto dy ajete janë të anuluara. Edhe argumentimi i disave me ajete të përgjithshme, si për shembull: "Luftojini idhujtarët në tërësi", është i pamjaftueshëm. Këto ajete të përgjithshme nuk mund të përdoren si prova për shfuqizmin e ajeteve të sipërpërmendura. Dikush tjetër e argumenton anulimin e ajeteve të përmendura me ekspeditën që Profeti a.s. dërgoi drejt Eutas në muajin *dhul kide*. Por edhe kjo nuk konsiderohet provë e saktë në këtë çështje, sepse edhe kjo ekspeditë ishte si kundërpërgjigje e luftës që e kishin filluar idhujtarët; pra nuk ishte një luftë mësymëse, e nisur nga muslimanët në muajt e shenjtë. [Zad el miad 3]

[106] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Ky ajet, - dhe Allahu e di më mirë - në fakt është një urdhër për të dalë në kërkim të diturisë fetare dhe kualifikimit në lëmitë e saj, e nuk ka lidhje me abrogimin e ajetit tjetër. Mendimi më i saktë në lidhje me ajetin abrogues është ai që sjell Sudiju, pra, që ajeti "Dilni në luftë, le t'ju duket e lehtë apo e rëndë..." është abroguar nga fjala e Allahut: "Nuk është gjynah për të dobëtit, as për të sëmurët e as për ata që nuk gjejnë burime për të shpenzuar*(në rrugën e Allahut)*, kur janë të sinqertë ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Për të mirët nuk ka arsye për qortim. Allahu është Falës i madh e Mëshirëplotë." [Teube 91]. Kështu, pas këtij ajeti, kategoritë e përmendura do të ishin të justifikuara për të mos marrë pjesë në urdhrin gjithëpërfshirës të ajetit të mësipërm.

[107] Kështu, ata shkatërruan veten me betimet e gënjeshtërta dhe shtiracake, edhe pse e dinin se ishin gënjeshtarë. Allahu na ruajtë nga të tilla errësira!

[108] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Allahu e dinte, me diturinë e Tij absolute e të përhershme, se ata do të ishin mohues të besimit, hipokritë, prandaj nuk e donte daljen e tyre në luftë, duke përcaktuar në kaderin e Tij që ata të mos shkonin. Kështu, atyre nuk iu bë mbarë që të shkonin.

[109] Kështu quhen ata që nuk kanë pasuri të mjaftueshme (për domosdoshmëritë e jetës), nuk kanë punë dhe zanat, që mund të nxjerrin atë që u mjafton. Thuhet, gjithashtu, se '*fukara'* është ai që nuk ka asgjë, ose ka veçse sa për të plotësuar gjysmën e nevojave të veta.

[110] Kështu quhen ata që nxjerrin njëfarë fitimi me punë, por jo aq sa t'u mjaftojë për nevojat e jetës. Thuhet se 'nevojtar' (*el miskinu*) është ai që ka më shumë se për të plotësuar gjysmën e nevojave të tij, por përsëri jo për t'i plotësuar të gjitha. Nëse do t'i plotësonte të gjitha nevojat e veta, atëherë do të konsiderohej i pasur, dhe kështu nuk do të lejohej të merrte zekat.

[111] Fjala në kllapa është fjalë e imja. Nëse kthehen të njëjtat kushte të dobësimit të Islamit në vende të ndryshme, kthehet i nëjti gjykim si në fillim, domethënë që mund t'i jepet edhe kësaj kategorie nga zekati.

[112] Por nuk ka përmendur hadith që tregon se edhe haxhi konsiderohet pjesë e kësaj kategorie që Allahu thotë: "...për në rrugën e Allahut."

[113] *Fakirit* (të varfërit) dhe *miskinit* (nevojtarit) u jepet aq sa të mbushin nevojën e tyre; punëtorit i jepet sipas hakut të punës që kryhen; atij që synohet për t'ia afruar zemrën në Islam i jepet aq sa të realizohet ky qëllim. *El mukâtib*-it dhe të zhyturit në borxhe i jepet aq sa të shlyejë borxhin e tij. Luftëtarit i jepet aq sa i nevojitet gjatë luftës, në të cilën merr pjesë. Udhëtarit që ka mbetur në mes të rrugës, i jepet mjaftueshëm aq sa të mbërrijë në vendin e vet. Askujt prej tyre nuk u jepet më shumë sesa kjo masë. Pesë prej këtyre kategorive marrin dhe përfitojnë nga zekati veçse nga nevoja e tyre. Këta të pestë janë: *fakirët* (të varfërit), *miskinët* (nevojtarët), *El mukâtib-ët*, që kanë marrë borxh për hallet e veta dhe udhëtarët e mbetur në mes të rrugës. Ndërsa katër të tjerëve u jepet zekat edhe nëse janë të pasur: punëtori që ndan zekatin, ai që synohet t'i afrohet zemra në Islam, luftëtari në rrugën e Zotit dhe i zhyturi në borxhe për të pajtuar palët në konflikt, edhe pse këta mund të jenë të pasur vetë.

Kategoritë e njerëzve që nuk lejohet t'u jepet zekati. Nuk lejohet zekati për atë që eshtë i pasur dhe as atë që është i fortë e i aftë që të punojë dhe të fitojë hallall pasurinë e tij. Nuk lejohet sadakaja as për familjen e Muhamedit, që janë fisi Benu Hashim dhe *meualit* e tyre. Nuk lejohet t'u jepet dy prindërve dhe ç'ka sipër tyre dhe as fëmijëve dhe ç'ka janë poshtë tyre dhe as atyre, përkujdesi për të cilët është detyra jonë. Nuk lejohet t'u jepet as mohuesit, qafirit, ndërsa sadakaja vullnetare lejohet t'u jepet këtyre dhe të tjerëve. Nuk ka vlerë nxjerrja e zekatit, veç nëse bëhet me nijet, përveç rastit kur njeriu nuk e jep zekatin dhe atë e merr me forcë udhëheqësi, shteti islam. Në këtë rast, nuk dëmton fakti që nuk jepet me nijet. Nëse zekati i jepet (me vetëdije) jo atij që e meriton, ai është i pavlefshëm dhe i duhet dhënë përsëri atij që e meriton, përveç rastit kur ia jep një njeriu që e mendon se është i varfër, por në të vërtetë ai është i pasur. [Shih "*El Uddetu Sherĥu el Umdeti*", Behâudîn el Maḳdesi]

[114] **Kthimi nga Tebuku dhe tentativa e munafikëve kundër Profetit a.s.** Ebu Esuedi, në "*Megazi*", citon Uruen: "Gjatë rrugës së kthimit të Profeti a.s., prej Tebukut në Medinë, një grup munafikësh planifikuan që ta shtynin e ta hidhnin Profetin a.s. nga maja e një mali. Kur arritën tek rruga malore, ata iu afruan Profetit, me qëllimin që të ecnin bashkë me të. Por Profeti a.s. u njoftua për planin e tyre, prandaj tha: "Kush dëshiron të kalojë nëpër luginë, më mirë le të kalojë, sepse ajo është rrugë më e gjerë." Profeti a.s. vetë mori rrugën e malit, ndërsa të tjerët vazhduan nëpër luginë, përveç grupit që planifikoi atentatin. Kur dëgjuan udhëzimin e Profetit a.s. për të tjerët, ndërsa vetë ai të kaloi nëpër mal, munafikët u përgatitën mirë, duke u maskuar dhe duke mbështjellë fytyrat, që të mos dukeshin. Barra që ata morën përsipër ishte tepër e rëndë për supet e tyre. Profeti a.s. mori me vete Hudhejfen dhe Amar

Ibn Jasirin. Amarin e urdhëroi të mbante frerët e devesë përpara tij, ndërsa Hudhejfen e urdhëroi të drejtonte devenë gjatë ecjes. Duke ecur, ata dëgjuan galopin e grupit të munafikëve, të cilët po afroheshin nga pas. Profeti a.s. u zemërua shumë. Ai i dha urdhër Hudhejfes që t'i zmbrapste ata. Hudhejfeja e vuri re zemërimin e Profetit a.s. dhe, me një kërrabë ai filloi të godiste kafshët e tyre në fytyrë. Ai i pa kalorësit që u afruan, por nuk i njohu, sepse ishin të mbështjellë në fytyrat e tyre. Megjithatë, ai nuk kuptoi gjë prej tyre veç dukjes si udhëtarë. Allahu i Lartësuar i tmerroi ata kur panë Hudhejfen t'u afrohej, duke menduar se komploti i tyre qe zbuluar, prandaj menjëherë u përzien me njerëzit e tjerë, që të mos dukeshin. Hudhejfeja u kthye te Profeti a.s., por kur shkoi atje, ai tha: "Godite devenë, o Hudhejfe! Ec përpara, o Amar!" Ata nxituan ecjen, derisa mbërritën në majë të malit. Më pas u tërhoqën nga maja, për të pritur pjesën tjetër të ushtrisë. Profeti a.s. i drejtua Hudhejfes dhe i tha: "A njohe ndonjë prej tyre?" - "Njoha kafshën e filanit dhe të filanit, - tha Hudhejfeja, - por errësira e natës nuk më la t'i njihja, aq më tepër që fytyrat i kishin të mbështjella." Profeti a.s. u tha: "A e dini se çfarë donin?" - "Jo, vallahi, o i Dërguari i Allahut!" - "Ata kishin bërë plan që të ecnin krah meje në mal dhe, kur të arrija në majën e tij, të më hidhnin në greminë." - "Pse nuk na urdhëron - i thanë ata, - t'ua heqim kokat, o i Dërguari i Allahut?" - "Nuk dua - u përgjigj Profeti a.s., - që njerëzit të flasin dhe të thonë: Muhamedi ngriti dorë kundër shokëve të tij." Profeti a.s. ua tregoi një për një emrat e munafikëve, pastaj i tha Hudhejfes dhe Amarit: "Mbajini të fshehtë emrat e tyre!"[114] Ibn Ishaku, në këtë histori, tregon që Profeti a.s. i ka thënë Hudhejfes: "Allahu i Lartësuar m'i tregoi mua emrat e atyre, të baballarëve të tyre, që unë do të t'i them nesër në mëngjes. Shko, dhe kur të agojë, eja sërish tek unë!" E kështu, kur agoi, Hudhejfe shkoi te Profeti a.s., i cili i tha: "Thirre Abdullah Ibn Ubejin, Sad Ibn Ebu Serhin, Ebu Khatir el Earabiun, Amirin, Ebu Amirin dhe El Xhulas Ibn Suejd Ibn Samitin!" Pikërisht ky i fundit tha atë fjalën e njohur: "Mos kalofshim, nëse këtë natë nuk e flakim Muhamedin nga maja e malit! Nëse Muhamedi dhe shokët e tij janë më të mirë, më të zotë se ne, atëherë ne meritojmë të quhemi bagëti që na kullot Muhamedi. Atëherë ne nuk kemi mend në kokë, dhe ata janë më të ditur më të zgjuar se ne!" Profetia.s. urdhëroi gjithashtu që të thirrej Mexhmea Ibn Harithe dhe Melih et Tejmi. Ky i fundit njihet si hajduti që vodhi parfumin e Qabes dhe që tradhtoi fenë e Allahut. Ky, pasi e la fenë islame, u largua duke ia mbathur sa në një vend në tjetrin. Kurrë nuk u zbulua se ku përfundoi. Profeti a.s. urdhëroi të thirrej edhe Hisnu Ibn Numejri, i cili njihet si vjedhës i hurmave të sadakasë. Kur grabitja u zbulua dhe kur ai u kap, Profeti a.s. i tha: "I mjeri ti! Çfarë të shtyu të bëje një vepër të tillë?" Ai iu përgjigj: "Unë e bëra atë që të shihja a do të lajmëronte Allahu për këtë apo jo. E pra, sot që e pashë një gjë të tillë, prandaj po dëshmoj vërtet se ti je Pejgamber i Allahut. Unë deri më sot nuk kisha besuar plotësisht dhe nuk isha i bindur." Pas këtyre fjalëve, Profeti a.s. ia fali gabimin. Atë mëngjes Profeti a.s. e urdhëroi Hudhejfen që të thërriste edhe Tuajma Ibn Ubejrikun dhe Abdullah Ibn Ujejnen. Ky i fundit ishte ai që u tha shokëve të vet: "Rrini zgjuar këtë natë, që të rrini rehat gjithë jetën tuaj! Vallahi, nuk keni gjë në vijë, derisa ta vrisni këtë burrë sot!" Këtij Profeti a.s. i tha: "I mjeri ti! Çfarë fitimi do të kishe ti, o i shkretë, nëse unë do të vritesha?" Ai u përgjigj: "Vallahi, o Pejgamber i Zotit, ne do të vazhdojmë të jemi mirë përderisa Zoti do të të nxjerrë fitimtar mbi armikun tënd! Ne jemi me Allahun dhe me ty." Atëherë Profeti a.s. e la të lirë. Profeti a.s. thirri dhe Murra Ibn Rabian, i cili kishte thënë: "Të vrasim një njeri të vetëm, që pastaj njerëzit të jenë të qetë." Këtij, Profeti a.s. i tha: "O mjeran, ç'të detyroi të thoje atë që the?" Ai u përgjigj: "O i Dërguari i Allahut! Nëse unë do të kisha thënë fjalë të tilla, ti do ta dije, por unë nuk kam thënë asgjë nga këto." Profeti a.s. i grumbulloi të gjithë. Ishin 12 vetë ata që donin të luftonin Allahun dhe të Dërguarin e Tij, duke tentuar vrasjen e tij a.s. Profeti a.s. u nxori hapur atyre çdo fjalë, mendim dhe synim që ata kishin në veten e tyre, pasi ishte Allahu i Lartësuar Ai që ia zbuloi Profetit të Vet të fshehtat që mbanin në gjoks. Ata vdiqën të dymbëdhjetë si armiq të Allahut dhe Profetit të Tij. Ata nuk e arritën atë që donin.I Lartësuari thotë: "Hipokritët betohen për Allahun se nuk thanë asgjë (të keqe). Por, në të vërtetë, ata thanë fjalën e mosbesimit, mohuan pas (pranimit të) Islamit dhe synuan të bënin gjëra të paarritshme. Ata u bënë keqdashës, vetëm sepse Allahu dhe i Dërguari i Tij u kishin

dhënë (besimtarëve) nga të mirat e Tij. Nëse pendohen, do të jetë më mirë për ta; por, nëse kthejnë shpinën, Allahu do t'i ndëshkojë me dënim të rëndë në këtë jetë dhe në tjetrën dhe ata nuk do të kenë kurrfarë mbrojtësi apo ndihmësi në Tokë." (Teube 74). Ebu Amiri ishte kreu i tyre. Madje për të ndërtuan edhe një xhami, një xhami përçarjeje, ku ata të kryenin qëllimet e tyre të poshtra. Fillimisht, të vetët e quajtën El Rahib (Murgu), por Profeti a.s. e quajti El Fasik (i Poshtri). Ai ishte babai i Handhales, të cilin e lanë melekët. Munafikët i shkruan Ubu Amirit që të kthehej në Medinë, duke i premtuar se do ta përkrahnin. Por, kur ai mbërriti tek ata, Allahu i poshtëroi të gjithë së bashku, dhe ajo copë toke (dmth, ai grusht njerëzish) ra në zjarrin e Xhehenemit."

***

Në historinë e sjellë nga Ibn Ishaku ka disa gabime. Së pari, dihet që Profeti a.s. i fshehu emrat e munafikëve, duke mos ia treguar askujt, përveç Hudhejfes. Për këtë arsye, Hudhejfeja u cilësua si Ruajtësi i Sekreteve të Profetit a.s.[114] As Omeri dhe askush tjetër nuk i dinte emrat e tyre. Nëse vdiste dikush, i cili dyshohej se mund të ishte prej munafikëve, Omeri thoshte: "Shihni, nëse në namazin e tij merr pjesë Hudhejfeja, faluni dhe ju. Nëse jo, atëherë ai është munafik!" Së dyti, Ibn Ishaku përmend se mes tyre ishte Abdullah Ibn Ubeji, por ky është një gabim i hapur, sepse është vet Ibn Ishaku që thotë diku tjetër se Abdullah Ibn Ubeji nuk mori pjesë në Luftën e Tebukut. Së treti, Ibn Ishaku thotë se ishte edhe Sad Ibn Ebu Serhi, që edhe ky është gabim shumë i qartë, pasi nuk ka asnjë informacion se Sad Ibn Ebu Serhi ka pranuar ndonjëherë Islamin. Ajo që dihet është fakti se djali i tij, Abdullahi, pranoi Islamin dhe emigroi; më pas ai e braktisi Islamin dhe u kthye në Mekë. Kur u çlirua Meka, Othmani i kërkoi Profetit a.s. siguracion për jetën e tij, dhe Profeti ia dha. Ai më pas e pranoi Islamin dhe u forcua në fe. Pas kësaj, nuk është njohur prej tij ndonjë gjë e keqe, e jo më të merrte pjesë me këta dymbëdhjetë munafikë, që ishin armiq të Allahut dhe të Profetit a.s. Nuk e di cili mund të jetë shkaku i këtij gabimi. Së katërti, Ibn Ishaku përmend se në krye të tyre ishte Ebu Amir el Fasik. Edhe ky është një gabim shumë i dukshëm, që nuk mund t'i fshihet edhe dikujt që qëndron poshtë Ebu Ishakut. Është vet ai që, në pjesën kur flet për hixhretin, tregon prej Asim Ibn Omer Ibn Katades, se: kur Profeti a.s. emigroi në Medinë, Ebu Amir el Fasiku iku prej saj, për të shkuar në Mekë, së bashku me mbi dhjetë burra. Kur Profeti a.s. çliroi Mekën, El Fasiku shkoi në Taif. Pastaj, kur edhe banorët e Taifit pranuan Islamin, ai shkoi në Sham, ku edhe vdiq i dëbuar, i vetëm, i huaj. E si mund të pretendojmë se El Fasiku mori pjesë në luftën e Tebukut, vajtje-ardhje?!

***

Rrugës drejt Tebukut, Profeti a.s. arriti në një vend të quajtur Dhi Euan, i cili ndodhet një orë larg Medinës. Atje, një grup munafikësh që kishin ndërtuar këtë "xhami sherri", shkojnë te Profeti a.s., i cili po përgatitej për t'u nisur në udhëtim, dhe i thonë: "O i Dërguari i Allahut! Ne kemi ndërtuar një xhami për të sëmurët, nevojtarët dhe si strehë për t'u falur në netët e ftohta me shi, prandaj dëshirojmë që të vish dhe të falesh atje." Profeti a.s. u tha: "Jam i zënë tani, jam gati për rrugë. Kur të kthehemi, në dashtë Allahu, do të vijmë dhe do të falemi." Profeti a.s. ishte ende në Dhi Euane, kur i shpallet e vërteta nga qielli rreth kësaj xhamie. Atëherë Profeti, thërret Malik Ibn Duhshumin, që i përkiste fisit Benu Seleme Ibn Aufit, dhe Mean Ibn Adij el Axhlanin, dhe u thotë: "Shkoni tek ajo xhami, e ndërtuar nga njerëz të këqij! Shembeni dhe digjeni atë!" Ata u nisën vrik, derisa mbërritën te fisi i Salim Ibn Aufit, dhe pikërisht te familja e Malik Ibn Duhshumit. Maliku i tha Meanit: "Më prit deri sa të marr një zjarr nga shtëpia ime!" Ai hyri në shtëpinë e vet, mori një degë palme dhe e ndezi flakë. Pastaj të dy shkuan në atë xhami, e shembën dhe e dogjën. Ata që ndodheshin brenda saj, dolën jashtë dhe u shpërndanë. Allahu i Lartësuar shpalli ajetin: "(Hipokritë) janë edhe ata që ndërtuan një xhami për t'u shkaktuar dëm (besimtarëve), për ta forcuar kufrin dhe për të krijuar përçarje në mesin e besimtarëve, duke iu shërbyer ajo si pusi atyre që qysh më parë luftonin kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Dhe, vërtet ata betohen: "Ne kishim për qëllim që të bënim vetëm një vepër të mirë"! Por Allahu dëshmon se në të vërtetë ata janë gënjeshtarë." (Teube 107).[114] Ibn Ishaku thotë: "Këtë xhami e ndërtuan 12 burra, mes të cilëve edhe Ebu Thalebe Ibn Hatibi." Ndërsa Othman Ibn Seid el Darimi thotë: "Na ka treguar Abdullah Ibn Salih, e këtij Muavije Ibn Salihi, ky prej Ali Ibn Ebu Talhas, e ky prej Ibn Abasit,

që rreth ajetit të mësipërm, ka thënë: "Ishin disa ensarë që ndërtuan një xhami. Ebu Amir el Fasiku u dërgonte atyre mesazhe dhe thoshte: "Ndërtojeni xhaminë tuaj dhe përgatisni armët e forcat sa të mundeni, se unë do të shkoj te mbreti i romakëve dhe pastaj do të vij me një ushtri të madhe, për ta nxjerrë Muhamedin dhe shokët e tij jashtë Medinës." Pasi ndërtuan xhaminë, ata shkuan te Profeti a.s. dhe i thanë: "Ne e mbaruam ndërtimin e xhamisë, dhe tani dëshirojmë që të vish të falesh atje e të lutesh për begati." Atëherë Allahu i Lartësuar shpalli ajetet: "Ti në atë xhami kurrë mos fal namaz. Ndërsa xhamia e themeluar në përkushtim (ndaj Allahut) që në ditën e parë, pa dyshim që është më e denjë për të falur namaz. Aty ka njerëz që duan të pastrohen. Allahu i do ata që pastrohen shpesh. Cili është më i mirë, ai që themelet e godinës së vet i vë në përkushtimin ndaj Allahut dhe në kënaqësinë e Tij apo ai që themelet e godinës së tij i vë në bregun e gërryer dhe që rrokulliset me të në zjarrin e Xhehenemit?! Allahu nuk e udhëzon në rrugë të drejtë popullin keqbërës. Godina që ata ndërtuan, mbjell gjithnjë dyshim në zemrat e tyre, derisa zemrat e tyre t'u copëtohen. Allahu është i Gjithëdijshëm, i Urtë." (Teube 108 -110).[114]

***

Në kthim nga Tebuku, kur Profeti a.s. iu afrua Medinës, të gjithë njerëzit dolën para për ta takuar. Gratë, skllavet dhe fëmijët filluan të recitonin vargje: "Hënë e plotë na erdhi ne, / Prej Thenijeh Vedai, / Falënderimi u bë i detyrueshëm për ne, / Përderisa ka njerëz që e lusin Allahun." Disa transmetues gabojnë kur thonë se këto vargje janë recituar kur Profetit a.s. po shkonte në Medinë nga Meka. Gabimi është shumë i qartë, sepse Thenijeh (gryka) Vedai është në drejtim të Shamit, kësisoj që nuk mund ta shohësh kur shkon nga Meka në Medinë. Andej mund të kalosh veçse kur do të shkosh në Sham. Kur arriti aty ku shihej mirë Medina, Profeti a.s. tha: "Kjo është tabe[114] dhe ky është Uhudi një mal që na do ne dhe ne e duam Atë."[114]

Profeti a.s. dëgjon lëvdatat e Abasit për të. Kur Profeti a.s. hyn në Medinë Abasi i thotë: "O i Dërguari i Allahut! Më jep lejë të të thur disa vargje". Profeti a.s. i thotë: "Fol, të lumtë goja!"

Para se të zbrisje në tokë ti ishe i mirësuar nën hije. / Ishe në xhenet kur vend turpi u mbulua me gjethe. / Pastaj u zbrite në tokë dhe ende nuk ishe njeri, / As copë mishi dhe as pikë gjaku në bark nëne. / Ishe një pikë uji e hipur në anije *(në shpinën e njërit prej paraardhësve që shpëtuan me Nuhun a.s. mbi anije)*. / Ndërkohë që putat dhe adhuruesit e tyre përmbytja i kish kapluar. / Pastaj kalove nga shpina në bark të nënës, pas shekujsh që njëri pas tjetrit kishin kaluar. / Dëshmi epërsie është edhe prejardhja jote, / Ajo është më e larta, në majë të fisnikërisë. Kur ti linde toka ndriçoi dhe shkëlqeu, / Me dritën tënde horizontet vezulluan. / Edhe ne gëzojmë në atë dritë të begatshme Në dritë dhe në rrugët e udhëzimit jemi duke udhëtuar. [114]

[115] Shejhu thotë se saktësia e kësaj historie me *Thealeben* nuk është provuar dhe në zinxhirin e transmetimit të saj është Ali Ibn Jezidi, i cili është gjykuar si shumë i dobët. Gjithsesi, Allahu e di më mirë.

[116] Shiko tefsirin e ajetit 55 të sures Teube.

[117] Ndërsa në versionin e sjellë nga Buhariu shënohet: "E çfarë të bëj unë, kur Allahu e ka hequr mëshirën nga zemra jote?!"

[118] **Nje ftesë madhështore.** Vallahi, ftuesi për në rrugën e Allahut dhe për në atdheun e paqes, i lëvizi shpirtrat e paepur dhe ambiciet e vullnet-çeliktëve. Të vëmendshmit e dëgjuan zërin e thirrësit në *iman*. Allahu i Madhëruar bëri të dëgjojnë ata që ishin "të gjallë". Ky dëgjim, i bëri të brofin për të udhëtuar drejt vendbanimit të të mirëve. Ky zë është gjithmonë udhërrfyes përgjatë këtij udhëtimi, dhe nuk i lë të qëndrojnë askund tjetër, përveç Atdheut të prehjes dhe qetësisë. Ky zë thotë: "Allahu i Madhëruar e garanton dhe i jep shpërblim të madh atij që del për në rrugën e Allahut! Kush del nga shtëpia e tij vetëm në shenjë besimi ndaj Meje dhe i nxitur nga pranimi e miratimi i profetëve të Mi, e garantoj se, ose do ta kthej me fitore për të shijuar shpërblimin dhe plaçkën e luftës, ose do ta fus në Xhenet". Në vazhdim të këtij hadithi Profeti a.s. ka thënë: "Sikur të mos e rëndoja umetin tim, nuk kisha për të lënë asnjë ekspeditë luftarake pa marrë pjesë. Dhe do të dëshiroja të vritesha në rrugën e Allahut, pastaj të ngjallesha përsëri, pastaj të vritesha, pastaj të ngjallesha, pastaj të vritesha përsëri!"[118] Ai ka thënë gjithashtu: "Luftëtari në rrugën e Allahut është si ai që agjëron ditën dhe qëndron natën në

këmbë duke u falur e duke lexuar ajetet e Allahut të Lartësuar, i cili vazhdon pa plogështi e pa u shkëputur të agjërojë e të falet derisa luftëtari në rrugën e Allahut të kthehet nga lufta". Allahu i Madhëruar e ka garantuar muxhahidin në rrugën e Allahut, që, nëse ia merr shpirtin, Ai do ta fusë në Xhenet, e nëse jo, Ai do ta kthejë shëndoshë e mirë së bashku me shpërblimin (e madh) dhe plaçkën e luftës.[118] Profeti ka thënë gjithashtu: "Një vajtje, ose një ardhje në rrugë të Allahut është më e mirë sesa e gjithë dynjaja e ç'ka në të."[118] Thotë Profeti a.s., duke përcjellë prej Zotit të Lartësuar: "Çdonjë nga adhuruesit e Mi që del në rrugën e Allahut si luftëtar, me qëllim për të kërkuar kënaqësinë Time, Unë e garantoj se, nëse e kthej gjallë, do ta kthej për të shijuar shpërblimin ose plaçkën e luftës; e nëse nuk e kthej (d.m.th. ia marr shpirtin), Unë kam për t'ia mbuluar të metat, do ta mëshiroj dhe do ta fus në Xhenet."[118] Profeti a.s ka thënë: "Luftoni në rrugë të Allahut! Të jeni të sigurt se xhihadi në rrugën e Allahut të Lartësuar është një prej portave të Xhenetit. Allahu i Madhëruar nëpërmjet xhihadit të çliron prej çdo ankthi dhe trishtimi."[118] Ose: "Unë jam garantuesi i çdokujt që më beson, që i dorëzohet Zotit si musliman dhe që emigron (në rrugë të Allahut), për një shtëpi në rrethinat e Xhenetit dhe për një shtëpi në mes të tij. Unë garantoj çdonjë që më beson, që i dorëzohet Allahut, që lufton në rrugë të Allahut, për një shtëpi në rrethinat e Xhenetit, për një shtëpi në mes të Xhenetit, dhe për një shtëpi në ndërtesat më të larta të tij. Të jeni të sigurt se kush i bën këto, kurdo dhe kudo të vdesë, ai nuk ka lënë pa marrë asnjë mirësi që ka kërkuar dhe nuk ka lënë asnjë të keqe pa i shpëtuar."[118] Ose: "Çdo musliman që lufton në rrugën e Allahut – qoftë edhe për një kohë të shkurtër (sa intervali mes dy mjeljeve që i bëhen devesë), është bërë detyrë futja e tij në Xhenet."[118] Ose: "Është e sigurt se në Xhenet ekzistojnë njëqind nivele, të cilat Allahu i Madhëruar i ka përgatitur vetëm për muxhahidët në rrugën e Allahut. Hapësira mes dy niveleve është si hapësira mes qiellit e tokës. Nëse i kërkoni Allahut, kërkojini Firdeusin. Ai është Xheneti më në qendër dhe më i lartë. Mbi të është Arshi i të Mëshirshmit dhe prej tij burojnë e shpërthejnë lumenjtë e Xhenetit."[118] Profeti a.s. i ka thënë Ebi Seidit: "Kush kënaqet me Allahun si Zotin e tij, me Islamin si fenë e tij, dhe me Muhamedin a.s. si Profetin e tij (të cilin e pason), futja në Xhenet është bërë detyrë e pashmangshme për të." Ebu Seidi, i habitur dhe i kënaqur nga ajo që dëgjoi, i thotë Profetit a.s.: "Pa ma thuaj përsëri, o i Dërguari i Allahut!" Profeti a.s. ia përsëriti dhe pastaj shtoi: "Por ekziston edhe diçka, me anë të së cilës Allahu i Madhëruar e lartëson adhuruesin e Tij njëqind grada në Xhenet. Lartësia mes çdo dy gradave është si ajo mes qiellit dhe tokës." Ebu Seidi e pyet: "E çfarë është ajo, o i Dërguari i Allahut?" Ai përgjigjet: "Xhihadi në rrugën e Allahut."[118] Thotë Profeti a.s.: "Kush i fal në rrugën e Allahut nga dy gjëra prej çfardolloj malli (si: dy deve, dy kuaj, etj.)[118], atë do ta ftojnë portierët e Xhenetit, rojet e çdo porte, duke i thënë (me butësi dhe dhembsuri): "Ej, o filan! Eja, urdhëro!" Kush ka falur namaz shumë, do të ftohet nga Porta e Namazit; kush ka qenë luftëtar, do të thirret nga Porta e Xhihadit; kush ka dhënë sadaka, do të thirret nga Porta e Sadakasë; kush ka agjëruar shumë, do të ftohet prej Portës së Rejjanit." Foli Ebu Bekri: "U flijofshin në vendin tënd, nëna dhe babai im, o i Dërguari i Zotit! Përderisa njeriu ftohet të hyjë në xhenet nga njëra prej atyre portave, s'ka nevojë të ftohet nga të gjitha për të hyrë, por a do të ketë ndonjë që do të ftohet prej të gjitha atyre portave?" Profeti a.s. i përgjigjet: " Po! Dhe shpresoj që ti të jesh prej tyre."[118] Profeti a.s. ka thënë: "Kush shpenzon tepricën e pasurisë në rrugë të Allahut, do të shpërblehet shtatëqindfish. Ai që shpenzon për veten e familjen e tij, ose viziton një të sëmurë, apo largon një pengesë nga rruga, e mira do t'i shpërblehet dhjetëfish. Agjërimi është mburojë, që të mbron përderisa nuk e cënon me përgojim. Për atë që Allahu e sprovon në trupin e tij, kjo sprovë do të jetë pastruese nga gjynahet."[118] Ibn Maxhe sjell hadithin: "Kush dërgon një shpenzim për në rrugën e Allahut, duke qëndruar në shtëpi të vet, për çdo dirhem të shpenzuar ka si shpërblim shtatëqind të tjerë. Kurse ai që shkon edhe vetë në luftë, përveç shpenzimit, për çdo derhem shpërblehet me shtatëqind mijë dirhemë të tjerë." Pastaj Profeti a.s. lexoi ajetin 261 të sures Bekare: "Dhe Allahu ia shumëfishon atij që dëshiron."[118] Ose: "Ai që ndihmon një luftëtar në rrugën e Allahut, një të falimentuar të zhytur në borxhe, ose një skllav që kërkon të blejë lirinë e tij, ka për të qenë nën hijen e Allahut atë Ditë që nuk ka hije tjetër veç hijes së Tij."[118] Gjithashtu: "Atë që i

janë pluhurosur këmbët në rrugë të Allahut, Allahu i Madhëruar ia ka bërë haram zjarrit të Xhehenemit."[118] Ose: "Nuk ka mundësi të gjenden së bashku koprracia dhe *imani* në zemrën e një burri; as pluhuri i rrugës së Allahut dhe tymi i Xhehenemit nuk mund të bashkohen te fytyra e një adhuruesi të vetëm." Sipas ca dëshmive të tjera, thuhet: "…në zemrën e një njeriu", ose "…në brendësinë e një njeriu", ose: "…në hundën e një muslimani."[118] Në një hadith, që e sjell imam Ahmedi, thuhet: "Këmbët që pluhurosën në rrugën e Allahut qoftë edhe një orë të vetme, i bëhen të ndaluara zjarrit të Xhehenemit (që t'i djegë)."[118] Përsëri imam Ahmedi sjell thënien e Profetit a.s.: "Allahu i Madhëruar nuk lejon që të bashkohen tek i njëjti person, pluhuri i rrugës së Allahut dhe tymi i Xhehenemit.Trupin e atij të cilit i pluhurosen këmbët në rrugën e Allahut të Madhëruar, ia ka bërë haram zjarrit të Xhehenemit (që ta djegë). Ai që agjëron një ditë në rrugën e Allahut, Ai ka për t'ia larguar zjarrin prej tij në një distancë prej një mijë vjetësh, të llogaritur me ecjen nxitimthi të një kalorësi. Ai që merr një plagë të vetme në rrugë të Allahut, ka për të marrë vulën e dëshmorëve. Ai do të ketë një dritë në Ditën e Gjykimit. Ngjyra e plagës së tij do të jetë ngjyrë shafrani, kurse era e saj do të jetë erë misku. Me anë të saj do të njohin të parët dhe të mbramët, të cilët do të thonë për të: filani ka vulën (shenjën) e dëshmorëve. E kush lufton në rrugën e Allahut të Madhëruar, qoftë edhe për një kohë të shkurtër (aq sa mes dy mjeljesh të devesë), është bërë detyrë futja e tij në Xhenet."[118] Ibn Maxhe sjell një fjalë të Profetit a.s.: "Kush del njëherë të vetme në rrugën e Allahut, ai, aq sa pluhur i ka rënë në trup, aq do ta ketë si misk Ditën e Gjykimit."[118] Imam Ahmedi sjell një hadith tjetër: "Nuk ka ndonjë, zemra e të cilit ka shijuar pluhurin në rrugën e Allahut, dhe që Allahu të mos e ketë bërë të ndaluar hyrjen e tij në Zjarr."[118] Profeti a.s. ka thënë: "Vigjilimi një natë të vetme në rrugën e Allahut, është më i mirë se dynjaja dhe gjithçka që përmban ajo."[118] Ose: "Qëndrimi roje një natë dhe një ditë është më i mirë se agjërimi dhe falja e namazit për një muaj rresht. Nëse vdes, puna të cilën ishte ushtruar (që zakonisht) ta punonte, ka për t'iu regjistruar vazhdimisht (deri në Ditën e Gjykimit sikur të punonte i gjallë). Atij ka për t'iu dhuruar rizku dhe ka për të qenë i sigurt prej fitnes sprovës së varrit."[118] Ose: "Çdokujt që vdes, i vuloset puna (me vdekjen e tij), përveç atij që vdes duke vigjiluar në rrugën e Allahut. Atij do të vazhdojë t'i kultivohet e rritet puna e tij, deri në Ditën e Gjykimit dhe do të fitojë ruajtje dhe sigurim prej sprovës së varrit."[118] Ose: "Qëndrimi roje një ditë në rrugën e Allahut është më i mirë se një mijë ditë të tjera të shfrytëzuara në ndonjë vepër tjetër, që i përket niveleve të besimit."[118] Përmend Ibn Maxhe një hadith: "Kush vigjilon një natë në rrugën e Allahut, është njëlloj për të sikur të kalonte një mijë net duke u falur dhe duke agjëruar".[118] Thotë Profeti a.s.: "Qëndrueshmëria juaj në rrugën e Allahut (duke luftuar), është më e mirë se adhurimi që mund të kryeni në familjet tuaja për gjashtëdhjetë vjet rresht. A nuk doni që Allahu t'ju falë dhe të hyni në Xhenet? Luftoni pra, në rrugën e Allahut! Atij që lufton në rrugën e Allahut qoftë edhe për një kohë të shkurtër (sa koha mes dy mjeljeve të devesë), i është bërë detyrë futja në Xhenet."[118] Imam Ahmedi sjell prej Profetit a.s.: "Kush bën roje tri ditë në ndonjë breg të muslimanëve, do të konsiderohet i barabartë me vigjilimin e tij për një vit."[118] Gjithashtu: "Qëndrimi roje gjatë një nate në rrugën e Allahut është më i mirë se kalimi i një mijë netëve të tjera duke u falur dhe duke agjëruar ditët e tyre."[118] Ose: "Zjarri e ka të ndaluar të djegë ata sy që lotojnë nga frika prej Allahut, e ka të ndaluar të djegë ata sy që kanë gdhirë pa gjumë në rrugën e Allahut të Madhëruar."[118] Imam Ahmedi shënon hadithin e Profetit a.s.: "Kush ruan në rrugën e Allahut prapavijën e muslimanëve vullnetarisht, pa qenë i detyruar nga udhëheqësi, nuk ka për ta parë Zjarrin me sytë e tij, veçse shumë pak (shkurt), se Allahu i Madhëruar thotë: " Pa dyshim që të gjithë ju do të kaloni pranë tij (Zjarrit)."[118] Profeti a.s. iu drejtua një burri, i cili qëndroi gjithë natën mbi kalin e tij për të ruajtur muslimanët, dhe që zbriti nga kali veçse për namaz ose për nevojat fiziologjike, dhe i thotë: "E bëre të detyrueshme futjen tënde në Xhenet. Të mjafton kjo si vepër e mirë (për hyrjen në Xhenet, edhe sikur të mbyllej puna jote me kaq)."[118] Profeti a.s. ka thënë gjithashtu: "Kush qëllon trupin e një qafiri me një shigjetë në rrugën e Allahut, ka merituar një gradë në Xhenet."[118] Ose: "Kush gjuan qoftë edhe një shigjetë të vetme në rrugën e Allahut, kjo është e barasvlefshme me lirimin e një robi. Atij që i del

qoftë edhe një thinjë e vetme në rrugë të Allahut, kjo do të jetë dritë për të në Ditën e Gjykimit."[118] Te Nesaiu, grada e përmendur në hadithin paraardhës është shpjeguar se përfshin një distancë prej njëqind vjetësh.[118] Thotë Profeti a.s.: "Allahu i Madhëruar fut në Xhenet për hir të një shigjete, tre persona: Prodhuesin e saj, i cili e ka paramenduar shpërblimin e Allahut për këtë vepër; atë që ia afron harkëtarit për ta gjuajtur dhe atë që e gjuan shigjetën. Mësoni të gjuani dhe të kalëroni, por të mësoni gjuajtjen është me dashur për mua sesa mësimi i kalërimit. Çdo vepër e robit, të cilën ai e bën si argëtim, është e kotë, e pavlefshme, përveç praktikimit të gjuajtjes me harkun e tij, kalërimit dhe stërvitjes së kalit të tij, dhe argëtimit të tij me gruan e vet. Ai të cilit Allahu ia ka mësuar gjuajtjen me shigjetë, por e braktis atë, duke e shpërfillur, nuk ka treguar aspak mirënjohje për këtë mirësi." Këtë hadith e sjell Imam Ahmedi dhe hartuesit e tjerë të Syneneve.[118] Ndërsa Ibn Maxhe transmeton: "Kush e ka mësuar gjuajtjen me hark, dhe pastaj e braktis atë, ka shkelur bindjen ndaj meje."[118] Imam Ahmedi shënon se një burrë i ka thënë Profetit a.s.: "Më këshillo!" Profeti a.s. i është përgjigjur: "Të këshilloj të jesh i devotshëm ndaj Allahut; pa dyshim, ky është themeli i çdo çështjeje. Të këshilloj të zhvillosh xhihad. Xhihadi është murgëria e Islamit. Të këshilloj që të përkujtosh shpesh Allahun (të bësh dhikër) dhe të lexosh Kuranin; të jesh i sigurt se këto dy vepra (leximi i Kuranit dhe dhikri) janë lumturi e mëshirë për ty në qiell dhe famë për ty në tokë."[118] Ka thënë Profeti a.s.: "Pika kulminante e Islamit është xhihadi."[118] Ose: "Tre persona, Allahu i Madhëruar pa dyshim që ka për t'i ndihmuar: luftëtarin në rrugë të Allahut, skllavin që kërkon të blejë lirinë e tij dhe atë që martohet për të ruajtur nderin e tij."[118] Ose: "Kush vdes pa luftuar në rrugën e Allahut dhe pa e dëshiruar a ëndërruar diçka të tillë, ka vdekur me një cilësi hipokriti."[118] Ebu Daudi përmend në një hadith të Profetit a.s.: "Atë që nuk lufton në rrugën e Allahut, apo nuk përgatit një luftëtar në rrugë të Allahut apo që nuk përkujdeset për familjen e luftëtarit që ka dalë të luftojë në këtë rrugë, Allahu ka për ta goditur me një fatkeqësi shkatërruese e të beftë, para se të vijë Kijameti."[118] Profeti a.s. ka thënë: "Kur njerëzit të tregohen koprracë me dinarin dhe dirhemin, kur të praktikojnë shitblerjen e quajtur "*bejul aineti"*, e kur të shkojnë pas bishtave të lopëve (duke u marrë me bujqësi e blegtori në rastin kur kjo bëhet shkak për lënien e xhihadit dhe të detyrave fetare) dhe ta kenë braktisur xhihadin në rrugën e Allahut, Ai ka për t'i goditur ata me një bela, e nuk ka për t'ua larguar derisa t'i rikthehen fesë së tyre."[118] Ibn Maxhe sjell një hadith të Profetit a.s.: "Kush paraqitet në takimin me Allahun Krenar dhe të Lartësuar pa asnjë gjurmë (si plagë, pluhurosje, lodhje fizike, shpenzim pasurie, përgatitje të kushteve të luftës, prodhim dhe pajisje me armë për luftë etj.) në rrugë të Allahut, do të paraqitet i mangët."[118] Allahu i Madhëruar thotë: Shpenzojeni pasurinë në rrugën e Allahut dhe mos e çoni veten tuaj në shkatërrim, por bëni të mira; Allahu me të vërtetë i do bamirësit." "(Bekare 195). Ebu Ejub el Ensari, kur ka folur për këtë ajet, ka shpjeguar se: "të çosh veten drejt shkatërrimit" këtu nënkupton lënien e xhihadit.[118] Është përcjellë saktësisht prej Profetit a.s., se ka thënë: "Portat e Xhenetit janë nën hijen e shpatave."[118] Gjithashtu: "Kush lufton që fjala e Allahut të jetë më e larta, ai është në rrugë të Allahut."[118] Ose: "Është e sigurt se Zjarri do të djegë fillimisht dijetarët, shpenzuesit dhe të vrarët në xhihad, që i kanë kryer këto veprat të tyre thjesht për sy të njerëzve."[118] Prej Profetit a.s. vjen dhe hadithi tjetër i saktë: "Kush zhvillon xhihad duke kërkuar kënaqësinë e plaçkën e kësaj dynjaje, nuk ka shpërblim."[118] Gjithashtu Profeti a.s. i ka thënë Abdullah Ibn Amrit: "Nëse lufton duke bërë durim dhe duke shpresuar shpërblimin, Allahu i Madhëruar ka për të të ringjallur si durimtar dhe si shpresues i shpërblimit! Nëse lufton për syfaqësi e për të fituar sa më shumë lëvdata, si i tillë do të ringjallesh. O Abdullah Ibn Amër! Në ç'gjendje të luftosh a të vritesh, në të tillë gjendje do të të ringjallë Allahu i Lartësuar."

[119] E transmeton Buhariu në librin "Iman" kapitulli" Xhihadi është prej Imanit" Hadithi 36/ (2787, 2797, 2972, 3123, 7226, 7457, 7463). Buhariu në librin "Xhihad" kapitulli" Fjala e profetit: Është lejuar për ju plaçka e luftës. Buhariu në librin" Teuhidi" kapitulli rreth " Dobisë së xhihadit në rrugën e Allahut" prej hadithit të Ebi Hurejras. Shih fet'hul Bari 1 / 125,126 hadithi 36.

[120] Es-sâiĥûn vjen nga fjala arabe *sâĥa jesiĥu sijâhaten* udhëton, del shëtitje për piknik e argëtim, për të parë e vizituar vende të ndryshme e për tu dëfryer. Es-sijâĥatu do të thotë udhëtimi për të tilla qëllime. Sh. P.

[121] Këtë e sjellin disa njerëz me qëllime të njohura …!!! Ata sjellin një hadith të tillë e të ngjashëm me të që t'ia kundërvënë fjalës së Allahut kur thotë: "Allahu nuk fal që të adhurohet dikush a diçka tjetër veç Tij, ndërsa gjynahet e tjera ia fal kujt të dojë. Kush adhuron dikënd a diçka tjetër veç Allahut, ka bërë një gjynah të madh.". En-nisa 48. Ata mëtojnë se Allahu duke e dashur shumë Profetin e Tij ia ngjalli të dy prindërit dhe ata besuan në atë. Sipas kësaj Allahu nuk e mori për bazë shirkun e tyre gjatë kohës kur jetuan në dynja dhe u mundësoi të ngjallen të besojnë në Profetin e pastaj të vdesin përsëri. Në këtë mënyrë ua servirin masës së gjërë të muslimanëve të thjeshtë, madje edhe një pjese prej atyre që pretendojnë dituri, që të besojnë në atë se Allahu ia ngjalli prindërit për ta nderuar Profetin e Tij. Por harrojnë se Allahu është i pastër nga të tilla padrejtësi dhe të gjykojë për prindërit e Profetit ndryshe nga gjykimi për prindërit e gjithë muslimanëve të tjerë (që vdiqën në shirk).

[122] Kjo është e vërteta përveç së cilës çdo mendim tjetër është i kotë dhe i gabuar. Në këtë ajet të sures Nisa gjykimi për shirkun dhe mohimin e besimit të vërtetë është i qartë dhe i prerë, qoftë kur bëhet fjalë për prindërit e Profetit qoftë në lidhje me njerëzit e tjerë. Ndëshkimi i idhujtarëve është i njejtë dhe nuk mund të pretendohet se ka ndryshim mes njërit apo tjetrit. Shembulli i këtyre njerëzve që trillojnë të tilla hadithe e të cilët kanë qëllime e synime të errëta, është si shembulli i atij që kërkon të fshihet pas gishtit të vet, ose si struci që zhyt kokën në rërë duke menduar se nuk e sheh kush. Këta mendjelehtë e pranojnë faktin që prindërit e Profetit vdiqën në shirk, gjë që kuptohet qartë nga fjala e tyre: "Allahu ia ngjalli Profetit babain dhe nënën e tij dhe ata e besuan.…", sepse nëse do të kishin vdekur si besimtarë, nuk do të ishte nevoja të ngjalleshin përsëri e të besonin. Ata dhe të gjithë idhujtarët e kohës së tyre ishin të urdhëruar të ndiqnin fenë e Ibrahimit dhe ishin pikërisht ajo shoqëri ku ata jetonin që e kishin transformuar e devijuar atë besim të drejtë. Kështu edhe me dëshminë e atyre që kundërshtojnë prindrit e Profetit vdiqën në shirk dhe atyre nuk u mbetet gjë tjetër veç të vërtetojnë saktësinë e këtij hadithi, për të mbështetur pretendimin e tyre. Por kjo është diçka e pamundur, sepse ky është një hadith i trilluar i shpikur. Në fakt ata trillojnë të tilla hadithe të gënjeshtërta jo të shtyrë nga dashuria për Profetin e Allahut, madje ata janë njerëzit më të largët nga dashuria për Profetin; ata në fakt dëshirojnë të sjellin diçka që të përgënjeshtrojë fjalën e Allahut dhe fjalët e Profetit në lidhje me shirkun e dënimin për të, por Allahu i lartësuar i demaskoi dhe ua nxori të palarat. Allahu i jep sukses dhe e udhëzon atë që Ai dëshiron.

[123] Buhariu dhe Muslimi. Dijetarët kanë nxjerrë nga ky hadith dobi të shumta. Prej tyre mund të përmendim:

1. Lejohet të betohesh edhe nëse nuk ta kërkon dikush që të betohesh.

2. Lejohet ta fshehësh synimin tënd të vërtetë nga të tjerët nëse një gjë e tillë është e nevojshme.

3. Lejohet të shprehësh keqardhje për punët e mira që nuk ke mundur ti bësh.

4. Përgojimië shtë i ndaluar. Akti i përgojimit duhet dënuar e refuzuar.

5. Braktisja dhe distancimi nga bidatçinjtë është i ligjuar.

6. Eshtë e pëlqyeshme që i sapo kthyeri nga udhëtimi të falë dy rekat namaz në xhami para çdo vepre tjetër.

7. Gjykimet jepen duke u bazuar në fakte të shfaqura.

8. Ligjshmëria e pranimit të justifikimeve

9. Vlerat dhe dobia e madhe e sinqeritetit dhe çiltërsisë.

10. Bindja ndaj Allahut dhe profetit të Tij është më e rëndësishme dhe më e vyer se sa shprehja e dashurisë ndaj të afërmit në raste të caktuara.

11. Është e pëlqyeshme përgëzimi i të tjerëve për arritjen e të mirave dhe përlargimin e fatkeqësive.

12. Nijeti është faktori që përcakton betimin: se çfarë hyn në të dhe çfarë jo.

13. Ligjshmëria e dhënies së dorës për atë që vjen nga larg dhe ngritja në këmbë për të.

14. Është e pëlqyeshme sexhdja e falenderimit në raste mirësish. Etj, etj.

[124] **Mësime nga historia e Kab Ibn Malikut dhe e dy shokëve të tij.** Lejohet që dikush të përmendë mangësitë dhe dobësinë e tij në bindjen ndaj Allahut dhe ndaj të Dërguarit të Tij, shkakun e këtyre mangësive dhe pasojat që e kanë sjellë, për të nxjerë mësime dhe dobi, për të sqaruar të mirën dhe të keqen dhe pasojat që ato sjellin.

1 Lejohet që dikush ta lëvdojë veten, duke përmendur cilësitë e mira, nëse me këtë nuk ka qëllim mendjemadhësinë dhe fodullëkun.

2 Lejohet që njeriu të ngushëllojë veten për një të mirë që nuk i është përcaktuar ta arrijë, duke kujtuar të mira të tjera, që i gëzon dhe që janë të njëjta ose më të mira se ajo që ende nuk i ka arritur.

3 Besëlidhja e Akabes konsiderohet si një nga ngjarjet më të mëdha, ku dëshmuan sahabët. Madje Kabi nuk e shihte atë si më pak të rëndësishme sesa ngjarja e Bedrit.

4 Eshtë e pëlqyeshme për imamin që disa qëllime dhe synime të tij kundër armikut të mos ia bëjë të ditur popullit të tij, por t'u japë të kuptojnë tjetër gjë, nëse kjo është në dobi të çështjes së përgjithshme. Madje në varësi të dobisë së pritur, kjo fshehje mund të bëhet e detyrueshme.

5 Fshehja e informacionit është e palejueshme, nëse shkakton dëme dhe çrregullime.

6 Në kohën e Profetit a.s., ushtria nuk kishte regjistër ku shënoheshin emrat e ushtarëve. I pari që shkroi një regjistër ishte Omer Ibn Hatabi r.a., për zbatimin e traditës së të cilit na ka urdhëruar Profeti a.s. Kjo ishte një çështje e domosdoshme dhe e dobishme për muslimanët.

7 Nëse të jepet mundësia për një vepër të mirë, si bindje ndaj Allahut të Lartësuar, duhet ta kryhesh menjëherë, pa e vonuar dhe pa e lejuar të të ikë nga duart. Kjo vlen sidomos kur nuk ka siguri se do të të jepet përsëri rasti për ta kryer atë herë tjetër. Shanset e mira dhe ambiciet e larta largohen shpejt. Allahu i Lartësuar, nëse i jep dikujt mundësinë për t'u ngritur lart, duke i hapur portat e mirësisë dhe ai nuk i shfrytëzon këto mundësi, e ndëshkon duke ia larguar këtë mundësi. Madje ndërhyn që atij t'i largohet dëshira për ta kryer atë. Ajo mirësi nuk i jepet më, për shkak të neglizhencës të treguar në fillim. Atij që nuk i përgjigjet Allahut të Lartësuar dhe Profetit të Tij, kur e ftojnë në rrugët e mirësive, Allahu i Lartësuar ndërhyn në zemrën dhe dëshirat e tij, dhe, si rrjedhojë, ai nuk mund t'i përgjigjet thirrjes së shpëtimit. I Lartësuari thotë: "O besimtarë! Bindjuni Allahut dhe të Dërguarit kur ju thërret drejt asaj që ju jep jetë! Dhe ta dini se Allahu ndërhyn midis njeriut dhe zemrës së tij dhe se tek Ai do të mblidheni të gjithë!" (Enfal 24). Allahu i Lartësuar e ka shprehur më qartë kur thotë: "Ne do t'ua largojmë zemrat dhe shikimet e tyre nga e vërteta, sepse ata nuk e besuan atë (Kuranin) herën e parë. Ne do t'i lëmë ata që të bredhin të verbër në humbje e mosbesim." (En'am 110). Ose në suren Saf, ajeti 5: "Kujto kur Musai i tha popullit të vet: "O populli im, përse po më mundoni, kur e dini mirë se unë jam i dërguari i Allahut te ju?!" Kur ata u larguan (nga e vërteta), Allahu i largoi zemrat e tyre (nga rruga e drejtë); Allahu nuk e shpie në rrugë të drejtë popullin jobesimtar." Apo në Teube, ajeti 115: "Allahu kurrë nuk e çon në humbje një popull që më parë e ka udhëzuar në rrugë të drejtë, pa ia bërë të njohur se prej çfarë duhet të ruhet. Me të vërtetë, Allahu është i Dijshëm për çdo gjë." Ka shumë ajete të tilla në Kuran, që konfirmojnë atë që thamë më lart.

8 Kur Profeti a.s. dilte në luftë, pas do të mbeteshin vetëm tri kategori njerëzish: ose munafikët, ose të justifikuarit nga Sheriati, ose ata që Profeti a.s. i linte vetë, për ndonjë shkak a detyrë të caktuar në Medinë.

9 Udhëheqësi i rregullt dhe i mirë duhet që të mos i lërë pas dore ata që gabojnë, por duhet që t'i qortojë, t'i këshillojë, në mënyrë që ata të kthehen dhe të pendohet për gabimet e tyre. Profeti a.s., kur mbërriti në Tebuk, pyeti: "Si është puna e Kabit?!" Ndërsa munafikët ai as nuk i përmendi. Profeti a.s. foli vetëm për Kabin, duke dashur që ai të rregullohej dhe të pendohej, ndërsa munafikët ishin shumë të parëndësishëm, që të shqetësohej për ta.

10 Lejohet të përmendësh të këqijat e ndonjërit, nëse ke krijuar një bindje të mjaftueshme rreth tij, kur kjo është e nevojshme për mbrojtjen e dijes që buron nga Allahu dhe i Dërguari i Tij. Kjo ndodh për shembull, kur tregohen mangësitë e transmetuesve të hadithit nga ekspertët e kësaj fushe, ose kur u çirret maska bidatçinjve dhe grupacioneve të humbura. E rëndësishme është që shfaqja e këtyre të këqijave duhet të mos bëhet për interesa personale, por për hir të Islamit dhe qartësimit të së vërtetës.

11 Lejohet hedhja poshtë e akuzave a opinioneve të ngritura rreth dikujt, nëse është

krijuar një siguri e mjaftueshme dhe e argumentuar se këto opinione janë të nxituara dhe të gabuara. Kështu veproi Muadhi kur dëgjoi opinionet e gabuara për Kab Ibn Malikun, duke i thënë atij që flet: "Shumë keq po flet. Vallahi, o i Dërguari i Allahut, ne dimë veçse të mira rreth Kabit." Profeti a.s. nuk qortoi asnjërin prej këtyre të dyve.

12 Kur kthehesh nga udhëtimi, është e pëlqyeshme të jesh me abdes dhe të hysh fillimisht në xhami, para se të hysh në shtëpi. Është e pëlqyeshme gjithashtu, të falësh dy rekatë në xhami dhe të qëndrosh për t'u dhënë selam atyre që të përshëndesin në xhami. Pas këtyre, kthehesh në shtëpinë tënde.

13 Profeti a.s. i gjykonte njerëzit duke u bazuar në dukjen e tyre, edhe nëse mund të ishin munafikë. Të fshehtat e zemrave të tyre ai ia linte Njohësit të të fshehtave, Allahut të Lartësuar. Ai kurrë nuk jepte gjykime dhe ndëshkime për gjëra që nuk shfaqeshin haptazi.

14 Është e ligjëruar që imami ose gjykatësi të mos ia kthejë përshëndetjen me selam atij që bën ndonjë gabim të madh, duke patur qëllim edukimin e tij dhe të të tjerëve. Profeti a.s. nuk i ktheu selam Kabit, por i dha një buzëqeshje prej të zemëruari.

15 Buzëqeshja mund të lindë nga zemërimi, ashtu siç mund të lindë nga çudia ose gëzimi. Në të dyja rastet zemra e pompon gjakun fort dhe, për këtë arsye, shfaqet skuqja e fytyrës. Nga kjo gjendje, shfaqet gëzimi. Zemërimi është shfaqje çudie, e shoqëruar ndonjëherë me buzëqeshje. Pra askush të mos mashtrohet nga buzëqeshja e atij që ka fuqi të hakmerret, e sidomos në situata të tilla qortimi, sikurse është thënë:

Nëse luani dhëmbët të nxjerr
Mos mendo aspak se ai po buzëqesh.

16 Njerëzit më të dashur e më të afërt gjithmonë qortohen më shumë, sepse kujdesi dhe meraku yt për ta është më i madh. Kështu veproi Profeti a.s., kur qortoi ata të tre, mes shumë të tjerëve që nuk morën pjesë në luftë. Ai i qortoi ata të tre më shumë, për shkak të pozitës së tyre. Shumë është folur për qortimin e të dashurve dhe shumë është lëvduar, duke treguar kënaqësinë dhe lumturinë që sjell ky qortimi tek ata. Përfytyroni se çfarë gëzimi u ka sjellë interesimi i veçantë i Profetit a.s. për ata të tre, kur ai i qortoi aq ashpër! Pa dyshim, interesimi i veçantë i njeriut më të dashur sjell gëzim të papërshkruar. *Subhan-Allah*! Sa i ëmbël dhe i dashur ishte ky qortim për zemrat e tyre! Sa të mëdha ishin frytet e tij! Sa mrekulli ishin dobitë e tij! Allahu e di më mirë se çfarë lumturie kanë përjetuar ata të tre, kur shijuan ëmbëlsinë që u fali kënaqësia e të dashurit dhe pranimi i faljes prej tij.

17 Allahu i Lartësuar u dha sukses Kabit dhe dy shokëve të tij për të thënë të vërtetën. Ai nuk i la ata që thjesht të justifikoheshin dhe të kërkonin falje te Profeti a.s., ndërkohë që nuk kishin arsye. Ndoshta, duke gënjyer, ata do ta kalonin situatën e rënduar me lehtësi, por përfundimi i tyre do të ishte shumë i vështirë. Me sinqeritetin e tyre, ata vërtet u lodhën dhe u munduan, por në fund të këtyre vuajtjeve, suksesi qe i garantuar. Mbi të tilla kritere është ndërtuar dhe funksionon dynjaja dhe ahireti. Vështirësia dhe hidhtësia e hapave të parë gjithmonë do të pasohen nga ëmbëlsia dhe kënaqësia e përfundimit të mirë. Embëlsia e fillimit sjell vështirësi dhe përfundim të hidhur.

18 Profeti a.s. tha për Kabin: "Vërtet, vetëm ky (Kabi) u tregua i sinqertë." Disa dijetarë, nisur nga kjo fjalë, argumentojnë duke thënë se "*mefhumul lekab*"[124] është i vlefshëm dhe i saktë, nëse ka prova dhe dëshmi të tjera që tregojnë se gjykimi është i posaçëm vetëm për të të emërtuarin në veçanti, veç të tjerëve. Le të shohim disa shembuj të tjerë. I Lartësuari thotë: "(Kujtoje) edhe Dautin dhe Sulejmanin, kur gjykuan mbi të lashtat në të cilat kishin kullotur natën bagëtitë e disa njerëzve. Ne ishim dëshmitarë të gjykimit të tyre. Ne e bëmë Sulejmanin ta kuptonte drejtë çështjen dhe, që të dyve u dhamë mençuri e dituri. Ne i nënshtruam malet dhe shpendët që, bashkë me Dautin, të bënin tesbih (të madhëronin Allahun). Ishim Ne që i bënim këto." Ndërsa Profeti a.s., – sipas një hadithi të saktë, – ka thënë: "Toka më është bërë mua xhami, kurse dheu i saj pastrim." E për Kabin tha: "Vërtet, vetëm ky u tregua i sinqertë." Në të treja këto raste, askush nuk dyshon se gjykimi lidhet ngushtë dhe posaçërisht vetëm me të emërtuarit, ndërsa të tjerët përjashtohen nga ky gjykim.

19 Pasi Kabi u tregua i sinqertë dhe pasi Profeti a.s. urdhëroi që askush të mos i fliste, njerëzit e tij tentuan ta bindin që ai të rikthehej te Profeti e të kërkonte falje duke u justifikuar. Por ai tha: "A veproi kush tjetër si unë?" – "Po, dy burra të tjerë thanë njëlloj si the ti, dhe iu kthye e njëjta përgjigje." – "Kush ishin ata të dy?" – "Murara Ibn el Rabia el Amiri dhe Hilal Ibn Umeje el

Uakifiu." Këta ishin dy burra që kishin marrë pjesë në Bedër. Kabi tha me vete: "Ata janë shembuj për mua", dhe ashtu vazhdoi. Në këtë pjesë gjejmë një mësim shumë të vlefshëm për ngushëllimin. Nëse zemra është ngushtuar nga ndonjë fatkeqësi, lehtësoje veten dhe gjej ngushëllim duke kujtuar edhe të tjerë që u ka ndodhur e njëjta gjë. Me të tillë mënyrë ngushëllimi na udhëzon edhe Allahu i Lartësuar, kur thotë: "Mos u tregoni të dobët në ndjekjen e jobesimtarëve! Nëse ndjeni dhembje prej luftës, edhe ata ndiejnë dhimbje ashtu si edhe ju. Mirëpo ju shpresoni prej Allahut atë që ata nuk e shpresojnë. Allahu është i Gjithëdijshëm dhe i Urtë." (Nisa 104). Megjithatë, kjo është një mënyrë ngushëllimi që nuk do ta kenë banorët e zjarrit të Xhehenemit, kur do të shohin njëri-tjetrin duke u djegur dhe duke vuajtur. Kështu i Lartësuari thotë: "Dhe, për shkak se bënit padrejtësi, juve nuk do tju bëjë aspak dobi *(a ngushëllojë)* sot, fakti se ndëshkimi do ta vuani bashkë me të tjerët".

20 Imam Zuhri rrëfen se kur Kabi pyeti për të tjerë që kishin vepruar si ai, atij i treguan emrat e dy burrave, Merara Ibn el Rabia el Amiri dhe Hilal Ibn Umeje el Uakifiu. Pastaj imam Zuhri shton se këta të dy kishin marrë pjesë në Bedër, por ky konsiderohet si gabim prej Zuhriut, sepse asnjë historian dhe kronist, si për shembull Ibn Ishaku, Musa Ibn Ukbe, El Emeviu, El Uakidiu, etj., nuk i kanë përmendur këta të dy si pjesëmarrësve në Bedër. Kësisoj, Merara Ibn el Rabia el Amiri dhe Hilal Ibn Umeje el Uakifiu nuk konsiderohen si pjesëmarrës në Luftën e Bedrit. Këtë e përforcon edhe një arsyetim tjetër. Profeti a.s. nuk e bojkotoi Hatib Ibn Ebu Belteaten dhe as nuk e ndëshkoi atë, ndërkohë që ai e kishte spiunuar te kurejshët. Kur Omeri tentoi dhe kërkoi leje për ta vrarë atë, Profeti a.s. i tha: "Ai ka marrë pjesë në Bedër. E ku e di ti, o Omer! Ndoshta Allahu i Lartësuar i ka vështruar luftëtarët e Bedrit dhe ka thënë: 'Punoni çfarë të doni, se unë jua kam falur.'" Atëherë, si mund të krahasohet mospjesëmarrja në luftë me aktin e të spiunuarit? Sigurisht që vepra e dyta është më e rëndë. Si mundet që Profeti a.s. të bojkotonte dy pjesëmarrës të Bedrit, ndërkohë që për një gabim më të madh se mosmarrja pjesë në luftë, nuk e bëri diçka të tillë?! Ebu Feraxh Ibn Xheuzi, rreth kësaj çështjeje, thotë: "Jam përpjekur gjatë për ta kuptuar këtë çështje dhe për t'i dhënë një zgjidhje, derisa lexova një pohim të Ebu Bekër el Ethramit. Ai flet rreth imam Zuhriut dhe, pasi përmend dijen e tij të madhe, saktësinë e tij në transmetime, aftësinë e tij në mësimin përmendësh, thotë: "Nuk mbahet mend që të ketë bërë ndonjë gabim në transmetime, përveç këtij rasti. Në këtë hadith ai përmend se Merara Ibn el Rabia el Amiri dhe Hilal Ibn Umeje el Uakifiu ishin pjesëtarë të Luftës së Bedrit, gjë të cilën nuk e ka thënë askush tjetër veç tij. Gjithsesi njeriu nuk mund të shpëtojë nga gabimet dhe ngatërresat."

21 Profeti a.s. i ndaloi njerëzit që t'u flisnin këtyre të treve, duke mos dhënë të njëjtin gjykim edhe për të tjerët. Kjo tregonte sinqeritetin e kësaj tresheje dhe mashtrimin e të tjerëve. Me atë bojkot, Profeti a.s. donte t'i edukonte dhe pastronte të sinqertët nga ai gabim. E sa u përket munafikëve, shkelja e tyre ishte shumë më e madh që të mund të pastrohej me një bojkot. Ky lloj ilaçi e shëron sëmundjen e hipokrizisë. Kështu vepron Allahu i Lartësuar me robërit e Tij në aspektin e përcaktimit të ndëshkimeve dhe sprovave për ta. Besimtarët e sinqertë, të cilët i do dhe që kanë shumë vlera për Atë, Ai i sprovon dhe i edukon për më të voglin gabim që bëjnë. Ai i godet ata me fatkeqësi e sprova, në mënyrë që të jenë vazhdimisht të kujdesshëm dhe të ruajtur. Ndërsa munafikëve apo njerëzve të pavlefshëm, jobesimtarëve dhe gjynahqarëve të padrejtë, Ai u lë dorë të lirë në gjynahet që bëjnë. Madje, sa herë që ata gabojnë, Ai u dhuron mirësi mbi mirësi. Dhe… të mjerët, të mashtruarit, mendojnë se janë në rregull me Zotin e tyre dhe se Ai i do, kur shohin mirësitë e Tij që vërshojnë mbi ta! Ata nuk e kuptojnë se ky është vetë poshtërimi; nuk e kuptojnë se kjo është rrugë e sigurt drejt ndëshkimit të dhimbshëm dhe të ashpër. Nuk e dinë se po shkojnë drejt një ndëshkimi që nuk kthehet mbrapsht, siç thuhet në hadithin e njohur: "Nëse Allahu dëshiron të mirën për një rob, ia përshpejton atij ndëshkimin që në dynja. E nëse dëshiron për dikë të keqen, nuk ia jep dënimin e tij në këtë jetë, e rrjedhimisht, Ditën e Gjykimit Ai do të dalë para Zotit i rënduar me gjynahet e veta."[124]

22 Kjo ngjarje është dëshmi që tregon lejimin e urdhrit për bojkot ndaj atij që e meriton këtë, si qortim dhe për të marrë mësim. Ky urdhër mund të jepet nga ana e imamit, e gjykatësit apo nga ai që ka kompetenca për një gjë të tillë, bindja ndaj të cilit është detyrë. Por ky bojkot duhet të

shërbejë si ilaç për të qortuar gabimtarin; duhet të ketë siguri se do të jetë vërtet i tillë. Nëse bojkoti e shton më shumë të keqen dhe e zhyt më shumë gabimtarin, ai nuk lejohet, sepse qëllimi i tij është rregullimi dhe shërimi, jo shkatërimi dhe përkeqësimi.

23 Kabi, duke përshkruar gjendjen e tij gjatë bojkotit, thoshte: "Toka më dukej ndryshe. Nuk ishte më toka që njihja dikur". Dhe është e vërtetë se frika, trishtimi, mërzia, ankthi, të bëjnë që të të duken ndryshe shumë gjëra. Ky ndryshim shfaqet në tokë, në pemë, në bimësi dhe në njerëz, aq sa të duken të panjohura. Të tillë ndryshim ndien edhe gjynahqari, e kjo në varësi të fajit që bën. Ai e ndien ndryshimin në sjelljen e gruas të tij, të fëmijës, shërbëtorit, kafshës. Madje edhe vetja i duket ndryshe; nuk është më personi që ai njeh. A thua se nuk është më ai vetë, a thua se familja, shokët, miqtë që e duan dhe kujdesen për të, nuk janë ata që ai njihte më parë. Të tilla ndryshime janë shumë të dukshme dhe të ndjeshme; askush nuk i mohon dot, përveç atij me zemër të vdekur. Në varësi të jetës së zemrës dhe dritës së besimit në të, do të jetë edhe qartësia e të tilla pamjeve. Plagët nuk i dhembin të vdekurit. Kështu, nuk ka dyshim se ndryshime të tilla pësuan edhe hipokritët, por duke qenë se zemrat e tyre ishin të vdekura, ata nuk e ndienin një gjendje të tillë. Kështu ndodh me zemrën, kur sëmundja e gjynaheve e vë poshtë dhe dhimbjet që ato sjellin forcohen e shtohen. Në këtë rast, njeriu nuk e ndien më këtë vetmi trishtuese dhe tjetërsim të botës që e rrethon. Nëse zemra ka arritur gradën kur nuk arrin të shohë më, kjo është shenjë e dëshpërimit që po afron, ndërsa shpresat për shërim janë të pakta, ndoshta të paqena. Mjekët nuk mund ta shërojnë këtë të mjerë. Frika dhe trishtimi janë bashkëudhëtare me gjynahet dhe mosbindjen. Ndërsa qetësia dhe lumturia janë bashkëudhëtare me ruajtjen nga gjynahet dhe largimin prej tyre.

Nuk ka në tokë më të guximshëm
se i ruajturi nga gjynahet.
Dhe nuk ka në të më frikacak se gjynahqari,
i pabinduri, punëkeqi.

Kjo mjafton për çdo musliman të mençur e të kujdesshëm, i cili sprovohet dhe pastaj pendohet e kthehet tek Allahu i Lartësuar. Ai pa dyshim përfiton shumë nga këto ndjenja të provuara. Për të treguar mirësinë e tyre, do të mjaftonte thjesht fakti që njeriu, me të tilla ndjenja, sheh se fjalët e Profetit a.s. zbatohen me përpikmëri në jetën e njeriut. Kjo vërteton bindshëm se Profeti a.s. nuk ka folur nga vetja, por ka qenë Shpallja hyjnore që i ka ardhur. Ndjenjat që njeriu përjeton kur kryen vepra të mira apo të këqija, dhe të cilat Profeti a.s. i ka shtjelluar aq hollë dhe kuptueshëm, pa dyshim konsiderohen si argumente të profetëisë së tij. Përfytyro sikur dikush të të tregonte me detaje e të paralajmëronte se, për shembull, një rrugë e caktuar është e mbushur përplot me pengesa dhe kurthe. Megjithatë, ti nuk e dëgjon, por i hyn asaj rruge. Dhe ja, ti përballesh pikërisht me ato gjëra për të cilat ai të kishte parajmëruar. Duke i parë qartë këto, ti, edhe pse e kundërshtove urdhrin e tij, përsëri dëshmon bindshëm për vërtetësinë e fjalës së këshilluesit. Nëse do të ndiqje udhën e sigurt, pa e njohur dhe pa e parë rrugën e frikshme, besimi në vërtetësinë e fjalëve të këshilluesit, – edhe nëse do të besohej përgjithësisht, – përsëri nuk do ta kishte atë siguri që të jep përjetimi i tyre.

25 Hilal Ibn Umeje dhe Murara u mbyllën në shtëpitë e tyre, duke i falur namazet në shtëpi, pa marrë pjesë në xhami. Kjo tregon se bojkoti i muslimanëve ndaj dikujt, është justifikim që i lejon atij të mos paraqitet në namazet me xhemat. Gjithashtu mund të thuhet: Që bojkoti të jetë sa më i plotë, duhet që ky njeri të mos paraqitet në namazet me xhemat. Me të drejtë, lind pyetja: Po Kabi, përse merte pjesë në namazet me xhemat? Profeti a.s. nuk e ndaloi Kabin, por as nuk i qortoi dy të tjerët për mosardhjen e tyre në namazin me xhemat…! Në përgjigje të kësaj pyetjeje, themi: Pasi Profeti a.s. urdhëroi që të tre burrat të bojkotoheshin, muslimanët i bojkotuan plotësisht ata: as i urdhëronin dhe as i ndalonin për ndonjë gjë; nuk u flisnin fare. Në këtë gjendje, ai që donte të merrte pjesë në namazin me xhemat, lejohej dhe, nga ana tjetër, kush nuk paraqitej në të, nuk qortohej, por lihej ashtu, pa i folur. Gjithashtu mund të themi se të dy të tjerët u dobësuan shumë, e rrjedhimisht nuk mund ta përballonin daljen mes njerëzve. Për këtë arsye, Kabi tha: "Unë isha më i qëndrueshmi, më i riu dhe më i forti nga të tre. Unë mund ta përballoja paraqitjen në xhemat dhe ballafaqimin me muslimanët."

26 Kabi tha: "Pas çdo namazi, unë i jepja selam Profetit a.s., dhe shihja: a do t'i lëvizte buzët apo jo?" Kjo dëshmon se kthimi i selamit ndaj atij që meriton bojkotin, nuk është detyrë, sepse, nëse

do të ishte i tillë, atëherë selami nga ana e Profetit a.s. duhej të kthehej me zë të dëgjueshëm dhe kuptueshëm.

27 Përsëri Kabi rrëfen: "…Ditët po më dukeshin tepër të gjata nën trysninë e kësaj gjendjeje. Një ditë, hipa mbi një mur në kopshtin e Ebu Katades, djalit të xhaxhait tim, njëri nga njerëzit më të dashur për mua." Ky rrëfim tregon se lejohet hyrja në kopshtin apo shtëpinë e dikujt pa leje, nëse je i sigurt se i zoti i shtëpisë është i kënaqur dhe ta lejon një gjë të tillë.

28 Kabi tregon kur pyeti Ebu Kataden: "O Ebu Katade! Për hir të Allahut po të pyes: a nuk më njeh mua si njeri që e do Allahun dhe Profetin e Tij?"! Ai heshti. Unë vazhdova ta pyes disa herë, derisa ai tha: "Allahu dhe i Dërguari i tij janë më të ditur."" Përgjigjja e Ebu Katades tregon se ai, në fakt, nuk po i drejtohej Kabit me këto fjalë. Kësisoj, nëse dikush betohet se nuk do t'i flasë dikujt, dhe pastaj thotë të tilla fjalë, por në të njëjtin kontekst, kjo nuk konsiderohet si thyerje e betimit të tij; sidomos kur ai nuk ka si qëllim t'i flasë të bojkotuarit. Kjo duket qartë nga sjellja e Ebu Katades.

29 Kur bujku që vinte si korrier prej Gasanit pyeti për Kab Ibn Malikun, njerëzit i treguan me shenjë vendndodhjen e tij, pa i thënë asnjë fjalë. Ky është një zbatim rigoroz i dispozitave të bojkotit. Ata, edhe nëse do t'i tregonin me fjalë korrierit: "Ja ky është Kab Ibn Maliku", nuk do të konsiderohej si bisedë me Kabin, prandaj nuk do të konsiderohej si shkelje të bojkotit, por, për shkak të përkushtimit të lartë të tyre në zbatimin e urdhrave dhe porosive të Profetit a.s., ata nuk e treguan vendndodhjen e Kabit duke përmendur emrin e tij. Megjithatë mund të thuhet se, duke përmendur emrin e tij, në prani të tij, edhe kjo do të konsiderohej si fjalosje me të. Ata u kufizuan edhe në të tilla përmasa, për të mos i hapur rrugën ndalesës, pra të folurit me të bojkotuarin. Kjo pa dyshim tregon për shkallën e lartë të njohurive rreth Sheriatit nga ana e sahabëve, brezit të papërsëritshëm.

30 Ftesa e mbretit të Gasanit drejtuar Kabit ishte një sprovë e madhe për të. Ajo vuri në provë durimin dhe besimin e tij, dashurinë e tij për Allahun e Lartësuar dhe Profetin e Tij. Qëndrueshmëria e Kabit në fenë e Allahut do t'u tregonte sahabëve, se bojkoti nuk e kishte dobësuar imanin e tij. Kjo u tregoi atyre se për Kabin nuk kishin rëndësi aspak fama dhe pasuria. Kur Profeti a.s. dhe muslimanët nuk ishin ende të kënaqur me të, çdo gjë tjetër qe e parëndësishme. Të gjitha këto, pa dyshim, ishin dëshmi të qarta që Allahu i Lartësuar sillte për pastërtinë e Kabit nga hipokrizia, për forcën e besimit të tij, për sinqeritetin e tij kundrejt Profetit a.s. dhe muslimanëve. Ky ishte sigurisht plotësim i mirësisë së Allahut mbi Kabin, ishte tregues i butësisë dhe mëshirës së Tij të madhe për të ndrequr gabimin e Kabit. Kjo sprovë do të nxirrte qartësisht në pah pastërtinë e këtij burri. Ajo vërtet ishte si zjarri që e ndan skorjen nga metali i çmuar.

31 Kabi, pasi iu dorëzua letra e mbretit të Gasan-ëve, e lexoi atë dhe menjëherë e flaku atë në zjarr. Kjo tregon se gjithçka që shkakton të keqen duhet të shkatërrohet dhe njeriu duhet të largohet pa mëdyshje prej saj. I mençuri nuk pret dhe nuk heziton që të largohet nga gjërat që e dëmtojnë. Kështu duhet vepruar në çdo rast të ngjashëm. Për shembull, nuk duhet vonuar aspak që të flaket tutje lëngu që është shndërruar në pije dehëse, apo një libër që të dëmton duke të të devijuar, e çdo gjë tjetër e ngjashme. I mençuri kurrë nuk vonohet në të tilla ndërmarrje.

***

Gasan-ët në atë kohë ishin mbretërit e arabëve të Shamit. Ata ishin në armiqësi me Profetin a.s. dhe përgatiteshin për luftë kundër tij. Kjo armiqësi u thellua më shumë kur Profeti a.s. dërgoi korrierin e tij Shuxha Ibn Uehb el Usdi, te i pari i tyre Harith Ibn Ebu Shemër el Gasani, për t'i ftuar në Islam. Shuxhai tregon: "…Arrita ta takoja kur ai ndodhej në Damask. Ai po përgatitej për nder të Kajserit, i cili po udhëtonte nga Himsi për në Iljae (Kuds). Unë qëndrova tek portat për dy a tre ditë, duke pritur të më jepnin lejë për të hyrë tek ai. Atje i thashë portierit: "Më ka nisur i Dërguari i Zotit për te mbreti juaj." Por ai ma ktheu: "Nuk mund të të lejojmë të takohesh me të, përveç ditës kur ai del vetë jashtë." Portieri, një romak i quajtur Murij, filloi të më pyeste hollësisht rreth Profetit a.s. Edhe unë i tregova me imtësi për të Dërguarin e Zotit a.s. dhe për rrugën ku na ftonte ai. Ai prekej aq shumë saqë shpesh edhe qante. Njëherë më tha: "Unë e kam lexuar Ungjillin, dhe aty e kam gjetur shumë qartë përshkrimin e këtij Profeti. Unë e besoj atë dhe e pranoj si Profetin e Zotit, por kam frikë nga Harithi, se mos më vrasë." E kështu, derisa Harithi doli. Ai qëndronte ulur në fronin e tij. Vendosi kurorën mbi kokë dhe më

dha lejë që t'i afrohesha. Unë ia dorëzova letrën dhe ai, pasi e lexoi, e hodhi poshtë, dhe pastaj tha: "E kush mund të ma heqë mua pushtetin dhe mbretërimin?" Më tej, i zemëruar tha: "Kam për t'i shkuar atij me ushtri. Edhe sikur të ishte në Jemen, do t'i shkoja!" Menjëherë ai organizoi ushtrinë dhe kalorësinë, duke u bërë gati për luftë. Pastaj më tha mua: "Lajmëroje mikun tënd për këtë që pe!" Megjithatë, para se të nisej, i shkroi Kajserit një letër, ku e njoftonte për përgatitjen e tij. Nga ana tjetër, përgjigjja e Kajserit ishte e çuditshme. Ai i thotë: "Mos u nis! Mos guxo të planifikosh luftë me të! Tregohu i pavëmendshëm ndaj tij dhe eja tek unë në Ilijae!" Pasi mori përgjigjen e Kajserit ai më thirri përsëri dhe më tha: "Kur do të kthehesh te miku yt (Profeti a.s)?" – "Nesër" – i thashë. Atëherë ai urdhëroi që të më jepnin 100 *mithkalë* flori. Edhe portieri, nga ana e vet, më dha shumë rroba e stoli më tha: "Përcilli selam prej meje Profetit të Allahut!"Kur shkova te Profeti a.s. dhe i rrëfeva se ç'kishte ndodhur, ai tha: "U zhduk mbretërimi i tij!" Pastaj unë i përcolla selamin prej portierit të mbretit, duke i treguar gjithashtu për gjithçka që ai më kishte thënë (në lidhje me Profetin a.s.). Profeti a.s. tha: "Të vërtetën e ka thënë." Mbreti i Gasanit, Harith Ibn Ebu Shemri vdiq në kohën e çlirimit të Mekës. Kështu pra, mbreti i Gasanit i dërgoi Kabit atë mesazh provokues dhe kompromentues, si ftesë që Kabi t'i bashkohej mbretërisë së Gasanit, por për shkak të mirësisë që i kishte paraprirë, ai nuk mund të largohej nga Profeti i Allahut dhe feja e tij.

32 Pasi kaluan 40 net, Profeti a.s. i urdhëroi tre burrat që t'u largoheshin edhe grave. Ky vlerësohet si ogur i mirë për zgjidhjen e çështjes, e kjo për dy arsye: Së pari, nëpërmjet këtij urdhri, Profeti a.s. komunikoi me ta, pasi kishin kaluar dyzet ditë që ai nuk komunikonte me ta as vetë, as me korrier. Së dyti, urdhri për t'u larguar nga gratë ishte si një udhëzim dhe nxitje për të shtuar edhe më shumë adhurimet, lutjet dhe përgjërimin ndaj të Lartësuarit. Pa dyshim, ky ishte paralajmërim se çlirimi po afrohej. Kjo tregonte se lodhjes dhe trishtimit i kishte mbetur veçse pak kohë. Nga kjo histori kuptohet se, gjatë kohës së shtimit të adhurimeve duhet një largim prej grave, sikurse ndodh në kohën e *ihram*-it (për haxh e umre), gjatë *itikaf*-it apo në kohën e agjërimit. Kjo bëhet për ta shfrytëzuar sa më shumë kohën me adhurime e vepra të mira. Profeti a.s. nuk i urdhëroi ata që të largoheshin nga gratë që në fillim të periudhës së bojkotit, - e cila nuk dihej sa do të zgjaste, - si mëshirë përkundër dobësisë së tyre. Ndoshta durimi i tyre pa gratë për një kohë aq të gjatë mund t'i rrënonte. Për këtë arsye, urdhri erdhi me butësi dhe me mëshirë pikërisht në fund të kohës së bojkotit. Kështu ndodh edhe me haxhiun, të cilit nuk i ndalohen gratë që nga momenti që vendos për t'u nisur për haxh apo që vendos të kryejë haxhin, por vetëm në kohën kur ai hyn në *ihram*.

33 Kabi i tha së shoqes: "Shko te familja jote!" Mgjithatë, kjo nuk ishte ndarje (*ṭalaḳ*) mes tyre. Kjo tregon se të tilla formulime, e të tjera të ngjashme, nuk konsiderohen si deklarata ndarje, nëse folësi nuk e ka për qëllim diçka të tillë. Madje, sipas mendimit më të saktë, edhe deklarata të tilla si "Je e ndarë" (drejtuar gruas) apo 'Je i liruar" (drejtuar skllavit), nuk merren në konsideratë, nëse me to nuk është për qëllim ndarja e gruas apo lirimi i skllavit. Pra ato nuk e zgjidhin lidhjen martesore dhe as pronësinë e robit. Ky është mendimi më i saktë dhe kjo është feja me të cilën adhurojmë Allahun e Lartësuar. Për këtë nuk kemi asnjë dyshim. Në të tilla raste pra, është i domosdoshëm të dihet qëllimi i shqiptuesit të këtyre fjalëve, jo vetëm fjalët. Për shembull, dikujt i thuhet: 'Skllavja jote është imorale, dhe bën kurvëri' e ai përgjigjet: "Jo, nuk është ashtu! Ajo është e ndershme, (si) e lirë' kjo pa dyshim, nuk do të konsiderohej si deklaratë për lirimin e tyre. Pra nuk mjafton thjesht fjala: "*të lirë*" për të gjykuar se është dhënë liria. Përfundimish, në kontekste të tilla është e domosdoshme që të merret parasysh edhe nijeti i folësit, jo vetëm fjalët që ai thotë. Po kështu, nëse i thua bashkëshortes *el ṭalik*, që do të thotë "e ndarë" dhe "lehonë". Kjo fjalë nuk mjafton për të gjykuar se gruaja tashmë është e ndarë, sepse duhet marrë parasysh qëllimi i burrit me fjalën e vet. Pra nëse ai me fjalën "*ṭalik*" nuk ka pasur aspak për qëllim ndarjen, por kuptimin tjetër që thamë, atëherë si mund të gjykojmë ne se ai e ka ndarë gruan?! Për këtë arsye, në raste të tilla duhen shqyrtuar vetëm duke njohur dhe deklaruar qëllimin e folësit. Çdo këmbëngulje tjetër, se të tilla terma janë të mjaftueshme dhe të qarta, është e padrejtë dhe e nxituar.

34 Menjëherë pasi dëgjoi zërin e përgëzuesit, Kab Ibn Maliku ra në sexhde falënderimi për

Allahun. Kjo tregon qartë traditën e sahabëve kur merrnin sihariqe apo kur mësonin për largimin e ndonjë të keqeje. Në të njëjtën mënyrë, Ebu Bekri r.a. ra në sexhde falënderimi kur mori lajmin për vrasjen e profetit të rremë Muselejme Mashtruesit.[124] Ali Ibn Ebu Talibi r.a ra në sexhde falenderimi kur e njoftuan për vrasjen e prijësit të havarixhëve, Dhul Thudejjetit, ngjarje të cilën e kishte parathënë vetë Profeti a.s.[124] Profeti a.s. ra gjithashtu në sexhde falenderimi kur Xhibrili a.s. e njoftoi se atij që bën një herë *salavate* për Profetin a.s., Allahu i Lartësuar i bën *salavate* dhjetë herë. Ai ra në sexhde gjithashtu kur kërkoi ndërmjetësimin për umetin e vet, dhe Allahu i Lartësuar ia pranoi kërkesën; e kjo ndodhi tri herë[124]. Në një rast tjetër, kur dikush shkoi te Profeti a.s. për t'i dhënë sihariqin e fitores së ushtrisë muslimane, ai kishte mbështetur kokën në prehrin e Aishes dhe, menjëherë ai u ngrit në këmbë dhe pastaj ra në sexhde.[124] Ebu Bekre thotë: "Kur i vinte ndonjë lajm i gëzueshëm, Profeti a.s. i binte në sexhde Allahut të Lartësuar"[124]. Të gjitha këto janë lajme të sakta, të padiskutueshme.

35 Për të përgëzuar Kabin, nxituan dy muslimanë, duke garuar për këtë çështje. Njëri u nis me kalë, ndërsa tjetri u ngjit mbi kodër duke bërtitur me zë të lartë. Ky nxitim për t'i dhënë sihariqin Kabit tregon interesimin e madh të sahabëve për përhapjen e së mirës dhe gëzimit. Ata garonin në punë të mira dhe për të gëzuar njëri-tjetrin.

36 Kabi, pasi mori lajmin e mirë, hoqi rrobën e vet dhe ia dhuroi përgëzuesit. Kjo tregon se t'u dhurosh diçka atyre që të sjellin lajme të mira, është cilësi fisnikësh dhe moral i lartë, sjellje e njerëzve të mëdhenj. Kështu veproi edhe Abasi me skllavin e tij, i cili i tregoi se El Haxhaxh Ibn Al-lati kishte lajme të mira për Profetin a.s. Me t'ia dhënë këtë sihariq, Abasi e liroi skllavin.

37 Ngjarja dëshmon gjithashtu se është e lejueshme që t'i japësh të gjitha rrobat që ke atij që të sjell një lajm të mirë.

38 Rrëfimi i Kabit provon se është e pëlqyeshme t'i japësh urime të përzemërta atij që i vjen një mirësi e re në fe, si dhe të çohesh për ta takuar kur vjen e t'i japësh dorën. Kjo pra është punë e pëlqyeshme. Urimi është i lejueshëm edhe për atë që i vjen një mirësi e re e kësaj jete. Më e përshtatshme do të ishte që, në këto raste t'i thuhej: "Urime për ato çka të ka falur Allahu i Lartësuar!", ose "… për mirësitë e Allahut të Madhëruar!" etj. Me të tilla fjalë jo vetëm që mirësitë dhe dhuratat i njihen Allahut të Lartësuar, por ato janë edhe si lutje për këtë njeri.

39 Nga ngjarja mësojmë se dita e pendimit të muslimanit dhe e pranimit të pendimit të tij nga nga ana e Allahut, është absolutisht dita më e mirë e jetës së tij, sepse Profeti a.s. i tha Kabit: "Gëzohu për ditën më të mirë që ke kaluar, që nga dita kur të ka lindur nëna!" Lind pyetja: A mund të jetë kjo ditë më e mirë se dita kur njeriu ka pranuar Islamin? Përgjigjja do të ishte: Kjo ditë është plotësuese e mirësisë së ditës kur është pranuar Islami. Dita kur njeriu pranon islamin është dita e fillimit të lumturisë së tij, ndërsa dita e pendimit është plotësimi i kësaj lumturie të filluar. Allahu është i vetmi që ndihmon dhe që jep sukses për rrugët e lumturisë e të gëzimit!

40 Gëzimi i Profetit a.s. dhe kënaqësia që ai shfaqi me pendimin e muslimanëve, ndriçimi i fytyrës së tij, tregon se sa e madhe ishte mëshira dhe dashuria e tij për besimtarët dhe umetin e tij. Ndoshta gëzimi i tij për pendimin e tyre ishte më i madh sesa vetë gëzimi i Kabit dhe dy shokëve të tij për veten e tyre.

41 Kabi i tha Profetit a.s: "O i Dërguari i Allahut! Në shenjë pendimi, unë do të jap të gjithë pasurinë time si sadaka për hir të Allahut." Kjo tregon se është e pëlqyeshme që të japësh sadaka gjatë pendimit nga gjynahet, aq sa të kesh mundësi.

42 Profeti a.s. i tha Kabit: "Mbaj një pjesë të pasurisë për vete. Kështu është më mirë për ty." Ky është argument që tregon se: nëse zotohesh për të dhënë sadaka të gjithë pasurinë, nuk e ke detyrë ta japësh atë të gjithë, por lejohet që të ruash edhe një pjesë për vete. Kanë ardhur disa variante për këtë episod. Në dy *Sahih*-ët (të Buhariut dhe Muslimit) shënohet se Profeti a.s. i tha Kabit: "Mbaje për vete një pjesë të pasurisë", pa ia përcaktuar masën, por duke e lënë në dorë të tij, domethënë të jepte sa të dëshironte apo sa të ishte e mjaftueshme. Ky është, në fakt, qëndrimi më i saktë, sepse të cenosh nevojat jetike të familjes dhe të vetes tënde është diçka e ndaluar. Një veprim i tillë nuk konsiderohet si bindje ndaj Zotit, kësisoj edhe nëse vjen në formë betimi apo zotimi, nuk është detyrë që të plotësohet, siç duhet bërë zakonisht me betimin apo zotimin. E për sa i

përket pasurisë që është më tepër se nevojat jetike, ajo është më e mirë që të jepet si sadaka. Nëse je betuar apo zotuar për këtë, atëherë përmbushja e tyre është detyrë. Një qëndrim i tillë rrjedh nga rregullat dhe themelet e Sheriatit. Parësore është plotësimi i nevojave të domosdoshme të vetes dhe të familjes, pastaj merren në konsideratë detyrimet e tjera me pasurinë. Detyrimet që lidhen me shpezimin e pasurisë janë të shumta. Ka detyrime që janë për Allahun e Lartësuar, siç për shembull: kryerja e haxhit, kompensimi i betimeve, zotimeve etj. Ka detyra që janë për krijesat, si shlyerja e borxheve apo e detyrimeve ndërnjerëzore. Kështu për shembull, dikujt që ka marrë hua dhe që ka falimentuar vërtet mund t'i konfiskohet pasuria, për të plotësuar detyrimet e tij ndaj të tjerëve, por është e palejueshme që atij t'i preken nevojat jetike personale dhe të familjes së tij. Kësisoj, atij i lihet vendbanim i mjaftueshëm, shërbëtor, veshje apo vegla pune të zanatit të tij. Madje nëse është tregtar, i lihet një pjesë e mallit për të filluar sërish tregtinë. Ndërsa detyrimet që ka plotësohen me pjesën tjetër të pasurisë së konfiskuar.Imam Ahmedi ka përmendur tekstualisht se: nëse dikush zotohet që do japë sadaka të gjithë pasurinë e vet, atij i mjafton si përmbushje i zotimit nëse jep një të tretën e kësaj pasurie. Pasuesit e imam Ahmedit e argumentojnë saktësinë e këtij mendimi pikërisht me historinë e Kabit, sepse ai tha: "O i Dërguari i Allahut! Në shenjë pendese, unë e jap të gjithë pasurinë time si sadaka, për hir të Allahut." - "Jo" - i tha Profeti a.s. - "Atëherë do të jap gjysmën." - "Jo" - i tha përsëri. - "Atëherë një të tretën." - "Po" - tha Profeti a.s. kësaj here. - "Atëherë, - tha Kabi, - unë do të mbaj vetëm plaçkën që fitova në Hajber." Kështu e sjell ngjarjen Ebu Daudi.[124] Megjithatë, për sa i përket saktësisë së këtij transmetimi, ka rezerva, sepse, - siç thuhet në *Sahih*, – Zuhriu përcjell nga djali i Kabit, e ky nga Kabi vetë, se Profeti a.s. i ka thënë: "Mbaje për vete një pjesë të pasurisë tënde" duke mos i përcaktuar masë, dhe personazhet që e kanë sjellë këtë variant janë më të ditur rreth kësaj historie. Lind pyetja: "Çfarë mund të thuhet për hadithin që ka sjellë imam Ahmedi në '*El Musned*', se Ebu Lubabe, për shkak të pendimit të tij, i tha Profetit a.s.: "O i Dërguari i Allahut! Në emër të pendimit tim, do ta braktis atdheun tim dhe do të rri pranë teje. Unë do të heq dorë plotësisht prej pasurisë sime, duke e dhënë atë të gjithë si sadaka për Allahun dhe Profetin e Tij." Profeti a.s. i tha: "Për ty mjafton të japësh një të tretën e saj."[124] Përgjigjja jonë është: Është pikërisht ky hadith që ka përdorur imam Ahmedi për të argumentuar këtë çështje, e jo hadithi i Kabit. Vëreni me kujdes se çfarë ka thënë imam Ahmedi, - sipas transmetimit të të birit, Abdullahit, - në lidhje me këtë çështje: "Nëse dikush zotohet se do të japë sadaka të gjithë pasurinë e vet, ose një pjesë të pasurisë, ndërkohë që, nga ana tjetër, ka një borxh që e përfshin të gjithë pasurinë e tij, atëherë mendimi më i saktë në këtë rast besoj se është se atij i mjafton për të përmbushur zotimin vetëm dhënia e një të tretës së pasurisë, sepse edhe Profeti a.s. e urdhëroi Ebu Lubaben për të dhënë vetëm një të tretën e saj." Imam Ahmedi i njihte shumë mirë hadithet, prandaj ai dinte ta argumentonte një çështje të tillë me ngjarjen e Kabit, sipas variantit ku përmendet një e treta e pasurisë, por përkundrazi, imam Ahmedi përdori hadithin që ka transmetimin më të sigurt dhe më të saktë, atë të Ebu Lubabes. Me sa duket, imam Ahmedi mendonte se hadithi i Ebu Lubabes përcakton pikërisht atë që përmendet në mënyrë të papërcaktuar në hadithin e Kabit. Imam Ahmedi është i mendimit se ai që zotohet për të dhënë sadaka gjithë pasurinë e vet, apo një pjesë të saj, por ka borxhe për të larë, të cilat ia përfshijnë të gjithë pasurinë, atij i mjafton si plotësim i zotimit vetëm dhënia e një të tretës së pasurisë. Siç shihet, imam Ahmedi e quan të vlefshëm zotimin, në këtë rast. Zotimi është ligjërisht i vlefshëm, por fillimisht ky person duhet të shlyejë borxhin, i cili përfshin gjithë pasurinë e tij. Pasi të lajë borxhin, atëherë e ka detyrë që të plotësojë zotimin. Kështu është shprehur imam Ahmedi, sipas transmetimi që sjell i biri, Abdullahi. Tekstualisht ai ka thënë: "Nëse zotohesh për të dhuruar të gjithë pasurinë, fillimisht duhet të shlyesh borxhet, pastaj, për përmbushjen e zotimit, kur të fitosh pasuri tjetër është detyrë të japësh vetëm aq sa një e treta e pasurisë që zotërojë në ditën kur bëre zotimin." Pra, imam Ahmedi ka thënë që: kush zotohet për të dhënë sadaka të gjithë pasurinë e vet, apo një pjesë të saj, por ka borxhe për të larë, të cilat ia përfshijnë të gjithë pasurinë, këtij i mjafton për të përmbushur zotimin dhënia e një të tretës së saj. Nga kjo kuptohet se, për shembull, kur dikush zotohet që do japë 1000 dinarë, ai e

përmbush zotimin nëse jep një të tretën e kësaj shume. Kësisoj, edhe në këtë rast veprohet njëlloj sikur zotohesh për të gjithë pasurinë. Megjithatë, mendimi më i përhapur dhe i pranuar në medhhebin e tij është se, nëse zotohesh për një pjesë të caktuar të pasurisë, atëherë është detyrë që zotimin ta plotësosh, duke dhënë të tërë këtë pjesë pasurie . Është edhe një mendim tjetër, sipas të cilit, nëse masa e pasurisë për të cilën je zotuar, është më e vogël se një të treta, atëherë detyrë është të jepet e gjithë kjo masë, por nëse është më shumë se një e treta, atëherë jepet vetëm një e treta. Ky është mendimi më i saktë sipas Ebu el Berakatit.**[124]** Gjithsesi, hadithi nuk tregon se Kabi dhe Ebu Lubabe u zotuan. Kjo nuk duket qartë prej hadithit. Ata thjesht thanë, fjalë për fjalë: "Pendimi ynë e kërkon që ne të heqim dorë prej pasurisë tonë." Pra kjo ishte thjesht një shprehje e dëshirës së tyre për të dhënë sadaka, në shenjë mirënjohjeje dhe falënderimi për Allahun e Lartësuar, që ua pranoi pendimin e tyre. Pas kësaj, Profeti a.s. u tha se një pjesë e pasurisë do të mjaftonte për të shprehur mirënjohjen e tyre, dhe nuk ishte e nevojshme që të jepnin të gjithë pasurinë. Ky është e njëjtë me rastin e Sadit, i cili deshi të linte me testament, sipas dëshirës së vet, të gjithë pasurinë, por Profeti a.s. e mësoi atë se nuk i lejohej të jepte në këtë mënyrë më shumë se një të tretën e saj.[124] Pra në këto raste kemi të bëjmë thjesht me shprehje dëshire për të dhënë sadaka, jo zotim.Por dikush mund të arsyetojë, duke thënë se ky pretendim hidhet poshtë me dy fakte: Së pari, thënia e Profetit a.s. "Për ty mjafton (*juxhzi'uke*) që të japësh një të tretën." Dihet se termi '*juxhzi'uke*' përdoret kur bëhet fjalë për plotësimin e diçkaje të detyrueshme. Së dyti, Profeti a.s. i ndaloi ata që të jepnin më shumë se një të tretën. Kjo tregon se çdo shpenzim mbi një të tretën e pasurisë nuk konsiderohet si afrim dhe adhurim për Allahun e Lartësuar, sepse Sheriati nuk të ndalon kurrë nga veprat e mira, kur bëhen për hir të Allahut të Lartësuar. Si përfundim, plotësimi i këtij zotimi nuk konsiderohet si vepër e mirë dhe si afrim tek Allahu i Lartësuar, prandaj nuk është detyrë që të përmbushet. Në përgjigje ndaj këtij argumentimi, themi:

1. Për sa i përket shprehjes '*Juxhzi'uke*', ajo vërtet ka kuptimin "Për ty mjafton", por nuk do të thotë se përmbushja është e detyrueshme. Janë në fakt dy shprehje të ndryshme: e para është '*Juxhzi'uke*', që do të thotë: "Të mjafton për të përmbushur dëshirën". Shprehja e dytë është: "*Juxhzi'u anke*", që ka kuptimin: "Të mjafton për të përmbushur detyrën", e cila përdoret për përmbushjen e *vaxhib*-eve.

Kështu, duke sqaruar edhe kuptimi i hadithit, themi se shprehja '*Juxhzi'uke*' në hadith ka kuptimin e parë që përmendëm, dhe jo të dytin, dhe kjo kuptohet nga prejardhja dhe ndërtimi i fjalës. Për këtë shih një shembull tjetër, në hadithin sipas të cilit, Ebu Burda e pyeti Profetin a.s.: "A e plotësoj detyrimin për të bërë kurban, nëse bëj kurban një dhi?" Profeti a.s. iu përgjigj: "Mjafton për ty ('*Juxhzi'u anke*' – domethënë për të përmbushur detyrimin tënd), por nuk është e lejueshme për të tjerët."[124] Kësisoj, ai nuk i tha '*Juxhzi'uke'*. Dallimi mes tyre duket qartë.

2. Për sa i përket ndalimit të Profetit a.s. nga shpenzimi i më shumë se një të tretës së pasurisë, kjo tregon se Profeti a.s., në atë mënyrë, i këshilloi ata për diçka që ishte më e lehtë për t'u përballuar nga ana e tyre dhe më e dobishme për ta. Ai i udhëzoi në një rrugë, që do t'u largonte vështirësite dhe që do t'i bënte të përjetonin të mira në këtë jetë dhe në tjetrën. Nëse ai do të lejonte që të jepnin të gjithë pasurinë e tyre, ata do të vuanin më vonë, dhe ndoshta nuk do ta duronin varfërinë e thellë. Kështu veproi Profeti a.s. edhe me dikë tjetër, që i shkoi me një copë flori sa një kokërr vezë dhe i tha se do jepte sadaka, edhe pse ishte e gjithë pasuria që ky burrë zotëronte. Profeti a.s., pasi e refuzoi dy herë dhe ai përsëri këmbënguli që ta jepte sadaka, e goditi me copën e floririt.**[124]** Pra Profeti a.s. nuk e pranoi që ai të jepte të gjithë pasurinë e vet si sadaka.

Megjithatë, më e mira që mund të thuhet është se Profeti a.s. vepronte gjithmonë në përputhje me rrethanat dhe në bazë të njohurisë që kishte rreth rastit konkret. Kështu, për shembull, ai e lejoi Ebu Bekrin kur ai dha sadaka të gjithë pasurinë e tij. Profeti a.s. i tha Ebu Bekrit: "Çfarë le për familjen tënde?" Ai tha: "Lashë Allahun dhe Profetin e Tij."**[124]** Dhe Profeti a.s. nuk e qortoi Ebu Bekrit dhe as nuk ia refuzoi sadakanë, ashtu siç miratoi edhe Omerin kur ai dha si sadaka gjysmën e pasurisë së vet. Nga ana tjetër, njeriun që donte të dhuronte copën e floririt, Profeti a.s. e refuzoi dhe e qortoi, ndërsa Kabit i tha: "Mbaje për vete një pjesë të pasurisë tënde." Në thënien e tij drejtuar Kabit, Profeti

a.s. nuk përcaktoi se duhej të jepte një të tretën. Nuk është logjike të nënkuptohej me një shprehje të tillë mbajtja e dy të tretave të pasurisë. Ebu Lubabes, Profeti a.s. i tha: "Të mjafton një e treta". Mes këtyre hadithеve nuk ka kundërthënie. Sa më sipër del se ai që zotohet se do japë sadaka të gjithë pasurinë, fillimisht duhet të heqë mënjanë nevojat e veta dhe të familjes, në mënyrë që të mos iu duhet pastaj, - për sa kohë që të jetojnë, - t'u lypin të tjerëve; pas kësaj, pjesën që mbetet mund ta japë sadaka. Megjithatë, Allahu e di më mirë.

- Për këtë çështje, Rabia Ibn Abdurrahmani thotë: "Në këtë rast, duhet të japësh aq sa ke detyrë të japësh si zekat, ndërsa pjesën tjetër e mban."

- Xhabir Ibn Zejdi thotë: "Nëse masa e pasurisë është 2000 (derhem) e sipër, duhet të japësh 1/10 e saj. Nëse është 1000 e poshtë, duhet të japësh një të shtatën. Nëse është 500 e poshtë, duhet të japësh një të pestën.

- Ebu Hanife, - Allahu e mëshiroftë! - thotë: "Duhet ta japësh si sadaka të gjithë pasurinë për të cilën është detyrë zekati. Ndërsa për pasurinë që nuk është detyrë zekati, ka dy mendime: njëri thotë se duhet ta japësh, ndërsa sipas mendimit tjetër, nuk e ke për detyrë të japësh gjë prej saj.

- Shafiiu thotë: "Është detyrë të jepet e gjithë pasuria."

- Imam Maliku, Zuhriu dhe Ahmedi janë të mendimit që është detyrë të jepet vetëm një e treta.

- Ndërsa të tjerë janë të mendimit se detyrë është të bëhet thjesht kompensimi për betimin e thyer.

43 Mësim tjetër i madh që nxjerrim nga kjo histori është vlera dhe grada e lartë që ka sinqeriteti, vërtetësia. Lumturia në këtë botë dhe në tjetrën, shpëtimi dhe ruajtja nga çdo e keqe në të dyja jetët, është e lidhur ngushtë me sinqeritetin. Të gjithë ata që Allahu i ka shpëtuar, i ka shpëtuar për shkak të sinqeritetit të tyre. Të gjithë ata që janë shkatërruar, janë shkatërruar për shkak të mashtrimit, gënjeshtrës. Allahu i Lartësuar i ka urdhëruar adhuruesit e Tij besimtarë që të jenë të vërtetë: **"**O besimtarë! Frikësojuni Allahut dhe bëhuni me ata që janë të sinqertë!" (Teube 119). Allahu i Lartësuar i ka klasifikuar krijesat në dy kategori: Fatlumët dhe fatzinjtë. Të lumturit janë të sinqertët, të vërtetët; fatzinjtë janë gënjeshtarët, mohuesit. Ky klasifikim i pandryshueshëm, i padiskutueshëm. Lumturia është gjithmonë me sinqeritetin, dëlirësinë dhe besimin e pastër, ndërsa dëshpërimi është gjithmonë me mashtrimin dhe mohimin. Allahu i Lartësuar na ka njoftuar gjithashtu se Ditën e Gjykimit njerëzve nuk do t'u bëjë dobi asgjë tjetër, veç sinqeritetit. Mungesën e sinqeritetit, mashtrimin dhe kurthet Ai i ka konsideruar si shenja dalluese të munafikëve. Ata gënjejnë me veprat dhe me fjalët e tyre. Thelbi i devijimit të tyre gjithmonë ka qenë gënjeshtra dhe mungesa e sinqeritetit, në fjalë dhe në vepra. Sinqeriteti dhe vërtetësia janë pararendëset e imanit. Ato janë shenjë, udhëheqje, bashkudhëtare, drejtuese, zbukuruese dhe stoli të besimit. Ato janë veshja e besimit. Madje ato janë shpirti dhe thelbi i besimit. Ndërsa gënjeshtra dhe mungesa e sinqeritetit janë pararendëse të kufrit dhe hipokrizisë; janë shenjë treguese, bashkudhëtare, drejtuese dhe veshje të tyre. Gënjeshtra dhe imani nuk mund të bashkohen me njëra-tjetrën, ashtu sikurse idhujtaria me *teuhid*-in nuk mund të jenë kurrë bashkë. Nuk mund të bashkohen imani dhe gënjeshtra në një zemër të vetme. Duhet patjetër që njëri të dëbojë tjetrin, duke qëndruart vetëm njëri. Allahu i Lartësuar i shpëtoi tre burrat për shkak të sinqeritetit të tyre. Ndërsa gënjeshtarët u shkatërruan dhe humbën shumë me mashtrimet e tyre. Allahu i Lartësuar nuk ka dhënë dhuratë më të madhe për ndonjë sesa sinqeritetin, i cili është ushqimi dhe jeta e Islamit; ashtu si, nga ana tjetër, nuk e ka sprovuar ndonjë me sprovë e fatkeqësi më të madhe sesa gënjeshtra, e cila është sëmundje dhe shkatërrim për fenë. E lus Allahun të na ruajë e të na ndihmojë!

44 Allahu i Lartësuar thotë: "Pa dyshim, Allahu ia mundësoi të Dërguarit teuben dhe ibadetin. Ai ua pruri mbarë teuben dhe ua pranoi atë edhe muhaxhirëve dhe ensarëve, të cilët shkuan pas atij në çastin e vështirë, pasi zemrat e disave prej tyre, për shkak të vështirësive, për një fije qenë afër shmangies (nga detyra), pastaj Allahu i bëri të qëndrueshëm dhe e pranoi pendimin e tyre. Vërtet, Ai është i Butë dhe i Mëshirshëm me ta." (Teube 117). Ky është ajeti më i madh, nëpërmjet të cilit njeriu njeh peshën dhe rëndësinë e pendimit tek Allahu i Lartësuar. Ky është kulmi i përsosmërisë së adhuruesit. E themi këtë sepse Allahu i Lartësuar ua bëri këtë mirësi besimtarëve pikërisht në betejën e tyre të fundit, pasi kishin dhënë maksimumin e punëve, përkushtimit dhe përpjekjeve të tyre; ua dha

vetëm pasi kishin shpenzuar gjithçka për hir të Allahut të Lartësuar. Ata dhanë jetën, pasurinë, braktisën edhe atdheun. Dhe, në fund të gjithë këtyre veprave të mira, erdhi kurorëzimi i tyre. Kjo stoli quhet: "Pranim i pendimit". Për këtë arsye, Profeti a.s. e konsideroi ditën e pranimit të pendimit të Kabit si ditën më të mirë që ai kishte jetuar, që kur e kishte lindur e ëma. Këtë lloj mirësie mund ta kuptojë veçse ai që njeh Allahun dhe detyrimet e njerëzve ndaj Tij, vetëm ai që njeh imtësisht detyrimet e adhurimit dhe hollësitë e tij; vetëm ai që njeh mirë vetveten, cilësitë dhe natyrën e punëve të saj. Vetëm një i tillë mund të kuptojë se çdo adhurim dhe detyrim i kryer ndaj Allahut, në krahasim me atë që njeriu e ka si detyrim dhe që Allahu e meriton, është si një pikë uji në oqean. Madje duhet të pranojmë se kjo konsideratë do të ishte e saktë vetëm nëse veprat e mira dhe adhurimet do të ishin të sakta, pa mangësi të dukshme dhe të fshehta. *Subhan-Allah*! Allahu është i Lavdishëm dhe i Lartëmadhëruar. Ai është i pastër e i dëlirë nga çfarëdolloj mangësie. Mëshira dhe falja e Tij është e madhe. Asgjë nuk mund t'i shpëtojë adhuruesit e Tij veç nëse Ai i përfshin me faljen dhe mëshirën e Tij. Krijesat nuk kanë mundësi të tretë: ose falje dhe mëshirë prej Tij, ose shkatërrim dhe dëshpërim të përjetshëm. Nëse Zoti do të përdorte vetëm drejtësinë e Tij, Ai do të ndëshkonte banorët e qiejve dhe të tokës, pa treguar aspak i padrejtë ndaj tyre. Nëse Ai i mëshiron ata, mëshira e Tij është gjithmonë më e mirë për ta sesa veprat e tyre. Askush nuk do të shpëtojë me veprat që ka bërë, por veç me mëshirën e Tij[124].

45 Shikoni me vëmendje si Allahu i Lartësuar e përsërit dy herë fjalën *'tabe'* një herë në fillim të ajetit dhe një herë në fund të tij. Në fillim të ajetit me kuptimin: ua bëri mbarë të pendohen, kurse në fundin e tij me kuptimin: ua pranoi pendimin. Kështu Allahu i Lartësuar ua bërë të mundshëm aktin e teubes dhe pasi ata u penduan, ai ua pranoi këtë akt si vepër të mirë dhe të pranueshme, domethënë, Ai u dha sukses të pendohen dhe pastaj u bëri mirësi duke ua pranuar atë. Të gjitha mirësitë vijnë prej Tij dhe nëpërmjet Tij, sepse çdo mirësi është pronë e Tij dhe nën pushtetin e Tij! Ai ia dhuron mirësitë e Veta cilitdo që Ai dëshiron, si mëshirë dhe bamirësi prej Tij. Ai ia ndalon të mirat cilitdo që Ai dëshiron, me urtësinë dhe drejtësinë e Tij.

46 Allahu i Lartësuar thotë: "Ai ua pranoi pendimin edhe atyre të treve, të cilëve iu pat shtyrë *(pranimi i pendimit)*, atëherë, kur toka, sado e gjerë, iu duk e ngushtë dhe iu shtrënguan shpirtrat, aq sa u bindën se nuk ka strehim tjetër përveç Allahut e pastaj Allahu ua pranoi teuben dhe i mëshiroi, në mënyrë që të pendohen sa herë që bëjnë ndonjë gabim në të ardhmen. Me të vërtetë, Allahu pranon pendimin dhe është Mëshirëplotë." (Teube 118). Lind pyetja: Çfarë kuptimi ka shprehja "…të cilëve iu pat shtyrë" (*hul-lifû)* në këtë ajet? Këtë e ka shpjeguar vetë Kabi, kur tha se Profeti a.s. ua pranoi të gjithëve justifikimin atyre që nuk morën pjesë në luftë, duke ua lënë çështjen e tyre Allahut të Lartësuar, ndërsa ata të tre u lanë për më vonë, në pritje të vendimit të Allahut të Lartësuar për ta. Pra e vonoi gjykimin (*hal-lefe*) për ata të tre, në krahasim me të tjerët. Siç shihet, këtu nuk flitet për bishtnim (*tehal-luf*) ndaj luftës. Nëse do të ishte ky kuptimi, atëherë do të përdorej fjala *tehal-lefû*, jo *hul-lifu*. Shiko me kujdes si thotë i Lartësuari në një ajet tjetër: "Banorëve të Medinës dhe beduinëve që janë rreth saj, nuk u lejohet të mos ndjekin (*ej-jetehal-lefû*) të Dërguarin e Allahut, as të kursejnë jetën e tyre para jetës së tij." (Teube 120). Domethënë, nuk u lejohet t'i bëjnë bisht Profetit a.s. (për luftë). Vëreni pra ndryshimin. Gjithsesi, Allahu i Lartësuar është më i ditur për gjithçka. **[Zadul Mead, vëll 3.]**

[125] **Përcaktimi i *hamd*-it me rrethanorë kohe dhe vendi në Kur'an.** Meditoni pak me kujdes! *Hamd*-i në disa ajete ka ardhur i përcaktuar me rrethanorë vendi dhe kohe. Për sehmbul, në suren Rum ajeti 18, i Lartësuari thotë: "Lavdia i takon vetëm Atij në qiej dhe në tokë, në mbrëmje dhe mëngjes!" Ndërsa në suren Kasas, ajeti 70, Ai thotë: "Ai është Allahu, veç të Cilit nuk ka të adhuruar tjetër me të drejtë. Vetëm Atij i takon lavdia në këtë botë dhe në botën tjetër. Vetëm Atij i takon gjykimi dhe tek Ai do të ktheheni". Në suren Sebe, Ai thotë: "E gjithë lavdia i takon Allahut, të cilit i takon ç'kanë qiej dhe ç'ka në tokë dhe e gjithë lavdia i takon vetëm Atij në botën tjetër. Ai është i Urti, i Gjithëdituri". Ndërsa në suren Fatiha, *hamd*-i është sjellë i pakufizuar dhe i papërcaktuar me ndonjë përcaktues. Pra, është lënë kështu për të treguar se e gjithë dashuria dhe lavdia i takon Allahut në çdo vend, kohë dhe gjendje. Në të

gjitha suret e Kuranit, *hamd*-i është sjellë i kufizuar dhe i përcaktuar me ndonjë përcaktues. Pra, është sjellë i lidhur ngushtë me diçka të caktuar. Ndërsa në suren Fatiha, ai është sjellë i hapur e i papërcaktuar. Janë katër sure në Kur'an që fillojnë me *El hamd*, përveç Fatihasë. Në të gjitha këto sure, *hamd*-i është sjellë i përcaktuar dhe i lidhur ngushtë me diçka. Surja e parë që fillon me *hamd* pas *Fatiha*së, është surja En'am. I Lartësuari thotë: "Lavdia e plotë i qoftë vetëm Allahut, që krijoi qiejt dhe Tokën, vendosi errësirat e dritën. Megjithatë, mohuesit sajojnë zota të tjerë si të barabartë me Zotin e tyre." Në këtë rast, *hamd*-i ka lidhje me krijimin e qiejve dhe të Tokës dhe me vendosjen e errësirave dhe të dritës. Pra, Allahu është i lavdëruar dhe meriton *hamd*-et, sepse Ai krijoi qiejt e tokën dhe vendosi erësirat dhe dritën. Surja e dytë që fillon me *hamd* është surja Kehf, në të cilën i Lartësuari i thotë: "E gjithë lavdia i takon vetëm Allahut, i Cili i shpalli robit të Vet Librin dhe në të nuk lejoi ndonjë kundërthënie". Në këtë rast, *hamd*-i ka lidhje me shpalljen e Kuranit dhe moslejimin e shtrembërimeve dhe devijimeve në të. Kështu, Ai është i lavdëruar dhe meriton *hamd*-et, sepse Ai e shpalli Librin dhe nuk lejoi asnjë shtrembërim dhe devijim në të. Surja e tretë që fillon me *hamd* është Sebe, në të cilën i Lartësuari thotë: "E gjithë lavdia i takon Allahut, të Cilit i takon ç'kanë qiej dhe ç'kanë tokë dhe e gjithë lavdia i takon vetëm Atij në botën tjetër. Ai është i Urti, i Gjithëdituri". Në këtë rast, *hamd*-i ka lidhje me pushtetin dhe mbretërimin e Tij në qiej dhe në tokë. Ai është i lavdëruar dhe meriton *hamd*-et, sepse Ai është Sunduesi, Mbretëruesi dhe Pronari i qiejve dhe i Tokës. Atij i takon pushteti në qiej dhe në Tokë. Surja e katërt është surja Fatir, në të cilën i Lartësuari thotë: "E gjithë lavdia i qoftë Allahut, Krijuesit të qiejve e Tokës *(pa shembull të mëparshëm)*, i cili i ka bërë engjëjt të dërguar me nga dy, tre dhe katër palë krahë. Ai shton në krijim çfarë të dojë. Me të vërtetë, Allahu është i plotpushtetshëm për gjithçka". Në këtë rast, *hamd*-i ka lidhje me shpikjen dhe krijimin pa asnjë shembull të mëparshëm të qiejve dhe të Tokës dhe me krijimin e melekëve me dy, tre dhe katër palë krahë. Ai është i lavdëruar dhe meriton *hamd*-et, sepse Ai është *Fatiru* (Krijuesi, Shpikësi) i qiejve dhe i Tokës. Ai i shpiku dhe i krijoi ato pa asnjë shembull të mëparshëm. Ai i krijoi melekët me dy, tre dhe katër palë krahë. Ndërsa në suren Fatiha nuk është përmendur ndonjë shkak i veçantë për *hamd*-in, në mënyrë që të gjitha llojet e *hamd*-it, në të gjitha rastet dhe shkaqet për të cilat ai bëhet i merituesshëm, t'i përkushtohen vetëm Allahut të Madhërishëm. Pra, *hamd*-i nuk kufizohet e as përcaktohet për një shkak të caktuar. Kur themi *el hamdulil-lah*, nënkupton që Atij i takojnë të gjitha llojet e *hamd*-eve, pa kufij dhe përcaktim.

[126] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Allahu i Lartësuar ka sjellë një argument të pakundërshtueshëm nga idhujtarët. Ai argumenton pikërisht me pohimin e tyre të një fakti, për t'i bërë që të besojnë edhe atë që ata e mohojnë. Pra, duke qënë se ata e pranojnë se Ai është Krijuesi, Furnizuesi, Administruesi dhe Ai që sjell të gjitha mirësitë, atëherë Ai është më parësori që të meritojë adhurimin nga ata që nuk krijojnë, nuk furnizojnë, nuk kanë në dorë që të sjellin mirësi apo begati njeriut dhe nuk kanë në dorë asgjë prej çështjeve të dynjasë dhe ahiretit. Atëherë, si mundet që të adhuroni dhe t'ia përshkruani Atij si ortak krijesa të dobëta, që Ai i ka përshkruar si: të shurdhër e memecë, të cilët nuk logjikojnë, kur Allahu ka cilësitë më të mira, të plota dhe absolute?! Pra, si është e mundur, që ju të mos i frikësoheni Allahut, kur bëni diçka të tillë?!

[127] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Kjo bën fjalë para se të zbrisnin ajetet e shpatës dhe të urdhrit për luftë.

[128] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Allahu i Lartësuar bën veçse atë që është e vërtetë, e drejtë. Ai përmbush drejtësinë, barazinë. Ai është i Urtë dhe sjell veçse mirësinë. Ai është i Pastër dhe i Dëlirë. Askush nuk ka të drejtë që ta pyesë atë për mirësinë që ka dhuruar, përse e dhuron atë. E mira dëshirohet dhe kurrsesi nuk mund të akuzohet Allahu për mirësitë që Ai dhuron. Askush nuk ka të drejtë që t'i kërkojë llogari Zotit për vështirësitë dhe hallet që e prekin dhe t'i thotë Atij: përse e bëre këtë me mua, o Zoti im? Sepse nuk është Allahu Ai që e detyron njeriun që të bëjë keq, sepse Allahut nuk i atribuohet kurrsesi e keqja, edhe pse Ai është Krijuesi i gjithçkaje, Krijuesi i njerëzve dhe i gjithçkaje që ata punojnë. Është vetë njeriu që e kryen të keqen,

me përzgjedhjen e tij të lirë, duke i bërë dëm vetes së tij. Megjithatë, asgjë nuk del nga krijimi dhe kaderi i Zotit.

[129] Allahu i Lartësuar thotë: "O ju të dërguar *(të Allahut)*! Hani ushqimet që janë të pastra dhe bëni vepra të mira! Unë di gjithçka që ju bëni. Kjo është feja juaj. Është vetëm një fe dhe Unë jam Zoti juaj, prandaj, më kini frikë Mua!" [Mu'minun 51, 52].

[130] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Ky është një argument shumë i fortë, sepse, në fakt, vetëm Musai u lut, ndërsa Allahu i Madhëruar thotë: "Është pranuar lutja juaj". Domethënë, u konsiderua lutje e të dyve, ndërkohë që Haruni bëri vetëm "Amin". Kjo tregon se *amin*- i është njëlloj sikur ta kesh thënë të gjithë lutjen shprehimisht. Po kështu, bërja "*Amin*" pas leximit të Fatihasë konsiderohet njëlloj sikur ta kesh lexuar atë. Kthehu tek tefsiri i Fatihasë, në vëllimin e parë."

[131] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Megjithatë, disa sufi dhe grupeve të devijuara vazhdojnë të tregojnë dhembshuri për Faraonin dhe të pretendojnë se ai e pranoi besimin dhe është i shpëtuar! Atëherë, a do t'u pëlqente, vallë, që ne të luteshim për ta duke thënë: "Allahu i ngjalltë me Faraonin, kudo që të jetë ai!"?

[132] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Dituria që thuhet në këtë ajet është Teurati. Jehudët nuk njihnin asnjë lloj dispozite dhe ligji përpara Teuratit, megjithatë ata nuk i zbatonin dispozitat dhe rregullat e tij. Allahu i Lartësuar u tregoi rregullat dhe porositë e Tij në këtë libër. Disa prej tyre e zbatuan, ndërsa të tjerë e refuzuan, duke mos i zbatuar ato porosi. Disa prej tyre mbetën në injorancë, prandaj u përçanë mes tyre. Ata krijuan konflikte veçse pasi u erdhi e vërteta. Megjithatë, Allahu është më i ditur!

[133] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Allahu i Lartësuar i krijoi ata që të mos kundërshtohen në lidhje me urdhëresat dhe ndalesat që Ai u ka dhënë. Kështu, vetëm ata të cilët janë të unifikuar në lidhje me gjithçka që ka shpallur Allahu, qoftë në çështjet e akides apo në çështjet ndërnjerëzore, pikërisht dhe vetëm ata janë të mëshiruarit prej Allahut të Lartësuar. Ky është premtimi që u jepet atyre, si shpërblim për bashkimin e tyre rreth Shpalljes dhe zbatimit rigoroz të urdhëresave të Tij.

[134] Nuk ka dyshim se gjithçka që ndodh në qiej, në tokë e mes tyre, ndodh veçse me lejen dhe vullnetin e Allahut të Madhëruar e të Plotpushtetshëm. Ajo që dëshiron Allahu ekziston, ndërsa ajo që Allahu nuk dëshiron të ekzistojë e të ndodhë, kurrë nuk ka mundësi të ekzistojë e të ndodhë. Imani është kreu i çështjeve që kërkohen nga të përgjegjshmit ligjshërisht. Zoti ka bërë të mundur që njeriu ta ketë lirinë e zgjedhjes për të besuar ose jo, ashtu siç janë të gjitha punët e adhurimet që Ai i ka ligjëruar e kërkon prej të përgjegjshmve ligjërisht që t'i përmbushin ato. Ai ka premtuar se çdokush që e bën këtë ka si shpërblim Xhenetin, ndërsa ata që e shpërfillin e nuk e përmbushin këtë meritojnë zjarrin. Nuk ka dyshim se çdo të përgjegjshmi ligjërisht (*mukellef*) i është mundësuar që të zgjedhë imanin ose kufrin, me zgjedhjen e vet të lirë. Çdokush që zgjedh imanin, me bindje e zgjedhje të lirë, duke u mbështetur në logjikën e pastër, diturinë e vërtetë e korrekte dhe kuptimin e saktë të drejtë të argumenteve të Zotit, atëherë Ai, si shpërblim për njeriun, e dëshiron dhe, me vullnetin e pushtetin e Tij, e bën të mundur që në shpirtin e këtij njeriu dhe në thellësi të zemrës së tij të zërë vend imani i pastër dhe i vërtetë. Por, ai i cili nuk e përdor logjikën e vet, nuk u hedh sytë fakteve të sigurta dhe argumenteve të qarta që Allahu i Lavdëruar i paraqet, ky njeri në të vërtetë ka preferuar kufrin kundrejt imanit dhe ka dëshiruar për veten përfundimin dëshpërues. Allahu i Lavdëruar, si shpagim e dënim të drejtë për të, bën që ligësia të zërë vend në këtë njeri, që nuk e përdor aftësinë për të menduar meditуar e gjykuar drejt. A nuk kanë, vallë, logjikë, që ta përdorin për të dalluar, gjetur e pranuar të vërtetën. I Lartësuari thotë shpesh për ata, se "...nuk logjikojnë.". Udhëzimi në rrugën e drejtë ose lënia e zhytja në errësirrën e humbjes vijnë veçse pasi vetë njeriu ka përzgjedhur me lirinë e plotë rrugën e imanit ose kufrit. Allahu e udhëzon njeriun ose e zhyt në humbje, si shpërblim i drejtë dhe i merituar për punët e tij. Zoti nuk i bën padrejtësi askujt. Nuk ka të adhuruar me meritë përveç Tij, dhe nuk ka

Zot, kujdestar e ndihmës të dashur për krijesat, përveç Allahut.

[135] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Allahu i Lartësuar i ka privuar mohuesit nga mëshira e Tij në Ditën e Kijametit. Allahu ka shkruar për Ditën e Kijametit mëshirë në mënyrë të veçantë për ata të cilët kanë besuar, kanë qenë të devotshëm, janë ruajtur nga të këqijat dhe kanë dhënë zekatin, siç thotë Allahu i Lartësuar: "Me ndëshkimin Tim godas atë që Unë dëshiroj, ndërsa mëshira Ime ka përfshirë gjithçka. Atë *(mëshirë)* e kam caktuar për ata që janë të devotshëm, e japin zekatin dhe për ata që besojnë në argumentet Tona, për ata që pranojnë të Dërguarin, Profetin "*ummij*", që nuk shkruan e nuk lexon, të cilin e gjejnë të cilësuar në Teurat dhe në Ungjill, që i urdhëron ata për të mirë dhe i ndalon nga e keqja, që u lejon ushqimet e këndshme dhe u ndalon ato të pakëndshmet, që u heq barrën e rëndë dhe prangat. Ata që besojnë në të, që e nderojnë atë, që e ndihmojnë atë dhe që veprojnë me Dritën, që iu zbrit atij - këta janë ata të shpëtuarit." [Araf 156, 157].

[136] Hadithi është *daif*, sipas shejh Albanit. Shih *Daif el Xhami*, nr 902. Shiko gjithashtu *Silsile Daife*, hadithin me nr. 2798. Por në një hadith përmendet se Profeti kurrë nuk rrinte pa thënë këtë dua, kur vinte mbrëmja dhe kur agonte dita: "*Allahumme inni eselukel afijete fid-dunia uel ahirah, Allahumme inni es'elukel afue uel afijete fî dînî ue dun'jaje ue ehlî ue malî, Allahummestur auratî, ue amin reu'atî. Allahummeḥfeđhnî min bejni jedej-je, ue min halfî, ue an jemînî ue an shimalî, ue min feuḳî, ue eûdhu bi ađhametike en ugtale min taḥtî*." [O Allah! Të kërkoj të më falësh dhe të më ruash nga çdo e keqe në këtë botë dhe në botën tjetër. O Allah! Të lutem të më falësh dhe të më ruash nga të këqijat e të metat në fenë time, në jetën time të këtushme, në familjen time dhe në pasurinë time. O Allah! Mi mbulo të metat dhe më qetëso (e më mbro) nga gjërat frikësuese. O Allah! Më ruaj nga para dhe nga prapa, nga e djathta dhe nga e majta, si dhe nga lart. Mbrohem me madhërinë Tënde që të mos më përpijë toka nga poshtë." Ebu Daudi, Ibnu Maxhe. Shih "*Sahih Ibn Maxhe*" të shejh Albanit].

[137] Imam Neueuiju thotë: "Të gjithë dijetarët islamë janë të mendimit se teubeja (pendimi dhe lënia, braktisja e gjynaheve) është obligim i fortë fetar (*vaxhib*). Nëse gjynahu ka të bëjë vetëm me Allahun, e jo me të drejtën e ndonjë njeriu, atëherë pranimi i pendimit ka tri kushte.
1. që njeriu të largohet menjëherë nga gjynahu;
2. që pendimi për kryerjen e gjynahut të bëhet me gjithë zemër;
3. të marrë vendimin që asnjëherë të mos i kthehet atij gjynahu.
Nëse mungon njëri prej këtyre kushteve, atëherë pendimi nuk është i vlefshëm. Nëse gjynahu ka të bëjë me ndonjë njeri, atëherë pendimi, përveç kushteve të përmendura ka edhe një kusht të katërt:
4. T'ia kthejë hakun dhe borxhin atij që ia ka. Nëse borxhi është i natyrës materiale, atëherë ia kthen në të njëjtën masë. Por nëse gjynahu është i tillë që ka dënim të përcaktuar në Sheriat, atëherë është i ngarkuar që të mundësojë ekzekutimin e dënimit ndaj tij, ose të kërkojë falje nga ai të cilin e ka dëmtuar. Nëse gjynahu e padrejtësia është bërë me ofendim me fjalë, atëherë ai duhet t'ia kërkojë hallallin personit të cilin e ka ofenduar.

Pendimi duhet të bëhet për të gjitha gjynahet. Nëse pendimi bëhet vetëm për disa gjynahe, ai është i vlefshëm dhe i falen ato gjynahe, por të tjerat i mbesin pa iu falur. Për domosdoshmërinë e pendimit dhe braktisjes së gjynaheve ka shumë argumente në Librin e Allahut, në Sunetin e Profetit dhe në *ixhmain* e umetit. Allahu i Madhërishëm thotë: **"**Pendohuni tek Allahu të gjithë, o besimtarë, ndoshta do të shpëtoni." [Nûr, 31]. "...që të kërkoni falje nga Zoti juaj dhe të pendoheni." [Hud, 3] "O besimtarë! Pendohuni tek Allahu me sinqeritet të thellë." [Tahrim, 8]. **[Rijadus-sâliḥin]**

Shejh Uthejmini shpjegon

Et-teube vjen nga fjala tabe jetubu, domethënë, "u kthye, kthehem". Ndërsa në terminologjinë e Sheriatit, Teube do të thotë: të kthesh rrugë, të heqësh dorë nga gjynahet ndaj Allahut të Lartësuar, për t'u përkushtuar në bindjen ndaj Tij. Pendimi më i madh dhe më i detyrueshëm është pendimi për kufrin, për t'u kthyer te imani i drejtë. I Lartësuari thotë: "Thuaju jobesimtarëve që, nëse heqin dorë nga mosbesimi, do t'u falet e kaluara, por nëse ngulmojnë në të tyren, atëherë le të jetë dënimi i popujve të mëparshëm si paralajmërim për ta."

[Enfal 38]. Pas tij, për nga rëndësia, vjen pendimi për gjynahet e mëdha. Pastaj vjen pendimi për gjynahet e vogla. Sidoqoftë, është detyrë për çdo njeri që të pendohet për çdo gjynah.

Një pendim i pranuar duhet të plotësojë tri kushte, ashtu sikurse thotë autori (Allahu e mëshiroftë!), por duke e analizuar më me vëmendje, mund të themi se ato janë pesë.

1. Sinqeriteti ndaj Allahu të Lartësuar në pendim, duke synuar vetëm kënaqësinë e Tij. Besimtari dëshiron që Allahu t'ia pranojë pendimin dhe ta falë për gjynahet e tij. Kështu, me pendimin e tij, ai nuk duhet të synojë të kënaqë njerëzit dhe të afohet tek ta, ose të ketë për qëllim thjesht t'i shpëtojë dënimeve të shtetit. Me pendimin kërkohet vetëm kënaqësia e Zotit dhe falja prej Tij.

2. Të largohet menjëherë prej gjynaheve. Ky është një nga kushtet më të rëndësishme të saktësisë dhe pranimit të pendimit. Nëse gjynahu është moskryerje vaxhibi, pendimi realizohet duke filluar zbatimin e këtij vaxhibi. Për shembull, nëse dikush nuk ka dhënë zekatin dhe dëshiron që Allahu ta falë, ai duhet të japë zekatin e pasurisë, që nuk e ka dhënë në vitet e shkuara. Nëse dikush ka qenë i mangët në sjelljen me prindërit, ai duhet të përpiqet maksimalisht për të qënë bamirës ndaj tyre. Nëse ka qenë i mangët në marrëdhëniet farefisnore, ai duhet t'i përmirësojë ato menjëherë. Nëse ka bërë harame, ai duhet të largohet menjëherë prej tyre dhe të mos vonohet asnjë çast. Nëse ka përfituar nga kamata, duhet të ndërpresë menjëherë këtë mënyrë fitimi dhe të largohet prej saj, ndërsa shtesën e fituar prej saj ta shpenzojë me mënyrën e lejuar nga Sheriati. Nëse ka qenë mashtrues dhe vjedhës i pasurisë së njerëzve, ai duhet të ndalet dhe të pastrohet nga këto cilësi (mashtrimi, gënjeshtra, tradhtia). Nëse i ka marrë padrejtësisht dikujt pasurinë, duhet që t'ia kthejë atij dhe t'i kërkojë hallallëkun. Nëse ka qenë përgojues dhe cenues i nderit të njerëzve, ai duhet të ndalet nga kjo vepër e keqe.

Nuk ka asnjë vlerë që dikush të thotë: "U pendova", dhe pastaj të vazhdojë me gjynahet dhe me moskryerjen e vaxhibeve. Ky pendim është i pavlefshëm dhe i papranueshëm nga Allahu i Lartësuar dhe i Gjithëditur. Madje, ky lloj pendimi është si tallje ndaj Zotit Krenar dhe të Lartësuar. E si mund të pretendosh se u pendove, ndërkohë vazhdon me gjynahe dhe mosbindje ndaj Zotit?! Nëse i thua dikujt, ndaj të cilit ke gabuar: "Më fal, se unë kam gabuar me ty, por kurrë nuk do t'i kthehem atij gabimi" por, në zemrën tënde, ti përsëri dëshiron që t'i kthehesh atij gabimi, kjo pa dyshim që do të konsiderohej si tallje dhe nënvlerësim për atë person. Po kur bëhet fjalë për Zotin e gjithësisë, çfarë mund të mendohet dhe si mund të konsiderohet një vepër e tillë?!

Kështu, i penduar sinqerisht konsiderohet ai i cili largohet nga gabimi dhe ka vendosur që të mos i kthehet më atij. Është e habitshme se si disa njerëz bisedojnë me ty dhe shprehin keqardhje për çështjen e kamatës, megjithatë përsëri vazhdojnë me të, Allahu na ruajt dhe na udhëzoftë! Të tjerë tregojnë keqardhje për përgojimin dhe për shkeljen e të drejtave të njerëzve, ndërkohë që ata janë më të këqijtë që kryejnë këtë gjynah dhe vazhdojnë me të. Allahu na ruajtë dhe na shpëtoftë nga çdo e keqe! Dikush tjetër shpreh urrejtjen dhe dëshpërimin me mashtrimet dhe shkeljet të të drejtave të njerëzve e moskorrektësinë e tyre, e pastaj vazhdon të jetë mashtrues dhe jo korrekt në plotësimin e të drejtave të njerëzve. Çdo njeri duhet të heqë dorë nga gabimi, për të cilin është penduar, ose në të kundërt pendimi i tij është i refuzuar dhe i pavlefshëm, i padobishëm tek Zoti.

Gabimet e njeriut ndahen në dy kategori

- Gabime ndaj Zotit.
- Gabime ndaj krijesave.

Për gabimin ndaj Zotit mjafton të pendohemi dhe të heqim dorë prej gjynahut me vendosmëri, për të mos iu kthyer kurrë. Në këtë rast nuk është e nevojshme, madje mund të themi se nuk lejohet, që t'u tregosh njerëzve për gjynahet e tua, qofshin moskryerje vaxhibesh apo kryerje haramesh. Ato janë gjynahe mes njeriut dhe Allahut, prandaj i Lartësuari i fsheh ato nga sytë e njerëzve. Nuk është me vend që të zbulosh atë që Zoti, me mirësinë e bujarinë e Tij, të ka mbuluar. Profeti (a.s.) ka thënë: "Çdo pjesëtar i umetit tim është i sigurt e i falur, përveç *muxhahirin*-ëve (që shfaqin gjynahet e tyre). Në një hadith, *muxhahirinë* quhen ata që bëjnë gjynahe natën dhe, kur gdhihen, u tregojnë njerëzve që kanë bërë kështu dhe ashtu…"

Disa dijetarë kanë thënë se, nëse dikush bën një gabim që përmban ndëshkim Sheriati, nuk ka problem që të shkojë tek imami që ekzekuton

ndëshkimet ti tregojë për gabimin dhe të kërkojë prej tij që të ekzekutojë ndëshkimin e Sheriatit si pastrim për të. Megjithatë, më e mira është që ai ta mbajë të fshehtë atë që Zoti ia ka mbuluar dhe të pendohet sinqerisht, sepse i Lartësuari është Bujar, Falës dhe shumë i Mëshirshëm. Ai e pranon pendimin dhe i fal robërit e Tij.

Lloji i dytë i gjynaheve janë gjynahet ndaj krijesave. Në këtë rast, pendimit, përveç kushtit të mësipërm, nëse ka të bëjë në mënyrë të posaçme me hakun e krijesës, atëherë i shtohet një kusht tjetër:

3. Kushti i tretë. Ti kthejë hakun atij që i takon. P.sh nëse ka vjedhur nga dikush duhet t'ia kthesh atij atë që i ke vjedhur ose vlerën e saj. Nëse ke mohuar të drejtën e dikujt, p.sh e ke mohuar se i ke borxh që në të vërtet ia ke, atëherë pendimi presupozon që të pranosh të vërtetën dhe t'ia japësh hakun e tij. Nëse i zoti i të drejtës ka vdekur atëherë ia jep trashëgimtarëve të tij. Nëse nuk e njeh apo nuk ka mundësi ta gjesh atë apo trashëgimtarët e tij, atëherë jepe sadaka në emër të tij dhe Allahu të çliron prej saj dhe ia jep atij hakun e tij.

Nëse padrejtësia ndaj njerëzve është e natyrës fizike p.sh i ka rrahur apo të njgjashme me këto, atëherë pendimi e kërkon që të shkosh tek ata dhe t'u mundësosh të të godasin ashtu sikurse i godite, sepse Allahu i Lartësuar ka thënë: Ndëshkimi i së keqes *(lejohet të)* bëhet me një të keqe në të njëjtën masë; por kush fal e përmirëson, shpërblimin e ka tek Allahu. Vërtet, Ai nuk i do të padrejtët. Për ata, që hakmerren për padrejtësinë, që u është bërë, nuk ka ndonjë masë. Masat janë vetëm për ata, që u bëjnë njerëzve padrejtësi dhe për ata, që bëjnë çrregullime në Tokë. Ata do të kenë një dënim të dhembshëm. Por kush bën durim dhe fal, s'ka dyshim se ato *(falja dhe durimi)* janë nga virtytet më të larta. [Shura 40 – 43]. Gjithashtu: "... Nëse ju sulmojnë, sulmojini edhe ju po në atë mënyrë. Por kini frikë nga Allahu dhe dijeni se Allahu është me të devotshmit. *(të cilët i respektojnë kufijtë e Zotit)*. [Bekare 194].

Nëse padrejtësia është bërë me fjalë rënduese e fyese mes njerëzve atëherë pendimin e kërkon që të shkosh tek ai dhe të kërkosh hallallëkun e të përmbushësh kërkesat e tij sipas asaj që do të bini dakort që e drejta të shkojë në vend. Madje, edhe nëse të thotë që nuk të fal derisa të më japësh kaq e aq, jepja atij.

Nëse padrejtësia është përgojim, pra ke folur në mungesë të tij dhe e ke përgojuar ndër njerëz. Për këtë çështje dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme. Disa janë të mendimit se një pendim i sinqertë e kërkon që të shkosh tek ai dhe t'i kërkosh hallallëkun. Por të tjerë thonë: Jo gjithmonë veprohet kështu. Nëse ai e ka marrë vesh këtë gjë atëherë mund të shkosh tek ai dhe t'i kërkosh hallallëkun. Por nëse nuk e ke marë vesh, atëherë mjafton që në atë mexhlis ku e ke përmedur për keq ta përmendësh për mirë dhe të përmendësh anët e tij të mira e të kërkosh falje për të. Në këtë mënyrë, të këqijat fshihen nga të mirat. Ky mendim është më i saktë dhe më i drejtë. Në hadith është përmendur: "Falja për atë që e ka përgojuar është: "Të kërkosh falje për të.". Kështu, pendimi e kërkon që të drejtat t'u kthehen atyre që i kanë.

4. Kushti i katërt. Vendosmëria për të mos iu kthyer kurrë në të ardhmen gabimit nga i cili u pendove. Nëse në zemrën tënde ende ekziston dëshira për t'u kthyer kur të të jepet mundësia, pendimi është i pasaktë i pavlefshëm. Për shembull, dikush me pasurinë e tij merret me tregëtinë e pijeve dehëse apo e shfrytëzon në udhëtime për të bërë zina e poshtërsi, Allahu na ruajt! Por më pas e kapi varfëria dhe thotë: "O Zot, unë pendohem tek ty." Por në të vërtet ai është gënjeshtar, ngase në zemrën e tij ai ka dëshirën që po të kishte pasuri, do të bënte përsëri të njëjtin gabim. Ky lloj pendimi është pendimi i atij që nuk ka mundësi të bëjë gjynahe. Pra, u pendua apo jo, nuk ka mundësi të bëjë gjynahe. Shumë njerëz, pasi i kap varfëria, thonë: " U pendova", por ende kanë dëshirë që nëse Zoti do t'i jepte përsëri pasuri, do të ktheheshin në të njëjtën gjendje si më parë. Ky lloj pendimi është i papranueshëm tek Zoti.

5. Kushti i pestë. Pendimi duhet të jetë në kohën kur pranohet pendimi. Nëse pendohet në kohën kur pendimi është i papranueshëm, kjo është e padobishme.

Koha shihet në dy këndvështrime:

1. Në lidhje me njeriun dhe gjendjen e tij.

2. Në përgjithësi.

Sa i përket pikës së parë, themi se pendimi duhet të jetë para mbarimit të *exhelit*, pra, para momentit të vdekjes. Në të kundërt, ajo nuk i sjell dobi robit, sepse Allahu i Madhëruar thotë: "Nuk është i pranueshëm pendimi i atyre që vazhdimisht bëjnë punë të këqia dhe vetëm atëherë kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja,

thotë: “Unë tani me të vërtetë u pendova!”; e as pendimi i atyre që vdesin duke qenë jobesimtarë. Ndaj tyre kemi përgatitur dënim të ashpër.” [Nisa 18]. “E kur e panë dënimin tonë, thanë: “Ne i kemi besuar vetëm Allahut dhe i kemi mohuar ata që dhuronim veç Tij”. Por besimi i tyre, kur e vërejtën dënimin tonë, nuk u bëri dobi. Ky është ligj i Allahut ndaj robërve të Tij. Ai çast do të jetë dëshpërim për jobesimtarët.” [Gafir 84 - 85]. Kur njeriu sheh vdekjen dhe afrimin e exhelit të tij, kjo do të thotë që ai e ka humbur shpresën se do të mund të vazhdojë të jetojë, prandaj pendimi në këto kushte nuk është në kohën e vet. Pasi sigurohesh se nuk ke më afat për të jetuar në këtë botë, pretendon se je penduar?! Ky është një pendim i detyruar, që nuk ka efekt. Pendimi i pranueshëm duhet të bëhet përpara këtij momenti. Sa i përket pikës së dytë, pra, kufizimi i kohës së pendimit në përgjithësi, Profeti ﷺ na ka njoftuar se: “Hixhreti kurrë nuk ka për t’u ndërprerë, derisa të jetë ndërprerë mundësia e pendimit, dhe mundësia e pendimit nuk do të ndërpritet, derisa të lindë dielli nga perëndimi.” Kur dielli të lindë nga perëndimi, askujt nuk do t’i bëjë dobi pendimi. Allahu i Lartësuar ka thënë: “Vallë, a mos po presin tani t’u vijnë melekët ose Vetë Zoti yt ose të vijnë disa nga Shenjat e Zotit tënd?! Ditën kur të vijnë shenja të caktuara të Zotit tënd, askujt nuk do t’i vlejë besimi, nëse nuk ka besuar më parë ose nëse nuk ka bërë asnjë të mirë prej besimit të tij. Thuaj: “Prisni, sepse edhe ne jemi duke pritur!. [En’am 158]. Me shprehjen: “disa nga shenjat e Zotit” aludohet për lindjen e diellit nga perëndimi, sikurse e ka shpjeguar Profeti ﷺ. Kështu, pendimi duhet të ndodhë në një kohë kur është e mundur pranimi i tij, në të kundërt është i pavlefshëm. Shtrohet një pyetje: A është i pranueshëm pendimi për një gjynah të caktuar, nëse njeriu nuk heq dorë nga kryerja e një gjynahu tjetër? Dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme për këtë çështje:

1. Pendimi për një gabim të caktuar është i saktë edhe nëse robi vazhdon me kryerjen e një gjynahu tjetër. Atij i pranohet pendimi për gjynahun prej të cilit pendohet dhe i mbetet gjynahu për gabimin të cilin vazhdon ta kryejë.
2. Nuk pranohet pendimi për një gabim, për sa kohë robi vazhdon me kryerjen e një gabimi tjetër.
3. Nëse gjynahu të cilin ai vazhdon ta kryejë është i të njëjtit lloj me gjynahun për të cilin është penduar, atëherë pendimi nuk është i saktë, në të kundërt ai është i pranueshëm.

Le të japim një shembull: Një njeri është penduar për marrjen me fajde, por vazhdon të jetë konsumues i pijeve dehëse ose marrëdhënieve jashtëmartesore. A është i pranueshëm pendimi i tij për fajdet?

Disa dijetarë janë të mendimit se pendimi i tij për fajdet është i papranueshëm, përderisa ai vazhdon të kryejë gjynahet e tjera. Por dijetarë të tjerë, mes tyre edhe autori i librit (Rijad Es-salihin), janë të mendimit se pendimi për fajdet është i pranueshëm, sipas mendimit më të pranueshëm dhe të saktë të dijetarëve.

Ndërsa për sa i përket rastit tjetër, kur, për shembull, një njeri që pendohet për kryerjen e marrëdhënieve jashtëmartesore dhe heq dorë prej tyre, por vazhdon të shikojë haram ose shikon me epsh gratë e huaja, disa dijetarë thonë se i pranohet pendimi e disa të tjerë thonë që jo.

Gjithsesi, mendimi më i saktë për këtë çështje është se pendimi pranohet për çdo rast më vete, edhe nëse njeriu vazhdon të bëjë gjynahe të tjera. Megjithatë, duhet të theksojmë se ky njeri nuk mund të quhet plotësisht “i penduar” dhe nuk meriton lëvdimin që meritojnë “të penduarit”, sepse pendimi i tij është i mangët. Ai nuk meriton titullin “i penduar”, për të cilin Zoti ka premtuar gjithë ato mirësi, derisa të pendohet për çdo gjynah që kryen. Ky është mendimi ku qetësohet zemra dhe të cilin ne e besojmë si më të saktë. [Shkëputur nga “Shpjegimi i *Rijad es-Salihin*” i Shejh Uthejminit (shënim i përkthyesit)].

[138] Shejhu thotë se ata që e pyetën ishin një delegacion nga Jemeni.

[139] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Nëse është i saktë transmetimi që tregon se të gjithë banorët e Tokës janë pasardhës të bijve të Nuhut: Samiut, Hamitit dhe Jafethit, atëherë transmetimi tjetër është më i saktë. Kështu, ata që besuan ishin veçse 3 bijtë e tij, me nuset e tyre. Në të kundërt, nëse nuk është i saktë, atëherë merret për bazë transmetimi i Ibn Abasit, që thotë se ishin 80 veta së bashku me gratë e tyre. Duhet parë se cili version është më i saktë.

[140] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Pikërisht tek ajeti 13 i sures Zuhruf.

[141] Shih në suren Araf, ajetet 73 -78.

[142] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Ata të cilët kërkojnë që të besojmë se ishte Is'haku ai i cili duhej të flijohej, në fakt kërkojnë nga ne që të pranojmë diçka, e cila ishte e pamundur logjikisht që të ndodhte! Ata na ftojnë që të besojmë se një fëmijë (Jakubi) do të lindte nga një baba (Is'haku) që do të flijohej që i vogël! A mund të jetë kjo e logjikshme dhe brenda rregullave që Allahu ka vendosur në krijimin dhe krijesat e Tij?! Gjithashtu, një urdhër që i jepet Ibrahimit për të therur një djalë, për të cilën u përgëzua se do të kishte edhe një fëmijë më pas, në fakt vetëm vënie në prove nuk quhet. Mendo pak me kujdes! Me përgëzimin që Is'hakut do t'i jepej një fëmijë i cili do të ishte Jakubi, Ibrahimi është i bindur se Is'hakun kurrsesi nuk do ta kapte asnjë e keqe dhe se ai nuk do të vdiste përpara se atij t'i lindte Jakubi. Kështu, nëse Allahu do ta urdhëronte Ibrahimin që të flijonte Is'hakun, duke marrë parasysh këtë përgëzim që bëri më parë, atëherë zemra e Ibrahimit do të ishte e qetë, sepse do të ishte i bindur që procesi i kurbanit kurrsesi nuk do të finalizohej. Kjo është shumë e qartë, sepse përgëzimi i hershëm e sjell këtë përfundim logjik. Nëse Allahu i Lartësuar e urdhëron dikë për të vënë në provë dashurinë e përkushtimin e plotë të tij, kjo provë nuk mund të jetë e shoqëruar me të tilla defekte, të cilat e rrëzojnë qëllimin e sprovës. Me fjalë të tjera, urdhri që iu dha Ibrahimit për ta vënë atë në provë, a do t'i bindej Zotit të Tij dhe ta bënte kurban djalin e tij, mund të realizohej dhe konceptohej vetëm nëse ai nuk e dinte përfundimin. Kështu, ai do të përkushtohej tërësisht dhe plotësisht në zbatimin e këtij urdhri. Por nëse Ibrahimi kishte njohuri se Is'haku nuk do të vdiste, por do të jetonte, madje do të bëhej edhe me fëmijë, atëherë humbet vlera e këtij urdhri dhe këtu nuk kemi të bëjmë me një vënie në provë. E çfarë prove do të ishte ajo, kur ai do të ishte i qetë se Is'haku nuk do të flijohej, por do të mbetj i gjallë, do të martohej dhe do të lindte një fëmijë, që do të quhej Jakub?! Nga kjo kuptohet se ai që duhej të flijohej nuk ishte Is'haku, por Ismaili. Kjo nuk ka asnjë dyshim.

[143] Ibn Kajim sqaron se, sipas mendimit më të saktë, tek familja (*alu*) hyjnë gratë e Profeti t, pasardhësit e tij, si dhe të afërmit për të cilët ndalohet sadakaja.

[144] Ndërsa tek Buhariu vjen me këtë tekst: "*Allâhum-me ŝal-lî alâ Muĥam-medin ue alâ âli Muĥam-medin kemâ ŝal-lejte alâ ibrâhîme ue alâ âli Ibrâhîme, in-neke ĥamîdun Mexhîd. Allâhum-me bârik alâ Muĥam-medin ue alâ âli Muĥam-medin kemâ bârakte alâ ibrâhîme ue alâ âli Ibrâhîme, in-neke ĥamîdun Mexhîd."* / O Allah lavdëroje (tek melaiket e lartë) Muhamedin dhe familjen e tij, ashtu siç lavdërove Ibrahimin dhe familjen e tij, vërtet Ti je i Lavdishëm dhe i Madhëruar. O Allah begatoje Muhamedin dhe familjen e tij, ashtu siç begatove Ibrahimin dhe familjen e tij, vërtet Ti je i Lavdishëm dhe i Madhëruar." .

[145] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Çfarë thonë ata të cilët pretendojnë se Faraoni besoi dhe është prej të shpëtuarve, kur lexojnë këto ajete të Allahut të Lartësuar?! Mos vallë, vazhdojnë të thonë se ai është prej të shpëtuarve?! Nëse ata kërkojnë falje për këtë besim dhe mendim të pabazuar, me lejen e Zotit, pranohet besimi i tyre. Por, në të kundërt, nëse nuk pendohen, ne e lusim Allahun e Lartësuar që t'i ringjallë së bashku me Faraonin, kudo qoftë ai. Kurse ne të na ringjallë së bashku me Musain, të birin e Imranit, në Xhenetet më të larta.

[146] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Domethënë, ai që u bindet urdhëresave të Allahut dhe ruhet nga ndalesat e Tij, ai do të jetë në Xhenet, ndërsa ai që refuzon t'i bindet Allahut, ai ka për të qenë në Xhehenem."

[147] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Ktheju futnotës në suren Junus, dhe pikërisht në ajetin 44, për të kuptuar më qartë fjalën e Allahut të Lartësuar: "Ai nuk pyetet çfarë bën, ndërsa ata do të pyeten."

[148] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Çdo qëndrim i palëkundur në një rrugë e cila nuk bazohet në urdhëresat dhe porositë e Allahut nuk konsiderohet *istikame*, pra, qëndrim i

lëvduar, që meriton shpërblimin e Allahut të Lartësuar. Çdo gjë që bën njeriu duhet të jetë në përputhje me atë që Allahu i Larrtësuar ka urdhëruar dhe që Profeti i Tij e ka kumtuar qartë. Në të kundërt, qëndrimet e tjera janë të refuzuara dhe të papranueshme nga Allahu, i Cili thotë: "qëndroni të patundur *(në rrugën e drejtë)*, ashtu siç jeni urdhëruar…." Gjithashtu, Profeti ka thënë: "Çdo punë që nuk është pjesë e fesë tonë është e refuzuar." Domethënë, çdo shtesë dhe risi në fenë e Zotit konsiderohet devijim dhe humbje e largët dhe çdo devijim të çon në Zjarr.

[149] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Ky është njëri nga argumentet, që tregojnë se vëllezërit e Jusufit nuk ishin profetë. Vepra të tilla, si ndërprerja e lidhjeve farefisnore, padrejtësia ndaj prindërve, mosdhembshuria dhe mëshira për të dobëtin, tentativa për vrasje, mashtrimi i babait, e gjëra të tjera që ata i bënë më vonë, tregojnë se ata nuk ishin profetë, pasi njerëzit me këto karakteristika nuk mund të jenë të dërguar të Zotit. Kjo është ajo që duket, por Allahu është më i ditur!

[150] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Ky është mendimi më i saktë dhe që i shkon përshtat një profeti si Jusufi a.s. që ishte, sikurse ka thënë Profeti: "Fisnik, i biri i fisnikut (Jakubit) i biri i fisnikut (Ishakut) i biri i fisnikut (Ibrahimit)." Ai ishte Jusufi, i sinqerti, i biri i profetit Jakub, i biri i profetit Ishak, i biri i Profetit Ibrahim, i cili i shte *Halilullah* - më i dashuri i Allahut, - paqja dhe bekimet e Allahuh qofshin mbi ta dhe mbi profetin tonë, Muhamedin, më të zgjedhurin e Zotit! Sikur të mos ishin shenjat dhe ndihma e Zotit për të, ai do të joshej prej saj. Por duke qenë se argumentet dhe ndihma e Zotit ishin me Jusufin, ai nuk u tundua aspak.

[151] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Për sa i përket shenjës që pa Jusufi, që e ndaloi dhe e mbrojti që të mos bjerë në poshtërsi dhe as të mos tentonte ndonjë gjë kundrejt saj, ka opinione të ndryshme. Disa thonë se ai pa imazhin e të atit, Jakubit, në mur, duke kafshuar gishtin, si shenjë për ta penguar nga ajo poshtërsi e për t'i treguar se është turp e mënxyrë e madhe. Të tjerë thonë se ai përfytyroi pamjen e ministrit duke u afruar tek dera. Të tjerë thonë se kur ai ngriti shikimin në tavanin e shtëpisë, lexoi në të fjalën e Allahut "Mos iu afroni imoralitetit! Ai është, vërtet një vepër e shëmtuar dhe një rrugë shumë e keqe". [Isra 32.] Të tjerë përmendin shenja të tjera. Megjithatë, zemra ime afron më shumë drejt mendimit vijues (nëse ia qëlloj, është prej Allahut, por nëse gaboj, është prej shejtanit dhe unë i kërkoj falje Allahut): Argumenti për të cilin aludohet këtu është shprehur qartësisht në ajetin 22 të kësaj sureje, ku Allahu i Lavdëruar thotë: "Kur Jusufi arriti pjekurinë, Ne e bëmë gjykues të aftë dhe i falëm dituri. Kështu i shpërblejmë Ne vepërmirët." Kështu, kur Jusufi arriti moshën e pjekurisë, Allahu i dhuroi atij gradën e profetësisë, dhe kjo ndodhi para kësaj sprove me gruan e ministrit. Domethënë, kur ajo grua e joshi, Jusufi ishte profet dhe Allahu e kishte ngritur tashmë në gradën më të lartë të *ihsanit*, që do të thotë: ta adhurosh Zotin sikur do ta bëje këtë po ta shihje Atë haptazi, sepse edhe nëse ti nuk e sheh Atë, je i bindur se Ai të sheh ty. Kështu, mund të thuhet se ajo çfarë e ndaloi Jusufin ishte fakti që ai ishte profet dhe sillej si i tillë; ai e ndiente mbikëqyrjen e Allahut në çdo gjendje. Ky kuptim del i qartë edhe në fjalën e Allahut, kur thotë: "Kështu i shpërblejmë ne *muhsinin*-ët (ata që kanë arritur gradën e *ihsanit)*. Për këtë arsye, ai reagoi kundër kësaj poshtërsie në mënyrë të menjëhershme, pa hezituar aspak, duke i thënë: "*Meâdhell-llâh!*" (Allahu është mbrojtësi im!). Duke qenë se ai kishte arritur gradën e sigurt të *ihsanit*, nuk kishte asnjë hapësirë për hezitim në reagimin ndaj kësaj poshtërsie në të cilën po ftohej. Atëherë, si mund të thuhet se edhe ai e dëshiroi atë dhe tentoi për një çast?! E si mund të ndodhte kjo me atë që e kishte zemrën të mbushur plot me bindjen se Allahu e shihte dhe mbikëqyrte?! Ai ishte i bindur se Allahu i di edhe ato shkëndija e dëshira të fshehta, që kalojnë në zemrën e robit. Pastaj mendoni pak se ai tha: "*Meâdhell-llâh*" dhe nxitoi të largohej drejt derës, për t'u larguar prej saj, por ishte ajo që e ndoqi nga pas dhe e tërhoqi me forcë drejt vetes, derisa mbërritën tek porta ku i befasoi prania e ministrit. Atëherë, ku është animi ose tentimi i tij për poshtërsi, duke patur parasysh dëlirësinë dhe *ihsanin e Jusufit*?! Të tillë qëndrim mbajnë veçse profetët dhe adhuruesit e sinqertë të Zotit. Allahu është më i ditur dhe ai jep sukses për çdo mirësi e mbarësi!

[152] Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi se Profeti i Allahut ka thënë: "Allahu do të fusë shtatë persona nën hijen e (krijuar prej) Tij, atë ditë kur nuk ka hije tjetër, veç hijes së (krijuar prej) Tij: një imam të drejtë, një burrë të cilin e fton për imoralitet një grua e pushtetshme dhe e bukur dhe ai thotë: "Unë kam frikë Allahun, Zotin e botëve; një person që e ka zemrën të lidhur me xhaminë; atë që e mëson Kuranin në vogëli dhe e lexon atë (edhe) kur plaket; një person që, kur jep sadaka me dorën e tij të djathtë, e fsheh atë (edhe) nga dora e tij majtë; një person që e kujton Allahun në vetmi dhe i lotojnë sytë nga frikërespekti për Allahun Krenar dhe të Lartësuar; dhe një burrë i cili, kur takon një burrë (besimtar), i thotë atij: "Unë të dua për hir të Allahut", dhe ai ia kthen: "Edhe unë të dua për hir të Allahut."

[153] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Konteksti tregon qartë se këto janë të gjitha fjalë të thëna nga gruaja e Ministrit. Mund të themi, gjithashtu, se ato janë fjalë të një personi i cili beson Allahun e Madhëruar. Pyetja që shtrohet: A ishte ajo besimtare? Nëse ajo nuk ishte besimtare, atëherë nga kjo kuptohet se ato ishin fjalë të Jusufit.

[154] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Jusufi duroi edhe përballë sprovës së madhe të imoralitetit. Jusufi qëndroi i pastër në nderin e tij. Ai doli faqebardhë nga gjithë këto sprova, për të merituar nderimin dhe shpërblimin e Allahut të Lartësuar.

[155] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Por kjo bie ndesh me hadithin se Profeti ka thënë: "Kjo është një sadaka nga Allahu, prandaj pranojeni sadakanë e Allahut për ju!" Kësisoj, një shprehje e tillë nuk është e papëlqyeshme.

[156] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Por i Dërguari i Allahut ka thënë se profetët varrosen atje ku kanë vdekur. Kështu, ky lajm duhet verifikuar për vërtetësinë e tij.

[157] *Er-ruka*, janë rukjet të cilat përmbajnë shirk ose emra idhujsh, ose fjalë kufri. Gjithashtu edhe ato lloj rukjesh që përmbajnë fjalë të pakuptueshme.
- *et-temâim* është shumësi i fjalës *"temimeh"* të cilat janë disa lloj *hajmalish* që lidhen e u jepen njerëzve për t'u ruajtur nga magjitë, hasedi etj. Dhe thuhet se janë disa ruaza të shkuara në fill peri që u lidhen fëmijëve për ti ruajtur nga syri i keq hasedi etj.
- *et-tiueleh* është një lloj magjie. Thuhet se është diçka që e përdorin për ta bërë gruan të dashur në zemrën e burrit të saj, ose një lloj magjie që fryhet në një fill peri me synimin për nxitur dashurinë mes dy njerëzve, ose për qëllime të tjera. Të gjitha këto janë punë shirku dhe janë të ndaluara në fenë e Zotit.

[158] *Uedeaten* lloj *hajmalish* që lidhen në trup me shpresën se të ndihmojnë e përmbushin synimet. Kjo është diçka e ndaluar dhe shprehje e shirkut.

[159] Aishja nuk e ka pranuar këtë mënyrë leximi, pra: "*kudhibû*". Me sa duket, asaj nuk i ka arritur kjo mënyrë këndimi, e cila është gjithashtu e saktë. Ky këndim ka ardhur saktësisht nga Asimi, Hamzeja dhe Kessaiu. Sipas këtij këndimi, kuptimi i ajetit del në këtë formë: "Atëherë kur të dërguarit gati e humbin shpresën dhe (ata tek të cilët u dërguan profetët) mendonin se u gënjyen *(kudhibû)* ..." Pra, me fjalën "mendonin" është pasur për qëllim ata tek të cilët u dërguan profetët, e jo vetë profetët. Aishja mendonte se fjala "mendonin" u referohej profetëve, prandaj nuk mund ta pranonte këtë mendim. Profetët kurrsesi nuk do të kishin këtë mendim të gabuar, pra, se ishin zhgënjyer e mashtruar nga Zoti. Por nëse fjala "mendonin" iu referohet popullit ku u dërguan profetët, atëherë edhe ky kuptim është i saktë dhe nuk ka asnjë problem. Në këtë mënyrë, kuptimi është: "Atëherë kur të dërguarit gati e humbin shpresën dhe ata tek të cilët u dërguan profetët mendonin se u gënjyen *(kudhibû)* nga profetët dhe se ajo që ata premtuan nuk ishte e vërtetë, atëherë erdhi ndihma e Allahut." [Sh.p]

[160] Leximi tjetër është me "*kudhibû".* Kështu, kuptimi i tij është: "Atëherë kur të dërguarit gati e humbnin shpresën dhe ata (tek të cilët u dërguan profetët) mendonin se u gënjyen *(kudhibû)*, atëherë vinte ndihma Jonë." Në lidhje me shpjegimin e këtij ajeti, të lexuar me këtë mënyrë këndimi, janë dhënë mendime të ndryshme. Disa kanë dhënë mendimin se, në këtë ajet, fjala "mendonin" iu referohet popujve që nuk besuan profetët e tyre, të cilët, në fakt, u përmendën në ajetin më sipër, ku Allahu thotë: "... A nuk udhëtojnë nëpër tokë e të shohin se si qe përfundimi i më të hershmëve? [Jusuf 109]. Pra, kuptimi i ajetit del në këtë mënyrë:

"Atëherë kur të dërguarit gati e humbnin shpresën dhe popujt mohues mendonin se u gënjyen *(kudhibû)* (prej profetëve), atëherë vinte ndihma Jonë." Ky është njëri nga mendimet e sjella nga Ibn Abasi. Domethënë, ata që menduan se u mashtruan e u gënjyen ishin popujt mohues të profetëve. Ata menduan se profetët i gënjyen ata në lidhje me atë që premtuan, pra, se do të triumfonin e fitonin. Ibn Xheriri përcjell se Ibrahim Ibn Ebu Hurrate el Xhezeriu rrëfen: "Një djalosh prej Kurejshëve pyeti njëherë Seid Ibn Xhubejrin: "O Ebu Abdullah, si ta lexoj këtë ajet? Po të them parpaprakisht se, sa herë që arrij në këtë ajet, nuk më bëhet ta lexoj këtë sure. Allahu thotë: "Atëherë kur të dërguarit gati e humbnin shpresën dhe ata (tek të cilët u dërguan profetët) mendonin se u gënjyen *(kudhibû)*...". Ai tha: "Po. Kuptimi i ajetit është: "Atëherë kur të dërguarit gati e humbnin shpresën se popujt e tyre do t'i pranonin dhe do t'i besonin mesazhit të tyre, dhe popujt mohues tek të cilët u dërguan profetët mendonin se u gënjyen (prej profetëve), atëherë vinte ndihma Jonë." Atëherë, Dahhak Ibn Muzahimi tha: "Betohem në Allahun se, sikur të udhëtoja deri në Jemen për të marrë këtë dituri, do të ishte shumë pak (si përpjekje)!" Ibn Xheriri sjell me një tjetër rrugë transmetimi se Muslim Ibn Jesari e pyeti Seid Ibn Xhubejrin në lidhje më këtë çështje dhe ai i dha po këtë përgjigje. Atëherë, ai u ngrit dhe e përqafoi fort Ebu Seidin, duke i thënë" "Allahu të çliroftë nga çdo vështirësi, ashtu siç më çlirove mua!" Po kështu e ka shpjeguar edhe Muxhahid Ibn Xhebri dhe selefë të tjerë. Disa prej tyre kanë dhënë mendimin se në këtë ajet, fjala "mendonin" iu referohet pasuesve të profetëve që i besuan ata. Megjithatë, Allahu është më i ditur.

[161] Ibn Mesudi tregon: "Një qenie njerëzore (lënda e krijimit të saj) mblidhet bashkë në mitrën e nënës për dyzet ditë, pastaj ajo shndërrohet në një droçkë gjaku po për kaq ditë, pastaj bëhet si një copë mishi (e shtypur me dhëmbë) po për kaq ditë. Pastaj Allahu dërgon një melek, i cili urdhërohet t'i shkruajë atij katër gjëra. Ai urdhërohet t'i shkruajë (krijesës së re) veprat, riskun, ditën e vdekjes dhe se a do të jetë i mjeruar a i bekuar (në jetën e pasosur). Pas kësaj, krijesës do t'i fryhet shpirti. Në këtë mënyrë, dikush nga ju mund të bëje vepra (të mira), derisa ndërmjet tij dhe Xhenetit të ketë mbetur vetëm një kut, por atij i paraprin paracaktimi i shkruar për të dhe ai fillon të bëjë vepra të liga, të cilat janë veti e banorëve të Zjarrit. Dhe (në të njëjtën mënyrë) dikush nga ju mund të bëjë vepra (të liga), derisa ndërmjet tij dhe Zjarrit të ketë mbetur vetëm një kut, por atij i paraprin paracaktimi i shkruar për të dhe ai fillon të bëjë vepra të mira, të cilat janë veti e banorëve të Xhenetit."

[162] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Këto fjalë brenda kllapave janë të miat, jo të Ibn Kethirit.

[163] Shih hadithin: "Kurejshët i kërkuan një herë Profetit ﷺ që Allahu ta bënte kodrën Safa prej floriri, që ta besonin dhe që të luftonin përkrah tij. Profeti ﷺ tha: "A më jepni siguri që do të më besoni dhe do të luftoni përkrah meje, nëse e lus Zotin dhe Ai jua bën Safan prej floriri?" - "Të garantojmë dhe të japim besën për këtë!" - thanë ata. Atëherë ai e luti Allahun. Pas kësaj, tek ai erdhi Xhibrili dhe i tha: "Zoti yt do t'ua kthejë Safan në flori, por nëse nuk do të besojnë përsëri, Ai do t'u japë një ndëshkim që nuk e ka patur asnjë njeri në botë." - "Jo, - tha Profeti ﷺ, - jo, o Zoti im! Më lër mua dhe popullin tim, që unë t'i ftoj ditë pas dite!"

[164] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Atëherë, si duhet të kuptohet fjala e disa të devijuarve - mes të cilëve poetët - që thonë: "Duke përkujtuar Allahun, edhe më shumë i shtojnë gjynahet, ...", me pretendimin se, duke përkujtuar Allahun dhe mëshirën e Tij, atëherë edhe më shumë i shtojnë gjynahet, sepse kuptojnë se Ai është Falës dhe Mëshirues. Madje ata e konsiderojnë këtë lloj fjale dhe këtë lloj besimi si një nga punët të cilat i afrojnë tek Allahu. Shih se si shejtani i mallkuar ua zbukuron kufrin këtyre shpirtrave. Aq sa i bën që të jenë të bindur se pikërisht ky lloj besimi është vetë imani i saktë dhe i vërtetë. Dhe me të tilla fjalë dhe besime të kota dhe të pa baza ata kënaqen dhe gjejnë prehje zemrat e tyre, e cila është një prehje mashtruese. Kështu, ata mohojnë besimin e saktë dhe as nuk i kërkojnë falje Allahut. Ata e takojnë Zotin me të tilla gjynahe dhe të tilla besime të kota dhe të pabaza. O Zot udhëzoi ata në rrugën e drejtë!

[165] Shih "Sahih el xhami'" me numër 3923.

[166] Në dy *Sahih*-ët vjen hadithi: (662) Kur Profeti i Allahut gjykoi për ndarjen e një çifti përmes procedurës "*el mulâaneh*", u tha të dyve: "Allahu e di mirë se njëri nga ju të dy është gënjeshtar. A do të pendohet tani ndonjëri nga ju?" Këtë e përsëriti tri herë. Burri iu drejtua Profetit dhe i tha: "O i Dërguari i Allahut, po pasuria ime, që ia kam dhënë asaj si mehër?" Profeti i tha: "Nuk të takon asgjë nga ajo pasuri që i ke dhënë! Nëse ti thua të vërtetën, ajo pasuri që i ke dhënë është haku i saj, pasi përmes saj ju iu dhatë njëri-tjetrit në shtrat. E nëse je ti ai që gënjen, atëherë ajo pasuri që i ke dhënë është edhe më e palejueshme për ty!"

[167] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Duke marrë parasysh gjithçka që është transmetuar për tefsirin e këtij ajeti, qofshin hadithe të Profetit ﷺ apo fjalë të sahabëve dhe tabiinëve, mund të themi se ajo që është shkruar në Librin Amë (*Ummul Kitab*) pra, në *Leuhi mahfudh*, nuk ndryshon dhe nuk tjetërsohet, sepse atje është shkruar dituria e Allahut, rreth asaj që ishte dhe gjithçkaje që do të ekzistojë në përjetësi. Allahu i Lartësuar urdhëroi që dija e Tij të shkruhej dhe ajo u shkruajt në Leuhi Mahfudh. Ajo që në ajet thuhet se mund të fshihet ose mund të lihet pa ndryshuar ka të bëjë me ato pjesë dhe lloje të kaderit, të cilat Allahu i Lartësuar i ka bërë që të jenë të lidhura me gjëra të tjera, me sebepe e shkaqe të ndryshme, të cilat, edhe ato janë të shkruara në Ummul Kitab, i cili nuk ndryshon dhe as tjetërsohet.

[168] Ky shpjegim brenda kllapave është i imi dhe jo i Ibn Kethirit.

[169] Shih në suren El bekare ajeti 49. Në të imam Ibnu Kethiri thotë: "E gjithë kjo ishte një sprovë *(e mirësi)* e madhe nga Zoti juaj. - Shpëtimi juaj nga tmerret që përjetonit prej Faraonit e ushtrive të tij, ishte një mirësi e madhe nga Zoti juaj. Kështu e ka shpjeguar Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me të) e të tjerë, si Muxhahidi, Ebu Alije, Ebu Maliku, El Seddiu etj. Fjala e përdorur është "*belaun*" (sprovë), që mund të bëhet nëpërmjet mirësive dhe nëpërmjet fatkeqësive e vuajtjeve, sikurse thotë Allahu i Lartësuar: "Çdo njeri do ta shijojë vdekjen. Dhe Ne ju sprovojmë *(në këtë botë)* me të këqija e me të mira. Dhe të gjithë ju, te Ne do të ktheheni." [Enbija 35]. "Ne i shpërndamë ata në Tokë grupe-grupe. Prej tyre ka të mirë, por ka edhe jo të tillë. Ne i sprovuam ata edhe me mirësi, edhe me fatkeqësi, që të kthenin rrugë." [El ea'raf 168]. [sh.p]

[170] Allahu i lartësuar thotë: "A dëshiron ndonjëri prej jush të jetë si ai që ka një kopsht me hurma e rrush, në të cilin rrjedhin lumenj e ka nga të gjitha frutat, por që ta ketë kapur pleqëria dhe pranë tij të ketë pasardhës të mitur dhe pastaj, atë *(kopshtin)* ta godasë ndonjë furtunë zjarri e ta djegë? Kështu jua sqaron Allahu argumentet, për të menduar." [El bekare 266]. Kthehu tek tefsiri i saj se ka dobi. [sh.p]

[171] Imam Ibn Kajimi thotë: "Ky shembull përmban mësime të mrekullueshme, që i shkojnë madhështisë së Fjalës së Allahut të Lartësuar. Ato janë urtësi që vijnë vetëm nga Ai, i Cili foli me këtë Kuran, që është dritë dhe udhëzim. Prej këtyre urtësive, të fshehtave dhe mësimeve, mund të përmendim:
- Pema ka kapilarë, nëpërmjet të cilave merr ujin e ushqimin, ka trungun e saj, degët, gjethet dhe frutat. Po kështu është edhe pema e imanit dhe Islamit. Nëse do të bënim një krahasim të plotë mes dy shembujve të sjellë, atëherë mund të themi se: kapilarët e pemës së imanit dhe Islamit janë: dituria, njohuritë e shumta dhe siguria e plotë, që krijohet përmes tyre dhe që i dhurohet zemrës së besimtarit. Trungu i saj është sinqeriteti në zemrën e besimtarit, degët e saj janë veprat, që ndërtohen mbi këtë njohuri dhe sinqeritet që ka mbushur zemrën e besimtarit dhe që shfaqen në gjymtyrët, në fjalët dhe veprat e tij. Ndërsa frytet e saj janë pikërisht ato gjurmë të lavdëruara dhe të mira, cilësitë e mrekullueshme, virtytet e larta, heshtja fisnike që mbulon besimtarin, maturia dhe fisnikëria, udhëzimi i drejtë, që i lehtësohet. Kështu, nëse do të kujdeseshim për pemën e imanit dhe të Islamit, që ajo të zërë rrënjë të thella në zemër dhe të jetë e qëndrueshme, atëherë duhet të kujdesemi për këto çështje që u përmendën. Kështu, nëse dituria që e mbush zemrën e besimtarit është korrekte dhe në përputhje të plotë me atë që Allahu i Lartësuar e ka zbritur në Librin e Tij dhe ia ka shpallur Profetit të Tij; nëse besimi dhe siguria e plotë që lind në këtë zemër nga kjo njohuri e saktë e Shpalljes është

në përputhje me atë që Zoti ka njoftuar rreth Vetes së Vet dhe e kanë njoftuar për të të dërguarit e tij; nëse sinqeriteti (që është trungu i pemës) është i fortë dhe i pa lëkundshëm në zemër; nëse punët, fjalët dhe veprat e besimtarit bëhen konform urdhëresave të Zotit dhe me sinqeritet për të kërkuar kënaqësinë e Tij, atëherë udha që do të ndjekë ky njeri, maturia, fisnikëria dhe sjelljet e tij do të jenë në përshtatje të plotë dhe harmoni me këto themele që kanë zënë vend në zemrën e tij. Atëherë mund të thuhet me bindje se pema e imanit në zemrën e besimtarit është ashtu siç ka thënë Allahu i Lartësuar: "... është si një pemë e mirë, rrënjët e së cilës janë të thella dhe degët e saj ngjiten deri në qiell. Me vullnetin e Zotit, ajo i jep frutat e saj në çdo kohë.". [Ibrahim 24, 25] Por nëse është ndryshe, atëherë kuptohet se ajo që ka zënë vend në zemër është vetëm se një pemë e keqe, që Allahu e përshkruan: "... është si një pemë e keqe, me rrënjë të shkulura dhe të paqëndrueshme në tokë." [Ibrahim 26].

- Pema mund të qëndrojë gjallë dhe e mbushur me jetë bukuri e freski veçse përmes ujit, që i mundëson të rritet, të forcohet, të ushqehet. Nëse ndërpritet ujitja, ajo shkon drejt tharjes dhe vdekjes. E tillë është edhe pema e Islamit dhe imanit në zemër. Nëse njeriu nuk kujdeset në mënyrë të vazhdueshme e sistematike, që ta ujitë atë në çdo çast, nëpërmjet diturisë së dobishme dhe punëve të mira; nëse nuk kujdeset për këtë pemë vazhdimisht përmes leximit e përkujtimit të vazhdueshëm të diturive fetare, e cila të ndihmon që të meditosh gjatë rreth tyre; nëse nuk kujdeset vazhdimisht përmes meditimit të gjatë; nëse nuk bëhen të gjitha këto, atëherë ajo do të shkojë dalëngadalë drejt tharjes dhe vdekjes. Shkurtimisht, nëse robi nuk kujdeset për pemën e Islamit, ajo është e destinuar të shkojë drejt tharjes dhe vdekjes. Nga kjo kuptohet qartë nevoja e domosdoshme e njeriut për ato adhurime, për të cilat e ka urdhëruar Allahu i Madhëruar dhe të cilat janë të shpërndara në kohë të ndryshme; kuptohet nevoja e madhe që ka njeriu për këto adhurime, të cilat tregojnë mëshirën e madhe, bujarinë dhe bamirësinë e Tij gjithëpërfshirëse për krijesat. Nëpërmjet kësaj mëshire dhe adhurimeve të kësaj feje madhështore, me të cilën i porosit adhuruesit e Tij, Allahu i Lavdëruar u mundëson atyre që të ta ujisin pemën e teuhidit, që Ai mbjell në zemrat e tyre.

- Është normale që Allahu i Lartësuar të vendosë rreth e rrotull bimëve ose pemëve të dobishme, bimë të tjera që janë të dëmshme për to. Nëse njeriu kujdeset që ta pastrojë mbjelljen e tij, t'i shkulë bimët e huaja dhe të dëmshme, atëherë bima do të jetë e plotë, do të rritet e shëndetshme dhe do të japë frytet e saj të mira, cilësore e të dobishme. Nëse nuk kujdeset, atëherë bimët e këqija mund ta mbulojnë dhe ta rëndojnë mbjelljen e tij, madje mund ta mbizotërojnë atë, duke ia dobësuar rrënjët dhe duke e bërë që frutat të jenë të mangëta, të shëmtuara dhe të cenuara në dobinë e tyre, në varësi të dendësisë së bimëve të këqija. Nëse robi nuk ka njohuri rreth shpirtit dhe atyre gjërave që e trazojnë atë ose që dëmtojnë imanin në zemër, atëherë atij kanë për t'i ikur prej duarve mirësi të shumta, pa e kuptuar fare. Kështu, besimtari duhet të punojë pareshtur dhe pa u lodhur në dy drejtime: së pari, për ta ushqyer dhe vaditur këtë pemë dhe, së dyti, duke pastruar nga çdo gjë që e dëmton, e dobëson dhe e rrënon atë. Me ujitjen dhe ushqimin e saj, pema mbetet e fortë, e qëndrueshme dhe e palëkundur në zemër. Ndërsa me pastrimin nga ato gjëra që e dëmtojnë atë, si edhe me ruajtjen dhe mbrojtjen nga ndikimi i barërave të këqija, ajo pemë plotësohet e përkryhet. Vetëm Allahut i kërkojmë ndihmë dhe vetëm Atij i mbështetemi!" [*I'lâm El muakki'in*" fq 1/ 301-302].

[172] Shih tefsirin e ajetit 126, të sures Bekare.

[173] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Edhe sot e kësa dite, në atë vend dhe në të gjithë Gadishullin Arabik vijnë fruta të çdo lloji, nga të gjitha anët e botës. O Zot, na inspiro dhe forco, që të jemi mirënjohës ndaj mirësive të Tua!"

[174] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Në fakt, mendimi i dytë përputhet me mesazhin që përcjell ajeti, por edhe mendimi i parë është i saktë."

[175] Profeti a.s. ka thënë: "Nuk ka dyshim se një gënjeshtër kundër meje nuk është e ngjashme me gënjeshtrat kundër dikujt tjetër. E pra! Çdokush që gënjen kundër meje me qëllim, le të përgatis vendin e vet në Zjarr!" Imam Neveviu shpjegon: "Gënjeshtër do të thotë të tregosh për

diçkaje ndryshe nga ç'është në të vërtetë, qoftë kjo me qëllim ose jo." Ky është qëndrimi i Ehli Sunetit. Ndërsa *mutezilitët* (grup i devijuar dhe i humbur) janë të mendimit se: që të quhet "gënjeshtër", është kusht që ajo të jetë e qëllimshme. Domethënë, të tregosh për diçka ndryshe nga ç'është në të vërtetë, jo qëllimisht (pa dashje, pa e ditur), nuk quhet gënjeshtër, sipas tyre. Megjithatë, kuptimi i këtij hadithi është argument për Ehli Sunetin. Profeti (a.s.) e bëri një sqarim të tillë, sepse gënjeshtra mund të bëhet edhe me qëllim, edhe pa vëmendje a nga harresa. Dihet shumë mirë nga tekstet e shumta dhe konsensusi i dijetarëve se, ai që harron ose kryen një veprim gabimisht, nuk ka gjynah dhe as dënim. Kështu, nëse Profeti (a.s.) do të na njoftonte për dënimin që i pret ata që gënjejnë në emër të tij, duke mos e përcaktuar që duhet të jetë pikërisht "me qëllim", dikush do të mendonte se edhe gënjeshtra e paqëllimtë do të përfshihej në kërcënim. Pra, do të kuptohej gabimisht se edhe ai që gënjen nga harresa, nga pakujdesia e shpërqëndrimi ka të njëjtin dënim. Si përmbledhje, gënjeshtra mund të jetë me ose pa qëllim. Në të dyja rastet ajo quhet gënjeshtër, edhe pse kur është pa qëllim ose nga harresa, nuk dënohesh për të. Ky është qëndrimi i Ehli Sunetit, ndryshe nga ç'thonë mutezilitët. Ky hadith përmban disa dobi dhe rregulla të rëndësishme:

1. Ai mbështet qëndrimin e Ehli Sunetit se gënjeshtra është të tregosh për diçka ndryshe nga ç'është në të vërtetë, me apo pa qëllim.

2. Gënjeshtra kundër Profetit (a.s.) është një faj shumë i rëndë. Ajo konsiderohet gjynah i madh, që t'i fshin veprat e mira.

Pyetje: A quhet mohues (i dalë nga Islami) ai që gënjen kundër Profetit (a.s.) me qëllim?

Përgjigje: Imam Neveviu thotë: "Ai nuk quhet mohues (nuk del nga Islami) thjesht me gënjeshtrën e tij, vetëm nëse ai e konsideron apo trajton një vepër të tillë si "të lejuar", edhe pse e di që është e ndaluar. Ky është mendimi më i përhapur dhe përkrahur mes grupeve dhe dijetarëve. Sipas shejh Ebu Muhamed el Xhuejnij - babait të imamit të Qabes, Ebu Meali el Xhuejni, njërit prej imamëve të medhhebit Shafi, - ai që gënjen me qëllim ka bërë kufër dhe ka dalë nga Islami. Ebu Meali tregon për babanë e tij se ai e mbështeste këtë mendim dhe shpesh në mësim thoshte: "Kush mashtron kundër Profetit a.s., ka bërë kufër, prandaj lejohet të ekzekutohet." Por imami Ebu Meali el Xhuejni e konsideronte këtë mendim të babait të tij të dobët dhe të gabuar, duke thënë: "Askush prej dijetarëve të medhhebit nuk e ka pasur këtë mendim për këtë çështje. Vërtet është një gabim i madh, por mendimi më i saktë është ai i shumicës së dijetarëve. Allahu i Lartësuar është më i dituri për gjithçka!"

3. Ai që shpik qëllimisht një hadith duke mëtuar se është prej Profetit a.s. ka bërë *fisk* (gjynah, padrejtësi) dhe transmetimet e tij refuzohen të gjitha. Nuk lejohet të marrësh për bazë hadithet e ardhura prej tij, përndryshe argumentimi konsiderohet i kotë dhe i pavlefshëm.

Pyetje: Nëse ai pendohet nga kjo vepër, a pranohet pendimi i tij? A pranohen përsëri transmetimet e tij. A janë të konsiderueshme hadithet e tij për nxjerrje gjykimesh?

Përgjigje: Një grup dijetarësh, mes të cilëve Imam Ahmedi Ibn Hanbeli, Ebu Bekër el Humejdij- shejhu i Buħariut dhe pasues i imam Shafiut, Ebu Bekër es-Sajrafi, prej pasuesve të medhhebit Shafij, si dhe dijetarët e parë dhe të zgjedhur të këtij medhhebi në sferën e *usul fikhut* dhe *fikhut*, janë të mendimit se: pendimi nuk bën dobi në këtë fushë. Transmetimet e tij nuk pranohen më kurrë. Ai mbetet gjithmonë "i akuzuar" dhe i papranueshëm në transmetimin e hadithit. Madje Ebu Bekër es-Sajrafi jep një gjykim gjithëpërfshirës dhe të patolerueshëm. Ai thotë: "Çdo person të cilit i kemi gjetur një gënjeshtër në transmetimet e tij prej Profetit a.s. është i papranueshëm dhe kurrë nuk kthehemi që t'ia pranojmë fjalët, edhe nëse shfaq pendesë. Çdokush që është gjykuar si *daif* në transmetimet e tij, nuk është konsideruar kurrë më pas si "i fortë". Ky është një aspekt ku transmetimi i hadithit ndryshon nga dëshmia, sepse transmetimi i gënjeshtarit të penduar nuk pranohet, ndërsa dëshmia e gënjeshtarit të penduar pranohet. Imam Neveviu thotë: "Mendimi i këtij grupi dijetarësh nuk mbështetet në ndonjë argument të njohur. Ndoshta ata kanë dhënë një gjykim të tillë, thjesht duke dashur që të tregojnë se sa i madh është ky gabim dhe sa e shëmtuar është një vepër e tillë, sepse duke gënjyer me hadithet dhe transmetimet prej Profetit (a.s.), i cili ka sjellë fenë e Allahut të Lartësuar, je duke ligjëruar diçka të gabuar deri në ditën në Ditën e Kijametit. Ndryshe është çështja në rastin e gënjeshtrës kundër ndonjë personi tjetër apo në rastin e dëshmisë, kur dëmi

është i kufizuar dhe i ngushtë. Kështu, mendimi i këtyre imamëve është i gabuar në këtë çështje dhe bie ndesh me themelet dhe praktikën e Sheriatit. Mendimi më i saktë në këtë çështje, - me të cilën punojmë - është që edhe pendimi i të tillëve është plotësisht i pranueshëm dhe i konsiderueshëm. Domethënë, transmetimet e atyre që kanë gënjyer dikur qëllimisht konsiderohen të pranueshme, nëse ata penduar duke plotësuar kushtet e pranimit të pendimit.:
1. Të braktisin përgjithmonë gabimin që kanë bërë.
2. Të ndiejnë keqardhje të thellë për veprën e tyre të mëparshme (dhe të sqarojnë të vërtetën).
3. Të jenë të vendosur që të mos i kthehen më asaj vepre. Ky është mendimi më i saktë dhe në përputhje me rregullat dhe logjikën e Sheriatit. Të gjithë janë dakord se transmetimet e një personi që ka qenë dikur jomusliman dhe pastaj ka pranuar Islamin, janë të pranueshme. Në fakt, shumica e sahabëve ishin të tillë. Ata nuk ishin besimtarë në fillim dhe pastaj pranuan Islamin, por e gjithë feja na ka ardhur prej tyre. Të gjithë janë dakord, gjithashtu, që dëshmia e gënjeshtarit që është penduar është e pranueshme. Nuk ka asnjë ndryshim mes dëshmisë dhe transmetimit të haditheve në këtë aspekt. Sidoqoftë, Allahu i Lartësuar është i ditur për gjithçka.

[176] Ai i tha këto fjalë, sepse me Aliun ishin ulur disa të afërm të Talhait, kundërshtarit të Aliut në luftën e Devesë. Ibn Xhermuzi u ndie i fyer, sepse Aliu e la të priste gjatë, ndërkohë që mbante pranë fëmijët e të afërmit e kundërshtarëve të vet. [Sh.p]

[177] Sikurse thotë Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Allahu e shpalli më të mirën Fjalë, - këtë Libër, pjesët e të cilit janë të ngjashme me njëra tjetrën *(në urtësi e bukuri),* dhe që përsëriten herë pas here *(me këshilla e dispozita)* …" [Zumer 23].

[178] Fjala *muktesimin* vjen me kuptimin *el kisme,* pra, ndarje. Kështu, ajeti bën fjalë për ndarjen e mohuesve e shumëllojshmërinë e mendimeve të tyre rreth të vërtetës. Në këtë mënyrë, kuptimi i ajetit do të ishte: "Ne i ndëshkuam ata që u përçanë në grupe *(rreth përshkrimit të Kuranit...*". Por fjala *"el muktesimin*" vjen edhe me kuptimin *el kasem* – 'betim'. Kështu, *el muktesimin* vjen me kuptimin *el mutehâlifin*, pra, ata që u përbetuan dhe vendosën të refuzonin dhe mundonin profetët. Në këtë mënyrë, ajeti do të ishte me këtë kuptim: "Ne i ndëshkuam ata që u përbetuan *(për të mohuar të vërtetën)...*". [Sh.p]

[179] Sikurse i përshkruan Allahu i Lartësuar në një ajet tjetër: "Ata u betuan në Allahun, me betimin e tyre më të fortë se Allahu nuk ka për ta ringjallur atë që vdes. ..." [Nahl 38]. Ose "Prandaj paralajmëroji njerëzit për Ditën kur do t'u vijë dënimi dhe kur keqbërësit do të thonë: "Zoti ynë! Na lër edhe për pak kohë që t'i përgjigjemi thirrjes Sate dhe t'i pasojmë të dërguarit!" Po, a nuk e kishit zakon të betoheshit më parë se nuk kishit për t'u larguar kurrë *(nga mirësitë e kësaj dynjaje)*?" [Ibrahim 44]. Ose: "...A nuk janë këta njerëzit, për të cilët ju betoheshit se mëshira e Allahut nuk kishte për t'i përfshirë kurrë?" [Araf 49].

[180] Kuptimi është: "Mos e privo veten nga kjo mirësi që vjen me faljen e katër rekateve në fillim të ditës, dhe kështu të privohesh nga mirësia dhe mjaftueshmëria Ime për ty në fundin e ditës." Në këtë hadith përmenden katër rekate "në fillim të ditës". Ka mundësi që të jetë pasur për qëllim dy rekatet synete dhe dy rekatet farze të sabahut. Por ka mundësi që të jenë për qëllim katër rekate të namazit të duhasë. Ky është edhe mendimi i autorit (Ebu Daudi), dhe kjo është e përhapur dhe zbatuar gjerësisht mes njerëzve. Për atë që bën këtë lloj adhurimi në fillim të ditës premtohet: "...që të të siguroj (nga çdo e keqe) në fundin e saj." Ka mundësi që të jetë për qëllim ruajtja nga fatkeqësitë e ndodhitë e dëmshme, ose është për qëllim ruajtja nga gjynahet dhe falja e asaj që mund të ketë ndodhur prej tyre. Por kjo mjaftueshmëri e ruajtje është më e gjerë se kaq. Kështu ka thënë imam Sujuti. Ndërsa Sheukani ka thënë: "Disa janë argumentuar me këtë hadith për ligjshmërinë e faljes së namazit të duhasë. Por ky argument mund të pranohet veç nëse argumentojmë e pranojmë të mirëqenë faktin se, me katër rekatet e përmendura në hadith është pasur për qëllim namazi i duhasë. Është përmendur se ka mundësi që me to të jenë pasur për qëllim dy rekatet farz të sabahut dhe dy rekatet synet të tij. Pastaj, në fund të fundit, ato janë katër rekatet që falen realisht në fillim të

ditës. Kështu, ky hadith i ngjan fjalë së Profetit: "Ai që fal sabahun është në besën e mbrojtjen e Allahut". Ndërsa El Iraki ka thënë: "Kjo çështje kërkon fillimisht të përcaktojmë se kur fillon realisht dita. A fillon ajo me agun e mëngjesit, kur falen farzi i sabahut dhe synetet e tij, apo fillon me lindjen e diellit? Mendimi më i përhapur, për të cilin tregojnë opinionet e shumicës së dijetarëve të Sheriatit dhe dijetarët e gjuhës arabe, tregojnë se dita fillon me çeljen e agut e jo me lindjen e diellit. Sidoqoftë, edhe nëse themi se në hadith është pasur për qëllim katër rekatet e duhasë, edhe kjo nuk është gabim, sepse fakti se ato falen pas lindjes së diellit nuk i përjashton ato nga gjykimi se janë falur në fillim të ditës. Pikërisht për këtë tregon edhe zbatimi gjerësisht i kësaj ndër njerëz dhe kuptimi i drejtpërdrejtë i hadithit." [Shih: *Aunul Meabud Sherh Sunen Ebu Daud*, vëll 4/102.]

[181] Shejh Sa'di, duke shpjeguar ajetin thotë: "Ashtu sikurse u dhamë mesazhe profetëve para teje, edhe ty po të shpallim këtë Kur'an madhështor. Allahu i Lartësuar e ka quajtur Kur'anin *Rûh* - Shpirt, sepse ashtu sikurse trupi nuk jeton dot pa shpirtin, ashtu edhe zemrat e njerëzve nuk mund të jetojnë pa Kur'anin. Ky libër u jep jetë zemrave dhe, nëpërmjet tij, njerëzit përfitojnë nga mirësitë e dynjasë dhe të fesë. Kur'ani është një mirësi thjesht e dhuruar nga Zoti për profetin e Tij dhe për besimtarët, pa asnjë përpjekje prej tyre.

[182] Allahu i lartësuar thotë: "Nga kafshët, disa janë për ngarkesë dhe disa për mish. Hani nga ato që ju ka dhuruar Allahu e mos ndiqni hapat e Shejtanit, sepse ai është armiku juaj i betuar! Janë tetë krerë bagëtish: dy krerë dhensh *(femër e mashkull)* dhe dy krerë dhish *(femër e mashkull)*. Thuaj: "A janë ndaluar meshkujt apo femrat e këtyre, apo ajo që mbajnë në bark femrat?" Më tregoni, pra, me dije të saktë, nëse ato që thoni janë të vërteta! Edhe nga devetë janë dy krerë *(femër e mashkull)* dhe nga lopët dy krerë *(femër e mashkull)*. Thuaj: "A janë ndaluar meshkujt apo femrat, apo ajo që mbajnë në bark femrat?" Mos vallë ishit dëshmitarë kur Allahu vendosi këto rregulla?" E kush është më i padrejtë se ai që trillon gënjeshtra ndaj Allahut për t'i devijuar njerëzit nga padija e tyre? Pa dyshim, Allahu nuk i udhëzon keqbërësit." En'am, ajetet 142 - 144.

[183] Bakija Ibn Uelid është një transmetues i gjykuar nga dijetarët si *mudellis.Mudel-lis* quhet ai transmetues hadithi i cili, me qëllim, e fsheh një difekt apo një problem në senedin e hadithit dhe nuk e shfaq atë. *Tedlisi*: është defekt i transmetuesit i cili për t'a bërë zinxhirin e transmetimit të besueshëm fsheh diçka apo të jep të kuptosh, qëllimisht, diçka gabim. Kjo e bën të pa pranueshëm transmetimin e tij. Prandaj, nëse një i tillë transmeton një hadith prej dikujt duke thënë thjesht: *an* (prej) filanit, kjo është e pa pranueshme. Duhet që ai të përmendë se e ka dëgjuar hadithin prej filanit nga i cili edhe transmeton. Pra të thotë shprehimisht ĥad-detheni (me ka treguar) ose semi'tu (e dëgjova), etj mënyra të tilla transmetimi, në mënyrë që të jemi të sigurt prej tedlisit të tij. *An-ane* është të transmetuarit e hadithit mes transmetuesve duke thënë: an (prej) filanit. Kjo mënyrë transmetimi konsiderohet e pranueshme nëse plotëson 2 kushte: 1. Ai që transmeton në këtë mënyrë të mos jetë mudel-lis dhe 2. takimi mes atij që transmeton me *an* dhe atij prej të cilit është transmetuar hadithi me *an* të jetë plotësisht dhe sigurisht i mundur (pra jo i pamundur).

[184] Ky është një transmetues i përfolur.

[185] Pra, më të sakta se hadithet e grupit tjetër.

[186] Domethënë, në të ardhmen, Allahu do të krijojë mjete transporti, të cilat ju sot nuk i njihni. Ne vërejmë sot që njerëzit përdorin shumë makina, mjete të motorizuara dhe avionë. Mbase në të ardhmen mund të përdorin edhe shumë mjete të tjera, që ne nuk e kemi idenë. Gjithsesi, Allahu është më i ditur.

[187] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: 'Në fakt, ata nuk i adhuronin putat si sende, por adhuronin atë çka ato puta simbolizonin. Putat simbolizonin njerëz të mirë të kohëve të shkuara, që ishin gdhendur pikërisht në pamjen e atyre njerëzve. Duke i adhuruar këta njerëz, ata pretendonin se kështu do të afroheshin më shumë tek Allahu, edhe pse këta njerëz ishin të vdekur e as që i dëgjonin lutjet e adhuruesve të tyre. Sendet as nuk mund të shihnin e as mund të logjikonin. Ata as nuk e dinin se kur do të ringjalleshin. Kështu mund të thuhet se të tilla përshkrime nuk janë përshkrime të sendeve e gurëve, por të atyre njerëzve të mirë të vdekur, që simbolizonin ato idhuj dhe gurë të gdhendur.

Kjo kuptohet, ngase Allahu i Lartësuar i përshkruan ata me cilësitë e të logjikshmëve, duke përdorur formën e numrit shumës, me *uau* dhe *nun*, e cila përdoret për të logjikshmit e jo për sendet. Kjo tregon se idhujtarët që u përuleshin dhe adhuronin gurët e putat, në fakt, me këtë synonin dhe kishin për qëllim adhurimin e njerëzve të mirë të kohëve të shkuara, me adhurimin e të cilëve mendonin se do të ishin më afër Allahut, nëpërmjet imazheve të atyre njerëzve. Ata i adhuronin ata njerëz të mirë me mendimin se ata ishin më të dashur dhe më afër Allahut, dhe kështu Allahu do ta pranonte ndërmjetësimin e tyre për ta. Në kohën e sotme, vendin e idhujve e putave e kanë zënë varret. Kështu, sot njerëzit shkojnë e adhurojnë varret e njerëzve të mirë. Mund të themi me bindje se sherri dhe belaja që sjell adhurimi i varreve është shumë më i madh dhe i rrezikshëm sesa adhurimi i idhujve e putave në të shkuarën. Arsyeja është se adhuruesit e varreve thonë se vetë ata njerëz të mirë, tek të cilët shpresojnë dhe i adhurojnë, janë të pranishëm në ato varre, ndërsa puta është thjesht një simbol, pa e ditur se ku janë varret e tyre. Pra, tendenca dhe shpresa e injorantëve tek varret është më e fortë dhe më prezente. Kështu, idhujtaria e shfaqur në adhurimin e varreve është shumë më e rrezikshme se adhurimi i atyre putave në të shkuarën. O Zot, largoje prej nesh idhujtarinë, me të gjitha format e saj! Mos lër në zemrën tonë vend për asnjë adhurim tjetër, veç adhurimit Tënd, o Zot! Rregulloje gjendjen tonë dhe na jep një mbyllje të mirë, me iman të pastër, të plotë dhe të pa trazuar nga shirku!

[188] Allahu i Lartësuar thotë: "Allahu nuk veçoi *(si bagëti të shenjta)* as Behirën, as Saibën, as Vesilën dhe as Hamën...". *Behira* quhet kafsha që ia presin veshët, për ta dalluar, dhe prej saj nuk lejohet të përfitojë asnjë nga pjesëtarët e familjes, as nga leshi dhe as nga qumështi i saj. Por nëse ajo ngordh, atëherë lejohet që prej saj të përfitojnë të gjithë pjestarët e shtëpisë. *Saiba* quhet kafsha e përcaktuar si e paprekshme dhe e dedikuar për idhujt. Ndërsa *Uesile* quhet delja që, pasi ka lindur gjashtë herë, herën e shtatë ia presin veshin dhe ia thyejnë bririn dhe e quajnë *Uesile*, prandaj nuk e therin, nuk e rrahin e nuk guxojnë ta ndalojnë nga uji, sa herë që ajo dëshiron të shkojë atje. Ky është kuptimi i këtyre fjalëve sipas teksteve të haditheve. Buhariu sjell rrëfimin nga Seid Ibn Musejjibi, i cili ka thënë: "*Behira* quhet bagëtia që nuk i milet qumështi dhe veçohet (e shenjtërohet) për idhujt. Askush nuk lejohet ta mjelë atë. Ndërsa *Saiba* quhet kafsha që nuk përdoret nga askush për ngarkesë. Ebu Hurejra rrëfen se Profeti i Allahut ka thënë: "E kam parë Amr Ibn Amir el Huzain që tërhiqte zorrët e tij në Zjarr. Ai ishte i pari që trilloi *saibet*." *Uesila* quhej deveja që lindte dy femra njëra pas tjetrës. Nëse ndodhte kjo, - pra, dy femra të njëpasnjëshme, pa lindur mashkull mes tyre, - atëherë e veçonin për idhujt, duke e ndaluar më pas që të përdorej për ngarkesë, si kafshë shpine. *Hama* është mashkulli i devesë që përdoret për ndërzim, i cili pasi është përdorur për këtë punë një kohë të gjatë veçohet për idhujt. Ajo nuk përdoret për ngarkesë dhe e quajnë *Hâm*." Kështu e kanë sjellë Muslimi dhe Nesaiu.

[189] Ajo që e lejon Allahu që të ndodhë në këtë dynja është dy llojesh, ose - e thënë ndryshe - urdhrat apo vendimet e Zotit janë dy llojesh:
1. Vendime *keunije* (ligjet e ekzistencës së krijesave), të cilat nuk ndryshojnë dhe nuk mund t'i tjetërsojë dot askush.
2. Vendime *sher'ijeh*, të cilat janë ligjet që i Madhëruari ka caktuar për njerëzit, përmes librave të shenjtë që u shpalli profetëve.
El meshietu keunije, pra, lejimi i ekzistencës së gjërave e ndodhive, nuk do të thotë se ajo është imponuese. Allahu i Madhëruar nuk e detyron robin që të veprojë jashtë dëshirës së tij. Fakti që Allahu e lejoi që njeriu të veprojë me zgjedhjen e tij të lirë, nuk do të thotë që Ai e detyron njeriun që të zgjedhë kufrin. Çështja e besimit ose mosbesimit është ndër ato çështje që Allahu e ka lënë të lirë robin që të bëjë zgjedhjen e vet. Vetëm në këtë mënyrë, njeriu do të meritojë shpërblimin ose ndëshkimin, pra, pikërisht për zgjedhjen e vet, me vullnetin e tij të lirë. Por duke qenë se Allahu i Lartësuar është i gjithëditur dhe e dinte mirë që para se të krijonte këtë botë, se ky njeri i përgjegjshëm ligjërisht, pasi t'i paraqitet mundësia për të besuar e ndjekur të vërtetën ose për ta refuzuar atë, ai ka për ta refuzuar. Prandaj, duke qenë se Ai është i gjithëditur për gjithçka, Ai e shkroi këtë përzgjedhje të robit dhe e përcaktoi që të ndodhë në këtë botë, në kohën e saj. Kjo është *el meshietu keunije,* pra, lejimi i ekzistencës së gjërave e ndodhive. Atëherë, çfarë arsyetimi

mund të paraqesë refuzuesi i besimit të drejtë, në lidhje me këtë rregull të vendosur nga Allahu dhe me faktin se Ai e lejoi robin që zgjedhë lirshëm atë që dëshiron? Ndërsa për çështjet që nuk kanë të bëjnë me përzgjedhjen e lirë, njeriu nuk ka për t'u marrë në përgjegjësi.

[190] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Allahu i Lartësuar e humb dikë veçse pasi t'ia ketë kumtuar qartësisht të vërtetën dhe t'i këtë sjellë argumente që nuk i lënë robit asnjë arsyetim. Vetëm pasi i përgjegjshmi ligjërisht të ketë bërë zgjedhjen e vet të lirë dhe të ketë preferuar rrugën e humbjes duke refuzuar udhëzimin, dhe vazhdon me këmbëngulje në këtë rrugë, Allahu i Lavdëruar e lë atë në humbje, si ndëshkim i merituar për shpërfilljen nga ana e tij të ftesës dhe të udhëzimit që Ai i bën."

[191] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Tri raste ishin: 1. Nga të lashtat e nga kafshët shtëpiake që Ai ka krijuar, ata e ndanin një pjesë për Allahun dhe thoshin: "Kjo është për Allahun, ndërsa kjo është për idhujt tanë", 2. Trilluan se Allahu ka bir, por Ai është i pastër nga kjo shpifje. 3. Ata shpifën se Allahu ka *(si fëmijë)* vajzat - I pastër qoftë Ai nga përshkrimet e tyre! - ndërsa për veten e tyre zgjedhin çfarë ua ka ënda *(djemtë).*"

[192] Imam Ibnul Kajim thotë: "Në dy *Sahih*-ët është hadithi i El Muteuekkilit, i cili përcjell prej Ebu Seid El Hudriut, që thotë: - Një burrë erdhi te Profeti (a.s.) dhe i tha: - Vëllai im ankohet prej barkut. - Sipas një transmetimi tjetër, ai i tha: - Vëllai im ankohet se e ka zënë barku (diarreja). - Profeti (a.s.) i tha: "Jepi të pijë mjaltë!" - Ai shkoi, pastaj, kur u kthye, i tha: - Ai nuk i bëri dobi. - Ndërsa sipas një transmetimi tjetër, i tha: - Ai veçse ia shtoi më tepër heqjen e barkut. - Këtë e përsëriti dy a tri herë. Profeti (a.s.), sa herë që ai kthehej, i thoshte: "Jepi të pijë mjaltë!" - Kur ai u kthye herën e tretë apo të katërt, Profeti (a.s.) i tha: "Allahu i Lartësuar tha të vërtetën, ndërsa barku i vëllait tënd gënjen." [192] Në një transmetim të sjellë nga Muslimi citohet se ai i tha Profetit (a.s.): "Ai ka çrregullim të barkut", pra: ka çrregullim në tretjen e ushqimit, ose e ka stomakun të sëmurë." Mjalti është shumë i dobishëm. Ai përdoret si pastrues dhe kurues i mirë. Ai përmban veti pastruese dhe forcuese, sepse pastron arteriet dhe zorrët nga papastërtitë. Mjalti shmang bllokimin e mëlçisë, të veshkave dhe të fshikëzës urinare. Ai është, gjithashtu, konservues i përgjithshëm. Mjalti than lagështinë e tepërt, është i shëndetshëm si pije dhe si pomadë, është mjaft i vyer për të moshuarit dhe për ata që vuajnë nga këlbaza dhe nga pasojat e të ftohtit. Mjalti është tepër ushqyes, zbut rrugët e jashtëqitjes dhe është konservues mjaft i mirë. Ai lehtëson pirjen e barnave të hidhura, pastron mëlçinë dhe brendësinë e kraharorit, nxit urinimin dhe shkrin këlbazën që shoqëron kollën. Kur pihet i tretur në ujë të nxehtë dhe me vaj trëndafili, ai kuron kafshimet e kafshëve dhe efektet e opiumit. I tretur në ujë, ai vepron si kundërhelm ndaj ngrënies së helmarinës,[192] kërpudhave helmuese dhe kundër plagëve të shkaktuara nga kafshimi i qenit të tërbuar. Si konservues, mjalti mund të përdoret për ta ruajtur mishin deri në tre muaj. Ai është përdorur për ruajtjen në gjendje të freskët të kastravecëve, kungujve, patëllxhanëve dhe të frutave të ndryshme deri në gjashtë muaj. Mjalti është përdorur gjithashtu si përbërës kryesor në balsamimin e të vdekurve. Kalimi i lehtë i dorës së lyer me mjaltë nëpër flokë, si krem, zhduk morrat dhe parazitët e tjerë. Ai mund të përdoret si zbutës dhe freskues i flokëve, madje përshpejton rritjen e tyre. Përdorimi i mjaltit si pomadë për syrin forcon të parët dhe largon errësimin e shikimit, ndërsa fërkimi i dhëmbëve me mjaltë i zbardh ata. Kur përdoret për shpëlarjen e gojës, forcon mishin e dhëmbëve dhe mënjanon sëmundjen e tyre. Vetitë natyrore e bëjnë mjaltin mjet plotësues dhe tretës të shkëlqyer. Ai hap poret e enëve të gjakut, lehtëson rrjedhjen e gjakut menstrual, liron sekrecionet, ndihmon kundra problemeve të mëlçisë, të veshkave dhe të fshikëzës së urinës. Gjithashtu, mjalti nuk ka efekte anësore dhe nuk ka asnjë pasojë negative, përveç tek ata njerëz që vuajnë nga vreri, të cilët duhet ta konsumojnë atë të shoqëruar me uthull, për të neutralizuar ndonjë dëmtim që mund t'i sjellë. Mjalti vërtet ka vlera të mëdha ushqyese: ai është ushqim, pije, ëmbëlsirë, ilaç dhe freskues. Nuk ka ushqim tjetër që Allahu e ka krijuar për ne e që mund të barazohet me vlerat e mjaltit. Ja përse njerëzit e kanë përdorur mjaltin që në kohët më të lashta, ndërsa sheqerin nuk e kanë përmendur në librat e tyre, pasi ai është zbuluar

kohët e fundit. I Dërguari i Allahut (a.s.) e pinte shpesh mjaltin të tretur në ujë dhe esëll. Këtu mund të zbulojmë një të fshehtë shumë të veçantë dhe të rëndësishme, që mund ta kuptojë çdo i ditur dhe i zgjuar. Por këtë do ta shtjellojmë më tej, kur të flasim për masat mbrojtëse të shëndetit. Në *Sunen*-in e Ibn Maxhes është një hadith *merfu*, të cilin e ka treguar Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!), sipas të cilit, i Dërguari i Allahut (a.s.) ka thënë: "Kush ha mjaltë së paku tri herë në muaj, nuk do të vuajë nga sëmundje të rënda."[192] Në një hadith tjetër, i Dërguari i Allahut (a.s.) ka thënë: "Përdorni dy shëruesit: mjaltin dhe Kuranin." [192] Në këtë fjalë të tij, ai (a.s.) e ka lidhur ngushtë mjekësinë njerëzore me mjekësinë hyjnore, ilaçet për shërimin e trupit me ilaçet për shërimin e shpirtit. Ai ka lidhur mjekësinë trupore me atë shpirtërore, mjekësinë tokësore me atë qiellore. Pasi e kuptuam këtë, le t'i kthehemi ngjarjes së mësipërme, me njeriun e interesuar për ilaçin kundër shqetësimeve të lukthit të vëllait të vet dhe ilaçit të përshkruar nga i Dërguari i Allahut (a.s.). Në atë rast, më konkretisht, shkak i sëmundjes dhe i dhembjeve të barkut ishte ngrënia e tepruar e ushqimit. I Dërguari i Allahut (a.s.) i tha se personi duhet t'i jepte vëllait për të pirë mjaltë të tretur, sepse ai ndihmon zorrët që të hapen dhe lehtëson jashtëqitjen. Prej ushqimit të tepërt, muret e stomakut, të cilat janë si peshqir, vishen me substanca të dëmshme, duke ndotur kështu edhe ushqimin, edhe vetë stomakun. Për këtë arsye, duhet të përdorim "pastruesin" natyror ose laksativin, siç është mjalti, më i miri ndër ilaçet e tjera, sidomos kur përzihet me ujë të nxehtë. Përsëritja e urdhrit nga ana e Profetit (a.s.) u bë për një qëllim të mirë. Ilaç i vërtetë është ai që, përveç cilësisë, ka edhe dozën e përcaktuar mirë, për të qenë sa më efikas. Në të kundërt, ilaçi nuk e kuron sëmundjen. Kur është në sasi më të madhe sesa duhet, ai e dobëson trupin dhe jep efekte anësore të padëshiruara. Kur Profeti (a.s.) e urdhëroi për herë të parë, i vëllai nuk i dha të sëmurit sasinë e mjaftueshme për shërim. Kur personi i tha se i vëllai nuk ishte shëruar, Profeti (a.s.) e kuptoi se ai nuk kishte marrë sasinë e nevojshme të ilaçit. Për këtë arsye, i tha disa herë rresht që ai t'i jepte mjaltë të vëllait, derisa doza të arrinte masën e duhur. Kur i sëmuri merr disa doza me mjaltë, me sasinë e nevojshme për të luftuar sëmundjen, ai do të shërohet, me lejen e Allahut. Përcaktimi i ilaçit të duhur me dozën e saktë është çelësi i shkencës së mjekësisë. Profeti (a.s.) tha: "Allahu ka thënë të vërtetën, ndërsa barku i vëllait tënd gënjen!" Ky është tregues i garancisë së efektit që jep mjalti. Hadithi tregon gjithashtu se sëmundja nuk u shërua, jo sepse mjalti nuk ndikoi, por sepse stomaku përmbante mjaft substancë të prishur. Profeti (a.s.) porositi që i sëmuri të hante më tepër mjaltë, pasi substanca e prishur në barkun e tij ishte me sasi të madhe. Mjekësia e të Dërguarit të Allahut (a.s.) nuk është si ajo e njerëzve të tjerë. Ajo është kura efikase që erdhi nga Shpallja hyjnore (*vahj*) dhe nga udhëzimi i tij (a.s.), e pashkëputur nga mendja dhe gjykimi i përsosur. Ndërsa shumica e diagnozave mjekësore të tjera bazohen në hipoteza, vëzhgime dhe eksperimente. Është fakt se shumë njerëz nuk përfitojnë nga mjekësia profetike, pasi ajo ndihmon vetëm ata që e njohin atë dhe që besojnë në të. Kush e beson atë, më pas edhe i nënshtrohet asaj. Nëse Kurani, i cili është shërim për çdo gjë që zemra fsheh, nuk njihet dhe besohet, ai nuk bëhet kurrsesi shërim për zemrën. E vërteta është që Kurani ua shton edhe më tepër të keqen dhe sëmundjet zemrave të hipokritëve. Mjekësia e Profetit (a.s.) është e dobishme për trupat (njerëzit) e mirë dhe të pastër, ashtu si Kurani është i dobishëm vetëm për shpirtrat e udhëzuar dhe zemrat e gjalla. Për këtë arsye, kur njerëzit shpërfillin dhe nënvleftësojnë mjekësinë e Profeti t (a.s.), është njëlloj si të shpërfillin dhe nënvleftësojnë ndihmën dhe udhëzimin e Kuranit, i cili është ilaçi më i mirë. Thënë ndryshe, kur kjo mjekësi nuk jep rezultat, shkaku është natyra e keqe e trupit dhe e shpirtit, të cilët nuk janë të përshtatshëm për të përfituar dhe për të pranuar veprimin e ilaçit, dhe jo ndonjë mangësi e ilaçit. Pa dyshim, është Allahu ai që dhuron suksesin. Ai është Zoti i Gjithëdijshëm! Allahu i Gjithëfuqishëm thotë në Kuran: "Nga barku i tyre *(bletëve)* del një lëng me ngjyra të ndryshme, në të cilin ka shërim për njerëzit. Edhe në këtë fakt ka shenja *(të qarta)* për njerëzit që mendojnë." (Nahl, 69) Për këtë ajet ka patur shpjegime të ndryshme. Cilit i referohet fjalia "në të cilin ka shërim për njerëzit…"? Kuranit apo pijes që del nga bletët, pra mjaltit? Dy janë mendimet e dijetarëve për këtë çështje dhe mendimi më i saktë tregon se këtu është fjala për mjaltin. Ky ka qenë mendimi

i Ibn Mesudit, Ibn Abasit, Hasanit, Katades dhe shumicës së dijetarëve. Arsyeja është që ajeti, në tërësi, flet për mjaltin dhe jo për Kuranin. Po kështu edhe hadithi i saktë i lartpërmendur tregon qartë se mjalti është ilaç. Allahu i Lartësuar është më i ditur për gjithçka." *Zad el Mead*, vëll 4.

[193]*El hilfu* është lidhja e një marrëveshjeje për ndihmë e mbështetje mes dy subjekteve, qofshin ata individë, fise apo grupe njerëzish. Por lloji i kontratës, për të cilën aludon hadithi, është ai kur palët i jepnin të drejtë njëra-tjetrës të përfitonin nga trashëgimia, diçka që Islami e ka ndaluar. Ndërsa disa janë të mendimit se lidhja e të tilla aktmarëveshjeve është tashmë e ndaluar në Islam, sepse vetë Islami dhe detyrimet që ai ofron janë mëse të mjaftueshëm për të bërë të detyrueshme ndihmën dhe mbështetjen reciproke. Kjo që e bën të pakuptimtë e të panevojshme lidhjen e të tilla *hilfe*-ve mes muslimanëve. Por ato lloj marrëveshjesh të lidhura para Islamit, që nuk bien ndesh me Islamin, janë të detyrueshme të përmbushen, madje Islami e shton edhe më shumë detyrueshmërinë. Në kohën paraislamike, njerëzit lidhnin të tilla aleanca, duke bërë pjesë në trashëgimi njeri-tjetrin, duke premtuar ndihmë në çdo luftë e përballje me armiqtë, në përmbushjen e kompensimeve të ndryshme për njëri tjetrin etj. Kështu, Profeti i Allahut i ndaloi muslimanët nga të tilla kontrata, por nuk anuloi ato që tashmë ishin lidhur, me qëllim që të përmbusheshin ato detyrime të nënshkruara nga njerëzit dhe për të mos privuar asnjë nga të drejtat e veta. [Sh.p]

[194] Hadithi në dy *Sahih*-ët është si vijon: "Në Ditën e Kijametit, çdo tradhtari do t'i lidhet një flamur dhe do të thuhet: 'Kjo është tradhtia e filanit, të birit të filanit!"

[195] Shejhu thotë: "Sigurisht, Allahu i Lavdëruar nuk devijon asnjë që beson me pastërti dhe sinqeritet çdo gjë që Ai ka urdhëruar të besohet. Ai nuk i devijon ata që e besojnë Atë si Një të vetëm e pa ortak, duke ia përkushtuar vetëm Atij të gjitha adhurimet që Ai i kërkon prej tyre, ata i binden e nënshtrohen Atij, ashtu sikurse kumtuan të dërguarit e Tij. Ndërsa ata të cilët zgjedhin rrugën e humbjes dhe nuk i ndahen kësaj rruge, Allahu i Lartësuar ka për t'i lënë në humbjen që zgjedhin, madje do t'ua shtojë edhe më shumë atë, si shpërblim i merituar për shpërfilljen e të vërtetës. Allahu i Lavdëruar nuk i bën padrejtësi askujt."

[196] Shiko ajetin 173 të sures Bekare.

[197] Shih ajetin 104 të sures Maide dhe tefsirin e tij.

[198] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Fjala "*umeh*" vjen me kuptimin 'udhëheqës', të cilin njerëzit e marrin si shembull dhe pasojnë rrugën e tij. Ose vjen me kuptimin që ka thënë Muxhahidi: "*ummetun uahdehu*", pra, ishte i vetëm në besimin e tij përballë gjithë popullit mohues. Pa dyshim, Ibrahimi (a.s) i kishte dyja cilësitë: ai ishte imam, që u mësoi njerëzve të mirën. Gjithashtu, edhe pse i vetëm, e vërteta ishte me të, përballë një populli të tërë. Çdokush që është me të vërtetën, edhe pse mund të jetë i vetëm, konsiderohet më i fortë se një popull i madh, por të cilët janë të zhytur në të kotën, idhujtari dhe padrejtësi. Kështu, numri i madh nuk ka asnjë vlerë, për sa i përket gjykimit për të vërtetën apo të pavërtetën. Numri ka vlerë vetëm nëse këta janë të kapur pas të vërtetës. Nëse dikush është me të vërtetën, edhe pse është i vetëm përballë një populli të madh në numër, ai sërish është i zgjedhuri e triumfatori. Të tjerëve nuk u kushtohet asnjë rëndësi, njëlloj sikur nuk ekzistojnë, sado të shumtë të jenë. Nuk ka dyshim se e vërteta dhe pasuesit të të vërtetës do të jenë triumfuesit në çdo kohë dhe në çdo vend.

[199] Allahu i Lartësuar, me Qenien e Tij, është mbi Arsh, ashtu si i shkon madhështisë së Tij, pa bërë shëmbëllim e përgjasim me mënyrën se si Ai qëndron. Ndërsa në lidhje me krijesat, Ai është pranë përmes cilësive të Tij. Kështu, Ai është i Gjithëditur edhe për shikimin që hidhet vjedhurazi, edhe atë që fshihet në zemra. Kjo është mënyra si besonin selefët, ky është besimi të cilin solli Profeti i Allahut dhe bartën sahabët e tij. O Zot, me bujarinë e mirësinë Tënde, na bëj të jetojmë me këtë besim të saktë, na bëj të vdesim në të dhe na ringjall në të! Na bëj të bëjmë punë të mira dhe të meritojmë mirësitë e kënaqësinë Tënde!

[200] STOM do të thotë: Rrip toke që ngrihet për së gjati në një vend të rrafshët; breg dheu, bregore. Stom dheu (rëre).

[201] **A e pa Profeti a.s. Zotin e tij natën e Miraxhit?** Janë transmetuar mendime të ndryshme, që vijnë nga sahabët, rreth çështjes: a e pa Profeti a.s. Zotin e tij apo jo? Në transmetime të sakta, që citojnë Ibn Abasin, ky thotë se Profeti a.s. e ka parë Zotin e tij, e sipas një transmetimi tjetër, ai ka thënë: "E ka parë me zemrën e tij." [Muslimi] Prej Aishes dhe Ibn Mesudit transmetohet një qëndrim i kundërt me atë të Ibn Abasit. Ata kanë thënë se nuk ka dyshim që, në fjalën e Allahut të Lartësuar në suren Nexhm, ajeti 13: "Pa dyshim, ai e pa atë në një tjetër rast, pranë Sidretul Munteha", 'atë' nënkupton Xhibrilin a.s. [Buhariu] Është transmetuar saktësisht nga Ebu Dherri, që ky e ka pyetur Profetin a.s.: "A e pe Zotin tënd?" E ai i është përgjigjur: "Dritë, e si ta shihja unë Atë?!" Pra, 'mes meje dhe shikimit të Tij kishte dritë'. Këtë e përforcon edhe një tjetër citat, ku thuhet: "Pashë dritë". [Muslimi] Madje Othman Ibn Seid el Darimiju ka thënë se sahabët janë unanimë në pohimin e faktit se Profeti a.s. nuk e pa Zotin e tij. Në lidhje me këtë, Shejhu i Islamit Ibn Tejmije, ka thënë: "Pohimet e Ibn Abasit se: 'Ai e ka parë Zotin e vet' dhe "Ai e ka parë Atë me zemrën e tij' nuk ka pse të merren si qëndrime të kundërta me mendimin unanim të sahabëve. Është e sigurt se është transmetuar me saktësi nga Profeti a.s. se ka thënë: "E pashë Zotin tim të Lartësuar dhe Bujar" [Ahmedi e Termidhiju. Sipas Albanit hadithi është i vërtetë.], por kjo nuk ka ndodhur në natën e Isra-së. Kjo ka ndodhur në Medinë, kur Profeti a.s., njëherë, vonoi të dilte për të falur namazin e sabahut, dhe më pas i njoftoi shokët e tij se atë natë kishte parë Zotin e tij të Lartësuar në ëndërr. Është pikërisht ky argument mbi të cilin imam Ahmedi ka bazuar mendimin e tij, kur thotë: "Po, ai e ka parë vërtet Atë". Domosdo, sepse ëndrrat e profetëve janë të vërteta. Por imam Ahmedi nuk ka thënë se ai e pa Zotin e tij me dy sytë e ballit dhe duke qenë zgjuar, dhe ai që i mvesh të tilla fjalë imam Ahmedit, nuk ka bërë gjë tjetër veçse ka hamendësuar në emër të tij. Imami, një herë ka thënë: "E ka parë" e një herë tjetër: "E ka parë me zemrën e tij". Këto dy dëshmi janë të vetmet që kanë ardhur në emër të tij. Çdo dëshmi tjetër, që pretendon se ai ka thënë që Profeti a.s. e pa Zotin e tij me dy sytë e ballit, konsiderohet si spekullim i ndonjë transmetuesi. Ja pra ku janë transmetimet dhe veprat e imam Ahmedit, dhe në to nuk ka asgjë të tillë! T'i kthehemi fjalës së Ibn Abasit: "Profeti a.s. e pa me zemër dy herë Zotin e tij". Nëse ai e mbështet këtë mendim në fjalën e Allahut të Lartësuar: "Zemra nuk gënjen për atë që ka parë" (Nexhm 11), e cila vazhdon: "…ndërkohë që ai e ka parë atë edhe në një rast tjetër", ne themi se është transmetuar saktësisht nga Profeti se "i vështruari" në të dyja rastet e aluduara ishte Xhibrili a.s, të cilin Profeti e pa në formën e tij origjinale të krijimit. Kjo fjalë e Ibn Abasit është, me sa duket, pikëmbështetja e imam Ahmedit kur ka thënë "E pa Atë me zemrën e tij". Ndërsa për sa i përket zbritjes dhe afrimit të përmendur në suren Nexhm, ajeti 8: "Pastaj iu afrua dhe zbriti...", themi që flitet për një afrim dhe zbritje që nuk ka të bëjnë me ngjarjen e Israsë, por me zbritjen dhe afrimin e Xhibrilit, ashtu siç dëshmohet nga Aisheja dhe Ibn Mesudi. Madje edhe konteksti i fjalive e përforcon këtë mendim. Në ato rreshta thuhet: "Atë ia ka mësuar atij një shumë i fuqishëm, mendjelartë, që iu paraqit qartë, në horizontin më të lartë. Pastaj ai iu afrua e i zbriti…" (Nexhm 6-8). Të gjithë përemrat që luajnë rolin e kryefjalës aludojnë për atë që është '*shumë i fuqishëm'* (Xhibrilin a.s). Është pikërisht ai, i cili u ngrit në formën reale në horizontet më të larta, dhe është ai i cili zbriti dhe u afrua, për të qëndruar pranë Muhamedit a.s. në një distancë shumë të afërt të përcaktuar sa dy parakrah, apo edhe më afër. Ndërsa në hadithin e Isra-së është shumë e qartë se është zbritja dhe afrimi ishin të Zotit të Plotfuqishëm, gjë e cila nuk është përmendur në suren Nexhm. Ajo çka është përmendur në këtë sure ka të bëjë me Xhibrilin a.s. Pra, Muhamedi a.s. e pa Xhibrilin a.s. dy herë në formën e tij origjinale: një herë në tokë dhe një herë pranë *Sidretul Munteha*-së, në qiell. [Zad el mead vëll 3]

[202] **Mohimi i Kurejshëve.** Agoi dita e re dhe Profeti a.s. i tregoi popullit të tij rreth shenjave të mëdha që Allahu i Madhëruar ia kishte mundësuar të shihte në udhëtimin e jashtëzakonshëm. Megjithatë, kundërshtimi dhe tallja e tyre u shfaq më e fortë dhe më therrëse. Ata filluan ta pyesnin Profetin a.s. rreth Shtëpisë së Shenjtë në Kuds (Palestinë), që ai t'ua

përshkruante. E pyesnin Profetin a.s. të mbushur nga ironia e tyre dhe të sigurt se ai nuk do të mund t'u përgjigjej, por Allahu i Madhëruar ia shfaqi Profetit të tij Shtëpinë e Shenjtë përpara syve, dhe ai filloi t'ua përshkruajë dhe t'ua numërojë të dhënat e Shtëpisë, duke i lënë gojëhapur dhe të pafuqishëm për të hedhur poshtë ndonjë shenjë apo përshkrim. Profeti a.s. u tregoi Kurejshëve edhe për karvanin e tyre, të cilin ai e pa gjatë rrugës së kthimit të tij; i njoftoi ata për kohën në të cilën pritej të mbërrinte ai karvan, madje edhe për devenë që i printe karvanit. Dhe vërtet ashtu ndodhi, por të gjitha këto u shtoi në zemër Kurejshëve veç largim dhe mohim. [Zad el mead vëll 3]

[203] Emër i një Fisi të njohur.

[204] **Ngjarja e Israsë ka ndodhur vetëm një herë.** Musa Ibn Ukbe përcjell se Zuhri ka thënë se Israja dhe Miraxhi i Profeti a.s. në Shtëpinë e Shenjtë dhe drejt qiejve, ndodhi një vit para nisjes së tij për në Medinë. Ndërkohë, nga Ibn Abdul Beri dhe të tjerë dëshmohet se kanë thënë që nga ngjarja e Israsë dhe Miraxhit e deri në emigrimin e Profetit a.s. kaluan një vit e dy muaj. Pa dyshim që ngjarja e Israsë ka ndodhur vetëm një herë të vetme, megjithëse është thënë se ka ndodhur dy herë: një herë kur Profeti a.s. ishte në gjumë dhe një herë kur ishte zgjuar. Ata që mbështesin këtë mendim duket sikur duan të harmonizojnë mes hadithe të përmendura dhe hadithit të Shurejk-ut, ku thuhet: "…dhe më pas, u zgjova". Disa të tjerë thonë që Israja vërtet ka ndodhur dy herë, por bëjnë dallim nga të parët, duke thënë që një herë ndodhi para shpalljes së profetësisë dhe një herë pasi u shpall profetësia". Edhe këta synuan harmonizimin e hadithe, sepse në hadithin e Shurejk-ut thuhet: "Kjo ndodhi para se Profeti a.s. t'i zbriste Shpallja", gjë që nuk përmendet në hadithet e transmetuara nga të tjerë. Disa të tjerë thonë se kjo ngjarje është përsëritur tri herë: një herë para Shpalljes dhe dy herë pas saj. Por të gjitha këto janë gjepura dhe tregues të një rruge të gabuar për harmonizimin e hadithe, rrugë të cilën e përdorin "të dobëtit". Këta "të dobët", sa herë që shohin ndonjë dëshmi që përmban në vetvete të dhëna që nuk ndodhen në variante të tjera të transmetimit, gjejnë si të vetmen rrugë harmonizimi dhe bashkimi mes hadithe të sakta, mendimin se ngjarja ka ndodhur më tepër se një herë, por ajo që është e pakundërshtueshme mes dijetarëve të hadithit është fakti i sigurt se Israja ka ndodhur vetëm një herë, dhe kjo pasi Profetit a.s. iu shpall profetësia. Sa çudi me këta njerëz! Si është e mundur të mendojnë se kjo ngjarje ka ndodhur më shumë se një herë, kur në të përmendet fakti që Allahu i Madhëruar fillimisht e bëri të detyrueshëm namazin pesëdhjetë herë në ditë, pastaj ndodhën disa kthime të Profetit a.s., derisa u bë pesë herë në ditë. Dhe së fundmi, Allahu i Madhëruar thotë: "E vendosa detyrën Time dhe ua lehtësova adhuruesve të Mi". Si ka mundësi që kjo të përsëritej për herë të dytë, duke filluar sërish me namazet pesëdhjetë herë në ditë, e pastaj numri të ulej dhjetë e nga dhjetë?! Hafizët e hadithit kanë gjykuar se Shurejku ka gabuar në disa togje të tregimit të Israsë,[204] ndërsa imam Muslimi e ka sjellë zinxhirin e këtij hadithi dhe pastaj ka thënë që Shurejku ka shtuar, ka pakësuar etj., pa përmendur tekstin e hadithit. Allahu e mëshiroftë Muslimin për punën e tij të bukur!

[205] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: "Imam Ibn Kethiri ka sjellë një mori hadithesh, të ndryshme në gradën e saktësisë apo dobësisë së tyre. Ne kemi përzgjedhur për ty, i dashur lexues musliman, ato hadithe që janë të sakta, sikurse e kemi shtjelluar në vendin e vet. Të gjitha këto hadithe tregojnë se Israja dhe Mirazhi kanë ndodhur realisht e jo me imagjinatë, kanë ndodhur në gjendje të zgjuar e jo në gjumë, kanë ndodhur me trup dhe me shpirt, e jo vetëm me shpirt. Vetëm Allahut i takojnë të gjitha lavdërimet për mirësitë që na dhuron dhe suksesin në çdo punë të mirë!"

[206] **Në ç'gjendje e përjetoi Profeti ngjarjen e Israsë?** Është e vërtetë se Ibn Is'haku tregon se ka marrë dëshmi që Aisheja dhe Muavija kanë thënë se Profeti a.s. e përjetoi udhëtimin e Israsë me shpirtin e tij, por pa u shkëputur prej trupit. Nga Hasan el Basriu përcillet e njëjta gjë. Megjithatë, këtu duhet të kuptohet se ka ndryshim të madh mes shprehjeve: "Isra-ja u përjetua në gjumë" dhe: "Isra-ja u përjetua me shpirt". Aisheja dhe Muauija nuk kanë thënë se Profeti a.s. ishte në gjumë, por se: "Isra-në e përjetoi me shpirtin e tij, pa iu shkëputur shpirti prej trupit". E pra, ka dallim mes këtyre dy rasteve. Nuk ka dyshim se ato që njeriu sheh në

ëndërr mund të jenë gjëra që kapen me shqisa, por që paraqiten si shëmbëlltyra për ndonjë koncept. Në gjumë njeriu mund të shohë sikur ngjitet në qiell, sikur shkon në Mekë apo anë e kënd botës, por shpirti i këtij njeriu as nuk ikën e as nuk vjen, pra nuk lëviz nga vendi, por është meleku i ëndrrave ai që ia shëmbëllen atij gjithçka që sheh e që përjeton. Kështu pra, ata që thonë se Profeti a.s. u ngjit në qiell, ndahen në dy grupe. Një grup thotë që Profeti a.s. u ngjit në qiell me trupin dhe shpirtin e tij, ndërsa tjetri thotë që ai u ngjit në qiell me shpirtin e tij, pa iu shkëputur ky prej trupit. Këta të fundit nuk synojnë me qëndrimin e tyre të thonë se Profeti a.s. ishte në gjumë, por duan të pohojnë se Profeti a.s. e përjetoi ngjitjen me shpirtin e tij, me plot kuptimin e fjalës "ngjitje". Ai e përjetoi ngjitjen në qiell njëlloj si atëherë kur shpirti do të ndahet nga trupi (në momentin e vdekjes), dhe dihet që shpirti, pasi ndahet nga trupi (në momentin e vdekjes), ngjitet në qiell, dhe i kalon ata njëri pas tjetrit. Kur mbërrin në qiellin e shtatë, ai qëndron përpara Allahut të Madhëruar dhe Ai urdhëron çfarë dëshiron; pastaj zbret përsëri në tokë. Megjithatë, ajo që përjetoi Profeti a.s. me shpirtin e tij natën e Isra-së, ishte më e plotë dhe e kompletuar sesa ajo që përjeton shpirti pasi ai del nga trupi (gjatë vdekjes). Gjithashtu, është më se e kuptueshme se një përjetim i tillë qëndron shumë më lart sesa përjetimi i një ëndrre. Ishtë normale që Profeti a.s. të përjetonte të tilla ngjarje të jashtëzakonshme, sepse dhe qëllimi i tyre ishte që ai t'ua përcillte ato si mrekulli krijesave të tjera. Kështu, përderisa Profeti a.s. përjetoi çarjen e gjoksit të tij ndërkohë që ai ishte i gjallë, i vetëdijshëm, dhe nuk ndjeu dhimbje, ishte plotësisht e mundur që ai të përjetonte me shpirtin e tij, si i gjallë në mënyrë të plotë, ato që shpirtrat e të tjerëve i përjetojnë veçse pas vdekjes. Të gjithë profetët e tjerë nuk e përjetuan ngjitjen në qiell, veçse pas vdekjes së tyre. Shpirtrat e tyre tashmë gjenden në qiell dhe janë të ndarë nga trupat e tyre. Ndërsa Profeti a.s. ishte i gjallë dhe shpirti i tij në momentin që përjetoi ato skena mahnitëse vazhdonte të ishte i lidhur me trupin e tij (pra jo i vdekur dhe jo në gjumë). Ndërsa pas vdekjes së tij, shpirti i Profetit a.s. u ngjit për t'u prehur tek Allahu i Madhëruar së bashku me shpirtrat e profetëve të tjerë. Megjithatë, përsëri shpirti i tij vazhdon të ketë kontakte dhe lidhje me trupin e tij në momentin kur ne e përshendesim me selam. Allahu i Madhëruar ia kthen atij shpirtin, me qëllim që t'ia kthejë selamin atij që e përshëndet.[206] Pikërisht për shkak të kësaj lidhjeje që kanë shpirtrat e profetëve me trupat e tyre, Profeti a.s. e pa Musain a.s. duke u falur në varrin e tij e më pas e pa atë të kthyer në vendin e tij në qiell. Vendi dhe prehja e shpirtit të Musait a.s. është në qiell, ashtu sikurse vendi dhe prehja e trupit të tij është në varr, deri kur të vijë dita që shpirtrat të kthehen përfundimisht dhe përjetësisht në trupat e tyre. Kështu pra, Profeti a.s. e pa Musain a.s. duke u falur në varrin e tij dhe e pa gjithashtu edhe në qiellin e gjashtë. Edhe shpirti i Muhamedit a.s. prehet në më të lartin vend tek Allahu i Lartësuar, ndërsa trupi i tij gjendet në varr. Kur dikush i jep atij selam, Allahu i Madhëruar ia kthen atij shpirtin, që Profeti a.s. t'ia kthejë përshëndetjen, por shpirti i tij gjithmonë mbetet në mbretërinë e lartësive. Nëse ndonjë nuk mund ta kuptojë një gjë të tillë, le të shohë diellin në lartësitë e tij dhe të gjejë një lidhje me gjurmët që ai lë në tokë. Le të shohë se si nëpërmjet tij gëlon jeta në tokë. E pra, çështja e shpirtit qëndron me lart sesa ajo përmendëm. Shpirti ka një natyrë të caktuar dhe trupi ka një natyrë të caktuar. Ashtu sikurse zjarri që, edhe pse digjet në vendin e vet, ai ndikon dhe djeg trupat që janë larg tij, ashtu edhe shpirti ka një lidhje të caktuar me trupin, ndonëse kjo lidhje është shumë më e ndërlikuar dhe më e plotë se lidhja që përmendëm. Çështja e shpirtit është vërtet shumë më e ndërlikuar, shumë më e koklavitur dhe shumë më e stërholluar se shembujt që u dhanë.

[207] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Bijtë e Izraelit i janë kthyer shkatërrimit e padrejtësive edhe në kohën tonë, por tashmë para tyre nuk është më një umet që gjykon me ligjin e Allahut, - si udhëheqja, edhe populli, - në të gjitha çështjet e jetës së tyre. Përpara jehudëve në këtë kohë gjendet një masë e madhe umeti, por të cilët janë si shkuma e detit, prandaj janë mposhtur me më të shëmtuarën mënyrë. Kështu ndodhi, sepse Allahu e pa që ky popull, që pretendon se është umeti i Muhamedit (paqja e bekimet e Allahut qofshin mbi të!), është larguar shumë larg nga feja dhe mësimet e Muhamedit. Për këtë arsye, ata e meritojnë këtë poshtërim, që Allahu t'u vendosë mbi krye më të poshtrit njerëz dhe më të pisëtit krijesa. Le të

shërbejë ky ndëshkim si mësim e thirrje për t'u kthyer në fenë e vërtetë të Zotit dhe për të jetuar sipas saj, ashtu si në ditën kur i thirri Muhamedi për të besuar dhe jetuar me *Lâ ilahe il-l'Allah*. Nëse e bëjnë këtë, Allahu ka për t'ua kthyer krenarinë e triumfin, jo vetëm mbi jehudët, por mbi të gjithë ata që qëndrojnë pas tyre dhe në krah tyre. Vetëm kështu do të kthehet ky umet në cilësinë e tij, si: "Populli më i mirë, i nxjerrë për të mirën e njerëzve".

[208] Shejhu (Muhamed Nasib el Rifai) thotë: Allahu i Lartësuar thotë: "Ne nuk kemi dënuar asnjë pa i sjellë të dërguar (*resul*)". Fjala '*resul',* e përdorur në ajet, do të thotë "i dërguar". Si term, ai përdoret edhe për të dërguarin si Profet nga Zoti, edhe për një të dërguar prej njerëzve të thjeshtë. Nuk ka dyshim se Muhamedi është i fundit *Nebi* (Lajmëtar) dhe *Resul*, i dërguar me Shpallje ndër njerëz. Pas Muhamedit (a.s.) nuk ka më të dërguar nga Zoti me shpallje hyjnore. Profetët janë njerëz që Zoti i zgjodhi për t'u kumtuar atyre Shpalljen e Tij përmes melekut Xhibril, që ata t'ua kumtonin njerëzve me besnikëri. Kështu, pas dërgimit të Muhamedit, nuk do të vijnë më profetë nga Zoti me shpallje hyjnore. A do të thotë kjo se është ndërprerë edhe përhapja dhe kumtimi i Shpalljes hyjnore ekzistuese ndër njerëz? Përgjigjja sigurisht është: Jo. Kumtimi e përhapja e të vërtetës ndër njerëz nuk do të ndërpritet kurrë, deri në Ditën e Kijametit. Pas largimit të Muhamedit nga kjo botë, lajmëtarët dhe kumtuesit e vërtetë janë ata që përcjellin dhe përhapin ndër njerëz fenë dhe ligjin që Muhamedi (a.s.) e solli nga Zoti, të plotë e me besnikëri; ata të cilët e rinovojnë dhe mëkëmbin çështjen e fesë së Zotit, duke e sjellë atë të pastër, ashtu siç ishte në kohën e Muhamedit (a.s.). Domethënë, ajeti i përfshin edhe këta. Ndërsa ata që përhapin fe dhe besim tjetër nga ai që solli Muhamedi (a.s.) nuk përfshihen në këtë ajet, sepse çdo udhëzim e adhurim, çdo ligj e drejtim që nuk mbështetet në udhëzimin dhe shpalljen që solli Muhamedi (a.s.) është i papranueshëm. Nëse kuptohet mirë kjo çështje, atëherë kuptohet qartë se të gjithë ata që përhapin dhe u kumtojnë njerëzve fenë e Muhamedit (a.s.) do të jenë dëshmi e provë e padiskutueshme para Zotit, për popujt ku ata e kumtojnë të vërtetën. Në këtë mënyrë, fjala e Allahut të Lartësuar kuptohet më qartë. Edhe kur Profeti ishte në këtë jetë, ai i dërgonte shokët të tij si lajmëtarë në vise të largëta. Në këtë mënyrë, atyre nuk u mbetej më asnjë justifikim para Zotit. Të tillë ishin edhe *havarijunët* e Isait, të cilët përhapën në popullin e humbur të Izraelit mesazhin e profetit Isa, pas largimit të tij nga kjo botë. Të tillë ishin edhe ata besimtarë arabë që kishin mbetur në fenë e pastër monoteiste të Ibrahimit dhe Ismailit, edhe para dërgimit të Muhamedit (a.s.) si profet ndër ta, si Uerekah Ibn Neufeli, Zejd Ibn Amr Ibn Nufejli etj. Le të sjellim një shembull ilustrues: Nëse ti, lexues i dashur musliman, shkon në një vend ku nuk u ka mbërritur ftesa e Islamit dhe i fton ata në Islam, duke ua kumtuar atë qartë, prej atyre njerëzve mund të ketë të tillë që i përgjigjen ftesës tënde, ashtu siç mund të ketë edhe të tillë që nuk i përgjigjen ftesës, duke qëndruar në mohimin e Zotit dhe idhujtari. Atëherë, Ditën e Gjykimit, Allahu do t'i dënojë ata që nuk i përgjigjen ftesës tënde. Nëse ata do të ankohen tek Zoti, duke thënë se nuk u ka ardhur ftues në islam, atyre Zoti do t'u thotë: "Gënjenit! Unë dërgova te ju filanin, - dhe përmend emrin tënd, duke të nxjerrë që të dëshmosh kundër tyre për faktin se ua kumtove qartë mesazhin e Zotit. Kështu, ti do të jesh provë dhe dëshmi e pakundërshtueshme kundër tyre. Njerëzit që nuk i përgjigjen ftesës për të pranuar Islamin, Allahu ka për t'i ndëshkuar me drejtësinë e Tij. Kështu, ti je i dërguari për ta: për shkak të davetit tënd, shpëtojnë nga ndëshkimi ata që i përgjigjen ftesës tënde dhe për shkak të refuzimit të kësaj ftese, do të ndëshkohen mohuesit. Po njëlloj gjykohet nëse atyre u ka rënë në dorë një libër që e shpjegon qartë Islamin, ose nëse dëgjojnë përmes radios ose mënyrave të sotme të komunikacionit, rreth Islamit. Ato konsiderohen si përcjellës lajmi, pas të cilit ata nuk kanë më justifikim para Zotit. Domethën, ti je lajmëtar, libri është lajmëtar, zëri i radios është lajmëtar, pra, "lajmëtar" me kuptimin e kumtuesit të Shpalljes së Zotit.

[209] Ebu Hurejra (r.a.) tregon se i Dërguari i Allahut ka thënë: "Xheneti dhe Zjarri bëjnë fjalë. Zjarri thotë: 'Më është dhënë privilegji që unë të pres arrogantët dhe tiranët!" Xheneti thotë: 'Ç'është me mua?! Pse vetëm të dobëtit dhe të përulurit hyjnë tek unë?!' Atëherë, Allahu, i Lartësuari me Madhështi dhe më i Larti, i thotë Xhenetit: 'Ti je Mëshira Ime dhe Unë mëshiroj me ty kë të dua nga robërit e Mi!" Pastaj Allahu i thotë Zjarrit: 'Ti je mjeti Im i

ndëshkimit dhe Unë ndëshkoj me ty kë të dua nga robërit e Mi! Secili prej jush do të ketë pjesën e vet për t'u mbushur. Sa për Zjarrin, ai nuk do të mbushet plotësisht, derisa Allahu të vendosë Këmbën e Tij mbi të dhe ai të thotë: 'Mjaft! Mjaft! Mjaft!' Atëherë, ai do të jetë i mbushur, aq sa anët e tij do të ngjeshen e do të afrohen me njëra-tjetrën. Allahu, i Lartësuari e Madhështori nuk u bën kurrë padrejtësi krijesave të Veta. Sa për Xhenetin, Allahu Gjithëkrijues e Mëshirëplotë do të bëjë krijesa të reja (hyritë dhe shërbëtorët e Xhenetit) për ta mbushur atë."

[210] "*Mustahraxhat"*. Kështu quhen ato libra në të cilat autori synon që të sjellë hadithet e një Libri tjetër (psh hadithet e sjella në librin Buhariut, ose Muslimit), por nëpërmjet një zinxhiri tjetër transmetimi, ndryshe nga ai i autorëve të librave të cilat i ka marë si bazë të punimit të tij. Shpesh zinxhiri i transmetimit takohet ose tek shejhu i autorit të librit bazë ose më sipër tij. Të tillë janë psh. "Mustehraxhi" i Imamit Hafizit Ebu Bekr ibn Ibrahim El Ismailij për "Sahihun e Buhariut", ose "Mustahrixhi" i Ebu Auane-s për "Sahihun e Muslimit". Kështu, hadithet e këtyre librave, autorët e "mustahrixh-it" i kanë nxjerrë me senedet e tyre të transmetimit. Por ndodh që ata ti sjellin në ndonjë rast edhe me senedin e vetë autorëve, siç ka vepruar El ismailiju në punimin e tij, fakt të cilin e pohon Hafizi Ibn Haxher në "Fet'hul Bari". [Sh.p]

[211] Shejh Albani e ka përmendur tek '*Silsile* e haditheve të dobëta'. Shih hadithin nr. 6694.

[212] Shih "*Sahih Ibn Maxhe*" të shejh Albanit, nr. 2969.

[213] Kuptimi: "Pra, mos u freno nga shpenzimi për hir të Allahut duke u përpjekur e synuar ta mbash të pacenuar pasurinë e mirësitë që Allahu të ka dhënë, sepse kjo do të bëhet shkak që të privohesh nga mirësitë e shumta, bekimi e begatia që sjellin punët e mira, sadakatë dhe shpenzimi i pasurisë për hir të Allahut. Pastaj nuk duhet harruar se shpenzimi për hir të Zotit e pastron pasurinë, e shton atë dhe e bën të begatshme e plot mirësi.

[214] Shih "*Daif el Xhami'*" të shejh Albanit me numër 5101. Shih gjithashtu "*Silsile Daife*" hadithin numër 4459.

[215] Profeti ﷺ thotë: "Kur dikush thotë kur në agim të ditës dhe në mbrëmje: '*Subĥânallâhi ue bi ĥamdihi*', njëqind herë, askush nuk mund të sjellë vepër më të mirë se ai Ditën e Gjykimit, përveç një personi që e thotë po aq sa ai ose më shumë." (Muslimi).

[216] Në fakt, ky ajet përfshin si ato gjëra që kanë shpirt, ashtu edhe ato që nuk kanë shpirt, pra, sendet.

[217] **Urdhër *teklifij*** janë të gjitha ato dispozita e urdhëresa të ligjëruara nga Zoti për të përgjegjshmit ligjërisht. Të tilla janë pesë llojet e dispozitave, të emërtuara si: *vâxhib, mustehab, ĥarâm, mekrûh* dhe *mubâĥ*.
Vâxhib (detyrim) është çdo fjalë dhe vepër që e ka urdhëruar Zoti dhe Profeti, i tillë që, nëse e zbaton, ke premtim shpërblimin nga Zoti, e nëse nuk e zbaton, ateherë meriton dhe kërcënohesh me ndëshkim.
Mustehab (e pëlqyeshme) është çdo fjalë dhe vepër që e ka porositur Zoti dhe Profeti, jo me urdhër kategorik. Pra, nëse e zbaton, ke premtim shpërblimin nga Zoti, e nëse nuk e zbaton, nuk kërcënohesh me ndëshkim.
Harâm (e ndaluar) është çdo fjalë dhe vepër që e ka ndaluar Zoti dhe Profeti me një ndalim kategorik, i tillë që, nëse i largohesh, ke premtim shpërblimin nga Zoti, e nëse e vepron, atëherë meriton dhe kërcënohesh me ndëshkim.
Mekrûh (e papëlqyeshme) është çdo fjalë dhe vepër që e ka ndaluar Zoti dhe Profeti jo me një ndalim kategorik. Pra, nëse nuk e kryen, ke premtim shpërblimin nga Zoti, e nëse e kryen, nuk kërcenohesh me ndëshkim.
Mubâh janë gjëra për të cilat nuk ka as urdhra e as ndalesa nga Zoti. E vetmja detyrë është që t'i besosh e pranosh se janë të lejuara dhe t'i trajtosh si të tilla.

Ndërsa **urdhër *kaderij*** është ajo që Zoti e ka përcaktuar dhe lejuar të ndodhë me kaderin e Tij, por jo se ua ka bërë ligj që të përgjegjshmit ligjërisht e kanë detyrë t'i përmbahen. [sh.p]

[218] Ikrima thotë: "Nëse burri nuk thotë: "*Bismilah! Allahumme xhenibnash-shejtâne ue xhenibish-shejtâne mâ razeḳtenâ!*", kur kryen

marrëdhënie me gruan e tij, atëherë shejtani e mbështjell organin e tij për organin e mashkullit dhe merr pjesë në marrëdhënie me gruan e tij. Nëse lind fëmijë prej asaj marrëdhënieje, shejtani ka pjesë në të."

[219] Shejh Albani e ka gjykuar si hadith dobët. Shih tek "*Sherh i akides Tahauije*".

[220] Ebu Hurejra r.a. tregon se njerëzit pyetën: "O i Dërguari i Allahut a.s.! A do ta shohim Zotin tonë Ditën e Kijametit?" Ai u përgjigj: "A keni dyshim në të parit e hënës së plotë (natën e 15-të) në një natë të pastër në qiell krejt pa re?" Ata i thanë: "Jo, o i Dërguari i Allahut." Ai u tha: "A keni dyshim në të parit e diellit ditën pa asnjë re në qiell?" Ata thanë: "Jo, o i Dërguari i Allahut." Ai a.s. tha: "Kështu pra do ta shihni edhe Zotin tuaj (Allahun). Do të grumbullohen njerëzit Ditën e Ringjalljes dhe Ai do t'i urdhërojë njerëzit të ndjekin ata që patën adhuruar në dynja. Kështu, disa do të ndjekin diellin, disa do të ndjekin hënën dhe disa do të ndjekin ishuj (të ashtuquajtura zota prej tyre) e gjëra të tjera të adhuruara prej tyre në dynja, duke mbetur vetëm ky komb (muslimanët) bashkë me hipokritët mes tyre. Allahu do të vijë dhe do t'u thotë atyre: "Unë jam Zoti juaj." Ata do të thonë: "Ne do të qëndrojmë në këtë vend derisa të vijë Zoti ynë. Po na erdhi Zoti ynë, ne do t'a njohim Atë." Pastaj Allahu do t'u vijë atyre përsëri dhe do t'u thotë: "Unë jam Zoti juaj", ndërsa ata do të thonë: "Ti je Zoti ynë". Kështu, Allahu do t'u thërrasë atyre dhe do të vendoset Ura e Siratit ndërmjet dy anëve të Xhehenemit, ndërsa unë (Muhamedi a.s.) do të jem i pari i të Dërguarve që do ta kaloj atë bashkë me pasardhësit e mi. Atë Ditë askush nuk do të mund të flasë përveç të Dërguarve dhe fjala e tyre këtë kohë do të jetë: "O Allah, na shpëto! O Allah, na shpëto!". Ndërkohë në Xhehenem do të ketë grepa si gjembat e saadani-it (gjembaçja ose murrizja e majmunit). A i keni parë gjembat e saj?" Njerëzit i thanë: "Po". Ai vazhdoi: "Këto grepa do të jenë si gjembat e saadan-it, por askush përveç Allahut nuk e di sa do të jenë. Këto do t'i pengojnë njerëzit sipas veprave të tyre: disa do të bien dhe do të mbeten përgjithmonë në Zjarr; të tjerë do të marrin dënim (pjesë- pjesë) dhe do të dalin prej Zjarri, derisa, kur Allahu të dëshirojë mëshirë mbi kë të dojë Ai nga banorët e Zjarrit, Ai do të urdhërojë melekët të nxjerrin prej Zjarri ata që patën adhuruar vetëm Allahun. Kështu, melekët do t'i nxjerrin ata që do t'i njohin nga shenjat e sexhdes, pasi Allahu e ka ndaluar zjarrin e Xhehenemit që t'i përpijë shenjat e Sexhdes (pjesët e trupit që prekin tokën kur biem me fytyrë përtokë në Sexhde). Kështu gjithë trupi i njeriut do të digjet e përpihet nga Zjarri përveç shenjave të Sexhdes (në ballë, në hundë, në duart, në gjunjë dhë në këmbë). Kësisoj pra, do të dalin prej Zjarri vetëm si skelet, pastaj do t'u hidhet 'Uji i Jetës dhe do t'i bëjë të përtërihen e të rriten si fara që rritet në anë të ujit që rrjedh. Ndërsa Allahu do të ketë mbaruar Gjykimin ndërmjet krijesave të Tij, kur një burrë do të lihet mes Xhenetit dhe Zjarrit dhe ky do të jetë njeriu i fundit nga banorët e zjarrit që do të hyjë në Xhenet. I kthyer me fytyrë nga Xhehenemi do të thotë, 'O Zoti im! Ma hiq fytyrën nga Zjarri, pasi më ka tharë era e tij dhe më ka djegur avulli i tij." Allahu do ta pyesë atë: "A do të mund të kërkoje gjë tjetër, nëse të plotësohet kjo dëshirë?" Ai do të thotë: "Jo, për Fuqinë dhe Nderimin Tënd!" Dhe ai do t'i japë Zotit të tij çfarë të dojë Ai nga besa dhe marrëveshja. Atëherë Allahu do t'ia largojë atij fytyrën nga Zjarri, por, kur të kthehet e të shohë Xhenetin me joshjet e tij, do të rrijë i heshtur sa të dojë Allahu, pastaj do të thotë: "O Zoti im! Më afro te porta e Xhenetit!: Allahu do ta pyesë atë: "A nuk dhe besë dhe a nuk bëre marrëveshje (për atë) se nuk do të duash tjetër gjë veç asaj që kërkove herën e parë?" Ai do të thotë: "O Zoti im! Mos më bën të jem më i mjeri nga krijesat e Tua!" Allahu do t'i thotë: "Nëse kjo që do, do të të plotësohet, a do të kërkosh gjë tjetër veç kësaj?" Ai do të thotë: "Jo, për Fuqinë Tënde dhe Nderimin Tënd! Nuk do të kërkoj gjë tjetër veç kësaj!" Pastaj ai do t'i japë Zotit të vet çfarë Ai të dojë nga besa dhe marrëveshja dhe Allahu do ta lejojë të shkojë te porta e Xhenetit. Por, kur të mbërrijë atje dhe të shohë lulëzimin e tij me begatitë dhe kënaqësitë e tij, do të mbetet i heshtur, aq sa të dojë Allahu dhe pastaj do të thotë: "O Zoti im! Më shti në Xhenet!" Allahu do t'i thotë: "Sa besëthyer që je o biri i Ademit! A nuk ishe ti që dhe besë e bëre marrëveshje se nuk do të kërkosh më shumë se ç'tu dha?" Ai do të thotë: "O Zoti im! Mos më bëj mua më të mjerin e krijesave të Tua!" Kështu, Allahu do të qeshë dhe do ta lejojë atë të hyjë në Xhenet dhe do t'i thotë atij të kërkojë ç'të dojë dhe sa të dojë. Ai do të vazhdojë të kërkojë derisa t'i plotësohen

të gjitha dëshirat, pastaj Allahu do t'i thotë: "Kërko më shumë prej këtyre dhe atyre gjërave." Kështu, Zoti do t'i kujtojë atij shumë e shumë gjëra derisa, kur të plotësohen të gjitha dëshirat, Allahu i Madhëruar do t'i thotë atij: "Gjithë kjo të është siguruar si dhe një herë aq!" Ebu Said Hudriu r.a. i tha Ebu Hurejras r.a. se në të vërtetë i Dërguari i Allahut a.s. tha: "Allahu i tha: 'Gjithë kjo të është siguruar si edhe dhjetë herë aq." Ebu Hurejra r.a. tha: "Unë nuk mbaj mend nga i Dërguari i Allahut ﷺ veçse fjalën e tij: "Gjithë kjo të është siguruar si edhe një herë aq." Ebu Said tha: "E kam dëgjuar atë të thotë: "Gjithë kjo të është siguruar si edhe dhjetë herë aq.""

[221] Shejh Albani e ka gjykuar si hadith dobët. Shih tek "Daif El xhami'" nr 6424., dhe "Silsile Daife" nr 4827.

[222] Mendimi më i qartë - dhe Allahu e di më mirë - është se, këtu bëhet fjalë për shpirtrat që ndodhen në trupat e krijesave. Fjala "*Er-Rûh*" mund të vijë me kuptime të ndryshme. Njëri është shpirti që ndodhet brenda trupit (të gjallë). *Er-Rûh* është emërtuar edhe Xhibrili. *Ruh* është quajtur edhe Shpallja e zbritur nga Zoti, sikurse thotë i Lartësuari: "Po kështu, Ne të shpallëm ty *Ruh*." [Shura 52]. Në të gjitha rastet, kuptimi jepet sipas kontekstit. Të gjitha këto kuptime janë përdorur në Kuran. Ndërsa për mendimin se bëhet fjalë për një melek të madh, që quhet *Ruh*, apo se janë një grup melekësh me këtë e atë cilësi, nuk ka ndonjë argument të saktë, aq sa di unë. Megjithatë, Allahu është më i ditur për gjithçka.

[223] Gjatë rrugës (për çlirimin e mekës), në El Ebuâ, Profeti a.s takoi Ebu Sufjan Ibn Harithin, dhe Abdullah Ibn Umejen. Njëri prej tyre ishte djali i xhaxhait dhe tjetri djali i hallës së tij. Profeti a.s. tentoi t'u shmangej takimit me ta, për shkak të talljeve dhe mundimeve që kishte hequr prej tyre. Por Ummu Seleme i thotë: "O i Dërguari i Allahut! Pse të jesh ti shkak që djali i xhaxhait dhe i djali hallës tënde të jenë njerëzit më fatkeqë?" Ebu Umer tregon se Aliu i tha Ebu Sufjan ibnil Harithit: "Shko te Profeti a.s., dili përpara dhe thuaji atij të njëjtat fjalë që vëllezërit e Jusufit i thanë Jusufit! Sepse Profeti a.s. nuk ka mundësi të të kthejë përgjigje më pak të mirë sesa vëllai i tij Jusufi a.s. Thuaji Profetit a.s.: "Betohemi për Allahun! Vërtet, Allahu të ka dalluar ty mbi ne. Ne kemi qenë, vërtet gabimtarë." [Jusuf 91]. Profeti a.s. ia ktheu: "Sot nuk ka qortim për ju. Allahu ju faltë! Ai është më Mëshiruesi i mëshiruesve." [Jusuf 92]. Atëherë Ebu Sufjan Ibnil Harithi filloi të recitonte disa vargje, mes të cilave: "Për jetën tënde kur unë mbaj një flamur në dorë, / Që ushtria e Latit, të mposhtë ushtrinë e Muhamedit, / E ndjej veten time si udhëtari i natës i çoroditur mes erësirës së madhe. / Ja ku po duket momenti kur mua të më udhëzojnë dhe të udhëzohem. / Më udhëzoi mua dikush tjetër veç vetes sime dhe më hapi sytë / Të njoh Allahun, ai të cilin e përndoqa dhe e syrgjynosa" Profeti a.s. e goditi atë në gjoks dhe i tha: "Ti më syrgjynose dhe më përndoqe mua nga populli dhe vendi im." Pas kësaj ngjarjeje, Ebu Sufjan Ibnil Harithi u bë musliman i mirë dhe i fortë. Thuhet se Ebu Sufjan Ibnil Harithi, pas pranimit të Islamit, nuk e ngriti më shikimin që të shihte Profetin a.s. në sy, nga turpi dhe respekti i madh për të. Profeti a.s. filloi ta donte shumë Ebu Sufjan Ibnil Harithin, madje më pas dëshmoi se ai do të hynte në Xhenet. Ai ka thënë gjithashtu për të: "Shpresoj që ai të ketë zënë vendin e Hamzait." Thuhet se, kur Ebu Sufjan Ibnil Harithit iu afrua vdekja, u tha të afërmve: "Mos qani për mua, sepse betohem në Allahun se, që kur kam pranuar Islamin, nuk kam folur asnjë gjë që të jetë gjynah." [Shih "Zad El mead" vëll 3.]

[224] Allahu i Lavdëruar, me diturinë e Tij absolute, e dinte mirë që në fillim se cilët do të besonin dhe pranonin besimin e drejtë, prandaj Ai e bëri të meritueshëm për ta begatinë, mirësinë dhe udhëzimin në rrugën e drejtë. Ai ua lehtësoi ndjekjen e kësaj rruge dhe i bëri të qëndrueshëm në të, si një shpërblim bujar për besimin dhe nënshtrimin e tyre, sipas të vërtetës. Ai e dinte mirë edhe për ata që do të mohonin besimin e vërtetë dhe ftesën e Tij, dhe kështu do të meritonin tërësisht të ishin grupi i dëshpëruar, i humbur larg rrugës së drejtë të Allahut. Vetëm Allahut i takon lavdërimi dhe e gjithë mirënjohja për mirësinë e imanit dhe për mundësinë për të gjetur rrugën e Tij të drejtë!

[225] Kjo do të jetë gjendja e tyre në momentin e ringjalljes. Ata do të jenë të poshtëruar dhe të privuar nga shikimi dëgjimi dhe e folura. Por kjo

nuk do të thotë që në gjendje të tjera ata të mos dëgjojnë, shikojnë e të flasin. Madje në disa nga gjendjet e ahiretit ata do të tmerrohen kur të dëgjojnë zërin e frikshëm të xhehenemit dhe do të flasin e luten për shkatërrim. Sikurse thotë i madhëruari: "Kur ai *(Xhehenemi)* t'i shohë ata *(mohuesit e Zotit)* prej një vendi të largët, ata do të dëgjojnë furinë *(e xhehenemit)* dhe zërin e tij *(të tmershëm)*. E kur të flaken në të, në një vend të ngushtë të lidhur në pranga *(zjarri)*, aty do të luten për shkatërrimin e tyre *(do luten për t'u asgjësuar)*." [Furkan 12, 13]. Po kështu kur ata të mbërrijnë në zjarr dhe të shohin tmerret që i presin, do të dëshirojnë të ktheheshin në jetën e dynjasë e do të shprehin pendim dhe dëshpërim për atë që patën lënë pas në dynja, por tashmë është shumë vonë. Sikurse thotë Allahu i madhëruar: "Eh, sikur t'i shihje ata, kur të ndalen përpara Zjarrit! Ata do të thonë: "Ah, sikur të ktheheshim *(në dynja)*! Atëherë nuk do t'i mohonim Argumentat e Zotit tonë por do të bëheshim besimtarë."" [En'am 27]. Kështu mund të thujet se ata vërtet do të ringjallen në këtë mënyrë poshtëruese dhe kjo do të jetë gjendja e shqisave të tyre, e ndryshme, për t'ua shtuar më shumë dhimbjen e vuajtjen. Kur ata të afrohen në Xhehenem, edhe pse Allahu i ringjalli në atë gjendje, "të verbër, memecë dhe të shurdhët.", po Ai na njofton se ata ia dëgjojnë "...furinë *(e xhehenemit)* dhe zërin e tij *(të tmershëm)*.". dhe na njofton gjithashtu se do të pendohen dhe luten që të kthehen në dynja. Allahu i madhëruar thotë: "Keqbërësit do ta shohin zjarrin dhe do të binden se do të hidhen në të dhe se nuk do të gjejnë shtegdalje prej tij." [Kehf 53]. Pra u mundësohet të shohin dhe të krijojnë siguri të plotë se do të hidhen në atë ndëshkim dhe kjo do t'ua shtojë tmerrin dhe dhimbjen. Pra gjendja e këtyre shqisave do të jetë në funksion të ndëshkimit të tyre. Por, Allahu është më i ditur. [Shkëputur nga ligjëratat e shejh Munexhid.]

[226]*El hilfu* është lidhja e një marrëveshjeje për ndihmë e mbështetje mes dy subjekteve, qofshin ata individë, fise apo grupe njerëzish. Por lloji i kontratës, për të cilën aludon hadithi, është ai kur palët i jepnin të drejtë njëra-tjetrës të përfitonin nga trashëgimia, diçka që Islami e ka ndaluar. Ndërsa disa janë të mendimit se lidhja e të tilla aktmarëveshjeve është tashmë e ndaluar në Islam, sepse vetë Islami dhe detyrimet që ai ofron janë mëse të mjaftueshëm për të bërë të detyrueshme ndihmën dhe mbështetjen reciproke. Kjo e bën të pakuptimtë e të panevojshme lidhjen e të tilla *hilfe*-ve mes muslimanëve. Por ato lloj marrëveshjesh të lidhura para Islamit, që nuk bien ndesh me Islamin, janë të detyrueshme të përmbushen, madje Islami e shton edhe më shumë detyrueshmërinë. Në kohën paraislamike, njerëzit lidhnin të tilla aleanca, duke bërë pjesë në trashëgimi njeri-tjetrin, duke premtuar ndihmë në çdo luftë e përballje me armiqtë, në përmbushjen e kompensimeve të ndryshme për njëri tjetrin etj. Kështu, Profeti i Allahut i ndaloi muslimanët nga të tilla kontrata, por nuk anuloi ato që tashmë ishin lidhur, me qëllim që të përmbusheshin ato detyrime të nënshkruara nga njerëzit dhe për të mos privuar asnjë nga të drejtat e veta. [Sh.p]